
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
14
9 G
17

HABES LECTOR OPTIME

ADAGIORVM DES. ERASMI ROTERODAMI CHILIADAS OMNI-

bus additionibus, quibus eas auctor, dum uiueret, ſubinde augebat, locupletatas, ac recenti caſtigatione adhibita, ſumma diligentia excuſas.

οὐ βλάπτει, αὐτὰρ τοὺς κοπιῶντας ἐγείρει

DES. ERASMVS ROTERODAMVS PHIlologis omnibus. S. D.

I iuxta uetus prouerbium omni in re, modus est optimus, par erat & in colligendis prouerbiis adhibere modum: est enim optimarum quoq; rerum, si minus satietas, certe modus quidam. Multis itaq; de causis statueram ab hoc studii genere posthac feriari: uel quòd argumēti natura sit infinita, ut nihil egerit qui hoc agat nequid oīno prætermittat, præsertim uetustis autoribus qui hactenus delituerunt in lucem emergentibus: uel quòd tantum operæ sit huic impensum negocio, ut citius metuē dum existimarem, ne lector copiam pertæsus clamaret, ohe iam satis est, quàm aliquam desideraret accessionē: uel quòd hæc ætas ac mens iam profecto nō eadem ab huiusmodi literis abhorrens, magis ad ea raperetur, quibus uel immori nec indecorum sit nec inutile: uel quòd perpenderem hoc genus flosculos ac gemmas quibus eruditi scripta sua consueuerunt insignire, plusculum habere gratiæ, siquis eos sibi ex autoribus nō omnino uulgo prostitutis decerpat, quàm si ex protritis huiusmodi collectaneis desumat. Quanq̄ hæc causa non deterruit Græcos, quo minus tā multi uiri graues iuxta ac eruditi, parœmiologias cōscriberent. Apud me quoq; uicit utilitatis ratio, quòd hanc operam plurimū conducere uidebam, cum ad eluendas mendas ex priscis autoribus, tum ad submouendas salebras ad quas subinde restitabant mediocriter literati. Proinde quòd nunc hanc non exiguam Coronidem adiecimus, magis, ne dolo dicam, datum est Typographorum efflagitationi, q̄ animo meo. Facit enim Pyladea quædā amicitia, quæ mihi quondā cum optimo uiro Ioanne Frobenio, nunc cum patris simillimo Hieronymo Frob. intercedit, & par utriusq; in prouehendis optimis studiis industria mirabilis, ut cum iterdum illis quædam negare uoluerim ac fortasse debuerim, pernegare quiuerim nihil. Vtinam autem hæc laboris portio tātum utilitatis adferat studiosis, q̄ mihi parum attulit uoluptatis. Porrò ut nihil horum fuerit, tamē inciuilius parumq; candidum uidebatur, aliis eruditis, ad eiusdem argumenti tractationem accinctis nihil facere reliqui, qui uel ingenii uigore, uel industria iuuenili, uel copiosiore uoluminum lectione instructi, fructum uberiorem studiis allaturi sunt. Quorum conatibus adeo non est animus obstare, ut uehementer etiam gauisurus sim, siquis nostrā obscuret operā. Illud modo lectorem, quod iampridē admonui, nolim obliuisci: nequid miretur, si in hoc opere quædam occurrent diuersis temporibus scripta. in causa sunt crebræ editiones, non sine nouis auctariis. primum enim huius argumenti gustū dedimus apud Parisiorum Lutetiam, per Typographū Ioannem Philippum natione Germanum, qui tum officinam habebat in uico diui Marci ad insigne Trinitatis anno 1500. Mensem non expressit Typographus, sed epistola quam præmisit Faustus Andrelinus habet eiusdem anni. 15. diem Iunii. Hanc editionem aliquanto post æmulatus est Iodocus Badius, deinde Matthias Schurerius Argentorati: post hæc opus ad iusti uoluminis magnitudinem adauctum, Venetiæ edidimus apud Aldū Manutium Anno 1508. Aldinam editionē me inscio æmulatus est Basileæ Ioannes Frobenius, à quo plus septies excusum est idem opus, at nunq̄ sine accessionibus. Quoniā autem hoc scripti genus constat industria hinc atq; hinc decerpendi, non ita multum laudis tulerit, qui primus apud Latinos aggressus sit παροιμιολογεῖν nisi siquid ꝓmereat, iudicandi tractādiq; dexteritas. Siquis proferet editionē uetustiorē ea quam ostēdi fuisse primā, ei lubens hoc laudis tribuero, quòd illi nō illiberalis cogitatio ante alios uenerit in mentem. Et sanè mirum est, cū apud Græcos tot clarissimi scriptores ex professo tractarint hoc genus, apud Latinos nullum extitisse uel è turba grāmaticorum, qui simile negocium susciperet, cū mea sententia Latinorum horti non minus uernent istiusmodi flosculis q̄ Græcorum, sed nescio quo pacto Græcorū admiratio propensior effecit, ut Latini sua uideantur habuisse neglectui. Alioqui nō uideo quamobrem Virgilius sit Homero & Hesiodo posthabendus, aut Seneca, quisquis is fuit, Euripidi, aut Plautus & Horatius Aristophani. Nam M. Tullius quod ad hanc sanè rē attinet, longe superat Demosthenē. Quisquis igitur hoc primus apud Latinos aggressus est, rem nec illiberalem nec infrugiferā aggressus est. Iam biēnium exierat, ex quo Lutetiæ operis huius gustum fuerā auspicatus, cum Louanii agēs forte ex Hieronymo Buslidio, qui tum recens ex Italia uenerat, nactus sum libellum, adagia pollicentem. in eo cōperi prouerbia ferè septuaginta, è Latinorum præsertim Philippi Beroaldi cōmentariis collecta. contuli annum ac diē. annus erat idem, sed editio mea tribus mensibus præcesserat: & res ipsa satis declarabat, neutrum alteri tum fuisse notum, sed ambobus eandem cogitationē incidisse in mentē. Itaq; siquid refert, quis primus hoc argumentum attentarit, uterq; nostrū primus fuit, si primus est qui neminē est secutus. De Latinis loquor. Quòd si auxit prouerbia, qui plura edidit, ego nimirū auxi, qui prima statim editione dedi plusquam octingenta, quorū bona partem hauseram ex fragmētis Diogeniani Græcis. At posteaq̄ emisi tot Chiliadas, cuius procliue fuit suis collectaneis aliquā accessionem adiungere, quam profiteatur ex bonis autori-

bus esse decerptã, nec mentiať tamen. nos enim Chiliadas omnes ex optimis quibusq; autoribus decerpsimus, diligenti nomenclatura, sicuti par est, indicantes, quid cui feramus acceptum: adeo ut nec Apostolium debita laudis portione fraudauerimus, tantum abfuit ut me plumis alienis uẽditare uoluerim. Hæc indigna ducerem quæ cõmemorentur, nisi uiderem hoc à quibusdam agi serio, ut primi hoc exemplum induxisse uideantur: ab aliis, nequid ex meis Chiliadibus uideantur sumpsisse mutuo, sed rem totã suis auspicis, suoq; Marte confecisse. Atqui si decerpunt ex uetustis autoribus quæ produnt, cũ in his resideat infinita prouerbioꝵ copia? quæ nos prætermisimus, cur his præteritis tam multa congerunt à nobis prodita, tã pauca adferunt nobis intacta? Cur tam raro citant autores à nobis nõ citatos? Et siquid paululum nouent, an credunt ilico bene dissimulatum furtum, si ueteribus ollis nouas affigant ansas? Si nostra non legerunt, qua fronte profitentur se nihil habere mecum cõmune? Si legerunt ac dissimulandum putant, certa diligentia & dexteritate tractandi perficiendum erat, necui suboleret fucus. ego sanè quãquam ita uersatus uideor in bonis autoribus, ut nõ magnopere sit opus ex recentiorũ miscellaneis suffurari: tamen nullus est hodie literator tam triuialis, quin si libellum æderet adagia pollicentem, dignaturus sim eum lectione: quòd uere dictum sit, nullũ esse librum tam malum, unde non aliquid boni possis decerpere. Nolle legere eos qui tractant argumentum cõmune tecum, turpis est arrogantiæ: dissimulare cũ legeris, turpioris est ambitionis: inficiari beneficium, turpissimæ ingratitudinis. Hæc illorũ causa dixerim potiusq̃ mea. Nam quod ad meum attinet animum, terq; quaterq; liberũ omnibus esse uolo, cudere ac recudere prouerbia, seu noua uelint seu malint uetera. Si id fecerint me infelicius, nihil offecerint meo nomini: sed admota purpura deterior purpuram meã illustrabit potius. Sin felicius, gratulabor cõmunibus studiis, & in his mihi quoq;. Nec addubito quin hoc seculum plurimos habeat iuuenes, qui me ualeant in hoc stadio præcurrere. palma in medio est, arripiat qui potest. Sed de his plura q̃ statuerã. Vnum est in quo mihi fortassis opus erit lectoris æquitate. quoniam toties ex longis interuallis editũ est hoc opus, nõ arbitror ubiq; uitatum, ne repetantur eadem. Vale quisquis es amice lector.

[redacted]

ad lectorem de duobus Indicibus.

INdicem literarium comperi præter omnem spẽ, confusum ac mutilum, q̃ ad hæc humilia doctiores ægre sese demittũt. Ea res quoniã mihi quoq; incõmoda fuit, adeo ut hac de causa, quædã in alienũ locum fuerint infulciẽda, deuorauimus & hoc tædii, effecimusq; ut Index & plenior sit & accurate digestus iuxta literarum ordinẽ: nec hoc cõtenti, quæ obiter incidunt in tractando prouerbio, uel à specie prouerbii nõ abhorrentia, uel alioquin cognitu digna adiecimus: additis tribus literis, quarũ p. indicat esse in principio paginæ, m. in medio, f. in fine. Facillimũ enim est, uel absq; circuito paginã in tres secare partes. Et interdũ idem adagiũ uariis modis effertur, nonnunq̃ plura in eundem numerũ congero. Ad hoc quoq; conducit hæc diligentia. Porrò nequid turbet ordo uerborum, diuersus interdum in titulis operis, & in Indice, scito me in Indice prouerbii sensum ab his uerbis auspicari, quæ præcipua sunt ac peculiaria. Eminent autẽ potissimũ propria hominum, locorum, animantiũ, aut rerum uocabula: proximo loco, quod in contextu minime uulgare est. Exemplum primi est, Obolus pasetis, Pasetis obolus: secundi, Ne temere Abydum, Abydũ ne temere eas: &, Non est cuiusuis Corinthum appellere, Corinthum appellere non est cuiusuis: tertii, Bibe elleborum, Elleborum bibe: quarti, Sæpe etiam est olitor ualde opportuna locutus, &, Olitor opportuna locutus. Quædam in quibus nihil eminebat, bis posuimus. Hunc scopum sequẽs nõ poteris falli, quin quod quæris inuenias. Nec tamen tanta est facta uerborum mutatio, quin tenuiter etiam eruditus facillime possit agnoscere ꝓuerbium, nec id tamen factum est in admodum multis, nec enim fuit opus. Secundus index, qui sententiarum congruentiam sequitur, tumultuaria opera nobis congestus fuit olim Venetiæ. Eum ut est reliquimus, nisi quòd adiecimus multa quæ deerant. Poterant addi plures tituli, nec pauca sunt adagia, quæ pluribus cõgruant titulis, ueluti, dolium pertusum, dici potest, in auarum, in prodigum, & in obliuiosum, sed creuisset index in immensum. Indicauimus multa, quod superest, ingeniis reliquimus. Ex hoc indice quo plus capias fructus, catalogus titulorum iuxta congruentiã ac pugnantiã sententiarum digestus, erit semel atq; iterum non indiligenter perlegendus.

ordinem alphabeti, correctus, dige/
ſtus, & locupletatus.

Syncretismus

FINIS.

LOCI SECVM CONGRVENTIVM ET PVGNANTIVM MATERIARVM.

NVMERVS COLVMNAS SEQVENTIS INDICIS DEMONSTRAT.

FINIS.

INDEX LOCORVM SECVNDVM SERIEM LITERARUM, quo facilius lector, id quod quærit, inueniat.

FINIS.

INANIS OPERA

DIFFICVLTATIS

PROCLIVITAS

CONTRA

NVNQVAM

SEMPER

NVSQVAM

PENSATIO BENEficii, vel officii

Nihil

DISCRIMINIS

ALIENO PEriculo

EXPERIENTIAE seu periclitationis

SECVNDAE EXperientiæ

IMPERITIA

CONATVS

PERTINACIA

INCERTVS euentus

EX EVENTV iudicium

MVLTI

IN STVPIDOS

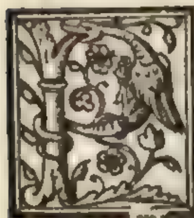
PRAELONGI

[redacted] CLARISSIMO PVERO CAROLO MONTIOIO S. D.

T uere γνήσιος sis patris ornatissimi filius, ut uere bonorum illius hæres, Carole fili charissime, præcipua tibi cura sit oportet, nequid à paternis ornamentis degeneres, teq; magis in uirtutum q̃ in facultatum paternarum successionem pares. Quanquā enim ille est antiquissimis maiorum imaginibus illustris, nec deest splendori generis iusta diuitiarum copia, tamen si totum illum æstimes, literarum ornamentis ac uirtutum opibus, non paulo tum illustrior est tum opulentior, q̃ stēmatis aut possessionibus. Atq; in possessiones cæteras liberos succedere parētibus, nisi uita defunctis, nec mos nec lex patitur: corū uero quæ præcipua bona sunt, oportet liberos, iam inde à teneris unguiculis hæreditatem capessere. Optat hoc ardentissimis uotis amātissima tui patris pietas, & iacta sunt ad id præclara fundamenta, degustatis utriusq; literaturæ primordiis, quantum quidem ista fert ætas: & habes ad profectum undiq; stimulos, & calcaria nequaquam obtusa, primum ipsum parentem, deinde generosissimam puellam ac tibi fermè parē ætate Mariam principem, ex Rege docto, Regina docta, nec minus pia, prognatam, quæ iam scribit literas & bene latinas, & indolem tali genere dignam præ se ferentes, Tum Moricæ familiæ tot puellas, ueluti quendam musarum chorum, ut existimem nihil opus ultro currentem incitare. Tantum illud admonere uisum est, ut quoniam adagiorū opus iam olim nomini paterno dicatum est, in huius quoq; possessionis consortium temet inseras, parenti quidem nihil laudis detracturus, operi uero non parum splendoris additurus: tibi deniq;, nisi me fallit animus, fructum haudquaq̃ pœnitendum cōciliaturus. Nihil est nouum, idem monumentū pluribus inscribi, & si nouum esset, responderem patrem, & patri simillimū filium, pro uno potius q̃ pro duobus habendos esse. Quid enim aliud est filius, q̃ pater in altero se repubescens? Et fortasse patri nō satis uacat per aulica negocia talibus curis intēdere, tibiq; iam ueluti fessus hanc lampadem tradit. Legito igitur, mi Carole, patri consecratū opus, & inter legendum [redacted] quondam patris tui præceptorē, tecum loqui putato. Dominus Iesus seruet ac ꝓsperet uitā tuā omnem puer ornatissime. Datum Basileæ id. August. Anno domini, M. D. XXVIII.

[redacted] CAROLO MONTIOIO.

Osteaquam obitu clarissimi uiri Guilhelmi Monteiouii, tu parentem amātissimum perdidisti, ego patronum & amicum constantissimum Carole iuuenis ornatissime par est, ut qui eo uiuo in partem hæreditatis ueneras, nunc totam paternæ in me beneuolentiæ successionem capessas: operisq; communiter ambobus dicati, solus tutelam suscipias, in quo tibi pater quodammodo superstes est. Mortem illius hoc moderatius ferre decet, quòd decessit ætate iusta, fama illibata, rebus omnibus feliciter atq; ex animi sententia compositis. Vale. nona die Februarii. Anno à Natali, M. D. XXXVI.

[redacted]

[redacted] PROVERBIORVM CHILIAS PRIMA.

QVID SIT PAROEMIA.

AROEMIA, definitore Donato, est accõmodatum rebus temporibusq; prouerbiũ. Diomedes autem finit hunc ad modum, Paroemia est prouerbii uulgaris usurpatio, rebus temporibusq; accommodata, cum aliud significatur quàm dicitur. Apud Græcos scriptores uariæ feruntur finitiones. A nonnullis describitur hoc pacto, παροιμία ἐϛὶ λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ βίῳ, ὠδὶ κρύψει μετρίᾳ πολὺ τὸ χρήσιμον ἔχων ἐν ἑαυτῷ, id est, Prouerbiũ est sermo ad uitæ rõnẽ conducibilis, moderata quadã obscuritate, multam in sese continens utilitatem. Ab aliis hoc finitur modo, παροιμία ἐϛὶ λόγος ἐπικαλύπτων τὸ σαφὲς ἀσαφείᾳ, id est, Prouerbium est sermo rem manifestam obscuritate tegens. Neq; me clàm est, cõplureis alias & apud Latinos & apud Græcos paroemiæ finitiones extare, uerũ eas omneis hic referre non arbitratus sum operæpretiũ fore, cum quod in hoc opere præcipue propositum sit, breuitatem illam, quam à docẽte requirit Horatius, ubiq; quoad licebit sequi, tum quòd eandem ferè cantilenam canunt, eodemq; recidunt, maxime quòd inter tam multas nulla reperitur, quæ uim naturamq; prouerbii sic complectatur, ut non aliquid uel redundet uel diminutum sit. Siqdem Donatus ac Diomedes, ut interim alia nõ excutiam, in omni paroemia requirere uidentur inuolucrum aliquod, ut qui eã allegoriæ speciem fecerint. Deinde γνωμικὸν, id est, sententiale quiddam, expectant, cum addunt, rebus temporibusq; accommodatum. Græcorum item quotquot sunt finitiones, aut sententiam ad uitam instituendam conducibilem, aut metaphoræ tectorium admiscent, quædam utrunq; cum altero coniungunt. Atqui permulta reperies apud ἀκινήτους, id est, neutiquã uiolandæ autoritatis scriptores, prouerbii nomine citata, quæ nulla metaphora tegantur. Rursum non pauca, quæ nihil omnino pertineant ad institutionem uitæ, & à sententiæ ratione prorsus ἐκ διαμέτρου, quod aiunt, dissideant. Exempla pro multis duo suffecerint, μηδὲν ἄγαν, id est, nequid nimis, nemo nõ ponit inter adagia, nihil tamen habet integumẽti. Et τίς ἂν ἀπὸ θύρας ἁμάρτοι; hoc est, Quis aberret à foribus, ab Aristotele paroemiæ titulo refertur. At id non uideo quid conferat ad uitæ rationem. Iam uero

non omne prouerbium allegoria quapiam tegi, uel ex Fabio liquet, cuius hæc uerba sunt, libro Insti tut. quinto. Cui confine est parœmias genus illud, quod est uelut fabella breuior, uidelicet palàm indicat, & alia parœmiarũ esse genera, quæ non sint allegoriæ cõfines. Quanq̃ haud inficias iuerim, maximam adagiorum partem aliqua metaphoræ specie fucatam esse. Tum optimas fateor eas, quæ pariter & translationis pigméto delectent, & sententiæ ꝓsint utilitate. Verũ multo aliud est cõmendare parœmiam, & quæ nam sit optima demonstrare, aliud qd ea sit in genere definire. Mihi, quod grãmaticoꝝ pace fiat, absoluta, & ad nostrũ hoc institutũ accõmodata, parœmiæ finitio tradi posse uidetur ad hunc modum, Parœmia est celebre dictum scita quapiam nouitate insigne. Vt dictũ generis, celebre differentiæ, scita quapiam nouitate insigne, proprii uicem obtineat. Quandoquidem his tribus partibus perfectam constare definitionem, dialecticorum consensus est.

QVID PAROEMIAE PROPRIVM, ET QVATENVS

Itaq; peculiariter ad prouerbii rationem pertinent duo, τὸ θρυλλούμενον καὶ χαρίεντως, hoc est uti celebratum sit, uulgoq; iactatũ. Nam hinc etiã parœmiæ Græcis uocabulum, uidelicet ἀπὸ τοῦ οἴμου ἢ ὁδὸς, ὥσπερ τρίμμα καὶ περιοδικὸν, quod passim per ora hominum obambulet, & adagii Latinis, quasi dicas circumagium, autore Varrone. Deinde scitum, ut aliqua ceu nota discernatur à sermone communi. neq; enim protinus, quod populari sermone tritum sit, aut figura nouatum, in hũc catalogum adlegimus, sed quod antiquitate pariter & eruditione cõmendetur: id enim scitum appellamus. Quibus ex rebus accedat nouitas adagiis mox ostendemus: nunc quot modis celebritas contingat, paucis indicabimus. Veniunt igitur in uulgi sermonem, uel ex oraculis numinum, quod genus illud, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, id est, neq; tertii, neq; quarti. Vel à sapientũ dictis, quæ quidem antiquitas oraculorum instar celebrauit, quale est illud, δύσκολα τὰ καλὰ, hoc est, ai dua quæ pulchra. Vel è poeta quopiam maxime uetusto, ut Homericum illud.

ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω, Rem factam etiam stultus intelligit. Item illud Pindaricum.
ποτὶ κέντρον λακτιζέμεν, Contra stimulum calcitrare. Et illud Sapphus,
μήτε μοι μέλι μήτε μέλισσα. Neq; mel mihi, neq; apis.

Siquidem dum linguæ adhuc incorreptæ manerent, poetarum uersus in conuiuiis etiam canebant. Vel è scena, hoc est, tragicorum & comicorum actis fabulis, quod genus illud ex Euripide, ἄνω ποταμῶν, Rursum illud ex Aristophane, βάλλ' ἐς κόρακας. Præcipue uero comœdia mutuo quodam commercio & usurpat pleraq; iactata uulgo, & gignit traditq; uulgo iactanda. Nonnulla ducuntur ex fabularum argumétis, ut ἄπληστος πίθος, ex Danaidum fabula. ᾅδου κυνῆ, Orci Galea, ex fabula Persei. Quædam trahuntur ex apologis, è quibus illud, At non uidemus manticæ quod in tergo est. Aliquot ex euẽtu nascunt, sicut hoc, ἄλλα μὲν λεύκων, ἄλλα δὲ λεύκωνος ὄνος φέρει. id est, Alia Leucon, alia Leuconis asinus portat. Ex historiis aliquot mutuo sumpta sunt, quoꝝ est illud, Romanus sedendo uincit. Quædam profecta sunt apophthegmatis, hoc est, scire breuiterq; responsis, sicut illud.

ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, σάμον θέλει. Qui semet ipse non habet, Samum petit.

Sunt quæ ex uerbo temere dicto sunt arrepta, uelut, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ, id est, Non est curæ Hippoclidi. Deniq; mores, ingenium seu gentis, siue hominis alicuius, siue etiam animantis: postremo rei quoq; uis quæpiam insignis, ac uulgo nota, locum fecerunt adagio: cuiusmodi sunt, σύροι πρὸς φοίνικας, id est, Syri cõtra Phœnices. ἀκκίζειν, pro eo, quod est, ficte recusare, quod accipere cupias. & ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται. id est, Vulpes nõ capit muneribus. & δὶς κράμβη θάνατος, Bis crambe mors. & κληματὶς αἰγυπτία. Clematis Aegyptia.

QVIBVS EX REBVS ACCIDIT NOVITAS PAROEMIAE

Iam quod de nouitate diximus, id neutiquam simplex est. Nam hanc nonnunq̃ ipsa res secum adfert, ut κροκοδείλου δάκρυα, crocodili lachrymæ. Nonnunq̃ eam figura conciliat, cum per omneis ferme schematum species adagium uarietur, quas singillatim persequi non est necesse. Eas duntaxat attingam, quas frequentissime recipit. Metaphora pene semper adest. Multas autem parteis ea complectitur. Allegoria non minus crebra, quàquam & hæc quibusdam metaphoræ species est. Exemplum prioris, Res omnis in uado est: posterioris, λύκος ἔχανεν, Lupus hiat. Nec infrequens hyperbole, uelut γυμνότερος λεβηρίδος. id est, Nudior exuuio serpentis. Nonnunq̃ usq; ad ænigma peruenit, quod, autore Quintiliano, nihil aliud est q̃ obscurior allegoria, quod genꝰ. πλέον ἥμισυ παντὸς, id est, Dimidiũ plus toto. Nonnunq̃ allusio Venerem adiungit parœmiæ, ueluti, βάλλ' οὕτως, id est, Sic ferito. & σύν τε δύ' ἐρχομένω, id est, duobus simul euntibus. & ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται. id est, Aedibus in ꝓpriis q̃ rectáue prauáue fiant. Aliquoties αὐτὴ ἡ λέξις καὶ ἰδίωμα, id est, uerbi proprietas ꝓuerbii simulachrum addit, ut ἀμφίβολον, id est, ingens malum. Fit interdum, ut ipsum ἀμφίβολον, hoc est, ambiguitas decus apponat prouerbio. Cuius generis est, βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ, id est, Bos in lingua. & ὅσα μῦς ἐν πίσσῃ, id est, Quæcũq; mus in Pisa. Siqdem bos & animal significat & nomisma. Mus item animantis est nomen, & idem athletæ cuiusdã uocabulum. Et Pisa

nomen urbis, accessione literulæ auctū, picem significat πίσσα. Nonnunq̄ ipsa eloquendi nouitas parœmiam efficit, ut οἴνῳ ἀλήθεια, id est, In uino ueritas. Nam si dicas, ebrios uera loqui, non uidebit adagium. Item si dicas, Sine cibo & potu languet libido, non habebit adagii faciem. Contra, Sine Cerere & Baccho friget Venus, nemo non agnoscit adagii speciem. Quanq̄ hæc ipsa nouitas, ut omnis alia, proficiscitur à figura. Decorat interim & antiquitas, ut ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη, Sponde, sed præsto est iactura. Deniq; in parœmiis omneis τῶν γελοίων, idest, ridiculi formas inuenies. Sed hæc minutim persequi molestæ cuiusdam diligētiæ forte uideatur. Tametsi de figuris prouerbialibus paulo post aliquanto copiosius dicturi sumus.

Quomodo parœmia differat ab iis, quæ uidentur illi confinia.

Sunt aūt quædā affinia parœmiis, puta γνῶμαι, quas nostri sentētias appellāt, ad hæc αἶνοι, qui à nostris apologi uocant; tum ἀποφθέγματα, quæ Latine, breuiter ac scite dicta, uertere licebit. Præterea σκώμματα. i. salse dicta. Deniq; quicquid allegoriam, aut aliā quampiā figuram prouerbialē, ceu personam præ se gerit. Ea tametsi difficile nō sit ab adagiorū genere secernere, siquis ad finitionē tanq̄ ad gnomonē & regulam unumquodq; norit applicare; tamen quo faciā satis etiā imperitioribus, haud grauabor rudius, & pinguiore, quod aiunt, Minerua rē explicare, ut planè cōstet, quid in hoc opere sim secutus. Primum inter sententiā & parœmiā eiusmodi ratio est, ut utraq; cum altera cōiungi, utraq; rursus ab altera queat seiungi, nō aliter q̄ albū ab homine. Vt enim nō statim albū quod homo, neq; protinus homo quod album; nihil tamen uetat id album esse, quod sit homo: ita non raro fit, ut sententia parœmiā complectatur; at nō statim qđ parœmia fuerit, idē erit & sentētia, neq; cōtra, uelut,

Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Et,

Pascitur in uiuis liuor, post fata quiescit. non ut sententiæ sunt, ita sunt & adagia. E diuerso, Ego in portu nauigo, ut est prouerbium, ita sententia non est. Rursum μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν, id est, ne puero gladium: pariter & parœmiæ sentētiæq; rationem complectitur, deniq;, & allegoriæ. Neq; defuere tamen, potissimum apud Græcos, qui grauati non sunt operam in hoc genere sumere, γνωμολογίαν, id est, sententiarum collectionem conscribentes, inter quos præcipuus Nicolaus Stobæus. Quorum ego certe laborem probarim libentius, quàm æmulari uelim. Sed ad reliqua. αἶνον Aphthonius in Progymnasmatis, simpliciter μῦθον, id est, fabulam uocat. Huic sunt, ut ait, uaria ex inuentoribus cognomina, συβαρίτης, κίλιξ, κύπριος, αἰσώπειος. Quintilianus αἶνον ait, à Græcis appellatum λόγον μυθικὸν, αἰσωποποιὸν, à Latinorum nonnullis apologationem, non satis in usum recepto nomine. Neque negat αἶνον parœmiæ confinem esse, uerum ita distingui, ut αἶνος totus sit apologus, parœmia ueluti fabella breuior. Exempli loco posuit, Non nostrum onus, bos clitellas. Ad hunc quidem modum usurpauit Hesiodus,

νῦν δ' αἶνον βασιλεῦσ' ἐρέω, φρονέουσι καὶ αὐτοῖς. Aenon principibus referam, norint licet ipsi.
ὧδ' ἴρηξ προσέειπεν ἀηδόνα ποικιλόδειρον. Vocalem accipiter sic affatus Philomenam est.

Vtitur eundem ad modum & Archilochus & Callimachus. Etiamsi Theocritus ἐν κυνίσκαις, αἶνον pro parœmia uidetur usurpasse,

αἶνος θὴν λέγεταί τις· ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Iam uero apophthegmata, non alio discrimine dissident à parœmiis quàm sententiæ. Quemadmodum enim illud.

Ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, σκύμνον θέλει, simul & adagium est & apophthegma: ita illud Simonidis ad quendam in conuiuio tacentem, εἰ μὲν ἠλίθιος εἶ, σοφὸν πρᾶγμα ποιεῖς, εἰ δὲ σοφὸς, ἠλίθιον: id est, Si quidem stultus es, sapientem rem facis, si uero sapiens, stultam. Item illud; Decet Cæsaris uxorem non solum crimine, uerumetiam criminis suspicione uacare, apophthegma quidem est, at non item parœmia. Item, Soles duabus sedere sellis, simul & prouerbium, & λοιδόρειον est. Contra, Mater nunquam, pater persæpe. Item illud Turonii, Ad molas sunt, σκῶμμα quidem est, at nō item adagium. Quanq̄ sunt in hoc genere quædam adeo commode dicta, ut facile possint in adagiorum ordinē asci sci, uelut illud, μέχρι βωμῶν φίλος εἰμί, id est, Vsq; ad aras sum amicus. Adest enim simul & breuitas & sententia & figura. Hæc paulo uerbosius inculcauimus, nequid à nobis in hoc expectetur opere, nisi quod sub parœmiæ cadit appellationem; néue quis per negligentiam præteritum existimet, quod prudentes consultoq; tanquam ab argumento alienum prætermisimus.

COMMENDATIO PROVERBIORVM A DIGNITATE

Porrò autem ne quis hanc doctrinæ partem, tanquam nimium humilem, & impēdio facilem, peneq; puerilem fastidiat atq; aspernetur, paucis exponam, quantum hæc, sicuti uidentur, minutula, apud antiquos illos obtinuerint dignitatis: deinde quantum adferant commoditatis, siquis in loco sciteq; utatur: postremo non usqueadeo cuiuslibet esse, recte prouerbiis uti. Principio cognitionem adagiorum non in postremis habitam apud summos uiros, uel illud sat argumēti puto, quod primi nominis autores nō indigna duxerint, de quibus diligenter uolumi nibus aliquot cōscriberent. Quorū primus

est Aristoteles, nimirum tantus philosophus, ut unus hic pro multis suffecerit. Reliquit is, teste Laertio, de parœmiis uolumen unum. Chrysippus item ad Zenodorum duos de prouerbiis libros conscripsit. Scripsit eadem de re Cleanthes. Quorum uirorum si labores extarent, nobis non fuisset necesse tanto sudore quædam ex minutis istis scriptoribus, & iisdem ut indiligentibus, ita deprauatissimis etiam, expiscari. Reperiuntur nõnulla prouerbiorum collectanea Plutarchi nomine, sed paucula, eaq; fermè nuda. Inter parœmiographos subinde citatur, tum ab aliis, tum ab Athenæo in Dipnologia, Clearchus Solẽsis Aristotelis auditor, & Aristides: deinde Zenodotus, qui Didymi Tarrhæiq; parœmias in compendium redegit. Citantur & Theophrasti prouerbia in cõmentariolis Demosthenis. Vnde liquet & illos hisce de rebus cõmentarios reliquisse. Neq; me fugit, id operis Zenobii nomine circumferri. Verum quoniam inuenio quædam apud Aristophanis interpretẽ, Zenodoti eius, qui Didymum ac Tarrhæum in compendium redegerit, nomine relata, quæ ad uerbũ in huius cõmentariis leguntur, uelim mihi citra fraudem esse, quod is quocunq; fuerit nomine, quid enim refert? in hoc opere Zenodoti titulo adducetur. Hic præter alios Milonem quendã parœmiographũ allegat. Citatur & Dæmon quispiam, cum ab aliis cõpluribus, tũ ab eo, qui dictiones aliquot ex oratoribus Demosthenis est interpretatus, qui multos de prouerbiis libros uidetur cõposuisse. Nam citatur liber. xl. Extant & Diogeniani collectanea. Hesychii præfatio testatur ab ipso copiosius explicata prouerbia, quæ nudius recensuisset Diogenianus, etiã si opus ipsum pugnat cum suo prologo: cũ is nomenclaturã autorum profiteatur, & prouerbiorũ argumenta, hic ita nudus sit, ut nihil esse possit magis. unde in coniecturã adducor, opus hoc copiosius ab autore descriptũ: post ab alio quopiã in compendiũ cõtractũ. Suidas, qui & ipse in hoc numero ponendus est, Theætetũ quendam adducit, qui de prouerbiis cõscripserit. Sed quid ego hos, cum sapientes illi Hebræi non dubitarint hoc titulo libros aliquot edere, & arcani numinis adoranda mysteria parœmiis includere, in quibus eruendis tot tantorum theologorum ingenia desudarunt, hodieq; desudãt? Nec illud argumentũ leue, quod inter bonos autores, ut quisq; fuit eruditissimus eloquentissimusq;, ita quamplurimum adagiorum suis libris aspersit. Et ut à Græcis exordiar, quid magno illo Platone, ne dicã diuino, παροιμιωδέστερον, ut sic dixerim? Aristoteles, serius alioqui philosophus, haudquaq̃ grauatur, suis illis disputationibus parœmias crebras ceu gemmulas intertexere. Quem quidem sicut in cæteris, ita hac quoq; in parte Theophrastus est æmulatus. Plutarchus grauis sanctusq;, ac penè tetricus autor, q̃ multis undiq; scatet adagiis? quem nec piguit inter problemata quasdã parœmias & proponere & excutere, idq; Aristotelis exemplo. Iam ut ad Latinos ueniam, omissis utroq; in genere grãmaticis ac poetis, nisi siquis in his M. Varronem existimat annumerandum, qui Menippeis illis suis prouerbiales indidit titulos, ut planè consentaneum sit illum argumenta fabularum non aliunde, q̃ à pũerbiis sumpsisse mutuo. Romani principes nõ existimarunt inferius esse maiestate imperiali, ut magnis de rebus cõsulti prouerbio respõderent, quod etiam nunc extat in Digestis, οὔτε πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων, id est; Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Deniq; quis ausit hoc genus fastidire, cũ uideat sacrorum uatum oracula quædam prouerbiis cõstare? Quorum de numero est illud: Patres nostri comederunt uuam acerbam, & dentes nostri obstupuerunt. Quis non etiam ueneretur, ut rem quampiã sacram, & mysteriis accõmodatam, cum ubiq; nobis imitandus Christus ipse peculiariter hoc sermonis genere delectatus fuisse uideatur? Apud Græcos hoc adagium fertur, ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκω, id est, E fructu arborem iudico. Apud Lucã item legitur, οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλὸν, id est, Non enim est arbor bona, quæ fructũ faciat uitiosum, neq; arbor uitiosa, quæ fructum faciat bonum. Apud Græcos Pittacus philosophus cõsultorem suũ ad pueros turbine ludentes mittit, à quibus de ducenda uxore prouerbio doceatur, audiatq;. τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Christus puerorum citat parœmiam, sic in foro ludentium, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε, id est, Cecinimus uobis tibiis; & non saltastis: cecinimus lugubre, & non plorastis. Cui simillimum est illud Theognidis, si sacra licet conferre profanis. οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς,
Οὔθ' ὕων πάντας ἁνδάνει, οὔτ' ἀνέχων, id est, Non etenim cunctis placeat uel Iuppiter ipse, Seu mittens pluuiam, seu cohibens pluuiam. Quod si quem mouet antiquitatis autoritas, nullum doctrinæ genus antiquius fuisse uidetur, quàm parœmiarum. In his ceu symbolis tota fermè priscorum philosophia continebatur. Quid aliud ueterum illorum sapientum oracula quàm prouerbia? Quibus tantum honoris habitum est olim, ut non ab homine profecta, sed cœlitus delapsa uiderentur. E cœlo, inquit Iuuenalis, descendit, γνῶθι σεαυτὸν, id est, Nosce teipsum. Proinde pro foribus templorum ueluti digna diis inscribebantur: passimq; columnis ac marmoribus insculpta uisebantur tanquam immortali digna memoria. Quod si minutula quæpiam res uidetur adagium, meminerimus ista non mole, sed pretio æstimari oportere. Quis enim sanus non pluris faciat gemmulas quàuis perpusillas, q̃ saxa quædam ingentia? Et ut, autore Plinio, in minutissimis animantibus, uelut araneolo,

culiceq; maius est naturæ miraculum, quàm in elephanto, siquis modo propius contempletur, itidẽ in re literaria nonnunquam plurimum habent ingenii, quæ minima sunt.

AD QVOT RES VTILIS PAROEMIARVM COGNITIO

Reliquum est, ut paucis ostẽdamus, non minus utilitatis inesse prouerbiis, q̃ olim adfuerit dignitatis. Cõducit autem parœmiarum cognitio, cum ad alia permulta, tum potissimum ad quatuor: ad philosophiam, ad persuadendum, ad decus & gratiam orationis, ad intelligendos optimos quosque autores. Principio, ne cui mirum uideatur, quòd prouerbia dixerim ad philosophiæ scientiam pertinere, Aristoteles apud Synesium existimat nihil aliud esse parœmias, q̃ reliquias priscæ illius philosophiæ, maximis rerum humanarum cladibus extinctæ. Easq; seruatas esse, partim ob compendiũ breuitatemq;, partim ob festiuitatem ac leporem. Ideoq; non segniter nec oscitanter, sed pressius ac penitius inspiciendas: subesse enim uelut igniculos quosdam uetustæ sapientiæ, quæ in peruestiganda ueritate multo fuerit perspicacior, q̃ posteriores philosophi fuerint. Plutarchus item in commentario, cui titulum fecit, quo pacto sint audiendi poetæ, ueterũ adagia simillima putat sacrorum mysteriis, in quibus maximæ quæpiam res ac diuinæ minutulis & in speciẽ penè ridiculis ceremoniis significari solent. His enim tam breuibus dictis per inuolucrum quoddam eadem innui, quæ philosophiæ principes tot uoluminibus tradiderunt. Neq; enim aliud sibi uelle parœmiam illam Hesiodiam, πλέον ἥμισυ παντὸς, q̃ quod Plato, tum in Gorgia, tum in libris politicis, tam multis argumẽtis conatur ostendere, βέλτιον εἶναι τὸ ἀδικεῖσθαι τοῦ ἀδικεῖν, id est, Satius esse iniuriam admittere, q̃ iniuriam inferre. Quod autem unquam dogma proditum est à philosophis, uel ad recte instituendam uitam salubrius, uel Christianæ religioni uicinius? At rem tantam uidelicet, tantillum prouerbiolum complectitur, πλέον ἥμισυ παντὸς, id est, Dimidium plus toto. Nam qui totum aufert, is alterum fraudat, ut cui nihil reliqui faciat. Contra, qui dimidium dũtaxat accipit, is aliqua parte fraudatus uidetur. Præstat autem fraudari, q̃ fraudare. Præterea siquis Pythagoricum illud, κοινὰ τὰ τῶν φίλων, id est cõmunes res amicorum: diligentius penitiusq; discutiat, nimirum inueniet in tã breui dicto, felicitatis humanæ summam esse comprehensam. Quid enim aliud agit Plato tot uoluminibus, q̃ ut communitatem persuadeat, & huius autorem amicitiam? Quæ si mortalibus persuaderi queat, ilico facessant è medio, bellum, inuidia, fraus, breuiter uniuersum malorum agmen semel è uita demigret. Quid aliud egit princeps nostræ religionis Christus? Nimirum unicum duntaxat præceptum mundo tradidit charitatis, admonẽs ab ea una, summam & legum & prophetarum pẽdere. Aut, quid aliud hortatur charitas, q̃ ut omnium omnia sint communia? Videlicet, ut amicitia coagmentati cum Christo, glutino nimirum eodem, quo ille cum patre cohæret, absolutissimam illam communionem quoad licet imitantes, per quam ille & pater idem sunt, nos item idem cum illo simus, &, ut ait Paulus, unus spiritus & una caro cum deo efficiamur, iamq; amicitiæ iure omnia illi nobiscum, omnia nobis cum illo sint cõmunia. Deinde paribus amicitiæ uinculis alii cum aliis inter nos copulati, uelut eiusdem capitis membra, tanq̃ idem & unum corpus, eodẽ animemur spiritu, iisdem doleamus, iisdem gaudeamus. Id quod etiam mysticus ille panis è pluribus granis in eandem coactus farinam, & uini potus è multis racemis in eundem liquorem confusus admonet. Postremo, ut cum summa rerum creatarum sit in deo, deus uicissim in omnibus, omnium uniuersitas uelut in unum redigatur. Vides quantum philosophiæ, uel Theologiæ magis, Oceanum nobis parœmia tantilla aperuit.

AD PERSVADENDVM CONDVCERE PROVERBIA

Quod si cui satis non sit ipsum sapere, uerũetiam aliis persuadere cupiat, quàm non inutilis sit hæc prouerbiorum supellex, uel Aristoteles ipse satis declarat, qui non semel in rhetorices præceptis, parœmias inter testimonia connumerat. Quemadmodum, inquiens, siquis suadere uelit, ne cum homine sene copulet aliquis necessitudinem, utetur huius prouerbii testimonio, μήποτ᾽ εὖ ἔρδειν γέροντα, id est, ne unquam benefacias seni. Rursum siquis persuadere studeat, ut liberos item interficiat qui parentem occiderit, huic usui futurum est hoc prouerbium,

νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείποι. id est,

Stultus qui natos occiso patre relinquat. Quantum autem adferant ad persuadendi facultatẽ momenti testimonia, cui non cognitum est? Neque mediocriter conducunt sententiæ. At inter hæc quoq; idem prouerbia collocat. Quintilianus item in Institutionum libris compluribus locis prouerbiorum mentionem facit, tanquam non una ratione ad bene dicendum conducentium. Nam quinto libro parœmias exemplis adiungit, ut parem cum illis uim obtinentes, quorum est uel præcipua. Rursum easdem eodem in libro in argumentorum genere collocat, quas Græce χρείας appellant. Quorum & frequentissimus usus, & ad persuadendum mouendumq; non mediocris utilitas. Quin magis ipsa Fabii uerba libet adscribere. Nec hæc quidem, inquit, uulgo dicta & recepta persuasione populari, sine usu fuerint testimonia. Sunt enim quodammodo uel potentiora etiam, quod

non causis accommodata, sed liberis odio & gratia mentibus, ideo tantum dicta factaque, quia aut honestissima, aut uerissima uidebantur. Pauloque inferius: Ea quoque, quae uulgo recepta sunt, hoc ipso, quod incertum autorem habent, uelut omnium fiunt. Quale est, Vbi amici, ibi opes. Et, Conscientia mille testes. Et apud Ciceronem, Pares cum paribus, ut est in ueteri prouerbio, facillime congregantur. Neque enim durassent haec in aeternum, nisi uera omnibus uiderentur. Hactenus Fabii uerba retulimus. Idem autem paulopost deorum oracula paroemiis subnectit, uelut his affinia cognataque. Iam quid M. Tullius? nonne in actione pro L. Flacco, prouerbio fidem testibus abrogat? Id est huiusmodi, ἐν Καρὶ τὸν κίνδυνον, id est, in Care periculum. An non in eadem totius generis Graecorum, in ferendis testimoniis fidem eleuauit hoc prouerbio? Da mihi testimonium mutuum. Quid, quòd ipsi etiam philosophi passim suas rationes prouerbiis fulciunt? Quo minus mirandum, si frequenter historiographi, narrationis fidem ex adagio quopiam petunt. Adeo quod in literis intercidit, quod titulis, quod colossis, quod marmoribus seruari non potuit, prouerbio seruatur incolume. Vt & hanc obiter adagiorum laudem indicem. Denique non grauatur diuus Hieronymus Euangelicam sententiam adagii uulgati testimonio confirmare. Diues aut iniquus, aut iniqui haeres. Ne Paulus quidem ipse dedignatur locis aliquot prouerbiorum uti testimoniis, neque iniuria. Etenim si τὸ πιθανόν, id est, probabilitas, ad persuadendum uel primas obtinet partes, quid, quaeso, probabilius, quam quod nemo non dicit? Quid uerisimilius, quam id quod tot aetatum, tot nationum consensus, & uelut idem suffragium comprobauit? Inest nimirum, inest in his paroemiis natiua quaedam & genuina uis ueritatis. Alioquin qui fieri potuit, ut eandem plerunque sententiam in centum dimanasse populos, in centum uideamus transfusam linguas, quae ne tot quidem seculis, quibus nec pyramides obstiterunt, uel interierit, uel consenuerit? Vt merito dictum illud uideatur, Veritate nihil esse robustius. Deinde fit, nescio quo pacto, ut sententia prouerbio quasi uibrata, feriat acrius auditoris animum, & aculeos quosdam cogitationum relinquat infixos. Nam longe minus tanget animum, si dixeris, Caduca & breuis est hominis uita, quam si prouerbium cites, Homo bulla. Postremo quod de risu scribit Fabius, maximas difficultates causarum, quae nullis argumentis dissolui queant, ioco eludi, id uel maxime praestat paroemia.

AD ORNATVM CONDVCERE PAROEMIAM

Porrò quantum uel dignitatis, uel Veneris adiungat orationi tempestiuus prouerbiorum usus, non arbitror pluribus explicandum. Primum enim quis non uidet quantum maiestatis uel ex ipsa antiquitate concilient orationi? Tum si quod schema, quod amplitudinem ac sublimitatem apponat sermoni: rursum si quod ad gratiam dictionis facit: denique si qua ratio festiuitatis, cum paroemia plerunque per omnes figurarum species, per omneis facetiarum formas uarietur: nimirum quicquid illa solent adferre conferet, ac genuinam quandam peculiaremque gratiam de suo insuper adiunget. Proinde si scite & in loco intertexantur adagia, futurum est, ut sermo totus, & antiquitatis ceu stellulis quibusdam luceat, & figurarum arrideat coloribus, & sententiarum niteat gemmulis, & festiuitatis cupediis blandiatur: denique nouitate excitet, breuitate delectet, autoritate persuadeat.

AD INTELLIGENDOS AVTORES CONDVCERE PAROEMIAM

Iam ut non sit alius paroemiarum usus, certe ad intelligendos optimos quosque, hoc est, uetustissimos autores, non utiles modo sunt, uerumetiam necessariae. In quibus cum pleraque sunt deprauata, tum hae uel deprauatissimae sunt, propterea quòd ferè aenigmaticum quiddam habent, ut etiam mediocriter eruditis non intelligantur: tum quòd plerunque uelut ex abrupto interferuntur, nonnunquam etiam mutilatim, ut ἄνω ποταμῶν, id est, sursum fluminum. Aliquoties unico uerbo notantur, ut apud Ciceronem in Epistolis ad Atticum: Subueni quaeso, dum est ἀρχή, id est principium. Indicat autem illud prouerbium.

ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον ἢ τελευτήν, id est,

Principio praestat quàm fini adhibere medelam.

Haec itaque multum offendunt tenebrarum, si ignorentur. At rursum lucis plurimum adferunt, si fuerint intellecta. Hinc illae tum Graecorum tum Latinorum codicum prodigiosae deprauationes: hinc foedi interpretum lapsus Graeca Latine uertentium: hinc quorundam etiam eruditorum in enarrandis autoribus ridicula somnia, meraque deliramenta. Quorum equidem hoc loco nonnulla referrem, nisi placabilius iudicarem, meoque accomodatius instituto, ut nostris perlectis comentariis sua cuique cogitatio suggerat, quantopere magni nominis scriptores quibusdam in locis delirarint. Denique fit nonnunquam, ut scriptor tacite ad prouerbium alludat, quod si nos fugerit, etiam si uidebitur intellecta sententia, tamen magna uoluptatis pars aberit ignorata paroemia. Quod genus est Horatianum illud,

Equus ut me portet, alat rex. Et apud Vergilium,

Fatis nunquam concessa moueri,

Apparet Camarina procul. Subest enim in illo prouerbium, ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει: in hoc, μὴ κινεῖν τὴν Καμαρίναν.

COMMENDATIO A DIFFICVLTATE

Quod si iuxta prouerbium, δύσκολα τὰ καλά: eaq; uulgo ceu uilia fastidiunt, quæcunq; facilia uidentur, ut de me interim nihil dicam, quantis sudoribus opus hoc mihi constiterit, ne quisquam arbitretur usqueadeo procliue, uel intelligere, uel sermoni parœmiā intexere. Siquidem ut non mediocris est artificii, gemmulam scite includere annulo, & aurum purpuræ itertexere, ita nō est, mihi crede, cuiusuis parœmiam apte decenterq; orationi īserere. Quodq; Fabius scribit de risu, nihil affectari periculosius, idem de prouerbio nō iniuria dixeris. Etenim in huiusmodi, quēadmodum & in musica, nisi summum præstes artificem, ridiculus sis: & aut laudē eximiam, aut risum auferas oportet.

QVATENVS VTENDVM ADAGIIS

Proinde quatenus quibusq; modis uti conueniat adagiis, indicabimus. Ac primo loco meminisse oportebit, ut quod eleganter Aristoteles in cōmentariis rhetorices admonuit de adhibendis epithetis, id nos in usurpandis adagiis obseruemus: nempe ut illis utamur non tanq̄ cibis, sed ueluti condimentis, id est, nō ad satietatem, sed ad gratiam. Præterea ne quouis inseramus loco: quēadmodum enim ridiculū sit, si quibusdam locis gemmam alligaris: itidem absurdum, si non suo loco adhibueris adagium. Quod uero Fabius libro Institutionum octauo de sentētiis usurpandis præcepit, id totidem fermè uerbis de parœmiis præcipi queat. Primum, ne quemadmodū dictū est, nimis crebriter utamur. Dēsitas enim earum obstat inuicem, quo minus eluceant. Quemadmodum nec pictura, in qua nihil circumlitum est, eminet. Ideoq; artifices etiam cum plura in unam tabulam opera conferunt, spatiis distinguunt, ne umbræ in corpora cadāt. Subsistit enim omnis parœmia, ideoq; post eā utiq; aliud est initium. Vnde soluta ferè oratio est, & è singulis nō membris, sed frustis collata, structura caret. Porrò ut adfert lumen clauus purpuræ in loco insertus, ita certe neminē deceat intertexta pluribus notis uestis. Accedit hoc quoq; incōmodi, quod crebras captāti parœmias, nōnullas necesse est admiscere uel frigidas uel coactas. Nō enim potest esse delectus, ubi de numero laborat. Postremo gratiā amittit quicquid aut īmodicum est, aut intēpestiuū. In epistolis tamē familiaribus licebit paulo liberius hoc genere ludere: in oratione seria, sicuti parcius, ita etiam accuratius adhibendæ.

VARIVS PROVERBIORVM VSVS

Hoc in loco non ab re futurū arbitror, si paucis uelut indicaro, quibus rōnibus uariari queat parœmiarum usus, ut possis idem adagium alia atq; alia forma producere. Principio nihil uetat interdū, quo minus idem dictum ad compluresis sensus accōmodes, ut illud τετρημένος πίθος, id est, pertusum dolium, uel ad obliuiosum, uel ad profusum, uel ad auarum, uel ad futilem, uel ad ingratum traduci potest. Effluit enim quicquid infuderis in animum immemoris. Apud prodigum nihil durat. Auari cupiditas nunq̄ expletur. Futilis & garrulus nihil continet. Perit quicqd contuleris in hominē ingratum. Nonnunq̄ per ironiam ad contrarias etiam sententias deflectitur, quod genus, si de mendacissimo quopiam loquens, dicas: ἄκουε τὰ ἐκ τρίποδος, id est, Audi è tripode dicta. Fit interim ut unius uoculæ cōmutatione diuersis conueniat, ut ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, id est, Hostium munera non munera: & πτωχῶν ἄδωρα δῶρα, κολάκων ἄδωρα δῶρα, ποιητῶν ἄδωρα δῶρα, ut idem adagium ad hostes, ad pauperes, ad assentatores, ad poetas deflectatur. Nam hostium munera perniciem adferre credūtur. Et siquid donant pauperes, aut adulatores, aut poetæ, captationes sunt uerius quàm munera. Breuiter ad omnia in quæ quocunq; modo hæc similitudo competit, accōmodes licebit. Illa ratio fermè cōmunis omnibus, quoties à persona ad rem, aut contra fit deflexio. Ad personam hoc pacto. Prouerbium est μηδ' ἡρακλῆς πρὸς δύο, id est, Ne Hercules quidem aduersus duos. Ego uero Thersites magis quàm Hercules, qui possim utriq; respōdere? Ad rem torquebitur hoc modo. Prouerbio dictum est: μηδ' ἡρακλῆς πρὸς δύο, ego qui possum pariter & morbo, & inopiæ tolerandæ par esse? Variatur & inuersione prouerbium, ut dictum est, μηδ' ἡρακλῆς πρὸς δύο, & tu unus contra duos Hercules audes congredi? Item hoc pacto, Contra tritum Græcis prouerbium, expectatis carbonibus thesaurum reperi. Et commutauimus, non χρύσεα χαλκείων, id est, aurea æreis, sed planè, χάλκεα χρυσείων, id est, ærea aureis. Præterea nonnunquam explicatur adagium & confertur, nonnunq̄ simplex allegoria refertur. Aliquoties etiam mutilum proponitur, ut si quo respōdente, quod nihil ad rem pertineat, dicas, ἀμάας ἀπῄτουν id est, falces postulabam. Et apud Ciceronē, τὰ μὲν διδόμενα, id est, quæ dantur. Interim satis est unico uerbo allusisse, ut apud Aristotelem, omnes eiusmodi inter ipsos κεραμεῖς, id est figuli. Sunt & aliæ uariandi rationes, uerū eas, si quis exactius persequi cupiet, è nostris commentariis, quos de duplici copia conscripsimus, petat licebit.

DE FIGVRIS PROVERBIALIBVS

Reliquum est ut ad parœmiarum catalogum accingamur, sed si prius figuras aliquot prouerbiales ostenderimus. Quædam enim dicta sunt, specie nō magnopere prouerbiali, quædam autem παροιμιώδη id est, prouerbiali figura, ut facile possint in parœmiarum ordinem cooptari. Igitur in totū prouerbiorum generi confinis est omnis sententia, præterea metaphora, peculiariter allegoria. Et in

his præcipue, quæ sumuntur à rebus insignibus, & uulgo celebratis, ut à nauigatione, à bello. Quod genus sunt illa, secundis nauigare uentis, naufragium facere, uertere uela, tenere clauum, & exhaurire sentinam, & tradere uentis uela, contrahere uela. Item illa: Bellicũ canere. Et uorsis gladiis pugnare. Receptui canere, cominus atq; eminus pugnare, conferre pedem, conserere manus, atq; id genus alia sexcenta. Quæ si paulo longius traducantur, abeunt in parœmiæ formam. Item quæ ducuntur à rebus notis, ac uehementer quotidiano sensui familiaribus, ut quoties corporis gestus ad animi rẽ transferuntur, cuiusmodi sunt, premere pollicem, pro fauere: corrugare frontem, pro moleste ferre: ringi, pro indignari: exporrigere frontem, pro hilarescere, Præterea quæ trahuntur à sensibus corporis, uelut olfacere, pro rescifcere: degustare, pro experiri. Prouerbii ferè faciem habent, quoties quæ sunt artibus peculiaria uocabula, aliò detorquentur, ut δὶς διὰ πασῶν, id est, bis per omnia, à musicis, ἐκ διαμέτρου, id est, ex dimetiente, à mathematicis: Item sesquipedalia uerba. Incudi reddere, à fabris ærariis: ad amussim, à fabris lapidariis: nullam lineam duxi, à pictoribus. Extremum actum adiungere, à scenis. Interdum citra figuram tacita allusio prouerbiale quiddam adfert. Ea tum erit optima, quoties ad autorem aut rem spectat magnopere celebrem, nulliq; incognitam, qualis est apud Græcos Homerus, apud Latinos Vergilius. Quod genus est illud apud Plutarchum, ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ᾽ ἀγαθοί τε πάρεισιν, id est quandoquidem testes sanè Platoni, multiq; boniq; adsunt. Allusum est enim ad morem sacrorum, in quibus sacerdos dicere cõsueuit, τίς τῇδε, id est quis hic? Deinde qui aderant, respondebant:

Πολλοί τ᾽ ἀγαθοί τε πάρεισιν, id est,
Multiq; boniq; adsunt. Item illud apud Ciceronem ad Atticum:

Σύν τε δύ᾽ ἐρχομένω, id est, Simul duobus euntibus. Et apud Lucianum, ἰατρῶν παῖδες, id est, medicorum filii, pro medicis ipsis. Accedunt ad prouerbii speciem & illa, bucolico carmini familiaria, ἀδύνατα, ἀναγκαῖα, ἄτοπα, ὅμοια, ἐναντία, id est, impossibilia, necessaria, absurda, contraria, similia. Ἀδύνατα, sunt huiusmodi:

Ἀλλ᾽ ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ᾽ ἀόνι κύματα μετρεῖν id est,
Sed labor adsimilis metiri in littore fluctus. Et apud Vergilium:
Ante leues ergo pascentur in æthere cerui,
Et freta destitu: nt nudos in littore pisces.

Ἀναγκαῖα sunt huiusmodi,
Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit. Et apud Senecam,
Lucida dum current annosi sydera mundi.

Ἄτοπον exemplum hoc erit:
Atq; idem iungat uulpes & mulgeat hircos. Contrariorum hoc:
Nunc uirides etiam occultant spineta lacertos,
Me tamen urit amor. Item apud Theocritum:
Ἠνὶ δὲ σιγῇ μὲν πόντος, σιγῶντι δ᾽ ἀῆται·
Ἁ δ᾽ ἐμὰ οὐ σιγῇ στέρνων ἔντοσθεν ἀνία. id est,
Ecce silet maris unda, silent & flamina uenti.
Haud tamen intra nostra silent præcordia curæ. Similium:
Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam.
Et apud Theocritum.
Ἁ αἲξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει. id est,
Capra petit cytysum, sequitur lupus ipse capellam. Sunt & aliæ duæ figuræ maxime confines parœmiarũ generi, quæ cõstant, uel eiusdem, aut similis iteratione uocis, uel contrariarũ cõtextu. Quod genus sunt, ἀπό σ᾽ ὀλῶ κακὸν κακῶς. κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, id est, perdã te malũ male. Mali corui malũ ouum. Et, θρέμμα σοφοῦ σοφόν, id est, Alumnus sapientis sapiens. Id quod est apud Græcos comicos pariter ac tragicos penè solẽne. Et eueniunt digna dignis. Amico amicus. Malis malus. Bonis bonus. Vterq; utriq; cordi. Suus rex reginæ placet. Et manus manũ fricat. Graculus ad graculũ. Contrariorum genus sic habet: καὶ δίκαια κἄδικα, εὖ καὶ μιαρῶς, id est, Et iusta & iniusta, probe & improbe, apud Aristophanem. ἑκοῦσί τε καὶ ἄκουσι, id est, Volentibusq; & nolentibus, apud Platonem. Item οὐδὲν ἔπος, οὐδὲ ἔργον, id est, Nullum dictum, neq; factum. Apud nostros item: Verũ ubi fas uersum atq; nefas Facta atq; infecta canebat. Quo tropo sic usus est Valerius Maximus, ut ad uerum sensum non cohæreat, tantum exaggerat: obtestantem, inquit, se aduersus omne fas & nefas, cum in summo esset iperio, à te equite Romano fuisse trucidatũ. Nam qui consistit ut facinus nefarium dicatur esse factum aduersus omne nephas? Quo iure, quaq; iniuria: quiduis & facere & pati. Digna atq; indigna. Quid dixit, aut quid tacuit? Domi, belliq;: publice, priuatim. Quod scis, nescis: clamq; palamq;, iocaq; & seria. Manibus pedibusq;, noctesq;, diesq;. Quæ prima, aut ultima ponas;

neq; magnum, neq; paruum. Iuuenesq; senesq;. Diis hominibusq; plaudentibus. Ad hanc formam pertinent etiã hæc passim apud poetas obuia. παρθένος ἀπάρθενος, ἄνυμφος νύμφη, ἄγαμος γάμος. ἄπολις πόλις. δύσπαρις πάρις. δυσδαίμων εὐδαιμονία. ἄδωρα δῶρα. ἄδειος δέος. ἀπόλεμος πόλεμος ἄκοσμος κόσμος. ἄχαρις χάρις. ἄπλουτος πλοῦτος, id est, Virgo non uirgo Sponsa non sponsa. Nuptiæ non nuptiæ. Nõ ciuitas ciuitas. Malus Paris Paris. Infelix felicitas. Non dona dona. Non metuendus metus. Nõ bellum bellum. Ornatus inornatus. Ingrata gratia. Inopes opes. Hæc ἀντίθεσις nonnunquam accidit & in dictione composita, ut μωρόσοφος. id est, Stulte sapiens. & γλυκύπικρος, id est, dulciter amarus. Sic etiam Plutarcho teste, suum affectum uocant amantes ex uoluptate & dolore mistum, ita ut libenter contabescant. Huc pertinet & illa ἀντίθεσις αἰνιγματώδης, id est, cõtrarietas ænigmatica, ut φέρων οὐ φέρω ἔχων οὐκ ἔχω. & ἀνὴρ καὶ οὐκ ἀνὴρ, ὄρνιθα καὶ οὐκ ὄρνιθα, ἰδών τε καὶ οὐκ ἰδών, ἐπὶ ξύλου καὶ οὐ ξύλου, καθημένην, καὶ οὐ καθημένην λίθῳ καὶ οὐ λίθῳ, βάλλει τε καὶ οὐ βάλλει. id est, Portãs nõ porto, habens nõ habeo: uir & nõ uir, auem & nõ auẽ, uidensq; & nõ uidens, in ligno & non ligno, sedentẽ & non sedentem, lapide & non lapide, iaculatur & non iaculatur. Quod ænigma refertur & apud Athenæũ ex Clearcho & apud Tryphonem, cuius meminit Plato quoq;. Huius formæ sunt & illa: ἄγλωσσος λάλος, id est, elinguis loquax. τρωτὸς ἄτρωτος, id est, uulnerabilis inuulnerabilis: δασὺς λεῖος, id est, hirsutus leuis. ἄγονος γόνος, id est, fœtus non fœtus. Cuiusmodi permulta proponit ac soluit Athenæus libro decimo. Neq; respuit adagiorum ratio ænigmaticam obscuritatem, quanquam aliàs improbatam, immo ueluti familiarem libenter amplectitur. Quod genus fuerit, si quis parum sane locutũ iubeat Anticyram nauigare, aut porcum cædere, aut squillam è sepulchris uellere, quorum primũ est apud Horatium, alterum apud Plautum, tertium apud Theocritum. Proinde & oracula pleraq; in ius prouerbiorũ abierunt, & Pythagoræ symbola ad parœmiarum naturam uidentur pertinere. Præcipue peculiaris est adagiorum generi hyperbole, ut cœlum territat armis, & saxa clamore rumpit, & risu diffluo: maxime siqua metaphoræ species admisceatur. Effertur uariis modis, uel per denoïatiõẽ, uel per cõparatiõẽ, uel p similitudinẽ, uel per epitheton. Exempla sunt. Alter Aristarchus. Et noster hic Phalaris. Et, Stentore clamosior. Velut leæna in machæra. Stentorea uox, Nestorea facũdia. Neq; uero pigebit ceu fontes aliquot indicare, à quibus genus hoc figuraæ duci possit.

AB IPSA RE

Sumitur enim interdum ab ipsa re, quoties hominem scelestum, scelus appellamus: dedecorosum, dedecus: pestilentem, pestem: lurconem, barathrum: tenebrionem, tenebras: contaminatum, labem: spurcum, cœnum: contemptum, quisquilias: impurum, sterquilinium: portentosum, portentum: molestum, hulcus: carcere dignum, carcerem. Quorum unumquodq; ferè potest & per cõparationem efferri, ut χρυσοῦ χρυσοτέρα, id est, auro magis aurea, & ipsa nequitia nequior, cæcitate cæcior, loquacitate loquacior, deformitate deformior, ipsa siti siticulosior, paupertate pauperior, infortunio infortunatior, ipsa infantior infantia. Ad hanc classem pertinent & illa: Pater esuritionum, & omnis eloquentiæ fons. Et plus q̃ infantissimus. Et plus q̃ perditus.

A REBVS SIMILIBVS

Huic proxima sunt, quæ à rebus similibus trahuntur, ut, melle dulcior, Pice nigrior. Niue candidior. Oleo tranquillior. Infima auricula mollior. Auro purior. Plumbo stupidior. Stipite tardior. Litore surdior. Iracundior Adria. Aequore surdior. Spongia bibacior. Harenis sitientior. Pumice siccior. Aere Dodonæo loquacior. Vitro fragilior. Pila uolubilior. Cothurno instabilior. Clemate Aegyptia gracilior. Alno procerior. Cote durior. Sole clarius. Sydere pulchrior. Buxo pallidior. Sardois herbis amarior. Alga uilior. Aetna æstuantior. Beta insulsior. Trutina iustior. Spina distortior. Ampulla uanior. Pluma leuior. Vento instabilior. Morte odiosior. Barathro capacior. Labyrintho inuolutior. Corchoro uilior. Subere leuior. Dolio pertuso incontinentior. Laterna perlucentior. Clepsydra perstillãtior. Fonte purior. Euripo mobilior. Oculis charior. Luce dulcior. Vita antiquior. Rubo arefacto præfractior. Cramba recocta molestior. Clauo purior. Floralibus licentiosior.

AB ANIMANTIBVS

Item ab animantibus, ut, Muliere loquacior. Passere salacior. Hirco libidinosior. Ceruo uiuacior. Cornice annosior. Graculo magis obstreperus. Luscinia uocalior. Dipsade nocentior. Vipera uirulentior. Vulpe fraudulentior. Echino asperior. Porcello Acarnanio lenior. Anguilla magis lubricus. Lepore timidior. Limace tardior. Pisce sanior. Pisce magis mutus. Delphino lasciuior. Phœnice rarior. Scropha fœcondior alba. Nigro cygno rarior. Hydra magis uersipellis. Albo coruo rarior. Vulture edacior. Scorpiis improbior. Testudine tardior. Glire somniculosior. Sue indoctior. Asello stolidior. Hydris immitior. Dama pauidior. Hirudine bibacior. Cane rixosior. Vrso hispidior. Tippula leuior, cuiusmodi quædam congerit & Lucianus. ὀργιλώτεροι μὲν τῶν κυνιδίων ὄντες, δειλότεροι δὲ τῶν λαγωῶν, κολακικώτεροι τῶν πιθήκων, ἀσελγέστεροι δὲ τῶν ὄνων, ἁρπακτικώτεροι δὲ τῶν γαλῶν, φιλονεικότεροι δὲ τῶν ἀλεκτρυόνων, id est, Cum sint iracundiores catellis, timidiores leporibus, adulantiores simiis, libi-

dinosiores asinis, rapaciores felibus, contentiosiores gallis gallinaceis. Itẽ Plutarchus aduersus usurã, ἀπιστότερος ὢν κολοιοῦ, ἀφωνότερος πέρδικος, καὶ κυνὸς ἀγεννέστερος, id est, Cum minus fidei tibi habeat quàm graculo, magis mutus sis q̃ perdix, abiectior, seruiliorq; cane.

A PERSONIS DEORVM

Ducunť à pſonis deorũ, Diana intactior. Ipsis Charitib⁹ humanior. Priapo salacior. Venere formosior. Mercurio facũdior. Momo mordacior. Vertumno incõstantior. Proteo mutabilior. Empusa magis uarius.

A PERSONIS FABVLOSIS

A personis fabulosis: Tantalo sitientior. Atreo crudelior. Cyclope immanior. Oreste insanior. Vlysse dolosior. Nestore facundior. Glauco stupidior. Iro pauperior. Penelope castior. Nireo formosior. Tithono uiuacior. Erisitone esurientior. Niobe fœcundior. Stentore clamosior. Tiresia cæcior. Busiride illaudatior. Sphinge inuolutior. Labyrintho intricatior. Dædalo ingeniosior. Icaro audacior. Gigantibus elatior. Gryllo stultior. Lynceo perspicacior. Excetra pertinacior.

A PERSONIS COMOEDIARVM

A personis comœdiarũ. Thrasone Terentiano gloriosior. Demea iurgiosior. Mitione facilior. Gnathone adulantior. Phormione confidentior. Dauo uersutior. Thaide blandior. Euclione parcior.

A PERSONIS HISTORIARVM

A personis historiarũ. Zoilo inuidentior. Catone seuerior. Timone inhumanior. Phalaride crudelior. Timotheo felicior. Sardanapalo nequior. Numa religiosior. Phocione iustior. Aristide incorruptior. Crœso ditior. Crasso numatior. Codro paupior. Aesopo luxuriosior. Herostrato ambitiosior. Fabio cunctantior. Socrate patiẽtior. Milone robustior. Chrysippo acutior. Trachalo uocalior. Curione obliuiosior. Nostri temporis Aristarchus. Christianorum Epicurus. Item, præposterus Cato.

A GENTIBVS

A gentibus. Pœno perfidior. Scytha asperior. Scythotauris inhospitalior. Cretensi mendacior. Parthis uanior. Thracibus bibacior. Thessalo perfidior. Care uilior. Sybarita fastuosior. Milesiis effœminatior. Arabis ditior. Pygmæo breuior. Arcade stolidior.

AB OFFICIIS

Ab officiis. Lenone magis periurus. Cinædo mollior. Milite gloriosior. Areopagita tristior. Tyranno uiolentior. Carnifice immanior.

DE PRAEMOLLIENDA PAROEMIA

Iam illud tametsi minutulum humiliusq; uideatur, tamen postea q̃ docendi munus suscepimus, non grauabimur ꝓpter imperitiores admonere, uidelicet, ut in usurpandis adagiis meminerimus, quod in uerbis nouatis, aut durius translatis fieri Fabius iubet, id quod ait à Græcis elegãtissime ꝓceptũ esse, uidelicet προεπιπλήττειν τῇ ὑπερβολῇ: ita nos oportebit προεπιπλήττειν τῇ παροιμίᾳ, hoc est, ꝓcastigare, & uelut occurrere parœmiæ; siquãdo uel obscurior, uel alioqui durior uidebiť. Recipit enĩ hoc genus sicuti paulo superius ostensum est, & metaphoras quãtũlibet duras, & nouationes uocũ licẽtiosas, & hyperbolas parũ pudẽtes, & allegorias ad ænigma usq; obscuras. Græci προεπιπλήττουσιν his ferme modis: κατὰ τὴν παροιμίαν. ὥς φασι. φασί. τὸ λεγόμενον. τὸ τοῦ λόγου. ὡς παλαιὸς φησὶ λόγος. ὥσπερ λέγουσιν. ὡς λέγεται. ὡς λέγομεν παροιμιαζόμενοι. ὡς λέγουσιν οἱ παίζοντες. καλῶς εἴρηται, id est: Iuxta ꝓuerbium, ut aiunt, aiunt, quod dicitur, quod dici solet, ut antiquũ ait dictum, ut dicũt, ut dicitur, ut dicimus prouerbio, ut dicunt iocantes, recte dictũ est. Iisdem fermè rõnibus utuntur Latini: Aiunt, ut aiunt, ut est in ueteri prouerbio, iuxta uulgo tritum sermonem, quemadmodum uulgo dici consueuit, ut uetus uerbum usurpem, ut adagio dictum est, uere hoc dicunt.

Amicorum communia omnia. Prouerbium I

TA τῶν φίλων κοινὰ, id est, Amicorum communia sunt omnia. Quoniam non aliud hoc prouerbio, neq; salubrius, neq; celebratius, libuit hinc adagiorum recensionem uelut omine felici auspicari. Quod quidem si tam esset fixum in hominũ animis, quàm nulli non est in ore, profecto maxima malorũ parte uita nostra leuaretur. Ex hoc prouerbio Socrates colligebat, omnia bonorum esse uirorũ non secus quàm deorum. Deorum, inquit, sunt omnia. Boni uiri deorũ sunt amici, & amicorum inter se communia sunt omnia. Bonorum igitur uirorum sunt omnia. Refertur apud Euripidem in Oreste, κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. id est, Inter enim amicos cuncta sunt communia. Idem in Phoenissis,

κοινὰ γὰρ φίλων ἄχη, Communis omnis est amicorum dolor.

Idem in Andromacha.

φίλων γὰρ οὐδὲν ἴδιον, οἵτινες φίλοι / Nam uere amicis proprium prorsus nihil:
ὀρθῶς πεφύκασ᾽, ἀλλὰ κοινὰ χρήματα. / Sed inter ipsos cuncta sunt communia.

Terentius in Adelphis; Nam uetus quidem hoc uerbum, amicorum inter se communia esse omnia.

Testantur & apud Menandrum fuisse in eadem fabula. M. Tullius lib. officiorum primo. Vt in Graecorum, inquit, prouerbio est, amicorum esse omnia communia. Citatur & ab Aristotele lib. Moralium octauo, & à Platone de legibus quinto. Quo loco conatur demõstrare, felicissimũ reipublicae statum, rerum omnium communitate constare, πρώτη μὲν τοίνυν πόλις τέ ἐστι καὶ πολιτεία καὶ νόμοι ἄριστοι, ὅπου τὸ πάλαι λεγόμενον ἂν γίγνηται κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ὅτι μάλιστα. λέγεται δὲ, ὡς ὄντως ἐστὶ κοινὰ τὰ φίλων, id est, Prima quidem igitur ciuitas est & reipublicae status, ac leges optimae, ubi quod iam olim dicitur, per omnem ciuitatem, quammaxime fieri potest, obseruabitur. Dictum est autem uere, res amicorum communeis esse. Idem ait, felicem ac beatam fore ciuitatem, in qua nõ audirentur haec uerba: meum & non meum. Sed dictu mirũ, quàm non placeat, immo quàm lapidetur à Christianis Platonis illa communitas, cum nihil unquam ab ethnico philosopho dictum sit magis ex Christi sententia. Aristoteles libro Politicorum .ii. temperat Platonis sentẽtiam, uolens possessionem ac proprietatem esse penes certos: caeterum ob usum, uirtutem & societatem ciuilem, omnia communia iuxta prouerbium. Martialis lib. ii. iocatur in quendam Candidum, cui semper in ore fuerit hoc adagium, cum alioqui nihil impartiret amicis.

Candide κοινὰ φίλων, sunt haec tua Candide πάντα,

Quae tu magniloquus, nocte dieq; sonas. Atq; ita concludit epigramma,

Das nihil, & dicis Candide κοινὰ φίλων.

Eleganter Theophrastus apud Plutarchum in cõmentariolo, cui titulus, περὶ φιλαδελφίας, εἰ κοινὰ τὰ φίλων ἐστὶ μάλιστα δεῖ κοινοὺς τῶν φίλων εἶναι τοὺς φίλους, id est. Si res amicorum communes, maxime conuenit, ut amicorum item amici sint cõmunes. M. Tullius lib. de legibus primo uidetur hoc adagiũ Pythagorae tribuere, cũ ait: Vnde enim illa Pythagorica uox, τὰ φίλων κοινὰ, καὶ φιλίαν ἰσότητα, id est, Res amicorum communes, & amicitiam aequalitatem. Praeterea Timaeus apud Diogenem Laertium tradit, hoc dictum primum à Pythagora profectum fuisse. A. Gellius Noctium Atticarũ libro primo capi. nono testatur, Pythagoram non solum huius sententiae parentem fuisse, uerũetiã huiusmodi quandam uitae ac facultatum communionem induxisse, qualem Christus inter omneis Christianos esse uult. Nam quicunq; ab illo in cohortem illam disciplinarum recepti fuissent, quod quisq; pecuniae familiaeq; habebant, in medium dabant: quod re atq; uerbo Romano appellatur κοινόβιον, id est, coenobium, nimirum à uitae fortunarumq; societate.

Amicitia aequalitas. Amicus alter ipse. II

Haec quoq; ad Pythagoram autorem referunt, quòd eandem complectuntur sententiam, τὴν φιλίαν ἰσότητα εἶναι, καὶ μίαν ψυχὴν τὸν φίλον ἕτερον αὐτόν, id est, amicitiam aequalitatem esse, & eãdem animam, & amicum alterum ipsum. Neq; enim quicquam non commune, ubi fortunarum aequalitas: neq; dissensio, ubi idem animus: neq; diuortium, ubi coagmentatio duorum in unum. Aristoteles magnorũ moralium lib. ii. ὅταν βουλώμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία φαμὲν ψυχὴ ἡ ἐμὴ καὶ ἡ τούτου, id est, Quoties uolumus uehementer amicũ dicere, una inquimus anima mea & huius. Idẽ eodẽ libro, ἔστι γὰρ, ὡς φαμὲν, ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ, id est, Est enim, ut dicere solemus, amicus alter ego. Plato libro de legibus sexto citat tanquã uetus dictum, & ceu prouerbio iactatum, παλαιὸς γὰρ ὁ λόγος ἀληθὴς ὤν, ὡς ἰσότης φιλότητα ἀπεργάζεται, μάλα μὲν ὀρθῶς εἴρηται, καὶ ἐμμελῶς, id est, Nam uetus illud uerbum, & uere, & eleganter dictum est, aequalitatem amicitiae autorem esse. Neq; tamen id sentit Plato, iuuenibus ac senibus, doctis atq; indoctis, stultis ac sapientibus, robustis ac debilib⁹, omnia aequalia exhibenda esse, sed cuiq; pro sua dignitate distribui oportere. Alioqui, quemadmodum ait inibi Plato, τοῖς ἀνίσοις τὰ ἴσα ἄνισα γίγνοιτ' ἄν, id est, inaequalibus aequalia erunt inaequalia, Et ut summũ ius in summam iniuriam uertitur, ita summa aequalitas summa fit inaequalitas. Quemadmodum festiuiter dixit Plinius, aequalitate in ferendis sentẽtiis nihil inueniri posse inaequalius. Quanquam hoc quoq; quidam ex Homero sumptũ existimãt, apud quem est illud aliquoties, ἶσον ἐμῇ κεφαλῇ, id est, Aeque atq; meũ ipsius caput. Nec ab hoc dissidet Hebraeorum lex, iubens, ut proximũ perinde ut nosmetipsos diligamus. Atq; haec omnia Aristoteles lib. moralium .ix. prouerbii titulo citat.

Pythagorae symbola.

Sed quandoquidem in Pythagorae mentionem incidimus, non grauabor & reliqua illius symbola, priscis illis oraculorum instar celebrata, adscribere, quae quidem in praesentia licuit apud Graecos inuenire scriptores. Nam ea, tametsi prima, quod aiunt, fronte superstitiosa quaepiam ac deridicula uideantur, tamen siquis allegoriam eruat, uidebit nihil aliud esse, quàm quaedam recte uiuẽdi praecepta. Nihil enim opus est Tyrrhenorum imitari superstitionem, qui haec etiam citra ullam allegoriam obseruant, ut testatur in Symposiacis Plutarchus. Idem in uita Numae tradit quaedam huius generis symbola Numae conuenisse cum Pythagoricis.

Ne gustaris quibus nigra est cauda.

Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, id est, Ne gustes ex iis, quibus est nigra cauda. Interpretatur Plutarchus in

commentariis de liberis instituendis, ne cõmercium habeas cum improbis, & iis, qui sunt nigris ac infamibus moribus. Tryphon grammaticus inter ænigmatis exempla hoc quoq; cõmemorãs interpretatur hoc modo, ψευδῆ λόγον μὴ προΐεσθαι, τὸ γὰρ ψεῦδος ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται, καὶ ἀφανίζεται, id est, ne mẽdacem sermonẽ protuleris. Mendacium enim in extremis partibus nigrescit, & obscuratur. Quidam ad sepiam piscem referunt, qui atramẽto, quod in cauda gestat, semet occulit. Quanq̃ Plinius lib. xxxii. capi. ulti. Melanurum inter pisces recenset, cum de sepiis multa prioribus libris disseruerit, ut uideatur nõ idem esse piscis Melanurus & Sepia. Theodorus Gaza, Melanurum, oculatam uertit, quem piscem nominat tantum loco, quem modo indicauimus.

Stateram ne transgrediaris.

Μὴ ζυγὸν ὑπερβαίνειν, id est, Stateram ne transilias, hoc est, nequid facias præter ius & æquum. Nam stateram olim æquitatis symbolum habuisse uulgo, uel Doricum illud prouerbium indicat, σταχὼν δικαιότερος, id est, trutina iustior. Ad eum modum interpretat̃ Demetrius Byzantius apud Athenæum lib. Dipnosophistarum decimo.

Choenici ne insideas.

Χοίνικι μὴ ἐπικάθησθαι, id est, Choenici ne insideas. Interpretat̃ diuus Hieronymus, de uictu ne fueris sollicitus in diẽ crastinũ. Est enim Choenix demensum, & cibus diurnus, ut apud Homerũ Odisseas σ.

οὐ γὰρ ἀεργὸν ἀνέξομαι, ὅς κεν ἐμῆς γε χοίνικος ἅπτηται. id est,
Nanq; operæ immunem haud patiar, quicunq; meam unquam Choenica contigerit.

Eodem pacto Laertius & Suidas exponunt. Porrò seruis olim cibus diurnus choenice distribuebat̃, ut illi uicissim operis pensum persoluerent: quam ob cãm Apollo Pythius Corinthios χοινικομέτρας appellauit, quod seruos possiderẽt quadragies sexies mille. Autor Athenæus libro sexto. Plutarchus autem longe diuersis, putat non indulgendum ocio, sed industria prospiciendum uictum, ne desit in posterum. Idem in Symposiacis huius symboli meminit, his quidem uerbis, μετὰ τῆς πυθαγορικῆς χοίνικος, ἐφ' ἧς ἀπηγόρευε καθῆσθαι, διδάσκων ἡμᾶς, ἀεί τι τῶν παρόντων εἰς τὸ μέλλον ἀπολείπειν, καὶ τῆς αὔριον ἐν τῇ σήμερον μνημονεύειν, hoc est, Vnà cum Pythagorica choenice, in qua uetuit desidere, docens nos, ut ex eo, quod præsens est, semper aliquid in futurum relinquamus, & crastini diei in hodierno meminerimus. Existimat autem idem maiores significare uoluisse, quibus religiosum habitũ est, mensas inanes tollere. Demetrius Byzantius apud Athenæum interpretatur, non oportere spectare tantum quæ præsentis diei sunt, quin crastinum semper esse expectandum, propemodum cum Plutarcho consentiens. Ego certe, quandoquidem in huiusmodi symbolis diuinare non solum licet, uerũ etiam necesse est, opinor Pythagoricum hoc ænigma sumptum ex Homeri loco, quem modo citauimus, significariq;, non oportere per inertiam ocium & cibum alienum sectari, sed sua quenq; industria sibi parare facultates, quibus mundiciem uitæ sustineat. Parasiticum enim ac foedum, aliena uiuere quadra, nec ullam artem callere, qua possis οἰκόσιτος uiuere. Notat id Homerus etiam in Iro, cũ ait Odysseæ σ

μετὰ δ' ἔπρεπε γαστέρι μάργῃ,
ἀζηχὲς φαγέμεν καὶ πιέμεν· οὐδέ οἱ ἦν ἶς οὐδὲ βίη. id est,
Sed uentre insignis inerti Assidue bibere, atq; edere, ast industria nulla, Nullaq; uis ederat.

Nec abhorret hinc illud Pauli apostoli, ne ipsum quidem incelebre uulgo: Qui non laborat, nec mãducat. Cum nobis adornaretur sexta, ni fallor, Chiliadum editio, nempe anno ab orbe redempto millesimo quingentesimo decimoseptimo, cõmodum in lucem exiit opus antiquarũ lectionũ Ludouici Cælii Rhodigini, de quo quid in totũ sentiam, nõ habeo necesse nũc ferre sentẽtiã. Tametsi ipse operis gustus, nam delibaui dũtaxat, ꝓtinus arguit hoiem inexplebili legẽdi auiditate per omne genus autoꝝ circũ uolitantem, & ex retextis alioꝝ sertis nouas subinde corollas concinnare gaudentẽ. Quod autem Georgii Vallæ, Volaterrani, meiq; nusquam, quod quidem cõpererim, admiscuerit mentioné, quoꝝ tamen cõmentariis nõnihil adiutũ fuisse ꝓbabile est, scio iudicio factum, nõ liuore: etiamsi hoc ipsum tractans symbolum, negat se quicq̃ adferre uelle in medium, quod in alioꝝ commentariis rebulliat, sic enim ille loquitur, cum nõ pauca adducat quæ in meis Chiliadibus reperio. Nec enim arbitror ad me pertinere, quod ille gignit etiã prouerbia, sed cuiusmodi Chiliadas sexcentas explere possis, si fors ea res cordi sit. Vbi plusculum ocii continget, non grauabimur attentius etiã obseruare, siquid illic sit, quod ad nostrum hoc institutum pertineat, haud quaquam hominem sua laude fraudaturi, siquid cõtulerit. Cæterum quod ad huius ænigmatis explanationem attinet, non me fugit quid de choenice, deq; stragulis conuolutis diuinarit ille, cuius equidem cõmentum in præsentia nec probo, nec refello. Mihi certe nõ libeat ad istum diuinare modum, siquid alioqn à probis autoribus suppeditet̃: quæ præsidia simul atq; nos defecerint, tum fortasse diuinabimus & ipsi, sed ita, ut in huiusmodi rebus non multum operæ seriæ ponamus. Quorsum enim attinet anxie disquirere, quid senserit is, qui data opera curauit ne possit intelligi? Cum hæc scriberem, ex eruditorum literis cognoui, Rodiginum obisse supremum uitæ diem, non sine graui dolore studiosoꝝ

& iactura studiorum. Narrant enim qui illum domestice norunt, fuisse uirum integritatis Christianæ, nullo studiorum labore fatigabilem, cum ad extremam senectutem peruenerit. Itaq; tot uirtutibus facile condono, si minus candide de nobis sensit. Plus enim apud me ualet publica studiorum utilitas, quàm mei nominis ratio.

Ne cuiuis dextram inieceris.

Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιὰν, id est, Ne cuiuis porrigas dextram, hoc est: Ne temere quemlibet in familiaritatem admittas, sed deligas quem diligas. Idem citatur atq; exponitur à Plutarcho, οὐ περὶ τῆς πολυφιλίας. Cõuenit cum illo Solonis apophthegmate, quod ex Apollodoro refert Diogenes Laertius, φίλους μὴ ταχὺ κτῶ, οὓς δ' ἂν κτήσῃ μὴ ἀποδοκίμαζε, id est, Amicos ne cito pares, quos autem paraueris, ne reiice.

Arctum annulum ne gestato.

Μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον, id est, Arctum annulum ne gestato, hoc est, interprete diuo Hieronymo, ne uixeris anxie. Et ne temet in seruitutem conicias, aut in eiusmodi uitæ institutum, unde te non queas extricare. Siquidem quisquis annulum angustum gestat, is sibi quodammodo uincula iniicit.

Ignem ne gladio fodito.

Πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν, id est, Ignem gladio ne fodito, hoc est, Ira percitum ne lacessas: quin magis concedere cõuenit, & blandis uerbis tumidum animum placare. Ita diuus Hieronymus, & apud Athenæum Demetrius Byzantius. Diogenes Laertius exponit, potentium & ferocium iracundiam non esse conuitiis exagitandam, propterea quod flamma quo magis exagitatur, hoc magis atq; magis inualescit. Neq; dissentit ab hoc interpretamento Plutarchus. Quanquam Plato lib. De legibus sexto sic usurpauit, ut de iis dici solitum uideatur, qui frustra moliuntur, quod effici nullo pacto queat, ostendens id lusus genus quoddam fuisse, ut ignem gladio dissecarent. Ad eundem fermè sensum retulit diuus Basilius in epistola ad nepotes, ut idem sibi uelint, ignem gladio dissecare, & cribro haurire aquam. Huc nimirum allusit Lucianus in secundo Verarum narrationum lib. cum ex insulis fortunatis dimitteretur, fingens se à Rhadamantho admonitum, ut siquando rediret in húc nostrum orbem, tria quædam obseruaret, μὴ πῦρ μαχαίρᾳ σκαλεύειν, μήτε θέρμους ἐσθίειν, μήτε παιδὶ ὑπὲρ τὰ ὀκτωκαίδεκα ἔτη πλησιάζειν, id est, ne gladio ignem diuerberaret, ne lupinis uesceretur, ne se puero decimumoctauum annum egresso adiungeret. Siquidem horum meminisset, futurum ut aliquando ad eam insulam reuerteretur. Horatius hoc dicto uidetur indicare crudelitatem cum insania cõiunctam. Amor enim p se furor est, qui si erumpat in pugnas ac cædes, ignis gladio perfoditur. Libro Sermonum secundo satyra.iii.

His adde cruorem: Atq; ignem gladio scrutare.

Cor ne edito.

Μὴ ἐσθίειν τὴν καρδίαν, id est, Cor ne edito, hoc est, ne curis tuum ipsius animum excrucies. Ad hunc modum enarrat Demetrius Byzantius apud Athenæum. Aut ne solicitudinibus uitá reddas breuiorem. Aristoteles enim lib. de partibus animalium tertio narrat, cor esse fontem omniũ sensuum, uitæq; ac sanguinis. Aristophanes in Nebulis,

Ὅμως δὲ θυμὸν δακὼν ἔφην.	Animũ tñ mordẽs meũ, sic inquam. Item Theognis,
Καὶ δάκνομαι ψυχήν, καὶ δίχα θυμὸν ἔχω.	Et rodor mentem, sumq; animi ambiguus.

Videtur ex Homero sumptum, apud quem est Iliados ζ

Ἤτοι ὁ κὰπ πεδίον τὸ ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο,	Solus at ille quidem uacuis errabat in agris
Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.	Cor adedens curis, hominum uestigia uitans.

Et π. Σὴν ἔδεαι κραδίην, id est, tuum edis cor. Item odisseæ ι.

Ἔνθα δύο νύκτας, δύο τ' ἤματα συνεχὲς αἰεὶ	Hic soles noctesq; duas consedimus, usq;
Κείμεθ' ὁμοῦ, καμάτῳ τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἔδοντες,	Rodentes animũ curis simul atq; labore. Idẽ Iliados ω.
Σὺ δ' οὔ θην θυμὸν ἀμύξεις,	Tu intus præcordia rodes.

A fabis abstineto.

Κυάμων ἀπέχεσθαι, id est, A fabis abstineto. Huius ænigmatis uaria reperitur interpretatio. Plutarchus in commentario de liberis educandis, ad hunc enarrat modum. Abstinendum à tractandis reipub. muneribus, propterea quòd antiquitùs in creandis magistratibus suffragia per fabas uice calculorum ferebantur. Quanquam idem in Problematis diuersam adfert causam: nempe quòd omnia legumina uétum & humorem impurum adferant corporibus, atq; hanc ob causam ad Venerem incitent. In eadem sententia M. Tullius item fuisse uidetur, qui in lib. de diuinatione primo, scribit ad hunc modum, Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis perturbationemq; adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba uescerentur, quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus constat esse contrarius. Aristoxenus tamen apud A. Gellium lib. quarto, capite undecimo, refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine sæpius usum quàm fabis, quod is cibus & aluum sensim subduceret & leuigaret. Porrò Gellius de cyamo non esitato, causam erroris fuisse putat, quod in Empedoclis carmine, qui di-

sciplinas Pythagoricas sectatus est, uersus hic inuenitur.

Δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι, id est,

Ah miseri à cyamo, miseri subducite dextras.

Opinati enim sunt plerique, κυάμων legumentum uulgo dici, Sed qui diligentius scitiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt, utar enim uerbis Gellianis, κυάμους, hoc in loco testiculos significare dicunt: eosque more Pythagoræ operte atque symbolice κυάμους appellatos, quia sint αἴτιοι τοῦ κύειν δεινοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν, id est, ad ferendum uterum efficaces, causæque ferendi uteri, & geniture humanæ uim præbeant. Idcirco Empedoclem uersu isto non à fabulo edendo, sed à rei Venereæ proluuio uoluisse homines deducere. De causis interdictæ fabæ hæc ex Aristotele refert Laertius, φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων, παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι, ἢ ὅτι ᾅδου πύλαις. ἀγόνατον γὰρ μόνον. ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν. κληροῦνται γοῦν αὐτοῖς. id est. Ait autem Aristoteles in lib. de fabis, illum iussisse à fabis abstineri, uel quòd pudendis essent similes, uel quòd inferorum portis. unum enim hoc legumen expers geniture. uel quòd corrumpat, uel quòd uniuersi naturæ simile, uel quòd ad oligarchiam pertineat. Nam fabis sortiuntur. Cum eo quod postremo loco attigit Aristoteles, conuenit quorundam sententia, qui putant Pythagoram hoc ænigmate deterruisse à capessenda republica. Mihi magis etiam arridet, quod addit is, qui historias, quas Gregorius Nazianzenus attigit, collegit, edere fabas, qui lucro corrupti ferũt suffragia. Plutarchus apud eundem Gellium testatur, Aristotelem scriptum reliquisse, quod Pythagoras μήτρας καὶ καρδίας καὶ ἀκαλήφης, καὶ τοιούτων τινῶν ἄλλων ἀπείχετο, id est, uulua, corde, & marina urtica, atque id genus quibusdam aliis abstinuerit. Theon grammaticus apud Plutarchum in Symposiacis narrat, apud Aegyptios tãtam esse fabarum religioné, ut eas neque serant neque comedant, immo nec aspicere fas sit, Herodoto teste. Quin & apud Romanos inter funesta habebantur fabæ, quippe quas nec tangere, nec nominare Diali flamini liceret, quod ad mortuos pertinere putarentur. Nam & lemuribus iaciebantur laruis, & parentalibus adhibebantur sacrificiis, & in flore earum literæ luctus apparere uidentur, ut testatur Festus Pompeius. Plinius existimat ob id à Pythagora damnatam fabam, quòd hebetet sensus, & pariat insomnia, uel quòd animæ mortuorum sint in ea. Qua de causa & in parentalibus assumitur. Vnde & Plutarchus testatur, legumina potissimum ualere ad euocandos manes. Varro ob hoc flaminem ea non uesci tradit, quoniam & in flore eius literæ lugubres inueniuntur. Cæterum quod Plutarchus in problematibus rerum priscarum inter cætera refert, ob id damnatas fabas, quòd Lethes & Erebi sint cognomines, quid sibi uelit, non satis intelligebam: nisi quod consultis Græcis codicibus comperi tandem uel librarii uel interpretis errorem. Siquidem Græca sic habent: πότερον ὡς οἱ πυθαγορικοὶ τοὺς μὲν κυάμους ἀφωσιοῦντο διὰ τὰς λεγομένας αἰτίας, τὸν δὲ λάθυρον καὶ τὸν ἐρέβινθον, ὡς παρωνύμους τοῦ ἐρέβους καὶ τῆς λήθης, id est, an quòd Pythagorici fabas quidem abominabantur, ob causas, quæ feruntur, Lathyrum autem & Erebinthum, quod nomen à Lethe & erebo deductum habeant? Hactenus Plutarchi uerba retulimus. Lathyrus autem & Erebinthus ciceris genera sunt. Lethe Græcis obliuionem sonat, Erebus à caligine nomen habet, inauspicatæ uoces sapientiæ studiosis. Hic lapsus in hoc profuit, ut latini codicis mendum ostenderimus, nequis ad eundem impingat lapidem.

Cibum in matellam ne immittas.

Σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ ἐμβάλλειν, id est, Cibum in matellam ne immittas. Interpretatur Plutarchus, ne sermonem urbanum immittas in animum hominis improbi. Nam oratio cibus est animi: Is corrumpitur & putrescit, si in animum insyncerum inciderit. Hoc est, quod apud Gellium admonet Epictetus, etiam atque etiam uidendum, in cuiusmodi animum mittamus sermoné. Etenim si in uas insyncerum immiserimus, in acetum aut lotium uerti. Huc allusit Horatius.

Syncerum est nisi uas, quodcunque infundis, acescit.

Ad finem ubi perueneris, ne uelis reuerti.

Μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἐπὶ τοὺς ὅρους ἐλθόντα, id est, Ne reflectas ubi ad terminos perueneris, hoc est, interprete Plutarcho: Cum aderit fatalis dies, uiderisque uitæ finem adesse, æquo animo feras, neque turpi uitæ cupiditate exanimeris. In uita Numæ paulo secus refert, βαδίζοντας εἰς ἀποδημίαν, μὴ μεταστρέφεσθαι, hoc est, qui peregrinationem ingressi sunt, ne reuertantur. Hieronymus aliter, Post mortem hanc ne desyderes uitam. Quemadmodum uulgo quosdam dicentes audimus Vergilianum illud,

O mihi præteritos referat si Iuppiter annos.

Superis impari numero, inferis pari sacrificandum.

Τοῖς μὲν οὐρανίοις περισσὰ θύειν, ἄρτια δὲ τοῖς χθονίοις, id est, Superis quidem imparibus sacrificandum, inferis uero paribus. Sed refert tantum ut ænigma Pythagoricum non interpretatur. Cæterum in problematibus Romanarum antiquitatum, docet apud ueteres primum mensem diis cœlestibus habitum sacrum, secundum uero diis inferis, in quo & lustrationibus quibusdam uti mos erat, & mortuis parentabant. Quinetiam totius mensis tres dies principes & autores esse uoluerunt, Calendarum,

Nonarum, & Iduum, quos festos ac sacros habebant ueluti diis superis dicatos: qui hos sequerétur, hoc est postridie Calendas, nonas & Idus, diis manibus attribuebát, ac proinde nefastos ac religiosos iudicabát. Sic & apud Græcos tertius crater sospitatori Ioui, secúdus semideis ac dæmonibus tribuebatur. Principium aût ois numeri est ἑνὰς, cui aduersatur δυὰς, inter pares numerus primus, nec finem habés, nec perfectus, cum ternio sit absolutus. Ac de numerorum qdem misteriis multa reperias apud Platonem & Pythagoricos, nõnulla etiá apud priscos Theologos. Quod ad explicádum huius symboli sensum attinet, arbitror illud significatum, deum quoniam mens est simplicissima & in seipso perfecta, dotibus animi potissimum delectari. Nam quæ corporis sunt, cõposita sunt, ac ppagatione in imensum multiplicantur, cum animus sit simplex, immortalis, & seipso contentus.

Per publicam uiam ne ambules.

Λεωφόρον μὴ βαδίζειν, id est, Per publicá uiam ne ambules. Diuus Hieronymus exponit, Ne uulgi sequaris errores. Nunq̃ enim tam bene cũ rebus humanis actũ est, ut optima plurimis placuerint. Vnde quidam hoc sic efferunt: Viam regiam declinato, per semitas ingreditor. Quod qdem præceptum non abhorret ab Euágelica doctrina, quæ monet, ut declinata uia spatiosa, per quá ambulant plerique, per angustam ingrediamur uiam, à paucis quidem tritam, sed ducentem ad immortalitatem.

Tollenti onus auxiliare, deponenti nequaquam.

Φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συντιθέναι, Diuus Hieronymus hoc ita refert: Oneratis supimponédum onus, deponentibus non cõnitendum. Putatq; hunc esse sensum: Ad uirtutem incedentibus augéda præcepta, tradentes se ocio relinquendos. Vnde proferendum hoc pacto, φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συναποτιθέναι, id est, Tollenti onus auxiliandum, haud adiuuandus tamen qui deponat. Hoc admonendum putaui, quod in quibusdam impressis codicibus deprauatum est hoc symbolum.

Olle uestigium in cinere turbato.

Χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ, id est, Ollæ uestigiũ in cinere turbato. Plutarchus in Symposiacis interpretatur, nullum euidens iracundiæ uestigium oportere relinqui: sed simulatq; deferbuerit atque resederit animi tumor, omnem præteritorum malorum memoriam penitus tollendam esse.

Vnguium, criniumq; præsegmina ne commingito.

Ἀπονυχίσματα καὶ κουρὰς μὴ ἐπουρεῖν, μηδὲ ἐφίστασθαι, id est, Vnguium, criniumq; præsegmina ne commingito, neq; insistito. Huius nullum adhuc interpretamentum reperi. Verum coniicio sensum hunc esse, si quos habeamus affines, aut cognatos humiles & inutiles, eos tamen nõ esse usquequaque spernendos, & contumeliis insectandos.

Extra publicam uiam ne deflectas.

Ἐκτὸς λεωφόρου μὴ βαδίζειν, id est, Extra uiam publicá ne ingrediaris. Hoc quoq; refert inter Pythagorica symbola à Diogene Laertio, tametsi superiori diuersum. Neq; est quòd hanc miremur pugnantiam: quádoquidem, ut recte præceptũ est, loquédum ut plures, sapiédum ut pauci, ita sunt quædá, in qbus cum uulgo cõuenire, dexteritatis est: sunt rursum in qbus à uulgo quàm maxime dissidere uirũ bonum oportet. Recte Flaccus. Interdum uulgus rectum uidet, est ibi peccet.

Quæ uncis sunt unguibus, ne nutrias.

Γαμψώνυχα μὴ τρέφειν, id est, Quæ sunt unguibus uncis ne nutrias. Rapacitaté fugito, interprete Tryphone. Equidem arbitror cõuenire cum illo Aeschyli dicto, quod suo reddemus loco, Catulum leonis non esse alendum in repub. hoc est, non admittendos δημοβόρους, ut ait Homerus, βασιλῆας, reges populi deuoratores, aut factiosos & præpotentes, qui opes ciuium ad paucos cõtrahunt, id quod nunc solenne est.

Aduersus solem ne loquitor.

Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ λαλεῖν, id est, Aduersus solem ne loquitor, hoc est, manifestis ne repugnes. Nam quod maxime constat, maximeq; in confesso est, id sole clarius dicimus. Ergo contra solem loquitur, qui dicit. Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Gladium acutum auertas.

Ὀξύην μάχαιραν ἀποστρέφειν, id est, Ensem acutũ auertas. Opinor inui, à periculosis negociis abstinendũ. Nam fertur ad aliud puerbium, μὴ παιδὶ μάχαιραν, Ne puero gladium, subaudiendũ, cõmittas.

Aduersus solem ne meito.

Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμιχεῖν, id est, Aduersus solem ne meito. Opinor commendari uerecundiam. Tametsi Plinius superstitiosam huius rei causam reddit lib. xxviii, capi. vi. uerba ipsius subscribam: Auguria ualetudinis ex urina traduntur. Si mane candida, dein rufa sit, illo modo cõcoquere, hoc concoxisse significatur. Mala signa rubræ, pessima nigræ. Mala bullantis & crassæ: in qua quod subdit, si album est, significat circa articulos aut uiscera dolorem imminere. Eadem uiridis, morbum uiscerum. Pallida bilis, rubens sanguinis. Mala & in qua ueluti furfures, atq; nubeculæ apparét. Diluta quoq; alba, uitiosa é. Mortifera uero grassa, graui odore. Et in pueris tenuis ac diluta.

Magi uetant eius rei causa cõtra solem lunamq; nudari, aut umbram cuiusquã ab ipsa aspergi. Hesiodus iuxta obstantia reddi suadet, ne deum nudatio aliquem offendat. Locus hic, quem Plinius citat, & ex quo symbolum Pythagoræ sumptum apparet, est in opere, cui titulus, Ἔργα καὶ ἡμέραι,

Μὴ δ' ἄντ' ἠελίοιο τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν,	Aduersus solem rectus ne meito, uerum ut
Αὐτὰρ ἐπεί κε δύῃ μεμνημένος ἔς τ' ἀνιόντα.	Occiderit, donec redeat, facere ista memento.
Μήτ' ἐν ὁδῷ, μήτ' ἐκτὸς ὁδοῦ προβάδην οὐρήσῃς.	Sed neq; progrediens, lotium despersesis unquã,
Μηδ' ἀπογυμνωθεὶς μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.	In ue uiis, extráue uias, neq; membra renudes
Ἑζόμενος δ' ὅγε θεῖος ἀνὴρ πεπνυμένα εἰδώς,	Micturus, siquidem diuis nox sacra beatis.
Ἢ ὅγε πρὸς τοῖχον πελάσας εὐερκέος αὐλῆς.	At qui uir fuerit prudensq; piusq;, recumbens,
	Siue domus muris admotus corpore, meiet.

Hirundines sub eodem tecto ne habeas.

Ὁμωροφίους χελιδόνας μὴ ἔχειν, hoc est, Hirundines ne habeas sub eodẽ tecto. Diuus Hieronymus Aristotelis autoritatem secutus, interpretatur, abstinendum à commercio garruloꝝ, & susurronũ. Verũ hoc interpretamẽtum refellitur apud Plutarchum Symposiacon decade octaua. Nam haud æquum uideri, ut auem domesticam, & humani cõuictus citra noxam amantem, perinde ut sanguinariam & rapacem propellamus. Quod enim de garrulitate causantur, id esse friuolum, cum gallos, graculos, perdices, picas, cúm que his alias cõplureis multo magis obstreperas non arceamus à domestico contubernio, immo nihil penè minus in hirundinẽ conuenire, quàm garrulitatem. Ne id quidem accipiendum uidetur, quod quidam Pythagoricũ symbolum ad tragœdiam, quæ de hirundine fertur, referunt, quasi triste omen secum adferat. Nam hac ratione philomenam item eiici oportere, ut quæ ad eandem pertineat tragœdiam. Itaq; uero propius uidetur, ob id improbatam hirundinem, quòd eidem malo uideatur obnoxia, quo infames habentur aues aduncis unguibus. Siquidem carnibus uictitat, & cicadas, animal maxime uocale, ac musis sacrũ, uenatur. præterea humi uolans minutis animantibus insidiatur, deinde sola auium in tectis uersatur, nullam adferens utilitatem. Nam ciconia cum ne tecto quidem utatur nostro, tamen haudquaquam mediocrem contubernii gratiam refert, bufones, serpentes, hostes hominum è medio tollens. Contra hirundo, postea quàm sub nostro tecto suos educauit pullos, abit nulla relata gratia cõmunicati hospitii. Deniq;, quod est oĩum grauissimũ, duo duntaxat animalia domestica sunt, quæ nunq̃ humano conuictu mansuescunt, neq; tactum admittunt, neq; consuetudinem, neq; ullius rei aut disciplinæ cõmunionem. Musca semper pauitat ne quid mali patiatur, & ob hanc causam indocilis ac semifera. Hirundo item natura uidetur hominem exosum habere, proinde nec cicuratur, utpote diffidens semper, semperq; suspicans mali quippiam. His de rebus recte Pythagoras conuictorem ingratum parumq; firmũ, hirundinis symbolo monuit ablegandum. Huiusmodi fermè Plutarchus, eo quem ostẽdi loco. Quibus illud unum uidet addendum, Ciceronem, seu quisquis is fuit, in rhetoricis ad Herennium, infidæ amicitiæ similitudinem ab hirundinibus mutuari, quæ uere ineunte præsto sint, hyeme instante deuolent.

Stragula semper conuoluta habeto.

Τὰ στρώματα ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν, id est. Stragula semper cõuoluta habeto. Id his quoq; tẽporibus inelegans & inurbanum habetur, siquis stragula lecti non componat. Quid autem sibi uelit hoc symbolum, aliis diuinandum relinquo. Tametsi suspicor commẽdatam uerecundiam, etiam his in rebus, quibus cogimur naturæ necessitati satisfacere.

In annulo, dei figuram ne gestato.

Ἐν δακτυλίῳ θεοῦ εἰκόνα μὴ περιφέρειν, id est, In annulo, dei imaginem ne circũferas. Fortassis admonet, non passim admiscendam dei mentionem.

Sellam oleo ne absterseris.

Ἐλαίῳ θᾶκον μὴ ὀμόργνυσθαι, id est, Ne sedem absterseris oleo. Nec huius interpretamentũ occurrit. Arbitror innui, non esse abutendum rebus optimis ad ea, q̃bus neq; dignæ uidentur, neq; utiles.

Coronam ne carpito.

Στέφανον μὴ δρέπτεσθαι, id est, Coronam ne carpseris. Diuus Hieronymus aduersus Rufinum interpretatur, urbium leges obseruandas esse, non uiolandas, neq; reprehendendas, quòd urbium turrita mœnia coronarum speciem præbeant.

Quæ deciderint ne tollito.

Τὰ πεσόντα μὴ ἀναιρεῖσθαι, id est, Quæ deciderint ne tollas. Admonet, ut assuescamus moderatius cibũ sumere. Aristoph. in Heroibus, teste Laertio, superstitiosam huius symboli causam adfert. Heroum enim esse quæ ceciderint è mensa, eoq; nefas gustare. Alii sic efferunt, μηδὲ γεύεσθαι ἀπὸ τῶν τῆς τραπέζης καταπεσόντων, id est, Ne gustate, quæcũq; in mensa deciderint.

A gallo candido abstineas.

Ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ, id est, Albo gallo ne manum admoliaris, quod Mensi sacer sit, utpote horarum nuncius.

Panem

Panem ne frangito.

Ἄρτον μὴ κατάγνυειν, id est Panem ne frangito. Admonet non esse dirimendam amicitiam: propterea quòd antiquitus amicitia pane conciliabatur. Vnde & Christus princeps noster distributo pane, ppetuam inter suos amicitiam consecrabat. Proinde non conuenire frangi id, per quod amici conglutinarentur.

Salem apponito.

Τὸν ἅλα παρατίθεσθαι, id est, Salem apponito. Admonet iustitiā & æquitatem omni adhibendā negocio. Sal enim quicquid occupauerit seruat, & ex rebus purissimis cōstat aqua & mari.

In uia ne seces ligna.

Ἐν ὁδῷ μὴ σχίζειν ξύλα, id est, In uia ne seces ligna. Quidam exponunt, non esse discruciandam & abbreuiandam uitam curis & anxiis cogitationibus.

Ne libatis diis ex uitibus non amputatis.

Μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων, id est, Ne libatis diis ex uitibus non amputatis. Nihil gratum superis, quod non purum purgatumq; sit. Hoc ænigma Plutarchus tribuit Numæ in ipsius uita, diuinans eo mansuetudinem commendari, quæ pars sit pietatis: quemadmodum & Euangelica doctrina reiicit munera ferocis, qui nolit fratri suo reconciliari. Quod enim purgatum non est, agreste est, & farina conducit leniendis quæ dura sunt. Addit enim, quod mox subiiciam.

Ne sacrificato sine farina.

Μὴ θύειν ἄτερ ἀλφίτων, id est, Absq; farina ne sacrificato. Hoc ænigma morum mansuetudinē cōmēdat, ut dictum est.

Adorato circumactus.

Προσκυνεῖν περιφερόμενος, id est, Adorandum circumactu corporis. Nimirum ad imitationē cœli perpetua uertigine circumacti, Cœlum autem, deum antiquitas credidit. Plutarchus & hoc tribuit Numæ, ceu peculiare. Ac meminit quidem de cœli circumactu, cæterum addit & alias interpretationes: uidelicet cum sacra spectent exortum solis, qui adorat uertens se circumacto corpore ad orientem, uideatur semet ad deum conuertere, factoq; circulo per utranq; mundi partem uota facere. Subiicit & tertiam, quā uidetur maxime probare. Corporis uertigine significari rotas Ægyptias, sentit opinor de hieroglyphicis, quibus illi significabant, nihil in rebus humanis esse stabile aut perpetuum, sed utcunq; uisum fuerit deo uitam nostram uertere ac uoluere, æquum esse ut boni consulamus.

Adoraturi sedeant.

Καθῆσθαι προσκυνήσαντας, id est, Adoraturi sedeant, significat uota certe concipere oportere, & in iis quæ sunt optima perseuerare. Et hoc Plutarchus ascribit Numæ, nisi quod in edito per Aldinos uolumine προσκυνήσοντας legimus, non προσκυνήσαντας, addens id fuisse uelut augurium uota rata firmaq; fore. Addit quibusdam hanc quietem uideri distinctionem actionum, tanq qui priori actioni finem imposuerint, sedentes apud deos, initium alterius actionis ab iisdem auspicentur. Quidam arbitrantur alium subesse sensum, quod oporteat eos, qui sacris operantur, non obiter ac uelut aliud agentes hoc facere, sed uacuos ac totos rei diuinæ intentos. Vnde Plutarchus idem tradit, quoties pōtifex auguria seu sacra aggrediebatur, præcones clamabant, hoc age. Ea uox hortabatur, ut qui sacra adirent, reuerenter & attente id facerent. Idem in problematibus rerum priscarum refert, qui diis uota fecissent, in templis manere & quietem agere solitos, quod actiones huius uitæ frequenter inuoluant hominem molestiis.

Surgens è lecto, uestigium corporis confundito.

Ἀναστὰς δὲ εὐνῆς συνταράττειν τὰ στρώματα, id est, Cum surrexeris stragulas confundito. Videtur idem cum superiore, de stragulis complicandis.

A piscibus abstineto.

Ἰχθύων μὴ γεύεσθαι, id est, Pisces ne gustato. Quamobrem Pythagoras ab urtica marina iusserit abstinere, fortassis illud in causa fuit; quod is piscis Hecatæ sit sacer, propter mysterium ternionis, quem aiunt huic deæ dicatum: Sed qua gratia reliquorum item piscium esum interdixerit, non æque promptum fuerit expedire. Quanquam apud Plutarchum in Quæstionibus conuiuialibus, quispiam huiusmodi causam adfert, Pisces quodammodo Pythagoricæ disciplinæ contubernales uideri, propter ἐχεμυθίαν, id est, silentium. ita ut etiam in prouerbium abierit, ἀφωνότερος ἰχθύος, id est, Magis mutus q̄ piscis. Theon grammaticus apud eūdem Plutarchum diuersam rationem allegat. Nam piscem maris indigenam & alumnum esse, elementi uidelicet non solum alienissimi, uerumetiam inimicissimi naturæ hominis. Neque enim deos hinc ali, quemadmodum de stellis opinantur Stoici, quin parentem & seruatorem regionis Aegyptiorum Osiridem in hoc deiectum perisse. Proinde nec aqua maris ad potum utuntur, nec quicquam eorum, quæ in eo gignuntur, aluntur q; purum & ad hominis usum accommodatum existimant, ut cum quibus nec aerem communem, neq; regionem habeamus communem. Quinimmo aer hic, per quem reliqua omnia uiuunt aluntur q; illis perniciem adfert, tanquam præter naturam, citraq; usum & genitis & uiuentibus. Neq; mirū,

inquit, si ab animantibus abstinent, propter elementum maris ab humana natura alienis, nec ob id idoneis, quæ cum nostro spiritu ac sanguine misceantur, quando neq; nautas alloqui dignant Ægyptii, si quando fiant obuii, quippe qui ex mari uictum sibi parent. Rursum Sylla eodem in loco causam aliam adducit: nempe Pythagoram ferè uesci solitum iis, quæ fuissent diis immolata, primitiis illis dicatis. Atqui nullus piscis idoneus ad sacrificium. Plutarchus ipse rationes superiores ita refellit, ut dicat, hoc ipso nomine magis oportere uesci piscibus, quod peregrini generis esse uideantur. Immane enim planeq; Cyclopicum esse, si quæ sunt eiusdem generis, mutuo laniatu pascantur. Nam quod narrant, aliquando Pythagoram empto retium iactu, pisces captos emisisse, non eos contempsit uelut hostes & alienigenas, sed tanquam amicis iam factis & captiuis pepercit, persoluto illorum nomine pretio. Reddit autem duplicem causam, quare Pythagoræ non probaretur piscium esus, partim quòd res cū iniustitia coniuncta uideretur, persequi, occidere, uorare animal, quod ipsa natura nullo pacto lædat hominem, aut lædere possit. Deinde quod non ad necessitatem, sed ad luxum, superuacaneamq; gulæ uoluptatem pertineat piscium esus. Hinc esse quòd Homerus fecerit, non Græcos solum, cum circa Hellespontum militarent, à piscibus abstinentes, uerumetiam Phæacas ipsos, alioqui helluones. Ne procis quidem lurconibus marinum obsonium apposuit, cum utriq; insulares essent. Nam apud hos maiorem ferè uidemus tum immanitatem, tum luxum. Neq; socii Vlyssis unquam aut hamo, aut retibus usi sunt, donec farina suppeteret. Verum omni commeatu absumpto, paulo prius q̄ sacros soli boues deuorarent, piscari cœperunt: non obsonii causa, sed ob famem depellendam. Commemorantur hoc loco apud Plutarchum & alia nōnulla de piscium abstinentia, sed hæc ad symboli interpretationem sans esse uisa sunt. Tribuitur Pythagoræ & illa nobilis sententia, teste Plutarcho in commentario De exilio, ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον, ἡδὺν δὲ αὐτὸν συνήθεια ποιήσει, id est, Optimam uitæ rationem elige, eam iucundam reddet consuetudo. Diuus Hieronymus hoc etiam dogma Pythagoricum refert, quo uir ille totius moralis philosophiæ summam complexus uidetur. δεῖ φυγαδεύειν πάντι τρόπῳ καὶ ἐκκόπτειν τὴν νόσον ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν ἀπαιδευσίαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀσέλγειαν ἀπὸ γαστρὸς, τὴν στάσιν ἀπὸ πόλεως, τὴν διαφωνίαν ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κοινῇ ἀπὸ πάντων τὸ ἀκρατὲς, id est, Fugare conuenit, ac modis omnibus resecare, morbum à corpore, inscitiam ab animo, luxuriem à uentre, seditionem à ciuitate discordiam à familia, in summa ab omni negocio intemperantiam.

Nemo bene imperat, nisi qui paruerit imperio. III

Οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι μὴ ἀρχθέντα, id est, Fieri non potest, ut bene gerat imperium, qui non tulerit imperium: Manet hoc adagium, hodieq; uulgo celebre, neminem rectè dominum agere, qui nō ante ministrum gesserit. Citat autem Aristoteles Politicorum libro tertio, διὸ λέγεται καὶ τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι μὴ ἀρχθέντα, id est, Quapropter illud etiam rectè dicitur. Neminem bene imperiū gerere, qui non ipse prius sub imperio fuerit. Rursum eodem libro, τὸν τε γὰρ μέλλοντα ἄρχειν καλῶς, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον, id est, Eum enim qui bene sit administraturus imperium, aiunt imperium ferre prius oportere. Magis prouerbialiter extulit Plato, libro de legibus sexto, δεῖ δὴ πάντ' ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δουλεύσας οὐδ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου, id est, Iam illud oportet unum quenq; de mortalibus uniuersis cogitare, qui non seruierit, eum haudquaquam dominum fore laude dignum. Plutarchus in ducem imperitum, οὔτε γὰρ πίπτοντός ἐστιν ὀρθοῦν, οὔτε διδάσκειν ἀγνοοῦντος, οὔτε ἀκοσμοῦντος κοσμεῖν, ἢ τάττειν ἀτακτοῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένου, id est, Neq; enim lapsi partes sunt alios erigere, neq; inscii docere, neq; icompositi componere, neq; ordinare inordinati, neq; imperare qui imperium non sit passus. Idem hoc laudis peculiariter tribuit Agesilao, ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν μὴ ἀπαίδευτον τοῦ ἄρχεσθαι, id est, uenisse ad imperium, non indoctum parere imperio. Seneca libro de ira. ii. Nemo regere potest, nisi qui & regi. Natum adagium à nobili illo Solonis apophthegmate, quod in eius uita refert Diogenes Laertius, ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι, id est, Imperium gere, sed ubi prius imperium ferre didiceris. Itaq; referri potest uel ad eos, qui prius alieno parendo imperio discunt imperium in alios gerere: uel qui prius cupiditatibus imperant suis, quàm in alios exerceant imperiū. Neq; enim idoneus est ut aliis dominetur, qui ipse seruit affectibus: neque rex aliis esse potest, nisi quem ratio rexerit.

Adonidis horti.

Ἀδώνιδος κῆποι, id est, Adonidis horti, de rebus leuiculis dicebatur, parumq; frugiferis, & ad breuem præsentemq; modo uoluptatem idoneis. Pausanias testatur, Adonidis hortos olim in delitiis fuisse lactucis potissimum ac fœniculis frequentes, in quibus semina haud aliter atq; in testa deponi consueuerint: eoq; rem in prouerbium abiisse, contra futiles ac nugones homines, & uoluptatibus ineptis natos: cuiusmodi sunt cantores, sophistæ, poetæ lasciui, cupediarii, atq; id genus alii. Erant autem ii horti Veneri sacri, propter Adonidem eius amasium, primo ætatis flore præreptum, atq; in florē cōuersum. Hoꝝ mētionē facit Plato in Phædro, ὁ νοῦν ἔχων γεωργός, ὧν σπερμάτων κήδοιτο, καὶ ἔγκαρ-

πα βούλοιτο γενέσθαι, πότερα σπουδῇ ἂν θέρους εἰς ἀδώνιδος κήπους ἀρῶν, χαίροι θεωρῶν καλοὺς ἐν ἡμέραισιν ὀκτὼ γιγνομένους, ἢ ταῦτα μὲν δὴ παιδιᾶς τε καὶ ἑορτῆς χάριν δρῴη ἄν, ὅτε καὶ ποιοῖ, id est, Num agricola, qui sapiat semina quæ curæ haberet, quæq; cuperet aliquando fructum adferre, æstatis tempore, summo studio in Adonidis hortos mittet, gaudetq; spectare eos intra dies octo iam pulchros effectos: an ea quidem per lusum, ac festi gratia faciet, siquando tamen fecerit? Item Plutarchus in commentario, cui titulus, περὶ τῶν βραδέως ὑπὸ θείου τιμωρουμένων, id est, de eo, qui à numine sero punitur. ἀλλὰ μικρός τις, καὶ κενόσπουδος ὁ θεός ἐστιν, ὥστε μηδὲν ἡμῶν ἐχόντων ἐν αὐτοῖς, μηδὲ προσόμοιον ἁμωσγέπως ἐκείνῳ, καὶ διαρκὲς καὶ βέβαιον, ἀλλὰ φύλλοις, ὡς Ὅμηρος ἔφη, παραπλησίως ἀπομαραινομένων παντάπασι καὶ φθινόντων ἐν ὀλίγῳ, ποιεῖσθαι λόγον τοσοῦτον, ὥσπερ αἱ τοὺς ἀδώνιδος κήπους, ἐπ' ὀστρακίοις ποσὶ τιθηνούμεναι καὶ θεραπεύουσαι γυναῖκες, ἐφημέρους ψυχὰς ἐν σαρκὶ τρυφώσας, καὶ βίου ῥίζαν ἰσχυρὰν οὐ δεχομένας βλαστανούσας, εἶτα ἀποσβεννυμένας ἀεὶ ὑπὸ τῆς τυχούσης προφάσεως, id est, Immo morosior quispiã, & leuicularum rerum curiosus est deus, qui cum nihil habeamus diuinum in nobis, neq; quod ullo modo ad illius similitudinem accedat, quodq; constet, ac stabile perpetuumq; sit, quin magis foliorum ritu, quemadmodum ait Homerus, undequaq; marcescamus, intereamusq; breui, tantam nostri curam habeat, non aliter q̃ mulieres, quæ Adonidis hortos, ad dies pauculos uernantes, in testulis quibusdã nutriunt, fouentq; animas breui duraturas, in carne tenera, & solidã uitæ radicẽ nõ recipiente suppullulãtes, ac mox ad quãuis occasionẽ interituras. Meminit & Theocritus Idyllio ο

παρ̀ δ' ἁπαλοὶ κᾶποι πεφυλαγμένοι ἐν ταλαρίσκοις ἀργυρέοις.

Adsunt & teneri calathis candentibus horti, Seruati.

Effertur parœmia etiam hoc modo ἀκαρπότερος τῶν ἀδώνιδος κήπων, id est, Infructuosior Adonidis hortis. Non dissimili figura Isæus apud Philostratum iuueniles uoluptates appellat, ταντάλου κήπους, quòd umbris ac somniis persimiles sint, nec expleãt hominis animum, sed irritent potius. Similiter Pollux sophistæ Athenodori dictionem appellabat Tantali hortos, quòd iuuenilis esset ac leuis, speciem præ se ferens quasi esset aliquid quum nihil esset.

Infixo aculeo fugere.

Βαλὼν φεύξεσθαι οἴει, id est, Iaculo immisso fugiturum te putas? Metaphora prouerbialis, ubi quis dicto conuitio, seu maleficio quopiam peracto, statim subducit sese, ne uel tueri cogatur quod dixerit, aut ne mutuum recipiat. Eryximachus medicus in conuiuio Platonis. Aristophani discedere paranti ne cogeretur & ipse laudare Cupidinem, ac iocis quibusdam poeticis eludenti, βαλών γε φάναι ὦ ἀριστόφανες οἴει ἐκφεύξεσθαι; ἀλλὰ πρόσεχε τὸν νοῦν, καὶ οὕτως λέγε ὡς δώσων λόγον. ἴσως μέντοι, ἂν δόξῃ μοι, ἀφήσω σε, id est, Vt uidetur, inquit Aristophanes, immisso in nos iaculo fugiturum te credis? Quin tu animum aduerte, atq; ita loquere, tanquam rationem redditurus. Sanè si mihi uidebitur, fortassis te dimittã. Vtitur itẽ in Phædone, & in primo De rep. libro, quanquam hoc loco mutet metaphoram, & ad balneatorem iniecta aqua discedentẽ refert, ταῦτα εἰπὼν ὁ θρασύμαχος ἐν νῷ, εἶχεν ἀπιέναι, ὥσπερ βαλανεὺς ἡμῶν καταντλήσας κατὰ τῶν ὤτων ἀθρόον καὶ πολὺν τὸν λόγον, id est, Hæc locutus Thrasymachus, in animo habebat discedere, ceu balneator quispiã, offusis in aures copiosis ac multis uerbis. Ac mox eodem in loco, οἷον ἐμβαλὼν λόγον, ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι, id est, uelut iniecto dicto paras discedere. Respexit ad prouerbium Plutarchus in commentario De iis, qui tarde puniuntur à numine. ἀλλ' οὐδ' εἰ βαλὼν ἄπιν ἀπημελῆ καλῶς εἶχε περιορᾶν τὸ βέλος ἐγκείμενον, id est, Quinetiam si discessit, inquit, immisso iaculo, non conuenit telum inhærens negligere. Allusit ad hanc parœmiam Aristoteles in tertio Naturalium auditionum libro. Refellens enim Anaxagoræ sententiam, qui dixisset, infinitum immotum esse, & in seipso conquiescere, negat satis esse dixisse tantum, & aufugere, cum causam etiam reddere debuerit, quamobrem infinitum moueri non posset. οὐ γὰρ, inquit, ἱκανὸν, τὸ οὕτως εἰπόντα ἀπαλλάχθαι, ut obiter & orthographiam emẽdem, non Aristotelis, sed typographi. Quadrabit igitur in eos, qui uelut oracula quædam pronunciant, aliis coniectandi materiã ministrantes, ut qui non interpretentur quamobrem ita senserint. Translatum uidetur ab apibus, aut uespis, quæ infixo aculeo, statim aufugiunt. Id enim innuit Plato in Phædone. Potest & ad Parthos referri, qui iaculo coniecto in hostem, mox equis uersis, se fuga proripiunt, nec audent cominus congredi. Simillimum est huic, quod est apud Ciceronem libro de finibus bonorum quarto: scrupulum, inquit, abeunti, sed uidebimus. Solet enim scrupulus esse molestus ambulantibus. Idem apertius in oratione pro L. Flacco. Flacco uero quid profuit, qui ualuit tandiu dũ huc prodiret. Mortuus est aculeo iam dimisso ac dicto testimonio.

Nodum soluere. VI

ἅμμα λύειν, id est, Nodũ soluere dicebatur qui negocium alioqui impeditum facile cõficeret. Natũ hinc aiunt, quòd tradunt Midã curru nodis quibusdam inexplicabilibus è corni libro cõnexo uectari solitum. De hoc in tẽplo reposito proditus erat apud Phrygas rumor, ut qui uinculũ illius soluisset, cum Asiæ imperio potiturũ. Alexãder Magnus explicuit, exẽpto clauo qui iugum temoni cõne-

ctebat:quidam aiunt gladio dissecuisse. Cuius historiæ alio loco mentionem faciemus, in prouerbio Herculanus nodus. M. Tullius epistolarum ad Atticum libro quinto. Cæsari nullus honos à Senatu habeatur, dum hic nodus expeditur, id est, dum hoc negocium conficitur.

Dodonæum æs. VII

Δωδωναῖον χαλκεῖον, id est, Dodonæum cymbalum, aut tintinnabulum. In hominem dici cõsueuit improbæ atq; importunæ loquacitatis. Zenodotus citat ex Ariphoro Menandri. Tradit autem ut Dodona duas fuisse sublimes columnas, in altera positam peluim æream, in altera pensile pueri simulachrum, flagellum æreum manu tollentis: quoties autem uentus uehementius flauerit, fieri in scutica impulsa crebrius lebetẽ feriat, isq; percussus tinnitum reddat ad multum etiam tẽporis resonãtem. Alii referunt ad æra Corinthia, quæ præ cæteris clarius tinniant. Meminit huius adagii Stephanus in dictione Dodone. Iuuenalis ad Adagium allusisse uidetur, cum ait,

Tot pariter pelues, tot tintinabula credas Pulsari,

muliebrem garrulitatem taxans. Suidas diuersam adagii adfert interpretationem ex Dæmone. Ait enim oraculum Iouis, quod olim erat in Dodona, lebetibus æreis undiq; cinctum fuisse, ita ut inuicem sese cõtingerent. Itaq; necessum erat fieri, ut uno quopiam pulsato, uicissim & omnes resonarent, sonitu per contactum ab aliis ad alios succedente. Durabatq; in lõgum tempus tinnitus ille, uidelicet in orbem redeunte sono. Putatq; parœmiam dictam in sordidos & quãtumuis pusilla de re querulos. Verum Aristoteles hoc cõmẽtum ut fictitium refellit, adferens aliud interpretamentũ, quod modo retulimus, de columnis duabus, & simulachro pueri. Plutarchus in commentario περὶ τῆς ἀδολεσχίας indicat, in Olympia porticum quandam fuisse, ratione mathematica ita compositam, ut pro una uoce multas redderet, atq; ob id ἑπτάφωνον appellatam. Cumq; hac confert homines impendio loquaces, quos si uerbulo tangas, continuo referunt tantum uerborum, ut nullus omnino sit garriendi finis. Meminit huius adagionis & Iulius Pollux libro sexto, capite de loquacibus, his uerbis: τὸ ἐκ Δωδώνης χαλκεῖον

Prora & puppis. VIII

Πρώρα καὶ πρύμνη id est, Prora & puppis. M. Tullius libro Familiarium epistolarum ultimo, scribens ad Tyronem suum, parœmiam hanc refert his uerbis: Mihi prora & puppis, ut Græcorum prouerbiũ est, fuit à me tui dimittendi, ut rationes meas explicares. Prora itaq; & puppi, summam consilii nostri significamus: propterea quòd à prora & puppi, tanq̃ à capite & calce, pendeat tota nauis. Apud Græcos inuenio pronunciatum hoc pacto, τὰ ἐκ πρώρας, καὶ τὰ ἐκ πρύμνης ἀπόλλυται, id est à prora pariter, atq; à puppi pereunt: siue prora pariter ac puppis perit, hoc est, ad internecionẽ. Philostratus in Heroicis, ἀλλὰ δεῖ προσδεδέσθαι τῷ ἱστῷ, καθάπερ τὸν Ὀδυσσέα, εἰ δὲ μὴ, καὶ τὰ ἐκ πρώρας φασὶ καὶ ἐκ πρύμνης ἀπολεῖται. id est, Sed oportet Vlyssis in morem naui alligatũ esse, alioqui & prora, quod dici solet, & puppis perit. Consimili figura dictum est in Apocalypsi: ἐγώ εἰμι ἄλφα καὶ ω, Ego sum alpha & ω. Ego sum rerum omnium summa. Omnia proficiscuntur à me, uelut à fonte, & ad eundem omnia referuntur, tanq̃ ad felicitatis portum. Nam alpha, α Græcis prima litera est, ω magnum postrema. Neq; dissidet hinc illud Theocriticum in Encomio Ptolemæi: ἀνδρῶν αὖ Πτολεμαῖος, ἐνὶ πρώτοισι λεγέσθω, καὶ πύματος καὶ μέσσος, id est, Ast hominum in numero dicatur Ptolemæus, Primus & ultimus, ac medius. Item Vergilianum illud: A te principium, tibi desinet.

Huc pertinet, quod Demosthenes pronunciationẽ, τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον, καὶ τὸ τρίτον esse dixit, uniuersam eloquentiam intelligens. Plato de legibus libro quarto, ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, id est, Iam deus quidem ipse, quemadmodũ uetusto uerbo dicitur, tum initiũ, tum finẽ, tum medium rerum omnium complectens. Plutarchus in cõmentario De liberis educandis: ὅτι ἓν πρῶτον καὶ μέσον καὶ τελευταῖον ἐν τούτοις κεφάλαιον ἀγωγὴ σπουδαία καὶ παιδεία νόμιμός ἐστι, id est, quod una res, primum & medium, ac postremum hic caput est, proba institutio, legitimaq; eruditio. Aristoteles libro Rhetoricorũ tertio refert ex Alcidamante quodam, qui philosophiam, legum uallum ac fossam appellarit, omne legum præsidium, in philosophia situm innuẽs. At philosophus eam metaphoram tanq̃ duram ac frigidam damnat: quasi uero non durior sit illa superior, πρώρα καὶ πρύμνη. Verum in oratione seria, fortassis uitiosæ fuerint: in adagiis non item offendit duricies, ut quæ sæpenumero uel ænigmatum simillima sint, eaq; fermè laudatissima uideantur, quæ paulo longius detorta fuerint. Proinde quoties summam totius negocii, & omne momentũ præsidiumq; significabimus, proram & puppim, aut fossam & uallũ dicemus: ut, pietas studiorum nostrorum prora & puppis esse debet. Quibusdam omnium rationum prora & puppis est pecunia. Aduersus Carthaginensium uim Scipio fossa pariter & uallum erat, id est, præcipuum tutamentum.

Vmbræ. IX

Σκιαὶ, id est, umbræ, prouerbiali ioco dicebanť olim ii, qui uenirent ad cõuiuiũ, non ipsi quidẽ uocati, sed comites eorũ, qui uocati fuerant, sic illos sequẽtes, uelut umbra corpus ultro sequiť. Ad hanc pa-

roemiam allusit Horatius Epistolarum libro primo, scribens ad Torquatũ: Brutũ tibi, Septimiũq;,
Et nisi cœna prior, potiorq; puella Sabinum
Detinet: ad summam, locus est & pluribus umbris:
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.
Hoc loco neq; Acron prouerbii facit mentionem, opinor, quod rem uulgo iactatam, ceu notam præterierit. Christophorus Landinus, uir alioqui doctus, umbras interpretatur loca in rure operta umbris, in quibus commode discumbant conuiuæ. Præterea capras interpretatur scurras mordaces. Postremo: Dic quotus esse uelis, ad hunc exponit modum: Rescribe, cuius fortunæ homines tibi conuiuas adhibeam. Nam si cupis digniores te, eris postremus, si inferiores, eris primus. Hæc non fuerã adscripturus, nisi conduceret ostendisse in quæ deliramenta uirum eruditum adigat nonnunquam unius prouerbioli ignorantia. Sensus autem Horatiani carminis sic habet. Admonet Torquatum, ut ad cœnam ueniat, paucis comitatus, uidelicet Bruta, Septimio & Sabino: nõ quod sit defuturus in accubitu locus, si uelit pluteis umbras secum adducere: uerum id futurum incommodi, ut alarum odor offendat conuiuii suauitatem, si angustius sedeatur. Deinde si uelit omnino plureis umbras, id est, comites, præmoneat se de numero, ne non respondeat apparatus. Brutam itaque, Septimium & Sabinum, umbras Torquati uocat, si ueniãt, non ipsi quidem inuitati, sed à Torquato, quẽ uocarat Horatius, ceu comites adducti. Idem alibi: Cum Seruilio Balatrone
Vbidius, quos Mœcenas adduxerat umbras. id est, Vltroneos comites.
Plutarchus συμποσιακῶν libro septimo, quid sint umbræ, narrat his uerbis: τὸ δὲ τῶν ἐπικλήτων ἔθος, οὓς νῦν σκιὰς καλοῦσιν, οὐ κεκλημένους αὐτοὺς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀγομένους, ἐζητεῖτο πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἐδόκει δὲ ἀπὸ σωκράτους ἀριστόδημον ἀναπείσαντος οὐ κεκλημένον εἰς ἀγάθωνος ἰέναι σὺν αὐτῷ, καὶ παθόντος τι γελοῖον· ἔλαθε γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπολειφθεὶς ὁ σωκράτης, ὁ δὲ προεισῆλθεν ἀτεχνῶς σκιὰ προβαδίζουσα σώματος, ὄπισθεν τὸ φῶς ἔχοντος. id est, Mos autem adducendi comites, quos nunc umbras appellant, non ipsos quidem uocatos, sed ab aliis qui uocati fuerant ad cõuiuium adductos, quæsitum est, unde nam inoleuerit. Existimabant natum à Socrate, qui Aristodemo persuaserit, ut non uocatus, secum ad Agathonis conuiuium accederet. Acciderat enim Aristodemo ridiculum quiddam. Siquidem cum inter eundem non sentiret Socratem à tergo relictum, prior ingressus est, planè uelut umbra corpus præcedens, lumine à tergo sequente. Hactenus Plutarchus. Est autem hæc de Socrate & Aristodemo fabula apud Platonem in dialogo, cui titulus συμπόσιον.

Nihil ad Parmenonis suem. X

οὐδὲν πρὸς τὴν παρμένοντος ὗν, id est, Nihil ad Parmenonis suem. De æmulatione dictum, quæ longo interuallo abesset ab eo quod imitaretur. Plutarchus in Symposiacis, quintæ Decadis secundo problemate, quo pacto natũ sit adagiũ narrat ad hãc fermè sententiam: Parmeno quispiam fuit ex hominũ eorum genere, qui nostris etiam temporibus uarias animãtiũ & hominum uoces ita scite imitantur ac repræsentant, ut audientibus tantum, non etiã uidẽtibus, ueræ, non imitatæ uoces uideãtur. Neq; desunt quos hoc artificium maiorem in modum delectet. Parmenon igitur hac arte uulgo ut iucundissimus, ita etiam celeberrimus fuisse perhibetur: quẽ cum reliqui conarentur æmulari, ac protinus ab omnibus diceretur illud: εὖ μὲν ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὴν παρμένοντος ὗν, hoc est, Recte quidẽ, uerum nihil ad Parmenonis suem: quidã prodiit, ueram suculam sub alis occultatam gestãs. Huius uocem cum populus imitatriciam esse crederet, statimq;, sicuti solent, reclamarẽt, τί δαὶ αὕτη πρὸς τὴν παρμένοντος, id est, Quid hæc ad Parmenonis suem? uera sue deprompta, ac propalam ostensa, refellit illorũ iudiciũ: utpote nõ ex uero, sed ex imaginatione profectum. Meminit idem Parmenonis ac suis adũbratæ, in cõmentariis De audiẽdis poetis. Nec intẽpestiuiter utemur hoc adagio, quoties aliquis opinione deceptus, de re perperam iudicat. Veluti siquis epigrãma parũ eruditũ ac neotericũ, supra modũ admiraretur, persuasus antiquũ esse. Rursum, si quod antiquum esset & eruditum, ceu nuperum damnaret. Tantũ enim ualet hæc imaginatio, ut eruditissimis etiam uiris in iudicando imponat.

Syncretismus. XI

Συγκρητισμὸς Cretico prouerbio dicebatur, quoties fieret, ut qui modo uidebantur hostes acerrimi, repente in summam concordiam redigerentur. Id quod frequenter euenire solet, maxime, siquando malum aliquod inciderit utrisq; cõmune. Plutarchus in cõmentario, περὶ φιλαδελφίας, id est, de fraterna charitate recenset, simulq; explicat paroemiam his uerbis, Ἔτι τοίνυν ἐκεῖνο δεῖ μνημονεύειν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς διαφοραῖς, καὶ φυλάττειν τὸ τοῖς φίλοις αὐτῶν ὁμιλεῖν καὶ πλησιάζειν τότε μάλιστα, φεύγειν δὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ προσδέχεσθαι, μιμούμενον αὐτὸ γοῦν τοῦτο τὸ κρητῶν, οἳ πολλάκις στασιάζοντες ἀλλήλοις καὶ πολεμοῦντες, ἔξωθεν ἐπελθόντων πολεμίων διελύοντο καὶ συνίσταντο, καὶ τοῦτ' ἦν ὁ καλούμενος ὑπ' αὐτῶν συγκρητισμός, id est, Præterea oportebit & illud meminisse, fratribus inter se dissidẽtibus, obseruareq; uti potissimũ eo tẽpore cõsuetudinẽ habeas & cõuictum cum illorũ amicis. Rursum, inimicos fugias, neq; admittas ad familiaritatẽ, illud uidelicet Cretensium exemplum secutus, qui fre-

quenter cũ factionibus & bellis intestinis inter sese pugnarent, inuadentibus aliunde hostibus, omissa contentione coniuncti sunt: atque is erat, quem illi syncretismum appellabãt. Hactenus Plutarchus. Simile quiddam refert de Sudracis & Mallis Quintus Curtius libro nono, quos aliàs bellare inter se solitos, periculi societas iunxerat, imminente Alexandro. Pertinet huc, quod aliàs ex Aristotele referemus: συνάγει τοὺς ἀνθρώπους τὰ κακά, id est, Conciliant homines mala. Adagium recte accommodabitur & in illos, qui amicitiam ineunt: non quòd sese ex animo diligant, sed quòd alter alterius opis egeat: aut quo ueluti coniunctis copiis communem inimicum pessundent. Id quod iis temporibus saepenumero factitari uidemus, ut arma iungant, alioqui inter se infensissimis animis. Tanta inest & Christianis hominibus ulciscendi rabies. Refertur & ab Apostolio quodam Byzantino, recentissimo apud Graecos prouerbiorum coaceruatore.

Qui circa salem & fabam. XII

Περὶ ἅλα καὶ κύαμον, id est, Iuxta salem & fabam. In eos dicebatur, qui se simularent scire quod nescirent. Siquidem diuini responsuri, fabam & salem apponebant. Vnde qui inter sese de rebus arcanis communicarent, τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύαμον appellabant. Ad hunc quidem modum scriptum legitur in Diogeniano, reliquisque Graecarum paroemiarum collectoribus. Verum Plutarchus in Symposiacorum problematum decade quarta, non fabam, sed cuminum scribit, nisi forte deprauatus est codex: ἐκεῖνο δέ πως ὑμᾶς λέληθε τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύμινον, ὅτι τὸ μὲν ποικίλον ἐστί, τὸ δ' ἥδιον, id est, At illud fortasse uos fugit, quod aiunt, qui iuxta salem ac cuminum, quod illud quidem lautius, hoc suauius. Rursum eiusdem operis decade quinta: ἐζήτει Φλῶρος ἑστιωμένων ἡμῶν παρ' αὐτῷ, τίνες ἂν εἶεν οἱ περὶ ἅλα καὶ κύμινον οἱ παροιμίᾳ λεγόμενοι, id est, Quaerebat Florus, cum apud ipsum coenaremus, quinam essent, qui in prouerbio iuxta salem & cuminum dicerẽtur. Apollophanes autem grammaticus sic eam quaestionem dissoluit, ut dicat adagium summam familiaritatẽ significare. Siquidem qui magnopere inter se familiares sunt, ii uel salem uel cuminum unà coenant, neque requirunt apparatum ullum ciborum. Vnde & ille iocus est Octauii Caesaris ad quendam, à quo fuerat conuiuio per parco frugalique acceptus: Nesciebam me tibi esse tam familiarem. Huc pertinet etiã illud, quod suo loco referemus: ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν, id est, Non oportet transgredi salem & mensam, hoc est amicitiae ius, quod his rebus conciliatur, non est uiolandum. Porrò salis nomine frugalem uictum innui, passim ex poetis licet cognoscere. Horat. in Odis:

Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum.

Idem in Sermonibus:

Modo sit mihi mensa tripes, &
Concha salis puri.

Verum in diuinationibus uidetur magis religionis causa solitus apponi. Cur autẽ hic honos sali potissimum sit habitus, quaeritur apud Plutarchum in eo, quem modo citaui loco. Nam & Homerus salem diuinum appellat, & Plato scripsit salem rebus diuinis amicissimum, familiarissimumque. Proinde Aegyptii honoris causa prorsum à sale abstinent, adeo ut ne panibus quidẽ uescantur sale conditis. Tametsi Plutarchus arbitratur Aegyptios hac gratia potius abstinuisse, siquando pure uiuere uellẽt, quod praecipue libidinẽ irritare putetur, idque propter calorem. Praeterea nõ est ueri dissimile, illos abdicasse sibi salem, tanquam condimentum omniũ suauissimum, ita ut non immerito, opsoniorum opsonium appellari possit. Nam sunt qui hac de causa salem gratiã nominarint, quod citra hunc omnia uideantur insipida ingrataque. Quanquam illud maximũ diuinũ in se sal habere uidetur, quod à corporibus uita destitutis putrefactionẽ ac tabem arcet, neque sinit prorsum interire, diu morti uelut resistẽs, animaeque, quoad licet, uice fungẽs. Atqui nihil est anima diuinius. Huius ut est officium, animãtia tueri, continereque, neque sinere cõpaginem dilabi: itidẽ sal, animae exemplo, cohibet corporũ harmoniam ad tabem tendentium, & membrorum inter sese amicitiã cõseruat. Hac eadẽ ratione fulguris ignem sacrũ ac diuinum arbitrantur, quòd ictorum corpora multo tempore perdurent, neque putrescãt. Habet & illud quasi diuinum sal, quod uim quandam gignendi genuinam habere credatur, uel hoc argumento, quod sicuti paulo superius dictum est, seminalem uigorem expergefacit, acuitque. Proinde qui canibus alendis dant operam, salsis carnibus ac salsamẽtis eos pascũt, quo ad gignendum reddãtur alacriores. Accedit huc, quòd è nauibus marinis immensa murium uis soleat enasci. Neque desunt qui dicant, mulieres etiam citra uirilem operam fieri grauidas, si salem lingãt. Praeterea putãt huc allusisse poetas, qui nõ sine causa finxerunt Venerem geniturae principem, è salo natam fuisse, quam etiam ἁλιγενῆ, id est, saligenam cognominãt. Quin iidem deos omneis marinos foecundos, & plurimorum liberorum progenitores faciunt. Denique nullũ est animal, neque terrestre, neque uolatile, perinde foecundum, ut sunt omnia marina. Huiusmodi fermè de sale disserũtur apud Plutarchum, quae quidem hoc magis libuit referre, quòd in Christianis etiam mysteriis, praecipue baptismi, quo renascimur, ac denuo gignimur ad salutem, sal in primis admisceatur, ut ex iis, quae ueteres de sale senserunt, nonnihil etiam theologus ad suum usum possit accommodare.

Duabus ancoris fultus. XIII

ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖ id est, Duabus nixus in portu sedet, subaudiendum ancoris. De firmis & immotis, & qui rem suam probe constabilierunt. Ductum à nauibus intra portum tutò manentibus, à prora simul & à puppi proiectis ancoris. Meminit Aristides in Panath. Ab eadem metaphora ductum est, quod aduersus Ctesiphontem dixit Demosthenes: οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς, subaudiendum ἀγκύρας, id est, Haud eadem ancora nixus est, qua uulgus hominum.

Sine capite fabula. XIIII

ἀκέφαλος μῦθος, id est, Sine capite sermo, dicitur imperfectus ac mutilus. Plato lib. De legibus sexto: οὔκουν δήπου λέγων γε ἂν μῦθον ἀκέφαλον ἑκὼν καταλίποιμι, πλανώμενος γὰρ ἂν ἁπανταχῇ τοιοῦτος ὢν, ἄμορφος φαίνοιτο, id est, Nequaquam profecto, postea quàm dicendi parteis suscepi, sermonem absque capite libens reliquerim. Etenim si oberrans talis occurrat alicui, foedus uideretur. Rursus in Gorgia. ἀλλ' οὐδὲ τοὺς μύθους φασὶ μεταξὺ θέμις εἶναι καταλείπειν. ἀλλ' ἐπιθέντας κεφαλὴν, ἵνα μὴ ἄνευ κεφαλῆς περιίῃ, id est. At ne sermones quidem interim aiunt fas est deserere, quin potius imponendum illis caput, ne sine capite obambulent. Fortassis allusit ad id, quod refert Plutarchus in dialogo De defectis oraculis. Apud Cretenses festum quoddam nouis & absurdis ceremoniis agebatur, ostenso hominis simulachro sine capite. Hunc aiebant Homerioni patrem fuisse, qui constuprata per uim Nympha, sine capite fuerit repertus. Prouerbium refertur à Zenodoto.

Inter sacrum & saxum. XV

Tyndarus apud Plautũ, alter è capteiuis, cum iam proditis dolis esset deprehensus, nec haberet, quanam arte posset elabi: Nunc ego, inquit, omnino occidi. Nunc ego inter sacrum saxumque sto, nec quid faciam scio. Apuleius asini sui libro undecimo: Plurimum ergo duritia paupertatis intercedẽte, quod ait uetus prouerbium, inter sacrum & saxum positus cruciabar. Explicat autem Apuleius allegoriã adagii, uidelicet alludens ad sacerdotium, cui erat initiandus, & paupertatem saxo duriorẽ, per quã non suppetebant sumptus. Sumptum apparet ex priscis fœderis feriẽdi ceremoniis, in quibus fecialis porcum saxo feriebat, hæc interim pronũcians: Qui prior populus fœdus rumpet, Iuppiter ita eum feriat, quemadmodum ego porcum hoc lapide ferio. Sed undecunque fluxit adagium, satis liquet dici solitum in eos, qui perplexi, ad extremum periculum rediguntur.

Inter malleum & incudem. XVI

μεταξὺ τοῦ ἄκμονος καὶ σφύρας, id est, Inter incudem & malleum. Huic non dissimile refertur ab Origene Theologo, quadam in Hieremiam homilia, iis quidem uerbis: nam Græca desideramus: Iã quoddam est apud nationes tritum uulgi sermone prouerbium, ut de iis, qui anxietatibus, & ingentibus malis premuntur, dicant: Inter malleum sunt & incudem.

Nunc meæ in arctum coguntur copiæ. XVII

Rem eandem diuersa significat allegoria Terentius in Heautontimorumeno, cum ait:

In angustum oppido, nunc meæ coguntur copiæ.

Metaphora sumpta ab exercitu, qui laborat, iniquo conclusus loco, & undique obsidetur ab hostibus, ut difficile sit effugere.

In acie nouaculæ. XVIII

Nec abhorret à superioribus illud, quod ab Homero sumptum, maximisque celebratum autoribus, in adagionem abiit: ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, id est, In nouaculæ cuspide, siue acie, pro eo quod est in summo discrimine. Sic enim in Iliadis decimo loquitur Nestor:

νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς
ἢ μάλα λυγρὸς ὄλεθρος ἀχαιοῖς ἠὲ βιῶναι, id est,
Nunc etenim cunctis sita res in cuspide ferri est,
Viuant ne, an tristi exitio absumantur Achiui.

Sophocles in Antigone:

φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης.

Sunt autem Tiresiæ uatis uerba, Creontem admonentis, ut sapiat in tanto constitutus periculo. Rursum in epigrammatibus:

Εὐρώπης Ἀσίης τε δορυσθενέες βασιλῆες
νῦν ἀμφοτέροισιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμή. id est,
Europæ atque Asiæ reges Mauorte potentes
Nunc uobis utrisque nouaclæ in acumine res est.

De Menelao ac Paride, singulari certamine decernẽtibus, uter Helena potiretur. Theocritus in Dioscuris:

ἀνθρώπων σωτῆρες ἐπὶ ξυροῦ ἤδη ἐόντων. id est, Certa salus hoĩum iam ferri in cuspide stantũ.

Sumptum uidetur à circulatoribus, qui in cupide gladiorum ingrediuntur: aut ab iis, qui ferrum manu contrectant, ut admonent in hunc autorem edita scholia.

Res est in cardine. XIX

Huic non omnino diuersum est illud: Res est in cardine, quod Seruius prouerbium esse admonuit, enarrans illud Maronis:

Haud tanto cessabit cardine rerum.

Putatque perinde ualere, quasi dicas, Res est in articulo. M. Tullius: In eo cardo rei uertitur, dixit, pro

eo quod est, ex hoc tota res pendet. Quintilianus libro duodecimo: Nam ut taceã de negligentibus, quorum nihil refert, ubi litium carduo uertatur. Idem libro quinto: Nam si fatetur, multis ex causis potuit cruenta esse uestis: si negat, hic causæ cardinem ponit, in quo si uictus fuerit, etiam in sequentibus ruit. Sumptum ab ostiis, quæ cardinibus sustinentur uoluunturq́.

Nouacula in cotem. XX

ξυρὸς εἰς ἀκόνην, id est, Nouacula in cotem. Dici solitum in hos, qui forte in eas res inciderunt, in quas minime uolebant. Neq; nouacula potest incommodius cadere, quàm si in cotem incurrat. Ab hoc non ita multum abhorret illud Horatianum:

Et fragili quærens illidere dentem, Infringet solido.

Recte accõmodabitur & in eum, qui lædendi cupidus, tandem hominem nactus est, à quo uicissim lædatur, cum illi nocere non possit. Siquidem nouacula, si in molle quippiam inciderit, dissecat: si in cotem, retunditur. Huc respexit Tarquinius, qui dixit sibi in animo esse, ut Actius Nauius augur nouacula cotem discinderet, significans in cotem nihil posse nouaculam, quanq́ ab augure factũ quod ille fieri posse non credebat, refert Liuius lib. primo.

Caliga Maximini. XXI

Caligo Maximini uulgo dictitatum est, in homines insulsos, & imodicæ proceritatis. Id adagii refert Iulius Capitolinus, in uita Maximini imperatoris. Nam cum esset, inquiens, Maximinus pedum, ut diximus, octo & propè semis, calciamentum eius, id est, campagium regium, quidam in luco, qui est inter Aquileiam & Aritiam: Arziam legunt quidã, alii malũt, inter Anagniam & Aritiam: posuerũt, quod constat pede maius fuisse hominis uestigio atq; mensura. Vnde etiam uulgo tractum est, cum de longis atq; ineptis hominibus diceretur: Caliga Maximini. Hactenus Iulius. Ergo prouerbium rectius usurpabitur, si cum odio contemptúue dicatur, propterea quòd is Maximinus, unde natũ esse constat, inuisissimus esset pariter & populo Romano, & Senatui: quippe Thrax natione, deinde sordido genere, postremo moribus barbaris ac feris. Quinetiam nũc homines insignitæ proceritatis uulgo male audiunt, tanquam socordes atq; inertes.

Clematis Ægyptia. XXII

Huic confine est, quod à Phalereo Demetrio refertur. κληματὶς αἰγυπτία, id est, Clematis Ægyptia. Id ait ioco dici solitum in eos, qui corpore præter modũ ꝓcero atq; atro colore essent: natum haud dubie ab eius herbæ specie, de qua meminit Dioscorides lib. quarto. Plinius lib. xxiiii. cap. xv. Itali, inquit, centunculũ uocant, rostratis foliis, ad similitudinem capitis penularum, iacens in aruis. Græci aũt clematidem appellant. Sed cum clematidis multæ sint species, quas inibi recenset Plinius, una duntaxat prouerbio locum fecisse uidetur, ea nimirum, quæ clematis Ægyptia cognomine dicitur. Dicitur autem quòd hanc maxime gignat Ægyptus, folio lauri longo tenuiq;, aduersus serpentes & priuatim aspides, ex aceto pota efficax, quæ eadem ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides uocatur. Laertius in uita Zenonis, ex autoritate Apollonii scribit, Zenonem gracili fuisse corpore, statu ꝓcero, atra cute. Deinde autorem citat Chrysippum, qui in secundo prouerbiorum suorum libro scripserit, ob eam causam, à quodam Clematidem Ægyptiam fuisse dictum.

Res ad triarios rediit. XXIII

Romanum extat adagium, elegans cum primis, & annotandum: Res ad triarios rediit. Eo licebit uti, cum significabimus rem eò periculi redactam esse, ut extremo conatu, summisq́; uiribus sit enitendum, & ad suprema confugiendum consilia, quibus si nihil proficiatur, iam nihil reliquum esse uideatur, unde subsidium sperare possis. Veluti si in disceptatione quapiã literaria, mediocribus ambigentibus, ad unum aliquem summæ doctrinæ uirum rem deferre cogeremur. Aut in ancipiti negocio, potentissimorum amicorum opem implorare compelleremur, quos non nisi maxima quadã adacti necessitate soleamus interpellare. Deniq; si cũ uulgaribus illis consiliis res explicari nequit, ad nouum aliquod & egregie callidum confugitur. Quemadmodum Terentianus ille Phormio in sui nominis fabula cũ significaret neq; in Antiphone, neq; in Phædria, neq; in Geta satis esse præsidii ad retundendã senis sæuitiam: Ad te, inquit, Phormio summa redit. Natũ est adagiũ à ratione modoq; cõponendi Romani exercitus, Refertur aũt pariter, & explicatur à T. Liuio, primæ decadis li. octauo, cuius uerba libuit subscribere. Postremo in plureis ordines acies distribuebatur. Ordo enim sexagenos, siue, ut alii legunt, sexcenos milites, duos cẽturiones, uexillarium unum habebat. Prima acies hastati erant, manipuli quindecim distantes inter se modicum spatiũ. Manipulus leues uicenos milites, aliam turbam scutatorum habebat. Leues autem, qui hastam tantum gessaq; gererent, uocabantur. Hæc prima frons in acie, florem iuuenũ pubescentiũ ad militiam habebat. Robustior inde ætas totidem manipulorum, quibus principibus est nomen. Hos sequebantur scutati omnes, insignibus maxime armis. Hoc triginta manipulorum agmen, antepilanos appellabant, quia sub signis iam alii quindecim ordines locabãtur, ex quibus ordo unusquisq; tres partes habebat. Earum unamquamq;

que primũ pilum uocabant. Tribus ex uexillis constabat. Vexillum centum octoginta tres, ut alii, sex homines erant. Primum uexillum triarios ducebat, ueteranum militem spectatæ uirtutis. Secundum rorarios minoris roboris ætate factisq;. Tertium accensos, minimæ fiduciæ manum. Eo & in postremam aciem reiiciebantur. Vbi his ordinibus exercitus instructus esset, hastati omnium primi pugnam inibant. Si hastati profligare hostem non possent, pede presso eos retrocedentes, in interualla ordinum principes recipiebant. Tum principum pugna erat, hastati sequebantur. Triarii sub uexillis considebant, sinistro crure porrecto, scuta innixa humeris, hastas subrecta cuspide in terram fixas, ut haud secus quàm ullo septa inhorreret acies, tenentes. Si apud principes quoq; haud satis prospere esset pugnatum, à prima acie ad triarios sensim referebantur: inde rem ad triarios redisse, cum laboratur, prouerbio increbuit. Triarii consurgentes, ubi in interualla ordinum suorum principes & hastatos recepissent, extemplo compressis ordinibus uelut claudebant uias, unoq; continente agmine, iam nulla spe post relicta, in hostem incedebant. Id erat formidolosissimum hosti, cum uelut uictos insecuti nouam repente aciem exurgentem auctam numero cernebant. Hactenus T. Liuius, cuius ex uerbis satis arbitror liquere prouerbium, ut nostra interpretatione iam non sit opus. Item uegetius de re militari libro secundo declarat, post omnes acies solere collocari triarios, omni armorum genere instructos, qui genu posito subsidebant: ut si primam aciem uinci contigisset, ab iis integrato prælio uictoria repararetur. Modestus in libello de uocabulis rei militaris: Sextus, inquit, ordo post omneis à firmissimis & scutatis, & omni genere armorum munitis, bellatores tenebat, quos antiqui triarios appellabant. Hi ut requieti & integri acrius inuaderét hostes, post ultimas acies sedere consueuerunt, & siquid in primis ordinibus accidisset, de eorum uiribus reparaturis spes tota pendebat. Flauius Vopiscus in uita Firmi imperatoris, indicat robustissimum quemq; militem in triarios allegi solitum, docens eum neruis robustissimis fuisse, hoc argumento, quod triarium quoq; uinceret.

Sacram ancoram soluere. XXIIII

Huic finitimum est illud, quod apud Græcos celebratur: ἱερὰν ἄγκυραν χαλάζειν, id est, Sacram soluere ancoram, quoties ad extrema præsidia confugitur. Translatum à nautis, qui maximã ac ualidissimã ancoram sacram uocant, eamq; tum demũ mittunt, cum extremo laborant discrimine. Lucianus in Ioue tragœdo: ἄκουσον δὲ ἱερὰν φασὶν ἄγκυραν, καὶ ταύτην οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἀπορρήξεις. id est, Audi iam sacrã, ut aiunt, ancoram, quamq; nulla ui queas abrumpere. Sic enim appellat argumentum insolubile. Rursum in Drapetis: ἔδοξεν οὖν σκοπουμένοις, τὴν ὑστάτην ἄγκυραν, ἣν ἱερὰν οἱ ναῦται Μόμφαι φασι, καθεῖναι, id est, Visum est igitur re perpensa, extremã ancoram, quam nautæ sacrã nominant, demittere. Rursum in apologia: Μία μοι ἴσως ἐκείνη ἄγκυρα ἔτι ἄβροχος, id est, Mihi fortassis una illa ancora adhuc superest integra, id est: Illud mihi adhuc superest, quò possim cõfugere. Euripides in Helena.

ἄγκυρα δὲ μου τῆς τύχης ὀχεῖ μόνη. Mihi ab unica fortuna pendet ancora,
Hoc est, una duntaxat spes mihi superest.

Aristides in Themistocle: καὶ ὥσπερ τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας τῆς ἐκείνου φωνῆς ἐχόμενοι, id est, Ac uelut à sacra ancora de illius uoce pendentes. Diuus Chrysosto. de Lazaro concione.iiii. conscientiam appellat ἱερὰν ἄγκυραν, quòd illa nunquam patiatur hominem abripi ui cupiditatum, ueluti uentorum procella, quin obnitatur.

Mouebo talum à sacra linea. XXV

Idem pollere putat Diogenianus: κινῶ τὸν ἀφ᾽ ἱερᾶς: Id est, Sacræ lineæ talum moueo. De iis, qui extrema parant experiri. Id Iulius Pollux libro nono exponens, ait à ludo quopiam tesserarum natũ esse adagium. Lusum autem fuisse huiusmodi, ut utriq; ludentium essent calculi quinq;, totidem impositi lineis: unde & Sophocles dixerit, πέντε πεσσὰ γραμμαί, id est, tesseræ quinq; linearum. Inter eas lineas, utrinq; quinas, unam fuisse mediam, quam sacram uocabant: unde qui talum mouisset, is sacræ lineæ calculum mouere dicebatur. Id uero non fiebat, nisi cum res posceret, ut ludens ad extrema confugeret auxilia. Vsurpat hoc adagium Plato libro de legibus quinto: καθάπερ πεττῶν ἀφ᾽ ἱερῶ, id est, Tanquam à sacra tessera. Plutarchus in libro qui inscribit, an seni sit gerenda Resp. τελευταῖαν ὥσπερ τὴν ἀφ᾽ ἱερᾶς ἐπάγουσιν ἡμῖν τὸ γῆρας, id est, Postremam nobis, tanquam à sacra linea senectam allegant, hoc est, ueluti causam grauissimam. Idem commentario de comparatione terrestrium ac marinorum: φέρε κινήσαντες τὴν ἀφ᾽ ἱερᾶς, βραχέα περὶ θειότητος αὐτῶν καὶ μαντικῆς εἴπωμεν, id est, Age moto talo à sacra linea, paucis de diuinitate eorum & diuinatione dicamus. Rursum idem aduersus Colotam Epicureum: εὐθὺς οὖν τὸν ἀφ᾽ ἱερᾶς κεκίνηκεν ὁ Κωλώτης, id est, Protinus igitur talum à sacra mouit Colotes, hoc est, statim id quod est grauissimum, aggressus est, ut impugnaret Apollinis de Socrate iudicium. Idem in uita Martii Coriolani de ciuitate Romana ob Coriolani minas perturbata. ἐκίνησε τὴν ἀφ᾽ ἱερᾶς ἀφεῖσαν, id est, Sublatam à sacra linea tesseram misit.

Desperatis enim rebus ad deorum religionem confugiebat, supplicatum missis, sacrificis, æditui, initiatoribus, auguribus &c. Huc allusit & Theocritus in Bucoliastis:

καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον. id est,

Atq; à lineola lapidem mouet, de quo nobis & aliàs facta mentio.

Nudior leberide. XXVI

γυμνότερος λεβηρίδος, id est, Nudior leberide, de uehementer tenuibus. Leberis enim serpentis exuuiũ significat, quo nihil esse potest inanius. Accidit autem hoc omnibus ferè, quæ cortice integuntur, sed molliore: uelut stellioni, lacertæ, præcipue serpentibus: atq; hæc fermè bis exuunt, uere, & autumno, præsertim uipera. Serpenti primum ab oculis incipit decedere pellis, ita ut obcæcari uideatur iis, qui rem non intelligunt: atq; una nocte & die, senectus tota exuitur à capite usq; ad caudam. Ex insectis reiuuenescunt silpha, & culex, eaq;, quorum pennæ uaginis obteguntur, ut scarabei, item locustæ & cicadæ. In genere marinorum exuit & cancer, idq; sæpius anno. Atq; hoc exuuium Græcis etiam σῦφαρ dicitur, cuius mira sentitur tum leuitas, tum siccitas, uniuerso humore in nouum fœtum consumpto. Autor Aristoteles libro de natura animantium octauo. Ait Suidas Leberidem hominem fuisse supra modum pauperem, ita ut uulgari sermoni locum fecerit. Athenæus in dipnosophistis:

στυγνὸν ἀποφαίνεις γυμνότερον λεβηρίδος, Ostendis teipsum inaniorem Leberide.

Qui quæ uult dicit, quæ non uult audiet. XXVII

Si dixeris quæ uis, quæ non uis audies. Diuus Hieronymus in Rufinum nominatim prouerbii loco citat: Nihilq; super hoc audies, inquit, nisi illud è triuio, cum dixeris quæ uis, audies quæ non uis. Terentius in Andria.

Si mihi pergit quæ uult dicere, quæ non uult audiet. Rursum in prologo Phormionis.

Benedictis si certasset, audisset bene. Eodem allusit in prologo Andriæ.

Desinant maledicere, male facta ne noscant sua.

Obscurius etiam in prologo Eunuchi: Tum siquis est, qui dictum in se inclementius existimet esse, sic existimet, sciat responsum non dictum esse. Responsum enim uocat, conuicium conuicio redditum. Sed hic locus admonet, ut quorundam errorem coarguam, qui in margine adscripserant, me in iis quæ sequuntur legere, quia læsit prius: immo sic legebatur in uulgatis exemplaribus, ego primus ex fide ueterum restitui germanam lectionem, nimirum hanc, quale sit, prius Qui bene uertendo, & eas describendo male, ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas. Idem Menandri phasma nunc nuper dedit. ut quale sit, idem ualeat quod apud Græcos οἷον, apud Latinos uelut, aut quod genus sit, quibus utimur exemplum propositur. meminerat enim de conuicio regerẽdo, eius mox subiicit exemplum. deinde prius respondet ad aduerbium quod sequitur, nuper. Qui prius male uerterat multas fabulas, quarum non meministis, idem nuper dedit ineptam fabulam Phasma, cuius potestis meminisse. Verum ut ad rem redeamus, primus huius adagii pater Homerus fuisse uidetur, apud quem hic uersus est in Iliadis Υ.

ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις. Talia dicentur tibi, qualia dixeris ipse.

Item Hesiodus lib. cui titulus, Opera & dies.

εἰ δὲ κακόν τ' εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις, Fors male dicenti, dicentur plura uicissim.

Rursus in eodem:

εἰ δέ κεν ἄρχῃ, Si quod prior ipse,
ἤτι ἔπος εἰπὼν ἀποθύμιον, ἠὲ καὶ ἔρξας Aut uerbũ, aut factum, dicas'ue, geras'ue molestũ,
δὶς τόσα τίνυσθαι μεμνημένος. A te cum duplici rediturum fœnore noris.

Euripides in Alcestide:

εἰ δ' ἡμᾶς κακῶς Si dixeris nobis male,
ἐρεῖς, ἀκούσῃ πολλὰ κοὐ ψευδῆ κακά. Mala inuicem permulta, nec falsa audies.

Longe uenustius idem extulit Sophocles citante Plutarcho:

φιλεῖ γὰρ γλῶσσ' ἐκχέασα μάτην, Etenim solet qui dicta temere iecerit
ἄκων ἀκούειν οὓς ἑκὼν εἶπεν λόγους, Audire nolens uerba, quæ dixit uolens.

Refertur ex Sophocle,

φιλεῖ δὲ πολλὴν γλῶσσαν ἐκχέας μάτην, Qui multa temere uerba fudit, is solet
ἄκων ἀκούειν οὓς ἑκὼν εἶπεν κακῶς, Audire nolens quæ uolens dixit male.

Quin etiam his nostris temporibus eiusmodi quiddam uulgo dictitant: Vt salutabis, ita & resalutaberis, hoc est: ut tua fuerit oratio, ita tibi respõdebitur. Plautus: Contumeliam si dices, audies. Cæcilius in Chrysio apud Gellium: Audibis male, si male dicis mihi.

Eodem pertinet Euripideum illud apud autores passim obuium: ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τ' ἀφρο

ἀνοίας τὸ τέλος δυστυχία, id est, Infernis oris, & iniquae uecordiae finis seu uectigal calamitas. Celebratur & hoc inter Chilonis apophthegmata: μὴ κακολογεῖν τοὺς πλησίον, εἰ δὲ μή, ἀκούσεσθαι ἐφ' οἷς λυπηθήσεσθαι, id est, non esse maledicendum iis, quibuscum agimus, alioquin audituros, quae molestiam adferant. Huc arbitror ascribendum uersiculum quem Quintilianus ut uulgo iactatum citat,

Nec male respondit, male enim prior ille rogarat.

Serò sapiunt Phryges. XXVIII

Hoc prouerbium ex uetustissima tragoedia Liuii Andronici mutuo sumptum est, quae inscribitur, equus Troianus: Serò sapiunt Phryges. Vsurpatur à Cicerone in epistolis familiaribus: In equo, inquit, Troiano scis esse, seròq; sapiunt Phryges. Conuenit in eos, quos stulte factorum serò poenitet. Siquidem Troiani tot iam acceptis cladibus, uix decimo demum anno de restituenda Helena consultare coeperunt: quam si statim initio reposcenti Menelao reddidissent, innumerabilibus sese calamitatibus subduxissent. Euripid. in Oreste:

νῦν γε φρονεῖς εὖ, τότε λιποῦσ' αἰσχρῶς δόμους. At nunc profecto serius sapis bene,
Cum tunc penates turpiter reliqueris.

Nam uerba sunt ad Helenam Electrae. Refertur & à Festo Pompeio prouerbii titulo. Demades autore Plutarcho dicere solebat, Athenienses nunquam decernere pacem, nisi pullis uestibus indutos, inuenes eos bellandi cupidiores, quam sat esset, nec nisi clade suorum admonitos de pace cogitare. At nos quanto sumus Atheniensibus uecordiores, qui ne tot quidem annorum malis docti, bellum odimus, nec de pace, quam inter Christianos perpetuam esse oportebat, tandem incipimus cogitare.

Piscator ictus sapiet. XXIX

Eandem habet sententiam illud apud Graecos celebratissimum: ἁλιεὺς πληγεὶς νοῦν φύσει, id est, Piscator percussus sapiet. Idq; ferunt ab huiusmodi quodam euentu natum: Cum piscator quispiam piscibus, quos intra rete tenebat, manum admouisset, atque à scorpio pisce feriretur, ictus, inquit, sapiam. Itaque suo malo doctus, cauit in posterum. Plinius libro trigesimosecundo, demonstrat id esse peculiare draconi, & scorpio pisci, ut laedant aculeis, si manu tollantur. Zenodotus ait paroemiam extare apud Sophoclem.

Factum stultus cognoscit. XXX

Idem aliter effertur ab aliis: ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω, id est, Rem peractam stultus intellexit. Sumptum est autem ex Homero, qui pluribus locis hanc usurpauit sententiam, Vt in Iliados Ρ & Υ.

μηδ' ἀντίος ἵστασ' ἐμεῖο, Mihi obuius ire caueto, prius quàm
πρίν τι κακὸν παθέειν· ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Noxae aliquid capias: nam factum nouit & excors.

Huc allusit Euripides in Bacchis:

κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ὢν ἐμάνθανον. Nam didicit affinis malo.

De Pentheo, qui serò, nec nisi sua pernicie doctus, coepit reuereri Bacchum. Neque huic diuersum est, quod admonet senarius ille, inter Graecanicas sententias celebris.

εἶτ' ἐκ πόνων γίνετ' ἀνθρώποις κρίσις. id est,
Tum iudicant homines, ubi iam poenitet. Eodem pertinet Vergilianum illud,
Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.

Item illud Demosthenicum: Non emo tanti poenitere. Vnde perquam elegãter Fabius apud Titum Liuium, euentum stultorum magistrum appellat: Nec euentus doceat hoc, inquiens, qui stultorum magister est, sed ratio. Plinius in Panegyrico, quem Traiano dixit, huiusmodi seram & infrugiferam prudẽtiam, miseram uocat: Terror, inquit, & metus & misera illa ex periculis facta prudẽtia, monebat, ut à Repub. (erat autem omnino nulla Respub.) oculos, aures, animos auerteremus.

Malo accepto stultus sapit. XXXI

Paulo diuersius extulit Hesiodus, eandem tamẽ sẽtẽtiã, cum ait in libro, cui titulus, Opera & dies:

Δίκη δ' ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει, Tandem sua poena nocentem
ἐς τέλος ἐξελθοῦσα, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω. Consequitur, passusq; sapit tum denique stultus.

Ad quam sententiam uidetur alludere & Homerus in Iliados Ψ. ἵνα γνοίης ἀποτίνων, id est, Vti tuo dãno cognoscas. Plato in symposio. ἃ δὴ καὶ σοὶ λέγω, ὦ Ἀγάθων, μὴ ἐξαπατηθῆναι ὑπὸ τούτου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ὥσπερ νήπιον παθόντα γνῶναι. id est, Quae sanè tibi quoque dico Agathon, ne ab hoc fallaris, sed ex cognitis his, quae nobis acciderũt, caueas: nec iuxta prouerbium ueluti stultus post acceptũ malum sapias. Huc referẽdum & Plautinũ illud in Mercatore: Feliciter is sapit, qui alieno periculo sapit. In eandẽ sentẽtiam Tibullus elegiarum lib. iii.

Felix quicunque dolore, Alterius, disces posse carere tuo.

Huc alludunt & illae serò sapientium uoces: Nunc scio quid sit amor. Nunc ego & illam scelestam, & me miserum esse sentio. Ah, uix tandem sensi stolidus. Videtur adagium ex illa uetustissima fabula manasse, de duobus fratribus, Prometheo, atque Epimetheo, quae quidem refertur apud Hesio-

dum, ad hanc fermè sententiam: Iuppiter iratus Prometheo propter ignem furto sublatū è cœlo, ac mortalibus redditum: cupiensq; illum simili retaliare dolo, Vulcano negocium dat, ut è luto puellæ simulachrum quanto maximo posset artificio fingat. Id simul atq; factum est, singulos deos deasq; monet, ut ei simulachro suas quisq; dotes adiungerent. Vnde & uirgini Pandoræ nomē affictum apparet. Hanc igitur omnibus formæ, cultus, ingenii, linguæq; dotibus cumulatam, Iuppiter cum pyxide pulcherrima quidem illa, sed intus omne calamitatum genus occulente, ad Prometheū mittit. Is recusato munere, fratrem admonet, ut siquid muneris sese absente mitteretur, ne reciperet. Redit Pandora, persuasoq; Epimetheo, pyxidem donat. Eam simul ac aperuisset, euolantibusq; morbis sensisset Iouis ἄδωρα δῶρα, serò nimirum sapere cœpit. Vbi Hesiodus palàm ad adagionem alludens ait:

αὐτὰρ ὁ δεξάμενος ὅτε δὴ κακὸν εἶχ᾽ ἐνόησεν. id est, Accepit, tactusq; malo, tum deniq; sensit.

Idem significat in Theogonia: Hæc, inquit, peperit προμηθέα

ποικίλον αἰολόμητιν, ἁμαρτίνοόν τ᾽ ἐπιμηθέα.

Prometheum uafrum nominans, ac uariis instructum consiliis, Epimetheum post erratū sapiētem. Vnde & Pindarus in pythiis, appellat illū ὀψίνοον, quasi serò sapientem. Quod ipsa etiam indicat uocabula. Nam προμηθὴς Græcis eum significat, cui prius quàm rem aggrediatur, suppetit consilium. ἐπιμηθὴς, cui re peracta, tum demum consilium in mentem uenit. προμηθεύεσθαι, est consilio malis imminentibus occurrere. Lucianus in dialogo quodam, ex comico quopiam citat hunc uersiculum dictum in Cleonem, quod serò, nec nisi confecto negocio saperet:

κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα, id est, Rebus peractis est Cleon Prometheus.

Idem in calce eiusdem dialogi: ἐπεὶ τό γε μετὰ τὰ βουλεύεσθαι, ἐπιμηθέως ἔργον, οὐ προμηθέως ἐστίν, id est, Nā illud quidem post rem consulere, Epimethei est, non Promethei. Effertur etiam ad hunc modum parœmia: παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος, id est, Post mala prudentior. Rursum hoc pacto: ἃ δὲ ἂν ἔπαθες, ἔμαθες. id est, ut sententiam magis q̄ uerba reddam: Quæ nocent, docent. At multo consultius est alienis malis prudentiorem reddi, iuxta Græcam sententiam:

βλέπων πεπαιδεύθην εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά, id est, Aliena spectans, doctus euasi mala.

Circunfertur & illud nostrati uulgo iactatum: Mortaleis, pudore & iactura doctiores euadere.

Aliquid mali, propter uicinum malum. XXXII

Lysimachus apud Plautum in Mercatore: Nunc ego uerum esse illud uerbum experior, aliquid mali esse propter uicinum malum. Quibus ex Plauti uerbis satis liquet, hanc sententiā uulgari sermone fuisse celebratam. Eam Hesiodus eleganter expressit in opere, cui titulus, Opera & dies:

εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμ᾽ ἐγχώριον ἄλλο γένηται,	Siqua domi inciderit tibi res, tunc ilico omissis
γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.	Adsunt uicini zonis, cinguntur at ipsi
πῆμα κακὸς γείτων ὅσσον τ᾽ ἀγαθὸς μέγ᾽ ὄνειαρ,	Affines, noxa est, uicinus ut improbus ingens,
ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅς τ᾽ ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.	Contra ita maxima commoditas, si cōmodus adsit,
οὐδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽ εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.	Deest honor huic, bona quem uicinia deficit, at nec
	Intereat bos, ni uicinus ubi improbus adsit.

Neq; tantum inter priuatos uicinos hæc sententia locum habet, uerūetiam experimentis obseruatū est, populos à uicinis subuersos. Quemadmodum Aetolis & Acarnanibus euenit, qui se mutuis cladibus euerterunt, inter se finitimi. Item Carthaginensibus & Byzantinis, quarū historiarū meminerūt Hesiodi interpretes. Huc uidetur leuiter allusisse Vergilius in Eclogis, cum ait:

Nec mala uicini pecoris contagia lædent. Et,

Mantua uæ miseræ nimium uicina Cremonæ.

Admonet autem parœmia, uti bonorū conuictum, & consuetudinē expetamus, à malis nos quàm maxime possumus abducamus. Proinde scitum est illud Themistoclis apud Plutarchum: qui cum prædium quoddam uenderet, hoc quoq; præconem addere iussit, ὅτι καὶ ἀγαθοὺς ἔχει γείτονας. id est, quod uicinos etiam haberet bonos, quasi uicini cōmendatiōe futurum esset longe uendibilius. Neq; multum abhorret hinc illud eiusdem Hesiodi carmen:

πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ. id est, Sæpe mali malefacta uiri populus luit oīs.

Manus manum fricat. XXXIII

Socrates in Axiocho Platonis ait Prodico sophistæ hunc Epicharmi comici uersiculū semp in ore fuisse:

ἡ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα νίζει, δός τι καὶ λάβοις τι, id est,

Affricat manum manus, da quiddam & aliquid accipe: uidelicet hominis quæstum facete taxans, qui neminem gratis doceret, & à quo se quoq; quæ tum dicturus esset, didicisse affirmabat, at ne id quidem gratuito, immo numerata mercede. Sentētia digna tum homine Siculo, tum uafro poeta. Sic enim illum appellat Cicero. Monet autem, neminē fermè mortalium inueniri, qui uelit in quēpiam beneficium collocare, à quo nō speret aliquid emolumēti uicissim ad se reditur ū, sed officium

inuitari officio, beneficium beneficio prouocari. Idem adagium effertur & hoc pacto: χεὶρ χεῖρα νίπτει, id est, Manum manus lauat. Idem pollet utraque metaphora. Nam mutua cōmoditas est, quoties uel fricat, uel abluit manus manū. Circunfertur inter Græcanicas sentētias huiusmodi distichon:

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα καὶ πόλις σώζει πόλιν. — Vrbs seruat urbem, seruat itidem uir uirum.
Χεὶρ χεῖρα νίπτει δάκτυλός τε δάκτυλον. — Manus manum, digitumque digitus abluit.

Vtitur eo & Seneca in ludicro libello de morte Claudii Cæsaris.

Gratia gratiam parit. XXXIIII

Eandem sententiam Sophocles simpliciter extulit in Oedipo Coloneo:
Η χάρις χάριν φέρει, id est Gratiam adfert gratia. Rursum apud eundem in Aiace Mastigophoro:
χάρις χάριν γάρ ἐστιν ἡ τίκτουσ᾽ ἀεί, id est, Beneficium semper beneficium parit.
Quod Hesiodus uelut enarrans in primo Georg.

Τὸν φιλέοντα φιλεῖν, καὶ τῷ προσιόντι προσεῖναι, — Aequum, ut ametur amās, qui accedit iungitor illi;
Καὶ δόμεν ὅσκεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν ὅσκεν μὴ δῷ. — Da, tibi qui dederit, qui non dederit tibi, ne da,
Δώτῃ μέν τις ἔδωκεν, ἀδώτῃ δ᾽ οὔ τις ἔδωκεν — Danti aliquis dedit, at non danti, non dedit ullus.

Quibus significat beneficium inuitari beneficio, & officium officio prouocari. Euripides in Helena:
Χάρις γὰρ ἀντὶ χάριτος ἐλθέτω. id est, Beneficium beneficio respondeat.

Par pari referre. ἴσον ἴσῳ ἐπιφέρειν, XXXV

Terentius in Eunucho parœmiam usurpat, superiori nō admodum dissimilem: Par pari referto. Qua monemur, ut tales simus in alios, quales in nos illos experimur. Ac iuxta Medeam Euripideam amicis simus amici, inimicis infesti, in perfidos perfidi, parcos parci, clamosos clamosi, impudentes improbi: denique utcunque meritum merito simili retaliemus. Idem in prologo Phormionis: Quod ab ipso allatum est, sibi id esse relatum putet. Non inconcinne tum quoque usurpauerimus, siquādo uerba uerbis, blandicias blandiciis, promissa promissis pensamus. Huc pertinet illud non illepidum, quod refert Aristoteles libro moralium nono. Dionysius citharœdum accersiuerat, ut sibi caneret in nuptiis: atque cum eo his pactus est legibus, ut quo doctius meliusque caneret: hoc copiosiorē ferret mercedem. Annixus est omni artificio citharœdus uti quamscitissime caneret, sperans amplissimū præmium. At postridie pactam mercedem reposcenti musico, qui conduxerat, ait iam persoluisse sese, quod esset pollicitus: nempe par pari retulisse, proque uoluptate reposuisse uoluptatem, spem lucri significans: quæ quidem hoc maior fuerat, quo magis ex arte cantasset. Verum hoc loco negat philosophus par pari relatum: propterea, quod alter id quod uolebat accepit: alter eo quod expetebat, frustratus est. Huc uidetur respexisse Euripides, cum ait in Andromache:

Σώφρων καθ᾽ ἡμᾶς, σώφρον᾽ ἀντιλήψεται, — Modestus in nos sentiet modestum item,
Θυμούμενος δὲ τεύξεται θυμουμένων. — Commotus autem nos reperiet concitos.

Porrò prouerbium natum uideri potest à cōpotationibus ueterum Græcorum, apud quos æqualibus cyathis bibere mos erat. Archippus in Amphitryone secunda apud Athenæum libro decimo:
Τίς ἐκέρασε σφῷν ὦ κακόδαιμον ἴσον ἴσῳ, id est, Quis par scelestè miscuit uobis pari?
Item Cratinus in Pytine.
Τὸν δ᾽ ἴσον ἴσῳ φέροντ᾽ ἐγὼ γ᾽ ἐκπίομαι, id est, At par pari reddenti, ego respondero.
Item libro sexto: οὐ διὰ τῶν ἐν τῇ ῥώμῃ ἴσον ἴσῳ τὸν ἰχθὺν πωλούντων, id est, Non per eos, qui Romæ piscem uendunt, parem pari: sentiens singulos pretio æstimatos uendi. Erat hæc uox ἴσον ἴσῳ, solēnis inter propinandum, ut ex eodem autore facile liquet. Ea significabant, aut pares esse cyathos, aut tantūdem additum aquæ, quantum inesset uini. Huius formæ sunt illa: paria facere, pro pensare ex æquo, & parem calculum ponere. Plinius ad Flaccum, Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere, nec urbis copiis ex Laurētino, nec maris iam turbidi tempestatibus possum. M. Tullius libro de Oratore ad Brutum par pari retulit ad schema rhetoricū, quo membra orationis pari syllabarum numero sibi respondent. Nam inquit, cum aut par pari refertur, aut cōtrarium contrario opponitur, aut quæ similiter cadunt uerba, uerbis comparantur, quicquid ita cōcluditur, plerunque fit ut numerose cadat.

Eadem mensura. XXXVI

Quod modo retulimus, uidetur pariter & ad officii, & ad iniuriæ relationem pertinere, uerū ad beneficii pensationem magis referendum, quod ait Hesiodus,
Αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, αἴ κε δύνηαι. id est, Aut mensura eadē, aut melius quoque, si qua facultas.
Quo docet officiū remetiēdū esse eadē mēsura, aut etiā copiosiore, si suppetat facultas: præsumque hac parte imitādos esse fœcūdos agros, qui sementē depositā multo cū fœnore reddere cōsueuerūt. Citatur à Luciano prouerbii uice in Imaginibus: αὐτῷ μέτρῳ φασὶ καὶ λώϊον, id est, Eadē mensura, quod aiunt, aut melius. M. Tullius Epistolarum ad Atticum lib. xiii. Ego autē me parabam ad id, quod ille mihi misisset, ut αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, si modo potuissem. Nam hoc etiā Hesiodus ascribit, αἴ κε δύνηαι.

Hoc adagio non grauatus est uti præceptor noster Christus in Euangelio, cum ait futurum, ut qua mensura fuerimus aliis emensi, eadem nobis alii remetiantur. Sic enim loquitur apud Matthæum ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, id est, In quo iudicio iudicatis, in eo iudicabimini. Et qua mensura metimini aliis, illa remetientur uobis.

Crassa Miuerua: Pingui Minerua: Crassiore Musa. XXXVII

Minerua, iuxta poetarum fabulas, artibus atque ingeniis præsidet. Vnde & illud fluxit, Inuita Minerua. Præterea illud: Pingui, seu crassa Minerua, quod quidem iam olim prouerbii uice celebratur. Columella lib. de re rustica duodecimo, capite primo. In hac autem, inquit, ruris disciplina non desideratur eiusmodi scrupulositas, sed, quod dicitur, pingui Minerua, quantumuis utile continget uillico tempestatis futuræ præsagium. Idem in primi libri præfatione. Potest enim nec subtilissima, nec rursum, quod aiunt, pingui Minerua, res agrestis administrari. Idem libro decimo: Nec tamẽ Hipparci subtilitas, pinguioribus, ut aiunt, rusticorum litteris necessaria est. Dicitur pinguiore Minerua fieri, quod inconditius simpliciusque, quasique indoctius fit, non autem exquisita arte, nec exactissima cura. Vnde & priapus ille, cum rem obscœnam, quam poterat urbanius per inuolucra uerborum petere, nudis uerbis rogat: Crassa, inquit, Minerua mea est,

Et Horatius philosophũ describẽs, nõ exactis illis Stoicorum rõnibus atque argutiis instructũ, sed ueluti citra artem, philosophiam moribus exprimentem, neque tam disertum, quam simplicem ac syncerum. Rusticus, inquit, anormis sapiens crassaque Minerua.

Aulus Gellius lib. xiiii. cap. i. Nequaquam tamen id censebat in tam breui exiguoque uitæ spatio, quãtouis hominis ingenio comprehendi posse, & percipi, sed cõiectari pauca quædam, &, ut uerbo ipsius utar, παχύτερον, id est, crassius, & pingui Minerua.

Crassiore Musa. XXXVIII

Παχυτέρᾳ μούσῃ, id est, Crassiore Musa. Eandem parœmiã sic extulit Quintilianus, Institutionũ oratoriarũ lib. i. Libet ꝓpter quosdã imperitiores etiã crassiore, ut uocant, Musa, dubitationẽ huius utilitatis eximere. Inuenit aliquoties apud scriptores nõ inidoneos, pinguiore formula, pro eo quod est, planius atque intelligibilius. Dictũ est & Latine loqui, pro eo quod est aperte & simpliciter. M. Tullius in Verrem: Latine me scitote, non accusatorie loqui. Idem in Philip. Sed ut solent ii, qui plane & Latine loquuntur. In Priapeiis. Simplicius multo est, da pædicare, Latine Dicere.

Rudius ac planius. XXXIX

Inelegantius quidem est illud apud Græcos, sed idem tamẽ pollet: ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον εἰπέ, quod apud eundem refertur Gellium: Nosti enim, inquit, credo uerbum illud uetus & peruulgatum, ἀμαθέστερον εἰπὲ καὶ σαφέστερον, id est, Indoctius rudiusque quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare. Sumptum apparet ex Aristophanis comœdia, cui titulus Βάτραχοι, id est, Ranæ,

Ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ καὶ σαφέστερον id est, Indoctius proloquitor, atque clarius.

Quo carmine Bacchus Euripidis obscuritatem taxat, qui nescio quid parum dilucide proposuerat. Suidas & interpres admonent subesse prouerbium, quod hunc ad modum feratur:

Σαφέστερόν μοι κἀμαθέστερον φράσον, id est, Apertius mihi loquere, atque indoctius

Suspicor inde sumptum, quod antiquitus illi σοφοὶ, quos uocant, soleant mysteria sapiẽtiæ quibusdam ænigmatum inuolucris data opera obtegere, uidelicet ne prophana turba, ac nondum philosophiæ sacris initiata posset assequi. Quin & hodie nõnulli philosophiæ ac theologiæ professores, cũ ea quandoque tradant, quæ quæuis muliercula aut cerdo dicturus sit, tamen quo docti uideantur, rem spinis quibusdam, ac uerborum portentis implicant & inuoluunt. Sic Plato numeris suis obscurauit suam philosophiam. Sic Aristoteles multa mathematicis collationibus reddidit obscuriora.

Sus Mineruam. XL

Tritissimum apud Latinos autores adagium: ὗς τὴν Ἀθηνᾶν, id est, Sus Mineruam subaudiendum docet, aut monet, dici solitum, quoties indoctus quispiam atque insulsus eum docere conatur, à quo sit ipse magis docendus: aut, ut Festi Pompeii uerbis utar, cum quis id docet alterum, cuius ipse est inscius. Propterea quod Mineruæ artium & ingeniorum, ut diximus, tutela tribuitur à poetis. Porro sue nullum aliud animal magis brutum, magisque sordidum, ut quod stercoribus impense gaudeat, uel ob iecoris magnitudinem, quæ sedes est concupiscentiæ ac libidinis: uel ob narium crassitudinem, & olfactum hebetem, unde fit ut non offendatur fœtore: tum adeo pronum, ciboque deditum, ut si forte sursum aspicere cogatur, protinus stupore sileat ob insolentiam, ut tradit Alexander Aphrodiseus. Nec est aliud magis indocile, proinde non ad usum aliquem, quẽadmodum pecudes nonnullæ, sed ad epulas duntaxat à natura donatum uidetur. Cui rei testis est Plinius lib. viii. cap. li. Animalium, inquit, hoc maxime brutum, animamque ei pro sale datam, non illepide existimabatur. Idem affirmat Varro lib. de re rustica secundo: Suillum, inquit, pecus donatũ à natura dicunt ad epulandum. Itaque his animã datam pro sale, quæ seruaret carnẽ. Atque hæc quidẽ uerba quid

sibi uelint, explicat M. Tullius lib. de finibus bonorum quinto. Etenim omnium rerum, inquit, quas & creat natura & tuet, quæ aut sine animo sunt, aut nõ multo secus, eorum summũ bonũ in corpore est; ut nõ inscite illud dictũ uideat in suem, animũ illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Sunt autẽ bestiæ, in quibus inest aliquid simile uirtutis, ut in leonibus, ut in canibus, ut in equis, in quibus non corporum solum, ut in suibus, sed etiã animorum aliqua ex parte motus aliquos uidemus. Aristoteles in Physiognomicis scribit, exigua fronte homines indociles, & ad disciplinas ineptos uideri, atq; ad suũ genus pertinere, tanq̃ à docilitate, humanisq; artibus longe omniũ alienissimũ. Nam reliqua fermè docilitatis esse capacia. Vnde nunc quoq; uulgo insipidos istos, & quasi uentri atq; abdomini natos, sues appellare cõsueuimus. Quin & Suetonius in catalogo illustrium grãmaticorum, refert Palæmonẽ arrogantia tanta fuisse, ut M. Varronem porcum appellaret, secum & natas & morituras literas. Præterea si quid indoctum atq; illiteratũ significare uolumus, id ex hara profectũ dicimus. Quẽadmodum M. Tullius in Pisonem. Ex hara pductæ, nõ schola. Hinc igit natum adagiũ. Sus Mineruam. L. Cæsar apud Ciceronẽ lib. de oratore secundo: Sic ego, inquit, Crasso audiente, primũ loquar de facetiis, & docebo sus, ut aiunt, oratorẽ eum, quẽ cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Idem Cicero lib. de Academicis quæstionibus primo: Nam & si nõ sus Mineruã, ut aiunt, tamẽ inepte quisqs Mineruã docet. Hieronymus in Rufinum. Prætermitto Græcos, quorum tu iactas scientiã, & dum peregrina sectaris, penè tui sermonis oblitus es, ne uetere pũerbio, Sus Mineruã docere uideat. Vsurpat idẽ uerbis cõmutatis in epistola ad Marcellam, cuius initium: Mensuram charitas non habet. M. Varro, & Euemerus adagium ad fabulas retulerunt, id quod ex Pompeii uerbis licet conicere. Quam rem, inquit, in medio, quod aiunt, positam, ineptis μύθοις inuoluere maluerunt, q̃ simpliciter referre. Celebratur à multis Demosthenis scomma, qui cum Demades uociferaretur in eum: δημοσθένης ἐμὲ βούλεται διορθοῦν ἡ ὗς τὴν ἀθηνᾶν, id est, Demosthenes uult me corrigere sus Mineruam, respondit: αὕτη μοί τοι πέρυσιν ἡ ἀθηνᾶ μοιχεύουσα ἐλήφθη, id est, Atqui nuper hæc Minerua in adulterio fuit deprehensa. Dictum allusit ad Mineruam uirginem.

Sus cum Minerua certamen suscepit. XLI

Cum hoc aut idem, aut certe quammaxime finitimum, quod apud Theocritũ legitur in Hodœporis.

ὗς ποτ' ἀθαναίαν ἔριν ἤειρεν, id est, Cum diua est ausus sus decertare Minerua.

Quoties indocti stolidiq; & depugnare parati, nõ uerent summos in oi doctrina uiros i certamẽ literariũ pũocare. Theocriti enarrator sic efferri uulgo παροιμίαν scribit, ὗς ἂν πρὸς ἀθηνᾶν ἐρίζεις, id est, Sus cũ sis, cũ Minerua cõtendis. Scholiastes nescio qs addit, eos ἐρίζειν dici, qui uerbis certãt, ἐρείδειν, qui factis, quo magis ridiculum est, si sus indocilis certet cum Minerua disciplinarum præside.

Inuita Miuerua. XLII

Latinis & illud est celebratissimũ, Inuita Minerua, pro eo quod est, refragante ingenio, repugnante natura, nõ fauente cœlo. Cicero in officiis: Inuita, ut aiunt, Minerua. Idem libro epistolarum familiariũ duodecimo: Quinquatribus frequenti senatu causam tuã egi, non inuita Minerua. Rursum eiusdẽ operis libro tertio. Idq; quoniam tu ita uis, puto me non inuita Minerua facturum. Horatius.

Tu nihil inuita dices, faciesue Minerua.

Huc allusit Seneca, cum dixit: Male respondere coacta ingenia.

Abiit & taurus in syluam. XLIII

ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν, id est, Abiit & taurus in syluam. Pastorale prouerbium, allegoria subturpicula, significans diuortium, ac neglectum ueteris amicæ. Tametsi licebit in usum uerecundiorem trahere hoc modo, si per iocum accõmodabitur ad eos, qui pristinos amicos negligere uidentur, & à familiarium congerronumq; grege desuescere. Aut in illos etiam, qui à solitis desciscunt studiis, diuersumq; uitæ sequuntur institutum. Theocritus in Idyllio, cuius titulus est Theonycho, nominatim etiam prouerbii uice refert.

Αἶνος θὴν λέγεταί τις· ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν. Fertur & hoc olim, in syluam secedere taurum.

Querit autẽ amans, se iam pridẽ ab amica relictũ, plurimũq; iam esse tẽporis ostẽdit, quod Cynisca, id est, Catella, nã id erat nomẽ puellæ, sese Lyco quodã oblectet, neq; oino curet ad pristinã redire cõsuetudinẽ: nõ magis q̃ tauri, qui & ipsi nõnunq̃ à uaccarũ armẽtis secedunt, & aut reliqs aggregantur tauris, aut solitarii per nemora uagant, nullo fœminarum desiderio tacti. Eum secessum, eũq; uaccarũ neglectum, quasiq; diuortiũ, pastores peculiari uerbo uocant ἀπαγελᾶν, uoce nimirum composita ἐκ τοῦ ἀπημεῖν τὸ ἀπημάζειν καὶ καταφρονεῖν, quod ẽ despicere negligereq;, ac p nihilo ducere: & ἐκ τοῦ ἀγέλη, quod armentum sonat. Ac tum ἀπαγελᾶν, dicuntur tauri, cum segregati à uaccarum cõmercio, adeo non curant illas, ut nõ modo coitũ non appetant, sed ne pascuis qdẽ iisdem uti uelint. Hunc animãtis morem, simulq; uocem ipsam ei tributã rei demonstrat Aristoteles lib. de natura animaliũ sexto, his uerbis, ὁ δὲ ταῦρος ὅταν ὥρα τῆς ὀχείας ᾖ, τότε γίνεται σοβαρὸς, καὶ μάχεται τοῖς ἄλλοις. τὸν δὲ πρότερον χρόνον μετ' ἀλλήλων εἰσὶν, ὃ καλεῖται ἀπαγελᾶν. πολλάκις γὰρ οἱ γ' ἐν τῇ ἠπείρῳ, οὐ φαίνονται

ζηῶν μιλιῶν. ὅλως δὲ τὰ ἄγρια πάντα ἢ τὰ πλεῖστα, οὐ συννέμονται ταῖς θηλείαις πρὸ τῆς ὥρας τῆς ὀχείας. Ea uerba nos appendemus magis q̃ annumerauimus, hoc modo: At taurus, cum tempus coitus adfuerit, tum demum incipit cõmunibus cum uaccis pascuis uti, cumq; reliquis tauris dimicat. Nam ante id temporis inter sese pascuntur, quod quidem appellant, ἀτιμαγελεῖν. Sanè qui sunt in Epiro prouincia tauri, sæpenumero trium mensium spatio non apparent. Porrò fera animátia, aut omnia, aut certe pleraq; ante tempus coeundi non aggregantur ad cõmunes cum fœminis pascuas. Illud admonitu dignum mihi uisum est, in uersione Theodori Gazæ, pro Græca uoce ἀτιμαγελεῖν, quam Romana lingua nullo pacto reddere potest, scriptum esse coarmentari. Idq; uerbi doctis etiam uiris nõ parum caliginis offudit, ita ut deprauatum apud Aristotelem locum existiment, cõmutataq; lectionẽ, longe diuersum sensum inducant, putentq; Theodorum in transferendo non mediocriter hallucinatum. At ego tota re diligentius pensiculata, uidere uideor Aristotelicorum uerborum sententiá citra ullius uocis cõmutationé adamussim quadrare: uidelicet taurum aggregari cum uaccis, & in iisdem uersari pascuis, appetente coitus tempore, eiq; non conuenire cum reliquis taurorum armentis, sed bellum cum aliis gerere: reliquis autem temporibus tauros cum tauris socialiter iisdem uti pascuis, neq; fœminarum conuictum sequi, sed inter sese agere, quod idem accidat in feris fermè omnibus. Hanc autem taurorum cum tauris societatem, neglectis uaccarũ armentis, uocari ἀτιμαγελεῖν. Quæso quid hic scrupuli, cur Aristotelicam lectionem mutandam existimemus: nisi siquid offendit mutatus numerus in ταῦρος & ἐῶν, id quod Aristoteli præsertim eo in opere penè familiare deprehenditur. Dictionem auté illam coarmentari, non germaná, sed suppotitiam esse dubium non est, & aut librariorum incuria, aut alicuius parum eruditi temeritate inductam. Suspicor enim legendum, uel dearmétari, uel abarmétari. Neq; enim adduci possum, ut credam Theodorum hominem tam in omni doctrinæ genere absolutũ, fuisse lapsum, præsertim in uoce, neq; magnopere prodigiosa, nec inusitata Græcis autoribus, utpote cuius unm uel ipsa statim indicat etymologia: præterea quæ apud Theocritum autoré usq; adeo notum uulgatumq; legatur, ἐν νομεῖ, ἢ βουκόλοις, id est, in pastore, siue bubulcis.

χοἱ μὲν ἁμᾶ βόσκοντο καὶ ἐν φύλλοισι πλανῶντο
οὐδὲν ἀτιμαγελοῦντες.

Atq; hi pascuntur simul, inq; comantibus herbis
Errant, & non ulla gregis diuortia quærunt.

Ad hæc Suidas ostendit, ταῦρον ἀτιμάγελον appellatum τὸν τῆς ἀγέλης καταφρονοῦντα, id est, qui negligeret armentum. Huc mihi uidetur nonnihil allusisse Vergilius in Sileno:

Ah uirgo infelix, tu nunc in montibus erras,
Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,
Aut aliquam in magno sequitur grege. claudite nymphæ
Dictææ, nymphæ nemorum iam claudite saltus,
Siqua forte ferant oculis sese obuia nostris
Errabunda bouis uestigia: forsitan illum,
Aut herba captum uiridi, aut armenta secutum
Perducant aliquæ stabula ad Gortynia uaccæ.

Cum enim ait,

Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,

taurum innuit, ἀτιμάγελον. Item cum ait: Errabunda bouis uestigia. Significat aũt poeta taurum, quem adamabat Pasiphae, aut prorsus ἀτιμαγελεῖν, aut eatenus ἀτιμαγελεῖν, ut suo armento neglecto, uaccas alias sequeretur. Porrò de pugna taurorum inter ipsos coitus tempore meminit idem Maro libro Georgi. tertio,

Nec mos bellantes unà stabulare, sed alter
Victus abit, longeq; ignotis exulat oris
Multa gemens ignominiam, plagasq; superbi
Victoris, tum quos amisit inultus amores.
Et stabula aspectans regnis excessit auitis.

Equidem arbitror hanc ipsam uocem si deflectatur aliò, prouerbialem esse, quemadmodum sunt & illæ κατηγορεῖν & ἱσπομονεῖν, ad eamq; potissimum respexisse Theocritum, Cum ait prouerbio dici: ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Scholia quæ ferũtur in Theocritũ, habent ἔβα κον ταῦρος, pro καὶ coniunctione copulatiua, mutata κον expletiua: addunt esse ꝓuerbiũ de his dici solitũ, qui abessent nõ reuersuri. Taurus enim si semel aufugerit in syluã, capi non põt. Vnde nõ inconcinne qs dixerit, maritũ diutius ab uxore secubanté, ἀτιμαγελεῖν: & eum qui familiares desierit inuisere, ἀτιμαγελεῖν: & qui diutius à musis, ac librorum abstinuerit cõtubernio, ἀτιμαγελεῖν. Item qui à conuictu hoium abhorreat, secumq; uiuat, ἀτιμάγελον licebit appellare. Et qui à legitimo contubernio aberrarit, secesseritq;, non inepte dicetur ἀτιμαγελεῖν.

Hæc prorsus

Nec prorsus abhorret ab hac forma, quod est apud Aristophanem in Lysistrata.

οἴκοι δὲ ἀταυρώτη διάξω τὸν βίον. id est, Domi absque tauro cœlibem uitam exigam. Sic enim significauit uitam cœlibem fœminæ, negligentis taurum, id est, maritum. Sic & Horatius:

Pereat male quæ te.
Lesbia quærenti taurum, monstrauit inertem.

Annus producit, non ager, XLIIII.

Ἔτος φέρει οὐχὶ ἄρουρα. id est, Annus producit segetem, non aruũ. Hemistichion prouerbiale quod refertur à Theophrasto, lib. De plantis octauo: Πρὸς αὔξησιν δὲ καὶ τροφὴν μέγιστα μὲν ἡ τοῦ ἀέρος κρᾶσις συμβάλλεται, καὶ ὅλως ἡ τοῦ ἔτους κατάστασις. ἐπειδὰν γὰρ ὕδατα καὶ εὐδίαι καὶ χειμῶνες γένωνται, ἅπαντα εὔφορα καὶ πολύκαρπα, κἂν ἐν ἁλμώδεσι καὶ λεπτογείοις ᾖ. διὸ καὶ παροιμιαζόμενοι λέγουσιν, οὐκ ἄλλως, ὅτι ἔτος φέρει οὐχὶ ἄρουρα, μέγα δὲ καὶ αἱ χῶραι διαφέρουσιν, id est, Ad incrementum autem alimentumque plurimum quidem cœli temperies, & in totum anni conditio iuuat. Etenim si imbres, serenitates, & hyemes accidant opportunæ, cuncta felicius atque uberius proueniunt, etiam in salsuginosis, ac parum pinguibus agris. Vnde non ab re est, quod prouerbio dicunt. Annum producere fructum, non aruum. Veruntamen non parui refert, quæ sit regionum ratio. Hic illud obiter admonendum duxi, in impressis exemplaribus legi, οὐ κακῶς, id est, non recte: atque hoc ipsum, ut mea quidem est opinio, οὐ κακῶς, partim quod Theodorus Gaza uerterit hoc loco non perperam: partim quod non perinde quadret ad Theophrasti sententiam. Nam is fatetur uerum esse, plurimum habere momenti cœli conditionem, id quod etiam prouerbio testatum sit, quo non sine causa tota prouentus ratio tribuitur aeri, tamen nonnihil etiam discriminis situm esse in ipso soli ingenio. Proinde legendum suspicor pro οὐ κακῶς, οὐκ ἄλλως, id est, non temere. Quanquam equidem uideo & illud οὐ κακῶς, utcunque posse defendi. Nimirum ut Theophrastus improbet uulgare dictum, quod cœlo momentum omne tribuit, cum & à soli ratione magna pars pendeat. Mihi tamen superior lectio magis arridet, atque huic meæ sententiæ doctos calculum suum addituros existimo. Repetit idẽ adagium libro de causis plantarum tertio, rationem reddens, cur in frigidis pariter & calidis regionibus triticum proueniat, haud negans agri naturam nonnihil conferre ad fertilitatem, sed multo maximum momentũ habere aerem circumfusum, & cuiusmodi cœli uentorumque temperies cõtingat, tum ad quos flatus oppositus sit ager. Meminit & Plutarchus in Symposiacis, decade septima, problemate secundo. Porrò si libebit usum prouerbii dilatare, non intempestiuiter accommodabitur in hanc sententiam, si quis dicat, ad uirtutem educationem longe plus adferre momenti quàm genus: ac plane perparui referre, quibus maioribus sis natus, sed multo maxime quibus rationibus educatus, quibusque moribus sis institutus. Nam cœlum uelut educat, quod progignit terra. Ad hoc adagii uidetur allusisse Euripides in Hecuba, quam ita loquentem facit:

Οὔκουν δεινὸν, εἰ γῆ μὲν κακὴ	Non nouum ergo, si mala
Τυχοῦσα καιροῦ θεόθεν, εὖ στάχυν φέρει.	Fauente cœlo, terra fert segetem bonam:
Χρηστὴ δ' ἁμαρτοῦσ', ὧν χρεὼν αὐτὴν τυχεῖν,	Bona, destituta quibus opus fuerat, malum
Κακὸν δίδωσι καρπόν· ἀνθρώποις δ' ἀεὶ,	Fructum ædit. At mortalium quisquis malus,
Ὁ μὲν πονηρὸς, οὐδὲν ἄλλο, πλὴν κακὸς,	Nil possit aliud esse quàm semper malus,
Ὁ δ' ἐσθλὸς, ἐσθλὸς, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο	Frugi usque frugi. Sors nec ingenium uiri
Φύσιν διέφθειρ', ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί.	Aduersa uitiat, sed probus semper manet.
Ἆρ' οἱ τεκόντες διαφέρουσιν, ἢ τροφαί;	Vtrum id parentum, an educantium magis?
Ἔχει γέ τοι τι καὶ τὸ τραφῆναι καλῶς δίδαξιν ἐσθλοῦ.	Recte educari, scilicet nõnullã hẽt Doctrinã honesti.

Videtur Hecuba plusculum tribuere genituræ quàm institutioni, miraturque proinde nõ idem euenire in mortalium moribus, quod in prouentu segetum accidat. Porrò quanto plus ualeat institutio q̃ genus, Lycurgus eleganter ostendit, prolatis apud multitudinem duobus canibus, quorum alter ingenerosa matre natus, propter institutionem gnauiter feram est insecutus: alter generosis ortus parentibus, quod institutus non esset, turpiter relicta fera, ad odorem panis ac cibi restitit.

In uado.

Metaphora prouerbialis: In uado esse, pro eo quod est in tuto, citraque discrimen, sumpta à natantibus aut nauigantibus. Terentius, Omnis res in uado est. Plautus in Aulularia: Hæc propemodum iam esse in uado salutis res uidetur. Vadum autem est aquæ fundus, in quo quisquis constiterit, is iam effugit periculum ne mergatur.

In portu nauigare.

Affinis est huic allegoria, ἐν λιμένι πλεῖν, id est, In portu nauigare, qua significamus nos iam à periculo abesse. Propterea quod qui mediis adhuc in fluctibus nauigant, hi uentorum & æstus arbitrio nauigant. Contra qui iam intra portum sunt, nihil habent negocii cũ undis ac uentis. Vnde uulgatissima metaphora, hominem in cuius præsidio conquiescimus, portum appellamus. Et qui sese ad tranquillũ

tutamq; aliquã uitæ rationem traducunt, in portum se recipere dicuntur. Terẽtius in Andria: Nũc huius periculo fit: Ego in portu nauigo. Maro paulo diuersius in Æneidos libro septimo,
Nunc mihi parta quies, omnisq; in limine portus.

Bos lassus fortius figit pedem, XLVII

Diuus Hieronymus oppidò quàm elegans adagium usurpauit, ad beatum Aurelium Augustinũ scribens, eumq; deterrere cupiens, ne iuuenis senem prouocet. Propterea quod tardius quidem ad pugnam excitantur ii, qui iam sunt ætate quasi fessi: uerum iidem grauius sæuiunt atq; urgent, siquando senilis illa uirtus iritata recaluit. Memento, inquit, Daretis & Entelli, & uulgaris prouerbii, quod bos lassus fortius figat pedem. A ueteri trituræ more ductum apparet, cum circumactis à bubus super manipulos plaustris, grana excutiebantur: partim à rotis in hoc armatis, partim à taurorũ ungulis. Et lex illa Mosaica, quam citat Apostolus Paulus ad Timotheum, uetat, ne boui trituranti os obligetur. Itaq; bos lassus, quoniam grauius figit pedem, magis est ad trituram idoneus. At non item equus ad cursum. Potest allusum uideri & ad hoc, quod iuuenes corporis agilitate præpollẽt. Senes in stataria pugna, ac uiribus superiores sunt, id quod & Vergil. in Daretis & Entelli cõgressu declarat. Nec admodũ hinc abludit illud, quod in græcorũ collectaneis positũ reperio, βάδιμα βοῦς, id est, Lente bos, subaudiendum mouet pedẽ. Nam sensim quidem mouet, at grauius premit.

Tota erras uia. XLVIII

Τῆς ὁδοῦ πάσης ἁμαρτάνειν, id est, Tota aberrare uia. Prouerbium est in eos, qui uehemẽter aberrãt. Terẽtius in Eunucho: Tota erras uia. Translatum à uiatoribus, qui nõnunq̃ ita solent aberrare à uia, ut nõ sine dispendio quidem, tamẽ quò tendebant, perueniant: nonnunq̃ sic aberrãt, ut lõge diuertant, & in diuersum tendãt. Vnde & exorbitare dicuntur, qui à uero aberrant. Aristoteles in Ethicis: Haud tota aberrãt uia. Idẽ Naturaliũ lib. i. scribit priscos illos philosophos naturaliũ causarũ scrutatores, exorbitasse, ac uelut è uia depulsos, prorsus aberrasse à uero. Sũptũ est ex Aristophanis Pluto:
ἢ τῆς ὁδοῦ τὸ παράπαν ἡμαρτήκαμεν; Viáne tota prorsus exerrauimus?
Quinetiam hodie dictitant eos in uia esse, qui recto consilio quippiam instituunt: extra uiã qui qua non oportet ratione rem aggrediuntur. Sunt fermè prouerbiales, & illæ metaphoræ doctis usitatissimæ, Depellere à uia, reducere in uiam, monstrare uiam, facere uiam, sternere uiam, aperire uiam, præcludere uiam, intercludere uiam. Cicero in prima Philippica: Quod si putas, totam ignoras uiam gloriæ. Celebre habetur & illud apophtegma, Bene currunt, sed extra uiam.

καλῶς μὲν τρέχουσιν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ. Toto coelo errare. XLIX

Huic confine est, quod usurpat Macrobius Satur. lib. tertio: Nunquam'ne, inquit, Prætextate tibi uenit in mentem, toto, ut aiunt, coelo errasse Vergilium? Sumptũ uidetur ex Aristophanis ranis,
εὐθὺς γὰρ ἡμάρτηκεν οὐρανοῦ γ' ὅσον.
Ab Euripide dicitur in Æschylum, qui plurimum errasset in iis quæ dixerat. Metaphora ducta, uel à Phaetontis, aut Cereris fabula: uel à nauigãtibus, qui coeli sydorumq; obseruatione cursum moderantur: proinde naucleri, cum uehementer aberrant, in coeli parte lõge diuersa cynosuram imaginãtur nonnunquam, totoq; aberrant cursu. Nisi malumus coelũ pro regione accipere, uelut Horatius, Coelum non animum mutant, qui trans mare currunt.

Suo iumento sibi malum accersere. L

Qui ipse sibi malorum est autor, suo iumento sibi malum accersere dicitur, tanquã suo sumptu suaq; opera, quasi suopte plaustro, malorum sarcinam adportet sibi. Plautus in Amphitryone: Ipse homo sibi à me malã rem arcessit iumento suo. Sumpta metaphora à plaustris onerariis. Nam id quoq; significat iumentũ, autore Gellio lib. xx. cap. i. aut certe ab animalibus tergo uectantibus onera.

Suo sibi hunc iugulo gladio, suo telo. LI

Suo gladio, suóue telo iugulari dicitur, qui suis ipsius dictis reuincitur, aut qui suopte inuento dolóue capitur: denique in quem quocunq; modo, seu dictum, seu factum retorquetur, quod ab ipso profectum sit: ueluti siquis exemplo Protagoræ antistrephon dilemma in eum, qui proposuerit, retorqueat: aut si quemadmodum Phalaris, Perillum mali repertorem, suo inuento conficiat. Itaq; in Adel. Terentii, Mitio senex fratris Demeæ sæuitiam increpans, huiusmodi utitur sententia: Hoc unum affert uitii senecta, attentiores ad rem sumus q̃ oportet. Eandem Demea paulo post in fratrem retorquens. Postremo, inquit, non meum illud uerbum facio, quod tu Mitio bene & sapienter dixti dudum. Vitium commune omnium est, quod nimium ad rem in senecta attenti sumus. Hanc maculam nos decet effugere. Hac ratione cum Mitio constringeretur adigereturq; ut agrum, quem rogabatur, daret: tum Demea, Suo, inquit, sibi hunc iugulo gladio. Translata metaphora ab iis, qui in pugna suis ipsorum telis aliquoties confodiuntur. Plautus in Amphitryone, Atq; hũc telo suo sibi, malitia sua, à foribus pellere. Cicero pro Cecinna, Aut tuo, quemadmodum dicitur gladio, aut nostro, defensio tua conficiatur necesse est. Huc allusit Ouidius in epistolis Heroidum,

Remigiumq; dedi, quo me fugiturus abires:
Heu patior telis uulnera facta meis.

Eodẽ pertinent & illa Ciceronis: In tuũ ipse mucronẽ incurras, necesse est. Rursum, Hic est defensionis tuæ mucro, in eũ incurrat oratio tua, necesse est. Neq; uehemẽter hinc abludit Liuianũ illud lib. ii. de secundo bello Punico. Sentiebat Hannibal suis se artibus peti. Lucianus in Piscatoribus, ἃ περ' ἡμῶν τὰ τοξεύματα, ὥς φὴς, λαβὼν καθ' ἡμῶν ἐτόξευσας, id est, Quæ quidem tela à nobis, uti fateris, sumpta, aduersus nos iaculatus es. Tradit Plutarchus, Brasidam ducem educto è corpore telo eodem confodisse eum qui miserat. Marius unus è triginta tyrãnis, à milite quodã interemptus narratur à Trebellio Pollione, qui adoriens dixerit: Hic est gladius, quem ipse fecisti; nã Marius ante imperiũ faber ferrarius fuerat, & eius militis opera i fabrili officina usus. Hũc igiẽ uere suo gladio dixeris iugulatũ.

Incidit in foueam, quam fecit. LII

Idem pollet illud quod in Odis Dauidicis refertur psalmo. vii. Λάκκον ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο, id est, Lacum fodit & aperuit eum, & incidet in foueam quam fecit. Translatum uel ab iis, qui foueis effossis, aut reliquis id genus decipulis, insidiantur feris: uel à bellis, in quibus aliquoties suffossis cuniculis hostis hostem captat.

Suo ipsius laqueo captus est. LIII

Nec aliud sibi uult, quod apud eundem legitur psalmo nono. ἐν παγίδι ταύτῃ, ᾗ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ ποὺς αὐτῶν. id est, In ipso laqueo, quem absconderant, comprehensus est pes eorum. Nota metaphora, nempe mutuo sumpta ab iis, qui instructis pedicis, auibus aut feris insidias tendunt.

Hanc technam in teipsum struxisti. LIIII

Eandem sententiam aliter expressit Lucianus, ὥστε σόφισμα κατὰ σαυτοῦ συντέθεικας, id est, Itaq; commentum in tuum ipsius exitium reperisti. De hæredipeta, qui cum diuitem ex asse hæredem scripsisset, ac testamentum protulisset, quo diuitem ad idem faciẽdum prouocaret, tecti ruina subito oppressus est, ac sua reliquit illi cuius facultatibus inhiarat. Vtendum erit, cum dolus in alterum excogitatus, in caput autoris recidit, ita ut non raro consueuit accidere.

Turdus ipse sibi malum cacat. LV

His simillimum est illud Græcorum adagium, κίχλα χέζει αὐτῇ κακόν. id est, Turdus ipse sibi malum cacat. In eos dici solitum, qui sibiipsis ministrarent exitii causam. Siquidem uiscum, autore Plinio, nõ prouenit, nisi maturatum in uentre, ac redditum per auium aluum, maxime palumbium ac turdorum. Cuius rei meminit & Seruius in sextum Æneidos. Aristoteles item lib. De natura animantium nono, tria turdorum genera facit, quorum primum ἰξοβόρον uocatum ait, ut Athenæus, ἰξοφάγον, nimirum quòd uisco uescatur. Quoniam autem uisco capiuntur aues, ipsæ sibi malum cacãt uidelicet. Plautus paulo diuersius extulit. Ipsa, inquiẽs, sibi auis mortem creat. Quanq̃ equidem nõ dubitem affirmare, à Plauto cacat, non creat fuisse scriptum: deinde locum à quopiã semidocto, & Græcanici prouerbii ignaro deprauatum, supposita uoce adulterina creat. Sophocles in Antigone.

ὅστις δ' ἀνωφέλητα φιτύει τέκνα, Inutiles quicunq; libero serit
τί τόνδ' ἂν εἴποις ἄλλο, πλὴν αὐτῷ πόνους Quid aliud hunc, quàm sibi creare dixeris
φῦσαι, πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων; id est, Ipsi dolores, atq; risum maleuolis?

In hos igitur quadrabit parœmia, aut in eos, qui potentes sibi generos asciscunt, à quibus postea per uim opprimantur.

Ipsi sibi mali fontem reperit. LVI

Extat item apud eosdem senarius prouerbio celebratus, αὐτὸς γὰρ εὗρε τὴν κακοῦ τὴν πυτίαν. id est, Ipsius mali sibi reperit coagulum. Aut αὐτὸς εὗρε τὴν κακοῦ πηγὴν. id est, Ipse reperit mali fontem. Sic Aeschylus in Persis:

νῦν κακῶν ἔοικε πηγὴ πᾶσιν ηὑρῆσθαι φίλοις. id est,
Nunc mali fons est repertus, ut uidetur omnibus.

Versus est Trochaicus. Sunt enim & perniciosi fontes, quorum aqua gustata mortem, aut insaniam adferat, quos præstiterat non reperisse.

Capra gladium. LVII

Eodem fermè pertinet, αἲξ μάχαιραν. id est, Capra gladium, subaudi reperit. In eos dicitur, qui ipsi repeririunt, quo pereant. Ortum est autem adagium ab huiusmodi quodam euentu. Olim cum Corinthii Iunoni Acrææ, nam id illi cognomen, rem diuinam facere pararent: huius Iunonis statuam aiunt à Medea positã fuisse: atq; ii, qui ad præbendã hostiã erant cõducti, defosso sub terra cultro, oblitos sese assimularent, capra pedibus excalpens eum eruit, proditq;, itaq; mactata est. Quidam sic efferũt paroemiam, αἲξ θύουσα τὴν μάχαιραν. id est, Capra culstrum præbens. Quidam hoc pacto, οἶς τὴν μάχαιραν. id est Ouis cultrum.

Cornix scorpium. LVIII

His confine est & illud, κορώνη τὸν σκορπίον. id est, Cornix scorpium, subaudi, capuit. Quadrat in hos,

qui parant eos lædere, unde tantundem mali sint uicissim accepturi. Quemadmodum cornix correpto scorpio, arcuata illius cauda, uulnus accepit letale, perijtq;. Extat super hac re Græcum epigramma Archiæ, quod non grauabor adscribere,

Ἔν ποτε παμφαίνοντι μελάντροφος αἰθέρι ναίων,
Σκορπίον ἐκ γαίης εἶδε θορόντα κόραξ.
τὸν μάρψαι ὥρμησεν. ὁ δ' ἀίξαντος ἐς οὖδας
οὐ βραδὺς, ἀλλὰ κρυφῇ πλῆξεν ἐτύψε βέλει.
καὶ ζωῆς μιν ἄμερσεν. ἰδ' ὡς ὃν ἔτευχεν ἐπ' ἄλλῳ
ἐκ κείνου τλήμων αὐτὸς ἔδεκτο μόρον. id est,

Scorpius è terra prorepserat, idq; uidente
Coruo, qui coelo uictitat in liquido.
Corripuit uisum, fugitq;: sed hic ut humum ales
Contigerat, telo mox ferit atq; necat.
Ecce tibi, quod in hunc auis insidiosa parabat,
Inde sibi acciuit ipsa necem misera.

Atque id in rebus humanis frequenter usu uenire solet, ut qui cepisse uideatur, ipse captus sit. Quemadmodum & Horatius,

Græcia capta ferum uictorem cepit.

Calidum prandium comedisti. LIX

Huc alludere uidetur & Plautinum illud: Calidum hodie prandium prandidisti, id est, Fecisti quod tibi magno malo sit futurum. Ab his sumptum, qui se noxiis ac letiferis ingurgitant cibis, postea uentris tormina sensuri.

Iritare crabrones. LX

Τὰς σφηκιὰς ἐρεθίζειν, id est, Iritare crabrones. Ad hanc sententiam referendū est & illud, quod est apud Plautum in Amphitryone: Iritabis crabrones. Id dictum est à poeta in mulierum ingenium, quibus iratis si repugnes, magis prouoces, neq; sine tuo malo discedas. Est autem crabro insecti genus affine uespis, pertinacissimum aculeoq; pestilentissimo. Siquidem refert Plinius Naturalis historiæ lib. xi. cap. xxi. crabronum ictus haud temere sine febri esse. Additq;, traditum à quibusdam, ter nouenis huius animantis punctis interfici hominem. Aristoteles lib. De partibus animalium nono, præter alia quæ de crabronibus cōmemorat, illud quoq; tradit, cum in apum genere quædam aculeis careant, ut fuci, & reges, uespæ quoq; nonnullæ sine aculeis inueniātur, nulli crabrones reperiuntur nō armati aculeo. Quanq̄ de duce, num aculeatus sit, nonnihil addubitat. Vtitur hoc adagio diuus Hieronymus in quadā epist. Eandem sententiam sic idem extulit Plautus, mutata allegoria,

Bacchæ bacchanti si uelis aduersarier,
Ex insana insaniorem facies. feriet sæpius.
Sin obsequaris, una te soluas plaga,

Nam mos erat, uti Bacchanalia celebrantes obuios thyrsis ferirent. Aristophanes in Lysistrata, nam hoc titulo inscriptam comperi.

ἢν μή τις, ὥσπερ σφηκιὰν βλίττῃ με κἀρεθίζῃ
Nisi siquis uti uespariam, fraudet me, stimuletq;.

Allusit huc, opinor, qui scripsit epitaphium Archilochi poetæ maledici,

Ἠρέμα δὴ παράμειβε ὁδοιπόρε, μή ποτε τὸν δὲ
κινήσῃς τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένους, id est,

Ne fors crabrones qui huic insedere sepulchro
Irrites, tacitum carpe uiator iter.

Xenophon lib. iiii, indicat unde natum sit: nimirum ab iis, qui student eximere uespas ab antris suis. ὁρῶ δ' ἔγωγ' ἔφη, καὶ ὁπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους, id est, Et ego, inquit, uideo etiam eos quicūq; crabrones excipere uolunt, siquidem euolantes conentur uenari, à multis feriri crabronibus.

Leonem stimulas. LXI

Consimilem uim habet, quod à Diogeniano refertur, τὸν λέοντα νύσσεις, id est, Leonem pungis, seu uellicas. De iis, qui potentem ac ferocem in suum ipsius exitium prouocant atque extimulant. Notior est metaphora, quàm ut sit explicanda.

Malum bene conditum ne moueris. LXII

Idem pollet & illud, Μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον, id est, Ne moueris malum bene conditum, siue quiescens. In eos, qui sua stultitia sibi turbas excitant: aut qui mala iam tempore sepulta resuscitant renouantq;. Prouerbium retulisse uidetur Theognis hoc uersu,

πολλάκι γὰρ τὸ κακὸν κατακείμενον ἔνδον ἄμεινον, id est,
Nam persæpe malum præstat domi habere repostum. Huic simillimum est illud,
Sopitos suscitat ignes.

Octipedem excitas. LXIII

Cratinus in Thrattis apud Suidam, ὀκτώπουν ἀνεγείρεις, id est, Octipedem excitas, nimirum scorpium, cui pedes sunt octo, ac plerunque sub saxis abditus cubat, quem non nisi tuo periculo suscites propter uenenum, quod in cauda gestat.

Mouere Camarinam. LXIIII

Κινεῖν τὴν Καμάριναν, id est, Mouere Camarinam. est sibiipsi malum accersere. Lucianus de apophrade, ὁρᾷς ὅσῳ ἄμεινον ἦν σοι ἀκίνητον τὴν Καμάριναν ἐᾶν, id est, Vides quanto satius tibi fuerit, Cama-

rinam immotam sinere. Vnde natum sit adagium, Seruius grammaticus explicat, Vergilianum illum locum enarrans in tertio Aeneidos,

Et fatis nunquam concessa moueri Apparet Camarina procul.

Camarina inquit, palus est iuxta oppidum eiusdem nominis, quæ cum olim siccata, pestilentiam creasset, consuluerunt oraculum, an penitus eam desiccare præstaret. Vetuit deus Camarinam moueri. At illi exiccarunt, non obtemperantes oraculo, & cessauit quidem pestilentia, sed per eam ingressis hostibus poenas dederunt neglecti oraculi. Eadem fermè cōmemorat & Suidas, illud insuper addens, quibusdam Camarinam esse fruticem, cuius ramos siquis commoueat quatiatq;, tetrū quendam odorem edere. Verum mihi superior sententia magis uidetur ad ueri similitudinem accedere. Meminit huius adagii Stephanus quoq; uersu heroico, effertq; ad hunc modum,

Μὴ κινεῖν καμαρίναν, ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων

Ne moueas Camarinam, etenim non tangere præstat.

Ait autem Camarinam oppidum, & eiusdem nominis paludem esse in Sicilia. Meminit & Silius libro.xiiii. Maronem imitatus,

Et cui non licitum fatis Camarina moueri.

Anagyrim commoues. LXV

Superiori neutiquam dissimile uidetur illud apud Græcos celebratum, ἀνάγυρον κινεῖς. id est, Anagyrum commoues. In eos, qui sibiipsis malorum autores essent: quiq; in suam ipsorum perniciem quēpiam irritarent. Vnde ducta sit parœmia, uarie narratur ab autoribus. Alii ad fruticis naturam referunt, cuius meminit in tertio libro Dioscorides, quem quidam magyrum, quidam anagyrum appellent: nonnulli acopon, medicamentis quidem efficacem, uerum odore maiorem in modum graui, maxime si manu teratur: cuius fructus gustatus uehementem uomitum promouet. Vnde uel ab odoris molestia, quæ carpentem consequitur, adagium ductum uideri potest, quandoquidem & acopi uocabulum indidem apparet repertum: uel à concitandi uomitus efficacia. Meminit huius & Plinius libro uicesimo septimo, cap. quarto. Sunt qui dicant Anagyrum locum esse in Attica, quæ ad tribum pertineat Erechtheidem, autore Stephano, ubi frutex quidam grauissimi odoris plurimus proueniat, ut Anagyrum pro frutice non secus accipiamus, quàm Anticyram pro elleboro. Rursum alii Anagyrum genium quendam existimant, qui propter uiolatum sacellum suum uicinos omnes funditus euerterit. Atq; huius adagii mentionem fieri apud Aristophanem in Lysistrata. Et sanè apud Aristophanem locus sic habet:

πόθεν ἄστυ; ἀπ᾽ ἀναγυρουντόθεν νὴ τὸν Δία. Vnde aduenit? ab anagyro. ergo per Iouem

ὁ γοῦν ἀνάγυρός μοι κεκινῆσθαι δοκεῖ. idest, Anagyrus esse motus apparet mihi.

Suidas huiusmodi fermè commemorat. Anagyrasion quendam genium fuisse, sic à loco, quem diximus, cognominatum, qui senem uicinum, quòd lucum suum incidisset, hunc ad modum ultus sit. Senis cōcubinæ insanum quendam amorem immisit, in illius filium, quæ cum adolescentis animū pellicere non posset, eum ultro apud patrem detulit, quod sese de stupro non desineret interpellare. Pater persuasus à muliere, filium è tecto præcipitem dedit, ac interemit. Deinde facti poenitens, semetipsum laqueo præfocauit. Postremo mulier sese in puteum abiecit. At huius fabulæ citat autorem Hieronymum, haud scio quem in opere de tragœdiarum scriptoribus.

Capra contra sese cornua. LXVI

Ἡ αἲξ κατ᾽ ἑαυτῆς τὰ κέρατα. id est, Capra contra semetipsam cornua. Ad superiorum classem pertinet, ab apologo natum. Capra quæpiam cum esset iaculo uulnerata, circumspectans undenam id mali sibi euenisset, arcum contemplans, caprinis cornibus compactum, dixit ad hunc modum, κατ᾽ ἐμαυτῆς ἔφυσα τὰ κέρατα, id est, In meam ipsius perniciem produxi cornua.

Atlas cœlum. LXVII

Ἄτλας τὸν οὐρανόν, id est, Atlas cœlum, subaudiendum ὑπεδέξατο, id est, suscepit. Dici solitum de iis, qui sese magnis & molestis inuoluunt negociis, ipsiq; sibi malum accersunt. Nam hic cœlum hospitio excepit. Deprehensus autem quòd illi struxisset insidias, præceps datus est in mare Atlanticum. Porrò notior est, quàm ut hoc loco sit referenda de Atlante fabula, cœlum humeris & uertice sustinente.

Deus ex improuiso apparens. LXVIII

θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφανείς, id est, Deus ex improuiso apparens. In eos dicitur, quibus in rebus perplexis præter spem exoritur aliquis qui salutē adferat, negociiq; difficultatem expediat. Sumptum est à consuetudine tragœdiarum, in quarum plerisq; machinis quibusdam deus aliquis ostendebatur, idq; non in scena ipsa, sed è sublimi, qui repente cōmutatis rebus fabulæ finem imponeret. Id quod testatur & M. Tullius lib. de natura deorum primo, ut cum sic ait: Quod quia quemadmodum natura efficere sine aliqua mente possit, non uidetis, ut Tragici poetæ, cum explicare argumenti exitū non potestis, cōfugitis ad deum: cuius operam profectò nō desideraretis, si imensam & interminatā

in omneis partes magnitudinem regionũ uideretis. Nec dubium est, quin Tullius imitatus hic sit illud ex Platonis Cratylo, εἰ μὴ ἄρα δὴ, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι, θεοὺς αἴροντες, id est, nisi sanè quemadmodum tragœdiarũ scriptores, sic ubi hæserint, ad machinas confugiunt, deos sustollentes. Quem Platonis locum ob ignoratum prouerbium, Latinus interpres perperam, aut certe obscure uertit. Nimirum hũc in modũ. Nisi forte, quemadmodum tragici, quoties ambigunt, cõmentitiis quibusdam machinamentis ad deos confugiunt. Ad eundem lapidem impegisse uidetur qui Lysandri uitam transtulit è Plutarcho. Cum enim Lysander instituisset innouare remp. perpenderetq; negotium esse difficilius q̃ ut uulgaribus consiliis posset expediri, fecit quod poetæ solent in tragœdiis, fictis oraculis ac deorum religione studuit quod cõstituerat efficere. Græca sic habent, ὥσπερ ἐν τραγῳδίᾳ μηχανὴν αἴρων πρὸς τοὺς πολίτας λόγια συνετίθει καὶ χρησμοὺς συνετίθει καὶ κατεσκεύαζεν, id est, Quemadmodũ in tragœdia machinã tollens apud ciues, responsa uelut à Pythio reddita & oracula cõponebat apparabatq;. Idem subobscure, sed sanè q̃ eleganter indicat Aristoteles libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ primo Ἀναξαγόρας τε γὰρ, inquiens, μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν· ὅταν γὰρ ἀπορήσῃ διὰ τίνα αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἕλκει αὐτόν. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γινομένων ἢ νοῦν. Quæ quidẽ uerba sic licebit uertere: Nã Anaxagoras mente perinde, quasi deo quopiam tragico, qui repente solet ostendi, utitur ad condendum mũdum. Etenim cũ hæret in explicãda causa, quare necessario sit, tum illam adducit. Porrò reliquis in rebus, quiduis potius causam facit eorum, quæ fiunt, q̃ mentem. Vnde in Græcorum tragœdiis illud penè solenne est: πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων, id est, Multæ formæ deo&&c. Cũ inducto numine fabulã explicãt: ueluti in Oreste Euripidis, Apollo in mediis tumultibus apparens res turbatissimas subito cõponit. Huius rei exemplũ uidet ab Homero ductũ, qui quẽadmodũ Iliad. α. Palladẽ inducit, ut ferocientẽ Achillẽ cõpesceret, ita cõpluribus aliis locis numẽ aliquod allegat. Quod quidẽ Hora. in arte poe. uetat in comœdiis fieri, nisi re& difficultas maior sit, q̃ ut possit humana ope explicari:

Nec deus intersit, nisi dignus uindice nodus Inciderit.

Qua ratione Plautus in Amphitryone Iouem induxit, eoq; tragico comœdiam uocat. Lucianus in Philopseude: καὶ τὸ τοῦ λόγου, θεὸν ἀπὸ μηχανῆς ἐπεισκυκληθῆναί μοι τὸν Ἀρίγνωτον ᾤμην ὑπὸ τῆς τύχης, id est, Ac iuxta prouerbium, arbitrabar hunc mihi perindè quasi deum quempiã repente apparentem, à fortuna fuisse adductũ. Allusit eodem in lib. De mercede seruiẽtibus: οἰκεῖα γὰρ τῆς τοιαύτης τραγῳδίας αὐτοῖς γε. ἢ τὸν ἄλλον ἐκ μηχανῆς θεὸν ἐπὶ τῷ καρχησίῳ καθεζόμενον, id est, Nam ii peculiariter ad huiusmodi tragœdiam pertinent. Aut aliũ deum quempiam de repente exortum, atq; in antennis cosidentem. Huc respexit Euripides in Iphigenia Aulidensi, θεὸς ἐγὼ πέφηνά σοι μέγιστος, id est, Equidẽ deus tibi maximus apparui. Lucianus in Sectis, ἐπιστὰς, τὸ τῶν τραγῳδῶν τοῦτο, θεὸς ἐκ μηχανῆς ἐπιφανείς, id est, Assistens iuxta tragœdorũ prouerbiũ: Deus ex improuiso ostẽsus. Apud Athenæũ libro sexto lurconẽ quendã querẽtẽ facit poeta nescio qs, quod pisciũ uẽditores uix ostẽsos pisces statim subducerẽt;

καὶ θᾶττον ἀποτίνουσι τοὺς ὠνουμένους,
Ἀπὸ μηχανῆς πωλοῦντες, ὥσπερ οἱ θεοί. id est, Et uenditos mox eximunt aspectui.
Venduntq;, tanquam è machina ritu deũm.

Proinde quoties salus ex insperato ostenditur, id deo solet ascribi. Ita Plinius libro uicesimo quinto: Quippe etiam in repertis, alias inuenit casus, alias, ut uere dixerim, deus. Idem libro uicesimoseptimo: Hic ego casus, hic est ille, qui plurima inuenit in uita deus.

Homo homini deus. LXIX

Non admodum hinc abludit & illud: ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. id est, Homo homini deus, quod dici solet de eo, qui subitam atque insperatam attulit salutem, aut qui magno quopiam beneficio iuuit. Antiquitas enim nihil aliud existimabat esse deum, quàm prodesse mortalibus. Vnde frugũ uini, legum autores, & quicunque ad uitæ commoditatem aliquid attulisset, eos pro diis habebat antiquitas: adeo, ut & belluas quasdam pro numinibus coluerit: uelut apud Ægyptios ciconiam, quòd serpentes, qui certo anni tempore ex Arabicis paludibus subuolant, obuiam profecta, arcere, consicereq; credatur: Apud Romanos anserem, quod capitolinam arcem expergefactis clangore custodibus, ab irruptione Gallorum seruarit. Quod indicat M. Tullius, cum libro de natura deorum primo scribit: Concludam belluas à Barbaris propter beneficium consecratas. Quin & autore Prodico Chio, corpora quædam inanima pro diis habita sunt, uelut sol, luna, aqua, terra, quòd ad uitam conducere uiderentur, quodq; horum commoditate mortales maiorem in modum delectarẽtur. Scythæ, quemadmodum in Toxaride testatur Lucianus, per uentum gladium, tanquam per deos iurant, propterea quòd ille spirandi sit autor, hic mortis. Sed quoniam, ut inquit Cicero, plurima homini ab homine uel commoda, uel incommoda solent oriri, & dei proprium est uel seruare, uel benefacere: idcirco qui in graui periculo succurrit, quiue ingenti quopiam afficit beneficio: quoniam dei quasi uice fungitur, ei cui prodest, deus dicitur extitisse. Huic adstipulatur illa solennis apud

Homerum atque Hesiodum clausula,

σωὶ δωτῆρες ἐάων. id est, Dii bonorum largitores.

Et quod ait Strabo libro decimo: Recte dictum est, mortales tunc maxime deos imitari, cum benefici sunt. Idem libro decimoseptimo tradit, Aegyptios quosdam duplicem facere deum; immortalem, qui rerum omnium sit autor, & mortalem ignoti nominis: tum à quibus beneficio sint affecti, eos fermè pro diis colunt. Praeterea uulgo quoque, qui in rebus perplexis ac desperatis, aut ancipiti periculo seruantur, à deo quopiam aiunt sese seruatos. Horatius,

Sic me seruauit Apollo. Rursum in Odis, in bello per Mercurium, & iterum ab arboris ictu sese Fauni ope seruatum scribit. Eodem allusit Iuuenalis, cum ait,

Quadraginta tibi, siquis deus, aut similis diis
Et melior fatis donaret homuncio. Item Vergilius in Tityro,

O Meliboee, deus nobis haec ocia fecit,
Nanque erit ille mihi semper deus: illius aram
Saepe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.

Deinde reddit causam, quare sit Caesarem loco numinis habiturus, beneficium subtexens:

Ille meas errare boues, ut cernis, & ipsum
Ludere quae uellem calamo permisit agresti.

Plinius Secūdus, lib. Naturalis historiae secundo, manifestius Graecā παροιμίαν indicauit, sed tā impie sentiēs de iis, q̄ paulo post de aīarum imortalitate, deq; corporū resurrectione desipienter. Nam cū & multitudinē deorū irrisisset, & uni illi summo, quē aut mundū hunc, aut naturā nescioquam esse putat, prorsus ademisset curā mortaliū, Deus est, inquit, mortali iuuare mortalē. Et haec ad aeternā gloriā uia. Hac proceres iere Romani, hac nūc coeleste passu cū liberis suis uadit maximus omnis aeui rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subueniēs. Hic est uetustissimus referendi bene merētibus gratiam mos, ut tales numinibus adscribant. Quippe & oīum aliorum noīa deorum, & quae supra syderum retuli, ex hominum nata sunt meritis. Hactenus Plinius. Ouidius:

Conueniens homini est hominem seruare uoluptas,
Et melius nulla quaeritur arte fauor.

Plutarchus in commētario, quem inscripsit aduersus principem indoctum, negat deos hoc nomine felices esse, quòd q̄ diutissime uiuant, sed quod uirtutis sint principes & autores. Porrò Paulus uirtutum summam ad charitatem refert: charitatem aūt in eo sitam, ut de quamplurimis quamoptime mereamur. Huc respexit Gregorius Nazianzenus in oratione De cura pauperū: Fias, inquit, erumnoso deus misericordiā dei imitando, nihil enim aeque diuinum habet homo ac beneficētiam. Quāquam autem apud Christianos dei appellatio, non est ulli mortalium, uel per iocum communicanda, neq; omnino tam insignis tamq; foeda adulatio est in mores nostros recipienda: tamen fieri potest, ut huius adagii sit usus, neq; improbus, neq; incōcinnus, siquis hoc modo dicat: Cum tantis malis premerer, ut nemo mortaliū aut uellet aut posset opitulari, tu unus mihi praeter spem extitisti, tuoq; beneficio me non seruasti modo periturum alioqui, uerum etiam ornatiorem aliquanto fecisti q̄ antea fuerim. Vt aut oīno nusquam, aut in nobis certe duobus, locum habeat uetus illud Graecorum adagium, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut hoc modo: Literis debeo omnia, etiam uitam: sed ipsas tibi debeo literas, qui mihi tua liberalitate suppeditas alisq; ocium meum. Quid aūt est, quod Graeci dicunt ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, si hoc non est? Aut hoc pacto: Qui mediocri beneficio iuuat, sit sanè amicus: uerum qui arte sua, singulariq; cura atq; industria uitam iamiam fugientem retinet ac restituit, id quod utiq; facit medicus, quid aliud est, quàm quod Graeci dictitant, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut sic. Eum in locum res erat deducta, ut ne ipsa quidem salus posset auxiliari. Ibi tu mihi ueluti praesens quoddam numen extitisti, & mira celeritate depulsis incommodis, in pristinum locum restituisti, nec sperantem, nec expectantem, ut intelligerem illud non temere dictum à Graecis, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut sic: In reliquis quidem rebus mihi semper amicissimus fuisti: in hac uero causa non amicissimus modo, uerumetiam penè dixerim, quod Graeci dicunt, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον.

Homo homini lupus. LXX

Ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος. id est, Homo homini lupus. Superiori quasi diuersum est, ac uelut hinc effictum uidetur, quod usurpauit Plautus in Asinaria, Homo homini lupus. Quo monemur, nequid fidamus homini ignoto, sed perinde atq; à lupo caueamus. Lupus est, inquit, homo homini, non homo, qui qualis sit non nouit. Coturnix Herculem. LXXI

ὄρτυξ ἔσωσεν ἡρακλῆα τὸν καρτερόν, id est,

Seruauit Herculem coturnix strenuum.

Senarius est Graecis, prouerbii uice celebratus: quem tamē Zenodotus negat apud ullum ueterum

scriptorum inueniri. Cæterum dici solitum, de iis, qui in periculo seruati essent ab iis, à quibus minime sperarant. Adagionis originem ad huiusmodi fabulam referunt: Coturnicem quãdam Herculi in deliciis fuisse, cuius nidore cum uiua incenderetur, ille mortuus, sit in uitam restitutus. Meminit huius fabulæ Athenæus quoq; libro nono scribens: Herculem Iouis & Asteriæ filium, in Libyam proficiscentem à Typhone fuisse interemptũ: reuocatũ autẽ in uitã odore coturnicis, illi ab Iolao admotæ, & ob eam causam Phœnices Herculi coturnice sacrificare.

Genius malus. LXXII

Ei quod modo retulimus, Homo homini deus: contrarium uidetur, genius malus, quem Græci dicũt ἀλάστορα, quo noĩe uocamus eos, quibus incõmodorum nostrorũ maximam partem acceptam ferimus, idq; etiã hodie uulgato sermone. Sunt enim oĩno quidam his aut illis ita inauspicati, ut tanq̃ fatum quoddam malum, atq; in perniciem illorũ nati, iure uideri possint. Porrò prouerbium apparet è priscorum opinione profectum, qui singulis binos genios attribuunt, quos dæmones uocant: neq; hoĩbus modo, uerumetiam locis atq; ædibus, quorum alter perniciem nobis moliatur, alter iuuare studeat, cuius sentẽtiæ fuit Empedocles, citante Plutarcho in libello De animi trãquillitate. Quò pertinet illud Bruti, quod in eius uita memorat idẽ Plutarchus. Nã Bruto cum dies ille fatalis immineret, & in Asia nocte fermè intempesta ex more uigilaret in tabernaculo; lucerna iam emoriente, uidere uisus est personam quandã tragicã, & humana specie maiorẽ. Atq; ille protinus, ut erat animo interrito, percontatus est, quis nam esset aut hoĩum aut deorum. Cui illa cum murmure: Tuus sum Brute genius malus, Philippis me uidebis. Eadẽ itaq; imago rursus apparuit confligẽti Philippis, quæ quidẽ illi pugna postrema fuit. Huic cõsimilem quandã fabulam idẽ refert de M. Antonio, atq; Augusto: uidelicet hos, reliquis quidẽ in rebus amanter, summaq; inter sese cõcordia agitasse: cæterum in ludis, quos ad æmulationẽ quãdam edebant, Octauiũ semp superiorem esse solitum. Eam rem Antonium nõ mediocriter discruciasse. Fuisse aũt in Antoniano comitatu magũ quẽpiam Ægyptiũ. Is seu quòd uere nosset eius fatũ, seu quòd ad gratiã Cleopatræ fingeret, eum admonuit, ut à Cæsare se quantũ posset seiungeret: quòd ipsius genius, alacer alioqui, geniũ illius reformidaret: quoq; propius accessisset, hoc humilior deiectiorq; uideretur. Testatur & Plato, Socrati peculiarem quendam fuisse geniũ, de quo scripsit Apuleius & Plutarchus. De genio sensisse uidetur Terentius, cũ ait in Phormione. Mihi usu euenit hoc scio, Memini relinqui me, deo irato meo. Quin & nostrates theologi, ueteres illos, opinor, secuti, duos unicuiq; genios, quos angelos uocant, ab ipso protinus exordio uitæ adscribunt: amicum, qui commoda nostra procuret: malum, qui modis omnibus in exitium nostrum immineat. Bonum genium explicat Næuius in Stalagmonis apud Donatum; A deo meo propicio meus homo est. Item Persius: Diis iratis, genioq; sinistro. Postremo prouerbium resipiunt in genere omnia illa: Iratis diis, Propiciis diis. Terentius: Nescio, nisi deos iratos fuisse mihi satis scio, qui auscultauerim ei. Horatius in Sermonibus: Immeritusq; laborat

Iratis natus paries diis, atq; poetis. Idem rursum,

Vertumnis quotquot sunt, natus iniquis. Idem in odis,

Diuis orte bonis optime Romule

Custos gentis abes. Homerus Iliados [illegible] τις ἐστὶ θεός. Id est,

Deus quispiam iratus est. Et Vergilius,

Diis equidem auspicibus reor, & Iunone secunda.

Eodem pertinent & hæc: Solus à diis diligere Antipho: &, Dii nos respiciunt: &, Modo Iuppiter adsit: &, Siquem numina læua sinunt: &, Dexter adsit Apollo: atque id genus sexcenta passim apud poetas obuia. Erit autem uenustius, si ad speciem descenderis, ut, Hic scribit carmina Musis, quotquot sunt, iratis. Canit irato Apolline. Eam causam egit ineptissime, planeq; irata Suadela. Marte sinistro pugnauimus. Neptuno propicio nauigauimus, Mercurio, opinor, irato, cum hoc ueteratore sum pactus. Irata Venere dat operam liberis, de eo, qui deformes filios progeneret. Inuita Minerua, qui parum feliciter artem exerceat.

Dextro Hercule, aut amico Hercule. LXXIII

Eiusdem est generis, sed obscurius, quod apud Horatium legitur,

Diues amico Hercule. Et item apud Persium, O si

Sub rastris crepet argenti mihi seria dextro Hercule.

Quod quidem in eos competit, qui in accumulandis opibus sunt bene fortunati. Id inde natum existimant, quod Hercules moriturus dixerit, eos opulentos futuros, qui sibi decimam bonorum suorum partem consecrassent. Proinde locupletes plerosque ita facere solitos. Tametsi Plutarchus in Problematis, huius consuetudinis aliam adfert causam, puta quòd ipse quondam Hercules, boum, quos Geryoni abstulerat, in Palatino decimam partem immolarit, uel quòd Romanos ab Hetruscis decimari solitos liberarit.

Diis hominibusq; plaudentibus. LXXIIII

Prouerbialis est & illa hyperbole, Diis hominibusq; plaudentibus: pro eo, quod est feliciter atq; auspicato. Cicero ad Q. fratrem: Vatinium, a quo palàm oppugnabat, arbitratu nostro concidimus, diis hominibusq; plaudentibus. Idem libro Epistolarum familiarium primo, Neq; solum dixi, sed etiam sic facio, diis hominibusq; approbantibus. Rursus ad Q. fratrem lib. iii. in diuersam sententiam uertit prouerbium: Nisi noster, inquit, Pompeius diis hominibusq; inuitis negocium inuerterit. Quanq; hoc ipsum per se, deos hominesq;, prouerbiale nimirū est ob figurā, atq; apud poetas penè solenne. Deûm atq; hominum fidem: diis atq; hominibus inuisus. Neq; deos neq; homines metuit. Homerus,

ἀθάνατοί τε θεοὶ, θνητοί τ᾽ ἄνθρωποι. Numina nescia mortis,
Mortalesq; homines. Rursum.
πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, Parens hominumq; deûmq;.

Bonis auibus, Malis auibus. LXXV

Ad hoc genus pertinet & illud, Bonis, aut malis auibus: cū rem feliciter, aut secus cedere significamus. Ab augurum obseruatione sumptum. Horatius in Odis:

Mala soluta nauis exit alite,
Ferens olentem Meuium. Et rursum,
Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Graecia milite. Atq; iterum alibi,
Scriberis Vario fortis, & hostium
Victor Maeonii carminis alite. Homerus Iliados ω.
μηδέ μοι αὐτὴ ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. id est,
Ne'ue auis hic infausta mihi pertexeris esse.

Verba sunt Priami ad uxorem dehortantē, ne solus in castra Achillis proficisceretur, Hectoris cadauer auro redempturus, ac multa tristia, ita ut assolent mulieres, ominātem. Auersa aui dixit latinus quispiam tragoediarum scriptor, qui de Agamemnone contra auspicia soluente ita loquitur. Soluere imperat, secundo rumore auersaq; aui. Refertur à M. Tullio libro de diuinatione primo. Ad hāc formam referenda sunt & illa: fausto omine, bene ominata, bonis auspiciis, inauspicato, felicibus auguriis, atq; id genus alia, quae ab augurum arte sumpta, in cōmunem sermonem abierunt.

Noctua uolat. LXXVI

Ex eadem superstitione manauit & illud Graecanicū, γλαῦξ ἵπταται, siue ἵπτατο, id est, Noctua uolat, siue uolauit. Nam priscis Atheniēsibus noctuae uolatus, uictoriae symbolum existimabatur: propterea quòd auis haec Mineruae sacra crederetur, quae quidem dicta est etiam malè consulta Atheniensium bene fortunare. Qua de re copiosius aliquanto dicemus in prouerbio, Atheniensium inconsulta temeritas. Inde, rebus felicius, atq; ex animi sententia succedentibus, dici consueuit, Noctua uolat. Autores Zenodotus & Suidas. Non illepide dicetur uolasse noctua, quoties res nō uiribus, sed pecuniarum interuentu confecta creditur, quòd atheniensium nomisma, noctuam haberet insculptam. Vnde & illud, Laurioticae noctuae, quod alibi recensetur. Plutarchus in uita Periclis tradit illi è superiore nauis tabulato concionanti, noctuam ad dextram aduolasse ac malo insedisse: quod omen effecit, ut omnes irent in illius sententiam.

Quarta luna nati. LXXVII

ἐν τετράδι γεγονέναι, id est, Quarta luna nati, dicunt qui parum feliciter nati sunt, ut autor est Eustathius in librū Iliados secūdum, ppterea, quòd Hercules hac luna natus feratur, cuius omnis uita uoluptatum omniū expers, ac laborum plena fuit. Dici potest & in eos, qui laboribus sibi neutiquā frugiferis fatigantur, Herculis uidelicet exemplo, qui iuuandis aliis sudauit, sibi inutilis. Pyrrhus apud Lucium Florum dicebat se sibi uideri Herculis sydere natum, quòd quo pluribus uictoriis Romanos cōcideret, hoc acriores in ipsum coorirentur. Id quod Horatius eleganter transtulit ad Annibalem:

Vt hydra secto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem.

Albae gallinae filius. LXXVIII

Contra, feliciter natum, albae gallinae filium dicimus. Iuuenalis.

Quia tu gallinae filius albae,

Vel quòd laeta, atq; auspicata Latini alba uocant: uel quòd prouerbium alludit ad fatalem illam gallinam, de qua meminit Suetonius Tranquillus in Galba, his quidem uerbis: Liuiae olim statim post Augusti nuptias Veientanum suum reuisenti, praeteruolans aquila, gallinam albam, ramulum lauri rostro tenentem demisit in gremium. Cumq; nutriri alitem, ac pangi ramulum placuisset, tanta pullorum soboles prouenit, ut hodie quoq; ea uilla ad gallinas uocetur. Tale uero laouretū, ut triumphaturi Caesares inde laureas decerperent. Fuitq; mos triumphantibus, alias cōfestim eodem loco pangere. Et obseruatum est, sub cuiusq; obitum, arborem ab ipso institutam elanguisse. Ergo nouissimó

Neronis anno, & sylua omnis exaruit radicitus, & quicquid ibi gallinarum erat, interiit. Conueniet igitur adagium in eos, qui rara & fatali quadam felicitate, successuq; rerum utuntur. Huic diuersum est illud apud eundem Iuuenalem. Nati infelicibus ouis. Non abhorret huic quod scribit M. Tullius libro epistolarum familiarium septimo ad Curionem: Quum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit ex hoc etiam frequentius q̃ solebat, quòd quasi auem albam uidenť bene sentienté ciuem uidere, abdo me in bibliothecam. Veteres enim quod inauspicatum haberi uolebant, atrum aut nigrum uocabant, quod felix, album. Vnde apud Senecam Asinius Pollio, Albutii sententias, quod inaffectatæ essent & apertæ, solitus est albas appellare. Quin & Græcis λευκότερος εἰπεῖν dicitur, qui clarius rem explicat.

Laureum baculum gesto. LXXIX

Δαφνίνην φορῶ βακτηρίαν, id est, Laureum porto baculum. Suidas tradit, ita solere loqui eos, qui essent ab aliquibus insidiis appetiti, feliciterq; periculum effugissent. Propterea, quod laurus credita est aduersus uenena remedium habere. Plinius libro decimoquinto demõstrat laurum lustrationibus adhiberi solitam. Videtur & aduersus fulmen huius uis tueri, quandoquidem arborum una non icitur fulmine. Id adeo uerum credidit Cæsar Tiberius, ut nunq̃ non gestaret capite coronam lauream, ut in ipsius uita prodidit Suetonius.

Grauiora Sambico patitur. LXXX

Δεινότερα σαμβίκου πάσχει, id est, Atrociora Sambico patitur. In eos, qui cruciatibus exquisitis torquentur, aut quibus insignia mala accidunt. Prouerbium Plutarchus refert in Problematis Græcanicis, atq; huiusmodi quandam adfert causam. Sambicus quispiam Eleus, unà cum sociis aliquot, nõ paucas apud Olympia æreas statuas concidit, uendiditq;. Deinde maiora etiam ausus Dianæ præsidis templum diripuit. Est enim illius in Elide templum, quod Aristarcheum nominant. At ille mox cõprehensus, dum socios prodere recusat, annum perpetuum exquisitis cruciatibus dilaceratus est, inter quos etiam animam efflauit. Atq; hinc uulgo nata parœmia.

Fœnum habet in cornu. LXXXI

In homines maledicos ac feroces dicitur: Fœnum habet in cornu. Horatius in sermonibus.

Fœnum habet in cornu, longe fuge.

Inde translatum, ut Acroni placet, quòd antiquitus bobus cornipetis fœnum pro signo in cornu appenderetur, quo sibi cauerent, qui forte occurrissent. Idq; ideo fieri solitum Plutarchus in problematis autumat, quod copiosiore pabulo, non modo boues, sed & equi, & asini insolentiores, ac ferociores reddantur. Vnde extat & Sophoclis dictum in tumidum quempiam, ac præferocem. Tu, inquit, ferues, quasi pullus pabuli copia. Huic adstipulatur illud Solonis dictum apud Laertium, τὸν μὲν κόρον ἐκ τοῦ πλούτου γεννᾶσθαι, τὴν δ᾽ ὕβριν ἐκ τοῦ κόρου. hoc est, satietatem nasci ex opulentia, ex satietate ferociam. Dictum est autem aliquando, ut idem testať Plutarchus, in M. Crassum, quod in cornu fœnum haberet, propterea quod haudquaquam impune lacesseretur, homo prædiues, ac potens, & simultatũ persequentissimus. At postea Cæsar dictus est ei fœnum detraxisse, quod omnibus illum, ut cornipetam taurum fugientibus, ac formidantibus, ipse primus ausus fuerit illi resistere. Vsurpat adagium hoc etiam diuus Hieronymus in epistola quadam, minitans his, à quibus forte esset lacessendus.

Cornutam bestiam petis. LXXXII

Consimilem fermè sensum habet Plautinum illud, Cornutam bestiam petis, de eo qui lacessit eum, qui paratus sit retaliare iniuriam, quemq; non nisi tuo malo prouoces. Huc spectauit Horatius in Odis, Parata tollo cornua.

Dionysius Corinthi. LXXXIII

Διονύσιος ἐν κορίνθῳ, id est, Dionysius Corinthi. Prouerbialis allegoria, qua significamus aliquem è summa dignitate atq; imperio, ad priuatam humilemq; redactum fortunam, quẽadmodum Dionysius Syracusarum tyrãnus, expulsus imperio, Corinthi pueros, literas, ac musicã mercede docuit. Cicero epistolarum ad Atticum lib. ix. De optimatibus sit sanè ita ut uis. Sed nosti illud, Διονύσιος ἐν κορίνθῳ. Quintilianus institut. orat. lib. 8. Est in exemplis allegoria, si non prædicta ratione ponanť. Nam ut Dionysium Corinthi esse, quo Græci omnes utunť, ita plura similia dici possunt. Hic Cicero cũ ait, Nosti illud, & Quintilianus, Quo Græci omnes utunť, nimirũ uterq; uulgo iactatum fuisse significat. Cæterũ unde natum sit adagiũ, Plutarchus aperuit in libello, cui titulus, περὶ τῆς ἀδολεσχίας, id est, de futili loquacitate. Laudans enim, breuiter & grauiter dicta, cõmemorat & illud à Lacedæmonibus responsum regi Philippo, bellum minanti, ferociẽtiq;: Διονύσιος ἐν κορίνθῳ. Quibus ubi rex rescripsisset, siquando in Laconicam duxisset exercitum, euersurum se Lacedæmonios, uerbo duntaxat responderunt, αἴκα, id est, si. Plato ter nauigauit in Siciliã, non sine sinistri rumoris aspergine. Vnde Molon, qui inimicum in Platonem gerebat animum, dicebat non esse mirum, si Dionysius

esset Corinthi, sed si Plato in Sicilia. Regem enim urgebat necessitas, Platonem solicitabat ambitio.

In me hæc cudetur faba. LXXXIIII

Terentius in Eunucho. At enim isthc in me cudetur faba: hoc est, Donato interprete, in me malum hoc recidet, in me hæc uindicabitur culpa. Translatum est à faba, quæ cũ siliquis exuitur, ac batuitur, aut fustibus intertundiť, ita ut fit in areis more rusticoꝝ, nõ ipsa perinde laborat, sed id demũ, in quo cuditur. Alii malunt ad male coctam fabã referre, quæ si quando nõ maduerit, sed dura permãserit, ab iratis heris supra coqui caput saxo nonnunq̃ cõminui cõsueuit, tanq̃ fabam ulciscentibus, nõ coquũ, cum uniuersum interim malum ad coquum perueniat.

Tute hoc intristi, omne tibi exedundum est. LXXXV

Non diuersum superiori Donatus admonuit, illud quod apud eũdem poetam legitur in Phormione. Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum. Verba sunt Phormionis parasiti, qui quoniam fuerat autor consilii de ducenda puella, æquum esse putat, ut suo periculo rem item expediat. Translatum putant ab alliato rusticorum mortario. Quæ quidem sententia, uel hodie quoq; uulgo nostrati in ore est. Et altera huic simillima: Colo quod aptasti, ipsi tibi nendum est, id est, tu incipiũdi autor extitisti, nunc idem explices oportet.

Faber compedes, quas fecit, ipse gestet. LXXXVI

Ausonius in Trochaicis suis Terentiano prouerbio cõfine quoddam subnectit, & poetæ metaphoram altera quadam interpretatur metaphora,

Tu molestus flagitator lege molesta carmina.
Tibi quod intristi, exedundum est, sic uetus uerbum iubet,
Compedes, quas ipse fecit, ipsus ut gestet faber.

Competit in eos, qui sibiipsis autores sunt maloꝝ. Videť aũt è Theognide poeta sumptũ, qui ait: οὔτις ἀνὴρ φίλε κύρνε πέδας χαλκεύεται αὐτῷ. Vincula nemo sibi cudit charissime Cyrne. Huic simile quiddam, humilius qdem, sed tamẽ aptum uulgo diciť: Flagellum ipse parauit, quo uapularet. Idq; sumptũ à pueris aut seruis, qui coguntť aliquoties ipsi parare uirgas, qbus uapulent.

Ipsi testudines edite, qui cepistis. LXXXVII

His confine prouerbium refertur à Græcis scriptoribus:

αὐτοὶ χελώνας ἐσθίεθ᾽ οἵπερ εἵλετε. Qui prendidistis, iidem edite testudines.

In eos iacitur, qui posteaq̃ inconsulte quippiam adorti sunt, aliorum implorant auxilium, quos suo negocio adnusceant. Parœmiam ex huiusmodi quodam apologo natã existimant. Piscatores aliquot, iacto reti, testudines eduxerunt. Eas cum essent inter se partiti, neq; sufficerent omnibus comedendis, Mercurium forte accedentem inuitarunt ad conuiuium. At is intelligens se nequaquã humanitatis gratia uocari, sed ut eos fastidito cibo subleuaret, recusauit, iussitq; ut ipsi suas testudines ederent, quas cepissent. Sunt autem, autore Plinio, in Carmania populi, qui testudinum carnibus uictitent, unde & nomen illis attributũ, χελωνοφάγοις. Apud quos affirmant inueniri testudines tanta magnitudine, ut earum testis casas integant.

Aderit Temessæus genius. LXXXVIII

Strabo libro Geographiæ sexto refert Temessam ab Lao primam urbem esse Brutiæ, ipsius ætate dictam Tempsam, quam ab Ausoniis conditam, Thoantis comites Aetoli deinde tenuerint, atq; his expulsis Brutii, demum Annibal & Romani funditus euerterint. Iuxta hanc sacellum fuisse oleastris circumseptum Politæ cuidam ex Vlyssis comitibus sacrum. Hunc, quòd esset à Barbaris uiolatus, graueis iras in eos exercuisse: adeo ut in prouerbium abierit, dicerentq; cauendum, ne Temessæus genius immineret: deinde Locrensibus Epizephyreis urbe potitis, Euthymum quendam, ut inquit Aelianus, ex Italia illuc uenisse pugilem inclytum, & insigni robore, qui & lapidem ingenti magnitudine gestauerit, qui Locris ostendi soleat. Hunc cum Polite congressum, ac uictorem è certamine discessisse, atq; ita finitimos huius opera liberatos à tributo, quod ille consueuerat extorquere. Quin & compulisse illum, ut quod per uim abstulerat, redderet etiã cum fœnore. Atq; hinc prouerbium natum putant, iis qui sordidos & iniustos quæstus faciunt, adfore Temessæum genium, quo significabant aliquando dependenda cum fœnore, quæ præter ius & fraude, seu ui rapuissent. Pausanias in Eliacis paulo diuersius rem narrat: nempe comitem quẽdam Vlyssis, ob uirginẽ constupratã occisum fuisse, atq; ob id laruas eius, nisi quotannis oblata uirgine placarenť, grassari solitas, ac perniciem adferre omni sexui atq; ætati. Atq; hunc qdem eius loci genium uulgo fuisse creditum, quem Euthymus pugil Temessam reuersus compescuerit, uirgine quã deuouerant, liberata, atq; in matrimonium accepta. Apud Strabonẽ mihi locus in codice Græco uidetur non uacare menda. Sic enim legimus in editiõe Aldina: ὥστε τοὺς περιοίκους δασμολογεῖν αὐτῷ κατὰ τὸ λόγιον, καὶ παροιμίαν εἶν᾽ πρὸς αὐτοὺς, μηδ᾽ εἰς τὸν ἥρωα τὸν ἐν Τεμέσῃ λεγόντων ἐπικεῖσθαι αὐτοῖς. Fortasse tolerabilior erit lectio, si tolles cõiunctionẽ δὲ, & pro λεγόντων reponas λεγόμενον. Cæterũ cũ Strabo recenseat prouerbiũ priusq̃ re-

inquit, sub die nasci debet, & hoc quoq; tardum est nimis: sub manu, quod aiunt, nascatur.

Polypi mentem obtine. XCIII

Extat apud Græcos adagium in hunc ordinem referendum, πολύποδος νόον ἴσχε, id est, Polypi mentē obtine. Quo iubemur pro tempore, alios atq; alios mores, alium atq; alium uultū sumere. Quod in Vlysse uidet Homerus laudare, qui eum πολύτροπον appellat, id est, moribus uersatilibus. Adagiū natum est à piscis huius ingenio, de quo meminit Plinius lib.ix.capi.xxix. Præterea Lucianus in sermone Menelai ac Protei, scribuntq; colorem mutare maxime in metu. Nam persequentibus piscatoribus, petris affigit sese, & cuicunq; petræ adhæserit, eius colorem corpore imitatur, uidelicet ne queat deprehēdi. Quin ut refert Basilius magnus, pisces imagine falsa decepti, nōnunquā annatant, ultro sese prædoni offerentes. Porrò prouerbium sumptum est ex Theognide cuius hodie distichon est de polypo. Citaturq; à Plutarcho in libello περὶ πολυφιλίας.

πολύποδος νόον ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ / Mentem habeas uafri polypi, qui protinus illa
τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη. / Se quibus admorit, saxa colore refert.

Clearchus in prouerbiis, teste Athenæo, citat hoc distichon, tacito autoris nomine.

πουλύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον ἀμφίλοχ' ἥρως, / Polypi ingenio mihi sis nate Amphiloche heros,
τοῖσιν ἐφαρμόζου ὧν κεν κατὰ δῆμον ἵκηαι. / Vt temet populo, quemcunq; accesseris aptes.

Citat idem carmen Plutarchus ex Pindaro. Vnde & uersus ille prouerbialis celebratur,

ἄλλοτε δ' ἀλλοῖον τελέθειν καὶ χώρῳ ἕπεσθαι. / Proq; loco nunc hunc fieri, nunc expedit illum.

Qui nos admonet, uti nos ad omnem uitæ rationem accommodemus, ac Proteum quendā agentes, prout res postulabit, in quamlibet formam transfigūremus. Plutarchus item ἀλλοῖα γνώμη dixit, pro eo quod est, in diuersam eo sententiam. Quod quidem notat & Aristophanes in Pluto, qui monet uiuendum esse ξένοις ἐπιχωρίοις, id est, moribus regionis ac uernaculis. Eodem pertinet & illud, νόμος καὶ χώρα, id est, Lex etiam ipsa regio. Quo significatum est, unicuiq; regioni quædam peculiaria esse instituta, que hospites non damnare, sed pro uirili nostra imitari atq; exprimere debeamus. Neq; quisquam existimet hoc adagio doceri fœdam adulationem, quâ qdam omnibus omnia assentantur, aut uitiosam morum inæqualitatem, quam Horatius elegāter taxat in sermonibus, quamq; historici notāt in Catilina, atq; in Anedio Cassio imperatore: deniq; literæ diuinæ in quouis improbo cum aiunt stultum perinde atq; lunam immutari, cum sapiens solis exemplo sui sempsit similis. Nam in Alcibiade dubites uitio'ne an laudi danda sit: certe felicissima quædam & admirāda fuit morum & ingenii dexteritas, qui sic polypum agebat, ut Athenis, dicteriis & salibus luderet, equos aleret, comiter & eleganter uiueret. Idem apud Lacedæmonios radebatur, pallium gestabat, frigida lauabat. Apud Thraces belligerabatur, ac potabat. Vbi uero peruenisset ad Tisaphernem, deliciis, mollicie, fastuq; iuxta gentis morem est usus. Sed est quædam difficilis ac præfracta, morosaq; simplicitas imperitorum, qua postulant, ut omnes ubiq; ipsorūm dūtaxat moribus uiuant, & quicquid aliis placet, id damnant. Rursum est honesta quædam ratio, qua boni uiri nonnunquam alienis moribus obsecundant, ne uel odiosi sint, uel prodesse non possint, aut ut è magnis periculis seruet, aut suos eximant. Quemadmodum fecit Vlysses apud Polyphemū multa simulans, apud procos mendicum agens. Item Brutus adsimulata stoliditate. Dauid etiam simulata insania. Quin & diuus Paulus apostolus, sancta quadam iactantia gloriatur, hac pia uafricie sese usum esse, atq; omnia factum omnibus, ut omnes Christo lucrifaceret. Quanquam nihil uetat in notandis uitiis usum adagii latius trahere, nempe in homines uersatili quodam ingenio natos, qui talem ubique personam induunt, quales sunt ii, cum quibus contigit agere. Quod genus eleganter descripsit Plautus in Bacchidibus: Nullus, inquiens, frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet. Improbus cum improbis sit, harpaget, furibus furetur quod queat. Versipellem frugi cōuenit esse hominem, pectus cui sapit, bonus sit bonis, malis sit malus. Vtcunq; res sit, ita animum habeat. Eupolis apud Athenæum.

ἀνὴρ πολίτης πουλύπους ἐς τὸν τρόπον. id est, Vrbanus homo, qui moribus sit polypus.

Plutarchus in causis naturalibus citat ex Pindaro uersus hos,

ποντίου θηρὸς χρωτὶ μάλιστα νόον προσφέρων, πάσαις πόλεσιν ὁμίλει. id est,

Marinæ belluæ colori maxime mentem accōmodans, cum omnibus ciuitatibus cōsuetudinē habet. Atq; eodem in loco causam reddit, cur id huic accidat pisci. Similem quādam metaphorā Aristoteles à chamæleonte duxit, primo moraliū libro. Ait enim, siquis à fortuna pendeat, cū illa subinde mutetur, futurum, ut ueluti chamæleon quispiam identidem uarietur, nunc felix, nunc miser: utcūq; fors alio atq; alio uultu respexerit, ita hunc quoq; uultum atq; animum mutare. De chamæleonte meminit Plinius libro uigesimooctauo, capite octauo scribens hoc animal magnitudine fermè par esse crocodilo: cæterum spinæ acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distare. Nullum, inquit, animal pauidius existimatur: & ideo uersicoloris esse demutationis. Plutarchus in cōmētario de adula-

tione scribit chamæleontem quemuis imitari colorem præterquam cádidum. Idem in symposiacis conatur causam reddere de polypo, quamobrem non tantum mutet colorem, quod & hominibus accidit in metu: uerũetiam sese ad saxi, quodcunq; id fuerit, colorem accõmodet. Sunt & aues quædam, quæ colorem pariter & uocem mutent pro temporibus anni, ut autor est idem Plinius lib. x. capi. xxix. & Aristoteles libro de natura animantium nono. In uoce mutanda principatum obtinet luscinia. Vnde & apud Euripidem Hecuba Polyxenam imitari lusciniam iubet, seseq; in omnem uocem uertere, siquo modo queat Vlyssi persuadere, ne perimatur.

Cothurno uersatilior. XCIIII

Εὐμεταβολώτερος κοθόρνου, id est, Versatilior cothurno, dictum est in hominẽ parum cõstantẽ, lubricaq; fide, qui'ue incertæ & ancipitis esset factionis, similitudine ducta à calciaméto, quod Græci κόθορνον, Latini mutata literula cothurnum uocant, quo mos erat uti tragœdiarũ actoribus. Erat aũt τετράγωνον καὶ ἀμφοτεροδέξιον, hoc est, Quadrãgulum, & utrilibet conueniens pedi, quodq; uel dextro, uel sinistro pedi poterat accõmodari. Suidas addit eiusmodi fuisse, ut uiris pariter ac mulieribus cõgrueret. Quod idem testatur illud Maronis: Alte suras uincire cothurno.
Prouerbium autem duobus effertur modis, per comparationm, εὐμεταβολώτερος κοθόρνου, & per denominationem, ut hominem ipsum, qui se diuersis applicat partibus, κόθορνον appellemus. Sic enim uocatus est Theramenes rhetor Atheniensis, Prodici Chii discipulus: propterea quòd quasi duabus sederet sellis, idem & populi, & triginta uirũm partibus studens, & nunc huius, nunc illius factionis esse uideret, uel potius utriusq;. Plutarchus in præceptis ciuilibus, ἀλλ' αὐτοῦ δεῖ μάλιστα τὸν Θηραμένους κόθορνον ὑποδυόμενον ἀμφοτέροις ὁμιλεῖν, καὶ μηδετέροις προστίθεσθαι, id est, Sed hic oportet maxime Theramenis cothurnum induentem, cum utrisq; uersari, & neutris accedere. Lucianus in amoribus. ὡς καὶ ἐπί γ' ἂν εὐξαίμην, εἴπερ ἦν οἷόν τε, γενέσθαι Θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος, ἵνα ἀμφότεροι νικῶντες ἴσοι βαδίζοιτε, id est, Itaq; optatim sanè, si modo fieri possit, Theramenes ille fieri, qui cothurnus est dictus, ut ambo ex æquo uictores discederetis. Idẽ in Pseudologista, καὶ ὁ μὲν κόθορνόν τινα εἶπεν, ἀνάρμοστον αὐτοῦ τὸν βίον ἀμφίβολον ὄντα τοῖς τοιούτοις ὑποδήμασιν, id est, Et alius ei cothurni nomen imposuit: nimirum mores hominis inconstantes & ancipites, id genus calciamentis conferens. Plutarchus indicat & Niciæ duci ob morum uafriciem cothurni cognomen fuisse uulgo tributum. Male audiit hoc nomine Marcus etiam Tullius. Homerus Martem, ni fallor, subinde mutantem parteis, nouo uerbo ἀλλοπρόσαλλον appellat. Nihil autem uetat, quo minus adagium in bonã trahatur partem, ut siquis hominem facilibus moribus, & quadam ingenii dexteritate, cum quouis hominum genere cõgruentem κόθορνον appellet, quã ob causam Homerus Vlyssem πολύτροπον dixit, quod quáuis personam apte gereret, ducis, mendici, patrisfamilias.

Cothurnus

Ἀλλοπρόσαλλος.

Magis uarius q̃ hydra. XCV

Ποικιλώτερος ὕδρας, id est, Magis uarius q̃ hydra. De callidis ac dolosis, quod hydra serpens sit uersicoloribus notulis distincta. Apte dicetur in uafros ac uersipelles, aut etiam parum sibi constantes. Refertur senarius hic apud Athenæum libro dipnosophistõn tertio.
ἐποιήσατ' αὐτὸν ποικιλώτερον ταὼ, id est, Fecistis hunc pauonibus uarium magis.
His affine est, quod Mnaseæ Colophonio poetæ Salpæ cognomẽ populari ioco fuit inditũ, eo quòd in carmine uarius esset, Nam is piscis mire picturatus est, aureis rubentibusq; lineis à ceruice ad caudam usq; per argentea latera certis interuallis deductis, cum alioqui sit illaudati saporis.

Gygis annulus. XCVI

Γύγου δακτύλιος, id est, Gygis annulus. Quadrat uel in homines inconstantibus moribus, uel in fortunatos, qui ueluti uirgula diuina, quicquid optant, id suo arbitrio consequuntur. Huius adagii mentionem facit Lucianus in Votis, ubi quispiam optat sibi cõplures annulos eiusmodi, quales habebat Gyges, alium quo ditesceret, alium quo gratus & amabilis redderetur, alium per quem liceret uolare, quocũq; lubitum esse. Nam priscorum superstitio plurimum tribuit annulorum efficaciæ, ita ut uenditarentur incantamentis uarie efficaces: alii contra morsus ferarum, alii aduersus calumniam, alii ad alia. uel depellenda incommoda, uel commoda concilianda iis, qui gestarent. Vnde apud Aristophanem in Pluto, Dicæus Sycophantæ minanti iudicium.

οὐδὲν προτιμῶ σου. φορῶ γὰρ πριάμενος — Non facio te huius, quando gesto hunc annulum,
τὸν δακτύλιον τονδὶ παρ' Εὐδάμου δραχμῆς, — Pretio drachmæ, mercatus ipsum ab Eudama.

Et rursum in eadem fabula.

ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος, id est,
Attamen ad ictum Sycophantæ non inest. Subauditur remedium.

De annulo loquitur, alludens ad ferarũ morsus. Natum est aũt puerbiũ ex huiusmodi quadã fabula, quã nõ grauatus est referre Plato libro de repub. secundo. Neq; nos item pigebit hoc loco recésere. Gyges quidam Lydi pater, pastor quispiam erat mercenarius, eius regis, qui per id téporis imperabat

Lydorum populo. Cum autem esset aliquando sæuissima tempestas coorta, imbrium maxima uis accidit, fulgura deniq;, terræ etiá quassatio, ita ut in ea regione, in qua tum Gyges forte pascebat armenta, terra ingenti hiatu sese diduceret. Quod cum ille animaduertisset, solus, nam cæteri pastores territi diffugerant, in hiatum descendit, atq; ibi tum alia quædam dictu mira cõspexit, tum equũ quendam æneum ingentem ac cauum. Inerat fenestra in equi latere, per eá uidit in eius aluo cadauer hominis, maius humana specie. Huic nihil aderat uestium, aut gestaminum, præter aureũ annulum digito impositum. Eum ubi sustulisset, regressus è specu, paucis post diebus ad pastorũ cœtum rediit, in quo legatus de peculiorum rationibus, ad regem in menses singulos referendis, creandus erat. Hic cũ apud alios assedisset, animaduertit, ut siquã io forte gemmá annulo íclusam introrsum uerteret, repente fieret ut à nemine conspicereť, ac perinde quasi nõ adesset, ita de eo reliqui fabularenť. Quod qdem factũ admiratus, rursum annuli palam extrorsum cõuertit, moxq; pastoribus cõspicuus eẽ cœpit. Eius rei cũ ille diligẽtius, & sæpius fecisset periculum, iamq; sat exploratũ haberet, hanc inesse uim annulo, ut uersa ad se gemma, incõspicuus esset, uersa ad alios, conspicuus, effecit ut pastoꝝ nomine legatus ad regem mittereť. Profectus & uxorẽ regiam stuprauit, & de rege trucidãdo, cum ea consilium iniit. Deniq; confecto illo, ipse, regina in matrimonium ducta, è pastore repẽte factus est rex, idq; annuli fatalis beneficio. Meminit eiusdem lib. de rep. x. Refert & M. Tullius libro de officiis tertio. Porrò Herodotus libro primo rem multo aliter narrat, nec ullam annuli facit mentionem. Huic simillimum illud ἄδου κυνῆ, id est, Orci galerus, quod alio reddemus loco.

Virgula diuina. XCVII

Ab hoc non admodum dissidet uirgula diuina, quoties quicquid optamus, id citra humanam operam, quasi diuinitus nobis significamus contingere. Propterea quod antiquitas, quemadmodum in annulis, ita & in uirgis ferendis existimauit aliquam fatalem, ac ceu magicam inesse uirtutẽ. M. Cicero libro de officiis primo. Quod si nobis omnia, quæ ad uictum cultumq; pertinent, uirgulá, ut aiunt, diuina, suppeditarentur. Citatur aliquoties & apud Nonium Marcellum, Varro in uirgula diuina, ut appareat hunc fuisse titulum alicuius ex Menippeis, qui nimirum & ipsi pleriq; feruntur prouerbiales. Adagium natum uideri potest potissimum ab illa uirga Homerica, quam ille Palladi tribuit, adeo celebri, ut de ea Antisthenes Cynicæ sectæ conditor, librum conscripserit, eam cum suo, ut coniicio, baculo conferens. Huius locis compluribus meminit Homerus, cum Vlyssem è sene squalido repente in iuuenem uertit, nitidumq; facit ac formosulum Odysseæ N.

ὣς ἄρα μιν φαμένη ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' ἀθήνη. Sic effata uirum uirga demulsit Athena.

Eundem rursus ex iuuene uertens in senem, Odysseæ π:

ἄγχι παρισταμένη λαερτιάδην ὀδυσῆα / Cominus assistens Ithacensem Pallas Vlyssem
ῥάβδῳ πεπληγυῖα πάλιν ποίησε γέροντα. / Restituit senio diuinæ uerbere uirgæ.

Rursum in eodem libro, cum eum iuuentuti reddit, ac robur adauget.

ἦ καὶ χρυσείῃ ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' ἀθήνη. Dixit, & aureola uirga demulsit Athene.

Eundem ad modum Mercurio quoq;, ut incantatori uirgam mõstrificam tribuit, quam caduceum uocant Odysseæ ω.

ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν / Tum manibus uirgam capit aureolam, atq; decorã,
καλὴν χρυσείην, τῇ δ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει / Hac quibus est uisum, demulcet lumina somno
ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει. / Atq; aliis rursum dissoluit lumina somno.

Eadem fermè repetit Odysseæ ε & Iliados ω.

αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα / Mox ubi iam pedibus talaria subdidit aurea
ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν / Pulchraq; & ambrosiam spirantia, quæ simul illum
ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο, / Aera per liquidum, simul ampla, peræquora uastæ
εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει / Telluris, uenti flatu comitante, ferebant;
ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει. / Tum uirgam capit, hac demulcet lumina somno
Quorũcunq; uelit, somnum quoq; pellit eadem.

Hunc imitatus Maro, sic eiusdem caduceum describit Aeneidos quarto,

Tum uirgam capit. hac animas illa euocat orco
Pallenteis, alias sub tristia tartara mittit.
Dat somnos, adimitq;, & lumina morte resignat.
Illa fretus, agit uentos, & turbida tranat
Nubila.

Neq; Circe ad sua monstra peragenda uirga defuit in transformandis sociis Vlyssis Odysseæ K.

ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ. / Compulit in numerum porcorum uerbere uirgæ
οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλὰς / Percussos, & erant illis capita ecce suilla.

Rursum paulo inferius

ὁππότε κεν κίρκη σ' ἐλάσῃ περιμήκεϊ ῥάβδῳ. / Circe ubi te ferijt prælongæ uerbere uirgæ.

Aliquanto post, Vlysses solus epoto Circes poculo, non transformatus in pecudem,
Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε καὶ ἔκπιον, οὐδέ μ' ἔθελξεν ῥάβδῳ πεπληγυῖα. id est,
Verum ubi porrectum poculum ebiberam, neq; uirga Ictum me demulsit.
Deniq; cum ad gratiam Vlysis, socios pristinæ restituit figuræ, uirgæ ministerium adhibuit. Quin etiam in literis Hebræorum, Moyses in edendis prodigiis uirga utitur. Hanc in anguem uertit, hanc in pristinam formam restituit, hac fluminis aquam uertit in sanguinem, extinctis piscibus, hac exciuit cynipes, hac diduxit undas rubri maris, hac e silice percussa fontem elicuit. Fortassis huc pertinet, quod regibus etiam uirga tribuebatur, quam sceptrum uocant. Vnde apud Homerum aliquoties,
Σκηπτοῦχοι βασιλῆες id est, Sceptrigeri reges.
Eodem respicit, quod alibi retulimus, Laureum porto baculum.

Stultus stulta loquitur. XCVIII

Euripides in Bacchis. Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει, id est, Nam stulta stulti oratio est. Totidem uerbis propheta noster Esaias eam sententiam extulit. Seneca ad Lucilium: Apud Græcos, inquit, in prouerbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis uita. Hoc cuiusmodi fuerit, parum liquet, nisi quod tale quoddam carmen extat, Græcis celebratum:
Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται id est, Hominis figura oratione agnoscitur.
Democritus philosophus apud Laertium orationem εἴδωλον τοῦ βίου, id est, Vitæ simulacrum, quandamq; uelut umbram esse dicebat. Qua quidem sententia nihil dici poterat uerius. Nam nullo in speculo melius, expressiusq; relucet figura corporis, quam oratione pectoris imago repræsentatur. Neq; secius homines ex sermone, quam ærea uasa tinnitu dignoscuntur.

Scindere penulam. XCIX

Hodieq; uulgo tritissimum est scindere penulam, pro eo quod est impensius retinere hospitem atq; inuitare prolixius, quod qui faciunt, manu in penulam iniecta, quasi ui conantur remorari. Id adagium ex antiquitate fluxit, ut alia complura. Cicero ad Atticum libro decimotertio, de Varrone loquens: Venit, inquit, ad me, & quidem id temporis, ut retinendus esset. At ego ita egi, ut non scinderem penulam. Memini enim tui, & multa erant, nosq; imparati. Quid refert? paulopost C. Capito cum T. Carinate. Horum ego uix attigi penulam, tamen remanserunt.

Oculis magis habenda fides, quàm auribus.

Ὠτίων πιστότεροι ὀφθαλμοί, id est, Oculis credendum potius quàm auribus. Quæ cernuntur, certiora sunt quàm quæ audiuntur. Item Horatius.
Nec retinent patulæ commissa fidelius aures. Idem in arte poetica.
Segnius irritant animos demissa per aurem
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus, & quæ Ipse sibi tradit spectator.
Quanquam id quidem paulo alienius. Propius huc pertinet quod Plautus manus lenæ uocat oculatas, non auritas, ut quæ id demum crederent, quod uiderent. Rursum, quod historia quam gestarum rerum esse uolunt, dicta sit παρὰ τὸ ἱστορεῖν, quod est uidere. Postremo figmentum illud Vergilianum de duabus apud inferos portis: Eburna, qua significant ea, quæ per os exeunt, ob dentium eburnum candorem. Et cornea, qua quæ conspiciuntur oculis, uolunt intelligi, ob pupularum nigrorem. In summa ad cognitionem magis faciunt aures, ad fidem faciendam certiores sunt oculi. Vnde & uulgo, siquis fabulam narret, parum uerisimilem, rogare consueuimus, num ea conspexerit. Quod si neget, uerum audisse modo, ridetur. Prouerbium refertur in epistola Iuliani ad Leontium. ὁ λόγος πού τις ὁ Θούριος, ὦτα ἔφασκεν ἀνθρώποις ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα, id est, sermo quidam Thurius dixit, aures hominibus minus esse fideles, quam oculos. Thurium appellauit indicans Herodotum dicti autorem, uel ob impetum diuinum, uel quod is scriptor apud Thurios uixit & mortuus est: Sumptus est autem ex Clione, ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν, id est, Nam aures hominibus minus fideles sunt quàm oculi.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA SECVNDA

Diomedis & Glauci permutatio. I

Quæ refertur apud Homerum Diomedis & Glauci permutatio, in prouerbium abiit, quoties inæqualem commutationem significamus, hoc est, deteriora pro melioribus reddita, χρύσεα χαλκείων, id est, aurea pro æreis. Nam libro Iliados sexto, poeta Glaucum quempiam inducit, Hippolochi filium, Lyciorum ducem, iactantiusculum & ostentatorem, magis quàm pugnacem. Contra Diomedem uafrum callidumq;. Hi duo congrediuntur μονομαχησόμενοι, id est, singulari certamine inter se dimicaturi. At Glaucus rogatus à Diomede, quis nam hominum aut deorum esset, longa oratione natalium suorum

seriem

seriem exposuit, patriam Lyciam, ciuitatem Ephyram indicauit. Mox Diomedes, utpote Græcus, hominis barbari stuporem ex orationis arrogantia intelligens, illudendum magis ratus quàm occidendum, respondit suis maioribus cum illius progenitoribus uetus hospitium ac necessitudinem intercessisse, muneraq; hospitalia, quæ xenia uocant, inter ipsos ultro citroq; data. Iamq; defixa humi lancea, cœpit hortari, ut omissa pugna, maiorum suorum amicitiam inter ipsos renouarent, alterq; alteri in Lycia, alter in Argo hospitem præstaret, simulatq; incolumes in patriā redissent. Interim si quando forte fortuna occurrissent, armis inuicem abstinerent, inter se duntaxat religionem hospitii custodientes, in reliquos nihilominus iure belli usuri, Tum ne id uideamur, inquit, proditione magis; quàm hospitii obseruantia facere, arma inter nos permutemus, quo reliquus exercitus intelligat, nos maiorum necessitudine deuinctos esse. Quibus dictis, uterque ex equo desiliit, datis dextris, ac fide pacta, ueluti fœdus quoddam hospitii sanxerunt, permutatis armis, sed admodum inæqualibus.

ἔνθ' αὖτε γλαύκῳ, inquit Homerus, κρονίδης φρένας ἐξέλετο ζεὺς,
ὃς πρὸς τυδείδην διομήδεα τεύχε' ἄμειβε
χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. id est,
Iuppiter hic stupidum spoliauit pectore Glaucum,
Qui cum Tytide mutarit protinus arma, &
Aurea donarit, sibi reddenti ærea, centum
Bubus emenda daret demens, pro uilibus, atq;
Quæ uix esse nouem dicas redimenda iuuencis.

Vsurpatum est adagium passim à laudatissimis autoribus. Plato in Phædro faciens Socratem Alcibiadi suo more respondentem, quòd lucri cupidus formam corporis, forma mentis meliore cõmutare uellet, καὶ τῷ ὄντι χρύσεα χαλκείων διαμείβεσθαι νοεῖς, id est, & cum iis quæ uere aurea sunt æreis commutare cogitas. Quanquam interpres pro æreis, uertit aurichalcum. Item Aristoteles quinto moralium libro de iustitia, Qui uero dat sua, quemadmodum Diomedi arma sua dedit Glaucus, ut dicit Homerus, χρύσεα χαλκείων, & reliqua. Plutarchus aduersus Stoicos scribens, eleganter huc torquet, ut dicat, non admodum iniquam fuisse permutationem Glauci, propterea quòd arma ferrea non minus usui sint pugnaturis, quàm aurea, sed qui corporis ualetudinem anteponit honesto, aut uirtutem reliquit ob bonam corporis ualetudinem, is uere permutat χρύσεα χαλκείων. Cicero in Epistolis ad Atticum libro sexto, Habes ad omnia non, ut postulasti, χρύσεα χαλκείων sed paria, paribus respondimus. Vtrunque prouerbium esse significat Cicero, par pari, de æquali pensatione χρύσεα χαλκείων, de inæquali commutatione. Plinius iunior in epistola ad Flaccum: Recipies epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Martialis in epigrammatis,

Tam stupidus nunquam nec tu puto Glauce fuisti,
χρύσεα donanti, χάλκεα qui dederas.

A. Gellius Noctium Atticarum libro secundo, Cæcilianam translationem, cum ipso Menādro, quē uerterat, componens atq; expendens, ostendensq; quantum à Græcanica uenustate degeneret: Diomedis, inquit, hercle arma & Glauci, non dispari magis pretio æstimata sunt. Fit huius adagii mētio etiam in procemio Pandectarum iuris Cæsarei, his quidem uerbis, Nostris temporibus talis legum inuenta est permutatio, qualem apud Homerum patrem omnis uirtutis, Glaucus & Diomedes inter se faciunt, dissimilia permutantes. Hactenus Iustinianus, homo, ut ingenue dicam, nimium φίλαυτος, sibiq; plus æquo placens, qui centones illos suos, & inæquales legum rapsodias, tot eruditissimorum uirorum integris uoluminibus prætulerit. Iam uero nihil quidem admiror, sed maximopere me pudet, haud scio cuius interpretis in eum locum cõmenti. Quid enim mirum, si hoc ignoratum est ab iis, qui semel uniuersam contemnunt antiquitatem? Cæterū pudenda est uel ipsi iuris professioni plusquam scurrilis impudentia, in eo, qui iuris interpretem profiteatur, nõ uereri in re prorsus ignota, fabulā insulsissimā nõ ex autoribus, sed è somniis adferre. Maxime autē & pudet, & miror inueniri doctores, qui nugamentū, nõ dicam tā indoctū, sed tam absurdū, in publicis scholis perinde quasi præclarū inuentū serio doceant, nec uel illud animaduertāt, figmentū minime cõuenire cū uerbis Iustiniani. Nam ille significat pro relictis inutilibus, ac fastidiēdis uoluminibus, recepta tum meliora, tum breuiora, hoc est, permutationem factam uehementer inæqualem. Iste quisquis fuit, fabulam commentus est, æqualia permutantium, nimirum utroq; donante, quod superaret, recipiente cuius egebat. Ergo conueniet uti, quoties officium aut munus longe impari munere pensatur, aut contra. Aut quoties aliquis rem pecuniariam auxit, sed dispendio famæ: magistratum assecutus est, sed iactura bonæ mentis: lautam fortunam reperit, sed amisit animi tranquillitatem. Admissus est in amicitiam principis, sed excidit ab amicitia Christi.

Multæ regum aures atq; oculi. II

ὦτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέων πολλοί, id est, Aures atq; oculi regum multi, quod per exploratores obseruent, quid quisq; dicat faciatúe. Idem refertur à Luciano in libello, cui titulus, De mercede seruientibus, ac rursus, aduersus ineruditum. Eiusdem meminit & Aristoteles in tertio Politicorú. Hoc genus homines Græci uocant ὠτακουστάς, quos primus Darius minor adhibuit, sibi diffisus, Dionysius Syracusanus addidit προσαγωγίδας, id est, exploratores, autore Plutarcho. Allegoria ide ducta est, quod regibus quamplures ubiq; sunt exploratores, atq; ob id oculi regum dicuntur, complures auscultatores, quibus uelut auribus utuntur. Neq; desunt manus & pedes quamplurimi, fortassis ne uentres quidem. Vide cuiusmodi portentum sit tyrannus, & quàm formidandum, tot oculis, iisq; emissitiis, tot auribus, iisq; tam asininis ac longis, tot manibus, tot pedibus, tot uentribus, ne reliqua parum honesta commemorem, instructum. Aristophanes in Acharnensibus, Pseudartabani, regis oculum appellat, quod per eum cognosceret quid ageretur. Aliter autem Andromache apud Euripidem, filium uitæ oculum uocat:

εἷς παῖς ὅδ᾽ ἦν μοι λοιπὸς ὀφθαλμὸς βίου. id est, Erat relictus gnatus hic mihi unicus Vitæ oculus.

Propterea quòd unicú esset in uita oblectamentum. Ná oculo nihil charius. Vnde, quos adamamus, oculos uocamus.

Longæ regum manus. III

Quod ab Ouidio scriptum est: An nescis longas regibus esse manus? etiam uulgo in ore est. A regibus cauendum, quod eis prælonga sint brachia. Nimirum, quod per suos, quibus brachiorum uice utuntur, possint etiam procul dissitos affligere. Potest & ad tempus referri, quod reges etiam si diutius dissimulent, soleant tamé aliquando pœnam sumere de iis, quibus infensi fuerint, uel Homero teste apud quem Iliados α. Calchas ad hunc loquitur modum.

κρείσσων γὰρ βασιλεύς, ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ. Rex deus est, quoties succensuit inferiori.
εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ Quanq̃ etenim in præsens feruentem cócoquit irá,
ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ. Post odit tamé, usq; odiú dum expleuerit ultus.

Clauum clauo pellere. IIII

Ἥλῳ τὸν ἧλον ἐκκρούειν, id est, Clauum clauo pellere. καὶ πάσσαλον πασσάλῳ ἐξέκρουσας, id est, paxillum paxillo pepulisti, id est, malum alio malo depulisti. Lucianus in Philopseude, καὶ ἥλῳ φασὶν ἐκκρούεις τὸν ἧλον, id est: Et clauo, quod aiunt, extundis clauum. Idem in Apologia: δέδοικα μὴ πρὸς τῇ ἐπιφερομένῃ κατηγορίᾳ κολακείας αἰτίαν προσλαβὼν κατὰ δὲ ἐοικέναι, ἥλῳ φασὶν ἐκκρούειν τὸν ἧλον, τῷ μείζονι τὸν σμικρότερον, id est: Vereor ne si ad intentatum crimen, etiam adulationis accusationem adiunxero, clauum, quod aiunt, clauo pellere uidear, maiore minorem. Aristoteles lib. Politicorum quinto capenultimo scribit, tyrannis amicos esse uiros improbos, & adulatores. Nam hos demum illis utiles esse, quippe malos ad mala. καὶ χρήσιμοι οἱ πονηροὶ εἰς τὰ πονηρά· ἥλῳ γὰρ ὁ ἧλος, ὥσπερ ἡ παροιμία, id est, Clauus enim clauo, subaudi truditur, ut habet prouerbium. Synesius ad Olympium: λυποῦσι τὴν ἐκκλησίαν ἀλλότριοι πονηροί, ἐλαῦνε κατ᾽ αὐτῶν. πάσσαλοι γὰρ πασσάλους ἐκκρούοντες. id est, Ecclesiam uexant externi improbi, illos inuade. Nam paxilli paxillos excutiunt. D. Hieronymus ad Rusticum monachum: Philosophi seculi, inquit, solent amorem ueterem amore nouo, quasi clauum clauo pellere. M. Tullius Tusculanarum quæstionum libro quarto. Loci deniq; mutatione tanquam ægroti non conualescentes sæpe curandus est, etiam nouo quodam amore ueterem amorem, tanquam clauum clauo eiiciendum putant. Iulius Pollux in nono libro scribit, adagium esse natum à lusu quodam, qui κυνδαλισμὸς uocetur, quo paxillum argillosæ terræ infixum, altero impacto paxillo excutiebant. Citatq; senarium hunc prouerbialem:

ἥλῳ τὸν ἧλον, πασσάλῳ τὸν πάσσαλον. id est, Clauumq; clauo perticamq; pertica.

Locus igitur adagio, non modo cum uitium uitio, malum malo, dolum dolo, uim ui, audaciam audacia, maledicentiam maledicentia retundimus: uerumetiam quoties rem utcunque molestam, diuersa molestia profligamus: ut cum libidinum incitamenta, laboribus obruimus: curam amoris aliis maioribus curis domamus. Eusebius in Hieroclem, δαίμονας γὰρ ἀπελαύνει ἄλλον ἄλλῳ ὥς φασι δαίμονι, id est, Dæmones enim abigit, alium alio, quemadmodum aiunt, dæmone, mirum ni alludens ad hoc prouerbium. Nec abhorret his ille Publii Mimus:

Nunquam periculum sine periclo uincitur.

Malo nodo malus quærendus cuneus. V

Ad hanc sententiam alludit & illud: Malo nodo malus est quærendus cuneus. Ita diuus Hieronymus ad Oceanum: Interim iuxta uulgare prouerbium, malo arboris nodo malus cuneus requirendus est. Eo licebit uti, quoties malum simili malitia retundimus. Sumptum à sectoribus roborum, qui siquando durior in ligno nodus inciderit, nolunt in eo periclitari securim, uerum cuneum quempiam durum magis, quàm bonum inferunt. Congruit huic illud Sophoclis apud Plutarchum οὐ τῷ τοῦδε τῆς δυσνοίας

πικρὰν χολὴν κλύζουσι φαρμάκῳ πικρῷ, id est, Remedio amaro bilem amaram diluunt.

Malum malo medicari. VI

Τὸ κακὸν κακῷ θεραπεύειν, id est, Malum malo medicari. Est malum aliud alio malo tollere. Sophocles in Aiace Mastigophoro:

εὔφημα φώνει, μὴ κακὸν κακῷ διδοὺς / Bene ominata loquere, ne malum malo
ἄκος, πλέον τὸ πῆμα τῆς ἄτης τίθει. id est, / Medicans, & hancce noxam adaugeas tibi.

Dehortatur Aiacem Tecmessa, ne malo insaniæ addat alterum maius malum, spontaneam cædem sui. Et Herodotus in Thalia, μὴ τὸ κακὸν τῷ κακῷ ἰῶ id est, Ne malo medearis malo.

Morbum morbo addere. VII

Morbum morbo addere, id est, conduplicare malum. Euripides in Alcestide:

μὴ νοσοῦντί μοι νόσον / Ne tu mihi morbo laboranti alterum
προσθῇς. ἅλις γὰρ συμφορᾷ βαρύνομαι. id est, / Appone morbum, nam sat hoc premor malo.

Eiusdem figuræ est Homericum illud Iliados ε.

μή πού τις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται. id est,
Vulneri uti nequis uulnus tibi forsitan addat. Sophocles item:
Αὐτή γ' ἔπαισας ὧδε νόσῳ νόσον. id est, Morbo quidem morbum addidisti tu alterum.

Non alienum est ab hac forma, quod est apud Homerum Iliados η. αἰνόθεν αἰνῶς, cum indicamus acerbis addi acerbiora. Sic enim ibi loquitur Menelaus.

ἦ μὴν δὴ λώβη τάδε γ' ἔσσεται αἰνόθεν. αἰνῶς id est, Dedecori res ista profecto dedecus addit.

Ignem igni ne addas. VIII

Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, id est, Ne incendium incendio addas. Vsurpatur à Platone. Sensus liquet. Ne calamitatem adiungas calamitati, ne cõmotum magis etiam cõmoueas. Diogenianus putat, à carbonario quodam esse natum, qui inualescente incendio conflagrarit, clamãs interim, μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ. Plato libro De legibus secundo, uetat, ne pueri ad annum usq; duodeuigesimum uinum bibãt, ne si uini calor accesserit ad feruorem ætatis, ignem igni suggerere uideantur. Item Plutarchus in Præceptis coniugalibus. μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ γένηται id est, Ne ignis ad ignem accedat. Vtitur idem cum aliis aliquot locis, tum in præceptis De ualetudine, ἵνα οὖν μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, ὥς φασι, πλησμονή τις ἐπὶ πλησμονῇ, καὶ ἄκρατος ἐπὶ ἀκράτῳ γένηται, id est, Vt ne igitur ignis ad ignem, quemadmodum prouerbio dicitur, expletio ad expletionem, merum ad merum addatur.

Oleum camino addere. IX

Affinem huic habet sententiam: Oleum camino addere, pro eo, quod est, malo fomentum, ac uelut alimoniam suppeditare, quo magis ac magis augescat. Horatius in Satyris,
Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino. id est,
Adde maioris insaniæ materiam. Vsurpat hoc diuus Hieronymus ad Eustochium: Vinum & adolescentia duplex est incendium uoluptatis. Quod oleum flammæ adiicimus?

Oleo incendium restinguere. X

Ἐλαίῳ πῦρ σβεννύεις, id est, Oleo restinguis incendiũ, dici solitum, ubi quis ea admouet remedia, quæ malum magis ac magis exacerbent. Veluti siquis animi tristitiam fœdis uoluptatibus obruere conetur. Aut siquis offensum, iurgiis & conuiciis uelit placere. Quod si dicatur ἐρωτικῶς, nihil differet à proximo. Huc respexit Lucianus in Timone, cum ait: Si quem aspexerit incendio conflagranté, pice atq; oleo se uelle restinguere.

Vlulas Athenas. XI

Γλαῦκας ἐς Ἀθήνας, id est, Vlulas Athenas: subaudiendum, portas, aut mittis. Conueniet in stultos negociatores, qui merces eò comportant, ubi per se magis abundant, ut siquis in Ægyptum frumentum, in Ciliciam crocum inuehat. Venustius fiet, si metaphora ad res animi transferatur, ut siquis doceat doctiorem, carmina mittat poetæ, consilium det homini consultissimo. Cicero ad Torquatũ, Sed rursus γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, qui hæc ad te. Idem ad fratrem: Et tibi uersus, quos rogas, hoc est, Athenas noctuam mittam. Aristophanes ὄρνισι,
Τί φῄς, τίς γλαῦκ' Ἀθήναζ' ἤγαγε; id est,
Quid ais? quis, oro, uehit Athenas noctuam? Vsurpat idem atq; exponit Lucianus in Epistola ad Nigrinum. Porrò paroemia ide fluxit, quòd noctua in Attica plurima est ei regioni quasi peculiaris. Fertur autem uersari in Laureo Atticæ loco, ubi auri metalla sunt: unde & Laureoticæ noctuæ uocantur. Hæc Auis Atheniensium populo quondam erat gratissima, ac Mineruæ sacra habebatur, propter oculos cæsios, quibus etiam in tenebris perspicit, quæ uulgus auium non uidet. Vnde & auspicata consiliis credebatur, id quod indicat prouerbium, γλαῦξ ἵπταται, id est, noctua uolat. Dictum est & illud de Minerua, quòd Atheniensium male consulta, in bonum exitum uerteret. Dæmon aũt apud Aristophanes interpreté existimat, nõ ob id solum dici, noctuas Athenas, quòd Athenis noctuarum sit copia, sed quòd in nummis etiam tum aureis, tum argenteis Atheniensium no-

ctua insculpi soleat, una cum facie Mineruæ. Porrò numus is appellabatur τετράδραχμον, id est, quatuor drachmarum, cum antea soliti fuissent uti nomismatibus didrachmis, quorum insigne erat bos, unde etiam natum est prouerbium illud, Bos in lingua. Sũt qui tradunt apud eosdẽ fuisse triobolum, quod & hemidrachmium appellãt. Nam drachma senos obolos cõtinet. Trioboli nomisma ex una parte Iouis effigiem habebat, ex altera noctuæ. Proinde absurdum uidebatur noctuã Athenas deportare, cum illic passim omnia noctuis abundarent. De nomismate Atheniẽsi testatur & Plutarchus in uita Lysandri, cum de seruo meminit, qui domini sui furtum αἰνιγματικῶς indicans ait multas sub tegulis cubare noctuas, ostendens illic abditas pecunias, noctuis insignitas.

Memorem mones, doctum doces, & similia. XII

Identidem in Plautinis ac Terentianis comoediis occurrit: Memorem mones, & doctum doces. Idem pollet Græcanicum illud. λαλεῖς πρὸς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην id est, Loqueris ei, qui ipse rem calleat, καὶ εἰδότι λέγεις id est, Scienti narras. Plato in Hippia maiore, εἰδότι μὲν ἐρεῖς ὦ Σώκρατες, id est, Hæc scienti Socrates narrabis. Euripides in Hecuba:

οὐ καινὸν εἶπας, εἰδόσιν δ' ὠνείδισας id est, Dixti nouum nil, sed probe scientibus
Hæc opprobasti. Homerus cum aliâs aliquoties, tum Odysseæ ρ.
γινώσκω, φρονέω, τάγε δὴ νοέοντι κελεύεις id est, Et noui, & teneo, iam narras ista scienti.
Idem Iliados ψ. de Nestore admonente filium,
μυθεῖτ' εἰς ἀγαθὰ φρονέων, νοέοντι καὶ αὐτῷ id est,
Dixit amico animo, licet hæc per se sapienti

M. Tullius lib. Episto. ad Atticum nono: Mirandum enim in modum Cn. noster Syllani regni similitudinem concupiuit, εἰδότι λέγω.

Si crebro iacias, aliud aliâs feceris. XIII

Crebro iaciens. a. a. i

Aristoteles in libello De diuinatione quæ fit ex insomniis, uersum huiusmodi prouerbialem citat:
Si crebro iacias, aliud aliâs feceris.
Quo significatum est oportere rem sæpius tentare, neq; defatigari protinus, siquando parum ex animi sententia ceciderit. Futurum enim, ut iterum atq; iterum periclitanti, felicius aliquando cadat. Aristotelis uerba sunt hæc: ὥσπερ μὲν καὶ λέγεται. ἂν πολλὰ βάλλῃς, ἄλλοτ' ἀλλοῖον βαλεῖς. Agit autem de insomniis melancholicorum, in quibus non existimat esse diuinationem ullam, tametsi fit nonnunquam, ut quidam euentus somniis illorum respondeant: Sed non esse mirandum, cum uitio naturæ plurima ac uaria somnient, aliquando existere συμπτώματα, id est, casus, qui forte pariter sic eueniant, ut est ab illis somniatum. Themistius hunc locum sic circumloquitur, interprete Barbaro, nam Græcus codex ad manum non erat. Nam qui totum diem iaculantur, aliquando collimãt, & præmium capiunt. Vetus adagium est: Si sæpe iactaueris, aliquando Venerem iacies. Sũt qui putent, nec id mea quidem sententia absurde, metaphoram à sagittariis, non ab aleatoribus esse ductã. Nam & hoc significat βάλλειν. Subesse uero argutiã in eo uerbo, quod in priore parte significat mittere sagittam, in posteriore ferire. Fit autem, ut qui crebrius iaculentur, uel fortuito aliquando scopum attingant. Tametsi M. Tullius libro De diuinatione secundo, de symptomatis agẽs, de quibus modo dictum est à nobis, ad utrunq; refert metaphoram. Quis est enim, inquit, qui totum diem iaculans non aliquando collimet? Totas noctes somniamus, neq; ulla ferè est, qua non dormiamus, & miramur aliquando id quod somniamus euadere? Quid est tam incertum, quàm talorum iactus? Tamen nemo est, quin sæpe iactans, Venerem iaciat aliquando, nonnunquam etiam iterum ac tertium. Porrò Veneris iactum in hoc lusus genere fuisse quondã felicissimum, palàm arguit apud Suetonium Octauius Augustus in epistola quadam ad Tiberium: Inter coenam, inquit, lusimus γεροντικῶς & heri & hodie. Talis enim iactatis, ut quisq; canem aut seniorem miserat, in singulos talos, singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat uniuersos, qui Venerem iecerat. Hactenus Augustus. Quadrabit & in eos, qui casu, non arte quippiam assequuntur. Extat & hodie uulgo iocus prouerbialis in cæcum, qui cornicem iaculo fixerit.

Malum consilium. XIIII

Malum consilium consultori pessimum.
Senarius est prouerbialis in eos, in quorum caput recidit, quod aliis perperam consuluerunt. Siquidem, ut dicunt Græci, ἱερὸν ἡ συμβουλή, id est, Sacra quædam res est consilium. Atq; ut est libenter accipiendum cum res postulat, ita est religiose citraq; fraudem dandum, siquis egeat. Alioqui non defuturum est numen aliquod, quod poenas repetat ab eo, qui rem sacram ac diuinam perfidia uiolarit. A. Gellius Noctium Atticarum lib. quarto, cap. quinto, putat adagium hoc ex historia quadam natum, eamq; ex annalibus Maximi, narrationibusq; Verrii Flacci refert ad hunc modum. Statua Romæ in comitio posita Horatii Coclitis uiri fortissimi de coelo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendũ, aruspices ex Hetruria acciti, inimico atq; hostili in populum Romanum animo, instituerant eam

rem contrariis religionibus procurare: atque illam statuam suaserunt in inferiorē locum perperam transponi, quem sol oppositu circum undique aliarum ædium nunquam illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populum, proditiq; sunt. Et cum de perfidia confessi essent necati. Constitutq; eā statuam perinde, ut ueræ rationes post compertæ monebant, in locum editum subducendam: atq; ita in area Vulcani, sublimiore loco statuēdam. Eaq; res bene & prospere reip. cessit. Tūc igitur quòd in Hetruscos aruspices aiaduersum uindicatumq; fuerat, uersus hic scite factus, cantatusq; à pueris, urbe tota fertur. Malum consilium, consultori pessimum est.

Hactenus quidem Gellius. Porrò Valerius Maximus libro septimo, rem quandam haud dissimilem memorat de Papyrio Cursore: qui cum consul Aquiloniam obsideret, uelletq; prælium committere cum hostibus, nisi siquid auspicia refragarentur, ac consultus pullarius suaderet uti committeret, cum aues infausta nunciassent, re cognita, pullarium in prima acie constituit. Is primo tractus telo uiolatam religionem expiauit. Meminit huius rei T. Liuius decadis primæ libro decimo. Nec dissimile est quod refert Socrates in historia tripartita. Eutropius Eunuchus, dum studet in quosdam, qui ad templum confugerant, animaduertere, persuasit Imperatori ut ferretur lex, qua templi religio nulli prodesset nocenti. Lata lege factum est, ut Eutropius cum offendisset Cæsarem, confugeret sub altare, unde protractus capite plexus est, suo ipsius consilio perditus. Vergilius tacite notauit paroemiam in Aeneidos duodecimo lib. cum ait:

Cadit ipse Tolumnius augur,
Primus in aduersos telum qui torserat hostes.

M. Varro lib. de re rust. iii. cap. i. palàm citat adagium his uerbis: Opinor, inquam, nō solum quod dicitur, Malum consilium consultori esse pessimum, sed etiam bonum consilium, ei, qui consuluit, & qui consulitur, bonum habendum. Sophocles in Electra:

βουλῆς γὰρ οὐδὲν ἐστιν ἔχθιον κακῆς, id est, Res nulla consilio nocentior malo,

noxam ad eum referens, cui consilium datur. Apparet autem senarium hunc Latinum, id quod & Gellius admonuit, de Græcis illis Hesiodi uersibus expressum esse, qui leguntur in opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι:

οἷ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων. Ipse sibi nocet is, alium qui lædere quærit.
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη. id est, Consultum male consultori pessima res est.

Plutarchus in cōmentario De audiendis poetis, existimat huius uersiculi eandem esse sententiam, quæ sit dogmatis Platonis in Gorgia: ubi Socrates dicit, peius iniuriam facere, q̄ iniuriam pati, & dānosius esse malo afficere, quàm affici. Atq; adeo totidem ferè uerbis inuenitur hæc sententia apud Ecclesiasticum Hebræum autorem, capite uigesimoseptimo: Facienti nequissimum consilium, super ipsum deuoluetur. Extat in hanc sententiam & Apologus Græcus non inuenustus, nec omnino indignus quem his commentariis adiungamus. Leonem ob senectam ægrotantem, & ea causa suo in lustro continentem sese, cætera quidem animantia officii gratia uisebant regem suum, extepta uulpe. Proinde lupus nactus opportunitatem, accusauit uulpem apud Leoné læsæ maiestatis, quæ pro nihilo haberet eum, penes quem rerum erat summa, nec ob contemptū ad uisendum accessisset, atq; interea interuenit in lupi fabula uulpes, & extremam sermonis partem audiuit. Itaq; leo conspecta uulpe, protinus aduersus eam infremuit. At illa postulato ad purgandum se se spatio, & quis, inquit, omnium qui huc conuenerunt, tantum tibi profuit, quantum ego, quæ quoquo uersum circumcursitaui, tibiq; morbi remediū à medicis reperi. Cūq; leo protinus edixisset, ut remediū aperiret: Si uiuū, inquit, lupū excories, & illius pellé indutus, cōualesces. Leo credulus, continuo lupū iussit, & interemit. Quo extincto: risit astuta uulpes, calumniatoris malū consiliū in ipsius recidisse caput. Carmen autem refertur à Plutarcho, & hunc in modum:

Ος ἄλλῳ κακὰ τεύχει, ἑῷ κακὸν ἥπατι τεύχει. id est,
Damna parans aliis, proprio parat epati damna.

Suum cuiq; pulchrum. XV

Prouerbialis sententia: Suum cuiq; pulchrum, in eos, quibus sua, qualiacunq; sunt, tamen studio quodam magis quàm iudicio placent. Est autem à communi mortalium ingenio sumpta, quibus usq; insita est illa φιλαυτία, id est, amor sui, ut neminem tam modestum, tam attētum, tam oculatum inuenias, quin in propriis æstimandis, quadam animi propensione corruptus cæcutiat atq; hallucinetur. Et quem unquam uidimus in tam barbara regione natum, cui sua patria non uel optima uideatur? Quæ gens tam effera, tam horrida lingua, quæ non alias præ sua contemnat? Quæ tam ferina corporis specie, quæ sibi nō appareat formosissima? Proinde uere scripsit Aristoteles lib. Rhetoricorum secundo: ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν, οἷον ἔργα, λόγους· διὸ καὶ φιλοκόλακες ὡς ἐπιτοπολὺ, id est, Quoniam autem omnes sui sunt amantes, & sua cuiq; iucunda esse necessum est, ut facta dictaq;: idcirco plerunque etiam assentatoribus gaudent. Id tametsi

omnibus in rebus generaliter uerum est, ut sit, queadmodum ait Horatius, Cæcus amor sui: tamen in artifices, atq; ex his potissimum in poetas, ad hæc in amantes præcipue quadrare uidetur. Etenim rectissime scripsit Aristoteles quarto Moralium libro: Suo quenq; artificem opere impense delectari, non aliter, quàm rebus quibusdam ex sese prognatis. Neq; secus adamant sua carmina poetæ, q̃ parentes liberos. Est enim artificis opus, quasi quidam ingenii foetus, de quo Socrates ait rectius iudicare obstetricem, q̃ matrem ipsam. Sponsis item amantibus mos est, suam cuiq; sponsam certatim extollere. Cuius rei sat magnum exemplum extat de Tarquiniis adulescentibus. Vnde & hodie uulgo scite dicunt: Nullum reperiri deformem amasium. Propterea quòd amanti uel non pulchra, pulcherrima uideantur. Quam sententiam eleganter extulit Theocritus in Ecloga sexta,

Ἦ γὰρ ἔρωτι,
Πολλάκις ὦ Πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ, καλὰ πέφανται. id est,
Etenim haud raro Polypheme,
Quæ minime sunt pulchra, ea pulchra uidentur amori.

Plato prouerbium extulit in Lyside, sed inuerse, κινδυνεύει, inquit, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι, id est, Periculum est ne iuxta uetus adagium, amicum sit, quod pulchrum est. Quasi non ideo pulchrum haberi debeat aliquid, quod sit amicum, sed ideo oporteat esse amicum quod sit pulchrũ. Huc pertinet & illud, quod scribit M. Tullius libro De finibus quinto: Suo enim quisq; studio maxime ducitur. Et rursum in primo Officiorum: Quorum uterq; suo studio delectatus contempsit alterum. Quanquam hoc uenia dignum, hactenus communem illam φιλαυτίαν ualere, ut suis quisq; liberis, suis artibus, suo instituto, suis inuentis, suæ patriæ paulo impensius faueat, nisi eousq; cæcitatis nos rapiat, ut & uirtutes alienas calumniemur, & nostris blãdiamur uitiis, eaq; uirtutum nomine donemus. Ac sibi quisq; sit, quod sibi fuit Suffenus Catullianus, aut Meuius Horatianus. Quod uitii Flaccus in Epistolis notans: Dũ mala, inquit, delectent mea me, uel deniq; fallant. Atq; hoc loco Porphyrio indicat Horatiũ respicere uulgatã sententiã, quòd homines suis malis non solũ non doleant, uerum etiam delectentur. Eaq; de re Græcum adagium esse celebratũ, uerũ id adagium uitio librariorũ desideratur in scriptura. Eodem pertinet, quod alibi dixit Horatius:

Turpia decipiunt cæcum uitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant, uelut Balbinum polypus Agnæ.

Balbinum polypus agnę delectat

Nam Balbino stulto amanti, etiam polypus Agnæ amicæ, suaue quiddam olere uidebatur. Est autẽ polypus uitium narium graue olentium, itidem ut hircos alarum. Vnde & polyposos & hircosos dicimus. M. Tullius ad Atticum libro decimoquarto: Accipe, inquit, à me mi Attice καθολικὸν θεώρημα earum rerum in quibus exercitati sumus satis. Nemo unquam, neq; poeta neque orator fuit, qui quenquam meliorem se arbitraretur. Hoc etiam malis cõtingit. Quid tu Bruto putas ingenioso & & erudito, de quo etiam experti sumus? Nuper in edicto scripseram rogatu tuo. Meum mihi placebat, illi suum. Quinetiam cum ipsius precibus adductus penè scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud quod mihi placeret, non probari. Quare sinamus, quæso, quenq; sibi scribere. Suam cuiq; sponsam, mihi meam: Suum cuiq; amorem, mihi meum. Non scite. Hoc enim Attilius poeta durissimus. Hactenus Cicero. Cuius ex uerbis apparet hos duos uersiculos, Suam cuiq;, & cætera, ex Attiliana quapiam fabula sumptos esse. Idem Tullius libro Tusculanarum quæst. quinto: Musicorum uero perstudiosum accepimus, poetam etiam Tragicum, quàm bonũ, nihil ad rem. In hoc genere nescio quo pacto magis quàm in aliis suum cuiq; pulchrum est. Adhuc neminem cognoui poetam, & mihi fuit cũ Aquinio amicitia, qui sibi non optimus uideretur. Sic se res habet. Te tua, me delectant mea. Eandem sententiam Plautus in Sticho, diuersis uerbis, sed nimis quàm eleganter extulit. Suus, inquit, rex reginæ placet, Sua cuiq; sponsa sponso. Huc referendum & Theocriticum illud,

Suus rex reginę placet

καὶ γάρ θην οὐκ εἶδος ἔχω κακὸν, ὥς με λέγοντι. id est,
Nec mihi forma profecto mala est, si uera loquuntur.

Id imitans Maro:

Nec sum adeo informis, nuper me in littore uidi
Cum placidum uentis staret mare.

Apertius allusit ad adagium Flaccus, in epistola quadam:

Iouis auribus ista
Seruas, fidis enim manare poetica mella
Te solum, tibi pulcher.

Sibi pulcher

Tibi pulcher dixit, pro tibi ipsi placens. Non dissidet ab hac forma, quod diuus Augustinus cum aliis aliquot locis, tum in epistola .xlviii. adducit ex Tychonio quodã. Quod uolumus, sanctum est. Est autem hemistichium carminis heroici. Quod dictum utinam non perinde locum haberet in

moribus eorum, qui hodie sibi arrogantius uindicant pietatem q̃ unquam fecerint Pharisæi, qui cum uitiis nec ferendis nec nominandis madeant, miro tamen supercilio debacchantur in uitam alienã.

Patriæ fumus, igni alieno luculentior. XVI

Prouerbii faciem habet, atq; ad eandem pertinet sententiam, quod eleganter scripsit Lucianus in Encomio patriæ: καὶ ὁ τῆς πατρίδος αὐτῷ καπνὸς λαμπρότερος ὀφθήσεται τοῦ παρ' ἄλλοις πυρός id est, Ac patriæ fumus luculentior homini uidetur, q̃ ignis alibi. Philostratus in Ariadne: ὁ Θησεὺς δὲ ἐρᾷ μὲν, ἀλλὰ τοῦ τῶν Ἀθηνῶν καπνοῦ, Ἀριάδνην δὲ οὐδὲ εἶδεν ἔτι, οὐδὲ ἔγνω ποτέ. id est, Theseus uero amat quidem, sed Athenarum fumum. Nam Ariadnen neq; uidit adhuc, neq; etiamdum cognouit. Apud Homerum, terræ natalis fumum Vlysses optat uidere surgentem, unde & ductum prouerbium. Sic enim legitur Odysseæ A.

ἱέμενος τὸν καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι, ἧς γαίης. id est,
Exoptans oculis surgentem cernere fumum Natalis terræ.

Viua uox. XVII

Viua uox olim dicebatur, non scripta, sed ab ipso pronunciantis ore percepta, quasi uiuida, atq; efficax. Nam uiua nonnunquam dicuntur, quæ natiua sunt, non factitia. Vt uiuo de marmore, & uiuoq; sedilia saxo. Inest autem rebus natiuis nescio quid gratiæ genuinæ, quod ars nulla queat imitatione consequi. Porrò scriptura uox quæpiam est, sed quasi factitia, ueræq; uocis utcunq; imitatrix. Deest actus, motusq;, hoc est, uita. Siquidem actio, ut autor Fabius, orationis quasi uita est. Rerum inuentio, ossium instar est: ordo neruos imitatur: elocutio carnem, cutem, coloremq;. Memoria spiritus uice fungitur: quibus omnibus accedit pronunciatio, uelut motus quidam uitalis. Nullum enim certius argumentum uitæ, q̃ motus. Vnde & flumina uiua dicuntur, & argentum uiuum. Contra mortua, quæ torpent, languentq;. Cicero libro Tusculanarum quæstionum secundo: Licet enim satis exemplorum ad imitandum ex lectione suppeditet, tamen uiua illa, ut dicitur, uox alit plenius, præcipueq; præceptoris. Idem ad Atticum libro secundo: Vbi sunt nũc qui aiunt ζώσης φωνῆς. Quãto magis uidi ex tuis literis, q̃ ex illius sermone, quid ageretur. Porrò quod Cicero protulit abruptũ ac mutilum, hoc quidam supplerunt de suo, ad hunc modum: ζώσης φωνῆς μεῖζον οὐδὲν εἶναι. Plinius Iunior in epistola quadam ad Nepotem: Præterea magis, ut uulgo dicitur, uiua uox afficit. Nam licet acriora sint quæ legas, altius tamen in animo sedent quæ pronunciatio, uultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit. Seneca epistola quinta: Plus tamen tibi & uiua uox & cõuictus q̃ oratio proderit. Diuus Hieronymus in præfatione generali: Habet nescio quid latẽtis energiæ uiua uox, & in aures discipuli de doctoris ore trãsfusa, fortius sonat. Hactenus ille. Vnde celebratum illud Aeschinis de Demosthene, τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου ἠκούσατε, id est, Quid autem, si ipsam audissetis belluam? Et illud: In scriptis Demosthenis, magnam Demosthenis partem abesse.

Muti magistri. XVIII

Quod modo retulimus, usurpauit & A. Gellius: atq; huic alterum quoddam diuersum adiecit: Quoniam, inquit, uocis, ut dicitur, uiuæ penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerem. Mutos magistros libros sentiens, qui loquuntur quidem nobis, ut apud Platonem ait Socrates, sed dubitanti non satis commode respondent. Nec illepide profecto literæ, muti uocantur præceptores. Propterea quòd mutorum est non uoce, sed nutibus, signisq; loqui. Identidem & libri, notulis quibusdam, & significantibus figuris nobiscum fabulantur. Quemadmodum enim uoces, sensorum animi, uelut εἴδωλα quæpiam sunt, autore Aristotele, sic literarum figuræ, uocum simulachra quædam recte dicuntur. Neq; mirandum, siquidem ἀρχέτυπον illud pectoris exemplar efficacius repræsentat, ac transfundit affectus animi, q̃ alterum illud, quod non rem ipsam, sed imitationem imitatur. Neque illud temere quæri solet à multis, utrum sit ad eruditionem comparandam conducibilius, ζώσῃ φωνῇ χρῆσθαι, ἢ τοῖς ἀφώνοις διδασκάλοις, hoc est: plus'ne conferat lectio, an auscultatio. Et habet res utraq; sua quædam peculiaria commoda. Nam ex libris tum eruditiora fermè sunt quæ discuntur, tum plura. Tantum enim quisq; discit, quantum ingenii celeritate consequi, memoriæ fidelitate complecti potest. Adde quod hi præceptores nunquam grauantur operam suam nobis impertire. Atque horum ut uberior, ita paratior copia accedit huc ocium illud, & cogitationis secretũ. Licet pressius inspicere singula, licet retractare, licet expendere. At è diuerso minore iactura, tum ingenii, tum oculorum, tum ualetudinis constant, quæ à præceptore disserente percipimus; maxime si is dicat, quem & miremur, & amemus. Deinde insidunt altius animo, & hærent tenacius, & occurrunt promptius. Quare consultum erit, alterum studii genus cum altero coniungere; & ubi uiuæ uocis erit copia, libentius auscultare quàm legere, si modo mediocri sit eruditione quem audis. Vbi non erit, libenter quasi non minus operæpretium facturus sis, ad libros confugere, sed optimos. Denique ut illud quoque adiiciam, ea figura libri dicti sunt muti magistri, qua M. Tullius legem appellat mutum magistratum, magistratum legem loquentem: & qua Plutarchus poesim appellat

picturam loquentem, & picturam, mutam poesim.

Frons occipitio prior. XIX

Priscis agricolis celebratum adagium, atque instar ænigmatis iactatum: Frons occipitio prior. Quo significauit antiquitas, rectius geri negocium, ubi præsens ac testis adest is, cuius agitur negociũ. Prior dictum est pro potior, meliorque. Alioqui, quis ignorabat frõtem priorem esse capitis partem, occipitiũ posteriorem? Tametsi hæc amphibologia commendat nonnihil dicti gratiam, quòd ob antiquitatem oraculi instar habebatur. Extat autem apud Catonem libro de re rustica, capite quarto: Si bene inqt, ædificaueris, libentius & sæpius uenies, fundus melior erit, minusque peccabitur: fructi plus capies: frons occipitio prior. Plinius item in eandem fermè sententiã, libro historiæ mundi decimooctauo, capite quinto: Eum tamen inquit, qui bene habitet, sæpius uentitare in agrum, frontemque domini plus prodesse quàm occipitium, non mentiuntur. Rursum eiusdem libri capite sexto: Et ideo maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt. Aristoteles Oeconomicorum libro primo, uidetur hanc sententiam ad Persam quempiam referre, subnectens alteram huic similem, quæ à Libe quodam sit profecta. Sed satius fuerit ipsius ascribere uerba, siquis forte desiderabit: καὶ τὸ τοῦ πέρσου καὶ λίβυος ἀπόφθεγμα εὖ ἂν ἔχοι. ὁ μὲν γὰρ ἐρωτηθεὶς τί μάλιστα ἵππον πιαίνει; ὁ τοῦ δεσπότου ὀφθαλμὸς ἔφη. ὁ δὲ λίβυς ἐρωτηθεὶς, ποία κόπρος ἀρίστη; τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη ἔφη. id est, Atque illud Persæ Libysque responsum, recte seruabitur. Nam alter interrogatus, quæ res potissimum saginaret equum: respondit, oculus domini. Alter rogatus, quòd stercus esset optimum: domini uestigia, inquit. Vterque significauit, domini præsentiam plurimum habere momenti ad rem bene gerendam. Item Columella putat, rem malam esse, frequentem fundi locationem, peiorem tamen urbanum colonum, qui per familiam mauult agrum, quàm per se colere. Huc pertinet illud, quod refertur à Gellio, quòd cum quidam corpulentus ac nitidus, equum haberet macilentum ac strigosum, rogatus quid esset in causa: respondit mirum non debere uideri, si equo suo esset habitior, quandoquidem ipse se pasceret, equum curaret seruus. Plutarchus in commentario De liberis educandis, κἀνταῦθα δὴ ἐστὶ τὸ τοῦ ἱπποκόμου χαρίεν, ὡς οὐδὲν οὕτω πιαίνει τὸν ἵππον, ὡς βασιλέως ὀφθαλμὸς, id est, Hinc & illud eleganter dictum ab equisone, nihil perinde saginare equum, ut regis oculum. Huius figuræ est, quod Æschylus in tragœdia, cui titulus Persæ, domini præsentiam, oculum domus uocat:

ὄμμα γὰρ δόμων, νομίζω δεσπότου παρουσίαν id est,

Nam domus oculum esse, domini iudico præsentiam.

Eodem pertinet quod perquamuenuste dixit T. Liuius: nõ satis feliciter solere procedere, quæ oculis agas alienis. Innuit tale quiddam & Terentius in Eunucho, cum ait: Ita ut fit, domini ubi absunt: significans absentibus heris ministros omnia facere indiligẽtius, & peccare licentius: nempe hæc omnia eò tendunt, ut quisque suum negocium præsens curet neque magnopere fidat alienæ industriæ. Id nulli magis obseruandum quàm principi, si modo principis animum gerat, non prædonis, hoc est si publicum commodum cordi habet. At hodie ferè episcopi & reges omnia alienis manibus, alienis auribus atque oculis agunt, & neque quicquam minus ad se pertinere putant quàm rempub. aut priuatis suisque distenti, aut uoluptatibus occupati.

Pares cum paribus facil.

Aequalis æqualem delectat. XXI

Similitudo mater est beneuolentiæ, consuetudinisque & familiaritatis conciliatrix. Vnde uidemus iuuenes inter se libenter cõuenire, senes cũ senibus cõgregari, doctos doctorum cõuentu capi, improbos congredi cum improbis, bibones cum bibonibus, nautas amare nautas, diuitibus esse necessitudinẽ cum diuitibus, atque in uniuersum similia similibus gaudere. In hanc sententiam extant aliquot ueterum prouerbia, quorum est illud: ἧλιξ ἥλικα τέρπει, id est, Æqualis æqualem delectat. Quod usurpans M. Tullius in Catone maiore: Pares aũt, inquit, cum paribus, ut est in uetere prouerbio, facillime congregantur. Nam prima familiaritatis conciliatio, proficiscitur ab ætatis æqualitate, quã Græci uocant, ὁμηλικίαν. Ad quod alludens Homerus in Odisseæ o.

ἀτὰρ καὶ ὁμήλικες εἰμεν, id est, Quinetiam sumus æquæui.

Huc respexit Plato primo De repu. libro apud quẽ Cephalus, qui se testatur iam peruenisse ἐς γήραος οὐδὸν, id est senectæ limen, ait, πολλάκις γὰρ συνερχόμεθά τινες εἰς ταὐτὸ παραπλήσιον ἡλικίαν ἔχοντες, διασώζοντες τὴν παλαιὰν παροιμίαν, id est, Sæpenumero plerique cõuenimus, fermè æquales, antiquum illud seruãtes prouerbiũ. Aristoteles secũdo Rhetoricorũ lib. recẽsens quæ qbus sint iucunda, scribit, in totũ ea natura sese inuicẽ delectari, quæ genere sint coniuncta, aut similia, ut hoiem hoie, equum equo, adolescentem adolescente. Atque huc tendere prouerbia uulgo iactata: ἧλιξ ἥλικα τέρπει Item id genus alia quædã. Verba illius hæc sunt: τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια ἡδέα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ, ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει. καὶ ὡς ἀεὶ τὸν ὁμοῖον. καὶ ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα. καὶ ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιόν. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Theognis ait amicitiam cohærere inter æquales, uiuenos & senes.

πάντες μὲν τιμῶσιν ὁμῶς, ἴσοι, οἵτε κατ' αὐτὸν
οἰκοῦσι χώρης, οἵτε παλαιότεροι.

Omnes hi sese uenerantur, amantq́; uicissim,
Vicini, æquales uiribus, atq; senes.

Nec alienum est ab hoc prouerbio, quod Empedocles ait apud Aristotelem libro de anima primo, animam esse quiddam ex omnibus elementis conflatum, immo ipsam horum quiduis esse, & unūquodq; cognoscere, eo quod habet affine quiddam cū singulis. Vnde & Plato in Timæo dicit, animā ex elementis constare. Empedoclis uersus sic habent:

γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον,
στοργῇ δὲ στοργήν, νεῖκος δέ τε νείκεϊ λυγρῷ.

Quos uersus quoniā initio desperabamus cōmodius uerti posse, ab Argyropylo uersos subiecimus:

Terram nam terra, lympha cognoscimus aquam,
Aetheraq́; æthere, sane ignis dignoscitur igni,
Sic & amore amor, ac tristi discordia lite.

Quanquam in primo uersu suspicor à librariis undam uersam in aquam. Post amicorum rogatu nostra addidimus qualiacunq;:

Terra quidem terra sentitur, lymphaq́; lympha,
Aetherq́; æthere purus, at igni noxius ignis.
Dulcis amore amor, atq; odio funesta simultas.

Argyropylus explendi carminis gr̄a pro uno uerbo ὀπώπαμεν duo reddidit, cognoscimus & dignoscit, duo epitheta p̄termisit, δῖον καὶ ἀΐδηλον. Deīde uocis repetitæ gratiā bis pdidit, in aquā & undā, in discordia & lite, ut ne cōmemoré duritiē cōpositionis in Terrā nam. Sic & sane aduerbiū de suo attexuit. Nos amori addidimus epitheton, sed quod fuerat additurus poeta, si p metri leges licuisset, quādoqdē uoci cōtrariæ addidit suū νείκεϊ λυγρῷ. Nō hæc mihi dicunt, ut suggillem uirū de studiis optimis optime meritū, sed ut iudicio p̄ficiāt adolescétes, qbus hæc potissimū scribunt. Philosophorū quispiā, Zenon ni fallor, apud Augustinū p̄didit, animā ipsam esse numerum seipsam mouentem, atq; hāc ob causam rebus numerosis natura capi delinirió;: ueluti musicis modis afficiuntur & pueri, cognato quodam naturæ sensu, cum prorsus nesciant quid sit musica. Aristoteles hoc ipso, quem modo retulimus, loco definitionem hanc adducit, tacito autoris nomine.

Simile gaudet simili. XXI

Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, id est, Simile gaudet simili. Aristoteles libro Moralium octauo: ὅμοιον ὁμοίου ἐφίεται, id est, Simile appetit simile. Item libro nono: ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, id est, Simile simili amicum. Vnde est & illud: ὁμοιότης τῆς φιλότητος μήτηρ, id est, Similitudo mater amoris.

Quare ubi absoluta similitudo, ibi uehementissimus amor, id quod indicat fabula Narcissi. Agathon in conuiuio Platonis: ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος εὖ ἔχει, ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει, id est, Scite quidem ueteri prouerbio fertur, simile simili semper hærere. Plutarchus in commentario, cui titulus, quo pacto sit amicus ab adulatore dignoscendus, refert huiusmodi senarios:

γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει,
παῖς παιδί, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνή,
νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
ληφθείς, ἐπῳδός ἐστι τῷ πειρωμένῳ.

Seni senilis lingua iucundissima est,
Puerôq; puer, & mulier apta fœminæ.
Aegrotus itidem ægroto, & in malis situs,
Exercito malis placet, atq; congruit.

Diogenes Laertius ostendens quædam imitatum Platonem ex Epicharmi scriptis, adducit & illud, Quod canis cani uidetur pulcherrima, & boui bos, & asina asino, & sus sui. Diximus alibi, Suum cuiq; reginæ placere regem. Plato libro de legibus octauo: φίλον μέν που καλοῦμεν, ὅμοιον ὁμοίῳ κατ' ἀρετήν, καὶ ἴσον ἴσῳ, id est, Amicum quidem uocamus simile simili, quo ad uirtuté, & æquale æquali. Quāq adagium recte transferetur & ad illos, quos similitudo conciliat uitiorū. In quos est illud Catulli:

Pulchre conuenit improbis cinædis.

Item illud Martialis:

Vxor pessima, pessimus maritus
Miror non bene conuenire uobis.

Item illud Iuuenalis:

Magna inter molles concordia.

Semper similem ducit deus ad similem. XXII

Potest autem adagium ex Homero natum uideri, apud quem Odisseæ ρ. Melanthius caprarius conspicatus Eumæum subulcum, ipsum Vlyssem secum adducenté, sed habitu specieq; pānosi, scommata iacit in utrunq;, quasi duo inter se similes bene conuenissent:

νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ κακὸς κακὸν ἡγηλάζει,
ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.

Nunc adeo malus ecce malum comitatur, ut usq;
Ad similem deus adducit, similemq́; parentq́;.

Aristoteles libro Moralium viii. prouerbii loco refert: ὅθεν τὸν ὅμοιόν φασιν ὡς τὸν ὅμοιον, id est, Vnde milem aiunt ad similem.

Semper graculus assidet graculo. XXIII

Ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιὸν ἱζάνει. Adsidit usque graculus apud graculum.

Referſ à Diogeniano prouerbialis senarius: notaturque ab Aristotele libro Rhetoricorum quē modo citauimus: ubi inter alia cōplura huius sententiae prouerbia, hoc quoque cōmemorat. Itē libro Moraliū. viii. καὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν, id est, & graculus, inquit, ad graculū. Graecis est trochaicus dimeter, haud dubiū quin ex poeta quopiā decerptus. Eleganter usurpauit adagiū Gregorius in quadā ad Eudoxiū epistola, κολοιὸν δὲ ποτὶ κολοιὸν ἱζάνειν καὶ τῆς παροιμίας ἀκούεις, id est, graculum autē assidere graculo audis & à prouerbio. Porrò graculorum cōuentus olim notos fuisse testaſ M. Varro lib. de re rustica. iii. Vnde Plutarchus in lib. de polyphilia, οὐκ ἀγελαῖόν ἐστιν οὐδὲ κολοιῶδες, id est, nō armentariū est, neque graculeū. Quin huic aui nomē inditū, à κολλάω quod est cōglutino. M. Varro graculos quoque Latinis ide dictos uult, quod gregatim uolent. Quintilianus nō probat, asseuerās dictionē ab auium uoce cōfictam.

Cicada cicadae chara, formica formicae. XXIIII

Caeterum quod Aristoteles in eo loco, quē modo citauimus, addidit: & siqua sunt id genus alia, dubiū non est, quin senserit illa, quae sunt apud Theocritum Idyllio nono:

τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ, Formicae grata est formica, cicada cicadae.
ἴρηκες δ' ἴρηξιν. Accipiter placet accipitri.

Porrò nota est formicarum politia, & cicadarum concentus.

Figulus Figulo inuidet, faber fabro. XXV

Ab hac forma uelut excipiendi sunt, qui in eadem arte uersanſ, propterea quòd inter hos artificii similitudo magis aemulationē cōciliat, quam beneuolentiā. Quorum mutuā inter ipsos inuidiā Hesiodus in ope, cui titulus, Opera & dies, cōpluribus metaphoris indicauit, haud tamē damnans id genus artificum cōcertationnē, imo probans ac laudans. Proposuerat enim poeta duplex aemulationis genus, quorum alterum sit utile pulchrumque mortalibus, alterū foedum ac perniciosum. Hoc homines ad rixas ac bella concitari, propter opum honorumque certamina: illo uero tanquam exemplis propositis ad industriā & honestas artes expergefieri. Honestam igitur aemulationem his uerbis describit:

ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
εἰς ἄφενος σπεύδοντ'. ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσιν.
καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων.
καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Quos uersus longe elegantissimos, in hoc duntaxat uertimus ut intelligantur. Nam uenustatem uix quisquam assequatur, nedúm ego.

Semper uicinus uicino est aemulus, hunc ut
Condere cernit opes properantem gnauiter, atqui
Concertatio conducit mortalibus ista.
Odit ita fabrumque faber, figuloque molestus
Est figulus: mendico protinus inuidet alter
Mendicus, cantor cantorem liuidus odit.

Vsurpatur cum alias frequēter apud diuersos autores, tum apud Aristotelem libro moraliū secūdo. Rursum eiusdem operis libro octauo, paroemiae uice refertur, κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι, id est, Omnes eiusmodi figulos inter sese aiunt esse. Figulos inuidos dixit, nimirū alludēs ad Hesiodium adagium. Item Rhetoricorum libro tertio. ὅθεν εἴρηται καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ, id est, Vnde dictum est, & figulus figulo. Citat ibidem & hunc senarium, haud scio ex quo poeta:

τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται Etenim inuidere didicit ipsa affinitas.

At est similitudo, quam in Symposiacis Plutarchus μάχιμον dicit, hoc est, bellacem ac pugnacē, qualis est gallorum gallinaceorum: qualisque est inter Sophistas, mendicos, poetas, cantores, & ob hoc uetat id genus hominum in conuiuiis coniungi, nequid oriatur rixae. Est altera, quam ἐπιεικῆ uocat, cuiusmodi est graculorum inter se. Ad hanc pertinent nautae, agricolae, uenatores, aliptici. Atque ob id rectè copulantur in accubitu. Ad haec amantes, nisi contingat eos eandem amare.

Cretensis Cretensem. XXVI

Ὁ Κρὴς τὸν Κρῆτα. Cretensis Cretensem, subaudi, quod erit commodum sententiae, prouocat, conatur circūuenire, aut tale quippiam. Quoties improbus agit cum improbo, perfidus cum perfido. Sumptum adagium à Cretensium moribus, quos plurimis conuitiis incessiuit antiquitas.

Cretensis cum Aegineta. XXVII

Eandem obtinet sententiam, Κρὴς πρὸς Αἰγινήτην, id est, Cretensis cum Aegineta, subaudiendum ait. Quadrat in pariter improbos, qui mutuis inter se fallaciis agunt. Nam Aeginetae quoque olim male audierunt, in quos etiam oraculum illud quidam editum putant: οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, id est, Neque tertii, neque quarti.

Vulpinari cum uulpe. XXVIII

ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα, id est, Cum uulpe uulpinare tu quoq; inuicem.

Senarius est prouerbialis. Cum astutis astutiis agito. Horatius:

Nunquam te fallant animi sub uulpe latentes.

Aristophanes in Vespis: οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν. Non licet uulpinari.

Quòd autem nos ἀλωπεκίζειν uertimus uulpinari, nequis hoc uerbi tanquã nostrum, ac nouũ aspernet, citat ex M. Varrone à Nonio Marcello. Sic enim ausus ẽ dicere Varro uulpinari pro ἀλωπεκίζειν, quemadmodum Horatius iuuenari dixit pro νεανίζειν. Vide prouerbium βατταρίζειν.

Cretiza cum Cretensi. XXIX

πρὸς κρῆτα κρητίζειν, id est, Aduersum Cretensem Cretiza, id est, aduersus mendacem mendaciis utere. Vsus est Plutarchus in uita Lysandri πρὸς κρῆτα δὲ ἄρα τὸ λόγου κρητίζων. Rursus in uita Pauli Aemilii τοὺς μὲν ἐπισταμένους ἀκριβῶς αὐτὸν, οὐκ ἔλαθεν κρητίζων πρὸς κρῆτας, id est: Eos quidem qui hominẽ penitus norant, haud latuit, quod cum Cretensibus arte Cretica uteretur, propterea quòd Cretensium uanitas, de Iouis apud se sepulchro, multaq; id genus mentiẽtium, in uulgi fabulam abierit, id quod palàm testatur Epimenidis ille uersiculus, quem Paulus etiam apostolus citat:

κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. id est,

Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri. Diuus Hieronymus in commentariis, quos in hanc scripsit epistolam, indicat hunc uersiculum repertum in opere Epimenidis, cui titulum fecit, De oraculis. Vnde & Paulus prophetam uocat, siue per iocum, siue ob argumentum. Huius autem carminis initium, κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, usurpauit Callimachus poeta Cyrenensis in hymno scribens aduersus Cretenses, in laudem Iouis, ac uanitatis eos arguens, quod iactitarent illius sepulchrum esse apud se, cum is esset immortalis. Quò respiciens Ouidius: Nec fingunt, inquit, omnia Creter. Vnde κρητίζειν, Græci pro mentiri dicunt. Suidas aliam adagionis causam indicat, scribens Idomeneũ Cretensem, cum illi negocium esset datum, ut æs, quod è spoliis ab hostibus detractis collectum erat, distribueret, sibi partem longe optimam delegisse. Vnde congruere uidetur etiam in illos, qui fraudant alios, suisq; cõmodis impensius ubiq; student. Idem putat adagium quadrare etiam in eos, qui frustra mendaciis agunt aduersus artificem mentiendi. Quemadmodum uulgo dicunt. Difficillimũ esse furari apud fures, ita difficillimum mendaciis imponere mendacibus.

Cum Care Carizas. XXX

Huic simillimum refert Diogenianus, πρὸς κάρα καρίζειν, id est, Cum Care Carissas: Rustice agis cum rustico, barbare loqueris barbaro, crasse cum crasso. Cares populi sunt Phrygiæ, de quibus alio loco dicemus, quorum mores prouerbiis aliquot fecere locum.

Cretensis mare. XXXI

ὁ κρὴς τὴν θάλασσαν, id est, Cretensis mare, subaudiendum, nescit, aut metuit. Hanc parœmiam refert pariter, atq; exponit Strabo Geographiæ libro decimo, scribens olim Cretenses nauigandi peritia, rerumq; maritimarum usu principatum tenuisse: atq; hinc antiquitus increbuisse prouerbium: Cretensis mare nescit, in eos, qui nescire fingerent, quod egregie callerent. Etenim qui consentaneum est, Cretenses cum sint insulares, ignorare mare, quo cinguntur undiquaq;? Vsus est eodem & Aristides in Pericle: ὁ κρὴς τὸν πόντον. Zenodotus scribit apud Alcæum extare. His affine, est quod habet Horatius in Episto. ad Octauium,

Ipse ego qui nullos me affirmo scribere uersus, Inuenior Parthis mendacior.

Quòd Parthi tum maxime pugnent, cum fugam simulant.

Ad umbilicum ducere. XXXII

Extant apud autores, aliquot absoluendi parœmiæ, quarũ de numero est illa: Ad umbilicũ ducere, pro eo quod est librũ finire atq; absoluere. Sunt enim umbilici, interprete Porphyrione, ornamẽta quædã, ossea, aut lignea corneáue, umbilici nostri formã imitãtia, quæ uoluminib⁹ iam absolutis addebant, atq; hinc prouerbialem figurã esse natam, ad umbilicũ peruenit, id est, ad finem. Horatius in Epodis:

Deus deus nam me uetat
Inceptum celeres promissum carmen iambos
Ad umbilicum ducere. Martialis in quarto Epigrammatum libro:

Ohe iam satis est, ohe libelle
Iam peruenimus usq; ad umbilicos,
Tu procedere adhuc & ire quæris. Idem libro quinto:

Qui cedro decorata purpuraq;
Nigris pagina creuit umbilicis. Idem in tertio,

Cedro nunc licet ambules perunctus,
Et frontes gemino decens honore,

Pictis luxurieris umbilicis. Rursum in undecimo:
Explicitum nobis, usq; ad sua cornua librum,
Et quasi perfectum, Septitiane refers.
Verum equidem haud scio, possit'ne prouerbium hoc aliò quàm ad librum aut carmen transferri, nisi durior fiat metaphora.

Summum fastigium imponere. XXXIII

Illud generalius est: Summum fastigium imponere, pro eo, quod est rem omnibus suis partibus absoluere. Exempla reperies apud Ciceronem libro officiorum tertio, apud Plinium in Epist. aliquoties. Translatum ab ædificatoribus, qui perfecto demũ ædificio, fastigiũ aliquod solent imponere. Quibus sicuti fundamentum prima instituendi operis pars est, ita fastigium suprema est iam absoluti. Vnde quemadmodum fundamenta iacere, transferunt ad id, quod est instituere quippiam: itidem fastigium addere, traducunt ad rei perfectionem, summamq;, ut uocant, manũ. Huic confine quod à Græcis dicitur, τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκε id est, Colophonem imposuit.

Summam manum addere. XXXIIII

Eandem uim habet: Summam manum addere. Mirum ni metaphora ab artificibus translata, qui primum rude quoddam operis simulachrum effingunt, atq; hanc primam appellant manum, deinde formant expressius, postremo summa cura expoliunt, atque hanc supremam, seu summam manum uocant. Ouidius,
Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
Nesciat his summam siquis abesse manum.
Mox pro eodem dixit, Vltimam limam.
Ablatum mediis opus est incudibus illud,
Defuit & scriptis ultima lima meis.
Seneca ad Lucilium: Vino deditos delectat potatio extrema, illa quæ mergit, quæ ebrietati summã manum imponit. Eadem figura dicimus, nihil deesse præter extremam manum. Exempla crebriora sunt apud scriptores, quàm ut hic referat repetere.

Extremus actus fabulæ

Supremum fabulæ actum addere. XXXV

In eandem formam referendum est illud: Supremum fabulæ actum addere, pro eo quod est, extremum finem imponere, à poetis comœdiarum, aut tragœdiarum scriptoribus ascitum, qui fabulas suas in actus quosdam distribuunt. Vnde illud Horatianum:
Nec sit quinto productior actu.
Solent autem in extremo actu, plurimum artis addere, sicuti scribit M. Tullius ad Quintũ fratrẽ: Illud te ad extremum & oro & hortor, ut tanq̃ poetæ boni, & actores industrii solent, sic tu in extrema parte & conclusione muneris ac negocii tui diligentissimus sis: ut hic tertius annus imperii tui, tanquã tertius actus perfectissimus atq; ornatissimus esse uideatur. Idem ad Atticum libro. xiii. Etenim hæc decantata erat fabula, sed complere paginam uolui. Cicero in Catone transfert ad uitam peractam. Quemadmodum & Apuleius libro Floridorum tertio, de Philemone comico loquens: Renunciauerunt, inquit, Philemonem poetam qui expectaretur, ut in theatro fictum argumentum finiret, iam domi ueram fabulam consumasse. Enimuero iam dixisse rebus humanis ualere & plaudere. Opinor ad hanc formam pertinere, quod apud Nonium ait Lucilius: Sarcinatoris est, summum suere centonem optime.

Summũ suere centonem.

Catastrophe fabulæ. XXXVI

Cuiuslibet exitum rei, prouerbiali figura, catastrophen uocamus. Porrò inter figuras prouerbiales illud admonuimus, unicuiq; disciplinæ atq; artificio sua quædam esse peculiaria uocabula, quæ quẽadmodum in sacrorum ceremoniis ac magicis precaminibus fieri consueuit, penè superstitione quadam usurpantur. Ea quoties in aliud quippiam trahuntur, ferè prouerbii speciem obtinent: uelut ex militari disciplina, receptui canere, & locũ deserere, & prima acies. Et res ad triarios rediit. Ex musica, præludium pro præfatione, aut ingressu negocii. Summa & ima chorda, pro clamosa & graui uoce. Et eadem oberrare chorda, pro eo quod est, in eadem re peccare sæpius. Porrò fabula omnis, ut ostẽdit Donatus, in treis partes distribuitur, in πρότασιν, ἐπίτασιν, καταστροφήν. Protasis est primus ille tumultus iam quasi gliscens. Epitasis, turba feruidissima. Catastrophe subita rerum cõmutatio. Vnde Lucianus eleganter exitum euentumq; negocii catastrophen appellat, cum aliàs, tum in cõmentario de mercede seruientibus: ἐφ᾽ ὅσοις δή τις αὐτοῖς ἡ καταστροφὴ τοῦ δράματος γίνεται, id est, Post omnia deniq; quæ illis catastrophe fabulæ contingit, hoc est, quis exitus seruitii. Et in Alexandro Pseudomante: τοιοῦτο τέλος τῆς Ἀλεξάνδρου τραγῳδίας, id est, Eiusmodi finis tragœdiæ Alexandri. Idem in uita Peregrini: οὐδ᾽ εἰς ὁρῶ γελῶντά σε ἐπὶ καλῇ κεόνη τὴν καταστροφὴν τοῦ δράματος. Rursus uideo te ò bone Cronie ridentem fabulæ catastrophen.

A capite usq; ad calcem. XXXVII

Cum rem totam significamus, à capite usq; ad calcem dicimus. Cuius adagii triplex esse põt usus. Aut enim ad corpus referetur, aut ad animum, aut ad rem, qui duo posteriores plus obtinent uenustatis, nimirum quo plus habent figuræ. Ad corpus, apud Homerum Iliados. ψ

ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς A capite usq; pedes. Item Theocritus in Bucolisco:

καί μ' ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ποτὶ τὼ πόδε συνεχὲς εἶδεν, Me à capite usq; pedes lustrauit lumine totũ.

Plautus in Epidico, contempla Epidice ab unguiculo ad capillum summum. Horatius.

Talos à uertice pulcher ad imos.

M. Tullius pro Roscio Comoedo: Nónne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam, & clamitare calliditatem uidentur? Nónne ab imis unguibus usq; ad uerticem summum, si quam coniecturam affert hominibus tacita corporis figura, ex fraude, fallaciis, mendaciis, totus cõstare uidetur? Ad rem, ut apud Aristophanem in Pluto:

ἄκουε τοίνυν, ὡς ἐγὼ τὰ πράγματα Audi ergo, quando totum ego negocium

ἐκ τῶν ποδῶν ἐς τὴν κεφαλήν σοι πάντ' ἐρῶ. A pedibus usq; tibi ad caput percenseo.

Quanquam hic Comicus ioci causa præpostere posuit pedes & caput. Diuus Hieronymus in præfatione libri, quem dierum inscribunt Hebræi: Contuli cum eo à uertice, ut aiunt, usq; ad extremum unguem. Ad animũ hoc pacto poterit transferri: Ego tibi mores & ingenium illius, breuiter, hominem quãtus est à summo, ut aiunt, capillo ad imum usq; calcaneum depingam. Quanq̃ exemplum M. Tullii, quod modo retulimus, magis ad animũ, q̃ ad corpus uidetur pertinere. Quinetiam diuiditur adagium, cum caput negocii uocamus, præcipuum autorem, perinde ut ad fontem dicimus. Terentius: Te esse huic rei caput. Item apud Græcos, τὸ κεφάλαιον τοῦ πράγματος. Lucianus in Tyrannicida: τῆς τυραννίδος κεφάλαιον, id est, tyrannidis caput. Et Plato libro de legibus.iii. τὴν τῶν στάσεων πηγὴν, dixit, id est, seditionum fontem. Et ad calcem uenire. In calce operis. In extremo literarum tuarũ calce. Ab ipso exordiri capite. A calce ad caput recurrere. Atq; id genus aliæ loquẽdi formulæ, quæ passim apud autores obuiæ sunt. Plutarchus aduersus Stoicos:

ἐκ παρόδου, καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος. Ab ingressu & initio usq; ad coronidem.

Cursu lampada tradô. XXXVIII

Cursu lampada tradere, prouerbialis metaphora, pro eo quod est, partes tuas quasi successione in aliũ atq; alium transferre. Lucretius: *Lampada tradere.*

Et quasi cursores uitai lampada tradunt.

De animantibus agit, quæ successione propagantur, uita per uices ab aliis in alia transfusa. M. Varro libro de re rustica.iii.capi.xv. Sed o Merula Axius noster, ne dum hoc audit, physicã addiscat, quod de fructu nihil dixi, nunc cursu lampada tibi trado. Quibus uerbis significat, se alteram sermonis partem Merulæ tradere, isq; in dicendi uicem succedit. Lucretius uidetur imitatus Platonem, qui libro de legibus sexto scribit, ciues oportere liberis generandis atq; educandis operam dare, ut uitã, quam ipsi à maioribus accepissent, uicissim quasi tedam ardentem posteris tradant. Eodem pertinet Persianum illud:

Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis? Aristophanes in Ranis:

λαμπάδα δ' οὐδεὶς οἷός τε φέρειν Iam nemo queat gestare facem,

ὑπ' ἀγυμνασίας ἔτι νυνί, Quod non curant exerceri.

Taxat ignauiam atq; inertiam ciuium, Quo loco interpres addit, in tribus certaminibus solere ueteres gestare faces, id est, ut illi dicebant, λαμπαδουχεῖν, in Prometheis, in Vulcaniis, & Panathenaicis. Porrò Prometheus creditur primus hoc ludorum genus instituisse, hunc quidem ad modum, ut currentes facem ardentem gestarent. Eam defatigatus proximo in manum dabat. Is item defessus alii, ac deinceps alius alii, successione tradebant inuicem, historiæ Prometheæ quasi simulachrum repræsentantes, quemadmodum ferulam, qua coelestem ignem exceperat, ne rursus extingueretur, perpetuo motu iactarit, in terram deuolans. Huius rei mentionem facit Plato lib. de Repub. primo: significans daduchias etiam in honorem Mineruæ solere celebrari. Pausanias autem in Atticis, ritum horum ludorum describit copiosius. Meminit & Herodotus, sed obiter in Vrania, ostendens eum morem à Persis repertum, ut dispositis equis atq; cursoribus, alius alii mandata ueluti lampada traderent, quo celerius perferri possent. Autor rhetorices ad Herenniũ. Non enim quemadmodum in palæstra, qui tedas ardentes accipit, celerior est in cursu continuo, quàm ille, qui tradit, ita melior imperator nouus, qui accipit exercitum, quàm ille qui discedit. Propterea, quòd defatigatus cursu, integro facem, hic peritus imperator imperito exercitum tradit. Itaque lampadem tradere dicetur, qui iam uel delassatus, uel emeritus, in alios munus gerendum ab se transfert. Et inuicem lampada tradere, qui, quod ait Terentius, tradunt operas mutuas, & aliis alii uicissim suppetias ferunt.

Principium dimidium totius. XXXIX

Ἀρχὴ ἥμισυ παντὸς, id est, Principium dimidium totius. Hoc adagio significatum est, maximam difficultatis partem in aggrediundo negocio sitam esse. Hemistichium est Hesiodi, citante Luciano in Hermotimo. Refertur & ab Aristotele libro quinto Politicorum: ἡ δὲ ἀρχὴ λέγεται ἥμισυ εἶναι παντός. Plato lib. de legibus sexto: ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς, ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργον, καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε. τὸ δ' ἐστίν τε ὡς ἐμοὶ γε φαίνεται πλέον ἢ τὸ ἥμισυ, καὶ οὐδεὶς αὐτὸ καλῶς γενόμενον ἐγκεκωμίακεν ἱκανῶς. id est, Nam in prouerbiis quidem initium totius facti dimidiũ dicitur. Atq; illud nimirum recte cœpisse, omnes undiq; laudibus ferimus. At istud, ut mihi quidem uidetur, plus est, q̃ dimidium. Neq; quisquam hoc, ubi recte fit, satis pro merito laudarit. Suidas hæc ex Marino quodam refert: γέγονε δὲ ὑμῖν ἡ ἀρχὴ, οὐκ ἀρχὴ μόνον, οὐδὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἥμισυ τοῦ παντὸς, αὐτὸ δὲ ὅλον τὸ πᾶν, id est, Fuit autem nobis initium illud, non tantum initium, neq; iuxta prouerbiũ dimidium totius, sed ipsum insolidum totum. Aristoteles item libro Moralium primo: Principium enim plus, quàm dimidium totius esse uidetur. Horatius in epistolis:

Dimidium facti, qui cœpit, habet. sapere aude. Ausonius,

Incipe, dimidium facti est coepisse, supersit
Dimidium, rursum hoc incipe, & efficies.

Plutarchus in libello, cui titulus: quo pacto sint audiendi poetæ, citat ex Sophocle carmen hoc:

Ἔργου δὲ παντὸς ἢν τις ἄρχηται καλῶς
Καὶ τὰς τελευτὰς εἰκός ἐσθ' οὕτως ἔχειν,

Negocii cuiusq; si bene cœperis,
Et finem item bonum fore, probabile est.

Satius est initiis mederi, quàm fini. XL

Initiis mederi præstat.

Ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον ἢ τελευτήν. Multo q̃ finem, medicari initia præstat.

Refertur à Suida prouerbii loco. In eandem sententiam Theognis,

ζητῶμεν δ' ἕλκει φάρμακα φυομένῳ, id est,

Pharmaca nascenti sunt adhibenda malo. Similiter Persius satyra tertia.

Elleborum frustra cum iam cutis ægra tumebit
Poscentes uideas, uenienti occurrite morbo. Atq; item Ouidius:

Serò medicina paratur
Cum mala per longas inualuere moras.

Admonet adagium, minore negocio tolli malum statim initio, cum adhuc recens est, q̃ postea quàm inueterauerit. Pueros à uitiis arcendos, dum adhuc tenera ac tractabilis ætas: sarciendas ptinus offensas, ne in simultaté exolescant. Minima uitanda mala, ex quibus maiora solent pullulascere. Occasiones euitandas, quæ mali quippiam pariturae uideantur.

Serere ne dubites. XLI

Rusticanum adagium, sed non indignum, quod in hoc uolumen referat: Serere ne dubites. Quo monemur, ne quãdo pigeat eiusmodi rerum aliquid moliri, à quibus nihil omnino dispendii, plurimũ emolumenti possit proficisci, si nõ in præsens, certe in posterum, si nõ nobis, at saltem posteris. Columella lib. de re rustica. xii. Quare uulgare illud de arborum positione, rusticis usurpatum: Serere ne dubites. Nam ædificatio nõnunquam exhaurit fructus, negociatio pendet à fortuna, neq; paucis male cessit. Eundem ad modum, ex aliis aliud atq; aliud est uel incõmodi uel periculi, sed ex arboribus cõserendis plurimum capitur commoditatis, neq; magno tamen impendio constat. Eandem sententiã Vergilius, addita figura sic extulit, libro Georgicon secundo:

Et dubitamus adhuc serere, atq; impendere curam?

Talaria induere. XLII

Extat apud M. Tullium prouerbialis allegoria, talaria induere, pro eo quod est fugam adornare, quasiq; uelle quopiam auolare. Sic enim scribit ad Atticum libro decimoquarto: Nemo est istorum, qui ocium non timeat. Quare talaria induamus. Sumptum ab Homero, qui Mercurium auolaturum aliquò frequenter adornat talaribus:

Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν,
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.

Mox ubi iam pedibus talaria subdidit aurea,
Pulchraq; & ambrosiam spirantia: quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora uastæ
Telluris, uenti flatu dominante ferebant.

Quem Homeri locum Vergilius ueluti interpretans, in quarto Aeneidos:

Et primum, inquit, pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis, siue æquora supra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.

Itaq; talaria induere dicemus eos, qui parant aufugere. Nam hoc ipsum auolare & reuolare, apud M. Tullium pro fugere & redire frequens est.

Tricæ: apinæ. XLIII

Tricas & apinas uulgo res futiles ac nugatorias dicebant. Martialis:

Quæcunq; lusi iuuenis, & puer quondam,
Apinasq; nostras. Idem alibi:
Sunt apinæ tricæq;, & siquid uilius istis.

Vnde & tricari simili figura dicebant nugas agere. Cicero cum aliàs, tum ad Atticum lib. xv. Tricatur scilicet, ut homo talis. Et rursum: Balbus, inquit, tricatur. Adagium ab euentu natum. Nam Tricam & Apinam oppida fuisse quondam Apuliæ, demonstrat Plinius lib. naturalis histo. iii. capi. xi. referens Europæ sinus: Diomedes, inquit, ibi deleuit gentes Monadorum Dardorumq;, & urbes duas, quæ in prouerbii ludicrum uertere, Apinam & Tricam. Stephanus ostendit Tricam urbem fuisse Thessaliæ, sortitam id nominis à Trica Penei filia. Nonius Marcellus tricas impedimenta & implicationes interpretatur, ἀπὸ τῶν τριχῶν, id est, à pilis, quibus inuoluuntur pulli gallinacei. Vnde dictũ sit extricare & intricare. Lucilius apud eũdem, tricones appellat, qui nugis homines remorentur. Et tricinus quæstus, pro tardo seu sicco: Et Varro tricas Attellanas, nugas impeditissimas. Equidem non negauerim in uoce allusum ad pilos. Cæterum ab oppido dictum prouerbium, uero propius est. Plinius lib. viii. cap. xlviii. ostendit oues laudari solitas breuitate crurum & uentris uestitu, quibus is nudus esset, eas apicas appellauit, ceu reiiculas damnatasq;.

Corycæus auscultauit. XLIIII

Κωρυκαῖος ἠκροάζετο id est, Corycæus auscultauit. Vbi quis id quod agit, conatus dissimulare, tamẽ à curiosis deprehenditur. Vnde natum sit adagium, ex autoribus ascribam. Corycus mons est Pamphyliæ præcelsus ac portuosus, atq; ob id pyratarum insidiis opportunus, quos ab eo monte Corycæos uocabant. Hi nouam insidiandi rationem excogitarant. Siquidem dispersi per portus Coryci montis, miscebant sese negociatoribus, ut quisq; forte appulerat, subauscultantes, & quid rerum portarent, & quò nauigare destinassent, deniq; quo tempore decreuissent soluere. Quæ simulatq; cognouerant, renunciabant pyratis, cum quibus societatem maritimorum latrociniorum exercebãt. Atq; ita per occasionem simul adorti, nauigantes spoliabant. Quæ res ubi mercatoribus esset comperta, pleraq; occultabant ac dissimulabant, insidiarum metu. Sed cum ne sic quidem laterent, subodorãtibus omnia Corycæis, res in prouerbium abiit, τούτου κωρυκαῖος ἠκροάζετο, id est, Hunc Corycæus auscultauit. De re uehementer dissimulata, deprehensa tamẽ. Suidas ait, Corycon Pamphylæ promontorium esse, cui subiecta sit urbs Atalea. Eius urbis ciues, ne uexarentur ipsi à prædonibus, qui sese in promontorii arcem receptabant, per alios portus dissipati subauscultabant, quinam appulissent, & quò tenderent, eaq; prædonibus renunciabant. Idem ex Ephoro refert Corycæos conuenas quospiam fuisse, qui condiderint oppidulum in Lydia sub cacumine Coryci in mare prospectantis, finitimos Myonesso. Hos solitos sese negociatoribus in portum appellentibus admiscere, quasi negociatores essent & ipsi, mercium aliquid empturi: deinde quæ cognouissent Myonessiis renũciabãt. Myonessii nauigantes adoriebãtur, prædam ablatam, aut pretia quibus sese negociatores redimebãt, quæ Græci λύτρα uocãt, cum Corycæis partientes. At Stephanus tradit, Corycum montem esse altissimum, finitimum Teo Ioniæ oppido, cui subiectus sit eiusdẽ nominis portus. Quo loco meminit & de pyratarum insidiis & prouerbio. De Lydiæ Coryco sentit & Strabo, cuius uerba subscribã ex lib. xiiii. πρὶν δὲ ἐλθεῖν εἰς Ἐρυθράς, πρῶτον μὲν Ἔραι πολίχνιόν ἐστι Τηΐων, εἶτα Κώρυκος ὄρος ὑψηλὸν καὶ λιμὴν ὑπ' αὐτῷ κασύστης, καὶ ἄλλος ἐρυθρὰς λιμὴν καλούμενος, καὶ ἐφεξῆς πλείους ἕτεροι. φασὶ δὲ τὸν παράπλουν τοῦ Κωρύκου πάντα λυστήρια ὑπάρξαι τῶν Κωρυκαίων καλουμένων, εὑρομένων τρόπον καινὸν τῆς ἐπιβουλῆς τῶν πλοϊζομένων. κατεσπαρμένους γὰρ ἐν τοῖς λιμέσι τοῖς καθορμιζομένοις ἐμπόροις προσφοιτᾶν, καὶ ὠτακουστεῖν τί φέροιεν καὶ ποῦ πλέοιεν, εἶτα συνελθόντας ἀναχθεῖσι τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτίθεσθαι καὶ καθαρπάζειν. ἀφ' οὗ δὴ πάντα τὸν πολυπράγμονα καὶ κατακούειν ἐπιχειροῦντα τῶν λάθρα καὶ ἐν ἀπορρήτῳ διαλεγομένων, Κωρυκαῖον καλοῦμεν, καὶ ἐν παροιμίᾳ φαμέν, τοῦ δ' ἆρ' ὁ Κωρυκαῖος ἠκροάζετο, ὅταν δοκῇ τις πράττειν δι' ἀπορρήτων, μὴ λανθάνῃ δὲ, διὰ τοὺς κατασκοποῦντας καὶ φιλοπευστοῦντας τὰ μὴ προσήκοντα, id est, Priusq̃ perueniatur Erythras, primum occurrit oppidulum Eræ Teium, deĩde Corycus mons excelsus, atq; huic subiectus portus Casystas, mox alius portus dictus Erythræ, dein alii cõplures. Narrant aũt Corycum p̃ternauigãtibus oĩa plena latrociniis esse quorũdam quos Corycæos appellant. Hi nouũ insidiarũ genus cõmenti fuerãt in nauigãtes. Siqdem dispersi per portus, negociatores qui forte appulerãt adibant, subauscultabãtq; qd rerũ ferrent, quò nauigarẽt: deinde illos in altũ reuersos collecti adoriebanť ac spoliabãt: unde factũ est, ut quẽuis curiosum, auidũ auscultãdi quæ clanculum & in occulto dicunť Coryceum uocemus. Prouerbioq; dicamus, hũc Corycæus auscultauit, quoties aliquis sibi uisus est egisse dixisse'ue clàm, cum tamen non latuerit, p̃pter eos, qui subauscultant ac sciscitari student, quæ nõ oportet. Hactenus Strabo. In cuius uerbis non uidetur abesse deprauatio: una tolletur, si pro λυστήρια legas λῃστῶν, altera si legas τῶν λάθρα καὶ ἐν ἀπορρήτῳ πραττομένων καὶ διαλεγομένων, sic enim legisse uideť interpres. Itaq;

cum duæ sint ciuitates eiusdem nominis, ad utranq; referunt prouerbium autores. Stephanus ostēdit & in Cilicia ciuitatē Corycum esse, quæ portu saloq; cingit, ut ait Pomponius Mela, angusto tergore cōtinēti adnexa, cui uicina specus illa multorum literis nobilitata. Iam Cilices piratas fuisse accepimus. Hanc eandem arbitror esse cum ea, quā in Pamphylia ponunt Zenodotus & Suidas, quod Pamphylia Ciliciæ sit cōtigua, atq; olim bona Ciliciæ pars imputabat in Pamphyliam. Idem Stephanus indicat & insulam fuisse eius nominis. Rursus Cretæ promontorium esse Coryciam, & eiusdē nominis portum Aethiopiæ. Inducunt & comici deum quēpiam Corycæum, exaudientē atq; auscultantem quæ gerant, sicuti Menāder in Enchiridio, Dexippus in thesauro, apud Suidam, quod tribus uerbis attigit & Hesychius, indicans Corycū Græcis sonare uas coriaceū, aut nauim, aut lanceam. Vsurpat hoc adagium M. Tullius lib. ad Atticum. x. epistola ultima: Itaq; posthac nō scribam ad te, quid facturus sim, sed quid fecerim. Omnes κωρυκαῖοι uidentur subauscultare quæ loquor.

Corycęus dęmon.

Fortes fortuna adiuuat. XLV

Cicero Tuscul. quæst. lib. ii. Fortes enim non modo fortuna adiuuat, ut est in ueteri prouerbio, sed multo magis ratio. Citatur alibi ex Ennio. Vsurpatur in Aeneide Maronis. Atq; adeo passim ab omnibus. Ouidius Fastorum libro secundo.

Audentes forsq; deusq; iuuat. Idem allusit:
Audaces adiuuat ipsa Venus.

Rursum T. Liuius belli Macedonici lib. iiii. fortes fortunā adiuuare aiebāt. Admonet adagium fortiter periclitādam esse fortunā. Nam his plerūq; res pspere cedere. Propterea quòd id genus hoībus fortuna quasi faueat, infensa iis, q nihil audent experiri, sed ueluti cochleæ ppetuo latent intra testas.

Currentem incitare. XLVI

Τὸν θέοντα ὀτρύνειν, id est, Currentem incitare, est adhortari quempiam ad id, ad quod iam suapte sponte tendit. Atq; hac figura mitigamus, uel pcludimus magis, offensam admonitionis. Cicero ad Cassium: Vt Cæsarem in Italia uiderem, sic enim arbitrabamur, eumq; multis honestissimis uiris conseruatis, ad pacem currentem, ut aiunt, incitarem. Idem ad Quintum fratrem libro secundo: Quare facis tu quidem fraterne, quòd me hortaris. Sed, mehercle, currentem nunc quidem. Rursus ad Atticum: Quòd me hortaris, ut eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem. Idem in Oratore. Facilius enim est, currentem, quod aiunt, incitare, quàm commouere languentem. Plinius ad Cannium: Scio te stimulis non egere, me tamen tui charitas euocat, ut currentem quoq; instigem. Ducta est metaphora ab iis, qui cursu certant, quibus acclamatio solet addere uelocitatē. Lucianus ex Homero citat ad Nigrinū: θάῤῥει ὦ γαθὲ, τοῦτο γάρ τοι τὸ τοῦ ὁμήρου, σπεύδοντα καὶ αὐτὸν παρακαλεῖς, id est, Bono es animo, quandoquidem iuxta Homericum illud, hortaris eum, qui ipse sua sponte properet. Extat autem Iliados θ.

Festinantem ultro incitare

Ἀτρεΐδη κύδιστε, τί με σπεύδοντα καὶ αὐτὸν ὀτρύνεις. id est,
Quid me sponte mea properantem maxime Atrida Extimulas? Eodem allusit Odyss. α
ὣς εἰπὼν ὄτρυνε πάρος μεμαυῖαν Ἀθήνην. id est,
Iandudum proptam, ac cupientem, his Pallada dictis Excitat.

Itaq; currentem incitamus, cum ad id uocamus aliquem, ad quod suapte cupiditate fertur, ac propendet. Quemadmodum meminit Dion, Timotheum cantorem quēpiam certa quadam cantiōe, quæ Palladis uocatur, Alexandri magni animū repente ad belli cupiditatem incitare solitū. Atq; incitabat ille quidem, sed sponte currētem, utpote natura sanguinarium & belli sitientissimū. Alioqui Sardanapalum illum πάνμαλθον, id est, mollissimū, iisdem modis haud unq̄ cōmouisset. Terentius in Andria torsit in malam partem, omissa metaphora. Age si hic nō insanit satis sua spōte, instiga. Huc pertinent illa M. Tullio familiaria, è cursu reuocare. In principio Topicorum: è cursu ipso reuocauit uoluntas tua. Et in cursu esse, & cursum interrumpere.

Calcar addere currenti. XLVII

Eandem sentētiam aliunde ducta metaphora, extulit Plinius iunior in epistola quadam ad Pompeium Saturninum: Flagitabas ut tibi aliquid ex meis scriptis mitterem, cū ego id ipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria sponte currēti. Translatione sumpta ab equitibus, qui nōnunq̄ etiam sponte currētibus equis, quo currāt celerius, calcar addunt. Ita nobis calcar addit, qui extimulat languētes, addit currentibus, qui cupiditatem ac studium nostrum auget acuitq;. Ouidius:

Non opus admisso subdere calcar equo.

Sunt aūt fermè puerbiales i totū illæ metaphoræ: Subdere calcar, subdere stimulos, quēadmodū & illæ: Inuicere frenū, cōpescere freno, reuocare freno, M. Tullius ad Atticū: Adscribit ēt & quasi calcar admouet. Idē ad eundē lib. vi. Sed alter, ut dixit Isocrates in Ephoro & Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Plato lib. de legib. ix. ἄφθης ὦ κλεινία, σχεδὸν ἡμᾶς ὥσπερ φερομένους ἀντιπαρελθὼν ἐπισχὼν, id est, Opportune me Clīnia, impetu currentem retudisti. Et illud Ciceronis: E medio cursu reuocauit.

Freno egere

In triuio sum. XLVIII

ἐν τριόδῳ εἰμὶ λογισμῶν, id est, In triuio sum consilii. In eos, qui dubitant, quiq; incerti sunt animi, hæsitantes quid potissimum eligant. Translatum ab iis, qui faciunt iter, & siquando triuium occurrerit, addubitant quam uiam oporteat ingredi. Nam uiam pro ratione consilii frequenter apud Græcos autores reperies, ut apud Euripidem in Hecuba: σῶν ὁδὸν βουλευμάτων, id est, Tuorũ uiã cõsiliorum. Theognis, ἐν τριόδῳ ἕσταμαι, id est, in triuio cõsisto, Alludit huc & Plato lib. de legibus septimo: uetans ne si qua res admiranda atq; inusitata occurrerit, protinus ad eam amplectendam accurramus, sed perinde quasi ad triuium aliquod uenerimus, ignari uiæ, cõsistamus, neq; ante pergamus, q̃ peruestigatum sit quò quæq; ducat uia, καθάπερ, inquit, ἐν τριόδῳ γενόμενος.

Bis ac ter, quod pulchrum est. XLIX

Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν, id est, Iterũ ac tertio, quod pulchrum est, subaudi, dicẽdum est. Vsurpatur à Platone cum aliis in locis, tum in Philebo, ἃ καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν. εὖ δ' ἡ παροιμία δοκεῖ ἔχειν, τὸ δὶς καὶ τρὶς τό γε καλῶς ἔχον ἐπαναπολεῖν τῷ λόγῳ δεῖν, id est, De quibus & ante meminimus. Cæterum bene uidetur prouerbio dictum, quod egregiũ sit, id iterũ ac tertio in sermone repeti oportere. Idem in Gorgia: καὶ δὶς γάρ τοι καὶ τρίς φασι καλὸν εἶναι τὰ καλὰ λέγειν τε καὶ ἐπισκοπεῖσθαι, id est, Atqui pulchrũ aiunt, ea quæ pulchra sunt iterum ac tertio tum dicere, tum considerare. Rursum lib. De legibus sexto: λέγω δὲ καθάπερ εἶπον νῦν δή. δὶς γὰρ τό γε καλὸν ῥηθὲν οὐδὲν βλάπτει, id est: Dico aũt quẽadmodum modo dicebam. Nam nihil lædit, quod pulchrum sit bis dicere. Lucianus in Dipsadibus citans eundem Platonem, κόρος, inquit, οὐδεὶς τῶν καλῶν, id est: Nulla satietas rerum honestarum. *Honesti nulla satietas* Oĩno ea uis inest rebus egregiis, ut quo sæpius, ac pressius inspiciantur, hoc magis ac magis placeant, ut ait Horatius:

Quæ si propius stes
Te capiet magis, ac decies repetita placebit.

Contra, quæ fucata sunt aut uulgaria, nonnunq̃ initio arridẽt nouitate ipsa, mox repetita fordescũt. Quemadmodum Plinius lib. xv. cap. xiiii. meminit de syluestri quodam pomi genere, quod unedonẽ uocant, propterea quòd unum tantũ edi possit. *Vnedones* Est enim inhonorum, ut ait, atq; hinc nõis ratio.

Fratrum inter se iræ sunt acerbissimæ. L

Si quando simultas inciderit inter fratres, ea solet esse atrocior q̃ uulgarium inimicorum. Suppetunt abunde multa ex historicis exempla: Cain & Abel: Romuli & Remi: Iacob & Esau. Antonini Seueri imperatoris filii in Getam odium, usqueadeo sæuum ac pertinax fuit, ut ne morte quidẽ illius atrocissima potuerit saturari, quin & in omnes illius amicos sæuiret. Qua de re fertur adagium, idq; cõmemoratur ab Aristotele libro Politicorũ septimo, παρ' ὧν γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμβάνουσι, πρὸς τῇ βλάβῃ, καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν. ὅθεν εἴρηται. χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν. καὶ οἱ πέρα στέρξαντες οὗτοι καὶ πέρα μισοῦσιν, id est, A quibus, iquit, deberi beneficium existimãt, ab iisdem non solum fraudari beneficio, sed insuper lædi se putant. Vnde prouerbio dicitur, acerba enim bella fratrum. Et qui supra modum amant, iidem & supra modum oderunt. Hactenus Aristoteles. Huc respexit Euripides in Iphigenia Aulidensi.

δεινὸν κασιγνήτοισι γίγνεσθαι λόγους
μάχας θ', ὅταν ποτ' ἐμπέσωσιν εἰς ἔριν. id est,

Res dira uerbis inuicem altercarier
Dictisq; fratres dimicare mutuis,
Si quando lis inciderit aut contentio.

Taurum tollet, qui uitulum sustulerit. LI

Adagium in fornice natum, uti uidetur, sed quod ad usum uerecundiorem commode torqueri possit, quando significabimus maiora peccaturum adultum, qui puer uitiis minoribus assueuerit. Extat in fragmentis Arbitri Petronii, iis quidem uerbis: Obstupui ego, & nec Gitonem uerecundissimum puerum sufficere huic petulantiæ affirmaui, nec puellam eius ætatis esse, ut muliebris patientiæ legem possit accipere. Itaq; inquit Quartilla, minor est quàm ego fui, cum uirum passa sum? Iunonẽ meã iratam habeam, si me unquam meminerim uirginem fuisse. Nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiam puto natum prouerbium illud, ut posse dicatur taurum tollere, qui uitulũ sustulerit. Non absurdum uidetur, adagium ad Milonis Crotoniatæ factum referri, qui quotidie uitulum aliquot stadiis gestare solitus, eundem taurum factum, citra negocium gestasse legitur. Atq; ita quadrabit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis assuescunt.

Viuorum oportet meminisse. LII

Viuorum meminisse oportet. Vetus adagium in eos, qui plurimum de uita defunctis loquuntur. id quod uulgo putant ominosum, mortuos in ore habere, eosq; uelut citatos in sermonem adducere. Vnde & M. Varro libro de lingua Latina tertio, putat lethum ἀπὸ τῆς λήθης, id est, obliuione dictum, quasi in obliuionem abire conueniat, qui ita excesserit: atque in funeribus sic quondam à præcone dici solere: Ollus letho datus est. Refertur adagium à Cicerone lib. quinto de finibus bono-

rum & malorum. Vbi cum Piso, deinde. Q. Cicero dixissent, se uehementer commoueri recordatione clarorum uirorum, ex contemplatione locorum, in quibus aliquando uiui uersati fuissent, & uterque recensuisset, quorum memoria potissimũ delectaretur: tum Pomponius Atticus quasi iocãs: At ego, inquit, quem uos, ut deditum Epicuro, insectari soletis, sum multum equidem cum Phaedro, quem unice diligo, ut scitis, in Epicuri hortis, quos modo praeteribamus, sed ueteris prouerbii admonitu uiuorum memini: nec tamen Epicuri licet obliuisci, si cupiam, cuius imaginem nõ modo in tabulis nostri familiares, sed etiã in poculis & annulis habẽt. Hactenus Cicero. Plautus item in Truculento: Dum uiuit, hominem noueris: dum mortuus est, quiescas. At nunc uulgus ne beneficium quidem amicorum meminit, cum Thaletis dictum iure celebretur, oportere non minus absentium amicorum quàm praesentium memores esse.

Cum laruis luctari. LIII

Cum laruis luctari, dicuntur ii, qui uita defunctos insectantur maledictis, qua re nihil esse potest indignius ingenuo uiro. Suidas Aristophanem citat, qui scripserit:
παῦε παῦε Ἑρμῆ,
νεκρῷ γὰρ ὄντι τῷ Κλέωνι λοιδορεῖ. id est, Compesce cõpesce here Mercuri, mortuo enim Cleoni cõuiciatus est. Lucianus in Sectis: σκιαμαχοῦσι πρὸς ὑμᾶς ἀπόντας, id est, Vmbraticam pugnam aduersus uos absentes pugnant. Sentit autem de mortuis & absentibus. Meminit huius Plinius in praefatione historiae mundi, ad hunc modum: Nec Plancus illepide, qui cum diceretur Asinius Pollio orationes in eum parare, quae ab ipso, aut liberis post mortẽ Planci ederentur, ne respõdere posset: Cum mortuis non nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercussit illos, ut apud eruditos nihil impudentius uideretur. Aristoteles in rhetoricis citat Platonem ex politia, qui scripserit eos, qui mortuos allatrarent, uideri similes catellis, qui lapides iactos morderent, ipsos qui laesissent non attingerent.

Iugulare mortuos. LIIII

Huic simile uidetur iugulare mortuos, pro eo quod est, insectari defunctos, & pugnare cum iis, qui iã extincti sint. Translatum à bellis, in quibus ignauum ac ridiculum sit, prostratos atque interfectos iugulare. Rursus cum uiuis congredi, forte. Refertur à Laertio in Menedemo. Is Bionem, cũ diuinos studiose insectaretur, ait iugulare mortuos, nimirum iam explosos, & omnium sententia reprobatos. Aristoph. ἐν ὄρνισιν scripsit, μὴ τεθνεῶτας ἀποκτείνειν, id est, defunctos occidere. Fiet lepidior metaphora, si paulo longius detorqueatur. Vt siquis dicat eum iugulare mortuos, qui librũ impugnet, à nullo non damnatum: aut disputet aduersus sententiam, omnium suffragiis iam olim reiectam: aut siquis uituperet rem, omnibus per se detestatam.

Cygnea cantio. LV

κύκνειον ᾆσμα, id est, Cygnea cantilena. Refertur inter Graecanica prouerbia. Notatur & ab Aeliano in opere De naturis animalium, prouerbii uice. Conuenit in eos, qui supremo uitae tempore facunde disserunt, aut extrema senecta suauiloquentius scribunt, id quod ferè solet accidere scriptoribus, ut postrema quaeque minime sint acerba, maximeque mellita, uidelicet per aetatem maturescente eloquẽtia. Porrò cygnos instante morte mirandos quosdam cantus aedere, tam omnium literis est celebratum, quàm nulli uel compertum, uel creditum. Nam Lucianus negat, se uel uidisse cygnos, cum in Pado flumine nauigaret. Aelianus addit cygnos non canere, nisi flante zephyro uento, quem Latini fauonium dicunt. Martia.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua,
Cantator cygnus funeris ipse sui.

Neque desunt philosophi, qui huius rei causam etiã addere conantur, affirmantque id accidere propter spiritus per collũ procerũ & angustũ erumpere laborantes. Diuus Hieronymus in quodam laudãs senilẽ eloquentiã, cõmemoratis aliquot scriptoribus: Hi omnes, inquit, nescio quid cygneum uicina morte cecinerũt. Idem in epitaphio Nepotiani: Vbi est ille ἐργοδιώκτης noster, & cygneo canore uox dulcior. Nos item in Epigrammate quodam, quod olim ex tempore lusimus, ad nunquam satis laudatum studiorum omnium Moecenatem, Guilelmum archiepiscopum Cantuariensem:

Vates uidebis exoriri candidos
Adeo canoros atque uocaleis, uti
In alta fundant astra cygneum melos,
Quod ipsa & aetas posterorum exaudiat.

Meminit adagii & Athenaeus lib. Dipnoso. xiiii. ex autore Chrysippo: referens quendam adeo impense delectatum fuisse dicteriis, ut cum esset à carnifice trucidandus, dixerit se uelle mori, decantata cygnea cantione: sentiens, opinor, dictum aliquod salsum, quod simul atque prolocutus esset, non gravaretur emori. M. Tullius praefans in librum De oratore tertium, de L. Crasso ita loquitur, Illa tanquam cygnea fuit diuina hominis uox & oratio, quam quasi expectantes post eius interitum ueniebamus

bamus in curiam, ut uestigium illud ipsum, in quo ille postremum institisset, contueremur.

Nestorea eloquentia. LVI

Consimilem ad modum Nestoris Pyliorum ducis facundia in prouerbium abiit, siquando senilem suauiloquentiam significamus. Nam huic Homerus, ut tria secula, ita plus quàm mellitam quandam facundiam affingit. Sic enim ait in Iliados α.

τοῖσι δὲ Νέστωρ ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς Πυλίων ἀγορητής,
τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή. id est,
Post hos assurgit Pylius dux ille disertus
Nestor, cuius ab ore fluit uox melle liquenti Dulcior.
Quem locum imitans Theocritus, autore Plutarcho, scripsit in Bucolicis:
οὕνεκά οἱ γλυκὺ μοῦσα κατὰ στόματος χέε νέκταρ. id est,
Propterea, quod in os illi prædulce camœna Infudit nectar.
Huc spectat & Horatianum illud:
Fidis enim manare poetica mella Te solum.

Lepos Atticus: Eloquentia Attica. LVII

Mella poetica

Inter reliquos Græciæ populos, lepos quidam, & festiuitas quasi uernacula ac peculiaris adest Atticis, adeo & in prouerbium abierit: Atticus lepos: Attica eloquentia, pro summa. Terentius in Eunucho: Dixin' in hoc Atticam esse eloquentiam? Cum insulsum atque inuenustum militem rideret. Diuus Hieronymus ad Pammachium, Iouinianum, ut opinor, irridens: Hæc, inquit, Plautina eloquentia, hic lepos Atticus, & Musarum, ut dicitur, eloquio comparandus. Quanquam illud de musarum eloquio ad M. Varronis elogium de Plauto celebratum respicit, qui dixit, Musas ipsas, si Latine loqui uoluissent, Plautino ore fuisse locuturas. Huc allusit & Lucianus in libello De mercede seruientibus: κἂν τι σολοικίσαντες τύχωσιν, αὐτὸ δὴ τοῦτο ἀττικὸν καὶ τὸ ὑμήττιον. id est, Quod siquãdo quid etiam rustice dixerint, hoc ipsum mere Atticum, atque ab Hymetto profectum uideri uolunt. Est autem Hymettus mons Atticæ, mellificio nobilis. Vnde & mel Atticum, & Hymettia mella. Quæ præcipua fuisse testatur & Martialis in Xeniis:

Atticus lepos

Ab hymetto profectum

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti
Palladis à syluis nobile nectar, apis.

Mandrabuli more res succedit. LVIII

ἐπὶ μανδραβούλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα. id est, Res Mandrabuli ordine succedit, hoc est, indies in peius labitur. Inde natũ, quod Mandrabulus quidam cum thesaurum reperisset, primum auream ouem posuit Iunoni Samiæ, proximo anno argenteam, tertio æreã. Lucianus De mercede seruiẽtibus: ἀλλὰ χαίρεις γε, καὶ σαυτὸν ὑποτείνεις, καὶ ἀεὶ τὰ μέλλοντα βελτίω γενήσεσθαι νομίζεις. τὸ δὲ ἔμπαλιν ἢ οὐ ἤλπισας, γίγνεται, καὶ ὡς ἡ παροιμία φησὶν, ἐπὶ μανδραβούλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα, καθ' ἡμέραν, ὡς εἰπεῖν, ὑποσμικρυνόμενον, καὶ εἰς τοὐπίσω ἀναποδίζον. id est, Tu tamẽ utcunq; gaudes, tibiq; ipsi imponis, semperq; credis meliora futura, quæ sequent: atqui id contra q̃ speraras euenit, planeq; iuxta puerbiũ, ad morem Mandrabuli tibi negociũ procedit, dum in singulos, ut ita dixerim, dies fit minus ac deterius, atq; in tergũ retrocedit. Alciphron in epistola quadã: καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν ἐπὶ τὰ μανδραβούλου χωρεῖ τὰ πράγματα. id est, Iuxtaq; prouerbiũ, ad exemplum Mandrabuli res succedunt. Non intempestiue itaq; dicitur in eos, qui in deterius abeunt. Quemadmodum Menedemus apud Plutarchum, permultos Athenas uenire studii causa: principio sapiẽtes, deinde philosophos, postea rhetoras, postremo idiotas euadere. Nec alienum fuerit hic nobilẽ illam Platonis sentẽtiã adscribere, ex libro De legibus primo: τὸ νικᾶν αὐτὸν αὑτὸν πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. id est, Siquis ipse seipsum uincat, omnium uictoriarum tum prima, tum optima est. Rursum ipsum seipso inferiorem esse, oĩum & turpissimũ est, & grauissimũ. Vincit enim seipsum, qui proficit in melius: at seipso inferiorem euadere, est deteriorem reddi.

Seipsum uincere

Mature fias senex. LIX

Mature fias senex, si diu uelis esse senex. Latinorum prouerbium, quo monemur, ut ĩtegra adhuc ætate desistamus à laboribus iuuenilibus, ac ualetudinis curam agere incipiamus, si uelimus esse uiuaci ac diuturna senecta. Nam senectutis sors, ocium & quies. Vsurpatur à Catone maiore apud Ciceronem. Neq; enim, inquit, unquam assensus sum ueteri illi laudatoq; prouerbio, quod monet mature fieri senem, si diu senex esse uelis. Hoc quanquam Catoni non probatur, homini duro, quiq; sibi nec extrema senecta remittendis laboribus indulserit, tamen audiendum nobis, maxime si de uitiis iuuentæ sentias, puta libidine, bibacitate, turbulentia uitæ: quæ nisi quis mature reliquerit, aut nunquam perueniet ad senectam, aut breuem habiturus est senectam.

Senis doctor. LX

γεροντοδιδάσκαλος, id est, Senis doctor. Citatur sæpicule titulus hic à Nonio Marcello, inter titulos fa

in domum sponsi, iubebant his uerbis alloqui, Vbi tu Caius, ego Caia. Caius caia

Δὶς διὰ πασῶν. LXIII

Δὶς διὰ πασῶν, id est, Bis per omnia. Hoc prouerbio discrimen ingens ac longissimum interuallũ significabant. Vnde quæ pugnãtissima inter sese uiderentur, totoq; dissidere genere, ea δὶς διὰ πασῶν inter se discrepare dicebant. Lucianus in libro De cõscribenda historia: καὶ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν ἐστι πρὸς ἄλληλα. hoc est, Deniq; iuxta musicorum prouerbium, δὶς διὰ πασῶν interuallo sese mutuo respiciunt. Idem in Apologia: ἀλλά μοι κἀκεῖνα σύνδησον, ὡς πάμπολυ τὰ τοιαῦτα διαφέρει, ἐς οἰκίαν τινὸς πλουσίου ὑπὸ μισθῷ παρελθόντα δουλεύειν, καὶ ἀνέχεσθαι ὅσα μοί φησι τὸ βιβλίον, ἢ δημοσίᾳ πράττοντά τι τῶν κοινῶν, καὶ ἐς δύναμιν πολιτευόμενον, ἐπὶ τούτῳ παρὰ βασιλέως μισθοφορεῖν. διελθὼν δὲ καὶ ἰδίᾳ μεταλαβὼν ἑκάτερον, σκόπει. εὑρήσεις γὰρ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν τὸ πρᾶγμα, καὶ τοσοῦτον ἐοικότας ἀλλήλοις τοὺς βίους, ὅσον μόλυβδος ἀργύρῳ καὶ χαλκὸς χρυσῷ, καὶ ἀνεμώνη ῥόδῳ, καὶ ἀνθρώπῳ πίθηκος. μισθὸς μὲν γὰρ δὴ κἀκεῖ, κἀνταῦθα καὶ τὸ ὑπ' ἄλλῳ τετάχθαι, τὸ δὲ πρᾶγμα παμπόλλην ἔχει τὴν διαφοράν, id est, Quin illud mihi iam considera, quàm maximo hæc inter sese discrimine distare, uidelicet in opulenti cuiuspiam ædes adscriptum, seruire seruitutem, & ea omnia perferre, quæ libellus ille meus commemorat, & publice populi negocium gerentem, ac pro uirili rempub. administrantẽ, hoc nomine ab imperatore salarium accipere. Age perpende hæc, & utrunq; per se, priuatimq;, contemplare. Reperies nimirum iuxta illud musicorum prouerbium. δὶς διὰ πασῶν negocio discrimẽ inesse. Et has duas uitæ rationes tantum inter se conuenire, quantum affinitatis est plumbo cum argento, æri cum auro, anemonæ cum rosa, homini cum simia. Nam merces quidem accipitur & illic, quemadmodum hic quoq;, & utrobiq; contingit, ut alii subiectus pareas. Cæterum ipsius negocii nõ mediocris est dissonantia. Hactenus Lucianus. Adagium, ut is etiam indicauit, ex arte musica mutuo sumptum est. Nam Macrobius commentario in Somnum Scipionis secundo, quinq; species harmoniarum commemorat: διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν, διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε, & δὶς διὰ πασῶν. Ex compositis harmoniis διὰ τεσσάρων, & διὰ πέντε, constituitur διὰ πασῶν, cui nominis hoc inditum est, quod absolutam reddat symphoniam, ut mihi uideatur huc etiam illud respicere prouerbium, quod alio loco commemorabimus, ἅπαντ' ὀκτώ. Similiter Plutarchus, & quicunq; ueterũ, uel apud Græcos, uel apud Latinos de musicæ disciplina conscripserunt, Harmoniarum metam figunt in ea, quæ uocatur δὶς διὰ πασῶν. Boetius item libro De musica primo, tradit, antiquitus harmonicam rationem heptachordo duntaxat constitisse, hoc est, fidibus septem, quarum ima ὑπάτη dicebatur, summa νήτη. Deinde alias chordas adiicientibus aliis, ita creuit uocum numerus, ut ad duplicatum heptachordum perueniretur. Atq; progrediendi finis futurus uidebatur, nisi quòd ipsa symphoniarum ratio μέσην illam, quæ in heptachordo locum nomini congruentem obtinuerat, & utroq; ad extremam relata chordam, harmoniam διὰ τεσσάρων edebat, desiderare uideretur. Hac igitur adiecta, & in suum immissa locum, ad quindecim chordas peruentum est, quarum extremam alteram προσλαμβανομένην dixere, alteram νήτην ὑπερβολαίων. Ita fit, ut μέση utroq; relata, reddat harmoniam διὰ πασῶν: rursum extremarum utralibet ad μέσην relata, eandem constituat harmoniam. Porrò summa relata ad imam, symphoniam reddat quam uocant δὶς διὰ πασῶν: propterea quòd hæc, qua dixi, ratione, bis complectatur eam harmoniam, cui nomen, διὰ πασῶν. Quoniam autem hoc fini constitit harmonica ratio nec ulterius procedere licuit, tractum est in popularem sermonem, ut quæ longissimo discrimine inter se dissita essent, ea δὶς διὰ πασῶν distare dicerent, perinde quasi dicas adeo seiuncta, ut magis seiungi non queant. Cui simillimum illud, ἐκ διαμέτρου, id est, ex diametro. Verum quoniam uelut imprudentes, nostriq;, penè dixerim obliti, paulo altius musicam ingressi sumus, quàm operis istituti ratio postulabat, libet obiter & illud subnectere, quod equidem arbitror nec admodum uulgo cognitum, nec iniucundum scitu fore. Etenim cum hæc meis illinirem commentariis, forte fortuna superuenit Ambrosius Leo Nolanus, philosophus huius tempestatis eximius, & in peruestigandis disciplinarum mysteriis, incredibili quadam diligentia solertiaq; præditus, neq; uero mediocriter exercitatus euoluendis & excutiẽdis utriusq; linguæ scriptoribus. Is igitur postea quam scribẽtibus nobis interuenisset, recitatis iis, quæ iam scripseram, uereor, inquam, Ambrosi, ne uulgus hoc musicorum huic adagio nostro, δὶς διὰ πασῶν, negocium facessat, obstrepatq;, ac prorsum δὶς διὰ πασῶν à mea discrepet sententia: quippe qui non dubitarint harmoniarum limitem uel ad uigesimum uocis gradum proferre. Quare tu problematum autor, & musices non modo scientissimus, uerumetiam peritissimus, hoc mihi paucis, nisi molestum est, expedias uelim, quã ob causam antiquitas tantopere metuerit ultra decimam quintam chordam uel tantillum progredi, ut etiam prouerbio res ea iactata fuerit: aut qui factum sit, ut hi neoterici non uereantur tanto spatio symphoniarum proferre pomœrium, præteritisq; ueterum metis, & quemadmodum dici consueuit ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶντες, non uereantur etiam ad uigesimam chordam procedere. Ad quæ ille familiariter arridens: Ne tu, inquit, homo es plus satis diligens, ut quem hoc quoque

solicitum habeat, quid cantorum συντόνια de tuis sentiant adagiis. Quanquam ad propellendas musicorum calumnias unus ille sat erat clypeus, te uetus adagium referre. Id utiq; cõueniebat cum ueterum musicorum, à quibus ductum est, ratione quadrare. Verum tamen ut tibi magis quàm illis faciam satis, quid ego super hac re uel obseruarim, uel sentiam, paucis accipe. Principio quæ res commouerit recentiores musicos, ut antiquitatis limites præterierint, ipsi sanè uiderint. At equidem duplicem uideo causam, quam ob rem antiquitas in δὶς διὰ πασῶν consistendum duxerit. Primum quòd ipsa natura uideatur hanc symphoniarum ueluti metam præstitisse: quippe quæ modum hunc humanæ tribuerit uoci, ut ad decimumquintum modo gradum intendatur: ultra quẽ siquis conetur progredi, nõ iam illa uox genuina: sed coacta, factitiaq; & gannitus magis quàm uox uideatur. Rursus si altius nitaris eam deprimere, protinus à ratione uocis in screatum quempiam degeneret. Proinde cum ubiq; conueniat artem quoad licet naturæ respondere, non abs re mihi uidentur ueteres iisdem cancellis circumscripsisse rationem artis, quibus natura uocem humanam circumscripserat. Satis erat ad persuadendum hæc, opinor, causa. quanquam altera magis urget. Ea est huiusmodi: Scis esse apud Boetium lib. de musica iiii. Harmoniam musices, non ratione tantum, uerum & sensu perpendi oportere. Quapropter Ptolemæus apud hunc, quo dixi libro, Pythagoricorum quorundam sententiam reiicit, qui in diiudicandis harmoniis plurimum tribuerint rationi, minimum sensui, cum dicerent sensum semina modo quædam cognitionis ministrare, at ratione perfectam constare scientiam. Rursum Aristoxeni refellit opinionem, qui plus satis tribuerit sensibus, perpusillum autem rationi, cum musicam harmoniam ita temperatam esse oporteat, ut neq; sensui ratio refragetur, neq; sensus rationi reclamet. Neq; dissentit à Ptolemæo Aristoteles secundo Physicorum libro, negans musicam mere mathematicam esse, sed partim ratione, partim sensibus constare. Quod fieri nequaq̃ potest, si semel ultra decimamquintam intentionem, hoc est, δὶς διὰ πασῶν processum fuerit. Nihil autem uetat ratio, quo minus uel ad millesimum usque tonum progrediare, recurrentibus subinde uidelicet iisdem harmoniis, quas complectitur διὰ πασῶν. Neq; secus hic procedere liceat, quàm fit in numeris arithmetices, ubi non aliter agnoscitur ἡμιόλιος, in duodecim millibus & octo millibus, quàm in quatuor & sex. Cæterum harmoniæ sensus ultra decimã quintam uocem uelut euanescit, iamq; non magnopere refert, quæ sit harmoniæ ratio, quam non approbat sensus, & ideo non approbat sensus, quia non euidenter percipit. Porrò quo minus percipiat, interuallum æquo longius in causa est. Rationis uis in immensum se porrigit: at è diuerso sensus corporis admodum angustis limitibus cohibetur. Quod enim accidit in oculorum sensu, ut si longius æquo semota sint ea, in quæ fertur uidendi uis, obtundatur ac deficiat uisus, eoq; magis deficiat, quo maiore distẽt interuallo: id multo magis accidit aurium sensui, quippe minus agili quàm oculorum. Iam uero quod usu uenit sensibus in percipiendis iis quæ obiiciũtur, idem usu uenit animo per sensum diiudicanti. Si colorem colori propius admoueas, & quemadmodum Græci dicũt, πορφύραν παρὰ τὴν πορφύραν, nónne protinus dignoscit ex collatione sensus, quantum alter ab altero discrepet, aut alteri cum altero conueniat: Itidem si uocem uoci uicinam auribus exhibeas, incunctanter diiudicant, quæ sit alterius cum altera, uel concordia, uel discordia: sin plus iusto dissitas interuallo, mox incipit anceps esse iudicium. Porrò quemadmodum citius hebetatur auriumsensus quàm oculorum itidem citius obtunditur illarum quàm horum iudicium: propterea quod altera res ex altera pendeat. Id ita esse, non est cur pluribus argumentis confirmem, cum protinus ipsum experimentum fidem unicuiq; facere possit. Pulsa chordam quampiam in organo, simulq; tange, quæ sit ab hac octaua, statim rationi suffragans sensus, plene percipiet harmoniam, & absolutissimam esse, suo quoq; comprobabit calculo. Rursum pulsata quapiam, simul moue aliam, quæ sit ab illa decimaquinta, statim & percipiet, & approbabit sensus symphoniam, agnoscens eam, quam paulo ante senserat in διὰ πασῶν. At uero si tacta ima, moueris ab hac decimamnonam, nihil quidem obstrepit ratio, quo minus sit harmonia, quæ fuerat in διὰ πασῶν cum διὰ τόνου, uerum auris, acceptis uocibus non perinde percipit harmoniæ rationem. Quòd nisi sensus certos quosdam terminos haberet, intra quos certum illius & exploratum iudicium sepiretur, nihil te uetuerit, si libeat, uel usq; ad χιλιάκις δὶς διὰ πασῶν symphoniam procedere. Neque enim ratio quicquam offenditur numero, modo eandem agnoscat analogiam. Verum corporis sensibus natura suos quosdam limites præscripsit, ultra quos progressi, sensim iam incipiunt quasi caligare, hallucinariq;, neq; iam certo sicuti solent, sed ceu per nebulam, ut aiunt, ac per somnium iudicare. Non conueniebat autem, ut cuius incertum esset iudicium, id ad artis præcepta traheretur. At quoniam ultra decimumquintum uocis gradum ueteres intellexerunt euanescere iudicium aurium, ibi metam harmoniarum figendam esse iudicarunt, ne merito quis illud tuum adagium obiicere posset, ἀφανοῦς μουσικῆς οὐδὲν ὄφελος, id est, Occultæ musices nulla est utilitas. Iam igitur neoterici, qui contra ueterum autoritatẽ ultra summam chordam τετράχορδον adiecere, ad imam item adiecta una, non perinde flagitium

fecissent, si in decimanona chorda terminassent harmoniarum progressum: propterea quòd hæc ima ad summam relata, si non auribus, certe rationi perfectam symphoniam repræsentat. Atqui in uigesima neq; sensus est harmoniæ, neq; harmonia perfecta. Quare nihil est Erasme, quòd adagio tuo ullam metuas calumniam. Hæc cũ mihi tum argute, tũ admodum probabiliter ab Ambrosio meo dicta uiderentur, nec ea quidẽ admodũ aliena à prouerbii ratione, libuit his meis lucubrationibus adiungere futurum auctarium, haud quaq̃, ut arbitror, ingratum lectori non oĩno fastidioso.

Vbi timor, ibi & pudor. LXIIII

Ἵνα δέος ἔνθα καὶ αἰδὼς, id est, ubi timor, ibi & pudor. Prouerbialis sententia, quæ hodieq; uulgo manet, cui similis illa Terentiana: Omnes deteriores sumus licentia. Et maxima pars hominum formidine fustis à malefactis temperat. Plato libro De legibus quinto, ἡ δ' ἄδεια ἀναισχυντίαν ἔτεκεν, id est, Audacia uero parit impudentiam. ἄδειαν autem uocant, cum abest metus. Item in Euthyphrone citat ex poeta quopiam. Est enim hemistichion carminis heroici,

Ἵνα γὰρ δέος ἔνθα καὶ αἰδώς. id est,

Vbi enim timor, & pudor illic. Suidas indicat esse Epicharmi.

Foras Cares, non amplius anthisteria. LXV

θύραζε κᾶρες, οὐκ ἔτ' ἀνθεστήρια. id est,

Cares foras, peracta enim anthisteria.

Dici consueuit, ubi quis semper eadem sibi spetat commoda, aut idem semper licitum fore credit, quod aliquando pro temporis ratione fuerit permissum. Veluti siquis semel expertus cuiuspiam liberalitatem, subinde redeat, aliquid muneris petens: aut cum pueri permissam sibi ad tempus feriã di ludendiq; facultatem ultra tempus prorogant. Originem prouerbii tradũt ad hunc modũ. Atheniensibus mensis quidam anthisterion appellabatur quòd his plurimos flores progigneret. In hoc festa quæpiam agebantur, & conuiuia liberiora, quemadmodum in Saturnalibus fieri consueuit apud Romanos, in quibus & seruis accũbere licebat, feriatis interim ab opere. Exactis autem feriis, cum iã ad solitas operas reuocarentur, hoc pacto dicebant heri, Foras Cares, nõ iam amplius anthisteria. Cares autem seruos appellabant, quòd ea gens mercenariis operis quæstum factitaret, uelut omnium serui quicunq; conduxissent. Sunt qui dicant, Cares olim Atticæ regionis partẽ obtinuisse. Athenienses autem cum Anthisteriorum solennitatem agerent, solere Cares in ciuitatem atq; in domos receptos ad festi cõmunionem admittere: deinceps peracto solennitatis tẽpore, siquos è Caribus offendissent in urbe cessantes per iocum dicebant,

θύραζε κᾶρες οὐκ ἔτ' ἀνθεστήρια. id est, Exite Cares, acta enim anthisteria.

Sonat autem ea uox Græca perinde quasi dicas Floralia Latine, quorum licentia multorum literis notissima est. Non diuersum est quod ait Seneca in ludicro in Claudium scripto: Non semper erunt Saturnalia. Nam Saturnalibus seruis quoq; libertas erat.

Fures clamorem. LXVI

Οἱ φῶρες τὴν βοὴν, id est, Fures clamorem, subaudiendũ timent aut senserunt. Quadrabit in eos, qui sibi conscii, metuunt ne deprehendant, aut qui peracto maleficio fugitant pauitantq;. Habet aũt hoc cũ omnis malefacti cõsciẽtia, tum præcipue furti, ut hominẽ trepidum reddat ac lucifugam. Vnde est & in Hebræorum sententiis impiũ uel persequente nullo fugere. Huc allusit Vergilius,

Et cum clamarem, quò nunc se proripit ille,
Tityre coge pecus, tu post carecta latebas.

Funiculum fugiunt miniatum. LXVII

Τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον. id est,

Vitant sinopi collitam restim rubra.

Apte dicetur, ubi quis properat officio suo fungi, non ex animo, sed ne in mulctam incidat. Carmẽ sumptum ex Aristophane, cuius interpres, & item Suidas huiusmodi fermè commemorant. Atheniensium magistratus uariis modis conati sunt efficere, ut populus quammaxime frequens ad concionem uentitaret: obiectis enim repagulis quibusdam uias reliquas occludebant, quæ non ducerẽt ad forum: tum merces tollebant ex mercatu, nequid hac gratia ibi cessaretur: deniq; funem pararãt rubro colore, quem μίλτον id est, interprete Plinio, minium uocant Latini, nonnulli cinabarim appellant, oblitum. Hoc duo ministri publici populum cingentes, agebant in concionem. Studebat q̃sque funiculum effugere, propterea quòd quisquis colore notatus appareret contagio funis, is mulctam pendere cogebatur. Vnde qui notam metuunt, eos eleganter dicemus, φεύγειν τὸ σχοινίον μεμιλτωμένον id est, fugere funiculum miniatum.

Fortunatior Strobilis Carcini. LXVIII

Εὐδαιμονέστερος καρκίνου στροβίλων, id est, Fortunatior Carcini Strobilis. Ironia prouerbialis in infelicem & improbum. Carcinus poeta quispiam fuit, cuius filii dicti sunt Strobili ab Aristophane, quos

Cares ite foras

Saturnalia nõ semper erunt

Strobilis Carcini fortunatior

& γλυκυτραχήλους uocat, id est, dulcicerúicos. Iocus autem sumptus est à nominum allusione. Nam Græce Cartinus cancrum, Strobili cochleas significat. Vtrunq; genus distortum ac fœdum. Adagiũ recensetur apud Suidam & Zenodotum, extat apud Aristophanem in Pace.

Festo die si quid prodegeris. LXIX

Plautus in Aulularia sub persona senis Euclionis: Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat, nisi peperceris. Schema prouerbiale. Admonet autem, ne in sumptibus solennibus ita profusi simus, ut non suppetat quo feramus quotidianos. Nam festi dies uel sacris offerendis, uel diurnis epulationibus, uel ludis in honorem deorum, uel feriis obseruandis celebrantur: profesti ad rei priuatæ publicæq; administrationem concedebantur. Accõmodabitur nõ perperam & in eos, qui iuuenes rem prodigunt, esurituri senes, quiue intempestiue profundunt, postea desideraturi.

Feles Tartessia. LXX

γαλῆ ταρτησσία, id est, Feles Tartessia. De magnis & ridiculis dicebatur. Tartessii sunt in Iberia, apud quos feles maxime nasci dicuntur. Fortasse non inepte dicetur & de rapacibus. Aristophanes in Vespis.

ὥσπερ με γαλῆν κρέα κλέψασαν
τηροῦσιν ἔχοντ᾽ ὀβελίσκους. id est,
Nunc uti felem rapta carne,
Obseruant gestantem uerua.

Feles rapaciores. Item Lucianus, cum ait, ἁρπακτικώτεροι τῶν γαλῶν, id est, rapaciores felibus, nimirum & ipse felium significat rapacitatem uulgo notam fuisse.

Ferre iugum. LXXI

Plautus in Curculione: Iam'ne fert iugum? De puella percunctatur quispiam, num iam per ætatem uirum reciperet. Id enim significari satis arguunt ea, quæ sequuntur. Tam à me pudica est, quasi soror mea sit. Horatius in Odis, de puella nondum uiro matura.

Nondum subacta ferre iugum ualet Ceruice

Videlicet indicans, unde ducta sit translatio, nimirum à iuuenco, cui nondum suppetunt uires, ut in ducendo aratro pares operis uices sustineat. Nam & coitus duorum ex æquo negocium est, itidem ut in iugo. Vnde dictum etiam coniugium.

Feli crocoton. LXXII

γαλῇ κροκωτόν, id est, Feli crocoton, subaudiendum, das, aut addis. Dici solitum, quoties honos additur indignis, & quos haud quaquam decet. Aut cum datur quippiam iis, qui munere non norunt uti: ueluti si quis à musis alienissimo bellissimum donaret librum. Crocoton uestis genus est rotundæ ac fimbriatæ, qua diuites utebantur matronæ. Apud Nonium in dictione Richa, refertur inter uestes delicatas & crocoton. Sic enim arbitror legendum, mollicinam crocotam, chirodatam. Richam. Ac teste Plutarcho, quidam Herculem pingebant κροκωτοφόρον, Omphale seruientem. Sumptum adagium ab apologo Stratidis, quem alio loco narrauimus. Porrò uox hæc γαλῆ, felem ne significet, an mustelam, an quem uulgo catum appellant, quoniam inter eruditos cõtrouersum esse uideo, relinquo aliis iudicandum.

Hercules κροκωτοφόρος

Mustelam habes. LXXIII

γαλῆν ἔχεις, id est, Mustelam habes. In eum quadrat, cui omnia sunt inauspicata, tanquam fatis ac diis iratis, ut aiunt. Olim creditum est, hoc animal inauspicatum infaustumq; esse iis, qui haberent, domiq; alerent, ut non admodum dissideat ab illis, equum habet Seianum, & aurum habet Tolosanum. Vnde nunc etiam apud quasdam gentes, nominatim apud Britanos, infelix omen habetur, si cum paratur uenatio, aliquis mustelam nominet, cuius etiam occursus uulgo nunc habetur inauspicatus. Adagium refertur à Diogeniano.

Fastuosus Maximus. LXXIIII

κόμπος μάξιμος, id est, Fastuosus Maximus, In eũ dicebatur, qui sibi plus satis arrogasset in sapiẽtia. Sumptum à moribus Maximi cuiuspiam arrogantis, & sibi imodice placentis. In nõnullis exemplaribus inuenio κομπεὺς μάξιμος. Græcis κόμπος arrogantiam insolentiamq; significat, unde κομπεῖν καὶ κομπάζειν. Proinde & Euripides γλώσσης τε κόμποι, id est, Linguæq; fastus. Recensetur & hoc in Diogeniani collectaneis.

E multis paleis paulum fructus collegi. LXXV

ἐκ πολλῶν ἀχύρων ὀλίγον καρπὸν συνήγαγον, id est, ex multis paleis parum fructus collegi, id est, multo labore non multum emolumenti sum consecutus: aut è uerboso sermone paululum bonæ sententiæ percepi: ex ingenti uolumine minimum doctrinæ retuli. Translatum ab excussoribus tritici.

Oportet remum ducere qui didicit. LXXVI

δεῖ κώπην ἐλαύνειν μαθόντα, id est, Oportet remum impellere eum, qui didicerit. Vnumquenque decet eam artem exercere, quam antea doctus sit. Refertur à Plutarcho in commentariolo, cui titulus ὅτι διδακτὸν ἡ ἀρετή. Idem admonet Horatianum illud in Arte poetica,

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusq; pilæ discı'ue, trochı'ue quiescit,
Ne spissæ risum tollant impune coronæ,
Qui nescit, uersus tamen audet fingere.

Quin & hodiernis temporibus huiusmodi uulgo iactat̃ adagiũ, Qui lusus nõ nouit legẽ, abstineat.

Ex ipso boue lora sumere, LXXVII

ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνειν, id est, Ex ipso boue lora sumere dicũtur, qui quo lædant quẽpiam, id ab ipso, quem lædunt, accipiũt. Veluti siquis uersibus incesseret eum, à quo carminis componẽdi rationem didicisset: aut tyrannus pecuniam extorqueat à ciuibus, qua satellitium ad opprimendam ciuitatem alat: aut siquis rhetorices præsidiis rhetoricen oppugnaret. Metaphora sumpta ab agricolis, qui lora cædunt è boum tergoribus, q̃bus boues uinciunt. Plutarchus in cõmentario, cui titulus, ὅτι οὐκ ἔστι ζῆν ἡδέως, τί ἂν λέγοι τις. ἀρκεῖ γὰρ ἡ φύσις τῆς σαρκὸς ὕλην ἔχουσα νόσων ἐν ἑαυτῇ, καὶ τοῦτο δὴ τὸ παιζόμενον, ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνουσα, τὰς ἀλγηδόνας ἐκ τοῦ σώματος. id est, Quid igit̃ dixerit quispiam? Satis est ipsa corporis natura, morborum materiam in se continens, ac iuxta quod ioco dici solet, tanq̃ ex ipso boue lora sumens, ita ex ipso corpore dolores.

Lorũ ex ipso boue sũ.

Ex uno omnia specta. LXXVIII

ἐξ ἑνὸς τὰ πάντα ὅρα, id est, Ex uno omnia specta. Vergilius item,

Et crimine ab uno Disce omneis.

Admonet adagium ex unius euentus experimẽto, reliquorũ similium coniecturam oportere facere. Refert̃ à Suida. Tametsi is ostendit in eos dictũ, qui perperã ex uno quopiam æstimant omnia. Legit enim nõ ὅρα sed ὁρῶ. Veluti siq̃s unũ Gallum expertus perfidum, iudicaret omnes esse tales.

Amor ex aspectu.

Ex aspectu nascitur amor. LXXIX

ἐκ τοῦ γὰρ εἰσορᾶν γίγνεται ἀνθρώποις ἐρᾶν. Amor ex uidendo nascitur mortalibus.

Senarius prouerbialis, admonens, oculos amorem potissimum conciliare. Non enim amatur incognitum: ex conuictu nascitur amor mutuus. Et oculi præcipue sunt ad amãdum illices. In his enim peculiaris animi sedes. Et in his aiunt poetæ, cupidinem excubantem sua iacula mittere. Maro uelut indicauit adagium, cum ait,

Vt uidi, ut perii, ut me malus abstulit error. Rursum in Georgicis,

Vritq; uidendo Fœmina.

Item apud Terentium, Chærea uisa duntaxat uirgine, quàm impotenter cœpit ardere. Iuuenalis prodigii loco refert de cæco amante,

Qui nunquam uisæ flagrabat amore puellæ.

Legimus philosophos quosdam, & inter hos Democritum, sibimet oculos ademisse, tanq̃ omnium malarum cupiditatum autores. Quapropter piorum hominum est meminisse, haud quaq̃ esse tutũ uidere, quod non licet concupiscere. Prouerbii meminit Diogenianus.

E sublimi me derides. LXXX

ἀφ' ὑψηλοῦ μου καταγελᾷς, id est, E sublimi me derides. De eo, qui cũ fastu ridet quẽpiam ac despectim. Translatum ab iis, qui ex edito loco uerba faciunt. Vnde & despicere dictum à Latinis pro contẽnere, quod quisquis in eminenti loco est, is ueluti tutior negligit eum, qui stat in humiliore loco.

Extra lutum pedes habes. LXXXI

ἐκ τοῦ πηλοῦ πόδας ἔχεις, id est, Extra lutum pedes habes, hoc est, emersisti è periculo, aut extra periculum constitutus es. A uiatoribus sumptum. Simile illi, ἔξω βελῶν, id est, extra iaculum. Et in luto dicuntur hæsitare, qui molestis inuoluuntur negociis, unde se nequeant explicare.

In luto hæsitare.

Ex umbra in solem. LXXXII

Ex umbra in solem educere, est rem prius abditam & ociosam, in publicum & in cõmunem uitæ usum deducere. Translatum ab athletis, quibus mos, solis & pulueris patientia confirmare corporis robur. Delicatorũ aũt est, in umbra latitare. Venustius fiet, si ad animi rẽ torqueat̃: ueluti siq̃s dicat, philosophiam à Socrate ex umbra in solem esse ꝑductam. Exempla passim apud scriptores obuia.

Excubias agere in Naupacto. LXXXIII

φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ, id est, Excubare Naupacti. Achiui capta Naupacto, Pausaniam excubiis, custodiæq; præfectum interfecerunt, autore Theopompo. Vnde res in iocum uulgi uidetur abiisse aduersus eos, aut qui pereũt ignauia sua, qui munus odiosum, ac plenum discriminis administrant. Refertur à Zenodoto. Suidas effert ad hunc modum, φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ, id est, Excubabis Naupacti. Is adfert & aliam adagionis originem. Cum iis, qui Naupactum præsidio tuebantur, perpusillum salarii dependeretur, atq; illi plurima quæ ad rem pertinebãt, emerent, militari ioco iactatum est, ut apparet, in eos qui frustra sudarent, quosq; sua spes frustraretur. Naupactus autem Aetoliæ ciuitas, quam tum Philippus obtinebat, à compingendis nauibus dicta, quod illic Hera-

clidæ primum nauim extruxerint.

Deuotionis templum. LXXXIIII

Ἀρᾶς ἱερὸν, id est, Execrationis templum. In eos dicebatur, qui crebris execrationibus uti consueuerũt. Qui mos nunc uulgo plerisq; plurimum improbandus, ut nihil dicant, nisi diras admisceant deuotiones & imprecamina, uel ipso horrenda auditu. Erant autem antiquitus etiam publicæ quædam detestationes, uelut apud Athenienses, in eum, qui uiam non monstrasset erranti: in quarũ locum Christianis successit ea, quã uocant excommunicationem. Item deuotionis hostium, quarum meminit Macrobius, & Horatius in Odis,

Diris agam uos, dira deprecatio
Nulla expiatur uictima.

Hesychius indicat, templum execrationis fuisse Athenis, cuius meminerit Aristophanes in Horis, dici porrò de graui calamitate. Alibi, ni fallor, nobis dictum est de execrationibus tragicis, quas Diogenes philosophus iocabatur sibi occurrisse, quòd uiueret ἄοικος, ἄπολις, ἄπατρις, ἀχρήματος, ἀστατος καὶ ἐφημερόβιος. id est, Carens domo, ciuitate, patria, pecunia, nullam habens certam sedem, & in diem uiuens. Prouerbium refertur à Diogeniano.

Expertes inuidentiæ musarum fores. LXXXV

Ἄφθονοι μουσῶν θύραι, id est, Candidæ musarum ianuæ. De iis dictitatum, qui literaturam suam candide libenterq; impertiunt aliis, & ad docendum prompti, propensiq; sunt. Neq; male cõgruet etiã in dociles, iuxta id, quod alibi cõmemorauimus. ἀναπεπταμέναι μουσῶν θύραι, id est, Apertæ musarũ ianuæ.

Eurybatizare. LXXXVI

Εὐρυβατίζειν, id est, Eurybatizare, est improbis uti moribus. Eurybatus ex Cercopibus unus fuit, insignitæ improbitatis homo. Huius meminit Lucianus in Pseudomante, ὑπὲρ τοὺς κέρκωπας, ὑπὲρ τὸν εὐρύβατον, ἢ φρυνώνδαν, ἢ ἀριστόδημον, ἢ σώστρατον. id est, Vltra Cercopas, ultra Eurybatum, aut Phrynondam, aut Aristodemũ, aut Sostratũ. Neq; uero unus duntaxat huius nominis fuit, infamis uersutia, morumq; improbitate. Nam & Ephesius quidam Eurybatus fuit, qui cum à Crœso cũ multa pecuniarum ui missus esset, ut exercitum contraheret, ad Cyrum defecit, ut autor est Ephorus. Alii malunt ad Eurybatum referre, qui fuisse perhibetur alter è Cercopibus, ut dixi. Duris ad Eurybatũ refert Vlyssis socium. Nicander prodidit Eurybatũ quẽdam Æginensem fuisse longe uersutissimũ, scelestissimumq;. Neq; uero desunt, qui dicant hoc nomine furem fuisse quẽpiam astutia singulari: is cum deprehensus, captusq; seruaretur, custodes in conuiuio animi causa iusserunt ut ostenderet, quibus nam modis consueuerit domos conscendere. Cumq; illum initio renuentem, scilicet tanquã inuitus facturus esset, rogarent instantius, ac uix tandem persuasissent, Ille aptatis spongiis ac stimulis, ferreisq; retinaculis, quas ἐγκοιλίδας Græci uocant, parietem cœpit conscendere. Porrò spectantibus illis, & artificii nouitatem admirãtibus, Eurybatus prehenso laqueari, per tegulas aufugit prius, quàm illi domum circumire potuerint. Atq; hunc ad modum delusis custodibus, periculum euasit. Meminit huius & Eustachius in primũ Iliados, admonens eam uocem ambigue pronunciari εὐρύβατον καὶ εὐρυβάτην, dictum autem παρὰ τὸ εὐρυβάζειν, quòd late grassaretur. Itaq; peculiariter conueniet in eum, qui deprehensus, arte quapiam elabitur.

Vltra Eurybatum.

Faciunt & sphaceli immunitatem. LXXXVII

Καὶ σφάκελοι ποιοῦσιν ἀτέλειαν, id est, Faciunt & sphaceli immunitatem. Athenis celebratum prouerbiũ de iis, qui quouis prætextu quod uolunt assequuntur. Natũm aiunt ab euẽtu huiusmodi. Pisistratus tyrannus decimas exigebat ab Atheniensibus eorum quæ in agris prouenissent. Itaq; cum aliquando obambularet, uideretq; senem quẽdam in saxis quibusdam, hoc est, loco petricoso laborantem, rogabat quos nam fructus inde colligeret. At is respondens: Dolores, inquit, & sphacelos, atq; horum decimas exigit Pisistratus. Porrò tyrannus admiratus hominis libertatem, decimas Atheniensibus remisit. Ea res in uulgi sermonem abiit, etiam sphacelos immunitatem parere. Sphacelus autem morbi genus est, quod ex immodica defatigatione solet accidere. Quidam putant esse tormina articulorum, quidam ossium tabem. Theophrastus libro de causis plantarum quinto, demonstrat & plantarum radicibus uitium accidere, quod ab hominum morbo σφακελισμὸς appellet. Adagium recenset à Suida. Hesychius indicat, quemlibet dolorem grauem sphacelum dici.

Sphaceli faciunt immunitatem.

Et meum telum cuspidem habet acuminatam. LXXXVIII

Ipsissimam prouerbii speciem habet, quod scriptum est apud Homerum Iliadis υ. sub Hectoris psona.

ἐπεὶ καὶ ἐμὸν βέλος ὀξὺ πάρος γε. Telum quando meum quoq; cuspide acuta est.

Recte utemur, quoties fatebimur nos inferiores quidem esse, uerũ non deesse tamen, quo queamus nocere. Cui simile Vergilianum illud,

Et nostro sequitur de uulnere sanguis. Item illud apud Ouidium.
Et mihi sunt uires, & mea tela nocent.

Ignaui uertitur color. LXXXIX

Τοῦ κακοῦ τρέπεται χρώς, id est, Ignaui uertitur color. Plutarchus in causis naturalibus, problemate, quã ob rem polypus colorem mutet, hoc tanquam prouerbio iactatum adducit, Διὸ καὶ λέλεκται τὸ μὲν κακοῦ τρέπεται χρώς, id est, Ignaui uertitᷣ color. Nam id accidit in metu, ut uultus exalbescat, maxime timidis, uidelicet sanguine ad uitalia refugiente. pluscululum accedit Veneris, si ad animum transferatur: ueluti si dicas, philosophum nihil omnino formidare eorum, quæ uulgus horret,

Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρώς,	Vertitur ignaui sanè color.

Porrò prouerbium natum est ex Homericæ Iliados ν. Carmen sic habet.

Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ,	Vertitur ignaui color, euariatq; subinde,
οὐδέ οἱ ἀτρέμας ἧσθαι ἐρητύετ' ἐν φρεσὶ θυμός,	Nec mens certa manet, uerum huc illucq; uacillat,
ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει,	Ac migrans è corde pedes in utrosq; residit.
ἐν δέ τέ οἱ κραδίη μεγάλα στέρνοισι πατάσσει,	Palpitat & ualide cor ei præcordia subter
κῆρας ὀιομένῳ, πάταγος δέ τε γίγνετ' ὀδόντων,	Fata putãti animo, occipiunt quoq; stridere dentes.
Τοῦ δ' ἀγαθοῦ οὔτ' ἂρ τρέπεται χρὼς, οὔτε τι λίην	Contra forti, nec uariat color, at neq; ualde.
ταρβεῖ.	Horrescit.

Ad consilium ne accesseris ante quàm uoceris. XC

Consilium ne adeas inuoca.

Μὴ πρότερον εἰς βουλὴν παρέλθῃς, πρὶν ἂν κληθῇς, id est, Ad consilium ne accesseris, prius quàm uoceris. Hæc sententia, quæ nũc nomine Catonis celebratur, prouerbialis fuisse uidetur, uel Plutarcho teste, cuius hæc uerba sunt libro συμποσιακῶν primo: Ἄτοπος μὲν οὖν, ἔφη καὶ παροιμιώδης μενέλαος, ὃς σύμβουλος ἐγένετο μὴ παρακεκλημένος, id est, Ridiculus igitur, inquit, & prouerbio obnoxius Menelaus, siquidem consultor factus est, non accersitus. Nisi quis mauult hæc ad illam referre parœmiam,

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασι. quod aliàs referemus.

Iucundissima nauigatio iuxta terram, ambulatio iuxta mare. XCI

Nauigatio iuxta terram.

Plutarchus primo Symposiacõn libro, ueluti uulgo iactatum citat, πλοῦς μὲν ὁ παρὰ γῆν, περίπατος δὲ ὁ παρὰ θάλατταν ἥδιστος, id est, Nauigatio iuxta terram, rursum ambulatio, quæ fit iuxta mare, iucundissima est. Recte torquebitur ad eam sententiam, ut dicamus ita demum esse iucundissimũ unũquodq;, si diuersi generis admistu temperatum adhibeatur: ueluti si in lusibus nõnihil eruditionis aspergas, rursum in studiis aliquid ludicrum admisceas. Simillimum est huic, quod ex Philoxeno poeta citat idem in commentario, quem inscripsit, quomodo sint audiendi poetæ: Τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα ἥδιστά ἐστι, καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες, id est, Ex carnibus, quæ carnes non sunt suauissimæ: item ex piscibus, qui non sunt pisces. Itidem philosophia admista poematis, magis delectat: & poesis admista philosophiæ, magis capit animum.

Cupidinum crumena porri folio uincta est. XCII

Πράσου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώντων δέδεται βαλάντιον, id est, Porri folio amorum uincta est crumena. Refertur eodem in loco, quem modo citauimus, sed præstat ipsius uerba subscribere: ὃ δ' ἄν τις μάλιστα θαυμάσειεν, φειδωλὸς ἀνὴρ καὶ μικρολόγος ἐμπεσὼν εἰς ἔρωτα, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρος, ἀνεθεὶς καὶ μαλαχθεὶς, ἁπαλὸς καὶ ὑγρὸς καὶ ἡδίων. ὥστε τουτὶ τὸ παιζόμενον μὴ πάνυ φαίνεσθαι γελοῖον. ὅτι πράσου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώντων δέδεται βαλάντιον. λέγεται δὲ καὶ ὅτι τῷ μεθύειν τὸ ἐρᾶν ὅμοιόν ἐστι. ποιεῖ γὰρ θερμοὺς καὶ ἱλαροὺς, καὶ διακεχυμένους. id est, Quodq; uel maxime miretur aliquis uir parcus & sordidus, simul ac in amoré inciderit nõ aliter q̃ igni impositũ ferrũ, fit mollior ac tener, lentus ac suauior, ut nõ usquequaq; diridiculũ uideaᷣ illud, quod ioco populari diciᷣ: Cupidinũ crumenas porri folio uinctas eẽ. Dictũ est aũt ob eã cãm, quod amor adsimilis sit ebrietati. Reddit enim calidos & hilares, & effusos. Plutarchus itaq; sentire uideᷣ, puerbiũ alludere ad porri naturã, cuius uis est calefacere, ciere urinã, irritare Venerẽ, mouere mẽses, & aluũ inflare, quẽadmodũ docet Dioscorides lib. ii. Suidas ostẽdit hoc adagiũ dictũ, de iis, qui per amorẽ imoderatos faciunt sumptus, luxuq; indulgent, quẽadmodum solent in comœdiis amãtes. Plutarchus in libello quẽ inscripsit ἐρωτικὸν, hoc quoq; iter cæteras Cupidinis siue amoris laudes cõmemorat, quòd è sordido splendidum, è parco liberalem, è tristi ciuilem è timido audacẽ reddit hominem. Proinde Cupidinis loculi, porri folio uincti dicunᷣ, quòd facile soluanᷣ, uel quòd admodum fragile sit porri folium, uel quòd huius genuina uis soluere corpus, ac mouere.

Quem fortuna pinxerit. XCIII

Fortuna quẽ nigrũ pinxit

Ὃν τύχη μέλανα γράφει, τοῦτον ὁ πᾶς χρόνος οὐ δύναται λευκῶσαι, id est, Quem fortuna nigrũ scripserit, hunc nõ uniuersum æuum candidum reddere põt. hoc est, cui fortuna refragaᷣ, huic qcqd tentauerit, infeliciter cedet. Allusum est ad nigros & albos calculos suffragiorũ. Recenseᷣ in collectaneis Apostolii.

Qui mori nolit ante tempus. XCIIII

Sybari q mori nolit ante tẽpus.

Athenæus in sermonibus conuiuialibus, de Sybaritis huiusmodi refert prouerbium: ὁ βουλόμενος ἐν Συβάρει μὴ πρὸ μοίρας ἀποθανεῖν, οὔτε δυόμενον οὔτε ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον ὁρᾶν δεῖ, hoc est, Qui non uelit apud Sybaritas ante diem fatalem mori, eum haud oportet solem conspicere, nec occidentem, nec

orientem. Hoc ideo uulgo iactatum scribit, quod Sybaritarum ciuitas in humili loco, ac uelut in cõualle sita fuerit, ut æstatis tempore mane pariter ac uesperi frigus immensum sentirent, meridie intolerandum ardorem. Cicero libro de finibus bonorum secundo, docet idem dictum in quosdam Asotos, cui genti nomen inditum est à luxu uitæ, Nam sub solis occasum erant ebrii, mane stertebant. Columella in procemio rerum rusticarum, usurpat in ganeones, qui noctes libidinibus & ebrietate, dies somno uel ludo consumunt, Mox deinde, inquit, ut apti ueniamus ad ganeas, quotidianam cruditatem Laconicis excoquimus, & exusto sudore sitim quærimus, noctesq; libidinibus & ebrietatibus, dies ludo uel somno consumimus. Ac nos dicimus fortunatos, quod nec orientem solem uidemus, nec occidentem.

Barbæ tenus sapientes. XCV

Ἐκ πώγωνος σοφοί, καὶ ἀπὸ πώγωνος σοφισταί, καὶ ἀπὸ πώγωνος φιλόσοφοι, id est, Barbæ tenus sapientes, & sophistæ, & philosophi. Sic appellabantur qui præter barbam & pallium nihil haberent philosophi. Vsurpatur aliquoties apud Plutarchum in Sympofiacis. Huc allusit Horatius, cum ait:

Iussit sapientem pascere barbam.

Lucianus item subinde iocat̃ in Philosophos, τὸν βαθὺν πώγωνα, id est, ꝓfundam barbã. In Eunucho Bagoas ait: Si philosophũ oporteat ex barba metiri, hircos primã laudẽ ablaturos. Similr̃ Martialis,

Propendet mento nec tibi barba minor.

Recte torquebit̃ in hos, q uniuersam uitæ sanctimoniã nõ in aĩo, neq; in morib⁹, sed ĩ cultu cõstituũt.

Inter lapides pugnabant, nec lapidem tollere poterant. XCVI

Plutarchus quartæ decadis Symposiacæ, primo problemate: ἰδὼν δὲ τὸ παιδάριον ἅμα τῷ Φίλωνι τὸν ἄρτον αὐτῷ χρώμενον, ἄλλου δὲ μηδενὸς δεόμενον, ὢς Ἡράκλεις ἔφη, τοῦτ' ἄρα ἦν τὸ λεγόμενον,

Ἐν δὲ λίθοις ἐμάχοντο, λίθον δ' οὐκ ἦν ἀνελέσθαι. id est,

Vbi uero uideret ministrum puerum unà cum Philone, utentem pane, neq; præterea quicquã requirentem: Papæ, inquit, hoc nimirum erat illud, quod uulgo dici solet,

Pugna erat in saxis, neq; saxum tollere quibant.

Apparet dictum in eos, qui præsenti cõmodo non fruant̃, uel ob ignauiam, uel ob peruersam de rebus opinionẽ, ut qui uel saxum grauent̃ ex aceruo tollere, quo repellant aduersariũ. Refertur idem carmen apud Athenæum libro decimo, & aliud subiicit, ueluti consimilis sententiæ.

In aqua sitire

Δίψῃ δ' ἐζόμενοί τε, ὕδωρ δ' ὑπερεῖχε γενείου. Deperiere siti, superante ad labra liquore.

In alio mundo. XCVII

Ὡς ἐν ἄλλῳ κόσμῳ, id est, Tanquam in alio mundo. Schema prouerbiale est, quo nunc etiam uulgus utitur: de iis, qui longe lateq; dissident à moribus aliorum, aut quibus omnia noua uidentur: aut qui longe dissiti sunt à patria. Plutarchus in Symposiacis: Τὸ δὲ πᾶν Ἑλλήνων γένος ἔκφυλον ὅλως καὶ ἀποικον ἡμῶν ὥσπερ ἐν ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ γεγονότων καὶ ζώντων. id est,

At Græcorum genus prorsus alienum ac peregrinum à nobis, uelut in alio quopiam mundo natorum, ac uiuentium. Non dissimili figura dixit Horatius in Odis:

Quid terras alio calentes Sole mutamus?

Alio coelo natus.

Et Macrobius in præfatione Saturnalium: Nisi sicubi nos sub alio ortos coelo, Latinæ linguæ uena non admittet. Cum enim coelum sit omnibus commune, figuratum sit necesse est, sub alio coelo nasci. Et de campis Elisiis apud Vergilium:

Solemq; suum, sua sydera norunt.

Suum dixit, tanquam à nostro diuersum. Item Claudianus:

Sunt altera nobis
Sydera, sunt orbes alii, lumenq; uidebis
Purius.

Rursum Vergilius in Bucolicis:

Et penitus toto diuisos orbe Britanos.

Solet aũt hoc usu uenire plerisq; mortalibus: ut siquando noui hospites in regionẽ longule à suo nido dissitã peruenerint, nihil nõ horreãt, nõ stupeant, nõ admirent̃, perinde quasi in aliũ delati orbem.

Piscis repositus. XCVIII

Ἀποκείμενος ἰχθύς, id est, Repositus piscis, in prouerbium abiisse uidetur, aduersus eos, qui nihil seruant in posterum. Nam pisces olim in deliciis erant. Et prudentis est, è cibis semper aliquid habere sepositum, quo subitum excipiat hospitem: nec Achillem Homericum imitari, ad quẽ cum accedunt oratores, aut Priamus, domum inanem ac famelicam offendunt. Videtur autem sic efferendum adagium: Τὸν ἀποκείμενον ἰχθὺν οὐ δεῖ εἰς τὸ μέσον ἕλκειν. id est, Piscem repositum non oportet in medium retrahere. Plutarchus in Symposiacis, Ἐπεὶ δὲ γελάσας ἐκεῖνον δὲ εἶπον ὦ ἑταῖρε τὸν ἐκ τῆς παροιμίας ἀποκείμενον ἰχθὺν οὐχ ἑλκύσομεν εἰς μέσον, μετὰ τῆς πυθαγορικῆς χοίνικος. id est, At ego ridens: qn illũ, inquã, de quo prouerbiũ fertur, repositũ piscem, qui in medium nõ trahit̃ unà cum choenice Pythagorica.

Licebit accommodare ad sermonem, aut fabulam, per se non admodum uenustam, quæ tamē iteretur non sine tædio. Conueniet in parcum ac de crastino solicitum.

Non est eiusdem, & multa, & opportuna dicere. XCIX

Χωρὶς τό τ' εἰπεῖν πολλὰ καὶ τὰ καίρια, Seiuncta sunt hæc, multa & apta dicere.

Senarius prouerbii uice celebratus, admonet uitandam multiloquentiam, quòd ferè labi necesse sit, quisquis multū loqui conet. Extat & in Hebræorū prouerbiis, in multiloquio nō abesse peccatū.

Psaphonis aues. C

Ψάφωνος ὄρνιθες, id est, Psaphonis aues. Vbi quis noua quapiam arte famam captat, ut cum aliqs subornat, à quibus laudetur, eisq; ueluti dictat encomia, quibus apud uulgus celebrari uelit. Narrant in Libya fuisse quendam nomine Psaphonem, qui diuinitatis opinionem affectans, quāplurimas aues cepit uocales, & humani sermonis dociles, eas sonare docuit hæc uerba, Μέγας θεὸς Ψάφων, id est, Magnus deus Psaphon: atq; ita doctas emisit in montes. At illæ quæ didicerant, canebant: ac reliquas item aues sonare docebant. Porrò Libes cum ignorarent commentum, credentes id diuinitus accidere, Psaphoni rem diuinam facere instituerunt, ipsumq; in deorum numerum retulerunt. Prouerbium in collectaneis Apostolii reperi.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA TERTIA

Aut regem aut fatuum nasci oportere. I

NNEVS Seneca uir amœnissimi, ut Tacitus ait, ingenii: quod quidem ex eo liquet libello ludicro, quem scripsit in Claudium Cæsarem, nam is nuper in Germania repertus, in lucem emersit, huiusmodi refert adagiū, in eo de quo modo diximus opusculo, Aut regem, aut fatuum nasci oportet. Sed præstat illud ipsius uerbis ascribere: Ego, inquit, scio me liberum factum, ex quo suum diem obiit ille, qui uerum prouerbium fecerat, aut regem aut fatuum nasci oportere. Rursum in eodem libello: Occidit in una domo Crassum magnum, Scriboniam, Bassionā, Assarios, nobiles tamē. Crassum uero tam fatuū, ut etiā regnare posset. Iterum alio in loco obscurius quidem, sed tamē eodem allusit carmine:

Abrupit stolidæ regalia tempora uitæ.

Iam si uere scripsit Hesiodus, nō oīno de nihilo esse quod populari sermone celebrat, fortassis haud abs re fuerit uestigare, quæ res huic ꝓuerbio dederit occasionē, quòd duo tam dissimilia, nempe regem & fatuū ita coniungit, ut utrūq; alteri simillimū uideri uelit. Præsertim cū hæc sit peculiaris regum laus, solaq; uere regia, sapientia, prudentia, uigilantia, cæteros antecellere. Consentaneū est igit, priscos illos reges, maxima ex parte insigni stultitia præditos fuisse, id quod partim è poetarū fabulis, partim ex historiographorū monumētis licet cognoscere. Siquidem Agamēnonem suū Homerus, & hūc imitati Tragici, ambitiosum potius q̄ cordatū faciunt. Quid aūt stultius, q̄ unicæ filiæ crudelissima cæde, impatoris mercari titulum. Quid ineptius, q̄ pro barbara puellula tam iuueniliter digladiari: ut quòd suos amores retinere posset, Achillem sua spoliaret amicula? nec id sanè sine summo totius exercitus discrimine. Tum autē q̄ inepte stomachat Achilles orbatus suis amoribus, q̄ pueriliter deplorat apud matrē. At hunc unū nobis poeta, uelut absolutū egregii principis exemplar ꝓposuit. Ad hæc, quàm nō sapiēter indignat Aiax. Quàm seniliter delirat Priamus, dum Helenam prostitutæ pudicitiæ mulierculam amplectens, ac filiā appellans, negat se pœnitere belli, in quo tot clades acceperat, tot orbatus liberis, toties luctu funestatus, ne Paris nō potiretur amica. Quid multis? Tota Ilias, quàm est longa, nihil aliud q̄ quod eleganter scripsit Horatius.

Stultorum regum & populorum continet æstus.

Quanquā & Odyssea suos habet Procos & Alcinoos, crassos & stupidos. Quin & Herculem ipsum robustum faciunt & animosum, sed hebetis crassiq; animi. Iam Hesiodus, quem nonnulli uolunt antiquiorem Homero esse, principes δωροφάγους ac νηπίους appellat. Opinor quod & parum saperent in administranda republica, & opibus per fas nefasq; cumulandis inhiarent, potius quàm cōmunibus populi commodis. Cuiusmodi fingunt & Midam illum, ob animi stoliditatem, asininis auriculis insignitum. Et haud scio an huc pertineat & illud, quod prisci theologi, nimirū poetæ sapientiam Apollini tribuunt ac Palladi, Ioui deorum & hominum monarchæ, fulmen duntaxat trisulcum, & nutum illum ac supercilium, quo totum olympum tremefacit, relinquunt. Alioqui quis nepos, quis balatro unquam nugatus est nugacius, aut nequius nequam fuit, quàm hic, cui regnum mundi dederunt? Technis fallit uxorem, nunc cygnus, nunc taurus, nunc aurum factus insidias struit mulierculis, subornat Ganymedes, ac cœlum nothis implet. Ad eundem modum Neptunum & Plutonē feroces & inexorabiles fingunt, sapientiam non tribuunt. Sed ut ad recentiora

res ueniamus historias & missas faciamus fabulas, quid tádem cordis fuisse credis Crœso Lydorum regi, si modo talis fuit, qualem depinxit Herodotus, qui gemmis & auro cōgesto fretus, Soloni indignabatur, quòd sibi felicis cognomen non tribuerit. Aut quid fingi stultius potest Xerxe, cum ad Athum montem legatos mitteret, eumq; contumeliosissimis ac minacissimis literis territaret: cum Hellesponto mari certum plagarum numerum infligi iuberet. Neq; uero minus regaliter desipuit Alexander ille Magnus, cum abdicato patre, Iouis filius salutari gauderet, dum uino certaret, dum in conuiuiis ab adulatoribus, ut deum adorari sese pateretur, dum queritur hunc orbem suis uictoriis angustum esse, & Oceanum ingressus, alios quærit mundos, quos expugnet: ut ne commemorem interim Dionysios, Ptolemæos, Iulios, Nerones, Tiberios, Caligulas, Heliogabalos, Cōmodos, Domitios, quorum alius sibi dei nomen uindicauit, cū esset hominis uocabulo indignus: alius se totum assentatoribus deridendum propinauit: alius ambitione præceps uniuersum orbem insanissimis rerum tumultibus concussit. Sed ego iure uidear ineptus, qui catalogum hunc ingrediar, & aquam, ut aiunt, quæram in mari. Quin omnes potius & ueterū & neotericorum annales euolue, nimirum ita comperies, uix seculis aliquot unum aut alterum extitisse principem, qui non insigni stultitia maximam perniciem inuexerit rebus humanis. Siquidem princeps, aut magno orbis totius malo stultus est, aut magno omnium bono sapit: tametsi procliuius est lædere quàm prodesse, & citius serpit, uel peruadit potius pernicies quàm utilitas. At nunc uidemus nonnullos principes, quiduis expetere potius, quàm id, quod unum principis uocabulo dignos reddit: & stultam plebeculam, omnia potius suspicere in regibus, quàm id, quod solum erat requirendum. Iuuenis est: isto pacto sponsum cōmenda sponsæ, non principem reipublicæ. Formosus est: recte hoc nomine laudetur fœmina. Bonis est lacertis aut lateribus: probe dixisti, si laudas athletam. Robustus est, & tolerans laborum: isto titulo calones ac lixæ cōmendantur. Multum auri congestum habet: fœneratorem diligentem prædicas. Facundus est: sic admiror sophistam. Belle canit, belle saltat: histrionū ac tibicinum laus ista est, non regum. Inuictus est bibendo: nam hac quoq; laude ueteres delectati sunt principes: apte, si spongiam mihi laudas. Procerus est, & ab humeris inter omnes eminet: præclarum, siquid ex alto detrahendum sit. Iam illa, scite ludit alea, scite laterunculis: laus est cum infimis nebulonibus cōmunis, ac pudenda principi. Omnia congeras, cultum, aurum, gemmas, imagines, ab Hercule deductum genus, aut si mauis à Codro, Cecrope'ue, nisi pectus mihi narras longe à uulgi stultitia semotum, liberum à sordidis humilium rerum cupiditatibus, à falsissimis multitudinis opinionibus, non audio laudem rege dignam. Neq; enim temere diuinus ille Plato scripsit, nō aliter felices fore respublicas, nisi si aut philosophis cōmitteretur imperium, aut quibus imperium contigisset, philosophiam sequerentur. Porrò philosophiam sequi, non est pallium aut peram circūferre, barbam demittere. Quid igitur? Ista quæ uulgus stulte miraē contemnere, deq; rebus longe secus sentire, quàm hominum multitudo sentit. Nec uideo qui fieri possit, ut qui putet sibi licere quicquid libet, qui diuitias ut magnum quiddam admiretur, qui pro imperio quoduis etiam fas iurandum uiolandum putet, qui inani rapiatur gloria, qui pudendæ seruiat libidini, qui mortē uehementer horreat, salutarem principem agere possit. Ac primum quidem est, recte de singulis iudicare: propterea quod infectis opinionibus, ceu fontibus, unde omnes uitæ scatent actiones, omnia perperam gerantur oportet. Proximum est, ut abhorreant à turpibus, ferantur ad honesta. Nam uera sapientia non solum complectitur ueri cognitionem, uerumetiam studium & amorem honesti. Siquidem liceat fortassis inuenire, qui perspiciat bellum sine graui rerum humanarū pernicie suscipi nō posse, nec esse tanti ueterem aliquem & obsoletum ditionis titulum, uerum impellit ambitio, ut omnia misceat armis. Et est fortassis, qui uideat, hinc maximā reipublicæ pestem nasci, quòd ad gerendos magistratus asciscuntur, non qui prudentia, rerum usu, uitæ integritate, plurimum prodesse reipublicæ possint, sed qui maxima pecuniæ summa liciten: uerum huc pertrahit auaritia, ut neglecto publico malo, fisci negocium agat. Et nō deest qui intelligat, principis esse munus, sicut ab omnibus accipit uectigal, ita omnium consulere rebus, præsidere in iudiciis, excludere maleficia, magistratus obseruare, corrigere leges inutiles. Verum ab hoc studio reuocant uoluptates, per quas non est ocium curis principe dignis uacare. Est qui sentiat se plurimū prodesse posse rebus mortaliū, uerum id quidem non sine uitæ discrimine. Hic deseret rempublicā, quisquis existimabit, infelicissimū esse mori. Proinde primum omnium, principis animus omnibus erroribus liberandus est, ut perspiciat, quid uere honestum, quid uere gloriosum, quid uere magnificū. Deinde instillandum turpitudinis odium, & amor honesti, quo uidelicet perspiciat, quid principem deceat, & nihil appetat, nisi quod sit bono ac salutari principe dignū. Vt honestum ubi sit uideat, & hoc uno metiatur omnia, nec unq; ab hoc aberret scopo. Atq; hanc uocant sapientiam, qua necesse est, ut princeps tanto cæteros antecellat mortales, quanto dignitate, opibus, ornatu, potentiaq; antecedit. Atq; utinam saltem Christiani principes omnes sapientissimū illum regem imitentur, cui cum daretur optio, quicqd uellet ab eo

qui nihil non præstare poterat, nihil aliud optauit quàm sapientiam, & eam sapientiam, qua populum sibi commissum recte gubernaret. Atque idem quæso quid aliud inculcat suo filio, quàm amoré ac studium sapientiæ? Eodem spectat, quod Aegyptii simulachrum principis ita repræsentabant, ut oculum pingerent cum sceptro. Nimirum quod oculus in corpore, id uerus princeps in republica. Quod sol in coelo, id princeps in populo. Sol oculus mundi, princeps oculus multitudinis. Quod animus in homine, id princeps in ciuitate. Animus sapit, corpus obtéperat. Et imperat quidem animus corpori, sed corporis bono: nec sibi gerit regnum ueluti tyrannus, sed ei, cui præsidet. Denique dei moderantis uniuersa, salutaris princeps uiuam imaginem refert. Atque eo magnificentior est princeps, quo propius ad archetypi sui formam accessit. Deus nihil non perspicit, nihil non sentit, nullis corrumpit affectibus. Ita potentissimus est, ut idem sit optimus. Omnibus bene facit etiã indignis. Non punit nisi raro, idque coactus. Nobis administrat hunc mundum, nõ sibi. Hoc illi pmii loco est, si profuit. Contra qui pestilens est princeps, is cacodæmonis simulachrum, ac uicem reddere uidetur. Aut non sapit, aut si sapit, in publicam perniciem sapit. Quod habet potentiæ, in reipublicæ pestem abutitur. Et cum plurimum noceat omnibus, plus tamen uult nocere quàm possit. Nihil est bono rege præclarius, nihil melius, nihil deo propius. Rursum nihil malo principe foedius, nihil peius, nihil cacodæmoni similius. Numen quoddam est princeps salutaris. At nulla bellua nocentior tyranno. Tyrannus est autem, quisquis sibi gerit imperium, quocunque nomine pingatur aut sculpatur. Non est nostrum de summis proceribus ueluti pronunciare, sed tamen cogimur, non sine suspiriis, hanc, quam dixi, sapiétiã, in Christianis principibus desiderare. Alioqui, unde tot rerũ nouationes, tot toties iacta & rescissa foedera, tã crebri tumultus, tot strages, tot pugnæ, tot minæ, tot dissidia, nisi à stultitia proficiscuntur? Et haud scio, an nõnulla huius mali pars nobis ipsis sit imputãda. Clauum nauis non committimus nisi eius rei perito, quòd quatuor uectorum, aut paucarum mercium sit periculum: & rempublicam, in qua tot hominum millia periclitanrur, cuiuis cõmittimus. Vt auriga fiat aliquis, discit artem, exercet, meditatur: at ut princeps sit aliquis, satis esse putamus natum esse. Atqui recte gerere principatum, ut est munus omnium longe pulcherrimum, ita est omnium etiam multo difficillimum. Deligis, cui nauim committas: non deligis cui tot urbes, tot hominum capita credas? Sed esto, receptius, quàm ut conuelli possit. Nascuntur principes, & cuicunque sors fauerit, siue probus sit ille, siue improbus, siue stultus, siue sapiens, siue sanus, siue motæ mentis, modo figuram habeat hominis, ei summa rerum credenda est. Huius arbitrio mũdus bellis & cædibus miscebitur, sacra ac prophana omnia perturbabuntur. Sed ea res si minus mutari põt, proximum tamen erat, diligenti institutione succurrere: & si non licet idoneum imperio deligere, enitendum est, ut idoneum imperio faciamus eum, quécunque fortuna nobis dedit. Videmus qua solicitudine, qua cura, qua uigilantia, paterfamiliàs educat puerum, unius fundi dominum futurum. Quanto igitur maiori cura instituendus est is, qui uel magno omnium bono futurus sit bonus, aut magno omnium exitio malus, & de cuius unius nutu salus aut pernicies pendebit orbis? Quibus decretis, quibus philosophiæ præceptis, hoc pectus erit præmuniendum: non solum aduersus tantas rerum tempestates, quæ solent in ciuitatibus exoriri, uerum etiam aduersus fortunæ indulgentiam, quam arrogantia & stultitia ferè solet comitari: aduersus delicias, quibus uel optima natura corrumpi possit: multo maxime uero aduersus adulatorum pestiferas assentationes, & illud uenenatissimum euge, quod illi tum potissimum occinunt, cum princeps insanit maxime. Hic mihi iam tum infantulo adhibédus erat artifex quispiam egregius. Non enim recte fingitur princeps, nisi cum se nondum intelligit esse principem. Statim, inquam, asciscendus formator, in quo deligendo conueniet & hoc esse diligentiores, quòd principem deligere non licet, instituere licet. Hic mihi in pectusculum adhuc uacuum ac sequax instillet opiniones principe dignas, muniat optimis de honesto decretis: ostendat discrimen ueri principis ac tyranni: subiiciat oculis, q̃ deo propinqua res est salutaris rex, quàm tetra bellua, quamque abominanda tyrannus. Admoneat eum, qui sibi gerit imperiũ, non Reipublicæ, prædonem esse, non principem: nihil interesse inter pyratas & principes pyratarũ animo præditos, nisi quod hi, quo sunt potentiores, hoc maiorem adferunt perniciem rebus humanis. Inculcet, quàm multis hominũ millibus, immo quàm uniuerso mũdo prodesse queat, si is unũ sapientem ac bonum præstiterit uirum. Doceat, apud Christianos homines imperium nihil aliud esse, quàm Reipub. administrationem, non dominium. Imperium quidem appellari, sed meminerit se imperaturum, & liberis, & Christianis, hoc est, bis liberis. Ad hoc ut princeps sit aliquis, nõ satis esse natum fuisse, non satis esse uetustas imagines, non sceptrum, non diadema. Animus sapientia præcellens: animus pro publica incolumitate semper solicitus, & nihil spectans, nisi cõmune bonũ, principem facit. Præmoneat, ne sese uel applausibus stultæ plebeculæ, uel adulatorum laudibus metiatur. Ne qd agat impulsu odii, amoris, iræ, aut ullius affectus instinctu. In creandis magistratibus, in cõdendis legibus, in cæteris muniis, unicũ tantũ spectet scopum, nempe honestũ, & publicã utilita-

tem. Non satis esse, si ipse nemini faciat iniuriam, officialium quoq; suorum integritatem præstandam esse principi. Non esse sitam in hoc principis laudem, si ditionis terminos proferat, si finitimos submoueat armis: uerum si quam forte nactus est ditionem, iustitia, frugalitate, cæterisq; pacis artibus efficiat florentiorē. Doceat, ut ad benemerendum de bonis sit propensissimus, ad ignoscēdum facilis, ad puniendum nō aliter accedat q̄ amicus medicus, membrum deploratum amputaturus, aut inustururus: ut omnia studiose uitet, unde perspiciat reipublicæ magnū malum fore. Super omnia uero bellum modis omnibus declinet, quod aliis è rebus, alia atq; alia mala nascūtur: at bellum uniuersum malorum agmen semel effundit. Hæc atq; huiusmodi decreta, sunt animo puerili, sapientū apophthegmatis & laudatorū principum exemplis infigenda. At nunc uidemus uix ullos homines educari uel corruptius uel indiligentius, iis, quos tanti refert omnium quàm optime institutos fuisse. Infans hic orbi imperaturus, stultissimis mulierculis cōmittitur, quæ adeo nihil instillant in animū illius principe dignum, ut etiam siquid recte moneat præceptor, aut si suapte sponte uideatur ad mansuetudinem propensior, dehortentur: & principem, hoc est, tyrannum agere doceant. Deniq; nemo non blanditur, nemo non assentatur. Applaudunt proceres, obsecūdant ministri, adulatur & præceptor non hoc agens ut patriæ salutarem reddat principem, sed ut sibi magnificam paret fortunā. Adulatur & theologus, quem uulgo confessorem uocant, episcopen aliquam aucupans. Assentatur magistratus, assentantur qui colludunt, qui conuiuunt: ut rectissime dixerit Carneades, à regibus nullam artem recte disci, præter artem equitandi. Propterea quòd solus equus, quoniam non sentit principis ac plebei discrimen, nescit adulari regi. sed excutit, quicunq; is fuerit, qui non apte norit insidere tergo. Statim docetur fastum, docetur arrogantiam: admonetur licere quicquid libet. Audit, omnes omnium possessiones esse principis, principem esse superiorem legibus: in pectore principis omnē legum & consiliorum mundum esse reconditum. Audit sacras maiestates, serenitates, diuinitates, terrestre numen, & huiusmodi magnificos titulos. In summa, dum adhuc puer est, nihil aliud discit ludere, q̄ tyrannidem. Mox rapitur ad puellas, inuitant, laudant, inseruiūt omnes. Hic adest æqualium effœminatissima turba, nullus risus, nullus sermo, nisi de puellis. Sub hæc alea, choreæ, conuiuia, citharæ, discursus: in his ætatis optima pars conteritur. Quòd siquando libeat literis oblectare ocium, leguntur aniles fabulæ, aut his perniciosiores historiæ. Ex his animus nulla præmunitus antidoto, imbibit admirationem & zelum, ut Græci uocant, alicuius pestilentissimi ducis: puta Iulii Cæsaris, aut Xerxis, aut Alexādri Magni. Atq; in his ipsis quæ pessima sunt, maxime placent. Ab his impetus dementes, ab his exemplum pessimum sumunt. Pone nunc, si placet, ingenium non delectum è multis, quod oportuit, sed qualecunq; contigit. Pone tam corruptam educationem, quæ uel Aristidis ingenium posset corrumpere. Pone tot adulationis uenena, pone delitias, quibus male conuenit cum sapientia, pone uoluptates, pone fortunæ splendorem, pone potestatem, pone ætatem ferocem, & suapte sponte procliuem ad pessima. Super omnia, pone pectus falsissimis infectum opinionibus. Et miraris si hic ab his profectus rudimentis ad gerendam rempublicam, parum sapiēter administrat? Sed iuuenis est, inquiunt, sapiet aliquando rerum usu. At principem non oportet esse iuuenem, etiam si iuuenis fuerit. Et cum misera est omnis prudentia, quæ colligitur usu rerū, tum in principe miserrima est. Nimio constabit reipublicæ, principis sui prudentia, si gerendo bello discet bellum rem esse modis omnibus fugiendam. Si non prius intelligat, magistratus integris uiris esse committendos, quàm improborum temeritate rempublicam labefactam conspexerit. Nec est committendum, ut sicuti qui cithara discunt canere, prius quàm artem assequantur, citharas aliquot obterunt ac perdunt, quemadmodum scripsit Xenophon: ita princeps reipublicæ pernicie discat rempublicam administrare. Non mirum igitur, siquando uidemus euenire, ut præpostere res geratur: nimirum ut cum affectus è corpore orti, ab animo coerceri debeant: ab animo perturbationes proficiscantur in corpus, ut oculus minus perspiciat quàm reliquum corpus: ut omnibus noxius sit ac pestilens, qui dei uicem gerens, omnibus debuit esse salutaris. An non uidemus, egregia oppida à populo condi, à principibus subuerti? Rempublicam ciuium industria ditescere, principum rapacitate spoliari? Bonas leges ferri à plebeis magistratibus, à principibus uiolari: populum studere paci, principes excitare bellum. Hæc, opinor, dederunt occasionē adagio quod retulimus, à quo quidem, nescio quo pacto, longius sumus digressi. sed iam ad id redimus. Dictum est igitur: Aut fatuū, aut regem nasci oportere, quod huiusmodi fermè fuerint barbari reges apud ueteres, quorū utinam nostræ tempestatis principes sint dissimillimi. Nam & fatuis ob inopiam mentis omnia permittunt. Et regibus ob potentiam omnia laudi quoq; tribuuntur. Possimus & de pari regum ac fatuorum felicitate dictum interpretari, quod regibus quicquid uolunt, fortuna suppeditet. Fatui uero nō minus felices sint sua philautia, per quam sibi putant nihil bonarum rerum deesse. Porrò prouerbiū apud Romanos natum uidetur, apud quos regis cognomen erat inuisum, ceu barbarum ac tyrannicum, & pugnans cum publica libertate, quam illi uel in primis tum sectabantur.

Minutula

Minutula pluuia imbrem parit. II

ψεκάδες ὄμβρον γεννῶσαι, id est, Minutæ guttulæ imbrem parientes. Quoties res initio pusilla crescit in maius. Quemadmodum apud Plautum in Menæchmis:

Nunc in te cadunt folia, post cadent arbores.

Folia cadunt post cadent ar.

Quare ĩ minutis uigilãdũ, ne paulatim icidam⁹ ĩ maxima incõmoda, admonẽte prouerbiali senario. εἰ μὴ φυλάξεις μικρὰ, ἀπολεῖς τὰ μείζονα. id est, Maiora perdes, parua ni seruaueris. Est enim psecas tenuis irroratio, qualem reddunt & nebulæ densiores.

Citra uinum temulentia. III

Ἄοινος μέθη Ebrietas absque uino

Ἄοινος μέθη, id est, Ebrietas absq; uino. Theophrastus, ut testatur in Symposiacis Plutarchus, τὰ κουρεῖα ἄοινον μέθην ἐκάλει, id est, Tonstrinas ebrietatem absq; uino uocabat. Propterea quòd illic desidentes, sermonibus ita temulenti redderentur, ut non aliter effutirent quicquid esset in animo, quàm inter pocula solent ebrii, uoces interdum per temulentiam effutientes per iugulum, ut ait Plinius, redituras. Horatius insolentiam, ebrietatem appellat: Fortunaq; dulci ebria. Virgo panariam ebrietatem appellant arrogantiam, licentiamq; morum, quæ secundis rebus comes esse consueuit. Et est hæc quidem non paulo periculosior illa, quam uinum adduxit. Siquidem uini æstus pauculis horis, aut etiam somno defetuescit: Hæc multis in omnem usq; uitam durare consueuit.

Palmam ferre. IIII

Palmam ferre, & palmam tribuere, & palmam præripere, & his consimiles orationes: tametsi propter frequentem usum simplices esse uideantur, tamen prouerbiali schemate dictæ sunt. Neq; enim palma per se uictoriam significat, sed arborem ἐμπεδόφυλλον, id est, perpetuo uirentem frondibus, quã Græci φοίνικα uocant. Cur autem ab hac potissimum, sumpta sit metaphora, illud arbitror in causa fuisse, quòd, quemadmodum in conuiuialibus quæstionibus refert Plutarchus, hæc una fuerit communis omnium sacrorum certaminum corona, cum alioqui singuli ludi peculiares quasdam arbores aut herbas haberent, quibus uictores insigniebãtur: ueluti laurum, oleam, myrtum, apium. Præterea sunt qui putent hanc arborem initio Phœbo sacram fuisse ante laurum, & antiquissimum uictoris insigne fuisse palmam, non aliam quampiam arborem. Quamobrem autem hæc arbor potissimum delecta sit ad eum usum ab antiquis, A. Gellius causam reddit libro Noctium Atticarum tertio, cap. sexto, scribens arbori palmæ peculiare quiddam inesse, quod cum ingenio fortium uirorum conueniat. Nam si super eius, inquit, lignum magna pondera imponas, ac tam grauiter urgeas oneresq;, ut magnitudo oneris sustineri non queat: non deorsum palma cedit, nec infra flectitur, sed aduersus pondus resurgit, & sursum nititur, recuruaturq;: huiusq; tam stupendæ rei citat autores, Aristotelem in septimo Problematum libro, & Plutarchum in octauo Symposiacorum Et Plutarchi quidem uerba super hac re reperi in eo, quem Gellius citat libro: φοίνικος γὰρ ξύλον, ἂν ἄνωθεν ἐπιθεὶς βαρυπιέζῃς, οὐ κάτω θλιβόμενον ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ κυρτοῦται πρὸς τοὐναντίον, ὥσπερ ἀντιβαῖνον τῷ βιαζομένῳ· τοῦτο δὴ καὶ περὶ τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνάς ἐστι. τοὺς μὲν ὑπ' ἀσθενείας καὶ μαλακίας ἐνδόντας αὐτοῖς πιέζουσιν ἐγκάμπτοντες. οἱ δ' ἐρρωμένως ὑπομένοντες τὴν ἄσκησιν, οὐ μόνον τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς φρονήμασιν ἐπαίρονται καὶ αὐξοῦνται. id est, Nam palmæ lignum, si superimposito pondere grauiter premas, haud deflectitur deorsum, uerum in contrarium curuatur: perinde quasi resistens oneri uim faciẽti. Hoc ipsum sanè accidit & in certaminibus athletarum. Etenim qui per imbecillitatem animiq; molliciem cedunt illis, eos premendo deflectunt. At qui fortiter in eo studio perdurant, ii non modo corporis robore, uerumetiam animi prudentia prouehuntur atq; augentur. Idem affirmat Plinius libro decimosexto, capite quadragesimo secundo: Pondus inquiens, sustinere ualidæ, abies, larix, etiam in transuersum positæ. Robur, olea incuruantur cedontq; ponderi, illæ renituntur: nec temere rumpuntur, priusq; carie quàm uiribus deficiunt. Et palma arborũ ualida, in diuersum enim curuãtur. At populus contra omnia inferiora pandatur: palma è contrario fornicatur. Idem affirmat Theophrastus libro De Plantis quinto. Hoc uirilis animi robur, cum palmæ genuina ui congruens, Vergilius scite descripsit, cum ait:

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito,
Quàm tua te fortuna sinet.

Nec abhorret hinc Horatianum illud:

Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumq; ferro.
Non hydra secto corpore firmior,
Vinci dolentem creuit in Herculem,
Monstrũmue summisere Colchi

Maius, Echioniæue Thebæ.
Merses profundo, pulchrior euenit.
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude uictorem geretq;
Prælia coniugibus loquenda,

Medis aliquid relinque

Relinque quippiam & Medis. V

Λεῖπε καὶ Μήδοις, id est, Reliquum facito aliquid & Medis. Prouerbialis iocus in eos, qui ex conuiuio nihil reliqui faciunt, aut qui facultates uniuersas abliguriunt. Plutarchus in Symposiacis: Ἡμῖν μὲν γὰρ τοῖς Βοιωτοῖς τὸ, λεῖπε καὶ Μήδοις, διὰ στόματός ἐστι, ἐξ οὗ Μῆδοι τήν τε Φωκίδα καὶ τὰ ἔσχατα τῆς Βοιωτίας ἄγοντες καὶ φέροντες ἐπέσχον. id est, Nobis quidem Bœotis illud in ore est: Relinque quippiã & Medis. Ex quo Medi, & Phocidem ipsam, & extremos Bœotiæ terminos incursarunt, omnia uexantes miscentesq; populationibus. Subiicit autem, quod etiam uulgo hodie dictitãt: λεῖπε καὶ ξένοις ἐπελθοῦσιν, id est, Relinquito quippiam & hospitibus aduenturis. Adagium ad uarios usus trahi potest, aut per Ironiam, ut si dicas diuiti, indignis & sumptuosis hæredibus suas opes destinanti relinquere. Relinque quippiam & Medis, hoc est, comparce tu, quod dissipent ii, qui tibi male uolunt. aut immodice profuso, aut itemperantius garrulo, quemadmodum in Phormione Terẽtius: Parce sodes, ut possis cum illa.

Hospitibus aliquid relinquito

Deorum manus. VI

Θεῶν χεῖρες, id est, Deorum manus. Olim per ironiam, ut opinor, dicebãtur efficacia illa pharmaca, quæ plurimis ex rebus, & è longinquo petitis conficiuntur: quibus hodie tum medici, tum pharmacopolæ uulgo faciunt imposturam. Plutarchus quarta decade τῶν συμποσιακῶν, simul & prouerbium refert, & Erasistratum citat, huiusmodi medicorum misturas improbantem: ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ὅτ' ἂν μιγνύωσι τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις, ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζον· ἐρασίστρατος δὲ ἐλέγχει τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν, ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς, καὶ θαλάττης, εἰς τὸ αὐτὸ συγκεραννύντας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντας ἐν πτισάνῃ καὶ σικύᾳ καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ νὴ Δία τὸ ποικίλον ἐξάγει καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν, id est, Quin multo magis, cum regales illas & efficaces uariorum remediorum misturas conficiunt, quas deorum manus appellarũt. Erasistratus autem coarguit absurditatem & curiositatem eorum, qui simul & metallica & herbaria, & ferina, quæq; terra gignit, quæq; mare, in unum commiscuerunt. At bene haberet, si his omissis in ptisana & cucurbita & hydrelæo medendi artem finissent. Verum per Iouem ipsa rerum uarietas imponit nobis, & appetentiam illicit. Hactenus Plutarchus. Meminit huius adagii Galenus, tractatu .vi. citans ex Erophilo. Libet obiter & C. Plinii uerba hoc loco subscribere, quibus medicorũ misturas taxat. Ea sunt in præfatione lib. xxiiii. Hinc, inquit, nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia, parata uulgo, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ, officinas inuenere istas, in quibus sua cuiq; homini uenalis promittitur uita. Statim compositiones & misturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in remedio æstimantur. Hulceriq; paruo medicina à rubro mari imputatur, cum remedia uera quotidie pauperrimus quisq; cœnet. Nã si ex horto aut petatur herba, uel frutex quæratʼ, nulla artiũ uilior fiet. Hactenus Plinius.

Quot homines, tot sententiæ. VII

Nihil uel hodie uulgo tritius est quàm hæc Terentiana sententia: Quot homines, tot sententiæ. Cui similis est apud eundem & illa: Suus cuiq; mos est. Persius item:

Velle suum cuique

Mille hominum species, & rerum discolor usus.
Velle suum cuiq; est, nec uoto uiuitur uno.

Eodem pertinet & illud epigrammaticum, quo dictum est inueniri, qui non recusent agris paternis cedere: qui uelit ingenio cedere, reperiri neminem. Horatius decentissimam addit allegoriam,

Tres mihi conuiuæ propè dissentire uidentur,
Poscentes uario multum diuersa palato.

Idem primam omnium Odam, huius argumento sententiæ conscripsit, aliis studiis alios duci, aliis alia cordi esse. Allusit facetissime Terentius in Phormione, cum è tribus aduocatis primus ait, secundus negat, tertius deliberandum censet. Huc allusisse uidetur & diuus Paulus apostolus, cum admonet, ut ad præcludendam æmulationem sinamus unumquemq; in suo sensu abundare. Cui consilio si theologorum uulgus auscultaret, non esset hodie tanta digladiatio de nihili quæstiunculis. Sunt enim omnino quædam, quæ citra pietatis dispendium ignorari possunt. Eam sententiam Euripides in Phœnissis latius explicuit:

εἰ πᾶσι ταὐτὸ καλὸν ἔφυ, σοφόν θ' ἅμα,	Cunctis idem si pulchrum & egregium foret,
οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις·	Nulla esset anceps hominibus contentio,
νῦν δ' οὔθ' ὅμοιον οὐδὲν οὔτ' ἴσον βροτοῖς	At nunc simile nil, nil idem mortalibus,
πλὴν ὀνομάσαι, τὸ δ' ἔργον οὐκ ἔστι τόδε. id est,	Nisi uerba forsan inter istos conciniunt,

At re tamen factisq; conuenit nihil.

Idem in Hippolyto coronato:

ἄλλοισιν ἄλλος θεῶν τε κἀνθρώπων μέλει. id est, Hic his, hic illis, & homo cordi est & deus.

Huc respexit Homerus in Odysseæ ξ.

ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις id est, Nanq; aliis aliæ res arridentq; placentq;.

Eum ausculta, cui quatuor sunt aures. VIII

Inter Græcanicorum prouerbiorum collectanea refertur: ἄκουε τοῦ τὰ τέσσαρα ὦτα ἔχοντος, id est, Eũ ausculta, cui quatuor sunt aures. Huius adagionis, huiusmodi quoddam interpretamentum adfert Zenodotus: Oraculo quondam fuisse responsum, Entimo Cretensi & Antiphemo Rhodiensi, ut eum obseruarent, cui quatuor essent aures. Is autem erat prædo quidam Phoenix, quem cauendum esse monebat oraculum. Porrò quod quatuor aures habere dictus est, non satis liquet, ueréne habuerit, an per allegoriam sit accipiendum, quod quatuor locis exploratores haberet dispositos. Verum illi cum dei responsum tanquam ridiculum negligerent, in prædonem inciderũt, atq; ab eo sunt extincti: Itaq; ex hoc euentu uulgo natam esse parœmiam existimant. Sed mihi magis arridet, quòd idem ex Aristophane grammatico refert, Lacedæmonios Apollinis simulachrum ita solere fingere, ut quatuor haberet aures, & manus totidem: uel quòd, ut autor est Sosibius, hac figura uisus sit illis apud Amyclas pugnantibus: uel significantes, ut equidem coniicio, uiro prudenti res quamplurimas tum audiendas esse, tum usu uitæ periclitandas. Porrò creditum est antiquitus, nulla oracula fuisse certiora, quàm Apollinis. Vnde iactatum etiam illud: τὰ ἐκ τρίποδος. Atq; ita monet prouerbium, audiendos esse illos, qui diuturno complurium rerum usu præ cæteris sapiunt, ita ut ferè faciunt senes. Vnde & apud Homerum laudatur Nestoris oratio, tanquam omnium auditu dignissima: & in Odisseæ secundo libro, Aegyptium heroa senem primo loco loquentem facit:

ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μυρία ᾔδη. id est, Qui iam incuruus erat senio, sed plurima norat.

Eodem spectauit Euripides in Phoenissis, ad quem locum allusit Lucianus in Hercule Gallico, id quod obiter admonendum putaui, propterea, quòd is dialogus inter multos alios à nobis Latinus est factus: & allusio nonnihil habet tenebrarum, sed carmen poetæ referam:

ὦ τέκνον, οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ
Ἐτεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ' ἡμπειρία
ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον.

Verba sunt Iocastæ iam anus ad Eteoclem adulescentem filium. Ea nos sic uertimus:

O gnate Eteocles, cuncta nequaquam mala
Adsunt senectæ, nam per experientiam
Vsumq; rerum dicere, haud nihil, rudi
Potest iuuenta melius, ac prudentius.

Idem nunc uulgus nostratium effert, subsordida quidem, sed tamen apta metaphora, cũ aiunt: Prospectandum uetulo latrante cane, hoc est nequaq̃ negligendum quoties senes periculum cauẽdum admonent. Canes enim uetuli uon latrant temere, quemadmodum iuuenculi.

Semper feliciter cadunt Iouis taxilli. IX

ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι. id est, Semper cadunt feliciter tali Iouis.

Senarius est prouerbio celebratus, dicíq; solitus in eos, quibus res omnes, perpetuo quodam fortunæ fauore, ex animi sententia cederent. Apparet trãslatum à talorum iactu, ubi fortassis antiquitus obseruatum est, Iouis talos feliciores esse. Nam mos erat iactibus alearum, ominis causa, deorum, aut hominum nomina præfari. Vnde & Veneris iactus inter felices numeratur, uel prouerbio teste: Si sæpe iacies, aliquando Venerem iacies. Nisi malumus ad Iouis uictoriam, Iunonisq; uictæ fabulã referre. Sunt qui putent quadrare in eos qui factis suis dignas pœnas dependerint, quasi Ioue non sinente culpam multam. Mihi uidetur non absurde dici posse & in uiros fortunatos ac præpotentes, quorum etiam parum recte factis applauditur, attestante uersu prouerbiali:

ὡς εὐμαρῶς πίπτουσιν αἱ λαμπραὶ τύχαι. id est, Quàm facile semper res cadunt potentium.

Ab hac sententia non abhorret illud Euripidis in tragœdia, cui titulus Phœnissæ:

ῥᾴδια δ' εὔπετα θεοῖς. id est, Sunt cuncta diis procliuia.

Tum illud Homero frequens: θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται, id est, Cœlestes omnia possunt.

Thessalorum commentum. X

Θετταλῶν σόφισμα, id est, Thessalorum commentum, uarias ad res accommodari scribit Suidas: tum ad eos, qui in acie locum deserunt: tum ad illos, qui cultu delicatiore utuntur: tum ad hos, qui dolis quempiam circumueniunt. Natum autem arbitrantur ex huiusmodi quapiam historia: Arato Thessalo cuidam oraculo responsum est, caueret ne clanculũ uinceretur ab iis, qui maiore splendidoreq; uoto oraculum aduersus ipsum ambirent. Quod ille simulatq; audiuit, uotum nuncupat, se

Quatuor aures habenti ausculta τιτέωσων ἔχων

Vetulo cane latrante

centum hominum capita deo sacrificaturum. Deinde postea quàm ea, quorum gratiâ uenerat, ex animi sententia confecisset, uotum ac sacrum persoluere sine fine cunctabatur, tanquam neq; pium satis, neque dignum Apolline. Qua quidem ex re natum aiunt, ut postea quotannis hecatomben ei deo pollicere sint soliti: neque reddere tamen quod essent polliciti. Thessalorum fraudulentiam notat & Euripides in Phoenissis:

Καὶ πρὸς τοιούτους Ἐτεοκλῆς τὸ Θετταλῶν
Εἰσήγαγε τὸ σόφισμ' ὁμιλίᾳ χθονός. id est,
At sentiens hoc Eteocles, mox Thessalam
Adhibuit artem, gentis ob commercium. Idem alibi
Πολλοὶ παρῆσαν, ἀλλ' ἄπιστοι Θετταλοί. id est, Multus quidem aderat, lubrica tamen fide
Grex Thessalorum.

Idem declarat Demosthenes in Olynthiaca prima: εἶτα τὰ τῶν Θετταλῶν, ταῦτα γὰρ ἄπιστα μὲν ἦν δήπου φύσει καὶ ἀεὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. id est, Accedunt, inquit, ad hæc res Thessalorum, quæ profecto cunctis quoq; mortalibus natura, semperq; infidæ fuerunt. A quibusdam sic refertur hoc adagium: ἀεὶ γὰρ τὰ τῶν Θετταλῶν ἄπιστα, id est, Semper enim res Thessalorũ infidæ. Aristophanis enarrator, ab Iasone natũ prouerbium existimat, quòd is Medeæ promissam fidem soluerit, quod quidem illa illi exprobrat apud Ouidium in Heroidũ epistolis. Prouerbii meminit & is, qui fragmenta nobis Athenæi tradidit.

Thessalorum alæ. XI

Θετταλικαὶ πτέρυγες, id est, Alæ Thessalicæ. Prouerbiali ioco quondam dicebatur in uestes manicatas, quas Græci χειριδωτοὺς uocant: quòd hoc genere per luxum ac delicias uterentur Thessali. Apud Maronem hoc amictus genus tanquam parum uirile Troianis ab hostibus opprobratur:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Et apud Plautum quidam cultu Punico, uelut auis exotica, ridetur propter manicas, aut angulos alarum instar, utrinq; propendentes atq; extantes.

Thessala mulier. XII

Θετταλὴ γυνή, id est, Thessalica mulier. In ueneficas, malarumq; peritas artium dici solitum. Propterea quòd ea gens præter cæteras hoc nomine notata est, id quod ex Apuleio Asino pluribusq; scriptoribus aliis satis liquet. Vnde Horatius in Odis:

Quæ saga, quis te soluere Thessalis
Magus uenenis, qui poterit deus?

Plautus in Amphitryone ueneficũ appellat Thessalũ. Et Strepsiades apud Aristophanẽ in Nubibus cõsulit Socratem, an adhibenda sit Thessala incantatrix, quæ lunã cœlo detrahat, quo minus in Neomenia cogatur æs alienum reddere. Eam superstitionem in Thessalos à Medea profectã existimãt, quæ cum illac fugeret, per aerem uecta, scriniolũ ueneficiis ac magicis herbis plenum deiecerit, eaq; sparsa suppullulasse. Quin & Plinius libri trigesimi cap. i. docet magiam ad Thessalos usq; propagatam, diu ab ea gente cognomen obtinuisse, adeo ut Menander quoq; literarum subtilitatibus peritus, Thessalam cognominarit fabulam complexam ambages fœminarum detrahentium lunam.

In sinu gaudere. XIII

In sinu gaudere, est tacitam apud se uoluptatem sentire, neque quod uulgo faciunt, foràs proferre gaudii notas. Tibullus:

Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu. Propertius item:
In tacito cohibe gaudia clausa sinu. Idem:
Alter in alterius mutua flere sinu.

De amantibus dictum, qui secretas animi curas inuicem effundunt, quas aliis cælant tamen. Cicero Tuscul. quæst. libro iii. Quoniam hæc plausibilia non sunt, ut in sinu gaudeant, gloriose loqui desinant. Plinius Cæcilius libro secundo episto. i. Quibus ex causis necesse tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam. Est aliquoties apud Senecam. Velut epistola. cvi. Si bona tua non tacta ueris, si scieris in sinu gaudere. Atque ea quidem loquendi figura uidetur ab Homero sumpta mutuo, qui in Odysseæ uicesimosecundo libro sic ait:

Ἐν θυμῷ γρηῦ χαῖρε καὶ ἴσχεο. id est, In tacito longæua sinu preme gaudia nutrix.

Perinde dictũ est in sinu, quasi dicas in pectore tuo, non in labiis aut fronte, quibus partibus uulgus cõsueuit prodere quid in animi penetralibus occultat. M. Tullius in epistola quadam ad Quintum fratrem: Mihi crede in sinu est, neq; ego discingor. His uerbis promittit fidem silentii. Nam siquis discingatur, effluit quod sinui creditũ est. Plutarchus in uita Catonis Vticensis, è sinu dixisse uidetur pro intima familiaritate. ὑπάτους πίσωνά τε καλπούρνιον, ὃς ἦν πατὴρ τῆς καίσαρος γυναικός, καὶ γαβίνιον παῦλον, ἐκ τῶν πομπηΐου κόλπων ἄνθρωπον, ὥς φασιν οἱ τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ βίον εἰδότες, id est, Pisonẽ Calfurnium, qui erat pater uxoris Cæsaris, & Gabiniũ Paulũ ex intimis Pompeii sinibus, ut aiunt, qui

mores ac uitam hominis norunt. Scæuola lib. Pandectarum xxii. Titu. de probationibus cap. xxvii. paulo diuersius usurpat. Quod omnem, inquit fortunam & substantiam, siquam à matre susceperat, in sinu meo habui sine ulla cautione. In sinu meo dixit, pro in potestate ac fide mea, quod enim alterius fidei committimus, in sinum deponere dicimur. Ita Terentius,

Hanc mihi manum dat.

Feras non culpes, quod uitari non potest. XIIII

A. Gellius scribit Publii Mimi sententias aliquot, ad communem sermonem accommodatissimas, uulgo circumferri solitas, è quibus hæc una est, quouis philosophorum dogmate salubrior: Feras nõ culpes, quod uitari non potest. Quibus uerbis admonemur, ut mala fatalia, quæ nulla ratione possint, neque declinari, neque propelli, saltem animi æquitate leniãtur. Nec aliud, tametsi uerbis aliis, docet Euripides in Phœnissis, cum ait: δεῖ φέρειν τὰ τῶν θεῶν, id est, Toleranda fata numinum. Idem in eiusdem tragoediæ calce:

τὰς γὰρ ἐκ θεῶν ἀνάγκας θνητὸν ὄντα δεῖ φέρειν. id est,

Quippe mortalem necesse est ferre fata numinum. Homerus Odysseæ lib. ix.

νοῦσον γ' οὔπως ἐστὶ διὸς μεγάλου ἀλέασθαι. id est, Nulli fas uitare malum ex Ioue rege profectum.

Huc pertinet & illud scitum Varronis dictum: Vxoris uitium aut tollendum esse, aut ferendũ. Itẽ adagium, quod suo dicemus loco: μὴ πρὸς κέντρον λακτίζειν, id est, Ne contrariũ stimulum calcitres.

Sursum uersus sacrorum fluminum feruntur fontes. XV

Prouerbialis allegoria, qua quippiam præpostere fieri significamus, legitimasq; rerũ uices inuerti, quod genus sit, si puer senem admoneat, discipulus præceptorem docere conetur, seruus imperare domino. Sumptum est adagium ex Euripidis Medea:

ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαὶ, ἄνω ποταμῶν

καὶ δίκα, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.

ἀνδράσι μὲν δόλιαι βουλαὶ, θεῶν δὲ

οὐκ ἔτι πίστις ἄραρε.

Quibus uerbis chorus indicat, pristinum rerum ordinem inuerti: uiros iam dolis muliebribus uti, neque manere promissis: contra mulieres audere uirilia. Vsurpat hanc parœmiam Lucianus in Terpsione, ubi hæredipeta delusus Plutonem incusat, quod ipse iuuenis adhuc morte præreptus esset, superstite sene, quem captauerat, idq; contra naturalem ordinem. ἄνω γὰρ ποταμῶν τοῦτό γε, inqt. Rursus idẽ in Apologia libelli, πόῤῥω τῶν ἐκεῖ μισθῷ συνόντων. πολλὴ γοῦν ἡ διαφωνία τοῦ νῦν βίου πρὸς τὸ σύγγραμμα, καὶ τὸ ἄνω τοῦ ποταμοῦ χωρεῖν, καὶ ἀνεστράφθαι τὰ πάντα, καὶ μεταβολὴν πρὸς τὸ χεῖρον τοῦτ' ἂν εἴη. id est, Longe, inquit, lateq; à scriptis tua nunc dissidet uita. Iamq; illud, quod aiunt, accideret, ut sursum uersus incedant flumina, cunctaq; pariter inuerterentur, atq; in deterius recantarentur. Vsurpat & Diogenes Laërtius in uita Diogenis Cynici, narrans quemadmodũ Diogenes, ubi perinde quasi dominus esset, non seruus, hero suo mandaret, ut quod erat iussus faceret: atq; ille prouerbio respondisset, ἄνω ποταμῶν ἱερῶν, Atqui si medicum, inquit, ægrotus, esses ære tuo mercatus, utrum illi monenti pareres, an istum ad modum responderes, ἄνω ποταμῶν. Vsurpat & Aristoteles in Meteorologicis. Eodem allusit Vergilius in Æneide, cum ait:

Amnis & Adriacas retro fugit Aufidus undas.

Vbi Seruius admonet, subesse prouerbium de re neque uerisimili, neque consistente. Flaccus in Odis sic extulit: Quis neget arduis

Pronos relabi posse riuos

Montibus, & Tyberim reuerti:

Cum tu coemptos undique nobiles

Libros Panætii, Socraticam & domum,

Mutare loricis Iberis

Pollicitus meliora, tendis?

Vbi prouerbium annotauit Porphyrion.

Item Ouidius in Heroidum epistolis:

Cum Paris Oenone poterit spirare relicta,

Ad fontem Xanthi uersa recurret aqua.

Xanthe retro propera, uersæq; recurrite lymphæ,

Sustinet Oenonen deseruisse Paris. Item Propertius:

Fluminaq; ad caput incipiunt reuocare liquores.

Ad infelicem inflectere parietem. XVI

Aristophanes in comoedia, cui titulus, Ranæ, bellissimum usurpat adagium, quod utinam in literis duntaxat extaret, non etiam in omnium propè mortalium uita,

Ταῦτα μὲν πρὸς ἀνδρός ἐστι — Nam uiri est prudentis illud,
νοῦν ἔχοντος καὶ φρένας, καὶ — Atque cordati, catiq;
πολλὰ περιπεπλευκότος — Multum aquæ cui nauigatum, ut
μετακυλινδεῖν αὐτὸν αἰεὶ — Semper ad felicius se
πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον id est, — Cautus inflectat latus.

Prouerbium autem ita commodius effertur: πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον ῥέπειν. id est, In felicem parietem uergere. Aristophanis interpres translatum existimat ab iis, qui naui uehuntur: qui siquando nauis alterum latus fluctu deprimatur, protinus in alterum transcurrunt, quod altius extat ab undis. Dicetur & in hos, qui commodi sui respectu semper ad potentiores ac fortunatiores amicos applicant sese: ac quemadmodum muscæ ad culinæ nidorem aduolant reuolantq;, ita fortunam potiorem in amicitia, non fidem, sequuntur. Aut qui dum est anceps exitus belli, quietem agunt: porrò simulatq; iam iclinarit fortuna, ut appareat utra pars sit uictoriam reportatura, protinus ad eam adiunguntur. Hoc animo legitur fuisse Metius ille Vergilianus, & Polymnestor, qui uictricia arma secutus, magis quàm hospitii fidem, Polydorum obtrũcat, & auro ui potitur. Huiusmodi genus hominum eleganter notat idem Aristophanes in Pluto. Siquidem hic Chremylus iam diues factus, queritur sese obtundi huiusmodi salutatoribus, qui aurum olfecerant:

Βάλλ᾽ ἐς κόρακας. ὡς χαλεπόν ἐστιν οἱ φίλοι
οἱ φαινόμενοι παραχρῆμ᾽ ὅτ᾽ ἂν πράττῃ τις εὖ. id est,

Malam in crucem. ut res est molesta, ubi illico
Ad res secundas demum amici prouolant. — Eodem pertinet Euripideum illud ex Medea,

πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκ ποδῶν φίλος. id est,
Tenuem atq; egenum cuncti amici deserunt. — Antiphanes in Progonis, citante Athenæo lib. vi.
Μή μοι τότ᾽ ἔλθῃς ὅτ᾽ ἂν ἐγὼ πράττω κακῶς. — Ne tum mihi adsis, quando res cedunt male.

Interpres prouerbium subesse admonet, dici solitum in eos, qui tum amicorum cõsuetudinem deserunt, cum in periculis uersantur. Cæterum poetam uerbis in contrarium uersis ad parœmiam allusisse, quæ recte sic efferri consueuerit:

Μή μοι τότ᾽ ἔλθῃς ὅτ᾽ ἂν ἐγὼ πράττω καλῶς, idest, Ne tu mihi adsis, quando res sunt prosperæ.

Ne rebus prosperis mihi ueniat

Ad hoc facit & illud apud Euripidem in Oreste:

τοὺς φίλους — Iuuare amicos rebus afflictis decet.
ἐν τοῖς κακοῖς χρὴ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν. — Quorsum opus amicis, cum benigna sors fauet?
ὅτ᾽ ἂν δ᾽ ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί χρὴ φίλων; — Siquidem ipsa per se sufficit Rhamnusia,
ἀρκεῖ γὰρ αὐτὸς ὁ θεὸς ὠφελεῖν θέλων. — Volens secundis adiuuare fauoribus.

Idem poeta propius allusit ad adagium in eadem tragœdia, nisi quod catholicam sententiam ad præcones retulit:

Τὸ γὰρ γένος τοιοῦτον· ἐπὶ τὸν εὐτυχῆ — Nanq; id genus sunt usq; præcones, uti
πηδῶσ᾽ ἀεὶ κήρυκες. ὅδε δ᾽ αὐτοῖς φίλος, — Feliciori partibus se accommodent,
ὃς ἂν δύνηται πόλεος ἔν τ᾽ ἀρχαῖσιν ᾖ. id est, — Amentq; demum hunc, qui sit inter principes,

Idem in Hercule furente: — Reiq; qui temperet habenas publicæ.

Nauigare cũ felicibus

Καὶ τῶν καλῶν ὅς τις ἀπολαύειν θέλει. — Cui res secundæ, huic nauiganti quilibet
συμπλεῖν δὲ τοῖς φίλοισιν δυστυχοῦσιν, οὔ. id est, — Comes ire quærit, non item infœlicibus.

Tẽpus arguit amicum

Huc pertinet, quod Aristoteles libro Moralium Eudemiorum septimo, prouerbium dictum ostendit, χρόνον δεικνύναι τὸν φιλούμενον, id est, Tempus indicare quis uere amet. Tempestas enim arguit amicitiam, ac fucatos illos amicos detegit.

Amico amicus. XVII

Quod est apud Terentium in Phormione: Solus est homo amico amicus, Donatus indicat esse parœmiam, atque ita legi apud Apollodorum, cuius utique Phormio Græca est: Μόνος ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους, id est, Solus nouit diligere amicos. Aristophanes apud Athenæum.

Ἀλλ᾽ οὐδὲν μέλει — At nil moror dicteria
τῶν σκωμμάτων μοι, τῶν φίλων γὰρ ὢν φίλος — Amico amicus cum siem, factis neque
ἔργοισι χρηστός, οὐ λόγοις ἔφυν μόνον. — Verbis mõ pdesse ppositũ mihi, Sed re simul factisq;.

Ipsa figura prouerbium præ se fert, quemadmodum initio demõstrauimus. Quadrabit in eos, qui nullũ officiũ refugiunt, modo gratũ faciant amicis. Huic affine uidetur illud Euripidis in Medea: βαρεῖαν ἐχθροῖς καὶ φίλοισιν εὐμενῆ. id est, Beneuolã amicis, rursus asperã hostib⁹. Theocri. ĩ Aita,

Ἀλλήλους δ᾽ ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ, ἦ ῥα τότ᾽ ἦσαν — Par amor ambobus, mortales aurei olim
Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅτ᾽ ἀντεφίλησ᾽ ὁ φιληθείς. — Viuebant, tum cum redamabat amatus amantem.

Aristoteles apud Laertium crebro solitus est dicere, ὦ φίλοι, φίλος οὐδείς significans, ueram amicitiam interisse inter mortales.

Muneribus uel dii capiuntur. XVIII

Quod scripsit Ouidius:

Munera crede mihi capiunt hominesq; deosq;
Placatur donis Iuppiter ipse datis.

Euripides in Medea, uulgi sermone fuisse celebratum ostendit, cum ait:

πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος. Donis uel ipsos dictirant flecti deos.
χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων λόγων βροτοῖς, id est, Certe inter homines, mille dictis luteum
Præpollet aurum prorsus ac præponderat.

Celebratur & hic uersiculus, quem etiam usurpauit Plato libro tertio Politiæ.

Δῶρα θεοὺς πείθει καὶ αἰδοίους βασιλῆας. id est, Cum diuis flectunt uenerandos munera reges.

Vnde Seneca philosophi cuiusdam apophthegma referens ait: Omnium esse dulcissimum accipere.

Manum de tabula. XIX

M. Tullius in epistola quadam: Heus tu manum de tabula. Magister adest citius quàm putaramus. Videtur autem hæc prouerbiali figura, manum de tabula, admonuisse, ut desisteret à scribendis dicteriis. Allusum autem apparet ad Apellis nobilissimi pictoris dictum: qui cum Protogenis opus immēsi laboris ac curæ supra modum anxie miraretur, ait omnia sibi cum illo paria esse, aut illi meliora, sed uno se præstare, quòd manum ille de tabula nesciret tollere, memorabili præcepto, nocere sæpe nimiam diligentiam. Hæc Plinius libro xxxv. cap. x. Proinde siquando admonebimus, ut recedat aliquis ab opere negocioúe, quod in manibus habet, iubebimus illum manum de tabula tollere. Peculiariter autem conueniet in quosdam scriptores, plus satis accuratos, & morosæ cuiusdam diligentiæ, qui sine fine premunt suas lucubrationes, semper aliquid addentes, adimentes, immutantes, & hoc ipso maxime peccantes, quòd nihil peccare conantur.

Emere malo quàm rogare. XX

M. Tullius in Verrinis actionibus, adagii uice citat: Emere malo quàm rogare. Quo significatum est, haudquaquam gratis accipi, quod precibus emitur: imo nihil emi carius quàm quod roganti datur. Durum enim illud uerbum ingenuis animis, rogo, nec inter amicos unquam expectandum, autore Seneca. Translatum à ueterum consuetudine, qua uicinus à uicino supellectilem commodato rogabat, quam ipse forte domi non habebat. Hunc autem morem antiquitus fuisse, ex Plauti tū Aulularia, tum Rudentibus licet cognoscere. L. Apuleius in Floridis. Neq; enim leui mercede emit, qui precatur: aut paruum pretium accipit, qui rogatur, adeo ut omnia utēsilia emere potius uelis, quàm rogare. Idem innuit, obscurius quidem, sed eleganter, Græcis celebratum prouerbium, quod alio reddemus loco, εὔχου τῷ πλησίον ἔχειν, ἀλλὰ πλεῖον δὲ τῇ χύτρᾳ, id est: Precare uicino ut habeat, magis autem ollæ. Significat autem, optandum quidem, ut uicinum habeas locupletem, à quo queas utendum sumere, quod ipse domi non habeas: uerum multo satius esse, teipsum domi possidere, quicquid postulat uitæ usus.

Manum non uerterim. Digitum non porrexerim. XXI

Prouerbialis hyperbole: Manum nō uerterim, pro eo quod est, nihil omnino laboro, aut mea nihil refert. Nihil enim facilius, q̄ manum uertere. Extat præter alios apud Apuleium in Apologia magiæ: Quid de me, inquit, Mezentius sentiat, manum non uerterim. Item Cicero libro quinto De finibus: Ne manum quidem uersuros fuisse. Idem eius operis libro. iii. Chrysippus quidem & Diogenes detracta utilitate, ne digitum quidem eius causa porrigendum esse dicebant, quibus ego uehementer assentior. Agit illic de gloria siue bona fama, quæ sit omnino contemnenda, si nihil adferat utilitatis. Iuxta illud è satyra, Gloria quantalibet, quid erit si gloria tātum est? De pollice uerso diximus alibi. Quintilianus libro. xi. scribit, manuum gestus tantum habere momenti in pronunciatione, ut propemodum uelut altera lingua pro omnibus uerbis loquatur. Sed admirationi proprie conuenit ille gestus, quo manus modice supinata, ac per singulos à minimo collecta digito, redeunte flexu simul explicatur atque conuertitur. Interrogationi congruit ille, cum uertimus manum utcunque composita est. Quin & hodie manum erectam inuertimus, quoties discrimen minimum significamus. In sermone, quem modo citauimus ex Quintiliano, quod est pro omnibus uerbis, puto rectius legi, pro omnibus membris, ut intelligas, quicquid cæterarum corporis partium gestu significari potest, id solam præstare manum. Apud Plutarchum in uita Timoleōtis quidam missus ad Andromachum, post multa inhumaniter ac barbarice dicta, manū denique porrexit, ac modo supinā, mox pronam ostendit, minitans hoc gestu se subuersurum illorum ciuitatem. At Andromachus ridens, nisi quòd manu similiter supinata, ac mox uersa, iussit illum quamprimum abire, nisi uellet talem reddi nauem ipsius.

Semper Leontini iuxta pocula. XXII

Ἀεὶ Λεοντῖνοι περὶ τοὺς κρατῆρας, id est, Semper Leontini iuxta crateres. In uoluptuarios quadrabit, aut

Leontini semper circa pocula

in eos, qui semper iisdem studiis sunt addicti. Leontini Siciliæ populi sunt, quos ubi Phalaris expugnasset, nequando rebellionem pararent, ademptis armis, ad compotationes & uoluptates reiecit: atque hinc natum adagium, quod refertur à Diogeniano.

Cestreus ieiunat. XXIII

κεστρεὺς νηστεύει, id est, Cestreus ieiunat. De famelicis & uoracibus dici conuenit. Vnde & qui fame oscitant, κεστρεῖς dicuntur, & κεστρεύειν, quod conuicium olim in Athenienses iactum tradit Hesychius. Alii malunt referre ad eos, qui uitam innocuam agunt, & ab aliorum iniuriis abstinent, nec ullum emolumentum ex sua innocentia ferunt. Est enim cestreus piscis genus quoddam, quod reliquis mutua deuoratione uictitantibus, unum ab aliorum carnibus abstinet, ideoq; non capitur esca, sed in limum abdit sese, atq; ibi perdurat, & ut arbitrãtur nonnulli, limo pascitur. Quin captus etiã non alitur escis, aut ullo animante, cum sit acutis dẽtibus. Quin ipse impune deuoratur à lupo, atq; ob id, quia non sit edax, parum est esculentus. In metu uero caput occultat, arbitrans totum corpus iam esse tutum. Vnde & Aristophanes apud Athenæum:

Ἀρ' οὐδὲν ἀνδρῶν κεστρέων ἀποικία; id est,
Num intus uirorum Cestreum colonia? Alludit ad Cestrinam Chaoniæ partem.

Et apud eundem Diphilus:

κεστρεὺς ἂν εἴην οὕνεκα νηστείας ἄκρας id est,
Cestreus futurus ob inediam grauissimam.

Rursum libro septimo refert ex Anaxandride:

τὰ πολλὰ δ' ἄδειπνος περιπατεῖ, κεστρῖνός ἐστι νῆστις, id est, Incœnis obãbulat ferè, ieiunus ille mugil. Refertur adagium à Zenodoto, Diogeniano, Suida, Athenæo lib. Dipnosophistarum septimo, qui quidem præter alia complura & illud ascribit, piscem à nonnullis appellari ploten, & à congro deuorari, ut congruum ipsum à murena. Theodorus Gaza mugilem uertit.

Vbi amici, ibi opes. XXIIII

Plautus in Truculentum: Verum est uerbum quod memoratur: ubi amici, ibidem opes. Citatur & à Fabio prouerbii uice, libro Oratoriarum institutionum quinto. Sensus est, potiores esse amicos quàm pecuniam, & ad uitæ præsidium plus habere momenti amicos citra pecuniam quàm absque amicis opes. Vnde & apud Scythas, autore Luciano, is habebatur ditissimus, qui certissimos & optimos amicos possideret. Verum siquis ad huius seculi mores respiciat, adagium inuertendum existimabit: ubi opes, ibi amici. Quandoquidem.

Vulgus amicitias utilitate probat. Et,
Illud amicitiæ quondam uenerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

Terra uolat. XXV.

Ἡ γῆ ἵπταται, id est, Terra uolat. De re uehementer absona, quæq; nullo pacto fieri queat. Suidas hoc adfert exemplum τῶν ἀδυνάτων. Iulianus in epistola quadam prouerbii nomine refert, mutato uerbo, κούφη ἡ γῆ, καθάπερ ὁ λόγος, id est, leuis terra, quemadmodum dicitur. Adagium hoc ad illorum affinitatem pertinet, quæ retulimus alibi: ζεὺς ἄπαις, idest Iuppiter orbus. Et,
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Ilias malorum. XXVI

Ἰλιὰς κακῶν, id est, Ilias malorũ. De calamitatibus maximis simul & plurimis. Propterea quòd in Iliade Homerica nullum mali genus nõ recensetur. Vnde ex hac docti putãt tragœdiarum argumenta fuisse sumpta, sicut ex Odyssea comœdiarum. Est autem opus uerbosum, uigintiquatuor uoluminibus uix absolutum. Vnde & quamuis orationem plus satis prolixam, Iliade longiorem uocant, ut Æschines aduersus Demosthenẽ, ταῦτα δ' ἐπὰν διέλθω ἀναγνῶναι τὸ ψήφισμα τῷ γραμματεῖ, μακρότερον μὲν τῆς Ἰλιάδος, κενότερον δὲ τῶν λόγων οὓς εἴωθε λέγειν. id est, His dictis decretum scribæ legẽdum tradit, prolixius quidẽ Iliade, uanius autem uerbis iis, quæ dicere cõsueuit. Eustathius inuertit adagionem ad hũc modum, καὶ παροιμία μέν τοι κακῶν Ἰλιάδα φησίν, αὕτη δὲ καλῶν πάντων Ἰλιάς, id est, Iliadem malorum prouerbiũ ait, at hæc omnium bonorũ Ilias. Synesius in epistola quadam ad fratrẽ: καὶ ὅλως κακῶν ἡ Ἰλιὰς περιέστη τὴν πόλιν ἡμῶν. id est, in summa, malorũ Ilias circunstetit urbẽ nostrã. Plutarchus in præceptis coniugalibus. ὁ δ' ἐκείνων Ἰλιάδα κακῶν Ἕλλησι καὶ βαρβάροις ἐποίησεν, id est, At illorũ nuptiæ Iliada malorũ Græcis ac barbaris inuexerũt. Loquit enim de coniugio Paridis & Helenæ, quod inæstimabiliũ malorũ fuit causa. Vtitur & M. Tullius in epistolis ad Atticum: Tanta malorum impendet Ilias.

Ilias bonorũ.

Lerna malorum. XXVII.

Λέρνη κακῶν, id est, Lerna malorum, de malis itẽ plurimis simul in unum congestis & accumulatis. Paroemiam Strabo commemorat, libro Geographiæ octauo scribens, Lernam lacum fuisse quempiã, Argiuorum ac Mycenæorũ agro cõmunẽ, in quem cum passim ab oĩbus purgamenta deportarentur,

uulgo natum prouerbium, λέρνη κακῶν, id est, Lerna malorum. In hoc lacu poetæ fingunt hydram illam septem capitum constitisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem hydram Hesiodus scribit, ex Echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone: nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuisse in Argolica, in quẽ cum omne sordium genus p̃miscue conijcerent, foetidas inde ac pestilẽtes nebulas solitas exhalari. Quanquam rectius autumat, ut adagium ad Danaidum fabulam referatur. Nam ferunt, Danaum quinquaginta iuuenes, Aegypti filios, quibus totidem filias suas collocarat, omnes eadem nocte trucidasse, atq; horum capita in eum locum fuisse congesta. Hinc ortum esse prouerbium. Neq; uero negat fieri potuisse, ut contumeliæ causa, in eundem locum, in quo capita composuerat, iusserit & purgamenta comportari. Itaq; quoties hominem significamus uehementer infamem, atq; omni turpitudinis genere contaminatum, aut coetum hominum pestilentium, quasiq; sentinam & colluuiem facinorosorũ, recte dicemus, λέρνη κακῶν, id est, Lernam malorum. Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum, quod ex uaria mistaq; hominũ colluuie constaret, λέρνη θεατῶν appellauit.

Mare malorum. XXVIII

Κακῶν θάλασσα, id est, Mare malorum, dici solitum de calamitatibus immẽsis & omnigenis, inde sumptum quod mare res quædam est infinita, uel quod infinitis ærumnis abundant, qui in eo uersant. Euripides in Hippolito Stephanophoro:

Κακῶν δ' ἐ τάλας πέλαγος εἰσορῶ,	Tantum malorum pelagus aspicio miser,
Τοσοῦτον ὥστε μήποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν.	Vnde enatandi nulla spes alluceat.

Plautus in Asinaria, meretricem & lenam mare uocat, tanquam omnium autores calamitatũ. Mare, inquit, non est mare: uos estis mare acerrimum. Aeschylus in Supplicibus:

Κακῶν δὲ πλῆθος ποταμὸς ὡς ἐπέρχεται,	Agmen malorum fluminis ritu ingruit,
Ἄτης δ' ἄβυσσον πέλαγος οὐ μάλ' εὔπορον.	Velutiq; pelagus altum, ita ut fundo uacet,
	Nec sine periclo nauigetur maximo.

Quin & sacræ literæ uim inexhaustam rei cuiuspiam significantes, abyssum appellant. Itidẽ diuus Chrysostomus περὶ τῆς ἱερωσύνης libro sexto, ἴδε inquit, τὴν ἄβυσσον τῶν πόνων, uide inquit laborum immensum pelagus.

Mare bonorum. XXIX

Dicitur & diuersam in partem, ἀγαθῶν θάλασσα, id est, Bonorum mare, de magnis & uehementer cumulatis commoditatibus. Vel quòd ipsum mare ministret innumerabiles opes rerum, puta pisciũ, gemmarumq;: uel quòd amplissimum profundissimumq; sit, adeo ut nec exhauriri possit, nec redundet unquam, cum tanta fluminum uis in ipsum influat.

Thesaurus malorum. XXX

Θησαυρὸς κακῶν, id est, Malorum thesaurus. Ad eundem modum inuenitur cum alibi, tum apud Euripidem in Ione:

Οἴμοι, μέγας θησαυρὸς ὡς ἀνοίγνυται. Κακῶν. id est,

Me miseram ut ingens panditur thesaurus, ac Penus malorum.

Extat inter Græcanicas sententias huiusmodi senarius:

Θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν κακὴ γυνή.	Thesaurus est mulier malorum, si mala est.

Vsurpauit adagium Plautus in Mercatore: Tu quidem thesaurum huc apportasti mali. Vnde est & illud crebrius in arcanis literis: Thesaurizant sibi malum, id est colligunt, accersunt, quasiq; reponunt. Siquidem thesaurum proprie uocamus, rerum utilium uim pariter reconditarum.

Aceruus bonorum. XXXI

Ἀγαθῶν σωρός, id est, Bonorum aceruus. De opibus ingentibus. Vnde & frequenter extructas dapes, extructas opes, & cumulatas opes pro copiosis legimus tanq̃ aceruatim cõgestas, ueq; pondere, neq; numero, sed ipso cumulo infusas. Aristophanes in Pluto:

Ἡμῖν γὰρ ἀγαθῶν σωρὸς εἰς τὴν οἰκίαν	Nobis bonorum aceruus influit in domum
Ἐπεισπέπαικεν, οὐδὲν ἠδικηκόσιν.	Sine fraude, nemini patrata iniuria.

Idem in eadem fabula:

Ὡς ἀγαθὰ συλλήβδην ἅπαντά σοι φέρω.	Vt agminatim cuncta tibi fero bona.

Rursum in eadem fabula per iocum in malam partem flexit,

Ἀληθῶς γὰρ αὐτὸν σωρὸν ἥκειν χρημάτων ἔχοντα. id est,

Venisse narras, qui ferat pecuniarum aceruum.

Verba chori senilis, cui Carion seruus iocans ita respondet:

Πρεσβυτικῶν μὲν οὖν κακῶν ἔγωγ' ἔχοντα σωρόν.	Immo senilium ferat qui ad uos maloꝝ aceruũ.

Allusit autem ad senectutem illorum iam capulo uicinam. Nam σορὸς per ο μικρὸν tumulum significat sepulchralem, σωρὸς per ω μέγα cumulum atq; aceruum. Proinde consentaneum est, seruũ cius

uocis syllabam data opera perperam pronunciasse. Hæc atq; id genus alia tum fiunt uenustiora, quē admodum iam sæpius admonuimus, si paulo longius à simplici sensu detorqueant. Veluti siquis dicat, in aliis oratoribus alias atq; alias eminere dicendi uirtutes, in M. Tullio uno τῶν πάντων ἀγαθῶν σωρὸν εἶναι, id est, Omnium bonorum aceruũ esse. Resipiunt huius adagii naturã illa Ciceroni familiaria, cumulare officiis, cumulatissime satisfacere, cumulus meritorum.

Myrmecia.b.

Bonorum myrmecia. XXXII

Ἀγαθῶν μυρμηκία, id est, Bonorum myrmecia, de immensis opibus. Nam Myrmecia Græce significat cauernam, aut agmen formicarũ. Quanq̃ ab illis formicis sumptũ uideri potest, de qbus meminit Plinius libro undecimo, capite tricesimoprimo: quas ait esse colore felium, magnitudine luporum Aegypti. Eas in septentrionali Indorum, qui Dardæ uocentur, regione aurum è cauernis egerere. Erutũ hyberno tempore, Indi furantur æstiuo feruore, conditis propter uaporem intra cuniculos formicis: quæ tamen odore solicitatæ, puolant, neq; raro lacerant, quãuis præuelocibus camelis fugientes. Atq; huc uidet respexisse diuus Basilius, cũ scribit ad nepotes, quicquid ultra necessitatem usus superesset, siue id esset Lydia gleba, siue formicarũ auriferarũ opus, hoc magis esse cõtemnendum, quo minus esset eo opus. Quanquã nihil prohibet, quo minus ad nostras formicas referatur, non solum propter innumerabilem agminum multitudinem, uerũetiam propter genuinam quandam animantis in accumulando penore industriam, ore trahentis quodcunq; potest, atq; addentis aceruo, quẽadmodum scripsit Flaccus. Qua quidem ex re factum opinor, ut antiquitus formicarum cœtus opulentiã portenderit. Quemadmodum testatur Cicero libro de diuinatione primo: Midæ, inquiens, illi Phrygio cum puer esset, dormienti formicæ in os tritici grana congesserunt. Ditissimum fore prædictum est. Quod euenit. Huc allusit Theocritus in Encomio Ptolemæi.

Μυρμάκων ἄτε πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων, Nec secus, ac formicarum semper properantum
Diuitiæ sunt extructæ. Idem in Syracusanis,
Μύρμακες ἀνάριθμοι καὶ ἄμετροι. Formicæ numeroq;, modoq; carentes.

Turbam hominum frequentem significans. Huic affine generi est, quod Plato libro de repub. nono. τὸ τῶν ἡδονῶν σμῆνος dixit, id est, uoluptatum examen, & Socrates apud Plutarchum Cheronensem, τὸ τῶν ἀρετῶν σμῆνος, id est, uirtutum examen, pro turba numeroq; immenso. Porrò locus, quem adducit Plutarchus, est in Menone Platonis. Confine est his, quod idem adducit in Cratylo, σμῆνος σοφίας, id est, examen eruditionis. Item quod apud Athenæum libro octauo Alexis scripsit in Pamphila,

Examen uirtutum.

Τράπεζαν εἰσῆγε τῇ δὲ ἅμαξαν, ἄτε παρεφέρετο ἀγαθῶν ἀμάξαι. id est,
Apposita mensa est, plaustra deinceps intulit Bonorum

Dathus bonorum. XXXIII

Plaustra bonorum.

Δάθος ἀγαθῶν, id est, Dathus bonorum, in eandem sententiam dici consueuit. Est autem Dathus Thassiorum colonia iuxta Strymonem, cum alioquin opulenta ac florens, tum quod habet etiam auri uenas, ut hinc in prouerbium abierit, Δάθος ἀγαθῶν, id est, Dathus bonorum, de conferta rerũ opulentia. Prouerbii præter alios meminit Suidas, apud quem legimus Δάτος non Δάθος.

Thassus bonorum. XXXIIII

Θάσος ἀγαθῶν, id est, Thassus bonorum. Similiter natum adagium, nempe à loci fertilitate. Nam Thassus insula est iuxta Thraciam. Zenodotus huiusmodi quãdam fabulam refert: Callistratus orator demigrans Athenis, persuadere conatus est Atheniensibus, ut regionem quæ ex aduerso erat, incolerent, multa splendida de eius feracitate iactitans, & quòd auri uenas haberet, & quòd glebam optimam, Denique in summa, inquit, Thassus bonorum est. Hinc in uulgi sermonem abiisse, Θάσος ἀγαθῶν, id est, Thassus bonorum, de iis, qui splendida pollicentur.

Hostium munera, non munera. XXXV

Priscorum superstitio credidit, obseruanda uel maxime munera, à quibus, quo animo mitterent. Propterea quòd quæ darent ab iis, qui nobis malecuperent, exitio plerũq; fuisse cõstaret. Ita ut fuit pyxis illa fallax, per Pandoram à Ioue Prometheo missa. Quẽadmodum fuit & uestis, qua Medea nouam nuptam Iasonis donauit. Rursum uestis illa, quam Deianira misit Herculi. Prouerbiorum interpretes existimant, hanc parœmiam ex historia natam, quæ refert apud Homerũ Iliados lib. vii. Narrat aũt Hectorem & Aiacem inita amicitia, dona inter sese permutasse, atq; Hectorẽ Aiaci donasse gladium, Aiacem Hectori dedisse baltheũ: deinde pariter ambobus suũ munus exitio fuisse. Siquidem Aiax uictus ab Vlysse, cognitisq; iis, quæ per insaniam tum dixerat, tum fecerat, eodem gladio sibi necem consciuit. Item Hector per occasionẽ balthei occisus est ab Achille iuxta muros Troianos. Adagiũ refert apud Sophoclem in Aiace Mastigophoro, sed ita refert, ut nõ ab Aiace natũ, sed tanq̃ uetus iam tum ab eo uideat usurpari. Siqdem is posteaq̃ mori decreuisset, execrat eum gladium, quẽ quondam ab inimicissimo dono acceperat, eumq; sibi fuisse inauspicatissimũ ait, neq; quicq̃ omnino postea feliciter apud Argiuos successisse. Deinde suspicionem hanc uulgato dicto confirmans ait,

ἀλλ' ἔστ' ἀληθὴς ἡ βροτῶν παροιμία, Quin uerum id est mortalium prouerbium,
ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, κοὐκ ὀνήσιμα. Non esse dona, dona quæ ueniant tibi
Ab hoste, uerum inauspicata ac noxia.

Hac de re fertur epigramma Græcum huiusmodi,

Ἕκτωρ Αἴαντι ξίφος ὤπασεν, Ἕκτορι δ' Αἴας Aiaci datus ensis ab Hectore, baltheus Aiace
ζωστῆρ', ἀμφοτέρων ἡ χάρις εἰς θάνατον. Hectori, utriq; suum donum erat exitio.

Rursum ex alio quodam epigrammate,

οὕτως ἐξ ἐχθρῶν αὐτοῖς πέμπεται δῶρα Atq; ita ab hoste hosti ueniunt letalia dona,
ἐν χάριτος προφάσει μοῖραν ἔχοντα μόρου. Quæ studii specie fata necemq; ferunt.

Huc spectat & illud, quod apud Euripidem Medea recusans Iasonis xenia, tanq̃ perniciẽ allatura,
κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς, inquit, δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει. Lædit, iuuat nil improbi munus uiri. Mali uiri munera inutilia
Seruius ostendit & Vergilium huc allusisse, cum ait in Aeneidos libro quarto,

Ensemq; recludit
Dardanium, non hos quæsitum munus in usus.

De gladio loquitur ab Aenea relicto, quo Dido sese confodit, quem Aeneam hostem, & impium eadem uocat. Huic ascribendum loco, quod arcanæ scripturæ prouerbia admonent, ne de inimico reconciliato simus securi. Item prouerbialis ille senarius,

λόγον παρ' ἐχθροῦ μήποτ' ἡγήσῃ φίλον. Ab hoste dicta ne unquam amica duxeris.

Et alter huic similis,

ἐχθροῖς ἀπιστῶν μήποτ' ἂν πάθοις βλάβην. Diffisus hosti, nil feres unquam mali.

Prouerbium accommodari poterit etiam ad illos, qui pauperes munusculis quibusdam captant diuites, ad eum modum liberalitatem illorum uelut elicientes. Neq; enim hoc est dare munus, sed flagitare. Vnde Plutarchus in commentariolo, περὶ τῆς δυσωπίας, probat, quod Dicæarchus Archelao dictum ab Euripide putat,

οὐ βούλομαι πλουτοῦντι δωρεῖσθαι πένης, Donare pauper diuiti uelim nihil, Pauper diuiti dans petit.
μή μ' ἄφρονα κρίνῃς, ἢ διδοὺς αἰτεῖν δοκῶ. Ne stultus habear scilicet, si muneris
Titulo atq; specie dona uidear poscere.

Quadrabit & in eos, qui per artes magicas dæmonum utuntur obsequiis, Nam ea demum exeũt in perniciem utentium: & in hæredipetas postremo, qui quouis officio captant, nõ ex animo, sed aliud spectantes. Itaq; mutatione uoculæ nouabis parœmia: nempe hoc pacto, κολάκων ἄδωρα δῶρα, & πτωχῶν ἄδωρα δῶρα, Deniq; πονηρῶν ἄδωρα δῶρα, Quemadmodum admonuimus in operis initio.

Dauus sum, non Oedipus. XXXVI

Oedipi ingenium scite proponẽdis, simul & dissoluendis ænigmatum scyrpis nobilitatum est, propter dissoluta sphingis problemata, adeo ut in prouerbium abierit eius nominis appellatio. Velut apud Terentium in andria, seruus dissimulans intelligere quod herus dixerat, Dauus, inquit, sum, non Oedipus. Id quod commutato nomine potest ad quemlibet accõmodari, Paulus sum, non Oedipus. Antonius sum, non Oedipus. Quin ipsa per se figura prouerbialis est, potestq; ad eundẽ modum fingi ex quauis uel persona, uel re uulgo nobilitata. Vt qui possim hæc omnia meminisse? Petrus sum, non Lucullus. Qui possim tantis sufficere laboribus? Nicolaus sum, non Hercules. Qui potero rem tam duram persuadere? Ricardus sum, non Cicero. Sed Terentiano dicto simile est illud Euripidis in Hippolyto coronam gestante,

οὐ μάντις εἰμὶ τἀφανῆ γνῶναι σαφῶς. Non sum augur, abdita scire uti queam palàm.

Itidem in Hecuba,

οὔτοι πέφυκα μάντις, ὥστε μὴ κλύων Diuinus haud sum, nec nisi audiero, queam
ἐξιστορῆσαι σῶν ὁδὸν βουλευμάτων. Viam tuorum nosse cogitatuum.

Ergo torqueri poterit in eos, qui de industria loquũtur obscurius, & αἰνιγματωδῶς: aut in hos, qui uel ob imperitiam, uel superstitiosam incognitarum uocum affectationem, stilum obscurant, ac uate magis egent quàm lectore. Cuiusmodi fuisse Heraclitum tum Plato locis aliquot, tum Aristoteles Rhetoricæ artis libro tertio testatur, additq; eam hominis obscuritatem ex ancipiti uerborũ compositione fuisse profectam, cum incertum esset, utrò uerbum aliquod esset referendum, ad superiora'ne, an ad sequentia. Proinde, ad huius intelligendos libros Socrates Delio quopiam natatore opus esse dixit. Ad quod alludens Martialis, ita iocatur in Sextum obscuritatis affectatorem,

Non lectore tuis opus est, sed Apolline libris,
Iudice te maior Cinna Marone fuit.

Eundem Heraclitum cum suo uitio, Iouiniano ditius opprobrat Hieronymus. Quanquã Laërtius scribit eum philosophũ, si quando libeat, oratione luculentissima uti, ut appareat, ex industria affectatam obscuritatem, adeo ut discipulis etiam solitus sit præcipere σκότεινον, id est, obscura.

XXXVII

Finem uitæ specta.

Vitę finem specta

Extat apud Herodotum historia longe notissima, quemadmodum Solon Crœso responderit, nemini competere nomen beati, nisi qui feliciter uitæ cursum peregisset. Quod referens Iuuenalis,

Quem uox, inquit, facunda Solonis
Respicere extremæ iussit spatia ultima uitæ.

Hanc sententiam copiosius extulit Sophocles in Oedipo tyranno,

ὥστε θνητὸν ὄντ᾽, ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
Ἡμέραν ἐπισκοποῦντα μηδέν᾽ ὀλβίζειν, πρὶν ἂν
Τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών.

Itaque mortali supremus ille fatorum dies
Vbique respectandus, ut nequem beatum iudicet,
Quin mali nihil uniuersum passus æuum exegerit.

Eadem paulo diuersius idem extulit in Trachiniis,

Λόγος μέν ἐστ᾽ ἀρχαῖος ἀνθρώπων φανείς,
Ὡς οὐκ ἂν αἰῶν᾽ ἐκμάθοις βροτῶν, πρὶν ἂν
Θάνῃ τις, οὔτ᾽ εἰ χρηστὸς, οὔτ᾽ εἴ τῳ κακός.

Vetus inter homines extat hoc prouerbium,
Haud posse quéquam quempiam cognoscere,
Bonus an malus sit, antequam fatalibus
Defunctus annis, ultimum obierit diem.

Consimiliter Euripides in Andromache,

Χρὴ δ᾽ οὔ ποτ᾽ εἰπεῖν οὐδέν᾽ ὄλβιον βροτῶν
Πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς.

Ne quempiam pronuncies mortalium
Vnquam beatum, citius, atque mortuo
Illo, supremum uideris uitæ diem.

Idem in Troadibus,

Τῶν δ᾽ εὐδαιμόνων
Μηδένα νομίζετ᾽ εὐτυχεῖν πρὶν ἂν θάνῃ.

Ne quempiam horum, quos benignis flatibus
Fortuna prouehit, beatum enuncies
Prius atque uita excesserit feliciter.

Eandem repetit aliis uerbis in Heraclidis,

Τῇ δ᾽ ἐν νῦν τύχῃ
Βροτοῖς ἅπασι λαμπρὰ κηρύσσει μαθεῖν,
Τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦν, πρὶν ἂν
Θανόντ᾽ ἴδῃ τις, ὡς ἐφήμεροι τύχαι.

Cæterum hoc rerum statu
Mortalibus denunciat palàm omnibus,
Docetque, nequi prosperis successibus
Vti uidetur, hunc beatum existiment
Prius, atque demigrasse uita uiderint.
Vsque adeo sunt mutabiles rerum uices.

Ouidius in transformationibus sic extulit,

Sed scilicet ultima semper
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Quin hodieque passim omnibus est in ore, ab exitu rem spectandam esse.

XXXVIII

Posterioribus melioribus.

Inter Graecanicas parœmias refertur, δευτέρων ἀμεινόνων, id est, alteris melioribus. Quo significabant ea, quæ prima experientia parum bene successerant, secunda nonnunquam commodius euenire, & prioris consilii erratum, posteriore consilio corrigi. Quod quidem nonnulli putant à sacris ortum, in quibus si prima uictima non fuisset litatum, iterabant sacrum, meliora sperantes, id quod satis indicat leno Plautinus, qui sæpius Veneri cæsa uictima litare non poterat. Plato libro de legibus quarto uidetur ad talorum iactum, aut lusum consimilem referre. Propterea quòd non raro fit, ut cum lusus incommode ceciderit, is deintegro nouari ludum atque iterari postulet, sperans fore, ut iam felicius ludat. Ait enim, πάλιν οὖν, οἷόν φασιν οἱ παίζοντες, ἀμεινόνων ἐξ ἀρχῆς δευτέρων ἐπανιτέον λέγοιμεν, id est, Rursum igitur, quemadmodum ludentes dicere consueuerunt, secundis denuo melioribus repetamus. Quanquam & hoc loco παίζοντες referri potest non ad lusum aliqué, sed iocum magis prouerbialem. Sed interpretamento priori Tullius adstipulatur, qui secundo de diuinatione libro sic ait: Quæ est autem inconstantia deorum, ut primis minentur extis, bene promittant secundis? Idem in Philippicis oratione duodecima. Posteriores enim cogitationes, ut aiunt, sapientiores esse solent. Idem ad Quintum fratrem, Ego, uero nullas δευτέρας φροντίδας habere possum in Cæsaris rebus, hoc est, nullum idoneú reperio consilium, quo superioribus malis possim mederi. Huc respexit & Dauus ille Terentianus, cum ait,

Posteriores curæ in.

Hac non successit, alia aggrediamur uia.

Quin eodem allusisse uidetur & Aristoteles primo τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ libro, cum ait, Δεῖ δὲ εἰς τοὐναντίον καὶ τὸ ἄμεινον, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀποτελευτῆσαι. Loquitur de iis, qui causarum naturaliú admiratione prouocati accedunt ad philosophandum. Quos causis cognitis uult iam desinere mirari, & ad meliora conuerti. Porrò prouerbium uideri potest ex Euripidis ortum tragœdia, cui titulus Hippolytus coronatus,

Κἀν βροτοῖς
Αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι.

Siquidem solet mortalibus prudentior
Posterior esse aliquando cogitatio.

Verba sunt nutricis ad Phædrã, quasi recantantis ac palinodiam canentis superioris orationis posteaq̃ uidet eam de moriendo cogitare. Respexit hoc & in Supplicibus,

Ἀλλ' οὐ δόμοισι μὲν ἐάν τι μὴ καλῶς ἔχῃ, | In ædibus siquid parum recte est, licet
γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα, | Corrigere posterioribus sententiis,
αἰῶνα δ' οὐκ ἔξεστιν | At non item æuum.

Inde & metanœa dicta Græcis, quod posterior cogitatio perspicit aliter agendum fuisse.

Actum est. XXXIX

Prouerbialiter his uerbis etiam hodie desperationem significamus, actum est. Græci πέπρακται. Euripides in Hippolyto coronato,

ἰὼ φεῦ πέπρακται, βασιλὶς οὐκέτ' ἔστι δή. | Eheu, peracta res, hera occidit palàm.

Terentius in Eunucho: Actum est, ilicet, peristi. Donatus existimat, actum est, sumpetũ à fure, ilicet à iudicio, peristi à supplicio. Nam hæc tria pariter uerba, incremento quodam indicant desperationẽ. Quoniam autem fas non erat rescindere iudicum sententiam, & eadem de re bis iudiciũ adipiscier, ut ait Terentius, uulgo receptũ est, ut de negociis desperatis, actum esse diceretur. Etiamsi postea repertum est, ut quidam per iudicem in integrum restituerent. Aut certe ideo dictum est, actum est, quod quicquid peractum est, hoc iam infectum esse non potest, iuxta prouerbiales sentẽtias, quæ testantur, ne deo quidem permissum esse, ut quod factum sit, efficiat infectum. Plautus, Nisi quid rei præsidium apparas, acta hæc res ẽ. Certum est moriri. Dicimus autem uel absolute, actum est, uel cũ adiectione quapiam huiusmodi: Actum est de Repub. Actum est de tuis omnibus. Actum est de rebus humanis. Actum est de tua salute, ni uigilas.

Rem factam habere. XL

Huic penè diuersum est illud, quod aliquoties apud Martialem legitur; rem factã habere, pro eo quod est certam & indubitatam. Siquidem promissa parum certa sunt. Verum iis demum queas fidere, quæ iam præstita sint atq; exhibita. Velut ad Procillum,

Tu factam tibi rem statim putasti. Rursum, Iam te rem factam Bithynice credis habere.

Rem factam dixit, quasi non promissam, sed paratam atq; absolutam. Vnde & argentum factum dicimus, non rude, sed elaboratum ac cælatum. Aut respexit ad morem iuris, iuxta quem dixit Terentius, Facta transacta omnia. Et M. Tullius in Catilinam inuectiua. iii. Atq; illud quod faciẽdum primum fuit, factum atq; transactum est. Quoties in contractibus adhibetur quicquid ad legitimam conuentionem pertinet.

Fumos uendere. XLI

Nimis quàm elegãs adagium extat apud Martialem, fumos uendere, pro eo quod est principum beneuolentiam, simulato cõmendationis officio, per occasionẽ familiaritatis, pretio uendere. Nam fumus initio quidem magnũ quiddam esse uidetur, uerum euanescit ilico. Martialis carmen hoc est,

Vendere nec uanos circum palatia fumos,
Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.

Vnde & præstigiosam rerum magnarũ spem atq; ostentationẽ, fumum ac nebulas uocamus. Diuus Hieronymus contra Rufinum: De tanta librorũ sylua unum surculum ac fruticem pferre nõ potes. Hi sunt ueri fumi, hæ nebulæ. Nam Rufinus opprobratat Hieronymo, quod poetarũ literas, quasi fumos obiiceret uirginibus nõ intellecturis. At Hieronymus, puerbii telum imperite torrũ, in eũ retorquet doctius, indicãs eo uerbo non obscuritatẽ, sed inanem ac falsam ostentationẽ significari. Plutarchus de deo Socratis, τὸν δὲ τῦφον ὥσπερ τινὰ καπνὸν φιλοσοφίας εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάσας, id est, Fastum autem ceu fumũ quendam philosophiæ in sophistas dispersit. Porrò genus hoc hominũ, maxiimam aularum regalium pestem, Helius Lampridius eleganter ac luculenter exponit in imperatoris Heliogabali uita. Eius uerba libuit subscribere: Zoticus, inquit, sub eo tantum ualuit, ut ab omnibus officiorum principibus sic haberet, quasi domini maritus esset. Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omnia Heliogabali dicta ac facta uenderet, fumis quammaxime diuitias enormes sperans, cum aliis atq; aliis polliceretur, omnes falleret. Egrediensq; ab illo, singulos audiret: dicens, de te hoc locutus sum. Hoc de te audiui, hoc de te futurũ est. Vt sunt homines huiusmodi, qui si admissi fuerint ad nimiam familiaritatẽ principum, famam non solum malorum, sed & bonorum principum uendunt. Et qui stultitia uel innocentia imperatorum, qui hoc nõ perspiciunt, infami rumigeratione pascuntur. Hactenus ille. Cæterũ adagium fecit insignius, Thurini Veronii supplicium, quod quidem in uita Alexandri Seueri, idem Helius refert ad hunc modum: Solus, inquit, post meridiem, uel matutinis horis, idcirco nunq̃ aliquos uidebat, quòd ementitos de se multa cognouerat, speciatim Verconium Thurinũ, quem cum familiarẽ habuisset, ille omnia uel fingẽdo sic uendiderat, ut Alexandri quasi stulti hominis, & quem ille in potestate haberet, & cui multa persuaderet, infamaret imperiũ. Sicq; omnibus persuaserat, quòd ad nutum suũ omnia faceret. Deniq;

hac illum arte deprehēdit, ut quēdam imitteret, qui à se quiddam publice peteret, ab illo aūt occulto, quasi præsidiū postularet, ut pro se Alexādro secretò suggereret. Quod cum factū esset, & Thurinus suffragiū pmisisset, dixissetq;, se quædā impatori dixisse, cū nihil dixisset, sed in eo pendere ut adhuc impetraret, euentū uendens: Cumq; iterū iussisset Alexāder interpellari, & Thurinus quasi aliud agens, nutibus annuisset, neq; tamen interim quicq̃ dixisset: impetratū aūt esset quod petebat, Thurinus aūt ab illo, qui meruerat, fumi uenditor ingentia præmia pcepisset, accusari eū Alexander iussit: pbatis per testes oībus, & qbus præsentibus, quid accepisset, & qbus audientibus, qd pmisisset, in foro transitorio ad stipitem illum ligari pcepit, & fumo apposito, quem è stipulis & lignis humidis fieri iusserat, necauit, præcone dicēte: Fumo punit, qui uendidit fumū. At ne in una tantū causa uideret crudelior fuisse, quæsiuit diligentissime anteq̃ damnaret, & inuenit Thurinū sæpe etiā in causis ab utraq; parte accepisse, cū euentus uenderet, & ab oībus, qui aut præposituras, aut puincias acceperant. Atq; inibi paulo post: Nec dedit alicui facultatē, uel fumorū uēdendorū de se, uel sibi de aliis male loquendi, maxime occiso Thurino, qui illum quasi fatuū & uecordem sæpe uendiderat. Quid autē dixerit forū trāsitoriū, ipse in eiusdē uita uidet explicare, cū alio quodam loco sic ait: Qui de eo fumū uendiderat, & à quodam militari centū aureos acceperat, in crucē tolli iussit, per eā uiam qua esset seruis suis ad suburbana impatoria iter frequētissimū. Porrò genus illud supplicii, Auidius Cassius impator, primus excogitasse legit, ut stipitē prælongū poneret, pedum centū octoginta, id est, materiā, & è summo usq; ad imū dānatos ligaret, & ab imo focū apponeret, incēsisq; aliis, alios fumi cruciatu, timore etiā necaret. Hactenus ille. Immane pfecto supplicium, sed tamē factis tam pestilentibus dignū. Atq; utinā nō etiā hodie, nō principū modo, uerūetiā episcoporū aulæ passim hoc teterrimo hominū genere scaterent, ac nō cōplures haberēt Thurinos, atq; adeo plus q̃ Thurinos: quippe qui nō officiū modo falso pmissum uendunt, uerūetiā ipsum silentiū, uidelicet Demosthenicū qddā referētes: imo quod est utroq; sceleratius, linguæ uenenis officiunt iis, à qbus officii pacti mercedem acceperūt. Vtinamq; nostri tēporis principes Alexādrū Seuerū curent imitari, qui cū esset ethnicus, præterea Syrus genere, postremo uehemēter adolescēs, tamē adulatoribus, delatoribus, iudicib' fucacibus, fumi uēditoribus, atq; id genus aulæ pestibus usqueadeo erat infensus, ut uir alioqui moribus placidissimis his demū esset iplacabilis. Circūfert & hoc tēpore puerbiū in splendida promissa aulicorū. Aiunt enim thus aulicū, significātes thureū illū uaporē, qui nunc inter sacra spargitur acerra pensili. Quod qdē à nostro nō admodū abludit. Addunt & aquā cōsecratā aulicorū, eam aquā significātes, quæ pro templis pponitur: ut qui ingrediuntur aut egrediuntur, ea sese conspergant.

Thus aulicū.

Columen familiæ. LXII

Columen familiæ dixit Terentius in Phormione, nō dubium quin prouerbialiter, Getam seruū natu grandem, cū peregre pfecturus, tanq̃ pædagogo & curatori iuuenum mores, & rem domesticā senex cōmendarat. Donatus columen dici putat, perinde quasi columnā dicas, cui reliqua domus innitatur, unde antiquitus seruos maiores, columellas dictos. Huic adstipulatur illud Vergilianum,

In te omnis domus inclinata recumbit.

Item, illud Euripidis ex Iphigenia in Tauris,

στῦλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες. Domus columnæ liberi sunt masculi.

Pindarus in Olympiis Hectorem appellat columnā Troiæ, ὃς Ἕκτορ' ἔσφαλε Τροίας ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα, id est, Qui Hectorem subuertit, inexpugnabilem, immobilem columnam. De Achille loquitur. His affine quod dixit Iuuenalis,

Miserum est alienæ incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.

Ancora domus. LXIII

Simili figura apud eundem Euripidem Hecuba Polydorū familiæ gentisq; ancoram nominat.

ὃς μόνος οἴκων ἄγκυρά τ' ἡμῶν. Qui iam solus generis superest ancora nostri.

Porrò ancoram Græcis pro refugio prouerbialiter usurpari solere alibi notauimus, cum sacrā ancoram exponeremus. Deniq; quicquid illud est, cui innitimur, cuiusq; fulcimur fiducia, ancorā uocant, sumpta à nauibus metaphora, quæ cū ancoris fultæ sunt, ueluti defensæ a fluctibus quiescunt. Vnde & illud apud Aristidem in oratiōe Panathenaica prima: πάντες ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες, id est, Omnes Græci sibi uidebantur in portu quodam esse, duabus nisi ancoris, quasi gemino fulti præsidio. Quem locum & paulo superius adduximus.

Nullus sum. LXIIII

Prouerbiales sunt & illæ apud Comicos hyperbolæ, Nullus sum, & occidi, perii: quibus desperationem, & ingens malum significamus. Euripides ex Iphigenia in Tauris,

δειλοὶ δ' εἰσὶν οὐδὲν οὐδαμοῦ. id est,

Timidi, atq; inertes sunt nihil uidelicet. Rursum in Iphigenia Aulidensi,

οὐδὲν ἦσθ᾽ ἀλλ᾽ ἐξεπέπληκτο τῇ τύχῃ. Nihil eras, sed perditum fortuna consternauerat.

Opinor hoc ipsum eé, quod ex Platone citat Athenæus lib. x. ὑμεῖς γὰρ οὐδὲν, καθάπερ ἡ παροιμία, id est, Vos quippe nihil, ut dicitur prouerbio: quanq̃ hoc non ad exitium, sed cõtemptũ pertinet. Sumptũ uideri põt ab Homero, apud quem Odysseæ lib. ix. Vlysses fingit sibi nomen οὖτις, id est, nullus, innuens se propemodum perisse. Atq; huius nominis cõmento deceptus est Cyclops.

Nolens uolens. XLV

Omneis id genus figuras prouerbiales esse, sicuti superius ostensum est, Donatus admonuit, quæ nimirum constant ex contrariis. Propterea quòd ænigmaticum quiddam habere uideantur. Sunt autem frequentes apud Græcos poetas, ut apud Euripidem in Hecuba.

ὁ δ᾽ οὐ θέλων τε καὶ θέλων. Atq; ille nolens ac pariter uolens.

Idem in Iphigenia in Tauris.

φεύγω ξένην γε δή τιν᾽, οὐχ ἑκὼν ἑκών. Sanè exulo quodammodo nolens, uolens.

Ad hanc pertinet formam, quod ait Terentius in Andria, Tu coactus tua uoluntate es.

Contra stimulum calces. XLVI

Πρὸς κέντρα λακτίζειν, id est, Contra stimulos iactare calcem, est frustra repugnare iis, quos uincere nequeas, aut eos prouocare, qui lacessiti noceãt. Aut reluctari fatis, & incommodum, quod euitare non queas, impatienter ferendo, non solum non effugere, uerũetiam conduplicare. Veluti siquis uxorem nactus rixosam, assidue cum ea litiget, ni hil profecturus, nisi quod illam reddat rixosiorem. Terẽtius in Phormione. Nãq; inscitia est aduersum stimulum calces. Donatus παροιμίαν eé admonet cũ eclipsi, deesse enim iactare, qu od unico uerbo Græci dicunt λακτίζειν. Plautus in Truculento. Si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet. Extat hoc adagium etiam in Actis apostolorũ. Durum est tibi contra stimulum calcitrare: id est, durum aduersum deum pugnare. Euripides in Bacchis,

θύοιμ᾽ ἂν αὐτῷ μᾶλλον ἢ θυμούμενος
πρὸς κέντρα λακτίζοιμι θνητὸς ὢν θεῷ.

Potius sacra illi fecerim, quàm calcibus
Stimulos ferire coner, iracundia
Citus in deum, mortalis ipse cum siem.

Pindarus in Pythiis, ποτὶ κέντρον δέ τοι λακτιζέμεν τελέθει, id est, Cõtra stimulũ aũt calcitrare ẽ. Metaphora ducta est à bob⁹, quos agricolæ lignis pacutis à tergo fodiũt: unde & βουκέντας, dicunt in puerbio, πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες. Multi boum stimulatores, pauci aũt terræ arratores. Quòd siquando calcibus repugnent aduersus stimulum, grauius etiam læduntur boues, tantũ abest ut stimulo noceant. Plutarchus in cõmentario περὶ τῆς ἀοργησίας cuiusdam meminit Ctesiphontis pancratiastæ, qui per iracundiam mulæ calcitrantri recalcitrarit.

In aurem dicere. XLVII

Εἰς οὖς λέγειν, id est, In aurem dicere, uel hodie uulgo dictitant, pro eo quod est, clanculum ac secretò cõmittere. Translatum ab iis, qui propius admoti, ad aurem insusurrant, quæ nolint ab aliis exaudiri. Vnde est illud apud Homerum aliquoties,

ἄγχι σχὼν κεφαλὴν ἵνα μὴ πευθοίατο ἄλλοι. id est,
Admoto capite, relinqui ne audire ualerent. Horatius in Sermonibus,
In aurem Dicere nescio quid puero. Euripides in Ione,
ἔπελθ᾽, ἐς οὖς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω. Accede, in aurem ut quæ uolo tibi eloquar.

Lucianus in Gallo, πρὸς οὖς τισι τῶν Συρακουσίων κοινολογούμενος, id est, Ad aurem cũ Syracusanis quibusdam cõmunicans. Huc pertinet & illud euangelicum: Et quæ in aurem audistis, prædicate super tecta: id est, quæ secretis colloquiis accepistus, palàm prædicate.

Nec obolum habet, unde restim emat. XLVIII

Prouerbialis hyperbole in eos, qui maxima rei familiaris inopia laborant. Lucianus in Timone, χθὲς μὲν οὐδ᾽ ὀβολόν, ὥστε πρίασθαι βρόχον ἐσχηκότας, id est, qui pridie ne obolum quidem habebant, quo laqueũ emerent. Pauperrimus aũt sit oportet, qui tenuitatis tædio sese laqueo præfocare uelit. Porrò plus q̃ pauperrimus uidet, cui ne numulus quidem suppetit, ut restim emat, qua se suspendat. Obolum non habet u. r. e.

Hinnulus leonem. XLIX

Prouerbialis est allegoria, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα, id est, Hinnulus leonem, subaudiendum cepit, uicit, aut prouocat, aut id genus aliquid pro ratione sententiæ, quoties præpostero rerum ordine, qui uiribus multo est inferior, superat potentiorem. Lucianus de captatore testamẽti, qui iuuenis à sene, captator à captato captus est. ἐκεῖνο τὸ τῆς παροιμίας, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα, id est, Hoc est illud quod prouerbio dicunt, Hinnulus leonem. Huc respexit quisquis fuit, qui scripsit Megaram Herculis:

Ἦ ὅτι ἀλγεα πάσχει ἀπείρητα φαίδιμος υἱός
ἀνδρὸς ὑπ᾽ οὐτιδανοῖο, λέων ὥσεί θ᾽ ὑπὸ νεβροῦ.

An quoniam immensis affligitur inclyta proles
A uiro inerte, leonem ut si hinnulus urgeat acrem.

Non inconcinne trahetur ad id quoq;, quoties fit ut longe inferior lacessat potentiorem, aut multis partibus indoctior certet cum eruditissimo.

Iungere uulpes. L

De re palàm absurda dicitur, ζευγνύειν τὰς ἀλώπεκας, Vulpes iungere. Vergilius in Palæmone,

Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui,
Atq; idem iungat uulpes, & mulgeat hircos.

Est enim uulpes animal ab aratro uehementer alienum.

Mulgere hircum. LI

Τράγον ἀμέλγειν, id est, Mulgere hircum: eundem habet sensum. Lucianus in uita Demonactis, inter huius festiuiter dicta cõmemorat & illud: cum conspiceret duos quosdam philosophos, utrosq; pariter indoctos, inter se disceptantes, & alterum quidem ridiculas quasdam quæstiones proponentem, alterum item aliena, neq; quicquam ad rem facientia respõdentem: Quid, inquit, amici, an nõ horũ alter hircum mulgere uidetur, alter cribrum supponere? Refertur à Diogeniano his uerbis, πότερος ὁ τὸν τράγον ἀμέλγων, ἢ ὁ τὸ κόσκινον ὑποτιθεὶς, ἀφρονέστερος; id est, Vtrum stultior, qui mulget hircum, an qui cribrum supponit? cum uterq; pariter absurde facit. Ab hoc sanè non abludit illud: Similes habent labra lactucas, & dignum patella cooperculum.

De asini umbra. LII

Ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς, id est, Super asini umbra: pro eo quod est, de re nihili. Sophocles in Cedalione apud Suidam, τὰ πάντ᾽ ὄνου σκιά, id est, cuncta asini umbra: hoc est, nugæ, nihiliq; res. Apud eũdem Aristophanes in Dædalo, περὶ τοῦ γὰρ ὁ πόλεμος νῦν ὑμῖν ἐστι; περὶ ὄνου σκιᾶς, id est, Qua de re nunc inter uos bellum est? Nimirum de asini umbra. Citatur ab eodem & Aristoteles ἐν διδασκαλίαις, qui fabulã quandam extare dixerit hoc titulo, ὄνου σκιά, id est, asini umbra, Archippi comœdiam, opinor, sentiens, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in sectis, πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, περὶ ὄνου σκιᾶς μάχονται οἱ φιλοσοφοῦντες, id est, Omnes, ut ita dixerim, de asini umbra depugnãt philosophi. Aristophanes in Vespis, περὶ τοῦ μάχη νῷν; περὶ ὄνου σκιᾶς, id est, De quo pugna est nobis? de asini umbra. Demosthenes in Philippica quadam, πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι, id est, Cum omnibus in præsentia de Delphica umbra digladiari. Proinde sunt qui credant hoc adagii primũ autore Demosthene natum fuisse, fabulam huiusmodi referentes: Cum aliquando Demosthenes quẽdã in causa capitali defenderet, ac iudices haberet parum attentos, sed dicenti obstreperent, ille paulisper, inquit, aures mihi præbete, siquidem rem narrabo nouam ac lepidam, atq; auditu iucũdam. Ad quæ uerba cum illi iam aures arrexissent, adulescens, inquit, quispiam asinum conduxerat, rerũ quiddam Athenis Megaram deportaturus. Inter uiam autem cum æstus meridianus ingrauesceret, nec inueniret quonam umbraculo solis ardorem defenderet, depositis clitellis, sub asino sedens, eius umbra semet obtegebat. Cæterum id agaso non sinebat, hominem inde depellens, clamansq;, asinũ esse locatum, non asini umbram. Alter item ex aduerso tendebat, asseuerans etiam umbram asini sibi conductam esse. Atq; ita inter eos acerrima rixa in longum producta est, ita ut etiam ad manus uenerint: hoc pertinaciter affirmante, non conductam esse asini umbram, illo pari contentione respondente, umbram etiam asini conductam esse. Demum in ius ambulant. Hæc locutus Demosthenes, ubi sensisset iudices diligenter auscultantes, repente cœpit à tribunalibus descendere. Porrò reuocatus à iudicibus, rogatusq;, ut reliquum fabulæ pergeret enarrare: de asini, inquit, umbra libẽt audire, uiri causam de uita periclitantis audire grauamini? Paulo aliter narrat Plutarchus in uita Demosthenis, his quidem uerbis: λέγειν δέ ποτε κωλυόμενος ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν ἐκκλησίᾳ, βραχὺ ἔφη βούλεσθαι πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν. τῶν δὲ σιωπησάντων, νεανίας εἶπε θέρους ὥρα ἐμισθώσατο ἐξ ἄστεος ὄνον Μεγάραδε. μεσούσης δὲ τῆς ἡμέρας καὶ σφοδρῶς φλέγοντος τοῦ ἡλίου, ἑκάτερος αὐτῶν ἐβούλετο ὑποδύεσθαι ὑπὸ τὴν σκιάν, εἶργον δὲ ἀλλήλους. ὁ μὲν μεμισθωκέναι τὸν ὄνον, οὐ τὴν σκιὰν λέγων, ὁ δὲ μεμισθωμένος, τὴν πᾶσαν ἔχειν ἐξουσίαν, καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῄει. τῶν δὲ Ἀθηναίων ἐπισχόντων, καὶ δεομένων πέρας ἐπιθεῖναι, εἶθ᾽ ὑπὲρ μὲν ὄνου σκιᾶς βούλεσθε ἀκούειν, λέγοντος δὲ ὑπὲρ σπουδαίων πραγμάτων οὐ βούλεσθε; id est, Cum in concione dicenti obstreperent Athenienses, ait se breuiter illis uelle narrare quiddam. A silentio facto, Adolescens, inquit, æstatis tempore asinum mercede cõduxerat, ut eo ab urbe Megaram pficiscens uteret. Porrò meridie, cum sol acriter æstuaret, uterq; cupiebat sub umbram asini succedere. Verum alter alterum arcebat, cum hic diceret asinum conductum esse, non umbrã. Rursus alter qui cõduxerat, se plenũ habere ius responderet: atq; hæc locutus, discedere parabat. Retinentibus aũt Atheniensibus, utq; reliquam fabulæ partẽ adderet orantibus: Ita'ne, inquit, de asini umbra audire cupitis, de rebus seriis loquentẽ auscultare nõ uultis? Quidam aiunt, asinũ Athenis, nõ Megarã, sed Delphos fuisse cõductum, quod idem apparet ex uerbis Demosthenis, qui Delphicã umbrã nominat in calce orationis de pace: Οὐκοῦν εὔηθες καὶ κομιδῇ σχέτλιον, πρὸς ἑκάστους καθ᾽ ἕνα οὑτωσὶ ἤδη προσκεκρουκότας, περὶ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων, πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι. id est, An nõ igit̃ stultũ ac uehemẽter miserum: singulos aduersus singulos ita cõmissos de rebus propriis, ac maxime necessariis, cũ uniuersis de umbra Delphica nunc depugnare. Apleius in Asino, iocat̃ ex sese natum.

Vsurpauit

Vsurpauit hoc adagium Menander in Enchiridio, & Plato in Phædro, cum ait: Oratores imperitos impudenter ac periculose facere, quoties, apud plebem imperitam & ipsam, nō umbram asini, rem uidelicet leuem ac nullius momenti, sed turpia pro honestis laudant, μὴ περὶ ὄνου σκιᾶς, inquit, ὡς ἵππου τὸν ἔπαινον ποιούμενος, ἀλλὰ περὶ κακοῦ ὡς ἀγαθοῦ. Procopius in epistola quapiam, καὶ αὐτὸς δὲ οἶμαι περὶ τῆς τέχνης ὦ σοφώτατε τἀναντία φρονῶν σκωμμάτων ὡς ἔοικε χάριν, ὄνου φασὶ σκιὰν ἐγκαλεῖς. id est, Ipse etiam opinor, doctissime, de arte pugnantia cum sentias, deridendi sicuti uidetur gratia, de asini, quod aiunt, umbra litem moues. Vsus est eodem Origenes in præfatione libri tertii, quem scripsit aduersus Celsum. Sed iandudum tempus ut ab asini umbra digrediamur, nequis iure nos rideat, περὶ ὄνου σκιᾶς plus satis curiosos.

De lana caprina. LIII

Huic simillimum est illud Latinorum adagium, de lana caprina, quod à simili quopiam euētu natum apparet contentiose decertantibus duobus, utrum lanas haberet caper, an setas. Aut alioqui de uillis caprinis dimicantibus, re uidelicet inutili, minimiq; momenti, cuiusmodi iocus fertur & de asini lana. Horatius in Epistolis ad Lollium.

Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi
Derisor lecti, sic nutum diuitis horret,
Vt puerum sæuo credas dictata magistro
Reddere, uel partes mimum tractare secundas.
Alter rixatur de lana sæpe caprina,
Propugnat nugis armatus.

Loquitur de morosis in amicitia, qui quantumlibet friuola de causa litem cum amico suscipiunt.

De fumo disceptare. LIIII

Huic confine est illud, quod apud Aristophanem legitur in Nubibus: καὶ λεπτολογεῖν ἤδη ζητεῖ, καὶ περὶ καπνοῦ στενολεσχεῖν. In philosophos dictum, qui de fumo, hoc est, de rebus nihili, nimium anxie disputant. Inest aūt non parum conuici salis in illis ipsis uerbis ad iocum confictis, λεπτολογεῖν, στενολεσχεῖν quorum alterum significat de rebus tenuibus ac friuolis disceptare, alterum de meris nugamentis solicitum & anxium torqueri. Quapropter etiam Socratis scholam φροντιστήριον appellat.

Talpa cæcior. LV

Refertur à Suida ac Diogeniano, τυφλότερος ἀσπάλακος, id est, Cæcior talpa: de iis, qui supra modum cæcutiunt, aut qui minime iudicant. Nam iocundior fiet metaphora, siquidem ad animum trāsferatur. Plinius undecimo libro scribit, ex quadrupedum genere talpæ uisum deesse, oculorum tamen inesse effigiem, siquis prætentam detrahat membranam, Atque hinc ortum adagium.

Cæcior leberide. LVI

Ad eandem sententiam pertinet illud, τυφλότερος λεβηρίδος, id est, Cæcior leberide. Citatur ex Aristophane. Est autem leberis, quemadmodum ostendimus & alibi, pellis illa sicca, quam serpentes, cicadæ, & siquod aliud animantis genus, exuunt, quoties sibi iuuentam renouant. In hac enim apparet effigies duntaxat oculorum, ac membranula quædam tenuissima, qua serpentum oculi præteguntur. Sunt qui tradant hoc, quod notissimum est de serpentibus ac cicadis, etiam piscibus quibusdam accidere. Eam uero pellem Lycophron in iambico carmine Syphar appellat. *Leberide cę.*

σύφαρ θανεῖται πόντιον φυγὼν σκέπας id est, Syphar interibit, tectum ut effugit maris. *σύφαρ*

Syphar autem συμβολικῶς, idq; suo more senem appellat, uel quòd ætas ea cæcutiat, uel quòd iam effœta atq; arida, succo, uiribusq; destituta sit. Sophron in Mimis,

τὶ μὰν ξύσιλος, τί γὰρ σύφαρ ὡς τ' ἄνδρός; id est, Quid enim Xysilus, quid Syphar pro uiro?

Xysilum appellans aridum & pruriginosum senem παρὰ τὸ ξύειν: aut Syphar, quasi iam non hominem ipsum, sed pellem duntaxat exuctam atque inanem. Quod quidem & ipsum prouerbium resipit. Aiunt autem leberidem proprie significare membranam extremam, qua fœtus uaccarum obtegitur, in qua & ipsa uestigia duntaxat oculorum apparent. Adagium trifariam effertur, τυφλότερος λεβηρίδος, id est, Cæcior leberide: γυμνότερος λεβηρίδος, id est, Nudior leberide: & κενότερος λεβηρίδος, id est, Inanior leberide.

Tiresia cæcior. LVII

A notissima fabula sumptum, τυφλότερος Τειρεσίου, id est, Cæcior Tiresia. Iuuenalis,

Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse deorum.

Tiresiam prouerbiali figura pro cæco dixit, quemadmodum Horatius pro paupere Irum:

Intererit multum diues'ne loquatur, an Irus.

Hypsea cæcior. LVIII

Non dissimili figura dixit Horatius in Sermonibus,

Ne corporis optima Lyncei

Contemplans oculis, Hypsea caecior, illa
Quae mala sunt spectes.

Hereditas sine sacris

Satis apparet paroemiam ab Hypsea muliere quapiam infami, notaeq; caecitatis esse profectam.

Sine sacris haereditas. LIX

Vbi qua commoditas de improuiso praeter sumptum obiecta esset, ueteres sine sacris haereditatem uocabant. Et omnino quicquid citra nostram operam alicūde obtigisset lucri, quasi prouerbialiter haereditatem appellabant, propterea quod ea, quae sic obueniunt, gratis, quasiq; dormientibus, à fortuna donari uidentur. Ergasilus parasitus apud Plautum in Captiuo: Sine sacris haereditatem sum adeptus effertissimam. Et alibi: Annona est, sine sacris haereditas. Nam haeredes alioqui uel pro salute laborantis, uel in parentalibus defuncti, sacra quaedam suo sumptu factitare mos erat. Idem Plautus alibi: Mihi tales haereditates non saepe obueniunt. Cicero in Verrem actione quinta: Hic Verres haereditatem sibi uenisse arbitratus est, quod in eius regnum ac manus uenerat iste. Andreas Alciatus Praetermissorum libro, mauult adagionis originem ad prisci iuris consuetudinem referri. Lex enim duodecim tabularum sic habebat: Sacra priuata perpetua manéto. Ea uerba interpretatur Cicero libro De legibus. i. ut omnis ad quem patrisfamilias pecunia perueniret, is teneretur sacra celebrare. Refertq; Scaeuolae pontificis interpretationem, qua traditum est, quinq; modis astringi sacris haereditatem. Proinde ad quos ex iure propinquitatis redibat haereditas, tenebantur communium sacrorum societate. Suauius autem esse solet, quod inopinato cōtingit boni, quemadmodum sine sacris haereditas. Haec aliaq; doctissime sanè disserit Alciatus noster, cuius equidem sententiae lubens addo meum suffragium, quanquam à mea minimum dissentienti. Porrò in Plautino dicto allusum arbitror ad Graecorum illud adagium: ἄθυτα ἱερὰ κατεσθίειν, id est, Non sacrificata sacra deuorare. Item ad Hesiodum illud:

Ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιρρέκτων ἀνελόντα Ἐσθίειν. id est,
Ante sacrum factum, cibum ab ollis tollere raptum, Atq; edere.

Inter caesa & porrecta. LX

Elegans in primis adagium extat apud M. Tullium in Epistolis ad Atticum: Et multa, inquit, imo omnia quorum κεφάλαιον, ne quid inter caesa & porrecta, ut aiunt, oneris mihi addatur, aut temporis. Videtur significare cunctationem, & ancipitem haesitationem, ac uelut interuallum illud, inter omittendum quod coeptum est, & incipiendum quod nouari oportet. Sumptum est autem è prisco auspiciorum ritu, in quibus inter caesa & porrecta sacerdos ceremonias quasdam agebat, quemadmodum testatur M. Varro libro De lingua Latina secundo. Nam flamen Dialis, inquit, auspicatur uindemiam, & ut iussit uinum legere, agna Ioui facit, inter cuius exta caesa & porrecta flamen prorsus uinum legit. Porrò quòd exta caesa prorogationem tēporis apud ueteres significauerint, declarat Cicero libro De diuinatione secundo: Quid enim, inquiens, habet aruspex, cur pulmo incisus etiā in bonis extis dirimat tempus, & proferat diem?

Pensum soluere. LXI

Pensum persoluere, est tuas implere parteis, debitoq; perfungi officio. Translatum à lanificio muliebri, in quo singulis certum lanae pondus in opus distribuebatur. Plautus in Persa, Pensum meum quod datum est, confeci. Idem in Bacchidibus, Ego pensum meum lepide accurabo. Et M. Tullius libro De oratore tertio: Nunc ad reliqua progrediar, meq; ad meum munus pensumq; reuocabo. Varro De re rustica: Nos nostrum pensum absoluimus. Hieronymus ad Rusticum. Et operis tui pensa persoluas. Verum quo longius erit detorta metaphora, hoc erit adagium uenustius. Veluti si ad sermonem, ad studium, ad officium, aut alias animi res referatur.

Ne per somnium quidem. LXII

οὐδ᾽ ὄναρ, id est, Ne in somnio quidem. Graecis prouerbialiter dictum est, pro eo quod est, nulla ratione, nullo tempore. Alioqui nemo ferè tam omni felicitate destitutus, quin aliquando per quietem uel somniet laetiora quaepiam. Lucianus οὐ τῷ πώποτε τῶν ἄλλων μεθ᾽ ὧν συνόντων οὐδ᾽ ὄναρ λευκοῦ ποτὲ ἄρτου ἐμφορηθείς, id est, ne per somnium quidem unquam albo pane satiatus. Idem usurpauit in Gallo, cum ait, regibus ne per somnium quidem aliqua re iucunda frui licere: ὧν οὐδ᾽ ὄναρ ἀπολαῦσαι τοῖς βασιλεῦσιν ἔγγίνεται. Rursus πολὺ τὸ κάλλιστον ᾄδοντος δὲ καὶ ἡδὺ καὶ οἷον σὺ φῂς, οὐδ᾽ ὄναρ ἀκηκόαμεν, id est, Porrò suauiter canentes, & eo modo quo tu praedicas, ne per somnium quidem audiuimus. Huc eleganter allusit Theocritus ἐν βουκολίσκῳ, apud quem Eunica puella ciuilis, rusticum, basium dare conantem, ab se repellit, dicens tantum abesse ut illi sit datura basium, ut hoc ne per somnium quidem oporteat sperare. Carmen sic habet, Ἔρρ᾽ ἀπ᾽ ἐμεῖο.

Βουκόλος ὢν ἐθέλεις με κύσαι; τάλαν· οὐ μεμάθηκα Aufer te hinc procul, inq; malam rem,
Ἀγροίκως φιλέειν, ἀλλ᾽ ἀστικὰ χείλεα θλίβειν. Tu mihi suauiolum dare uis homo rusticus? atqui
Μή μευ κύσσῃς τὸ καλὸν στόμα, μηδ᾽ ἐν ὀνείροις. O miser haud didici dare basia agrestibus unquam.

Sed magis urbanis soleo oscula figere labris.
Non mihi tu nitidum os labris sordentibus unquam Contigeris, nec per somnium.
Vtitur eodem & M. Tullius in Epistolis ad Atticum. πολιτικὸς οὐδ' ὄναρ, quisquam inueniri potest. Theocritus in Megara Herculis uxore, ὃ ἄλλοις οὐδ' ὄναρ ἤλυθεν ἄλλῳ, id est, Quod alii ne per somnium quidem accidit. Galenus τοῖς φυσικοῖς δυνάμεσι libro. ii. καὶ ταῦτα οὐκ ἐχρῆν ἀγνοεῖν τὸν Ἐρασίστρατον, εἴπερ κἂν κατ' ὄναρ ποτὲ τοῖς ἐκ τοῦ περιπάτου συνέτυχεν, id est, Atque haec oportebat nō esse ignota Erasistrato, si modo uel in somnis unquam illi cum Peripateticis incidisset consuetudo. Solent autem uel extremae sortis homines aliquando magnifica quaedam somniare, quemadmodum apud Lucianum Micyllus, qui per somniū opulētissimus, experrectus, cerdo quispiā erat Iro penè pauperior. Nā somniare, sperādi genus est. Vnde & Verg. in Bucoli. spes inanes, amantum somnia uocat,
An qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?
Huc respexit & Flaccus in Satyris, cum ait,
Cum te seruitio longo curaque leuarit,
Et certum uigilans quartae sit partis Vlysses Audieris haeres.
Itaque ne per somnium quidem, perinde ualet, quasi dicas, quod ne sperare quidē audeas. Plutarchus in libello quē scripsit aduersus Stoicos, adagiū extulit paulo diuersius, ὧν οὐδ' ὀνείρατα λαβεῖν μὴ μάλιστα παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας, id est, quorum ne somnia quidem magis capere licet extra cōmunes cogitationes. Diuus Chrysostomus aduersus Iudaeos concione tertia sic extulit, οὐδ' ἂν ὄναρ.

Per nebulam, per caliginem, per somnium. LXIII

Quarum rerum ambiguam quandam ac tenuem, penequè euanidam memoriam aut intelligentiam obtinemus, eas res per nebulam recordari, per somnium meminisse, per caliginē uidere, prouerbio dicimus. Vt quae pueri uidimus, senes quasi per somnium recordamur, uix tenuibus quibusdam simulachris rerum inhaerentibus animo nostro, qualis est fermè uulgarium insomniorum memoria. Porrò quod per mediam nebulam intuemur, eius confusam duntaxat imaginem, ac uelut umbrā incertam aspicimus. Cuiusmodi sunt quae per caliginem cernūtur in tenebris. Hinc igitur ducta metaphora. Huiusmodi sermonis formae frequenter obuiae sunt apud scriptores. Plautus in Pseudolo, Sunt quae te uolumus percontari, quae quasi per nebulam nosmet scimus atque audiuimus. Idem in Captiuis duobus. In memoriam regredior audisse me, quasi per nebulam. M. Tullius lib. De finibus quinto, In infirma aetate, imbecillaque mente, uis naturae per caliginem cernitur. Plato De legibus lib. septimo, ὃ δὲ λέγω, πειρατέον ἔτι σαφέστερον δηλοῦν ἐν παραδείγμασιν ἀναλαβόντας εἰς φῶς· νῦν γὰρ λεγόμενος ἔοικε κατά τι σκότος, id est, Caeterum quē dico, conandum est, ut uelut exemplis in lucem prolatis reddamus perspicua. Nam haec uidentur similia iis, quae dicuntur per caliginem quandam. Eodem in libro legitur ὄναρ ὕπνου, id est, per somnum, siue in somnis.

De asini prospectu. LXIIII

Ὄνου παρακύψεως, id est, De asini prospectu. Vetus adagium dici solitum in eos, qui ridendo titulo quempiam calumniantur, aut de friuolis rebus aliquem in ius uocāt. Euentus qui fabulae praebuit occasionem, uarie narratur ab autoribus. Quidam huiusmodi quaedam memorant: figulus quispiam uarias auium formas finxerat, easque in officina collocatas habebat. At asinus quidam, inobseruantius sequente agasone, inserto per officinae fenestellam capite, pariter & aues & reliqua uasa deiecit, comminuitque. Is cuius erat officina, agasonem in ius uocat. Cumque rogaretur ab omnibus, quanam de re litem moueret, de asini, inquit, prospectu. Alii aues non fictiles, sed ueras fuisse uolunt, quae asino, sicuti dictum est, per fenestram immittente caput, disturbatae perticam ruperūt, reliquaque uasa subuerterunt. Reliqua fabulae utcunque conueniunt. Lucianus in asino suō paroemiam hanc fingit ex se natam, quod dum asinus conaretur obliquato capite per fenestram prospicere, quid ageretur, tum sese, tum dominos suos prodidit. Eamque rem magno omnium risu exceptam, in adagionem abiisse, ἐξ ὄνου παρακύψεως, id est, ex asini prospectu. Porrò iuxta Luciani sententiam magis quadrabit in eos, qui stoliditate sua, dum ineptè student dissimulare, ridicule produntur. Hunc Luciani locum aemulans Apuleius in nono Metamorphoseos suae libro, scribit ad hunc modum: Quo contentione & clamoso strepitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate praeditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam, quidnam sibi uellet tumultus ille, prospicere gestio, unus è commilitonibus, casu fortuito conlimatis oculis ad umbram meam, cunctos testatur incoram. Magnus denique continuo clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, iniecta manu quidam me uelut captiuum detrahūt, iamque omni sublata cunctatione, scrupulosius contemplantes singula, cista etiam illa reuelata repertum, productumque & oblatum magistratibus miserum hortulanum, poenas scilicet pensurum, in publicum deducunt carcerem, summoque risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde etiam de prospectu & umbra asini, natum est frequens prouerbium. Hactenus Apuleius.

Suo ipsius indicio periit sorex. LXV

Sorex suo indicio perijt

Cui cõfine est illud Terentianum ex Eunucho: Egomet meo indicio miser quasi sorex hodie perii. Verba sunt Parmenonis, qui delusus à Pythia prodiderat se seni. Donatus admonet esse prouerbium in eos, qui suapte uoce produntur. Atq; hinc existimat ductam esse metaphoram, quòd soricum proprium sit, uel stridere clarius quàm mures, uel strepere magis, cum obrodunt friuola, ad quam uocem multi se intendentes, quamuis per tenebras noctis transfigũt eos. Vsurpat hoc adagium diuus Aurelius Augustinus in primo de ordine libro erga suum Licentium, qui dum pulsata tabula, soricem strepitu absterret, ipse sese prodebat Augustino, quòd uigilaret. Allusit eodem Origenes homilia in Genesim tertia, Sed uidebor, inquit, ipse meis indiciis captus.

Induitis me leonis exuuium. LXVI

Leonis exuuium.

ἐνδύετέ μοι τὴν λεοντῆν, id est, Induitis me leonis exuuium. In eos dici solitum, qui suscipiunt negocium maius facultate, quiq; se magnificentius gerunt quàm pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, ut leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum, atq; hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludẽs Aristophanes in Ranis, Bacchum fingit, Herculis instar, leonis exuuio clauaq; instructum, ad inferos descendere parantem, ut Euripidem cum Æschylo certantem audiret. Ridetur aũt ab Hercule, quòd id gestaminis neutiquam illum deceret, utpote mollem & effoeminatum. Eodẽ pertinet, quod Menippus ille Lucianicus eodem ornatu se ab inferis redisse adsimulat. Nihil autem prohibet, quo minus prouerbium ad apologum illum referatur, cuius meminit Lucianus in piscatore: Apud Cumanos asinus quispiam pertæsus seruitutem, abrupto loro in syluam aufugerat. Illic forte repertũ leonis exuuium corpori applicabat suo. Atq; ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras uoce cauda'q; territans. Nam Cumani leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus, pro leone imani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus, qui sæpenumero uiderat & leonem & asinum, atq; ob id non erat difficile dignoscere, aurium prominentium indicio, neq; non aliis quibusdam conjecturis asinum esse deprehendit, ac probe fustigatum reduxit, dominoq; agnoscenti reddidit. Interim autem risum non mediocrem concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum exanimauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Aeolide supra Lesbum. Nã & Lesbii & Cumani notati sunt stoliditatis, ut indicat Stephanus. Vsurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri sese magnitudine disputationis institutæ, posteaq̃ semel leonis pellem esset indutus. Lucianus in Pseudologista: οὐδὲ δεῖ τινος τοῦ ἀποδύσοντος τὴν λεοντῆν, ὡς φανερὸς γένοιο κανθήλιος ὤν, εἰ μή τις παντάπασιν ἐξ Ὑπερβορέων ἥκοι, ἢ ἐς τοσοῦτον κυμαῖος εἴη, ὡς μὴ ἰδὼν εὐθὺς εἰδέναι ὄνον ἁπάντων ὑβριστότατόν σε ὄντα, μὴ περιμένων ὀγκωμένου προσέτι ἀκούειν, id est, Nec opus est quopiam, qui tibi leonis exuuium detrahat, quo palàm fiat te Canthelium esse, nisi siquis sanè ab ipsis Hyperboreis hospes modo ad nos aduenerit, aut usq; adeo Cumanus sit, ut qui uiderit non, protinus intelligat te asinorum omnium asinum ferocissimum esse, aut expectet, ut te præterea rudentem audiat. Eusebius Cæsariensis aduersus Hieroclem, ᾤχετο μὲν ἡμῖν φιλόσοφος, ὄνος δὲ τῇ τοῦ λέοντος ἐπικεκρυμμένος δέρει, id est, Abibit nobis quidem philosophus, cæterum asinus leonis intectus pelle. Demutauit non nihil de prouerbio Lucianus in Philopseude, cum ait: τοσοῦτον χρόνον ἐλελήθειμε, ὑπὸ τῇ λεοντῇ γελοῖόν τινα πίθηκον περιστέλλων, id est, Tantum temporis non animaduerti eum sub leonis exuuio ridiculam quandam simiam tectam habere.

Asinus in pelle leonis
Simia in pelle leonis

Midas auriculas asini. LXVII

Μίδας ὄνου ὦτα, id est, Midas auriculas asini. Refertur à Diogeniano. Natum à fabula notissima Midæ regis Phrygiæ, cui Phoebus, quòd stolide Panem canentem sibi prætulisset, asininas affixit auriculas. Quas cum diu mitra occuluisset, tandem à tonsore animaduersum est, ac prolatum in uulgus. Porrò adagium rectè dicetur, uel in stolidos & crassis auribus, pinguiq; iudicio homines. Vel in tyrannos, quibus cum aures sint asininarũ instar longæ, procul etiam audiũt, uelut auscultatoribus dimissis, qui audita referant. Quos Plutarchus in libro De curiositate, ὠτακουστὰς appellat, & προσαγωγίδας. Eoq; Lucianus in libello, cui titulus, non esse facile credendũ delatoribus, calũniæ depingens imaginẽ, Midæ aures illi tribuit, propter studiũ subauscultandi captandiq;, quid alii rerum faciãt: ἐν δεξιᾷ τις ἀνὴρ κάθηται τὰ ὦτα παμμεγέθη ἔχων, μικροῦ δεῖν τοῖς τοῦ Μίδου προσεοικότα, id est, Ad dexterã uir quispiã sedet, auriculis maximis, quales fermè Midæ fuerunt. Aristophanes in Pluto: Μίδας μὲν οὖν ἔσῃ, ἢν ὦτ' ὄνου λάβῃς. id est, Midas quidem itaq;, si asini aures sumatis. Quo loco interpres admonet prouerbii de auriculis asininis, eiusq; commenti uarias allegat causas. Quosdam autores esse, Midam hunc ob contemptum aliquando uituperatumq; Bacchi numen, in asinum fuisse conuersum. Alii narrant, cum aliquando præteriret asinos huius dei, atque eos affecisset iniuria, iratum Bacchũ, Midæ auriculas asininas addidisse. Sunt qui dicãt huic aures natura præ-

longas fuisse, & asininarum instar prominentes, atque hinc fabulæ iocum ortum esse. Quanquam pluribus placet, hac allegoria significatum, Midam utpote tyrannum Corycæos ac subauscultatores dimittere solitum, per quos quæcunque per omnem regionem, uel fierent uel dicerentur, cognosceret, nimirũ illis utens auriũ uice. Proinde cum uulgus admiraretur, ab illo resciri etiam ea, quæ clàm ac procul fierent, occasionem fabulæ dederunt, ut Midas diceret auriculas asini habere. Vel quòd nullũ aliud aial acrius audiat q̃ asinus, excepto mure: uel quod aures habeat oium longissimas. Persius.

Auriculas asini quis non habet?

Ferunt nonnulli primum à poeta scriptum fuisse,

Auriculas asini Mida rex habet.

Deinde metu Cæsaris scripturam mutasse, quis non habet.

Hinc illæ lachrymæ. LXVIII

Ex Andria Terentiana per allusioné, puerbialiter usurpatũ uidet ab Horatio: Hinc illæ lachrymæ. Vsurpauit ad hunc modum M. Tullius in actione pro M. Coelio: Hinc illæ lachrymæ, nimirum & hæc causa est horum omnium scelerum atque criminum. Dicetur autem de rei causa aliquandiu dissimulata, quæ uere tandem deprehendatur. Veluti siquis dicat, barbaros damnare Græcas literas, ne scilicet ipsi parum docti uideantur, cõmode subnectet: Hinc illæ lachrymæ, hoc est quod eos male habet. Sumuntur autem frequenter id genus allusiones à claris autoribus, & in prouerbii uicem transferuntur, etiam si nulla figura prouerbialis adsit. Quod genus illud ex Homero sæpius iteratum in Epistolis Ciceronis ad Atticum, αἰδέομαι Τρῶας, id est, Vereor Troianos. αἰδέομαι Τρῶας

Hæc Helena. LXIX

Non dissimili figura dixit Lucianus in Eunucho, αὕτη ἐκείνη ἡ Ἑλένη, ὑπὲρ ἧς ἐμονομάχουν, id est, Hæc ipsa erat Helena, pro qua digladiabantur. Loquitur autem de duobus Peripateticis, mercedis ac lucri cupiditate turpiter apud iudices contendentibus. Allusit ad monomachiam, id est, singulare certamen, quod inter Menelaum & Paridem factum describit Homerus Iliadis libro tertio.

Ebur atramento candefacere. LXX

Ebur atramento candefacere, est genuinæ formæ, cultum atque ornatum externum inducere, quo decus illud natiuum obscuretur magis quàm illustretur. Proinde lenà Plautina puellæ naturali forma præditæ, tamen cerussam ad oblinendas malas postulanti: Vna, inquit, opera ebur atramento candefacere postules. Propterea quòd omne lenocinium rebus natura pulchris dehonestamentum adferat, non uenustatem. Veluti siquis ueritatem, qua nihil est pulchrius, rhetorum pigmentis conetur exornare. Porro quemadmodum cerussa ad candorem conciliandum adhiberi consueuit, itidem purpurissa ad tingendas rubore malas. Simili forma dixit in Mostelana: Noua pictura interpolare uis opus lepidissimum.

Syncerum uas incrustare. LXXI

Eodem fermè pertinet Horatiana metaphora, quæ in Sermonum lib. i. legitur, Satyra tertia.

At nos uirtutes ipsas inuertimus, atque

Syncerum cupimus uas incrustare.

Hoc est, quæ per se recta sunt, ea nominibus alienis impositis deprauamus atque obtegimus. Quãquam potest & ad superiorem sententiam eleganter accommodari: hoc est, cum rebus per se decoribus tectorium inducimus, quod tegat & obscuret natiuum decus, non augeat.

Pulchrorum etiam autumnus pulcher est. LXXII

τῶν καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλόν, id est, Pulchrorum, etiam autumnus pulcher. Metaphora prouerbialis nata ex Archelai apophthegmate, quod ab eo dictum Plutarchus refert in Euripidem, qui iam pubescentem atque exoletum Agathonem in conuiuio suauiabatur. Non abludit ab illo Homerico, quod alio reddemus loco, ἐκ τῆς καλάμης γινώσκειν, id est, è culmo cognoscere. Vernis enim mensibus nihil non tenerum ac nitidum, cum omnia adhuc in flore aut in herba sunt. Cæterum autumni tempore posteaquam iam in culmos, aut caulem excreuerunt, horridiora uidétur. Quadrat igitur in eos, quæ cum natura sint egregia, ne tum quidem fastidienda uidentur, cum maturuerunt. Alioqui nihil ferè tam fœdum, quod non aliquando niteat ætate. Dicetur non ineleganter & in hos, qui belle portant ætatem.

Magnorum fluminum nauigabiles fontes. LXXIII

Simili metaphora uidetur dictum & illud, quod refert ac notat Fabius in octauo Institutionum libro: Magnorum fluminum nauigabiles fontes sunt. Eam sententiam ait se iuuene decantatam fuisse. Significat autem præpotentium quantulacunque, plus pollere quàm uniuersas tenuium opes. Cæterum notat Fabius hoc sententiarum genus, quòd palàm falsæ uideantur.

Generosioris arboris statim planta cum fructu est. LXXIIII

Simillimam huic, eodem loco subiicit: Generosioris arboris statim planta cum fructu est. Quo qui

dem id finitii uidetur, egregia, beneq; nata ingenia, statim maturescere, & ad frugem peruenire. Taxat Fabius & hoc sententiæ genus. Mihi tamen uisum est in adagiorum catalogum has quoque referre, quod uulgo celebres fuisse testatur, & impudentior hyperbole, sicut paulo superius dictũ est, non reuciτur ab hoc genere.

Cornicum oculos configere. LXXV

M. Tullius in oratione pro Murena scribit ad hunc modũ: Deinde etiam siquid apud maiores nostros fuit in isto studio admirationis, id enunciatis uestris mysteriis, totum est contemptum & abiectum. Posset agi lege nec ne, pauci quondam sciebant. Fastos enim uulgo non habebant. Erant in magna potentia qui consulebantur, à quibus etiam dies tanquam à Chaldæis petebantur. Inuentus est scriba quidam Cn. Flauius, qui cornicum oculos confixerit, & singulis diebus ediscẽdos fastos populo proposuerit, & ab ipsis iureconsultis, eorum sapientiam compilarit. Itaque irati illi, quòd sunt ueriti, ne dierum ratione peruulgata & cognita, sine sua opera lege posset agi, notas quasdam composuerunt, ut omnibus in rebus ipsi interessent. Idem in actione pro L. Flacco: Hic Hercule cornici oculum, ut dicitur: nam hunc Hermippum hominem eruditum, ciuem suum, cui debebat esse notissimus, percussit. Porrò prouerbium natum sit ex apologo quopiam, an ex euẽtu, an ex metaphora sumptum, non satis liquet. Vndecunq; fluxerit, perinde ualere uidetur, cornicum oculos configere, quasi dicas, nouo quodam inuento ueterum eruditionem obscurare, efficereq; ut superiores nihil scisse, nihil uidisse uideãtur. Effertur autem per ironiam. In eadem sententia usus est diuus Hieronymus, Apologetico aduersus Ruffinum secundo. Nunc uero cum pro uarietate regionum diuersa ferantur exẽplaria, & germana illa antiquaq; translatio corrupta sit atq; uiolata, nostri arbitrii putas, aut ex pluribus iudicare, quid uerum sit, aut nouum opus in uetere condere, illudentibusq; Iudæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere. Hic Hieronymus, sentiens, quasi sua castigatione prolata, Iudæi iam nihil scituri uiderentur, à quibus id temporis, ueteris testamenti ueritas petebatur. Nec admodum diuerse usurpauit Macrobius libro Saturnalium septimo. Et quia, inquiens, his loquẽdi labyrinthis nos impares fatemur, age Vecti, hortemur Eustathium, ut recepta contraria disputatione, quicquid pro uario cibo dici potest, uelit communicare nobiscum: ut suis telis lingua uiolenta succumbat, & Græcus Græco eripiat hunc plausum, tanquam cornix cornici oculos effodiat. Hactenus Macrobius. Illud non ab re fuerit admonere lectorem, ut etiam atque etiam consideret, num cornicum uiuacitas & concordia huic adagioni locum fecerit. Siquidem cornix antiquitus cõcordiæ symbolum erat. Eiusdem uiuacitas etiam Græco prouerbio celebrata est. Vt is uideatur cornicum oculos uelle configere, quisquis ea, quæ antiquitas magno consensu approbauit, damnare ac rescindere, conuellereq; conetur. Nec admodum absurdum, siquis in hunc modum accipiat, ut dicatur oculos cornicum configere, qui perspicacissimis oculatissimisq; uisum adimat, offundatq; tenebras: aut qui rem ipsissimam acu, quod aiunt, tangat, tantus uidelicet artifex ut non solum scopum, aut auem, uerum & ipsos oculos iaculo feriat.

Cornix cornici conf. oc.

Gladiatorio animo. LXXVI

Prouerbii speciem habet, quod legimus in Phormione Terentiana: Hem gladiatorio animo ad me affectant uiam. Quo significatur, ita tendi ad nocendũ alteri, ut id cum proprio etiam periculo tentetur, animo pertinaci, paratoq; uel perdere, uel perire. Nam gladiatori composito ad certamen hæc pugnæ proposita sors est, aut occidere si occupauerit, aut occumbere, si cessauerit. Aristoteles audaciã huiusmodi, cum propriæ salutis contemptu coniunctam, Celticam appellat.

Frusto panis. LXXVII

Frusto panis, pro re quantumlibet pusilla ac uili, nostris quoque temporibus uulgo dictitant. M. Cato in oratione quadam M. Cœlio uilitatem opprobrans, non loquendi tantum, uerum etiam tacendi: Frusto, inquit, panis conduci potest, uel uti taceat, uel uti loquatur. Citatur locus ab A. Gellio in Noctibus Atticis. Videtur hyperbole sumpta, uel à canibus, quos frusto panis inuitare solemus, uel à mendicis.

Quem mater amictum dedit obseruare. LXXVIII

Quem mater amictum dedit obseruare. Pro eo, quod est pueriliter ex alieno præscripto uiuere, legitur apud Quintilianum libro quinto: Nam quid, inquit, illa miserius lege, ueluti præformatas infantibus literas prosequentium, &, ut Græci dicere solent, quem mater amictum dedit, solicite custodientium? Quibus ex Fabii uerbis apparet, Græcis in prouerbio fuisse. Vsurpat autem & indicat adagium Lucianus in Nigrino: καὶ πόθεν ὁ παῖς οὗτος. καὶ τάχα τῆς μητρός ἐστιν αὐτῷ, id est, Et unde hic puer. Atq; fortassis materna uestis est. Dicuntur hæc scommata in eum, qui uersicolore ueste amictus aduenerat. Plutarchus in commentario de Fortuna Alexandri, ἀλλ᾽ ὥσπερ παιδὸς, φυλάττειν τὴν περιβολὴν, ἣν ἡ πάτριος αὐτῷ συνήθεια, καθάπερ τιτθὴ περιέθηκε, id est, More pusilli pueri seruantem amictum, quem illi patriæ consuetudo ueluti nutrix addidedrat. Quin hoc ipsum, quo nihil ...

tritius, ex præscripto uiuere, prouerbiali metaphora dictũ apparet, tracta uidelicet à pueris, quibus, ut inquit Plato, ἐν τῇ γραφίδι, id est, in tabula graphiaria doctor exẽplar præscribit, quòd imitãtes, literarũ notulas cõsuescant effingere. Hoc imitationis genus uelut addictũ ac seruile ridet Horati⁹: *Seruũ pecus*

O imitatores seruum pecus, ut mihi sæpe
Risum, sæpe iocum, uestri mouere tumultus.

Et Fabius nihil putat ad bene dicendum inutilius, quàm ita seruire præceptis artis, ut non ausis digitum latum ab illis discedere, siquando causæ ratio postulabit.

Quid distent æra lupinis. LXXIX

Prouerbii faciem habet, quod est apud Horatium in Epistolis:

Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis,

Id est: noui discrimen rerũ uiliũ & pretiosarũ. Agit aũt Horatius de iis, qui beneficia non ita cõferũt in quosuis, uelut abiiciant, sed ita collocẽt, ut expendãt & eius meritũ ac dignitatẽ cui præstant, & pretium muneris quod largiuntur. Porrò lupini uilitatem prouerbialiter notauit & Iuuenalis:

Tunicam mihi malo lupini,
Quàm si me toto laudet uicinia pago.

Notat & Lucianus in libello De mercede seruientibus, cum rogat num usq; adeo defuerit lupini & aquæ fontanæ copia, ut in eam sese coniiceret seruitutem.

Me mortuo terra misceatur incendio. LXXX

Extat Græcus senarius παροιμιώδης apud Suetonium Tranquillum in uita Neronis:

ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί. id est, Me mortuo conflagret humus incendiis.

Quod cum à quodam sermone communi diceretur: Nero respondens, immo, inquit, ἐμοῦ ζῶντος, id est, Me uiuo, alludens ad urbis incendium, quod paulo post effecit. Meminit huius prouerbii M. Tullius libro De finibus bonorum tertio. Quoniamq; illa uox inhumana & scelerata dicitur eorũ, qui negant se recusare, quo minus ipsis mortuis, terrarum omnium deflagratio consequatur, quod uulgari quodam uersu Græco pronunciare solent. Item Seneca libro De clementia secundo, cũ dicit, multas uoces magnas, sed detestabiles, in uitam humanam peruenisse, celebresq; uulgo fieri, ut illam, Oderint dum metuant. Cui, inquit, Græcus uersus similis est, qui se mortuo terram misceri ignibus iubet. Quin eadem sententia, hodieq; uulgo durat inter mortales. Mihi, inquiũt, morienti mundus uniuersus moritur. Qua significant nihil sua referre, quid posteris accidat uel boni uel mali, cum ipsi tollantur è uita, nequaquam sensuri.

Mare cœlo miscere. LXXXI

Mare cœlo miscere. Prouerbialis hyperbole est, pro eo quod est, omnia perturbare, nihilq; non facere. T. Liuius: Quid est, quod cœlo terram, terræ cœlum misceant? Idem alibi: Quid tandem est, cur cœlum ac terras misceant? Iuuenalis: *Cœlum terræ miscere*

Clames licet, & mare cœlo
Confundas, homo sum.

Lucianus in dialogo Promethei & Mercurii: τί οὖν ἔδει ἕνεκα τῆς χολῆς τοῦ λόγου, τῇ γῇ τὸν οὐρανὸν ἀναμεμίχθαι, id est: Quid igitur oportebat, ea gratia, terræ, quod dici solet, miscere cœlum? Vergilius in quinto, de Iunone omnia tentante:

Maria omnia cœlo Miscuit.

Idem paulò diuersius in duodecimo:

Non si tellurem effundat in undas
Diluuio miscens, cœlumúe in tartara soluat.

Aristophanes in Lysistrata, non dissimili figura dixit.

τὰ δ' ὑπέρτερα νέρτερα θήσει ζεὺς ὑψιβρεμέτης, id est,
Quin & supera infera reddet Iuppiter altifremus.

Plutarchus, in uita Romuli sic usurpat, ut cœlum terræ misceant, qui ex hominibus deos, ex diis homines faciunt, & quæ sunt hominum fabulantur de diis, ἀπογνῶναι μὲν οὖν παντάπασι τὴν θειότητα τῆς ἀρετῆς ἀνόσιον καὶ ἀγεννές, οὐρανῷ δὲ μιγνύειν γῆν ἠλίθιον, id est, In totum abnegare diuinitatem uirtutis impium est & ingenerosum, cæterum cœlo miscere terram, stuporis est.

Miscebis sacra prophanis. LXXXII

Consimili figura dixit Horatius:

Miscebis sacra prophanis.

Id est: Nihil non facies. Item confundens fasq; nefasq;. Apud ueteres multum erat discriminis inter res hominum, ac res deorum, adeo ut Homerus etiam uocabula discernat, quibus dii consueuerũt uti, à uocibus humanis. Et Pythagoras à quibusdam iusserit abstineri, quod numinibus essent consecrata. Vnde qui nihil habent pensi, quiq; nihil non audent, miscent sacra prophanis. *Sacra prophanis miscere*

Susq; deq;. LXXXIII

Apud Plautum atq; alios autores prouerbialiter positum inuenitur, susq; deq; fero, & susq; deq; habeo, pro eo quod est, nihil mea refert, nil laboro. Plautus in Amphitryone: Quæ neq; sunt facta, neque ego in me admisi, arguit, atq; id me susq; deq; esse habituram putat. Aulus Gellius libro Noctium sextodecimo scribit, susq; deq; ferre, idem ualere quod æquo animo esse, & quod accidit nō magni pendere: atque interdum negligere & contemnere, simillimumq; esse illi, quod Græci dicunt, ἀδιαφορεῖν, Citat autem Laberium in Compitalibus:

Nunc tu lentus es, nunc tu susq; deq; fers.

Item M. Varronem in Sisenna: Quod si non horum omnium similia essent principia, susq; deq; esset. Deniq; uersus hos ex Lucilio refert:

Verum hic ludus ubi susq; omnia deq; fuere.
Susq; & deq; fuere, inquam, omnia ludus, iocusq;.

Imitatum ex illo Græco schemate, ἄνω καὶ κάτω, id est, Sursum ac deorsum, quo nullum ordinem, nullumq; rerum discrimen significamus.

Vltroq; citroq;. LXXXIIII

Vltro citroq; prouerbiali figura dicitur, ualetq; perinde quasi dicas, hinc atq; illinc, siue utrinq;. Fit autem uenustior metaphora, quoties ad mutuam altercationem, disceptationem, confabulationem, rixamúe refertur. Quod genus est apud Ciceronem De republica: Multisq; uerbis ultro citroq; habitis, ille nobis cōsumptus est dies. Idem in libris Officiorum: Beneficiis ultro & citro datis acceptisq;. Seneca De beneficiis lib. v. Beneficium & gratiæ relatio, ultro citroq; ire debent. Consimili forma dicimus: Vltro citroq; agitata causa. Et, ultro citroq; datis & acceptis cladibus. Vltro citroq; certatum conuitiis.

Sursum ac deorsum. LXXXV

Huic simillimum est illud ex Eunucho Terentiana: Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites, id est, huc atque illuc, aut certe subinde ad Thaidem ab hero, rursum ab hero ad Thaidem intercursites, ita ut solent amantium ministri. Quod quidem plusculum habebit decoris, si longius transferatur, ut siquis dicat, iure consultos, à uolumine ad uolumē, à lege ad legem, ab interprete ad interpretem, subinde transferentes sese, sursum ac deorsum uagari. Ea metaphora mutuo sumpta uidetur à Sisyphi fabula saxum uoluentis apud inferos. Cui Græcum illud ἄνω καὶ κάτω, de quo modo meminimus, ita finitimum est, ut idem esse uideatur. Demosthenes in prima cōtra Philippū oratione: ἐὰν ἄλλοθί που, συμπαρέσεσθε ἄνω καὶ κάτω, id est, Quòd si alio quopiam in loco Philippum adesse nunciatum sit, pariter accurritis sursum ac deorsum. Aristophanes ἀχαρνεῦσι.

οἱ δ' ἐν ἀγορᾷ λαλοῦσι, κἄνω καὶ κάτω
τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον. id est,

At hi in foro loquuntur, & resticulam
Sursum ac deorsum minio uitant litam.

Euripides in Bacchis:

ἄνω κάτω τὰ πάντα συγχέας ὁμοῦ. id est,
Sursum deorsum cuncta confundens simul.

Plato in Phædro, χρὴ πάντας τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν, id est: Oportet rationes omnes sursum ac deorsum uertemus, atque ita consideremus. Idem in Theæteto: καὶ γίνοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον, ἄνω κάτω πάντα, id est, Fiatq; quod dicitur, sursum deorsum omnia. Vsus est & in Parmenide. Vtitur eodem Aristides rhetor, cum aliis aliquot locis, tum in Cimone: ἐγὼ γε οὐκ ὁρῶ πῶς ἂν μᾶλλον πάντα ἄνω καὶ κάτω γένοιτο, id est, Ego sanè nō uideo quo pacto possint uniuersa magis sursum ac deorsum misceri. Menander apud Plutarchum,

οὐδ' ἀναστρεφομένους ἄνω κάτω οἴμοι λέγειν. id est,
Neque dum se agunt sursum deorsum, dicere Heu mihi.

Pro ἄνω καὶ κάτω, dixit Euripides πάλιν τε καὶ πρόσω. quasi dicas, antrorsum ac retrorsum,

φύρουσι ταῦθ' οἱ θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω, id est,
Miscent enim hæc sursum ac deorsum numina.

Versus à scribis corruptus constabit si legas:

φύρουσι ταῦτα θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω.

Apud Athenæum libro sexto:

ἀλλὰ μεταφέρει
ἕκαστος αὐτῶν ταῦτ' ἄνω τε καὶ κάτω,

Sed ista singuli
Sursum deorsum transferunt.

De poetis loquitur qui nihil ipsi reperiunt noui, sed ab aliis inuenta miscent, & aliter tractando faciunt sua. Proinde prouerbium accommodabitur, uel ad oīa tentātem, uel ad oīa confundentem, uel ad intelligentiam omni ex parte negociū circumspicientis. Huic planè simillimū est, quod extat apud Terentiū in Ecyra: Cursari rursum, prsum, pro eo quod est, huc illuc. Nā rursum ꝑprie sonat, retro, & prorsum, ante. Prouerbiale schema annotauit & Donatus. Cuiusmodi sunt & illa, sursum deorsum, intrò foras, hac illac, & græcis: ἄνω καὶ κάτω, πρόσω καὶ ὀπίσω. Quo longius recesserit

Rursum prorsum

à rebus corporeis, hoc plus uenustatis habebit adagium. Quod genus est illud Iuliani ad Galenum libro quo hunc refellit: οὐδ' ἂν πείσειαν ἡμᾶς τι ἢ αὑτοὺς ἐπ' ἀληθείᾳ, ὅτι ἴσασί τι φύσις ἐστὶν, ἣν ἄνω τε καὶ κάτω θρυλοῦσι, ἐγκωμιάζοντες πανταχοῦ. id est, Nequaquã persuasuri sunt uel nobis, uel sibiipsis uere, ipsos scire quid sit natura, quam sursum ac deorsum celebrant, ubiq; magnifice prædicantes. Ita qui uariis modis rem apud sese expendit ἄνω κάτω λελογισμένος dici poterit.

Omnium horarum homo. LXXXVI

Qui seriis pariter, ac iocis esset accõmodatus, & qui cum assidue libeat conuiuere, eum ueteres omniũ horarum hominem appellabãt. Atq; ita uocatum Asinium Pollionem, autor est Fabius. Apud Suetonium Tiberius duos quosdam combibones suos, iucũdissimos, & omnium horarum amicos profiteri solet, etiam codicillis. Eiusmodi amicum elegãter simul, & graphice depinxit Ennius, sub persona Gemini Seruilii. Carmen quanquam extat apud Aulum Gellium, Noctium Atticarum libro duodecimo, cap. quarto, tamen non grauabor adscribere:

Hocce locutus, uocat qui cum bene sæpe libenter
Mensam, sermonesq; suos, rerumq; suarum
Comiter impertit, magna cum lapsa diei
Pars foret, è summis rebus, paruisq; gerundis
Parte fuisset de paruis, summisq; gerundis
Consilio, induforo, lato, sanctoq; senatu.
Cui res audacter magnas, paruasq;, iocumq;
Eloqueret: quæ tincta malis, & quæ bona dicto
Euomeret, siquid uellet, tutoq; locaret.
Quo cum multa uolup, ac gaudia, clamq; palamq;
Ingenium, cui nulla malum sententia suadet,
Vt faceret facinus leuis, haud malus, idem
Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suoq;
Contentus, atq; beatus, scitus, secunda loquens, in
Tempore commodus, & uerborum uir paucorum.
Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe uetustas
Quæ facit, & mores, ueteresq;, nouosq; tenentem.
Multorum ueterum leges, diuũmq; hominumq;
Prudentem, qui multa loqui'ue, tacere'ue possit.

Talis & inter philosophos fuisse traditur Aristippus, qui Dionysii iussu cum cæteris nec in fœminea purpura saltare detrectauit, Platone recusante, addens uel in Bacchanalibus oportere pudicum esse. Hinc Horatius:

Omnis Aristippum decuit color.

Contra qui suis quibusdam sunt moribus, neq; faciles ad cuiusuis hominis conuictum, perpaucorũ hominum homines dicunt, ut apud Terentiũ. Apud Horatium aũt cõmuni sensu caret, inquimus.

Pecuniæ obediunt omnia. LXXXVII

Tam omnibus nationibus in ore fuisse uidetur hæc sententia, quàm nunc etiam omnibus est in usu: Pecuniæ obediunt omnia. Et refertur in Prouerbiis Hebræorum, apud Ecclesiasten, capite decimo, nec eo secius à Græcis pariter ac Latinis autoribus celebratur. Euripides in Phoenissis:

Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα,	Mortalibus nil charius pecunia,
Δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει.	Atq; inter homines una plurimum ualet.

Item Aristophanes in Pluto:

Ὡς οὐδὲν ἀτεχνῶς ὑγιές ἐστιν οὐδενός,	Proh ut nihil sanum reperias uspiam,
Ἀλλ' εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες.	Sed pariter omnes seruiunt uich lucro.

Huc alludit & Demosthenicũ illud in prima Olynthiaca: δεῖ δὲ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων, id est, Breuiter opus est pecuniis, neq; citra has quicquã eorum, quæ facienda sunt, confici potest. Rursum Aristophanes in eodem Pluto, facetissime persequitur, quicquid rerum, uel bonarum, uel malarum, geritur inter mortales, id pecuniarum gratia fieri, quin etiam diis ipsis non aliam ob causam rem diuinam fieri. Atq; inter alia permulta hanc catholicam sententiã refert:

Η τί γ' ἐστὶ λαμπρὸν καὶ καλὸν,	Siquid eximium est aut splendidum,
Η χαρίεν ἀνθρώποισι, διὰ σε γίγνεται.	Siquid uenustum, hominibus abs te uno uenit.
ἅπαντα τῷ πλουτεῖν γάρ ἐσθ' ὑπήκοα.	Siquidem opibus uniuersa simul obediunt.

Proinde Horatius pecuniam reginam appellat:

Scilicet uxorem, cum dote, fidemq; & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.

Sed nemo festiuius pecuniæ tyrannidem descripsit, quàm Euripides Bellerophontẽ ad hunc modũ loquentem faciens. Referuntur autem à Seneca libro Epistolarũ uicesimoprimo, nam ipsa quidem fabula non extat, uersus aliquot. hi quoniam sunt in primis lepidi ac uenusti, non grauabor ascribere, sed aliquot locis emendatos. quandoquidem apud Senecam habentur deprauati:

Sine me uocari pessimum, ut diues uocer.
Nemo an bonus, an diues omnes quærimus.
Non quare, & unde, quid habeas, tantum rogant.
Vbiq; tanti quisq;, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.
An diues omnes quærimus, nemo an bonus.
Aut diues opto uiuere, aut pauper mori.
Bene moritur, quisquis moritur dum lucrum facit.
Pecunia ingens generis humani bonum.
Cui non uoluptas matris, aut blande potest
Par esse prolis, non sacer meritis parens.
Tam dulce siquid Veneris in uultu micat,
Merito illa amores cœlitum atq; hominum mouet.

Cum hi, inquit, nouissimi uersus in tragœdia pronunciati essent, totus populus ad eiiciendum & actorẽ & carmen consurrexit, uno impetu, donec Euripides in mediũ ipse psiliit, petens ut expectarent uiderẽtq;, quẽ admirator auri exitũ faceret. Dabat in illa fabula pœnas Bellerophontes, quas in sua quisq; dat. At ex his uersibus, quos latinos recitat Seneca, posteriores aliquot reperi Græcos apud Athenæum in Dipnosophistis lib. iiii, sed citra nomenclaturam autoris, eos hoc loco subscribam:

ὦ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς,
ὡς οὔτε μήτηρ ἡδονὰς τοίας ἔχει,
οὐ παῖδες ἀνθρώποισιν, οὐ φίλος πατὴρ
οἵας σὺ, χ' οἱ σὲ δώμασιν κεκτημένοι.
εἰ δ' ἡ κύπρις τοιοῦτον ὀφθαλμοῖς ὁρᾷ,
οὐ θαῦμ' ἔρωτας μυρίους αὐτὴν ἔχειν.

O captus aurum hominibus ornatissimus,
Vt nec genitrix, nec pater, nec liberi
In ædibus tales uoluptates ferunt:
Quales paris tu his, qui domi te possident.
Quod si hoc modo Veneris renident lumina,
Haud mirum amores si cit innumerabiles.

Subit interim admirari peruersum præposterumq; mortalium ingenium. Sententiam improbã in ficta fabula, sub persona improba, ab histrione recitatã in theatro nõ ferunt, ac per tumultũ eiiciunt sibi quisq; domi ignoscit. Quotus enim quisq; est qui studio uitaq; nõ loquitur, quod illic histrio sonabat? Horrent uoces in theatro, & nõ horrent rem in omni uita? Quid infamius, quid execratius apud omnes mendacii uocabulo, quid ipsa re in moribus hominũ usitatius? Quid periurio detestabilius? Excute uitam hominũ, periurii plena sunt omnia. Vide quid populo iurent principes, quid episcopi, quid abbates, imo quid in baptismo Christiani omnes. Confer mores, quãtam inuenies periuriorum ἀνεμωλίων. Quàm abominamur furis nomẽ. At in uita nihil aliud inuenies. Nisi forte furtum non est accipere pecuniam mutuam animo non reddendi, negare depositum cum tutum est, mala fide inuadere hæreditatem aut possessionem alienam, imponere emptori, suffurari nõnihil de materia, quam suscepisti, pro gemmis uitra obtrudere, aliud uini genus pro alio uẽdere. Deniq; nullam prætermittere occasionem fraudandi proximum. Sed ad prouerbia redeo.

Veritatis simplex oratio. LXXXVIII

Refertur in Diogeniani collectaneis hoc adagium. Extat aũt in Phœnissis Euripidis, ad hunc modum:

ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
κοὐ ποικίλων δεῖ τἄνδιχ' ἑρμηνευμάτων,
ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρὸν, ὁ δ' ἄδικος λόγος
νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.

Nam ueritatis sueuit esse oratio
Simplex, uafris nec est egens ambagibus
Interpretum, siquidem ipsa per se congruit,
At sermo iniquus, quia per se sit morbidus
Medicamenta exquisita deposcit sibi.

Citatur à Seneca epistola. xlix. Nam ut ille ait tragicus: ueritatis simplex oratio ẽ. Prouerbiũ usurpabitur, uel in rhetores ac poetas, qui mendacia uerborum lenociniis fucare solent. Vel in blandiloquos, qui quod non ex animo dicant, solent accuratius adornare sermonem, ac ueros affectus hoc diligentius imitari uerbis, quo magis uacant affectibus:

Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Ac faciunt propè plura dolentibus ex animo:

Cum interim simplex illa, rusticanaq; ueritas, negligat id genus orationis fucos,

τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην, Ficus ficus, ligonem ligonem appellans.

Vel in diuinos, qui uaticinia sua uerbis ambiguis efferunt, ne queant deprehẽdi, sitq; rima quæpiam per quam elabantur. Deniq; in eos, qui perplexe loquuntur, dum uerum dissimulant. Nam hos in-

dicio sæpenumero deprehenditur uanitas, uelut in Eunucho Terentiana:

Pergin' scelesta mecum perplexe loqui?
Scio, nescio, abiit, audiui, ego non adfui,
Non tu istuc mihi dictura aperte es, quicquid est?

Tunica pallio propior est. LXXXIX

Apud Plautum in Trinummo legitur allegoria prouerbialis: Tunica pallio propior est. Quo significatum ex amicis nos aliis atque aliis magis esse deuinctos, neque parem omnium habendam esse rationem. Apud ueteres primum in officio locum habebant parentes, proximum pupilli nostræ fidei crediti, tertium clientes, quartum hospites, quintum cognati & affines, ut indicat Gellius libro quinto capite decimotertio. Præterea quædam negocia propius aliis ad nos pertinere. Pallium extrema uestis apud Græcos, quemadmodum apud Romanos toga. Tunica toga tegebatur, ut frequenter apud Homerum, χλαῖναν τε χιτῶνα, simul nominantur.

Genu sura propius. XC

γόνυ κνήμης ἔγγιον, id est, Genu sura propius. Qui Græcas parœmias collegerunt, aiunt hoc adagium ex euentu quodam esse natum. Cum in prælio quidam conspiceret duos amicos, pariter de uita periclitantes, fratrem & consobrinum, neque posset utrique simul ferre suppetias, omisso consobrino fratrē defendit, atque hanc interim sententiam pronunciauit, quæ postea transierit in prouerbium, γόνυ κνήμης ἔγγιον. Id refertur ab Aristotele libro Moralium nono: Accedunt, inquiens, eodem & prouerbia uniuersa, ut anima una, & amicorum communia sunt omnia, & amicitia est æqualitas, & tibiæ genu propinquius. Theocritus in Idyllio, cui titulus Charites, tribuit hoc adagium uiro tenaci, qui sibi uiuat, neque quicquam uelit impertiri amicis:

πᾶς δ' ὑπὸ κόλπου χεῖρας ἔχων πόθεν αὔξεται ἀθρεῖ
ἄργυρον, οὐδέ κεν ἰὸν ἀποτρίψας τινὶ δοίη,
ἀλλ' εὐθὺς μυθεῖται, ἀπωτέρω ἢ γόνυ κνάμα,
αὐτῷ μοί τι γένοιτο.

Verum quisque sinu dextram occulit, illud & unum
Cogitat, unde sibi congesta pecunia crescat,
Nec cuiquam abstersa rubigine donet amico,
Immo statim hoc, mihi sura genu longinqor inquit:
Ipsi malim aliquid detur mihi.

Athenæus lib. ix. eò deflexisse uidet, ut dicat de iis potius, quæ propius ad rem pertinent. Ex hoc igitur Plautus suū illud effinxisse uidet: Tunica pallio propior. Confinis est huic adagio illa Hesiodi sñia:

μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον.
Sed nec germano quisquam est æquandus amicus.

Est enim inter hos, quos amamus, habendus ordo. Nihil autem uetat, quo minus ad rem torqueatur, quod genus, si quis dicat, maiorem habendam esse uitæ quàm pecuniæ, corporis quàm uestis, animi quàm corporis rationem, recte adduxerit, γόνυ κνήμης ἔγγιον.

Omnes sibi melius esse malunt, quàm alteri. XCI

Eandem fermè sententiam Terentius, simpliciter extulit in Andria:

Verum illud uerbum est, uulgo quod dici solet,
Omnes sibi esse melius malle, quàm alteri.

Rursum in eadem fabula prouerbium ad personam detorsit,

Heus proximus sum egomet mihi.

Aristoteles libro moralium Eudemiorum septimo, Δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος, id est, Nonnullis enim uidetur, quemque sibi potissimum amicum esse. Idem Plato libro de legibus v. ἔστιν δὲ τοῦτο ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τέ ἐστι, καὶ ὀρθῶς ἔχει. id est, Hoc est autē, quod aiunt, unumquenque natura sibi amicum esse, idque recte fieri. Quin & hodie theologorum prouerbium celebratur, charitatem à seipso proficisci, natum uidelicet ex his cantici mystici uerbis: ordinate in me charitatem. Verum de eo quid sentiam, aliâs ubi locus inciderit, diligentius tractabimus. *Sibi quisque amicus est*

Sed Terentianam sententiam Euripides extulit in Medea:

ὡς πᾶς τις αὑτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ. id est,
Quod quisque semet plus amico diligit. Vel sic.
Quod quisque se plus atque amicum diligit.

Rursum in Græcarum sententiarum collectaneis.

φιλεῖ δ' ἑαυτοῦ πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα. Nemo seipso diligit quenquam magis.

φίλαυτοι. XCII

Qui sibi uehementer placent, quique suis ipsorum commodis impense student, aliorum rebus uel neglectis, uel etiam afflictis, à Græcis eleganter φίλαυτοι uocantur. Vitium ipsum φιλαυτία dicitur. Quod apposite circumloquens Horatius:

Cæcus, inquit, amor sui.

Id uitii Plato malorum omnium fontem autumat. Aristoteles nono Moralium libro, satis indicat hāc φίλαυτον probrosam appellationē, ceu prouerbialem uulgo iactatā fuisse, cū ait, homines sui supra

modum amâtes à multitudine male audire, quippe, qui fœdo infamiq; cognomine uocentur φίλαυτοι. Contra sibi qui displicent putiduli uocantur: Mar.

Altera rancidula est, altera putidula est.

Est autem id uitium ferè insitum, ut sua cuiq; magis probentur quàm aliena, quod tamen eximiè uidetur fuisse in Afris. Nusquam autem hæc pestis immedicabilior, quàm in dogmatibus, quorum psuasione semel imbuti sumus, id quod eleganter notat Galenus libro τῶν φυσικῶν δυνάμεων primo οὕτως ἄρα δυσεκνιπτόν τι κακόν ἐστιν ἡ περὶ τὰς αἱρέσεις φιλονεικία καὶ δυσίατον οὐχ ἥκιστα καὶ ψώρας ἁπάσης δυσιατότερον, id est, Adeo de sectis contentio malum est, quod ægre excutitur, & cum primis ineluibile, deniq; quauis scabie insanabilius.

Extra telorum iactum. XCIII

Ἔξω βελῶν, id est, Extra telorum iactum, pro eo, quod est in tuto, citraq; periculum. Translatum à bellis, ubi qui nolunt feriri iaculis, longius semouent sese, quàm ut possint contingi iactu teli, aut in loco à iaculis defenso se continent. Vnde illud frequens apud historicos, Iam ad teli iactum peruenerant. Q. Curtius lib. iii. Iam in conspectu, sed extra teli iactum utraq; acies erat. Idem lib. iiii. Vt extra teli iactum essent. Ac rursum: Nondum ad teli iactum peruenerant. Quod Græci dicunt ἔξω βελῶν. Neq; uero tantum ii dicunt ἔξω βελῶν esse, qui longius absunt quàm ut iaculo contingi possint, uerū etiam qui utcūq; tuti sunt. Seneca libro de beneficiis vii. simili tropo dixit extra ictum, Iniuriam deo sacrilegus quidem non pōt facere, quē extra ictum sua diuinitas posuit. Lucianus in Votis. ἐποπτεύειν ἔξω βέλους ὑψηλὸς καθήμενος. Optat quispiā pēnas, ut è sublimi spectare possit dimicātes, ipse tutus à iaculis. Idem καὶ ἔξω ἤδη βέλους. id est, Iamq; extra teli coniectū erat. Polyphemus de Vlysse, qui iam fugerat, ut eū Cyclops telo assequi nō posset, Odisseæ ι ad finē. Idē rursus, αἱ δὲ Μοῦσαι δὲ τί ἔδρασαν, καὶ ἔξω βελῶν εἰσιν, id est: Cur musas nō feris, atq; à tuis telis sunt tutæ? Allusit huc idē in Nigrino, καὶ καθάπερ ὁ Ζεὺς τὸν Ἕκτορα ὑπεξαγαγὼν ἐμαυτὸν, ἐκ βελέων φασὶν, ἔκ τ' ἀνδροκτασίης ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ, τὸ λοιπὸν οἰκουρεῖν εἱλόμην, Queadmodum Iuppiter Hectorē, ita meipsum à iaculis eximens, ut aiunt:

Atq; à cæde uirum, atq; à sanguine, deq; tumultu,

Reliquum uitæ tempus domi sedere destinabam. Est autem apud Homerum Iliados ξ.

ἐκ βελέων, μή πού τις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται. Extra telà, uti nequis uulnus forsitan addat Ad uulnus.

Intra teli iactum. Contra, quem obnoxium periculo uideri uolemus, hunc ἐντὸς τοῦ βέλους dicere poterimus. Lucianus in Baccho, οὐδ' ἐντὸς τοῦ βέλους γενέσθαι ὑπομείναντας, id est, Ne tantisper quidem manentes, ut intra teli iactum essent. Vergilius in xi.

Iamq; intra iactum teli progressus uterq;.

Post principia. XCIIII

Eandem fermè sententiam habet, post principia. Sumptum item à bellis, in quibus tutissimus locus est post principia. Siquidem in prima acie stabant hastati, in secunda principes, robustior ætas, hos sequebant scutati omnes, maxime insignes armis, post hos triarii & rorarii, quēadmodū indicat T. Liuius Decadis primæ, lib. viii. Itaq; nullus in acie locus tutior quàm post principia. Terentius in Eunucho:

Tu hosce instrue, hic ego ero post principia,

Inde omnibus signum dabo. Erat autem hic locus timido nebuloni cōueniens, id quod ridens Gnato: Illuc, inquit, est sapere, ut hosce instruxit, Ipsus sibi cauit loco. Idem hoc Pyrrhus factitauit. Donatus admonet eum usum uerbo militari. Porrò Vegetius libro de re militari secundo testatur, principales in acie milites, propriè dici principia, Sic enim ait: Antiqua ordinatiōe legionis exposita, principalium militum, & ut pprio uerbo utar, principiorum nomina ac dignitates, secundum præsentes matriculas indicabo. Axius apud Varronem. Ego uero, ut aiunt, post principia in castris. In prouerbio, Res ad triarios rediit, plura de his comperies.

Procul à pedibus equinis. XCV

Ἐκ τῶν ποδῶν ἱππείων. id est, Procul à pedibus equinis. Etiam hodie uulgo dicit, cū significant fugiēdum esse periculum. Hac uoce monere consueuerunt, ut quisq; sibi caueret, in certaminibus equestribus, ἔξω τῶν ποδῶν ἱππείων: id est, Extra pedes equinos. Eam deinde uulgus prouerbii uice usurpauit.

Procul à Ioue Porrò à Ioue atq; à fulmine. XCVI

Πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ, id est, Procul à Ioue pariter atq; à fulmine. Refertur à Diogeniano. Admonet non esse agendum cum præpotentibus, qui nutu possint perdere siquando libeat, maxime cum regibus ac tyrannis. Habent enim fulmen, siquando commoueantur. Porrò Ioui fulmen attribuūt poetæ, & reges quidam hac effigie suos colossos fingi uoluerunt, autore Plutarcho. Cuius est hæc cū primis elegans ὁμοίωσις. Quemadmodum in uulnere prius apparet sanguis quàm plaga, & quemadmodum prius emicat fulgur, quàm tonitrus audiat: ita apud tyrannos, hoc est, principes fermè omneis, prius erumpit condemnatio quàm probatio, & perit delatus prius quàm coarguatur. Citatur à Suida huiusmodi hemistichion:

Di

ἀλλὰ ἀπὸ μείζονος ἀνδρός. Maiorem uitato uirum.

Fuge à maiore.

Refertur & hoc à Diogeniano inter adagia. Monet auté parum esse tutum habere cõmercium cum principibus, quibus quod libuit licet, & in quos apposite dixeris illud Græcorũ apophthegma: Μέγας ὁ κίνδυνος βούλεσθαι ἃ μὴ δεῖ, ὃν ἃ βούλεται ποιεῖν δυνάμενον. id est, Ingens periculum, uelle quæ non decet eum, qui possit quicquid uoluerit efficere. Huc pertinet quod Calisthené admonuit Aristoteles, ut cum Alexandro aut raro loqueretur, aut iucunda. Item quod refert Plutarchus in uita Solonis: is spretus est à Crœso, quòd de felicitate nimium libere respondisset: itaq; cum Aesopus fabularum scriptor admoneret illum, ὅτι τοῖς βασιλεῦσι δεῖ ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν, id est, quod cum regibus aut quamminime, aut quamiucundissime colloquendum esset: Solon retorsit dictũ hunc in modum, μὰ Δί' ἀλλ' ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἄριστα, id est, non per Iouem, immo potius aut quamminime, aut quamoptime. Allusit ad prouerbium Ouidius, hoc attactus fulmine,

Aut minime aut iucundiss.

Viue tibi, quantumq; potes prælustria uita.
Sæuum prælustri fulmen ab arce uenit.

Septem conuiuium, nouem conuicium. XCVII

Septem cõuiuium nouẽ conuiciũ. Elegãs uel ob ipsam παρονομασίαν sentẽtia, qua significatũ est, in conuiuium paucos adhibẽdos esse, alioqui fore tumultuosum atq; insuaue. Quod significãs Horatius: Locus est, inquit, & pluribus umbris,
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.
Extabant antiquitus leges, quæ præscriberent, simul & moderatum cõuiuarum numerum, & sumptus modicos. M. Terentius Varro apud Gellium, censet cõuiuas intra Gratiarum & musarum numerum oportere consistere, ne aut plures sint septem, aut pauciores tribus. Sed hoc adagium uetat ad musarum usq; numerum peruenire. Plinius libro uicesimooctauo, capite secundo, scribit Seruium Sulpitium commentum fuisse causam, cur ominosum esset mensam relinquere, quòd illis temporibus nondum numerabantur conuiuæ plures quinque. Chærephon apud Athenæum libro sexto, uidetur admittere conuiuas usque ad triginta, duntaxat in nuptiis. Cæterum quibus datum erat negocium numerandi conuiuas, γυναικονόμους appellant. Refert ibi fabulam non illepidam: Parasitus cum inuocatus uenisset ad nuptias, & postremus accumberet, gynæconomi numeratis conuiuis, iusserunt illum abire, quòd contra legem, super numerum triginta secutus esset. At ille, Numerate, inquit, denuo, à me sumentes initium. Hoc pacto non erat futurus supernumerarius. Refertur apud Iulium Capitolinum in uita L. Veri imperatoris: Et notissimum quidem, inquit, eius fertur tale conuiuium, in quo primum duodecimus accubuisse dicitur, cum sit notissimum dictum de numero conuiuarum, Septem conuiuium, nouem uero cõuicium. Conuicium autem dixit pro clamore, quasi conuocium. Torqueri potest ad polyphiliam, aut ad turbam rationum in argumentando, aut exemplorum in suadendo: aut etiam ad polytechniam. Quauis in re turba confusionem parit ac molestiam.

De gradu deiicere. XCVIII

Prouerbialis allegoria De gradu deiicere: pro eo quod est, animo consternari, ac uelut à statu mentis dimoueri. M. Tullius officiorum libro primo: Fortis uero animi est & constantis, non perturbari in rebus asperis, nec tumultuantem de gradu deiici, ut dicitur, sed præsentis animi uti consilio. Consimilis figuræ est, in gradum reponere, quasi in pristinum locum restituere. Quintilianus institutionum libro quarto, Aut siquid titubauerint, opportuna rursus eius, à quo producti sunt, interrogatione uelut in gradum reponantur. Ad eandem formam pertinent, Mouere loco, deturbare gradu, restituere in locum.

Post mala prudentior. XCIX

Μετὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος, id est, Post acerba prudentior. Vbi quis suo malo fit cautior, non aliter quàm qui gustato ueneno, non prius intelligunt esse uenenum, quàm noxiam eius uim sentire cœperint. Finitimum est ei, quod alibi dicetur:
ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. At nouit rem factam deniq; stultus. Item ei,
Κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα. Rebus peractis est Cleon Prometheus.
Adagium recensetur in collectaneis Apostolii, quem equidem autorem non adducerem in medium, nisi cogeret inopia magis idoneorum.

Ex ouo prodiit. C

Ἐξ ὠοῦ ἐξῆλθεν, id est, Ex ouo emersit. Aiunt dici solitum de magnopere formosis ac nitidis, quasi neges communi hominum more natos, sed ex ouo, more Castoris & Pollucis. Siquidem est in poetarum fabulis, Ledam Tyndari filiam, ex Iouis concubitu duo peperisse oua, è quorum altero prodiere gemini, Castor & Pollux, insigni forma iuuenes: ex altero nata est Helena, cuius forma literis omnium est nobilitata.

remq; digrediuntur. Inde profectum, quod prisci illi mortales rudes atq; inculti, simulatq; Ceres usum frumenti monstrauit, glandibus uictitare desierunt. Quanquam Plinius lib. xvi. testatur, & sua aetate multas gentes glande uictitasse: apud Hispanos etiam in deliciis habitam, adeo ut bellariorũ uice secundis mensis inferretur. Huiusmodi nimirum tragemata conueniebant iis, qbus dentifricii loco lotium esset. Nec inconcinne quadrabit in eos, qui relicta antiqua illa uirtute, ad mores cõsiliaq; sui seculi sese transferunt, ac recentiorum moribus incipiunt uti. Hunc ad modum uidetur usus Cicero, scribens ad Atticum lib. ii. in epistola, cuius initium, Multa me solicitant. Clodii cõtentiones, quae mihi proponuntur, modice me tangunt, etenim uel subire eas uideor summa cum dignitate, uel declinare nulla cum molestia posse. Dices fortassis, ἄλις tanq̃ δρυός. Saluti, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades? Atq; ita quidem in omnibus legitur exemplaribus, uerum equidem doctis, uti spero, comprobaturis, sic legendum esse cõtenderim: Dignitatis tanq̃ δρυὸς ἄλις, Saluti, si me amas, consule: ut intelligas dignitatis rationem quasi quercum, & priscum illud uirtutis studium omittendum esse, posthac saluti potius cõsulendum q̃ famae. Id quod & alibi scribit sibi esse in animo, nempe ad eundem Atticum lib. iiii. Subturpicula mihi uidebatur esse palinodia, sed ualeant uera, recta, honesta consilia. Apertius uelut interpretatur adagium ad hunc ipsum lib. ii. Quid ergo inquies? Istos mercede conductos habebimus? Quid faciemus, si aliter non possumus? An libertinis atq; etiam seruis seruiamus? Sed ut tu ais, ἄλις σπουδῆς. Exponens nimirum quid intellexerit δρυός hoc est, probitatem ac uirtutem. Nihil autem prohibet, quo minus & in genere prouerbiũ usurpemus, quoties pristinum aliquod studium, aut institutum relinquitur.

Fenestram aperire, & similes metaphorae. III

Aperire fenestrã: pro eo quod est, occasionẽ, ac uelut ansam ministrare. Terẽtius ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ. Hui quantam fenestram ad nequitiam patefeceris. Verum hoc non nisi in malam partẽ, illud etiam in bonam, Aperire ianuam. Plinius Suetonio Tranquillo: Atq; adeo illa actio mihi aures hominum, illa ianuã famae patefecit. Plutarchus in libro de Osiride: μεγάλας μὲν τῷ ἀθέῳ λεῷ κλεισιάδας ἀνοίγοντες. id est, Magna impiae plebi repagula aperiẽtes. Eiusdem formae & illud Ciceronis pro Planco, Quanq̃ qua nolui ianua in cãm ingressus sum. Item illa, Aperire uiam, praestruere uiam, praecludere uiam, iacere fundamenta, quorũ alibi meminimus. Diuerso quidem sensu philosophus quidam Cynicus dictus est θυρεπανοίκτης, quod in omnium aedes irrumperet, reprehensurus siquid displiceret, sed tamen ea uox torqueri potest ad eos, qui caeteris uiam aperiunt.

Repagula aperire

Ianuam aperire.

Ansam quaerere, & consimiles metaphorae. IIII

Ansa est, qua quippiam prehẽditur ac tenetur. Hinc ducta metaphora, uarias adagiorũ formas praebuit. Plautus in Persa: An non uides hũc ansam quaerere? id est, captare occasionẽ rescindendae irritãdaeq; pactionis. Quod quidem à Graecorũ tractum est figura, apud quos frequens est, λαβὴν ζητεῖν, παρέχειν λαβήν. id est, ansam quaerere, praebere ansam. Aristophanes in Lysistrata:

Εἰ γὰρ ἐνδώσει τις ὑμῶν ταῖσδε κἂν σμικρὰν λαβήν, Si qua per nos uel pusilla data sit ansa foeminis,
οὐδὲν ἐλλείψουσιν αὗται λιπαρῶς χειρουργίαι. Pinguis ipsae nil relinquunt protinus chirurgiae.

Plato libro de legibus tertio, καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἷον λαβὴν ἀποδίδωσιν, id est, & ipse sermo nobis uelut ansam praebet. Aristides in Pericle, τὴν τοῦ βασκαίνειν δοκεῖν παρέχειν λαβήν, id est, ansam praebere, ut inuidere uideatur. Idem adsimili figura dixit in Timone οὐδὲ δίδωσι χώραν τῇ βλασφημίᾳ, id est, neq; dat locum conuicio. Rursum Plato libro de legibus septimo, Vt cõtentionis ansas multis praebuerint. Rursum de republica libro octauo, indicat metaphoram sumptam à palaestritis, quorum haec ars est, sic componere corpus, ut prehendi nõ possint: πάλιν τοίνυν ὥσπερ παλαιστὴς τὴν αὐτὴν λαβὴν πάρεχε. id est, rursus igitur tanquam palestrita eandem ansam praebe. Eodem pertinet in easdem ansas incidere, & ansam arripere, ansam praeterire, ansam negligere: & siqua sunt alia. Epictetus in Enchiridio suo scripsit, unicuiq; rei binas esse ansas, alteram qua teneri possit, alteram qua non possit. Arripiendum igitur unumquodq; ea qua possit teneri, id est, bona undiq; excerpenda, mala toleranda. Philosophus quidam adolescentes nullis mathematicis disciplinis instructos noluit admittere, quod diceret illis deesse ansam philosophiae. Plutarchus autem in libello de audiendis poetis, eleganter scripsit, multas esse corporis partes, per quas sese insinuant uitia, uirtuti uero unicam esse ansam, aures adolescentulorum, si purae fuerint, nullisq; assentatorum & corruptorum hominum sermonibus occupatae.

Cyclopis donum. V

Κύκλωπος δωρεά, id est, Cyclopis munus: pro eo quod est, munus inutile. Cuiusmodi sunt fermè tyrãnorũ & latronũ beneficia, qui solent hoc ipsum magni beneficij loco imputare, quòd aut minus, aut serius noceant. In hanc sententiã Cicero Philippica secunda: Quod est aliud P. C. beneficiũ latronũ, nisi ut cõmemorare possint iis se uitam dedisse, qbus nõ ademerint? Lucianus οὐ κατεπλάγη. οὐ πάνυ ἐστὶ τοῦ κύκλωπος ἐκείνη ἀνθρωπίνη δωρεά, τὸ ὑποσχέσθαι, ὅτι ὕστατον ἐμὲ τὸν οὖτιν κατέδεσθαι, id est, Haud

admodum me Cyclopis illud donum delectat, uidelicet quod ita pollicetur: Ego Vtin postremum deuorabo. Verba sunt Micylli cerdonis, qui cum esset questus, quòd non statim cum aliis in cymbâ Charontis reciperet, atq; hoc ipsum Cloto parca, beneficii uice imputaret, quòd interim tantillum moræ lucrifaceret, ne descéderet ad inferos, ad hunc modũ respõdit. Neq; dubiũ quin Lucianus Homericũ locũ retulerit, qui est in Odisseæ lib. ix. ubi Cyclops Polyphemus delectatus dulci uino, quod illi donarat Vlysses, munus pmittit, quo accepto ille sit magnopere gauisur⁹, ut denuo sibi ministret de sua lagena. Dedit Vlysses spe muneris iterũ atq; iterũ. Porrò ubi iam uino delinitum crederet mitius responsurũ, reposcit Vlysses munus pmissum. Cui Cyclops hunc in modũ respondit:

οὖτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι μετὰ οἷς ἑτάροισι — Post socios mihi, postremusq; uorabitur Vtis,
τοὺς δ' ἄλλους πρόσθεν. τὸ δέ τοι ξεινήϊον ἔσται — At reliqui prius: hoc ex me tibi munus habebis.

Cæterũ οὖτιν Græce, nullum significat: quod nomẽ sibi finxerat Vlysses, quo Polyphemũ posset deludere.

Tuis te pingam coloribus. VI

Tuis coloribus te pin.

Tuis te pingam coloribus: id est, Talem te describam, qualis es. Translatũ à pictoribus, qui nõnunquã faciem hominis ita ut est exprimunt, ac repræsentant, nonnunquã alienis fucant coloribus. Aut etiã allusum est ad Aesopicam corniculam, quæ se coloribus alienis uenditauit. Diuus Hieronymus in Rufinum: Possem & ego te tuis coloribus pingere, & insanire contra insanientẽ. Ibidem rursum: Scire enim te iactas crimina, quæ tibi soli amicissimo sim confessus, & hæc in medium prolaturum, meisq; me coloribus esse pingendum. Plinius in præfatione historiæ mundi: Et ne in totum uidear Græcos insectari, ex illis nos uelim intelligi, pingiq; coloribus, quos in libellis his inuenies. Et Cicero libro Epistolarum ad Quintum fratrem secundo, epistola ultima: Tuis coloribus, meo penicillo. Quanquam hoc paulo diuersius.

Ornatus ex tuis uirtutibus. VII

Hinc non multum abludit illa ironia Terentiana: Ornatus ex tuis uirtutibus. In Adelphis: Si regnũ possiderem, ornatus esses ex tuis uirtutibus, id est, haberes præmia tuis factis digna. Nam olim reges honorem habebant iis, qui facinus aliquod præclarum edidissent.

Domi Milesia. VIII

οἴκοι τὰ μιλήσια, id est, Domi Milesia. In eos dici solitum, qui ibi domesticum luxum celebrant, ubi minime probatur, Nam domi liberum est unicuiq; suo more uiuere. Hospitis autem est, ut eorũ apud quos diuersatur & cultum & mores tum laudet, tum imitetur quoad potest, certe sua nõ iactet aliena damnans. Id quod facere solent quidam homines imperiti, qui quocunq; terrarũ uenerint, oĩum omnia uitupetant: sua nimis importune laudibus tollunt, etiam uitia pro summis uirtutibus efferentes. Refertur adagium ab Angelo Politiano in Miscellaneis, additq; inde natum, quod olim Milesio cuidam hospiti, cum apud Lacedæmonios delicias patrias extolleret, ad hunc modum responsum fuerit: οἴκοι τὰ μιλήσια, μὴ γὰρ ἐνθάδε, id est, Domi, non hic Milesia, huius sententiæ citans autorem Zenodotum quendam adagiorum collectorem. Feruntur quidem Zenobii cuiusdam collectanea, quem an ille Zenodotum appellet, nondum satis mihi liquet, uerum in his collectaneis huiusmodi quandam inuenio fabulam, quam eandem refert Suidas: Aristagoras quidam Milesius Lacedæmonem profectus, postulabat ut Ionibus à Persis bello uexatis suppetias ferrent. Is autem cum in concionem prodisset, insolita apud Lacedæmonios uestitus mundicie, aliisq; deliciis Ionicis affluens, quidam ex Ephoris eum hoc dicto submonuisse fertur, οἴκοι τὰ μιλήσια, id est, Domi Milesia. Porrò Ephorus Lacedæmoniorum est magistratus, cuius munus est de contractibus cognoscere, ut autor est Aristoteles tertio libro Politicorum: alioqui uox ipsa sonat, quasi dicas inspectorem. Cæterum Athenæus libro duodecimo, causam adagionis secus narrat, nempe Milesios luxum Colophoniorum imitatos, morbum suum finitimis etiam regionibus tradidisse. Hoc nomine cum male audirent, sese admonebant, ut domi suis delitiis uterentur, non etiam traducerent. Effertq; prouerbium ad hunc modum: οἴκοι τὰ μιλήσια χρὴ παίζειν, καὶ μὴ εἰς μέσον, id est, domi Milesia, ac uernacula, non in propatulo. Vt autem Lacedæmoniorum seueritas multorum literis est celebrata, ita Milesiorum luxus in hominum sermonem abiit, adeo ut quicquid molle parumq; uirile uelint intelligi, Milesium appellent. Vnde Aristides quidam libro suo, fabulis obscœnis scatenti, titulum indidit, μιλησιακῶν. Et Lucianus in Amoribus, sermones amatorios lasciuos, Milesios uocat. Martianus Capella: Nam certe, inquit, μύθους poeticæ etiam diuersitatis delicias Milesiacas. Quin & Apuleius in carmine iambico, quo asinum suum auspicari uoluit, demulcentes & prurientes narrationes suas, sermonem Milesium uocat. Iulius Capitolinus in uita Clodii Albini: Milesias, inquit, nonnulli eius dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamuis mediocriter scriptæ sunt. Et hæc de fabulis Apuleianis dici, testantur ea quæ paulo post citat ex epistola Seueri: Maior fuit dolor, quòd illum pro literato laudandum duxistis, cum ille næniis quibusdam anilibus occupatus, inter Milesias Punicas Apulei sui, & ludicra literaria consenesceret. Hactenus Capitolinus

tolinus. Quod autem sui Apulei dixit, illuc pertinet, quod & Albinus ipse, itidem ut Apuleius, Afer esset. Cæterum præcipua Milesiorum mollicies, in uestitu, propterea quòd apud illos texta essent omnium mollissima. Vnde & Tyrius Maximus Milesios εὐειμονοῦντας uocat, nimirum à cultus elegantia. Et Vergilius in Georgicis, delicatissima uellera, Milesia nominat. Horatius item:

Alter Mileti textam, cane peius & angue
Vitabit chlamydem.

Vestem molliculam, parumq; seueram significans. Aristophanes in Ranis, στρώμασι μιλησίοις ἀνακεκλιμένος, id est, Stragulis Milesiis inuolutus. Horum meminit & Theocritus, & complures alii scriptores. Sed ad intelligendum adagii sensum, iã plus satis. Allusit ad prouerbiũ Euripides in Helena: *Milesia stromata* οὐκοῦν ἐκεῖ που σεμνὸς ἦσθ᾽, οὐκ ἐνθάδε. id est, Magnificus illic forte eras, non hic item. Allusit & Antiphanes apud Athenæum libro quarto, his quidem uersibus.

ἐν λακεδαίμονι
γέγονας, ἐκείνων τῶν νόμων μεθεκτέον
ἰὼν βάδιζ᾽ ὧδε δειπνῶν εἰς τὰ φιδίτια.
ἀπόλαυε ζωμοῦ, καὶ φόρει τὰς βύστακας.
μὴ καταφρόνει, μηδ᾽ ἕτερ᾽ ἐπιζήτει καλά. id est,

Quando agis apud Lacedæmonem
Viuas oportet moribus Laconicis.
Cœnatum eas in phiditia Laconica,
Nigro fruare iure quod ibi apponitur,
Gestesq; bystacas, caue contempseris
Quicquam boniue aliud requiras insuper.

Mense Maio nubunt malæ. IX

Romanorum adagium extat apud Nasonem: Mense Maio nubunt malæ. Dici potest in mulieres intempestiuæ libidinis: aut in eos, qui alieno tempore quicquam faciunt: aut qui parum auspicato quid aggrediuntur. Nam olim inauspicatum existimabatur, mulieres Maio mẽse nubere: siue quòd eo mense umbra Remi occisi à fratris Celere, creditur apparuisse nutritio suo Faustulo, atque Accæ Laurentiæ, mandasseq; ut manibus suis iusta persoluerentur. Vnde & Romulo autore, festa Remuria dicta, posteritas mutata litera Lemuria, uelut à lemuribus appellare cœpit. Et umbris maiorũ his diebus parẽtari solitũ: atq; ob id dies illi inter ferales habiti, ac nuptiis nefasti. Ouidi. in Fastis:

Nec uiduæ tedis eadem, nec uirginis apta
Tempora, quæ nupsit, nec diuturna fuit.
Hac quoque de causa, si te prouerbia tangunt,
Mense malas Maio nubere uulgus ait.

Plutarchus in Problematis alias quasdam causas refert, quam ob rem hoc mense abstineretur à nuptiis: uel quòd medius itercedat inter Aprilem, Veneri sacrũ, & Iunium Iunoni dicatum, quarum utraq; dea nuptiis præsidet. Proinde ꝑpter auspiciũ deæ, aut maturantes paulũ nubebant Aprile, aut pusillum prorogantes Iunio. Vel propter funesta quædam piacula, quibus per id temporis utebantur Romani, hominum effigies de ponte in Tyberim præcipitantes, cum antea Græcos consueuissent. Atq; id flaminiam Iunonis sacerdotem, quasi luctum illis diebus agere, nec ullo solenni cultu solitam uti. uel quòd Maius à natu maioribus, Iunius à iunioribus denominatus esse uideatur. Porrò nuptiis grandior ætas, ut intempestiua, ita inauspicata. Quapropter scripsit Euripides:

ἀλλ᾽ ἦ τὸ γῆρας τὴν Κύπριν χαίρειν ἐᾷ,
ἥ τ᾽ ἀφροδίτη τοῖς γέρουσιν ἄχθεται. id est,

Verum senecta iubet ualere Cypridem,
Et ipsa rursum infensa senibus est Venus.

Ouem lupo commisisti. X

Τῷ λύκῳ τὴν ὄιν, id est, Lupo ouem. Terentius in Eunucho: Scelesta, ouem lupo commisisti. De Chærea ephebo, cui uelut eunucho uirgo soli credita est. Donatus admonet prouerbium esse, quod contineat fœmineam reuerentiam, meretricium sensum. Concinne hoc utemur, quoties ei seruãdum aliquid committitur, cuius gratia custodem magis oporteat adhiberi. Cicero tertia Philippica: Etenim in concione dixerat se custodem futurum urbis, usque ad calendas Maias, ad urbem exercitum habiturum. O præclarum custodem, ouium, ut aiunt, lupum: custos'ne urbis, an direptor & uexator esset Antonius? Vnde quadrare uidetur, quoties inimico negotium committitur, qui q; nobis pessime uelit: propterea quòd lupus & agnus genuino quodam odio dissident. Id quod ostendit etiam Homerus in Iliados. X.

ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά,
οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν
ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν. id est,

Fœdus uti non tutum homini, sæuoq; leoni,
Vtq; ouibus prorsum concordia nulla lupisq;
Sed semper cupiunt male, seq; odere uicissim.

Item Horatius in Odis:

Lupis & agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est.

Huc adſcribendum illud, quod refert Suidas: πρὶν καὶ λύκος οἶν ποιμανεῖ, id eſt, Prius etiam lupus ouem paſcet, de re neutiquam ueriſimili. Huic confine Plautinum illud in Milite: Bono cella ſuppromo credita, Sed propius accedit, quod eſt in Truculento: Nam oues illius haud longe abſunt à lupis.

Muſtelæ ſeuum. XI

γαλῇ στέαρ. id eſt, Muſtelæ pingue, ſubaudiendum, das, aut committis. Cum ea dantur, quorum qui accipiunt, natura ſunt appetētiſſimi. Gaudet enim hoc animal præcipue ſeuo. ueluti ſiquis laudaret laudis auidiſſimum: aut ad bibendum prouocaret, natura biboſum: aut ad aleam inuitaret, quibus hic ludus impendio gratus eſſet. Refertur adagium à Diogeniano.

Nullam hodie lineam duxi. XII

Lineam ducere

Τήμερον οὐδεμίαν γραμμὴν ἤγαγον, id eſt, Hodie nullam lineam duxi. Ab Apelle pictore natum adagiū in eos quadrat, quibus ceſſatum ab exercitio ſtudii, artisq; ſuæ. Id refertur à Plinio libro trigeſimoquinto, capite decimo, cuius uerba non grauabor in hoc commentarium tranſcribere: Scitum eſt inquit, iter Protogenem & eum quod accidit. Ille Rhodo uiuebat, quò cum Apelles adnauigaſſet, auidus cognoſcendi opera eius, fama tantum ſibi cogniti, continuo officinam petit. Aberat ipſe, ſed tabulam magnæ amplitudinis in machinam aptatam picturæ, anus una cuſtodiebat. Hæc Protogenem foris eſſe reſpondit, interrogauitq; à quo quæſitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptoq; penicillo, lineam ex colore duxit ſummæ tenuitatis per tabulam. Reuerſo Protogene, quæ geſta erāt anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum ſubtilitatem, dixiſſe: Apellem ueniſſe. Nō enim cadere in alium tam abſolutum opus: ipſum tunc alio colore tenuiorem lineam in ipſa illa duxiſſe, præcepiſſeq; abeuntem, ſi rediſſet ille, oſtenderet, adiiceretq; hunc eſſe, quem quæreret. Atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles, ſed uinci erubeſcens, tertio colore lineas ſecuit, nullum relinquens amplius ſubtilitati locum. At Protogenes uictum ſe cōfeſſus, in portum deuolauit, hoſpitem quærens. Placuit ſic eam tabulam poſteris tradi, omnium quidem, ſed artificum præcipue miraculo. Conſumptam eam conſtat priore incēdio domus Cæſaris in palatio, auide ante à nobis ſpectatam, ſpatioſiore amplitudine, nihil aliud continentem, quàm lineas uiſum effugiētes, inter egregia multorum opera inani ſimilem, & eo ipſo allicientem, omniq; opere nobiliorem. Apelli fuit alioqui perpetua conſuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, ut non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in prouerbium uenit. Hactenus Plinius. Cæterum ad hanc lineam, qua protinus agnitus eſt à Protogene, reſpexit Statius in Hercule Vindice Epitrapezio, cum ait: Linea quæ ueterem longe fateatur Apellem.

Neq; natare, neque literas. XIII

Μήτε νεῖν μήτε γράμματα, id eſt, Neque natare, neq; literas, ſubaudiendum, nouit. In eos dicitur, qui ſupra modum indocti ſunt, nihilq; prorſus bonarum artium in pueritia didicerunt. Nam hæc duo ſtatim diſcebant pueri Athenis. Atq; adeo Romæ quoque, id quod ſatis declarat Suetonius in Augusto: Nepotes, inquiens, & literas, & natare, aliaq; rudimenta per ſe plerunq; docuit. Idem de Caligula prodidit, quod ad cætera magnopere docilis, natare tamen neſcierit, uelut poſtremum hoc nemo neſciret. Plato libro De legibus tertio: τοὺς δὲ ἐναντίαν ἔχοντας τούτων, ὡς σοφούς τε προσρητέον ὄν, κἂν τὸ λεγόμενον, μήτε γράμματα μήτε νεῖν ἐπίστωνται, Qui uero contra affecti, ſapientes appellandi, etiam ſi neq; literas, ut dicitur, neq; natare ſciant. Item Ariſtides in Apologia communi quatuor oratorum, ἀλλ' ὡς τὸ λεγόμενον δὴ ζητεῖν, οὔτε γράμματα, οὔτε νεῖν εἰδότα ἐλέγχειν ἀξιῶν. id eſt, Sed quemadmodum dici conſueuit, perinde coarguendum exiſtimans, quaſi qui neq; literas, neq; natare norit.

Mordere frenum. XIIII

Mordere frenum D. Brutus libro Familiarium epiſtolarum undecimo, poſuiſſe uidetur pro eo quod eſt, uel leuiter repugnare ſeruituti. Si frenū momorderis, peream, ſi te omnes quotquot ſunt, conantem loqui ferre poterunt, hoc eſt, ſi utcunq; ſignificaueris te ſeruitutem iniquo animo ferre. Ad hanc ſententiam faciunt, quæ reſpondet Cicero: Si timidus, inquiens, eſſem, tamen iſta epiſtola omnem mihi metum abſterſiſſes, ſed ut mones, frenum momordi. Etenim qui te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? Quanquam Papinius in Epithalmio Stellæ & Violantillæ in diuerſum ſenſum uſurpauit, nempe pro eo quod eſt, ſeruitutem accipere, frenumq; recipere:

Fama tace, ſubiit leges, & frena momordit, id eſt,

Admiſit uincula matrimonii. Quanquam an etiam in hunc ſenſum uerba Ciceronis accipi poſſint, doctis excutiendum relinquo. Prouerbiū ſumptum uidetur è fabula Aeſchyli, quæ inſcribitur Prometheus, in qua ſic loquitur Mercurius:

Τέγγῃ γὰρ οὐδὲν, οὐδὲ μαλθάσσῃ λίταις	Precibus nihil miteſcis inflexus meis,
Ἐμαῖς, δακὼν δὲ στόμιον ὡς νεοζυγὴς	Sed frena mordens, pullus indomitus uelut,
Πῶλος βιάζῃ, καὶ πρὸς ἡνίας μάχῃ.	Ferociens, pugnas habenas uincere.

Manibus pedibusq; XV

Extremum conatum ſignificantes dicimus: Manibus pedibusq;. Nam per manus declaratur induſtria

conficiendi negocii, per pedes maturandi celeritas. Dauus in Andria Terentiana: Ego hoc Pamphile tibi pro seruitio debeo conari manibus pedibusq;. Vtitur hoc adagio semel atq; iterum Æschines in oratione contra Demosthenem. Homerus Iliados Υ

Ἀλλ' ὅσσον μὲν ἐγὼ δύναμαι χερσίν τε ποσίν τε id est, Immo quicquid ego possum manibus pedibusq;.

Omnibus neruis. XVI

Neruis omnibus

Eundem habet sensum, omnibus neruis, id est, summa ui, summoq; studio. Nam robur, iuxta philosophos, in neruis situm. Vnde & neruos intendere, expedire neruos, & neruosa dicimus, quae uegeta ualidaq;, minimeq; languida. Cicero ad Q. fratrem: Sic cōtende omnibus neruis & facultatibus. Idē lib. xv. Episto. fami. Omnes neruos in eo contendas. Item Verrinarum actione secunda: In quo omnes neruos ætatis, industriæq; meæ contenderem.

Velis equisq;. XVII

Similem conatum significat, uelis equisq;, ad fugiendum aut assequendum magis, quàm ad efficiendum. M. Tullius ad Qu. fratrem libro secundo: Sic ego, qui in isto homine colendo tam indormiui diu, te me hercule sæpe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum uelis. Quo quidem loco, in uulgatis exemplaribus, pro uelis, uiris scriptum habetur. Idem Officiorum libro tertio: Quibus obsoletis floret Epicurus, eiusdem ferè autor adiutorq; sententiæ. Cum his equis uelisq;, ut dicitur, si honestum tueri ac retinere sententia est, decertandum est. In quibus exemplis usus est eadem metaphora paulo diuersius, ut qui illic respexerit ad celeritatem, hic ad utrunque pugnæ genus equestre ac nauale.

Remis uelisq;. XVIII

Huic simillimum est, Remis uelisq;. Inde translatum, quòd cum nauis simul & remigio & uelo impellitur, summus est nautarum conatus. Cicero lib. Tusc. quæst. iiii. Tetra res est, misera, detestabilis, omni contentione, uelis, ut ita dicam, remisq; fugienda. Idem in prima Philippica: Tum uero tanta sum cupiditate incensus ad reditum, ut mihi nulli neque remi neque uenti satis facerent. Plautus in Asinaria: Remigio ueloq; quantumcunque poteris festina & fuge. Cum remigio nauis impellitur, Græci δεύτερον πλοῦν, id est, secundarium cursum appellant: cum uelis fertur, dicitur ἱστιοδρομεῖν, cum secundis uentis, οὐριοδρομεῖν. Vertit in diuersum, hoc est in significationem tarditatis, metaphoram Aristophanes, ἐν ἐκκλησιαζούσαις:

νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτε ἐλαύνομεν. id est, Neq; currimus nunc, nec aliàs impellimur.

Interpres exponit: Neq; uentis, neq; remis nauigamus. Quanquam nihil prohibet ad equestrem cursum referri. Vergilius simpliciter extulit in Æneidos tertio:

Læuam cuncta cohors remis uentisq; petiuit.

Ad hanc formam pertinet, quod ait Plato libro De legibus nono: τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί, id est, Malorum autem consuetudines fugito irreuersim, hoc est, ne respiciens quidem à tergo. Allusit autem ad Eurydices fabulam, cui lex erat dicta ne respiceret. Item in Genesi, Lot iubetur è Sodomis fugere ἀμεταστρεπτί. Et Vergilius,

Transq; caput iace, ne respexeris.

Nauibus atq; quadrigis. XIX

Pro summo studio, summaq; festinatione, Flaccus dixit, nauibus atq; quadrigis, in Epist.

Strennua nos exercet inertia, nauibus atq;
Quadrigis petimus bene uiuere, quod petis hic est.

Plutarchus aduersus usuram: Μηδὲ σύ γε ἱπποσυνίαν τινὰ ποθῶν, μηδὲ ὀχήματα ζυγωτὰ, κερασφόρα καὶ κατάργυρα, ἃ τόκοι ταχεῖς καταλαμβάνουσι, καὶ παρεξέχουσιν, ἀλλ' ὄνῳ τινὶ τῷ τυχόντι, καὶ καβάλλῃ χρώμενος φεῦγε πολέμιον, καὶ τύραννον δανειστήν. id est, Ne uero tu aut equitatum oppertus fueris, aut uehicula iugalia cornigera, & argento picta, quæ celeres usuræ assequuntur, & prætercurrunt: uerum asino quopiam, quencunq; forte nactus fueris, aut caballo fuge hostem, ac tyrannum fœneratorem.

Citis quadrigis: Iouis quadrigis. XX

Iouis quadrigis

Citis quadrigis fugere, & Iouis quadrigis fugere, pro eo quod est, quamocyssime fugere, legitur apud Plautum, ab Homero translatum, qui diis quadrigas affingit, quibus quo lubitum sit, repente rapiantur, ex Olympo in terras, rursus è terris in cœlum. Ad quas allusit Cicero, scribens Qu. fratri: Quoniam scribis poema nostrum ab eo probari quadrigis poeticis, modo mihi date Britaniam, quam pingam coloribus tuis, meo penicillo. Plautus in Aulularia: Quod iubeat, citis quadrigis properet persequi. Liuius primæ decadis libro quinto, narrat Camillum captis Veiis, ita triumphantem ingressum urbem, ut curru equis albis iuncto ueheretur, & ob id eum triumphum clariorem fuisse, quàm gratiorem quòd solis ac Iouis currum æquiparasse moliretur.

Equis albis præcedere. XXI

Vbi quem aliis quapiam in re longe superiorem significabant, longoq; anteire interuallo, eum albis equis præcedere dicebant, uel quòd antiquitus equi albi meliores haberentur, uel quòd uictores in

triumpho albis equis uectari soleant, uel quòd albi equi fortunatiores & auspicatiores esse credantur, ut ad equestre certamen referamus metaphoram. Quod quidem indicat Apuleius, cum ait: Postquam ardua montium., & rosida cespitum, & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo uehens, iam eo quoque admodum fesso. Neque enim temere addit, uel indigena, id est, Thessalico, uel albo, nam utrunque pertinet ad emphasim pernicitatis. Horatius in Sermonibus de Persio quodam:

Durus homo, atque odio qui possit uincere regem,
Confidens, tumidusque, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.

Erant autem Sisenna & Barrus homines quidam insignita maledicétia: etiam si Acron barros legit, ut sit epitheton. Neque dissimile huic Plautinum illud in Asinaria: Nam si huic occasioni tempus sese subter duxerit, nunquam ædepol albis quadrigis indipiscet postea. Græci simpliciter dicunt παρατρέχειν pro longe antecellere, quòd equestris cursus sit expeditior.

Mordicus tenere. XXII

Mordicus tenere, est summa pertinacia tueri, quod Græci uocant ὀδάξ. M. Tullius Academ. quæst. libro primo: Nam ab omnibus eiusmodi uisis, perspicuitatem, quã mordicus tenere debemus, abesse dicemus. Diuus Aurelius Augustinus in epistola quapiam ad diuum Hieronymum: Illi me plus mouent, qui cum posterius interpretarentur, & uerborum, locutionumque Hebræarum uiam atque regulas mordicus, ut fertur, tenerent: non solum inter se non consenserunt, sed etiam reliquerunt multa. In eundem sensum dixit Seneca lib. De beneficiis. vii. utraque manu: Hæc, inquit, Demetrius noster utraque manu tenere proficientem iubet, hæc nusquam dimittere.

Toto corpore, omnibus unguiculis. XXIII

Similem habent pertinaciæ significationem: Toto corpore, atque omnibus unguiculis, A feris sumpta metaphora, quæ dentibus unguibus, totoque corpore retinere solent, quod nolint extorqueri. Lucianus in dialogo Diogenis & Cratetis: Τὸ δὲ χρυσίον ὀδοῦσι καὶ ὄνυξι καὶ πάσῃ μηχανῇ ἐφύλαττον, id est, Cæterum aurum dentibus & unguibus, atque omni ope seruabant. M. Tullius libro Tusculanarum quæstionum secundo: Toto corpore atque omnibus ungulis, ut dicitur, contentioni uocis asseruiút.

Noctesque diesque. XXIIII

Assiduã atque insatigabilem diligentiã passim hac figura significant, noctesque & dies. Horatius in Arte:

Nocturna uersate manu, uersate diurna. Hesiodus:
νύκτας τε καὶ ἦμαρ. id est, Noctesque diesque. Item alibi:
ἠμὲν ὅτ' εὐνάζῃ, καὶ ὅταν φάος ἱερὸν ἔλθῃ. id est,
Cumque cubile petit, cumque aureus exoritur sol. Est subinde & apud Homerum.
νύκτας τε καὶ ἦμαρ πάντα. id est, Omneis noctesque diesque.

Terra, marique. XXV.

Faciem prouerbialem habet & illud: Terra, marique, quoties extremum conatum, studiumque significamus. Theognis:

χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
δίζησθαι χαλεπῆς κύρη λύσιν πενίης. id est,

Paupertatis enim duræ, terraque marique
Quærere Cyrne aliqd cõuenit effugiũ. Et Hor.
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Toto pectore. XXVI

Cum syncerum & absolutum amorem significamus, toto pectore dicimus, & toto animo: παντὶ σθένει καὶ παντὶ θυμῷ. Cicero De legibus lib. primo: Vbi illa sancta amicitia, si non ipse amicus per se amatur toto pectore, ut dicitur? Citatur & apud Aristotelem in Ethicis, idque prouerbii loco, toto animo, παντὶ θυμῷ. Quanquam illud toto pectore etiam ad studium diligentiamque referri potest. Vt facit M. Tullius libro Epistolarum familiarium decimotertio, epistola prima. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. Idem libro duodecimo: Hác cogitationem toto pectore amplectare. Seneca epistola. iii Diu cogita an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit, cum placuerit fieri, toto illum pectore admitte. Cornelius Tacitus in Dialogo De oratoribus: Quæ synceritas ac disciplina eò pertinebat, ut syncera & integra, & nullis prauitatibus detorta uniuscuiusque natura toto statim pectore arriperet arteis honestas. Diuus Augustinus, totis, ut aiunt, uisceribus alicubi dixit, ueluti tropum uulgi consuetudine molliens. Hebræi dicunt toto corde.

Molli brachio, leui brachio. XXVII

His penè diuersum est, molli brachio, & leui brachio, cum indiligentem operam significamus. Cicero epistolarum ad Atticum libro secundo: Quod me quodammodo molli brachio de Pompei familiaritate obiurgas, nolim ita existimes. Idem ad eundem libro quarto: Consules, qui illud leui brachio egissent, rem ad senatum detulerunt.

Omni telorum genere oppugnare. XXVIII

Reperitur apud idoneos scriptores: Omni telorũ genere oppugnare, pro eo quod est, modis omnibus insectari. Metaphora sumpta uideri potest ex illo uersiculo Homerico:

ἔγχεΐ τ' ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν, Hastisq; gladiisq;, & saxis grandibus urgens.

Cui finitimum est, cæsim ac punctim. Nam his duobus modis hostem impetimus.

Cominus atq; eminus. XXIX

Ad eandem formam pertinet ἐγγύθεν καὶ πόῤῥωθεν, id est, Cominus atque eminus. Translatum & hoc à bello, in quo nunc conserti pugnant gladiis, nunc machinis procul tela in hostem torquent. Id si ad animi res transferatur, fiet uenustius. Cum hominibus habenda pax, cæterum cum uitiis cominus atque eminus pugnandum. Qui cominus pugnant συστάδην μάχεσθαι dicuntur: qui hastis, δι' ἑκηβόλων μάχεσθαι dicuntur.

Omnem mouere lapidem. XXX

Πάντα λίθον κίνει, id est, Vnumquenq; moue lapidem, hoc est, omnia experire, nihilq; intentatum relinque. Quod adagium hoc pacto natũ esse pleriq; ferunt. Xerxes Græcos bello adortus, cum esset apud Salaminem superatus, ipse quidem inde se mouit, uerum Mardoniũ reliquit, qui suo nomine bellum prosequeretur. At cum hic quoq; in Platæis parũ prospere pugnasset, fugatusq; esset, fama uulgo inualuit, Mardonium intra ambitum tentorii sui thesaurum ingentem humo defossum reliquisse. Hac spe pellectus Polycrates Thebanus, eum agrum commercatus est. Verum ubi iam multum diuq; thesaurum quæsisset, neq; quicquam proficeret, Delphicum oraculum consuluit, qua ratione posset eas pecunias inuenire. Apollo respondit his uerbis. πάντα λίθον κίνει, id est, Vnumquenque moue lapidem. Id simul atq; fecisset, multam auri uim reperisse ferunt. Sunt qui metaphoram sumptam existiment ab iis, qui cancros uenantur in littore. Nam hi plerunq; sub saxis latitant, quæ mouent qui cancros quærunt. Effertur adagium etiam ad hunc modũ: πάντα κινήσω πέτρον, id est, Omnem mouebo petram, hoc est, omnia periclitabor. Euripides in Heraclidis: πάντα κινῆσαι πέτρον, sentiens nihil non fieri. Plinius Iunior in quadam epistola: Ego iugulum statim uideo, hunc premo. Premit certe quod elegit, sed in eligendo frequenter errat. Respondi posse fieri, ut genu esset, aut tibia, aut talus, ubi iugulum putaret. At ego, inquam, qui iugulum perspicere non possum, omnia pertento, omnia experior, πάντα deniq; λίθον κινῶ. id est, Omnem lapidem moueo. Diuus Basilius ad nepotes: Ad quod ut uiaticum paremus, omnis lapis, ut dici solet, mouendus est. Fortassis huc allusit & Theocriticum illud in Bucoliastis:

καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον.

De Galatea lasciuiente atq; omnia tentante, quo Polyphemum in se prouocaret, id quod alibi retulimus. Scholiastes admonet prouerbio dici, significans idem ualere quod πάντα κάλων σείειν, id est, omnem mouere funem. Addit metaphorã sumptam à ludo quopiam, in quo qui non potest alia ratione uincere concertatorem, mouet à linea lapidem, qui dicitur rex. Nam quod adfert de statua saxea, quam sua forma mouere possit Galatea, coactius est, mea quidem sententia.

Omnem rudentem mouere. XXXI

Πάντα κάλων σείειν, id est, omnem funem mouere. Aliunde ducta metaphora, sensum eundem efficit. Aristophanes in Equitibus.

νῦν δή σε πάντα δεῖ κάλων ἐξιέναι,
καὶ λῆμμα θούριον φορεῖν, καὶ λόγους ἀφύκτους. Quorum uersuum hic est sensus,
Nunc te necesse est omnem rudentem expedire,
Et lemma ferre uehemens, ac rationes ineuitabiles.

Lucianus in Pseudomante: καὶ πάντα κάλων ἐκίνουν ἀμύνασθαι βουλόμενος, id est, Atq; omnẽ mouebã funẽ, hoĩem ulcisci cupiẽs. Apollonius i epist. ad Euphratẽ: πάντα φασὶ δεῖν τὸν ἔμπορον κάλων σείειν, id est, Negociatorẽ aiunt omnẽ funẽ mouere oportere. Vsurpauit & Plato in dialogo cui titulus Sisyphus, σκοπῶμεν δὴ πρὸς Διός, ὥσπερ φασὶν μὲν οἱ λεγόμενοι τὸ πάντα κάλων ἐφιέντες καὶ πᾶσαν φωνὴν ἱέντες, id est, Cõsideremus itaq; per Iouem, exacte omnẽ quod aiunt rudentẽ laxantes, & omnẽ uocẽ emittẽtes. Iulius Pollux lib. de uocabulis rerũ primo: πλέομεν πάντα κινοῦντες κάλων, καὶ πάντας κάλως. i. Nauigamus omni moto rudẽte, & oĩbus rudẽtibus. Ad eũ modũ significat difficilẽ nauigationẽ, in qua sint oĩa tentanda.

Omnem iacere aleam. XXXII

Omnem iacere aleam, est rem uniuersam periclitari, fortunæq; arbitrio cõmittere. Siquidem alea fortunæ ludus est magis quàm artis. Vnde prouerbiali figura, siquando ancipitem rei euentum significamus, quasi non ab arbitrio iacientis, sed à fortuna pendentis, aleam iaci dicimus. Ita Terentius in Adelphis, uitam hominum perinde dixit esse, quasi cum ludas tesseris, ut quod iactu non cecidit, id arte ut corrigas. Lucianus in dialogo cui titulus, ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, τολμήσω ἀναῤῥῖψαι τὸν κύβον, id est, audebo tesseram iacere. Euripides in Rheso:

χρὴ δ᾽ἴσα ἄξιοις ποιεῖν Par est labore digna ferre præmia,
τυχὴν προβάλλοντ᾽ οὐ κύβοισι λαίμενος, id est, Quicunq; uitam sortis obiicit aleæ.
Aristides in Pericle: καὶ ὡς ἀληθῶς πάντων κύβος ἀνεῤῥίπτετο, σωμάτων, χρημάτων, δόξης, ἡγεμονίας, id est, Vna super omnibus alea iaciebatur, uita, pecuniis, fama, principatu. C. Cæsar ad Rubiconē, qui fluuius Italiam à Gallia disterminat, paulisper secum hæsitans, animoq; reputans, quàm arduam rem moliretur, postea quàm ostento est animus additus: Eamus, inquit, quò deorum ostenta, quò inimicorum iniquitas uocat, iacta esto alea. Plutarchus in Apophthegmatis ad hūc modum dixisse refert: ἀνεῤῥίφθω κύβος, id est, Omnis iacta sit alea. Ad quod alludens Lucanus:
Cadat alea fati,
Alterutrum mersura caput. Plutarchus in uita Coriolani, extremam aleam in eūdem sensum usurpasse uidetur, ὥσπερ ἔσχατον κύβον ἀφιείς, id est, Velut extrema iacta alea.

Alea extrema

Item Petronius Arbiter:
Iudice fortuna cadat alea. M. Tullius libro De diuinatione. ii. Non perspicitis aleam quandam inesse hostiis deligendis, præsertim, cum res ipsa doceat. Cū enim tristissima exta sine capite fuerint, quibus nihil uidetur esse dirius, proxima hostia litatur sæpe pulcherrime. Hic Tullius aleā dixit, casum. Prouerbium desumptum uidetur ex Menādro. Nam Athenæus libro decimotertio, hæc citat illius carmina è comœdia, quæ inscribitur Arrhephorus, siue Tibicina:
οὐ γαμεῖς ἐὰν νοῦν ἔχῃς, ἕτερον καταλιπὼν τὸν βίον.
γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς, διὸ τοσοῦτό σοι παραινῶ μὴ γαμεῖν, id est,
Siquidem sapis, ne coniugem unquam duxeris.
Duxi ipse, proinde suadeo ne duxeris. Huic alter respondet:
Δεδογμένον τὸ πρᾶγμα, ἀνεῤῥίφθω κύβος id est, Decreta res est, esto iacta hæc alea.
Græci uersus apud Athenæum nōnihil corrupti sunt scribarum inscitia. Sed nullo negocio possunt restitui. Sic enim scriptos primum arbitror.
οὐ γαμεῖς ἐὰν νοῦν ἔχῃς γε καταλιπὼν ἕτερον βίον,
γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς, διὸ τοσοῦτον μὴ γαμεῖν
νῦν σοι παραινῶ. Plato uitam humanam, teste Plutarcho, similem esse dixit alearū ludo, in quo & iacere oporteat accommoda, & iis quæ ceciderunt, recte uti. Quid cadat, id fortunæ in manu est: distribuere uero recte, quæ forte ceciderunt, id in nobis situm est. Quam collationem imitatus fuisse uidetur Terentius in Adelphis.

Vela uentis permittere. XXXIII

Neque dissimili figura dixit Quintilianus in præfatione Institutionum oratoriarum: Permittamus uela uentis, & oram soluentibus bene precemur, hoc est: æditionis ancipitem euentum utcunque cadet experiamur. Simillimum est illud apud Senecam in Agamemnone: Fluctibus dedi ratē, hoc est, rem fortunæ arbitrio commisi. Theognis:
οὕνεκα νῦν φερόμεσθα καθ᾽ ἱστία λευκὰ βαλόντες. i. Quare nunc ferimur tendentes carbasa uentis.
Venuste Græcis πλησίστιος φέρεσθαι dicitur, qui toto pectore summoq; conatu rapitur ad aliquid. Ita Plutarchus in Catone seniore de Scipione. Hunc Cato reprehendebat quòd largitione corrumperet. Scipio respondit, sibi non opus esse quæstore nimium diligenti, cum ipse πλησίστιος, id est, plenis uelis ad bellum raperetur. Ouidius:
Et quoniam magno feror æquore, plenaq; uentis Vela dedi.

Sub omni lapide scorpius dormit. XXXIIII

Ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει. id est,
Sub omni lapide scorpius dormit, aut in metri quoq; ratio seruetur. Est enim anapæsticus dimeter,
Est sub lapide scorpius omni.
Admonet adagium cauendum esse, nequis apud captiosos & calumniosos temere loquatur: quicquid enim attigerit, periculum esse ne mordeatur. Constat autem scorpios solere sub saxis cubitare, quæ siquis tollat incautius, fit ut ictus uulnus accipiat. Conueniet & in morosos, qui quiduis causari solent: uel in pigros, qui friuola quædam prætexentes suffugiunt laborem.
Aristophanes ἐν Θεσμοφοριαζούσαις,
Τὴν παροιμίαν δ᾽ ἐπαινῶ Sermo mi uetus probatur,
τὴν παλαιάν, ὑπὸ λίθῳ γὰρ παντί που Nam decet lapide sub omni
χρὴ μὴ δάκῃ ῥήτωρ ἀθρεῖν. id est, Mordeat ne rhetor, obseruare.
Nicandri commentator, hunc senarium citat ex captiuis Sophoclis:
ἐν παντὶ γάρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ. id est,
Etenim sub omni lapide scorpius excubat.
Hoc est, nihil tutum, & omnia cauenda.

Asinus ad Lyram. XXXV

ὄνος λύρας, subaudi ἀκροατὴς, id est, Asinus lyræ auscultator. In eos, qui propter imperitiam nullo sunt iudicio, crassisq; auribus. Hunc titulum prouerbialem M. Varro satyræ suæ cuidã indidit. Eiusdem apud Gellium extant hæc uerba è satyra, cui titulus, testamentum: Siquis mihi filius unus, pluresue in decem mensibus gignuntur: si erunt ὄνοι λύρας, id est, asini ad lyram, exhæredes sunto. ὄνους λύρας, appellat idociles bonarum artium, atq; intractabiles. Diuus Hieronymus ad Marcellam: Quos ego cum possem meo iure contemnere, asino quippe lyra superflue canit, tamen ne nos superbiæ, ut facere solent, arguant. Et idem aduersus Vigilantium: Quanquam stulte faciam, magistro cunctorum magistros quærere, & ei modum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Verum est illud apud Græcos prouerbium, ὄνος λύρας. Lucianus de iis, qui mercede seruiũt: τί γὰρ κοινὸν φασὶ λύρᾳ καὶ ὄνῳ, id est, Quid enim commercii, quod dici solet, asino cum lyra? Idem aduersus idoctum: ἀλλ' ὄνος λύρας ἀκούεις κινῶν τὰ ὦτα, id est, Sed asinus lyram audis, auriculas mouens. Vnde & hoc pacto effertur adagium: ὄνος τὰ ὦτα κινῶν, id est, Asinus auriculas mouens. Rursum ad hunc modum: ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id est, Asino quidam narrabat fabulam, at ille auriculas mouebat. In eos, qui cum nihil intelligant, tamen perinde quasi nihil non intelligãt, ita nutibus alludunt, aut arrident dicentibus. Est autem asino naturale, subinde mouere auriculas, ueluti significanti se iam intelligere, cum nihil etiam audierit. Aliquando referunt ad asinum non auscultantem lyram, sed ipsum canere conantem. Lucianus: καὶ μάλιστα ὁπόταν ᾄδῃ καὶ ἀστεῖος [illegible] θέλῃ, ὄνος αὐτολυρίζων φασὶ, id est, Maxime siquãdo canit, cupitq; festiu⁹ ac lepidus uideri asinus, ut aiũt, ipse lyra canens. Idem in Pseudologista: ἐκεῖνο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ὄνον κιθαρίζειν πειρώμενον ὁρῶν, id est, Iuxta hoc ipsum, quod uulgo dici solet, asinũ cõspiciens cithara canere tentantẽ. Citatur & hic uersiculus:

ὄνος λύρας ἤκουσε, καὶ σάλπιγγος ὗς. id est, Asinus lyram auscultauit & porcus tubam.

Recte torquebitur in eos, qui indecore tentãt artificium, cuius sunt imperiti, & à quo natura abhorrent. Festiuiter inuertit adagium Stratonicus apud Athenæum libro Dipnosophistarum. viii. Erat Cleon quispiam, cui nomen inditum boui: is cum scite caneret uoce, cæterum lyra non perinde uteretur, Stratonicus ubi canentẽ audisset: Olim, inquit, asinus ad lyrã dictus est, nũc uero bos ad lyrã. Asinus auriculas mouens

Sus tubam audiuit. XXXVI Bos ad lyram

σάλπιγγος ὗς ἤκουσε, id est, Tubam sus audiuit. In eos quadrabit, qui res quidem egregias audiunt, uerum eas neque intelligunt, neque mirantur. Aut in eos, qui iis, quæ audiunt, neque gaudent, neque commouentur. Equi tubarum clangore cõcitantur ad bellum: suem abigat citius, quàm animet ad pugnam. Extat apud Suidam huiusmodi senarius:

ὄνος λύρας ἤκουσε, καὶ σάλπιγγος ὗς. id est,
Asinus lyram, sus audiit stolidus tubam.

Nihil graculo cum fidibus. XXXVII Graculo cũ fidibus nihil

Nihil graculo cum fidibus, id est, Nihil stolidis & imperitis cum bonis literis. Nã graculus auis est ineptæ molestæq; garrulitatis, atq; obstrepera, adeo ut à uoce qua sonat, nomen inditum putent, autore Quintil. primo Instit. lib. Tum sui generis cõuentus amat, quo mutuo garritu strepitus fiat odiosior. Porrò cithara silentium postulat, & aures attẽtas. A. Gellius Noct. Atticarũ extrema lucubratione, sanè q̃eleganter hoc adagium torquet in quosdã pinguiore ingenio homines, stolidaq; loquacitate præditos, prophanos, ἀμούσους, id est, à musarũ sacris alienos, qui politiores literas, elegantioréq; doctrinam uel ridere possunt, uel etiam cõtemnere, intelligere nequaq̃ possunt, quos ea demum iuuant, quæ ipsi scilicet didicerunt, sordida, muta, indocta. Hi pari importunitate & alienæ doctrinæ obturbant, & suã inscitiã passim uenditant & inculcant, neminẽ præ se nõ contẽnẽtes. Hoc igitur hominum genus Gellius à suis cõmentariis, quibus nihil fieri potest neq; tersius, neq; eruditius, quasi fuste quodam abigens. Vetus est, inquit, adagium, nihil graculo cum fidibus.

Nihil cum amaracino sui. XXXVIII Sui cum amaracino nihil

Atq; ei continenter simile quoddam subnectit: Nihil cum amaracino sui, hoc est, stolidis uel optima putent, displicentq;. Amaracus herbæ genus, Siculorũ lingua à Cynaræ Cyprii regis eiusdem nominis filio dictum, quem in hanc herbam conuersum fuisse, fabulis proditum est. Cæterum Seruius in primum Æneidos, scribit Amaracum puerum fuisse regis unguentarium, qui casu lapsus dum ferret unguenta, maiorem cõfusione odorem creauit, unde & optima unguenta amaracina dici cœperint. hunc postea in herbam amaracum fuisse conuersum. Eadem dicitur & sansucum, & aliis atque aliis nominibus, ut autor est Dioscorides in tertio libro, aitq; gratissimi esse odoris, atq; totam odoratam. Plinius lib. xiii. cap. i. inter unguenta nobilia & amaracini facit mentionem, refertq; quõdam in Coo fuisse laudatissimum, postea eodem in loco prælatum Melinum: deide docet uariis unguẽtis admisceri sansucum, quemadmodum & Telino: quin etiam ex simplicis amaraci succo nobilissimum unguẽtum confici. Idem libro. xxi. capite. xxii. scribit in Cypro sansucum laudatissimum, &

odoratissimum nasci, eiusq; uaria ostendit remedia: atq; ex eo oleum quoq; fieri, quod amaracinum seu sansucinum uocetur. Cum igitur huiusmodi sit amaracinum, contra sue nihil immundius, nihil sordium amantius. Quam ob rem dixit Vergilius:

Immundi meminere sues. Praeterea Flaccus:
Vel amica luto sus, Et, Lutulenta ruit sus.

Nihil profecto minus conuenit rostro suillo, quàm deliciae unguentariae: quippe cui id demum dulce olet, quod coenum olet. Maxime quod inter unguẽta, peculiari quadam naturae proprietate amaracinum inimicum est suillo generi, ita ut illis ueneni instar sit, siquidem credimus Lucretio, cuius in sexto libro hi sunt uersus:

Deniq; amaracinum fugitat sus, & timet omne
Vnguentum, nam setigeris subus acre uenenum est.

Suem olim Aegyptii beluam usque adeo spurcam ducebant, ut siquis uel transiens contigisset, continuo properaret ad flumen, se pariter ac uestem abluturus. Subulcos etiam indigenas adeo inuisos haberi, ut nec in templa recipiantur, nec ad matrimonium aut affinitates admittantur, autor Herodotus libro secundo. Ad hoc adagium allusisse uidetur M. Tullius cum ait: Illi alabastrus unguenti plena putet, id est, optima pro pessimis displicent. Simile quiddam dici posset de scarabeo, cui unguentum pro stercore est, oletum pro unguento: id quod uulgo quoque dici solere propemodum innuit Plutarchus in commentario, in quo Stoicorum dogmata cum poetarum dictis componit: λέγονται οἱ κάνθαροι τὸ μύρον ἀπολίπειν, τὰ δὲ δυσώδη διώκειν, id est, Aiunt scarabeos unguentum fugere, graueolentia sectari.

Alabastrus putet huic

Scarabeo unguentum inuisum

Quid cani & balneo? XXXIX

Cani cum balneo nihil

Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ, id est, Quid commune cani cum balneo? Hoc equidem adagium eo libentius refero, quod mihi refricat, renouatq; memoriam pariter ac desiderium Rodolphi Agricolae Frisii, quem ego uirũ totius tũ Germaniae, tum Italiae publico, summoq; honore nomino: illius, quae genuerit: huius, quae literis optimis instituerit. Nihil enim unquam hoc cisalpinus orbis produxit oĩbus literariis dotibus absolutius, absit inuidia dicto. Nulla erat honesta disciplina, in qua uir ille non poterat cum summis artificibus contendere. Inter Graecos graecissimus, inter Latinos latinissimus. In carmine Maronem alterũ dixisses: in oratione Politianũ quendã lepore referebat, maiestate superabat. Oratio uel extemporalis adeo pura, adeo germana, ut nõ Frisium quempiã, sed urbis Romanae uernaculũ loqui cõtenderes. Eloquentiae tã absolutae parẽ adiunxerat eruditionẽ. Philosophiae mysteria omnia penetrauerat. Nulla pars musices, quã nõ exactissime calleret. Extremo uitae tẽpore ad literas Hebraicas, ac scripturã diuinã totum animum appulerat. Atq; haec conantem fatorum inuidia uirũ terris eripuit, nondũ annos natũ quadraginta, sicut accipio. Extãt paucula quaedã illius monimẽta, epistolae quaepiã, carmina item uarii generis. Axiochus Platonis Latinus factus, Isocrates ad Demonicũ uersus. Tum una atq; altera oratio habita in publico scholasticorũ Ferrariensiũ coetu: nã illic & didicit, & publice docuit. Latitabãt apud nescio quos cõmẽtarii dialectices, nuper in publicũ prodierunt, sed mutili. Verterat & Luciani Dialogos aliquot: sed ut ipse erat gloriae negligens, & plerisq; mortales rẽ alienam sanè q̃ indiligenter curare solẽt, nondũ in lucem emerserunt. Quanq̃ haec ipsa quae extant, tametsi ne edita quidem ab ipso, planè diuinitatẽ quandam hominis prae se ferũt. Verum ne uidear homo Germanus immodico patriae studio caecutire, Hermolai Barbari Veneti, de eo epitaphium subscribam, elegantissimum profecto, & de quo dubites, utro sit dignius, ipsóne qui scripsit, an hoc quem eo exornauit. Est autem huiusmodi:

Inuida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Frisii spemq;, decusq; soli.
Scilicet hoc uiuo meruit Germania, laudis
Quicquid habet Latium, Graecia quicquid habet.

Quaeso quid nostro Rodolpho potuit amplius, aut omnino magnificentius contingere, quàm testimoniũ tam splendidũ, tam plenũ, idq; redditũ non uiuo, sed iã uita defuncto, nequis ab amore magis q̃ à iudicio profectũ causari possit: Deinde nõ à Germano, nequid patriae cõmunis studiũ eleuet testimonii põdus: deniq; ab eo uiro, qui nõ solũ Italiam suã, uerumetiã omne seculũ hoc nostrũ illustrarit: cuius tãta est apud omneis eruditos autoritas, ut impudẽtissimũ sit ab eo dissentire: tã insignis in restituẽdis literis utilitas, ut aut à literis oĩbus alienissimus, aut certe igratissimus habeatur, apud quẽ Hermolai memoria nõ sit sacrosancta. His itaq; tã plenis, tãq; absolutis uiri laudibus, equidem fateor me peculiarius etiã atq; ipensius fauere, quod mihi admodũ adhuc puero cõtigit, uti praeceptore, huius discipulo Alexandro Hegio Vuesphalo, qui ludũ aliquando celebrẽ oppidi Dauentriẽsis moderabatur, in quo nos olim admodum pueri, utriusq; linguae prima didicimus elemẽta: uir, ut paucis dicam, praeceptoris sui simillimus: tam inculpatae uitae, q̃ doctrinae nõ triuialis, in quo uni

illud uel Momus ipse calumniari fortasse potuisset, quod famæ plus æquo negligēs nullam posteritatis haberet rōnē. Proinde siqua scripsit, ita scripsit, ut rem ludicrā haud seriam egisse uideat. Quæ uel sic scripta, sunt eiusmodi, ut eruditoꝝ calculis imortalitatē ꝑmereant. Itaq; in hāc digressionē nō temere sum expatiatus: non quo gloriose Germaniæ laudes iactarē, sed ut grati discipuli uicibus fungerer, & utriusq; memoriæ debitū officium utrūq; persoluerem: ꝓpterea quòd alteri, uelut filii debeam pietatē, alteri tanq̄ nepotis charitatē. Nunc ad adagiū, quod me quondam puellum, Græcanicæ linguæ rudem adhuc, didicisse memini ex epistola quadā longe doctissima Rodolphi mei, qua qdem ille senatui Hantuerpiensi, summa tum fide, tum facūdia suadere conat, ut ludo literario præficiant aliquē, qui bonas literas didicerit, nec uti solent, infanti theologo, aut physico id muneris cōmittant: q cū se quacūq; de re dicere posse cōfidat, ip̄m dicere qd sit, ignoret. Quid eni is faciet in ludo literario? Profecto, ut Græco diuerbio utar, id ip̄m quod canis in balneo. Lucianus aduersum ineruditū: καὶ τῶν ὁρώντων ἕκαστος εὐθὺς τὸ προχειρότατον ἐκεῖνο ἐπιφθέγγεται, τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ; id est, Atq; unusquisq; cōspicientiū ꝓtinus illud uulgo tritissimū in te iacit: Quid cani cū balneo? Idē in Parasito: καὶ ἐμοί γε δοκεῖ, ὁ ἐν συμποσίῳ φιλόσοφος τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ὁ ἐν βαλανείῳ κύων, id est, Ac mihi mea qdem sententia, tale quiddā uideł philosophus in conuiuio, quale canis in balneo. quadrabit in eos, qui ad rem quāpiam prorsus sunt inutiles, ita ut in balneo nullus est omnino canum usus.

Asinum sub freno currere doces. XL

Asinum sub freno currere doces, hoc est, doces indocilem. Nam equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrem cursum inutilis. Horatius: *Asinum sub freno. c. d.*

Infelix operam perdas, ut siquis asellum
In campum doceat parentem currere freno.

Acron admonet prouerbialiter dictum de asino. Est autem diuersum illi, quod alibi retulimus. τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, Equum in campum.

Alienam metis messem. XLI

Ἀλλότριον ἀμᾷς θέρος, id est, Alienam metis messem. Duplex est usus huius adagii, quippe quod pariter & in eos conuenit, qui cōmoditatibus aliena partis opera potiuntur: & in hos, qui negocium nō suū parum diligenter curant. Ducta metaphora à uetusto more, quo uicini rustici in demetenda segete mutuam inter sese operam commodabant: Fit autem hominum more, ut in suopte quisq; negocio longe sit attentior q̄ in alieno. Id quod eleganter admonet Apologus ille de Cassita, quē non pigeret referre, nisi promptum esset cuilibet apud A. Gellium legere. Potest & eò referri, quod aliquoties fit, ut eiectis iis, qui sementem fecerunt, alii in eorum locum succedant, citraq; laborē alienis fruātur sudoribus. Vnde Maronis illud: En quis conseuimus agros?

Aristophanes in Equitibus: τὸ ἀλλότριον ἀμῶν θέρος, id est, Alienam metens messem. Dictum est in Cleonem, qui in rem paratam, multisq; laboribus à Demosthene prius labefactam ueniens, Pylo capta, gloriam omnem uictoriæ in se transtulit, Demostheni præter inuidiam nihil relictum. Cui confine est illud Homeri ex Odysseæ libro primo:

ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν. Quandoquidem impune uictum comedunt alienum.

Eandem sententiam Aristophanes in eadem fabula sic extulit:

ἐγὼ δὲ περιπατῶν γ' ἀπὸ τοῦ ἐργαστηρίου — Ego obambulans ab officina longius, *Coctum ab alio edere*
ἑψοντος ἑτέρου τὴν χύτραν ὑφειλόμην. — Alio coquente, ollam paratam sustuli.

Penelopes telam retexere. XLII

Penelopes telam retexere, est inanem operā sumere, & rursum destruere quod effeceris. Natum ex Homero, qui libro Odysseæ secūdo fingit Penelopen Vlyssis uxorē, procos iam urgētes, hac conditione delusisse, ut tum se ꝑmitteret nupturā, ubi telam quā habebat in manibus, absoluisset. Quā conditionē postea q̄ illi accepissent, mulier astuta, quod interdiu texuisset, id noctu retexere cœpit:

ἔνθα καὶ ἠματίη μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱστόν, — Illa diurna quidem ingentem contexere telam,
νύκτας δ' ἀλλύεσκεν ἐπεὶ δαΐδας παραθεῖτο. — Verum eadem admotis soluebat nocte lucernis.

Vsurpat hoc adagium Plato in Phædone. Item Cicero Academ. quæst. lib. ii. Quid quòd eadē, inquit, illa ars, quasi Penelopes telam retexens, tollit ad extremum superiora. Sentit aūt de dialectica, quæ iisdem illis rōnibus, qbus cōfirmauit aliquid, rursum soluit ac destruit, ut nihil iam actum uideatur. Seneca de beneficiis quinto: Quid enim boni est, nodos operose soluere, quos ip̄e ut solueres feceris? Aristides in defensione quatuor oratoꝝ: καὶ οὐκ οἶδα ὅτι τὸν ἱστὸν ἀναλύοντες. ὅσον γὰρ ἂν προσλάβωσι τῆς σοφίας, τοσοῦτ' ἀντιφαιροῦσι μεγάλα φρονοῦντες, id est, Et telam nescio quā retexentes. Quantum enim faciunt cōpendii in sapientia, tantum rursum dispendii, dum arrogātes euadunt. Hoc quoniam aliis prouerbiis, quæ mox dicemus, subnectit, indicat nimirum & hoc esse prouerbium.

Annosam arborem transplantare. XLIII

γεράνδρυον μεταφυτεύειν, id est, Vetulam arborem transplantare. In eos dicitur, qui serò atq; exacta iam

ætate conantur dediscere, quibus diu iuuenes assueuerint. Aut simpliciter de iis, quæ frustra molimur, Neq enim loco mouenda arbor, ubi iam alte fixerit radices, sed cum plantula adhuc est. Nam ueteres negabant arborem transferri oportere, uel minorem bima, uel maiorem trima: teste Plinio. Videtur autem adagium ad quercum peculiarius pertinere, quæ omniū altissime radices agit, Vt & ἀπὸ τῆς δρυὸς γεγονόσιν. Siue quòd hanc arborem omnium primā arbitrantur fuisse. Quapropter & Ioui sacra arbor, & sylua Dodonea querna fuit, unde prima omnium oracula reddita creduntur. Eleganter usus est hoc adagio Seneca libro Epistolarum.xiii. Epistola prima: Hæc inquit, si nimiū tristia uidebuntur, uillæ imputabis, in qua didici ab Aegialo diligentissimo patrefamilias, is enim nūc huius agri possessor est, quāuis uetus arbustum posse transferri. Hæc nobis senibus discere necessarium est, quorum nemo non oliuetum alteri ponit.

Harenam metiris. XLIIII

Ἄμμον μετρεῖς, id est, Harenæ modum quæris, siue metiris, hoc est, rem infiniti laboris atq inexplicabilem inceptas. Aut frustra conaris, quod nequeas efficere, Athenæus libro sexto, Alexidem quēdam adducit, qui innumera dixerit ψαμμακόσια, uelut æquantia numerum harenarum, ὀνόμασι δὲ χρώμενον ψαμμακοσίοις, id est, nominibus utens harenaginta, ut Græcæ uocis figmentum imiter. Plato in Theæteto. μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ τῆς θαλάσσης λεγόμενοι χόες, id est, magis illum latet, quàm maris ut dicitur harenæ.

Vndas numeras. XLV

Κύματα μετρεῖς, id est, Vndas numeras. Eundem cum proximo sensum habet. Vergilius utranq parœmiam eleganter attigit libro Georgicon secundo:

Quem qui scire uelit, Libyci uelit æquoris idem
Discere quàm multæ zephyro turbentur harenæ.
Aut ubi nauigiis uiolentior incidit Eurus.
Nosse quot Ionii ueniant ad littora fluctus.

Theocritus in Charitibus:

Ἀλλ' ἴσος γάρ ὁ μόχθος ἐπ' ἀόνι κύματα μετρεῖν,
Ὅσσ' ἄνεμος χέρσονδε μετὰ γλαυκᾶς ἅλος ὠθεῖ.

Nanq perinde fiet quasi si numerare labores,
Quot uenti è pelago trudant ad littora fluctus.

Videri potest ab Aesopico quodam apologo natum adagium, quē refert Lucianus in Sectis: Olim quendam in maris littore sedisse, conantem singulas undas pernumerare: cumq undas undis trudētibus obrueretur, animoq male angeretur, quòd eas numero complecti non posset, adiens callida uulpes opportuno consilio sic hominem subleuauit. Quid angeris, inquit, propter undas, quæ prætereunt? Hinc numerare incipias oportet, illas missas facias.

Surdo oppedere. XLVI

Παρὰ κωφῷ ἀποπαρδεῖν, id est, Apud surdum crepitum edere, Dicitur ubi quid frustra fit, Aut ubi peccatur apud stupidos, qui non queant sentire. Siue cum cōuiciis incessitur is, qui perinde negligit, quasi non audiat. Refertur à Diogeniano & à Suida.

Aranearum telas texere. XLVII

Τὰ ἀράχνια ὑφαίνειν, id est, Araneaꝛ telas texere. Est in re friuola, nulliusq frugis infinitū atq anxium capere laborem. Refertur prouerbii uice à diuo Basilio in initio enarrationis Hexameron. Vnde & apud Diogenem Laertium in uita Zenonis, philosophus quidam rationes dialecticas, araneaꝛū textis similes esse dicebat, quæ cum operosum quiddam atq exactum præ se ferant, tamen nugatoriæ sint atq imbecilles. Et alius quispiam leges cum aranearum textis comparabat, quæ cū à magnis auibus facile discinderentur, muscas duntaxat irretirent.

Laterem lauas. XLVIII

Feruntur huic confines aliquot apud Græcos parœmiæ, quibus operam inanem significamus: uelut πλίνθον πλύνεις, id est, Laterem lauas, id quod usurpat Terentius in Phormione, Loquar ne? Incendam. Taceam? instigem. Purgem me? Laterem lauem. Theocritus in Charitibus:

Καὶ ὕδατι νίζειν θολερὰν διαειδέϊ πλίνθον. Et nigram filicem lauisse liquentibus undis.

Lapidem elixas. XLIX

Cui simillimum est, quod refertur apud Aristophanē in comœdia, cui titulus σφῆκες, λίθον ἕψεις, id est, Lapidē decoquis. Pro eo quod est, inaniter laboras. ἀλλ' ὅτ' ἂν ἀντιβολοίη τις, κύπτων κύπτων ἂν οὕτω, λίθον ἕψεις ἔλεγεν, id est, Quin ubi qs obsecrauerit, demisso sic capite, lapidem decoquis, inquit. Neq enim unquam mollescit lapis, quātumuis diutina coctione. Generaliter conueniet in quāuis inanem operam, speciatim in hominem durum, nullisq precibus mollescentem.

Aethiopem lauas: Aethiopem dealbas. L

Eandem uim habet, αἰθίοπα σμήχεις, id est, Aethiopem lauas. Et, αἰθίοπα λευκαίνεις, id est, Aethiopem dealbas. Lucian' in lib. cōtra indoctū, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειρῶ, id est, Ac iuxta puerbiū, Aethiopē lauare conor. Nā natiu' ille Aethiopū nigror, quē Plinius ex uicini syderis uaporē

putat accidere, nulla abluitur aqua, neq; ulla rõne candescit. Hoc item peculiariter quadrabit, cũ res parum honesta uerboꝝ fucis adornat̃, aut cũ laudat̃ illaudatus, aut docet̃ indocilis. Adagium ortũ uideri põt ab Aesopica fabula. Nam qdam mercatus Aethiopẽ, & existimãs eũ colorẽ nõ natura, sed superioris domini negligẽtia accidisse, nihil nõ adhibuit eoꝝ, quibus uestes candefieri solent, adeoq; perpetuis lotionibus miserũ diuexauit, ut illum in morbũ impulerit, colore, qui fuerat, manẽte.

Arare littus. LI

Αἰγιαλὸν σπείρειν, id est, Arare littus. Est sterilem operam sumere. Ausonius ad Theonem,

Quid geris extremis positus telluris in oris
Cultor harenarum uates, cui littus arandum.

Significans eũ inaniter laborare. Huius peculiaris usus erit, cũ officium impẽdit̃ in eũ, à quo nihil sit fructus aliquãdo percepturus: ueluti siqs doceat, ὄνον λύρας, aut beneficiũ collocet in ingratũ. Salsitas enim facit, ut littorales oræ fermè sint steriles: quod etiã puerbio testatũ est: ἁλμυρὸν γειτόνημα, id est, Sal suginosa uicinia, pro sterili. Est aũt adeo sterilis humor marinus, ut nec arbores ferat. Atq; huiusce rei uarias adfert causas Plutarchus in cõmẽtario de causis naturalibus, primo statim pblemate.

Harenæ mandas semina. LII

Εἰς ψάμμον σπείρεις, id est, Harenæ mandas semina. Propterea quòd steriles harenæ, maxime littorales, nec idoneæ ad sementem. Oenone Paridi apud Ouidium,

Quid facis Oenone, quid harenæ semina mandas?
Non profecturis littora bubus aras.

Atqui in nostra Brabantia sunt agricolæ tam industrii, qui sitiẽtissimas harenas cogãt & triticũ ferre.

In aqua sementem facis. LIII

Εἰς ὕδωρ σπείρεις, id est, In aqua sementem iacis. Theognis,

Ἴσον καὶ σπείρειν πόντον ἁλὸς πολιῆς. Par ut qui æquoreis semina mandet aquis.

Loquitur de iis, qui beneficium conferunt in ingratos atq; improbos homines: idq; perinde perire dicit, quasi sementem facias in undis marinis. Aristophanis interpres & hoc pacto effert prouerbium, κατὰ θαλάσσης σπείρεις, id est, in mari sementem facis.

In saxis seminat. LIIII

Κατὰ πετρῶν σπείρεις, id est, In saxis sementem facis. Quò quidem allusisse credi potest allegoria euangelica de semine, quod in petras inciderit. Nam hoc terræ genus ferè sterile est, uel quia non põt aratro proscindi, uel quia quod satum est non habet quò radices agat.

Ignem dissecare. LV

Εἰς τὸ πῦρ ξαίνειν, id est, Ignẽ diuerberare. Ad hãc formã ptinet, quãquã hoc inter Pythagorica retulimus symbola. Aristides in cõmuni defensione quatuor Rhetoꝝ. ἐλελήθεις δὲ σαυτὸν ἀπάσαις ταῖς παροιμίαις ἔνοχος ὢν, εἰς πῦρ ξαίνων, καὶ λίθον ἕψων, καὶ σπείρων τὰς πέτρας, id est, Nõ intelligebas aũt teipsum oĩbus illis puerbiis obnoxiũ esse quòd ignẽ diuerberares, quòd lapidẽ elixares, quòd in saxis semẽtẽ faceres? Taxat Platonẽ, qui apud Dionysium tyrãnum nullum oĩno fecerit operæ pretium.

In aqua scribit. LVI

Καθ᾽ ὕδατος γράφεις, ἢ εἰς ὕδωρ γράφεις, id est, In aqua scribis, hoc est, nihil agis. Lucianus in Tyrãno: παίζεις ὦ Χάρων, ἢ κατὰ ὕδατος φασιν ἤδη γράφεις, παρὰ μικύλλου τινὰ ὀβολὸν προσδοκῶν. id est, Vtrũ ludis Charon, an iam in aqua, quod aiunt, scribis, qui qdem à Micyllo obolum aliquẽ expectes? Plato in Phædro: οὐκ ἄρα σπουδῇ αὐτὰ ἐν ὕδατι γράψει μέλανι, σπείρων διὰ καλάμου, id est, Num hæc studiose i aqua scribet nigra, seminans calamo? Extat huiusmodi senarius inter sententias Græcas:

Ἀνδρῶν φαύλων ὅρκον εἰς ὕδωρ γράφε. Hominum improboꝝ inscribe iusiurãdum aquæ.

Id ita deprauat Xenarchus in Pentathlo apud Athenæum libro decimo,

Ὅρκον δ᾽ ἐγὼ γυναικὸς εἰς ὕδωρ γράφω. Inscribo uino siqua iurat fœmina. Item Catullus,

Mulier cupido quod dicit amanti,
In uento & rapida scribere oportet aqua.

In harena ædificas. LVII

Εἰς ψάμμον οἰκοδομεῖς, id est, In harena ædificas. Ad quod euangelica parabola uidetur alludere. Non cõsistit, quod super harenam structum erit. Proinde recte usurpabitur, ubi quis negocium aggreditur inutile futurum, utpote non recte iactis ante fundamentis.

Ventos colis. LVIII

Ἀνέμους γεωργεῖς, id est, Ventos colis. Colis aũt dico, pro eo quod est, agricolationem exerces. Refertur à Zenodoto, dicitur in eos, qui è suis laboribus nihil fructus reportant.

Ferrum natare doces. LIX

Σίδηρον πλεῖν διδάσκεις, id est, Ferrum fluitare doces. De iis, qui rem tentantur, quæ repugnante natura, nequaquam fieri possit.

Cribro aquam haurire. LX

Κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖν ἢ ἐπιφέρειν, id est, Cribro aquam haurit. Quod etiam in obliuiosos non inconcinne dicet. Plautus in Pseudolo: Nō pluris refert, q̄ si imbrē in cribrū geras. Id aūt olim inter ἀδυνατώτατα habitū, uel illud est argumēto, quod inter pdigia referē, Tuciam uirginē Vestalem, aquā cribro tulisse, anno ab urbe cōdita sexcentesimonono: teste Plinio lib. xxviii. cap. ii. Cuius meminit Dionysius Halicarnasseus lib. Romanarū antiquitatū. ii. Sumptū à fabula Danaidum puellarū, quas Plato scripsit apud inferos hoc poenæ genus pendere, ut assidue aquam in dolium pertusum uasis item pertusis inferant. Alciphron in epistola Galeni ad Cyrtonem: καὶ τὸ λεγόμενον εἰς τὸν τῶν Δαναΐδων πίθον ἀμφορέας ἐγχεόμενοι. id est: Ac iuxta prouerbiū, amphoras in Danaidum dolia infundimus. Lucianus in Timone: ὥσπερ ἐκ κοφίνου τετρημένου. id est: Tanq̄ è cophino perterebrato. Effertur & hunc ad modum: εἰς πίθον τετρημένον ὕδωρ ἀντλεῖς, id est: In doliū pertusum aquā hauris. Plautus in Pseudolo: In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.

Danaidum dolium

Dolium pertusum

Apud fimum odorum uaporem spargis. LXI

Εἰς κόπρον θυμιᾷς. id est: In fimum aromatū odorem spargis. Nam perit omnis fragrantia fimiq; foetore uincitur. Est apud Suidam. Conueniet autem & in hos, qui rem egregiā indignis adhibent, quod genus est illud, in lente unguentum.

Fimo suffitū facis

Oleum & operam perdidi. LXII

Eodem pertinet & illud, quod est apud Plautum in Poenulo: Tum pol ego & oleum & operā perdidi, id est, quicquid insumpsi, seu rei, seu laboris, id frustra insumptū est. Metaphora ducta est à gladiatorū ac palæstritarū certaminibus: in quibus certaturi, unguentis quibusdam oleaceis perungebantur. Cicero in epistolis: Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores cōtempseris: in quibus ipse Pompeius profitetur se & oleum & operam perdidisse. Quanquā potest & ad lucubrantiū lucernas referri: sicuti Cicero fecisse uideē, scribens ad Atticum lib. xiii. Ante lucem cum scriberem contra Epicureos, de eodem oleo & opera exaraui nescio quid ad te, & ante lucē dedi. Idem ad eundem alibi: Non defleamus, ne & oleū & opera nostræ Philologiæ perierit, sed cōferamus tranquillo animo. Quo quidem in loco plus habet gratiæ, quod ad rem animi translatum sit. Ergo hic oleū pro sumptu positum est. Nam & sic effertur adagium. Plautus in Rudentibus: & operam & sumptū perdunt. Eodem pertinet etiā illud, quod coruus ille salutator sonare didicerat, opera & impēsa periit. Cuius fabulæ meminit Macrobius libro Saturnalium secundo. Eā quoniam haud quaquā indigna memoratu uidetur, non grauabor adscribere, idq; ipsius uerbis. Sublimis, inquit, Actiaca uictoria reuertebatur Octauius. Occurrit ei inter gratulantes coruum tenens, quē instituerat hoc dicere, Aue Cæsar uictor imperator. Miratus Cæsar officiosam auem, uiginti millibus numūm emit. Socius opificis, ad quem nihil ex illa liberalitate peruenerat, affirmauerat Cæsari illum habere & aliū coruū, quem ut afferre cogereē, rogauit. Allatus uerba, quæ didicerat, expressit: Aue uictor imperator Antoni. Nihil exasperatus, satis duxit iubere illud diuidere donarium cum contubernali. Salutatus similiter à psitaco, emi iussit eum. Idem miratus in pica, hanc quoq; redemit. Exemplum sutorem pauperem solicitauit, ut coruum institueret ad parem salutationem, qui impēdio exhaustus, sæpe ad auem non respondentē dicere solebat, opera & impensa periit. Aliquando tamē coruus coepit dicere dictam salutationem. Hac audita, dum transit Augustus respondit, satis domi salutatorū talium habeo. Superfuit coruo memoria, ut & illa quibus dominum querentem solebat audire, subtexeret, opera & impēsa periit. Ad quod Cæsar risit, emiq; auem iussit, quanti nullam adhuc emerat. Hactenus Macrobii uerba reddidimus. Diuus Hieronymus ad Pammachium, uideē huic adagio uelut alterum quoddam adagium subtexuisse: Oleum perdit & impensas, qui bouem mittit ad ceroma. Siquidem hoc ipsum bouem ad ceroma mittere prouerbium sapit, pro eo quod est, docere indocilem: aut ad id muneris quēpiam asciscere, ad quod obeundum minime sit idoneus, uidelicet ingenio repugnāte. Nam ceroma dicitur unguentum, quo olim ungebantur athletæ, id ex oleo certisq; terræ generibus conficiebatur. Porrò ad certamina bos inutilis est.

Bos ad ceroma

Reti uentos uenaris. LXII

Δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς. id est: Reti uentos captas. De frustra laborantibus: aut qui stulte sequuntur ea, quæ nulla sit assequendi spes. Aut qui rem inanem inaniter captant. Nam utre contineri uentus potest, reti nequaquam.

Tranquillum æthera remigas. LXIIII

Αἰθέρα νήνεμον ἐρέσσεις. id est: Aere tranquillo remigas. Apud Zenodotum refertur de incassum laborantibus: perinde est quasi dicas, aerem diuerberat, remigantium more.

Mortuum flagellas. LXV

Νεκρὸν μαστίζεις, id est, Mortuum flagellas. In eos, qui obiurgant illos, qui nihil prorsus obiurgatiōe commoueantur. Aut qui uita defunctos insectantur ac lacerant.

Ollam exornas. LXVI

χύτραν ποικίλλεις, id est, Ollam exornas, siue picturas. De iis, qui in re uehementer absurda frustra conátur. Ineptus enim labor, ollæ uasi cõtempto, & culinariis usibus destinato, picturæ lenociniũ adhibere. Cui simillimũ quiddam uulgo iactatur, bracteis aureis inaurare iuglandium putamina.

Ouum adglutinas. LXVII

ᾠὸν κολλᾷς, id est, Ouum glutino compingis. Refertur à Diogeniano. Ridicule laboras, qui fractũ oui putamen glutino sarcire & coagmentare conetur.

Vtrem cædis. LXVIII

ἀσκὸν δέρεις, id est, Vtrem cædis, aut utrẽ excorias. Extat apud Aristophané in Nubibus. Ad quod allusisse uidet Apuleius in Asino, cum meminit de tribus utribus à se percussis ac uulneratis. Sumptũ uel à Bacchi sacris, uel ab iis, qui percussis utribus inanem mouent strepitum.

Vtrem uellis. LXIX

Huic simillimum: ἀσκὸν τίλλεις, id est, Vtrem uellis. Vel quòd non sentiat, uel quòd pilis careat.

Actum agere. LXX

Terentius in Phormione: Ohe actum, aiunt, ne agas, τὸ πεπραχθὲν μὴ πράττειν. A iudiciorum consuetudine sumptum, qua fas non est iterum agere causam, de qua iam sit pronunciatum. Plautus: Rem actam agis, id est, incassum laboras. Q. Fabius apud Titum Liuium Dec. iii. lib. viii. Scio multis uestrum uideri patres conscripti, rem actam hodierno die agi; & frustra habiturum orationem, qui tanquam de integra re, de Africa prouincia sententiam dixerit. M. Tullius libello de amicitia, indicat dici solitum de negocio, quod præpostere geritur. Sed cum multis, inquit, in rebus negligentia plectimur: tum maxime in amicis & deligendis & colendis, Præposteris enim utimur consiliis, & acta agimus, quod uetamur prouerbio.

Cotem alis. LXXI

ἀκόνην σιτίζεις, id est, Cotem alis. Dicitur in homines edaces, plurimumq; cibi: qui nihilo tamẽ habitiores inde reddant. Nam in cotis macilentiam hodieq; uulgo iactatur adagium, cũ aiunt, tam pinguem q̃ cotem, macilentũ quẽpiam esse significãtes. Hermolaus Barbarus in epistola quadam ad Picum interpretat hoc prouerbium pro male collocare beneficiũ, unde non sit reditura gratia: ut affine sit illi, quod alibi dicet: Ale lupoꝝ catulos, cum ex beneficio redit mala gratia.

Hylam inclamas. LXXII

Ὕλαν κραυγάζεις, id est, Hylam inclamas. De frustra uociferantibus: aut in genere, de nihil pficientibus. Ab huiusmodi casu natum adagium. Hylas Theodamantis filius, cũ esset inter argonautas formosus adolescens, adamatus est ab Hercule. Is cũ esset in Mysia, forte aquatũ egressus, in fonte periit: unde & à Nymphis adamatus ac raptus fingitur. Ad hunc uestigandum missus est Polyphemus, qui ingẽti uociferatione nomen inclamabat Hylæ, neq; quicquam tamen profecit. Atq; hinc ortum pūerbiũ. Vergilius uidetur ad nautarum clamorem retulisse, cum ait:

His adiungit Hylam nautæ quo fonte relictum
Clamassent, ut littus Hyla, Hyla omne sonaret.

Meminit huius & Theocritus in Idyl. ιγ.

τρὶς μὲν Ὕλαν ἄυσεν, ὅσον βαθὺς ἤρυγε λαιμός,
τρὶς δ᾽ ἄρ᾽ ὁ παῖς ὑπάκουσεν, ἀραιὰ δ᾽ ἵκετο φωνά.

Ter quanto potuisset Hylam clamore uocabat
Mugitum intendens imo de gutture uocis.
Ter puer audiit, ac tenuis uox perculit aures.

Nihil obstat, quo minus ad sacroꝝ consuetudinem referat, quæ in Hylæ rapti memoriam sunt instituta: in quibus Hylæ nomen inclamabat. Id fuerit uenustius atq; cõcinnius, ubi quis rem absentem frustra desiderat, uel deplorans, uel optans. Vt siqs ad inopiam redactus, optaret sibi centum talenta, quæ quondam habuisset. Ad hanc parœmiam respexisse uidetur Aristophanes in Pluto:

ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα καὶ μάτην καλεῖς. Desideras absentem inaniter uocans.

De Mercurio dictum, placentas illas deplorante, quas in sacris consueuerat aliquando edere.

Inaniter aquam consumis. LXXIII

Ἄλλως ἀναλίσκεις ὕδωρ, id est: Inaniter cõsumis aquã. In eos quadrabit, qui frustra suadent. A prisco more iudicioꝝ sumptũ, in quibus ad clepsydræ modum dicebat. Aeschines cõtra Demosthenem ostendit primã aquam infundi solere actoribus, alterã patronis, tertiã iudicibus, ad pœnã cõstituẽdã, nisi primis sentẽtiis reus fuisset absolutus. Et Demosthenes Aeschiné pūocat, ut uel in sua aqua, si possit, dicat, quod decretũ fuisset ipso unq̃ autore scriptũ. ἀναστὰς καὶ ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω. Huc alludens Lucianus οὐ τῷ ὕδει τῷ ἀλλὰ μέθῳ συνιόντων, in rhetoré quẽdam iocat, qui apud barbaros in cõuiuio diceret, nõ ad aquæ, sed ad amphoræ uinariæ modũ. Idem in Bis accusatò: ἐκείνῳ γὰρ τὸ νῦν ῥεῖ, id est: Nã illius sanè in pſentia fluit aqua. Videt id subindicare Plato in Theæteto, cũ ait quosdã πρὸς σμικρὸν ὕδωρ, id est, ad pusillũ aquæ docere posse q̃ gesta sint. Idẽ ĩ eodẽ: κατεπείγει γὰρ ὕδωρ ῥέον. id est, Vrget enim aqua fluens, quòd oratoris sit ad præscriptas clepsydras dicere. Apuleius in Asino autem

Aquam inaniter consumis.

Rursum præconis amplo boatu citatus accusator qdã senior exurgit, & ad dicendi spatium, uasculo quodã inuicẽ colli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo, infusa aqua, populum sic adorat. Plinius iunior Falconi: Et qui iubere posset tacere quẽcũq;, huic silentiũ clepsydra indici. Idẽ Arriano: Dixi horis penè qnq;: Nã uiginti clepsydris, quas spaciosissimas acceperã, sunt additæ quatuor. Quintilianus lib. xii. Et siqd ipse tibi sumas, pbãdũ ẽ, & laboratã cõgestãq; dierũ ac noctiũ studio actionẽ, aqua deficit. M. Tullius i calce secũdi libri Tusculanarũ quæstionũ, Cras ergo ad Clepsydrã, sic enim dicimus. Idẽ de oratore lib. iii. de Pericle loquẽs. At hũc, inquit, nõ clamator aliqs ad clepsydrã latrare docuerat, sed ut accepimus Clazomenius ille Anaxagoras, uir summus in maximarũ rerum sciẽtia. Philetas apud Athenæũ lib. ii. τοσοῦτα ὥσπερ οἱ ῥήτορες, πρὸς ὕδωρ εἶπον, id est, Tantũ, ut solent rhetores, ad aquã dixi. fuerat aũt de aqua sermo. Hinc captata est allusionis grã. Demades iocabatur in Demosthenẽ ὑδροπότην, quod cæteri qdẽ ad aquã dicerẽt, Demosthenes ad aquã scriberet. Philostratus in Adriano sophista τοὺς ἀπὸ κλεψύδρας appellat sophistas, qui ad aquã exercebanť. Porrò prisci lumeis & umbris horas distinguebãt. P. Scipio Nasica primus reperit clepsydrã, qua nũbilo quoq; die & noctibus, horæ distinguerenť. Nunc pro clepsydris clepsammis & αὐτομάτοις utunť horologis.

Ad Clepsydrã dicere.

In aere piscari, uenari in mari. LXXIIII

Eiusdem generis sunt & illa, quæ Plautus usurpat in asinaria: In aere piscari, & in mari uenari iaculo. Quadrabunt simpliciter in eos, qui frustra moliuntur τὰ ἀδύνατα, aut qui præpostere ibi quærunt aliquid, ubi ne sperari quidem possit. Vt siquis in magistratibus uitam tranquillam, in uoluptatibus beatam, in opibus felicẽ quærat. Itaq; Libanus seruus ab hero suo Demæneto iussus, ut uxorẽ ipsius argento defraudaret, significans nulla ratione fieri posse, ut à muliere tenacissima quicquã auferreť: Iube, inquit, una me opera piscari in aere, uenari autem iaculo in medio mari.

Aquam è pumice postulas. LXXV

Superiori non admodum diuersum, quod apud eundem poetam legitur: Aquam è pumice postulare, pro eo quòd est, frustra ab alio petere, cuius ipse à quo petas, maxime sit indigus. Nihil enim pumice lapide siccius, nihil siticulosius. Perinde ac siquis ab indoctissimo doceri postulet, ab inconsultissimo consilium expectet, ab egeno munus, ab inope præsidiũ: deniq; ab auaro ac tenaci pecuniã. Plautus: Nam tu aquam è pumice nunc postulas, qui ipsus sitiat. Pumex, inquit idem, nõ æque est aridus, atq; hic senex. Est aũt Pumex lapis cauernosus, quo solent poliri codices: naturæ adeo siccæ, ut si in urceũ bullientem immisceris, feruorem extinguat: nõ solum ad tempus, sed in totũ. Nec aliud in causa putat esse Theophrastus, nisi quòd uehemẽtissima siccitate spumã totam ad se trahere nitať. Meminit & de Chio quopiam Eudemo, qui pumice acri cõsperso aceto, munire sese consueuerit, ut post septimam ellebori potionẽ, nec balneis, nec uini potatione prouocareť ad uomitum.

Nudo uestimenta detrahere. LXXVI

Ad hanc sententiam pertinet hoc quoq;, quod ab eodem est usurpatum poeta: Nudo uestimenta detrahere, pro eo quod est, ab eo sperare emolumentũ, cui ne sit qdem quod auferri queat. Sic enim idẽ Libanus in Asinaria Plautina admonitus ab hero, ut ab ipso per fallaciam argentũ abraderet, quo filio emereť amica: Maximas, inquit, nugas agis. Nudo detrahere uestimẽta me iubes. Adducit & D. Chrysostomus prouerbium uulgo iactatũ, quo dicebant, nec à centum uiris unum nudum spoliari posse. Apuleius asinus libro primo scripsit, nudum nec à decem palæstritis posse spoliari.

Nudus nec à C. u. spo.

Anthericum metere. LXXVII

Τὸν ἀνθέρικον θερίζειν, id est, Anthericum mettere, dicebantur, qui laborẽ inanem ac sterilem caperent. Anthericus, herbæ genus, quod meti non possit, sed uelli manibus necesse est, uelut & linũ. Anthericeς uocanť summa spicarum fastigia siue atheres. Herodotus Asphodeli caules antherices uocat, teste Suida: quos & tenaciores ait esse, quàm ut frangi queãt. Antherici meminit & Plinius lib. xxi. ca. xvii. In Græcoꝝ cõmentariis reperio promiscue positum Antherices & atherices.

Ex harena funiculum nectis. LXXVIII

Ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκειν, id est: Ex harena funiculum nectere. Et frustra conari, quod nulla ratione põt effici. Quid enim stultius, q̃ ex harena, quæ nullo modo cohærescit funẽ uelle nectere? Prouerbium utrũq;, nempe tum hoc, tum quod pxime retulimus, usurpat Aristides in cõmuni defensione quatuor oratoꝝ: καταδύντες δὲ εἰς τοὺς χηραμούς, ἐκεῖ τὴν θαυμαστὴν σοφίζοντες σοφίαν, σκιᾷ τινι λόγους ἀνασπῶντες, ὥσπερ ὁ σοφοκλῆς, τὸν ἀνθέρικον θερίζοντες, τὸ ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκοντες, οὐκ οἶδα ὅν τινα ἱστὸν ἀναλύοντες, id est, Verũ abdentes sese in secessus quosdã, illic admiradam illã cõminiscunť sapiẽtiã, umbra quadã attrahẽtes uerba, quẽadmodũ abs te dictũ est Sophocles, Anthericũ metẽtes, ex harena nectẽtes funiculum, & haud scio quã retexẽtes telã. Significat his adagiis, umbraticũ illud philosophoꝝ studiũ nihil oĩno fructus adferre. Columella in præfatione carminis de cultura hortoꝝ. Nam & si multa sunt eius quasi membra, de quibus aliquid possumus effari: tamen eadem tam exigua sunt, ut, quod aiunt Græci ex incomprehensibili paruitate harenæ funis effici non possit. Prouerbium pęculiariter acco-

modabitur ad usus huiusmodi: siquis conetur in concordia redigere, moribus longe dissimillimos, & inter quos nihil omnino conuenit, aut siquis orationem ex argumentis dissonis contexat, quasi Chimæram quandam fingens, & huiusmodi monstrum, cuiusmodi describit Horatius: Humano capite, equina ceruice, reliquis item membris ex uariis animamtium generibus ita collatis,

Vt turpiter atrum Desinat in piscem, mulier formosa superne.

Ab asino lanam. LXXIX

Asini lana

Cui finitimum est & illud: ὄνου πόκας ζητεῖς, id est, Asini lanas quæris. De iis, qui stulte quærunt ea, quæ nusquã sunt. Effert adagium etiã ad hunc modum: ὄνου πόκαι, id est, Asini lanæ. Aristophanes:

τὶς εἰς τὸ λήθης πεδίον, τὶς εἰς ὄνου πόκας; Asini quis ad lanas? quis in Lethes solum?

Per asini lanam, res uanas significãs, & quæ nusquã sunt. Trimeter Græcis cõstat si tollas alterũ, τὶς.

Asinum tondes. LXXX

Eundem sensum habet, τὸν ὄνον κείρεις, id est: Asinum tondes. De iis, qui rem absurdam atq; inutilem aggrediuntur: propterea quòd asinum neq; pectere possis propter uillos, neq; tondere, cum lanam non habeat. Huius meminit Aristophanes in Ranis.

Lupi alas quæris. LXXXI

Λύκου πτερὰ ζητεῖς, id est, Lupi alas quæris. De iis, qui quærunt ea, quæ nusquam sunt. Aut ubi quis uerbo duntaxat territat, alioqui re nunquam facturus quod minatur. Neq; enim fieri põt, ut lupus alatus inueniatur. Prouerbium recensetur à Suida.

Quæ apud inferos. LXXXII

Eodem loco interpres admonet & huius adagii, tanq̃ eundẽ habentis sensum, τὰ ἐν ᾅδου, id est: Ea quæ apud inferos. Citatq; Aristarchũ autorẽ, idq; inde natũ putat, quod Cratinus finxerit quẽdam apud inferos funẽ torquentẽ: asinum aũt arrodentẽ ea, quæ ille iam torsisset, atq; ita inaniter laborare qui torquebat. Quanq̃ illud, τὰ ἐν ᾅδου, generaliter ad oĩa pertinet, quæ poetarũ fabulis traduntur nulli credita nisi pueris: unde cũ inania somniisq; similia significabimus, apte dicemus, τὰ ἐν ᾅδου. Athenæus libro Dipnosophistarũ quarto refert, Democritũ scripsisse uolumẽ, cui titulus fuerit, τὰ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, prodigiosis, ut coniectãdum est, refertũ fabulis, & hinc põt uideri ductum ꝓuerbium.

Contorquet piger funiculum. LXXXIII

Ocnos funem t.

Huic adeo simile est, ut idẽ uideri possit, quod de ocno ὄνῳ, id est, pigro asino refert Pausanias in Phocicis, apud Ionas, ut ait, celebratũ: συνάγει ὄκνος τὴν θώμιγγα, id est, Torquet piger funiculum. Ipsius uerba super hac re subscribam: Μετὰ δὲ αὐτοὺς ἀνήρ ἐστι καθήμενος, ἐπίγραμμα δὲ ὄκνον εἶναι λέγει τὸν ἄνθρωπον. πεποίηται μὲν πλέκων σχοινίον. παρέστηκε δὲ θήλεια ὄνος ἐπεσθίουσα τὸ πεπλεγμένον ἀεὶ τοῦ σχοινίου. εἶναι τὸν ὄκνον, φιλεργόν φασιν ἄνθρωπον, γυναῖκα δὲ ἔχειν δαπανηράν, καὶ ὁπόσα συλλέξαιτο ἐργαζόμενος, οὐ πολὺ ἂν ὕστερον τοῦτο ἐκείνης ἀνήλωτο. οἶδα δὲ καὶ τοῦτο Ἴωνας, ὁπότε ἴδοιεν τινὰ πονοῦντα ἐπὶ οὐδενὶ ὄνησιν φέροντι, τοῦτο ἀπὸ τούτου ἑρμηνείαν, ὡς ὁ ἀνὴρ οὗτος συνάγει τοῦ ὄκνου τὴν θώμιγγα. id est: Post hos uir qdam est sedens, titulus indicat eum ὄκνον esse. Factus est autem ad hunc modum, ut ipse funiculum torqueat, astante asella, quæ quod tortum fuerit, assidue abrodat. Hunc ocnum aiunt hominẽ esse industrium, operiq; intentũ, sed uxorem habere sumptuosam ac ꝓdigam, ut quicquid is suo labore corraserit, id mox absumat ab illa. Cognitum autẽ est mihi, etiam ab Ionibus dici solere, siquem conspexissent in re quapiam elaborantẽ, quæ nihil adferret emolumẽti, hic homo funiculum Ocni cõtorquet. Videt argumentũ picturæ sumptum ab occasione uocis ancipitem obtinentis significatũ, siquidem συνάγειν τὸν βίον, aiunt Græci pro comparare uictum. Colligit autem qui rem auget, dissipat qui profundit. Atq; hoc quidem argumentũ apparet olim multorũ artificum operibus fuisse celebratũ. Siquidem Plinius in historia mundi inter Socratis egregii pictoris argumenta, cõmemorat & de asino spartum arrodente. Et piger, inquit, qui appellatur ocnos, spartum torquens, quod asellus arrodit. Fert idem picturæ genus & Delphis fuisse, à Polygnoto Thasio dicatũ. Quo quidem negant desidem & ignauũ significatum, quemadmodum existimat Varro, immo laboriosum magis & industrium, sed cui sit uxor prodiga. Eoq; Pausanias ait, non marem asellum, sed fœminam in pictura fuisse. Idem argumentum, marmore cælatum, Romæ duobus uisitari locis, nempe in capitolio & in hortis Vaticanis, Hermolaus Barbarus testis est. Vsus est hoc adagio & Propertius:

Dignior obliquo funem qui torqueat ocno

Aeternusq; tuam pascat aselle famem.

Verum illud interim admirandum, cur Plinius eum scripserit appellatum ocnum, id est, pigrum, qui funem torqueret, ac non magis asellum arrodentem. Maxime cum Propertius non eum ocnon appellet qui torqueat, sed illi torqueri funem: ut asinum intelligas citius, quàm torquentẽ. Meminit huius adagii Plutarchus in cõmentario περὶ τῆς εὐθυμίας. ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος ᾧ τινι παρέζων ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκει τὸ πλεκόμενον. id est, Sed quemadmodum apud inferos depictus is, qui funem torquet: cui adest, qui depascens absumit id, quod tortum fuerit,

Littori loqueris. LXXXIIII

Αἰγιαλῷ λαλεῖς. id est: Littori loqueris. Refertur à Græcis adagiorum collectoribus. Dictum in eos, qui frustra uel suadent, uel orant: perinde quasi surdo loquantur. Nam littora propter assiduũ fluctuum fragorem surda dicuntur. Ouidius,

Surdior ille freto clamantem nomen Orestis
Traxit inornatis in sua tecta comis.

Vento loqueris. LXXXV

Suidas addit & hoc: ἀνέμῳ διαλέγῃ. id est: Vento loqueris. Pro eo quod est, inaniter. Nam uentus omnia dissipat, cogitq́ euanescere. Vnde & auris discerpta mandata dixit Vergilius, quæ abierant in obliuionem. Plautus in Mostellaria:

Hic nescit quidem nisi foenus fabulari uento.

Consimili figura apud Athenæum legitur: γῇ καὶ οὐρανῷ λαλεῖν. id est: Cœlo ac terræ loqui.

Mortuo uerba facit. LXXXVI

Νεκρῷ λέγοντα μύθους εἰς οὖς. id est: Mortuo ad aurem fabulam narrans. Plautus: Mortuo uerba nunc facio. Terentius: Verba fiunt mortuo. Rursum Plautus: Nihilo pluris refert, quàm si ad sepulchrũ mortuo dicat iocum. Pertinet huc quod est apud Aeschylum in Agamemnone:

Ἔοικε θρηνεῖν ζῶσα πρὸς τύμβον μάτην, Frustra ad sepulchrum uiua ploro mortui.

Natum adagium à ridicula consuetudine ueterum, uita defunctos ter uoce cientium: unde & conclamati dicebantur: præterea in pompis funeralibus multa deplorantium erga mortuum. Quem morem irridet Lucianus in libello de luctu, quem nos Latinum fecimus.

Surdo canis. Surdo fabulam narras. LXXXVII

Eandem uim habet, κωφῷ ᾄδεις, id est: Surdo canis. Vergilius in Bucolicis:

Non canimus surdis, respondent omnia syluæ. Horatius:
Narrare putaret asello Fabellam surdo. Terentius in Heautontimorumeno:
Næ ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabulam.

Item T. Liui⁹ de bello Macedonico libro decimo. Quæ uereor ne uanis auribus cecinerint. Aeschylus in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις.

Ἤκουσας ἢ οὐκ ἤκουσας; ἢ κωφῷ λέγω; An audisti, an non audisti, num surdo loquor?

Allusit huc Ouidius Amorum lib. iii.

Quid iuuat ad surdas si cantet Phemius aures?
Quid miserum Thamyram picta tabella iuuat?

Ortum uidetur à ridiculo casu: quo sæpe fit, ut hospes incidat in surdum, quem percontetur multa, ridentibus iis, qui surdum nouerunt.

Frustra canis. LXXXVIII

Ἄλλως ᾄδεις. id est: Frustra canis. πρὸς κενὴν ψάλλεις, id est: In uanũ cantas. De iis, qui frustra suadent. A cantoribus ductum, qui cum ingrati sunt auditoribus, inaniter canunt, cum à nemine audiantur: aut qui canunt suo sumptu, nihil auferentes præmii. Nam cantilenam Græci prouerbiali metaphora frequenter appellant orationem. Inde est illud in Euripidis Hecuba: Ἥξει τι μέλος, id est, Veniet aliqua cantilena. Et eandem cantilenam canis, & ad aures occinere, & παρὰ τὸ μέλος φθεγγόμενος. id est: præter cantum sonans. Vsurpauit adagium hoc, ac simul expoliuit Lycophron. poeta:

Τοιγὰρ ψαλάξεις εἰς κενὸν νευρᾶς κτύπον Itaq́ ciebis irritos fidium sonos
Ἄσιτα κἀδώρητα φορμίζων μέλη Ieiuna & indonata pulsans carmina.

Interpres addit prouerbium ad hunc etiam efferri modum: εἰς κενὸν κρούεις τὰς χορδάς, id est: Frustra pulsas chordas. Sumptũ aũt à citharœdis, qui sic canunt, ut nihil accipiant muneris, & domi cibũ capiãt, hoc est, suo sumptu, suoq́ uictu, quẽadmodũ ait Plautus, aliis cantent. Nisi cui uidebit' ad apologum Aesopi referẽdũ, de tibicine frustra pisces inuitante cantilenis. Nã audierat Arionis fabulã.

Lapidi loqueris. LXXXIX

Λίθῳ διαλέγῃ, Lapidi loqueris. Eundem sensum habet. Et apud Terentium in ἑαυτὸν lapis pro stupido brutoq́ homine ponitur aliquoties. Non inscitum est quod refert Laertius, Cuidam interroganti, qua nam in re melior esset euasurus filius, si erudiretur, si nihil aliud, inquit Aristippus, certe in theatro non sedebit lapis super lapidem.

Parieti loqueris. XC

Πρὸς τὸν τοῖχον λαλεῖς, id est, Parieti loqueris. Et hoc quoq́ refertur à Græcis collectoribus. Effertur & ad hunc modum, Διὰ τοίχου λαλεῖν, id est, Per parietem loqui. Dici consueuit, ubi quis rei quippiam faceret uehementer absurdæ. Fortassis ab amantibus sumptum, qui ad fores ac fenestras, aut etiam parietes amicarũ perinde loquuntur nonnunquam, quasi sensus aliquis illis adsit. Plautus in Truculento usurpat pro eo, quod est tacituro loqui: Ego, inquit, ero paries, loquere tu.

Nugas

Nugas agere. XCI

Latinis perinde atque Græcis tritum adagium: Nugas agere, pro eo quod est, rem friuolam ac nihili facere, seu frustra conari. λῆρον ληρεῖς, Atticis familiare, id est, Nugas nugaris. Aristophanes in Nebulis. Socratem subtilium nugarum antistitem uocat, quasi friuolarum argutiarum autorem, τῶν λεπτοτάτων λήρων ἱερεῦ. λῆρος μακρὸς dixit Galenus libro περὶ δυνάμεων φυσικῶν secundo. λῆρος οὖν μακρός ἐστιν ἅπασα τῶν πόρων ὑπόθεσις εἰς φυσικὴν ἐνέργειαν, id est, Magnæ igitur nugæ sunt omnis pororum suppositio ad uim naturalem. Iucundius fit cum refertur ad personam, uelut apud Athenæum lib. vi. οἱ δὲ ποιηταί φησι, λῆρός ἐστιν, id est, Porrò poetas nugas esse prædicat.

Dicunt & ὑθλεῖς, id est deliras ac desipis, quod est translatum ab aniculis, quæ postea quàm ætatis uitio cœperint desipiscere, futiles quasdam nugas blaterare solent. Ausonius ad Paulum: ὑθλεῖς

Phœbus iubet uerum loqui.
Et si Pierias patitur lirare sorores
Nusquam ipse torquet aulaca.

In quibus uersibus obscurior est allusio, ac propè dixerim inepta. Nam homo bilinguis pariter ad utrunque sermonem, & duplicem nominis significatum respexit. Siquidem λῆρος Græcis nugas significat, & liræ seu porcæ Latinis uocantur sulci. Nam agricolæ primum proscindunt, deinde comminuunt glebas, postremo lirant. Proinde subtexuit, nunquam ipse torquet αὔλακα. Olim enim agricolatores delirare dicebantur, qui à recto sulcorum ordine deflecterent. Inde transsumptum ad eos, qui desipiscunt.

In cœlum iacularis. XCII

εἰς τὸν οὐρανὸν τοξεύεις, id est, In cœlum sagittam torques. Est apud Zenodotum ac Suidam, de iis, qui frustra laborant: aut qui audent eos lacessere, quos non possunt lædere. nihil enim ferire potest, qui in cœlum torquet, nisi quòd diuos uidetur petere. At non raro fit, ut iaculum in ipsum mittentem recidat. Extat huiusmodi quædam sententia in prouerbiis etiam Hebræorum, nempe apud Ecclesiasticum cap. xxvii. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet, & plaga dolosa dolosi diuidet uulnera, & qui foueam fodit, incidet in eam, & qui statuit lapidem proximo suo, offendetur in eo, & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

Delphinum cauda ligas. XCIII

δελφῖνα πρὸς τὴν οὐρὰν δεῖς, id est: Delphinum cauda alligas. In eos, qui quippiam incassum conatur. Propterea quòd Delphinus cauda sit lubrica, nec ea parte teneri queat. Aut quòd cauda sit ualida, cuius agitatione fertur & naues aliquando subuertere, ut hac parte sit inuictus. Quadrabit & in eos, qui ea uia quempiam aggrediuntur, qua nequaquam possit superari.

Cauda tenes anguillam. XCIIII

ἀπ᾽ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, id est, Cauda tenes anguillam. In eos apte dicetur, quibus res est cum hominibus lubrica fide, perfidisque, aut qui rem fugitiuam atque incertam aliquam habent, quam tueri diu non possint. Anguillam caudat.

Folio ficulno tenes anguillam. XCV

Huic diuersum est illud: τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν, id est, Folio ficulno anguillam, subaudiendum, tenes. Vbi quis alioqui fugax & lubricus, arctiore nodo tenetur, quàm possit elabi. Nam fici folium scabrum est, ut cui nomen etiam inditum ab asperitate scripserit Plutarchus: atque ob id ad retinendam anguillam natura lubricam, uel maxime idoneum.

Medius teneris. XCVI

Huic sententiæ confine est illud apud Aristophanem in Ranis: νῦν ἔχῃ μέσος, id est, Nunc medius teneris, De eo qui sic tenetur, ut extricare sese nulla ratione possit. Translatum à palæstritis atque athletis, qui siquem medium corripuerint, facile uincunt. Sunt autem uerba Æaci ad Bacchum: ἀλλὰ νῦν ἔχῃ μέσος, id est, At nunc medius tenere. Eodem pertinet illud apud Terentium: Sublimem medium arriperem.

Delphinum natare doces. XCVII

δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, id est, Delphinum natare doces. In eos competit, qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cum sit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore. Nam Delphinus in natando pernicissimi impetus est, ita ut non modo superet omne natatilium genus uelocitate, uerumetiam terrestrium animantium, ut autor Ælianus lib. xii. Quin & naues transilit, seque contento spiritu, teli in morem eiaculatur.

Aquilam uolare doces. XCVIII

ἀετὸν ἵπτασθαι διδάσκεις, id est, Aquilam uolare doces. Diuersa metaphora sententiam eandem declarat. Quod enim Delphini inter pisces, id Aquila inter uolucres. Quibus id etiam commune, quod uterque παιδεραστὴς esse narratur. Allusisse uidetur huc Gregorius in epistola quadam ad Eudoxum rhetorem, τοὺς πολλοὺς ἐᾶν χαίρειν, καὶ εἶναι κολοιοὺς πτήσεων ἀετῶν δοκιμάζοντας, Sine ualere uulgus, sine esse graculos, qui uolatum aquilarum probent.

In eodem hæsitas luto. XCIX

Terentius in Phormione: In eodem hæsitas luto, In eos competit, qui sic implicantur negocio cuipiá,

ut se nequeant extricare. A uiatoribus translatum, qui simul atq; in lutum inciderint, cum alterum pedem conantur educere, altero altius immerguntur. Rursum, ut hunc extrahant, alter quem eduxerant, denuo est infigendus. Eodem alludens Horatius,

Nequicquam, inquit, cœno cupiens euellere plantam.

Huc simile est, in eodem hæsitare uestigio. Qu. Curtius lib. iiii. Tertium diem metu exangues iam armis suis oneratos in eodem uestigio hærere.

C

In aqua hæret.

Vsurpatur huic non dissimile prouerbium à M. Tullio lib. Officiorum tertio. Dicit ille quidem multa multis locis, sed aqua hæret, ut aiunt. Significat autem Epicurum parum secum in disputando cõstare, seq; ipsum inuoluere, dum ea quæ dicit alibi, pugnant cum iis, quæ dixit alibi, atque ita quasi fluctuare, neq; in solido consistere. Id quod euenire solet iis, qui cum aberrent à uero, uerborum fucis rem inuoluunt. Translatum apparet uel à fluitantibus, qui uado destituti, huc atq; illuc iactàtur, quoque magis se commouent, hoc maiore periculo laborant. Aut certe ab oratorũ clepsydra, de qua meminimus alibi, ut eum in aqua hærere dicamus, qui sese destillata iam aqua, tamé è causa nõ potest expedire. Cicero ad Q. fratrem lib. ii. Quod idibus & postridie fuerat dictum de agro Campano actum iri, non est actum. In hac causa mihi aqua hæret. Incertum, utrum significet eam actionem integram sibi relinqui, an causam esse inextricabilem. Huc referendum illud, quod paulo superius ex Quintiliano citauimus. Et laboratam, cõgestamq; dierum ac noctium labore actionem, aqua deficit. Nec abhorrent ea, quæ post dicemus in prouerbio, Hæret in uado.

Aquá hæret

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA V

Multa cadunt inter calicem supremaq; labra. I

Vlpitius Apollinaris grammaticus apud Aulum Gellium in Noctibus Atticis libro decimotertio, capite decimoseptimo, duo quædam adagia notat, alterũ Græcum, alterum Latinum: quorum amborum eadem sit sententia. Græcus est uersiculus, inquit, hexameter παροιμιώδης.

πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου, id est,

Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.

Quo monemur, nihil tam certum sperari, neq; quicquam tam esse uicinum, quod non repentinus aliquis casus queat interuertere. Adeoq; non esse tutum uenturis fidere, ut uix etiam illa sint certa, quæ manibus tenemus. Originem adagii quidam ad huiusmodi fabulam referunt. Ancæus Neptuni & Astypaleæ Phœnicis filius, cum uitem sereret, grauiterq; ministris istaret, urgeretq;: quidam operis tædio commotus in herum, negauit futurum ut ex ea uite herus unquam uinum gustaret. Post ubi uitis prouenisset feliciter, atq; uuæ maturuissent, herus exultans ac gestiens, seruum eundem accersit, atque ut sibi uinum infundat iubet. Deinde iam calicem admoturus ori, seruo quæ dixisset, redegit in memoriam, quasi uanam exprobrans diuinationem. At ille sententiam hanc hero respondit: Inter calicem ac summa labia, multa posse interuenire. Seruili sententiæ fauit euentus. Nam inter loquendum priusquam ille uinum hauriret, alter quidam minister ingressus, nunciat uinetum ab apro quopiam immani uastari. Quibus auditis Ancæus deposito poculo, protinus in aprum fertur, à quo inter uenandum percussus interiit.

Vsurpauit hoc adagii Lycophron in Iambicis,

Εγὼ δὲ τλήμων σὺν κακῷ μαθὼν ἔπος
ὡς πολλὰ χείλους καὶ δεπαστραίου ποτῶν
μέσῳ κυλίνδει μοῖρα παμμήτωρ βροτῶν. id est,

Miser ast ego meo dicta cognoscens malo,
Vt plurima inter poculum ac labrum solet
Vertisse fatum, res agens mortalium.

Interpres citat Aristotelé autoré, qui & ipse de Ancæi fabula meminerit, in qua illud uariat: Ancæo uité instituẽti, uatem accersitum quempiam prædixisse, nõ futurũ unq̃, ut ex ea uinum gustaret, & uité instituẽti, uatem irrisisse tanquã ψευδόμαντιν. Reliqua conueniunt cum iis, quæ ex alio expresso in calice uino, uatem irrisisse tanquã ψευδόμαντιν. Reliqua conueniunt cum iis, quæ ex alio rũ retulimus cõmentariis. Festus Pompeius ab augure quopiam uicino, qui forte præterierit, prædictum indicat. Lycophron autem aliò detorsit, nempe ad Agepenorem patrem, & Ancæum Actoris & Eurythemistidis filium, & ad aprum Calydonium. Dionysius apud Zenodotum, mauult paroemiam ad Antinoum referre, de quo meminit Homerus in Odysseæ. xxii Is Antinous erat unus ex procis Penelopes, cui poculum tenenti, iamq; bibere paranti, Vlysses iugulũ telo transfixit. Atq; ita manibus elapso poculo, cõcidit atq; interiit. Sed non ab re fuerit. Homericũ carmé adscribere.

Ἦ, καὶ ἐπ᾽ Ἀντινόῳ ἰθύνετο πικρὸν ὀϊστόν.
ἤτοι ὁ καλὸν ἄλεισον ἀναιρήσεσθαι ἔμελλε,
χρύσεον ἄμφωτον, καὶ δὴ μετὰ χερσὶν ἐνώμα,
ὄφρα πίοι οἴνοιο, φόνος δέ οἱ οὐκ ἐνὶ θυμῷ
μέμβλετο, τίς κ᾽ οἴοιτο μετ᾽ ἀνδράσι δαιτυμόνεσσι,
μοῦνον ἐνὶ πλεόνεσσι, καὶ εἰ μάλα καρτερὸς εἴη,
οἷ τεύξειν θάνατόν τε κακὸν καὶ κῆρα μέλαιναν.
τὸν δ᾽ Ὀδυσεὺς κατὰ λαιμὸν ἐπισχόμενος βάλεν ἰῷ
ἀντικρὺ δ᾽ ἁπαλοῖο δι᾽ αὐχένος ἤλυθ᾽ ἀκωκή,
ἐκλίνθη δ᾽ ἑτέρωσε, δέπας δέ οἱ ἔκπεσε χειρὸς
βλημένου, αὐτίκα δ᾽ αὐλὸς ἀνὰ ῥῖνας παχὺς ἦλθεν
αἵματος ἀνδρομέοιο. id est,

Telum hæc fatus, in Antinoum contorsit amarum.
At pulchram is pateram iam iam tollebat, utrinq;
Auritam, atq; auro nitidam, iam iamq; manu illam
Admotabat uti biberet: neq; pectore cædem
Voluebat pauido. quis enim fore crederet unquam
Vnus ut in tanto conuiuarum agmine quanquam
Viribus anteeat, mortem sibi nigraq; fata
Moliretur? at huic iugulum confixit Vlysses
Tollenti calicem iaculum penetrauit acutum.
Et contra è ceruicibus exiit ærea cuspis.
Voluitur in latus ille, calix simul excidit icto
E manibus: mox inde cruor de naribus ingẽs Emicat.

Nec alienum arbitror hoc loco meminisse, quod Iulio Cæsari uelut exprobranti uaticinii uanitatẽ, responsum est: uenisse Calendas Martias, non etiam præterisse.

Inter os & offam. II

Latinum est huiusmodi: Inter os & offam: Quod à cibis sumendis sumptum est, quẽadmodum Græcanicum illud à potu. Nam olim Romani uictitabãt offis, ut testis est Valerius Maximus. Itaq; perinde ualet inter os & offam, quasi dicas inter os & cibum. Porrò prouerbium refertur apud Gellium ex oratione quadam Catonis, de ædilibus uitio creatis, his quidem uerbis: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiam spem habere. Sæpe audiui, inter os & offam multa interuenire posse. Verum inter offam atq; herbam, ibi uero longum interuallum est. Festus ita refert adagium, Inter manum & mentum.

Ita fugias ne præter casam. III

Extat apud Terẽtium in Phormione cum primis uenustum adagium: Ita fugias ne præter casam. quo quidem admonemur, ne sic aliquod uitium fugiamus, ut in aliud maius incauti deuoluamur. Nostrapte culpa facimus, inquit, ut malos expediat esse, dum dici nimium nos bonos studemus & benignos. Ita fugias, ne præter casam, quod aiũt. Verba sunt Demiphonis senis semet accusantis, quod dum auari famam plus satis cupide studeret effugere, stulti reprehensionẽ incurrisset. Donatus adagii metaphoram hunc ad modum enarrat, si modo commentum hoc Donati uidetur esse. Ita fugito, ne tuam casam prætermittas, quæ sit tibi tutissimum exceptaculum. Aut ita fugias, ne præter casam, ubi custodiri magis & prehendi fur & mulctari uerberibus potest. Aut uerbum erat, inquit, furem exagitantis, & interea prouidentis, ne ante casam transeat, ne in prætereundo etiam inde aliqđ rapiat. Hanc ueluti diuinationem, incerta ac uaria coniectantium quis ferret, nisi uideremus & iuris interpretibus & Græcorum adagiorum enarratoribus hunc eundem esse morem. Primum interpretamentum mihi magis arridet. Quidam enim calore fugiendi, etiam ea prætercurrunt, ubi commode poterant quiescere. Quod unica uoce Græci παραφέρεσθαι uocant, id est, perperam præterire ac præteruehi, ab eo, quod amplectendum erat, aberrantem. Opinor ad hoc adagium respexisse Lucianũ in Nigrino, cũ scribit, καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἐν ταῖς τραγῳδίαις καὶ κωμῳδίαις λεγόμενον, ἤδη καὶ παρὰ θύραν σωζόμενοι, id est, Et hoc quod in tragœdiis & comœdiis dicitur: Iam & præter casam incitati. *Præter casam ne fu.*

Euitata Charybdi in Scyllam incidi. IIII

Τὴν χάρυβδιν ἐκφυγὼν, τῇ σκύλλῃ περιέπεσον. *Charybdim uitans in S.i.*

Iambici sunt dimetri ἀκέφαλοι, quos casus ne effuderit, an ars finxerit incertum. Horum hic est sensus: Euitata Charybdi in Scyllam incidi, hoc est, dum uito grauius malum, in alterum diuersum incidi. Sumptum adagium ab Homerica fabula, quæ narrat Vlyssem, dum metu Charybdis propius ad Scyllam nauem admouet, sex è comitum suorum numero perdidisse. Quidam aiunt Scyllam Nisi Megarensium regis fuisse filiam, quæ propter aureum crinem ademptum patri, in monstrum hoc marinum conuersa sit, ut meminit Pausanias in Corinthiacis. Cui uidetur assentiri Vergilius in Bucolicis, cum ait,

Quid loquar, aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Seruius indicat, Scyllam Phorci & Crateidis nymphæ filiam. Hanc cum amaret Glaucus, Circe, quæ illius amore tenebatur, quòd eum in Scyllam propẽsiorem esse uideret, fontem in quo nympha lauare consueuerat, magicis uenenis infecit. In quem cum illa descendisset, pubetenus in uarias mutata est formas. Nam id Circe peculiare, in ferarum figuram homines uertere. Horrens itaq; suam deformitatem, sese in mare præcipitem dedit, ac fabulæ præbuit argumentum. De rei ueritate, diuersa est scriptorum opinio. Sallustius putat esse saxũ in mari prominens, quod procul uisentibus mu-

llebrem formam imitetur, in quod illisi fluctus, quoniam & luporum eiulatum, & canum latratum uidentur imitari, finxerunt illam à pube huiusmodi feris succinctam esse. In Græcorum commentariis inuenio, triremem fuisse quãdam miræ pernicitatis, cui nomen fuerit inditum Scyllæ, παρὰ τὸ σκυλεύειν quòd hac grassantes piratæ mare Tyrrhenum ac Siculum infestarent, reliquasq; naues quotquot præterissent, dispoliarent: atque hinc natam fabulam. De Charybde uero narrant poetarum fabulæ, hanc fœminam fuisse uoracissimam, quæ quòd Herculis boues rapuisset, à Ioue fulmine icta, in mare præcipitata est, & in huiusmodi uersa monstrum, quod adhuc pristinam seruat naturam. Absorbet enim uniuersa, quæq; absorbuerit, ea circa Taurominitanum egerit litus, ut Sallustius est autor. Vnde tanquam prouerbio scortum uorax, & auiditatis nunquam satiatæ, Charybdim appellat Horatius, Ah miser

Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.

Seruius ait Scyllam in Italia esse, Charybdim in Sicilia. Vergilius in Aeneidos libro tertio transitũ hunc inter duo pericula angustum eleganter describit,

Hæc loca, inquiens, ui quondam uasta conuulsa ruina,
Tantum æui longinqua ualet mutare uetustas,
Dissiluisse ferunt, cum protinus utraq; tellus
Vna foret. uenit medio ui pontus, & undis
Hesperium Siculo latus abscidit, aruaq;, & urbes
Littore diductas, angusto interluit æstu.
Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obsidet. Et idem alibi,
Inter utranq; uiam leti discrimine paruo,
Ni teneant cursus.

Homerus Odysseæ M. periculũ utrunq; multis uerbis describit, facitq; Circen admonentem Vlyssem, ut ad Scyllam potius inflectat cursum, q̃ ad Charybdim, propterea quòd præstet sex è socius desiderari, q̃ pariter omnes interire, declarans nimirum plus discriminis esse in Charybdi q̃ in Scylla,

μὴ σύ γε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν,
οὐ γάρ κεν ῥύσαιτό σ' ὑπ' ἐκ κακοῦ, οὐδ' ἐνοσίχθων,
ἀλλὰ μάλα σκύλλης σκοπέλῳ πεπλημένος ὦκα
νῆα παρὲξ ἐλάαν, ἐπεὶ πολὺ φέρτερόν ἐστι
ἓξ ἑτάρους ἐν νηὶ ποθήμεναι, ἢ ἅμα πάντας, i.

Absit ut illic tum fueris, cum faucibus undas
Illa resorbuerit, neq; enim è discrimine tanto
Ipse uel eripiat Neptunus, uerum age Scyllæ,
Vicinus scopulo celeri præteruehe cursu,
Quandoquidem comites sex multo pdere præstat,
Quàm ut semel exitiũ quotquot sunt, auferat omneis.

Adagio trifariam uti licebit, uel cum admonebimus, siquando in eas rerum angustias deuentũ fuerit, ut citra dispendiũ discedi non queat, è duobus malis, id quod leuius est, eligamus, uidelicet Vlyssis exemplo, & magis in eam uergamus partem, ubi minus sit iacturæ. Quod genus, siquis pariter & de salute & de pecunia periclitaretur, malit propior esse pecuniæ, quàm uitæ periculo, propterea quòd facultatum iactura utcunq; sarciri potest, uita semel amissa nunquam restituitur. Vel cum ostẽdemus negocium anceps, & periculosum, in quo summa moderatione sit opus, ut in neutram peccẽs partem. Hic iam non habebitur ratio, utrum maius sit periculum: uerum hoc tantum intelligitur, ingens utrobiq; discrimen subesse. Prioris exemplum fuerit. Memento longe satius esse in dispẽdii Scyllam incidere, quàm inualetudinis Charybdim. Præstabilius est in rei pecuniariæ iacturam, uelut in Scyllam incurrere, quàm in infamiæ Charybdim incidere. Posterioris, hoc curãdum ut ita populo studeas, ne principis offendas animum. Caute circunspecteq; rem gerito, memor tibi inter Scyllam & Charybdim esse cursum. Tertius fuerit modus, si inuertas, hoc pacto: Dum parum eruditus uideri times, in arrogantis opinionem incurristi, hoc est, planè quod dicitur, dum Scyllam uitas, in Charybdim incidisti. Celebratur apud Latinos hic uersiculus, quocunque natus autore, nam in præsentia non occurrit:

Incidit in Scyllam, cupiens uitare Charybdim.

Fumum fugiens, in ignem incidi. V

Καπνόν γε φεύγων εἰς τὸ πῦρ περιέπεσον, id est, Dum uito fumum, flammam in ipsam decidi. Senarius est prouerbialis superiori sententiæ finitimus. Lucianus in Necyomantia, ἐλελήθειν δὲ ἐμαυτὸν ἐς αὐτό φασι τὸ πῦρ ἐκ τοῦ καπνοῦ βιαζόμενος, id est, Ignoraueram autem, quod iuxta prouerbium ex fumo in ipsum ignem compellerer. Vtitur & Plato libro De repub. octauo, cum ait populum, dum recusat ingenuis seruire, quasi uitato fumo in flammam incurrere, uidelicet, ut seruis etiam seruire cogatur. Huc allusit Horatius, cum ait in Sermonibus,

Nam frustra uitium uitaueris illud,

Site aliò prauum detorseris. Et in Arte poetica

In uitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Plutarchus, περὶ δυσωπίας. τῇ δὲ δυσωπίᾳ συμβέβηκεν ἀτεχνῶς φεύγουσι καπνὸν ἀδοξίας, εἰς πῦρ ἐμβάλλειν ἑαυτὴν, id est, Ineptæ autem uerecundiæ illud haud dubie accidit, ut fumum fugiens infamiæ, in ignem coniiciat sese, id est, in aliud maius.

Latum unguem, ac similes hyperbolæ prouerbiales. VI

Transuersum digitum, aut unguem discedere, frequenter est apud Ciceronem, pro eo quod est, q̃ minimo spatio. Fit autem festiuior metaphora, quoties his uerbis perfectam imitationem, ac plenum undequaq; consensum significamus, ut Academicarum quæstionum libro secundo. Ab hac regula mihi non licet transuersum, ut aiunt, unguem discedere. Ibidem, Vbi enim aut Xenocratem sequitur, cuius libri sunt de ratione loquendi, multi & multum probati, aut ipsum Aristotelem, quo profecto nihil est acutius, nihil politius? A Chrysippo pedem nunquam. Loquitur de Antiocho, qui reliquis contemptis, Chrysippum per omnia sequeretur. Rursus Academicarum quæst. lib. ii. Quibus concessis digitum progredi nō possunt. Idem ad Atticum: Mihi certissimum est, ab honestissima sententia digitum nunquam. Rursus ad eundem libro decimotertio, Curandum est, atq; hoc in omni uita, sua quenq; à nostra conscientia transuersum unguem non oportet discedere. Idem in Epistolis familiaribus: Vrge igitur transuersum unguem, quod aiunt, à stilo. Sunt illa quidem minus figurata, sed tamen prouerbialia, quæ loquitur Plautinus Euclio in Aulularia, Si tu hercle ex istoc loco digitum transuersum, aut unguem latum excesseris. Et Cicero in Verrem, Digitum non discedebant. Idem ad Atticum libro decimotertio, epistola prima, Pedem adhuc è uilla egressi nō sumus, ita magnos & assiduos imbres habebamus. Idem Academicarum quæstionum libro. ii. Nō quæro ex his illa initia Mathematicorum, quibus non concessis, digitum progredi non possunt. Atq; hūc imitatur Diuus Hieronymus: Et apostolicæ uoluntatis sequentes uestigia, ne puncto quidem, ut dicitur atq; ungue transuerso, ab illius sententiis recedamus. Metaphora partim sumpta uidetur ab iis, qui tabulam, aut saxum, aut simile quippiam digitis latis metiuntur, quoties exquisite rei modus spectatur, nam reliqua cubitis metiri solemus. Minima mensurarum, latus digitus est. Partim à iugerum mensoribus, qui stadiis, passibus, & ut minima mensura, pedibus, soli spatium metiuntur. Vulgo etiam nunc dicunt, culmum latum, simili figura pro eo quod est, ne tantulum quidem.

Transuersum unguem.

Digitū transuersum

Puncto non discedere

Pedem ubi ponat non habet. VII

Vnde & illa prouerbialis hyperbole ducta uidetur apud Ciceronem frequens. Pedem ubi ponat non habet, pro eo quod est, nec tantillum quidem agri possidet. Lib. Epist. ad Atticum. xiii. Ariobarzanis filius Romam uenit: uult opinor, regnum aliquod emere à Cæsare. Nam quomodo nunc est, pedem ubi ponat in suo non habet. Idem Philippicarum secunda: Quid erat in terris, ubi in tuo pedem poneres? Rursum libro. vii. ad Atticū: pedem in Italia uide nullum esse, qui non in istius potestate sit. Item libro De finibus quarto, Quid enim sapientia? pedem ubi poneret non habebat, sublatis officiis omnibus. Conueniet autem in hominem insignite tenuem atq; inopē, cui ne uestigium quidē pedis sit in agrorū possessionibus. Apud eundē est iocus in fundū, quē possis mittere funda.

Iterum eundem ad lapidem offendere. VIII

Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν ἐγκρούειν λίθον. id est,

Iterum ad eundem turpe lapidem impingere. Senarius elegans ac prouerbialis refertur à Zenodoto in collectaneis adagiorum. Cicero Epist. fami. lib. x. Culpa enim illa, bis ad eundem, uulgari reprehensa prouerbio est. Ouidius libro Tristium secundo,

At nunc tanta meo comes est insania morbo,
Saxa memor refero rursus ad icta pedem.

Vsurpatur ab Ausonio in epistola quadam, Etenim, inquit, poposcisti tu, ut tua epistola ad eundem lapidem bis offenderes. Ego autem quæcunq; fortuna esset, semel erubescerem. Est aūt bis ad eundem lapidem offendere, iterū eadem in re peccare. Nam primus error, uel Græco adagio, ueniā meretur: iteranti culpam uenia dari non solet. Inter Græcanicas sententias celebratur & hæc:

Δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ. id est,

Sapientis haud est, bis in eodem labier.

Extat & Græcum epigramma, incertum cuius

Εἴ τις ἅπαξ γήμας, πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
Ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον.

Altera connubium experto cui ducitur uxor,
Hic fracta repetit æquora sæua rate.

Fertur & Publianus Mimus, non alienus ab hac forma:

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

ætate conantur dediscere, quibus diu iuuenes assueuerint. Aut simpliciter de iis, quæ frustra molimur, Neq; enim loco mouenda arbor, ubi iam alte fixerit radices, sed cum plantula adhuc est. Nam ueteres negabant arborem transferri oportere, uel minorem bima, uel maiorem trima: teste Plinio. Videtur autem adagium ad quercum peculiarius pertinere, quæ omniū altissime radices agit, Vt & ἀπὸ τῆς δρυὸς γεγενῆσθαι. Siue quòd hanc arborem omnium primā arbitrantur fuisse. Quapropter & Ioui sacra arbor, & sylua Dodonea querna fuit, unde prima omnium oracula reddita creduntur. Eleganter usus est hoc adagio Seneca libro Epistolarum.xiii. Epistola prima: Hæc inquit, si nimiū tristia uidebuntur, uillæ imputabis, in qua didici ab Aegialo diligentissimo patrefamilias, is enim nūc huius agri possessor est, quāuis uetus arbustum posse transferri. Hæc nobis senibus discere necessarium est, quorum nemo non oliuetum alteri ponit.

Harenam metiris. XLIIII

Ἄμμον μετρεῖς, id est, Harenæ modum quæris, siue metiris, hoc est, rem infiniti laboris atq; inexplicabilem inceptas. Aut frustra conaris, quod nequeas efficere. Athenæus libro sexto, Alexidem quēdam adducit, qui innumera dixerit ψαμμακόσια, uelut æquantia numerum harenarum, ὀνόμασι δὲ χρώμενον ψαμμακοσίοις, id est, nominibus utens harenaginta, ut Græcæ uocis figmentum imiter. Plato in Theæteto. μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ τῆς θαλάσσης λεγόμενοι χόες, id est, magis illum latet, quàm maris ut dicitur harenæ.

Vndas numeras. XLV

Κύματα μετρεῖς, id est, Vndas numeras. Eundem cum proximo sensum habet. Vergilius utranq; parœmiam eleganter attigit libro Georgicon secundo:

Quem qui scire uelit, Libyci uelit æquoris idem
Discere quàm multæ zephyro turbentur harenæ,
Aut ubi nauigiis uiolentior incidit Eurus.
Nosse quot Ionii ueniant ad littora fluctus.

Theocritus in Charitibus:

ἀλλ' ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ' ἠόνι κύματα μετρεῖν,
ὅσσ' ἄνεμος χέρσονδε μετὰ γλαυκᾶς ἁλὸς ὠθεῖ.

Nanq; perinde fiet quasi si numerare labores,
Quot uenti è pelago trudant ad littora fluctus.

Videri potest ab Aesopico quodam apologo natum adagium, quē refert Lucianus in Sectis: Olim quendam in maris littore sedisse, conantem singulas undas pernumerare: cumq; undas undis trudētibus obrueretur, animoq; male angeretur, quòd eas numero complecti non posset, adiens callida uulpes opportuno consilio sic hominem subleuauit. Quid angeris, inquit, propter undas, quæ prætereunt? Hinc numerare incipias oportet, illas missas facias.

Surdo oppedere. XLVI

Παρὰ κωφῷ ἀποπαρδεῖν, id est, Apud surdum crepitum edere. Dicitur ubi quid frustra fit, Aut ubi peccatur apud stupidos, qui non queant sentire. Siue cum cōuiciis incessitur is, qui perinde negligit, quasi non audiat. Refertur à Diogeniano & à Suida.

Aranearum telas texere. XLVII

Τὰ ἀράχνια ὑφαίνειν, id est, Araneaȩ telas texere. Est in re friuola, nulliusq; frugis infinitū atq; anxium capere laborem. Refertur prouerbii uice à diuo Basilio in initio enarrationis Hexameron. Vnde & apud Diogenem Laertium in uita Zenonis, philosophus quidam rationes dialecticas, aranearū textis similes esse dicebat, quæ cum operosum quiddam atq; exactum præ se ferant, tamen nugatoriæ sint atq; imbecilles. Et alius quispiam leges cum aranearum textis comparabat, quæ cū à magnis auibus facile discinderentur, muscas duntaxat irretirent.

Laterem lauas. XLVIII

Feruntur huic confines aliquot apud Græcos parœmiæ, quibus operam inanem significamus: ueluti πλίνθον πλύνεις, id est, Laterem lauas, id quod usurpat Terentius in Phormione, Loquar ne? Incendam. Taceam? instigem. Purgem me? Laterem lauem. Theocritus in Charitibus:

καὶ ὕδατι νίζειν θολερὸν διαειδέι πλίνθον. Et nigram filicem lauisse liquentibus undis.

Lapidem elixas. XLIX

Cui simillimum est, quod refertur apud Aristophanē in comœdia, cui titulus σφῆκες, λίθον ἕψεις, id est, Lapidē decoquis. Pro eo quod est, inaniter laboras. ἀλλ' ὅταν ἀντιβολῇ τις, κάτω κύψας ἂν οὕτω, λίθον ἕψεις λέγων, id est, Quin ubi qs obsecrauerit, demisso sic capite, lapidem decoquis, inquit. Neq; enim unquam mollescit lapis, quātumuis diutina coctione. Generaliter conueniet in quāuis inanem operam, speciatim in hominem durum, nullisq; precibus mollescentem.

Aethiopem lauas: Aethiopem dealbas. L

Eandem uim habēt, αἰθίοπα σμήχεις, id est, Aethiopem lauas. Et, αἰθίοπα λευκαίνεις, id est, Aethiopem dealbas. Lucian' in lib. cōtra indoctū, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειρῶ, id est, Ac iuxta pu'erbiū, Aethiopē lauare conor. Nā natiu' ille Aethiopū nigror, quē Plinius ex uicini syderis uaport

putat accidere, nulla abluitur aqua, neq; ulla rōne candescit. Hoc item peculiariter quadrabit, cū res parum honesta uerboꝝ fucis adornaī, aut cū laudaī illaudatus, aut doceī indocilis. Adagium ortū uideri pōt ab Aesopica fabula. Nam qdam mercatus Aethiopē, & existimās eū colorē nō natura, sed superioris domini negligētia accidisse, nihil nō adhibuit eoꝝ, quibus uestes candefieri solent, adeoq; perpetuis lotionibus miserū diuexauit, ut illum in morbū impulerit, colore, qui fuerat, manēte.

Arare littus. LI

Αἰγιαλὸν σπείρειν, id est, Arare littus. Est sterilem operam sumere. Ausonius ad Theonem,

Quid geris extremis positus telluris in oris
Cultor harenarum uates, cui littus arandum.

Significans eū inaniter laborare. Huius peculiaris usus erit, cū officium impēdiī in eū, à quo nihil sit fructus aliquādo pcepturus: ueluti siqs doceat, ἄνουν λέγων, aut beneficiū collocet in ingratū. Salsitas enim facit, ut littorales oræ fermè sint steriles: quod etiā puerbio testatū est: ἁλμυρὰ γειτνίασις, id est, Salsuginosa uicinia, pro sterili. Est aūt adeo sterilis humor marinus, ut nec arbores ferat. Atq; huiusce rei uarias adfert causas Plutarchus in cōmētario de causis naturalibus, primo statim pblemate.

Harenæ mandas semina. LII

Εἰς ψάμμον σπείρεις, id est, Harenæ mandas semina. Propterea quòd steriles harenæ, maxime littorales, nec idoneæ ad sementem. Oenone Paridi apud Ouidium,

Quid facis Oenone, quid harenæ semina mandas?
Non profecturis littora bubus aras.

Atqui in nostra Brabantia sunt agricolæ tam industrii, qui sitiētissimas harenas cogāt & triticū ferre.

In aqua sementem facis. LIII

Εἰς ὕδωρ σπείρεις, id est, In aqua sementem facis. Theognis,

ἴσον καὶ σπείρειν πόντον ἁλὸς πολιῆς. Par ut qui æquoreis semina mandet aquis.

Loquitur de iis, qui beneficium conferunt in ingratos atq; improbos homines: idq; perinde perire dicit, quasi sementem facias in undis marinis. Aristophanis interpres & hoc pacto effert prouerbium, κατὰ θαλάττης σπείρεις, id est, in mari sementem facis.

In saxis seminat. LIIII

Κατὰ πετρῶν σπείρεις, id est, In saxis sementem facis. Quò quidem allusisse credi potest allegoria euangelica de semine, quod in petras inciderit. Nam hoc terræ genus ferè sterile est, uel quia non pōt aratro proscindi, uel quia quod satum est non habet quò radices agat.

Ignem dissecare. LV

Εἰς τὸ πῦρ ξαίειν, id est, Ignē diuerberare. Ad hāc formā ptinet, quāquā hoc inter Pythagorica retulimus symbola. Aristides in cōmuni defensione quatuor Rhetoꝝ. ἐλελήθεις δ' ἄρα σαυτὸν ἀπάσαις ταῖς παροιμίαις ὑπεύθυνος, εἰς πῦρ ξαίνων, καὶ λίθον ἕψων, καὶ σπείρων τὰς πέτρας, id est, Nō intelligebas aūt teipsum oībus illis puerbiis obnoxiū esse, quòd ignē diuerberares, quòd lapidē elixares, quòd in saxis sementē faceres? Taxat Platonē, qui apud Dionysium tyrānum nullum oīno fecerit operæ pretium.

In aqua scribis. LVI

Καθ' ὕδατος γράφεις, ἢ εἰς ὕδωρ γράφεις, id est, In aqua scribis, hoc est, nihil agis. Lucianus in Tyrāno: παίζεις ὦ Χάρων, ἢ καθ' ὕδατος φασὶν ἤδη γράφεις, παρὰ Μικύλλου τινὰ ὀβολὸν προσδοκῶν. id est, Vtrū ludis Charon, an iam in aqua, quod aiunt, scribis, qui qdem à Micyllo obolum aliquē expectes? Plato in Phaedro: οὐκ ἄρα σπουδῇ αὐτὰ ἐν ὕδατι γράψει μέλανι, σπείρων διὰ καλάμου, id est, Num hæc studiose ī aqua scribet nigra, seminans calamo? Extat huiusmodi senarius inter sententias Græcas:

ἀνδρῶν φαύλων ὅρκους, εἰς ὕδωρ γράφε. Hominum improboꝝ inscribe iusiurādum aquæ.

Id ita deprauat Xenarchus in Pentathlo apud Athenæum libro decimo,

ὅρκους δ' ἐγὼ γυναικὸς εἰς ὕδωρ γράφω. Inscribo uino siqua iurat fœmina. Item Catullus,

Mulier cupido quod dicit amanti,
In uento & rapida scribere oportet aqua.

In harena ædificas. LVII

Εἰς ψάμμον οἰκοδομεῖς, id est, In harena ædificas. Ad quod euangelica parabola uidetur alludere. Non cōsistit, quod super harenam struxeris. Proinde recte usurpabitur, ubi quis negocium aggreditur inutile futurum, utpote non recte iactis ante fundamentis.

Ventos colis. LVIII

Ἀνέμους γεωργεῖς, id est, Ventos colis, Colis aūt dico, pro eo quod est, agricolationem exerces. Refertur à Zenodoto, dicitur in eos, qui è suis laboribus nihil fructus reportant.

Ferrum natare doces. LIX

Σίδηρον πλεῖν διδάσκεις, id est, Ferrum fluitare doces. De iis, qui rem conantur, quæ repugnante natura, nequaquam fieri possit.

Cribro aquam haurire. LX

Κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖ ἢ ἐπιφέρει, id est, Cribro aquam haurit. Quod etiam in obliuiosos non inconcinne dicet. Plautus in Pseudolo: Nō pluris refert, q̄ si imbrē in cribrū geras. Id aūt olim inter ἀδυνάτων πίστιν habitū, uel illud est argumēto, quod inter pdigia referē, Tuciam uirginē Vestalem, aquā cribro tulisse, anno ab urbe cōdita sexcentesimonono: teste Plinio lib. xxviii. cap. ii. Cuius meminit Dionysius Halicarnasseus lib. Romanarū antiquitatū. ii. Sumptū à fabula Danaidum puellarū, quas Plato scripsit apud inferos hoc poenae genus pendere, ut assidue aquam in dolium pertusum uasis item pertusis inferant. Alciphron in epistola Gnleni ad Cyrtonem: καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο ἐς τὸν Δαναΐδων πίθον ἀμφορέας ἐγχέομεν. id est: Ac iuxta prouerbiū, amphoras in Danaidum dolia infundimus. Lucianus in Timone: ὥσπερ ἐκ κοφίνου τετρυπημένου. id est: Tanq̄ è cophino perterebrato. Effertur & hunc ad modum: ἐς πίθον τετρημένον ὕδωρ ἀντλεῖς, id est: In doliū pertusum aquā hauris. Plautus in Pseudolo: In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.

Danaidum dolium

Dolium pertusum

Apud fimum odorum uaporem spargis. LXI

Εἰς κόπρον θυμιᾷς. id est: In fimum aromatū odorem spargis. Nam perit omnis fragrantia fimiq̄ foetore uincitur, Est apud Suidam. Conueniet autem & in hos, qui rem egregiā indignis adhibent, quod genus est illud, in lente unguentum.

Fimo suffitū facis

Oleum & operam perdidi. LXII

Eodem pertinet & illud, quod est apud Plautum in Poenulo: Tum pol ego & oleum & operā perdidi, id est, quicquid insumpsi, seu rei, seu laboris. id frustra insumptū est. Metaphora ducta est à gladiatorū ac palaestritarū certaminibus: in quibus certaturi, unguentis quibusdam oleaceis perungebantur. Cicero in epistolis: Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores cōtempseris: in quibus ipse Pompeius profitetur se & oleum & operam perdidisse. Quanquā potest & ad lucubrantiū lucernas referri: sicuti Cicero fecisse uidet, scribens ad Atticum lib. xiii. Ante lucem cum scriberem contra Epicureos, de eodem oleo & opera exaraui nescio quid ad te, & ante lucē dedi. Idem ad eundem alibi: Non defleamus, ne & oleū & opera nostrae Philologiae perierit, sed cōferamus tranquillo animo. Quo quidem in loco plus habet gratiae, quod ad rem animi translatum sit. Ergo hic oleū pro sumptu positum est. Nam & sic effertur adagium. Plautus in Rudentibus: & operam & sumptū perdunt. Eodem pertinet etiā illud, quod coruus ille salutator sonare didicerat, opera & impēsa periit. Cuius fabulae meminit Macrobius libro Saturnalium secundo. Eā quoniam haud quaquā indigna memoratu uidetur, non grauabor adscribere, idq̄ ipsius uerbis. Sublimis, inquit, Actiaca uictoria reuertebatur Octauius. Occurrit ei inter gratulantes coruum tenens, quē instituerat hoc dicere, Aue Caesar uictor imperator. Miratus Caesar officiosam auem, uiginti millibus numūm emit. Socius opificis, ad quem nihil ex illa liberalitate peruenerat, affirmauerat Caesari illum habere & aliū coruū, quem ut afferre cogeret, rogauit. Allatus uerba, quae didicerat, expressit: Aue uictor imperator Antoni. Nihil exasperatus, satis duxit iubere illud diuidere donarium cum contubernali. Salutatus similiter à psitaco, emi iussit eum. Idem miratus in pica, hanc quoq̄ redemit. Exemplum sutorem pauperem solicitauit, ut coruum institueret ad parem salutationem, qui impēdio exhaustus, saepe ad auem non respondentē dicere solebat, opera & impensa periit. Aliquando tamē coruus coepit dicere dictam salutationem. Hac audita, dum transit Augustus respondit, satis domi salutatorū talium habeo. Superfuit coruo memoria, ut & illa quibus dominum querentem solebat audire, subtexeret, opera & impēsa periit. Ad quod Caesar risit, emiq̄ auem iussit, quanti nullam adhuc emerat. Hactenus Macrobii uerba reddidimus. Diuus Hieronymus ad Pammachium, uidet huic adagio uelut alterum quoddam adagium subtexuisse: Oleum perdit & impensas, qui bouem mittit ad ceroma. Siquidem hoc ipsum bouem ad ceroma mittere prouerbium sapit, pro eo quod est, docere indocilem: aut ad id muneris quēpiam asciscere, ad quod obeundum minime sit idoneus, uidelicet ingenio repugnāte. Nam ceroma dicitur unguentum, quo olim ungebantur athletae, id ex oleo certisq̄ terrae generibus conficiebatur. Porrò ad certamina bos inutilis est.

Bos ad ceroma

Reti uentos uenaris. LXII

Δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς. id est: Reti uentos captas. De frustra laborantibus: aut qui stulte sequuntur ea, quae nulla sit assequendi spes. Aut qui rem inanem inaniter captant. Nam utre contineri uentus potest, reti nequaquam.

Tranquillum aethera remigas. LXIIII

Αἰθέρα νηνεμίαν ἐρέσσεις. id est: Aere tranquillo remigas. Apud Zenodotum refertur de incassum laborantibus: perinde est quasi dicas, aerem diuerberat, remigantium more.

Mortuum flagellas. LXV

Νεκρὸν μαστίζεις, id est, Mortuum flagellas. In eos, qui obiurgant illos, qui nihil prorsus obiurgatiōe commoueantur, Aut qui uita defunctos insectantur ac lacerant.

Ollam exornas. LXVI

Χύτραν ποικίλλεις, id est, Ollam exornas, siue picturas. De iis, qui in re uehementer absurda frustra conantur. Ineptus enim labor, ollæ uasi cõtempto, & culinariis usibus destinato, picturæ lenociniũ adhibere. Cui simillimũ quiddam uulgo iactatur, bracteis aureis inaurare iuglandium putamina.

Ouum adglutinas. LXVII

ᾠὸν κολλᾷς, id est, Ouum glutino compingis. Refertur à Diogeniano. Ridicule laborat, qui fractũ oui putamen glutino sarcire & coagmentare conetur.

Vtrem cædis. LXVIII

Ἀσκὸν δέρεις, id est, Vtrem cædis, aut utrẽ excorias. Extat apud Aristophanẽ in Nubibus. Ad quod allusisse uidet̃ Apuleius in Asino, cum meminit de tribus utribus à se percussis ac uulneratis. Sumptũ uel à Bacchi sacris, uel ab iis, qui percussis utribus inanem mouent strepitum.

Vtrem uellis. LXIX

Huic simillimum: ἀσκὸν τίλλεις, id est, Vtrem uellis. Vel quòd non sentiat, uel quòd pilis careat.

Actum agere. LXX

Terentius in Phormione: Ohe actum, aiunt, ne agas, τὸ πεπραγμένον μὴ πράξῃς. A iudiciorum consuetudine sumptum, qua fas non est iterum agere causam, de qua iam sit pronunciatum. Plautus: Rem actam agis, id est, incassum laboras. Q. Fabius apud Titum Liuium Dec. iii. lib. viii. Scio multis uestrum uideri patres conscripti, rem actam hodierno die agi, & frustra habiturum orationem, qui tanquam de integra re, de Africa prouincia sententiam dixerit. M. Tullius libello de amicitia, indicat dici solitum de negocio, quod præpostere geritur. Sed cum multis, inquit, in rebus negligentia plectimur: tum maxime in amicis & deligendis & colendis, Præposteris enim utimur consiliis, & acta agimus, quod uetamur prouerbio.

Cotem alis. LXXI

Ἀκόνην σιτίζεις, id est, Cotem alis. Dicitur in homines edaces, plurimiq; cibi: qui nihilo tamẽ habitiores inde reddant̃. Nam in cotis macilentiam hodieq; uulgo iactatur adagium, cũ aiunt, tam pinguem q̃ cotem, macilentũ quẽpiam esse significãtes. Hermolaus Barbarus in epistola quadam ad Picum interpretat̃ hoc prouerbium pro male collocare beneficiũ, unde non sit reditura gratia: ut affine sit illi, quod alibi dicet̃: Ale lupos catulos, cum ex beneficio redit mala gratia.

Hylam inclamas. LXXII

Ὕλαν κραυγάζεις, id est, Hylam inclamas. De frustra uociferantibus: aut in genere, de nihil p̃ficientibus. Ab huiusmodi casu natum adagium. Hylas Theodamantis filius, cũ esset inter argonautas formosus adolescens, adamatus est ab Hercule. Is cũ esset in Mysia, forte aquatũ egressus, in fonte periit: unde & à Nymphis adamatus ac raptus fingitur. Ad hunc uestigandum missus est Polyphemus, qui ingẽti uociferatione nomen inclamabat Hylæ, neq; quicquam tamen profecit. Atq; hinc ortum p̃uerbiũ. Vergilius uidetur ad nautarum clamorem retulisse, cum ait:

His adiungit Hylam nautæ quo fonte relictum
Clamassent, ut littus Hyla, Hyla omne sonaret. Meminit huius & Theocritus in Idyl.

τρὶς μὲν Ὕλαν ἄϋσεν, ὅσον βαθὺς ἤρυγε λαιμός,
τρὶς δ' ἄρ' ὁ παῖς ὑπάκουσεν, ἀραιὰ δ' ἵκετο φωνά.

Ter quanto potuisset Hylam clamore uocabat
Mugitum intendens imo de gutture uocis.
Ter puer audiit, ac tenuis uox perculit aures.

Nihil obstat, quo minus ad sacrorum consuetudinem referat̃, quæ in Hylæ rapti memoriam sunt instituta: in quibus Hylæ nomen inclamabat̃. Id fuerit uenustius atq; cõcinnius, ubi quis rem absentem frustra desiderat, uel deplorans, uel optans. Vt si qs ad inopiam redactus, optaret sibi centum talenta, quæ quondam habuisset. Ad hanc parœmiam respexisse uidetur Aristophanes in Pluto:

ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα καὶ μάτην καλεῖς. Desideras absentem inaniter uocans.

De Mercurio dictum, placentas illas deplorante, quas in sacris consueuerat aliquando edere.

Inaniter aquam consumis. LXXIII

Ἄλλως ἀναλίσκεις ὕδωρ, id est: Inaniter cõsumis aquã. In eos quadrabit, qui frustra sudent. A prisco more iudiciorum sumptũ, in quibus ad clepsydræ modum dicebat̃. Aeschines cõtra Demosthenem ostendit primã aquam infundi solere actoribus, alterã patronis, tertiã iudicibus, ad pœnã cõstituẽdã, nisi primis sentẽtiis reus fuisset absolutus. Et Demosthenes Aeschinẽ p̃uocat, ut uel in sua aqua, si possit, dicat, quod decretũ fuisset ipso unq̃ autore scriptũ. ἀναστὰς καὶ ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω. Huc alludens Lucianus ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, in rhetorẽ quẽdam iocat̃, qui apud barbaros in cõuiuio diceret, nõ ad aquæ, sed ad amphoræ uinariæ modũ. Idem in Bis accusatò: ἐκείνῳ γὰρ τέως νῦν ῥεῖ, id est: Nã illius sanè in p̃sentia fluit aqua. Videt̃ id subindicare Plato in Theæteto, cũ ait quosdã πρὸς μικρὸν ὕδωρ, id est, ad pusillũ aquæ docere posse q̃ gesta sint. Idẽ ĩ eodẽ: κατεπείγει γὰρ ὕδωρ ῥέον. id est, Vrget enim aqua fluens, quòd oratoris sit ad præscriptas clepsydras dicere. Apuleius in Asino aureo

A quam inaniter consumis.

Rursum præconis amplo boatu citatus accusator quidam senior exurgit, & ad dicendi spatium, uasculo quodam inuicem colli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo, infusa aqua, populum sic adorat. Plinius iunior Falconi: Et qui iubere posset tacere quencunque, huic silentium clepsydra indici. Idem Arriano: Dixi horis penè quinque: Nam uiginti clepsydris, quas spatiosissimas acceperam, sunt additæ quatuor. Quintilianus lib. xii. Et si quid ipse tibi sumas, probandum est, & laboratam congestamque dierum ac noctium studio actionem, aqua deficit. M. Tullius in calce secundi libri Tusculanarum quæstionum. Cras ergo ad Clepsydram, sic enim dicimus. Idem de oratore lib. iii. de Pericle loquens. At hunc, inquit, non clamator aliquis ad clepsydram latrare docuerat, sed ut accepimus Clazomenius ille Anaxagoras, uir summus in maximarum rerum scientia. Philetas apud Athenæum lib. ii. τοσοῦτα ὥσπερ οἱ ῥήτορες, πρὸς ὕδωρ εἶπον, id est, Tantum, ut solent rhetores, ad aquam dixi. fuerat autem de aqua sermo. Hinc captata est allusionis gratia. Demades uocabatur in Demosthenem ὑδροποτῶν, quod cæteri quidem ad aquam dicerent, Demosthenes ad aquam scriberet. Philostratus in Adriano sophista τοὺς ἀπὸ κλεψύδρας appellat sophistas, qui ad aquam exercebant. Porrò prisci ignes & umbris horas distinguebant. P. Scipio Nasica primus reperit clepsydram, qua nubilo quoque die & noctibus, horæ distinguerentur. Nunc pro clepsydris clepsammis & αὐτομάτοις utuntur horologiis.

Ad Clepsydram dicere.

In aere piscari, uenari in mari. LXXIIII

Eiusdem generis sunt & illa, quæ Plautus usurpat in asinaria: In aere piscari, & in mari uenari iaculo. Quadrabunt simpliciter in eos, qui frustra moliuntur τὰ ἀδύνατα, aut qui præpostere ibi quærunt aliquid, ubi ne sperari quidem possit. Vt siquis in magistratibus uitam tranquillam, in uoluptatibus beatam, in opibus felicem quærat. Itaque Libanus seruus ab hero suo Demæneto iussus, ut uxorem ipsius argento defraudaret, significans nulla ratione fieri posse, ut à muliere tenacissima quicquam auferret: Iube, inquit, una me opera piscari in aere, uenari autem iaculo in medio mari.

Aquam è pumice postulas. LXXV

Superiori non admodum diuersum, quod apud eundem poetam legitur: Aquam è pumice postulare, pro eo quod est, frustra ab alio petere, cuius ipse à quo petas, maxime sit indigus. Nihil enim pumice lapide siccius, nihil siticulosius. Perinde ac siquis ab indoctissimo doceri postulet, ab inconsultissimo consilium expectet, ab egeno munus, ab inope præsidium: denique ab auaro ac tenaci pecuniam. Plautus: Nam tu aquam è pumice nunc postulas, qui ipsus sitiat. Pumex, inquit idem, non æque est aridus, atque hic senex. Est autem Pumex lapis cauernosus, quo solent poliri codices: naturæ adeo siccæ, ut si in uiteum bullientem immisceris, feruorem extinguat: non solum ad tempus, sed in totum. Nec aliud in causa putat esse Theophrastus, nisi quòd uehementissima siccitate spumam totam ad se trahere nitatur. Meminit & de Chio quopiam Eudemo, qui pumice acri conspersoaceto, munire sese consueuerit, ut post septimam ellebori potionem, nec balneis, nec uini potatione prouocaretur ad uomitum.

Nudo uestimenta detrahere. LXXVI

Ad hanc sententiam pertinet hoc quoque, quod ab eodem est usurpatum poeta: Nudo uestimenta detrahere, pro eo quod est, ab eo sperare emolumentum, cui ne sit quidem quod auferri queat. Sic enim idem Libanus in Asinaria Plautina admonitus ab hero, ut ab ipso per fallaciam argentum abraderet, quo filio emeretur amica: Maximas, inquit, nugas agis. Nudo detrahere uestimenta me iubes. Adducit & D. Chrysostomus prouerbium uulgo iactatum, quo dicebant, nec à centum uiris unum nudum spoliari posse. Apuleius asinus libro primo scripsit, nudum nec à decem palæstritis posse spoliari.

Nudus nec à C. u. spo.

Anthericum metere. LXXVII

Τὸν ἀνθέρικον θερίζειν, id est, Anthericum mettere, dicebantur, qui laborem inanem ac sterilem caperent. Anthericus, herbæ genus, quod meti non possit, sed uelli manibus necesse est, uelut & linum. Antherices uocantur summa spicarum fastigia siue atheres. Herodotus Asphodeli caules antherices uocat, teste Suida: quos & tenaciores ait esse, quàm ut frangi queant. Antherici meminit & Plinius lib. xxi. ca. xvii. In Græcorum commentariis reperio promiscue positum Antherices & atherices.

Ex harena funiculum nectis. LXXVIII

Ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκειν, id est: Ex harena funiculum nectere. Et frustra conari, quod nulla ratione potest effici. Quid enim stultius, quàm ex harena, quæ nullo modo cohærescit funem uelle nectere? Prouerbium utrunque, nempe tum hoc, tum quod proxime retulimus, usurpat Aristides in communi defensione quatuor oratorum: καταδύντες δὲ εἰς τοὺς χηραμοὺς, ἐκεῖ τὴν θαυμαστὴν σοφίζονται σκιᾷ τινι λόγους ἀνασπῶντες, ἔφης σὺ σοφοκλῆς, τὸν ἀνθέρικον θερίζοντες, τὸ ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκοντες, οὐκ οἶδα ὃν τὸν ἱστὸν ἀναλύοντες, id est, Verum abdentes sese in secessus quosdam, illic admirandam illam comminiscuntur sapientiam, umbra quadam attrahentes uerba, quemadmodum abs te dictum est Sophocles, Anthericum metentes, ex harena nectentes funiculum, & haud scio quam retexentes telam. Significat his adagiis, umbraticum illud philosophorum studium nihil omnino fructus adferre. Columella in præfatione carminis de cultura hortorum. Nam & si multa sunt eius quasi membra, de quibus aliquid possumus effari: tamen eadem tam exigua sunt, ut, quod aiunt Græci ex incomprehensibili paruitate harenæ funis effici non possit. Prouerbium peculiariter accom-

modabitur ad usus huiusmodi: siquis conetur in concordia redigere, moribus longe dissimillimos, & inter quos nihil omnino conuenit, aut siquis orationem ex argumentis dissonis contexat, quasi Chimæram quandam fingens, & huiusmodi monstrum, cuiusmodi describit Horatius: Humano capite, equina ceruice, reliquis item membris ex uariis animantium generibus ita collatis,

Vt turpiter atrum Desinat in piscem, mulier formosa superne.

Ab asino lanam. LXXIX

Asini lana

Cui finitimum est & illud: ὄνου πόκας ζητεῖς, id est, Asini lanas quæris. De iis, qui stulte quærunt ea, quæ nusquã sunt. Effert adagium etiã ad hunc modum: ὄνου πόκαι, id est, Asini lanæ. Aristophanes:

τὶς εἰς τὸ λήθης πεδίον, τὶς εἰς ὄνου πόκας; Asini quis ad lanas? quis in Lethes solum?

Per asini lanam, res uanas significãs, & quæ nusquã sunt. Trimeter Græcis cõstat si tollas alterũ, τὶς.

Asinum tondes. LXXX

Eundem sensum habet, τὸν ὄνον κείρεις, id est: Asinum tondes. De iis, qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur: propterea quòd asinum neque pectere possis propter uillos, neque tondere, cum lanam non habeat. Huius meminit Aristophanes in Ranis.

Lupi alas quæris. LXXXI

Λύκου πτερὰ ζητεῖς, id est, Lupi alas quæris. De iis, qui quærunt ea, quæ nusquam sunt. Aut ubi quis uerbo duntaxat territat, alioqui re nunquam facturus quod minatur. Neque enim fieri põt, ut lupus alatus inueniatur. Prouerbium recensetur à Suida.

Quæ apud inferos. LXXXII

Eodem loco interpres admonet & huius adagii, tanquam eundẽ habentis sensum, τὰ ἐν ᾅδου, id est: Ea quæ apud inferos. Citatque Aristarchũ autorẽ, idque inde natũ putat, quod Cratinus finxerit quẽdam apud inferos funẽ torquentẽ: asinum aũt arrodentẽ ea, quæ ille iam torsisset, atque ita inaniter laborare qui torquebat. Quanquam illud, τὰ ἐν ᾅδου, generaliter ad oĩa pertinet, quæ poetarũ fabulis tradunt nulli credita nisi pueris: unde cũ inania somniisque similia significabimus, apte dicemus, τὰ ἐν ᾅδου. Athenæus libro Dipnosophistarũ quarto refert, Democritũ scripsisse uolumẽ, cui titulus fuerit, τὰ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, prodigiosis, ut coniectãdum est, refertũ fabulis, & hinc põt uideri ductum puerbium.

Contorquet piger funiculum. LXXXIII

Ocnos funem t.

Huic adeo simile est, ut idẽ uideri possit, quod de ocno oño, id est, pigro asino refert Pausanias in Phocicis, apud Ionas, ut ait, celebratũ: συνάγει ὄκνος τὴν θώμιγγα, id est, Torquet piger funiculum. Ipsius uerba super hac re subscribam: Μετὰ δὲ τούτους ἀνήρ ἐστι καθήμενος, ἐπίγραμμα δὲ ὄκνον εἶναι λέγει τὸν ἄνθρωπον. πεποίηται μὲν πλέκων σχοινίον. παρέστηκε δὲ θήλεια ὄνος ἐπεσθίουσα τὸ πεπλεγμένον ἀεὶ τοῦ σχοινίου. τοῦτον εἶναι τὸν ὄκνον, φιλεργόν φασιν ἄνθρωπον, γυναῖκα δὲ ἔχειν δαπανηράν, καὶ ὁπόσα συλλέξαιτο ἐργαζόμενος, οὐ πολὺ ἂν ὕστερον ὑπὸ ἐκείνης ἀνήλωτο. οἶδα δὲ καὶ ὑπὸ ἰώνων, ὁπότε ἴδοιεν τινὰ πονούμενα ἐς οὐδὲν ὄνησιν φέροντα, ἀπὸ τούτου λεγόμενον, ὡς ὁ ἀνὴρ οὗτος συνάγει τοῦ ὄκνου τὴν θώμιγγα. id est: Post hos uir qdam est sedens, titulus indicat eum ὄκνον esse. Factus est autem ad hunc modum, ut ipse funiculum torqueat, astante asella, quæ quod tortum fuerit, assidue abrodat. Hunc ocnum aiunt hominẽ esse industrium, operique intentũ, sed uxorem habere sumptuosam ac pdigam, ut quicquid is suo labore corraserit, id mox absumat ab illa. Cognitum autẽ est mihi, etiam ab Ionibus dici solere, siquem conspexissent in re quapiam elaborantẽ, quæ nihil adferret emolumẽti, hic homo funiculum Ocni cõtorquet. Videt argumentũ picturæ sumptum ab occasione uocis ancipitem obtinentis significatũ, siquidem συνάγειν τὸν βίον, aiunt Græci pro comparare uictum. Colligit autem qui rem auget, dissipat qui profundit. Atque hoc quidem argumentũ apparet olim multorũ artificum operibus fuisse celebratũ. Siquidem Plinius in historia mundi inter Socratis egregii pictoris argumenta, cõmemorat & de asino spartum arrodente. Et piger, inquit, qui appellatur ocnos, spartum torquens, quod asellus arrodit. Fert idem picturæ genus & Delphis fuisse, à Polygnoto Thasio dicatũ. Quo quidem negant desidem & ignauũ significatum, quemadmodum existimat Varro, immo laboriosum magis & industrium, sed cui sit uxor prodiga. Eoque Pausanias ait, non marem asellum, sed fœminam in pictura fuisse. Idem argumentum, marmore cælatum, Romæ duobus uisitari locis, nempe in capitolio & in hortis Vaticanis, Hermolaus Barbatus testis est. Vsus est hoc adagio & Propertius:

Dignior obliquo funem qui torqueat ocno
Aeternusque tuam pascat aselle famem.

Verum illud interim admirandum, cur Plinius eum scripserit appellatum ocnum, id est, pigrum, qui funem torqueret, ac non magis asellum arrodentem. Maxime cum Propertius non eum ocnon appellet qui torqueat, sed illi torqueri funem: ut asinum intelligas citius, quàm torquentẽ. Meminit huius adagii Plutarchus in cõmentario περὶ τῆς εὐθυμίας. ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος, ὄνῳ τινὶ παρέχων ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. id est, Sed quemadmodum apud inferos depictus is, qui funem torquet: cui adest, qui depascens absumit id, quod tortum fuerit,

Littori loqueris. LXXXIIII

Αἰγιαλῷ λαλεῖς. id est: Littori loqueris. Refertur à Græcis adagiorum collectoribus. Dictum in eos, qui frustra uel suadent, uel orant: perinde quasi surdo loquantur. Nam littora propter assiduũ fluctuum fragorem surda dicuntur. Ouidius,

Surdior ille freto clamantem nomen Orestis
  Traxit inornatis in sua tecta comis.

Vento loqueris. LXXXV

Suidas addit & hoc: Ἀνέμῳ διαλέγῃ. id est: Vento loqueris. Pro eo quod est, inaniter. Nam uentus omnia dissipat, cogitq; euanescere. Vnde & auris discerpta mandata dixit Vergilius, quæ abierant in obliuionem. Plautus in Mostellaria:

Hic nescit quidem nisi fœnus fabulari uento.

Consimili figura apud Athenæum legitur: γῇ καὶ οὐρανῷ λαλεῖν. id est: Cœlo ac terræ loqui.

Mortuo uerba facit. LXXXVI

Νεκρῷ λέγοντα μύθους εἰς οὖς. id est: Mortuo ad aurem fabulam narrans. Plautus: Mortuo uerba nunc facio. Terentius: Verba fiunt mortuo. Rursum Plautus: Nihilo pluris refert, quàm si ad sepulchrũ mortuo dicat iocum. Pertinet huc quod est apud Aeschylum in Agamemnone:

Ἔοικε θρηνεῖν ζῶσα πρὸς τύμβον μάτην, Frustra ad sepulchrum uiua ploro mortui.

Natum adagium à ridicula consuetudine ueterum, uita defunctos ter uoce cientium: unde & conclamati dicebantur: præterea in pompis funeralibus multa deplorantium erga mortuum. Quem morem irridet Lucianus in libello de luctu, quem nos Latinum fecimus.

Surdo canis. Surdo fabulam narras. LXXXVII

Eandem uim habet, κωφῷ ᾄδεις, id est: Surdo canis. Vergilius in Bucolicis:

Non canimus surdis, respondent omnia syluæ. Horatius:

Narrare putaret asello Fabellam surdo. Terentius in Heautontimorumeno:

Næ ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabulam.

Item T. Liui° de bello Macedonico libro decimo. Quæ uereor ne uanis auribus cecinerint. Aeschylus in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις.

Ἤκουσας ἢ οὐκ ἤκουσας; ἢ κωφῷ λέγω; An audisti, an non audisti, num surdo loquor?

Allusit huc Ouidius Amorum lib. iii.

Quid iuuat ad surdas si cantet Phemius aures?
  Quid miserum Thamyram picta tabella iuuat?

Ortum uidetur à ridiculo casu: quo sæpe fit, ut hospes incidat in surdum, quem percontetur multa, ridentibus iis, qui surdum nouerunt.

Frustra canis. LXXXVIII

Ἄλλως ᾄδεις. id est: Frustra canis. Πρὸς κενὸν ψάλλεις, id est: In uanũ cantas. De iis, qui frustra suadent. A cantoribus ductum, qui cum ingrati sunt auditoribus, inaniter canunt, cum à nemine audiantur: aut qui canunt suo sumptu, nihil auferentes præmii. Nam cantilenam Græci prouerbiali metaphora frequenter appellant orationem. Inde est illud in Euripidis Hecuba: ἥξει τι μέλος, id est, Veniet aliqua cantilena. Et eandem cantilenam canis, & ad aures occinere, & παρὰ τὸ μέλος φθεγξάμενος, id est: præter cantum sonans. Vsurpauit adagium hoc, ac simul expoluit Lycophron. poeta:

Τοὶ γὰρ ψαλάξεις εἰς κενὸν νευρᾶς κτύπον Itaq; ciebis irritos fidium sonos
Ἄσιττα κἀδώρητα φορμίζων μέλη Ieiuna & indonata pulsans carmina.

Interpres addit prouerbium ad hunc etiam efferri modum: Εἰς κενὸν κρούεις τὰς χορδάς, id est: Frustra pulsas chordas. Sumptũ aũt à citharœdis, qui sic canunt, ut nihil accipiant muneris, & domi cibũ capiãt, hoc est, suo sumptu, suoq; uictu, quẽadmodũ ait Plautus, aliis cantent. Nisi cui uidebit ad apologum Aesopi referẽdũ, de tibicine frustra pisces inuitante cantilenis. Nã audierat Arionis fabulã.

Lapidi loqueris. LXXXIX

Λίθῳ διαλέγῃ, Lapidi loqueris. Eundem sensum habet. Et apud Terentium in ἑαυτὸν lapis pro stupido brutoq; homine ponitur aliquoties. Non inscitum est quod refert Laertius, Cuidam interroganti, qua nam in re melior esset euasurus filius, si erudiretur, si nihil aliud, inquit Aristippus, certe in theatro non sedebit lapis super lapidem.

Parieti loqueris. XC

Πρὸς τὸν τοῖχον λαλεῖς, id est, Parieti loqueris. Et hoc quoq; refertur à Græcis collectoribus. Effertur & ad hunc modum, Διὰ τοίχου λαλεῖν, id est, Per parietem loqui. Dici consueuit, ubi quis rei quippiam faceret uehementer absurdæ. Fortassis ab amantibus sumptum, qui ad fores ac fenestras, aut etiam parietes amicarũ perinde loquuntur nonnunquam, quasi sensus aliquis illis adsit. Plautus in Truculento usurpat pro eo, quod est tacituro loqui: Ego, inquit, ero paries, loquere tu.

Nugas

Nugas agere. XCI

Latinis perinde atque Græcis tritum adagium: Nugas agere, pro eo quod est, rem friuolam ac nihili facere, seu frustra conari. λῆρον ληρεῖς, Atticis familiare, id est, Nugas nugaris. Aristophanes in Nebulis. Socratem subtilium nugarum antistitem uocat, quasi friuolarum argutiarum autorem, σύ τε λεπτοτάτων λήρων ἱερεῦ. λῆρος μακρὸς dixit Galenus libro περὶ δυνάμεων φυσικῶν secundo. λῆρος οὖν μακρός ἐστιν ἅπασα τῶν πόρων ὑπόθεσις εἰς φυσικὴν ἐνέργειαν, id est, Magnæ igitur nugæ sunt omnis pororum suppositio ad uim naturalem. Iucundius fit cum refertur ad personam, uelut apud Athenæum lib. vi. οἱ δὲ ποιηταὶ φησι, λῆρός ἐστιν, id est, Porrò poetas nugas esse prædicat.

Dicunt & ὑθλεῖς, id est deliras ac desipis, quod est translatum ab aniculis, quæ postea quàm ætatis uitio cœperint desipiscere, futiles quasdam nugas blaterare solent. Ausonius ad Paulum: ὑθλεῖς

Phœbus iubet uerum loqui.
Et si Pierias patitur lirare sorores
Nusquam ipse torquet aulaca.

In quibus uersibus obscurior est allusio, ac propè dixerim inepta. Nam homo bilinguis pariter ad utrunque sermonem, & duplicem nominis significatum respexit. Siquidem λῆρος Græcis nugas significat, & liræ seu porcæ Latinis uocantur sulci. Nam agricolæ primum proscindunt, deinde comminuunt glebas, postremo lirant. Proinde subtexuit, nunquam ipse torquet αὔλακα. Olim enim agricolatores delirare dicebantur, qui à recto sulcorum ordine deflecterent. Inde transsumptum ad eos, qui desipiscunt.

In cœlum iacularis. XCII

Εἰς τὸν οὐρανὸν τοξεύεις, id est, In cœlum sagittam torques. Est apud Zenodotum ac Suidam, de iis, qui frustra laborant: aut qui audent eos lacessere, quos non possunt lædere. nihil enim ferire potest, qui in cœlum torquet, nisi quòd diuos uidetur petere. At non raro fit, ut iaculum in ipsum mittentem recidat. Extat huiusmodi quædam sententia in prouerbiis etiam Hebræorum, nempe apud Ecclesiasticum cap. xxvii. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet, & plaga dolosa dolosi diuidet uulnera, & qui foueam fodit, incidet in eam, & qui statuit lapidem proximo suo, offendetur in eo, & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

Delphinum cauda ligas. XCIII

Δελφῖνα πρὸς τὴν οὐρὰν δεῖς, id est: Delphinum cauda alligas. In eos, qui quippiam incassum conātur. Propterea quòd Delphinus cauda sit lubrica, nec ea parte teneri queat. Aut quòd cauda sit ualida, cuius agitatione fertur & naues aliquando subuertere, ut hac parte sit inuictus. Quadrabit & in eos, qui ea uia quempiam aggrediuntur, qua nequaquam possit superari.

Cauda tenes anguillam. XCIIII Anguillam caudat.

Ἀπ᾽ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, id est, Cauda tenes anguillam. In eos apte dicetur, quibus res est cum hominibus lubrica fide, perfidisque; aut qui rem fugitiuam atque incertam aliquam habent, quam tueri diu non possint.

Folio ficulno tenes anguillam. XCV

Huic diuersum est illud: τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν, id est, Folio ficulno anguillam, subaudiendum, tenes. Vbi quis alioqui fugax & lubricus, arctiore nodo tenetur, quàm possit elabi. Nam fici folium scabrum est, ut cui nomen etiam inditum ab asperitate scripserit Plutarchus: atque ob id ad retinendam anguillam natura lubricam, uel maxime idoneum.

Medius teneris. XCVI

Huic sententiæ confine est illud apud Aristophanem in Ranis: νῦν ἔχῃ μέσος, id est, Nunc medius teneris, De eo qui sic tenetur, ut extricare sese nulla ratione possit. Translatum à palæstritis atque athletis, qui siquem medium corripuerint, facile uincunt. Sunt autem uerba Æaci ad Bacchum: ἀλλὰ νῦν ἔχῃ μέσος, id est, At nunc medius tenere. Eodem pertinet illud apud Terentium: Sublimem medium arriperem.

Delphinum natare doces. XCVII

Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, id est, Delphinum natare doces. In eos competit, qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cum sit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore. Nam Delphinus in natando pernicissimi impetus est, ita ut non modo superet omne natatilium genus uelocitate, uerumetiā terrestrium animantium, ut autor Ælianus lib. xii. Quin & naues transilit, seque contento spiritu, teli in morem eiaculatur.

Aquilam uolare doces. XCVIII

Αἰετὸν ἵπτασθαι διδάσκεις, id est, Aquilam uolare doces. Diuersa metaphora sententiam eandem declarat. Quod enim Delphini inter pisces, id Aquila inter uolucres. Quibus id etiam commune, quod uterque παιδεραστὴς esse narratur. Allusisse uidetur huc Gregorius in epistola quadam ad Eudoxum rhetorem, τοὺς πολλοὺς ἐᾶν χαίρειν, καὶ εἶναι κολοιοὺς τὴν πτῆσιν τῶν ἀετῶν δικάζοντας, Sine ualere uulgus, sine esse graculos, qui uolatum aquilarum probent.

In eodem hæsitas luto. XCIX

Terentius in Phormione: In eodem hæsitas luto. In eos competit, qui sic implicantur negocio cuipiā,

ut se nequeant extricare. A uiatoribus translatum, qui simul atq; in lutum inciderint, cum alterum
pedem conantur educere, altero altius immerguntur. Rursum, ut hunc extrahant, alter quem edu
xerant, denuo est infigendus. Eodem alludens Horatius,
Nequicquam, inquit, cœno cupiens euellere plantam.
Huc simile est, in eodem hæsitare uestigio. Qu. Curtius lib. iiii. Tertium diem metu exangues iam
armis suis oneratos in eodem uestigio hærere. C

In aqua hæret.

Aquá hæret

Vsurpatur huic non dissimile prouerbium à M. Tullio lib. Officiorum tertio. Dicit ille quidem mul
ta multis locis, sed aqua hæret, ut aiunt. Significat autem Epicurum parum secum in disputando cō
stare, seq; ipsum inuoluere, dum ea quæ dicit alibi, pugnant cum iis, quæ dixit alibi, atque ita quasi
fluctuare, neq; in solido consistere. Id quod euenire solet iis, qui cum aberrent à uero, uerborum fu
cis rem inuoluunt. Translatum apparet uel à fluitantibus, qui uado destituti, huc atq; illuc iactátur
quoque magis se commouent, hoc maiore periculo laborant. Aut certe ab oratorū clepsydra, de qua
meminimus alibi, ut eum in aqua hærere dicamus, qui sese destillata iam aqua, tamē è causa nō po
test expedire. Cicero ad Q. fratrem lib. ii. Quod idibus & postridie fuerat dictum de agro Campa
no actum iri, non est actum. In hac causa mihi aqua hæret. Incertum, utrum significet eam actionem
integram sibi relinqui, an causam esse inextricabilem. Huc referendum illud, quod paulo superius
ex Quintiliano citauimus. Et laboratam, cōgestamq; dierum ac noctium labore actionem, aqua de
ficit. Nec abhorrent ea, quæ post dicemus in, prouerbio, Hæret in uado.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA V

I

Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.

Vlpitius Apollinaris grammaticus apud Aulum Gellium in Noctibus Atticis li
bro decimotertio, capite decimoseptimo, duo quædam adagia notat, alterū Græ
cum, alterum Latinum: quorum amborum eadem sit sententia. Græcus est uersi
culus, inquit, hexameter παροιμιώδης.
πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου, id est,
Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.
Quo monemur, nihil tam certum sperari, neq; quicquam tam esse uicinum, quod
non repentinus aliquis casus queat interuertere. Adeoq; non esse tutum uenturis
fidere, ut uix etiam illa sint certa, quæ manibus tenemus. Originem adagii quidam
ad huiusmodi fabulam referunt. Ancæus Neptuni & Astypaleæ Phœnicis filius, cum uitem sereret,
grauiterq; ministris instaret, urgeretq;: quidam operis tædio commotus in herum, negauit futurum
ut ex ea uite herus unquam uinum gustaret. Post ubi uitis prouenisset feliciter, atq; uuæ maturuis
sent, herus exultans ac gestiens, seruum eundem accersit, atque ut sibi uinum infundat iubet. Dein
de iam calicem admoturus ori, seruo quæ dixisset, redegit in memoriam, quasi uanam exprobrans
diuinationem. At ille sententiam hanc hero respondit: Inter calicem ac summa labia, multa posse
interuenire. Seruili sententiæ fauit euentus. Nam inter loquendum priusquam ille uinum hauri
ret, alter quidam minister ingressus, nunciat uinetum ab apro quopiam immani uastari. Quibus au
ditis Ancæus deposito poculo, protinus in aprum fertur, à quo inter uenandum percussus interiit.
Vsurpauit hoc adagii Lycophron in Iambicis,
ἐγὼ δὲ τλήμων σὺν κακῷ μαθὼν ἔπος
ὡς πολλὰ χείλους καὶ δι᾽ ἀκρεσχείλων ποτῶν
μέσσα κυλίνδει μοῖρα παμμήτων βροτῶν. id est,
Miser ast ego meo dicta cognoscens malo,
Vt plurima inter poculum ac labrum solet
Vertisse fatum, res agens mortalium.
Interpres citat Aristotelé autoré, qui & ipse de Ancæi fabula meminerit, in qua illud uariat. Ancæo
uité instituéti, uatem accersitum quempiam prædixisse, nō futurū unq̄, ut ex ea uinum gustaret, &
expresso in calice uino, uatem irrisisse tanquā ψευδόμαντιν. Reliqua conueniunt cum iis, quæ ex alio
rū retulimus cōmentariis. Festus Pompeius ab augure quopiam uicino, qui forte præterierit, prædi
ctum indicat. Lycophron autem aliò detorsit, nempe ad Agepenorem patrem, & Ancæum Actoris
& Eurythemistidis filium, & ad aprum Calydonium. Dionysius apud Zenodotum, mauult paræ
miam ad Antinoum referre, de quo meminit Homerus in Odysseæ. xxii Is Antinous erat unus
ex procis Penelopes, cui poculum tenenti, iamq; bibere paranti, Vlysses iugulū telo transfixit. Atq
ita manibus elapso poculo, cōcidit atq; interiit. Sed non ab re fuerit. Homericū carmé adscribere.

Η, καὶ ἐπ' ἀντινόῳ ἰθύνετο πικρὸν ὀϊστόν.
Ητοι ὁ καλὸν ἄλεισον ἀναιρήσεσθαι ἔμελλε,
Χρύσεον ἄμφωτον, καὶ δὴ μετὰ χερσὶν ἐνώμα
Ὄφρα πίοι οἴνοιο, φόνος δέ οἱ οὐκ ἐνὶ θυμῷ
Μέμβλετο, τίς κ' οἴοιτο μετ' ἀνδράσι δαιτυμόνεσσι,
Μοῦνον ἐνὶ πλεόνεσσι, καὶ εἰ μάλα καρτερὸς εἴη
Οἷ τεύξειν θάνατόν τε κακὸν καὶ κῆρα μέλαιναν.
Τὸν δ' Ὀδυσεὺς κατὰ λαιμὸν ἐπισχόμενος βάλεν ἰῷ
Ἀντικρὺ δ' ἁπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή,
Ἐκλίνθη δ' ἑτέρωσε, δέπας δέ οἱ ἔκπεσε χειρὸς
Βλημένου, αὐτίκα δ' αὐλὸς ἀνὰ ῥῖνας παχὺς ἦλθεν
Αἵματος ἀνδρομέοιο. id est,

Telum hæc fatus, in Antinoum contorsit amarum.
At pulchram is pateram iam iam tollebat, utrinq;
Auritam, atq; auro nitidam, iam iamq; manu illam
Admotabat uti biberet: neq; pectore cædem
Voluebat pauido. quis enim fore crederet unquam
Vnus ut in tanto conuiuarum agmine quanquam
Viribus antecat, mortem sibi nigraq; fata
Molireturs at huic iugulum confixit Vlysses
Tollenti calicem iaculum penetrauit acutum.
Et contra è ceruicibus exiit ærea cuspis.
Voluitur in latus ille, calix simul excidit icto
E manibus: mox ide cruor de naribus ingẽs Emicat.

Nec alienum arbitror hoc loco meminisse, quod Iulio Cæsari uelut exprobranti uaticinii uanitatẽ, responsum est: uenisse Calendas Martias, non etiam præterisse.

Inter os & offam. II

Latinum est huiusmodi: Inter os & offam: Quod à cibis sumendis sumptum est, quẽadmodum Græcanicum illud à potu. Nam olim Romani uictitabãt offis, ut testis est Valerius Maximus. Itaq; perinde ualet inter os & offam, quasi dicas inter os & cibum. Porrò prouerbium refertur apud Gellium ex oratione quadam Catonis, de ædilibus uitio creatis, his quidem uerbis: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiam spem habere. Sæpe audiui, inter os & offam multa interuenire posse. Verum inter offam atq; herbam, ibi uero longum interuallum est. Festus ita refert adagium, Inter manum & mentum.

Ita fugias ne præter casam. III

Preter casam ne fu.

Extat apud Terẽtium in Phormione cum primis uenustum adagium: Ita fugias ne præter casam. quo quidem admonemur, ne sic aliquod uitium fugiamus, ut in aliud maius incauti deuoluamur. Nostrapte culpa facimus, inquit, ut malos expediat esse, dum dici nimium nos bonos studemus & benignos. Ita fugias, ne præter casam, quod aiũt. Verba sunt Demiphonis senis semet accusantis, quod dum auari famam plus satis cupide studeret effugere, stulti reprehensionẽ incurrisset. Donatus adagii metaphoram hunc ad modum enarrat, si modo commentum hoc Donati uidetur esse. Ita fugito, ne tuam casam prætermittas, quæ sit tibi tutissimum exceptaculum. Aut ita fugias, ne præter casam, ubi custodiri magis & prehendi fur & mulctari uerberibus potest. Aut uerbum erat, inquit, furem exagitantis, & interea prouidentis, ne ante casam transeat, ne in prætereundo etiam inde aliqđ rapiat. Hanc ueluti diuinationem, incerta ac uaria coniectantium quis ferret, nisi uideremus & iuris interpretibus & Græcorum adagiorum enarratoribus hunc eundem esse morem. Primum interpretamentum mihi magis arridet. Quidam enim calore fugiendi, etiam ea prætercurrunt, ubi commode poterant quiescere. Quod unica uoce Græci παραφέρεσθαι uocant, id est, perperam præterire ac præteruehi, ab eo, quod amplectendum erat, aberrantem. Opinor ad hoc adagium respexisse Lucianũ in Nigrino, cũ scribit, καὶ τοῦτο δὴ τὸ ταῖς τραγῳδίαις καὶ κωμῳδίαις λεγόμενον, ἤδη καὶ παρὰ θύραν ἐλαυνόμενον, id est, Et hoc quod in tragoediis & comoediis dicitur: Iam & præter casam incitati.

Euitata Charybdi in Scyllam incidi. IIII

Charybdim uitans in S. i.

Τὴν χάρυβδιν ἐκφυγὼν, τῇ σκύλλῃ περιέπεσον.

Iambici sunt dimetri ἀκέφαλοι, quos casus ne effuderit, an ars finxerit incertum. Horum hic est sensus: Euitata Charybdi in Scyllam incidi, hoc est, dum uito grauius malum, in alterum diuersum incidi. Sumptum adagium ab Homerica fabula, quæ narrat Vlyssem, dum metu Charybdis propius ad Scyllam nauem admouet, sex è comitum suorum numero perdidisse. Quidam aiunt Scyllam Nisi Megarensium regis fuisse filiam, quæ propter aureum crinem ademptum patri, in monstrum hoc marinum conuersa sit, ut meminit Pausanias in Corinthiacis. Cui uidetur assentiri Vergilius in Bucolicis, cum ait,

Quid loquar, aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Seruius indicat, Scyllam Phorci & Crateidis nymphæ filiam. Hanc cum amaret Glaucus, Circe, quæ illius amore tenebatur, quòd eum in Scyllam propẽsiorem esse uideret, fontem in quo nympha lauare consueuerat, magicis uenenis infecit. In quem cum illa descendisset, pubetenus in uarias mutata est formas. Nam id Circe peculiare, in ferarum figuram homines uertere. Horrens itaq; suam deformitatem, sese in mare præcipitem dedit, ac fabulæ præbuit argumentum. De rei ueritate, diuersa est scriptorum opinio. Sallustius putat esse saxũ in mari prominens, quod procul uisentibus mu-

liebrem formam imitetur, in quod illisi fluctus, quoniam & luporum eiulatum, & canum latratum uidentur imitari, finxerunt illam à pube huiusmodi feris succinctam esse. In Græcorum commentariis inuenio, triremem fuisse quãdam miræ pernicitatis, cui nomen fuerit inditum Scyllæ, περὶ τὸ σκυλλαῖον quòd hæc grassantes piratæ mare Tyrrhenum ac Siculum infestarent, reliquasq; naues quotquot præterissent, dispoliarent: atque hinc natam fabulam. De Charybde uero narrant poetarum fabulæ, hanc fœminam fuisse uoracissimam, quæ quòd Herculis boues rapuisset, à Ioue fulmine icta, in mare præcipitata est, & in huiusmodi uersa monstrum, quod adhuc pristinam seruat naturam. Absorbet enim uniuersa, quæq; absorbuerit, ea circa Taurominitanum egerit litus, ut Sallustius est autor. Vnde tanquam prouerbio scortum uorax, & auiditatis nunquam satiatæ, Charybdim appellat Horatius, Ah miser

Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.

Seruius ait Scyllam in Italia esse, Charybdim in Sicilia. Vergilius in Aeneidos libro tertio transitũ hunc inter duo pericula angustum eleganter describit,

Hæc loca, inquiens, ui quondam uasta conuulsa ruina,
Tantum æui longinqua ualet mutare uetustas,
Dissiluisse ferunt, cum protinus utraq; tellus
Vna foret. uenit medio ui pontus, & undis
Hesperium Siculo latus abscidit, aruaq;, & urbes
Littore diductas, angusto interluit æstu.
Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obsidet. Et idem alibi,
Inter utranq; uiam leti discrimine paruo,
Ni teneant cursus.

Homerus Odysseæ M. periculũ utrunq; multis uerbis describit, facitq; Circen admonentem Vlyssem, ut ad Scyllam potius inflectat cursum, q̃ ad Charybdim, propterea quòd præstet sex è sociis desiderari, q̃ pariter omnes interire, declarans nimirum plus discriminis esse in Charybdi q̃ in Scylla,

μὴ σύ γε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν,
οὐ γάρ κεν ῥύσαιτό σ' ὑπ' ἐκ κακοῦ, οὐδ' ἐνοσίχθων,
ἀλλὰ μάλα σκύλλης σκοπέλῳ πεπλημένος ὦκα
νῆα παρὲξ ἐλάαν, ἐπεὶ πολὺ φέρτερόν ἐστι
ἓξ ἑτάρους ἐν νηὶ ποθήμεναι, ἢ ἅμα πάντας, i.

Absit ut illic cum fueris, cum faucibus undas
Illa resorbuerit, neq; enim è discrimine tanto
Ipse uel eripiat Neptunus, uerum age Scyllæ;
Vicinus scopulo celeri præteruehe cursu,
Quandoquidem comites sex multo pdere præstat,
Quàm ut semel exitiũ quotquot sunt, auferat omneis.

Adagio trifariam uti licebit, uel cum admonebimus, siquando in eas rerum angustias deuentũ fuerit, ut citra dispendiũ discedi non queat, è duobus malis, id quod leuius est, eligamus, uidelicet Vlyssis exemplo, & magis in eam uergamus partem, ubi minus sit iacturæ. Quod genus, siquis pariter & de salute & de pecunia periclitaretur, malit propior esse pecuniæ, quàm uitæ periculo, propterea quòd facultatum iactura utcunq; sarciri potest, uita semel amissa nunquam restituitur. Vel cum ostẽdemus negocium anceps & periculosum, in quo summa moderatione sit opus, ut in neutram peccẽs partem. Hic iam non habebitur ratio, utrum maius sit periculum: uerum hoc tantum intelligitur, ingens utrobiq; discrimen subesse. Prioris exemplum fuerit. Memento longe satius esse in dispẽdii Scyllam incidere, quàm inualetudinis Charybdim. Præstabilius est in rei pecuniariæ iacturam, uelut in Scyllam incurrere, quàm in infamiæ Charybdim incidere. Posterioris, hoc curãdum ut ita populo studeas, ne principis offendas animum. Caute circunspecteq; rem gerito, memor tibi inter Scyllam & Charybdim esse cursum. Tertius fuerit modus, si inuertas, hoc pacto: Dum parum eruditus uideri times, in arrogantis opinionem incurristi, hoc est, planè quod dicitur, dum Scyllam uitas, in Charybdim incidisti. Celebratur apud Latinos hic uersiculus, quocunque natus autore, nam in præsentia non occurrit:

Incidit in Scyllam, cupiens uitare Charybdim.

Fumum fugiens, in ignem incidi. V

καπνόν γε φεύγων εἰς τὸ πῦρ περιέπεσον, id est, Dum uito fumum, flammam in ipsam decidi. Senarius est prouerbialis superiori sententiæ finitimus. Lucianus in Necyomantia, ἐλελήθειν δὲ ἐμαυτὸν ἐς αὐτό φασι τὸ πῦρ ἐκ τοῦ κάπνου βιαζόμενος, id est, Ignoraueram autem, quod iuxta prouerbium ex fumo in ipsum ignem compellerer. Vtitur & Plato libro De repub. octauo, cum ait populum, dum recusat ingenuis seruire, quasi uitato fumo in flammam incurrere, uidelicet, ut seruis etiam seruire cogatur. Huc allusit Horatius, cum ait in Sermonibus,

Nam frustra uitium uitaueris illud,

Si te altò prauum detorseris. Et in Arte poetica:

In uitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Plutarchus, περὶ δυσωπίας. τῇ δὲ δυσωπίᾳ συμβέβηκεν ἀτεχνῶς φεύγουσαν καπνὸν ἀδοξίας, εἰς πῦρ ἐμβάλλειν ἑαυτήν, id est, Ineptæ autem uerecundiæ illud haud dubie accidit, ut fumum fugiens infamiæ, in ignem coniiciat sese, id est, in aliud maius.

Latum unguem, ac similes hyperbolæ prouerbiales. VI

Transuersum digitum, aut unguem discedere, frequenter est apud Ciceronem, pro eo quod est, q̃ minimo spatio. Fit autem festiuior metaphora, quoties his uerbis perfectam imitationem, ac plenum undequaq; consensum significamus, ut Academicarum quæstionum libro secundo. Ab hac regula mihi non licet transuersum, ut aiunt, unguem discedere. Ibidem, Vbi enim aut Xenocratem sequitur, cuius libri sunt de ratione loquendi, multi & multum probati, aut ipsum Aristotelem, quo profecto nihil est acutius, nihil politius? A Chrysippo pedem nunquam. Loquitur de Antiocho, qui reliquis contemptis, Chrysippum per omnia sequeretur. Rursus Academicarum quæst. lib. ii. Quibus concessis digitum progredi nō possunt. Idem ad Atticum: Mihi certissimum est, ab honestissima sententia digitum nunquam. Rursus ad eundem libro decimotertio, Curandum est, atq; hoc in omni uita, sua quenq; à nostra conscientia transuersum unguem non oportet discedere. Idem in Epistolis familiaribus: Vrge igitur transuersum unguem, quod aiunt, à stilo. Sunt illa quidem minus figurata, sed tamen prouerbialia, quæ loquitur Plautinus Euclio in Aulularia, Si tu hercle ex istoc loco digitum transuersum, aut unguem latum excesseris. Et Cicero in Verrem, Digitum non discedebant. Idem ad Atticum libro decimotertio, epistola prima, Pedem adhuc è uilla egressi nō sumus, ita magnos & assiduos imbres habebamus. Idem Academicarum quæstionum libro. ii. Nō quæro ex his illa initia Mathematicorum, quibus non concessis, digitum progredi non possunt. Atq; hūc imitatur Diuus Hieronymus: Et apostolicæ uoluntatis sequentes uestigia, ne puncto quidem, ut dicitur atq; ungue transuerso, ab illius sententiis recedamus. Metaphora partim sumpta uidetur ab iis, qui tabulam, aut saxum, aut simile quippiam digitis latis metiuntur, quoties exquisite rei modus spectatur, nam reliqua cubitis metiri solemus. Minima mensurarum, latus digitus est. Partim à iugerum mensoribus, qui stadiis, passibus, & ut minima mensura, pedibus, soli spatium metiuntur. Vulgo etiam nunc dicunt, culmum latum, simili figura pro eo quod est, ne tantulum quidem.

Transuersum unguem,

Digitū transuersum

Puncto non discedere

Pedem ubi ponat non habet. VII

Vnde & illa prouerbialis hyperbole ducta uidetur apud Ciceronem frequens. Pedem ubi ponat non habet, pro eo quod est, nec tantillum quidem agri possidet. Lib. Epist. ad Atticum. xiii. Ariobarzanis filius Romam uenit: uult opinor, regnum aliquod emere à Cæsare. Nam quomodo nunc est, pedem ubi ponat in suo non habet. Idem Philippicarum secunda: Quid erat in terris, ubi in tuo pedem poneres? Rursum libro. vii. ad Atticū: pedem in Italia uide nullum esse, qui non in istius potestate sit. Item libro De finibus quarto, Quid enim sapientia? pedem ubi poneret non habebat, sublatis officiis omnibus. Conueniet autem in hominem insignite tenuem atq; inopē, cui ne uestigium quidē pedis sit in agrorū possessionibus. Apud eundē est iocus in fundū, quē possis mittere funda.

Iterum eundem ad lapidem offendere. VIII

Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν ἐγκρούειν λίθον. id est,

Iterum ad eundem turpe lapidem impingere. Senarius elegans ac prouerbialis refertur à Zenodoto in collectaneis adagiorum. Cicero Epist. fami. lib. x. Culpa enim illa, bis ad eundem, uulgari reprehensa prouerbio est. Ouidius libro Tristium secundo,

At nunc tanta meo comes est insania morbo,

Saxa memor refero rursus ad icta pedem.

Vsurpatur ab Ausonio in epistola quadam, Etenim, inquit, poposcisti tu, ut tua epistola ad eundem lapidem bis offenderes. Ego autem quæcunq; fortuna esset, semel erubescerem. Est aūt bis ad eundem lapidem offendere, iterū eadem in re peccare. Nam primus error, uel Græco adagio, ueniā meretur: iteranti culpam uenia dari non solet. Inter Græcanicas sententias celebratur & hæc.

Δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ. id est,

Sapientis haud est, bis in eodem labier.

Extat & Græcum epigramma, incertum cuius:

Εἴ τις ἅπαξ γήμας, πάλιν δεύτερα λέκτρα διώκει,

Ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον.

Altera connubium experto cui ducitur uxor,

Hic fracta repetit æquora sæua rate.

Fertur & Publianus Mimus, non alienus ab hac forma:

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit,

At Scipio sapienti ne semel quidam errare permittit, ut dicat, οὐκ ᾤμην, id est, non putaram.

Eadem oberrare chorda.

Horatius in Arte poetica, sententiam haud dissimilem, dissimili metaphora extulit:

Et citharoedus, inquiens,
Ridetur, chorda, qui semper oberrat eadem.

A cantoribus ducta translatio est, quibus uehementer foedum sit, in iisdem fidibus saepius peccare. In eos igitur concinne dicetur, qui uel in simili re crebrius peccant, uel culpam eandem iterum atque iterum committunt. Primus enim lapsus uel casui datur, uel imprudentiae: iteratus stultitiae tribuitur, aut inscitiae.

Ouum ouo si.

Non tam ouum ouo simile. X

Extant apud autores aliquot similitudinis adagia, quorum de numero est: Non tam ouum ouo simile, de rebus indiscretae similitudinis. Cicero Academic. quaest. libro secundo: Vides'ne, ut in prouerbio sit, ouorum inter se similitudo? Tamen hoc accepimus, Deli fuisse complureis saluis rebus illis, qui gallinas alere quaestus causa solerent. Ii cum ouum inspexerant, quae id gallina peperisset, dicere solebant. Neque id est contra nos. Nam nobis satis oua internoscere. Idem prouerbiū refertur & à Fabio Quintiliano. Vsurpatur & à Seneca in libello, quem in Claudium imperatorem lusit.

Lac lacti sim.

Non tam lac lacti simile. XI

Idem pollet, & à Plauto usurpatur in Amphitryone: Neque lacte lacti magis est simile, quàm ille ego similis est mei. Dicitur à Sosia de Mercurio, qui huius assumpserat figuram. Idem in Milite: Tam similé, quàm lacte lacti est.

aqua aquę si.

Non tam aqua similis aquae. XII

Eadem uim obtinet, quod usurpat Plautus in Menaechmis: Nec aqua aquae, nec lacte lacti, crede mihi, usquam similius, quàm hic tui est, tuque huius. Ad hanc formam & illud ex eadē scena: Tam consimilis est, quàm potest speculum tuum. Rursum in Milite: Nam è summo puteo similior nunquam potest aqua aquae sumi.

Apes apū si.

Quàm apes apum similes. XIII

His M. Tullius illud etiam adiūgit in Academicis quaest. Vt similia sunt, & oua ouorum, & apes apū. Vbi iocatur in Democriti mundos, usquequaque similes inter sese. Simili forma dicūt, quàm ouis est oui similis.

Acanthia cicada. XIIII

Ἀκάνθιος τέττιξ, id est, Acanthia cicada. In indoctos atque infantes, aut musices ignaros torqueri prouerbio solitum. Autor est Stephanus Byzantius, iuxta oppidum Aetoliae Acanthum cicadas alibi uocales mutas esse, atque hinc ortum adagium, cuius autorem citat Simonidem. Plinius Naturalis historiae libro undecimo, capite uigesimoseptimo, scribit in agro Rhegino cicadas omnes silere, ultra flumen in Locris canere. Idem testatur Pausanias libro rerum Eliacarum secūdo. Strabo libro Geographiae sexto, refert Rheginum agrum à Locrensi dirimi fluuio, cui nomen Alex. Cicadas autem, quae in Locrensi uersentur ripa, sonantius stridere, cum in Rhegina sint mutae. Huius rei hanc esse causam cōiectat, quòd Rheginorum regio, cum sit umbrosa atque opaca, cicadarum pelliculas humore torpefaciat. Easdem in agro Locrensi quòd sit aprica, solis arefactas aestu, stridorem aptius emittere. Auget autem miraculum Rheginensium cicadarum, etiam fabulose celebrata uocalitas uicinarum. Nam idem Strabo Timaeum citat autorem, quondam in Pythiorum certamine Eunomum Locrensem, & Rheginensem Aristonem, in canendi certamen uenisse. Aristonem Apollinem inuocasse Delphicum, ut sibi canēti foret auxilio, quòd à Delphis Rheginēses olim essent profecti. Eunomus respondit, Rheginensibus ne certandum quidem omnino de musica, apud quos cicada uocalissimum animal uoce careret. Vtrisque certantibus, cum in Eunomi cithara, una inter canendum chorda frangeretur cicada superuolans astitit, ac uocem alioqui defuturam, suo cantu suppleuit. Atque ita uictor declaratus, statuam citharoedi posuit, cum cicada citharae insidēte. Huiusmodi fermè tradit Strabo.

Eadem pensari trutina. XV

Eadem pensari trutina, id est, eadem lege. Horatius in sermonibus,

Hac lege in trutina ponetur eadem. Idem in Epistolis,
Romani pensantur eadem Scriptores trutina.

Conuenit cum illa iurecōsultorum regula, Patere legem, quam ipse tuleris. Sine ut eo pacto tecum agatur, quo tu cum aliis egeris. Persius,

Examenque improbum in illa Castiges trutina.

Huic simillimum, ad eandem exigere regulam, ἴσῳ σταθμῷ, id est, aequali trutina, siue lance. Plutarchus, ἀλλ' ἴσῳ σταθμῷ πᾶσιν ἡ κακία πρὸς θεὸν μολυβδὶς ὥς τι δίκτυον κατέσπασεν. id est, Sed aequa lance omnibus, addita malitia ceu plumbum rete detraxit.

Zonam perdidit. XVI

Zonam perdidit. Castrense prouerbium in ἀχρημάτους, id est, eos qui nihil habent numorum, à Graeca quadam fabula tractum Acron admonet. Porphyrion à militū consuetudine, qui quicquid habēt in zona secum portant. Cuiusmodi sanè hoīem perquam uenuste describit Lucilius citante Nonio.

Cui neq; iumentum est, nec seruus, nec comes ullus,
Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet omne,
Cum bulga coenat, dormit, lauat, omnis in una
Spes hominis bulga, hac deuincta est caetera uita.

Nam bulgam appellat Lucilius folliculum, siue crumenam, & sacculum de brachio propendentem. Sic enim & Horatius,

Suspensi laeuo tabulas, loculosq; lacerto.

Tametsi Festus Bulgam Gallicum uocabulum autumat. Consimili modo Gracchus loquitur apud Gellium: Cum Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inaneis retuli. Horatius in Epistolis, Ibit eò quò uis, qui zonam perdidit. Plautus in Poenulo, Tu qui zonam non habes, qui in hāc uenistis urbem? aut quid quaeritis? In quibus Plauti uerbis duplex est allusio, & ad uestem Poenorum more discinctam, & ad pecuniam quae in zona gestatur, citra quam in urbe sumptuosa non sat commode uiuitur. Pescennius Niger apud Spartianum uetuit, ne milites zonam secum deferrent in bellum, sed siquid haberent pecuniae, publice cōmendarent, recepturi post praelium, simul & ipsis luxuriei materiā eripiens, & hosti praedam siquid aduersi euenisset. Est apud Lāpridiū in Alexandro: Miles nō timet, nisi uestitus, calceatus, armatus, & habens aliquid in zona.

Cocta numerabimus exta. XVII

Cocta numerabimus exta. Diomedes grammaticus, ubi prouerbium definit; hoc exempli uice subiecit. Cuius hunc adscribit esse sensum, ex euentu sciemus. Huic confinis color ille comicus: Res indicabit. Nam ut ait Ouidius,

Exitus acta probat.

Et apud Graecos, αὐτὸ δείξει, id est, ipsa res indicabit.

Multa nouit uulpes, uerum echinus unum magnum. XVIII *Vulpes multa ech. unum m.*

πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα. id est,

Ars multa uulpi, ast una echino maxima.

Zenodotus hunc senarium ex Archilocho citat. Dicitur in astutos, & uariis consutos dolis. Vel potius ubi significabimus, quosdam unica astutia plus efficere, quàm alios diuersis technis. Nam uulpes multiiugis dolis se tuetur aduersus uenatores, & tamen haud raro capitur. Echinus, quem opinor herinaceum esse, nam hoc loco de terrestri, non de pisce fit mentio, unica duntaxat arte tutus est aduersus canum morsus. Siquidem spinis suis semet inuoluit in pilae speciem, ut nulla ex parte morsu prendi queat. Citantur apud eundem Zenodotum huiusmodi quidam uersus ex Ione Chio, tragico poeta, Quos eosdem ex eodem citat in Sermonibus conuiuialibus Athenaeus è tragoedia, cui titulus Phoenicia.

ἀλλ' ἔν γε χέρσῳ τὰς λέοντος ᾔνεσα
καὶ τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τέχνας,
ὃς εὖτ' ἂν ἄλλων θηρῶν ὁρμὴν μάθῃ,
στρόβιλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλιχθεὶς δέμας,
κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος. id est,

Leonis artes in solo sanè probo,
At magis echini comprobo miseros dolos,
Qui simul odorem beluarum senserit,
Se contrahit spinis operto corpore,
Tutus iacens, morsuq; tactuq; omnium.

Refertur prouerbium, ac simul ad carmen alludit Plutarchus in commentario, cui titulus, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, χερσαῖα ἢ θαλάσσια, id est, utra animantia prudentiora terrestria, an marina. Eius uerba subscribā: τῶν δὲ χερσαίων ἐχίνων ὁ μὲν ἀμφ' αὐτὸν ἄμυναν καὶ φυλακὴν παροιμίαν πεποίηκε.

πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.
προσιούσης γὰρ αὐτῆς ὥς φησιν Ἴων
στρόβιλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας,
κεῖται θιγεῖν τε καὶ δακεῖν ἀμήχανος. id est,

Iam uero terrestrium echinorum in tuenda seruandaq; incolumitate sua, solertia prouerbio locum fecit: Ars uaria uulpi, ast una echino maxima.

Siquidem cum illa aggreditur, quemadmodum aiunt,
Flexibile spinis corpus obuoluens suis,
Tutus iacet, sic ut nec ore tangier
Vlla queat ratione, nec morderier.

Plutarchus, aut quisquis est eius operis autor, uersibus intermiscuit sua quaedam uerba: Nequis id errore nostro factum suspicetur. Sed omnium copiosissime huius animantis ingenium & astutiam describit Plinius libro octauo capite trigesimoseptimo: Praeparant inquit, & herinacei cibos, ac uolutati supra iacentia poma, affixa spinis, unum non amplius ore tenentes portant in cauas arbores. Iidem mutationem aquilonis in austrum, condentes se in cubile praesagiunt. Vbi uero sensere uenantem, cōtracto ore, pedibus, ac omni parte inferiore, qua raram & innocuam habent lanuginem,

conuoluuntur in formam pilæ, nequid comprehendi possit præter aculeos. In desperatione uero uriná ex se reddunt tabificam tergori suo, spinisq; noxiam. Reliqua qui cupiet cognoscere, è loco quē indicauimus petat. Hæc ad prouerbii sensum potissimum attinebant. Celebre est & piscis echini ingenium, qui sæuitiam maris præsagiens, correptis lapillis operit sese, ut mobilitatem stabiliat pondere, ne nimia uolutatione atterat spinas, quod aspicientes nautæ, pluribus mox ancoris nauigia infrenant. Autor Plinius libro nono, capite trigesimoprimo. Vulpem autem uersipellem esse, uariis instructam artibus, cum alii complures apologi, tum ille peculiariter indicat, qui refertur à Plutarcho in Moralibus: Cum aliquando pardus uulpem præ se contemneret, quòd ipse pellem haberet omnigenis colorum maculis uariegatam, respondit uulpes, sibi id decoris in animo esse, quod illi esset in cute. Neque uero paulo satius esse ingenio præditum esse uafro, quàm cute uersicolore. Græci solertem, ac uariis armatum dolis, ποικιλόφρονα uocant & ποικιλομήτην, Latini uafrum & uersipellem. Narratur & alius quidam apologus, ab hoc prouerbio non multum abludens. Cum aliquando uulpes in colloquio, quod illi erat cum fele, iactaret sibi uarias esse technas, adeo ut uel peram haberet dolis refertam, feles autem responderet, sibi unicam duntaxat artem esse, cui fideret, siquid existeret discriminis, inter confabulandum repente canum accurrentium tumultus auditur. ibi feles in arborem altissimam subsilit, cum uulpes interim à canū agmine cincta capitur. Innuit fabula, præstabilius esse nonnunquam unicum habere consilium, modo id sit uerum & efficax, q̃ plures dolos, consiliaq; friuola. Veluti siquis pauper multiiugis artibus sollicitaret animum puellæ, diues autem unum hoc haberet, quod est apud Ouidium, quantumlibet accipe, recte dixeris

πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.

Cupressum f.

Simulare cupressum. XIX

Horatius in Arte poetica: Et fortasse cupressum
Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat expes
Nauibus, ære dato.

Acron Prouerbium esse admonet, ortum ab imperito quopiam pictore, qui præter cupressum nihil nouerat pingere. A quo cum naufragus quidam petisset, ut uultum suum exprimeret, ac naufragium suum depingeret, interrogauit ille num ex cupresso uellet aliquid adiici. Res ea primum in iocum, deinde etiam in adagionem abiit. Concinne usurpabitur in eos, qui quod didicerunt, id ubiq; intempestiuiter inculcant, cum ad rem nihil attineat.

Flamma fumo est proxima. XX

Apud Plautum extat in Curculione: Flamma fumo est proxima. Commonet adagium, periculum, mature fugiendum esse, quiq; malum euitare cupiat, ei uitandam prius occasionem. Vt qui corrumpi nolit, ab improborum abstineat consuetudine: qui cum puella cubare nolit, ne det osculum. Nam & illud protinus addit poeta: Fumo comburi nihil potest, flamma potest. Fumus enim indicium est flammæ mox erupturæ.

Ad restim res rediit. XXI

Terentius in Phormione: Opera tua ad restim mihi quidem res rediit planissime. Hoc adagio summa rerum desperatio significatur. Nam in hac solent quidam amentes ad laqueum cōfugere. Iuuenalis.
Ferre potes dominam saluis tot restibus ullam?
Eodem pertinet etiam illud: Suspendio deligenda arbor.

Paupertas sapientiam sortita est. XXII

Πενία δὲ τὴν σοφίαν ἔλαχε, id est, Paupertas sapientiam sortita est. Zenodotus citat ex Euripide. Alii tribuunt Aristoni. Ignaua est opulentia, uerum inopia multarum artium repertrix est: id quod ipsa iactat, apud Aristophanem in Pluto, artium omnium inuentionem sibi uendicans. Vergilius,
Labor omnia uincit
Improbus, & duris urgens in rebus egestas. Ouidius,
Ingenium mala sæpe mouent. Persius,
Magister artis, ingeniiq; largitor Venter.
Circumfertur hic quoq; uersiculus apud Græcos:

Fames magistra

πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος. id est, Magistra multorum improba existit fames.
Xenophon πενίαν appellauit σοφίαν αὐτοδίδακτον. ἃ γὰρ ἐκείνη τοῖς λόγοις πείθει, αὕτη τοῖς ἔργοις ἀναγκάζει, hoc est, sapientiam, quæ citra doctoré contingit, etenim quod hæc persuadet oratione, ad hoc illa re ipsa compellit. Theocritus in Piscatoribus:
Ἁ πενία Διόφαντε μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει
Αὕτα τῶ μόχθοιο διδάσκαλος. id est,
Vnica paupertas Diophantes suscitat artes
Ipsa laborandi doctrix, studiiq; magistra.

Huc spectat & illud, quod Iuppiter aurei seculi tam paratam rerum copiam submouit:
Vt uarias usus meditando extunderet arteis. Item Mimus ille non inelegans,
Hominem experiri multa paupertas iubet.
Potest & illuc referri prouerbium, quòd uidemus accidere, nescio quomodo, ut penes Midas & improbos homines sit opulentia, doctiq; probiq; ferè tenui sint fortuna. Qua quidem de re extant duo problemata, Aristotelis titulo, quorum altero, rogat, qui fiat, ut paupertas apud probos uiros plerunq; uersetur. Redditq; huiusce rei uarias causas, siue quòd improbi per fas nefasq; malunt parare diuitias, quàm cum paupertate contubernium diutinum habere: proinde fugit illos, quibus uideatur maximorum flagitiorū occasio futura, ad illos deflectit, quos existimat sese recte modesteq; usuros. Siue, quòd inops & uirium & consilii, quippe foemina plus auxilii sibi futurum sperat apud πολυδυνάμοις ἀνδράσι, ut habet prouerbium. Siue, quod cum ipsa sit mala, malos uitat, ne si πῦρ ἐπὶ πῦρ, id est, malum accesserit malo, iam fiat intolerabile atq; immedicabile. In altero rogat, quid in causa sit, ut opes à malis ferè possideantur, non item à bonis. An quia cæcæ sunt, inquit, & ob id errant in delectu? Hæc quoniam poeticen aut sophisticen sapiunt, magis quàm philosophū, præsertim serium, uix mihi fit uerisimile, ab Aristotele fuisse profecta. Quod autem dixit de cæcis diuitiis, id sumptum est potissimum ex Aristophanis Pluto. Quo in loco Plutus, qui deus est diuitiarum, rogatus, unde cæcitatis malum obtigisset, respondit ad hunc modum:

ὁ ζεύς με ταῦτ' ἔδρασεν ἀνθρώποις φθονῶν.	Hoc me malo mulctauit ipse Iuppiter,
ἐγὼ γὰρ ὢν μειράκιον, ἠπείλησ' ὅτι	Rebus uidelicet inuidens mortalium.
ὡς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους	Nam olim puer minabar id fore, ut ad probos,
μόνους βαδιοίμην, ὁ δ' ἐμ' ἐποίησε τυφλόν	Doctos, modestos, tantum adirem. at Iuppiter
ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τούτων μηδένα.	Oculos in hoc ademit, ut ne quempiam
οὕτως ἐκεῖνος τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ.	Horum liceret iam mihi dignoscere.
	Adeo bonæ ille frugis inuidet uiris.

Hunc locum imitatus Lucianus in Timone consimilia quædam de Pluto narrat, quem non cæcum modo facit, uerumetiam claudum: cæcum quidem semper, at tum demum claudicantem, quoties ad bonos uiros mittitur, aliàs pedibus pernicissimus.

Ollæ amicitia. XXIII

χύτρας φιλία, Ollæ amicitia. In amicos istos uulgares quadrabit, quos patina, non beneuolentia conciliat. De cuiusmodi Iuuenalis:
Te putat ille suæ captum nidore culinæ,
Nec male coniectat.
Hos arcanæ literæ, mensæ amicos nominant. Plutarchus item in libello, cui titulus. Quo pacto dignoscas adulatorem ab amico: id genus homines, εὐτραπέλους καὶ ἐπιτραπεζίους, uulgo dici solitos narrat, quòd uentriculi cibiq; causa diligant, non ex animo: quiq; tum præstò sunt, quoties audiunt, κατὰ χειρὸς ὕδωρ. Nam Aristophanes grammaticus apud Athenæum libro nono, tradit lotioné manuum, quæ præcedebat coenam, uocari κατὰ χειρὸς, à coena, ἀπόνιψιν. In eosdem, ni fallor, dictum est illud à Menandro comico citante Athenæo:
οἱ δὲ κατὰ χειρῶν λαβόντες θαυμαστῶς φίλοι τινὲς. Manibus ut data est aqua, hæréт tūc amici maxie.
Effertur ad hunc modum parœmia, ζεῖ χύτρα, ζῇ φιλία, id est, Feruet olla, uiuit amicitia. Feruet olla uiuit ami.

Antiquiora diphthera loqueris. XXIIII

ἀρχαιότερα τῆς διφθέρας λαλεῖς, id est, Antiquiora diphthera loqueris. In eos quadrat, qui nugas narrant, aut de rebus nimium priscis & iampridem obsoletis. Nam diphthera res quædam erat ex priscis illis fabulamentis relicta. Siquidem aiunt diphtheram pellem fuisse eius capræ, quæ Iouem lactarit, in qua creditum est antiquitus, illum omnia scribere, quæ fierent. Vnde quæ nec in historicorum literis extarent, nec in hominum memoria seruarentur, ea uelut ex Iouis diphthera petita dicebant. Quin subinde apud Aristophanem, ἀρχαῖα παλαιά, id est, prisca atq; antiqua, pro nugamentis leges, quòd antiquitas ferè fabulosissima sit opinor, & ἀρχαϊκῶς, pro eo quod est deliráter ac stulte. Simili modo uocamus κρονικὰ uetera & obsoleta desitaq;. Sic apud Athenæum lib. vii. quispiam, Arrianus opinor, ταῦτα ἐστὶν κρονικὰ ἐστὶν ὦ ἑταῖρε, id est, Istæc Saturnia sunt ò amice cibaria. Poetæ fingunt Saturnum regno pulsum, & huius loco regnare Iouem.

Auribus lupum teneo. XXV

Erat apud Terentiū in Phormione: Antiphoni adolescenti uxor erat domi, quā nec eiicere poterat, uel quia nō libebat, quòd in eā deperiret, uel quòd integrū non erat, cum esset iudicū sententiis addicta, neq; rursum retinere quibat, propter patris uiolentiā. Et cum à patruele felix diceret, ut qui domi possideret id, quod amabat, imo inquit, quod aiūt, auribus teneo lupū. Nam neq; quo modo amittā à me inuenio, neq; uti retineam scio. Moxq; leno quasi referens parœmiam, ait sibi idem usu uenire

in Phædria, quẽ neq; retinere poterat, qui nihil numerabat, neq; repellere, quòd esset improbè blandus, ac monteis aureos polliceretur. Donatus Græcam paroemiã Græcis adscribit uerbis: τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον, οὔτ' ἔχειν οὔτ' ἀφεῖναι δύναμαι, id est, Auribus lupum teneo, neq; retinere, neq; amittere possum. Suetonius in Tiberio: Cunctandi causa erat metus undiq; imminẽtium discriminum, ut sæpe lupũ tenere se auribus diceret. Plutarchus in Præceptis ciuilibus: λύκον οὔ φασιν τῶν ὤτων κρατεῖν, id est, aiunt lupum non posse teneri auribus: tum homines hac parte maxime ducantur, nimirum persuasione. Dicitur in eos, qui eiusmodi negocio inuoluuntur, quod neq; relinquere sit itegrũ, neq; tolerari possit. Videtur ab euentu quopiam natũ, ut alia pleraq;. Aut inde certe, quòd ut lepus auribus quippe prælongis commodissime tenetur, ita lupus quòd aures habet pro corpore breuiores, teneri h s nõ potest, neq; rursum citra summũ periculum è manibus dimitti, bellua tam mordax. Cæcilius apud A. Gellium lib. xv. cap. ix. eandem sententiam, sed citra metaphoram extulit. Nam hi sunt, inquit, amici pessimi, fronte hilaro, corde tristi, quos neq; ut apprehendas, neq; ut amittas scias. Huc allusit Theognis, etiam si alienius.

Αργαλέως μοι θυμὸς ἔχει περὶ σῆς φιλότητος	Pectora nostra, tui quàm mire amor afficit, ut quem
οὔτε γὰρ ἐχθαίρειν, οὔτε φιλεῖν δύναμαι.	Non odisse queam, sed nec amare queam.

Vnde uidetur illud effictum:

Nec tecum possum uiuere, nec sine te.

Refertur & à M. Varrone pro exemplo adagionis: Auribus lupum teneo.

Necessarium malum. XXVI

Huic finitimũ est illud, ἀναγκαῖον κακόν, id est, Necessariũ malum: de iis, quos neq; reiicere possis, quòd quibusdã in rebus opus sit eorũ opera: neq; cõmode ferre, quòd uiri sint improbi. Natum uidet ex Hybrææ cuiusdã apophthegmate, de quo meminit Strabo lib. xiiii. Cum haberet Euthydamus tyrannicum quiddam, multis alioqui noĩbus utilis ciuitati, ita ut cũ uitiis uirtutes paria facere uiderent, Hybræas orator in oratione quadam sic de illo locutus est: Malum es, inquit, ciuitatis necessarium. Nam nec tecũ uiuere possumus, nec sine te. Alexander item Seuerus imperator, rõnales, quos tollere decreuerat, posteaquã perpendisset eos citra reip. incõmodum tolli nõ posse, necessariũ malum appellabat. Huiusmodi fuit & P. Cornelius Ruffinus, furax qdem & impendio auarus, sed idem egregius imperator, à quo Fabricius Luscinus cõpilari maluit, quàm sub hasta uenire, quẽadmodũ refert Gellius lib. iiii. & Cicero de oratore lib. ii. Torqueri poterit & in uxores, cum qbus incõmode uiuit, sed absq; his Resp. omnino consistere non potest. Potest & ad rem accõmodari. Veluti siquis dicat, pharmacon, rem quidem molestam, necessarium tamen. Euripides in Oreste:

Ανιαρὸν ὂν τὸ κτῆμ', ἀναγκαῖον δ' ὅμως.	Molesta cum sit res, necessaria tamen.

Non abhorret ab hac forma, quod Plinius scribit, oraculo proditum fuisse, lib. xviii. cap. vi. Quónam igitur, inquit, modo utilissime coluntur agri? Ex oraculo scilicet, malis bonis: Hoc uelut ænigmate significatum est, agros quàm minimo potest impendio colendos esse. *Mala bona.*

Non absq; Theseo. XXVII

Οὐκ ἄνευ Θησέως, id est, Haud absq; Theseo: Cum significamus rem alieno auxilio confici: Aut cum significamus rerum omnium communionem ac societatem. Nam Zenodotus scribit, Theseum permultis uiris fortissimis, in certaminibus auxilio fuisse, quippe qui & Meleagro adfuit in conficiendo apro Calydonio, auxiliatus & Pirithoo pugnanti cum Centauris, Item Herculi cum Amazonibus belligeranti. Fabula de apro sic habet: Oeneus Meleagri pater, cum de primitiis anni prouentus diis libans, Artemidem præterisset, illa irata aprum immanem in agros Calydonios immisit, omnia populantem, ad quem conficiendum Oeneus præstantissimum quenq; exciuit, præmiis ad id propositis. Inter multos certauit & Meleager, qui & belluam confecit, sed accersito ad auxilium Theseo. Reliquum fabulæ nihil ad prouerbii sensum attinet. De Pirithoo sic fertur: Pirithous Hippodamiæ procus, Centauros, quòd essent sponsæ cognati, conuiuio accepit. Qui simul atq; mero incaluissent, sponsæ uim adferre cœperunt, coorta pugna, Theseus Pirithoo auxilium ferens, complureis centauros trucidauit. De Hercule sic narrant: Cum Eurystheus Herculi iniunxisset, ut Hippolytæ Amazonum reginæ baltheum adimeret, atq; ille pacta facturus esset, pfectus, Iuno semper illi infesta, induta formam Amazonis, famã passim dissipauit, aduentare hospitem, uel uerius hostem, qui uiolata regina, baltheũ, quem gestabat insigne regni, per uim eriperet. Quod ubi auditũ esset, Amazones in Herculem parant arma. Hercules ratus hæc nõ errore, sed dolo geri, Hippolyta occisa baltheum abstulit. Deinde quo magis ulcisceretur Amazonas, bello eas adortus est, & oppressit, sed Thesei adiutus opera. Refertur hoc adagium & à Plutarcho in eius uita, significatq; Theseum, sicuti dictum est, multis auxilio fuisse, tamen ex plerisq; certaminibus nullũ retulisse præmium: atq; huius rei citat autorem Herodotum. Allusit ad prouerbium Aristides in oratione ad Thebanos de auxiliis: καὶ οὔτε τοίνυν ἄχαριν εἰ φίλως ἰδεῖν, Θησεὺς αὐτῶν ἄνευ ἐλθὼν ἀγαγεῖν ἐκεινοσί τ,

id est, Cumq́ sanè & ipsi Herculi opus esset amico, Theseus illum Athenas deductum refouet refocillatq́. Proinde quoties facinus aliquod alieno nomine celebratur, alterius tamen opera potissimũ peractum, ueluti siquis librum suo nomine publicet, in quo si doctioris alicuius adiutus opera, concinne notabitur hoc adagio: οὐκ ἄνευ Θησέως, id est, Non absq; Theseo. Aut siquis dicat, nullam fortunam sibi iucundam esse posse ἄνευ Θησέως.

Sphæra per præcipitium. XXVIII

Eiusmodi prouerbiũ refertur ab Eustathio in Iliados Homeri librum secũdum, ἡ σφαῖρα κατὰ πρανοῦς, id est, globus per decliue, subaudiendum uoluitur aut mittitur. Perinde est quasi dicas, currẽtem incitare. Nam sphæra uel suapte sponte facile per locum decliuem deuoluitur. Nec male quadrabit in eos, qui uitæ genus aliquod nacti sunt, ad quod uidentur esse natura propensi, ut conueniat cum illo, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, equum in planiciem.

Magis mutus quàm pisces. XXIX

ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων, id est, Magis mutus ipsis piscibus. Prouerbialis metaphora de uehemẽter infantibus atq; infacundis. Conueniet & in hominẽ imodicæ taciturnitatis. Horatius in odis: *Piscis mutus.*

O mutis quoq; piscibus
Donatura cygni, si libeat, sonum.

Pisces enim nullam edunt uocem, exceptis perpaucis, inter quos canis marinus. Lucianus aduersus indoctum: μᾶλλον δὲ τῶν ἰχθύων ἀφωνότερος εἶ, id est, Immo uero magis es mutus q̃ pisces. Rursus in Gallo: πολὺ ἀφωνότερος ἔσομαι τῶν ἰχθύων, id est, multo magis ero mutus q̃ pisces. Vnde Plutarchus in Symposiacis existimat Pythagoricos à piscibus abstinuisse, quòd hos quasi suæ disciplinæ domesticos agnoscerent, propter ἐχεμυθίαν, id est, silentium, quod inter animantium genera piscibus est proprium. Nã cæterorũ sua quibusq; uox est. Aues permultæ canoræ sunt: quædam & humanũ sermonem referunt. Atq; adeo terrestrium quoq; manticora apud Aegyptios, si Plinio credimus. Solis piscibus nulla uox. Causam adfert Aristoteles, quod his neq; pulmo sit, neq; arteria, neq; guttur. Etiã si sint nõnulli, qui sonitum quendam ac stridorem edunt: quorũ de numero sunt delphinus, lyra, chromis, uoca, (quem hinc dictum apparet, quòd uocem edat, Mercurio sacrũ, prodidit Athenæus lib. vii.) pecten. Verum cum sonum non naturalibus organis uocis ædi putat: sed uel attritu branchiarum, uel ab interioribus, quæ sunt circa uentrem. Plutarchus existimat Græcis ἰχθῦν hinc appellari, quòd uocẽ habeat cõpressam. Et Lucianus in Halcyone. ἄφωνα γὰρ δὴ πάνυ καθ' ὕδατος διαιτώμενα, id est, Nam muta sanè quæ in aquis degunt. Athenæus libro Dipnosophistarum octauo, citat autorem Mnaseam Patrensem, qui prodiderit, in Clitorio amne Arcadiæ pisces esse uocales. Item Philostephanum, qui scripserit in fluuio Aorno, qui Pheneum urbem interfluit, piscibus dictis pœcilis uocem esse fermè qualis est turdorum. Tametsi Aristoteles adimit omnibus piscibus uocem, excepto scaphro, & porco fluuiatili. Veteres autem quemuis piscem uocabant ἔλλοπα, quòd uocem edere nõ posset: ἴλλεσθαι siquidem est εἴργεσθαι, id est, cohiberi, & ὄψ uox. Vnde apud Theocritum ἐλλοπιεύειν pro piscari. Addit Athenæus, Pythagoricos à cæteris animantibus non prorsus abstinere, sed quibusdam ex his uesci, quædam etiam sacrificare, solos pisces non gustare quasi sacros ob ἐχεμυθίαν quam Pythagoras docuit. *ἐχεμυθία.*

Turture loquacior. XXX

Τρυγόνος λαλίστερος, id est, Turture loquacior. In garrulos, & impendio loquaculos homines dici solitum, Sumpta metaphora ab auis natura, quæ non ore tantum, sed etiam postica corporis parte clamare fertur, ob id opinor, quod uocem ædens, etiam illam mouere uideat. Citatur apud Zenodotum ex Plocio Menãdri. Aelianus lib. xii. cap. x. meminit huius puerbii, deq; aue utraq; corporis pte loquaci. Theocritus in Syracusanis, mulieres quasdam loquaculas, turtures appellat.

Τρυγόνες ἐκκναισεῦντι πλατειάσδοισαι ἅπαντα.

Rana Seriphia. XXXI

Βάτραχος ἐκ Σερίφου, id est, Rana Seriphia. In homines mutos, & canendi dicendiq; prorsus imperitos dicebatur. Inde natum, quòd Seriphiæ ranæ in Syrum deportatæ nõ edebant uocem. In hunc modũ collectanea Græcorum prouerbiorũ decerpta è libris Didymi, Tarrhæi, & aliorum. Totidem uerbis Suidas. Et βάτραχος σερίφιος, id est, Rana Seriphia. Proditum enim est in Seripho insula ranas mutas haberi. Meminit huiusce rei Plinius lib. viii. cap. lviii. Cyrenis, inquit, mutæ fuere ranæ, illatis è continente uocalibus, durat genus earum. Mutæ sunt etiamnum in Seripho insula. Eædem aliò trãslatæ canunt, quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt. Quanquã in uulgatis exemplaribus cicadarum Seriphiarum mentio fit, non ranarum: sed germanã lectionem Hermolaus ex fide ueterum codicum restituit. Seriphus autem una est insularum, quas Græci σποράδας uocant. Non uidentur autem satis conuenire uerba Plinii cum Græcorum commentariis. Nam hic ait mutas esse in Seripho, illi negant uocem edere deportatas in Scyrũ, quasi in Seripho uocales, in Scyro obmutescerent.

Verum attentius intuenti rem, nihil est absurdi. Seriphus ranas habebat mutas. Eas ut rem prodigiosam deportabant in Scyrum, quas cum Scyrii mirarentur esse mutas, præter ingenium ranarum indigenarum, dicebant βάτραχος ἐκ σερίφου. Ea uox abiit in prouerbium.

Alii sementem faciunt, alii metent. XXXII

ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δ᾽ ἀμήσουσι, id est, Alii quidem sementem faciunt, alii uero metent. Quod citra metaphoram etiam ad hunc modum efferunt: ἄλλοι κάμον, ἄλλοι ὤναντο, id est, Alii laborarunt, alii perceperunt emolumentum. His simillimum est illud Fabii dictum apud Liuium libro ab urbe condita decimo: Quam arborem conseruisset, sub ea legere alium fructum, id indignũ esse dicere. Huc alludit Hesiodus, cum scribit in Theogonia de Fucis:

ἀλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέρ᾽ ἀμῶνται. Atq; metunt uentrem in ꝓprium sudorẽ alienũ.

Theognis item:

οὔτι γάρ ἂν προσθεν, ἄλλῳ κάματον μεταδοίης. Ante tibi exhaustos alii ne trade labores.

Consimili figura dictum est à Diocletiano nondum Cæsare: Ego apros occido, sed alter fruitur pulpamento. Refertur autem in illius uita ad hanc fermè sententiam: Cum Diocletianus apud Tungros in Gallia, in minoribus adhuc locis militans, in caupona quadam moraretur, & cum Druiade quadam muliere familiarem consuetudinem haberet, illaq; parsimoniam hominis incusaret, ioco, non serio respondisse fertur, tum se fore liberalem, cum imperator fuerit. Ad hoc illa: Noli, inquit, iocari Diocletiane, planè imperator eris, simul ac aprum occideris. Quam qdem mulieris uocem ominis arripiens uice, studiose sectari cœpit apros in uenatu, haud intelligens uidelicet ominis ænigma, quod euentus postea explicauit. Nam Numerianus imperator, factione Arrii Apri soceri sui interemptus fuerat. Qua re prodita, milites Diocletianum uindicem creant, & Augustum consalutant. Ille itaq; pro concione, quo Druiadis dictum expleret, Aprum manu sua confodit, addens Maronianum illud:

Aeneæ magni dextra cadis.

Cæterum interea dum adhuc priuatus ille multos apros confecisset, nec affulgeret usquam imperii spes, dicere solitum ferunt: Ego quidem apros occido, uerum alter fruitur pulpamento.

Aliena iacis. XXXIII

ἀλλοῖα βάλλεις, id est, Aliena iacis. Quoties res parũ ex animi sentẽtia cadit. Translatũ ab iis, qui ludunt alea, qbus iacientibus interdum ea cadunt, quæ minime sunt ad uictoriam accõmodata. Proinde si quando frustrað nos spes, recte dicemur, ἀλλοῖα βάλλειν. Adagium refertur à Diogeniano.

Aliam quercum excute. XXXIIII

ἄλλην δρῦν βαλάνιζε, id est, Aliam quercum excute. In eos conuenit, qui sine fine petunt aliquid: aut qui continenter ab eodem mutuum postulant. Hos hoc adagio licebit ablegare, ut nobis omissis, aliorum aures suis precibus solicitent. Parœmiam hinc natam putant, quòd olim mortales glandibus uictitabant, Cereris usu nondum reperto. Has qui quercubus excussis colligebant, mercedẽ ad id conducti, balanistas, id est, glandium collectores, siue glandiarios appellabant. Qui siquãdo circumspicerent, siquæ glandes etiamdum in arbore reliquæ essent, prætereuntes per iocum acclamabant: Aliam quercum excute. Eam uocem uulgus arreptam uertit in prouerbium. Non inconcinne accommodabitur ad negocium relinquendum, ex quo iam nihil emolumenti potest capi. Aut mutandum amicum, qui iam utilis esse desiit. Aut præceptorem mutandum, unde nihil est, quod amplius discas.

Nuces relinquere. XXXV

Nuces relinquere, est omissis studiis ac nugis puerilibus ad grauiora magisq; seria conuerti. Persius.

Et nucibus facimus quæcunq; relictis,
Cum sapimus patruos.

Translata metaphora, uel à uetusta nuptiarum ceremonia, in quibus sponsus uxorem ducens nuces spargebat, utpote iam pueritiæ renuncians. Ita Catullus in carmine nuptiali:

Da puer propere nuces,
Concubine nuces da. Vergilius Bucol. *viii.*
Sparge marite nuces.

Quanquã Plinius lib. *xv.* cap. *xxii.* causas alias adfert, quam ob rem nuces in nuptialibus ceremoniis consueuerint antiquitus adhiberi. Sed præstat ipsius referre uerba: Nuces, inquit, iuglandes, quãquam & ipsæ nuptialium Fescenninorum comites, multum pineis minores uniuersitate, eædemq; portione ampliores nucleo. Necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimẽto, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis. Quæ causa eas nuptiis fecit religiosas, tot modis fœtu munito, quod est uerisimilius, quàm quia cadendo tripudium sonum'ue faciant. Festus item indicat, in nuptiis à pueris nuces spargi solitas, ut nouæ nupæ intranti domũ noui mariti,

frustum esset auspicium. Addit Seruius, pueros catamitos, cum à turpi seruitio recederent, solitos nuces spargere, significantes se posthac omnia puerilia spernere. Vel hinc igitur, uel certe à puerorum lusibus, qui nucibus peraguntur, ductum prouerbium uideri potest. Nam talis ac nucibus olim lusitasse pueros, uel Horatius testis est, cum ait:

Te talos Aule nucesq;.

Proinde ad hanc prouerbii formam ptinebunt & reliquæ illæ figuræ: Nunquam à nucibus recedere. Redire ad nuces. Nuces abiicere. Nuces intermittere. Nucibus indulgere. Nuces repetere, atq; id genus alia.

Bis pueri senes. XXXVI

Δὶς παῖδες οἱ γέροντες, id est, Bis pueri senes. Vna est ex illis prouerbialibus inscriptionibus satyrarum Varronis. Quadrabit in eos, qui prouectiore cum sint ætate, tamen puerilibus quibusdam studiis intempestiuiter atq; indecore detinentur. Aut in senes ætatis uitio desipiscentes, tanquam iterum in pueritiam reuolutos. Seneca. Non, inquit, bis pueri sumus, ut uulgo dicitur, sed semper: uerum hoc interest, quòd maiora nos ludimus. Plato libro de republica primo: οὐ μόνον ἄρ' ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς, id est, Non solum igitur senex, ut uidetur, bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. Aristophanes in Nubibus:

φήσεις νομίζεσθαι σὺ παιδὸς ἔργον τοὐργον εἶν, | Pueri inquies tibi uideri facinus illud esse.
ἐγὼ δέ γ' ἀντείποιμ' ἄν, ὡς δὶς παῖδες οἱ γέροντες. | Respondero ipse contra, senes bis esse pupos.

Sophocles in Peleo:

Πηλέα τὸν Αἰάκειον οἰκουρὸς μόνη | Ego Peleum Aeaco satum, pueri in uicem,
γεροντοπαιδαγωγῶ κἀναπαιδεύω πάλιν, | Senem puella moderor atq; tempero.
πάλιν γὰρ αὖθις παῖς, ὁ γηράσκων ἀνήρ. | Nam iterum puer quisquis senescit, redditur.

Teopompus, δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ, id est, Pueros bis esse senes, recte dicitur. Plato: Λέγεις ἴσως δὶς γέροντ' ἂν παῖς γέρων, id est, Similis uidetur bis seni puer senex. Antiphon: γεροντοτροφία προσόμοιον παιδοτροφίᾳ, id est, Senem nutrire, perinde est, quasi nutrices puerum. Lucianus in dialogo, cui titulus, τὰ πρὸς κρόνον. οὕτω γὰρ ἂν τὸ πάνυ παροιμίαν ἐπαληθεύσαιμι, ἥ φησι, παλίμπαιδας τοὺς γέροντας γίγνεσθαι, id est, Sic enim fiet, ut uerum uideatur adagium, quo dici solet, senes rursum repuerascere. Huc pertinet quod libro de lingua Latina tertio scribit Varro, identidem in Atellanis haberi pupum senem, quod Osci suapte lingua uocent casnar. Nam ueteres pupum, puerum uocabant. Neq; uero prouerbium ideo tantum esse dictum, quòd senes ætatis culpa desipiscant: uerumetiam quòd omnibus modis in senibus iam uelut exacta uita ad initium recurrere uideatur, quemadmodum scite dixit Aristoteles in problemate quodam, in quo quærit, quónam pacto sint accipienda, quæ priora dicuntur ac posteriora. Primum enim redit albor simul & raritas capillitii, quorum utrunq; pueris familiare: deinde balbuties, uelut altera infantia. Præterea gingiua exarmata dentibus, aut certe perpaucis, & eis uacillantibus instructa, quod & ipsum cum infantibus commune. Quinetiam senibus omne corpus ad puerilem decrescit modum: consimilis uirium imbecillitas. Iam uero cibi quoq; consimiles utriq; congruunt ætati. Postremo morum ineptia, leuitas animi, & hoc ipsum, nihil sapere, in senibus infantiam quandam referre uidetur. Autor est enim in Politicis Aristoteles, post annos duodequinquaginta ingenii uigorem euanescere. Quapropter Euripides in Bacchis ait:

Τὸ γῆρας ὑμῶν εἰσορῶ νοῦν οὐκ ἔχον. | Vestram ubi senectam uideo mentis indigam.

Vnde fit, ut senes pueris mire delectentur, quasi similes iam ad similium amorem propensi.

Sexagenarios de ponte deiicere. XXXVII

Sexagenarios de ponte deiicere, est natu maiores, perinde quasi deliros, & ad omne uitæ munus inutiles, in ocium reiicere, atq; ab omni functione negociorum relegare. Inde natum, quòd olim sexagenariis ferendorum suffragiorum ius non erat, ætate uelut à publicis muniis dimissa. Vel quòd olim iuuentus Romana, quo sola ferret suffragia, senes inualidos de pontibus præcipites dederit. Nam de ponte suffragia ferri iam cœperant, atq; ea sententia magis probatur Sisinnio Capitoni apud Festum Pompeium, quàm uulgata illa qua putant post urbem à Gallis liberatam, ob cibatus inopiam sexagenarios in Tyberim de ponte deiici cœptos. Varro libro de uita patrum secundo, honestam causam religiosamq; patefacit: cum in quintum gradum peruenerant, atq; habebant quinquaginta annos, tum denicq; erant publicis negociis liberi, atq; expediti, & ociosi. Ideo in prouerbium quidam putant uenisse: Sexagenarios de ponte deiici oportere: quòd suffragium non ferant, quod per pontem ferebatur. Nonius Marcellus: Sexagenarios per pontem mittendos, male dici popularitas intellexit. Macrobius Saturnalium libro primo: Adimere uis doctis uiris, in uerborum comitiis ius suffragandi, ac tanquam sexagenarios maiores de ponte deiicere? Ouidius in Fastis:

Pars putat, ut iuuenes ferrent suffragia soli
Pontibus infirmos præcipitasse senes.

Vnde & depontani dicuntur senes, iam uelut emeriti, & à ciuilibus negociis in ocium remissi. Plato

libro de legibus sexto, loquens de magistratu τῶν νομοφυλάκων, id est, legibus seruandis præfectorum, non admittit ad eum magistratū gerendum minorē annis quinquaginta, nec finit in eo perseuerare maiorē septuaginta: ut si quinquagenarius magistratū inierit, uiginti annos eū administret: sin sexagenarius, decem duntaxat. Licebit autē uti prouerbio, uel in odium ætatis tanquā ad nihil iam utilis, & ab omni uitæ munere relegandæ: uel simpliciter in eos, qui propter ætatis imbecillitatē rude iam donati sunt, ac solitorum munerum uacationem acceperunt.

Crambe bis posita mors. XXXVIII

Δὶς κράμβη θάνατος, id est, Crambe bis mors est. Plinius lib. xx. cap. ix. inter brassicæ species, tertio loco refert & cramben. Dioscorides libro secundo, crambes tres species facit. Quarū prima, præter quàm quòd aliàs ad multa remedia efficax est, etiā ebrietatis & crapulæ incōmoda tollit, si crudam edas ante coenam ex aceto, ut indicauit M. Cato. Aristoteles in causa putat esse quòd cum ipsa sit frigida, & succum habeat dulcem, ac discutientem, fit ut uinosos humores in aluum detrahat, tenues humores in uesicam delabanť, ipsa in uentriculo remanēs, corpus refrigeret. Atque ita humoribus utrinque deductis, & refrigerato corpore cessare crapulam. Inest autem peculiaris quædam uis crambe, obsistendi uino, ut si in uineto seratur, uinum proueniat dilutius. Proinde apud Aegyptios & Sybaritas solenne erat, ante omnia sumere cramben coctam: quibusdam mos erat ex amethystino uasculo crambes semen ante compotationem capere, quo citra periculum ebrietatis indulgere uino possent. Huiusmodi ferè Athenæus libro primo, addens illud, priscis cramben ac raphanū pro eodem habita. Vnde Theophrastus prodidit, uitem etiamnum uiuam raphani odorem fugere. Verum ut ad prouerbium redeamus, Suidas scribit illam antiquitus in conuiuiis adhiberi solere, uerū recoctam adeo nauseam adferre, ut Græcis in fastidii prouerbium abierit. Quoties enim rem iterum atque iterum repetitam non sine molestia significabāt, dicebant δὶς κράμβη θάνατος, id est, bis crambe mors: hoc est, κράμβη δίεφθος, crambe recocta. Ad hoc adagii Politianus arbitratur allusisse Iuuenalem, cum scribit in Satyra septima:

Crambe recocta.

Declarare doces, ò ferrea pectora Vecti,
Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunque sedens modo legerat, hæc eadem stans
Proferet, atque eadem cantabit uersibus iisdem,
Occidit miseros crambe repetita magistros.

Cramben repetitam appellat declamationem maximo cum tædio iterum atque iterum audiendam. Finitimum est illi, quod alio cōmemorauimus loco, ὁ Διὸς κόρινθος, id est, Iouis filius Corinthus. Cōtrarium illi, δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν, id est, bis & ter quod est pulchrum. Quod enim per se præclarū, id uel decies repetitum, ut inquit Horatius, placere solet. Quod ineptum, id primo gustu cōmendatione nouitatis utcunque toleratur: cæterum iteratum, haud iam ferendum, fastidium adfert. Et tamē erat priscis admodum celebris hæc herba, adeo ut nec religione careret, & ob hoc μάντις uocata: per eandem iurare mos erat, præsertim apud Iones, καὶ μὰ τὴν κράμβην, ut hinc quoque fastidii prouerbiū ortum uideri possit, autor Athenæus libro Dipnosophistarum nono.

Per crambem

Ne Hercules quidem aduersus duos. XXXIX

Hercules. c. d

Μηδ' ἡρακλῆς πρὸς δύο, id est, Ne Hercules quidem aduersus duos, hoc est, Nemo usque adeo uiribus excellit, ut unus pluribus par esse possit. Neque indecorum est cedere multitudini. Erit autem suauior metaphora, si significabimus neminem quantūuis eruditum aduersus duos in disputando sufficere, aut eundem hominem pluribus negociis sustinendis non esse simul parem: aut nō posse resisti precibus duorum rem eandem petētium. Poterit & aliam in formā uerti prouerbium, ad hunc modū. Si negant uel Herculem aduersus duos esse parem, qui nam ego tam imbecillis aduersus duos Hercules stabo? Quanquā obiter huius usum prouerbii, in operis huius uestibulo paucis ostēdimus. Plato libro de legibus undecimo: ὀρθὸν μὲν δὴ, πάλαι τι λεγόμενον, ὡς πρὸς δύο μάχεσθαι χαλεπόν, καὶ ἐναντίως οὖν τοῖς νόσοις, πολλοῖς τε ἄλλοις id est, Verum est illud & iam olim prouerbio celebratū, arduū esse aduersum duo, eaque contraria pugnare, quēadmodum in morbis, aliisque compluribus. Significat nobis esse geminam pugnam, tum aduersus diuitias, tum aduersus egestatē. Idem in Phædone usurpauit, ubi Socrati per iocum hortanti, ut Cebetem ac Symmiam confutet argumentatione, respōdet Phædon: ἀλλὰ πρὸς δύο οὐδ' ἡρακλῆς λέγεται οἷός τε εἶναι, id est, At uero contra duos ne Hercules quidem dicitur sufficisse. Eodem Allusit Catullus in carmine nuptiali, cum ait:

Contra duo contraria pugnare difficile.

Noli pugnare duobus.

Hæc sententia tametsi non iisdem uerbis, aliquoties legitur apud Homerum, ut in Odysseæ. υ.

χαλεπὸν γάρ ὀρυγκχέειν οὔκ πολλοῖς. id est,

Difficile ac durum est, unum compescere multos.

Telemachus ita loquitur de se, ac procis. Item Iliados ε.

Vnus contra multos.

αἰνείας δ' οὐ μεῖνε θεός περ ἐὼν πολεμιστής, | Haud stetit Aeneas alioqui strennuus armis,
ὡς ἴδεν δύο φῶτε παρ' ἀλλήλοισι μένοντε. | Conspexit simul atque duos consistere iunctos.

Occasioné adagii uarie narrant. Quidam aiunt Molionidas adortos aliquádo Herculem ex insidiis, atque illum hominú multitudine territum, non ausum contra resistere, sed fuga saluti cósuluisse, idque in uulgi sermoné abiisse. Vero propius est, quod refert Suidas, Herculem cóstituto certamine Olympiaco, fretum uiribus suis primú ausum certare cum duobus, & utrosque confecisse. Hos aiunt fuisse Creaton & Eurytum, Neptuno patre & Moliona matre prognatos. Deinde ꝓxima Olympiade cósimili modo cógressum fuisse cum duobus quibusdam, atque ab his fuisse superatum. Quanquá sunt qui hos existiment fuisse Laeum & Pherandrú, sed qui uicerint Herculem, non qui uicti discesserint. At Plato in Euthydemo longe diuersam ab his historiam adducit, puta Herculem cum hydra pariter & cancro quodam immani, qui è mari emerserat, congressum, inferioré discessisse, atque ob id Iolai nepotis auxiliú implorasse. Sed nó grauabor ipsius uerba subscribere. In eo igitur, qué dixi dialogo, Socrates cum duobus fratribus sophistis, & ut sunt illi, contumeliosis disputans, quasi cum duobus monstris unus congressus, cum illi probro obiiceret Dionysodorus quòd fugeret, neque ad interrogata responderet, ad hunc modum respondit: εἰκότως γάρ ἥττων εἰμὶ ἤπερ γάρ εἰμι καὶ τοῦ ἑτέρου ὑμῶν. ὥστε πολλοῦ δέω μὴ οὐ δύο φεύγειν. πολὺ γάρ που εἰμὶ φαυλότερος τοῦ ἡρακλέους, ὃς οὐχ οἷός τε ἦν τῇ τε ὕδρᾳ διαμάχεσθαι σοφιστρίᾳ οὔσῃ καὶ διὰ τὴν σοφίαν ἀνιείσῃ εἰ μίαν κεφαλὴν ἀποτμηθείη τοῦ λόγου, πολλὰς ἀντὶ τῆς μιᾶς, καὶ καρκίνῳ ἑτέρῳ τινὶ σοφιστῇ ἐκ θαλάττης ἀφιγμένῳ νεωστὶ μοι δοκεῖν κατεπλευκότι. ὃς ἐπειδὴ αὐτὸν ἐλύπει, οὕτως ἐκ τοῦ ἐπ' ἀριστερᾶ λέγων καὶ δάκνων, τὸν ἰόλεων τὸν ἀδελφιδοῦν βοηθὸν ἐπεκαλέσατο. ὁ δὲ αὐτῷ ἱκανῶς ἐβοήθησεν. ὁ δ' ἐμὸς ἰόλεως πατροκλῆς εἰ ἔλθοι, πλέον ἂν θάτερον ποιήσειεν, id est, Nó iniuria inquá fugio. Ná cú alterutri sim ipar, cur nó fugiá ambos? Equidé Hercule multo sum imbecillior, q tń pugnare pariter non ualuit, & aduersum hydrá sophisticá, cui ꝓpter sapiétiá pro uno sermonis capite amputato multa repullulabát, & aduersum Cancrum sophistam quédam è mari profectú, & nuper, ut arbitror, aduectum. A quo cum Hercules ad sinistram angeretur, uerbisque acriter morderet, nepotis sui Iolai auxilium implorauit, qui abunde illi succurrit. Meus aút Iolaus Patroclus si uenerit, magis alteram certaminis partem sustineret. Mordaci uidelicet allegoria, Socrates è fratribus sophistis alterum hydram, alterum cancrum nominat, se Herculem, Ctesippum, Iolaum.

Vnus uir, nullus uir. XL

Εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνὴρ, id est, Vnus quidem uir, nullus est. Sensus est, nihil egregium praestari posse ab uno hoie, omni auxilio destituto. Huc pertinet quod ait Euripides in Heraclidis: μιᾶς γάρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη, id est, Nam solitariae manus inualida pugna est. Item illud eiusdem: εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ, id est, Vir unus haud uidet omnia. Poterit ad uarios usus deflecti prouerbium, uel ad insuauem uitam, si non adsit conuictor amicus: uel ad iudicium haudquaquam uni cómittendum: uel ad studium literarum, quod citra socium, & eiusdem, ut aiunt, aemulum Musae, planè friget: uel ad quoduis denique peragendum negocium, quod citra alterius adminiculum commode confici non queat. Adagii mentionem facit Zenodotus. *Vnus uir non cernit omnia.*

Asinus inter simias. XLI

Ὄνος ἐν πιθήκοις, id est, Asinus inter simias. Vbi quis incidit in homines nasutos & contumeliosos, ipse stolidus, à quibus impune rideatur. Extat apud Aulum Gellium libro secundo, cap. xxiii. apud qué Menander comicus in fabula, cui titulus, Plocium, maritum, de uxoris iniuria querentem inducit his uerbis: ὄνος ἐν πιθήκοις τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενόν ἐστι δὴ τόδε, id est, Asinus inter simias, uulgo quod aiunt, sanè istud. Constat autem simiam animal esse petulantissimum, adeo ut non uereatur etiá leonem per lasciuiam agitare, naribus illius affixa. Quin & hodie uulgo simile quiddam dicút: Noctua inter cornices, ubi stupidior aliquis in homines petulantes ac dicaces incidit. Nihil autem uetat, quo minus generaliter usurpetur, ubi quis in negocium incidit uehementer molestum, aut in infortunium aliquod, unde se non queat extricare. *Noctua inter cornices.*

Asinus inter apes. XLII

Ὄνος ἐν μελίτταις, id est, Asinus inter apes. Consimilem habet cum proximo sensum. dici solitum, ubi quis infeliciter incidit in homines improbos atque importunos. Metaphora per se liquet. Quanquá adagium ab euentu quopiam natum uideri potest. Meminit Suidas.

Asinus in unguento. XLIII

Ὄνος ἐν μύρῳ, id est, Asinus in unguento. Cum delitiae adhibétur iis, quos haudquaquam decent, neque qui uel uti norunt illis, uel delectantur. Nam asinus culmos ac foenum mauult quàm aurum, uel unguéntum, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, siquando indoctus aliquis in optimos incidat autores, quos ob inscitiam aut negligat, aut etiam deprauet. Siue cum amuso cuipiam cú eruditissimis uiris uiuere contigerit, quorum tamen consuetudine neque frui nouerit, neque omnino gaudeat. Refertur à Diogeniano prouerbium.

τίς δ' αὖθ' οὕτω μεταλλάσσεις ἄλλοτ' ἐς ἄλλους τρόπους; Quid ita modo hos, modo in hosce mores transilis?
μισεῖς δὲ λίαν, καὶ φιλεῖς ὃν ἂν τύχῃ. id est, Odisti acerbe, amasq; nimium quemlibet.

Os sublinere. XLVIII

Os sublinere, pro eo quod est dare uerba, & arte quadam illudere, reperitur aliquoties apud autores. Nonius Marcellus tractum putat à ridiculo quodam lusus genere, quo dormientibus ora pinguntur. Plautus in Aulularia: Fidei censebam maximam fidem esse. Ea subleuit os mihi pessime. Idem alibi: Os mihi probe sublitum est. Idem in Epidico: Ego si adlegassem aliquem, ad hoc negocium minus hominem quàm doctum, minusq; ad rem callidum, os sublitum esset. M. Varro in mysteriis apud Nonium: aes defraudasse cauponem, bonam luto obliuisse, cum portitores aera inducere. Sophocles in Antigone:

ὁρῶσι χοὖτοι, σοὶ δ' ὑπίλλουσι στόμα. id est, Vident & hi, sed os tibi sublinunt,

Vergilius item in carmine Bucolico, pueros inducit per lusum, Sileni faciem mori succo oblinentes. Iamq; uidenti,

Sanguineis frontem moris & tempora pingit.
Ille dolum ridens, quò uincula nectitis inquit?

Dare uerba. XLIX

Dare uerba, passim obuium est apud omnes autores, pro eo quod est fallere. Persius quarta Satyra: Vt mauis, da uerba, & decipe neruos. Terentius:

Cui uerba dare difficile est. Ouidius:

Verba dat omnis amans. Idem eleganter transtulit ad fallendas animi curas.

Detineo studiis animum falloq; labores,
Experior curis & dare uerba meis.

Sed tum frequẽtiora, tum expositiora sunt exempla, quàm ut operaepretium sit ea persequi. Tantũ illud admonuerim, nonnihil Veneris accessurum prouerbio, si longius à simplici detorqueatur oratione, uidelicet ad fraudem imposturam'ue, quae uel citra uerborum fucos peragitur. Quod genus fuerit, siquis dicat mundũ hunc dare uerba suis cultoribus, & alcimisticam, quam uocant artem, dare uerba sui studiosis, & eum sibiipsi dare uerba, qui sibi pollicetur haudquaquam speranda.

Addere manum. L

Illud inusitatius quod est apud Plautum in Persa: Addere manum, pro eo quod est ludibrio habere. Translatum opinor ab iis, qui manu ad aurem porrecta, motaq; quempiam irrident. Plautina uerba sunt haec; Quid ais, crux, stimulorum tritor? Quomodo me hodie uersasti, ut me in tricas coniecisti? Quomodo de Persa manus mihi addita est? Item in Poenulo: Quo pacto auarae Veneri pulchre adii manum. Rursum in eadem scena: Ego faxo posthac dii deaeq; caeteri contentiores magis erunt atq; auidi minus, cum scibunt, Veneri ut addiderit leno manum. Idem in Aulularia: Ita illis impuris omnibus adii manũ. Iterum in Cassina: Satin' lepide addita nobis manus merito? Quanquam uarie scriptum inuenio, nunc adii, nũc addita. Mihi uidetur rectius legi, addidi, ut accipiamus sumptam metaphoram ab irridentium, ut dixi, gestu. cuius meminit Persius:

Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Circumtondere comam. LI

Περικείρειν τοὺς πλοκάμους, id est, Circumtondere comam, Graecis in prouerbio est, pro eo quod est, ludibrio habere. Nam id lusus gratia fieri solet stupidis, ut eis non sentientibus caesaries circuntondeatur. Lucianus in Misanthropo: ἐκάθησο τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος ὑπ' αὐτῶν. id est, Sedebas cum tibi caesaries ab illis circumtonderetur. Vsurpat idem in Pseudomante.

Fucum facere. LII

Fucum facere, pro eo quod est imposturam facere, & artificiosa dissimulatione deludere, frequens est apud bonos autores. Terentius in Eunucho: Per alienas tegulas uenisse clanculum, fucum factum mulieri. Quo loco, factum, supinum est, non participium. Quintus frater ad Ciceronẽ: Si eum, qui tibi promiserit, fucum, ut dicitur, facere uelle senseris, ut te id audisse & scire dissimules. Nam fucus herbae genus, quam Graeci φῦκος uocant, tingendis lanis utile. Vnde simpliciter fucum pro colore reperire licet, & fucare pro colorare. Horatius in Odis:

Stercore fucatus crocodili.

Maxime si colorem non natiuum aut genuinum, sed artificiosum, ac uelut adulterinum significemus, ut idem Horatius:

Nec amissos colores
Lana refert medicata fuco.

Proinde medicamentum illud, quo cuti superinducto mulierculae uitia formae dissimulant, quasiq; personam assumunt, fucum uocant. Plautus: Vitia corporis fuco occulunt: Vt autem fucus est color

Personam mauult quã faciem

arte additus, ita persona facies est non uera, sed appositicia. Vnde eleganter dictum à Seneca: Vt personam malit quàm faciem, id est, uideri malit quàm esse. Lucretius item libro tertio:

Num ueræ uoces tum demum pectore ab imo
Eliciuntur, & eripitur persona, manet res.

Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus, Ita nec præceptor deerat optimus quidem & electissimus, qui faciem eloquentiæ non imaginem præstaret. Itaq; personatos dicimus, qui aliud præ se ferunt quàm sint. Quin & offucias uocant, inania quædam rerum simulachra, quæ ueluti præstigiis quibusdam, oculis intuentium imponunt. Græci simplici uerbo φενακίζειν uocant, & φενακισμὸν, huiusmodi imposturam, φέναξ fuci artificem. Qui scripsit etymologicum Græcum, autor insyncerus & impurus, uocem deductam existimat παρὰ τὴν πηνίκην, quæ Græcis coma dicitur appositicia. Latini galericulum appellant. Quin & colorem pro fuco usurpauit Iulianus citãte Vlpiano lib. Pandect. xiiii. Tit. Ad senatu cõsul. Maced. cap. ix. Sed Iulianus inquit, adiicit, si color quæsitus sit, ut filius familias, qui mutuam pecuniam accepturus erat, fide iuberet. Quin & rhetores, probabilẽ rationem, quam ad defensionem commenti sunt, colorem appellant. Iuuenalis,

Dic aliquem nobis, dic Quintiliane colorem.

Et hærente summo rhetore, uxor deprehensa impudentissimo colore se tuetur, Conuenerat olim.
Vt faceres tu quod uelles, necnon ego possem Indulgere mihi.

Album calculum addere, & similes figuræ. LIII

Λευκὴν ψῆφον προσθεῖναι, id est, Album calculum addere, pro approbare, subinde legimus apud doctos. Inde sumptum, quòd antiquitus missis in urnam calculis, ita ferebantur à iudicibus sententiæ, ut albis absoluerent, nigris damnarent. Qui si forte fortuna fuissent æquales, tamen liberabatur reus, eiusq; rei causam Aristoteles copiosissime reddit in problematibus. De calculorum more meminit Ouidius Metamorph. libro. xv.

Mos erat antiquis, niueis atrisq; lapillis,
His damnare reos, illis absoluere culpa.
Tunc quoque sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem dimittitur ater in urnam.
Quæ simul effudit numerandos uersa lapillos,
Omnibus è nigro color est mutatus in album.

Plinius iunior in epistola quadam. Nam quo magis intendam limã tuam, confitebor & ipsum me, & contubernales, ab editione non abhorrere: si modo tu fortasse errori nostro album calculum adieceris, id est si nostrum hunc errorem tuo iudicio comprobaris. Lucianus in Apologia, οὐκ ἐν παρέργῳ θέμενος, τὴν λευκὴν παρὰ σοῦ καὶ πλήρη μοι ἐνεχθῆναι, id est, Haud paruo æstimans, si mihi contingat, album abs te plenumq; suffragium auferre. Plato libro De legibus. ii. οὐκ ἂν θείμην ταύτην ψῆφον, id est, Haud posuerim hunc calculum. Huc adscribendum quod Alcibiades, nolens sese iuditum permittere sententiis, ait, ne matri quidem confidere uelle, sed etiam hanc in eiusmodi periculo suspectam habiturum, ne nigrum calculum pro albo subiiceret. Aristides in Pericle, simplici uerbo dixit, ἐπιψηφίζειν, pro comprobare, eamq; uocem tanquam Platonicam usurpat.

Creta notare. Carbone notare. LIIII

Ad hanc formam pertinent & illa: Creta notare, pro eo quod est approbare, & Carbone notare, quod est damnare. Propterea quòd Pythagoras aiebat id, quod esset colore cãdido, ad boni naturam pertinere, quod atro mali. Vnde & felicia alba dicimus, infames nigros. M. Tullius in actione pro Cecinna de Teste Sexto Clodio Phormione: Nec minus niger, inquit, nec minus confidens, quàm ille Terentianus Phormio. Et Horatius:

Alba felicia

Niger infamis

Hic niger est, hunc tu Romane caueto. Idem in Sermonibus:
Sani, an creta, an carbone notandi. Quem imitatus Persius, ait in quinta Satyra:
Quæq; sequenda forent, & quæ uitanda uicissim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notasti. Rursum Horatius in Odis:
Cressa neu careat pulchra dies nota.

Candidum calculum Cressam notam appellat, qua ueteres dies fortunatos signare consueuerũt. Tametsi sunt qui hoc loco pro Cressa legunt Thressa, quòd hic mos fuisse perhibetur Thracibus. Ad hãc formam pertinet etiam illud: Vnione signare, quod sæpius apud autores est, pro eo quod est, inter felicia prosperaq; numerare. Ductum à ueterum superstitione, qui unumquemq; anni diem, missis totidem in urnam, aut ut apud Scythas, in pharetram, calculis signabant, quem arbitrabãtur prosperum abiisse, candido calculo, aut creta, quem egregie felicem unione: Contra, quem inauspicatũ, nigro lapillo notabant. Iuuenalis,

Vnione signare

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo.

Huius superstitionis meminit Plinius libro septimo capite quadragesimo, Vana, inquiens, mortalitas, & ad circunscribendam seipsam ingeniosa computat more Thraciæ gentis, quæ calculos colore distinctos, pro experimẽto cuiusque diei in urna condit, ac supremo die separatos dinumerat, atque ita de uno quoque pronunciat. Quid quòd iste calculi candore illo laudatus dies originem mali habuit? Hactenus Plinius. Plutarchus in uita Periclis historiam refert ab his non abhorrentem, quam fortassis non ab re fuerit hic ipsius uerbis adscribere. ὀκτὼ μέρη διελὼν τὸ πᾶν πλῆθος, ἐπεκλήρου, καὶ τῷ λαβόντι τὸν λευκὸν κύαμον εὐωχεῖσθαι καὶ σχολάζειν παρεῖχε, τῶν ἄλλων μαχομένων. διὸ καί φασι τοὺς ἐν εὐπαθείαις τισὶ γενομένους, λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν, id est, Vniuersam multitudinem partitus in octo partes sortibus utebatur, & cui cõtigisset alba faba, huic cæteris pugnantibus permittebat in conuiuiis atque ocio agere: quapropter etiam aiunt eos, quibus res aliquæ suauiter succedunt, eum diem album uocare, nimirum ab alba faba. Ad hanc uiciniam pertinet, quod quæ præcipua sunt, ea melioris notæ esse dicimus, ueluti cum M. Tullius alicui salutem dici iubet de nota meliore. Tristem notã dixit Liuius Decad. i. lib. iiii. Posthumius nulla tristi nota est insignitus, id est, nulla crudelitatis infamia aspersus. *Alba faba*

Calculum reducere. LV

Calculum reducere, est mutare factum, cuius te poeniteat. Aut uertere cõsilium rei non satis commode institutæ. Nonius citat Ciceronem in Hortensio. Itaque tibi concedo, quod in duodecim scrupis olim, ut calculum reducas, si te alicuius dati poeniteat. Translatum apparet, aut à ratiocinãtibus, aut quod est uero propius, à ludo latrunculario. In summa, prouerbii speciem habent, quæcunque à calculis finguntur metaphoræ. Vt, ad calculos uocare, pro eo quod est, rationem inire & æstimare. M. Tullius dialogo De amicitia: Hoc quidem est nimis exigue, & exiliter ad calculos uocare amicitiam, ut par sit ratio datorum & acceptorum. Valerius Maximus libro quarto, capite de liberalitate: Si ad calculos reuocetur, paruum, utpote septem iugeribus, & hoc in Pupinia abditis redactũ: sin animo prærogantis, omni pecunia maius. Et ad calculos reuerti, est redire ad rationem, ac respectum, consiliumque. Cicero ad Atticum: Quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, ut non solum gloriosis consiliis utamur, sed etiam paulo salubrioribus. Et in epistolis Plinianis, Mouere calculos, pro eo quod est proponere rationes. Et ponere, inquit, in utraque parte calculos, id est, utrinque rationes expendere. Et hic calculus accedat, id est, hoc momenti adiungitur. Neque quicquam prohibet eadem ratione dici, decedere calculum, & detrahere calculum. *Calculos utrinque ponere*

θ præfigere. LVI

Theta præfigere, pro damnare. Persius:

Et potis es uitio nigrum præfigere θ.

Ausonius in pædagogum liguritorem, carmine Chollambico.

Miselle doctor, ου tibi sit obscoeno, Tuumque nomen, theta sectilis signet.

Sunt qui hoc ad figuram Græcanicæ literæ referant, quod ea cordis humani transfixi speciem quodammodo repræsentet. Nã nescio an debeamus Isidoro credere, qui primo Etymologiarum libro scribit, ita militari more solere fieri, ut cæsi θ, salui τ signarentur. Certe de hoc signo τ fit mẽtio etiã in Apocalypsi, quæ beati Ioannis Euangelistæ nomine legitur. Sed uero similius, quod scribit Asconius Pædianus, olim in iudiciis sortes, quæ mittebantur in urnam, triplicem notam habere solere. Ac θ quidem damnationis fuisse symbolum, τ absolutionis, λ ampliationis, id est, quoties significabant sibi parum adhuc liquere, ac denuo causam agi oportere.

Stellis signare, obelo notare. LVII

ἄστροις σημειοῦσθαι, ἢ ἄστροις τεκμαίρεσθαι, id est, Stellis notare. Eustathius in quintum Odysseæ librum, admonet dictum de iis, qui longam ac desertam uiam peragunt, adeo ut necessum habeant regionũ situm, stellarum obseruatione signare. Ductam autem esse metaphorã à nauigantibus, qui cum eousque prouecti sunt à terra, ut iam coelum undique, & undique pontus, stellarum indicio cursum moderari solent, maxime Cynosuræ, & Helices, teste Arato ἐν φαινομένοις,

Quorum carminum interpretationem adscribam ex Germanici Cæsaris interpretatione,

οἱ τὴν μὲν κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσι	Hic Iouis altrices Helice, Cynosuraque fulgent.
τὴν δ' ἑτέρην ἑλίκην. ἑλίκῃ γε μὲν ἄνδρες ἀχαιοὶ	Dat Graiis Helice cursus maioribus astris,
εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν.	Phoenicas Cynosura regit: sed candida tota,
τῇ δ' ἄρα φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν.	Et liquido splendore Helice, nitet haud prius ulla
ἀλλ' ἡ μὲν καθαρὴ καὶ ἐπιφράζασθαι ἑτοίμη,	Cum sol Oceano fulgentia condidit ora,
πολλὴ φαινομένη ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτὸς,	Stella micat coelo septem qua Cresia flammis.
ἡ δ' ἑτέρη ὀλίγη μὲν, ἀτὰρ ναύτῃσιν ἀρείων,	Certior est Cynosura tamen sulcantibus æquor,
μειοτέρῃ γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι,	Quippe breuis totam fido se cardine uertit,
τῇ καὶ σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται.	Sidoniamque ratem nunquam spectata fefellit,

Et Aratum imitatus Ouidius, libro De tristibus quarto:

Magna minorq; feræ, quarum regis altera Graias,
Altera Sidonias, utraq; sicca rateis.

Idem indicat Vergilius in quinto, de Palinuro loquens:

Talia dicta dabat, clauumq; affixus, & hærens,
Nunquam amittebat, oculosq; sub astra tenebat.

Idem alibi,

Cuncta notat tacito labentia sydera coelo.

Consimiliter Homerus cum alias, tum Odysseæ libro quinto:

αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
ἥμενος, οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε,
πληϊάδας τ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην,
ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται καί τ' ὠρίωνα δοκεύει,
οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο. id est,

Ille quidem nauim arte regens, clauo assidet hærēs,
Nec sinit illapso torpescere lumina somno,
Pleiades, seroq; recondentem ora Booten
Suspectans, ursamq; alio cognomine plaustrum,
Quæ fixa usq; loco se circumflectit eodem,
Et nunquam Oceani liquidis aspergitur undis.

Vnde ἄστροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδὸν uidentur ii, qui notulis quibusdam & coniecturis arte deprehensis, rem alioqui peruestigatu difficilem inquirunt aut assequuntur: aut qui signis quibusdam multo ante colligunt quid sit euenturum. Postea deflexum est, ut stellas prænotare dicantur, qui quippiam uelut animaduertendum insigniunt. Cui diuersum ὀβελίζειν, id est, ueru prænotato quasi iugulare ac damnare. Trāslatum ab Aristarcho, qui Homeri carmina in corpus redegit atq; in libros digessit, uersus nothos, hoc est adulterinos & subditítios, qui non uiderentur sapere uenam illam Homericam, ὀβελίσκοις, id est, minutis uerubus prænotatis damnans: contra, qui uiderentur insignes ac genuini, ἀστερίσκοις, id est, stellulis illustrans. Quem morem secutus est & Origenes, & diuus Hieronymus in literis diuinis. Quin hoc ipsum Aristarchi cognomen in prouerbium abiit, quod is eū damnandi notulis probandiq; morem excogitarit. M. Tullius Attico: Totum hūc locum, quem in aristocratia, ego uarie meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, nosti illas ληκύθους, ualde grauiter pertexuit. Atticum uocat suarum orationum Aristarchum, id est, censorem & emendatorem, quòd illi mos fuerit, siquæ parum probasset in scriptis Ciceronis, ea ceris rubris notare. Quod quidem alibi declarat idem M. Tullius, libro ad Atticum decimosexto: Quæ mihi florentia uisa sunt tuo iudicio. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebam. Idem ad Dolobellam: Profert alter, opinor, duobus uersiculis expensum. Alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tanquam criticus antiquus iudicaturus sum. Item M. Varro de lingua Latina Aristarchos appellat, criticos grammaticos, qui de libris iudicant. Et Horatius: Fiet Aristarchus, id est, castigator & expensor alieni scripti. Et diuus Hieronymus subinde quempiam, sui temporis Aristarchū uocat, quòd arbitrio suo alia damnaret, alia probaret.

Veru signare

Aristarchus scriptorum

Cerulæ miniatulæ ὀβελίζειν

Notari ungui & similia. LVIII

Vngui notari

Ad eandem formam pertinent hæc quoq;: Notare ungui, quod soleat ungui signum apponi, ubi quid parum placet. Horatius dixit, Transuerso calamo signum apponere, pro eo, quod est, damnare. In eundem sensum, censoria uirgula, legitur identidem apud diuum Hieronymum, pro castigandi notandiq; autoritate. Item apud Quintilianum libro istitutionum. i. Qua quidem ita sunt seuere usi ueteres grammatici, ut non uersus modo censoria quadam uirgula notare. A censoribus Romanis traductum, quorum partes erant notare, siquid in moribus ciuitatis dignum emendatione iudicassent, ac mulctam dicere. Eodem pertinent spongia, lima, coelum, quæ in emendationis prouerbium abierunt. Spongia deletur, quod non placet. Lima detrahitur atque expolitur, quod redundat, quodq; incultum est. Cœlo deformatur item, ac fingitur id, quod est rudius. Proinde in spōgiam incubuisse dixit Augustus Aiacem suum, quem deleuerat. Et elimata dicuntur expolita. Et sculpturam orationis, cultum dicunt.

Spongia corrigere

Limā addere

Stilum uertere. LIX

Stilum uertere, est mutare quod scripseris. Horatius in Sermonibus:

Sæpe stilum uertas.

Antiqui in tabellis ceratis scriptitabāt stilo graphiario, cuius altera parte, nimirū acuta per æquor cereū ducta literas exarabāt, altera latiore, rursum obliterabant quod exarassent. Hieronymus aduersus Rufinū: Quādiu nō renuebā laudationem tuā, sequebaris ut magistrū, fratrē & collegam uocabas, & catholicū in oībus fatebaris. Postq̄ uero non agnoui laudes tuas, & me indignū tanti uiri præconio iudicaui, uertis stilum, & oīa laudata prius, uituperas, de eodē ore & dulce proferēs & amarū. Hieronymus imitatus est Ciceronē, qui Verrinarum actionū. iiii. scribit in hūc modum: Timuit aliquando & cōmotus est: uertit stilum in tabulis suis, quo facto causam omnem euertit suam. Inuenitur & stilum infigere, & stilo appetere, pro eo quod est, scriptis insectari atq; inuehi.

Stilo appetere

Omne tulit punctum. Omnium calculis. LX

Omne tulit punctum, & cunctorum calculis, legimus pro eo, quod est omnium sententia & comprobatione. Quorum prius translatum est à consuetudine comitiorum, ubi tabella circumferri consueuit, in qua puncto apposito significabant, cui candidatorum suffragarentur. Posterius à iudiciorum sortibus, de quibus paulo superius meminimus. Horatius. Punctis oibus Calculis oim

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Nam qui iucunda modo scribunt, iis duntaxat placent, qui uoluptatem appetunt. Contra qui utilia, ab iis tantum probantur, quibus utilitas quæritur. At qui uoluptatem cum utilitate cõiunxit, is omnium suffragio laudabitur. Idem in Epistolis:

Discedo Alcæus puncto illius, ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus?

Item in epigrammate Choliambico, quod refertur à Porphyrione:

Ciconiarum Rufus iste conditor,
Hic est duobus elegantior Plancis,
Suffragiorum puncta non tulit septem.

Aristides in Themistocle: ἡ κοινὴ ψῆφος ἡ Ἑλλήνων, id est, qui est communis Græcorum calculus, dixit pro eo quod erat, totius Græciæ consensus. Cicero libro Tusculanarum quæstionum secũdo: Quæ summa est, per quam non cucurrerunt, qui hæc olim punctis singulis colligebant? Agit autẽ de magistratibus, qui singulorum ciuium suffragiis mandabantur. Apuleius Asini sui libro sexto: Certe calculo cunctorum, utcunq; mors ei fuerat destinata, id est, omnium suffragiis sententiisq;. Pũctis singu.

Cumani serò sapiunt. LXI

ὀψὲ αἰσθάνονται οἱ κυμαῖοι, id est: Serò sapiunt Cumani. Id adagium refertur à Strabone Geographiæ libro decimotertio: putatq; eos uulgo male audisse, tanquam stupidos atq; insulsos, ob hãc causam, quòd ducentis annis portus uectigalia exegerint, hoc nomine, ut urbem ædificarent, quæ dare tamẽ non desierũt, cum iam urbs esset extructa. Adiicit & aliam fabulam: Cumanos publica pecunia mutuo accepta, porticus cõstruxisse: deinde cũ pecuniã eã ad diẽ præscriptũ non reddidissent à deambulatione fuisse prohibitos. Aliquãto post cum ingens esset pluuia, creditores ludibrii causa præconem misisse, qui publicarent edictum, uti Cumani porticus subirent. Atq; ita uoce præconis admonitos subiisse: inde natum adagium, serò sapere Cumanos, qui non nisi moniti senserint defugiẽdam esse pluuiam. Notat & Stephanus, Cumam ac Lesbum male uulgo audisse stupiditatis nomine. Prouerbium autem nõ sentit de Cuma Italiæ, sed Æolidis, quæ eadem dicta fuisset Amazonium & Phriconitis, aut, ut Herodotus libro primo, Phriconis. Simillimum illi: Serò sapiunt Phryges. Nihil enim uetat, quo minus dicatur & in illos, qui non nisi suo malo docti parent recte monentibus.

Mala attrahens ad sese, ut cæcias nubes. LXII

κακὰ ἐφ' αὑτὸν ἕλκων ὥστε καικίας νέφος, id est: Sic mala sibiipsi, ut cæcias nubem attrahens. Versus est senarius, prouerbio celebratus in eos, qui sibiipsis litium ac negociorum materiã pariunt accersuntq;. Ducta similitudine ab eius uenti natura, cui nomen Cæcias, quem Plinius media inter aquilonem & exortum regione flare scribit, & unum contra aliorum septentrionalium uentorum naturam, nubes non pellere, sed attrahere. Quin ipsius ascribam uerba: Ventorum, inquit, etiam frigidissimi sunt, quos à septentrione diximus spirare. Vicinus his corus. Hi & reliquos compescunt, & imbres abigunt. Humidi auster & aphricus & præcipue auster Italiæ. Narrant & in Ponto cæciam in se trahere nubes. Hactenus Plinius. Aristoteles libro De mũdo putat Cæciam circa ortus æstiuos flare, additq; hunc à nonnullis eundem haberi cum illo, quem alii θρασκίαν nominant, flatq; proximus argestæ. Quod autem in causa sit, ut hic uentus nubes non more reliquorum à se propellat, sed ad se uocet, Aristoteles in Meteorologis conatur ostendere. Vel quod alius, inquit, uentus reflet aduersus eodem tempore: uel quod hic è sublimi cœli parte spirans, puta orientali, non transuersus per terram feratur, sed recuruata linea, propter reflexum, unde exortus est, eò recurrit. Atq; ita fit, ut nubes ad sese cogat. Vnde idem in libro De mundo, cæciam inter eos uentos numerat, qui ἀνακάμπτοντες id est resupinati flatus uocantur. In Problematis autem sectione uigesimasexta, duas huiusce rei causas reddit. Alteram hanc esse putat, quòd eodem tempore reflet alius uentus cæciæ contrarius. Altera non dissonat ab iis, quæ retuli: nempe Cæciam spirare ab eminẽtiore cœli regione, nimirum ab ea quæ uergit ad orientem: hanc autem esse editiorem quàm occiduam, colligit ex magnitudine & altitudine maris occidentalis. itaque fieri, ut cæcias occiduam regionem aduersus inuadens, nubes cõtrahat, easq; suo in se reflexu ad se trahat. Huius rei mentionem facit & Plutarchus in uita Sertorii, scribẽs hunc ducem, animaduersa Cæciæ natura, qui tum forte flabat, Caditanos, aut ut Græci codices habent, Characitanos hostes ad deditionem coegisse ad hunc modum. E regione speluncarum, in quibus illi se continebant, obiecit aggeres cinericios. Quibus incursatione equitum cõcitatis, Cæcias Cæcias nubes attrahens

tantum pulueris in fauces speluncarum deuexit, ut cum ferre non possent, sese Sertorio in manus darent. Refertur adagium ab Aulo Gellio, libro secundo, capite uigesimosecundo, idq; ex Aristotele. Refertur & à Theophrasto, libro De natura uentorum. Sed ab hoc atq; item ab Aristotele refertur, ut uideatur etiam in bonam partem dici posse. Ait enim ἕλκων ἐφ' αὑτὸν τὸν πλοῦτον ὥσπερ ὁ καικίας νέφη, id est: Attrahens ad sese diuitias, ut Caecias nubes. Plutarchus in commentario, cui titulus, quo pacto quis possit ab inimicis iuuari. ὡς γὰρ ὁ καικίας τὰ νέφη, οὕτω καὶ ὁ φαῦλος βίος ἐφ' αὑτὸν ἕλκει τὰς λοιδορίας, id est: Quemadmodum enim Caecias nubes, itidem improba uita, probra ad sese attrahit. Vsurpat idem in bonam partem in Praeceptis politicis. Vnde de re quauis dici posse uidetur in utramlibet partē. Vt hic ad sese eruditorum hominum gregem attrahit, perinde ut Caecias nubes. Hic undiq; pecunias attrahit ad sese, quemadmodum Caecias nubes. Hunc omnes bonae felicitates non aliter sequūtur, quàm Caeciam nubes. Nusquam absunt iurgia, ubicunque hic adest, neque enim secus ad sese lites attrahit, quàm Caecias nubes. Consimiliter ad rem referri potest. Res est tumultuosa ambitio, quippe inuidiam, simultatem, profusionem atq; id genus alia incommoda, non aliter attrahit ad sese, quàm Caecias nubes. Modestia cunctorum hominum beneuolentiam allicit ad sese, itidem ut Caecias nubes.

Oleum in auricula ferre. LXIII

Oleum in auricula ferre. Est apud Martialem. Quo loco mihi non satisfacit interpres Domitius Chalderinus, uir alioqui probe doctus. Nam poeta taxare uidetur hominē rigida supinaq; aure, id quod etiam Graeci notant, ἂν οὖς ἔχων, ἀντὶ τοῦ ἄνω τὸ οὖς ἔχων, id est: sublimem & supinam aurem habens. Carmen Martialis est huiusmodi:

Narratur quidam belle dixisse Marulle:
  Qui te ferre oleum dixit in auricula.

Porrò ut in Problematibus scripsit Aristoteles, aures aqua infusa offenduntur, oleo nō item. Quin si forte aqua in aurem inciderit, oleo infuso medemur, dum lubrica facta aure, aqua defluit. Proinde & urinatores oleum auribus instillare consueuerunt, quo minus aqua laedantur. Hinc itaque uidetur natum adagium, nempe à gestu eorum, quibus est aliquid liquoris infusum, quod ne effluat, aurem supinant, quasi auersantes ac fastidientes audire. Neque tamen negauerim posse referri ad assentatores, qui uelut oleum in aurem instillant, dum iucunda loquuntur magis quàm salutaria. Cui diuersum est illud Persianum:

Auriculas teneras mordaci radere uero.

Huc igitur pertinebit & illud euangelicum, de uenditoribus olei. Verum cui placet hic sensus posterior, in auriculam, accusandi casu legat oportet. Quod quoniam & prouerbii speciem prae se gerit, & uulgo iactatum Martialis indicat, non existimaui praetereundum. Oleū uēdere.

Quid si coelum ruat? LXIIII

Τί δ' οὐρανὸς ἐμπέσοι; id est: Quid si coelum ruat? Ironia prouerbialis in eos, qui tutissimis etiam in rebus ridicule timent. Hoc unde manarit, Aristoteles indicat libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ quinto, scribens priscis illis & rudibus mortalibus persuasum fuisse, coelum hoc, quod uidebant immuniere, Atlanticis humeris sustineri. Quòd si ille se subduxisset, fore ut è sublimi in terram decideret. Idq; nō solum poetarum figmentis fuisse proditum, uerumetiam à physicis nonnullis adfirmatum. Plutarchus in libello De facie, quae apparet in orbe lunae, citat Phenacem quendam, qui metuerit ne luna decideret in terram, quiq; commiseratus sit uicem eorum, qui lunae forent subiecti, cuiusmodi sunt Aethiopes ac Taprobani, si tantum pondus in eos rueret: idem ueritus de terra coeloq;, nisi columnis Atlanticis fulcirentur. Theognis:

ἔν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν
  χάλκεος, ἀνθρώπων δεῖμα παλαιγενέων. id est,

Deinde meo uastus capiti illabatur Olympus
  Ferreus, antiqui quod metuere uiri.

Terentius, οἱ ἑαυτὸν τιμωρούμενος. Quid si redeo ad illos, qui aiunt: Quid si nunc coelum ruat?
Allusit huc Horatius in Odis:

Si fractus illabatur orbis
Impauidum ferient ruinae.

Vmbram suam metuere. LXV

Τὴν αὑτοῦ σκιὰν φοβεῖσθαι, id est: Suam ipsius umbram metuere, dicuntur, qui pueriliter trepidant, ubi nihil omnino sit periculi. Translatum uel ab iis, qui forte conspecta corporis sui umbra, subito expauescunt. Vel à melancholicis quibusdam, qui autore Aristotele, propter oculorum imbecillos spiritus, in aere proximo ueluti suam quandam imaginem contemplantes, arbitrantur sese suos uidere manes. Socrates in Phaedone Platonis: Tu uero tuam, quemadmodum dici solet, metuens umbram

bram, id est: tibi ipsi diffisus. Q. u. ad Ciceronem de consulatu petendo: Alter uero, quo dii boni, splendore est. Primum nobilitate eadem, qua Catilina. Num maiore? Non, sed uirtute. Quamobrem, qui manium umbram suam metuit, hunc negliges quidem. Quanquam is locus nō uno modo erat deprauatus in codicibus. Plutarchus Symposiacorum problematum decade septima, τὸ μὲν τῆς σκιᾶς ὄνομα ... καὶ δυσχεραίνων, ἀληθῶς σκιὰν δόξει φοβεῖσθαι. id est: Qui umbræ nomen refugiat ac moleste ferat, is uere umbram uidebitur formidare. Agit autem de umbris ita uocatis, qui non ipsi uocati à conuiuatore, sed uocatum sequentes adeunt conuiuium.

Vel muscas metuit præteruolitantes. LXVI

Prouerbialis esse uidetur hyperbole, quam refert Aristoteles septimo De repub. libro. ἀλλὰ δεδιότα μὲν τὰς παραπετομένας μυίας, id est: Qui muscas, inquiens, etiam præteruolitantes metuat, id est, quãtuis friuola de causa. Idem similem quandam commemorat in Moraliū septimo, loquens de iis, qui usqueadeo natura sunt timidi, ut etiam si sorex obstrepat, protinus expauescant. *Muscas præteruolitantes metuere*

Funem abrumpere nimium tendendo. LXVII

Ἀπορραγήσεται τεινόμενον τὸ καλώδιον, id est: Abrumpetur tensus funiculus. In eos dici solitum, qui dū extrema experiuntur, alienant à se eos cum quibus agunt, & uniuersæ rei iacturam faciunt, dum plus satis attenti sunt ad lucrum. Lucianus in dialogo quodam, matrem lenam facit obiurgantem filiam, quod amatorem in conuiuio nimis peruicaciter contempserit. periculum autem esse, ne præter modum exacerbatus atque irritatus iuuenis amorem pariter & commodum aliò conuertat. καὶ ὅρα, inquit, μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀπορρήξωμεν πάνυ τείνουσαι τὸ καλώδιον, id est: Ac uide, ne iuxta prouerbium, abrumpamus dum nimium tēdimus funiculum. Pindarus apud Plutarchum, καὶ λύουσι τὸ τῶν δυσφόρων σχοινίον μεριμνῶν. id est: Atque intolerabilium curarum funiculum soluent. Quanquam hoc ab adagio non nihil est diuersum, magisq; congruit cum illo, quod est apud Senecam in Epistolis ad Lucillium, de explicanda cathena negociorum, atque adeo abrumpenda, si nequeat explicari. Prouerbium generaliter trahi poterit ad quemlibet conatum immodicum, & ob id in malum aliquod erumpentem. Huic finitimum est illud Hebræorum, haud quaquam inscite, neque inuenuste dictum prouerbium: qui nimium emungit fortiter, elicit sanguinem. Nec abhorret Mimus ille Publianus: *Funiculus curarum* *Emungens acrius elicit sang.* *Furor fit læsa sæpa*

Furor fit læsa sæpius patientia.

Atq; alter huc consimilis, eiusdem, opinor, etiamsi Senecæ nomine fertur:

Bonus animus læsus, grauius multo irascitur.

In matellam immeiere. LXVIII

Εἰς τὴν ἀμίδα οὐρεῖν, id est: In matellam immeiere. Cum sordide tractantur, aut ad munus aliquod parum honestum adhibentur ii, qui non indigni uideantur, utpote ipsi sordidi atque inhonesti, quasiq; ad contumelias ferendas facti. Lucianus de mercede seruientibus. οὐδὲν δέον οὔτ' αὐτοὶ δεινὸν πάσχοιεν ἄν, οὔτ' ἐκεῖνοι ὑβρίζειν δοκοῖεν ἐς τὴν ἀμίδα φασὶν ἐνουροῦντες. id est: itaque nec hi quicquam indignum aut acerbum patiantur, neque illi eos contumeliis afficere uideātur, siquod aiunt in matellam immingant. Siquidem ad hunc usum quasi nascitur matella. Ex aduerso Martialis Bassum quendam ioco taxat, qui in aureum uas incacaret, cum uitro biberet. *Matellæ immeiere*

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro

Basse, bibis uitro, carius ergo cacas.

Risus Ionicus. LXIX

Γέλως Ἰωνικός, id est, Risus Ionicus. In molles & uoluptarios dicitur. Nam Ionum mollicies perinde ut Sybaritarum fastus in prouerbium abiit, quòd alteri Græcorum, alteri barbarorum essent luxuriosissimi. Athenæus libro Dipnosophistarum duodecimo de luxu Ionum locutus, ait extare parœmiam auream, quæ mores eius gentis testificetur, hanc ut opinor, intelligens. Idem libro decimoquarto docet, saltationis genus olim fuisse lasciuum ac petulans, quod Ionicum diceretur. Valerius Maximus libro rerum memorabilium secundo, prodidit Ionas primos, unguenti coronarumq; in conuiuio dandarum, & secundæ mensæ consuetudinem haud parua luxuriæ irritamenta, reperisse. Maximus Tyrius in dissertatione, cui titulus, quis sit philosophiæ finis: Crotoniates, inquit, Olympicum oleastrum adamat, Spartiates armaturam, uenationes Cretensis, luxum Sybarites, Ion choros. Hinc Horatius in Odis: *choreæ Ionice*

Motus doceri gaudet Ionicos Matura uirgo.

Lasciuas saltationes, & parum decoras gesticulationes significans. Vnde & apud Aristophanem Ἰωνικῶς, pro eo, quod est, ἁβρῶς id est: molliter ac delicate. *Ionice pro lasciue*

Risus Megaricus. LXX

Γέλως μεγαρικός, id est: Risus Megaricus, in eos dicendum, qui parum tempestiue iocantur, quiq; quod uetat Quintilianus, malunt aliquoties amicum quàm dictum perdere. Aut querū artes iam *Megaric⁹ ri.*

In contemptum abierunt, successione maiorum artificum obscuratæ. Neq; male quadrabit in senes, qui ætate aliena, lusus quosdam indecoros, ac uoluptateis iuueniles turpiter consectantur. Nam Ionica comœdia uiguit ad tempus: Deinde in contemptum uenit, irrisa ab Atheniensibus. De risu intempestiuo celebratur & hic senarius.

γέλως ἄκαιρος ἐν βροτοῖς δεινὸν κακόν. id est, Non in loco ridere pergraue est malum.

Chius risus

Risus Chius. LXXI

γέλως χῖος. id est, Risus Chius, de molli lasciuoq; lusu. Quandoquidem & Chiorum mores taxauit uetus comœdia. Adagium commemoratur à Diogeniano.

In buccã quicquid uenerit

Quicquid in buccam uenerit. LXXII

Quicquid in buccam uenerit. Quoties libere quospiam ac tuto loqui significamus, incircunspecte, & quicquid forte fortuna in animum ciderit. Quemadmodum apud fidos amiculos facere solemus, apud quos impune quiduis nugamur atq; effutimus. M. Tullius ad Atticum, libro decimoquarto. Aut si nihil erit, quod in buccam uenerit scribes. Idem libro duodecimo: Quid cum coram sumus, & garrimus quicquid in buccam uenit. Recte torquebitur & in eos, qui temere atq; inconsiderate loquuntur, perinde quasi sermo illis non in pectore nascatur, sed in faucibus.

In linguam quicquid ue.

Quicquid in linguam uenerit. LXXIII

Huic planè germanum est illud, quod usurpat Lucianus in libello De ratione conscribendi historiam, ἐπινοοῦντες δὲ καὶ ἀναπλάττοντες, ὅ τι κεν ἐπ' ἀκαιρίμαν γλῶττάν φασιν ἔλθῃ, id est: comminiscentes affingentesq;, quicquid uerbi temere in linguam, ut aiunt, uenerit. Plato dictum hoc libro De repub. octauo citat ex Aeschylo Tragico poeta. Vsurpauit & Athenæus libro Dipnosophistarum quinto, κατὰ γὰρ τὸν ἀπόντα ποιητὴν, ὅ τι κεν ἐπ' ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔλθῃ, id est: Iuxta poetam qui dixit, quicquid temere in linguam uenerit. Hoc uelut interpretans Isocrates in oratione panathenaica. ὅμοιος ἂν εἶναι δόξαιμι τοῖς εἰκῇ καὶ φορτικῶς, καὶ χύδην ὅ τι ἂν ἐπέλθῃ λέγουσι, id est, Similis uidebor iis qui temere & arroganter ac futiliter quicquid in mentem uenerit loquuntur.

In mentem quicquid ue.

Momo satisfacere, & similia. LXXIIII

τῷ μώμῳ ἀρέσκειν, id est, Momo satisfacere. Prouerbialis est hyperbole. Hesiodus in Theogonia & Momi cuiusdam meminit, quem ait, Nocte matre, Somno patre progenitum. Huic deo mos est, ipsum quidem nihil operis edere, sed aliorum deorum opera curiosis oculis cõtemplari, & siquid est omissum, aut perperam factum, id summa cum libertate carpere. Nam μῶμος Græce reprehẽsionem sonat. Aristoteles De partibus animalium libro tertio, meminit huius, qui naturam incusarit, quòd bobus cornua in capite ac non in armis potius addiderit, uidelicet quo uehementius possint ferire. Ad quod allusisse uidetur Lucianus, cum in secundo Verarum narrationum libro, scribit se uidisse boues quosdam, quibus cornua inessent, non in fronte, quemadmodum reliquis, sed sub oculis. Idq; ita uisum esse Momo. Huius idem Lucianus cum aliis compluribus locis meminit, tum in Dialogo de hæresibus, huiusmodi quandam de eo fabulam refert. Mineruam, Neptunum, & Vulcanum de principatu artificii inter se contendisse. Et ut quisq; artis suæ præcipuum aliquod specimen ederet, Neptunum taurum quendam finxisse, Mineruam domum excogitasse Vulcanum hominem composuisse. Momus delectus arbiter certaminis, & artis expensor. Ille inspecto uniuscuiusq; opere, præter alia, quæ in reliquorum operibus reprehendit, illud potissimum in hominis opificio notauit, quòd artifex non in pectore fenestras aut hostiola quædam addidisset, quo perspici posset quid in corde lateret, quod illi specuosum alioqui, multisq; recessibus sinuosum finxisset: Cuius fabulæ mentionẽ facit & Plato. Philostratus in epistola quadam ad uxorem, de Momo scribit in hãc fermè sententiã. Hunc in Venere nihil alioqui quod reprehenderet inuenisse, nisi quòd sandaliũ illius calumniabatur, ut stridulum, nimisq; loquax, ac strepitu molestum. Quòd si Venus citra sandaliũ incessisset, ita ut emersit à mari, tota nuda, nullam omnino ansam carpendi Momus inuenisset. Qui quidem deus tametsi nõ perinde gratus est atq; cæteri, propterea quòd pauci ueram reprehẽsionem libenter admittant, tamen haud scio an ullus alius è maxima poeticorum deorum turba sit utilior. Quanq̃ nunc nostri Ioues excluso Momo solã Euterpen audiant, blanda salutaribus anteponentes. Hic igitur Momus uarias adagiorum formas suppeditat. Vel cũ Plato de repu. lib. vi. scribit, philosophiæ studium esse eiusmodi, ut ne à Momo quidem possit reprehendi. Vel cum Venus Lucianica iam itura in iudicium, negat se dubitaturam, etiam si Momus ipse iudicaturus esset. Vel cum Cicero scribit ad Atticũ, lib. quinto. Quòd me maxime hortaris, & quod pluris est, q̃ omnia, in quo laboras, ut etiam Ligurino Momo satisfaciã, moriar si quicquam fieri poterit elegantius. Ergo prouerbii speciẽ habebunt omnes id genus formulæ. Haud dubitẽ tecum uel Momo iudice decertare. Inculpatior est eius uiri uita, q̃ ut uel Momus ipse possit carpere. Hanc faciem ne Momus quidẽ possit reprehendere. Nec Momum iudicẽ recusarim. Hæc uel Momo ipsi satisfaciant. Et si quæ fingi possunt consimiles. Ad hanc formam pertinet illud Ouidianum de forma Adonidis.

Laudaret faciem liuor quoque.

Breuiter omnes id genus hyperbolæ prouerbii faciem obtinent, ueluti Terentianũ illud: Ipsa Salus si cupiat, seruare domũ hanc non possit. De familia deplorata. Item de loco uehemẽter munito: Hãc arcem ne Mars quidem ipse expugnarit. De homine præfracto ac pertinaci; Huius animũ ne Vertumnus qdem ipse uerterit. De fœmina supra modũ uirosa: Huius fœminæ libidinẽ ne Priapus qdẽ ipse satiarit. De re neutiquam probabili, istud ne Pitho quidem ipsa persuaserit. De re tacitu difficili: Hoc ne Harpocrates quidem ipse, aut Angerona cõtinere queat. In tanto rerum strepitu ne Somnus quidem ipse somnum ceperit. De homine præter modum suspicaci & diffidenti, Iste ne Fidei qdem ipsi fidem babeat. Hic uel Argum fallat, de uehementer astuto, Hic miserior est, quàm ut ei uel ipsa inuidere possit Inuidentia. Verum de his loquẽdi formulis admonuimus in operis huius initio. *Liuor quoque laudaret fa.* *Nec fidei cre.* *Argũ fallere*

Cœlo ac terræ loqui. LXXV

Qui frustra uociferant, cœlo ac terræ loqui dicunt. Sic enim solent, qui diffidunt hominũ præsidiis exclamare, ò cœlum, ò terra. Theognetus apud Athenæum lib. iii. ac rursus lib. xv.

πεφιλοσόφηκας, γῇ καὶ οὐρανῷ λαλῶν, — Terræ loquens cœloque philosophatus es,
οἷς οὐδέν ἐστιν ἐπιμελὲς τῶν σῶν λόγων. — Sed hisce nulla est cura sermonis tui.

Confine est illi, quod alibi retulimus: Vento loqueris.

In portu impingere. LXXVI

Et apud Quintilianũ in Institutionibus: In portu impingere, pro eo quod est, statim in ipso operis ingressu peccare. Vsurpatur & à diuo Hieronymo in Apologia secunda aduersus Rufinum: Statim de portu egrediens, nauim impegi. Idem ad Pammachium: Egredientes de portu statim impegimus. Sumptum à nauigantibus, qui magno cũ dedecore prius q̃ portu exierint, nauim illidunt. In diuersum sensum inflexit Papyrius Fabianus, referente Seneca in controuersiis: Nauim in portu mergis, de sene qui luxuriari cœperat aliena ætate. Apte dicetur in omnes, qui negocio iam propemodum cũ laude confecto, in extremo degenerãt. Idem est apud Græcos, ἐν τῷ λιμένι προσκρούειν, id est: In portu impingere. Nilus quidã Græcus autor ita refert, μὴ ἐπαίρου, μήπως τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηται, id est: ne efferaris animo, ne forte naufragium tibi fiat in portu.

In limine deficere, aut offendere. LXXVII

Huic proximum fit illud: In limine offendere, aut deficere. Translatum ab iis, qui domũ egressuri, statim in limine pedem offendunt, prius quàm quicquã occœperint agere. Vergilius.

Cur indecores in limine primo — Deficimus?

Id est, statim, ac uix dum inito bello. Duriuscule dixit Qu. Curtius libro sexto: In ipso limine uictoriæ stamus, pro eo quod est, proxima est uictoria. Huic contrarium est, quòd in Epistolis ad Lucillium scribit Seneca: In summo deficit cliuo. Ducta translatione ab iis, qui conscenso propemodum monte, tum delassantur, cum proximi sunt cacumini.

Cantherius in porta. LXXVIII

Confine est superioribus: Cantherius in porta. Natum à Sulpitio Galba quodam, cui cũ in prouinciam exituro, cantherius in porta occidisset: Rideo, inquit, te cantheri in porta, cum tam longũ iter sis iturus, iam lassum esse te, cum uix dum sis ingressus. Quod dictum in prouerbiũ abiit. Refert adagiũ à Festo Pompeio in dictione, ridiculus, atque is indicat conuenire, cũ quis in principio rei uix inchoatæ deficit animo. Quid aũt sit cantherius, dilucide exponit, nempe equus exectis testibus, ut hoc differat cantherius ab equo, quo maialis à uerre, capus à gallo, ueruex ab ariete.

Citra puluerem. LXXIX

ἀκονιτί, id est: Citra puluerem Græci dicunt cõtingere, quo quis facile, citraque negocium potit, translatum uel ab Aphe, id est, à pulueris cõtactu, quo se spargebat, in palæstrico certamine cõgressurus: uel tum à puluere, quo nõ indecore sordidari scripsit Horatius eos, qui certant Olympia, qui'ue bellum gerunt. Plinius lib. xxxv. Alcimachus Dioxipum, qui Pancratio olympia citra pulueris tactum, quod uocant ἀκονιτί, uicit. Aulus Gellius libro quinto: Quandi, inquit, causa est, cũ deditione repente facta, sine puluere, ut dici solet, incruentaque uictoria obuenit. Horatius in Epistolis: *ἀκονιτί*

Quis circum pagos & circum compita pugnax
Magna coronari contemnat olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis, sine puluere, palmæ?

Inuenitur & ἀνιδρωτί, id est: citra sudorem, & ἀναιμωτί, id est: citra sanguinem. *ἀνιδρωτί* *ἀναιμωτί*

Deserta causa. LXXX

ἐρήμην δίκην, id est: Deserta causa, cũ nemo repugnat. Translatũ à iudiciis, ubi nonnunquã altera pars cedens tradit causam aduersario. Itaque deserta causa uincere, est uincere nullo contra pugnante. Lucianus in Ioue tragœdo: ὥστε τί ἄλλο, ἢ δὲ ἐρήμην κρατεῖν οὕτω δόξομεν; id est: Itaque qd aliud uidebimus fecisse, q̃ deserta cã uicisse? Idẽ in Toxaride: καὶ τοσαύτας πάλαι ἐρήμους αὐτὸς σὺ ἑλῶν, id est, Tot̃que *Desertã uincere, capere, accusare*

ciuitates, nullo defendente, abs te capi. Vsurpat & Socrates in apologia apud Platonem: ἐρήμην κατηγοροῦντες ἀπολογουμένου οὐδενός. id est: Deserta causa, nullo defendente accusantes. Iurecõsulti cõposita uoce ἐρημοδίκιον uocant. Ita Paulus, Pandect. lib. iiii. Tit. de minoribus, cap. & si sine dolo. Item & in Eremodiciis ei subuenitur. Constat autẽ omnis ætatis hominibus restitutionẽ Eremodicii præstari debere, si doceant se ex iusta causa abfuisse. Rursum lib. xlvi. Titulo iudicatum solui. cap. Cum quærebatur. Si interposita iudicatũ solui stipulatione, quis reum nõ defenderet, postea ex eremodicio sentẽtiam esset passus, an ob rem iudicatam clausula cõmittatur &c. Rursum in codice libro tertio. Titu. de iudiciis, cap. properandum. Sin autem reus absuerit, & similis eius processerit requisitio, quẽadmodum pro persona actoris ediximus, etiam absente reo Eremodicium cõtrahaẽ. Hæc Iustinianus. Est igitur ἐρημοδίκιον cum altera parte absente fertur sententia.

Ἐρημοδίκιον

Citra arationem, citraq; sementem. LXXXI

Quæ citra nostram operam casu nobis eueniunt, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα contingere dicunt Græci. Lucianus in Parasito: ὅτι δὲ μόνος κατὰ τὸν σοφὸν Ὅμηρον οὔτε φυτεύει χερσὶ φυτὸν, οὔτε ἀροῖ, ἀλλὰ τὰ ἄσπαρτα, καὶ τὰ ἀνήροτα πάντα νέμεται. id est: Quòd uidelicet unus iuxta egregium illum Homerum: Nec manibus plantat, nec arat, uerum citra sementem, citra arandi laborem fruitur omnibus. Idem in Rhetorum didascalo: Σοὶ δὲ ἄσπορα καὶ ἀνήροτα φυέσθω πάντα. id est: Tibi porrò citra seminãdi arandiq; laborem proueniant omnia, id est, citra studium. Natum apparet adagium à fabula insulatũ fortunatarum, de quibus Horatius in Odis:

Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis
Et imputata floret usq; uinea.

Sumptũ est aũt, opinor, ex Homero, qui Odysseæ lib. ix. Cyclopum terrã describit ad hunc modũ:

κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων
ἱκόμεθ', οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν
οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν.
ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται
πυροὶ καὶ κριθαὶ, ἠδ' ἄμπελοι αἵ τε φέρουσιν
οἶνον ἐριστάφυλον, καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.

Venimus in terram, quam magnanimi Cyclopes
Et legum expertes habitant, hi numine freti
Diuũm, nec manibus terræ plantaria figunt,
Vomere nec segetem proscindunt, quin ea cuncta,
Nulla semente, & nullo nascuntur aratu
Ordea, frumentum, pleniq; onerata racemis
Vineta, & largis hæc Iuppiter imbribus auget.

Dormientis rete trahit. LXXXII

εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ, id est, Dormienti rete capit. In eos, quibus citra conatũ obtingunt ea, quæ cupiũt. Natum ex euentu, quod aliquando acciderit, ut dormientibus piscatoribus pisces forte retibus inuoluti caperentur. Quidam ad Timotheum imperatorem Atheniensium referunt, cui quod multa feliciter obtingerent, magis commoditate fortunæ, quàm ipsius opera, εὐτυχοῦς, id est, felicis cognomen inditum. In huius inuidiam pingebant nonnulli fortunam ad rete cogentem urbes, illo iuxta dormiente. Quos ille sic elusit, autore Plutarcho, ut diceret: Si huiusmodi urbes capio dormiens, quid me facturum arbitramini si uigilaro? Huc allusit Terentius, cũ ait in Adelphis: Quid credebas dormienti hæc tibi confecturos deos? Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum. Non dissimili forma dictum est apud T. Liuium libro ab urbe condita septimo. Vnicum belli ducem, qui nihil agenti sibi de coelo deuolaturã in sinum uictoriam censet. M. Tullius in Verrem actione ultima, Sed non idem mihi licet quod iis, qui nobili genere nati sunt, qbus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur. Quin & hodie uulgo dicit in id genus hominem: Fortunatior est, quàm sapientior. Et Eupolis comicus apud Athenæum:

Dormienti dii conficiunt

ὦ πόλις πόλις
ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς.

O ciuitas ô ciuitas
Vt tu quidem es felix magis quàm prouida.

Congruunt quæ dicentur in prouerbio, Atheniensium inconsulta temeritas.

Cum mula pepererit. LXXXIII

Adagium peruetustum: Cum mula pepererit, quoties significamus aliquid nunquam futurum, aut adeo raro solere accidere, ut improbum ac stultum uideaẽ sperare. Ortum uideri potest ex eo quod refert Herodotus in Thalia: Cum Babyloniorum urbs obsideretur à Dario, quidam Babylonius conuiciis insectans Darium, atq; exercitum: Quid, inquit, istic desidetis Persæ? Quin potius abscedistis, tunc expugnaturi nos, ἐπὴν ἡμίονοι τέκωσι, id est, cum mulæ pepererint: uidelicet ratus id nullo unquam tempore futurum, propterea, quod natura steriles sunt mulæ. At paulo post euenit, ut Zopyro mula quæpiam pareret, quo quidem ostento in spem capiendæ Babylonis erectus est, ac cepit. Huic simile quiddam refertur à Suetonio in uita Galbæ Cæsaris. Huius auo procuranti fulgur, cum aquila de manibus exta rapuisset, & in frugiferam quercum contulisset, summum, sed serum imperium portendi familiæ, responsum est. Atq; ille irridens: Sanè, inquit, cum mula pepererit. Quod omen ita arripuit Galba, ut eum postea res nouas molientẽ, nihil æque con-

Mula ubi pepererit

firmarit, ac mulæ partus: cæterisq; ut obscœnum ostentum horrentibus, solus pro lætissimo acciperet, memor sacrificii dictiq; auiti. Plinius libro.viii.cap.xliiii. de mularum sterilitate scribit hunc in modum: Obseruatum est è duobus diuersis generibus nata, tertii generis fieri, & neutri parentum esse similia. Eaq; ipsa, quæ ita nata sunt, non gignere in omni animalium genere, idcirco mulas non parere. Huius rei causam adfert Alexander Aphrodiseus, quòd semina natura & habitu diuersa, si commisceantur, tertium quiddam ab utroq; diuersum conficiunt, uimq; simplicium prorsus amittunt: ueluti si misceas album nigro, abolitis utrisq; coloribus, redditur fuscus ab utroq; diuersus, quem Græci λευκόφαιον appellant. Sed multo exactius de his Aristoteles libro de generatiõe aïalium.ii.cap.vi.refellens Democriti & Empedoclis rationes. Quanquã proditũ est in annalibus Romanorum mulas peperisse sæpe, uerum id prodigii loco habitum, ut eodem in loco, quem módo citaui, testatur Plinius. Theophrastus uulgo parere in Cappadocia tradit. Aristoteles libro de natura animalium primo capite sexto tradit mulas coire ac gignere, in Syria supra Phœnicen: sed esse id animal ibi sui generis, etiam si simile.

Ad Græcas calendas. LXXXIIII

Huic affinem habet sensum, ad Græcas calendas, pro nunquam: Propterea quod Græci non habent calendas more Latinorũ, sed νουμηνίας, id est, nouilunia. Atq; ad lunæ recursus Græci soluebãt usuras: Vnde Strepsiades in Nubibus Aristophanis, optat sibi incantatricem quampiam, quæ carminibus suis efficiat, nequando luna exoriatur: sic enim fore, ut non reddat usuras: quandoquidem trapezitæ ad lunas, mutuam dant pecuniam, & lunis usuræ crescunt. Huc itaq; respexit Augustus, cum diceret ad Græcas calendas soluturos, quos nunquam reddituros mutuũ significabat. De quo in ipsius uita scribit Tranquillus ad hunc modum: Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter usurpasse eum literæ ipsius αὐτόγραφοι ostentant. In quibus identidem, cũ aliquos nunq̃ soluturos significare uult, ad Calendas Græcas soluturos ait. Huic simile est, quod nunc inter eruditos iactatur, anno magno Platonis, quem existimant nunquam futurum.

Acessæi luna. LXXXV

Ἀκεσαίου σελήνη, id est, Acessæi luna. Dictum in compe rendinatores, qui nouam subinde causam cõminiscuntur, quo negocium proferant: à nautæ cuiusdam moribus ortum, cui Acessæo fuerit nomẽ. Is cum esset ignauus, ita prorogare consueuit nauigationem, ut se diceret lunam magis opportunã expectare. Nam Græci, præcipueq; ex his Lacedemonii, quicquid essent rerum auspicaturi, superstitiose lunam obseruabant. Id quod tacite notat Euripides, cum in Iphigenia in Aulide respondet Agamemnon, tum nupturam filiam, ubi lunæ dexter circulus aduenerit, uidelicet de plena luna sentiens. Lucianus in libello de Astrologia, palàm refert Lycurgum legem instituisse Lacedæmoniis, ne prælium inirent ante plenilunium. In eam superstitionem iocatur Aristophanes: τῇ πανσελήνῳ, id est, plenilunio, serò aut nunquam futurum significans. Etenim cum Datis & Artaphernes ductores regis Persarum, in Marathonem irrupissent, plenilunium obseruabant, ut tum exirent in prælium. Ergo prius quàm illi uenirent, Athenienses bellum aggressi sunt. Historiæ meminit Herodotus libro sexto. Inde quasi prouerbio de cunctantibus, & quauis occasione rem proferentibus, dicitur, ἐν τῇ πανσελήνῳ, id est, plenilunio. Adagium refertur à Diogeniano. De lunis Laconicis & alibi nonnihil nobis dicetur.

Plenilunio fiet

Vbi per harma fulgurarit. LXXXVI

Ὁπόταν δι᾽ ἅρματος ἀστράψῃ, id est, Vbi per harma fulgurat. De iis, quæ nimis cunctanter ac serò, aut admodum raro fiunt: aut cum nimis anxie ac superstitiose captatur rei gerẽdæ opportunitas. Strabo libro geographiæ nono, unde natum sit adagium indicat, scribens uicum quẽpiam esse desertum atq; infrequẽtem apud Mycaletum Bœotiæ, seu Mycalessum Tanagræi iuris, quem harma, id est, currũ nominant. Rursum alterum ab hoc diuersum, eiusdem tamẽ nominis in Attica, quæ qdem tribus ex Atticæ populo Tanagræ similis, atq; ob hanc similitudinẽ nominis quoq; cõmunionem sortitum. Cæterum harma Bœotiæ sic uocatum, quod Amphiarao excusso curru inanis in eum locũ delatus sit, ubi nunc sacellum eius extat. Alii ferunt Adrasto fugiente, currum eius eo loco confractũ fuisse, ipsum Arionis opera seruatũ: hinc natã parœmiam: ὁπότε δι᾽ ἅρματος ἀστράψει, id est, Vbi per harma fulgurat, uidelicet Pythicis uatibus fulgur aliquod certum, quod ex eo loco ueniret, obseruantibus, eoq; uiso sacra Delphos mittentibus. Obseruabant autẽ ad menses treis, singulis mensibus treis dies, noctesq; totidem: idq; è Iouis fulguralis foco, qui est in muro inter Pythium & Olympiũ. Hæc ferme Strabo. Vsum adagii Plutarchus palàm indicat in Sympoliacis: οἱ γὰρ, inquiens, σπανίως καὶ δι᾽ ἅρματος ὥς φασιν ἑστιῶντες, ἀναγκάζονται τὸν ὁπωσοῦν ἐπιτήδειον ἢ γνώριμον καταγράφειν, id est, Etenim qui raro & per harma, ut aiunt, conuiuium exhibent, hi cogũtur utcunq; accõmodum ac notũ describere. Itaq; de raris & incertis dici solitum uidetur. Poterit & per iocum accõmodari ad ea, quæ nunquam euentura credamus, quemadmodum aiunt, ad Græcas calendas.

Per harma aliquid facere pro raro

Lydius lapis, siue Heraclius lapis. LXXXVII

Λίθος ἡρακλεία ἢ λίθος λυδία. id est, Heraclius, siue Lydius lapis. In eos dicitur, qui uehementer acri exactoq; iudicio sunt. Refertur à Theophrasto libro de natura lapidum. Ait enim lapidem quédam esse, qui Lydius, seu Heraclius dicatur, qui attritu aurum atq; argentum cuiusmodi sit arguat. Hunc quédam Magnetem putant, uelut Herculanũ, qui ferrum ad sese trahit: unde nomen etiam additum σιδηρεῖτις, sed ex Theophrasti uerbis satis liquet βάσανον significari, quem Latini uocant indicem, in quem Battus ille pastor apud Ouidium transfiguratus est, manente nimirum etiamnum in lapide prodendi studio. Nec Heraclium uocatum ab Hercule, sed ab Heraclea Lydiæ ciuitate. De hoc meminit Plinius lib. xxxiii. cap. viii. his quidem uerbis: Auri argentiq; mentionem comitatur lapis, quẽ coticulam appellant, quondam non solitus inueniri, nisi in flumine Tmolo, ut autor est Theophrastus, nũc uero passim, quem alii Heracleum, alii Lydium uocant. Sunt aũt modici, quaternas uncias longitudinis, binasq; latitudinis non excedentes. Iis coticulis periti, cum è uena lima rapuerint experimentum, protinus dicunt, quantum auri sit in ea, quantum argenti, uel æris, scrupulari differẽtia, mirabili ratione non fallente. Huc allusit Theocri. in Aita:

Λυδίῃ ἶσον ἔχειν πέτρῃ στόμα. Vt Lydo lapidi par os habeam.

Nimirum quo in uariis osculis optime iudicaret, cuius essent, sic enim ineptiunt amantes. Scholiastes putat hos lapides apud Lydos inueniri, & hinc prouerbium ortum. Et ne dubites quin de indice loquatur, sequitur χρυσὸν ὁποῖον
πυθόντοι μὴ φαῦλον ἐτήτυμον ἀργυραμοιβοί. id est,
Cuius ab effectu explorat mensarius aurum Sit ne probum.

Adagium accõmodari põt uel ad personam, uel ad rem. Ad personam hoc pacto: Tu scriptorũ meorũ optimus iudex, planeq; quod dici solet, ἡρακλεία λίθος. Item hoc modo: In pensitandis æstimãdisq; ingeniis emunctissimæ naris, ac prorsum Lydius, ut aiunt, lapis. Ad rem transferẽ hoc pacto. Adolescentium ingenia libertas aperit, uitis cõmissum imperium, Lydius, quod aiunt, lapis est.

Amussis alba. LXXXVIII

Λευκῇ στάθμη, id est, Alba amussi, hoc est, nullo delectu, ac citra discrimẽ. Aulus Gellius in Noctibus Atticis: Nanq; illi omnes, & eorũ maxime Græci, multa & uaria lectitantes, in quas res cunq; inciderant, alba, ut dicitur, linea sine cura discriminis, solam copiam sectari conuerrebant. Plutarchus in cõmentario, περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Ἐστὶ μὲν οὖν ἀτεχνῶς, ἡ λευκὴ στάθμη πρὸς τοὺς λόγους ἀδολέσχος. id est, Est igit plane alba linea erga sermones garrulus, propterea quòd nullo delectu quauis de re quiduis nugeẽ. Effertur & expressius adagium à nonnullis, λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη id est, In albo lapide alba linea. Diciturq; uel in eos, qui nullo sunt iudicio, uel in stupidos, uel in eos, qui incertis probant, aut significant incerta. Sophocles in Cidalione apud Suidam:

Τοῖς μὲν λόγοις τοῖς σοῖσιν οὐ τεκμαίρομαι Nihilo mihi plus indicat sermo tuus,
οὐ μᾶλλον, ἢ λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη, Quàm lapide in albo signat alba linea.

Citatur à Nonio Marcello Lucillius lib. xxx. sed corrupte ut opinor. Quod genus sunt pleraq; illius: Et amabat omneis Nam discrimen nõ facit, neq; significat linea alba. Vsurpatur & à Platone in dialogo, cui titulus, Charmides, ubi Socrates ait, se erga formosos adolescẽtes perinde esse, ut albam amussim in albo lapide, ꝑpterea quòd neq; discerneret satis inter formas, & omnes ex æquo amaret. Solet enim funiculus ille minio oblini, quo discrimen faciat, unde & rubricam uocauit Persius: Ac si oculo rubricam dirigat uno.

Eadem per eadem. LXXXIX

Αὐτὰ δι' αὐτῶν, id est, Eadem per eadem. Refertur in collectaneis Diogeniani, de iis, qui semper eadem inculcant, aut eadem assidue faciunt. Non dissimile illi, quod alio reddidimus loco, ὁ Διὸς κόρινθος, id est, Iouis Corinthus. Potest & in eos torqueri, qui res nugaces nugaciter tractant, ueluti siqs in autorem indoctum indoctos scribat cõmentarios, aut in obscœnum obscœnos.

Ad amussim. XC

Frequens est apud autores, ad amussim, examussim, examussatim, amussatim, pro eo, quo est exquisita diligentia, atq; exactissima cura. Gellius libro primo. cap. iiii. Ad hæc omnia scripta antiquiora tam curiose spectabat, aut uirtutes pensabat, aut uitia rimabatur, ut iudicium factum esse ad amussim diceres. Et amussitãta pro examinatis apud Nonium. Translatũ à fabris lapidariis, aut lignariis, qui funiculo illo regulari, operis æqualitatem explorant. Quanquam Festus in dictione examussim testatur, amussim quibusdam esse non lineam, neq; regulam, sed ferramentum quo fabri in poliendo utanẽ. Persius de poeta absoluta carmina componente, quod modo citauimus:

Scit tendere uersum,
Non secus, inquit, ac si oculo rubricam dirigat uno.

Item in carmine de uiro bono, quod Vergilio tribuunt:

Nequid hiet, nequid protuberet angulus, æquis
Partibus ut coëant, ne quid deliret amussis.

Vsurpat idem Basilius ad nepotes, cum iubet unamquanque disciplinam ad finem felicitatis referre, perinde quasi lapides, iuxta Doricum prouerbiũ, ad amussim dirigentes. Natum uideri potest apud Homerum Odysseæ ε. cum loquitur de Vlysse nauem sibi fabricante:

ξέσσε δ' ἐπισταμένως, καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνεν. id est,
Expoliit multa arte super q; induxit amussim. Rursus Iliados ο.
ἀλλ' ὥστε στάθμη δόρυ νήϊον ἐξιθύνει Materiam ueluti naualem exæquat amussis,
τέκτονος ἐν παλάμῃσι δαήμονος, ὅς ῥά τε πάσης Ducta fabri docti digitis, qui calleat artem
εὖ εἰδῇ σοφίης ὑποθημοσύνῃσιν Ἀθήνης. Quæcunq; est, teneat q; probe, monitrice Minerua.

Est apud eundem & aliis aliquot locis.

Ad unguem. XCI

Ad unguem, eundem habet sensum. A marmorariis sumpta metaphora, qui superinducto ungui, commissuras explorant marmorum. Horatius:

Fonteius ad unguem Factus homo, id est, absolutus. Idem in Arte,
Carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coërcuit, atq;
Perfectum decies non castigauit ad unguem.
Vergilius secundo Georgicôn libro:
Nec secius omnis in unguem
Arboribus positis secto uia limite quadret. Persius:
Vt per leue seueros
Effundat iunctura ungues.

Macrobius Saturnalium libro primo, Nec quisquam alius tam futilis posset esse iudicii, qui Romani anni sic ad unguem, ut aiunt, emendatum ordinem non probaret. Ad consimilem modum Græci quod exactum sit, & impensius accuratum, ἀπόνυχα uocant. Plutarchus de præceptis bonæ ualetudinis: ἡ μὲν ἀκριβὴς σφόδρα καὶ ἀπόνυχος λεγομένη δίαιτα. id est, Itaq; uehementer exacta, quæ ad unguem obseruata dicitur uictus ratio. & ἐξονυχίζειν, pro ἀκριβῶς ἐξετάζειν. Quam uocem usurpat & Athenæus libro tertio: ἐξονύχισαι δὲ πάντα τὰ προσαπίπτοντα τοῖς συνδειπνοῦσι τὰς ἀκάνθας. id est, Porrò ad unguem explorás omnia, quæ congruunt iis, qui cum spinis disputant. ἐξονυχίζειν pro exacte expendere

Incudi reddere. XCII

Eleganter Horatius, incudi reddere dixit, pro eo quod est, refingere ac mutare, corrigereq;.
Et male tornatos incudi reddere uersus.

Consimili forma dicunt recoquere. Quintilianus libro duodecimo. Sed præcipue tamen Apolloniο Moloni, quem Romæ quoq; audierat, Rhodi rursus reformandum, ac uelut recoquendum dedit. Item Horatius: Recoctus Scriba ex quinqueuiro. Refingere Recoquere

Lesbia regula. XCIII

Lesbia regula, dicitur quoties præpostere, non ad rationem factum, sed ratio ad factum accommodatur. Et cum lex moribus applicatur, non mores ad legem emendantur: aut quoties princeps se populi moribus accommodat, cum contra conueniat plebem ad principis arbitrium uitam instituere, modo princeps ipse ad honesti regulam ac scopum respiciat. Huius adagii mentionem facit Aristoteles quinto Moralium libro: τοῦ γὰρ ἀορίστου ἀόριστος καὶ ὁ κανών, ὥσπερ καὶ τῆς λεσβίας οἰκοδομῆς ὁ μολύβδινος κανών· πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται, καὶ οὐ μένει ὁ κανών. id est, Siquidem infinitæ rei infinita item regula, quemadmodum plumbea Lesbiæ ædificationis regula: ad lapidis enim figuram transmouetur, neq; manet regula.

Indignus qui illi matellam porrigat. XCIIII

Hyperbole prouerbialis est, de uehemẽter inæqualibus, ac ne ulla quidem ex parte cõferẽdis. Martialis: Matulam porrigere
Dispeream si tu Pyladi præstare matellam
Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi

Nam sordidissimum obsequium est, micturienti matulam exhibere, quo qui sit indignus, is uidelicet nimio inferior uidetur. Vnde diuus Hieronymus in epistola ad Nepotianum, inter sordida captatorum ministeria hoc quoq; commemorat: Ipsi, inquit, apponunt matulam, obsident lectum. Plutarchus in apophthegmatis Laconicis refert puerum quendam Spartanum ab Antigono captum ac uenditum, paruisse quidem emptori in omnibus quæ non essent indecora ingenuis. Cæterum iussus adferre matulam detrectauit obsequium, addens non seruiam: Surgente domino, puer, senties, inquit, quem emeris, simulq; conscenso tecto sese præcipitem dedit. Extat & hodie uulgo tritissimus sermo: indignus est, qui illi calceos detrahat. Quod adagium usurpatum est in literis

Catciamenta portare euangelicis à Ioanne Baptista. Quin etiam negant eodem die nominados, quos admodum inæquales uolunt uideri.

Scopæ dissolutæ. Scopas dissoluere. XCV

Homines nihili, nulliusq; prorsum consilii, Cicero scopas dissolutas nominat, scribēs ad Atticum epistolarum libro septimo, his quidem uerbis: Cæsarem uidi Minturnis ad.viii. calendas Februarias mane, cum absurdissimis mandatis, non ad homines, sed scopas dissolutas, ut id ipsum ille mihi uideatur irridendi causa fecisse. Item in oratore perfecto, agens contra eos, qui numeros orationis contemnunt, scopas dissoluere dixit, pro eo quod est, rem prorsus inutilem efficere. Nā scopæ colligatæ, & speciem uidentur habere qualemcūq;, & ad uerrendum pauimentum sunt accōmodatæ. Porrò si dissolueris, nihil inutilius, nihil inelegantius. Tulliana uerba sunt hæc: Sed si quos magis delectant soluta, sequantur ea sanè. Modo si quis Phidiæ clypeum dissoluerit, collocationis uniuersam speciem sustulerit, non singulorum operum uenustatem: ut in Thucydide, orbem modo orationis desidero, ornamenta comparent. Isti autem cum dissoluunt orationem, in qua nec res, nec uerbū ullum est, nisi abiectum, non clypeum, sed ut in prouerbio est, & si humilis dictum est, tamen consimile est, scopas, ut ita dicam, mihi uidentur dissoluere.

Apertis tibiis. XCVI

Tibiis apertis Apertis tibiis, id est, clariore uoce. Translatum à tibicinibus, qui quædam obturatis tibiarum foraminibus, quasiq; pressiore sono canunt, quædam apertis tibiis, acriore sonitu. Quintilianus institutionum libro undecimo: illa uero iam penè apertis, ut aiunt, tibiis, qui quocunq; inciderunt, ueterem consuetudinem fori, & pristinum morem iudiciorum requirunt. Venustior erit metaphora, si quis dicatur apertis tibiis inuehi in quempiam, id est, non clanculum obtrectare, sed palàm insectari, lacerareq; conuitiis: aut apertis tibiis laudes cuiuspiam celebrare, id est, palàm & magnifice. Fortassis ad hanc sententiam pertinet senarius ille Græcus, quem citat Tullius in Epistolis ad Atticum lib.ii.ex poeta nescio quo. Cn. qdem, inquiens, noster, planè iam qd cogitet nescio:

Tibiis magnis spirat φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι. Neq; enim minutis iam ille spirat tibiis.

Videtur innuere, Pompeium ingentia promittere per legem agrariam, & rem maximam moliri. Athenæus lib.iiii.refert tibiarum genus, quas Anacreon ἡμιόπους appellat, cæteris minores, sonoq; minus claro, quod ipsum indicat cognomen.

Quid opus erat longis canere tibiis? XCVII

Longis tibiis canere Dion libro primo huiusmodi quoddā adagiū refert τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν, id est, Quorsum attinebat me longis tibiis canere? Idq; aiunt conuenire in eos, qui sumpsissent inanem operā, aut sumptum. Ductum ab Othone, qui post cæsum Galbam fecerat sacrum, in quo exta inauspicatos exitus portendebant. Itaq; pœnitens sumptus, & operæ frustra insumptæ fertur ita dixisse: τί με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν, quæ uerba deinde in uulgi fabulam abierunt. Olim in sacris, longis tibiis cani solitum est, qui mos postea sublatus, autore Plutarcho. Meminit huius & Suetonius in uita Othonis: Postridie quoq;, inquit, in augurando tempestate orta, grauiter prolapsum, identidem obmurmurasse: τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς, id est, Quid mihi cum longis tibiis? Quo quidem loco demiror quid cōmouerit quendam, non obscuri nominis interpretem, ut reiectis Suetonii uerbis uelut adulterinis, Dionis supponenda putaret: quasi uero nephas sit, autoribus eandem sententiā diuersis explicare formis, aut quasi non elegantius etiam dixerit Suetonius quàm Dion.

Vtinam mihi contingant ea, quæ sunt inter Corinthum & Sicyonem. XCVIII

Eustathius enarrans Iliados secundum lib. ait hunc uersum olim prouerbio fuisse celebratum.

εἴη τὸ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος, id est,
Sit mihi quod Sicyonem interiacet atq; Corinthum.

Id inde uenit in adagium, quod urbs utraq; esset opulentissima, agriq; longe feracissimi interiacerēt. Aristophanes in Auibus, indicat ex oraculo natum:

ἀλλ᾽ ὅταν οἰκήσωσι λύκοι πολιαί τε κορῶναι — Cornix cana lupusq; ubi eadem sede morantes
ἐν ταὐτῷ τὸ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος. — Quod spatium Sicyonem dirimit atq; Corinthum.

Interpres adscribit Aesopo consulenti de parandis opibus, ita responsum fuisse:

εἰ τὸ μέσον κτήσαιο Κορίνθου καὶ Σικυῶνος. id est,
Si teneas quod agri Sicyonem, interq; Corinthum est.

Refertur & à Zenodoto, atq; item Atheneo libro Dipnosophistarum quinto, conueniet ubi qs optat ingentia. Poterit & per iocum torqueri in eum, qui quod assequi non potest, id uotis tamen quasi somniat. Simili figura dictum est illud Theocriti in Ergatinis:

αἴθε μοι ἦς ὅσσα Κροῖσόν ποκα φαντὶ πεπᾶσθαι. — Quæ Crœsum tenuisse ferunt, utinam illa mihi sint.

Deum esse, deum facere. XCIX

Hyperbolæ sunt puerbiales de singulari laude dignis. M. Tullius in Oratoris sui lib.ii. In quo tu mihi,

inquit, deus esse uideris, id est, singularis ac summus. Terétius in Adelphis: Deū te facio, id est, summis laudibus effero. Inde natum, quod prisci mortales, siquem ob egregias, ac minime uulgares uirtutes suspiciebant, eum deum, ac diis genitum aiebant. Id quod euenit Alexandro Magno, Scipioni Africano, Octauio Augusto, cumq; his aliis compluribus. Cui quidem rei Aristoteles adstipulatur Moralium lib. vii. hanc, inquiens, uirtutem heroicam uelut homine maiorē, & diuinitati proximā uocant. Hinc & Homerus Priamum de Hectore loquentem facit, ad hunc modum Iliados ω.

οὐδ᾽ ἐῴκει ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο. | Nec iam hominis sanè mortalis filius ille Esse uidebatur, sed diuo semine natus.

Porrò Laconibus, ut idem testatur, peculiaris hic erat mos, ut cum uehemēter quempiam admirarentur, diuum uirum appellarent. Idem commemorat Socrates apud Platonem in Menone: καὶ οἱ λάκωνες ὅταν τινὰ ἐγκωμιάζωσι ἀγαθὸν ἄνδρα, θεῖος φασιν ἀνὴρ οὗτος, id est, Et Lacones quoties laudāt aliquem uirum bonum, diuinus inquiunt uir hic. Inde illa apud Homerum solennia: θεῷ ἴκελος καὶ θεοειδὴς, id est, Deo similis, & diuina specie. καὶ ἰσόθεος καὶ ζάθεος, id est, Deo par, & admodum diuinus. Contra, insigni improbitate uiros, belluas appellamus, idq; etiam uulgo tritissimū est. Diuus Hieronymus ad Aurelium Augustinum scribens, per ironiam torsit in quosdam, non cōtentos cōmuni hominum iudicio, sed noua quaedam desiderantes, deos illos appellans. Quintilianus institutionum lib. i. hominē omnibus numeris consumatum, uulgo mortalem deum dici solitum indicat. Nam sapientes, inquit, formātes eum, qui sit futurus cōsumatus undiq;, & ut, dicūt, mortalis qdam deus, non modo cognitione coelestium uel mortalium putant instituendum &c.

θεῖος ἀνὴρ

ἰσόθεος

ζάθεος

Mortalis deus

In coelo esse. C

Cui confine est, in coelo esse, pro eo quod est, supra modum fortunatū esse ac gloriosum. M. Tullius ad Atticum lib. ii. Bibulus in coelo est, nec quare scio, sed ita laudat, quasi unus homo nobis cunctando restituat rem. Idem alibi ad eundem: Si uero quae de me pacta sunt, ea non seruantur, in coelo sum. Rursum alibi: Nihil enim συλλογισμογενομενικῶν in coelo esse. Huc allusit Horatius, cum ait:

Diis miscent superis. id est,

Beatum me & celebrem reddunt. Et Theocritus in Hodoeporis,

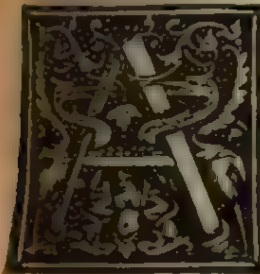
ἐς οὐρανὸν ὔμμιν ἁλεῦμαι.

In coelum uobis saliam. Ex aduerso, qui repente decidunt à summa felicitate, dicuntur ex astris decidisse. M. Tullius ad Atticum libro secundo, de Pompeio loquens: O spectaculum uni Crasso iucūdum, caeteris non item. Nam quia deciderat ex astris, lapsus potius q̄ progressus uidebatur. Sed expēde lector, an hoc dictū magis pertineat ad illud, quod alibi retulimus: Tertius è coelo cecidit Cato. Huic formae cognatum est, in coelum laudibus ferre, pro eo quod est summopere laudare. T. Liuius Decadis primae lib. ii. Manat tota urbe rumor: Fabios ad coelum laudibus ferunt.

Ex astris delapsus

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA VI

Saepe etiam est holitor ualde opportuna locutus. I

VLVS Gellius in Noctibus suis libro secundo, capite sexto, testatur hunc uersiculum olim prouerbio fuisse celebratum:

πολλάκι καὶ κήπωρος ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν. id est,

Saepe etiam est holitor ualde opportuna locutus.

Quo quidem admonemur, non esse fastidiendam salutarem sententiam propter autoris humilitatem: nam fieri nonnunquam, ut aliquis infimae sortis ac notae uir, aut minime doctus, dicat quiddam haud quaquam aspernādum etiā summis uiris. Huic respondet illud Caecilianum apud Ciceronem in Tusculanis quaestionibus, saepe est etiam sub pallio sordido sapiētia. Neq; dissonat Plautinum illud in captiui duo: Vt summa saepe ingenia in occulto latent. Porrò quod ad Graecū attinet adagium, lectorem admonendum putaui, hunc quidem ad modum in omnibus, quos adhuc uiderim, Gellianis codicibus inueniri scriptū. Verum sicuti recordor, aliquando scrupulum iniecit mihi, ac mendum subesse monuit Paulus Bombasius Bononiensis, inter bonarum literarum professores eius ciuitatis ut multo doctissimus, ita longe primi nominis: idq; iure optimo, quippe qui primus ibi Graecas pariter ac Latinas literas pari facultate publice priuatimq; docere coeperit: uir alioqui natis emunctissimae, acerrimiq; iudicii. Mihi uero tum ꝓpter egregiā ac multiiugam eruditionē, tum ob incredibilem quandam morum suauitatem ita coniunctus, ut haud sciam an cū ullo mortalium unquā mihi fuerit uel arctior necessitudo, uel consuetudo iucūdior. Hunc igitur in literariis illis nostris confabulationibus aliquādo dixisse memini, nequaquā placere sibi dictionem illam κήπωρος in Gelliano ꝓuerbio, planeq; suppositiciā & adulterinā uideri: suspicari uero sese, ut pleraq; sunt apud

Holitor opportuna loquens

eum autorem deprauata, pro μωρὸς, nescio qué holitorem, illud κήπουρος submisisse. At tum qdem, quãquã & admodum uerisimile uideret, & plurimũ apud me ualeret hominis tam eruditi iudiciũ, tamen haud etiam sum ausus, in tanto exemplarium consensu solus dissentire. Verum dum sursum ac deorsum in Græcis autoribus oberro, forte fortuna in collectaneis quibusdam, nullum qdem autoris titulum præferentibus, sed eiusmodi tamen, ut aut Stobæi, aut certe ex hoc decerpta uiderent, huiusmodi carmen inuenio citatum ex Aeschyli tragoedia, cui titulus, Phryges:

πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπε. Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus.

Proinde prorsum in Bombasii mei pedibus eo sententiam, atq; omnibus eruditis eundum censeo, ut μωρὸς legatur pro κήπουρος, maxime, quod eadem sententia totidem uerbis etiam uulgo nunc dicitur, à uiro stulto nonnunquam sapiens dictum proficisci. Respondet autem ad illam, quam superius ex Euripide citauimus,

Μῶρα γὰρ μωρὸς λέγει. Nam stulta stultus loquitur.

Etenim hoc tametsi uere dictum est, tamen fit nõnunquã, ut fatuus uel casu, uel imprudens aliquid egregie dicat, & ad rem uehementer accõmodatum. Id quod accidere sæpenumero uidemus. Quid enim potuit uel ab hoie salsissimo dici accõmodatius, q̃ quod narrat Suetonius dictũ à quodam, qui mente parũ constabat, in Pompeium & Iuliũ Cæsarem: Salue rex, salue regina. Cum Pompeius regni affectati laboraret inuidia, Cæsarem tumor esset, Nicomedi regi uxoris uice fuisse.

Copiæ cornu. II

Ἀμαλθείας κέρας, id est, Copiæ cornu. Cum affatim omnia supesse significamus, copiæ cornu dicimus. Translatum à peruetusta fabula, quæ uarie narratur apud autores. Quidam ad hunc modum narrant: Rhea Iouem enixa, metu patris infantem in Creta occuluit, nutriendum à duabus nymphis, Adrastea & Ida, Melissei filiabus. Hæ nutricauerunt illum capræ cuiusdam lacte, cuius nomen fuerit Amalthea: eam caprã Iuppiter iam adultus in sydera retulit, uocaturq; à Græcis αἴξ οὐρανία, id est, capra coelestis. Huius alterum cornu nymphis nutricibus dedit, uidelicet officii præmiũ, hanc adiiciens facultatem, ut quicquid optassent, id illis ex eo cornu largiter suppullularet. Ouidius Fastorum libro quinto, paulo diuersius fabulam narrat hoc pacto,

Nais Amalthea Cretæa nobilis Ida
  Dicitur in syluis occuluisse Iouem.
Huic fuit hoedorum mater formosa duorum,
  Inter Dictæos conspicienda greges,
Cornibus aeriis, atq; in sua terga recuruis,
  Vbere, quod nutrix posset habere Iouis.
Lac dabat illa deo, sed fregit in arbore cornu,
  Truncaq; dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc nymphe, cinxitq; decentibus herbis,
  Et plenum pomis, ad Iouis ora tulit.
Ille ubi res coeli tenuit, solioq; pater no
  Sedit, & inuicto nil Ioue maius erat,
Sydera nutricem, nutricis fertile cornu
  Fecit, quod dominæ nunc quoq; nomen habet.

Legimus & Herculem Aetolis donasse copiæ cornu, propter coercitũ cornu fluminis Acheloi: quare regionem illam antea sterilem, fertilissimam reddidit: cornu nimirum laborum duriciem significante, frugibus feracitatem. Hunc igitur titulum Phocion quidam Peripateticus libro suo indidit, ut testatur Aulus Gellius. Plinius item ostendit Græcos aliquot hanc inscriptionem nimis arrogãtem suis commentariis imposuisse, tanquam nihil in eis non contineretur, & quiduis inde peti atq; accipi possit. Lucianus de mercede seruiẽtib', καὶ ἕξεις τὸ τῆς ἀμαλθείας κέρας, καὶ ἀμέλξεις ὀρνίθων γάλα, id est, Et habebis copiæ cornu, & lac gallinaceum emulgebis. Philostratus Dionem sophistam appellat ἀμαλθείας κέρας, uelut omni genere uirtutum expolitum. Plautinus quidam seruus, epistolam quandam copiæ cornu uocat, quod plurimum ex ea commodorum capi posset. Aulus Gellius libro decimoquarto, capite sexto. Et simul dat mihi librum grandi uolumine, doctrinis omnigenis, ut ipse dicebat, præscatentem. Accipio cupidus & lubens, tanquam si copiæ cornu nactus essem. Apud Athenæum Philoxenus secundam mensam uariis cupediis instructam, copiæ cornu uocat. Citatur à Suida carmen huiusmodi,

ἔνθ' ἵνα βίος ἐστὶν ἀμαλθείας κέρας αἰγός. Capræ ubi Amalthææ præbet mihi pabula cornu.

Capra coelestis. Carmen est heroicum. Effertur adagium hoc quoq; pacto, αἴξ οὐρανία, id est, capra coelestis. Comoedia uetus notat Polyagrum quendam uxorem ad quæstum prostituentem, quam coelestem capram uocat, ob immensum quæstum, ut testatur Plutarchus in cõmentario de audiẽdis poetis, Εὐδαίμων

πολύαγρος

πολύαγρος οὐρανίην αἶγα πλουτοφόρον τρέφων, id est, Fortunatus polyager, id est, multorum agrorum possessor, coelestem capram opes adferentem alens. Idem alibi aduersus Stoicos, ὁ δὲ τὴν στωϊκὴν λαβὼν ἀμάλθειαν, id est, At qui Stoicam acceperit Amaltheam, irridens paradoxa Stoicorum, qui suo sapienti tribuunt uniuersa, diuitias, libertatem, sanitatem, regnum. Horatius in Odis,

Beata pleno Copia cornu.

Lac gallinaceum. III

ὀρνίθων γάλα, id est, Gallinarum lac, eundem habet sensum. Dicitur enim in opulentos, & quibus quiduis rerum suppeditat. Aut de raris inuentu atque ob id pretiosis: ut sit hyperbole significans nihil omnino deesse. Plinius in praefatione historiae mundi, irridens Graecorum deliciosas quasdam & magnificas inscriptiones: Cerion, inquit, inscripsere, quod uolebant intelligi fauum, alii κέρας ἀμαλθείας, quod copiae cornu, ueluti lactis gallinacei sperare possis in uolumine haustum. Aristophanes in Vespis,

καὶ γὰρ οὐδ' ἂν ὀρνίθων γάλα Non lac Hercle gallinaceum

ἀντὶ τοῦ βίου λάβοιμ' ἄν, οὗ με νῦν ἀποστερεῖς. id est, Hacce pro uita capiam, quam tu adimis in praesentia. Eustathius in quartum Odysseae, citat hoc adagium ex Anaxagorae fabula, cui titulus, ἀά. Rursum Aristophanes comicus in fabula, cui titulus, ὄρνιθες,

ἀποδώσομεν ὑμῖν αὐτοῖς, παισί, παίδων παισὶν
πλουθυγίειαν, εὐδαιμονίαν,
βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα,
χορούς, θαλίας, γάλα τ' ὀρνίθων,
ὥστε παρέσται ὑμῖν κοπιᾶν ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν. id est,

Dabimus uobis ipsis, filiis, filiorum filiis, opulentiam bonae ualetudinis, felicitatem, facultates, pacem, iuuentam, risum, choros, festa, lac gallinarum, ut sitis prae bonorum copia laboraturi. Strabo Geographiae libro decimoquarto, narrat de Samiorum agris, quod essent omnium rerum ampliter feraces, illud uulgo iactatum esse, quod lac etiam ferrent gallinaceum. Idem testatur hoc adagium apud Menandrum comicum inueniri. Athenaeus libro Dipnosophistarum nono, ex mediae comoediae scriptore quopiam Mnesimacho, senarios hos adducit, καὶ τὸ λεγόμενον,

σπανιώτερον πάρεστιν ὀρνίθων γάλα,
καὶ φασιανὸς ἀποτετιλμένος καλῶς. id est, Et quod dicitur prouerbio,

Lac suppetit res rara, gallinaceum, ac
Plumis reuulsis phasianus adprobe. Rursum libro nono adducit ex Numenio,

ἢ δ' ὅπερ ὄρνιθος καλέεται γάλα. id est, Atque quod gallinae dicitur lac.

Idem libro tertio indicat, quibusdam lac gallinaceum esse, album oui.

Non omnibus dormio. IIII

Non omnibus dormire dicuntur, qui non omnibus inseruiunt, neque per omnia gerunt morem. Translatum putant à maritis quibusdam nimis obsequentibus, qui uxores suas adulteris scientes produnt, somnum interim inter pocula simulantes, ut adultero quod libet liceat. Quod genus obsequii notans Iuuenalis,

Doctus, inquit, spectare lacunar,
Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso.

Plutarchus in libro, cui titulum fecit, ἐρωτικῷ, fabulam super hac re non illepidam narrat. Cum Galba quispiam conuiuio Mecoenatem accepisset, sentiretque iam è nutibus hominem inflammatum in uxorem suam, sensim demisit caput, perinde quasi dormiret. At cum interea famulus quispiam ad mensam accedens, uinum clàm tolleret, ibi iam uigil & oculatus: Infelix, inquit, an nesciebas me soli Mecoenati dormire? Meminit huius adagii, & ad hunc, quem dixi, modum exponit Festus Pompeius, citans ex Lucilio, tractum ostendens à Capio quodam, qui Pararencho dictus sit, quod simularet dormientem, quo impunitius eius uxor moecharetur. Idem indicat huius rei meminisse Lucilium. Vsurpat & M. Tullius libro Familiarium epistolarum septimo, Olim non omnibus dormio, sed ego mi Galle, non omnibus seruio. Videtur indicare Cicero alterum, puta, non omnibus dormio, uetus fuisse, alterum, nempe, non omnibus inseruio, nouum. Vtrunque certe prouerbiale, sed prius illud pertinet ad concessionem iuris, hoc posterius ad obsequium impendendum. Idem Tullius Epistolarum ad Atticum libro decimotertio. Est bellum aliquem odisse libenter, & quemadmodum dicitur non omnibus seruire. Qui quidem locus, ut hoc obiter admoneam, mihi non uidetur carere mendo. Fortasse scriptum erat, & quemadmodum non omnibus dormire, ita non omnibus seruire. Quin & haec ipsa uox, seruire, non uacat metaphora, cum dicimus, seruire scenae, seruire tempori, seruire uitiis, seruire ingenio uxoris, seruire populo, seruire commodis priuatis, pro eo quod est, nihil non facere quo satisfacias.

Non omnibus seruio

Scenae seruire

Sardi uenales. V

Σαρδὼνιοι ὤνιοι, id est, Sardi uenales. In eo libello, cui titulus est, De uiris illustribus, quem alii Plinio, nonnulli Suetonio tribuunt, utriusq; reclamante stilo, huiusmodi quoddam adagium refertur: Sardi uenales, de negocio infinitæ prolixitatis atq; inexplicabili. Idq; hinc esse ortum tradunt, quòd Tiberius Sempronius Gracchus, cum altero consulatu Sardiniam domuisset, tantum ex ea captiuorũ adduxit, ut longa uenditione res in prouerbium abierit. Plutarchus in Problematis Romanorum aliam adfert causam, nimirum olim inoleuisse morem apud Romanos solennem, ut qui ludos ederent in Capitolio, Sardos uenales pronunciarent, prodiretq; puer quispiam, per ludibrium monili cinctus, quam bullam uocant. Eum morem hinc ortum putat, quod Veientes Hetruscorum populi, multum temporis cum Romulo bellum gessissent, quodq; horum urbem postremam Romulus expugnasset. Etiam si T. Liuius lib. i. narrat, uictos quidem à Romulo Veientes, sed tamen uictorem ab urbe munita abstinuisse. Vnde & regem ipsum & cum hoc captiuos q̃ plurimos Romam deductos, uenales pronunciauit. Porrò cum Lydi ab initio fuerint Hetrusci, quemadmodũ testatur & Herodotus libro primo, Lydorum autem caput erat Sardis, inde factum, ut Hetruscos Sardorum nomine pronunciarit uenales. Refert eadem Plutarchus in uita Romuli, licet aliquanto diuersius: Debellatis Veiis captus est illorum dux, qui cum esset prouectæ ætatis, uisus est rem imprudentius gessisse q̃ pro ætate. Vnde mos inoleuit, ut quoties Romani ob partam uictoriam immolarent uictimam, senem purpura indutum per forum in Capitolium inducerent, bullaq; ad collum appensa, quod tum erat puerorum insigne, præco Sardianos uenales pronũciaret. Hetruriæ caput Veii sunt, & Hetrusci Sardianorum coloni putantur. Vsus est hoc adagio M. Tullius libro Epistolarum familiarium septimo, ad Gallum: Habes, inquit, Sardos uenales, alium alio nequiorem. Sentit Cicero de contemptis & improbis, & ni fallor, patria quoq; Sardis. Nam ita scribit paulo ante hunc locum: Id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilenciorem patria sua.

Dasypus carnes desiderat. VI

Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ, id est, Dasypus carnes desiderat. Dicitur in eos, qui ea requirunt ab aliis, quæ ipsis affatim sunt domi. Est enim dasypus de genere leporum. Lepus autem, ut autor est Plinius libro octauo, capite quinquagesimoquinto, animal est innocuum, esculentum & foecundum, omniũ prædæ nascens, Solus præter dasypodem superfoetat, aliud educans, aliud in utero pilis uestitum, aliud implume, aliud inchoato gerens partu. Dictus est autem dasypus, à pedibus hirsutis ac uillosis.

Tute lepus es, & pulpamentum quæris. VII

Lepus pulpamentũ quærit

Sunt qui existiment cũ proximo idem esse, quod legitur in Eunucho Terentiana: Tute lepus es, & pulpamẽtum quæris. Dictum est autem à milite glorioso in adolescentem Rhodium, qui scorto suo alludebat, ipse ea ætate, qua scorti uicibus fungi posset. Donatus allegoriam uariis modis exponit, indicans prouerbium hoc in molles cõuenire, propterea quòd lepus à posteriore parte, hoc est à lumbis & clunibus pulpamentum de se præbeat, eaq; corporis parte lautissimus sit: uel quod eũ canes, amatorum instar, sequantur: uel quòd lepus à Physicis dicatur incerti sexus, modo mas, modo foemina. Quæ cõmenta mihi frigidiora uidentur, ac ut simplicius, ita uerius esse puto, ad Græcam parœmiã referre, Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ. Flauius Vopiscus in Numeriano imperatore, scribit adagium Terentianum, Liuii esse Andronici uetustissimi Romanorum comici.

Pari iugo. VIII

Pari iugo dixit Plinius in Episto. pro eo quod est, pari studio, pariq; conatu. Quadrabit in eos, qui negocium commune certatim ac simili contentione agunt. Translatum à bubus, idem plaustrum æquali iugo trahentibus. Plinii uerba sunt hæc: Habet quidem gloria in studiis præsertim quiddam ἀκοινώνητον, nobis tamen nullum certamen, nulla contentio, cum uterque pari iugo non pro se, sed pro causa niteretur. Theocritus in Aita.

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ. id est,

Pariq; iugo sese inuicem amabant. De amore mutuo & æquali, quem Græci uocãt ἰσόῤῥοπον. Huic finitima sunt, quæ scribit diuus Hieronymus ad Augustinũ: Romæ dicuntur esse quam plurimi, qui possint & audeant tecum congredi, & in disputatione sanctarum scripturarum iugum ex æquo ducere. Extat & Græcis prouerbium,

Ἐγώ τε καὶ σὺ ταὐτὸν ἕλκομεν ζυγὸν id est,

Idem egoq; tuq; ducimus simul iugum. Quod suo referemus loco.

Vno fasce complecti. IX

Vno fasce complecti legitur apud eundem Plinium, pro eo quod est, eadem opera, & coniunctim agere, non separatim. Verebamur, inquit, ne nos dies, ne nox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos uno uelut fasce complecteremur. Translatum est ab iis, qui res multas simul colligant, quo commodius gestari queant. Id Græci dicunt συλλαβεῖν, id est, comprehensim.

συλλαβεῖν

I

Salem & mensam ne praetereas. X

ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παρεξιέναι, id est, Salem & mensam ne praetereas. Ne negligas amiculorum cõsuetudinem, aut ne uioles amicitiae iura. Nam his rebus olim conciliabantur amici, & familiares antiquitus mutua inter sese conuiuia actitabant. Quemadmodum testatur etiam Diogenes Laertius in uita Pythagorae. Et astipulatur Theocritus in Hyla,

οἱ μὲν ἄμφω ἑταῖροι ἀεὶ δαίνυντο τραπέζῃ. id est,

Qui ad mensam semper eandem
Coenabant ambo fidi nimirum ut amici.

Loquens de Hercule ac Telamone. Tum Euripidis Hecuba, Polymnestoris exaggerans facinus, hospitalis etiam mensae facit mentionem: *Mensa communis*

κοινῆς τραπέζης πολλάκις τυχὼν ἐμοί. id est,

Mensa receptus saepe communi mihi.

Quin & Esdrae libri primo cap. iiii. ita legimus, Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus, quia laesiones regis uidere nefas ducimus &c. Inde est, quod, ut docet apud eundem Laertium Alexander in commentariis Pythagoricis: Pythagoras uetabat frãgi panem, uidelicet ne dissecaretur quod amicos copularet. Idem censuit salem potissimũ in mẽsa apponendum, quòd aequitatis ac iustitiae nos admoneat, ut quod & seruet, tueaturq; quicquid occuparit, & ex liquidissimis rebus aqua mariq; fiat. Origenes aduersus Celsum libro secundo, Parium quempiam Iambographum adducit, qui Lycomantem insectatus sit, quòd salem ac mensam esset praetergressus. Idq; detorquet ad Iudam Christi proditorem. Idem in Matthaeum sic loquitur de Iuda. Neq; salis eiusdem, neq; mensae, neque panis communicati memor est factus. Atque haud scio an Christus ipse, religionis nostrae princeps, huc alluserit, ut illi consilium fuisse uidetur in rebus multo uulgatissimis altissima mysteria sua recondere, praescius fore ut hoc symbolum à Iudaeis irrisum gentes amplecterentur. Certe apud Macedones patrio ritu foedus, quod sanctissimum uellent haberi, sic inibant, ut panem gladio diuisum uterq; libaret. Autor Q. Curtius libro octauo. *Panis fractio*

Baceli similis. XI

ἔοικας βακήλῳ, καὶ βάκηλος εἶ, id est, Bacelo similis, & Bacelus es. In cinaedos ac parum uiros dictum, aut in magnos quidem corpore, sed animo stupidos. Tractum à forma moribusq; Baceli cuiusdam. Ait Suidas Bacelum proprie significare eum, qui sit exectus, eoq; in molles dici, quod hoc morbo potissimum laboret illud hominum genus. Antiphanes in Caribus, Balucé quempiam taxat apud Athenaeum libro quarto,

οὐχ ὁρᾷς ὀρχούμενον An Bacelum non uides,
ταῖς χερσὶ τὸν βάκηλον, οὐδ' αἰσχύνεται; id est, Manibus suis sic saltitantem, nec pudet?

Meminit huius Suetonius in uita Augusti, scribens eum peculiari uocabulo, Bacelum pro stulto assidue solitum dicere, quanquam in uulgatis codicibus Baceolus scriptum est. Hermolaus existimat & apud Quintilianum recte pro Bagoa, Bacelum legi posse. Verba Fabii sunt haec, At uero statuarum artifices, pictoresq; clarissimi, cũ corpora speciosissima pingendo fingẽdo'ue effingere cuperent, nunq̃ tamen in hunc inciderunt errorem, ut Bagoam, aut Megabysum aliquem in exemplum operis assumerent sibi. Verum equidem non uideo, cur Fabiana scriptura mutanda sit, cum βαγώας, barbara lingua significet eunuchum, quo nomine Lucianus philosophum quendam inducit, qui uultu corporisq; figura eunuchum prae se ferret. Quin & Ouidius de amoribus, seruum puellae custodem Bagoum appellat,

Quem penes est dominam seruandi cura Bagoe.

Batalus. XII

βάταλος εἶ, id est, Batalus es. Olim in effoeminatos per contumeliam dicebatur. Plutarchus ostendit id cognominis Demostheni puero inditum fuisse, & ab inimicis probro obiectum. Porrò cognominis huius idem uarias adfert rationes: uel quòd Batalus quispiam fuerit tibicẽ, mollis & effoeminatus, qui muliebribus sandaliis primus omnium in scenam prodierit, ac musicam, ut ita dixerim, euirarit: uel quòd poetae cuidam obscoeno nomen fuerit Batalo: uel quod apud Atticos Battalus appellata sit ea pars corporis, quae uerecunde nominari non potest. Meminit huius rei Libanius. Idem nempe Demosthenes iam prouecta aetate, simili contumelia dictus est Argas: siue quòd hoc nomine fuerit quispiã malarum autor legum: siue quòd, ut existimat Suidas, serpentis genus sit Argas. Dicunt item Graeci βαταλίζεσθαι, pro eo quod est, turpiter atq; effoeminate uiuere. *Argas* *βαταλίζεσθαι*

Bene plaustrum perculit. XIII

Rusticorum prouerbium est, Bene plaustrum perculit. Apparet dici solitum in eos, qui quempiam impellunt, quò suapte sponte iam propendebat. Translatum à plaustris onustis, quae quo exonerentur, solent euerti. Fit autem id commodius in eam partem, in quam propter solum decliuius inclinãt. *Plaustrum percellere*

Monitor adiuuat

Donatus indicauit hoc adagium, exponens in Eunucho hæc Parmenonis uerba, Perculeris iam tu me? Ab hac sententia non abhorret Plautinū illud in Curculione, Qui monet, quasi adiuuat. Verba sunt lenonis, qui libentius sit mutaturus fidem, admonitus à trapezita, quod tamen uel citra monitoré erat facturus. Idem eleganter expressit Sophocles apud Plutarchum in uita Artaxerxis.

ταχεῖα πειθὼ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ. id est,
Rerum malarum facilis est persuasio.
Pleriq; ad deteriora procliues sunt.

In Care periculum. XIIII

ἐν καρὶ τὸν κίνδυνον, id est, In Care periculum, subaudi, facito, hoc est, in homine, aut re uiliore, fac periculosam experientiam, in qua si parum feliciter cesserit, non multum fit dispendii capiendum. Huic adagio Carum mores fecere locum. Hic populus est, ut autor est Mela Pomponius, incertæ originis, ut quos alii αὐτόχθονας, id est, indigenas, nonnulli Pelasgos, alii Curetes existiment, gens usque adeo armorum pugnæq; amans, ut aliena etiam bella mercede conducti soliti sint agere. Vnde Theocritus in Encomio Ptolemæi,

φιλοπτολέμοις τε καρσὶ dixit. id est, Bellandiq; auidis Caribus.

Seruus Car

Item Herodotus in Euterpe, ostēdit Cares barbaro seruiliq; fuisse ingenio: & ad quiduis malorum ferendum paratos, mercede proposita. Id quod indicat & Aristophanes in Auibus, εἰ δὲ δοῦλός ἐστι καὶ κάρ, id est, Quòd si seruus est & Car. Strabo libro Geographiæ decimoquarto, narrat Cares tota quondam errasse Græcia, passimq; stipendiis meruisse. Cæterum in rebus bellicis usqueadeo præcelluisse, ut passim apud poetas arma bellica Carica nominentur, quemadmodum Anacreon Caricam loricam, Alcæus Caricam cristam dixit, ad quā alludit Aristophanes in Auibus. Suidas scribit, Cares primos mortalium mercede militasse, ut qui uitam suam uilem haberent. Hos igitur, qui conduxerant, primos in acie collocare consueuerant, ut primos hostium impetus suo exciperent periculo, aut ubi fortuna belli difficillima uideretur, illic obiiciebantur. Persæ sua lingua κάρδακας appellabant, qui rapto uiuebant. Carum laudem his temporibus æmulari uidentur Eluetii, gens bellonata, simplex alioqui, ac minime malum hominum genus, planeq; dignum, ut equidem sentio, quòd hac quoque nota uacaret, & in literis, & in cæteris honestis studiis egregie ualiturum, si relictis bellis huc animum appellerent. Vsurpat hoc adagium Socrates apud Platonem in Euthydemo, iubens in se potius fieri periculum transformationis, uelut in homuncione Care, quem si perdas, non admodum grauis sit iactura. εἰ δὲ ὑμεῖς οἱ νέοι φοβεῖσθε, ὥσπερ ἐν καρὶ ἐν ἐμοὶ ἔστω ὁ κίνδυνος. ὡς ἐγὼ ἐπειδὴ καὶ πρεσβύτης εἰμὶ παρακινδυνεύειν ἕτοιμος, καὶ παραδίδωμι ἐμαυτὸν Διονυσοδώρῳ τούτῳ ὥσπερ τῇ μηδείᾳ τῇ κόλχῳ. ἀπολλύτω με, καὶ εἰ μὲν βούλεται, ἑψέτω. εἰ δ' ὅ, τι βούλεται τοῦτο ποιείτω, μόνον χρηστὸν ἀποφηνάτω, id est, Quòd si timetis uos iuuenes, in me tanquam in Care fiat periculum: Nam & ipse quandoquidem senex sum, paratus sum subire periculum, meq; ipsum trado huic Dionysodoro, quasi Medeæ Colchicæ. perdat me, & si uelit, in lebete coquat me. Sin minus, quicquid uoluerit, id faciat, tantum ut me reddat probum. Idem in Lachete huc respexit, cum ait: Cogitandum esse iis, qui primum docere incipiunt, & artis suæ periculum cum magno iuuenum periculo faciunt, non Carem quempiam mercenarium, sed ciuium liberos in discrimen adduci. Et hunc imitatus Aristides in oratione Panathenaica, οὐ δὲ ἐν τῷ καρὶ, καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασι τὰς πείρας ποιούμενοι, id est, in Care uero, nō in suis ipsorū corporibus facientes periculum. Vsus est eodem M. Tullius in actione pro L. Flacco: Quid, inquit, de tota Caria? nonne hoc uestra uoce uulgatum est, Siquid cum periculo experiri uelis, in Caria potissimum esse faciendum? Quem quidem locum apparet esse uitiatum, neq; uerear deierare, in Care legendum esse, non in Caria. Huic diuersum est illud: Aureo piscari hamo: quod alibi reddemus.

In dolio figularem artem discere. XV

Item illud, ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν μανθάνειν, id est, In dolio figulariam artem discere. De iis, qui protinus maximis in rebus artificii sui capiunt experimentum, cum paulatim à minutis ad summa proficisci conueniat. Neque enim figulus statim à dolio, id est, uase maximo artem auspicatur, sed à pusillis quibusdam uasculis, in quibus non sit graue dispēdium, siquid secus accidat. In hanc fermè sententiam usurpat Plato in Lachete: Σκοπεῖν χρὴ μὴ οὐ ἐν τῷ καρὶ ὑμῖν ὁ κίνδυνος κινδυνεύηται, ἀλλ' ἐν τοῖς ὑέσι τε καὶ ἐν τοῖς τῶν φίλων παισὶ, καὶ ἀτεχνῶς τὸ λεγόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν ὑμῖν συμβαίνῃ, ἐν πίθῳ ἡ κεραμεία, id est, Considerare oportet, ne hoc periculum nobis fiat, non in Care, sed in filiis, simul atque amicorum liberis, ac planè contingat, quod prouerbio dicitur, in dolio figulina. Dicæarchus ad aliam sententiam torquet prouerbium, ut admoneat unumquenq; artificem in suis negociis exerceri oportere, uelut aurigam in ducendis curribus, nauclerum in gubernāda naui, medicum in curandis morbis. Tanquam absurdum sit, figulum in aurigatione uersari, ac uidelicet aliena, ac non magis in dolio. Atq; ita huc pertinebit illa sententia,

Quam quisque nouit artem, in hac se exerceat.
Et Horatianum illud in Epistolis:
Nauim agere ignarus nauis timet, abrotanum ægro
Non audet nisi qui didicit dare, quod medicorum est
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri. fabri fabr.t.
Scribimus indocti, doctiq; poemata passim.
Sic propemodum usurpat Gregorius Theologus in Apologia de fuga: ἓν τοίνυν παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρεῖν, πρὶν αὐτοὺς ἱκανῶς παιδευθῆναι, καὶ ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν τὸ δὴ λεγόμενον, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ψυχαῖς ἐκμελετᾶν τὴν εὐσέβειαν, λίαν ἐμοὶ φαίνεται ἀνοήτων, id est, Itaq; alios uelle docere, prius quàm ipsi satis edocti sint, & in dolio, quod aiunt, figulinam, in aliorum animis meditari pietatem, mihi quidem uidetur hominum insigniter desipientium.

Ne sutor ultra crepidam. XVI

Huic finitimum est illud, Ne sutor ultra crepidam, id est, Ne quis de his iudicare conetur, quæ sint ab ipsius arte, professioneq; aliena. Quod quidem adagium natum est ab Apelle nobilissimo pictore. De quo Plinius libro tricesimoquinto, capite decimo scribit in hunc modum: Idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atq; post ipsam tabulam latens, uitia quæ notarentur auscultabat, uulgum diligentiorē iudicem quàm se præferens: feruntq; à sutore esse reprehensum, quòd in crepidis una intus pauciores fecisset ansas. Eodem postero die superbe ob emendationem pristinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum prospexisse, denūciātem ne supra crepidam sutor iudicaret. Quod & ipsum in prouerbium uenit. Hactenus Plinius. Huic simillimū est, quod refert Athenæus. Stratonicus Citharœdus fabro secum de musica cōtendenti: Non sentis, inquit, te ultra malleum loqui. Eōdem pertinet, quòd huius nepos in epistolis scripsit, de artificio non recte iudicare quenquam, nisi & ipsum artificem. Quodq; primo Moralium libro dixit Aristoteles, earum rerum unumquenque iudicem esse idoneum, quarum sit eruditus. Et quod idem scripsit libro secundo Naturalium, cæcum disputare de coloribus. Quæ uerba iam inter nostri temporis scholasticos in prouerbium abierunt, quoties quispiam de rebus ignotis disputat. Ad eandem sententiam referendum, quod ait Fabius Pictor apud Quintilianum, felices futuras artes, si soli artifices de iis iudicarent.

Dii facientes adiuuant. XVII

Varro libro de re rustica primo: Et quoniam, ut aiunt, dii faciētes adiuuāt, prius inuocabo deos. Significat diuinam opem nō cessantibus, sed industriis, & pro sua uirili conantibus auxilio esse solere. Huc arbitror referendum illud Homericum carmen, quod iam uelut in prouerbium abiit:
Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις, Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,
ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. Partim aliquis diuūm tibi suggeret.
Id M. Tullius usurpauit libro Epistolarum ad Atticum nono: Omnia uobis imparatis agēda. Sed tamē, ἄλλα μὲν αὐτὸς, ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. id est,
Partim ipse inuenies, partim fors suggeret ipsa.

Cum Minerua manum quoq; moue. XVIII

Huic finitimum est, σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει, id est, Auxiliante Minerua manum interim moue. Monet adagium, ne fiducia diuinæ opis industriam remittamus. Conuenit peculiariter in mulieres, quæ lanificium exercent, fauēte quidem atq; inuocata Minerua: sed nihilo segnius interim operi insistentes. Sunt qui putent ab agasone quopiam natum, cuius asinus cum luto infixus hæreret, deberetq; illi succurrere, ociosus Herculem implorabat. Huic respōdisse deum, uti interim manū admoueret asino laboranti, atq; ita demū numen adfuturum. Alii diuersam huic fabulam adferunt, puta quendam cum esset decertaturus, Mineruam consuluisse, num futurum esset ut uictor discederet. Responsum est, fore. Verum cum ille ingressus in theatrū, in certamine manibus staret ociosis, percussum ab aduersario uictum fuisse. Ad hoc adagium pertinet elegantissimū illud carmen, quod ex Agathonis tragoedia citat Aristoteles, libro Moralium Eudemiorum quinto:
τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην Fortunam ut ars, fortuna ita artem amat inuicem.
Citatur à Suida senarius hic in eandem sententiam:
Αὐτός τι νῦν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει. Fac interim aliquid ipse, dein deos uoca.

Nostro Marte. XIX Marte nostro

Quoties nullis auxiliis adiuti, nostropte ingenio, propriisq; uiribus rem peragimus, nostro Marte peragere dicimur. Aut etiam cum nostro periculo res geritur. M. Tullius libro Officiorum tertio: hanc igitur partem relictam explebimus, nullis adminiculis, sed, ut dicitur, Marte nostro. Hactenus ille. Idem Philippica secunda, de Deiotaro loquens: Rex enim ipse sua sponte, nullis commentariis Cæsaris, simul atq; audiuit eius interitum, suo Marte res suas recuperauit. C. libro secundo,

titulo Ne liceat potentioribus, capite primo: Diuine admodum constituit Diuus Claudius consultissimus princeps, parens noster, ut iactura causæ afficerentur ii, qui sibi potentiorum patrocinium aduocassent, ut hoc proposito metu, iudiciariæ lites potius suo Marte decurrerent, quàm potentiorum domorum opibus niterentur. Rursus libro tertio titulo De iudiciis, capite undecimo. Illo procul dubio obseruando, ut si neque per alterutram litigantium partem, nec per iudices steterit, quo minus lis suo Marte decurrat, sed per patronos causarum licentia detur iudici. Translatum uidetur ab imperatoribus, qui suis ipsorum auspiciis & copiis bellum sustinent: siquidem Plautus etiam

Copiis nostris

Meis copiis, dixit, pro Meo Marte. Sapiunt prouerbium etiam illa, Vario Marte, dubio Marte, iniquo Marte. Huic adagio penè diuersum est illud, quod alibi retulimus, οὐκ ἄνευ Θησέως, id est, Non absque Theseo

Nequicquam sapit, qui sibi non sapit. XX

Sibi sapere qui nescit frustra.

Sententiæ uel hodie uulgo frequentissime iactata, Frustra sapere, qui sibi non sapiat. Plato in Hippia maiore: καὶ πολλοῖς. inquiens, συνδοκεῖ, ὅτι τὸν σοφὸν, αὐτὸν αὑτῷ μάλιστα δεῖ σοφὸν εἶναι, id est, Idé itidem & plerisque uidetur, quod oportet eum qui sapiat, ipsum sibi maxime sapientem esse. Vsurpat & Cicero in epistola quadam ad Trebatium, ostendens ex tragœdia Medea sumptam: Et quando, inquiens, cœpi agere Medeam, illud semper memento:

Qui sibi ipse sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit.

Est autem uersus trochaicus. Idem Epistolarum familiarium libro decimotertio, ad Cæsarem imperatorem: Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad uera præcepta Εὐριπίδου,

Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Quem uersum senex Præcilius laudat egregie. Idem libro de diuinatione primo citat ex Ennio in diuinos, Qui sibi ipsimet non sapiunt, alteri monstrant uiam. Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmas ipsi petunt. Citatur à Luciano in Apologia:

Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. id est,

Sapientem eum odi, qui sibi ipse non sapit.

Eundem Alexander torsit in Calisthenem, qui se moribus eorum, quibuscum uiuebat, non accommodaret, sed præ se ferebat, nihil eorum quæ illic gerebantur sibi placere. Eaque libertas optimo uiro attulit exitium, cum Anaxarchus philosophus omnium adulatorum abiectissimus, haberetur in precio. Eam sententiam sic ad unguem seruant huius tempestatis homines, ut hominis uocabulo uideatur indignus, qui non quauis ratione suis consulere commodis nouerit. Huius generis est illud apud Suetonium:

Aspice felicem sibi, non tibi Romule Syllam.

Cantherium in fossa. XXI

Cantherium in fossa: rusticum prouerbium, sed tamen è re militari natum. Hoc licebit uti quoties quis ad id negocii trahitur, in quo nequaquam ualeat. Aut ubi res uehementer erit impedita, periculosáue. Refertur à T. Liuio, decadis tertiæ libro tertio. Narrat autem cum Fabius Capuam obsideret secundo bello Punico, Iubellium Tauream inter equites Campanos nobilissimum, è Romanorum exercitu quemuis ad singulare certamen euocasse, ausumque prodire Claudium Asellium. Deinde ubi diutius uterque alterum libero campo elusisset, Campanus in cauam uiam descendere iussit, alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eò cum Romanus, re quàm uerbis ferocior, extemplo descendisset, rursum elusit Taurea sermone, qui postea in rusticum uersus est prouerbium: Minime scis, inquiens, cantherium in fossa? Quanquam ex Liuianis uerbis parum liquet adagii sensus, tamen coniecturis facile deprehenditur. Pugnat autem cum illo, quod alibi dicemus: τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, equũ in planiciem. Etenim quemadmodum plurimum ualet equus in planicie, ita minime ualet in fossa.

Tantali talenta. XXII

Τάλαντα ταντάλου, id est, Tantali talenta. De immensis opibus. Nam Tantalus Phryx ob luculentas diuitias in fabulam hominum uenit, ita ut fingatur & apud inferos simile quiddam pati, cuiusmodi solent inter congestas opes tenaces isti diuites. Horatius.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula, quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

Ostendit, allegoriam figmenti ad diuites sordidos pertinere. Vsurpatur adagium à Platone in Euthyphrone. Suidas ait esse & apud Epicharmum, & apud Anacreontem. Effertur & ad hunc modum cum uenusta quadam uocum allusione: τάλαντα ταντάλου ταλαντίζεται, id est, Tantali talenta talentizat: hoc est, librat & accumulat. Porrò Tantalum prædiuitem fuisse testatur uel illud ex tragœdia carmen apud Plutarchum, libro de exilio:

Ἐπλέξα δ' αἰθούσας δυώδεχ' ἁμέραν ὁδόν, id est, Viam dierum duodecim sero iugera.

Idem alibi, ingentes diuitias πλοῦτον ταντάλειον appellat: id est, opes tantalicas. Antiphanes apud Athenæum libro sexto: Tantalicæ opes

οἷον ποτ' ἴσχε καὶ θίβων ὁ ταντάλου,
Μαλακὸν ταλάντοις ἐκπεπαλαικὼς ἀνήρ. id est,
Qualem olim habebat & Thribon, qui molliter
Exutus est ipsis talentis Tantali.

Pelopis talenta. XXIII

Consimili figura Theocritus in Idyllio θ. dixit Pelopis talenta:

μή μοι γᾶν πέλοπος, μή μοι χρύσεια τάλαντα
Εἴη ἔχειν, μηδὲ πρόσθε θέειν ἀνέμων. id est,
Non Pelopis mihi sint agriq; auriq; talenta,
Nec uentos celeres anteuolasse pede.

Porrò talentum apud Atticos, maxima pecuniæ summa erat. Talentum minus ualebat libras sexaginta, talentum magnum octoginta. Vnde illud in Phormione:

Siquis daret talentum magnum, Imo malum. Et Aristophanes,

ἀλλ' ἔγωγ' ὀπούντιος
οὐκ ἂν γενοίμην οὐδὲ ταλάντῳ χρυσίου, id est,
At ego sanè Opuntius
Nolim esse, siquis det talentum mi aureum.

Id est, Nolim esse luscus uel quantalibet pecunia.

Midæ diuitiæ. XXIIII

Μίδου πλοῦτος, καὶ μίδου πλουσιώτερος. i. Midæ opes, & Mida locupletior: in prouerbiũ abierũt, ꝓpter immensas eius regis opes, quæ fabulis quoque compluribus fecere locum. Statius in Surrentino Pollii:

Viue Midæ gazis, & Lydo ditior auro,

Fuit hic Midas Phrygiæ tyrannus, cui iuxta poetarum figmenta, concessum à diis est, ut propter Bacchum hospitio acceptum, quod uellet optaret, accepturus quicquid optasset. Optauit ut quicquid corpore contigisset, protinus in aurum uerteretur. Historicorum literis proditum est, huic puero dormienti formicas in os grana tritici congessisse: respondisse augures, omnium mortalium illum ditissimum futurum, atque ita euenisse. Huic Plinius primum attribuit locum inter insigniter diuites libro tricesimotertio.

Non omnino temere est, quod uulgo dictitant. XXV

Apud Aristotelem usurpatur prouerbii uice, & apud eruditos iam olim in prouerbium abiit nobilis illa Hesiodi sententia: ὡς ἅπαντες ᾄδουσι, quemadmodum ait Aristides in defensione Periclis, quæ dicit, non usquequaque irritum esse solere, quicquid rumore populi iactatum fuerit. Ea est in operis uolumine secundo, cui titulus, Opera & dies: Fama non temere sparg.

δεινὴν δὲ βροτῶν ὑπαλεύεο φήμην.
φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἀεῖραι
ῥεῖα μάλ', ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ' ἀποθέσθαι.
φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα πολλοὶ
λαοὶ φημίζουσι, θεὸς νύ τις ἐστι καὶ αὐτή. id est,
Rumores hominum cures uitare molestos.
Fama malum est, oritur, surgitq; facillima: uerum
Difficile hanc perferre, graue est sedare coortam.
Nam non ulla quidem prorsum perit irrita fama,
Per populos quæcunque uolat, quia numen & ipsa est.

Potest bifariam accipi sententia: nimirum aut non planè falsum uideri, quod plurimis est in ore, quodque populi consensus approbat: aut non prorsus aboleri posse rumorem, etiam falsum, qui iam in uulgus dimanarit. Proinde admonet, ut solicite caueamus, ne uel falsò per temeritatem in fabulam uulgi uenire cõtingat. Quod autem famam deam dixit, cum Homero sensit, qui compluribus locis ὄσσαν suam inducit. sic enim deam ipsam appellat. Ossa dea

Et hanc æmulatus Vergilius in quarto Aeneidos:

Hæc passim dea fœda uirum diffudit in ora.

Domum cum facis, ne relinquas impolitam. XXVI

Cum nulla huius poetæ sententia non cesserit in prouerbium, tamen equidem eas libentius recensuerim, quæ propter ænigmatis inuolucrum, propius accedunt ad speciem prouerbialem: quod genus est illa ex eodem, quem modo citaui libro: Domũ imperfect. ne relin.

μηδὲ δόμον ποιῶν ἀνεπίξεστον καταλείπειν,
μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη. id est,
Néue domum fabricans, linquas mutilamq; rudéq;,
Ne fors insideat cornicans garrula cornix.

Proculus interpres admonet locum hunc bifariam accipi. Quibusdam uideri, monere poetam, uti quisque domicilium ante hyemem absoluendum curet, ne tum non habeat, quo depellat frigoris molestiam. Hyemem enim cornicis indicatam symbolo, uidelicet auis hybernæ. Porrò cũ semper aliâs, tum maxime mensibus hybernis οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. id est, Est grata domus, domus optima: quemadmodum in prouerbio est. Alii putant significatum, ædificium semel institutum, non oportere semiperfectum relinquere, ne uulgo risui sis: & qui præterierint obliquantur, carpantq; leuitatem tuam, qui quod cœperis nõ absoluas. Quãdoquidem hunc obloquendi morem uulgo peculia-

rem esse, uel Euangelicæ notant parabolæ. Eã aũt obtrectantium petulantiam per cornicẽ uoluit in

Κρώζειν dicare poeta: nempe auem garrulam & obstreperam: ut hinc ẽt uerbum prouerbiale ductũ sit, κρώζειν. At ipsi Proculo magis probatur, ut καθολικῶς accipiamus, unicuiq; negocio, quod semel institue rimus, finẽ idoneũ imponendum, ut nihil oĩno desideretur, & ubiq; cõnitendũ ad perfectionem. Id quo longius auocabitur à simplici sermone, hoc uenustius fiet, & magis puerbiale. Veluti siquis adhortetur aliquẽ, ne literarum studium deserat, sed laudabiliter institutis summã imponat manum, ne uulgo ludibrio sit, quòd à bene cœptis destiterit, Hesiodium hoc obiiciens:

Μηδὲ δόμον ποιῶν, ἀνεπίξεστον καταλείπειν,
Μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.

A chytropode cibum — Ne à chytropode cibum nondum sacrificatum rapias. XXVII

Aenigmaticum est & illud, quod eo loco continenter sequitur:

Μηδ' ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιρρέκτων ἀνελόντα — Néue à chytropode sublatam protinus escam
Ἔσθειν, μηδὲ λόεσθαι. id est, — Ante sacrum, neq; lotus edas.

Nondũ sacrificata rap. Indicat & M. Tullius, irreligiosum fuisse, cibum è patella edere. Scribit enim ad hũc modum libro De finibus secundo: Atqui reperiemus asotos, primum ita non religiosos, ut edant de patella: deinde ita mortem non timentes, ut illud in ore habeant ex Hymnide:

Mihi sex menses satis sunt uitæ, septimum orco spondeo.

Est aũt uersus trochaicus: Suetonio in Vitellio prodit, eum illum adeo non profundæ modo, uerum etiam intempestiuæ fuisse gulæ, ut ne in sacrificio quidem unquam, aut ullo itinere temperarit, quin inter altaria ibidem statim uiscus & farra è foco penè rapta manderet, circaq; uiarum propinas fumantia obsonia, uel pridiana, atq; semesa. Quantum ad simplicem attinet sensum, docet, ne ritu pecudum ad cibum capiendum irruamus, sed ita demum edamus, si prius inde primitias diis imolauerimus. Antiquitus enim, ut autor est in Symposiacis Plutarchus, inter res sacras habebatur & mensa quotidiana, proinde cibum sumpturi, diis cõsecrabant τὰς ἀπαρχὰς, hoc est, primitias: ac deinde nõ indecore neq; tumultuanter, sed religione quadã ad conuiuium accedebant lotis manibus: nõ aliter, q̃ ad sacrum epulũ. Qui mos & hodie durat apud benemoratos Christianos. Sed prouerbialius fiet, si intelligamus, non esse spoliandos, nec inhumanius expilandos ministros aut seruos nostros, uerum & illis aliquam pecuniæ portionem relinquẽdã, quo uiuant. Fortassis quadrauerit & in hos, qui præpopera auiditate cõmodum auferre student, prius quàm oporteat: & quodammodo messem facere, prius quàm maturuit seges: ueluti siquis legatum aut promissum statim & uestigio flagitet, cum ciuilius sit in dies aliquot silere: aut siquis modo nactus imperium, protinus incipiat populum exactionibus spoliare: aut siquis sponsam puellam non expectata ætate, nec expectatis nuptiarum ceremoniis properet amplecti. Sumptum est à ritu sacrorũ, in quibus olim epulabantur. Huc ptinet & illud, quod alibi retulimus ex Athenæo, libro nono, ἀπὸ ταγήνου, id est, à patella frixoria. Libro sexto refert hunc senarium ex Pherecrate:

A patella ra. Ἀπὸ ταγήνου τ' ἔφασκον ἀφύας φαγεῖν. id est, Se uesci apuis dixit è sartagine.

Quidam pro lopade τάγανον dixere, quod Iones ἤγανον. Hinc uox composita ἀποταγανίζειν. Ita Phrynicus apud Athenæum libro sexto: ἡδὺ δ' ἀποταγανίζειν ἄνευ συμβολῶν, id est, Iucundum est à sartagine tollere, sine symbolis, id est, si nihil sit soluendum, & si id liceat imuni. Rursus aliãs apud hunc

A ueru rap. ipsum ex Archestrato: ἀφαρπάζουσα ὀβελίσκων, id est, Rapiens à ueru. De muliere quæ sacra nondũ immolata deuorare dicta sit. Apud eundem libro sexto, Anaxandrides:

Τῶν ζωγράφων μὲν ἡ καλὴ χειρουργία, — Pictoris opera pulchra, tabula pensili
Ἐν τοῖς πίναξι κρεμαμένη θαυμάζεται. — Spectantur, ac spectata sunt miraculo, at
Αὕτη δὲ συναρπασθεῖσ' ἐκ λοπάδος ἁρπάζεται — Rapiuntur hæc è lopade pulchre, ac protinus
Ἀπὸ τοῦ ταγήνου τ' εὐθέως ἀφανίζεται. id est, — Redduntur ipsa euanida è sartagine.

A sartagine In genere poterit accommodari ad quemuis, qui negocium irreuerenter, & illotis, ut aiunt pedibus aggreditur.

Hæc potior. XXVIII

Plutarchus in Problematibus Græcanicis prouerbium quoddam refert ad hunc modum, Ἀπὸ τίνος ἐρρέθη τὸ παροιμιῶδες, αὕτη κρείσσων; Δίνων ὁ Ταραντῖνος στρατηγῶν, ἀνὴρ δὲ ὢν ἀγαθὸς ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἀποχειροτονούντων αὐτοῦ τινα γνώμην τῶν πολιτῶν, ὡς ὁ κῆρυξ ἀνεῖπε τὴν νικῶσαν, αὐτὸς ἀνατείνας τὴν δεξιὰν, αὕτη εἶπε, κρείσσων. οὕτω γὰρ ὁ Θεόφραστος ἱστόρηκε. προσιστόρηκε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος ἐν Ῥυτίνῳ, τοῦ κήρυκος, αὗται πλείους εἰπόντος, ἀλλ' αὗται φάναι βελτίους. καὶ ἐπεκύρωσε τὴν τῶν ἐλαττόνων χειροτονίαν. Horum uerborũ hic fermè sensus. Vnde fluxit illud, quod puerbii uice dicitur. Hæc uictrix? Dinon Tarẽtinus, ductor exercitus, uir adprime fortis, reiq; bellicæ sanè q̃ peritus, cũ in cõcione dixisset sententiã, eaq; ciuium suffragiis esset reiecta: deinde præco pnũciaret sententiã, quæ uinceret, sublata dextera: hæc, inquit, potior. Nã hunc ad modũ retulit Theophrastus. Cæterũ Apollodorus in Rhytino illud ad

iunxit, cum præco respondisset, at hæ sententiæ numero plures sunt, Dinonē protinus subiecisse: sed hæ meliores. Atq; ita paucioꝝ sentētiam fuisse promulgatā. Quibus ex uerbis cōiicere licet, ita uulgo dici solere, siquādo significaretur consilium aliquod esse præstantius & cōducibilius, etiamsi pluribus secus uideretur. Aut ubi qui numero pauciores essent, facultate præponderarent. Quod genus fuerit, ut rem exemplis demonstrē. Maxima pars hominū uoluptate lucrisq; felicitatē metit, perpauci uirtutē amplectunt. Caue neqd te moueat multitudinis exēplū, αὕτη γὰρ κρείσσων. Itē nemo penè est in toto principis famulitio, qui tibi nō bene uelit: sed unus tibi refragat, qui tantū ubiq; ualet, ut in ipsum ferè principē agat tyrānum. Quare si res è suffragiis penderet, uiceras. Sed αὕτη κυρία. Porphyrion leuiter, ceu digito prouerbiū indicat, exponēs eum locū in Horatianis Epodis,

Eamus omnis execrata ciuitas,
Aut pars indocili melior grege.

Quanquā deprauate, sicut opinor, legitur in multis exemplaribus κρείσσων νίκη. Castigate legetur, ni fallor, κρεισσόνων νίκη, hoc est præstantioꝝ uictoria. Nam Oda concionalis est, ac fugā decerni iubet, cōmunibus omniū suffragiis. Quod si fieri nō queat, ut id, quod est optimū, multitudini probetur, saltem uincat ea sententia, quæ sit potior, etiamsi paucioribus suffulta suffragiis. Ad id faciunt, quæ Plato scripsit lib. de leg. i. pulcherrimū esse uictoriæ genus, cū turba cedit potioribus: & in decernēdo magis spectatur pondus suffragioꝝ, q̄ numerus. Verba Platonis ex eo quem dixi libro, sunt hæc: ἐν ὁπόσαις γὰρ μὲν οἱ ἀμείνους νικῶσι τὸ πλῆθος καὶ τοὺς χείρους, ὀρθῶς ἂν αὕτη κρείττων τε αὐτῆς λέγοιθ᾽ ἡ πόλις, ἐπαινοῖτό τε ἂν δικαιότατα τῇ τοιαύτῃ νίκῃ, τοὐναντίον δὲ ὅπου τἀναντία, id est, Quibuscunq; siquidem in ciuitatibus meliores qui sunt, ii uincunt multitudinē ac deteriores: ibi respublica seipsa superior, recte dicetur: & huius uictoriæ nomine meritissimo laudabit. Secus autē, ubi secus accidit. Eodem respexit Plinius, cum queritur in epistolis, numerari sententias, non expendi. Huc pertinet Liuianū etiam illud: maior pars uicit meliorē. Indicat idem Homerus Iliados lib. i. ἐπεὶ τὰ χερείονα νικᾷ. Quādo superant iam deteriora. Neq; uero prætereundū hoc loco, quod de Zenone philosopho memorat Diogenes Laertius. Zenon cum uideret Theophrastū magnifieri, laudariq; quod plures haberet auditores, ad hunc respondit modum: ἐκείνου μὲν χορὸς μείζων, οὑμὸς δὲ συμφωνότερος, id est, Maior quidem est illius chorus, at meus melius cōsonans. Itaq; locus fuerit adagio, siue cum negabimus spectādum, quàm multis placeamus, sed quàm bonis: siue cum suadebimus, id sequi oportere, nō quod pluribus placeat, sed quod per se sit optimū factu, etiam si paucissimoꝝ calculis approbetur. Siue cū dicemus, unius aut alterius studium pluris æstimandum, qui uel opibus, uel gratia, uel autoritate præpolleat, quàm multitudinis beneuolentiam, quæ numero tantum superior sit, reliquis omnibus inferior. Quemadmodum apud Plautum quispiam cōtemnere se dicit minutos illos deos, modo Iouē unum sibi propitium habeat. Nec absurde trahetur in usum, quoties una uis plus potest reliqs omnibus, ut siquis dicat, Hæc causa pluribus probatur, pluribus fulcitur rationibus, nititur æquo, dictat à legibus, uerum altera κυρία. Sic enim uolo, sic iubeo, Nam omnia cedant necesse, quoties rex huiusmodi promit oraculum, quale profert apud Homerum Agamemnon,

εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι. Ipse equidem eripiam, si tradere forte grauentur.

De cuiusmodi Lucianus in captiuo, καὶ τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ τιθεμένων, id est, Quibus in manu repositum, quiq; ius in manu posuerūt. Pyrrhū è liberis qdā adolescēs admodū, interrogabat cuinam esset relicturus regnū. Is respōdit, ὃς ἄν, inquit, ὑμῶν τὴν μάχαιραν ὀξυτέραν ἔχῃ. Quicūq; uestrū acutiorem habet gladiū. Id dictū Plutarchus in eius uita nō arbitratur multū abesse ab illa tragica execratione,

θηκτῷ σιδήρῳ δῶμα διαλαχεῖν τοὺς ἀδελφούς. id est,
Fratres acuto diuidant ferro domus Vices habendæ.

In hos igitur qui ui rem gerunt, & quibus, ut Ennius ait, ferro geritur res, quibus ius est in armis, & quibus leges inter arma silent, per ironiam recte torquebitur, αὕτη κρείσσων, καὶ αὕτη κυρία. Nam Græcis κύριος non solum dominum significat, uerum etiam eum, qui prævalet autoritate. Et Suidas indicat cōcionem illis κυρίαν dici: in qua soliti sint creari magistratus. Aristophanes in Acharnēsibus κυρίαν ἐκκλησίαν appellat, in qua ἐνίκων τὰ ψηφίσματα, id est, uincebant suffragia. Nonnunquam ad rem refertur, ut apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi,

οὑμός, οὐχ ὁ τοῦδε μῦθος κυριώτερος λέγειν. id est,
Plus ualere nostra debet, quàm huius hic oratio.

Significat enim seruus, quanquam esset conditione inferior Menelao, tamen hoc se potiorem esse, quòd iustiorē haberet causam. Non abhorret hinc quod M. Tullius dixit in Pisonem. Sed omitto ut sit factus uterq; nostrum. Sit sanè fors domina campi.

Victoria melioris

Deteriorum victoria

Chorus maior & concinnentior

Ius in manib

Ferro diuidere

Delius natator. XXIX

Δήλιος κολυμβητής. Delius natator. Olim uulgo dicebat admodū natādi peritus quiq; posset in summa natare aqua. Natum adagium, aut certe factum illustrius ex Socratis apophthegmate. Cum enim

huic Euripides librum obtulisset Heracliti, cui cognomen additum σκοτεινῷ, propter affectatam scriptorum obscuritatem: rogaretq́; cuiusmodi uideret, respondisse fertur hoc pacto, ἃ μὲν συνῆκα γενναῖα, οἶμαι δὲ καὶ ἃ μὴ συνῆκα, πλὴν δηλίου δεῖται κολυμβητοῦ εἰς τὸ μὴ ἀποπνιγῆναι ἐν αὐτῷ. id est, Quæ quidem intellexi, præclara: arbitror autem & ea, quæ non intellexi, quanquã natatore Delio opus, ut nequis in eo præfocetur. Hæc Socrates, alludens simul & ad prouerbiũ, & ad Heracliti sensus nimiũ abstrusos ac profundos: ut nisi natator insignite peritus contigisset, periculum esset, ne lector in eo libro suffocaretur mergereturq́;. Laertius in Heraclito refert hoc dictum ad Cratetem quẽdam, qui primus Heracliti librum de natura Græcis inuexerit, & hoc elogio cõmendarit.

Dicendo dicere discunt. XXX

Ἐκ τοῦ λέγειν τὸ λέγειν περιγίνεται, id est, Dicẽdo cõsequimur ut dicamus. Syrianus Hermogenis interpres, Euagoram sophistam taxat, qui dicendi facultatem non putarit ratione, sed usu duntaxat constare, fieriq́; ut dicendo consequeremur dicendi facultatem. Ἀξιοῦντος δὲ, inquit, κατὰ τὴν συρφετώδη παροιμίαν, τὸ λέγειν ἐκ τοῦ λέγειν περιγίνεσθαι. id est, Existimantis iuxta uulgare prouerbium, dicendi facultatẽ dicendo contingere. Vsurpauit & M. Tullius libro primo de oratore, In quo, inquit, fallit eos, quod audierunt, dicendo homines ut dicant efficere solere. Verum etiam illud dicitur, peruerse dicere, homines peruerse dicendo facillime consequi. Plinius libro Epistol. vi. Video etiam multos paruo ingẽnio, literis nullis, ut bene agerent agendo consecutos. Latius autẽ patet adagium, nempe ad cuiusuis rei peritiam, quam potissimum usus suppeditat, optimus rerum omnium magister. Proinde prouerbiales erunt omnes id genus: fabricando fabricam disces, canendo musicam, militando militarem artem, scribendo disces scribere.

Multi boniq́;. XXXI

Πολλοὶ κἀγαθοί Multi boniq́;. Prouerbiali figura dicebatur olim. Translatum à ritu sacrorum, in quibus sacrificus rem diuinam facturus dicebat, τίς τῇδε; id est, Quis hic? Dein qui aderant, respondebant, πολλοὶ κἀγαθοί. id est, Multi & boni. Atq; hæc partim ominis causa dicebantur: oportebat enim in sacris εὐφημεῖν, hoc est, bene ominata dicere: partim, ut siquis esset sibi conscius admissi piaculi, discederet à mysteriis. Plutarch' in Symposiacis, ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν. id est, Quãdoquidem Platoni testes adsunt multiq́; boniq́;. Sed de hoc ante meminimus. Quo quidem allusit & Aristides in Pericle, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἷς τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνεπιφθόνως αὐτῷ καὶ καθαρὰν τὴν μαρτυρίαν ἀπέδωκε. id est, Verum uelut unus è numero honestorum ac bonorum, citra inuidiam, ac purum illi reddidit testimonium. Quin etiam Homericum illud iam prouerbii uice receptum est, ἠΰς τε μέγας τε. Magnusq; bonusq́;. Est subinde & apud Aristophanem. Prouerbium igitur locum habuerit, quoties aut testes, aut iudices, aut conuictores significamus idoneos, ac neutiquam reiiciendos.

Bonusq́; magnusq́;

Heroum filii noxæ. XXXII

Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα. id est, Virorum heroum filii noxæ. Veteribus illud obseruatum fuit, præstantium uirorum filios multum à progenitorum moribus abfuisse. Vnde & Demosthenes dixit, Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ εἱμαρμένη ἐστὶ, φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς, id est, A uiris egregiis, pinde quasi fato quodam id accidat, improbos proficisci filios. Quæ quidem Demosthenis sententia refertur ab Aristide in Cimone. Interpres quisquis is fuit, homo nec indiligens, nec indoctus, hoc loco prouerbium citat, quod modo retulimus. Manet & hodie uulgatus iocus: ex sapientissimis patribus stultissimos propagari liberos. Euripides in Heraclidis, generaliter hanc sententiã ad omnes mortales retulit.

Ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως | Vnum forsan inter plurimos
Εὕροις ἂν ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός. | Inueneris, qui patre non sit nequior.

Astipulatur huic sententiæ locis aliquot Homerus, nominatim Odisseæ ε.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται, | Aequat rara patrem soboles, sed plurimi ab illis
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους. | Degenerant, pauci superant probitate parentem.

Declamat hoc argumentũ Aelius Spartianus in Seuero Cæsare, multis exemplis declarans: ita ferè usu uenisse, ut uiri, seu uirtute, seu literis, seu fortunæ indulgẽtia insignes, aut nullos oino liberos habuerint, aut tales reliquerint, ut magis ex usu rerũ humanarũ fuerit, illos absq; liberis discedere.

Nunquam ex malo patre bonus filius. XXXIII

Ex patre malo nunquã bonus filius

Euripides hanc sentẽtiam pūerbio celebrem fuisse testat̃, ex malo patre non progigni bonos liberos:

φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει· | Heus heus, ut illud dictitant recte, probum
Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός. | Patre ab improbo non posse nasci filium.

Astipulatur huic dicto prouerbium illud: κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, id est, Mali corui malum ouum.

Item illud Theognidis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται. | Non etenim ex squillis rosa nascitur.

Atque id genus alia, quae suis referentur locis.

Alio relinquente fluctu, alius excepit. XXXIIII

Flustus fluctum excipit

Aristides in Themistocle: Θεμιστοκλέα δὲ τὰ δεύτερα ἀεὶ τῶν προτέρων μείζονα ἐξεδέχετο, καὶ τὸ τῆς παροιμίας αὐτῷ συνέβαινε. τὸ μὲν γὰρ ἔλιπεν αὐτὸν κῦμα, τὸ δ' ἐπικατελάμβανον, ἕως διεξῆλθε διὰ τῆς τρικυμίας νικῶν, id est, Themistoclem posteriora semper maiora prioribus excipiebant, atque illud, quod prouerbio dicitur, illi accidit: Nam haec illũ reliquit unda, illa uero excepit, donec per tricymias uictor euasisset. Videtur autem uersus fuisse prouerbialis, quem Aristides ad usum suae sententiae, non nihil detorserit. Legetur integre ad hunc modum:

τὸ μὲν μ' ἔλιπε κῦμα, τὸ δ' ἐπικατελάμβανον. Haec me reliquit unda, at illa corripit,

Sumpta metaphora à periculose nauigantibus, qui semper post unius impulsum fluctus, alium expectant, succedentibus inuicem procellis. Atque etiam numerant undarum insultus, periclitãtes nautae. Nam decimam quanque maxime formidant, quã ueteres decumanam appellabant. Graeci grauissimas illas procellas, τρικυμίας uocant. Nec inconcinne deflectetur ad incursus malorum, cum ut ferè fit, calamitas calamitati succedit, iuxta prouerbialem illum uersiculum:

τρικυμία

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Duobus pedibus fugere. XXXV

Ἐκ δυοῖν ποδοῖν καταφεύγειν, id est, Duobus pedibus confugere. Aristides in oratione Panathenaica: καὶ μὴν αὐτό γε τοῦτο πρῶτον, τὸ πάντας οἷς ἂν χρεία βοηθείας καταφεύγειν ἐπὶ τὴν πόλιν ὥσπερ ἐκ δυοῖν ποδοῖν ὡς ἀληθῶς, καὶ μηδεμίαν τῶν ἄλλων πόλεων ὁρᾶν, μέγα καὶ φανερὸν σύμβολόν ἐστι, καὶ στήλης ἄμεινον, τοῦ προέχειν αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς, id est, Atqui primum illud ipsum, quod quibuscunque opus esset auxilio, ad hanc confugerent ciuitatem, planè tanquã duobus pedibus, neque ullam aliam reliquarũ ciuitatũ respicerent, magnũ & euidens argumentũ est, ac monimentũ columna praestantius, eam protinus ab initio praecelluisse. Is qui scholis quibusdam haud quaquã contemnendis, hunc autorem illustrauit: admonet prouerbium ductum ab iis, qui festinant cursu, ut non dissimile uideat illi, ἀμφοτέραις χερσὶν, id est, Ambabus manibus, quo prouerbio sedulitatem celeritatemque peragendi negocii significamus. Vel à nauigantibus, perinde quasi dicas, duobus clauis. Nam gubernaculum nauis pedem appellant, quòd eo nauis, cum huc atque illuc uertitur, uelut ingredi uideatur. Itaque confine fuerit illi, quod alibi diximus, ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν. Vt alterutrũ sensum accipiamus, aut summo studio, summaque celeritate illos ad urbem confugere solitos, aut tutissimum illic omnium receptaculum fuisse. Quanquã Aristophanes ἐν ὄρνισιν, ad celeritatis significationem retulit, cum ait:

Duobus clauis fugere

ἀπεπτάμεσθ' ἐκ τῆς πατρίδος ἀμφοῖν ποδοῖν, E patria utroque deuolauimus pede.

Ambobus ped. fu.

Interpres admonet à nauibus sumptum, secũdo uento currentibus: sensum autem esse hunc, summa ui, summoque conatu.

Quis aberret à ianua. XXXVI

A ianua aberrare

Τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; id est, Quis aberret à ianua? Dici solitum, ubi quis penitus aberret à uero, totoque fallitur iudicio. Vsurpatur ab Aristotele τῶν μετὰ τὰ φυσικά, libro secundo, ipsa statim in fronte: & in omnibus quidem exemplaribus, quae mihi uidere contigit, θύρας per υ scriptum reperio. Praeterea ianuam uertit Argyropylus, nec malus interpres, nec philosophus cuiquã aspernãdus. Ad haec Auerrois, cuius nunc praecipua in philosophiae scholis autoritas, hunc enarrans locũ, palàm declarat sese de ianua sensisse. Denique in cõmentariis Alexandri Aphrodisei, consimili modo θύρας inuenio. Quòd si quo modo fas esset, à tot exemplaribus, à tantis autoribus dissentire, mihi quidem magis probabilis lectio uideat, si θήρας legat per η, nõ per υ. Quod autem θύρας irrepsit, mirandum nõ est. Primũ, quòd perfacilis erat lapsus unius literulae deprauatione, haud scio, an fortuita, maxime cum in sono nihil fermè sit discriminis. Deinde metaphorae ratio magis obuia, magisque ad manũ sita, fieri potuit, ut doctis etiam philosophis imposuerit. Quippe quibus fabula non perinde nota fuerit, ut cõmunis illa similitudo de domus ingressu, deque primis cognitionis principiis. Postremo de codicum inter se consensu nequaquã mirandum uidebitur, iis qui sunt uel mediocriter in pensitandis conferendisque codicibus exercitati. Fit enim saepenumero, ut unius archetypi mendum, modo ueri fucum aliquem prae se ferat, in uniuersam deinde ueluti posteritatem librorum propagetur,

καὶ παῖδες παίδων καί τοι μετόπισθε γένωνται.

Neque uero haec dixerim, quòd hac de re, siquis forte diuersum sentiat, digladiari uelim, uel quòd hoc sit ab nostro instituto alienũ, uel quòd nõ ignorem, quã lubrica, plenaque discriminis res sit, in tantis autoribus quicquã imutare. Tantum coniecturas, quibus adducor, in medium adferam. Quae si cui uidebunt idoneae, nostrae subscribet opinioni: sin minus, ueterem sentẽtiã hoc iam obtinebit libètius, quòd etiã in dubiũ uocata uicerit. Primũ igit omniũ mihi scrupulum haud mediocrem iniecit uetustissimus simul & emẽdatissimus codex orationũ Aristidis rhetoris, in quo nõ solum θήρας inuenio scriptum, uerum etiam indicatam fabulam antiquissimã, pariter & autorem, unde prouerbium hoc

Aristotelicum, ni fallor, demanarit. Igitur Aristidis in oratione, cui titulus, Pericles, uerba sunt hæc: οὐ καὶ πρὶν τινὰ τῶν ἀντιπάλων ἑλεῖν ἕνα τῶν φίλων θηρεύσας ἄγεις, καὶ πέπονθας ταυτὸν τῷ Πινδάρου Πηλεῖ, ὃς τῆς θήρας διήμαρτε, καὶ τὸν Εὐρυτίωνα φίλτατον ὄντα αὐτῷ προσδιέφθειρε, id est, Ita quæ prius quàm aduersariorum quempiam ceperis, unum ex amicis uenatu nactus adducis. Atque idem accidit tibi, quod apud Pindarum Peleo, qui aberrans à fera, quam petebat, Euritionem, quem sibi charissimum habebat, interemit. Adstipulantur hoc loco scholia, quæ extant in hunc autorem: nullo quidem certo titulo, uerumtamen, sicuti res indicat, hominis nec indiligentis, nec indocti. Proinde non grauabor & huius adscribere uerba, siquis forte fortuna requisiturus est, μέμνηται, inquit, ὁ ὕμνοις Πίνδαρος, ὅτι τὸν Εὐρυτίωνα τὸν τοῦ Ἴρου τοῦ Ἄκτορος παῖδα, ἕνα ὄντα τῶν Ἀργοναυτῶν, συνθηρεύοντα ἄκων ἀπέκτεινε Πηλεύς. φίλον δὲ λέγει, ἐπειδὴ συγγενὴς τούτου ἦν. Πηλεὺς γὰρ πρὸ Θέτιδος, θυγατέρα Ἄκτορος τὴν Πολυμήλαν ἔσχε γυναῖκα, ὁ δὲ Ἄκτωρ πατὴρ Ἴρου, ὃς παῖδα ἔσχε τὸν Εὐρυτίωνα. id est, Meminit in hymnis Pindarus, quemadmodum Eurytionem Iri, cui pater Actor, filium, ex argonautis unum, secum uenantem imprudens occiderit Peleus. Amicum autem uocat, quod huic esset affinis. Nam Peleus ante Thetidem, Polymelum habuerat uxorem Actoris filiam. Porrò Actor Iri pater erat, cui filius Eurytion. Proinde non dissimile ueri uidetur, ex Pindaro profectum adagium, quod tacito, sicuti ferè facit, autoris nomine usurpauit Aristoteles, ut intelligamus, illum τῆς θήρας διαμαρτεῖν, qui non solum feram ea parte non ferit, quam destinarat, uerum toto aberrat captu, ne attingens quidem quod appetebat. Iam uero neque postularim, ut quisquam hæc probet, nisi uidebuntur cum Aristotelis sententia uel ad amussim, ut aiunt, congruere. Differit enim eo loco philosophus de rerum naturalium cognitione, quæ sit eadem & facilis & difficilis. Facilitatis illud argumentum adducit, quod ea nemini non aliqua ex parte contingit: difficultatis, quod exacte nulli. Neminem autem fuisse, qui nihil omnino ueritatis in rerum cognitione naturalium attigerit, id prouerbio ueluti fulcit, τίς ἄν, inquiens, θύρας ἁμάρτοι; Tanquam singulorum exactam tenere scientiam, perinde sit, quasi si quamcunque partem destinaris, eam citra errorem ferias. Rursum ubique labi, si uelut à toto corpore aberrare, & in aliud longe diuersum ceu telum deflecti coniecturam. Verum quo curioso etiam lectori, ac δυσαρέστῳ fiat satis, ipsius Aristotelis, ex eo quem dixi libro, uerba subscribam, ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπή, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως μηδένα δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν, ἀλλ' ἕκαστον λέγειν τι περὶ τῆς φύσεως, καὶ καθ' ἕνα μὲν ἢ μηδὲν ἢ μικρὸν ἐπιβάλλειν αὐτῇ, ἐκ πάντων δὲ συναθροιζομένων γίνεσθαί τι μέγεθος. ὥστ' εἴπερ ἔοικεν ἔχειν, καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι. ταύτῃ μὲν ἂν εἴη ῥᾳδία. τὸ δὲ ὅλον τ' ἔχειν καὶ μέρος μὴ δύνασθαι, δηλοῖ τὸ χαλεπὸν αὐτῆς. id est, Veritatis consideratio partim difficilis est, partim facilis. Huius rei illud argumentum est, quod neque quisquam illam sit assecutus pro rei dignitate, neque rursum omnino frustratus sit aliquis: sed cum unusquisque aliquid de natura disserat, fit ut unusquisque per se nihil, aut paulum adferat ad illam momenti: uerum ex omnibus in unum collectis aliqua magnitudo confletur. Itaque si res ad eum uidetur habere modum, quemadmodum prouerbio dicimus, quis non attigerit ostium? hoc quidem nomine facilis fuerit. Cæterum habere totum, partem autem non posse, difficultatem illius declarat. In his philosophi uerbis non uideo quis locus sit ianuæ. Verum illa similitudo principiorum & ostii præbuit, ni fallor, erroris ansam. Quin potius, ἁμαρτάνειν τῆς θύρας Aristoteles sentit eum, qui nulla ex parte consequitur quod petit, id quod mox: τὸ ὅλον ἔχειν uocat, quasi confusim, ac generatim habere: cui contrarium τὸ μέρος ἔχειν, facit, uelut exacte tenere, & non solum feram utcunque, sed hanc aut illam belluæ partem, quàmaxime uelis, attingere. Tametsi in hunc locum interpres tam multos adfert sensus, ut nullum idoneum percepisse uideatur. Idem admonet etiam lectionem aliam aliis placere. Quod quoties fit, mihi protinus suboritur suspicio, mendum aliquod subesse. Alioqui ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ, id est, simplex ueritatis oratio, quemadmodum uere dixit Euripides. Iam uero mihi telum illud restat potissimum, Alexander Aphrodiseus, qui præterquam, quod tota eius oratio nostræ sententiæ palàm suffragatur, nominatim etiam admonet, prouerbii metaphoram à sagittariis esse ductam, quorum nemo solet à lato aberrare scopo, nimirum cuiusmodi est tota bellua, cum ab exili scopo nonnunquam aberrent. Sed præstiterit & huius uerba eatenus subscribere, quatenus ad prouerbii pertinent explanationem: Δοκεῖ δέ μοι διὰ τοῦ μὲν τὸ πολλούς τι ἐπιβάλλεσθαι λέγειν περὶ αὐτῆς, καὶ μηδένα αὐτῶν πάντη διημαρτηκέναι, δείκνυσθαι τὸ κατὰ φύσιν ἡμῖν εἶναι, τήνδε τὴν πραγματείαν. διὰ δὲ τοῦ μηδένα κατ' ἀξίαν εἰρηκέναι περὶ αὐτῆς, τὸ μέγεθος αὐτῆς ἐνδείκνυσθαι καὶ τὴν χαλεπότητα, καὶ ὅτι μὴ χρὴ πάρεργον ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν αὐτῆς. ἔχεσθαι μὲν γὰρ αὐτῆς χρὴ, ὅτι ἡμῖν ἐστι κατὰ φύσιν. μὴ πάρεργος δὲ, ὅτι ἐστὶ χαλεπή. προσεῖπε δ' ἂν ἡμᾶς δι' ὧν εἴρηκε, καὶ οὐδὲ τὸ μήτε καταφρονεῖν αὐτῆς ὡς ῥᾳδίας πάντη, μήτε ἀπογινώσκειν, ὡς πάντη χαλεπῆς. ὥστ' εἴπερ ἔοικεν ἔχειν καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι, ὅτι τὸ πάντας τι ὑγιὲς εἰρηκέναι τι περὶ αὐτῆς λέγοντας σημεῖον ἂν εἴη, τοῦ ῥᾳδίαν αὐτὴν εἶναι, ἔδειξε τῇ παροιμίᾳ προσχρησάμενος τῇ, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι. ἣ λέγεται μὲν οὐδὲ τῶν εὐκόλων καὶ μηδὲν χαλεπὸν καὶ δυσχερὲς ἐχόντων. εἴρηται δὲ ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, τῶν εἰς σκοπὸν τοξευόντων. οὗτοι γὰρ ὧν μὲν στενὸς ὁ προκείμενος ᾖ σκοπὸς οὐ ῥᾳδίως αὐτοῦ τυγχάνουσιν, ὧν δὲ ᾖ πλατὺς, οὐ χαλεπὸν τὸ τούτου τυγχάνειν, διὸ καὶ πάντες τυγχάνουσιν ῥᾳδίως τούτου. id est, Videtur

autem mihi quod permulti tentant de ea disserere, neq; quisquã illorum omni ex parte fallit, hoc argumento demonstrare, tractationem hanc nobis naturalem esse. At rursum quod nemo pro dignitate, pleneq; de illa sit locutus: ex hoc & amplitudinem illius & difficultatẽ argui posse. Simulq; illud admonere, non oportere obiter, aut indiligenter uestigationem illius peragere: immo sectandam quidem esse, propterea quòd ad eam natura propensi uideamur: at rursum non oscitanter, eo quòd sit difficilis. Atq; his uerbis adhortatus nos, ut eam neq; cõtemnamus, tanquam omnino facilem, neq; rursum per desperationem ab ea deterreamur, tanquã admodum difficili. Itaq; si perinde uidetur habere, quemadmodum prouerbio dicimus, quis nõ attigerit ianuam? Quòd omnes aliqd recte dixerint, quicunq; de ea sunt locuti, id facilitatẽ illius arguere, adhibito prouerbio demonstrat. Nempe illo, quis non attingat ostium? Quod quidem usurpari consueuit, de rebus factu procliuibus, & in quibus omnino nihil insit, uel difficile uel arduum. Sumptum est autem à sagittariis, ad scopum propositum iaculantibus. Siquidem ii, si scopus fuerit minutus, facile fit ut fallant, neq; feriant: sin autem amplus, haud difficile feriunt. Hactenus Alexandri uerba retulimus, è quibus satis abunde arbitror liquere, θύρας legendum, non θήρας. Quanquã totum hoc quicquid est, eruditorũ iudicio relinquimus. Etenim siquis erit, cui ianua illa impendio placebit, habiturus est, quo suffragium suum non omnino absurde tueri possit. Haud enim scio an & antiquitus fieri soleat, quod hodie nonnullis in locis uidemus, ut aggeres, qui scopum sustinent, à lateribus atq; item à tergo muris defendantur, superne imminente tecto, ut ingressus ille, qui patet, ianuæ speciem habere uideatur. Porrò uehementer imperitus sit oportet, qui non solum nõ attingat scopum aut aggerem, uerum etiam ab ipso aberret ingressu, quem difficile non sit uel cuiuis attingere. Mihi tamen uero propius uidetur, ut ad Pindaricam fabulam referatur adagium. Sed super hoc, quẽadmodum dixi, docti pronunciabũt. Nos cõmentatoris officio functi, sat habuimus, quod apud autores inuenerimus, quodq; nobis uideatur, id expedendum in medium proponere. Affine uidetur huic prouerbio, quod apud Platonem legit in Phædro: Λυσίας τοῦ σκοποῦ ἡμάρτηκε, id est, Lysias prorsum aberrauit. Allusit huc leniter Lucianus in Timone, cum ait, Iouis fulmen, quod in Anaxagoram Philosophũ torserat, fallente manu, ab ipso qdem aberrasse, cæterum in Castoris ac Pollucis templum fuisse detortũ. Nec abhorrent ab hac forma, toto aberrare coelo, & tota aberrare uia, quæ retulimus aliàs.

Salsuginosa uicinia. XXXVII

Ἁλμυρὸν γειτόνημα, id est, Salsuginosa uicinia. De sterili, agresti, atq; inhumana uicinia dicebat. Aristides in Themistocle: ἔστω δὲ γειτόνημα ἁλμυρὸν, ὥς φασιν, id est, Sit salsa, ut aiunt, uicinia. Interpres adscripsit adagiũ ex Alcmane Lyrico poeta sumptũ. Plato lib. de legibus iii. μάλα γε ἀληθῶς ἁλμυρὸν καὶ πονηρὸν γειτόνημα, id est, Haud sane uere, salsuginosa, malaq; uicinia. Transferri potest uel ad negocium multi quidem laboris, at parum frugiferum: uel ad uicinos molestos. Traductum ab agris mari finitimis, qui plerunq; solent ad culturam inhabiles esse. Proinde Vergilius etiam terram salsam, ut minime feracem damnat. Ad hæc uidemus homines & ipsos littorales ferè cæteris inhumaniores, tanq̃ immanitatis nonnihil ex immanissimo contrahant elemento.

Vicinia salsa

Ad fractam canis. XXXVIII

Πρὸς ἐρρωγυῖαν ᾄδεις. id est: Ad fractam canis, subaudi, uel chordam, uel citharam. Suidas ostendit dici solitum de iis, qui frustra laborant. Antiquis mos erat ad citharam canere, in qua siqua chorda rupta sit, ad eam frustra uocem accõmodes, cũ illa non respondeat. Fabulam de cicada, fractæ fidis uicem supplente diximus alibi. Quanquam non inscite accõmodabitur, ubi non respondetur officiis alicuius, aut ubi quis suadet obstinato, aut orat inexorabilem.

Vtre territas. XXXIX

Ἀσκῷ ἢ λοπίῳ μορμολύττεσθαι, id est, Vtre terrere, siue terreri. Dici solitum, quoties inanem formidinẽ aut concipit aliquis, aut incutit. Sumptum ab iis, qui uasorum inanium strepitu pauefaciunt pueros, aut alioqui formidolosos, uel potius, qui uasorum huiusmodi sonitu propellunt aues, ut indicat in Auibus Aristophanes. Extat apud Diogenianum, atq; huic finitimum putat, ἀσκῷ φοολίζειν. Hesychius unica dictione pronunciat, ἀσκοφλαωζίζειν, pro inani metu. Putat idem ualere, τῇ σκιᾷ μορμύσσειν, id est, umbra territas.

Leonem laruа terres. XL

Μορμολυκείοις ἐκφοβεῖς τὸν λέοντα, id est, Laruis terres leonem. Apud eundem refertur. Conueniet de minis inanibus, ac terriculis deridendis. Quanquã, ut inquit Plinius, hoc tale tanq; sæuum animal rotarum orbes circumacti, currusq; inanes, & gallinaceorum cristæ cantusq; etiam magis terrent, sed maxime ignes. Quod ni fallor memoria, reperi apud autorem quẽpiam, leonem etiam laruis & appositiciis uultibus offendi. Adagium usurpat Seneca libro secundo.

Vmbra territas

Principatus Scyrius. XLI

Ἀρχὴ σκυρία, id est, Imperium Scyrium. De frigido tenuiq; regno. Scyrus insula, quam olim incoluere

Scyrius principatus

Pelaſgi & Cares, petricoſa & infrugifera, nec ullius bonæ rei ferax. Suidas addit, quoſdam referre prouerbium ad Theſeum, qui cum inuaſiſſet ditionem Lycomedis, atq; huius uxorem ſolicitaſſet ad ſtuprum, præcipitatus ſit: unde uidetur ſæuum imperium dictum pricipatus Scyrius. Legimus & de ſaxis Scyroniis, quod an ad hoc prouerbiū pertineat neſcio. Iuxta priorem interpretationē adagium eleganter accōmodabitur ad munus aliquod, unde præter inanem titulum, & moleſtam adminiſtrandi curam nihil emolumenti capitur: autor Zenodotus.

Lesbius cantor

Poſt Lesbium cantorem. XLII

Μετὰ λέσβιον ᾠδὸν, id eſt, Poſt Lesbium cantorē. Hoc adagio ſignificabant aliquē nō primas, ſed ſecūdas tenere parteis: Finitimū illi: οὐδὲν πρὸς τὴν παρμένοντος ὗν, id eſt: Nihil ad Parmenonis ſuem. Lacedæmonicū prouerbiū, hac natum occaſione, quēadmodū narrat Suidas: Cum Lacedæmoniorū res ſeditionibus tumultuarent̃, cōſultū oraculum iuſſit, uti Lesbium cantorē accerſerēt. Accerſitus itaq; Terpander Lesbius, nimirū Antiſſeus, & ad Lacedæmonios miſſus. Is canēdo ſic illoꝝ animos deliniuit, ut ſeditionē omnē ſedaret, redactis in cōcordiam ciuibus. Qua ex re factū eſt, ut Lacedæmonii Lesbiis cantoribus primas in arte muſica partes tribuerent, & ſiquem aliū canentē audiſſent, protinus dicerent, μετὰ λέσβιον ᾠδὸν, id eſt, Poſt Lesbium muſicum. Zenodotus prouerbium hoc citat ex Cratini fabula, cui titulus Chiron. Meminit huius adagii Plutarchus in cōmentario, quem inſcripſit περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Quanquā mihi quidem ſtilus non redolet Plutarchū. Nihil autem uetuerit, quo minus prouerbium etiam ad rem deflectatur, ueluti ſiquis affirmās quærendam eruditionem, ſed poſt paratam pecuniam, dicat, μετὰ λέσβιον ᾠδὸν.

Callippides. XLIII

Καλλιππίδης olim ꝓuerbio dicebat̃, qui in moliendis negociis, cū multa ſe facturū minaret̃, nihil tamē conficeret: aut quēadmodum ait Terentius, qui ſedulo mouēs ſeſe, nihil promoueret. M. Tullius ad Atticum, lib. xiii. Quod ad me de Varrone ſcribis, ſcis me antea orationes, aut aliqd id genus ſolitū ſcribere, ut Varronē nuſquā poſſem intexere. Poſtea autē q̃ hæc cœpi φιλολογώτερα, Varro mihi denunciauerat magnā ſanè & grauem προσφώνησιν. Biennium præteriit, cum ille Καλλιππίδης aſſiduo curſu nullum cubitū ꝓceſſerit. Quibus uerbis Cicero notat M. Varronis tarditatē, qui cum magnas quaſdam ſpes oſtenderet, re nihil unquā abſolueret. Suetonius Tranquillus in Tiberio: Ad extremū uota pro itu ac reditu ſuo ſuſcipi paſſus eſt, ut uulgo iam per iocū Callippides uocaret̃, quē curſitare, ac ne cubiti qdem menſurā ꝓgredi, ꝓuerbio Græco notatū eſt. Hactenus Tranquillus. Parū autē liquet, utrum omnis ꝓuerbii ratio ſita ſit in Callipidis cognomine, quod à pulchritudine equorū eſt dictū: an aliud quoddam fuerit ꝓuerbium, quod in Callippidem ſit dictū: quēadmodum ex Suetonii uerbis cōiectura ſumi poſſe uidet̃. Deinde qs hic fuerit Callippides, cuius tardam celeritatē notarit adagiū, nō ſatis perſpicuū eſt, niſi quod haud diſſimile ueri uidet̃ accipiēdum eē, de Callippide tragœdiarū hiſtrione: cuius meminit Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis, his quidem uerbis: ἃ δὲ τοὺς ἄλλους ἑώρα θαυμάζοντας, ἐδόκει μηδὲ γινώσκειν. καί ποτε Καλλιππίδης, ὁ τῶν τραγῳδιῶν ὑποκριτὴς ὄνομα καὶ δόξαν ἔχων ἐν τοῖς ἕλλησι, καὶ σπουδαζόμενος ὑπὸ πάντων, πρῶτον μὲν ἀπήντησεν αὐτῷ, καὶ προσεῖπεν, ἔπειτα σοβαρῶς εἰς τοὺς συμπεριπατοῦντας ἐμβαλὼν ἑαυτὸν ἐπιδείκνυτο, νομίζων ἐκεῖνον ἄρξεσθαί τινος φιλοφρονήσεως. τέλος δὲ εἶπεν, οὐκ ἐπιγινώσκεις με ὦ βασιλεῦ, οὐκ ἀκήκοας ὅς τίς εἰμι; ὁ δ' ἀγησίλαος ἀποβλέψας εἰς αὐτὸν, ἀλλ' οὐ τύ ἐσσι Καλλιππίδας, ὁ δεικηλίκτας; οὕτω δὲ λακεδαιμόνιοι τοὺς μίμους καλοῦσι. Quoꝝ uerboꝝ hæc fermè ſentētia eſt: Quaꝝ rerū admiratione reliquos teneri uidebat, eas ipſe ne cognoſcere qdem uidebat̃. Euenit aliquādo, ut Callippides tragœdiaꝝ hiſtrio, multi nominis atq; opionis inter Græcos, & ab oibus in precio habitus, primū illi fieret obuius, ac ſalutaret: deinde arrogantius inter reliquos regis aſſectatores admiſceret ſeſe oſtētaretq;, ratus futurū ut ille prior aliqd comitatis inciperet exhibere. Tandē cū diceret etiā: Nō agnoſcis me rex, nec qui ſim audiſti? Ageſilaus contēplatus hoiem: An nō tu es, inquit, Callippides ille dicelicta? Nā ſic appellant Lacedæmonii mimos. Hæc Plutarchus. Δείκηλον autē apud Græcos ſimulachrū, ac repræſentationē, imitamēq; ſignificat, ut autor eſt Eudem⁹. Vnde Lacedæmonii mimi uocabulū duxiſſe uident̃, quod ipm ēt ἀπὸ τῆς μιμήσεως, hoc eſt, ab imitatiōe dictū eſt nobis. Licet igit̃ conũcere, Callippidem hunc, aut qſqs is fuit, ita geſticulationibus uti ſolere, ut cū mira agilitate moueri uideret̃, à loco tñ nō diſcederet. Meminit huius nominis etiam in Nebulis Ariſtophanes, indicans eam uocem ἀπὸ τῶν ἵππων eſſe deductam.

Balneator. XLIIII

Βαλανεὺς, id eſt, Balneator, ſiue balnei caupo. Id nois uulgato conuicio dicebat̃ in hominē alienarū rerū plus ſatis curioſum. Propterea quod huiuſmodi genus hominū, quoniam in ocio uiuit, neq; ſuis negociis diſtinet̃, aliena curare conſueuit. Quemadmodum ille Damaſippus Horatianus,

Aliena negocia curans, Excuſſus propriis.

Tonſoribus omnibus notum

Cuiuſmodi ſunt & tonſores. Vnde idem Horatius. Opinor

Omnibus & lippis notum & tonſoribus eſſe.

Plato libro de Republica primo, uidetur usurpare in uerbosos. Quanquam germana inter se uitia sunt, curiositas & garrulitas, teste uel Horatio:

Percunctatorem fugito, quia garrulus idem est. Meminit adagii Diogenianus.

Bacchae more. XLV

Βάκχης δίκην, id est, Bacchae more. De tetricis ac taciturnis dictitari solitum, quod essent huiusmodi Maenades illae, Bacchico afflatae furore. Autor idem Diogenianus. At Iuuenalis retulit ad uitam intemperantem.

Qui Curios simulant, & Bacchanalia uiuunt.

A lasso rixa quaeritur. XLVI

Seneca de ira libro tertio, prouerbium huiusmodi refert: A lasso rixa quaeritur. Aut, lassus rixam quaerit. Quod in quem sensum antiquitus fuerit usurpatum, non satis liquet. Quod si coniecturas sequi licet, apparet dictum in quosdam morosiores, & ad rixandum procliuiores: non quod offendantur, sed quod alioqui animo male affecti sint, ut sunt difficiles ac submorosi, quibus fortuna aduersa est. Sed ipsius Senecae uerba subscribam, ex quibus prouerbii sensus hic, ut opinor, colligi poterit. Ideo quibus stomachus suspectus est, pcessurus ad res agendas maioris negocii, bilem cibo temperent, quam maxime mouet fatigatio: siue quia calorem inedia compellit & nocet sanguini, cursumque eius uenis laborantibus sistit: siue quia corpus attenuatum & infirmum, incumbit animo. Certe ob eandem causam iracundiores sunt ualetudine aut aetate fessi. Fames quoque & sitis, ex eisdem causis uitanda est. Exasperat enim & incendit animos. Vetus dictum est, à lasso rixam quaeri. Aeque autem & ab esuriente, & ab omni homine, quem aliqua res urit. Nam ut hulcera ad leuem tactum, deinde etiam ad suspicionem tactus condolescunt: ita animus affectus, minimis offenditur: adeo, ut quosdam salutatio, epistola, oratio, & interrogatio ad litem euocent. Nusquam sine querela aegra tanguntur. Hactenus Seneca. Huc pertinet quod scribit Plinius lib. xxii. cap. xxiiii. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam & in siti.

Gladiator in harena consilium capit. XLVII

Gladiator in harena consilium capit. Admonet è re nata mutandum aliquando consilium, & tempori, quod aiunt, seruiendum. Refertur & hoc ab Annaeo Seneca libro epistolarum ad Lucillium. Illam intelligis, inquit, educendum esse ex istis occupationibus speciosis & malis. Sed quomodo consequi possis, quaeris. Quaedam non nisi à praesente monstrantur. Non potest medicus per epistolas, cibi aut balnei tempus eligere. Vena tangenda est. Vetus prouerbium est: Gladiatorem in harena capere consilium. Aliquid aduersarii uultus, aliquid manus mota, aliquid ipsa inclinatio corporis, intuentem monet. Quid fieri soleat, quid oporteat, in uniuersum & mandari potest & scribi. Tale consilium, non tantum absentibus, sed etiam posteris datur. Illud autem quando fieri debeat, aut quemadmodum, ex longinquo nemo suadebit. Cum rebus ipsis deliberandum est. Hactenus ille. Caesar commentario belli Gallici quinto. Quod plerunque his accidere consueuit, qui in ipso negocio consilium capere coguntur. Dicimus & è re nata consilium capere.

Inelegantior Libethriis. XLVIII

Libethriis in.

Ἀμουσότερος Λειβηθρίων, id est, Indoctior Libethriis. Prouerbialis hyperbole, quadrans in hominem admodum idiotam, & ab omni Musarum commercio prorsus alienum. A gentis huius agresti imperitia sumptum est prouerbium. Tradunt enim Libethrios, musices ac poetices, breuiter omnium elegantiorum disciplinarum stolidissimos contemptores fuisse, adeo, ut apud hos quidam occisum Orpheum existiment, quorum de numero Zenodotus est, qui Libethrios gentem Persicam scribit fuisse. Seruius Libethrum fontem quempiam esse credidit, unde Vergilius in Meliboeo Musas Libethridas cognominarit. Plinius libro. iiii. mentionem facit Libethrae fontis: quem constituit in Magnesia, quae Thessaliae regioni adiungitur. Solinus Libethrum uocat genere masculino. Strabo item libro Geographiae. ix. Libethri meminit. Hoc in loco, inquit, consecrata est Musis aedes, fonsque Caballinus, & Libethridum spelunca nympharum. Qua ex re suspicari licet, eos qui & Helicona & Pieriam & Libethrum & Pimpliam eisdem Musis consecrarunt, Thraces extitisse. Pieres autem uocabantur, quibus extinctis loca haec Macedones nunc possident.

Domesticum thesaurum calumniari. XLIX

Τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβάλλεις, id est, Domesticum thesaurum calumniaris, siue traducis, hoc est, tua ipsius carpis lacerasque. Simillimum illi, quod alibi retulimus, Horatiano: Vineta propria caedere. Aristides rhetor in Pericle: Τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβαλοῦμεν, ἂν ταῦτα διασύρωμεν. id est, Domesticum thesaurum insimulabimus, siquidem istis obtrectabimus. Nullus autem sanae mentis, quae domi recondita habet, traducit ac reprehendit: sed suis quisque fauet, alienis inuidet. Conueniet & in illos, qui sua ipsorum arcana non caelant.

Qualis uir, talis oratio. L

Anneus Seneca in Epistolis, quas scripsit ad Lucillium lib. xx. Apud Graecos, inquit, in prouerbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis uita. Graecum id prouerbium extat apud Aristidem, in secunda Rhetorices aduersus

Platonem defensione: οὐκ ἀπᾴδει δὲ ἡ παροιμία ... οἷος ὁ λόγος, τοιοῦτος ... καὶ πάλιν τὸ ἦθος ... id est, Non dissonat aūt ab iis adagiū, quo dicitur, cuiusmodi sunt mores, eiusmodi & orationē esse. Ac rursum: Qualis sit oratio, tales item esse mores. Ad eandē facit sniam, quod inter Solonis apophthegmata commemorat Diogenes Laertius: τὸν λόγον εἴδωλον εἶναι τῶν ἔργων. id est, orationē factorū esse simulachrū. Persius .v. Satyra, sententiā hanc allegoria texit, cum ait:

Pulsa dignoscere cautus

Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.

Nimirum innuens, haud aliter animum hominis ex oratione spectari, quàm uasa dignoscuntur crepitu, quem reddunt digito pulsata. Idem in Satyra.iii.

Sonat uitium percussa, maligne

Respondet, uiridi non cocta fidelia limo.

Idq; prouerbii non solum locum habet, cum improbum, aut probum uirum arguit oratio, uerum etiam cum ex stilo perdendimus ingenium cuiusq;, omnēq; mentis habitum ex ipsa dictionis ratiōe coniectamus. Etenim tumidi, stilus turgidus: abiecti, humilis: exanguis, asperi, scaber: amarulenti, tristis ac maledicus: delitiis assuetis, picturatus ac dissolutus: Breuiter omne uitæ simulachrū, omnis animi uis, in oratione perinde ut in speculo repræsentatur, ac uel intima pectoris, arcanis quibusdam uestigiis deprehenduntur. Itaq; Seneca Mecœnatis delitias ac mollitiem ex ipsa hominis dictiōe colligi scribit. Huc pertinet, quod Socrates apud Platonem iubet loqui Charmidem ut eum uideat, nimirum, hominem ex oratione æstimaturus. Idem in Gorgia negat se nosse Archilaum Perdicæ filiū, quòd nunquam cum eo uenerit in colloquium. At uulgo prædicant se nosse hominem quē uiderint tantum, cum animus hominis non perspiciatur, nisi ex oratione.

ψελλὴ οὐ πιστεύει

Η ψελλὴ οὐ πίθδει. LI

Η ψελλὴ οὐ πίθδει. id est, Balba non credit. locus prouerbialis, ubi quis sua mala conatur dissimulare, quæ præ se fert, etiam cum dissimulat. Veluti siquis neget se blæsum esse, idq; ipsum non possit, nisi blæse dicere. Dictum est enim πίθδει pro πείθει. Propterea, quòd qui linguæ uitio laborant, in literis duabus, sigma & rho potissimū laborant. Refert̄ à Suida. Notatus est & Alcibiadis labdacismus, qui pro ρ litera, λ solitus sit pnunciare, non linguæ uitio, sicut arbitror, sed magis ob delicias. Apud Aristophanem in Vespis, ubi quispiam pro θέωρον Θέωλος, proq; κόρακας κόλακας, dixisset ὁλᾷς Θέωλον; τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει, alter subiicit:

ὀρθῶς γε τοῦτ' ἀλκιβιάδης ἐτραύλισεν. Recte Alcibiades hæc quidem ebalbutit.

Nostris ipsorum alis capimur. LII

Τοῖς αὑτῶν πτεροῖς ἁλισκόμεθα. id est, Nostris ipsorum pennis capimur. Aristophanes in Auibus:

Ταυτὶ μὲν εἰκάζομεν κατὰ τὸν αἰσχύλον — Atq; hic quidem coniecimus iuxta Aeschylum,

Τάδ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὑτῶν πτεροῖς. — Hæc non ab aliis, immo pennis propriis.

Aeschylus autem, ut admonet interpres, in fabula, cui titulus Myrmidones, hoc prouerbiū appellat λιβυκὸν, quod ex apologo Libyco ductum sit. Fertur autē apologus huiusmodi, aquilam ictam sagitta, cum inspexisset iaculum ad imaginem pennarum effictum, imitatumq; dixisse:

Τάδ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὑτῶν πτεροῖς — ἁλισκόμεθα.

Hæc non ab aliis, immo pennis propriis. — Capimur.

Vsus est hoc Athenæus libro.xi. καὶ ταῦτα οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς σαυτοῦ πτεροῖς κατὰ τὸν ... αἰσχύλον ἁλίσκῃ, id est, Idq; nō ab aliis, sed tuis ipsius alis caperis, ut egregius ille dixit Aeschylus. Cōuenit in eos, qui ipsi præbent occasionē sui mali, ut Chremes Terentianus ὁ ἑαυτὸν τιμωρούμενος, cum seruum hortat̄, ut technam aliquā in Menedemū intendat, à quo mox ipse deluditur dolis.

Bonæ fortunæ. Siue boni genii. LIII

Ἀγαθοῦ δαίμονος, id est, Boni genii, uel bonæ fortunæ, subaudi, nomine, sermo est bene ominantis in re quapiam aggrediunda, quemadmodum & illud Persianum: Hoc bene sit. Itaq; festiuius erit cū ad iocum trahetur de eo, qui rem inceptat, leuem quidem illam, sed perinde laborans quasi esset maxima. Velut si sordidus quispiam tandem uini cadum relineret, aut caseum diu seruatū aliquando proponeret ἀγαθοῦ δαίμονος. Zenodotus & item Aristophanis interpres ostendit, prouerbium hinc esse natum, quòd olim peracto conuiuio sublataq; mensa meracum inferri consueuit. Isq; calix ἀγαθοῦ δαίμονος, id est, boni genii appellatur. Huius commenti autorem citat Theopompum interpres Aristophanis in Vespis. Nec diuersum est quod adfert ex Apollodoro, cui sententiæ suffragari uidetur Aristophanes in Equitibus,

Μὰ δί' ἀλλ' ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος. — Non per Iouem, uerum boni genii merum.

Item in Vespis.

μηδέποτε πίοιμ' ἄκρατον μισθὸν ἀγαθοῦ δαίμονος, — id est,

Ne merum unquam bibere detur præmium genii boni. — Idem in eodem,

καὶ

καὶ ἐπέπιον ἀγαθοῦ δαίμονος, id est, Ac boni libato genii nomine. Paulo diuersius in Pace
νῦν γὰρ ἡμῖν ἁρπάσαι πάρεστιν ἀγαθοῦ δαίμονος. id est,
Nam boni genii licet nunc rapere nobis nomine.

Quanquam Athenæus libro Dipnosophistarum. xi. palàm demonstrat, à lotione qua cœnati utebantur, calicem inferri solere, quod dicebatur ἀγαθοῦ δαίμονος. Qui sanè mos hodieque durat Germanis. Id poculum ostendit dictum μετάνιπτρον, quòd à lotis manibus adferretur, qui mos & hodie religiose seruatur apud Britanos. Antiphanes in Lampade:

δαίμονος ἀγαθοῦ μετάνιπτρον ἐκπιεῖν.
ἀλλὰ μὴν δαίμονος ἀγαθοῦ μετάνιπτρον.
Boni dei metaniptron deuorare. Rursus Idem:

Hunc calicem quisquis accepisset, præbibebat alteri cuipiam, ut idem autor indicat. Erat autē mos apud ueteres, ut propinantes, aut bibituri, deum quempiam, aut hominem ominis causa præfarentur, eumque gignendi casu proferebant. Quemadmodum apud Lucianū in Lapithis Alcidamus Cynicus, sponsæ Herculis nomine propinat. Idem Horatius:

Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris.

Aliis magis placet hinc ductum adagium, quod antiquitus primus calix ἀγαθοῦ δαίμονος sit appellatus, eaque uoce bene ominari soleant, ob Bacchum, ceu uernaculum ac domesticum deum. Quinctiā mensis cuiusque diem à primo proximum, ἀγαθοῦ δαίμονος appellitabāt antiquitus. Fertur & apud Thebanos sacellum fuisse ἀγαθοῦ δαίμονος. Denique est & insula quædam huius nominis in mari Indico quemadmodum ostendit Stephanus. Plutarchus conuiualium quæstiuncularum decade tertia, demonstrat antiquitus fuisse morem, ut non gustarent uinum, nisi prius libassent alicui deo, quo potus illius ceu pharmaci, sibi innoxius esset & salutaris. Atque Athenis quidem undecimo mensis die immolabant uini primitias, eumque diem pithœniam appellabant. Ast apud Bœotos septimo mensis ineuntis die, sacris peractis bono dæmoni, gustabant ab exorto Zephyro, quòd is uentus præcipue suscitet moueatque uinum, adeo, ut quod illum effugerit, uideatur iam duraturum. Mensis autem is uocabatur προστατήριος. Aristides in Themistocle uidetur ad hoc allusisse prouerbium, cū ait: ἀλλὰ καθέστηκε τοῖς Ἕλλησιν ἀπ' ἀγαθοῦ δαίμονος, id est, Verum constitit Græcis boni genii uice. Quanquam hoc magis referendum ad id, quod alibi diximus: Bonus genius, & malus genius.

Ad aquam malus. LIIII

Ἐφ' ὕδωρ κακός, id est, Ad aquam malus. In infimæ sortis homines olim dicebatur, ac sordidissimis quæstibus addictos, propterea quòd antiquitus infames habebantur, multoque omnium contemptissimi, qui litigantibus aquam subministrare consueuerunt. Nam alias admonuimus, ueteres ad clepsydrarum mensuram in iudiciis dicere solitos. Infundebatur & certantibus per clepsydras aqua. Eā aquam tenues quidā, ac nullius frugis homines infundebant, dispensabantque. Porrò qui hoc ministerio fungebantur, Athenis habebantur reiecti, rei pariter ac bonæ famæ indigi, non aliter quàm Romanis legibus notantur scenici, & aliorum publicorum certaminum ministeria quædam. Est aliud huic confine βάλλ' εἰς ὕδωρ, id est, aufer in aquam, id est, in malam rem.

Phocensium execratio. LV

Φωκαέων ἀρά, id est, Phocensium execratio. De iureiurando multis uinculis astricto. Nam olim in fœderibus quo minus uiolarentur, adhibebant, non solum promissa, dextras, & sacrificium, uerum execrationes in caput eius, quicunque non staret pactis, id quod ex Euripide licuit colligere, cuius hi uersus in Iphigenia Aulidensi:

ὅρκους συνάψαι, δεξιάς τε συμβαλεῖν
μνηστῆρας ἀλλήλοισι, καὶ δι' ἐμπύρων
σπονδὰς καθεῖναι, κἀπαράσασθαι τάδε.

Eorum uersuum sententiam nos olim sic uertimus:

Vt coirent iureiurando proci,
Atque inter ipsos iungerent dextras, ad hæc
Adolenda diuûm ponerent artis sacra:
Ac semetipsi astringerent, diris ad id
Caput obligantes execrationibus,

Prouerbiū aūt, ut ad id redeā, ab huiusmodi profectū est casu. Phocenses Ioniæ populus, olim communi populi cōsilio patriū solū reliquerūt, adacti deuotionibus atque execrationibus quibusdam, ne quisquā usquam de repetenda patria cogitaret, Itaque iuxta Dianæ oraculū Aristarcha duce, Galliam Narbonēsem adierunt, ibique ciuitatem Florentissimam Massiliam condiderunt. Cuius historiæ mētionem faciunt, Herodotus libro primo, Strabo quarto, Meminit & Horatius libro Epodon

Forte quid expediat communiter, aut melior pars
  Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia, Phocæorum
  Velut profugit execrata ciuitas,
Agros, atq; lares patrios, habitandaq; phana,
  Apris reliquit & rapacibus lupis.
Deide qui fuerit eiusmodi ritus execrationis aperit.
Sed iuremus in hæc, simul imis saxa renarint
  Vadis leuata, ne redire sit nefas.
Neu conuersa domum pigeat dare lintea, quando
  Padus Matina lauerit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Appenninus,
  Nouaq; monstra iunxerit libidine
Mirus amor, iuuet ut tigres subsidere ceruis,
  Adulteretur & columba miluio,
Credula nec flauos timeant armenta leones,
  Ametq; salsa leuis hircus æquora,
Hæc & quæ poterunt reditus abscindere dulces
  Eamus omnis execrata ciuitas.

Stephanus φωκαίαν urbem Ioniæ facit, cuius denominatiuum φωκαιεὺς, iuxta Herodotum, καὶ φωκαεὺς, & alteram eiusdem nominis in Mycala Cariæ. Est autem & φωκὶς Bœotiæ regio, iuxta Parnassum, à quo denominatiuũ φωκεὺς καὶ φωκικοὶ. Hoc idcirco uisum est mihi admonere, quòd quidam affinitate nominum labi uidentur. Siquidem à Phocæis siue Phocæensibus Ioniæ ductum est hoc prouerbium, à Phocicis Bœotiæ natum est, quod alibi referemus, Phocésium, seu Phocidensium desperatio. Prouerbium refertur à Zenodoto.

Sybaritica oratio. LVI

Συβαριτικοὶ λόγοι, id est, Sybaritici sermones. Hesychius narrat Αἴσωπον quempiam, Sybaritam opinor, summo studio incubuisse, ut orationis quoq; genus haberet lautum & opiparum, hinc iocũ prouerbialem ortum, ut oratio nitidior & accuratior, Sybaritica diceretur. De luxu Sybaritarum in apparãdis conuiuiis, dictum est in prouerbio, Sybaritica mensa. Sic & Asiaticum dicendi genus uenit in prouerbium. Fit enim ferè, ut qualis uita talis sit oratio. Congruet & in orationem arrogantem atque ampullosam. Nam & fastus nomine notati sunt Sybaritæ, Sybaritæ per plateas.

A linea incipere. LVII

Ἀπὸ γραμμῆς ἄρχεσθαι, id est, A linea incipere dicuntur, qui ab ipso rei exordio sumunt initium. Aristides sophista in Themistocle: αὕτη πρώτη θεμιστοκλέους ἐξέτασις καὶ πεῖρα, οὐ πόθεν ἄρχειν ἄνδρα, ἀπὸ γραμμῆς ἀρξάμενος, id est, Hoc primum Themistoclis specimen, ac probatio. Hinc uirum spectato, à linea exorsus. Is qui in hunc autorem addidit scholia, putat hoc prouerbium finitimum illi, ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενος, id est, A lare exorsus. Mihi magis uidetur cognatum illis, quæ diximus alibi: A capite, à carceribus. Sic enim uocabant unde primum emittebantur equi, quod ipsum & oppidum uocat, autore Festo. Sumpta est autem metaphora ab iis, qui cursu certant in stadiis, Nam iis linea quædã ducitur, ad quam ex æquo stent, donec currendi signũ accipiant, ut ostendit Aristophanis interpres in eo quẽ mox citabimus loco. Tertullianus libro aduersum Marcioné primo. Age igit ad lineas rursus & ad gradũ. Ad lineas dixit, pro eo quod est, ab itegro.

A carceribus. LVIII

Ἀπὸ βαλβίδων, id est, A repagulis, siue carceribus. Eandem habet sententiam cum eo quod proxime retulimus. Aristophanes in Vespis:
Καὶ μὴν εὐθύς γ' ἀπὸ βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω. id est,
Atqui protinus à carceribus, de fonte rei reserabo. id est, καὶ ἀρχῆς ὅλης.
Interpres ostendit, ut modo dixi, metaphoram mutuo sumptam à stadiis, in quibus carceres erant repagula quædam, unde cursus initium erat, quæ Græci βαλβίδας seu ἀφετηρίας appellant: iuxta has linea tendebatur, cui insistebant cursuri. Vnde frequentes illæ apud Latinos etiã scriptores formulæ, à carceribus ad metam, à meta ad carceres. Quæ quidem exempla citauimus alibi.

Noua hirundo, LIX

Νέα χελιδὼν, id est, Noua hirundo. Suidas hoc adagium citat ex Auibus Aristophanis, fallente, sicut opinor memoria. Nam extat apud hunc poetam in Equitibus, his uersibus,,

Ἐξηπάτησα γοῦν ἐγὼ μαγείρους, ἐπιλέγων τοιαυτὶ, | Etenim coquos ego fefelli, fatus hæc ad illos:
Σκέψασθε παῖδες οὐχ ὁρᾶτ', ὥρα, νέα χελιδὼν. | Spectate pueri, non uidetis uer, noua ecce hirundo:
Οἱ δ' ἔβλεπον, κἀγὼ 'ν τοσούτῳ τῶν κρεῶν ἔκλεπτον. | Illi tuentur, interim autem sustuli ipse carnes.

Interpres admonet prouerbiali figura dictum, ac peride ualere, quasi dicas initium ueris, propterea quod id temporis appareat hæc auis. Quemadmodum & Horatius:

Zephyris & hyrundine prima. Suidas ait dici solere, quoties uerba darentur alicui. Sumptum est à ioco puerili. Nam hi data opera, nouam hirundinem adsimulantes uidere sese, ostēdunt aliis: deinde cōtemplantibus illis & intentis, interim quod uolunt surripiunt. Theognis apud Athenæum libro octauo declarat Rhodiis solenne fuisse, quotannis publicis uotis inuitare hirundinem sub tempus uernum, quod illi χελιδονίζειν appellabant, acclamantes in hunc modū: ἦλθε ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς, id est, Veni ueni hirundo, pulchra tempora adducens, ac pulchros annos. Proinde quadrabit in eos, qui falsa spe quapiam iniecta fallunt ac nocent.

Iouis & regis cerebrum. LX

Διὸς ἐγκέφαλος, id est, Iouis cerebrum: καὶ βασιλέως ἐγκέφαλος, id est, Regis cerebrum. De cibo uehementer opiparo ac suaui. Aut de molliter delicateq; uiuentibus. Clearchus apud Zenodotum scribit, opiparas epulas apud Persas, Iouis ac regis cerebrum appellari. Athenæus libro duodecimo docet, Sardanapalum iis, qui uoluptatem aliquam essent commenti, Iouis ac regis cerebrum apponere solitum, cibum opinor exquisitum. Idem libro decimoquarto Iouis cerebrum inter secundæ mensæ delitias annumerat. Apud Apuleium in prima Apologia citatur Ennius:

Quid scarum præterii, cerebrum Iouis penè supremi,
Nestoris ad patriam hic capitur, magnusq; bonusq;.

Ephippus apud Athenæum, Διὸς ἐγκέφαλον, id est, Iouis cerebrum inter secundæ mensæ lautitias commemorat. Idem cibum prælautum νέκταρος ἄνθος uocat, id est, nectaris florem. Atq; alibi uinū, τῆς ἀφροδίτης γάλα, id est, Veneris lac, ab Aristophane nominatum docet. Rursum alio in loco suaues cibos, τῆς ἑλένης βρώματα, id est, Helenæ cibos dictos indicat. *Nectaris flos* *Veneris lac*

Non mouenda moues. LXI

Ἀκίνητα κινεῖς, id est. Non mouenda moues. Quadrabit aut in eos, qui moliuntur ἀκίνητον aliquid aut qui res sacras uiolant, aut qui pacta mutant, siue qui conuiciis incessunt eos, quibus ob autoritatem debetur reuerentia. Zenodotus inde natum putat, quod fas non sit mouere, neq; aras, neq; sepulchra, neq; sacella, quibus reuerentia quædam ac religio debetur. Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis, scribit hanc uocem editam cuidam euocanti manes amici defuncti, τὰ ἀκίνητα μὴ κινεῖν. Idem, ὡς τῷ ἀθεωτικῷ usurpat in eum, qui receptam de diis opinionem conuellere uidebatur. Meminit huius Plato libro De legibus octauo, proferēs legem, quam Iouis terminalis appellat, nequis uicini ciuis, aut hospitis, limites agrorum moueat, nequis item urbis, aut regionis pomeria moueat, malitq; quisq; saxum ingens mouere, quàm exiguum lapidem, fœdere iureq; iurando fixum. νομίσας, inquit, τὰ ἀκίνητα κινεῖν ἀληθῶς ἔχειν, id est, Existimans hoc esse uere quod dicitur, non mouenda mouere. Idem lib. De legibus undecimo. ἀλλὰ πολλοῖς γὰρ δὴ λεγόμενον εὖ τὸ μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, id est, Inter multa illud recte sanè dicitur: Ne moueris non mouenda. Meminit & eiusdem operis libro tertio. Et in epigrammate quodam ita legitur:

ἀκινήτων ἅπτεται οὐδ' ἀΐδης.
Immota haud tangit ne Libitina quidem.

Sophocles in Antigone:

ὄρσεις με τἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι. id est,
Coegeris me non mouenda proloqui.

Idem in Oedipo Coloneo:

ἀλλ' οὐ γὰρ αὐδᾶν ἡδὺ τἀκίνητ' ἔπη, id est,
Neq; enim suaue est, uerba in auras eloqui, Quæ sit nefas mouere.

Plutarchus in libello De auscultando: ἐπιθυμία κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους, id est, Cupiditas chordas mouens non mouendas. Idem περὶ τῆς ἀδολεσχίας, *Chordas non un. mouere*

κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους φρενῶν. Fides mouens minime mouendas mentium.

Eleganter huc allusit oraculum, quod extat in Eratone Herodoti:

κινήσω καὶ Δῆλον, ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν. id est, Et Delum quamuis sit adhuc immota mouebo.

Simul enim respexit ad fabulam, siue mauis historiam, Delon antea fluitantem, postea fixam in gratiam Apollinis. Vnde Maro:

Immotamq; coli dedit & contemnere uentos.

Neq; mel, neq; apes. LXII

μήτε μέλι μήτε μέλισσαι, id est, Neq; mel, neq; apes. In eos dici solitum, qui recusant, incommodum ferre, quod sit cum commodo quopiam coniunctum. Veluti siquis apes, quod sint aculeatæ, nolit perpeti, is nec melle quidem, quod optat, fruetur. Res enim mortalium ita temperauerunt superi, ut semper incommoditas comes sit commoditatum. Tryphon grammaticus in figuris hoc exemplum adfert parœmiæ, citatq; ex Sappho poetria Lesbia:

μήτ' ἐμοὶ μέλι μήτε μέλισσα, id est, Neq; mihi mel, neq; apis.

Celebratur Mimus ad hanc faciens sententiam:
Feras quod lædit, ut quod prodest, perferas.

Eodem pertinet illud Plautinum: Fortiter malum qui patitur, post potitur bonum. Idem obscurius quidem, sed tamen eleganter innuit Homerus, ut opinor, per herbam moly, cui radicem nigram, florem lacteum attribuit, radicis nigræ symbolo laboris molestiam significans, qua peruenitur ad animi tranquillitatem, uirtutis absolutæ præmium.

Tussis pro crepitu. LXIII

Βὴξ ἀντὶ πορδῆς, Tussis pro crepitu. Dici solitũ, quoties aliquis perplexus, aliud pro alio simulat. Veluti siquis in adulteræ domo deprehensus, fingeret se quippiam mercatum uenisse. Translatum ab iis, qui crepitum clara tussi dissimulant, quod genus homines etiam hoc tempore nõ raro magno cũ risu deprehenduntur.

Cornicibus uiuacior. LXIIII

Ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβιωκώς, id est, Cornicibus uiuacior. De uehementer annosis, prouerbialis hyperbole. Ab auis eius prodigiosa uiuacitate sumpta, de qua ita scribit Plutarchus in commentario, qui inscribitur, περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων, citans Hesiodum, sub persona Naidis, ætates animalium uarias sic complectentem.

Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη
Ἀνδρῶν ἡβώντων, ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος
Τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται. αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
Ἐννέα τοὺς κόρακας, δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοίνικας,
Νύμφαι ἐϋπλόκαμοι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο. id est,

Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix,
Quatuor at peragit cornicis tempora ceruus,
Ceruinam ætatem coruus ter præterit ater,
Coruinos annos nouies agit Indica phœnix.
Atqui crispicomæ, soboles Iouis alma tonantis,
Egredimur decies phœnicia secula nymphæ.

Hos uersus Hesiodios interpretatus uidetur quidam quisquis fuit. extat autem carmen inter reliquas Maronis appendices. Estq; huiusmodi:

Ter binos, deciesq; nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet, uita uirorum,
Hos nouies superat uiuendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis secula ceruus,
Alipedem ceruum ter uincit coruus, at illum
Multiplicat nouies phœnix reparabilis ales.
Quem uos perpetuo decies præuertitis æuo
Nymphæ Hamadryades, quarũ longissima uita est.
Hi cohibent fines uiuacia fata animantum,
Cætera secreti nouit deus arbiter æui.

Hos uersus ideo pariter libuit subscribere, ut mihi sæpius ex tempore, id quod erle necesse uertenti, uenia detur, siquando uidebor non omnia usquequaque ad amussim reddere, cum in his apparuerit, quantum sibi permiserit antiquitas in traducendis poetarum carminibus. Eandem hanc Hesiodi sententiam oppido quamcommode, breuiterq; reddit Plinius: Hesiodus inquiens, cornici nouem nostras attribuit ætates. Quadruplum eius ceruis: id triplicatum coruis. Etiam si nonnullis autoribus hæc fabulosa uidentur. Inter quos Aristoteles arbitratur homine nullum aliud animal esse uiuacius, excepto uno elephanto. Martialis:

Et cornicibus omnibus superstes.
De anu nimium uiuace. Item Horatius in Odis:
Seruatura diu, parem Cornicis uetulæ temporibus Lycen,

Eodem pertinet quod philosophus ille moriens, cornicibus inuidisse legitur longæuitatem, quam natura negasset homini. Synesius in epistola quadam: εἰκός ἐστι κορώνης ἡλικίαν ἄρξαι παρ' ἡμῖν, τὸν δικαιότατον, id est, Consentaneum est iustissimum principem, cornicis annis apud nos imperaturum esse.

Tithoni senecta LXV

Τιθωνοῦ γῆρας, id est, Tithoni senecta, Fabulæ tradunt Tithonum adamatum ab aurora in coelum sublatum fuisse, atque illius succo perfusum, ad tantam peruenisse senectutem, ut tandem optauerit, ut in cicadam uerteretur. Lucianus in quodam dialogo: καὶ ὑπὲρ Τιθωνὸν ἔζη ὁ γέρων, id est, Atque ultra Tithonum uiuebat senex. Huius Tithoni personam inducit Aristo Chius in libro de senectute, propter uiuacitatis miraculũ, ut testatur in Catone M. Cicero. Suidas adagium refert hũc in modum, γηράσειας Τιθωνοῦ βαθύτερον, id est, Senescas Tithono profundius.

Nestorea senecta. LXVI

Itidem certe apud Latinos Nestoris anni in prouerbium abierunt, cui treis ætates attribuit Homerus in Odysseæ tertio:

τρὶς γάρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν. id est, Illum iam exegisse hominum tria secula fama est

Idem affirmat in primo Iliados. Et Iuuenalis:

Atque suos iam dextra computet annos.

Tertiam ætaté indicans. Breuiter prouerbii faciem habebit, quicquid ab iis sumetur, qui insigni uiuacitate fuerunt. Vt phoenice uiuacior, quem Hesiodus scribit, nouem corui ætates uiuere: & ceruo uiuacior, coruo uiuacior: & Tiresia uiuacior, quem tragœdia fingit sex ætates hominum uixisse. Et Se-ribus uiuacior, quos Græcis historiis proditú est, trecentos annos uiuere. Quod genus exépla siquis desideret, legat Lucianú de Macrobiis, id est, lógæuis, & Plinii septimi libri caput quadragesimum octauum.

Vltra pensum uiuit. LXVII

Lepidum est quod ait Lucianus in Philopseude: ὑπὲρ γὰρ τὸν ἄτρακτον ἤδη βιοῖ, id est, Iam enim ultra fusum uiuit, hoc est, uiuit ultra fatalem diem. Allusum ad Parcarum fusos, quibus æuum mortalium euolui fabulantur poetæ. Quin & Theologi metam uitæ fatalem, periodum appellant, quam prætercurrere nulli fas sit.

Facile cum ualemus, recta consilia ægrotis damus. LXVIII

In Andria Terentiana ab adolescente non admodú cordato, cordatissima simul & elegantissima senté-tia profertur. Facile cum ualemus recta cósilia ægrotis damus. Tu si hic sis, aliter sentias. Ea nata uidetur ab oraculo Thaletis philosophi. Nam is, ut autor est Laertius, interrogatus quid nam esset difficillimú, respondit γνῶναι σεαυτόν, id est, nosse seipsum. quid facillimum, respódit: ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι, id est, alteri cósiliú dare. Comicus aút translationis gratiá admiscuit. Euripides in Alcestide:

Valétes recto consulút ægr.

μὴ νῦν ὑπέρβαλλ', ἀλλὰ μετρίως φέρε. id est, Ne nimius hic dolor esto, sed modice feras.

Verba sunt Herculis Admetum consolantis super uxoris morte. At ille,

ῥᾷον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν. id est,

Facilius est monere, quàm situm in malis Animo imperare.

Fertur & huic similis sententia prouerbialis,

ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί, In admonendo sapimus omnes, uerum ubi

αὐτοὶ δ' ἁμαρτάνοντες, οὐ γινώσκομεν. id est, Peccamus ipsi, non uidemus propria.

Ducta est sententia à communibus hominum moribus. Omnes enim ægrotantibus recte præcipiunt, quid fugiendum, quid agendum, & obiurgant nonnunquam, quòd salutis causa non obtemperent bene monentibus. Ipsis posteaquam in morbum inciderint, non succurrunt illa præclara mo-nita, sed aliis ité monitoribus & obiurgatoribus est opus. Porrò cupiditas omnis animi morbus est, quo uelut excæcatus, aut non perspicit, aut si perspicit, sequi non potest ea, quæ sunt ad salutem necessaria. Nam Phædria Terentianus prudens & sciens in flammam manum mittit, & uiuus, uidensque perit. Item Horatius fugienda sequitur, fugiens quæ profore credit. Perspicit auarus aliquando, quàm prodigiosa res sit ambitio. Contra, ambitiosus auari morbú peruidet, & uterque alteri in alieno malo recte consulit, neuter in suo sapit.

Quæ supra nos, nihil ad nos. LXIX

Τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, id est, Quæ supra nos, nihil ad nos. Dictum Socraticum, deterrés, à curiosa uestigatione rerum cœlestium & arcanorum naturæ. Refertur prouerbii uice à Lactátio libro tertio, capite uigesimo: Ex his, inquit, unum eligam, quod ab omnibus sit probatú, celebre. Hoc prouerbium Socrates habuit: Quod supra nos, nihil ad nos. Torqueri potest & in illos qui de negociis principum, aut theologiæ mysteriis temere loquuntur. Vertere licebit & in contrarium, quæ infra nos, nihil ad nos. Vbi significamus res leuiusculas, quàm ut nobis curæ esse debeant.

Notum lippis ac tonsoribus. LXX

Quæ iá in ora uulgi abierunt, omnibus tonsoribus ac lippis nota dicuntur: propterea quod olim in tonstrinarum consessibus oés rumores narrari cósueuerunt. Quod indicat Aristophanes in Pluto:

Lippis ac tonsoribus notú

Καί τοι λόγος γ' ἦν, νὴ τὸν Ἡρακλέα πολὺς Hercle profecto sermo erat uidelicet,

ἐπὶ τοῖσι κουρείοισι τῶν καθημένων, In officinis desidentium frequens

ὡς ἐξαίφνης ἁνὴρ γεγένηται πλούσιος. id est, Tonsoriis, hominem repente diuitem

Factum esse. Et apud Terentium Antipho, in tonstrina de puella cognoscit. Item Horatius de tonstrina: Gaudent ubi uertice raso

Garrula securi narrare pericula nautæ. Idem in Sermonibus, Opinor

Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Vbi prouerbium explicuit, significans rem uulgo iactatam. Nam lippi in tósorum officinis desidét, expetentes remedium oculorum. De tonsorum garrulitate cóplura lectu digna recenset Plutarchus in libello, quem scripsit De futili loquacitate. Quorum unum illud referre non pigebit. Cú aliquádo, inquit, in tonstrina sermo esset de Dionysio, diceretur que tyrannidem illius adamantinam esse & inexpugnabilem, ridens tonsor: Hæccine, inquit, loqui nos de Dionysio, in cuius iugulo ego subinde teneo nouaculam? Quod dictum simulatque Dionysius rescisset, tósorem in crucem sustulit, atque ita

quod ait Plinius, uoces per iugulum redire in autorem. Ut autem tonsorum genus usqueadeo loquax sit, id existimat esse in causa, quòd in eorũ officinas loquacissimi quiq; côueniant, desideantq;, quorũ assiduo côuictu garrulitatis morbo inficiuntur & ipsi. Quas ob res Theophrastus, ut idẽ testis est Plutarchus, τὰ κουρεῖα ἄοινα συμπόσια, id est, sinè uino côpotationes appellauit, quòd illic loquacitate ceu temulenti reddãtur hoies. Simili isamia laborãt balneatores, quòd illic quoq; desideãt ociosi, garriẽtes qdlibet. Quin hinc factũ est, ut ueteres ærarias officinas λέσχας dixerint, ut idicauit Ioãnes grãmaticus, q hybernis frigoribus huc sese turba tenuiũ teporis gratia côferre côsueuerit, ibiq; desidens ociosis fabulis tempus fallere. Hæc loca uelut ignauis apta Hesiodus iubet uitare agricolã. παρ᾽ δ᾽ἴθι χάλκειον θῶκον καὶ ἐπαλέα λέσχην, ὥρῃ χειμερίῃ. id est,

Mensibus hybernis ualeat ferraria sedes,

Ac nugæ tepidæ,

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus. LXXI

Oppidò quàm eleganter extulit Horatius:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Vitiũ illud significãs humanis ingeniis insitũ, ut semper alienã sortẽ magis mirẽtur, suã côtemnant ac fastidiant, optent inexperta, experta dãnent. Siquidẽ ephippia uocant, quas uulgo sellas equestres appellãt, addita in hos, ut commodius sedeat eques. Veteres bubus arabãt, nõ equis. Videt esse sumpta allegoria ex apologo quopiã. Citra metaphorã dixit Terentius: Nostri nosmet pœnitet.

Fertilior seges est alieno in aruo. LXXII

Ouidius mutauit metaphoram, eundem explicans sensum:

Fertilior seges est alieno semper in aruo,

Vicinumq; pecus grandius uber habet. Persius satyra sexta:

Securus & angulus ille

Vicini quià pinguior. In eandem sententiam celebratur & Mimus, unus, ut opinor, ex illis Publii ab Aulo Gellio laudatis:

Aliena nobis, nostra plus aliis placent. Et Horatius:

Qui fit Mecœnas, ut nemo quam sibi sortem,

Seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa

Contentus uiuat, laudet diuersa sequentes?

Fecem bibat, qui uinum bibit. LXXIII

Haud dubium quin prouerbialiter dixerit Aristophanes in Pluto fecẽ epotandam eidem, qui uinum prius ebiberit, id est, qui fruitus sit optimis, eundem boni consulere debere deteriora:

οὐκοῦν ἐπειδὴ καὶ τὸν οἶνον ἐξέπιες At ubi haud grauatis bibere uinum es, fex item

πίνειν, συνεκποτέον ἐστὶν τὴν τρύγα. id est, Tibi nunc eidem est ebibenda scilicet.

Verba Chremyli de muliere, q̃ quõdã uernãs ac florẽs ætate placuerat, tũ anus fastidiebat à iuuene.

Crœso, Crasso ditior. LXXIIII

Apud Græcos opulentia Crœsi Lydorum regis in prouerbium abiit, præsertim nobilitata dicto Solonis. Apud Romanos item M. Crassi, cui cognomentum etiam diuitis additum est. Hic negabat diuitem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertium uicies mille possedit. Commemorantur & alii nonnulli apud Plinium libro tricesimotertio, capite decimo, & item tertio qui immodicas opes possederunt, atq; in his est Aristoteles, sanctus ille philosophus, ac nostratium Theologorum penè deus, cuius hæredes in auctione septuaginta patinas uenum produxisse leguntur. Verum non itidem in uulgi cessere sermonem. Proinde nihil attinet hoc loco referre. Festiuior erit adagii figura, si numerum etiam commutemus, ut diuus Hieronymus: Crœsos licet spires, & Darios, literæ marsupium non sequuntur. Horatius & Arabum gazas dixit, pro cumulatissimis opibus, nõ sine specie prouerbiali, quẽadmodũ & Persicos apparatus, pro nimis exqsitis ac sumptuosis.

Pactoli opes. LXXV

Τὸν πακτωλοῦ πλοῦτον, id est, Pactoli diuitias, pro summis opibus alicubi dixit Philostratus. Est autem Pactolus Lydiæ fluuius, ex monte Tmolo profluẽs, aureis scatens harenis, unde & χρυσορρόας, à poetis cognominatus. Cuiusmodi narratur & Tagus in Iberia, & Ganges in India, & Hebrus in Thracia. Plinius addit Padum in Italia, negatq; ullum esse aurum absolutius, quàm id quod in fluuiis reperitur, utpote cursu ipso, trituq; perpolitum. Horatius in Epodis:

Sis pecora & multa diues tellure licebit,

Tibiq; Pactolus fluat. Iuuenalis:

Tanti tibi non sit opaci Omnis harena Tagi, quodq; in mare uoluitur aurum.

Has hyperbolas in uarios usus accommodare licebit. Veluti siquis dicat: Hos tantos sumptus, sufficere nemo queat, ne si Pactolus quidem illi domi fluat. Huius hominis cupiditatem ne Tagus qui-

ἄοινα συμπό σια

λέσχαι

Bos ephippia optat

Arabũ gazæ Persici apparatus

dem ipse possit explere. Nihil mediocre sperabat, sed totos Pactolos ac Tagos animo cõceperat. Aut Pactolos pollicebatur, id est, diuitias effertissimas.

Iro, Codro pauperior. LXXVI

Contra, Iri & Codri paupertas prouerbio locum fecit. Ouidius:
Irus erit subito, qui modo Croesus erat. De Codro Iuuenalis:
Tota domus Codri rheda componitur una.

De Iro mentionem facit Homerus Odysseae σ. Scribitq; eum publicum fuisse mendicum apud Ithacenses, corpore specieq; praegrandi, à matre dictum Arnaeum, à iuuenibus Irum fuisse nominatum, quòd iret nuncius, quò usus esset. Cum hoc commissus Vlysses, cum haberetur & ipse pro mẽdico, eiicit hominem. Quin & Hecale paupertate nobilis est, cuius meminit Plautus in Cistellaria:
Siquidem eris ut uolo, nunquam Hecale fies.
Meminit & Ouidius:
Cur nemo est Hecalem, nulla est quae ceperit Irum.
Nempe quod alter egens, altera pauper erat. *Hecale pauperior*

His formulis quot modis uti liceat, in operis ingressu satis ostendimus.

Mysorum postremus. LXXVII

Μυσῶν ἔσχατος, id est, Mysorum extremus. Strabo Geographiae libro duodecimo, refert Mysorum populum usqueadeo contemptum fuisse, ut prouerbio locum fecerit. Id usurpat M. Tullius in oratione pro Lucio Flacco. Quid, inquit, porrò in Graeco sermone tam tritum atq; celebratum est, quàm siquis despicatui ducitur, ut Mysorum ultimus esse dicatur? Idem ad Quintum fratrem. Nisi me forte Paconii nescio cuius hominis, ne Graeci quidem, at Mysi, aut Phrygis potius querelis moueri putas, nimirum gentis eius contemptum declarans. Summum itaque despectum & infimam humilitatem hoc adagio significabimus.

Mysorum ultimus nauigat. LXXVIII

ἔσχατος Μυσῶν πλεῖν, id est, Mysorũ postremus nauigare, prouerbiali loco dicebatur, qui frustra laboraret. Origo prouerbii, sicuti fit in plerisq;, non uno narratur modo. Quidam tradunt olim Graecis pestilentia laborantibus, oraculo respõsum esse, ut ad ultimum Mysorum nauigarent. Ac primum quidem ambigebant, quid sibi uellet oraculum. Tádem diu circumacti repererunt Aeolidem in extremis Mysorum esse sitam, atq; eò demigrandum esse monuisse numen. Alii scribũt Telepho, post interemptos auunculos, consulenti Pythium, quò gentium sibi demigrãdum foret: nam antiquitus mos erat homicidis solum uertere: responsum, uti ad extremam Mysorum regioné sese cõferret: uenisseq; in Teuthraniã, quae Mysiae extrema pars, atq; eius loci principatũ obtinuisse. Sunt qui dicãt, hunc nõ ob caedé auunculorũ fugisse, sed uti matré quaereret, quam in Teuthrania tandé inuenerit. Prouerbium autem dictitatum, ubi dura quaepiam imperarentur, factuq; difficilia.

Tangere hulcus LXXIX

κινεῖν τὸ ἕλκος, id est, Mouere seu tangere hulcus, est mouere dolorem, eiusq; rei facere mentionem, quae nos magnopere urat. Terentius: Quid minus necesse fuit, quàm hoc hulcus tangere? Quo loco Donatus admonet subesse prouerbium. Octauius Augustus, ut autor est Tranquillus, filiarum Iuliarum, & neptis infamem uitam, morte ipsa grauius tulit, nec eas aliter appellare consueuit, quàm treis uomicas, aut tria carcinomata sua, nimirum quòd earum nõ sine magno dolore suo recordaretur. Hanc metaphoram M. Tullius oppido quameleganter expressit in Clodium, qui populum fame iam exasperatum cõcionibus insuper seditiosis in rabiem agebat. Vt tu, inquit, in hoc hulcere tanquã unguis existeres. Plutarchus de adulatione: κρυφίου δὲ λόγου κινήσαντος ἕλκος, id est, Arcani sermonis cum mouisset hulcus. *Vnguis in hulcere*

Refricare cicatricem. LXXX

Cum dolor temporum spatio iam mitior renouatur: Refricari cicatrix dicitur. Notum unde ducta metaphora. Nempe à corporali uulnere, quod iam coiit cicatrice obductũ. Quae si frictu denuo aperiatur, recrudescit uulneris pristini dolor. Cicero ad Atticum: Appii uulnera non refrico. Idé in Rullum. Ne aut refricare obductam reipub. cicatricem uiderer. Idem refricare dolorem dixit libro De oratore secundo. Dicimus & refricare memoriam, & suffricare memoriam, pro eo quod est, leuiter renouare, sed in malam ferè partem.

Odorari, ac similes aliquot metaphorae. LXXXI

Translationes quae ducunt à corporis sensibus, quoniam uelut ad manum sunt, & quasi de proximo sumuntur, oẽs fermè prouerbiales sunt, quéadmodũ admonuimus in operis huius initio. Velut odorari pro rescíscere, & sagaciter deprehẽsum, atq; animaduersum cognoscere. Odor pro suspicione ac rumore. Cicero: Est nõnullus odor dictaturae. Olfacere apud Terentiũ in Adelphis pro deprehẽdere. Subolere apud eundé, pro suspectũ esse. Obolere pro molestũ esse, aut esse in suspicione. Vnde & *Emunctae naris. Nasus*

nasuti dicunt, & emunctæ naris, & muccosis naribus. Denique nasus ipse in prouerbiū abiit pro iudicio.

Horatius: Non quia nullus Illis nasus erat.

Et patent quæ displicēt. Huc pertinēt & illa: Olet mendaciū. Redolent Atticismum. Olent lucernā. Itidem gustū rei uocamus, ueluti primam illā experientiā & degustationē, quasiq; specimen. Cicero ad Atticū: Hominem degustes. Idē ad eundē: Et Latinus ille tuus Atticismus ex interuallo regustādus. Vnde & saliuā primam dicimus primum illū gustū, quem pueri tanq̄ à nutricibus ibibimus. Et palato satisfacere dicitur, quod animo placet. Et deuorare dicimus, cum rem alioqui acerbā, ueluti citra sensum perferimus, trāslatione sumpta ab iis, qui amara catapotia, tanq̄ inuito palato solēt absorbere. Vnde aliquoties apud Ciceronē & Fabiū: Deuorare tædiū, absorbere molestiam. Affinia sunt illa: Sapiunt arrogantiā. Resipiunt iuuenile quiddam. Concoquere item, pro uincere molestiā. Nauseare, cū tædio audire. Euomere, dicere, quod dolor non sinebat reticere. Et expuere miseriā ex animo. Cōsputare pro lacessere maledictis. Despuere pro contēnere. Stomachari, pro indignari. A uisu itē multæ ducūtur metaphoræ, ut oculis ferre, pro uehemēter amare, curæq; habere. In oculis esse. Obuersari oculis, pro eo quod est recordari, & in memoria cogitationeq; esse. Respicere, curā gere, & rationem habere. Prospicere in posterum cōsulere. Despicere, fastidire. Suspicere, mirari. Cōniuere pro data opera dissimulare. Cæcutire, hallucinari, pro falli iudicio. Verum hæc longius persequi, nec huius est instituti, & infiniti fuerit operis. Quare quanquā istiusmodi uidentur ad prouerbiorum cognationem pertinere, tamen ea minutius exactiusq; cōquirere, nō est sententia, maxime quod ii hanc prouinciā sibi sumpsit Ricardus Paceus, natione Britannus, cuius & sæpius libet meminisse, iuuenis, ut nihil interim dicam de moribus, prorsum tali dignus ingenio, Græce pariter ac Latinæ literaturæ cū primis eruditus, tum haud mediocriter exercitatus in euoluēdis omniiugæ professionis autoribus: deinde oculatissimus in annotandis iis, quæ lectorū uulgus illotis, ut aiunt, pedibus prætereūt. Denique iudicii nequaquam iuuenilis, sed excussi exactiq;. Hic, inquā, felicibus Musarū auspiciis opus animo cōcepit, iam opinor etiā præ manibus habet, magno, ni fallor, usui futurū politioris literaturæ studiosis, in quo quicquid est apud utriusq; linguæ scriptores insignium metaphorarum, quicquid festiuiter ac scite dictorum, quicquid huiusmodi gēmarum ad delitiarum orationis, in unum uolumen concinnare destinat.

Mihi istic nec seritur, nec metitur. LXXXII

Nec seritur nec metitur mihi

Plautus in Epidico, sanè q̄ elegās adagiū usurpauit: Mihi, inquiēs, istic nec seritur, nec metitur. i. ista res nihil ad me ptinet, ut quæ neq; meo fiat periculo, neq; emolumēto. Metaphora notissima est. Etenim qui sementē facit, is suo impendio suoq; periculo facit; qui metit, cōpendiū accipit, & in tuto est. Diuersum est huic quod est apud Plautū in Mercatore: Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidē metis.

Ab ipso lare. LXXXIII

A lare ordiri

ἀφ' ἑστίας ἄρχου, id est, A lare incipe, hoc est, à domesticis ac familiaribus initiū sumito. Recte dicetur in magistratus, & alienæ uitæ cēsores, quorū officiū est, ut in primis suos, suorūq; uitā corrigant. Nam ἑστίαν Græci uocāt, quē nos Larē ac Vestā uocamus. Aristophanes σφῷν, οὐχ, ἀλλ' ἵνα ... ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενος ἐπιτρίψω τινά, id est. Non, uerum ut aliquē exorsus à lare obterā. Ductū à uetusto ritu sacrorum, in quibus primitiæ laribus imolabantur. Aristocritus citante interprete, fabellam huiusmodi refert. Cū deuictis Titanibus Iuppiter imperio potitus esset, Vestæ permisit optionem, ut quicquid uellet eligeret è regni partibus. Illa, primum uirginitatē poposcit: deinde sacrorum omnium, quæ diis immolarent homines, primitias. Inde abiisse in cōsuetudinem, ut in omni sacro primæ partes lari tribuerentur. Vsus est hoc adagio Plato in Euthyphrone: βουλοίμην ἂν ὦ σώκρατες, ἀλλ' ὀῤῥωδῶ μὴ τοὐναντίον γένηται. ἀτεχνῶς γάρ ἀφ' ἑστίας δοκεῖ μοι ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, σὲ ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν, id est, Equidem cupiam, uerum uereor ne res in diuersum exeat. Nam mihi quidem lædendæ Reip. ab ipso lare facere uidetur initium, cum te tētat lædere. Plutarchus in libello de Polyphilia. πρῶτον μὲν οὖν ὥσπερ ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενοι, id est, primum igitur uelut à lare exorsi. Totidē fermè uerbis utitur in cōmentario, περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Vsurpat & in libello, quē scripsit aduersus Herodotū. Aristides in Pericle. ὁ δ' ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενος τῆς αὐτὸς αὑτοῦ, τὸ σύμμετρον ᾑρεῖτο, πρὸ τοῦ πλείονος, id est, At ille à suo ipsius exorsus lare, maluit æqualitatē sequi, q̄ reliquos antecellere. Interpres admonet dici solitum de iis, qui ab ipso statim initio, uel boni sunt, uel mali. Quasi dicas, ab ipsis incunabulis, quod Lar statim nascentes excipiat.

Propria uineta cædere. LXXXIIII

Vineta propria cędere

Huic affine est illud Horatianum: Vt uineta egomet cædam mea, id est, Vt à me ipso incipiā, & poetas ipse poeta carpā ac lacerē. Translatum uideri potest uel ab amputantibus uineam, uel ab iis, qui per iniuriam nouellas uitas lædunt. Horatius in Epistolis,

Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
Vt uineta egomet cædam mea.

Aedibus in nostris quæ praua, aut recta geruntur. LXXXV

Aulus Gellius scribit hunc Homericũ uersiculum, qui est Odysseæ Δ. puerbii uice semp in ore fuisse,
ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται. Aedibus in nostris quæ praua, aut recta gerant.
Quod alii tribuunt Socrati, Diocles ascribit Diogeni, ut refert Laertius. Socrates autẽ hoc dicto dehortans à studio rerum naturalium ac supernaturalium, item à disciplinis mathematicis, reuocabat ad curam moralis philosophiæ, quod hæc tractat ea quæ proprie ad nos pertinent. Plutarchus in cõmentario de seruanda bona ualetudine, prouerbii uice usurpauit: εἰ μᾶλλον αὐτὸν οἴεται προσήκειν γεωμετρεῖν ἢ διαλεκτικοῖς καὶ μουσικοῖς ἀγῶσι μεταποιούμενος, ἢ ζητεῖν καὶ μανθάνειν βουλόμενος,
ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται id est,
Si magis officii sui putat esse, ut in geometriæ, dialecticæ, musicæque studio uersari uideatur, quàm ut inquirat, cupiatque cognoscere,
Aedibus in propriis, quæ praua aut recta gerantur.
Quo uersu mouemur, ut ea potissimum, quæ ad nosipsos pertinent curemus, externa atque aliena ne inquiramus. Quo uitio festiuiter Martialis Ollum quendam notat, qui malorum alienorum erat obseruator curiosissimus, & taxator acerrimus, cum ipse uxorem haberet adulteram, filiam uiro maturam, deberetque etiamnum pro togula. Diogenes Cynicus, cui carmen hoc, ut modo dixi, semp in ore cõsueuit esse, grãmaticos nimis ridicule facere aiebat, qui tanto studio Vlyssis mala inquirerent, sua ignorarent. Huc referri põt & illud apud Homerũ pene solenne: Habet enim Iliados ζ. Odysseæ α. φ.
ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε. Quin in tecta abiens, tua propria munia cura.
Plutarchus, πολυπραγμοσύνην, definit, φιλομάθειαν ἀλλοτρίων κακῶν, id est, Curiositatem, studiũ alienamala cognoscẽdi, Atque id hominum genus Lamiis similes ait, quæ domi oculos recõditos habent, foras egressuræ reponũt; Atque ita fit, ut domi cæcutiant, foris sint oculatissimæ. In huiusmodi præpostere oculatos eleganter torserit illud Sophoclis de senibus dictum:
πόῤῥωθε λεύσσων, ἐγγύθεν δ' ὅλως τυφλός. Procul uidens, sed cominus uidens nihil.
Nam id senibus accidit, ut propius admota non cernant, longius semota uideant, atque huius rei causam reddit Plutarchus Conuiuialium quæstionum prima Decade. Procul oculatus cominus cæcutiens

In se descendere. LXXXVI

In se descendere, est sua ipsius uitia quempiam inspicere. Translatum uel à fodinis, uel à cellis, in quas qui descendunt, quid illic repositum reconditumque sit, nosse possunt. Allusum est autẽ ad specus illos & sinus humani cordis, quibus Momus fenestram adhiberi uoluit. Persius:
Vt nemo in sese tentat descendere nemo,
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Tecum habita. LXXXVII

Proximum Homerico carmini uidetur & illud eiusdem Persii:
Tecum habita, ut noris quàm sit tibi curta supellex. Id est, domi tuæ uiuito, ut intelligas, quàm tenuis sit tua fortuna. Translatũ ab iis, qui in principũ familiis agunt, & ut uulgo fit, ex alienis opibus pinde quasi suis intumescunt, quibus si domi uiuendum sit, uix salinum habeant quod apponant. Tecum igitur habita, id est, tuapte supellectile te metire, ac tuis ipsius malis bonisue te ipsum expende. Haud scio an huc pertineat quod scribit M. Tullius in Catone maiore, secum ut dicitur uiuere. Secum uiuere

Messe tenus propria uiue. LXXXVIII

Idem diuersa explicuit metaphora Persius Satyra sexta:
Messe tenus propria uiue, id est, Sumptum facito pro modo facultatum tuarũ. Ab agricolis traductum, qui sumptus annuus agrorum prouentibus metiuntur. Neque enim res consistere potest, cũ quæstum superat sumptus, quemadmodum ait Plautus. Ostentatorem diuitiarum elegante uerbo Alexis apud Athenæum libro sexto, πτωχαλαζόνα dixit, eodem uerbo declarans fastum cũ paupertate coniunctum. Nunc mundus hoc hominum genere plenus est, qui plusquàm tyrannicũ fastum cum paupertatis professione coniungunt. πτωχαλάζων

Tuo te pede metire. LXXXIX

Ad eandem sententiam pertinet illud Horatianum: Pede tuo te metire
Metiri se quenque suo modulo, ac pede uerum est.
Lucianus in libello, cui titulus, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων, ἀλλὰ διαγνῴης καὶ παραμετρήσῃς τῷ οἰκείῳ μέτρῳ ἑκάτερον id est, Verum diiudices dimetiarisque propria utrunque mensura. Nimirum hoc est, quod dixit Horatius, suo modulo, οἰκείῳ μέτρῳ, & tanquã interpres sui adiecit, ac pede. Pindarus item:
χρὴ δὲ κατ' αὐτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον id est,
Oportet aũt iuxta suã quenque cõditionẽ uniuscuiusque rei spectare modũ. Et Aristophanes in Auibus:
οὐκ ἀναμετρήσεις σαυτὸν ἀπιὼν ἄλλοσε. id est,
Non ipse te remetieris hinc loci Aliò profectus.

Monet adagium, nequis se dilatet ultra cõditionem suam, néue seipsum ex assentatorũ laudibus, aut uulgi opiõne, aut fortunæ fauore; uerũ ꝓpriis ac ueris dotibus, animiq; uirtutibus æstimet. Translatum ab iis, qui corporis humani modum, pedum numero estimãt. Porrò iusta cuiusq; hóis mensura, sepẽ ipsius pedibus cõstat, siqd pictoribus & statuariis credimus. Eodem pertinet illud Martialis:

Qui sua metitur pondera, ferre potest.

Mantica in tergo

Non uidemus manticæ quod in tergo est. XC

Catullus in Scazonte: Sed non uidemus manticæ quod in tergo est. id est, Non uidemus nostra ipsorũ uitia, cum aliena curiosis oculis perspiciamus. Prouerbium natum est ex Apologo quopiam Aesopico, qui fert huiusmodi apud Stobæũ. Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δ' ὄπισθεν, καὶ ἐς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτίθεναι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, ἐς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτῶν. Quorũ uerborũ hæc fermè sentẽtia. Finxit Aesopus singulos mortales binas habere manticas, hoc est, peras, alterã ante pectus, alteram à scapulis tergoq; ꝓpendentẽ. Sed in priorem, inquit, aliena uitia immittimus, in posteriorem nostra. Persius.

In se descendere

Vt nemo in sese tentat descendere nemo,
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Horatius:

Respicere ignoto discet pendentia tergo.

Diuus Hieronymus: Sed illa est uera inter amicos reprehensio, si nostra opera non uidentes, aliorũ, iuxta Persium, manticam consideremus.

Festucam ex alterius oculo eiicere. XCI

Hanc humani ingenii cæcam φιλαυτίαν, non solum poetarum literæ, uerũetiam euangelicæ, neq; enim grauabunt in hunc citari ordinẽ, notarunt, cum aiunt quosdam esse, qui festucã uideant in oculo fratris, in suo trabem nõ uident, id est, aliorũ uel minimis uitiis offendunt, suis & maximis blandiunt. Sic enim habet Matthæus. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; id est, Quid aũt uides festucã in oculo fratris tui, trabem uero, quæ in oculo tuo est, nõ intelligis? Aut quomodo dices fratri tuo, sine eiiciam festucã ex oculo tuo, & ecce trabes in oculo tuo? Sic enim ad uerbũ Græca reddita sonant. Diuus Hieronymus: Qui per trabem, inquit, oculi sui, festucam alterius nitatur eruere. Hoc hominũ genus Horatius eleganter notat:

Cum tua, inquiens, peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum uitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?

Idem alibi:

Verrucis offendi qui tubera habet

Qui ne tuberibus propriis offendat amicum
Postulat, ignoscat uerrucis illius æquum est.

Quod ipsum prouerbii speciem euidentem ante se gerit. Tubera maiora uitia dixit, uerrucas minora, quæ alibi neuos appellauit.

Intra tuam pelliculam te contine. XCII

Intra pelliculam tuam te contine

Intra tuam pelliculam te contine. Porphyrion prouerbiũ esse admonet, quo uetamur oblitisq; sortis nostræ, maiora conari, q̃ pro nostra facultate. Idq; inde sumptũ putat, quòd olim ductores in pellibus, hoc est, pelliceis tentoriis dormitarent. Mihi uidet rectius referri ad asinum illum Cumanũ, quem Apologi fabulant adaptasse sibi leonis exuuium, atq; ita sese ad tempus pro leone gessisse. Verũ eam rem illi magno fuisse malo, cum agnitus, & magno omnium risu, aliena apposititiaq; exutus pelle, fustibus ad necem cæderet. Neq; absurde quis ad Cleonem Atheniẽsem referat, qui ex Byrsopola, hoc est, coriario creatus exercitus ductor, fortuna fauente uictoriam reportauit, capta Pylo, suam ipsius ciuitatem furto spoliauit, atq; ad eum modum ad summas opes euectus est: tandem per aliũ eiectus maleq; acceptus, pœnas dedit, quòd non in ꝓpria pelle quiesset. Hic induci in Aristophanis comœdia, cui titulus Equites, neq; nõ aliis locis subinde mordet ab eodem poeta. Huc nimirum uidet allusisse Plautus, cum militem gloriosum & iactabundum fingit elephantio corio circũtectum, non suo, siue quòd stolidum significaret, siue quòd maiora, q̃ pro facultate loquentem. Horatius

Et merito, quoniam in propria non pelle quiessem.

Martialis in Sutorẽ quẽdã, q Cleonis exẽplo, prius ad summas euectus diuitias, ut uenti erãt, ita uelũ in altũ sustulit, deĩde ad pristinã rursus iopiã largitionib⁹ suis redactus ẽ, ut nihil iam esset nisi cerdo.

Lusisti, inquit, satis est, sed te, mihi crede, memento
Intra pelliculam cerdo tenere tuam.

Item Seneca in Epistolis: Sapientem undiq; submouent, & intra cutem suam cogunt. Id citra metaphoram sic extulit Ouidius:

Crede mihi, bene qui latuit, bene uixit, & intra
Fortunam debet quisq; manere suam.

Allusit huc & Lucianus in Imaginibus, οὐκ ἔτι μένουσιν ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων. id est, Non iam manent in iis, quæ adsunt. de iis, qui fortunæ successibus elati, suæ conditionis non satis meminerunt. Deniq; mihi nõ absurdum uidetur, si prouerbium referatur ad Marsiæ excoriati fabulam, qui quoniá parũ memor suæ conditionis, ausus est cum Apolline certare, sua pelle exutus est.

Pennas nido maiores extendere. XCIII

Est apud Horatium in Epistolis, non dubium quin prouerbialis metaphora: Pennas nido maiores extẽdere, pro eo, quod est, rem, fortunáq;, quã mediocrẽ aut tenuem à maioribus acceperis, auctiorẽ reddere. Quod quidem, si uirtute fiat, summa laus est, tantũ abest ut uitio dandum existimem.

Me, inquit, libertino natum patre, & in tenui re,
Maiores pennas nido extendisse loqueris,
Vt quantum generi demas, uirtutibus addas.

Translatũ ab auium pullis, qui sic grãdescũt, subnascẽtibus plumis, ut materno nido capi nõ possint.

In tuum ipsius sinum inspue. XCIIII

Hæc nostra tempestate multis regionibus hoc circũfert adagiũ. Iubent enim hoiem aliena uitia taxantẽ, in suũ ipsius sinum inspuere, tanq̃ admonẽtes, ut domesticorũ malorũ recordatione desinat arrogantius insectari uitam alienã. Idem antiqs fieri solere, colligi utcunq; potest ex uerbis Plinianis, qui lib. xxviii. cap. iiii. scribit hunc in modũ. Veniam quoq; à deis, spei alicuius audacioris petimus, in sinum spuẽdo. Idem in eodẽ capite scribit ex autoritate Salpæ, torporẽ sedari quocũq; membro instupente, si qs in sinum expuat. Quorũ utrũq; nõ prorsus abhorret à nostro uulgato prouerbio. Siquidem qui carpit aliena, spe quadã improba peccat, quasi speret sibi nihil simile à quoquã opprobrari posse, cum nemo sit, qui nõ aliquo uitio teneat. Et qui ꝓpteri mali, quasi sui ipsius sensu caret, ceu torpore quodã tenet. Seneca libro de beneficiis septio. Fortasse uitiũ de quo quereris, si te diligẽter excusseris, in sinu inuenies. Lucianus in apologia de mercede seruiẽtibus, καὶ ὅτι οὐκ εἰς τὸν κόλπον πτύσας πρὸ τοσούτων κατηγορεῖν, id est: Quodq; nõ prius in tuum ipsius sinum inspueris, q̃ accusare cœperis. Idẽ in Votis, ὑπερμαζᾷς γε ὦ Ἀδείμαντε, καὶ ἐς τὸν κόλπον οὐ πτύεις, οὐδὲ οἶσθα ὅστις ὢν ναυκληρεῖς. Iocat qspiã in amicũ, quòd tanq̃ oblitus sui, opes imẽsas imaginaret, neq; in sinũ spueret, ut agnosceret, quisnam esset. Idẽ indicat Theocritus Ecloga sexta. Nam Polyphemus cũ paulo arrogãtius suã formã extulisset:

ὡς μὴ βασκανθῶ δέ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον·
ταῦτα γὰρ ἁ γραία με Κοτυτταρὶς ἐξεδίδαξεν.

Quorũ carminum hæc fermè sententia est. Nequid me lædat inuidia, ne'ue noceat fascinatio, ter in meũ inspui sinũ. Nam id me Cotyttaris anus docuit. Scholiastes addit eũ morẽ sua etiamnum ætatẽ durasse mulierculis, ut abominãtes inuidiam in sinum expuant. Refert & Callimachi uersum.

δαῖμον, τί κόλποισιν ἐπιπτύουσι γυναῖκες. O fortuna, sinum mulier cur conspuit omnis.

Huc fortasse ptinet, quod ait Lucianus in Necyomãtia, τρὶς ἄν μου πρὸς τὸ πρόσωπον ἀποπτύσας, id est, Postea q̃ ter mihi despuisset in faciem. Nec alienũ hinc est, quod in secũda Satyra scripsit Persius:

Frontemq; atq; uda labella
Infami digito, & lustralibus ante saliuis
Expiat

E simili superstitiõe profectum est, quod indicat Athenæus libro primo, priscos ad depellenda mala solitos ter abstergeri. Refert uersiculum hunc Cyrenæi

τρὶς δ' ἀπομαξαμένοισι θεοὶ δώσουσιν ἄμεινον. Ter uero abstersis, melius bona numina donant.

Sinui inspuere

Ter abstergere

Nosce teipsum. XCV

Ad eandem sententiam pertinent tria illa, inter omnia sapientum apophthegmata uel maxime celebrata, adeo ut quẽadmodum in Charmide testatur Plato, pro foribus templi Delphici ab Amphictyonibus inscripta, ueluti digna deo uiserentur. Quorum primum est γνῶθι σεαυτόν. Nosce teipsum. In quo modestiæ mediocritatisq; commendatio est, ne nobis uel maiora, uel etiam indigna sequamur. Nam hinc omnis uitæ pestis oritur, quòd sibi quisq; blanditur, & quantum aliis præter æquũ detrahit, tantum sibi philautiæ uitio præter meritum tribuit. M. Tullius ad Quintum fratrẽ libro tertio. Et illud γνῶθι σεαυτόν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, uerumetiam ut bona nostra norimus.

Fertur hic quoq; senarius inter sententias prouerbiales;

τὸ γνῶθι σαυτὸν πανταχοῦ 'στι χρήσιμον. id est,
Vbiq; confert, ut teipsum noueris.

Citatur à Nonio Marcello Satyra quædam Varronis hoc titulo, γνῶθι σεαυτόν. Ouidius de arte amandi:

Fama celebrata per orbem
Litera, cognosci quæ sibi quenq; iubet.

Iuuenalis.

E coelo descendit γνῶθι σεαυτόν.

Ouidius hanc sententiam ad Pythagoram autorem refert. Platonicus Socrates ab Apolline ꝓfectam

arbitratur. Plato in Phædro, οὐ δύναμαί πω κατὰ τὸ Δελφικὸν γράμμα γνῶναι ἐμαυτόν, id est: Nondũ possum meipsum iuxta Delphicam inscriptionem cognoscere. Sunt qui ex Homero tanq̃ Oceano, hanc quoq; mutuo sumptam existiment, apud quem Hector, cum in reliquos omnes impetum faceret, tamen Aiacem ut se præstantiorem declinauit. Sic enim ait poeta:

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο,
Congressum Aiacis fugit Telamone creati.

Diogenes Thaleti tribuit. Apud hunc Antisthenes Phemonoæ ascribit, cæterum Chilonẽ usurpasse. Thales aũt rogatus, τί ἐστι δύσκολον; ἔφη, τὸ ἑαυτὸν γνῶναι. τί δ' εὔκολον; ἄλλῳ ὑποθέσθαι, id est: Quid est difficile? respondit, seipsum nosse. Quid facile? alterum admonere. Macrobius primo in Scipionis somniũ cõmentario tradit, cuidam Delphicũ oraculum cõsulenti, quonã itinere posset ad felicitatem peruenire, respõsum ad hunc modũ: Si teipsum cognoueris. Id aũt oraculum redditũ fuit Crœso, ut autor est Xenophon in Pædia Cyri. Citaẽ à Gnomologis Græcis & hic ex Antiphane senarius:

εἰ θνητὸς εἶ βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει.
Præclare, si mortalis es, mortalia fac cogites.

Eandem sñiam sic extulit Pindarus, θνατὰ θνατοῖς πρέπει, id est, Mortalia mortales decent. Demonax interrogatus quãdo cœpisset philosophari, posteaq̃, inquit, cœpi nosse meipsum. Socrates quòd Apollinis oraculo solus esset sapiens iudicatus, cũ Græcia tot haberet sophos, sic interpretaẽ, quod cæteros profitẽtes se scire quod nesciebãt, hoc noĩe uinceret, quòd sciret se nihil scire, & hoc unũ se scire ꝓfitebaẽ. Cæterũ hanc Socratis modestiam uicit Anaxarchus, qui p̃dicabat se ne id q̃dem scire, quod nihil sciret. Apud Menandrum Comicum quispiam corrigit hoc omnibus laudatissimum dictum,

κατὰ πολλ' ἄρ' ἐστὶν οὐ καλῶς εἰρημένον
Τὸ γνῶθι σεαυτόν, χρησιμώτερον γὰρ ἦν
Τὸ γνῶθι τοὺς ἄλλους.

Multis modis dictum uidetur perperam,
Cognosce teipsum, magis enim in rem fuerat hoc,
Cognosce cæteros.

Nequid nimis. XCVI

Alterum diuersis uerbis eandem fermè sentẽtiam complectitur, μηδὲν ἄγαν, id est, Nequid nimis, quã quidem tanquã uulgo celebratam, Terentius in Andria etiam Sosiæ liberti personæ tribuit. Diogenes Laertius Pythagoræ adscribit. Aristoteles tertio Rhetoricorum libro ad Biantem autorem refert, tractans de iuuenum immoderatis affectibus, quos ait, ubiq; nimia uehementia peccare: nam & amare nimium, pariter & odisse nimium. Senes non item, sed ut ipsius Aristotelis utar uerbis, κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες, id est: Iuxta Biantis admonitionem, & amant tanquã osuri, & oderunt tanquam amaturi. Sunt qui Thaleti tribuãt. Sunt qui Soloni, teste Laertio. Plato quodam loco ex Euripide citat. Neq; desunt, qui ad Homerũ ueluti fontem referant: cuius hi uersus sunt in Odysseæ. o.

Νεμεσῶμαι δὲ καὶ ἄλλῳ
ἀνδρὶ ξεινοδόκῳ, ὅς κ' ἔξοχα μὲν φιλέῃσιν
ἔξοχα δ' ἐχθαίρῃσιν. ἀμείνω δ' αἴσιμα πάντα.

Mihi nequaquam is placet hospes,
Qui ualde præterq; modum simul odit, amatq;.
Sed puto rectius esse ut sint mediocria cuncta.

Idem in Iliados κ.

Τυδείδη, μήτ' ἄρ με μάλ' αἴνεε, μήτ' ἐπὶ νείκει.
Ne nimis aut laudes Tytida, aut uituperes me.

Equidem ad Hesiodum referre malim. Cuius illud est in opere, cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι.

Μέτρα φυλάσσεσθαι, καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.
Mensuram serua, modus in re est optimus omni.

Euripides cum aliis aliquot locis, tum in Hippolyto coronato:

Οὕτω τὸ λίαν ἧσσον ἐπαινῶ
Τοῦ μηδὲν ἄγαν.

Sic equidem minus approbo, quicquid
Est uehemens, q̃ quod uulgus ait,
Nequid nimium.

Pindarus apud Plutarchum, σοφοὶ δὲ καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἔπος αἴνησαν περισσῶς, id est: Sapiẽtes hoc uerbum, nequid nimis, præter modum laudarunt. Sophocles in Electra:

Μήθ' οἷς ἐχθαίρεις ὑπεράχθεο μήτ' ἐπιλήθου.

Ne nimium, præterq; modum te torqueat ille
Quem odisti, sed nec neglexeris immemor hostem.

Plautus in Pœnulo: Modus oĩbus ĩ rebus soror ẽ optimus. Eodẽ ptinet Homericũ illud Iliados. ν.

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος
Μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.

Cunctarum rerum saties contingit, amorisq;
Et somni, & blandæ citharæ, choreæq; decentis.

Id imitatus uidetur Pindarus in Nemeis,
κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' Ἀφροδίσια, id est, Satietatem habet & mel & iucũdi flores ueneris. Plinius lib. xi. Perniciosissimum autẽ & in omni quidem uita, quod nimium. Horatius:

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines,
Quos ultra, citraq; nequit consistere rectum.

Rursus idem:

Virtus est medium uitiorum utrinq; redactum.

Phocylides:

πάντων μέτρον ἄριστον. id est, Omnium modus optimus.

Et Alpheus in Epigrammate.

Τὸ μηδὲν γὰρ ἄγαν, ἄγαν με τέρπει.
Hoc nequid nimium, nimis placet mi.

Quintilianus scripsit modũ in ꝓnũciatiõe regnare, quẽadmodũ in cæteris oĩbus. Denicp Plutarchus in Camillo docet, pietatẽ esse mediam inter cõtemptũ numinũ & superstitionẽ, ἡ δ' εὐλάβεια, καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν, ἄριστον. id est, Pietas aũt &, quod aiunt, nequid nimis, optimũ est. Nihil aũt est rerũ oĩum, in quo nõ peccari queat nimietate, præter amorẽ dei, quod aliis uerbis fatet & Aristoteles, pro deo supponẽs sapientiã. Huc pertinet quod ex poeta quopiam refert Athenæus lib.i. de laudibus uini.

Πάσας δ' ἐκ κεφαλῆς, ὅσαι ἀνδρῶν ἀλαπάζει
Πινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων.

Atqui omnes hominum pellit de pectore curas
Si modice biberis, sin absq modo, nociturum est.

Sponde, noxa præstò est. XCVII

Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη, id est, Sponde, sed noxa ꝑsto est. Quæ qdẽ oĩa Socrates apud Platonẽ putat ad eandẽ sentẽtiã ꝑtinere. Nã qui pro altero fideiuber, id pollicet, quod nõ sit in ipso sitũ præstare, nempe fidẽ alienã. Sed primũ illud Apollini tribuit, reliqua duo à mortalibus adiecta credit. Plinius lib.vii. cap. xxxii. cuncta pariter adscribit Chiloni, sed ita ut oraculorũ uice fuerint habita. Rursus, inquiẽs, mortales oraculorũ societatẽ dedere Chiloni Lacedæmonio, tria ꝑcepta eius Delphis cõsecrando aureis literis, quæ sunt hæc: Nosse se quẽq. Et nihil nimiũ cupere. Comitẽq æris alieni, atq litis esse miseriã. Explicuit Plinius, qd sit spondere, Fideiubemus enim pro eo, cui credit pecunia, & sæpe fit, ut fideiussor cogat creditori numerare pecuniã. Fideiubemus & apud iudices, de sistendo reo, atq illo fallẽte plectunt uades. Et hoc dictum ad Homerũ autorem referunt. Cuius hoc est carmen Odyss. θ,

δειλαί τοι δειλῶν γε καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι.

Chersias apud Plutarchum in conuiuio Platonis, refert ad fabulam Homericam de Ate, quæ quod adfuerit Iouis sponsioni, de natiuitate Herculis, ab eo præcipitata est in terram. Citantur, ac laudant hæc tria apophthegmata à Plutarcho in libello de futili loquacitate.

Nouit quid album, quid nigrum. XCVIII

Οἶδε τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, id est: Nouit quid album, quid nigrum. Duplicem in sentẽtiam accipi potest. Aut nouit discrimen recti, prauiq: aut nouit id, quod nemo uel indoctus ignorat. Nam euidentius est albi nigriq discrimen, quàm ut quisquam non uideat. Aristophanes in Equitibus: *Album & nigrum nouit*

Νῦν Ἀρίγνωτον γὰρ οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἐπίσταται,
ὅστις ἢ τὸ λευκὸν οἶδεν, ἢ τὸν ὄρθιον νόμον.

Nunc Arignotum lyristen nullus est, qui nesciat,
Qui album nouerit, rectósue nouerit modos.

Interpres ostendit, exponitq prouerbium. Videtur esse tractum à priscis illis mortalibus, qui duos tantum naturales colores nouerant, album & nigrum, teste Pompeio.

Albus an ater sis, nescio. XCIX

Albus an ater sis, nescio. Solet dici de homine uehementer ignoto. Cicero Philippica secũda: Me nemo nisi amicus fecit hæredem, ut cum illo cõmodo, si quod erat, animi quidam dolor iungeretur. Te is, quem nunquam uidisti, L. Rubrius Cassinas fecit hæredem. Et quidem uide quàm te amarit is, qui albus, ater'ue fueris ignorans, fratris filium præteriit. Quintilianus in undecimo Oratoriarũ institutionum lib. Negat, inquit, se magnifacere aliquis poetarum, utrum Cæsar sit albus, an ater homo: Catullum, opinor, digito indicans, cuius in Cæsarem hoc extat carmen:

Nil nimium studeo Cæsar tibi uelle placere,
Nec scire utrum sis albus, an ater homo.

Apuleius in apologia Magiæ: Etiam libẽter te nup usq, albus an ater esses, ignorabã, adhuc hercle nõ satis noui. Diuus Hieronymus aduersus Heluidiũ: Quis te, oro, ante hãc blasphemiã nouerat? Quis dupondio supputabat? Consecutus es, quod uolebas. Nobilis es factus in scelere. Ego ipse, qui cõtra te scribo, cũ in eadem urbe tecum cõsistam, qua balbutis & erubescis, albus, ut aiunt, an ater sis nescio. Horatius in extrema epistola: Vultu mutabilis albus & ater.

Quo loco Porphyrion admonet prouerbiali figura dictũ, albus & ater, pro eo, quod est bonus & malus, & Horatium albũ, aut ad liberalem, aut lætum reddidisse, atrum ad sordidum & erumnosum. Huc festiuiter allusit Mateon apud Athenæum lib.iiii. de Sepia loquens.

Ἡ μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα, τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε. Quæ cum sit piscis, sola album nouit & atrum.

Est enim Sepia colore albo, sed succum habet atrum, quem spargit in metu ne deprehendatur.

Non nouit natos. C

Simillima huic figura est, natum non noui, pro eo quod est, prorsus ac modis omnibus ignoro. M. Tullius libro Familiariũ epistolarũ nono ad Papyrium: Nam mihi scio iam è regibus ultimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agunt, quòd se mea sentẽtia reges appellauerim, quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Simillimũ est illi, quod est apud Aristophanẽ in Vespis, *Natum non nouit*
ὃς ἐμ' οὐδ' ἂν ζῶντ' ᾔδει, id est, Qui me ne uiuum quidem nouisset, id est: nullam omnino mei rationem habuisset. Item Theocritus in Pharmaceutria:

οὐδ' ἔγνω πότερον τεθνάκαμες ἢ ζοοὶ εἰμές. Non etiam illud utrum sim uiua, an mortua nouit.

In eandem sentẽtiã usurpauit Plautus in Euclione: Non magis me respicias, q̃ si natus nunq̃ siem. *Viuus an mortuus sit nescio*

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA VII

Odi memorem compotorem. I

Memorem comp. odi

Μισῶ μνάμονα συμπόταν. id est: Odi memorem compotorem. In eos qui, quæ inter amicos & inter pocula dicuntur, liberius foras eliminant. Lucianus in Lapithis, ex poeta quopiam citat. Martialis:
Μισῶ μνάμονα συμπόταν Procille.
Iocatur enim poeta in Procillum quempiam, qui inter pocula iussus postridie coenatum uenire, uenit serio, perinde quasi, quæ inter uina dicunt, pondus habere debeant. Huius prouerbii meminit Plutarchus in Symposiacωn primo statim problemate, ubi quærit, num conueniat in cōuiuiis philosophari. Putat aūt dictum aduersus eos, qui præter modum instant & urgent in conuiuiis ad bibendum impellentes, exigentesq́; præscriptum poculi modum. Solent enim nōnulli, nō admodum auidi bibendi sic effugere, ut interiectis sermonibus conuiuas in obliuionem auocent. Deinde siquis forte memor exigat, mentiūtur iam ebibisse sese. Dores autem in Sicilia ἐπιστάμονας, id est, cōuiuiorum, seu mensurarum præfectos, Mnamonas appellant, quos Latini modiperatores uocant, teste Nonio, quod bibendi modum imperent. Vnde prouerbium quadrare uidebitur in eos, qui modum in cōuiuio præscriptum, nimium exacte requirant. Aliis magis uidetur, ut prouerbiū admoneat ἀμνηστίαν, hoc est, obliuionem omnium, quæ in conuiuiis uel fiunt uel dicuntur. Id enim testatum esse & maiorum fabulis, qui Baccho simul & ferulam & obliuionem cōsecrarint, nimirum hoc innuentes, nō oportere meminisse, siquid in conuiuio peccatum sit, aut certe leuem admodum ac puerilem reprehensionem sufficere. Nam ferula pueros cædi solitos, uel Iuuenalis indicat.

Ἀμνηστία.

Et nos ergo manum ferulæ subduximus.

Idem Plutarchus alias eodem in opere narrat, Lacedæmoniis hunc fuisse moré, ut siquem amicū aut hospitem in domum acciperent, ostensis foribus dicerent, ταύτῃ οὐκ ἐξέρχεται λόγος, id est, Hac non egreditur sermo. Damnat auté hanc consuetudiné, propterea quòd sentiat, in conuiuiis sermonibus utendum nō ineptis, sed eruditis ac frugiferis, quos efferri sit honestum & conducibile. Refert idem in uita Lycurgi, ex cuius institutione qui natu maximus erat, stabat ad ostium, & ad conuiuiū ingredientibus dicebat, ostensis foribus, διὰ τούτων ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται, id est, Per hasce nullus sermo progreditur foras. Horatius hoc quoq; inter iucundi conuiuii commoditates commemorat:

Hac non egreditur uerbum

Ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet.

Huc pertinet ille Græcorum senarius:

Τὸν γὰρ γυναικὸς ὅρκον εἰς οἶνον γράφω.
Inscribo uino siqua iurat foemina.

Vino inscribo mulieris iusiurandum

Innuens irrita esse solere quæcūq; in compotationibus effutiuntur. Alluditur autem ad prouerbiū, quod alibi retulimus, εἰς ὕδωρ γράφω, id est: In aqua scribo, de re euanida. Huc adscribédum, q; quéadmodum in Symposiacis testatur Plutarchus, ueteres Bacchum obliuionis filium finxerāt, idq; per iocum inuertit apud hunc quispiam, dicens patrem potius obliuionis appellandum fuisse q̃ filium, quòd uinum præsertim immodicum, uel ante senectam adimat homini memoriam.

Duabus sedere sellis. II

Duabus sedere sellis, est incertarum esse partium, & ancipiti fide, ambabus satisfacere uelle. Quo uerbo noue composito, ἀλλοπρόσαλλον Homerus appellat Martem, id est, nunc his, nunc illis partibus fauentem. Macrobius in Saturnalibus coenis: Laberius mimus in senatum à Cæsare lectus, cum à Cicerone ad consessum non reciperetur, dicente: Reciperem te, nisi anguste sederemus: nimis mordaciter respondit, Atqui solebas duabus sellis sedere: obiiciens tanto uiro lubricū fidei. Sed id quod Cicero dixit, nisi anguste sederemus, scomma erat in Cæsarem, qui in senatum passim tam multos admittebat, ut eos quatuordecim gradus capere non possent. Hactenus Macrobius. Est aūt omniū consensu turpissimum, cum utraq; parte colludere. At Solon legem tulit, qua punirentur ii, qui in ciuitatis tumultu neutri partium adhæsissent.

Duos parietes de eadem dealbare fidelia. III

Huic finitimum uidetur illud: Duos parietes de eadem dealbare fidelia, pro eo quod est, eadé re duplicem inire gratiam, eademq; opera duos pariter demereri. M. Curius ad Ciceronem: Sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere. Sine eum errare, & putare me uirum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Volebat enim Curius pariter & Attico & Ciceroni uideri summus, ac de se uno fructum quidem Ciceronis, mancipium autem Attici facere. Tractum uidetur ab iis, qui parietibus opus albarium super inducunt. Legitur & huiusmodi Græcū adagiū apud Suidam, δύο τοίχους ἀλείφεις, id est, Duos linis parietes. In eos, qui in factionibus, utrisq; partibus blandiunt. Ad hāc classem ptinet illud Hebræi uatis, utroq; claudicare pede. Itē illud euāgelicū

Duobus seruire dominis. Rursum illud ex Apocalypsi, de iis, qui neq; calidi sunt, neq; frigidi.

Duobus domi nis seruire

Vnica filia duos parare generos. IIII

His simile quiddam etiam nunc uulgo dicunt; dignum uidelicet, quod uel unū inter antiquitatis adagia cōnumeretur, Vnica filia geminos uis parare generos, ubi quis idem beneficium duobus simul pollicetur, aut pro eodem officio, quod alteri præstiterit, à duobus gratiam reposcit.

Nescis quid serus uesper uehat. V

Nescis quid serus uesper uehat.

Vesper quid uehat nescis

Ex Menippeis Varronis satyris citatur hic titulus, tum ab A. Gellio, tum à Macrobio, neq; dubitandum quin prouerbialis, sicut sunt & alii pleriq;. Quo salubriter admonemur, ne præsentiū successuū prosperitate sublati, futuri curam abiiciamus. Neq; ulla de re securi simus, prius q̄ exitum uiderimus. Idem hodie quoq; uulgo dicunt, diem nondum ad uesperam decurrisse, cum significant diuersum euentum posse accidere. Apparet Maronem ad parœmiam allusisse, cum ait primo Georg. libro:

Deniq; quid serus uesper uehat.

Agens de prognosticis occasus. Potest referri & ad illam Solonis sentētiā: ὅρα τέλος μακροῦ βίου, id est, Specta finem longæ uitæ. Titus Liuius Decadis .v. lib. v. In secundis rebus nihil in quenquam superbe ac uiolenter consulere decet, nec præsenti credere fortunæ, cum quid uesper ferat incertum sit. Huc Allusit Philippus rex apud eundem Decadis .iiii. lib. ix. cum Thessalis respondens minacem clausulam adiecit, nondum omnium dierum solem occidisse,

Sol omniū dierum nondū occidit

Multi thyrsigeri, pauci Bacchi. VI

Thyrsigeri multi, Bacchi pauci

Πολλοὶ τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι. Plureis thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos.

Carmen hexametrum prouerbio Græcis celebratum, quo significatum est, compluribus mortalium adesse uirtutis insignia, aut etiam famam, qui tamen uera uirtute uacent. Vt non omnes uere theologi, qui pileum theologicum gerunt, quiúe hoc nomine sunt donati. Non omnes poetæ, qui se eo titulo circūferunt. Non omnes monachi, qui cucullo onerant. Non omnes Christiani, qui ceremoniis agunt Christianum. Non omnes generosi, qui torquem gestant auream. Non omnes uirgines, quæ passis sunt capillis. Non omnes reges, qui diademate insigniuntur. Non omnes episcopi, qui mitram gerunt bicornem, aut pedum argenteum. Non omnes summi pontifices, qui uocantur sanctissimi, quiq; triplici corona insigniuntur. Non omnes imperatores, qui in uexillis ostentant aquilam. Neq; πωγωνοτροφεῖν, aut τριβωνοφορεῖν, quēadmodum loquitur Plutarchus, philosophum facit, hoc est, gestata barba, aut gestatum pallium. Translatum à ceremoniis Bacchanalium, in quibus thyrsos, id est, hastas quasdam uiteas quatiebāt efflati furore. Vsurpatur à Platone in Dialogo, cui titulus Phædon. Allusit huc eleganter Plutarchus in libello quem scripsit aduersus Colotam: εἷς τῶν ἑταίρων Ἀριστόδημος ὁ Αἰγιεύς, οἶσθα γὰρ τὸν ἄνδρα, τῶν ἐκ τῆς Ἀκαδημίας, οὐ ναρθηκοφόρον, ἀλλ' ἐμμανέστατον ὀργιαστὴν Πλάτωνος, id est, Quidam amicus Aristodemus Aegiensis: nam hominem nosti, Academicoq; non thyrsigerum, sed ardentissimum mystem Platonis. ναρθηκοφόρον appellat, nomine & cultu duntaxat Academicum, non re. Scitum est & illud Herodis Attici in palliatum crinitum, barba ad pubem usq; porrecta: uideo barbam & pallium, philosophum nondum uideo.

Non omnes qui habent citharam, sunt citharœdi. VII

M. Varro libro de re rustica secundo, eandem sententiam extulit diuersa metaphora: Sed non omnes, inquit, qui habent citharam sunt citharœdi. Huc adscribendum uidet, quod lepide scripsit Seneca, quendam personam malle, quàm faciem. Faciem uocat, ubi quis talis uidetur qualis est: personam, cum præ se fert aliquis quod nō est. Potest & ad auaros torqueri, si neges eos diuites, qui possident opes, sed qui recte norint uti. Vti non est citharœdus, quisqs tenet citharam, sed qui cithara recte nouerit uti. Non is rex, cui cōtigit amplum imperium, sed qui sciat administrare.

Plures thriobolos, paucos est cernere uates. VIII

Thrioboli multi uates p.

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες. Plures thriobolos, paucos est cernere uates.

Simile carmen est superiori, eodem modo Græcis celebratum. Philochorus apud Zenodotum autor est, olim tres nymphas Apollinis nutrices, Parnassum incoluisse, quæ Thriæ dicerentur, unde postea receptum sit, ut calculi, sortesq; diuinorum Thriæ uocarentur. Vnde thrioboli, qui thrias in urnam diuinam iaciunt. Sunt qui affirment rationem diuinandi per sortes à Minerua fuisse repertam. quæ cum magis floreret, quàm oracula Delphica, mendax & uana reddita est, idq; opera Iouis, Apollini gratum facere cupientis. Deinde ubi rursum mortales Delphica frequentarent oracula, Pythiam ad hunc modum dixisse,

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

Multi qui boues stimulent, pauci aratores. IX

Stimulatores boū multi a. p.

Consimilem habent sententiam & hic uersus,

Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες. Qui taurum stimulent multi, sed rarus arator,

Multi præ se ferunt quod nõ sunt. Siqdem antiquitus arabant bubus, ut ante dictũ est: eos extimu-labát prælonga arúdine, aut hastili cuspide quapiá acuminato. Qui mos & hodie durat apud Italos.

Simia in purpura. X

Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ. id est, Simia purpurata. In uarios usus potest adhiberi parœmia, nempe uel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint ex ipso uultu moribusq; cognoscit: uel in hos quibus dignitas indecora additur: uel quoties rei p se fœdæ, ascititia peregrinaq; ornamẽta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm simia uestita purpurea ueste? Atq; id tamen non raro fieri uidemus apud istos, qui simias habent in delitiis, ut quámaxime possunt, ad humanum morem ornent ac uestiant, aliquoties & purpura, quo parum attentos, aut imperitos fallant, proq; homine salutet simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis fit ridicula. Quàm multos id genus simios uidere est in principum aulis, quibus si purpuram, si torquem, si gemmas detrahas, meros cerdones deprehendes. Lepidius erit si longius transferatur, uelut in eos, qui barba pallioq; simulant sanctimoniam. Tales Augustinus alicubi non inelegãter amiculo philosophos appellat. Et Ammianus lib. xiiii. Antigonum quendam amictu tenus philosophum appellat. de barbæ tenus sapientibus antea nobis dictum est.

Simia simia est, etiam si aurea gestet insignia. XI

Πίθηκος ὁ πίθηκος, κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα, id est, Simia simia fuerit, etiamsi aurea gestet insignia. Superiori respondet admonẽs fortunæ ornamenta nõ mutare hominis ingenium. Citatur adagium à Luciano in oratione cõtra ineruditum. Natum uidet à simiis illis Aegyptiis saltationẽ humanã imitantibus. Lucianus refert apologum in hunc modum: Rex qdam Aegyptius simias aliquot instituit, ut saltandi rationẽ perdiscerent. Vt enim nullum animal ad figurá hominis ꝓpius accedit, ita nec aliud actus humanos aut melius aut libentius imitat. Artem itaq; saltandi protinus edoctæ saltare cœperunt, insignibus inductæ purpuris, ac personatæ. Multoq; iam tempore maiorẽ in modum placebat spectaculum, donec è spectatoribus facetus quispiá, nuces, quas clanculum in sinu gestabat, in mediũ abiecit. Ibi simiæ, simul atq; nuces uidissent, oblitæ choreæ, id esse cœperũt quod ante fuerãt, ac repente è saltatricibus in simias redierunt. Contritisq; psonis, dilaceratis uestibus, pro nucibus inter se depugnabant, nõ sine maximo spectatoꝝ risu. Narratur apologus nõ absimilis de fele, quam Venus belle adornatam in pedissequarum ordinem asciuerat, ac satis aptæ γυναικίζειν, donec mure è cauo quopiam in medium procurrente, declarauit sese nihil aliud esse quàm felem.

Asinus apud Cumanos. XII

Ὄνος παρὰ Κυμαίοις, id est, Asinus apud Cumanos. Competit in eos, qui cũ sint inepti ridiculiq;, tamẽ apud ignotos ipsa nouitate habentur in pretio. Aut in eos, quibus honos aliquis præter meritum additus à fortuna, tumorem & insolentiam, ita ut ferè fit, conciliat, id quod eleganter notat Demosthenes Olynthiacarum orationũ prima: τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. id est, Felicitas enim & rerum successus, qui contigerit immerenti, stultis uesaniæ causam præbere solet. Cui congruit illud ex Aeschylo citatum:

Demens feli. Η βαρὺ φόρημ᾽ ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων. Graue pondus amens, rebus utens prosperis.

Narrauimus alibi fabulam de asino fugitiuo, qui apud Cumanos se gessit pro leone.

Ira omnium tardissime senescit. XIII

Ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει, id est, Ira postremum senescit. Huic diuersum illud Aristotelis apophthegma, qui autore Laertio, rogatus quæ res quamocyssime consenesceret, respondit beneficium. M. Tullius utrũq; complexus: Cui placet, inquit, obliuiscitur, cui dolet, meminit. Nam uulgo mortales iniuriæ tenacissime meminisse solent, benefactorum q̃facillime obliuisci. Græcum adagium uidetur ex Sophocle sumptum, cuius in Oedipo Coloneo hæc sunt uerba:

Cui placet obliuis. cui dol. meminit

θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο, πλὴν Senecta nulla obtingit iracundiæ

θανεῖν, θανόντων δ᾽ οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται, Nisi mors, sepultos nullus attingit dolor.

Hoc idem innuit Homerus lepidissimo sanè figmento de Litis & Ate. Hanc deam facit, quæ noxas ac turbas soleat immittere rebus mortalium, atq; ipsam quidem acribus oculis ac præuelocibus esse pedibus. Cæterum post eam multo interuallo consequi Litas deas, quæ quod Ate turbauerit, sarcire moliantur. Has & strabis oculis fingit, & pedibus claudis, illud nimirum innuens, offensas esse citas, recõciliatione esse tardas, propterea quod iniuriæ diu meminisse solent homines. Carmẽ ipsum Homeri subscribam ex Iliadis libro nono.

Ate, Litæ

καὶ γάρ τε λιταί εἰσι διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
χωλαί τε ῥυσαί τε παραβλῶπές τ᾽ ὀφθαλμώ,
αἵ ῥά τε καὶ μετόπισθεν ἄτης ἀλέγουσι κιοῦσαι.
Ἡ δ᾽ ἄτη σθεναρή τε, καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας
πολλὸν ὑπεκπροθέει, φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ᾽ αἶαν

βλάπτουσ᾽ ἀνθρώπους

βλάπτουσ' ἀνθρώπους, αἱ δ' ἐξακέονται ὀπίσσω.
Ος μέν τ' αἰδέσεται κούρας διὸς ἆσσον ἰούσας,
Τὸν δὲ μέγ' ὤνησαν, καὶ τ' ἔκλυον εὐξαμένοιο,
Ος δέ κ' ἀνήνηται, καί τε στερεῶς ἀποείπῃ,
Λίσσονται δ' ἄρα ταί γε δία κρονίωνα κιοῦσαι,
Τῷ δ' ἄτην ἅμ' ἕπεσθαι ἵνα βλαφθεὶς ἀποτίσῃ.

Quorum uersuum non indolē neq; gratiam, sed sententiam utcunq; reddemus Latinis auribus.

Nam Litas etiam genuit Saturnius ingens,
Rugosas, pedibus claudis, ac lumine læsas,
Quæ Ates à tergo ueniunt, medeantur ut illi,
Ipsa Ate, pedibusq; ualens, & robore præstans,
Proinde gradu celeri longe præuertitur, omneis
Occupat & terras prior aduenit illa per omneis,
Mortales lædens: uerum hæ post terga sequuntur
Sarturæ quicquid commouerit illa malorum.
At uero natas Ioue qui reueretur, & audit,
Se simul ac adiere, huic commoda plurima gratæ
Conciliant, huiusq; uicissim uota receptant.
Reiicit at siquis præfracte & pernegat illis,
Tunc addito Ioue patre, precantur, ut ilicet Ate
Huic adsit, pœnasq; suo det deniq; damno.

Eiusdem Ates fit mentio Iliados τ. ubi Iuppiter imputans huic deæ, quod à Iunone deceptus esset, illam capillis arreptam in terras præcipitem dedit, interdicens ne unquam rediret in cœlitum contubernium. Hoc Homeri figmentum quidam existimant esse finitimum ei, quod de Lucefero cœlis deturbato credunt Christiani.

Si uultur es, cadauer expecta. XIIII

Captatores testamentorū & hæredipetæ, uulgata metaphora uultures appellātur, quòd senibus orbis ceu cadaueribus inhient. Nam huic aui proprium, cadaueribus tantum uiuere. Vnde & natura tantum illi sagacitatis addidit, autore Plinio, ut biduo, aut triduo præuolet illuc, ubi cadauera sint futura: eoq; ut refert uere Magnus ille Basilius, ingēti agmine solet comitari castra militū. Hoc minus nocens, q̄ sint homines isti diuitum funeribus iminentes, quòd neq; fruges attingit, neq; ullum animal, quātumuis imbelle, occidit, aut insectatur, tantum cadauera, uel corū quæ sponte interierunt, uel ab aliis relicta sunt, depascitur. In quibus tamen abstinet à sui generis, id est, auium cadaueribus. Quēadmodum & Plutarchus docet in problematis rerum antiquarū, nequid interim adferam ex Ægyptiorū opinione, qui dicunt uultures omnes esse fœminas, nec aliter ex euro cōcipere, q̄ è zephyro grauidæ fiunt arbores. Vnde mirū est, hanc auē innocentissimā apud homines tā male audire. Proinde qui diuites audent aut accusare, aut ueneno tollere è medio, miluii uocantur: qui uero dūtaxat obsequiis & adulationibus aucupantur, ut misceantur testamento, uultures prouerbio dicuntur. Seneca lib. Epist. xv. epistola. xcvi. Si uultur es, cadauer expecta. Martialis libro sexto,

Amisit pater unicum Silanus.
Cessas mittere munera Oppiane?
Heu crudele nefas, malæq; Parcæ,
Cuius uulturis hoc erit cadauer?

Diogenianus in collectaneis meminit huius adagii, sed alia figura. ἅπερ γυπὸς, id est, uulturum ritu. Admonet autem dictum de iis, qui uel ob hæreditatis, uel alterius alicuius emolumenti spem insidiantur cuipiam.

Coruum delusit hiantem. XV

Haud dissimili figura dictum est ab Horatio in eum, qui captatorem suum arte frustratus fuerat. Coruus hians

Coruum delusit hiantem.

Nam hæc quoque auis cadaueribus imminet. Plerunque, inquit, recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum delusit hiantem,

Loquitur de Corano, qui Nasicæ socero, spe testamenti per dolum ostentata, moriens, nihil præter plorare reliquit. Videtur autē hoc adagium effictum, & imitatum ad illud Græcorum, λύκος ἔχανεν id est, Lupus hiat. Vt itidem dicere liceat: lupum delusit hiantem, & κόραξ ἔχανεν, id est, Coruus inhiabat.

Cornicari. XVI

Quin & Græci prouerbio κρώζειν, dicunt pro eo quod est, inhiare prædæ, aut inepte garrire. Aristophanes in Pluto:

σὺ μὲν οἶδ' ὃ κρώζεις, ὃς ἐμοῦ τι κακλοφότης ζητεῖς ἐπιλαβεῖν, id est,

Quid crocites scio, nempe si quicquam rei
Furto inuolarim, ut hinc tibi partem feras.

Interpres admonet esse prouerbium in eos, qui cornicum more frustra cornicantur. Sunt aūt uerba Chremyli senis, qui ait se non ignorare, qd sibi uellet Blepsidemus, sursum ac deorsum uertens orationé, dū studet furti confessioné elicere, nimirū ut cōscius in prædæ parté ueniret. Persius satyra.v.

Nescio quid tecum graue cornicaris inepte.

Vsus est & diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum.

In uino ueritas XVII

Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια, id est, In uino ueritas, passim apud autores usurpatum adagium, significans ebrietatem animi fucum tollere, & quicquid in pectore conditum est, in apertum proferre. Vnde diuinæ literæ uetant uinum dari regibus, quod ibi nullum sit arcanum, ubi regnet ebrietas. Plinius lib.xiiii. capite.xxii. scripsit, uinum usqueadeo mentis arcana prodere, ut mortifera etiam inter pocula loquātur homines, & ne per iugulum quidé redituras uoces cōtineát: uulgoq;, inquit, ueritas attributá ui no est. Celebratur & Persæ cuiusdam apophthegma, qui negauit tormentis opus esse ad exquirendum uerum, uino enim rectius elici, quod approbans Horatius in Odis:

Tu lene, inquit, tormentum ingenio admoues
Plerunq; duro, tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consiliū retegis Lyæo. Idem in Arte poetica
Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborent,
An sit amicitia dignus. Rursum alibi
Quid nō ebrietas designat? operta recludit,

Vinum & ueritas

Effertur & ad hūc modū apud Athenæū lib.ii. parœmia, οἶνος καὶ ἀλήθεια, id est, Vinum & ueritas. Quòd largius pōti nō tantū effutiūt sua arcana, uerumetiá audacius in alios loquunt. Apud Plutarchū in uita Artaxerxis, Sparamixas Mithridati per uinū quiddá isolentius elocuto, φθόνος μὲν οὐδεὶς ὦ μιθριδάτη, ἀλλὰ φασὶν οἱ Ἕλληνες, οἶνον καὶ ἀλήθειαν εἶναι. i. Nulla quidé inuidia est o Mithridates, cæterū quádo Græci dicūt, uinū & ueritaté esse &c. Celebrat à Græcis hæc quoq; senétia puerbialis, τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ μεθύοντος. i. Qđ in corde sobrii, id ī ligua ebrii. Theognis,

Quod in corde sobrij, in lingua ebrij

Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες Aurum aut argentum fabris dignoscitur igni,
γινώσκουσ᾽, ἀνδρὸς δ᾽ οἶνος ἔδειξε νόον, id est, Vinum hominis prodens arguit ingenium,
Athenæus hunc senarium citat ex Euripide:

Vinum animi speculum

κάτοπτρον γὰρ εἴδους χαλκός ἐστ᾽, οἶνος δὲ νοῦ, id est,
Forma ære lucet, uina produnt pectora. Apud eundem Ephippus
οἴνου σε πλῆθος πόλλ᾽ ἀναγκάζει λαλεῖν, Vis multa uini, multa te cogit loqui,
οὐκοῦν μεθύοντάς φασι τἀληθῆ λέγειν. id est, Loqui proinde uera dicunt ebrios.

At idé lib.x. refert Anacharsidis dictum, ὅτι ψευδεῖς δόξαι τοῖς μεθύουσι γίγνονται, id est, q falsæ opiniones accidūt temulentis: ac mox narrat quiddam haud isestiuum. Quidá è cōuiuis dixerat Anacharsidi, Vxorem duxisti admodū deformé. At ille, Prorsus, inquit, idé mihi uidetur. sed heus puer, porrige poculum meracius, ut illam faciam formosam. Non solū igitur amanti, uerū etiam ebrio τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται, quemadmodū inquit Theocritus. Atqui uerum qui potest dicere, qui labitur rerum iudicio? Sed ueritas nō semper respondet mendacio, uerum iterdum simulationi. Potest autem fieri, ut ex animo loquatur, qui tamen falsum dicat, & uerum dicat, qui non uere loquatur. Postremo prouerbium non sentit de insana temulentia, quæ facit, ut quæ fixa sunt uideantur ambulare, & quæ simplicia uideantur multiplicia: sed de moderata, quæ dysopiam ac fucum excutit. Alcibiades in Symposio Platonis: τὸ δ᾽ ἐντεῦθεν οὐκ ἄν μου ἠκούσατε λέγοντος, εἰ μὴ πρῶτον μὲν τὸ λεγόμενον, οἶνος ἄνευ τε παίδων, καὶ μετὰ παίδων, ἦν ἀληθής, id est, Quæ uero nunc sequuntur non prius audieris, quàm prouerbium illud recensuerim: Vinum & cum pueritia, & sine pueritia, ueridicum est. Quibus ex uerbis liquet, idem de pueritia quod de uino, prouerbio iactatum fuisse. Durat & hodie uulgo tale prouerbium, nō audiri uerum, nisi à tribus hominum generibus, pueris, ebriis, & insanis. Huc adscribendum arbitror uersiculum illum prouerbialem:

Lingua lapsa uerum dicit

Ἡ γλῶσσ᾽ ἁμαρτάνουσα τἀληθῆ λέγει. id est,
Verum solet prolapsa lingua dicere,

Nam uerum esse creditur, quod exciderit imprudenti, quandoquidem id demum uacat fictionis suspicione. Ex huiusmodi lapsu colliguntur & omina certioris fidei,

Sæpe Neoptolemi pro nomine nomen Orestis
Exit, & errorem uocis ut omen amo.

Denique M. Tullius in Topicis, inter ea, quae certam faciunt fidem, commemorat pueritiam, somnum, imprudentiam, uiolentiam, insaniam.

Bos in lingua. XVIII

βοῦς ἐπὶ γλώττης, id est, Bos in lingua. In eos, qui non audent libere quod sentiant dicere. Translatū, uel à robore animantis, quasi linguam opprimens, non sinat eam eloqui. Vel hinc quod Atheniensium nomisma quondam bouis obtinuit figuram. Item apud Romanos Seruius rex, ouium ac boum effigie primus signauit aes, autore Plinio, lib. xviii. capite tertio. Idem testatur Plutarchus in Problematibus rerum priscarum, quod priscis omnis ferè possessio erat in gregibus & armentis. Vnde & à pecoribus dictā pecuniā uolunt. Itaq; qui mulctae pendendae metu deterriti reticerent, aut qui pecunia corrupti loqui nō auderent, bouē in lingua dicebantur habere. At Iulius Pollux nono de rerum uocabulis libro, prouerbiū hoc exponens, his fermè consentanea cōmemorat, addens ipsum nomisma bouē uulgo uocari solere. Proinde in Deliacis spectaculis, sicui munus dandū erat, praeconē pronūciare solitū, tot boues illi dabunt. Bouē aūt ualuisse duabus drachmis Atticis, unde fuisse qui crederēt hoc nomisma Deliorum fuisse proprium, non Atheniensiū. Addit itē in Draconibus legibus extare mentionem, τοῦ τὸ ἀποτίνειν δεκάβοιον, id est, De pendēdis decem bubus, id est, numis decem. Neq; defuisse, qui senserint, Homerum quoq; de nomismate locutum, non de animante, cum ait:
χρύσεια χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.
Verum hanc opinionem alio in loco refellit Iulius Pollux, ostendens illam fuisse commutationem rerum citra numos. Qui scripsit scholia in Homerum libro secundo, tradit bouem apud priscos in honore fuisse, cum multis de causis, tum praecipue quòd Apollini sacrum sit animal. Itaq; in altera parte nomismatis insculpebant bouem, in altera faciem regiam. Adagium autem effert ad hunc modum, βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκεν, id est, Bos in lingua incedit, admonens id dici solitum, ubi quis pecuniae causa taceret. Theognis,
βοῦς μοι ἐπὶ γλώσσῃ, id est, In lingua mihi bos.
Philostratus in uita Apollonii: γλῶττάν τε ὡς πρῶτος ἀνθρώπων συνέσχε, βοῦν ἐπὶ αὐτῇ σιωπῆς δόγμα εὑρών, id est, Linguam primus hominum coercuit, bouem in illa silentii inueniens decretū. De Pythagora loquitur, silentii autore. Idē in Scopelliano sophista: καὶ οὐ χρὴ θαυμάζειν εἰ πεπεδημένοι τὴν γλῶτταν τινες καὶ βοῦν ἀφωνίας ἐπ' αὐτὴν ἐμβεβλημένοι, id est, Neq; mirandum est, si quidam linguā habentes uinctam, boue silentii eam occupante. Extat apud Aeschylum in Agamemnone.
τὰ δ' ἄλλα σιγῶ, βοῦς ἐπὶ γλώττῃ μέγας βέβηκεν, id est,
Taceo caetera, linguam occupauit bos quidem Ingens.

Argentanginam patitur. XIX

ἀργυράγχην πάσχει, id est, Argentanginam patitur. Superiori finitimum est, natum ex historia, quam refert Aulus Gellius in Noctibus Atticis, atque item Plutarchus in uita Demosthenis. Ea est huiusmodi. Cum aduersus Milesiorum legatos, qui auxilii petendi causa Athenas uenerant, acriter in cōcione dixisset Demosthenes, obsistereté;, quo minus īpetraturi postulata uiderentur, causa in diem posterum reiecta, legati Demosthenem ipsum adierunt, magnaq; pecuniae summa, ne contra se diceret, redemerunt. Postridie, cum res denuo foret agenda, Demosthenes multa lana collo circumuoluto in concionem prodiit, fingens sese συνάγχην, id est, anginam pati. Eamq; rem impedimento esse, quo minus ex more diceret. Tum è populo quispiam, cui simulatio subolebat, exclamabat, eum non συνάγχην, sed ἀργυράγχην pati. Est autem synanche morbi genus, quem uulgus medicorum deprauate squinantiam appellat. Hunc Aretaeus Capadox libro primo, commemorat inter morbos acutos, ostendens bifariam appellari, uel κυνάγχην, quòd id mali canibus sit familiare, uel συνάγχην, quòd spiritum coartet ac praefocet.

Equus me portat, alit rex. XX

ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει. id est,
Me rex alit, ac me portat equus.
Refertur inter Graecorum adagia, atque addunt hinc natum. Iuuenis quidam sub rege Philippo stipendia faciebat. Is cum admoneretur ut missionem peteret, seseq; à militia abdicaret, negauit se facturum, his quidem uerbis:
ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει. id est, Equus me portat, rex me alit.
Significans se commodissime uiuere, ut qui & pedibus alienis ingrederetur, & aliena pecunia pasceretur. Huc allusit Horatius, cum in Epistolis sub Aristippi persona sic ait:

Rectius hoc, &
Splendidius multo est, equus ut me portet, alat rex.

Quo quidem in loco Acron huius admonet prouerbii, cuius etiam meminit Diogenianus. Apparet è tragoedia quapiam ascitum. Est enim carmen anapaesticum dimetrum.

Corchorus inter olera

Etiam corchorus inter olera. XXI

Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, id est, Etiam corchorus inter olera. Dici solitū in homines nullius pretii, qui tamen in numero aliquo studeant haberi. Nam κόρχορος, oleris genus est uilissimi, quod Plinius libro uigesimoprimo, in catalogo olerum recenset, Idem alibi cōmemorat inter herbas sponte nascētes. Scribit autem corchorum Alexandrini cibi herbam esse, conuolutis foliis, ad similitudinem mori, multis remediis utilē. Meminit prouerbii Theophrastus, libro De plantis septimo, capite septimo, Corchorum referens inter olera, quæ uel cocta uel cruda possint edi, uerum ob amaritudinem prouerbio esse infamem. Suidas & Hesychius autores sunt, nonnullis piscem existimari corchorum, cōtemptissimum, nulliusq; pretii, qualis sit hippurus. Aristophanes in Vespis: κᾆτ᾽ ἤψαμεν τοῦ κορχόρου, id est, Deinde corchorum attigimus. Nec hic tacuit interpres de prouerbio.

Graculus inter musas. XXII

Cui non dissimile uidetur, κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις, id est, Graculus inter musas. Indoctus inter doctissimos: infantissimus īter eloquentissimos. Recte dicetur & in homines ostentatione falsæ doctrinæ sese iactitātes, & uiris eruditis impudenter obstrepētes. Est enim Graculus auis minime canora, sed tamen odiose garrula atq; obstrepera. Confine est iis quod in Bucolicis ait Vergilius:

Sed argutos inter strepere anser olores.

Cygnos canoros esse sic omnium poetarum literis est decantatum, ut nihil sit celebratius, etiam si nemini contigit hunc audire cantum. Nec desunt philosophi, qui huiusce rei rationem quoq; reddere conentur. Aelianus addit, eos non canere, nisi flante Fauonio. Vnde fertur etiam prouerbium, κύκνειον ᾆσμα, id est, Cygnea cantio. Contra, anseres molesto quodam stridore obganniunt. Proinde cum indoctus inter eruditos garrit, in tempore usurpabitur adagium: Anser inter olores.

Lenti unguentum infundere

In lente unguentum. XXIII

Τὸν ἐπὶ φακῇ μῦθον, id est, In lenticula fabulam, subaudi narras. Vbi quis mentionem inducit utilis cuiuspiam & nihili hominis, aliis de uiris egregiis uerba facientibus. Ad hunc quidem modum legitur in omnibus uulgatis exemplaribus, apud A. Gellium lib. xiii. capite uigesimoseptimo. Verum placet Hermolai castigationi subscribere, qui locum hunc ita restituit, ut legat, τὸ ἐν φακῇ μύρον, id est, In lente unguentum. Quadrat autem in hominem, aut in rem quampiam, quæ neutiquam in tempore adhibeatur iis, quibus minime congruit. Veluti si philosophum iuuenum lasciuientium conuiuio misceas: aut inter pocula de rebus grauibus ac theologicis incipias disputare. Quemadmodum uidelicet lenticulæ uili legumini, inepte quis admiscuerit unguentum. Siquidem autore Dioscoride, & oculorum aciem ebetat, stomacho grauis, itestinis noxia, neruis, pulmoni, & capiti inimica, gignit turbulenta insomnia. Dicetur etiam ubi plura inter se dissimilia confundentur. Verba Frontonis apud Gellium sunt hæc: Videte tamen, ne existimetis semper, atq; in omni loco, mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne planè fiat Græcum illud de Varronis satyra prouerbium, τὸ ἐν φακῇ μύρον, id est, In lente unguentum. Idem usurpauit M. Tullius libro ad Atticum primo: Legati, inquit, cum autoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq; operā ne eæ cum Eluetiis se iungerent. Legati sunt. Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. Lentulus Clodiæ filius. Tametsi hic quoq; locus eodem mendo laborat, quo Gellianus ille. Citatur autem adagium ab Aristotele, in lib. De sensu & sensili: ἀληθὲς γὰρ ὅπερ Εὐριπίδην ἐπέσκωπτεν Στράττις, ὅταν φακῆν ἕψητε, μὴ 'πιχεῖν μύρον. id est, Nam uerū est, quod ait Stratis Euripedē taxans, ubi lenticula coquitur, non oportere unguentū infundere. Quo sane loco, quæ portenta habeant nostri uulgati codices, nihil attinet hic commemorare. Citat & Athenæus lib. Dipnosoph. iiii.

Παραινέσαι σοφόν τι βούλομαι σοφόν, Vos admonere callidum quiddam uolo,

ὅταν φακῆν ἕψητε, μὴ 'πιχεῖν μύρον. id est, Vbi lens coquitur, unguenta ne qua infundite.

Ex Phoenissis Stratidis Comici poetæ. Citat & ex Sopatri Necya: Ἰθακήσιος Ὀδυσσεὺς τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον πάρεστι, θάρσει θυμέ, id est, Ithacensis Vlysses in lente unguentum adest, aude anime. Adducit & Clearchum prouerbiorum collectorem, qui hoc quoque recensuerit prouerbii titulo, τὸ ἐν φακῇ μύρον. Addēs extare apud Varronem, compluresq; Latinorū usos eo prouerbio, quibus incognitum tamē sit, unde Varro desumpserit eū iambicū. Huc mihi uidetur Aristophanes allusisse, cū ait οὐ θρυμβίδ᾽, κἀπιφυσήσεις ἕρπυλλον ἄνω καὶ μύρον ἐπιχεῖς; id est,

Præterea feres serpyllum sursum, Et unguentum infundes.

Porrò unguentum intelligo oleum odoratum, ac uelut unguentarium. Alioqui plebeium oleum admiscere lenti, nihil prodigiosum. Athenæus lib. ii. citat hunc trimetrum ex Eupolide:

ὄψον πονηρὸν πολυτελῶς ἠρτυμένον. id est,

Conditum opipare uile malumq; opsonium.

Est autem apud scriptores hoc legumen cum primis celebre, quemadmodum bulbus, cepe, & alliū, nonnulli etiam encomium lentis scripsere. Quædam per se pulchra sunt, quæ tamen sibi non con-

gruunt. Elegantius igitur est, scire quid cui conueniat. Diocles philosophus habitus est ὀψοφάγος. Hic cuidam interroganti, uter piscis esset melior, congrus an labrax, nobis dictus lupus, alter, inquit, elixus, alter assus. Sic Flaccus de poeta: Bello malus, utilis urbi. Quoties munus delegatur minus accõmodo, apte dixeris οὐ φαυλῷ κύρει. Adiicietur & hoc: apud autores dictionem hanc comperio uarie scriptam, nunc acute, φαυλὼ, nunc circumflexe, φαυλῶ, quod cum tam crebro occurrat, uix inscitia casúue factum uideri potest. Vnde coniicio φαυλῶ dictam ex contractione pro φαυλίῳ. Nam φαυλίας legimus apud Athenæum. Idem λεοντῶ dictam admonet, pro λεοντίῳ. Hæc igitur quibus placet origo, malunt dicere φαυλῷ: quibus magis placet forma communis, origine neglecta scripserunt φαυλὶ & φαυλῶ.

Annulus aureus in naribus suis. XXIIII

Huic penè cognatum est illud, quod extat in prouerbiis Hebræorũ: Annulus aureus in naribus suis. Sic enim habetur Prouerb. cap. xi. Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Vbi res quæpiam per se præclara, illic adhibetur, ubi minime addecet. Vt si stulto cõtingant opes, fatuæ forma, genus ignauo, eloquentia uiro improbo, magistratus imperito. His enim rebus non modo non ornantur, uerum etiam magis ridiculi fiũt. Olim autem annulis quibusdam aureis in auriculas insertis, ornari sese credebãt, maxime barbari. Inserit & suillis naribus annulus æreus, quo minus noceant agris rostri suffossione, quæ peculiaris est huic animanti, quapropter & agricolationem monstrasse creditur. Quòd si annulũ aureum rostro suillo inseras, res fit oppido quàm ridẽda. Celebratur apud Græcos Menandri uersiculus, ab hac sententia non admodum abhorrens:

μισῶ πονηρὸν, χρηστὸν ὅταν εἴπῃ λόγον. id est, Odi improbum, qui uerba proloquitur proba.

Huc pertinet illud, quod memorat in Noctibus A. Gellius: cum quispiam improbatæ famæ uir sententiam dixisset Reip. conducibilem, iusserunt eandem ab alio quopiam integro, bonoq; uiro pronũciari, atq; illius nomine decerni, quod absurdũ existimarẽt, à malo uiro bonũ consilium, aut bonam sententiã proficisci. His adiungendũ est illud Antiphanis apud Athenæũ lib. vi.

Σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίνακ' ἔχων. id est,

Putrem Silurum quadra habens argentea. Quidam Silurum existimãt eum esse, quem nunc uulgo Sturionem dicimus, piscem multo omnium laudatissimum. *Silurus putris in qua. argẽ.*

In eburna uagina plumbeus gladius. XXV

Huic confine est illud, ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινον ξίφος, id est, In eburna uagina plũbeus gladius, natum ex Diogenis Cynici apophthegmate. Nã cum adolescẽs quispiam, insigni forma, fœdũ quiddam atq; obscœnum dixisset: Ex eburna, inquit, uagina plumbeum gladium educis.

Omnia octo. XXVI

πάντα ὀκτώ, id est, Omnia octo. Cum nihil deesse significamus, aut cum multa inter se similia uidentur. paroemiam hinc natam existimant. Stesichorus poeta in oppido Catana splendide sepultus fertur, monumento diligenti quadam ratione ex omnibus octonis cõstructo, octo columnis, octo gradibus, angulis octo. Atque hinc prouerbium increbuisse πάντα ὀκτώ. Meminit huius & Iulius Pollux in nono, agens de lusu taxillorum, quem ait numeris constare, in quibus sit unus qui Stesichorius appelletur, nimirum octo, idq; cognominis sumptum esse ab eius monumento. Sunt qui dicãt eum, qui Corinthios in unam ciuitatem coegit, ciues uniuersos in octo tribus distribuisse, atq; hinc ortum uulgi sermonem. Neq; desunt qui scribant, idq; Euãdro, ut citant, autore, octo deos esse, qui rerum imperent summæ, ignem, aquam, terram, cœlum, lunam, solem, mithram, noctem. Mithrã autem Persæ, eundem cum sole existimant. Rursum alii dicunt octo fuisse certaminum species in Olympiis, atque inde ductum adagium: Omnia octo. Quod si nobis quoque conceditur in ænigmate diuinare, non absurde natum uideri potest à fabula, quam narrat Plutarchus in commentario de Dæmonio Socratis. Deliis ac cæteris Græcis oraculo respõsum fuisse apud Aegyptios, ita demum malorũ finem fore, si aram, quæ in Delo erat duplassent. Qui cũ non intellexissent, quid sibi uellet oraculum, ridicule duplatis singulis aræ lateribus, imprudentes solidũ octuplum effecerũt, ob inscitiam proportionis, quæ longitudine duplũ reddit. Cæterum hac in re consultus Plato, geometriæ cũ primis peritus, respondit deũ Græcis imperitiã exprobrasse, monere, ut geometriæ darent operam. Delectatũ apparet hoc prouerbio Heliogabalum imperatorem, cui morem hunc fuisse scribit Aelius Lampridius, ut simul ad cœnam uocaret octo caluos, octo luscos, octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo præ longos, & octo præpingues & obesos.

Omnia idem puluis. XXVII

πάντα μία κόνις, id est, Oĩa idem puluis. De indiscreta similitudine. Lucianus ἀλλὰ πάντα μία ἡμῖν κόνις φασί, id est, Quin nobis omnia idem, quod aiunt, puluis. Alludens ad defunctorum cineres, inter quos nihil apparet discriminis. Confine illi, quod alio demonstrabimus loco, eiusdem farinæ. Siquidem antiqui farinam pollinem uocabat. *Idem puluis*

Currus bouem trahit. XXVIII

Η ἅμαξα τὸν βοῦν ἐλαύνει, id est, Currus bouem ducit, de re quæ præpostere geritur. Veluti si uxor præscribat marito, si discipulus reprehendat præceptorem, si populus imperet principi, si ratio pareat affectui. Lucianus in Terpsione: Νῦν δὲ τὸ τῆς παροιμίας, ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν πολλάκις ἐκφέρει, id est, Nūc id euenit, quod uulgo dici solet: Plaustrum sæpenumero bouem ipsum aufert. Translata metaphora à plaustris per decliue retro labentibus, unaq; secum bouem auferentibus.

Ab equis ad asinos. XXIX

Ἀφ᾽ ἵππων ἐπ᾽ ὄνους, id est, Ab equis ad asinos. Vbi quis à studiis honestioribus ad parum honesta deflectit, ueluti si quis è philosopho cantor, è theologo grammaticus, è mercatore caupo, ex œconomo coquus, è fabro fieret histrio. Quadrabit item, ubi quis è conditione lautiore ad abiectiora deuenerit. Procopius sophista in episto. quapiam: Τὸ δὴ λεγόμενον, ἀφ᾽ ἵππων ἐπ᾽ ὄνους μεταβεβήκαμεν, id est, Iuxta prouerbium, ab equis ad asinos transiuimus.

Ab asinis ad boues transcendere. XXX

Huic diuersum est illud Plautinum: Ab asinis ad boues transcēdere, pro eo quod est, ex humiliore cōditione ad ditiorum partes transire. Sic enim apud Plautum in Aulularia, Euclio, cuius pauperculi diues quidam expetebat affinitatem: Venit hoc mihi in mentem Megadore, te esse hominem diuitem, factiosum, me item esse hominem pauperū pauperrimum. Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem uenit, te bouem esse, & me esse asellum. Vbi tecum cōiunctus siem, ubi onus nequeam portare pariter, iaceam ego asinus in luto, tu me bos haud magis respicias, natus quàm si nunquam siem. Et te utar iniquiore, & meus me ordo irrideat, neutrobi habeam stabile stabulū, siquid diuortii fuat. Asini me mordicus scindant, boues incursent cornibus. Hoc magnum periculum est, me ab asinis ab boues transcendere. Hactenus Plautus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuo sumpta, qui mihi in præsentia non succurrit.

Ab asino delapsus.

Ἀπ᾽ ὄνου κατὰ πεσών, id est, Ab asino delapsus. In eos dicitur, qui incōsulte quippiam agūt, & imperite: aut in eos, qui à præsentibus cōmodis, quibus ob inscitiā uti nesciunt, excidūt. Est aūt in Græcis uerbis faceta allusio ad finitimā orationē, mutato accentu, ἀπὸ νοῦ, id est, à mente delapsus, tanquam uecors & mentis īpotens. Vtitur hoc adagio Plato libro De legibus. iii. Δεῖν φαίνεται ἔμοι γε οἷον περ ἵππον τὸν λόγον ἑκάστοτε ἀναλαμβάνειν, καὶ μὴ καθάπερ ἀχάλινον κεκτημένον τὸ στόμα, βίᾳ ὑπὸ τοῦ λόγου φερόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν, id est, Mihi sanè uidetur sermo uelut equus undiquaq; restringendus, ne tanq̄ os habens effrene, impetu abreptus, iuxta prouerbiū, ab asino tanquam à mente excidat. Vtitur item Plutarchus in Gryllo. Rursum Aristophanes in Nubibus:

Κακῶς γὰρ οὗτος ἔχεις, ὥς γέ μοι δοκεῖς. — Mali, ut uidetur, accidit tibi quippiam.
Ἵππους γ᾽ ἐλαύνων ἐξέπεσον νὴ τοὺς θεούς. — Ita per deos, equos agens, miser excidi.
Τί δῆτα ληρεῖς, ὥσπερ ἀπ᾽ ὄνου καταπεσών; id est, — Quid hæc ita, ut delapsus asino blatteras?

Primus uersus dicit à Strepsiade Danistā irridēte, quòd pecuniā filio suo mutuo datā repetat. Alter est Danistæ, iuuenē tacita illusione notantis, qui studio alendorū equorum pecuniā eā absumpserat. Tertius rursum Strepsiadis, dicentis illum delirare, perinde quasi nō ab equis, sed ab asino decidisset, hoc est ἀπὸ νοῦ, id est, à mente. Quandoquidem & Latinis mente delapsi dicuntur, qui mente exciderunt. Suetonius in Augusto: Rectorem quoq; solitus apponere, ætate paruis, aut mēte lapsis. Quidā huic quoq; prouerbio huiusmodi affingunt fabulam. Duo quidam, cum in desertis locis asinum quempiā forte fortuna nacti essent, cōtendere inter sese cœperunt, uter eum uti suum domū abduceret: nā utriq; pariter à fortuna uidebatur obiectus. Hac interim de re illis inuicem altercantibus, asinus sese subduxit, ac neuter eo potitus est. Atq; hinc prouerbiū natū autumant. Mihi magis placet in adagio captatā fuisse allusionē, de qua diximus, maxime quòd animaduertam grammaticis id studio fuisse, ut omnibus adagiis fabulam aliquam, aut historiam, uel cōmentitiam adiungerent. Vt autem Suetonius dixit mente lapsos, ita Vlpianus titulo de magistratibus conueniendis, facultatibus lapsos dixit qui redacti essent ad inopiam.

Telluris onus. XXXI

Terrę onus

Γῆς ἄχθος, id est, Terræ onus. De homine uehementer inutili, qui nihil aliud quàm terram suo pondere grauet. Refertur inter adagia Græcanica, natū ex Homero, apud quem Achilles Iliados σ. hoc pacto loquitur, indigne ferens ocium, & quod non ineat prælium cum reliquis copiis.

Ἀλλ᾽ ἧμαι παρὰ νηυσὶν ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. id est,
Nauibus assideo telluris inutile pondus. Rursum in Odysseæ υ.

Οἷον μὲν τινα τοῦτον ἔχεις ἐπίμαστον ἀλήτην, — Quem tandem nobis erronem adducis edacem,
σίτου καὶ οἴνου κεχρημένον, οὐδέ τι ἔργων — Enectumq; fame, uiniq; & panis egenum,
ἔμπαιον οὐδὲ βίης, ἀλλ᾽ αὔτως ἄχθος ἀρούρης, id est, — Artibus edoctum nullis, neq; uiribus ullis
Pollentem ac tantum telluris inutile pondus?

titur eo Plato in Theaeteto, οἴονται γὰρ ἀκούειν, ὅτι οὐ λῆροί εἰσι, γῆς ἄλλως ἄχθη, id est, Existimant enim se non haberi pro nugis & inutilibus terrae oneribus. Nec illepidum, nec prorsus, ni fallor, ἀπροσδιόνυσον est, quod memorat Athenaeus libro octauo: Stratonicus quidam citharoedus Corinthi peregrinabatur. Hunc cum anicula quaedam fixis oculis intueretur, idque diu, tandem: Quid, inquit, tibi per deos uis mater, aut quid me sic continenter intueris? Demiror, inquit illa, si matris uterus te decem menses ferre potuit, cum ciuitas angatur unum duntaxat diem te portans. In tales quadraret epitaphium, quod Timocreontis Rhodii poetae, caeterum uoracis ac bibacis sepulchro inscriptum indicat Athenaeus libro decimo.

πολλὰ πιὼν καὶ πολλὰ φαγὼν, καὶ πολλὰ κακ' εἰπὼν Multum edi, multumque bibi, mala plurima dixi in
ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος. id est, Mortales, iaceo hic Timocreon Rhodius.

Arabius tibicen. XXXII

Ἀράβιος αὐλητής, id est, Arabius tibicen, aut, Ἀράβιος ἄγγελος, id est, Arabius nuncius. In eos dici solitum, qui à semel coeptis nunquam desistunt. Quod uitii Flaccus cantoribus peculiare esse scripsit, ut iussi cantare, nunquam adducantur ut incipiant: si iniussi coeperint, nunquam desinant. Citatur ex Menandro: [illegible] Arabiam ego hercle tibiam excitaui. Meminit adagii Iul. Pollux, cap. de loquacibus, ad hunc modum: Ἀράβιος αὐλός, id est, Arabia tibia. Citatur & Cantharus in Medea: κιθαρῳδὸν ἐξήγειρεν Ἀράβιον, id est, Citharoedum excitauit Arabium. Celebratur Graecis & hic uersiculus de tibicine Arabio,

δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται. id est, Drachma canit, sed quatuor compescitur.

Drachma canit, quatuor desinit

Quòd paululo pretio prouocaretur ad canendum, nõ nisi magna mercede desisteret. Adagium hinc natũ existimant, quòd olim tibiis canendi artem non discebant ingenui tanquam sordidã, sed hanc sola mancipia exercebant, quae plerunque ex Arabia producebantur. Deinde ingenuis usque adeo placere coepit ut indoctus haberetur, quisquis huius esset rudis, donec Alcibiades tibias abiiceret, oris deformitate conspecta ad speculum. Conueniet & in eos, qui laborant morbo, quem Graeci uocant ἀπεραντολογίαν, id est, qui dicendi finem facere nesciunt. In quos extat illud Sophoclis,

ἀνὴρ γὰρ ὅστις ἥδεται λέγων ἀεὶ, Quicunque gaudet continenter proloqui,
λέληθεν αὑτὸν τοῖς ξυνοῦσιν ὢν βαρύς. id est, Is se grauem esse, quotquot adsunt non uidet.

Artem quaeuis alit terra. XXXIII

Τὴν τέχνην πᾶσα γαῖα τρέφει. id est, Artem quaeuis alit regio. Prouerbialis sentẽtia, qua significatum est, certissimum uiaticum esse eruditionem aut artificium aliquod. Nam haec neque eripi possunt à latronibus, & quocunque terrarum abeas, te comitantur, nihil adferentia sarcinae. Suetonius scribit, aliquando Neroni praedictum à mathematicis, fore ut imperio destitueretur: unde uocem illã Neronis celeberrimam extitisse, τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει, quo maiore uenia meditaretur citharoedicam artẽ, principi gratã, priuato necessariã. Itaque cũ intelligeret sibi pereundũ, illud identidem dictitabat, qualis artifex pereo, uelut indignũ esset, qui tãtus esset musicus, ut ubiuis gentiũ uiuere posset, nunc fame ad mortem adigi. Nec enim assentior hoc loco interpretum sentẽtiae, qui locũ apud Suetoniũ hunc secus enarrant. Idem nullo cõuicio magis offensus est, quàm quòd quidã illũ malum citharoedum appellasset. Idem euenit Dionysio Syracusano tyranno, qui imperio exutus Corinthi ludum aperuit, ac pueros literas & musicam docuit. Apparet autem senarium esse, quem citat Suetonius, sed paucarum syllabarum cõmutatione deprauatum: fortassis sic restituetur,

τὸ τέχνιόν γε πᾶσα γαῖα ἐκτρέφει.

Fertur inter Graecorum sentẽtias huiusmodi senarius, ab hoc prouerbio nõ admodum dissidens:

λιμὴν ἀτυχίας ἐστὶν ἀνθρώποις τέχνη. id est,
Ars ipsa inopiae portus est mortalibus.

Ars portus miseriae

Hoc est, Vnicũ confugium in egestate ars est. Vnde qui sapiunt, etiã si suppetat abunde res familiaris, tamen liberos suos opificium aliquod discere cogũt, quo si cõtingat, ut fortuna auferat opes, aut in exilium ire iubeantur, sit quo sibi uictum parent. At nunc plerique, quibus domi nihil est, in diutinum familiis consenescunt: unde si pellantur, aut mendicandum sit, aut tollendum quod nõ posuerunt, cõtra Platonis legem. Qui scripsit Cornucopiae Latinũ, citat simillimum huic prouerbiũ, opinor, uulgo iactatum: Sua cuique ars pro uiatico est. Honestissimum sanè uiaticũ, modo ars sit honesta. Caeterũ nũc passim obambulãt, quibus nulla est ars, sed cõdonationes ad dispensationes, ut uocant, emptas ac reuendendas, pro uiatico circumferunt.

Non eras in hoc albo. XXXIIII

In albo esse

Non eras in hoc albo, hoc est, Non eras in hoc numero. Translatum ab albata tabula, in qua quondam scribebantur nomina iudicum. Plinius in praefatione historiarum mundi: Cum hanc operam condiceré, non eras in hoc albo, id est, non eras in eorũ numero, quos haec lecturos credebam. Erat & albũ praetoris, in quo leges & formulae describebantur. Pandectarum libro primo titulo de Edendo, ex

Vlpiano eum quoq; edere Labeo ait, qui producat aduersarium suum ad albũ, & demonstret quid dictaturus sit. Atq; hoc sanè loco, aduersarium nõ declarat eum qui cum lis est, sed tabulas ex tempore notatas memoriæ gratia. In quem sensum M. Tullius usus est in oratione pro Roscio, idq; non semel. Andreas Alciatus existimat legendum, Aduersaria, nõ aduersarium, lib. Dispũctionum tertio. Item secũdo eiusdem operis libro titulo primo multa fit mentio de albo. Quintilianus lib. Institutionum. xi. Quorum alii se ad album & rubricas transtulerunt, uidelicet leguleios & formularios irridens, qui nõ ex libris Iurisprudentiũ, sed ex albo prætoris iuris scientiã discerent. T. Liuius Decadis primæ lib. nono. Ciuile ius repositum in penetralibus pontificum euulgauit, fastosq; circa forum in albo proposuit, ut quando lege agi posset sciretur. Apuleius Metamorphoseos lib. vi. meminit albi. Siquidem Iouem adlocuturũ deos, ita facit exordiri: Dei cõscripti musarũ albo. Quibus in uerbis mihi subtile uidetur obscura quidem, sed faceta allusio scriptoris, ad deos à poetis cõfictos: quasi ii demum in deorum numero sint, quos illic Musæ, quibus afflati scribunt poetæ, constituerint.

Oleo tranquillior. XXXV

Oleo tranquillior, Hyperbole prouerbialis, in homines minime iracundos, leniq; ingenio præditos, à liquoris natura sumpta, quo nihil magis tacitum magisq; lene. Plautus in Pœnulo: Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem. Est autem usqueadeo trãquilla olei natura, ut mare quoq; rẽ omnium sæuissimam tranquillet, atq; ob id urinantes aiant oleum ore spargere, quòd mitiget elementi naturam asperam, lucemq; deportet. Autor est Plinius lib. secundo. Idem confirmat Plutarchus, & cur ita fiat, rationem reddit in libello De causis naturalibus. Rursus in conuiuialium quæstiuncularum Decade sexta, causam adferens, cur Homerus inter tot liquores, oleum duntaxat appellarit ὑγρὸν, id est, humidum, siue liquidũ, ostendit oleo nihil inesse asperum, sed undiq; lene esse, & ob id maxime reddere imagines more speculorũ. Præterea nec motũ aut percussum strepit, quemadmodum humores reliqui, nec luctatur cum igni, sed tacite pascit. Denique non est alius liquor, qui tam late diffundatur, cum inungitur corpori, aut serius siccescat, aut aquæ molliat ac leniat. Vtitur hoc adagio & Plato in Theæteto de scientia, placida ingenia, quæ leniter ac tranquille ad disciplinas & disputationes accedunt, oleo molliter fluenti comparans, ὁ δὲ οὕτω λείως τε καὶ ἀπταίστως καὶ ἀνυσίμως ἔρχεται ἐπὶ τὰς μαθήσεις καὶ ζητήσεις μετὰ πολλῆς πρᾳότητος, οἷον ἐλαίου ῥεῦμα ἀψοφητὶ ῥέοντος, ὥστε θαυμάσαι τὸ τηλικοῦτον ὄντα οὕτω ταῦτα διαπράττεσθαι, id est. At hic adeo leniter ac circũspecte, simulq; expedite ingreditur ad disciplinas quæstionesq;, multa cũ mãsuetudine, olei in morem, citra strepitum fluentis, ut admireris tantos cum sit hæc ad eum modum agere.

Auricula infima mollior. XXXVI

Huic simillimũ, quod M. Tullius usurpat in epistolis ad Q. fratrẽ lib. ii. Tu, inquiens, quẽadmodũ me censes oportere esse in Rep. & in nostris inimicitiis, ita & esse, & fore auricula infima scito molliorẽ. Ammianus lib. xix. In aliis nimium seuerus, in hoc titulo, ima, quod aiũt, auricula mollior. Translata metaphora ab ea auriculæ parte, qua nõ est aliud in humano corpore mollius, aut flexibilius, lentiusq;, ut quæ nec osse rigeat, neq; carthilagine durescat, neq; neruis intendatur.

Apio mollior, aut mitior. XXXVII

Ἀπίου πρᾳότερος, id est, Apio mitior. Simili figura dictum est à Theocrito,

Καὶ δὴ μὰν ἀπίοιο πεπαίτερος. id est, Et iam certe apio mansuetior.

Est autem apius Græcis raphanus, aut pyri genus.

Spongia mollior. XXXVIII

Eiusdem est generis, τῆς σπογγιᾶς μαλακώτερος, id est, Spongia mollior. Sic enim assentator quispiã loquitur apud comicũ quẽpiã, citante Plutarcho in cõmentario De discrimine adulatoris & amici,

Pepone mollior

Ἐμὲ νικόμαχε πρὸς τὸν στρατιώτην τάξατε, — Nicomache me isti militi opponas uelim,
Ἂν μὴ ποιήσω πέπονα, μαστιγῶν ὅλον, — Nisi pepona loris, quantus est, effecero,
Ἂν μὴ ποιήσω σπογγιᾶς μαλακώτερον — Nisi spongia illi molliorem qualibet
Τὸ πρόσωπον. id est, — Reddidero uultum.

Ad eundem modum dicebant, pepone mollior. Theopompus apud Athenæum libro secundo, μαλακώτερα πέπονος καὶ σικύου μοι γέγονεν, id est, molliora mihi pepone & cucumere facta sunt. Ad hanc formã pertinet, quod idem citat ex Epicharmo, πρᾳότερος ἔγωγε μαλάχης, id est, Mitior equidẽ malua, quòd ea herba uim habeat leniendi. Item cinædo mollior. Plautus in Aulularia. Ita fustibus sunt mollior magis, quàm ullus cinædus. Nam prisci saltatores & pantomimos cinædos uocabant, quod cum gesticulatione canerent. Similiter Catullus,

Mitior malua

Cinædo mollior

Cinæde Thalli mollior cuniculi capillis.

Trimestres filii

Felicibus sunt & trimestres liberi. XXXIX

Felicibus & tri. fil.

Τοῖς δ᾽ εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία, id est, Felicibus sunt & trimestres liberi.

Senarius prouerbialis in principum ac diuitum felicitatem, quibus per adulationem oĩa laudi ue-

tuntur, quiq; sibi nihil non licere putant, adeo ut quod in homine plebeio perinde ut summũ scelus damnatur, in illis uirtutis titulo celebret. Vnde nata sit paroemia Suetonius Tranquillus declarat, Claudii Cæsaris uitam his uerbis exordiens. Patrem Claudii Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænomine: Liuia cum Augusto grauida nupsisset, intra mensem tertium peperit, fuitq; suspicio ex uitrico per adulterii consuetudinẽ procreatum. Statim certe uulgatus est uersus,

τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία. Potentibus sunt mensium & partus trium:

Nam mense septimo, decimo, & undecimo, legitimi sunt partus: quarto & octauo, neq; uitales ferè, & perq; rati: mense tertio, nulli partus editi leguntur. Autor Plinius lib. vii. cap. v.

τρίμηνα

Aurem uellere. XL.

Aurem uellere, ueteres dicebant admonere: à prisco ritu sumpta figura, quo in ius ducturi quempiam aurem uellicabant, attestantes eum, quẽ quasi testem meminisse uolebant. Inde Horatianũ illud in Sermonibus, Et licet attestari, ego uero Oppono auriculam. Siquidem ut frons antiquitus erat sacra Genio, ueluti scribit in Maronis Silenum Seruius, ut digiti Mineruæ, genua Misericordiæ, ita auris Memoriæ deæ, quam Græci μνημοσύνην uocant. Vergilius in Sileno,

Cum canerem reges, & prælia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit pastorem, Tityre pingues
Pascere oportet oues, diductum dicere carmen.

Quod imitatus Calphurnius in Bucolicis, Vellit nam sæpius aurem
Inuida paupertas, & dicit uilia cura.

Non nihil decoris adiunxit prouerbio Calphurnius, quod ad rem transtulit. Quanquã potest paupertas hoc loco pro dea accipi. Seneca lib. de beneficiis quarto. Nec tanquam munus dabo, sed uerba mea redimam, & aurem mihi peruellam, damno castigabo promittentis temeritatem. Rursus libro secundo, Loquar mecum & mihi aurem peruellam, hoc est, ero mihiipsi monitor, ne similiter peccẽ. Vtitur in hunc modum, & aliis aliquot locis, ut in epistola quadam, Sit ergo aliquis custos, & aurem subinde peruellat, abigatq; rumores, & reclamet populis laudantibus.

Alter Hercules. XLI.

Prouerbialis hyperbole, οὗτος ἄλλος ἡρακλῆς, id est, Hic alter Hercules. De uiro præstrenuo ac laborum tolerantissimo. Extat hoc titulo fabula quæpiam ex Menippeis Terentii Varronis, mirum ni prouerbiali. Aristoteles libro Moralium Eudemiorum septimo. ὁ γὰρ φίλος βούλεται εἶν, ὥσπερ ἡ παροιμία φησὶν, ἄλλος ἡρακλῆς, ἄλλος οὗτος, id est, Nam amicus cupit esse, sicuti prouerbio dicit, alter Hercules, alter hic. Plutarchus scribit id cognominis uulgo Theseo attributum, quod multa fortiter patraret exemplo Herculis. Laertius in uitis philosophorum ostendit & Cleanthem philosophũ alterum Herculem uulgo dictum fuisse, quòd esset omnium laborum patiẽtissimus, adeo ut noctu hauriendo è puteo aquam uictum diurnum pararet, unde & φρεαντλῆς dictus pro Cleanthe, & nihilo tamen segnius egregiam operam interdiu nauaret philosophiæ. Clearchus apud Zenodotum aliam fabulam adfert, unde hoc sit natum adagium. Ait enim Briareum, qui & ipse Hercules dictus est, profectum Delphos sublatis inde thesauris aliquot ac monumentis, ex iis, quæ eo in loco seruabantur, iuxta ueterem quandam consuetudinem, ad columnas, quas Herculis cognominant, sese cõtulisse, atq; itidem illis, quæ illic erant, fuisse potitum. Deinde Tyrium Herculem uenisse Delphos ut oraculum consuleret, deumq; respondisse, οὗτος ἄλλος ἡρακλῆς, id est, Hic alter Hercules, atq; oraculum in adagionem abiisse. Nec desunt qui huius dicti originem referant ad Titormũ quendam bubsequam, qui multis exemplis Milonem superarit. Is se profitens superatum, sublatis in coelum manibus dixit, ὦ ζεῦ, μὴ τοῦτον ἡρακλέα ἡμῖν ἕτερον ἐγέννησας; O Iuppiter, num hunc nobis Herculẽ alterum genuisti? Huc pertinet illud Theocriti in Pastoribus,

φαντὶν ἡρακλῆι βίῃ καὶ κάρτεος ἐρίσδεν, id est,
Viribus Alcidæ hunc certare & robore dicunt. Subiicitq; pastor,
κἠμ' ἔφασ' ἁ μάτηρ πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω. Me quoq; Pollucem mater præcellere dixit.

Erat enim hic excellens in pugilum certamine. Et Græculus adulator apud Iuuenalem diuitem imbecillum Herculi æquat, Antæum procul à tellure tenenti. Macrobius libro Saturnalium .iii. scribit in hunc modum: Salios autem Herculi propter ubertatem doctrinæ altioris assignat, quia is deus & apud Pontifices idem qui & Mars habetur. Et sanè ita Menippea Varronis affirmat, quæ inscribit, ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς, quia cum de Hercule multa loqueretur, eundem esse cum Marte probauit. Apud Latinos quoq; Ruticello cuidam prodigiosis uiribus, Herculis nomen attributũ. Is mulum suum tollebat, ut scribit M. Varro, citante Plinio lib. vii. At Hippocrati medico, quòd pestilentiã ab Illyriis uenientem prædixisset, dimissis ad auxiliãdum circa urbes discipulis, Græcia ob meritũ eosdem decreuit honores, quos Herculi, nam & is ἀλεξίκακος habitus est. Autor idẽ Plinius eodẽ libro. Quin nomẽ hoc Herculis uidet uulgari sermone ad omnes uiros egregie fortes transferri solere, nõ

aliter quàm Catonis ad graues & sapiētes. Nam Varro quadragintatres Hercules enumerat, additq́ hoc nomine honoratos fuisse omnes, qui fortiter quippiam egissent. Testatur & Macrobius in Saturnalibus, hoc nominis cōpluribus fuisse cōmune, & ante Anphitryonis priuignū. Sic & Achilles appellabantur insigni fortitudine duces: quorum de numero fuit Lucius Siccius Dentatus, ob ingentē fortitudinem Romanus Achilles appellatus, quòd centum & uiginti prælijs cum hoste pugnasset, nec ullam haberet cicatricem auersam. Autor A. Gellius libro secundo, capite undecimo. Deniq; rationē aut argumentum Achilleum uocant, quod sit insuperabile & insolubile.

Achilles

Achilleū argumentum

Bipedum nequissimus. XLII

Bipedum nequissimus, de homine uehementer improbato, quiq; uel pecudes nequitia superet. Dictū est in Regulum quendam oratorem, quem Plinius in epistolis subinde suis pingit coloribus, ubi & adagium hoc refertur: sed ante hunc Cicero torserat in Clodium in oratione pro domo sua. Hoc tu proscriptore, hoc consiliario, hoc ministro, omnium nō bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo Remp. perdidisti. Consimili figura Alexander imperator apud Aelium Lampridium. Nuper certe patres meministis, cum ille omnium non solum bipedum, sed etiam quadrupedum spurcissimus, Antonini nomen præferret: Heliogabalum significans, imperatorum unum omniū effœminatissimum, & quem optimo iure Romanum Sardanapalum possis dicere. Addit autem in hoc sermone nominis generalitas gratam quandam & nouam ἔμφασιν, quemadmodum & nullum animal, pro nullo homine uulgo dicimus.

Adamantinus. XLIII

Ἀδαμάντινος, id est, Adamantinus, pro eo quod est, inexorabilis, aut infatigabilis. Huic prouerbio incredibilis huius lapidis duricies locum fecit: de qua Plinius lib. xxxvii. scribit ad hunc modum. Incudibus adamantes deprehendunt, ita respuentes ictum, ut ferrū utrinq; dissultet, incudesq́; etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulq́; ignium uictrix natura, & nunquā incalescens. Vnde & nomen indomita uis, Græca interpretatione accepit. Hactenus Plinius. Vnde quicquid inuictū atq; inexpugnabile, id adamantinum uocamus. Hesiodus,

ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχον κρατερόφρονα θυμόν. Durus at his animus solido ex adamante creatus.

Theocritus in Amaryllide,

καὶ τάχ' ἴσως ποτίδῃ, ἐπεὶ οὐκ ἀδαμαντίνα ἐστί. Me quoq; respiciet, neq; enim est adamātina forsan.

Eodem pertinet quòd Homerus Vulcanū fingit, adamantinis uinculis irretientem Venerē & Martem, quòd Maro portas & columnas inferorum ex adamante fabricatus est. Socrates in Gorgia Platonis, rōnes adamantinas uocat, id est, inexpugnabiles. Rursus libro de repu. x. ἀδαμαντίνως ἔχειν dixit pro firmiter tenere, ἀδαμαντίνως δεῖ δὴ ταύτην τὴν δόξαν ἔχοντα εἰς ᾅδου ἰέναι, id est, Oportet nimirū adamantine sententiam hanc obtinentē ad inferos proficisci. Plutarchus in uita Dionis, ἐκ δὲ τούτου προϊόντος καὶ νεμομένης κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὸ μειράκιον ἀνέσεως, τοὺς ἀδαμαντίνους δεσμοὺς ἐκείνους, οἷς ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος ἔφη δεδεμένην ἀπολιπεῖν τὴν μοναρχίαν, ἐξέτηκε καὶ διέφθειρεν, id est, Ex hoc autē pgressa ac paulatim serpens circa adolescentem remissio, adamātina illa uincula, quibus senior Dionysius dixerat se relicturum astrictam monarchiam, soluit ac perdidit. Horatius in Odis,

Quis Martem tunica tectum adamantina. Item alibi

Si figit adamantinos

Summis uerticibus dura necessitas Clauos.

Itidem Augustinus aduersus Manicheum. Sed cum ostendere cœpero certas necessariasq́; rationes, quæ illas propositiones adamantinis, ut dicitur, catenis innexæ consequūtur. Deniq; scriptoribus aliquot propter infatigatā studii tollerantiam, adamantini cognomen inditum, ut Didymo grāmatico, & Origeni theologo. In consimilem sensum usurpat Pindarus in Isthmiis encomio quinto, laudans Lamponem quendam inter fortes fortissimum, qualis est Naxia cos inter reliquas.

Naxia cos

φαίης κέν ἄνδρ' ἐν ἀεθληταῖσιν ἔμμεν

Ναξίαν πέτραις ἐν ἄλλαις

χαλκοδάμαντ' ἀκόναν. id est,

Diceres sanè eum uirum inter athletas esse Naxiam in cæteris saxis, ferriq; domitricem cotem. Plinius libro xxxvi. capi. vii. meminit Naxii marmoris, quod diu fuit in pretio, & hinc cotes dictas naxias, quæ in insula Cypro nascerentur. Est autem Naxus una Cycladum haud procul à Paro, cuius marmora celebrantur ob candorem. Pindari interpres ponit Naxum hanc in Creta, quid secutus incertum. Plinius ponit Naxum oppidum in Sicilia. Stephanus indicat hoc nomen ut pleraq; sunt, cōpluribus locis esse cōmune, Addit Creticam cotem appellatam Naxiam, quæ eadem dicta sit ναξία. Subindicat autem, hoc prouerbiū magis pertinere ad diiudicandum & prodendum quod fallebat, quàm ad robur, quemadmodum ante de Lydio lapide diximus. Vnde considerandum an in Plinio pro Cypro legendum sit Creta, aut Naxo.

Ferreus aheneus. XLIIII

Simili figura, ferrea atq; ahenea dicuntur, quæ solida firmaq; significamus. Vergilius,
Non mihi si centum linguæ sint, oraq; centum, Ferrea uox.
Quo quidem in loco uidetur expressisse illud Homericum ex secundo Iliados libro,
οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη. id est,
Non mihi si sint ora decem, totidem quoq; linguæ
Vox infracta, animusq; mihi simul æreus adsit. Horatius in prima epistola,
Hic murus aheneus esto.
De decreto animi non conuellendo. Homerus Iliados χ,
ἦ γὰρ σοί γε σιδήρεος ἐν φρεσὶ θυμός. id est,
Ferrea nimirum tibi mens in pectore clausa est. Idem Odysseæ ε.
οὐδέ μοι αὐτῇ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι σιδήρεος, ἀλλ' ἐλεήμων. id est,
Neq; enim mihi scilicet ipsi,
Ferreus est animus sub pectore, sed miserescens. Et Iliados ψ.
σιδήρεον μένος τοῦ πυρός. Ferream incendii uim dixit.
ἐν δὲ πυρὸς μένος ἧκε σιδήρεον. Ferrea uero ignis uenit in præcordia uirtus.
Paulo diuersius est, quod Cicero Attilium ferreum scriptorem uocat, pro duro atq; imperito. Nam in artibus dura dicuntur, quæ parum sunt artificiosa: contra mollia, quæ summa arte pfecta. Verba M. Tullii libro de finibus primo, sunt hæc: Electram tamen male conuersam Attilii mihi legendam putem. De quo Licinius, ferreum scriptoré. Verum opinor scriptorem, ut tamen legendus sit. Eundé in libris de diuinatione, durissimum & malum poetam uocat.

Cornea fibra. XLV

Neq; dissimili figura dixit Persius, Neq; enim mihi cornea fibra.
Nam cornua & durissima sunt, & sensu carent, queadmodum & ungues. Quanquam pôt & à corno arbore corneum dici, cuius lignum durissimú esse constat. Persii carmen in prima Satyra sic habet,
Non ego cum scribo, si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara auis est, siquid tamen aptius exit,
Laudari metuam, neq; enim mihi cornea fibra est.
Vnde qui carent humanis affectibus, robur, adamanté, silicem, ferrú, cornu in pectore gestare dicunt.

Aiacis risus. XLVI

Αἰάντειος γέλως, id est, Aiacinus risus. In eos, qui temere ac uecorditer rident: Id quod apposite dicetur in hoies mortiferis uoluptatibus gaudentes, breui perituros: aut qui malefactis gaudent, mox poenas daturi. Cuiusmodi risum eleganter describit Homerus in Odysseæ υ.
μνηστῆρσι δὲ Παλλὰς Ἀθήνη Deinde procis risum commouit diua Minerua
ἄσβεστον γέλω ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα. Haud compescendum, mentemq; excussit, at illi
οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν. Protinus attoniti malis risere alienis.
αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον, ὄσσε δ' ἄρα σφέων Mandunt interea tabentes sanguine carnes,
δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον δ' ὠΐετο θυμός, Lumina cõplentur lachrymis, mens anxia mœret.
Adagium natum est ex historia Aiacis. Is adeo grauiter tulisse legitur Vlyssem sibi prælatum in capessenda successione armorum Achillis, ut præ dolore in insaniam uersus sit: itaq; gladio districto in gregem pecorum insiliit, existimans sese Græcorum copias cædere. Tum duos quosdam maximos sues à trabe suspensos flagris cecidit, arbitrans hos esse Agamemnonem atq; Vlyssem, quorum alteri ut iudici, alteri ut uictori potissimum erat iratus. His igitur suibus plurimo cum risu insultauit, addens conuicia quæcunq; suggerebat splendida bilis. Deinde postea q̃ resipuisset, partim pudore, partim metu sibi mortem consciuit. Nec intempestiuiter torquebitur in eos, quibus risus oboritur nulla de causa, quem uulgo dicunt, aut insaniæ, aut stultitiæ argumentum esse. Attestatur & senarius ille prouerbialis.
γελᾷ δ' ὁ μωρὸς κἄν τι μὴ γελοῖον ᾖ. Ridet fatuus, ut nulla risus causa sit.

Canis uindictam. XLVII

Κυνὸς δίκη, id est, Canis uindictam. Macedonicum adagium in eos, qui præter expectationem poenas dant iis, quos aliquando læserunt. Natum ab Euripidis tragici poetæ interitu. In Macedonia uicus quispiam est, qui Thracum dicitur, propterea quòd olim à Thracibus sit inhabitatus. Hic cum canis quidam Archelai regis aberrasset, Thraces de more suo mactatú sacrificarunt, ac deuorarunt. Quod ubi comperisset Archelaus, talentum eis mulctam dicit. Verum cum illi soluendo nõ essent, Euripidem subornarunt, qui regem exoraret ut sibi mulctam remitteret, ita ut fecit. Postea uero cú Euripides in sylua quadam solus esset, & Archelaus à uenatu reuerteretur, canes Euripidem cinctum dis-

terpserunt, deuoraruntque. Existimatum est autem, eos canes ex eo prognatos fuisse cane, quē Thraces sacrificarant. Hinc adagium Apud Macedonas increbuit, Canis uindictam, subaudiēdum passus est, aut aliud cōmodius. Valerius maximus libro nono, capite de morte nō uulgari, refert Euripidem, cum ab Archelao rege Macedonum coenæ adhibitus fuisset, domū à conuiuio repetentē, à canibus fuisse discerptum. Eos canes ab æmulo quopiam immissos fuisse, cōfirmat A. Gellius Noctium Atticarum libro. xv. cap. xx. Suidas addit, hos æmulos fuisse Arrideum Macedonem, & Crateuā Thessalum poetam, quos Euripidis gloria urebat. Hi finxerunt eum à regiis canibus dilaceratum fuisse. Sunt qui narrent, eum non à canibus, sed à mulieribus fuisse dilaniatum, cum intempesta nocte Craterum adolescentē peteret, Archelai amasium. Testatur enim & Gellius Euripidem μισογύνην, id est, mulierum osorem fuisse. Sed quod ad superiorem attinet opinionem, fabulam non usquequaque dissimilem narrat Plutarchus in dialogo de comparatione terrestrium animātium & marinorum. Pyrrhus, inquit, rex iter faciens canem reperit, corpus hominis interfecti seruantem, cumque cognouisset eum tertium iam diem impastum manere, nec à cadauere diuelli, iussit extinctum sepeliri, canem secum adducendum curauit. Paucis post diebus militum delectus est actus, omnesque regem sedentē prætéribant. Aderat & canis quietus interim, donec domini interfectores prætereuntes cōspicatus est: in hos protinus iratus, cum clamore irruit, ac sæpius allatrauit, subinde respectans Pyrrhum, adeo ut non solum ipsi Pyrrho, sed & omnibus, qui aderāt, suspicio nasceretur. Proinde cum & aliæ nōnullæ coniecturæ, ita ut fit, accederent aliūde, duo comprehensi sunt, & facinus cōfessi, supplicio sunt affecti. Addit, & Hesiodi interfectores, ab ipsius cane proditos, supplicium dedisse. Subiicit his, quod sua memoria dicit accidisse. Quidam irrupit in Aesculapii templum, sublatis aureis & argēteis aliquot monumentis, clàm & ignotus, ut putabat, aufugit. At canis templi custos, cui nomē Capparus, nam indignus qui periret ἀνώνυμος, cum uideret neminem editurum sua uoce cōmoueri, fugiētem sacrilegum est insecutus, ac primum quidem saxis petitus, haud tamen discedebat: Exorto die non accedebat propius, sed procul oculis obseruās sectabat, nec cibum obiectum capiebat. Rursum iuxta dormientem cubabat & ipse, & abeuntem ad consimilem modum insequebatur: quod si qui uiatores fuissent obuii, iis cauda adblandiebatur, in illum unum latrabat ac sæuiebat. Hæc cum ab aliis alii didicissent, simulque & canis & hominis figuram cognouissent, sacrilegum apprehenderūt, & ad supplicium duxerunt, cane præcedente hilari iam ac gestiēte, quòd maleficum esset uenatus. Vnde ei cani de publico pastus decretus est, eiusque rei cura sacerdotibus mandata. Verum ut ad prouerbium redeamus, apparet apte dici posse & in hunc sensum, quoties autor illati mali dissimulatur. Veluti cum ueneno tollit inimicus, & spargit in uulgum rumor, illum febri periisse: aut cū princeps Imissis in ædes alicuius satellitibus omnia diripit, & fama dissipat, à latronibus fuisse spoliatas: aut cum tyrānus subuertit eum, cui male uult, deinde facti inuidia cōfert in magistratus, tanquam illo inscio fecerint. Videt hinc fluxisse, quod hodie passim apud Germanos dictitant, ubi quid accidit incōmodi certi, incerto autore, quodque nemini possis imputare, id canis accidisse morsu.

In tuo regno. XLVIII

Quod cuiusque priuatum est, regnum eius dicitur. Inde & Meliboeus Vergilianus.
Post aliquot mea regna uidens mirabor aristas.
Scæuola apud Ciceronem in Oratore, Id nisi in tuo regno essemus, nō tulissemus, id est, in tua uilla. Nam Crasso loquitur in Tusculano, quæ uilla tum erat Crassi. Quinetiam uulgo iactatur adagiū, suæ quenque domi regem esse: quod tamen ab ipsa usque antiquitate manasse uidetur. Quandoquidē apud Homerum Odisseæ A. uersiculus hic extat.
Αὐτὰρ ἐγὼν οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο. Aedibus in nostris ego regem gessero sanè.

In tuo luco & fano est situm. XLIX

In tuo luco & fano legit apud Plautū, pro eo quod ē, in tua potestate, tuo arbitrio, tua tutela, tua manu. Translatū à fanis & lucis, numinibus dicatis. Nonnihil diuersum est quod ait M. Tullius in oratione pro Aulo Cecinna: In meis castris pſidiisque uersaris, id est, mecū facis, & pro me pugnāt quæ dicis.

Intra suas præsepes. L

Simili figura dicit Plautus in Cassina, Scit, si id impetret, futurum quod amat intra præsepeis suas, pro eo quod est, certum ac paratum. Nam quod intra septa nostra clausum sit, id tuto certoque possidemus. Dictum est autem in senem dantem operam, ut ancilla, quam amabat, uillico suo nuberet, hoc quidem consilio, ut insciente uxore, cum liberet, ea ruri potiretur. Idem in Rudentibus. Ad herum arbitrum uocat me hic intra præsepes meas.

In ære meo est. LI

Quem nobis officiis obstrictū significamus, ita ut iam totus certoque noster sit, eū in ære nostro dicimus esse. Nam antiquitus omnis pecunia ærea erat, auri usu nondū reperto in feriēdis nomismatis. Memini legere apud Ciceronē libro Epistolarum familiarium. xiii. Et mehercle semper sit in animo habui,

te in ære meo esse, propter Lamiæ nostri coniunctionem, & singularem necessitudinem. Item libro decimoquinto: Marcum Fabium quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum. Multi anni sunt, cum ille in ære meo est, & à me diligitur.

A teneris unguiculis. LII

ἀπὸ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων, id est, A teneris unguiculis, pro eo quod est, à prima pueritia. Trãslatũ à catulis, quorum unguiculi nõdũ duruerũt. M. Tullius, A teneris, ut Græci dicũt, unguiculis. Flaccus in Odis,

Et incestos amores De tenero meditatur ungui.

Plutarchus in libello de puerorum institutione, ὡς ἂν οὖν ἔνδοθεν καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἐξ ὀνύχων ἀγαπῶσι τὰ τέκνα, id est, Vt intrinsecus, & quod dicitur, ab unguiculis ament liberos, hoc est, à prima statim infantia. De matribus loquitur quæ suis uberibus lactant fœtus suos.

Ab incunabulis. LIII

Eundẽ habet sensum, ab icunabulis, id est, à primis uitæ rudimẽtis. Plautus in Pseudolo, Sed hic seruus Carysto huc qui aduenit, qd sapit usque à cunabulis? Item Titus Liuius. Ab incunabulis imbutũ odio tribunorum. M. Tullius oratoris incunabula uocat primam illam à fundamentis institutionem. Et Vergilius. Gentis cunabula nostræ.

Aurelius libro Pandectarum primo, titulo de officio præfecti prætorio. His cunabulis præfectorum autoritas initiata in tantũ meruit augeri, ut appellari à præfectis prætorio nõ possit. Aristo. in Ethicis lib. ii. dicit, ἐκ νηπίου, ἐκ νέων. Quorum posterius citat ex Platone. Est aũt is locus apud Platonem libro de legibus decimo, νῦν δὲ οὐ πειθόμενοι τοῖς μύθοις οὓς ἐκ νέων παίδων ἔτι ἐν γάλαξι τρεφόμενοι, τροφῶν τε ἤκουον καὶ μητέρων &c. id est, Nunc uero credentes fabulis, quas à pueris cum adhuc lacte aleremur, à nutricibus ac matribus audiuimus. Similiter & crepundia pro prima ætate accipiuntur.

Cum lacte nutricis. LIIII

Cognatum est iis, quæ superius retulimus, ab incunabulis, à teneris unguiculis. Cicero Tuscu. quæst. lib. iii. Nunc autẽ simul atque editi in lucem & suscepti sumus, in omni continuo prauitate, & in summa opinionum peruersitate uersamur, ut penè cum lacte nutricis errorem suxisse uideamur.

Ante uictoriam encomium canis. LV

πρὸ τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ᾄδεις, id est, Ante uictoriam encomium canis. In eum, qui præpropere gloriatur, re nondum confecta. Nam apud Græcos, qui rem strennue gessissent in bello, oratione quapiam aut carmine laudabantur: quæ laudatio proprie encomiũ dicitur. Extat enim, Theocriti carmen in laudem Ptolemæi, cui titulus, Encomium, & Luciani Demosthenis encomium. Apud Romanos, orationes, supplicationes, triumphi, præmia uirtutis erant: unde liceat dicere, Anteq̃ uiceris, triumphum paras. Plato in Lyside, πρὶν νενικηκέναι, ποιεῖς τε καὶ ᾄδεις εἰς σαυτὸν ἐγκώμιον, id est, Priusq̃ uiceris, & facis & canis de teipso encomium. Non abludit hinc, quod ait Plato in Theæteto, φαινόμεθα ἀγεννοῦς ἀλεκτρυόνος δίκην πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν, id est, Videbimur galli ignaui more priusq̃ uicerimus, à sermone desilientes canere. Siquidem hic mos animanti, cantu uictorem se testari. Huc ptinet illud quod alibi retulimus ex Solonis autoritate, ὅρα τέλος μακροῦ βίου. Tum illud Pindari in Isthmiis, ἔστιν δ' ἀφάνεια τύχας καὶ μαρναμένων, πρὶν τέλος ἄκρον ἱκέσθαι, id est, Est autem incerta fortuna etiam pugnantium, priusq̃ ad summum finem perueniatur.

Encomium ante ui. ca.

Omnes attrahens ut magnes lapis. LVI

πάντας γ' ὑφέλκων οἷα μαγνῆτις λίθος. Cuncta attrahens haud aliter ac magnes lapis.

Hoc carmen Suidas citat ex Piside. Videtur prouerbiale. Metaphora ducta à natura lapidis, ferrum ad se trahentis, & attractum tenentis, quem quidam eundem putant cum eo, quem Heracleum uocant, cuius alibi mentionem fecimus in prouerbio, Lydius lapis. Hoc miraculi Plinius uerbis attollit lib. xxxvi. cap. xvi. ad hunc modũ, Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusque tribuit illi. Quid ferri duritia pugnatius? Sed cedit, & patitur mores, trahiturque à Magnete lapide: domitrixque illa rerum omnium materia, ad inane nescio quid currit, atque ut ꝓpius uenit assistit, teneturque, & cõplexu hæret, Sideriten ob hoc alio nomine appellant: quidam Heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore, ut autor est Nicander, in India repertus. Hactenus Plinii uerba reddidimus. Inter multas Magnetis species, Aethiopicum cõmemorat, attractu usque adeo efficaci, ut non ferrum modo, uerũetiam alterum Magnetẽ ad se trahat. Eoque tantus huius lapidis honos, ut argento expendi soleat. Cõmemorat & Hæmatiten nõ perinde in attrahendo ferro uiolentum, sed alio insignem miraculo. Siqdem ut est colore sanguineo, nam hinc etiam uocabulum, ita si teratur, sanguinẽ reddit. Huius igitur lapidis tam prodigiosa uis prouerbio locum fecit. Citat Suidas Euripidem ex Oeneo,

Magnetis more attrahens

ὥστε μαγνῆτις λίθος Sic uti Magnes lapis
τὴν δόξαν ἕλκει, καὶ μεθίστησιν πάλιν. Mentem trahit, transfertque rursum ac demouet.

Confine est illi, quod alibi diximus.

ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων, ὡς ὁ καικίας νέφος. Ad se attrahens, ut Cæcias nubes trahit.

Ligna in syl. Syluæ ligna infert

In syluam ligna ferre. LVII

In syluá ligna ferre, est aliqué iis rebus augere uelle, qbus ipse maxime abúdet. Hora. in Sermonibus,

Atq; ego cum Græcos facerem natus mare citra
Versiculos, uetuit me tali uoce Quirinus
Post mediam noctem uisus, cum insomnia uera,
In syluam non ligna feras insanius, ac si
Græcorum malis magnas implere cateruas.

Mari aquam addere

Eadem rõne dicimus, in mare deferre aquá: quoq; utrunq; nos in epigrámate quodam cõiunximus,

Largiri numeros tibi Petre, hoc est,
Syluæ ligna, uago mari addere undas.

Vtrunq; congruit cum eo, quod alio retulimus loco, Vlulas Athenas.

Lumen soli mutuas. LVIII

Τὸ φῶς ἡλίῳ δανείζεις, id est, Lumé soli mutuũ das. Cum docemus doctissimũ, monemus ueheméter prudenté: aut cũ conamur exponere, quæ per se sunt clarissima, aut sermone celebrare, quæ sua sponte sat illustria sunt. Sol enim fons oĩs luminis putat̃, qui lucé mutuare solet, nõ mutuo accipere. Refert̃ in iis collectaneis, quæ Plutarchi titulo circũferunt̃. Est simile quiddam apud Fabium de iis, qui per se clara conant̃ illustrare, eos perinde facere, quasi qs studeat clarissimo soli mortale lumen inferre.

Fontes ipsi sitiunt. LIX

Fontes ipsi sitiunt. Ironia puerbialis in eos, qui petunt ab aliis, quod ipsis affatim abundet domi. Cicero ad Q. fratré, Tibi quod rogas, quoniá ipsi fontes iam sitiũt, siqd habebo spacii, scribam. Significat fratrem magis abũdare uersibus, quos tamé à se petat, perinde quasi carminũ indigés. Idem ad Atticum libro. xii. Non ad ἀδήλωσιν κελεύθων, sed ad ἀκέλευθον eum uenisse ut scribis, in tantis præsertim angustiis.

Olla ipsa legit holera

Ipsa olera olla legit. LX

Ipsa olera olla legit. In eos quadrabit, qui suum ipsorum uitium in aliud quippiam reiiciunt: aut qui sic ad scelus aliquod quasi facti sunt, ut non possint non peccare: Catullus in Cæsarem.

Mentula moechatur, moechatur mentula certe.
Hoc est quod dicunt, ipsa olera olla legit.

Nam olla coquendis oleribus nata est: uel quod absurdissimum sit, siquis dicat ollam legere olera, quæ nõ coquet, nisi siqs imiserit. Non igitur olla in causa est, sed qui inicit mala olera. Non est admodum huic dissimile, quod ex Homero ceu prouerbiale citat Tertullianus, Ipsum ferrũ uirũ attrahit. Id à nobis alio dictum est loco, in prouerbio, tollenda mali occasio. Item ipsa olla lenticulam attigit.

Oedipi imprecatio. LXI

Οἰδίποδος ἀραὶ, id est, Oedipi imprecatio. De tragicis & ingentibus malis. Qui Græca colligũt adagia, citát ex Aeschylo huiusmodi fabulam; Eteocles & Polynices, de more patri ex unoquoq; sacro partem anteriorem mittebant. Cum autem aliquando per imprudentiam atq; incogitantiam coxam, hoc est, posteriorem partem misissent, ille existimans id non obliuione, neq; imprudentia, sed contumeliæ causa factum, imprecationibus diris eos est execratus. Alii narrant, Oedipum, simulatq; cognouisset se parricidam esse, tum autem cum matre consuetudinem habuisse, suis ipsius manibus oculos sibi eruisse. Quæ res ubi eius loci incolis cognita est, Oedipum expulerunt urbe. Ille in exilium abiens, filios, quod patrem in calamitate non defenderent, execrationibus deuouit. Quæ quidem neutiquam irritæ fuerunt: nam iuuenes mutua cæde extincti sunt. Mater sibi mortem consciuit, Oedipus ipse fulmine ictus interiit. Cuiusmodi autem fuerint huiusmodi imprecationes, Diogenes Cynicus apud Laertium propemodum indicat, qui per iocum dicere solitus erat, sibi τὰς τραγικὰς ἀρὰς, id est, Tragicas execrationes occurrisse. Esse enim sine domo, sine ciuitate, priuatum, patria, pauperem, palantem, uitam in diem agentem. Sophocles in Tyranno, fingit Oedipum ignarum etiamnum de quo Phoebus dixisset exigendo, tanquam qui ciuitatem suis sceleribus pollueret, multa dira in eum, hoc est, in se precantem. Euripides in Phoenissis,

Tragicæ execrationes

ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας	Durissimas preces precatur liberis.

Verba Iocastæ de Oedipo. Idem in Oedipo Coloneo, sic Oedipum imprecantem facit Polynici, ut fraterna manu occideretur, uicissimq; occideret,

Τὰς δὲ συλλαβὼν ἀρὰς	Hæc te sequantur agmine imprecamina,
Ἃς σοι καλοῦμαι, μήτε γῆς ἐμφυλίου	Tibi quæ imprecor, uti ne'ue natali solo
Δορὶ κρατῆσαι, μήτε νοστῆσαί ποτε	Potiare bello, ne'ue ad Argos postea
Τὸ κοῖλον ἄργος, ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ	Redire liceat, immo fraterna manu
Θανεῖν, κτανεῖν θ' ὑφ' οὗπερ ἐξελήλασαι.	Perimaris, ac uicissim eum dedas neci
Τοιαῦτ' ἀρῶμαι καὶ καλῶ τὸ ταρτάρου	Qui te expulit, fratrem. Ista uobis imprecor,
Στυγνὸν πατρῷον ἔρεβος. Et reliq; quæ sequunt̃.	Testorq; patrii triste numen tartarĩ.

Horatius hoc genus imprecationis diras uocat in Odis,

Diris agam uos, dira deprecatio
Nulla expiatur uictima. *Diris agere*

Huiusmodi autem parentum in liberos deuotiones esse formidandas, Homerus quoq; testat' Iliados primo, cum Phœnix narrat se paternis execrationibus obnoxium fuisse, idq; contigisse quod illi fuerant imprecatæ. Carmen Homeri sic habet,

μήποτε γουνάσιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν — Orat ne in genibus proles aliquando sederet
ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα, θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαράς. — Ex me nata suis, diiq; audiuere precantem.

Efficimus pro nostris opibus mœnia. LXII

Efficimus pro nostris opibus mœnia. Quadrat in tenui fortuna, paruisq; facultatibus hoïes, qui tamen ipsi quoq; pro rei modulo uiuunt laute. Plautus in Sticho: Quibus diuitiæ sunt domi, scaphis, & cantharis batrochis bibũt. Nos nostro Samiolo poterio, tamẽ uiuimus nos, tamẽ efficimus pro opibus nostra mœnia. Hactenus Plautus. Itidẽ uulgo dicit' hodieq; pusillæ auiculæ pusillos nidulos cõstruũt. *Mœnia pro opibus*

Omnium rerum uicissitudo est. LXIII

Terentius in Eunucho, Omnium rerum uicissitudo est. Quæ sententia significat in rebus mortalium nihil esse perpetuũ, nihil stabile, sed omnia uelut æstuario quodam fluxu refluxuq; decedere atq; accedere. Atq; his uicibus fortunæ, ab aliis ad alios transferuntur imperia, opes, gloria, uoluptas, eruditio: deniq; quicquid est, aut accommodorum aut incommodorum. Sophocles in Oedipo Coloneo has rerum humanarum uices eleganter describit, *Vicissitudo rerũ omniũ*

Quorum carminum sententiam utcunq; reddemus, — Solis deis

μόνοις οὐ γίγνεται — Nunquam senecta molesta, nec mors accidit.
θεοῖσι γῆρας, οὐδὲ κατθανεῖν ποτε. — At reliqua miscet cuncta tempus impotens.
τὰ δ' ἄλλα συγχεῖ πάνθ' ὁ παγκρατὴς χρόνος. — Terræ per hoc uis atq; robur interit,
φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς, φθίνει δὲ σώματος, — Simulq; nostri corporis perit uigor.
θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ' ἀπιστία. — Moritur fides, perfidia pullulat inuicem,
καὶ πνεῦμα ταὐτὸν, οὔποτ' οὔτ' ἐν ἀνδράσιν — Nec animus idem, nec eadem fragrantia
φίλοις βέβηκεν, οὔτε πρὸς πόλιν πόλει. — Haud unquam amico durat erga amiculum,
τοῖς μὲν γὰρ ἤδη, τοῖς δ' ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ — Nec ciuitati in ciuitatem permanet.
τὰ τερπνὰ πικρὰ γίγνεται, καὖθις φίλα. — Siquidem his statim, illis post pusillum temporis,
Iucunda quæ fuerant, amara ac tristia, &
Homerus item Iliados Z. — Ingrata dudum grata fiunt inuicem.
νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας. — Nunc his nunc illis contingit uincere.

Item Iliados Σ.

ξυνὸς ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα. — Cõmunis Mars, inq; uicem perimit perimentẽ. *Mars communis*

Neq; uero prætereũdum hoc loco bellissimũ eiusdẽ poetæ figmẽtũ de duobus doliis, ex qbus Iuppiter uarie miscet res mortalium. Carmen extat in Iliados ultimo libro, quod nõ ab re fuerit adscribere, *Dolia duo*

δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει — Dolia nanq; Iouis duo stant in limine, plena
δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων. — Muneribꝰ quæ is donat, in hoc mala sunt, bõa ĩ illo.
ᾧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος, — Hinc miscens dispensat acuto fulmine gaudens,
ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅ γε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ. — Nunc mala distribuẽs ac tristia, nunc bona rursum.

Tractum uidet' adagiũ ab Aesopi responso. Is enim rogatus, autore Laertio, qd ageret Iuppiter, rñdit,

τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ, — Deprimit excelsa, & tollit humilia.

Euripides in Ione,

τὰ θνητὰ τοιαῦτα, οὐδὲν ἐν ταὐτῷ μένει, — Eiusmodi mortalium
Sunt res, ut in eodem nihil duret statu. — Euripides in Icetidibus,
ὁ γὰρ θεὸς πάντ' ἀναστρέφει πάλιν. — Fortuna cuncta uersat in contrarium.

Theognis in sententiis,

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλῳ, — Nunc etenim huic librã inclinat, nunc Iuppiter illi,
ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ' οὐδὲν ἔχειν. — Vt modo sis diues, nil modo possideas.

In qbus uersibus Theognis, ut illud obiter indicẽ, allusit ad locũ Homericũ in Iliados Θ. ubi Iuppiter aureis lancibus expẽdit Troianorũ ac Græcorũ fata. Fert' in eandẽ sentẽtiam huiusmodi uersiculus,

τὰ θνητὰ πάντα μεταβολὰς πολλὰς ἔχει. — Varias uices, res obtinent mortalium.

Celebratur & hoc dictũ, κύκλος τὰ ἀνθρώπινα, id est, Circulus res mortaliũ, ut subaudias, sunt, quòd circũagantur, & uelut in orbem recurrant, fortuna uersante rotam. Item Pindarus in Therone, *Circulus mortalium*

ῥοαὶ δ' ἄλλοτε ἄλλαι
εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ πόνων ἐς ἄνδρας ἴσαν.

Quorum carminũ sensus est, Iucunda ac tristia, æstus in morẽ, uicissim accidere mortalibus. Home-

Victoria ἑτεραλκὴς

rus locis aliquot appellat ἑτεραλκέα νίκην, id est, Victoriã alternatim nunc his nunc illis obtingentẽ.

Vicissitudo rerum iucundiss.

Iucunda uicissitudo rerum. LXIIII

Μεταβολὴ πάντων γλυκὺ, id est, Iucunda rerum omnium uicissitudo. Sententia prouerbialis, cũ ab aliis passim autoribus usurpata, tum uero ab Aristotele secundo Rhetoricarum præceptionũ lib. καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδὺ, εἰς φύσιν γὰρ γίνεται μεταβάλλειν. τὸ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. id est. Varietas quoq;, uicissitudoq; iucunda. Fit enim iuxta naturam transmutatio. Quod autem semper idem stati perpetuiq; habitus, parit satietaté. Vnde illud dictũ est, Vicissitudo rerum oĩum iucũda. Vsurpatur ab eodem libro Moralium Eudemioꝝ .vii. Sumptũ apparet ex Euripidis Oreste, Μεταβολὴ πάντων γλυκὺ, id est, Mutatio iucunda rerũ est omnium.

Eodem Allusit Vergilius in Bucolicis,

Alternis dicetis, amant alterna camoenæ.

Fertur & Mimus quidam in hanc sententiam non illepidus,

Nil iucundum, nisi quod commendat uarietas. Item alter huic consimilis,

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Ea rerum natura, eiusmodi sensus humani fastidium, ut nihil esse possit tam suaue, quod non abeat in nauseam, si paulo diutius utare, nihil tam egregium, quod idem diu placere possit.

Vnde & illud iuuenalis,

Voluptates commendat rarior usus.

Varietas autem tantam in omni re uim habet, ut commendatione nouitatis interdum & pessima pro optimis placeant.

Inuitis canibus uenari. LXV

Inuitis canibus uenari. Hoc adagio significatum est, non sat feliciter succedere, quod à nolentibus extorquetur. Neq; eorum officio utendum, qui non ex animo operam suam nobis commodant. Apud Plautum in Sticho Panegyris patri interminans, ne se, suamq; sororem inuitas uiris collocet: Stultitia est, inquit, pater, uenatum ducere inuitas canes. Additq; sententiam, qua metaphoram explicat. Hostis est uxor, inuita quæ ad uirum nuptum datur.

Inuitos boues plaustro inducere. LXVI

Simile dictum etiam hodie perseuerat uulgo celebratum, incõmodum esse, bubus inuitis plaustrum ducere, aut inuitis equis plaustrum agere. Videtur autem ex Theognide sumptum.

Μή μ' ἀέκοντα βίῃ κεντῶν ὑφ' ἅμαξαν ἔλαυνε.

Inuitum ne me scutica, stimulisq; subactum
Vi studeas unquam ducendo inducere plaustro.

Velocem tardus assequitur. LXVII

Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκὺν, id est, Assequitur celerem tardus. In eum competet, qui uiribus imbecillior, arte atq; ingenio uincit potentiorem. Natum adagium ex Odysseæ θ. ubi lepidissima narratur fabula, quemadmodum Vulcanus claudus, cum suspectam haberet uxorem Venerem, quòd furtim cũ Marte congrederetur, nec uires suppeterent, quibus adulterum deprehenderet, ad artes atq; ingenium cõfugit. Lectum suum adamantinis atq; inuisibilibus catenulis circũuinxit: quod ubi fecisset, foras abire se simulat. Deinde cum in arctissimis essent cõplexibus, Mars & Venus uinculis illis hoc magis irretiti, quo magis se circumagerent, eccce tibi repente redit Vulcanus, & prodente sole, deos omnes adhibet, deprehensi adulterii testes. Quo loco Homerus:

Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκὺν,
ὡς καὶ νῦν Ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν Ἄρηα
ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι,
χωλὸς ἐὼν τέχνῃσι, τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφέλλει.

Nonnunquã assequitur tardus, celeremq; citumq;,
Sic uti nunc Vulcanus, ut est uestigia tardus,
Mauortem cepit, qui pernicissimus unus
Cunctorum quicunq; tenent supera astra deorum;
Et quãquã est claudus pede, rem tamé arte peregit.
Proinde etiam debet poenas deprehensus adulter.

Eoem pertinet apologus de uulpe & coruo, prædam eandem cursu petentibus, quam uulpes celeritate impar, ingenio sibi uindicauit. Item de cancro cursu cum uulpe certante. Item de corydo auicula, uolatu certante cum aquila. Accidit huiusmodi quiddam & in piscibus, ut qui tardissimi sint, arte capiant uelocissimos. Quorum de numero est Raia, quæ abdens sese locis harenosis, aut limosis, capillamentis illis suis porrectis pisces allicit, allectosq; ad os usq; pertrahit. Item torpedo abscõdit sese in harena, limo'ue: ac pisces forte incidentes torpore afficit, atq; ita depascitur. Qua quidem arte uenatur etiam hominem. Occultat sese & pastinaca, Græcis trigonis dicta, sed diuersa ratiõe. Atq; ita fit, ut cum sint ipsæ segnes, tamen aliquando capiantur mugilem habentes in aluo. Autor est Aristoteles libro de naturis animalium nono. Plinius autem libro nono testatur, mugilibus præcipuã esse uelocitatem, ut aliorum piscium uim timentes, transuersa nauigia superiactent. Theognis adagium retulit ad hunc modum.

καὶ βραδὺς

καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων, id est,
Callidus ac tardus celerem insectando prehendit. Tarditas consilio adiuta

Aquilam testudo uincit. LXVIII

Ab hoc non discrepat illud quod refert Diogenes Laertius in uita Menedemi philosophi, ex Achæi poetæ satyra, cui titulus Omphale,
ἡλίσκετ' ἄρ' ἄγε καὶ πρὸς ἀσθενῶν ταχύς Capta est profecto celer ab imbecillibus,
καὶ πρὸς χελώνης αἰετὸς ἐν βραχεῖ χρόνῳ. id est, Et aquila tempore in breui à testudine.
Hos senarios ait usurpare solitum Menedemum in eos, qui secum in ciuilibus honoribus contenderent. Accipi potest per ironiam, aut simpliciter, ubi quis potentiorem arte uincit, & quod uiribus nō potest, assiduitate conficit.

Intempestiua beneuolentia nihil à simultate differt. LXIX

Senarius est Græcis prouerbii uice celebratus,
ἄκαιρος εὔνοι' οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει. id est, Par odio importuna beneuolentia.
Suidas in dictione ἄκαιρος narrat hoc uersu Hippolytum respondisse Phædræ nouercæ, dicenti se illius amore captam esse. Quadrabit in eos, qui dum officiosi student esse, non habita temporis ratione, nocent, aut molesti sunt sedulitate. Veluti qui non apto tempore obiurgant amicum, aut qui immodicis & intempestiuis laudibus conciliant homini inuidiam: aut qui pecuniam suppeditant adolescenti, qua fiat deterior. Fertur & alter huic consimilis,
φίλος με βλάπτων οὐδὲν ἐχθροῦ διαφέρει. id est, Cum nocet amicus, nihil ab hoste discrepat.
Huc respexit Horatius in Epistolis,
Nil moror officium, quod me grauat. Rursum alibi,
Sedulitas autem, quem stulte diligit, urget.
Itidē Seneca libro De beneficiis. ii. Sæpe, inquit, nihil interest inter amicorum munera, & hostium uota. Quicquid illi accidere optant, in id horum tempestiua indulgentia impellit atq; instruit. Quid autem turpius, quàm quod euenit frequentissime, ut nihil intersit inter odium & beneficium? In his Senecæ uerbis, pro uota, quod nos ex uetustis exemplaribus reposuimus, uulgati codices habebant acta. Id admonendum erat, nequis ignarus ut mendum tollat, quod in multis antehac usu uenit. Huc pertinet illud Ennianū optimo iure laudatum à Cicerone lib. ii. De officiis: Benefacta male locata male facta arbitror. Prouerbio accedet nōnihil gratiæ, si paulo lōgius deflectat: ueluti si dicas, nullos æque nocere bonis literis, atq; hos qui sedulo quidē at parū feliciter tractāt eas. Aut neminē magis officere famæ, q̄ ineptum præconem. Aut secundā fortunam nocentiorem esse aduersa.

Nosce tempus. LXX Tempus nosce

γνῶθι καιρόν, id est, Noueris tempus. Celebratur in primis inter. vii. sapientum apophthegmata: ac, ut alia pleraq;, pluribus autoribus ascribitur à nullo non usurpatum. Hesiodus,
μέτρα φυλάσσεσθαι, καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος. i. Obseruato modum, nam rebus in omnibus illud
Optimum erit, siquis tempus spectauerit aptum. Huc allusit Theocritus in Idyllio A.
ἀλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι. i. Verum alia æstiuo, atq; hyberno tēpore fiunt. Alia æstate, alia hyeme
Quin & Isocrates ad Demonicum scribit, iniucundum in omni re esse, quidquid intempestiuum sit. Adeo cunctis in negociis plurimum habet momenti, temporis & opportunitatis obseruatio. Idem admonent Græcorum sententiæ.
ὡς μέγα τὸ μικρόν ἐστιν ἐν καιρῷ δοθέν. id est,
Vel maxima est pusilla res loco data. Rursus alia. καιρὸς deus Occasio dea
καλὸν τὸ καιροῦ παντὸς εἰδέναι μέτρον. id est,
Res bella cuncti nosse temporis modum. Præterea Pindarus in Pythiis,
ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν. id est,
Tempus pariter in omni re fastigium obtinet. Item illud Horatii,
Dulce est desipere in loco.
Tantam uim habet opportunitas, ut ex honesto inhonestum, ex damno lucrum, ex uoluptate molestiam, ex beneficio maleficium faciat, & contra, breuiterq; rerum omnium naturam permutet. Hæc in aggrediundo conficiendoq; negocio præcipuum habet momentum: ut non sine causa ueteres uideā tur eam diuinitate donasse: tametsi apud Græcos mas est hic deus, appellaturq; καιρός. Eius simulachrum ad hūc modum fingebat antiquitas. Volubili rotæ pennatis insistens pedibus, uertigine q̄citatissima semet in orbem circumagit, priore capitis parte capillis hirsuta, posteriora glabra, ut illa facile prehēdi queat, hæc nequāquam. Vnde dictum est, occasionem arripere. Ad quod erudite simul & eleganter allusit quisquis is fuit, qui uersiculū hūc cōscripsit, Fronte capillata, post hæc occasio calua. Sed libet & Posidippi super hac re carmen adscribere, quod quamobrem Politianus omittēdum existimarit admiror. Est autem huiusmodi,

Τίς πόθεν ὁ πλάστης; σικυώνιος. οὔνομα δὴ τίς;
 Λύσιππος. σὺ δὲ τίς; καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ.
Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; ἀεὶ τροχάω. τί δὲ ταρσοὺς
 ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; ἵπταμ' ὑπηνέμιος.
Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν; ἀνδράσι δεῖγμα
 ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω.
Ἡ δὲ κόμη, τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
 Νὴ δία τ' ἐξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παρὰ τρέξαντά με ποσσὶν,
 Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.
Τοῖον ὁ τεχνίτης με διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων
 Ξεῖνε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Quos uersus nos ita uertimus, non quo cum archetypo Græco certaremus, sed crassiore, sicuti solemus, Minerua, planeq; ex tempore: quod uel tacente me, carmen ipsum indicauerit, uidelicet ut intelligi duntaxat possint ab iis, qui græce nesciunt,:

Quæ patria artifici? Sicyon. quo nomine? nomen
 Lysippo dictum est. ipse quis es? loquere.
Illa ego cuncta domans Occasio. cur age pinnis
 Insistis? uoluorq; ac rotor assidue.
Cur gemina in pedibus gestas talaria? dicam,
 Huc illuc uolucrem me leuis aura rapit.
Quid dextræ sibi uult inserta nouacula? signum hoc
 Quod quauis acie sim mage acuta, docet.
Tecta capillitio facies quid nam admonet? Illud,
 Quisq; uti me, quoties offeror, arripiat.
Cur autem capitis pars posticaria caluet?
 Quem semel alatis præterii pedibus,
Is quanquam uolet inde cito me prendere cursu,
 Haud liceat, simul ac uertero terga uiro.
Hac itaq;, idq; tua, me finxit imagine causa
 Hospes, scalptoris ingeniosa manus,
Spectandamq; domus hic prima in fronte locauit.
 Scilicet ut cunctos & moneam & doceam.

Non ab re fuerit & Ausonianum epigramma subscribere: quod, ut admonet Politianus, è Græco uidetur effictum, quanquam cum aliis nonnullis diuersum, tum illo potissimum nomine, quod hic additur pœnitentia comes. Carmen sic habet,

Cuius opus? Phidiæ, qui signum Pallados, eius
 Quiq; Iouem fecit, tertia palma ego sum.
Sum dea, quæ rara, & paucis Occasio nota.
 Quid rotulæ insistis? stare loco nequeo.
Quid talaria habes? uolucris sum, Mercurius quæ
 Fortunare solet, trado ego cum uolui.
Crine tegis faciem? cognosci nolo. sed heus tu
 Occipiti caluo es? ne teneat fugiens.
Quæ tibi iuncta comes? dicat tibi. dic rogo, quæ sis.
 Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Sum dea, quæ facti, non factiq; exigo pœnas.
 Nempe ut pœniteat, sic Metanœa uocor.
Tu modo dic quid agat tecum? siquando uolaui
 Hæc manet, hanc retinent quos ego præterii.
Tu quoq; dum rogitas, dum percontando moraris,
 Elapsam dices me tibi de manibus.

Olet lucernam. LXXI

Τὸν λύχνον ὄζει. i. Lucernam olet. De re meditata, multoq; studio elucubrata. Inde ductum quòd studiosi ad lucernam uigilantes soleant elaborare, siquid accuratius uelint excudere. Iactatum olim in Demosthenem, illius ἐνθυμήματα τὸν λύχνον ἀπόζειν, id est, Enthymemata lucernam olere, quòd omnia de scripto diceret, ac præmeditatus domi. Vnde & illud de eodem celebratur elogium: quod plus

olei quàm uini consumpserit. Erat enim abstemius & ὑδροπότης atque extrema etiam senecta ad lucernulam illam suam exercebatur.

Aristophanis & Cleanthis lucerna. LXXII

Aristophanis & Cleanthis lucerna, propter insigné studii diligentiá in prouerbium abiit. Vt is ad Aristophanis aut Cleanthis lucernam dicatur lucubrare, qui summo studio, exquisitaq; cura singula pésitat. Varro libro De lingua latina primo, Quod non solum ad Aristophanis lucerná, sed etiam ad Cleanthis lucubrem, nolui præterire, qui poetarum modo uerba, ut significant, expediunt. Opinor autem adagium sentire de Aristophane grammatico. Neq; fama caruit etiá Epicteti lucernula, quæ post illius mortem magno ære redempta est. Cæterum quod ait Iuuenalis,

Hæc ego non credam Venusina digna lucerna?

magis pertinet ad inuestigationem, quàm ad lucubrationem.

De plaustro loqui. LXXIII

Libertas ueteris comœdiæ eousq; progressa est, ut non solum ciuium primates, uerumetiam deos nominatim taxaret, id quod apparet ex Aristophane, qui in Pluto Iouem, Mercurium, Aesculapium, reliquosq; deos omneis contumeliose tractat. Bacchum item in Ranis, non admodum honorifice. Quoniam autem apud priscos illos huiusmodi fabulæ in plaustris agebantur, à iuuenibus, ore fece collito ne possent agnosci, qui magna licentia in obuium quenq; dicteria iaciebant, inde natum adagium, ἐξ ἁμάξης λαλεῖν. id est, Tanquam è plaustro loqui, de iis qui palàm ac libere conuiciantur. Id notat Aristophanes in Nebulis dicens, οὔ μοι σκώψει, οὐδὲ ποιήσεις ἅπερ οἱ τρυγοδαίμονες οὗτοι. id est, Non me ludes, nec mi facies, ea quæ trygodæmones illi. Nisi malumus hæc referre ad consuetudinem, quæ posterioribus etiam seculis durauit apud Athenienses. Ná in festo, quod Lenæum appellant mos erat poetas inter se concertare scriptis carminibus, ad risum concitandum accommodatis, quæ sedentes in plaustris pronunciabant, inuicem sibi conuicia dicentes. Sunt qui ad Eleusinia sacra, quæ Magna uocantur, referunt: in quibus mulieres curru uehebantur, atq; interim dum ueherétur, ex more mutuis cóuiciis sese lacessebát. Lucianus in Ioue tragœdo, ὡς δαιμόνων οὐδενὸς φείδεται, ἀλλ' ἐξ ἁμάξης παῤῥησιάζεται, καὶ καθάπτεται ἑξῆς, ὅστ' αἴτιος, ὅς τε καὶ οὐκί. id est, Vt nulli deorum parcit, uerum è plaustro libere loquitur, Corripiens simul insontem, pariterq; nocentem. Obiicit & Demosthenes Aeschinii, quod in se ueluti de plaustro dicenda & non dicéda protulisset. Vnde hoc ipsum, ueteris comœdiæ licentia, prouerbii quiddam sapit, Diuus Hieronymus ad Rusticum monachum, Ego enim neminem nominabo, nec ueteris comœdiæ licentia certas personas eligam atq; perstringam. Allusit huc, opinor, Aristophanes in Equitibus,

οἴμοι σὺ δ' οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις. id est. Heu mihi nihil tu loqueris è plaustrario.

Siquidem ἁμαξουργοὶ uocantur plaustrorum fabri.

Plaustra conuiciis onusta. LXXIIII

Plaustra conuiciorum

Eodem allusit Lucianus, cum ait in Eunucho, καὶ ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν κατεσκέδασαν ἀλλήλων, id est, Et solida plaustra conuiciis onusta inter se effundebant. Loquitur de duobus philosophis inter sese contumeliose altercantibus. Significat autem ὑπερβολικῶς tantum conuiciorú, quantum plaustro possit uehi. Quæ quidem ipsa figura ad prouerbii naturam pertinet, cum dicemus, plaustra promissis onusta, & naues pollicitis onustas, pro maximis amplissimisq; promissis. Nam & ἁμαξιαῖα, id est, Plaustralia, Græci uocant magnifica, fastuosaq; à plaustris ducto nomine. Alexis apud Athenæú libro nono, detorsit in bonam partem, παρέθηκε τὴν τράπεζαν, εἶτ' ἐπεισφέρων ἀγαθῶν ἁμάξας, id est, Apposita mensa est, ac dein circumtulit rerum bonarum plaustra.

Tollat te, qui non nouit. LXXV

Tollat te, qui non nouit. Si cuius dolos iam non ignotos esse nobis significabimus, neque post hac posse ab illo falli, concinne dicemus, Tollat te, qui non nouit. Refertur à Quintiliano libro sexto, Simile est, inquit, quod dicitur παροιμία, & prouerbia opportune aptata, ut de homine in aquam lapso, ut alleuaretur roganti: Tollat te, qui non nouit. Hæc Fabii uerba alioqui subobscura, uelut interpretatur Horatius in Epistolis, agens de scurra Plano, qui sponte sua sæpe cadens, tanquam crure fracto, miserandis uocibus prætereuntes implorabat, ut humo tolleretur. Peregrinus auté quispiam ac doli ignarus, siquando alleuaturus accessisset, à scurra ludibrio habebatur. Verum ubi iam illius simulatio plerisque innotuisset, isq; aliquádo crure uere fracto tolli precaretur: nemo subuenit, omnibus Planum solitos agere ludos arbitrantibus. Nimirum euenerat homini, quod Aristotelem dixisse ferunt, qui rogatus, quid nam lucrifacerent mendaces, hoc, inquit, ut nec uera dicentibus habeatur fides. Versus Horatii sunt hi

Nec semel irrisus triuiis attollere curat

Fracto crure Planum, licet illi plurima manet

Lachryma, per sanctum dicat iuratus Osirim

Credite,non ludo,crudeles tollite claudum.

Quære hospitem

Quære peregrinum,uicinia rauca reclamat.

Porrò uocem hāc Planus, Aulus Gellius libro decimosexto,capite septimo,cōmemorat inter uerba insusitata,quibus usus sit Mimus Laberius,atq; significare sycophantam. Quanquam eodem nomine usus est M.Tullius,eodem significatu,in oratione,quam dixit pro Cluentio. Est autē dictio Græca πλάνος, significatq; tum erronem,tum impostorem. Potest & hoc pacto efferri adagium. Quære hospitem,aut quære peregrinum,quemadmodum extulit Flaccus. Conueniet & in eos,à quibus aliquando sumus delusi,eaq; experientia facti cautiores,minusq; creduli. Simile est illud Iuuenalis,

Fatuos inuenit

Circuit & fatuos non inuenit.

Nam fatui facile decipiuntur. Nec abludit hinc græcum illud, οὐκ αὖθις ἀλώπηξ, id est, Non iterum uulpes,subaudi,decipitur.

Oppedere,& oppedere contra tonitrua. LXXVI

Oppedere prouerbialiter,pro reclamare & contemnere reperimus usurpatum. Horatius in Sermonibus, Vin tu curtis Iudæis oppedere? Aristophanes in Pluto,

καὶ τῆς πενίας ἀντιπαπορδεῖν. Rursum in eadem alibi,

καὶ τῆς πενίας καταπεπορδεῖν, id est, At paupertati oppedere tristi.

Quod iam diuites facti paupertatem negligere possent. Idem in nubibus,

καὶ βούλομαι ἀνταποπαρδεῖν πρὸς τὰς βροντάς.i. Voloq; ipsum oppedere contra cœli tonitru.

Verba sunt Strepsiadis adorantis nubes,& contemnentis tonitrua Iouis. Interpres addit natum ex artificio quodam in scena repræsentari solito,lapillis ex amphora in uas quoddam æneum præcipitatis,atq; ita tonitrui strepitum imitantibus,ut hoc sit uelut obstrepere tonitruis. Equidem opinor allusum ad ueterum poppyssandi consuetudinem. Antiquitus enim cum fulguraret, poppysmatibus obstrepebāt,id remedio fore rati,ne quid læderet fulgur. Aristophanes in Vespis, κἂν ἀστράψῃ, ποππύζουσιν. id est, Quod si fulguraro poppyssant. Vnde quidam per iocum , ueluti perperam imitantes aliorū poppysmata,crepitum uentris edebant. Cyclops apud Euripidem in eiusdem nominis tragœdia,Iouis tonitruum contemnens loquitur hoc pacto,

εἶτ' ἐκπιὼν γάλακτος ἀμφορέα,πέπλον Vbi lactis epotauero amphoram,peplum

κρούω,Διὸς βρονταῖσιν εἰς ἔριν κτυπῶν. id est, Quatio,Iouis ex pari tonitribus obstrepens.

In antro Trophonii uaticinatus est. LXXVII

Trophonii antrum

Εἰς Τροφωνίου μεμάντευται, id est, In Trophonii antro uaticinatus est. De homine uehementer tristi,tetricoq; : propterea quòd olim creditum est eum,qui in Trophonii specum descēdisset , postea nunquā ridere. Aristophanes in Nubibus,

ὡς δέδοικ' ἐγώ Vt uidelicet horrui

εἴσω καταβαίνων ὥσπερ εἰς Τροφωνίου. id est, Haud aliter,ac subiens specum Trophonii.

Porrò historia de Trophonio uarie narratur à Græcis. Quidam aiunt hunc Trophonium in secandis saxis summum artificem fuisse,fanumq; subterraneum extruxisse in Lebadia Bœotiæ regione, quod Trophonii uulgo cognominatum est,nimirū ab artifice. Dein qui sciscitarentur oracula,in aditu specus sedere solitos,nudos:atq; inde flatu quodam abripi sub terram. Gestare autem secum placentas quasdam,quas lemuribus & serpentibus occurrentibus obiicerent. Deide percepto oraculo, rursus per alium hiatum in summam terram restitui. Alii narrant hoc pacto: Agamedes Stymphali, quæ est Arcadiæ pars,rex erat:is uxorem duxit Epicasten,cuius filius erat Trophonius. Ii eius tempestatis mortales omneis artificio superabant,ac Delphicum templum extruēdum receperant,atq; in Helide ærarium quoddam condiderant Augeæ,ubi aurum suum reconderet : qui postea soluta lapidis cuiusdam commissura,quam in hoc ipsum reliquerant,noctu ingressi,pecuniam furari cōsueuerunt,socio Geryone Agamedis germano,atq; Epicastæ filio. Quæ res cum uehementer perplexum haberet Augeam , forte fortuna accidit,ut Dædalus Minoem fugiens ad eum diuerteret. Hunc exorauit Augeas,ut arte quapiam fures hos inuestigaret. At Dædalus laqueos quosdam summo artificio constituit,quibus Agamedes captus est. Id conspiciens Trophonius,non esse effugium, capite Agamedis amputato ne posset agnosci quis esset,unà cum Geryone Orchomenon aufugit. Hos cum Augeas,autore Dædalo,persequeretur,& illic aufugerūt:alter nempe Geryon Athenas, ut testatur Callimachus,in Arcadiam,alter uero in Lebadiā Bœotiæ regionem. Vbi parato sibi domicilio subterraneo per omnem uitam perseuerabat. Quo defuncto,uulgo creditum est , illic certa reddi oracula,ac Trophonio perinde ut deo sacrificari cœptum . Quidam aiunt Agamedem & Trophonium,Dædali opera suffuratos aufugisse,& Trophonio fugienti terram hiatu diductam,uiuumq; absorbuisse,circa Lebadiam. Aliquot post annis,cum Bœoti pestilentia laborarent , consultum oraculum respondit,Trophonii manibus honorem habendum esse . At illi cum essent ignari ubinam terrarum illius esset monumentum,apum indicio repererunt. Nam ubi eas conspicerent,

è cauo quodam subscatentes, cõiectarunt eum esse locum. Quare uisum est aliquem in id antrum demittere, qui rem exploraret. Quidam igitur ingressus, duos dracones obuios habuit: quibus obiectis offis mellitis, illæsus euasit. Vnde & mos inoleuit, ut antrum Trophonii subituri placentas aliquot secum deferant. Prius q̃ autem subirent, certis diebus ceremoniis præscriptis lustrabãtur, pure interim agentes: deinde stola sacra ornati descendebant, hastas manu gestantes, ut aiunt nonnulli, quo uim serpentium depellerent. M. Tullius Tusculanarum quæstionum libro. i. tradit Trophonium & Agamedem exædificato templo Apollini Delphico, uenerãtes deum laboris sui mercedem petisse, nihil quidem certi, sed quod esset optimum homini: quibus Apollo se id daturum ostendit, post diem ab illo tertium, qui ut illuxit mortui sunt reperti. Recentiores ita tradunt, Trophonium uirum quempiam fuisse supra modum gloriæ famelicum, Empedocliq; simillimũ, extructoq; sibi subterraneo domicilio oracula reddidisse: deinde ubi ille fame interisset, genium quẽdam in id immigrasse, atq; oracula reddere perrexisse: post, superstitione mortalium plureis in id antrum demisisse sese, ac dies complureis fuisse commoratos. Quæ quidem Trophonii fabula mihi adeo uidetur similis ei, quæ de Patricii antro, quod est in Hybernia, fertur, ut altera ex altera nata credi possit. Tametsi non desunt etiam hodie permulti, qui descendant: sed prius triduano enecti ieiunio, ne capite sano ingrediantur. Qui descenderunt, aiunt sibi ridendi libidinem in omni uita ademptam. Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis, narrat Timarchum quendam in Trophonii specum ingressum, posteaquam illinc redisset, prodigiosa dictu narrasse sibi uisa: non abhorrentia ab iis, quæ Beda & alii nonnulli Christiani scriptores de inferis prodiderunt. Meminit & Cicero libro De natura deorum tertio, huius Trophonii. Meminit Herodotus in primo. Sed plurima de hoc nugamento nugatur apud Philostratum Apollonius, uir meo iudicio dignus, qui non alia de re philosophari debuerit. Ridet locis aliquot Trophonium hunc Lucianus, adamantinus omnium superstitionum insectator: per cuius antrum & Menippus se iocatur ab inferis redisse. Huius antri mentionem facit Euripides in Ione,

τί θέσπισμ᾽ ἐκ τροφωνίου φέρεις; id est, Quod ex Trophonii refers oraculũ? Itẽ in eadẽ,
σηκοὺς δ᾽ οὐ στρέφεις τροφωνίου. id est, Templa adis Trophonii.

Quæ nos de Trophonii antro retulimus, partim ex Aristophanis interprete, partim ex Zenodoto sumus mutuati.

Excubiarum causa canens. LXXVIII

Excubiarum gratia canens φρουρᾶς ἄσδ᾽.

Φρουρᾶς ἄσδων, id est, Excubiarũ gratia canens. Dicebat᷑ olim in hoĩem uigilantẽ ac diligentẽ, inde ductũ, quòd qui excubias agunt, canere consueuerunt, ueluti uigiliaꝝ tædium cantu solent, uel ne interim obdormiscant. Sic ait Strepsiades in nubibus Aristophanis, male acceptus in schola Socratis,

φροῦδα τὰ χρήματα, φρούδη χρόα, Cassi nummi, cassusq; color,
φρούδη ψυχὴ, φρούδη δ᾽ ἐμβάς, Cassa est anima, cassæ soleæ.
καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τοῖσι κακοῖς, Hisq; malis accedit & illud,
φρουρᾶς ἄσδων ὀλίγου φροῦδος γεγένημαι id est, Dum canto uigil penè interii.

Effertur autem bifariam, parœmia, φρουρᾶς ἄσδων καὶ φρουρὸς ἄσδων. Alluditur ad hãc uocem φροῦδος, quæ significat cassum & inanem.

Sale emptum mancipium. LXXIX

Ἁλώνητον ἀνδράποδον, id est, Sale emptum mancipium. In barbarum quempiã ac uilem homuncionem olim dicebat᷑. Nã negociatores olim in mediterranea salem importantes, mancipia reportabãt à barbaris. Et Thraciæ genti peculiaris erat mos, mancipia sale cõmutare. Vnde comicus quidam,

θρᾷξ δ᾽ εὐγενὴς εἶ πρὸς ἁλὸς ἠγορασμένος id est, Generosus es Thrax sale redemptus scilicet.

Huiusmodi fermè referuntur à Zenodoto.

Salis onus unde uenerat, illuc abiit. LXXX

Ἁλῶν δὲ φόρτος οὗ περ ἦλθεν ᾤχετο. id est, Sal abiit illuc, unde demanauerat.

Senarius prouerbialis in eos, qui parta tueri nequeunt. Aut in eos, quibus male parta male dispereunt. Natum adagium ab euentu. Negociator quidam nauem onustam sale uehebat, nautis dormitantibus, in fluxu aquæ marinæ sentina uehementer adaucta, & salem uniuersum soluit ac corrupit, & nauem ipsam demersit: itaque quod ex aqua marina natum fuerat, nam hinc concrescit sal, in eandem denuo liquefactum est.

Salem uehens dormis. LXXXI

Fertur & his uerbis adagium ex eodem euentu natum, ἅλας ἄγων καθεύδεις, id est, Salem portans dormis. Quadrabit in eum, qui in re periculosa socorditer atque indiligenter agit, propterea quòd Sal influxu sentinæ facile corrumpitur.

Male parta, male dilabuntur. LXXXII

Respondet superiori sententiæ, quod est in secunda Ciceronis Philippica, Sed ut est, inquit, apud

poetam, nescio quem, Male parta, male dilabuntur. Quod autem de autore dubitat Tullius, est apud Plautum in Pœnulo, Male partum, male disperit. Festus Pompeius ex Næuio citat: male parta, male dilabuntur.

Qui sese non habet, Samum habere postulat. LXXXIII

Ος αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, σάμον θέλει. id est,
Qui semet ipse non habet, Samum cupiit.
In eos conueniet, qui impudenter quippiam postulant. Aut qui minora curant, maiorum negligentes. Natum ex historia quapiam, cuius meminit Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Athenienses urbe uictori tradita postularunt, ut Samum duntaxat sibi relinqueret. Atque is respondit ad hunc modum, Cum uestri non sitis, alios habere postulatis. Atque hinc ducta parœmia.
Ος αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, σάμον θέλει. id est, Qui semetipsum non habet, Samum petit.
Dion sophista in libello περὶ τοῦ ἀπιστεῖν, eleganter accommodat in alium sensum, ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐ φιλεῖ, πῶς ἄλλον φιλεῖ; id est, qui sibiipse non est amicus, quomodo alteri est amicus? Quadrabit & in eos, qui imperium affectant in alios, cum ipsi sibi nequeant imperare.

Occultæ musices nullus respectus. LXXXIIII

Musices occultæ, nul. respe.
Occultæ musices nullus respectus. Græcis quondam celebratum adagium: cuius sensus est, quamuis egregias ingenii dotes, si non proferas, perinde esse quasi non habeas. Quo uidetur allusisse Persius, cum ait,
Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.
Extat & in Hebræorum prouerbiis, nempe Ecclesiastici capite uicesimo, simile quiddam, Sapientiæ reconditæ & thesauri abstrusi nullam esse utilitatem. Hoc nostrum refertur à Suetonio, in uita Neronis imperatoris, quem scribit imperatoriæ dignitatis oblitum, usqueadeo musices studiosum fuisse, ut non modo nihil omitteret eorum, quæ generis eius artifices, uel conseruandæ, uel augendæ uocis gratia factitarent, uerumetiam in scenam prodire concupiuerit: subinde inter familiares Græcum prouerbium iactans. Occultæ musicæ nullum esse respectum. Vsurpat idem Aulus Gellius, libro Noctium. xiii. cap. ultimo. Nosti, inquit, magister uerbum illud scilicet uetus: egregiam musicam, quæ sit abscondita, eam esse nulli rei. Vsurpatur à Luciano in Harmonide, οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἀπορρήτου φωνῆς καὶ ἀφανοῦς τῆς μουσικῆς, id est, Nulla enim utilitas occultæ, quemadmodum prouerbio dicunt, & abstrusæ musices. Allusit huc haud dubie Ouidius, cum ait,
Tu licet & Thamyram superes, atque Orphea cantu,
Non erit ignotæ gratia magna lyræ.
Sunt autem nonnulli mortales, qui uel natiuo quodam ingenii uitio, uel data etiam opera, quæ sciunt dissimulant, & aliis grauantur impertire. His illud nonnunquam euenire solet, ut pro indoctis negligantur. His adscribendum quod Græci τυφλὸν πλοῦτον appellant, id est, cæcas diuitias, reconditas opes & abstrusas. Ad hunc modum uocat Plutarchus compluribus locis, atque item Lucianus. Hoc dictum Plutarchus in uita Lycurgi testatur uulgo apud Lacedæmonios fuisse iactatum, quod illic Plutus seruaretur inhonoratus non aliter quam imago picta inanimis & imobilis. sic enim Lycurgus instituerat rép. ut diuitiæ nec usui cuiquam esse possent, nec ornamento.
Plut⁹ ἄζηλος

Ficulnus. LXXXV

Lignum ficulnum ut fragile, atque ad omnia fermè inutile, prouerbiis aliquot locum fecit. Nam ἄνδρα σύκινον, id est, uirum ficulnum appellat mollem atque inutilem, ut Theocritus in Ergatinis. Μή τις παριὼν εἴποι, σύκινοι ἄνδρες. ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός. i. Ne quis præteriens dicat, ficulni homines sunt,
Atque hæc deperiit merces.
Scholiastes admonet prouerbium ductum à ligno ficus, inutili, fragili & inualido, unde dictum & ficulnum præsidium, pro inutili. Apud Aristophanem in Fucis quidam interrogat, τίνος ξύλου σύ; id est, Cuius ligni tu? Respondetur συκίνου, id est, ficulni. Quo loco monet interpres, ex ficulno ligno fumum existere acerrimum ac molestissimum. Apud eundem in Pluto Sycophanta minatur, siquem nactus esset suæ sortis uirum ficulnum, ulturum iniuriam,
Ἐὰν δ' ἐ σύζυγον λάβω τινὰ, καὶ σύκινον. id est,
Si quempiam nanciscar eiusdem iugi Virum atque ficulnum.
Rursum apud eundem in eadem fabula,
Καὶ σύκινον τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον θεὸν, Ficulnum ego hercle, ac præpotentem istum deum
Ἐγὼ ποιήσω, τήμερον δοῦναι δίκην. id est, Compulero pœnas hoc die dependere.
Ficulnum deum appellans imbecillum, ac nullarum uirium. Huc Allusit Horatius, cum Priapum ita loquentem facit,
Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum. Ac paulo post,
Ficulna mens
Pepedi diffissa nate ficus. Ficulnam mentem dixit Lucianus ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀπαίδευτον. χωλὴν μὲν ἔχων καὶ συκίνην γνώμην, id est, Claudam habens ac ficulnam mentem. Eodem respe-

xit Alexāder Pseudomantis, libros Epicuri lignis exurens ficulnis, nullius pretii philosophum significans. Et συκίνη ἐπικουρία, i. ficulnum auxilium, pro inualido atque inutili. Aristophanes in Lysistrata, ὡς ἦν ἂν ἡμῖν συκίνη ἐπικουρία. id est, Ficulna nobis qui erat opitulatio.

Et συκίνη μάχαιρα, id est, Ficulna machæra, pro calumnia. Et συκίνη ναῦς, id est, Ficulna nauis, pro uili, minimiq; pretii nauicula. Quin apud Naxios Bacchum, quem βακχέα dicunt, uiteum effingūt, alterum quem μειλίχιον appellant, ficulnum. Nam ficus illi μείλιχα uocant. Existimant autem Bacchum non uini tantum, sed & ficuum autorem. Sic fermè Athenæus libro iii. Diuersa figura dixit Theocritus in Aita, χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, id est, aurei quōdam uiri. Item præsidium sacrum, & anchora sacra, & robur adamantinum. — *Ficulna machæra* — *Viri aurei*

Lupi illum priores uiderunt. LXXXVI

Lupi illum priores uiderunt. In raucum dicitur, & cui uox repēte sit adempta. Festiuius dicetur in eos, qui metu alicuius obticescunt, alioqui feroces. Vergilius in Ecloga, cui titulus Mœris.

Vox quoq; Mœrim
Iam fugit ipsa, lupi Mœrim uidere priores.

Seruius admonet, physicos autores esse, inesse eam uim lupis, ut siquem hominem priores uiderint, ei uocem adimant. Neque desunt philosophi, qui huiusce rei causam reddere conantur. Socrates apud Platonem libro De republica primo, rem ad allegoriam uertit, dicens, Thrasymachum sibi uocem adempturum fuisse, ni forte fortuna prior illum conspexisset. καὶ ἐγὼ, inquit, ἀκούσας ἐξεπλάγην, καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβούμην. καί μοι δοκῶ, εἰ μὴ πρότερος ἑωράκειν αὐτὸν, ἢ ἐκεῖνος ἐμὲ, ἄφωνος ἂν γενέσθαι. Theocritus in Idyllio ξ.

οὐ φθεγξῇ, λύκον εἶδες. id est, Edere non poteris uocem, lupus est tibi uisus.

Illud interim obseruatione dignum, Theocritum uertisse sententiam, cum negat eum proloqui posse, non qui à lupo sit uisus, sed qui lupum uiderit. Sed allusit duntaxat ad prouerbium Theocritus, cum significaret riualem conspectum, cuius nomen erat Lupus.

Quæcunq; in somnio uidentur. LXXXVII

Ὅσσα ἐν ὀνείρῳ βλέπεις, id est, Quæcunq; per somnium uides. De uotis imodicis dicitur. Nam quicquid optaris, id somniare cōtigit quibuslibet: sicuti Mycillus ille Lucianicus diuitem se ac præpotentem somniat. Apud Theocritum piscator somniat aureum piscē. Et infimæ sortis homines nōnunquam reginarum coniugium somniāt. Pastor quidam apud Theocritum in Ecloga nona, — *In somnis quæcūq; uidentur*

ἔχω δὲ τόσσ' ὅσ' ἐν ὀνείρῳ Possideo quæcunq; solent sub nocte uideri
φαίνονται, πολλὰς μὲν ὄϊς, πολλὰς δὲ χιμαίρας. i. In somnis, uim magnam ouium, multasq; capellas.

Interpres admonet proferri hunc in modum, ὅσα ἐν ὀνείρῳ φέρειν, id est, Ferre quicquid in somnio uidetur. Citat & uersum Homericum, — *Quæcunque mentiuntur somnia*

οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψεύδονται ὄνειροι. id est,
Nec mihi si tantum dederis q̄ multa sopitis Somnia uana ferunt.

Est autem apud poetam Iliados primo, sed paulo aliter.

οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε. id est,
Nec mihi si tantum dederis, quantum extat harenæ ac Pulueris. — *Harenæ copia*

Videtur huc allusisse M. Tullius in Sallustium. Vnde tu qui modo ne paternam quidem domum redimere potueris, repente tanquam somnio beatus, hortos pretiosissimos, uillam Tiburti & Cæsaris reliquas possessiones paraueris.

Bona Porsenæ. LXXXVIII — *Porsenæ bona*

Bona Porsenæ dicebantur, quæ uelut ab hostibus erepta paruo ueneunt. Eam appellationem Liuius ab urbe condita ii. scribit ad suam usque ætatem durasse: putatq; inde natam, quòd in bello soleant bona Porsenæ uenire Romæ, eaq; consuetudo unà cum titulo perseuerarit & in pace, quòd alioqui is mos hostiliter bona uendendi non congruat tam pacatæ regis profectioni: quod si minus probatur, existimat eam consuetudinem à mitiori principio fuisse natam. Illud arbitrabatur uero proximum, quòd Porsena discedens ab Ianiculo, ex fœderis lege, castra opulenta, conuecto ex propinquis ac fertilibus Hetruriæ aruis commeatu, Romanis dono dedit, inopi tum urbe ab longinqua obsidione. Ea deinde ne populo immisso diriperentur, hostiliter uenisse, bonaq; Porsenæ appellata, gratiam muneris magis significante titulo, quàm auctionem fortunæ regiæ. Fortasse non inepte dicetur in res, quæ dono cuiuspiam, aut fortunæ commoditate citra nostram operam contingunt. Nam Liuius non indicat usum adagii.

Leonina societas. LXXXIX

Leonina societas est, cum omne commodum ad unum aliquem redit, reliquis ui fraudatis, qualis fermè solet esse cum regibus, aut præpotentibus plebeiæ sortis hominibus. Extat in Pandectis, in quibus ex Vlpiano refert Aristo, Cassium respondisse, societatem talem coiri non posse, ut alter lu

erum tantum, alter damnum sentiret, & hanc societatem leoninam solitum appellare. Cæterum Cassianam appellationem, haud dubium prouerbialem, ex Aesopi Græci apologo natam apparet, qui talis circunfertur. Leo, asinus & uulpes societatem inierant, ut quod uenatu cepissent, id in commune partirentur. Prædam ubi erant nacti, leo iubet ut asinus partiatur. Ille, ut est stolidus, in treis æquas portiones distribuit. Qua gratia mox indignatus leo, quod cæteris æquaretur, asinum adortus dilaniat. Restabat uulpes, eam de integro partiri iubet, illa totam fermè prædam leoni attribuit, sibi uix paucula quædam seruans. Leo comprobata distributione rogat, quis nam illam artem partiendi docuisset. Et uulpes, Calamitas, inquit, asini.

De tripode

Ex tripode. XC

Τὰ ἐκ τοῦ τρίποδος, id est, Ex tripode dicta. Dici solitum de iis, quæ uehementer uera atq; indubitata uideri uolumus. Effertur uarie adagium, ὡς ἐκ τρίποδος, id est, Tanquam ex tripode dicta. ταῦτα ἐκ τρίποδος, id est, Hæc ex tripode dicta, id est, certissima perinde, quasi ex Apollinis oraculo profecta. M. T. in epistola quadam ad Brutum. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta. Translatum à tripode, uel Delphica, uel Pythia. Nam hæc duo oracula quondam summam fidem apud mortales obtinuerunt. De Pythio testatur Strabo lib. Geographiæ. ix. fuisse quondam celebratissimum, idq; liquere thesauris ingentibus inibi constructis, in quos sacræ inferrentur pecuniæ, tum operibus præstantissimorum artificum. Deinde ludis Pythiis illic celebratis, denique innumerabilibus oraculis, quæ mandata literis extarent. Tripodem ita describit, Autores, inquit, certi memorant, diuinum ipsum domicilium, profundam & curuam esse speluncam, non admodum lato patentem ore. Atque hinc auram reddi, sacro efflante numine. Excelsum autem ostio imminere tripodē, quē simul atq; Pythia uates inscenderit, hausto diuinationis spiritu, responsa edere, partim metro, partim oratione libera. Comicus, Non Apollinis magis uerum atque hoc responsum est. Plato libro De legibus. xii. Ne si Pythius quidem affirmauerit. Quin illæ quoque figuræ prouerbium resipiunt. Quicquid dixerit, oraculum uideri uult. Quicquid dixerit legem esse uult. Stoicorum δόγματα, id est, decreta. Et quod apud Plinium de medicis ait Cato, Et hoc puta uatem dixisse, id est, existima uerum fore quod dixi. Ipse Plinius alibi, Vtinamq; falsum hoc, & nō à uate dictum, quamplurimi iudicent. Et Plutarchus in commentario De dignoscendo adulatorem ab amico. εὖτ' ἀκούσας ὅ τι ἂν εἴπῃ, χρησμὸν εἰληφοῖ αι φύσας, οὐ γνώμην ἀπειών, id est, Cum is audito quicquid dictum fuerit, ita discedit, ut existimet se oraculum accepisse, non sententiam. Cæterum ab his nonnihil diuersa sunt, quæ Athenæus. ii. Dipnosophistarum libro commemorat, nempe in Bacchi certaminibus præmium fuisse tripodem, atq; ob id qui uera dicerent uulgo de tripode loqui dictos. Tripodem autem fuisse lebetem tribus fultum pedibus. Huius duo erāt genera, alterum Apollinis, ob ueritatem oraculorum: alterum Bacchi, in quo uinum miscebatur, quod ebrii uera loquantur, Quēadmodum dictum est in prouerbio, In uino ueritas. Simili figura dixit Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo

Oraculum

uelut ex adyto. ἀπεφαίνετο γὰρ ὁ λύκος οὗτος ὥσπερ ἐξ ἀδύτου τινὸς χρησμὸν ἀποφθεγγόμενος, περίττωμα τῆς τῶν νεφρῶν θρέψεως εἶναι τὸ οὖρον, id est, pronunciabat enim lupus iste, perinde quasi ex adyto quopiam redderet oraculum, quod superfluum est ex nutrimento renum, id esse urinam.

Ex adyto

Folium Sibyllæ. XCI

Sibyllæ foliū

Folium Sibyllæ, apud Latinos eandem uim obtinet. Iuuenalis,

Credite me uobis folium recitare Sibyllæ. id est,

rem indubitatam. Aristophanes in Pace,

οὐ μετέχω τούτων, οὐ γὰρ ταῦτ' εἶπε σίβυλλα. i. Haud equidem agnosco, neq; enim canit ista Sibylla.

Ductum adagium à Cumana Sibylla, cuius oracula cum primis celebrantur. Huic autē mos erat, ut testatur M. Varro, in palmarum foliis oracula scribere. Quod secutus Vergilius in tertio Æneidos,

Insanam uatem aspicies, quæ rupe sub ima
Fata canit, foliisq; notas & nomina mandat.
Quæcunq; in foliis descripsit carmina uirgo,
Digerit in numerum, atq; antro seclusa relinquit.
Illa manent immota locis, neq; ab ordine cedunt. Item in sexto,
Foliis ne tantum carmina manda,
Ne turbata uolent rapidis ludibria uentis.

Frater uiro adsit. XCII

Ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη, id est, Frater uiro adsit. De fido auxilio dici solitum, propterea quōd in rebus periculosis uix unquam frater solet fratri deesse. Apud Platonem secundo De republica libro, Adimantus Glauconis aduersus Socratem disputantis partes excipiens, Nondum, inquit, Socrates satis hac de re dissertum. Cur ita? Nempe quia id nondum est dictum, quod maxime dictum oportuit. Tum Socrates, οὐκοῦν τὸ λεγόμενον, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη, id est, Igitur frater adesto uiro, ut habet

prouerbium : quare tu, siquid hic prætermisit, adiuua. Idem ex Homero sumptum adagium testatur in Protagora, ubi Socrates Prodicum aduocás, ut Simonidem eiusdem ciuitatis hominem à Protagoræ calumnia tueatur : Videor equidem, inquit, aduocare te, quemadmodum ait Homerus, Scamandrum ab Achille obsessum Simoentem aduocasse,

φίλε κασίγνητε, σθένος ἀνέρος ἀμφότεροί περ σχῶμεν.
Frater amice, hominis pariter compescere uires Ambo huius studeamus.

Est autem is locus in Iliados φ. Rursum Iliados χ. similiter Hector iam impar Achilli Deiphobum fratrem inuocat, uti ferat suppetias. Pallas enim illi apparuerat Deiphobi specie, ac deceptus Hector, frustra inclamat,

Δηΐφοβον δ' ἐκάλει λευκάσπιδα μακρὸν ἀΰσας· id est,
Deiphobum fratrem intento clamore uocabat.

A quo cũ destitueretur, diem fatalem adesse intellexit. Plutarchus in uita Cæsaris refert, Cascã Cæsare retinẽte gladium, fratris auxilium ad hunc modũ implorasse, idq; uerbis Græcis, ἀδελφὲ βοήθει.

Ne temere Abydum. XCIII

Abydum ne temere

μὴ εἰκῆ τὴν ἄβυδον, id est, Ne temere Abydum, subaudiendum, nauiges. Nequod graue periculum suscipias sine causa idonea. Veluti siquis admoneat, ne se facile cõiiciat aliquis in aulam principis, quòd ea res nõ omnibus feliciter cedat: aut ne cõpotationibus temulentis admisceat sese, quòd ferè nõ cõtingat abire sine malo: aut ne poetarũ attingat literas, quòd animos cõplurium soleant corrumpere. Athenæus lib. xii. narrat Alcibiadem posteaq̃ à tutoribus accepisset suas facultates, Abydum Hellesponti nauigasse, atq; illic luxu deliciisq; fuisse corruptum, ut non dissimile sit illi, Non cuiuis homini cõtingit adire Corinthum. Male audiebat Abydena gens, quòd calumniatrix esset, ut intelligas ea gratia non esse tutum illic uersari. Meminit adagii Stephanus & Suidas. Stephanus sic effert adagiũ, ἀμὴ δ' εἰκῆ τὴν ἄβυδον πατεῖν, id est, Si ne temere quidem Abydum calcare, id est, nequis confidenter illam ingrediatur: indicat usurpari de temerariis, addens hoc iaci solitum in eos, qui Abydum insulæ Mileti incolebant. Cõmonstratum est olim mihi quoddam oppidulum in Picardia, quod negant ullum hospitem potuisse transire, non aliquo notatum scommate.

Vna hirundo non facit uer. XCIIII

μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, id est, Vnica hirundo nõ efficit uer, hoc est, unus dies non sat est ad parandã uirtutẽ aut eruditionẽ. Aut nõ unum aliquod benefactũ, benedictũue sufficit ad hoc, ut uiri boni, aut boni oratoris cognomen ꝓmerearis: plurimis enim uirtutibus ea res cõstat. Aut ut certum aliquid cognoscas, nõ satis est unica cõiectura. Quòd si permultæ cõueniant, tum demũ ꝓbabilis fuerit coniectura. Siquidem fieri potest, ut una quæpiam hirundo casu maturius appareat. Sumptum ab hirundinis natura, quæ ueris est nuncia, nam hyeme deuolat. Vnde Horatius.

Zephyris & hirundine prima.

De primo uere sentiens. Aristoteles libro moralium primo, τὸ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ οὔτε μία ἡμέρα, id est, Ver enim nec una hirundo facit, nec unus dies. Et beatum eodẽ modo felicẽmue nec unus dies, nec breue efficit tempus. Aristophanes in auibus,

δεῖσθαι δὲ ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων. id est, Multa uidetur opus habere hirundine.

Multis hirundinib. opus est

Interpres indicat allusum ad prouerbium, quod modo retulimus, μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Huic affine uidetur illud Sophocleon in Antigona,

πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός. id est, Nanq; unius quæ sit uiri, haud est ciuitas.

Vnus homo non fa. ciuitatem

Etenim quemadmodum una hirundo non facit uer, ita nec unus homo facit ciuitatem, nec unus nummus diuitem.

Da mihi mutuum testimonium. XCV

Mutuũ testi.

Δάνεισόν μοι μαρτυρίον, id est, Da mihi mutuum testimonium, hoc est, Da mihi tuum testimonium, recepturus itidem meum, siquando desiderabis. In eos recte iaciendum, qui se mutua talione laudant ac prædicant: aut qui mutuo studio sibi inuicem suffragantur: aut qui ad gratiã testificantur, neglecta religione. M. Tullius pro L. Flacco, repudians eleuansq; Græcorum testium fidem, Veruntamen, inquit, hoc dico de toto genere Græcorum. Tribuo uel literas, do multarum artium disciplinam: non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam. Deinde siqua sibi alia sumunt, non repugno. Testimoniorum religionem, & fidem nunquã ista natio coluit, totiusq; huiusce rei quæ sit uis, quæ autoritas, quod pondus, ignorant. Vnde illud est, Da mihi testimonim mutuum. Non Gallorum, Non Hispanorum putatur. Totum istud Græcorum est, ut etiam qui Græce nesciunt, hoc quibus uerbis à Græcis dici soleat, sciant. Quibus ex uerbis M. Tullii satis liquet, adagium hoc ætate illa multo fuisse tritissimum.

Mutuum muli scabunt. XCVI

Mutuum muli scabunt. Vbi improbi atq; illaudati se uicissim mirantur ac prædicant. Translatum à

mulis, qui sicuti reliqua iumenta, sese inuicem dentibus scabere solent. Citatur hic titulus, Mutuum muli scabunt, à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Ausonius in altera præfatione monosyllaborum. Sed ut quod per adagionem cœpimus, prouerbio finiamus, mutuo muli scabunt. Meminit huius & Varro libro de lingua Latina tertio. Quanquam is locus est fœdissime deprauatus, non temporum modo culpa, uerumetiam impressorum istorum uulgarium, quibus hoc unice propositum uidetur, ut omnes bonos libros radicitus extinguant. Sic autem legitur. Amica Philoptorus, eius qui senex puerum dicit pulsum, puellam pulsam. Sic fiet mutuam mulinam. Arbitror legendum mutuum muli, ut subaudiatur scabunt. Symmachus in epistola quadam. Mutuum, inquit, scabere mulos, cui prouerbio ne uidear esse confinis, præconium uirtutum tuarum, presso dente restringo. Non uidetur autem adagium recte accipi posse, nisi malam in partem: ueluti si indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus, uicissim laudaret. Cuiusmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratribus, qui se mutuum scabebant, ac mutuo officio alterum alter uicissim efferebant laudibus.

Frater, inquit, erat Romæ, consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores,
Gracchus ut hic illi foret, hic ut Mutius illi.

Idem poetas indoctos notans, qui tamen inuicem se recitantes audiebant, ac laudabant,

Discedo Alcæus puncto illius, ille meo quis? Quis? nisi Callimachus?

Tradunt operas mutuas. XCVII

Mutuas operas tradere

Huic confine est Terentianum illud ex Phormione. Tradunt operas mutuas. De adulescentibus, qui se uicissim in peccatis defenderent. Translatum uidet̃ ab agricolis uicinis, qui mutuã inter sese operam commodare solent. Aut ab artificibus, qui mutua nonnunquam utuntur opera: maxime fabri ærarii.

Senes mutuum fricant. XCVIII

Mutuum fricant senes

Huc ptinet & iocus ille in puerbium uersus, de senibus mutuo se fricãtibus. Narrat autẽ fabulã Aelius Spartianus in Adriani ĩperatoris uita. Is Adrianus in balneo ueteranũ quempiã, seruuli penuria, sese marmoribus affricantẽ cõspicatus, eũ & seruulis aliquot & sũptibus donauit. Quod reliqui ueterani feliciter cessisse uidẽtes, cœperunt & ipsi cõplures sub oculis ĩperatoris sese marmoribus affricare, ut hoc modo principis elicerẽt benignitatẽ. At ille euocatis senibus, iussit ut alius aliũ uicissim defricarẽt, atq; ita pueris nihil opus fore. Is iocus postea in uulgi fabulã cessit. Celebrat̃ & Scipionis Aemiliani apophthegma. Iumenta quòd manibus carẽt, alieno egere frictu. Quo significatum est, eos, qui res egregias gerere non possunt, egere præcone, quo famam sibi comparent.

Fricantem refrica. XCIX

Τὸν ξύοντα ἀντιξύειν, id est, Scalpentem uicissim scalpe. Refertur in Diogeniani collectaneis. Par est, de merente bene bene mereri, & officium officio pensare. Suidas ab asinis metaphoram translatam existimat inuicem morsicantibus, & in utranq; partem dici posse, qui se mutuis officiis adiuuant, aut qui se mutuis contumeliis afficiunt. In quam sententiam celebratur & Mimus ille non illepidus, Senecæ titulo, sed fallò,

Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Aristides in communi defensione quatuor oratorum, Τὸν ξύοντα δ᾽ ἀντιξύειν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία ἐξίσου δίδωσι. Περικλέα δὲ κἂν τοῖς λέουσι μᾶλλον, ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζειν φαῖεν ἂν Ὁμηρίδαι, id est, Scalpentem inuicem scalpere, etiam asinis uidelicet tribuit prouerbium. Porrò Periclem cum leonibus magis, quàm cum asinis esse conferẽdum dixerint Homerici. Huc pertinet illud, χεὶρ χεῖρα νίζει, id est, Manus manum lauat. Quod citat in Axiocho Plato. ἐκεῖ. Διὰ παντὸς δὲ ἔθος ἐστὶν αὐτῷ φρονεῖν τὸ ἐπιχάρμειον. Semp illi mos erat ĩ aio uoluere illud Epicharmi dĩ ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει, δός τι καὶ λάβε τι. i. Abluit manum manus, da aliquid, & aliquid accipe. Quanquã Aldina editio pro φρονεῖν habet φωνεῖν, id est, in ore habere, & melius trochaicus tetrameter Græcus cõstabit, si pro λάβε τι legas, λάμβανέ τι. Quod idẽ alio loco citauimus, sed aliter, mendosum exẽplar secuti, cũ Græcus Plato nondum esset ad manum, quem cõsulere possemus. Cuius rei uisum est cõmonefacere lectorẽ, nequis hoc noĩe mihi calumniam struat, quod temere Platonis scripturã inuerterim. Quantum autẽ ad sententiã pertinet, nihil oĩno refert, νίζει legas, an κνίζει, quandoquidem ut manus manui mutuum præstat officium lauando, itidem & scalpendo.

Ferrum ferro acuitur. C

Non erat cõsiliũ in hunc ordinẽ admiscere puerbia theologo ꝗ, nõ ꝗ ea contemnam, sed partim ꝗ hoc honoris habendũ iudicarim sacris literis, partim quòd passim in manibus sint. Vnum tamẽ illud, qm̃ sic adamussim ad ista quadrat, nõ pigebit adscribere. Id est in Prouerbiis Salomonis, capite uigesimo septimo. Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui. Hebræi pronunciant ad hũc modum, siquidem est aliquid, adagium in suapte audire lingua, בַּרְזֶל בְּבַרְזֶל יָחַד

Aequalem tibi uxorem quære. I

Tὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, id est, Aequalem tibi uxorem ducito. Adagium admonet, ne quis cupiditate aut ambitione allectus, se potentiorem ducat uxorem, Nam eiusmodi fermè connubia inauspicato cedere. Plutarchus in libello de liberis educandis parentes admonet, ut eiusmodi liberis suis uxores despondeant, quæ non sint multo uel ditiores, uel potentiores. Prudenter enim dici prouerbio, Tuæ sortis uxorem ducito. Celebratur & hoc inter sapientum apophthegmata, atque à nonnullis Pittaco ascribitur, γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων, id est, Vxorem ducito ex æqualibus. Nam si duxeris ex potentioribus te prognatam, dominos tibi parabis, non affines. Diogenes Laertius in uitis philosophorum, huiusmodi quiddam commemorat, quod quidem affirmat & à Callimacho nō ineleganti epigrammate celebratum esse, Adolescens quidam Atarnetes, Pittacon consuluit, utra sibi è duabus ducenda esset uxor. Nam duæ offerebantur: altera par opibus, ac genere: altera utroq; superior. At ille sublato scipione quo nitebatur, admonuit, uti pergeret ad triuia ciuitatis, quo pueri lusus causa conueniunt, eos consuleret, & quod illi dedissent consilii, sequeretur. Pueri ex prouerbiali cantione responderunt. Aequalem uxorem esse ducendam. Itaq; adolescens altera præterita, duxit æqualem. Idem Dioni suadet Callimachus. Hæc autem sententia hoc impensius placuit Pittaco, quòd ipse nobiliorem se duxerat Draconis sororem, cuius imperium fastidiaq; molestissime legitur tulisse: ut hoc dictum non in tempore, sed suo malo uideatur reperisse. Extat autem epigramma, tametsi illic ἰὼν non Δίων, legitur, mendose, opinor. id est huiusmodi.

ξεῖνος ἀταρνείτης τις ἀνείρετο πιτ]ακὸν οὕτω,
τὸν μιτυληναῖον παῖδα τὸν ὑῤῥαδίου.
Ἄττα γέρον, δοιώς με καλεῖ γάμος, ἡ μία μὲν δὴ,
νύμφη, καὶ πλούτῳ καὶ γενεῇ κατ' ἐμέ,
Ἡ δ' ἑτέρη, προβέβηκε. τί λώϊον; εἰ δ' ἄγε μοι σὺ
βούλευσον ποτέρην εἰς ὑμέναιον ἄγω.
Εἶπεν. ὁ δὲ σκίπωνα, γεροντικὸν ὅπλον ἀείρας
Ηνὶ δὲ κεῖνοι σοι πᾶν ὀρέουσιν ἔπος
Οἱ δ' ἄρ' ὑπὸ πληγῇσι θοὰς βέμβικας ἔχοντες
ἔστρεφον εὐρείῃ παῖδες ἐνὶ τριόδῳ.
Κείνων ἔρχεο φησὶ μετ' ἴχνια. χ' ὁ μὲν ἐπέστη
πλησίον, οἱ δ' ἔλεγον, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.
Ταῦτ' ἀΐων ὁ ξεῖνος ἐφείσατο μείζονος οἴκου
Δράξασθαι, παίδων κληδόνι συνθέμενος
Τὴν δ' ὀλίγην ὡς κεῖνος ἐς οἶκον ἐπήγετο νύμφην,
οὕτω καὶ σὺ δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.

Quos uersus, quoniam Ambrosius Camaldulensis, Diogenis interpres, non omnino infeliciter Latinos fecit, haud grauabor adscribere,

Hospes Atarnites rogitauit Pittacon olim,
Sic Mitylenæon, Hyrradioq; satum,
Magne senex, geminæ cupiunt mihi nubere, quarum
Et genere atq; opibus conuenit una mihi:
Altera præcellit, quid præstat consule, dicq;
Vtra ex his potius sit capienda mihi?
Hic baculum tollens, sic, tela senilia, dixit,
Consilium pueri, quod petis, expedient,
Quis celer in gyrum iactatus uerbere turbo
Assiduo, latis uertitur in triuiis.
I, sequere illorum monitus. sic fatur. at ille
Scitatur, referunt, tu tibi sume parem.
Quæ postquam audiuit, monitis puerilibus hærens,
A magnis hospes abstinuit thalamis.
Atq; parem paruas lætus traduxit in ædes,
Sic Dion æqualem, si sapis, ipse cape.

Est autem allegoria à turbine puerili, qui flagellis circumagitur. Agebat enim quisq; pro suis uiribus turbinem sibi congruentem. Deianira apud Ouidium ad suum sexum transtulit prouerbium,

Quàm male inæquales ueniunt ad aratra iuuenci
Tam iuueni magno coniuge nupta minor.
Non honor est, sed onus species læsura ferentes,
Siqua uoles apte nubere, nube pari.

Plutarchus De liberis educandis, τὸ γὰρ τὴν κατὰ σαυτὸν ἐλᾶν σοφόν, id est, Sapientis est uxorem sibi parem congruamq; ducere. Huc adscribendum putaui carmen illud ex Thesmophoriazusis Aristophanis titulo inscripta,

δέσποινα γὰρ γέροντι νυμφίῳ γυνή. id est, Regina siquidem mulier est sponso seni.

Idem admonet uersus ille Euripideus in Rheso,

οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μειζόνων γαμεῖν θέλω. id est, Nolim ex potentioribus me coniugem.

Neq; uero solum id spectari conueniet, uti par sit uxor generis claritate, aut modo rei familiaris, uerum ut ætas non admodum discrepet, ut forma, ut uitæ genus. Potest & longius trahi, nimirum ad negocium suscipiẽdum, cui sis conficiendo par & idoneus. Item ad uitæ genus aptum, & ad amicum tuis accommodum moribus.

Ne my quidem facere audet. II

My facere Qui metu non auderent hiscere, ii quondam negabantur my facere audere. Refertur adagium à Varrone, libro De lingua Latina tertio. Putat enim ille mussare uerbum deductum à my literæ uocabulo, quasi μύζειν, ꝑpterea quod muti non amplius sonare queant, q̃ my. Est enim ea litera maxime omnium muta, ꝑsertim in fine, mire os contrahens & occludens. Verba Varronis sunt hæc: A quo idem dicit, quod minimum est, neq;, ut aiunt, μῦ facere audent. Videtur esse carmẽ Ennianum. Nã hunc paulo superius citauerat. Dicit, quod minimum est, neq;, ut aiunt, my facere audent. Est autem Græcis μύζω, tum sugo, tum naribus uocem reddo. Aristophanes, ἐν θεσμοφοριαζούσαις,

τί μύζεις; πάντα πεποίηται καλῶς.

Cum enim Mnesilochus dixisset, μὺ μῦ, id est, mu mu, Euripides respondet,

Quid mussitas? peracta sunt cuncta optime.

Et apud Latinos mutire ac mussare, est tacite ferre, & quasi uocem absorbere. Terentius:

Mussitanda iniuria adulescentium. Vergilius, Mussat rex ipse Latinus.

Apud Aristophanem in Equitibus, duo priuatim apud se questuri quædam de uitiis ciuitatis, senarium hunc concinunt:

μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ Ex quo licet coniicere hanc esse uocem loqui formidantium.

Ne gry quidem. III

Μηδὲ γρῦ φθέγγεται, id est, Ne gry quidem loquitur, hyperbole item prouerbialis apud Græcos, pro eo quod est, ne tantulum quidem. Nam Gry, minimum quiddam significat, aut sordes unguium rem uidelicet uilissimam, aut uocem suillam, quam edere solent ii, qui grauantur sermone respondere, aut nomisma minutissimum. Aristophanes in Pluto:

καὶ με προσβιάζεται, Meq; ui subigit simul.
καὶ ταῦτ' ἀποκρινομένου τὸ παράπαν, οὐδὲ γρῦ. i. Atq; interim rogatus, hæc quid sibi uelint,
Prorsum nihil respondet, ac ne gry quidem.

γρύζειν Hinc & uerbum deductum γρύζειν. Idem in eadem fabula:

γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματε; id est, Grunnire uero audetis etiam perditi?

Philostratus in uita Apollonii, οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο, οὐδ' ὑπήχθη γρύξαι, id est, Haudquaquam locutus est, neque adduci potuit ut uel hisceret. Huius uocis usus admodum frequens est apud Aristophanem.

Pili non facio. IIII

Est Latinis hæc familiaris hyperbole: Non facio pili. Ne pilo quidem melior, cum minimum quiddam momenti significant. Catullus:

Non faciunt pili cohortem.

Cicero ad fratrem. Ego enim ne pilo quidem minus te amabo. Idem: Interea & Cappadocia, ne pilum quidem. Tametsi in uulgatis exemplaribus pileum hoc loco scriptum est. Quod quidem adagium etiam his temporibus nulli non est in ore. Pili uilitas etiam Græcis in prouerbio fuit. Vnde ἄξιος τριχός, id est, dignus pilo, in hominem nihili. Quo durior erit translatio, hoc uenustior: Nam pili non facio, præter hyperbolen nihil penè habet figuræ. At nè pilo quidem doctior: Ne quidẽ iniucundiora
Pilo dignus Ne pilo quidem honoratior, atq; id genus orationes, quoniam paulo longius recedunt à simplici sermone, plusculum accipiunt gratiæ.

Nauci non facio. V

Nauci esse, & naucifacere, pro eo quod est, nihili esse, & nihili facere, sæpicule apud Plautum reperies.
Quid autem nauci significet, seruus quidam Plautinus, cum ea uoce esset usus, tamen scire se negat.

Plautus: Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit. Grammatici quidam, inter quos Pompeius Festus, aiunt nauci significare nucis putamē, aut oleæ nucleum, aut eam membranulam, quæ uisitur in medio nucis iuglandis intersita: deniq; rei cuiusuis putamen, quod Græci περίλημμα, nauci uocatū existimāt. Quidam à uoce Græca deducūt νάκος, quod declarat pellem caprinā. Sunt & aliæ de nauci sentētiæ, quas qui uolet cognoscere, legat Festum in dictione Naccæ. Nauci non habeo, dixit Ennius apud M. Tullium lib. de diuinatiōe. i. Non habeo deniq; nauci Marsum augurem.

Flocci non facio, aut flocci facio. VI

Eadem rōne dictū est: Floccifacere, & ne flocci qdem facere, pro eo quod est, ne tantuli quidem facere. Est aūt floccus, particula lanæ, quæ inutilis à uellere diuellit atq; euolat, aut certe simile qddā nullius momēti. Exēpla passim apud autores obuia sunt, ut nō uideat operæpretium hoc inculcare loco.

Huius non facio. VII

Ad hanc formam pertinet illud Terentianum, ex Adelphis. Huius quicquam non faciam. Donatus admonet esse δεικτικὸν, demonstrantis aut floccum, aut stipulam, aut summū digitum, aut huiusmodi quippiam. Athenæus libro duodecimo prodidit, Sardanapali statuam ipsius monumento impositam, hoc gestu digitorum, ut significaret res humanas omneis prorsus esse contemnendas, ac ne digituli quidem crepitu dignas.

Vitiosa nuce non emam. VIII

Apud Plautū est in Milite: Vitam tuā uitiosa nuce non emam, pro eo quod est, ne minimo quidem. Et uulgo dicimus, cassa nuce nō emerim, & putamine nucis non emerim. Aristophanes in Pace: Cassa nuce non emam

οὐκ ἂν πριαίμην οὐδ' ἂν ἰσχάδος μιᾶς, — Non emerim nec unica quidem nuce.

Consimile his, quod legitur apud eundem Plautum, citante Festo: Non ego istud uerbum empsitem titiuillitio. Nam hoc uerbo Latinos nihili rem significare solitos, quemadmodum & Græci dicunt, πταλό. Rursum Butubata, qua uoce usus est Næuius, pro nugatoriis, autore Festo.

Ne teruncium quidem insumpsit. IX

Est aliquoties apud Ciceronem hyperbole teruncii, quod apparet esse genus minutissimi nomismatis, ad Atticum. Atq; etiam spero, toto anno imperii nostri, teruncium sumptus in prouincia nullum fore. Plautus in captiui duo: Neq; ridiculos iam terunci faciūt: quēadmodū Græci dicūt, ἡμιωβόλιον, pro re uilissima. Varro teruncium à tribus unciis dictum putat. Teruncīū nō insumpsit

Homo triobolí. X

Itidem Plautus in Pœnulo hominem trioboli dixit, pro nequissimo, planeq; nullius pretii. A numo minutissimo. Consimili figura dixit Aristophanes in uespis, pro uilibus uersibus, τριχοινίκων ἐπῶν. Gregorius in epistolis de uili contemptoq; dixit, μᾶλλον ἀνδράποδον ὀλίγων ὀβολῶν ἄξιον, id est, Immo ponus mancipium paucis obolis dignum. Dicuntur & triobolares Trioboli ho. Triobolares

Homo tressis. XI

Consimili modo Persius tressem agasonem appellat contemptissimū homuncionem. Idem: Tressis homo

Et centum Græcos curto centusse licetur.

Id est, minimo. Tressem autem dixit noue, quasi tribus assibus æstimandum. Assis autem erat ærei nummuli genus. Persianum carmen sic habet in quinta Satyra:

Heu steriles ueri, quibus una quiritem
Vertigo facit. hic Dama est, non tressis agaso.

Confine Hieronymianum illud: quis te dupondio supputabat? Iustinianus in præfatione Pandectarum, noluit adolescentes legum studiosos, ueteri non minus ridiculo q̄ friuolo cognomine, nuncupari dupondios, sed Iustinianos nouo. Dupondij

Dignus pilo. XII

Ἄξιοι τριχός, id est, Pilo digni, dicuntur Græcis, nulla bona re digni, quòd pilo nihil contemptius. Aristophanes in Ranis: Pilo dignus

εἴ πώποτ' ἦλθον δεῦρ', ἐθέλω τεθνηκέναι, — Siquando ueni huc, emori sanè uolo, aut
ἢ 'κλεψα τῶν σῶν ἄξιόν τι καὶ τριχός. — Siquid tuorum sustuli, dignum pilo.

Adagium commemoratur à Diogeniano.

Nec uno dignus. XIII

Ἄξιος οὐδὲ μόνου, καὶ ἄξιος ἑνός, id est: Ne uno quidem dignus, & uno dignus, de uilissimo. Translata metaphora à iactu talorum, in quo μονὰς, id est, unionis numerus infimus erat. Demum ubiq; in rationibus numerorum minimum quiddam est unio, ac ne numerus quidem, ut autumant philosophi. Ex aduerso, quem multi precii significant, hunc πολλοῦ τινὸς ἄξιον, id est, multa re dignum, trita figura Græci dicunt, & τοῦ παντὸς ἄξιον, id est, quauis re dignum, & ediuerso ὀλίγου ἄξιον, id est, paulo dignum, quem contemnunt. Gregarium autem est ac plebeium, unius duntaxat hominis uice supputari. Proinde Homerus Iliados Λ, cum medici dignitatem explicare uult, ait. Vno dignus Quauis re dignus

εἷς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. Vnus homo medicus multis æquandus honore est.

Medicus multorum instar

Ad quod respexit Plato libro de legibus quinto. ὁ μὲν γὰρ οὗτος, ὁ δὲ πολλῶν ἀντάξιος ἐστίν, id est, Nã hic quidem pro uno, ille pro pluribus aliis æstimandus est. Ad hanc formam pertinent & illæ rhetorum figuræ, cum aiunt, unum aliquem sibi pro theatro esse, & unius cuiuspiam iudicium pluris se facere, quàm infinitæ multitudinis.

Dignus obelisco. XIIII

Obelisco di.

Ἄξιος ὀβελίσκου, id est, Dignus obelisco, dignus quouis honore. Summis enim uiris eiusmodi columnæ ac pyramides erigebantur, magnificis inscriptæ titulis, aut ingentes colossi, sic enim stupidi principes olim fingi gaudebant. Tametsi prouerbium ancipitem habet sententiam, ꝓpterea quòd Aristarchus obeliscis iugulare sit solitus, quæ parum probaret. Meminit huius præter alios Suidas.

Aureus in Olympia stato. XV

Quem summo præmio dignum Græci significant, ei dicere solent: Aureus in Olympia statuere. Lucianus in Pseudologista, χρυσοῦς φασὶν ἐν ὀλυμπίᾳ σταθείη, id est, Aureus, ut aiunt, in Olympia stato. Quod is honos id ætatis præcipuus haberetur, loco tam celebri, statuam inter illustreis uiros habere. Huc allusit Vergilius, cum ait:

Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.

Plato in Phædro. ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν. id est, Polliceor me statuã auream tibi æqualem Delphis collocaturũ. Ibidẽ paulo post. παρὰ τῶν κυψελιδῶν ἀνάθημα σφυρήλατος ἐν ὀλυμπίᾳ σταθῆτι, id est, Inter statuarũ Cypselidarũ monimẽta, in Olympia fabrefactus stato. Interpres fortassis χρυσήλατος legit, aut certe somniauit, ut qui uerterit aureũ. Porrò reges Corinthi dicuntur Cypselidæ à Cypselo qui pulsis Bachidis è Corintho, ibidem imperio est potitus, summasq; coegit diuitias, cuius rei argumentũ, inquit Strabo, τὸ ὀλυμπίασιν ἀνάθημα κυψέλου, σφυρήλατος χρυσοῦς ἀνδριὰς εὐμεγέθης. Allusit huc & Philostratus in Apollonii uita, καὶ στεφανώσουσί σε ὀλυμπίασι, id est, & coronabunt te in Olympia. Non dissimili figura dixit Persius, satyra secunda:

Præcipui sunto, sitq; illis aurea barba.

Aurea barba dignus

Quibusdam enim signis aurea barba consueuit addi.

Quauis re dignus. XVI

Ἄξιος τοῦ παντὸς, id est, Quauis re dignus. Refertur ab omnibus Græcorum adagiorum collectoribus. Vtitur Plato in Sophista. καὶ τοῖς μὲν δοκοῦσιν εἶναι τοῦ μηδενὸς τίμιοι, τοῖς δὲ ἄξιοι τοῦ παντὸς, id est, Aliis uidentur nulla re digni, aliis rursus quantauis. Similiter dixit Terentius: Hominem quantiuis pretii. Quanquam huius adagionis modo est facta mentio.

Dignus Argiuo clypeo. XVII

Argiuo clypeo dignus

Ἄξιος εἶ τῆς ἐν ἄργει ἀσπίδος, id est, Dignus est argiuo clypeo. De generoso ac maiorem in modum uenerando: inde sumptum, quòd olim apud Argiuos ex more pueri incorrupti puriq;, clypeos quosdam gestantes, pompas agebant. Isq; honos erat illi ætati, prisco quodam instituto decretus.

Dignum propter quod uadimonium deseratur. XVIII

Vbi rem maximi momenti uolemus significare, quæq; uel quantouis dispẽdio debeat expeti, dignam esse dicemus, cuius gratia uadimonium deseratur. Nam qui uadati sunt, non nisi summo suo periculo abesse possunt. Plinius secundus in præfatione Naturalis Historiæ: Inscriptiones, inquit, propter quas uadimonium deseri possit, hoc est, quarum gratia omnia sint posthabenda, uel maxime seria. Seneca de beneficiis libro quarto. Vadimonium promittimus, tamẽ deseritur. Non in omnes datur actio. Deserentem uis maior excusat. Hæc Senecæ uerba declarãt, uehemẽter urgens esse oportere, quod excuset uadimonii promissi desertorem. Horatius. Et casu iam respõdere uadato Debebat. Ridet improbum garrulum, qui maluerit periclitari de causa, quàm à nugis discedere. Consimilis est forma, quasi pro aris focisq; dimicare, quum de re chara feriaq; certamen est. Nec dissimili schemate dixit Celsus, libro Pand. sexto, titulo de rei uendicatione, Laribus sepulchrisq; auitis carere. Finge, inquit, pauperem, qui si reddere id cogatur, laribus sepulchrisq; auitis carendum habeat: sufficit tibi ꝑmitti tollere ex his rebus quæ possis, dum ita ne deterior sit fundus, quàm si initio non foret ædificatum.

In utramuis dormire aurem. XIX

In utramuis dormire aurem, est animo ocioso, securo, uacuoq; esse. Terentius in Heauton. Ademptum tibi iam faxo omnẽ metũ, in aurẽ utramuis ociose ut dormias. Vtitur eo & Basilius in epistola quadã, sed malam in partẽ, ita ut supinam securitatẽ intelligi uelit. Menãder in Plotio apud Gellium,

ἐπ' ἀμφότερον ἣν ἐπίκληρος ἡ καλὴ μέλλει καθευδήσειν. id est,

In aurem utranq; quandoquidem dotata est cubet. Sic enim uertit nescio quis.

In dexteram aurem. XX

Eodem sensu dixit Plinius in dexteram aurem. Ita enim scribit Romano suo: Nihil quod in dexteram

aurem, fiducia mei dormias, non impune cessatur, id est, nihil est quòd sis securus. Sic enim admonent medici, ut in primo somno, qui profundissimus esse consueuit, in aurem dextram incumbamus. Cum experrecti redormire cupimus, in sinistram. Porrò qui leui somno uult uti, in neutram incumbit aurem, quo facilius expergefiat.

Porrectis dormire pedibus. XXI

Huic affine est illud, ἀποτείνοντα τὼ πόδε καθεύδειν, id est, Porrectis pedibus dormire. Lucianus de mercede seruientibus, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τῆς εὐχῆς ἀποτείνοντα τὼ πόδε καθεύδειν, i. Iamq; tandé quod optari solet, obtigit, ut porrectis pedibus dormias. Ad eandé figuram pertinet, quod in Aristophanis Pluto dixit Mercurius, ἀναβάδην ἀναπαύομαι, id est, Sublatis pedibus requiesco, & supinus per ocium. Et supinitatem, negligentiam, incogitantiamq; significamus. Et cõferere manus in Hebræorum prouerbiis, in ignauum. Paulum dormies, paululum dormitabis, paululũ conferes manus, ut dormias. *Supinus consertis manibus*

Naso suspendere. XXII

Naso suspendere, est uafre ac subdole irridere. Plinius libro. xi. cap. xxxii. docet à suæ ætatis hominibus nasum subdolæ irrisioni fuisse dicatum. Nam apud ueteres autores nihil huiusmodi legitur. Verba Plinii subscribam: Et altior homini tantum, quem noui mores subdolæ irrisioni dicauere, nasus. Horatius in Sermonibus:

Naso suspendis adunco. Idem alibi:
Balatro suspendens omnia naso. Persius de Horatio, qui uafre tecteq; rideat,
Callidus excusso populum suspendere naso. Idem alibi:
Disce, sed ira cadat naso, rugosaq; sanna.
Vnde nasuti uocantur, qui docte norint alios irridere. Martialis,
Non cuicunq; datum est habere nasum. Idem,
Et pueri nasum Rhinocerotis habent. Idem rursum, *Rhinocerotis nasus*
Nasutus sis usq; licet, sis deniq; nasus. Persius,
Rides ait, & nimis uncis
Naribus indulges.

Græci simplici efferunt uerbo, μυκτηρίζειν, ἀντιμυκτηρίζειν, id est, irridere, uicissim irridere, ἀπὸ τοῦ μυκτῆρος, id est, naso. Cassius ad Ciceronem, libro Epistolarum familiarium decimoquinto: Quosq; ubi ridiculo aut scommatico dicterio læseris, uelint rustice gladio ἀντιμυκτηρίσαι, id est, uicissim naso suspendere. *μυκτηρίζειν*

Dignus quicum in tenebris mices. XXIII

Qui certissima esset fide, eum dignum dicebant, qui cum in tenebris micaretur. Cicero lib. Officiorum tertio: Hoc nónne est turpe, dubitare philosophos, quæ ne rustici quidem dubitant, à quibus natum est, id quod tritum est uetustate prouerbium. Cum enim fidem alicuius, bonitatemq; laudant, dignum esse dicunt, qui cum in tenebris mices. Item De finibus libro secundo, Cur iustitia laudatur, an uerum est tritum uetustate prouerbium, qui cum in tenebris mices? Est autem micare, lusus genus quoddam, quod adhuc apud Italos durat, ut repente porrectis digitis, certantium uterq; numerum diuinet. Huius Cicero mentionem facit, libro de diuinatione secundo: Quid est enim sors? Idé propemodum quod micare, quod talos iacere, quod tesseras. M. Varro: Micandum erit cum Græco, utrum ego illius numerum, an ille meum sequaĩ. Nemesianus in carmine Bucolico: Digitos iactate micantes. Meminit & Diuus Augustinus lib. de trinitate octauo, capite quinto. Nam id inquit, ubi uolumus facile habemus, ut alia omittã, uel micando digitis tribus. Porrò qui cum micas in tenebris, ei liberum est, si uelit fallere. Proinde dignus qui cum in tenebris mices dicitur, qui sit usq; adeo certa fide, ut nec si tuto possit, uelit quempiam mendacio fallere. Habent Græci simile quiddã: Dignus hic est, cui uel iniuriato fidem habeas: οὗτ' ἀνὴρ κ᾽ ἀνώμοτος πιστεύειν ἄξιος, id est, Hic uir dignus, cui credas etiam iniuriato. Cui diuersum, ne iurato quidem illi crediderim. *Iniurato credere*

Ex Iouis tabulis testis. XXIIII

Ἐκ τῶν Διὸς δέλτων ὁ μάρτυς, id est, Ex Iouis tabulis testis. Apud Græcos dicebatur, pro certo & indubitabili teste. Lucianus in libello De mercede seruientibus, εἴ τις εἴποι μοιχὸν ἢ παιδεραστὴν, τοῦτο ἐκεῖνο ἐκ τῶν Διὸς δέλτων ὁ μάρτυς, i. Siquis te adulterum, aut pæderastem dixerit, is protinus, iuxta id quod dici solet, ex Iouis tabulis testis. Allusum est, ni fallor, ad diphtheram, in qua Iuppiter omnia mortalium acta describere fingitur à poetis.

Atticus testis. XXV

Ἀττικὸς μάρτυς, id est, Atticus testis, legiĩ in collectaneis Diogeniani, pro ꝓbatissimo atq; icorruptissimo teste. Quod siquis per ironiam torqueat in testem uanum, non inconcinne dixerit.

Attica fides. XXVI

Ἀττικὴ πίστις, id est, Attica fides, legitur apud eundé de minime uanis, minimeq; periuris, inde natum,

quod apud Atticos templum esset fidei deæ cõstructum. Cuius meminit etiã Plautus in Aulularia. Velleius Paterculus meminit his quidẽ uerbis: Siquis hoc rebellandi tẽpus, quo Athenæ à Sylla captæ sunt, ĩputat Atheniensib. nimirum ueri uetustatisq; ignarus est. Adeo enim certa Atheniensiũ in Romanos fides fuit, ut semper & in omni re, quidquid syncera fide gereretur, Id Romani Attica fide fieri prædicarent. Quintilianus lib. xii. cap. de genere dicendi, scribit hunc in modum. Quos ego existimo, siquod in his finibus uberius inuenerint solum, fertilioremúe segetem, negaturos atticam esse, quod plusq̃ acceperit seminis reddat, quia hanc eius terræ fidem Menãder eludit. Ex his colligimus Atticam fidem dictam, quòd nec detraherent pactis, nec adderent. Talis erat & soli fides non admodum feracis, cum agrorum fides laudetur, si cum fœnore reddant quod creditum est.

Græca fide. XXVII

Ἑλληνικῇ πίστει, id est, Græca fide, reperitur pro certa item fide, Fortassis idem cum proximo: nisi malumus per ironiam accipere. Ausonius ad Paulum:

Nobiscum inuenies καρτερόπλια, si libet uti
Non Pœna, sed Græca fide. Idem de Philone uillico suo:
Mutuatur ad Græcam fidem.

Plautus Græcam fidem dixit, ubi non uerbis, neq; stipulationibus, sed præsente pecunia res agitur. Sic enim apud eum loquitur Clareta lena in Asinaria: Diem, aquam, solem, lunam, noctem, hæc argento non emo. Cætera quæ uolumus uti, Græca mercamur fide, id est, numerata pecunia. Euripides in Iphigenia Taurica: πιστὸν Ἑλλὰς οἶδεν οὐδέν, id est, Græcia nequaquam nouit fidem. Hoc sane nomine ea natio pessime audiit olim.

Punica fides. XXVIII

Pœnorum perfidia in prouerbium abiit, quòd ea gens peculiariter periurii uanitatisq; notata sit, quem admodum abunde testatur T. Liuius. Cuius hæc uerba sunt libro secundo de bello Punico. Quæ Punica religione seruata est fides ab Annibale. Idem belli Punici secundi lib. primo. Has tantas uiri uirtutes ingentia uitia æquabãt, inhumana crudelitas, perfidia plusquam Punica, nihil ueri, nihil sancti, nullius dei metus, nullum iusiurandum, nulla religio. His coloribus depingit Annibalem. Subindicat idem Q. Curtius, in Tyriis Pœnorum auxilio destitutis. Rursum Maximinus apud Iulium Capitolinum: Afri, inquiens, fidem Punicam præstiterunt: & quod modo citauimus ex Ausonio, Pœna fide. Sallustius in Iugurthino. Cõperio, Bocchum magis Punica fide quàm ob ea, quæ prædicabat, simul Romanos & Numidam spe pacis detinuisse. Plautus: Nemo me Pœnus punior, alludens ad morum perfidiam. Pœni fœdifragi semper habiti. Idẽ in Pœnulo, Et is omnes linguas scit, sed dissimulat sciens, se scire, Pœnus plane est, quid uerbis opu'st.

Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat. XXIX

Qui coràm blandiuntur, clàm obtrectantes, palàm amicos agunt, clanculum nocent aut hic qui ꝓsunt, illic lædunt, falsam beneficii spem ostentant, ut nacti occasionem funditus perdant, ii dicuntur altera manu portare lapidem, altera panem ostentare. Translatum ab iis, qui canes ostentato pane pelliciunt: deinde accedentibus, saxum illidunt. Euclio Plautinus in Aulularia.

Nunc petis cum pollicetur, aurum inhiat, ut deuoret.
Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.

Diuus Hieronymus ad Rufinum: Hæc apud te amice potius expostulare uoluit, q̃ lacessitus publice desæuire, ut animaduertas me reconciliatas amicitias pure colere, & non iuxta Plautinam sententiã, altera manu lapidem tenere, panem offerre altera. Eodem eleganter allusit, scribens ad eundem Rufinum: An tibi ideo panem non damus, quia hæreticorum cerebro lapidem illidimus? Simile quiddam habet Gregorius Theologus in epistola ad Eusebium episcopum Cæsariensem. ὥσπερ εἴ τις ἑνὸς ἀνδρὸς τῇ μὲν τῶν χειρῶν κατακνήχοι τὴν κεφαλὴν, τῇ δὲ παίοι τὴν παρειὰν, id est, Perinde quasi quis eiusdem uiri altera manu scabat caput, altera malam feriat.

Ex eodem ore calidum & frigidum efflare. XXX

Altera scabit altera ferit

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγειν, id est, Eodem ex ore calidum ac frigidum proferre. Bilingues & qui eundem modo laudant, modo uituperant, ex eodem ore calidum ac frigidum spirare dicuntur. Natum ex Apologo quopiam Aniani fabulatoris. Satyrus quidam cum uehementer algeret, hyberno gelu supra modum sæuiente, à rustico quodam inductus est in hospitium. Admiratus autem cur homo inflaret in manus ori admotas, rogauit cur ita faceret. is respondit, ut frigidas manus halitus tepore calefaceret, Deinde ubi extructo foco, apposita mensa, in pultem feruidam rursum inflaret, magis etiam admiratus, sciscitatus est, quid hoc sibi uellet: ut pultem, inquit, nimium feruentem halitu refrigerem. Tum Satyrus surgens à mensa: Quid ego audio, inquit. Tun' eodem ex ore pariter & calidum & frigidum efflas? Valebis, neq; enim mihi ratio est, cum eiusmodi homine cõmune habere hospitium. At huiusce rei, quã Satyrus admirabatur, causam

reddit

reddit Aristoteles in Problematis, Sectione.xxxiiii.problemate septimo, idq; ideo fieri putat, quòd qui uehementius efflat, is non moueat uniuersum aerem, sed ore cōtractiore paululum uenti expiret, ut calor ab ore profectus, à reliquo aere, quem ob impetum plurimum mouet, continuo euanescat, atq; in frigus abeat. Id quod secus fit in eo, qui faucibus apertis uniuersum aerē exhalat. Est huic confine quiddam in epistola Iacobi apostoli, [redacted] ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν, id est: Ex eodem ore emanat dulce & amarum. Huc adscribi poterit, quod refert secundo libro Plinius, plus q̄ prodigiosum, fontem esse quendam in Dodona', qui cum sit frigidissimus, & faces siquis ardentes immergat, extinguat: si ex tinctæ admoueantur, accendit. Quæ omnia torquere licebit in rhetores, qui eadem norunt laudare & uituperare, eleuare atque attollere. Item in iureconsultos, qui causam eandem nunc tuentur, nunc impugnant. Ad eum sensum detorsit Plutarchus, quod Circe eadem uirga mentem adimit, ac reddit: pecudes facit, & homines. Extat apud Græcos hic senarius prouerbialis, — Fons Dodonæus — Circes uirga

τὸν αὐτὸν αἰνεῖν καὶ ψέγειν ἀνδρὸς κακοῦ. id est, Laudare eundem, carpereq;, uiri est mali.

Et Hebræus uates, nempe Esaias, male ominatur iis, qui dicunt bonum malum, malum bonum: dulce amarum & amarum dulce. Athenæus libro quarto docet esse fistulæ genus, à Græcis dicitur μάγαδις, siue παλαιομάγαδις, quod idem & grauem & acutam uocem reddit. Vnde uersum adducit ex Alexandride,

μάγαδιν λαλήσω, μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν. id est. Grande ac pusillum Magade proloquar simul

Id Græcis dicitur μαγαδίζειν, sonare simul duas uoces, grauem & acutam, διὰ πασῶν, ut uocāt musici. Aristoteles sectionis decimænonæ, problemate iuxta Græcos codices decimooctauo, iuxta Theodori uersionem.xvii. utitur eo uerbo μαγαδίζειν, quærens cur hæc sola harmonia, quam dixi, sonetur magade. Rursus in problemate.xxxix. iuxta Græcos codices, μαγαδίζουσι δὲ ἐν τῇ διὰ πασῶν συμφωνίᾳ, id est, Magadissant in concentu diapason. — μαγαδίζειν

Oculatæ manus. XXXI

Oculatas manus dixit Plautus, quæ promissa uelint exhiberi re, non oratione promitti. Nā oculos habere, quibus uideāt exhibita, aures non habere, quibus audiant pollicitationes. Ita lena quædam in Asinaria, adolescenti montes aureos pollicenti, cum illa nihil cōmoueretur promissis: Semper, ingt, oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod uident. In eadem erat sententia leno ille Terentianus Sānio: Nunquam, inquit, ego adeo astutus fui, quin quicquid possem, mallem auferre in præsentia potius. Huc allusit Chærea in Eunucho: Fac nunc promissa ut appareant.

Cæca dies, & oculata dies. XXXII

Plautus item cæcam diē & oculatā, pro die, qua nō numeratur præsens pecunia & qua numeratur. Sic enim leno quidam loquit in Pseudolo: Eme die cæca hercle oleū, id uēdito oculata die, iam hercule uel ducētæ fieri possunt præsentes minæ. Hoc est, eme nō præsente pecuniā, sed in diem pactā, reuende pecunia præsente. Vocāt & iuriscōsulti cæcam diē, & cæca testimonia, quæ scripto perhibētur absentibus. Nam cæca sunt non tantum quæ non uident, sed quæ non uidentur & absunt.

Lentiscum mandere. XXXIII

Σχῖνον διατρώγειν, id est, Lentiscū mādere, uel arrodere, Græco puerbio dicuntur ii, qui nimio comendi corporis studio superfluunt. Nam ex lentisco dentifricium fieri consueui. Is est puluisculus quidam candidandis dentibus comparatus. Fiebant & dentiscalpia ex lentisco, hoc est, cuspides quædam purgandis dentibus accōmodæ, Martialis in Apophoretis.

Lentiscum melius. sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Quin & Dioscorides libro primo indicat, lentisci succum ex aqua decoctæ figere uacillantes dentes, si eo colluantur: tum & cuspides hic factas si affricentur, utiles esse dentibus abstergendis. Huiusmodi igitur quibus dentiscalpium semper in ore est, lētisci arrodere dicuntur, & σχινοτρῶγες, id est, Lentisci arrosores appellantur. Nā dentiū cura, olim ut delicatis probro dabatur, & Apuleio inter reliqua crimina obiectum est, quod dentifriciū parasset. Recte transferetur adagium & ad reliquum totius corporis cultum. — σχινοτρῶγες

Vnico digitulo scalpit caput. XXXIIII

Molles atq; effœminati, uno digito caput scalpere dicuntur, nimirum soliciti ne comam studiose cōpositam perturbent. Id primum dictum putāt à Caluo poeta in Pompeium, hinc in omnes parum uiros translatum. Iuuenalis satyra nona: Qui digito scalpunt uno caput.

molles & impudicos ex gestu notans. Porrò gestum eum antiquitus impudicitiæ habitum argumētum, testatur in Epistolis Seneca: Rerum, inquiens, omnium, si obseruentur, indicia sunt. Et argumētum morum ex minimis quoque licet capere. Impudicum, & incessus ostendit, & manus mota, & unum interdum responsum, & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Improbum interdum risus, insanum uultus, habitusq; demonstrat.

Summo digito caput scalpere. XXXV

Τῷ ἄκρῳ δακτύλῳ τὴν κεφαλὴν κνᾶν, id est, Summo digito caput scalpere. Idem est cum proximo. Lucianus in Rhetorum praeceptore, deliciis effoeminatum hominem describit his uerbis, ἐν τούτοις δὲ πάνσοφόν τινα, καὶ πάγκαλον ἄνδρα, διακεκλασμένον τὸ βάδισμα, ἐπικεκλασμένον τὸν αὐχένα, γυναικεῖον τὸ βλέμμα, μελιχρὸν τὸ φώνημα, μύρων ἀποπνέοντα, τῷ δακτύλῳ ἄκρῳ τὴν κεφαλὴν κνώμενον, id est, Inter haec autem uirum quendam egregie sapientem, atque insigni forma, lubrico incessu, fracta ceruice, muliebri aspectu, uoce mellita, olentem unguenta, caput summo digito scalpentem.

Phryx plagis emendatur. XXXVI

Phryx plagis emendatur. In barbaros seruilique ingenio homines dicitur, qui non pudore, neque monitis, sed uerberibus redduntur meliores. Cum contra generosus animus, ut ait Seneca, rectius ducatur quam trahatur. Cicero pro L. Flacco in testes Asiaticos: Asia uestra constat ex Phrygia, Mysia, Caria, Lydia, Vtrum igitur nostrum, an uestrum est hoc prouerbium? Phrygem plagis fieri solere meliorem. Adagium ita refertur apud Suidam uersu trochaico,

Φρὺξ ἀνὴρ πληγεὶς ἀμείνων καὶ διακονέστερος. id est, Verberatus Phryx melior & obsequens erit magis.

Ostendit Athenaeus, è Phrygia mitti solere mancipia laudatissima. *Phrygium mancipium*

Ἀνδράποδ᾽ ἐκ Φρυγίας, ἀπὸ δ᾽ Ἀρκαδίας ἐπικούρους. id est, Mancipia ex Phrygia, sed ab Arcadia auxiliares.

Nihil sacri es. XXXVII

Οὐδὲν ἱερὸν ὑπάρχεις, id est, Nihil es sacri. Sermo contemnentis prouerbialiter. Siquidem Graeci, quicquid praeclarum ac uehementer conducibile uideri uellent, id sacrum appellabant, ut ἱερὰν βουλὴν, Sacra res consilium, & ἱερὰν πόλιν, id est, Sacram ciuitatem dixit Aristides, tanquam omnium tutatricem, & quod alio citauimus loco, ἱερὰν ἄγκυραν, id est, Sacram ancoram. Plutarchus in uita Pelopidae, Sacri praesidii mentionem facit. Theocritus in Hodoeporis,

Ἀλλ᾽ οὖν αἴγα λῇς ἔριφον θέμεν, ἔστι μὲν οὐδὲν ἱερόν. id est,

Hoedum igitur, si uis, age iam deponito quanquam Nil sacri est.

Verba sunt contemnentis pignus. Qui prouerbii tradunt originem, aiunt Herculem conspecta Adonidis imagine contempsisse his uerbis, οὐδὲν ἱερὸν εἶ, id est, Nil es sacri. Seu quòd existimaret, iis duntaxat habendum esse diuinitatis honorem, qui de genere mortalium essent benemeriti: siue quòd fures, qui in eius templum aufugissent, nõ essent in tuto, propter loci religionem, quemadmodum in aliorum deorum sacellis. Nunc accõmodatur ad quáuis rem despicatui habitam: Ab hac interpretatione non discrepant quae refert Theocriti scholiastes, huius cõmenti autorem citans Cleandrum.

Nihil sanum. XXXVIII

Summã morum corruptionem, & nullum honesti respectum his uerbis Graeci significant, οὐδὲν ὑγιὲς, id est: Nihil sanũ. Exépla passim in comoediis tragoediisque Graecorũ sunt obuia. Aristopha. in Pluto.

Πυνθανόμενος εἰ χρὴ μεταβαλόντα τοὺς τρόπους,
Εἶναι πανοῦργον, ἄδικον, ὑγιὲς μηδὲν,
Ὡς τῷ βίῳ τοῦτ᾽ αὐτὸ νομίσας ξυμφέρειν. id est,

Scitatum an expediret, ut in contrarium
Verso instituto pristinisque moribus,
Iniquus esset, subdolus, sani nihil,
Ratus ista uitae commodis conducere.

Andromache in sui nominis tragoedia apud Euripidem ita describit Spartanorum mores:

Ὦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι βροτῶν,
Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια,
Ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορράφοι κακῶν,
Ἑλικτὰ, κοὐδὲν ὑγιές. id est,

Heus omnium mortalium inuisissimi,
Spartam incolentes, fraudulenti consilii,
Mendaciorum principes, & opifices
Tecti malorum, tortiles, sani nihil.

Aristophanes, ἐν Θεσμοφοριαζούσαις, si modo non fallit titulus: de foeminis,

Τὰς οἰνοπότιδας, τὰς προδότιδας, τὰς λάλους,
Τὰς οὐδὲν ὑγιὰς, τὰς μέγ᾽ ἀνδράσιν κακόν. id est,

Vini bibaces, proditrices, garrulas,
Nihilque sanum, maximum uiris malum.

Vbi planè prouerbialiter dixit οὐδὲν ὑγιὰς, pro perditissimis. M. Tullius ad Atticum libro decimoquinto: Quid quaeris? οὐδὲν ὑγιές. Id uelut interpretãs in epistola quae praecessit ab hac tertia. Quid quaeris nihil synceri.

Dionis gry. XXXIX

Τὸ Δίωνος γρῦ, id est: Dionis gry. Rectè dicetur, aut ubi quempiam magno animo contemnimus, ac ne responso quidem dignum habemus: aut cum rem nihili significamus. Nam de gry alio diximus loco. Adagium ortum ex euentu. Dion Alexandrinus natione, praecipuam in philosophia laudem est consecutus. Huic erat frater luctator, nomine Topsius. Itaque cum quidam ex eius concertatoribus Dionem probris incesseret, fanda atque infanda in eum euomens, multa interim turba ad conuicium, ut fit, affluente, ipse ne uerbo quidé respondit maledictis, uidelicet philosophiae dogmatum memor. Caeterum ubi iam intra aedium suarum uestibulum esset, nam cõuiciator eo usque fuerat prosecutus, nihil iracundiae prae se ferens, hoc tantum respondit, οὐδὲ γρῦ, id est: Ne gry,

quidem. Iuuenis autem animi impotens, laqueo se præfocauit. Ea res in uulgi fabulam abiit.

Cæcus cæco dux. XL.

τυφλὸς τυφλῷ ὁδηγός, id est: Cæcus cæco dux. Adagium euangelicis quoque literis celebratum, quo lubentius etiam refero. Vti licebit quoties indoctus indoctum docere, inconsultus imprudenti consilium dare conabitur. Allusit ad prouerbium M. Tullius lib. De finibus ultimo: C. autem Drusi domum compleri consultoribus solitam accepimus, cum quorum res esset, ipsi non uidebant, cæcum adhibebant ducem. Hæc Cicero. Drusus enim iure cōsultissimus, aliis prospiciebat animo, cum corporis oculis nihil cerneret. Cui confine est Horatianum illud:

Cæcus iter ostendit. Horatius ad Scæuam:

Cæcus uti si monstret iter, tamen aspice.

Quod quidem Porphyrion perinde dictum autumat, quasi dicas: Sus Mineruam. Præpostere enim res geritur, cum cæcus uidentibus iter commonstrare conatur. Apud Aristophanē in Pluto, Carion seruus stomachatur in herum, quòd ipse uidens, Plutum oculis captum sequeretur,

ὅς τις ἀκολουθεῖ κατόπιν ἀνθρώπου τυφλοῦ, — Luminibus ut qui captum & orbum homunculum
τοὐναντίον δρῶν, ἢ προσῆκ' αὐτῷ ποιεῖν. — Sequatur à tergo, hoc agens præpostere.
οἱ γὰρ βλέποντες τοῖς τυφλοῖς ἡγούμεθα, — Nam qui uidemus, ducimus cæcos, at hic
οὗτος δ' ἀκολουθεῖ, κἀμὲ προσβιάζεται. id est, — Sequitur, simulque cogit eadem facere me.

Cæca speculatio. XLI

ἀλαοσκοπιή, id est, Cæca speculatio, composita Græcis est dictio, ἀπὸ τοῦ λάειν, quòd est uidere, inde ἀλαὸς cæcus, & σκοπεῖν, id est, Inspicere. Ita Suidas ex Homero citans. Etymologus addit alias coniecturas ex Methodio citans idem dictum. Suidas prouerbialem dictionem admonet, quoties aut conniuent, quibus datum est negocium, aut ipsi nihil uident, quibus obseruandi partes sunt delegatæ. Translatum ab iis, qui è speculis sublimibus diligenter circunspectant undique, & quod uiderint, aliis renunciant. Homerus aliquoties hoc habet, οὐδ' ἀλαοσκοπιὴν εἶχε. quod Etymologus citat ex Methodio. Pro eo quod est, haudquaquam cæcutienter speculatus est. Vti conueniet, quoties significabimus aliquem rem sagaciter odoratum, ac deprehendisse. Tanquam si dicas, episcopos ad cætera supinos ac cæcutientes, siquid extiterit unde speretur quæstus nonnihil, ibi οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχειν. Aut contra, siquis erat falsus, aut hallucinatus ταύτῃ μὲν ἀλαοσκοπιὴν εἶχε. ἀλαοσκοπιή

Sine cortice nabis. XLII

Sine cortice nare dicuntur, qui iam per ætatem nō egent custode morum, aut qui eò doctrinæ processerunt, ut iam præceptorum opera non habeant opus. Horatius:

Simul ac durauerit ætas
Membra animumque tuum, nabis sine cortice. id est,

Citra custodem ac pædagogum ipse te reges ac moderaberis. Acron prouerbii admonet: putatque metaphoram mutuo sumptam, à iuuenibus, qui cum primitus natare discunt, corticibus aut suberibus uentri subligatis natant: deinde exercitatiores citra huiusmodi adminicula natare incipiunt. Plautus in Aulularia: Quasi pueris qui nare discunt scyrpea induitur ratis. Qui laborent minus, facilius ut nent, & moueant manus. Est autem Græcis φελλὸς siue φέλλος, nam uarie scribunt, quod Latini uertunt suber, sic enim uertit Theodorus. Cortex est arboris semper fluitans, & ob id aptus nauibus præsertim ancoralibus: indicat enim ancoræ locum, ut à nautis caueatur: & piscantium tragulis, sufunet enim summos retium funes: utilis & cadorum obturamentis, postremo & fœminarum calceatui mensibus hybernis, unde ioco prouerbiali apud Græcos cortices arborum dicuntur: nūc non pudet uiros æstiuis mēsibus tali uti calceatu. Meminit Plinius libro. xvi. cap. octauo. Lucianus in Veris narrationibus narrat φελλόποδας, unde Græci φελλίζειν dicunt supernatare. Et φελλεῖς loca quæ paululo terræ tegunt saxa.

Vt possumus, quando ut uolumus, non licet. XLIII

ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα. id est, Non uti libet, sed uti licet, sic uiuimus.

Senarius prouerbialis, quo monemur tēpori ac necessitati seruiendum esse. Terentiana Misis in Andria rogata, quam Athenis uitam agerent, uerecunde seni meretricium quæstum confitens: ut quimus aiunt, quando ut uolumus, non licet. Cæcilius in Plotio apud Donatum: Viuas ut possis, quando non quis, ut uelis. Item Plato in Hippia maiore: τοιαῦτα ὦ Ἱππία τὰ ἡμέτερά ἐστιν οὐχ οἷα βούλεταί τις, φασὶν ἄνθρωποι ἑκάστοτε παροιμιαζόμενοι, ἀλλ' οἷα δύναται. id est, Eiusmodi sunt Hippia res nostræ, nō quales quis optaret, sicuti prouerbio dicitur usquequaque, sed quales esse possunt. Allusit eodem & in Cratylo. ὅπως αὖ δυνάμεθα προειπόντες, id est, Præfati, utcunque potuerimus. Sic enim modestiæ gratia præfantur, qui negocium aliquod suscipiunt. Huc pertinent & illæ Græcorum sententiæ:

βουλόμεθα πλουτεῖν πάντες, ἀλλ' οὐ δυνάμεθα. id est,

Omnes cupimus, at non licet ditescere. Et.

πάντες καλῶς ζῆν θέλομεν, ἀλλ' οὐ δυνάμεθα. id est, Bene uiuere omnes uolumus, at non possumus. Nemini sua fortuna satisfacit, & aliud uotis destinat, quod tamen haud scio an quisquam unquam sit assecutus. Visus erit, ubi significabimus nostra nobis parum placere, uerum facultatem deesse, nō animum: uidelicet fortunam esse parum commodam, aut uitam non satis integram, aut epistolam non satis eruditam.

Atheniensium inconsulta temeritas. XLIIII

Η τῶν Ἀθηναίων δυσβουλία, id est, Atheniensium inconsulta temeritas. Quadrat in eos, quibus male cōsulta uertunt bene. Nam id olim uulgo tributum est Atheniensibus, quod ipsi quidem socorditer consultarent, parumq; prospicerent, uerum Minerua ciuitatis præses, illorum male instituta, bene uertere consueuit. Simile est huic, quod hodieq; uulgo dicunt: Est fortunatior quàm prudentior, de quopiam non suapte industria, sed fortunæ commoditate successu rerum utente. Eupolis apud Suidam & Athenæum lib. decimo in Atheniensium mores:

οὓς δ' οὐκ ἂν εἵλεσθ' οὐδ' ἂν οἰνόπτας πρὸ τοῦ,
νυνὶ στρατηγοὺς ἔχομεν. ὦ πόλις πόλις,
ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς. id est,

Quos antehac nec præfici conuiuio
Quisquam tulisset, nunc uidemus scilicet
Belli duces. o ciuitas, o ciuitas
Fortuna ut es feliciore q̃ sapis.

Porrò Atheniensium incogitantiam notat & Aristophanes hoc uersu, in Nubibus:
φασὶ γὰρ δυσβουλίαν τῇδε τῇ πόλει προσεῖναι. id est, Læua consilia ferunt huic adesse ciuitati,
Quo loco interpres adscribit fabulam huiusmodi, Cum Neptunus à Minerua uictus, non posset Attica regione potiri, iratus īmisit illis δυσβουλίαν, id est, læua stultaq; cōsilia: hoc deinde uitium Atheniensibus ἐπιχώριον, hoc est, uernaculum fuisse. Idq; Mineruam non mutasse, cæterum quod illi male statuissent, illa in bonos exitus uertebat, Allusit huc idem Aristoph. in Vespis.
γλαῦξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸν στρατὸν διέπτατο. Vlula nostras ante pugnam peruolarat copias,
Eodem mihi leuiter allusisse uidetur Demosthenes, cum ait in Olynthiaca prima, in ipsa statim frōte: ἀλλὰ καὶ τῆς ὑμετέρας τύχης ὑπολαμβάνω, πολλὰ τῶν δεόντων ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐνίοις ἂν ἐπελθεῖν εἰπεῖν, id est, Sed & uestræ fortunæ arbitror, nonnullis ex tempore uenire in mentem ut dicant ea, quæ ad rem pertinent. Verum hoc uitii manifestius exprobrat illis in alia quadam oratione dicens, alios homines solere consultare prius ac deinde rem aggredi: contrà Athenienses post rem factam tum consultare. Theognis:

Πολλοί τοι χρῶνται δειλαῖς φρεσί, δαίμονι δ' ἐσθλῷ,
οἷς τὸ κακὸν δοκέον γίγνεται εἰς ἀγαθόν. id est,

Multis læua quidem mens est, sed numina dextra,
Quis bene uertit & id quod temere instituunt.

Aristophanes in Concionatricibus:

λόγος τοι τίς ἐστι τῶν γεραιτέρων,
ὅσ' ἂν ἀνόητα καὶ μωρὰ βουλευσώμεθα
ἅπαντ' ἐπὶ τὸ βέλτιον ἡμῖν ξυμφέρειν. id est,

Est sermo quidam ductus à maioribus
Fatua licet statuamus ac uæcordia,
In melius attamen omnia nobis cedere.

Medium carmen Græcum carebit uitio, si tollatur coniunctio καὶ, quanq̃ editio Aldina habebat. Et apud Liuium subinde nominatur fortuna Romana. Nec abhorret hinc quod alibi retulimus, εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ, id est, Dormienti rete tollit.

Vbi non sis qui fueris, non est cur uelis uiuere. XLV

Cicero in epistola quadam lib. vii. Familiarium, sententiam huiusmodi ueteris prouerbii citat. Vetus est, inquiens, Vbi non sis qui fueris, non esse cur uelis uiuere. Sumptum est à communi mortalium affectu, qui nihil minus tolerandum putant, q̃ ut inter eos neglecti, aut etiam notati uiuant, apud quos aliquando cum splendore atque autoritate sint uersati. Adeo ut exilium ubiuis præoptent potius, aut etiam è uita decedere, quàm mutatæ fortunæ pudorem perpeti. Id quod notauit Euripides in Hecuba, quam ita facit loquentem, ut dicat, sibi pudorem in causa esse, quo minus obtueatur Polymnestorem. Pudere enim in tam calamitoso rerum statu, conspici ab eo, cui aliquando uisa sit florens, Idem in Alceštide,

Τί μοι ζῆν δῆτα κύδιον, φίλοι
κακῶς κλύοντι, καὶ κακῶς πεπραγότι

Post hac amici, cur mihi sit uiuere
Cordi, male audienti, & affecto male.

Ad eandem facit sententiam, quod apud Sophoclem ait Aiax,

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου
κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.

Est turpe, uitam prorogare longius
Quisquis malis nihil explicat sese suis.

Item paulo post in eadem tragoedia,

Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
τὸν εὐγενῆ χρή.

Verum aut dedecore uiuere ingenuum uirum
Decet, aut decore oppetere mortem. Fertur hic quoque senarius,

ζῆν αἰσχρὸν οἷς ζῆν ἐφθόνησεν ἡ τύχη, id est, Fortuna quibus inuidit aspera uiuere,
Horum indecorum ac turpe uelle uiuere.

Sed propius ad Ciceronis sententiā accedit locus ille apud Euripidem in Hecuba, ubi Polyxena ratiocinat, sibi nō esse causam cur optaret uiuere, q oībus ornamētis pristinæ fortunæ iā esset spoliata.

τί γάρ με δεῖ ζῆν; ἧ πατὴρ μὲν ἦν ἄναξ — Quæ nanq uitæ causa iam superest mihi?
φρυγῶν ἁπάντων, τοῦτό μοι πρῶτον βίου. — Vt cui pater rex omnium fuerit Phrygum.
ἔπειτ' ἐθρέφθην ἐλπίδων καλῶν ὕπο — Etenim rudis mi lucis hoc initium.
βασιλεῦσι νύμφη. id est, — Dein spes in amplas educabar, regibus Desponsa.

Et reliqua quæ sequuntur. Sunt enim longiora q̄ ut hic putem esse percensenda.

Premere pollicem, conuertere pollicem. XLVI

Pollicem premere aut uertere

Antiquitus in pollice fauoris erat studiiq; significatio. Qui faueret, pollicem premebat, qui minus faueret, pollicem conuertebat. Qui gestus in prouerbium abierunt, ut iam premere pollicem dicatur, qui quoquo pacto fauet: conuertere qui male uult. Plinius libro. xxvii. cap. ii. Pollices cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. Iuuenalis,

Conuerso pollice uulgi,
Quemlibet occidunt populariter.

Horatius utroque pollice dixit, pro summo fauore.

Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum,

Vtroque pollice laudare

Porphyrion enarrat hunc ad modum: Vtroque pollice, id est, utraq; manu, συνεκδοχικῶς. Synecdoche à parte totum. An qui uehemētius laudat, manus iungēs, iungit pollicem cum proximo? Acron hoc pacto, utroq; pollice συνεκδοχικῶς, manu utraq;, sublataq; pariter ac sæpius mota. Hic enim gestus ualde laudantium est. Sanè utrunq;, sicut ex iis conici licet, prouerbii origo fugit.

Faciem perfricare, frontis perfrictæ. XLVII

Perfricare faciem

Perfrictę frontis

Frons habita est antiquitus pudori sacra. Et facies item, id quod & prouerbio testatum est, quo dicunt pudorem esse in oculis. Inde frontem aut faciem prouerbio perfricuisse dicuntur, qui pudorem omnem dedidicerunt, uelut absterso manu à uultu pudore. Translatum apparet à gestu quorundam, qui dicturi facturi'ue quippiam apud ignotos, manu faciem perfricant, id quod rusticani cuiusdam pudoris indicium est, quē coneris peruincere. Hunc gestum Quintilianus notat inter uitia pronunciationis libro undecimo: Vitiosa enim, inquiens, sunt illa, intueri lacunaria, perfricare faciē, & quasi improbam facere. Plutarchus scribit hunc gestum peculiarem fuisse M. Tullio, ut dicturus, læua faciem demulceret, Alioqui non inficias it ipse Cicero, initio dicendi trepidantiorem fuisse sese. Fabius libro nono citat hæc ex Caluo: Perfrica frontem, & dic te digniorem, qui prætor fieres, q̄ Catonem. Significat id esse dictu uehemēter improbum. Plinius in præfacione naturæ historiarum: Perfricui faciem, nec tamen profeci, quando alia uia ingens occurris. M. Tullius Tuscu. quæst. lib. tertio in eundem sensum dixit, perfricare os: Quid tergiuersamur Epicure? nec fatemur eam nos dicere uoluptatem, quam tu idem, cum os perfricuisti, soles dicere? Seneca lib. v. epistola. xl. Perfrices frontem oportet & ipse te non audias. Huc pertinent etiam illa, quod effrontes appellamus inuerecundos. Et qua fronte audebis hoc facere? Quod enim Horatius dixit,

Perfricare os

Frons perlit

Clament perisse pudorem
Cuncti penè patres. Id Persius imitatum
Exclamet, inquit, Melicerta perisse
Frontem de rebus.

Item illa: Quo ore obiurgabis filium? Et os impudens, os durum, os ferreum, cum impudētiam indicamus. Ouidius:

Non tibi plus cordis, sed minus oris adest.

Non plus audes aut sapis, sed minus pudet. M. Tullius in Verrē, Os hominis insignemq; impudentiam cognoscite. Idem in Philippica quinta, Sed illud os, illam impuritatē. Idē pro C. Rabirio Posthumo, Quod habent os, quā audaciam. Rursus in Oratore. Quod tamen os est illius patroni, qui ad eas causas sine ulla scientia iuris audet accedere. In Philippica undecima, Audisset furētis introitum Dolobellæ, uocem impuram, atq; os illud infame. Martialis libro. ix.

Santonica medicata dedit mihi pocula uirga.
Os hominis, mulsum me rogat Hippocrates.

Homericus Achilles Agamēnonem κυνώπα appellat, id est, canino aspectu. & apud eundem.

κυνὸς ὄμματ' ἔχων κραδίην δ' ἐλάφοιο. id est,

Canis habens oculos, cor cerui, impudentiā significans cum timiditate coniunctam. Deniq; haud scio an huc pertineat, quod apud Athenæum in dipnosoph. adducitur è Cyreneo poeta.

Ter absterfis dii do.me.

Τρὶς δ' ἀπομυξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἀμείνω. id est, Porrò ter absterſis diui donant meliora. Subindicat, ni fallor, impudentius id poſtulare, ut quæ ſint acta in conuiuio, narret.

Frontem exporrigere, fontem contrahere. XLVIII

Frontem explicare cum hilareſcimus, contrahere cum ringimur, hoc eſt, ubi quid moleſtum eſt, dicimur. Plinius in libro undecimo: Frons & aliis, ſed homini tantum triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeueritatis index. Terentius, Exporge frontem. Horatius in Odis. Sollicitam explicuere frontem. idem alibi, Deme ſupercilio nubem. Exporrecta fronte, hilariter, Porrectiore fronte mecum loquaris oportet, apud Plautum. Obducta fronte, corrugata fronte, cōtracta fronte, caperata frōte. Plautus: Caperat frons ſeueritudine. Quod quidem à caprinis cornibus tranſlatum uolunt. Et nubila frons, ſerena frons, explicita frons.

Supercilium attollere

Attollere ſupercilium, ponere ſupercilium. XLIX

Plinius: Supercilia, inquit, homini, & pariter & alterne mobilia. Et in his pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maxime indicant faſtus. Superbia alibi conceptaculum, ſed hic ſedem habet: in corde naſcitur, hic ſubit, hic pendet. Nihil altius ſimul abruptiusq; inuenit in corpore ubi ſolitaria eſſet. Hactenus ille. Inde prouerbio attolli ſupercilium dicimus, arrogantiam ſignificantes: adduci ſupercilium, faſtidium indicantes. Citat & Suidas, ἀνασπῶντες τὰς ὀφρῦς, καὶ τὰς γνάθους φυσῶντες, id eſt, Cōtractis ſuperciliis, & inflatis buccis, Quod Græci unico uerbo dicunt κρεμοφρυνᾶσθαι. Lucianus à perſona ad rem tranſtulit, ſermonem arrogantem ac ſuperilioſum appellans κρεμοφρυνημένους λόγους. Poni dicitur ſupercilium, cum à faſtu receditur. Et faſtoſos homines ſupercilioſos nominamus. Denique ſimpliciter ipſum ſupercilium pro faſtu atque arrogantia ponitur. Philoſophorum ſupercilium quis ferat? Porrò quod Plinius ait, ſuperciliis annuere nos, atque renuere, Homerum ſecutus eſt, apud quem uerſus hic aliquoties legitur,

Bucas inflare

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων. id eſt, Sic ait, atq; ſuperciliis pater annuit atris.
Id æmulatus Maro: Sic ait, & totum nutu tremefecit Olympum.

Conniuere. L

Prouerbiali metaphora conniuere dicuntur, qui prudentes culpam, quam intelligunt, indulgentia tamen ac ſtudio diſſimulant, quaſiq; non uident id quod uident, quemadmodum uulgo loquuntur. Vt parentes ad leuiora quædam liberorum uitia conniuent. Et natura ad quædam adoleſcentiæ uitia quaſi conniuet. Et maritis ad quædam uxorum errata conniuendum. Et corrupti iudices, in cauſa conniuent. Hallucinamur imprudentes, cæcutimus nolentes, conniuemus data opera. Exempla crebra ſunt in actionibus Ciceronis. Eſt autem conniuere, ſubinde claudere oculos, quemadmodum faciunt ii, qui propter imbecillitatem uiſus non ferunt lumen ſolis, at ii facile falluntur. Cōtra, qui ἀτενὲς ἰσορῶσι, id eſt, qui fixis aſpiciunt oculis, hos nihil poteſt ſuffugere. Quod nos conniuere dicimus, Græci uocant tum σκαρδαμύττειν, tum, ἰλλώπτειν. Vnde eſt illud apud Ariſtophanem in Equitibus: βλέψον ἐς ἐμ' ἀσκαρδαμυκτί, id eſt, Aſpice in me inconniuenter, aut nihil cōniuens. Quod nos hallucinari, illi παραβλέπειν. quod nos cæcutire, illi ἀμβλυώττειν. Quæ quidem omnia, ſi transferantur ad res animi, pertinebunt ad prouerbiorum rationem.

ἀσκαρδάμυκτος

Elleborum bibe

Bibe elleborum. LI

Ariſtophanes in Veſpis, πῖθ' ἐλλέβορον, id eſt, Bibe elleborum. Quo dicto ſignificat inſanire quempiā. πῖθι uero dixit, non πῖε, quod ut admonet interpres, hoc ad ſimplicem potum referunt grammatici, illud ad potionem pharmacorum. Idem oſtendit & uerbum hinc eſſe fictum, ἐλλεβοριᾶν καὶ ἐλλεβορίζειν pro inſanire. Quiq; parum animo conſtant, ἐλλεβόρου δεῖσθαι, id eſt, Elleboro opus habere dicuntur, Atq; iidem apud Latinos etiam autores elleborum edere, & elleboro ſeſe purgare prouerbio iubentur: propterea quòd antiquitus plurimus uſus fuerit herbæ ad leuandam mentis & capitis uitia. Plinius libro Naturalis hiſtoriæ uiceſimoquinto, capite quinto, ellebori duo facit genera, ſicut & Dioſcorides libro quarto: Cādidum, quod Italia ueratrum album appellat: & nigrum, quod alii uocant entomon, etiā ſi in Dioſcoride atomon legimus. Alii polyrrhizon, pleriq; melampodion uocant, ab inuentore Melampode uate, uel eiuſdem nominis paſtore, quod is animaduertiſſet eo purgari capras: deinde dato earum lacte ſanauit Prœtidas furentes. Sed A. Gellius Plinium ſecutus ait, coloris diſcerniculum non in ſemine, neque in uirgultis, ſed in radice apparere. Candido uomitiones cientur, eoq; ſtomachum & uentrem ſuperiorem purgat. Nigro aluus inferior diluitur: utriuſq; periculoſa ſumptio, ſed albi ut præſtantior, ita perculoſior. Quod ipſum tamen adeo uulgatum eſſe cœpit, ut pleriq; ſtudiorum gratia, ad peruidenda acrius quæ commentabantur, ſæpius ſumptitauerint. Nominatim autem Carneades Academicus ſcripturus aduerſum Stoici Zenonis libros, candido elleboro ſuperiora corporis purgare ſolitus legitur, ne quid ex corruptis in ſtomacho humoribus, ad domicilia uſque animi redundaret, & inſtantiam, uigoremq; mentis labefaceret. Nigri uero religioſum etiam uſum fuiſſe teſtatur Plinius. Siquidem hoc & domos ſuffiebant, purgabantq;

ἐλλεβορίζειν

aspergentes & sese, & pecora. Tum solemni cum precatione colligebatur & superstitiosius, ut meminat etiam Theophrastus. Primum enim gladio circunscribebatur: deide qui succisurus erat, exortum solis spectabat, precabaturq; ut id sibi liceret diis concedentibus facere. Obseruabat & aquilæ uolatum, quæ si propius aduolasset, moriturum eo anno qui succiderat, augurium erat. Ex Plinio igitur colligere licet, utrunq; genus, tum candidum, tum nigrum, cum ad alia complura mala, tum aduersus melancholiam remedium efficax habere. Vnde & prouerbium natum, quod tamen uarie effertur. Plautus in Menæchmis. Non potest hæc res trium iugerum elleboro obtinerier. Demosthenes Æschinem in actione monet, ut sese purget elleboro. Lucianus in dialogo Menippi ac Tantali: ληρεῖς ὦ τάνταλε, καὶ ὡς ἀληθῶς ποτοῦ ἐλλεβόρου δεῖσθαι δοκεῖς ἀκράτου γε ἐλλεβόρου νὴ Δία. id est, Desipis Tantale, &, ut uere dicam, elleboro poto tibi est opus, eoq; sanè meraco. Et apud eundem Rhadamanthus, in secundo Verarum narrationum libro, ita pronunciat, ut Aiax traditum ab Hippocrate elleborum bibat, prius quàm in heroum consortium recipiatur, alludens ad eius insaniam. Ibidem legitur non licuisse Chrysippo in beatorum insulam immigrare, nisi quartum iam sumpto elleboro. Nimirum illuc alluditur, quod ter in uita bibisse memorat, ut testat etiá Petronius in carmine quodam. Horat.
Expulit elleboro morbum, bilemq; meraco. Ouidius in epist. Ponticis lib. iiii.
I bibe dixissem purgantes pectora succos,
Quicquid & in tota nascitur Anticyra. Persius.
Anticyras melior sorbere meracas. Insanum significans. Ausonius ad Theonem:
Elleborumq; bibas Sanii Lucumonis acumen.

Nauiget Anticyras. LII

πλεῖν εἰς ἀντικύρας, id est, Nauiget Anticyras. Horatius eleganter nouauit adagii quasi faciem, cum ait in Sermonibus:
Nauiget Anticyras.
Quibus uerbis Stoicum insanum significat, quiq; mentis morbo laboraret, essetq; sapientis indignus nomine, cum nemo sapiens nisi sanus. Dictum est autem eadem figura, qua Græci dicunt πλεύσειας εἰς μασσαλίαν, id est, Nauiges Massyliam. Strabo libro Geographiæ nono, duas Anticyras commonstrat, & in altera, quæ sit post Crissam oppidum elleborum nasci: in altera eiusdem nominis, quæ sit ad sinum Maliacum & Oetam montem, optime temperari. Atque in eam quamplurimis è regionibus adnauigari sanitatis gratia. Pausanias in ultimo libro scripsit, supra Anticyram mõtes esse magnopere petricosos, in his copiose prouenire elleborum: nigro purgari aluum, albo uomitum cieri, ac superiora corporis purgari. Stephanus addit, Anticyrensem quempiam fuisse, qui Herculem elleboro dato liberarit insania. Horatius:
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit.
Tres Anticyras dixit pro uniuerso elleboro, significans deploratam & inmedicabilem insaniam. Similis figura quos indicant esse parum integræ mentis, & hodie iubent deportari chelam. Ad hanc formam pertinent illa, Tonsoris eget, aut curatore est opus. Horatius,
Nec tonsore putas nec curatoris egere.
Tutores enim dabantur pupillis, curatores mente captis. Sic & Columella libro primo, capite tertio scribit, Catonem dicere solitum, eum qui agrum incoleret, nec salubri coelo, nec fertilem, uelut commotæ mentis ad agnatos ac gentiles esse deducendum. Varro libro De re rustica. i. cap. ii. Qui salubrem locum negligit, mente captus est, atq; ad agnatos & gentiles deducẽdus. Cicero lib. ii. de inuẽtione: Si furiosus existet, agnatorũ gentiliumq; in eo pecuniaq; eius potestas esto. Nam duodecim tabulæ furiosis ius adimunt administrandi res suas, & ad gentiles agnatosq; transferunt quemadmodum legimus libro Institutionum primo, titulo de curatoribus, & Pandectarum libro uigesimoseptimó, titulo ultimo de curatore furiosi. Rursum eiusdem operis libro primo, titulo decimooctauo, de officio præsidis. Et apud Ciceroné lib. iii. Tusculanarum quæst. Quin ita sit affectus, eum dominum esse rerum suarum, uetant. xii. tabulæ. Verba. xii. tabularum sunt hæc. Prodigo & furioso bonorum suorum administratio interdicta esto, & in curatione agnatorum sunto.

Anticyras nauiget

Curatore opus est

Ad agnatos & gentiles deducendus

Strychnum bibit. LIII

στρύχνον ἔπιεν, id est, Strychnum bibit, in insanos item competit, à strychni herbæ natura, quæ uel gustata, statim insaniá parit. Dioscorides in quarto, quatuor strychni genera facit. E quibus postremum μανικὸν uocat, id est, insanum. Plinius lib. uigesimoprimo, cap. trigesimo primo, cum duo strychni genera salutaria demonstrasset: Tertio, inquit, folia sunt Ocymi, minime diligenter demõstranda. Remedia enim non uenena tractamus, quippe insaniam facit, paruo quoq; succo. Quanquam & Græci autores in iocum uertere. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species uarias, imaginesq; conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum legitimá insaniá facere:

quidquid uero adiiciatur ponderi, repræsentari mortem. Hoc est uenenum, quod innocentissimi autores simpliciter Dorycnion appellauere ab eo, quod hoc cuspides in præliis tingerentur, passim nascente. Dioscorides scribit, Strychni radicem cum uino potam, mensura <uisa quædam, ac ludibria non iniucunda parere, duplicato modo sumptam, stuporem triduanum inducere, quadruplicato potam, adimere uitam: remedio esse, si multum ac largiter biberis ac reuomueris. Vnde mihi magis uidetur congruere in φιλαύτους, & sibi placétes, &, ut Flaccus inquit, sibi pulchros. Nam Theophrastus tradit, qui Strychnum ederint, sibi uideri pulcherrimos. Cuiusmodi multos homines uidemus, qui sibi nulla in re displicere possunt, perinde quasi strichno uictitent. Est diuersum insaniæ genus, quo quidam sibi displicent in omnibus, sed alterum uulgatius est, & immedicabilius. Neque uero hoc ego recensuissem in hoc opere, ne uidelicet adagia non colligi à me, sed nasci quis calumniaretur, nisi quod Plinius dicens, Græcos in iocum uertisse, satis indicaret, herbæ huius naturam in prouerbium abiisse.

Nasturtium ede

Ede nasturtium. LIIII

Ἔσθιε κάρδαμον, id est, Ede nasturtium. In socordem, ignauum, ebeté, stupidum, olim dicebatur, propterea quòd huic efficaciam inesse credant, erucæ contrariam: uim enim uigoremq́; animi suscitare, Venerem coercere, cum illa ediuerso Venerem acuat, uim métis ebetet, unde & nomen apud Græcos habere uidetur κάρδαμον, quasi cor domans. Plinius libro decimonono, capite octauo: Nasturtium, inquit, nomen accepit à narium tormento. Et inde uigoris significatio, prouerbio id uocabulum usurpauit, ueluti torporem excitantis. Græcis à corde nomen habet, Dioscorides tradit, nasturtio uim esse similem erucæ & sinapi, quod attinet ad acrimoniam in nares erumpentem. Cæterum quod ait, nasturtio stimulari Veneré, dissentit à Plinio. Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις, ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα. τί καρδαμίζεις; id est, Edi heri nasturtia. Quid nasturtiaris? Idem in Vespis,

καρδαμίζειν Nasturtium obtueri

ὀξυθύμων καὶ δικαίων καὶ βλεπόντων κάρδαμα. id est,

Acrium ac iustorum, & oculis qui éxhibent nasturtia.

Porcum immola. LV

Neq; prætereundum existimo, quod Plautus in Menæchmis, porcum syncerum & sacrum immolare iubet eum, quem mente captum significat. Adolescens, quibus hic pretiis porci ueneunt sacres, synceri, nummum unum en à me accipe. Iube te piari de mea pecunia: Nam ego quidem insanum esse te certo scio. Opinor quod ueterum usu, qui cuiuspiam irati numinis intemperiis ageretur, hoc piaculo se soleat purgare. Idem paulopost in eadem fabula: Nam tu quidem hercle certo non sanus satis Menæchme, qui nunc ipsus maledicas tibi. Iube si sapias porculum afferri tibi.

Horatius in Sermonibus: Immolet æquis Hic porcum laribus.

Loquitur de eo, qui iam ab insania resipuisse uideretur.

Syrorũ olera

Multa Syrorum olera. LVI

Πολλὰ Σύρων λάχανα, id est, Multa Syrorum olera. Dicetur aut in magicæ artis peritos, & herbis maleficis eam exercentes, aut in eos qui rebus uilibus abundant. Fortassis recte dicetur & in eos, qui in rebus non multæ frugis, nimium insumunt operæ, quippe non in agris exercendis, sed in hortis colendis occupati, quæ plus adferant uoluptatis quàm emolumenti. Prouerbium refertur à Plinio libro uigesimo, capite quinto, ubi commemoratis uariis remediis, herbæ Staphylini, quam eandem & pastinacam erraticam uocant, hæc subnectit: Syria in hortis operosissima. inde quoq; prouerbium est Græcis: Multa Syrorum olera. Simillimam staphylino herbam serit, quam alii gigidion uocant. Hactenus Plinius. Vt autem existimem parœmiam in maleficos quadrare posse, illa me coniectura commouet, quod paulo ante Orpheum citauerat autorem, staphylino amatorium inesse. Neq; Syrorum mores uulgo nota caruisse, uel adagium illud testatur: Σύροι πρὸς τοὺς φοίνικας. i. Syri contra Phœnices. Atq; in hoc prouerbio miseretur nostri Cœlius Rhodiginus, qui tam insigniter torqueamur, neq; quidquam tamen ipse subleuat.

Melle litus gladius. LVII

Melle litus gladius in perniciosam adulationem dici solitum. Diuus Hieronymus ad Aurelium Augustinum: Nonnulli familiares mei, & uasa Christi, quorum Hierosolymis, & in sanctis locis permagna copia est, suggerebant, non simplici animo à te factum, sed laudem atque rumusculos & gloriolam populi requirentem, ut de nobis cresceres, ut multi cognoscerét te prouocare, me timere: te scribere ut doctum, me tacere ut imperitum, & tandem reperisse, qui garrulitati meæ modum imponeret. Ego autem, ut simpliciter fatear, dignationi tuæ primum idcirco respondere nolui, quia tuam liquido epistolam non credebam, & ut uulgi de quibusdam prouerbium est, melle litum gladium. Si locus hic mendo uacat, Hieronymus Augustini epistolam melle litum gladium appellat, propterea quòd pariter & reprehensioné haberet, quasi gladium quo iugularet, & blandiméta quibus reprehensionis asperitatem dissimularet. Porrò prouerbium, Augustinus respondens, palàm explicat, uideli-

rcet deprecans atque abhominans insidiosum blandiloquium. Plinius libro uigesimoprimo tradit, Heracleæ in Ponto, ab iisdem apibus aliquando mella reddi perniciosissimum habentia uenenum. Quæ qui ederint, abiiciunt se humi, refrigerium quærétes. Nam sudore diffluunt. Id cur fiat, pabulum in causa est. Ea est herba alba, quam ægolethron appellant. Allusum est autem ad morem barbaricum, qui solent tela uenenis tingere, quo uulnus esset immedicabile: præsentissimum malum erat oleum incendiarium, quod illitum telo, sicubi hæsisset in corpore, tenaciter cremabat, incendium aqua iniecta irritabatur, solo puluere inspersoconsopiri poterat. Autor Marcellinus libro. xxiii. *Oleum incendiarium*

Letale mulsum. LVIII

θανάσιμον μελίκρατον. id est, Letale mulsum, Eandé cum superiori habet sententiam. Diogenes, formosa scorta, θανάσιμον μελίκρατον. i. Letiferum mulsum, appellare cōsueuit, tametsi nihil uetabit, & in assentationem, in foedas uoluptates torquere, breuiter, quicquid ita iucundum est, ut idem sit perniciosum. Legimus & mellitum uenenum apud Plinium, & idé Diogenes orationem ad gratiam cōparatam, auriumq; pruritum, μελιτίνην ἀγχόνην, id est, Melleam ꝓfocationé appellabat, quod assentatione quidé delectaret, cæterum mendacio strangularet admittenté. Quod uidelicet illi Hieronymiano simillimum est, adeo ut suboleat médum subesse exéplaribus, & pro gladio laqueum legi debere. Quis enim solet gladium oblinire melle? Ad hanc formá attinet, quod refert Irenæus lib. iii. cap. xix. Lacte gypsum male misceri: præsens enim uenenum habet gypsum, & additum lacti fallit. *Gypsus lacte maceratus*

Linum lino nectis. LIX

λίνον λίνῳ συνάπτεις, id est, Linum lino connectis. Huius adagii duplicem apud Græcos interpretes sensum inuenio: quorum alter est: Infirmis infirma copulas, friuola friuolis: alter eadem non iisdem rationibus facis aut dicis. Ctesippus in Platonis Euthydemo: Haud tu quidem linum, uti prouerbio dicit, lino connectis, si pater tuus, pater est oium. Est aūté ironia in sophistá, qui friuolis argutiis id sibi collegisse uidebatur. Aristoteles in tertio libro, τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, disputans de infinito, ubi Parmenidis sententiá ꝓfert senténtiæ Melissi. Melissus enim ipsum íinitum totum dixerat. At Parmenides totum dixit esse finitum, à medio æque distás. Fieri enim, inquit, nō pōt, ut infinitum cum toto atq; uniuerso, perinde atq; cum lino linum nectat. Ipsa philosophi uerba subscribá, siquis forte requiret διὸ βέλτιον οἰητέον παρμενίδην μελίσσου εἰρηκέναι. ὁ μὲν τὸ ἄπειρον ὅλον φησὶν ὁ δὲ τὸ ὅλον πεπεράνθαι, μέσσοθεν ἰσοπαλὲς, οὐ γὰρ λίνον λίνῳ ἐστὶ συνάπτειν, τῷ ἅπαντι καὶ ὅλῳ τὸ ἄπειρον. Suidas hoc adagium ex Strattidis citat Politia. Proculus item in discutiendis quæstionibus, quæ exoriuntur ex dictis Platonis, quodam in loco sic utitur, ut uideatur conuenire in eum, qui copulet inter se pugnantia, ostendens quémadmodum Plato de Homero diuersa pugnátiaq; dixerit: οὐ γὰρ λίνον λίνῳ συνάπτειν ἐστὶ, τὸ τοιαῦτα ἀλλήλοις συμπλέκειν; id est, An non enim linum lino connectere est, ista inter se copulare? Huic affine est quod apud Athæneum lib. vi. ex Thebano poeta, Pindaro ni fallor, citatur: ποτιπαμῶν ἅτε ξύλον παρὰ ξύλῳ, id est, Adglutinans ceu lignum ligno. Prior enim dixerat de parasitis, is qui hoc dicit, sermonem suscipit de adulatoribus superiori congruentem. *Lignū ligno adglutinans*

Senesco semper multa addiscens. LX

γηράσκω δ᾽ αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. id est, Discenti assidue multa, senecta uenit.

Hic pentameter ex elegiis Solonis in prouerbium abiit, significat autem usu uitæ multaq; rerum experientia parari prudentiam. Conuenit cum ea, quæ citatur apud Gellium, sententia:

Vsus me genuit, peperit mater memoria.

Citatur à Platone libro de Repub. vii. Rursum in Dialogo De philosophia, quærens quispiam num philosophia sit πολυμαθία. Quid aliud, inquit, est philosophari, quàm id facere, quod dixit Solon? Dixit autem: Discenti assidue multa, senecta uenit.

At mihi quidem uidetur semper aliquid discendum ei, qui in philosophum sit euasurus, siue iunior sit, siue senior, ut quamplurima discat in uita. Citat & in Lachete. Seneca in epistola quadam ad Lucilium: Tam diu discendum est, quàm diu nescias, &, si prouerbio credimus, quàm diu uiuas. Citatur semel atque iterum apud M. Tullium in Catone maiore. Quinetiam Terentianus ille Demea Solonis sententiam retulit, cum ait: Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad uitam fuit, quin res, ætas, usus semper aliquid apportet noui. Aliquid moneat, ut illa, quæ credas scire, nescias: & quæ tibi putaris prima, in experiendo repudies. Alludit huc cuiuscunque est uersiculus ille, neque inscitus, neque inelegans, Senecæ nomine celebratus. Equidem è Publianis mimis unum esse suspicor, hac adductus coniectura, quòd in hoc numero quosdam reperio, qui nominatim ab A. Gellio sub Publii titulo referuntur.

Senarius autem hic est: Discipulus est prioris posterior dies. *Dies posterior prioris discipulus est*

Vita doliaris. LXI

Ζῆν πίθου, id est, Vita dolii, prouerbio dicitur uita frugalis, parca, & ab omni strepitu atq; ambitione semota. Breuiter talis, qualé Diogenes nobilis ille Cynicus Athenis egisse legit, unico cōtentus pallio, *Doliaris uita*

baculo, quo canes abigeret, dolio de palo suspenso pro domicilio libenter utens, crudis herbis & aqua simplici uictitans, pane excauato pro catino, manu caua poculi uice solitus uti, idq; à puero quodam didicisse se prædicabat, quem forte ad eum modum aquam haurientem uiderat. Porrò ut in dolio habitaret, inde sibi dicebat in mentem uenisse, quod cochleas contemplatus, nullum aliud æque commodum domicilium iudicasset, unde proreperet ad solem, & ubi se conderet à uentis atq; æstu. Poterit torqueri & in eos, qui nimium sordide, nimisq; dure, atq; immunde uiuunt. Hos ita depingit Eubulus comicus apud Athenæum lib. ii. ἀνιπτόποδας, χαμαιευνάδας, ἀεροκοίτας, id est, Illotis pedibus, humi cubantes, in aere domicilium habentes. Idem lib. quarto de Pythagoricis, ex Antiphane:

Ἐδεῖ ὑπομεῖναι μικρὸν, ἀσιτίαν, ῥύπον, ῥῖγος, σιωπὴν, στυγνότητ', ἀλουσίαν. id est,

Inedia, sordes sunt ferendæ paululum, Silentium, tristitia, frigoris rigor,

Simul ferendum, corpus expers balnei.

Hamaxobij Ad hanc formã torqueri poterit Hamaxobiorum, ea gẽs est Sarmatiæ, appellatio, ut Hamaxobij dicant, qui dure sordideq; uiuant. Nomen hinc inditum genti, quòd iis plaustra ædium uice sint.

In diem uiuere. Ex tempore uiuere. LXII

In diẽ uiuere, est psentibus rebus cõtentum uiuere atq; ex parato, minime sollicitum de futuris. Quæ uita Græcis dicitur ἐφημέριος βίος. Et ἐφημερεύειν, qui ad eum uiuunt modum. Theocri. in Idyllio. νι

καθημερίζειν Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες. id est,

Mortales sumus, haud sunt nobis crastina curæ. Aristophanes in Equitibus:

Κριθὰς παρέξω, καὶ βίον καθ' ἡμέραν. id est,

Ego affatim tibi suppeditauero ordeum & Victum diurnum. Homerus Odyss. θ.

Νήπιοι ἀγροιῶται ἐφημέρια φρονέοντες, id est,

Agrestes, stolidi, tantumq; diurna scientes. Persius. Atq; ex tempore uiuis.

Ex tempore Id est, citra solicitudinem futurorum. Vide & ex tempore dicere, id est, citra præmeditatiõẽ. M. Tullius Philippica. v. simili forma dixit, in horam uiuere. Quæ non faciebat Annibal, qui multa ad usum reseruabat, hæc ii, qui in horam uiuerent, nõ modo de fortunis & de bonis ciuium, sed ne quidem de utilitate sua cogitauerunt. Nec abludit ab hac specie, quod scribit Horatius in Arte poetica:

In horas Et mutatur in horas, hoc est, subinde. Hanc uitam, ceu felicissimam omnium, probauit Christus, ut quam & ipse semper secutus sit, & apostolis sequendam proposuerit. At dictu mirum, quàm hodie non probetur, etiam iis qui plus quàm Christiani postulant uideri.

Vita macerata. LXIII

Βίος μεμαλαγμένος, id est, Vita macerata, seu permollita. De molliter uiuẽtibus, quibus ex facili omnia suppetunt. Refertur à Diogeniano, Zenodoto, & Suida. Translatum arbitror à leguminibus, aut salsamentis maceratis, iamq; ad esum accõmodatioribus, aut à tritico iam molito pisto, ac subacto. Cui diuersum est, βίος ἀκανθώδης. id est, Vita spinosa.

Dies nouerca & parens Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca. LXIIII

Versus est Hesiodi in lib. de obseruatione dierũ auspicatorũ atq; inauspicatorũ, qui deinde in puerbium abiit, lõgo hoiũ æuo pbatus, ut apud Gellium refert Phauorinus philosophus, is est huiusmodi:

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ, id est, Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca est.

Eo uersu significatum est, nõ omni die bene esse posse, sed isto bene, atq; alio male. Inde translatum quòd matres bene uolunt liberis, nouercæ oderunt priuignos. Proinde Plin. dubitare se dicit, utrum natura sæpius nouerca sit, an mater, ut quæ tot uenena, tot item remedia progignat.

Iuppiter aliquando pluit aliquando serenus est Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere fulget. LXV

Diuersa metaphora rem eandem explicuit Theocritus in Batto:

Χὡ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει. i. Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere lucet.

Id est: Aliquãdo res aduersæ sunt, aliquando secundæ: quemadmodum cœlum nunc serenum est & placidum, nunc turbidum ac tempestuosum. Huic affinis est allegoria Pindarica, è Pythiis hymnis: Non semper eosdem flare uentos, sed nunc hos, nunc alios,

Ἄλλοτ' ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων. id est, Aliàs alii flatus, sublimiter uolantium uentorum.

Idem in Isthmiis hymno. iiii. Ἄλλοτε δ' ἀλλοῖος οὖρος πάντας ἀνθρώπους ἐπαΐσσων ἐλαύνει. id est, sed aliàs alius uentus omnes adflans agit.

Aloes plus quàm mellis habet Plus aloes quàm mellis habet. LXVI

Plus aloes quàm mellis habet. Prouerbialis metaphora, perinde declarãs ac si dicas, plus molestiæ quàm uoluptatis. Nam aloe frutex quidam est, odore graui, gustu amarissimo, cuius meminit Dioscorides lib. iii. Plautus in Amphitryone. Ita cuiq; comparatum est in ætate hominum, ita diis placitum, uoluptati ut mœror comes consequatur. Quin incõmodi plus maliq; adsit, boni si obtigit quid. Apud eundem alicubi legitur uitam hominis plus aloes quàm mellis habere.

Et Iuuenalis de uxore: Plus aloes, quàm mellis habet.

Apuleius citra metaphoram sic extulit in Floridis: Sed uerum uerbum est profecto, quod aiunt nihil quicquam tam prospere diuinitus hominibus datum, quin & tamen admistum sit aliquid difficultatis. Has rerum humanarum uices, ac tristium lætorumq; mixturam Homerus Iliados ultimo lib. perquam eleganter indicauit, figmento duorum doliorum, quæ scribit in Iouis limine sita esse, quorum alterum sit plenum tristibus, alterum lætis. Ex quibus ille mortalium fortunas temperás, ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅ γε κύρεται, ἄλλοτε δ᾽ ἐσθλῷ. i. Nunc lætis uitam miscet, nunc tristibus idem. Quemadmodum & superius indicauimus, Verum admodum maligne temperat Iuppiter Homericus, nimio plus admiscens malorum, quàm bonorum, ut si suam quisq; fortunam ad calculos uocet, minima sit futura ratio eorum, quæ nobis ex animi sententia euenerunt, Id quod eleganter dictum est à Pindaro in Pythiis hymnis: ἐν γὰρ παρ᾽ ἐσθλὸν πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. id est, Ad unum enim bonum duo pariter incommoda distribuunt mortalibus imortales. Plin. lib. xxvii. sententiam inuertit, cum ait, nihil esse tam malum in rerum natura, cui non boni quippiam sit adiunctum. Quandoquidem cõpertum est, etiá aconito, quo non aliud uenenum nocentius, inesse remedium, cum ad alia, tum ad oculorum uitia. Ad eundem modum Euripides citante Plutarcho: *Bona mista malis*

οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά, Bona separare non licet malis, sed est
ἀλλ᾽ ἔστι τις σύγκρασις. id est, Mistura quædam.

Naues onustæ conuitiis. LXVII

Adsimili figura dixit Homerus Iliados. Y. conuicia, quorum onus, nauis centiremis non queat portare, cuiusmodi Lucianus dixerat, ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν, ut ante dictum est. Carmé Homeri sic habet.

ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι Probrorum superest ambobus copia summa,
πολλὰ μάλ᾽, οὐδ᾽ ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο. i. Quoq; onus haud portet centum ratis incita remis.

Affine & illi, quod alio dicetur loco, οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ᾽ οὐδ᾽ ἑκατὸν Αἰγύπτιοι. id est, Quos tollere nec centum queant Ægyptii.

Hermippus apud Athenæum libro primo describens, quid à quaque regione soleat importari, uersiculum hunc ioco admiscet,

καὶ παρὰ Περδίκκου ψεύδη ναυσὶν πάνυ πολλαῖς. i. Atq; à Perdica ratibus mendacia multis.

Notans, ni fallor, Lyciorum mores. Ná Perdicia pars est ac portus Lyciæ. Lycias fortes notat & Vergilius Æneidos quarto ueluti uanas.

Tollere cornua. LXVIII

Tollere cornua, pro eo quod est, animo efferri, nunc quoq; uulgo tritissimum est. Horatius de Baccho. Et addis cornua pauperi. Ouidius item de ebrietate:

Tunc ueniunt risus, tunc pauper cornua sumit.

Translatum à pecoribus, quæ cornibus oppositis minantur. Horatius in Epodis:

Nanq; in malos acerrimus, Parata tollo cornua.

Tollere cristas. LXIX

Tollere cristas. Diuersa metaphora, sensus idem. Iuuenalis:

Quid apertius? & tamen illi Surgebant cristæ. id est, Sibi placebat.

Translatum ab auibus cristatis, in quibus cristæ erectiores alacritatis atq; animorum indicia sunt: nisi ad militum cristas referre malumus, quo sanè hominum genere nihil nec insolentius, nec stolidius. In hanc sententiam Aristophanes in Pace dixit, detrahere cristas, ἣ παρ᾽ ἡμῶν τοὺς λόφους ἀφεῖλε, id est, quæ nobis cristas detraxit. Videlicet reddita pace. Cõtra submittere fasces dicuntur, qui de iure suo concedunt, ac legitimam potestatem ultro ad priuatam mediocritatem demittunt. Plinius lib. vii. cap. xxx. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello intraturus Posidonii professione sapientiæ clari domum, fores percuti de more à lictore uetuit, & fasces lictorios ianuæ submisit, is cui se oriés occidensq; submiserat. M. Tullius in Bruto, Cum enim in maximis causis uersatus esses, & cum tibi ætas nostra iam cederet, fascesq; submitteret. Et apud T. Liuium in secundo ab urbe condita. Publicola submissis fascibus in concionem ascendit. Tropus addit gratiam dicto, ueluti si dicas philosophiam theologiæ submittere fasces. *Cristas detrahere* *Fasces submittere*

Animus in pedes decidit. LXX

Qui uehementer consternantur atque expauescunt, iis animus in pedes decidere dicitur. Quin hodie uulgo audimus: Totus animus mihi erat in genibus, pro eo quod est, uehementer eram exanimatus. Homerus Iliados Π.

τάρβησαν, πᾶσιν δὲ παραὶ ποσὶ κάππεσε θυμός. id est,

Pauor ingruit ingens Omnibus, inq; pedes animus mox decidit imos.

Vespa cicadæ obstrepens. LXXI

σφὰξ βομβεῦ τέττιγος ἐναντίον. Scilicet obstrepitas argutæ uespa cicadæ.

Apud Theocritum est in Hodœporis. Nam his uerbis cõtemnit quidam pastor pastorem à quo pro-

nocatur. Quadrabit in eum, qui certat longe impar cum superiore. Aut qui negocium facessit longe se præstantioribus, Quod genus est illud: Catulus leonem allatrans.

Pica cum luscinia certat. Epopa cum cygnis. LXXII

Consimilem habent sententiam, quæ leguntur apud eundem in eadem Ecloga:

οὐ θεμιτὸν Λάκων ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν, Haud fas est Lacon, philomenã ut prouocet unquã
οὐδ' ἔποπας κύκνοισι. id est, Pica, nec argutis epopa obstrepat improba cygnis.

Pilos pro lana. LXXIII

Τρίχας ἀντ' ἐρίων, id est, Pilos pro lana. Prouerbialiter apparent dicta etiam illa, apud eundem poetam in hodœporis, de re uehementer inæquali, aut de negocio supra modum absurdo.

Τίς θρίχας ἀντ' ἐρίων ἐποιήσατο; τίς δὲ παρεὶς οἶς
Αἰγὸς πρωτοτόκοιο κακὰν κύνα βούλετ' ἀμέλγειν, id est,
Quis uice lanarum setas detondeat unquam?
Quis capra pro primipara ulem uelit amens Emulgere canem?

Capra pilos habet potius q̃ lanã, ouis lanigera est. Hæc dicunt in pastorẽ, qui certaturus hœdũ opponebat agno.

Tibiam tubæ comparas. LXXIIII

Αὐλὸν σάλπιγγι συγκρίνεις, id est, Tibiam tubæ cõparas. Refertur à Diogeniano. Conuenit in res supra modum impares, propterea quòd exilem uocem edat fistula, tuba prægrandem.

Cicadæ apem comparas. LXXV

Τέττιγι τὴν μέλιτταν συγκρίνεις, id est, Cicadæ comparas apem. Nam cicada cum maior, tum canora, cum apis sit non modo minuto corpusculo, uerum etiam penè muta. Lucianus in Rhetorum doctore, prouerbium utrunque attingit: τοσοῦτον ὑπερφωνοῦντα εὑρήσεις, ὁπόσον ἡ σάλπιγξ τοὺς αὐλοὺς καὶ οἱ τέττιγες τὰς μελίττας, id est, Inuenies tanto uoce superiorem, quanto tuba superat tibias, apes cicadæ.

Testudinem pegaso comparas. LXXVI

Χελώνην πηγάσῳ συγκρίνεις, id est, Testudinem Pegaso comparas. De rebus nequaquam inter sese conferendis. Pegasus equus erat uolucer, si fabulis credimus, testudine nihil tardius. Vergilius in Tityrõ aliquot dissimilitudinis formulas congessit:

Sic canibus catulos, similes sic matribus hœdos
Noram: sic paruis componere magna solebam.
Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta solent inter uiburna cupressi.

Aliter catuli longe olent, aliter sues. LXXVII

Apud Plautum legitur in Epidico sordidior quidem metaphora, sed tamen ad rem significãdam apta: Aliter catuli longe olent, aliter sues: Quo dicto significatum est, non ueste dignosci hominem, ab homine, uerum inesse natiuum quiddam, genuinum ac proprium in unoquoque, quod in ipso uultu oculisque eluceat, quo liberum à seruo, generosum à rustico, probum ab improbo, facile discernas. Atque hic est hominis ueluti peculiaris quidam odor, quo deprehenditur, siquis modo sit sagaci nare. Huc allusit Martialis libro, vi.

Cum bene se tutam per fraudes mille putauit,
Omnia cum fecit, Thaida Thais olet.

Huc pertinet etiam illud cuiusdam apud Fabium: Ne faciem quidem liberi hominis habet. Quod cum à quodam esset dictum deformi specie, retorsit aduersarius, affirmans recte dictum, eum non esse liberum, cui non sit facies liberalis.

Vt sementem feceris, ita & metes. LXXVIII

Elegantissima metaphora dixit Cicero: Vt sementem feceris, ita & metes, id est, reportabis præmium tuis factis dignum. Plautus in Epidico. Sed ut acerbum est, pro benefactis cum malam messem metas, id est, cum pro beneficio maleficium reportes. Et apud Platonem: Quam hic messem facturus est? Haud sanè bonam. Hæc metaphora communis est etiam sacris literis: Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Et diuus Paulus: Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui seminat in spiritu, de spiritu metet uitam æternam. Et si uobis seminauimus spiritualia, magnum si uestra carnalia metamus? Huc respicit illud Euripidis in Hecuba:

Ὑμεῖς δ' ἔχοιθ' ὅμοια τοῖς βουλεύμασιν. id est, Habeatis at uos instituto congrua.

Denique illud penè solenne est apud Græcos poetas, κακὸς κακῶς. Aristoph. in Equitibus.

οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι Neque musicam doctus scio,
πλὴν γραμμάτων, καὶ ταῦτα μέντοι κακὰ κακῶς, i. Sed literas tantum, atque eas malas male.

Illud item frequens, ἀπόλοιο κακὸς κακῶς, id est, Te malum perdam male. Interpres admonet figuræ prouerbialis, qua de re dictum est in huius operis uestibulo. Rursum Eurpides in Hecuba:

ὃν μὲν κακῶς

κακόν τι πάσχειν, τὸν δὲ χρηστὸν εὐτυχεῖν. id est,
Bonis bene euenire, sed malis male. Idem in eadem fabula:
ἀλλ' ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ
εἰργάσω ἐτόλμησας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα. Quin ubi quæ non decent
Haud ueritus es patrare, fer quæ non libent.

Perquam festiuum est, quod de Diogene refert Laertius. Super cœnam quidam illi obiiciebant ossa, uelut cani, quod Cynicus esset, cam contumeliam ille sic pensauit. Accessit propius, & iuxta illos stás mingebat, uicissim illis canem agens. Sed propius huc pertinet, quod idem refert in Zenone, qui seruum in furto deprehensum cædebat. Seruus interim clamabat, in fatis fuisse ut furaretur. At Zeno: Illud etiam ut cæderéris. Seruus quoniam audierat herum disputátem de necessitate fatorum, eam prætexuit suo commisso: sed scite retorsit philosophus.

Carica musa. LXXIX

Καρικὴ μοῦσα, id est, Carica musa. καρικὰ αὐλήματα, id est, Caricæ cantiones. De lugubri, aut rustica, atque indocta, seu molesta cantione dici solitum. Quadrabit in poetam aut oratorem indoctum. Antiquitus de tristi stridulaque & inamœna cantione dicebatur, propterea quod, ut tradit Athenæus libro Dipnosophiston. iiii. Cares itidem in Phœnices, in luctu tibiis uti solent magnitudine palmi, lugubre quiddam & stridulum sonantibus. Eas autem tibias Phœnicum lingua, gringos uocari, quod iis in Adonidis luctu soleant uti. Porrò Adonidem γίγγραν, id est, Gringen appellant. Hinc iisdem uerbum γιγγραίνειν. His confinia tradit Iulius Pollux lib. iiii. nisi quod ibi γίγγραν inuenio scriptum. Caricam musicam notat Aristophanes in Ranis: γιγγραίνειν pro querula loqui

σκολιῶν μελῶν τε καὶ καρικῶν αὐλημάτων. id est,
Obliqua meliti, & Caricorum carmina, Modosque tibiarum.

Eadem καρικὰ αὐλήματα ueteres σκολιά, id est, obliqua uocabant: uel à tibiarum specie, uel ab obliquo in conuiuiis canendi ordine, de quo meminerimus in prouerbio: Ad Myrtum canere. Meminit & Plato apud Athenæum in Laconibus:

αὐλοὺς δ' ἔχουσά τις καρίσκη καρικὸν μέλος μελίζεται. id est,
Calamos habens puella, Caricum melos Modulabitur.

Plato quoque philosophus libro De legibus septimo, mentionem facit Caricæ musæ, quam interpretatur ἐπικήδειον ᾠδὴν, i. Lugubrem cantionem. Hesychius indicat inde ductum quod ad pompas funebres conduci soleant, è Caria fœminæ, quæ lamentantium personam agerent. Itaque orationem indoctam & inamœnam recte dixeris καρικὴν μοῦσαν. In quam conuenit illud Sopatri apud Athenæum libro quarto.

πηκτὶς δὲ μούσῃ γαυριῶσα βαρβάρῳ. id est, Pectis camœna iactitans se barbara.

Pectis autem organi genus est, duabus chordis instructum. Idem Athenæus dubitat an Caria sit eadem dicta Phœnice. Nam Phœnices fistulas siue calamos γίγγρους appellant, uocabulo, ut uidetur, à stridore soni efficto. Cum his consentiunt quæ Plato scribit libro De legibus, quem modo citabam septimo: καὶ εἴποτ' ἄρα δεῖ τοιούτων οἴκτων γίγνεσθαι τοὺς πολίτας ἀκηκοότας, ὁπόταν ἡμέραι μὴ καθαραί τινες, ἀλλ' ἀποφράδες ὦσι, τότ' ἂν δέον ἂν εἴη μᾶλλον χορούς τινας ἔξωθεν μεμισθωμένους ἥκειν ᾠδούς, οἷον περὶ τοὺς τελευτήσαντας μισθούμενοι καρικῇ τινι μούσῃ προπέμπουσι τοὺς τελευτήσαντας, & cætera, id est, Et siquando oportet ciues istiusmodi lugubrium auditores fieri, cum dies fuerint non puri, sed nefasti, tum magis conueniet uenire choros aliquos musicos aliunde conductos, quemadmodum ii, qui ad funera conduci solent, Carica quadam musa, deducunt uita defunctos. Carum barbariem in dicendo taxat Homerus secundo Iliados libro,

Νάστης αὖ καρῶν ἡγήσατο βαρβαροφώνων. id est, Nastes ducebat Cares, queis barbara uox est.

Vnde & populari dicto Græcis καρβάζειν siue καρβαΐζειν aut καρβανίζειν dicuntur, quibus barbarus est & agrestis sermo. Et M. Tullius apud Quintilianum in cap. de pronunciatione dicit, illos ex Lycia & Caria oratores in epilogis bene canere, nimirum reprehendens illorum pronunciationem. καρβάζειν Strabo libro Geographiæ. xiiii. ostendit Cares occasione frequenter fuisse mistos Græcis, & tamen barbare crasseque sonuisse linguam Græcorum, quod idem euenit Græcis in lingua Romana, & nobis in lingua Britanica. Hoc uitium Strabo παχυστομίαν, κακοστομίαν, & βαρβαροστομίαν uocat. De cantionibus Carum & Phrygum meminit & M. Tullius i Bruto. Erat & saltationis genus tumultuosum ac militare, unde nonnunquam saucii discedebant, nam ab armatis peragebatur, quod Iulius Pollux lib. iiii. καρικὴν appellat. παχυστομία Carica saltatio

Attica musa. LXXX

Cui diuersum, ἀττικὴ μοῦσα, id est, Attica musa, pro uenusta, lepidaque oratione. Ná inter dicédi genera laudatur in primis atticum. Diogenes Laertius & Plutarchus in uita Platonis scribit id cognominis uulgo tributú fuisse Xenophóti, ut Attica musa uocaret, propter admirabilé quandá hoïs in dicédo uenustatem. Vnde & Atticá eloquentiá, & Atticum leporem appellant, quéadmodum indicauimus

alibi. Sed ad hominem accommodatum, erit uenustius, præsertim si accedat ironia. ueluti si inelegantem aliquem, & ab omnibus literis & gratiis alienissimum, Atticam musam uoces. Nam amusi uocantur omnes huiusmodi.

Eodem bibere poculo. LXXXI

Poculo eodem bibere

Eodem bibere poculo, est iisdem affici incommodis, malisq; communibus obnoxium esse. Plautus in Cassina: Vt senex eodem hoc poculo quo bibi biberet. Translatum uel à bibendi certaminibus, uel ab iis, qui metuunt uenena. Idem, hodieq; nostrati uulgo tritissimum manet. Etenim siquando minantur, se parem gratiam relaturos, aiunt se de eodem porrecturos poculo. Taxat Martialis quendam, qui conuiuis uinum dilutum & acerbum apponebat, cum ipse de exquisitissimo biberet, qui mos & hodie plerisque diuitibus, atque hinc prouerbium natum uideri potest. Fit autem interdum ut qui imprudentes poculum acerbum gustarint, studeant & alios illicere, ut ex eodem bibant. Fit aliquoties & in diuinis literis mentio de calice Babylonis, cum significatur aliqua calamitas irroganda. Denique dominus noster in euangelio rogat filios zebedæi, num possent de eodem poculo bibere, unde ipse destinarat bibere, addés alterum simile prouerbiale, de eodem baptismo. Nec enim dubium est quin utrunque fuerit uulgari sermone celebratum. Paulo diuersius est, quod ait Aristophanes in Equitibus:

οὔποτ' ἐκ ταυτοῦ μεθ' ἡμῶν πίεται ποτηρίου. id est,
Ille nobiscum haud eodem potat unquam poculo. Taxat fellatorem.

In planiciem equum. LXXXII

Equum in planiciem

Ἐς πεδίον τὸν ἵππον, id est, In planiciem equum. Quoties quis ad id prouocatur, in quo plurimum ualet quoq; uel maxime gaudet. Equus in campo, tanquam in sua est harena. Apud Lucianum in Captiuo, cum ipse iudices postularet, Plato respondet, τοῦτ' ἐκεῖνο ἐς πεδίον τὸν ἵππον, id est, Hoc ipsum, quod dici solet: equum in planiciem, uidelicet hominem Rhetoricum significans, & in agendis causis exercitatum. Plato in Theæteto, ἱππέας ἐς πεδίον προκαλεῖς σωκράτην εἰς λόγους, id est, Equites in planiciem prouocas, Socratem ad disputandum. Tametsi quidam codices ἵππον habent hoc loco, non ἱππέας. Synesius in epistola quadã: ἐπ' αὐτὸ δὴ τοῦτο προκαλεῖ, ἵππον ἐς πεδίον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου προτρέπειν ἡγούμενος, id est, ad hoc ipsum certe prouoco, equum in planiciem, iuxta id quod dicitur adhortari me putans. Translatum uidetur à militia. Nam quoties res est pediti cum equite, pedes fugit campestria, sectaturq; loca impeditiora.

Acanthida uincit cornix. LXXXIII

Acanthidem superat cornix. Calphurnius Bucolicus poeta, ecloga. vi.

Astyle credibile est, si uincat acanthida cornix,
Vocalem superet si turpis aedona bubo.

Acanthis enim uocalis est auis, & in primis canora. Cornix obstrepera quidem, sed minime canora. Acanthidem Theodorus nunc spinum uertit, nunc ligurinum, quin & aedona Græce dixit. Sic auté pronunciandum, ut ae faciant duas syllabas. Nam Græcis ἀηδὼν lusciniam significat. Plinius Græca uoce dicit acanthidem, quasi dicas spinulam, eo quod in spinis uiuat, eoq; asinos habet inuisos, quòd hoc animal spinæ florem deuoret. Est autem auium minima, tantæ fœcunditatis, ut pariat duodena. Autor Plinius libro decimo, capitibus sexagesimotertio, & septuagesimoquarto.

Prius testudo leporem præuerterit. LXXXIIII

Testudo leporem citius p.

Πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα, id est, Prius testudo leporem cursu prætereierit. De re neutiquam uerisimili, Testudine nihil tardius. Vnde & testudineum incessum dicimus, & apud Ciceronem in libris de diuinatione, quispiam testudinem, tardigradam, & domiportam uocat. Lepus autem celeritate præcellit. Meminit huius adagii Diogenianus. Huius generis sunt illa apud Theocritum in Thyrside:

νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι,	Nunc uiolas proferte rubi, producite spinæ,
ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσαι,	Iuniperusq; comet narcissi flore decenti,
πάντα δ' ἔναλλα γένοιτο, καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι	Omnia uertantur, portet pyra mitia pinus
Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει, καὶ τὰς κύνας ὤλαφος ἕλκοι,	Postquam obiit Daphnis, trahat & iá cerua molossos,
κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο. id est,	Montibus in summis philomenæ noctua cantet.

Cancros lepori comparas. LXXXV

Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, id est, Cancros lepori comparas, de supra modum dissimilibus. Etenim ut leporum celeritas, ita & cancrorum tarditas nota est. Simillimum est illi, quod proxime retulimus. Refertur & hoc apud eundem. Suidas addit καρκίνος λαγὼν αἱρεῖ, id est, Cácer leporem capiet, de absurdis, quæq; fieri nullo modo possunt.

Terræ filius. LXXXVI

Olim homines obscuro ignotoq; genere prognati, terræ filii dicebanť, propterea quòd terra sit omniũ

communis parens. Vel quòd iuxta quorundam etiam historias, primitus mortales è terra nascebãtur. Tertullianus in apologetico aduersus gentes: Nam & terræ filios uulgus uocat, quorũ genus incertum est. Apud Athenæum libro decimo legitur γηγενὴς ἄνθρωπος, id est, è terra genitus homo. M. Tullius ad Atticum libro primo: Et huic terræ filio, nescio cui, committere epistolam tantis de rebus non audebam. Idem ad Trebatium libro Familiarium epistolarum septimo: Cn. Octauius tuus familiaris summo genere natus, terræ filius: Persius: γηγενής

Præsto est mihi Manius hæres,
Progenies terræ · quære ex me quis mihi quartus
Sit pater, haud prompte, dicam tamen: adde etiam unum,
Vnum etiam, terræ est iam filius. Iuuenalis:
Vnde fit, ut malim fraterculus esse gigantum.

ad prouerbium palàm alludens. Nam gigantes è terra progenitos poetæ fabulantur. Huc pertinet, quod apud Euripidem Ion Xuthum percontatur: *Gigantum fraterculus*

Γῆς ἆρ' ἐκπέφυκα μητρός; id est, Num satus tellure matre? At ille respondet:
Οὐ πέδον τίκτει τέκνα. id est, Non parit natos solum.

Apud Pausaniam, Strabonem, atque alios id genus autores, legimus populos quosdam αὐτόχθονας appellatos, qui non aliò referant originem suam, quemadmodum plerique faciunt, uerum ex ipso solo nati uideri uelint, quorum de numero sunt Athenienses. Qui sibi nobilitaté uirtute peperissent, nullis maiorum imaginibus illustres, noui homines dicebantur. Porrò ignoti, & subito apparentes, incertum qua regione profecti, Cœli filii uocabantur, quasi è cœlo demissi. Inducitur & in Mosaicis literis Melchisedech ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ sine patre, sine matre, neque dissimili ratione οὐρανοπετεῖς, id est, de cœlo lapsi dicebantur. Iuuenalis: Tertius è cœlo cecidit Cato. *αὐτόχθονες Athenienses*

Quanquam hoc magis conuenit in homines eximia uirtute. Plutarchus in inuectiua, quã scripsit aduersus Herodotũ, de naui quadam, unde subito uox est edita Adimanto: ὁ δὲ κέλης οὗτος ἦν ὡς ἔοικεν οὐρανοπετής, id est, Nauis aũt illa erat, ut uidetur, è cœlo delapsa. Atque hic sermonis color sumptus est è tragœdiis, in quibus machinis quibusdam sic repente ostendebãtur personæ populo, ut è cœlo uenisse uideri uellent. Apud Romanos noui homines dicebantur, qui maioribus obscuris nati suis uirtutibus innotuissent, quod M. Tullius ab inimicis probro obiectũ, ipse gloriæ sibi uertit. *Coelo delapsus*

Ex quercubus ac saxis nati. LXXXVII

Huic finitimum est illud Homericum: E quercu, è saxis prognatus, quod quadrabit, uel in hominem obscuro genere, uel in eum, qui sit agresti atque effero ingenio, moribusque immanibus. Inde ductum adagium, quòd antiquitus in cauis quercubus, tectorum uice uictitarent homines, atque hinc è quercubus nati fingebantur. Inde illud:

Et duro robore natos.

Præterea creditum est, ex saxis à Deucalione Pyrrhaque proiectis, mortalium genus absumptum diluuio, instauratum fuisse. Homerus in Odyss. τ.

οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης. id est, Nã neque fatidica quercu satus es, neque saxo.

Id imitatus Pallada in epigrammate:

οὐ γὰρ ἀπὸ δρυὸς εἶ οὐδ' ἀπὸ πέτρης φασίν id est, Neque te, quod aiunt, quercus aut lapis edidit.

Allusit ad id festiuiter Plato libro de Republica octauo: ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν, ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν, id est, An existimas è quercu quacunque, aut rupe, respublicas nasci, an non potius ex moribus eorum, qui in republica uersantur? In crudeles & immites conuenit illud Theocriticum in Æpolo de Cupidine.

ἦ ῥα λεαίνας μαζὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ id est,
Scilicet ille leænæ Vbera suxit, & in nemore hunc genitrix fera pauit.

Deorum cibus. LXXXVIII

Θεῶν τροφή, id est, Deorum cibus. De prælautis epulis dicebatur, propterea quod Homerus fingit deos nectare atque ambrosia uictitare, nec ob id unquam senescere. Tranquillus in Nerone. Parricidia, inquit, & cædes à Claudio exorsus est. Cuius necis & si non autor, at conscius fuit: Neque dissimulauit, ut qui boletos, in quo cibi genere uenenum is acceperat, quasi deorum cibum, prouerbio Græco collaudare sit solitus. Horatius in epistolis: O noctes, cœnæque deũm.

Aristophanes in Ranis, ἐς μακάρων εὐωχίας, Regum aulica conuiuia significans.

Tertius Cato. LXXXIX

Tertius Cato, prouerbialis est ironia. In uiros impendio tetricos, atque alienæ uitæ censores. Nam duorum Catonum, senioris, cui nomen Censorio, & minoris, cui nomen Vticensi, grauitas pariter atque integritas, uulgo celebratissima quondam fuit, Adeo ut è cœlo demissi dicerentur, ut bellum cum uitiis gererent. Iuuenalis:

Habeat iam Roma pudorem,
Tertius è coelo cecidit Cato.

Sapientum octauus. XC

Huic per omnia simillimum est illud Horatianum in Sermonibus: Sapientum octauus. In eum, qui sibi multum tribuat in sapientia. Numerantur enim apud Græcos septem sapientes, eorumq; apophthegmata oraculorum uice celebrantur, etiamsi de nominibus magna inter scriptores uarietas est. De numero certe constat inter omnes: unde per ironiam sapientem octauum dicebát, dignum qui septem illis adderetur. Horatius,

Hæc mihi Stertinius sapientum octauus. Item Ausonius,
Sapiensq; supra Græciæ septem uiros
Octauus accessit sophos.

Bis dat, qui cito dat. XCI

Memini, ni fallor, apud Senecam alicubi legere, Bis dat, qui cito dat. Idem libro de beneficiis secundo, Ingratum est beneficium, quod diu inter manus dantis hæsit. Quæ sentétia monet, haud cunctáter, haud grauatim opitulandum amicis, cum opus est, sed ultro non expectatis precibus deferédum officium. Inter epigrammata Græca fertur & hoc distichon, nomine tituloq; Luciani,

ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃ
πᾶσα χάρις κενὴ, μηδὲ λέγοιτο χάρις.

Id carmen Latine non potest cõmode uerti, propterea quòd lepos & argutia epigrãmatis sita sit in hac uoce χάρις, quæ Græcis aliquando beneficium significat, aliquando gratiam, qua commendatur aliquid, aliquando deam ipsam. Citatur similis apud Ausonium sententia Græca,

ἁ χάρις ἁ βραδύπους, ἄχαρις χάρις.

Est autem initium carminis Heroici, ex epigrammate quopiam. Tardum beneficium ingratum est. Eam ille sic uertit,

Gratia quæ tarda est, ingrata est, gratia nanq;
Cum fieri properat gratia grata magis. Rursum aliter uertit idem.
Si bene quid facias, facias cito, nam cito factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Vnde & Hector apud Euripidem in Rheso contemnit ac damnat auxilium serò delatum amicis.

μισῶ φίλοισιν ὕστερον βοηδρομεῖν, Odi equidem amicis serius succurrere.

Extat & Mimus non inuenustus in hanc eandem sententiam,

Bis est gratum, quod opus est, ultro si offeras. Item alter huic adsimilis,
Beneficium inopi bis dat, qui dat celeriter.

Honos alit artes. XCII

Id quod est apud M. Tullium, Honos alit artes, uidetur esse sumptum ex Aristophanis Pluto.

οὔτε γὰρ ὁ μισθὸς, οὐδὲν ἔστ' οὐδ' ἡ τέχνη. Neq; præmium ullum est, ars nec ipsa item uiget.

Colligit enim non esse consentaneum, Athenis ullos esse bonos medicos, cũ medicis nulla sint præmia. Diogenianus autem hoc inter adagia cõmemorat. Huc allusit Martialis cum ait,

Sint Mecœnates, non deerunt Flacce Marones,
Virgiliumq; tibi uel tua rura dabunt.

Et Aristoteles scribit honorẽ esse præmiũ uirtutis. Ac priscoꝝ leges, nõ solum cõminabanť pœnam maleficis, sed & præmiis & honoribus inuitabát ad recte agẽdũ. Pindarus in Isthmiis, hymno nono, tanq̃ uulgo celebrem sñiam citat, ἔστι δέ τις λόγος ἀνθρώπων, τετελεσμένον ἐσλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι, id est, Est aũt dictum quoddam inter homines celebre, Bonũ peractum nõ esse in terra occultãdum silentio. Huc pertinet euangelica parabola, nõ esse lucernam occultãdam sub modium. In hoc autem prædicanda sunt recte facta uiroꝝ illustrium, ut cæteris præluceant ad capessendam uirtutem.

Benefacta non occultanda

Vel cæco appareat. XCIII

Prouerbialis hyperbole frequens apud autores, Vel cæco appareat, de re uehementer perspicua. Aristophanes in Pluto,

τῷ τοῦτο κρίνεις; δηλονότι κἂν τυφλῷ Qui scis ita esse? scilicet uel cæcus hoc
γνῶναι δοκεῖ τοῦτο. Videat.

Eusebius aduersus Hieroclem, ἀλλὰ γὰρ καὶ τυφλῷ φασι δῆλον, id est, Quinetiam uel cæco perspicuum aiũt esse. Plato libro de rep octauo, καὶ τυφλῷ γε δῆλον, ὡς μεταβάλλει, id est, Sanè & cæco perspicuum est, transmutari. Idem in Sophista, πῶς γὰρ οὐ φαίνεται, καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο καὶ τυφλῷ, id est, Qui fieri potest, ut hoc non appareat, quẽadmodum prouerbio dicitur, uel cæco? Sumptum uideri potest ex octauo libro Odyss. Homericæ, καί κ' ἀλαός τοι ξεῖνε διακρίνειε τὸ σῆμα, id est, Hanc etiã cæcus metam discerneret hospes. Quintilianus lib. xii. Nam quis ignorat, quin illud longe sit hone-

Vel puero perspicuum

stissimum, & liberalibus disciplinis, & illo, quem exigimus, animo dignissimum, non uendere operá, nec eleuare tanti beneficii autoritatem: cum pleraq; hoc ipso possint uideri uilia quod pretium habent. Caecis hoc, ut aiunt, satis est. Neq; quisquam, qui sufficientia sibi, modica autem haec sunt, possidebit, hunc quaestum sine crimine sordium fecerit. In his uerbis Fabii, uox quaepiam deesse uidet; ut legas, Caecis hoc, ut aiunt, satis perspicuum est. Allusit ad hoc adagium Antigonus rex, unoculus, cum allato instrumento praegrandibus scripto literis, ταυτὶ μὲν καὶ τυφλῷ δῆλα, id est, Haec quidem uel caeco perspicua sunt, inquit. Recésuit Plutarchus, τῶν συμποσιακῶν Decade secunda. Apud Titum Liuium lib. belli Macedon. ii. cum Phaneas Philippum uiolentius in Aetolos dicentem interfatus dixisset, rem in uerbis non uerti, aut bello uincendum, aut parédum melioribus. Philippus respondit, Apparet id quidem etiam caeco, iocatus in ualetudinem oculorum Phaneae.

Multis ictibus deiicitur quercus. XCIIII

πολλαῖσι πληγαῖς δρῦς σκληρὰ δαμάζεται. id est,

Multis rigida quercus domatur ictibus.

Senarius hic extat in Diogeniani collectaneis, de re factu quidem ardua, quae tamē assidua industria peruincatur. Huic non dissimile uidetur Hesiodium illud,

εἰ γάρ κεν τὸ σμικρὸν ἐπὶ σμικρὸν κατατιθεῖο,
καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο. id est,

Si paulum paulo adiicies, faciesq; ita crebro,
Mox magnum quiddam tibi conficietur & ingens.

Pusillum pusillo addere.

Id quod non tantum ad lucri naturam pertinet, quod ex minutissimis saepe maximum cōflatur, uerum etiam ad industriam assiduam, quae si uehemens non sit, tamen si perpetua atq; idefatigata fuerit, res difficillimas quoq; facile conficit. Quemadmodum unicus ictus nihil adferre momenti uidetur ad deiiciendum molem querni roboris, uerum ea crebris ictibus facile prosternitur.

Caudae pilos equinae paulatim uellere. XCV

Caudae pilos equinae paulatim uellit, qui quod uiribus atq; impetu fieri nequit, id tempore atq; assiduitate conficit. Horatius in Epistolis,

Vtor permisso, caudaeq; pilos ut equinae
Paulatim uello, demo unum, demo etiam unum,
Dum cadat elusus ratione ruentis aceruí,
Qui redit ad fastos, & uirtutem aestimat annis.

Natum è facto quodam ducis Sertorii, cuius rei meminit Plutarchus in eius uita. Hic enim cum suis copiis, ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere nō posset, in re militari plus habere momēti cōsilium, quàm uires temerarias, postea quàm illi parum feliciter pugnassent, duos ꝓponit equos, alterum macilentum atq; inualidum, alterum uegetum, cauda pilosa. Atq; inualido illi iuuenē adhibet praegrandi corpore, & admirandis uiribus. Contra, uegeto illi pusillum & imbecillum admouet homuncionem. Hic singulos pilos paulatim uellens, breui spatio totam depilauit caudam. Iuuēnis è diuerso caudam omnem simul manibus utrisq; comprehensam, ui atq; impetu conatur reuellere. Qui cum frustra sudaret, risui fuit circunstantibus. Sub haec assurgens Sertorius, cuius consilio iussuq; haec fuerant acta, uidetis, inquit, commilitones, quanto plus possit ingenium, q̃ uires.

Virum improbum uel mus mordeat. XCVI

κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν. id est, Scelerosum mordeat & mus.

Vel mus mordeat uirū improbum

Hemistichium heroicum. Quo significatum est, quacunq; ratione uindictam non deesse malis, sed eos aliquo pacto meritas dare poenas. Competit & in eos, qui de re quantumuis friuola rixam mouent seq; laesos queruntur, & offensos simulát, nequid dent. Id quod nuper cuidam accidit apud Britanos, medico, mihi ut patria communi, ita & amicitia coniunctissimo. Libet enim obiter hanc fabulam inserere. Ciuem quendam Londoniensem, uirum egregie numatum, & habitum adprime probum, arte curaq; sua liberarat, non sine suo ipsius periculo. Nam is pestilentissima febre tenebatur. Et, ut fit in periculis, medico montes aureos fuerat pollicitus, si non grauaretur sibi, in tanto uitae discrimine, dexter adesse, obtestatus & amicitiam, quae illi cum eo intercedebat. Quid multis? persuasit & iuueni, & Germano. Adfuit. Nihil nō fecit. Reuixit ille. Vbi uerecunde de pecunia medicus admonuisset, elusit nugator, negans de mercede quicquam addubitandum; caeterum arcae nummariae clauem penes uxorem esse. Et nosti, inquit, mulierum ingenium. Nolo sentiat tantam pecuniae summam à me datam. Deinde post dies aliquot hominem obuium forte factum, iam nitidum, & nulla morbi uestigia prae se ferentem, appellauit, & nondum datae mercedis admonuit. Ille constanter asseuerare pecuniam suo iussu ab uxore numeratam esse. Medicus negare factum. Hic uide quam ansam bonus ille uir arripuerit: cum forte medicus eum Latine numero singulari appellasset, ibi uelut atroci lacessitus iniuria. Vah, inquit, homo Germanus tuissas Anglum? moxq; uelut

impos animi, præ iracundia caput mouens, diraq; minitans, subduxit sese. Atque ad eum modum honestus ille ciuis elusit, dignus profecto quem sua pestis repetat. Risimus quidem fabulam, nec tamen sine dolore, propter indigne frustratum amicum, nec sine tam insignis ingratitudinis admiratione. Referunt gratiam leones in periculis adiuti. Meminerunt officii dracones, homo homini, amicus amico, sic merito, pro mercede, quæ nulla satis digna rependi poterat, ludibrium reponit. Atque hæc in facti detestationem diximus, non gentis odium. Nec enim par est, ex hoc uno nebulone Britanos omneis æstimari. Refertur adagium inter Græca epigrammata.

φασὶ παροιμιακῶς, κἂν μῦς δάκνοι ἄνδρα πονηρόν. id est,

Vulgo aiunt, uel murem etiam mordere scelestum.

At is quisquis est, nam incertus autor, inuertit prouerbium, dicens bonos uiros uel à mure morderi, malis ne draconem quidem audere dentes admoliri, hoc est, insontibus passim noceri, ppterea quod ii impune lædi posse uideantur, utpote non relaturi iniuriam.

Vel capra mordeat nocentem. XCVII

Κἂν αἲξ δάκοι ἄνδρα πονηρόν. id est,

Mordebit uel capra nocentem.

Ita reperitur in collectaneis Diogeniani. Sensus nihil discrepat à proximo. Nam capra minime alioqui mordax est, nisi quod improbis omnia sunt infesta. Suidas indicat orthographiam: cum enim ad corpus refertur, hoc est, cum significat hominem afflictum ac miserum, uult primam acui, πόνηρος, unde & πονήρως ἔχειν dicuntur, quibus res sunt aduersæ. & Aristophanes in Pluto,

πονήρους γ' ἀποφαίνεις ἡμῖν ξυμμάχους. id est,

Auxilia nobis misera sanè prædicas.

Cum ad animum, ultimam acui, πονηρός, id est, improbus, & πονηρῶς improbe. Nam cum dicimus πονηροῦ κόμματος, καὶ πονηρὸν ὕδωρ, quod hominis est, ad rem inanimam transferimus, quemadmodum & frigus sceleratum, & fallaces diuitias dicimus.

Si asinus canem mordeat litem mou.

Litem mouebit, si uel asinus canem momorderit. XCVIII

Celebratur Græcis & hic senarius prouerbialis,

Δίκην ὀφλήσει κἂν ὄνος δάκῃ κύνα. id est,

Litem mouebit, si uel asinus mordeat canem

Quadrabit in eos, qui de re quantumuis exigua litem suscitant. Natum uidetur ab euentu quopiam. Extat autem apud iureconsultos actio ex lege, si quadrupes damnum dederit. Refertur à Zenodoto & Suida; quanquam apud utrunque scriptum est, μακροῖς pro μικροῖς, quorum hoc mihi uidetur sensus exposcere.

Litem parit lis, noxa item noxam parit. XCIX

Δίκη δίκην ἔτικτε, καὶ βλάβη βλάβην. id est,

Litem parit lis, noxa item noxam parit.

Senarius in rixosos & litium auidos dici solitus, quibus lis ex lite, alia ex alia nascitur: negocium seritur ex negocio, iniuria propagat iniuriam. Extat apud Suidam.

Bonus dux bonum reddit comitem. C

Ὁ καλῶς ἄγων, ἐποιεῖ τὸ καλῶς ἕπεσθαι, id est, Qui bonum ducem præstat, is bonum reddit comitem. In principe situm est, ut sit bene morata ciuitas, si modo ipse bonus sit imperator. In episcopo positum, ut piam efficiat plebem, si tamen ipse piam & integram agat uitam. Prudens & incorruptus magistratus, & probos & integros reddit ciues. Bonus paterfamilias domum efficit bene institutam. Doctus ac diligens præceptor eruditum reddit discipulum. Frugi maritus uxorem in suos trahit mores. Vnde quisquis præfectus est negocio, debet in primis operam dare, ut ipse suo fungatur officio, prius quàm ab aliis officium exigat. At nunc uideas nonnullos principes, qui legum obseruationem exigant à populo, cum ipsi uiuant prorsus ἀνόμως, uelut omnibus soluti legibus: à magistratibus & officialibus integritatem requirant, cum ipsi palàm uendant, aut ad gratiam mandent officia. Nonnullos uideas episcopos, qui à grege suo religionem & pietatem exigant, cum ipsi procul absint ab omni pietate. Sumpta est metaphora à militia, in qua ferè qualiscunque fuerit dux, eiusmodi solet esse miles. Refertur in Græcorum collectaneis, sed ἀδέσποτον, Extat autem apud Plutarchum autorem minime uulgarem in uita Lycurgi, ἀλλ' ἡ πειθαρχία μάθημα μέν ἐστι τῶν ἀρχόντων. ἐμποιεῖ γὰρ ὁ καλῶς ἄγων, τὸ καλῶς ἕπεσθαι, id est, ut populus dicto sit audiens, hoc discit à principe. Nam qui bonum præbet ducem, is facit, ut alii bene sequantur.

Amyclas perdidit silentium. I

Ἀμύκλας ἀπώλεσεν ἡ σιγή, id est, Amyclas perdidit silentium. Quibusdam eruditis, in quibus est autor operis haud quaquam aspernandi, quod inscribitur copiæ cornu, placet hoc ad prouerbiorum ordinem pertinere, neque nos ab illorum sententia magnopere dissidemus. Consentaneum enim est, rem uulgari ioco fuisse iactatam. Innuit autem adagium Vergilius Æneidos libro decimo, cum ait,

Fuluumq; Camertem,
Magnanimo Volscente satum, ditissimus agri
Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnauit Amyclis.

Videlicet epitheto notum eius euentum indicans. Eum Seruius interpres enarrat hunc in modum. Cum apud Amycleos subinde nunciaretur hostium aduentus, idq; falso, & ob eam rem ciuitas frequenter inani terrore quassaretur, lata lege cautum est, nequis unquam hostis nunciaret aduentum. Atqui post euenit, ut uere iam aduenirent hostes. Quod cum nemo nunciaret, propter legis interdictum, ciuitas de improuiso capta est. Qui casus, ut apparet, populari ioco dedit occasionem, ut dicerent Amyclas silentio periisse, sicui sua taciturnitas fuisset incommodo. Citat idem Lucillium: Mihi necesse est loqui. Nam scio Amyclas tacendo periisse. Accipiendæ sunt autem hoc loco Amyclæ, non ut sit una è centum illis urbibus Laconiæ, quam Lacedæmonis filius cõdidit: sed oppidum quoddam situm inter Caietam & Tarracinam, cõditum ab iis Laconibus, qui comites Castoris & Pollucis fuerunt, eiq; nomen indidere, quo Laconicas illas Amyclas referret, Seruius existimat Laconas Pythagoricæ disciplinæ fuisse sequaces. Quoniam autem interdixisse creditus est Pythagoras, σαρκοφαγίαν, hoc commento, quòd diceret humanas animas in animantium corpora demigrare, & ob eam rem prohibuisse nequod animal occideretur, quemadmodum attestatur & Iuuenalis: A cunctis animalibus abstinuit qui, tanq̃ homine: nefas esse ducebant serpentes, qui ex uicinis paludibus nascebantur, occidere. Quorum tanta increuit multitudo, ut ciuitatem eam deleuerint, teste etiam Plinio. Potest igitur & hinc ortum uideri uulgare dictum, Amyclas silentio periisse, quòd Pythagorici dogmatis obseruatio perniciem illis attulerit, quorum primum est, ἐχεμυθία, id est, silentium, quod in quinquennium indicebat iis, qui suæ philosophiæ uellent initiari, sicuti declarat A. Gellius. Porrò quod ait Seruius, Lacones Pythagoricæ fuisse factionis, non recordor apud aliũ autorem legisse me, nisi quòd Plutarchus in Symposiacis tradit, Tyrrhenos huius philosophi decretis usqueadeo fuisse addictos, ut etiam ea, quæ ille symbolis illis præcepit, ridicula superstitione solliti sint obseruare. Aut igitur ex his erãt Amyclei, aut eiusdem instituti sectatores. Meminit de Amyclarum silentio Sillius Italicus. Quasq; euertere silentia Amyclæ.

Meminit & Catullus, nisi fallit inscriptio carminis de Vere, quod nuper nobis Aldus Manutius noster exhibuit, in antiquissima quadam Galliæ bibliotheca repertum.

Sic Amyclas dum tacebant perdidit silentium.

Prouerbium ad uarios usus accommodare licebit, ueluti si ubi quis pecuniam creditam perdidisset, quod non appellasset debitorem, aut iure præscriptionis, ut uocant, excidisset à possessione. Amyclarum silentium appelles: aut siquis audacius agens causam suam, iussusq; tacere, respõdeat, τὰς Ἀμύκλας ἡ σιγὴ ἀπώλεσεν. Hoc inutile silentium Græci uocant δυσωπίαν, atq; huic diuersum uitium ἀδολεσχίαν. De utroq; extant Plutarchi præcepta.

Timidior es prospiciente. II

Δειλότερος εἶ τοῦ παρακύπτοντος, id est, Formidolosior es eo, qui prospectat. Dicitur in hominem supra modum pauidum. Id ortum aiunt ex huiusmodi fabula. Quidam natura timidus, audita Herculis fama abdiderat se præ metu in specum quendam: deinde cum aliquãdo prospectaret, & Herculem forte fortuna prætereuntem uidisset, inmodico metu exanimatus est, ac protinus diriguit in saxum uersus, quod adhuc uisitur specie uiri, uelut à specu propicientis. Vnde τὸν παρακύπτοντα, saxum illud uocant. Suidas autor, meminit & Zenodotus, quemadmodum & mox sequentis.

Timidior Pisandro. III

Δειλότερος Πεισάνδρου, id est, Timidior Pisandro. Dicebatur olim & hoc in immodice formidolosos. Aiunt autem Pisandrum fuisse quempiam prodigiosa timiditate, adeo ut anxius esset, ne suam ipsius animam alicubi uideret, quæ se uiuum reliquisset. Idem uidetur esse cum illo Ciceronis, Vmbram suam metuere.

Diomedea necessitas. IIII

Διομήδειος ἀνάγκη, id est, Diomedea necessitas. De iis, qui ui adacti, non sponte quid faciunt. Vsurpatur à Platone libro de Republica sexto. Διομήδεια λεγομένη ἀνάγκη ποιεῖν αὐτῷ ταῦτα ἃ ἂν οὗτοι ἐπαινῶσι, id est, Diomedea, ut dicitur, necessitas, est, facere omnia quæcunque isti probarint. Quidam ori-

ginem adagii referunt ad Thracium illum Diomedem, qui solitus fertur hospites suos compellere, ut cum filiabus suis deformissimis rem haberent: quo facto, eosdem interimebat. Vnde fabula spargit, Diomedis equas homines pabuli uice esitare solitas, uidelicet filias à uiris agitatas, equas appellans. Et sanè in hunc sensum interpretatur Aristophanis enarrator in Concionatricibus, ubi uersus hic habetur.

Καὶ ταῦτ' ἀνάγκη μοὐστί; Διομήδεια.

Quærit adolescens, num qua sit necessitas sibi sectari anum. Respondet illa esse, & quidem Diomedeam. Alii referunt ad Diomedem ducem Græcorum, huiusmodi commentum adferentes: cum Diomedes & Vlysses communi opera sublato Palladio, redirent noctu, Vlysses quo facti gloriam in se unum transferret, destinabat occidere Diomedem præcedétem, ac Palladium secum portantem. Itaque cum ensem in caput illius à tergo uibrasset, Diomedes, animaduersa ad lumen lunæ gladii umbra, subtraxit se plagæ, correptumq; Vlyssem, uinctis manibus præcedere compulit, gladio lato subinde cædens illius tergum. Hinc Diomedea necessitas. Huiusmodi ferè Suidas ac Zenodotus.

Ad pristina præsepia. V

Εἰς ἀρχαίας φάτνας, id est, Ad pristina præsepia. In eos dicebatur, qui è uita quapiam lautiore excussi, ad pristinam tenuitatem rediguntur. Aut contra de iis, qui restituuntur in pristinam fortunam unde exciderant: aut qui ad solitum contubernium sese recipiunt. Translatum ab animantibus, quibus nota familiariaq; præsepia gratissima solent esse. Vsurpauit & Plautus in Curculione, Torméto nō retineri potuit ferreo, quin reciperet se huc esum ad præsepim suam.

Alia uita, alia diæta. VI

Ἄλλος βίος ἄλλη δίαιτα, id est, Alia uita, alia uiuendi ratio. In eos quadrabit, qui commutata in melius fortuna pariter & uitæ rationem moresq; commutant. Translatum ab iis, qui lautius incipiunt uiuere, ubi res lautior obtigit. Huc allusit Aristophanes in Pluto, cum ait,

Ἐπειδὴ πλουτεῖ, οὐκέθ' ἥδεται φακῇ.
Πρὸ τοῦ δ' ὑπὸ τῆς πενίας ἅπαντα κατήσθιεν. id est,
Dein diuitem factum, nihil iam lens iuuat.
At pauper antehac deuorabat quælibet.

Diues factus fastidientem

De iuuene iam anum amicam fastidiente, postea quàm desiisset egere. Allusit huc Horat.

Non eadem est ætas, non mens.

Per medium annulum traharis oportet. VII

Per annulum trahi

Διὰ δακτυλίου δεῖ σε ἑλκυσθῆναι, id est, Per annulum trahédus es. In eum quadrabit, qui sit uehementer extenuato graciliq; corpore, seu morbo, seu cura, seu studio, seu qua alia re. Aristoph. in Pluto,

Διὰ δακτυλίου μὲν οὖν ἔμ' ἂν διελκύσαις. id est, Itaq; profecto per annulum me traxeris.

Verba sunt anus uolentis se uideri usqueadeo maceratam atq; exhaustam dolore, ut per annulum trahi posset. Equidem opinor adagium esse sumptum à lusu, quo ouum aceto maceratum per annulum trahitur. Cuius rei meminit Plinius libro decimo, cap. lx. Magicum erat, aliquid per annulum traiicere. Nam cerebrum capræ per annulum aureum traiectum, prius quam lac daretur īfantibus, instillabatur contra comitiales, cæterosq; infantium morbos, ueluti testatur idem libro uigesimo octauo, capite decimo.

Anus bacchatur. VIII

Γραῦς βακχεύει, id est, Anus bacchatur. In eos dici solitum, qui præter ætatem indecore lasciuiunt. Nam Bacchanalium licentia iuuenculis utcunque permittitur, aniculis certe fœdissima est. Quandoquidem insaniæ species est, aut uetulam amare, aut potare, aut choros ducere, aut reliquis puellaribus lusibus indulgere.

Anus hircissans. IX

Γραῦς καπρῶσα, id est Anus hircissans. De anu adhuc intempestiua libidine prurienti, &, ut ait Plautus, catulliente. Aristophanes in Pluto,

Ἀλλ' ἠξίου — Verum nouerat
γραὸς καπρώσης τἀφόδια κατεσθίειν. id est, Anus caprissantis uorare uiatica.

De iuuene, cui anus libidinosa omnia suppeditabat, quo uicissim ab illo uoluptatem auferret. Nota est hircorum libido, odorq;, qui & subantes consequitur.

Flere ad nouercæ tumulum. X

Ad nouercæ tu. flere

Πρὸς τὸν μητρυιᾶς τάφον δακρύειν, id est, Ad nouercæ tumulum lachrymari, est simulare gestu dolorem, cum re gaudeas. Neq; enim cōsentaneum est, priuignum moleste ferre nouercæ mortem, nihilo secius tamen officii causa nonnunquam ad tumulum illachrymat. Quod idem de diuitis hæredibus non inconcinne dicetur, in quos extat Publianus ille mimus, cum primis elegans,

Hæredis fletus sub persona risus est.

Celerius elephanti pariunt. XI

Elephanti celerius pariunt

Sunt quibus hoc quoq; inter adagia uidetur adnumerandum, quod scriptum est apud Plinium Secundum in præfatione historiæ mundi. Nam de grammaticis, inquit, semper expectaui parturiri aduersus libellos meos, quos de grammatica edidi: & subinde abortus fecere iam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant. Hactenus Plinius. Itaq; cunctationem immodicam, & quorundam nimis lenta molimina, his uerbis licebit significare. Porrò de elephãtorum partu Plautus in Sticho. Audiui sæpe hoc uulgo dicier, solere elephantum grauidam perpetuo decem esse annos. Huic astipulatur Plinius libro octauo, Decem annis gestare in utero, uulgus existimat. Etiã si Aristoteles biennio parere putat, nec sæpius q̃ semel singulos gignere. Theophrastus refert arborem quandam Indicam, non ferre ante centum annos. Latinis parturire dicuntur, qui moliuntur, animoq; destinãt aliquid. Proinde licebit adagium etiam in hanc uertere formam. Quando tandem paries, obsecro, quod tot iam annos parturis, ut nec elephanti diutius?

A mortuo tributum exigere. XII

ἀπὸ νεκροῦ φορολογεῖν, id est, A mortuo tributum exigere, dicebantur, qui per fas nefasq; diuitias undecunq; congerunt. Citat Aristoteles libro Rhetoricorum secundo, κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρῃ, id est, Vel à defuncto uectigal aufert, ostendens dici solitum in eos, qui turpiter undecunq; lucrum aucuparentur è rebus minutis ac sordidis, ueluti Vespasianus è lotio: aut è turpibus, uelut è lenocinio, quæstuq; corporis: aut cum à quibuslibet extorquetur, ab amicis, à tenuibus, à mendicis, postremo uel à mortuis. Probro datum est Romanis principibus quòd suffossis Corinthiorum monumentis, æra Corinthia sustulerunt, ipso etiam uocabulo rei turpitudinem exprobrante. Nam ad eum sublata modum, νεκροκορίνθια dicta sunt. Attici φόρον uocant emolumentum, siue uectigal, quod ex re quapiam fertur, etiam pecuniarum. Qui prædas huiusmodi colligunt, φορολόγους appellant, inuisum omnibus hominum genus, & optimo iure inuisum. Deductum est autem φόρος à uerbo φέρειν, quod est ferre, à quo Latinis quoq; dictum fœnus, qua uoce ueteres non utebantur, nisi de prouentu terræ, quæ ueluti gratissima debitrix, pro singulis granis aliquoties centena reddidit. Siquidem præter naturam est, quemadmodum in Politicis scripsit Aristoteles, ut pecunia pecuniam pariat. At hodie res adeo recepta est apud Christianos, ut contemptis agricolis, quo non aliud hominum genus, uel inocentius, uel magis necessarium reipublicæ, fœneratores propemodum inter ecclesiæ columina habeantur, cum usuram prisci quoq; mortales illi damnarint, ethnicorum etiam leges moderentur & coerceãt. Hebræorum prorsus interdicant, sanctorum pontificum decreta detestentur, ac modis omnibus insectentur. Non quòd peculiariter infensus sim fœneratoribus, quorum artem uideo probe, defendi posse, nisi patrum autoritas olim eam damnasset. Præsertim si respicias ad horum temporum mores, citius fœneratorem probarim, quàm sordidum hoc negociatorum genus, qui technis, mendaciis, imposturis, fucis, undecunque uenantur lucellum, hic coementes, ut ibi pluris duplo uendant, aut monopoliis expilantes miseram plebem, & tamen hos nihil aliud agentes in uita, penè solos honestos ducimus. Opinor hoc prouerbium, aut idem, aut certe uehementer cognatum esse illi, quod alibi retulimus:

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα. id est,

Ipsis farinas poscit à statuis quoque.

Per iocum enim pro uectigali farinas posuit, quod ad cibum referantur omnia, & defunctis signa ponebantur, memoriæ causa. Proinde qui uectigal hinc quoq; corradit, is à mortuis extorquere uidetur. Apud ueteres autem magna fuit sepulturæ religio, & sepulchrorum immunitas. Nam eò processit habendi rabies, ut nihil sit usquam in rerum natura, neq; sacrum neque prophanum, unde non aliquid fœnoris extundatur: Idq; non solum à principibus, uerumetiam à sacerdotibus. Olim sub tyrannis etiam, sed rudibus adhuc, & nondum satis quid esset tyrannis, intelligentibus, uel hæc omnium erant cõmunia, maria, flumina, uiæ publicæ, feræ. Nunc optimates quidam quasi soli sint homines, uel dii potius, omnia sibi uindicant. Cogitur miserrimus nauta uel cum periculo cursum flectere, & ad insolentissimi prædonis arbitrium quid uis & facere, & pati, ceu parum sit infelici, cum fluctibus & uentis rem habere, nisi tales quoq; tempestates accesserint. Occurrit portus, aliquid extorquetur: transeundus pons est, dandum est. Traiiciendum flumen, sentis principum ius: est tibi sarcinula, redimenda est à sacrilegis illis, &, quod his est multo crudelius, miserrimæ plebis genius fraudatur, & toties decimis ac uectigalibus arroduntur pauperum alimenta. Nõ est fas ex agris tuis conuehere frumentum, nisi decimatum. Non molis, non pinsis, nisi rursus arrosum. Vina non importantur, nisi sæpius decimata. Non recondis in cellam, nisi dimidium, aut certe quadrantem totius pretii seces Harpyis illis sceleratissimis. Apud quosdam ex ceruisia, quam uocant, plus quàm dimidium seponitur principi. Non mactas pecudem, nisi numeres exactoribus: non reuendis equum, tuo emptum ære, nisi penderis aliquid. Vidi cum agerem rure Bononiensi, Iulio iam eius urbis di-

A statuis tri.

tione potito, extremæ paupertatis agricolas, quibus uniuersæ facultates in duobus bubus erāt, nam horum labore totam familiam sustinebant, pro singulis singulos ducatos depēdere. Sunt apud quos liberum non est coire legitimum matrimonium, nisi uectigal soluerit. Sed quid ego singula percensere coner? uincit omnem eloquentiam istorum rapacitas. Nihil est rerum, unde non aliquid exprimant emolumenti. Nec modus est, nec finis, quotidie nouas exigendi uias excogitant, & quidquid semel inuasit per occasionem temporis, id mordicus retinent. Hæc per se satis odiosa, dum per insolētes ministros odiosius exercentur, non mediocrem inuidiam conciliant principibus, sed sese nihil indignum existimant, unde colligatur emolumentum, hoc est, unde fames accrescat tenuibus, & procerum, uel prædonum magis, luxuries alatur. Neq; desunt, qui è nocentum facinoribus haud mediocrem faciant quæstum, legibus ceu retibus utētes. Iam quis est magistratus, quod officium, quæ præfectura, quæ non emātur apud complureis? Denique cum hæc tam multa nō possint explere uere pertusum dolium, hoc est, principum fiscum, bellum prætexitur, colludunt duces, populus infelix ad medullas usq; exugitur, perinde quasi principatus nihil aliud sit, quàm ingens negociatio. Quanquā autem foedum est, Christianos principes in hisce rebus inhumaniores uideri, quàm ulli fuerint ethnici tyranni, tamen aliquanto minus execrādum hoc, quàm quod apud sacerdotes quoq;, quibus oportebat omnem pecuniam esse uilissimam, & quorum erat, suas doteis gratis acceptas gratis item communicare, nihil non uenale est, nihil immune. Quas non tragœdias mouent pro suis illis decimis, quàm odiose diuexant miseram plebeculā? Non datur baptismus, hoc est, non licet fieri Christianū, nisi numeres, atq; his præclaris auspiciis foreis ingrederis ecclesiæ. Nō comprobant matrimonium, nisi numeres. non audiunt pœnitentium commissa, nisi sperent præmium. Sacrificant conducti, Nō psallunt gratis, non orant gratis, non imponunt manum gratis. Vix procul mota manu benedicunt nisi dederis. Non consecrant saxum, aut calicē, nisi data mercede. Quin & illud uere pontificium munus docendi populum, quæstu uitiatum est. Deniq; nō impertiunt corpus Christi, nisi numeres. Vt ne dicam interim, quanta messis colligatur ex litibus, ex dispensationibus, sic enim uocant, ex condonationibus, quas uulgus appellat indulgentias, è conferendis sacerdotiis, confirmandis episcopis & abbatibus. Sed quid apud istos gratuitum sit, apud quos emitur & sepultura, etiam in alieno solo? Apud ethnicos miseræ plebi stabat cōmune sepulchrum: erat ubi gratis quos uelles sepelires. Apud Christianos nec mortuis operiri terra licet, nisi à sacerdote tantulum spatii conduxeris, & pro precii modo dabitur locus amplus ac magnificus. Si plurimum numeraris, in templo ꝓxime summum altare licebit putrescere: sin parce dederis, inter plebeios sub dio compluēris. Turpe, si pretium acciperent oblatum: nunc ius suum uocant, & dictu mirum, quanta exigant improbitate. Barbarus ille & gētilis Hebron offert Abrahæ ignoto hospiti gratuitum sepulchri munus, & uix adduci precibus potest ut oblatam accipiat pecuniam, & sacerdotes sepulturæ ius uendimus in alieno? Vel potius quod publicū est, id ceu priuatum ære locamus. At huiusmodi messem nulli metunt auidius, quàm ii, qui nihil serunt populo, sed toti sibi uiuunt, aut certe principi. Alii cantionem illam nobis occinunt: Dignus est operarius mercede, perinde quasi nihil intersit inter episcopum & conductum militem, aut fossorē. Seruiles operæ præmio pensantur. Principum & sacerdotum munus sublimius est, quàm ut mercede sit æstimandum.

Parturit larus

Larus parturit. XIII

Cepphus parturit

Κέπφος ὠδίνει, id est, Cepphus parturit. Antiquitus dicebatur in eos, qui pollicerētur ingentia, nihil dignum promissis exhiberent. Aiunt Cepphum, siue Cemphum auiculā esse stupido ingenio, unde & in prouerbium stoliditatis abiit, quam nonnulli Larum appellant: alii, quorum est Theodorus Gaza, fulicam uertunt: eam uiuere spuma marina, plumis ac pennis esse copiosis, corpore pusillo: cum parturit, uociferari. Hinc natum prouerbium, Larus parturit, ubi quis magna præ se fert, pusilla præstiturus. Hæc fermè scribit interpres Aristophanis, in comœdiam Pacem. Hesychius tradit, esse auem leuissimam circa mare uersantē, quæ facile uento moueaſ, eoq; hoiem inconstantē ac leuē, cepphon dici. Plinius lib. viii. cap. decimonono, meminit cepphi quadrupedis, quod Pompeius ex Ægypto deportatum Romanis ostenderit, cuius pedes posteriores humanis pedibus, priores manibus erant similes. Id negat postea Romæ uisum. Verum id quidem nihil ad prouerbium.

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. XIIII

ὤδινεν ὄρος εἶτα μῦν ἀπέτεκεν. id est, Mons parturibat, deinde murem prodidit. Senarius prouerbialis, dici solitus in homines gloriosos & ostentatores, qui magnificis promissis, tum uultus uestitusq; autoritate miram de se mouent expectationem: uerum ubi ad rem uētum est, meras nugas adferunt. Vtitur hoc adagio Lucianus in libello, cui titulus, Quemadmodum oporteat historias conscribere: dicit enim sic reclamari à uulgo in Cupidinē, Herculis aut Titanis personam assumentē ὤδινεν ὄρος. Athenæus in Dipnosophistis lib. decimoquarto refert, quod Tachas rex Aegyptiorum huiusmodi scōmate tetigerit Agesilaum Lacedæmonioꝝ regē, cum ad eum uenisset, suppetias

illi latutus in bello, ὤδινεν ὄρος, Ζεὺς δ᾽ ἐφοβεῖτο, τὸ δ᾽ ἔτεκεν μῦν, id est, Parturiit mons, Iuppiter autẽ metuit, at ille peperit murem. Erat autem Agesilaus pusillo corpore. Porrò dicto offensus, respõdit, φανήσομαί σοι ποτὲ καὶ λέων, id est, Atqui aliquando tibi uidebor leo. Post euenit, ut exorta seditione apud Ægyptios, cum Agesilaus non adesset regi, coactus sit ad Persas fugere. Porrò Græcis uidetur esse carmen anapæsticum. Vtitur & Horatius in arte poetica,

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Porphyrion ex Aesopi apologo quopiam natum existimat, is fertur eiusmodi. Cum olim quidam rudes atq; agrestes homines uiderent in monte terram intumescere moueriq;, concurrunt undique ad tam horrendum spectaculum, expectantes ut terra nouum aliquod ac magnum portentum ederet, monte nimirum parturiente, foreq; ut titanes rursum erumperent, bellum cum diis redintegraturi. Tandẽ ubi multum diuq; suspẽsis attonitisq; animis expectassent, mus prorepsit è terra, moxq; risus omnium ingens exortus.

Aureos montes polliceri. XV

χρυσᾶ ὄρη ὑπισχνεῖσθαι. id est, Aureos polliceri montes. Prouerbialis hyperbole de iis, qui immẽsa promittunt, spesq; amplissimas ostentant. A Persarum arrogantia ducta, qui propter auri uenas, montes aureos iactabant. Plautus in Sticho, Neq; ille sibi mereat Persarum montes, qui esse aurei perhibentur. Atq; idem in Milite, in eandem sententiam dixit argenti montes: Tum argenti montes, nõ massas habet. Terentius in Phormione, Is senem per epistolam pellexit, modo non montes auri pollicens. quo quidem loco illud obiter admonẽdum arbitror, quod opinor uulgus interpretum latere, modo non, dictum pro eo quod est apud Græcos μονονουχὶ, id est, tãtum nõ. id perinde ualet quasi dicas, propemodum. Nõ tantum non Græcanico more reperies, tum apud Liuium, tum apud Suetonium, neque semel apud Valerium Maximum. Apuleius in prima actione Apologiæ suæ, Qui si est auaricia egenus, & ad omne lucrum inexplebilis, nec montibus auri saciabitur. Diuus Hieronymus in Rufinum, Vt cum montes auri pollicitus fueris, ne scorteum quidem nummum de thesauris tuis proferas. Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσι,

ἔχεζεν ὀκτὼ μῆνας ἐπὶ χρυσῶν ὀρῶν. id est, Menses & octo cacauit in auri montibus.

Cacauit, dixit pro desedit, lasciuia comœdiæ ueteris. Phoenix Colophonius apud Athenæum libro .xii. de Nino rege prædiuite loquens, ex monte fecit mare. ait, ὅστις εἶχε χρυσίου πόντον, id est mare possidens auri. Paulo diuersius dixit Sallustius in Catilinario, Maria montesq; polliceri cœpit. Ad eundem modum Persius,

Magnos promittere montes.

Vt hyperbole magnitudinis sit non in aureis, sed simpliciter in ipsis montibus.

Ambabus manibus haurire. XVI

ἀντλεῖν ἀμφοτέραις, id est, Haurire ambabus, subaudi manibus. De iis dici consueuit, qui summo conatu quippiam agunt. Itidem Aristophanes in Equitibus,

κἀμφοῖν χεροῖν μυστιλᾶται τῶν δημοσίων. id est, Vtraq; manu bona dispergens publica sugit.

Huic confine est illud Homericum ex Iliados Η.

οἶδ᾽ ἐπὶ δεξιά, οἶδ᾽ ἐπ᾽ ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν. id est, Noui equidem clypeum dextra, læuaq; mouere. Inuenitur & illud ἀμφοῖν δαψιλευόμενος, id est, Ambabus manibus largiẽs, id est, affatim & prodige, aut etiam perbenigne. Plato in Sophista, καὶ τὸ λεγόμενον οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον, ἀλλ᾽ ἀμφοῖν χερ., id est, Et quod dici solet, nequaq altera prendendum manu, quin magis ambabus. Nonnihil ab hac forma recedere uidetur, quod scriptum est apud Aristidem in Cimone, qui citat hũc locum ex hymno poetæ cuiuspiam, μέγα δ᾽ ἔστενεν Ἀσία ὑπ᾽ αὐτῶν πληγεῖσ᾽ ἀμφοτέραις χερσί, κράτει πολέμου, id est, Grauiter autem gemuit Asia, ab illis percussa ambabus manibus, robore belli. Vicinius illud quod est apud eundem in oratione Panathenaica, ὁ δὲ ἀμφοτέρᾳ τῇ χειρὶ παρῆν, ἄγων τοὺς μέχρι τῆς Ἀττικῆς Ἕλληνας ὁμοῦ καὶ βαρβάρους, id est, At ille utraq; aderat manu, ducens usq; ad Atticam Græcos simul ac barbaros. Quanquam hoc loco potest etiam citra figuram dictum accipi, ut itelligamus uel de terrestribus pariter ac maritimis copiis, uel de barbaris ac Græcis. Quandoquidem & militum manum dicimus, ut apud Vergilium, Iuuenum manus emicat ardens.

De plena manu dictum est aliàs, quod Græci dicunt ὀμπνίᾳ χειρί, quasi dicas, diuite manu, unde, & Cererem ὄμπνιαν cognominant, quemadmodum nos almam, quod affatim alat, & ὄμπνιον ὕδωρ quod copiose nutriat.

Vno ore. XVII

Vno ore, pro summo consensu, passim apud autores obuium est, Terẽtius, Vno ore omnes omnia bona dicere. M. Tullius in sermone De amicitia, Vna est enim amicitia in rebus humanis, de cuius utilitate omnes uno ore cõsentiunt. Seneca Epistolarum lib. xi. epistola. lxxxii. In tãta iudiciorũ diuer-

Montes aureos polliceri

Mare aureũ

Vtraq; manu adesse

sitate, referendam bene merentibus gratiam, omnes uno tibi, quod aiunt, ore affirmabunt. Aristophanes in Equitibus,

Vna uoce

οἱ δ᾽ ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες ἀνέκραγον. id est, Ore uniuersi clamitant uno simul.

Plato libro De legibus primo, μιᾷ δὲ φωνῇ, καὶ ἐξ ἑνὸς στόματος, πάντας συμφωνεῖν, id est, Vna uoce, & ex eodem ore omneis concinere. Idem libro. De repub. secundo, πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσιν, ὡς καλὸν μὲν ἡ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη, id est, Omnes enim uno ore prædicant, quod honesta res sit & modestia & iustitia.

Aquilam noctuæ comparas. XVIII

Ἀετὸν γλαυκὶ συγκρίνεις, id est, Aquilam noctuæ comparas. Martialis in Scazonte,

Aquilasq; similes facere noctuis quæris.

Aquila uisus acerrimi, adeo, ut ἀσκαρδαμυκτῶς, id est, non conniuens aduersus solem intueatur. Et sunt qui tradant hanc auem hoc experimento probare, degeneres'ne sint pulli, an genuini. Contra, noctua, solis lumen modis omnibus refugit. Pindarus quodam loco graculos cum aquila confert.

Congregare cum leonibus uulpes. XIX

Leonibus uulpes iungere

Congregare cum leonibus uulpes, est res impares dissimilesq; permiscere. Martialis,

Quid congregare cum leonibus uulpes?

Vulpes dolis nititur, leo uiribus fidit. Quanq utrunq; coniunxit Pindarus, indicans uirum forté leonem oportere præstare in exhauriendis certaminum laboribus, uulpem in consiliis. Sic enim in Isthmiis scribit, τόλμᾳ γὰρ ἐοικὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ᾽ ἀλώπηξ, id est, Animo similis frementibus leonibus in ferendis laboribus, consilio uero uulpes.

Aquila in nubibus. XX

Ἀετὸς ἐν νεφέλαις, id est, Aquila in nubibus, plerique interpretãtur de re magna quidem illa, sed quam nõ facile assequaris: alii de iis, qui longe reliquis pcellunt. Aristoph. in Equitibus. ἅπερ ἥδομαι ὡς ἐν νεφέλαισιν αἰετὸς γενήσομαι. id est, Gaudeo istoc nomine,
Quod aquila fiam in nubibus uidelicet.

Verba sunt populi Atheniensis, promittentis sibi futurum, ut orbi uniuerso imperet. Et paulo inferius in eadem comœdia, tanquam oraculum pronunciatur,

Αἰετὸς ὡς γίγνει, καὶ πάσης γῆς βασιλεύσεις. id est,

Quippe aquila es, terræq; omnem dominaris in orbem.

Dicuntur & hæc de populo Atheniensi, nisi forte placet allusio, ad spes huius principatus inanes. Rursum in Auibus, αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι, id est, Aquila in nubibus fies. Interpres admonet, alludere poetam ad oraculum, quondam Atheniẽsibus redditum, quo prædicabatur futurum, ut Athenienses tanto interuallo reliquas urbes superarent, quãto aquila in nubibus reliquis auibus esset sublimior. Pindarus item in Nemeis, quem locum modo attigimus, se uocat aquilam, Bacchylidẽ æmulum graculum, uidelicet quod illum immenso uinceret interuallo,

Αἰετὸς ὠκὺς ἐν ποτανοῖς
ὃς ἔλαβεν αἶψα τηλόθεν μεταμαιόμενος
δαφοινὸν ἄγραν ποσί,
κραγέται δὲ κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται.

Quorum carminum hæc est sententia: Aquila pernix inter uolucres, quæ repẽte aduolans eminus, corripuit cruentam prædam: Loquaces autem graculi humi pascuntur.

Volantia sectari. XXI

Huic affine est, quod usurpat Aristoteles tertio τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ libro, τὰ πετόμενα διώκειν, id est, Volantia sectari. loquitur autem de uehementer obscuris, & quæ difficillimum sit peruestigare.

Passim coruos insequi

Cui non dissimile est illud,

Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim coruos sequeris, testaq; lutoq;?

De iis, qui nullum certum uitæ scopum sibi proponunt, sed ex tempore uiuunt, ad quamuis occasionem mutabiles.

Ibici grues. XXII

Αἱ Ἰβύκου γέρανοι, id est, Ibici grues. Græcis in prouerbium abierunt, quod dici consueuit, quoties sceleribus nouo quodam & improuiso casu proditis, scelesti poenas dant iis, quos læserunt. Id ex huiusmodi quodam euentu natum memorant. Ibycus poeta quidam, cum in latrones incidisset iam occidendus, grues forte superuolantes obtestatus est. Aliquanto post tempore, cum iidem latrones in foro sederent, rursumq; grues superuolarent, per iocum inter se susurrabant in aurem, αἱ Ἰβύκου ἔκδικοι πάρεισιν, id est, Adsunt Ibyci ultores: eum sermonem assidentes in suspicioné rapuerunt, maxime desiderato iam pridem Ibyco. Rogati quid nam sibi uellet ea oratio, hæsitanter atq; inconstan

ter responderunt, subiecti tormentis facinus confessi sunt. Atq; ita uelut gruum indicio poenas Ibyco dederunt, ac potius suo ipsorum indicio, ut dicitur, pierunt. Huiusmodi fermè Plutarchus in cõmentario De futili loquacitate. Meminit huius adagii Ausonius in monosyllabis:

Ibycus ut periit, uindex fuit altiuolans grus.

Extat super hac re Græcum epigramma, titulo Antipatri, quod non grauabimur adscribere.

ἰβύκε λῃϊςαί σε κατέκτανον, ἐκ ποτὲ νήσου
βάντας ἐρημαίην ἄςιβον ἠϊόνα,
ἀλλ' ἐπιβωσάμενον γεράνων νέφος, αἵ τοι ἵκοντο
μάρτυρες, ἄλγιστον ὀλλυμένῳ θάνατον.
οὐδὲ μάτην ἰάχησας, ἐπεὶ ποινῆτις ἐριννὺς
τῶνδε διὰ κλαγγὴν τίσατο σεῖο φόνον
Σισυφίην κατὰ γαῖαν, ἰὼ φιλοκερδέα φῦλα
ληϊςέων, τί θεῶν οὐ πεφόβησθε χόλον;
οὐδὲ γὰρ ὁ προπάροιθε κτανὼν αἴγισθος ἀοιδὸν
ὄμμα μελαμπέπλων ἔκφυγεν εὐμενίδων.

Vertissem & hos uersus meo more, ni commodum Petrus Aegidius Antuerpiensis, hospes meus, imo Pylades meus, & siquid hoc quoque usquam est amicius, iam Latinos fecisset, ac mea quidem sententia feliciter. Eos ascribam, simul & hoc laboris haud illibenter effugiens, & incomparabilis amici mentionem cupide arripiens.

Quondam ad desertum uenientes Ibyce littus,
Vitam prædones eripuere tibi,
Sæpe gruum nubem imploranti, quæ tibi testes
Aduenêre necis, cum morerêre tuæ.
Attamen haud frustra, siquidem clangore uolucrum
Sisyphio cædem est Eumenis ulta solo.
Latronum genus heu cupidum lucri atq; rapinæ,
Cur uos nequaquam terruit ira deûm?
Quando nec Ægisthus, uatem qui occiderat olim,
Atrarum occursus fugerat Eumenidum.

Meminit huius poetæ Marcus Tullius libro Tusculanarum quæstionum quarto, cuius poema maxime lasciuum fuisse testatur.

Veriora iis, quæ apud Sagram acciderunt. XXIII

ἀληθέςερα τῶν ἐπὶ σάγρᾳ, id est, Veriora iis, quæ apud Sagram acciderunt. Dictum olim in incredulos, quiq; non nisi magno malo docti credunt. Refertur à Strabone libro Geographiæ sexto, Post Locros, inquit, Sagra fluuius labitur, in cuius ripa Castoris & Pollucis aræ sitæ sunt, ad quas decem Locrorum millia, unà cum Rheginis, aduersus Crotoniatas numero centies ac tricies mille, Marte collato uictoriam reportarunt. Ex quo euentu natum est in incredulos adagium, ἀληθέςερα τῶν ἐπὶ σάγρᾳ, id est, Veriora iis, quæ apud Sagram acciderunt. Addidere plerique, quo die certamen initum est, iis qui in Olympiis erant, eum belli euentum nunciatum fuisse: tanta celeritate nunciatæ pugnæ ueritas comperta est. Meminit huius pugnæ Iustinus libro. xx. tametsi de numero occisorum à Strabone dissentit. Meminit & Eustathius in Boeotiam Homeri, additq; dici solitum de rebus, uerissimis quidem illis, at non creditis. Postremo meminit & M. Tullius De natura deorum. ii. Nam de Sagra, inquit, Græcorum etiam est uulgare prouerbium, qui quæ affirmant, certiora esse dicunt, quàm illa quæ apud Sagram.

Rudem accipere. Rude donare. XXIIII

Rudem accipere, pro dimitti à munere. Rude donare, pro dimittere, crebriter apud idoneos autores obuia sunt. Inde ducta metaphora, quod antiquitus gladiatores, quibus permissum erat à gladiatorio munere cessare, rude donati dicebantur. Ea cessatio dabatur uirga, quam rudem appellabant, unde hoc modo dimissi, rudiarii uocantur. Proinde quicunq; à munere quouis in ocium restituuntur, uel ob ætatem, uel ob imbecillitatem, rudem accepisse dicentur. Horatius in prima epistola,

Spectatum satis & donatum iam rude, quæris
Mecœnas, iterum me antiquo includere ludo.

Item Iuuenalis,

Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra mouebunt
Consilia.

Ouidius,

Sic igitur tarda uires adimente senecta,
Me quoq; donari iam rude tempus erat.

M. Tullius Philippicarum secundo, Tam bonus gladiator rudem tam cito accepisti? Lepidior erit metaphora, si longius traducatur: ueluti siquis adhortetur quempiam, ut à studiorum laboribus

abstineat, sibiq; rudem impartiat: aut qui uitam aulicam reliquerit, eum aulicæ uitæ rudiarium appellemus. Huic fermè contrarium uidetur, quod ait Fabius, acutæ eloquentiæ candidatus: quanquam equidem hoc loco legendum arbitror, auitæ, pro acutæ: & bonarum literarum candidatus. Nam candidati proprie dicuntur, qui magistratum ambiunt. Quod si transferatur aliò, transibit in prouerbii speciem.

Candidati eloquentiæ

Mali corui malum ouum. XXV

κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, id est, Mali corui malum ouum. Apte usurpabitur, quoties à malo præceptore discipulus malus proficiscitur: ex improbo patre filius improbus: ex patria illaudata uir illaudatus: denique facinus sceleratum ab homine scelesto. Metaphoram alii referunt ad naturam animantis, quæ nec ipsa est idonea cibis humanis, nec ouum parit ad quicquam utile. Sunt qui dicant fieri, ut coruorum pulli parentes ipsos deuorent, si forte non pascant illos ad satietatem, & hinc dictum adagium. alii malunt ad huiusmodi fabulam referre: Corax quidam primus Syracusis, post mortem Hieronis, instituit artem rhetoricem mercede profiteri. Cum hoc adolescens quidam Tisias hac lege pactus est, ut tum demum mercedem persolueret, ubi iam artem perdidicisset. Dein ubi iam arte cognita, præmium reddere cunctaretur, Corax in ius discipulum uocat. Ibi iuuenis huiusmodi dilemma proponit. Percontanti quis esset artis finis, ubi Corax respondisset, persuadere dicēdo, Age, inquit, si persuadeo iudicibus, me nihil debere, non reddam, quia uici causam: sin minus persuadeo, non reddam, quia non perdidici artem. At Corax Tisiæ dilemma tanquam uitiosum & ἀντιστρέφον, in discipulum retorsit ad hunc modum, Immo inquit, si persuades, dabis, quia tenes artem, & debes ex pacto: sin minus, dabis, quia sententiis iudicum damnatus. Quod commentum tam uafrum, tamq; callidum ubi iudices audissent, admirati uersutiam adulescentis, succlamarunt, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. Sunt qui narrent hoc succlamatum à corona circunstantium, cum alter alteri litem intenderet. Huiusmodi fermè leguntur in Prolegomenis in Hermogenis rhetoricen. Ex hac fabula, ni fallor, efficta est ea, quam narrat A. Gellius in Noctibus Atticis libro quinto, capite decimo, de Protagora sophista, & huius discipulo Euathlo: quæ tametsi longiuscula est, & in promptu sita, tamen quòd omnium lepidissima uideatur, non pigebit adscribere. Gellius igitur ostēso uitioso dilemmate, quod Antistrephon uocant, propterea quòd totidem uerbis possit in aduersarium retorqueri: Quale est, inquit, prouulgatum illud, quo Protagoram sophistarum acerrimum usum esse ferunt aduersus Euathlum discipulum suum. Lis nanque inter eos, & controuersia super pacta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens diues, eloquentiæ discendæ, causarumq; orandi cupiens fuit. is in discipulum Protagoræ sese dedit, daturumq; promisit mercedem, grandem pecuniam quantam Protagoras petiuerat: dimidiumq; eius dedit iam tunc statim prius quàm disceret, pepigitq; ut reliquum dimidium daret, quo primum die causam apud iudices orasset & uicisset. Postea cum diutule auditor assectatorq; Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundiæ abunde promouisset, causas tamen non reciperet, tempusq; iam longum transcurreret, & facere id uideretur, ne reliquum mercedis daret: capit consilium Protagoras, ut tum existimabat, astutum, petere instituit ex pacto mercedem, litem cum Euathlo contestatur. Et cum ad iudices coniiciendæ consistendæq; causæ gratia uenisset, tum Protagoras sic exorsus est: Disce, inquit, stultissime adulescens, utroque id modo fore, uti reddas quod peto, siue contra te pronunciatum erit, siue pro te. Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego uicero: sin uero secundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu uiceris. Ad ea respondit Euathlus: Potui inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni isse obuiam, si uerba ipse non facerem, atque alio patrono uterer. Sed maius mihi in ista uictoria proludium est, cum te non causa tantum, sed etiam in argumento uinco. Disce igitur tu quoque magister sapientissime, utroque modo fieri, uti non reddam quod petis, siue contra me pronunciatum fuerit, siue pro me. Nam si iudices pro mea causa senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego uicero: sin contra me pronunciauerint, nihil tibi ex pacto debeo, quia ego non uicero. Tum iudices dubiosum hoc inexplicabileq; esse, quod utrinq; dicebatur rati, ne sententia sua utramcunq; in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causam in diem longissimum distulerunt. Hactenus Gellius. Quid autem? an non optimo iure iudices hoc saltem sententiæ uice pronunciare debuerunt, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν; Narrat eādem fabulam L. Apuleius in Floridorum libris, non dicam copiosius: neq; enim potest copiosius referri, quàm à Gellio denarrata est, sed tamen florulentius, &, ut ita dixerim, picturatius. Meminit Euathli Aristophanes in Fucis, atq; item in Acharnensibus.

Ab impiis egressa est iniquitas. XXVI

Concinit huic Hebraicum illud ex libro Regum primo, cap. xxiiii. quod Dauid nominatim etiam pro uetusto prouerbio citat: Ab impiis egredietur iniquitas. Significat autem ab improbis semper mali quippiam exoriri, à bonis nihil malorum proficisci. Proinde nihil esse, cur Saul metuat, ne à se

occideretur. Hoc facinus impium, non nisi ab impiis esse patrandum, se manus suas regia cæde non inquinaturum. Porrò prouerbium, siquem hoc quoque iuuabit, Hebræo sermone pronunciatur ad hunc modum: מֵרְשָׁעִים יֵצֵא רֶשַׁע Quandoquidem habent hoc peculiare pleraq; prouerbia, ut in ea lingua sonari postulent, in qua nata sunt: quòd si in alienum sermonem demigrarint, multum gratiæ decedat. Quemadmodum sunt & uina quædam, quæ recusent exportari, nec germanũ saporis gratiam obtineant, nisi in his locis, in quibus proueniunt. Idem propemodum dicitur apud Græcos uersu prouerbiali.

γνώμης γὰρ ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται. id est,

Probis ab animis facta promanant proba. *Mentis bonæ bona opera*

Lemnium malum. XXVII

Λήμνιον κακόν, id est, Lemnium malum, de malis immensis ac miserandis. Historia, unde natum adagium, uarie narratur, neq; magni refert eam anxie persequi. Herodotus in Eratone, & prouerbii & historiæ meminit, in hãc fermè sententiam: Pelasgi ex Attica per uim expulsi, Lemnon incolebãt. Huius iniuriæ cum pœnas de Atticis sumere cuperent, probéq; cognitos haberent dies festos, ac ceremonias illorum, collocatis insidiis, uxores Atheniensium abduxerunt, cum Mineruæ sacra facerent in Braurone: hisq; in Lemnum nauigio asportatis, concubinarum uice sunt abusi. Cæterum mulieres cum plurimos liberos parerent, omneis & Atticis moribus instituerunt, & Attice loqui docuerunt. Ita factum est, ut nec miscere coniugia cum puellis Pelasgicis uellent, & siquando Pelasgus quempiam pulsare conaretur, omnes conglobati Attici, huic suppetias ferrent. Breuiter adeo inualescebat pubes Attica, ut plerisq; in rebus priores tenere uideretur. quare uisum est Pelasgis, ut filios ex Atticis mulieribus susceptos trucidarent. Idq; perfecerunt, occisis unà & matribus: deinde sterilitate, orbitate, pestilentia, reliquisq; plurimis adacti malis, Delphicum oraculum consuluerunt, qua uia calamitatibus leuari possent. Hinc igitur ait per omnem Græciam increbuisse prouerbium, ut ingentia, miserandaq; mala, Lemnia dicerentur. Partim igitur hinc natum adagium putat, partim illinc, quòd aliquando Lemniæ mulieres graueolentia maritorum offensæ, eos uniuersos sustulerunt, auxilio Thoantis. Cuius rei meminit & Euripides in Hecuba,

καὶ Λήμνου ἄρσενας ἐξῴκισαν. id est,

Maresq; Lemno sustulere fœminæ Funditus.

Item Seneca in Agamemnone: Et scelere Lemnon nobilem.

Cicadam ala corripuisti. XXVIII

Τέττιγα πτεροῦ συνείληφας, id est, Cicadam ala corripuisti. Dicitur in eos, qui quempiam prouocant nimime ex usu suo. Lucianus in Pseudologista, scribit Archilochum poetam iãbographum, & ad male dicendum egregie instructum, ad hunc modum respondisse cuidam, à quo fuerat cõuitio prouocatus, Τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. Est autem huius insecti mira quædam & prodigiosa loquacitas, maxime efferuescente sole. Plinius negat iis uocem esse, sed stridorem, cum tractu, eumq; sonum emittit non alis, quemadmodum muscæ, apes, culices, nam iis stridor simul cum uolatu desinit, at cicadæ si presseris alas, uehementius etiam perstrepit: sed in pectore subesse ait duos specus, attrituq; membranæ mobili accedente spiritu, per hos è uisceribus sonum edi. Ergo quemadmodum si cicadam natura garrulam ala prehendas, clarius obstrepit, ita si poetico homini præbeas occasionem simultatis, non modo non tacebit, sed clarius obstrepet, & omnem bilem chartis illinet atris. Proinde Platonem aiunt admonuisse, ne quis hominem poetam sibi faceret inimicum. Et Horatius, *Poetam ne feceris tibi inimicum*

Genus irritabile uatum, dixit.

Tenedia bipennis. XXIX

Τενέδιος πέλεκυς, id est, Tenedia securis. Conueniet aut in eos, qui nimium seuere iudicant ac puniunt: aut qui celeriter expediunt controuersias, & litium ambiguitates. Inde trãslatum, quòd olim rex Tenedi securim gestans, lites audire consueuit, causaq; iudicata, protinus eum, qui fecisset iniuriam, securi percutere: aut quòd Tenedius quidam rex legem tulit in adulteros, ut utriusq; corpus securi cõcideretur, eiusq; legis exemplum etiam in filium edidit. Proinde in nomismate iussisse insculpi, altera ex parte securim, altera duos uultus ex eadem ceruice prominentes. Cuius rei meminit & Stephanus in urbium catalogo. Plutarchus in commentario de Pythiis oraculis, ostẽdit securim typum atq; insigne fuisse Tenediorum, idq; propter cancros, qui sunt apud illos in loco qui dicitur Asteriũ. Verba Plutarchi, siquis forte requiret, sunt hæc: ὥσπερ ἀμέλει σιλαινόντων ποτὲ χρυσοῦν σίλινον ἀναθεῖναι λέγονται, καὶ τενέδιοι τὸν πέλεκυν, ἀπὸ τῶν καρκίνων τῶν γινομένων περὶ τὸ καλούμενον ἀστέριον παρ᾽ αὐτοῖς μόνοι γὰρ ὡς ἔοικεν οὗτοι τῷ χελωνίῳ τύπον πελέκεως ἔχουσι. Lucianus in Philopseude: Τοῦτ᾽ ἐκεῖνο, ἥκειν γάρ μοι τὸ λεγόμενον, πέλεκυν τινα κατὰ τῶν ψευσμάτων. id est, Ratus enim iuxta illud, quod uulgo dici cõsueuit, securim quandã mihi uenisse ad incidenda mendacia. Mihi uidet allusum ad Alexãdri Magni factũ, qui nodũ isolubilẽ in Midæ plaustro ense dissecuit, quẽadmodũ ostẽdimus alibi. Meminit & Pausanias in

Phocicis, sed originem adagionis ad aliam fabulam refert. Scribit auté securim inter anathemata fuisse, monumentum Pericliti, cuius pater Euthymachius Tenedius, qua de re uetusta ferretur fabula: Cycnon filium fuisse Neptuni, ac regnasse [redacted] Colonis. Porrò Colonæ erant in terra Troiana, contra insulam, cui nomen Leucophrys. Porrò cum Cycnus haberet filiam nomine Hemitheam, ac filium nomine Tennen ex Proclea, ea fuerat Clytii filia, soror Caletoris, quem Homerus in Iliados ο tradit interfectum ab Aiace, quod is Caletor in Protesilai nauim ignem iniecisset. Hæc igitur cum esset defuncta huic successit Philonome Craugasi filia: quæ cum adamaret Tennen, ac reiecta fuisset, mentitur apud maritum, quod ipsa nolens ab eo fuerit de stupro solicitata. Cygnus uxoris mendacio persuasus, Tennen unà cum sorore cistæ inclusum abiicit in mare. Cæterum incolumes appulsi sunt in insulam Leucophryn, cui post à Tenne nomen uersum sit Tenedos, Cycnus tandem ubi comperisset se deceptum, nauigat ad filium, simul & agniturus errorem suum, & ueniam deprecaturus. Cum autem appulisset Cycnus, & nauim ab arbore quapiam aut saxo religasset, Tennes præ iracundia securi funes incidit. Vnde prouerbium dici cœptum de iis, qui pertinaciter negarent aliquid: Hic est qui Tenedia securi hoc aut illud incidere posset: Huic non dissimilis historia refertur in prouerbio: Tenedius homo.

Thesaurus carbones erant. XXX

Ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς πέφυκεν. id est, Carbones thesaurus erant. In eos cõpetit, qui spe sua frustrãtur, quiq; magnificis rebus expectatis, meras nugas reperiunt. Ex euentu quopiam natum uidetur, quo quispiã thesauri spe fodiens, carbones defossos inuenit. Eaq; res in risum, uulgiq; sermonem abiit. Nam antiquitus carbones in terra defodi solent, ad indicandos agrorũ terminos, propterea quòd, ut testatur in opere De ciuitate dei diuus Augustinus, nulla res magis durabilior, magisq; perpetua, q̃ carbones sub terra defossi. Lucianus in Zeuxide: τὸ δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς ἦσαν, id est, Verum iuxta prouerbium, thesaurus noster carbones erant. Rursum in Philopseude: τὸ γοῦν τοῦ λόγου ἐκεῖνο, ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς πέφηνας, id est, Proinde iuxta id quod dici solet: tu nobis qui thesaurus credebaris, carbones extitisti. Idem in Timone de auro inuento: δέδια γοῦν, μὴ ἄνθρακας εὕρω ἀνεγρόμενος. id est, Vereor itaq;, ne expergefactus carbones reperiã. Rursum in Votis: καὶ ἄνθρακές σοι ὁ θησαυρὸς ἔσται. id est, Ac thesaurus tibi carbones fuerint. Alciphrõ in epistola quadam: οὐ πάντες μοι πάντως οἱ θησαυροὶ γονῦντες. id est, Non omnes thesauri mihi cinis erunt.

Thesaurus cinis

Octapedes. XXXI

Ὀκτάποδες, id est, Octapedes Scythico prouerbio dicebantur, qui duos possiderent boues, & currum unum. Lucianus in Scytha siue Proxeno: οἱ παρ᾽ αὐτοῖς ὀκτάποδες καλούμενοι, id est, Qui apud illos Octapes uocantur. Dici poterit per iocum in hominem, qui sibi locuples uideatur: uel in eum, cui rusticanæ sunt opes. Inter opes enim rusticanas præcipue recenset Hesiodus, τὸν βοῦν ἀροτῆρα, id est, Bouem aratorem. Addit prouerbio gratiam allusio ad scorpium, polypum, sepiam & thetitidem, octonis pedibus animantia, & ob id Græcis dicta ὀκτάποδα. Scorpius etiam prouerbio locum fecit, octapedem excitas. Siquidem hoc animal sub omni lapide dormire dicitur. Suidas ὀκτώπουν scribit per ω non per α.

Recurrere satius quam currere male

Satius est recurrere q̃ currere male. XXXII

Πάλιν δεδραμεῖν κάλλιον ἢ δραμεῖν κακῶς. id est, Satius recurrere, atq; uti curras male.
Senarius ꝓuerbio celebratus, cuius hic est sensus: Præstat mutare cõsilium in melius, q̃ in male institutis ꝑgere. Lucianus asinus sententiã hãc secum uoluebat, nõ admodum asininã: ἔδοξε δή μοι κατὰ τὸ τοῦ λόγου, πάλιν δεδραμεῖν κάλλιον, ἢ δραμεῖν κακῶς, id est, Visum est tandem, iuxta uulgi sermonem: Potius recurrere, atq; currere perperam.
Qui & hoc seculo uulgo dictitant, non prorsus aberrare eum, qui medio è cursu recurrat: significantes probandos eos, qui mature resipiscunt ab stultitia.

Solus currens uicit. XXXIII

Μόνος θέων κρατεῖ, id est, Solens currens uicit. De iis qui uincunt nemine contra certante. Translatum à stadiis. Nihil autem est negocii uincere, si nemo tecum certet. Concinne dicetur in eos, qui sibi placẽt, quasi pulchre causam suam probarint, cum nullus adsit, qui contra disputet. Lucianus in imaginibus: ῥᾷστον δὲ οἶμαι τοῦ τό ἐστι κατὰ τὴν παροιμίαν, μόνον θέοντα κρατεῖν. id est, Haud est difficile, iuxta prouerbium, cum solus curras, uincere. Affine illi, quod alias recensuimus, ἐρήμην νικᾶν, id est, Desertam causam uincere. Nec alienum ab illo, ἀκονιτὶ νικᾶν, id est, Citra puluerem uincere. Et ἀνιδρωτὶ νικᾶν, id est, Citra sudorem uincere, quorum alibi meminimus.

Leonem ex unguibus æstimare. XXXIIII

Ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα γράφειν, id est, Ex unguibus æstimare leonem, est ex una quapiam coniectura negocium uniuersum perpẽdere, ex paucis multa: ex minimis maxima cõicere. Natum uideť adagium à Phidia statuario, qui, sicut narrat Lucianus in Hæresibus, inspecto leonis duntaxat ungui, quãtus

esset totus leo perpendit, totumque ex indicio unguis effinxit. Plutarchus in commentario De defectu oraculis, uidetur ad Alcæum referre. Sic enim scribit: οὐ κατ' ἀλκαῖον ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα γράφοντας, id est, Non Alcæi more leonem ex unguibus depingent[illegible], hoc est, ex re minima, maxima colligentes. Philostratus in uita Apollonii: οἷον ἐξ ὄνυχος ἤδη ὁρῶ, id est, Qualem ex ungui iam esse uideo. Basilius magnus ad Maximum philosophum εἰκὼν ὄντως τῆς ψυχῆς ἐστὶν ὁ λόγος. ἐγνωρίσαμεν οὖν σε ἀπὸ τοῦ γράμματος, ὅσον φασὶν ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα, id est, Animi imago re uera est oratio: Proinde cognouimus te ex literis, non aliter quàm leonem, ut aiunt, ex unguibus. Fit autem hoc mathematica ratione, sicuti docet Vitruuius libro tertio, ut ex membro uel minimo, totius corporis modus colligatur. Quemadmodum Pythagoras Herculani corporis mensuram, ex Pisano stadio, quod Hercules suis pedibus fuerat metatus, ratiocinatus est. Sic ex unius arteriæ pulsu, medici de tota hominis ualetudine iudicant: sic ex coma, aut cingulo, aut oculorum nutu, totam hominis uitam licet conijcere: sic ex unica epistola doctrinam omnem æstimamus: ex unico responso, totam hominis sapientiam perpendimus.

Cauda de uulpe testatur. XXXV

Ἡ κέρκος τῇ ἀλώπεκι μαρτυρεῖ, id est, Cauda de uulpe testificatur. In eos dici solitum, qui pusilla in re cuiusmodi sint declarant. Est autem uulpi cauda pro corpore maior ac pilosior, ut non sit facile celare. Alioqui canis uideri possit. Vnde quadrabit de exitu declarante cuiusmodi fuerint reliqua. Quidā primo aggressu agni, in euentu uulpes comperiuntur.

E fimbria de texto iudico. XXXVI

Ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα γνώσκω, id est, E fimbria textum omne cognosco, hoc est, ex uno aliquo pusillo reliquorum facio coniecturam. Translatum à negociatoribus, qui inspecta texti margine, facile de uniuerso cuiusmodi sit iudicant.

De gustu cognosco. XXXVII

Ἐκ γεύματος γνώσκω, id est, Ex degustatione iudico, hoc est, ex minima experientia. Ductum item à negociatoribus, qui gustato duntaxat uino, aut oleo, de reliquo mox pronunciant. Est enim cuiusque arboris foetui suus quidam sapor & indoles, & forma quoque peculiaris: quæ quoties mutarentur in diuersum, pro ostento habitum fuit, ut eleganter Theophrastus in historia plantarum libro. ii. cap. iiii. Vnde Plinius: Ad eum, inquit, gustum tibi reliqua promitto. Seneca: Et gustum tibi dare uolui. Et degustationem huiusmodi experientiam uocamus. Haud alienum fuerit huc ascribere, quod Irenæus refert prouerbii nomine, ut discas mare salsum esse, nihil opus totum ebibere. Siquidem è paucis guttis deprehendere licet, quale sit uniuersum mare.

Gustu cognosco

Gustum dare

Mare salsum esse, è paucis guttis cognosces

Aethiopem ex uultu iudico. XXXVIII

Τὸν αἰθίοπα ἐκ τῆς ὄψεως γνώσκω, id est, Æthiopē ex ipso uultu cognosco. præfert quisque aliquo signo, cuiusmodi sit moribus. Præ se fert enim Aethiops, nigrore uultus, intortis capillis, labris tumētibus, dentium candore, patriā suam. Nā uestem mutare potest Aethiops, faciem non potest.

De fructu arborem cognosco. XXXIX

Ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γνώσκω, id est, E foetu cognosco arborem: è factis hominem iudico. Quæ paroemia etiam in Euangelicis literis extat, quemadmodum ostendimus in operis initio. Vestis sordida, rasus uertex, ieiunium, oratio, frons tetrica, folia sunt quæ sæpenumero mentiuntur quemadmodum illa ficus mentita est Christo: sed pro Christi gloria patienter tolerare infamiam, bene uelle maleuolis, nec rependere iniuriam, fructus est arboris bonæ. Hæc siquis cōstanter & alacriter præstat, arguunt animum syncerum. Nam simulatio nec diuturna potest esse, nec fieri potest, quin aliunde cedens naturæ, prodat animi morbum.

Arborem è fructu co.

In tenebris saltare. XL

Ἐν τῷ σκότῳ ὀρχεῖσθαι, id est, In tenebris saltare. Est rem gerere clanculum, nullo teste, nulloque iudice. Translatum ab iis, qui choros ducunt, quos in tenebris nemo queat diiudicare, rectè'ne, an secus moueant pedes. Lucianus in Sectis: ἐν σκότῳ φασὶν ὀρχούμενοι, id est, In tenebris, ut aiunt, saltaremus. Quibus ex uerbis uidetur adagium dici posse etiam in illos qui temere, nulloque iudicio, nulla certa ratione rem agunt. Sentit enim Lucianus, nos philosophia destitutos, tanquam in tenebris saltaturos, ut quidquid in manus uenerit, id esse credamus quod quærebatur. Apparet huc tacite allusisse Platonem libro de Repub. octauo. ἵνα μὴ σκοτεινῶς διαλεγώμεθα, πρῶτον ὁρισώμεθα. id est, Ne tenebrose disseramus, prius definiamus. Nam qui confuse disputat, uelut in tenebris saltat.

Areopagita. XLI

Ἀρεοπαγίτης, id est, Areopagita. De tristi seueroque dicebatur, aut etiam de iudice uehementer incorrupto. Inuenitur & σκυθρωπότερος ἀρεοπαγίτου, id est, Tristior Areopagita. Athenis summa erat Areopagitarum autoritas: hi erant iudices, qui de capitalibus causis pronunciabant, tanta integritate, ut noctu atque in tenebris, non interdiu, neque luci causas cognoscerent, quo nō dicētes, sed duntaxat

quæ dicerentur spectarent. Id ita esse testatur Lucianus in Sectis. Allusit ad prouerbium Cicero ad Atticum lib. primo: Senatus ἄρειος πάγος, nihil constantius, nil seuerius, nil fortius. Idem eiusdem operis libro quarto: Ex quo intellectum tenis τοὺς ἀρεοπαγίτας, ambitum, comitia, interregnum, maiestatem, totam deniq; Rempublicam flocci non facere.

Atticus respectus. XLII

Ἀττικὸν βλέπος, id est, Atticus aspectus, perinde est quasi dicas, os impudens. In eos dicebatur, qui uultu ipso præ se ferebant impudentiam, dicendiq; confidentiam. Nam hoc uitio notati sunt Atticorum mores. Aristophanes in Nubibus:

ἐπὶ τοῦ προσώπου τ' ἐστὶν ἀττικὸν βλέπος. id est,
Ac uultu in ipso aspectus Atticus eminet.

Sic enim loquitur Strepsiades de filio Socratica è schola redeunte, quem ex ipsa fronte coniicit, malam causam agere posse, quòd nescio quid Atticæ astutiæ simul atque impudentiæ præferret. Quin & Achilles apud Homerum Agamemnonem appellat κυνώπην, ob impudentiam. tales & κυνοβλῶπες dici admonet Hesychius.

Lari sacrificant. XLIII

Ἑστίᾳ θύουσιν, id est, Lari sacrificant. In tenaces dicetur, qui de suis nemini quicquam impartiunt: aut in conuiuas edaces, qui nihil appositis epulis mittunt amicis, neque quicquam faciunt reliquum. Nam antiquis religiosum erat, ex iis, quæ laribus immolabantur, aliquid foras efferre. Huc allusit Aristophanes in Pluto, apud quem Carion Mercurio obsecranti, ut aliquid sibi de sacrificio quod intus agebatur impertiant: ἀλλ' inquit, οὐκ ἐκφορά, id est, Efferre nequaquam licet. Item in eadem fabula mulieri uolenti pro foribus spargere bellaria:

ἔνδον γε, inquit, παρὰ τὴν ἑστίαν, ὥσπερ νόμος,
οὐδὲν ἐκφέρειν πρεπῶδές ἐστιν ἀλλ' εἰσφέρειν. id est,
Intus profecto, ut moris est, apud Larem,
Nam nefas efferre quicquam, inferre sed decet magis.

Apud Romanos, autore Plutarcho, nefas erat mensam prorsus inanem tolli: uel quòd innuerent semper aliquid reseruandum in tempus posterum: uel ut assuescerent temperare cupiditati, à præsentibus abstinentes: uel ut hoc pacto seruorum animos sibi conciliarent. cum quibus mensam aliquo pacto communem habere uiderentur: uel quod religiosum haberetur in sacris quicquam uacuum conspici. Porrò mensa sacra quædam res est. Cato libro De re rustica monet, ut uillica certis diebus Lari sacrificet pro copia, addita foco corona. Huic diuersum adagium fingi poterit, τῇ ἑκάτῃ θύειν, id est, Hecatæ sacrum facere. Siquidem in huius deæ sacris, ii, qui cœnam inferebant, ipsi nihil inde gustabant, neque quicquam auferebant præter tumultum & fumum, ut inquit in Symposiacis Plutarchus. Idem fieri consueuit, siquid inferebatur reliquis diis, quos ἀποτροπαίους appellant. Torquebitur in eos, qui aliis consulunt, non sibi: aliis parant opes, ipsi non fruuntur.

Hecatæ sacrificauit

Proteruiam fecit. XLIIII

Erat hoc religiosum in nonnullis etiam aliis hostiis, nequid ex sacris epulis relinqueretur: aut siquid reliquum esset, id igni absumeretur: quemadmodum Moyses tradit de agno paschali. Porrò id genus sacrificii, Romani proteruiam appellant. Vnde celebratur illud Catonis festiuiter dictum in Albidium quendam, qui patrimonium uniuersum luxu absumpserat, unis exceptis edibus, quæ incendio conflagrarunt: Proteruiam, inquit, fecit, propterea quòd ea, quæ comesse non potuerit, quasi combussisset. Autor Macrobius libro Saturnalium secundo. Ad hoc facit quod apud Athenæum libro viii. Theocritus Chius Diocliti Gurgiti, qui deuorato pisce calido, dixit se cœlum exussisse: Vnum, inquit, illud tibi superest, ut mare ebibas, atque ita tres res omnium maximas confeceris, terram, mare, cœlum. At quoties sumptus superat quæstum, nec morbus decedit iam in naturam uersus, quid superest, nisi ut ad malas artes uertant sese, quo luxui semper gliscenti suppeditet pecunia? Atq; hæc est una non minima pestis Germaniæ nostræ, præcipue apud eos qui nobilitatis titulo gloriantur: quanquam sunt in iis, qui nobilitatem fingunt, ut hæc faciant impunitius, qui subornant à quibus uocentur Ionckeri, iactant arces paternas, addunt plumam galero, pingunt clypeum, in quo dextra librans macheram dissecet elephantem: Subscribunt epistolis suis tres literas, Equ. Siquis sit natus uiculo quopiam, puta Ornithoplutus dicto Isocomo, non se scribit Isocomensem, Nam id plebeium est, sed Ornithoplutus ab Isocomo. Atque tum sibi ius esse putant indicere bellum cui uisum est. Si legum seueritas coherceret talium iuuenum intemperantiam, non essent tam multi, quibus supplicia uel infligere cogerentur, uel cōdonare. Per aleam enim, chartas, scorta, compotationes, & ocium uenitur ad æs alienum, mox ad rapinas & sycophantias. Curritur in militiam, redeunt cum præda non ab hostibus parta. His rudimentis exercitati, nullum horrent facinus. Apud ueteres erant leges sumptuariæ, atq; adeo Corinthi, quæ ciuitas erat cæteris corruptior, tamē lex erat opposita, sum-

ptuosius quàm pro rei familiaris modo uiuentibus. Eam apud Athenæum libro sexto Diphilus refert hisce uersibus.

τοιοῦτο νόμιμόν ἐστι, βέλτιστ', ἐνθάδε
Κορινθίοις, ἵν' ἄν τιν' ὀψωνοῦντ' ἀεὶ
λαμπρῶς ὁρῶμεν, τοῦτον ἀνακρίνειν πόθεν
ζῇ, καὶ τί ποιῶν, κἂν μὲν οὐσίαν ἔχῃ,
ἧς αἱ πρόσοδοι λύουσι τἀναλώματα,
ἐᾶν ἀπολαύειν τοῦτον ἤδη τοῦ βίου.
ἐὰν δ' ὑπὲρ τὴν οὐσίαν δαπανῶν τύχῃ,
ἀπεῖπον αὐτῷ τοῦτο μὴ ποιεῖν ἔτι
ὃς δ' ἂν δὲ μὴ πείθητ' ἐπέβαλον ζημίαν.
ἐὰν δὲ μηδ' ὅπου ἔχων ζῇ πολυτελῶς
τῷ δημίῳ παρέδωκαν αὐτὸν, Ἡράκλεις.
οὐκ ἐνδέχεται γὰρ ζῆν ἄνευ κακοῦ τινὸς
τοῦτον· συνίης; ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει
ἢ λωποδυτεῖν νυκτὸς, ἢ τοιχωρυχεῖν,
ἢ τῶν ποιούντων ταῦτα κοινωνεῖν τισὶν,
ἢ συκοφαντεῖν κατ' ἀγορὰν, ἢ μαρτυρεῖν
ψευδῆ. τοιοῦτον ἐκκαθαίρομεν γένος. id est,

Hoc lege cautum est hic apud Corinthios,
Si quempiam obsonare semper splendide
Videmus, hunc rogamus, unde uiuat, &
Quid faciat operis: si facultates habet,
Vt reditus harum soluere expensas queat,
Perpetimur illum perfrui bonis suis.
Sin forte sumptus superat ea, quæ possidet,
Prohibemus huic ne faciat hoc in posterum.
Ni pareat, iam plectitur mulcta graui.
Sin sumptuose uiuit is qui nil habet,
Tradunt eum tortoribus. Proh Hercules.
Nec enim licet uitam absq; malo ullo degere.
Talem scias, sed est necesse aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium,
Aut hæc patrantum iungier commercio,
Aut in foro agere sycophantam, aut perfidum
Præbere testem. Nos genus hoc mortalium
Eiicimus hac ex urbe, uelut purgamina.

At hodie Germania in non obscuris ciuitatibus fert hoc genus nepotes & ganeones, qui non solum nihil habent, uerum etiam multis multa debét, neq; cuiq; illorum dicitur, heus tu, unde suppetit res tuo luxui? Quod si fieret, fortasse comperirent esse uerum quod scripsit Diphilus.

Hic funis nihil attraxit. XLV

Αὕτη μὲν ἡ μήρινθος οὐδὲν ἔσπασεν. id est, Funis quidé iste piscium attraxit nihil. Senarius prouerbialis, quo significabant operam frustra sumptam, neque ex sententia euenisse, quod quis conabatur. Translatum ab hamato funiculo piscantibus, qui sæpe hamum retrahunt inanem. Natum uidetur ex fabula Aristophanis, cui titulus, Θεσμοφοριάζουσαι, ubi legitur hic senarius. Ad adagium allusit idem in Vespis. ἀλλ' οὐκ ἔσπασεν, id est, Atqui non attraxit. De eo qui tetenderat patri laqueum, ne quò exiret. *Funis nihil attraxit* *Rete hoc nihil at.*

Semper tibi pendeat hamus. XLVI *Ha. semper pendeat*

Adsimili metaphora dixit Ouidius in Amoribus,
Casus ubiq; ualet, semper tibi pendeat hamus,
Quo minime credis gurgite piscis erit. id est,
Semper experienda fortuna, & omnis tentanda occasio. Simile illi, Omnem mouere lapidem.

Diues aut iniquus est, aut iniqui hæres. XLVII

Diuus Hieronymus ad Hedibiam scribit in hunc modum: Vnde & illa uulgata sententia mihi uidetur esse uerissima. Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Quod si uerum est illud Hesiodium, non omnino temere esse, quidquid uulgo dicunt mortales, prouerbium hoc haud oscitanter expendendum est iis, qui suis opibus stulte se iactant. Neque enim ferè parantur ingentes opes sine fraude. Et aut ipse possessor eas per fas nefasq; congessit, aut certe successit ei, qui has ea parauit uia. Plato libro De legibus quinto. ὡς τὸ ὁ λόγος ἡμῖν ὀρθὸς, ὡς οὐκ ἔστιν οἱ παμπλούσιοι ἀγαθοί. id est, Ita uerum est, quod uulgo dicimus, admodum diuites non esse bonos. Circumfert apud Græcos & hic uersiculus ex Menandri comœdiis.
οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν id est,
Nunquam uir æquus, diues euasit cito.
Huc respexit ille, qui Syllæ iactanti sese, dixisse legitur. Quomodo uir bonus esse potes, qui tantas possideas opes, cum à patre nihil tibi sit relictum? Refert Plutarchus in illius uita.

Herculanus nodus. XLVIII

Ἡράκλειον ἅμμα. id est, Herculeus nodus, pro uinculo arctissimo atque indissolubili legitur apud eruditos. Seneca ad Lucillium: Vnus tibi nodus, sed Herculeus restat. Sic enim uocat syllogismum, qui uix dissolui posset. Quod in eos quadrabit, qui sunt arctissima necessitudine copulati. Idq; unde sit natum, Plutarchus propemodum indicat in Alexandri uita. Scribit enim Alexandrum Magnum, subacto oppido Gordio, Midæ regia, uisere uoluisse plaustrum illud celebre, mirando artificio ex corni libro connexum. De quo talis fama apud barbaros increbuerat, ut quisquis eius nodos explicuisset, ei totius orbis imperium portendi fatis. Alexáder ense dissecuit. Aristobulus scribit eum facillime dissoluisse: nempe adempto clauo, quo temoni iugum annectitur. Allusit huc Ausonius scribés Paulino suo, Næ tu Alexandri Macedonis peruicaciam supergressus es, qui fatalis iugi *Gordius nod.*

lora cum soluere non posset, abscidit, & Pythiæ specu quod nefas erat patere, penetrauit. Rursus ad eundem in carmine,

Ocyus illa iugi fatalis soluere lora
Pellæum potuisse ducem reor, abdita opertis
Principiis, & utroꝗ caput celantia nodo.

Nodum autem eum, quem ostendit Hercules, religiosum ac sacrum apud priscos fuisse satis liquet ex iis Plinii uerbis, quæ sunt in historia mundi, libro. xxviii. cap. vi. Ac uulnera nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina est. Atꝗ etiam quotidiani cinctus tali nodo, uim quãdam utilem habere dicuntur. Festus Pompeius ostendit antiquitus fuisse morem, ut noua nupta laneo cingulo præcingeretur, uincto nodo Herculis; quem uir ominis gratia soluebat in lecto, ut & ipse felix esset in liberis suscipiendis: nam Hercules septuaginta liberos reliquit. Athenæus libro undecimo tradit, Heracliotas Bœotiæ gentem hoc insigni à cæteris distingui, ὅτι ἔχουσιν ὑπὲρ τῶν ὤτων αὐτοῖς ὁ λεγόμενος ἡράκλειος δεσμός, id est, quòd super aures gestent uinculum, quod Herculanum dicitur. *Vinculũ Herculanum* In cõsimilem sensum M. Tullius usurpauit, Trabali clauo, actione in Verrẽ. vii. Et ut hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clauo figeret, cum cõsilio causam Mamertinorum cognoscit. *Clauus trabalis* Meminit & Horatius clauorum Trabalium.

Fuere quondam strenui Milesii. **XLIX**

Milesii quondam strenui Πάλαι ποτ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι. id est, Fuere quondam strenui Milesii.

Hoc senario notabant eos, qui à pristina fortuna defluxissent, aut à maioꝝ moribus degenerassent. Breuiter in omnes quadrabit, qui desierunt esse quod erant, facti deteriores. In senem, in pauperem factum è diuite: in priuatum, qui quandoꝗ regnarit: in obscurum, qui aliquando floruerit. Origo ꝓuerbii uarie narrat̃ à Græcis. Quidã aiunt Milesios olim belli gloria præter cæteros floruisse, adeo, ut quoscunꝗ bello lacesserent, eos superarent. Proinde Polycrates Samiorum tyrãnus, bellum quoddam gesturus, cum in animo haberet Milesios socios ad eam rem accersere, oraculum super eo negocio consuluit. Deus respondit: Quondam fuerẽ strenui Milesii. Alii diuersam adferunt fabulam. Cum Cares bellum aduersus quosdam molirentur, statuissentꝗ eius gentis auxiliis uti, quæ tum esset inter finitimos pollentissima, quidam Milesios accersendos censuerunt, alii cum Persis res componendas. Itaꝗ consultus hac de re Apollo, respondit modo dictum senarium. Dissipato per omnẽ Asiam oraculo, Milesii propemodum omnes in prælio cum Persis collato, cæsi sunt. Itaꝗ oraculum cum risu in prouerbium abiit. Rursum alii scribunt, Cares cum Dario belligerantes, iuxta uetus quoddam oraculum, quo monebantur, ut fortissimos auxilio aduocarent in Branchidas fuisse profectos: atꝗ eius loci deum consuluisse, num Milesiorum auxiliis oporteret uti, atꝗ eum respondisse, Quondam fortes fuisse Milesios: significantẽ uidelicet, eos iam imbelles esse, & delitiis effœminatos. Verum hoc cõmentum ex ipsa tẽporis ratione coarguit Zenodotus. Siquidẽ hunc senarium legi apud Anacreontẽ, qui floruit ætate Cyri Persarum regis, à quo Darius fuerit tertius. Angelus itaꝗ Politianus maluit ad Milesiorum mores in mollicie uersos referre: quẽadmodum facit & Athenæus lib. Dipnos. xii. Vsurpat hoc adagium semel atꝗ iterum Aristophanes in Pluto,

Καὶ πρὸς ἐμὲ ταυτηνὶ εἶπεν ἀποπέμψασ᾽, ὅτι — Ac præter hæc renunciauit hoc quoꝗ,
Πάλαι ποτ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι. id est, Fuisse quondam strennuos Milesios.

Dicitur autem sub persona adulescentis, qui reuocatus ab anu, quam pauper aliquando diuitem emolumenti gratia coluerat, tunc diues effectus, eandem exhaustam fastidit. Allusit eodem in Vespis, iocans in senes,

Ω πάλαι ποτ᾽ ὄντες ὑμεῖς ἄλκιμοι μὲν ἐν χοροῖς,
ἄλκιμοι δ᾽ ἐν μάχαισιν,
Καὶ κατ᾽ αὐτὸ δὴ τοῦτο μόνον, ἄνδρες μαχιμώτατοι,
Πρίν ποτ᾽ ἦν πρὶν ταῦτα· νῦν
δ᾽ οἴχεται, κύκνου τε πολιώτεραι δή, id est,

O qui quondam fortes fuistis in choreis, fortes in pugnis: & secundum hoc denique tantum uiri pugnacissimi: prius olim fuerunt, prius ista: nunc uero perierunt, cygno magis cani iam. Aristophanes in Ranis notat μιλήσια στρώματα, id est, stragulas Milesias, ut deliciis effœminatorum. *Milesia stragula* Vsurpatur & à Synesio in epistola quadam ad Philosophon mulierẽ, significans sese à pristina felicitate redactum ad calamitatẽ.

Fuimus Troes. **L.**

Ἦμεν Τρῶες, id est, Fuimus Troes. Hic loquendi color in Græcanicis tragœdiis adeo passim obuius est, ut tanquã in adagium abierit, ubi periisse quempiam significant. Euripides in Hecuba: κἀγὼ γάρ ἦν ποτε, id est, Et quondam ego fui. Sophocles in Electra,

ἀπόλωλα δύστηνος οὐδέν εἰμ᾽ ἔτι. id est,
Miseranda perii, nulla sum posthac ego.

Id imitatus

Id imitatus Vergilius secundo Aeneidos libro:
Fuimus Troes, fuit Ilium & ingens
Gloria Teucrorum, Rursum alibi:
Et campos ubi Troia fuit, extinctam significans.
Eandem sententiam diuersa metaphora extulit Ouidius libro De tristibus:
Nos quoque floruimus, sed flos fuit ille caducus,
Flammaque de stipula nostra, breuisque fuit.

Ad eandem figuram pertinet & illud ex Terentiana fabula, cui titulus, ἑαυτὸν τιμωρούμενος. Immo habui Chreme, tanquam periisse significans. Item illud ex Rudentibus Plauti: Miserum istuc uerbum, & pessimum est, habuisse. Praeterea nobilis illa uox M. Tullii de coniuratis supplicio affectis: Vixerunt, cum occisos significaret. Hanc sermonis figuram ex antiquissima illa Lacedaemonii chori cantilena putant increbuisse. Eius chori mentionem facit Plutarchus in libello, cui titulus: Quo pacto laudare se quispiam citra inuidiam possit. Meminit & Diogenianus in Graecorum adagiorum collectaneis. Constabat autem is chorus triplici serie atque orbe, senum, puerorum, iuuenum. Senum haec erat cantio: — Habuisse miserum; Vixerunt

ἄμμες πόκ᾽ ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι. id est,
Nos fuimus olim, strenui iuuenculi. Deinde puerorum haec erat:
ἄμμες δέ γ᾽ ἐσσόμεσθα πολλῷ κάῤῥονες. id est,
Praestantiores nos futuri olim sumus. Postremo iuuenum haec erat:
ἄμμες δέ γ᾽ εἰμέν, αἰ δὲ λῇς αὐγάσδεο. id est, At nos sumus, uel experire, si uelis.

Hunc chorum, quem τριχορίαν uocant, instituit apud Lacedaemonios Tyrteus, iuxta triplex aetatum discrimen. Nam pueritia ingressus est uitae, uirilis aetas progressus, senecta exitus.

Pyraustae interitus. LI

Πυραύστου μόρος, id est, Pyraustae interitus. In eos dicebatur, qui sibiipsis exitium accersunt, Ait enim Zenodotus, Pyraustam insectum esse, quod lucernis aduolet, atque ita exustis alis concidat, pereatque. Citat autem hunc ex Aeschylo senarium:
δέδοικα μωρὸν κάρτα πυραύστου μόρον. id est, Magnopere stultum metuo pyraustae exitum.
Tradit eadem de Pyrausta Aelianus De naturis animantium libro duodecimo, citans eundem ex Aeschylo locum. Meminit de Pyrausta & Plinius libro undecimo, capite trigesimosexto: Gignit, inquiens, aliqua & contrarium natura elementum, siquidem in Cypri aerariis fornacibus ex medio igni maioris muscae magnitudine, uolat pennatum quadrupes, appellatur Pyralis, à quibusdam Pyrausta, aut, ut nonnulli codices habent, pyrotus. Quandiu est in igne, uiuit: cum euasit longiore paulo uolatu, tunc emoritur. Cuiusmodi fermè tradidit Aristoteles tertio libro de animalibus, è niue uetustiore uermem nasci, qui niue exemptus non uiuat. Eum nos uidimus in alpibus. Quod si placet ad hoc referre adagium, conueniet & in eos, qui ὠκύμοροι sunt, id est, qui celeriter intereunt. Nec inuenuste deflecteretur in eos, qui nusquam uiuere possunt, nisi in propria patria: si contingat agere peregre, rebus omnibus offenduntur. — ὠκύμοροι

Post festum uenisti. LII

Κατόπιν τῆς ἑορτῆς ἥκεις, id est, Post festum uenisti. Refertur à Diogeniano. Dicitur in eos qui negocio cuipiam egregio non interfuerunt: propterea quòd serius, iam re peracta, accesserint. Socrates in Gorgia Platonis: ἀλλ᾽ ἦ τὸ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν, καὶ ὑστεροῦμεν; id est, Num, inquit, post festum, quemadmodum dici consueuit, uenimus ac serius? Legitur & hoc pacto: Παναθηναίων κατόπιν, id est, Post Panathenaea. Item πυθίαν ὕστερον ἥκεις. id est, Post Pythia uenisti. — Post panath.

Merx ultronea putet. LIII

Merces ultroneae putent, id est, ingrata sunt, quae ultro non petentibus offeruntur. Translatum uidetur à negociatoribus, qui merces à uenditore ultro oblatas, suspectas habere solent, quasi studeant eas extrudere. Adagium refertur à diuo Hieronymo in quaestionibus Hebraicis: Tritum, inquit, prouerbium est, ultroneas putere merces. Vnde & nos de industria dicenda reticemus, ut auidius uelis audire, quae tacita sunt. Vsurpat idem in epistola ad Demetriadem uirginem. Ab hac sententia non abludit illud Ouidianum:
Quod euenit ex facili, faciles segnesque tenemus.
Quod spe, quodque metu torsit, habere iuuat.
Quin uulgo etiamnum in ore est, ultro delatum obsequium plerunque ingratum esse. Cui tamen refragatur Mimus ille non insulsus:
Bis est gratum, quod opus est, ultro si offeras. — Bis gratum quod ultro offertur.

Illotis pedibus ingredi. LIIII

Ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν, id est, Illotis pedibus ingredi. Est confidenter atque imperite rem egregiam

aggredi, tanquã profane & irreuerenter. Translatum à sacrorum ceremoniis, in quibus oĩa pura lo-taq; iubebant exhiberi. Lucianus in Demonactis uita: οὐ μὴν ἀνίπτοις γε ποσὶ τὸ τοῦ λόγου, πρὸς ταῦτα ἥκων, i. Haud quaq; illotis, ut aiunt, pedibus ad ista uenerat, hoc est, neutiq; inexercitatus, neque rudis. Idẽ in Rhetorum præceptore notat eos, qui ἀνίπτοις ποσὶν, id est, nullis bonis disciplinis instructi, ad rhetoricum munus accedunt. Aeneas sophista in epistola quadam: οἱ μὲν πολλοὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἀνίπτοις ποσὶν ἐπεισπηδῶσι τοῖς ἱεροῖς, id est, Pleriq; quidẽ illotis, quod aiunt, pedibus irrumpunt ad sacra. A. Gellius in Noctibus: Illotis, quod aiunt, pedibus & uerbis, reprehendit doctissimi hominis orationẽ. Macrobius Saturnaliũ lib. primo: Illotis pedibus prætereunt. De literatoribus loquitur, qui reconditã illã in Vergiliano poemate doctrinã, negligunt. Huiusmodi Galenus lib. De uirtute simplicium remediorũ. vii. ἀμυήτους uocat καὶ βεβήλους. καὶ οὐδὲν, inquit, ἴσως θαυμαστὸν, εἴγε καὶ μυστηρίων βιβλίους ἐτόλμησαν ἔνιοι τῶν ἀμυήτων ἀναγινώσκειν. ἀλλ᾽ οὔτ᾽ ἐκεῖνας ἔγραψαν οἱ γράψαντες τοῖς βεβήλοις, οὔτ᾽ ἐγὼ ταῦτα τοῖς μὴ πρότερον περὶ τὰ πρῶτα γεγυμνασμένοις, id est, Ac fortassis haudquaquã mirum est, si & mysteriorũ libros quidã sacris nõ initiati sunt ausi legere. At eos libros nec illi qui scripserũt, scripserunt prophanis, nec ego scribo iis, qui nõdum in primis rudimentis sunt exercitati. In genere, sermonẽ omnem parum uerecundum, nimisq; procacem ac petulantẽ, illotum prouerbio uocant.

Illotis manibus. LV

Ἀνίπτοις χερσὶν, id est. Illotis manibus. A Diogeniano refertur, pro eo quod est, irreuerenter atque imparate. Translatum item à sacrorum puritate. Hesiodus in operis & diebus uetat, ne quis mane Ioui libet uinum χερσὶν ἀνίπτοις, id est, manibus illotis.

Μηδέ ποτ᾽ ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον — Ne unquam mane Ioui uinum libaueris ardens
χερσὶν ἀνίπτοισιν μηδ᾽ ἄλλοις ἀθανάτοισιν. id est, Illotis manibus, neq; diuũm præterea ulli.

Ac ne uel amnem quispiã ingrediatur, aut fontem χεῖρας ἄνιπτος, idem uetat, id est, manibus illotis. Vnde χέρνιβος apud Homerum crebra mentio. Ea uox perinde sonat, quasi dicat, manuum lotionẽ, à qua rem diuinã antiquitus auspicabanť, atq; etiã conuiuium, utpote rem sacram. Gregorius cognomento theologus in apologia De fuga sua in Pontum coniungit utrunq;: ἀνίπτοις χερσὶν ὃ δὴ λέγεται, καὶ ἀμυήτοις ποσὶ τοῖς ἁγιωτάτοις ἑαυτοὺς ἐπεισάγουσιν, id est, illotis, ut dici solet, manibus, ac prophanis pedibus, semet rebus sacratissimis ingerunt. Caius lib. pandect. i. Titulo de Origine iuris: Si in foro, inquit, causas dicẽtibus nefas, ut ita dixerim, uidetur esse, nulla præfatione facta, iudici rẽ exponere, quãto magis interpretationẽ promittentibus inconueniens erit, omissis initiis, atq; origine non repetita, atq; illotis, ut ita dixerim, manibus, protinus materiam interpretationis tractare. Vtrunq; prouerbium recte usurpabitur in eos, qui uel audacius, uel parum instructi rebus iis, quibus oportuit, negocium inuadunt: ueluti siquis principis munus capessat, nulla neq; uirtute, neq; sapientia, neque rerũ usu præditus. Aut si diuinas literas interpretari coneť, Græcæ, Latinæ & Hebraicæ linguæ, deniq; & omnis antiquitatis rudis & imperitus, sine quibus nõ stultum modo, uerum etiã impium est, theologiæ mysteria tractanda suscipere. Quod tamen, heu nefas, iam passim pleriq; faciunt, qui frigidis aliquot instructi syllogismis, & puerilibus sophismatis, deum imortalem, quid non audent? quid non præcipiunt? quid non decernunt? Qui si possent cernere, quos risus, uel potius quem dolorem moueant linguarum & antiquitatis peritis, quæ portenta proferant, in quàm pudẽdos errores subinde prolabantur: nimirum puderet illos tantæ temeritatis, & uel senes ad prima literarum elementa redirent. Multi recte iudicant absq; dialecticæ præceptis, ut ne dicã sophisticis cauillis. Sapiebant mortales, & prius q̃ deus istorum Aristoteles nasceretur. Nullus unquam sententiam alicuius intellexit, ignarus sermonis, quo sententiam ille suam explicuit. Proinde diuus Hieronymus, cum constituisset arcanas interpretari literas, ne illotis, ut aiunt, pedibus rem tantã aggrederetur: quæso, num sophisticis nugis instruxit ingenium? Num Aristotelicis decretis? Num his etiã nugacioribus nugis? Minime. Quid igitur? Inæstimabili sudore, trium linguarum peritiã sibi comparauit. Quas qui ignorat, non theologus est, sed sacræ theologiæ uiolator. Ac uere manibus pariter ac pedibus illotis, rem omnium maxime sacram non tractat, sed prophanat, conspurcat, uiolat.

Aquilæ senecta. LVI

Ἀετοῦ γῆρας, id est, Aquilæ senecta. In senes dicebatur bibaces magis quàm edaces. Nam Plinius lib. x. cap. iii. refert, aquilas, neq; senio, neq; ægritudine oppetere, sed famẽ: intantum superiore accrescente rostro, ut aperiri non queat. Eoq; aquilam tantum in senecta bibere, aut de præda sanguinem sugere, cum nullæ ferè aues aduncis unguibus utantur potu, præter tinnunculum, & miluum: quanquã hi quoq; perquam raro bibant. Autor Aristoteles libro De natura animalium octauo. Sed idem lib. ix. narrans de aquilæ rostro eadem fermè quæ Plinius: addit huic rei datam fabulam, quæ significat hoc ideo accidere aquilæ, quod olim, cum homo esset, hospiti fecit iniuriam. Terẽtius in Heautontimorumeno: Visa uero est quod dici solet, Aquilæ senectus. Verba sunt Syri adulantis hero, quòd pridie strenue bibisset in conuiuio. Est autẽ ueluti peculiaris senibus bibacitas, Siue quòd natura fri-

gus ætatis, uini calore pensare desiderat: siue quod uini hilaritas minuit senectutis molestiam. Vnde Plato quoque cum iuuenibus in totum interdixerit usum uini, uiris moderatum permiserit, senibus largiores compotationes concedit. Tum cur senectus sit uinosior causam reddit etiam Alexander Aphrodiseus in problemate quarto ab ultimo, quòd ætas ingrauescens minuat calorem, uinum autem humectet simul & calfaciat. Vnde & uulgo lac senum dicitur. Fertur & prisci Catonis sæpe mero caluisse uirtus, ut inquit Flaccus

Aquilæ senecta, Corydi iuuenta. LVII

Ἀετοῦ γῆρας, κορύδου νεότης, id est, Aquilæ senecta, Corydi iuuēta. De uiuida uiridiq; senecta, quæ præstantior sit aliquorum iuuenta. Nam anus aquila præstat Corydo auiculæ, etiam ætate integra. Citra allegoriam extulit Euripides in Andromache:

πολλῶν νέων γὰρ, κἂν γέρων εὔψυχος ᾖ Κρείσσων. id est,

Multis enim iuuenibus antestat senex, Cui mens adest generosa.

Camelus uel scabiosa complurium asinorum gestat onera. LVIII

Κάμηλος καὶ ψωριῶσα, πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία, id est, Camelus etiam scabiosa, complurium asinorum tollit onera. De iis, qui usqueadeo præcellunt quosdā, ut etiam senes, aut alioquin ægroti, præstantiores tamen sint illis integris. Aut de iis, qui rebus parum prosperis, tamen plus ualent ob pristinæ fortunæ reliquias, q̃ alii rebus integris. Vsus est Synesius.

Palinodiam canere. LIX

Παλινῳδεῖν, id est, Palinodiam canere, est diuersum ab iis, quæ prius dixeris, dicere, atq; in contrarium uertere sententiam. Translatum est à Stesichori Lyrici poetæ facto: cuius meminit Plato in Phædro. Is, cum Helenam carmine uituperasset, oculis orbatus est, intelligens autem Achille, sicut scribit Pausanias in Laconicis, Helenæ iussu nunciante, cæcitatis suæ causam, protinus palinodiam cecinit. Helenamq; prius uituperatam laudauit, itaq; uisum recepit. Hunc Socrates iocatur sese uelle imitari, & amoris uituperati prius canere palinodiam, quàm orbetur oculis. Sonat autē Græce παλινῳδία quasi dicas recantationem. Quo quidem uerbo Flaccus usus est in Odis, promittens palinodiam amicæ, quam contumelioso carmine prouocarat: Dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumq; reddas.

Diuus Aurelius Augustinus ad Hieronymum: Quare arripe, obsecro te, ingenuā & uere Christianā cum charitate seueritatem, ad illud opus corrigendum atque emendandum, & palinodiam, ut dicitur, cane. Deinde alludens ad Stesichori fabulam: Incomparabiliter enim pulchrior est, inquit, ueritas Christianorum, quàm Helena Græcorum. Pro ista enim fortius nostri martyres aduersus hanc Zodomam, quàm pro illa illi heroes aduersus Troiam dimicauerunt. Neque ego hoc ideo dico, ut oculos cordis recipias: quos absit ut amiseris: sed ut aduertas: quos cum habeas sanos & uigiles, nescio qua dissimulatione auertisti. Ad quæ quidem respondens Hieronymus: Sed si mea commnus dicta reprehendas, inquit, & rationem scriptorum expetas: & quæ scripserim, emendare compellas: & ad palinodiam prouoces, & oculos mihi reddas, in hoc læditur amicitia. Verum de hac palinodia Augustinus ipse postea propemodum palinodiam canit, scribens Hieronymo, sese de Stesichoro ineptius quàm literatius addidisse. Mihi uidetur & arrogantius ad uirum tanto doctiorem. Verum hoc uenia dignum in Afro, iuuene, & episcopo. M. Tullius ad Atticum: Expecta palinodiam diuinam. Vsurpauit hoc adagium nominatim prouerbii uice Ioānes Chrysostomus. Item Plato in epistola ad Dionysium tertia.

Vertere uela. Funem reducere. LX

Vertere uela, est in diuersum mutare sententiam, uitæq; institutum. Horatius in Odis. *Vela uertere funem redu.*
Nunc retrorsum Vela dare, atq; iterare cursus Cogor relictos.

Translata metaphora à nauigantibus, qui cursus errorem uersis uelis corrigunt. Hāc Persius in quinta Satyra nōnihil nouans: Funem reducere dixit, pro eo quod est, institutum mutare in diuersum.
Quæ dederam supra, repeto, funemq; reduco.

Venia primum experienti. LXI *Primum experienti ue.*

Συγγνώμη πρωτοπείρῳ, id est, Venia primum experienti. Refertur à Diogeniano. Ignoscendum iis, qui rudes nouo quopiam in negocio incipiunt uersari, siquid per imperitiam peccarint. Chrysostomus sententiam extulit in homilia quadam καὶ τῷ μὲν ἐν ἀρχῇ πεσόντι συγγνώσκομεν ἅπαντες διὰ τὴν ἀπειρίαν, id est, & ei qui lapsus est in initio, ueniam damus omnes, ob imperitiā. Fert & hoc, Συγγνώμη τῷ πρῶτον ἁμαρτάνοντι, id est, Venia primū delinquēti. Pindarus ī Hymnis, τὰς δύο ἀμπλακίας φερεπόνους dixit, quod iteratū facinus, nō oporteat īpunitum esse. Alibi retulimus δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον. Celsus lib. pandect. i. Tit. de legibus & senat. Nā ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequēter fiūt, & facile, q̃ ad ea, quæ perraro eueniunt: quia quæ semel aut bis, ut ait Theophrastus, accidunt, cōtem-

nunt legislatores. Theophrasti Græca sic habent: τὰ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς παραβαίνουσι νομοθέται.

Euripus homo. LXII

Εὔριπος ἄνθρωπος, id est, Euripus homo. In inconstantes, ac moribus inæqualibus homines dicetur. Quadrabit & in fortunæ uices: quæ res mortalium, uelut æstu quodam sursum ac deorsum iactat: ut recte dixerit Plautus in Captiui duo: Dii nos, quasi pilas homines habent. Amaris Euripi prodigiosa quadam reciprocandi celeritate ducta metaphora. Est autem Euripus, maris pars inter Aulidé Bœotiæ portum, & Eubœam insulam: cuius meminit Strabo lib. ix. & Plinius lib. ii. Et quorundam tamen, inquit, priuata natura est, uelut Taurominitani Euripi sæpius, & in Eubœa septies die ac nocte reciprocantis, tam rapida cōuersione, ut quemadmodum autor est Pomponius Mela, uentos, ac etiā plena uentis nauigia secum portet. Neq; dum huius tam stupendæ rei causa satis idonea peruestigata est à scriptoribus. Etiam si T. Liuius, secundi belli Punici lib. viii. à uentis quibusdam illic flantibus, ita rapi credit. Seneca in Hercule Oetæo:

Euripus undas flectit instabilis uagas,
Septemq; rursus flectit, & totidem refert,
Dum lassum Titan mergit Oceano iubar. Bœotius item.
Exæstuantis more fertur Euripi.

Cicero pro Plautio: Quod fretum, quem Euripum, tot motus, tantas, tam uarias habere creditis agitationes, commutationes, fluctus, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum? Obiicit Aeschines Demostheni, quod subinde commutata factione, Euripum ipsum incōstantia sua uicisset. Vnde Græci Euripiston, hominem incerta fide uocant. Gregorius Theologus in epistola quadam ad Sophronium equitum magistrum, ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιέρχεται πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθούντων, καὶ ἀποανθούντων, καὶ οὔτε τοῦ εὐπραγεῖν ἑστῶτος ἡμῖν, οὔτε τοῦ δυστυχεῖν, ὃ δὴ λέγουσιν, ἀλλὰ τάχιστα μετακινουμένου καὶ μεταπίπτοντος, ὡς αὔραις ἐστὶ μᾶλλον πιστεύειν καὶ γράμμασι τοῖς καθ᾽ ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ, id est, Vides quæ sit conditio rerum nostrarum, utq; rota quædam negociorum humanorum cursu circumagatur, nunc his nunc illis florentibus ac marcentibus, dum neque prosperitas, neq; aduersitas, ut aiunt, nobis constat, sed quàm ocyssime in diuersum mutatur ac transilit, ut auris ac literis aquæ inscriptis fidere liceat citius, quàm humanæ felicitati. His uerbis pulchre depingit Euripum humanæ conditionis. Inuenitur & τύχη εὔριπος, id est, Fortuna uolubilis. Nihil enim hac instabilius: & εὔριπος διάνοια, quod cogitatio nunc huc, nunc illuc feratur.

Fortuna Eur.

Endymionis somnum dormis. LXXIII

Ἐνδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις, id est, Endymionis somnum dormis. In eos quadrabit, qui sese immodico somno saginant, aut qui diuturno in ocio uersantur, nec ullis se negociis exercent, sed mollem feriatamq; agunt uitam. Natum à fabula notissima Endymionis, is erat puer adprime formosus, ac Lunæ adamatus, Cui quidem illa à patre Ioue precibus impetrauit, ut quidquid optasset, id ferret. Optauit Endymion, ut perpetuum dormiret somnum, ἀθάνατος καὶ ἀγήρως μένων, id est, Immortalis perseuerans, & expers senii. Vsus est hoc adagio Aristoteles decimo Moralium libro, colligens, neque ocium conuenire diis, neq; rursus ullam aliam actionem illis dignam uideri, præter contemplationem. Porrò cum constet inter omnes, illos uiuere, consentaneum est eosdem & agere quippiam. Neq; enī, inquit, oportet eos Endymionis, ut aiunt, dormire somnum. Cicero libro de Finibus quinto, differens id maxime nobis insitum à natura, ut agamus aliquid: Itaq;, inquit, ne si iucundissimis quidé nos somniis usuros putemus, Endymionis somnū nobis nolimus dari, idq; si accidat, mortis instar putemus. Idem Tusculanarū quæstionum lib. i. Quanquā qui leuioré faciunt, somni simillimā uolunt esse. Quasi uero quisquā ita nonaginta annos uelit uiuere, ut cum sexaginta confecerit, reliquos dormiat. Ne sues quidé id uelint, non modo ipse. Endymion uero, si fabulā audire uolumus, nescio quando in Latmio obdormiuit, qui est mons Cariæ: nondum, opinor, est experrectus.

Vltra Epimenidem dormis. LXIIII

Epimenidis somnus

Ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην καθεύδεις. i. Vltra Epimenidis somnū dormisti. In eos dicet, qui perpetuum agunt ocium. Historia de Epimenide Cretēsi theologo extat in Noctibus Gellianis: extat & apud Diogené Laertiū. Is ambulādo fessus, in specum quendā subierat, illic obdormiuit: nec exprectus est à somno ante exactos annos. xlvii. Meminit huius Plinius lib. vii. ca. lii. his uerbis, Magna quidé fabulositate, quā equidé & in Gnosio Epimenide simili modo accipio: puerum æstu & itinere fessum, in specu septé & quinquaginta dormisse annis: rerum facié, mutationéq; mirantē, uelut postero experrectū die: hinc pari numero dierum, senio ingruēte, ut tamé in septimum & quinquagesimū atq; cētesimum uitæ duraret annū. Lucianus in Timone: ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην γὰρ κεκοίμησαι, id est, Nā ipsum etiam Epimenidé somno uicisti. Si quid habet ueri Pythagoræ μετεμψύχωσις, cōsentaneum est huius Epimenidis theologi animam, in sophisticos istos theologos demigrasse, qui tantum inanium somniorum

intexerunt in orbem, quàm multis uix sufficiat somnus in ducentos continuatus annos.

Matura satio sæpe decipit, sera semper mala est. LXV

Columella de re rustica scribit hunc in modum: Sed cum omnia in agricultura strenue facienda sunt, tum maxime sementis. Vetus est agricolarum prouerbium: Maturam sationem sæpe decipere solere, seram nunquam, quin mala sit. Hactenus Columella. Admonet adagium, in omni negocio maturandum esse, neq; paulo satius esse, occupare tẽpus legitimum, quàm serius aggredi. Veluti siquis admoneat, ut puer tenera adhuc ætate præceptoribus committatur erudiendus. Consultius enim anteuertere, quàm prouectioribus annis, tum demum incipere.

Fames Melia. LXVI

Λιμὸς μήλιος, id est, Fames Meliæa. De fame extrema, deq; rebus difficillimis. Est enim Melus oppidum Thessaliæ, quòd Nicias Atheniensium dux obsedit, expugnauitq; non tam machinis bellicis, quàm fame. Hæc fermè Suidas. Idem effert hoc pacto, λιμῷ μηλίῳ, fame Melia. Meminit huius historiæ Thucydides in quinto. Prouerbium est apud Aristophanem in Auibus: τοὺς δ' αὖ θεοὺς ἀπολεῖτε λιμῷ μηλίῳ. id est, Iterum deos fame enecatis Melia. Meliæa fames

Saguntina fames. LXVII

Saguntina fames, cõsimili ratione in prouerbium uenit. Historiæ meminerunt T. Liuius, Valerius Maximus, & M. Tullius in Philippicis. Est autem Saguntum Hispaniarum oppidum, iuxta flumen Hiberum, societate, fœdereq; coniunctum cum Romanis. id longa Pœnorum obsidione, fameq; eo redactum est, ut ciues extructo in foro igni, quidquid erat pretiosarum rerum in eum coniicerent: ad postremo, seq; suosq; liberos eodem præcipitarent, ne uenirent in hostium manus. Ausonius: Iam iam peresam, iam Saguntina fame Lucaniacum liberet. Græci uehementẽ & intolerandã famem, quæq; λειποθυμίαν inducat, βούλιμον appellant. & βουλιμιᾶν dicuntur, qui animo deficiunt, præsertim ob inediam. Aristoteles sectionis. viii. problemate. iiii. quærit cur in frigore & hybernis mẽsibus homines magis βουλιμιῶσι, nam hoc uerbo utitur: & quam Aristoteles uocat βουλιμίαν, Theodorus uertit famem caninam. Mos erat olim apud Græcos famem uirgis ex ædibus eiicere, dicentes, ἔξω βούλιμον, ἔσω δὲ πλοῦτον καὶ ὑγίειαν, id est, Foras famem, intro diuitias & sanitatem. βουλιμιᾶν Foras famem

Famis campus. LXVIII

Λιμοῦ πεδίον, id est, Famis campus. In ciuitates dicitur, ingenti fame pressas. Est autem locus quispiam hoc nomine. Addunt, cum aliquando illic summa fame laboraretur, apud Athenienses oraculum admonuisse, ut famem, loco designato, certis piaculis placarent: illi designarunt campum, qui est post prytanium. Atq; hinc eum locum, famis campum appellant.

Elephantum ex musca facis. LXIX

Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖς, id est, Elephantum ex musca facis, id est, res exiguas uerbis attollis atq; amplificas. Lucianus in Muscæ encomio: πολλὰ δ' ἔτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν, id est, Multa adhuc cõmemorare possem, sed finem dicendi faciã, ne uideat & ipse iuxta tritum prouerbium, ex musca elephantum facere. Sumptum uideri potest ex Homero, qui iter prælia deorum & heroum, muscæ improbitatẽ describit, cum hac iuictum & acrẽ bellatorem conferens Menelaum Iliad. ρ. Quin & diuus Augustinus libro cõtra Manichæos de duobus animabus, non dubitat muscam conferre ac præferre soli, uelut animal inanimi.

Elephantus non capit murem. LXX

Ἐλέφας μῦν οὐχ ἁλίσκει, id est, Elephantus non capit murem. Generosus & excelsus animus negligit prædas uiles, ac lucella minuta. Vir egregie doctus non insectatur minutulos istos literatorum simios. Homo præpotens non offenditur iniuriolis tenuium. Id adagionis hac tempestate nimis ridicule usurpatur à philosophastris istis ac theologastris, siquando Latinæ, Græcæq; linguæ inscitia fœdissime labuntur, quod ferè nusquam non faciunt: Aquila, inquiunt, non capit muscas: quasi uero isti sint aquilæ, cùm sophisticas illas nenias deblaterant: aut quasi linguarum cognitio, non uel maxima pars sit eruditionis.

Aquila thripas aspiciens. LXXI

Ἀετὸς θρῖπας ὁρῶν, id est, Aquila thripas aspiciẽs. De magnis, qui pusilla negligunt. Est θρὶψ auicula quæpiam minutissima, quam aquila cum uideat, ut est oculatissima, haud tamen dignatur persequi, utpote prædam unguibus suis parum dignam. Ad hunc quidem modum inuenio in commẽtariis Græcorum, uerum haud scio an mendose. Nam thripas reperio uermiculi genus esse.

De pilo pendet, de filo pendet. LXXII

Ἐκ τριχὸς κρέμαται, id est, De pilo pendet. De re uehementer periculosa. Videt natum ab historia illa Dionysii tyranni, propter gladium de pilo in caput impendentem. Ad quod allusit Persius Saty. iii.

Et magis auratis pendens laquearibus ensis
Purpureas subter ceruices terruit.

Citatur hic uersiculus apud Macrobium libro Saturnalium .i. ex Ennianorum annalium lib. tertio.

Hac noctu filo pendebit Hetruria tota

Id est, uersabitur in summo discrimine. Hoc dicto non est aliud hodie uulgo tritius. Synesius in epistola quadam ἀπὸ λεπτοῦ φασὶ μίτου τὸ ζῆν ἠρτῆσθαι, id est, Aiunt uitam de tenui pendere filo. Eodem pertinet dictum illud Laconicum, cuius meminit Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Nã cum quispiam Lampen Aeginitam efferret, tanquam longe ditissimum, propterea quòd multa possideret nauigia, Lacon quidam, οὐ προσέχω ἔφη τῇ εὐδαιμονίᾳ ἐκ σχοινίων ἠρτημένῃ, id est, Nihil, inquit, moror felicitatem de funiculis pendẽtem. Nimirum innuens, nauticas opes incertas esse, ac fortunæ ludibriis obnoxias.

Felicitas à funibus pensilis

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri. LXXIII

Est uersus prouerbialis apud Horatium in Epistolis, dicendus in eos, qui ad insaniam usq; impudentes, non uerentur & confessa negare, & manifesto falsa pro certis affirmare: deniq; quiduis dicere, ne uicti in disputando uideantur. Qualem Plato inducit sophistam Euthydemum, qui canem aiebat suũ patrem esse, & eundem patrem omnium, & omnes omnia scire, atq; id genus portenta pertinaciter, ne coargueretur, asseuerabat. Carmen Horatianum est huiusmodi.

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Nimirum inter sanos conuenit, & nucem corticem habere durum, & baccam oleæ, lapillum intus durum. Proinde ludit operam, quisquis cum id genus hominibus disceptat, qui dicunt lucem tenebras & tenebras lucem, ut ait uates ille diuinus. Simile est quod adfert Galenus De uirtute simplicium remediorum, lib. secundo, quosdam Anaxagoram autorem citasse, qui pronunciasset niuem non esse albam. Verba Galeni sic habent: καίτοι γε δὴ αὐτῶν, καὶ τὸν Ἀναξαγόραν ἐπικαλοῦνται μάρτυρα, ποτὲ χιόνος ἀποφηνάμενον ὡς οὐκ ἦν λευκή. Atq; istorum nonnulli, etiam Anaxagorã testem adducunt, qui de niue pronunciarit, quòd non sit alba.

Nix alba non est

Iuppiter orbus. LXXIIII

Ζεὺς ἄγονος, id est, Iuppiter orbus, ubi quis palàm falsa asseuerat. Constat enim Ioui quamplurimos esse liberos, utpote deo longe mulierosissimo, salacissimoq;: qui non una tantum corporis parte gignat, sed è femore Bacchum, è cerebro Palladem produxerit.

In mari aquam quæris. LXXV

Ἐν θαλάσσῃ ζητεῖς ὕδωρ, id est, In mari quæris aquam. Ibi quæris, perinde quasi difficile inuentu, ubi nihil aliud occurrat: ueluti siquis in moribus scelestissimi hominis unum aut alterum admissum uestiget, cum tota uita sit contaminata, aut siquis in scriptoribus indoctis pauca captet quæ reprehendat, cum nihil occurrat non reprehendẽdum. Martialis, si memini, per mare, inquit, quæris aquam. Item Propertius Elegiarum libro primo: Nunc tu

Insanus medio flumine quæris aquam.

Fluuius cum mari certas. LXXVI

Ποταμὸς θαλάττῃ ἐρίζεις. id est, Fluuius cum mari certas, ubi minimi cum maximis certamen suscipiunt. Est autẽ locus quispiã, ut autor est Suidas, in Leontide, cui nomen ποταμοί. id est, fluuii. Huius incolæ ποτάμιοι, quasi fluuiales dicunt. Hi notati sunt, quòd q̃plurimos in suã ciuitatem adscriberẽt, quos ea non satis commode caperet. Atq; hinc prouerbii iocus, quòd cum fluuius esset, id est, locus non admodum amplus, mare uideretur æmulari, cum omnes undecunq; in sese reciperet.

Balbus balbum rectius intelligit. LXXVII

Balbus balbum rectius intelligit .i. Barbarus barbari orationẽ. Ita enim natura comparatum est, ut qui balbutit, hoc est, parum expedite loquitur, melius intelligat sermonem illius, qui & ipse cõsimili modo balbutiat, quàm qui integre & articulate loquatur. Concinne dicetur in eos, quibus indoctis indocta magis & nota sunt, & placent. Diuus Hieronymus hoc adagio monachi cuiusdam stultitiam tangit, haud scio festiuius'ne, an acrius. Et idcirco, inquit, se eruditum putat, quia Iouinianum solus intelligit. Est quippe puerbium, Balbum melius balbi uerba cognoscere. Hæc ille. Porrò Iouiniani stilum, ut portentuosum & uehementer obscurum, idem Hieronymus miris salibus deridet in præfatione librorum, quibus illius coarguit errores.

Herbam dare. LXXVIII

Herbã dare, pro eo quod est, uictorẽ agnoscere, ac se uictum fateri, passim obuium est apud doctos. Inde sumptum, quòd, ut est autor Festus Põpeius, id erat pastoralis uitæ indicium, propterea quòd antiquitus cursu, aut alio quopiam certamine, superati, herbam ex eodem statim loco decerptã, aduersario porrigebant, uictoriæ agnitæ symbolum. Plinius lib. xxii. cap. iiii. loquens de corona obsidionali gramineæ: Dabat, inquit, uiridi è gramine decerpto inde, ubi obsessos seruasset aliquis. Nanq; summum apud antiquos signum uictoriæ erat, herbam porrigere uictos, hoc est, terra & altrice humo, & humatione etiã cedere. Quẽ morẽ, inquit, etiã nunc durare apud Germanos scio. Idẽ lib. viii. ca. v.

de elephante: Mirus nanq; pudor est, uictusq; uocem fugit uictoris, terram ac uerbenas porrigit. Festiuius autem erit adagium, si ad literariam uictoriam transferatur.

Dare manus. LXXIX

Simili figura dixit Horatius: Dare manus, pro eo quod est, se uictum agnoscere. Nam qui se uictori dedunt ne interimantur, ultro manus ad uincula offerunt. Horatius in Epodis,

Iam iam efficaci do manus scientiæ.

M. Tullius in Sermone De amicitia: Ad extremum det manus, uinciq; se patiatur. Id si ad animi res deflectatur, redditur uenustius. Est autem hominum genus, qui nunquam agnoscunt se uictos in disputando, etiam cum maxime sint deiecti. Quales depingit Galenus libro περὶ φυσικῶν δυνάμεων secundo, ἀλλ' ὅταν τις ἀναισχυντῇ περιπλέκων τι καὶ μήπω κατὰ πεπτωκότα συγχωρῶν ὅμοιός ἐστι τοῖς ἰδιώταις τῶν παλαιστῶν, οἱ καταβληθέντες ὑπὸ τῶν παλαιστριτῶν, καὶ κατὰ τῆς γῆς ὕπτιοι κείμενοι, τοσοῦτον δέουσι τὸ πτῶμα γνωρίζειν, ὥστε καὶ κρατοῦσι τῶν αὐχένων αὐτοὺς τοὺς καταβαλόντας, οὐκ ἐῶντες ἀπαλλάττεσθαι, κἀν τούτῳ νικᾶν ὑπολαμβάνουσι, id est, Verum ubi quis redargutus est, nihilo secius complectitur tamen, nec agnoscens se cōcidisse, similis est uulgaribus istis palæstritis, qui deiecti à luctatoribus, & humi iacentes supini, tantum abest, ut lapsum agnoscant, ut etiā ceruices eorum, à quibus deiecti sunt, teneant, non sinentes illos auelli, ac uel ita se uicisse arbitrantur. *Victus uictorem complectens*

Vt canis è Nilo. LXXX

Qui leuiter ac uelut obiter artem quampiam, aut autorem degustant, hi ceu canis è Nilo degustare dicentur. Id adagii natum est ex apophthegmate quodam, cuius meminit Macrobius Saturnalium libro secundo, Id est huiusmodi: Post fugam Mutinensem, quærentibus quid ageret Antonius, quidam familiaris eius respondit: Quòd canis in Aegypto, bibit & fugit. Nam in illis regionibus constat canes raptu Crocodilorum exterritos, bibere & fugere. Solinus ait, eos non nisi currentes lambitare, ne deprehendantur.

Hastam abiicere. LXXXI

Hastam abiicere, dixit M. Tullius in oratione pro Murena, pro eo quod est, causæ diffidere & contentionem relinquere. Translatum à militia. Desperat enim, quisquis arma in bello abiicit: & aut fugam spectat, aut mortem expectat. Græci simplici uocabulo ῥίψασπιδας uocant timidos, & in bello fugitiuos, nimirum ab clypei iactu. Id cognominis Demosthenes in prælio quodam emeruit tam ignauus in bello, quàm in concionibus inuictus. Cleonymus apud Aristophanem in Fucis, ἀσπιδαποβλὴς appellatur. Plato libro De legibus duodecimo declarat ῥίψασπιδος nomen multo probrosissimum esse. *ἀσπιδαποβλὴς*

Harena cedere. LXXXII

Confine est his, Harena cedere, pro desistere à certamine, & uictoriam ultro concedere. Translatum à pugna gladiatoria. Sic & Horatius,

Iam Scythæ laxo meditantur arcu Cedere campis.

In harenam descendere. LXXXIII

In harenam descendere, pro eo quod est, certamen inire. A gladiatoria item harena translatum, de qua Flaccus, Ne populum extrema toties exoret harena.

Quæ si ad rem animi transferantur, metaphoram habebunt prouerbialem. In exemplis referendis, quoniam passim obuia sunt, non arbitratus sum, uel immorandum mihi, uel remorandum lectorē. Meam harenam, dixit Plinius in epist. pro mea functione. Ita enim scribit Fabato. Itaq; Beticio Prisco, quantum plurimum potuero præstabo, præsertim in harena mea, hoc est, apud centumuiros.

Austrum perculi. LXXXIIII

Austrum perculi, id est, Operam lusi: est apud Plautum in Epidico. Quo quidem adagio non grauatus est uti Paulus in epistolis suis. Aer enim uerberantis ictum, cedens eludit. Sumptum uideri potest uel ab iis, qui exercentur ad artem gladiatoriam, ensem per aera uentilātes, Vel ab historia, cuius meminit A. Gellius de gente quadam, quæ cum hoc uento bellum gessit.

De facie nosse. LXXXV

De facie nosse, est leuiter cognitum habere, quasi quem semel atq; iterum uideris duntaxat: non quicum sis familiariter uersatus. Id si transferatur ad res animi fiet uenustius. M. Tul. in Pisonem: Habet hoc ipsa uirtus, quam tu ne de facie quidem nosti, id est, ne tenuiter quidem.

Ne umbram quidem eius nouit. LXXXVI

Simillimum est huic illud, quod usurpat M. Tullius in epistola ad Atticum libro octauo. O hominem amentem & miserum, qui ne umbram quidem τοῦ καλοῦ uiderit. Plutarchus περὶ πολυφιλίας, Menandrum citat, qui beatum dixerit eum, qui uel σκιὰν φίλου, id est, amici umbram habeat. Et apud Athenæum, parasitus quispiam, panes rancidos & atros in cōuiuium illatus, ἄρτων σκιὰς appellauit: quasi manes panium, non panes. Quanquā adagium magis uidet̄ ductum ab antiqua pictura,

quæ rem duntaxat umbris ruditer repræsentabat. Et nota est specus Platonica, in qua qui desident, rerum umbris oblectantur.

Nomine tantum notus. LXXXVII

Huic simillimum est illud Horatianum, in Sermonibus,

Accurrit quidam notus mihi nomine tantum.

Nã hoc quoq; puerbio uulgus tenuẽ quandã ac uulgarem notitiã significat. Atq; id etiam plus habebit Veneris, si ad res animi traducaẽ, ut siquis dicat philosophiã alicui uix etiã noĩe cognitam.

Prima facie. Prima fronte. LXXXVIII

Sapiunt hæc quoq; prouerbium, maxime cum ad res incorporeas referuntur: Prima facie, prima fronte, pro eo quod est, primo obtutu, & priusq̃ pressius ac diligẽtius consideres. Fallit enim plerunq; primus ille aspectus, neq; raro caligant oculi pudore quodam. Deinde iterum atq; iterum contemplati perspicimus quædam, quæ nos antea fefellerant, & primum illud oculorum iudicium quasi recantamus. Huius adagii frequens est usus apud scriptores Latinos, nominatim apud Quintilianum libro xii. Papinianus lib. xii. titu. de condictione sine causa, Cessare cõdictio prima facie uidetur. Item lib. xvi. tit. ad Senatuscons. Velleianum. Cum prima facie quidem alienam, re uera autem suam obligationem suscipiat. & aliis item aliquot locis. Celsus lib. xxii. titulo, de probationibus capite quingẽtas Prima fronte æquius uidetur, ut petitor probet quid intendit. &c.

Intus & in cute. LXXXIX

Intus & in cute notus, est modis omnibus cognitus: perinde quasi dicas, foris atq; intus notus.

Persius: Ad populum phaleras, ego te intus & in cute noui.

Id est, aliis fucum facito, mihi planè notus es, neque potes imposturam facere. Et summam cutem primam illam rei quasi frontem, ac speciem uocamus. Ausonius in præfatione in periocha Homeri: Hæc eius species apparet, summam cutem primi operis intuenti. Et Horatius:

Introrsum turpis, speciosus pelle decora.

Domestice notus. XC

Simili figura dixit Lucianus in Pseudologista, ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ, καὶ οἰκοθέν σε ἀκριβῶς εἰδότι. id est, Viro libero, & qui te ex domestico conuictu cognitum habeat. Id erit uenustius, si ad res animi traducatur, ut siquis dicat artem rhetoricam οἰκοθεν alicui notam. Eiusdem generis est Plinianũ illud, in epistola ad Atticum: Clementẽ hunc ego in Syria cum adolescentulus militarẽ, penitus & domi ĩspexi.

Domi inspicere

A limine salutare. XCI

Huic penè diuersum est: A limine salutare. Plurimum uenustatis obtinebit & hoc, si ad res incorporeas deflectatur. Veluti siquis dicaẽ theologiam à limine duntaxat salutasse: qui uidelicet neq; ualde diuturnam, neq; præcipuam operã impenderit, sed rudimẽta modo degustarit. Seneca epistola quadragesimanona: Nec ego nego prospicienda ista, sed prospicienda tantum, & à limine salutãda. Agit de dialecticorum argutiis, quas abunde satis existimat leuiter attigisse. Trãslatum à uulgaribus istis amicis, qui non admittuntur in penetralia, sed procul atq; à limine salutant, ac deinde discedunt.

Primoribus labiis degustare. XCII

Primoribus labiis degustare, est breuiter quippiam attingere. Ductum ab iis, qui cibum aut potum tenuiter degustant, nihil inde in stomachum transmittentes. Cicero pro Cœlio, Equidem multos & uidi in hac ciuitate, & audiui, non modo qui primoribus labiis degustassent genus hoc uitæ. Idem De natura deorum lib. ii. Is cum dixit fore sempiternum, hunc censes primis, ut dicitur, labiis degustasse physiologiam, id est naturæ rationem. Quintilianus lib. xii. Sed hoc trãseo, de quo neminem, qui literas uel primis, ut aiunt, labiis degustarit, dubitaturum puto. Procopius sophista in epistola quadam, πάλιν δὲ ταύτην ἐμεμφόμην, εἰ τοσοῦτον γεύσασα πράγματος ἄκρῳ δακτύλῳ φασὶν, εἶτα τὴν ἡδονὴν ἀφαιρήσαιτο, id est, Rursum in hanc stomachabar, si cum tantam rem summo, ut aiunt, digito degustandam præbuisset, deinde uoluptate spoliaret. Quibus in uerbis illud noue dictum, quod digito gustum tribuit, nisi hoc sensit, qui leuiter degustant, eos rem degustandã, summo digito admouere linguæ.

Summis labiis. XCIII

Sũmo digito

Summis labiis Græci paulo diuersius usurpant, nempe cum quis uerbis duntaxat simulat quippiam, non autem ex animo facit. Lucianus in Apologia, καὶ δι' ἄκρων χειλέων φιλοσοφῶν, id est, Ac summis labiis philosophum agens. Item in Dialogis amatoriis, ἐπ' ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχουσι, id est, Summis in labiis iusiurandum habentibus. De amatoribus loquitur, qui uenereum iurant iusiurandum, non ex animo. Seneca lib. primo, cap. x. Non à summis labris ista ueniunt, habent hæ uoces fundamentum. Ad eundem modum diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum, Vt non leui, inquit, citatoq; sermone, &, ut ita loquar, summis labiis hospites inuitemus. Hic aulicis & ciuilibus quibusdã mos est polliceri omnia, sed uerbis illis solennibus, quibus nemo uel tantulum commouetur, nisi egregie stultus.

Extremis digitis attingere. XCIIII

Huic germanum est, extremis attingere digitis, pro eo quod est, leuiter attingere, quod ita demum adagium uidebitur, si metaphora accesserit. M. Tullius in eo loco, quem modo citaui. Equidem multos & uidi in hac ciuitate, & audiui, non modo qui primoribus labiis gustassent genus hoc uitæ & extremis, ut dicitur, digitis attigissent, sed qui totam adolescentiam uoluptatibus dedissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam, ut dicitur, recepisse. Græci sic efferunt, τῷ ἄκρῳ ἅψασθαι δακτύλῳ, id est, Summo cõtingere digito, Ita Basilius in epistolis, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ τοῦ γλυκυτάτου μέλιτος τῆς παρ' ὑμῖν ἐκκλησίας ἀπολαυσάμενα πέρυσιν, id est. Noui & ipse, tametsi summo digito, mel dulcissimum uestratis ecclesiæ gustauimus anno superiore. Translatum uideri potest à luctãtibus. Nam Græci uocant ἀκροχειρίζεσθαι, colluctari cum quopiam, citra reliqui corporis congressum, sed summis duntaxat digitis. Lucianus in Demonachis uita, οὐδὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἁψάμενος, id est, Neq; summis, ut aiunt, digitis attigerat. Euripides hyperbolen citra metaphoram usurpauit in Iphigenia Aulidensi: ἀκροχειρίζεσθαι

οὐχ ἅψεται σῆς θυγατρὸς Ἀγαμέμνων ἄναξ, οὐδ' εἰς ἄκρον χεῖρα.

Haud filiam continget Agamemnon tuam, Non uel manu primore. Extrema manu

Dimidium plus toto. XCV

Πλέον ἥμισυ παντός, id est, Dimidium plus toto, ænigma prouerbiale, quo commendatur aurea mediocritas. Refertur & exponitur à Platone libro De legibus. iii. ἆρ' οὐκ ἀγνοήσαντες, τὸν ἡσίοδον ὀρθότατα λέγοντα, ὡς ἥμισυ τοῦ παντὸς πολλάκις ἐστὶ πλέον· ὁπόταν ᾖ τὸ μὲν ὅλον λαμβάνειν ζημιῶδες, τὸ δὲ ἥμισυ μέτριον, τότε τὸ μέτριον τοῦ ἀμέτρου πλέον ἡγήσατο ἄμεινον ὂν χείρονος, id est, Nonne quod ignorauerint Hesiodum rectissime dicentem, dimidium sæpenumero plus esse q̃ totum: uidelicet cum totum accipere noxium fuerit, dimidium autem moderatum, ibi moderatum immoderato plus esse duxit, utpote quod sit deteriore melius. Ad eundem modum enarrant Hesiodi interpretes: nimirum in toto significatam esse τὴν πλεονεξίαν, in dimidio, τὴν ἰσότητα, Siquidem qui dimidio cõtentus est, is in medio consistit: contra, quisquis ad totum usq; progreditur, is mediocritatem prætergressus, ad extremum perueniat oportet. Meminit eiusdem adagii & lib. de Repub. v. Rursus libro De legibus. vi. declarans in ciuitate præcipuum esse, ut eximiis uiris committantur magistratus. ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε. τὸ δ' ἐστί γε ὡς ἐμοὶ φαίνεται πλέον ἢ τὸ ἥμισυ, id est, principium enim totius negocii dimidium dicitur in prouerbiis, ac bene cœpisse ab omnibus ubiq; laudi datur. Cæterum hoc mihi sanè plusquã dimidium uidetur. Plato alludit ad uocis amphibologiam, nam ἀρχὴ Græcis & principium rei, & magistratum sonat. Pittacus apud Laertium, ubi se sponte abdicasset magistratu, agri sibi à Mytilenæis relicti dimidium resecuit, autore Sosicrate, dicens, dimidium præstabilius esse toto. Idem pecuniam à Crœso missam recusauit, respõdens, sibi dimidio plus esse q̃ uellet. Carmen extat apud Hesiodum libro primo operis, cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι. Scribit enim ad fratrem Persam, in hunc modum:

ἤδη μὲν γὰρ κλῆρον ἐδασσάμεθ', ἄλλα τε πολλὰ
ἁρπάζων ἐφόρεις μέγα κυδαίνων βασιλῆας
δωροφάγους, οἳ τήνδε δίκην ἐθέλουσι δικάσσαι,
νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν, ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός,
οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

Quos uersus utcunque uertimus ad hunc modum.

Iamq; patris nobis erat herciscunda facultas,
At tu ultra sortem rapiebas plurima, reges
Donis tuos tibi concilians, qui soluere litem hanc
Affectant. uerum stulti nescire uidentur
Dimidium quàm sit toto præstantius, & quàm
Magna sit utilitas, maluæ, asphodeliq; uirentis.

Quid autem sit asphodelus, uidetur olim parum inter eruditos constitisse. Quandoquidem Gellius libro. xviii. hanc quæstionem in studiosorum conuiuiis propositã fuisse prædicat tanquam de re paucis cognita. Theodorus alicubi uertit albucum, Quod autem ad huius adagii pertinet enarrationem ex multis Luciani locis colligere licet, asphodelum herbam esse plebeiam ac uilem: atq; hac uictitare manes, apud quos nullus luxus, nulla sit ambitio. Quinetiam apud Theocritum Idyllio septimo, asphodelus inter rusticanas herbas commemoratur:

σχῖνός τ' ἀσφοδέλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ.

Proinde poeta, regum ac locupletum immoderatos luxus taxat, illorum fastibus, popularium mediocritatem anteponens. Plutarchus item in conuiuio septem sapiẽtum, locum hunc Hesiodium putat ad frugalitatis admonitionem esse referendum. Suidas ex euentu natam parœmiam existimat,

huiusmodi quandam adferens fabulam. Duo fratres erant, quorum alter moriens, fratri testamento mandauit, & filii, quem pupillum relinquebat, tutelam, & facultatum illius procurationem. At is cum esset eiusmodi, cuiusmodi uulgo sunt homines: nimirum ut plus apud eum ualeret lucrum, q̃ pietas: pueri res occupare conatur, idq; dum molitur, etiam sua perdidit. Deinde postulanti, ut sui ratio haberetur, quo posset in locum meliorem restitui, responsum est ad hunc modum:

Νήπιος οὐκ ἐνόησεν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός. id est, Dimidium, quàm sit toto præstantius, istud Haud nouit stultus. Suidas citat ex Marino quodam: γέγονε δὲ ἡ ἀρχὴ, οὐκ ἀρχὴ μόνον, οὐδὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἥμισυ τοῦ παντὸς, αὐτὸ δὲ ὅλον τὸ πᾶν, id est, Contingit autem nobis principium, non principium tantum, neque iuxta prouerbium, dimidium totius, sed ipsum totum uniuersum. Regum igitur est, dimidium totius, totum auferre tyrannicum. Itaque prouerbium trifariam licebit usurpare: primum cum mediocritatem illam uere auream efferemus, citra quam nihil est in rebus humanis, nec honestum, nec iucundum, nec laudatum: mediocritatem autem opportunitate metimur, quemadmodum Hesiodum imitatus ait Pindarus:

Ἕπεται δ' ἐν ἑκάστῳ μέτρον, νοῆσαι δὲ καιρὸς ἄριστος, id est,

Adest unicuiq; rei modus, ad eum cognoscẽdum optima opportunitas. Etenim pro loco quod aliâs nimium est, aliâs erit parum, Idem in Nemeis hymno ultimo:

Κερδέων δὲ χρὴ μέτρον θηρεύεμεν,
Ἀπροσίκτων δ' ἐρώτων ὀξύτεραι μανίαι. id est, In lucris autem oportet modum sectari,
Nam immensarum rerum cupiditates uehementiores habent insanias. Altera utendi ratio fuerit, cum æqualitaté anteferemus, quam Pythagoras dixit amicitiæ tum parentem, tum altricem: contra inæqualitaté discordiarum, bellorumq; matrem, id quod elegãter extulit Euripides in Phoenissis:

Κεῖνο κάλλιον τέκνον,
Ἰσότητα τιμᾶν, ἣ φίλους ἀεὶ φίλοις,
Πόλεις τε πόλεσι, ξυμμάχους τε ξυμμάχοις
Συνδεῖ, τὸ γὰρ ἴσον, νόμιμον ἀνθρώποις ἔφυ.
Τῷ πλέονι δ' αἰεὶ πολέμιον καθίσταται
Τοὔλασσον, ἐχθρᾶς δ' ἡμέρας κατάρχεται.
Καὶ γὰρ μέτρ' ἀνθρώποισι καὶ μέρη σταθμῶν
Ἰσότης ἔταξε, κἀριθμὸν διώρισεν,
Νυκτός τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον, ἡλίου τε φῶς
Ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον,
Κοὐδέτερον αὐτοῖν φθόνον ἔχει νικώμενον,
Εἶθ' ἥλιος μὲν, νύξ τε δουλεύει βροτοῖς. id est,

Illud nate fuerit pulchrius,
Aequalitatem amplecti, amicos hæc enim
Glutinat amicis semper, urbes urbibus,
Sociosq; sociis nectit, etenim æqualitas
Cum legibus respondet atq; concinit.
At quod minus sit, cum hoc quod est plus, prælium
Vsque habet, & hinc discordiarum exordia.
Siquidem modos cunctorum, & æquilibria
Aequalitas mortalibus præscripsit, &
Præfiniit numeros, & atræ noctis, ac
Lucis diuturnæ secuit hæc discrimina,
Vt annuum æquis uicibus exigant simul
Orbem, nec altera alteri unquam inuiderit
Superata, deinde noxq; solq; seruiunt Mortalibus. Et reliqua.

Tertia utendi ratio, siquando deterrebimus ab inferenda iniuria, suadebimusq; satius esse, iuxta Platonis sententiá, iniuriam in sese admittere, q̃ inferre alteri. Nam id sibi uelle prouerbium hoc, demõstrat Plutarchus in cõmentario De audiendis poetis. Huc arbitror pertinere quod de Dario refert Plutarchus. Cum enim præfectos prouinciarũ ad sese accersitos percontatus esset, num grauia essent tributa, atq; illi respondissent, esse mediocria, iussit de singulis dimidium pendi, iudicans esse satius dimidium accipere cum beneuolẽtia prouincialium, q̃ totum cum odio suoꝝ. Fortassis & hodie peccatur à nõnullis aduersus hoc prouerbium. Dum enim Theologi quidá ac præsules nihil omnino uolunt de suis dogmatibus ac iure cõcedere, ueniunt in periculum ne perdant & illa, quæ bono iure tenebant. Mea sententia non semper aspernandum illud comici Syri cõsilium: potiusq̃ uenias in periculum, serues ne an perdas totum, dimidium, siue, ut legunt alii, diuiduum face.

Serpentis oculus. XCVI

Ὄφεως ὄμμα, id est, Serpentis oculus. De his dici cõsueuit, qui acribus & intentis intuerent oculis. Ab animante sumpta metaphora. Sunt enim huic animanti oculi duriores ac perspicaces. Vnde Flaccus:

Cur in amicorum uitiis tam cernis acutum
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?

Ne moueto lineam. XCVII

Μὴ κίνει γραμμάν, id est, Ne moue lineam. Pyndaricorum hymnorum enarrator exponens eum locum: οὕτω δ' ἐκδίδου Λίβυς ἁρμόζων κόρᾳ νυμφίον ἄνδρα, ποτὶ γραμμᾷ μὲν αὐτὰν στᾶσε, Loquitur autem de Antaeo, qui iuuenibus desponsam filiam extrema statuerit linea, ut qui primus ad eam cursu peruenisset, is uxorem abduceret domum: Recẽset huiusmodi prouerbium: Μὴ κίνει γραμμάν. id est, Ne moueris lineam. Idq; translatum existimat à more ueterum, qui metam ducta linea significabant, in qua praemium propositum erat, quod auferret uictor. Ducebatur autem & altera linea pro carceribus, quemadmodum alibi diximus: unde cursus erat initium. Igitur utraq; linea prouerbii ministrauit occasionem ἀπὸ γραμμῆς, id est, ab ipso initio, Μὴ κίνει γραμμάν, id est, Ne moueas metam. Significat auté non esse mutandas leges, neq; praetereundos fines rerum praescriptos. Huc peculiarius pertinet Theocriticum illud οἱ Βουκολιασταί. id est,

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον. id est, Atq; à lineola lapidem mouet.

Alludit ad flumen Galateae, saxum aliquod ab extrema ripa secum auferens. Est & sacra linea in tesserarum lusu: de qua dictum est aliàs.

Eandem tundere incudem. XCVIII

Eandem incudem assidue tundere, est indefatigabili assiduitate in operis alicuius studio perseuerare; Metaphora ducta à fabris, crebris ictibus incudem ferientibus: atque ita tandem aliquando ferri rigorem perpetuo labore uincentibus. Marcus Tullius libro De oratore secundo. Ego autem si quem nunc planè rudem institui ad dicendum uelim, iis potius tradam assiduis, uno opere eandem incudem, die noctuq; tundentibus. Conueniet in grammatistas ac literatores, quibus sine fine eadem sunt inculcanda pueris, ut haereant aliquando. *Incudem eandem tun.*

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius. XCIX

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius. Hunc uersum Crassus orator usqueadeo uulgo iactatum ait: ut Tarracinae passim in omnibus parietibus inscriptus uisereur. Fabula unde natum est adagium, sic habet: Memmius quidam Romanus, cum ageret Tarracinae, mulierculam quandam deperibat, sed non citra riualem. Cum hoc igitur cum aliquando rixa incidisset, eò iracundiae prouectus est Memmius, ut Largii, nam id riuali nomen, brachium mordicus arriperet. Ea res postea quàm in popularem abiit iocum, faceti quidam & φιλάγελοι senarium hunc in omnibus eius urbis parietibus quinq; literis notarunt, depictis tribus LLL. & duobus MM. uidelicet ut aduenis percunctandi ministrarent occasionem. Itaq; cum M. Crassus Tarracinam aliquãdo uenisset, admiratus nouum literarum aenigma, senem quendam oppidanum percunctatus est, quidnam sibi uellent eiusmodi literae. Atq; is exposita fabula, uersiculum explicuit:

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.

Huius rei mentionem fecit Mar. Tullius libro De oratore secundo. Tametsi L. Caesar, qui haec loquitur apud Ciceronem, existimat narrationem hanc totam in Memmium aduersarium, dedita opera confictam fuisse.

Cicada uocalior. C

Τέττιγος εὐφωνότερος, id est, Cicada uocalior. Dicebatur in hominé impendio garrulum, aut admodum musicum: propterea quòd hoc insectum rore duntaxat uiuens, cantu potissimum delectetur. Et quosdam ita musicae deditos, ut neglecto cibo perituri fuerint inedia, in cicadas à diis mutatos, narrat apud Platonem Socrates in Phaedro. Et Theocritus in Daphnide:

Τέττιγος ἐπεὶ τύγα φέρτερος ἄδεις. id est, Quippe canis melius quacunque cicada.

Apud Diogenem Laertium refertur Timonis carmen in Platonis eloquentiam,

Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς
Ἡδυεπὴς τέττιξιν ἰσογράφος οἵ θ' Ἑκαδήμου
Δένδρει ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι. id est,

Cunctos anteibat latissimus ille, suauis
Orator, cuius non cedunt scripta cicadis,
Quae super arboribus resident, lucis in opacis.
Ac mittunt uocem modulato gutture amoenam.

Est auté allusio, quam latinus interpres non potest reddere, in πλάτυστος ad Platonem & in Ἑκαδήμου ad illius Academiã. Allusum ité ad carmen Homeri Iliados γ. de senibus, qui ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι. id est, Vocem floridam emittunt. Apud Athenaeum libro. vi. parasitus quispiam seipsum depingens, λαλεῖν inquit, τέττιξ, id est, garrulitate cicada sum. Et apud eundem libro undecimo, Theopompus τέττιξ κελαδεῖ, id est, Cicada stridet, quod tamen illic uidetur boni ominis causa dici.

A

Ἀντιπελαργεῖν. I

Ntipelargein, apud Græcos est mutuam officii uicem rependere, maxime nutricandi, fouendiq; eos, à quibus aliquando fueris enutritus aut institutus: ut si liberi parentes ætate fessos uicissim alant foueantq; : aut si discipulus præceptorem inuicem erudiat. A ciconiæ natura sumptum, quæ Græce pelargus dicitur. Ea inter aues una pietatis symbolum obtinet. Extat autem lex pietatis magistra, quæ edicit, ut liberi parentes alant, aut uinciantur. Ad id respexisse uidetur Homerus Iliados Δ cum ait: οὐδὲ τοκεῦσι
θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰὼν, id est,
Nec nutricandi officium genitoribus unquam
Persoluit charis, breue at illi contingit æuum.
Eodem allusit Euripides in Oreste:
καὶ μὴν τίνοι γ᾽ ἂν τῇ τεκούσῃ ζοφάς. id est, At qui rependet mortuæ altoræ uicem.
Hanc itaq; legem, quam plæriq; etiam mortales negligunt, sola ciconia inter omnia animantium genera exprimit: Siquidem reliqua tantisper amant, agnoscuntq; parentes, dum egent illorum ad nutricationem opera: Vna ciconia parentes senecta defectos, uicissim alit, & uolandi impotentes humeris gestat. Quorum posterius laudatur in Aenea, cui inde Pii cognomen: alterum miris laudibus fertur in puella, quæ matrem captiuam complureis dies suis uberibus aluit. Hanc ob causam, ut autor est Suidas, antiquitus in regum summo sceptro ciconiæ figura ponebatur, in imo hippopotamus: ut ipso gestamine admonerentur, pietatem plurimi facere oportere, uiolentiam cohibere. Nam hippopotamus animal efferum est ac uiolentum: atq; adeo impium, quippe quod interfecto patre matrē init, teste Plutarcho in commentario, cui titulus: Vtra animantia sint prudētiora, terrestria, an aquatilia. Laborant infamia impietatis & uiperæ, quod perfracta matris aluo nascantur. Item scorpiones & aranei, qui post incubatus officium à suis foetibus interimuntur. Testis Aristo. lib. De natura animal. vi. De ciconiarum pietate Plinius lib. x. cap. xxiii. testatur his uerbis: Ciconiæ nidos eosdem repetunt. Genitricum senectam inuicem educant. Quin & diuus Basilius ciconiarum nobis pietatis erga parentes exemplum proponit. Eodem allusit Crates Cynicus scribens Hipparchiæ uxori de filio nato, cum pollicetur sibi curæ futurum, ut illum matri ciconiam pro cane remittat in senecta. Canes enim uocantur Cynicæ sectæ philosophi. Significat igitur puerum fore pium, qui parentem iam decrepitam mutuo foueat. De ciconiarum pietate meminit & Aristophanes in Auibus:
ἀλλ᾽ ἔστιν ἡμῖν τοῖσιν ὄρνισιν νόμος Nobis quidem auibus peruetusta lex uiget,
παλαιὸς ἐν ταῖς τῶν πελαργῶν κύρβεσιν. Ciconiarum inscripta tabulis, ut simul
ἐπὴν ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκπετησίμους Ciconia parens educauerit suos
πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργιδεῖς τρέφων, Ciconiadas, & iam uolucres effecerint,
δεῖ τοὺς νεοττοὺς τὸν πατέρα πάλιν τρέφειν. id est, Pulli uicissim nutriant patrem suum.
Vtitur eodem Plato in Alcibiade primo. Sed nemo profecto uenustius, nemo felicius, quàm Angelus Politianus in quodam epigrammate, κεἴθη μ᾽ ἐθέλω
εἶναι νέοι τὴν γραιῶν ἀντιπελαργέομεν. id est,
Si nos Latini olim Græcorum literis educati, nūc Græciam uelut anum atq; effoetam, uicissim suas doceamus literas. Porrò huiusmodi officium, quod liberi uicissim in parentes collocāt, Græci unico uerbo dicunt, γηροβοσκεῖν, seu γηροτροφεῖν & γηροκομεῖν. Extat in hanc sententiam huiusmodi senarius:
ὑγιαίνεις, ἔσῃ δ᾽ ὄντως γηροβοσκὸς τοὺς γονεῖς. id est, Viuax eris, senes parentes confouens.

γηροβοσκεῖν

Vno tenore. II

Tenorem rei progressum uocant. Vndæ quæ sui similia, sibiq; ueluti perpetua quadā succedunt serie, horum eundem esse tenorem dicimus. M. Tullius libro De oratore perfecto: Isq; uno tenore, ut aiunt, in dicendo fluit. Loquitur de æquabilitate dictionis, nulla uarietatē reficientis auditorum aures. Idem in libro De claris Oratoribus: Vnus enim tonus est orationis & idem stilus. Quo quidem loco haud scio, an pro tono tenor legere præstiterit.

In quadrum redigere. III

In quadrum redigere dixit M. Tullius in eodē libro, pro eo quod est, in ordinē aptamq; structurā cōcinnare. Sumptum ab iis, qui arbores, aut lapides mathematicis gnomonibus exæquant, ut undequaq; cōgruant inter sese: proinde quod conuenit, quadrare dicimus. Vergilius Georgicon libro tertio:
Indulge ordinibus, nec secius omnis in unguem
Arboribus positis, secto uia limite quadret.

De fece haurire. IIII

M. Tullius in catalogo illustrium oratorum, figura mirum ni prouerbiali dixit de fece haurire, pro eo quod est sordida quæpiam ac plebeia, nimisq; humilia persequi. Vsurpat hoc prouerbium Atticus eo quo dixi libro in Ciceronem, qui tempus tereret in commemorandis oratoribus quibusdam obscuris, ac nullius penè nominis. Mutuo sumptum à sordidis istis, qui uinum unà cum ipsa fece hauriũt, nequid omnino reliquum faciant in dolio. unde & plebis infimam fecem dicimus.

In laqueum inducere. V

In laqueum inducere, & in casses inducere, est arte sic concludere quempiam, ut iam nullum sit effugium. Qui mos fuit Socrati Platonico, suis illis rogatiunculis eò depellere sophistas, ut negarent, quæ priùs affirmauerant: quæ negauerant, affirmarent. Denique nihil non dicerent. Quintilianus libro institutionum quinto: Turbantur enim, & à patronis diuersæ partis in laqueum inducuntur. Græci, qui iam capti teneantur, ἐμβρόχους uocant. Ouidius:

Decidit in casses præda petita meos.

Euripides in Hippolyto coronato:

κρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἠρτημένην. id est:

Pensilibus irretita cassibus. Ibidem paulo post:

λῦσαι τ' ἄνασσαν ἐξ ἐπισπαστῶν βρόχων. id est, Heram è tenacibus expedire cassibus.

Bœotica sus. VI

Ἡ βοιωτία ὗς, id est, Bœotica sus. Vetustissimum adagium olim in stolidum & indoctum hominem iaci solitum, usurpatur à Pindaro in Olympiacis:

ἔπειτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλα-
θέσι λόγοις φεύγομεν βοιωτίαν ὗν.

Admonet Aeneam Chorodidascalum, ita curet canendum hymnum, ut uetus illud probrum, ueris rationibus liceat effugere, quod in amusos dici consueuerit, βοιωτία ὗς. Interpres originem proverbii refert ad hunc modum. Qui priscis temporibus Bœotiam regionem incolebant, ὕαντες appellabantur, gens barbara & agrestis: proinde quidam deprauata uoce, pro ὕαντας ὕας, id est, Sues appellabant. Idq; scomma cessit in prouerbium, ut primum in Bœotos diceretur, ab his in quosuis indoctos, inconditos, moribusq; rusticanis homines torqueretur, βοιωτία ὗς. Interpres citat eundem Pindarum ex Dithyrambis:

ἦν ὅτε σύας τὸ βοιώτιον ἔθνος ἔλεγον. id est, Erat cum Bœoticam gentem sues uocarent.

Citat & ex Cratino: Αὗτοι δ' εἰσὶ συβοιωτῶν πεζοφόρων γένος ἀνδρῶν. id est, Isti sunt Sybœoticum pedestre genus uirorum, dictione ridicula composita ex sue & boue. In cõmentariis Græcorum inueni, βοιώτιος νοῦς. id est, Bœoticus animus, pro stupido brutoq;. Plutarchus in cõmentario περὶ τῆς σαρκοφαγίας indicat Atticos stupidi, bardi, insulsi, deniq; & suis cognomen indidisse Bœotis, potissimũ ob edacitatem. Cui adstipulatur Athenæus libro decimo referens hos uersus ex Eubulo:

πονεῖν μὲν ἄμμες καὶ φαγεῖν μὲν ἀνδρικοί, Sumus ad bibendum atq; ad uorandum strenui,
καὶ καρτερῆσαι, τοὺς δ' ἀθηναίους λέγειν In his ualemus. Athenienses dicere
καὶ μικρὰ φαγεῖν, τοὶ δὲ Θηβαῖοι μέγα. id est, Prompti, edere pauca, multa Thebani solent.

In Græcis uersibus apparet πονεῖν scriptum pro πίνειν aut πιεῖν, & μὲν prius pro γὰρ & τοὶ pro οἱ.

Item Eubulus in Europa: κτίζει βοιωτῶν πόλιν
ἀνδρῶν ἀρίστων ἐσθίειν δι' ἡμέρας. id est,
Vrbem parauit ille Bœotis uiris,
Diem per omnem ingurgitare strenuis.

Rursus ex Eubuli altera fabula:

οὕτω σφόδρ' ἐστὶ τοὺς τρόπους βοιώτιος. id est, Vsque adeo mores obtinet Bœoticos.

Idem approbat multis multorum autorum testimoniis. Sunt autem inter se cognata uitia πολυφαγία, & stoliditas. Atq; hinc Herculem Thebanum edacem faciunt, sed eundẽ à literis alienissimum, adeo ut præceptorem suum trucidarit. Fuit autem & hic Bœotus, nimirum Thebis natus. Rursum Plutarchus De dæmonio Socratis: ἀνεγείρειν τὸ κατὰ βοιωτῶν ἀρχαῖον εἰς μισολογίαν ὄνειδος. id est, Refricare uetus illud aduersus Bœotios de literarum odio probrum. Quanq̃ ipse Plutarchus Bœotus fuit, homo quiduis citius, q̃ stupidus. Deniq; quoniam constat uel ob Romanum imperium latissime propagatum, uel ob commercia negociatorum, uoces Germanicæ, Gallicæ, Britannicæq; linguæ fuisse mistas, suspicor à Græcis ad nos dimanasse, quod hominem stupidum ac nullo mentis acumine præditum uulgo dicimus bot, pro bœoto. proprium enim huic linguæ, uoces quãuis multarum syllabarum in unam syllabam contrahere. Bœotici mores

Impossibilia captas. VII

Ἀδυνάτα θηρᾷς, id est, Quæ fieri non possunt, uenaris. In eum, qui molitur, quod efficere non queat.

Sumptum ab aucupio seu uenatu prædarum, quas consequendi nõ sit facultas. Quod quidem inter adagiones nõ recẽsuissem, nisi reperissem in collectaneis Græcorum. Nam præter metaphorã θηρεῖς, nihil sapit prouerbii. Cæterum præceptum est haud inutile. Siquidem si recte præcipiunt Græci, nõ esse tentãdum de quo dubites, multo minus quod certum sit, te nõ assecuturum. Veluti siquis animi tranquillitatẽ opibus, aut uoluptatibus istis uulgaribus sibi comparare conetur, aut ueram eruditionem citra linguarum cognitionẽ, hic ἀδλωίατα θηρεῖ. Pindarus in Nemeis, κενεᾶν δ' ἐλπίδων χαῦνον τέλος, id est, inanis spei sterilis exitus. Idem in Pythiis hymno tertio,

χρὴ δὲ κατ' αὐτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον. id est,

Oportet autem apud sese semper cuiusq; rei Videre modum.

Interpres indicat hunc esse sensum, nequis tentet maiora suis uiribus. Commemoratur inter Chilonis apophthegmata, non esse tentandum quod efficere non possis. Quædam enim consilia magnifica sunt, sed ob hoc ipsum inutilia, quòd ἀδλωίατα.

Cribro diuinare. VIII

Κοσκίνῳ μαντεύεσθαι, id est, Cribro diuinare, est coniectura sagaci rem deprehendere. Aut stulte de rebus occultis diuinare. Lucianus in Pseudomante, κοσκίνῳ τὸ τοῦ λόγου μαντευόμενος, id est, Cribro, quod aiunt, uaticinans. Meminit & Theocritus in Idyllio tertio:

εἶπε καὶ ἀγροιὼ τ' ἀλαθέα κοσκινόμαντις. id est, Cribro uaticinans, uerum mihi dixit Agroeo.

Porrò genus hoc diuinandi suspenso cribro, in hodiernum usq; tempus durat apud quosdam superstitiosos. Apud ueteres uaticinia peragebantur, cribro, lauro, & tripode.

Hydram secas. IX

Ὕδραν τέμνεις, id est, Hydram secas. Est apud Platonem libro De repub. quarto. ἀγνοοῦντες, inquit, ὅτι τῷ ὄντι ὥς ὕδραν τέμνουσι, id est, Ignari se re uera tanq̃ hydram secare. Est autem hydram incidere, ita unum aliquod incõmodum tollere, ut in eius locum alia plura recipias. Adagium natum à fabula hydræ Lernææ, quam alii centum fuisse capitum aiunt, alii octo, è quibus unum erat immortale. Cum hoc monstro multum diuq; conflictatus est Hercules, propterea quòd uno reciso capite, plura renascerentur. Plutarchus in commentario De fortuna Alexandri, ὕδραν τέμνων ἀεὶ τισι πολέμοις ἀναβλαστάνουσαν, id est, Hydram secans semper aliquibus bellis repullulãtem. De Alexandro loquitur, cui uno bello confecto, subinde aliud atq; aliud exoriebatur. Cyneas cognita Romanorum multitudine identidem post acceptam cladem copias instaurãtium dixit, Pyrrhum sibi uideri aduersus Lerneam hydram pugnare: Hinc Horatius in Odis:

Non hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem.

Accommodari poterit ad eos, qui litibus inuoluuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit, & sæpenumero pro una enecta tres subnascuntur. Seneca quodam in loco scribit, negocia sordida, quæ nos auocant à studio sapientiæ, abrumpi posse, explicari non posse, q; negocium ex negocio seratur, & occupationi occupatio, uelut unda succedat undæ.

Ne ramenta quidem. Ne festuca quidem. X

Ramentá mel. Festuca ditior

Ne ramenta quidem ditior, hyperbole prouerbialis, cum aliãs aliquoties apud Plautum, tum in Rudẽtibus: Nunq̃ Hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior, perinde quasi dicas stupa ditior, ita ut uulgo loquuntur. Simili figura dixit Aristophanes in Lysistrata:

Λιποῦσα μηδὲν οὐδαδί, κινοῦσα μηδὲ κάρφος. id est, Nihil hic cum reliquerit, mouerit ne festucã quidẽ.

Idem in Vespis:

Pasplam non habet

Ὕπνου δ' ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην. id est, Noctu haud uidet somni ne Paspalam quidem

Interpres ait, πασπάλην significare minutissimum quippiam. Quibusdam ea uox magnetem lapidẽ declarat. Subnectit eodem in loco consimilem figuram.

Ἢν δ' οὖν καταμύσῃ κἂν ἄχνην. id est, Quod si uel achnen flexerit somno caput.

ἄχνη

ἄχνη uero significat minutissimum ac leuissimum illud, quod è spicis excussis euolat. Qua uoce usus est & Homerus Iliados ε

Ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει ἱερὰς κατ' ἀλωάς. i. Vt uento tenues sacra area iactitat achnas.

Hebraicarum periti literarum affirmant מוץ quam uocem Hieronymus uertit puluerem, secutus Septuaginta, qui transtulerunt χνοῦν, Idem Hebræis sonare quod Græcis ἄχνη.

Sacrum sine fumo. XI

Ἀκαπνος θυσία, id est, Sacrificium absq; fumo, de nimium tenui conuiuio, & in quibus nihil cocti obsonii apponitur. Translatum à pauperculorum sacris, molas, thusculum, lac, aut corollas offerentium, cum dii nidorem illum expectent, unà cum fumo subuolantẽ, iuxta Homerum. Lucianus in Amoribus. βουφάγος μὲν ὁ δαίμων ὦ Λυκῖνε, καὶ τοῖς ἀκάπνοις ὥς φασι τῶν θυσιῶν ἥκιστα τερπόμενος, id est, Sanè perq̃ edax deus est Luciane, quiq; fumi expertibus sacris haud quaq̃ gaudeat. In eum sensum usus

est & Athenæus, ἄκαπνα γὰρ ἀεὶ ἀοιδοὶ θύομεν, id est, Nā poetæ semp sacra sine fumo sacrificamus. ἄκαπνα θύειν

Non est curæ Hippoclidi. XII

οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ, id est, Non est Hippoclidi curæ. Siue ut carmen reddam. Non curat Hippoclides. Est enim uersus iambicus dimeter catalecticus. Hoc adagio significabant se quippiam negligere, neque magnopere laborare. Natum autem est ex historia, quam pluribus uerbis narrat Herodotus in Eratone. Vt autem in pauca conferam, hic Hippoclides erat Tisandri filius, qui cum multis aliis iuuenibus Clisthenis Sicyonii filiam ambiebat. Verum cum Clisthenes procos toto anno probaret, & Hippoclides in conuiuio indecoram quandam saltationem edidisset, sublatis in altum pedibus, pater offensus inhonesto iuuenis lusu, ait, ὦ παῖ τισάνδρου ἀπορχήσαό γε μὴν τὸν γάμον, id est, Fili Tisandri, à nuptiis tua saltatione excidisti. At ille protinus respondit, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ, id est, Haud curat Hippoclides. Ea uox, ut testatur Herodotus, in prouerbium abiit. Id dictum in ipsum retorquet Herodotum Plutarchus in libello, quem aduersus eum scripsit. Δοκεῖ μοι καθάπερ ἱπποκλείδης ὁ τοῖς σκέλεσι χειρονομῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης, εἰπεῖν ἂν ἐξορχούμενος τὴν ἀλήθειαν, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ, id est, Videtur mihi uelut Hippoclides cruribus manuum uice in mensa gesticulans, postquam à ueritate desultauit dicere, non est curæ Hippoclidi. Lucianus in apologia, ἱκανὸν ἂν εἴη μοι τὸ, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ, id est, Mihi suffecerit illud, quod dicit, haud curat Hippoclides. Idē in Hercule, καὶ ὁ ἱπποκλείδης οὐ φροντιεῖ, id est, Neque laborabit Hippoclides. Mentionem huius adagii facit & Eustathius in Iliados Homericæ primum librum scribens. Allusit huc Aristophanes in Vespis, sæpius repetens illud, ὀλίγον μοι μέλει. id est, Leuiter mihi curæ est. Hippoclides non curat

Canis in præsepi. XIII

Ἡ κύων ἐν τῇ φάτνῃ, id est, Canis in præsepi. In eos dicitur, qui nec ipsi fruuntur re quapiam, neque reliquos item sinunt uti: ueluti siquis egregios codices inclusos diligenter adseruet, quos nec ipse unquam euoluat, nec aliis euoluendi faciat copiam. Quemadmodum canis in præsepi nec ipse uescitur hordeo, & equum uetat uesci. Lucianus aduersus indoctum, ἀλλὰ τὸ τῆς κυνὸς ποιεῖς, τῆς ἐν τῇ φάτνῃ κατακειμένης, ἣ οὔτε αὐτὴ τῶν κριθῶν ἐσθίει, οὔτε τῷ ἵππῳ δυναμένῳ φαγεῖν ἐπιτρέπει. i. Verum haud aliter facis, quā canis ille in stabulo cubans, qui cum ipse non edat hordeum, tamē haud sinit equum qui posset edere, id facere. Vtitur eodem in Timone. Citatur apud Suidam in prouerbio, οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον, sed tacito autoris nomine, τῇ φάτνῃ προσάγεις τὸν κύνα, καὶ πρὸς τὸν Διόνυσον ἄγεις οὐδὲν, id est, Ad præsepe ducis canem, nihil autem adducis ad Bacchum: hoc est, adfers, quæ ad rem nihil attinent, ex iis uero quæ pertinebant ad causam propositam nihil adfers. Simile quiddam refert Athenæus libro. vi. de gente quadam Galatarum, qui dicuntur Cordistæ: abominatur aurum, nec important in suam regionem, nihilo secius tamen alios non desinunt eo spoliare. Aiunt eam gētem esse reliquias Galatarum, qui sub duce Brenno spoliarunt oraculum Delphicum, quos insecutus Bathanatus dux, inclementer tractauit. Hinc auri odium, cuius gratia tātum passi sint malorum, quod tamen aliis inuident. Cordistæ

Captantes capti sumus. XIIII

Ἀγρεῦντες ἡγρήμεθα, id est, Captātes capti sumus. Cum res præpostere euenit, ut ipsi circumueniamur ab iis, quibus conabamur imponere. Id quod non raro solet usu uenire, ut in eas incidamus pedicas, quas aliis struxeramus. Sæpe fit, ut qui simulat amorem, quo puellam in amorem pelliciat, ipse uere incipiat amare. Et qui dat operam, ut inuitatiunculis alium conet efficere temulentū, ipse reddat ebrius: & qui finitimum moliat imperio depellere, ipse suum amittat imperium. Sic & Horatius,

Græcia capta ferum uictorem cepit.

Videtur eodem allusisse Plato, cum ita scribit in Theæteto, Δοκεῖ μοι ὦ Σώκρατες μάλιστα ἁλίσκεσθαι ὁ λόγος ἁλισκόμενος. id est, Mihi uidetur ô Socrates maxime capi ratio, quæ captabat. Sophocles in Oedipo Coloneo.

γνῶθι δ' ὥσπερ ἔχων ἔχῃ, καὶ σ' εἷλε θηρῶντ' ἡ τύχη., id est,

Scito quod tenens teneris, teque captantem, inuicem

Fortuna cepit. Plautus in Epidico, Iam cautor ipse captus est. Lucianus in meretriciis dialogis, καὶ ἑάλωκα ὁ κακοδαίμων καὶ συνείλημμαι πρὸς αὐτῆς. id est, Et cepi miser, & simul ab illa captus sum. Translatum aut à bello, aut piscatione, seu uenatu. Tenens teneris

In uenatu periit. XV

Festiuius dixit Lucianus in Toxaride, Αὐτή τε ἀπώλετο ὑπὸ τῆς ἄγρας, id est, Et ipsa uenatu periit, hoc est, dum adulescentē uenat, studetque irretire, etiam ipsa sese perdidit. Quinetiam illa ipsa: uenari laudem, aucupari famā, prouerbiales sunt metaphoræ, uelut, Expiscari, pro sciscitari atque exquirere.

In laqueos lupus. XVI

Εἰς παγίδας ὁ λύκος, id est, In laqueos lupus.

Cum improbus quispiam tandem in extremum adducitur discrimen. Etenim cum lupus animal sit

insidiosissimum, applauditur ab omnibus, siquando contingat illum irretiri, ac protinus acclamant omnes, εἰς πάγας ὁ λύκος. Refertur à Zenodoto.

Annosa uulpes haud capitur laqueo. XVII

Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ, id est, Vulpes anus laqueis capi haud ullis potest. Senarius prouerbialis dicendus in eum, qui longa ætate multaq; rerum experientia callidior est, quàm ut arte dolisq; capi queat.

Vulpes haud corrumpitur muneribus. XVIII

Ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται, id est, Vulpes non corrumpitur muneribus. Suidas huius adagii Cratinum citat autorem. De callidis ac uersutis, quos haud facile sit obiecto munusculo, aut assentatiuncula, pollicitis'ue fallere. Larus enim, & aliæ quædam aues esca capiuntur, uulpes non item. Verbum autem δωροδοκεῖν, sumptum est à concionibus aut iudiciis, in quibus nonnulli pecunia corrupti dicunt sententiam.

Atticus in portum. XIX

Ἀττικὸς εἰς λιμένα, id est, Atticus in portum. In eos dicebatur, qui illic uirtutem ostentare solent, ubi tutum est atq; ubi nihil opus. A nautis Atticis sumptum, qui portum ingressuri ostẽtandi sui gratia magnifice sese gerebant, in ipsa re, hoc est in prælio nauali, non perinde strenui.

Capra Scyria. XX

Αἲξ σκυρία, id est, Capra Scyria. Zenodotus huius prouerbii Chrysippum citat, tum autorem, tum interpretem. Conuenit in eos, qui beneficium maleficio corrumpunt, aut qui uirtutes adiunctis uitiis contaminant atq; obscurant, qui'ue recte instituta non recte finiunt. Veluti capra Scyria, quod fera sit, mulctrum, quod lacte impleuerat, ipsa rursus euertit, atq; hoc modo beneficium, quod dederat, eadem perdidit. Alii putant dici in eos unde plurimum emolumenti capitur, propterea quòd eius regionis capræ maximam lactis uim reddere dicantur. Id quod affirmat & Athenæus Dipnosophistarum libro primo, citans hoc Pindari carmen,

Σκυρίαι δ' ἐς ἄμελξιν γάλακτος αἶγες ἐξοχώταται. id est,

Scyriæ uero ad emulgendum lac capræ præstantissimæ.

Suspendio deligenda arbor. XXI

In re uehementer indigna, neque ullo pacto toleranda, ueteres arborem suspendio deligendam esse dicebant. Inde natum, quod olim in Theophrastum philosophum præcipuum meretricula quædam nomine Leontium ausa sit scribere. Plinius Secundus in præfatione Historiarum naturæ. Ceu uero nesciam aduersus Theophrastum, hominem in eloquentia tantum, ut nomen diuinum inde inuenerit, scripsisse etiam fœminam, & prouerbium inde natum, suspendio arborem eligẽdam. Hactenus Plinius. Finitimum huic est illud apud Euripidem in Alcestide,

Ἄξια καὶ σφαγῆς τάδε — Heus ista cæde digna sunt,
Καὶ πλεῖον, ἢ βρόχῳ δέρην — Vel potius, ut laqueo gulam
Οὐρανίῳ πελάσαι. id est, — Præfocet aliquis pendulo.

Plautus in Curculione, Mea præda illa est, Proin tu te in laqueum duas. Iuuenalis,

Ferre potes dominam saluis tot restibus ullam.

Et apud Plautum, qui uitæ tædio tenebatur, optat numum quo restim emat. Cum hæc ederẽ anno 1525. forte incidi in commentarios Cælii Rhodigini. Is dicit in huiusmodi explicatione cæcutire multos, ac se iactat omnem difficultatem explicuisse, cum nec ulla sit difficultas, & siqua esset, nihil explicent ea, quæ cõmemorat de suspendio crucis. Nec enim sontes sibi deligunt arborem, sed agũtur in crucem. Cæterum qui cogitant de consciscenda nece, solent alii aliud suspendii genus eligere, ut appareat illos hoc agere non impotentia mentis, sed certo destinatoq; consilio.

Mineruæ felem. XXII

Ἀθηνᾷ τὸν αἴλουρον, id est, Mineruæ felem, subaudiendum, comparas. Cum multo inferiora cum præstantioribus cõparantur, quod leuicula quapiã in re cõueniãt. Quid enim habet Minerua dea cum fele cõmune, præter glaucorẽ oculorum? Nã is oculorum color Mineruæ tribuit, qui & noctuis adest & felibus. Vnde apud Homerum etiã epitheton, γλαυκῶπις ἀθήνη. Est & hoc felibus cõmune cum noctuis, quòd & noctu cernunt, & pariter insidiantur muribus. Refertur apud Zenodotum & Suidam. Etymologus indicat discrimen orthographiæ, quo ἔλουρος pro gente, est enim Scythiæ à paludibus dicta, scribitur per ε. pro animante, per diphthongum, αἴλουρος, quasi dicas Torquicaudam, aut Trahicaudam, quod tamen apud autores uideo negligi.

Vorsuram soluere. XXIII

Vorsuram soluere dicitur, qui sic è præsentibus malis extricat sese, ut aliis grauioribus impediatur. Nã Donato uorsuram facere, est æs alienum alieno ære soluere, aut minore fœnore maiorem acceptam pecuniam occupare. Hinc ducta uoce, ut autor est Festus Pompeius, quòd uertant creditorem. Terentius

rentius in Phormione: In eodem luto hæsitas, uorsuram soluis. præsens quod fuerat malum, in diē abit, plagæ crescunt. Cicero ad Atticum, Admirabilis abstinentia ex tuis præceptis, ut uerear, ne illud, quod tecum permutaui, uersura mihi soluendum sit. In oratione pro L. Flacco, Negauit sese omnino ullam uersuram fecisse Romæ. Seneca De beneficiis lib. v. Domi quòd aiunt uersura fit, & uelut lusorium nomen statim transit. Idem lib. ii. epistola ultima: Vt ut se res habet, ab Epicuro uersura facienda est, id est, ab Epicuro sumendum est mutuum, quo tibi satis faciam. Idem simili tropo dixit libro primo epistola quarta, Sed ut epistolæ finem imponam, accipe quod hodierno die mihi placuit, & hoc quoq; ex alienis hortis sumptum est. Lactantius lib. ii. Institutionum usus est hoc prouerbio. Cum igitur, inquit, ortum rerum tribuis naturæ, ac detrahis Deo, in eodem hæsitás luto uersuram soluis. Explicuit eleganter hanc metaphoram Demosthenes in Olynthiaca prima, δέδοικα ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥᾳδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τοκοῖς, μικρὸν εὐπορήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπέστησαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἂν ἐπὶ πολλῷ φανῶμεν ἐῤῥᾳθυμηκότες, καὶ ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες. πολλὰ καὶ χαλεπὰ, ὧν οὐκ ἠβουλόμεθα ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἔλθωμεν ποιεῖν, καὶ κινδυνεύσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. id est, Vereor Athenienses, ne quemadmodum ii, qui contrahunt æs alienum facile magnis usuris, ad breue tempus diuites sunt, paulopost etiam à principali summa excutiuntur: itidem & nos, si diutius uideamur negligentes, cúnctaq; ad uoluptatem quærentes, paulopost in necessitatem ueniamus, ut nobis multa etiam acerba, sint facienda, quæ nequaquam uoluerimus, deq; hoc ipso loco periclitemur.

Animam debet. XXIIII

Τὴν ψυχὴν ὀφείλει, id est, Animam debet. Donatus prouerbium esse admonet, de eo qui immodico ære alieno teneatur, ut plus quàm omneis facultates debeat, ac denique seipsum debeat. Terentius in Phormione, Quid si animam debet? Erat enim antiquitus lex, ut qui soluendo non esset, is nexus addiceretur creditori, luiturus corpore, idest, opera, quod ære non posset. Extat apud Gellium lex duodecim tabularum, quæ iubebat dissecari corpus eius, qui multis creditoribus deberet, nec esset soluendæ rei.

Summum ius, summa iniuria. XXV

Summum ius, summa iniuria, hoc est, Tum maxime disceditur ab æquitate, cum maxime superstitiose hæretur legum literis. Id enim summum ius appellant, cum de uerbis iuris contenditur, neque spectatur quid senserit is, qui scripsit. Nam uoces ac literæ, quasi legum summa cutis est. Eam ineptiam quorundam superstitiosorum iuris interpretum, copiose simul & eleganter illudit M. Tullius in actione pro Murena. Terentius, Verum illud Chreme dicunt, ius summum, sæpe summa malitia est. M. Tullius officiorum libro primo. Ex quo illud, summum ius, summa iniuria, factum est iam tritum sermone prouerbium. Columella primo rei rusticæ libro. Nec sanè est uindicandum nobis, quidquid licet. Nam summum ius antiqui summam putabant crucem. Citatur & Celsus adolescens libro Pandect. quadragesimo quinto, titulo de uerborum obligatione, Cap. Si seruum Stichum: qui scripserit quæstionem esse de bono & æquo, in quo genere plerunque sub autoritate iuris scientiæ periculose erratur. Itidem Paulus libro quinquagesimo, titulo, de regulis iuris. In omnibus quidem, maxime tamen in iure æquitas spectanda est. Simili figura Seneca libro De ira primo dixit, summo animo. Si intelligis non ex alto uenire nequitiam, sed summo, quod aiunt, animo inhærere. *Summo animo inhærere*

Ne ignifer quidem reliquus est factus. XXVI

Οὐδὲ πυρφόρος ἐλείφθη, id est, Ne ignifer quidem superfuit, ubi significamus, omneis ad unum interiisse adeo, ut ne ei quidem sit parcitum, qui ignem præferat exercitui. Nam priscis mos erat, ut uates aciem præcederet, lauro coronatus, ac facem gestans. Ab hoc belli uim abstinebant utrinq;, quòd nefas ducerent, in uirum sacrum ferrum stringere. Proinde si crudelem aliquam stragem significare uoluissent, ne ignifero quidem parcitum aiebant. Meminit huius adagii Eustathius Iliados μ. enarrans hos Homeri uersus,

οὐκ ἔτ' ἔπειτ' ὀΐω οὐδ' ἄγγελον ἀπονέεσθαι ἄψοῤῥον ποτὶ ἄστυ, id est,
Haud equidem fore credo, uti sit rediturus ad urbem
Hinc posthac aliquis uel nuncius.

Admonet hoc quoq; figuram habere prouerbialem, οὐδ' ἄγγελος ὑπελείφθαι, id est, Ne nuncius quidem relictus est, quoties significamus ad unum omnes extinctos, ut ne unus quidem effugerit qui rem gestam renunciaret. Nam is uel dedita opera relinqui solet ab hoste.

Πανωλεθρία. XXVII

Huic affine est, πανωλεθρία, qua uoce significabant internicionem, & eiusmodi perniciem ut nihil omnino reliquum fieret. Thucydides in septimo historiæ suæ lib. κατὰ πάντα γὰρ πάντως νικηθέντες, καὶ οὐδὲν ὀλίγον ἐς οὐδὲν κακοπαθήσαντες, πανωλεθρία δὴ τὸ λεγόμενον, καὶ πεζὸς, καὶ νῆες καὶ οὐδὲν ὅτι οὐκ

ἀπώλετο, id est, In omnibus omnino uicti, & nihil mediocre ulla in re passi, sed internicione iam, quod dici solet, & pedites, & naues, & denique nihil erat, quod non periret. Venustius erit si à bello, naufragio, incendio, ac similibus casibus, aliò detorqueatur Veluti si dicas, libidinem magnam quidem esse pestem Christianæ religionis, uerum auaritiam prorsus πανωλεθρίαν esse pietatis. Et Græcarum literarum imperitiam omnium bonarum disciplinarum fuisse πανωλεθρίαν. Non dissimili forma Cicero in Pisonem, templum Castoris appellat bustum omnium legum ac religionum, quod ibi fuerit oppressa legum autoritas ac religionum cultus.

Thracium commentum. XXVIII

Θράκεια παρεύρεσις, id est, Thracium cõmentum, siue inuentum. Apud Zenodotum legitur, torquendum in eos, qui pacta eludunt callido uafroque aliquo cõmento. Porrò unde id prouerbium natum fuerit, indicat Strabo libro Geographiæ nono, ex Ephoro autore. Thraces pactis cum Bœotiis aliquot dierum induciis, nihilo segnius icursiones agebant nocturno tẽpore. Hos cũ ꝓpulsassent Bœotii, atque expostularent, quòd uiolassent inducias, responderunt Thraces, se nihil pr̃er pacta fecisse: pactos enim esse de diebus, noctibus incursasse. His fermè similia refert Zenodotus, nempe Thraces constitutis decem dierum induciis, noctu impressionem fecisse in Bœotios, iam negligentius agentes induciarum fiducia, atque ex his nõnullos trucidasse, aliquot uiuos abduxisse: deinde expostulantibus de uiolatis pactis Bœotiis, respondisse, dies, non noctes, pacto contineri. Ea res prouerbio locum fecit, Θράκεια παρεύρεσις. id est, Thracium inuentum. Est enim proprie παρεύρεσις, excogitata cauillatio, qua pactum eludimus, quas Plautus sutelas uocat. Et Terentius, Nequid suo assuat capiti. Addunt enim extra pactionem cõmenti quippiam, quo rem omnem subuertunt.

Romanus sedendo uincit. XXIX

Romanus sedendo uincit. Vetus prouerbium in eos, qui tranquilli atque ociosi, tamen quæ uolunt efficiunt, aut qui non uiribus, sed arte rem gerunt. Marcus Varro lib. De re rustica primo, capite secundo, Vultis igitur interea uetus prouerbium, quod est, Romanus sedendo uincit, usurpemus dum iste uenit. Ex historia Fabii cunctatoris natum arbitror, qui Annibalem iuueniliter exultantem sua patientia fregit, de quo extat uersus ille Ennianus.

Vnus qui nobis cunctando restituit rem.

Citatur apud Ciceronem in Catone maiore. Vsurpatus est diuinitus à Marone libro. vi. Quanquam Liuius de bello Macedonico primo refert simile quiddam de Sulpicio cõsule: Quibus, inquit, si undique circumuentus copiis foret, sedentem Romanum debellaturum credi potuerit.

Scopum attingere. XXX

Τυγχάνειν τοῦ σκοποῦ, id est, Scopum attingere. Est uoti cõpotem fieri, aut coniectura rẽ ipsam assequi. Lucianus in Icaromenippo, καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ εἴκασας; id est, Tuaque coniectura haud procul abest à scopo. & ἀποτυγχάνειν τοῦ σκοποῦ, id est, Nõ attingere scopum & διαμαρτάνειν τοῦ σκοποῦ, id est, Aberrare à scopo, atque id genus aliæ figuræ omnes ꝓuerbium sapiunt. Hoc adagio festiuiter usus est Diogenes in puerum saxa in crucem iaculantẽ. Euge, inquit, cõtinges tandem aliquando scopum. Pindarus in Nemeis hymno nono, ἀκοντίζων σκοποῦ ἄγχιστα μοισᾶν, id est, Proxime iaculans ad scopum musarum. Idem hymno sexto, ἔλπομαι μέγα εἰπὼν, ἄντα σκοποῦ τυχεῖν, id est, Spero quod magna pollicitus scopum attingam. Dicitur & ἔξω σκοποῦ βάλλειν, hoc est, extra scopum iaculari, ubi quis loquitur aliena ab eo quod agitur. usus est Gregorius Nazianzenus in Monodia.

Scopo aberrare

Iaculari sine scopo

Simia non capitur laqueo. XXXI

Ὁ πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται βρόχῳ, id est, Simia non capitur laqueo. In callidos tergiuersatores dici solitum, qui coargui non queunt. Id olim dictum est in Heraclidem, qui per imprudentiam perperam citarat ex Dionysio, quod erat apud Sophoclem. Missum est exemplar, ut ibi conspecto carmine agnosceret suum errorem. Hic quoque tergiuersanti, nec lapsum agnoscenti, dicentique casu fieri posse, ut in diuersis poetis uersus consentiant, scripsit quispiam, simiam haud capi laqueo. Autor Diogenes Laertius. Carmen Græcum sic habet,

Γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ Laqueo uetustus simius non prenditur,

ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ᾽ ἁλίσκεται, id est, Capitur quidem ille, capitur autem serius.

Largitio non habet fundum. XXXII

M. Tullius libro Officiorum secundo, Omnino, inquit, meminisse debemus, id quod à nostris hominibus sæpissime usurpatum, iam in prouerbii consuetudinem uenit, largitionem fundum nõ habere. Quo dicto significabant, stulta liberalitate quantaslibet opes exhauriri, uel effluere potius. Translatum uidetur à pertuso dolio Danaidum apud inferos. Quæ fundo carent, Græci uocant ἀπύθμενα. Vnde Parthenius apud Athenæum libro undecimo, ἀπύθμενον φιάλην dixit.

ἀπύθμενα

Inexplebile dolium. XXXIII

Doliũ inexpl.

Ἄπληστος πίθος, id est, Inexplebile dolium. Varius est huius adagionis usus. Quadrat enim primum

εἰς τοὺς ἀδηφάγους, id est, In glutones, edacesq́; : congruentius autem in istos bibacitate inexplebili, qui quo plus biberint, hoc plus sitiunt, quemadmodum olim dictum est de Parthis. Sic enim Festus sensisse uidetur, qui citat nescio quem, nam locus mutilus est, qui dolium pertusum dixerit, cum uentrem significaret. quanquam natura quoque uenter inexplebilis est, quod quicquid per os infuderis, id aliis uiis excernitur. Quadrabit & in obliuiosum, cui siquid eruditionis infundas, protinus effluit, quiq́; prius obliuiscatur, quàm perdidicerit, cuiusmodi Strepsiadem facit Aristophanes in Nebulis,

ὅς τι σκαλαθυρμάτι' ἄττα μικρὰ μανθάνων, Huiusmodi minutulas qui argutias
ταῦτ' ἐπιλέλησαι πρὶν μαθεῖν. id est, Prius, atq; didicit dedidicerit immemor.

Sic propemodum usus est Plautus in Pseudulo. In pertusum ingerimus dolium, operam ludimus. Competet etiam in homines præter modum profusos, quemadmodum indicauit Aristoteles lib. Oeconomicorum primo, καὶ γὰρ τὸ κτήσασθαι δυνατὸν χρὴ εἶναι καὶ φυλάττειν, εἰ δὲ μή, οὐδὲν ὄφελος τοῦ κτᾶσθαι. τὸ γὰρ ἠθμῷ ἀντλεῖν τοῦτ' ἐστιν, ὁ λεγόμενος πίθος τετρημμένος, id est, Siquidẽ oportet eiusmodi esse, qui norit & parare, & parata tueri. Alioqui nihil profuerit parasse, propterea quòd hoc sit cribro haurire, quodq́; prouerbio dicunt, pertusum dolium. Congruit item in auaros, quorum cupiditatibus nihil est satis, uerum quo magis impleantur opibus, hoc magis inanes esse uidẽtur. Quod eleganter illo Solonis carmine testatum est apud Plutarchum in libello περὶ φιλοπλουτείας, πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισι. i. Non est fixus opum finis mortalibus ullus. zenodotus & tartarum ipsum rectè accipi inexplebile dolium putat, quod tot millibus defunctorum nunq̃ expleatur. Et sapiens ille Hebræus hunc inter insatiabilia nominat. Quadrabit & in eos, qui male ab aliis rapiunt, quæ male item profundant in alios. Vsurpatur & de frustra laborãtibus, quemadmodum alio demonstratum est loco, uelut apud Catullum, *Pertusum dolium*

Dolia uirgineis idem ille repleuerit urnis.

Adagium natum à notissima fabula puellarum Danaidum, quæ ob sponsos necatos has poenas apud inferos dare dicuntur, ut situlis perstillantibus aquam hauriant, atque in dolium item pertusum infundant, graui nimirum sed inutili labore. Cuius fabulæ mentionem facit Horatius in Odis, Et inane lymphæ

Dolium fundo pereuntis imo. Item Tibullus,

Et Danai proles Veneris quæ numina læsit,
In caua lethæas dolia portat aquas.

Meminit huius Lucianus in Timone. Et Aristoteles lib. Politicorum sexto. Rursus Lucianus in Hermotimo, ἐπιρρεῖ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα ἐξαντλούμενον, ἐς τὸ ἔμπαλιν, ἢ ὁ τῶν Δαναΐδων πίθος, id est, Affluit enim dum exhauritur negocium laborq́;, & contra fit, atq; in Danaidum dolio. Vsurpauit & Plato, cum aliis aliquot locis, tum in Gorgia.

Cum adsit ursus, uestigia quæris. XXXIIII *Vrsus cũ adsit uestigia quæris*

Ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνη ζητεῖς, id est, Vrsi præsentis uestigia quæris. De iis dicitʼ, qui timiditate præsens negocium declinant, atq; ad alias nugas dilabuntur. Translatum à formidolosis uenatoribus, qui se dissimulãt sensisse ursum, & uestigia persequi fingunt, quo absint à periculo. Hoc genus homines Plato de Repub. libro quinto scripsit similes esse τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τῶν βαλόντων οὐχ ἁπτόμενα, id est, Catulis, qui lapides mordent, cum eos, qui iecerint, non ausint attingere. Ab hoc nõ est alienum quod scribit Plutarchus in uita Luculli. Nam illum cum hortaretur Archelaus, ut relicto hoste in Pontum traiiceret, sic enim fore, ut protinus omnium rerum potiretur. οὐκ ἔφη δειλότερος εἶναι κυνηγῶν, ὥστε τὰ θηρία παρελθὼν αὖθις κενοὺς αὐτῶν φωλεοὺς βαδίζειν, id est, Negauit se timidiorem esse uenatoribus, ut præteritis feris, ad inania illarum lustra uellet ire. *Canis lapidẽ mordens*

Boni ad bonorum conuiuia ultro accedunt. XXXV

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἵενται. i. Sponte bonis mos est conuiuia adire bonorum. Hexameter prouerbialis, tum usurpandus, ubi uir bonus, fiducia uirtutis & amicitiæ, quæ generalis inter omneis probos intercedit, ad sui similẽ accedit, non expectatis uulgaribus istis inuitatiunculis. Quidam natum putant ab Hercule, qui cum Ceti Trachenii domum inuocatus inuiseret, hunc uersiculum primus dixerit. Fertur & trimeter Iambicus in eandem sententiam,

Ἄκλητοι κωμάζουσιν ἐς φίλους φίλοι. id est, Conuiua amico amicus ultro etiam uenit.

Tacite notauit adagium Homerus in secundo Iliados,

Αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος. i. Illi uocalis Menelaus uenerat ultro.

Scholiastes indicat hoc uerbo fuisse significatam Menelai fortitudinem in bello. Exilis enim uox formidolosum arguit, & βοὴ apud Græcos interdum bellum declarat, quemadmodum & hodie apud Germanos. zenodotus in collectaneis diuersa sententia citat hoc adagium ex Eupolidis comoedia, cui titulus Chrysogenes,

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν. i. Vltro adeunt hominis timidi conuiuia fortes.
Idem fermè significat Plato in Symposio, ἵνα καὶ τὴν παροιμίαν διαφθείρωμεν μεταβαλόντες, ὡς ἄρα καὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν αὐτόματοι ἀγαθοί, id est, Vt & prouerbium perdamus, hunc ad modum inuertentes: Boni ad bonorum conuiuia ultro ueniunt. Sentire uidetur Plato, Homerum fecisse Menelaum deteriorem ad præstantioris accessisse conuiuium, quòd Agamemnon bello ualuerit, Menelaus fuerit imbellis. Citatur hic locus & ab Athenæo lib. quarto. Tametsi non hanc opinor Homeri mentem fuisse, cum uirtutis addat elogium.

βοὴν ἀγαθὸς μενέλαος, id est, Voce bonus Menelaus,

Et cum aliquot locis illum fortissime rem gerentem inducat, alicubi etiam ἀρηΐφιλον cognomento honestet. Apud Athenæum libro primo, ex Cilatino, quidam qui inuocatus ad conuiuium accesserat, ita loquitur, Ἀγαθὸς ἂν πρὸς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἑστιασόμενος ἧκον, κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων, id est, Bonus enim ad bonos uiros conuiuaturus ueni. Nam res amicorum communes.

In puteo cum canibus pugnare. XXXVI

Ἐν φρέατι κυσὶ μάχεσθαι, id est, in puteo cum canibus pugnare. Dici solitum, ubi cuipiam negocium incidit cum homine rixoso & contentioso, à quo se nequeat extricare. Effertur etiam hoc pacto, φρεατικυνομαχεῖν, uoce composita.

Mihiipsi balneum ministrabo. XXXVII

Balneator ero mihi ipsi

Ἐμαυτῷ βαλανεύσω, id est, Ipse mihi balneator ero, ubi quis suis ipsius inseruit cõmodis. Aut ubi quis, non expectato alieno officio, ipse suum agit negocium. Aristophanes in Pace,

Ἀλλ' εἰ ταῦτα δοκεῖ, κἀγὼ 'μαυτῷ βαλανεύσω. i. Balneum & ipse mihi, si hæc uobis grata pararo.

Interpres admonet translatum à balneis, in quibus cessante balneatore, ipsi qui lauant, aquam hauriunt, atque infundunt. Zenodotus putat & ad eos referri posse, qui glandes in igné iniectas coquunt. Fortassis haud absurde referetur ad glandium excussores. Nam Græcis βαλανεύς, balnearium cauponem significat, βάλανος glandem. Atque hinc anceps prouerbii interpretatio.

Glandes mihi coquam

Vir fugiens haud moratur lyræ strepitum. XXXVIII

Ἀνὴρ δὲ φεύγων οὐ μένει λύρας κτύπον. id est, Hunc qui fugit strepitus lyræ haud remorabitur.

Senarius prouerbialis in eos, qui in rebus periculosis ac seriis, properandi studio negligunt leuiora. Nam qui fugit in bello, non putat sibi liberum ac uacuum, ut cantorem aliquem auscultet. Idque ad complures res accommodari potest. Veluti si dicas, non esse rebus friuolis ac uoluptuariis nugandũ, cum hæc uita tot periculis sit obnoxia. In hanc sententiam elegãter Seneca in epistola quadam ad Lucilium, Transcurramus, inquit, solertissimas nugas, & ad illa, quæ nobis aliquam opem sunt latura, properemus. Nemo qui obstetricem parturienti filiæ solicitus accersit, edictum, & ludorum ordiné perlegit. Nemo qui ad incendium domus suæ currit, tabulam latruncularíam perspicit, ut sciat quo modo alligatus exeat calculus. At mehercle undique tibi omnia nunciantur, & incendium domus, & periculum liberorum, & obsidium patriæ, & bonorum direptio. Adiice his naufragium, motusque terrarum, & quicquid aliud timeri potest. Inter ista districtus, rebus nihil aliud quàm animum oblectãtibus uacas. Plutarchus in libello quem scripsit de ει Delphico,

οὐ ναῦβλα κωκυτοῖσιν, οὐ λύρα φίλη. id est, Ingrata Naubla, ingrata lugenti lyra.

Concinit huic dictum Ecclesiastici, Musica in luctu, importuna narratio.

Caninum prandium. XXXIX

Caninum prãdium prouerbio dicebatur abstemiũ, & in quo nullum uinum biberetur: propterea quòd peculiari naturæ proprietate, canes à uino abhorrent. Id adagii refertur ab A. Gellio libro Noctium Atticarum decimotertio, capite ultimo, his quidem uerbis. Eius autem loci in quo id prouerbium est, uerba hæc sunt, nimirum ex M. Varronis Satyrarum libro, qui ὕδωρ ψυχρὸν, id est, Aqua rigens inscribitur. Nõ uides apud Mnesteum scribi, tria genera esse uini, nigrum, album, medium, quod uocãt, κιῤῥὸν, id est, giluum, nouum, uetus, medium. Et efficere nigrum, uirus: album, urinam: medium, πέψιν, id est, concoctionem. Nouum refrigerare, uetus calfacere, medium uero esse prandium caninum. Quid significet, inquit Gellius, prandium caninum, rem leuiculam diu, & anxie, quæsiuimus. Prandium autem abstemium, in quo nihil uini potatur, caninum dicitur, quoniam canis uino caret. Cum igitur medium uinum appellasset, quod neque nouum, neque uetus esset, & plerunque homines ita loquantur, ut omne uinum aut nouum esse dicant, aut uetus, nullam uini habere significauit, neque noui, neque ueteris, quod medium esset. Idcirco pro uino non habendum, quia neque refrigeraret, neque calfaceret. Hactenus Gellius. Plutarchus in Symposiacis scribit, Theophrastum ioco uocare solitum, ἄοινα συμπόσια τὰ κουρεῖα, quemadmodum aliàs admonuimus.

Vir fugiens, & denuo pugnabit. XL

Ἀνὴρ ὁ φεύγων, καὶ πάλιν μαχήσεται. id est, Qui fugerit, rursum ille præliabitur.

Senarius prouerbialis, quo monemur non protinus abiicere animum, siquid parum feliciter succes-

ferit. Nam uictos posse uincere. Proinde Homerus ἑτεραλκέα νίκην uocat, id est uicissim, nunc apud hos, nunc apud illos pollentem. Apud eundem Iliados ϛ. Alexander sic loquit Hectori, νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας, id est, Alterna uiris uictoria cedit. Idem alibi Iliados γ.

Νῦν μὲν γὰρ Μενέλαος ἐνίκησεν ξὺν Ἀθήνῃ, Palladis auxilio nunc uictor abit Menelaus,
Κεῖνον δ' αὖτις ἐγώ id est, Illum ego sed posthac pugna superaro uicissim.

Demostheni probro datum est ab inimicis, quòd in eo prælio, quo Philippus Macedonum rex Athenienses apud Cheroneam uicit, clypeo abiecto fugisset, eaq; gratia ῥίψασπις ignominioso cognomine uocatus. Verum id probri Demosthenes, homo non admodum uerecundus, prouerbiali, notissimoq; uersiculo legitur eludere solitus,

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Huic confine est illud Daui Terentiani, Hac non successit, alia aggrediendum est uia. Vsurpat adagium Tertullianus in libro De fuga in persecutione. Sed omissis, inquit, quidam diuinis exhortationibus, illum magis Græcum uersiculum secularis sententiæ sibi adhibent: Qui fugiebat, rursus præliabitur, ut & rursus forsitan fugiat. Et quando uincet, qui cum fugerit uictus est?

Ex stipula cognoscere. XLI

Ἐκ τῆς καλάμης γινώσκειν, id est, Ex stipula iudicare dicitur, quoties è uestigiis quibusdam in senecta reliquis coniecturam facimus, cuiusmodi quis fuerit in adolescentia, translata metaphora ab segetibus. Homerus in ξ. Odysseæ,

Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα Γινώσκειν. id est,
Attamen inspecta stipula te suspicor illud Coniicere.

Vtit hoc adagio Lucianus in Pseudomante, quem nos olim Latinum fecimus. Aristoteles in Rhetoricis καλάμην, senectā interpretatur. ὅταν γὰρ, inquit, τὸ γῆρας εἴπῃ καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους. ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότες, id est, Etenim cum senectā dixit culmum, senē ostendit, ac repræsentauit. Nam utrūq; defloruerunt. Aristophanes in Vespis nō dissimili figura usus est,

Ἀλλὰ ἐκ τῶν λειψάνων δεῖ τῶν δε ῥώμην νεανικὴν ἔχειν. id est,
Verum è reliquiis robur horum colligi Iuuenile oportet.

Dicimus item, ex fragmentis, ex ruina rem cuiusmodi fuerit coniectare. Ex reliquiis coniicere

Eodem cubito. XLII

Αὐτῷ πήχει, id est, Eodem cubito, hoc est, eadem regula, eadem mensura. Vtitur hoc aliquoties Lucianus, cum alias, tum in libello De ratione cōscribendæ historiæ, καὶ ὅλως πῆχυς εἷς, καὶ μέτρον ἀκριβές, id est, In summa cubitus unus, atq; exacta regula. Aristophanes in Ranis, Cubito eodē

Καὶ γὰρ ταλάντῳ μουσικὴ σταθμήσεται, In lance enim librabitur poetica,
Καὶ κανόνας ἐξοίσουσι καὶ πήχεις ἐπῶν. id est, Promentq; regulas, cubitosq; carminum.

Non dissimili figura dixit Cornelius Tacitus lib. de oratoribus in præfatione, cum ait, se quæ à præstantissimis uiris acceperat, iisdem numeris, iisdemq; rationibus persequi uelle. Plinius Epist. lib. viii. dixit, pari libra. Illud fortasse παρεργότερον, at non inutile fuerit admonere, plerasq; metaphoras à mensuris ductas esse prouerbiales, ut pensiculare rē, pensitare factum, rependere beneficium, remetiri gratiam, librare negocium, expendere causam, renumerare beneficium, æquilibrium officii, retaliare conuicium, atq; id genus alias. Iisdem numeris Pari lance

Monstrari digito. XLIII

Δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ, id est, Monstrari digito, pro eo quod est, insignem esse, hodie quoq; prouerbio uulgari dictitant. Horatius in Odis, Digito monstrari

Quod monstror digito prætereuntium. Persius,
At pulchrum est digito monstrari & dicier hic est.

Lucianus in Harmonide, καὶ τὸ ἐπίσημον εἶν' ἐν πλήθεσι, καὶ δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ, id est, In turba insignē esse, digitoq; demōstrari. Natū uideri potest ab eo, quod in uita Diogenis narrat Laertius. Cum hospites quidam Athenas aduenissent, ut Demosthenem, cuius famam acceperant domi, conspicerent, Diogenes τὸν μέσον δάκτυλον ἐκτείνας, οὗτος ὑμῖν, ἔφη, ἐστὶν ὁ Ἀθηναίων δημαγωγός, id est, Medio porrecto digito, hic est uobis, inquit, ille Atheniensium concionator. Simul significans Demosthenem & gloriæ auidum & moribus contaminatis.

Ne altero quidem pede. XLIIII

Μηδὲ τὸν ἕτερον πόδα, id est, Ne alterum quidem pedem discedere. Lucianus in Harmonide. Idem in Sectis, οὐδὲ πώποτε ἐξ Αἰθιοπίας τὸν ἕτερον πόδα προελθών, id est, Qui ex Aethiopia nunquam uel alterum promouerit pedem. Annumerandum illis, quæ retulimus alibi, latum digitum, & latum pedem, latum unguem, quibus uel consensus opinionum, uel studii assiduitas significatur, uelut illo, nocte dieq;: quod aliter extulit T. Liuius belli Macedonici primo. Alii in castris sine stationibus per somnum uinumq; diem noctibus æquabant. Diem noctibus equare

Ex diametro opposita. Diametro distant. XLV

Ἐκ διαμέτρου, id est, Ex diametro. De uehementer inter se pugnantibus olim dicebatur, sumpta metaphora à Geometris, apud quos perfectissima oppositio ex diametro est. Lucianus in Tyranno, ἐκ διαμέτρου γὰρ οἱ βίοι φασίν, id est, Nostra enim & illorum uita, ex diametro, quemadmodum aiunt, inter se distant. Athanasius in libro quodam de synodo Nicæna, οἳ κατὰ διάμετρον ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀντίκεινται, τῇ σαβελλίου γνώμῃ, id est, Qui iuxta diametrum, ut ita loquamur, aduersantur Sabellii sententiæ. Basilius in epistola quadam ad Athanasium, κατὰ διάμετρον dixit. Diametrus enim est recta linea, figuram, qua longissime patet, ex æquo secans: uelut diametrus orbis est, quæ sic à summo ad summum tenditur circulum, ut per centrum eat, definitore Macrobio in Somnium Scipionis libro secundo. Nec ab hoc dissentit Euclidis diffinitio, Latini lineam hanc, dimetientem uocant. Nam Græcis διάμετρος παρὰ τὸ διαμετρεῖν, id est, à dimetiendo. Nominis causam reddit Aristoteles in Problematis, Sectione. xv. problem. ii. Cognatum est illi, quod alio recensuimus loco, δὶς διὰ πασῶν.

Diametro distare

Ex animo loqui

Audi quæ ex animo dicuntur. XLVI

Ἄκουε τἀπὸ καρδίας, id est, Audi quæ dicuntur ex animo. Nam seria, quæque citra dissimulationem dicuntur, ex animo dici dicuntur, eaque ex corde proficisci uulgus ait. Lucianus in Ioue Tragœdo, οὐκοῦν ἀκούετε ὦ θεοί, τά γε ἀπὸ καρδίας φασίν, id est, Itaque audite dii nimirum ex animo dicenda, sicuti prouerbio dicitur. Nam adulatorum & simulantium oratio in faucibus nascitur, non in corde. Plutarchus in commentario quem inscripsit, quo pacto quis possit assentatorem ab amico dignoscere, refert hos senarios,

Ἐμοὶ γὰρ εἴη πτωχὸς, εἰ δὲ βούλεται	Mendicus utinam sit mihi, uel, si libet,
Πτωχοῦ κακίων ὅστις ἂν εὔνους ἐμοὶ	Mendicum & infra, qui mihi uolens bene
Φόβον παρελθὼν τἀπὸ καρδίας ὁρᾷ. id est,	Timore posito, possit ex animo loqui.

Addit hoc haud facile dici à diuitibus, ac principibus, quibus modis omnibus est inuisa ueritas: neque quicquam ferunt aures delicatæ, nisi quod assentatione multa conditum sit, & adulationem sapiat. Ad hanc figuram pertinet illud Plautinum, corde amare. item illud: persequi corde, animo, & uiribus. utrunque est in Captiui duo. Contrarium est huic. A summis labris, pro eo quod est, non ex animo. Seneca in Epist. ad Lucilium, Non à summis labris ista ueniunt.

Aut bibat, aut abeat. XLVII

Aut bibat, aut abeat. Quo quidem adagio monemur, ut aut tempori locoque nos accommodemus, aut ab hominum consuetudine nos subducamus. Quemadmodum Cato fecisse legitur, qui cum non posset sumere uultum Floralium licentiæ conuenientem, discessit à theatro. Natum est à priscis illis Græcorum symposiis, hoc est, compotationibus, in quibus mos erat, talis sortiri quempiam, qui conuiuio quasi præsideret, ac decreta conuiuialia præscriberet, quæ νόμους, id est, leges appellabant. De hisce legibus Valerius Valentinus iocoso carmine conscripsit, cui titulum fecit Tapullæ, teste Festo Pompeio. Porrò præfectum βασιλέα, hoc est, regem nominabant. Plutarchus συμποσίαρχον uocat. Varro apud Nonium, Modiperatorem à Latinis uocatum scribit, quasi modum imperantem, nequis aut plus satis biberet, aut parum. Athenæus libro decimo ex Eupolidis autoritate docet, huic præfectos rei οἰνόπτας dictos, ab aliis ὀφθαλμούς. Huius consuetudinis meminit & Horatius in Odis,

οἰνόπται

Nec regna uini sortiere talis.

Ex legibus iocosis hæc una fertur, Aut bibat, aut abeat. Commemoratur à Cicerone, libro Tusculanarum quæstionum. v. Mihi quidem, inquit, in uita seruãda uidetur illa lex, quæ in Græcorum cõuiuiis obtinet. Aut bibat, inquit, aut abeat. Et recte. Aut enim fruatur aliquis pariter cum aliis uoluptate potandi, ne sobrius in uiolẽtiam uinolentorum incidat, aut discedat. Sic iniurias fortunæ, quas ferre nequeas, defugiendo relinquas. Hactenus ille. Quidam sic efferunt, ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι, id est, aut bibe, aut abi. Quanto ciuilior hæc lex, quam ea, quam Empedocli in conuiuio præscripsit conuiuii præfectus, ut aut biberet, aut uinum in caput illius effunderetur. Eam rem tam indigne tulit Empedocles, ut postridie coacto concilio, & inuitatorem, cuius opera id erat factum, & symposiarchã reum peregerit, damnandosque curarit. Refert Diogenes Laertius. At nostri Mnamones has quoque leges magis Scythicas præscribunt. Aut bibe, inquiunt, aut hunc cantharum quantus est, in caput impingam tuum. Itaque non raro fit ex compotatione monomachia.

μνάμων

Domi coniecturam facere. XLVIII

Οἴκοθεν εἰκάζειν, id est, Domi coniectare. Quod non aliunde petitur, id domi fieri prouerbio dicitur. Plautus in Cistellaria, Hanc ego de me coniecturam domi facio, hoc est, meopte experimento comperio. Seneca De beneficiis libro quinto, Domi, quod aiunt, uersura fit, & uelut lusorium nomen statim transit.

Domi habet, domi nascitur. XLIX

Ad eandem pertinet metaphoram: Domi habere. Nam id domi dicimur habere, quod in nobis situm est, nec necesse est ab aliis mutuo sumere. Translatum apparet ab ea consuetudine foris rogandæ supellectilis, quam domi desideres. Terentius in Adelphis, Phy domi habet, unde discat. M. Tullius ad Varronem. Sed quid ego nunc hæc ad te, cui domi talia nascuntur? Idem Academicarum quæstionum libro secundo. Desine quæso communibus locis, domi nobis ista nascuntur, id est, hæc oratorum sunt propria. Proinde dixeris eleganter. Quid in rebus istis felicitatem uenaris? domi habes, unde beatus esse queas. Regum est domi consilium habere, non ab aliena pendere sententia.

Confringere tesseram. L

Tesseram confringere.

Apud Plautum in Cistellaria confregisse tesseram dicitur, qui sibi reditum in domum aliquam præclusit. Siquidé cum amans dixisset se iureiurando astrictum, ut lenæ filiá duceret, orans ne se periurum fieri pateretur, illa respondens. Abi, inquit, quærere, ubi tuo iurando satis sit subsidii. Hic apud nos iam Alcesimarche, confregisti tesseram. Est autem tessera symbolum hospitale, quo prolato cognoscebantur hospites, siquando redissent.

Frigidam aquam suffundere. LI

Frigidam aquam suffundere, Plautus in Cistellaria uidetur usurpasse pro eo quod est, instigare clanculum. Sic enim in ea fabula meretrix queritur de matronis maritos suos in meretricum odium quoad possunt inflammantibus. Ita nostro ordini palàm blandiuntur, clàm si occasio usquam est, aquam frigidam subdole suffundunt. Viris cum suis prædicant nos solere, suas pellices esse aiunt. Translatum apparet ab iis, qui certaminibus equestribus aquam equis aspergebant, quo refocillati currerent acrius, atque hoc pacto ad cursum instigabant. Cuius ministerii meminerunt etiam Pandectæ iuris Cæsarei libro tertio, titulo, de iis, qui infamia notantur, ex Vlpiano, his quidem uerbis: Et generaliter ita omnes opinantur, & utile uidetur, ut neque Thymelici, neque Xystici, nec agitatores, nec qui aquam equis spargunt, cæteraq; eorum ministeria, qui certaminibus sacris deseruiunt, ignominiosi habeantur. Hactenus Vlpianus. Id fiebat, opinor, in Olympicis, aut similibus certaminibus, nonnunquam & ob hanc causam, ne rotæ agitatione feruescentes, flammam conciperent. Nisi cui magis probatur, ut traductum putetur ab iis, qui ioci ludibrii'ue causa, clanculum aquam infundunt in conuiuii locum: aut ab iis qui ludibrii causa, aqua conspergunt aliquem, qui balneatorum iocus est. Vnde & Iulius Pollux libro septimo docet πλύνειν interdum usurpari pro conuiciari. Sic Aristophanes in Pluto, πλυνόν με ποιεῖν οὐ τοσούτοις ἀνδράσιν. Queritur quispiam quòd contumeliæ causa conspersus sit aqua multis præsentibus. Sed probabilius est translatum ab officinis ærariis, ubi fabri subinde frigidam in ignem aspergunt, quo ignis fit uehementior.

πλυνόν με ποιεῖν

In senem nequod collocaris beneficium. LII

Γέροντι μηδέ ποτε μηδὲν χρηστὸν ποιεῖν, id est, Nequid unquam beneficii collocaris in senem. Refertur nominatim prouerbii uice, ab Aristotele in libro Rhetoricorum secundo. χ' ὅς τις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, μὴ ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα, id est. Qui consulit, nequis cum sene ineat amicitiam, huic testimonii loco est prouerbium, nequando bene merearis de sene. Dicitur hodieq; uulgo. Neque in senem, neque in puerum collocandum esse beneficium, propterea quòd alter non refert, alter non meminit. Extat & huiusmodi quoddam apud Diogenianum adagium, Μὴ ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντας, μηδὲ γυναῖκας, μηδὲ παῖδα, μηδὲ κύνα τινός, μηδὲ λάλον κωπηλάτην, id est, Nequid beneficii colloces, neque in senes, neque in mulierem, neque in puerum, neque in canem cuiuspiam, neque in garrulum remigem: propterea quòd perire uideatur, quod in eiusmodi genus hominum insumitur. Seneca de beneficiis tertio. Sic fit, ut præceptores eorumq; beneficia intercidant, quia totam pueritiam relinquimus: sic fit, ut in adolescentiam nostram collata pereant, quia ipsa nunquam retractatur.

Stultus, qui patre cæso liberis pepercit. LIII

Superiori protinus illud subtexuit, & quidem prouerbii nomine, καὶ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν ἄν καὶ τοὺς πατέρας.

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι. id est,

Et qui suadeat occidere liberos, quorum patrem occideris, huic attestatur hoc prouerbium, Stultus qui patre occiso liberos relinquat. Refert idem postea inter sententias. Fatuus qui occiso patre liberis pepercit. Est autem uersus prouerbialis,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας υἱοὺς ὑπολείπει. id est,

Est fatuus, qui patre perempto pignora linquit.

Vsus est & Herodotus in Clione, ὁμοίως γάρ μοι νῦν φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτεί-

κτείνας πατέρα παῖδας αὐτοῦ φείσαιτο, id est, Nam mihi nunc perinde fecisse uideor, ac siquis occiso patre, liberis illius parcat. Hoc adagium usurpasse scribitur Philippus Macedo, cum liberos etiam è medio tolleret, quorum parentes occiderat. Aut enim oportebat primum à parentibus occidendis abstinere, aut filios item submouere, paternæ necis ultores aliquando futuros. Fertur uox memorabilis militum qui Maximinum imperatorem trucidarunt unà cum filio, ex pessimo genere ne catulum quidem esse relinquendum. Huc pertinet Homericum illud ex Odysseæ γ. ὡς ἀγαθὸν καὶ παῖδα καταφθιμένοιο λιπέσθαι ἀνδρός. i. Vt bene habet cæso prolé superesse paréti. Erit usus adagio quoties admonebimus, aut non esse prouocandos homines, aut ita conficiendos, ne in posterum reliquiæ nos exerceant.

Ne catulus quidem relinquédus ex genere malo

χρηστολόγος. LIIII

Χρηστολόγοι dicebantur, atque hodie quoque uulgo dicuntur, qui probe loquuntur, & improbe faciunt. Dictum autem peculiariter in Pertinacem imperatorem, quemadmodum in huius uita testatur Iulius Capitolinus. Paulus in epistola ad Romanos, huiusmodi blandiloquentiam, χρηστολογίαν uocat καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας, ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων, id est, Qui per blandiloquétiam ac benedicentiam seducunt corda innocentium.

Pulchre dixti. Belle narras. LV

Huc pertinere uidentur ironiæ illæ prouerbiales, passim in comœdiis obuiæ. Dixti pulchre. Belle narras. καλῶς ἔλεξας. De re dictu uehementer absurda. Plato in Euthydemo nominatim pro prouerbio commemorat. Verba Platonis sunt, τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις, id est, Etenim quod dici solet, omnia pulchra dicis. Item in Gorgia, ἄκουε δὴ φασὶ μάλα καλοῦ λόγου, id est, Audi iam, ut aiunt, ualde pulchrum sermonem.

Figuli opes. LVI

Κεραμέως πλοῦτος, id est, Fictiles diuitiæ. De rebus incertis, fragilibus, ac neutiquam duraturis. Quéadmodum figulorum uasa facile cōminuuntur quolibet casu. Refertur adagium à Diogeniano.

Lepus dormiens. LVII

Λαγὼς καθεύδων, id est, Lepus dormiens. Quadrat in eum, qui quod non facit, id facere sese adsimulat, aut quod facit, id se facere dissimulat. Qualem quidam arbitrantur fuisse Vlyssis somnum, cum à Phæacibus in Ithacam insulam exponeretur, autore Plutarcho. Nam leporem patétibus genis dormire, cum alii permulti tradūt autores, tū Plinius libro undecimo, capite trigesimoseptimo, id quod etiam hominibus nonnullis ait accidere, quos Græci κορυβαντιᾶν appellant. Neque perperam, opinor, dicetur & in timidos. Adagium à multis autoribus refertur.

κορυβαντιᾶν

Sero Iuppiter diphtheram inspexit. LVIII

Diphtheram sero Iup. in.

Ὁ Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας, id est, Inspexit, etsi serò, pellem Iuppiter. Senarius prouerbialis in eos, qui sero quidem, sed aliquando tamen pro malefactis dant pœnas. Antiquitas enim credidit Iouem omnia in sua diphthera, hoc est, pelle caprina scribere, ac multa quidem pro tempore dissimulare, uerum aliquādo de improbis pœnas sumere. Belle quadrabit & in principes, qui diu dissimulata maleficia tandem puniunt.

Aut mortuus est, aut docet literas. LIX

Ἤτοι τέθνηκεν, ἢ διδάσκει γράμματα. id est, Aut periit, aut profecto literas docet.

Senarius prouerbialis, quo significabant olim, cuipiam omnino male esse, tametsi parum liqueret, quid rerum ageret. Is autem hac occasione uenit in uulgi sermonem, autore zenodoto. Athenienses duce Nicia parum feliciter aliquando pugnauerunt aduersus Siculos, permultis occisis, plerisque captiuis in Siciliam abductis, qui Siculorum filios literas docere coacti sunt. Proinde pauci qui fuga elapsi redierant Athenas, rogati quid hic aut ille faceret in Sicilia, modo memorato uersiculo respondebant, Aut periit, aut docet literas.

Oportet testudinis carnes aut edere, aut non edere. LX

Testudines edendæ aut non edendæ

Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. id est, Testudinis carnem aut edas, aut non edas.

Trimeter prouerbialis, in eos, qui negocium susceptum frigide ducunt, neque explicantes, neque relinquentes. Sunt qui putent hoc dictum ab autore Terpsione profectum esse: quorum est Athenæus libro octauo, declarans hunc primum præcepisse de gastrologia, editis regulis per quas liqueret à quibus esset abstinendum, quibus contra uescendum: inter quas erat & hæc de testudine ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Addunt testudinis carnem si modice edatur, uentris tormina facere: rursum si copiose, lenire. Cuiusmodi quiddam & de lactucis refert Plinius: Perinde quasi dicas, aut bellandum est, aut non bellandum: aut studendum, aut non studendum. Nam pleræque res sunt, quas si facias acriter, plurimum conducunt: sin ignauiter, officiunt. Velut eæ quæ mediocritatem nō recipiunt, quod genus est musica, poeticaque. Sunt rursus quædam, quæ degustasse sit satis. Quo de genere putauit esse philosophiæ studium Ennianus ille Neoptolemus, & Callicles Platonicus. Non abhorret ab eo quod

est in Apocalypsi: Vtinam aut calidus esses, aut frigidus.

Bonæ leges ex malis moribus procreantur. LXI

Macrobius Saturnalium lib.iii. Vetus uerbū est, inquit, Leges bonæ ex malis moribus procreant. Ná sicuti medicorū pharmacis nihil opus foret, nisi morbis laboraret: ita legibus serūdis nihil opus esset, nisi perperā uiueretur. Vnde apud Aeginetas olim pecuniaria pœna mulctabatur is, qui legis institué dæ dedisset occasioné. Autor Aristoteles lib. Rhetoricorū. ii. Cornelius Tacitus lib. xv. Vsu probatum est, leges egregias exempla honesta apud bonos ex delictis aliorū gigni. Huc pertinet quod Solon ἐρωτηθεὶς, διὰ τί κατὰ πατροκτόνου νόμον οὐκ ἔθηκε. διὰ τὸ ἀπελπίσαι εἶπον, id est, Regatus, quam ob causam tulisset legem in parricidas, respondit, quòd non sperasset futurum parricidam.

Bos alienus subinde foras prospectat. LXII

Βοῦς ἀλλότριος τὰ πολλὰ ἔξω βλέπει, id est, Bos alienus subinde foras prospectat. De iis, qui apud alienos non satis ex animi sententia tractantur, eoq; sæpius suos desiderant. Vnicuique domi, ac uelut in suis præsepibus iucundissima uita, peregre permulta sunt quæ lædant, plurima desunt. Allusisse uidetur ad hoc prouerbium Plutarchus in Symposiacis decade octaua, problemate secundo. ἵνα ὡς δὲ ἑαυτῶν μὴ καταφρονῆτε, μηδ' ἔξω βλέπητε ποιτάπαισιν, id est, Verum ne ipsos contemnatis, ne'ue foras prospiciatis; id est, Ne aliunde petatis, quod ab ipsis Platonis interpretibus sumi potest. Proinde rectè dicetur, ἔξω βλέπειν, qui non contentus suis aliunde pendet. Vsurpat & in libello, περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας.

Septimus bos. LXIII

Ἕβδομος βοῦς, id est, Septimus bos. Olim in stupidos brutosq; dicebatur, unde celebratus senarius.

Τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ παροιμία. id est,
Venustum adagium septimum narrat bouem.

Id hinc ortum esse tradunt, quòd antiquitus post sextam lunam bouis imaginem è farina pinsere cōsueuerint, qui septimam lunam cornibus referret. Sunt qui malint hinc natum, quòd cum apud ueteres sex animantium genera mactari diis soleant, ouis, sus, capra, bos, gallina, anser: pauperes non habē tes suum animal quod immolarent, bouis simulachrum è farina fingere consueuerunt. is quoniá sensu uitaq; careret, in stoliditatis abiit prouerbium. Citatur apud Suidā Euripides in Erechtheo, & Achæus in Iride, qui prouerbium hoc usurpauerint, tametsi uersus illorum non refert.

Summis naribus olfacere. LXIIII

Τῇ ἄκρᾳ ῥινὶ ὀσφραίνεσθαι, id est, Summa nare olfacere, pro eo quod est, leui experimento, coniecturaq; qualicunq; deprehendere. Extat apud Lucianum in Ioue redarguto.

Si meus ille stilus fuisset. LXV

Si meus stilus fuisset, dixit M. Tullius in secunda Philippica, pro eo quod est, si hoc negocii meo arbitrio, meoq; artificio commissum fuisset. Translata metaphora à fabularum autoribus, quorum stilo & calamo fabula tota conficitur. Verba Ciceronis hæc sunt: Sed unam rem uereor ne non probes. Si enim fuissem, non solum regem, sed regnum etiam de Rep. sustulissem. Et si meus ille stilus fuisset, ut dicitur, mihi crede non solum unum actum, sed totam fabulam cōfecissem. Porrò stilus est cuspis illa graphiaria, qua scribimus in tabulis ceratis. Transfertur autem ad characterem & filum quoddam orationis, ad quod allusit Cicero.

Indus elephantus haud curat culicem. LXVI

Elephantus Indus aut curat culicem

In epistolis, quæ Phalaridis nomine feruntur, extat huiusmodi quoddam adagium, κώνωπος ἐλέφας ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει, id est. Culicem haud curat elephantus indicus. Dictum est autē ob singularem duritiem cutis elephantinæ, qua fertur etiam iacula excutere, tantum abest ut culicis morsu possit offendi. Adhiberi poterit, quoties significabimus excelsis animis leues & uulgares iniurias esse negligēdas.

Lutum luto purgare. LXVII

Πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι, id est, Lutū luto purgari, dicit, ubi res sordida sordibus tollit, hoc est, cum sordes nō tollunt, sed aut mutant, aut augent etiam. Apollonius in epistola quadā, ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνος ἐφ' οὕς ἔπειθε, μὴ πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι. Loquit. de sacerdotibus, qui deorum aras sanguine polluerēt, eamq; expiationem esse ducerent. Huc pertinet Diogenis, ni fallor, dictum. Is ingressus balneum sordidum, qui hic, inquit, lauant, ubi lauant? indicans talibus balneis conspurcari corpora potius q̄ purgari. Idem accidit Alexandrinis qui in urbibus alunt uim ibidum in hunc usum, quòd serpentes ac macellorum sordes deuorent, uerum suis immundiciis omnia rursus conspurcant.

Quocunq; pedes ferent. LXVIII

Ὅποι ἂν οἱ πόδες φέρωσιν, id est, Quocunque ferant pedes, pro eo quod est, quouis. Quadrabit ubi nihil certum spectatur, ad quod nostri dirigátur conatus. Lucianus in Hermotimo, οὐδ' ἔχω δεῖ τὸ τοῦ λόγου ποιήσομεν, ὅποι ἂν ἡμᾶς οἱ πόδες φέρωσιν ἐκεῖσε ἀπιμεν, id est, Neq; iuxta prouerbium, quocunq; nos pedes tulerint, illuc ibimus. Horatius in Epodis:

Ire pedes quocunq; ferunt, quocunq; per undas
Notus uocabit aut proteruus Africus. Rursus in Odis:
I, pedes quò te rapiunt & auræ. Ita & Theocritus in Hyla:
ᾇ πόδες ἆγεν ἐχώρει. id est,
Ducebant quocunq; pedes ibat. Rursus in Thalysiis:
πῶ δὴ τὸ μεσαμέριον πόδας ἕλκεις. id est,
Quo tandem te quæso pedes medio trahis æstu? Et Vergilius:
Quò te Moeri pedes, an quò uia ducit in urbem?

Nec dissimili forma Plato libro De Rep. tertio, ἀλλ' ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον, id est, sed quocunq; ratio ceu uentus tulerit, hac eundum est.

Cyclopica uita. LXIX

κυκλώπειος βίος, id est, Cyclopica uita, pro uita uehementer effera ac barbara, quæ neque legibus, neq; disciplina ciuili constet, neq; religione deorum gubernetur. Qualem describit Homerus Odysseæ libro nono sub persona Polyphemi:

Νήπιος εἶς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
Ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν, ἢ ἀλέασθαι.
Οὐ γὰρ κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν
Οὐδὲ θεῶν μακάρων. id est,
Τῶν δ' ἀνδρῶν πειρήσομαι, οἵτινές εἰσιν,
Ἢ οἵγ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι οὐδὲ δίκαιοι,
Ἠὲ φιλόξενοι καί σφιν νόος ἐστὶ θεουδής,

Desipis, aut certe longinquis hospes ab oris
Huc ades, ut qui me iubeas curáue moueri,
Siue timore deûm, neq; enim cyclopica turba
Curamus sũmúue Ioué diuósue beatos. Eodé i lib.
Quod genus hoc hominũ experiar iã, sint'ne feroces,
Agrestes, æquiq; rudes, an & hospitu ius
Obseruent, animo reuerentes numina diuûm.

Homerum æmulatus Euripides Cyclopem hoc pacto loquentem facit:

Ζηνὸς δ' ἐγὼ κεραυνὸν οὐ φρίσσω ξένε,
Οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεύς ἐστ' ἐμοῦ κρείττων θεός. id est,
Atqui hospes ego fulmen Iouis non horreo,
Neq; me Iouem præstantiorem habeo deum.

Strabo libro Geographiæ. xi. scribit, hoc uulgo dictum in Albanorum gentem, quod Cyclopum agerent uitam, utpote neq; culturæ studiosi, & ad omnem uitæ cultum inertes & rudes.

Longe, lateq;. LXX

Cum ingens discrimen significant, lõge lateq; distare dicunt. Aulus Gellius: Sic existimo, nisi me scriptoris istius, omnisq; antiquæ orationis amor atq; ueneratio, cæco esse iudicio facit, longe lateq; esse amplius, prolixius, fusius, in significanda totius ciuitatis multitudine, mortales, q̃ homines dixisse. Citatur in Pandectis hæc ex Vlpiano: Si usus fundi sit relictus, minus utiq; esse quàm usufructum, longe lateq; distare nemo dubitat. Translatum uidetur ab agrorum mensoribus.

Similes habent labra lactucas. LXXI

Similes habent labra lactucas. Vbi similia similibus contingunt, ueluti præceptori parum docto discipulus indocilis: improbo populo magistratus improbus: contumelioso patrono contumeliosus actor: uxori morosæ maritus morosus: breuiter quoties mala malis, digna dignis eueniunt. Natum adagium ab asino carduos pascente. Est autem lactuca herba mollis ac tenera, quæ tamen non admodum sit dissimilis carduo, præsertim syluestri. Itaque quemadmodum carduus spinosus est, atque maiorem in modum asperis foliis & caule, denique ipso etiam flore, itidem & asini labris nihil durius ac petricosius, ut illis non alia lactuca magis apta uideatur. Porrò carduos lactucarum uice etiam in conuiuiis à nonnullis apponi solere, testis est Iulius Capitolinus in uita Pertinacis imperatoris. Plinius item libro decimonono, de carduis in hunc modum: Poterant uideri dicta omnia, quæ in pretio sunt, nisi restaret res maximi quæstus, non sine pudore dicenda. Certum est quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamq; præcipue, sestertium sena millia è paruis his reddere, quoniam portenta quoque terrarum in ganeam uertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes consciæ. Vsurpat, simulq; interpretatur prouerbium diuus Hieronymus, scribens ad Chromatium in hunc modum: Secundum illud quoque, de quo semel in uita Crassum ait risisse Lucilius: Similem habent labra lactucam, asino carduos comedente: uidelicet ut perforatam nauim debilis gubernator regat, & cæcus cæcos ducat in foueam, & talis sit rector, quales illi qui reguntur. Hactenus ille. Fuit autem hic Crassus auus eius Crassi, qui pugnans aduersus Parthos interiit, cuius signa postea retulit Marius. Numeratur is inter eos, qui nunquam in uita risisse feruntur, eaq; gratia ἀγέλαστοι, id est, irrisibiles cognominati. Marcus Tullius in actionibus, Crassum Licinium, autore Lucilio, semel duntaxat in uita risisse testatur. Plinius libro Naturalis historiæ septimo, capite decimonono: Ferunt, inquit, Crassum auum Crassi in Parthis interempti, nunquam risisse, ob id Agelastum uocatum, sicuti nec flesse multos. Diuus Hieronymus contra Rufinum: ego certe ut homini seuerissimo risum moueam, ut imiteris aliquando Crassum, quem semel in uita risisse scribit Lucilius. Meminit & Macrobius libro Saturnalium secundo.

Dignum patella operculum. LXXII

Huic simillimũ est illud, quod ab eodẽ Hieronymo refert in epistola ad Chromatium: Dignum patella operculum: In mea enim, inquit, patria rusticitas uernacula. Deus uenter est, & in diem uiuitur: & sanctior est ille, qui ditior est. Accessit huic patellæ iuxta tritum populi sermone prouerbium, dignũ operculum. Significat autẽ episcopum ad ĩprobos populi mores accõmodatum. Idem aduersus Rufinum: Quod libi um Eusebii pro Pãphili uerteres, quod tuum quasi operculum uenenatæ patellæ imponeres. Plato in Hippia maiore, differens de pulchro ac decoro, quiddam habet non abhorrens ab hoc puerbio, πότερον πρέπει φύσει, ὅταν τις τὴν χύτραν, ἣν ἄρτι ἐλέγομεν τὴν καλὴν, ἑψῇ ἔτνους καλοῦ μεστὴν, χρυσῆ τορύνη αὐτῇ ἢ συκίνη; id est, Vtrũ inquiet, ubi quis ollã illam pulchram, de qua modo loquebamur, igni admouerit, pulchris fabis plenã, decet illã aurea toryne, aut ficulna? Quod Græce dictũ est, τορύνη, Platonis interpres uertit tudeculã. Etymologus indicat, τορύνην uocẽ esse Atticis peculiarẽ, quæ illis significat δυεργέτην. Suidas ait instrumentum esse, quo mouetur olla.

Patella dignũ operculum

Ollæ fabariæ toryna aurea

Si iuxta claudum habites, subclaudicare disces. LXXIII

Plutarchus in libello De liberis educandis, ἂν χωλῷ παροικήσῃς, ὑποσκάζειν μαθήσῃς, id est, Si iuxta claudum habitaris, disces subclaudicare. Pindari interpres extulit hunc in modum:

χωλῷ παροικεῖς κἂν ἑνὶ, σκάζειν μαθοις. id est, Claudo uel uni si propinquus manseris,
Disces & ipse claudicare protinus.

Claudo uicinus di. clau.

Huc ptinet illud Hesiodiũ, nobis alibi dictũ: πῆμα κακὸς γείτων &c. Ea uero rerum humanarũ est infelicitas, quòd facilius trãsiliunt uitia q̃ bona. Et tamẽ uerum est quod addit Hesiodus, ὥσπερ κἀγαθὸς μέγ᾽ ὄνειαρ. Ita Pindarus in Nemæis hymno septimo, εἰ δὲ δεῖται ἀνδρὸς ἀνὴρ, τί φαῖμέν κε γείτον᾽ ἔμμεν νόῳ φιλήσαντα γ᾽ ἀτενεῖ γείτονι, χάρμα πάντων ἐπάξιον, id est, Si uir uiro eget, quid dicemus uicinũ esse uicino, animo constãti amicũ? Gaudium omni re dignum. Quanquam uideo nec lectionem, nec interpretationem huius loci constare Græcis. Quidã enim pro δεῖται legunt γεῖτοι, referũtq; ad cõmodorũ aut incõmodorũ cõmunicationẽ, quam homo capit ab hoĩe, maxime à uicino. Et legendũ uideẽ γεῖτον᾽ ἔμμεν ut respondeat participio φιλήσαντα. Interpres adducit & illud ex Hesiodo, γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί. id est, Vicini incincti, cincti uenere propinqui.

Notum est illud Themistoclis, qui pscripto agro iussit & hoc præconẽ addere reliquis dotibus, quòd bonũ haberet uicinum. Prouerbium admonet, perniciosam improborũ hoĩum consuetudinem, propterea quòd cum corporis, tum maxime animi uitia cõtagio serpunt in uicinum. Naso:

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi,
Multaq; corporibus transitione nocent.

Id Aristoteles existimat potissimum usu uenire in morbis oculorum, quòd ea corporis pars maxime sit mobilis. Itẽ in scabie, quòd in summa sit cute, & humore glutinoso, ad uicinum permanet. Postremo in omnibus morbis, qui è spiritu corrupto nascuntur, ut pestis, quòd spiritus facile ab alio in aliũ traiciatur. Deniq; est occultus quidam naturæ cõsensus, qui fit ut oscitare incipiat, qui uiderit oscitantem, & micturiat qui meientẽ cõspexerit, autor est Alexãder Aphrodiseus. Et balbutire discit, quisquis assidue cum balbo uiuit. Morũ autẽ scabiẽ affricat cõuictor conuictori. Aristoteles Sectionis. vi. problem. iiii. quærit quare lippitudo, tabes, & scabies contagio migrent ad alios, nec idem accidat in omnibus morbis. Plutarchus in cõmentario De ratione dignoscendi uerum amicum ab adulatore, scribit tantam habere uim assiduam consuetudinẽ, ut imprudentes etiã imitemur uitia eorũ, quibus cum uiuimus. Quemadmodum Platonis familiares eius gibbum imitabantur: Aristotelis amici, balbutiem eiusdem exprimebant: Alexandri Macedonum regis familiares ceruicis inflexum, & uocis in dicendo asperitatem effingebant. Plato De legibus. ii. eleganter indicat, quomodo fallat contagiũ: πότερον εἰκὸς, εἰ καὶ ἀναγκαῖον ταὐτὸν εἶναι, ὅπερ ὅταν τις πονηροῖς ἤθεσι ξυνὼν κακῶν ἀνθρώπων, μὴ μισῇ, χαίρῃ δὲ ἀποδεχόμενος, ψέγῃ δὲ ὡς ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ, ὀνειρώττων αὐτοῦ τὴν μοχθηρίαν, τότε ὁμοιοῦσθαι δήπου ἀνάγκη τὸν χαίροντα ὁποτέροις ἂν χαίρῃ, id est, Vtrum pbabile, an potius necessarium hoc ipsum esse, quòd cum quis cum prauis hominum improborum moribus conflictatur, non odit, sed gaudet magis approbans, quanquam ueluti per iocum reprehendit, somnians suam ipsius maliciam, tunc profecto necesse est, ut similis euadat gaudens utriscunq; gaudeat.

Corrumpunt mores bonos colloquia praua. LXXIIII

Eodem pertinet ille Menandricus senarius, quem diuus Paulus apostolus haud quaq̃ grauatus est in prima ad Corinthios epistola citare:

φθείρουσιν ἤθη χρῆσθ᾽ ὁμιλίαι κακαί. id est, Mores bonos conuictus inficit improbus.

Tertullianus ad uxorem uertit Græcum carmen, sed libertate Latinæ comœdiæ: Conuictum, inquit, atq; commercia deo digna sectare, memor illius uersiculi sanctificati per Apostolum: Bonos corrumpunt mores congressus mali.

Consimilẽ huic sententiã refert Aristoteles nono moralium lib. Celebrat & hic senarius à Græcis

Κακοῖς ὁμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσῃ κακός. id est, Malus ipse fies, si malis conuixeris.
Quanquam autem alienius ab hoc instituto uidetur huiusmodi conquirere, tamen non mihi temperoquin illud adscribam ex Senecæ De ira libro tertio, si non magnopere pertinens ad prouerbii declarationem, certe ad uitam instituendam in primis conducibile. Sumuntur, inquit, à conuersantibus mores. Et ut quædam in contactis corpore uitia transiliunt, ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus conuictores in amorem uini traxit. Impudicorum cœtus fortem quoque & si liceat, uirum emollit. Auaritia in proximos uirus suum transtulit. Eadem è diuerso ratio uirtutum est, ut omne quod secum habent, mitigent. Nam tam ualetudini profuit utilis regio, & salubrius cœlum, quàm animis parum firmis, in turba meliorum uersari. Quæ res quantum possit, intelliges, si uideris, feras quoque conuictu nostro mansuescere, nulliq; immani bestiæ uim suam permanere, si hominis cōtubernium diu passa est. Hucusq; Senecæ uerba reddidimus. Porrò cum omnis contubernii conflictatio, plurimum habet momenti ad corrigenda deprauandaq; mortalium ingenia, tum præcipue ualet oratio, quæ quidem ex arcanis illis animi penetralibus deprompta, genuinam quandam & occultam uim, atq; ut Græce dicam melius, ἐνέργειαν secum adfert, eamq; in auditoris animum, in quē illabitur, transfundit, præsentaneum uenenum, si pestilens fuerit: remedium efficax, si salutaris. Proinde nullum adhuc apophthegma philosophorum memini legere, quod mihi uideatur cum illo conferendū, quod Ioannes Coletus meus, uir pariter & eruditus & incorruptus, subinde dictitare cōsueuit: Tales nos esse, qualia sunt quotidiana colloquia: tales euadere, qualia frequenter audimus. Iam uero quod de colloquio dictum est, idem oportet & de studiis accipere. Qui uitam omnē in Ethnicis conterunt literis, gentiles euadunt, Qui præter obscœnos autores nil euoluunt, moribus obscœnis reddantur oportet. Etenim lectio colloquium quoddam esse uidetur.

Tales reddimur qualia sunt nostra colloquia

Annus clibanum. LXXV

Ἄννος κρίβανον, id est, Annus clibanum. In eos olim dicebatur, qui nouæ quippiam rei reperissent. Nam Annus quidam Aegyptius clibanorum usum, in quibus panes coquerent, fertur excogitasse. Siquidem prisci pulte polentaq; uictitabant, cocti panis usum nescientes. De ratione coquendi panis in furnis, permulta Plinius libro decimooctauo, capite undecimo, & hinc rei uocabulum etiam inditum. Nam Plautus in Aulularia artopteā uocat. Seneca in epistola quadā ad Lucilium ostendit, antiquitus panē manuum tractatione subactum feruēti cinere, testaq; percoqui solere: deinde paulatim repertos furnos & alia genera, quorum feruor seruiret arbitrio. Hic panis dicebatur κριβανίτης. Meminit huius adagii tum Suidas, tum Aristophanis interpres ἐν ἀχαρνεῦσι. Quanquam exemplaria pleraq; ἄνθρωπος habent, in uno duntaxat loco ἄννος scriptum reperi, quod mihi quidem magis arridet, ut uocabulum sit proprium.

Magistratus uirum indicat. LXXVI

Ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν, id est, Imperia demonstrant uirum. Dimeter iambicus prouerbio celebratus. Quidam Pittaci Mitylenæi putant apophthegma. Sunt qui Soloni tribuant, quorum de numero Sophocles est, ut ferunt. Aristoteles quinto Moralium libro, Biātis nomine citauit. Item Theophrastus in prouerbiis, quanquā ea non extant, Bianti adscribit. Hoc adiiciendum putaui, nequis cauilletur, sententiam esse, non prouerbium. Quanquam & Plutarchus in uita Ciceronis ostendit fuisse prouerbio celebratum dictum, loquens hunc in modum: ὃ δὲ δοκεῖ μάλιστα καὶ λέγεται τὸν τρόπον ἀνδρὸς ἐπιδεικνύναι καὶ βασανίζειν, ἐξουσία καὶ ἀρχὴ πᾶν πάθος κινοῦσα, καὶ πᾶσαν ἀποκαλύπτουσα κακίαν, Δημοσθένει μὲν οὐχ ὑπῆρχεν, id est, Quod autem uidetur ac dicitur, maxime mores hominis ostendere, atq; explorare, nimirum potestas ac magistratus, omnem mouens affectum, & omnem aperiens malitiā, id Demostheni quidem non adfuit. Sophocles in Antigone:

Ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν
Ψυχήν τε καὶ φρόνημα, καὶ γνώμην, πρὶν ἂν
Ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν ἐντριβὴς φανῇ. id est,

Fieri haud potest, cuiuspiam ut pernoueris
Animum atq; mentem siue sensum, ni prius
Imperia nactus gesserit ciuilia.

Sensus est, in uita priuata uix satis perspici posse mores & ingenium hominis. Verum si commiseris imperium, ut quod libeat, idem liceat, tum demum apparere quo sit animo. Eleganter inuertit Epaminondas, cui cum Thebani per contumeliam magistratum quempiam sordidum & contemptum mandassent, non contempsit, sed ea cura gessit, ut muneri prius cōtemptissimo dignitas & autoritas accederet, dicens: οὐ μόνον ἡ ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν, ἀλλὰ καὶ ἀρχὴν ἀνήρ, id est, Non solum magistratus uirum ostendit, sed magistratum uir. Meminit Plutarchus in præceptis ciuilibus.

Vir ornat magistratum

Idem Accii, quod Titii. LXXVII

Extabat olim adagium apud M. Varronem in satyra, cui titulus, Testamentum, referturq; apud A. Gellium in Noctibus Atticis, idem Accii quod Titii. Quod siquis, inquit, undecimo mense κατ' ἀριστοτέλην natus est, Accio idem quod Titio ius esto. Nimirum significans eodem sibi iure futurum, filiū decimo mense natum, quo eum qui natus sit undecimo. Sumptum uidetur à Iurisconsultorum con

Accij & Titij idem ius

suetudine, Titii & Accii uocabulum pro quibuslibet duobus subinde usurpantium.

Muta persona. LXXVIII

κωφὸν πρόσωπον, id est, Muta persona, Martialis in sexto Epigrammatum libro:
Comoedi tres sunt, sed amat tua Paula Luperce
Quatuor, & κωφὸν Paula πρόσωπον amat.
Quadrabit in eos, qui consessu deliberantium, aut disputantium, aut etiam in conuiuiis cæteris loquentibus, soli tacent. Traductum apparet à lege comoediarum, in quibus non temere plures tribus personæ solent induci in eadem scena. Quod siquando quarta accesserit, aut muta prorsus est, aut perpauca loquitur. M. Tullius ad Atticum libro. xiii. Si Cottam & Varronem fecissem inter se disputantes, ut à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον esset. Mutas nuptias dixit alicubi Pindarus, pro clancularis, & in quibus non decantetur hymenæus, ἄφθογγον γάμον, De doryphoremate dictum est aliàs. ἄφθογγος γάμος

Caput sine lingua. LXXIX

Ab hoc non admodum abludit ille Laberianus trimeter,
Caput sine lingua, pedaria est sententia.
Competit in eos, qui in consultationibus aut disceptationibus ipsi quidem nihil habent quod dicant, uerum aliorum sententiis annuunt. Nam pedarii senatores dicebantur ii, qui in senatu quidem sedebant, uerum sententiam non rogabantur, sed in aliorum sententias pedibus discedebant. Vnde referente Festo Pompeio in dictione Pedarius, à Lucilio dicti sunt Agipedes, quod pedum discessione dicerent sententiam. Refertur à Gellio Noctium Atticarum libro tertio, capite decimo octauo. Habet & Crocodilus caput sine lingua, sed dentibus armatum, quales nunc uidemus multos, qui cum benedicere nesciant, tamen mordent letaliter. Nilus procul abest à nobis, sed hoc genus Crocodilis plena sunt omnia. *Pedaria sententia*

Corpus sine pectore. LXXX

Prouerbiali figura dixit Horatius in Epistolis ad Albium:
Non tu corpus eras sine pectore, dii tibi formam,
Dii tibi diuitias dederant, artemq; fruendi. Item Ouidius in Heroinis:
Hunccine tu speras hominem sine pectore, dotes
Posse satis formæ Tyndari nosse tuæ?
Perinde uero dictum est corpus sine pectore, quasi dicas, sine mente. Nam sapientiam & ingenium in pectore atque in corde constituunt. Vnde & cordatos appellamus prudentes. Et Iuuenalis tardum ac stolidum significans:
Cum læua in parte mamillæ
Nil salit Arcadico iuueni.

Cerite cera dignus. LXXXI

Olim notari dignos atq; improbos & nequam homines, Cerite cera dignos prouerbio uocabant, nimirum ceritem ceram insignem ignominiam appellantes. Horatius:
Quid deceat, quid non obliti, Cerite cera
Digni, remigium uitiosum Ithacensis Vlyssis.
Acron & Porphyrion huiusmodi tradunt originem adagii. Romani Ceritibus bello subactis eam dixere conditionem, ne suffragii ius haberent, ne leges ullas aut ederent, aut haberent. Eamq; ignominiam in adagium abiisse. Meminit de tabulis ceritibus & Aulus Gellius libro decimosexto, capite decimotertio. Primos autem municipes, inquit, sine suffragii iure Cerites esse factos accipimus. Concessumq; illis, ut ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negociis tamen atq; oneribus uacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ uersa uice, in quas censores referri iubebant, quos notæ causa suffragiis priuabant. Confine uidetur illi, quod alibi diximus, Sutorium atramentum.

Dii laneos habent pedes. LXXXII *Lanei pedes deorum*

Macrobius libro Saturnalium primo, capite sexto, scribit in hunc modum: Cur autem Saturnus ipse in compedibus uisatur, Verrius Flaccus causam se ignorare dicit. Verum mihi Apollodori lectio suggerit. Saturnum Apollodorus alligari ait per annum laneo uinculo, & solui ad diem sibi festum, id est, mense hoc decembri. Atq; inde prouerbium dictum: Deos laneos pedes habere: significari uero decimo mense semen in utero animatum in uitam grandescere, quod donec erumpat in lucem, mollibus naturæ uinculis detinetur. Hactenus Macrobius. Lucianus item in Cronosolone, Saturnum in cõpedibus fingi solere significat. Atq; huius figmenti rationẽ reddit in libro de Astrologia, nẽpe quod orbis Saturni longissime à nobis semotus sit, ob hoc in tartara cõiectum finxere, ex aeris profunditate sumpta occasione. Deinde quod motus sit omnium tardissimi, ut quasi stare uidea-

Dii uinctis pedibus

tur, compedibus alligatum finxerunt. Plutarchus in Problematis scribit, Tyriis fuisse morem, ut deorum statuis uincula inijcerent. Aenigma prouerbii indicat, deos ad scelerum ultionem lente quidem procedere, sed tamen aliquando de malefactis pœnam sumere uel inopinato. Sic interpretatur Porphyrio, demonstrans quod scribit Horatius libro Odarum tertio, oda secunda: Raro antecedentem scelestum Deseruit pede poena claudo, affine esse prouerbio, quo dicitur, deos iratos, pedes lanatos habere, quia nonnunquam tarde ueniunt nocentibus.

zenone moderatior. LXXXIII

Ζήνωνος ἐγκρατέστερος, id est, zenone temperantior. Testatur & Laertius in zenonis uita philosophum hunc, tum in uictu, tum in uoluptatibus uenereis usqueadeo patientem ac parcum fuisse, ut crudis duntaxat uesceretur, ac pallio prætenui tegeretur. Vnde & Philemon in comœdia taxat hominé, qui post panem obsonii loco caricis uteretur, aquam uini loco biberet, ac discipulos esuriem doceret. Hinc & in uulgi sermonem abiit, zenone temperantior. Philemonis uersus apud Diogenem ex fabula, cui titulus Philosophi, sunt huiusmodi:

Εἷς ἄρτον ὄψον ἰσχάδιον ἐπιπιεῖν ὕδωρ,
Φιλοσοφίαν καινὴν γὰρ οὗτος φιλοσοφεῖ,
Πεινῆν διδάσκει καὶ μαθητὰς λαμβάνει. id est,

Post panis esum, cariceumq; obsonium
Aquam bibens perdurat inde simplicem,
Nouum enim philosophiæ celebrat hic genus,
Docet esurire, ac discipulos ita illicit.

Quanquá sunt qui uersus hos Posidippo tribuant, non Philemoni, uelut idem admonet Laertius.

Sylosontis chlamys. LXXXIIII

Ἡ συλόσωντος χλαμύς, id est, Sylosontis chlamys. Refertur à Diogeniano, dici solitum in hos, qui se cultu uestituq; iactitant ac uenditant. Videtur haud absurde dici posse & in eos, quibus munus exiguum in tempore, magno cum fœnore rediit. Historiæ, quæ prouerbii dederit occasionem, meminit Herodotus in Thalia, quanquam apud hunc χλανὶς legitur, non χλαμύς. χλανὶς autem uestis militaris. Meminit & Strabo Geographiæ libro decimoquarto. Historia sic habet: Syloson quidam, cum sensisset Darium Hystaspis filium, cum adhuc priuatus ageret, chlamyde quadam sua admodum bella impensius fuisse delectatum, eam ultro dono misit. Cuius tam tempestiuæ liberalitatis memor Darius, cum iam rebus esset præfectus, totam & urbem & insulam Samiorum Sylosonti in manus tradidit, unius uestis munus tam opulento regno compensans. Mentioné facit huius rei Valerius quoq; Maximus, libro Memorabilium quinto, titulo de gratitudine. Porrò quod alii chlamydem seu chlanidem uocant, hic amiculum appellat, id est palii genus.

Sylosontis ope. am. re.

Opera Sylosontis ampla regio. LXXXV

Ἕκητι συλοσῶντος εὐρυχωρία, id est, Per Sylosontem regio facta est amplior.

Senarius in prouerbium uersus, quem refert Strabo libro Geographiæ. xiiii. Nam Syloson munificétia Darii, mortuo Policrate, Samiorum adeptus tyrannidem, cum acerbius exerceret imperium, ita ut ferè solent ii, qui ab humili fortuna repente ad res amplas prouehuntur, & ob hanc causam insula desereretur ab incolis, prouerbio dici cœptum:

Ἕκητι συλοσῶντος εὐρυχωρία. id est, Spatiosa regio est Sylosontis gratia.

Conuenit in acerbe gerentem magistratum, aut in principem malum, cuius uitio deseratur ab incolis regio. Venustius reddetur longiore deflexu, ueluti si in hominem πλουτοκτήτην, qui domum aliquá compilarit dicatur: aut in profusum ac prodigum, cuius luxu loculi facti sunt inanes.

Phalaridis imperium. LXXXVI

Φαλάρειος ἀρχή, id est, Phalaridis principatus. Refertur inter Græcas parœmias. Recte dicetur in eos, qui crudelius exercent imperium, aut potestatem sibi delegatam. Ortum adagium à Phalaride Agrigentinorum tyranno, quem sua crudelitas nobilitauit. Inter multa autem crudelitatis exempla celebratur in primis æneus ille taurus Perilli, siue Perilai, nam sic appellat Lucianus, inuentum, quo subiecto igni mortales uiui sic exurebantur, ut pro eiulatu humano mugitum ederent morientes. Eum taurum, exusto primum in eodem artifice, Delphos misisse legitur, ut Phœbo dicatus, in eius templo reponeretur, monimentum futurum, simul & artis exquisitissimæ, & inuenti crudelissimi, & pœnæ merito in autoré retortæ. Verum Delphi munus, ut à tyranno missum repudiarunt. Hæc fermè leguntur apud Lucianum. Simili figura dictum legimus φαλαρισμὸν, pro immani crudelitate.

φαλαρισμός

Cicero ad Atticum libro septimo: Nam istum, quidem cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrime facturum puto. Idem in actione contra Pisonem: Quoniam, inquit, Phalarin grámaticum habemus, id est, qui perperam scripta etiam capite punit.

Manliana imperia. LXXXVII

Vt hoc proximum recte congruit in hos, qui sæuiunt in eos, in quos ius nacti sunt, ita Manliana imperia confine illi prouerbium, probe torquebitur in eos, qui nimis rigida iuris obseruatione, humanitatis & æquitatis obliuiscuntur. Historia, quæ ꝓuerbio causam dedit, narrat à Tito Liuio primæ decadis

octauo libro. Extat & apud Valerium Maximum, aliosq; complures scriptores. Ea ad hunc fermè habet modum. T. Manlius cum consul bellum cum Latinis gereret, edictumq; esset nequis extra ordinem pugnaret, T. Manlius consulis filius turmæ præfectus, prouocatus à Genutio, siue ut Valerius, à Geminio Metio Tusculanorum equitum præfecto, oblitus edicti consularis conflixit, & prouocatorem hasta confodit. Deinde ubi comitante turma, ac uelut ouante spoliis ornatus ad patrem tenderet, ille mox in conspectu omnium, filium quòd extra ordinem pugnasset, ad palum deligari, deinde uirgis ex more cædi, postremo securi feriri iussit. Salubri quidem in posterum exemplo, quemadmodum ait Liuius, sed in præsentia nimium inuidioso consuli. Siquidem, ut autor est Valerius libro Memorabilium nono, capite de ira, cum uictor Romam reuerteretur, nemo iuuenum obuiam iit, in tantum totius iuuentutis odium uenerat. Hinc & cognomen additum uulgo Imperioso. Refert simile seueritatis exemplum Valerius Maximus, libro secundo, capite de disciplina militari, de Posthumio Tiburto, cuius filius fortissimus adolescens, quòd feliciter quidem, sed iniussu patris, cum hoste commisisset, à patre securi percussus est. Quanquam Titus Liuius primæ decadis, libro quarto, maluit hoc de Manlio Torquato, quàm de Posthumio credere, atque in uariis scriptorum opinionibus hoc potissimum argumento sese uti testatur, quod uulgato prouerbio Manliana imperia dicta sint, non Posthumiana, cum tamen Posthumius ætate præcesserit Mãlium. Quòd si prior tam sæui exempli fuisset autor, occupasset nimirum insignem titulum crudelitatis. præterea quòd Manlio cognomen inditum esset Imperioso, non Posthumio. Meminit & Seneca De beneficiis, libro tertio de Manilio siue Manlio quodam, qui relegatus à patre, reuersus eum à molestia litis intentatæ liberauit. Tecte ad prouerbium allusit M. Tullius, libro De finibus secundo, Vide ne ista sint Manliana nostra aut maiora etiam, si imperes quod facere non possim. fortasse pro nostra scriptũ erat iussa.

Compluriũ thriorum ego strepitum audiui. LXXXVIII

Thriorũ complurium strepitum audiui

πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφους ἀκήκοα. id est,

Thriorum ego strepitum audii compluriũ.

Senarius est prouerbialis, quo minas & inanem clamorem nos contemnere significamus. Quemadmodum Thais illa Terentiana sæuas & gloriosas Thrasonis minas pro nihilo ducit, magnum nebulonem appellans. Aristophanes in Vespis:

πολλῶν ἐγὼ ἀκούσας οἶδα θρίων τὸν ψόφον. id est,

Thria noui quid strepant, ut sæpius qui audiuerim.

Porrò thria à Græcis dicuntur ficulna folia, quæ cum incenduntur, minacem quendam edunt strepitum, & formidandum iis, quibus ante non sit auditus, alioquin inanem & cõtemnẽdum. Nisi malis legere θριῶν, sic enim Græci uocant calculos, quos in urnã mittunt sortilegæ, cum diuinant, quẽadmodum admonuimus alibi. Solent huiusmodi diuinatrices aliquando è sortibus dira prædicere quo stultos ac credulos terreant, cum sæpenumero nihil eueniat eorum, quæ minantur.

Ne inter apia quidem sunt. LXXXIX

οὐδ᾽ ἐν σελίνοις εἰσίν, id est, Ne in apio quidem sunt, pro eo quod est, ne ingressum quidem aut initium rei attigerunt. Sumpta metaphora ab iis, qui hortos ingrediuntur. Nam antiquitus extremus ille hortorum ambitus, apio conserebatur, quem qui nondum præteriissent, uelut in horti limine adhuc esse uidebantur. Aristophanes in Vespis:

οὐδὲ μὴν γ᾽ οὐδ᾽ ἐν σελίνῳ σ᾽ οὐσὶν, οὐδ᾽ ἐν πηγάνῳ. id est,

In apio nondum est uel ipso, sed nec in rutis adhuc.

In apio nondum est

Hoc est, nec initium habet eorum, quæ sunt futura. Interpres & aliam quandam hoc loco refert sententiã, uolens adagium ad gymnicum agonem pertinere, ad quod qui præpararẽt infantes, statim ut essent nati, in apio collocare consueuerunt. Itaq; perinde dictum uidetur, Ne in apio quidem: quasi dicas, ne in primis quidẽ rudimẽtis. Rutã autẽ comicus addidit risus causa, quod apium prælocutus fuerat. Porrò morem apio coronandi putant iã olim ab Hercule inductum, post iterfectum Nemeæ leonẽ, quod & Pindarus indicare uidetur alicubi. Nam in Nemeis hymno quarto dicit: ἵνα ἐν ἀγῶνι Βοαρυκτύπου θάλλοντ᾽ Κορινθίοις σελίνοις, id est, Vbi in certamine tumultuosi floruit Corithiacis apiis. Significat quendam in certamine Neptuni Isthmico coronatum fuisse à Corinthiis.

Podex lotionem uincit. XC

πρωκτὸς λουτροῦ περιγίνῃ, id est, Podex lotionẽ uincit. Callistratus apud Aristophanis interpretem adagium hoc retulit ad eos, qui sese in malum aliquod adigunt, pp̃terea quòd ea corporis pars, etiam si lauetur, semet rursum inquinat, ita ut ipsa sit in causa, quo minus lauari possit. Quadrabit etiam ubi quid frustra fieri significabimus, ueluti siquis nocentem è carcere redimat, atq; ille mox iterato cõmisso semet eodẽ præcipitet. Aut si quos reconcilies, mox in pristinam relapsuros simultatem, aut castiges incorrigibile ingeniũ, quod genus est mulierũ. Conueniet & in illos, qui suo ipsius uincũt malo. Veluti siquis morum intractabilitate obtineat, ne posthac obiurgetur à præceptore. Putãt adagium

uideri sumptum ab iis potissimum, qui cita sunt aluo, quos Nonius foriolos appellat. Aristophanes in Vespis: πρωκτὸς λουτροῦ περιγινόμενος, id est. Podex peruincẽs loturam. Itidem & morbus dicitur uincere artem, curam'ue medici, cum est immedicabilis. Ex ueterum monumentis deprehẽdes, fuisse morem publicum, ut post exoneratam aluum adhiberet eius partis lotio, quæ tamen subinde erat repetenda. Martialis inter Issæ catellæ laudes commemorat, quòd post depositum uentris onus rogaret lauari. Legimus & barbarum quendam seruitutis impatientem, ligno, cui spongia erat addita tergendo podici, in gulam adacto sibi consciuisse necem.

Conscientia mille testes. XCI

Quintilianus Oratoriarum institutionum libro quinto, hanc sententiam ut prouerbialem citat, Conscientia mille testes. Sensus interprete non eget. Quis enim nescit, conscientiam rem esse unam omnium efficacissimam: adeo ut nulla tormenta melius prodant maleficium, quàm cõscientia, nullus carnifex seuerius puniat, quàm hæc? Vnde & illud:

Heu quàm difficile est crimen non prodere uultu.

Extat & Græcanica sententia, συνείδησις πλήττει τὴν ψυχὴν, id est, Conscientia uerberat animum.

Iuuenalis item:

Et surdo uerbere cædit.

Hanc sensere poetæ, cum de diris & ultricibus furiis fabulantur.

Mysorum præda. XCII

Μυσῶν λεία, id est, Mysorum præda. In eos olim dicebatur, qui impune à quibuslibet læduntur ac diripiuntur. Ortum adagium à Mysis, quos aiunt quondam finitimorum incursationibus male uexatos fuisse, quo tempore Telephus rex peregre agebat. Vtitur hoc adagio Aristoteles libro Rhetoricorum primo, tractans de locis coniecturalibus, καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας, ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν μυσῶν λείαν, id est, Eos item, inquit, qui à compluribus affecti iniuria, non curant de ulciscendo. Nam ut trito dicitur prouerbio, Mysorum hi præda sunt. Hoc est, passim ab omnibus incessuntur, propterea quòd ueterem ferendo iniuriam, inuitant nouam. Vsus est Demosthenes aduersus Aeschinem. Quo quidem in loco scioli deprauarunt pro Mysorum, miserorum, in translatione Leonardi Aretini. Citatur & ex Stratidis Medea, & Iambis Simonidis.

Vltra septa transilire. XCIII

Septa transilire

Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν, id est, Septa transilire, Congruit uel in eos, qui rem quampiam nouam & incredibilem designant, longeq; supra uulgarium hominum facultatem. Vel in hos, qui à re proposita digrediuntur. Vel in illos, qui præscriptos sibi terminos, & potestatis mandatæ modum transeunt. Natum adagium à Phayllo quodam pentathlo Opuntio, ut quibusdam placet, Crotoniata, qui tum saltu, tum disco mirum in modum ualuisse legitur. Hæc fermè Suidas. Extat & inscriptio statuæ illius huiusmodi:

Πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα πόδας πήδησε Φάϋλλος
Δισκεύσε δ' ἑκατὸν, πέντ' ἀπολειπομένων, id est,

Quinque supra quinquaginta pedes saliit Phayllus. Discum autem iacit centum, exceptis quinq;. Meminit huius adagii Plato in Cratylo, καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἅλλεσθαι, id est, Et ultra septa salire. Refert & Iulius Pollux libro De rerum uocabulis tertio. Lucianus in Somnio, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἤδη πηδᾷ, id est, Vltra septa iam transilit. De somnio cuius finis cum sit somnus, iam etiam uigilãti durare. Chrysostomus homilia in .ii. Cor. ii. τὰ σκάμματα παρέβη, id est, septa transcendit: de Paulo loquitur, qui cum gratis doceret Euãgelium, plus præstitit quàm ab Apostolis exigebatur. Cicero De oratore libro primo: Et quasi certarum artium forensibus cancellis circunscriptam scientiam. Idem in actionibus: Ab his cancellis, quibus me circunscripsi, declinauero. Locus enim is, in quo celebrabãtur ludi forenses, fossis, cancellis, aut aliis id genus septis erat circunscriptus.

Cancellis circunseptus

Psyrice facta. XCIIII

Psyra, insula quæpiam est, haud procul à Chio, cuius meminit & Homerus libro Odysseæ tertio, Psyriam appellans:

Ἢ καθύπερθε Χίοιο νεοίμεθα παιπαλοέσσης
Νήσου ἐπὶ Ψυρίης, αὐτὴν ἐπ' ἀριστέρ' ἔχοντες. id est,

Certe supra Chiũ redibamus asperã, iuxta insulã Psyrã, ipsam Chium à sinistris habẽtes. Strabo Psyra pnunciat pluratiue, & neutrali genere. Meminit huius & Plinius libro mundanæ historiæ quinto. Ea insula quoniã esset & ppusilla & ignobilis, in cõtemptus ac uilitatis puerbium abiit, ut quæ sordide, parumq; magnifice fierent, Psyrice facta dicerẽtur. Hæc fermè Stephanus, idem citat Cratinum Ψύρα τὸν διόνυσον ἄγοντες. id est, In Psyra Bacchum ducentes.

Eundem rursus in Nemesa:

Ψύραζε τὴν σπάρτην ἄγεις. id est, In Psyra spartam ducis.

Bos Cyprius.

Bos Cyprius. XCV *Cyprius bos*

κύπριος βοῦς, id est, Cyprius bos. In brutum ac stolidum iaci solitum, propterea quòd Cyprii boues magis bruti ferantur, quippe qui stercore humano pascantur. Refertur à Suida ac Diogeniano. Interpres Aristophanis in Plutum, scribit Bœotios boues σκατοφάγους fuisse, id est, oletum edentes. Hoc autem nomine Aristophanes medicos appellat, quòd in curandis ægrotis sordida quædam tractent, lotium aut uentris excrementa contemplantes. Sed de Cypriis bubus consentit Plinius libro. xxviii. capite ultimo, narrans Cyprios boues hominum excrementa appetere, non pastus causa, sed ut hoc remedio torminibus medeantur.

Cyprio boui merendam. XCVI

Festus Pompeius uersum hunc Sotadicum citat ex Ennio:

Cyprio boui merendam.

Ostenditq; conuenire, quoties conuiua sordidus & insipidus sordido atq; insipido accipitur cõuiuio. Originem adagii refert eandem, quam nos modo commemorauimus. Festiuius erit, si ad res animi deflectatur, ut si quis apud spurcos spurce loquatur, apud indoctos indocte.

Equum habet Seianum. XCVII

Equum habere Seianum, olim prouerbio dicebatur in calamitosum, & ad extremam inopiam redactũ. *Seianus equus* Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui à Cn. Seio domino nomen inditum est Seiano. is ex Diomedeis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, uerum eiusmodi quodam fato, ut quisquis eius equi possessor esset, is cum omni domo ad internicionem usq; deperiret. Id quod Cn. Seius ipse capitis damnatus, ac miserando affectus supplicio: deinde & Dolobella bello interfectus: post hunc Cassius ab hostibus occisus, deinceps Antonius detestabili exitio perditus, probauit. Hunc equum C. Bassus Argis se uidisse refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq; & colore exuperantissimo, nempe puniceo. Hoc adagium & refert, & copiosius explicat Aulus Gellius, libro Noctium Atticarum tertio, capite nono. Fieri potest, ut hæc de equo superstitio manarit ab equo illo durateo, cuius Odysseæ θ. meminit Homerus, qui fatalem interitum attulit Troianis. Ad quod alludens Maro:

Scandit, inquit, fatalis machina muros.

E diuerso quædam fataliter esse felicia credidit ueterum superstitio. Nam autor est Trebellius Pollio, in libro de triginta tyrannis, uulgo persuasum fuisse, res iis feliciter cedere, qui Alexandri magni imaginem, auro, argento'ue expressam gestitarent. Nec hodie desunt, qui gladios in bello fortunatos, & huiusmodi quasdã nugas pollicentur principibus. At magis mirandum, esse qui istiusmodi impostoribus credant.

Aurum habet Tolossanum. XCVIII

Huic simillimum est illud: Aurum habet Tolossanum. In eum qui magnis ac fatalibus afficitur malis, *Tolossanum aurum* nouoq; ac miserando exitio perit. Refertur ab A. Gellio eodem loco, quem modo citauimus ad hũc modum. Eadem sententia est illius quoque ueteris prouerbii, quod ita dictum accipimus: Aurum habet Tolossanum. Nam cum oppidum Tolossanum in terra Gallia, Q. Cepio consul diripuisset, multũq; auri in eius oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero, cruciabiliq; exitu periit. In plerisq; codicibus Gellianis hactenus legebatur in terra Italia, sed mendose, cum Strabo & Iustinus Tolossam ponant in Gallia. Meminit auri Tolossani M. Tullius libro De natura deorum tertio: Cognosce inquit, alias quæstiones auri Tolossani, coniurationis Iugurthinæ. Strabo libro Geographiæ quarto, admonet hanc pecuniam Tolossanam Delphicæ pecuniæ partem fuisse. Brennus enim Prausus natione, Tectosagis auxiliantibus Delphos incursauerat, deinde quemadmodum refert Iustinus libro. xxii. cum Tectosagi se in antiquam patriam Tolossam recepissent, pestilentia laborare cœperunt, à qua non prius sunt liberati, quàm aruspicum respõsis moniti, aurum, argentumq; sacrilegio quæsitum, in Tolossensem lacum mergerent, quod omne magno post tempore Cepio Romanus consul abstulit. Quod quidem sacrilegium exitium attulit tum ipsi Cepioni, tũ illius copiis. Erant autem auri pondo. cx. millia: argenti pondo quinquies decies centum millia. Scribit enim Strabo, Tolossanos ex priuatis fortunis auxisse sacram pecuniam, ut magis Deum sibi reconciliarent. Narrantur & alia quædã hoc loco à Strabone de auro Tolossano ex Posidonio: uerum quoniam ad adagionis enarrationem non magnopere pertinere uidebantur, sat habuimus locum indicasse. Durat hodieq; apud uulgus hæc opinio, ut existiment omneis misere perire, quicunq; à sacris rebus non abstinent manus uiolentas.

Polypi caput. XCIX

πολύποδος κεφαλή, id est, Polypi caput. In hominem uarium, & in quo pariter & uitia quædam & uirtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Sallustius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas, sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria ducta est ab

t

eius piscis capite, quod sicuti testat Plutarchus in libello, cui titulus, quomodo sint adolescetibus audiendi poetæ, esu quidé suauissimú & esculentum, cæterum somnia parit tristia ac prodigiosa. Vnde huius esum interdicebant iis, qui cuperent ex insomniis præscire futura, quéadmodum & fabarum, ut testis est idem Plutarchus in Sympoſiacis. Proinde poeticen Polypi caput uocat, in qua sicuti sunt permulta cognitu, tum iucunda, tum frugifera, ita sunt nõnulla, nisi caueas, pestilentia. Porrò ex huiusmodi rebus id quod inest cõmoditatis, conueniet excerpere, quod noxium uitare. Iuxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ præteritis reliquis, ad ea duntaxat aduolát, unde possint aliquid ad mellificium idoneum excerpere, nec aliud colligunt, quàm quod sit usui futurum. Prouerbium integre refertur apud Plutarchum hoc pacto:

Πουλύποδος κεφαλῇ ἐνὶ μὲν κακὸν ἔνδε καὶ ἐσθλόν. id est,

In polypi capite inest quidé malum, inest & bonum. Itidem Theognis in sentétiis de uino prædicat:

Ἐσθλὸς καὶ κακὸς ἐσσί. id est

Bonum ac malum es. Posset ad hanc formam torqueri fabula de hasta Achillis, quæ uulneris auxilium tulit, eademq; uulnus inflixerat.

Penulam æstate deteris

Aestate penulam deteris. C

Ἐν θέρει τὴν χλαῖναν κατατρίβεις, id est, Aestate penulam deteris. Refertur à Zenodoto, Diogeniano, Suida. Recte dicetur in eum, qui res necessarias temere, nec in tempore profundit, aliquando futuras usui si seruent. Id quod uulgo factitant adolescétes, qui facultates patrias stulte ꝓdigunt in iuuenta, quibus sustinenda fuerat imbecillitas senectæ. Neq; male quadrabit in eos, qui corporis uires in uoluptatibus frustra consumunt, quas in obeundis negociis seriis postea sunt desideraturi. Nam χλαῖνα summa uestis est, quæ pro tempore sumitur ad uentos, pluuiam, frigus'ue depellendum, quasi Latine dicas penulam. Iuuenalis:

Et multo stillaret penula nimbo.

Quanquam & Latini lænæ uocabulo utuntur, pro eo quod Græci χλαῖναν appellant. Nonius indicat esse genus uestis militaris, quæ sit omnium extima, ueluti chlamys, pallium, & penula. Apud Diogenem Laertium tale quiddam obiicit Philemon comicus in Cratetem, quòd æstate gereret pallium crassum, hyeme laceram tunicam, uidelicet quo disceret temperantiam ac tolerantiam.

DES. ERASMI ROTERODAMI PROVERBIORVM CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA PRIMA.

Festina lente. I

Σπεῦδε βραδέως, id est, Festina lente. Prouerbium hoc non inuenustam ænigmatis speciem præ se fert, propterea quòd constat ex uerbis inter se pugnantibus. Ideoq; referendum est ad eam formam, quam in operis huius initio demonstrauimus nimirum eorum, quæ per ἐναντίωσιν, id est, contrarietatem efferuntur. Quod genus est illud, δυσδαίμων εὐδαιμονία, id est, infelix felicitas. Nec absurde mihi coniectasse uideatur, siquis effictum existimet ex eo, quod est apud Aristophanem in Equitibus, σπεῦδε ταχέως, id est, Propera propere, ut allusor quisquis is fuit, τὴν ἀναδίπλωσιν in ἐναντίωσιν commutarit. Ad hunc autem figuræ colorem, atq; ad hanc allusionis faceriam, non mediocrem gratiam adiungit tam commoda, tamq; absoluta breuitas, quæ & ipsa uelut in gemmis, itidem & in adagiis, nescio quo modo peculiariter decere mihi uidetur, & ad pretii miraculum facere. Etenim si uim ac sententiam æstimes, quam hæc tam circuncisa uocum breuitas in sese complectitur, quàm sit fœcunda, quàm grauis, quàm salutaris, quàm ad omnem uitæ rationé late patens, profecto facile discesseris in hanc sententiam, ut in tanto prouerbiorum numero non arbitreris ullum aliud esse perinde dignum: quod omnibus incidatur columnis: quod pro templorum omnium foribus describatur, & quidem aureis notis: quod in principalium aularum ualuis depingatur: quod primatium ĩsculpatur annulis: quod regiis in sceptris exprimatur: deniq; quod omnibus ubiq; monumétis repræsentetur, propagetur, celebretur, ut quod tantopere expediat semper cuiusq; obuersari animo, quo nusquam non occurrat oculis, nulli quidem mortalium, non maximo futurum usui, præcipue tamen principibus, & iis, quibus, ut uerbis dicam Homericis:

Λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε. id est,

Commissi populi, ac tam multa negocia curæ.

Quandoquidem à plebeiæ sortis hominibus, siquid forte sit uel prætermissum socordia, uel admissum temeritate, quemadmodum iactura leuior, ita & incommodum, quod acceptum est facilio

re remedio sarcitur. At uero principis uel unica cessatio, semel'ue præcipitatum consilium, deum immortalem, quas tempestates nonnunquam excitat, quantas rerum humanarum ruinas secum trahit? Rursum si adsit τὸ σπεύδειν βραδέως, hoc est, maturitas quædam ac moderatio simul ex uigilantia lentitudineq; temperata, ut neq; per temeritatem quicquam faciat pœnitendum, neq; per socordiam quicquam prætereat, quod ad Reipb. commodum pertinere uideatur, quæso te quid esse possit hoc imperio felicius firmius, stabiliusq;? quanquam hæc felicitas haud quaquam ipsis imperii terminis circumscribitur, quin undique lateq; ad finitimos populos dimanat, nec usquam æque locum habet Hesiodium illud:

πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.

Proinde sic equidem existimo, prouerbium hoc, si quod aliud, optimo iure, βασιλικὸν, id est, regium appellari debere, non tantum ob eam, quam modo diximus, causam, uerumetiam quod duobus his uitiis ingenia principum ferè peculiariter uideantur esse confinia. Nam fortunæ fauor, rerum affluentia, tam paratæ uoluptatum illecebræ: præterea protinus licere quidquid collubitum fuerit, denique pestilentissimum illud assentatorum ἔθνος, semperq; parati, quidquid quocunque modo dictum factum'ue fuerit, arrisus, applausus, adgratulatio: hæc inquam atque id genus alia, non mirum, si quibusdam socordiam concilient. Maxime si his omnibus fomentis ætas iuuenta contigerit, & huius comes rerum imperitia. At è diuerso fit nonnunquam, ut insitus ille principum ingeniis uigor, & impetus quidam, ut ita dixerim, leoninus, adauctus amplitudine fortunæ, excitatus rerum maximarum successibus, inflammatus uel iracundia, uel ambitione, uel aliis huiusmodi cupiditatibus, extimulatus consiliis præferocibus, trásuersos rapiat aliquoties, ac tum ipsos, tum omnem imperii molem in præcipitium auferat. Quanquam siquidem in alterutram partem peccandum sit, non paulo præstiterit, regem impendio lentum esse, q̃ plus æquo præcipitem. Homerus Agamemnoni uitiosam quandam animi molliciem, hoc est, τὸ βραδέως affinxisse uidetur: ut eius nullum egregium facinus adferat, aut animosum, nisi cum ob ereptá Chryseidem stomachatur, & Achillem sua spoliat Bryseide. Rursum Achilli parum moderatos impetus, hoc est, τὸ σπεύδειν attribuit: nisi si cui tum σπεύδειν βραδέως uidetur, cum in consilio districto gladio regem impetiturus, à Pallade coercetur, admonitus ut intra conuitia duntaxat indignetur. Atqui hoc ipsum erat impotentis animi, in frequenti principum consessu, tot probris, tam manifestis conuitiis in eum debacchari, penes quem rerum erat summa. Achillem imitatus uidetur Alexander ille magnus, ac planè uicit: quippe quem eousq; præcipité egerit impetus animi, ut in amicissimos etiá ferrum destrinxerit. Agamemnoné Sardanapalus est æmulatus, sed ita æmulatus, ut longo præcesserit interuallo. Quin utriusq; generis innumerabiles inueni re liceat, qui uel huius inertiam, uel illius ferociam referant: perpaucos autem reperias, qui prouerbium hoc secuti, tempestiuam celeritatem cum prudenti tarditate recte miscuerint: nisi quod pro multis unus sufficit, Fabius ille Maximus, cui cognomen etiam additum' cunctatoris: qui cum sibi laudem peperit immortalem, tum Romano imperio cunctãdo restituit rem, aliorum ducum inauspicata celeritate iam ad extrema redactam. Itaq; non sine causa uideo factum, ut hoc σπεῦδε βραδέως intátum arriserit duobus imperatoribus Romanis, omnium facile laudatissimis, Octauio Augusto, & Tito Vespasiano, quorum utriq; singularis quædá aderat animi magnitudo, cum incredibili quadam lenitate, facilitateq; cõiuncta: ut cum amabili morum popularitate, omnium animos sibi deuinxissent, nihilo secius tamen pari diligentia, siquando res uirum postularet, celeriter res maximas confecerint. Octauius igitur hoc dicto tam impense delectatus est, quemadmodum in noctibus Atticis libro decimo capite undecimo narrat Aulus Gellius, & hunc secutus Macrobius Satur. lib. vi. ut non in sermonibus modo quotidianis crebrius usurparet, uerum etiam epistolis suis frequéter insereret, admonens his duabus uocibus, ut ad rem agendam adhiberetur simul & industriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Quod quidem Gellius Latinis existimat unico uerbo dici, matura. Nam maturari, quod neque præpropere fiat, neque serius quàm oporteat, sed ipso in tempore. In hunc sensum usurpasse Maronem, cum ait Aeneidos libro primo:

Maturate fugam.

Quanquam omnino uox hæc apud autores significat idem quod festinare, sed ita festinare, ne tempus legitimum anteuertas. Siquidem festinata recte dixeris etiam præpropera, maturata nõ dixeris. Neq; dissident ab iis, quæ Suetonius tradit in huius uita: Nihil inquiens, minus in duce perfecto, q̃ festinationem, temeritatemq; conuenire arbitrabatur. Crebro itaq; illa iactabat:

Σπεῦδε βραδέως. ἀσφαλὴς γάρ ἐστ' ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηγός.

Hæc fermè Suetonius. Est autem uersus trochaicus tetrameter catalecticus ex poeta quopiam, ut coniicio, decerptus, cui Cæsar de suo subiecit στρατηγός. Cuius hæc est sententia, Festina lente. Nam qui tuto citraq; lapsum rem gerit, melior est, quàm audax & confidens. Tutiora sunt enim, quæ lentis consiliis prouidentur, quàm quæ calidis consiliis properantur. Iam uero dictum idem Tito Ve-

spasiano placuisse, ex antiquissimis illius nomismatis facile colligitur: quorum unum Aldus Manutius mihi spectandum exhibuit argéteum, ueteris, planeq; Romanæ scalpturæ, quod sibi dono missum aiebat à Petro Bembo patritio Veneto, iuuene cum inter primos erudito, tum omnis literariæ antiquitatis diligentissimo peruestigatore. Nomismatis character erat huiusmodi: altera ex parte faciem Titi Vespasiani cum inscriptione præfert, ex altera ancoram. cuius medium ceu temonem Delphin obuolutus complectitur. Id autem symboli nihil aliud sibi uelle, quàm illud Augusti Cæsaris dictum σπεῦδε βραδέως, indicio sunt monimenta literarum hieroglyphicarum. Sic enim uocantur ænigmaticæ scalpturæ, quarum priscis seculis multus fuit usus, potissimum apud Aegyptios uates, ac theologos: qui nefas esse ducebant, sapientiæ mysteria literis communibus uulgo prophano prodere, quemadmodum nos facimus, sed siquid cognitu dignum iudicassent, id animantium, rerumq; uariarum expressis figuris ita repræsentabant, ut non cuiuis statim promptum esset coniicere: uerum sicui singularum rerum proprietates, si peculiaris cuiusque animantis uis ac natura cognita, penitusq; perspecta fuisset, is demum collatis eorum symbolorum coniecturis, ænigma sententiæ deprenhendebat. Veluti cum Aegyptii Osirim suum, quem eundem solem esse putant, significare uolunt, insculpunt sceptrum, inq; eo speciem exprimunt oculi, nimirum innuentes hunc deum esse, regaliq; potestate sublimem, cuncta despicere, quia solem Iouis oculum appellat antiquitas. Huiusmodi fermè refert Macrobius libro Saturnalium primo. Item annum hoc modo demonstrabant: Effingebant serpentem ita circumuolutum, ut caudam ore teneret insertam, innuentes annum semper iisdé uocibus temporum reciprocãtibus in sese recurrere. Vnde Seruius autumat apud Græcos ἐνιαυτοῦ uocabulum attributum anno, atq; huc respexisse Maronem, cum ait:

Atq; in se sua per uestigia uoluitur annus,

Etiam si Horus Aegyptius, cuius extant duo super huiusmodi symbolis libri serpentis scalptura non annum, sed æuum repræsentari tradit: Annum autem tum Isidis, tum Phoenicis imagine. Scripsit his de rebus Plutarchus in commentario de Osiride, & Chæremon apud Græcos, testimonio Suidæ, cuius ex libris excerpta suspicor ea, quæ nos nuper conspeximus huius generis monuméta, in quibus etiam hæc inerat pictura: Primo loco Circulus: deinde ancora, quam mediam, ut dixi, Delphinus obtorto corpore circumplectitur. Circulus, ut indicabat interpretamentum adscriptum, quoniá nullo finitur termino, sempiternum innuit tempus. Ancora quoniam nauim remoratur & alligat, sistitq;, tarditatem indicat. Delphinus, quod hoc nullum aliud animal celerius, aut impetu pernicio re uelocitatem exprimit: quæ si scite connectas, efficient huiusmodi sententiá: ἀεὶ σπεῦδε βραδέως, id est, Semper festina lente. Porrò hoc scripturæ genus nõ solum dignitatis plurimum habet, uerum etiam uoluptatis non parum, siquis modo rerum, ut dixi, proprietates penitus perspectas habuerit: id quod partim contingit solerti contemplatione rerum, causarumq; naturalium, partim liberalium cognitione disciplinarum. Veluti siquis ex Aristotelicis libris, quos de naturali auditu inscripsit, probe teneret analogiam quandam esse, & similitudinem inter magnitudinem, motum, ac tempus: nam horum trium unumquodq; pariter in eodem existunt. Siquidem ut tempus adhæret motui, ita motus adhæret magnitudini. Quod in magnitudine punctum, hoc momentum in tempore, impetus in motu (liceat enim interim sic appellare, quod in motu minimum est, atque indiuisibile.) Neque enim de uocibus laborandum, si de re conueniat. Iam igitur si in recta linea magnitudinem cõsideres, duo puncta reperies, quorum alterum sit initium duntaxat, alterum finis tantum, hoc est, unde quasi fluit longitudo, & in quod desinit. In eadem si motum constituas, duos item reperies impetus, alterum unde motus oritur, alterum in quem desinit. Hoc ea ratio est, ut qui initium est, tantum eius motus initium sit: qui finis, tantummodo finis. Motum tempus necessario comitatur. Est enim huius ueluti regula, cuius naturam si separatim contemplere, duo uides monméta (liceat enim ita loqui) alterum temporis illius initium, alterum finem. Rursum autem, si in eadem linea consideraris, puncta magnitudinis, impetus motus, momenta temporis, quæ media intercedunt inter initium & finem, uides horum uniuscuiusque uelut ancipitem esse naturam. Etenim ad initium relata, fines sunt: ad finem, initia. Proinde ubi finita erit magnitudo, ibi simul & finitus motus, & tempus finitum sit oportet. Finita est autem ea magnitudo, in quam tale competit initium, ut idem finis esse non possit: talis inquam finis, ut in eundem non cadat ratio principii, id quod euenit in omnibus figuris, excepta circulari, seu sphærica, Nam ut in hac nullum certum est punctum, quod proprie dici queat initium, nullum item quod ita sit finis, ut tantum eam recipiat appellationem, ita nec momentum huiusmodi ullum est, nec impetus. Vnde consequitur, ut ibi neque finita sit magnitudo, neque motus finitus, neque finitum tempus. Rursum ubi quodlibet magnitudinis punctum, simul & initium & finis esse potest, ibi magnitudinem infinitam esse necesse est. Ad eandem rationem, ubi quilibet impetus uel principium motus esse potest, uel finis, illic motus uidetur infinitus. Demum ubi quoduis momentum, simul uel initium temporis esse potest, uel finis, ibi tempus

infinitum oportet esset. Sed infinitum tempus, æternum uocamus, quod quidem æterno respondet motui. Motus æternus magnitudinem item æternam requirit. Hæc nō possunt competere, nisi in sphæricam, aut circularē magnitudinem. Vnde philosophi quidam æternitatem mundi collegerunt, quod animaduerterent cœli uniuersi, syderūq; & sphæricam esse figuram, & motum item esse sphæricum. Porrò non solum in huiusmodi magnitudinem circuli ratio quadrat, uerum etiam motus huic adhærens, circulus est quidam. Item tempus eum dimetiens motum, non respuit appellationem circuli, quemadmodum testatur etiam Aristoteles quarto περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως libro. Hæc igitur atq; id genus alia, qui ex philosophorum disciplinis perdidicerit, is facile coniectabit, quam ob rem Ægyptii circulo sempiternum tempus exprimere uoluerint. Iam uero Delphini uim, naturamq; paucis inspiciamus. Tradunt autores hunc incredibili uelocitate, & admirabili impetu reliquum animantium genus longo interuallo post se relinquere. Proinde Oppianus libro De naturis piscium secundo, Delphinos non cum quibuslibet auibus, sed cum aquilis confert,

ὅσσον γὰρ κούφοισι μετ' οἰωνοῖσιν ἄνακτες
αἰετοί, ἢ θήρεσσι μετ' ὠμηστῇσι λέοντες,
ὅσσον ἀριστεύουσιν ἐν ἑρπυστῆρσι δράκοντες,
τόσσον καὶ δελφῖνες ἐν ἰχθύσιν ἡγεμονῆες, id est,

Quippe citas quantum inter aues, insignis honore
Regali, reliquas aquila præuertitur omneis,
Inq; feris leo crudiuoris, sæuiq; dracones
Serpentum in genere exuperant, tantum impete Delphin
Eximius uincit regnantes æquore pisces. Confert & iaculo,

δὴ γὰρ βέλος ὥστε θαλάσσιον ἵπτονται. id est,

Nanq; per æquora lata sagittæ More uolant.

Denique confert etiam uento, uel turbini potius, ac procellæ uentorum.

ἄλλοτε μὲν βαθὺ κῦμα διαΐσσει ἠύτε λαῖλαψ. id est,

Altas aliquando per undas
Turbinis in morem discurrit.

Plinius libro historiæ mundi nono, capite octauo, Aristotelis secutus sententiam, haudquaquam ab his discrepantia refert, uidelicet Delphinum omnium animalium pernicissimum esse: neque id solum inter maritimi generis, uerumetiam uolucri quauis ocyorem, quouis acriorem telo. Singularem autem huius uelocitatem hoc potissimum argumento colligi, quòd cum os habeat longo dissitum interuallo à rostro, nempe medio penè uentre, quæ res in consectandis piscibus non mediocrem illi moram adferat necesse est, neque enim nisi resupinus atque conuersus corripit, tamen uix ullus est piscium, qui illius effugiat celeritatem. Nec ignorat ipse hanc naturæ dotem, sed ueluti laudis, animi'ue causa certat aliquoties cum nauigiis, plenis uelis euntibus. Est enim præcipue φιλάνθρωπος Delphin. quin & παιδεραστὴς, aiunt nonnulli, & ob id; capitalis est hostis Crocodili, quo non aliud animal infensius homini. Itaque non pauescit hominem ut alienum, uerum obuiam nauigiis uenit: alludit exultans, certat etiam & quamuis plena præterit uela. Quin etiā in mugilum uenatu apud stagnum Laternam magnifice declarat, quantum ualeat celeritate, quantum polleat ingenio, quantum denique bene uelit homini. Iam uero quid dicam de impetu uix credibili? Siquidem ubi fame concitatus, fugientem in uada ima persecutus piscem, diutius spiritum continuit, non aliter quàm arcu emissus ad respirandum emicat, tantaq; ui, exilit, uti plerunque uento turgentia uela nauium saltu transuolet. Quod igitur symbolum magis conueniebat ad exprimendum acrem illum & indomitum animi impetum, quàm Delphini? Porrò ad significandam tarditatem cunctationemq;, non male quadrabat ἐχενηΐς piscis, quem Latini Remoram uocant: uerum quoniam huius figura parum cognobilis uidebatur (nam præterquam quòd admodum pusillus est, nec ulla insigni nota discernitur.) magis ad id placuit ancoræ symbolum, quæ siquando periculose nauigatur ob uentos nimium secundos, ibi cursum immoderatum nauis figit ac retinet. Itaq; dictum hoc σπεῦδε βραδέως, ex ipsis usque priscæ philosophiæ mysteriis profectum apparet, unde ascitum est à duobus omnium laudatissimis imperatoribus, ita ut alteri adagionis esset loco, alteri insignium uice, utriusque moribus ingenioq; mire quadrans. Nunc uero in Aldum Manutium Romanum, ceu tertium hæredem, deuenit,

Haud equidem sine mente reor, sine numine diuûm.

Nam huius eadem, quæ quondam Tito Vespasiano placuerunt, celebrantur insignia, non notissima modo, uerumetiam gratissima quibuscunq; ubiuis terrarum bonæ literæ uel notæ sunt uel chartæ. Neq; uero symbolum hoc tum illustrius fuisse crediderim, cum insculptum imperatorio nomismati, negociatorum manibus terendum circumferretur, q̄ nunc, cum ubiq; gētium, uel ultra Christiani

imperii terminos, unà cum omnigenis utriusque linguæ uoluminibus propagatur, agnoscitur, tenetur, celebratur ab omnibus, qui liberalium studiorum colunt sacra: præsertim iis, qui fastidita barbara ista pinguiq; doctrina, ad ueram atque antiquam aspirant eruditionem, ad quam restituendam uir is quasi natus, & ab ipsis, ut ita dixerim, fatis factus, scalptusq; uidetur: tam ardentibus uotis unum hoc optat, tam infatigabili molitur studio, usqueadeo nullum refugit laborem, ut literaria supellex & integra, & syncera, puraq; bonis ingeniis restituatur. Quam quidem ad rem quantum iam attulerit momenti, tametsi satis, penè dixerim, inuitis, res ipsa nimirum indicat. Quòd si pulcherrimis planeq; regiis Aldi nostri uotis deus aliquis bonis literis amicus aspirauerit, & siquem numina læua sinant, intra paucos annos illud futurum polliceor studiosis, ut quidquid est bonorum autorũ in quatuor linguis, Latina, Græca, Hebraica, Chaldaica, tum autem in omni genere disciplinarum, id unius huius opera, & plenum habeant & emẽdatum, nullamq; iam literariæ supellectilis partem quisquam desideret. Quod simulatq; contigerit, tum uero palàm fiet, quantum adhuc bonorum codicum in abdito sit, uel retrusum ob negligentiam, uel suppressum quorundam ambitione, quibus hoc unum cordi est, ut soli sapere uideantur. Tum deniq; cognitũ erit quàm prodigiosis mendis scateant autores etiam ii, qui nunc satis emendati putantur. Cuius rei sicui libebit, uelut ex degustatione coniecturam facere, Plinianas epistolas, quæ propediem ex Aldina officina prodibunt in lucem, cum uulgatis exemplaribus conferat, quodq; ibi deprehẽderit, idem in aliis expectet autoribus. Herculanum mehercule facinus, ac regio quodam animo dignum, rem tam diuinam, quasi funditus collapsam, orbi restituere, latentia peruestigare, eruere retrusa, reuocare extincta, sarcire mutila, emẽdare tot modis deprauata, præcipue uulgarium istorum excusorum uitio, quibus unius etiam aureoli lucellum antiquius est, quàm uel uniuersa res literaria. Adde iis, quòd quantumlibet exaggeres eorum laudem, qui respublicas sua uirtute uel tuentur, uel etiam augent, in re certe prophana, tum angustis circumscripta spatiis uersantur. At qui literas collapsas uindicat, nam id penè difficilius q̃ genuisse, primum rem sacram molitur & immortalem, tum non unius alicuius prouinciæ, sed omniũ ubique gentium, omnium seculorum negocium agit. Postremo quondã principum hoc munus erat, inter quos præcipua Ptolemæi gloria. Quãquam huius bibliotheca domesticis & angustis parietibus continebatur. Aldus bibliothecam molitur, cuius non alia septa sint quàm ipsius orbis. In hanc digressiunculam non abs re mihi uideor expatiatus, nẽpe quo studiosi hoc impensius his insignibus & faueant, & delectentur, postea quàm cognouerint à tam inclytis autoribus fluxisse: præterea quid sibi uelint, itellexerint. Deniq; cum meminerint quantũ bonæ rei Delphinus ille polliceatur, siquis modo deus pulcherrimis conatibus dexter adfuerit. A diuerticulo repetetur fabula, si prius exposuero querelam de typographis quibusdam pessime de re literaria merentibus. Non est noua querimonia, nunquam tamen iustior quàm hisce temporibus, quibus hæc mihi quarta ni fallor, parabatur editio. Ea fuit anno 1525. Venetorum urbs multis quidem nominibus celeberrima, per Aldinam tamen officinam celebrior est, adeo ut quidquid librorum istinc adfertur ad exteras nationes, ob ciuitatis tantum titulum ilico fit uendibilius. Atqui eius nominis lenocinio sordidi quidam typographi sic abutuntur, ut uix ab ulla ciuitate nobis ueniant autores impudentius deprauati, nec ii sanè quilibet, sed omnium primi, uelut Aristoteles, M. Tullius, & Quintilianus, nequid querar de sacris uoluminibus. Curatum est legibus, nequis consuat calceum, nequis faciat scrinium, nisi fuerit ab eius opificii sodalitio comprobatus, & tantos autores, quorum monumentis etiã religio debetur, emittunt in uulgus, adeo literarum ignari, ut ne legere quidem possint, adeo ignaui, ut nec relegere libeat quod excuditur, adeo sordidi, ut citius patiantur sex millibus mendarum oppleri bonum librum, quàm paucis aureolis uelint conducere qui præsit castigationi. Nec ulli magnificentius pollicentur in titulis, quàm qui impudentissime deprauant omnia. Ex legum autoritate datur redibitio, siquis pannum ut cocco tinctum uendiderit, si deprehendatur in tinctura nihil additum cocci, quin mulcta afficitur, quisquis in huiusmodi mercibus fucum fecit. Et lucro suo uel furto potius fruitur, qui eadem opera tot hominum millibus imponit? Olim & in describendis libris adhibebatur religio non minor q̃ nunc adhibetur in notariis publicis ac iuratis, certe maior debebatur, nec aliunde tã prodigiosa librorum confusio profecta est, q̃ quod obscuris quibuslibet & monachis imperitis, mox etiã mulierculis citra delectum rei tã sacræ tractatio cõmittebatur. At quantulum est mali, quod adfert scriba negligens aut indoctus, si cõferas typographum? Et hic oscitãt leges publicæ. Punitur, qui uendit pannũ apud Britanos tinctũ, pro panno tincto apud Venetos, & audacia sua fruitur, qui meras cruces & ingenii tormina uendit pro bonis autoribus. Dices, non est uenditoris emptori præstare quoduis uitium. Certe hic debebat esse, si titulus promittit exactã diligentiam, & liber scatet mẽdis. Et sunt errata? quæ nec ab eruditis statim deprehẽduntur. Iam typographorum inumerabilis turba cõfundit omnia, præsertim apud Germanos. Non licet cuiuis pistorem esse, Typographia quæstus est nulli mortaliũ itercictus. Nec tutũ est quiduis pingere aut loqui, at quæuis materiam excudere fas

est. Vbi terrarum non uolitant nouorum libellorum examina? Quorum si singuli adferrent aliquid scitu dignum, tamen ipsa turba studiis uehementer officeret, uel ipsa satietate, quæ bonis in rebus est multo pniciosissima, uel hoc ipso, quòd his uelut illecebris animi hominum natura apsicori, & noua rum rerum auidi, seuocētur à lectione ueterum scriptorum, quibus nihil melius proferri potest, etiā si non inficior à neotericis aliquid īueniri posse quod illos fugerit. Existere potest, uerbi causa, qui doceat aliquid quod latuerit Aristotelem. nullum tamen arbitror exoriturum qui philosophiæ corpus tradat absolutius, quàm ille tradidit. Sic erit fortassis qui in literis sacris uideat quædam quæ fefellerint Chrysostomum aut Hieronymum: at non arbitror fore, qui in summa præstet, quod illi præstiterunt. Nunc illis propemodum antiquatis, omnibus omnium næniis terimus horas, negligūtur interim honestæ disciplinæ cum suis autoribus, collabitur autoritas senatuum, conciliorum, scholarū, iurecōsultorum ac Theologorum. Quòd si res pergat quà cœpit, futurum est, ut summa rerum ad paucos redacta, barbarica quædam tyrannis sit apud nos, qualis est apud Turcas. Vnius aut paucorū libidini parebunt omnia, nec erunt politiæ ciuilis ulla uestigia, sed militari uiolentia gubernabuntur uniuersa. Iacebunt omnes honestæ disciplinæ, lex una uigebit, sic uult ὁ κοσμοκράτωρ. Religionis antistites aut nullo erunt in pretio, aut siquid habebunt opum dignitatis'ue, id totum seruiet iis, quorū non iudicio, sed nutu, ac renutu temperabuntur omnia. Quanto melius cōsuleretur rebus humanis, si quemadmodum in elementis mundi alia ab aliis sic temperantur, ut æterno fœdere cōsistant omnia: sic in Republica sua cuiq; legitima maneret autoritas, populo tribueretur quod æquum est, senatui ac magistratui tantum concederetur, quantum eruditio, leges & æquitas pateretur, episcopis ac sacerdotibus suus maneret honos. Nec monachis negaretur quod debetur. Horum omnium cōcors discordia, & eodem tendens uarietas, longe fidelius seruaret Reip. statum, quàm nunc dum quisque ad se rapere conatur omnia. Ne familia quidem potest consistere, nisi maritus functionis partem cedat uxori, ni discrimen sit inter liberos & seruos, & nisi serui quoq; non pro iumentis habeantur, sed pro hominibus: postremo nisi discrimen sit inter seruum & seruum, ut qui liberaliter seruiunt, habeantur indulgentius, ac præmium officiorum expectent libertatem. Dicet hic aliquis: heus diuinator, quid hæc ad typographos? Quia nonnullam mali partem inuehit horum impunita licentia. Implent mundum libellis, non iam dicam nugalibus, quales ego forsitan scribo, sed ineptis, indoctis, maledicis, famosis, rabiosis, impiis ac seditiosis, & horum turba facit, ut frugiferis etiam libellis suus pereat fructus. Prouolant quidam absq; titulis, aut titulis, quod est sceleratius, fictis. Deprehensi respondēt, Detur unde alam familiam, desinam tales libellos excudere. Aliquanto meliore fronte respondeat fur, impostor aut leno, da qui uiuam, & desinam his artibus uti: nisi forte leuius crimen est, clàm minuere rem alienam, quàm palàm eripere famam alienam, aut sine ui ad quæstum abuti tuo alieno'ue corpore, quàm uitam alterius ac famam uita quoque chariorem impetere. Sed querelæ iam dudum satis. Indicandum est remedium. Mitigabitur hoc malum, si principibus ac magistratibus curæ fuerit, ut quantum fieri potest excludantur ociosi, quos potissimum bella mercenaria nobis progignūt: deinde si improbis quos nec ratio nec pudor cohibet, leges ostendant fustem paratum, ni se uerterint ad meliora: deinde conantibus ea, quæ faciunt ad publicā utilitatē, si uiribus destituantur, succurrāt præmia, uel à principibus, uel ab episcopis & abbatibus, uel ex ærario publico. Nā à negociatoribus, qui se pleriq; Mammonæ dedicarunt, fortassis improbum sit tale officium exigere. Qui extructo altari sepulchro'ue, qui suspēsa tabula aut statua posita, sibi promittunt nomen apud posteros, quanto uiuacioré famam hac uia sibi pararent. Ex multis unum exemplum proferam. Vix alius in enarrādis sacris uoluminibus dexterius uersatus est, q̄ diuus Ioannes Chrysostomus, nec alius scriptor magis accōmodus iis, qui se parant ad munus cōcionandi. Et scripsit plurima, quorum bonā partem habemus, utcunq; uersam, sed plerisq; deprauatis, nōnullis etiam admistis, quæ nihil habent Chrysostomi. Quanta uero lux accederet sacris studiis, si tantus doctor totus haberetur Græcus & emendatus? Aut certe sic haberemus eum loquentem Latine, quemadmodum loquitur Græce. Non hic cōmemorabo, quot modis pereant magnatibus pecuniæ, quātum absumant, alea, scorta, compotationes, profectiones nō necessariæ, pompæ, bella quæsita, ambitio, colax, morio, ludio: saltem ex iis quæ turpiter pereunt, aliquā portionē decidant uel utilitati publicæ, uel suæ gloriæ, uel utriq;. Aldo hæc molienti quis non fauit eruditorum? Quis non suggessit aliquid, quod illum laboribus tantis impa rem subleuaret? Quoties ad illum ab Hungaris ac Pholonis missa sunt ultro uetusta exemplaria, non sine honorario munere, ut ea iusta cura publicaret orbi? Quod Aldus moliebatur apud Italos, nam ipse concessit in fata, quanquam gratiosi nominis titulo adhuc commendatur officina, hoc Ioannes Frobenius molitur apud Cisalpinos non minore studio, quàm Aldus, nec prorsus infeliciter, sed, quod negari non potest, impari lucro. Si causam requiras, ex multis hanc unam esse puto, quòd nō est idem ingeniorum candor apud nos, qui est apud Italos, sanè quod ad rem attinet literariam. Nec enim uereor prædicare, quod sum expertus. Cum apud Italos ederem Prouerbiorum opus

homo Batauus, quotquot illic aderant eruditi ultro suppeditabant autores nondum per typographos euulgatos, quos mihi suspicabantur usui futuros. Aldus nihil habebat in thesauro suo, quod nō communicaret. Idem fecit Ioannes Lascaris, Baptista Egnatius, Marcus Musurus, Frater Vrbanus. Quorundam officium sensi, quos nec de facie nec de nomine noueram. Venetiam nihil mecum apportabam, præter confusam & indigestam operis futuri materiam, idq; ex euulgatis duntaxat autoribus. Magna mea temeritate simul utriq; sumus aggressi: ego scribere, Aldus excudere. Sūma negocii intra menses plus minus nouem confecta est, & interim mihi cum calculo malo nondum noto res erat. Hic mihi cogita quanta pars utilitatis abfutura fuerit, nisi docti libros manu descriptos suppeditassent. In his erant, opera Platonis Græca, Plutarchi uitæ., Eiusdem moralia, quæ sub finem operis mei cœpta sunt excudi. Athenæi dipnosophistæ, Aphthonius, Hermogenes cum commentariis, Aristotelis rhetorica cum scholiis Gregorii Nazianzeni, Aristides totus cum scholiis, commentarioli in Hesiodum ac Theocritum, Eustathius in totum Homerum, Pausanias, Pindarus cum accuratis commentariis. Prouerbiorum collectio titulo Plutarchi, rursus alia titulo Apostolii, cuius libri nobis copiam fecit Hieronymus Aleander. Erant & alia minuta, quæ uel non succurrunt, uel non attinet referre. Horum nihil adhuc fuerat typis euulgatum. Nunc uicissim accipe candorem amici cuiusdam Cisalpini, quem in præcipuis habebam, nec habere desii, quandoquidem amici mores nosse oportet, non odisse. Cum adornarem editionem Venetam, forte uideram apud illum Suidam, cuius margines habebant parœmias annotatas. Opus erat ingens, & erant euoluenda plurima. Cupiens igit̄ hoc laboris lucrifacere, rogaui faceret eius uoluminis copiam uel ad horas paucas, dum puer notulas in meum codicem transcriberet. Iterum atq; iterum roganti pernegauit. Cum nullum obtestationis genus nō admouissem, nec exorarem, rogabam num ipse haberet in animo edere prouerbia, me cessurum perlubēter hoc opus felicius tractaturo. Deierabat nihil esse tale. Quid igitur, inquam, te mouet? Tandem ueluti tormentis adactus fassus est, hæc iam euulgari, per quæ docti hactenus fuissent uulgo mirandi. Hinc illæ lachrymæ. Latitant in collegiis ac monasteriis Germanorum, Gallorum & Anglorum peruetusti codices, quos exceptis paucis adeo non communicant ultro, ut rogati uel celent, uel pernegent, uel iniquo pretio uendant usum, decuplo æstimatorum codicum. Tandem pulchre seruatos uel caries tineæq; corrumpunt, uel fures auferunt. Magnates autem adeo non adiuuāt sua benignitate rem literariam, ut existiment nullam pecuniam perire perditius, q̄ quæ in tales usus consumitur: neque quicquam omnino placet illis, unde non uectigal aliquod tollitur. Quòd si pari cādore principes Cisalpini prosequerentur honesta studia cum Italis, Frobeniani serpentes non tantum abessent ab opibus Delphinis Aldini. Ille lente festinans non minus auri sibi peperit, quàm nominis, utroq; dignus: Frobenius dum baculum semper erectum gerit, non aliò spectans q̄ ad publicam utilitatem, dum à columbina simplicitate non recedit, dum serpentum prudentiam magis exprimit insigniis suis quàm factis, fama potius diues est quàm re. Sed digressionum iam modus esto, nunc ad adagionis enarrationem nostra sese referat oratio. Trifariam uti licebit prouerbio: primum siquando admonebimus, diutius deliberādum, prius quam aggrediare negocium: postea quam statueris, tum uelociter peragendum, ut ad consultandi moram pertineat ancora, ad conficiendi celeritatem Delphinus. Huc pertinet Sallustianum illud: Anteq incipias, consulto: ubi consulueris, mature facto opus est. Quam sententiam Aristoteles recenset sexto Moralium libro, tanquam uulgo iactatam: Aiunt, inquiens, de quibus iam deliberaris, ea celeriter esse peragenda, cunctanter autem consultandum. Cuius autorem Biantem fuisse testatur Laertius, qui solitus sit admonere: βραδέως ἐγχειρεῖν τοῖς πραττομένοις, ὃ δ' ἂν ἕλῃ, βεβαίως τηροῦντα διαμένειν, id est, Cunctanter aggrediendum negocium, uerum in suscepto constanter perseuerandum: Nec admodum abludit hinc Mimus ille, Publianus opinor: Diu apparandum est bellum, ut uincas celerius. Item ille: Deliberare utilia, mora tutissima est. Adde iis prouerbium illud: ἐν νυκτὶ βουλή, id est, In nocte consilium. Præterea Sophocleum illud in Oedipo tyranno:

Cito sapientes non tuto sapiunt

φρονεῖν γὰρ οἱ ταχεῖς, οὐκ ἀσφαλεῖς. id est, Periculosa est præpropera prudentia.

Addendum his illud Platonis, quod alibi citauimus: Qui plus satis festinat initio, serius ad finē peruenit. Paulo diuersius est, sed tamen ad hanc referendū formā, quod ait Quintilianus: Præcox illud ingeniorum genus nō temere peruenire ad frugē. Et quod uulgo dicunt, qui pueri adhuc, & uelut ante tēpus sapiunt, eos in senectute stultos euadere. Quod Actius approbare uidet̄, qui apud Gellium ait, sibi in iuuenilibus ingeniis itidē ut in pomis īmaturis placere acerbitatem: nā hæc demum maturescere. Porrò maturitas tēpestiuam adfert suauitatem, reliqua ante tēpus putrescere. Alter usurpādi modus fuerit, cū admonebimus affectus animi, rationis uelut habenis reprimendos esse. Siquidem Plato animum hōis in treis partitus parteis, rationē, iracundiā, concupiscentiā, in hoc philosophiæ summā sitam esse putat, si affectus pareant rationi nō aliter q̄ regi, cui quidē ob idipsum sedē in cerebro, uelut in arce datā existimat. Peripatetici, quorum signifer Aristoteles, affectus qui sunt animorum impe-

ctus quidam, ceu stimulos quosdam à natura datos existimant, quibus ad uirtutis usum excitemur, quanquam reclamantibus Stoicis, & nominatim Seneca in libris quos ad Neronem scripsit, de ira. Putant enim affectus huiusmodi non modo nihil conducere ad uirtutem, uerumetiã officere: quanquam ne isti quidem inficias eunt, in animo sapientis illius quem imaginantur, relinqui primos impetus, anteuertere solitos rationi, quos funditus extirpare non queas: Verum ii, ne consequatur assensio, protinus à ratione reiiciuntur. Hoc innuit Homerus, cum Iliados primo, Pallas à tergo adstat Achilli, iamq; manum admouentem gladio coercet. Igitur uiolentos illos animi motus, Delphinum recte dixeris: ancoram moderatricem sapientiam. Seneca scripsit, nulli rei prodesse moram, nisi iracundiæ. Immo quicquid impense cupimus, aut odimus, ibi salutaris est mora. Plutarchus in Apophthegmatis Romanorum narrat Athenodorum philosophum, cum ob senium impetrasset ab Octauio Augusto ueniam redeundi domum, admonuisse illum, ut nequid iratus diceret, faceret'ue, prius quàm uiginti quatuor Græcorum literas apud se nominatim recensuisset. Quo audito respondit, sibi illo adhuc opus esse, quo disceret & tacendi artem, atque hoc prætextu totum annum hominem apud se detinuit. Huc spectat etiam Terentianum illud: Vide ne nimium callidum hoc sit modo. Sunt autem quædam ingenia, quibus calcaribus est opus: sunt quibus freno. Proinde recte ueteres illi à Delphino ancoram complecti uoluerunt, quòd oporteat alterum altero temperari, & utrunque cum altero coniungi, quo uidelicet eiusmodi quidam animi habitus existat, qualem Plato conflari putat ex musica, gymnasticaq;, si pariter exerceantur. Tertia utendi ratio fuerit, cum admonebimus in omni negocio uitandam præcipitem celeritatem, quod uitii quibusdã ingeniis peculiariter insitum est, ut illis in omni re quantulacunq; mora longa uideatur. Huiusmodi festinationis comites esse solent, error, & poenitentia, iuxta uersiculum illum apud Græcos celebrem:

Προπέτεια πολλοῖς ἐστιν αἰτία κακῶν. id est

Multis malorum est causa præcipitantia.

His occinendum nobile illud Catonis dictum: Sat cito, si sat bene, cuius mentionem fecit diuus Hieronymus, scribens ad Pammachium in hæc uerba: Scitum est illud quoque Catonis: Sat cito, si sat bene, quod nos quondam adolescentuli, cum à perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, risimus. Meminisse te puto erroris mutui, cum omne Athenæum scholasticorum uocibus consonabat: Sat cito, si sat bene. Hactenus Hieronymus. Quadrabit & in illos qui præpropere famam affectãt, maluntq; paratam ac magnam, quàm solidam & perpetuam. Solent enim præcocia subito flaccescere. Quod autem paulatim accrescit durabile est. Horatius, Sat cito, si sat bene

Crescit occulto uelut arbor æuo Fama Marcelli.

Et Pindarus in Nemæis hymno. viii. Αὔξεται δ' ἀρετά, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρεον ἀΐσσει, σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσα ἐν δικαίοις τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα, id est, Augescit autem uirtus, ueluti cum arbor uirenti rore surgit, sapientes inter uiros sublata iustosq;, ad liquidum æthera. In summa, quicunque, uel socordia peccant, uel immoderato impetu, iis illud Octauii Cæsaris, σπεῦδε βραδέως, simul symbolum illud olim Titi Vespasiani, nunc Aldinum, oportebit in memoriam reuocare, ut Delphini atque ancoræ meminerint.

Pedetentim. II

Κατὰ πόδα βάσιν, Græcis prouerbio dicitur, quod Latini reddiderunt, pedetentim, ubi quis non præcipitanter atq; inconsiderate, sed sensim atq; cunctanter aggreditur negocium, atq; arte rem gerit magis q̃ impetu. Translatum ab iis qui cautim, ac prætentantes per glaciem, locumúe lubricum ingrediunt. Terentius in Phormione: Dii bene uertant quod agas, pedetentim tamen. Quintilianus: At si quod secundo loco diximus, nesciet actor, quid ꝓpositi testis attulerit, paulatim, &, ut dicitur, pedetentim experietur. Alexis comœdiarum scriptor iã extremæ senectutis, cum lento icessu inambulãs rogaret à quodam quid ageret? κατὰ πόδα βάσιν, inquit, ἀποθνήσκω, id est, pedetentim morior. M. Tullius De officiis lib. i. Sin minus, sensim erit pedetẽtimq; faciendũ. Idem in oratione pro P. Quintio. Viri boni cum palàm fraudentur, cum experiundi potestas non est, timide tamen & pedetentim istuc descendunt, ui ac necessitate coacti, inuiti, multis uadimoniis desertis, sæpe illusi ac destituti. Et in Verrinis actione secunda, Quæ tamen à me pedetentim cauteq; dicentur.

Placide bos. III

Ἀτρέμας βοῦς, id est, Lente bos, subaudiendum, incedit, aut simile quippiam. Congruet in illos, qui placide ac paulatim, citraq; tumultum, sed tamen assiduitate rem conficiunt. Equorum laus est uelocitas. Boues non ualent celeritate, sed uiribus & assiduitate pollent, non impetu. Proinde in pugna stataria, uel leonibus formidandum animal, & ad exhauriendos ingentes labores appositum. Eodẽ pertinet illud: Bos lassus fortius figit pedem. In sacris precibus, tradit Plutarchus in cõmentario de Osiride & Iside, mulieres Heleas publicis ac solennibus uotis ad hunc modum solitas Bacchũ inuocare, ut accederet βοέῳ ποδί, id est, Bubulo pede: siue quod huic animãti, cum sit uiribus ĩmensis ꝓdi-

tum, deinde tanta corporis mole, tamen peculiare uideatur molliter, quasiq; pedetentim ingredi, nullo strepitu: uel quod bouis pedes arua calcatu reddunt meliora, cum reliquorum animantiū noceant.

Pede tacito

Tacito pede. IIII

Huic simillimum est, quod indicauit, quisquis is fuit, certe haud quaquam indiligens scriptor, qui Rhetoricam Aristotelis exponit, ἡσύχῳ ποδὶ, id est, Tacito pede, seu lento pede, cum cautim ac pedetentim ad rem accedimus. Apud Latinos aliquanto secius usurpatur tacito pede, pro furtim ac clanculum, ut apud Ouidium:

Tempora labuntur, tacitisq; senescimus annis.

Id imitatus Columella in carmine:

Tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nulloq; sono conuertitur annus.

Cumini sector. V

Impendio parcus ac sordidus, olim prouerbio κυμινοπρίστης, id est, Cumini sector dicebatur. Testis & Aristoteles libro Moralium quarto: τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος, id est, Ex hoc genere est & Cumini sector, & quisquis eiusmodi. Meminit & Theocritus Idillio κ.

κἄμιον ἀ' τῷ μαλιττὰ φιλάργυρε τὸς φακὸς ἕψειν Lenticulam coquere, pastor tibi præstat auare,
μὴ 'τιτάμνε τὰν χεῖρα καταπρίων τὸ κύμινον. i. Ne fodias digitos, cupiens secuisse cuminum.

Scholiastes nō dissimulat uulgo sic dici solitos, homines præter modum frugales ac parcos. Item Alexis in Philocalo apud Athenæum libro octauo:

ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι κυμινοπρίστης ὁ τρόπος ἐσί σου πάλαι. id est,

Cæterum noui probe,
Cyminopristæ olim esse iam mores tibi.

Cuminū conuiciis seritur

Est autem cuminum per se quidem exilis herba, tum præcipue genus Aethiopicum, quod Hippocrates, autore Plinio, regium appellat, quod olim serebatur à male precantibus, autore Plutarcho, atque ita felicius prouenire creditum est. Quo magis quadrat in hos huiusmodi conuicium, qui ob parsimoniam male audiunt. Idem Plutarchus Conuiuialium quæstionum decade secunda, significat hominem uehementer parcum, cuminum appellari solere. Siquidem loquens de iis dicteriis, quæ citra dolorem dici possunt: Velut, inquit, siquis hominem splendidum ac benignum, cimbicon appellet, aut cuminum. Est autem κύμβικον Græcis apicula, seu parsimonia, Suida interprete.

Cimbicum

Hesychius legit cimbicon, addens dici solitum in parcos: κύμβον autem dici fundum ollæ fictilis. Aristoteles libro quem modo citaui, ait, homines perparcos κύμβικας uulgo dici solitos. Iulius Pollux κίμβικας, opinor quòd per domum obambulent semper murmurantes. Nam βέμβιξ trochus est quo ludunt pueri. Apud eundem mulier impendio sordida ὀβολοστάτις, uir ὀβολοστάτης dicitur, quasi minutissima quæque ad stateram expendens, unde & ὀβολοστατεῖν. Eustathius autem indicat eosdem & λιμοκίμβικας & κυμινοκίμβικας dici, putatq; uocem dictam ab auro adulterino. Hesychius addit eosdem uocari καρδαμογλύφους, quod aliquid desculpant è nasturtio, ob parsimoniam. Nec desunt qui eosdem κνίφους & κνῖπες siue κνίφας (nam utrunq; scriptum reperio) uocant. est autem cnips animalculum culici non dissimile.

καρδαμογλύφος

Ficos diuidere. VI

Huic affine est quod refert Martialis libro Epigramma. quinto: σῦκα μερίζειν, id est, Ficos diuidere: unde licebit & cognomen fingere συκοπρίστου. Martialis carmen est huiusmodi:

Quadringenta secat, qui dicit σῦκα μέριζε.

Sordidū ac parcū significans, etiāsi ditissimū. Captatus autē est iocus ex uocis amphibologia sectoris.

Myconius caluus. VII

Μυκώνιος φαλακρὸς, id est, Myconius caluus. Strabo libro Geographiæ decimo, refert uulgo Myconios caluos dici solitos, quòd in ea insula uitium hoc quasi gentilitium sit, atque omnibus fermè commune. Idem affirmat Plinius libro undecimo, capite trigesimoseptimo. Meminit & Stephanus. Est autem Myconus una Cycladum insularum. Quanquam Herodotus in quarto scribit, in Scythia quoque gentem esse ab ipso natali caluam. Admonet & Donatus grammaticus, Hecyram interpretans Terentianam, prouerbio dictum caluus Myconius, citatq; Lucilii testimonium: Myconii omnis calua iuuentus. Tuetur autem Terentium, qui à nonnullis hoc loco imperitiæ nomine reprehenderetur, quòd cum Apollodorus caluum dixerit, ipse crispum mutauerit: putatq; poetam non inscitia, sed facetius etiam per ironiam dixisse crispum, quàm si caluum dixisset. Quod quidem etiam ipsum prouerbium resipit de raris inuentu: ueluti siquis Scytham dicat eruditum, Italum bellacem, negociatorem integrum, militē pium, aut Pœnum fidum. Erit autem elegantius adagium, si caluos homines, raroq; capillicio simpliciter Myconios appellemus, perinde ut si quis fastuosum Sybaritā nominet, negociatorē Phœnicē. Notati sunt olim & alio nomine Myconii,

quod ob tenuitatem alienas coenas captarent: proinde qui inuocati ad conuiuium uenirent, Myconiorum more uenire dicebantur. Inuehitur enim in Periclem Archilochus apud Athenæum in primi libri fragmentis, ὡς ἄκλητον ἐπεισπαίοντα εἰς τὰ συμπόσια μυκονίων δίκην, uelut qui inuocatus ingereret se ad conuiuia Myconiorum more.

Cum aqua fauces strangulet. VIII Aqua str. fau.

Aristoteles Moralium libro septimo, citat huiusmodi quoddam adagium: ὁ δὲ ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παροιμίᾳ, ἥ φαμεν, ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ, τί δεῖ ἐπιπίνειν; id est, Intemperans autem obnoxius est prouerbio, quo dicimus: Cum aqua fauces strangulet, quid iam opus est bibere? Refert idem in eundem usum libro Moralium Eudemiorum sexto, disputans de eo, qui prudens intemperantiæ uitio noxia sequitur, haudquaquam ignorans, quid sit optimum: hunc autem longe insanabiliorem esse eo, qui falsus opinione non expetenda expetit. Vsurpauit & Galenus alicubi: ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ τί ἐπιρροφήσομεν; id est, Cum aqua præfocat, quid insuper sorbebimus? Fortassis Galenus scripserat τί ἔτι ῥοφήσομεν. Quadrat in eos, qui in absurdissima sententia pertinaciter manent, uel manifesta negantes, quibus cum frustra disceptes. Constat enim faucibus siti arentibus aquam esse remedio ac soluere præfocationem. Confine illi, quod alibi diximus:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Dimidio uitæ nihil differunt felices ab infelicibus. IX

Aristoteles Moralium libro primo: ὁ δ' ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα διάδηλος καθ' ὕπνον, ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἄλλων, id est, Porrò probus atque improbus nequaquam in somno dignoscuntur. Vnde natum est, ut dicant: felices nihil à reliquis distare dimidio uitæ. Idem refert libro Eudemiorum. ii. reddens hanc causam, quòd dormientes nihil agant, Ex actionibus autem nascitur felicitas aut infelicitas hominis. Proinde non inscite dixit Ariston apud Plutarchum in commentario De contentione ignis & aquæ: ὀλίγου χρόνου τοῦ βίου τοῖς ἀνθρώποις διδομένου, ὕπνος ὥσπερ τελώνης τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τούτου, id est, cum exiguum uitæ tempus datum sit hominibus, somnus uelut fœnerator dimidium eius aufert. Plato lib. De legibus septimo: καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος, id est, Nullus enim dormiens alicuius est pretii, nihilo magis quàm is, qui uiuus non est. Prouerbium cõsolatur parum fortunatos, diuitumque ac potentium insolentiã retundit. Somnus enim adimit nobis nostri sensum, unde fit, ut neque miseris molesta sit sua calamitas, neque fortunatis iucunda felicitas. Præterea felicitas, iuxta philosophos, sita est in actu rationis per habitum uirtutis: somnus autem quies est animi bonis pariter ac malis communis.

In eadem es naui. X

M. Tullius Epistolarum familiarium libro secundo ad Curionem: Etsi ubicunque es, ut scripsi ad te antea, in eadem es naui, tamen quod abes gratulor. In eadem es naui dixit, pro eo quod est: in communi periculo. Siquidem ad eos qui eodem uehuntur nauigio, periculum naufragii communiter pertinet: neque magnopere refert, in prora sint, an in puppi, an carina, cum nihilo magis absint à discrimine. Idem alibi: Hoc miror enim, queror quenquam hominem ita pessundare alterum uel se, ut etiam nauim perforet, in qua ipse nauiget, hoc est, ut remp. euertat, cum qua sit etiam ipsi pereundum. Aristophanes in Vespis:

περὶ τῆς πόλεως γάρ ἐστι τοῦ σκάφους ὅλου. id est,

De ciuitate est, naue de tota puta.

Est autem familiare poetis à nauibus ad Rempublicam similitudinem mutuari.

Qui arat oliuetum. XI

Columella De re rustica libro sexto, parœmiam huiusmodi refert: Quinetiam, inquit, compluribus interpositis annis oliuetum putandum est. Nam ueteris prouerbii meminisse conuenit: Eum qui aret oliuetum rogare fructum, qui stercoret exorare, qui cædat cogere. Allusit huc Vergilius primo Georgicõn:

Exercetque frequens tellurem, atque imperat aruis.

Huic adagio locus fuerit, ubi significabimus fieri nõ posse, quin uoto potiatur is, qui curam extremam impenderit. Vulgaris enim diligentia quasi rogat, mediocris impetrat, extrema cogit. Allusio fit ad eos, qui à principibus improbo studio officioque sic impetrant, ut non precibus, sed ui uideantur impetrasse. Laudatur, atque imitandus proponitur in Euangelicis etiam literis flagitator importunus.

Difficilia quæ pulchra. XII

Δύσκολα τὰ καλά, id est, Ardua quæ pulchra. Extat apud Platoné in Hippia maiore in calce dialogi τὴν γὰρ παροιμίαν ὅτι ποτὲ λέγει τὸ, χαλεπὰ τὰ καλὰ δοκῶ μοι εἰδέναι, id est, Nam quod ait prouerbium, difficilia esse quæ pulchra sunt, uideor mihi intelligere. & in Cratylo, circa initium: παλαιὰ παροιμία ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά ἐστιν, id est, Vetus proverbiũ est, difficilia esse quæ sunt egregia. Citatur alicubi à Luciano. Item à Plutarcho in libello De liberis instituẽdis, proverbii noĩe. Quidã prodiderunt Pittacum ubi

semet abdicasset imperio, dixisse, χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, id est, Difficile bonum esse. Porrò Solonem Pittaci mollicìem atque ignauiam taxantem, dixisse, χαλεπὰ τὰ καλά, id est, Difficilia quæ honesta: utriusque dictum in prouerbium abiisse. Vsurpauit Plato libro de Rep. iiii. ἴσως γὰρ ὦ σώκρατες τὸ λεγόμενον ἀληθές, ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά, id est, Fortassis enim uerum est ô Socrates quod dici solet, difficilia esse quæ pulchra sunt. Vsus est eodē libro Politiæ. ii. πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσι, ὡς καλὸν ἡ μὲν σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη, χαλεπὸν μέντοι καὶ ἐπίπονον, id est, Omnes enim uno ore canunt, Honestam quidem rem esse temperātiam ac iustitiam, sed difficilem tamen ac laboriosam. Vtitur eiusdem operis libro sexto ac septimo, & aliis compluribus locis. Sunt qui hinc arbitrentur natam parœmiam: Periāder Corinthius, initio populariter ac moderate gerebat imperium, postea uersis moribus, tyrannice agere cœpit. Id simulatque cognitum esset Pittaco Mytilenæo, diffisum de sui ipsius animi constantia, magistratum deposuisse, relictoque imperio in exilium abiisse. Percontantibus deinde quibusdam, qua gratia fugisset imperium, respondisse, quòd admodum esset arduum, probum esse, propter mutatum Periandrum: quibus auditis, Solonem addidisse suum apophthegma, χαλεπὰ τὰ καλά. Huc spectat illud quoque quod meminit Plutarchus in commentario, περὶ δυσωπίας, Platonem, cum Heliconem quendam Dionysio datis literis commendasset, scribens illum uirum probum ac modestum, adscripsisse in calce epistolæ, γράφω δέ σοι ταῦτα περὶ ἀνθρώπου, ζώου φύσει εὐμεταβόλου, id est, Hæc autem tibi scribo de homine, uidelicet animante natura mutabili. Nec absurde quis referat ad celeberrimam illam Hesiodi sententiam:

Τὴν μέν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι — Omnino uitium facile est contingere cuiuis.
ῥηιδίως, ὀλίγη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει. — Est uia ad id breuis, & uicina in sede moratur.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν — Contra uirtutem sudoribus undique diui
ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν — Præsepsere, & longus ad hanc perque ardua callis,
καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον. ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι — Asper & est primum: sed ubi alta cacumina uictor
ῥηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει χαλεπή περ ἐοῦσα. id est, — Contigeris, iam fit facilis, licet ardua dudum.

Neque quicquam est tritius eo, quod dixit Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum secundo: περὶ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη καὶ ἀρετή, id est, Et ars & uirtus circa id uersatur, quod est difficilius. Eodem pertinet: Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni. Et euangelicum illud de uia arcta, quæ ducit ad uitam. Item de duplici uia apud inferos, quarum altera ducit ad campos Elysios, altera ad malam rem. Diximus alibi de Litis & Ate, quæ fabula declarat, multo difficilius esse benefacere quàm male, sarcire concordiam, quàm rumpere. Eam sententiam Pindarus extulit in Pythiis hymno quinto: ῥᾴδιον μὲν πόλιν σεῖσαι καὶ φαυροτέροις, ἀλλ' ἐπὶ χώρας αὖτις ἔσσαι δυσπαλὲς δὴ γίνεται, ἐξαπίνας, εἰ μὴ θεὸς ἁγεμόνεσσι κυβερνατὴρ γένηται, id est, Facile est ciuitatem commouere, etiam malis. Cæterum in locum pristinum ilico reponere difficile sanè est, ni deus principibus gubernator contingat. Retulimus alibi quod in seditione etiam Androclides abiectissimus belli ducem agat. Et nos hac ætate uidimus, per quos quanti tumultus excitati sint. Celebratur elegans Lacedæmonii dictum, apud quem cum quidam laudibus ueherent Philippum, quòd ciuitatem opulētissimam euertisset: Atqui, inquit, non posset talem condere. Huiusmodi uoces inscribi deberent principum animis, qui cum ne minimam quidem urbeculam extruant, dii sibi uidentur, quòd urbes & agros perdant.

Lædere facile mederi diffi.

Colophonia ferocitas. XIII

Κολοφώνια ὕβρις, id est, Colophonia ferocitas. In insolentes, qui ferociter despiciunt, & affligunt humiliores fortunæ homines. Aut in eos, quibus sua ferocitas exitium attulit. Sumptum ab arrogantia superbiaque eius gentis. Refertur à Diogeniano in adagionum collectaneis. Theognis.

Ὕβρις καὶ μάγνητας ἀπώλεσε καὶ κολοφῶνα. id est,
Perdidit & Colophona ferox mens & Magnetes.

De gentis huius ferocia nonnihil dictum est nobis in prouerbio, Colophonium suffragium.

Nemini fidas, nisi cum quo prius modium salis absumpseris. XIIII

Salis modius absumendus priusquam fidas

Vulgo apud nostrates circunfertur adagium, haud fidendū esse cuipiam, nisi cum quo prius modium salis absumpseris. Significant autē hominis ingenium nō posse perspici, nisi diuturno cōuictu, longoque cōmercio. Apparet prouerbium hoc ab antiquitate profectū esse. Quandoquidē Aristoteles lib. Moralium octauo, simile quiddā refert his quidē uerbis: ἔτι δὲ προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας· κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ, οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι, id est, Præterea autē spacio tēporis & consuetudine opus est. Siquidē iuxta prouerbium fieri nō potest, ut nos mutuo pernoscamus anteque salis, quē dicunt, modiū pariter absumpserimus. Idē Moraliū Eudemiorum lib. vii. διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν, id est, Quapropter in prouerbium abiit salis modius. Eodem in libro refert illud quoque ex poeta quopiam hemistichium, ni fallor:

Οὐδ' ἄνευ χρόνου φίλος. id est,
Non est amicus absque temporis mora. Addit ex Theognide,

οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὐδὲ γυναικὸς Haud nosse ingeniumúe uiri licet aut muliebre,
πρὶν πειρηθείης ὥσπερ ὑποζυγίου. id est, Vt nec iumenti, ni experiare prius.

Notat hanc paroemiam & Plutarchus in commentario περὶ φιλαδελφίας, his quidem uerbis. τοὺς μὲν γὰρ ἀλλοτρίους, ὡς ἔλεγε Θεόφραστος, οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίνοντα φιλεῖν. ὅπου δὲ ἡ φύσις ἡγεμονίαν τῇ κρίσει πρὸς εὔνοιαν δίδωσιν, οὐδὲ ἀναμένει τὸν θρυλούμενον τῶν ἁλῶν μέδιμνον, ἀλλὰ συγγεγέννηκε τὴν ἀρχὴν τῆς φιλίας, οὐ ταῦτα δεῖ μὴ πικροὺς εἶναι μηδὲ ἀκριβεῖς τῶν ἁμαρτημάτων ἐξεταστάς, id est, Alienos enim, quemadmodum ait Theophrastus, non oportet amátem iudicare, sed amare postea quàm iudicaris. Siquidem ubi natura ipsa dux est ad beneuolentiam praecedens iudicium, neque expectans illum uulgo celebratum salis modium, quippe quae amicitiae seminarium inseuerit, ibi nō oportet acerbos & exquisitos esse delictorum expensores. Meminit huius paroemiae & M. Tullius in sermone de amicitia: Verú illud est quod uulgo dicitur: Multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiae munus expletum sit. Huc pertinet illud quoq; Sophoclis in Oedipo:

Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος, Mora temporis probum arguit tantum uirum,
κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μόνῃ. id est, At improbum uel unico agnoscas die.

Huc pertinet etiam ille senarius prouerbialis:
Ἤθους δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώποις χρόνος. id est,
Nota morum & index tempus est mortalibus. Idem admonet illud Epicharmi:
Νῆφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν. id est,
Sobrius sis, ac memineris nemini confidere.

Versus integer refertur apud Ci. lib. Epist. ad Atticum .i. Atq; ita tamen nouis amicitiis implicati sumus, ut crebro mihi uafer ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illam suam,
Νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ταῦτα νεῦρα τῶν φρενῶν.
Sic enim carmen Trochaicum è uestigiis codicum restituimus, nequis temere deprauet, Nam quod νᾶφε dixit pro νῆφε, & μέμνασο pro μέμνησο, διαλέκτου proprietas est. Cicero in libello De petitione consulatus. Quamobrem Epicharmion illud teneto, neruos atque artus esse sapientiae, non temere credere. Item illud Euripidis in Helena:

Σώφρονος δ' ἀπιστίας Prudente diffidentia
οὐκ ἔστιν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς. id est, Haud alia res utilior est mortalibus.

Inuenio citatum mutilatim ad hunc modum:
ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. id est, Modium salis postquam ederis.
Quo quidem licebit uti, si dicas: Vide quid agas, qui tua arcana credas isti, nondum ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Aut sic: Tum demum isti fidas ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Est autem iambicus dimeter, ex poeta quopiam, sicuti coniicio, sumptus.

Leporem non edit. XV

Antiquitus superstitiose creditum est, esu leporinae pulpae conciliari formam, Vnde extat iocus Martialis in Gelliam lib. v. quae misso lepore addebat ex uulgata opinione ad muneris commendationem:

Formosus septem Marce diebus eris.

Id poeta in ipsam torquens, quae deformis esset:

Si me non fallis, inquit, si uerum lux mea dicis,
Edisti nunquam Gellia tu leporem.

Plinius libro uigesimo octauo, capite nono scribit leporem in cibis sumptum gratiam corporis in septem dies conseruare. Lampridius scribit poetam quendam in Alexandrum Seuerum quòd quotidie uesceretur leporina ita lusisse,

Pulchrum quod uides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit & lepus comesus,
Ex quo continuum capit leporem.

Primum carmen uitiatum est. Hos uersus cum quidam ex amicis ad Alexandrum detulisset, respondisse fertur in hanc sententiam satis Christiane, Nam hoc illi ab inimicis obiectum est, quòd Mosen & Christum quendam haberet in larario.

Pulchrum quòd putas esse uestrum regem
Vulgari miserande de fabella,
Si uerum putas esse, non irascor,
Tantum tu comedas uelim lepusclos,
Vt fias animi malis repulsis
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

Si uides lector parum obseruatas metri leges, memineris Imperatorem scripsisse, cuius est praescribere leges nō parere. Est auté & piscis lepus

Lepus marinus appellatus, qui uenenum habet immedicabile, siquis imprudens ederit. In Indico mari etiam contactu necat hominem, autore Plinio. Lenta tabe consumit. Malum hac deprehenditur nota, quod pi scem olent, qui ederint. Huic homo uicissim pestilens est, cuius contactu protinus emoritur. Hoc cibis admisto, multos sustulit Domitianus, eodem Titum fratrem sustulisse creditur, ut autor est Philostratus in Apollonii uita. Proinde in hos qui cōtabescunt, nec ulla medicorum ope possunt restitui, dici poterit: Edit leporem marinum.

Plena manu. XVI

Plena manu, pro eo quod est, ampliter, copiose, prolixe, minimeq; maligne. Translatum ab iis, qui non minutim & parce, sed plena manu largiuntur. Cicero ad Atticum libro secundo: At hercle alter familiaris tuus Horatius, quàm plena manu, quàm ornate nostras laudes in astra sustulit. Seneca in declamationibus: Liberaliter hodie, & plena manu faciam. Idem in ludicro quod scripsit in Claudium Cæsarem: At Lachesis, quæ & ipsa homini formosissimo faueret, fecit illud plena manu, & Neroni multos annos donat. Fit lepidius, quo magis ad animi res transfertur.

Sine riuale diligere. XVII

Sine riuale diligere dicuntur, qui stulte mirantur, quod nemo alius concupiscat. Veluti simia catulos suos & miratur, & amplectitur, & indocti poetæ suas nugas soli diligunt. Súpra est allegoria ab amantibus, quibus est amica deformis, & quam alius nemo uelit. Extat adagium in epistolis Ausonianis. M. Tullius ad Atticum libro sexto. Huius nebulonis oratione si Brutus moueri potest, licebit eum

Solus amat solus ames, me æmulum non habebis. Item lib. ad Qu. fratrem tertio: O dii, quàm ineptus, quàm se ipse amans, sine riuali. Horatius in arte poetica:

Nullum ultra uerbum aut operam sumebat inanem,
Quin sine riuali teq; & tua solus amares.

Pedibus trahere. XVIII

Pedibus trahere, est rem pro suo arbitratu uersare. M. Tullius ad Atticum libro quarto: Non recordor unde ceciderim, sed unde surrexerim. Fratrem meum & te si habeo, per me pedibus ista trahuntur. Idem libro septimo Epistolarum familiarium: Nam de iudiciis quod quereris, multo laboro minus. trahuntur per me pedibus omnes rei. Apud T. Liuium tertiæ decad. lib. iiii. Andronodorum parantem cedere principatu, Demarata uxor admonuit uocis quam Dionysius usurpare solebat, Non equo insidentem, sed pedibus tractum debere relinquere tyrannidem: quod facili momé to esset quo quis uellet die cedere possessionem magnæ fortunæ, facere & parare eam difficile atque arduum esse. Ex his uerbis liquet eos pedibus trahi, qui plane uicti, sunt in potestate uictoris. Metaphora ducta uideri potest, uel à Vulcano illo Homerico, quem Iuppiter ut longe uiribus præstatior, pedibus tractum è cœlo deiecit, quemadmodum testatur ille:

ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο. id est, Protractum pedibus supero deiecit Olympo.

Vel ab eiusdem Hectore, cui uictor Achilles libro Iliados uigesimo secundo,

Ἀμφοτέρων μετόπισθε ποδῶν τέτρηνε τένοντε — Quà post ambo pedes calcaneus imus adhæret
Ἐς σφυρὸν ἐκ πτέρνης, βοέους δ' ἐξῆπτεν ἱμάντας — Talo, transfodit neruos, ac bubula lora
Ἐκ δίφροιο δ' ἔδησε, κάρη δ' ἕλκεσθαι ἔασεν, id est, Inseruit corpus de curru deligat alto,
Pendulum at interea trahitur caput.

Trahitur ad eundem modum & Cacus apud Maronem libro octauo, ab Hercule uictore:

Pedibusq; informe cadauer Protrahitur.

Iuuenalis Satyra quinta:

Duceris planta uelut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foras, siquid tentaueris unquam Hiscere.

Naribus trahere. XIX

Τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι, id est, Nare trahi, est citra iudicium, alieno arbitratu quóuis adduci. Metaphora mutuo sumpta à bubalis animátibus, qui annulo in summam narem inserto circunducuntur, nō aliter quàm equi freno. Quanquam & equis lignum aut ferrum dentatum in nares inseritur, aut etiam in morsum, ad cohibendam eorum ferociam. Id instrumentum Postomin appellatum indicat Nonius. Lucianus in Dialogo quodam Iunonis & Iouis, Σοῦ μὲν καὶ πάνυ οὗτός γε δεσπότης ἐστί, καὶ ἄγει σε καὶ φέρει τῆς ῥινὸς φασὶν ἕλκων, id est, Iste quidem modis omnibus tibi dominatur, ducitq; te, & circumagit, ipsa, quod dici solet, nare trahens. Idem in Hæresibus, οὐδὲν κωλύσει σε τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι ὑφ' ἑκάστων, id est, Nihil obstiterit, quo minus à quibusuis nare traharis. Obtorto collo trahi di-

Obtorto collo trahi cuntur, qui uolentes nolentes ad aliquid adiguntur. Philostratus in Heliodoro pro eodem dixisse ui-

Mento trahere detur, mento trahere, ἀλλὰ προσήγαγεν αὐτὸν ἐς τὰ δικαστήρια, ἄκοντά τε καὶ τοῦ γενείου ἕλκων, id est, Sed adduxit illum ad tribunalia, & nolentem & mento trahens. Id trāslatum est ab equis, quos equisones inferiore labro trahunt, donec imponant frenum.

Barbarus ex triuio. XX

βάρβαρος ἐκ τριόδου, id est, Barbarus ex triuio. In hominem dicebatur extremæ humilitatis, ac prorsum nullius precii, perinde quasi dicas, extremum ac uilem seruulum alicunde è triuiis emptum, nō domo datum, aut domi natum. Lucianus in eum, à quo fuerat Prometheus appellatus, οἷος ἐκ τριόδου βάρβαρός τις παρὰ μικρόν, id est, Qualis penè barbarus quispiam è triuio. Quanquam quidam hoc loco legunt non βάρβαρος, sed βόρβορος ἐκ τριόδου, id est: Cœnum è triuio, quæ lectio sola probanda est, mea quidem sententia, propterea quòd eo loco de luto fiat mentio, non de barbaro quopiam. Itē Plato libro de Rep. septimo, καὶ τῷ ὄντι ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι, id est, ac reuera in cœno quopiam barbarico. Loquitur de anima demersa tenebris ignorantiæ.

Rara auis. XXI

Rara auis, prouerbio dicebatur res quæuis nota, & inuentu perrara. Persius,

Si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara auis est. Iuuenalis:
Rara auis in terris, nigroq; simillima Cycno. Idem
Coruo quoq; rarior albo.

Quin & Phœnicis raritas in prouerbium abiit. Ducta allegoria ab auibus peregrinis & inusitatis, quæ nonnunquam casu in nostram regionem deuolant, uel miraculi gratia deportantur. Vnde illud sæpius iteratum apud Aristophanem:

τίς ἐστιν ὁ ὄρνις οὑτοσί; id est,
Quæ est hæc auis? De hospite & ignoto.

Succisiua opera. XXII

Succisiuis operis fieri dicitur, quod horis quibusdam quasi furtiuis agitur, ubi iam ordinariis ac legitimis officiis perfuncti sumus. Metaphora traducta à mercenariis aut seruis, qui præter pactas operas quas debent, extra iustas illas horas non nihil etiam operantur sibi, quod cedat in peculium. M. Tullius libro De oratore secundo: Quæ ego fero, quæ cursim arripui, quæ succisiuis operis, ut aiunt, iste à puero summo studio, summis doctoribus. Idem Philippica secunda. Et tamen omni genere monumentorum meorum perfecisse operis succisiuis, ut meæ uigiliæ meæq; literæ, & iuuentuti utilitatis, & nomini Romano laudis aliquid adferrent. Idem libro De legibus primo, Succisiua quædam tempora incurrunt, quæ ego perire non patior, ut siqui dies ad rusticādum dati sint, ad eorum numerum accommodantur quæ scribimus. Plinius in præfatione historiæ mundi: Et occupati officiis, succisiuis temporibus ista curamus, id est, nocturnis. Itaque quod obiter atque aliud agentes curamus, id operæ succisiuæ tribuitur. Græci simili penè figura πάρεργον appellant. Agathon apud Athenæum:

τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα,
τὸ δ᾽ ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.

Quorum carminum, quandoquidem uerti commode non possunt, hæc est sententia, quod obiter faciendum erat ei principalē operā impendimus, quod principalis est operæ, id obiter curamus. Legimus etiā τῆς ὁδοῦ πάρεργον, quod à ꝓposito sit paulo alienius, & παρέργως, quod nos ferè, obiter aut negligēter uertimus. Diuus Hieronymus in epistola quadā: Cum hoc furtiuis, ut aiunt, operis ad lucernulam uelox notarii manus me dictante signaret. Furtiuas uocat, quod illi succisiuas.

Compressis manibus. XXIII

Compressis sedere manibus, dicitur in ociosos, & nihil aliud q̄ sua fata deplorantes. Titus Liuius ab urbe condita libro septimo: Cur ueteranus dux fortissimus bello, compressis, quod aiunt, manibus sedeas. Extat & in Hebræorum prouerbiis: Paululum cōferes manus, in ignauum, figura sumpta à gestu solicitorum quidem, sed inertium tamen.

Ioca seriaq;. XXIIII

Quoties omnia nostra cum aliquo communicamus, cum eo ioca seriaq; conferre dicimur. M. Tullius libro De finibus bonorum secundo. At qui cum ioca seriaq;, ut dicitur, qui cum arcana, qui cum occulta omnia? Tecum optime, deinde etiam cum mediocri amico. Donatus in Adelphos, huiusmodi ferme figuras omneis, quæ constant ex contrariis, prouerbiales existimat. Quod genus sunt: Fanda infanda: quo iure quaq; iniuria: facta atque infecta: digna atque indigna: fasq; nefasq;: clamq; palāq;: terraq; mariq;: noctesq; diesq;: iuuenesq; senesq;: neq; in minimo neq; in maximo: neq; deos neq; homines ueretur: uocatus atq; inuocatus: re salua & perdita: atq; alia huius generis innumerabilia, de quibus meminimus & in initio operis. *Digna indigna, et similia*

Ea tela texitur. XXV

Prouerbialis allegoria, ea tela texitur, pro eo quod est, eiusmodi negocium in manibus est, & res inceptantur tales. Translatio sumpta à textoribus telam instituentibus. M. Tullius in extremo De

oratore libro. Quanquam ea tela texitur, & ea incitatur in ciuitate ratio uiuendi, ac posteritati ostenditur, ut eorum ciuium, quos nostri patres non tulerunt, similes habere cupiamus. Plautus dixit exordiri telam, pro incipere negocium: Exorsa est hæc tela nõ omnino pessime mihi. Affine est illi, quod alibi dicemus, exordiri telam.

Silentiũ multas amic. dir.

Multas amicitias silentium diremit. XXVI

πολλὰς φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν, id est, Multas amicitias silentium diremit. Admonet adagium, assiduo conuictu, ac frequentibus alloquiis necessitudines ali, intermissione & absentia dissolui. Meminit huius Aristoteles libro Moralium octauo. ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀπουσία γίνηται, καὶ τῆς φιλίας δοκεῖ ἡ ἀπουσία λήθην ποιεῖν. ὅθεν εἴρηται πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν. id est, Quod si diuturna fuerit absentia, uidetur & necessitudinis obliuionem adferre: unde dictum est illud, multas amicitias silentium diremit. Versus, ut refertur in collectaneis, diminutus est una syllaba, ab Aristotele citatur integer heroicus,

Plurium amicitias soluere silentia ruptas.

Apud Athenæum libro quinto citantur ex anonymo poeta uersus hi.

οὐ χρὴ συμποσίοισι φίλους ἀπέχεσθαι ἑταίρους
δηρὸν, ἀνάμνησις δὲ πέλει χαριεστάτη αὕτη. id est,

Ab amicorum conuiuijs non diu abstinuisse

Non diu amicorum mensis decet abstinuisse,
Quippe animi memoris res hæc renouatio bella est.

Bona nomina fiunt mala ni interpelles

Figuratius, atque ob id ipsum elegantius est illud Alphii fœneratoris dictum apud Columellam: Bona nomina nonnunquam mala fieri, si nunquam interpelles. Ille nomina, iureconsultorum more, debitores uocat, & interpellare, subinde creditum reposcere. Vox autem Græca, ἀπροσηγορία, non ita commode reddi Latine potest: neque enim simpliciter significat silentium, sed illud silentium, cum quis non appellat ac salutat amicum.

Ad pileum uocare. XXVII

Ad pileum uocare, pro eo quod est, ad libertatem inuitare, aut promissis ingentibus seditionem commouere, prouerbiali figura dixit Macrobius libro Saturnalium primo: Dicet aliquis nunc me dominos de fastigio suo deiicere, & quodammodo ad pileum seruos uocare. Atque hæc quoque uerba sublegit à Seneca, qui epistola quadragesimaseptima scribit in hunc modum: Dicat nunc me uocare ad pileum seruos, & dominos de fastigio suo deiicere. Liuius libro. xxiiii. Postero die serui ad pileum uocati, & carcere uincti emissi, confusaque omnis multitudo Hippocratem atque Epicidem creant prætores. Metaphora ducta à ueterum consuetudine, qua serui cum statum mutarent, ac manumitterentur, capite raso pileum accipiebant. Vnde est in Amphitryone Plautina, sub persona Sosiæ seruilibertatem optãtis: Quod ille faciat Iuppiter, ut ego hodie raso capite caluus capiam pileum. Huc pertinet quod Plutarchus refert in Apophthegmatis Scipionis, qui non prius sustinuit agere cum Carthaginensibus de pace, quàm L. Terentium, quẽ captiuũ habebant, ad sese reducerẽt. Terentius autẽ Scipionẽ triumphantẽ subsecutus est pileatus, ueluti libertus. Item quod ibidẽ refertur de T. Quintio, quẽ in triumpho subsecuti sunt pileati omnes Romani, quos in bello captos & apud Græcos seruientes drachmis quingentis redemptos ipsi dono dederãt. Cuius meminit T. Liuius lib. quarto de bello Macedonico. Martialis libro Epigrammatum secundo ad Olum:

Totis pilea sarcinis redemi.

hoc est. Rebus omnibus relictis contemptisque peperi mihi libertatem. Etenim qui potest nihil habere, is nulli seruire cogitur, eique liberum est suo more uiuere. Atque ideo subiicit:

Seruum si potes Ole non habere,
Et regem potes Ole non habere. Persius.
Hanc nobis pilea donant.

Suetonius in Tiberio: Seruisque ad pileum frustra uocatis, in Siciliam profugit. Idem in Nerone: Obiit trigesimosecundo ætatis anno, die quo quondam Octauiam interemerat. Tantumque gaudium publice præbuit, ut plebs pileata tota urbe discurreret, nimirum hoc indicio additam sibi libertatem significans. Seruius in Aeneidos octauum, refert Feroniam seruorum deam haberi, in cuius templo capite raso soliti sint pileum accipere. Videtur autem pileum priscis insigne fuisse uirtutis spectatæ, ut hinc fluxerit mos, ut qui magistri doctorisque titulo decorant, pileũ accipiãt. Aulus Gellius Noctium Atticarũ. vii. cap. iiii. scribit, seruos eos uenire solitos pileatos, quorum nomine uenditor nihil pstaret. Eius rei Cœlius Sabinus iureconsultus hanc fuisse causam scribit, quod eiusmodi conditionis mancipia insignia esse in uendendo deberent, ut emptores errare & capi non possent, neque lex uendundi operienda esset, sed oculis iam perciperent, quod nam esset mancipiorum genus.

Musæ eiusdem æmulus

Eiusdem musæ æmulus. XXVIII

Eiusdem artis aut disciplinæ studiosi, eiusdem musæ æmuli dicuntur. Vsurpatur apud A. Gellium prouerbi

prouerbii uice. Græci ὁμοτέχνους appellant eiusdem artis opifices. ὁμότεχνοι

Lolio uictitant. XXIX

A enigmate prouerbiali lolio uictitare dicuntur lusciosi & cæcutientes, quos Græci, teste Nonio, Myopes uocant. Plautus in Milite: Mirum est lolio uictitare te, tam uili tritico. Quid iam? Quia lusciosus. Verbero, ædepol tu quidem cæcus haud lusciosus. Lolium autem Plinius inter frugum pestes commemorat, unà cum carduis ac tribulis. Vergilius in Bucolicis:

Infelix lolium & steriles dominantur auenæ. Item Georgicon libro primo:

Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
Esset rubigo, segnisq; horreret in aruis
Carduus, intereunt segetes, subit aspera sylua
Lappæq;, tribuliq;, interq; nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Inest autem lolio peculiare quoddam malum, ut oculis caliginem inducat, id quod indicat Ouidius libro Fastorum primo, cum ait:

Et careant loliis oculos uitiantibus agri. Hinc nimirum iocus prouerbialis.

Intus canere. Aspendius citharœdus. XXX

Aspendius citharœdus
Canere intus

Qui priuati commodi inpendio studiosi essent, ac ferè quicquid rerum agerent, id omne ad domesticam referrent utilitatem, ii prouerbio intus canere, iidem apud Græcos Ἀσπένδιοι κιθαρισταί, id est, Aspendii citharistæ dicebantur. M. Tullius in Verrem actione tertia: Atq; etiam Aspendium citharistam, de quo sæpe audistis, id quod est Græcis in prouerbio, quem omnia intus canere dicebant, sustulit, & intimis ædibus suis posuit, ut etiam illum ipsum artificio suo superasse uideatur. Facetissime taxauit Cicero Verris rapacitaté, qui intus canentem in intimis ædibus collocarit, hoc est, priusquam intus cecinerit. Idem in Rullum aduersus legem agrariam: Atq; hoc carmen hic tribunus plebis, non uobis, sed sibi intus canit. Nam ostendit Tullius in ea oratione, legem, tametsi popularis uideretur, haud tamen populi, sed decemuirûm utilitati repertam. Porrò de Aspendio citharœdo Asconius Pedianus ad hanc fermè sententiam enarrat: Vulgares citharœdi cum canunt utriusq; manus funguntur officio, ita ut dextra plectrum teneant, id quod foris canere appellant: sinistra digitis chordas carpant, quod quidem intus canere uocant. Difficile autem uisum est, quod Aspendius citharœdus faciebat, qui nequaquam utraq; uteretur manu, sed omnia, id est totam cantionem intus, & sinistra tantum manu complecteretur: atq; ita tacita leuiq; modulatione sinistra cótactis chordis, cantilena peragebatur, ut uox ad citharœdum duntaxat, aut proxime assistétem peruenirét. Hinc fluxisse prouerbium, ut furaces homines Aspendii citharistæ Græcis uulgo dicerentur, quòd ut hi carminis, ita illi furtorum essent occultatores. Fatetur Asconius adagionem etiam in illos apte dici, qui multum intestinis suis commodis consulunt præter honestatem. Neq; discrepat interpretamentum, quod adfert Zenodotus ex Zenone Myndio in adagiorum collectaneis. Porrò Aspendus Pamphyliæ ciuitas est, autore Stephano: unde aspendii dicebantur, apud quos citharœdi hoc artificio præcelluisse uidentur. Ad hoc prouerbium apparet allusisse Plinium libro uigesimo-octauo, capite quinto, cum ait. Verum id remediis cecinit, non epulis.

Sibi canere

In lapicidinas. XXXI

εἰς λατομίας, Id est, in lapicidinas. Simillimum est illis: εἰς κόρακας, καὶ ἐς τὴν μακαρίαν, cum significamus quempiam è medio tollendú, & in rem malá aliquò auferendum. Natú à Philoxeno poeta dithyrambico, qui cum Dionysii tyranni poemata non probaret, utpote indocta, in lapicidinas ab eo detrusus est: deinde reuocatus illinc amicorum precibus, ubi denuo Dionysium sua carmina pronunciantem audisset, surrexit: & rogatus à Dionysio, quid esset rei, respondit, satius ac potius esse in lapicidinis uitam degere, quàm illius audire poemata. M. Tullius in epistolis ad Atticum libro quarto, Philoxeni animum probat, qui maluerit in carcerem reduci, quàm assentari tyranno. Lucianus in libello, cui titulus: De mercede seruiétibus: σὺ δ' οὖν ἐὰν μὴ ἐπαινῇς, ἐς τὰς λιθοτομίας Διονυσίου εὐθὺς ἀφίξῃ. id est, Quod ni tu laudes, protinus in Dionysii lapicidinas relegaberis. Plautus in Captiui duo: Inde ibis porrò in latomias lapidarias. Hoc nomine carcer erat insignis, quem Dionysius extruxerat. Plutarchus libro. ii. De fortuna & uirtute Alexandri, οἷος ἦν ἀνάπαλιν Διονύσιος ὁ τὸν ποιητὴν Φιλόξενον εἰς τὰς λατομίας ἐμβαλὼν, ὅτι τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ διορθῶσαι κελευσθεὶς, εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ὅλων μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν, id est, Qualis rursus erat ille Dionysius qui Philoxenum poetam in Latomias coniecit, quòd ipsius tragoediam emendare iussus ab ipso statim initio usq; ad finem dispunxit. M. Tullius in Verrem actione vi. Latumias Syracusanas omnes audistis, plerîq; nostis. Opus est ingens, magnificum, regum ac tyrannorum, totum est è saxo, in mirandam altitudinem depressum, & multorum operis penitus excisum. Item in eadem: carcer ille qui est à crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis, quæ Latumiæ uocantur, in istius imperio domi-

cilium Romanorum fuit. Vt quisq; istius animum aut oculos offenderat, in latumias statim conii-ciebatur. Idem in eundem actione tertia. L. Suetius homo omnibus ornamentis præditus, qui iuratus apud uos dixit, multos ciues Romanos in Latumiis istius crudelissime per uim morte esse multatos, &c. Huius carceris meminit & T. Liuius Belli punici secundi libro sexto.

Equi senecta. XXXII

Infra centu- riis ult. adag. XXVI.

Ἵππου γῆρας, id est, Equi senecta. Prouerbium in eos dici solitum, qui præclaris rebus gestis in iuuenta, postea quam consenuerint, ad sordidas curas semet abiiciunt. Allegoria sumpta a generosis equis, qui senio facti segnes, in pistrinum, aut carrum, aut aliud id genus opus detruduntur, olim in pretio habiti, dũ uiribus integris essent. Plutarchus in libello, cui titulus, An seni sit administranda Respub. οὐ παντάπασιν δόξει τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον, ἵππου γῆρας ἐπάγεσθαι μηδενὸς ἀναγκάζοντος; id est, An non is planè uidebitur equi senectam, quemadmodum uulgo uocant, accersere, nemine compellente? Cum hoc conuenit Ennianum illud, quod refertur à Cicerone in Catone maiore:

Sicut fortis equus spatio qui forte supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Si tibi amicum, nec mihi inimicum. XXXIII

Plato in Theæteto: ἀλλ' εἰ οὕτως σοὶ Θεόδωρε ἐστὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρόν φασιν οἱ παροιμιαζόμενοι. id est, Si istud tibi amicum Theodore, nec mihi est inimicum: quemadmodum prouerbio dicunt. Hoc est, si tibi res placet, mihi non displicet. Captata est autem in figura uocum pugnantia: deinde τὸ ἀμφίβολον φίλου καὶ ἐχθροῦ, quorum utrunq; è personis ad res detorquetur: quanquam ad personas relata sunt usitatiora. Vsus erit quoties alienæ obsequimur uoluntati.

Rana Gyrina sapientior. XXXIIII

Gyrina Rana

Plato in Theæteto: ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν ἂν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. id est, Nos illũ tanquã deũ ob sapientiam admirabamur. At ille nihilo magis antecellebat prudentia, quàm rana Gyrina. Sumptum est adagium ab informi partu ranarum, quem Græci γυρίνους uocant, à figura corporis in gyrum orbiculati, quo fit ut mira celeritate se quò uelint uoluant, uersentq;: quemadmodum testatur quisquis is fuit, qui scripsit Etymologicũ Græcarum dictionum. Meminit gyrinorum & Hesychius. Suidas etiam Aristoph. adducit testimoniũ. ὥς ἂν πατέρες βοῶσι γυρίνων. id est, Quemadmodum patres clamant gyrinorum: Nec ab his abhorret, quæ tradit Plinius lib. nono cap. quinquagesimoprimo: Ranæ, inquit, superueniunt prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos uocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirumq; semestri uita resoluuntur in limum, nullo cernente, & rursus uernis aquis renascũtur, quæ fueræ natæ, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat. Hactenus Plinii uerba recensuimus. Meminit & Aratus, αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων. id est, Inde gyrinorum clamant per stagna parentes. Porrò cum ranæ tribuitur loquacitas, quæ stoliditatis solet esse comes, minimum mentis inesse oportet gyrinis, quos uix deprehendas animal esse nisi mouerentur. Vt autem hunc locum diligentius expenderem, Hieronymus Aleander, uir non tantum literis clarus mihiq; uetere necessitudine iunctus, in causa fuit, ille rursus quod indicauit Cœlio Calcagnino transcribit. Nos neutrum uolumus sua laude fraudatum esse. Neq; enim unquam tam iuueniliter fuimus affecti, ut nobis placuerit cornicula Aesopica.

In puteo constrictus. XXXV

Plato in Theæteto: τί γὰρ χρήσῃ ἀφύκτῳ ἐρωτήματι, τὸ λεγόμενον, ἐν φρέατι συσχόμενος, id est, Cur enim utaris inexplicabili quæstione, in puteo, quemadmodum aiunt, constrictus? Quadrabit in eos, qui in angustias eas redacti sunt, ut extricare sese nullo modo possint. Non admodum abludit ab illo: ἐν φρέατι κυνομαχεῖν. id est, In puteo cum cane pugnare. Item illo: Canterium in fossa.

In easdem ansas uenisti. XXXVI

Plato in Phædro: περὶ τούτου μὲν ὦ φίλε εἰς τὰς ὁμοίας λαβὰς ἐλήλυθας. id est, Quantum ad istam rem pertinet, amice, in easdem ansas uenisti, id est, nihilominus teneris, nec potes effugere quin dicas. Idẽ Aristides in communi quatuor oratorum defensione: ὡς εἶχεν ἂν πάλιν ὁ Καλλικλῆς εἰς αὐτὰς λαβὰς ἐπανελθεῖν. id est, Itaq; Callicli erat in easdem ansas recidendum. Quadrat in eum qui sic irretitus est, ut quocunq; se uertat, teneatur: nec explicare sese possit. Huic simillimum est, quod scribit Lucianus in Hermotimo: οἰόμενος γὰρ ἐκπεφευγέναι, εἰς τὸν αὐτὸν κύρτον ἐμπέπτωκας. id est, Nam arbitratus effugisse te, in eandem nassam incidisti. Item illud quod alibi dicetur, κύκλῳ περιέλκειν.

In eandem nassam

Qui possim ab hoc epulo abesse? XXXVII

Ab epulo hoc qui poss. ab

Plato in Phædro: πῶς γὰρ οἷός τε εἴην τοιαύτης θοίνης ἀπέχεσθαι; id est, Qui possim ab hoc epulo abstinere? De re uehementer suaui atq; expetenda, quod genus est festum aliquod conuiuium. Allusum, opinor, ad eam fabulam, qua tradunt Dianam iracunde tulisse, quod cum reliqui Dii adhibiti essent

eam fabulam, qua tradunt Dianam iracunde tulisse, quòd cum reliqui dii adhibiti essent ab Oeneo ad sacrum epulum, sola fuisset præterita, solaq; domi sederit, secum stomachans, quòd nihil ex illo nidore sentiret. Qua de re meminit Lucianus in Lapithis. Item in libello de sacrificiis.

Dulcis cubitus. XXXVIII

γλυκὺς ἀγκών. id est, Dulcis cubitus. Abominantis est sermo, aut cum aliud dicimus aliud sentientes. Plato in Phædro: γλυκὺς ἀγκὼν ὦ φαῖδρε λέληθέ σε ὅτι ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγκῶνος τοῦ κατὰ τὸν νεῖλον ἐκλήθη, καὶ πρὸς ἀγκῶνι λανθάνει σε. ὅτι οἱ μέγιστον φρονοῦντες τῶν πολιτικῶν, μάλιστα ἐρῶσι λογογραφίας καὶ καταλείψεως συγγραμμάτων. id est: Num Phædre fugerat te, quòd dulcis cubitus à longo illo, qui in Nilo est cubito dictus esset? Quin etiam præter cubitum illud fugit te, quòd qui rerum ciuiliũ sunt peritissimi, conscribendarum orationum, ac posteris relinquendarum sunt cupientissimi. Hactenus Plato. Ancon aũt Nili pars est, in qua nauigantes plurimum & sudant & periclitantur. Vnde prouerbio dicebant κατ᾽ εὐφημισμὸν, γλυκὺς ἀγκών. id est, Dulcis cubitus, quasi deprecantes eius loci discrimina. Id autem perinde ualet, quasi dicas: εὔφημα φώνει. id est, Bona uerba, aut bene ominata loquere. Sunt qui è Comico Platone natum existiment, is in fabula, cui titulus, Phaon, senem facit amantem tibicinam, atq; hæc loquentem: ὦ χρυσοῦν ἀνάθημα, ὦ τοῖσιν ἐμοῖσι ξυφεροῖς τρόποις, ὦ γλυκὺς ἀγκών. id est, O aureum amiculum: o meis delitiosis moribus gratus cubitus. Suidas scribit Anconem Carthaginensibus uocari domicilium obscurum ac profundum in quod coniici solent, si quibus indignaretur tyrannus. Præterea summa montium iuga Ancones uocari. Deniq; præter alia gurgitem ac tumorem fluminis circa ripas, propter anfractum & amnis repercussum, Anconem dici, à cubiti figura, ni fallor, ducta similitudine: quòd quibusdam locis ripa excurrat, promineatq; specie cubitali. Vnde & oppidis ac locis aliquot Anconis inditum est uocabulum, ut Anconi Picentinorum ciuitati, teste Stephano. Item Ouid. lib. Transform. ultimo:

Et spissi littoris Ancon. Vt quidam legunt. Valerius Argonauticon lib. iiii.

Quid memorem quas Iris aquas, quas torqueat Ancon.

Vnde non absurde, κατ᾽ ἀντίφρασιν quis acceperit, sicuti placet Zenodoto. Nam alii putant per exclamationem dictum. Athenæus libro Dipnosophistarum duodecimo, ostendit Anconem locum quempiam fuisse Sardis, uoluptatum ministeriis paratum: in quo popinæ, scorta, atq; aliæ id genus deliciæ. Dulcis igitur Ancon, ob blandimenta uoluptatum, sed in eo complures naufragium faciebant. Idem indicat, Polycratem apud Samios mulieres aliquot uoluptatum architectrices instituisse, ad exemplum Anconis dulcis Sardorum, eumq; locum Laura dictum fuisse, siue Samiorum flores. Idem addit, Omphalen eius gentis reginam, per uim uirgines dominorum cum eorum seruis inclusisse ad stuprum, ne sola haberetur impudica. Lydos autem eum locum in quo fœminæ constuprabantur γλυκὺν ἀγκῶνα dixisse, sceleris atrocitatem uerbo mitigantes. Vocem autem dictam putat ab eo quod illic gerebatur. Etymologus indicat ἀγκῶνα dici locum ossibus durum, παρὰ τὸ ἀπάγεσθαι τὴν χεῖρα. id est, ab abducenda manu, uelut ἀγνυσθαι, id est, frangendo: siue ab ἄγχειν, id est, à præsecando. Hesichius adiicit & murorũ flexus ἀγκῶνας uocari. Breuiter quicquid in cubiti speciem inflectitur, ἀγκὼν dicitur, quemadmodum sunt & citharæ ancones.

Bos ad præsepe. XXXIX

βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. id est, Bos ad præsepe. In emeritos dici consueuit, quiq; iam ob ætatem ocio, uitæq; molliori indulgent. Effertur & ad hunc modum, βοῦς ἐν αὐλίῳ, id est, Bos in stabulo. Congruit & in eos, qui nullis honestis negociis exercentur, sed turpi ocio atq; abdomini seruiunt. Philostratus in Cassandra, ἀλλ᾽ ἐν μειρακίοις καὶ γυναίοις, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. id est, Verum inter adulescentulos ac mulieres, bos ad præsepe. De Agamemnone loquitur, uoluptariam agente uitam. Effertur item ad hunc modum, βοῦς ἐπὶ αὐλίῳ γέρων. id est, Bos in stabulo senex. Rursum hoc modo, βοῦς ἐν αὐλίῳ καθῆσθαι. id est. Bos in stabulo desides. De iis qui molliter & in ocio uiuunt. Athenæus lib. viii. refert quiddam non illepidum, nec alienum ab hoc prouerbio. Cantor quidam imperitus, cum Stratonicum excepisset conuiuio, inter pocula ostentabat illi artem. Cum autem esset splendidum ac magnificum conuiuium, ac Stratonicus eo frustraretur, non habens alterum qui cum sermocinaretur, confregit poculum, ac poposcit maius, multosq; cyathos cũ accepisset, soliq; calicẽ ostendisset, affatim bibens obdormiit, cætera fortunæ cõmittens. Cũ aũt forte comessabundi quidã superuenissent cantori, ex notis, Stratonicus ilico factus est sobrius. Ii cum audissent, quòd semper multum uini bibens fuisset inebriatus, compendio respondit, Insidiator enim & sceleratus ille cantor, tanq̃ bouem ad præsepe, data cœna, occidit. Quòd in Athenæi uerbis legimus ψαλλόμενος, opinor legendum σφαλλόμενος. Congruet & in illos, qui in suum aluntur exitium, quemadmodum ii qui se uoluptatibus mundi explent, orco quid aliud q̃ uictimæ nutriuntur, ueluti bos ad præsepe.

Bos in stabulo senex

Ne genu quidem flexo. XL

οὐδὲ γόνυ κάμψας. id est, Ne genu quidem flexo. Philostratus in Antæo: καὶ οὐδὲ γόνυ φασὶ κάμψας

ἀπολύετι πρὸς τὸν ἀνταῖον, id est, Ac ne genu quidem curuato aduersus Antæum exuitur. Idem in Herode: ἐνταῦθα ἔφη γόνυ κάμψωμεν, id est, Hic, inquit, genu flectamus. Dictū est aūt ὑπερβολικῶς, pro eo quod est, ne tantulum quidem. Etenim qui iam incipit ad quietem componere sese, primum genu flectit. Itaq; perinde ualet, οὐδὲ γόνυ κάμψας, quasi dicas, citra respirationem, sine omni intermissione. Sumptum apparet ex Aeschyli Prometheo, ubi Vulcanus sic loquitur,

ἀνθ᾽ ὧν ἀτερπῆ τήνδε φρουρήσεις πέτραν
ὀρθοστάδην ἄϋπνος, οὐ κάμπτων γόνυ. id est,

Ideo petram seruabis hanc inamabilem, Insomnis hastans, nec genu unq̃ flexeris.

Nisi mauis esse mutuatum ex Homericæ Iliados χ, ubi de Hectore sic loquitur Menelaus,

φημί μιν ἀσπασίως γόνυ κάμψειν, αἴ κε φύγησι
δηΐου ἐκ πολέμοιο, id est, Ille lubens genua flectet, puto, si modo tristi
Fugerit è bello.

Quò properas, num ad Ephebum? XLI

Philostratus in uita Apollonii: ὅτι κιλίκιος λόγος, ποῖ δὲ χεῖς, ἢ ἐπὶ τὸν ἔφηβον; ἐπ᾽ ἐκείνῳ τε ἐλέγετο, καὶ παροιμιώδη τιμὴν ἔσχεν. id est, Ac cilicibus celebratum dictum, quò curris, num ad Ephebum? de illo quoq; ferebatur, adagiiq; uim obtinebat. Parum liquet, quid sibi uoluerit Cilicum illud adagium, nisi forte sumptum est ab Apollinis oraculo, ad quod undiq; festinabatur: fingebatur autem imberbis Apollo, quemadmodum & Bacchus.

Et puero perspicuum est. XLII

Καὶ παιδὶ δῆλον. id est, Et puero perspicuum. De re supra modum perspicua, confessaq;. Vtitur & Plato quodam in loco quem ante cōmonstrauimus: & Philostratus in uita Apollonii. Est in epistolis Basilii τοῦτο καὶ παιδὶ γνώριμον, id est, hoc & pueronotum. Finitimū illi, quod alibi retulimus: καὶ τῷ τυφλῷ δῆλον, id est, Vel cæco perspicuum.

Ne in Melampygum incidas. XLIII

Melampygū ne incidas

Μὴ τῷ μελαμπύγῳ περιτύχοις. id est, Ne in Melampygum incidas, in lasciuos & iniuriosos homines quadrat. Est autem comminantis, ne quando incidant in eum, qui malefactorum pœnas de eis sumat. Vtitur hoc adagio Philostratus in Apollonii uita, lib. ii. καὶ ἔδει ἴσως ἐπὶ τὸ μελαμπύγου τυχεῖν. id est, Et hoc fortassis erat in Melampygum incidere. Aristophanes in Lysistrata:

καὶ μυρωνίδης γὰρ ἦν τραχὺς ἐντεῦθεν, id est, Et Myronides enim erat hirsutus illinc,
μελάμπυγός τε τοῖς ἐχθροῖς ἅπασιν. Melampygusq; hostibus omnibus.

Melampygum dixit quasi uindicem, ultoremq;. Porrò Melampygus Græcis significat eum, qui nigro sit podice: quo quidem cognomento notatus est Hercules, quòd eam corporis partem, non Lydorum more uulsam, neq; candidam, quemadmodum effœminati solent, sed nigris pilis hirsutam ac syluosam haberet. Nam Græci queadmodum molles & imbelles, fractosq; delicijs πύγαργους καὶ λευκοπύγους appellant, itidem è diuerso fortes ac strenuos μελαμπύγους uocare consueuerunt, ut autor est Lycophronis interpres. Idem ostendit parœmiam ad hunc quoq; modum efferri: οὔπω μελαμπύγῳ τετύχηκας, id est, Nondum in Melampygum incidisti. Prouerbium ex huiusmodi quadam historia natum existimant, quam partim ex Suida, partim ex Gregorii Nazianzeni enarrationibus adscribemus. Olim duo quidam fratres erant, omni genere maleficiorum passim in omnes debacchantes, unde & ex morum atrocitate nomina repererunt. Nam alter Passalus dictus est, alter Achemon: siue, ut alicubi legitur, Achmon. Hos mater nomine Sennonis, ubi uideret atrocia facinora passim patrantes, iussit cauere, ne quando in Melampygū inciderent. Euenit deinde, ut Hercules aliquando sub arbore quadam dormiret, armis in eandem reclinatis. Accesserūt Cercopes siue Perperi fratres, utrunq; enim scriptum inuenitur, & Herculem dormientem ipsius armis aggredi tentarunt. Ille protinus sensit insidias, & correptos ac uinctos de claua à tergo suspendit leporum ritu, atq; ad eum modum gestabat. Illi pendentes capitibus deorsum demissis cum Herculis posticū nigris pilis horridum atq; hispidum uiderent, materni moniti memores, super hac re inter sese confabulabantur. Quod simulac audisset Hercules, hoc cognomine delectatus, & in risum effusus, eos uinculis solutos dimisit. Notat hanc historiam Plutarchus in libello de discrimine amici & adulatoris, cum ait Herculem Cercopibus fuisse delectatum. Meminit & Herodotus in septimo de loco, dicto lapide Melampygo, & Cercopum sede. Quo sanè loco lapsus est insigniter Laurentius Valla, quòd fabulam hanc aut nesciret, aut certe non meminerit. Plutarchus in libello de puerorum educatiōe refert, & hoc inter Pythagorica ænigmata: Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων. id est, Non gustanda quæ nigra sunt cauda. Atq; hunc in modum interpretatur, abstinendum à conuictu mortalium atrorum & improborum, : quanq̃ hoc à prouerbio diuersum.

Noctuinum ouum. XLIIII

Γλαυκεῖον ὠόν. id est, Noctuinum ouum: Refertur à Nicolao Peroto in Copiæ cornu prouerbii loco, nec explicatur tamen. Fortassis antiquitus abstemium, & à uino abhorrentem hoc adagio significa-

bent. Philostratus enim in uita Apollonii libro tertio, de ouo noctuæ rem oppido q̃prodigiosam refert. Itaq; satius est ipsius referre uerba: τὴν γλαῦκα, inquit. χρὴ ἐπιφυλάττειν οὗ νεοττεύει, καὶ τὰ ᾠὰ ἀνασπῶντα δοῦναι μεταῦθις τῷ βρέφει, συμμέτρως ἑψήσαντας. εἰ γὰρ βρώσεταί τι τούτων πρὶν οἴνου γεύσασθαι, μῖσος πρὸς τὸν οἶνον αὐτῷ ἐμφύσεται, καὶ σωφρονέστατα διακείσεται. id est, Obseruandum ubi loci niduletur noctua: deinde oua subducere oportebit, eaq; mediocriter cocta infanti mãdenda dare. Quòd siquid ex his ederit, prius q̃ degustarit uinum, inseretur illi uini odium, adeo ut in omnem uitam q̃ maxime sobrius sit futurus. Aelianus libro de naturis animantium primo, fabulam refert paulo magis etiam q̃ hæc est, anilem. Eam quoq; præstiterit ipsius autoris recensere uerbis: οἱ πελαργοὶ λυμαινομένας αὐτῶν τὰ ᾠὰ νυκτερίδας ἀμύνονται πάνυ σοφῶς. αἱ μὲν προσαψάμεναι ἀνεμιαῖα ἐργάζονται καὶ ἄγονα αὐτά. οὐκοῦν τὸ ἰᾶσθαι τούτοις φάρμακον, ἐκεῖνό ἐστι. πλατάνου φύλλα ἐπιφέρουσι ταῖς καλιαῖς, αἱ δὲ νυκτερίδες ὅταν αὐτοῖς γειτνιάσωσι, ναρκῶσι καὶ γίνονται λυπεῖν ἀδύνατοι. id est, Ciconiæ noctuas oua sua perdere solitas arcent miro ingenio. Nam hæ contactu reddunt ea subuentanea, steriliaq;. Remedium igitur aduersus hæc illud adhibent, Platani frondes in nidum conuehunt, quas noctuæ postea q̃ cõtigerint torpescunt, ita ut iam nocere nõn queant. Hactenus Aelianus. Sunt qui negent noctuinum ouum inueniri. Prouerbium itaq; quadrabit uel in hominẽ nihili, nulliusq; frugis, iuxta fabulamentum Aeliani, uel in rem raram inuentu, iuxta horum sententiam.

Amazonum cantilena. XLV

Ἀμαζόνων ᾆσμα, id est, Amazonum cantilena, in delicatos ac lasciuos & parum uiros. Philostratus in Apollonii uita, libro quarto: Μειράκιον τῶν ἁβρῶν οὕτως ἀσελγὲς νομιζόμενον, ὡς γενέσθαι ποτὲ καὶ τῶν ἀμαζόνων ᾆσμα. id est, Adulescens de numero mollium usqueadeo lasciuus habitus, ut aliquando Amazonum quoq; fuerit cantio. Quid autem sibi uelit Amazonum cantio, fateor mihi nondum satis compertum apud idoneos autores. Nisi si cui placet, ut accipiamus, Amazones ludibrii causa in molles uiros cantilenas solere celebrare. Quòd si fas sit mutare scripturam, mihi nequaquam displiceat, ut pro ἀμαζόνων μαζονόμων legamus. Sic enim appellant lancis genus prægrande, quo cibi inferuntur in conuiuium. Mos autem erat antiquitus, ut epulæ lautiores tibicine præcedente inferrentur: ut accipenser. Horatius in extrema Satyra,

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes Mazonomon cantio

Membra gruis,

Verum hoc interim meum esto somnium, donec ab eruditis certius aliquid proferetur. Quod sanè desperandum non est, indies in lucem emergentibus nouis autoribus. Cum hæc iam quartũ essent edita, prodiit opus Cælii Rhodigini, qui tradit sibi uideri prouerbium hoc nõ de fœminis Amazonum, sed in genere de tenuibus dici. Hoc cõmentum cum sit insigniter frigidum, quanto ipse uerecundius, qui me professus sum nescire quod nesciebam.

Tantali horti. XLVI

Ταντάλου κῆποι. id est, Tantali horti. De bonis, quibus tamẽ frui non liceat: aut de iis, quæ uideantur aliquid esse cũ nihil sint. Philostratus in uita Apollonii, lib. quarto: Τοὺς Ταντάλου ἔφη κήπους εἴδετε ὁρῶντες οὐκ εἰσί. id est, Tantali hortos uidetis, inquit, esse cum non sint, Nota est fabula de Tantalo apud inferos ad aquã stante, deq; pomis in caput iminentibus, cum sitiens interim atq; esuriens neutra possit contingere. De his nõnulla retulimus prius in prouerbio Adonidis horti.

Res sacra consultor. XLVII

Σύμβουλος ἱερὸν χρῆμα. id est, Consultor res sacra. Zenodotus ex Epicharmo refert. Sensus est adagionis, plurimum utilitatis adferre bene consulentem, aut religiose pureq; dandum cõsilium iis, quibus est opus. Plato in Theage: Ἀλλὰ μὲν δὴ ὦ Δημόδοκε καὶ λέγεταί γε συμβουλὴ ἱερὸν χρῆμα εἶναι. id est, Quin illud etiam dicitur Demodoce, consultorem rem esse sacram. Idem in epistola ad Perdiccam, Δίκαιος δὲ εἰμὶ καὶ ξενικὴν καὶ ἱερὰν ξυμβουλὴν λεγομένην ξυμβουλεύειν, id est, æquum est aũt, ut & hospitale & sacrum ut dicitur consilium impertiam. Suidas indicat dictum ubi deliberatur de rebus periculosis, ut simile uideatur illi, sacram ancoram iacere. Effertur & ad hunc modum: ἱερὸν ἡ συμβουλή, id est, Res sacra consilium. Extat inter Græcas sententias hic senarius: Consiliũ res sacra

Ἱερὸν ἀληθῶς ἐστιν ἡ συμβουλία. id est,

Res est profecto sacra consultatio.

Ante mysteria discedere. XLVIII

Ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων. id est, Ante mysteria discedere, est re nõdũ absoluta subducere sese. Sumpta metaphora à sacris, in quibus prophani iubebantur abire, cum iam essent peragenda mysteria, initiati manebant, nec fas erat nisi peractis ritibus abire. Plato in Menone: Εἰ μὴ ὥσπερ χθὲς ἔλεγες, ἀναγκαῖόν σοι ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, ἀλλ' εἰ περιμείναις τε καὶ μυηθείης. id est, Nisi quemadmodum heri dicebas tibi fuerat ante mysteria discedendum: uerum si & permaneas, & mysteriorum particeps fias, & cætera quæ sequuntur.

Ex uno multa facere. XLIX

Ἐξ ἑνὸς πολλὰ ποιεῖσθαι. id est, Ex uno multa facere, prouerbio dicebantur, qui rem quãpiam minutim secabant. Quadrabit in eos, qui idem alius atq; aliis modis uariant: ut non iam unũ, sed plura uideantur. Plato in Menone: Καὶ παῦσαι πολλὰ ποιῶν ἐκ τοῦ ἑνὸς, ὅπερ φασὶ τοὺς συντρίβοντάς τι ἑκάστοτε οἱ σκώπτοντες. id est, Ac parce ex uno plura facere, quo dicto taxant eos, qui rem quãpiam undecunq; cõminuunt. Narratur apud Titum Liuium belli Macedonici lib. v. non illepida fabula de caupone quodam, qui suis unius carnes tam uario coctas apparatu pponebat, ut dux Romanus admiratus, rogaret, unde nam media bruma suppeteret tanta uenatus copia. Tum arridens caupo, cõfessus est, eas omneis ciborũ spẽs ex uno sue domestico cõfectas fuisse. Neq; secus isti faciunt, inquit, qui cõmemorãdis, uariis & horrendis nominibus uos territant, cum hec omnia una gens sit.

Iouis Corinthus. L

Ὁ Διὸς κόρινθος. id est, Iouis filius Corinthus, In eos dici solitum, qui semp eadẽ aut dicunt aut faciunt. Pindarus in Nemeis hymno. vii. Ταῦτα δὲ τρὶς τετράκις τ' ἀμπολεῖν, ἀπορία τελέθει τέκνοισιν ἅτε μαψυλάκας Διὸς κόρινθος. Negat se uelle iterũ atq; iterum eadem iterare: perinde quasi pueris nugas narraret Διὸς κόρινθος. Nam μαψυλάκας eum significat, qui frustra nugas effutit, Interpres hoc loco fabulam adfert, ad puerbiũ hoc, meo quidem aio, nõ multũ pertinentẽ, tamen adscribã, Aletes, inqt, consuluit Dodonæũ oraculum, quòd tum Iouis erat, num Corinthiorũ imperio potiri posset. Respõsum est, tum illum potiturũ, cum quispiã illi glebam daret, aut ruder, idq; die multarũ coronarum, nam id addidit. Itaq; Corinthum pfectus panẽ ab rustico quopiam petiit, is glebã porrexit. Sensit ille iam pfectũ oraculum, animũq; ad capessendum imperium adiecit. Parentabat eo die manibus, eaq; ob cãm, cum pleraq; ciuitas in monumẽtis abesset, accedens, reperit Creontis filias iam paciscentes de imperio. Harum natu minimæ persuadet, si uelit adiutare, se simulatq; principatum esset cõsecutus illam ducturũ uxorẽ. illa imperii cupiditate pdit ciuitatẽ, ac portis apertis Aletem admittit. Is itaq; uictor, Iouis Corinthũ eam appellat, quòd ex Iouis oraculo cõtigisset. Deinde subtexit aliã fabulã, cum aliorũ interpretamẽto ferẽ cõuenientẽ. Ea est huiusmodi: Olim Megarenses Corinthiis erant uectigales. Cæterũ cum illorũ imperiũ insolentius grauatim ferrent ac defectionẽ pararent, missus est legatus Corinthiorũ noĩe, qui apud plebẽ Magarensem cũ alia multa襲 ferociter dixit, tum illud indignabũdus ac uociferãs intonuit: οὐκ ἀνέξεται ὁ Διὸς κόρινθος. id est, Non feret Iouis filius Corinthus: id ubi sæpius iteraret, cõcitatus populus, succlamare cœpit, feri feri Iouis Corinthũ, simulq; legatũ expulerunt. Erat aũt Corinthus hic Corinthiorũ rex, Ioue pgnatus, tametsi Pausanias in Corinthiacis negat se apud autores serios reperisse, Corinthum Iouis fuisse filium: sed uulgus dũtaxat Corinthiorum ita prædicare. Vsurpat adagium Plutarchus in cõmentario, quem inscripsit aduersus Stoicos: πολὺς οὖν ὁ Διὸς κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀφιέται, τὴν γὰρ ὑπὲρ οὗ περιτροπὴν ἵνα μὴ σκώπτειν δοκῇς ἔασον. id est, Multus igitur Iouis Corinthus ad orationem illorum admittitur. Nam pistilli circũuolutionem, ne mordere uidearis, omitte. Aristophanes in Ranis:

Pistilli circũuolutio

Τουτὶ τί ἦν τὸ πρᾶγμα id est, Quid aliud hæc erat res,
Ἀλλ' ἢ Διὸς κόρινθος ἐν τοῖς στρώμασι. Nisi Iouis Corinthus in ipsis stragulis.

Verba sunt ministri, Bacchi ταυτολογίαν notantis, qui dixerat:

αὖθις αὖ

Αἴροις ἂν αὖθις αὖ γε παῖ τὰ στρώματα. id est,
Hæc rursus iterum, tolle minister stromata. Idem in Concionatricibus:
ὅτι δὴ ἀνασκοπουμένοις ἐφαίνετο Vbi denuo considerantibus, Iouis
ὁ Διὸς κόρινθος. Apparuit Corinthus.

Philostratus in Antipatro Sophista: σπουδόντων δὲ αὐτὸν τῶν συγγενῶν ἐς τὸν γάμον, καὶ Διὸς κόρινθον ἡγουμένων τὸν Ἀντίπατρον. id est, Impellentibus autem illum cognatis ad nuptias, & Iouis Corinthũ existimantibus Antipatrum. Quanq̃ hic Iouis Corinthum usurpasse uidetur pro homine magnopere felici. Vsurpat hoc adagium & Socrates apud Platonem in Euthydemo: ἀλλ' ἀτεχνῶς, τὸ λεγόμενον ὁ Διὸς κόρινθος γίγνεται. id est, Sed prorsus id quod dici solet, Iouis Corinthus fit. Conuenit cũ illo, quod alibi retulimus, δὶς κράμβη. id est, Bis crambe. Neq; solum uti licebit, cum eadem iterũ atq; iterum dicuntur: uerũetiam cum in eodem negocio nimium assidue persistitur. Veluti siquis cibũ semper eundem apponat: aut siquis semper studiis literariis incubat, aut assidue uenetur, ut hinc iam oboriatur ex assiduitate satietas, recte dicemus: ὁ Διὸς κόρινθος Molestum est enim, quicquid perpetuum: Vel Pindaro teste in Nemeis, ἀλλὰ γὰρ ἀνάπαυσις ἐν παντὶ γλυκεῖα ἔργῳ. κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' ἀφροδίσια. id est, Verum enimuero intermissio in omni negocio iucũda. Accipiunt autem satietatem & cantilenæ & amoeni flosculi Venerei, In nõnullis exemplaribus pro μέλη scriptum erat μέλι. Sic in epigrammate:

Πᾶν τὸ περισσὸν ἄκαιρον, ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιὸς id est, Insuaue est, quicqd nimiũ est. Nam dicit olim,
ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή. Mel quoq;, si immodica est copia, bilis erit.

Illud admonitu non inutile duxerim, prouerbium bifariam accipi posse, Nam & hoc ostendit interpres Pindari, uel cum eadem iterantur sæpius, uel cum ii, qui initio magnifice loquútur minánturq́; ferociter, postea timide fugiunt: id quod euenit legatis Corinthiorum, qui cũ sæpius illud intonuissent in cõcione: Δικαίως στενάξει ὁ Διὸς κόρινθος, εἰ μὴ λάβοιτο δίκας παρ' ὑμῶν. id est, Merito suspirabit Iouis Corinthus, nisi poenas sumpserit de uobis: postea cum ad manus esset uentum, ignauiter aufugerunt. Nec illud prætereundum, adagionem accõmodari posse, tum ad rem, tum ad personã. Ad rem hoc pacto: Iam millies audiui, non possum diutius ferre τὸν Διὸς κόρινθον. Ad personas: ut siquis hominem eadem semper inculcantem τὸν Διὸς κόρινθον appellet. Indicat & hoc interpres Pindari.

Testulæ transmutatio. LI

Ὀστράκου περιστροφή. id est, Testulæ conuersio. De rebus repente in diuersum commutatis. Lucianus in Apologia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν, οὕτω περιφανῆ καὶ περιβλεπτὸν ἐνῆκε. id est, Deinde oblitus omnium, testula, ut aiunt, transmutata, uolens ipse semet in seruitutem usqueadeo manifestariam & insignem cõiecit. Incertum utrum sumpta sit metaphora à ludi genere quodam, quem ostracinda Græci uocãt. Hunc innuit Plato in amatoriis, nempe in Phædro: φυγὰς δὴ, inquit, γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπεστερημένος ὑπ' ἀνάγκης ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μεταπεσόντος ἵεται φυγῇ μεταβαλὼν, ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν καὶ ἐπιθεάζων. id est, Tandem profugus fit ab his: & dum necessario priuatus est is, qui prius erat amator, testula in diuersum uersa, fuga se proripit immutatus. At ille cogitur insequi, indignans, deosq́; obtestans. An ab Ostracismo suffragiorum genere, quodam, quòd per calculos ac fabas ferebatur: in hoc repertum, ut per id ciues, qui uel opibus immodicis, uel nobilitate, uel gloria, uel alia quauis insigni uirtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Aristides: non aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, Iusti cognomen illi uulgo tributum. Ferebatur autem ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, testulæ uiritim in comitiis dabantur. In eis, quem quisq; uellet urbe cedere, literis inscriptis indicabat: hos deinde omneis in fori locum quẽdam cancellis circũseptum, deportabant. Porrò magistratus, quibus hoc datum erat negocii, primum uniuersos recensebant: qui nisi plures sex millibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis uniuscuiusq; calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decẽnium in exilium ire iubebatur: ita tamẽ, ut illi liberum interim esset, fructus suos accipere. Erat itaq; ostracismus nõ improbitatis castigatio, sed uulgaribus animis insitæ inuidiæ placatio. Antiquatus est autem hic ostracismus, eiecto per hũc Hyperbolo quopiam homine cõtempto atq; humili. Huiusmodi fermè referuntur à Plutarcho in uita Aristidis. Ab hoc igitur ostracismo, quoniã magna uulgi licentia ac temeritate peragebatur, ac repente præstantissimi cuiusq; ciuis fortunã cõmutabat, non absurde uideri potest ductum adagium. De lusu ostracorum Iulius Pollux, in hunc ferè modũ tradit. Pueri ducta in medio linea, duas in partes sese distribuebant: quarum altera intra ostracũ, altera extra dicebatur. Deinde mittẽte quopiam ad lineam testam, utrius partis superior extitisset aliquis, hunc insequebantur, qui illi adhærebant, reliquis in fugam conuersis. Cæterum è fugientibus qui cõprehensus esset, is considebat, asinus dictus, testaq; proiecta dicebat, nox dies. Nam interior testæ pars pice sublita erat, quæ nocti respondebat. Hoc aũt lusus genus appellabatur ὀστράκου περιστροφή. id est, Testæ conuersio. Plato libro de repub, vii. uidetur ad lusus genus referre, cum ita loquitur, τοῦτο δὴ ὡς ἔοικεν, οὐκ ὀστράκου ἂν εἴη περιστροφὴ, ἀλλὰ ψυχῆς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινὸς ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος οὖσαν ἐπάνοδον. id est, Istuc sanè, ut uidetur, non fuerit testæ cõuersio, sed mentis circũductio, ex nocturno quodam die ad eius quod uerè est ascensum euntis. Agit de philosophia quæ à falsis bonorum simulachris educit animum ad uerorum bonorum cognitionem.

Alterum pedem in cymba Charontis habere. LII

Extremæ, decrepitæq; senectæ homines, etiam hodie uulgo dicuntur alterum pedem in sepulchro habere, Nec hinc abhorrent, quæ scribit Lucianus in apologia: πρὸς αὐτῷ δὲ ἤδη τῷ Αἰακῷ γινόμενον, καὶ μονονουχὶ τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ πορθμείῳ ἔχοντα. id est, Qui iam sit Aeaco ipsi uicinus, quiq; iam tantũ non alterum pedem in cymba Charontis habeat. Idem in sectis. καὶ τὸν ἕτερον πόδα φασὶν ἐν τῇ σορῷ ἔχων. id est, Et alterum pedem, ut aiunt, in tumulo habens, Pomponius libro Pandectarum. xl. titulo de fideicõmis. liber. capi. Apud Iulianũ, dixit his uerbis: Ego discendi cupiditate, quã solam uiuendi rationem optimã, in octauum & septuagesimũ annum suæ ætatis duxi, memor sum huius sentẽtiæ, quã dixisse ferũt Iulianus, & si alterũ pedem in sepulchro haberẽ, adhuc addiscere quædam uellem. Haud scio an huc ptineat quod Lucianus scribit in Votis: ὅς γε δὴ ἐν τῇ νηὶ ἕτερον πόδα ἔχει. id est, Qui quidem iam alterum pedem habeat in naui. Plutarchus in cõmentariolo de puerorum institutione, notat, senes uulgato conuitio uocari solere, κρονολήρους καὶ σοροδαίμονας. Quòd iam ætate desiperent, & fossæ confines essent, magisq; bustuariæ laruæ, q̃ homines. Plautus Acherontium senẽ dixit. Terẽtius Siliceriũ. Et capularem dixit nescio quis. Græci τυμβογέροντας uocãt autoribus Hesychio

ὀστρακισμός

Pedem alt. in sep. habere

κρονόληροι σοροδαίμονες

tum, deinde tanta corporis mole, tamen peculiare uideatur molliter, quasiq; pedetentim ingredi, nullo q; strepitu: uel quod bouis pedes arua calcatu reddunt meliora, cum reliquorum animantiú noceant.

Pede tacito

Tacito pede. IIII

Huic simillimum est, quod indicauit, quisquis is fuit, certe haud quaquam indiligens scriptor, qui Rhetoricam Aristotelis exponit, ἡσύχῳ ποδὶ, id est, Tacito pede, seu lento pede, cum cautim ac pedetentim ad rem accedimus. Apud Latinos aliquanto secius usurpatur tacito pede, pro furtim ac clanculum, ut apud Ouidium:

Tempora labuntur, tacitisq; senescimus annis.

Id imitatus Columella in carmine:

Tacito nam tempora gressu

Diffugiunt, nulloq; sono conuertitur annus.

Cumini sector. V

Impendio parcus ac sordidus, olim prouerbio κυμινοπρίστης, id est, Cumini sector dicebatur. Testis & Aristoteles libro Moralium quarto: τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος, id est, Ex hoc genere est & Cumini sector, & quisquis eiusmodi. Meminit & Theocritus Idillio κ.

Κἠμιον αὖ 'πιμελητὰ φιλάργυρε τὼς φακὼς ἕψειν Lenticulam coquere, pastor tibi præstat auare,

Μὴ 'πιτάμῃς τὰν χεῖρα καρδαμα πρίων τὸ κύμινον. i. Ne fodias digitos, cupiens secuisse cuminum.

Scholiastes nō dissimulat uulgo sic dici solitos, homines præter modum frugales ac parcos. Item Alexis in Philocalo apud Athenæum libro octauo:

Ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι κυμινοπρίστης ὁ τρόπος ἐστί σου πάλαι. id est,

Cæterum noui probe,

Cyminopristæ olim esse iam mores tibi.

Cuminū cum conuicijs seritur

Est autem cuminum per se quidem exilis herba, tum præcipue genus Aethiopicum, quod Hippocrates, autore Plinio, regium appellat, quod olim serebatur à male precantibus, autore Plutarcho, atque ita felicius prouenire creditum est. Quo magis quadrat in hos huiusmodi conuicium, qui ob parsimoniam male audiunt. Idem Plutarchus Conuiuialium quæstionum decade secunda, significat hominem uehementer parcum, cuminum appellari solere. Siquidem loquens de iis dicteriis, quæ citra dolorem dici possunt: Velut, inquit, si quis hominem splendidum ac benignum, cimbicon appellet, aut cuminum. Est autem κύμβικον Græcis apicula, seu parsimonia, Suida interprete. Hesychius legit cimbicon, addens dici solitum in parcos: κύμβον autem dici fundum ollæ fictilis. Aristoteles libro quem modo citaui, ait, homines perparcos κύμβικας uulgo dici solitos. Iulius Pollux σκίμβικας, opinor quòd per domum obambulent semper murmurantes. Nam σκίμβιξ trochus est quo ludunt pueri. Apud eundem mulier impendio sordida ὀβολοστάτις, uir ὀβολοστάτης dicitur, quasi minutissima quæq; ad stateram expendens, unde & ὀβολοστατεῖν. Eustathius autem indicat eosdem & λιμοκίμβικας & κυμινοκίμβικας dici, putatq; uocem dictam ab auro adulterino. Hesychius addit eosdem uocari καρδαμογλύφους, quod aliquid desculpant è nasturtio, ob parsimoniam. Nec desunt qui eosdem κνίφους & κνῖπας siue κνίφας (nam utrunq; scriptum reperio) uocant. est autem cnips animalculum culici non dissimile.

Cimbicum

καρδαμογλύφος

Ficos diuidere. VI

Huic affine est quod refert Martialis libro Epigramma. quinto: σῦκα μερίζειν, id est, Ficos diuidere: unde licebit & cognomen fingere συκοπρίστου. Martialis carmen est huiusmodi:

Quadringenta secat, qui dicit σῦκα μέριζε.

Sordidú ac parcú significans, etiásí ditissimú. Captatus auté est iocus ex uocis amphibologia sectoris.

Myconius caluus. VII

Μυκώνιος φαλακρός, id est, Myconius caluus. Strabo libro Geographiæ decimo, refert uulgo Myconios caluos dici solitos, quòd in ea insula uitium hoc quasi gentilitium sit, atque omnibus fermè commune. Idem affirmat Plinius libro undecimo, capite trigesimoseptimo. Meminit & Stephanus. Est autem Myconus una Cycladum insularum. Quanquam Herodotus in quarto scribit, in Scythia quoque gentem esse ab ipso natali caluam. Admonet & Donatus grammaticus, Hecyram interpretans Terentianam, prouerbio dictum caluus Myconius, citatq; Lucilii testimonium: Myconii omnis calua iuuentus. Tuetur autem Terentium, qui à nonnullis hoc loco imperitiæ nomine reprehenderetur, quòd cum Apollodorus caluum dixerit, ipse crispum mutauerit: putatq; poetam non inscitia, sed facetius etiam per ironiam dixisse crispum, quàm si caluum dixisset. Quod quidem etiam ipsum prouerbium resipit de raris inuentu: ueluti si quis Scytham dicat eruditum, Italum bellacem, negociatorem integrum, milité pium, aut Pœnum fidum. Erit autem elegantius adagium, si caluos homines, raroq; capillicio simpliciter Myconios appellemus, perinde ut si quis fastuosum Sybaritā nominet, negociatoré Phœnicé. Notati sunt olim & alio nomine Myconii,

quod ob tenuitatem alienas cœnas captarent: proinde qui inuocati ad conuiuium uenirent, Myconii more uenire dicebantur. Inuehitur enim in Periclem Archilochus apud Athenæum in primi libri fragmentis, ὡς ἄκλητον ἐπεισπαίοντα εἰς τὰ συμπόσια μυκονίων δίκην, uelut qui inuocatus ingereret se ad conuiuia Myconiorum more.

Cum aqua fauces strangulet. VIII Aqua str. fau.

Aristoteles Moralium libro septimo, citat huiusmodi quoddam adagium: ὁ δὲ ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παροιμίᾳ, ἐν ᾗ φαμὲν, ὅταν τὸ ὕδωρ τὸν φάρυγγα πνίγῃ, τί δεῖ ἐπιπίνειν; id est, Intemperans autem obnoxius est prouerbio, quo dicimus: Cum aqua fauces strangulet, quid iam opus est bibere? Refert idem in eundem usum libro Moralium Eudemiorum sexto, disputans de eo, qui prudens intemperantiæ uitio noxia sequitur, haudquaquam ignorans, quid sit optimum: hunc autem longe insanabiliorem esse eo, qui falsus opinione non expetenda expetit. Vsurpauit & Galenus alicubi: ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ τί ἐπιῤῥοφήσομεν; id est, Cum aqua præfocat, quid insuper sorbebimus? Fortassis Galenus scripserat τί ἔτι ῥοφήσομεν. Quadrat in eos, qui in absurdissima sententia pertinaciter manent, uel manifesta negantes, quibus cum frustra disceptes. Constat enim faucibus siti arentibus aquam esse remedio ac soluere præfocationem. Confine illi, quod alibi diximus:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Dimidio uitæ nihil differunt felices ab infelicibus. IX

Aristoteles Moralium libro primo: ὁ δ᾽ ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα διάδηλος καθ᾽ ὕπνον, ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἄλλων, id est, Porrò probus atque improbus nequaquam in somno dignoscuntur. Vnde natum est, ut dicant: felices nihil à reliquis distare dimidio uitæ. Idem refert libro Eudemiorum. ii. reddens hanc causam, quòd dormientes nihil agant, Ex actionibus autem nascitur felicitas aut infelicitas hominis. Proinde non inscite dixit Ariston apud Plutarchum in commentario De contentione ignis & aquæ: ὀλίγου χρόνου τοῦ βίου τοῖς ἀνθρώποις διδομένου, ὕπνος ὥσπερ τελώνης τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τούτου, id est, cum exiguum uitæ tempus datum sit hominibus, somnus uelut fœnerator dimidium eius aufert. Plato lib. De legibus septimo: καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος, id est, Nullus enim dormiens alicuius est pretii, nihilo magis quàm is, qui uiuus non est. Prouerbium cõsolatur parum fortunatos, diuitumque ac potentium insolentiá retundit. Somnus enim adimit nobis nostri sensum, unde fit, ut neque miseris molesta sit sua calamitas, neque fortunatis iucunda felicitas. Præterea felicitas, iuxta philosophos, sita est in actu rationis per habitum uirtutis: somnus autem quies est animi bonis pariter ac malis communis.

In eadem es naui. X

M. Tullius Epistolarum familiarium libro secundo ad Curionem: Etsi ubicunque es, ut scripsi ad te antea, in eadem es naui, tamen quod abes gratulor. In eadem es naui dixit, pro eo quod est: in communi periculo. Siquidem ad eos qui eodem uehuntur nauigio, periculum naufragii communiter pertinet: neque magnopere refert, in prora sint, an in puppi, an carina, cum nihilo magis absint à discrimine. Idem alibi: Hoc miror enim, queror quenquam hominem ita pessundare alterum uelle, ut etiam nauim perforet, in qua ipse nauiget, hoc est, ut remp. euertat, cum qua sit etiam ipsi pereundum. Aristophanes in Vespis:

περὶ τῆς πόλεως γάρ ἐστι τοῦ σκάφους ὅλου. id est,

De ciuitate est, naue de tota puta.

Est autem familiare poetis à nauibus ad Rempublicam similitudinem mutuari.

Qui arat oliuetum. XI

Columella De re rustica libro sexto, parœmiam huiusmodi refert: Quinetiam, inquit, compluribus interpositis annis oliuetum putandum est. Nam ueteris prouerbii meminisse conuenit: Eum qui aret oliuetum rogare fructum, qui stercoret exorare, qui cædat cogere. Allusit huc Vergilius primo Georgicõn:

Exercetque frequens tellurem, atque imperat aruis.

Huic adagio locus fuerit, ubi significabimus fieri nõ posse, quin uoto potiatur is, qui curam extremam impenderit. Vulgaris enim diligentia quasi rogat, mediocris impetrat, extrema cogit. Allusio fit ad eos, qui à principibus improbo studio officioque sic impetrant, ut non precibus, sed ui uideantur impetrasse. Laudatur, atque imitandus proponitur in Euangelicis etiam literis flagitator importunus.

Difficilia quæ pulchra. XII

Δύσκολα τὰ καλά, id est, Ardua quæ pulchra. Extat apud Platoné in Hippia maiore in calce dialogi τὴν γὰρ παροιμίαν ὅτι ποτὲ λέγει τὸ, χαλεπὰ τὰ καλὰ, δοκῶ μοι εἰδέναι, id est, Nam quod ait prouerbium, difficilia esse quæ pulchra sunt, uideor mihi intelligere. & in Cratylo, circa initium: παλαιὰ παροιμία ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά ἐστιν, id est, Vetus prouerbiũ est, difficilia esse quæ sunt egregia. Citatur alicubi à Luciano. Itẽ à Plutarcho in libello De liberis instituẽdis, prouerbii noĩe. Quidã prodiderunt Pittacum ubi

semet abdicasset imperio, dixisse, χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, id est, Difficile bonum esse. Porrò Solonem Pittaci mollicíem atq; ignauiam taxantem, dixisse, χαλεπὰ τὰ καλά, id est, Difficilia quæ honesta: utriusque dictum in prouerbium abiisse. Vsurpauit Plato libro de Rep. iiii. ἴσως γὰρ ὦ σώκρατες τὸ λεγόμενον ἀληθὲς, ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά, id est, Fortassis enim uerum est ô Socrates quod dici solet, difficilia esse quæ pulchra sunt. Vsus est eodẽ libro Politiæ. ii. πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσι, ὡς καλὸν ἡ μὲν σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη, χαλεπὸν μέντοι καὶ ἐπίπονον, id est, Omnes enim uno ore canunt, Honestam quidem rem esse temperátiam ac iustitiam, sed difficilem tamen ac laboriosam. Vtitur eiusdem operis libro sexto ac septimo, & aliis compluribus locis. Sunt qui hinc arbitrentur natam parœmiam: Periãder Corinthius, initio populariter ac moderate gerebat imperium, postea uersis moribus, tyrannice agere cœpit. Id simulatque cognitum esset Pittaco Mytilenæo, diffisum de sui ipsius animi constantia, magistratum deposuisse, relictoq; imperio in exilium abiisse. Percontantibus deinde quibusdam, qua gratia fugisset imperium, respondisse, quòd admodum esset arduum, probum esse, propter mutatum Periandrum: quibus auditis, Solonem addidisse suum apophthegma, χαλεπὰ τὰ καλά. Huc spectat illud quoque quod meminit Plutarchus in commentario, περὶ δυσωπίας, Platonem, cum Heliconem quendam Dionysio datis literis commendasset, scribens illum uirum probum ac modestum, adscripsisse in calce epistolæ, γράφω δέ σοι ταῦτα περὶ ἀνθρώπου, ζώου φύσει εὐμεταβόλου, id est, Hæc autem tibi scribo de homine, uidelicet animante natura mutabili. Nec absurde quis referat ad celeberrimam illam Hesiodi sententiam:

τὴν μέν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι
ῥηιδίως, ὀλίγη μὲν ὁδὸς, μάλα δ᾽ ἐγγύθι ναίει.
τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
ἀθάνατοι, μακρὸς τε καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ᾽ αὐτὴν
καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον. ἐπὴν δ᾽ εἰς ἄκρον ἵκηαι
ῥηιδίη δ᾽ ἤπειτα πέλει χαλεπή περ ἐοῦσα. id est,

Omnino uitium facile est contingere cuiuis.
Est uia ad id breuis, & uicina in sede moratur.
Contra uirtutem sudoribus undiq; diui
Præsepsere, & longus ad hanc perq; ardua callis,
Asper & est primum: sed ubi alta cacumina uictor
Contigeris, iam fit facilis, licet ardua dudum.

Neque quicquam est tritius eo, quod dixit Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum secundo: περὶ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη καὶ ἀρετή, id est, Et ars & uirtus circa id uersatur, quod est difficilius. Eodem pertinet: Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni. Et euangelicum illud de uia arcta, quæ ducit ad uitam. Item de duplici uia apud inferos, quarum altera ducit ad campos Elysios, altera ad malam rem. Diximus alibi de Litis & Ate, quæ fabula declarat, multo difficilius esse benefacere quàm male, sarcire concordiam, quàm rumpere. Eam sententiam Pindarus extulit in Pythiis hymno quinto: ῥᾴδιον μὲν πόλιν σεῖσαι καὶ φαυροτέροις, ἀλλ᾽ ἐπὶ χώρας αὖτις ἕσσαι δυσπαλὲς δὴ γίνεται ἐξαπίνας, εἰ μὴ θεὸς ἁγεμόνεσσι κυβερνατὴρ γένηται, id est, Facile est ciuitatem commouere, etiam malis. Cæterum in locum pristinum ilico reponere difficile sanè est, ni deus principibus gubernator contingat. Retulimus alibi quod in seditione etiam Androclides abiectissimus belli ducem agat. Et nos hac ætate uidimus, per quos quanti tumultus excitati sint. Celebratur elegans Lacedæmonii dictum, apud quem cum quidam laudibus ueherent Philippum, quòd ciuitatem opulẽtissimam euertisset: Atqui, inquit, non posset talem condere. Huiusmodi uoces inscribi deberent principum animis, qui cum ne minimam quidem urbeculam extruant, dii sibi uidentur, quòd urbes & agros perdant.

Lædere facile mederi diffi.

Colophonia ferocitas. XIII

Κολοφώνεια ὕβρις, id est, Colophonia ferocitas. In insolentes, qui ferociter despiciunt, & affligunt humiliores fortunæ homines. Aut in eos, quibus sua ferocitas exitium attulit. Sumptum ab arrogantia superbiaq; eius gentis. Refertur à Diogeniano in adagionum collectaneis. Theognis.

ὕβρις καὶ μάγνητας ἀπώλεσε καὶ κολοφῶνα. id est,

Perdidit & Colophona ferox mens & Magnetes.

De gentis huius ferocia nonnihil dictum est nobis in prouerbio, Colophonium suffragium.

Nemini fidas, nisi cum quo prius modium salis absumpseris. XIIII

Salis modius absumendus priusquam fidas

Vulgo apud nostrates circunfertur adagium, haud fidendũ esse cuipiam, nisi cum quo prius modium salis absumpseris. Significant autẽ hominis ingenium nõ posse perspici, nisi diuturno cõuictu, longoq; cõmercio. Apparet prouerbium hoc ab antiquitate profectũ esse. Quandoquidẽ Aristoteles lib. Moralium octauo, simile quiddã refert his quidẽ uerbis: ἔτι δὲ προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας. κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ, οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι, id est, Præterea autẽ spatio tẽporis & consuetudine opus est. Siquidẽ iuxta prouerbium fieri nõ potest, ut nos mutuo pernoscamus anteq̃ salis, quẽ dicunt, modiũ pariter absumpserimus. Idẽ Moraliũ Eudemiorum lib. vii. Διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν, id est, Quapropter in prouerbium abiit salis modius. Eodem in libro refert illud quoq; ex poeta quopiam hemistichium, ni fallor:

οὐδ᾽ ἄνευ χρόνου φίλος. id est,

Non est amicus absq; temporis mora. Addit ex Theognide,

οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὐδὲ γυναικὸς Haud nosse ingeniumúe uiri licet aut muliebre,
πρὶν πειρηθείης ὥσπερ ὑποζυγίου. id est, Vt nec iumenti, ni experiare prius.

Notat hanc parœmiam & Plutarchus in commentario περὶ φιλαδελφίας, his quidem uerbis. τοὺς μὲν γὰρ ἀλλοτρίους, ὥς ἔλεγε θεόφραστος, οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίναντα φιλεῖν. ὅπου δὲ ἡ φύσις ἡγεμονίαν τῇ κρίσει πρὸς εὔνοιαν δίδωσιν, οὐδὲ ἀναμένει τὸν θρυλλούμενον τῶν ἁλῶν μέδιμνον, ἀλλὰ συγγεγέννηκε τὴν ἀρχὴν τῆς φιλίας, οὐ ταῦθα δεῖ μὴ πικροὺς εἶν μηδὲ ἀκριβεῖς τῶν ἁμαρτημάτων ἐξεταστάς, id est, Alienos enim, quemadmodum ait Theophrastus, non oportet amātem iudicare, sed amare postea quàm iudicaris. Siquidem ubi natura ipsa dux est ad beneuolentiam præcedens iudicium, neque expectans illum uulgo celebratum salis modium, quippe quæ amicitiæ seminarium inseuerit, ibi nō oportet acerbos & exquisitos esse delictorum expensores. Meminit huius parœmiæ & M. Tullius in sermone de amicitia: Verú illud est quod uulgo dicitur: Multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiæ munus expletum sit. Huc pertinet illud quoq; Sophoclis in Oedipo:

χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος, Mora temporis probum arguit tantum uirum,
κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μιᾷ. id est, At improbum uel unico agnoscas die.

Huc pertinet etiam ille senarius prouerbialis:

ἤθους δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώποις χρόνος. id est,
Nota morum & index tempus est mortalibus. Idem admonet illud Epicharmi:
νῆφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν. id est,
Sobrius sis, ac memineris nemini confidere.

Versus integer refertur apud Ci. lib. Epist. ad Atticum .i. Atq; ita tamen nouis amicitiis implicati sumus, ut crebro mihi uafer ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illam suam,

νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ταῦτα νεῦρα τῶν φρενῶν.

Sic enim carmen Trochaicum è uestigiis codicum restituimus, nequis temere deprauet, Nam quod νᾶφε dixit pro νῆφε, & μέμνασο pro μέμνησο, διαλέκτου proprietas est. Cicero in libello De petitione consulatus. Quamobrem Epicharmion illud teneto, neruos atque artus esse sapientiæ, non temere credere. Item illud Euripidis in Helena:

σώφρονος δ' ἀπιστίας Prudente diffidentia
οὐκ ἔστιν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς. id est, Haud alia res utilior est mortalibus.

Inuenio citatum mutilatim ad hunc modum:

ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. id est, Modium salis postquam ederis.

Quo quidem licebit uti, si dicas: Vide quid agas, qui tua arcana credas isti, nondum ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Aut sic: Tum demum isti fidas ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Est autem iambicus dimeter, ex poeta quopiam, sicuti conicio, sumptus.

Leporem non edit. XV

Antiquitus superstitiose creditum est, esu leporinæ pulpæ conciliari formam, Vnde extat iocus Martialis in Gelliam lib. v. quæ misso lepore addebat ex uulgata opinione ad muneris commendationem:

Formosus septem Marce diebus eris.
Id poeta in ipsam torquens, quæ deformis esset
Si me non fallis, inquit, si uerum lux mea dicis,
Edisti nunquam Gellia tu leporem.

Plinius libro uigesimo octauo, capite nono scribit leporem in cibis sumptum gratiam corporis in septem dies conseruare. Lampridius scribit poetam quendam in Alexandrum Seuerum quòd quotidie uesceretur leporina ita lusisse,

Pulchrum quod uides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit & lepus comesus,
Ex quo continuum capit leporem.

Primum carmen uitiatum est. Hos uersus cum quidam ex amicis ad Alexandrum detulisset, respondisse fertur in hanc sententiam satis Christiane, Nam hoc illi ab inimicis obiectum est, quòd Mosen & Christum quendam haberet in larario.

Pulchrum quòd putas esse uestrum regem
Vulgari miserande de fabella,
Si uerum putas esse, non irascor,
Tantum tu comedas uelim lepusclos,
Vt fias animi malis repulsis
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

Si uides lector parum obseruatas metri leges, memineris Imperatorem scripsisse, cuius est præscribere leges nō parêre. Est autē & piscis lepus

Lepus marinus

appellatus, qui uenenum habet immedicabile, siquis imprudens ederit. In Indico mari etiam contactu necat hominem, autore Plinio. Lenta tabe consumit. Malum hac deprehenditur nota, quod piscem olent, qui ederint. Huic homo uicissim pestilens est, cuius contactu protinus emoritur. Hoc cibis admisto, multos sustulit Domitianus, eodem Titum fratrem sustulisse creditur, ut autor est Philostratus in Apollonii uita. Proinde in hos qui cõtabescunt, nec ulla medicorum ope possunt restitui, dici poterit: Edit leporem marinum.

Plena manu. XVI

Plena manu, pro eo quod est, ampliter, copiose, prolixe, minimeq; maligne. Translatum ab iis, qui non minutim & parce, sed plena manu largiuntur. Cicero ad Atticum libro secundo: At hercle alter familiaris tuus Horatius, quàm plena manu, quàm ornate nostras laudes in astra sustulit. Seneca in declamationibus: Liberaliter hodie, & plena manu faciam. Idem in ludicro quod scripsit in Claudium Cæsarem: At Lachesis, quæ & ipsa homini formosissimo faueret, fecit illud plena manu, & Neroni multos annos donat. Fit lepidius, quo magis ad animi res transfertur.

Sine riuale diligere. XVII

Sine riuale diligere dicuntur, qui stulte mirantur, quod nemo alius concupiscat. Veluti simia catulos suos & miratur, & amplectitur, & indocti poetæ suas nugas soli diligunt. Sùpra est allegoria ab amantibus, quibus est amica deformis, & quam alius nemo uelit. Extat adagium in epistolis Ausonianis. M. Tullius ad Atticum libro sexto. Huius nebulonis oratione si Brutus moueri potest, licebit eum

Solus amat

solus ames, me æmulum non habebis. Item lib. ad Qu. fratrem tertio: O dii, quàm ineptus, quàm se ipse amans, sine riuali. Horatius in arte poetica:
Nullum ultra uerbum aut operam sumebat inanem,
Quin sine riuali teq; & tua solus amares.

Pedibus trahere. XVIII

Pedibus trahere, est rem pro suo arbitratu uersare. M. Tullius ad Atticum libro quarto: Non recordor unde ceciderim, sed unde surrexerim. Fratrem meum & te si habeo, per me pedibus ista trahuntur. Idem libro septimo Epistolarum familiarium: Nam de iudiciis quod quereris, multo laboro minus. trahuntur per me pedibus omnes rei. Apud T. Liuium tertiæ decad. lib. iiii. Andronodorum parantem cedere principatu, Demarata uxor admonuit uocis quam Dionysius usurpare solebat, Non equo insidentem, sed pedibus tractum debere relinquere tyrannidem: quod facili momẽto esset quo quis uellet die cedere possessionem magnæ fortunæ, facere & parare eam difficile atque arduum esse. Ex his uerbis liquet eos pedibus trahi, qui plane uicti, sunt in potestate uictoris. Metaphora ducta uideri potest, uel à Vulcano illo Homerico, quem Iuppiter ut longe uiribus præstãtior, pedibus tractum è cœlo deiecit, quemadmodum testatur ille:
Ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο. id est, Protractum pedibus supero deiecit Olympo.
Vel ab eiusdem Hectore, cui uictor Achilles libro Iliados uigesimo secundo,
Ἀμφοτέρων μετόπισθε ποδῶν τέτρηνε τένοντε — Quà post ambo pedes calcaneus imus adhæret
Ἐς σφυρὸν ἐκ πτέρνης, βοέους δ' ἐξῆπτεν ἱμάντας — Talo, transfodit neruos, ac bubula lora
Ἐκ δίφροιο δ' ἔδησε, κάρη δ' ἕλκεσθαι ἔασεν, id est, Inseruit corpus de curru deligat alto,
Pendulum at interea trahitur caput.
Trahitur ad eundem modum & Cacus apud Maronem libro octauo, ab Hercule uictore:
Pedibusq; informe cadauer Protrahitur.
Iuuenalis Satyra quinta:
Duceris planta uelut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foras, siquid tentaueris unquam Hiscere.

Naribus trahere. XIX

Τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι, id est, Nare trahi, est citra iudicium, alieno arbitratu quouis adduci. Metaphora mutuo sumpta à bubalis animãtibus, qui annulo in summam narem inserto circunducuntur, nõ aliter quàm equi freno. Quanquàm & equis lignum aut ferrum dentatum in nares inseritur, aut etiam in morsum, ad cohibendam eorum ferociam. Id instrumentum Postomin appellatum indicat Nonius. Lucianus in Dialogo quodam Iunonis & Iouis, Σοῦ μὲν καὶ πάνυ οὗτος γε δεσπότης ἐστί, καὶ ἄγει σε καὶ φέρει τῆς ῥινὸς φασὶν ἕλκων, id est, Iste quidem modis omnibus tibi dominatur, ducitq; te, & circumagit, ipsa, quod dici solet, nare trahens. Idem in Hæresibus, οὐδὲν κωλύσει σε τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι ὑφ' ἡστινοσοῦν, id est, Nihil obstiterit, quo minus à quibusuis nare traharis. Obtorto collo trahi di-

Obtorto collo trahi

cuntur, qui uolentes nolentes ad aliquid adiguntur. Philostratus in Heliodoro pro eodem dixisse uidetur, mento trahere, ἀλλὰ παρήγαγεν αὐτὸν εἰς τὰ δικαστήρια, ἄκοντά τε καὶ τοῦ γενείου ἕλκων, id est,

Mento trahere

Sed adduxit illum ad tribunalia, & nolentem & mento trahens. Id trãslatum est ab equis, quos equisones inferiore labro trahunt, donec imponant frenum.

Barbarus ex triuio. XX

βάρβαρος ἐκ τριόδου, id eſt, Barbarus ex triuio. In hominem dicebatur extremæ humilitatis, ac prorſum nullius precii, perinde quaſi dicas, extremum ac uilem ſeruulum alicunde è triuiis emptum, nõ dono datum, aut domi natum. Lucianus in eum, à quo fuerat Prometheus appellatus, οἷος ἐκ τριόδου βάρβαρός τις παρὰ μικρόν, id eſt, Qualis penè barbarus quiſpiam è triuio. Quanquam quidam hoc loco legunt non βάρβαρος, ſed βόρβορος ἐκ τριόδου, id eſt: Cœnum è triuio, quæ lectio ſola probanda eſt, mea quidem ſententia, propterea quòd eo loco de luto fiat mentio, non de barbaro quopiam. Itẽ Plato libro de Rep. ſeptimo, καὶ τῷ ὄντι ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι, id eſt, ac reuera in cœno quopiam barbarico. Loquitur de anima demerſa tenebris ignorantiæ.

Rara auis. XXI

Rara auis, prouerbio dicebatur res quæuis noua, & inuentu perrara. Perſius,

Si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara auis eſt. Iuuenalis:
Rara auis in terris, nigroq; ſimillima Cycno. Idem:
Coruo quoq; rarior albo.

Quin & Phœnicis raritas in prouerbium abiit. Ducta allegoria ab auibus peregrinis & inuſitatis, quæ nonnunquam caſu in noſtram regionem deuolant, uel miraculi gratia deportantur. Vnde illud ſæpius iteratum apud Ariſtophanem:

τίς ἐστιν ὄρνις οὑτοσί; id eſt,
Quæ eſt hæc auis? De hoſpite & ignoto.

Succiſiua opera. XXII

Succiſiuis operis fieri dicitur, quod horis quibuſdam quaſi furtiuis agitur, ubi iam ordinariis ac legitimis officiis perfuncti ſumus. Metaphora traducta à mercenariis aut ſeruis, qui præter pactas operas quas debent, extra iuſtas illas horas non nihil etiam operantur ſibi, quod cedat in peculium. M. Tullius libro De oratore ſecundo: Quæ ego ſero, quæ curſim arripui, quæ ſucciſiuis operis, ut aiunt, iſte à puero ſummo ſtudio, ſummis doctoribus. Idem Philippica ſecunda. Et tamen omni genere monumentorum meorum perfeciſſe operis ſucciſiuis, ut meæ uigiliæ meæq; literæ, & iuuentuti utilitatis, & nomini Romano laudis aliquid adferrent. Idem libro De legibus primo, Succiſiua quædam tempora incurrunt, quæ ego perire non patior, ut ſiqui dies ad ruſticãdum dati ſint, ad eorum numerum accommodantur quæ ſcribimus. Plinius in præfatione hiſtoriæ mundi: Et occupari officiis, ſucciſiuis temporibus iſta curamus, id eſt, nocturnis. Itaque quod obiter atque aliud agentes curamus, id operæ ſucciſiuæ tribuitur. Græci ſimili penè figura πάρεργον appellant. Agathon apud Athenæum:

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα,
Τὸ δ' ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.

Quorum carminum, quandoquidem uerti commode non poſſunt, hæc eſt ſententia, quod obiter faciundum erat ei principalẽ operã impendimus, quod principalis eſt operæ, id obiter curamus. Legimus etiã τῆς ὁδοῦ πάρεργον, quod à ꝓpoſito ſit paulo alienius, & παρέργως, quod nos ferè, obiter aut negligẽter uertimus. Diuus Hieronymus in epiſtola quadã: Cum hoc furtiuis, ut aiunt, operis ad lucernulam uelox notarii manus me dictante ſignaret. Furtiuas uocat, quod illi ſucciſiuas.

Compreſſis manibus. XXIII

Compreſſis ſedere manibus, dicitur in ocioſos, & nihil aliud q̃ ſua fata deplorantes. Titus Liuius ab urbe condita libro ſeptimo: Cur ueteranus dux fortiſſimus bello, compreſſis, quod aiunt, manibus ſedeas. Extat & in Hebræorum prouerbiis: Paululum cõſeres manus, in ignauum, figura ſumpta à geſtu ſolicitorum quidem, ſed inertium tamen.

Ioca ſeriaq;. XXIIII

Quoties omnia noſtra cum aliquo communicamus, cum eo ioca ſeriaq; conferre dicimur. M. Tullius libro De finibus bonorum ſecundo. At qui cum ioca ſeriaq;, ut dicitur, qui cum arcana, qui cum occulta omnia? Tecum optime, deinde etiam cum mediocri amico. Donatus in Adelphos, huiuſmodi ſermè figuras omneis, quæ conſtant ex contrariis, prouerbiales exiſtimat. Quod genus ſunt: Fanda infanda: quo iure quaq; iniuria: facta atque infecta: digna atque indigna: faſq; nefaſq;: clamq; palamq;: terraq; mariq;: noctesq; diesq;: iuuenesq; ſenesq;: neq; in minimo neq; in maximo: neq; deos neq; homines ueretur: uocatus atq; inuocatus: re ſalua & perdita: atq; alia huius generis innumerabilia, de quibus meminimus & in initio operis. *Digna indigna, et ſimilia*

Ea tela texitur. XXV

Prouerbialis allegoria, ea tela texitur, pro eo quod eſt, eiuſmodi negocium in manibus eſt, & res inceptantur tales. Tranſlatio ſumpta à textoribus telam inſtituentibus. M. Tullius in extremo De

oratore libro. Quanquam ea tela texitur, & ea incitatur in ciuitate ratio uiuendi, ac posteritati ostenditur, ut eorum ciuium, quos nostri patres non tulerunt, similes habere cupiamus. Plautus dixit exordiri telam, pro incipere negocium: Exorsa est hæc tela nō omnino pessime mihi. Affine est illi, quod alibi dicemus, exordiri telam.

Silentiū multas amic. dir.

Multas amicitias silentium diremit. XXVI

Πολλὰς φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν, id est, Multas amicitias silentium diremit. Admonet adagium, assiduo conuictu, ac frequentibus alloquiis necessitudines ali, intermissione & absentia dissolui. Meminit huius Aristoteles libro Moralium octauo. Ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀπουσία γίνηται, καὶ τῆς φιλίας δοκεῖ ἡ ἀπουσία λήθην ποιεῖν. ὅθεν εἴρηται πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν. id est, Quod si diuturna fuerit absentia, uidetur & necessitudinis obliuionem adferre: unde dictum est illud, multas amicitias silentium diremit. Versus, ut refertur in collectaneis, diminutus est una syllaba, ab Aristotele citatur integer heroicus,

Plurium amicitias soluere silentia ruptas.

Apud Athenæum libro quinto citantur ex anonymo poeta uersus hi.

οὐ χρὴ συμποσίοισι φίλους ἀπέχεσθαι ἑταίρους
δηρόν, ἀνάμνησις δὲ πέλει χαρισάτη αὕτη. id est,

Ab amicorum conuiuijs non diu abstinuisse

Non diu amicorum mensis decet abstinuisse,
Quippe animi memoris res hæc renouatio bella est.

Bona nomina fiunt mala ni interpelles

Figuratius, atque ob id ipsum elegantius est illud Alphii fœneratoris dictum apud Columellam: Bona nomina nonnunquam mala fieri, si nunquam interpelles. Ille nomina, iureconsultorum more, debitores uocat, & interpellare, subinde creditum reposcere. Vox autem Græca, ἀπροσηγορία, non ita commode reddi Latine potest: neque enim simpliciter significat silentium, sed illud silentium, cum quis non appellat ac salutat amicum.

Ad pileum uocare. XXVII

Ad pileum uocare, pro eo quod est, ad libertatem inuitare, aut promissis ingentibus seditionem commouere, prouerbiali figura dixit Macrobius libro Saturnalium primo: Dicet aliquis nunc me dominos de fastigio suo deiicere, & quodammodo ad pileum seruos uocare. Atque hæc quoque uerba sublegit à Seneca, qui epistola quadragesimaseptima scribit in hunc modum: Dicat nunc me uocare ad pileum seruos, & dominos de fastigio suo deiicere. Liuius libro. xiiii. Postero die serui ad pileum uocati, & carcere uincti emissi, confusaque omnis multitudo Hippocratem atque Epicidem creant prætores. Metaphora ducta à ueterum consuetudine, qua serui cum statum mutarent, ac manumitterentur, capite raso pileum accipiebant. Vnde est in Amphitryone Plautina, sub persona Sosiæ serui libertatem optātis: Quod ille faciat Iuppiter, ut ego hodie raso capite caluus capiam pileum. Huc pertinet quod Plutarchus refert in Apophthegmatis Scipionis, qui non prius sustinuit agere cum Carthaginensibus de pace, quàm L. Terentium, quē captiuū habebant, ad sese reducerēt. Terentius autē Scipionē triumphantē subsecutus est pileatus, ueluti libertus. Item quod ibidē refertur de T. Quintio, quē in triumpho subsecuti sunt pileati omnes Romani, quos in bello captos & apud Græcos seruientes drachmis quingentis redemptos ipsi dono dederāt. Cuius meminit T. Liuius lib. quarto de bello Macedonico. Martialis libro Epigrammatum secundo ad Olum:

Totis pilea sarcinis redemi.

hoc est. Rebus omnibus relictis contemptisque peperi mihi libertatem. Etenim qui potest nihil habere, is nulli seruire cogitur, eique liberum est suo more uiuere. Atque ideo subiicit:

Seruum si potes Ole non habere,
Et regem potes Ole non habere. Persius.
Hanc nobis pilea donant.

Suetonius in Tiberio: Seruisque ad pileum frustra uocatis, in Siciliam profugit. Idem in Nerone: Obiit trigesimosecundo ætatis anno, die quo quondam Octauiam interemerat. Tantumque gaudium publice præbuit, ut plebs pileata tota urbe discurreret, nimirum hoc indicio additam sibi libertatem significans. Seruius in Aeneidos octauum, refert Feroniam seruorum deam haberi, in cuius templo capite raso soliti sint pileum accipere. Videtur autem pileum priscis insigne fuisse uirtutis spectatæ, ut hinc fluxerit mos, ut qui magistri doctorisque titulo decorant, pileū accipiāt. Aulus Gellius Noctiū Atticarū. vii. cap. iiii. scribit, seruos eos uenire solitos pileatos, quorum nomine uenditor nihil pstaret. Eius rei Coelius Sabinus iureconsultus hanc fuisse causam scribit, quòd eiusmodi conditionis mancipia insignia esse in uendendo deberent, ut emptores errare & capi non possent, neque lex uendundi operienda esset, sed oculis iam perciperent, quod nam esset mancipiorum genus.

Musæ eiusdem æmulus

Eiusdem musæ æmulus. XXVIII

Eiusdem artis aut disciplinæ studiosi, eiusdem musæ æmuli dicuntur. Vsurpatur apud A. Gellium prouerbii

prouerbii uice. Græci ὁμοτέχνους appellant eiusdem artis opifices. ὁμότεχνοι

Lolio uictitant. XXIX

A enigmate prouerbiali lolio uictitare dicuntur lusciosi & cæcutientes, quos Græci, teste Nonio, Myopes uocant. Plautus in Milite: Mirum est lolio uictitare te, tam uili tritico. Quid iam? Quia lusciosus. Verbero, ædepol tu quidem cæcus haud lusciosus. Lolium autem Plinius inter frugum pestes commemorat, unà cum carduis ac tribulis. Vergilius in Bucolicis:

Infelix lolium & steriles dominantur auenæ. Item Georgicon libro primo:
Mox & frumentis labor additus; ut mala culmos
Esset rubigo, segnisq; horreret in aruis
Carduus, intereunt segetes, subit aspera sylua
Lappæq;, tribuliq;, interq; nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Inest autem lolio peculiare quoddam malum, ut oculis caliginem inducat, id quod indicat Ouidius libro Fastorum primo, cum ait:

Et careant loliis oculos uitiantibus agri. Hinc nimirum iocus prouerbialis.

Intus canere. Aspendius citharœdus. XXX

Qui priuati commodi inpendio studiosi essent, ac ferè quicquid rerum agerent, id omne ad domesticam referrent utilitatem, ii prouerbio intus canere, iidem apud Græcos ἀσπένδιοι κιθαρισταὶ, id est, Aspendii citharistæ dicebantur. M. Tullius in Verrem actione tertia: Atq; etiam Aspendium citharistam, de quo sæpe audistis, id quod est Græcis in prouerbio, quem omnia intus canere dicebant, sustulit, & intimis ædibus suis posuit, ut etiam illum ipsum artificio suo superasse uideatur. Facetissime taxauit Cicero Verris rapacitaté, qui intus canentem in intimis ædibus collocarit, hoc est, plusquam intus cecinerit. Idem in Rullum aduersus legem agrariam: Atq; hoc carmen hic tribunus plebis, non uobis, sed sibi intus canit. Nam ostendit Tullius in ea oratione, legem, tametsi popularis uideretur, haud tamen populi, sed decemuirû m utilitati repertam. Porrò de Aspendio citharoedo Asconius Pedianus ad hanc fermè sententiam enarrat: Vulgares citharœdi cum canunt utriusq; manus funguntur officio, ita ut dextra plectrum teneant, id quod foris canere appellant: sinistra digitis chordas carpant, quod quidem intus canere uocant. Difficile autem uisum est, quod Aspendius citharœdus faciebat, qui nequaquam utraq; uteretur manu, sed omnia, id est totam cantionem intus, & sinistra tantum manu complecteretur: atq; ita tacita leuiq; modulatione sinistra cõtactis chordis, cantilena peragebatur, ut uox ad citharœdum duntaxat, aut proxime assistẽtem perueniret. Hinc fluxisse prouerbium, ut furaces homines Aspendii citharistæ Græcis uulgo dicerentur, quòd ut hi carminis, ita illi furtorum essent occultatores. Fatetur Asconius adagionem etiam in illos apte dici, qui multum intestinis suis commodis consulunt præter honestatem. Neq; discrepat interpretamentum, quod adfert zenodotus ex zenone Myndio in adagiorum collectaneis. Porrò Aspendus Pamphyliæ ciuitas est, autore Stephano: unde aspendii dicebantur, apud quos citharœdi hoc artificio præcelluisse uidentur. Ad hoc prouerbium apparet allusisse Plinium libro uigesimo octauo, capite quinto, cum ait. Verum id remediis cecinit, non epul s.

Aspendius citharœdus
Canere intus
Sibi canere

In lapicidinas. XXXI

εἰς λατομίας, Id est, in lapicidinas. Simillimum est illis: ἐς κόρακας, καὶ ἐς τὴν μακαρίαν, cum significamus quempiam è medio tollendú, & in rem malá aliquò auferendum. Natú à Philoxeno poeta dithyrambico, qui cum Dionysii tyranni poemata non probaret, utpote indocta, in lapicidinas ab eo detrusus est: deinde reuocatus illinc amicorum precibus, ubi denuo Dionysium sua carmina pronunciantem audisset, surrexit: & rogatus à Dionysio, quid esset rei, respondit, satius ac potius esse in lapicidinis uitam degere, quàm illius audire poemata. M. Tullius in epistolis ad Atticum libro quarto, Philoxeni animum probat, qui maluerit in carcerem reduci, quàm assentari tyranno. Lucianus in libello, cui titulus: De mercede seruiẽtibus: σὺ δ' οὖν ἐὰν μὴ ἐπαινῇς, ἐς τὰς λιθοτομίας διονυσίου εὐθὺς ἀφίξῃ. id est, Quod ni tu laudes, protinus in Dionysii lapicidinas relegaberis. Plautus in Captiui duo: Inde ibis porrò in latomias lapidarias. Hoc nomine carcer erat insignis, quem Dionysius extruxerat. Plutarchus libro. ii. De fortuna & uirtute Alexandri, οἷος ἦν ἀνάπαλιν διονύσιος ὁ τὸν ποιητὴν φιλόξενον εἰς τὰς λατομίας ἐμβαλὼν, ὅτι τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ διορθῶσαι κελευσθεὶς, εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν, id est, Qualis rursus erat ille Dionysius qui Philoxenum poetam in Latomias coniecit, quòd ipsius tragoediam emendare iussus ab ipso statim initio usq; ad finem dispunxit. M. Tullius in Verrem actione vi. Latumias Syracusanas omnes audistis, plerique nostis. Opus est ingens, magnificum, regum ac tyrannorum, totum est è saxo, in mirandam altitudinem depressum, & multorum operis penitus excisum. Item in eadem: carcer ille qui est à crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis, quæ Latumiæ uocantur, in istius imperio domi

tilium Romanorum fuit. Vt quisque istius animum aut oculos offenderat, in latumias statim conii- ciebatur. Idem in eundem actione tertia. L. Suetius homo omnibus ornamentis præditus, qui iuratus apud uos dixit, multos ciues Romanos in Latumiis istius crudelissime per uim morte esse multatos, &c. Huius carceris meminit & T. Liuius Belli punici secundi libro sexto.

Equi senecta. XXXII

Infra centuris ult. adag. XXVI.

ἵππου γῆρας, id est, Equi senecta. Prouerbium in eos dici solitum, qui præclaris rebus gestis in iuuenta, postea quam consenuerint, ad sordidas curas semet abiiciunt. Allegoria sumpta a generosis equis, qui senio facti segnes, in pistrinum, aut carrum, aut aliud id genus opus detruduntur, olim in pretio habiti, dũ uiribus integris essent. Plutarchus in libello, cui titulus, An seni sit administranda Respub. οὐ παντάπασιν δόξει τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον, ἵππου γῆρας ἐπισπᾶσθαι μηδενὸς ἀναγκάζοντος; id est, An non is planè uidebitur equi senectam, quemadmodum uulgo uocant, accersere, nemine compellente? Cum hoc conuenit Ennianum illud, quod refertur à Cicerone in Catone maiore:

Sicut fortis equus spatio qui sorte supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Si tibi amicum, nec mihi inimicum. XXXIII

Plato in Theæteto: Ἀλλ' εἰ οὕτως ὦ Θεόδωρε σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρόν φασιν οἱ παροιμιαζόμενοι. id est, Si istud tibi amicum Theodore, nec mihi est inimicum: quemadmodum prouerbio dicunt. Hoc est, si tibi res placet, mihi non displicet. Captata est autem in figura uocum pugnantia: deinde τὸ ἀμφίβολον φίλου καὶ ἐχθροῦ, quorum utrunque è personis ad res detorquetur: quanquam ad personas relata sunt usitatiora. Vsus erit quoties alienæ obsequimur uoluntati.

Rana Gyrina sapientior. XXXIIII

Gyrina Rana

Plato in Theæteto: ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν ἂν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. id est, Nos illũ tanquã deũ ob sapientiam admirabamur. At ille nihilo magis antecellebat prudentia, quàm rana Gyrina. Sumptum est adagium ab informi partu ranarum, quem Græci γυρίνους uocant, à figura corporis in gyrum orbiculati, quo fit ut mira celeritate se quò uelint uoluant, uersentque: quemadmodum testatur quisquis is fuit, qui scripsit Etymologicõ Græcarum dictionum. Meminit gyrinorum & Hesychius. Suidas etiam Aristoph. adducit testimoniũ. φ' ον πατέρες βοῶσι γυρίνων. id est, Quemadmodum patres clamant gyrinorum: Nec ab his abhorrẽt, quæ tradit Plinius lib. nono cap. quinquagesimoprimo: Ranæ, inquit, superueniunt prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos uocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirumque semestri uita resoluuntur in limum, nullo cernente, & rursus uernis aquis renascũtur, quæ fueræ natæ, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat. Hactenus Plinii uerba recensuimus. Meminit & Aratus, αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων. id est, Inde gyrinorum clamant per stagna parentes. Porrò cum ranæ tribuitur loquacitas, quæ stoliditatis solet esse comes, minimum mentis inesse oportet gyrinis, quos uix deprehendas animal esse nisi mouerentur. Vt autem hunc locum diligentius expenderem, Hieronymus Aleander, uir non tantum literis clarus mihique uetere necessitudine iunctus, in causa fuit, ille rursus quod indicauit Cœlio Calcagnino transcribit. Nos neutrum uoluimus sua laude fraudatum esse. Neque enim unquam tam iuueniliter fuimus affecti, ut nobis placuerit cornicula Aesopica.

In puteo constrictus. XXXV

Plato in Theæteto: τί γὰρ χρήσῃ ἀφύκτῳ ἐρωτήματι, τὸ λεγόμενον, ἐν φρέατι συσχόμενος, id est, Cur enim utaris inexplicabili quæstione, in puteo, quemadmodum aiunt, constrictus? Quadrabit in eos, qui in angustias eas redacti sunt, ut extricare sese nullo modo possint. Non admodum abludit ab illo: ἐν φρέατι κυνομαχεῖν. id est, In puteo cum cane pugnare. Item illo: Canterium in fossa.

In easdem ansas uenisti. XXXVI

Plato in Phædro: περὶ τούτου μὲν ὦ φίλε εἰς τὰς ὁμοίας λαβὰς ἐλήλυθας. id est, Quantum ad istam rem pertinet, amice, in easdem ansas uenisti, id est, nihilominus teneris, nec potes effugere quin dicas. Itẽ Aristides in communi quatuor oratorum defensione: ὡς εἶχεν ἂν πάλιν ὁ Καλλικλῆς εἰς τὰς αὐτὰς λαβὰς ἐμπεσεῖν. id est, Itaque Callicli erat in easdem ansas recidendum. Quadrat in eum qui sic irretitus est, ut quocunque se uertat, teneatur: nec explicare sese possit. Huic simillimum est, quod scribit Lucianus in Hermotimo: οἰόμενος γὰρ ἐκπεφευγέναι, εἰς τὸν αὐτὸν κύρτον ἐμπέπτωκας. id est, Nam arbitratus effugisse te, in eandem nassam incidisti. Item illud quod alibi dicetur, κύκλῳ περιέλκειν.

In eandem nassam

Qui possim ab hoc epulo abesse? XXXVII

Ab epulo hoc qui poss. ab

Plato in Phædro: πῶς γὰρ οἷός τε εἴην τοιαύτης θοίνης ἀπέχεσθαι; id est, Qui possim ab hoc epulo abstinere? De re uehementer suaui atque expetenda, quod genus est festum aliquod conuiuium. Allusum, opinor, ad eam fabulam, qua tradunt Dianam iracunde tulisse, quod cum reliqui Dii adhibiti essent

eam fabulam, qua tradunt Dianam iracunde tulisse, quòd cum reliqui dii adhibiti essent ab Oeneo ad sacrum epulum, sola fuisset prætерita, solaq; domi sederit, secum stomachans, quòd nihil ex illo nidore sentiret. Qua de re meminit Lucianus in Lapithis. Item in libello de sacrificiis.

Dulcis cubitus. XXXVIII

γλυκὺς ἀγκών. id est, Dulcis cubitus. Abominantis est sermo, aut cum aliud dicimus aliud sentientes. Plato in Phædro: γλυκὺς ἀγκὼν ὦ φαῖδρε λέληθέ σε ὅτι ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγκῶνος τοῦ κατὰ τὸν νεῖλον ἐκλήθη, καὶ πρὸς ἀγκῶνι λανθάνει σε. ὅτι οἱ μέγιστον φρονοῦντες τῶν πολιτικῶν, μάλιστα ἐρῶσι λογογραφίας καὶ καταλείψεως συγγραμμάτων. id est, Num Phædre fugerat te, quòd dulcis cubitus à longo illo, qui in Nilo est cubito dictus esset? Quin etiam præter cubitum illud fugit te, quòd qui rerum ciuiliū sunt peritissimi, conscribendarum orationum, ac posteris relinquendarum sunt cupientissimi. Hactenus Plato. Ancon aūt Nili pars est, in qua nauigantes plurimum & sudant & periclitantur. Vnde prouerbio dicebant κατ' εὐφημισμὸν, γλυκὺς ἀγκών. id est, Dulcis cubitus, quasi deprecantes eius loci discrimina. Id autem perinde ualet, quasi dicas: εὔφημα φώνει. id est, Bona uerba, aut bene ominata loquere. Sunt qui è Comico Platone natum existiment, is in fabula, cui titulus, Phaon, senem facit amantem tibicinam, atq; hæc loquentem: ὦ χρυσοῦν ἀνάθημα, ὦ τοῖσιν ἐμοῖσι ἐυφεροῖς τόποις, ὦ γλυκὺς ἀγκών. id est, O aureum amiculum: o meis delitiosis moribus gratus cubitus. Suidas scribit Anconem Carthaginensibus uocari domicilium obscurum ac profundum in quod conjici solent, si quibus indignaretur tyrannus. Præterea summa montium iuga Ancones uocari. Denique præter alia gurgitem ac tumorem fluminis circa ripas, propter anfractum & amnis repercussum, Anconem dici, à cubiti figura, ni fallor, ducta similitudine: quòd quibusdam locis ripa excurrat, promineatq; specie cubitali. Vnde & oppidis ac locis aliquot Anconis inditum est uocabulum, ut Anconi Picentinorum ciuitati, teste Stephano. Item Ouid. lib. Transform. ultimo:

Et spissi littoris Ancon. Vt quidam legunt. Valerius Argonauticon lib. iiii.

Quid memorem quas Iris aquas, quas torqueat Ancon.

Vnde non absurde, κατ' ἀντίφρασιν quis acceperit, sicuti placet Zenodoto. Nam alii putant per exclamationem dictum. Athenæus libro Dipnosophistarum duodecimo, ostendit Anconem locum quépiam fuisse Sardis, uoluptatum ministeriis paratum: in quo popinæ, scorta, atq; aliæ id genus deliciæ. Dulcis igitur Ancon, ob blandimenta uoluptatum, sed in eo complures naufragium faciebant. Idem indicat, Polycratem apud Samios mulieres aliquot uoluptatum architectrices instituisse, ad exemplum Anconis dulcis Sardorum, eumq; locum Laura dictum fuisse, siue Samiorum flores. Idem addit, Omphalen eius gentis reginam, per uim uirgines dominorum cum eorum seruis inclusisse ad stuprum, ne sola haberetur impudica. Lydos autem eum locum in quo fœminæ constuprabantur γλυκὺν ἀγκῶνα dixisse, sceleris atrocitatem uerbo mitigantes. Vocem autem dictam putat ab eo quod illic gerebatur. Etymologus indicat ἀγκῶνα dici locum ossibus durum, παρὰ τὸ ἀπάγεσθαι τὴν χεῖρα. id est, ab abducenda manu, uelut ἀγνύσθαι, id est, frangendo: siue ab ἄγχειν, id est, à præfocando. Hesichius adiicit & murorū flexus ἀγκῶνας uocari. Breuiter quicquid in cubiti speciem inflectitur, ἀγκὼν dicitur, quemadmodum sunt & citharæ ancones.

Bos ad præsepe. XXXIX

βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. id est, Bos ad præsepe. In emeritos dici consueuit, quiq; iam ob ætatem ocio, uitæq; molliori indulgent. Effertur & ad hunc modum, βοῦς ἐν αὐλίῳ, id est, Bos in stabulo. Congruit & in eos, qui nullis honestis negociis exercentur, sed turpi ocio atq; abdomini seruiunt. Philostratus in Cassandra, ἀλλ' ἐν μειρακίοις καὶ γυναιξὶ, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. id est, Verum inter adulescentulos ac mulieres, bos ad præsepe. De Agamemnone loquitur, uoluptariam agente uitam. Effertur item ad hunc modum, βοῦς ἐπὶ αὐλίῳ γέρων. id est, Bos in stabulo senex. Rursum hoc modo, βοῦς ἐν αὐλίῳ καθῆ. id est. Bos in stabulo desides. De iis qui molliter & in ocio uiuunt. Athenæus lib. viii. refert quiddam non illepidum, nec alienum ab hoc prouerbio. Cantor quidam imperitus, cum Stratonicum excepisset conuiuio, inter pocula ostentabat illi artem. Cum autem esset splendidum ac magnificum conuiuium, ac Stratonicus eo frustraretur, non habens alterum qui cum sermocinaretur, confregit poculum, ac poposcit maius, multosq; cyathos cū accepisset, soliq; calicé ostendisset, affatim bibens obdormiit, cætera fortunæ cōmittens. Cū aūt forte comessabundi quidā superuenissent cantori, ex notis, Stratonicus ilico factus est sobrius. Ii cum audissent, quòd semper multum uini bibens fuisset inebriatus, compendio respondit, Insidiator enim & sceleratus ille cantor, tanq̄ bouem ad præsepe, data cœna, occidit. Quòd in Athenæi uerbis legimus ψαλλόμενος, opinor legendum σφαλλόμενος. Congruet & in illos, qui in suum aluntur exitium, quemadmodum ii qui se uoluptatibus mundi explent, orco quid aliud q̄ uictimæ nutriuntur, ueluti bos ad præsepe. Bos in stabulo senex

Ne genu quidem flexo. XL

οὐδὲ γόνυ κάμψας. id est, Ne genu quidem flexo. Philostratus in Antæo: καὶ οὐδὲ γόνυ φασὶ κάμψας

ἀπολύεται πρὸς τὸν Ἀνταῖον, id est, Ac ne genu quidem curuato aduersus Antæum exuitur. Idem in Herode: ἐνταῦθα ἔφη γόνυ κάμψωμεν, id est, Hic, inquit, genu flectamus. Dictú est aût ὑπερβολικῶς, pro eo quod est, ne tantulum quidem. Etenim qui iam incipit ad quietem componere sese, primum genu flectit. Itaq; perinde ualet, οὐδὲ γόνυ κάμψας, quasi dicas, citra respirationem, sine omni intermissione. Sumptum apparet ex Aeschyli Prometheo, ubi Vulcanus sic loquitur,

Ἀνθ᾽ ὧν ἀτερπῆ τήνδε φρουρήσεις πέτραν
ὀρθοστάδην ἄυπνος, οὐ κάμπτων γόνυ. id est,
Ideo petram seruabis hanc inamabilem, Insomnis hastans, nec genu unq̃ flexeris.

Nisi mauis esse mutuatum ex Homericæ Iliados κ, ubi de Hectore sic loquitur Menelaus,

φημί μιν ἀσπασίως γόνυ κάμψειν, αἴ κε φύγῃσι
δηΐου ἐκ πολέμοιο, id est, Ille lubens genua flectet, puto, si modo tristi Fugerit è bello.

Quò properas, num ad Ephebum? XLI

Philostratus in uita Apollonii: ὅτε κιλίκιος λόγος, ποῖ δὲ ἔχεις, ἢ ἐπὶ τὸν ἔφηβον; ἐπ᾽ ἐκείνῳ τε ἐλέγετο, καὶ παροιμίας δὴ τιμὴν ἔσχεν. id est, Ac cilicibus celebratum dictum, quò curris, num ad Ephebum? de illo quoq; ferebatur, adagiiq; uim obtinebat. Parum liquet, quid sibi uoluerit Cilicum illud adagium, nisi forte sumptum est ab Apollinis oraculo, ad quod undiq; festinabatur: fingebatur autem imberbis Apollo, quemadmodum & Bacchus.

Et puero perspicuum est. XLII

Καὶ παιδὶ δῆλον. id est, Et puero perspicuum. De re supra modum perspicua, confessaq;. Vtitur & Plato quodam in loco quem ante cõmonstrauimus: & Philostratus in uita Apollonii. Est in epistolis Basilii τοῦτο καὶ παιδὶ γνώριμον, id est, hoc & puero notum. Finitimú illi, quod alibi retulimus: καὶ τῷ τυφλῷ δῆλον, id est, Vel cæco perspicuum.

Ne in Melampygum incidas. XLIII

Melampygũ ne incidas

Μὴ τῷ μελαμπύγῳ περιτύχοις. id est, Ne in Melampygum incidas, in lasciuos & iniuriosos homines quadrat. Est autem comminantis, ne quando incidant in eum, qui malefactorum pœnas de eis sumat. Vtitur hoc adagio Philostratus in Apollonii uita, lib. ii. καὶ ἦν ἴσως καὶ τὸ μελαμπύγου τυχεῖν. id est, Et hoc fortassis erat in Melampygum incidere. Aristophanes in Lisistrata:

Καὶ Μυρωνίδης γὰρ ἦν τραχὺς ἐντεῦθεν, id est, Et Myronides enim erat hirsutus illinc,
Μελάμπυγός τε τοῖς ἐχθροῖς ἅπασιν. Melampygusq; hostibus omnibus.

Melampygum dixit quasi uindicem, ultoremq;. Porrò Melampygus Græcis significat eum, qui nigro sit podice: quo quidem cognomento notatus est Hercules, quòd eam corporis partem, non Lydorum more uulsam, neq; candidam, quemadmodum effœminati solent, sed nigris pilis hirsutam ac syluosam haberet. Nam Græci quéadmodum molles & imbelles, fractosq; delicijs πυγάργους καὶ λευκοπύγους appellant, itidem è diuerso fortes ac strenuos μελαμπύγους uocare consueuerunt, ut autor est Lycophronis interpres. Idem ostendit parœmiam ad hunc quoq; modum efferri: οὔπω μελαμπύγῳ τετύχηκας, id est, Nondum in Melampygum incidisti. Prouerbium ex huiusmodi quadam historia natum existimant, quam partim ex Suida, partim ex Gregorii Nazianzeni enarrationibus adscribemus. Olim duo quidam fratres erant, omni genere maleficiorum passim in omnes debacchantes, unde & ex morum atrocitate nomina repererunt. Nam alter Passalus dictus est, alter Achemon: siue, ut alicubi legitur, Achmon. Hos mater nomine Sennonis, ubi uideret atrocia facinora passim patrantes, iussit cauere, ne quando in Melampygũ inciderent. Euenit deinde, ut Hercules aliquando sub arbore quadam dormiret, armis in eandem reclinatis. Accesserũt Cercopes siue Perperi fratres, utrunq; enim scriptum inuenitur, & Herculem dormientem ipsius armis aggredi tentarunt. Ille protinus sensit insidias, & correptos ac uinctos de claua à tergo suspendit leporum ritu, atq; ad eum modum gestabat. Illi pendentes capitibus deorsum demissis cum Herculis posticũ nigris pilis horridum atq; hispidum uiderent, materni moniti memores, super hac re inter sese confabulabantur. Quod simulac audisset Hercules, hoc cognomine delectatus, & in risum effusus, eos uinculis solutos dimisit. Notat hanc historiam Plutarchus in libello de discrimine amici & adulatoris, cum ait Herculem Cercopibus fuisse delectatum. Meminit & Herodotus in septimo de loco, dicto lapide Melampygo, & Cercopum sede. Quo sanè loco lapsus est insigniter Laurentius Valla, quòd fabulam hanc aut nesciret, aut certe non meminerit. Plutarchus in libello de puerorum educatiõe refert, & hoc inter Pythagorica ænigmata: μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων. id est, Non gustanda quæ nigra sunt cauda. Atq; hunc in modum interpretatur, abstinendum à conuictu mortalium atrorum & improborum,: quanq̃ hoc à prouerbio diuersum.

πύγαργος
λευκόπυγος

Noctuinum ouum. XLIIII

Γλαυκὸς ᾠόν. id est, Noctuinum ouum: Refertur à Nicolao Peroto in Copiæ cornu prouerbii loco, nec explicatur tamen. Fortassis antiquitus abstemium, & à uino abhorrentem hoc adagio significa-

bant. Philostratus enim in uita Apollonii libro tertio, de ouo noctuæ rem oppido q̃ prodigiosam refert. Itaq; satius est ipsius referre uerba: Τὴν γλαῦκα, inquit. χρὴ ἐπιφυλάττειν οὗ νεοττεύει, καὶ τὰ ᾠὰ ἀναρρήξαντα διδόναι μασᾶσθαι τῷ βρέφει, συμμέτρως ἑψήσαντας. εἰ γὰρ βρώσεταί τι τούτων πρὶν οἴνου γεύσασθαι, μῖσος πρὸς τὸν οἶνον αὐτῷ ἐμφύσεται, καὶ σωφρονέστατα διακείσεται. id est, Obseruandum ubi loci nidu letur noctua: deinde oua subducere oportebit, eaq; mediocriter cocta infanti mãdenda dare. Quòd siquid ex his ederit, prius q̃ degustarit uinum, inseretur illi uini odium, adeo ut in omnem uitam q̃ maxime sobrius sit futurus. Aelianus libro de naturis animantium primo, fabulam refert paulo ma gis etiam q̃ hæc est, anilem. Eam quoq; præstiterit ipsius autoris recensere uerbis: Οἱ πελαργοὶ λυμαινομένας αὐτῶν τὰ ᾠὰ νυκτερίδας ἀμύνονται πάνυ σοφῶς. αἱ μὲν προσαψάμεναι ἀνεμιαῖα ἐργάζονται καὶ ἄγονα αὐτά. οὐκοῦν τὸ ἐπὶ τούτοις φάρμακον, ἐκεῖνό ἐστι. πλατάνου φύλλα ἐπιφέρουσι ταῖς καλιαῖς, αἱ δὲ νυκτερίδες ὅταν αὐτοῖς γειτνιάσωσι, ναρκῶσι, καὶ γίνονται λυπεῖν ἀδύνατοι. id est, Ciconiæ noctuas oua sua perdere solitas arcent miro ingenio. Nam hæ contactu reddunt ea subuentanea, steriliaq;. Remedium igitur aduersus, hæc illud adhibent, Platani frondes in nidum conuehunt, quas noctuæ postea q̃ cõtigerint torpescunt, ita ut iam nocere non queant. Hactenus Aelianus. Sunt qui negent noctuinum ouum inueniri. Prouerbium itaq; quadrabit uel in hominẽ nihili, nulliusq; frugis, iuxta fabulamentum Aeliani, uel in rem raram inuentu, iuxta horum sententiam.

Amazonum cantilena. XLV

Ἀμαζόνων ᾆσμα, id est, Amazonum cantilena, in delicatos ac lasciuos & parum uiros. Philostratus in Apollonii uita, libro quarto: Μειράκιον τῶν ἁβρῶν οὕτως ἀσελγὲς νομιζόμενον, ὡς γενέσθαι ποτὲ καὶ τῶν ἀμαζόνων ᾆσμα. id est, Adulescens de numero mollium usqueadeo lasciuus habitus, ut aliquando Amazonum quoq; fuerit cantio. Quid autem sibi uelit Amazonum cantio, fateor mihi nondum sa tis compertum apud idoneos autores. Nisi si cui placet, ut accipiamus, Amazones ludibrii causa in molles uiros cantilenas solere celebrare. Quòd si fas sit mutare scripturam, mihi nequaquam displiceat, ut pro ἀμαζόνων μαζονόμων legamus. Sic enim appellant lancis genus prægrande, quo cibi inferuntur in conuiuium. Mos autem erat antiquitus, ut epulæ lautiores tibicine præcedente inferrentur: ut accipenser. Horatius in extrema Satyra.

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes Mazonomon cantio

Membra gruis,

Verum hoc interim meum esto somnium, donec ab eruditis certius aliquid proferetur. Quod sanè desperandum non est, indies in lucem emergentibus nouis autoribus. Cum hæc iam quartũ essent edita, prodiit opus Cælii Rhodigini, qui tradit sibi uideri prouerbium hoc nõ de fœminis Amazonum, sed in genere de tenuibus dici. Hoc cõmentum cum sit insigniter frigidum, quanto ipse uerecundius, qui me professus sum nescire quod nesciebam.

Tantali horti. XLVI

Ταντάλου κῆπου. id est, Tantali horti. De bonis, quibus tamẽ frui non liceat: aut de iis, quæ uideantur aliquid esse cũ nihil sint. Philostratus in uita Apollonii, lib. quarto: Τοὺς Ταντάλου ἔφη κήπους εἴδετε ὄντας οὐκ ὄντας. id est, Tantali hortos uidetis, inquit, esse cum non sint, Nota est fabula de Tantalo apud inferos ad aquã stante, deq; pomis in caput imminentibus, cum sitiens interim atq; esuriens neutra possit contingere. De his nõnulla retulimus prius in prouerbio Adonidis horti.

Res sacra consultor. XLVII

Σύμβουλος ἱερὸν χρῆμα. id est, Consultor res sacra. Zenodotus ex Epicharmo refert. Sensus est adagionis, plurimum utilitatis adferre bene consulentem, aut religiose pureq; dandum cõsilium iis, quibus est opus. Plato in Theage: Ἀλλὰ μὲν δὴ ὦ Δημόδοκε καὶ λέγεταί γε σύμβουλον ἱερὸν χρῆμα εἶν. id est, Quin illud etiam dicitur Demodoce, consultorem rem esse sacram. Idem in epistola ad Perdiccam, δίκαιος δέ εἰμι καὶ ξενικὴν καὶ ἱερὰν ξυμβουλὴν λεγομένην ξυμβουλεύειν, id est, æquum est aũt, ut & hospitale & sacrum ut dicitur consilium impertiam. Suidas indicat dictum ubi deliberatur de rebus periculosis, ut simile uideatur illi, sacram ancoram iacere. Effertur & ad hunc modum: ἱερὸν ἡ συμβουλή, id est, Res sacra consilium. Extat inter Græcas sententias hic senarius: Consiliũ res sacra

Ἱερὸν ἀληθῶς ἐστιν ἡ συμβουλία. id est,

Res est profecto sacra consultatio.

Ante mysteria discedere. XLVIII

Ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων. id est, Ante mysteria discedere, est re nõdũ absoluta subducere sese. Sumpta metaphora à sacris, in quibus prophani iubebantur abire, cum iam essent peragenda mysteria, initiati manebant, nec fas erat nisi peractis ritibus abire. Plato in Menone: Εἰ μὴ ὥσπερ χθὲς ἔλεγες, ἀναγκαῖόν σοι ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, ἀλλ' εἰ περιμείναις τε καὶ μυηθείης. id est, Nisi quemadmodum heri dicebas tibi fuerat ante mysteria discedendum: uerum si & permaneas, & mysteriorum particeps fias, & cætera quæ sequuntur.

Ex uno multa facere.

Ἐξ ἑνὸς πολλὰ ποιεῖσθαι. id est, Ex uno multa facere, prouerbio dicebantur, qui rem quāpiam minutim secabant. Quadrabit in eos, qui idem aliis atq; aliis modis uariant: ut non iam unū, sed plura uideantur. Plato in Menone: Καὶ παῦε πολλὰ ποιῶν ἐκ τοῦ ἑνός, ὅπερ φασὶ τοὺς συντρίβοντάς τι ἑκάστοτε σκώπτοντες. id est, Ac parce ex uno plura facere, quo dicto taxant eos, qui rem quāpiam undecunq; cōminuunt. Narratur apud Titum Liuium belli Macedonici lib. v. non illepida fabula de caupone quodam, qui suis unius carnes tam uario coctas apparatu ꝓponebat, ut dux Romanus admiratus, rogaret, unde nam media bruma suppeteret tanta uenatus copia. Tum arridens caupo, cōfessus est, eas omneis ciborū spēs ex uno sue domestico cōfectas fuisse. Neq; secus isti faciunt, inquit, qui cōmemorādis, uariis & horrendis nominibus uos territant, cum hec omnia una gens sit.

Iouis Corinthus. L

Ὁ Διὸς Κόρινθος. id est, Iouis filius Corinthus, In eos dici solitum, qui semp eadē aut dicunt aut faciunt. Pindarus in Nemeis hymno. vii. Ταῦτα δὲ τρὶς τετράκις τ' ἀμπολεῖν, ἀπορία τελέθει τέκνοισιν ἅτε μαψυλάκας Διὸς Κόρινθος. Negat se uelle iterū atq; iterum eadem iterare: perinde quasi pueris nugas narraret Διὸς Κόρινθος. Nam μαψυλάκας eum significat, qui frustra nugas effutit. Interpres hoc loco fabulam adfert, ad ꝓuerbiū hoc, meo quidem aio, nō multū pertinentē, tamen adscribā. Aletes, inqt, consuluit Dodonæū oraculum, quòd tum Iouis erat, num Corinthiorū imperio potiri posset. Respōsum est, tum illum potiturū, cum quispiā illi glebam daret, aut ruder, idq; die multarū coronarum, nam id addidit. Itaq; Corinthum ꝓfectus panē ab rustico quopiam petiit, is glebā porrexit. Sensit ille iam ꝑfectū oraculum, animūq; ad capessendum imperium adiecit. Parentabat eo die manibus, cāq; ob cām, cum pleraq; ciuitas in monumētis abesset, accedens, reperit Creontis filias iam paciscentes de imperio. Harum natu minimæ persuadet, si uelit adiutare, se simulatq; principatum esset cōsecutus illam ducturū uxorē. illa imperii cupiditate ꝓdit ciuitatē, ac portis apertis Aletem admittit. Is itaq; uictor, Iouis Corinthū eam appellat, quòd ex Iouis oraculo cōtigisset. Deinde subtexit aliā fabulā, cum aliorū interpretamēto ferè cōuenientē. Ea est huiusmodi: Olim Megarenses Corinthiis erant uectigales. Cæterū cum illorū imperiū insolentius grauatim ferrent ac defectionē pararent, missus est legatus Corinthiorū noīe, qui apud plebē Magarensem cū alia multa ferociter dixit, tum illud indignabūdus ac uociferās intonuit: οὐκ ἀνέξεται ὁ Διὸς Κόρινθος. id est, Non feret Iouis filius Corinthus: id ubi sæpius iteraret, cōcitatus populus, succlamare cœpit, feri feri Iouis Corinthū, simulq; legatū expulerunt. Erat aūt Corinthus hic Corinthiorū rex, Ioue ꝓgnatus, tametsi Pausanias in Corinthiacis negat se apud autores serios reperisse, Corinthum Iouis fuisse filium: sed uulgus dūtaxat Corinthiorum ita prædicare. Vsurpat adagium Plutarchus in cōmentario, quem inscripsit aduersus Stoicos: πολὺς οὖν ὁ Διὸς Κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀφικνεῖται, τὴν γὰρ ὑπὲρ τοῦ πειστικοῦ περιτροπὴν ἵνα μὴ σκαιὸς ᾖς ἔασον. id est, Multus igitur Iouis Corinthus ad orationem illorum admittitur. Nam pistilli circūuolutionem, ne mordere uidearis, omitte. Aristophanes in Ranis:

Pistilli circūuolutio

Τουτὶ τί ἦν τὸ πρᾶγμα, id est, Quid aliud hæc erat res,
ἀλλ' ἢ Διὸς Κόρινθος ἐν τοῖς στρώμασι. Nisi Iouis Corinthus in ipsis stragulis.

Verba sunt ministri, Bacchi ταυτολογίαν notantis, qui dixerat:

αὖθις αὖ

Αἴρεις ἂν αὖθις αὖ γε καὶ τὰ στρώματα. id est,
Hæc rursus iterum, tolle minister stromata.

Idem in Concionatricibus:

ὅτι δὴ ἀνασκοποῦμεναις ἐφάνη Vbi denuo considerantibus, Iouis
ὁ Διὸς Κόρινθος. Apparuit Corinthus.

Philostratus in Antipatro Sophista: ὠθούντων δὲ αὐτὸν τῶν συγγενῶν ἐς τὸν γάμον, καὶ Διὸς Κόρινθον ἡγουμένων τὸν Ἀντίπατρον. id est, Impellentibus autem illum cognatis ad nuptias, & Iouis Corinthū existimantibus Antipatrum. Quanq; hic Iouis Corinthum usurpasse uidetur pro homine magnopere felici. Vsurpat hoc adagium & Socrates apud Platonem in Euthydemo: ἀλλ' ἀτεχνῶς, τὸ λεγόμενον ὁ Διὸς Κόρινθος γίγνεται. id est, Sed prorsus id quod dici solet, Iouis Corinthus fit. Conuenit cū illo, quod alibi retulimus, δὶς κράμβη. id est, Bis crambe. Neq; solum uti licebit, cum eadem iterū atq; iterum dicuntur: uerūetiam cum in eodem negocio nimium assidue persistitur. Veluti siquis cibū semper eundem apponat: aut siquis semper studiis literariis incūbat, aut assidue uenetur, ut hinc iam oboriatur ex assiduitate satietas, recte dicemus: ὁ Διὸς Κόρινθος Molestum est enim, quicquid perpetuum: Vel Pindaro teste in Nemeis, Ἀλλὰ γὰρ ἀνάπαυσις ἐν παντὶ γλυκεῖα ἔργῳ. κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' ἀφροδίσια. id est, Verum enimuero intermissio in omni negocio iucūda. Accipiunt autem satietatem & cantilenæ & amœni flosculi Venerei. In nōnullis exemplaribus pro μέλη scriptum erat μέλι. Sic in epigrammate:

Πᾶν τὸ περισσὸν ἄκαιρον, ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιός id est, Insuaue est, quicqd nimiū est. Nam dicit olim,
ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή. Mel quoq;, si immodica est copia, bilis erit.

Illud admonitu non inutile duxerim, prouerbium bifariam accipi posse, Nam & hoc ostendit interpres Pindari, uel cum eadem iterantur saepius, uel cum ii, qui initio magnifice loquūtur minaturq; ferociter, postea timide fugiunt: id quod euenit legatis Corinthiorum, qui cū saepius illud intonuissent in cōcione: Δικαίως σχετλιάζει ὁ Διὸς κόρινθος, οἱ μὴ λάβοιτο δίκας παρ' ὑμῶν. id est, Merito suspirabit Iouis Corinthus, nisi poenas sumpserit de uobis: postea cum ad manus esset uentum, ignauiter aufugerunt. Nec illud praetereundum, adagionem accōmodari posse, tum ad rem, tum ad personā. Ad rem hoc pacto: Iam millies audiui, non possum diutius ferre τὸν Διὸς κόρινθον. Ad personas: ut siquis hominem eadem semper inculcantem τὸν Διὸς κόρινθον appellet. Indicat & hoc interpres Pindari.

Testulae transmutatio. LI

Ὀστράκου περιστροφή. id est, Testulae conuersio. De rebus repente in diuersum commutatis. Lucianus in Apologia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν, οὕτω περιφανῆ καὶ περιβλεπτον ἐνίκει. id est, Deinde oblitus omnium, testula, ut aiunt, transmutata, uolens ipse semet in seruitutem usqueadeo manifestariam & insignem cōiecit. Incertum utrum sumpta sit metaphora à ludi genere quodam, quem ostracinda Graeci uocāt. Hunc innuit Plato in amatoriis, nempe in Phaedro: φυγὰς δὴ, inquit, γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀποστερηθεὶς ὑπ' ἀνάγκης ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μεταπεσόντος ἵεται φυγῇ μεταβαλὼν, ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν καὶ ἐπιθεάζων. id est, Tandem profugus fit ab his: & dum necessario priuatus est is, qui prius erat amator, testula in diuersum uersa, fuga se proripit immutatus. At ille cogitur insequi, indignans, deosq; obtestans. An ab Ostracismo suffragiorum genere, quodam, quòd per calculos ac fabas ferebatur: in hoc repertum, ut per id ciues, qui uel opibus immodicis, uel nobilitate, uel gloria, uel alia quauis insigni uirtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Aristides: non aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, iusti cognomen illi uulgo tributum. Ferebatur autem ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, testulae uiritim in comitiis dabantur. In eis, quem quisq; uellet urbe cedere, literis inscriptis indicabat: hos deinde omneis in fori locum quēdam cancellis circūseptum, deportabant. Porrò magistratus, quibus hoc datum erat negocii, primum uniuersos recensebant: qui nisi plures sex millibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis uniuscuiusq; calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decēnium in exilium ire iubebatur: ita tamē, ut illi liberum interim esset, fructus suos accipere. Erat itaq; ostracismus nō improbitatis castigatio, sed uulgaribus animis insitae inuidiae placatio. Antiquatus est autem hic ostracismus, eiecto per hūc Hyperbolo quopiam homine cōtempto atq; humili. Huiusmodi fermè referuntur à Plutarcho in uita Aristidis. Ab hoc igitur ostracismo, quoniā magna uulgi licentia ac temeritate peragebatur, ac repente praestantissimi cuiusq; ciuis fortunā cōmutabat, non absurde uideri potest ductum adagium. De lusu ostracorum Iulius Pollux, in hunc ferè modū tradit. Pueri ducta in medio linea, duas in partes sese distribuebant: quarum altera intra ostracū, altera extra dicebatur. Deinde mittēte quopiam ad lineam testam, utrius partis superior extitisset aliquis, hunc insequebantur, qui illi adhaerebant, reliquis in fugam conuersis. Caeterum è fugientibus qui cōprehensus esset, is considebat, asinus dictus, testaq; proiecta dicebat, nox dies. Nam interior testae pars pice sublita erat, quae nocti respondebat. Hoc aūt lusus genus appellabatur ὀστράκου περιστροφή. id est, Testae conuersio. Plato libro de repub. vii. uidetur ad lusus genus referre, cum ita loquitur, τοῦτο δὴ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ὀστράκου ἂν εἴη περιστροφὴ, ἀλλὰ ψυχῆς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινὸς ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος ἰούσης ἐπάνοδον. id est, Istuc sanè, ut uidetur, non fuerit testae cōuersio, sed mentis circūductio, ex nocturno quodam die ad eius quod uerè est ascensum euntis. Agit de philosophia quae à falsis bonorum simulachris educit animum ad uerorum bonorum cognitionem.

Alterum pedem in cymba Charontis habere. LII

Extremae, decrepitaeq; senectae homines, etiam hodie uulgo dicuntur alterum pedem in sepulchro habere, Nec hinc abhorrent, quae scribit Lucianus in apologia: πρὸς αὐτῷ δὲ ἤδη τῷ αἰακῷ γινόμενον, καὶ μονονουχὶ τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ πορθμείῳ ἔχοντα. id est, Qui iam sit Aeaco ipsi uicinus, quiq; iam tantū non alterum pedem in cymba Charontis habeat. Idem in sectis. καὶ τὸν ἕτερον πόδα φασὶν ἐν τῇ σορῷ ἔχων. id est, Et alterum pedem, ut aiunt, in tumulo habens, Pomponius libro Pandectarum. xl. titulo de fideicōmiss. liber. capi. Apud Iulianū, dixit his uerbis: Ego discendi cupiditate, quā solam uiuendi rationem optimā, in octauum & septuagesimū annum suae aetatis duxi, memor sum huius sententiae, quā dixisse ferē Iulianus, & si alterū pedem in sepulchro haberē, adhuc addiscere quaedam uellem. Haud scio an huc ptineat quod Lucianus scribit in Votis: ὅς γε δὴ ἐν τῇ νηὶ ἕτερον πόδα ἔχει. id est, Qui quidem iam alterum pedem habeat in naui. Plutarchus in cōmentariolo de puerorum institutione, notat, senes uulgato conuitio uocari solere, κρονολήρους καὶ σοροδαίμονας. Quòd iam aetate desiperent, & fossae confines essent, magisq; bustuariae laruae, q̄ homines. Plautus Acherontium senē dixit. Terētius Silicerniū. Et capularem dixit nescio quis. Graeci τυμβογέροντας uocāt autoribus Hesychio

ὀστρακισμός

Pedem alt. in sep. habere

κρονόληροι σοροδαίμονες

πέμπελος & Suida, ac πεμπέλους extreme ætatis homines, illos quòd tumulo sint proximi, hos quòd breui mittendi sint ad inferos, παρὰ τὸ πέμπειν, quod est mittere, & ἕλος palus, quòd qui moriuntur crederetur per Stygiam paludem transmitti ad inferos,

Cauam Arabiam serere. LIII

Τὴν κοίλην ἀραβίαν σπείρειν. idest, Cauam Arabiam serere. Pro frustra sudare, aut in re perdifficili, nec admodum frugifera operã sumere. Lucianus in Apologia: ὡς τὴν κοίλην ἀραβίαν σπείρειν ἐπιχειρεῖν. id est, Vt cauam Arabiam serere aggrediatur. Significat aũt palustrem Arabiæ partem, neutiquã idoneam sementi. Plutarchus περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Τὴν μὲν γὰρ πρὸς ταῖς ἀσίας χώραν δυσκαρποφόρον ἄγονον ... τὸ σπέρμα λέγουσιν. τῶν δὲ ἀδολέσχων ὁ λόγος ἀτελὴς καὶ ἄκαρπός ἐστι. id est, Aiunt enim sterilem esse sationem humilium Asiæ regionum, at loquaculorum ipsa oratio inutilis est atque infrugifera.

Lynceo perspicacior. LIIII

Lyncei perspicacitas in prouerbium abiit. Plinius naturalis historiæ lib. ii. cap. xvii. Nouissimã, inquit, lunam, primamque eadem die uel nocte, nullo alio in signo, quàm in ariete conspici: id quod paucis mortalium contingit. Et inde fabula cernendi Lynceo. Sunt qui tradunt, Lynceum primum reperisse fodinas metallorum, æris, argenti, auri. Et hinc uulgo natam fabulam, quòd ea quoque uideret, quæ sub terra forent. Testis Lycophronis interpres. Meminit huius & Plato in epistola quadam Aristophanes in Pluto:

βλέπειν τ' ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τοῦ λυγκέως. id est,
Faxo ut uideas uel Lynceo ipso acutius.

Lucianus in Hermotimo: Σὺ δὲ ὑπὲρ τὸν λυγκέα ἡμῖν δέδορκας, καὶ ὁρᾷς τὰ ἔνδον διὰ τοῦ στέρνου, id est, Tu uero nobis ipso etiam Lynceo perspicaciores: qui, sicuti uidetur, per pectus ipsum, quæ sunt intus cernis in Icaromenippo: Πῶς νῦν ἐξαίφνης λυγκεύς τις ἡμῖν γενόμενος ἅπαντα διαγινώσκεις; id est, Qui nunc repente quasi Lynceus quidam effectus cuncta discernis? Horatius in prima epistola ad Mecœnatem:

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.

Marcus Tullius M. Varroni: Quis est tam Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? Apollonius in Argonauticis scribit hunc Lynceum usqueadeo fuisse perspicacem, ut etiam terram ipsam oculorum acie penetraret, quæque apud inferos fierent, peruideret.

Λυγκεὺς δὲ, καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο | At miro uisus pollebat acumine Lynceus,
ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος ἀνέρα κεῖνον | Si modo uera est fama, uirum quæ prædicat illum,
ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι. id est, Perfacile inspexisse sub altis condita terris,

Plutarchus in cõmentario, quem inscripsit aduersus Stoicos, testatur, famam fuisse de Lynceo, quòd saxa quoque & arbores oculorum acie penetraret. Pausanias in Corinthiacis tradit Linceum Danao uita defuncto, regni successionem suscepisse. Pindarus in Nemeis hymno decimo, meminit Lyncei qui ex Taygeto monte uiderit Castorem & Polluce sub quercus trunco latitantẽ, & horum alterũ iaculo uulnerasse. Pindari interpres citat historiam rerum Cypriarum, Aristarchum & Didymum.

Quod in animo sobrii, id est in lingua ebrii. LV

Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης ἐστὶ τοῦ μεθύοντος. id est, Quod in corde sobrii, id est in lingua ebrii. Prouerbialis sententia, quam refert in collectaneis Diogenianus. Vsurpat Plutarchus, idque prouerbii nomine in libello, cui titulus περὶ ἀδολεσχίας. Nec prætereundum illud Herodoticum: Οἴνου κατιόντος, ἐπιπλέουσιν ἔπεα. id est, Subsidente uino, supernatant uerba. Nam sobrios aut metus aut pudor cohibet, quo minus effutiant ea, quæ satius putarint suppressisse. At uinum & pudorem discutit, & timorem abigit. Vnde fit, ut temulenti sæpenumero non cõtineant uoces per iugulum redituras. Pindarus in Nemeis, θρασεῖα δὲ παρὰ κρητῆρα φωνὰ γίνεται, id est, Audax iuxta craterem uox fit: siue quòd uinum adfert confidentiam, siue quòd in conuiuio tutum est magnifice loqui, siue quòd qui uicit merito citraque periculum laudatur.

Virgultea scaphula Aegæum transmittere. LVI

Scaphula uirgultea Aeg. t. Aegeũ sca. t. Ἐπὶ ῥιπὸς τὸν αἰγαῖον διαπλεῦσαι. id est, Virgulto Aegæum transmittere. In eos dicitur, qui rem supra modum arduã leui opera cõficere tentãt. Lucianus in Sectis, ἐπὶ ῥιπὸς ὡς ἡ παροιμία φησὶν τὸν αἰγαῖον ἢ τὸν ἰόνιον διαπλεῦσαι θέλοντας. id est, Virgulto, quẽadmodum prouerbio dicitur, Aegæum aut Ionium mare transmittere cupientes. Citatur hic senarius à Suida. Extat aũt apud Aristophanẽ in Pace.

κέρδους ἕκατι κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι. id est,
Causa lucelli nauiget & in uimine.

Taxat Simonidem, tanquam lucri cupidiorem, quod ad quæstum scriptitarit carmina. Porrò ῥὶψ uimen est flexibile, aut ramus salignus παρὰ τὸ ῥέπω, uidelicet quòd inflectatur ob lentitudinem. Citatur & hic.

καὶ τῷ θεῷ πλέων, κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι. id est, Quisquis secundo nauigarit numine,
Is uel saligno nauigarit uimine. Nauigare cum deo

Extat & hic inter sententias prouerbiales, citatus item ab Aristophanis interprete: θεοῦ θέλοντος καὶ ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις. id est, Deo fauente nauiges uel uimine.

Phoenice uiuacior. LVII

Lucianus in Sectis, ἢν μὴ φοίνικος ἔτη βιῷς. id est. Ni phoenicis annos uixeris. De phoenicis uiuacitate diximus alibi. Cuius etiam raritas prouerbio fecit locum, Phoenice rarior, quale est illud, Coruo quoque rarior albo. Negant enim phoenicem esse nisi unicam, siqua fides scriptoribus.

Cum plurimum laborauerimus, eodem in statu sumus. LVIII

Lucianus in Sectis, καὶ κατὰ τοὺς παροιμιαζομένους πολλὰ μοχθήσαντες ὅμοιοι ἐσμέν. i. Ac iuxta prouerbiũ cũ multum laborauerimus, itidẽ ut antea sumus. De frustra laborãtibus. Quod euenit iis, qui post diuturnũ studium nihilo reperiuntur eruditiores, post longã negociationẽ nihilo ditiores.

Aquam in mortario tundere. LIX

ὕδωρ ὑπέρῳ πλήττειν, id est, Aquam pistillo tundere. Lucianus in Sectis: ὥσπερ εἴ τις εἰς ὅλμον ὕδωρ ἐγχέας ὑπέρῳ σιδηρῷ πλήττοι, id est, Tanquam siquis aquam in mortarium infusam ferreo pistillo tundat. Quadrat in eos, qui laborant inaniter: siquidem aquã siquis uel ætatẽ contundat, nihil aliud erit quam aqua. Lucianus in eodem opere: οὐκ εἰδὼς, ὅτι κἂν ἀποβάλῃ φασὶ τοὺς ὤμους πλήττων ὕδωρ ὅμοιον τὸ ὕδωρ μένει, id est, Ignarus, quod etiam si humeros, ut aiunt, uerberando decutias, tamen aqua, manet aqua. Suidas ad hunc effert modũ: ἀνατρέψας τοὺς ὤμους ὕδωρ πτίσσων, ὁμοίως ὕδωρ μένει, id est, Versas scapulas aquam pinsens, aqua tamẽ æque aqua manet. Quantũuis doceas, ὄνον λύρας, quantumlibet admoneas stupidum, sui similis esse pergit.

Gnomon & regula. LX

Quod est in re quapiam præcipuum, & ad quod unum reliqua omnia conferuntur, regulam & gnomonem prouerbio uocabant. Lucianus in Harmonide: ὅτι τὸ κεφάλαιον ἀρετῆς ἁπάσης, ὁ γνώμων φασὶ καὶ ὁ ὀρθὸς κανὼν τῶν τοιούτων. id est, Quod est caput omnis uirtutis, gnomon, ut aiunt, & recta regula. Idẽ in Scytha. οὗτός σοι ὁ Μιλήσιος κανών. id est, Hic tibi Græcanica regula. Item in Sectis: τουτονὶ κανόνα καὶ στάθμην ἀκριβῆ τοιούτων. id est, Hanc regulam & amussim certissimam rerum eiusmodi. Porrò ad regulam exæquant fabri structuram. Iidem utuntur & gnomonibus. Constat autem gnomon è duabus lineis rectis, quas utrinque dimetiens dissecto quadrangulo constituit.

Caput. LXI

Eiusdẽ formæ est, cũ pcipuã negocii partẽ aut autorẽ rei, caput uocamus. Terẽtius in Adelphis, Te esse huic rei caput. Exẽpla tum apud Græcos scriptores, tum apud Latinos passim obuia sunt. Eundem in modũ & arcẽ dicimus rei cuiuspiam. Aristoteles in præfatione Rhetoricorũ ad Alexandrũ, ὡς ἀκρόπολις ἐστὶ σωτηρίας. id est, Quoniã incolumitatis arx est. ποντικὸς apud Athenæũ lib. x. πάντων δεινῶν μητρόπολιν εἶπε τὸν οἶνον, id est, Vinũ omniũ maloꝝ metropolim esse dixit. Hinc oriri temulentiã, hinc insaniam, hinc debacchationes. Plato de legibus lib. primo, κεφάλαιον δὴ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν. id est, Caput eruditionis cẽsemus rectã educationẽ. Plautus i Asinaria, Ego caput huic argẽto fui hodie repiundo. Ego pes fui. Quin nec caput nec pes sermonis apparet. Idẽ in Captiuis: Quod neque pes usquã, neque caput appareat. Aliter usurpant capitis uocabulũ, cũ indicant rem nõ singulatim explicari, sed in summa pponi. Sic Æschines aduersus Timarchũ, ὡς δὴ ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι. i. ut in summã dicã. Idẽ in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, eodẽ sensu dixit, διὰ κεφαλαίων, id est, per singula. Itidẽ Demosthenes in oratione περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ. ἐν κεφαλαίῳ δὲ ἃ λέγω φράσας καταβῆναι βούλομαι, i. ubi in summa de quibus loquor, dixero, uolo descendere. Rursus in oratiõe cõtra Zenothemin, τὸ μὲν οὖν πρᾶγμα περὶ οὗ τὴν ψῆφον οἴσετε, ὡς εἰπεῖν ἐν κεφαλαίῳ, τοιοῦτόν ἐστι, id est, Itaque negocium quidẽ de quo feretis suffragia, ut in summa dixerimus, sic habet.

Arx dicitur rei

ἐν κεφαλαίῳ

Somnium. LXII

Rem futilẽ, inanẽ & nihili, somniũ pverbio dicimus. Terẽtius in Adelphis: De argento somniũ. Lucianus in Harmonide, πάντα ἐκεῖνα ὑπηνέμια ὀνείρατα φασί, καὶ καπνοῦ σκιαί, id est, Omnia illa subuẽtanea somnia, sicut aiunt, & uerboꝝ umbræ. Idẽ in dialogo Nirei & Thersitæ & Menippi, ὀνείρατά μοι λέγεις, i. Sõnia mihi narras. Plato lib. de Rep. vii. οὕτω ὕπαρ ἡμῖν καὶ ὑμῖν ἡ πόλις οἰκήσεται, ἀλλ' οὐκ ὄναρ, i. atque ita uere nobis ac uobis ciuitas habitabit, nõ autẽ somnium. Idẽ in Theæteto ἄκουε δὴ ὄναρ ἀντὶ ὀνείρατος. i. audi iã somniũ pro somnio, friuolã rationem pro friuola. Et Syrus seruus in Adelphis, herũ suum somniũ uocat, præ Demea. Tu quantus quantus es nihil nisi sapientia es, ille futilis, somniũ. Plautus in captiui duo, Hic uigilans somniat. Plato lib. De legibus. iii. somnia dixit, p tenuibus uestigiis. Cũ enim narrasset Dariũ non fuisse regis filiũ, sed eruditione rectaque institutione sic ad regnũ peruenisse, ut ipse in diuisione principatus septimã modo portionẽ obtineret. οὗ καὶ νῦν ἔτι, inquit, σμικρὰ ὀνείρατα λέλειπται, id est, cuius rei nunc quoque exigua restant somnia.

Ne in tonstrinis quidem. LXIII

Lucianus in libello, cui titulus, quomodo conscribenda sit historia, οὔτε τὸ λεγόμενον ἐπὶ τῶν, ὥσπερ κουρείων τὰ τοιαῦτα μυθολογούντων ἀκούσαι. id est, Qui nec in tonstrinis, quod dici solet, talia fabulantes audierit. Quòd in tonsorum officinis ferè ociosi desideant, & suam quisque fabulam adferat in medium, unde Flaccus,

Gaudent ubi uertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ. Item alibi, Opinor
Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.
Cuius alibi meminimus.

Nunquid & Saul inter prophetas. LXIIII

Libro Regum primo, capite decimo refertur huiusmodi prouerbium הגם שאול בנביאים id est, Nunquid & Saul inter prophetas? Natum à Saule, qui cum in prophetarum cœtum incidisset, subito & ipse diuino furore correptus, uaticinari cœpit. Id admirantes qui Saulem antea cognouerant, inter se dictitabant. Quid accidit Sauli, num & Saul inter prophetas? Ea uox deinde uersa est Hebræis in prouerbium de re noua & inopinata, subitaq;. Est autem apud illos iambicus dimeter. Gregorius Nazianzenus in Apologia De fuga sua in Pontum sic usurpat, ut quadrare uideatur, ubi promiscue quilibet sibi magnificam aliquam functionem usurpant, uelut hisce temporibus nemo non tractat sacras literas, ἀντὶ τοῦ, inquit, εἶναι διδακτοὺς θεοῦ, καὶ πάντων προφητευόντων, ὥστε εἶναι καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν καὶ παροιμίαν, id est, dum pro eo quod deberent esse dociles dei, prophetant omnes, adeo ut & Saul sit inter prophetas iuxta priscam historiam ac prouerbium. Finitimum illi, καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, καὶ τὸ ἐν φακῇ μύρον. id est, Corchurus inter olera, & in lente unguentum, siue lenti admistum unguentum.

In foribus urceum. LXV

Vrceum in foribus
Hydriam in foribus

Ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν, id est, In foribus aqualem. Nam hoc uerbo usus est Plautus. Aristoteles libro Rhetoricorum primo, τὸ δὲ τέλος ἀγαθόν, ὅθεν ταῦτα εἴρηται. κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ, καὶ αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. id est, Finis autem bonus: unde illa dicta sunt, Et laudem Priamo. Præterea,

Turpe diu mansisse, Iam uero prouerbium etiam illud, Vrceum iuxta fores.

Interpres quispiam: nam librum ἀνώνυμον suppeditarat eruditissimus amicus noster Baptista Egnatius, ait significari rem contemptam ac uilem. Negliguntur enim quæ passim sunt obuia, quæq; facile quibuslibet contingunt. Itaque urceum in foribus positum nemo studet tollere, prodiret enim. Verum uniones in scriniis reconditos magis expetunt. Plutarchus περὶ πολυφιλίας ait, rubum ultro hærentem negligi ac præteriri, uineam, oleasq; expeti, recensens hanc sententiam, οὐ γὰρ αἱρετέον πάντων τὸ ῥᾳδίως ἁλισκόμενον. id est, Non est tollendum quod admodum facile consequi licet. Item in Epistolis Seneca, Multi aperta transeunt, condita & abstrusa rimantur. Furem signata solicitant. Vile uidetur, quicquid patet aperta effractarius præterit. Hos mores habet populus, hos imperitissimus quisq;, in secreta irrumpere cupit. Porrò prouerbium imperfectum ac mutilum uidet. Quando quidem Aristoteles ad eum modum pleraq; refert, tanquam alioqui per se satis nota. Appa ret esse hemistichium iambici trimetri à Comico quopiam mutuo sumptum.

Rubo neglecto uitis impetitur

Haud quaquam difficile Atheniensem Athenis laudare. LXVI

Atheniensem Athenis laudare h. diffic.

Aristoteles libro Rhetoricorum primo, ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, id est, Quemadmodum enim dixit Socrates, haud difficile est Athenienses Athenis laudare. Citat idem, eodem in opere de procemiis agens, Haud quaquam esse difficile, Athenienses laudare apud Athenienses, uerum apud Lacedæmonios id fore difficile. Extat autem in Menexeno Platonis, idq; in adagionis locum cessit. Dictum est autem, propter encomia, orationesq; panegyricas, quæ Athenis ex more exhibebantur iis, qui fortiter oppetiissent in bello: in quibus quoniam plurima dicebantur in laudé populi Atheniensis, pronis auribus audiebantur, propterea quòd suis quisque laudibus fauet.

Exigua res est ipsa iustitia. LXVII

Aristoteles libro Rhetorices primo, Διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ, μικρὸν εἶναι. id est, Vnde etiam aiũt, ipsam iustitiam, exiguum quiddam esse. Quo prouerbio significabant, non multum adferre momenti, si probus sis, nisi talis etiam habearis: & opinionem longe plus ualere, quàm rem ipsam. At quanto melius Aeschylus in tragœdia, cui titulus, ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, de Amphiarao,

οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος ἀλλ' εἶναι θέλει, Neq; enim uideri, at esse uir cupit optimus,
βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος. id est, Mentis profundæ segete perfruens bona.

Rectius Socrates admonens, ut talis quisq; sit, qualis haberi uelit. Modestius Euripides in Oreste probans opinionem, ubi res ipsa non adest, tanquam optimo proximam,

κρεῖττον δὲ τὸ δοκεῖν κἂν ἀλήθεια ἀπῇ, id est, Res ipsa ut absit, optima est opinio. Res ubi abest optima est opinio

Iidem Terentius in Adelphis: Si tibi istuc re ipsa non dolet, at simulare certe est hominis.

Occasione duntaxat opus improbitati. LXVIII

Aristoteles lib. Rhetor. ii. καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς, ἢ μελλησάντων, ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται. ὥσπερ γὰρ παροιμία, προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. id est, Aut aduersus quos occasionem habent, siue progenitorum nomine, siue suo ipsorum, siue amicorum, siue eorum, à quibus beneficio fuerunt affecti, aut curæ habiti, uel ipsi, uel maiores ipsorũ uel eorum pro quibus soliciti sunt. Quemadmodum enim prouerbio dicitur, Occasione duntaxat opus est malitiæ. Quadrabit in nocendi cupidos, qui ne temere læsisse uideantur causas, prætexunt. Celebratur hic mimus Publii, ni fallor, in hanc sententiam:

Malefacere qui uult, nusquam non causam inuenit.

Circumfert & hodie, uulgo apud nostrates adagiũ nõ usq; quaq; spernendũ, Facile fustẽ inuenerit, q cupit cædere canẽ. Eodem spectat Terentianũ illud, Fingit causas, ne det sedulo. Itẽ illud Martialis,

Irasci tantum felices nostis amici,
 Non quia sic merui, sed iuuat hoc facere.

Fortassis huc allusit & Euripides, cum sic ait in Iphigenia Aulidensi,

ἐπὶ βραχείας προφάσεως ἔδει μόνον,
ἐφ᾽ ᾗς ὅ γ᾽ ἐγὼ καὶ παῖδες αἱ λελειμμέναι
δεξόμεθα δέξιν, ἥν σε δέξασθαι χρεών. id est,

Occasione tantum opus fuerit leui,
Vt & ipsa quiq; mihi supersunt liberi,
Te rursus accipiamus istunc ad modum, Quo te accipi par est.

Citant & hunc senarium ex Menandro,

μικρὰ πρόφασίς ἐστι τοῦ πρᾶξαι κακῶς. id est, Ad praue agendum parua satis occasio est.

Vel à mortuo tributum auferre. LXIX

κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρει, id est, Etiam à mortuo tollit. In hominem undecunq; per fas nefasq; lucrum captã tem. Aristoteles lib. Rhetor. iii. tractans de iis, quæ pudenda habeantur, οἷον, inquit, πενήτων, ἢ τεθνεώτων. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν, ἀπὸ αἰσχροκερδείας γάρ, id est, Veluti siquis exigat à pauperibus, siue defunctis: unde etiam illud ortum est adagium, Etiam à defuncto tollere, propterea quòd id à turpi lucri cupiditate proficiscitur. Finitimum est illi, Tributum uel à mortuo auferre

αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα. id est, Ipsis uel à statuis farinas postulat.

Natum à tyrannis, qui & à sepulchris, aut defunctorum statuis, uectigal colligunt. Legitur in epistola quadam ad Cratetem Diogenis, καὶ τοὺς ἀνδριάντας τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ προσιὼν αἴτει τὰ ἄλφιτα, id est, Adi & statuas quæ in foro sunt, atq; ab his cibum poscito.

Pudor in oculis. LXX

ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ αἰδώς, id est, In oculis pudor. Horum nos pudet, quæ in propatulo sunt. Aspectus enim uel incutit, uel renouat etiam pudorem. Vnde fit ut pueri cum pudescunt, oculos tegant. Et apud Platonem Socrates dicturus de amore ob pudorem oculos tegit, nimirum huc alludens. Hinc poetæ Cupidinem, quòd sit improbissimus, cæcum fingunt. Eodem pertinet illud Ciceronis, Epistolam non erubescere. Videmus etiam eos, qui oculis capti sunt, à uerecundia plurimum abesse. Huc spectauit Ouidius, cum ait, noctem utpote cæcam pudore uacare.

Nox, inquit, & amor, uinumq;, nihil moderabile suadent.
 Illa pudore uacat, Liber, amorq; metu.

Refertur adagium ab Aristotele, lib. Rhetor. ii. καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. id est, Et, ea quæ sunt oculis exposita, quæq; in propatulo sunt. Vnde & illud prouerbio dicunt, Pudorem in oculis esse. Citatur & apud Athenæum lib. xii. Idem in Problematis causam inquirens, quamobrem pudefactis rubescant aures, iratis oculi, huius adagii testimonium citat. Ἢ ὅτι inquit, ἡ μὲν αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς κατάψυξίς τις μετὰ φόβου. ὥστε εἰκότως ἀπολείπει τοὺς ὀφθαλμούς. χωριζόμενον δὲ εἰς τὸν δεκτικώτατον φέρεται τόπον. τοιοῦτος δὲ ὁ ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ὤτων, ὁ γὰρ ἄλλος ὀστώδης, ὀργιζομένοις δὲ ἐπανέρχεται τὸ θερμόν, μάλιστα δὲ γίνεται φανερὸν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς διὰ τὴν χρόαν οὖσαν λευκήν. id est, An propterea, quòd pudor in oculis frigus quoddam adducit unà cum metu, atq; ob id merito calor destituit oculos. Is uero demigrans inde fertur ad locum sui maxime capacem. Est autem huiusmodi summa pars aurium, nam reliqua pars est ossea, Rursum iratis calor suffunditur: idq; potissimum apparet in oculis, propter albicantem illorum colorem. Refertur hic uersus ex Euripide,

αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς γίνεται τέκνον, id est, Mea gnata in oculis nascitur hominum pudor.

Aristophanes in Vespis,

ἀλλὰ τούτοις γ' οὐκ ἔνι
οὐδ' οὐ ὀφθαλμοῖσιν αἰδὼς τῶν παλαιῶν ἐμβάδων, id est,
Caeterum istis haud inest Calciamenti uetusti, nec uel in oculis pudor.

Huc referri potest & illud, quod Aristoteles lib. Rhetoricorum primo ex Sapphone citat,
αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχον ὄμματα. id est, Non esset tibi pudor in oculis.

φαινοπροσωπεῖν

Hinc & illae figurae: quo ore, qua fronte audebis obiurgare filiū? Et illud apud Ciceronem in Epistolis ad Atticū, nec enim conquisitores, φαινοπροσωπεῖν audent. Quin & hodie uulgo dicunt: Non audebis faciem ostendere. Apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi, Menelaus iubet Agamemnoni, ut sese aspiciat, uidelicet, quo facti pudeat.
βλέψον εἰς ἡμᾶς, ἵν' ἀρχὰς τῶν λόγων ταύτας λάβω. id est,
Aspice in nos recta, ut hoc capiam loquendi exordium. Isq; respondet,
μὴν δείσας, οὐκ ἀνακαλύψω βλέφαρον Ἀτρέως γεγώς; id est, Nū uerebor lumina ī te tollere, Atreo satus?
Fortassis huc ascribendum erat, quod apud Homerum Achilles Agamemnonem κυνώπην uocat, ob impudentiam uelut oculis caninis & inuerecundis.

LXXI

Conciliant homines mala.

Συνάγει τοὺς ἀνθρώπους κακά, id est, Conciliant homines mala. Sententia prouerbialis, quae declarat id, quod uulgo fit, ex hostibus nonnunquam amicos fieri propter malum aliquod incidens utrisq; commune. Aristoteles libro Rhetoricorū primo, οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις. ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν, id est, Nihil enim uetat, quo minus idem conducat ambobus aduersariis. Vnde dicitur illud, Conciliant homines mala, quoties idem utrisq; noxium fuerit. De syncretismo diximus alibi. Quin huc quoq; potest deflecti prouerbium, ut dicamus, indoctum fauere indocto, infantem infanti, nepotem nepoti. Neq; enim bonarum modo rerum similitudo conglutinat necessitudinem, uerumetiam ex malis communibus saepenumero mutua nascitur beneuolentia. Amant ferè inter se, qui simul fecere naufragiū, qui militarunt unà, qui simul capti fuerunt ab hoste; deniq; qui corporis aut animi morbis iisdem laborat.

LXXII

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

Δεῖ φιλεῖν ὥσπερ μισήσοντα, μισεῖν δὲ ὥσπερ φιλήσοντα, id est, Sic amandum tanquam sis osurus, sic oportet odisse tanquam sis amaturus. Hanc Biantis sententiam Aristoteles in libris Rhetoricorum satis indicat in prouerbium abiisse, cum ita scribit, ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασὶ φιλεῖν, ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν, ὡς φιλήσοντα, id est, Non est amandum quasi sis osurus, quemadmodum aiunt, sed ita exercendum odium, tanquam sis aliquando amaturus. Ac paulo inferius, δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασίν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα, id est, Oportet amare nō quēadmodū aiunt, sed tanquā semper amaturū. Cōmonstrat.n. illic philosophus, quo pacto refellendae corrigēdaeq; sint sentētiae uulgo receptae, atq; inculcatae. M. Tullius ī sermone De amicitia, scribit Scipioni usqueadeo nō placuisse dictū hoc Biantis nomine celebratū, ut negaret ullā uocē inimiciorē amicitiae reperiri potuisse, q̄ eius qui dixisset, ita amare oportere, ut si aliquādo esset osurus: nec uero se adduci posse, ut hoc, quēadmodū putaret, à Biante dictū esse crederet, qui sapiēs habitus esset unus è septē: sed impuri cuiusdā, aut ambitiosi, aut oia ad suā potentiā reuocantis eē sententiā. Quo nā enim mō, inquit, quisq̄ amicus eius esse poterit, cui se putabit inimicum esse posse: quin etiā necesse erit cupere & optare, ut q̄saepissime peccet amicus, quo plures det sibi tanq̄ ansas ad reprehendendum. Rursum aūt rectè factis, cōmodisq; amicorū necesse erit angi, dolere, inuidere. Quare hoc quidē praeceptum, cuiuscunq; est, ad tollendā amicitiam ualet. Illud potius praecipiendum fuit, ut eam diligentiam adhiberemus in amicitiis parandis, ut ne quando amare inciperemus eum, quem aliquando odisse possemus. Hactenus Cicero. Refertur ab eodē Aristotele paulo superius, ac repetitur libro Moralium Eudemiorum septimo hic senarius.
οὐδεὶς ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. id est, Non est amicus hic, qui amare desinit.

Amicitia quae desiit nunquā uera fuit

Qui emolumenti causa amat, potius eo quod concupiscebat, amare desit. At bonorū amicitia quoniā uirtuti nititur, immortalis est. Extat aūt hic uersus apud Euripidē in Troadibus. Diogenes Laertius mutilū adagiū refert, ἔφασκε φιλεῖν ὡς μισήσοντας, τοὺς γὰρ πλείστους εἶναι κακούς, id est, Iubebat amare tanq̄ osuros, plurimos.n. eē malos. Huc adscribēdus Mimus ille Publianus, q̄ ē apud Aulū Gelliū
Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putes. Et alius eiusdē, ut opinor, sed Senecae titulo,
Ita crede amico, ne sit inimico locus. Sophocles item in Aiace Mastigophoro,

ἐγὼ δ' ἐπίσταμαι γὰρ ἀρτίως, ὅτι	At ipse didici nuper, ut siquando sim
ὅ τ' ἐχθρὸς ἡμῖν ἐς τοσόνδ' ἐχθαρτέος	Inimicus ulli, hunc oderim hactenus, uelut
ὡς καὶ φιλήσων αὖθις, ἔς τε τὸν φίλον	Aliquando amicum habiturus: erga amicum item
τοσαῦθ' ὑπουργῶν ὠφελεῖν βουλήσομαι	Officia sic exerceam, ut qui non siet
ὡς αἰὲν οὐ μενοῦντα. τοῖς πολλοῖσι γὰρ	Semper futurus amicus: etenim plurimis
βροτῶν ἄπιστός ἐσθ' ἑταιρείας λιμήν.	Sodalitatis portus est tutus parum.

Atticus aduena. LXXIII

Ἀττικὸς πάροικος, id est, Atticus aduena. In uiolentos & feroces uicinos dicebatur. Durys apud Zenodotum ait ex Atticorum moribus natum, quòd olim finitimos è sedibus suis exigere cõsueuerint. Craterus inde manasse putat, quòd Athenienses, qui Samum missi fuerant, indigenas expulerint. Notatur adagium ab Aristotele lib. Rhetoricorum iii. ἔτι, inquit, οὖσαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαι ἐν, οἷον μαρτύρια, ἀττικὸς πάροικος, id est, Ad hæc nonnulla prouerbia sunt & sententiæ, tanquam testimonia, ut Atticus aduena. Proinde proprie quadrabit in eos, qui ita nuper in munus aliquod asciti sunt, ut superiores eiiciant.

Purpura iuxta purpuram diiudicanda. LXXIIII

Ἡ πορφύρα πρὸς τὴν πορφύραν διακριτέα, id est, Purpura ad purpuram diiudicanda est. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram ne fallantur, alteram adhibẽt purpuram. Licebit uti, quoties negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plene deprehendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si uel Sallustium conferas cũ Cicerone, iam uelut obmutescit ille alloqui per se disertissimus. Refertur adagium à Phœbammone sophista in commentario de figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in oratione Panathenaica, ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἕτερα παραδεικνύοντες, id est, Sed quẽadmodum purpuram & aurum consideramus ac probamus, purpuram cum purpura conferentes. Haud arbitror prorsus ἀπροσδιόνυσον fore, si de conferenda purpura locum huc ascripsero ex Aureliano Flauii Vopisci. Meministis, inquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureum, lanestre: ad quod cum matronæ atq; ipse Aurelianus iungeret purpuras suas, cineris specie decolorari uidebantur cæteræ, diuini comparatione fulgoris. Hoc munus rex Persarum ab Indis interioribus sumptum, Aureliano dedisse perhibetur scribens: Sume purpuram qualis apud nos est. Nam postea diligentissime & Aurelianus & Probus, & proxime Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere, si curetur. Allusit huc Quintilianus libro xii. cap. de generibus dicendi, agens de dictione quæ, quod mediocris est, per se habet admirationem, sed admotis us quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet, inquit, admirationem, neq; immerito, nam ne illud quidem facile est, sed euanescunt hæc atq; moriuntur comparatione meliorum: ut lana tincta fuco, citra purpuras placet at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, ut Ouidius ait.

Saturniæ lemæ. LXXV

Κρονικαὶ λῆμαι, id est, Saturniæ lemæ. In cæcutientes ac stupidos dicitur: præsertim in eos, qui ætatis uitio desipiscunt. Est enim lema humor in oculis concretus, unde lippitudo nascitur. Denuatur autem ἀπὸ τοῦ λάω, id est, uideo, & μὴ negatiua particula: quòd eiusmodi lachrymæ crassæ oculos occupantes usui officiant. Aristophanes in Pluto,

ἀλλ' ἢ κρονικαῖς γνώμαις οὕτως λημῶντες τὰς φρένας ἄμφω. id est,

Saturninis animis uere, lippitis sensibus ambo.

Gnomas dixit pro lemas, unde λημῶ Græcis lippio, cæcutioq; significat. Porrò Saturniæ dicuntur quasi seniles ac ueteres: propterea quòd κρόνος, id est, Saturnus podagrosus, ac senex à poetis fingitur, & temporum deus: quasi χρόνος. ἀρχαῖα uero, id est, prisca & antiqua, Græci nonnunquam stulta uocant. Plato in Euthydemo, ἔχων φλυαρεῖς, καὶ ἀρχαιότερος εἶ τοῦ δέοντος, id est, Nugaris, ac stultior es quàm decet. Et κρονικώτερα, μωρότερα. & κρόνους nugas, ac deliramenta. Timotheus apud Athenæum libro tertio, νέος ὁ ζεὺς βασιλεύει. τὸ παλαιὸν δ' ἦν κρόνος ἄρχων, id est, Iuuenis regnat Iupiter. Olim autem principatum tenebat Saturnus. Aristophanes in Vespis:

καὶ τοὺς τραγῳδούς φησιν ἀποδείξειν κρόνους τοὺς νῦν. id est,

Sese tragœdos mente Saturnos ait

Mox redditurum,

Idem in Nebulis,

καὶ πῶς ὦ μωρὲ σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε. id est,

Et quomodo o stulte, & Saturnalia olens, & lunaris. Dionysodorus in Euthydemo Platonis, Socratem Saturnum uocat, bardum ac stupidum sentiens, οὗτος, inquit, εἶ κρόνος, id est. Adeo es Saturnus. Allusit huc Lucianus in Timone, λημῶντας καὶ ἀμβλυώττοντας πρὸς τὰ γινόμενα, id est, Cæcutis ac lippis ad ea quæ patrãtur. Atq; inibi paulo inferius, καὶ κατ' ὀλίγον κρόνον σε ὦ θεῶν γενναιότατε ἀποφαίνουσι, παρωσάμενοι τῆς τιμῆς, id est, Et paulatim Saturnũ te o deorũ præclarissime reddũt, depellẽtes ab honore. Plutarchus ætate desipiẽtes ostẽdit uulgo κρονολήρους appellatos fuisse, id est, Saturni more delirantes, uidelicet propter aniles fabulas, quæ de hoc deo feruntur. Eas refert idẽ Plutarchus in cõmentario de facie apparenti in orbe lunæ: Saturnũ in insula quapiã fortunata, profundo in antro

Saturnalia olet βεκκεσέληνος.

dormire, saxa complexum aurea. Cæterum hunc somnum illi accidere ex uinculis in eum usum arte confectis à Ioue. Aues autem quæ in scopuli cacumine uersantur, adferre illi ambrosiam, uniuersamq; insulam mira fragrantia compleri, è rupe, uelut è fonte scatente: adesse dæmones, qui Saturnum obseruent & inseruiant. Hos olim cum illo amicitia coniunctos fuisse, cum diis atq; hominibus imperaret: multaq; de futuris rerum euentibus ex se prædicere. Sed maxima, maximisq; de rebus sic efferunt, ut Saturni somnia uideantur. Nam quicquid cogitarit Iupiter in animo, id somniare Saturnum. Huiusmodi quædam nugamenta de Saturno commemorantur in hoc, quo dixi libello. Iam illud eruditi lectoris iudicio relinquo, nunquid ad hoc adagium pertineat, quod Pythagorici

Saturni lachrymę.

συμβολικῶς mare, Saturni lachrymam appellant, ut testatur idem autor, commentario de Iside & Osiride. Siquidem est aqua marina non salsa solum & amara, sed crassior itē & impurior reliquis.

Cucurbitas lippis. LXXVI

κολοκύνταις λημᾶν, id est, Lippire cucurbitas, Ad superiorem adagii formam pertinet. Aristophanes in nubibus.

νῦν γέ τοι ἤδη καθορᾷς αὐτάς, εἰ μὴ λημᾷς κολοκύνταις. id est,

At nunc ipsas plane cernis nisi fors lippis Colocyntis.

κολοκύντας Græci uocant quas nos cucurbitas. Verba sunt Socratis ostendentis nubes, hoc est, nisi plane nihil uides. & tantas habes in oculis lemas, quantæ sunt cucurbitæ.

Ollas lippire. LXXVII

χύτραις λημᾶν, Ollas lippire, Prouerbialis hyperbole, proximæ simillima. Lucianus aduersus ineruditum, & multos coementem libros, χύτραις, inquit, λημῶντες, id est, Ollas lippientes. Lachrymas indicans ollis æquales. Hoc adagium utrunq; quoties ad animum refertur, fit elegantius & iucundius: ueluti siquis hominem crassi iudicii, ac uehementer cæcutientis, & turpiter errantis dicat lippire non lemis, sed ollis.

Odium agreste. LXXVIII

Μῖσος ἄγριον, id est, Odium agreste, Atrox odium ueteres sic appellabant, propterea, quòd rustici plerunq; μισάνθρωποι sunt, & acerbius atq; implacabilius oderunt. Lucianus contra indoctum, Μῖσος δὲ ἄγριόν φασιν παρὰ πάντων ἔχεις ἐπὶ τῇ βδελυρίᾳ, id est, Laboras autem agresti, sicuti dicitur, omniū odio, propter insolentiam. Vnde & ciuilitatem appellamus morum comitatem, humanitatemq;. Et apud Iureconsultos ciuilis actio discernitur à criminali. Deniq; Græci quicquid barbarum, immane, aut crudele uolunt intelligi, id ἄγριον uocant.

Megarenses neq; tertii, neq; quarti. LXXIX

Μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι, id est, Megarenses, neq; tertii, neq; quarti. Dicebatur olim in homines supra modum ignauos & contemptos, nulloq; honore dignos. Natum adagium ex oraculo quodā. Id quidam, inter quos Stephanus Mneas & Ion, Aeginensibus, alii Megarensibus redditū existimāt. Narrat itaq; Mneas, cum Aeginenses in Achaia debellassent Aetolos, ac decimā pentecontorū cepissent, ea est nauis remigum quinquaginta, hanc Appollini Pythio uictoriæ monimentum dedicarūt. Rogabantq; deum, qui nam essent Græcorum præstantissimi, arbitrantes futurum, ut ob eam uictoriam ipsis prima laus ab Appolline tribueretur. Oraculum hunc ad modum respondit,

Ἵππον θεσσαλικὴν, λακεδαιμονίην τε γυναῖκα,	Tessala equa præstat reliquis, mulierq; Lacæna.
Ἄνδρας δ' οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς ἀρεθούσης.	Porrò uiri potant qui pulchra fluenta Arethusæ.
Ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν δ' εἰσὶν ἀμείνονες, οἵ τε μεσηγὺ	Hos quoq; præterea, mediæ gens incola uincit
Τίρυνθος ναίουσι καὶ ἀρκαδίης πολυμήλου	Tirynthi, Archadiæq; bidentibus inclytæ albis,
Ἀργεῖοι λινοθώρηκες κέντα πτολέμοιο.	Argiui stimuli bellorum, armisq; potentes.
Ὑμεῖς δ' αἰγιέες, οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι,	At uos Aegini, neq; tertius accipit ordo,
οὐδὲ δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ .i.	Nec quartus, neq; bissenus, neq; denique uestri
	Vlla usquā ratio est, nusquā numerus'ue, locus'ue.

Qui scripsit commentariolos in Theocritum refert hoc epigramma paulo diuersius, nimirum ad hunc modum,

Γαίης μὲν πάσης τὸ πελασγικὸν ἄργος ἄμεινον,
ἵπποι θρηΐκιαι, λακεδαιμόνιαι τε γυναῖκες
Ἄνδρες δ' οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς ἀρεθούσης.
Ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν δ' εἰσὶν ἀμείνονες, οἵ τε μεσηγὺ
Τίρυνθος ναίουσι, καὶ ἀρκαδίης πολυμήλου,
Ἀργεῖοι λινοθώρηκες κέντρα πτολέμοιο.
Ὑμεῖς δ' ὦ μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι,
οὔτε δυωδέκατοι, οὔτε ἐν λόγῳ, οὔτε ἐν ἀριθμῷ.

Callimachus item in epigrammatis ad Megarenses retulit prouerbium

τῆς δὲ παλαιᾶς Νύμφης ὡς μεγαρέων, οὐ λόγος οὐδ' ἀριθμός. id est,
Sed ueluti Megarensibus accidit olim, Nymphæ infelicis, non locus, aut ratio.

Nullo in numero esse.

Item Theocritus in Catellæ amore,

ἄμμες δ' οὔτε λόγω τινὸς ἄξιοι, οὐδ' ἀριθμητοί, Nostri nec ratio est, numero neq; ponimur ullo,
δύστηνοι μεγαρῆες, ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ. id est, Extremæ sortis ueluti quondam Megarenses.

Est & inter amantes ordo, cum hic primus est apud amicam, ille secundus, alius tertius aut quartus. Quemadmodum & in testamentis est primus, secundus, & tertius hæres. Effertur etiam hac forma prouerbium, τῆς μεγαρέων ἄξιοι μερίδος, id est, Megarensium parte, seu loco digni. Huc spectat & Homericum illud Iliados β.

οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ. id est,
Nusquam in consiliis, nusquam numeratur in armis,

Refertur ex Euripide.

δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ
ἀριθμόν, ἀλλ' ἄπεισι κἂν παρῶσ' ὅμως. id est,
Formidolosi nullum habent in prælio Numerum, sed absunt, licet ibi adsint maxime.

Hanc figuram & Latini uidentur exprimere. M. Tullius, Neminem esse puto, qui modo in aliquo numero sit, hoc est, qui sit alicuius momenti, alicuius pretii. Idem Philip. iii. Bomabalio quidã pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius. Plutarchus in Symposiacis, τῶν δὲ ἐμῶν πολιτῶν ὥσπερ μεγαρέων οὐδεὶς λόγος, id est, Atqui meorum ciuium, ueluti Megarensium nulla ratio. Idem alias in eodem opere, τῶν δὲ δημοκριτείων ἔφη εἰδώλων· ὥσπερ αἰγινητῶν ἢ μεγαρέων ἀριθμὸς οὐδεὶς οὐδὲ λόγος, id est, Atqui Democriticarum, inquit, imaginum, perinde ut Megarensium aut Aeginensium, nullus numerus, neque respectus. Equidem arbitror & Aristophanem huc leuiter allusisse cum scribit in Acharnensibus, ὡς χρὴ μεγαρέας μήτ' ἐν γῇ μήτ' ἐν ἀγορᾷ
μήτ' ἐν θαλάττῃ μήτ' ἐν ἠπείρῳ μένειν, id est, Megarensibus nefas manere esset neq;
In terra alicubi, nec foro, nec in mari, Neq; continente.

Siquidem excludens Megarenses quatuor locis, nimirum ad illud respexit, οὔτε τέταρτοι, Quanquã in uersibus, opinor non abesse mendũ, uidelicet in μήτ' ἐν γῇ, nisi forte quarto loco sibi permittit spõdeum, quemadmodum permittit Anapæstum. Mihi subolet huc & M. Tullium allusisse, cum in Bruto suo sic loquitur. Duobus igitur summis Crasso & Antonio, L. Philippus proxime accedebat, sed longo interuallo, tamen proximus. Itaque eum et si nemo intercedebat, qui se illi anteferret, neque secundum tamen neq; tertium dixerim. Nec enim in quadrigis eum secundum numerauerim, aut tertium, qui uix è carceribus exierit, cum palmam iam primus acceperit: nec in oratoribus, qui tantum absit à primo, uix ut eodem curriculo esse uideatur. Simili forma M. Tullius in Academicis libro ii. dixit quintæ classis Democritum. Quis, inquit, hunc philosophum non anteponat Cleanti Chrysippo, reliquisq; inferioris ætatis, qui mihi cum illo cõparati, quintæ classis uidentur? id est, postremi ordinis. E diuerso primæ classis dicuntur, qui cæteris præferuntur, & nulla classe, qui prorsus contempti. Translatum à classibus, in quas Seruius Tullius rex diuisit populum Romanum pro censu modo. Florus epitome xlix. dixit ultimæ sortis hominem uehementer obscurum. Andriscus inquit, ultimæ sortis homo Persei regis se filium ferens &c. Item epitome. xix. C. Glauciam dixit, ultimæ sortis hominẽ. Hoc fiet lepidius si transferatur ad animi res, ueluti si dicas, ultimæ sortis ingenium: aut orationem cum aliorum scriptis uix conferendam, extremæ classis orationem. Ad hanc pertinet formam, cum dicunt hominem primæ notæ, postremæ notæ. & M. Tullius, salutem appellat de meliore nota, salutationem accuratam. Ad personam accommodauit Catullus, Et quisquis de meliore nota.

Quintæ classis, pro postremo.

Id trãslatum uidetur à negociatoribus, qui uino aut panno notã affigunt indicantem mercis pretiũ.

Lepus pro carnibus. LXXX

λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν, id est, Lepus de carnibus, subaudi periclitatur. In eos dicitur, qui ob aliquam sui utilitatem in discrimen uocantur. Nam leporem non insectamur, quòd noceat, sed quòd pulpamentum habeat. Est enim animal & esculentum & timidum, atque inerme, ut natura hominum escis leporem genuisse uideatur. Rheginenses autem uulgo lepores dicti sunt, utpote pauidi ac formidolosi. Effertur etiam ad hunc modum adagium, ὁ λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν θέει, id est, Lepus pro carnibus currit. De iis, qui magno suo periculo, aut capitis etiã discrimine, atq; ob id acriter decertant. Translata metaphora à uenatu, in quo lepus quoniam intelligit sese ad necẽ peti, pernicissimo cursu fugit, adeo, ut nõ raro deficiat, medioq; in cursu exanimetur. Qua de re Plutarchus in cõmentario De terrestriũ & marinorũ animantium prudentia, narrat quiddã haud quaq; indignũ quod hoc inferatur loco, οἱ δὲ τὸ θεσσαλικὸν διώκοντες, ἐὰν μὲν αὐτοὶ κτείνωσι, ἥδιστα δικαιοῦντες ... πολλάκις ... ἐὰν δὲ ἀπογνοὺς ἑαυτὸν ὁ λαγὼς, ὃ γίνεται πολλάκις, ὅσον ἔχει πνεύματος, ...

Communis Mercurius. LXXXV

Κοινὸς ὁ ἑρμῆς, id est, Communis Mercurius. Lucianus in Votis, οὐκοῦν τὸ προχειρότατον τοῦτο, κοινὸς ἑρμῆς φασὶ, καὶ ἐς μέσον κατατίθει φέρων τὸν πλοῦτον, id est, Itaq; quod passim in ore est omnibus communis, ut aiunt, Mercurius, opesq; in medium allatas depone. Plutarchus in libello, cui titulus, ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι. ἀλλ' ἀμουσίᾳ καὶ ἀπειροκαλίᾳ τὸν κοινὸν ἑρμῆν ἐμπόλαιον καὶ ἔμμισθον γενέσθαι, id est, Sed imperitia & inelegantia communem Mercurium, cauponatorem & quæstuosum factum esse. Quidam hinc natam parœmiam arbitrant, quòd Mercurius, ut est furtorum autor ac repertor, primus ostendit, quæ furto parta sint, ea in medium communiter oportere deponere. Alii malunt huc referre, quòd Mercurius sit orationis autor, per quam inter homines omne commercii genus cõstat: unde & medius inter superos atq; inferos à poetis fingitur, pariter superis deorum gratus & imis, quòd sermo animi interpres, summos cum infimis, reges cum plebe conciliet. Extat super hac re fabella non illepida Aristidis in secundo libro, quem aduersus Platonem cõscripsit, in defensionem Rhetorices. Eam hoc magis libuit adscribere, quòd is autor haudquaquam adhuc uulgo notus est. Νεωστὶ γὰρ ἀνθρώπων γεγονότων καὶ τῶν ἄλλων ζώων, θόρυβος πολὺς ἦν κατὰ τὴν γῆν καὶ ταραχή. οὔτε γὰρ αὐτοῖς σφίσιν εἶχον, ὅτι χρήσονται. οὐδὲ γὰρ ἦν οὐδὲν τὸ συνάγον, ἀλλ' οἱ μείζους τοὺς ἐλάττους ἦγον. οὔτε τοῖς ἄλλοις ζώοις εἶχον ἀνταρκεῖν. πᾶσι γὰρ πάντων ἀπελείποντο, ἄλλοτε ἄλλων. τάχει μὲν τῶν πτηνῶν ἁπάντων, ὅπερ δὴ ὅμηρος ἔφη τοὺς πυγμαίους πάσχειν ὑπὸ τῶν γεράνων, πᾶσι τοῖς τότε ὑπὸ πάντων συνέβαινε τῶν ἀλκίμων ἐνίων. κατ' ἰσχὺν αὐ πόρρω. καὶ τῶν λεόντων, καὶ τῶν κάπρων, καὶ πολλῶν ἄλλων ἥσσω. ὥστ' ἀπώλλυντο σιγῇ. καὶ μὴν τήν γε κατασκευὴν τοῦ σώματος, οὐ μόνον τῶν κοράκων ἀλλὰ καὶ τῶν κοχλιῶν ἀπελείποντο, οὐδεὶς αὐτῶν ὑπάρχων αὐτάρκης. φθειρομένου δὲ οὕτως τοῦ γένους καὶ κατὰ μικρὸν ὑπορρέοντος, κατιδὼν ὁ προμηθεὺς ἅτε ὢν φιλάνθρωπος, ἀνέρχεται πρεσβευτὴς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πεμφθεὶς, οὐδὲ γὰρ πρέσβεις ἦν πώποτ' εἰδέναι, ἀλλ' αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ. ὁ δὲ ζεὺς τοῦ τε προμηθέως ἀγασθεὶς δίκαια λέγοντος, καὶ ἅμα καθ' ἑαυτὸν εἰληφὼς λογισμὸν τοῦ πράγματος, τὸν αὐτοῦ παῖδα τὸν ἑρμῆν κελεύει ῥητορικὴν ἔχοντα ἐλθεῖν εἰς ἀνθρώπους. ὁ μὲν δὴ προμηθεὺς καθάπερ ἐπίσης ἅπασι τάς τε αἰσθήσεις καὶ τ' ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, οὐχ οὕτως ἐκέλευεν, ὥσπερ θεωρικοῦ διάδοσιν διελεῖν, ἵνα πάντες ῥητορικῆς ἐφεξῆς μετέχοιεν, ὥσπερ ὀφθαλμῶν, χειρῶν καὶ ποδῶν, ἀλλ' ἐπιλεξάμενον τοὺς ἀρίστους καὶ γενναιοτάτους καὶ τὰς φύσεις ἐρρωμενεστάτους τούτοις ἐγχειρίσαι τὸ δῶρον, ἵνα ὁμοῦ σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους σώζειν ἔχοιεν. ἀφικομένης δὲ τῆς ῥητορικῆς εἰς ἀνθρώπους, οὕτως ἐκ θεῶν ἠδυνήθησαν μὲν οἱ ἄνθρωποι τὴν μετὰ τῶν θηρίων δίαιταν χαλεπὴν ἐκφυγεῖν, ἐπαύσαντο δὲ ἐχθροὶ πάντες ὄντες ἀλλήλοις ἐν κύκλῳ. κοινωνίας δὲ εὗρον ἀρχήν. καταβάντες δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν, ἄλλοι κατ' ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης ἐπλησίασαν, τό γε πρῶτον ὕπαιθροι, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη λόγου νικήσαντος, πόλεις τε κατεσκευάσαντο καὶ διῴκησαν, οὐχ ὥσπερ πρότερον ὡς ἔτυχον, ἀλλ' εἴς τε συντάξεις κοινωνιῶν, καὶ τοὺς πόλεων ἡγεμόνας νόμους ἔθεντο, καὶ ἄρχοντας καὶ πολιτείαν ἐνόμισαν καὶ θεοῖς χαριστήρια ἀνήγαγον πρώτας ἀπαρχὰς ποιησάμενοι τὰς ἀπὸ τῶν λόγων, ἃς ἔτι καὶ νῦν χαίρειν μάλιστα τοὺς θεοὺς λόγος αἱρεῖ, ὅτι καὶ γνωρίσαι πρῶτον αὐτοῖς τοὺς θεοὺς ὑπῆρξεν ἐντεῦθεν. οὕτως ἄνθρωπος ἤρθη μέγας ἐξ ἀσθενοῦς καὶ σαθροῦ κατ' ἀρχάς. καὶ πρόσθεν καταφρονούμενος, ὡς οὐδὲν πρᾶγμα, κύριος ἐστὶν ἐξ ἐκείνου τοῖς ἐν τῇ γῇ τούτου ὅτι βούλεται χρῆσθαι, πρόβλημα ποιησάμενος ἀντ' ἄλλου φυλακτηρίου τὸν λόγον. καὶ ὁ μῦθος ἡμῖν ταύτην ἔχει τὴν τελευτήν. Quæ siquis Latine malit, sensum utcunq; reddemus. In initio cum recens essent homines nati, magnus inter hos ac reliqua animantia tumultus erat, perturbatioq; super terram, propterea quòd non possent inuicem uti sese. Nec enim ulla res intercedebat, quæ illos conciliaret: uerũ qui potentiores erant, opprimebant inferiores. Neque satis erant idonei, ut reliquis animantibus resisterent. Omnibus enim illis omni ex parte inferiores erant, aliaq; in re ab aliis uincebantur. Veluti ab uniuerso genere uolucrum celeritate. Vnde factum est, ut quod ait Homerus Pygmæis accidere à gruibus, id tum temporis passim à robustioribus auibus paterentur mortales. Rursum quantum ad uires attinebat, longe superabantur, & à leonibus, & ab apris, & aliis item compluribus. Atq; hunc in modum silentio peribant. Iam uero quo ad munitionem ornatumq; corporis, non coruis modo, uerumetiam cochleis cedebant, neq; cuiquam ex ipso suppetebat, quod ad tuẽdam uitam erat opus. Itaq; cum ad eum modum interiret hominum genus, ac paulatim dilaberetur, Prometheus, ut semper est hominum studiosus, orator ascendit in cœlum, mortalium nomine: non ille quidem missus ab eis, neque enim dum id temporis legatos ullos erat cernere, sed ipse ultroneus abiit. At Iuppiter partim in gratiam Promethei, maxime qui iusta postulare uideretur: partim negocio apud sese considerato, filium suum Mercurium iubet ad homines descendere, Rhetoricen secum adducentem. Edixit autem ut eam mortalibus impertiret, non quemadmodum Prometheus omnibus ex æquo, sensus, reliquaq; corporis membra, perinde quasi theatralem pecuniã dispertiens, ut omnes ex æquo Rhetorices essent participes, non aliter, quàm oculorum, manuum ac pedum: sed ut præstantissimos quosque, ingenioq; generosissimo & indole pollentissima præditos deligeret, atque iis demum munus hoc impertiret, ut pariter & suam ipsorum & aliorum incolumitatem tueri possent. Porrò

posteaq̃ Rhetorica iam ad mortales peruenisset, cum negocium, quod habebant cum belluis molestissimum, licebat effugere, tum uero desierunt undequaq; inter sese simultatem exercere, reperto commerciorum initio. Digressiq; de montibus, alii in aliam orbis partem iungebantur, principio quidem sub dio uiuentes; post autem ubi uerbis inter se communicassent, & ciuitatem condiderunt, ac distributi sunt, non quemadmodum antea, temere, uerum in ordines plebis ac belli duces, sanctisq; legibus, tum principes, tum Reip. statum instituerunt. Diis munera cœperunt offerre, primitias auspicantes ab oratione. Quibus nunc quoq; uel maxime gaudere deos consentaneum est. Quando quidem hac contigit, ut primum esse deos cognosceremus. Hinc deinceps ita creuit homo, ut qui initio debilis fuerat atq; inualidus, postea in altum tolleretur: quiq; antea pro nihilo habitus, ac despectus erat, deinceps factus est omnium, quæ sunt in terra, dominus, cui quibus uti liberet, ius esset, non alio propugnaculo sibi parato quàm oratione. Atq; hic nobis sit fabulæ finis. Hactenus Aristides. Extat, si satis commemini, fabella non dissimilis apud Platonem in Protagora.

Ale luporum catulos. LXXXVI

Theocritus in Hodœporis,

θρέψαι καὶ λυκιδῆς, θρέψαι κύνας ὥς τυ φάγωντι. id est,

Pasce canes qui te lanient catulosq; luporum.

Prouerbium est, teste interprete, in eos, qui læduntur ab iis, de quibus bene meriti sint, aut in ingratos. Addit ille dictum Socratis, κακοὺς ποιῶν εὖ, θρέψαι λύκους. Malis faciens bene, nutri lupos. Nam plerunq; solet id usu uenire illis, qui catulos luporum enutriunt. Extat super hac re non inelegans Epigramma, quanquam incerto autore, de oue lupi catulum alente suis uberibus,

Τὸν λύκον ἐξ ἰδίων μαζῶν τρέφω, οὐκ ἐθέλουσα,
Ἀλλά μ' ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ πάλι θήριον ἔσται.
Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται. id est,

Lacto lupum uberibus propiis non sponte, sed horsum
Me demens adigit pastor ut id faciam.
In me rursus erit fera postquam creuerit ex me.
Natura haud unquam uertitur officiis.

De canibus autem sumptum est ex Actæonis fabula, à suis ipsius canibus dilacerati. Nam & hoc indicant enarratores Theocriti. Ex quibus facile liquet, quodnam sit illud prouerbium antiquum, cuius meminit M. Varro in libris de re rustica, tractans de canibus alendis. Diligenter, inquit, ut habent cibaria prouidendum. Fames enim hos ad quærendum cibum ducit, si non dabitur, & à pecore abducet, si non præbebitur. Nisi, ut quidam putant, & illuc peruenerint, ut prouerbium attollant antiquum, uel etiam ut aperiant de Actæone, atq; in dominum adferant dentes. Idem in Phœbo, citante Nonio, Crede mihi, plures dominos comedere serui, quàm canes. Quasi id Actæon occupasset, & ipse prius suos comedisset &c. Hucusq; Varronis relata. Cæterum legimus & leones & dracones nutriciis suis gratiam officii retulisse. Verum nulla est fera tam ingrata, quæ sit cum hominibus ingratitudine conferenda.

In dominum adferre dẽtes

E dolio hauris. LXXXVII

Ἐκ πίθου ἀντλεῖν, id est, E dolio haurire, dicebatur olim qui abundaret rebus optatis. Est enim doliũ uas uinarium ingens, unde largiter haurire licet, neq; facile sentitur detrimentum, uidelicet in tanta copia. Theocritus ὠργατίναις,

Ἐκ πίθω ἀντλεῖς δῆλον, ἐγὼ δ' ἔχω οὐδ' ἅλις ὄξος. id est, Dolia plena fluunt tibi, sed mihi uix sat aceti est. Scholiastes admonet prouerbium dici solitum de iis, quibus adesset benigna rerum copia. Diuitũ est habere dolia, pauperes uapam bibunt è lagenis. Nam uini uis quo copiosior est, hoc suauior esse consueuit: ubi paulũ est liquoris, celerius uapescit. Admonet & Hesiodus, dimidiato dolio parcendum esse, quòd sera sit in fundo parsimonia. Huic simillimum est, quod subinde occurrit apud Chrysostomũ, ἐκ πηγῶν, id est, è fontibus, quoties uberem paratamq; rerum copiam significat. M. Tullius in Bruto, dicit eos è dolio potare, qui uinum adhuc feruens bibunt: quod uinum expressum primũ doliis excipitur, ubi deferbuerit aliquantulum, conditur in uasa. Ipsius uerba præstat ascribere: ut si quis inquit, phalerno uino delectetur, sed eo nec ita nouo, ut proximis consulibus natũ uelit, nec rursus ita uetere, ut Opimium aut Anicium consulẽ quærat. Atqui eæ notæ sunt optimæ. Credo, sed nimia uetustas non habet eam quam quærimus suauitatem, nec est iam sanè tolerabilis. Num igitur qui hoc sentiat, si is potare uelit, de dolio sibi hauriendum putet? Minime, sed quandã sequatur ætatẽ. Sic ego istis censuerim, & nouã quasi de musto & lacu feruidã orationem fugiendam, nec illam præclaram Thucydidis nimis ueterem tanquam Anicianam notam persequendam. Hactenus M. Tullius. Nec arbitror alienum ab hac forma, quod Athenæus libro xi, ex Hipponacte citat, ἐκ πίλ

E fontibus haurire

λης πίνειν, id est, è mulctro bibere. Scazontes Hipponactei sic habent. E mulctro bibere

Ἐκ πέλλης πίνοντες, οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς — Mulctro bibentes, nam calix eis deerat,
Κύλιξ, ὁ παῖς γὰρ ἐμπεσὼν κατήραξε, — id est, Quippe hunc minister forte fregerat lapsus.

Vnà cum ipso canistro. LXXXVIII

Αὐτῷ κανῷ, id est, Vnà cum ipso canistro. Quadrat in eos qui rem intemperanter profundunt, deuorantque & abliguriunt. Mos enim erat antiquis, ut testatur Didymus, ut cœnæ canistris inferrentur. Citatur apud Zenodotum Plato.

Ἀνήρπακας ἅπαξ ἅπαντ' αὐτῷ κανῷ. id est, Ipso canistro cuncta rapuisti simul.

Prius locusta bouem pariet. LXXXIX — Locusta bouē citius pariet

Prius locusta bouem pariet, πρὶν τοῦ ἀδλωπέτου. M. Varro de lingua latina libro tertio, refert ex Ennio uersum hunc, Atque prius pariet locusta Lucam. Nam Lucas antiqui boues appellabant ob magnitudinem.

Per tenebras, quæ apud quercum. XC — Tenebræ apud querc.

Τὸ παρὰ δρυῒ σκότος, id est, Per tenebras, quæ apud quercum: de igne ac fatali calamitate dicebatur. Zenodotus Aristotelem citat autorem, in politia Samiorū. Prienésium plurimos à Milesiis occisos fuisse iuxta locum, cui nomen quercus. Vnde receptum, ut Prienensium mulieres, eius calamitatis memores, per tenebras, quæ circa quercum essent, iurarent. Huius historiæ simul & adagii meminit & Plutarchus in Problematis, ad hanc fermè sententiam: Cū bellum esset inter Prienenses & Samios, initio mediocribus damnis inuicem sese afficiebant: deinde iusto prælio cōmisso, mille Samii à Prienensibus occisi sunt. Septimo post anno congressi cum Milesiis, primos quosque ciuiū, ac nobilissimos simul uno prælio amiserunt. Quo tempore Bias ille sapiens Samum à Prienensibus orator missus, egregiam laudem adeptus est. Post eam itaque calamitatem atrocem ac miserandam, Prienensium fœminæ per tenebras quæ circa quercum erant obtestari ac deierare cœperunt, quòd liberos, parentes, maritos, charissima quæque pignora eo loco perdidissent.

Concupiuit assam farinam. XCI — Assam farinam concu.

Ἤρατο ὀπτῶν ἀλφίτων, id est, Concupiuit assam farinam. In eum dicebatur, qui domesticam tenuitatem pertesus, apud alios lautiorem uitam quæsisset. Dictum est autem in Platonem, qui relictis Athenis, ter in Siciliam ad Dionysium nauigauit, quo fortunam suam redderet lautiorem, quemadmodum interpretantur æmuli. Nam hanc profectionem probro illi datam fuisse, testatur etiam Aristides in oratione, qua tuetur oratores quatuor, aduersus Platonis calumniam. Et Diogenes, autore Laertio, cum animaduertisset Platonem in opiparo quodam conuiuio, à reliquis temperantem cibis, & oleis duntaxat utentem, taxauit hominis ambitiosam abstinentiā: Τί ὁ σοφὸς εἰς Σικελίαν πλεύσας τῶν τραπεζῶν τούτων χάριν, νῦν παρακειμένων οὐκ ἀπολαύεις; id est, Quid homo sapiens, cum ob huiusmodi mensas in Siciliam nauigaris, nunc appositis non frueris? Ad quod ita Platonem respondisse narrat: Νὴ τοὺς θεοὺς Διόγενες κἀκεῖ τὰ πολλὰ πρὸς ἐλαίας καὶ τὰ τοιαῦτα ἐγινόμην, id est, Per deos Diogenes, & illic plerunque oleis, atque id genus cibis utebar. Ad quod rursum Diogenes: Τί οὖν ἔδει πλεῖν εἰς Συρακούσας; ἢ τότε ἡ Ἀττικὴ οὐκ ἔφερεν ἐλαίας; id est, Quorsum igitur attinebat Syracusas nauigare? Num id temporis Attica non ferebat oleas? Theocritus in Cyniscis:

Ἤρατο μὰν τήνος, μὴν δοκεῖ, ὀπτῶν ἀλφίτων. id est, Nam puto & hic assæ correptus amore farinæ.

Porrò farinam assam & nouam, lautiorem uictus rationem uocat, propterea quòd priscos illos pulte duntaxat uictitasse legimus, uidelicet clibano coquendi panis usu nondum reperto. Vnde & Annus ille Aegyptius qui primus panarium clibanum excogitauit, in prouerbii iocum abiit, tanquam qui rē nouam esset commentus, quemadmodum alibi retulimus. De deliciis coquendi panis, multa recenset Plinius libro decimooctauo, capite undecimo.

Battologia. Laconismus. XCII

Βαττολογία, Græcis multiloquium uocatur, à Batto quopiam inepto poeta, qui hymnos quosdam conscripsit prolixos, in quibus eadem crebrius iterabantur. Hinc uox etiā conficta, βαττολογεῖν, quæ quidem adeo uulgo fuit usurpata, ut ea Matthæus apostolus sit usus. Sic enim apud hunc loquitur Christus, προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε ὥσπερ οἱ ἐθνικοί, id est, Orantes autem, ne battologissetis, more gentilium. E diuerso λακωνισμός, id est, Laconismus in breuiloquentiæ significationem abiit: quomodo usurpatur aliquoties apud M. Tullium in Epistolis.

Batti Silphium. XCIII

Βάττου σίλφιον, id est, Batti Silphium, Græci nonum & rarum quempiam honorem prouerbio uocant. Aristophanes in Pluto,

Οὐδ' ἂν εἰ δοίης γέ μοι — Nec si mihi donaueris,
Τὸν πλοῦτον αὐτόν, καὶ τὸ Βάττου σίλφιον. — id est, Ipsumque Plutum, ipsumque Batti Silphium.

Negat se sycophanta quieturum, etiam si præmium quantumuis magnum detur. Idē in Equitibus.

τὸν καυλὸν οἶσθ᾽ ἐκεῖνον Nosti ne stipitem illum

Τοῦ πλαφίου τὸν ἄξιον γενόμενον; οἶδά γε μέντοι. id est, Qui dignus habitus Silphio est? notus quidé é mihi ille. Interpres diuersam originem adagionis adscribit. Battus à Thera iuxta Cretá insula, profectus, oraculo monitus Apollinis, uel, ut alii tradunt, domestica pulsus seditione, Cyrenen condidit. Cui cum Afri beneficii memores summum honorem habere studerent, donarunt illi Silphium herbam apud illos omnium pulcherrimam: simulq; nomisma ferientes, in cuius altera parte regia facies erat insculpta, altera Silphium, quo fuerat à ciuitate donatus. Cuius rei meminit & Aristoteles in Republica Cyroneorum. Sed fusius narrat Herodotus in Melbomene, addens, apud Libyas regem Battú appellari, & hoc nomine compellatum ab oraculo, significante fore regem. Sunt qui dicant imaginé fuisse datam: sunt rursum, qui annulú, in quo ciuitas erat expressa, regi Silphium deferens. Porrò Silphium inter herbas primam gloriam obtinet, cuius & folia, & fructus, & caulis, & succus pretiosissimus sit. Vnde Ampeliotæ, ea gens quædam est Africæ, Delphis Silphii caulem consecratum suspenderunt, ut autor est Alexandrides. Hæc fermè adfert in Plutum, nec dissident quæ Suidas memorat. At idem in Equites scribit, Silphium fruticem esse inamœni odoris, rursus iuxta alios amœni, & ad medicamenta utilem, cuius usum primus inuenisse creditur Aristæus Apollinis & Cyrenæ filius, qui & mellis inuenisse traditur. Illud quid sibi uelit, nescio: Aristophanis interpres ait, in altera nomismatis parte insculptam βασιλείαν, id est, regnum seu regiam si transferas tonum: pro eo Zenodotus legit Ammonem. sic enim habet, καὶ τοῦ νομίσματος, ὧδε μὲν ἐκτύπωσαν ἄμμωνα, ὧδε δὲ ἐκτύπωσαν σίλφιον ἐτύπωσαν. id est, Nomismatis altera parte Ammonem, in altera Silphium expresserant. Ammonem, ut arbitror, sentiens Iouem regnorum largitorem, siquidé Homero credimus. Huius Batti meminit & Pindarus in Pythiis: χρῆσεν οἰκιστῆρα Βάττον καρποφόρου Λιβύας. id est, Respondit habitatori Batto frugiferæ Africæ. Eruditi quidam putant Silphium laserpitii genus esse.

Ne malorum memineris. XCIIII

Malorum me. Μὴ μνησικακήσῃς. ἀμνηστία

Μὴ μνησικακήσῃς, id est, Ne malorum memoriam refrices. Thrasybulus, ubi ciuitatem Atheniensium triginta tyrannorum sæuitia liberasset, plebiscitum interposuit, ne qua præteritarum rerum mentio fieret. Quam malorum obliuionem Athenienses ἀμνηστίαν uocant, autor Valerius Maximus lib. quarto rerum memorabilium, titulo de animi moderatione. Meminit & M. Tullius in prima Philippica, his quidem uerbis: in quo templo quantú in me fuit, ieci fundamenta pacis, Atheniensiúmq; reuocaui uetus exemplum. Græcum etiam uerbum usurpaui, quod tum in sedandis discordiis usurpauerat ciuitas illa, atq; omnem memoriam discordiarum, obliuione sempiterna delendam censui. Aristophanes in Pluto:

Μὴ μνησικακήσῃς εἰ σὺ φυλὴν κατέλαβες. id est, Mala ne acta refrices, Phyla si capta est tibi.

Interpres inter alia tale quoddam commentum adscribit. Thrasybulus occupato loco quoddam cui nomen Phyla, triginta tyrannos sustulit: post ubi arrogantius quiddam dixisset, audisse μὴ μνησικακήσῃς, id est, Ne malorum memoriam reuoces, idq; dictum in prouerbium abiisse. Probus Aemilius refert, post exactos tyrannos Thrasybulum hanc tulisse legem, ne quis de præteritis actis accusaretur aut mulctaretur. ea lex dicta est obliuionis. Idem socios uolentes contra legem sæuire in eos, cú quibus reditum erat in gratiam, publice cohibuit, & legem latam confirmauit. Huic pro tantis meritis præmii loco data est corona ex duabus uirgulis oleaginis, & hoc ciuili honore uir prudens contentus fuit. Admonet adagium, non esse refricandam commemoratione præteritorum malorum memoriam. Sunt autem apud Aristophanem uerba Mercurii ad Carioné seruum. Plato lib. de legibus un. φράσω γάρ, οὔ τι μνησικακεῖν βουλόμενος ὑμῖν, id est, Dicam certe, non autem quòd uelim præteritorú malorum memoriam uobis refricare. Sumptum uidetur ex Homero, apud quem aliquoties hic uersus, nempe Iliados z. o. τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. id est, Verú hæc acta quidé, mœsti licet ire sinamus. Hunc tanquam prouerbialem subinde usurpat Tullius ad Atticum scribens. Eodem spectat & illud eiusdem Odysseæ θ.

Venti auferant

Ἔπος δ᾽ εἴπερ τι βέβακται Si dictum est uerbum durius ullum,

Δεινόν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄελλαι. id est, Id procul abripiant uenti per inane procellæ. Plutarchus περὶ τῆς φιλαδελφίας. δεῖ οὖν ἀμνηστίᾳ τὴν ἡμέραν ἐκείνην παραδοῦναι, id est, Oportet eum diem obliuioni tradere. Erit hic usus prouerbii, si iuxta uulpinum illud consilium, admonebimus aliquem ne præteritorum malorum memoria semet affligat, quandoquidem quod factum est, infectum fieri non potest. Lucianus in Caucaso: ἐς δὲ τὸ αὔριον ταμιεύεσθαι τὸ μῖσος καὶ μνησικακεῖν καὶ ἑωλόν τινα μῆνιν διαφυλάττειν, ἄπαγε, οὔτε θεοῖς πρέπον οὔτε ἄλλως βασιλικόν, id est, Cæterum in posterum diem reponere odium & malorum meminisse, ac pridianam quandam memoriam reseruare, apage, neq; diis dignum, neq; alioqui regale.

Mentam belli tempore neq; serito, neq; edito. XCV

μίνθην ἐν πολέμῳ μήτ᾽ ἔσθιε μήτε φύτευε. id est, Mentam nec comedas, nec plantes tempore belli. Aristoteles problematum sectione uigesima, statim initio refert hoc adagium, causam uestigans unde dictum hoc in ora uulgi peruenerit. Arbitratur autem esse causam, quòd menta corpori frigus adducat: eius rei argumentum esse, quòd semen genitale minuat: frigus autem aduersari fortitudini atque audaciæ, Sicut ostendit sectionis decimæquartæ ultimo problemate, cum ait eos, qui natura sint frigida, formidolosiores esse, cōtra qui calida audaces. Potest & in eum sensum deflecti paroemia, ut admoneat, nequid alieno tempore fiat quod officiat, quemadmodum menta bellū inituris est inutilis.

Ad coruos. XCVI

βάλλ᾽ ἐς κόρακας, id est: abi ad coruos, perinde ualet quasi dicas, abi in malam rem, atque in exitium. Aristophanes ἐν νεφέλαις,

βάλλ᾽ ἐς κόρακας. τίς ὁ κόπτων τὴν θύραν; id est,
Apage ad coruos, quis est qui pepulit ostium? Rursum in Pluto:
οὐκ ἐς κόρακας; id est, An non ad coruos? Iterum in eadem fabula:
ἔρρ᾽ ἐς κόρακας θᾶττον ἀφ᾽ ἡμῶν. id est,
Ocyus hinc ad coruos abeas.

Reperitur apud hunc poetam & aliis plerisque locis. Plutarchus in commentario, quem scripsit aduersus Herodotum, taxat eum, quòd Isagoram ad Cares, uelut ad coruos relegarit, id est, quòd eum Carem fecerit. Eleganter dictum est à Diogene Cynico: κρεῖττον ἐστὶν ἐς κόρακας ἀπελθεῖν ἢ ἐς κόλακας, id est, Satius est ad coruos deuenire, quàm ad adulatores, quòd hi & uiuos & bonos etiam uiros deuorarent. Zenodotus scribit, in Thessalia, locum esse quendam, cui nomen inditum Coruis, in quem nocentes præcipites dabantur: atque huius adagii Menandrum etiam meminisse. Quosdam autem originem adagionis ad huiusmodi quandam historiam referre. Boeotiis quondam Arnam incolentibus oraculo prædictum est, futurum ut è finibus expellerentur, simul atque corui albi apparuissent. Euenit deinde, ut adolescentes aliquot per lasciuiā ac temulentiam coruos, quos ceperant, gypso oblitos, rursum emitterent. Quos ubi uidissent uolantes Boeotii, recordantes oraculum, arbitrabantur adesse tempus, quo forent suis è sedibus eiiciendi, summopere perturbati sunt. Cæterum adolescentes territi & ipsi tumultu, profugerunt, ac locum quendam sibi mercati sunt, cui nomen Coracon, id est, coruorū. Contigit aliquanto post, ut Aeoles eiectis Boeotiis Arnam occuparent. Apud quos hic deinde mos receptus, ut maleficos relegarent in eum locum, cui nomen erat corui. Aristophanis interpres paulo diuersius hanc recenset historiam: nempe Boeotiis aliquando à Thracibus subuersis ac profligatis respondisse deum, ut ibi sedem figerent, ubi coruos albos conspexissent. conspexisse autem in Thessalia iuxta sinum Pagasæticum circumuolantes coruos quosdam soli sacros, quos pueri per lusum gypsatos dimiserant. Boeotii uero rati iam perfectum oraculi symbolum inibi sedem constituerunt. Sunt qui paroemiam ad coruorū uolatum referant, quòd in desertis ferè locis uolitare consueuerint. Vt prouerbium conueniat cum illo, in extremas solitudines publicitus deportandum. Euripides in Hecuba:

οὐχ ὅσον τάχος Non huncce solitarias
νήσων ἐρήμων αὐτὸν ἐκβαλεῖτέ ποι. id est, Quantum potest aliquò auferetis in insulas.

Stratonicus citharoedus apud Athenæum libro octauo, detorquet in cantorem quendam. Is cum ei nescio quid molestus esset, ψάλλε, inquit, ἐς κόρακας. deprauata per iocum uoce ψάλλε pro βάλλε.

Mitte in aquam. XCVII

βάλλ᾽ εἰς ὕδωρ, id est, Mitte in aquam, hoc est, aufer è medio. Dicitur uel in hominem, uel in rē exitio dignam. Tractum à supplicio quorundam, qui profluentem aut mare præcipitabantur. Quæ poena peculiaris erat parricidis apud Romanos. Vnde philosophus in Timone iubet aurum abiici in mare, quod aliquando fecisse legitur Crates ille Thebanus. Horatius.

Vel nos in mare proximum
Gemmas & lapides, aurum & inutile
Summi materiam mali
Mittamus, scelerum si bene poenitet.

Mihi non absurdum uidetur, si referatur ad aquam clepsydrarum dispensandam, ut intelligas in ius trahendum: & ad prouerbium quod alio diximus loco, ὑφ᾽ ὕδωρ ὁ πονηρός, id est, sub aquam malus. Effertur adagium etiam hoc pacto, βάλλ᾽ εἰς ὄλεθρον, id est, abi in perniciem. In exitium

In beatam. XCVIII

βάλλ᾽ εἰς μακαρίαν, id est, Aufer te in beatam, Quibusdā placet dictum, κατ᾽ εὐφημισμόν, pro eo quod est, in rem malam. Fingunt enim apud inferos locum esse quendam, cui nomen μακαρία. Aristophanes in Equitibus:

ἄπαγ᾽ ἐς μακαρίαν ἐκ ποδῶν. Aufer te hinc procul in Macariam.

Ad consimilem fermè modum Athenæus Dipnosophistarum libro primo, εἰς μακαρίαν τὸ λουτρόν. id est, In beatam balneum: Deuouet enim balneum, unde male fuerat affectus. Plato in Hippia maiore, βάλλ' εἰς μακαρίαν τὸν ἄνθρωπον. id est, Aufer in beatam hominem. Alii fabulam huiusmodi allegant. Narrant Macariam Herculis filiam fuisse, de qua prædictum erat oraculo, ut se ultro morti obiiceret: sic enim Athenas fore liberas ab incursione Eurysthei, siquis Heraclidarum se sponte offerret ad necem. Itaq; Hercule defuncto, cum Eurystheus illius liberos insectaretur, atq; illi ad misericordiæ aram confugissent, Athenienses recusantes eos in hostiū manus tradere, cum Eurystheo bellum susceperunt. Porrò edito oraculo futurum, ut Athenienses ab Eurysthei incursatione liberarentur, siquis è liberis Herculis semet inferis deuoueret, Macaria sese spontaneæ morti obtulit. Quo facto congressi cum hostibus Athenienses uictoriam reportarunt, cum aliis quamplurimis interfectis, tum Eurystheo ipso, a b Hylo, siue Iolao Herculis filio perempto, cuius caput amputatum ad Alcmenam detulit. Illa defuncti oculos effodit. Cæterum Athenienses Macariæ tumulum floribus & coronis decorantes, dicebant: βάλλ' εἰς μακαρίαν, id est, Mitte in Macariam. Hinc igitur ortum adagium. Primum de his ferebatur, qui sese per uirtutem in periculum sponte demitterent: deinde de quouis piaculo dici cœptum. Pausanias refert, Macariam esse paludem in Marathone, in qua magna uis Persarum perierit ignoratione uiarum in ipsam prolapsa, qua ex re natum uideri potest prouerbium. Huc allusit Stratonicus citharœdus apud Athenæum libro octauo, qui iratus discipulo Macedoni, quod nihil recte faceret, εἰς μακεδονίαν inquit, ex Macaria faciens Macedoniam, simul alludens ad illud prouerbium, domi non hic Milesia.

Alabanda fortunatissima. XCIX

Ἀλάβανδα καρῶν εὐτυχεστάτη, id est, Alabanda Carum fortunatissima. Stephanus in commentario de urbibus, tradit Alabandam Cariæ ciuitatem esse conditam à Care, à cuius filio nomen sortita sit. Siquidem is postquam in equestri prælio strenue nauasset operam, Alabandus est dictus. Cares enim sua lingua Ala uocant equum, Banda uictoriam. Eamq; uocem ait Romanis etiam in usu fuisse, ut bandam uictoriam dicerent. Equidem opinor hinc Germanis durare uocem eam, qua præpotentem & antiquæ nobilitatis principem, Banderum uocant, ut qui uictor olim hoc honoris uirtute bellica sibi pepererit. Addit ex Philoxeni in Odysseam Homeri commentariis, solœcismi genus esse, quod Alabandiacum uocetur: ueluti siquis μὴ pro οὐ ponat, aut apud nos non pro ne, aut quod pro ut. Quandoquidem Homerus quoq; Caras βαρβαροφώνους appellat. Iuuenalis in tertia Satyra, Alabandam recenset inter urbes barbaricis deliciis ac luxu perditas:

Hic alta Sicyone, ast hic Amydone relicta:
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis.

Stephanus admonet, olim Alabandam inter Cariæ ciuitates opulentissimam ac florentissimam fuisse, ut prouerbio quoq; locum fecerit, quod modo retulimus. Quadrabit igitur, ubi uolemus intelligi fortunam amplam, & uitæ genus uoluptarium, quanquam à literis & uirtutis studio alienum. Veluti si dicat aulicus aut negociator quispiam: Alii se in literis macerent, alii cum paupertate philosophentur; ἀλάβανδα καρῶν εὐτυχεστάτη. Itaq; confine fuerit illi, quod alio dictum est loco, εὐδαίμων ὁ κόρινθος, id est, Felix Corinthus. Poterit & per irrisionem usurpari, ueluti si ioceris in quempiam parum egregium, qui tamen in gente uehementer barbara crassaq; præcellere uideatur ἀλάβανδα καρῶν, & cætera.

Rubo arefacto præfractior. C

Ἀγναμπτότατος βάτος αὖος, id est, Rigidissimus rubus aridus. Aut ἀγναμπτότερος βάτου αὔου, id est, Rigidior arido rubo. Prouerbialis est comparatio, in difficilem atq; inexorabilem, ac præfractum, & suorum, ut uulgo uocant, morum hominem. Quod genus homines Græci uocant αὐθέκαστους, id est, Suo quodam instituto uiuentes, expertesq; sensus communis. Refertur adagium à Suida simul & à Zenodoto. Ductum admonet à rubo, qui simulatq; exaruit, rumpi potest, inflecti nequaquam. Vnde & in senes accommodatius dicetur, ætatis uitio difficiliores.

Explicit Centuria prima.

Tristis scytale. I

Ἀχνυμένη σκυτάλη, id est, Tristis scytale. De re tristi seriaq; dicebatur, aut denuncio, qui dolorem adferret. Meminit huius Aristophanes in Lysistrata. Refertur à Diogeniano. Quin Aristophanes grammaticus librum conscripsit περὶ τῆς σκυτάλης ἀχνυμένης, citaturq; ab Athenæo libro Dipnosophistarum tertio. Plutarchus in conuiuio septem sapientum, πλὴν τοῦ Αἰθίοπος ἐπίταξιν, οὐδὲν ἂν τις ἄλλο, πλὴν ἀχνυμένην σκυτάλην προσείποι; id est, Aethiopis mandatū istud, quid aliud appelles quàm scytalem tristem? M. Tullius ad Atticum: Habes scytalam Laconicam. Quod quidem uidetur non absurde, uel ad epistolam perbreuē, uel ad obscuram & arcanis de rebus conscriptam, uel ad solicitam ac tristia nunciantem ac mandantem accommodari posse. Quid sit autem Scytale Laconica, docet Aulus Gellius Noctiū Atticarum libro decimo septimo, capite nono. Sed ipsius uerba præstiterit adscribere: Lacedæmonii autem, inquit, ueteres, cum dissimulare & occultare literas, publice ad imperatores suos missas uolebant, ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebant. Surculi duo erant teretes, oblongi, pari crassamento, eiusdemq; longitudinis, derasi atq; ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur. Alterum domi magistratus cum iure, atq; cum signo habebant. Quando usus uenerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat complicabant, uolumine rotundo, ac simplici, ita ut oræ adiunctæ undiq; & cohærentes lori quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transuersas iuncturarum oras, uersibus ab imo ad summum proficiscentibus, inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. Reuolutio autem lori literas truncas atq; mutilas reddebat, membraq; earum & apices in parteis diuersissimas spargebat. Propterea si id lorum in manibus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille, ad quem erat missum acceperat, surculo compari, quem habebat, capto, ad finem perinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat, atq; literæ per ambitum eundem surculi coalescentes, rursum coibant, integramq; & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonii σκυτάλην, id est, loricatum surculum appellant. Hactenus A. Gellius. Meminit huiusce rei Plutarchus in Lysandro: cui Pharnabazus rex suppositicia Scytala imposuit. Suidas eadem fermè refert, quæ Gellius de scytala. Strab. Geographiæ lib. i. hyperbolam hanc quoq; commemorat, Ager angustior est, quàm scytala Laconica.

Hirundinum musea. II

Χελιδόνων μουσεῖα, id est, Hirundinum musea, Aristophanes in Ranis,

ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα	Sunt ista folia, & stulta blateramina,
χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης. id est,	Musea Hirundinum, artis ac subuersio.

Interpres admonet, prouerbium esse in impendio loquaces, & obstreperos. Hirundines enim inepto garritu plus tædii auditoribus adferre, quàm uoluptatis. Est enim hæc auis minime canora, sed molesto quodam stridore. Vnde apud Pythagoricos loquacitatis symbolum esse meruit, cum uetant ne quis hirundinem sub eodem habeat tecto. Apte dicetur in poetas indoctos, oratores loquaces magis quàm eloquentes, aut in coetum hominum inepte loquacium.

Lusciniæ nugis insidentes. III

Ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι, id est, Lusciniæ nugis insidentes. Proximum illud ad imperitos & tamen garrulos conuenit, hoc ad eruditos, qui tamen immodice suo studio delectentur. Quod genus sunt poetæ potissimum. Plaut. in Bacchid. ad puellam transtulit, Metuo, inquit, ne lusciniolæ defuerit cantio. Quanq; in Græco prouerbio iocosa deprauatio uidetur inesse, ut pro λόχμαις dictū sit λέσχαις. Sumptum est autem ab incredibili canendi tum studio, tum arte, quæ huic auiculæ tribuitur. Siquidem, ut narrat Plin. lib. x. cap. xxix. diebus ac noctibus quindecim continuis citra intermissionem canit, densante se frondium germine. Multis nominibus admiratione digna auis. Primum tanta uox in tam paruo corpusculo, tam pertinax spiritus: deinde in una perfecta musicæ scientia. Modulatus editur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc uariatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infuscatur exinopinato, interdum & secum ipsa murmurat, plenus, grauis, acutus, creber, extentus, ubi uisum est, uibrans, summus, medius, imus. Breuiter, omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit. Ac nequis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, & non idem omnibus, sed suus cuiq;. Certant inter se, palamq; animosa contentio est: Victa morte finit sæpe uitam, spiritu prius deficiente quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, uersusq; quos imitentur accipiunt. Audit discipula intentione magna & reddit, uicibusq; reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædam

reprehensio. Hæc & alia nonnulla de lusciniarum cantu refert Plinius, quo diximus loco.

Asinus portans mysteria. IIII

Asinus myst.

ὄνος ἄγων μυστήρια, id est, Asinus portans mysteria. In eum dicebatur, qui præter dignitatem in munere quopiam uersabatur. Veluti, siquis ignarus literarum, bibliothecæ præfectus esset. Aristophanes in Ranis.

Νὴ τὸν Δί' ἐγὼ γοῦν ὄνος ἄγων μυστήρια. Ita per Iouem sum asinus uehens mysteria.
Ἀτὰρ οὐ καθέξω ταῦτα τὸν πλείω χρόνον. id est. Verum ista non iam sustinebo diutius.

Interpres affirmat inde natum adagium, quòd olim quibus ad peragenda sacra Eleusinia opus erat, asino imposita deportabantur. Quadrabit & in eos, quorum opera aliis duntaxat est usui, cú ad ipsos præter molestiam nihil interim redeat. Veluti, siquis cibos aliis gestet, quibus ipsi non liceat uesci. Huc allusisse uidetur Apuleius, cum se fingit asinum Cererem deam circumferenté. Suidas adscribit Dæmonem ad lapidem molarem referre quem Græci ὄνον appellant. propterea quòd in sacris, molis frumentariis coronas imponere consueuerint. Itaq; torquebitur eleganter in eos, quibus immerentibus honos habetur. Veluti cum indoctis titulus, pileum & annulus, aliaq; id genus insignia tribuuntur.

Iterum tranquillitatem uideo. V

Tranquillum uideo.

Αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ, id est, rursum denuo tranquillitatem aspicio. Aristophanis interpres prouerbium esse scribit, quo nos significamus è malis emergere, fortuna in melius commutata. A nauigantibus ducta metaphora. quibus conquiescente procella, grata solet esse tranquillitas. Aristophanes in Ranis.

Rursus iterum t.u.

Ἔξεστι δ' ὥσπερ Ἡγέλοχος ἡμῖν λέγειν, Vt Hegelochus nobis item fas dicere,
Ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ. id est. Tranquillum ab undis, rursus iterum conspicor.

Hegelochus erat histrio quispiam tragœdiarum, nequem uox ignota remoretur. Notat autem obiter Aristophanes, Euripidis ταυτολογίαν, apud quem hic uersus est in Oreste, Αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ. quam eádem irrisit etiam Stratis. Quanq̃ uidetur & illusio subesse in Græcanicis uerbis γαλῆν ὁρῶ, id est. felem uideo, & γαλήν' ὁρῶ, id est, tranquilla uideo. At qui uicissim Euripides apud eum comicum Aeschylum taxat, qui bis idem dixerit, in hisce uersibus,

Δὶς ταὐτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος,
Ἥκω γὰρ εἰς γῆν φησι, καὶ κατέρχομαι,
Νὴ τὸν Δί', ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι,
Χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει κάρδοπον. id est,

Sapiens bis idem est nobis locutus Aeschylus.
Ad terram enim, inquit, uenio & accedo. uelut
Si per Iouem, uicino ita quis dicat suo,
Mactram aut canistrum, si libet, mihi commoda. Pindarus in Isthmiis,

Ἀλλὰ νῦν μοι γαιάοχος εὐδίαν ὄπασσεν ἐκ χειμῶνος id est,
Sed nunc Neptunus mihi tranquillitatem præbuit ex tempestate.

In tranquillo est. VI

Ad hanc formam pertinet Terentianum illud ex Eunucho, Tum autem Phædriæ meo fratri gaudeo esse amorem in tranquillo. Item illud, Qui te in scopulum è tranquillo auferat. Et quod alibi diximus, Ego in portu nauigo. Item illud; In terra sunt. Eadem autem locutionis specie dicimus, in tranquillo, qua dicimus in tuto, in procliui.

Septennis cum sit, nondum edidit dentes. VII

Edentulus septennis.

Ἑπτέτης ὢν ὀδόντας οὐκ ἔφυσεν, id est, Cum sit septem natus annos, nondum tamen dentes produxit. Aristophanis interpres admonet prouerbio dici solere. Mihi quadrare uidetur in eum, qui natu grãdis, tamen adhuc quasi puerum agit. Aut qui diu commoratus alicubi nihil adhuc autoritatis, aut honoris sit assecutus. Metaphora mutuo sumpta uidetur ab infantibus, quibus circiter annum ætatis septimum, omnes dentes soleant enasci. Aristophanes in Ranis.

Σκώψωμεν Ἀρχίδημον, Taxemus Archidemum,
Ὃς ἑπτέτης ὢν, οὐκ ἔφυσε φράτορας, id est, Septennis hic nondum tribules edidit.

Vbi poeta captans iocandi occasionem, pro ὀδόντας, φράτορας, mutauit. Taxat enim obiter Archidemum quempiam, qui morem Atheniensium neglexerat, apud quos hospes septé annos in ea uersatus ciuitate, in ciuium numerum adscriptus, iam uelut in cognationem ac ius illorum asciscebatur.

De pulchro ligno uel strangulare. VIII

Ἀπὸ καλοῦ ξύλου κἂν ἀπάγξασθαι. id est, De pulchro ligno etiam strangulari conuenit, Admonet parœmia, calamitatem tolerabiliorem esse, si cum honestate fuerit coniuncta, & de decore uacauerit. Veluti, si uirgo uitietur à generoso ac prædiuite amante. Aristophanes in Ranis ad prouerbium alludens.

Ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου Ἤν τι καὶ πάσχητε, πάσχειν τοῖς σοφοῖς δοκοῦσί τι.

Digno si quid è ligno rei
Perferetis, ferre cordatis uidebimini uiris.

Quasi minus miserum sit suspendium, si ex arbore pendeat insigni. Circumfertur huic simillimum prouerbium etiam hodie apud nostrates, si demergendus sim, in aqua pura me demergam, hoc est, si pereundum est, honesta morte perire satius. Aut si peccandum, honestiore peccandum titulo. Potest referri & ad eos, qui uincuntur quidem, sed à uictore tam insigni, ut honestius & optabilius uideatur sic uinci, quàm alios quosdam uicisse. Vnde est Vergilianum illud, Aeneæ magni dextra cadis. Et apud Ouidium. Aiax pudendum sibi putat cum Vlyxe uel certasse, etiam si uictor discesserit.

Mecum, inquit, certasse feretur.

Item apud Homerum Iliados. φ. ad hunc modum loquitur Achilles.

ὥς μ᾽ ὄφελ᾽ Ἕκτωρ κτεῖναι ὃς ἐνθάδε γ᾽ ἔτραφ᾽ ἄριστος. O si me necet, huc qui egit fortissimus Hector,
τῷ κ᾽ ἀγαθὸς μὲν ἔπεφν᾽, ἀγαθὸν δέ κεν ἐξενάριξε, Tum gnauus gnaui uictus uirtute perirem.
νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι, id est, Nunc me fata uolunt obscura morte perire.

Pindarus in Pythiis hymno tertio, non dissimili sensu dixit, καλὸν πῆμα, id est, pulchra noxa, de Ixione loquitur, qui deceptus imagine Iunonis sibi parauit exitium.

Non Chius, sed Cius. IX

Didymus prouerbium subesse putat in his Aristophanis uerbis, οὐ Χῖος ἀλλὰ Κῖος. id est, Non Chius, sed Cius, propter uulgato scommate notatam gentis inconstantiam ac uolubilitatem, pro temporis ratione commutantis institutum, ac idem ad fortunæ commoditatem accommodantis. Aristophanis carmina è Ranis sunt hæc, in Theramenem,

πέπτωκεν ἔξω τῶν κακῶν, οὐ Χῖος ἀλλὰ Κῖος. id est Euolauit è malis, haud Chius, sed Cius.

Quanquam hoc loco Aristarchus Cous legit, non Cius. Theramenes enim Cous fuisse dicitur. Fortassis allusum ad id, quòd is Theramenes fuerit Prodici Coi discipulus. Huius mentionem facit & Lucianus in Amoribus, ὥστε ἔγωγε ἂν δεξαίμην, εἴπερ ἦν οὐ δυνατόν, γενέσθαι Θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος, id est, Itaque & ipse quoque, si fieri posset, optarim Theramenes fieri ille cothurnus. Nisi forte allusum est ad uocum affinitatem, cum res longe discrepet. Nam Chii male audiebant ob mores effœminatos, cum Cii nec tibicinas, nec meretrices reciperent in ciuitatem, ut indicat Athenæus libro xiii. Itaque qui paulo ante nugator, mox ueluti alius sumat uultum tetricum, in hunc rectè dicetur οὐ Χῖος ἀλλὰ Κῖος. Aristarchus qui legit Cous, uidetur ad taxillorum lusum spectasse, in quo iactus qui Cous dicitur, habebat sex, chius unum duntaxat. Itaque Cous felicior erat iactus. Quo dicto indicat Theramenem nunquam infeliciter consuluisse. Eupolis qui legit Cius, putat Theramenem ascitum in Ciorum ciuitatem, cum natus esset Cous. Didymus tamen effert prouerbium οὐ Χῖος ἀλλὰ Κῖος, ut mutatio nominis indicet hominis uersatile ingenium & tempori seruiens, semper ad potiorem partem sese accommodantis. Huiusmodi fermè referuntur in Commentariis eius fabulæ. Porrò de cothurno diximus alibi.

Extra oleas. X

Ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν φέρεται. id est, Extra oleas fertur, ubi quis terminos præscriptos transgreditur, aut aliena, nec ad rem pertinentia facit, dicitue. Aristophanes in Ranis.

Μή σε ὁ θυμὸς ἁρπάσας ἐκτὸς οἴσει τῶν ἐλαιῶν. id est, Ira ne te concitum rapiat extra oliuas.

Interpres adagium hinc natum ait. Stadia in quibus currendi certamina peragebantur, oleis per seriē positis, utrinque sepiebantur, quas præterire non licebat: proinde qui prætermitteret oleas, extra stadium currere uidebatur.

Coronam quidem gestans, cæterum siti perditus. XI

Στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δ᾽ ἀπολωλώς, id est, Coronam quidem gestans, cæterum siti perditus. In temulentū & lurconem apte torquebitur, quique obligurita re redactus sit ad inopiā. Aristoph. in Equitibus.

ὥσπερ Κοννᾶς, στέφανον μὲν ἔχων αὖον, δίψῃ δ᾽ ἀπολωλώς. id est, Quemadmodum Connas coronam quidem gestans aridam, uerum siti perditus. Taxat autem Cratinum comicum tanquam ebriosum ac delirantem. Effertur adagium & ad hunc modum apud Diogenianum.

Δελφὸς ἀνὴρ στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δ᾽ ἀπολωλώς. id est. Vir Delphus cū portet serta, siti exanimatur.

Natum est à moribus Connæ cuiusdam. Is primum erat tibicen uinosus, atque in conuiuiis assidue coronatus potabat. Nam priscis mos erat, in compotationibus coronas gestare. Deinde è tibicine factus est Olympionices, atque in Olympiis sæpe uictor coronam tulit, unde Cratinus eum πολυστέφανον uocat. Alioqui pauperrimus, neque tantillo ditior factus suis uictoriis. Nihil enim habuisse fertur, præter oleastrum.

Aphya in ignem. XII

Ἀφύα εἰς πῦρ, id est, Aphya ad ignem. Prouerbium in ea, quæ celeriter intereunt, aut absumuntur, siue quæ facile ac statim conficiuntur. Nam Aphya piscis genus cādidum, molle ac tenerum, quod

admotũ igni protinus decoquitur. Vnde meretrices aliquot apyas dictas indicat Athenæus lib. xiii. quod essent candidæ, graciles, & oculis prægrandibus. Talis enim apua. Frigitur autem in oleo feruenti: unde fertur & illud apud Græcos ἀφυῶν τιμὴ ἔλαιον, id est, Aphyarum honor oleum: ac protinus ut contigerunt oleum feruens, iam decoctæ sunt, adeo ut ilico cum oleo stridant, statimq; percoctæ tollantur è patella. Hunc piscem Suidas scribit etiam ἀφρον, id est, spumam appellari, propter candorem, & ἐγγραυλιν, complura commemorans eius genera. Athenæus lib. septimo quibusdam & ἀφρύην dici, nimirum à spuma, & ob id Veneri sacrum, quòd eam poetarum fabulæ gignant è spuma maris. Idem eorum quæ supra diximus Clearchum adducit autorem, addens & ad hunc modũ efferri parœmiam, ἴδε πῦρ ἀφύα, id est, Aphya uidit ignem. Quasi uidisse modo sufficiat ad decoctionem. Itaq; si puella iam nubilis statim sponso uiso incalescat, conueniet ἴδε πῦρ ἀφύα. Non dissimile ei quod alibi recensuimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, Equum in planiciem.

Apbyarum bonor

Apua uidit ignem

Boliti pœnam. XIII

Βολίτου δίκην, id est, Boliti pœnam, dicunt, ubi quis de re friuola nihiliq; plectitur. Bolitus autem Græcis significat stercus quoduis, sed proprie bubulum. Porrò Solon legem tulit, quæ pœnam minabatur etiam iis, qui bubulum stercus furto sustulissent. Huc allusit Aristophanes in Equitibus,

τοῖς βολίτοις ἡ πόμπος. id est, Bubulis stercoribus uictus.

Hesychius putat Græcis idem βόλβιτον & βόλιτον, nisi quod prius illud Ionum sit peculiare, idem indicat etymologus. Sic autem appellari bouis excrementa, quod liquidiora sint quàm cæterorum animantium: citat autem & Hipponactem, qui βολίτου κασιγνήτην dixerit fœminam opinor extreme contemptam. Et βολίτινον, uelut è bubulo stercore conflatum. Cynulcus apud Athenæum lib. xiii. ἀλλὰ βολίτινον ἔχων θάτερον σκέλος. id est, sed è bubulo stercore conflatum habens alterum crus. In Phrysiorum agris uidere est domos bolitinis parietibus, in aliis bubulum stercus ad ignis materiã siccari. Quin & hodie nostrates, quem insigniter contemnunt, βόλιτον appellant.

Boliti soror βολίτινος pro uili

Haud unquam arcet ostium. XIIII

Οὐδέποτ' ἴσχει ἡ θύρα. id est, Haud unquam arcet ostium. Interpres Aristophanis parœmiam admonet esse de iis, qui impendio sunt hospitales, quorum fores semper patentes neminem excludunt. Sumptum ait ex Eupolidis comœdia, cui titulus φίλοι. Eleganter accommodabitur uel ad credulum, qui quoduis mendacium admittat auribus, uel in mulierem nulli negantem.

Semper aliquis in Cydonis domo. XV

Ἀεί τις ἐν Κύδωνος, id est, Semper aliquis in Cydonis domo. Cydon Corinthius quispiam erat, adeo insignis hospitalitate, ut etiam prouerbio locum fecerit. Refertur à Suida pariter & à Zenodoto, neq; non ab Aristophanis interprete. Hæc cum non careant gratia, quoties simpliciter accommodantur ad homines φιλοξένους, tamen plusculum habebunt Veneris, si ad animũ deflectantur: ueluti si quis admoneat pium hominem, ne sinat animum suum quibuslibet cogitationibus patere.

Cydonis in domo. s. a.

Summis unguibus ingredi. XVI

Ἐπ' ἄκρων ὀνύχων. id est, Summis unguilis. Metaphora prouerbialis in eos qui auidius auscultant. Nam ii solent semet in summos pedes erigere: καὶ ἐπ' ἄκρων ὀνύχων βαδίζειν, id est Summis ingrediens pedum unguibus, in fastuosos. Refertur adagium ab Aristophanis interprete ἐν ἀχαρνεῦσι, putatq; huc allusisse poetam, cum ait,

νῦν δὲ τοὺς στεφάνους ἐπ' ἄκρων τῶν πυγιδίων ἐκφέρεσθε. id est,

Summis natibus mox resi detis, animos addente corona. id est,

Efferimini, uobisq; placetis.

Haud impune uindemiam facies. XVII

Οὐκ ἐρήμας τρυγήσεις, id est, Haud impune uindemiam facies. In eos competet, qui nullo seruante, impune decerpunt uuas. Aristophanes in Vespis: ἀλλ' οὐκ ἐρήμας φροῦδ' οὕτω ῥαδίως τρυγήσετε. id est, At ne existimetis uos adeo facile atq; impune uindemiã facturos. Nam ἐρήμας Græci fieri dicunt, quod fit nullo prohibente, nulloq; obsistente. Confine est illi, quod alio referemus loco.

Vindemiam impune f.

γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. id est,

Est dulce pomum, uerum ubi custos abest.

Solent enim uitibus & pomariis adhiberi custodes, præsertim autumno, cum iam maturi fœtus furem inuitant. Itidem dicunt ἐρήμην κατηγορεῖν, καὶ ἐρήμην δίκην γράφειν, & ἐρήμην νικᾶν, & ἐρήμην κρίνειν ἢ καταγινώσκειν, quemadmodum indicauimus alibi.

Mens est in tergoribus. XVIII

Ὁ νοῦς ἐστὶν ἐν τοῖς σκύτεσιν, id est, Animus est in tergoribus, de solicitis dictitari solitum, quiq; malum aliquod imminens timere uidentur. Aristophanes in comœdia, cui titulus Pax,

In tergoribus mens est

Ἡμάρτομεν ταῦτ', ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε. Peccauimus quidem ista, sed ueniam dabis,

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ' ἐν τοῖς σκύτεσιν. id est, Tum nanq; noster animus in coriis erat.

Metaphora sumpta est, uel à loris, quibus cæduntur serui. Nam hæc è bubulis tergoribus secantur. Vnde Plautinum ænigma: Vbi uiuos homines mortui incursant boues: uel à clypeis, qui bubulo corio solent obduci. Proinde congruet uel in eos, qui flagra metuunt: uel in hos, quos belli impendentis metus habet solicitos. Non dissimile Terentianum illud ex Eunucho: Iandudum animus est in patinis. Item illud Aristophanicum in Vespis de homine litium auido,

ὁ νοῦς πέτεται νύκτα τὴν κλεψύδραν. id est, At uolat animus nocte circa clepsydram.

Breuiter quacunque in re sumus intenti, in ea dicimur esse. *Circa clepsydram animus*

Σκύτη βλέπει. XIX

Σκύτη βλέπει. id est, Vt uerbo uerbum reddam, tergora tuetur. Cõfine proximo, quo significabant quempiam præ se ferentem uultu, quod mali quippiam instare suspicaretur, idque coniecturis aliquibus colligeret: ueluti siquis conspectis boum tergoribus, bellum futurum colligeret, quòd his integantur clypei. Citatur adagium ex Eupolidis fabula, cui tit. Chrysogenes: *Tergora tueri*

ἀτεχνῶς μὲν οὖν τὸ λεγόμενον σκύτη βλέπει. id est, Planè quod aiunt obtuetur tergora.

Fortasse nec illud absurdum fuerit, hinc natum prouerbium dicere, quòd in clypeis barbaricæ quæpiam & horrendæ facies depingi sculpi'ue solét barbarorum, aut Cyclopum, aut belluarum etiam, ut eam ob causam qui truculento essent uultu, σκύτη βλέπειν. dicerentur. Athenæus libro tredecimo: οὐ πολλὰ σε σωφρονίσαντος, καὶ διδάξαντος σκύτη βλέπειν. id est. Qui nihilo te fecit emendatiorem, tantumque docuit toruum obtueri. Sentit enim, discipulum à philosopho nihil aliud didicisse, quàm supercilium & uultus truculentiam. Quanquam hoc adagium in sua duntaxat lingua gratiam habere potest. Aristophanes in Vespis,

ἐγώ σε τήμερον βλέπειν σκύτη ποιήσω. id est, Ego hoc quidem faxo die, te tergora obtuerí.

Cochleare crescet. XX

Δοῖδυξ αὔξει, id est, Cochleare crescet. Chrysippus apud Zenodotum & Aristophanis interpretem ait, hanc parœmiam dici solere in pusillos homunciones per ironiam. Nam cochleare & pusillum est & contortum. Aristophanes in Equitibus,

Σκεύη δύο χρησίμω δοῖδυξ ἤδη τορύνη. id est,

Duo utilia uasa, cochleare & toryna. Est autem Toryna, qua mouetur olla.

Connæ calculus. XXI

Κόννου ψῆφος, id est: Connæ calculus, in hominem, aut rem nihili, nulliusque momenti. Prouerbium manauit à Conna quopiam citharœdo, siue, ut quidam uolunt, lyrista ex eorum numero, qui citra uocem organo canebant. Sunt qui dicunt, Connam fuisse quendam extremæ sortis hominem, qui deuorato patrimonio pauperrimus fuerit. Callistratus apud Aristophanis interpretem ad hunc modum effert parœmiam, κόννου θρῖον, id est, Connæ ficulnum folium, quod eo lusitare sit solitus. Aristophanes in Fucis,

σὲ μὲν ἡγοῦνται κόννου ψῆφον. id est,

Te quidem. Connæ suffragium existimant, hoc est, nihili dicunt.

Vnicum arbustum haud alit duos erithacos. XXII

Μία λόχμη οὐ τρέφει δύο ἐριθάκους, id est, Idem arbustum non alit duos erithacos. Zenodotus autor est, hoc adagio notatos illos, qui ex rebus minutis festinant ditescere. Mihi uidetur non intempestiuiter dici posse in eos, quibus parum conuenit, nec in eodem munere concorditer uersari queunt. Est aũt Erithacus auis quædam solitaria, ut eodem in saltu non temere nisi unam inuenias. Hanc Theodorus Gaza nunc Syluiam, nunc rubeculam interpretatur. Thomas magister ait à quibusdam ἐριθέα uocari, ab aliis ἐρίθυλον, à plerisque ἐρίθακον. Aristophanes eleganter ad hoc allusit adagium in Vespis,

οὐ γάρ ποτε Non enim fieri potest

τρέφειν δύναιτ' ἂν μία λόχμη κλέπτα δύω. id est, Fures ut unquam saltus alat unus duos.

Non omnino dissimile est huic quod dixisse fertur Alexáder Magnus: mundũ nõ capere duos soles. *Duos fures non al. u. s.*

Pedibus ingredior, natare enim non didici. XXIII

Πεζῇ βαδίζω, νεῖν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι, id est, Ambulo pedes, nandi imperitus scilicet. Prouerbialis senarius, in eum, qui maiorum rerum imperitus minutioribus negociis sese exercet. Aut qui propter imperitiã priuatus & humilis uiuit: aut qui sese necessario cõfert ad aliud genus, quandoquidẽ ad illud aut illud nequaquam est idoneus: ueluti siquis negociator fiat, ad literas indocilis. Referẽ huic adsimilis uersus: πεζῇ βαδίζων, οὐκ ἐπίσταμαι σκάπτειν. id est, Fodere imperitus pedibus ambulo meis.

Apud Aristophanem in Auibus sycophanta similiter excusat suam professionem: τί γὰρ πάθω, σκάπτειν οὐκ ἐπίσταμαι, id est, Quid quæso facerem, quando fodere nescio. Huc uidetur referendum & euangelicum illud: fodere non ualeo, σκάπτειν οὐ δύναμαι. Fossionem enim pro quauis opera mercenaria posuit. Aristophanes in Vespis, *Natare non didici* *Fodere non didici*

ξύγγνωθι, κιθαρίζειν γὰρ οὐκ ἐπίσταται id est, Ignosce, neque enim canere doctus est cheli.

Nimirum alludens ad uulgatum adagium, perinde quasi dicat: Reliquarum imperitus artium, furto tantum rem parat. Item in Equitibus:

Musicam nescio — Οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι. id est, Ne musicam quidem scio.

Vna domus non alit duos canes. XXIIII

Εἷς οἶκος οὐ δύναται τρέφειν τοὺς δύο κύνας, id est, Eadem domus non bene canes alit duos. Prouerbio iactatus senarius in eos inter quos parum conuenit propter idem lucrum, quod communiter expetunt. Sic idem regnum non fert duos tyrannos. Eadem respublica non fert duos expilatores. Idem munus, non fert duos ambitiosos, quorum uterque conetur tenere primas. Refertur ab Aristophanis interprete,

Vallus uitem decepit. XXV

Η χάραξ τὴν ἄμπελον ἐξηπάτησεν, id est, Vallus uitem decepit. Vbi quispiam ab eo fallitur aut læditur à quo pendebat, cuiusque fidei nitebatur. Traductum à uallis, quibus alligatæ fulciuntur uites. Fit aût interdum, ut illi radicibus actis, ramis ac frondibus suis uitem strangulent, aut prostrati palmitem secum trahant. Aristophanes in Vespis,

Εἶτα νῦν ἐξηπάτησεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον; id est, Ita'ne circumuenit ipse uineam palus suam?

Trepidat in morem galli cuiuspiam. XXVI

Πτήσσει ὥς τις ἀλέκτωρ id est, Trepidat tanquam gallus gallinaceus. In male affectum & commotum, aut etiam pauitantem, opportune dicetur. πτήσσειν enim Græcis fugitare significat, atque expauescere, peculiariter autem de auibus dicitur. Aristophanes in Vespis,

Πτήσσει Φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ. id est, Galli in morem Phrynichus horret.

Fuit hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniensis tragœdiarum scriptor, quem Athenienses mille drachmis mulctarunt, quòd Milesiorum excidium tragœdia complexus esset. Quod quidem ego non ascripturus eram inter adagia, nisi commentarius Aristophanis hoc nominatim prouerbii loco retulisset. Meminit huius & Plutarchus in Alcibiade, qui cum antea fuisset ferox & insolens ex Socratis familiaritate, cuius singularem integritatem suspiciebat, cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat autem hunc senarium è poeta quopiam,

Submissis alis gallus — Ἔπτηξ' ἀλέκτωρ ὡς κλίνας πτερόν. id est, Pauidus refugit, more gallinacei,
Cum uictus alas ille summittit suas.

Meminit huius & in uita Pelopidæ. Certamen autem gallorum apud ueteres solenniter ac publicitus exhibebatur. Cæterum, quanquam animal natura pugnax est, tamen gallus ubi se sentit imparē in conflictu, mire deiectus ac supplex profugit, risum præbens spectatoribus.

Non magis parcemus q̃ lupis. XXVII

Lupis parcere — Οὐ φεισόμεθα μᾶλλον ἢ λύκων, id est, Haud magis parcemus ac lupis. Aristophanis interpres prouerbialē figuram esse admonet, inde natam, quòd antiquitus lex ad interficiendos lupos etiam præmio inuitabat apud Atticos. Etenim qui lupi catulum interemisset, huic talentum: qui adultum occidisset, duo talenta dabantur. Vnde & Apollinem, λύκειον καὶ λυκοκτόνον cognominarunt. Aristoph. in Auibus

Φεισόμεθα γάρ τι τῶνδε μᾶλλον ἢ λύκων; id est, Quid enim his magis parcemus, atque ipsis lupis?

Nisi siqua uidit auis. XXVIII

Auis uidit — Πλὴν εἴ τις εἶδεν ὄρνις, id est, Nisi siqua uidit auis. Hyperbole prouerbialis de re uehementer occulta. Aristophanes in Auibus:

Οὐδεὶς εἶδεν τὸν θησαυρὸν τὸν ἐμὸν, πλὴν εἴ τις ἂν ὄρνις. id est,
Nemo meum uidit thesaurum, nisi forsan siqua auis usquam.

Suidas etiam hunc uersiculum citat ex Aristophane,

Οὐδείς μ' ἐσορᾷ πλὴν ὁ παραπετάμενος ὄρνις, id est, Nemo me contuetur, nisi præteruolans auis.

Perdicis crura. XXIX

Πέρδικος σκέλος, id est, Perdicis tibia. Perdix caupo quispiam erat claudus, ab Aristophane locis aliquot notatus, unde & in prouerbium abiit. Cuius mentionem fecit Aristophanes grammaticus in prouerbiis orationis solutæ. Dicebatur in crura gracilia distortaque. Refertur à Suida, περδίκειος πούς, id est, Perdicis pes. In loripedes quadrat. Citatur hoc carmen apud Athenæum in primi libri fragmentis.

Ἔγχει πιεῖν μοι κατὰ τὸ πέρδικος σκέλος. Infunde bibere, & crura perdicis mihi.
Ἀμίδα δότω τις, ἢ πλακοῦντά τις δότω. id est, Matulam det aliquis, aut placentam porrigat.

Verum haud uidetur hoc ad prouerbium admodum facere.

Tolle calcar. XXX

Αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον, id est, Tolle calcar ultorium. Extat adagium in Aristophanis Auibus:

Αἶρε πλῆκτρον εἰ μάχει. Tolle calcar si pugnas.

In eum dici solitum, qui iam ultionem parat. Mutuo sumpta metaphora à gallis pugnam inituris,

quibus ferrei stimuli quidam alligari solent, quo se tueantur inter certandū. quanquam autore Aristotele libro de animalibus secundo, capite xii. natura calcar addidit ex auium genere iis, quæ ob corporis molem sint ad uolatum minus idoneæ. Cuiusmodi sunt galli. Id confirmat Plinius libro decimo: Et regnū, inquit, in quacunque sunt domo exercent: dimicatione paritur hoc quoque inter ipsos, uelut ideo tela adnata cruribus suis intelligentes: nec finis, sæpe commorientibus.

Minus habes mentis, q̄ Dithyramborum poetæ. XXXI

Διθυραμβοποιῶν νοῦν ἔχεις ἐλάττονα, id est, Minus sapis scriptoribus Dithyrambicis. Dithyramborum poetis insanior

In stupidos ac furiosos torquetur. Adagium annotatur ab Aristophanis interprete in Auibus. Sumptum à poetis Dithyrambicis, qui Baccho afflati furebant, unde & Horatius,

Aut insanit homo, aut uersus facit.

In Odis, Pindari grandiloquentiam attollés, Seu, inquit, per audaces noua Dithyrambos Verba deuoluit, numerisque fertur Lege solutis. Philostratus in Sophistis immoderatam in dicendo uehementiam ac granditatem aliquoties appellat τὸ διθυραμβῶδες, eosque dicit ἐκβακχεύειν καὶ ὑπερβακχεύειν.

Cercyræa scutica. XXXII

Κερκυραία μάστιξ, id est, Cercyreum flagrum. De re superuacaneo cultu exornata. Quadrabit & in ea, quibus ornatus additus neutiq̄ decorus aut congruus. Cercyræis quoniam crebris seditionibus agitabantur, mos erat gestare flagra ingentia, ansis eburneis exornata. Quidam aiunt, ea duplicia fuisse. Itaque in prouerbium abierunt. Autor interpres Aristophanis in Aues. Lycurgus rhetor cum ob immodicam linguæ libertatem è concione euceretur, exclamauit, ὦ Κερκυραία μάστιξ ὡς πολλῶν ταλάντων ἀξία εἶ, id est, o Cercyræa scutica, q̄ multa uales talenta. Notans populum inutilem, magno tamen alendum. Refert Plutarchus in uita decem rhetorum.

Larus. XXXIII

Κέπφος λάρος, id est, Cepphus larus. In garrulum ac uæcordem dicebatur, præcipue qui cuiusuis rei cupiditate deceptus capitur: ab auis ingenio ductum, quam spuma marina gaudere tradunt. Capitur autem ad hunc modum, Obiicitur spuma primum longiore interuallo. Deinde propius propiusque. Postremo manibus gestantes exhibent. Larus itaque cibi auiditate captus comprehenditur. Aristophanes utitur in Pluto, Interpres admonet cognomen esse prouerbiale. Rursum in Nebulis Cleonem Larum uocat, quòd furtis ac rapinis inhiaret. Lucianus in libello de mercede seruientibus, θαῤῥῶν δὲ προσιὼν γελοίως ἐπιχείρει τῷ δείπνῳ, εἰ θέλεις, κατὰ τὸν λάρον, ὅλον περιχανὼν τὸ δέλεαρ, id est; Sumpta uero fiducia, uenatum aggredere, si uidetur, Lari in moré, totam escam ore deuorans. Athenæus libro Dipnosophistarum decimo indicat auem hanc Herculi attributam à priscis, quòd & ille fuerit ἀδηφάγος, atque itidem, βουφάγον esse uocatam. Olim præcipuus gurgitum luxus erat in piscib. id quod omnium libri testantur, quicunque uel apud Græcos, uel apud Latinos scripserunt de hoc genere. Quo magis mirum est hodie religionis causa uulgus piscibus uesci. Proinde congruet & in obsonatores, quòd Larus auis piscium sit appetens. Βουφάγος

Cepphus parturit. XXXIIII

Κέπφος ὠδίνει, id est, Larus parturit. Dicebatur in eos, qui pollicerentur ingentia, deinde nihil promissis dignū præstarent. Est. n. Larus auis, multa plumarū copia circumtecta, cæterum carnibus exiguis: pariens autem uociferatur. Recensetur adagium ab Aristophanis interprete, in comœdia cui titulus, Pax. Confine est illi:

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Canis festinans cæcos parit catulos. XXXV

Ἡ κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει, id est, Canis festinans cæcos parit catulos. In eos faciebatur, qui nimio festinandi studio rem parum absolutam edunt, ut siquis operis parum elimati præcipitet editioné. Hinc natum, quòd canis quia celerius pariat, catulos cæcos uelut adhuc immaturos edit. Aristoteles libro de generatione animalium quarto demonstrat, id potissimum euenire in animantibus, quæ multifidis sunt pedibus, & numerosum alunt fœtum, ut uulpes, ursa, leæna, canis, lupa. Nam hæc omnia cæcos pariunt catulos, quædam etiam informes adhuc edunt. In causa putat, quod cum corporis humor non sufficiat alendo tam numeroso foetui, natura partum imperfectum potius educit. Galenus item libro quem conscripsit de semine, τὰς δὲ κύνας ἤδη που καὶ ἡ παροιμία φησὶν τυφλὰ τίκτειν, ὑπὸ σπουδῆς. id est, Canes uero etiam prouerbio iactatum est, ob festinationem cæca parere: quanquam canum catulos Galenus mauult imperfectos dici q̄ cæcos, cum talpæ proprie cæcæ dicantur. Animantia quæ foetus edunt cæcos σκοτοτόκα uocantur Græcis, quasi Latine dicas cæcipara. Alludit ad parœmiam Aristophanes in Pace:

Ἡ καλανθὶς ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει, id est, Cæca parit properato Acalanthis tinnula nixu Acalanthis

Et interim Græci grammatici dubitant quid sit Acalanthis: alii putant nomen insignis canis, deductum παρὰ τὸ ἀκαλὸν θεῖν, id est, quòd placide currat. Sunt rursus qui suspicentur auem esse. καλαν·

autem tintinabulum est, quo in ædibus magnatum, & hodie in collegiis, conuocantur familiares ad officium. Alii suspicantur dictum παρὰ τὸ ἀικάλλειν, id est, à blandiendo, quòd notis adblandiens canis, allatrat hospites. Sic diuinant Aristophanis interpres, Etymologus & Suidas.

In canis podicem inspicere. XXXVI

Canis podicē inspicere

Aristophanes οἱ ἐκκλησιαζούσαις,
Τούτῳ μὲν εἶπον ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρᾶν. id est,
Canis quidem hunc inspicere iussi podicem.
Interpres admonet uulgo dici solere in cæcutientes, adscribens & hunc trochaicum.
ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρᾶσθαι καὶ τριῶν ἀλωπέκων, id est,
In canis despicere podicem, triumq; uulpium. Allusit eodem & in Acharnensibus,
Τοῖς ὅσιοις φυσῶντι τὸν πρωκτὸν κυνός, Obscœnius est, q̃ ut uertere libeat. Has profecto nugas pigeret adscribere, ni propositum esset operi suscepto per omnia satisfacere, καὶ ἰὼ ἔλεγχον ἀποδρῆναι κοσμεῖν.

Tentantes ad Troiam peruenerunt Græci. XXXVII

Theocritus in Syracusiis, tentando atque experiendo quantumlibet etiam ardua perfici, figura prouerbiali significans,
ἐς Τροίαν, inquit, πειρώμενοι ἦλθον Ἀχαιοί, Tentando ad Troiam uenere Pelasgi.
καλλίστα παίδων πείρᾳ θην πάντα τελεῖται. id est, Cuncta, puellarum pulcherrima, perficit usus.

Deum sequere. XXXVIII

Plutarchus in libello de audiendo, refert hoc adagium, quod & inter septem Græciæ sapientum oracula celebratur. ἕπου θεῷ, id est, Sequere Deum. Putat hunc esse sensum: Obtēpera rationi. Quasi cuique debeat oraculum esse, quicquid in pectore dictauerit ratio. Vnde & Vergi. dixit.
An cuique deus sua dira cupido.
Cui uersus ille Græcis celebratus astipulatur,
ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός. id est, Inest enim suus cuique animus, deus.

Mens cuique deus

Et Menander apud Plutarchum,
ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. id est,
Nam noster animus numen est. Et consimilia quædam apud Lucanum dicit Cato Vticensis. Sumptum uidetur ex Homericæ Iliadis lib. primo, ubi Achilles Palladi obtemperans hæc dicit.
ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ. id est, Qui diis paruerit, proni huius uota receptant.
Apud eundem est hoc hemistichium non uno loco positum, καί τις θεὸς ἡγεμόνευε, id est, Quin & diuum aliquis ductor fuit. Plato in Critone ἔα τοίνυν ὦ Κρίτων καὶ πράττωμεν ταύτῃ, ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται, id est, Sine igitur o Crito & hoc pacto agamus, quandoquidem hac nos ducit deus. Cicero libro de finibus tertio commemorat inter præcepta ueterum sapientum, quæ constat prouerbiorū uice celebrata. Quæque sunt, inquit, uetera præcepta sapientum, qui iubent tempori parere, & sequi deum, & se noscere, & nihil nimis.

Hac nos deus ducit

Tēpori pare

Lingua quò uadis? XXXIX

Γλῶσσα ποῖ πορεύῃ; πόλιν ὀρθώσουσα καὶ πάλιν ἀνατρέψουσα, id est, Lingua quò uadis? Erectum ciuitatem eandem denuo subuersura. Refertur à Suida, Zenodoto, Diogeniano. Docet linguam plurimum utilitatis adferre mortalibus, & eandem rursum plurimam adferre perniciem, tametsi membrū corporis sit perquam exiguum. Proinde diuus Iacobus apostolus eam clauo nauis adsimilem facit, quæ cum pars sit minima, tamen totam nauem aut seruat, aut euertit. Bias, referente Plutarcho in libello de audiendo, rursum in alio de loquacitate, Amasidi Aegyptiorum tyranno iubenti, ut sibi quod esset in uictimæ, quam ad illum miserat, carnibus & optimum & pessimum mitteret, linguam resectā misit, innuens huius usum esse præcipuum, siue prodesse cupias, siue nocere. Nec inscite dictum est à Solomone capite decimooctauo, Mors & uita in manibus linguæ.

Ollas ostentare. XL

Χύτρας ἐπιδείκνυσθαι, id est, Ollas ostentare, est rem per se ridiculam ac sordidā, perinde ut maximam efferre. Plutar. in libello de auscultando, taxās sophistas, quibus mos erat ἀδόξους, id est, infames materias uerborū fucis exornare, cū uomitū, febrim, Busiridē, atque id genus alia laudāt, καὶ νὴ Δία, inquit, χύτρας ἐπιδεικνύμενοι, id est, Ac per Iouem ollas ostentantes. Non quod prorsus improbandum sit, si quis uel exercendi, uel laxandi ingenii gratia, ludat nonunquam in huiusmodi argumentis, modo iocus sit eruditus, & cum uoluptate misceat non nihil utilitatis. Quandoquidem ridentem dicere uerum, quid uetat? Immo fit, ut citra offensam & gratius irrepat in animos mortaliū ueritas huiusmodi lenociniis commendata: adeo, ut Aulus Gellius non dubitet ridiculas Aesopi fabellas tetricis illis & è cœlo delapsis Stoicorum dogmatis anteponere. Lusit & ipse Plutarchus in Gryllo, festiuiter sanè, sed ita tamen, ut philosophum iocari, non scurram, possis agnoscere. Lusimus & nos ante cōplureis annos, μωρίας ἐγκώμιον cui nō plus septem dierum operam impendimus, idque nullis librorū admi-

niculis adiuti. Nam nostra sarcina nondum aduecta tú erat. Hoc quicquic est libelli, uideo candidis ingeniis, & iis qui bonis literis sunt initiati, magnopere probari, qui præter iocandi festiuitatem affirmant illic esse non pauca, quæ ad corrigendos hominum mores magis conferant, q̃ Aristotelis Ethica aut Politica dogmata, qui paganus plusq̃ paganice hisce de rebus præcepit. Et tamen audio nonnullos offendi, sed paucos, atq; hos eiusmodi ut nihil probent, nisi barbarum, insulsum, & ab omnibus Musis alienissimum. Ipsi Iuuenalem legunt alioquin acerrimi poetarum hostes, quo principum, sacerdotum, negociatorum, ac præcipue mulierum uitia in concionibus su s insectentur, quæ sæpius ita depingunt, ut obscœnitatem doceant. Ego, cum argumentum susceptum ab hoc non abhorreret, & ubiq; tantus pateret campus, neq; mordeo quempiam nominatim, nisi forte meipsum, & odiosam illam scelerum ac uitiorum Camarinam nusquam mouens, ridicula quædam magis q̃ fœda paucis attingo. Sed taxas, inquiunt, episcopos, taxas theologos, taxas principes. Primum non animaduertunt, q̃ hoc ipsum faciam moderate, minimeq; odiose. Deinde non meminerunt illius regulæ, quã toties inculcat diuus Hieronymus, ubi generalis de uitiis disputatio est, ibi nullius personæ esse iniuriam, neq; carbone notari quenq̃ quasi malus sit, sed omnes admoneri, ne sint mali. Nisi forte illud contendant, omneis principes esse sapientes, omneis theologos absolutos: omnes episcopos & pontifices esse tales, quales fuerunt Paulus & Martinus: uniuersos monachos ac sacerdotes, Antonios esse & Hieronymos. Denique non perpendunt id, quod in dialogis est potissimum, personæ decorum. & Erasmum imaginantur loqui, non Moriam. Quasi uero siquis Ethnicum cum Christiano loquentẽ faciat, nefas sit Ethnicum quicquam dicere, quod abhorreat à doctrina Christiana. Postremo cum tyrãni quoq; cũ à morionibus quiduis audiunt rideãt, parũq; ciuile putent, ullis offendi dicteriis, mirũ est istos, nescio quos, ab ipsa Moria nihil omnino posse audire, quasi quicquid de uitiis utcunque fuerit dictum, id prorsum ad ipsos pertineat. Sed hac de re iam amplius satis. Ad ollas redire præstat. Ergo prouerbium affine fuerit illi, quod alibi dictum est, χύτραν ποικίλλεις, id est, Ollam uariegas.

Puer glaciem. XLI

Ὁ παῖς κρύσταλλον, id est, Puer glaciem. Dicebatur in eos, qui cum retinere quippiam non possint, nolunt tamen amittere. Veluti siquis magistratum recuset deponere, cui gerendo sit impar, aut à munere nolit absolui, quod tueri tamen non possit. Competet & in eos, qui sponte nolint à se amouere, quod tamen aliquanto post sit elapsurum. Vt cũ opes urgemus, premimusq;, mox nihilominus nos relicturas. Aut cum rem noxiam urgemus, nec uolumus amittere quod lædit. Refertur à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Meminit Plutarchus & explicat libro de futili loquacitate, Sumptum uidetur è Sophocle, qui amorem comparat pueris, qui glaciem conspectam arripiunt manibus ac delectantur, sed ea mox liquescente, nec facile possunt abiicere lubricam massam, nec retinere noxiam. Itidem amor nec excuti potest ob uoluptatem adiunctam, nec retineri ob molestias admixtas uoluptatibus maiores.

Vnum ad unum. XLII

Ἓν πρὸς ἓν φασιν, inquit Lucianus, id est, Vnum ad unum, nimirum figuram prouerbialem esse significans, cum exactius singula singulis componantur. Theocritus in pastore:

Ἐμὶν δέ τυ βουκολιάσδευ ἓν πρὸς ἕν. id est, si libet ad uerbum reddi,

Tu uero mihi pascito boues Vnum ad unum. Sic enim quidam eruditi legunt. Plato libro de legibus quinto, δεῖ δὲ πάντα ἄνδρα, ἓν πρὸς ἓν, σπεύδειν. Reddetur & hoc ad uerbum. Oportet autem omnem, unum ad unum, ad hoc festinare, hoc est, pro se quenq;. Idem in libro sexto, ἓν ἐφ' ἑνὶ παρέχειν. Vtitur & libro primo planè prouerbiali figura, ἓν πρὸς ἕν. Rursum libro iiii. ἓν ἐν ἑνὸς ἕν. Translatum uideri potest à prælio, quoties acriter res geritur, singulis aduersus singulos dimicantibus. Nisi malumus ad Laconicum illud apophthegma referre. Narrat enim Plutarchus in libello de futili loquacitate, Lacedæmonios aliquando unum legatum ad Demetrium regem misisse. Cumq; stomacharetur tyrannus, uociferareturq;, unum, inquiens, ad me Lacedæmonii legatum nihil attonitum respondisse, unũ ad unum. Nec absurde dixeris, à mathematicis mutuo sumptum, quorum est hæc loquendi figura peculiaris, ἓν πρὸς ἕν. id est, Vnum ad unum, sic enim proportionem constare dicunt, quam uocant, parilitatis siue æqualitatis.

In nocte consilium. XLIII

Ἐν νυκτὶ βουλή, id est, In nocte consilium. Admonet adagium, non esse præcipitandum consilium, neque statim ad primos animi impetus quippiam agendum. Nox autem propter solitudinem ac silentium, uel maxime ad considerandum, consultandumq; de rebus grauibus est idonea. Præterea sæpenumero fit, ut somnus sedata cupiditate pristinam sententiam uertat. Vnde etiam uulgo dicitur ab idiotis nostratibus, super hac re indormiam, ubi significant se per ocium deliberaturos. Porrò præceps consilium inauspicatum esse solere, & uulgato sermone dicitur, & eleganter admonuit Sophocles apud Plutarchum libello De garrulitate.

Consilij & cursus non idem exitus

οὐ γάρ τι βουλῆς ταυτὸ καὶ δρόμου τέλος. id est, Cursus enim haud est finis idem & consilii. Siquidem in cursu uincit, qui celerrimus sit: in consultando cunctatio tutior est, periculosa celeritas. Plutarchus in Symposiacis, decade septima, problemate nono, citat Platonem, qui scripserit, apud Lacedæmonios, ni fallor, fuisse νυκτερινὸν σύλλογον. id est, Nocturnum conuentum, grauissimorum, ad quem difficillimæ causæ reiiciebantur. Addit, apud ueteres noctem εὐφρόνην fuisse uocatam, παρὰ τὸ εὖ φρονεῖν, à bene sapiendo.

Vbi quis dolet, ibidem & manum habet. XLIIII

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὴν χεῖρ᾽ ἔχει. id est, Vbi dolet quis, ibi & manum frequens habet. Senarius prouerbialis, quem refert Plutarchus libro De futili loquacitate. Natum est dictum à naturali hominum consuetudine, qua fit, ut ei corporis parti quæ dolet, frequēter manus admoueamus. Tempestiuiter utemur, cum significabimus quempiam ea tractare, deq; iis libenter uerba facere, quæ mouent animum. Stobæus idem refert ad hunc modum:

ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει. id est, Vbi quis dolet, illic & mentem habet.

Lippo oculo similis

Allusisse uidetur ad prouerbium Cicero epistolarum ad Atticum libro tertio: Sed nō faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis uulneribus sæpius manum afferam. Item Plautus in Persa: Quasi lippo oculo ne meus herus utitur, manū abstinere haud quit tamen. Plutarchus huc torquet, ubi quid siue dolet siue delectat, ibi quisq; linguam habet, Sic laudibus arguitur uini uinosus Homerus, & Pindarus taxatur, ut φιλάργυρος, quod multus in laudando auro. Nam hoc pacto statim auspicatur Olympia, ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς, αἰθόμενον πῦρ ἅτε, διαπρέπει νυκτὶ μεγάνορος ἔξοχα πλούτου. Optima quidem aqua, cæterum aurum, uelut ardēs ignis eminet noctu, magnificas supra opes. Rursum in Isthmiis hymno. iii. καὶ μεγασθενῆ νόμισαν χρυσὸν ἄνθρωποι περιώσιον ἄλλων, id est, Et multipotens iudicarunt aurum homines eximium in cæteris.

Plus apud Campanos unguenti, q̄ apud cæteros olei fit. XLV

Apud camp. plus ung.

Plinius naturalis historiæ libro decimooctauo, capite undecimo: In Campania tamen, inquit, laudatissimus campus est. Montibus subiacet nimbosis, totis quidem. xl. mil. pal. planicie. Gratia terræ eius, ut protinus soli natura dicatur, puluerea summa, inferior bibula, & pumicis fistulans uice. Montium quoq; culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atq; transmittit. Nec diluit, aut madere uoluit, propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddit, sed temperat, & concoquens, intra se uice succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen uere, segetes quæ interquieuere fundunt rosam, odoratiorem satiua. Adeo terra non cessat parere. Vnde uulgo dictum, Plus apud Campanos unguenti, quàm apud cæteros olei fieri. Quantum autem uniuersas terras campus circumcampanus antecedit, tantum ipsum pars eius quæ Laboriæ uocatur, quem Phlegræum Græci appellant. Hactenus Plinius. Sicui placebit adagium ad allegoriam trahere, poterit accōmodari, uel in regionem, uel in hominem adeo cæteris antecellentem, ut apud hunc maior sit exquisitarum rerum copia, quàm apud alios mediocrium, aut uulgarium.

Ne uia quidem eadem cum illo uult ingredi. XLVI

Μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίζειν, id est, Ne uia quidem eadem ingredi dicuntur, qui extremo dissident odio, adeo ut non solum mensa tectoue communi non sustineant uti, sed ne uia quidem communi uelint ambulare. Vnde & uulgata dicunt ironia: usq; adeo illum amat, ut si forte fortuna fuerit obuius, in aliam deflectat uiam. Plutarchus in commentario περὶ φιλαδελφίας, τῷ δὲ ἀδελφῷ μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν οἰόμενος δεῖν βαδίζειν, id est, Cum fratre uero ne uia quidem eadem sibi putans ingrediendum esse. Huic congruit prouerbialis ille uersiculus:

Viro malo ne comes fueris

κακῷ σὺν ἀνδρὶ μηδ᾽ ὅλως ὁδοιπόρει. id est, Viro scelesto ne uiæ fueris comes.

Extra cantionem. XLVII

Παρὰ τὸ μέλος, id est, Extra cantum agi, dici ue dicunt, quod ad rem non pertinet. Etiam si prouerbio in alienam trāsfuso linguam perit genuina illa gratia. Siquidem παρὰ μέλος perinde sonat, quasi dicas, parum modulate, parum concinne, parum apte, parum decore. Nam quod in musica est μέλος, id in uita decorum. Lucianus in Eunucho, καὶ ἐφ᾽ ἅπασιν ἐδόκει παρὰ μέλος τι φθεγξάμενος, id est, Et apud quos uereretur aliquis præter cantum quippiam dicere, id est, quod à re esset alienus. Imitatus est hanc figuram ex Platone, qui libro de legibus tertio, scribit ad hunc modum: παρὰ μέλος ἐμοὶ μὲν δοκεῖς φθέγξασθαι. id est, Præter cantilenam mihi dicturus fuisse uideris. Et in Critia: παρὰ μέλος δὲ εἴ τι περὶ αὐτῶν ἄκοντες εἴπομεν, δίκην τὴν πρέπουσαν ἐπιθεῖναι, id est, Quod siquid extra cantionē ip̄rudentes de ipsis sumus locuti, congruā pœnā exiget. Aristopha. in Concionatricibus eleganter unico uerbo dixit, παραχορδεῖν, pro eo quod est, absona nec ad rē facientia loqui.

παρὰ μέλος

προσέχων ὅπως | Attente cauens
Μηδὲν παραχορδήσῃς ἂν δεῖ σ᾽ ἀποδεῖξαι. id est, | Vt nequid alienum loquare & absonum
Ab his tibi quæ sunt probanda.

Aristoteles

Aristoteles libro Rhetoricorum tertio, notat à poetis quibusdam dictũ. ἄχορδον καὶ ἄλυρον μέλος, cantionem dissonam, nec fidibus respõdentem. Apte torquebitur in eos, qui secus uiuunt q̃ docent. Finitimum est huic, quod alibi retulimus, οὐδὲν πρὸς ἔπος, nihil ad uerbum seu nihil ad carmen. Quo quidem Aristophanes, ἐν ἐκκλησιαζούσαις, noue utitur pro temere.

οὐ γὰρ τὸν ἐμὸν ἱδρῶτα καὶ φειδωλίαν | id est, | Neq; enim meo sudore quod parauerim
οὐδὲν πρὸς ἔπος κἀνοήτως ἐκβαλῶ. | | Meaq; parsimonia, temere ac nihil

Ad rem profudero. οὐδὲν πρὸς ἔπος, Scholia exponunt, ὡς ἔτυχε, εἰκῇ καὶ μάταιος, id est, temere & absq; causa. Posterior uersus Græcus nõ constat suis pedibus. Restituetur si legamus, οὐδέν τι πρὸς ἔπος κἀνοήτως ἐκβαλῶ. Quod carmen equidem duxi satius, uel alieniore citare loco, quàm eo studiosum fraudare lectorem. Natum ut uidetur ab apophthegmate Themistoclis, qui Simonidi poetæ petenti quiddam à se parum æquum, respondit ad hunc modum: Neq; tu bonus esses poeta, si præter cantum caneres, neq; ego bonus princeps, si præter leges iudicem. Sumptum est ab antiquis cantoribus, qui uocem ad lyram accõmodabant. Aut certe a concentu uocalium musicorum, ubi siquis dissonat ab harmonia, grauiter offendit aures. Lucianus ἐξαγώνια, uocat, quæ ad causam non pertinent. M. Tullius. οὐδὲν πάρεργα, quæ aliena à re proposita. ἐξαγώνια aliena à re οὐδὲν πάρεργα

Ignis, mare, mulier, tria mala. XLVIII *Tria mala*

Circumfertur apud Græcos & hic trimeter prouerbialis.

πῦρ καὶ θάλασσα καὶ γυνὴ κακὰ τρία. | id est, | Ignis, fretumq; & mulier, hæc mala tria.

Nam incendio nihil formidabilius, mare item periculosissimũ est. Vnde & Aeschylus in Persis.

ἀμήχανον κῦμα θαλάσσης. | id est, | Maris haud uincitur unda. *Mare inexpugnabile*

His autem simillimũ quiddam esse mulierẽ sentit parœmia. Porrò mulierem oẽm esse malã, perq̃ uenuste significauit Lacon quidam, qui cum uxorẽ duxisset perpusillam, dicebat è malis, quod minimum esset eligendum. Fatetur & apud Euripidem Medea, fœminarũ genus esse malum.

ἀλλ' ἐσμὲν οἷον ἐσμὲν, οὐκ ἐρῶ κακὸν, | id est, | Sumus quidem quales sumus nos fœminæ, *Mulier mala*
γυναῖκες. | | Neq; enim malæ ausim dicere.

Euripides apud Planudem in uita Aesopi, inter omnia mala principatum tribuit mulieri.

πολλαὶ μὲν ὀργαὶ κυμάτων θαλασσίων, | id est, | Furore multo sæuit iratum mare,
πολλαὶ δὲ ποταμῶν, καὶ πυρὸς θερμοῦ πνοαί. | | Promiq; fluuii, & ignis acris impetus,
δεινὸν δὲ πενία, δεινὰ δ' ἄλλα μυρία, | | Inopia acerba, acerba alia q̃plurima,
ἀλλ' οὐδὲν οὕτω δεινὸν, ὡς γυνὴ κακή. | | Sed nil ita acerbum & noxium, ut mulier mala.

Falces postulabam. XLIX *Postulabam falces*

Ἀμίας ᾔτουν, id est, Falces postulabã. In eos, qui respõdent, id quod ad rem nihil attinet. Plutarchus in cõmentario, περὶ ἀδολεσχίας, admonet, ut qui uelit accurate respondere, mentem rogantis diligenter perdiscat, ne illud fiat, quod prouerbio dici cõsueuit, ἀμίας ᾔτουν. Est autem senarius prouerbialis apud Suidam & Zenodotum.

ἀμίας ἀπῄτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας. | id est, | Falces petebam, at hi ligones denegant.

Videtur hinc natum, quòd agricolæ cuipiam à uicino falcem cõmodato petenti, negauerit ille sibi ligonem esse domi. Theocriti scholastices in Pastoribus annotauit, Atticis ἄμαν dici, quod cõmunis Græcorum lingua uocat δίκελλαν siue σκαπάνην, id est, ligonem: quòd si σκάφη, idem significat quod σκαπάνη, ridiculum erit in responso, perinde ac siquis petenti gladium, neget se habere ensem. Sunt qui sentiant σκάφην esse poculi genus, aut uasis caui.

Alba auis. L *Alba auis*

Λευκὸς ὄρνις, id est, Alba auis, pro re noua atq; auspicata dixit M. Tullius in Epist. familiaribus lib. vii. Cum enim salutationi nos dedimus amicorũ, quæ fit hoc etiã frequentius quàm solebat, quòd quasi albam auem uidentur, bene sentientem ciuem uidere, abdo me in bibliothecã. Quadrabit & in rem admodum raram & inusitatam, quòd aues perpaucæ sint hoc colore. Ita Iuuenalis,

Coruo quoq; rarior albo,

De albæ gallinæ filio, dictum est alibi.

In alieno choro pedem ponere. LI *Choro alieno pedẽ ponere*

Ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τίθησι, id est, In alieno choro pedẽ ponere, est sese miscere negociis alienis, & aliorum sibi uendicare partes. Plutarchus in cõmentario, quem inscripsit: Quo pacto seipsum aliquis citra inuidiam laudare possit, τὸν μὲν γὰρ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθέντα περίεργον ἡ παροιμία καὶ γελοῖον ἀποδείκνυσι, id est, Eum quidem qui alieno choro pedem imponit, curiosum ac ridiculum esse, prouerbiũ declarat. Idẽ in Sympoiacis, ἐγὼ δὲ καίπερ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθεὶς εἶπον, id est, Ego uero tametsi pedem in alienum inferens chorum dicebam, hoc est, respondens de re, quæ ad philosophi professionem non pertinebat. Affinis est huic adagio metaphora perquam elegans, neq; discrepans à specie prouerbiali, qua usus est Aristides in Miltiade, μαλθακίζω δὲ τὸν ἐν μαχεσῶν, τὸν χορὸν

πάξομεν; id est, Porrò Miltiadem, qui est apud Marathonē, qua chori parte collocabimus? Interpres addit metaphoram sumptam à choris Dionysiacis. Certe constat mutuo sumptum à choreis ac saltationibus: quibus siquis ignotus admisceat sese, derideatur, atque exsibiletur ilico. Plato in Euthydemo, Τίνα δὲ σοφίαν ποῦ χοροῦ τάξομεν, οὐ τοῖς ἀγαθοῖς, ἢ πῶς λέγεις; id est, Hanc sapientiā in quo choro statuemus, inter bona, aut quid censes?

Magna loqui

Ne magna loquaris. LII

Μὴ μεγάλα λέγε, id est, Ne grandia loquaris, refertur à Diogeniano, admonet temperandum esse à magniloquentia, iactantiaque, qua nihil omnium intolerabilius. Dictum est autem propter Nemesim deam, quæ grandiloquentiam huiusmodi nō sinit impunitam. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro quarto, epistola octaua,

Μήπω μέγ' εἴπῃς πρὶν τέλους ἀντιάσῃς. id est,
Ne quando iactes, ni prius perfeceris. Aristophanes in Ranis.
Ὦ δαιμόνι' ἀνδρῶν μὴ μεγάλα λίαν λέγε. id est. Mirande uir, ne magna nimium dixeris.

His uerbis Bacchus reprimit Euripidem per arrogantiam semet anteponentem Aeschylo. Sophocles in Aiace flagellifero:

Μηδὲν μέγ' εἴπῃς, οὐχ ὁρᾷς ἵν' εἶ κακοῦ; id est,
Ne magna loquere, non uides quo insis malo? Theocritus in Cyclope:
Μηδὲν μέγα μυθεῦ. id est,
Ne quid sublime loquaris. Theognis:
Μήποτε κύρν' ἀγοράσθαι ἔπος μέγα, οἶδε γὰρ οὐδεὶς .i. Verbū Cyrne caue magnū ne dixeris unquā.
Ἀνθρώπων ὅ τι νὺξ χ' ἡμέρα ἀνδρὶ τελεῖ. Nescis quidnam homini nox'ue dies'ue ferat.

Plato in Phædone, Μὴ μέγα λέγε, μή τις ἡμῖν βασκανία περιτρέψῃ τὸν λόγον τὸν μέλλοντα λέγεσθαι. i. Ne loquare grandia, nequa nobis inuidia futurā orationē interturbet. Antiquitas enim finxit deā Nemesim, iactantiæ ultricem. Ita Pindarus in Isthmiis hymno quarto: ἀλλ' ὅμως καύχημα κατάβρεχε σιγᾷ. Ζεὺς τά δε καὶ τὰ νέμει, id est, Attamē gloriationē obnubila silētio. Iupiter hæc & illa partit. Est enim unica placādæ inuidiæ ratio, si quod accidit boni, ad autorē deū referat. Idē i Nemeis hymno decimo, Ἔστι δὲ καὶ κόρος ἀνθρώπων βαρὺς ἀντιάσαι, id est, Est aūt graue in hominū inuidiam incidere. Est enim inuidum mortaliū ingenium, nec ulla re citius saturat, quàm audiendis laudibus alienis. Idem eiusdē operis hymno quinto: αἰδέομαι μέγα εἰπεῖν. Huc allusisse uidet Vergilius, libro decimo:

Dixerat ille aliquid magnum.

μέγα φρονεῖν

Inuenit sæpius & μέγα φρονεῖν, pro eo quod est, insolentē atque elatū esse. Sophocles i Oedipo tyranno

Φρονεῖν γὰρ ἀσγυνὴ μέγα. id est, Sentire enim altum ut fœmina.

Extat & senarius prouerbialis:

Ὅτ' εὐτυχεῖς μάλιστα, μὴ μέγα φρόνει. id est, Ne quid tume, cum res secundæ maxime.

μέγα πνέειν

Et μέγα πνέειν, id est, Magnum spirare. Euripides in Bacchis:

Κἂν πνέων ἔλθῃς μέγα. id est, Quamuis magnum spirans uenias,

Sesquip. uer.

Elegāter Horatius huiusmodi grādiloquētiam, ampullas & sesquipedalia uerba uocat i Arte poetica.

Proiicit ampullas & sesquipedalia uerba

Tragice loqui

Terentius in militem gloriosum, & magnifica uerba, Legimus & τραγικῶς λέγειν, id est, Loqui tragice, & ἐκτραγῳδεῖν pro eo quod est, magnificis uerbis efferre. Horatius in Epist. Et spirat tragicū satis, & feliciter audet,

Tametsi non me fugit, poetam hoc loco simpliciter dixisse, spirat tragicum.

Exercitatio potest omnia. LIII

Μελέτη πάντα δύναται, id est, Cura omnia potest. Laertius hanc sententiam Periandro tribuit, qui Isthmum etiam tentarit perfodere. Significat autem, nihil esse tam arduum, quod diligentia curaque non efficiatur. Vergilius in Georgicis:

Labor omnia uincit
Improbus, & duris urgens in rebus egestas.

Dii laboribus bona uendunt.

Extat apud Græcos prouerbialis sententia: Θεοὶ τἀγαθὰ τοῖς πόνοις πωλοῦσι, id est, Dii bona laboribus uendunt. Huc allusit Horatius:

Perrupit Acheronta Herculeus labor,

Sophocles in Electra:

Πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ. id est, Citra laborem nil bene est.

Fertur & uersus Menandri, πάντα τὰ ζητούμενα
Δεῖσθαι μερίμνης φασὶν οἱ σοφοὶ τεροι. id est, Quæcunque uotis expetuntur, prædicant
Egere curis, qui ualent prudentia. Simplicius Antiphanes,
Τῆς ἐπιμελείας πάντα δοῦλα γίγνεται. id est Domat atque subigit cuncta diligentia.

Quanquam aūt in præsentia nō est, neq; propositi, neq; operis huius, quicquid ad huiusmodi sententias facit, in unum conuertere, tamen haud grauabor, quandoquidem casus obtulit, adscribere uerba Senecæ ex libro de ira secundo. Atq; nihil est, inquit, tam difficile & arduum, quod nō humana mens uincat, & in familiaritatem perducat assidua meditatio. Nulliq; sunt tam feri, suiq; iuris affectus, ut non disciplina perdomentur. Quodcūq; imperauit animus obtinuit. Quidam nunq̄ ridere consueti sunt. Vino quidam, alii Venere, quidam oī humore interdixere corporibus. Alius contentus breui somno uigiliam indefatigabilem extendit. Didicerunt tenuissimis & aduersis funibus currere, & ingentia uixq; humanis toleranda uiribus, onera portare, & in immensam altitudinē mergi, ac sine ulla respirandi uice perpeti maria. Mille sunt alia, in quibus pertinacia impedimentum omne transcendit, ostenditq; nihil esse difficile, cuius sibiipsa mens patientiam indixerit.

Quid primum, aut ultimum. LIIII

Τί πρῶτον ἢ τί ὕστατον; id est, Quid primum aut ultimum? Figura prouerbialis, qua utimur quoties aut rerum copiam tantam significamus, ut hæsitemus unde potissimum exordiamur: aut cum perplexi dubitamus, quid primum agere debeamus. Lucianus in libello, cui titulus de mercede seruientibus, καὶ τί σοι πρῶτον ὦ φιλότης, ἢ τί ὕστατόν φασι καταλέξω τούτων ἃ πάσχειν ἢ ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἐπὶ μισθῷ συνόντας; id est, Quidnam tibi primum amice, aut quid postremum, ut dici solet, cōmemorem, ex his quæ & pati & facere coguntur ii, qui mercede seruiunt? Porrò Lucianus desumpsit ex Odysseæ libro nono, in quo Vlysses ad hunc loquitur modum: *Primum aut ultimum*

Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, ὑστάτιον καταλέξω; id est,

Quid primum, quid mox, & quæ tandem ultima dicam? Iuuenalis:

Quo te circūmagis, quæ prima aut ultima ponas.

Eiusdem characteris est illud Euripidis in Iunone insaniente:

οἴμοι τίν' ὑμῶν πρῶτον, ἢ τίν' ὕστατον

πρὸς στέρνα θῶμαι. id est,

Quem uestrum ohe quem pectori admoueam meo

Primum, ultimumuè.

Dente Theonino rodi. LV *Theonino dente rodi*

Theonino dente rodi dicuntur, qui conuiciis lacerantur. Sumptum à Theone poeta quodam rabiosæ loquacitatis, petulantissimæq; maledicentiæ, unde & Ausonius in carmine Hendecasyllabo, poetam quempiam indoctum & mordacem Theonem appellat.

Nec posthac metues, ubiq; dictum:

Hic est ille Theon poeta falsus,

Bonorum mala carminum Lauerna. Horatius in Epistolis,

Dente Theonino qui circum roditur.

Neq; dissimili figura est usus in epistola ad Iulium Florum:

Hic delectatur iambis,

Ille Bionæis sermonibus.

Acron admonet, Bionem philosophū fuisse, qui mordacissimis dialogis lacerauerit poetas, sic, ut nec Homero parceret. Porphyrion autumat Aristophanis comici patrē fuisse. Zoili quoq; mordacitas propemodum in prouerbio est, sed ut inuidum intelligas magis, q̄ oblatratorē. Horatius hoc uitium, alibi succum loliginis uocat, & salem nigrum, quòd cum morsu addat & famæ maculam. *Bionei sermo. Loliginis suc.*

Hipponacteum præconium, LVI

Hipponacteū præconiū, pro infami nota dixit M. Tullius, nimirū prouerbiali schemate, in Epist. familiaribus de Tigellio quodam ita scribens: Eumq; addictum iam tum puto esse, Calui Licinii Hipponacteo præconio. Nam Hipponax poeta fuit Iambographus, amarulentus, ac notæ mordacitatis, qui, autore Dionysio Halicarnasseo, trimetrum Archilochium de industria in Scazontem infregit, cum inimicos lacerare uellet, quo uidelicet feriret fortius. Hic Bupalum & Anthermon, quod ab his deformi specie pictus esset, uersibus iambicis insectatus legitur. Erat autem Hipponacti notabilis in uultu fœditas, quamobrem quidam imaginem eius proposuere in ridentium circulis, quosq; aliquot suis carminibus creditur ad laqueum compulisse. Negat id esse uerum Plinius, libro tricesimosexto, capite quinto.

Archilochia edicta. LVII

Adagionis faciem habet & illud, quod Cicero scribit ad Atticum, libro secundo: Itaq; Archilochia in illum edicta Bibuli, populo ita sunt iucunda, ut eum locum, in quo proponuntur, præ multitudine eorū qui legunt, transire nequeamus. Archilochia edicta, cōtumeliosa uocat ac uirulenta. Archilochi poetæ mordacitas uulgo celebratissima fuit. Is Lycamben socerum, à quo fuerat repudiatus, huiusq; filiam adeo uirulentis uersibus insectatus est, ut uterq; se laqueo prefocauerit.

Archilochi patria. LVIII

Ἀρχιλόχου πατρίς. id est, Archilochi patria. Diogenianus testatur hoc dici solere de mordacibus ac maledicis. Videas enim populos nõnullos natura dicaces, cuiusmodi fuisse feruntur Siculi.

Genuino mordere. LIX

Genuinũ fre. Qui clanculum obtrectant lacerantq; quempiam, eum genuino mordere dicuntur. Persius: Et genuinum fregit in illis.

Lucilium sentiens poetam Satyricum. Item diuus Hieronymus: Possim respõdere, si uelim, possim genuinũ læsus infigere. Dentes aũt genuini sunt omniũ reconditissimi ac propemodum operti gingiua. Sero emergunt homini: nempe circiter annũ uigesimũ: multis & octogesimo, ut autor est Plinius lib. xi. ca. xxxvii. Et ob id haud ab re, liuoris atq; obtrectationis morbo dicati. Põt non absurde referri & ad uiperæ denticulos illos, quibus eam uenenum infundere putant. Plinius eodem, quod modo citauimus capite. Nam hi quoq; sunt uiperis sub gena fistulosi. Potest & ad canes referri, qui postremis dentibus ossa duriora circũrodunt. Omnis autem obtrectatio morsus dicitur. Vnde Aristophanes iocatur in annulo nõ inesse remedium aduersus sycophãtæ morsum. Diogenes apud Laertium rogatus, cuius nam animantis morsus esset perniciosissimus: Ex feris, inquit, obtrectatoris, ex cicuribus adulatoris. Hoc uenenum Horatius loliginis succum appellat.

Aureo piscari hamo. LX

Aureo piscari hamo dicuntur, qui mediocris commodi cupiditate periculum adeunt, ut maximarum rerum faciant iacturam. Commemoratũr inter facete dicta Octauii Cæsaris à Suetonio. Fit enim nonunq̃, ut piscis hamum etiam ipsum secum auferat. Porrò metaphoræ pleræq; à piscatione ductæ prouerbii uice sunt usurpatæ. Sicut expiscari apud Terentium, pro eo quod est, diligenter elicere atq; exquirere. Vorare hamum apud Plautum.

Semper tibi pendeat hamus, Apud Nasonem.

Quòd siquis pugnet, Augusti dictũ non esse prouerbium, certe prouerbiale est, nec indignũ, quod in hunc ordinem adlegẽt. Potest fieri, ut quibusdam etiam hoc libuerit, aureo hamo piscari. Siquidẽ autore Suetonio, Nero Cæsar reti aurato, finibus purpura coccoq; nexis, piscari solitus est. Proinde quoties sic ambimus q̃ppiam, ut si potiamur optatis, mediocre sit emolũmẽtũ, sin fallat spes, dãnum ingens, apte dicemur aureo piscari hamo. Id quod frequenter usu uenit iis, qui scrutantẽ abditas terræ uenas, sed frequẽtius qui uulgo dicunẽ Alcumistæ, de q̃bus apud Athenæum libro sexto, uenuste dixit Phalereus Demetrius, ὅτι πολλάκις καταναλώσαντες τὰ φανερὰ τῶν ἀδήλων ἕνεκα, ἃ μὲν ἤμελλον οὐκ ἔλαβον, ἃ δὲ εἶχον ἀπέβαλον, id est, Quod frequenter certis consumptis incertorum gratia, quæ se capturos sperabant non ceperunt, quæ uero habebant abiecerunt.

Sapientia uino obumbratur. LXI

Vino sap. ob. Plinius historiæ mundi libro uigesimotertio, capite primo: Vinum ieiunos bibere nouitio inuento inutilissimum est. Curas, rigoremq; animi impedit, ad procinctum tendentibus, somno accommodatum, ac securitatibus: iamq; dudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministrauit. Sic quoq; in prouerbium cessit: Sapientiam uino obumbrari. Hactenus Plinius. Porrò quod Plinius citat, est Odysseæ quarto. In prouerbiis item ecclesiasticis duo referuntur, quæ sapiẽtem etiam dementent, uinum, & mulieres.

Homines frugi omnia recte faciunt. LXII

Frugi homines oia re. fa. M. Tullius libro Tusculanarum quæstionum quarto: Frugalitatis nomen tanq̃ ad caput referre uolumus, quòd nisi eo nomine uirtutes cõtinerenẽ, nunq̃ illud tam peruulgatum esset, ut iam prouerbii locum obtineret: Homines frugi, omnia recte facere. Hactenus Cicero. Docet adagiũ, quosdam improbos homines certis in rebus nõnunquam esse u sui, ac præclare se gerere: uerum ubiq; ac p̃petuo præstare uirum integrum atq; inculpatum, id eius demũ esse uidetur, qui natura ueteq; sit probus. Alludit ad hanc sententiam Euripides in Hecuba, cum ait:

Ἀνθρώποις δ' ἀεὶ,		Cæterum in mortalibus
ὁ μὲν πονηρὸς οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακὸς,		Quisquis malus, nil aliud esse quàm malus,
ὁ δ' ἐσθλὸς ἐσθλὸς, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο		Frugi usq; frugi est, non enim ingenium grauis
φύσιν διέφθειρ', ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί.	id est,	Fortuna uitiat, sed probus semper manet.

Item in Iphigenia in Aulide:

Ὁ δ' ὀρθὸς,	id est,	At qui probus,
ἐσθλὸν σαφὴς ἀεί,		Is palàm est semper probus.

Aristoteles libro Moralium septimo: Τό, τε γὰρ ἀγαθὸν ἁπλοῦν, τὸ δὲ κακὸν πολύμορφον. καὶ ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος ἀεὶ, καὶ οὐ μεταβάλλεται τὸ ἦθος, ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐδὲν ἔοικεν ἕωθεν καὶ ἑσπέρας, id est Siquidem quod bonum, idem simplex, contra quod malũ, id uarium est. Et qui bonus, is semper sui similis, neq; unquam commutat mores. At quisquis improbus & stultus, haudquaquam idem esse

Malicia uaria est

uidetur mane & uesperi. Huic mire concinit illud literarum arcanarum: Stultus ut luna mutatur, sapiens permanet ut sol.

Fallacia alia aliam trudit. LXIII

Terentius in Andria: Fallacia alia aliam trudit. Donatus admonet prouerbiali figura dictū. Sumptum à consuetudine conantium fallere, ac dolos dolis consarcinantium ne deprehendantur. Vnde consutis dolis dixit Plautus. Et sutelas appellat huiusmodi technas. Et δόλους ὑφαίνειν, apud Homerum, id est, dolos texere.

Sera in fundo parsimonia. LXIIII

Prouerbialis sententia apud Senecam in prima epistola: Sera in fundo parsimonia, digna profecto, quæ omni scrinio, omni cado, omni cellæ penuariæ inscribatur. Admonet in tempore parcendum rebus necessariis, neque imitandum profusorumque uulgus, qui tum denique incipiunt parcere, posteaquam uiderint minimum superesse. Erit elegantior sententia, si traducatur ad res animi: ueluti siquis admoneat iuuenes, ne sinant optimos illos annos inaniter effluere, ne illis eueniat quod plerisque solet euenire, ut iam natu grandes animum ad res honestas applicent: & cum perpusillum uitæ supersit, tum tempori parcere incipiant. Seram enim in fundo parsimoniam esse. Prouerbium sumptum apparet ex Hesiodo, cuius hi sunt uersus in opere, cui titulus, Opera & dies: δειλὴ δ' ἐνὶ πυθμένι φειδώ

ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι id est, Plena ubi dolia sunt, aut iam propè inania uini
Μεσσόθι φείδεσθαι. δειλὴ δ' ἐνὶ πυθμένι φειδώ. Tum satiare, sed in medio fac parcior esto.
Absurdum siquidem & graue in imo parcere fundo. Allusit huc Persius Satyra. ii.
Donec deceptus & expes,
Nequicquam fundo suspiret nummus in imo.

Plutarchus in Symposiacis Decadis septimæ, problemate tertio, indicat poetā admonuisse, tum esse bibendum uinū, cum est optimū. Vinum aūt in medio saluberrimū optimūque esse potu: quēadmodum summa pars olei potissimū laudatur, mellis infima. Primū, quòd uini uis calor est, is aūt uidetur maxime colligi circa medium, proinde id optimū esse seruare. Deinde uini pars inferior uicina fecis corrumpitur, summa pars ab aere proximo læditur. Nam aerem inimicum esse uino uel illud satis arguit, quod dolio pleno, uinum minus uappescit, quàm semipleno. Tum quod terra defossa, ut aer attingere nō possit, quàm diutissime uigorem suum conseruant. Theocritus item in Charitibus:

κοῖλαις ἐνὶ πυθμένι χηλοῖς. id est,
Vacuæ fundo capsæ, Scrinium inane significans.

Sybaritica mensa. LXV

Συβαριτικὴ τράπεζα, id est, Sybaritica mensa. De conuiuio dicebatur nimium apparato. Natum à gentis eius moribus. Est enim Sybaris oppidum uicinum Crotoni, ut testis est Herodotus lib. v. Stephanus indicat postea Thurion appellatum. Vnde Sybaritæ dicti, gens in architectura uoluptatum operosissima: Suida teste, luxu deliciisque adeo notabilis, ut quicquid effœminatum, quicquid molle, quicquid accurata atque ambitiosa luxuria paratum esset, id uulgo Sybariticum diceretur. Vnde Ouidius in libro Tristium secundo, scribens ad Augustum:

Nec qui composuit nuper Sybaritida fugit.

Sybaritida uocat opus Hemitheonis cuiusdam cinædi Sybaritæ, de generibus uoluptatum, & obscœnarum deliciarum. Item Martialis libro duodecimo:

Qui certant, inquit, Sybariticis libellis.

Philo Hebræus in uita Moysi, Sybariticas nequitias uocat lasciua poemata. Maximus Tyrius in dissertatione tertia de uoluptatibus, Sybariticas saltationes cōmemorat. Aristoteles libro Moralium Eudemiorum primo, Smyndiridem quoque Symbaritā cōparem Sardanapalo inter uoluptarios noiauit. Suidas fabulas aniles, aut parū pudicas, Sybariticas appellatas scribit, Idē refert, Sybaritas instituisse, ut equi ad tibiæ cantū saltare cōdiscerent. Et luxuriosos Sybaritas appellatos: & Sybarissare, Sybaritarū ritu deliciis indulgere dictum. Astipulatur & Quintilianus libro tertio, Frugalitas, inquiens, apud Sybaritas forsan odio foret. Plutarchus in conuiuio septem sapientum, tradit apud Sybaritas hunc fuisse morē, ut mulieres ab usque anno priore ad cōuiuium uocarentur, quo se pocium auro uestibusque possent exornare. Hæc atque huiusmodi fermè referuntur ab Angelo Politiano Miscellaneorum capi. xv. Cæterū cōuiuium Sybariticū depingit, ac missus Sybaritici meminit Aelius Lampridius in Heliogabali uita, impatoris luxu perditissimi, adeo ut nomē inuenerit, uulgo dictus Apicius. Sed Lampridii uerba subscribā: Semp, inquit, fanè aut inter flores sedit, aut inter odores preciosos. Amabat sibi precia maiora dici earum rerū, quæ mensæ parabantur, orexin in cōuiuio hanc esse asserens. Sexcentorum struthionum capita una cœna multis exhibuit ad edenda cerebella. Exhibuit aliquādo & tale cōuiuium, ut haberet uiginti & duo fercula ingentiū epularum, sed per singula lauarentur, & mulieribus uterentur, & ipse & amici cū iureiurando, quod efficerent uoluptatē. Celebrauit item tale conuiuium, ut apud

amicos singulos singuli missus apparent: & cum alter maneret in capitolio, alter in Palatio, alter in Cælio, alter trans Tyberim, & ut quisq; mansisset, tamẽ per ordinẽ in eo℞ domibus singula fercula ederent, ireturq; ad oĩum domos, Sic unũ conuiuium uix toto die finitũ est, cũ & lauarent per singula fercula, & mulieribus uterent. Sybariticũ missum semper habuit ex oleo & garo, quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt. De Sybaritarum tum luxu, tum interitu, permulta cõmemorat & Athenæus in Dipnosophistis, cum alibi, tum libro duodecimo, in qbus & illud. Sybaritas nullam artẽ recipere in suam ciuitatẽ, quæ sine strepitu non põt exerceri, ueluti fabro℞ ærario℞ aut lignario℞ ac similium, nequid sit quod dormientibus obstrepat. Ob eandem causam gallum gallinaceum fas nõ est in ciuitate ali. Alia præterea deliciarum argumenta refert illic, sicui uacat legere. Aristophanes

Sybarissare

ἐν ἐϱγλάκ, συβαρίζειν dixit, pro eo quod est, opipare, ac genialiter uiuere.

Ἤδη δ' ἐξέσται τοῦ ὑμῖν,
Πλεῖν, μένειν, κινεῖν, καθεύδειν,
Ἐς πανηγύρεις θεωρεῖν,
Ἑστιᾶσθαι, κοτταβίζειν, Συβαρίζειν, id est,

Iam uero licebit uobis nauigare, manere, mouere, dormire, in festis spectare, cõuiuio accipi, cottabo ludere, Sybarissare. Gregorius Theologus ad Basilium simili tropo mensam luxu redundantem, Alcinoi dixit. οὐχ εἰς λωτοφάγων πενίαν, ἀλλ' εἰς ἀλκινόου τράπεζαν, id est, Non ad lothophagorum inopiam, sed Alcinoi mensam.

Alcinoi mẽsa

Sybaritica calamitas. LXVI

Συβαριτικὴ συμφορά, id est, Sybaritica clades. Stephanus tanq̃ prouerbium notauit. Porrò quẽadmodũ Sybaritæ perierint, idem narrat ad hunc modum. Oracululm huiusmodi acceperant:

Εὐδαίμων συβαρῖτα πανεύδαιμον, σὺ μὲν αἰεὶ .i. Felix omnino felix Sybarita futurus,
Ἐν θαλίῃσι θεῶν τιμῶν γένος αἰὲν ἐόντων. Dum rebus lætis uenerabere numina diuũm.
Εὖτ' ἂν δ' ἄνδρα πρότερον θνητὸν θεοῖο σεβίζῃ At simul atq; illis mortalis homo anteferetur,
Τῆμός σοι πόλεμός τε καὶ ἐμφύλιος στάσις ἥξει. Tum ueniet bellumq; tibi atq; domestica turba.

Euenit deinde, ut Sybarita quispiam seruum loris cæderet in agro, qui cum ad numinis aram confugisset, nihilo minus persequente domino cædebatur. Quod ubi uidit sibi nihil profuisse numinis reuerentiam, protinus ad monimentũ patris herilis confugit, atq; ibi demũ, religione cõmotus herus, destitit à cædendo. Itaq; iuxta dei respõsum, à Crotoniatis euersi sunt Sybaritæ. Aelius Lampridius in uita Heliogabali, scribit eos eodem anno periisse, quo missum ex oleo & garo reperissent, quem ob id Sybariticum uocabant, ut modo diximus. Cæterum de Sybaritarũ luxu, deq; calamitate, permulta retulit Athenæus lib. xii. sicui hæc nõ satis faciunt. Quadrabit adagium in eos, qui neglectu deo℞, aut ob intemperantem luxum subuertuntur.

Sybaritæ per plateas. LXVII

Συβαρῖται διὰ πλατειῶν, id est, Sybaritæ per plateas, Contra fastuosius ingredientes per uiam, seseq; uelut ostentantes. Sumptum adagium à fastu luxuq; Sybaritarũ. Aphricanus in oratione quæ Cestis inscribitur: sed enim, inquit, Sybaritæ fastu præturgidi. Venustius erit, si paulo longius detorqueas: ueluti si de homine insolentius se gerente, aut arrogantius de se loquente, aut de stilo phaleratiore dicas, συβαρίτης διὰ πλατειῶν. Cognatũ est illi, quod alio dictum est loco, ἀφ' ἱπποπυγίας. Refertur adagium à Suida atq; Zenodoto.

Syracusana mensa. LXVIII

Συρακουσίων τράπεζα, id est, Syracusana mensa, prælauta atq; opipara dicebatur. Syracusani enim ut erant olim opibus florẽtissimi, ita uoluptatibus ac deliciis addicti ssimi. Lucianus in dialogo Simili ac Polystrati: καὶ τράπεζαι, inquit, ὑπὲρ τὰς σικελικάς, id est, Ac mensæ Siculis lautiores. Athenæus lib. xii. διαβόητοι δ' εἰσὶν ἐπὶ τρυφῇ καὶ αἱ τῶν σικελῶν τράπεζαι, id est, Celebres sunt ob delicias & Siculorum mensæ. Addit ex Clearchi auctoritate, Siculos dicere apud se mare quoq; dulce esse, quòd gaudeant eduliis quæ mare porrigit. Meminit Siculæ mensæ Diogenes in epistola quadãad Aristippum. Item Aristides in Pericle. Deniq; Strabo lib. vi. & hæc aliaq; plura cõmemorat. Plutarchus in uita Niciæ ex Diphilo refert: παχὺς, ἀλινδηθεὶς ... σικελικῷ, id est, Pinguis & abdomine siculo stercoratus siue saginatus: quod miror quare Latinus interpres uertẽdum putarit, delibutus, cũ ... significet stercus bubulum, utilissimũ agro℞ letamẽ. Plato in epistola quadam ad ꝓpinquos Dionis, negat sibi felicem illam uitã in Siculis Italicisq; mensis ac reliquis uoluptatibus sitam unquã placuisse. De Syracusano℞ luxu meminit & Aristoteles in Politia eius gẽtis, addens Dionysium minorẽ nõn unq̃ ad nonagesimũ usq; diem ebrium perseuerasse, atq; ob eam rem cæcutienti bus ac uitiosis oculis fuisse. Narrat Theophrastus apud Athenæum, amicos illius & cõpotores in cõuiuiis adsimulare solitos, nõ uidere sese uel cibos uel calices appositos, uidelicet ad eum modum adulãtes regi cæcutienti: Vnde διονυσοκόλακες sunt appellati. Apud eundem Aristophanes ἐν δαιταλεῦσιν,

ἀλλ' οὐ γὰρ ἐμάθετε ταῦτα ἐμοῦ πέμποντος,
ἀλλὰ μᾶλλον πίνειν, ἔπειτ' ᾄδειν κακῶς συρακουσίων τράπεζαν συβαρίτιδας τ' εὐωχίας, id est, Atqui hæc quidem me duce non didicistis, uerum bibere potius, deinde male canere, Syracusanorum mensam Sybariticaq; conuiuia. Item Plato de Repu. tertio, Συρακουσίαν δὲ ὦ φίλε τράπεζαν καὶ σικελικὴν ποικιλίαν ὄψου ὡς ἔοικας οὐκ αἰνεῖς, id est, Syracusanam amice mensam, & Siculam in obsoniis uarietatem non uideris approbare. Athenæus libro decimoquarto citat Cratinum, qui prælautam culinã ac bene fumantem ac suauiter olentem describens, ita loquitur,

οἰκεῖν τις ὡς ἔοικεν ἐν τῷ χάσματι id est. Habitare mi hoc uidetur aliquis in specu,
λιβανωτοπώλης, ἢ μάγειρος σικελικός. Qui tura odora uendit, aut Siculus coquus.

Apud eundem mox Antiphanes quoq; laudat Siculos coquos, ut arte condiendi præstantes. Verum his temporibus Siculi frugalitatẽ Hispanicam & Italicam sic imitantur, ut propemodum superent, huiusq; prouerbii gloriam planè perdiderunt. Quanq̃ Athenæus in Dipnosophistis, inter opiparas mensas etiam Italicas recenset. At his sanè temporibus priscam illam frugalitatis laudem sibi uendicarunt: quẽadmodum & Græci ad pristinã illam temulentiæ gloriam postliminio redierũt. Vnde Faustus Andrelinus Foroliuiẽsis poeta, nõ solum laureatus, uerũtiam regius, atq; etiã si diis placet, Regineus, uetus cõgerro meus, qui plus quàm triginta iam annos i celeberrima Parrisiorũ Academia poeticen docet, in carmine quod de pauimẽto Parrisiensi inscripsit, adagionem in Anglos deriuauit. *Siculus coquus*

Mensa, inquies, Britanna placet.

Et haud scio unde natum sit hoc uulgatissimum apud Gallos prouerbium, ut cùm hominem uehementer cibo distentum uelint intelligi, dicant, tam satur est quàm Anglus. Verũ iidem ut illis attribuunt πολυφαγίαν, ita nobis πολυποσίαν adscribunt.

Spithama uitæ. LXIX

Σπιθαμὴ τοῦ βίου, id est, Spithama uitæ, hoc est, modus uitæ perpusillus. Prouerbialis est figura, mutuo sumpta à rerum mensoribus, apud quos Spithama seu palmus, digitos duodecim continet, quantum fermè longissimo digitorũ porrectu complecti licet, quin hodie quoq; pusillum homũculum, palmũ aut pugillum hoĩs appellant idiotæ nostrates. Translatũ à fabris, qui quatuor digitis coniunctis metiuntur materiam. eam mensurã appellant palæstam. interdũ diducta manu à summo pollicis, usq; ad summũ digiti medii, quã uocant σπιθαμήν. Psal. xxxiiii. ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου, breuissimum uitæ spatium designans. Refertur adagium à Diogeniano.

Temporis punctum. LXX

Στιγμὴ χρόνου, id est, Punctum temporis. Simili figura dixit Terentius. Tum temporis ad hoc punctum mihi est, id est, spatium breuissimũ. M. Tullius Philippica. ii. Attende paulisper, cogitationẽq; sobrii hominis ad temporis punctũ suscipe. Idem. viii. Opus ostendebat munitionẽq; legatis, ne punctum quidem temporis cum legati adessent, oppugnatio respiraait. Apud mathematicos enim punctũ indiuisibilis quædã pars est lineæ, cuius, ut inquit Euclides, pars nulla est. Plutarchus de pueris instituẽdis, Στιγμὴ χρόνου πᾶς ἐστιν ὁ βίος. id est, Temporis punctum est omnis uita. *Punctum temporis*

Noua Hymetia, falerna uetera. LXXI

Macrobius libro Saturnalium septimo, Cur Disari mel & uinum diuersis ætatibus habentur optima? Mel, quod recentissimum: uinum, quod uetustissimum. Vnde est & illud prouerbium, quo utuntur gulones: Mulsum quod probe temperes, miscẽdum est nouo Hymetio, falerno uetulo. Quod adagium non uideo ubi nobis possit usui esse, sed tamen adscripsimus, ne nihil oĩno de popinis mutuatis uideremur. Nisi forte placeat eò torqueri ut dicamus, è diuersis rebus quædã optime cõflari. *Hymetia noua f.u.*

Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit. LXXII

Aelius Lampridius in uita Alexandri Seueri. Idem, inquit, addebat sententiam de furibus notam, & Græce qdem, quæ Latine hoc significat: Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit. Quæ Græce talis est,

ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δοὺς, ἐκφεύξεται. id est,
Qui multa tollit, pauca dat, seruabitur.

Admonet adagium, id quod nostris quoq; temporibus uulgo factitant fures non omnino stupidi, non nisi magnis prædis iniiciendam manum, ut supersit quo iudicem, si forte sit opus, corrumpant atq; exoculent. Ceterum qui parua tollunt, deprehensi pendent, utpote quibus nihil sit quod impertiant præfectis.

In simpulo. LXXIII

M. Tullius libro de legibus tertio, agens de lege tabellaria, hoc est, de iure ferendorum per tabellam suffragiorũ. Et auus quidem noster, inquit, singulari uirtute in hoc municipio quoad uixit, restitit M. Gratidio, cuius in matrimonio sororem, auiam nostram habebat, ferenti legem tabellariam. Excitabat enim fluctus in simpulo, ut dicit, Gratidius, quos post filius eius Marius in Aegæo excitauit mari.

Hactenus Cicero. Quantum igitur coniectura cõsequi licet, in simpulo fieri dicebant, quod uel clanculum, uel in re minuta atq; humili fieret. Est enim simpulum, autore Festo, uas paruum, non dissimile cyatho, unde mulieres diuinis rebus deditæ, simpulatrices uocent. M. Varro scribit, uas esse minutim fundens, in cuius locũ successerit Epichysis, unde ueteres res minutas, nulliusq; pretii simpularias appellabant. Plinius lib. xxxv. cap. xii. In sacris quidem etiam inter has opes, non myrrhinis crystallinis'ue, sed fictilibus prolibatur simpulis inocẽtius. Attestatur & M. Varro cũ apud Nonium Marcellum ait, deos ipsos uili simpulo inuitari. Item Apuleius. In hodiernum, inquit, populus Romanus diis imortalibus Simpulo & Catino fictili sacrificat. Sunt qui pro Simpulo legant Sympuuiũ. Cuius meminit Iuuenalis Satyra sexta.

Simpularię

Aut quis Sympuuium ridere Numæ, nigrumq; Catinum,
Aut Vaticano fragiles de monte patellas Ausus erat.

M. Tullius in Paradoxis, Quid autem Numa Pompilius? minus'ne gratas diis imortalibus capedines ac fictiles urnulas fuisse q̃ delicatas pateras arbitramur? Polemon apud Athenæũ libro undecio tradit, ad ipsius etiamnum ætaté Græcos quosdam bibere solitos ex fictilibus, uelut Argiuos in publicis conuiuiis, ac Lacedæmonios in festis, aut epiniciis, aut nuptiis uirginũ. Proinde nõ absurdum mihi uidet, siquis existimet sumptã allegoriam à pueroꝝ lusu, quo solent per fistulam angustã in simpulum inflantes, quasi fluctus quosdam & aquæ strepitum excitare.

Proteo mutabilior. LXXIIII

Πρωτέως ποικιλώτερος, id est, Proteo mutabilior, in uafrum & uersipellẽ cõpetit. Lucianus in Sacrificiis, Iouem ποικιλώτερον αὐτοῦ Πρωτέως appellat, quòd se subinde in alias atq; alias formas trãsfiguraret. Plato in Ione, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ Πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω, id est, Sed prorsus Protei in morem, in omnem speciem uerteris, sursum ac deorsum teipsum distorquens. Horatius in eos, qui facile uertunt sententiam.

Quo teneam uultus mutantem Protea nodo? Item alibi,
Effugiet tamen hæc sceleratus uincula Proteus.

Protea uocat tergiuersanté, & quem Græci uocant δυσφώρατον, id est, Deprehensu difficilem. Porrò fabulã Protei notioré arbitror, q̃ ut hic sit recensenda. Extat apud Homerũ Odysseæ quarto, & apud Maroné quarto item Georgicõn. Simili figura diceretur & Vertumno incõstantior. Nam hic deus in omnigenam speciem sese uariat, unde & nomen reperit apud Latinos Horatius,

Vertumno inconstantior

Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.

Huius meminit Ouidius, describens quemadmodum amans Pomonam deam, alias subinde formas assumpserit. Et δὴ μεταβολώτερος ἐμπούσης, Empusa mutabilior. Cuius mentionem fecit Lucianus in commentario de saltationibus. ἴδοις τ' ἂν ἄμφω αὐτοὺς πρὸς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὀξέως ἀλλαττομένους, καὶ αὐτὸν μιμουμένους τὸν Πρωτέα, εἰκάζειν δὲ χρὴ καὶ τὴν ἔμπουσαν τὴν ἐς μυρίας μορφὰς μεταβαλλομένην, id est, Videbis igitur ipsos eodem in tempore subito in aliam transfigurari speciem, atq; ipsum referre Proteum, Quin & Empusæ exemplum conferre oportet, quæ sese in innumerabiles uertit formas. Meminit huius Aristophanes in Ranis,

Empusa mutabilior

καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν Δία θηρίον μέγα.	At maximam profecto uideo belluam.
ποῖόν τι; δεινόν, παντοδαπὸν γοῦν γίγνεται.	Qualem? Nouam, quæ in cuncta subito uertitur,
τότε μὲν βοῦς, νυνὶ δ' ὀρεύς, τότε δ' αὖ γυνὴ	Modo bos, modo autem mula, rursum fœmina
ὡραιοτάτη τις. ποῦ 'στι; φέρ' ἐπ' αὐτὴν ἴω.	Pulcherrima. Age ubi est? recta ad illam iam feror.
ἀλλ' οὐκέτ' αὖ γυνή ἐστιν, ἀλλ' ἤδη κύων.	At rursus haud est mulier, immo iam canis.
Ἔμπουσα τοίνυν ἐστί. id est,	Empusa proinde est.

Interpres adscribit, Empusam spectrũ quoddam esse, quod ab Hecate soleat emitti uidendũ miseris & calamitosis. Id subĩde cõsueuit aliis atq; aliis formis exhibere sese. Quidã existimãt meridianis horis apparere solitũ iis, qui parẽtant manibus. Quòd qdé haud scio an recte possit referri ad id quod extat in psalmis Hebræoꝝ, ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ, id est, Ab occursu & dæmonio meridiano. Sunt qui hãc ipsam Hecaten affirment esse. narrant aũt uno uideri pede, unde & nomé inditum putant ἔμπουσαν οἱονεὶ ἑνίποδα. Demosthenes ait Aeschinis matré, cui ipse Leucothoæ nomé mutasset, appellatam fuisse Empusam, eo quòd quæstus gratia quiduis & faceret & pateretur.

Amicus magis necessarius, q̃ ignis & aqua. LXXV

Ἀναγκαιότερος πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος, id est, Amicus magis necessarius, q̃ ignis & aqua. Hyperbole prouerbialis, admonens neminem esse tam diuitem aut potenté, quin opus habeat amicoꝝ officiis, Quemadmodum enim citra ignem & aquam non constat hominum uita, ita nec sine consuetudiné atq; opera familiarium, quos ob idipsum Latini necessarios uocãt, ut amicitiam necessitudiné. Innuit adagium duo quædam maxima cõmoda colligi ex amicitia, uoluptatem, & usum. Nihil est enim neq; iucundius igni, neq; utilius aqua. Quamobrem scripsit Horatius,

Nil ego contulerim iucundo sanus amico. Item Euripides apud Plutarchum.
Εἰς ὄμματ' εὔνου φωτὸς ἐμβλέψαι γλυκύ. id est, Dulce est tueri hominis amici lumina.
Recensetur adagium à Plutarcho, commentario quem inscripsit, Quo pacto sit dignoscendus assentator ab amico, καθ' ὃ δὴ καὶ λέγεται, πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος ἀναγκαιότερος, id est, Quapropter dicunt etiam, amicum igni quoque & aqua magis necessarium esse. Extat & apud Aristotelem in Moralibus, & apud Ciceronem in Laelio. Hodieque uulgus indoctum habet in ore, quod est uerissimum: Tolerabilius uiui sine pecuniis, quàm sine amicis.

Lupus circùm puteum chorum agit. LXXVI

Λύκος περὶ τὸ φρέαρ χορεύει, id est, Lupus circùm puteum chorum agit. In eos dicetur, qui sumpta inaniter opera, spe sua frustrantur. Aiunt enim lupo morem esse, ut siquando sitiat nec tuto se possit demittere, circùm puteum oberret, frustra inhians aquae, quam non possit contingere. Sunt qui paroemiam inde ductam existiment, quòd aliquando ueniat usu, ut lupus pecudem aliquam, aut hominem insectetur: qui postea quàm se in puteum quempiam altiorem metu demiserit, obambulat ille, uelutique saltantium in modum in orbem circumagitur, praedae cupiditate, qua tamen potiri non queat. Plutarchus in commentario, cui titulus, quomodo possit adulator ab amico dignosci οἱ χρώμενοι προσαπολλύουσιν αὑτούς, τὴν περὶ τὸ φρέαρ ὄρχησιν ἀτεχνῶς ὀρχούμενοι. id est, Qua qui utuntur, seipsos quoque in perniciem adducunt, re uera saltationem illam circùm puteum saltantes. Loquitur autem de dicacitate intemperanti & uirulenta, qua fit, ut nec illis quicquam utilitatis adferamus, in quos dicimus, & nobis ipsis maximum malum conciliemus. Refertur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano.

Lydius currus. LXXVII

Λύδιον ἅρμα, id est, Lydius currus. Hoc scommate notabantur, qui in certamine quopiam longe caeteris essent inferiores, & παρὰ λύδιον ἅρμα θέειν. id est, Iuxta Lydium currum curris. Plutarchus in libello quem inscripsit, de dignoscendo assentatore ab amico, τὸν δὲ κρείττονα τρέμει καὶ δέδοικεν, οὐ μὰ δία παρὰ λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ἀλλὰ παρὰ χρυσὸν ἑφθόν, id est, Caeterum superiorem metuit ac ueretur, non hercle ad currum Lydium pedes ingrediens, sed ad aurum purum. Refertur adagium à Diogeniano. Quidam ad Pelopem Lydum referunt, qui suo curru uicerit Oenomaum socerum, in quibus est Gregorius Nazianzenus, sic usurpans, ut dicat se tanto esse inferiorem eximiis Basilii uirtutibus, quantum pedes abest à Lydio curru. Effertur & ad hunc, ut dixi, modum paroemia, παρὰ λύδιον ἅρμα θέειν. id est, Praeter Lydium currum currere, aut iuxta Lydium currum, ut pedes intelligatur certare cum Lydio curru uelocissimo, quod quidem certamen nimis inique comparatum uideatur. Achilles apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi, pedestri cursu certat cum quadriga, & uincit. Plutarchus in uita Niciae è Pindaro allegat, οὐ γὰρ μὰ δία inquit παρὰ λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ὥς φησι πίνδαρος, id est, Non enim per Iouem iuxta Lydium currum pedes incedés, ut inquit Pindarus. Herodotus libro primo tradit, olim Lydios prae caeteris equitatu ualuisse, nec aliter ferè nisi ex equis pugnare.

Iuxta Lydiũ currũ pedes incedens

Cinclus. LXXVIII

Κίγκλοι, id est, Cincli, rustico prouerbio dicebantur praeter modum pauperes, quibus neque domus esset, neque quicquã quod suũ possent dicere. Qualem Catullus describit Furium, cui neque uillula fuerit, neque domus, neque arca. Cinclus enim auis quaedã est imbecillis, atque inualida, ita ut non possit ipsa sibi proprium nidum parare, proinde oua nidis supponit alienis. Vnde & rustici uerterũt in adagionem, ut mendicos & errones Cinclos uocent. Autor Aelianus libro De naturis animantium duodecimo. Quod genus homines Graeci ἀνεστίους uocant, hoc est, expertes penatium. Suidas tradit Cinclũ auem esse maritimam, gracilem, nulloque fermè corpore, cui peculiare sit clunium pénas subinde mouere, unde & nomen additum σεισοπυγίδι, nimirum ab agitatione caudae. Eam prouerbio fecisse locum, quo Menander sit usus in Thaide,

σεισοπυγίς

Πτωχότερος εἶ λεβηρίδος καὶ κιγκλου. id est,
Mendicior Leberide atque Cinclo.
Hinc κιγκλίζειν dici, pro eo quod est, commoueri, & obstrepere.

Quae sub alis fiunt. LXXIX

Αἱ ὑπὸ μάλης πράξεις, id est, Facta subalaria. Prouerbiali figura dixisse uidetur Plutarchus in cõmentario quod inscribitur, quo pacto sit dignoscẽdus adulator ab amico: πόνου, inquiens, καὶ σπουδῆς ἐκλύεται ἀπολειπόμενος, οὐ ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεων ἀπροφάσιστός ἐστιν. id est, Ad laborẽ & res honestas segnis, in iis rebus, quae sub ala fiunt, nihil recusat. De adulatore loquitur, ad honesta officia tum pigro, tum inutili: ad uoluptuaria ministeria prompto: uidelicet ad scortum cum fide adducendum, ad comparãda obsonia, ad instruendum cõuiuium. Equidẽ opinor, ob id adulationi sub alis sedẽ datã esse, quòd hae corporis partes titillationẽ praecipue sentiant, siue ob cutis tenuitatem, siue quòd insolitus nobis

earum cõtactus partium: siue quòd is locus uenulas habeat, quibus frictu calefactis, eiusmodi nascat delectatio. Aristoteles Sectione. xxxv. Problemate. ii. indicat, sub alis potissimum, ac sub pedum uestigiis fieri titillationem, coniectans in causa esse, uel quòd ibi cutis sit mollior, uel quòd contactus sit insolens, quod idem usu uenit in auribus. Quid autem aliud est adulatio, q̃ aurium pruritus quidã, & gargarizatio? Vnde Lucianus in dialogo quodam Charontis, Menippi & Mercurii, philosophum quempiam omnibus exuens uitiis: ἓν ἔτι τὸ βαρύτατον ὑπὸ μάλης ἔχει. τί, ὦ Μένιππε. κολακείαν, ὦ Ἑρμῆ, πολλὰ οὖν τῷ βίῳ χρησιμεύσασαν αὐτῷ. id est, Vnum quiddam adhuc sub alis gestat, quod est omnium grauissimum. Quidnam Menippe? Adulationem Mercuri, quæ illi plurimum attulit emolumenti in uita: nisi siquis malit ὑπὸ μάλης, ita dictum, ut alibi Lucianus dixit, ὑπὸ κόλπου, sub sinu, significans eum Veneris usum, qui non uacat turpitudine. Nam oscula, quæq; supra sinum fiunt, utcunq cum honestate possunt cohærere, cæterum infra sinum, οὐδὲν ὑγιές.

Sorbere & flare d. — Simul sorbere & flare difficile. LXXX

Tranio seruus apud Plautum in Mostellaria, obiurgatus est ab hero, quòd non maturius redisset: cum ille se aliubi fuisse diceret, nec simul apud herum esse potuisse, & illud quod iussus fuerat, peragere. Si uoles, inquit, uerbum hoc cogitare, simul flare sorbereq; haud factu facile est. Commode utemur hoc adagio, siquando significabimus, negocia quæpiam id genus esse, ut pariter ab iisdem tractari non queant. Veluti siquis conetur simul & literis & uoluptatibus uacare: simul amoribus & parsimoniæ indulgere: simul uxori, studiisq; satisfacere: simul & poeticis & theologicis studiis operam dare: simul & mundo seruire, & Christo. Quemadmodũ fieri non potest, ut quis eodẽ in tẽpore sorbeat, hausto spiritu: & flet, emisso halitu. Affine uidetur huic adagio dictũ illud Euangelicum, Nemo potest duobus dominis seruire. Nemo potest Deo seruire & mãmonæ. Item illud Phocionis ad Antipatrum

Adulatore et amico non potes eodem uti — οὐ δύνασαι μοι καὶ φίλῳ χρῆσθαι, καὶ κόλακι. id est, Non potes me simul & adulatore uti, & amico. Ad hæc senarius ille, qui falsò Senecæ inscribitur:

Amare & sapere u. d. c. — Amare & sapere, uix deo conceditur.

Quodq; ait Terentium imitatus Horatius,

Nihilo plus explicet, ac si

Insanire paret certa ratione, modoq;. Mar. Tullius Philippica. xi. Duas tamẽ res magnas præsertim, non modo agere uno tempore, sed ne cogitando quidem explicare quisquam potest.

Manum admouenti fortuna est imploranda. LXXXI

Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα δεῖ τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν, id est, Manũ admouẽti fortuna inuocanda est. Admonet adagium, ita fidendũ esse diuino auxilio, ut nihilo segnius, quantũ in nobis est, etiã ipsi nostra ad nitamur industria: alioqui nõ audituros superos, inertium ac desidiosorũ uota. Quẽadmodũ eleganter scripsit Alexãder HEGIVS, primus pueritiæ meæ doctor haudquaquam pœnitendus:

Solas iure deus preces,
Quo nemo magis impiger,
Aut infestior ocio,
Auersantur inertium.

Plutarchus in Apophthegmatis Lacedæmonicis, refert apud eam gentem deos deasq; omneis hastatos fingi solere. Venerem etiam ipsam armis indutam, tanquam ne illi quidem ocium agant, sed bellicis studiis exerceantur: Addunt, inquit, & prouerbium,

Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα τὰν τύχαν καλεῖν. id est,
Manum admouenti sunt uocanda numina. Æschylus apud Stobæum,
Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός. id est, Huic qui laborat, numen adesse assolet.

In eandẽ sententiã Pindarus in Nemeis, πρὸς ἔσχατον ἀρετᾶς ἦλθον οἵ τε πόνων ἐγεύσαντο, σὺν θεοῦ δὲ τύχᾳ, id est, Ad summũ uirtutis apicẽ peruenerunt, qui gustarũt labores, nõ autẽ sine dei fortuna. Proinde nec ita fidendũ industriæ, ut diuinã opẽ negligamus: nec ita rursum pendẽdũ ab illa, ut nostrum prætermittamus officium. Allusisse uidetur huc Æschylus in Persis, ἐγὼ δέ που

Διὰ μακροῦ χρόνου τάδ᾽ ηὔχουν ἐκτελευτήσειν θεούς, Plurimo iam tempore à deis
Ἀλλ᾽ ὅταν σπεύδῃ τις αὐτός, χὠ θεὸς συνάπτεται. i. Optaueram hæc ut dextra cõficerent mihi. at
Vbi uigilas ipse, dii quoq; admouent manum. Refertur ex eodem:
Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός, id est, Adesse gaudet sed laboranti deus.

Nõnulli, quorum est Suidas, adagionis originem ad apologum referunt. Rusticus quidam cum plaustrum hæreret in lama, ociosus inuocabat Herculem. At ille astãs, admoue, inquit, manum rotæ, ac stimula boues, itaq; deum inuoca.

Τὴν χεῖρα προσφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.

Artem quam quisq no. — Quam quisq; norit artem, in hac se exerceat. LXXXII

M. Tullius Tusculanarũ quæstionum libro primo: Sed hic quidem quamuis eruditus sit, sicut est, hæc

magistro concedat Aristoteli, canere ipse doceat. Bene enim illo prouerbio Græcorum præcipitur, Quam quisq; norit artem, in hac se exerceat.

Hactenus Cicero, Est autem senarius iambicus, admonens, ut quarum rerum sumus periti, in his dū taxat disputandis tractandisq; uersemur: quarum uero sumus rudes, eas doctioribus concedamus, neq; professionem alienam nobis uindicemus, neq; in messem alienam mittamus falcem, ne'ue suto res ultra crepidam iudicemus, Apud A. Gellium Plato ex Euripide citat, sed in sensum non nihil di uersum à Ciceroniano, nempe suo quenq; uitæ instituto studioq; impense delectari, quòd in eo se laudem aliquam assecuturum confidat. Accidit, inquit, illis illud Euripidis: Qua in re clarus quisq; est, ad eam properat, & diei partem illi plurimam impertit, in qua ipse se exuperet: cōtra, in qua stu pidior ac nihili sit, inde effugit, eamq; contemnit. Porrò uersus quem Latine refert M. Tullius, est apud Aristophanem in fabula, cui titulus, σφῆκες. is est eiusmodi,

ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. id est, Quam quisq; nouit artem, in hac se exercitet.

Quo quidem loco interpres admonet inter prouerbia celebrari. Vsurpauit Stratonicus citharœdus apud Athenæum libro. viii. Qui musico cuipiam, qui prius fuerat holitor, de harmonia cum ipso di sputanti respondit, ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. Quanq̃ in editione Aldina legit ᾄδοι pro ἔρδοι.

Ad hoc prouerbium allusit Horatius ita scribens:

Nauem agere ignarus nauis, timet: abrotanum ægro
Non audet, nisi qui didicit dare. Quod medicorum est,
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctiq; poemata passim.

Idem in epistola ad Villicum,

Quam scit uterq; lubens censebo exerceat artem.

Huc pertinet illud Pindaricum, quod refert Plutarchus in commentario quem scripsit, περὶ τῆς εὐθυμίας, τῷ ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύει τάχιστα δελφίς. κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν. id est, Equus in quadrigis, in aratro bos. Nauem ocyssi sime præuertitur Delphinus: apro cædem molienti, inueniendus est canis laborum patiens. Videli cet significat unumquēq; adhibēdum ad id quo ualet. Athenæus libro octauo, Cum Ptolemæus cum Stratonico citharœdo contentiosius disputaret de citharistica, ἕτερον ἐφη ἐστὶν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον, id est, Aliud est, inquit, rex sceptrum, aliud plectrum. Et apud Plinium libro tri gesimoquinto, cap. decimo, Apelles Alexandro Magno in officina multa imperite disserenti de pi ctura, comiter suasit silentium, admonens illum rideri à pueris qui colores terebant.

Equus in quadrigis, in ara tro bos

Aliud sceptrum, aliud plectrum

Dedi malum & accepi. LXXXIII

Dedi malum & accepi. Beticum adagium est, quo licebit uti, quoties eiusmodi permutatio uidebitur facta, ut malum pro malo sit redditum, & par pari relatum, ueluti siquis improbum generum de disset, ac nurum item improbam recepisset. Recensetur & explicatur à Plinio iuniore in Epistolis. Cæcilius, inquit, Classicus, homo fœdus, & aperte malus, proconsulatum in ea parte non minus uiolenter quàm sordide gesserat, eodem anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Betica, ex Africa Classicus: inde dictum Beticorum (ut plerunque dolor etiam uenustos facit) non illepidum ferebatur. Dedi malum & accepi. Congruet & in eos qui liberos suos committunt ma lis præceptoribus, & recipiunt eos peiores quàm tradiderant. Rursum in eos qui lacessunt illos, un de grauius læduntur, quod usu uenire tradunt, iis, qui in Aegypto uenantur onagros. Nam animal lacessitum frequēter calcitrando lapides missos retorquet in iaculantes tanto impetu, ut pectora in sequentium penetrent, aut caput fractis ossibus displodant, Vnde & instrumento bellico nomen in ditum, autor Ammianus lib. xxiii.

Carpet citius aliquis, q̃ imitabitur. LXXXIIII

μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται, id est, Reprehendet aliquis citius, atq; imitabitur.

Senarius hic Apollodori pictoris operibus inscribi consueuit, qui primus umbrarum imitationem in uenit. Refertur ad hunc modum, μωμήσεταί τις θᾶσσον ἢ μιμήσεται. Apte dicetur de re quapiam ar tis absolutæ, atq; inimitabili. Porrò res egregias multo procliuius est carpere, q̃ æmulari. Cæterum est elegans προσονομασία in duabus uocibus Græcanicis μωμήσεται, & μιμήσεται, quæ cum sono mi nime distent, tamen res declarant lōge diuersissimas. Huc allusit Plin. lib. xxxvii. cap. xi. Imitati mul ti, æquauit nemo. Theognis in eandem sententiam,

Μωμεῦνται δέ με πολλοὶ ὁμῶς κακοὶ ἠδὲ καὶ ἐσθλοί, Carpunt me plures docti indoctiq;, imitari
Μιμεῖσθαι δ' οὐδεὶς τῶν ἀσόφων δύναται. id est, Nos indoctorum de grege nemo ualet.

In foribus adesse. LXXXV

πρὸς ταῖς θύραις, id est, In foribus adesse, dicitur allegoria prouerbiali, quod instat, iamq; in proximo est. Plutarchus, πυρετοῦ πρὸς θύραις ὄντος, i. Cū febris in foribus adest. Sic & orbis opifex in arcanis lite-

ris ad Cain fratricidam; Sin male egeris, statim in foribus peccatum tuum aderit.

Alia Lacon, alia asinus illius portat. LXXXVI

ἄλλα μὲν λάκων λέγει, ἄλλα δὲ λάκωνος ὄνος φέρει, id est, Alia quidem Lacon dicit, alia Laconis asinus portat. Effertur apud quosdam & ad hunc modum paroemia, ἄλλα μὲν λεύκων, ἄλλα δὲ λεύκωνος ὄνος φέρει, id est, Alia Leucon, alia Leuconis asinus portat. In eos dicebatur quorum oratio dissentiret à factis. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euẽtu. Agricola quispiam nomine Leucon, solitus est utres melle plenos storeis obuoluere. Rogatus autem ab exactoribus uectigalium, quid nam portaret, ordeum se portare respondebat, uidelicet quo minus pecuniæ persolueret. Sed cum euenisset aliquando, ut lapsus in terram asinus onus effudisset, accurrerunt exactores, in reponendis sarcinis auxilio futuri. Verum ubi interim cognouissent, mel in utribus esse, non ordeum, Leuconem obtorto collo abduxerunt, tanquam qui se debito uectigali fraudasset. Atque illud ridentes addiderunt, alia Leucon, alia portat asinus. Nam in nonnullis codicibus, dicit, non additur, atque ita mea sententia dictum festiuius redditur. Ea uox postea uersa est in adagionem. Refertur à Zenoto, & à Diogeniano.

Corpore effugere. LXXXVII

Corpore effugere, est periculum iam imminens, ac penè premens, arte quadam declinare. Translatum à gladiatoribus ictum, modico corporis flexu fallentibus. M. Tullius in Catilinam inuectione prima. Quot ego tuas petitiones ita coniectas, ut uitari posse non uiderentur, parua quadam declinatione, &, ut aiunt, corpore effugi. Hactenus Cicero. Itaque quoties aliquem discrimine quamminimo à periculo abfuisse significabimus, corpore declinatum malum dicemus. Minus enim periclitantur, qui mœnibus, aut alio quopiam obiectu defenduntur: uerum qui nudi telis obiecti, nihil habent quo se tueantur, nisi commodo corporis deflexu, ii demum in extremo periculo uersari uidentur. Penè diuersa figura dixit Catullus,

Amictu euitare

Contra nos tela ista tua euitamus amictu.

id est, Facile depellimus, non secus q̃ muscarum insultus.

De alieno ludis corio. LXXXVIII

De alieno corio ludere, prouerbio dicuntur, qui securius agunt, sed alieno periculo. Sumpta allegoria uel à coriariis, uel ab Apologo quopiam, uel à seruis, qui siquid peccatum sit, tergo dant pœnas. Apuleius in Asino aureo libro septimo. Quod siquo modo cæteri latrones persenserint, non rursus recurres ad asinum, & rursum exitium mihi parabis. Reuera ludis de alieno corio: Verba sunt asini, puellam accusantis, ꝙ cum prius illius culpa fuisset in discrimen adductus in fuga, nunc denuo cõmittat, ut sit rursum fugiendum, idq; suo potissimum periculo. Allusum est ad asini corium, quod mortuis detrahitur. Est simile quiddam & apud Plautum: De meo tergo degitur corium, id est, res meo fit periculo. Neq; dissimile quod refert Festus, pro scapulis, id est, pro periculo plagarum. Non admodum abludit ab hac forma, quod Seneca iocatur in declamationibus: Cicero patri de corio Cestii satisfecit. Nam is Cestius erat ex eorum numero, qui contemnebant Ciceronis ingenium. hic cum forte accumberet in eodem conuiuio cum Cicerone M. Tullii filio, qui tum Asiam obtinebat, & submonente quopiam è famulis, cognitum esset, eum esse Cestium, cuius iudicio nihil sciret M. Tullius, ilico sublatus è conuiuio, iussus est flagris cædi. Circumfertur apud nostratium uulgus nõ absimile huic prouerbium. Ex alieno tergore lata secari lora. Quo quidem significant unumquẽq; minus esse parcum in alieno quàm in suo. Tertullianus in libello De pallio, secus aliquanto usurpauit. Hoc soli Chamæleonti datum, quod uulgo dictum est, de suo corio ludere. Sentit Chamæleontem pro suo arbitrio uertere colorem cutis.

Chamæleon de suo corio ludit

In herba esse. LXXXIX

Vbi spem immaturam indicamus, ac longius adhuc abesse ut consequaris, in herba esse dicimus. Sumpta metaphora à segetibus, teneris adhuc & herbescentibus, de quibus nihil adhuc certi sibi possit agricola polliceri, propterea quod plurimi casus solent incidere, qui non sinant cultorem optato potiri. Verum ubi iam demessam segetẽ in horrea conuexit, tum demum utcunq; tutum est bene sperare. Ouidius in epistola Helenes ad Paridem,

Sed nimium properas, & adhuc tua messis in herba est.

Messis in her.

Hæc mora sit uoto forsan amica tuo. Persius in Satyra sexta,

Emole, quid metuis? occa & seges altera in herba est.

Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus, in herba dixit, pro eo quod est, momẽtaneũ moxq; periturum, quia ante tempus decerptum. Agit illic de plausu qui datur poetis recitantibus sua carmina. Omnis, inquit, illa laus intra unum aut alterum diem, uelut in herba uel flore præcepta ad nullã certã & solidã peruenit frugẽ, nec aut amicitiã inde refert, aut clientelã, aut mansurum in animo cuiusquam beneficium, sed clamorem uagum & uoces inanes & gaudium uolucre.

In alieno foro litigare XC

Prouerbium resipit hæc quoq; figura, In alio foro litigare, pro eo quod est, in re noua, cuiq; nondum assueueris uersari. Habent enim diuersa fora diuersas litium formulas, uariasq; tractandarum causarum rationes, quarum qui rudis sit, is tanq̃ hospes in peregrina regione multa desideret necesse est. Martialis in præfatione libri duodecimi, Accipe ergo rationé, in qua hoc maximum & primum est, quod ciuitatis aures quibus assueueram, quæro, & uideor mihi in alieno foro litigare. Androclides in seditione dux

In seditione uel Androclides belli ducem agit. XCI

Ἐν δὲ διχοστασίῃ κ' Ἀνδροκλείδης πολεμαρχεῖ. id est,
Seditione orta dux est etiam Androclides.

Carmen Heroicum prouerbio celebratum, in homines contemptos & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem, dignitatem sortiuntur. Quemadmodum in rerum tumultu nonnunquam infimi quidam pro tempore regnant. Detorqueri potest ad malos principes, qui in rebus pacatis minus ualent in Rep. atq; ob id aliquoties data opera rerum motus excitát arte tyrannica, quo commodius suo arbitratu populum compilent. Aut in theologos quosdam, eo nomine indignos, qui dissidium ac tumultus concitant in plebe Christiana, quo nimirum hac occasione celebres reddátur, maluntq; publico omnium malo nobilitari, quàm inglorii uiuere. Refertur à Suida, Diogeniano, atque item à Plutarcho in uita Niciæ, & apud eundem in commentario περὶ φιλαδελφίας. Effertur etiam ad hunc modum.

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ ὁ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς. id est,
Rebus turbatis uel pessimus est in honore.

Citat idem in comparatione Lysandri & Syllæ, nisi quod illic Aldina editio mendose habet, πάγκαλος pro πάγκακος. Rursum effertur hoc pacto, Rebus turbatis & pessi. in honore est

Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκῖνος ἔμμορε τιμῆς. id est,
Fert rebus desperatis & cancer honorem. Carcinus quoque in rebus desperatis

Ad hanc sententiam pertinet & illud, Græcis prouerbii uice celebratum,
Καιρὸν τυχὼν γὰρ πτωχὸς ἰσχύει μέγα. id est,
Mendicus etiam plurimum in loco potest. Mendicus et plu. in lo. po.

Inter indoctos etiam Corydus sonat. XCII Corydus.

Ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται, id est, Inter amusos etiam Corydus sonat. Quadrabit in quosdá, qui apud idiotas audent sese uelut eruditos uenditare, inter doctos alioqui prorsus elingues, id quod citra metaphoram eleganter extulit Euripides in Hippolyto coronato,

Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν. id est, Apud eruditos qui nihil ualent, apud Plebem imperitam præminent facundia.

Corydus uilissimum auiculæ genus, minimeq; canorum, strepit tamen utcunq; inter aues mutas, apud lusciniam canens ferri nequaquá posset. Huc adscribendum arbitror, quod, ut refert Athenæus lib. sexto, non illepide dixit Philoxenus parasitus, cognométo Pternocopis, in alterum parasitum nomine Corydum: cum enim incidisset sermo quòd turdi magno emerétur, præsente Corydo de quo rumor erat obscœni obsequii, At ego, inquit, memini Corydú obolo fuisse æstimatum. Parasitis autē solent indi nomina contemptus. Quanquam hic Corydus narratur in dictis fuisse lepidus. Corydum auem minime canorum esse testatur & Græcum epigramma, licet ἄδηλον,

Εἰ κύκνῳ δύναιτ' ἂν κόρυδος παραπλήσιον ᾄδειν,
  Τολμῷεν δ' ἐρίσαι σκῶπες ἀηδονίσιν,
Εἰ κόκκυξ τέττιγος ὀρεῖ λιγυρώτερος εἶν,
  Ἶσα ποιεῖν κἀγὼ Παλλαδίῳ δύναμαι. id est,
Si Corydus cygnum queat æquiperare canendo,
  Noctua concertet si philomela tibi,
Coccyx si iactet se uoce anteire cicadam,
  Tunc ego Palladio par potero esse meo.

Quæuis terra patria. XCIII

Πᾶσα γῆ πατρίς. id est, Quæuis terra patria.

Hemistichium est oraculi, quondam redditi Meleo Pelasgo, de uictoria consulenti, cuius meminit & Mnaseas, teste Zenodoto, & Dionysius Chalcidensis. Admonet adagium, uirum sapiétem ac bonú, ubicunq; gentium uixerit, felicem esse. Vnde & Socrates interrogatus, cuiatis esset, κοσμικὸν, id est, mundanum se esse respondit. Idem innuit Aristophanes in Pluto, cum ait,

Πατρὶς γάρ ἐστι πᾶσ' ἵν' ἂν πράττῃ τις εὖ. id est,
Illic enim patria est, ubi tibi sit bene. Patria ibi est ubi bene

Dicúntur hæc à Mercurio, cupiente uel cœlo relicto, in Chremyli iam diuitis asciscí familiam. Vsq;

adeo credebat ibi demum esse patriam homini, ubicunq; feliciter ageret, illic exilium, ubi parum cõmode uiueret. Fertur hic quoq; uersiculus prouerbialis,

Τοῖς γὰρ καλῶς πράσσουσι πᾶσα γῆ πατρίς. i. Solum omne patria prospere quicunq; agit.

Cicero Tusculanarum quæstionum libro quinto, significat esse dictum Teucri ex tragœdia quapiã. Itaq; ad omnem rationem, Teucri uox accommodari potest: patria est, ubicunq; est bene.

Odium Vatinianum. XCIIII

Vatinianum odium

Odium Vatinianum, pro capitali, ac uehementer acerbo. Vatinius, in quem acerrime M. Tullius inuectus est, in tantum odium populi Romani peruenerat, iam detectis illius flagitiis, ut in prouerbium cesserit, odium Vatinianum. Catullus,

Munere isto Odissem te odio Vatiniano.

Odium nouercale. XCV

Nouercale odium

Consimili figura legimus, odium nouercale, propterea quod nouercis omnibus innatũ sit fatale quoddam & irreconciliabile odium in priuignos, id quod eleganter indicat epigramma Græcum, quod haud grauabor adscribere. Fertur autem titulo Callimachi, nec illo quidem indigno autore:

Στήλλω μητρυιῆς μικρὰν λίθον ἔστεφε κοῦρος
 ὡς βίον ἠλλάχθαι, καὶ τρόπον οἰόμενος.
Ἡ δὲ τάφῳ κλινθεῖσα κατέκτανε παῖδα πεσοῦσα.
 φεύγετε μητρυιῆς καὶ τάφον οἱ πρόγονοι

Quorum carminum elegantiam cum haud nesciremus nos non assecuturos, tamen quo possent intelligi, utcunq; uertimus.

Exiguo lapidi puer addit serta nouercæ,
 Mutasse ut uitam sic ratus ingenium.
At puerum extinguit tumulo hæc illapsa nouercæ
 Priuigni exanimem uel tumulum fugite.

Euripides in Alcestide:

Ἐχθρὰ γὰρ ἡ 'πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις
Τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα.

Hostis nouerca est ante natis liberis,
Nihiloq; mitior nocente uipera.

Perdidisti uinum infusa aqua. XCVI

Ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ. Vini liquorem perdidisti infusa aqua.

Verba sunt Polyphemi ex tragœdia Aristii, cui titulus Cyclops, teste Chamæleonte in Satyris. Sic enim increpat Vlyssem uinum aqua temperantem. Antiquitus merum bibebãt, non sine noxa, donec Staphilius Sitreni filius, ostendisset uinum aqua diluere. Nam huius hoc inuentum, teste Plinio libro septimo. Dicetur in eos, qui in initio quædam recte faciunt: deinde quamuis leui de causa, benefacta malefactis subuertunt. Vlpianus apud Athenæum in eum, qui βαλλίζουσιν, dixerat pro κωμάζουσιν, idq; barbare, Σὺ δὲ ἡμῖν ἐκ γῆς συβούγαρ ὄνομα πριάμενος, ἀπώλεσας τὸν οἶνον, ἐπιχέας ὕδωρ. id est, Tu uero nobis ex terra subulca uocabulum mercatus, perdidisti uinum infusa aqua. Cyclops enim ut barbarus ac temulentus (talem inducit etiam Homerus) sic existimat uinum aqua corrumpi, cum è diuerso sapientum iudicio reddatur melius ac salubrius. Vnde & Plato admonet, ut Bacchum temulentum deum, Nymphis sobriis deabus temperemus. Idem docet epigrãma Græcum Meleagri, id est huiusmodi,

Nymphæ Baccho conueniunt

Αἱ νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλατο κοῦρος
 Νίψαν, ὑπὸ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον.
Τοὔνεκα σὺν νύμφαις Βρόμιος φίλος. ἢν δ' ἐνὶ εἴργῃς
 Μίσγεσθαι, λήψῃ πῦρ ἔτι καιόμενον. id est,

Bacchus ut è flammis puer exiluisset, in undis
 Tinxerunt Nymphæ sordidum adhuc cinere.
Hinc iunctus Nymphis, est Bacchus gratus at ignem
 Ardentem capies, hunc nisi miscueris.

Quanquam uinum largius dilutum illud habet noxæ, quod in posterum diem grauius dolet caput qui biberit, quàm si merum bibisset. Aristoteles id esse putat in causa, quòd uinum per se crassius, accessione aquæ factum subtilius, citius penetrat angusta capitis foramina, meri noxam cuius adhuc multam uim obtinet, eodem transmittens, præterea concoctu difficilius est.

Abiecit hastam. Rhipsaspis. XCVII

ῥίψασπις Abijcere scutum

Hastã abiicere dicitur utiq; prouerbiali figura, qui causæ suæ diffisus, abiicit animum, ac desinit cõtra conari. Cicero pro L. Murena, Vides'ne tu illũ tristẽ demissum? iacet, diffidit, abiecit hastã. Græcis itẽ prouerbiali conuicio dicunt ῥίψασπις, ignaui ac timidi, quiq; in acie locũ deserunt, ac clypeũ abiiciũt, quo probro notatus est Demosthenes. Lucianus in Ioue Tragœdo, καὶ δειλὸς ἐὼν ἀπορρίψαι

τὴν ἀσπίδα, id est, Ac planè uidetur scutum abiecturus. Vsqueadeo uero probrosum habebatur antiquitus clypeum abiicere, ut Lacedæmonii Archilochum è finibus suis iusserint excedere, quod scripsisset, satius esse clypeum abiicere, quàm interire, teste Plutarcho in Apophthegmatis Laconicis. Id Archilochi distichon refertur ab Aristophane in fabula, cui titulus, εἰρήνη, estque huiusmodi,

ἀσπίδι μὲν σαΐων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ
ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων, id est,
Scuto aliquis gaudet Saiorum, ego quod bene pulchrum
Deserui nolens inter opaca rubi.

Interpres admonet, Saios esse Thraciæ populos, aduersus quos bellans Archilochus, fugerit abiecto clypeo. Cuius exemplum postea secutus est Demosthenes, ad dicendum quàm pugnandum instructior. Notatur apud Aristophanem & Cleonymus hoc nomine, ut in uespis,

ἀπέβαλε τὴν ἀσπίδα. id est, Abiecit clypeum.

Quin & Isocrates in oratione quam scripsit de pace, declarat infames olim habitos qui uel ordinem deseruissent, uel clypeum abiecissent. Idem indicat Aeschines aduersus Timarchum, quòd qui non fuisset in bello, aut qui hastam abiecisset, ei non licebat in concione quicquam agere. Postremo Aristoteles libro Moralium quinto, inter ea quæ lex uetat cõmemorat τὸ μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα, id est, non deserere ordinem, non fugere, non abiicere arma. Et aliquãto post, agens de iniustis, qui tamen πλεονέκται dici non possunt, quod nihil capiant inde lucri, exempli loco ponit τοὺς ῥίψαντας ἀσπίδας διὰ δειλίαν, id est, qui ob metum & ignauiam clypeos abiecerũt. Tale quiddam, opinor, subindicat Horatius in Lyricis, cum ait,

Tecum Philippos & celerem fugam Sensi, relicta non bene parmula.

Q. Curtius lib. iii. Tum cæteri dissipãtur metu, & quà cuique patebat ad fugam uia, erumpunt, arma iacientes quæ pauloante ad tutelam corporum sumpserant: adeo pauor etiam auxilia formidabat. Est aliquoties apud Iulium Cæsarem, abiectis armis. Sed quo longius receditur à simplici sermone, hoc maior est adagii gratia: ueluti siquis eum qui non reluctatur turpia suggerẽti dæmoni, sed statim obsequitur, appellet rhipsaspidem. Huius prouerbii facta nobis est antea mentio. Parmula relicta

Mentiuntur multa cantores. XCVIII

πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί, id est, Multa mentiuntur cantores. In eos quadrabit, qui ad gratiam loquuntur, & auribus blandiuntur. Inde ductum, quod cantores hoc modo spectantes, ut delectent ac placeant, pleraque canunt in laudem auditorum falsa. Nihil enim ueritate grauius, nihil assentatione suauius. Aristoteles libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ primo, ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν, πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί, id est, Sed iuxta prouerbium, Multa mentiuntur poetæ. Est autẽ, ni me fallit memoria, hemistichiũ Homericum, de citharœdis solitis in conuiuio canere. At hoc dictum quosdam usqueadeo mouet, ut prorsus ab omnibus omnium poetarum scriptis abstineant, non minima portione eruditionis.

Accissare. XCIX

ἀκκίζειν, id est, Accissare. Græco prouerbio dicebantur, qui cum maxime cuperent accipere quippiam, tamen ficte recusabant: qui mos hodie quoque multis durat. Scribunt Acco mulierem fuisse quampiam notæ stultitiæ, quæ solita sit ad speculum cum imagine sua, perinde atque cum alia muliere cõfabulari, ut hinc uulgo, quæ stultius aut ineptius aliquid agerent, accissare dicerentur, & Accus nomine compellarentur. Apparet illud etiam moribus huius mulieris adfuisse, ut recusaret, quæ tamen cupiebat, unde & Accismus ficta huiusmodi recusatio dicatur. M. Tullius ad Atticum libro Epistolarum secundo, Hoc opinor, certi sumus perisse omnia. quid enim ἀκκιζόμεθα tam diu, id est, quid dissimulamus? Lucianus in libello De mercede seruiẽtibus, ὁ δὲ ἀκκιζόμενος, ἄπαγε, παρὰ σοῦ δ' ἐγώ; id est, At ille accissans. Aufer, inquit, ego ne abs te? Idem in Amoribus, πάντα δὲ ἀποβαλὼν ἀκκισμόν, id est, Omni sublato accismo, id est, tergiuersatione. Rursus in eodem sermone, πολὺς δὲ ὁ μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἀκκισμός, id est, Multus autem uiris adest accismus. Item Philemon apud Athenæum, libro. xiii. οὐκ ἔστ' οὐδὲ εἷς ἀκκισμὸς, οὐδὲ λῆρος. id est, Nec ullus est Accismus, aut nugatio. Plutarchus indicat, Acco & Alphito mulieres fuisse, per quas fœminæ deterrent pueros à peccãdo. Vsurpat hanc uocem & Plato in Gorgia, ἀλλ' ἀκκίζῃ ὦ Καλλίκλεις.

Scytha accisans asinum. C

ἀκκιζόμενος σκύθης τὸν ὄνον, id est, Accisans Scytha asinum. Aduersus eos, qui uerbis auersantur, quod re cupiunt. Id ad huiusmodi fabulam referunt: Quidam conspecto asini cadauere, Scythæ cuidam, qui forte aderat, dixit, En quod cœnes. Ille primum aspernatus atque abominatus, postea tamen apparuit, cœnauitque. Ita fermè Suidas & Zenodotus, Hesychius secus effert, σκύθης ὄνειον δεῖπνον, id est, Scytha asininum conuiuium, ut subaudias, repperit: si tamen hic locus apud Hesychium mendo uacat. Nam mutilum esse constat, & fortassis ὄνειον dictum est pro utili, sic tamen ut allusum sit ad asinum.

Aut quinque bibe, aut treis, aut ne quatuor. I

Bibe quinque aut treis

ATHENÆVS libro decimo de bibacitate disputans, scribit adagium huiusmodi uulgo fuisse celebratum, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, id est, Aut quinque bibe, aut tria, aut ne quatuor. Præscribit modum diluendi uini. Hæc autem temperatura maxime placebat antiquis, ut quinque uini cyathis duo adderent aquæ, aut duobus unus. Huius rei testem citat Ionem poetam, qui scripserit, uatem quendam Palamedi prædixisse, Græcos nauigaturos, qui treis cyathos ad unum biberent. Item Nicocharem in Amymone, χαῖρε πέντε καὶ δύο, id est, Salue quinque & duobus. Præterea Amypsiam, ἐγὼ δὲ διόνυσος πᾶσιν ὑμῖν εἰμὶ πέντε καὶ δύο, id est, Ego autem Bacchus omnibus uobis quinque & duo. Verum hac de re copiosius aliquanto Plutarchus, τῶν συμποσιακῶν, Decade tertia, testans conuiuialibus cantiunculis celebratum fuisse, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, ἢ μὴ τέσσαρα, nequis temere Plauti uerba commutet, nam apud hunc quoque referuntur. Atque in hanc rem iocatur Ariston, quemadmodum in musica Hemiolii proportio symphoniam reddit diapēte, dupla symphoniam efficit, quæ dicitur Diatessaron, at eam quæ uocatur Diatessaron, symphoniam esse præter cæteras hebetem & obscuram, & epitrito constare. Itidem & in bibendi harmoniis treis esse symphonias uini ad aquam, Diapente, διὰ τριῶν, & Diatessaron. Nam Diapente symphoniam ex Hemiolio cōstitui, si tres aquæ cyathi duobus uini cyathis admisceantur. Quòd si duobus admisceas duos, dupli proportionem existere: Diatessaron harmoniam fore, si uni uini cyatho treis aquæ cyathos addideris. Atque hic esse epitritum, quæ proportio pertineat ad treis magistratus in Prytaneo sapientes ac sobrios, aut ad dialecticos, cum adductis superciliis de suis anxiis argutiis disputant. Iam si duos uni admisceas, tonum nasci maxime turbulentum, & ut appellat ipse, ἀκροθώρακα, Chordas mouentem non mouendas mentium. Propterea quòd per hunc nec omnino sobrios esse licet, nec stultitiam mero immergere. Quòd si duo tribus addideris, harmoniam existere omnium maxime musicam, ut quæ somnos inuitet, tranquillitatem ac summam quietem inducat. His ita per iocum dictis, adiecit Plutarchi pater, priscos Ioui duas addidisse nutrices, Iten & Adrastiam: Iunoni unam, nempe Euboeam: Apollini duas, Alethiam & Corythalam: Baccho uero plures, quòd hunc deum oporteat, pluribus nympharum mensuris mansuefactum ac domitum, moderatiorem ac mitiorem reddere. Significat autem, uinum multa aqua diluendum. Meminit huius adagii Plautus in Sticho, seruos compotationes inducens: Sed interim Stratege noster, cur hic cessat cantharus? Vide quot cyathos hos bibimus. Tot quot digiti sunt tibi in manu. Cantio est Græca.

Harmonia in dicibus apta

καὶ πέντε πῖνε, καὶ τρία πῖνε, ἢ μὴ τέτταρα.

Quanquam hic Plauti locus non caret suspicione mendi. Quod autem prohibet Græca cantio, ne quatuor biberet, ad ueterum superstitionem pertinet, qua creditum est, impares numeros ad omnia efficaciores esse, id quod Plinius intelligi putat in febribus dierum obseruatione. Porrò de quaternione uitato in poculis, idem libro. xxviii. capite sexto, scribit ad hunc modum: Numerum quoque qui ternarium Democritus condito uolumine, & quare quaterni cyathi, sextarii'ue non essent potandi. Huc nimirum allusit Horatius libro Odarum tertio:

Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris
Murenæ. tribus aut nouem,
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet supra,
Rixarum metuens tangere gratia,
Nudis iuncta sororibus. Item Ausonius,
Ter bibe uel toties ternos sic mystica lex est. id est,
Aut treis cyathos, ad numerum Gratiarum: aut nouem, ad numerum Musarum.

Siculus mare. II

Σικελὸς θάλασσαν, id est, Siculus mare, subaudi prospectat. De iis, qui denuo solicitantur ad subeundum periculum. Natum aiunt à Siculo quodam, qui cum ficos naui portans, naufragium fecisset, ac deinde sedens in littore, mare placidum ac tranquillum uideret, uelut inuitans ad iterandum nauigationem, dixisse fertur, οἶδ' ὃ θέλεις, σῦκα θέλεις, id est, Noui quid uelis, ficos uis. Recensetur ab omnibus fermè prouerbiorum Græcorum collectoribus.

Ficum

Ficum cupit. III

Σῦκον αἰτεῖ, id est, Ficum petit. In eum dicebatur, qui cōmoditatis alicuius gratia blandiebat᷑. Inde natum tradunt, quòd olim Athenienses agricolis blandiri soleant, ut ab illis ficos præcoquos acciperét, bene ominantes ac precantes, ut in annum sequentem fici feliciter prouenirent. Rustici uero posteaq̃ senserunt ciuium blandiloquentiam eò spectare, ut ficos acciperent, in prouerbium uerterunt, ut cō modi spe adulantem, ficos petere dicerent. Aristophanes in Vespis,

σὺ δὲ νυνὶ σῦκά μ' αἰτεῖς. id est, Tu uero nunc ficos à me petis.

Longum ualere iussit. IIII

μακρὰν χαίρειν φράσας ταῖς οὐ ταυθοῖ τιμαῖς. id est, Honoribus, qui hic sunt, longum ualere iussis. Ea figura quoties ad rem, non ad hominem refertur, haud dubie prouerbialis est. Rem igitur, à qua nos abdicamus, ei renunciare dicimur, ac longum ualere iubere. Sumpta metaphora ab iis, qui discedūt diutius abfuturi, seu nunquam redituri. Est sæpicule apud Lucianum, & item apud alios. M. Tullius in epistolis ad Atticum libro octauo. At ille πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, contulit se Brundusium. Incertum utrum de philosopho quopiam loquatur, qui cum solitus esset multa præclara de honesto loqui, quod in ipso situm esset, postea ueluti renuncians philosophiæ, sibi consuluerit: an de Pompeio, qui Cæsarem fugit in Græciam, incolumitatis rationem habens potius quàm dignitatis. Item Hippolytus ad Euripidem,

τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω. id est, Veneri tuæ multum ualere renuncio.

Vsurpat Lucianus in Ioue Tragœdo. Idem in apologia τοῦ ἐπὶ μισθῷ συνόντων ... interpretatur prouerbium his quidem uerbis, τὸ γοῦν μακρὰν χαίρειν, τὸ μηκέτι φροντίζειν δηλοῖ, id est, Hoc dictum longum ualere, declarat nobis non amplius curæ futurum. M. Tullius Epistolarū familiariū lib. xv, pro μακρὰν χαίρειν dixit, nuncium remittere: Virtuti, inquit, nūcium remisisti, delinitus illecebris uoluptatis. Eadem forma dicimur repudiare, aut renunciare, aut nuncium mittere iis, quæ spreta relinquimus, metaphora sumpta à solēni more diuortii. Quo qui diuertebat, dicere solet, tua tibi habe. Sic enim Gaius libro. xxiiii. titulo secundo, de diuortiis & repudiis, capite diuortium. In repudiis autem, id est, in renunciationibus comprobata sunt hæc uerba, Tuas res tibi habeto: item hæc uerba, tuas res tibi agito. His igitur uerbis peragebatur diuortium in matrimonio. In sponsalibus autem, inquit, discutiendis, placuit renunciationem interuenire oportere, in qua re hæc uerba probata sunt. Conditione tua non utar. Ita Alcmena apud Plautum, ualeas, tibi habeas res tuas, reddas meas. Huc alludens Cicero in Antonium, Frugi factus est, inquit, illam suas res sibi habere iussit. Apud iureconsultos frequens est nuncium mittere, quod fit pariter in matrimoniis atq; in sponsalibus, licet diuersa uerborum formula, quemadmodum diximus. De rebus animi fiet iucundius, ueluti siquis dicitur ab aulica uita alio'ue studio recedere, de eo sic loquamur, Aulam suas sibi res habere iussit, philologiæ suas res sibi habere iussit.

Ficus ficus, ligonem ligonem uocat. V

Τὰ σῦκα σῦκα, σκάφην σκάφην λέγων. id est,
Ficusq; ficus, ac ligonem nominans ligonem.

Senarius è comœdiis Aristophanis in adagionem traductus. Quadrat in eum, qui simplici & rusticana utens ueritate, rem ut narrat, nullis uerborum ambagibus ac phaleris obuoluens. Sunt enim apud Rhetores figuræ quædā, quibus fit, ut turpia honeste, aspera molliter, superba modeste, mordacia blande dicantur. At qui crassiore sunt Minerua, rudius ac planius eloquuntur, suo quicq; nomine signantes. Lucianus in Ioue tragœdo, ἐγὼ γὰρ ὡς ὁ κωμικὸς ἔφη, ἄγροικός εἰμι, τὴν σκάφην σκάφην λέγων, id est, Nam ego, quēadmodū ait Comicus, rusticanus sum, & ligonē ligonē appello. Rursum in præceptis historiæ conscribendæ, uult scriptorem liberum & incorruptū esse, qui rem, ut est gesta, narrans, ficus ficus appellet, ligonem ligonem. Inuenitur ad hunc quoq; modum, τὰ σῦκα σῦκα λέγω, καὶ τὴν κάρδοπον κάρδοπον. id est, Ficus ficus uoco, panarium panarium. Aristophanes in Nebulis,

οὐκ ἂν ἀποδοίην οὐδ' ὀβολὸν οὐδενί, Ego nec obolum cuipiam persoluerim,
ὅστις καλέσειε κάρδοπον τὴν καρδόπην. id est, Qui cardopum, tantum uocarit cardopam.

Cardopus arca panaria. Cæterū poeta facit Socratē nugantē, qui cōtendat, nō eē dicēdum κάρδοπον, quēadmodum dicebat Cleonymus, sed καρδόπην, ὥσπερ καλεῖς, inquit, τὴν σωστράτην. *Canistrum canistrū uocat.*

Domesticus testis. VI

Οἴκοθεν ὁ μάρτυς, id est, Domesticus testis. Vbi quis ipse sese laudat, quasi domi testē habeat, nō aliunde adductum. Huic autem testium generi q̃ minima fides haberi solet, ac legibus ceu suspecti reiiciunt᷑. Paulum Pandectarum libro secundo, titulo de testibus, capite penultimo: Testes quos accusator de domo produxerit, interrogari non placuit. Rursum Codic. lib. iiii. eodem titulo. Etiam iure Ciuili domestici testimonii fides improbatur. Lucianus in Ioue tragœdo εὖγε, οἴκοθεν ὁ μάρτυς φασίν, id est, *Testis domesticus*

Euge, domo adductus testis, ut dici solet. Huc allusisse uidet Seneca ad Lucillium, cum scribit in hūc modum, Expecta me pusillum, & de domo fiet remuneratio: nisi quis malit illic, dono, legere. Sunt Graeci scriptores, qui dicant hoc adagium conuenire in eos, qui prius mentiti, postea uerum cōfitent: ueluti adacti cōscientia, quae pectoris testis est. Sic Plutarchus τὸν οἴκοθεν κρίσιν uocat, animi iudiciū, quod non corrumpitur. Nec hinc multum abhorret quod est apud M. Tullium de oratore libro. ii. Tertium uero illud, clamare contra quàm deceat & quàm possit, hominis est, ut tu Catule de quodā clamatore dixisti, stultitiae suae quamplurimos testes domestico praeconio colligentis. domesticū praeconium appellauit, quod ipse suam stultitiam traduceret. Idem in eius libri principio. Quos tum ut pueri, refutare domesticis testibus, patre & C. Aculeone propinquo nostro, & L. Cicerone patruo solebamus. Hic simpliciter domesticos testes appellat, propinqua cognatione iunctos. Nihil autem magis domesticum esse potest, quàm sua cuiq; conscientia. Idem M. Tullius Cicero libro Epist. fami. ii. ad Caelium, cuius initium, Raras tuas. Mea uero officia ei non defuisse tu es testis, quoniam οἴκοθεν ὁ μάρτυς, ut opinor, accidit Phania. Nam ita legendum suspicor, tametsi nōnulli lacunam expleuerūt his uocibus κωμικὸς μάρτυς, nisi forte pro κωμικὸς magis placet, οἰκικός. Idem in oratione pro L. Flacco, Neq; in toto Aemonensium testimonio, siue hic confictum est ut apparet, siue missum domo est, ut dicitur, cōmouebor. Terentius, Ego hanc domi coniecturam facio.

Domi iudiciū

Boeoticum ingenium. VII

Boeotii apud antiquos male audierunt uulgo, stoliditatis nomine, quemadmodum superius ostensum est. Vnde quicquid insulsum esset ac stultum, id Boeoticum dicebant. Lucianus in Ioue tragoedo, ἄγροικον τοῦτ᾽ εἴρηκας καὶ λίαν Βοιωτικόν, id est, Istud quod dixisti prorsus agreste est, & uehementer Boeoticum. Inuenitur & βοιωτιος νοῦς, id est, Boeoticum ingenium, pro stupido ac stolido.

Horatius in Epistolis:

Boeotum in crasso iurares aere natum.

Plutarchus ipse Boeotus cum aliis aliquot locis, tum in cōmentario de carnium esu, scribit ab Atticis notatos Boeotos, tanquam brutos & stupidos, ac pingues: idq; propter edacitatem, quemadmodum alibi meminimus, quòd ea gens magis studuit exercēdis corporibus, q̄ animis excolendis. Vnde, teste Stephano, quidam putauerunt nomen regioni inditum. Idem citat Ephorū, qui scripserit Atheniēses rei nauticae fuisse studiosos, Thessalos equestris, Boeotos corporū exercitamentis, Cyrenaeos curribus ualuisse, Lacedaemonios circa leges fuisse diligentes. VIII

Boeotica cantilena.

Βοιώτιος νόμος, id est, Boeotica cantio dicebatur. si quibus rerum initia tranquilla, ac prospera fuissent, posteriora turbulenta ac tristia. Vnde Sophocles scripsit,

ὅτ᾽ ἄν τις ᾄδῃ τὸν βοιώτιον νόμον. id est, Vbi quis cecinerit cantionem Boeoticam.

Natum ex historia, nam Boeotii primū liberam ac pacatam agebant uitam, deinde mortuo Laio in uarias calamitates inciderūt, ut illorū cantilena à laeto initio in luctum desiisse uideat. Citat à Zenodoto. Aristophanes in Acharnensibus usurpare uidetur pro cantione rudi atq; indocta,

Δεξίθεος εἰσῆλθ᾽ ᾀσόμενος βοιώτιον. id est, Dexitheus intrat, qui canet Boeoticum.

Boeotica aenigmata. IX

Βοιώτια αἰνίγματα, id est, Boeotica aenigmata, dicebantur oblique atq; obscure dicta, quaeq; perdifficile percipi possent. Sumptum à fabula Sphingis monstri Thebani. Ea proposuit Oedipo aenigma huiusmodi, τετράπουν, δίπουν, καὶ πάλιν τρίπουν, id est, Quadrupes, bipes, ac rursum tripes. Id Oedipus interpretatus est, hominem esse, qui puer manibus quoq; pedum uice nititur: deinde confirmato gradu duobus pedibus se sustinet, donec aetas decrepita baculum, ceu tertium pedem addat. Extat epigramma Sphingis aenigma complectens ad hunc modum,

Ἐστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή
Καὶ τρίπον. ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον, ὅσσ᾽ ἐπὶ γαῖαν
Ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ᾽ αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
Ἀλλ᾽ ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,
Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ. .i.

Est bipes in terris & quadrupes, haud eadem uox
Et tripes. immutat speciem hoc ex omnibus unum
Quaecunq; in terris reptant, uolat aethera circum,
Perq; mare: ast ubi iam pedibus cōpluribus auctum
Accelerat gressum, uietis tum maxima membris
Segnities ac torpor adest, minimumq; uigoris.

Hesiodus itaq; in secūdo Georgicōn libro, uetulum ac senio iam incuruū, tripedē hominē appellat.

Τότε δὴ τρίποδι βροτῷ ἶσοι. id est, Tunc iam tripedi mortali similes.

Bouem in faucibus portat. X

Βοῦν ἐπὶ γνάθοις φέρει id est, In faucibus portat bouem.

In edacem olim dicebat, ut indicant Zenodotus & Suidas. Natū uti conicio, uel à Theagene athleta Thasio, uel à Milone Crotoniata, quorum alter bouem solidum solus comedit, teste etiam Graeco epigrāmate, tum autore Posidippo apud Athenaeum: alter ut narrat apud eundē Theodorus Hiero-

polites, in Olympiis taurum quadrimum humeris sustulit, ac stadii spatio gestauit, eumq; eodem die solus comedit. Cuius rei meminit & Aulus Gellius in Noctibus Atticis.

Boeotis uaticinare. XI

Βοιωτοῖς μαντεύσομαι. id est, Boeotis uaticinare. Abominantis est sermo, perinde ut dicimus, hostibus ista uaticinare.

Capiti cane talia demens Dardanio. Et,
Hostium uxores, puerique caecos
Sentiant motus orientis austri, & Aequoris nigri Et
Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.

Aptius autem dicetur in eum, qui tristia uaticinatur, siquando precabimur, ut ea in ipsius caput recidant. Zenodotus ab euentu natum scribit, Heraclidem allegans autorem. Olim, inquit, cũ Thebani de belli euentu consulerent oraculum, uates quae tum Dodonae responsitabat, ait, eos fore uictores, siquid impie patrassent. Itaq; consultorum quidam arreptam Myrtilam, nam id mulieris fatidicae nomen, in lebetem aqua calida feruentem, qui forte inibi aderat, iniicit. Sunt qui narrẽt, Bombum diuinum quendam Thebanis de belli successu sciscitantibus, respondisse futurum, ut quamplurimos uincerent, si prius quempiam è ducibus immolassent. At illos Bombum ipsum interemptũ immolasse, atq; hinc ortum prouerbium.

Arietem emittit. XII

Κριὸν προβάλλει. id est, Arietem obiicit. In rixe pugnaeq; cupidum dicebat. Antiquitus enim bellum suscepturi foecialem mittebant, qui arietem adductum in hostium fines imitteret: hoc significans pacto ciuitatem & agros illorũ hostibus compascuos fore. Autor Diogenianus.

Argenti fontes. XIII

Ἀργύρου κρῆναι λαλοῦσιν. id est, Argenti fontes loquunt. Hoc adagio notabantur ii qui stolide quidem atq; indocte, sed arroganter tamen & confidenter loquerent, opibus uidelicet suis freti. Vulgus enim diuitum dulci, ut ait Horatius, fortuna ebrium, hoc quoq; putat suis diuitiis deberi, ut quicquid dixerint, id protinus uelut eruditum omnes suscipiant & approbent, Quod notans Flaccus,

Meae, inquit, contendere noli,
Stultitiam patiuntur opes, Item alibi.
Et quicquid uolet, hoc ueluti uir tute paratum,
Sperauit magnae laudi fore.
Huc pertinet & mimus ille neutiquam inuenustus,
Fortuna quem nimium fouet, stultum facit.

Item illud ex Antiphane apud Stobaeum,

ὁ δὲ πλοῦτος ἡμᾶς καθάπερ ἰατρὸς κακὸς, Opes enim nos sicuti medicus malus,
τυφλοὺς βλέποντας παραλαβὼν πάντας ποιεῖ. .i. Vbi receperint reddunt uidentes ilico caecos.

In eandem sententiam Menander in seipsum lugente,

Τυφλὸς ὁ πλοῦτος καὶ τυφλοὺς ἐμβλέποντας εἰς αὑτὸν ἀποδείκνυσιν. id est,
Caecae diuitiae, atq; eos, qui se intuentur, caecos reddunt. Rursum illud eiusdem,

Ὑπερήφανόν που γίγνεται λίαν τρυφή, Nimis insolens tum redditur lasciuia,
ὅτε πλοῦτος ἐξαίφνης τὸν κεκτημένον Quoties opes qui possidet, mores repens
εἰς ἕτερον ἦθος, οὐχ ὧν ᾤετο πρὸ τοῦ ἄγει. id est, Mutat in alienos pristinis contrarios.

Diximus aliãs, foenũ habet ĩ cornu. Felicitatis comes esse solet ferocia. Pindarus ĩ Isthmiis hymno. iii. εἴ τις ἀνδρῶν εὐτυχήσαις, ἢ σὺν εὐδόξοις ἀέθλοις, ἢ σθένει πλούτου, κατέχει φρασὶν αἰανῆ κόρον, ἄξιος εὐλογίαις ἀστῶν μεμίχθαι, id est, Siqs uir fortunatus fuit uel in gloriosis certaminibus, uel in opulentia, obtinet, ut aiunt, magnificã saturitatẽ, dignus qui laudibus ciuiũ admisceat. Quadrabit ĩ eos quoq;, quorũ oratio ꝓpter opum fiduciã plus satis libera a tq; audax uidebit. Nam quẽadmodũ paupertas timiditatem adfert, itidem opulentia παρρησίαν, id est, loquendi confidentiam adducere solet.

Terram pro terra. XIIII

Γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι. Prouerbialis est figura in hominem exulem, erronem, & incertis uagantem sedibus. Aristophanes in Acharnensibus,

Κἂν διώκειν γῆν πρὸ γῆς. id est, Terram ante terram persequi. Item alibi,
Ἐγὼ δὲ φεύγων γῆν πρὸ γῆς φοβούμενος. id est, Solum at ego fugiens prae solo trepidus metu.

Lucianus in Pseudomante, ἀλλ' ἔδει γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι, id est, Sed oportebat ad terrã pro terra uehi. Apud latinos solum uertere dicunt, qui exilii causa migrant aliò, Alciphron in epistolis, ἀναστᾶσα ὅποι ποτὲ γῆν πρὸ γῆς φεύξομαι μᾶλλον, id est, Demigrans quò libet fugiam potius terram terra cõmutans. M. Tullius in Epistolis ad Atticum, libro decimoquarto. Haec & alia ferre non possum, itaq; γῆν πρὸ γῆς cogito: significat se de fugiendo cogitare.

Ne ad aures quidem scalpendas ocium est. XV

Auribus scalpendis deest ocium

Prouerbialis est hyperbole, cum ne minimum quidem ocii superesse significamus, dicimus nec tantillum uacui temporis esse, quod ad scalpendas aures sit satis. Lucianus in bis accusato, οὐδ᾽ ὅσον κνήσασθαι τὸ οὖς φασι, σχολὴν ἄγων, id est, Ac ne tantisper ociosus, ut aurem, sicut aiunt, scalpere uacet.

Citius in naui cadens à ligno exciderit. XVI

Θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου. id est, Citius alicui in nauigio cadenti lignum desuerit. Hyperbole prouerbialis, qua tantam ubique copiam significamus, ut quocunque te uertas occurrat quod quæris. Etenim cum nauis ipsa undique sit lignea, non potest non in lignum incidere, quisquis in ea cadit. Lucianus in bis accusato, ὥστε, κατὰ τὴν παροιμίαν, θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου, ἢ ἔνθα ἂν ἀπίδῃ ὁ ὀφθαλμὸς ἀπορήσῃ φιλοσόφου, id est, Itaque iuxta prouerbium citius fiet, ut in naui lapsus, non incidat in lignum, quàm ut quocunque aspexerit oculus, philosophum desideret. Taxat Lucianus philosophorum turbam tantam, ut omnia ubique plena uideantur, nec liceat effugere.

Episcythizare. XVII

Ἐπισκυθίζεσθαι. Lacedæmoniorum adagio dicitur, pro eo quod est, uinum merum intemperantius bibere. Et Achæus in Aethone Satyrico σκυθιστὶ πιεῖν, siue ut in quibusdam exemplaribus legitur, σκυθιστὶ πιεῖν dixit, pro eo quod est, ἀκρατοποτεῖν, hoc est meratius bibere. Athenæus libro decimo Dipnosophistarum, ex Herodoto & Chamæleonte autoribus refert, Cleomenem regem Spartanum, cum Scythis agentem consuetudinem, & illorum ἀκρατοποσίαν, id est, meripotationem imitantem in insaniam uersum fuisse, quemadmodum interpretantur Spartani. Locus est apud Herodotum libro sexto, cui titulum fecit Erato, addens hinc natum apud eosdem Spartanos uulgare dictum, ut siquando uelint ζωρότερον πίνειν, hoc est, intemperatius bibere, dicant, ἐπισκύθισον, hoc est, minimum infundito aquæ, pro eo quod dicendum erat ἐπίχυσον, id est, infunde aquam. Apud eundem libro undecimo, Hieronymus Rhodius docet, σκυθίσαι dictum pro μεθύσαι, & Athenæus dubitat num à Scythis Scyphus, id est poculi genus, habeat nomen, ut σκύφος dictum sit quasi σκύθος, Nam uocem sic inmutatam ostendit apud autores extare. Quin & illud addit, Lacedæmonios cum sentirent barbaros Asiaticos omnia dolis agere, uice Thimbronis eò legasse Dercyllidam, quòd is nihil haberet synceritatis Laconicæ, sed ingenium subdolum ac ferum, existimantes huic non posse dari uerba, quem ob id σκύθον appellarunt Lacedæmonii, quasi σκύφον. Scythæ autem & Thraces ἀκρατοπόται uocantur, id est, meribibi: unde plerunque conuiuia illorum sanguinolenta sunt & tumultuosa. Apud eundem Anacreon, ni fallor, ἀκρατοποσίαν, σκυθικὴν πόσιν appellat, quod Callimachus uerbo composito dixit ζωροποτεῖν. Atque utinam hic mos plus quàm barbaricus intra Scytharum ac Thracum fines constitisset, nec ad nos usque dimanasset. Non enim solum bibimus intemperanter, uerùm etiam cogimus alios ad bibendum, & recusantem ferro adorimur, cum inhumanius penè sit cogere ad bibendum qui non sitiat, quàm sitientem submouere à potu: quemadmodum eleganter apud Athenæum libro decimo dixit Sophocles,

Scythica potatio ζωροποτεῖν

Cogi ad bibendum perinde inhumanū ut cogi ad sitim

Τὸ πρὸς βίαν πίνειν
Ἴσον κακὸν πέφυκε τῷ διψῆν βίᾳ. id est,

Cogi ad bibendum non minus graue est malum,
Quàm siquis acrem perpeti cogat sitim.

Commode deflectas licebit ad cuiusuis rei intemperantem & immodicum usum.

Vinum caret clauo. XVIII

Athenæus eodem libro de potationibus disserens, huiusmodi prouerbium eleganter uulgo dici solere scribit, τὸν οἶνον οὐκ ἔχειν πηδάλια, id est, Vinum nō habere clauum, propterea quòd ebrietas nihil cōsulte, neque moderate, uel dicit uel facit. Obruitur enim ratio, quæ claui uice sobrios moderatur ac gubernat. Huc pertinet Ouidianum illud:

Nox & amor, uinumque nihil moderabile suadent.
Illa pudore uacat, Liber Amorque metu.

Non illepidum est quod apud Athenæum lib. xi. refert Xenophon, apud Persas fuisse uetitum, ne προχοΐδας inferrent in conuiuium: id apparet fuisse uasculi genus, quo uinū è cratere ministri effunderent in cyathum: id factum est, ne supra modum bibentes, & animi & corporis uiribus destituerentur: & addit, eum morem adhuc apud illos seruari, nec enim inferri prochoidas, sed nihilo secius tantum illos bibere ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρεσθαι αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι, id est, pro eo quòd non inferuntur prochoides, ipsi efferūtur, postea quàm non amplius possunt exire saltantes. Itaque uinolentia nullis minus ignoscenda est, quàm qui Reipublicæ clauum moderantur, hoc est, regibus & magistratibus. Et diuinæ literæ uetant uinum dari regibus. Nec uinum nec somnus conuenit assidentibus clauo: sed interdum nulli magis indulgent uino somnoque,

Vinum senem etiam uel nolentem, saltare compellit. XIX

Ac rursus ibidem hoc item carmen prouerbio iactatum scribit,

οἶνος ἀνώγει γέροντα καὶ οὐκ ἐθέλοντα χορεύειν. id est, Vina senem, ut nolit, cogūt ductare choreas.

Admonet nihil esse tam ineptum, neq; tam alienum, ad quod non incitet ebrietas. Subiicit & aliud carmen non dissimilis sententiæ.

οἶνος καὶ φρονέοντας ἐς ἀφροσύνην ἀνέβαλλεν. id est, Insanire facit sanos quoq; copia uini.

Idem lib. iiii. Dipnosophistar. adducit prouerbium ex Eripho quodam comœdiarum scriptore,

λόγος γάρ ἐστ' ἀρχαῖος οὐ κακῶς ἔχων. Recte uetusto dicitur prouerbio,
οἶνον λέγουσι τοὺς γέροντας ὦ πάτερ Quod uina senibus persuadent ô pater,
πείθειν χορεύειν οὐ θέλοντας. id est, Vti uelint nolint, choreas ductitent.

Vino repuerascere

Huc ptinet illud Platonis libro de legibus primo, οὐ μόνον ἄρ' ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς. Itaq; ut uidet, nõ solum senex fuerit bis puer, uerũetiã temulentus. Item Horatius, Quòd me Lucanæ iuuenem commendet amicæ.

Ranis uinum præministras. XX

Βατράχοις οἰνοχοεῖς, id est, Ranis uinum infundis. In eum dicebat, qui id ministraret, quo nihil esset opus ei, cui exhiberetur: ueluti siquis apud indoctos multa de philosophia disserat. Ranis enim nihil opus uino, aqua palustri magis gaudentibus. Explicatur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Pherecrates apud Athenæum, in Corianno, ἔρρ' ἐς κόρακας, βατράχοις οἰνοχοεῖν σε δεῖ, id est, Abi in malam rem, ranis pocillari te oportuit. obiurgat enim pincernam, quòd quatuor uini cyathis duos infuderit aquæ. Vnde licet conicere, prouerbium in hos quoq; conuenire, qui uinum ímodica diluút aqua, ita ut aquam, non uinum bibere uideantur ranarum ritu.

Ouo prognatus eodem. XXI

Fortassis simpliciter dictum est ab Horatio,
Ouo prognatus eodem.
Quandoquidem ad fabulam respicit Ledæ, quæ grauida ex Ioue in cygnum cõuerso, ouum peperit, unde gemini prognati Castor & Pollux. Id ouum Pausanias in Laconicis refert, ostẽdi apud Lacedæmonios suspensum teniis à testudine templi. Verũ siqs hoc dictũ deflectat ad iisdem natos parentibus, aut ab eodẽ eruditos præceptore: aut ita cõsimilibus ingeniis, ut eodem ouo nati uideri possint, nihil æque fuerit puerbiale: ueluti si dicas, Vultus, ingenium, mores, facta, ac prorsus oĩa sic huic cũ hoc cõueniunt, ut iures eodẽ prognatos ouo. Aristoteles libro de generatione aĩalium quinto, ostẽdit id iuxta naturam fieri, ut ex eodem ouo duo pulli nascant: & quidem perfecti, si uitelli membrana dirimantur. Iidem si cohæreant & confundant, fœtum edi monstrosum.

De curru delapsus. XXII

Ἐξ ἁμάξης πεσών, id est, De curru delapsus. In hodiernum quoq; uulgo durat adagium, in eum qui oblitus propositi, aliò se transfert: aut qui in sententia labascit, ut de curru delapsus dicatur, quẽadmodum ab asino delapsus. Aristophanes in Ranis,
Ἐξ ἁμαξευομένη φρενί. id est,
Animus à curru decidens, hoc est, aberrans ab instituto. Natum apparet à fabula Phaetontis, quẽ ferũt curru excussum. Siqdem animus uelut auriga corporis est, & corpus ceu uehiculum. Est & apud Platonem de animabus è cœlo delapsis, quod curribus suis essent excussæ.

Numerus. XXIII

Homines nullius bonæ rei, numerus prouerbio dicuntur, etiam idiotis horum temporum. Aristophanes in Nebulis, ὄντες λίθοι
ἀριθμὸς, πρόβατ' ἄλλως νενασμένοι ἀμφορῆς Horatius,
Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.
Translatum uideri potest à calculis, ad nihil aliud utilibus, nisi ad numerum. Anacharsis, Plutarcho teste, taxauit Athenienses, qui nummis ad rationem duntaxat uterentur. Quanquam mihi magis arridet, ut ita numerus dicatur, quemadmodum dicunt ἐπίσιον ἄχθος ἀρούρης, & εἷς τῶν πολλῶν, id est, unus è plebe. Ita Flaccus, At summi paulo infirmior, unus multorũ, etiam Græcam exprimens figuram. Et Seneca lib. i. Episto. x. Iste homo non est unus è populo. Insignes nominantur. Qui nihil habent insigne, turba sunt, & numerantur tantum. Vnde Flaccus, Nos numerus sumus. Et Virgilius, Cadit & sine nomine uulgus.

Summis uti uelis. XXIIII

Ἄκροις χρῆσθαι τοῖς ἱστίοις, id est, Summis uti uelis. Prouerbiali metaphora dicuntur, qui maximo conatu adnitunt, atq; incũbunt: aut qui omnem captant occasioné. Mutuo sumptũ à nautis, quibus mos est uelum in altum tollere, quo currant celerius. Aristophanes in Ranis,
Ἄκροισι χρώμενος τοῖς ἱστίοις. id est, Vtens supremis carbasis.
Pindarus in Nemeis hymno quinto, Δίδου φωνάν, ἀνὰ δ' ἱστία τεῖνον πρὸς ζυγὸν καρχασίου, id est, Da uocem, sursum autem tende uela ad summum antennæ iugum. Vt cuiq; res sunt secũdæ aut aduersæ, ita uelum in altum tollitur.

Summum cape, & medium habebis. XXV

Ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις. id est, Summa cape, & medio potieris.

Hemistichium carminis Heroici: ubi quid obscurius & perplexius dictum significabant, admonentes rem attentius expendendam, hoc prouerbio consueuerũt uti. Zenodotus hinc natum tradit: Aeginetis, patria pulsis, de quærenda sede consulentibus oraculum, responsum est hoc ænigmate, ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις. atq; illos cacumine quodam montis occupato, circa medium incoluisse. Potest & in hanc accommodari sententiam, ut admoneamur ad res summas & egregias eniti, sic enim futurum, ut ad mediocritatem perueniamus. Summum animo destinandum, ut saltem modicis potiamur. Fit enim plerunq; nescio quo modo, ut exitus citra spem & scopum præstitutum consistant. At hodie theologi quidam Aristotelici docent, quatenus liceat admittere diuitias, quatenus ludere aleam, quatenus belligerari, quatenus ulcisci. Cum longe satius esset, diuitiarum belliq; & uoluptatum studium modis omnibus detestari. Ita fieri poterat, ut hoc moderatius sequeremur. Nunc dum mediocribus sumus contenti, longe infra mediocritatem dilabimur.

Iniquum petendum, ut æquum feras. XXVI

Huic affine, quod recenset Quintilianus institutionum oratoriarum libro quarto, Nec sine ratione est, quod uulgo dicitur, Iniquum petendum, ut æquum feras. A negociatoribus ductum uideri põt, qui callide merces longe minoris licentur, & multo pluris indicant, q̃ pro dignitate, quo pretium saltem æquum accipiant. Non fugit hæc sentẽtia Syrum illum Terentianũ in Adelphis, cũ Sannionem lenonẽ astu tractans, postulat, ut puellam Aeschino dimidio pretii tradat, atq; hac arte efficit, ut leno sortem solidam percupide & rogans etiam accipiat. Iactatur & uulgo uerbũ huiusmodi. Qui annititur ut auream quadrigam sibi cõparet, unam certe rotã assequetur. Equidem arbitror huc allusisse Senecã libro de beneficiis septimo, Quæ, inquit, ideo petimus ultra modum, ut ad uerum suum redeant. Cum dicimus, meminisse non debet, hoc uolumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare, nec grauis esse. Pulchre. Seneca depinxit naturam hyperboles.

Ad ambas usq; aures. XXVII

Μέχρι τῶν ἀμφωτίδων, id est, Vsq; ad aures ambas impleri dicuntur, qui supra modum ingurgitant sese. Sumpta metaphora à uasculis, ad ansas usq; impletis. Extat apud Suidam.

Seruilis capillus. XXVIII

Ἀνδραποδώδη τρίχα ἐπιδεικνύειν, id est, Seruilem capillum præ se ferre dicuntur, qui agrestibus & inelegantibus sunt moribus. Inde ductum, quòd Athenis serui manumittendi capitis pilos deradebant. Plato scribit in Alcibiade, quosdam seruiles pilos in animo gestare, indoctos & stupidos significans. Citantur apud Suidam hæc ex autore nescio quo, πολλῶν συνειλεγμένων ἀνδρῶν οὐδὲ τὰ πάθη κεκοσμημένων, ἀλλ' ἔτι τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα φασὶν ἐπιδεικνυμένων, id est, Multis collectis uiris, neq; cõpositis affectibus, sed qui seruilem, ut aiũt, capillum adhuc præ se ferrent. Plinius libro undecimo, capite trigesimoseptimo, rem prodigiosam tradit homines quosdam hirsuto corde nasci. Pliniana uerba sunt hæc, Hirto corde gigni quosdam homines produnt, nec alios fortiores esse industria, sicut Aristomenem Messenium, qui trecentos occidit Lacedæmonios, ipse conuulneratus & captus, semel per cauernam latomiarum euasit, angustos uulpium aditus secutus: iterum captus sopitis custodibus somno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exussit. Tertio capto, Lacedæmonii corpus dissecuere causa uidendi, hirsutumq; cor repertum est.

Hirsuto corde homines

Amyris insanit. XXIX

Ἄμυρις μαίνεται, id est, Insanit Amyris. Allegoria prouerbialis, qua recte utemur, ubi quis sub insaniæ prætextu rebus suis consulit. Aut ubi quis solus periculum prospiciens, in tempore sibi cauet, creditus interim uulgo desipere: deinde rerum euẽtus docet illum unum sapuisse. Vt hæc sit uox uelut opprobrantis socordiam iis, qui sibi non prospexerint mature: neq; sapere cœperint, nisi accepto uulnere. Zenodotus ab historia natum ait huiusmodi: cum Sybaritæ florerẽt opibus, quẽdam Delphos emandarunt, qui de rerum suarum successu sciscitaretur oraculum. Responsum est, euertendam Sybaritarum fortunã, ubi plus honoris habere cœpissent hominibus, q̃ diis. Euenit deinde ut seruus à domino uapulans, nequicq; ad deorum aras cõfugisset, post ad heri monumentum confugiens, liberaretur à plagis, ut alibi dictum est. Quod simul atq; conspexisset Amyris, collectis rebus suis, in Peloponesum demigrauit, reliquis interim Sybaritis hominem uelut insanum ridentibus. Postea idem ob fictam insaniam miraculo fuit, & prouerbio locum fecit. Citatur ab Eustathio in secundo Iliados libro: citatur autem ex Pausaniæ rhetorico dictionario. Addit, quosdam Thamyrim hunc appellare, quosdam Amyrim, abiecto thita. Solet autem more hominum euenire, ut uati tum demum habeatur fides ac laudetur, posteaq; ipsis iam premuntur malis. Proinde Cassandra in tragœdia quapiã loquitur ad hunc modum, citante Plutarcho,

Καὶ πρὸς παθόντων, κἂν ἡ ἀκοῦσι κεμμύων. Sapiensq; dicor, his malum qui sentiunt.
Σοφὸς κέκλημαι, πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι. id est, Porrò antequam illud sentiant, insanio.

Sophocles Laudiceni. XXX

Qui ad ostentationem dicebant aut recitabant, uulgato conuicio Sophocles & Laudiceni dicebant: adagium natum, ut apparet, ætate Plinii minoris, cuius uerba paulo altius repetemus, quo planius prouerbii sententiam intelligere liceat. Nam in epistola quadam adolescentium quorundam ridiculam in agendis causis arrogantiam & ambitionem taxans, sic ait, At hercule ante memoriam meam, ita maiores natu solent dicere, ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente. Tanta ueneratione pulcherrimum munus colebatur. Nunc refractis pudoris & reuerentiæ claustris omnia patent omnibus: nec inducuntur, sed irrumpunt. Sequantur auditores actoribus similes, conducti & redempti mancipes. Conuenitur à conductis & redemptis in media basilica, ubi tam palàm sportulæ, quàm in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mercede transit. Inde iam non inurbane, σοφοκλεῖς ἀπὸ τοῦ σοφοὺς καλεῖσθαι, uocantur. Iisdem Latinum nomen impositū est, Laudiceni. Hactenus Plinius. Vtroq; uerbo notantur, qui facundi dici malebant & uideri, quàm esse. Sophocles enim Græce dicit ἀπὸ τοῦ σοφὸς καὶ κλέος. At illi dedita opera, perperam interpretabâtur ἀπὸ τοῦ σοφοὺς καλεῖσθαι, id est, ab eo quòd sapientes uocarent. In hoc igit est allusio festiua ad poetæ tragici nomen, in Laudiceni uocabulo ad gentis nomen alluditur.

Quot seruos habemus, totidem habemus hostes. XXXI

Macrobius in cœnis Saturnalibus, Vnde putas arrogantissimum illud manasse prouerbium, quod iactatur, Totidem nobis hostes esse, quot seruos? Non habemus illos hostes, sed facimus. Meminit & Seneca epistola quadragesimaseptima, cuius uerba sublegisse uidetur Macrobius, ut est omnium autorum uere fucus. Admonet adagium, nequid fidamus illis, ne'ue ex animo nobis amicos arbitremur, qui nos metu colunt. Admonet idem Plato libro de legibus sexto, propterea quòd seruorum animus nequaquam integer sit, sed mentis dimidium iis ademerit Iupiter, Homero teste, quos seruituti fecit obnoxios. Verus autem amor, libertatis est alumnus. Odit uero quisquis metuit. Vnde genuinum quoddam odium insitum uidetur seruis in dominos. Quadrabit & in principes tyrannidem in suos exercentes. Verba Platonis sunt hæc, οὐ γὰρ ὑγιὲς οὐδὲν ψυχῆς δούλης. οὐδεῖ γὰρ οὐδὲν πιστεύειν αὐτοῖς τὸν νοῦν κεκτημένον. ὁ δὲ σοφώτατος τῶν ποιητῶν φησίν,

Ἥμισυ γὰρ τε νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνδρῶν, οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι. id est,

Nihil enim integrum, neq; sanum habet animus seruilis. Nam nihil oportet credere his, hominem qui sapiat. Siquidem poeta doctissimus ait, Serui dimidio mentis carent

Dimidio mentis depriuat Iuppiter illos,
Seruilis quoscunq; uiros sors ceperit unquam.

Ad hunc modum referuntur à Platone. Cæterum aliter habentur apud Homerum Odisseæ ρ. nimirum hunc in modum,

Ἥμισυ γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Asinius Capito apud Festum Pompeium, nam is quoq; prouerbii facit mentionem, existimat hóminū errore perperam fuisse pronunciatū, propterea quòd uerisimilius sit, sic esse dictū initio, Quot hostes, tot serui. Quod capti uictiq; ad seruituté adducebant: unde etiam dicta mancipia.

Vocatus atq; non uocatus deus aderit. XXXII

Oraculum olim Lacedæmoniis redditum abiit in prouerbium, καλούμενός τε κ' ἄκλητος θεὸς παρέσται, id est, Vocatus & inuocatus deus aderit. Vsus erit, ubi quid significabimus etiam non accersitum, neq; curatum, tamen euenturum, uelimus nolimus, puta senectam, mortem, malefactoq; pœnam. Horatius huc allusit in Odis,

Nec satelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit, auro captus, hic superbum
Tantalum, atq; Tantali
Genus coercet, hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atq; non uocatus audit.

Fortassis respexit huc & Terentius in Eunu. Vt uocato mihi atq; inuocato sit locus semper.

Insuit quod exhauritur. XXXIII

Ἐπῆρξε τὸ ἐξαντλούμενον, id est, Adsuit quod exhauritur. Vbi quis frustra sumit operam in re quapiam Lucianus in Sectis, Ἐπῆρξε κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα ἐξαντλούμενον, ἐς τὸ ἄμετρον ἡ τῶν δεομένων...

πίθος, id est, Influit iuxta prouerbium, negocium dum exhaurit, ac diuersum quiddam accidit atque in Danaidum dolio. De philosophiæ studio loquit, in quo quantulibet operæ sumpseris, nunquam tamen deest quod te laboribus exerceat. & labor laborem serit: & iuxta Sophoclem,

πόνος πόνῳ πόνον φέρει

πόνος πόνῳ πόνον φέρει. id est, Labore laborem fert labor.

Zenodotus carmen prouerbiale recenset huiusmodi,

ἄλλην μὲν ἐξηντλοῦμεν, ἡ δ' ἐπεισρέει. id est, Exhausimus quidem illam, at influit altera.

Sumptum à nautis, naui pertusa frustra sentinam exhaurientibus, tantum humoris accipientibus fissuris, quantum ab illis educitur. Videtur ad hanc parœmiam allusisse Plato libro de legibus septimo, τί δῆ ποιεῖν πολὺ αὔξη ὅταν ἐπιρρέῃ, id est, Quid igitur multum augumentum cum affluat. Quem sane locum adducit Athenæus libro Dipnosophiston quinto, κατὰ γὰρ αὐτὸν δὴ τὸν Πλάτωνα ἐπιρρεῖ δή ὄχλος μοι τοιούτων γοργόνων, id est, Siquidem iuxta ipsum iam Platonem affluit mihi turba talium Gorgonum. Seneca libro de ira secundo, Nunquid ille cuius nauigium, multam undique laxatis compagibus aquam trahit, nautis ipsisque nauigio irascitur? Occurrit potius & aliam excludit uim, deinde aliam egerit, manifesta foramina præcludit, latentibus & ex occulto sentinam ducentibus, labore continuo resistit: nec ideo intermittit, quia quatum exhaustum est subnascitur. Apud Athenæum libro quarto, cum in conuiuio post lentem rursus aliter cocta lens apponeret, quidam alludens ad prouerbium ait,

καὶ τὴν μὲν ἐξηντλοῦμεν φακῆν, ἡ δ' ἐπεισρέει, id est,

Exhauseramus lentem, at influit altera.

Non dissidet ab illo, τοῦ πρόσθεν ἐπιγιγνομένου.

Tibicinis uitam uiuis. XXXIIII

Αὐλητοῦ βίον ζῇς, Id est, Tibicinis uitam uiuis. In eum iaciebatur, qui laute quidem, sed alieno uiueret sumptu. Tibicines enim quoniam in sacris olim adhibebantur, adesse solent & in cœnis illis pontificalibus, idque immunes. De hoc hominum genere, ni fallor, sentit Aristoteles, quærens in problematis, quàobrem τεχνῖται διονυσιακοὶ, id est, artifices Bacchanales, uix unquam bonæ frugis esse cõsueuerint. Reddit autem triplicem rationem. Siue quòd necessariis artibus magnam uitæ partem occupati, non dant operam philosophiæ præceptis. Siue quòd assidue in deliciis ac uoluptatibus uitam agunt. Siue quòd egestas etiam ipsa ad uitia propellit. Problema refertur à Gellio, libro, Noctium Atticarum uigesimo, De tibicinibus, qui Roma Tibur secesserant, narrat T. Liuius primæ decadis libro nono. Posteaquam perpelli nequibant, inquit, consilio haud abhorrente ab ingeniis hominum eos aggrediunt. Die festo alii alios, per speciem celebrandarum cantu epularum inuitant: & uino, cuius auidum fermè genus est, oneratos sopiunt, atque in plaustra somno uictos coniiciunt ac Romam deportant. Nec prius sensere, quàm plaustris in foro relictis, plenos crapulæ lux eos reliquit. Refertur à Diogeniano & Suida. Musice uiuere dixit Plautus, pro eo quod est, uoluptuariam & ociosam agere uitam. Huc respexit Terentius. Vide ocium & cibus quid faciat alienus. Item Alexis apud Athenæum in commorientibus:

Dionysiaci

Munice uiuere

Ocium & cibus alienus

οὕτω τί τἀλλότρι' ἐσθίειν, ἐστὶ γλυκύ. id est, Vsque adeo dulce est deuorare, non tua.

Et illud apud eundem Theopompi,

εὖ γ' Εὐριπίδης τοῦτ' εἶπε ... Sanè eleganter dixit hoc Euripides,

τἀλλότρια δειπνοῦντα τὸν καλῶς εὐδαίμονα, i. Felicem cum esse, aliena qui usque cœnitet.

Scytharum oratio. XXXV

Scytharum feritas, apud Græcos in prouerbium cessit, ut quicquid agreste, quicquid barbarũ ac sæuum intelligi uellent, id Scythicum appellarent. Est apud Lucianũ cum aliis aliquot locis, tum in meretricio dialogo Chelidonii & Drosæ, τὰ μὲν ἄλλα ἡ ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσις, id est, Reliqua quidẽ Scytharũ oratio, sentit in calce literarũ fuisse quiddam mitius dictũ, reliqua nihil præ se ferre humanitatis. Quidã inde natum existimant quòd Scythæ Dario regi nihil aliud responderint, quàm κλαίειν, id est, ut plorarent: quæ quidem ipsa etiam uox in prouerbium abiit, ut plorare iubeamus, quos cõtemnimus. Aelianus in Epistolis, ἔστω σοὶ τοίνυν, ἡ ἀπὸ Σκυθῶν λεγομένη ἀπόκρισις, αὕτη, ἐγὼ μαίνομαι καὶ φρονῶ, καὶ μισῶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, id est, Itaque Scytharum, sicuti uocant, responsum hoc tibi sit, Ego insanio & sapio, & odi mortalium genus. Diogenes Laertius in Vitis philosophorum putat hoc prouerbium natum esse ab Anacharsidis asperitate. Nam is Scytha natus inter celebres philosophos habitus est Athenis. Sed uero proximũ est quod refert Athenæus libro duodecimo. Scythas olim opibus ac delitiis florẽtes in tantam uenisse ferociam, ut quoscunque populos adiissent, summas nares uiris amputarent, horum mulieres Thracum uxoribus corpora subulis pingerent, denique cunctis sub illorum dominatu lachrymosa fuerit seruitus, ut in posteros deriuatum sit prouerbium, ἡ ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσις, id est, Scythica iussio siue præscriptio, & ἀποσκυθίσαι dicatur ferro cæsariem amputare, quod præter Athenæum indicat & Stephanus. Denique σκυθρωπὸς & σκυθρωπάζειν pro torvo, tristi, austero ac truculento, ab eius gens

ἀποσκυθίσαι

tis moribus dictum uidetur, & σκύζεσθαι irasci, quòd ea gens sit supra modum iracunda.

Accipit & glebam erro. XXXVI

Glebã quoq; accipit erro

Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης. id est, Accipit & glebam erro.

Hemistichium carminis heroici dici solitum in eos, qui nihil grauantur aut aspernantur: sed quicquid datur, quantumlibet pusillum, id boni consulunt. Neque intempestiue dicetur etiam in illos, qui rerum inopia laborantes, quiduis undecunq; libenter accipiunt, donec ad fortunam commodiorem emergant. Originem adagionis ad huiusmodi casum referũt. Aletes quidam Corintho pulsus, adhortante oraculo tentauit, si posset in patriam redire. Atque interim rustico cuipiam factus obuius, cibum mendicauit. Ille, ludibrii opinor causa, glebam ex agro sublatam porrexit. Aletes eam tã quam felix omen accipiens, effatus est.

Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης.

Huius Aletæ mentionem facit & in Corinthiacis Pausanias. Plutarchus in Problematibus haud omnino dissimilem historiam recenset, unde prouerbium ortum uideri queat. Emanes, inquit, post sedes iam sæpius aliunde, aliò transmutatas, tãdem in agrum Inacho uicinum descenderunt, quem id temporis Inachienses & Achæi obtinebant. Oraculum autem proditum erat, si in agrum eos recepissent, futurum, ut ueteres incolæ pellerentur: noui uero, siquid à uolentibus accepissent, agrum retinerent. Temo quidam igitur inter Emanes uir solers & cautus, sumpta pera, mendici habitu ad Inachienses accessit. Ibi cum per risum & contumeliam rex mendicanti cibum, cespitem dedisset, in peram coniecit, ac uelut eo contentus, statim è conspectu se subduxit: nec præterea quicquam rogauit. Seniores tum rei nouitate, tum oraculi recordatione submoniti, rege adito censent hominem neutiquam esse negligendum, nec è manibus omittendum. Quod ubi sensisset ille, fuga sibi consuluit, uotaq; protinus Hecatombe, & Apolline inuocato, furtim abiit. Postea congressi prælio. Emanes pulsis Achæis & Inachiensibus, illorum agros occupauerunt. Hæc fermè Plutarchus. Itaque competet in illos quoque, qui magnum quiddam molientes, quiduis & patiuntur & faciunt, ut uoti sui compotes aliquando fiant.

Stentore clamosior. XXXVII

Prouerbialis hyperbole. Stentore clamosior. Iuuenalis,

Vt Stentora uincere possit.

Sumptum à fabula Stentoris: cuius meminit Homerus Iliados ε, eiq; ferream, hoc est, inuictam attribuit uocem,

Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ,
ὃς τόσον αὐδήσασχ' ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα. id est,
Stentoris in specie ualidi, cui ferrea uox, qui
Quinquaginta alios æquans clamore, sonoq;. Græci μεγαλοφώνους appellant.

In orbem circumiens. XXXVIII

ἐν κύκλῳ Circumiens in orbem

Lucianus in Hermotimo, Ἅπαντας ἐν κύκλῳ περιελθών, id est, Omnes in circulo obiens, dixit, mirum ni prouerbiali figura, quæ durat etiam in hodiernum apud uulgus illiteratum, pro eo quod est, usq; ad unum omneis, nemine præterito. Vnde & Latinis dictum est, ambire, quòd singulos prensarent: & obire prouinciam, quòd qui suscipit administrationem, nusquam non adesse oporteat. Lepidius erit si accommodetur ad res animi, ueluti si dicas, in consultando, πάντα ἐν κύκλῳ commoda atque incommoda circumspicienda.

Optimum aliena insania frui. XXXIX

Insania aliena frui optimum

Optimum aliena insania frui. Plinius Secundus Naturalis historiæ lib. decimooctauo, cap. quinto, nominatim prouerbii loco citat. Eódem, inquiens, pertinet, quod agricolam mendacem oportere esse dixit: fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione, ædificandum non nisi consito agro, tunc quoq; cunctanter. Optimũ est, ut uulgo dixere, aliena insania frui: sed ita, ut uillarum tutela non sit oneri. Hactenus Plinius. Idẽ totidẽ uerbis refertur à Plinio iuniore in epistolis de Regali stultitia loquente, hominis ridicule ambitiosi, sed tamen ad excitanda studia nõ inidonei. Admonet adagium, ut ex aliorũ erratis ipsi cautiores efficiamur, & alienis periculis reddamur prudentiores: & aliorũ desipientia nobis faciendi præbeat occasionem. Vulgo iactatus uersus est in eandem sententiam,

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Periculo alieno cautus

Cicero in epistola quadam, bellum esse scripsit, ex aliorum erratis suam uitam in melius instituere. Plautus item, Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit. Extat & huiusmodi quidam mimus, Publianus, uti conicio,

Ex uitio alterius sapiens emendat suum.

Et Demea Terentianus iubet ex aliis exẽplum capere. Potest & in hunc accipi sensum, ut is dicatur aliena frui insania, qui alienis fruitur malis, ipse in tuto cõsistens. Nulla enim uoluptas minoris constat,

Risus de hoste iucundis.

neq; ulla solet esse iucúdior. Sumptum uideri potest prouerbium ex Sophoclis tragœdia, cui titulus, Aiax flagellifer. Apud quem Aiace per insaniam gloriante, quod hostes sustulisset, cum sæuisset in pecudes, Pallas Vlyssem ad hoc spectaculum inuitat his uerbis,

οὔκουν γέλως ἥδιστος εἰς ἐχθροὺς γελᾶν. id est,

Ridere de hoste, risus est suauissimus.

Ingens telum necessitas. XL.

Necessitas ingens telum
Telū ingens necessitas

Ingens telum necessitas. De re ineuitabili. Liuius primæ decadis libro quarto, Necessitate quæ ultimū ac maximum telum est, superiores estis. M. Tullius lib. De amicitia, Nec uero negligenda est fama, nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet beneuolentiam ciuium. Vtitur eodem adagio quodá in loco Plinius auunculus. Est aliquoties apud Liuium, Huic rei aliud inuenietur telum. Et eam rem hoc telo maxime parabant, ut pro consilio, rationeq; ac uia gerédi negocii capi uideatur. Fortassis sumpta metaphora à uenantibus, qui telo appetunt, quod capere uolunt. Vnde & certa dicentur tela, consilia quæ nunquam fallunt.

Aduersum necessitatem ne dii quidem resistunt. XLI

Necessitati ne deus quidem resistit

Ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται, id est, Necessitati ne dii quidem resistunt. Hæc sententia Simonidi tribuitur: sumpta est ex Homero. Refertur duobus locis à Platone, libris De legibus septimo & quinto, ἀλλ' ἔοικεν ὁ τὸν θεὸν πρῶτον παροιμιασάμενος εἰς ταῦτ' ἀποβλέψας εἰπεῖν, ὡς οὐδὲ θεὸς ἀνάγκῃ μή ποτε φανῇ μαχόμενος, id est, Sed apparet eum qui primum admiscuit deum prouerbio, hæc spectasse cum dicit, quod ne deus quidem unquam uisus est cum fato pugnare. Idem in conuiuio, πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ τοῖς θεοῖς ἐγίγνετο, ὡς λέγεται, διὰ τὴν τῆς ἀνάγκης βασιλείαν, id est, Multa uero & acerba diis acciderunt, ut dicit, ob necessitatis regnū. Ité lib. De legibus quinto scribit, τὴν ἀνάγκην οὐδὲ τοὺς θεοὺς βιάζεσθαι, id est, Ne deos quidem cogere posse necessitatem. T. Liuius, Pareatur necessitati, quam ne dii quidé superant. Palladius, Necessitas feriis caret. Euripides in Helena,

Λόγος γάρ ἐστιν οὐκ ἐμός, σοφῶν δ' ἔπος,
Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον. id est,
Nanq; illud est sapientium dictum, haud meum,
Nihil necessitate dira fortius. Extat apud Græcos uersus prouerbialis,
Ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦται τάχα. id est,
In seruitutem cuncta agit necessitas. Euripides in Hecuba,
Στεῤῥὰ γὰρ ἀνάγκη. id est,
Rigida nanq; necessitas. Horatius,

Adamantini claui
Ἀνάγκη
Parcarum mater

Si figit adamantinos
Summis uerticibus dira necessitas
Clauos.

Poetæ Necessitatem deam faciūt, Parcarum matrem, quæ & ipsæ ineluctabiles atq; inexorabiles uocantur. Hanc necessitatem philosophi fatum appellant, quæ est æterna rerum series, necessario cohærentium: cui ueluti cedens Iuppiter apud Maronem,

Fata, inquit, uiam inuenient.
Et tragicus quidam apud Senecam,
Ducunt uolentem fata, nolentem trahunt.

Squillas à sepulchro uellas. XLII

Σκίλλας ἀπὸ σήματος τίλλειν, id est, Squillas à sepulchro uellere iubebantur, qui parum sanæ mentis esse uiderentur. Hac enim herba malum hoc expiabatur antiquitus. Theocritus in Bucolicis,

Σκίλλας ἰὼν γραίας ἀπὸ σάματος αὐτίκα τίλλοις, id est,
I, squillas ab anus quamprimum uelle sepulchro.

Innuit, illum quòd in certamine canendi superatus sit, adeo iracunde ferre, ut periculum sit, ne uertatur in insaniam. Et alter simile quiddam refert,

Ἐνθὼν τὸν κυκλάμινον ὀρύσσειν εἰς τὸν ἅλεντα. id est,
Hinc abiens fluuio infodias Cyclaminon Halenti.

Cyclaminum infodias Halenti

Dioscorides libro. ii. demonstrat, Cyclaminon Romanis dici rapum, efficacem detrahendo è capite phlegmati. Atq; inter cætera eius remedia hoc quoq; commemorat, succum illius melli admistum inferi naribus, ac lanam hoc imbutam digito imponi, ad purgandam capitis pituitam. Huius radicem dissectam reponi, asseruariq;, non secus ac squillæ. Deniq; contusam & in pastillos redactam, ualere aduersus ueneficia, quæ Græci philtra uocant.

Iucundi acti labores. XLIII

Labores acti iucundi

Iucundi acti labores. M. Tullius libro De finibus bonorū & malorū secundo. Quid si etiam iucunda memoria præteritorum malorū, ut prouerbia nonnulla ueriora sint, quàm uestra dogmata: uulgo enim dicitur, Iucundi acti labores. Ex ipsa hominum natura sumptum adagium: est enim hoc insitum om-

nibus, ut iucunda cuiq; sit anteactorum malorum aut periculorum secura recordatio, commemoratioq;, præsertim insignium fatalium, & quæ cum turpitudine coniuncta non sint, ueluti bellorũ, naufragiorum, atq; id genus discriminum. Vnde dictum est ab Horatio:

Gaudent ubi uertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.

Hoc prouerbium ortum ab Homero ceu fonte, à diuersis deinde scriptoribus uarie est usurpatum. Extat autem apud hunc Odysseæ libro decimoquinto:

νῶι δ᾽ ἐνὶ κλισίῃ πίνοντέ τε δαινυμένω τε
κήδεσιν ἀλλήλων τερπώμεθα λευγαλέοισιν
μνωομένω. μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνήρ,
ὅς τις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ καὶ πόλλ᾽ ἐπαληθῇ. id est,

At nos in scamnis uescentes atq; bibentes
Tristibus inter nos recreemus pectora fatis,
Commemorando etenim fit, uti post gaudeat actis,
Aspera quisquis multa tulit per multa uagatus.

Citatur & locus hic, & prouerbium ab Aristotele Rhetoricorum libro primo, ubi cõmemorat, quæ cuiq; natura uel iucunda sint, uel molesta. Vergilius Homerum æmulatus,

Forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Item in tragœdiis Seneca:

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.

Circumfertur Græcis & huiusmodi trimeter prouerbialis:

ὡς ἡδὺ τοῖς σωθεῖσι μεμνῆσθαι πόνων, id est,
Memoria dulcis iam peracti olim mali.

Cicero uidetur indicare sumptum ex Euripide, Nec male, inquit, Euripides. concludam si potero Latine. Græcum enim hunc uersum nostis omnes.

Suauis est laborum præteritorum memoria.

Constat uersus, si pro suauis legas suaue, nisi malis priscorum more elideres, aut quod est cõmodissimum, omittere uerbum est, nisi mauis subiicere post laborum.

Aulœdus sit, qui citharœdus esse non possit. XLIIII

M. Tullius in oratione pro Murena, comparationẽ faciens iureconsultorũ & oratorũ, Itaq; mihi plerique uidentur, inquit, initio hoc multo maluisse, post cũ id assequi non potuissent, istuc potissimũ sunt delapsi. Vt aiunt in Græcis artificibus eos aulœdos esse, qui citharœdi fieri nõ potuerint. Sic nõnullos uidemus, qui oratores euadere nõ potuerunt, eos ad iuris studium deuenire. Hactenus Cicero. Recte dicetur in eos, qui malunt in multo inferiore ordine alicuius haberi momenti, q̃ inter excellentes negligi. Quemadmodum Iulius Cæsar maluit in frigido oppidulo primus esse, q̃ Romæ secundus. Nec male quadrabit in eos, qui desperatione meliorũ ad humiliora sese conferunt. Citatur idem adagium in Decretis ex Augustino, in monachos malos, ad clericorum gregem desciscentes.

Colophonem addidit. XLV

Τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκεν, id est, Colophonẽ addidit. Dici consueuit, cum summa manus rei cuipiã imponitur, aut cũ accedit id, sine quo negociũ confici nõ potest. Originẽ adagionis indicat Strabo lib. Geographiæ suæ decimoquarto, scribens Colophonios olim cum naualibus copiis abundasse, tum equestribus usqueadeo præcelluisse, ut ubicunq; gentium bellum gereretur quod confici nõ posset, Colophoniorũ equitum auxilio profligaretur. Atq; inde uulgo natum prouerbium, κολοφῶνα ἐπέθηκεν, id est, Colophonẽ addidit. Refert à Diogeniano pṽerbiũ. Indicauit & Festus Põpeius, scribens Colophonẽ dici solere, cum aliquid finitum significaret, tametsi locum eum arbitror non uacare mendo. In eũ sensum usus est Plato De legibus secundo: ἐπὶ τοίνυν τῆς μέθης χρείᾳ τὸν κολοφῶνα πρῶτον ἐπιθῶμεν, id est, Itaq; de usu temulẽtiæ primum Colophonẽ imponamus, etiãsi apud Platonem legimus χορείᾳ, pcessit enim de chorea mentio. Ac mox, οὗτος ὦ ξένοι ἡμῖν, εἰ ξυνδοκεῖ, κολοφὼν ἤδη τῷ περὶ οἴνου λόγῳ ἐπιτεθεὶς εἰρήσθω. Hic nobis hospites, si uobis idem uidetur, Colophon sermoni de uino habito dictus esto. Idẽ in epistola ad Dionysiũ tertia, τὸν κολοφῶνα ὦ θαυμάσιε τοῖς ὑποσχέσεσιν ἁπάσαις νεανικώτατον ἐπέθηκας. i. Colophonẽ uir præclare, pollicitis oĩbus maxime iuuenilẽ imposuisti. Rursus in Theæteto, καὶ ἤδη τούτοις τὸν κολοφῶνα ἀναγκάζω, προσβιβάζων τὴν χρυσῆν σειράν. i. Et ad hæc adigo Colophonẽ, ui cõpellens aureã illã catenã. Sentit enim Socrates, Homerum per aureã catenã significasse solem, cuius motu seruantur omnia, ptinus interitura si steterit. Præcipuũ igitur argumentũ quo probet quiete corrumpi uniuersa, motu seruari, appellat Colophonem. Item Aristides in Themistocle: κἀνταῦθα κολοφὼν τοῦ λόγου, id est, Atq; hic orationis summa. Plutarchus in libello De musica, tametsi stilus propè clamitat illius non esse: τούτους τοὺς στίχους ἀγαθὲ διδάσκαλε κολοφῶνα τοῦ περὶ τῆς μουσικῆς λόγου πεποίημαι, id est, Hos uersus bone præceptor Colophonẽ ego, quæ de musi-

κορυφή τοῦ λόγου

ea disputata sunt, feci. Idem in libello De prudentia animantium dixit, κορυφήν. Ἵνα δὲ κορυφὴν ὁ λόγος ἐπιθεὶς ἑαυτῷ παύσηται, id est, Vt autem oratio sibi fastigium imponens finem faciat. Gregorius Theologus in libello de fuga sua, εἶμι γὰρ ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὸν κολοφῶνα τοῦ λόγου, id est, Iam enim uenio ad ipsum sermonis Colophonem. Sunt qui admoneant, prouerbium usurpari de extremis malis. Ad eum modum usus uidetur Chrysostomus in epistola ad Innocentium Romae episcopum. Hesychius admonet, Colophonem interdum dici graculum, quòd, ut opinor, summis aedium fastigiis auis ea soleat imponi, uelut admonens iuxta cornicem Hesiodiam, ut homines sibi componant nidos, neque enim semper fore aestatem. Latinis item dictum est, apicem imponere. M. Tullius in Catone maiore. Apex autem senectutis est autoritas. Reliqua pete à prouerbio quod alibi retulimus, Colophonium suffragium. Coronidem addere, diximus alibi.

Nullum ocium seruis. XLVI

Ociū ser. nul. Οὐ σχολὴ δούλοις, id est, Non est ocium seruis. Refertur ab Aristotele libro Politicorum septimo. Sumptum à seruorum conditione, quibus heri nullum concedunt ocium: immo paulo plus etiam imponunt operae, quàm illi praestare possint: ut quàm sunt in dimenso parci, tam sint in operarum pensis liberales. Dicetur in eos, quibus propter obnoxiam ministeriis sordidioribus conditionem non uacat honestis disciplinis operam dare. Nam artes liberales hinc dicuntur, quòd iis ingenui incumberent: utpote quibus & ocium & res suppetebat. Accommodabitur haud quaquam inscite & in improbos, quorum ingenium ita uitiis occupatur, ut non possint egregias arteis perdiscere. Nihil enim occupatius seruitute. Nulla autem seruitus grauior, quàm siquis uitiis seruiat. Maxime cum is plurimos habeat dominos, eosque plurimum inter se dissidentes: & ob id neutiquam eadē imperantes. Etenim siquando segnities iubet in medios dormire dies, auaritia contra iubet, prima luce adesse in portu, cum tenacitas indicit parsimoniam, amor iubet profundere. Solus itaque sapiēs & liber est, & in ocio uiuit.

Titanas imploras. XLVI

Τιτᾶνας καλεῖς, id est, Titanas inuocas. Vbi quis suis diffisus uiribus, alienum implorat auxilium. Sumptum à gigantum fabula, in qua Iuppiter suo timens Olympo, Titanas in auxilium accersiuit. Id quod prouerbiali quoque metaphora Latini ueteres quiritari dicebant, autore Nonio Marcello. Tractum à more Romanorum, qui ui oppressi Quirites inuocabant. Sic enim appellant ciues Romanos. Refertur adagium à Diogeniano. Lepidior fiet allegoria, si longius à simplici figura recedat. Veluti siquis theologus non potens se diuinis tueri literis, ad philosophorum rationes sese transferat, Τιτᾶνας καλεῖ.

Homo bulla. XLVIII

Πομφόλυξ ὁ ἄνθρωπος, id est, Homo bulla. Prouerbium hoc admonet, humana uita nihil esse fragilius, nihil fugacius, nihil inanius. Est enim bulla tumor ille inanis, qui uisitur in aquis momento temporis enascens simul & euanescens. M. Terentius Varro in praefatione, quam scripsit in libros De agricultura: Cogitans, inquit, esse properandum, quòd si, ut dicitur, homo est bulla, eo magis & senex. Annus enim octogesimus admonet me, ut sarcinas colligam, antequam proficiscar è uita. Lucianus item in Charonte, uitas hominum bullis huiusmodi similes facit: quarum aliae simul atque natae sunt, protinus euanescunt, aliae paulo diutius durant, omnes breuissimis quibusdam interuallis, aliae succedunt aliis. Neque quicquam profecto potuit excogitari, quod melius repraesentaret, quàm nihil sit haec uita nostra. Primum quanto discrimine prodimus in lucem, deinde quàm destituta, quantis obnoxia periculis infantia. Quàm fugax adolescentia, quàm praeceps iuuenta. Aristoteles in libris Politicis, itemque Rhetoric. libro tertio uigorem humanis corporis tradit iam euanescere anno fermè xxxv. animi undequinquagesimo. Hippocrates extremam hominis aetatem terminat quadragesimonono. Iam si pueritiam & senectam deducas de ratione aeui, quaeso quantulum est hoc, quod relinquetur? Et hoc ipsum tantis circumscriptum angustiis, sexcenta morborum genera quotidie infestant: nec pauciores impetunt casus, ruinae, uenena, naufragia, bellum, terraemotus, lapsus, fulmen, & quid non? Alius acini granum glutiens praefocatus est. Est quem potus cum lacte pilus strangularit. Neque defuit, cui stiria gelu durata delapsa tecto, subitum attulerit exitium. Et hoc est animal illud, quod tantos molitur tumultus, cuiusque cupiditatibus orbis hic angustus est. Nec mihi temperare possum, quin hoc loco Plinii uerba adscribam ex libro septimo, uitae fragilem breuitatem scite depingentis. Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturae, quicquid datur nobis. Malignum uero & breue, in iis etiam quibus largissime contingit, uniuersum utique aeui tempus intuentibus. Quid quòd aestimatione nocturnae quietis dimidio quisque spatio uitae suae uiuit: pars aequa morti similis exigitur, aut poenae, nisi contingit quies. nec reputantur infantiae anni, qui sensu carent: nec senectae in poenam uiuacis: tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curae, toties inuocata morte, ut nullū frequētius sit uotū. Natura uero nihil hominibus breuitate uitae pstitit melius. Hebescūt

sensus, membra torquentur, præmoritur uisus, auditus, incessus: dentes etiam ac ciborum instrumẽta. Et tamẽ uitæ hoc tempus annumeratur. Ad bullarum similitudinem accedit nobilis illa Homeri comparatio de caducis arborum foliis. Sic enim Glaucus apud hunc loquitur Iliados sexto.

οἵηπερ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν, Tale quidem genus est hominum, quale est foliorũ.
φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη Quoq; hæc uetus humi fundit, rursum illa uirescens
τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη. id est, Profert sylua, simul ueris iam afflauerit aura.

Hoc carmine Pyrrhonem Academicum peculiariter delectatum fuisse, testatur Diogenes Laertius. Rursum Homerus Iliados φ.

οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
ζαφλεγέες τελέθουσιν, ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. id est,
Frondibus arboreis similes, nunc ubere fœtu
Exuperant, lætiq; satis uescuntur agrorum,
Nunc rursum intereunt, euanescuntq; caduci. Idem alio rursum loco quopiam:

οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο. id est, Nil homine enutrit tellus infirmius alma.

Menander apud Plutarchum in libello consolatorio ad Apollonium:

τὸ δὲ κεφάλαιον τῶν λόγων, ἄνθρωπος εἶ, Caput atq; summa orationis hæc, homo es,
οὗ μεταβολὴν θᾶττον πρὸς ὕψος καὶ πάλιν Quo non aliud est animal usquam, quod modo
ταπεινότητα ζῷον οὐδὲν λαμβάνει. Surgat, modo cadat, citius atq; crebrius.
καὶ μάλα δικαίως. ἀσθενέστατον γὰρ ὂν Ac iure sanè, quippe debilissimum
φύσει μεγίστοις οἰκονομεῖται πράγμασιν. id est, Cum sit, negocia administrat maxima.

Euripides apud eundem:

ὁ δ' ὄλβος, οὐ βέβαιος ἀλλ' ἐφήμερος. Nec stabilis est felicitas,
καὶ ἡμέρα μία τὰ μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν Sed in diem durans, & unicus dies
τὰ δ' ἦρ' ἄνω. id est, Et hæc ab alto traxit, hæc & sustulit Ab imo in altũ.

Quo quidem in loco Demetrius Phalereus poetam alioqui laudatum ob elegantiam taxasse legit, qui non ἡμέραν μίαν, id est, unum diem, sed στιγμὴν χρόνου, id est, temporis punctum dicere debuerit. Pindarus uicit etiam Homericam similitudinem: ut qui hominem non frondes, sed umbræ somnium uocarit. Locus est in Pythiis hymno. viii. ἐπάμεροι· τί δέ τις; τί δ' οὔ τις, σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος. id est, Diurni, Quid autem aliquis? Quid autem nullus? Vmbræ somnium homo. Nihil inanius umbra. Videtur enim esse, cum nihil sit. At hac quoq; reperit quiddam inanius, nimirum umbræ somniũ. Vt nemo possit dicere, hic est aliquis: neq; rursum, hic est nullus, quòd tam subita sit rerum humanarum immutatio, ut qui uidet aliquid esse, mox sit nullus: & qui uidetur perisse, mox sit aliquis. Æschylus apud Stobæum, umbræ fumi similem facit hominis uitam:

Temporis pũ.
Vmbræ som.

τὸ γὰρ βρότειον σπέρμ' ἐφήμερα φρονεῖ, Caduca molitur genus mortalium,
καὶ πιστὸν οὐδὲν μᾶλλον ἢ καπνοῦ σκιά. Neq; certa res est ulla, nec tuta, haud magis
Atq; umbra fumi. Sophocles item in Aiace:

ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον. id est, Nil aliud ac umbra atq; flatus est homo.

Pindarus in Nemeis hymno undecimo, εἰ δέ τις ὄλβον ἔχων, μορφᾷ παραμεύσεται ἄλλων, ἔν τ' ἀέθλοισιν ἀριστεύων ἐπέδειξεν βίαν, θνατὰ μεμνάσθω περιστέλλων μέλη, καὶ τελευτὰν ἁπάντων γᾶν ἐπιεσσόμενος. id est, Siquis autem opes possidens, forma præcellat cæteris, & in certaminibus fortiter se gerens ostendit robur, meminerit quòd membra circumfert mortalia, quod finem omnium terram aditurus est. Hanc sententiam inscribi conueniniebat aulis poculis, auleis, & insignibus principum, potius quàm illa gloriosa, qui uolet, &, adhuc longius, aliaq; huius generis. Nil autem uenustius illa comparatione, rosarum repente nascentium, senescentium, & intereuntium, cũ hominũ uita. Carmen extat titulo Maronis, quod etiam si Vergilianam uenam non admodum resipit, tamen ita scatet gratiis, leporibusq;, ut ab autore non solum eruditissimo, uerum etiam festiuissimo, quisquis is fuit, profectum appareat. Huc pertinet, quod poetæ fingunt, mortales omneis à Parcarum filis pendere, quibus insectis protinus decidant. Atq; alios quidem à candidis, alios à pullis suspendi filis. Rursum alios in sublime sublatos pendere, alios terræ uicinos. Omnium tamen hanc eandem esse sortem, ut simul atq; inexorabilis Atropos pollice filum secuerit, ilico decidat is qui pendebat. Nec ullum esse discrimen, nisi quod maiore tumultu decidit is qui pendebat altius. Rides, & hos lusus esse, iocosq; poeticos existimas? Lusus quidem, sed sæuus ille, nimiumq; procax fatorum lusus: quem utinam in gregarios & inutiles homines duntaxat exercerent, in quos conuenit Homericum illud:

ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης:

Ac non etiam uiros cœlesti præditos ingenio, tum autem principes optimos ante diem è medio tollerent. A quibus nõ solũ non abstinent hanc ludendi licẽtiam: uerumetiã his quasi dedita opera uident

insidiari, nimirum ambitiosa quadam inuidentia ut hoc ipsum sibi licere declarent, palamq; faciant, omnem mortalem, quicunq; is fuerit, ex æquo bullam esse. Quāta rei literariæ iactura nuper mors immatura terris eripuit Paulum Canalem, patritium Venetum, iuuenem quidem illum uix dum annos natum uigintiquinq;, sed deum immortalem, quàm felici ingenio, quàm acri iudicio, quàm ubere facundia, quanta linguarum, quanta disciplinarum omnium scientia præditum? Nihil sua referre putauit inexorabile fatum, quòd tantum adferret dispendium bonis literis, quibus ille iam succurrere non instrenue cœperat: quòd tam graue desiderium excitaret literarum cultoribus, quòd tantos fructus, tantas studiosorum spes repente incideret. Iam uero Philippi principis mei tam immaturum interitum, equidem nec memorare possum ob acerbissimum illius desiderium, neq; rursus quandoquidem locus admonuit, præterire fas est, propter singularem etiam illius in me benignitatem. Hunc unum fortuna, principum omnium, quos unquam sol uidit, optimum, maximum, ornatissimum terris ostendit, sed, heu facinus, ostendit tantum, ac protinus subduxit. Nam quænam sunt uel naturæ dotes, uel ornaméta fortunæ: quid diuinitus à superis dari potest mortalibus, quod in illo non fuerit & eximium, & cumulatissimum? Primum quàm heroica corporis proceritas, quáta formæ, tum dignitas, tum gratia? Quis oculorum uigor? Quàm felix indoles, quæ firmitas membrorum, quod robur, qui status, quæ habitudo? Nam de natalium splendore, quid attinet dicere? In quibus tot reges, tot imperatores, tot heroas inuenies, ut ne fingi quidem possit quicquam illustrius, amplius, luculentius. Accedebat ad hæc arcana uis quædam diuinitus insita, qua fiebat, ut non secus ac magnes quidam regum, gentium, suorum, externorum, breuiter omnium mortalium animos in sui raperet amorem: adeo ut non solum conspectus, congressusq;, sed uel auditum modo Philippi nomen, nescio quomodo miram quandam excitaret beneuolentiam, Qua quidem re quid potest summo principi contingere felicius? Augebat fatalem hanc amabilitatem singularis quædam morū comitas, dexteritasq;. Itaq; regum ac nationum omnium tam mirus in hoc amando consensus erat, ut etiam qui paulo ante bello conflictabantur, iam positis armis, pari studio ad ornādum Philippum incumberent. Adeo pacis, concordiæ, gratiarum, ac gaudiorum plena erant omnia, ubicunque terrarum affulsisset ille. Quem ueterum ducem, quem triumphum non contemnat is, qui spectarit, quantum ueræ beneuolentiæ, quantum studiorum, quantum ornamentorum duabus illis in Hispaniam profectionibus certatim contulerunt, tot reges, tot proceres, tot nationes, Gallia, Sabaudia, Hispania, Germania, Britannia. Multum ornamenti sibi putabat adiungi, quisquis in Philippum ornamenti quippiam contulisset. Quibus de rebus noster extat Panegyricus. Adiunge ad hæc uxoris fœcunditatem, liberos omneis incolumes, patrem, ut infinita decora uerbo complectar, Maximilianum: adde tot reges adfinitatis etiam uinculis adglutinatos. Adde imperii magnitudinem, in qua natus: adde regni luculentiam, in quod ascitus: adde paternæ maiestatis successionem, adde tantarum rerum spes, quæ tali indoli, talibus fatis, talibus debebantur moribus, certas, siquid omnino certum esse superi uoluissent in rebus mortalium. Quæ iam contigerant, erant maxima, atque hoc maiora, quòd non quemadmodum plerisq;, ui, sanguine, & alienis calamitatibus accreuerant. Vix enim aliter ingétia possidentur imperia. Nihil erat in tot felicitatis Philippi nostri calculis cruentum, nihil cum ullius dolore iactura'ue coniunctum. Quæ uero impendebant, sic impendebant, non ut inuasurus ea uideretur, sed ut recusare non liceret. Tot inquam, dotes, tot ornamenta, tot gentium studia, tot regū optata tam iusta, tam pia patris amantissimi uota, tot patriæ gaudia, tot amplas spes, tantam orbis expectationem repente properata mors intersecuit, nimisq; crudeli docuit exemplo, neminem esse mortalem usqueadeo cœlitibus uicinum, quin bulla sit. Sed iam dudum tempus est, ut his omissis ad institutum negocium recurrat oratio, nequis merito calumniari possit, nos in mediis adagiis declamare. Quanquam uideo Plinium in huiusmodi locos causa uoluptatis frequenter digredi. Me dolor à proposito nonnihil transuersum egit, non illectauit amœnitas.

Optimum non nasci. XLIX

Venustissimā & omnium literis celebratā sententiam usurpat Plinius Secundus in præfatione septimi libri, ubi collectis inumerabilibus, tum natiuitatis nostræ periculis, tū uitæ incōmodis, ita cōcludit: itaq; multi extitere, qui non nasci optimum censerent, aut quamocyssime aboleri. Hanc M. Tullius à Sileno profectam scribit, quam libro de consolatione sic extulit, teste Lactantio: Nō nasci longe optimum, nec in hos scopulos incidere uitæ: proximum autem, si natus sis, quam primum mori, & tanq; ex incendio effugere uiolentiá fortunæ. Citat idem Lactantius duos hos senarios Græcos, quos Athenæus libro Dipnosophistarum tertio ostendit esse Alexidis comici:

Τὸ μὴ γενέσθαι μὲν κράτιστόν ἐστ᾽ ἀεί,
ἐπὰν γένηται δ᾽, ὡς τάχιστ᾽ ἐλθεῖν τέλος. id est,
Haud unquam in auras prodiisse potissimum est,
Aboleri ubi sis natus ilico, proximum est. Adducit & Theognidem:

Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον
  Μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου,
Φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας ἀΐδαο περῆσαι. id est,
Non nasci omnino, primum est mortalibus, atque
  Haud unquam solis cernere triste iubar:
Verum ubi sis natus, quamprimum inuisere manes.

Citatur & ex Euripide,

Ἐγὼ τὸ μὲν δὴ πανταχοῦ θρυλούμενον
Κράτιστον εἶναί φημι, μὴ φῦναι βροτῷ. id est,
Quod ubique celebre est, dictum ego uerum puto,
Homini est prorsus optimum non nascier.

Succinit huic Menander,

Ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκει νέος, id est,
Quem diligunt di, iuuenis ille tollitur.

Extat in hanc sententiam epigramma Posidippi, siue, quemadmodum aliis placet, Cratetis Cynici, & huic è diuerso respondens, Metrodori. Quae quoniam elegantissima sunt, non grauabor adscribere. Cratetis est huiusmodi:

Ποίην τίς βιότοιο τάμοι τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν
  Νείκεα, καὶ χαλεπαὶ πρήξιες. ἐν δὲ δόμοις
Φροντίδες. ἐν δ' ἀγροῖς καμάτων ἅλις. ἐν δὲ θαλάσσῃ
  Τάρβος. ἐπὶ ξείνης, ἢν μὲν ἔχεις τι, δέος.
Ἢν δ' ἀπορῇς, ἀνιηρόν. ἔχεις γάμον, οὐκ ἀμέριμνος
  Ἔσσεαι. οὐ γαμέεις, ζῇς ἔτ' ἐρημότερον.
Τέκνα, πόνοι. πήρωσις, ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
  Ἄφρονες, αἱ πολιαὶ δ' ἔμπαλιν ἀδρανέες.
Ἦν ἄρα τοῖν δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι
  Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον.

Id nos ex tempore sic utcunque uertimus.

Quod nam iter humanae cupias insistere uitae?
  Quoquo te uertas, omnia plena malis.
Litigiis causisque forum strepit usque molestis.
  Perpetua cruciat sollicitudo domi.
Enecat assiduis rus triste laboribus, undas
  Ex freta si sulces, mille pericla premunt.
Viuenti peregre, si res tibi suppetit ampla,
  Cuncta miser metues, nec bene tutus ages.
Rursum si uacuae pendebunt aere crumenae,
  Vt durum ac miserum est hospitem egere uirum.
Coniugium sequeris, quanta hic te cura sequetur?
  Desolatus eris, si sine coniuge eris.
Si tollis sobolem, multo educenda labore est.
  Non tolles, orbi lumine uita uacat.
Si iuuenis fueris, uaga & inconsulta iuuenta est.
  Viribus effoeta est cana senecta suis.
Ergo quid reliquum est, quaeso, nisi sanus ut optes,
  Alterutrum, aut nunquam tristibus è finibus
Materni prodisse uteri, aut ubi protinus illinc
  Exieris, Stygias abdier in latebras?

Metrodori sic habet huic diuersum

Παντοίην βιότοιο τάμοις τρίβον. εἰν ἀγορῇ μὲν
  Κύδεα καὶ πινυταὶ πρήξιες, ἐν δὲ δόμοις
Ἄμπαυμ'. ἐν ἀγροῖς, φύσιος χάρις. ἐν δὲ θαλάσσῃ
  Κέρδος. ἐπὶ ξείνης, ἢν μὲν ἔχεις τι, κλέος.
Ἢν δ' ἀπορῇς, μόνος οἶδας. ἔχεις γάμον, οἶκος ἄριστος
  Ἔσσεται, οὐ γαμέεις, ζῇς ἔτ' ἐλαφρότερος.
Τέκνα, πόθος. ἄφροντις ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
  Ῥωμαλέαι. πολιαὶ δ' ἔμπαλιν εὐσεβέες.
Οὐκ ἄρα τῶν δισσῶν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι
  Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν. πάντα γὰρ ἐσθλὰ βίου.

Quod ipsum etiam ad hunc modum uertimus.

Quamlibet immo uiam uitae ingrediare licebit,
  Vndique blanditur plurima commoditas.

Concio si placet atq; forum, hinc uberrima famæ
Materia, hinc ingens gloria colligitur.
Hic bene tractandis prudentia callida rebus
Exeritur, rursum uita quieta domi est.
Rura petis, uario illic oblectamine mentem
Naturæ facies pascet amoena tuam.
Dulcia prædiues lucra suppeditauerit æquor.
Si peregre uiuis, resq; tibi superest,
Multus honos comitatur: habes nihil, ergo pudori
Est minus, ipse tibi conscius unus eris.
Vxor ducta tibi est, domus optima proinde futura est.
Non ducta est, curis exoneratus ages.
Si tibi dulce patris cognomen pignora nata
Donant, & quod ames, unde & ameris erit.
Orbus ages, orbi est sine sollicitudine uita,
Quam patribus sobolis ferre alitura solet.
Vt constant uiridi, roburq; uigorq; iuuentæ,
Commendat pietas sic sua caniciem.
Nil igitur uideo causæ, cur alterutrum optes
Aut nasci nunquam, aut interiisse statim.
Quandoquidem humanæ quæ tandem est portio uitæ
Non optanda bonis atq; adamanta suis?

Extat in hanc sententiam & Ausonii carmen non inelegans, in quo collectis omnibus huius uitæ malis, concludit ad hunc modum: Ergo
Optima Graiorum sententia, quippe homini aiunt,
Non nasci esse bonum, aut natum cito morte perire.

In hac opinione uidetur & Thraces fuisse, quibus mos erat in lucem editos lachrymis prosequi mortuos conuiuiis & tripudiis. Huius rei meminit Quintilianus Institutionum oratoriarum libro quinto. Item Plinius & Valerius Maximus. Herodotus in quinto historiæ suæ libro, à quo hæc fabula profecta est, ait, Trausos gentem esse Thracibus finitimam, quæ cætera quidem cum Thracum moribus concordet, unum illud habeat peculiare, quod edito infante propinqui circumsidentes cum ploratu commemorent, quantum calamitatum illi sit perferendum, uitam ingresso. Cõtra defunctum hominem cum lusu lætitiaq; efferant, recensentes q̃ multis malis subductus sit. Plutarchus De audiendis poetis è tragico quopiam hos senarios refert, quos Aristides in Themistocle Euripidis esse docet,

τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά,
τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων. id est,

Plorare natum, ut maxima ingressum mala;
At mortuum, uitæq; subductum malis
Efferre lætos gratulantesq; ædibus.

Senserunt ueteres uitam humanam per se miseram & calamitosam esse. Proinde Homerus passim, δειλοὺς βροτοὺς, id est, Miseros mortales appellat. Et hunc æmulatus Maro:
Optima quæq; dies miseris mortalibus æui Prima fugit.
Menander apud Stobæum, sufficere putat ad calamitosi nomen, ut homo sit.
ἄνθρωπος ἱκανὴ πρόφασις εἰς τὸ δυστυχεῖν. Homerus.
ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι
ζώειν ἀχνυμένους. id est,
Sic etenim statuere dei mortalibus ægris,
Vt uiuant curis districti. Idem Iliados ρ
οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀιζυρώτερον ἀνδρὸς
πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε καὶ ἕρπει. id est,
Nil æque miserum est, ut homo, quæcunq; animantum
Vitalesq; trahunt auras, serpuntq; per arua.
Sophocles in Oedipo Colonæo: μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νικᾷ λόγον. id est,
Non nasci omnem superat rationem
Eleganter & Menander apud Plutarchum libello De animi tranquillitate,
ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος. id est,
Cognata sunt hæc sibi, dolere ac uiuere.
Quod hominũ uita suapte natura multis molestiis sit obnoxia. Nec illepide Plautus in Bacchidibus.
Vixisse nimio satius est, quàm uiuere.

Tanquam in speculo. Tanquam in tabula. L

Hyperbolæ prouerbiales sunt & hæ, κἀθάπερ ἐν κατόπτρῳ, καὶ ὥσπερ ἐν γραφῇ, id est, Tanquã in speculo, tanquam in tabula. De re uehementer euidente perspicuaq;. Terentius in Adelphis: Deniq; inspicere tanquam in speculum uitas oĩum iubeo. Plato libro de legibus decimo, ὡς ἐν κατόπτροις, id est, Tanquam in speculis. Propterea quòd inter multa, quæ rerum referunt imagines, uelut aqua, æs politum, gemmæ quædã, nihil æque pspicue reddit simulachra, ut uitrũ plumbo sublitũ. Nam uitrũ qdẽ ut rarũ ac pellucidũ maxime capax est imaginũ, uerũ acceptas nõ pinde continet ob pellucentiã: proinde sublitũ plumbũ, ob nigrorẽ aliquẽ naturæq; densitatẽ, sistit impressam imaginẽ, neq; dilabi sinit. Euanescunt enim simulachra, nõ secus atq; candelæ lumen in sole, quoties excipiunť in corpore nimiũ tenui perspicuoq;, uelut in aere, pura aqua, crystallo, uitroq; non obscurato corporis alicuius opposita. Rursum in nimiũ densis, & obscuris nõ hærent, uelut in silice, ligno'ue. Proinde natura solertissima rerum omnium architectrix, oculum animantiũ ad speculorum imaginem finxisse uideť, quippe parti pellucẽti nigrorem quẽdam adiunxit à tergo, quo sublato, protinus tollatur & uidendi facultas. Vnde scite dictum est illud, ut speculum oculus est artis, ita oculum esse naturæ speculum. Illud miraculo dignũ, speculum nõ modo clarissime repræsentare simulachra rerũ oĩum, quæcũq; obiecta sunt, uerũetiam interualla, colores, motus, breuiter res ipsas penè dixerim euidentius q̃ sunt, hoc uno discrimine, quòd aduersa refert. Cuius causa hæc est, quòd species quæ à corpore solido per aerem manat ad speculi superficiem, simplex puraq; est, unde fit, ut nõ alia sit auersa, q̃ aduersa. Quibus de rebus acutissime multa disseruit Ambrosius Leo Nolanus noster in quæstiobus suis. Iam ars picturæ à rudibus initiis profecta, eo subtilitatis excreuit, ut nõ oculis hominũ, sed etiam auibus imposuerit, effeceritq;, ut ueras res esse crederent, quæ coloribus erant fucata.

Salsitudo non inest illi. LI

Ἅλες οὐκ ἔνεισιν αὐτῷ, id est, Salsitas non inest illi. In infacetos & fatuos ac stupidos. Sal enim primũ, maximeq; commune condimentum uidetur. Plinius libro trigesimoprimo indicat, metaphorã esse sumptam ab usu salis, quòd in omnibus cibis sit condimenti uice, & auiditatem inuitet. Ergo hercle, inquit, uita humana sine sale nequit degere, adeo necessarium elementum est, ut transierit intellectus ad uoluptates animi quoq;. Nam ita sales appellantur. omnisq; uitæ lepos & summa hilaritas, laborumq; requies, non alio magis uocabulo constat. Atq; hinc insulsa oratio, quæ nihil habeat leporis, & insulsus homo moribus inelegantibus. Contra salsum dicterium, quod acrimonia quadam mordeat. Et sales uocant festiuiter & argute dicta, non sine illecebra quadam mordacitatis. Seneca non uult sales nostros dentatos esse. Quintilianus Institutionum libro sexto, capite de risu: Salsum, inquit, in consuetudine pro ridiculo tantum accipimus. Natura non utiq; hoc est, quanq̃ & ridicula oporteat esse salsa. Nam & Cicero, omne, quod salsum, ait esse Atticorum, non quia sint maxime ad risum compositi. Et Catullus cum dicit,

Nulla in tam magno est corpore mica salis,

Non hoc dicit, nihil in corpore eius esse ridiculum. Salsum igitur erit, quod non erit insulsum, uelut quoddam simplex orationis condimentũ, quod sentitur latente iudicio, & uelut palatũ excitat, quod & à tædio defendit orationẽ. Sanè tamen, ut ille in cibis paulo liberalius aspersus, si tamẽ nõ sit immodicus, adfert aliquid ꝓpriæ uoluptatis: ita hi quoq; in dicendo habent quiddam quod nobis faciat audiendi sitim. Hactenus ille. Porrò Catulli carmen, quod Fabius citat, sic habet:

Quintia formosa est multis, mihi candida, longa,
Recta est, hæc & ego singula confiteor.
Totum illud formosa nego, nam nulla uetustas,
Nulla in tam magno corpore mica salis. *Mica salis non inest.*

Quo quidem in loco stultissime carpit Fabium Catullianus interpres, quasi poetæ uerba parũ perpenderit, cum ipse dormitans Fabii uerba parũ perpenderit. Negat enim Fabius salsum uocari, quicquid ridiculum sit, etiam si uulgo sic usurparent indocti. Allusit ad hoc adagium Terentius in Eunucho: Qui habet salem, qui in te est, fatuum militem & insipidum itelligi uolens. Cui postea simuli ironia Atticam tribuit eloquentiam. M. Tullius Philippica .ii. At etiam quodam loco facetus esse uoluisti, Quàm id, dii boni, non decebat, in quo est tua culpa nulla: aliquid enim salis ab uxore mima trahere potuisti. Salem dixit festiuitatem. Refertur à Diogeniano & Zenodoto.

Acetum habet in pectore. LII

Huic germanum est Plautinum illud in Bacchidibus: Nunc experiar, sit ne acetum, tibi cor acre in pectore. Legitur & aliàs apud hunc ipsum: Ecquid habet acetum in pectore? pro eo quod est: Num sapit? num quid habet astutiæ? Nam ut salsa, itidem & acida, palatum iuuant, acuuntq;, & irritant stomachum. Horatius in Sermonibus, acetum pro mordacitate dixit:

At Græcus post q̃ est Italo perfusus aceto

Aceto perfun dere Persius exclamat. Et hoc ipsum aceto perfundere, prouerbii speciem habet, sicut & illud ex Sermonibus Horatianis.

Sale defri care At idem quod sale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.

Solus sapit. LIII

Narrat Diogenes Laertius, Chrysippū philosophū usqueadeo sibi placuisse, ut cōsultus à quodā, cui potissimū filium suū philosophiæ præceptis instituēdum traderet, sibi cōmittēdum responderit. Nam siquem, inquit, alium me præstantiorē arbitrarer, ipse apud hūc philosophiæ darem operā. Vnde & illud Homericum de eo uulgo iactatum fuisse, quod solus saperet, reliqui uero umbræ ferrentur. Est autē apud Homerū Odysseæ κ. de uate Tiresia, cui uni Proserpina dederit, ut etiam uita defunctus saperet, reliquas umbras uolitare, & eas quidem nihil aliud q̄ umbras:

τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε περσεφόνεια, Huic etiam extincto dederat Proserpina mentem

Vmbræ uo litant οἴῳ πεπνῦσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. id est, Solus uti saperet, reliquis uolitantibus umbris.

Vsurpatur & à Platone, tanquam prouerbii loco. Vnde licet conicere, carmen hoc Homeri unum fuisse ex iis, quæ plurima Macrobius scribit, adagionum instar solere celebrari. Sic & Cato senior de Scipione Iuniore pronunciauit, ut narrat Plutarchus in Præceptis ciuilibus: ac rursum in Apophthegmatis Romanorum,

οἶος πέπνυται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. id est, Ille sapit solus, uolitant alii uelut umbræ.

Λῆρος Apte dicetur de iis, qui tanto interuallo reliquos omnes post se relinquūt, ut illi nihil nisi umbræ præ his esse uideantur, planeq; quēadmodum Græci dicunt, λῆρος καὶ φλυαρία, id est, Nugæ deliriaq;.

Canem excoriatam excoriare. LIIII

κύνα δέρειν δεδαρμένην, id est, Canem excoriare excoriatam. Suidas ait dici solere de iis, qui iterum ea patiuntur, quibus aliquando fuerunt afflicti: Aristophanes in Lysistrata, nam hanc quoq; nomine huius inscriptam inuenio;

τὸ τοῦ φερεκράτους κύνα δέρειν δεδαρμένην, id est,
Iuxta Pherecratem detrahere cutem cani, Detracta cui iam est.

Diogenianus ait conuenire in eos, qui frustra sumunt operam. Sunt qui putent magis conuenire, cū quis affligit afflictū. Confine est illi, quod alibi diximus, ἀσκὸν δέρεις, id est, Vtrem excorias. Quod usurpat Aristophanes in Nebulis.

Perq; enses, perq; ignem oportet irrumpere, LV

Διὰ καὶ μαχαιρῶν, καὶ πυρὸς ἐλθεῖν δέει. id est, Perq; ignem eundum est, & per enses impetu. Cum significamus quduis periculi subeundū. Aristopha. in comœdia, cui titulus, Lysistrata.

κἂν με χρῇ διὰ τοῦ πυρὸς id est, Et si per ignem fiet opus
ἐθέλω βαδίζειν. id est. Transire cupio.

Et Terentius ait parasitum non grauaturum, uel è flamma cibum petere. Calliæ adulatores taxauit comœdia, ὅτι οὐ, πῦρ οὐ σίδηρος, οὐδὲ χαλκὸς εἴργει, μὴ φοιτᾶν ἐπὶ δεῖπνον, id est, Quod non ignis, nō ferrum, neq; æs prohibuerit illos, quo minus uentitarent ad cœnam. Hæc citat Plutarchus ex Eupolide. Refert eadem in libello de discrimine adulatoris & amici. Horatius item,

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes,
Impiger extremos currit mercator ad Indos.

M. Tullius Tusculanarū quæstionum lib. ii. Quæ flamma est, per quā nō cucurrerint, qui hæc olim punctis singulis colligebant, id est, Quid non uel fecerunt, uel perpessi sunt?

Linguæ impe tere Non impetam lingua. LVI

Impetere lin guam οὐκ ἐπιγλωττήσομαι, id est, Non incessam lingua. Figuræ nouitas in prouerbium abiisse uidetur, autore Diogeniano. Aristophanes in Lysistrata,

τοῖς τῶν ἀθηναίων δ' οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. id est, At lingua Athenas neutiquam incessam mea.

Hesychius citat Aeschylum in Heraclidis. Græcis ἐπιγλωττεῖσθαι, est linguæ conuiciis incessere, quasi dicas, inlinguare, quēadmodum à uola dicimus inuolare. Proprie uero pertinet ad male ominātes. Rapiuntur enim dicta in omen, uelut in augurium uenturi mali boni'ue. Vnde semper à maledictis temperandum. Pindarus in Pythiis hymno quarto, inter cæteras uirtutes laudat & linguam à maledictis temperantem. ὀρφανίζει μὲν κακὰν γλῶσσαν φαεννᾶς ὀπός, id est, Priuans malam linguam uoce dilucida. Interpres citat in hanc sententiam carmen Hesiodi,

Nec cū bonis nec cum malis amicis certan dum μηδὲ κακῶν ἑτέρων, μηδ' ἐσθλῶν νεικεστῆρα. id est,
Haud solitum sociis certare bonis'ue, malis'ue.

Vti licebit, cum significabimus nos de re quapiam periculosa nolle uerba facere, ueluti de rebus principum aut potentum οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. Verbum inde ductum, quòd qui temere loquūtur, ὅτι ἂν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι loqui dicuntur, sicut alibi monstrauimus.

Harena sine calce. LVII

Vt autor est Suetonius, Caligulæ Cæsari usqueadeo placebat ardor ac uis in dicendo, ut Senecæ orationem, sine calce arenam sit solitus appellare, tanq̃ dissolutã ac neruis carentem, & ordine, quæ quodãmodo compages est totius sermonis suo quicq; loco disponens. Quanq aũt Caligula multa parum integræ mentis dedit argumẽta, tamen in hoc iudicio minimũ aberrauit à scopo. Seneca fertur impetu quodam, minime seruiẽs ordini. Hoc inter egregias uirtutes habet neui. Male cohæret arena ni calcem admisceas. Confine illi, quod alio dictum est loco, Scopæ dissolutæ.

Lupus hiat. LVIII

λύκος ἔχανεν, id est, Lupus hiat, dicebatur siquis re multum sperata, multumq; appetita, frustratus discederet. Aiunt enim lupum prædæ inhiantem rictu late diducto accurrere, qua si frustretur, obambulare hiantem. Aristophanes in Lysistrata,

οἷς πιστὸν οὐδὲν, εἰ μή περ λύκῳ κεχηνότι. id est, Queis nihil fidum atq; tutũ est, inhianti nisi lupo.

Item Lucianus in Gallo, εἰσῄειν οὖν, μάτην λύκος χανὼν παρὰ μικρὸν, id est, Ingrediebar itaq;, cũ parũ abfuisset ut lupus hians discederẽ. Dionysius Sophista in epistola quapiã: ἆρα μὴ λέληθα ἐμπεσὼν εἰς παροιμίαν ἐλθὼν, καὶ γέγονα λύκος χανὼν διὰ κενῆς; id est, Num insciens in ꝓuerbium incidi, factusq; sum lupus frustra hians? Apud Athenæum lib. xiiii. citantur hæc ex Eubulo,

σπεῦδ' ἔπειγε, μή πως ὡς λύκος χανὼν Properato propera, more ne lupino hians

καὶ τῶν δ' ἁμαρτὼν ὕστερον συχνὸν δράμοις, .i. Frustratus his, in posterum curras diu.

Porcellus Acarnanius. LIX

χοιρίσκος ἀκαρνάνιος, id est, Porcellus Acarnanius. In mollem & amabilẽ, atq; in deliciis habitũ dicebat. *Acarnanius porcellus*
Lucianus in Dialogis meretriciis, λεῖος μοί φασι Χαιρέας, καὶ χοιρίσκος ἀκαρνάνιος, id est, Lenis mihi, ut aiunt, Chæreas, & Porcellus Acarnanius. Alusum, opinor, ad porcellum, quem inducit Aristophanes σὺ ἀχχοιρίδιον, symbolum eoꝝ membroꝝ, quibus obscœnæ uoluptates peraguntur.

Megaricum machinamentum. LX

μεγαρικὴ μηχανὴ, id est, Ars megarensis dicitur, cum dolo & astu res agitur, nõ syncera fide. Olim enim Megarenses uulgo male audiebant, tanq̃ fraudulenti ac ficti, quòd aliud sentire soleant, aliud loqui, ut indicat Aristophanis interpres. Citatur apud Suidam hic senarius, *Machinamentum Megar.*

ἀλλ' ἔστι γάρ μοι μεγαρική τις μηχανή. id est, Sed enim ars adest mihi quæpiam Megarensium.

Est autem apud Aristophanem in fabula cui titulus, ἀχαρνῆς. Celebrantur Megarensium uascula fictilia: uide num huc spectet prouerbium: deinde constat Euclidem Socraticum fuisse Megarensem, qui suscepit scholam Megaricam. Hic fuit insignis machinarum artifex. Fieri potest ut hinc natum sit adagium. Ad hæc est ciuitas eiusdem nominis in Thessalia pontica, & de Thessalico cõmento dictum est alias. Sphinges Megaricas post referemus.

Seruus seruo præstat, dominus domino. LXI *Dominus domino, seruus seruo præstat*

δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου. id est, Seruoq; seruus potior est, herusq; hero.

Senarius est prouerbialis, admonens in eodem hominũ genere nõ statim omnes æquales esse, uerum hominũ habendam esse rationẽ, non tantũ cõditionis. Veluti generosus antecellit suopte genere plebeium. Verum est non mediocre discrimẽ inter generosum & generosum, itidem inter plebeium & plebeium, adeo ut quosdã plebeios nõnullis ingenuis anteponas. Aristoteles libro Politicoꝝ primo,

τὰ μὲν ἐντιμότερα ἔργα, τὰ δὲ ἀναγκαιότερα, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν,

δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου. id est,

Quædam ministeria honoratiora, quædam autem magis necessaria. Et iuxta prouerbium,

Heroq; herus, seruoq; seruus est prior.

Dædali opera. LXII

δαιδάλεια ποιήματα, id est, Dædalea opera dicuntur, quæ nouo artificio fabricata sunt & admirando. Hinc natum, quod cum ueteres illi plastæ formas animalium cæcas fingerent & immobiles, Dædalus insolito artificio primus & oculos induxit, & neruis qbusdam additis effecit ut huc atq; illuc mouerentur, adeo scite, ut spectantibus uiuere atq; ingredi uiderentur. Vnde ferunt quædam Dædali signa uinciri pedibus ne aufugiant. Huius rei meminit Plato in Menone, his quidem uerbis: ὅτι τοῖς δαιδάλου ἀγάλμασιν οὐ προσέσχηκας τὸν νοῦν. ἴσως δὲ, οὐδ' ἔστι παρ' ὑμῖν. πρὸς τί δὲ δὴ τοῦτο λέγεις; ὅτι καὶ ταῦτα ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει, ἐὰν δὲ δεδεμένα, παραμένει. τί οὖν δή; τῶν ἐκείνου ποιημάτων λελυμένον μὲν ἐκτῆσθαι οὐ πολλῆς τινος ἄξιόν ἐστι τιμῆς, ὥσπερ δραπέτην ἄνθρωπον. οὐ γὰρ παραμένει. δεδεμένον δὲ πολλοῦ ἄξιον. id est, Quoniam non animaduertisti Dædali signa. Fortassis ne sunt quidem apud uos. Quorsum istuc dicis? Quoniam illa quoq; ni reuincta fuerint, discedunt atq; aufugiunt. Sin uincta sint, consistunt. Quid tum postea? Si quod ex illius operibus solutum possideas, haudquaquam magno æstimãdum, perinde quasi seruũ possideas fugitiuum. Neq; enim apud te manet. Sin autem uinctum, id magno æstimandum sit. Idem in Hippia maiore sic refert, quasi de

priscis & obsoletis dici soleat, εἰ ἄρα νυνῒ ὦ ἱππία ὁ Βίας ἀναβιοίη, γέλωτ' ἂν ὄφλοι πρὸς ὑμᾶς, ὥσπερ καὶ τὸν δαίδαλόν φασιν οἱ ἀνδριαντοποιοὶ νῦν. εἰ γενόμενος τοιαῦτ' ἐργάζοιτο, οἷα ἦν ἀφ' ὧν τοὔνομα ἔσχε, καταγέλαστον ἂν εἶν. id est, Si sanè nunc ô Hippia Bias reuiuiscat, risum apud uos tulerit: quemadmodum & horum temporum statuarii de Dædalo narrant, si nunc uiuens talia proferat opera qualia erāt illa unde famam ac nomē adeptus est, diridiculum fore. Meminit & Aristoteles libro Politicorum primo, de seruis loquens, quos ait nihil aliud esse q̄ instrumenta uiua. Εἰ γὰρ, inquit, ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευσθὲν ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν τὸ αὑτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ δαιδάλου φασὶν, ἢ τοὺς τοῦ ἡφαίστου τρίποδας, οὕς φησιν ὁ ποιητὴς αὐτομάτους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον αὐταὶ καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν, οὐδὲν ἂν ἔδει οὔτε τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων, id est, Etenim si fieri posset, ut unumquodq; instrumētum uel iussum, uel per se præsentiens, suum opus perageret, quemadmodum aiunt Dædali statuas facere, & Vulcani tripodes, quos poeta scribit ultro in diuinum certamen prodiisse, itidem & pectines per se texerent, & plectra cithara canerent, haudquaquam opus haberent, neq; architecti ministris, neq; domini seruis. Locus quem citat Aristoteles est apud Homerum Iliados sexto. Meminit idem de anima libro primo, refellens opinionem Democriti, censentis animam ita mouere corpus, ut ipsa prius mota, moueret. Ait enim Democritū tale quiddam adferre, quale sit apud Philippum comœdiarū scriptorē. Is enim scripsit, à Dædalo ligneam Venerem fabricatā fuisse, quæ moueretᷓ argēto uiuo infuso. οἷον, inquit, δημόκριτος παραπλησίως λέγων Φιλίππῳ τῷ κωμῳδοδιδασκάλῳ. φησὶ γὰρ τὴν δαίδαλον κινουμένην ποιῆσαι τὴν ξυλίνην ἀφροδίτην, ἐγχέαντα ἄργυρον χυτόν. Proinde prouerbium ad uarios usus poterit accōmodari. Vel ubi res inusitata arte confectas significabimus. Nam Homerus artificiosa Dædala uocat:

ὃς χερσὶν ἐπίστατο δαίδαλα πάντα τεύχειν. id est,
Qui manibus norat fabricari dædala cuncta.

Item Pindarus in Olympiacis:

καὶ δεδαιδαλμένοι ψεύδεσι ποικίλοις ἐξαπατῶντι μῦθοι. Et arte confictæ mendaciis uariis fallunt fabulæ. Et Vergilius Dædalam Circen uocat, quòd nouis & admirādis artibus hoīes uerteret in feras. Quin & orationis poliendæ artifices λογοδαιδάλους, & opsoniorum peritos ὀψοδαιδάλους appellant Græci, Vel cum incōstantiam & instabilitatē cuiuspiam significabimus. Sic enim apud Platonem in Euthyphrone, Socrates argumēta nō consistentia, Dædaleis operibus similia uideri dicit: Euthyphron aūt respondet, Socratem sibi pro Dædalo esse, quippe qui rationes suas non sinat consistere, rursus coarguens & euertens quod paulo ante uisus sit approbare.

ὀψοδαίδαλος
λογοδαίδαλος

Furemq; fur cognoscit, & lupum lupus. LXIII

Lupus lupum fur furem co.

Ἔγνω δὲ φὼρ τε φῶρα καὶ λύκος λύκον. id est, Furemq; fur cognouit, & lupum lupus. Aristoteles septimo libro Moralium Eudemiorum hunc quoq; senarium citat inter adagia similitudinis. Amant enim uulgo se mutuo, qui similibus uitiis laborant: præcipue fures. Et lupi latronum instar collecti grassantur. Videmus in quibusdam ob arcanam ingeniorum cognationē protinus amorem nasci. Contra aduersus alios odium ob naturæ dissimilitudinem. Ad hanc similitudinē ac dissimilitudinem Democritus referebat omnes omniū rerum causas, adeo ut interrogatus de cane semp eidem lateri incubante quāobrem id faceret respōderit, ὅτι ἔχει τι κεραμίδι ὅμοιον ἡ κύων, id est, quoniam habet canis aliquid cum illo latere simile. Id obiter narrat Aristoteles libro Magnorum moraliū secundo, inter prouerbia similitudinis, irridens Democritum. Quid enim simile habet later cū cane? Nec tamen à Democrito multum absunt medici quidam, qui ad omnem percontationem obiciunt nobis nescio quam occultam rerum proprietatem.

Terra amat imbrem. LXIIII

Imbre terra gaudet

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα id est, Nam terra gaudet imbre.
Vbi quis desiderat ea, quæ sibi nouit esse accōmoda conducibiliaq;. Citat hoc hemistichium ueluti prouerbiale Aristoteles libro Moralium Eudemiorum septimo, ostendens non solum similitudinē conciliatricem esse amicitiæ, uelut inter fures, graculos & lupos: uerūetiam dissimilitudinē nōnunq̄ beneuolentiæ causam existere, contra similitudinē odii, Nam terra cum suapte natura sit sicca, amat imbrem, & figulus odit figulum, indoctus amat literatum, mulier uirum. Ibidem narrat ab Heraclito reprehensum poetam, qui scripsit hoc carmen,

ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀπόλοιτο. id est, Lis utinam sublata, deos hominesq; relinquat.
Athenæus libro decimotertio carmen ex Euripide citat,
Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ' ὅταν ξηρὸν πέδον id est, Tellus qdem imbrem amat, solum cū & aridum.
Aristoteles libro moralium Nicomach. viii. citat eādem ex Euripide sentētiam, sed ꝑturbato metro.

Εὐριπίδης μὲν φάσκων, Euripides cum ait,
ἐρᾶν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν, Requirere hymbrem terram, ubi siti aruit,
ἐρᾶν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρούμενον Dium uicissim cœlum ubi iam nubibus
ὄμβρου, πεσεῖν ἐς γαῖαν. id est, Impletur, optat in solum delabier.

Hoc adfert ad confirmandam quorúdam opinionem, qui dicebant secus q̃ haberent prouerbia, dissimile à dissimili, cõtrarium à contrario appeti. Terra enim frigida & sicca appetit hymbrem, qui iuxta aeris naturam unde uenit, est calidus & humidus, ac hymber uicissim appetit, terram.

Herculana balnea. LXV Balnea Her.

Ἡράκλεια λουτρά, id est, Herculana balnea. De impendio feruentibus balneis dicebatur, quales legimus & thermas Neronianas. Aristophanes in Nebulis:

Ποῦ ψυχρὰ δ᾽ ἤ πω πώποτ᾽ εἶδες ἡράκλεια λουτρά, id est,

Vbinam frigida unquam uidisti Herculana balnea?

Interpres adscribit, Ibycum autorem esse, Vulcanũ muneris uice submisisse Herculi feruida balnea. Atq; inde omnia calida balnea, Herculana dici cœpta testatur idem Athenæus lib. xii. Porrò Aristoteles in Problematis Sectionis. xxiiii. proble. ultimo, ostendit huiusmodi balnea apud ueteres habita sacra, propterea quòd ex sulphure ac fulmine, rebus natura sacris proueniant. Pisandrus auté tradit, Mineruam Herculi fesso calidum balneum suppeditasse. Vnde mihi fit uerisimile, prouerbiũ recte dici posse, quoties ætate aut labore quopiam fatigatis ministerium paulo diligentius ad refocillandas uires adhibetur. Nam Plato libro de legibus sexto, γεροντικὰ λουτρά, id est, Senilia balnea calida uocat, eaq; senibus exhiberi iubet. Siqdem ueteres frigida lauabant, calida balnea ualetudinariis dũtaxat exhibebãtur. At his temporibus aurigæ quoq; & nautæ lauant in thermis. Ac Germani maximã uitæ partem in hypocaustis transigunt pyraustarum instar. Pindarus quoq; Olymp. xii. meminit horum balneorum, θερμὰ νυμφᾶν λουτρὰ βαστάζεις, id est, Calida nympharum balnea frequẽtas: siue quòd in ea ciuitate locus esset, cui nomen calida balnea: siue quòd ipse more Herculis post multa certamina exhausta iam refocillaret calidis balneis, quas nymphæ Herculi laboribus fatigato submisisse ferunt. Porrò corpus hoĩs magnopere reuocari calidis balneis declarat in Nemeis Oda. iiii. οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ τόσον γε μαλθακὰ τεύχει γυῖα, ὅσον εὐλογία φόρμιγγι συνάορος. id est, ne calida qdem aqua æque mollit ac refocillat membra, quantum laudatio citharæ aptata.

Aut ter sex, aut tres tesseræ. LXVI

Ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, id est, Aut ter sex, aut tres tesseræ. Siquando significabimus nos extrema periclitari uelle, & aut planè uincere, aut prorsum uinci, hoc adagio tempestiuiter utemur. Sumptum est à uetusto tesserarum lusu, in quo qui noué iecisset, is modis omnibus superabat: qui tres, is longissime aberat à uictoria. Nam antiqu ores tribus tesseris uti consueuerant, non quemadmodum nũc duabus. Tesseram autem etiam iactum ipsum appellant, qui nonnunq̃ plenus est, interdum inanis. Itaq; iactus ter trium felicissimus erat, trium inanis. Meminit huius adagionis Iulius Pollux, libro de rerũ uocabulis nono. Porrò tesseras easdem esse cum iis, quos Græci κύβους appellant, testis est Aulus Gellius libro primo, capi. xx. κύβος enim, inquiens, est figura, ex omni latere quadrata. Quadrãtales sunt, inquit M. Varro, tesseræ, quibus in alueolo luditur, ex quo ipsæ appellatæ κύβοι. Zenodotus parœmiam hanc citat ex Pherecratis fabula, cui titulus Myrmecanthropi. Est enim clausula carminis trochaici. Suidas & Aeschylum adducit ex Agamemnone,

Τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι Nam res herorum faxo ut optime cadant

Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆς ἐμῆς φρυκτωρίας. id est, Ter sex ubi phryctoriæ iaciam meæ.

Vsurpatum est à Platone libro de legibus ultimo. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν ἐχόντων τούτων οὕτως ὦ ξένε; τὸ λεγόμενον ὦ φίλοι κοινὸν καὶ μέσον οἶμαι, ἡ μὲν κείσθω, καὶ ὑπερκινδυνευτέον περὶ τῆς πολιτείας ἐθέλομεν ξυμπάσης, ἢ τρὶς ἓξ φασιν, ἢ τρεῖς κύβους βαλόντας, πάντα ποιητέον. id est, Itaq; cum hoc in loco res fuerint, quid faciendum censes hospes? Iuxta id quod uulgo dicitur, amici uisum est nobis par esse, uti rem in publicum & in cõmune conferamus, uelimusq; de uniuersa repub. supremũ subire discrimen, nihilq; non facere, ita ut uel ter sex, uel tres talos iaciamus.

Quanta mus apud Pisam. LXVII Mus apud Pisam

Ὅσα μῦς ἐν πίσῃ, id est, Quanta mus apud Pisam, subaudi tullit, aut simile quippiam. De iis qui uincũt, & optatis potiuntur, sed non sine summo negocio, neq; citra magnum incõmodum suum. Suidas natum ait ab Athleta quodam, seu pugile Tarentino, qui in Olympiacis certaminibus, apud Pisam semel duntaxat uictor discessit, idq; plurimis acceptis plagis. Plutarchus Symposiacõn cõmentario. v. docet apud Pisam μονομαχίας, id est, singularia certamina celebrari solere, in quibus etiã ad cædem usq; affligebantur ii, qui succubuissent.

Mus picem gustans. LXVIII Picem mus gustat

Μῦς ἄρτι πίσσης γεύομενος, id est, Mus nunc picem gustans. Quidam aiunt dici solere in eos, qui cũ antea fuerint audaculi & confidentes, postea periculo degustato, planè timidi uidentur. Nondum satis liquet, utrum à mure in pice deprehenso sit translata allegoria, sicuti placet Diogeniano: an ab illo de quo meminit Herodotus primo libro in pice deprehenso, atq; ita pœnas dante: an à pugile illo Tarentino, de quo modo dictum est, ut in πίσῃ sit allusio ad nomen urbis, apud quam celebran-

tur certamina. Theocritus in Idyllio ξ.
Νῦν δὲ πόθ' ὡς μῦς φαντὶ θεώνυχε γεύμεθα πίσσης. id est,
Nunc tandem sicuti mus, ut aiunt, Theonyche gustauimus picem. Porrò siue ad animal referas, siue ad pugilem nomine murem, eadem fermè manet adagii significatio, uidelicet experiétiam male cessisse. Siquidem mus imperitus, siquando in picem inciderit aut perit, aut uix eluctatur, ac deinde periculi memor timet contingere. Et pugil ante ferox & iactabundus, simulatq; certamen Olympiacum expertus est, sensitq; quanti constiterit ea uictoria, deinceps abstinuit. Huc spectat illud Horatianum:
Dulcis inexpertis cultura potentis amici, Expertus metuit.
Itidem iuuenes bellorum imperiti, facile bellum suscipiunt. Senes experti quantum malorum agmen secum trahat bellum, reformidant. Quare non intempestiue dicetur in eum, quem pœnitet experimenti, aut qui rem parum feliciter tentatam, iterum aggredi refugit. Finitimũ illis alibi dictis, Serò sapiunt Phryges, & Cumani serò sapiunt, & Piscator ictus sapiet. Est aũt hæc una præcipua pestis uitæ mortalium, quòd nõ perinde discimus cauere malum, atq; admisso mederi. Querit hoc Plato libro De legibus decimo, οὐχ ὥδι τὸ μὴ δρᾶν τὰ ἀδικήματα προθυμοῦνται οἱ πλεῖστοι, δράσαντες δὲ ἐξακεῖσθαι πειρώμενοι, id est, Nõ huc incũbimus pleriq; ne cõmittamus iniusta, sed ut posteaq̃ fecerimus medeamur. Atqui iuxta Plautum, nimio satius est non admittere malum, q̃ admisso mederi.

Gladius Delphicus

Delphicus gladius. LXIX

Δελφικὸν ξίφος, id est, Delphicus gladius. De re dicebatur ad diuersos usus accõmodabili. Quéadmodum iisdem uasculis, & poculorum uice in conuiuiis, & clypeorum uice in bellis utebantur. Nam Delphicus gladius ad eum modum erat fabrefactus, ut eodem simul & sacras mactarent uictimas, & nocentes afficerent supplicio. Meminit huius gladii, cum Euripides in tragœdiis, tum Aristoteles Politicorum libro primo, differens naturam nõ gignere singula ad plures usus, sed unũquodq; ad suũ peculiaré propriumq; finem, οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον χαλκοτύποι μάχαιραν δελφικὴν πενιχρῶς, ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν. id est, Neq; enim natura tale quippiam facit, quemadmodum ærarii fabri gladium Delphicum, quasi per inopiá, sed unũquodq; ad singula. Meminit idem huius rei, libro de partibus animalium quarto, tractans de linguis insectorum; quæ pluribus funguntur officiis, simul & tentantes cibum, & attrahentes, & spiculi uice aduersus iniurias defendentes, id quod negat facere naturá, nisi coactam inopia, ut idem instrumentũ ad usus dissimiles accommodet, quandoquidem ad defendendum magis appositum uideatur, quod sit acutissimum: ad gustandum, quod sit fungosum. Vbi enim, inquit, licet duobus uti ad duo opera, nec aliud impedit, nihil tale natura facere solet, quare per inopiá ars excusoria obeliscolychnium, ex ueru lucernaq; componit. Attamen si id fieri non potest, eodem ad plura opera abutitur. Vnde mihi uidetur ὀβελισκολύχνιον iucundius quadraturum prouerbio, quàm Delphicum gladium, nisi forte hic ipse Delphicus est gladius.

ὀβελισκολύχνιον

Item Euripides in Oreste,
θανεῖν γὰρ αὐτὴν μοῖρα Δελφικῷ ξίφει. id est, Fatale enim illi est, ense Delphico mori.
Quadrabit igitur uel in pauperes, qui ob penuriam eandem uestem, aut aliam rem quampiam ad uarios usus accommodant: aut in uitiosum procemium, & diuersis causis applicabile. Licebit & in serium sensum accommodare prouerbium, ut siquis eruditionem, Delphicum appellet gladiũ, quòd in omni ætate, omni uitæ conditione sit usui. Nam literæ iuuenibus sunt necessariæ, senibus iucundæ: pauperibus opes suppeditant, opulentis adiungunt ornamentum: in rebus aduersis solatio sunt, in secundis gloriæ: claro natis genere splendoré augent, obscuro genere natis, claritatis initium conciliant.

Antequam incipias consulto. LXX

Antequam incipias consulto, ubi consulueris, mature facto opus est, Hanc sententiam Sallustianam Aristoteles ut prouerbialem refert libro Moralium Eudemiorum quinto, & Nicomachiorum sexto, καὶ φασὶν πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ δόξαντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως, id est, Et aiunt mature quidem faciunda quæ decreta sint, cæterum lente cunctanterq; deliberandum. Diogenes Laertius huius dicti autorem facit Biantem. In hanc sententiam copiosius diximus in prouerbio, σπεῦδε βραδέως. Laudatur hoc nomine Datames apud Aemyliũ Probum, quòd ubi cogitasset, facere audebat cogitata, solitus cogitare priusq̃ conari.

Margites. LXXI

Margiten pro stupido dixit Lucianus in Hermotimo, ἀλλ' οἴει μαργίτῃ τινὶ διαλέγεσθαι, id est, Sed existimas te cum Margite quopiam loqui. Hunc ita describit Homerus, citante Aristotele libro Moralium Nicomachion sexto,
Τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀροτῆρα Hunc neq; fossorem uoluerunt numina diuũm
οὔτ' ἄλλως τι σοφόν. id est, Esse, nec agricolam, nec in ulla præterea re.

Scitum aut egregium.

Suidas docet Margiten fuisse quempiam ob insignem stultitiam celebrem, qui non potuerit numerare supra quinque: sponsam ductam non ausus est attingere, ueritus ne se apud matrem incusaret. Cum iam esset factus iuuenis, rogauit matrem, an ex eodem patre nata esset. Quanquã hæc alii tribuunt Melitidi, alii Corœbo, de quibus suo dicetur loco. Satis apparet uocem esse fictam à μὴ ἔργον, quòd ad nullam actionẽ esset utilis. Erat aũt Margites titulus operis, quod à qbusdã tribuebat Homero, id, ut uidet, interdicit. Indicat hæc interpres Aristophanis in Auibus. Conuenit cum illo Hesiodio, Nulla in parte utilis, qui nec ipse sapit, nec aliis obtemperat: & nullo in numero.

Quod factum est, infectum fieri non potest. LXXII

Factum infectum f.n.p.

Nihil hac sententia uulgatius. Quod factũ est, infectum fieri nõ potest. Extat apud Terentium in Phormione. Aristoteles libro moraliũ Eudemiorũ quinto, τὸ δὲ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι, id est, Fieri nõ põt, ut quod factum est, sit infectũ. Mox citat carmen ex Agathonis tragœdia,

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, Etenim illud unum ipsi negatum est & deo, ut
Ἀγένητα ποιεῖν, ὅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα. id est, Infecta reddat, facta quæ fuerint semel.

Vsurpatur in epistolis Ciceronis ad Atticum non semel uersus ille Homericus, ex Iliados σ. τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. id est, Ista molesta licet anteacta ualere sinamus.

Nec inscitum Phocylidis carmen,

Μηδὲ παροιχομένοισι κακοῖς τρύχου τὸν ἦτορ.
οὐκέτι γὰρ δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον. id est,
Ne'ue malis iam præteritis animum excruciaris.
Quod semel est factum, fieri infectum haud queat unquam.

Eandem sententiam habet Pindarus Olympiorum hymno secundo,

τῶν δὲ πεπραγμένων
ἐν δίκᾳ τε καὶ παρὰ δίκαν,
ἀποίητον οὐδ' ἂν
χρόνος ὁ πάντων πατὴρ
δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος. id est, Eorum quæ facta sunt, siue iure siue præter ius, nihil ut sit infectum, nec tempus quidem efficere possit opere perfecto.

Iustitia in se uirtutem complectitur omnem. LXXIII

Virtutem omnem in se complectitur iustitia

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή 'στιν. id est, Iustitia in se uirtutem complectitur omnem. Aristoteles cum aliàs, tum libro Moralium Nicomachiorum quinto, uersum hunc ut prouerbialem refert. Extat autem in Elegiis Theognidis. Chæremon bonorum omnium summã prudentiæ tribuit. Cuius hic uersiculus citatur à Græcis,

ὁ γὰρ φρονεῖν δὲ πάντα συλλαβὼν ἔχει. id est, Cuncta uniuersim, qui sapit recte, obtinet.

Sapere complectitur oia

Et Socrates putauit omnes uirtutes esse scientiam: id Aristoteles ita discutit, ut fateatur esse uerũ nullam uirtutem esse absq; prudentia, neget tamen omnem uirtutem esse prudentiam, cũ sint habitus distincti. Sed iustitia frequenter accipitur nõ pro specie, sed pro genere: quemadmodum & in sacris literis iustus dicitur, qui caret omni uitio.

Mendacem memorem esse oportet. LXXIIII

Quintilianus Institutionum oratoriarum libro quarto, sententiam hanc prouerbii uice citat: Mendacem memorem esse oportere. Item Apuleius in Apologia Magiæ secunda, Sæpe, inquit, audiui, nõ de nihilo dici: mendacem memorem esse oportere. Diuus Hieronymus, Oblitus ueteris prouerbii: Mendaces memores esse oportere. Satis liquet adagii sensus, nempe perdifficile esse, ut qui mentitur, semper sibi cõstet, nisi sit summa memoria. Est autem fictarum rerum memoria nõ paulo difficilior quàm uerarum. Proinde plerunq; deprehenduntur hoc pacto mendaciorum architecti, dum obliti quæ prius dixerint, diuersa à superioribus loquũtur. Sic deprehẽditur apud Terentiũ Dauus, sic Psyches Apuleianæ cõmentũ à sororibus sentitur.

Malus cum malo colliquescit uolupetate. LXXV

Κακὸς κακῷ γὰρ συντέτηκεν ἡδονῇ. id est, Etenim improbo uir est uoluptati improbus.

Refertur ab Aristotele inter similitudinis adagia, libro Moralium Eudemiorum septimo,
Malus malo iucundus ob uitiorum commercium & societatem. Iuuenalis item,
Magna inter molles concordia.

Ab eodem in magnis moralibus adducitur ex Euripide. Aeschines aduersus Timarchum citat ex Euripidis Phœnice eandem sententiam,

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνὴρ At cum malis quicunq; gaudet uiuere,
οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γιγνώσκων ὅτι Nunquam rogaui, noui eum, quòd talis est,
Τοιοῦτός ἐστιν οἷσπερ ἥδεται ξυνών. id est, Cuiusmodi sunt, queis amat conuiuere.

Amicitia stabilium, felicitas temperantium. LXXVI

Aristoteles libro moralium Eudemiorum septimo, sententiam hanc uelut è medio sumptam refert, Amicitiam esse stabilium, & felicitatem eorum, qui sua sorte contenti sunt. ὀρθῶς λέγεται ὅτι ἡ φιλία τῶν βεβαίων, ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τῶν αὐτάρκων. Amicitia uirtute, non pecuniis aut forma conciliāda est. Etenim si rebus caducis concilietur, caduca fit & ipsa necesse est. Nihil autem in rebus humanis stabile præter unam uirtutem, quæ sola fortunæ ludibriis obnoxia non est. Deinde felicitas hominis non est in facultatibus sita, quæ cupiditatem animi non explent, sed irritant, uerum in hoc, ut suam quisque fortunam boni consulat. Aristoteles libro Rhetoricorum secundo, pro exemplo sentētiæ simplicis ac dilucidæ si quis inspiciat, ponit hunc uersiculum,

οὐδεὶς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. id est, Haud quisquam amator est, ni amarit iugiter.

Non est amicus qui desiit Huic astipulatur illud Senecæ, Amicitia quæ desinere potuit, nunquam uera fuit.

Leonis catulum ne alas. LXXVII

Aeschyli sententia prouerbialis refertur apud Aristophanem in Ranis.

οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν, Catulum ne alas leonis in republica,
μάλιστα δὲ λέοντα μὴ 'ν πόλει τρέφειν, Ac maxime ipsum ne leonem alas ibi,
ἢν ἐκτραφῇ τις τοῖς τρόποις ὑπηρετεῖν. idest, Quòd siquis alitus, obsequendum moribus.

Refert hunc locum Valerius Maximus lib. vii. capite de sapienter dictis. Admonet ænigma, nō esse fouendam potentiam, quæ leges possit opprimere: quòd si forte talis quispiam extiterit, non esse è Repub. decertare cum illo, quem nequeas nisi magno Reipub. malo deuincere. Tyrannus aut ferendus est, aut non recipiendus.

Qui bene coniiciet hunc uatem. LXXVIII

Vates optimus qui bene coniicit M. Tullius in opere De diuinatione lib. ii. scribit Græcum uersiculum uulgo iactatum extare in hanc sententiam, Qui bene coniiciet, uatem hunc perhibeto optimū. Citat autem eum uersiculum Plutarchus in libello De responsis Pythiæ. ὁ μὲν εἰκάζων καλῶς, ὃν ἄριστον μάντιν ἀνηγόρευκεν ἡ παροιμία, id est, bene coniectans, quem optimū uatem appellauit prouerbium. Quanquam hic in Plutarcho locus mutilus erat & lacer. Attamen colligi potest carmen huiusmodi fuisse.

μάντις γ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.

Atque ita citat ex Euripide, in libro De defectis oraculis. Citat & M. Tullius libro ad Atticū septimo, A te, inquit, expecto futura μάντις γ' ἄριστος. Huc allusit Theocritus in Piscatoribus, si modo Theocriti sunt illa, οὗτος ἄριστος.

ἐστὶν ὀνειροκρίτας ὁ διδάσκαλός ἐστι πρὸς ὧ νοῦς. id est, Nemo

Diuinator sapiens Somnia coniectat melius, quàm mente magistra Qui regitur.

Admonet adagium, futurorum præscientiam non è sortibus aut auguriis petendam esse, sed à prudentia. Siquidem qui prudentia sit præditus, is ex præteritorum, præsentiumque coniecturis facile prospiciet, quid sit euenturum. Proinde nō iniuria scripsit Aristoteles libro Moralium Eudemiorum. vii. φρονίμων καὶ σοφῶν ταχεῖαν εἶναι τὴν μαντικὴν, καὶ μόνων, id est, Prudentium atque sapientium hominū celerem esse diuinationem, & horum tantum. Vtinam hanc diuinandi rationē amplecterent principes, quorum hodie bona pars à prognostis & astrologis pendet, hominum genere, ut nunc sunt plerique, uano pariter ac seditioso, & Reipu. pestilente.

Pannus lacer. LXXIX

Hominem iam fastiditum & reiectum, ῥάκος πολυσχιδὲς appellant Græci, id est, pannum undique lacerum. Sumpta metaphora à ueste longo usu detrita, atque ob id reiecta, cum noua fuerit in pretio. Sic autem quidam amicis utuntur uti uestibus: dum usui sunt ac uigent, amplectuntur, curant, ostentant: simulatque uel ætate defecti sunt, uel alioquin utiles esse desierunt, negligunt ac reiiciunt. Lucianus, ἄχρι δή σε τὸ τοῦ λόγου τοῦτο ῥάκος πολυσχιδὲς ἐργασάμενος, ἐξέωσε, id est, Donec ubi te iam iuxta id, quod dici solet, pannū undique lacerū reddiderit, expulerit, Idem in eodem dialogo, nempe de mercede seruientibus, similitudinē adfert de nouis calceis, qui tantisper in pretio sunt, dum noui nitent, iidem ubi luto sorduerunt, in angulum abiiciuntur aliquò, atque ibi nullo curante situ, cimicibusque oppulent. Solon eos qui exercerent ad Olympiaca certamina primū dicebat esse sumptuosos, & ob id Reip. graues, ubi uicissent ob fastum esse detrimento ciuitati, postremo cum senuissent, iam prorsus esse inutiles, Ad id exprimendum Laertius citat uersiculum Euripidis;

τρίβωνες ἐκλιπόντες οἴχονται κρόκας. id est. Filis solutis lacera pereunt pallia.

Metum inanem metuisti. LXXX

Ἀδεὲς δέδιας δέος, id est, Inanem metuis metum. Vbi quis formidat in re tuta. Vergilius.

Omnia tuta timens.

Inest autem in ipsa Græcanici dicti figura prouerbiale quiddam propter ἀντίθεσιν. Velut in his quoque, ἄδωρα δῶρα, δεσμὸς ἄδεσμος, παρθένος ἀπάρθενος, νύμφη ἄνυμφος, ἵππος ἄνιππος, atque id genus

aliis, de quibus iam nō semel admonuimus. Græci dicūt μορμολύττειν, nā μορμολύκειον Græcis persona est, laruæ aut malo genio similis, qua pueros territāt quidā. Basilius Athanasio, ἦ κομιδῇ γὰρ παῖς εἴην τὰ τοιαῦτα μορμολύκεια δεδοικώς, id est, Sanè uehementer essem puer, si talibus terriculamentis expauescerem. Refertur adagium in collectaneis Plutarchi, si modo titulo est habenda fides.

Sycophanta. LXXXI

συκοφάντου, id est, Sycophantæ cognomen, uulgo probri loco tribuebatur. Aristophanes in Pluto,

ὡς σοβαρὸς ὦ Δάματερ εἰσελήλυθεν ὁ συκοφάντης. id est,

Vultu ut seuero ingressus est ô dii boni Hic sycophanta.

Conuicium prouerbiale in calumniatores, & quamuis pusilla de causa litem mouentes. Inde natum arbitrantur, quòd olim apud Atticos fici essent in pretio, multarenturq; ii, qui eas furtu tollerent. Hos qui obseruabant, aut deferebant, Sycophantæ uocari cœpti, ludibrii causa. Quos eosdem φιλεγκλήμονας, συκοβίους, συκουργοὺς, συκολόγους, φιλοσύκους, συκέδιας καὶ συκῇ παιδίας uocabāt, id est, ut sententiam magis q̄ uerba reddam: De ficis calumniantes, ficis uiuētes, ficorum custodes, ficos numerantes, ficorum studiosos, ficosos, ficis puerorum instar gaudentes. Plutarchus in cōmentario De curiositate ostendit, hoc cognominis hinc natum, quòd cum lege cautum esset, nequis Athenis ficos efferret, quidam obseruatos nonnullos, qui furtim exportabant, detulerunt. Hinc populari ioco sycophantæ uocati παρὰ τὸ σῦκα φαίνειν, id est, quòd ficos proderent. Huius rei meminit & in uita Solonis. Festus Pompeius ostendit apud Athenienses pœnam capitis constitutam iis, qui ficos furto tollerent. Idem affirmat Athenæus libro Dipnosophistarum tertio, addens eum locum ubi primum ficus reperta fuit, ἱερὰν συκῆν, id est, sacram ficum uocatam ab Atticis. Est autem sycophātarum genus, quod non solum defert dicta factaq; hominum, uerumetiam hominum somnia, cuiusmodi delatoribus aurem patulam præbuit Constantius, ut prodit Ammianus lib. xiiii. Præcipue uero indulsit Mercurio cuidam, qui uulgo ob id Mercurius soleniorum est dictus, quod se specie familiaritatis conuiuiis admisceret, & siquis nocturnum uisum effutisset, deprauata narratione ad principem deferebat adeo ut uix quisquam apud ignotos auderet fateri se dormisse, ac docti nonnulli sortem suam deplorarent, quòd apud Atlanteos nati non essent, ubi negant uideri somnia, quod fatetur & Stephanus in dictione Atlantes. Obseruatores somniorum Græci uocant ὀνειροσκόπους, interpretes ὀνειροπόλους siue ὀνειροκρίτας, qui terrentur ὀνειροπλήκτους.

Multis parasangis præcurrere. LXXXII Parasangis multis

Πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερδραμεῖν, id est, Multis parasangis præcurrere, dicit, qui longo interuallo præcedit, multisq; partibus superior est. Est apud Athenæum libro Dipnosophistarum tertio, πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερδραμόντες τὸν σικελιώτην Διονύσιον, id est, Multis parasangis superantes Siculum illum Dionysium. Id quo magis ad animi res transferetur, hoc erit uenustius. Parasangam autem Persæ triginta stadiorum spatium uocant, ut locis aliquot indicat Herodotus: qua uoce usus est Lucianus in Icaromenippo, quem dialogum nos olim latinitate donauimus.

Putre salsamentum amat origanum. LXXXIII Salsamentum putre.a.ori.

Clearchus apud Athenæum libro tertio,

Σαπρὸς ταρίχους τὴν ὀρίγανον φιλεῖ. id est, Putrida salsamenta amant origanum.

Origanum autem herba est acri succo, qualis & Thymbra. Quin & hodie frugi patresfamiliās carnibus iam obolentibus addunt acetum origani loco, ne sentiatur putris odor. Apte dicetur de re per se parum honesta, aut iucunda, atque ob id exoticis condimentis & honestamentis egente. Quimos etiam hodie sordidis, ut piscibus supputribus, nequid offendat edentes putor, acida admisceant. Veritas per se placet, honesta per se decent. Falsa fucis, turpia phaleris indigent, hoc est, putre salsamentum origano.

Voracior purpura. LXXXIIII

Athenæus libro tertio Dipnosophistarum ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λιχνότερα τῶν πορφυρῶν, id est, Edaciora purpuris, idq; ductum existimat, uel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit uelut ad sese rapit, suoq; colore res uicinas inficit additq; lucem: uel ab animante ipso, quòd quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat. Vtrunq; propemodum licet è Plinii uerbis colligere. Siquidem libro nono, capite trigesimosexto, de colore scribit in hūc modum, Sed purpuræ florem illum tingendis expetitum uestibus, in mediis habent faucibus. liquoris hic est minimi in candida uena. Vnde preciosus bibitur nigrantis rosæ colore sublucens, reliquum corpus sterile. Ac paulopost. Hinc, aut, ut alii legunt, huic fasces securesq; Romanæ uiam faciunt. Idemq; pro maiestate in pueritia: distinguit ab equite curiam. Diis aduocatur placandis, omnemq; uestem illuminat, in triumphali miscetur auro. Quapropter excusata & purpuræ sit insania. De uoracitate mox subiicit. Lingua purpuræ longitudine digitali, qua pascitur deuorando reliqua conchilia. Tāta duritia aculeo est. Cōueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium uertunt. Purpura uor.

Fortasse durius, sed non ineleganter accõmodabitur ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum, & quocunque se conferunt, abradunt aliquid. Tale quiddam cogitasse uidentur poetæ, qui Midã finxerunt contactu corporis omnia uertentem in aurum.

Tarichus assus est simul atque uiderit ignem. LXXXV

Τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ. id est, Tarichus assus mox ut ignem uiderit.

Athenæus libro tertio, prouerbii loco citat. Est autem Tarichus piscis salsus, de quo non nulla in prouerbio, Si non assunt carnes. Opinor idem esse cum illo, ἀφύα εἰς τὸ πῦρ. Quod ante iã exposuimus in prouerbio, Aphya in ignem. Eodem in loco refert & hunc uersum ceu prouerbialem,

οὐκ ἂν πάθοι τάριχος, ὧν περ ἄξιος. id est,

Tarichus haud laturus est, queis dignus est.

Tarichus non feret se digna

Non sunt amici, amici qui degunt procul. LXXXVI

Τηλοῦ φίλοι ναίοντες οὐκ εἰσὶν φίλοι. id est, Haud est amicus, amicus absit si procul.

Amici procul agentes non sunt amici

Hanc parœmiã recenset Athenæus lib. Dipnosoph. quarto, eamque omnium μισανθρωποτάτην, id est, inhumanissimã uocat, uidelicet quòd absentium amicorum memoriam obliterare uideatur. Est omnino ex amicis, qui adsunt uberior amicitiæ fructus, propter officia mutua, consuetudinemque quotidianam. Præterea uulgo fit, ut simul atque è conspectu necessariorũ seiuncti sumus, nescio quo modo obrepat obliuio quædam familiarium, ut id iã omnibus in ore sit, qui semotus sit ab oculis, eundem ab animo quoque semotum esse. Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum. viii. fatetur locorũ seiunctionem non dirimere quidem amicitiam, sed tamen officia interrumpere. Et quoniam uulgus amicitias utilitate probat, sublatis officiis uelut alumnis amicitiæ, emoritur & amicitia. Proinde Hesiodus, uicinos potissimum ad conuiuium uocandos esse monet,

καλεῖν, inquiens, ὅς τις σέθεν ἐγγύθι ναίει.

Vicinus uocandus

Fatentur & Hebræorum prouerbia, potius esse, amicum habere uicinum, quàm fratrem qui procul absit. Terentianus item Chremes in propinqua amicitiæ parte ponit uicinitatem. Nec abludit hinc Propertius libro tertio,

Quantum oculis animo tam procul ibit amor.

Quanquam equidem non uideo, quamobrem Athenæo uideatur adagium hoc usqueadeo ab humanitate alienum. Quandoquidem, ut opinor, non tam docet, quid nobis faciundum sit, quàm admonet, quid uulgo factitetur. Quotum autem quenque reperias amicum tam certum, qui si absis, nõ sui dissimilis esse incipiat? Proinde prouerbio hoc ueluti Delphico gladio utrolibet pacto utaris licebit: ut intelligas, aut non esse fidendum amicis, qui longo locorum interuallo seiuncti sunt: aut non esse colendos amicos longinque dissitos, unde non queas multum sentire cõmoditatis, sed hos potius, quibus præsens præsentibus fruare.

Non sacrificata deuorat

Persæpe sacra haud sacrificata deuorat. LXXXVII

Ἄθυτα δ' ἱερὰ πολλάκις κατεσθίει. id est, Persæpe sacra haud immolata deuorat.

Senarius est apud Athenæũ lib. iiii. Simonidis in mulierem quandã male moratam & auidam in conuiuiis. Concinne dicetur in eos, qui uentris impulsu statim ad deuorandas epulas irrumpunt, non expectatis ceremoniis & elegantiolis illis, quibus ciuiles utuntur mituri conuiuiũ, puta, ut imprecationibus quibusdam piis cõsecret cibus: deinde de accubitus ordine urbana quædã adhibeat cũctatio: præterea ne statim appositis escis ungues iniiciamus. Neque intempestiuiter dicetur in eos, qui non expectata iuris ratione hæreditatem inuadunt, & aliena per uim occupant. Ductum à uictimis, quas fas non erat contingere, nisi mysteriis peractis. Et Plato uult, etiam in conuiuiis prælibari diis, & mẽsam rem sacram existimauit antiquitas, teste Plutarcho: unde fit, ut etiam his temporibus nefas putent, ἀνίπτοις χερσὶν, id est, Illotis manibus accedere. Licet huiusmodi ceremonias neglexerit Christus præ iis, quæ unice ad rem nostram pertinent.

Chius dominum emit. LXXXVIII

Χῖος δεσπότην ὠνήσατο, i. Chius dominũ mercatus est. In eos quadrabit, qui sibiipsi malum accersunt. Vsus est hoc adagio Eupolis in Amicis, Athenæo teste, lib. Dipnosoph. sexto. Natũ ait inde, quod cũ Chii primis seruis mercenariis instituissent uti, postea subacti à Mithridate Cappadoce, prius seruis uincti sunt traditi, ut in Colchorũ regionẽ deportarentur, idque illis aliquando euenturum oraculum prædixerat. Huius historiæ autores citat Nicolaũ Peripateticũ, & Posidoniũ Stoicũ. Nec Stephanus tacuit, hanc gentẽ primum usam famulis θεράπουσι, quẽadmodum Lacedæmonii utebãtur quos uocabant εἵλωτας, id est, captiuos. Sicyonii quos dicebant, κορυνηφόρους, id est, clauigeros, à claua. Itali Pelasgis. Cretes quos appellant δμωΐτας. Est autem χίος clarissima Ionum insula, habens eiusdem nominis ciuitatem. Possessiuum circunflexe scribitur χῖος.

Vita et anima

Anima & uita. LXXXIX

Ζωὴ καὶ ψυχή, id est, Anima & uita, de re supra modum suaui. Prouerbium natum in cubilibus, arguit

inde deductum in communē sermonem. Videtur autem peculiare fuisse mulieribus, Iuuenalis,
ζωὴ καὶ ψυχή, modo sub lodice relictis
Vteris in turba. Item Martialis epigrammatum libro. x. in Læliam,
ζωὴ καὶ ψυχή lasciuum congeris usque
Pro pudor Hersiliæ ciuis & Aegeriæ.
Huc respexit Iuuenalis cum ait,
Concumbunt Græce. Hesiodus pecuniam, animam mortalibus esse dicit, *Pecunia anima*
χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. id est,
Pecunia enim anima est miseris mortalibus. Et Aristoteles pecunias uelut alteram hominis animam esse scripsit. Nihil autem est uita neque iucundius, neque charius.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt. XC

Vergilius in Pharmaceutria,
Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt? *Amantes sibi so. fingunt*
Seruius prouerbialiter admonet dictum à poeta. Nam quod quisque sperat, facile credit. Et tarde, quæ credita lædunt, credimus, ut ait Ouidius. Metus autem & spes, ut elegāter & uere scripsit Lucianus in Pseudomāte, diuinationē & auguria repererunt. Qui impense cupiunt, suis uotis undecunque blandiuntur, & quiduis in omen optati euentus trahunt. Rursum qui misere metuunt, quauis ex re solatium formidinis aucupantur. Non usquequaque discrepat ab hoc Terentianum illud, Mihi non fit uerisimile. Atqui ipsis cōmentum placet. Non uidetur alienum ab hac forma Theocriticum illud,
πᾶσα κύων ἄρτος μαντεύεται, ἰχθύα κἠγών. id est,
Somnia cuncta canum panes, ego somnio piscem.
Qui suis uotis blandiuntur, ii Græcis dicuntur ἑαυτοῖς ὀνειροπολεῖν, id est, sibi ipsis sua interpretari somnia, quòd omnia rapiunt in alimentum spei suæ.

Polypi. XCI

Polypi, prouerbio dicebantur olim, uel stupidi stolidique, uel rapaces, & uncis unguibus homines. Siquidem ob eam causam Polypo stultitiā tribuunt, quòd ad manum captantis ultro mouetur, nec aliter capitur, nisi quòd nō cedat, autore Athenæo. Adscribitur autem rapacitas tenacitasque, quòd quicquid brachiorum flagellis nactus fuerit, suctu trahat ac retineat. Plautus in Aulularia: Ego istos noui Polypos, qui ubi quicquid tetigerint, tenēt. Nihil autē uetabit, quo minus Polypos appellemus eos, qui semet in omnē habitum uertunt omnibus assentantes. Quos eleganter notat Phocylides,
μηδ' ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἄλλ' ἀγορεύων.
μηδ' ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου. id est,
Pectore neue aliud celes, aliudque loquare,
Proque loco uariere, petris uti Polypus hærens. Ion apud Athenæum libro. vii.
Στυγῶ μεταμαστῆρα πουλύπουν χροός. id est,
Odi colore subinde uario Polypum.

Huc pertinet quod admonet Plautus, ut qui sapit, bonus sit bonis, malus malis. Hoc nomine laudat Pindarus in Nemeis hymno quarto quendam, μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσλοῖς, τραχὺς παλιγκότοις ἔφεδρος, id est, Mollis erga bonos, asper uero insidiator erga molestos aduersarios. Nō abludit hinc quod ibidem habetur hymno tertio, ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ' ἀνδράσιν ἀνὴρ, τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος, id est, Inter pueros teneros puer, inter uiros autem uir. Tertia inter seniores pars, quodque ut habemus mortale genus. Laudat Pindarus hominem omnium moribus & ætatibus sese attemperantem. Eodem titulo laudat quempiam in Pythiis hymno octauo, τὺ *Pueris puer in consilio senex*
γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ, id est, Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentem. Rursum eiusdem operis hymno quarto,
κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς, id est, Nam ille inter pueros iuuenis, in conciliis uero senex. Idem eiusdem operis hymno secundo, φίλον εἴη φιλεῖν, ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἅτ' ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι, id est, Amicum contingat amare. Cæterum aduersus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor. *Amare amicū odisse hostem*

Nullus malus magnus piscis. XCII

οὐδεὶς κακὸς μέγας ἰχθύς. id est, *Piscis magnus nullus malus*
Nullus malus magnus piscis. Aenigma prouerbiale, dici solitum in homines prægrandi quidem corpore, cæterum ingenio nullo. Clearchus in cōmentario de prouerbiis apud Athenæum lib. viii. hinc ortū scripsit. Stratonicus citharœdus cum Porpin uidisset Rhodium citharœdum ingenti corporis mole, uerum arte non perinde magnum, percunctantibus quibusdā, quis nā is esset, hunc ad modū respondit, οὐδεὶς, κακὸς, μέγας, ἰχθύς, ancipiti dicto significans illum, nullū, id est, nullius esse pretiī, malū & improbū, magnum corpore, denique piscē, quia mutus esset, & infacundus, ac male canorus.

Theophrastus De risu, fatetur dictũ quidem esse à Stratonico, sed non in Porpin, uerum in Simylam histrionem, μέγας, οὐδεὶς, σαπρὸς, ἰχθύς, id est, Nullus, magnus, putris, piscis. Sed elegantius quod retulit Clearchus, propter amphibologiam non inuenustam. Aristoteles in eodem mox loco apud Athenæum, super hoc adagio fabulam huiusmodi refert, in Rep. Naxiorum. Apud Naxios, locupletes quidem pleriq; urbem habitabant, cæteri uero sparsi per uicos agebant. In quodam itaq; uico, cui nomen Lestadæ, Telegoras habitabat prædiues ac nobilis, multæq; apud plebem autoritatis, cui cum alii complures honores habebantur, tum præcipue muneribus quotidianis ciuium honorabat', adeo ut qui uendebant, siquis minoris liceretur quàm uellent, dicere soliti sint, se malle dono dare Telegoræ, quàm tanti uendere. Quidam igitur adolescentes cum piscem ingentem licitarentur, ac piscator ex more diceret: se malle Telegoræ dono mittere, quàm tanti uendere, moleste ferentes eadem audire toties, simulata beneuolentia ad Telegoram adduxerunt emptum piscem. Quem cum ille libenter accepisset, tum ipsum adorti sunt, tum filias iam nubiles constuprarunt. Quod factum indigne ferentes Naxii, arreptis armis inuadere conati sunt adolescentes, tantaq; hinc orta seditio, ut Lygdamis huius tumultus præfectus, post arrepta tyrannide patriam oppresserit. Hactenus Aristoteles. At hæc non uideo quid ad prouerbium faciant, nisi duo faciamus prouerbia, quorum hoc posterius sic efferatur, Citius Telegoræ donarim, quàm tanti uendam. Nam Athenæus indicat Aristotelem de prouerbio disseruisse. Videtur esse senarius, sed in uersu dictionum ordine perturbatus. Cõstabit si legas, οὐδεὶς μέγας ἰχθὺς κακός.

Telegoræ citius donarim

E squilla non nascitur rosa. XCIII

Rosa non nascitur è squilla

Prouerbiali figura dixit Theognis,

οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος. Non etenim è squilla rosa nascitur, aut hyacinthus.
οὐδέ ποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλεύθεριον. id est, Sed neq; ab ancilla filius ingenuus.

Admonet adagium, è probis parentibus nasci liberos probos, ex improbis improbos. Simili forma dixit Horatius in Odis,

Neq; imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Aquilæ columbam non gignunt

Venustius erit, si ad indocti doctoris indoctum discipulum referatur, ad improbi nutricii improbum alumnum. Pertinet adagium ad illam classem, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, id est, Mali corui malum ouum. Et,

οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός. id est, Prolem probam haud pater progignet improbus.

Est autem Scilla herbæ genus non dissimilis aloe, de qua multa Plinius diuersis locis.

Non omnia possumus omnes. XCIIII

Omnia non possumus omnes

Non omnia possumus oẽs, apud Vergilium in Pharmaceutria. Prouerbialis sententia, qua uix tritiorem aliã reperies. Sumpta uidetur ex Homero, apud quẽ Iliados N. Polydamas sic alloquit' Hectorem.

ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήια ἔργα,
ἄλλῳ δ' ὀρχηστὺν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν,
ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς
ἐσθλὸν, τοῦ δέ τε πολλοὶ ἐπαυρίσκοντ' ἄνθρωποι. id est,

Haudquaquam poteris sortirier omnia solus.
Nanq; aliis diui bello pollere dederunt.
Huic saltandi artem, uoce huic citharaq; canendi.
Rursum alii inseuit sagax in pectore magnus
Iuppiter ingenium, at multis est utilis ille. Item Odysseæ θ.

οὕτως οὐ πάντεσσι θεοὶ χαρίεντα διδοῦσιν
ἀνδράσιν, οὔτε φυὴν, οὔτ' ἂρ φρένας, οὔτ' ἀγορητύν.
ἄλλος μὲν γάρ τ' εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνὴρ,
ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει. id est,

Non ita cœlestes tribuunt sua dona quibusuis,
Seu formam, siue ingenium, uires'ue loquendi.
Est etenim informis species cui contigit, atqui
Linguæ dote deus pensat dispendia formæ. Euripides in Rheso.

ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πάντ' ἐπίστασθαι βροτῶν πέφυκεν, ἄλλῳ δ' ἄλλο πρόσκειται γέρας.
Vt cuncta norit, nemini mortalium Datum est, at alia dos adest alii uiro.

Eodem pertinet quod scribit Theognis,

παύροις ἀνθρώποισιν ἀρετὴ καὶ κάλλος ὀπηδεῖ, Sunt pauci, quibus isdem & uirtus suppetit & res,
ὄλβιος ὃς τούτων ἀμφοτέρων ἔλαχεν. id est, Felix cui simul hæc sunt data sorte deũm.

Titus Liuius libro.xxii. Non omnia eidem dii dederunt. Vincere scis Annibal, uictoria uti nescis. Videtur Liuius retulisse illud ex Iliados ψ. οὐ δ' ἄρα πως ἦν, ἐν πάντεσσ' ἔργοισι δαήμονα φῶτα γενέσθαι. i. Haud illi contigit unquam, ut
Omnibus in factis callens appareat idem.

Huc pertinet & Pindaricum illud ex Nemeis.
τέχναι δ' ἑτέρων ἕτεραι. id est, Artes aliis aliæ.
Interpres ostendit, illud Atticis prouerbii loco dictum fuisse, ἄλλαι δ' ἄλλων ἐπιτηδεύσεις. i. Aliæ aliorum inuentiones. Idem alibi.
φυᾷ δ' ἕκαστος διαφέρομεν βιοτὰν λαχόντες, ὁ μὲν τάν, τὰν δ' ἄλλοι.
τυχεῖν δ' ἓν ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν. id est
Natura differimus, uitam sortientes, hic hanc, illam alii. Porrò fieri non potest, ut omnis felicitas uni contingat. Idem Olympiorum hymno primo, ἐπ' ἄλλοισι δ' ἄλλοι μεγάλοι. id est, In aliis alii magni sunt. Idem expressius Encomio octauo: ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλον ἔβαν ἀγαθῶν. πολλαὶ δ' ὁδοὶ σὺν θεοῖς εὐπραγίας. id est,
Alia ad alium uenerunt bona, sed diis fauentibus multæ sunt uiæ felicitatis. Rursus eiusdem tituli hymno nono.
ἐντὶ γὰρ ἄλλαι ὁδῶν ὁδοὶ περαίτεραι,
μία δ' οὐχ ἅπαντας ἄμμε θρέψει μελέτα. id est,
Sunt enim aliæ uiæ aliis efficaciores, sed non omnes nos alet unum studium.

Multæ manus onus leuius reddunt. XCV

Vulgo circumfertur adagium, multis manibus onus reddi leuius. Quo significant etiam difficilia facile confici, siquis non ipse solus negocium aggrediatur, sed in plures adiutores & auxiliares partiatur. Sumptum est à tollendis oneribus. Videtur autem ea sententia ab ipsa usque antiquitate in nostram ætatem demanasse. Legimus enim apud Hesiodum in opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι, πλειόνων μὲν πλεόνων μελέτη. id est, *Manus multæ onus le. red.*
Plus potest & plurium industria. Item Homerus Iliados μ,
ἀλλ' ἐφομαρτεῖτον. πλεόνων δέ τοι ἔργον ἄμεινον. i. Adsitis comites, multorum industria nanque
Plus pollet, quàm paucorum. Ad hoc respexit Euripides in Phœnissis,
εἷς δ' ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ. id est,
Vir unus autem nemo cuncta dispicit. Rursum in Heraclidis, *Manus unius infirma. p.*
μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη. id est, Inualida pugna est unicæ tantum manus.
Eodem pertinet quod alibi retulimus, εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ, id est, Vnus uir, nullus uir.

Proprii nominis obliuisci. XCVI *Nominis proprij obliuisci*

Prouerbialis hyperbole proprii nominis obliuisci, in hominem supra modum obliuiosum. Lucianus in Toxaride, θᾶττον γοῦν τοὔνομα ἕκαστος αὐτῶν ἐπιλάθοιτο τοῦ πατρός, id est, Itaque citius fieret, ut patris sui nomen obliuisceretur quisque. Ouidius,
Nominis ante mei uenient obliuia nobis.
Vsurpatur & à diuo Hieronymo in epistola quadam. Plinius lib. Historiæ mundi. vii. inter ademptæ memoriæ exempla commemorat & Coruinum Messalam oratorem, qui nominis etiam proprii fuerit oblitus: Cum id defunctis etiam agnosci creditum sit aliquandiu. Atque hinc mos priscis, priusquã rogo imponerent cadauera, nomen proprium inclamandi. *Paterni nominis oblitus*

Sine Cerere & Baccho friget Venus. XCVII *Venus fri. si. Ce. & Bac.*

Terentius in Eunucho, Verbum hercle hoc uerum est, sine Cerere & Libero friget Venus. Dicuntur hæc sub persona Chremetis adolescentis rustici, qui sobrius oderat meretrices, post idem potus non abhorret. Cibus enim & potus iritamenta sunt libidinis. Eleganter autem Cererem pro cibo, Bacchum pro uino, Venerem pro libidine dixit, continenter in figura persistens. Nam illud ipsum uerbum friget, metaphoram habet, quam Donatus à picatione uasorum mutuo sumptam autumat, quod frigida pix non adhæreat. Frigida profecto nimiumque affectata interpretatio, quod quidem tanti uiri pace dixerim, si modo illius est interpretamentum. Ardent amantes, & frigent, quæ languent. Horatius
Non enim posthac alia calebo Fœmina.
Et frigent in uxores mariti, qui non admodum amant. Diuus Hieronymus Terentianam sententiã crassiore Minerua explicans, Distento uentre distenduntur ea quæ uentri adhærent, significans libidinem esse gastrimargiæ comitem. Peculiariter autem uinum irritat libidinẽ, ideoque Paulinæ literæ uetant ne uino inebriemur, quòd in eo sita sit libido. Euripides.
οἴνου δὲ μὴ παρόντος οὐκ ἔστιν κύπρις. id est,
Absente uino, nulla tunc adest Venus. In Græcorum collectaneis ita lego,

νεκρὸν ἀφροδίτη διονύσου δίχα καὶ δήμητρος id est,
Mortua res Venus sine Baccho & Cerere. Cynicus apud Athenæum lib. Dipnosophistarum.vi.refert eandem sententiam his ferè uerbis,
ἐν τῇ κενῇ γὰρ γαστρὶ τῶν καλῶν ἔρως
οὐκ ἔστι. πεινῶσιν γὰρ ἡ κύπρις πικρά.
Nam uentri inani non inest formarum amor.
Amara Venus est, dira quos premit fames.
Ac mox subiicit carmen Euripidis, quod ille mutuatus sit ab Achæo Satyrico.
ἐν πλησμονοῦντι κύπρις, οὐ πεινῶντι δ' οὔ. id est,
Saturo Venus adest, famelico nequaquam adest.
Athenæus libro Dipnosophist. primo distichon, adducit eandem complectens sententiam,
ἐν πλησμονῇ γὰρ κύπρις, οὐ δὲ τοῖς κακοῖς Saturis Venus adest, cæterum infelicibus
πράττουσιν οὐκ ἔνεστιν ἀφροδίτη βροτοῖς. id est Miserisq́; nulla adest Venus mortalibus.
Apud hunc ipsum lib.x. Aristophanes uinum, lac Veneris appellat, quod alat libidinem,
ἡδύς τὸ πίνειν οἶνος, ἀφροδίτης γάλα. id est, Vinum bibenti suaue, lac Cypriæ deæ.
Huc pertinet epigramma, quod fertur incerto autore.
ἔρωτα παύει λιμὸς, εἰ δὲ μὴ, χρόνος,
ἐὰν δὲ μηδὲ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,
θεραπεία σοι τὸ λοιπὸν ἡ βρόχος. id est,
Fames amorem sedat, id si sit minus,
Tempus medetur, sin nec ista extinguere
Flammam queant, tum restat ut funem pares.
Idem intelligi uoluit Apuleius, cum Veneri ebriam cœnam affingit, cum interim esuriat Psyche. Quanq; Aristoteles indicat, immodicam uini potionem inutiles reddere ad coitum. Nam dilui um seminalem, atq; ob eam causam Alexandrum Magnum in Venerem parum fuisse strenuum, quòd esset uinosus. Idq; Theophrastum dixisse narrat Athenæus.

Nauiges in Massiliam. XCVIII

Massiliam nauiges πλεύσειας εἰς τὴν μασσαλίαν. Scribit Athenæus lib.xii. Massilieńses usqueadeo delitiis effeminatos olim fuisse, ut prouerbio dici consueuerit, πλεύσειας εἰς τὴν μασσαλίαν, id est, Nauiges in Massiliam. Non explicat quidem ille prouerbii sensum, sed facile conijcitur, in molles, & moribus cultuq; parū uirili torqueri debere. Plautus in Cassina, Vbi tu es, qui colere mores Massilieńses postulas? Tametsi, quod ait Plautus, mihi potius referendum uidetur ad seueritatem uitæ, quemadmodum Plutarchus in uita Agesilai docet, Spartanam disciplinam appellatam, seueram minimeq; delitiis indulgētē. *Spartana disciplina* Nā non alia gens laudatior, q̄ Massilieńsium, si Ciceroni credimus, siq; uera memorat Valerius maximus libro.ii.cap. De institutis, multa commemorans de disciplina eius ciuitatis, quæ nec mimos ullos in scenam admiserit, ne parum pudicis fabularū argumentis ciuium mores inficerentur, nec eos, qui religionis prætextu uitam inertē & ociosam sectarent, intra portas receperit. Aliaq; id genus de Massiliensium seueritate referuntur apud autores, ut appareat Athenæum non de Gallica Massilia, sed de Libyca loqui, cuius meminit Vergilius quarto Aeneidos libro.
Hic mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos.
Quo quidem ex loco coniecturam facere licet, Massylos maleficiis olim infames fuisse, quemadmodum & Thessalos. Cæterum quoniam apud Athæneū Massalia est non Massylia, fieri potest ut nec sit Massylia quæ est Galliæ Narbonensis, nec Massylia Maurorum, sed tertia quæpiam. Licet hanc nominum differentiam interdum confundant Græci scriptores. Stephanus indicat hoc nomine fuisse ciuitatem Ligusticæ, Phocensium coloniam, autore Hecatæo: Timæum uero illud addere, cum naucleras adnauigasset, uiso piscatori proiecto in terram fune, dixisse, alliga rudentem. Et hinc loco nomen inditum Massalia. μάσσαι enim Aeolibus est, quod alii dicūt δῆσαι, ἁλιεὺς piscator: ex μάσσαι igitur & ἁλιεὺς dicta Massalia.

Nauiges Trœzenem. XCIX

Trœzenem nauiges πλεύσειας τροιζῆνα, id est, Nauiges Trœzenem. Eustathius enarrans secundum Homericæ Iliados librum ait dici solitum in eos, qui cum mento imberbi essent, tamen appositiis pilis barbam uirilem mentirentur. Addit inde natum, quod Trœzenis portus quispiam uulgo celebratus sit nomine Barba. Est autem alter Trœzen in Massilia.

Attica bellaria. C

Bellaria Attica τρώγματ' ἀττικά, id est, Bellaria Attica: De lautitiis & cupediis. Trāsferri potest ad rē quancunq; maiorē in modum suauem ac iucundam. Plato Politiæ suæ libro tertio, ἡ ρεις καὶ ἀττικῶν τραγημάτων τὰς δοκούσας εἶναι εὐπαθείας, id est, Damnas & attica bellaria, quæ uidentur ad lautitias pertinere.

Nemo benemerito bouem immolauit, præter Pyrrhiam. I

ὐδεὶς εὐεργέτῃ βοῦν ἔθυσεν ἀλλ᾽ ἢ Πυῤῥίας, id est, Nemo bouem immolauit bene merito, nisi Pyrrhias. Hoc prouerbio quondam utebantur, siquando quis extitisset homo insignite gratus, qui beneficium acceptũ împliter repensaret. Plutarchus in Quæstionibus Græcanicis, unde sit natum adagium enarrat ad hunc modum. Nauis quædam piratica appulit ad insulam Ithacensem, in qua forte fortuna senex quidam erat unà cum cadis fictilibus plenis pice. Pyrrhias quidam Ithacensis, ut opinor, negociator, senem dato pretio redemit à piratis, non ob id quòd eo sibi foret opus, sed partim quòd misertum esset senilis fortunæ, partim hominis oratione persuasus. Emit autem unà cum sene cados illos picarios, idq; autore sene. Deinde profectis piratis, quo Pyrrhiæ gratiam referret senex, quòd non ob lucri cupiditatem, sed ob beneuolentiam sese liberum fecisset, indicauit in cadis multam pecuniæ uim pici admistam, abditam esse. Qua reperta, cum Pyrrhias derepente diues esset redditus, cum magnifice collaudauit senis erga sese gratitudinem, tum ei dem bouem immolauit officii præmium. Atque hinc re iam peruulgata natum prouerbium, de gratia prolixe relata. Veteres enim regale sacrum & magnificum, oppiparumq; conuiuiũ βουθυσίαν appellabant. Accommodabitur recte prouerbium & in uulgatam mortalium ĩgratitudinem, adeo, ut uix unum reperias, qui meminerit officii. Non abludit hinc exemplum Euangelicum, quo è decem lepra Christi beneficio liberatis, unus duntaxat reuersus est qui gratias egerit. *Pyrrhias.b. i.b.*

Fumi umbra. II *Vmbra fumi*

Καπνοῦ σκιά, id est, Fumi umbra. Prouerbiali hyperbole id dixit antiquitas pro re quamlibet uili. Sophocles in Antigone,

τἆλλ᾽ ἐγὼ καπνοῦ σκιᾶς οὐκ ἂν πριαίμην, id est, Reliqua fumi umbra non emerim.

Cum omnis umbra res quædam est inanis, tum uero fumi umbram penè dixeris umbram umbræ. extat & hoc apud Aristophanem. De hoc aliàs non nihil attigimus.

Viuum cadauer. Viuum sepulchrum. III *Cadauer uiuum Sepulchrum uiuum*

ἔμψυχος νεκρός. id est, Viuum cadauer. Prouerbiali figura dixit Sophocles in Antigone,

οὐ τίθημ᾽ ἐγὼ / Hunc ego uiuere
ζῆν τοῦτον, ἀλλ᾽ ἔμψυχον ἡγοῦμαι νεκρόν. id est, Haud arbitror, uiuum at cadauer iudico.

Refertur apud Athenæum libro duodecimo. Euripides in Aeolo apud Stobæum,

φεῦ φεῦ παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει, / Heus heus uetustum ut recte habet prouerbium,
γέροντες οὐδέν ἐσμεν ἄλλο πλὴν ὄχλος / Nil aliud atq; turba nos senes sumus,
καὶ σχῆμ᾽ ὀνείρων δ᾽ ἕρπομεν μιμήματα. / Vmbræq;, uerum serpimus imitamina
νοῦς δ᾽ οὐκ ἔνεστιν, οἰόμεσθα δ᾽ εὖ φρονεῖν. / Insomniorum, cæterum mens haud inest.
Quanquam uidemur sapere nobis adprobe.

In eos dicet, qui sic uiuunt, ut nihil dignũ uita agant. Lucianus senẽ decrepitũ ἔμψυχόν τινα τάφον. i. Viuũ quoddã sepulchrũ appellat. Huc ptinet ẽt illud Mimi cuiusdã, Laberii, nî fallor, apud Gelliũ, Similis sepulchris nil nisi nomen retineo.

Ex fronte perspicere. IIII

Ex frõte perspicere dicimus, quod statim & uelut ipso protinus occursu percipimus. Sumptum ab Physionomicis, qui se profitentur ex oris liniamentis, reliquaq; corporis specie, ingenium hominis posse deprehendere. M. Tullius ad Antonium, Non enim solum ex oratione, sed etiam ex uultu, & oculis, & frõte, ut aiunt, meum erga te amorem perspicere potuisses. Id adagium etiã hodie uulgo tritissimũ est. Q. Cicero ad fratrem de petitione cõsulatus, frontẽ appellat animi ianuam, Cura, inquit, ut aditus ad te diurni atq; nocturni pateant, neq; foribus solum ædium tuarum, sed etiam uultu & frõte, quæ est animi ianua. Quæ si significat uoluntatem abditam esse ac retrusam, parui refert patere ostium. Hæc Cicero. Vnde & uera fronte fieri dicuntur, quæ fiunt ex animo. Interdum enim aliud frons loquitur, aliud celat animus. Allusit huc Aristophanes in Equitibus. *Perspicere ex fronte*

ἐπίδηλον ἡμῖν τοῖς προσώποισι ποιεῖν
ἂν τοῖς ἔπεσι χαίρωσι καὶ τοῖς πράγμασιν. id est,
Nobis ut ipsis frontibus faciant palàm.
An nostra dicta ac facta læti comprobent.

Spem pretio emere. V

Est lucrum incertum, & in euentu situm, certo affectare damno. Terentius in Adelphis, Ego spem pretio non emo. Hanc sententiam leno refert illi, Pecuniam in hoc loco negligere maximum interdũ est lucrũ. Quadrabit potissimum in eos, qui spe rerum adducti maximarũ, principũ fauorẽ muneribus obsequiisq; captant. Certe ætatis ac temporis impendio, quo non alius sumptus charior. Nam ii quid

aliud, quàm spem pretio emit? Figura mutuo sumpta uidetur à quodam emptionis genere, in quo consueuit alea rei, non res emi. Veluti siquis retium iactum emat in piscádo, aut missilium prædam in uenatu, aut siquid aliud eiusmodi. Qua de re multa fit mentio in Pandectis libro decimo octauo, titulo de contrahenda emptione: ueluti cum quis emit prouentum agri in annum proximum, aut partum animantis, siue cum emitur captus piscium aut auium, aut etiam missilium, quam illi uocant aleam: in partu tamen non tenetur emptor, si nihil natum fuerit, nisi forte hoc per ipsum actum est nequid nasceretur: in alea tenetur, quoniam spes empta est: tantum in missilibus euictio rei captæ perimit ex empto actionem.

Cœlum territat. VI

Prouerbialis hyperbole apud Vergilium in Aeneide,

Et cœlum territat armis.

Conuenit in minaces & feroces, Thrasonesq; magniloquos. Sumpta uidetur à bello Giganteo, quæ fabula notior quàm ut hic sit repetenda. Confine huic illud Synesii in epistola contra Andronicum, τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανὸν διαῤῥηγνύειν ἐπιχειρεῖ, id est, Capite cœlum perrumpere conatur.

Subere leuior. VII

Φελλοῦ κουφότερος, id est, Subere leuior. Prouerbialis hyperbole in homines inconstantes & lubrica fide. Suberis enim lignum cauernosum, quod in aqua non sidit, uerumetiam retibus & natantibus alligatur, ne possint sidere. Horatius in Odis,

Quanquam sydere pulchrior
Ille est: tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria.

Strabo libro primo, inter hyperbolas prouerbiales hanc quoque commemorat, Subere leuior umbra. Quanquam hic locus apud Strabonem non caret suspitione mendositatis, græca sic habent, καὶ καθάπερ εἰσί τινες ὑπερβολαὶ ἐπὶ ὑπερβολαῖς, ὡς καὶ τὸ κουφότερον εἶναι φελλοῦ σκιᾶν, δειλότερον δὲ λαγῶς φρυγός, ἐλάττω δὲ ἔχειν γῆν τὴν ἀγρὸν ἐπιστολῆς λακωνικῆς, Hæc ita uertit Gregorius Typhernas siue Guarinus. Et sicut nonnulli super excessibus excessus sunt, ut illud, leuiorem subere umbram, & illud, formidolosiorem lepore Phrygem, & illud, Ager minorem tellurem habet quàm epistola Laconica. primum umbram esse leuiorem subere non est insignis hyperbole, immo nulla potius est, ut iam demus græce recte dici κουφότερον σκιᾶν. Vnde hic pro σκιᾶν legendum arbitror σκιᾶς, ut sic dicta sit suberis umbra, quemadmodum dicimus umbræ somnium. Item δειλότερον λαγῶ φρύγα, id est, timidiorem lepore Phrygem, quomodo legisse uidetur interpres. Nec absurdum si intelligamus Phrygium leporem, ueluti cæteris pauidiorem, quòd ea gens imbellis habebatur & effœminata delitiis. Pindarus in Pythiis hymno secundo metaphoram flexit ad laudem hominis, qui quanquam pressus calumniis malorum, non deiicit tamen animum, sed se suapte natura recipit in apertum, unde & φελλὸν ἀβάπτιστον appellat, id est, suber quod tingi nequeat. Huc respexit Horatius Epistolarum libro primo de Vlysse loquens,

Suber immersibile

Dum sibi dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, aduersis rerum immersabilis undis.

Cubito emungere. VIII

Ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος, id est, Cubito emungens. Prouerbialis ironia in hominem sordidi quæstus & conditionis abiectæ. A salsamentariis ducta, quibus mos est narium mucum cubito abstergere, nimirum manibus muria & salsugine oppletis. Bion philosophus apud Suidam ex Laertio, ἐμοῦ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελεύθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος, id est, Meus pater erat libertinus, cubito emungens. Celebratur scomma M. Tullii tortum in quendam salsamentarii filium, cuius tacito autoris nomine meminit qui scripsit rhetoricen ad Herennium, in schematis specie, quæ dicitur significatio per consequentiam, ut inquit, Si salsamentarii filio dicas quiesce tu, cuius pater se cubito emungere solebat.

Hiberæ næniæ. IX

Hyberas nænias diuus Hieronymus nugas appellat, in præfatione quam præposuit Moysi Pétateucho: quod multi ignorantes, inquit, apocryphorum deliramenta sectantur, & Hiberas nænias libris authéticis præferunt. Idem in duodecim quæstionibus: Et Hiberas nænias Aegyptiaq; portenta sectari. Opinor Hiberas nænias dici propter prodigiosas maleficiorum fabulas uulgo iactatas. Nam Hiberos maleficiorum infamia laborasse, testis est in Odis Horatius. Nisi quis mauult ad flumen auriferum Tagum referre. Quanquam ipse diuus Hieronymus in epistola aduersus Vigilantium, satis indicat de portentis ac monstris intelligendum, scribens ad hunc modum: Et quia ad radices Pyrenæi habitas, uicinusq; es Hiberiæ, Basilidis antiquissimi hæretici, & imperitæ scientiæ incredibilia portenta persequeris. Athenæus in secundo tradit Hiberos, cum essent opulentissimi, tamen ob parsimo-

niam

niam semper ὑδροποτεῖν solitos, & μονοσιτεῖν, hoc est, aquam bibere, & solos cibum capere. Cæterum uestitu fuisse sumptuosissimo. Citat hoc ex Athenæo Stephanus. Sed pro μικρολογία deprauatum est μοιρολογία.

Siculæ nugæ, Gerræ. Persolæ nugæ. X

Nugæ siculæ Gerræ Persolæ nugæ

Siculæ nugæ prouerbio dicuntur res leuiculæ. Ausonius in epistola ac Symmachum, Cogitans inquit, non illud Catullianum,

Cui dono lepidum, nouum libellum, sed amargoteron & uerius,
Cui dono illepidum, & rudem libellum,

Non diu quæsiui. Tu enim occurristi, quem ego, si mihi potestas sit, ex omnibus unum semper eligerem. Misi itaque ad te friuola gerris Siculis uaniora. Porrò Siculorum dicacitas nota est ueterum literis. Nam Siculus fuit Epicharmus, ad cuius exemplar properare Plautus dictus est Horatio. Plautus autem in nugis ac iocis & immodicus, nec raro ineptus. Porrò gerras Græci crates uimineas appellant. Ea uox postea uulgo pro nugamentis rebusque friuolis usurpata est, autore Festo Pompeio, hac quidem occasione. Athenienses cum Syracusas obsiderent, & crebro Gerras poscerent, irridentes Siculi gerras clamitabant. Hinc in prouerbium cessit. Vnde & familiares, quique inter se nugas omneis communicant, congerrones uocantur. Suidas neutro genere γέῤῥα refert, ut Persicam uocem, quæ quidem tum arma declaret, tum quoduis defensaculum. Etymologicon Græcum addit, apud Siculos naturam muliebrem gerron appellari, γέῤῥα namque dici, commutatione literæ quasi δέῤῥα. Δέρρα autem apud Græcos pellem significat, & gerra proprie defensacula sunt pellicea. Plautus in Pœnulo: Scitum per tempus, hoc iam est uerbum, si uerbum uetus. Nam tuæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet, gerræ germanæ. Aedepol liræ, liræ. germanas dixit, non Germanicas, absit, sed meras ac ueras nugas. Quod autem Plautus uocat liræ, Græci dicunt λῆρον siue ληρήματα. Vocem dictam putant à λήθω, & ῥέω, quod dictum fallens memoriam excidit. Quemadmodum & φλύαρον & φλυαρέω dictam à φλύω, & ῥέω, quod superfluant exundentque uerbis garruli. Apud hunc ipsum Plautum & persolas nugas legimus, opinor ob montes aureos, qui apud Persas esse perhibentur.

Qui semel scurra, nunquam paterfamilias. XI

Scurra semel nunquam p.f.

Qui semel scurra, nunquam paterfamilias. Porphyrion enarrans Horatium, admonet fuisse prouerbiũ. Sensus est autem, eum quem semel depuduerit, quique contempta fama scurram agere cœperit, uix unquam ad bonam frugem redire. Scurra gaudet alieno cibo, paterfamilias parat unde domi uiuat. M. Tullius in actione pro Publio Quintio: Memini uetus est, de scurra multo facilius diuitem q̃ patrem familias fieri posse. Fortuna crebro largitur opes indignis: at bonam mentem dat nemini.

E scurra diues

Aegroto dum anima est, spes est. XII

Aegroto dum anima est, spes est. Sententia prouerbialis, admonens, ne in afflictissimis quidem rebus abiiciendam esse spem. M. Tullius ad Atticum, Vt ægroto dum anima est, spes esse dicitur, sic ego quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. Sumptum uidetur adagium ex Theocriti Batto.

θαρσεῖν χρὴ φίλε Βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.
ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
χὡ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.

Hos uersus quoniam non ineleganter uertit Philelphus, haud grauabor adscribere,

Fidere Batte decet, melius cras forsan habebis,
Sperandum est uiuis, non est spes ulla sepultis.
Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere fulget.

Item Euripides in Troadibus,

οὐ ταυτὸν ὦ παῖ τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν.
τὸ μὲν γὰρ οὐδὲν, τῷ δ' ἔνεισιν ἐλπίδες. id est,

Non est idem mi gnate uiuere ac mori,
Siquidem hoc nihil, spes sunt in illo scilicet.

Eodem pertinet fabula de Pandoræ pyxide, in cuius summo labro sola spes hæserit, reliquis omnibus morbis euolantibus.

Spes in labro pyxidis

Ad uiuum resecare. XIII

Resecare ad uiuum

M. Tullius lib. De amicitia, ad uiuum resecare, dixit pro eo quod est, rem exactius, q̃ sat est, ac morosius excutere. Sed hoc, inquit, primum sentio, nisi in bonis amicitiam esse non posse. Neque id ad uiuum reseco, ut illi, qui hæc subtilius disserunt. Mutuo sumpta metaphora à tonsoribus capillos aut ungues resecantibus. Nam ii sæpenumero molesti sunt, dum nimium diligentes esse student. Idem in libris de finibus, dixit pressius agere, pro exactius & accuratius. Plautus in Bacchidibus sub persona Chrysalis Tondebo auro usque ad uiuũ cutem. Et hoc ipsum tondere pro deludere Græcis in prouerbio est.

Hostimentum est opera pro pecunia. XIIII

Hostimentum est opera pro pecunia. Hoc adagium admonet, nihil gratuitum esse debere, sed officium beneficio pensandum. Hostimentum autem, autore Pompeio Festo, beneficii pensatio est, à prisco uerbo hostire & redostire, quòd est paria referre. Ab eodem hostem dici putat Nonius, quod ex æqua

causa pugnam suscipiat. Sic lena apud Plautum in Asinaria adolescenti respondet sua exprobranti beneficia: Hostimentum est opera pro pecunia. Hoc est: Neuter habet quod imputet alteri, Tu mulierem amabas, missa est: Ego pecuniam, dedisti. T. Liuius: Nunquam nec opera sine emolumento, nec emolumentum seruis sine impensa opera est. At in amicorum officiis alia ratio est, nec enim liberatur à debenda gratia qui gratiam retulit. nec permutatione officiorum fit, ut neuter alteri quicquam debeat. Confine illis, Manus manum fricat, & scalpentem scalpe.

Vtranque paginam facit. XV

Pagina utranque facere

Plinius Historiæ mundi libro secundo, capite septimo, de fortuna loquens, Huic, inquit, omnia expensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium, sola utranque paginam facit. Prouerbii faciem habet illud, utranque paginam facit, sumpta metaphora à codicillis rationalibus, duas habentibus paginas, alteram quæ indicat quid sit datum, alteram quæ quid acceptum sit, ostendit. Itaque in rebus humanis fortuna utranque facit paginam, id est, siue quid obtigit boni, ea laudatur, quasi dederit: siue mali quid accidit, eadem incessitur, ceu malorum autor.

Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. XVI

οὔτε πάντα, οὔτε πάντη οὔτε παρὰ πάντων, id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Admonet adagium, in muneribus accipiendis non solum uerecundiam adhibendam esse, uerum etiam delectum. Sunt enim quædam, quæ neutiquam decorum sit accipere. Est item locus, est tempus, quo pulchrum sit recusare munus oblatum. Sunt quidam, à quibus inhonestum sit admittere donum. Laudat Horatius Telemachum Homericum, qui equos ab Menelao oblatos recusarit. Hoc adagium citatur ab Vlpiano in Pandectis libro primo, titulo de officio proconsulis, ex epistola diui Seueri & Antonini imperatoris. Verba ipsa subscribam, Quantum, inquit, ad xenia pertinet, audi quid sentiamus. Græcum prouerbium est, οὔτε πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων, id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Nam inhumanum, à nemine accipere: sed passim, uilissimum est: & omnia, auarissimum. Hactenus illi. Græca uerba in omnibus exemplaribus desiderabantur. Ea Politianus ex archetypis restituit, nequid hunc interim debita fraudemus laude. Allusit huc Theocritus in Thionycho,

Ἀιτεύμενος οὐκ ἀνανεύων — Non solet ille negare rogatus
οἷα χρὴ βασιλῆ. αἰτεῖν δὲ δεῖ οὐκ ἐπὶ παντί. id est, Principe digna, nec est de re quacunque rogandum.

Tempus omnia reuelat. XVII

Tertullianus, quem diuus Cyprianus præceptorem suum appellare consueuit, in apologetico contra Ethnicos, Bene autem, inquit, quod omnia tempus reuelat, testibus etiam uestris prouerbiis atque sententiis. Aulus Gellius Noctium Atticarum libro duodecimo, cap. item duodecimo, citat in hanc sententiam hos Sophoclis uersus,

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ἅπανθ᾽ ὁρῶν — Ob ista nequid occulas, siquidem intuens
Καὶ πάντ᾽ ἀκούων, πάντ᾽ ἀναπτύσσει χρόνος: id est, — Cuncta, audiensque cuncta proferet dies.

Idem in Aiace flagellifero,

Ἅπανθ᾽ ὁ μακρὸς κ᾽ ἀνάριθμος χρόνος — Cuncta pariter immensus ordo temporum
Φύει τ᾽ ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. id est, — Occulta prodit, & idem prodita occulit.

Eodem in loco Gellius admonet, quendam ueterum poetarum Veritatem temporis filiam uocasse, quòd licet aliquando lateat, tamen temporis progressu in lucem emergat. Fertur in eandem sententiam hic quoque senarius prouerbialis,

Ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος, id est,
At ueritatem tempus in lucem eruit. Et alter item huic adsimilis,
Πάντ᾽ ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει. id est,
Omnia sub auras tempus aperiens refert.

Tempus omnium sapiens

Idem opinor sensisse Thaletem, cum ait, τὸν χρόνον σοφώτατον ἁπάντων, ἀνευρίσκειν γὰρ τὰ πάντα. Hoc est, Tempus omnium esse sapientissimum, ut quod cuncta reperiat, eruatque. Nec aliud Pindarum in Olympiacis, cum ait,

Ἁμέραι δ᾽ ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι. id est, Posteri dies sapientissimi testes.

Idem alibi, tempus omnium parentem appellat, quòd nihil non fiat progressu temporis,

Ἀποίητον οὐδ᾽ ἂν χρόνος ὁ πάντων πατὴρ δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος. id est,

Tempus omnium pater

Ne tempus quidem rerum omnium pater, possit quod factum est infectum reddere.

Habet eandem sententiam Pindarus cum aliquot locis, tum Olymp. x.

ὅ τ᾽ ἐξελέγχων μόνος ἀλάθειαν ἐτήτυμον χρόνος, τὸ δὲ σαφανὲς ἰὼν πόρσω κατέφρασεν.

id est, Et solum tēpus quod ueritatem certā prodit, quodque latebat in obscuro, progrediēs enarrauit.

Huc allusisse uidetur Vergilius in sexto, Subigitque fateri
Quæ quis apud superos furto lætatus inani
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Neq; discrepat euangelicum dictum, apud Matthæum cap. x. οὐδὲν ἐστι κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. id est, nihil opertum, quod nõ reuelabitur & occultum, quod non scietur. Plutarchus in Problematis causam inquirit, cur antiquitus operto capite res diuina Saturno fieri consueuerit. Atq; id significatum arbitratur, quòd ueritas plerunq; tecta ignorataq; sit, sed eadem aperitur tempore. Saturnus enim temporum autor ac deus fingitur. Nam χρόνος Saturnus, χρόνος tempus. Nec aliud sensit Titus Liuius, cum ait libro uigesimosecundo. A ueritate laborare nimis ius sæpe aiunt, extingui nunquam. Seneca libro de ira secundo, Dandum semper tempus est ueritatem enim dies aperit. *Veritatem aperit dies*

Alpha penulatorum. XVIII

Martialis epigrammatum libro secundo,

Quem non lacernis Publius meus uincit,
Non ipse Codrus, Alpha penulatorum.

Alpha uocauit præcipuum, & quasi primatem, prouerbiali nimirum figura. Idem alias iocatur in quẽdam offensum quod eum dixisset Alpha, monetq;, ut huius iniuriæ talionem faciat, seq; uicissim Beta, si uelit appellet. Traslatum à notulis literarum, quibus Græci numerum indicant. Eosdem signiferos & antesignanos appellant metaphora sumpta à militia. Quamobrem autem alpha inter literas primum obtineat locum, Plutarchus nõ inscite causas reddit τῶν συμποσιακῶν προβλημάτων Decade nona. Protogenes grammaticus è suo ludo causam adducit, primum uocales iure præferri consonantibus, quòd citra illarum adminiculum sonent: deinde uocales ancipites merito præferri longis ac breuibus, quòd utriusq; generis uim complectantur. Cæterum inter ancipites recte primum locum alpha tribui, quòd in cõficiendis syllabis, iota & ypsilon sequatur alpha, uelut in αὔριον αἶας. Alpha nunquam sequatur illas duas, ut eandem efficiant syllabam, sed resilit & proprium tuetur principatum. At Ammonius mox diuersam allegat causam, Cadmum ob id alpha principem inter literas locum tribuisse, quòd Phœnicum lingua bos alpha uocetur, cui primum locum attribuendum putarit, non secundum aut tertium, quemadmodum fecit Hesiodus,

οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε βοῦν ἀρότηρα. id est,

Primum ædes, deinde uxorem, inde bouem agricolantem.

Nam his præsidiis putat opus esse, siquis cupiat famem ac paupertatẽ effugere. Rursum Plutarchus addit hanc causam se à Lampria suo didicisse auo. Primam uocem naturalem & articulatam reddi per alpha, propterea quòd spiritus, qui est in ore, potissimum formatur ac fingitur motu labiorum, quibus diductis, primum hic egreditur sonus mire simplex, & nullius indigens negocii, ut neq; linguæ requirat auxilium, sed ea subiacente per spatium efferatur. Vnde & pueri nascentes, primum hanc edunt uocem. Hæc atq; huiusmodi quædam, eo quem ostendi loco referuntur. Disputatur & apud Platonem de alpha inter literas principatu. Quin & illa prouerbium sapiunt, Primas tenere, primas deferre siue tribuere. Et non posteriores feram, quæ metaphoræ sunt à partibus histrionum in fabulis: & apud Græcos πρωτεύειν. Et τὰ πρῶτα δοῦναι, καὶ τὰ πρῶτα φέρειν. Quod à fabularum actoribus sumptum apparet, inter quos primas agunt, qui maximam fabulæ partem sustinent, secundas ac tertias, qui illis sunt inferiores. Quanq; & in causarũ actionibus sunt πρωτολογίαι, δευτερολογίαι, & τριτολογίαι, quemadmodum sunt πρωταγωνισταὶ, δευτεραγωνισταὶ & τριταγωνισταὶ, quæ si commode transferuntur speciem habent prouerbii. *Primas ferre πρωτεύειν & similia*

Saliuam imbibere. XIX

Diuus Hieronymus in euangelia præloquens, Quis enim, inquit, doctus pariter, uel indoctus, cum in manus uolumen assumpserit, & à saliua quam semel imbibit, uiderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in uocem? Eleganter profecto, prouerbialiq; figura dixit, & à saliua, quam semel imbibit, id est, ab illo gustu, quo puer imbutus est. Sumpta metaphora ab infantibus, quibus præmansum cibum nutrices in os inserunt, non sine saliua. Cui cum assueuerint, nihil iam illis sapit, quod ab illius primæ saliuæ gustu diuersum sit. Proinde modis omnibus curandum, ut optimis assuescamus. Idem solet accidere plerisq; nostrum, ut quicquid dissideat ab iis, quæ primis illis annis imbibimus, protinus displiceat. Aiunt & canes eos amare, quorum saliuam gustarint. Verum malim ad superiorem metaphoram referri. Huc spectare uidetur & Persianum illud,

Inq; luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto sorbere saliuam Mercurialem.

Quanquam magis arbitror referendum ad ficos Mercuriales, de quibus alias diximus, quos ioci causa quidam saliua oblinebant, ut ludibrio essent qui tollerent, cum consimilem lusum præmiserit de nummo infixo luto. Illud certe pertinet ad hoc prouerbiũ, quod est apud eundem in sexta Satyra.

Nec tenuem solers turdorum nosse saliuam.

Saliuam pro gustu dixit.

Quo semel est imbuta. XX

Testa tenax odoris quo pr. imb. est

Huic non dissimile est Horatianum illud,

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu.

Proinde recte monet Fabius, ut statim optima discantur, propterea quòd nihil hæret tenacius, q̄ id quod rudibus annis perceperimus. Et Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum secundo, οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. id est, Itaq; non parum refert, hoc an illo pacto protinus à pueris consuefiamus, immo plurimum interest, uel potius omne in eo momentum est situm. Et Vergilianum illud ἐπιφώνημα, in Georgicis,

Adeo in teneris consuescere multum est.

Augiæ stabulum repurgare. XXI

Αὐγείου βουστασία, id est, Augiæ bubile. Allegoria prouerbialis in hominem, aut in rem maiorem in modum inquinatam. Lucianus in Pseudomante, καὶ τὴν Αὐγέου βουστασίαν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαν, ἀλλ' εἰς δύναμίν γε τὴν ἐμαυτοῦ ἀνακαθαίρεσθαι πειράσομαι, id est, Et Augiæ bubile, si non omne, at certe pro mea uirili conabor submouere. Ostendit autem huius stabula tantum habuisse congesti fimi, quantum ter mille boues pluribus annis reddere potuerint. Huius mentionem facit & Pausanias in Eliacis, Deq; bubus & fimo non nihil meminit. In Græcis epigrammatis recésetur inter Herculis labores Augiæ stabulum repurgatum. Quin & Seneca ludicro libello de morte Claudii Cæsaris usurpat hoc prouerbium, In quos, inquit, si incidisses, ualde fortis licet tibi uidearis, maluisses cloacas Augiæ purgare, multo plus ego stercoris exhausi. Etiamsi prouerbium omissum erat in exemplari, quod primum secutus est Frobenius, Id nos restituimus ex exemplari, cuius nobis copiam fecit ex sua bibliotheca collegium liberales artes profitentium, in florentissima Louaniensium Academia. Neq; enim æquum arbitror imputari uniuersitati, quòd paucorum seniculorum conspiratione, tam odiose repugnatum sit hic bonis literis ac linguis. Gregorius theologus ad Basilium Magnum πῶς, inquit, παρέλθω τοὺς ἀκήπους κήπους ἐκείνους καὶ ἀλαχάνους, καὶ τὴν Αὐγέου κόπρον ἐκ τῆς οἰκίας ἐκκαθαιρομένην, id est, quomodo prætercam hortos illos incultos & holeribus uacuos, atq; Augiæ stercus ex ædibus repurgatum. Sentit uitam luxu perditam in melius correctam.

Periculosum est canem intestina gustasse. XXII

Canis intesti na gust.

Χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι, id est, Intestina canem semel adgustasse periclum est.

Prouerbiali allegoria dictum est à Theocrito in Idyllio decimo. Admonet adagium, haud facile temperare à peccando, qui semel illecebram illam, uelut autoramentum uitiorum degustarit. Quemadmodum qui semel scortum attigerit, qui semel periurio siue furto rem auxerit, qui semel aulicam uitam sit expertus. Effertur & ad hunc modum apud Lucianum, οὐδὲ κύων παύσαιτ' ἂν ἅπαξ σκυτοτραγεῖν μαθών, id est, Neq; canis desiturus est, qui semel corium edere didicerit. Theocriti Scholiastes indicat, hoc prouerbium & hunc in modum efferri, χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν, id est, Periculosa res est canis quæ didicit arrodere coria. Horatius in sermonibus simili figura dixit.

Canis assuetus corio.

Quæ si semel uno

De sene gustarit, tecum partita lucellum,

Vt canis à corio nunquam absterrebitur uncto.

Cœna dubia

Dubia cœna. XXIII

Dubiam cœnam, opiparam, uariisq; instructam ferculis appellabant, idq; prouerbium à parasitis repertum apparet. Phormio apud Terentium, Cœna dubia apponitur. Quid istuc uerbi est? Vbi tu dubites quid sumas potissimum. Exponit parasitus uerbum suum, alioqui anceps. Nam dubium etiam periculosum significat: & dubia cœna possit intelligi, quæ non careat suspicione ueneni. Horatius in sermonibus,

Vides ut pallidus omnis

Cœna desurgat dubia. Et res parum tutas appellamus dubias.

Canis circum intestina. XXIIII

Κύων παρ' ἐντέροις, id est, Canis iuxta intestina. Dicebatur, ubi quis res eas, quarum esset cupientissimus, propositas conspiceret, quibus frui tamen non liceret. Canes enim oberrant circum intestina, deuoraturi nisi fustem timerent. Suidas arbitratur accommodari posse in res inutiles & insuaues: intestina enim non facile deglutiri à canibus, ac deuorata reuomi plerunque.

Compedes aureæ

Aureæ compedes. XXV

Χρυσαῖ πέδαι, id est, Aureæ compedes. Prouerbiali metaphora dicitur seruitus splendida & amabilis, qualis est ferè aulicorum uita. Diogenes in epistola quadam scriptum reliquit, Aristippum in aula regia aureis teneri compedibus, ne posset auolare. Seneca in dialogo quodam affectus & rationis, Stulti est, inquit, compedes suas, quamuis aureas, amare. Loquitur de uxore formosa.

Horatius item de amica formosa.

Tenetq; grata Compende uinctum.

Herculana scabies. XXVI

Ἡράκλειος ψώρα, id est, Herculana scabies: de scabie iucunda, facileq; sanabili, interprete Suida, aut quae desideret Herculana, id est, calida balnea. Narrant enim, Herculi laboribus illis ingentibus fatigato Palladem ac nymphas crebro balnea feruentia suppeditasse. Vsum huius adagii non indicat, neq; Zenodotus, neque Suidas. Equidem opinor dici posse uel in eos, qui multo studio alio'ue labore ualetudinem offenderunt, ut quibus aliquo laxamento sit opus: uel in eos, qui blandis adulationibus deliniti, ueluti iucunda quadam scabie pruriunt.

Herculanus morbus. XXVII

Ἡράκλειος νόσος, id est, Herculanus morbus. Hunc Dicaearchus apud Zenodotum eum existimat esse, quem alii sacrum, alii comitialem appellant. Est autem ex eorum numero, quibus nulla medicorum ope succurri potest, propterea quòd diuinitus immitti creditur, eoq; cognomen additum est sacro. Apuleius in prima defensione, diuinum appellatum putat, quòd diuinam, id est, rationalem animi partem uiolet. Nasci, quoties caro in humorem crassum & spumidum, inimico igni conliquescit. Signa esse, graue caput ceruicem torpentem, tempora pulsata, auris praecipue dextrae tinnitum. Deprehendi potissimum incenso lapide gagate, & rotae figularis circumactu. In hunc aiunt Herculem incidisse, uel propter immensos labores, uel immittente Iunone. Heraclitus arrogantiam sacrum morbum uocauit, uel quòd id mali summos plerunque uiros consequi soleat, uel quòd sola mors remedium adferat. Herodotus in Thalia refert Cambysen huic obnoxium morbo, quosdam sibi maxime familiares per insaniam occidisse. Herculem item liberos suos interimentem inducunt tragici poetae. Herculanus appellatus uidetur, quòd ut ille inuictus, ita hic nulla medicorum ope superabilis. Quanquam Aristoteles in Problematis sectione trigesima, problemate iuxta Theodorũ primo, putat Herculé uere huic morbo obnoxium fuisse, atque omneis adeo, qui uel ingenio, uel studio philosophiae, uel in administranda repub. uel in aliis artibus excelluerunt, atrae bili obnoxios fuisse. Equidem non uideo quamobrem hoc debeat inter adagia referri, nisi sacrum, aut Herculanum morbum appellemus, tumorem animi, aut aliud aliquod uitiũ insanabile, quod genus est in senibus auaritia, in mulieribus loquacitas. Nam in omnibus ferè Graecorum collectaneis uideo prouerbii titulo recenseri.

Io Paean. XXVIII

Io Paean. Acclamatio prouerbialis, qua consueuimus uti re grauiter & feliciter peracta, cui non dissimile uidetur illud Homericum, βάλλ' οὕτως, & apud Latinos, Macte uirtute. Athenaeus ex Clearchi primo de prouerbiis libro citat, ἰὴ παιὼν ἰὴ παιὼν, id est, Ie paeon ie paean. Nam utroq; modo scriptum reperio. Natum hinc existimant: cum Latona ex Chalcide Euboeae ciuitate Dianam & Apollinem in Delphos transportaret, euenit forte fortuna, ut iuxta specum, in quo Pytho latitare dictus est, praeteriret. Vbi uero iam prosiliens Pytho impetu ferretur in illos, Latona mulierum more territa, filii auxilium inclamauit his uerbis, ἰὴ παῖ, id est, iaculare fili. Ibi Apollo, qui tum forte gestabat arcum, misso telo Pythonem interemit. Inde uox deflexa est, ut diceretur ἰὴ παιὼν. Idq; cum ter iterari consueuerit in sacris Apollini factis, quidam arbitrantur primum ortum esse, carmen exametrum Heroicum & Iambicum trimetrum. Etenim, si pronuncies primis productis syllabis. βάλλ' οὕτως

Ἰὴ παιὼν, ἰὴ παιὼν, ἰὴ παιών.

Hexametrum erit meris constans spondeis, Sin primis correptis, iambicum erit trimetrũ puris iambis absolutum. Cuius rei meminit etiam Terentianus grammaticus. Item Iulius Pollux in quarto demonstrat in Pythicis ludis quinq; fuisse cantus species. πεῖραν, repraesentari Apollinem certaminis dispicientem locum, κατακελευσμὸν prouocantem Pythonem, ἰαμβικὸν pugnantem, σπονδεῖον uincentem, καταχόρευσιν, ouantem. Hinc uulgo prouerbii uice receptum est, ut re feliciter peracta, acclamemus, ἰὴ παιών. Latini uidentur η, in ω mega commutasse. Ouidius in opere de arte amandi,

Dicite io paean, & io bis dicite paean,

Decidit in casses praeda petita meos.

Et in triumphis acclamabatur, io triumphe. Horatius in Odis,

Non semel dicemus io triumphe.

Nemo mortalium omnibus horis sapit. XXIX

Plinius libro septimo cap. De praestantia gentium, Si uerum facere iudiciũ uolumus, ac repudiata omni fortunae ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abunde igitur atque indulgenter fortuna decidit cum eo, qui iure dici non infelix potest. Quippe ut alia non sint, certe ne lacessat fortuna metus est. Quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid quòd nemo mortalium omnibus horis sapit? Vtinamq; falsum hoc, & non à uate dictum, q̃ plurimi iudicent. Ex quibus Plinii uerbis conicere licet, eam uocem, neminem omnibus horis sapere, uelut oraculo proditam, in uulgi sermonem abiisse. Sensus uel citra interpretem liquet nempe, neminem esse, qui non aliqua parte uitae desipiat Horis omnibus nemo sapit

ac peccet, Porrò stultitiæ comes est infelicitas. Aut certe siquod incidit infortunium, id stultitiæ solet imputari. Eodem pertinet, quod paulo post eodem in loco subnectit, Alius de alio iudicat dies, supremus de omnibus. Extat apud Aristophanem in Ranis & Huiusmodi senarius, quem illic indicat Euripidis esse.

οὐκ ἔστιν ὅς τις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. id est,
Haud uiuit ullus omnibus felix modis. Item Euripides in Supplicibus,
τῶν γὰρ οὐ βροτοῖς
οὐκ ἔστιν οὐδὲν διατέλους εὐδαιμονοῦν. id est,
Siquidem uniuersis rebus in mortalium
Nil continenter & undecunque prosperum est. Ad eundem modum Horatius,
Nihil est ab omni
Parte beatum. Simonides apud Stobæum,

Nemo sine crimine

βέμπτου δ' ἄμωμος οὔ τις οὐδ' ἀκήριος. id est,
Nemo uocat prorsum malo, neque crimine,

Sui cuique mores fingunt fortunam. XXX

Fortunam sibi cuique mores fingunt

Cornelius Nepos in uita Pomponii Attici. Itaque hic fecit, ut uere dictum uideatur. Sui cuique mores fingunt fortunam. Et paulopost in eodem opere, Supra significauimus suos cuique mores plerunque conciliare fortunam. E medio uidetur sumpta sententia. Nam plerunque uidemus mala malis euenire, digna dignis, idque uulgo dictitant, Malus malum reperit, & κακοῖς τρὶς κακά, id est, Malis, ter mala. Attestatur & uersiculus prouerbialis,

Bonis bona eueniunt

ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ τ' ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θεός. id est,
Viro bono fortuna suppeditat bona. Item Menander citante Plutarcho:
ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. id est Nobis enim animus est deus.

Et apud eundem Heraclitus, ἦθος ἀνθρώπου δαίμων, id est, Mores hominis deus siue fortuna. Eodē pertinet, quod Alcman scripsit, fortunam esse sororem εὐνομίας, πειθοῦς καὶ προμηθείας, id est, Rectæ institutionis, persuasionis & prouidentiæ, ut refert Plutarchus in commentario de fortuna Romanorum. Plautus in Trinummo, Sapiens ipse sibi fingit fortunam. T. Liuius Decadis iiii. lib. i. de M. Portio Catone ita prædicat, In hoc uiro tanta uis animi ingeniique fuit, ut quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus uideretur. Pacatus in panegyrico, Sua, inquit, cuique prudentia deus. Fulgentius in commentariis Vergilianis citat ex Telesiaco Carneadis. Omnis fortuna in sensu sapientis habitat. Opinor idem esse quod adducit M. Tullius paradoxo quinto ex poeta nescio quo. Tametsi locus is habetur mendosus, arbitror emendandum ad hunc modum. Cui quidem etiam quæ uim habet maximam fortuna ipsa cedit, & sicut sapiens poeta dixit, Suis cuique moribus fingitur. Sentit enim fortunam fingi cuique suis moribus.

Insana laurus adest. XXXI

Plinius libro decimo sexto capite quadragesimo quinto, Iuxta quorundam distinctionem quarto, In eodem, inquit, tractu portus Amyci est Bebrice rege interfecto clarus. Eius tumulus à supremo die lauro tegitur, quam insanam uocant, quoniam siquid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant, donec abiiciatur. Hactenus Plinius. Mihi non uisum est absurdum hoc adagiis adnumerare, quandoquidem res usqueadeo uulgata fuit, ut hinc arbor cognomen inuenerit. Itaque quadrabit in hominem rixarum autorem, ut sunt nonnulli, qui quocunque se uertunt, iurgia suscitant.

Apologus Alcinoi. XXXII

Alcinoi apologus

Ἀπόλογος Ἀλκινόου, id est, Apologus Alcinoi. de longis & anilibus fabulamentis. Refertur à Diogeniano, & Iulio Polluce libro sexto. Sumptum ex Homeri Odyssea, ubi Vlysses in conuiuio Alcinoi Phæacum regis, prodigiosas ac deridiculas fabulas, & portentuosa mendacia commemorat de Lotophagis, Lestrygonibus, Circe, Cyclopibus, atque id genus aliis plurimis miraculis, fretus uidelicet Phæacū inscitia, barbarieque. Plato de Republica libro decimo, ἀλλ' οὐ μέντοι σοι ἦν δ' ἐγὼ ἀλκινόου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ' ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς ἦρος τοῦ ἀρμενίου τὸ γένος παμφύλου, id est, Haud tibi sum narraturus Alcinoi apologum, sed excellentissimi uiri Eris Armenii genere Pamphyli. Narrat autem eo in loco fabulam, quæ cum Lestrygonum Cyclopumque figmento facile certare possit, Scribit enim cum hic inter multos cecidisset in prælio, decimoque post die cadauera cæsorum tollerentur, reliquis putribus, huius unius cadauer integrum atque incorruptum adhuc apparuisse: domumque deportatum, ut rustis ceremoniis sepeliretur, die duodecimo, cum esset imponendus rogo, reuixisse, ac prodigiosa quædā narrasse, quæ diebus illis decem apud inferos tum iens, tum rediens conspicatus esset.

Andabatæ. XXXIII

Citatur apud Nonnium Marcellum, cum aliis locis aliquot, tum in uerbo Lusciosi, Varro in Andabatis, quem equidem auguror titulum fuisse quempiam Satyræ prouerbialem, cuiusmodi sunt alii

quoq; complures, ὄνος λύρας. γεροντοδιδάσκαλος. Nescis quid serus uesper uehat. M. Tullius instar prouerbii usurpauit in epistola quapiam ad Trebatium libro septimo Epistolarum familiariũ, Quē antea, inquit, ne Andabatam quidem defraudare poteramus. Et hunc æmulatus diuus Hieronymus aduersus Heluidium, ad hoc, inquit, probandum congerit de scripturis exempla quamplurima, more Andabatarum in tenebris gladium uentilans. Idem contra Iouinianum, Periclitamur responsionis uerecundia, & quasi inter duos scopulos, & quasdam necessitatis & prudentiæ symplegadas, hinc atq; inde uel pudoris, uel causæ naufragium sustinemus. Si ad proposita respōdeamus, pudore suffundimur: si pudor impetrarit silentium, quasi de loco uidebimur cedere, & aduersario feriendi occasionem dare. Melius est tamen clausis, quod dicitur, oculis, Andabatarum more pugnare, quàm directa spicula clypeo non repellere ueritatis. Idem in secunda cōtra Rufinum Apologia, Aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi uolunt maledicere. Rursum in eodem opere, Habetur dialogus apud Græcos Origenis & Cādidi, Valētinianæ hæreseos defensoris, in quo duos Andabatas digladiantes inter se spectasse me fateor. Huc, opinor, respexit in præfatione Esdræ, Aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi uolunt maledicere. Hieronymus uidetur mutuatus à Tertulliano, qui libro de carnis resurrectione, Si tá abrupte, inquit, ut quidam uolunt, clausis, quod aiunt, oculis sine distinctione omnē passim carnem & sanguinem à regno dei extrusit. Hactenus ille. Clausis oculis dixit, pro eo quod est, sine delectu, quemadmodum & Augustinus libro contra epistolam Parmeniani, Quæ tandem uis, nisi cæcitas & uanitas animi, cogit hominem clausis, ut dicitur, oculis, tanquam in alterũ iacere, quod cum in eum iecerit, continuo redeat, eumq; ictu reciproco affligat, intactu eo quem uulnerare uoluerat. Cæterum fuerint ne populi ad eum modum soliti pugnare, an gladiatorũ genus, qui clausis oculis tenderent in aduersarium, an potius lusus genus, ut propemodum ex Seneca licet conicere, nondum, ut ingenue fatear, satis compertum habeo. Certe uox ipsa ἀντιβάτης, indicat fuisse quosdam, qui sic hostem aduersum inuaserint. Tum Homerus Iliados ρ Aiacem sic pugnam ineuntem facit, quemadmodum leo pro catulis dimicans, clausis oculis insilit in uenantium agmen,

Αἴας δ' ἀμφὶ μενοιτιάδῃ σάκος εὐρὺ καλύψας
Εἱστήκει, ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσι,
ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσονται ἐν ὕλῃ
Ἄνδρες ἐπακτῆρες. ὁ δέ τε σθένεϊ βλεμεαίνων
Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε καλύπτων
Ὡς Αἴας περὶ πατρόκλῳ ἥρωϊ βεβήκει. id est,

Ast Aiax lato defendans undiq; scuto
Egregium iuuenem prognatum patre Menœtio,
Stabat uti leo depugnans sua pignora circum,
Cui catulos deportanti uenit obuia turba
Venantum in syluis, iaculis urgentibus, ille
Deducto prorsum cilio sua lumina uelat.
Sic cingens heroa Patroclum protegit Aiax.

Basilius in epistola quadam non ineleganter dixit νυκτομαχίαν. ὥστε τοῦ λοιποῦ γνωρίζειν ἡμᾶς τοὺς ὁμόφρονας, καὶ μὴ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ μηδεμίαν φίλων καὶ πολεμίων ἔχειν διάκρισιν, id est, ut in posterum nouerimus eos qui nobiscum sentiunt, nec uelut in nocturna pugna nullum amicorum & inimicorum habeamus discrimen. Conueniet in eos, qui temere nulloq; iudicio insectantur quippiam, aut repugnant alicui. Neque pessime quadrauerit in eos, in cuiusmodi iocus extat Demonactis, autore Luciano, Hic mulget hircum, ille supponit cribrum, cum alter inepte proponeret, alter responderet ad id quod propositum erat, nihil facientia. *Nocturna pugna*

Canina facundia. XXXIIII

Sallustius apud Nonium Marcellum, in dictione Rabula, Canina, ut ait Appius, facundia exercebatur. Quod quidem Appii dictum apud eruditos scriptores in adagionem cessit, in quosdam, qui tantum ad maledicendum eloquentiæ studium exercerent: à rixa canum, & oblatratu sumpto epitheto. Siquidem r, litera quæ in rixando prima est, canina uocatur. Diuus Hieronymus in Epistola ad Rusticũ monachum, Pomparum ferculis procedunt in publicum, ut caninam exerceant facundiam. Idem obtrectatores suos subinde canes appellat. Sumptum à genere philosophorum, quos κυνικοὺς appellāt, siue ob sordidam uitam, siue quod obuios quosq; mordent, cum mendicato uiuant, more canum.

Iliensis tragoedos conduxit. XXXV

Ἰλιεῖς τραγῳδοὺς ἐμισθώσαντο, id est, Iliensis tragoedos cōduxit. Vbi quis ultro prouocat quempiam, unde sua audiat probra, ueluti si Troiani accersant histrionem, qui ipsis calamitates, quas semel pertulere, denuo quasi renouet. Lucianus in Pseudologista, Ἐπεὶ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν Ἰλιεὺς ὢν τραγῳδοὺς ἐμισθώσω, id est, Posteaquam enim iuxta prouerbium Iliensis cum sis tragoedos conduxisti. Idē alibi, τὰ γοῦν τῶν Ἰλιέων ἀτεχνῶς πεπόνθαμεν, τραγῳδόντα τοῦτον ἐφ' ἡμᾶς κεκινήκαμεν, ᾀσόμενον τὰς Φρυγῶν συμφοράς, id est, Itaq; planè idem nobis accidit quod Iliensibus, ut qui istum ceu tragoedum quempiam aduersus nos excitauimus, qui Phrygum cantet calamitates.

Tribus minis insumptis, duodecim imputat. XXXVI

Ironia prouerbialis apud Aristophanem in Pluto,

καὶ μὴν φίλος γ' ἄν μοι δοκεῖ νὴ τοὺς θεούς At certe amicus ut uidetur per deos, *Minis t.i.d. imputat*

τρεῖς μνᾶς ἀναλώσας γε λογίσασθαι δώδεκα. id est, Vti pro minis tribus imputes duodecim. Quadrabit in eos, qui non nisi compendii sui gratia colunt amicos, & pro quamuis exiguo officio, multum beneficiorum expectant. Vulgo item aiunt, Pileum donat, ut pallium recipiat.

Oculus dexter mihi salit. XXXVII

ἅλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός. id est, Salit mihi oculus dexter.

Vbi spes est ui suros nos lætum quippiam & uehementer exoptandum. Ductum à muliercularum superstitione, quæ ex membri pruritu diuinare solent, quid sit euenturum. Vnde illa apud Plautum non semel obuia, Prurit mihi tergum, pruriu nt dentes, pruriunt pugni: &, Vtrum dentes tibi pruriunt, an malæ? Theocritus in Amaryllide.

ἅλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός· ἆρά γ' ἰδησῶ αὐτάν. id est,

En oculus dexter salit mi, illam'ne uidebo?

Auris dextra tinnit

Est etiam apud Plautum, Supercilium salit. Hodieq; per iocum aiunt sibi dextram tinnisse aurem significantes alicubi sermonem de se absentibus factum cum laude. Idq; Plinius testatur, uulgo quãdoq; creditum fuisse, ut qui laudaretur absens, ei dextra tinneret auris: qui uituperaretur, sinistra. Lucianus in Dialogis meretriciis, ἦ που ὦ παρμένων ἐβόμβει τὰ ὦτα ὑμῖν; ἀεὶ γὰρ ἐμέμνητο ἡ κεκτημένη μετὰ δακρύων. id est, Num uobis tinniebant aures Parmeno? Nam hera assidue cum lachrymis uestri meminerat.

Nebulæ in pariete. XXXVIII

Ausonius in epistola quadam ad Gregorium filium, nebulas in pariete dixit pro re nihili, somniiq; simillima, An nunquam, inquit, uidisti nebulam pictam in pariete? Carminis, quod ei subscribitur epistolæ, lemma significat friuolum ac uanũ. Nã nebula res est inanior, quàm ut coloribus exprimi queat.

Ne sis patruus mihi. Sapere patruos. XXXIX

Patruam esse
Patruos sapere

Patruorum in nepotes ceu peculiaris genuinaq; seueritas, prouerbio locum dedit. Horatius in Odis,

Metuentis patruæ uerbera linguæ.

Patrua lingua

Patruam linguam uocat seueram & obiurgatricem. M. Tullius aduersus Herennium, Fuit in hac causa quidam patruus, censor, magister. Obiurgauit M. Cœlium sic, ut neminem unquam parens. Horatius, Siue ego praue,

Seu rectè hoc uolui, ne sis patruus mihi. id est,

Ne me castiges. Ad hanc formam pertinet illud Persianum,

Cum sapimus patruos. id est, postquam abiectis puerilibus nugamentis, seueros mores induimus. Idẽ Horat. æmulatus, ut solet, dixit, Ne sis mihi tutor, id est, ne mihi præscribas atq; imperes.

Tutorem esse alicui

Saxum uoluere. XL

λίθον κυλινδεῖν, id est, Saxum uoluere dicuntur, qui inexhausto quopiam atq; inutili labore fatigantur. Terentius in Eunucho, Satis diu iam hoc saxum uoluo. Donatus admonet, prouerbium fuisse in eos qui inextricabili sudore sed inutili affligerentur, tractumq; putata notissima Sisyphi fabula, saxum apud inferos sursum ac deorsum uoluentis. Apte uero stolidum militem saxum uocat. Cui ipse fuerit Sisyphus, uafer & callidus.

Capere prouinciam. Tradere prouinciam. XLI

Prouinciam capere aut tradere

Tradere prouinciam, figura prouerbiali dicuntur, qui negocium aliquod curandum committunt. Capiunt, suscipiunt'ue prouinciam, qui rei curandæ onus in se recipiunt. Metaphora sumpta est à consuetudine Romanorum, apud quos, qui magistratum gerebant, prouincias alias alii sortiebantur. Exẽpla passim apud autores obuia sunt. Terentius in Seipsum excruciante, Videlicet ille Cliniæ seruus, tardiusculus est, Idcirco huic nostro tradita est prouincia. Idem in Phormione, O Geta prouinciam cepisti duram. Plautus in Cistellaria, Abi rus, abi directus in tuam prouinciam. Officium illi delegatum prouinciam uocat.

Corinthus & collibus surgit, & uallibus deprimitur. XLII

Strabo libro Geographiæ octauo scribit, Corinthios opibus, & artibus egregiis præcelluisse, cæterum regionem illorum non admodum fuisse feracem, quòd inæqualis esset & aspera, ac petricosa. Eamq; ob causam senarium hunc prouerbio iactatum fuisse,

Κόρινθος ὀφρυᾶταί τε καὶ κοιλαίνεται. id est,

Alibi tumet Corinthus, aliubi caua est.

Meminit & Eustathius in Bœotiam Homeri. Huiusmodi autem terræ genus non perinde sementi idoneum est, atq; campestris. Id adagiũ ubi nam possit esse usui non satis uideo, nisi siquis detorqueat ad hominem int actabilem, aspero ingenio, & sibiipsi inæqualem parumq; secum constantem. Cælius Rhodiginus etiam atque etiam contendit adhibendum esse prouerbium, ubi significabimus felicitatem aliquo incommodo uitiatam, ut est ferè rerum humanarum conditio. Quem libentius sequeremur autorem, si quod contendit & asseuerat, uel unius autoritate probasset.

Crotone salubrius. XLIII

Κρότωνος ὑγιέστερον, id est, Crotone salubrius. De re nequaquam noxia, sed undequaque salutifera, Zenodotus ab animante sumptam paroemiam existimat. Est enim Croton muscæ genus, Theodorus redivuum uertit, Hermolaus mauult ricinum dici latine, placidum & innoxium, neque suctu, neque alia quapiam re molestum. Strabo libro Geographiæ sexto, tradit hinc ortum, quod Crotoniatarum locus longe saluberrimus olim fuerit iudicatus, uel hoc argumento, quòd breui temporis spatio quàm plurimos produxerit, tum athletas, tum philosophos, hoc est, corporibus pariter atque animo præstantes uiros, inter athletas præcipuum Milonem, inter philosophos Pythagoram. Idem eodem libro tradit, Myscellum & Architam pariter Delphos adiisse, ut de urbe condenda consulerent oraculum: & alterutrum pollicente deo, Architam opes delegisse, Myscellum loci salubritatem, illum itaque Syracusas condidisse, hunc Crotonem, quarum urbium altera cessit in prouerbium opulentiæ, altera salubritatis. Allusit ad hoc prouerbium Pallada in epigrammate,

Οὐκ ἀλόγως οἱ διζυθίοις δύναμίν τινα θείην
 Εἶναι ἔφην, χθὲς γοῦν δίζυθον οὐ χρονίῳ
Ἠπιάλῳ κάμνοντι τεταρταίῳ περιῆψα,
 Καὶ γέγονεν ταχέως οἷα κρότων ὑγιής. id est,

Diuinum quiddam, uimque admirabile inesse
 Dizythis certe diximus haud temere.
Nanque here quem febris longa & quartana tenebat,
 Iam delassatum conficiens misere,
Dizython admoui, neque erat mora longa, Crotone
 Hoc ubi fecissem, sanior ille fuit.

Suida mauult ad animalis similitudinem referri, quòd undique sui simile sit, nec ullam habeat incisioné, Ná ὑγιὲς interdú integrum dicitur, ut integer uitæ, integer mentis, pro quo Græci ὑγιής. Est auté insecti genus, canibus ac bubus infestú. Suspicor esse cuius sine nomine meminit Plinius libro undecimo, capite trigesimo quarto. Séper habet caput infixum sanguini, cumque cibi exitú non habeat, nimia satietate dehiscit. Nunquam in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia, in ouibus & capris hoc solú. Verú pro insecto Stephanus indicat ultimá oportere acui, κροτών. Hesychius addit Crotonem dici genus gummi Aegyptii, cuius uarias medicinas indicat Plinius libro uigesimoquarto, capite undecimo. Quidam aiunt, & Sesamidem dici Crotonem, fortassis eandem quam Plinius libro uigesimoquinto, capite quinto appellat Sesamoides, quod ait elleboro admisceri solitum, quo tutius sumeretur, id est, ni fallor, ellebori genus, quod Italia ueratrú appellat. Quoniá hæc uerba non solú corpus morbis alias immedicabilibus liberat, uerum & animum purgat ab insania, non admodum dissimile ueri uidetur, hinc ductum prouerbium, Crotone salubrior. Sesami meminit & Dioscorides, Sesamæ Plinius libro decimoquinto, capite septimo meminit Sesamí, quòd sit arboris genus unde confici solet oleum, quam alii uocant, Cyci, uoce, ut uidetur, Aegyptia, alii Crotonem, alii Rhibim, alii Sysamum syluestre. Ibidem indicat & ex castaneis & ex oriza fieri simile genus olei. Rursum lib. xxiii. cap. xxv. meminit sesamæ, cuius in remedijs uarios usus indicat. Cæterum quid sit dizythum in epigrammate, nondum compertum habeo, nisi quod Plinius libro eodem circa finem, ostendit zythum esse potionem apud Aegyptios repertam, ex frugibus: hinc δίζυθον dictum uidetur, quasi dicas duplicem ceruisiam. Hac sibi medentur & hodie bibuli quidam.

Crotoniatarum postremus, reliquorum Græcorum primus est. XLIIII

Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος, πρῶτος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, id est, Crotoniatarú postremus, primus reliquorum Græcorú. Strabo libro Geographiæ suæ sexto, prouerbium hoc ait ortum ob insignem Crotoniatarú præstantiam in certaminibus Græcanicis. Plurimos enim egregios athletas protulit ea ciuitas, adeo, ut in uno certamine Olympico, septem uiri, qui reliquos uirtute præcesserát, omnes pariter fuerint Crotoniatæ. Huius gentis præcipuú decus Milo, literis omnium celebratus, qui septies continenter uicit Olympia. Hunc si constitisset, nullus è uestigio poterat educere. Malú tenenti nemo digitú corrigebat. De admirando nec indigno uita interitu meminit Gellius. Adagioni locus erit, ubi genus aliquod tanto interuallo præcedere dicemus, ut qui in hoc sit uel infimus, in illo possit primus uideri: ueluti siquis dicat, in re militari uel ignauissimum Græcorum præstantiorem esse fortissimo Troianorum. Aut qui sit apud Italos infantissimus, apud Gallos eloquentissimum uideri posse. Aut qui citharoedus sit deterrimus, eum auloedorum principem haberi posse.

Ne decima quidem Syracusanorum pars. XLV

Οὐδὲ τὴν δεκάτην τῶν Συρακουσίων ἔχει, id est, Ne decimam quidé partem opú Syracusanarum possidet. Strabo libro Geographiæ sexto. Συρακουσίοις δὲ ἤδη τοσοῦτον ἐκπεσεῖν πλοῦτον, ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐν παροιμίᾳ διαδοθῆναι, λεγόντων πρὸς τοὺς ἄγαν πολυτελεῖς, ὡς οὐκ ἂν ἐκγένοιτο αὐτοῖς Συρακουσίων δεκάτη, id

Syracusanorum ne decima quidem pars.

est, Syracusas eo diuitiarum peruenisse, ut in prouerbium abierint. Siquidem de diuitibus, ac splendidis ita dicere solent, Ne decimam quidem Syracusanarum opum partem assequi possent. Significabant autem aliorum opes, quantumuis amplas, nihil esse ad Syracusanas diuitias. Nonnihil Veneris accesserit prouerbio, si paulo longius detorqueatur, ut siquis prælocutus, Ciceronem longo interuallo reliquos omneis post se relinquere, dicat, opulentam quidem & uberem esse Quintiliani dictioné, uerum hanc uix esse τὴν συρακουσίων δεκάτην.

συρακουσίων δεκάτην

Maleam legens, quæ sunt domi obliuiscere. XLVI

Strabo lib. Geographiæ octauo tradit Corinthiorum urbem in Isthmo sitam, duos habuisse portus, alterum Asiam uersus, alterum Italiam. Verum quod freti instar esset, non sine discrimine eò nauigari, uelut olim in mari Siculo, maxime præter Maleam, propter reflantes inde uentos. Vnde & prouerbium celebratum fuisse,

Μαλέας δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε. id est, Maleam legens, quæ sunt domi obliuiscere.

Est autem Malea promontorium Laconiæ, à Maleo Argiuorum rege dictum, quod per quinque passuum millia in mari protenditur, autore Seruio in quintum Aeneidos, in quo libro Vergilius uidetur ad parœmiam allusisse, cum ait,

Maleæque sequacibus undis. Item Statius septimo Thebaidos libro,

Et raucæ circumsonat unda Maleæ Item in Tiburtino Manlii Vopisci,

Si Maleæ credenda ratis.

Significat & Homerus libro Odysseæ nono, periculosam circa Maleam nauigationem fuisse, sic Vlyssem loquentem inducens.

καί νύ κεν ἀσκηθὴς ἱκόμην ἐς πατρίδα γαῖαν,
ἀλλά με κῦμα ῥόος τε περιγνάμπτοντα μάλειαν
καὶ βορέης ἀπέωσε, παρέπλαγξεν δὲ κυθήρων. id est,

Forsitan & patrias rediissem sospes in oras,
Sed me dum Maleam præteruehor, undaque fluctusque
Et Boreas illinc pulsum admouere Cytheris. Allusit huc Ouidius in Heroinis,

Ausus es o nimium, nimiumque oblite tuorum
Thracia nocturno tangere castra dolo.

Nam suorum obliti uidentur, qui sese temere periculis obiiciunt. Quandoquidem una hæc præcipua causa uulgus à subeundis uitæ periculis deterret, quòd meminerint esse, quibus se saluô sit opus, ut ait Flaccus, & quibus incolumes prodesse tum debeant, tum possint, extincti grauem allaturi luctum. Videbitur non intempestiuiter uti hac parœmia, si quando discrimen negocii suscipiendi uolemus ostendere, aut non esse suscipiendum, aut negligendam uitam.

Omnia sub unam Myconum. XLVII

Myconus una omnia sub unam Myconum omnia

Πάνθ' ὑπὸ μίαν μύκονον, id est. Omnia sub unam Myconum. Strabo Geographiæ suæ libro decimo. μύκονος δ' ἐστὶν ἐφ' ᾗ μυθεύουσι κεῖσθαι τῶν γιγάντων τοὺς ὑστάτους, ὑφ' ἡρακλέους καταλυθέντας, ἀφ' ὧν ἡ παροιμία, πάνθ' ὑπὸ μίαν μύκονον, ἐπὶ τῶν ὑπὸ μίαν γραφὴν ἀγόντων τὰ διῃρημένα τῇ φύσει, id est, Est autem Myconus, in qua fabulis proditum est, positos esse gigantes postremos ab Hercule confectos. unde ductum est illud prouerbium, Omnia sub unam Myconum, in eos, qui res natura diuersas eodem titulo complectuntur. Quibus ex uerbis magis colligitur usus adagii quàm ratio, tametsi conicere licet, quoniam summa gigantum & reliquiæ sub Mycono conderentur, sub ea gigantes omneis iacere uulgo dictum, cum sub aliis item montibus siti fuerint. Itaque qui eodem in libro grammatica pariter & theologica, item dialectica, & iurisconsultorũ literas tradat, in eum non incócinne dicetur, Omnia sub eandem Myconum. Aut ubi diuersa gesta, ab eo quod postremo loco factum sit, æstimentur. Est autem Myconus ex Cycladibus una, teste Stephano, qui prouerbii quoque facit mentionem in dictione Myconus. At Zenodotus longe diuersam adfert fabulam, quæ prouerbio dederit occasionem. Heleus, inquit filiis suis Hegetori & Hippocli mandarat, ut insulas illas in mari sparsas subigerent. Deinde ubi Hegetor multas esset aggressus, Hippocles unam modo Myconum, uelletque nihilominus reliquarum etiam omnium ex æquo particeps esse, consuluerunt super hac re oraculum, quæ nam insulæ Hippocli cederent. Respondit deus, μία μύκονος, id est, Vna Myconus. Vsus est eleganter Plutarchus primo συμποσιακῶν libro. μίαν μύκονον ἀποφαίνεις τὸ συμπόσιον, id est, Vnam Myconum faciens conuiuium, significans indistinctos adhuc conuiuas. Vnde & de indiscretis dictum apparet.

Lerii mali. XLVIII

Λέριοι κακοί, id est, Lerii mali. In eos recte dicetur, qui pariter omnes gentis uitio sunt improbi. Leriorum enim populus ob insignem morum improbitatem, in prouerbiũ abiit, autore Strabone libro Geographiæ decimo. Citatque Phocylidis, nescio cuius, uerba hæc, Λέριοι κακοί, οὐχ ὁ μὲν ὃς δ' οὔ, πάντες πλὴν προκλέους, καὶ προκλέης λέριος, id est, Lerii mali, non ut hic malus sit, ille nequaquam, ue-

rum omnes, excepto Patroclo. Et Patroclus est Lerius. Leria insula est una ex Sporadibus contra littora Cariæ, quam Plinius Leron appellat, cum aliis aliquot locis, tum libro quinto, capite trigesimo primo. Quod hic dictum est in Lerios, Græca epigrámata detorquent in Chios. Epigráma sic habet.

καὶ τόδε δημοδόκου, χῖοι κακοὶ, οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ' οὔ.
πάντες πλὴν προκλέους, καὶ προκλέης δὲ χῖος. id est,

Hoc quoq; Demodoci, Chius malus, haud quidem hic, hic non.
Omnes absq; Procle, Chius at ipse Procles.

Apud Strabonem græcum scriptura mendosa est, cum προκλέης legendum sit, non πατροκλέης. Interpres usus est codice castigatiore, quin ipsa carminis ratio reiicit, πατροκλέης. Si addas, καὶ τόδε δημοδόκου, Plenum erit distichon. Id reddetur uenustius, si ab homine ad rem deflexeris: ut si dicas, oēs prognostæ uani, uno excepto Venātio, & tamen prognostes est Venantius. Impii sunt milites omnes uno excepto Langio, & tamen miles est Langius. Græcorum prouerbium imitatus est Ausonius in Siluium quendam cognomento bonum, natione Brittonem, quæ natio & hodie apud Gallos uulgo male audit.

Ad Phasim usq; nauigauit. XLIX

Autore Strabone libro Geographiæ undecimo, Phasis est Euxini sinus, & extremæ nauigationis meta, uel teste prouerbio, Phasim usq; nauigauit

Εἰς φᾶσιν, ἔνθα ναυσὶν ἔσχατος δρόμος. id est: Ad phasim ubi supremus cursus nauibus.

Per Phasim Colchidem significauit, non flumen Phasim, neq; urbem eiusdem nominis ad flumen sitam. Theocritus in Idyllio N.

πεζὸς δ' ἐς κόλχως τε καὶ ἄξενον ἵκετο φᾶσιν. id est, Et Colchos pedes, & te accessit in hospite Phasis.

Pindarus cōsimili figura in Isthmiis hymno B. ἀλλ' ἔπλεε ποτὶ μὲν φᾶσιν θερείαις, οὖ δὲ χειμῶνι πλέων νείλου πρὸς ἀκτάς, id est, Sed transibat ad Phasim quidē mēsibus æstiuis, hyeme uero nauigās ad Nili ripas, id est, à Colchide in Aegyptum. Strabo enim putat Phasianos ab Aegyptiis oriundos, argumentum sumens ex usu lineorum, quorum tanta sit uis apud Phasianos, ut hinc exportentur etiam in alias regiones. Dicitur de iis, qui longinquas orbis regiones peragrarint. Est enim ipsa figura quasi prouerbialis hyperbole, quo modo dixit & Iuuenalis.

Omnibus in terris quæ sunt à Gadibus usq;
Auroram & Gangem. Et Horatius in Odis,
Extremum Tanaim si biberes Lyce. Et Vergilius in Bucolicis,
At nos hinc alii sitientes ibimus Afros:
Pars Scythiam & rapidum Cretæ ueniemus Oaxem.

Sumptum uidetur ab Iasonis fabula. Neq; dissimile fuerit schema, si quis ad Herculis usq; columnas dicatur nauigasse, aut usq; ad Britanos, quos autores extra mundi terminos ponunt, quòd Oceano separentur. Horatius in Odis libro tertio,

Visam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inuiolatus amnem. Idem eadem oda,
Visam Britanos hospitibus feros. Idem rursum,
Et ultimos orbis Britanos.

Mysorum ac Phrygum termini discreti sunt. L

Strabo libro Geographiæ duodecimo, regiones quasdā commemorat inter se finitimas, puta Phrygum, Bithynorum, Mysorum, Dolonum. Item qui iuxta Cyzicum accolunt, Mygdonum ac Troianorum. Neminem autem inficias ire, quin unaquæq; suis finibus sit circumscripta. Verum eos fines adamussim diiudicare, id neutiq; facile. Porrò de Phrygiis ac Mysis prouerbium quoq; uulgo iactatum fuisse uersibus trimetris,

χωρὶς τὰ μυσῶν καὶ φρυγῶν ὁρίσματα, Sunt separati Mysiorum termini,
τὸ δὲ διορίζειν χαλεπόν. id est, Phrygumq;, sed finire perquàm est arduum.

Huius rei causam adducit, quòd hi populi non satis stabiliter tutati sint suas sedes, sed subinde aliunde aliò depulsi, terminos incertos reddiderint. Plinius libro quinto, Mysiam in Phrygia collocat. Plutarchus, οὐ τοῖς ὑγιεινοῖς παραγγέλμασι. χωρὶς γὰρ ἔφη τὰ φιλοσόφων, καὶ ἰατρῶν ὥσπερ τινῶν μυσῶν καὶ φρυγῶν ὁρίσματα, id est, Separatam enim aiebat esse philosophorum ac medicorum professionem, non aliter ac Mysorum ac Phrygum fines. Manent in hodiernum diem passim id genus de finibus gentium rixæ, longa serie temporum omnia confundente. Adagio licebit uti, de rebus toto genere inter sese dissidentibus, ueluti siquis sentiens longe aliud spectare philosophum, aliud oratorem, dicat, χωρὶς τὰ μυσῶν καὶ φρυγῶν. Aut de hominibus inter quos nihil conuenit, nihilq; commune intercedit, ut apud Euripidem Achilles,

χωρὶς τ' ἀμὰ κἀγαμέμνονος. id est, Separatæ sunt meæ res à bonis Agamemnonis.

Quod index auro, id aurum homini. LI

aurum index homini

Inter multas Chilonis sententias, hæc præcipue placuit eruditis, Autore Laertio, ἐν λιθίναις ἀκόναις ὁ χρυσὸς ἐξετάζεται, διδοὺς βάσανον φανεράν, ὁ δὲ χρυσῷ ἀνδρῶν ἀγαθῶν τε κακῶν τε νοῦς ἔδωκεν ἔλεγχον. id est, In saxeis coticulis aurum exploratur, euidens præbens specimen. In auro uero proborum pariter & improborum ingenium deprehenditur. Stobæus carmen hoc citat ex Antiphane:

πλοῦτος δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώπου τρόπων. id est, Opes ut index, hominis ingenium arguunt.

Allusit huc Aristides in Themistocle, ἐντεῦθεν ὅρα τὸν ἄνδρα, ἀπὸ γραμμῆς ἀρξάμενος, καὶ μή μοι λόγῳ τὸν χρυσόν, ἀλλὰ τὴν βάσανον προσάγων σκόπει, id est. Hinc uirum specta, à linea facto initio. Neque mihi, quod dicitur aurum, sed ipsum admouens indicem considera.

Caue Thoracem. LII

φύλαττε τὸν θώρακα, id est, Caue Thoracem. Strabo libro Geographiæ decimoquarto scribit, fluuium esse nomine Letheum, uicinum Libybus Hesperiis: huic imminere montem, cui nomen Thorax, in quo fama est Daphitam grammaticum cruci suffixum fuisse, quòd maledico carmine reges incessiuisset: unde dictum illud manarit in uulgus, ut dicerent, φύλαττε τὸν θώρακα, id est, Caue à Thorace. Hoc uelut ænigmate prouerbiali festiuiter admonebimus, frenandam esse linguam, ne uoces petulanter emissæ, per iugulum aliquando redeant. Stephanus tantum indicat Thoracem esse ciuitatem Aetoliæ, & item Magnesiæ. de prouerbio silet.

Abdera pulchra Teiorum colonia. LIII

Strabo lib. Geographiæ decimoquarto, tradit Teios cum Persarum contumelias ferre non possent, urbe relicta, Abdera Thracum urbem demigrasse. Atque hinc illud uulgatum fuisse,

Ἄβδηρα καλὴ Τηΐων ἀποικία, id est, Abdera pulchra Teium colonia.

abderitarum imperium

Hoc ænigmate prouerbiali significamus, non deesse quò confugiamus, si quis præter modum pergat esse molestus. Huc fortassis allusit M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum septimo: Quod imperium habeam, id est, ἀβδηριτικόν. Et libro quarto: Hic Abdera non tacente me. Dices, tamen tu nō quiescis? Ignosce, uix possum. Laudantur & ab Herodoto libro primo Teii, quòd relicta patria libertatem seruarint, cuius rei meminit & Strabo libro decimoquarto, non silens obiter de prouerbio, quanquam Aldina editio illic deprauata est, ut in multis aliis locis. Ioachimus Vadianus meus, uir iuxta candidus ac doctus, existimat conuenire prouerbium, ubi quis fortunam tenuem, sed cum libertate coniunctam, anteponit amplis opibus, sed obnoxiis seruituti. Cuius sententiæ non refragor. Nam damnatus est Abderitarum aer, & item pascua.

Magna ciuitas, magna solitudo. LIIII

Strabo Geographiæ libro decimosexto, Seleuciam ad Tigrim ait Babylone maiorem fuisse, sed pleraque sui parte desertam, ac iure optimo de illa dici posse, quod de Megalopoli Arcadiæ ciuitate dixit comicus quispiam:

ἐρημία μεγάλ᾽ ἐστὶν ἡ μεγάλη πόλις. id est, Est magna solitudo, magna ciuitas.

Allusum est ad nomen urbis, cuius meminit & Plinius in quarto. Quadrabit in urbes, aut domos, agros, aut hortos, aut aliud id genus quippiam, amplum quidem & spatiosum, sed parum excultum. Aut in librum ingentem quidem illum, uerum impolitum & illimatum.

Ad Scolon nec proficisceris ipse, nec alterum comitaberis [illegible] LV

Strabo libro Geographiæ nono scribit, Scolon uicum esse quempiam Asopiæ, sub monte Citherone, sedem inamœnam, incultam, infrugiferam asperam. Atque hinc uulgo prouerbium manasse,

εἰς Σκῶλον μήτ᾽ αὐτὸς ἴμεν, μήτ᾽ ἄλλῳ ἕπεσθαι. id est, Nec per te Scolum ipse, nec ulli alii comes ito.

Refert eadem totidem uerbis Eustathius in Bœotiam Homericam. Nam Scolon & Stephanus ponit in Bœotia. Nomen ex re uidetur inditum, σκῶλος enim Græcis spinæ genus est. Quo prouerbio cōueniet uti, si quando significabimus modis omnibus abstinendum à conuinctu cuiuspiam, aut à loco ubi nihil sit sperandum quod uel ad uoluptatem faciat, uel ad emolumentum.

Oenoe charadram. LVI

Οἰνόη τὴν χαράδραν, id est, Oenoe torrentis alueum. Nam charadra Græcis significat eam terræ fissuram, quam aqua pluuia, aut torrens, nonnunquam terræmotus efficit. Zenodotus in collectaneis adagiorum ait, dici solitum in eos, qui ipsi sibi malum accerserent. Hinc esse natam parœmiam, quòd Oenoe uicus quidam sit atticæ, quem qui incolebant, alueum quendam torrentis uicinum, suis finibus incluserunt. Deinde ingruente immodica ui aquarum, & ob id corruptis agris, agricolationem perdidisse. Strabo Geographiæ libro octauo, duas Oenoas commemorat, alteram Eleutheris finitimam, alterā apud Marathonem, de qua uulgo iactata parœmia, οἰνόη τὴν χαράδραν, id est, Oenoe charadram. Effertur adagium ad hunc quoque modum, οἰναῖοι τὴν χαράδραν, id est, Oenæi charadram, ubi quippiam accersitur ad commoditatem, unde pernicies adfertur. Hesychius hoc prouerbium refert & explicat ex Demone prouerbiorum autore. Stephanus indicat Oenoen esse unam duarum ciuitatum quas

habet Icaria. Vnde dicuntur Oenæi.

Nihil ad Bacchum. LVII

οὐδὲν πρὸς Διόνυσον, id est, Nihil ad Bacchum. Vbi quis ea nugatur, quæ ad rem præsentem nihil attinent. Adagionis origo uaria traditur. Zenodotus ait, antiquitus in choris Dithyrambos in Bacchum cani solitos. Deinde poetas mutata consuetudine, Aiaces, Cētauros, atq; id genus fabulas cœpisse describere. Proinde spectatores per risum acclamasse, Nihil ad Bacchū. Quo conuicio moniti, deinceps satyros inducere cœperunt, ne dei prorsus obliti uiderentur. Strabo geographiæ suæ libro septimo scribit euersa funditus à Romanis, propter uiolatos legatos, Corinthiorum urbe, milites in opera quoq; nobilia, quibus ea ciuitas præter cæteras abundabat, ludibriis insultasse. Citatq; testem Polybium, qui prædicet præsentem uidisse sese, tabulas quasdam abiectas in solum, in quibus milites talis luserint. Quarum una fuit ab Aristide depicta. Argumentum erat Bacchus. Hinc, inquit, quidam aiunt manasse, quod prouerbio dicitur, οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον, id est, Nihil ad Bacchum. Suidas refert Epigenem quendam Sicyonium, tragœdiam de Baccho conscripsisse, quæ cum indigna deo uideretur, quosdam è spectatoribus acclamasse, nihil ad Bacchum. Eamq; uocem in prouerbium abiisse. Verum magis approbat eorum sententiam, qui dicunt quondam poetas de Baccho fabularum argumenta consuesse tractare, eaq; demū actitari solita. Deinde paulatim ad tragœdias scribendas conuersos, alias fabulas & historias scriptitasse, prætermissa Bacchi mētione: spectatores igitur acclamasse nihil ad Bacchum. Eiusq; fermè sententiæ suffragatorē citat Chamæleontem. Huic opinioni astruit Plutarchus in primo libro Symposiacon, ostendens ab Aeschylo & Phrynico natā parœmiam, qui fabularum argumenta ad historias & calamitates deflexerint. At Theætetus apud eundem Suidam, in opere de prouerbio, scribit Parrhasium pictorem, Bacchum summa arte finxisse. Itaq; cum apud Corinthios pictorum inter ipsos de arte certamen ageretur, & complures Bacchum pictum proferrent, quorum nullus ad Parrhasii Bacchum accederet, succlamasse populum, nihil ad Bacchum. Apud eundem, quidam cum Corœbum, Vlyssem illum uafrum & uersipellem uocasset, audiit: Canem adducis ad præsepe, & nihil adfers ad Bacchum. Vtroq; prouerbio significatum est, nimis inæqualem esse comparationem Corœbi cum Vlysse. Lucianus in Baccho, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Διόνυσον οὗτος ὁ Διόνυσος, ἀποιήσειν, id est, Sed dixerit quispiam, quid ad Bacchum hic Bacchus? id est, quid ad rem propositā pertinet hæc de Baccho fabula? Itaq; uidetur adagium quadraturum, uel de re ab instituto aliena, uel multo inferiore, uel contemnenda. Plutarchus in Symposiacarū quæstionum prima, de iis agēs, qui anxios syllogismos, uelut eum quem κυριεύοντα uocant, in poculis proponere solent, τί ταῦτα, inquit, πρὸς τὸν Διόνυσον; Idem inibi, πέμψω δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ταχέως, ἂν ταῦτα δόξῃ μὴ παντελῶς ἄμουσα μηδ᾽ ἀπροσδιόνυσα εἶν, id est, Mittam autem propediem & reliqua, siquidem hæc uidebuntur non usquequaq; inscita, neq; nihil ad Bacchum pertinentia. Noue quidem, sed tamen oppido quàm eleganter dixit, ἀπροσδιόνυσα, tacite alludens ad prouerbium. Significat autem, οὐκ ἀπροσδιόνυσα, non aspernenda, & ad rem pertinentia. Idem in eiusdem operis lib. quarto, οἶμαι δὲ καὶ τῶν σαββάτων ἑορτὴν μὴ παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι, id est, Arbitror autem nec sabbatorum festum, nihil prorsus ad Bacchum pertinere. Athenæus libro undecimo. ἀπροσδιονύσους λύσεις πραγματευόμενος, id est, Solutiones nihil ad rem pertinentes moliens: tertio, παράμουσα μέλη dixit, modos non respondentes ad tibiam. Ac mox ἀχρότητα κύμβαλα, hoc est, cymbala non congruentia ad numeros saltationis. Sic enim uocat sermones intempestiuos, aut nihil ad rem pertinentes, quos idem ἀμουσολογίας uocat. De huius formæ prouerbiis dictum est nobis alias: Nihil ad uersum. Pindarus in Nemeis, παρὰ μέλος ἔρχεσθαι dixit pro eo, quod erat secus q̄ conuenit loqui, μαθὼν δέ τις ἀνερεῖ, εἰ παρὰ μέλος ἔρχομαι. M. Tullius lib. ad Atticum xvi. Sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo uidebatur, q̄ ad his literas, quibus ego à te consilium petieram, te mihi illa rescribere. Tametsi quidam hoc loco pro ἀπροσδιόνυσον legunt ἀπροσδόκητον, hoc est, inopinatum, inexpectatum. Prouerbii speciē habet quod est apud eundem Ciceronem in Bruto, Sed domum redeamus: Id uelut interpretans subiicit, id est, ad nostros reuertamur. Vtimur & hodie sermonis huius colore, quoties significamus nos à digressione ad id reuerti quod institueramus.

ἀπροσδιόνυσα

ἀχρότητα κύμβαλα ἀμουσολογίαι

A

Domum redire

Farcire Centones. LVIII

Periphanes in Epidico Plautina, militi tam pugnas suas militari more paranti narrare: Quin tu, inquit, alium quæras, cui centones farcias, id est, quem tu gloriosis mendaciis & consarcinatis fabulamentis expleas. Solent enim homines gloriosi mendacium aliud ex alio connectere, nullum facientes neq; finem neq; modum. Centones autem dicuntur uestes è uariis panniculis, ac diuersis etiam interdum coloribus consarcinatæ. Iuuenalis:

Intrauit calidum ueteri centone lupanar.

Ad harum similitudinem centonem uocant carminis genus, ex diuersis carminibus, & carminū fragmentis, hinc atq; illinc accersitis, contextū, quasiq; consutū. Græci κέντρωνα appellant, addita litera, quā abiiciunt Latini. Extāt adhuc, ὁμηροκέντρωνες, quorū meminit & diuus Hiero. & Vergiliocētones.

Centones farcire

A

Probæ mulieris,& Centon nuptialis Ausonii,qui legem etiam eius carminis tradit.

Quod dedi, datum nollem. LIX

Datum nollem.q.d. Lena Milenis in Cistellaria Plautina: Inter nouam rem,inquit,uerbum usurpabo uetus. Quod dedi, non datum uellem,quod reliquum est,non dabo. Significat se pœnitere,quòd puellæ fecerit copiã, de cætero non facturam. Vsus adagii fiet uenustior,si paulo longius à simplici figura detorqueatur, ueluti siquis indicans se superioris operæ,quam in poetices studium insumpserit,pœnitere, nec esse consilii diutius in ea tempus terere dicat. Quod dedi,datum nollem,quod reliquum est,non dabo.

Crocodili lachrymæ. LX

κροκοδείλου δάκρυα, id est, Crocodili lachrymæ. De iis,qui sese simulant grauiter angi incommodo cuiuspiam,cui perniciem attulerint ipsi,cui'ue magnum aliquod malum moliantur. Sunt qui scribant Crocodilum conspecto procul homine,lachrymas emittere atq; eundem mox deuorare. Cuiusmodi propemodum erant lachrymæ Bassiani imperatoris, apud Aelium Spartianum. Lachrymabatur quoties aut mentio fieret,aut imagines uideret Getæ fratris,quem occiderat. Alii narrant hanc esse Crocodili naturam,ut cum fame stimulatur,& insidias machinatur,os hausta impleat aqua, quã effundit in semita qua nouit,aut alia quæpiã animantia,aut homines aquatum uenturos,quo lapsos ob lubricum descensum,neq; ualentes aufugere,corripiat, correptosq; deuoret. Deinde reliquo deuorato corpore, caput lachrymis effusis macerat,itaq; deuorat hoc quoq;.

Bona est etiam offa post panem. LXI

Maza post panem bona. Ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ' ἄρτον, id est, Et post panes bona maza est. Hemistichion carminis heroici. Zenodotus ait de iis solere dici,qui penuria meliorum amplectuntur deteriora. Nam maza quiddam est pane cocto deterius,conflatum ex lacte & farina, quo rustici uice panis uti consueuerunt. Siquidem ὀπτὸν ἄλευρον, in deliciis olim fuisse alias demonstrauimus ex Theocrito. Prouerbii speciem habet quod est apud Athenæum lib. vi. licet huic dissimile, πεινῶντι γὰρ ἀνδρὶ μάζα τιμιωτέρα χρυσοῦ τε κ' ἐλέφαντος, id est, Maza siue offa esurienti homini charior & auro & ebore. Quo licebit uti cum indicabimus rem usu,non opinione æstimandam. Ex iis quæ prodidit Athenæus de apparatu conuiuiorum,liquet mazam prius apponi solere,deinde panem. Verum consumpto pane probatur & maza. Vt possumus,quando ut uolumus non licet. Xenophon libro sexto παιδείας, facit quendam consolantem milites, qui defecti pane maza uesci cogebantur. Hoc cibo qui uictitant dicuntur ἀλφιτοφάγοι, quemadmodum qui pane, ἀρτοφάγοι.

Maza esurienti

Si non adsunt carnes,taricho contentos esse oportet. LXII

Tarichus boni consulitur ubi desunt carnes. Ἀν μὴ παρῇ κρέα στερκτέον τῷ ταρίχῳ. id est, Probanda salsamenta egenti carnium. Sunt qui dicant, τάριχον accipi pro pisce,sed uili putriq;,qui idem sit Aphya: fortassis hic pro iure accipiendum tarichus. Nam quibus deest absonium,solent pane in ius immerso uesci. In aphyas & tarichos creber iocus est in comœdiis. Sensus hic est,ubi non est copia meliorum,boni consulere oportet quæcunq; contingunt. Refertur à Diogeniano.

Agathonia cantio. LXIII

Ἀγαθώνιος αὔλησις, id est, Agathonia cantio. Recte dicetur de oratione blanda magis quàm frugifera. Agathon tibicen quispiam erat,cantilenarum suauitate maiorem in modum aures deliniens. Nec huius mores dissimiles musicæ fuisse perhibentur. Laborauit enim infamia mollicieι. Autor & Suidas & Zenodotus. Haud scio an hic sit idẽ ille Agathon,in tragicorum certamine uictor, in cuius epiniciis Plato celebrat illud nobile conuiuium. Huius multis modis Aristophanes in Thesmophoriis, carminum molliciem deridet.

Edax currus. LXIIII

Ἀδηφάγον ἅρμα, id est, Edax currus,in glutones & uoraces dicebatur,propterea quòd currus multum absumit unguinis siue ceromatis,siue quòd sumptuosa res sit,equos & currus alere. Vnde & comicus Aristophanes in Nebulis iocatur in Strepsiadem,quem filius ἱπποτροφῶν, ad inopiam redegerat, multo ære alieno contracto. Flauius Vopiscus indicat Aureliano in deliciis fuisse Phagonem quendã qui uno die ad mensam imperatoris ederit aprum integrum,centum panes,ueruecem & porcellum, biberit autem infundibulo apposito plus orca. Sed de hoc hominum genere plura Athenæus in Dipnosophistis,apud quem libro quinto, Socrates cum quendam uidisset in conuiuio sese intemperantius ingurgitantem opsonio, O uos qui adestis,inquit,quidam ex uobis pane utitur ut opsonio, opsonio ut pane. Venustius reddetur,si deflexeris ad animi uitium,ueluti si dicas,huius aut illius principis amicitiam immodica pecunia parari ac retineri aliq;. Aut cupiditates inexplebiles esse, cum naturæ usus perpauca postulet.

Sanguine flere. LXV

Αἵματι κλαίειν, id est, Sanguine flere,prouerbialis hyperbole significans nihil non fieri, quo flectatur

aliquis. sic enim antiquitus loquebantur: Haud flectes illum, ne si sanguine quidem fleueris. Itidem αἵματι στένειν, id est: Sanguine gemere. Durat hoc adagium in hodiernum etiam diem. Translatum uidetur à prodigiis, quibus interdum statuæ sanguineis guttis lachrymare uidentur.

Pardi mortem adsimulat. LXVI

θάνατον παρδάλεως ὑποκρίνεται, id est, Pardi mortem simulat. Dicebatur ubi quis astu perniciem alicui moliretur, ueluti cum Brutus stupidum ac dementem ageret, ut in posterum imperio poteretur. Id adagium ad quendam apologum referunt. In Maurusia simiarum ingens copia. Pardalis autem animal est natura simiis infestissimum, quas tamen uiribus assequi non potest, nimirum illis in summas arbores subuolantibus. His itaque dolis in eas utitur. Sternit se supinam sub ramis, ac porrectis cruribus emori fingit sese. Gaudent eo spectaculo simiæ considentes in arbore. Deinde ubi iam mortuam arbitrantur, unam aliquam emittunt exploratum, num uere mortuus sit hostis. Illa cautim ac pedetentim accedens, ubi nullum uitæ uidet argumentum, Pardale nimirum modis omnibus cadauer imitante, demum audet etiam conscendere. Quod simulatque reliquæ simiæ conspexerint, iam deposito omni metu descendunt. & Pardalim omnia ferentem circumsultant: postremo conculcant, insultantes ludibrii causa, donec Pardalis sentiens illas iam saltādo defatigatas, de repente reuiuiscens, aliam dentibus, aliam unguibus corripit, dilaniatque ac deuorat. Hanc equidem fabulam, ne quid fuci faciam lectori, non reperi apud idoneū autorem, sed in Græcis collectaneis cuiusdā Apostolii Byzantii, cuius testimoniū quodam in loco Politianus etiā adfert, alioqui autoris non admodū grauis.

Mandare laqueum. LXVII *Laqueum mandare*

Mandare laqueum dicimur, iis quos usque adeo negligi à nobis significamus, ut si uel suspendant sese, nihil ad nos attineat. Iuuenalis de Democrito:

Cum fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumque ostenderet unguem.

Confine illi cum iubemus, οἰμώζειν, id est, plorare quempiam, & μακρὰ οἰμώζειν, id est, clare plorare, καὶ κλαίειν καὶ μακρὰ χαίρειν, id est, & flere & longum ualere. *οἰμώζειν & similia*

Medium ostendere digitum. LXVIII *Digitum medium ostend.*

Medio item digito porrecto, supremum contemptum significabant. Martialis lib. secundo:

Et digitum porrigito medium.

Nam hunc digitum Martialis impudicum uocat.

Ostendit digitum, sed impudicum. Persius infamem:

Infami digito & lustralibus ante saliuis.

Huc arbitror pertinere, quod apud Laertium Diogenes, ut alibi diximus, hospitibus quibusdam Demosthenem uidere cupientibus, non indice digito, sed medio porrecto demonstrauit, parum uirum innuens & effœminatum. Ac paulo post eodem in loco, satis indicat porrectione digiti medii quippiam obscœnum significari, cum ait, insanos haberi, qui medium porrigant digitum, qui indicem, nō item. Itaque eodem in carmine duobus adagiis extremum contemptum indicauit Satyricus: *Vnguem m.o.*

Mandaret laqueum, mediumque ostenderet unguem.

Elegantius fiet usus, si longius detorqueatur. Vt philosophicis præceptis laqueum mandes, tu tuo uiuito more. Et theologorum decretis negociatores medium unguem ostendunt, id est, planè contemnunt ridentque.

Barbam uellere. LXIX

Τὸν πώγωνα τίλλειν, id est, Barbam uellere. Est illud quoque sumptum à gestu, barbam uellere, quo summum contemptum ac ludibrium significamus. Horatius Sermonum libro primo:

Barbam tibi uellunt Lasciui pueri. Persius:
Idcirco stolidam præbet tibi uellere barbam Iuppiter. Idem alias.
Si Cynico barbam petulans Nonaria uellit.

Et Dionysius Siculus, non dubitauit Aesculapio barbam auream detrahere. Lucianus in Timone de Ioue Olympio, ἐκάθησο τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος, id est, Desidebas dum tibi circumtonderetur cæsaries. Et barbam uellit mortuo leoni, qui ferox est in prostratum quod alias attigimus.

Malis ferire. LXX

Μήλοις βάλλειν, id est, Malis petere dicuntur, qui muneribus assequi student quod optant: aut qui donis prouocant ad amorem mutuum. Ducta est allegoria à fabula Atalātæ, quam Hippomenes cursu superauit, sed arte proiectis inter currendum malis aureis, in quibus sublegendis dū puella subinde remoratur, præcessit ac uicit iuuenis. Refertur adagium à Diogeniano. Plutarchus in Symposiacis indicat olim fuisse morē, ut in eos, qui semper uincerent, mala, rosas, nōnulli etiā mala punica iacerēt. Vt hinc quoque uideri possit ortum adagiū, ac dictitatum de iis, qui magnopere mirantur, ac probant quempiam, aut etiam blandiuntur. Idem decade nona narrat, Anaxarchum cū ab Alexandro post

cœnam malis peteretur, surrexisse, dixisseq; hunc senarium ex Oreste Euripidis.
βεβλήσεταί τις θεῶν βροτησίᾳ χερί. id est, Ferietur aliquis mox deum humana manu.
Potest & simplicius accipi, malis petere, cum quis ad amandum lacessitur ac prouocatur: sic enim interpretatur Suidas. Vnde & illud apud Maronem.
Malo me Galatea petit lasciua puella. Et,
Aurea mala decem misi, cras altera mittam. Et,
Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.
Et Acontius apud Ouidium Cydippe malum inscriptum in gremium mittit. Aristophanes in Nebulis, μήλῳ βληθεὶς ὑπὸ πορνιδίου, id est, A scorto malo percussus. Interpres adscribit, malum amoris, esse symbolum, propterea quòd Veneri sit sacrum, Vnde in certamine formarum, præmium malum erat aureum, idq; Veneri contigit. Theocritus in Cyclope.
Ἤρατο δ' οὔτι ῥόδοις, οὐ μάλοις, οὐδὲ κικίνοις, Non malis, non ille rosis, non ille Cicinis,
ἀλλ' ὀλοαῖς μανίαις. id est, Sed furiis mage pestiferis adamabat.
Idem in Hodœporis,
βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα.
Olim munuscula malis constabant, unde Horatius in Epistolis:
Frustis & pomis uiduas uenentur auaras.
Excipiantq; senes, quos in uiuaria mittant.

Mare prius uitem tulerit. LXXI

Τὸ πέλαγος πρότερον οἴσει ἄμπελον, id est, Mare prius uitem feret. De iis, quæ nullo pacto fieri possint. Nam salsitudo uitibus inimicissima. Hinc opinor Homerus & Hesiodus identidem pontum uocant ἀτρύγετον, quòd illinc nulla colligatur uindemia. Salsa terra ferè sterilis est frugibus, sed uitibus inimicissima. Refertur apud Diogenianum.

Betizare, lachanizare. LXXII

Lachanizare Lachanizare uulgo dicebant pro languere, teste Suetonio in uita Octauii Cæsaris, pro quo Augustus nouauit betizare. Quadrabit & in insulsos & insipidos. Catullus,
Languidior tenera cui pendens sicula beta. Item Martialis,
Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quàm sæpe petet uina piperq; coquus.
Eodem pertinet illud Diogenis Cynici dictum apud Laertium: Cum adolescentes quidam eum canem uocarent, seq; cauturos dicerent ne ab illo morderentur, bono animo esse iussit: canem enim haudquaquam uesci betis, molliciem illorum notans. Bliteos appellant stupidos. Est βλίτον herbæ genus, cui nomen etiam à stupore saporis inditum putant, quasi βλάξ, quæ uox bardum & stupidum significat. Aristophanes in Auibus, ὡς βλακικῶς διακονεῖς, ut stupide ministras. Plautus in Truculento: Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in uino, ad rem suam. Laberius Mimographus apud Nonium Marcellum, bipedem & bliteam belluam appellat, insulsum & uecordem. Apud Menandrum quoq; mariti uxoribus ex blito conuicium faciunt, bliteas eas nominantes. Aristophanes in Nebulis, καί σε καλοῦσι βλιτόμαμμαν, id est, Teq; uocant bardum ac stultũ. Fieri potest ut Gallica quoq; uox hinc manarit, qua nũc uulgo contẽptissimos, extremæq; notæ homines cõpellant Bliteros, addita literula.
βλάξ.
bliteì

Promus magis quàm condus. LXXIII

Sanè quàm elegans & prouerbialis Ausonii dimeter iambicus, Promusq; quàm condus magis: in quendam profusiorem, qui parta prodigere nosset, quærere aut quæsita seruare non nosset. Sumpta metaphora à rei familiaris dispensatoribus, maximeq; penuariæ, quos Græci ταμίας uocant, quorum partes sunt ad usum familiæ promere, id est, proferre quædam, alia condere, hoc est, seponere. Iã qui tantum promit, is ad inopiam uelis equisq; properat. Plautus in Truculento, parce promos appellat, sordidos ac tenaces, & qui sumptum libenter effugiunt.

Genio indulgere

Indulgere genio. LXXIIII

Prouerbiales sunt & illæ figuræ, defraudare genium, pro eo quod est, negare naturæ quod appetit: & indulgere genio, pro eo quod est, animo obsequi. Terentius in Phormione: Suum defraudans genium. Plautus in truculento: Sed istos qui cum geniis suis belligerant, parce promi: Sordidos & parcos significans. Idem in Aulularia: Egomet fraudaui meum genium. Contra Persius Satyra quinta,
Indulge genio, carpamus dulcia.
Vnde & genialem appellant diem, lætum & uoluptarium. Et genialiter uiuere, pro molliter & laute.

cuticulam c.

Curare cuticulam. LXXV

Huic confinis est illa frequens apud poetas figura: Curare cuticulam. Nam qui uoluptati student magis q̃ famæ, unum hoc curant, ut cutis summa niteat, eaq; gratia lautioribus epulis, balneis, unguentis, somno, conuiuiis, aliisq; id genus delitiis utuntur. Horatius in Sermonibus:

causa

Ire domum, atq; Pelliculam curare iube. Idem in Episto.
Me pinguem, & nitidum, & bene curata cute uises,
Cum ridere uoles, Epicuri de grege porcum Persius,
Et assiduo curata cuticula sole.

Nodum in scyrpo quæris. LXXVI

Nodum in scyrpo quæris, in anxium dicebatur, nimisq; diligentem: aut meticulosum, qui illic scrupulum moueret, ubi nihil esset addubitandum. Hoc adagium refertur apud Plautum in Menæchmis, & uerbis totidem apud Terentium in Andria. Festus ex Ennio citat:
Quæris & in scyrpo, soliti quod dicere, nodum,
Nominatim prouerbii titulo referens. Donato iunci species est scyrpus, leuis atq; enodis. Quanquã apud Gellium scyrpi dicuntur captiunculæ, argutiæq;. Nisi forte quis malit legere in scrupo, quod hi lapilli leues sint, ac rotundi.

Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum, LXXVII

Horatius in Arte poetica, prouerbiali schemate duxit,
Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.
Indocti poetæ stultitiam taxans, qui multa non suo loco, neq; tempestiuiter describit, perinde quasi pictor Delphinum piscem, iuxta Callimachi dictum, in nemoribus pingeret, rursus aprum in undis. Confine illi, οὐ φακῇ τὸ μύρον, id est, In lenticula unguentum.

Cancer leporem capit. LXXVIII

Καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ, id est, Cancer leporem capit. De re nequaquã uerisimili, dictuq; absurda. Velut si quis dicat, ab indoctissimo superari doctum.

Ne caprea contra leonem. LXXIX Caprea contra leonem

Μὴ πρὸς λέοντα δορκὰς, id est, Ne caprea aduersus leoné, hoc est, ne longe iferior cũ potétiore decertes. Dorcas enim syluestris est capreolus. Refert à Diogeniano. Suidas integrum refert senarium,
Μὴ πρὸς λέοντα δορκὰς ἅψωμαι μάχης. id est, Ne cum leone caprea pugnam sumpsero.
Homerus Odysseæ θ
ἀνδράσι δὲ προτέροισιν ἐρίζεμεν οὐκ ἐθελήσω. id est, Cum potiore uiro nolim certamen inire.

Pellem caninam rodere. LXXX Caninam pellem rodere

Pellem caninã rodere, prouerbiali metaphora dixisse uidet Martialis, pro eo quod est, hominé maledicũ & improbũ conuiciis insectari. Sic enim scribit in obtrectatorem quendam & oblatratorem,
Non deerunt tamen hac in urbe forsan,
Vnus uel duo, tres'ue, quatuor'ue
Pellem rodere qui uelint caninam.

Echino asperior. LXXXI

Ἐχίνου τραχύτερος, id est, Echino asperior. In hoiem intractabilem & insuauibus moribus dictũ. Metaphora sumpta ab animãte, cuius duplex est genus: terrestre, spinis obsitum: & maritimum, pinnata undiq; testudine, ac spinis obductum, quibus se pedum uice uoluit, autore Plinio. Martialis,
Cortice deposito mollis echinus erit.
Aristoteles libro de generatione animantium quinto, tradit Echinum ipsum quidem pusillum esse, cæterum spinas habere & longas & acutas. Athenæus Dipnosophistõn libro tertio, fabellam haud infestiuam refert è Demetrio Scepsio: Laconem quempiam uocatum ad coenam, appositis Echinis, cũ ignoraret quo pacto soleant edi, nec obseruaret quomodo cæteri cõuiuæ his uescerentur, corripuisse quendam, & in os coniecisse una cum ipsa testa: porrò cum inter dentes strideret Echinus, & hominis os cibo misere cruciaretur, ô sceleratum, inquit, edulium, neq; nunc te omittam tibi mitis, nec te posthac unquam sumpsero.

Echinus partum differt. LXXXII

Ἐχῖνος τὸν τόκον ἀναβάλλει, id est, Echinus partum differt. De iis dici suetum, qui prorogarent quippiã suo malo: ueluti qui creditam pecuniam comperendinant, tamen aliquando reddendam uel maiore cum foenore. Aiunt Echinum terrestrem stimulata aluo remorari partum, deinde iam asperiore ac duriore facto foetu mora temporis, maiore cruciatu parere. Autor Suidas. Plinius lib. ix. capi. xxv. tradit, piscem qui dicitur echineis, fluxum grauidarum sistere, & usq; ad puerperium in utero cõtinere foetum. Quanquam hoc ἀπροσδιόνυσον.

Prius duo echini amicitiam ineant. LXXXIII Echi. duo prius a. i.

Πρὶν δ' ἂν δύο ἐχῖνοι ἐς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ' ἐκ χέρσου, id est, Prius echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra. Di iis, qui moribus ac studiis sunt inter se discrepantiores, q̃ ut spes sit aliquãdo inter eos necessitudiné coituram. Venustius erit ad rem deflexum. Male conuenit theologorum spinis cum bonis literis: citius echino marino cum terrestri conueniret. Nam est echinus

marinus, de quo multa Plinius & Aristoteles. Est & terrestris, quem alio noie uocant Erinaceum: illud cõmune, quod uterq; spinosus est, unde & uocabulum inditum. Refertur à Suida.

Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo. LXXXIIII

Hirudo nisi plena non omittit cutem

Prouerbii speciem habet illud etiam Horatianum in Arte poetica:

Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

Quadrabit in homines nimium sedulos, & quibusuis in rebus immodicos. Cuiusmodi nonnullos uideas, qui cum semel cœperint, nullum faciunt finem, donec defatigati desistant, nec rationé ullam habent alieni fastidii, sed suo tantum animo negocii modum metiuntur, haudquaquam memores uetustissimi sermonis, admonentis ut tum à lusu desistamus, cum adhuc est iucundus, ne uoluptatem odii molestia consecuta contaminet. Nemo nescit, hirudinem ubi semel hæserit corpori, nulla ratione posse reuelli, donec suctu sanguinis expleta decidat. Quidam appellant sanguisugam, Græci βδέλλαν siue βδέλλιον, linguam habet bisulcam ac fistulatam, quam penitus infigit cuti. Meminit Plinius libro undecimo, capite trigesimoquarto, atq; inibi de altero quodam animali, cui nomen non sit, quod semper infixo sanguini capite uiuat, donec nimia satietate dehiscat, & ipsi inmoriens alimento, cum cibi non sit exitus.

Mea est pila. LXXXV

Pila mea est

Mea est pila, id est, Vici, & uoti sum compos: aut res mihi in manu est. apud Plautum in Truculento. Sumptum à notissimo pilæ ludo, cum multis insequentibus, unus aliquis præstantior occupat. Consimili figura dixit in Cassina: Sed si nunc uult hera facere officium suum, nostra omnis lis est, id est, uicimus. Traducta metaphora à iudiciis.

Ab ouo usq; ad mala. LXXXVI

Ab ouo usq; ad mala, prouerbiali figura dixit Horatius in Sermonibus Satyra tertia, pro eo quod est, ab initio conuiuii usq; ad finem.

Si collibuisset, inquit, ab ouo
Vsq; ad mala, citaret, iò Bacche modo summa
Voce, modo hac resonat quæ chordis quatuor ima.

Antiquitus enim cœnam ab ouis auspicabantur, malis finiebant. Erit uenustius, si longius trahatur, ab ouo usq; ad mala, id est, toto colloquio, tota nauigatione, aut toto opere. Qui rem altius repetunt quàm oportet, notantur illo uersu Horatiano,

Nec gemino bellum Troianum exorditur ab ouo.

à radicibus

Qui à primis initiis repetunt, ἐκ τῶν ῥιζῶν, id est, à radicibus, & à stirpibus imis exordiri dicútur, qui nihil prætermittunt ordine narrant, & à capite usq; ad calcem, quod alibi retulimus, Græcis ἀνωθεν dicitur & ἀρχῆθεν.

Virtutem & sapientiam uincunt testudines. LXXXVII

Testudines uincũt s. & u.

Iulius Pollux lib. ix. de rerum uocabulis, scribit hoc carmen olim prouerbio celebratum fuisse. Τὰν ἀρετὰν, καὶ τὰν σοφίαν νικῶντι χελῶναι. id est, Et uirtus testudinibus, & sapientia cedit. Est autem uelut ænigma, innuens pecuniam longe plus posse, q̃ aut uirtutem aut sapientiam. Antiquitus enim Peloponesiorum nomisma χελώνη, id est, testudo dicebatur, propter insculptam in eo testudinis figuram. Testem huius rei citat Eupolidem, qui in fabula, cui titulus, Captiui, ὀβολὸν dixerit καλλιχέλωνον, id est, obolum pulchræ testudinis. Consimili figura dictú & illud: Multas noctuas sub tegulis latitare, & bos in lingua: quæ suis retulimus locis.

Sacra hæc non aliter constant. LXXXVIII

Sacra hæc non aliter constant. Hoc adagio licebit uti, siquando fatebimur culpá, sed quæ rei loco'ue cõueniat: ueluti siquis in balneis agat impudentius: aut rusticius in naui, aut in cõpotationibus ebrioꝝ intẽperantius: aut inter mulierculas ineptius: aut inter aulicos dissimulãtius, aut inter sophistas loquacius, aut apud populum adulãtius. Ausonius nuptialis Centonis excusans licẽtiã: Etenim fabula est, inquit, de nuptiis, & uelit nolit, sacra hæc aliter nõ cõstant. Sumptũ à sacris, quæ certis qbusdã ceremoniis peragunt: de qbus siqd demutes, piaculum admissum putetur. Plutarchus in cõmentario de audiẽdis poetis: θυσίας μὲν γὰρ ἀχόρους καὶ ἀναύλους ἴσμεν, οὐκ ἴσμεν δὲ ἄμυθον οὐδὲ ἀψευδῆ ποίησιν. id est, Sacra enim absq; choris ac tibiis nouimus. Nõ nouimus aũt absq; fabula ac mẽdacio poesim.

Ver hym. se.

Sequitur uer hyemem. LXXXIX

Sequit uer hyemẽ. Hoc adagio rerũ uices significamus, necessario sibi succedentiũ: ut siquis suadens, in rebus afflictis animũ fulciendum spe melioꝝ, dicat: Sequet uer hyemem, id est, tristibus succedent lætiora. Ita Pindarus Isthmioꝝ hymno quarto, νῦν δ᾽ αὖ μετὰ χειμέριον ποικίλων μηνῶν ζόφον χθὼν ἅτε φοινικέοισιν ἄνθησε ῥόδοις. id est, Nunc uero rursum post hybernã multipliciũ mensium caliginem, terra ueluti purpureis floret rosis. Ausonius in præfatione monosyllaboꝝ, nõnihil abusus est prouerbio, Vt in uetere uerbo est: Sequitur uer hyemem. Iam similium nugarum subtexo nequitiam.

Venereum iusiurandum. XC

Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος. id est, Venereum iusiurandum non punitur. Sensus est, amantiũ iusiurandum irritum esse: neq; ad deos quicquam pertinere, tanquam iocosum.

Et autore Nasone,

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Aeolios in freta ferre notos.

Et Horatius,

Ridet hoc inquam Venus ipsa, rident
Simplices nymphae.

Tibullus,

Periuria ridet amantum
Iuppiter, & uentos irrita ferre iubet.

Citatur hoc adagiũ à Platone in conuiuio. ὃ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοὶ ὅτι καὶ ὀμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ θεῶν, ἐκβάντι τῶν ὅρκων. Ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον, οὔ φασιν εἶν, οὕτω καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι πᾶσαν ἐξουσίαν πεποιήκασι τῷ ἐρῶντι. id est, Quodq; omnium maximũ est, ut sanè dicitur uulgo, uni etiam iuranti à diis parata est uenia, si quae iurauit non praestiterit. Venereum enim iusiurandum negant esse: Adeo tum dii tum homines nihil non permittunt amanti. In uerbis Platonis uitur deesse uocula, ἐμποίνιμον. οὔ φασιν εἶναι ἐμποίνιμον. Meminit & Procopius in epistola ad Epiphanium ultima, πέδησ ἡ παροιμία, κἂν ἐπιορκεῖν ἐθέλωσι, συγγνώμην αὐτοῖς ἐκ θεῶν ἐπαγγέλλεται, id est, Pulchre nouit amantium affectum prouerbium, etiam si peierare uoluerint, ueniam illis à diis pollicetur. Plato in Philebo apud Athenaeum libro duodecimo, ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ ἀφροδίσια, ἃ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν ὥσπερ καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν οὐδὲ τὸν λογισμὸν κεκτημένων. id est, Caeterum quemadmodum dicitur, etiam in uoluptatibus circa res uenereas, quae sanè uidentur esse praecipuae, periurium quoq; uenia donatur à diis, perinde quasi uoluptates puerorum instar sint, qui nondum rationis sunt compotes.

Refertur & illud ex Callimacho,

ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσι θεατοὺς ἐν ἔρωτι
ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.

Iurauit, uerum uulgo dicunt, in amore
Quod iuras, aures non penetrare deũm.

Prior uersus nõ caret mendo. Deflecti potest ad quoduis ꝑmissum, cuius fides praestanda nõ uideat.

Tanquam meum nomen: tanquam digitos. XCI

Prouerbiales hyperbolae sunt, tanquam meũ nomen, & tanq̃ meos digitos teneo, siquando promptam, certamq; memoriam significare uolumus. Martialis:

Totis diebus Afer haec mihi narras.
Et teneo melius ista, quàm meum nomen.

Iuuenalis:

Tanquam ungues digitosq; suos.

Nihil magis meminimus, quàm proprii nominis, unde & uita defunctos olim suo nomine inclamabant. Et proprii nominis oblitum, dicimus prodigiosae obliuiscentiae hominem. Antiquitus in digitis computus peragebatur. Extat ea de re libellus Bedae. Quin hodieq; numerandi imperitum & obliuiosum per iocum rogare solent, quot in manibus habeat digitos. Plutarchus in commentario, cui titulum fecit, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse, scribit olim morem fuisse nomina digitorum ediscere, hisq; in metu tanq̃ remedio futuris uti, ipsius uerba subscribam: οἱ μὲν γὰρ ἐκμεμαθηκότες τὰ τῶν ἰδίων ὀνόματα δακτύλων, χρῶνται πρὸς τοὺς φόβους αὐτοῖς ὡς ἀλεξικάκοις, ἀτρέμα καταλέγοντες ἕκαστον, id est, Quidam enim ediscunt suorum nomina digitorum, eisq; contra pauores utuntur, tanquam ad depellenda mala remedium habeant, paulatim singulos recensentes. Quae uero sint digitorũ apud Graecos uocabula, Gellius in Noctibus Atticis indicauit. Caelius Calcagninus, ut indicat Aleander, mauult intelligi de noibus Dactylorũ Idaeorũ, de quibus nonnihil attingemus in prouerbio, Celmis in ferro, licet in Plutarcho, ἰδίων legatur, non ἰδαίων.

Bonorum glomi. XCII

Ἀγαθῶν ἀγαθίδες, id est, Bonorũ glomi: de opibus extructis & affatim accumulatis. Sumpta metaphora à glomere textorio, cui fila sunt obuoluta, aut certe ligno illo textorio, cui filorũ maxima uis est obuoluta, quod idẽ πηνίον uocãt. Prouerbii meminit Iulius Pollux lib. vii. ca. x. indicãs apud comicos esse frequẽtissimũ. Videt aũt allusum ad uocẽ in Agathide & Agathis: perinde ut Thucydides in Euripidis epigrãmate Athenas τῆς Ἑλλάδος Ἑλλάδα uocat, id est, Graeciae Graeciam. Etiamsi lib. v. tribuit hanc sñiam Pindaro. Et quemadmodum ἔσχατα ἐσχάτων, id est, postrema postremorũ. Item κακὰ κακῶν, id est, mala malorũ, dicunt Graeci: quam quidem figuram Latini non agnoscunt. Glomi bonorum Ἑλλάδος Ἑλλάς

Rem acu tetigisti. XCIII

Est apud Plautum in Rudente: Rem acu tetigisti, pro eo quod est, rem ipsam diuinasti, nihil aberrás. Acu rem teti. Metaphora sumpta uideri potest à lusu quopiam, in quo diuinator, id quod aliud notasset, summa acu tangebat: aut lineam, aut calculum, aut aliud quiddã simile. Igitur acu tãgere, perinde est quasi dicas ipsissimũ punctum attingere, Nam minutissima puncta denotantur acu.

Purgatis auribus. XCIIII

Purgatis auribus, pro attentis & uacuis, prouerbium resipit. Plautus in milite:
Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus. Horatius in Epistolis,
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem. Persius quinta Satyra,
Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto,
Nam sordes in auribus collectae auditum hebetant, exemptae reddunt acriorem.

Purior clauo. XCV

Clauo purior

Ἁγνότερος πηδαλίου, id est, Purior gubernaculo. Comparatio prouerbialis de re uehementer inculpata, aut moribus undequaque integris & incōtaminatis. Clauus enim nauticus assiduis fluctibus abluitur, ut nihil sordium possit haerere. Adagium refertur à Suida.

De calcaria in carbonariam. XCVI

Quoties fit, ut à re proposita ad aliud quippiam longe diuersum digrediamur, de calcaria in carbonariam decurrere dicimur: siue cum ex uno malo in aliud diuersum incidimus. Tertulianus libro de carne Christi: Igitur, inquit, de calcaria, quod dici solet, in carbonariā, à Marcione ad Apellem. Huic non dissimile est illud Ciceronis in actione pro Murena: Respondebo igitur Posthumio primū, qui nescio quo pacto, mihi uidetur praetorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere.

Datyli dies. XCVII

Dies datyli

Δακτύλου ἡμέρα, id est, Datyli dies. Vbi res feliciter successerunt, Sumptum à Datylo quodam, qui apud Athenienses summos est honores consecutus.

Monstrum alere. XCVIII

Monstrum alitur, ubi quid occulti uitii latere significamus: haud scio an inde sumpta metaphora, quòd monstra ob pudorem clanculum aluntur & occultantur. Siquidem Pamphilus in Andria Terentiana, quòd prius repudiatus gener, rursum ad affinitatem repeteretur, suspicans aliquid esse uitii in puella quod caelaret: Repudiatus, inquit, repetor. Quáobrem? nisi id est quod suspicor, aliqd monstri alunt. Ea quoniam nemini obtrudi potest, itur ad me.

Non curat numerum lupus. XCIX

Lupus non curat nu.

Prouerbium sapit Vergilianum illud in Bucolicis:
Hic tantum Boreae curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
Recte dicetur in hominem impudenter furacem: Extat hodieq; uulgo iactatum adagium: Lupus nō ueretur etiam numeratas oues deuorare. Porrò fures paulo timidiores consueuerunt à rebus numeratis abstinere manum metu, uidelicet ne hoc indicio deprehendantur. Huic affinis iocus ille facetus in seruum furacem, cui nihil erat domi, neq; clausum, neq; obsignatum.

Ipsis placet. C

Αὐτοῖς ἀρέσκει. id est, Ipsis placet. Vbi rem parum nobis probari, aut causam nihil ad nos pertinere significamus. Terentius in Andria. Mihi non fit uerisimile. Atqui ipsis commentum placet. Non admodum abludit ab illo, suum cuiq; pulchrum. Suis quisq; consiliis, suaeq; sententiae blanditur. Huc pertinet illud apud Homerum frequens: ἕαδε θυμῷ, id est, Placuit animo. Item illud apud comicos: Sic lubitum est animo meo. Et apud Vergilium:
Diis aliter uisum. Plato libro De legibus tertio, retulit hoc prouerbium.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA V

Spartam nactus es, hanc orna. I

Ἣν ἔλαχες σπάρταν κόσμει, id est, Spartam quam nactus es, orna, siue administra. Admonet adagium, ut quancunq; prouinciam erimus forte nacti, ei nos accommodemus, proq; huius dignitate nos geramus. M. Tullius ad Atticum libro quarto, epistola sexta: Reliquum est: σπάρταν ἔλαχες ταύταν κόσμει. Non me hercle possum. Et Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. Idem ad eundem libro primo: Eam causam, quam mihi dicis obtigisse σπάρταν non modo nunquam deserā, sed etiam si ab illa deserar, in mea pristina sententia permanebo. Quod à Cicerone refertur carmē est anapaesticum, è tragoedia quapiam, Spartam nactus es, hanc exorna. Theocriti Scholiastes indicat allusum ad hoc prouerbium in Hodoeporis,
Αὐτόθι μοι ποτί ἔργοις ἔχε, καὶ αὐτόθι βουκολίας ἄγε. Mecum istic certa, simul istic pascito tauros.
Τὰν γᾶν σαυτοῦ πατέων ἔχεσθαι δρυῶν. id est, Et terram calcans propriam, ne desere quercus.
Prouerbium igitur ad uarios usus licebit accōmodare: uel cū admonebimus, ut suam quisq; personā,

quam suscepit, cum decoro tueat. Episcopus es, ne satrapam agas, sed episcopum. Maritus es, cura quæ mariti sunt officia. Aulicus es, aulicum age. Iudex es, ne iam amicum aut inimicũ, sed iudicem agas. Principatus tibi cõtingit, principis officio fungere, Priuatus es, ut priuatũ te gere. Sic ꝓpemodũ usus est Aristophanes: Nam huic inscribit comoedia, cui titulus, θεσμοφοριάζουσαι.

χρὴ γὰρ ποιητὴν ἄνδρα πρὸς τὰ δράμματα | Decet poetam accommodari moribus,
ἃ δεῖ ποιεῖν, πρὸς ταῦτα τοὺς τρόπους ἔχειν. id est, | Vtcunq; ad argumenta, quæ tractauerit.

Vel cum iubebimus unũquẽq; sua sorte contentum esse oportere, quæcũq; contingit. Quẽadmodũ enim peritus gubernator in omni tempestate bonum præstat nauclerũ: ita uir sapiens in omni fortuna sapienter se gerit. Est ampla res familiaris, sapienter administra. Non est, utere paupertatis cõmodis. Contigit eruditio, utere ad bene uiuẽdum. Non cõtigit, ne macereris, sufficit pietas ad consequendam salutẽ. Plutarchus in cõmentario περὶ τῆς εὐθυμίας, admonens ut suam quisq; sortẽ boni consulat: σπάρτην, inquit, ἔλαχες ταύτην κόσμει. id est, Sparta tibi obtigit, hanc exorna. In eodem libello monet hoc dictum à Solone proditum. Citatur autem ex Euripide,

σπάρτην ἔλαχες κεῖνην κόσμει τὰς δὲ μυκήνας ἡμεῖς ἰδίᾳ. id est,

Spartam nactus es, hancce guberna,
Sors est proprie nostra Mycenæ.

Videntur esse uerba Agamemnonis ad Menelaum.

Quod confine est illi Platonico: τὸ παρὸν εὖ πθέσθαι. id est, Quod præsens est, bene dispone, siue boni consule. Nunc uulgus hominum magis incumbit augendæ rei, quàm bene administrandæ, contra quàm recte monet Socrates in Theæteto Platonis, κρεῖττον γάρ που σμικρὸν εὖ, ἢ πολὺ μὴ ἱκανῶς περᾶναι. id est, Nam satius est, pusillum bene, quàm multum non ut oportet peragere. Hanc igitur sententiam passim in principum aulis insculpi oportuit, σπάρτην ἔλαχες, ταύτην κόσμει: quorum uix ullum reperias, qui uere cogitet quid sit principis agere personam, qui'ue sua ditione contentus, non conetur aliquid imperii sui finibus addere. Principis munus est, modis omnibus reipublicæ cõmodis prouidere, publicam tueri libertatem: alere pacem, excludere quamminimo suorum exitio maleficia, dare operam, ut sanctos & integros habeat magistratus. Cum igitur harum rerum securus, ludit alea, saltat, scortatur, musicatur, uenatur, negociatur, breuiter alibi intentus est totus, tum occinendum est adagium, σπάρτην ἔλαχες ταύτην κόσμει. Rursum ubi neglecta quæ contigit ditione, foris agit, alienis inhians imperiis: suos in summum adducit discrimen, suos exhaurit funditus, seq; pariter & uniuersam fortunam aleæ belli subiicit, ut unum aut alterũ oppidulum adiiciat suis finibus, Tum suggerendum adagium: Spartam nactus es. Nihil principi pulchrius, quàm ut hoc quicquid est regni, quod fortuna dedit, sua sapientia, uirtute, diligentia reddat ornatius. Contigit oppidulum, imitare Epaminondam: fac ut frigidum illud oppidulum tua opera multo reddas celebrius ac locupletius. Contigit fera & intractabilis natio: da operam, ut eam paulatim cicurem & legibus obtemperantem reddas. Contigit regnum parum splendidum: noli uexare finitimos, sed hoc quod habes citra alienum detrimentum exorna. Vix unquam feliciter cessit peregrinæ ditionis affectatio. Quasdam nationes ingenium, ac linguæ sonus discreuit, ut Germanos & Hispanos: quosdam ipsa natura diduxit, ut insulares mari, Italos mari simul & Alpium molibus. Nonnullis casus suos terminos dedit. Si quisq; quod nactus sit, nitatur ornare, nimirum ubiq; florebunt oĩa. Et inter amicos, nempe Christianos, omnia erunt omnium cõmunia. Nunc sæpenumero fit, ut dum aliena labefactare nitimur, nostra funditus subuertamus: &, ut feliciter cedat res, tanto nostrorũ ciuium sanguine, tantis sumptibus, tot periculis, tot sudoribus, tot orbitatibus, tot deniq; nunquam enumerandis malis, emimus titulum nescio quem inanem, & magni nominis fumum. Xerxes, Cyrus, Alexander Magnus, & uixissent diutius, & ueriorem gloriam essent consecuti, si suas ciuitates recte administrare, quàm alienas armis uexare maluissent. Carolus Burgundionum dux, huius proauus, si uim ingenii qua pollebat, si magnitudinem animi contulisset ad sua locupletanda potius q̃ ad expugnanda aliena: nec infelicem mortem oppetisset in bello, & inter laudatissimos principes haberi poterat. Magna pars nostræ ditionis id temporis fatali quadam peste tenebatur. Stultissima uidelicet, sed omnium perniciosissima dissensione, omnibus in duas factiones diuisis: quarum alteri nomen erat ab hamo, alteri à pisce asello. Pugnabat ciuitas cum ciuitate, uicus cum uico, domus cum domo. Sæpe, quos idem lectus iungebat, factio diuersa segregabat: & fratrem à fratre, ruptis naturæ uinculis distrahebat. Passim latrociniis, iurgiis, cædibus, rapinis feruebant omnia. Et interim bonus ille princeps, perinde quasi hæc nihil ad rem pertinerent, procul aliorum oppugnabat moenia. Carolus Galliarum rex, huius nominis octauus, peragrata Italia, reuersus est ad suos: sed tanto suo suorumq; malo ac periculo, ut poenituerit eius felicitatis. Deniq; sunt qui affirment, cum ad senectutem peruenire potuisse, si Italiam Italis reliquisset. Quid dicam de Philippo, huius Caroli patre. Adiit Hispanias, non Martis aleam experturus, sed accersitus ad regni partem capessendam, pacata undiq; omnia.

Et tamen hanc tam felicem peregrinationem quàm fleuit patria, non ferendis exactionibus expilata. Ipse magno uitæ periculo non semel laborauit, Franciscum Buslidium archiepiscopum Byzontinum amisit, uirum modis omnibus incomparabilem. Sed tamen utcunq; rediit, non licuit iis malis ita defungi. Denuo reliquit suos, sæuissima iactatus tempestate, delatus est in Angliā, tum temporis non admodum æquam nostratibus. Quid illic acciderit, quid passus fuerit, quid pollicitus: quo pacto dimissus sit, non libet commemorare. Seruiuit necessitati, fateor & ignosco, sed quid erat necesse, in eam uenire necessitatem? Nec iis admonitus malis, de repetenda patria cogitauit. Hispaniæ reuisendæ erant, ubi periret iuuenis ad res maximas natus, nisi ipse suā sibi inuidisset felicitatē. Atq; unius hominis mors simul & patriam optimo principe, & Maximilianum unico orbauit filio. Quid dicam de Christianissimo Francorum rege Ludouico, eius nominis duodecimo? Adortus est Venetos, id temporis, ut uidebatur, inexpugnabiles, unico conflictu tot oppida restituit Romano pontifici Iulio, tot imperatori Maximiliano, tot sibi recepit. Rediit rebus felicissime, sicuti uidebatur, confectis. Verum quantum malorum pelagus hinc exundauit in Gallos? Qui suo sanguine tot insignes triumphos Iulio pepererant, eiusdem opera, maiore sanguinis iactura, ex Italiæ finibus eiecti, parum hoc, & quo non tandem ignominiæ stigmate notati? Quod ni Iulium mors intercepisset, uidissemus regnum illud totius orbis florentissimum, funditus euersum. Quid autem de serenissimo Scotorum rege Iacobo commemorem? Is uir absolutam felicitatem absolutæ laudi adiunxerat, si perpetuo suis se finibus continuisset. Erat ea corporis specie, ut uel procul regē posses agnoscere. Ingenii uis mira, incredibilis rerum omnium cognitio, iuncta animi magnitudo, uere regia pectoris sublimitas, summa comitas, effusissima liberalitas. Deniq; nulla uirtus erat, quæ magnum deceret principem, in qua ille non sic excelleret, ut inimicorum quoq; suffragio laudaretur. Contigerat uxor Margareta, serenissimi Anglorum regis Henrici octaui soror: ea forma, ea prudentia, ea in maritum charitate, ut non aliam à superis optare potuisset. Regnum Scotiæ, quod multis & opibus & celebritate incolarum, & splendore fertur cedere: sic suis uirtutibus illustrarat, sic auxerat, sic ornarat, ut ueram egregii principis laudem meruerit, si intra hoc gloriæ suæ stadium constitisset. Sed ô nunquam felicem regno, raro principi, regis discessum. Dum nimium amico in Gallorum regem animo, quo Britaniæ regem magnis rerum minis Gallias impetentem auerteret, & ad insulæ suæ defensionem reuocaret, egressus regni sui fines, Anglos bello lacessit. Quid multis? Fortiter quidem, sed infeliciter periit, non tam sibi quàm regno. Periit adhuc æuo uigens. Diu Scotia tanto principe, diu Margareta tali marito, diu filius (nam filium ex ea sustulerat) tali patre frui potuisset, atque ipse uicissim & his omnibus & sua gloria, nisi sibi uitam inuidisset. Cæsus est unà cum fortissimo patre filius, & filius eo patre dignissimus Alexander archiepiscopus, titulo diui Andreæ, iuuenis quidem uiginti fermè natus annos: in quo nullam consumati uiri laudem desiderares. Mira formæ gratia, mira dignitas, heroica proceritas, ingenium placidissimum quidem illud, sed tamen ad cognitionem omnium disciplinarum acerrimum. Nam mihi fuit cum eo quondam in urbe Senensi domestica consuetudo: quo tempore à nobis in rhetorum præceptis, Græcanicisq; literis exercebatur. Deum immortalem quàm uelox, quàm felix, quàm ad quiduis sequax ingenium, quàm multa simul complecti poterat. Eodem tempore discebat iureconsultorum literas: nec eas admodum gratas, ob admistam barbariem & odiosam interpretum uerbositatem. Audiebat dicendi præcepta, & præscripto themate declamabat, pariter & calamum exercens & linguam. Discebat Græce, & quotidie quod traditum fuerat, stato reddebat tempore. Horis pomeridianis, musicis operam dabat, monochordiis, tibiis, testudini. Modulabatur & uoce nonnunquā. Ne ipsum quidem conuiuii tempus studiorum uacabat fructu. Sacrificus perpetuo salutarem aliquem librum recitabat: puta decreta pontificum, aut diuum Hieronymum, aut Ambrosium: nec unquam recitantis uox interrumpebatur, nisi siquid alteruter doctorum, inter quos medius accumbebat, admonuisset, aut ipse parum assequens quod legebatur, sciscitatus esset aliquid. Rursum à conuiuio fabulæ, sed breues, & hæ quoq; literis conditæ. Proinde nulla omnino uitæ pars uacabat studio, nisi quæ rei diuinæ somnoq; daretur. Nam etiam siquid superfuisset temporis, quod tam uariis studiorum uicibus non suppetebat, tamen siquid forte supererat, id historicorū lectioni dabat. Nam hac cognitione præcipue capiebatur. His itaq; rebus factum est, ut adolescentulus uixdum decimumoctauū egressus annum, tantum in omni literarum genere consecutus fuerit, quantum in quouis uiro iure mireris. Nec illud in hoc usu uenit, quod ferè solet in aliis, ut ad literas felix, ad bonos mores minus esset appositus. Verecundi mores erant, sic tamen ut miram agnosceres prudentiam. Animus sublimis, & à sordidis istis affectibus procul semotus: sed ita, ut nihil adesset ferocitatis, nihil fastidii. Nihil non sentiebat, permulta dissimulabat: nec unquam ad iracūdiam poterat incitari. Tanta erat naturæ lenitas, animi moderatio. Salibus impendio delectabatur, sed eruditis ac minime dentatis, hoc est, non nigro Momi, sed candido Mercurii sale tinctis. Siquid

turbæ domi natum fuiſſet inter famulos, mirum quanta dexteritate, quantoq́; candore ſolitus ſit cō ponere. Deniq; religionis erat & pietatis plurimū, ſuperſtitionis nihil. In ſumma, nemo fuit dignior, qui ex rege, & ex illo rege naſceret. Vtinam autem in parenté pietas, q̃ fuit admirabilis, tam fuiſſet & felix, Comitatus eſt in bellum, ne uſquam patri deeſſet. Quæſo quid tibi cum Mauorte, omnium poeticoꝝ deoꝝ ſtupidiſſimo, qui muſis, immo qui Chriſto eras initiatus? Quid iſti formæ, quid iſti ætati, quid naturæ tam miti, quid ingenio tam candido, cū taratantaris, bombardis, & ferro? Deniq; quid erudito cum acie? quid epiſcopo cum armis? Impoſuit nimirū tibi īmodica quædam in parentem pietas, dumq́; nimium fortiter amas patrem, infeliciter cum patre cæſus occubiſti. Tot naturæ dotes, tot uirtutes, tot eximias ſpes, unica pugnæ procella abſorbuit. Periit & noſtrarum rerum nō nihil. Nempe quod in erudiendo te ſumpſimus operæ, quodq́; mea partū induſtria mihi in te uindico. At quātus felicitatis cumulus, niſi genius aliquis malus regem húc impuliſſet, ut regni ſui limites egreſſus, in alienis agris cū ferociſſima gente Martem experiri uellet. Vtinam quod præclare cœperat, perficere maluiſſet, hoc eſt, σπάρτην ἣν ἔλαχε κοσμεῖν. Regibus proprius ac pulcherrimus laudum campus intra regni fines eſt. In apum gente cæteræ quidem huc & illuc uolatu diuagant, ſolus rex, ut aculeo caret, ita pro portione corporis alas habet multo minores, ut ad uolatum parū ſit idoneus. Veteres ita Venerem fingebant, ut pedibus teſtudinem premeret: id inuentes, matremfamilias ab ædibus nuſquā oportere diſcedere, quippe cuius omne officium intra domeſticos parietes cōtineat. Atqui multo magis ad rem pertinebat, principem hoc admoneri ſymbolo: qui ſiquid peccat, nō unius familiæ, ſed orbis totius malo peccat. An parū eſt domi negocioꝝ, ut foris ſint accerſenda? Tanta eſt ubiq; ſcelerū ſentina, tot ſacrilegia, tot latrocinia, tot oppreſſiones, tot iniuriæ, tot cōtumeliæ, tot magiſtratuū corruptelæ, tot leges, aut à tyrānis inſtitutæ, aut in tyrānidis miniſteriū detortæ, ut illa minutiora ne dicam, neglectas oppidoꝝ uias, collabentes ædes ſacras, incuratas fluminum ripas. His ita mederi, ut in remedium q̃minimū de ſanguine tuoꝝ impendas, ut reſpublica beneficium ſentiat, nō ſentiat impendiū, an non egregium principis munus, & īmortali laude dignum? Quod ſi cupis oīno gloriæ tuæ pomeria ultra ditionis tuæ fines extendere, fac ut qui finitimi ſunt, magnitudiné tuam benefactis, nō malefactis experiant. Exuris uillas, proteris ſegetes, demoliris urbes, abigis pecora, trucidas homines, atq; ita deniq; te magnū declaras. Bellum certamen, ſi id cū latrone ſuſcepiſſes. Heſiodus ſcripſit, malum uicinū magnā eſſe noxam: cōtra bonū, ingens eſſe cōmodum. Hoc in te p̄bent finitimi tui: fac ita te mirentur magnū, ut ament benignū. Verum ſatis iam dolori noſtro, ſatis datum diſcipuli memoriæ. Supereſt ut ad prouerbiorum recenſionem redeamus.

Contingit & malis uenatio. II

Δείλοισι καὶ κακοῖσιν ἄγρα, id eſt, Contigit & ignauis è uenatu præda, ubi quid feliciter obtigit imerēti, quodq́; fortunæ magis, q̃ illius induſtriæ ſit acceptum ferendum. Allegoria ſumpta à uenatu, in quo uel præcipue dominatur fortuna. Virtus minimum adfert momenti, At eruditio nemini contingit ni labore parta, Regnum obuenit dormientibus, opes affluunt ceſſantibus nonnunquā: honores accidunt etiam fugitantibus: cæterum quæ uere bona ſunt, noſtra induſtria parent oportet. Suſpicor inde natum, quòd olim mos fuerit, quòd uenatu captum eſſet, omnibus impartiri, etiam immerētibus. Ita Theocritus in Piſcatoribus,

ὡς καὶ τὰν ἄγραν τ᾽ ὀνείρατα πάντα μερίζευ. id eſt, Sic uti uenatum partiri inſomnia cuncta.

Quemadmodum arcana non committimus niſi ſelectis amicis, ita ſomnia narramus quibuſlibet. Prouerbium refertur à Suida è Zenodoto. Si pro δείλοισι δείλοτο, ſiue δείλοτο, erit initium carminis trochaici. Nam probabile eſt è poeta quopiam decerptum.

Ire per extentum. III

Prouerbiali figura dixit Horatius, Ire per extentum funem. *Per extentū funem ire*

Pro eo quod eſt, rem factu perquā difficilem p̄ſtare, neq; uel tantillum aberrare. Sumptū à funambulis, ut Acroni placet, qui nō ſine ſumma arte, ſummoq; uſu, per funé protēſum ingrediunt. Quæ res ſicuti conijcere licet, priſcis ingenti miraculo fuit. Hodie nihil uulgatius. Horatii carmen hoc eſt,

Ille per extentum funem mihi poſſe uidetur.
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit.

Annus eſt. IIII

Arbitror nemini dubium fore, quin illa quoq; inter prouerbiales hyperbolas referri debeāt. Annus eſt, ſeculum eſt, atq; id genus alia. Terentius in ſeipſum excruciante. Et noſti mores mulierum, Dum comuntur, dum moliunt annus eſt. Idem alibi, Iandudum ætatē, pro admodum dudum. Plautus in Aſinaria, Aetaté uelim ſeruire, Libanū qui cōueniam modo. Et ſeculum eſt, quòd nihil abs te redditur literarum. Proinde tempus prælongum huiuſmodi figuris ſignificabimus.

Dies adimit ægritudinem. V

Menedemus in ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ Terentiana, nominatum adagii uice refert. Aut ego, inquiens, pro

fecto ingenio egregie ad miseriam natus sum, aut illud falsum est, quod uulgo audio dici, diem adimere ægritudinem hominibus. Eodem spectasse uidetur Sophocles in Aiace flagellifero,

χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός. id est, Tempus enim facilis deus.

Videlicet quòd omnia leniat, molliatq;. Ouidius,

Quod male fers, assuesce, feres. Bene multa uetustas Lenit.

Euripides in Alcestide, χρόνος μαλάξει σε. id est, Tempus dolorem leniet. M. Tullius libro Tusculanarum quæstionum .iii. Quod ita esse dies declarat, quæ procedens ita mitigat, ut iisdem malis manentibus nō modo leniat̃ ægritudo, sed in plerisq; tollat̃. Idem epistolarum lib. v. Nam quod allatura est diuturnitas, id nos præcipere consilio prudentiaq; debemus. Citatur ex Iphiclo,

λύπης δὲ πάσης ἐστὶν ἰατρὸς χρόνος. id est,

Tempus molestiis medetur omnibus. Euripides,

μᾶλλον τ' ἰατρὸς τῇ νόσῳ δεδωκὼς χρόνον, Medicus dedit qui temporis morbo moram,

ἰάσατ' ἤδη μᾶλλον, ἢ τεμὼν χρόα. id est, Is plus remedii, quàm cutis sector dedit.

Lucernam adhibes in meridie. VI

Λύχνον ἐν μεσημβρίᾳ ἅπτεις. id est, Lucernam accendis in meridie, id est, facis nō suo tempore. Aut explicas, quæ per se sunt clarissima. Quorsum enim lucernis opus clarissima luce? Natū uideri pōt à ridiculo Diogenis facto, qui adhibita īterdiu lucerna, rogatusq; quidnam sibi uellet, rñdit, ἄνθρωπον ζητῶ; id est, Hominē quæro, quēadmodum testatur Diogenes Laertius. Seneca libro De beata uita, indicat hoc fieri solere per superstitionē siquādo denunciabat̃ ira numinis: Cum, inquit, sistrū aliquis concutiens ex imperio mentitur, cum aliquis secandi lacertos suos artifex, brachia atq; humeros suspensa manu cruentat, cum aliqua genibus per uiam repens, ululat, laurumq; linteatus senex & medio lucernam die præferens, conclamat iratum aliquem deorum, concurritis & auditis.

Soli lumen inferre. VII

Quintilianus Institutionū oratoriarum lib. v. titulo, de usu argumentorum, simillima huic figuræ dixit, cum soli lumen inferre, qui rem per se euidentissimā conaret̃ argumētationibus ꝓbare. Videt̃ idem cum illo, quod alio retulimus loco, ἡλίῳ τὸ φῶς δανείζειν, id est, Soli mutare lumen.

Zoili. VIII

Zoili audax qdē, sed parum felix mordacitas ꝓuerbio locū fecit, ut uulgo Zoili uocent̃, alienarum laudū obtrectatores, & alienorum laborum reprehēsores. Martialis,

Pendentem uolo Zoilum uidere.

Hic Zoilus sophista quispiam fuit, hoc facinore potissimum nobilitatus, quòd Homerum poetarum omnium principem ausus est libris aliquot in eum scriptis incessere: unde ὁμηρομάστιγος cognomen meruit, quod ipsum etiam abiit in prouerbium: sic enim appellari cœpti nobilium autorum castigatores, uel Plinio teste in præfatione Historiæ naturalis. Et Vergiliomastiges, quorum de numero fuit Pero. Zoilus igitur commentarios in Homerum compositos Ptolemæo tyranno Aegyptiorum obtulit, ingens uidelicet præmium à rege sperans. Verum cum nihil mitteret̃, penuria coactus, misit qui peterent. Ibi Ptolemæus ait, se mirari, cum Homerus tot annos defunctus tot hominum millia pasceret, Zoilum egere, Homero doctiorem, Deniq; per occasionem supplicio affectus est. Quanquam de mortis genere diuersa tradunt autores.

Cillicon bona

Bona Cillicon. IX

Ἀγαθὰ Κιλλικῶν, id est, Bona Cillicon, subaudiendū facit, aut habet. Conuenit ubi quis malefactis ac fœdis artibus sibi parauit opes. Huic adagio locum fecit Cillicon quidam, natione Milesius: qui prodita Prienensibus Mileto patria, ampliter quidem, sed fœde ditatus est. Is cum proditionem moliens rogaretur quidnam esset facturus, respondit, πάντ' ἀγαθά, id est, Omnia bona. Vnde prouerbiū effertur etiam ad hunc modum, πάντ' ἀγαθὰ ὡς ἔφη Κιλλικῶν, id est, Omnia bona, uelut inquit Cillicon. Autores Suidas & Zenodotus. Alludit huc & Aristophanes εἰρήνῃ,

οὐδὲν πονηρόν, ἀλλ' ὅπερ καὶ Κιλλικῶν. id est, Mali nihil, uerum quod inquit Cillicon.

Interpres adiicit Cillicontis exitium, Prodita à Cilliconte insula Theagenes quidam Syrius commigrarat Samum, atq; illic uendebat carnes. Ab hoc cum Cillicon carnes emere uellet, tradidit illi, ut quod superesset amputaret. At ille porrecta machæra manum hominis abscidit, Ista, inquiens, manu non prodes alteram ciuitatem.

Gladio plumbeo iugulare

Plumbeo iugulare gladio. X

Plumbeo iugulare gladio, est futili leuiq; argumento cōuincere quēpiam. M. Tullius ad Atticum: Cum illum plumbeo gladio iugulatum tamen iri diceret. Idem in libris De finibus bonorum, frigidum argumentum, plumbeum appellat pugionem. Quemadmodum Aurelius Augustinus libro Aduersus Iulianum tertio: Et tamen, inquit, dialecticorum quasi iaculis oneratus acutis in certamen procedis, & iactas plumbeos pugiones. Demosthenes in oratione contra Aristogitonem prima, εἴ τι γὰρ μαχαίρᾳ

μαχαίρας οὐδὲν ἐστ' ὄφελος, ἥτις οὐ τέμνεται. i. Neq; enim coquo machæræ ullus est usus, quæ nō secat.

Leonem radere. XI

Λέοντα ξυρεῖν, id est, Leonē radere dicuntur, qui feroces & præpotentes arte tractant & illudūt magno suo periculo. Vsurpauit hoc adagium Socrates apud Platonem libro de Republica primo, negans se usqueadeo dementem esse, ut leonem ausit tondere, & Thrasymacho, homini praeferoci illudere. οἴει γὰρ ἄν με οὕτω μανῆναι, ὥστε ξυρεῖν ἐπιχειρεῖν λέοντα καὶ συκοφαντεῖν Θρασύμαχον. Nam agni citra periculū tondentur, uelluntur q;, leo nullo modo tractari uult. Ad hoc adagium allusisse uidetur Martialis epigrammatum libro decimo, cum ait,

Quare si pudor est, Ligella, noli
Barbam uellere mortuo leoni.

Vertit enim poeta in iocum, quasi tutum esset & ignauum, leonem iam non sentientem uellere. Per leonem autem innuit pudenda muliebria, iam emortua senio. Id Aristides in Panathenaicis, ad Periclem à Platone taxatū refert, ὡς δ' ὅρα μὴ λέοντα ξυρεῖν ἐπιχειρῶμεν, οὐ Θρασύμαχον συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦντες, ἀλλὰ κωμῳδεῖν Περικλέα καὶ ταῦτα δειλίαν, i. itaq; uide, ne leonem radere conemur, nō Thrasymachum calumniari uolentes, sed Periclem taxare, præsertim de timiditate.

Ne mihi Suffenus essem. XII

Suffenus aut Meuius tibi ne sis

Ne mihi Suffenus essem, ne mihi ipsi blandirer, ac stulte meipsum admirarer. Suffenus erat poeta longe ineptissimus, in aliorum uitia dicax, ad sua cæcus. Itaq; prouerbium receptum, ut qui sibi inaniter placerent, Suffeni dicerentur. Catullus in epigrammate,

Idem infaceto est infacetior rure,
Simul poemata attigit, neq; idem unquam
Aeque est beatus, ac poema cum scribit,
Tam gaudet in se, tanq; se ipse miratur
Quem non in aliqua re uidere Suffenum
Ibidem,
Possis.

Suffeni simillimum Meuium facit Horatius, suis ignoscentem uitiis, aliena mordacissime insectantē. Egomet mi ignosco, Meuius inquit.

Siculus omphacizat. XIII

Σικελὸς ὀμφακίζει, id est, Siculus omphacissat. Omphaca Græci dicunt uuam acerbam & inmaturam, ἀπὸ τοῦ ὠμοὺς φαγεῖν, id est, quòd crudi comedantur. Vnde dicebat' in eos, qui libidine furandi quāt umlibet uilia tollerent furto. Ductum à furacitate Siculorum. Nō perperam dicetur & in illos, qui ob īmodicam & præproperam auiditatem, quo pusillū lucelli faciant sibi, damnum ingens aliis inferunt. Sunt qui credant quadrare posse in eos, qui bellissima quæq; sibi decerpunt: ut Syrus ille Terentianus. Zenodotus ait ex Epicharmo sumptum. Refertur & à Suida.

Anus simia serò quidem. XIIII

Γέρων πίθηκος ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται, id est, Anus simia serò quidem capitur, sed tamē aliquando capitur. Vbi uersutus aliquis, qui diu eluserit, tādem dat poenas. Valebit ad exhortandū, ut quisq; ueris rationibus agat si uelit esse tutus, ne fidat callidis quidem, sed inhonestis consiliis. Nullum enim tam instructum dolis, ut perpetuo fallat, sed tandem casus aliquis in apertum profert dissimulatam maliciam.

Secundo æstu. XV

Κατὰ ῥοῦν προχωρεῖν, id est, Secundo æstu procedere. Prouerbialis & frequens apud autores metaphora. Sumpta à nautis, quibus facilior cursus, cum flumen, aut etiam maris æstus secundus est. Lucianus in Ioue tragœdo, ταυτὶ μὲν ἤδη κατὰ ῥοῦν προχωρεῖ τῷ Δάμιδι. id est, Hæc iam Damidi secundo æstu succedunt. Item alibi, τὰ δ' ἄλλα κατὰ ῥοῦν φέρεται, id est, Reliqua secundo feruntur æstu. Quanquam hic paulo diuersius est usus. Momus enim deos incusat, quod negligant res mortaliū, sinentes eas ueluti prono flumine, quólibet ferri. Proinde κατὰ ῥοῦν φέρεσθαι dixit, temere ferri, nullo moderante. Aeschylus in Persis,

ὅτ' ἂν δ' ὁ δαίμων εὐροῇ πεποιθέναι
τὸν αὐτὸν αἰεὶ δαίμον' οὐριεῖν τύχης. id est,

Fortuna ubi fuerit secunda, credere,
Fore item secundam semper atq; eodem modo.

Secundis uentis. XVI

Ἐξ οὐρίου φέρεσθαι, id est, Secundo ferri uento. Refertur à Suida. Secundis uentis nauigare dicitur, cui res ex sententia succedunt. Græci uenustius, ἐξ οὐρίας, tanquam à puppi. Libanius sophista in declamatione quadam, οὕτω γνώμης ἔχουσιν, ἐξ οὐρίας φιλεῖ τὰ πράγματα φέρεσθαι, id est, Qui sic animo sunt affecti, iis solent res ex sententia succedere. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro secundo: Quid si etiam Cæsarem, cuius nunc uenti ualde secundi sunt, reddo meliorem? Plautus in Bacchidibus: Pulchre hæc confertur ratis, sentiens rem commode procedere. Apud eundem Tranio, qui hero trienniū absente, genialiter interim, ac sanè musice uixerat unà cū filio: tandē hero reuerso, cum

præter crucem nihil speraret: Nunc, inquit, uentus nauim deserit. Horatius in Sermonibus,
Non agimur tumidis uelis aquilone secundo,
Non tamen aduersis ætatem ducimus austris.
Quin hoc ipsum, naufragium, pro infortunio, prouerbii uim habet, sicut & incendium. Quandoquidem autem pleraq; Homeri, prouerbiorum uice sunt usurpata, quid uetat & illud inter adagia referri, quod est apud eum poetam perquam frequens,
φέρεν ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ. id est, Ferens & uentus & æstus.
Quoties res ex omni parte feliciter procedit. Item illud crebrum apud eundem,
τὴν δ᾽ ἄνεμός τε κυβερνήτης τ᾽ ἴθυνεν. id est, Ast illam uentusq; gubernatorq; regebat.
cum ad fortunæ fauorem accedit etiam industria. Pindarus in Pythiis hymno primo,
Ναυσιφορήτοις
δ᾽ ἀνδράσι πρώτα χάρις
ἐς πλόον ἀρχομένοις
πομπαῖον ἐλθεῖν οὖρον. id est, Nauticis uiris nauigationem apparantibus prima gratia est, si ueniat uentus prosper ac secundus.

Parni scaphula. XVII

Τὸ Πάρνου σκαφίδιον, id est, Parni scaphula. Conuenit in eos, qui ob res minutulas multũ litium & querelarum mouẽt. Sumptum à Parnio quopiam, qui ob nauiculam ereptam, populo molestissimus fuisse legitur. Autor Diogenianus. Cum enim huius causa frequenter ad populum deferretur, tandem in popularem iocum abiit, uelut illud ὁ Διὸς Κόρινθος.

Puero gladiũ

Ne puero gladium. XVIII

Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν, id est, Ne puero gladium, subaudiendum, commiseris. Allegoria prouerbialis, admonens non esse mandandam potestatem, uel adulescentibus, uel imperitis, ac stultis, qua tum in suam, tum aliorum perniciem sint abusuri. Ne iuueni commiseris administrationem pecuniæ. Ne puero gladium. Ne regnum impuberi. Ne puero gladium. Ne stulto concionandi apud populum partes delegaris. Ne puero gladium. Ne magistratum mandaris stultis. Ne puero gladium. Ne inerudito, parumq; cordato commiseris episcopi munus. Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. Plutarchus in libello, cui titulus, ὅτι καὶ γυναῖκας ἐκ παιδεύειν δεῖ (?) παιδευτέον, citante Stobæo: Nam is liber nondum emersit in lucem, Μὴ παιδὶ μάχαιραν ἡ παροιμία φησίν, ἐγὼ δὲ φαίην ἄν, μὴ παιδὶ πλοῦτον, μὴ δὲ ἀνδρὶ ἀπαιδευσίαν. id est, Ne puero gladium, ait prouerbium. Ego uero dixerim, Ne puero diuitias, néue uiro imperitiam. Significat pecuniam pestiferam adolescentibus, uiro inscitiam. Idẽ in Problematis Symposiacis, εἰ δὲ μή, δοτέον ὥσπερ παισὶν ἀτρεμεῖν μὴ δυναμένοις, οὐ δόρυ καὶ ξίφος, ἀλλὰ πλαταγὴν καὶ σφαῖραν. id est, Sin minus, dare oportet, ueluti pueris non ualentibus conquiescere: non hastam, aut ensem, sed crepitaculum, aut sphæram. Vsurpauit & Athenæus libro Dipnosophistarum quinto, in philosophum, cui commissum esset imperium. Non usquequaq; diuersum est ab hac forma, quod eleganter simul & grauiter dictum est ab Henrico Britaniæ rege, eius nominis septimo, uiro tum acri iudicio, tum Laconicis dictis mire ualenti, cum theologum quempiam ex horum genere, quos mendicantes uocant, concionantem audisset: isq; effreni lingua in principum uitam magna non libertate, sed insania, debacchatus fuisset, Nam sunt, qui hac quoq; uia famam affectent. Videbatur, inquit, furiosi manibus commissus gladius.

Lindii sacrum. XIX

Λίνδιοι τὴν θυσίαν, id est, Lindii sacrum, subaudi, faciunt. Dicebatur in eos, qui inauspicato rem diuinam faciebant. Sumptum ab historia, cuius meminit etiam Lactantius in Institutionibus Christianæ religionis, libro primo. Hercules olim agricolæ cuidam Lindio duos boues per uim eripuit: & mactatis illis conuiuiũ sibi parauit. Senex autem Herculi comedenti, cum multa in eum maledicta congereret, uoluptati pariter & risui fit: ita ut Herculem dixisse ferant, nullum unquam conuiuium sibi iucundius accidisse. Sed haud ab re fuerit Lactantii uerba subscribere. Apud Lindum, inquit, quod est oppidum Rhodi, Herculis sacra sunt: quorum à cæteris longe diuersus est ritus: siquidem non εὐφημίᾳ, ut Græci uocant, sed maledictis & execratione celebrantur. Eaq; pro uiolatis habet, siquando inter solenneis ritus uel impruděti alicui exciderit bonum uerbum. Cuius rei hæc ratio redditur, si tamen ulla esse in rebus uanissimis potest. Hercules cum eò delatus esset, famemq; pateretur, aratorem quendam aspexit operantem, ab eoq; petere cœpit, ut sibi unum bouem uenderet. Enimuero ille negauit fieri posse, quia spes sua omnis colendæ terræ duobus illis iuuencis niteretur. Hercules solita uiolentia usus, quia unum accipere non potuit, utrunq; sustulit. At ille infelix, cum boues suos mactari uideret, iniuriam suam maledictis ultus est, quod homini elegãti & urbano gratissimum fuit. Nam dum comitibus suis epulas apparat, dumq; alienos boues deuorat, illum sibi amarissime conuiciantem cum risu & cachinnis audiebat. Sed postquam Herculi diuinos honores, ob admirationem uirtutis deferri placuit à ciuibus, ei ara posita est, quam de facto βούζυγον, id est, bouis iugum

nominarunt: ad quam duo iuncti boues imolarentur, sicut illi quos abstulerat aratori, eumq; ipsum sibi constituit sacerdotem: ac præcepit iisdem maledictis semper in celebrandis sacrificiis uteretur, q negaret se unquam epulatum iucundius. Hucusq; Lactantiana reddidimus uerba. Zenodotus addit, hunc apud Lindios inoleuisse morem, iubente etiam oraculo. ut inter peragenda sacra, conuicia quædam iactarentur. Meminit huius & Gregorius Nazianzenus in orationibus stelieuticis. Adagiū ad multos usus accommodari potest, uel ad rixosum conuiuium, seu disputationem, uel ad rem quāpiam, malis ominibus institutam.

Magarensium lachrymæ. XX

Μεγαρέων δάκρυα, id est, Megarensium lachrymæ, dicebātur uel fictæ, nec ex uero dolore profectæ, uel ui adactæ. Diogenianus ad huiusmodi refert historiam. Bacchius quidam Corinthius, Clitii Megarēsium regis filiam uxorem duxerat. Ea defuncta Clytius complures uirgines & adolescentes Corinthum misit: qui in funeralibus pompis puellam deplorarent, lachrymis utiq; fictis:

Vt qui conducti plorant in funere dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo. Contra Iuuenalis,
Ploratur lachrymis amissa pecunia ueris.

Suidas aliā adfert causam. Apud Megarēses enim permultā allii copiā esse, huius acrimonia multis exprimi lachrymas uel iuitis. Proinde apud Aristophanē, qui lachrymat, alliū olfacere per iocū dicitur. Igit si ad simulatū dolorē accōmodes, prouerbiū affine fuerit illi, Flere ad nouercæ tumulum.

Ventus neq; manere sinit, neq; nauigare. XXI

Ἄνεμος οὔτε μένειν ἐᾷ, οὔτε πλεῖν, i. Vētus neq; manere sinit, neq; nauigare. Philoctetes apud Æschylū, ἔνθ᾽ οὔτε μίμνειν ἄνεμος οὔτε πλεῖν ἐᾷ. id est, Vbi nec manere, nec ire uentus annuit. Simillimum est illi: Lupum auribus teneo. Vsus erit, ubi quis in eas rerū angustias inciderit, ut nec relinquere negocium sit integrum, nec absoluendi sit facultas. Mutuo sumpta metaphora à sæuissima uentorum tempestate, cum nautis & periculosissima est nauigatio, neq; tutum tamen ancoram iacere. Q. Curtius lib. viii. citra figuram extulit hoc pacto: Attonitisq; auribus stupens agmen, nec pgredi, nec considere audebat. Refertur à Diogeniano.

Vulpes non iterum capitur laqueo. XXII

Ἀλλ᾽ οὐκ αὖθις ἀλώπηξ πάγαις, id est, At non iterum uulpes laqueis, subaudiendum, capitur. Qui sapit, οὐ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν προσκρούει λίθον. id est, Non iterum ad eundē offendit lapidē. Stupidi est hominis, in malum gustatum iterum incidere. In Plutarchi collectaneis effertur hunc ad modū, ἀλώπηξ διαφυγοῦσα πάγας αὖθις οὐχ ἁλίσκεται. id est. Vulpes quæ semel effugerit laqueos, nō capitur iterum. Huic animāti natura inest astutia, queādmodum leonibus audacia. Sic Pindarus in Isthmiis hymno quarto, τόλμᾳ γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ᾽ ἀλώπηξ, uirū fortē ob robur leoni, ob prudentiā uulpi comparat. Confine est illi quod alibi retulimus, iterum ad eundē lapidem impingere, quod usurpauit Gregorius Theologus in epistola quadā ad Bosphorium, δὶς γὰρ πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον προσπταίειν τοῖς ἀνοήτοις μόνοις ἡ παροιμία δίδωσιν. id est, Bis enim ad eundem lapidem impingere, solis stultis concedit prouerbium.

Abydena illatio. XXIII

Ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα. id est, Abydena illatio, siue irruptio. Dici solitum, ubi quis obstrepit, aut conuiuātibus, aut aliud quippiam agentibus, & tumultu molestiam adfert. Zenodotus ait extare prouerbium apud Eudoxum in fabula, cui titulus, suppositicius. Atq; hinc esse natum, quod olim Abydenis mos fuerit, siquem ciuem, aut hospitem acciperent conuiuio, præterea in sacris ac solennibus epulis, ut post unguentum & coronas, infantes à nutricibus inducerentur, circunferrenturq; suauiandi. Vagientibus autem & clamantibus pueris, garrientibus item & obstrepentibus nutriculis, conuiuium tumultuosum & iniucundum reddebatur. Ergo cum amicis aliquot suauiter colloquentibus interueniet rabula quispiam, & immodice loquax, qui confabulationem sua loquacitate sit inamœnam redditurus, rectè dicemus, ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα. Tametsi in quibusdam codicibus, ἐπιφώνημα legi, id est, acclamatio: uerum, ut opinor, mendose: quandoquidem Athenæus libro Dipnosophistarum decimo quarto, mentionem facit huius adagii, demonstrans complurium autorum testimoniis, ἐπιφορήματα dici bellaria, siue secundas mensas: ab inferendo, non ab acclamando. Quin & Stephanus ἐπιφόρημα legit non ἐπιφώνημα. Itidem Zenodotus & Suidas. Solus Hesychius legit ἐπιφώνημα, indicans & hoc dici in eos qui hospites calūniabantur. Cæterum quod in nōnullis codicibus scriptum uisitur ἀβυδηνῶν pro ἀβυδηνόν, minimum interest ad sensum.

Mendici pera non impletur. XXIIII

Πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται. id est, Mendici pera nō implet. Zenodotus ait ex Callimacho sumptum. Sensus per se liquet, nempe inexplebilē esse mendicitatē. Nam quo plura dederis iis qui animo sunt mēdico, hoc plura petunt. Deflecti potest uel ad iprobos, qui semper aliquid flagitant ab amicis: uel in

diuites, quibus nihil est satis: uel in principes δημοβόρους, quorum rapacitatem nullæ plebis expilationes possunt explere. Aptissime congruet in illos, qui libidini, cupiditati, ambitioni, reliquisq; id genus affectibus addicti sunt. Nam iis illud euenit, ut quo intemperatius explent sese, hoc magis magisq; sitiant, esuriantq; . Id quod innuit etiam euangelica parabola de filio prodigo, cui ne siliquis quidem contigit explere famem.

Laconicæ lunæ. XXV

Λακωνικὰς σελήνας. id est, Laconicas lunas, subaudiendum, causaris, aut eiusmodi quippiam. De promissis aut pactis incertis atq; infirmis dicebatur. Nam, ut aiunt, Lacones, siquando pactum auxilium poscerentur, lunas causabantur, atque hoc prætextu suffugiebant, quod, ut testatur Lucianus, legem tulisset Lycurgus, ne prælium inirent, nisi plenilunio. In cæteris item negociis auspicandis, lunæ rationes superstitiosius obseruabant: atque hinc occasio prouerbii. Ad hoc, ni fallor, allusit M. Tullius in epistola quadam ad Atticum, cuius initium est, Dionysius, uir optimus, libro septimo. Ego quoniam quarto Non. Ian. compitalitius dies, nolo eo die in Albanum uenire, molestus familiæ. Veniã tertio Nonarum. Igitur inde ad urbem prid. Non. Tua σεληνὶς quem in diem incurrat, nescio: sed prorsus commoueri te incommodo ualetudinis tuæ nolo. Quanquam haud me clàm est, hoc loco in uulgatis codicibus λῆψις scriptum esse non σεληνίς. Nonnulli λῆψις mutauerant: uerum sensus huc uocat, ut σεληνὶς, id est, lunula legamus. Cum enim significasset, quos dies obseruasset, aut delegisset ipse, ueluti superstitiosior, adiecit de Attico, tua lunula in quem incidat diem, nescio, ludẽs & in illius superstitionem: sed ita tamen, ut ualetudinis rationem haberi uelit ab Attico. Cõuenit cũ eo, quod aliàs recensuimus, Accessei luna.

Lucerna pinguior, & lecytho pinguior. XXVI

Λιπαρώτερος λύχνου, λιπαρώτερος λημυθίου. id est, Pinguior lucerna, pinguior lecytho. Videtur ironia prouerbialis in eos, qui cum sint edaces, nihilo tamen inde fiunt habitiores, quemadmodum lucerna plurimum absumit olei, neq; tamen fit unquam saginatior. Fortassis non absurde deflectetur in homines crasso iudicio, aut luxui deditos, aut uoluptarios. Refertur à Diogeniano.

Ad mensuram aquam bibunt, citra mensuram offam comedentes. XXVII

Μέτρῳ μὲν ὕδωρ πίνοντες, ἀμετρὶ δὲ μάζαν ἔδοντες. id est, Ad mensuram bibentes aquam, citra mensurã offam edentes. Zenodotus scribit hunc uersiculũ oraculo proditum in Sybaritas, in uulgi sermonẽ abiisse, qui ob ĩmoderatum luxum à Crotoniatis subuersi sunt: quemadmodũ alibi retulimus. Vnde poterit accõmodari, uel in eos, qui ex summis delitiis, opibusq; rediguntur ad extremam inopiã: uel in eos, qui præpostere sunt sordidi, parcissimi in rebus minutissimis, in magnis negligentes: cuiusmodi plerosq; uideas mortales. Est autem uersus heroicus, qui tamen in omnibus, quos adhuc uiderim, codicibus deprauate legitur. Restituetur autem hoc pacto,

Μέτρῳ ὕδωρ πίνοντες, ἀμέτρως μάζαν ἔδοντες.

Fugit amantẽ insequi, fugientem

Consimilis formæ est illud Theocriti in Bucoliastis,

Καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει. id est,

Auersum insequitur, rursum auersatur amantem.

In toga saltantis personam inducere. XXVIII

Saltantis personã in toga inducere, est quippiam facere neutiq̃ decorũ: ueluti si senex, aut theologus ineptiat. Aut siquis seriis misceat ludicra. Martialis in præfatione secundi libri, Noli ergo, si tibi uidet͂, rem facere ridiculã, & in toga saltãtis inducere personã. Toga ciuiũ erat Romanorum, & honoris gratia sumebat͂ ab iis qui iam excessissent è pueritia, deposita prætexta, ipso cultu uirilẽ animum ac mores profitentibus, unde & uirilis toga dicebat͂. Hinc illud Ciceronis in Philip. Sumpsisti uirilẽ togam, quam statim muliebrem stolã reddidisti. Quin & pacis tẽpore gestabatur, quẽadmodum sagũ in bello, Vnde M. Tullius in Philippicis subinde iubet, depositis togis saga sumere. Et idem,

Cedant arma togæ. Item Lucanus de Pompeio,

Prætulit arma togæ, sed pacem armatus amauit.

Inexploratus homo. XXIX

Ἀβασάνιστος ἄνθρωπος, id est, Inexploratus homo, id est, ἀπείρατος, ἀγύμναστος, ἀδοκίμαστος, id est, Inexpẽsus, inexpertus, non probatus. Suidas Aelianum citat autorem in libro De prouidentia, qui ἀβασάνιστον dixerit, dolorem uacuum, eo q; Græcis βασανίζειν sit etiam torquere. Subest autem metaphora in ἀβασάνιστος. Βάσανος enim coticula est, qua solet aurum explorari, Latini uocant indicẽ. Extat Chilonis dictum: Id aurum esse homini, quod index lapis est auro: hoc est, non aliter ingenium hominis auro spectari, quàm indice spectatur aurum.

Abronis uita. XXX

Ἄβρωνος βίος, id est, Abronis uita. De molliter ac delitiose uiuentibus. Sumptum à moribus Abronis cuiusdam notæ luxuriæ: quemadmodum apud nos Apicius & Aesopus luxu nobilitati sunt. Græci

quicquid delicatum ac molle, ἁβρὸν & πάναβρον appellant: unde ἁβροδίαιτος, lauti uictus & opipare uictitans. Refertur à Zenodoto.

Inest & formicæ & Serpho bilis. XXXI *Formicæ quoque sua bilis*

Ἔνεστι κἀν μύρμηκι κἀν σέρφῳ χολή. id est, Formicæ inest sua bilis, & Serpho sua. Admonet adagium, non esse contemnendum inimicum quempiam, nec ullum temere lacessendũ: quandoquidem nullum animal tam minutum aut imbecillum, quod irritatum non excandescat ira. Quadrabit & in homunculos nullis præditos uiribus: tamen uindictam molientes, ira, ut solet, animos suppeditante. Serphus minutulum animal non dissimile formicæ. Brasidas, autore Plutarcho, cũ manum in caricas temere misisset, & à mure inibi forte fortuna latẽte morderetur, Papæ, inquit, ut nullum est animal tam pusillum, neq; tã inualidum, quod lacessitum, non cupiat ulcisci sese.

Manu fingere. XXXII

Manu fingere, est arte curaq; formare. Metaphora sumpta ab iis, qui è cera, siue argilla fingunt imagines. Lucius Anneus Seneca in epistolis, Quædam ĩgenia facilia & expedita: quædam manu, ut aiũt, facienda sunt. Idem libro De beneficiis. vi. Discamus, inquit, beneficia secure debere, & occasiones reddendorum obseruare, nõ manu facere. Manu facere dixit, pro nostra opera accersere. Itidem Plinius libro. xviii. Fateamur ergo culpam, ne his quidem quæ nascuntur contenti, quando plura eorum genera manu fiunt. Iuuenalis item in Satyra septima,

Exigite ut mores pueri ceu pollice ducat,
Vt siquis cera uultum facit. Tibullus libro primo,
Et manibus canas fingere uelle comas.

loquitur de tingente capillos arte. Persius Satyra quinta,

Artificemq; tuo ducit sub pollice uultum.

M. Tullius in Bruto, factum appellat elaboratum: sed ut intellectum, quantam uim haberet accurata & facta quodammodo oratio. Metaphora sumpta est à plastis ac fabris, qui rudi materiæ inducũt effigiem. Vnde & factum argentum dicitur, cui opponitur rude.

Locrense pactum. XXXIII

Λοκρῶν συνθήμα. id est, Locrensium pactum. De fœdifragis dictum, cuiusmodi quondam habiti Locrẽses, quod fœdere prodito, quod cum Pelopõnesiis inierant, ad Heraclidarum partes defecerint. Vel, ut quibusdam placet, quòd Siculos eluserint, non præstita fide. Hæc propemodum Zenodotus. Refertur iisdem fermè uerbis ab Eustathio in Bœotiam Homeri.

Cassioticus nodus. XXXIIII

Κασσιωτικὸν ἅμμα. id est, Crassioticus nodus. De moribus uafris ac uersutis dici consueuit. Cassius mõs est, & eiusdem nominis ciuitas in Aegypto uicina Pelusio. Ei genti quasi genuinum ac gentilitium est, miros quosdam nodos nectere. Huic affine, quod alio diximus loco, ἡράκλειον ἅμμα, id est, Herculeus nodus, quo arctissimam atque indissolubilem amicitiam significamus. In caduceo Mercuriali duo sunt serpentes, masculus & fœmina, qui medio corporum complexu nodum efficiunt Herculanum. Ab eo supernæ partes sic ad osculum coeunt, ut flexu circulum efficiant: infernæ simili flexu ad caducei capulum reuocantur, qua parte caudæ item coeunt utriusque. Hanc imaginem caducei, adhuc uidere est in nomismatibus antiquis. E quibus, opinor, symbolum suum mutuatus est IOANNES FROBENIVS, typographorum huius ætatis diligentissimus: & cui plurimum debent sacrarum literarum candidati: nisi quòd extra circulum, quem serpentes faciunt capitibus inter se coeuntes, addita est columba sceptro insidens. Hunc nodum Mercurio consecrarunt Aegyptii, innuentes fœdera non oportere unquam dissolui, uerum plurimum ualere debere: unde & Herculano cognomen additum. Quanquam Galli, & haud scio an etiam Aegyptii, non alium putant Herculem, quàm Mercurium. Refertur apud Diogenianum ac Suidam, adagium de Cassiotico nodo. Stephanus aliter effert nimirum hoc pacto, κασσιωτικὰ ἱμάτια, id est, Cassiotica pallia, nisi forte pro ἱμάτια, scriptum erat ἱμάντια, id est, lora.

Bonus cantor, bonus cupediarius. XXXV

Ἀγαθὸς ψάλτης, ἀγαθὸς ζωμοποιός, id est, Bonus cantor, bonus cupediarius. In uituperium musicæ artis dictum, quasi eiusdem sit hominis aures delectare cantu, & palatum cupediis. Archidamus Zeusippi filius, cum quidam sibi commendaretur hoc nomine, quòd bonus esset cantor. At hic, inquit, apud nos bonus cupediarius.

Ad amussim applica lapidem, non ad lapidem amussim. XXXVI *Amussi applica lapidem non contra*

Plutarchus in commentariolo, cui titulus, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse trochaicum hunc prouerbialem refert,

Πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην. id est,

Lapis amussi est applicandus, non amussis ad petram.

Admonet, uitam ad leges esse corrigendã, nõ contra leges ad mores nostros trahẽdas esse: ut id faciamus, quod honestum sit: non id rectũ existimemus, quod facimus. De Lesbia regula retulimus alibi.

Extra quærere sese. XXXVII

Prouerbiali schemate dictum à Persio, Satyra prima,
Examenq; improbum in illa
Castiges trutina, nec te quæsiueris extra. id est,
Tuis te facultatibus metiaris, non populari opinione. Respondet illi quod idem alibi dixit, Tecũ habita. Nam domi habemus, quæ proprie nostra sunt, nec aliunde petenda. Qui non est contentus recti conscientia, sed famam spectat, ἔξω βλέπειν, id est, foras prospicere dicitur. Plutarchus in commentario, qui inscribitur, Quemadmodum quis intelligere possit se profecisse, δῆλός ἐστιν ἔξω βλέπων ἔτι, καὶ πρὸς δόξαν ἑλκόμενος. id est, Palàm est illum adhuc foras prospicere, & opinione famaq; duci. Huc pertinet illud quoq;, quod alibi retulimus,
Ἀλλότριος βοῦς πολλάκις ἔξω βλέπει. id est, Extraneus bos sæpe prospectat foras.
nimirum domi multa desiderans. Porrò sapiens omnia sua bona secum portat in seipso, totus instar mundi teres atq; rotundus.

Aliorum medicus, ipse hulceribus scates. XXXVIII

Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis ab inimico iuuari possit, hunc senarium ex tragœdia quapiam allegat,
Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. id est, Aliis medens, at ipsus hulceribus scatens.
In eos torquendus est, qui errata castigant incessuntq; aliena, intercutibus uitiis ipsi madentes. Illud uulgo tritissimũ: Medice, tibi ipsi medicus esto. Gregorius in Apologia de fuga sua, ἢ τὴν παροιμίαν πόῤῥω θέωμεν, ἄλλοις ἰατρεύειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ βρύοντες ἕλκεσι, id est, aut prouerbium procul esse fugiamus, aliis mederi parentes, ipsi scatentes hulceribus. Nõ dissimilem sententiam refert M. Tullius Philip. xii. Etenim qui multorum custodem se profitetur, eum sapientes sui primum capitis aiunt custodem esse oportere. Xenophon in conuiuio simile quiddam indicat uulgo iactatũ in diuinatores, οἱ μάντεις λέγονται δήπου, ἄλλοις μὲν προαγορεύειν τὸ μέλλον, ἑαυτοῖς δὲ μὴ προορᾶν τὸ ἐπιόν, id est, Aiũt sanè diuinos aliis quidem prædicere futura, sibi ipsis uero non prospicere quod instat.

Tragice loqui. XXXIX

Τραγικώτερον λαλεῖν, id est, Tragice loqui. Est uerbis uti magnificentioribus. Est enim Tragicorum character sublimis, amatq; tragœdia ampullas & sesquipedalia uerba. Menander apud Plutarchum in consolatorio commentario ad Apollonium, εἰ δ' αὖθι τοῖς αὐτοῖς νόμοις, ἐφ' οἷς περ ἡμεῖς ἐσπάσω τὸν ἀέρα τὸν κοινὸν, ἵνα σοι τραγικώτερον λαλῶ. id est, Quòd si iisdem legibus, quibus & nos hausisti communem aerem, ut tibi Tragice loquar. Vtitur & Plato libro De repub. tertio, Gregorius Theologus in epistola quadam, ἀλλ' οὐκ ἦν οἶμαι πράττοντα τραγικῶς πανηγυρίζειν κωμικῶς, id est, Non licebat, opinor, cum ageres tragice, festum agere comice. Idem in epistola ad Basilium ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἀὴρ καὶ ἀρετὴ, τραγῳδήσω γάρ τι μικρὸν, id est. O terra & sol, aer & uirtus: quáquam suspicor pro ἀρετὴ scriptum fuisse αἰθὴρ, quemadmodum ex ἀὴρ fecerat ἀνὴρ. Nam qui primus has epistolas edidit, adeo uidetur callere Græce, ut uix legat. Est subinde apud Lucianum ἐκτραγῳδίζειν, pro eo quod est, magnificentius eloqui, & rem uerbis ampliorem reddere: & φορτικῶς λαλεῖν, pro grandius & fastosius dicere.

Tragicum tueri. XL

Τραγῳδικὸν βλέπειν, id est, Tragicum tueri. Non dissimili figura dixit Aristophanes in Pluto πενίαν, id est, paupertatem describens,
Βλέπει γέ τοι μανικόν τι καὶ τραγῳδικόν. id est, Tragicum tuetur, ac furiale quippiam.
Quadrabit uel in fastuosos, uel in tristes ac luctuosos.

Lingua iurauit. XLI

Illud è tragœdia cessit in prouerbium, ἡ γλῶσσ' ὄμωσεν. id est, Lingua iurauit. Vbi quis non præstat fidem promissis: aut ubi non ex animo pollicetur. Est apud Euripidem in Hippolyto coronato.
Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος. id est, Iurata lingua est, animus iniuratus est.
Hunc uersiculum incessiuerunt Comicorum conuicia. Aristophanes in Bacchis,
Ἡ φρὴν μὲν οὐκ ἐθέλουσα ὀμόσαι καθ' ἱερῶν. Aut mentem quæ nolit per sacra iurare,
Γλῶτταν δ' ἐπιορκήσασαν ἰδίᾳ τῆς φρενός. id est, Linguam autem iuratam, seorsum ab animo,
Item in Ranis taxans Euripidem,
Ἡ γλῶττ' ὀμώμοκ', Αἰσχύλον δ' αἱρήσομαι. id est, Iurata lingua est, Æschylum autem præferam.
Sic & Pindarus in Isthmiis, encomio quinto, laudans quendam cordatæ ueracisq; linguæ, dicit,
Γλῶσσα δ' οὐκ ἔξω φρενῶν. id est, Lingua uero non extra mentem.
Euripidis dictum citatur à Platone in Theæteto, ἐὰν ἀποκρίνω ὅτι ἐστὶν, οὐ γελοῖόν τι ξυμβαίνοντι, ἡ

ρίω γλῶτίᾳ ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσαι, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. id est, Si respõderis esse eueniet nobis quiddam Euripideum, lingua nobis erit irredarguta, cæterum mens non erit irredarguta.

Heri & nudiustertius. XLII

χθὲς καὶ πρώην, id est, Heri & nudiustertius. Prouerbialis hyperbole, tempus admodum nuper actum significans. Plutarchus in commentario De contentione ignis & aquæ, ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις, ἐχθὲς φασὶ καὶ πρώην, ἀπὸ προμηθέος, βίος πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν, id est, Atqui ignis usus heri, ac modo, quod aiunt, sub Prometheo, ignis uita, non citra aquam erat. Est subinde apud Lucianum, nominatim in libello De mercede seruientibus. Item Plato De legibus tertio τὰ δ᾽ ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. id est, Quin & alia, quæ & aliis plurima, heri, ut ita loquar, ac nudiustertius acciderant. Alibi legi, nec tamen occurrit locus, ὁ χθὲς καὶ πρώην ἑαυτῷ στήσας θεούς, id est, qui heri & nudiustertius sibi deos instituit. Plato in Alcibiade secundo, οἶμαι δέ σε οὐκ ἀνήκοον εἶναι ἔνιά γε χθιζά τε καὶ πρωϊζὰ γεγονημένα, id est, Arbitror autem tibi non inauditum esse, quædam & heri & nudiustertius esse facta.

Non pluet post noctem, qua sus agrestis pepererit. XLIII *Sus agrestis ubi peperit non pluet.*

Plutarchus in cõment ario De causis naturalibus, uersum hunc ceu prouerbio iactatum citat,

Μηκέτι νυκτὸς ὕειν, ἡ καὶ τίκτῃ ἀγροτέρα σῦς. id est,

Non iam nocte pluet, sus qua enitetur agrestis.

Sues cicures sæpius pariunt ac diuersis temporibus, feræ non nisi semel, idq; iisdem fermè diebus, nimirum ineunte æstate. Vnde negant fore pluuiam posteaquam sus agrestis pepererit, nimirum exactis iam mensibus pluuiis. Per iocum usurpari poterit, si dicamus, res fore tranquilliores, posteaquã morosus ac rixosus quispiam animo suo morem gessit.

Cum diis pugnare. XLIIII

θεομαχεῖν, id est, Cum diis pugnare dicuntur, qui uel naturæ repugnant, uel aduersus fatalem necessitatem reluctantur. Sumptum à gigantum fabula. M. Tullius in dialogo De senectute. Quid enim aliud gigantum more bellare cum diis, nisi naturæ repugnare?

Euripides in Bacchis,

καὶ θεομαχήσω, σῶν λόγων πεισθεὶς ὕπο. id est, Cedam deis parens tui sermonibus.

Fertur & huiusmodi senarius inter sententias prouerbiales,

θεῷ μάχεσθαι δεινόν ἐστι καὶ τύχῃ. id est, Pugnare cum diis, cumq; fortuna graue est.

Celebratur & illud Homericum,

οὐκ ἔστιν πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι. id est,

Haud pugnare potest hominum cum numine quisquam. Id imitatus Pindarus,

χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν. id est, Non conuenit cum deo contendere.

Dorica musa. XLV

Δωριστὶ μοῦσα, id est, Dorica musa. De munerum auidis. Aristophanes in Equitibus iocatur in Cleonem, quod nullam aliam musicam discere potuerit, quàm Doricam, uidelicet alludens ad notissimas harmoniarum species, Doricam, Lydiam, Phrygiam & Bœoticam. Ludit autem uerbo perperã deprauato, δωροδοκιστὶ pro δωριστὶ, οὗτος, inquiens, οὐ δύναται μαθεῖν, ἢν μὴ δωροδοκιστὶ, id est, Iste discere haud potest, præterquam δωροδοκιστί. Est autem Græcis δωροδοκεῖσθαι, muneribus corrumpi, ut in gratiam alicuius dicas sententiam. id quod Pythagoras appellat κυάμους ἐσθίειν, id est, Fabas edere. Nam antiquitus fabis suffragia ferebantur. itaq; συμβολικῶς, fabas edebant, qui quæstum ex ea re facerent. Sic enim interpretatur is quisquis fuit, qui collegit historias, quas Gregorius Nazianzenus attigit. Quanquam exortus est nuper qui Pythagoræ fabas uertit in oua, quòd insit animantis initiũ, κύαμον autem dictum, quasi κύημα. quem audiendum putarem, si uel unum autorculum ueterem, uel argumentum aliquod grauius allegasset. Hesiodus item principes corrupte iudicantes, δωροβόρους appellat, id est, doniuoros. *δωροδοκιστὶ*

Ne supra pedem calceus. XLVI *Calceus maior pede*

Μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα τὸ ὑπόδημα, id est, Ne ultra pedẽ calceus, id est, ne maiora uiribus suscipias. Aut ne magnificẽtius te geras, q̃ p̃ tua cõditione. Lucianus in Imaginibus, μηδ᾽ ὑπὲρ τὸν πόδα ἔστω τὸ ὑπόδημα, id est, Neq; maior pede sit calceus. Rursum in proxime sequenti dialogo, ταῦτά σοι ἔκμετρα ἔδοξε, καὶ ὑπὲρ τὸν πόδα, id est, Hæc tibi uisa sunt ĩmodica, & quàm mẽsura pedis maiora. Rursum in Gallo, καὶ οὐχὶ κατὰ λόγον τοῦ ποδός, id est, Et haudquaquam iuxta pedis rationem.

Ne è quouis ligno Mercurius fiat. XLVII *Mercurius non è quouis ligno fingitur*

Οὐκ ἐκ παντὸς ξύλου ἑρμῆς ἂν γένοιτο. id est, Non è quouis ligno Mercurius fingi posset, id est, Non omnium ingenia sunt accommodata disciplinis. Quidam enim, ut ait Fabius, rus ablegandi sunt. Sumpta est allegoria à fabris, qui materiam deligunt. Quandoquidem ad alias res alias materias conuenire copiose demõstrat Theophrastus libro De plantis quinto. Item Plinius libro decimosexto. Quidam

superstitiosius exquirunt materiam, unde numen exculpant. Et quanquam Priapus ille deus facilis & crassus, haud grauatur ficulnus esse, non tamen idem liceat in Mercurio deo tam ingenioso, totiq; prædito artibus. Tametsi mihi magis arridet, ut ad magicum Mercurii simulachrum referatur, quem non ex quauis materia, sed certo ligno scalpebant, alioqui non futurum idoneum ad magicæ artis usum. Vnde id quoq; inter reliqua magici criminis argumenta obiectum fuerat Apuleio, quod Mercurii sigillum scalpendum curasset ligno buxi, quemadmodum ostendit ipse apologia Magiæ prima. Fortassis buxus ad id potissimum deligebatur, uel quòd hominis pallorē præ se ferat, uel quòd materies sit omnium maximè æterna. Nam & aduersus ignem quoque ferri rigorem obtinet autore Plinio. Apuleius in apologia Magiæ prima prouerbium refert ad autorem Pythagoram: Non enim, inquit, ex omni ligno, ut Pythagoras dicebat, debet Mercurius exscalpi. Finitimum est huic quod est apud Athenæum libro quinto. Incertum autem uirum Democharis an Cratetis dictum, ἐκ θύμβρας οὐδεὶς ἂν δύναιτο κατασκευάσαι λόγχην, οὐδ᾽ ἐκ σωκράτους στρατιώτην ἄμεμπτον, id est, Ex thymbra nemo queat conficere lanceam, neq; e Socrate probum militem. Est autem thymbra oleris genus aut fruticis nō dissimile thymo aut Satureiæ. Cuius meminit Plinius lib. xix. cap. viii. condimentis aptū, unde & θυμβροφάγοι dicuntur Græcis, qui acribus delectanť, quod dicetur & in eos, quibus res sunt asperæ. Rursus Athenæus in eodem libro, ἀλλ᾽ οὔτε ἐκ θύμβρας, ἔφη δημοχάρης, λόγχη, οὔτε ἐκ τοιούτων λόγων ἀνὴρ ἀγαθὸς γίνεται, id est, Sed neq; è thymbra, quemadmodum inquit Demochares, lancea, neq; ex huiusmodi sermonibus uir bonus fit.

Ex thymbra non fit lancea
θυμβροφάγοι

Non sum ex istis heroibus. XLVIII

Οὐκ εἰμὶ τούτων τῶν ἡρώων, id est, Non sum de numero istorum heroum, id est, non sum ex eorum numero, qui propensiores sunt ad lædendū, q̄ benemerendum. A geniis sumptum, qui lacessiti sæpe pniciem adferunt, perraro iuuant. Vnde qui se cōmodum, non noxam allaturos esse pollicebanť, hoc utebantur adagio. Zenodotus Menandrum citat ex Ephebis.

Noui Simonem, & Simon me. XLIX

Οἶδα σίμωνα καὶ σίμων ἐμέ, id est, Noui Simonem, & me Simon. De iis dicebatur, qui pares essent. Zenodotus & Suidas scribit, duos fuisse ductores, notæ utrunq; improbitatis, Simonē & Niconem. Simonē autem, quod uitiis antecelleret, alterius famam obscurasse. Vnde prouerbio, Simonem unum nominant. Tradunt hos duos Telchines fuisse, qui inducta in terrā aqua Stygia, Arnon ædificarint. Vocantur autem apud Græcos Telchines, mali genii, siue homines fascinatores & malefici. Strabo libro decimo meminit Telchinum, aitq; nouem fuisse, qui è Rhodo Rheam sint comitati in Cretam. τελχῖνας autem dictos uolunt παρὰ τὸ θέλγειν, quod est obscurare siue demulcere, quòd homines illectos circumueniant. Hinc & τελχίνειον siue τελχινώδης dicunt, quicquid insigniter est improbum: & τελχινεύειν, pro contentiose ac peruicaciter agere. Addit etymologus, omnes Cretēses τελχῖνας dici, & ipsam Cretam dictam τελχίνια. Adagium usurpat Chrysostomus in Babyla. ὦ δεξιὰ τελχῖνος id est, ô dextram Telchinis. Sic enim appellat nocentem dextram.

τελχῖνες

Ne nimium callidum hoc sit modo. L

Terentius in Eunucho, Vide ne nimium callidum hoc sit modo. Donatus prouerbium esse demōstrat, quanq̄ anceps est lectio. Potest enim utrunq; legi, & calidum & callidū, ut prius illud ad festinatū consilium, alterum ad nimis astutum referatur. Siquidē utraq; parum feliciter euenire solent, uel quæ nimium calent, id est, quæ præcipitantius instituunť, uel quæ nimium audacibus aguntur dolis. Et sicut autore, apud Titum Liuium, Fabio Maximo, temeritas nō solum stulta, uerumetiā infelix plerunq; est, ita uersutia nonnunquā ad summum discrimen adducit. Qui callidum legunt, respicere uidentur ad id quod paulo superius dixerat Chærea, Nunquam uidi melius consilium dari. Qui calidum legunt per unicum l, & mea quidem sententia rectius, Græcā figuram agnoscunt. Quoniā θερμὸν, illi tum scelestum, tum præceps & audax facinus uocant. Sic enim Penia in Pluto Aristophanica, de senibus, qui rem nouam moliuntur, ut Pluto cæco restituant oculos,

Calidū plus satis.

ὦ θερμὸν ἔργον κἀνόσιον καὶ παράνομον. id est, Calidum ô facinus & impium & nefarium.

Interpres exponit, θερμὸν παράδοξον, τολμηρὸν, ἀνίκητον, id est, Inauditum, audax & præceps, ac temerarium. Item Sophocles in Antigone,

θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις. id est, In frigidis tibi mens calet negociis.

Calere in frigidis

Obiurgatur Antigone, quòd nimium auide cuperet sepelire fratrem. Et Plutarchus Symposiacōn Decade quinta, significat ζωρότερον quibusdam significare τὸ θερμὸν, ut Achilles apud Homerum, iubens Patroclum miscere ζωρότερον, exegerit celeritatem ministerii. Quemadmodum nos quoque, inquit, sæpenumero iubemus ministris θερμότερον ἐπιθεῖναι τῆς διακονίας, id est, Calidius ac celerius adire ministerium.

Gladium ari mulier

Ne gladium tollas mulier. LI

Μὴ μάχαιραν αἶρε θῆλυ. id est, Ne machæram tolle mulier.

Hemistichium

Hemistichium est carminis trochaici. Ne suscipias negocii molem, cum nequeas auxiliari. Virorum enim est, ἀμυνέμεναι πόδεσσι πάτρης.
Vt inquit Homerus, Potest & in hunc trahi sensum, ne spem ostendas, quam præstare nõ possis. Ne memineris, aut ne lacessas inimicum, cum lacessitum non queas profligare. Brutus notat Ciceronem, quòd Antonium concionibus suis irritaret, quem iritatum non potuerit comprimere, hoc est, gladium tolleret mulier.

Nec sibi, nec aliis utilis. LII

Qui prorsus inutiles sunt, & fruges cõsumere nati, schemate prouerbiali, nec sibi, nec aliis utiles dicunt. M. Tullius in libris officiorum, Quamobrem, ut ante dixi, cõtemnuntur ii, qui nec sibi, nec aliis psunt, ut dicitur. In quibus nullius labor, nulla cura, nulla industria est, Sumptum est ex nobili illo carmine Hesiodi, ex opere, quod inscribitur ἔργα καὶ ἡμέραι, quod subinde citat Aristoteles, *Vtilis nec sibi nec aliis*

οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτῷ πάντα νοήσει	Omnia qui per se sapiat, longe optimus ille est,
φρασσάμενος, τά τ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ἦσιν ἀμείνω,	Multo ante expendens quæ nam sint optima factu,
ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται,	Is tamen & frugi est, qui paret recta monenti.
ὃς δέ κε μήτ' αὐτῷ νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων	At qui nec per se sapiat, neque mente reponat
ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήιος ἀνήρ. id est,	Ex aliis audita, uir undique inutilis hic est.

Horum carminum sententiam T. Liuius sanè quàm eleganter & cõmode reddidit. Sæpe ego, inquit, audiui milites, eum primum esse uirum, qui ipse consulat quid in rem sit. Secũdum eum, qui bene monenti obediat. Qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi ingenii esse. Huius generis haud paucos uideas mortales, qui cum ipsi ob mentis inopiam nequeãt dispicere, quid facto sit opus, dictu tamen mirum, q̃ sint præfracti, quamque non admittant alienum cõsilium, uidelicet asinũ illum Horatianum referentes, qui cum nec uiam nosset, nec duci pareret, in rupem præceps datus est. Hesiodi carmen Zenon. teste Diogene, sic inuertit, *Asinus in rupem*

κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.	Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.
ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει. id est,	Rursus at ille bonus, qui per sese omnia nouit.

Videlicet anteponens eum, qui bene pareret, ei, qui bene saperet. Huic enim intelligentiam dũtaxat adesse, illi uero etiam usum & exercitationem.

Neque compluitur, neque sole aduritur. LIII

Οὔθ' ὕεται, οὔτε ἡλιοῦται, id est, Neque cõpluitur, neque sole aduritur. De eo dici solitũ, qui procul ab omni incõmoditate semotus, uitam ageret. Cui cõtrarium illud Horatianum. Sudauit & alsit.
Et pulueris & solis, & cœlestis aquæ patiens latus. Negociatores, milites, athletæ, nautæ, atque id genus homines soli ferendo, & imbribus tolerandis assuescant oportet. Qui domi molliter uiuit, ab his malis abest. Quamobrem in hominem delicatum, & ad labores ferendos inhabilem quadrabit. Aristophanes in Ranis Bacchi molliciem notans,

καὶ μήτε θερμὴν, μήτ' ἄγαν ψυχρὰν φράσῃς.	id est,
Nec æstuosam, nec nimis cedo frigidam.	Refertur à Zenodoto prouerbium.

Simiarum pulcherrima deformis est. LIIII

Τὸν πιθήκων ὁ εὐμορφότατος δύσμορφός ἐστι, id est Simiarũ pulcherrima deformis. Recte dicet de iis, quæ ipso genere sunt uitiosa, neque prorsus cõferenda cum uel extremis eorum, quæ sunt in honestorum ordine: ueluti siquis dicat, lenonem itegerrimũ esse periurum, aut honestissimũ histrioné infamé. Aut optimũ Meuii carmen malum esse. Citatur à Platone, & ad Heraclitum autorem refertur.

Quærens obsonium, uestem perdidi. LV

Ζητῶν γὰρ ὄψον θοἰμάτιον ἀπώλεσα, id est, Obsonium dum quæro, uestem perdidi. Vbi res pessime cadit, aut cũ pusilla quædã captãtes, maiora pdimus. Referẽ à Suida, & ab aliis, nec indicant unde sit natũ. Quanquã obscurum nõ est, ab euentu pfectũ esse, quo fur, quispiam, dum studet cibũ tollere comprehensus uix pallio quoque reiecto effugit: Allusit ad hoc prouerbium Aristophanes,
διὰ ταῦτα δὴ καὶ θοἰμάτιον ἀπώλεσας. id est, Ob hæc tibi uestis quoque periit insuper.

Citius elephantum sub ala celes. LVI

Lucianus in indoctum, θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας ἢ ἕνα κίναιδον, id est, Citius quinque elephantos sub ala tegas, quàm unum cinædum. De iis quæ dissimulari nullo pacto possunt, quin notis aliquibus prodant animi morbum. Est autem figura prouerbialis in hyperbole, cui cognatum illud apud M. Tullium ex Ennio, libro de oratore secundo, Flammam à sapiente facilius in ore ardente opprimi, quàm ut bona dicta teneat. *Elephantum sub ala citius celes* *Flammam citius ore pres.*

Felix Corinthus, at ego sim Teneates. LVII

Εὐδαίμων ἡ Κόρινθος, ἐγὼ δ' εἴην Τενεάτης. id est, Fortunata Corinthus, at ipse siem Teneates.
Tenea uicus quidam haud procul à Corintho nemorosus & amœnus. Porrò Corinthiorum opulentia insignis fuit, Strabo libro octauo scribit, hunc uersum oraculo proditum fuisse cuidam Asiano, con-

Sulentinum præstaret Corinthum demigrare. Vnde uidet sicut alia pleraque in uulgi sermonē abiisse, atque adeo refertur in catalogo Græcanicorum adagiorum. Tempestiuum fuerit hoc uti, quoties in contentione duorum, non inficiabimur alterum per se præstantius, uerum alterum magis arridere placereque animo nostro. Veluti, siquis dicat, equidem fateor iuris scientiam, & ad rem & ad famam comparandam magis idoneam quàm sit poetica, uerum

Εὐδαίμων γε κἀγὼ ἐκεῖνος, ἐγὼ δ᾽ εἴην τενεάτης.

Sit illud melius aut utilius, hoc animo meo gratius. Strabo admonet, à quibusdā pro τενεάτης perperam legi τεγεάτης. Nam Tegea ciuitas est Arcadiæ.

Asinus in paleas. LVIII

Ὄνος εἰς ἄχυρα, id est, Asinus in paleas, subaudiendum incidit. Dici solitum, ubi, cuipiam fortuna lautior præter spem obtigerit, aut nactus forte fuerit aliquis, quo uel præcipue gaudeat, ueluti siquē ostreorū auidum uideas affatim uescentē illis, non importune dixeris, ὄνος εἰς ἄχυρα, id est, Asinus in paleas. In fragmētis secūdi libri Dipnosophistarū citat hic senarius ex Philemonis Comœdiis,

Ὄνος βαδίζεις εἰς ἄχυρα τραγημάτων. id est, Iam uadis asinus in paleas tragematum.

Iucundius fiet si longius transferas, puta, siquis cupienter legat poetam, quo peculiariter delectetur. Conueniet & in hunc usum, ubi quis inscitia rem contaminat, ueluti, si barbarus & illiteratus bonum autorem malis cōmentariis inquinet. Quemadmodum Thomas ac Nicolaus suis glossematis, & Passauantius æque insulsis additionibus, eximium opus De ciuitate dei conspurcarūt. Gaudet enim asinus uolutatione, & omnia confundit ac lasciuia. Quod indicat Apuleius quoque, cum horti areolas omnes uolutationibus corporis à se turbatas scribit. Adagium ab euentu natum esse nemo non uidet.

Alia uoce psitacus, alia coturnix loquitur. LIX

Prouerbiali schemate dixit Martialis in clancularium quendam poetam, qui corniculam Aesopicam referens, suos ineptos uersiculos nomine Martialis in uulgus spargebat, ratus futurū, ut titulo decepti lectores, Martialis esse crederent,

Credis hoc Prisce,
Voce ut loquatur psitacus coturnicis.

Conueniet in musicos aut poetas longe dispari stilo, longeque dissimili facultate. Psitacus inter aues proxime uoces humanas exprimit. Coturnices pugnaces magis, quàm loquaces. Vnde Ouidius in Epithaphio psitaci,

Ecce coturnices inter sua prælia uiuunt.

Caluus comatus. LX

Caluus comatus apud eundem Martialem haud dubie figura prouerbiali:

Caluo turpius est nihil comato. Rursum idem,
Caluus cum fueris, eris comatus

Apte dicetur in eum, qui ueris bonis nudus, asciticiis se uenditat. Veluti siquis indoctus aliena pro suis ederet: aut siquis dissimulet esse se quod est, ueluti si senex assuto galericulo, aut tinctis capillis affectet uideri iuuenis: si deformis adhibito fuco uelit haberi formosa.

Primum Aegina pueros optimos alit. LXI

Aegina pri. pue. op. alit

Τὰ πρῶτα τ᾽ ἀρίστους παῖδας αἴγιν᾽ ἐκτρέφει. id est, Aegina primitus optimos pueros alit.

De re quapiam quæ melioribus initiis cœpta, paulatim ad deterius delabitur, ut pleraque mortaliū faciunt. Exortum adagium ob Achillem, Patroclum, Aiacem, Neoptolemū, quòd hi uirtute præcelluerint, cum essent Aeginetæ. Concinit his Strabo libro octauo, ostendens ex hac insula profectum Aeacum cum sua posteritate. Nam Stephanus insulæ nomen inditum putat ab Aegina Aeaci matre. Eandem aliquando maris imperium tenuisse, quæ ne cum Atheniensibus quidem in nauali ad Salaminem prælio de principatu certare dubitauerit, cū Persæ Græciam inuaderent. Huius meminit etiam Homerus. Est autem Cycladum nobilissima, quæ diu dicta fuit Oenone, ut indicat idem Strabo & Stephanus. Ob laborum autem tolerantiam & industriam frugalitatemque dicti sunt Aeginetæ Myrmidones: cum enim haberent terram superne lapidosam, inferne frumentis idoneam, fodientes in cauernis habitare uisi sunt formicarum more, & asportandis lapidibus quodammodo eius animantis industriam repræsentare. Deinde labente morū integritate, male coeperunt audire Aeginetæ, id quod prouerbiis aliquot testatum est, quorum est illud, Aeginenses neque tertii neque quarti, ut dictum est in prouerbio de Megarensibus. Non dissimile illi, Quondam fuerunt strennui Milesii.

Irrisibilis lapis. LXII

Ἀγέλαστος πέτρα, id est, Irrisibile saxum. De re uehementer acerba tristique. Ostendebat olim saxū quoddam in Attica, in quo ferebat consedisse Ceres, cum relicto cœlo, succensis facibus, Proserpinā à Plu-

ſone raptam quæreret. Porrò cum Eleuſinem perueniſſet, ibi triſtis in ſaxo quodam inſedit, quod ob eam ipſam cauſam ἀγέλαστον appellabant. Autor Zenodotus. Quadrabit in ſeueros ac tetricos, quosq; uocant ἀγελάστους, quorum in numero Socratem ponit Plinius, Periclem Ariſtides. Neq; perperam accommodabitur ad rem magnopere moleſtam.

Agamemnonis hoſtia. LXIII

Ἀγαμέμνονος θυσία, id eſt, Agamemnonis uictima. Quondam in duros & perſuaſu difficiles dicebatur. Inde natum, quòd Agamemnone rem diuinam in Troia facturo, bos effugerit, uixq; multo negocio comprehenſus, reductus eſt: tantum Zenodotus. Quadrabit etiam in eos, qui nolentes & adacti quippiam agunt. Olim in ſacris ſpectabatur, ut hoſtia lenis ac uolens adſtaret. Quòd ſi refracto fune profugiſſet, infauſtum omen habebať. Mihi uidetur & huc poſſe referri, quòd Agamenon in Aulide filiam Iphigeniam ſacrificauit, ſed admodum inuitus, recenſetur à Zenodoto.

Mactata hoſtia lenior. LXIIII

Mactata hoſtia lenior, prouerbiali figura dixit Horatius in Odis,

Mactata ueniet lenior hoſtia.

De ſpontaneis ac manſuetis. Sumptū eſt è ſacrificiis, in quibus explorabať hoſtia ducto per frontem cultro, idq; mactare uocabant. Vnde qui ſpectata ſunt uirtute, eos mactos uirtute uocant.

Exiguum malum, ingens bonum. LXV

Μικρὸν κακὸν μέγ᾽ ἀγαθὸν, id eſt, Puſillum malum, ingens bonum. Admonet adagium, ex paululo incommodi, laboreq; exiguo, ſumma maximaq; commoda colligi. Refertur à Diogeniano. Non diſcrepat hinc Muſonii ſententia, quam commemorat Aulus Gellius libro decimo ſexto, capite primo, ἄντι πράξης καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἄντι ποιήσῃς αἰσχρὸν μεθ᾽ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει, id eſt, Siquid feceris honeſtum cum labore, labor abit, honeſtum manet. Siquid feceris turpe cum uoluptate, uoluptas abit, turpitudo manet. Eandem ſententiam Cato, minus quidem modulate, minusq; rotunde, ſed tamen fideliter extulit ad hunc modum. Cogitate cum animis ueſtris, ſiquid per laborem recte feceritis, labor ille à uobis cito recedet, benefactum à uobis, dum uiuetis, non abſcedet. Sed ſiqua per uoluptatem nequiter feceritis, uoluptas cito abibit, nequiter factum illud apud uos ſemper manebit.

Attici Eleuſinia. LXVI

Ἀττικοὶ Ἐλευσίνια, id eſt, Attici Eleuſinia, ſubaudiendum καθ᾽ ἑαυτούς, id eſt, inter ſeſe. Duris apud Zenodotum, ait parœmiam uſurpari ſolitam, ſiquando cōueniſſent inter ſeſe aliqui ſecreto de re quapiā arcana tractantes. Ducta metaphora à myſteriis ſacrorum Eleuſiniorum, quæ in honorē Cereris agebantur apud Eleuſim, ſumma religione, myſticisq; ceremoniis à quibus arcebanť prophani. Capital autem erat ex his myſteriis quicquā in uulgus efferre: cuiuſmodi uidentur fuiſſe apud Romanos ſacra bonæ deæ, quam eandem C. Baſſus apud Lactantium Fatuam appellatam tradidit. Nam hæc & noctu & in operto fiebant, & excluſis maribus.

Hermionis uice. LXVII

Ἀνθ᾽ Ἑρμιόνος, id eſt, Hermionis uice, addendum ex uſu ſentētiæ uerbum, quod eam expleat, puta fuero tibi, aut mea domus, aut hæc urbs erit uobis, aut aliud ſimile quippiam. Valet autem perinde quaſi dicas, loco aſyli tibi fuero, uel inſtar aræ, quæ te tutum reddat. Eſt Hermione templum in Peloponeſo, ſacrū Cereri ac Proſerpinæ, ad quod qui confugerint, tuti ſunt ꝑpter loci religionē. Zenodotus Ariſtophanem citat in Babyloniis, qui huius adagii fecerit mentionē. Effertur bifariam ea uox. Ἕρμιον, καὶ Ἑρμιόνη, ut ἀπὸ τῆς κάλυκος καλύκη. autor Stephanus.

Antronius aſinus. LXVIII

Ἀντρώνιος ὄνος, id eſt, Antronius aſinus olim dicebať, qui deformi prægrandiq; mole corporis eſſet, cæterum ingenio ſtupido bardoq;. Antron aūt ciuitas erat Theſſaliæ, nomen inde ſortita, quòd cauernis & ſpecubus abundaret. Illic aiunt aſinos inſigni magnitudine quondam fuiſſe, unde prouerbium increbuit. Autores Stephanus & Suidas. Attingit prouerbiū & Homeri Scholiaſtes in Iliados β. Extat & hodie iocus uulgaris in homines magno corpore, quaſi ii parum ſapiant. Quaſiq; natura ſic paria facere gaudeat, ut quod corporis addiderit moli, detrahat ingenio. Traditur à nōnullis, apud Antronios ingentes reperiri molares lapides, quos qui ſubſternunť, ob ſegniciem & quietem ὄνους uocant Græci. Lapidem autem uocamus ſtupidum & amentem.

Ventorum ſtationes. LXIX

Ἀνέμων στάσεις, id eſt, Ventorum ſtationes. De rebus multo uſu obſeruatis, perſpectisq; apparet parœmiam integre ſic eſſe pronunciandum, ἀνέμων στάσεις γινώσκουσιν οἱ ἐγχώριοι, id eſt, Ventorum ſtationes norunt indigenæ. Sunt enim pleriſq; regionibus ſui quidam uenti, quorum naturam optime norunt incolæ regionis illis obnoxiæ: qualis eſt Athenienſibus Scyron, paulum ab Argeſte deflexus, reliquæ Græciæ ignotus: Narbonenſi Galliæ Circius, à turbine & uertigine ſic appellatus: ſiue Cer

tius, ut uocat Cato, uentus apud illos clarissimus, nec ulli uiolentia inferior. Idem non modo in reliquis cœli partibus ignotus, sed ne Viennam quidem eiusdem prouinciæ urbem attingens. At Auster in Aegyptum non penetrat, ut autor est apud Plinium Fabianus. Iapyx Apulis est familiaris, & Atabulus Apuliæ certis montibus notus, ac pestilens, unde & uocabulum inditum. Sunt & alii permulti, cuiusque regionis indigenæ, ut apud Gellium testatur Fauorinus. ad hæc est nonnullis alia aliis regionibus uis ac natura. Nam ut testatur in Problematis Aristoteles, Hellespontias, qui idem Scyron uocatur, Atticæ terræ, insulisque uicinis imbrem adfert: Aquilo Hellesponto ac Cyrenæ, Auster Lesbo. Atque hic cum apud alios sit tepidus & pluuius, Africæ frigidus est ac serenus, ubi rursus aquilo pluuius, autore Plinio. Etesiæ quæ & statis anni temporibus oriuntur, & certis horis diei spirant & conquiescũt, in Hispania & Asia flant ab oriente, in Ponto ab Aquilone, in reliquis mundi partibus à meridie. Suidas hæc uerba refert, incertũ unde sumpta, ἐγχώριοι γὰρ οὐ μόνον τὰς τῶν ἀνέμων στάσεις κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐγχωρίων ἀνθρώπων ἤθη κάλλιστα γιγνώσκουσιν. Hoc est, Indigenæ enim, non solum uentorum stationes, iuxta prouerbium, uerũetiam indigenarũ hominum mores pulcherrime norunt. Licebit in hunc usum trahere, ut dicas, suæ cuique gentis ingeniũ esse cognitum, suos cuique familiares esse notissimos, suam cuique uxorem maxime esse cognitam, suam cuique notam artem, in qua sit quàm diutissime uersatus.

Venti campus. LXX

Ἀνέμου πεδίον, id est, Venti campus. In hominem instabilem, leuem, & inconstantem dicebāt. Refertur à Diogeniano. Nam in planicie uenti liberius huc atque illuc diuagantur, nullo cohercitι obstaculo. Et Homerus subinde uana uocat ἀνεμώλια. Et ὑπηνέμια dicuntur, quæ solida nõ sunt, sed subuentanea. Denique instabiles uentosos dicimus. Horatius,

Romæ Tibur amo uentosus Tibure Romam. Idem,

Non ego uentosæ uenor suffragia plebis.

Postremo domum undique perflabilem, non illepide dixeris ἀνέμων πεδίον. Pindarus Olympiorum hymno secundo, uarias rerum humanarum uices eleganter expressit,

ῥοαὶ δ' ἄλλοτ' ἄλλαι
εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ
πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν.

Nunc alii nunc fluxus, & cum tranquillitate & cum laboribus in homines uenere. Hoc translatum uideri potest & ab æstuariis maris reciprocationibus. Cæterum in Encomio septimo sententiã eandem extulit metaphora sumpta à uentis, qui non semper spirant iidem.

ἐν δὲ μιᾷ μοίρᾳ χρόνου
ἄλλοτ' ἀλλοῖαι διαιθύσσοισιν αὖραι.

In una parte temporis nunc hæ, nunc aliæ discurrunt auræ. Rursus hymno duodecimo idem effert metaphora sumpta à tesseris.

πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν
ἔμπαλιν μὲν τέρψιος, οἱ δ' ἀνιαραῖς
ἀντικύρσαντες ζάλαις,
ἐσλὸν βαθὺ πήματος χρόνῳ.

Vbi cerui abiiciunt cornua. LXXI

Ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν, id est, Vbi cerui cornua abiiciunt. Hoc adagio significabāt uelut αἰνιγματικῶς, quempiam in negocio difficili uersari. Siquidem cerui cornua depositurι secedũt in loca aspera atque inaccessa. Conueniet & in eos, qui à communi hominum conuictu subducũt sese, Timonem illum Atheniensem ob id ipsum μισάνθρωπον appellatum, imitantes. Quadrabit item ubi locum uehementer abditum abstrusumque significabimus. Postremo quod innuemus nusquam inueniri, illic esse dicemus, ubi cerui cornua abiiciunt, ut quemadmodum, ad Græcas calendas de tempore, itidem hoc de loco dicatur. Veluti siquis dicat ad hunc modum, Vbi gestum est illud præclarum facinus, quod iactas? Illic opinor, ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. Plinius libro octauo, capite tricesimosecundo, de ceruis cornua mutantibus scribit in hunc modum, Cornua mares habent, soliq; animalium omnibus annis, stato ueris tempore, amittunt. Ideo sub ipsam diem quàm maxime inuia petunt. Latent amissis, uelut inermes, sed & ipsi bono suo inuidentes. Dextrum cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo præditum. Idque mirabilius fatendum est, cũ & in uiuariis mutent omnibus annis: defodi ab iis putant. Hactenus ille. Meminit huiusce prouerbii & Aristoteles libro De natura animantium nono, cuius uerba non pigebit adscribere. ἔτι δὲ ὁ ἄρρην ὅταν γένηται παχὺς, γίνεται δὲ σφόδρα πίων, ὀπώρας οὔσης οὐδαμοῦ ποιεῖ ἑαυτὸν φανερὸν, ἀλλ' ἐκτοπίζει ὡς διὰ τὴν παχύτητα εὐάλωτος ὤν. ἀποβάλλουσι δὲ καὶ τὰ κέρατα ἐν τόποις χαλεποῖς καὶ δυσεξευρέτοις. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία γέγονεν, οὗ αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι. ὥσπερ γὰρ ὅπλα ἀποβεβληκυῖαι, φυλάττονται ὁρᾶσθαι.

λέγεται δὲ ὡς τὸ ἀριστερὸν κέρας, οὐδείς πω εὗρεν, ἀποκρύπτειν γὰρ αὐτὸ, ὡς ἔχον τινὰ φαρμακείαν. id est, Præterea mas posteaquam pinguerit, pinguescit autem admodum, idq; autumno, nequaquam sese conspiciendum præbet. Verum secedit è medio, quippe qui propter corpulentiam, tum facile capi possit. Ad hæc abiiciunt & cornua locis asperis, inuentuq; difficillimis. Vnde prouerbium etiam natum est, Vbi cerui abiiciunt cornua. Nam ut iam armis suis exuti, cauent ne conspiciantur. Aiunt sinistrum cornu à nemine adhuc uisum esse. Abdere enim illud ceruos, tanquam remedium aliquod in se habeat. Quanquam Plutarchus in cõmentario De Pythiis oraculis oratione prosa redditis, ostẽdit hoc oraculum editũ fuisse de Procle tyranno, ut illi fugere ac migrare liceret eò, ubi cerui cornua abiiciunt, significante deo ut defoderetur, & è medio prorsus tolleretur. Idem meminit adagii Symposiacôn decade septima, problemate secundo.

Verberare lapidem. LXXII

Planesium meretrix apud Plautum amatorem admonens, ne seruum, qui iam ad plagas obduruerat occallueratq; pulset, manui potius quàm illi nociturus, Noli, inquit, amabo uerberare lapidem, ne lædas manum. Apte dicetur, ubi quis obiurgat incastigabilem aut docet indocilem, aut inanem operam sumit in re quacunq;.

Inescare homines. LXXIII

Prouerbiali metaphora dixit Terentius in Adelphis, Abi, nunquam rem facies. Nescis inescare homines Sannio. Ducta est ab iis, qui præfixo æri cibo pisces illiciunt. Apposite uero dictum est lenoni, cuius artis est, primum huiusmodi uelut escis illectare iuuenes, ut postea totos deuoret. Et escam per translationem appellant illecebram illam, quæ trahit in fraudem. Vnde Plato, quemadmodum in Catone maiore testatur Cicero, τὴν ἡδονὴν δέλεαρ κακῶν, hoc est, uoluptatem malorum escam dicit, quòd ea uidelicet homines capiantur, ut hamo pisces. Græci simplici uerbo metaphorã efferunt, δελεάζειν, τὸ δελέατι θηρεύειν, id est, esca captare. Aristophanes in Equitibus: Cleoni obiicienti, quòd facile populum sibi conciliasset blandiciis, respondet Alantopola, καὶ σὺ γὰρ αὐτὸς πολὺ μικροτέροις τούτων δελεάτεσιν εἷλες, recriminans quòd ipse abiectius blandiendo populum inescasset. Accedet non parum gratiæ si deflectatur in bonam partem, tum ad res animi: ueluti siquis dicat, puerorum animos gloriæ quibusdam illecebris aut blandimentis ad amorem studiorum inescandos, principum ingenia laudibus ad amorem uirtutis inescanda.

Vorare hamum. LXXIIII

Neq; minus elegans illud in Curculione, Meus est, hamum uorat. De lenone, cui fraus intendebatur, epistolam qua decipiendus erat, lecturiente. Lucianus, καταπιεῖν τὸ ἄγκιστρον.
Item apud Horatium in Epistolis,
Occultum uisus decurrere piscis ad hamum.
Idem Plautus in Bacchidibus eandem sententiam simili extulit metaphora, Nunc ab crasenna hic turdus lumbricum petit. Alterum à piscantibus, alterum ab aucupio ductum est. Nos item in epigrammate quodam ad hanc parœmiam sic allusimus,

Non stulti usqueadeo sumus futuri, ut
Gustatum toties uoremus hamum,
Vnco plus semel ære sauciati.
Vel serò sapiemus, & nocentem
Tandem carpere desinemus escam.

Vulcanus tibi uaticinatus est. LXXV

Ἀφθάς σοι λελάληκεν, id est, Vulcanus tibi uaticinatus est. Refertur à Suida. Suspicor dictum ubi quis crederet se rem habere certam, uelut ex oraculo auditam. φθὰς apud Memphiticos Vulcanus dicitur, unde literulæ accessione ἀφθάς, uelut στάχυς ἄσταχυς.

Cantilenam eandem canis. LXXVI

Τὸ αὐτὸ ᾄδεις ᾆσμα, id est, Cantilenam eandem canis. De eo qui molestus est sæpius eadem inculcans. Nihil enim odiosius, quàm quod semper idem est. Dorio leno in Phormione Terentiana, Cantilenam eandem canis, & mirabar siquid adferres noui. Familiare poetis est, nuncium, cantilenam appellare. Euripides in Ione,

Τίς ἥδε μοῦσα χὠ φόβος τίνων πέρι; id est,
Quæ cantio hæc, quibus ue de rebus metus? Idem in Hecuba,
Ἥξει τι μέλος γοερὸν γοεραῖς. id est, Aliqua accedet cantio tristis tristibus.

Sumptum est à cantoribus, qui siquando diutius eandem occinant cantionem, tædium adferunt auribus. Proinde periti subinde uariant carminis genus, quo satietatem deuitent.

Caligare in sole. LXXVII

Apud Quintilianum legitur, ut eleganter, ita & prouerbialiter dictum, Caligare in sole, pro eo quod

est, in re clarissima cæcutire: idq; solet accidere uitiosis oculis, qui nihil uident in luce q̃maxime perspicua, uidelicet sensum debilem obruente ui splendoris. Idem euenit noctuis & lusciosis. Nam iis lumen pro tenebris est. Non inuetuste torquebitur in istos, qui uelut obscurum causantur, quicqd eruditum fuerit. Quibus tenebricosa est uel Ciceronis oratio. Noctem enim in oculis circũferunt. Quemadmodum apud Senecam Portius dicebat, quendam spinas in pedibus habere, cum per se spinas ingredi quereretur, uidelicet ingenii uitium, in argumentum conferens. At pedes, inquit, tui spinas habent, non locus. Itidem isti noctem, qua se prædicant offendi in bonis autoribus, in oculis secũ adferunt, non in libris reperiunt.

Bos aduersus seipsum puluerem mouet. LXXVIII

Βοῦς ἐφ' ἑαυτῷ κονιεῖται, id est, Bos aduersus seipsum puluerẽ mouet, siue festinat. Vbi qs ad suũ ipsius malum uolens lubensq; ducit. Nam boues ut sunt mansueti, facile se præbent uinciendos, neq; gratatim obtẽperant iugo. κονιεῖν enim Græcis significat festinãdi studio ciere puluerem. Quidam accõmodant in eos, qui prudentes ac scientes semet in præuisum periculum iniiciunt, bouis in morẽ, qui sibi patitur inici uincula, quibus ad cædem ducatur. Refertur à Zenodoto.

Tragicus rex. LXXIX

Tragicus rex Τραγικὸς βασιλεύς, id est, Tragicus rex, dici potest uel fastuosus ac turgidus, uel qui nomine duntaxat rex sit, cæterum uiribus parum polleat, quemadmodum Gallico prouerbio chartaceũ regem appellant τὸν αὐτοκράτορα, ceu titulo regem uerius, q̃ opibus aut ditione. Dionysius Pheræum, quòd decẽ menses potitus imperio mox uita decesserit, τραγικὸν βασιλέα dixit. Nam in tragœdiis tantisper durat imperium, dum fabula peragatur. Tum deposita persona, qui paulo ante fuerat Agamemnon, aut etiam Iuppiter, tressis homuntio discedit domum.

Contra retiarium ferula. LXXX

Martialis in epistolari quadam præfatione, Deniq; uideas, an te delectet contra retiarium ferula, id est, an id faciendum tibi putes, quod nemo nõ damnet atq; exibilet. Domitius Calderinus interpres admonet subesse prouerbium, dici solitum in eos, qui infirmo præsidio cõtra maxime instructum pugnarent. Quanq̃ idem paulo post aliò dilabitur, nempe huc, gladiatores olim, si minus placuissent, ferula cæsos eiici solere. Huic finitimum est illud Gellianum libro Noctium primo, capite secundo. An non contra istum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi? Itaq; ferulam aut baculum mouere contra quẽpiam, est refragari & insolentius repellere sententiam. Est autem ferula ligni genus, quo quondam pueri cædebant, atq; item milites, siquid contra disciplinam facere uiderentur. Opinor idem factitare solere in ludis gladiatoriis huiusmodi certaminibus præfectos.

Mulier imperator, & mulier miles. LXXXI

Γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται. id est,

Et fœmina dux est, fœmina æque miles est.

Senarius est prouerbialis, quoties totũ negocium ignauis cõmissum est, cumq; & ii qui præsunt, & ii qui parẽt, pariter sunt formidolosi. Apud Athenæũ lib. iii. citat̃ Alexis in fabula, cui titulus γυναικοκρατία. Natura fœminam in hoc finxit, nõ ut imperet, sed ut pareat, uel Græco uersiculo teste,

Γυναικὶ δ' ἄρχειν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις, id est,

Natura non dedit imperare fœminis.

Etenim quod in nomine ratio & affectus, id in uita uir & mulier, ac iuxta Moysen, demiurgus ille fœminam uiro subiecit. Tametsi Plato non omnino arcet mulierum genus ab administrãda Repu. siqua modo reperiatur idonea. Tacite uidetur huc allusisse Aeschines contra Timarchum, κατειδὼν γὰρ οἰκίαν πλουσίαν καὶ οὐκ εὖ νομιζομένην, ἧς ἡγεμὼν μὲν ἦν γυνὴ μέγα φρονοῦσα καὶ νοῦν οὐκ ἔχουσα, id est, Cum uidisset domum opulentam, maleq; gubernatam, cuius dux erat mulier superba & excors.

Dux aut pater facti ac uerbi Iucundior erit sententia, quoties longius deflectetur, ueluti siquis autorem ac præcipuum peripateticæ philosophiæ ducem appellet Tartaretum. Ita Virgilius, Tanti dux fœmina facti.

Et in Actis Apostolicis Paulus dux uerbi dicitur. Sic Galenus alicubi Aristotelem appellat τοῦ λόγου πατέρα, quod ab ipso profecta esset sententia.

Trutina iustius. LXXXII

Aequa lance Δικαιότερον ζυγοῦ, id est, Iustius trutina. Doricũ prouerbiũ de iis, qui insigni incorruptaq; sunt æquitate. Dores enim τὴν τρυτάνην, id est, Trutinam ζυγὸν uocant. Est aũt id libræ genus, quo uel minutissimum ponderis momentũ sentitur dignosciturq;. Latini quoq; exactam æqualitatem æquilibrium appellant. Vnde & æqua lance fieri dicit̃, quod pari iure fit citra personarum respectum. Ita Modestinus Pandect. lib. xlii. titulo de re iudicata. Quod & in persona mulieris æqua lance seruari, æquitatis suggerit ratio. Item Iustinianus Cod. lib. v. titulo de naturalibus liberis. Quapropter sancimus in huiusmodi casibus omnis liberos siue ante dotalia instrumenta edita sunt siue postea, una eademq; lance trutinari. Adsimili figura dixit Nicarchus in Epigrammate:

γέγονεν δ' ὀρθότερος κανόνος, id est, Rectior est factus regula quàm ulla siet.

Sterilior agrippo. LXXXIII

Ἀκαρπότερος ἀγριέππου, id est, Sterilior agrippo. Laconicum adagium est, de iis, qui extremæ sunt paupertatis, neq; quicquam facultatū possident. Quadrat & in ignauos, nulliusq; industriæ homines. Lacones oleam syluestrem agrippum uocant. Tantum Zenodotus & Suidas. Agripo ster.

Iouis suffragium. LXXXIIII

Διὸς ψῆφος, id est, Iouis suffragium dicebatur sacrum & inuiolatum. Vnde sententiam eius cuius sit uelut irrefragabilis autoritas, Iouis suffragium recte dixeris. Aut per ironiam ubi quis arrogantius de re quapiam pronunciat, suamq; opinionē pro lege atq; oraculo postulat accipi, subiicieτ Διὸς ψῆφος. Aiunt enim locū, in quo Neptunus & Minerua iudiciū peregerūt, utrius noie auspiciisq; ciuitas Atheniensium institueret, Iouis suffragium appellatū fuisse. Suidas Cratinum citat ex Archilochiis.

ἔνθα Διὸς μεγάλου θᾶκοι πεσσοί τε καλοῦνται. id est,

Magni ubi dicuntur tali, sedesq; tonantis.

Nam & talis olim ferebantur suffragia, nimirum à sortientibus.

In neruum ire. LXXXV

In neruum ire, Donatus, aut quisquis is fuit interpres Phormionis Terentianæ, demonstrat esse prouerbium, pro eo quod est decipere. Sumptam à sagittariis metaphorā, quibus illud euenit interdū, ut dum nimium tendunt arcum rumpant, aut sibi neruū aliquem fatigent, ut confine sit illi, de quo dictum est aliâs, ἀπορρήξομεν τὴν χορδὴν πάνυ τεινόμενοι. Dictum est autem, in neruum ibit, pro eo quod est, in uincula ibit. Antiquitus enim qui soluendo nō essent, uincti tradebanτ creditoribus, donec opera cōpensarent creditam summā. Veretur enim adulescens amans, ubi eum in locū traheret Phormio, ut aut puellam domū ducere cogereτ ex pacto, aut certe pecuniam acceptā renumerare, ni faciat, uinciendus, & iuxta leges corpore luiturus, quod ære nō posset, sibi magis consulturum illum, ut uel pdat omne cōmentū, uel uere mulierē abducat. Porrò cōiicere in neruū, & eximere è neruo, pro eo, quod ob æs alienū uinctos abducere. Sed uerba Terentii subscribam. At enim nō ducet, noui, Cæterum cum argentum repetent, nostra causa scilicet in neruum potius ibit.

Ipse semet canit. LXXXVI

Αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ, id est, Ipse suimet tibicen est, hoc est, ipse cuiusmodi sit, factis ipsis declarat. Tibicines enim olim laudes fortium uirorum decantabant. Proinde qui recte gestis sibi satis magnam gloriam comparat, quorsum huic necessum est conducere buccinatorē laudum suarum? Adagium in utramlibet partem poterit applicari, bonam uel malam. Nihil huic opus tibicine, qui suis egregie gestis sat illustris est. Aut nihil opus huius uitam insectari, satis per se fœdum atq; infamem. Conueniet & in illos qui semetipsos laudant, qui mos est gallis gallinaceis, etiam cum è pugna se proripuerint. Plato in Theæteto, φαινόμεθά μοι ἀλεκτρυόνος ἀγεννοῦς δίκην, πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν, id est, Videmur mihi ignaui galli in morem, cum ante uictoriam à sermone resiliremus canere. Sui tibicines

Ipse dixit. LXXXVII

Αὐτὸς ἔφα, id est ipse dixit, Quoties tantam esse cuiuspiam autoritatem significamus, ut ea uel citra rationem ad quiduis credendum sufficiat. Vt, in arcanis literis satis est, αὐτὸς ἔφα. In reliquis nō item. Adagium autem à Pythagora natum, qui quo plus uenerationis & autoritatis sibi suisq; conciliaret, in dissertationibus dicere solitus est, αὐτὸς ἔφα, id est, Ipse dixit, perinde quasi non sua referret, sed ab oraculo quopiam accepta. Ea uox deinde in uulgarem abiit sermonem. Huiusmodi fermè Suidas. Diogenes Laertius indicat hoc dictum à Pythagora Zacynthio manasse. Quanquam M. Tullius libro De natura deorum primo, secus rem narrat. Non enim, inquit, tam autores in disputādo, quàm rationis momenta quærenda sunt. Quinetiam obest plerunq; iis, qui discere uolunt, autoritas eorum qui se docere profitentur. Desinunt enim suum iudicium adhibere, id habent ratū, quod ab eo quem probāt, iudicatum uident. Nec uero probare soleo id, quod de Pythagoricis accepimus, quos ferunt, siquid affirment in disputando, cum ex his quæreretur, quare ita esset, respondere solitos, ipse dixit. Ipse autem erat Pythagoras. Tantum opinio præiudicata poterat, ut etiam sine ratione ualeret autoritas. Quintilianus in Institutionibus. Nam & inuiti iudices, inquit, audiunt præsumētem parteis suas, nec hoc oratori contingere inter aduersarios, quod Pythagoræ inter discipulos contigit, potest, ipse dixit. Sed istud magis minus'ue uitiosum est, pro personis dicentium. Allusit horsum & Aristophanes, νεφέλαις,

φέρε τίς γὰρ οὗτος, ὁ 'πὶ τῆς κρεμάθρας ἀνήρ; Dic age quis est iste cremathræ insidens homo?
αὐτός. τίς αὐτός; Σωκράτης. τίς Σωκράτης; Ipse est, quis ipse? Socrates. quis Socrates?
ἴθ' αὐτὸς ἀνάβοησον αὐτόν μοι μέγα. Abi ipsus ipsum uoce magna mihi uoca.
αὐτὸς μὲν οὖν σὺ κάλεσον, οὐ γάρ μοι σχολή. id est, Quin ipse magis accerse, non mi est ocium.

Quod autem dixit, ὁ ἀδὶ κρεμάθρας, ut hoc obiter indicem, risus causa nouatū est, cum Socratem intelligi uellet, animo suspensio nubes suspicientem. Nam cremathra uasculum est pensile, in quo obsoniorum reliquiæ consueuerunt reponi. Dicitur aūt bifariam, simpliciter aliquoties, sed frequentius per ironiam, ueluti siquis Aristotelem, ceu oraculum citanti dicat, αὐτὸς ἔφα, rationem dicti flagitans, neq; contentus simplici scriptoris autoritate. Conueniet etiā, quoties sententiæ ad inuidiam, uel defensionem à nobis ad ipsum autorem reijcimus. Iuuenalis.

Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas. Melius Horatius,

Nullius addictus iurare in uerba magistri.

Illud admonendum uidetur, αὐτὸς ἔφα, in hac parœmia perinde ualere, quasi dicas, dominus dixit, ut Pythagoras ab Aegyptiorum uatibus uideatur didicisse figuram hanc prophetis familiarem. Aristophanes in Ranis,

φράσον ταῖς ὀρχηστρίσιν, ὅτι αὐτὸς εἰσέρχομαι. id est, Dic saltatricibus, meipsum aduenire.

Hoc est, herum, quòd is quodammodo & famulis missis aduenire uideatur. Item in prophetis arcanis, Ecce ipse adsum, id est, dominus & autor. Huc pertinent quæ nobis antea dicta sunt in prouerbio, infixo aculeo. Sic Augustinus alicubi recensens opinionem Manichæi, ni fallor, Hæc, inquit, Manichæus dixit, atq; abit: notans illum, quòd sat haberet dixisse, cum docendum esset quod dixerat. Galenus item libro περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἰπών, ἐξαίφνης ἀπῆλθε, καὶ σαφεῖ στόματι πλὴν τῶν ἀποτιναξάμενος ἀπῄει καταλιπὼν ἡμᾶς, ὡς μηδὲ πόρον τινὸς ἀντιλογίας ἔτι πορίσαι δυναμένους, id est, Hæc & his similia locutus, repente ore nihil cunctante quasi labi non posset, uerbis apertis absoluit sermonem, moxq; proripiens sese abiit, nobis ita relictis, quasi nihil omnino reperire possemus quod uel probabiliter contradiceremus.

Teipsum non alens, canes alis. LXXXVIII

Αὑτὸν οὐ τρέφων κύνας τρέφεις, id est, Cum temetipsum non alas, canes alis. In eum dicebatur qui cum per inopiam sibi quæ sunt ad uitam necessaria suppeditare nō posset, conaret aut equos, aut famulos habere domi. Apposite diceť aduersus istos, qbus cum ob rei familiaris angustiam uix suppetat quo uitam sustineant, tamen per ambitionē conantur fastu uestium, reliquoq; strepitu potētes & opulentos imitari. Breuiter cōueniet in omnes, qui quæ ad uoluptatē aut splendorē pertinent, curant, neglectis his, quæ magis sunt necessaria. Porrò necessariis prima debetur cura, dignitati posterior: ueluti siquis in eruditione comparanda laboret, uitæ securus de qua periclitetur.

Terræ intestina. LXXXIX

Γῆς ἔντερα, id est, Terræ intestina. Dicebanť uilia, nulliusq; pretii. Saxa uero terræ uiscera dicunť. Referť à Diogeniano. Terræ enim ītestina sunt saxa: & lapides appellamus hoīes inutiles. Simile illi.

ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. id est, Telluris inutile pondus.

Tenedius tibicen. XC

Τενέδιος αὐλητής, id est, Tenedius tibicen, dicebatur testis falsus & calumniator, hinc natum, quod Philonome tibicinem suum subornauit, qui testaretur apud Cygnum, ipsam à Tenne de stupro fuisse interpellatam ac ui etiam tentatam. Hæc fermè Stephanus in catalogo urbium. De Tenedo sæpe iam dictum est alibi.

Cyrbes malorum. XCI

Κύρβεις κακῶν, id est, Cyrbes maloꝝ. De uehemēter improbis, & omni facinorum genere cōtaminatis. Apud Athenienses tabulæ quædam erant quadræ, in qbus leges descriptæ ꝓponebanť, præterea uariæ delinquētium pœnæ. Has illi κύρβεις appellant, apud Lucianum ἄξονες dicuntur. Non dissimile est illi, qud alibi retulimus. ἰλιὰς κακῶν, id est, Ilias maloꝝ. Simili figura apud Athenæū lib. ix. dixit

Paropsis malorum Antiphanes opinor, καὶ ταῦτα μέντοι τῶν κακῶν παροψίδες. id est, Et hic maloꝝ mihi catinus extitit. Solent enim in eodem disco uaria eduliorꝝ genera apponi, sed quæ uoluptatem adferant. Quo gratior est tropus deflectens in contrarium, quasi dicas, Ilias bonorum.

Aries nutricationis mercedem persoluit. XCII

Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν, id est, Aries alituram rependit. Citatur ex Menandro. Quadrat ubi qs pro benefactis maleficium reponit. Allegoria sumpta est ab eo, quòd aries cornibus impetat, aut uas in quo pabulum apponitur, ipsosq; quorum opera nutritus est, aut etiam nutritur cornibus incessit. Effertur & ad hunc modum prouerbium, κριοῦ διακονία, id est, Arietis ministerium, pro officio collato in ingratum, qui beneficium iniuria penset. Huic affine, quod est apud Aristophanem in Vespis, ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον, id est, Vallus uitem.

A Dorio ad Phrygium. XCIII

Ἀπὸ δωρίου ἐπὶ φρύγιον, id est, à Dorio ad Phrygium uenire dicebatur, qui à uita temperatiore ad luxum sese cōuertisset, aut qui à fortuna mediocri se contulisset ad maiorem uitæ strepitum. Sumpta metaphora à notissimis illis ueterū harmoniaꝝ generibus in qbus Dorium moderatius, quēadmodum

indicat Suidas referens hæc uerba ex autore nescio quo. τὴν δὲ τροφὴν ἐκληρώσατο μετρίαν, καὶ οὔτε ῥυπαρὸν, οὔτε κακουργοῦσαν διὰ πενίαν, οὔτε διὰ πλοῦτον βλακεύουσαν, ἀλλὰ μέσην καὶ μουσικὴν, τὸν δώριον τρόπον τῆς τύχης ἀληθῶς ἡρμοσμένην. id est, Victum autem sortitus erat moderatum, deliciarum expertem, neq; sordidum ac molestum ob inopiam, neq; ob diuitias dissolutum, sed medium quendã ac modulatum, uere ad Dorium fortunæ modum attemperatum. Refert & alium locum suppresso autoris nomine ni fallor, οὐ φωνοῦμαι στρογγύλαν λογάρια οὐ τὰς δὲ τὰς θέσεις τῶν νοημάτων εἰς μέσον τιθέμενος μόνον οὐ τῆς γλώττης τὸν τόνον ἀπὸ τῆς διαλέξεως εἰς ἑτέραν μεθαρμόσαιμι, ἀπὸ δωρίου φασὶν εἰς φρύγιον. Quæ tametsi difficile est apte uertere si nescias quid præcedat aut sequatur, tamen apponam diuinationem meam donec locus occurrerit. Non uidebor hominum rotunde loquentium uerbula, sed ipsos sensus in medium adferens, tantum non ipsius linguæ tonum à disputatione ad attentionem adaptauero. Quanq̃ apud Suidam legitur μόνον εἰ. Ex his uerbis apparet Dorium modum fuisse delicatiorem, Phrygium seueriorem. Apuleius Floridorum libro primo palàm indicat, Doricam musicam à Phrygia longe diuersissimam fuisse, quandoquidem hæc ad religionem inflammabat animos, illa ad bellum inflammabat. Apuleii uerba sic habent. Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis uoculæ melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, seu tu uelles Aeolion simplex, seu Asium uarium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum. Hactenus Apuleius, cui si credimus, non potest esse tẽperatus modus Dorius, qui ad bellũ accendit, nisi forte ituris in prælium moderatius canebãt tibiæ, quod illic plus ualeat sibi præsens animus, q̃ furore percitus. Verum an in Apuleii uerbis, pro Aeolion legẽdum sit Aetolicum siue Aetoliũ, & pro Asium, Iassium siue Iasium ab Iade siue ἰάσι, ut Ionicũ intelligas modum, doctis expendendũ relinquo. Quanq̃ his non satis congruunt quæ refert Lucianus in Harmonide. καὶ ἑκάστης ἁρμονίας τὸ ἴδιον, τῆς φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς λυδίου τὸ βακχικὸν, τῆς δωρίου τὸ σεμνὸν, τῆς ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. Vniuscuiusq; harmoniæ seruare proprietatem, Phrygiæ diuinum impetum, quod Apuleius uertit religiosum, Lydiæ bacchanalẽ furorẽ, siue licentiã, Doricæ seueritatem, Ionicæ iucunditatem, quod Apuleius uidetur transtulisse uariũ. Contra Dion in cõmentariis de regno refert, Alexandrum magnum ad bellum accendi solere Timotheo musico Dorium incinente. Athenæus libro. xiiii. Doricæ harmoniæ tribuit τὸ ἀνδρῶδες, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ τὸ σφοδρόν. id est, seueritatẽ maiestatẽ ac uehementiã, ut quæ neq; dissoluta sit, neq; hilaris, sed tristis, minimeq; uaria. Iam his recẽtior. Boetius in præfatione libri De musica, ostendit hanc artẽ ad mouendos affectus præcipuam habere uim, proq; ratione modorum, alios atq; alios animi motus uel excitare uel sedare. Addit Pythagorã incentione modi Phrygii incitatum adolescentem patria barbarum, quippe Taurominitanum, uino temulentum, ira furentẽ, cũ iam ædibus amicæ, quæ riualem admiserat, ignẽ admouere tentaret, tibicina iussa spõdeos succinere, ad sobriã mentẽ reuocasse. Boetius refert iuuenem phrygio modo fuisse incitatũ, ac mutato modo ad se redisse, nec exprimit in quem modum sit mutatus Phrygius. M. Tullius quem illic citat Boetius, neutrius meminit modi, tantum ait spondeorum incentione fuisse sedatum adolescentẽ. Si Timotheus Dorio modo concitabat Alexandrum ad bellum, & hic adolescens ad expugnandam domum Phrygio fuit accensus, apparet modos hos non multum inter se discrepare. Lucianus Phrygio tribuit τὸ ἔνθεον. id est, furorem, sed sacrum duntaxat. Huius autem furoris Plato tria facit genera, unum quod poetis immittãt Musæ, alterum quod uatibus immittit Apollo, Tertium quod amantibus Cupido. Habet autem & Bacchus & Mars furorem suum. Itaq; iuuenis ille triplici furore correptus insaniebat, Bacchi, Cupidinis & Martis. Pyrrhichios autem ad prælium acuere aliàs docuimus, unde illud πυῤῥίχιον βλέπειν, de trucibus & cõmotis. Pyrrichio autem cõtrarius est spondeus. Quod ni Boetius dixisset mutatum modum, probabile esse poterat eundem modum Phrygium, & incitare Pyrrichiis & sedare spondeis. Et haud scio an Boetius cum ait immutatum modum, sentiat non mutatas harmonias, sed uocum celeritatem. Videtur locus prouerbio, cum ad diuersa transitur, ueluti siquis de rhetorum præceptis sermonem exorsus ad Theologicam materiam digrediatur. Equidem arbitror ueteres de generibus harmoniarum diuersa tradidisse, quòd ipsa mutatis gẽtium moribus pariter sint immutata. priscorum enim Asianorum laudata est seueritas, priusquam luxu effoeminarentur. Idem usu uenit Laconibus, in quibus sunt Dores. Hinc illa mixturarum nomina ὑποδώριον, μιξολύδιον, ὑπερμιξολύδιον. Athenæus hypodoriorum modum putat eundem esse cum Aeolio, cui tribuit tumorem ac fastum, & submolle quiddam. Quidam musices studiosi affirmant difficillimum esse transitum à Dorio ad Phrygium. Ostẽdimus & aliàs, Phrygiũ melos, σκολιὸν, appellatum, & in funebribus næniis adhiberi solitum. Quòd si Dorius cantus Phrygio diuersus est, utpote qui ad belli cupiditatem inflammet, consentaneum est illum Pyrrichiis constitisse, quandoquidẽ spondeo contrarius est Pyrrichius. Verum de his harmoniarum generibus permulta Plato in libris de rep. Rursus in Lachete docet hanc esse uerè Doricam cãtionem & Græcã harmoniã non Phrygiam, neq; Ionicã, neq; Lydiam, si uita concordet cum oratione bona. Nonnulla Plutar-

chus,in libro de musica.Nos quantum ad percipiendum adagii sensum sat est attigimus.

A carcere. XCIIII

Ἀπὸ βαλβῖδος, id est,A carcere,siue repagulo,id est,ab ipso rei principio. Sumptum à certaminibus equestribus,ubi cursus initium est à carceribus,id est,repagulis,finis meta.Itaque cum exorsum negocii significamus,ab ipsius carceribus dicimus: cum finem,ad metam usque. Veluti siquis dicat foedum esse,siquis artifex ab ipso statim carcere peccet,aut neminem tam ignauum,qui non ἀπὸ βαλβῖδος strenuus esse uideatur.Extat apud Aristophanem. Confine quod alibi positum est, ἀπὸ γραμμῆς, id est,A linea.

A coelo ad terram. XCV

Ἀπὸ οὐρανοῦ μέχρι γῆς, id est,A coelo ad terram.Prouerbialis figura, perinde ualens quasi dicas, quacunque de re, ab extremo initio usque ad supremum finem.Sic apud Plautum in Persa licitatori roganti, num ex puella quaedam scitari liceret,uenditor quantum uellet percontari permittens, A coelo,inquit,ad terram,quod lubet.

Amici.m.n.n.od. Mores amici noueris non oderis. XCVI

Porphyrion in Horatium,hunc uersum prouerbialem admonet fuisse,

Mores amici noueris,non oderis.

Eum nos inter Graecas sententias repertum restituimus.Est enim huiusmodi,

Φίλου τρόπους γίνωσκε, μισήσῃς δὲ μή.

Admonet in amicorum moribus quaedam uitia dissimulanda,sic ut intelligantur quidem, sed tamen tolerentur,ne seuerior & oculatior in obseruandis amici malis subuertas amicitiá. Atq; id praecepti locum habebit in leuioribus morbis,non in iis,quae ad famam,aut ingens periculum pertinent amicorum. Non nosse amici uitia,est hominis parum deligẽtis quos diligat:odisse,parum ciuilis. Noscenda sunt,ut aut corrigas,aut certe minuas:at non sic,ut ob ea uidearis amicum odisse. Siquidem nulli futurus est amicus,qui nihil uitiorum in amico ferre possit.

Bithus contra Bacchium. XCVII

Bithus & Bacchius nobile par gladiatorum fuit,quorum mentionem Suetonius quoq; fecit, pares arte, pares audacia.Proinde quoties duo aequaliter improbi contendunt inter sese,ita ut neuter alteri uelit concedere,non intempestiuiter dicemus,Bacchium cum Bitho commissum.

Horatius in Sermonibus. Vti non

Compositus melius cum Bitho Bacchius.

Ruptili Persiiq;,parem inter ipsos improbitaté & maledicentiam significans.Quicquid insigniter improbum est,& ad omnem cõtentionem paratum,gladiatorium appellamus.Gladiatoria corporis firmitas,gladiatoria audacia,gladiatoriis animis ad me affectant uiam. Marcus Tullius in Philippicis, Antonii fratrem aliquoties Mirmyllonem appellat,ut in Philippica sexta.Etiam'ne ab hoc Mirmyllone Asiatico,senatus mandata,legatorum uerba audientur?

Esernius cum Pacidiano. XCVIII

Simile fuerit illud ex Lucilio,Esernius cum Pacidiano compositus. Erant & hi gladiatores per omnia pares, longeq; omnium nobilissimi. Marcus Tullius in libro De optimo oratorum genere. A me autem,quo maximis minima conferam, gladiatorum par nobilissimum inducitur. Aeschines tanquam Esernius,ut ait Lucilius, non spurcus homo,sed doctus & acer, cum Pacidiano hoc componitur,optimus longe post homines natos. Eiusmodi fermè spectaculum nobis exhibuerunt non sine magna omnium uoluptate,superioribus hisce diebus Londini apud Britanos duo theologi:quorum alter erat magnus ille Standicius, Franciscanorum quos conuentuales uocant in ea insula κορυφαῖος, homo mire uocalis, Scotista strenuus, animo intrepido: tum iis lateribus, eaq; corporis firmitate,ut uel triarius miles,uel gladiator esse posset, ni theologus esset. Alter Italus ex eorum sodalitio,quos uulgus fratres Seruitas appellat,ob id ut accipio,quod licet sint scarabeis nigriores,tamen uni uirgini Mariae seruiant,neque cum Christo, neque cum quoquam alioqui diuorum quicquam habeant commercii. Verum hic ut fortassis eruditione non inferior erat,ita gladiatoriis illis dotibus longe impar,ut ego quidem sentio.Is ubi sese ex more sub quadragesimam sacram in Britaniam recepisset, quo declararet sese non omnino lusisse operam, quam theologicis literis annos iam aliquot impenderat Lutetiae,conclusiones,ut uocant,aliquot proponere coepit inter eruditos disputandas,quarum pleraeq; ad negociatores pertinebant, excepta prima quae ad diui Francisci contumeliá uidebatur pertinere. Ea habebat hanc fermè sententiam, Peccare fratres Minores si pecuniam accipiant, siue ipsi,siue per alios, & ex consequenti peccare, qui illis pecuniam darent,quod quisquis ministraret occasionem peccandi,peccaret ipse quoque. Atque ut hoc auderet homo peregrinus,haec perpulit occasio. Diuersabatur hic Seruita apud Augustinianos, qui se uocant Eremitas, κατ' ἀντίφρασιν opinor. Ii Londini non mediocrem quaestum faciunt ex negociatoribus,

præſertim Italis,& ob id inuiſi Minoritis. Standitius igitur quo quæſtum illum ad ſuos auerteret; in concione monuit populum,etiam atq; etiam uiderent quibus confiterentur. Nam duobus tãtum ordinibus à pontifice datum ius audiẽdi peccata quorumlibet,nimirum Minoritis & Iacobitis. Hæc quoniam ad famem uocare uideretur reliquos ordines,inito cõſilio ſubornarunt Seruitam, qui tam capitalem iniuriam thematiis ulciſceretur, quòd linguæ Britanicæ rudis loqui populo non poſſet. Affinguntur igitur omnibus templis & angulis concluſiones de quibus dicere cœperam. Huius rumor paulatim,ut fit,ſparſus,cum ad Standicianas aureis perueniſſet,ibi uir pius excelſiq; animi,ſe dignas iras animo concipit. Minatur dira,& omnino res ad magnam aliquam tragœdiam ſpectare uidebatur,ni deus aliquis ἀπὸ μηχανῆς interueniſſet. Intelligebat enim uir ſapiens,rem ad Saguntinam famem ſpectare,ſi eiuſmodi propoſitio uel audita fuiſſet publice. Et inter ipſos is ſanctiſſimus habetur,quiſquis nummorum quamplurimum poſſidet. Quid multa? Coactus eſt Seruita adire hominem,quo ſe purgaret,& illius placaret animum. Ibat homo grauate. Territabant enim hoſpitem complures, quòd dictitarent Standitium hominem eſſe uirulentum,clamoſum, bilis immodicæ: tum apud promiſcuam plebem,puta nauiculatores,aurigas,& calcearios,ueteramentarios,fullones, alioſq; id genus proceres,eſſe aliquid:deinde tanto animi robore,ut unus aduerſus uniuerſam Britanorum eccleſiam,immunitatis cauſam fortiſſime ſuſtinuerit,ob id ſacerdotibus & epiſcopis omnibus inuiſus,ac bonæ plebis parti,quæ clericis bene uult. Vt coràm uentum eſt,Seruita, quoniam nõ theologiam modo,uerumetiam Rhetoricen attigerat,hoc exordio aggreſſus hominem ſibi conciliare: Egregie pater,inquit,haud ſanè uolens huc uenio,quòd audiam à pleriſq; te eſſe impotenter iracundum,&,ſi quibuſdam credendum eſt,etiam furioſum. Atq; hactenus μάλα εὐτέχνως captata beneuolentia,rem paucis ſubiecit. Attamen,inquit,quoniam hi patres id tantopere à me contenderũt, adſum auditurus ſiquid uelis. Hic alter protinus magnis conuiciis debacchari in hominem, concluſionem eſſe ſcandaloſam,offenſiuam piarum aurium,hæreſim ſapientem, irreuerentialem in ſeraphicam ordinem diui Franciſci,ipſum mox pœnas daturum,ni eam recantet. Contra Seruita, ut fortẽ uirum decuit,reſpondit ſe diſputandam propoſuiſſe,non recantandam. Ad tam impiam uocem ſupra modum commotus Standicius,iubet hominem pauliſper operiri,ac ſeſe proripit intro. Seruita ne hic quidem obtemperans tanto uiro, cœperat iam abire. At ille mox accitis ſatellitibus aliquot ſuis cucullatis,habet enim permultos,nec minus robuſtos,nec minus audaces regiis,abeuntem aſſecutus,correptum pedibus ceu Cacum quempiam introrſum trahit:ibi Seruita deſtitutus, & extrema metuens,quod in deploratis rebus fieri ſolet,Ieſum iplorat:Ieſum, Ieſum,quãta uoce põt identidem exclamans. Nuſquam erat Ieſus inter Franciſcanos,ſed trahebatur interim miſer:uerum è uicino ad Ieſu nomen exciti quidam opifices cementarii,cum ſaxis & inſtrumentis ſuis accurrebant, & hominem è ſatellitum illorum manibus eripuerunt. Atque hic fuit illius fabulæ primus actus. Proximus autem magnis utrinque conuiciis actus eſt, utriuſque partis ducibus paſſim quiritantibus apud ſuam factionem. Seruita uotiuam etiam tabellam Ieſu ſeruatori ſuſpendiſſe dicitur argumento coloribus expreſſo, & aſcripto epigrammate. Iam fabula cito populum peruagata, ad Cardinalis etiam aures, qui eius regni præſes ac iudex eſt, penetrarat. Is ut eſt feſtiuo ingenio, ratus ſpectaculum haud iniucundum, ambos apud ſe ſiſti iubet. Accuſat Standicius fortiter. Seruita gnauiter defendit. Cardinalis pronunciat, quandoquidem ſcholaſtica diſputabiliſq; eſſet propoſitio,uti mox à paſca Iouis die publice diſputarent in æde diui Pauli,id eſt templum eius inſulæ celeberrimum. Neutra pars pugnam detrectat. Adornant ſeſe duces,apparant ſeſe milites: affiguntur ualuis,compitis ac palis omnibus,concluſiones,concurritur & è longinquo ad hoc ſpectaculũ. Diuerſa hominum ſtudia,ſed omnium æqua expectatio. Ne longum faciam:aderat dies pugnæ deſtinatus, doctis atque indoctis differta omnia. Et ecce quorundam opera factum eſt,ut à rege per Cardinalem interdictum exiret, nequid ageretur. Ibi Standicius quo gloriam eam in ſe deriuaret,dimiſſis aliquot è ſuis,ſpargit per omnem populum,Seruitam ſupplicem ſibi ad genua accidiſſe: deprecatumq;, ne diſputatio procederet. Iamq; id pleriſque perſuaſum erat,cum alter hoſpes Anglice neſciret, niſi neſcio quis deus Seruitæ in mentem miſiſſet quiddam. Is enim conſcenſo ſuggeſtu, ſic multitudinem eſt allocutus: Doctiſſimi doctores,uoſq; cæteri præſtantiſſimi uiri,erat hodie futura diſputatio, ſed reuerendiſſimus Cardinalis ob iuſtas cauſas iuſſit ſuperſedere, nequid fruſtra expectetis. Minores ubi uident tantam gloriæ prædam ſibi è manibus eripi,adoriuntur hominem,etiam in medio templo dilaniaturi,ni prouidens Cardinalis illi cuſtodes aliquot ſuæ familiæ notos adiunxiſſet. Minores igitur quod illic ſolum licebat,motis capitibus multa procul minati,rurſus ad Cardinalem magnis clamoribus Seruitam accuſant: qui contra regium interdictum auſus ſit apud populum teſtari,ſe paratum ad defendendam concluſionem tam impiam. Iubetur utraq; pars adeſſe. Standicius præter ſatellites ſuos,etiam puerum cucullatum adduxerat,iam tum Scotiſſantem. Tãtũ refert à teneris recte inſtitui. Eum dum per diuerſa atria ad Cardinalis adytũ penetrat,oſtentat ma-

gnatibus aulicis. Nam ille plerisq; notus est magis quàm charus. Affirmat fore, ut puer ille Seruitam conficiat proteratq;. Ventum est, agit Standicius, ut puer cum illo committatur. At negat Cardinalis decorum, si cum homine graduato, ut uocant, puer committeretur. Nam Seruita theologiæ bacalaureus erat, currens an sedens, formatus an mox formandus, incertum. Obiectus est igitur Minorita quispiam, sed Italus Italo, ut cornix cornici configeret oculos. Docti aliquot & proceres arrectis auribus circunstant. Ibi Minorita porrecto brachio: Tun', inquit, ais peccare Minores, si tractent pecuniam? Aio. Negans pontificem posse indulgere, ut liceat? Haud nego. At nobis indulsit. Credo. Licet igitur. Haud repugno. Mentitur igitur tua conclusio. Hoc telum sic elusit Seruita: Mea, inquit, conclusio de Minoribus pronunciat. Illis non licet: uobis qui Minores non estis, licet. Immo, inquit alter, bulla pontificia nos Minores uocat. Vocat, ait Seruita, sed addit, conuentuales. Sic enim minores conuentuales Minores sunt, ut homo mortuus est homo. Hic cum obmutuisset Minorita, non enim expectarat eam solutionem, Cardinalis admiratus dialecticum acumen, arrisit non insuauiter. Standicius ubi uidet primam coitionem parum feliciter processisse, ipse prodit in harenam, ac uultu minaci, & intento brachio: Aio, inquit, te excommunicatum. Et mox neganti: Est nobis, inquit, bulla pontificia, quæ excommunicat omnes, qui dicere ausint, fratres Minores conuentuales apud Anglos peccare, si recipiant pecuniam: tu uidisti bullam, & affirmas, ergo es excommunicatus. Hic plane iam ἔμβροχος tenebatur Seruita, nisi elapsus esset, ut diceret bullam loqui de Minoribus cõuentualibus, qui minores non essent, suam conclusionem loqui de Minoribus absolute. Cardinalis qui animi gratia magis q̃ serio hæc ageret, sic utrunq; dimisit, ut nondum satis liqueret, uter esset uir fortior. Seruita Lutetiá repetiit, triumphum illic acturus. Standiciani contra apud suos iactitant illum à puero superatú, sic ut nihil haberet quod hisceret, Cõclusio manet. Oxoniæ Cantabrigiæ in scholis theologicis disputanda. Hoc spectaculi quoniam nobis uehementer iucundum fuit, uolui tibi optime lector eam uoluptatem cõmunicare, ut hac amoenitate lectionis tædium leuares.

Bis septem plagis Polypus contusus. XCIX

Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πλούμενος. id est,

Plagis adactus Polypus quatuor decem.

Dici solitum, ubi quis multo tandé malo fit emendatior. Quéadmodum accidit indomitis adulescétibus, qui plurimoq; experientia malorum tandem excurantur. Cõueniet & in eos, qui duriore ingenio præditi, nõ nisi grauibus suppliciis corriguntur. Aiunt Polypum piscem captum diu multumq; tundi cædiq; solere, quo mitior fiat, & ad esum accommodatior. Autor Zenodotus.

Mopso Nisa datur. C

Schema prouerbiale uidetur & illud apud Vergilium in Pharmaceutria:

Mopso Nisa datur.

Cum præter omnium spem res præclara contingit cuipiam prorsus indigno, ut nihil iam non posse sperari uel à quouis appareat.

Mopso Nisa datur. Quid non speremus amantes?

Est aút emphasis in noíbus. Ná & Mopsum dicés, itelligit infimú abiectissimúq; pastoré. Nisam puellá insigni forma. Nõ abludit hinc illud Sophoclis in Aiace flagellifero, οὐκ ἔστ' ἄελπτον οὐδὲν, id est, Nihil est, quod haud sperare liceat. In eandem sententiam Linus apud Stobæum:

Nihil desperandum ἐλπέσθαι χρὴ πάντ' ἐπεὶ οὐκ ἔστ' οὐδὲν ἄελπτον. Speres cuncta, nihil quod non contingere possit.
ῥάδια πάντα θεῷ τελέσαι, καὶ ἀνήνυτον οὐδέν. i. Omnia sunt magnis factu procliuia diuis.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA VI

Quid nisi uictis dolor, I

Victis dolor

Τί ἄλλο ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; id est, Quid aliud, quàm uictis dolor? Vsurpandú ubi palàm fit in contumeliam quippiam. Sumptum à dicto Brenni palàm illudentis Romanos in appendendo auro, quod stipulatus fuerat ab illis, desperantibus auxilium, ut è Romanis finibus abduceret Gallorum exercitum. Sed ipsius Plutarchi uerba libitum est subscribere, εἶτα δόξαν τοῖς κρατίστοις, συνελθεῖν εἰς λόγους βρέννῳ καὶ σουλπικίῳ τῷ χιλιάρχῳ Ῥωμαίων, ὡμολογήθη, τοὺς μὲν χιλίους λίτρας χρυσίου καταβαλεῖν, τοὺς δὲ λαβόντας ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας αὐτίκα ἀπελθεῖν. ἐπὶ τούτοις γενομένων ὅρκων καὶ τοῦ χρυσίου κομισθέντος: τῶν δὲ κελτῶν περὶ τὸν σταθμὸν ἀγνωμονούντων, κρύφα τὸ πρῶτον, εἶτα φανερῶς ἀφελκόντων καὶ διαστρεφόντων τὴν ῥοπὴν, ἠγανάκτουν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ βρέννος οἷον ἐφυβρίζων, καὶ καταγελῶν ἀποδυσάμενος τὴν μάχαιραν ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα προσέθηκε τοῖς σταθμοῖς. πυνθανομένου δὲ τοῦ σουλπικίου τί τοῦτο; τί γὰρ ἄλλο εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; τοῦτο μὲν ἤδη παροιμιώδης ὁ λόγος γέγονε. id est, Itaq; cum placuis-

set, uti principes in colloquium uenirent Brennus & Sulpicius Romanorum ductor, cõuenit, ut Romani mille libras auri dependerent: hi simul atq; accepissent aurum, ex urbe atq; ex agris discederét. Super hiscum iusiurandum intercessisset, iamq; aurum esset adductum, Galliq; pactæ fidei immemores initio furtim, mox palàm deprimerét detorquerentq; lancem, Romanorum aduersus illos coorta est indignatio. At uero Brennus tanq̃ per ludibrium & irridendi causa ensem unà cũ baltheo exutum lancibus apposuit. Porrò Sulpicio roganti, quid hoc esset rei, quid enim aliud, inquit, nisi uictis dolor? Atq; id dictum iam in prouerbium abiit. Cuius meminit Festus Pompeius, illud addens. Cũ Camillus Brennum insidiis circumuentum cõcideret, & ille quereretur cõtra fœdus fieri, retorsit in eũ suam uocé, uæ uictis. Sic etenim Festus effert ,puerbiũ. Vnde palàm est, dolorem, nõ opprobriũ in Plutarcho uertendum fuisse. Lapus interpres aut lapsus est, aut usus est exéplari, in quo scriptum erat, pro δειλαίων ὄνειδος. Huc allusisse uidetur Plautinus Ballio: Væ uictis, cum uictus uel iniquis cõditionibus parere cogitur. Et, ni fallor, Vergilius in Mœride, Væ uictis

Nunc uicti tristes, quoniam sors omnia uersat,
Hos illi, quod nec bene uertat, mittimus hœdos.

Nonius Marcellus in dictione cestus, citat titulum Satyræ Varronianæ, Væ uictis.

Aquam bibens nihil boni paries. II

ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις. id est, Aquam bibens probum & utile paries nihil. Huius autorem ferunt Demetrium Halicarnasseum: cuius sensus est, à poetis, nihil præclarum, aut posteritate dignum, aut uenustum proficisci, si biberint aquam, hoc est, si pauperes fuerint, & tenui uictu. Horatius,

Nulla placere diu, neq; uiuere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. Idem Iuuenalis
Quod si Vergilio puer, & tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes à crinibus hydri,
Surda nihil gemeret graue buccina. Item,
Satur est cum dicit Horatius, Ohe.

Demetrii Halicarnassei distichon huiusmodi citatur à Zenodoto, etiam si in epigrammatis refertur Nicerati titulo,

οἶνός που χαρίεν, τι φέρει ταχὺς ἵππος ἀοιδῶν,
ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις.

Quanquam apud Athenæum secus refertur uersus prior,

οἶνός τι χαρίεντι πέλει μέγας ἵππος ἀοιδῷ. id est,
Sanè magnus equus lepido sunt uina poetæ.

Iidem uersus referuntur ab Athenæo, secũdo Dipnosophistarum libro, ex epigrammate quodam, quod quidam scripserat in Cratinum, qui frequenter in comœdiis taxatur ut uinosus. Quin & Horatius eloquentiam uino tribuit, Vinũ equus poetæ

Fœcundi calices quem non fecere disertum? Martialis,
Possum nil ego sobrius, bibenti Succurrunt mihi quindecim poetæ.

Aristoteles lib. De naturis animantiũ octauo, Psittacum loquacioré fieri putat, si uinum biberit.

Digna canis pabulo. III

Ἀξία ἡ κύων τοῦ βρώματος, id est, Digna canis pabulo. Fermè perinde ualet ac sic dicas: Dignus operarius mercede sua. Et uix quisquam est tam inutilis minister, quin si non amplo salario, certe uictu dignus esse uideatur. Refertur à Suida. Quadrabit in hominem non usquequaq; reiiciendum atq; inutilem: aut in hominem assentatorem, & ob id idoneum qui uersetur in principum aulis: ubi nullo in pretio sunt, qui nesciant adulari. Canis.d.p.

Canis digna sede. IIII

Ἀξία ἡ κύων θρόνου, id est, Canis digna sede. Cum nouus honos obtigit cuipiam imerenti. Sumptum uidetur à Melitæis canibus, quibus nonnullæ mulierculæ maiorem habent honorem, q̃ ipsis maritis. Nisi mauis referre ad Anubim Ægyptiorũ deum. Porrò constat, canibus à dominis tantum honoris habitum, ut defunctis etiam monumenta statuerint. Refertur à Diogeniano.

Si unum postulet, pugnos illi dato. V

Ἂν οἶνον αἰτῇ, κονδύλους αὐτῷ δίδου. id est, Si uina poscat ille, pugnos porrige. Vbi pro bonis rebus expectatis, diuersa accipiunt. Sumptus est hic senarius è tragœdia quapiam, de Cyclope & Vlysse. Est autem notissima fabula, quemadmodum apud Homerum Vlysses Polyphemo Cyclopi uinum petenti subinde porrigit, quo simulatq; iam temulentus sopitusq; iaceret, palo præusto oculum illi perterebrauit. Putát metaphoram à pueris ductam, qui petentes non petenda, nonnunquam colaphos recipiunt. Terentius in Phormione: Pugnos in uétrem ingere. Pugnos plagas

ipsas uocat, itidem ut Græci κονδύλους. Adagium refertur à Suida.

Pro perca scorpionum. VI

Ἀντὶ πέρκης σκορπίον. id est, Pro perca scorpium. Vbi quis optima captans, pessima capit. Nam perca piscis est, uel maxime laudatus, cuius identidem meminit Athenæus, gulonum delicias recensens. Scorpius letalis est, quanquam est & piscis huius nominis, contempti saporis, de quo magis sentire uidetur adagium. Simili figura dixit Lycophron,

Ὁ δ' ἀντὶ πιπποῦς σκορπίον λαιμῷ σπάσας. id est, At scorpium ille glutiens pipus uice.

Est enim pipò auis genus.

Pro beneficentia Agamemnonem ulti sunt Achiui. VII

Ἀντ' εὐεργεσίας ἀγαμέμνονα τίσαν ἀχαιοί. id est,

Pro meritis male tractarunt Agamemnona Grai. Quidam ad hunc efferunt modum:

Ἀντ' εὐεργεσίας ἀγαμέμνονα δῆσαν ἀχαιοί. id est,

Pro benefactis uinxerunt Agamemnona Grai.

Dicebatur in ingratos, qui pro summo beneficio summum remetiuntur maleficium. Agamemnon enim tot exhaustis laboribus in expugnanda Troia, pro dignitate Græciæ, domum reuersus, ueste inexplicabili inuolutus, interfectus est à Clytæmnestra, auxiliante Aegistho adultero. Annotatum est, hoc ferè accidere uiris de repu. bene meritis, ut pro bene factis pessimam gratiam tulerint à populo. Pindarus in Pythiis hymno quarto, φαντὶ δ' ἔμμεν τοῦτ' ἀνιαρότατον, καλὰ γινώσκοντ' ἀνάγκᾳ ἐκτὸς ἔχειν πόδα. i. Aiunt autem hoc esse molestissimum, qui norit honesta necessitate foris habere pedem, hoc est, non frui bonis cum ipse benemeritus sit de aliis, sed pro bene factis male audire. *Foris habere pedem*

Cane Tellenis cantilenas. VIII *Tellenis cantilenam cane*

Ἄειδε τὰ τοῦ Τέλληνος, id est, Cane cantiones Tellenis. Quidam dici putant de dicacibus, mordacibusque: quidam de inepte loquaculis. Nam Tellenem hunc, tibicinem quendam fuisse, poetam item carminum ineptissimorum. Alii tradunt, hunc iocos quosdam uersibus lepidissimis descripsisse, non sine multo sale scommatum. Meminit huius Tellenis Diarchus Messenius apud Zenodotum. Item Plutarchus in Apophthegmatis.

Azanæa mala. IX

Ἀζάνια κακά, id est, Azanæa mala. Dici solitum, ubi quis in re perdifficili & infrugifera plurimum sumeret laboris. Aut ubi res esset cuipiam cum homine difficili, moroso, intractabili, tenaci. Tradunt Azanæam regionem quampiam esse Arcadiæ, sterilem & culturæ inhabilem: in qua coloni multo sudore parum fructus referunt. Hæc fermè traduntur à Græcarum parœmiarum collectoribus. Cæterum Stephanus de nominibus urbium, ueluti frontem aperit nobis huius adagii. Siquidem is complures refert Azanias, unam, quæ sit Arcadiæ pars: in hac fontem quempiam esse, cuius aquam qui gustarit, hunc usqueadeo à uino abhorrere, ut nec odorem ferat. Alteram Massiliæ, tertiam Phrygiæ: cuius mentionem fecerit etiam Strabo, libro Geographiæ duodecimo. De hac Hermogenes, citante Stephano, huiusmodi quandam narrat fabulam. Cum illic frequentes essent uillæ rusticorum, orta ob sterilitatem agrorum fame, collecti pastores rem diuinam fecerunt, fertilitatem à diis petentes. Cæterum cum dii non audirent illorum uota, perduraretque agrorum sterilitas, Euphorbus è pastoribus quidam nouum sacrificii genus excogitauit. Immolauit enim εὐαζοῦν καὶ ἔζιν, quod Phrygum lingua sonat, uulpem & Echinum. Hac hostia placatis diis, agros feraces esse cœpisse: quod ubi finitimis pastoribus esset cognitum, Euphorbo sacerdotium & imperium detulerunt: post loci nomen commutatum est, proque Azania ἐζεάγουν uocatum, quod perinde sonat Phrygio sermone, quasi Græce dicas, ἐχινάλωπηξ, Latine, Echino uulpem. Huiusmodi fermè Stephanus, ex quibus coniectari licet, ex ea fabula natam parœmiam. *ἐχινάλωπηξ*

Capra nondum peperit, hœdus autem ludit in tectis. X

Αἲξ οὔπω τέτοκεν, ἔριφος δ' ἐπὶ δώμασι παίζει. id est,

Nondum enixa capra, at iam ludit in ædibus hœdus.

Qui postrema perfectaque iam aggrediuntur, præteritis iis quæ præcessisse oportuit. Aut qui gloriantur, iam assecutos sese, cuius ne fundamenta quidem sunt iacta. Aut qui rem agunt præpostere. Prius est enim peperisse, quam ut hœdus ludat in tectis. Refertur à Zenodoto.

Reperit deus nocentem. XI

Εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρόν, id est, Reperit deus nocentem. Cum tandem ultio contingit improbis, quasi diuinitus immissa. Theocritus in Idyllio decimo,

Εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρόν, ἔχεις τὰ πάλαι σὺ ἐπεθύμεις. i. Inuenit deus impium, habesque olim cupiebas.

Theocriti Scholiastes indicat, prouerbium & alia forma solitum efferri, εὗρε θεὸς αἴτιον.

Simile est Homericum illud Iliados Δ.

Εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ' ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν, Quanquam etenim non punit Iuppiter ilico sontem,

Ἔκ τε καὶ ὀψὲ τελεῖ, σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν. i. At faciet tandem, & luerint sua crimina magno,

Huc pertinet illud Sophocleum,
ὅτ᾽ ἂν δὲ τις θεῶν
βλάπτῃ, δύναιτ᾽ ἂν οὐδ᾽ ἂν ἰσχύων φυγεῖν. id est, Vbi quis deorum læserit,
Nemo queat suffugere quamlibet potens. Astipulatur item senarius ille prouerbialis,
θεοῦ δὲ πληγὴν οὐχ ὑπερπηδᾷ βροτός. id est,
Plagam deorum nullus hominum suffugit Pindarus item in Pythiis,
θεός, ὃ καὶ πτερόεντ᾽ αἰετὸν κίχε, καὶ θαλασσαῖον παραμείβεται
δελφῖνα, καὶ ὑψιφρόνων τιν᾽ ἔκαμψε βροτῶν. id est,
Deus & alatam aquilam assequitur, & marinum præuertitur Delphinum, & elatorum quempiam depressit mortalium.
Astipulatur huic sententiæ & in Olympiis,
εἰ δὲ θεὸν ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει. id est,
Quòd si deum homo quispiam, sperat falsurum se, cum agit aliquid, errat.

Ignauis semper feriæ sunt. XII

Qui uacant ocio, feriari dicuntur, & ociosi feriati, & ocium feriæ, quæ metaphoræ tanquam in prouerbium receptæ sunt. Theocritus in Bucolicis,
ἀέργοις αἰὲν ἑορτά. id est, Semper feriæ inertibus.
Nam feriis etiam ethnici à prophanis negociis abstinebant. Qui fugitát laborem, optant dies festos, quo liceat ociari, uentriq; & uoluptatibus indulgere. Siquidem antiquitus in hoc dabátur agricolis feriati dies aliquot, ut lusu reficerent lassitudinem. Admiscuerunt autem religionem, quo moderatiores essent lusus. At hodie Christianorum uulgus, feriis olim ad pietatis usum institutis, in cōpotationes, in scorta, in aleas, in rixas, in pugnas, abutitur: nec ullo tempore plus committitur flagitiorum, quàm quo maxime cōueniebat à flagitiis abesse. Nec unquam magis imitamur ethnicos, quàm cum præcipue Christianos oportebat agere. Cumq; palàm sit, rem iuuandæ religioni repertam, in religionis perniciem uergere: tamen haud scio quo consilio pontifices quotidie ferias addunt feriis, cum potius conueniat prudentes imitari medicos, qui pro ratione morborum mutant remedia, tantum illud ceu scopum spectantes, ut bonæ ualetudini conferant. Proinde cum uideant rem olim pro tēporum illorum ratione salubriter institutam, nunc mutatis Christianorum moribus, pestem esse pietatis, quæ tandem religio est, constitutionem eodem mutare consilio, quo ueteres illi constituerunt? Quod de festis diebus dico, de multis aliis sentiendum est: non quòd damnandas existimem Christianorum ferias, sed quòd in immensum nolim crescere: & paucas eas, quas instituit priscorum autoritas, ad id conuerti cupiam, ad quod repertæ sunt. Nam uere Christianis omnis dies festus est: malis uero, quæ maxima turba est, festi dies minus festi sunt quàm prophani. Sed ut ad prouerbium reuertamur, apte accommodabitur in eos, qui nunquam non causantur aliquid, quo sint in ocio: uelut quibus insuaues sunt literæ, nunc excusant ualetudinem, nunc occupationes rei domesticæ: nōnunquam obstat rigor hyemis, aliàs æstatis feruor, interdum autumni periculosum cœlum. Demum auocat à libris, ueris amœnitas, mox fugitura. Pransi negant rem esse habendam cum libris, anteq̃ cōcoxerit stomachus. Impransis obstrepit fames, quo minus libeat. Luci dicunt ignauum esse, domi desidere. Cæterum ad lucernam uigilare, oculis inimicum. Si suppetit res domestica, quorsum opus inquiunt, literis? Si deest, negant pauperem posse philosophari. Iuuenis negat, æui florē curis senilibus absumendum. Prouectior ait, ualetudini parcendum.

Catulæ dominas imitantes. XIII

τὰς δεσποίνας αἱ κύνες μιμούμεναι, i. Dominas imitantes catellæ. Vbi serui dominorũ ferociā repræsentant, aut discipuli præceptoris resipiunt arrogantiā, aut ministri principū fastum. Breuiter quoties ii qui subsunt, eorum exprimunt mores, sub quorum imperio degūt. Vnde & illud Iuuenalis,
Maxima quæq; domus seruis est plena superbis.
Videas autem & Melitæas, opulentarū mulierū delicias, fastū, lasciuiā, totamq; fermè morū imaginē reddere. Vsurpat hoc adagiū à Platone, libro De rep. Octauo. ἀτεχνῶς γὰρ αἵ τε κύνες κατὰ τὴν παροιμίαν οἷαί περ αἱ δέσποιναι. γίγνονταί τε δὴ καὶ ἵπποι καὶ ὄνοι πάνυ ἐλευθέρως καὶ σεμνῶς εἰθισμένοι πορεύεσθαι κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐμβάλλοντες τῷ αἰεὶ ἀπαντῶντι, ἐὰν μὴ ἐξίστηται. i. Palàm enim tū catellæ, iuxta puerbium, tales quales sunt dominæ. Tum & equi & asini, tales reddunt, qui assuefacti fuerint admodū libere, fastuoseq; per uias ingredi: semper incursantes in obuium ni cedat.

Tantali pœnæ. XIIII

Ταντάλειοι τιμωρίαι, id est, Tantali supplicia. de iis dicendum, quibus adsunt quidem bona, uerum his frui negatum est. A fabula Tantali sumptum, quem poetæ fingunt, apud inferos assistere flumini sitientem, quòd siquando admouerit se potaturus, repente aquam labris cōtactam refugere. Tum capiti iminere arborem pomis onustā, sed eā subito porrigēti manū aliò subducere sese, atq; ita miserū

præsente copia, inopia discruciari. Id olim in diuites parcos & sordidos dici uulgo solere, testis est Horatius in Sermonibus.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur. congestis undiq; saccis
Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Idem in Odis,
Magnas inter opes inops.

Gregorius Nazianzenus in epistola ad Basilium eleganter detorquet ad huius mundi delicias, quæ nunquam explent animum, ταντάλειοι, inquit, τινὲς καὶ κατάρατοι διψῶντες ἐν ὕδασι, τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην καὶ ἄτροφον πανδαισίαν. id est, Tantalii & execrabiles sitientes in aquis, miserandam illam & nihil alimoniæ conferentem pandæsiam. πανδαισίαν autem Græci uocant conuiuium ex omni genere deliciarum apparatum.

Seni baculum maxilla

Viro seni maxillæ baculus. XV

Ἀνδρὸς γέροντος αἱ γνάθοι βακτηρία. id est, Maxilla senibus scipionis est uice.

Dici solitum de iis, qui ob defectas ætate uires, lautiore pariter & copiosiore uictu coguntur uti, quo quod senecta deterit, utcunq; sarciant cibo. Manet & in hodiernum senile uerbum: Ego me dẽtibus meis sustento. Est autem uelut ænigmaticum, reliquos ingredi pedibus, senes dẽtibus. Etenim q̃ decessit natiuo corporis succo, id cibi ac potus adminiculo sarciendum. Videmus illud euenire uulgo, posteaq̃ destituit senes edacitas illa, uitæ finem imminere.

Verba pro farinis

Ne uerba pro farina. XVI

Μὴ λόγους ἀντ᾽ ἀλφίτων. id est, Ne uerba pro farinis.

Aduersus eos iaciebatur, qui beneficium uerbis, nõ re dabant. Qui ferè magnatum mos est, uti suos splendidis promissis alant. Bene autem admonet in Pandectis Pomponius iurecõsultus, peculium re, non uerbis augendum esse. Quadrabit item in eos, qui beneficium pollicitis rependunt. Aut qui consolantur oratione, cum auxilio sit opus. Veteres quicquid ad uictum pertineret, ἄλφιτα uocabant. Apparet è comœdia quapiam sumptum, est enim hemistichiũ carminis Iambici trimetri. De prouerbio Aristophanico, οὐδὲν πρὸς τὰ ἄλφιτα dictum est aliâs.

Ancoras tollere. XVII

Nonnullã prouerbii faciẽ habet, quod est apud M. Varronem in opere De re rustica, capite extremo: Ancoras tollere, p eo quod est, moliri discessum, quod genus & illud: Talaria nectere. Hæc sunt huius uerba: Interea redit ad nos Pauo. Et si uultis, inquit, ancoras tollere, latis tabulis sortitio fit tribuum, hoc est, si uultis omissa disputatione hinc abire. Quanquam hic alluditur ad ambiguam tabularum significationem, quæ tum nauticæ sunt, tum forenses, quibus suffragia ferebãtur. Huic simile Quintilianicum illud: Oram soluere. Nam ita pleriq; legunt.

Ἄμουσοι. XVIII

Inelegantes & indoctos Græci uocãt ἀμούσους, hoc est, à musis alienos. Antiquitus enim nihil eruditum habebatur sine musica. Vnde apud comicos, qui literas se didicisse negant, aiunt se non didicisse musicam. Quintilianus libro primo, capite de musicæ laudibus: Denique, inquit, in prouerbium usque Græcorum celebratum est, indoctos à Musis atq; à Gratiis abesse. Plato libro De repu. octauo, ὑπαμουσότερον dixit improbiorem & rusticius inuerecundum, Et Aristoteles libro Rhetoricorum secundo, ὥσπερ οἱ ποιηταί φασιν τοὺς ἀπαιδεύτους παρ᾽ ὄχλῳ μουσικωτέρον λέγειν, id est, Quemadmodum aiunt poetæ, indoctos apud multitudinẽ elegantius dicere. Hominem insigniter elegantem μουσικώτατον dicimus, deniq; quicquid est moderatum cõpositumq;, ἔμμουσον dicunt Græci. Et Athenæus ἀμουσολογίαν appellat ineruditas parumq; tẽpestiuas fabulas. Aeschines aduersus Timarchum, καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς ἄμουσός τις οὗτος καὶ ἀπαίδευτος ἄνθρωπός ἐστιν. id est, Nã & præter alia mala, alienus à musis, & ineruditus est homo. Aristophanes in Equitibus,

Ἀλλ᾽ ὦ γαθ᾽ οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι. id est,
Immo nec ipsam musicam noui ô bone.

Musis litare

Homines ab humanitate politioribusq; literis alienos, iubebant Gratiis & Musis sacrificare, quemadmodum Plato Xenocratem subinde monere solitus est ut Gratiis litaret. Apud Athenæum lib. iiii. quidam Cynico inhumanitatem exprobrãs ait, οὐχ ὥσπερ σύ κυνικέ, ὁ μηδέποτε ταῖς χάρισιν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ταῖς μούσαις θύσας. id est, Non quemadmodum tu Cynice, qui nunq̃ Gratiis ac ne Musis quidem sacrificaris. Apud eundem lib. xiii. citatur ex parodo quopiam.

Litera sinistra

οὓς ἐδίδαξαν ἀριστερὰ γράμματα μοῦσαι. id est, Literulas Musæ quos edocuere sinistras.

Videt in peruerse doctũ aut maledicum congruere: Siquidẽ ibidẽ Ephippus in quendam dixit, ἐπαριστερὸς αἰεὶ στόματι τὴν γλῶτταν φορεῖς. id est, Sinister linguam in ore gestas, nisi forte legendum cẽles, ἐπαριστερά.

εἰς ἀριστερὰ, id est, in læuam partem. Qui cuncta interpretatur in læuam partē, omissis bonis, in læua parte gestat linguam. Vnde & sinistras suspiciones, & sinistras interpretatiões dicimus. Celebratur & philosophi cuiusdam dictum, ipsum philosophiæ præcepta tradere dextra, auditores autem accipere sinistra. Plutarchus in uita Romuli, quem uult ītelligi nec indoctum, nec inhumanū, dicit nec Musis carere nec Gratiis, σέξτιος δὲ σύλλας ὁ καρχηδόνιος οὔτε μουσῶν οὔτε χαρίτων ἐπιδεὴς ἀνήρ. id est, Sextius Sylla Carthaginensis, neq; Musarum neq; Gratiarum expers.

Vitilitigator. XIX

Vitilitigatores M. Cato uocabat, litium auidos, & alienorum operum calumniatores. Eaq; uox ob nouitatem doctis in adagionem abiit, quemadmodum & Homeromastiges & Vergiliomastiges. Plinius in præfatione historiæ mundi: Ergo securi, etiam contra uitilitigatores: quos Cato eleganter ex uitiis & litigatoribus composuit, quid enim illi aliud quàm litigant, aut litem quærunt? exequemur reliqua propositi.

Vino uendibili suspensa hedera nihil opus. XX

Vino uendibili suspensa hedera nihil opus, id est, Vera uirtus nō eget alienis pconiis. Aut res præclaræ, per se placent, neq; desiderant exoticam cōmendationē. Sumptū apparet à cauponū more, qui uinariis tabernis signum hederaceū solent prætendere. Ita Plautus idem in Pœnulo: Inuendibili merci oportet ultro emptorem adducere, proba merx facile emptorem reperit. Horatius,

Vbi largius æquo
Laudat, uenales qui uult extrudere merces.

Canere ad myrtum. XXI

ᾄδειν πρὸς μυῤῥίνην, id est, Ad myrtum canere, prouerbio iubebatur imperitus literarum & infacundus, quiq; non posset apud eruditos loqui. Hinc sumpta metaphora, quòd apud ueteres mos esset, ut in conuiuiis singuli suam cantionem canerent, quòd siquis citharam accipere recusasset, utpote musices ignarus, is per iocum accepto ramo laureo seu myrteo, cogebatur ad eum canere. Porrò priscis hunc canendi fuisse morem, testatur & Fabius, libro Institutionum primo: Vnde, inquiés, etiam ille mos, ut in conuiuiis post cœnam circūferretur lyra: cuius cum se imperitum Themistocles confessus esset, ut uerbis Ciceronis utar, habitus est indoctior. Sed ueterum quoq; Romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit. Plutarchus primo Symposiacōn libro scribit, olim fuisse morem, ut in conuiuio primū uoce cōmuni deum canerent παιωνίζοντες, ut ait: deinde myrteum ramū unicuiq; tradi solere, quem αἴσακον uocatum existimat, quòd is, qui eum accepisset, caneret. Post, lyra circúlata, qui peritus artis fuisset, eam accipiebat, canebatq; sonum chordarū ad uocem attemperans. Recusantibus autē musices imperitis, σκολιὸν carmen dicebatur, quod nō esset uulgare, neq; cuiuis facile. Alii dicunt myrtum non solere ordine circúduci, sed à sponda ad spondam transferri, ut posteaq̄ cecinisset is, qui in prima sponda primus sedebat, ei traderet, qui in secundo lecto primus accumberet, hic rursum tertii lecti primo. Deinde rursum primi lecti secúdus, secundo loco in secunda accumbenti sponda traderet, eumq; ad modum per omneis iret. Hæc fermè Plutarchus.

Admeti nænia. XXII

Ἀδμήτου μέλος, id est, Admeti nænia. De tristi lugubriq; cantione. Accōmodari poterit ad orationem querulam ac miserabilem. Accipitur enim cantilenæ genus, quod σκολιὸν uocāt, de quo multa Iulius Pollux. Dictum est autem obliquum, uel à tibiarum figuris, uel quòd in conuiuiis, quemadmodum modo diximus, obliquo ordine à lecto in lectum flecterentur canendi uices. Quidam huiusmodi cantiones faciles & illaboratas intelligunt: nimirum quales oportet esse, quæ inter pocula canuntur & ex tempore. Verum de iis, deq; superiore prouerbio, qui uolet copiosius edoceri, legat Aristophanis interpretem, in eo quē mox indicabimus loco. Adagium ad huiusmodi fabulam referunt: Admetus rex fuit Pheræorum, cuius armenta pauisse fingitur Apollo, mercede conductus, cū ex Olympo depulsus, humana specie exularet apud mortales. Exilii causam hanc adferunt: Aesculapius Apollinis filius Chirone præceptore medicam artem perdidicerat; deinde sanguine, qui ex Gorgonis fluxerat uenis, à Pallade accepto, per hunc plurimos restituit sanitati. Porrò sanguine, qui à sinistris defluxerat uenis, ad perniciem hominum utebatur, qui è dextris, ad salutem, Quin fabulis uulgatum est, illum etiam uita defunctos quosdam in uitam reuocasse. Quare ne pro deo haberet apud mortales, cum id uideretur præstare, quod deorum est proprium, Iuppiter illum fulmine pcussit. Ob id indignatus Apollo, Cyclopes qui Ioui fulmen illud fuerant fabricati, peremit. Quam rem indigne ferens Iuppiter, Apollinem destinarat è cœlo ad inferos præcipitem dare, sed Latonæ interuentus precesq; mitiorem pœnam impetrarunt. Itaq; cœlo interdictum est, iussusq; solum uertere, damnatus ut annum apud hominem mortalem mercede seruiret. Igitur ad Admetum profectus Apollo regis armenta, sicuti dictum est, pascebat: & ut erat artifex, effecit ut omnes uaccæ gemellos parerent. Cumq; apud Admetum perquamhumaniter esset habitus: ut patrono gratiā officii

referret, à Parcis impetrauit, ut cum in illarũ fusis Admeti fatalis dies uolueretur, liceret hac lege mortem effugere: si quem alium reperisset, qui uolens illius uice mortẽ oppetere uellet, suiq; capitis dispendio illius uitam redimere. Ergo cum adesset dies ille fatalis, neq; quisq̃ inueniretur, qui mortis uicarius esse uellet, patre etiã ac matre recusantibus, una Alcestis, uxor mariti uitã sua chariorẽ habuit. Qua defuncta stridulæ quædam & lugubres næniæ decantabantur assidue apud Admetũ, donec mota Proserpina, remisit Alcestidem. Aut, ut qdam dicunt, donec Hercules, expugnato Orco, hanc ad superos reduxit. Meminit τοῦδε τοῦ μέλους etiam Euripides in Alcestide,

διασαὶ δ' ἦν μέλη κλύειν. id est, At cantiones duplices audire erat.

Notat etiam Aristophanes in Vespis,

ᾄδει κλέωνος λαβόμενος τῆς δεξιᾶς
Ἀδμήτου λόγον ὦ ταῖρε μαθὼν τοὺς ἀγαθοὺς φίλει
τούτῳ τί λέξεις σκολιόν; id est,
Canit Cleonis apprehensa dextra
Verbum Admeti doctus, amice diligito probos
Huic quid obliquum loqueris? Miscet Iambicis anapæstica.

Interpres citat hos uersiculos ex fabula Ciconis:

ὁ μὲν ᾖδεν Ἀδμήτου λόγον πρὸς μυρρίνην, Atq; is quidem canebat Admeti modos
ὁ δ' αὐτὸν ἠνάγκαζεν Ἁρμοδίου μέλος. id est, Ad myrtum, at alter adegit Harmodii melos.
Vt caneret, Congerit & alia quædam non indigna cognitu, quæ licebit inde petere.

Bellum haudquaquam lachrymosum. XXIII

Ἀδάκρυς πόλεμος, id est, Bellum lachrymis carens, ubi uictoria contigit citra cædem & sanguinem. Aut ubi quis è periculoso quopiam negocio sic extricauit sese, ut nullo suo malo discesserit: siue cum rixosi uerbis inter se digladiantur, nec est quicquam periculi, ne ueniatur ad manus. Aut ubi certamen agitur eiusmodi, ut neutri parti quicquam accidat incõmodi, uelut in conflictatione literaria, in qua uictus discedit eruditior, uictor amicior. Natũ aiunt è uetusto quodam oraculo Dodonæo, quo responsum Lacedæmoniis aduersus Arcadas pugnaturis: ἀδάκρυν πόλεμον ἔσεσθαι. id est, Bellum sine lachrymis futurum. Deinde contigisse illis uictoriam, nemine prorsus interfecto. Nos item incruentam uictoriam uocamus, cum nulla cæde contingit uictoria: & apud Græcos, ἀναιμωτὶ νικᾶν, id est, Citra sanguinem uincere. Plutarchus in commẽtario De fortuna Romanorũ, ἀδάκρυν νίκην appellat eam, quam Paulus Aemilius de Persa reportauit. Effertur prouerbium etiã ad hunc modum, ἀναίμακτον ἔστησε τρόπαιον, id est, Incruentum statuit trophæum. Celebratur inter Pittaci oracula illud quoq;: δεῖν τὰς νίκας ἄνευ αἵματος ποιεῖσθαι. Oportere uictorias citra sanguinẽ fieri. Autor Laertius. Nec abhorret hinc illud, quod in Græcorum cõmentariis reperio: πόλεμός τις ἀσίδηρος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα κεκίνηται, id est, Bellum quoddam absq; ferro motum est in Græcia. Significat autẽ bellum, quod oratione, non armis peragitur. Nam id demũ uiris sapientibus dignum. Alioqui ferro congredi ferarum est & gladiatorum, quos equidem infra ferarum genus pono. Et tamen nemo crediturus erat, nisi cerneremus oculis, quantopere hæc bellandi ratio placeat principibus Christianis. Pugnatur machinis, quales nulla unq̃ ethnicorum feritas, aut ulla barbaries excogitauit. Quin est apud Germanos populus, cuius hæc præcipua gloria, q̃ plurimos mortales ferro trucidasse, quod cum per se immane est, tum hoc etiam fœdius, quòd hoc faciunt mercede conducti: ueluti carnifex quispiam ad lanienam precio emptus. Atq; hæc tum magis erunt prouerbialia, si longius transferantur: utputa ad litem forensem, contentionem, aut aliud id genus certamen.

Vincere sine sanguine
Trophæum incruentum
Bellum absq; ferro

Flet uictus, uictor interiit. XXIIII

Κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν. id est,
Qui uicit, perit, plorant qui succubuere.

Quoties utraq; pars magno suo malo discedit: ita ut plerunq; solet in bellis accidere. Item in litibus forensibus, in cõtentionibus. Nam Hesiodus duas facit Eridas, quarum altera pestifera sit mortalibus, altera frugifera. In priore certaminis genere qui uicerit, discedit improbior, uictus fit infelicior. In posteriore qui superior euaserit, discedit clarior: qui superatus fuerit, discedit seipso melior. Traditur hoc natum à Sybillæ Erythrææ uaticinio, quod edidit de pugna apud Chæroneam commissa. Nam illic Athenienses cum Thebanis uicti perierunt: Philippus uictor protinus à Pausania sublatus est. Meminit huius Georgius Gemistus in Hellanicis. Quanquã idem olim usu uenit Troianis & Græcis, post insanissimũ bellum, pro mala muliercula tot annos gestum. Nam Troia funditus euersa est, Græci uictores, aut in reditu perierunt, aut domi repperere perniciem.

Timidi nunquam statuerunt trophæum. XXV

Ἀλλ' οἱ γὰρ ἄθυμοι τῶν ἀνδρῶν οὔποτε At enim trophæum nobile haud unquam uiri
τρόπαιον ἔστησαντο, id est, Statuere pauidi.

Suidas ex Eupolide citat. Vsurpatur à Platone in Critia: ἀλλὰ γὰρ ἀθυμοῦντες ἄνδρες οὔπω τρόπαιον ἔστησαν. Apte dicetur in eos, qui per animi socordiam inertiamque nihil egregium, nihil arduum audent aggredi: aut qui periculi metu à magnis abstinent negociis, cum insignis gloria non nisi magnis periculis contingat. Neque triumphum egit quisquam qui non sit ausus Martis euentum experiri. Est simile quiddam apud Hebræum illum concionatorem, non facere sementem, qui superstitiosius obseruet uentum: & qui consideret nubes, hunc haud unquã metere. Τηρῶν ἄνεμον οὐ σπερεῖ, καὶ βλέπων ἐν νεφέλαις οὐ θερίσει. profertur & illud in timidos è Sophocle: πάντα γάρ τοι τῷ φοβουμένῳ ψοφεῖ. id est, Formidoloso strepunt omnia.

Vna cum ipsis manipulis. XXVI

Αὐταῖς ἀμάλλαις. id est, Cum ipsis manipulis, Cum omnia funditus pereunt, hoc est, cum ne gluma quidem sit reliquum, Prouerbium à rusticis natum uidetur. Refertur à Suida.

Ne Aesopum quidem triuisti. XXVII

Οὐδ' Αἴσωπον πεπάτηκας, id est, Ne Aesopum quidem triuisti. De uehementer stupidis & imperitis. Refertur à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Auibus:

Ἀμαθὴς γὰρ ἔφυς, κοὐ πολυπράγμων. Indoctus enim es, neque sat solers;
Οὐδ' Αἴσωπον πεπάτηκας, id est, Neque triuisti saltem Aesopum.

Nam antiquitus Aesopi fabellas etiam uulgus idiotarũ tenebat. Has igitur qui nõ legisset, nihil scire uidebaẽ. Erat aũt natione Phryx, seruus Xanthi, liber factus est ab Idmone cæco. Plato comœdiarum scriptor, fingit illum reuixisse. Ab hoc oẽs fabellæ in qbus inducunẽ aĩalia bruta, αἰσωποποιητοὶ dicuntur, quẽadmodum in quibus homines, Sybariticæ, siue Sybaritides diminutiue.

Vulpes bouem agit. XXVIII

Ἀλώπηξ τὸν βοῦν ἐλαύνει. id est, Vulpes bouẽ ducit, Cum res absurde gerĩ. Nihil enim uulpi cũ agricolatiõe, ueluti siqs poeta de rebus sacris cõcioneẽ: aut leno tractet rempub. Licebit & ad eũ torquere, qui nõ ex animo, sed aliò spectans, fingit sese quippiam uelle facere. Extat & hoc apud Suidam.

Non inest remedium aduersus sycophantæ morsum. XXIX

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος. id est, Aduersus ictum sycophantæ non inest. Subaudiendum φάρμακον, id est, remedium, dictum est in calumniam, cuius morsus nõ solum perniciosissimus est, uerũetiam ineuitabilis, quod clancularius plerũque. Olim remedia quædam annulis inesse creditum est: ueluti aduersus serpentium morsus, aut morbum aliquem, aut fascinationẽ. Est apud Aristophanem in Pluto, apud quem iactanti annulum magicũ, in quo remedium esset aduersus omne malorum genus, respondetur,

Sycophantæ morsus immedicabilis

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος,

Quòd imitatus uidetur apud Athenæum libro tertio Aristophanes, ἐὰν δέ γε
Στρέφῃ με περὶ τὴν γαστέρ', ἢ τὸν ὀμφαλόν,
Παρὰ Φερτάτου δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς. id est,
Quod si mihi aluum torserit,
Aut umbilicum, est annulus drachma mihi
A Phertato emptus.

Annulum habeo

Indoctior Philonide. XXX

Ἀμαθέστερος Φιλωνίδου, id est, Indoctior Philonide. Hic Melitẽsis erat prægrãdi corpore, cæterũ insulsus & indoctus. Notaẽ aliquoties apud Aristophanẽ, ut mulierosus, & in parasitos profusus.

Apage hospitem in tempestate. XXXI

Ἄπαγε ξένον ἐν χειμῶνι, id est, Apage hospitem in tempestate. Dici solitum ubi quis importunius adueniret. Nam molestiam adferunt hospites, siquando in rebus aduersis & afflictis superueniũt. Quãdo familiares magis adesse conuenit, ægrimoniæ lenitores. Si peregrini superueniant, ad calamitatis molestiam accedit pudor, interdum maxima maloꝝ pars. Recte accõmodabiẽ: siquãdo petiẽ quippiam à Principe negociis parũ lætis occupato. Admonet idem adagium, nequis externus domesticis aliorũ malis admisceat sese. Simile quiddam dixit Euripides in Alcestide:

Hospes intempestiuus aut hyeme molestus

Ἆρα τὸν ξένον An non mihi iure optimo
Στυγῶ δικαίως, ἐν κακοῖς ἀφιγμένον; id est, Inuisus hospes, qui in malis aduenerit?

Verba serui ad Herculem aduenientem, domo Admeti iam occupata luctu. Rursus in eadẽ fabula,

Λυπουμένοις ὀχληρὸς εἰ μόλοι ξένος. id est,
Molestus hospes tristibus si aduenerit.

Dentem dente rodere. XXXII

Dentem dente rodere dicitur, qui carpit eum, qui neque lædi queat, neque sentiat. Aut qui mordet, pari mordacitate præditum quempiam: Martialis libro decimotertio in obtrectatorem quendam:

Quid dentem dente iuuabit

Rodere ? carne opus est, si satur esse uelis. Simile illi, noli uerberare lapidem.

Iouem lapidem iurare. XXXIII

Iouem lapidem iurare, dicuntur, qui sancte & religiose deierant. M. Tullius Epistolarum familiarium septimo ad Trebatium. Quomodo autem tibi placebit, Iouem lapidem iurare, cum scias iratum esse Iouem nemini posse ? Sumptum à prisco feriendi fœderis ritu, quod à patre patrato manu tenente lapidem cõceptis uerbis peragebatur. Quẽadmodum describit Titus Liuius & Macrobius. Vtebantur & Arabes lapide in feriendis fœderibus, quẽadmodum refert Herodotus in tertio. Adagium uarie poterit usurpari: Ego tibi super hac re nõ dubitem, uel Iouem lapidem iurare, id est, quãtum uis sancte. Huic iniuriato fidem habere malim, q̃ tibi Iouem lapidem, ut aiunt, iuranti. Iouem lapidem iurabat, nihil istiusmodi cogitatum fuisse, id est, magnopere asseuerabat. A. Gellius in Noctibus usurpauit ad hunc modum: Iouem lapidem, inquit, quod sanctissimũ iusiurandum est habitum, paratus sum hoc ego iurare, Vergiliũ hoc nunq̃ scripsisse. Apuleius in sermone De deo Socratis: Quid igitur iurabo per Iouem lapidem, Romano uetustissimo ritu ? Equidem arbitror huc pertinere, quod ex Augustino citatur in decretis, eos teneri periurio, qui iurarint per lapidem, nec præstiterint quod iurarunt, etiamsi illic scriptum est super lapidem, ex librarii, ni fallor, deprauatione. Indicat autem illic, hoc iusiurandum esse sanctum ei cui iuratur, hoc est, si Christianus iuret pagano, cui hoc iusiurãdum erat sanctissimũ. Quid hic attinet referre, quæ glossographi, & hos secuti theologi, commenti sunt de hoc lapide, tam absurda, ut uix lapides talia dicturi sint ? Mihi satis est idicasse, legat qui uelit. Veteres per caput illius quem charissimum habebant iurabant, Romani per genium principis, Socrates per canem & anserem, Zeno Citiensis per capparim, pleriq; per brassicã, καὶ μὰ τὴν κράμβην, quod multis exemplis è ueterum poematibus repetitis docet Athenæus lib. ix. eo quòd huic diuinatoria quædam uis insit, eoq; & sacram habitam tradit.

Brassicam iurare

Cimmeriæ tenebræ. XXXIIII

Multam obscuritatem, aut animi caliginem Cimmerias tenebras appellant. Lactantius Institutionum diuinarum lib. iiii. O cæcum pectus, ô mentem Cimmeriis, ut aiunt, tenebris atriorem. Et hunc uelut æmulatus diuus Hieronymus, ut Lactantianæ admirator eloquẽtiæ: Rogo, inquit, quæ tanta est cæcitas, & Cimmeriis, sicut aiunt, tenebris inuoluta ? Natum adagium à Cimmeriæ regionis prodigiosa obscuritate. De qua Strabo libro Geographiæ primo, scribit in hunc modum, καὶ μὴν καὶ τὸν κιμμερικὸν βόσπορον οὐδε, τοὺς κιμμερίους εἰδώς, οὐ δήπου τὸ μὲν ὄνομα τῶν κιμμερίων εἰδώς, αὐτοὺς δὲ ἀγνοῶν οἳ κατ' αὐτὸν ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ μέχρις ἰωνίας ἐπέδραμον τὴν γῆν ἐκ βοσπόρου πᾶσαν. αἰνίττεται γοῦν καὶ τὸ κλίμα τῆς χώρας αὐτῶν ζοφῶδες, καὶ ὥς φησιν.

Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιλάμπεται
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται. id est,

Quin Bosphorum quoq; Cimmerium cognouit, ut qui Cimmerios non ignorarit. Neq; enim uidelicet cum Cimmeriorum nomen cognitum habuerit, ipsos ignorauit, qui temporibus illius, uel paulo ante illius ætatem à Bosphoro ad Ioniam usq; terram omnem percursarint. Itaq; quonam in climate sita sit illorum regio, uelut innuit, cum eam caliginosam facit: &, ut ipsius utar uerbis,

Vmbris ac nebulis tectam, siquidem igneus illos
Haud unquam irradiat Phœbus, nox atra sed illis Ingruit assidue.

Porrò locus quem Strabo citauit, quanquam uerbis aliquot diuarians à poeta, est apud Homerum Odysseæ undecimo:

Ἡ δ' ἐς πείραθ' ἵκανε βαθυρρόου ὠκεανοῖο. — Ast ille Oceani peruenit summa profundi.
Ἔνθα δὲ κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε — Illic sunt populiq; & mœnia Cimmeriorum,
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς — Nubibus & cæca assidue caligine tecta.
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν, — Illos haud unquam radiis sol aspicit ardens,
Οὔθ' ὁπότ' ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα, — Nec quãdo astriferum curru petit arduus axem.
Οὔθ' ὅτ' ἂν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανόθεν προτράπηται, — Nec rursum ad terras magno deuectus olympo,
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι. id est, — Sed nox incumbit miseris mortalibus atra.

Cimmeriorum mentionem facit etiam M. Tullius, libro Academicarum quæstionum quarto. Et Cimmeriis quidem, quibus aspectum solis, siue deus aliquis, siue natura ademerat, siue eius loci quem incolebant situs: ignes tamen aderant, quorum illis uti lumine licebat. Isti autem, quos tu probas, & cætera. Et in hac regione Naso poeta Somno deo regiam ædificauit, libro Transformationum undecimo:

Est propè Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cauus, ignaui domus & penetralia Somni,
Quò nunquam radiis oriens, medius ue, cadens ue,

Phœbus adire poteſt: nebulæ caligine mi ſtæ
Exhalantur humo, dubiæq́; crepuſcula lucis.
Apud Græcos conſtanter per duplex m, ſcriptũ inuenio: tametſi refragatur etymologia, quã adſcit Euſtathius, autumans κιμμερίου, quaſi οὐ πρὸ ἀέρι κειμένους. Sed uero propius eſt, κιμμερίους uocatos, quaſi χειμερίους, quanq̃ hic quoq; m, ſimplex.

Fruſtra Herculi. XXXV

Εἰ χἦ πρὸ ἡρακλεῖ. Fruſtra Herculi, ſubaudi calumniam ſtruxeris. De his dici cõſueuit, qui ſic omnia ſua negocia gerunt, ut nemo queat aut audeat calumniari. Nam Herculi mos erat res alienas ui abducere, non dolo. Conueniet aut in uehemẽter laudatum, ꝓbatumq́; aut in præpotentem, quem inſimulare tutum nõ ſit. M. Cato Cenſorius plus quadragies in ius uocatus fuiſſe memoratur, ſemper iudicum abſolutus ſententiis. Hunc Cæſar in Anticatonibus inſimulauit auaritiæ. Id Plutarchus perinde ſcribit eſſe, quaſi ſi quis Herculem inſimulet ignauiæ. Nihil enim minus in Herculem quadrat, q̃ hoc criminis. Sunt qui putent congruere, cum aliquis omnia facit impune, nec à quoquam accuſatur. Quẽmodum Hercules impune res alienas conſueuit abigere.

Ne in neruum erumpat. XXXVI

Terentius in Phormione, Verũ hoc ſæpe Phormio uereor, ne iſta fortitudo in neruum erumpat deniq;. Quadrat in temerariam incõſideratamq́; audaciam, quæ plerũq; infelix eſſe ſolet, & in maximũ malum aliquãdo adducere. Donatus ĩterpres à ſagittariis ſumptã metaphorã exiſtimat: qui dum neruũ arcualem adducunt ĩmodice, rumpunt nonnunq̃, idq́; non ſine ſuo periculo.

Ipſa ſenectus morbus eſt. XXXVII

Terentius in Phormione, Ipſa ſenectus morbus eſt. Prouerbiali figura dictum uidet᷑. Nam in ſenibus, ut abſit morbus, ipſa ſenecta per ſe mala ualetudo eſt. Vnde illud frequẽs apud Homerũ, χαλεπὸν γῆρας, id eſt, Moleſta ſenectus. Iliados θ. *Senectus ipſa morbus*

Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ τε γῆρας ὀπάζει. id eſt,
Viribus effœtum, iam te premit aſpra ſenectus. Et apud Vergilium,
Subeunt morbi triſtisq́; ſenectus. Horatius in Arte poetica,
Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum,
Multa recedentes adimunt. Iuuenalis,
Circumſilit agmine facto
Morborum omne genus. Nos item in carmine, de ſenectutis incommodis,
Teterrima porrò Senecta morbus ingens
Nullis arceri'ue poteſt, pelli'ue medelis,
Quin derepente oborta
Corporis epotet ſuccos, animiq́; uigorem Ebetet.
Idem teſtatur ſenarius ille prouerbialis,
φόβου τὸ γῆρας, οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον. id eſt,
Metue ſenectam, non enim ſola aduenit. Item,
χαλεπὸν τὸ γῆρας ἐστὶν ἀνθρώποις βάρος, id eſt, *Senectus non ſola uenit*
Pergraue ſenectus eſt onus mortalibus. Citatur ex Antiphane,
σφόδρ' ἐστὶν ἡμῶν ὁ βίος οἴνῳ προσφερής
ὅταν ᾖ τὸ λοιπὸν μικρὸν, ὄξος γίνεται. id eſt,
Eſt uita uino noſtra quam ſimillima,
Vbi paululum reſtat in acetum uertitur. Item ex eodem,
τὸ γῆρας ὥσπερ βωμός ἐστι τῶν κακῶν,
πάντ' ἐσ' ἰδεῖν εἰς τοῦτο καταπεφευγότα. id eſt,
Quædam eſt malorum ara ſenectus omnium,
Adeo uidere eſt cuncta ad hanc recurrere. Rurſus ex eodem,
πρὸς γὰρ τὸ γῆρας ὥσπερ ἐργαστήριον Miſeram ad ſenectam, ut ad officinam quampiam
ἅπαντα τἀνθρώπινα προσφοιτᾷ κακά. id eſt, Mala uniuerſa confluunt mortalium.

Huc alluſit anus Plautina, quæ tarditatem inceſſus excuſans, ait ſe graue pondus geſtare, Tantum; inquit, hoc oneris, quod fero. Quid oneris? Annos ſeptuaginta & quatuor. Item M. Tullius in Catone maiore, Quæ pleriſq; ſenibus ſic odioſa eſt, ut onus ſe Aetna grauius dicant ſuſtinere. Ariſtoteles quinto de animalibus libro, ſenectutem appellat νόσον φυσικὴν, id eſt, Morbum naturalem quemadmodum & morbus, ſenectus eſt aduentitia. Propterea quod nonnulli morbi idem efficiant in homine, quod ſenectus: & ſenectus ſimilia gignat, qualia morbi. Seneca morbũ inſanabilem appellat. Donatus adſcribit uerba Apollodori ex Græca comœdia, τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα, id eſt, Ipſa ſenectus morbus eſt.

Adrastia Nemesis·Rhamnusia Nemesis. XXXVIII

Ἀδράστεια νέμεσις, id est, Adrastia Nemesis, subaudiendum, adest, aut aderit, aut eiusmodi quippiá. Licebit uti uel in eos, quibus ob insolentiam arrogantiamq́; fortunæ cõmutationem minamur, uel qui à rebus florentibus ad calamitosam fortunam redacti sunt. Hanc quidam Nemesim deam esse putant, insolentiæ & arrogantiæ uindicem, quæq́; spes imoderatas & uetet, & puniat, ἀδράστεια ἀπὸ τοῦ ἀστυγητικοῦ μορίου καὶ διδρασμοῦ, quod nemo nocens meritam pœnam usquam effugerit: etiam si quando serius assequitur. Lucianus in Meretriciis dialogis, ἔστι τὶς θεὸς ἡ ἀδράστεια, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁρᾷ, id est, Est dea quæpiam Adrastia, uidetq́; ista. Euripides in Rheso:

Ἀδράστεια μὲν ἁ διὸς παῖς,
εἴργοις στομάτων φθόνον. id est,

Adrastia Iouis filia, arceas dictorum inuidiam. Idem in eadem fabula,

Σὺν δ᾽ ἀδραστείᾳ λέγω. id est,

Volente uero dixerim hoc Adrastia. Idem testantur etiam Epigrammata,

Ἡ νέμεσις προλέγει τῷ πήχει τῷ τε χαλινῷ,
Μήτ᾽ ἄμετρόν τι ποιεῖν μήτ᾽ ἀχάλινα λέγειν. id est,

Innuit hoc Nemesis cubito frenoq́; gerendis
Sit modus in rebus, dictaq́; frenum habeant. Item aliud,

Ἡ νέμεσις πῆχυν κατέχω. τίνος οὕνεκα, λέξεις.
Πᾶσιν ἀπαγγέλλω, μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον. id est,

Contineo Nemesis cubitum. Quæ causa? requires.
Nam cunctis iubeo rebus adesse modum.

Strabo lib. Geographiæ. xiii. Adrastiam dictam tradit, non ab aufugiendo, sed ab Adrasto rege, qui primus huic templum constituerit, idq́; Antimachi poetæ uersibus confirmat,

Ἔστι δέ τις νέμεσις μεγάλη θεὸς, ἣ τάδε πάντα	Est quædam Nemesis dea magna, cui oĩa quadá hæc
Πρὸς μακάρων ἔλαχεν. βωμὸν δέ οἱ εἵσατο πρῶτος	Sunt data sorte deûm. Ast huic primus cõdidit ará
Ἄδρηστος ποταμοῖο παρὰ ῥόον Αἰσήποιο.	Adrastus iuxta Aesopi sacrata fluenta.
Ἔνθα τετίμηταί τε καὶ ἀδρήστεια καλεῖται. id est,	Atq; inibi coliturq́;, tenetq́; Adrastia nomen.

Huius oppidi meminit Plinius lib. v. capi. xxxii. his uerbis, Parium colonia, quam Homerus Adrastiam appellauit. Adrastiæ deæ mentioné facit, & Plato in Phædro. Ammianus libro decimoquarto. Hæc & huiusmodi innumerabilia ultrix facinorũ impiorum, bonorumq́; præmiatrix aliquãdo operatur Adrastia, atq; utinam semper, quam uocabulo duplici etiã Nemesim appellamus. Hanc aiunt ex opinione ueterum theologorum lunæ superpositam, generali potẽtia præsidere fatis, omnia terrena despectantem, ut reginam & arbitram rerum omnium: quæ præcipue fastui ĩfensa, nũc erectãs mentium ceruices opprimit & eneruat, nunc bonos ab imo suscitans ad bene uiuendum extollit. Huic antiquitas addidit pennas, celeritatis symbolum: dedit gubernaculum & rotam, significans illam per omnia discurrenté singula moderari. Idem libro uigesimosecundo. Ideo intolerabilem; humanorum spectatrix Adrastia, aurem quod dicitur, uellens, monens ut castigatius uiueret, &c. Zenodotus originem adagionis ad huiusmodi fabulam refert, quam equidem non admodum sanè lubens, adscribam tamen, ne lectorem auidum hac fraudasse uidear. Eteocles & Polynices, post interitum Oedipi patris, de regno Thebanorum hac lege pacti sunt, ut imperium alternis annis administrarent. At Eteocles, nam huic sorte primus obtigerat annus, exacto tempore recusauit fratri uices regni tradere, Itaq; Polynices repulsus, in Adrasti ditionem Argos profugit, noctuq; appulit. Hic cum forte Tydeum esset nactus, qui ob cædem perpetratam è Calydone profugerat, cũ eodem prælium conseruit: inter quos clamore tumultuq; coorto, interuenit Adrastus, & pugnantes diremit. Atq; ibi simul recordatus oraculi cuiusdam, quo monitus fuerat, ut apro & leoni filias suas in matrimonium collocaret, utrunq; sibi generum asciuit. Habebant enim in clypeis, alter apri, alter leonis figuram: Pollicitusq́; est se utrunq; restituturum in patriam. Cumq́; primum Polynicis nomine Thebas fuisset adortus, cæsis Argiuorum optimatibus, Adrastus solus effugit. Interfectorum cadauera cum Thebani insepulta abiicerent, neq; sepultura dignarentur, liberi cæsorum ad aram Misericordiæ confugientes, parentum cadauera reposcebant. Atheniensibus exercitũ admouentibus Thebani cadauera reddiderunt. Quo tempore & Euadne Capanei uxor, semet in rogum abiiciens, unà cum uiri cadauere combusta est. Post id temporis filii Argiuorum, qui perierãt ad Thebas, nullam unquam reportarunt uictoriam, suis partam auspiciis: sed stipendiarii pro externis militabant. Diogenianus parœmiam effert ad hunc modum, ἡ νέμεσις παρὰ πόδας βαίνει, id est, Nemesis ad pedes adest. Galenus denique libro De usu partium humani corporis sexto, μνημονεῦσαι καὶ δεῖξαι τὸν ἀδραστείας ὡς οὐδεὶς ἐκφεύξεται θεσμὸν, id est, meminisse ac declarare quòd Adrastiæ legem nullus effugiet. Ac paulo inferius, οὐκ οἴ νοήσας οἶμαι τὸν τῆς ἀδραστείας θεσμὸν, id est, Haud cogitans opinor

Nemesis adest.

Adrastiæ legem. Minitatur medicis qui falsa pro ueris docent. Eadem appellatur Rhamnusia, à Rhamnunte Atticæ loco cognominata, ubi, quemadmodum ostendit Zenodotus, huic deæ statua est, solido lapide, decem cubitorum magnitudine, Phidiæ opus. Fingebatur autem olim Veneris specie, quamobrem & malum arborem dextra tenebat, ut autor est Eudemus. Hoc adagium quanquam separauit Zenodotus, mihi tamen uisum est cum superiore coniungere, cum nihil intersit præter cõmutatam cognominis uocem. Plinius lib. xxviii. capite .ii. Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus? Alii Græcam Nemesim inuocantes, cuius ob id Romæ simulachrum in Capitolio est, quamuis Latinum nomen non sit.

Risus syncrusius. XXXIX

γέλως συγκρούσιος. Risum effusiorem, Græci συγκρούσιον uocant, quòd hominem quatiat, quẽ eundem quidam existimant Sardonium esse. Putant autem, & recte putant, hunc risum graui uiro uehemẽter indecorum esse, propterea quòd uideatur ab animo impotente proficisci. Siquidem ut turpe est uiro graui, muliebri more eiulare, siquid doleat: ita gaudio immoderato in cachinnum effundi parum decorum est. Simili figura Philostratus in Sophistis aliquoties dixit, πλατὺ γελᾶν, id est, Late diductoq; ore ridere.

Rosam quæ præterierit, ne quæras iterum. XL

Ῥόδον παρελθὸν μηκέτι ζήτει πάλιν. id est, Ne quære rursum præteritam semel rosam.

Ne te maceres desiderio rerũ, quæ reuocari, restituiq; nõ queũt, uelut exactæ iuuẽtæ, formæ, uiriũ, fortunæ. Nã ut nihil est rosa gratius, ita nihil minus diuturnũ. In eundẽ sensum dixit in Odis Hora.

Mitte sectari rosa quo locorum
Sera moretur.

Habent enim rosæ suum tempus, sed perbreue. At exquisitius delicati, etiam alieno tempore rosam quærunt. Vnde quadrabit & in eos, qui iam ἔξωροι uoluptates sectantur: uelut si nucibus ludat ur, aut amet potitet'ue senex.

Rosam cum anemona confers. XLI

Ῥόδον ἀνεμώνῃ συγκρίνεις, id est, Rosam cũ anemona confers, ubi quis uehemẽter imparia inter se cõponit. Rosa priscis in pretio fuit. Anemona papaueris genus, cuius flos specie quidem rosam imitatur, cæterum nulla odoris gratia. Passim nascitur in agris, cum olim rosæ summus sit habitus honos.

Rosas loqui. XLII

Ῥόδα μ᾽ εἴρηκας, id est, Rosas mihi locutus es, id est, uerba gratissima, & rosarum instar amabilia. Suidas ex Aristophane citat, apud quem est ὦ νεφέλαις. Sic & Plautus in Pœnulo, Obsecro hercle, ut multa loquitur. Huic affine Persianum illud,

Non nunc è tumulo, non nunc è manibus istis,
Nascentur uiolæ. Ac rursum,
Quicquid calcauerit hic, rosa fiat.

Cui diuersum est illud ex Aulularia Plauti, lapides loqueris, quòd illi dicta quasi cerebrũ excuterent.

Rhodii sacrificium. XLIII

Ῥόδιοι τὴν θυσίαν, id est, Rhodienses sacrificium, ubi res iurgiis & uerbis male ominatis peragitur. Refertur à Diogeniano. Idem est cũ eo quod paulo superius retulimus, Λίνδιοι τὴν θυσίαν, id est, Lindii sacrum. Nam Lindus ciuitas in Rhodo est, teste Stephano, à qua deductum uideri possit Londinum apud Britanos, quam urbem Stephanus Lindonium uocat, citatq; Martianum autorem. Siquidem utraq; insula est, Rhodus & Britania, ac uetus eius gentis lingua, quæ nunc Vualica dicitur, satis indicat, eam aut profectam à Græcis, aut certe mistam fuisse. Ne mores quidem admodum dissident à Græcanicis.

Rhodiorum oraculum. XLIIII

Ῥοδίων χρησμός, id est, Rhodiensium oraculum. Vbi quis de re minuta nimium crebro, nimiumq; diligenter sciscitatur. Etenim Rhodienses Lindiæ Mineruæ sacrificantes, dies aliquot apud aram deæ conuiuia prorogabant, atq; inibi perpetuo manebant. Cumq; illis mos non esset, matulam in sacrificium inferre, ac super hac re deum consuluissent, atq; ut inferrent, respondisset, illi rursus ambigere cœperunt, utrum æream, an testaceam inferre deberent: ac denuo super hoc adeuntibus oraculum indignatus deus, neutram respondit. Refertur à Diogeniano.

Rusticanum oratorem ne contempseris. XLV

Ἀγροίκου μὴ καταφρόνει ῥήτορος, id est, Rusticanum ne contempseris rhetorem. Admonet adagium nequem ob imperitiam, infantiam'ue fastidiamus. Neq; spectemus à quo, quo'ue pacto dicatur, sed quid. Qui ualent eloquentia, non perinde curandum est, quid minentur, aut polliceantur. At penes quos rusticana ueritas est, siquid uel inculte dixerint, haudquaquam oportebit negligere. Siquidem huiusmodi plus solent efficere, quàm loqui. Autor Diogenianus.

Rus ciuitas XLVI

Ἀγρὸς ἡ πόλις, id est, Rus ciuitas. Vbi quis in urbe neglectis legibus, ui proq; sua libidine rem gerit. In ciuitatibus enim legibus ex æquo uiuitur, in agris licêtius agitur. Epicharmus apud Diogenianũ, Ἀγρὸν τὴν πόλιν ποιεῖς, id est, E ciuitate rus facis. Quadrabit etiam in ciuitatem, in qua legum nõ magnus habetur respectus. Huc allusit Seneca in Ludicro libello, quem lusit in Claudium imperatorem. Vos mera mapalia fecistis, uolo seruetis disciplinam curiæ.

Cicernus Bacchus. XLVII

Ἐρεβίνθιος Διόνυσος, id est, Cicernus Bacchus. De re uehementer cõtempta. Sumptum adagium à potu ex leguminibus confecto, qui uinum imitatur. Veteres autem diuersis rationibus uinum effingebãt, quarum nõnullas cõmemorat Plinius libro decimoquarto, capite decimosexto. Idem libro uigesimo secundo, capite uigesimoquinto, meminit de Zytho Aegyptiorum, Celia Hispanorum, Ceruisia Gallorum. Erat id potus genus ex leguminibus coctum, quod inopia uini repertum est in his regionibus, quæ uitem non ferunt. Hinc natum uideri potest & illud, quod alibi retulimus, adagium, οὐδὲν πρὸς Διόνυσον, id est, Nihil ad Bacchum, ut id dixerit quispiam gustata ceruisia. Porrò contemptam fastiditamq; fuisse ceruisiam iis, qui eatenus assueuerant uino, uel Epigramma testatur, quod Iuliano imperatori tribuunt: Id est huiusmodi,

Τίς; πόθεν εἶς Διόνυσε; μὰ γὰρ τὸν ἀληθέα Βάκχον
οὔ σ' ἐπιγιγνώσκω, τὸν Διὸς οἶδα μόνον.
Κεῖνος νέκταρ ὄδωδε, σὺ δὲ τράγου, ἦ ῥά σε Κελτοὶ
τῇ πενίῃ βοτρύων τεῦξαν ἀπ' ἀσταχύων.
Τῷ σε χρὴ καλέειν Δημήτριον, οὐ Διόνυσον,
πυρογενῆ μᾶλλον, καὶ βρόμον, οὐ βρόμιον. id est,

Bacche quis? unde uenis? uerũ tibi deiero Bacchum,
Te haud noui, tantum est cognitus ille Iouis.
Is nectar redolet, hircum tu. dic age num te
E spicis finxit Gallia uitis inops?
Non igitur Bacchum te dixero, sed Cerealem,
Et frumentigenam, nec Bromium, imo Bromũ.

Est autem Bromos hordei genus quoddam: sed à Theophrasto lib. De plantis octauo, inter ea ponit, quæ penè syluestria sunt & immitia. Plinius potissimum usum eius generis putat, quòd illius spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, inquit, præstat ad uini transire mentionem. Neq; uero repugnarim, sicui magis libeat ad ritum sacrorum Bacchi referre prouerbium, in quibus imitamina membri obscœni uirilis capitibus, ac femoribus obligabant, atq; ita saltabant in honorem dei. Eas figuras Græci Phallos uocant, unde & apud Terentianum grammaticũ cognomen Phallici carminis. Qui ferebant φαλλοφόροι, & ἰθύφαλλοι dicebantur. Etiamsi Athenæus lib. xiiii. indicat alios fuisse Ithyphallos, alios Phallophoros, illos gessisse personam hominis temulenti, hos sine persona fuisse, quanquam & aliis rebus differebant. Verum hæc nihil ad prouerbiũ. Allu- φαλλοφόροι dit huc Aristophanes in Acharnensibus,

Σφῷν δ' ἐστὶν ὀρθὸς ἑκτέος
ὁ φαλλὸς ἐξόπισθεν τῆς κανηφόρου,
Ἐγὼ δ' ἀκολουθῶν, ᾄσομαι τὸ φαλλικόν. id est,

Vobis quidem rectus tenendus phallus est,
Eum sequendo qui canistrum baiulat:
Post uos ego canam cantionem phallicam.

Effingebatur aũt olim hoc membrũ è ligno ficulno, quod molliciei dedicauit antiquitas, unde & Horatius eodem è ligno suũ Priapũ exscalpsit. Seruius existimat Maronem item Georgicorũ lib. ii. de iis phallis sensisse, cum sacra Bacchi describens de pensilibus oscillis facit mentionem,

Oscilla ex alta suspendit mollia pinu.

Ea scribit è floribus cõcinnari solere, ad imaginẽ obscœni uirorũ mẽbri, ac per intercolumnia suspẽdi, quo qui in ea incidissent, risum mouerent. Hinc igit̃ Baccho cognomen Erebinthi, quẽ eundem simili de causa Morychum appellarunt, uidelicet facilitate numinis contemptum inuitante.

Ne quære mollia, ne tibi contingant dura. XLVIII

Μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς, id est, Ne quære mollia, ne dura feras. Referẽ à Phurnuto in ope de natura deorũ, capite de musis, & ita refertur tanq̃ uulgo iactatum. Congruit in eos, qui dum nimis improbe, ac morose petunt quæ uolunt, offensis iis, à quibus petunt, accipiunt ea quæ nolunt. Aut in eos, qui dum præter modum captant uoluptatem, incidunt in molestiam.

Ne Execestides quidem uiam inuenerit. XLIX

Οὐδ' Ἐξηκεστίδης ἂν εὕροι τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, id est, Ne Execestides qdem rectam uiam inuenerit. De negocio perplexo atq; inexplicabili. Execestides qdã uulgo male audiit, quòd imodicus esset in peregrinationibus, ut omneis uias q̃maxime cognitas haberet. Idem taxaẽ ab Aristophane in Auibus,

Εἰ δὲ δοῦλός ἐστι καὶ Κὰρ ὥσπερ Ἐξηκεστίδης. id est,

Quòd si seruus est & Car quemadmodum Execestides. Rursum in eiusdem fabulæ initio,

Οὐδ' ἂν μὰ Δί' ἐνταυθοῖ νῦν Ἐξηκεστίδης. id est,

Non per Iouem hinc uel ipse uiam Execestides,

Subaudiendum inuenerit. Vnde dici cœptum de iis, qui tota aberrassent uia, aut qui difficili inexplicabiliq; negocio distringerentur.

Hermonium officium. L

Ἑρμώνιος χάρις, i. Hermoniũ beneficiũ. Quoties aliquis studet officii causa uideri facere, quod alioqui coactus facit, nõ quo cõmodet cupiẽs, sed q̃ nõ liceat secus agere. Hãc paroemiam ad huiusmodi refe runt fabulã: Gens quædã Pelasgica, quæ Lẽnum incolebat, nauibus trãsmisit in Bæbronẽ, uel, ut Herodotus, Brauronẽ Atticæ regionẽ, atq; ex ea mulieres raptas abduxerunt. Post ubi pestilẽtia laborarẽt, oraculo iussi sunt Atheniẽsibus satisfacere, atq; ita futurũ, ut pestilẽtia liberarẽt. Atheniẽses rogati, quo pacto placari uellent, denunciarunt, ut Lẽno decederẽt. Hanc conditionẽ cum audissent Pelasgi, per iocũ respõderunt, id facturos sese, siquis Borea uẽto, unius diei nauigatione domo ꝓfectus Lẽnum trãsmitteret. Euenit deinde, ut cum Darius in Thracia agens, omnia undiq; subigeret, Miltiades dux Atheniẽsium è Cherroneso soluẽs, Lẽnon aggrederet, Pelasgis denunciãs se Borea uniusq; diei cursu adesse domo profectũ, nam Cherronesum tenebat, atq; illic habitabat. Itaq; Hermon Pelasgorum princeps Lemno cessit. Idq; cum Darii metu compulsus faceret, adsimulabat tamen se uolentẽ cedere, quo gratũ faceret Atheniensibus. Huiusmodi fermè cõperi in Græcorũ collectaneis. Aemilius Probus in Miltiade, aliquãto diuersius rẽ narrat. Cũ Atheniẽses decreuissent coloniã mittere in Chersonesum, quæ tũ à Thracibus tenebat, cõsultus Apollo quẽ sibi ducẽ sumerẽt ad expellẽdos Thraces, iussit ut Miltiadẽ asciscerẽt. Is Lẽnum aggressus, postulauit ut se spõte dederẽt Atheniensibus. Lẽnii per iocum respõderunt, se id tum facturos, cũ ille domo nauibus ꝓficiscẽs uento aquilone uenisset Lemnum. Nã hic uentus aduersus est Athenis proficiscẽtibus Lemnum. Miltiades ne illic tempus tereret, Chersonesum profectus est. Ea capta, rebusq; illic ex animi sentẽtia ordinatis, rediit Lemnum, & ex pacto postulauit insulã. Nam se uento Borea domo ꝓfectum uenisse, quòd in Chersoneso domum habeat, decreuerat enim illic manere. Itaq; qui Lemnum tenebãt, cessere metu. Simplicius quidẽ Pãphilus ille Terẽtianus, negans liberi hominis officium esse, cũ nihil mereatur, postulare id sibi gratiæ apponi. Atqui in principum aulis, atq; adeo passim in omni mortalium coetu, Hermonum istiusmodi plena sunt omnia, qui cum maxime beneficium dare uidentur, tum maxime cõmodis seruiunt suis. Prouerbii meminit & Suidas & Hesychius.

Ex arena funiculum nectis. LI

Ἐξ ἄμμου σχοινίον πλέκεις, id est, Ex arena funem nectis. In stulte, frustraq; conantem quippiam dicebatur: aut ubi quis ea connectere laboret, quæ nequaquam cohæreant. Apposite dicetur in orationem, aut syllogismum male cohærentem. Vt affine sit illis. Arena sine calce, & dissolutæ scopæ. In hanc ferè sententiam usurpauit Irenæus libro primo. Veluti faciunt qui colligunt Homerocentones. In summa quadrabit in quiduis ἀδιάλυτον καὶ ἄτοπον ut pertineat & ad illam formam, Laterem lauas, &, Aethiopem dealbas.

Halcedonia sunt apud forum LII

Quod dixit in Cassina Plautus: Halcedonia sunt circa forum, prouerbii speciem gerit. Significatur hac uoce tranquillitas & silentium. Idem in Poenulo, Nisi mihi illam tam tranquillam facis, quàm mare est olim, cum ibi halcedo pullos educat suos. Extat etiam in Græcorum commentariis huiusmodi prouerbium, ἀλκυονίδας ἡμέρας ἄγεις, id est, Halcyonios agis dies, de tranquillam & ociosam agentibus uitam. Aristophanes in Auibus,

ἀλκυονίδας τ' ἦγ' ἡμέρας ἀεί. id est, Atq; halcyonios duxit assidue dies.

Ab aue quadam marina ductum adagium, quæ Græcis Halcyon dicitur, Latinis halcedo, ut autor est M. Varro libro De lingua latina tertio, nequis Plautinum uerbum deprauatum esse putet. Fabula de Ceyce & Halcyone est apud Ouidium. De aue sic refert Plinius libro decimo, capite trigesimo secundo, Halcyon paulo amplior est passere, colore cyaneo ex parte maiore, tantum purpureis & candidis admistis pennis, collo gracili ac procero, Ea foetificat bruma, qui dies Halcyonides uocantur. Neque apparent nisi mari tranquillo, maxime Siculo. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. Hi dies & nautis sunt noti. Nam in his tempestatem non metuunt. Nidificant autem medio in mari. Nidi pilæ figura, paulum eminenti ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine, ex spinis aculeatis compacti, tanta duritie, ut ferro incidi nequeant. Franguntur ictu ualido, ut spuma arida maris. Hactenus Plinius. Lucianus de tranquillitate Halcyonidum dierum testatur in dialogo, cui titulus ἀλκυών. Vergilius inter prognostica futuræ tempestatis hoc quoq; refert:

Non tepidum ad solem pennas in littore pandunt
Dilectæ Thetidi Halcyones. Meminit harum & Theocritus Idyllio septimo:

χ' ἁλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν, Halcyonesq; undas sternunt, pelagusq; notumq;
τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ, Atq; Eurum extremam motantem flatibus algam,
ἁλκυόνες γλαυκαῖς νηρηΐσι ταί τε μάλιστα Halcyones quas inter aues Nereides omneis
ὀρνίθων ἐφίλαθεν, ὅσοις τέ περ ἐξ ἁλὸς ἄγρα. i. Vnice amãt glaucæ, quibus ex æquore pastũ. Venans.

Empedoclis simultas. LIII

Ἐμπεδοκλέους ἔχθρα, id est, Empedoclis simultas, dicebatur pertinax & irreconciliabilis. Empedoclem enim aiunt iis fuisse moribus, ut assidue simultatem cum aliquibus susciperet, easq; pertinacissime exerceret. Quadrabit etiã, ubi quis leui de causa ex amico fit inimicus. Refert à Diogeniano. Suidas ex Lysia citat hæc uerba, ᾤμην δ' ἔγωγε τοιαύτῃ φιλίᾳ συνηρμόσθαι, ὥστε μηδ' ἂν τὴν Ἐμπεδοκλέους ἔχθραν ἐμποδὼν ἡμῖν γενέσθαι, id est, Ego sanè putabam nos eiusmodi necessitudine copulatos esse, ut ne Empedoclis quidem simultas nobis possit obstare. Referendum ad illud, quod alio dictum est loco, Odium Vatinianum, &, Odium nouercale.

Oculatus testis & auritus testis

Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem. LIIII

Plautus in Truculento, Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem, hoc est, Longe maior est habenda fides referentibus ea quæ uiderint oculis, quàm iis, qui narrant ab aliis audita. Idem innuunt poetæ, duas apud inferos insomniorum fingentes portas, alteram eburnam, per quam falsa insomnia ueniant ad superos, alteram corneam, per quam uera. Vergilius Aeneidos sexto Homerum imitatus, ex Odysseæ τ.

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua ueris facilis datus exitus umbris,
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cœlum hac mittunt insomnia manes.
His ubi tum natum Anchises, unaq; Sibyllam
Prosequitur dictis, portaq; emittit eburna.

Seruius interpretatur per corneam portam, oculos intelligendos, quòd colore sint corneo: per eburneam, dentes, nimirum osseos & candidos. Per corneã egredi ueras umbras, quod ea demum certa sint quæ conspicimus oculis. Per eburnã falsas, quòd uana plerunq; soleant esse, quæ fama percipiuntur. Itaq; Aeneas per eburnã portam dimissus, significat pro falsis habenda, quæcunq; de inferis narrarit poeta. Adagii meminit & Apuleius libro primo Floridorũ, narrans quemadmodũ Socrates prouerbium inuerterit: Pluris est auritus testis, quàm oculati decem. Nam cũ conspexisset adolescẽtem decorũ, sed diutule tacentẽ: Vt te uideã, inquit, aliquid eloquere. Sensit itaq; Socrates aurium iudicium certius esse quàm oculorum, quòd oculis nõ nisi corporis formam contueamur, ex oratione mentis habitum deprehendamus. Iustinianus Institutionum libro tertio, de gradibus cognationum, oculatã fidem appellat, cum res subiicitur oculis. Vnde cæcam diem appellant, cum non protinus exhibetur pactum, oculatam cum præsente pecunia res agitur.

Vulpi esurienti somnus obrepit. LV

Πεινῶσαν ἀλώπεκα ὕπνος ἐπέρχεται, id est, Esuriẽti uulpi somnus obrepit. Vbi quis inopia cibi dormit. Nã nõnullis pauperibus somnus loco pastus, testãte uersiculo illo prouerbii instar celebrato,

Ὕπνος δὲ πεινῶν τὴν κακίσχατον δαμᾷ. id est,

Somnus domat famem

Somnus domat famem malorum pessimum.

Paupertas sapiẽtiam s. est

Pauperem autem uulpem appellat, quòd callida sit inopia, & multarum repertrix artium, iuxta illud quod alibi retulimus, πενία τὴν σοφίαν ἔλαχε, id est, paupertas sapientiam sortita est. Neque perperam dicetur & in illos, qui dissimulant, conniuentq; ad quædam, ut per occasionem aliquid commodi ferant. Siquidem uulpes urgente fame somnum adsimulat, ut allectas aues capiat, deuoretq;. Fit autem hoc physica quadam ratione, ut famem ac sitim extinguat somnus. Adagium recensuit Diogenianus.

Ad deorum aures peruenit. LVI

Εἰς θεῶν ὦτα ἦλθεν, id est, Ad deorum aures peruenit. Vbi facinus aliquod clanculum patratum, resciscitur ab iis, qui possunt uel remunerari recte factum, uel punire secus admissum. Sic enim imaginãtur poetæ, quæ recte, secus'ue gerantur in terris, ea per Mercurium explorata referri Ioui, Is deinde, concilio deorum conuocato, de pœna statuit. Est illud etiam nunc solenne in principum & pontificũ literis, Ad nostras aures peruenit. Paulo diuersius pastor ille Vergilianus,

Et quoties, & quæ nobis Galatea locuta est,
Partem aliquam uenti diuûm referatis ad aures.

De rebus egregiis, quasq; deorum auribus dignas iudices. Itidem Horatius,

Iouis auribus seruare

Et Iouis auribus ista Seruas.

Aegyptii machinarum artifices

Admirabiles in nectendis machinis Ægyptii. LVII

Δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς Αἰγύπτιοι. id est,

Nectunt stupendas machinas Ægyptii.

De uersutis, &, ut ait Plautus, consutis dolis dictitatum. Torqueri potest, & in perplexas sophistarum argutias, ac syllogismorum inexplicabiles labyrinthos. Aut in sycophantas ac delatores qui uera,

falsis permiscendo nectunt calumnias. Ammianus. xiiii. refert, Paulo cuidam qui plurimos admirandis technis deferebat apud Constantium, uulgo cognomen inditum cathenæ, quod in complicandis delationibus nodos necteret insolubiles. Celebrabatur olim Ægyptiorum opera ex uariis lignorum frustulis miro quodam artificio connexa, quorum est & Herculanus nodus. Adagium hoc cognatum est illi, quod alibi retulimus, κασσιώτικον ἅμμα, id est, Cassioticus nodus. Cassium enim in Aegypto est, quemadmodum paulo superius ostendimus.

Acesei & Heliconis opera. LVIII

Ἀκέσεως καὶ Ἑλικῶνος ἔργα, id est, Acesei & Heliconis opera. Quæ singulari artificio confecta uiderent, sic antiquitus appellabantur. Locum prouerbio fecerunt duo quidam celebratæ artis artifices, Aceseus natione Patarensis, & Helicon Carystius. Hi primi contexuisse dicuntur peplum Palladis Poliadis. id enim cognomen Mineruæ, quæ in arce Atheniensium colebatur.

Acesias medicatus est. LIX

Ἀκεσίας ἰάσατο, id est, Acesias medicatus est, dici solitum de re, quæ semp uergeret in deterius, quoq; magis accuraret, hoc peius haberet. Occasionem adagio dedit Acesias quidã medicus imperitus & stupidus, qui dum cuidã pedum dolore laborãti mederi studet, auxit dolorẽ. Vnde Aristophanes, Ἀκεσίας, inquit, τὸν πρωκτὸν ἰάσατο.

Quod ea pars, quantumuis cures, tamen per se semper inquinetur. Autor Diogenianus.

Agamemnonii putei. LX

Ἀγαμεμνόνεια φρέατα, id est, Agamemnonii putei. De nouis & admirandis operibus dicebat. Aiũt enim Agamemnonem & circa Aulidem, & passim in omni Græcia puteos effodisse, ne per æstum aquarũ inopia laborari posset. Autor Zenodotus.

De fera comedisti. LXI

Ἀγρίου βέβρωκας, id est, De fera comedisti. Dicebatur olim oscitanti. Nam uulgo creditum carnem ferinam comesam crebras oscitationes excitare. Venustius erit, si commode transferatur ad supinos, oscitabundos & negligentes.

Ruris fons. LXII

Ἀγροῦ πηγή, id est, Ruris fons. De nimium laboriosis, & perpetuo operi assidentibus. Cuiusmodi fingit Menedemum Terentius. Conueniet item & de negocio laborioso, cuiq; nunquam exhausti satis est. Nam hoc ipsum uerbum πηγή hyperbolen habet copiæ, non tantum apud Græcos, uerumetiam apud Latinos.

Aesopicus sanguis. LXIII

Αἰσώπειον αἷμα, id est, Aesopicus sanguis. Delphi Aesopum quendam nihil commeritum interemerũt, eamq; ob causam iratum numen dira illis uaticinabatur. Sunt qui putent hunc Aesopum esse, cuius nomine feruntur apologi. Traduntq; huiusmodi quædam super illius interitu, tametsi fabulis q̃ uero propiora. Cum Delphos profectus gentis illius iram in se conuiciis & contumeliosis apologis concitasset, Delphi sacra phiala in huius peram clanculum imposita, Phocidem consecuti, comprehẽsum sacrilegii damnarunt, obtestantemq;, ac dira imprecantem præcipitarunt. Mox oborta pestilentia, consultum oraculum, admonuit, ut Aesopi manes placarentur, itaq; Delphi monumentum Aesopo constituerunt. Cæterum Græciæ principes, & eruditi, simulatq; cognouissent indignam Aesopi mortem, Aesopicum sanguinem ulti sunt, sublatis iis, qui fuerant mortis autores. Vnde dici solitum, aut ubi quis præter meritum acerba pateretur, aut ubi propter læsam innocentiam irati superi, pœnam immittere uiderentur. Meminit huius historiæ Plutarchus in commentario, cui titulus, περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Nempe Aesopum multam auri uim accepisse à Crœso, uti Delphis splendide sacrificaret, & Delphorum singulis quatuor minas distribueret. Verum cum incidisset illi nescio quid dissidii cum Delphis, sacrum quidem fecit, cæterum pecuniam, quam acceperat distribuendam, Sardis misit, Delphos indignos iudicans eo beneficio. Quamobrem irati, sacrilegii condemnatum præcipitarunt è rupe, quam Hyampeiam uocant. Eo facto deus indicauit terræ sterilitatem, & morborum prodigiosorum uim instare. Proinde territi Delphi, in publicis Græciæ cõuentibus assidue per præconem clamabãt, siquis esset, qui pœnas Aesopi nomine de se uellet sumere. Tandem tertia generatione Samius Idmon aduenit, nihil affinis Aesopo, sed nepos eorum, qui Aesopum Sami emerant, huic cum pœnas quasdam dedissent, malis leuati sunt. Indicat eodem in loco Plutarchus dici solere, quoties serò pœna datur.

Manum ferulæ subduximus. LXIIII ferulę.m.sub.

Et nos manum ferulæ subduximus, id est, nos quoq; literas didicimus, & præceptorum opera sumus usi. Nam antiquitus literatores discipulorum manus ferula cædebant. Est autem ferula fruticis genus, quo non aliud leuius, ut indicat Plinius libro decimotertio, capite. xxii. Græcis νάρθηξ dicitur, utilis ad fulciẽdos uacillãtes ætate senes. Vnde & Baccho Silenoq; sacer, ut uino titubãtes fulciat, nec

oneret tamen. Est enim ligno durissimo foris, licet intus lignū non habeat. Hac exceptum ignē cœlestē poetæ fingunt Prometheum deportasse in terras. Postremo hinc fiūt sceptra pædagogorū, ut Martialis appellat, quo terreant magis q̄ lædant. Notauit id eleganter Columella in Carmine,

Nec manibus miteis ferulas. Et ibidem, Ferulæq; minaces Plantantur.

Vnde manum ferulæ subduxisse dicuntur, qui desierūt in ludo literario uersari, neq; iam pueri docendi, sed utcunq; docti sunt. Iuuenalis in prima Satyra,

Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ.

Hieronymus, Subduximus accipere uidet̄, pro eo quod est, subiecimus, supposuimus. Sic enim scribit ad Domnionē, Et nos didicimus literas, & nos sæpe manum ferulæ subduximus. Nisi forte manum ferulæ subducere pueri dicuntur, cum metu plagæ subtrahunt manum. Est similis apud Græcos sermonis color. Citatur apud Athenæum libro decimotertio Timocles, Δεῖν δ' ἔτι
ἀγωνιᾶσαι, καὶ ῥαπισθῆναι γε, καὶ
πληγὰς λαβεῖν ἁπαλαῖσι χερσὶν ἡδύ γε. id est,
Opus esse adhuc Trepidare, & alapis cædi, & in teneras manus
Recipere plagas, res profecto suauis est.

Aetnæus cantharus. LXV

Αἰτναῖος κάνθαρος, id est, Aetnæus scarabeus. De magnis & fœdis. Aristoph. in Pace,
οὐκ οἶδ' ὅποι εἰσήγαγ' αἰτναῖον μέγιστον κάνθαρον,
Aetnæū autē dixit, quasi prægrandē, uel quòd in Aetna uarii maximiq; scarabei sint, uel Aetnæus dixit, tanq̄ instar Aetnæ mōtis maximus. Porrò scarabeus insecti genus, quod è stercore ut nascit̄, ita pascit̄. Fabulis quoq; ante ꝓditū est, Aetnā unū è Gigantibus præcipuū cōplexam fuisse, ac seruasse, ne cū reliquis periret fulmine. Vnde & illud, οὔτε πῦρ οὐράνιον ἐπ' αὐτὸν ἦλθεν, οὔτε αἴτνη πιέζει αὐτόν. id est, Nec ignis cœlestis illum attigit, nec Aetna illum premit. Autor Diogenianus.

Ex tua officina. LXVI

Nihil iā hac figura tritius, Ex tua officina, ex aliena officina. Ex nostra officina depromi dicuntur, quæ à nobis inuēta, nostroq; ingenio perfecta sunt. Ex aliena, quibus ab alio mutuo sumptis utimur ut nostris. Nā officina locus ubi opifices suas exercent artes. Sumpta metaphora ab iis, qui aliena opera in suis uendunt tabernis. Hoc quo longius traducet̄ ad res animi, hoc fuerit lepidius: ut, hoc consilii quis non intelligat è tua prodisse officina? Totum hoc negocii tuæ fuit officinæ.

Extra chorum saltare. LXVII

Ἐκτὸς χοροῦ ὀρχεῖσθαι, id est, Extra chorū saltare dicitur, qui dicit aut facit à re quam proposuit alienum aliquid. Etenim qui choros agunt, certis limitibus, certisq; numeris adstricti mouentur, ut liberū nō sit quò libet euagari. Quod siquis discrepet à lege chori, ridiculus habeatur.

Exordiri telam. LXVIII

Plereque metaphoræ, quæ dicuntur à textrina, prouerbii faciem præ se ferunt. Plautus in Bacchidibus: Exorsa hæc tela est non male omnino mihi. Idem in Pseudolo, Neque nunc quid faciam scio, Neque exordiri unde occipias, habeas, Neque ad detexundam telam certos terminos. M. Tullius libro De oratore, dixit, pertexere, pro perficere. Pertexe modo, inquit, Antoni quod exorsus es. Rem enim, quam arte consilioq; instituimus, exordiri dicimur. Et reteximus, quæ denuo refingimus. Item illud ad Herennium: Ego te iam detexam ab exordio, id est, ab initio uitæ explicabo qualis sis. Cognatum illi, quod alio commemorauimus loco, Ea tela texitur. στήμονα νῆσαι, Pollux citat ex Græcis autoribus.

In caducum parietem inclinare. LXIX

Prouerbiali figura, in caducum parietem inclinare dicimur, cum nitimur, confidimusq; rei parum firmæ, ducta metaphora ab ædificiis. Hadrianus imperator de Commodo adoptato, & imperii successioni destinato, dictitare consueuit, in caducum parietem inclinamus, & perdidimus quater millies sestertium, quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus. Caducum autem parietem uocabat, quod esset ualetudinarius, & rebus gerendis inhabilis esse uideretur. Item qui senis præsidio nititur, qui forma superbit, qui in caducis fortunæ bonis uitæ præsidia collocat, recte dicetur, in caducum inclinare parietem.

Huic proximum est illud Maronis,
In te omnis domus inclinata recumbit.

Scipioni arundineo inniti. LXX

Ad eandem formam pertinet, quod apud Hebræos in prouerbio fuisse uidetur. Arundineo inniti baculo, de eo, qui spes suas figit in his, qui non solum non possunt esse præsidio, uerumetiā noceāt destituto. Siquidem arundineus scipio non modo non sustinet innitentē, uerumetiā manū penetrat, ac

uulnerat. In libri Regum quarti, cap. xviii. Et itē apud ꝓphetā Esaiā, cap. xxxvi. Ac rursum apud Ezechielem, cap. xxix. Ægyptus, & Ægypti rex baculus arūdineus dicit', cuius fiducia bellum suscipiebat, & futurum prædicitur, ut is contractus non solum nō fulciat innitentem, uerumetiam manum illius perterebret. Non admodum abludit ab illo, quod alibi retulimus. Ficulnum auxilium.

Homo Bombylius. LXXI

Βομβύλιος ἄνθρωπος, id est, Bombylius homo, dicitur uerbosus, multiq; strepitus, cæterum inutilis. Bōbilius Græcis, apis aut uelpæ genus, à sonitu, sicuti uidetur, appellatum, ingens, sed ad mellificium inutile, fauos sibi nectit è luto. Est & ingens apis, ac musca, quam à strepitu sic dixerunt. Hesychius addit βομβυλίδας Græcis dici bullas, quas nasci uidemus ex aqua, quæ mox euanescunt. Item bombylion dici poculi genus, quod paulatim extillante potu sonitum reddit, in modū animantis, de quo dictum est, quanq̃ & huic à bombo uocabulum. Apud Suidam quidam tibicinem, pro bombylio βομβαύλιον dixit, addita litera α, παρὰ τὸ αὐλοῖς βομβεῖν. Quin & M. Tullius Philippica tertia meminit cuiusdam Bambalionis, hominis nihili & impeditæ linguæ. Bambalio, inquit, quidam pater, homo nullo numero. Nihil illo contemptius, qui propter hæsitantiam linguæ stuporéq; cordis, cognomen ex cōtumelia traxerit. Hesychius ait Græcis βαμβαλεῖν esse labiis tremere. Nam id accidere solet hoc uitio linguæ laborantibus, quēadmodum & frigore horrentibus. Quanquam autem hæc uox uariis modis describitur, tamen eadem est origo, nimirum à sono titubanter loquentium, aut uehementer algentium. Adagium refertur apud Zenodotum. *Bombylius homo.* *Βομβαύλιος pro loquaci*

Buthus obambulat. LXXII

Βοῦθος περιφοιτᾷ, id est, Buthus oberrat. De leuibus ac stolidis dicebat'. A moribus Buthi cuiusdā athletæ, qui uicerat in Pythiis ludis. Huius meminit Cratinus, οὐ χαίρουσι, teste Zenodoto. Meminit & Hesychius, indicans, & Aristotelē alicubi de huius uictoria meminisse. Fieri potest, ut huic id nominis inditum fuerit ab edacitate, quod solidos boues uorare soleat. Nā cognominatus est & Hercules βουθοίνας, quod aliquādo esuriens, quēdam è bubus Theodomantis, quibus ille terrā proscindebat abductum occidit, ac uorauit. Vnde uidetur dici posse in edaces, hoc est, βουφάγους.

Brunas iudex est. LXXIII

Βούνας δικάζει, id est, Bunas indicat. In nōnullis codicibus scriptum est βουλίας, nō βούνας, sed deprauate, ni fallor. Vbi lis in longū profert', nec unquam explicatur. Qui mos núc est perditissimis aduocatis nostri tēporis, ut subinde nouā reperiant causam producendæ litis, quo plus numorum extorqueant à litigatoribus. Parœmia nata à Buna quodam Atheniensi. Cū esset cōtrouersia inter Calydonios & Eleos, utriq; rem ad arbitrium Bunæ detulerunt. Conuenerat autem, ut à manibus temperarent, donec ille de negocio pronunciasset, Quod ubi sensisset Bunas, de industria audiebat quidem utranq; partem, cæterum per fictas occasiones rem in longum distulit, nec unquam de lite uoluit pronunciare. Autor Mnaseas apud Zenodotum.

Bos sub iugum. LXXIIII

Βοῦς ὑπὸ ζυγόν, id est, Bos sub iugum, ubi quis assidue laborat, aut ubi se quis laborioso inuoluit negocio. Ductum à bubus agricolis. Quin & erit locus utendi, cum negabimus aliquem ad id trahendum negocii, ad quod administrandum parum sit idoneus, sed eum qui sit aptus, quod bos iugo ducendo natus uideatur, non item canis, aut ceruus. Proinde confine fuerit illi quod alio positum est loco. Bos clitellas. Recenset Zenodotus.

Tenui filo. LXXV

Tenui filo, pro stilo subtiliori, minusq; grandiloqua oratione. Nam Rhetores treis faciunt orationis χαρακτῆρας, grandem, tenuem, & mediocrem, sumpta metaphora à nentibus, aut certe à textoribus. Horatius,

Tenui deducta poemata filo.

Ausonius in oratione, qua Gratiano imperatori de consulatu gratias agit. Tenuiori, inquit, filo, ut dicitur, deducta libauerim. Cui diuersum erit, Crasso filo, crassiore filo. Veluti si dicas, Barbaros crasso filo tractare rem theologicā. M. Tullius lib. De oratore secūdo dixit, uberiore filo, pro copiosius: & in Senectute, aliud filum orationis, pro alio dicendi genere.

Tenui uena, diuite uena, tenui canale. LXXVI

Rem eandem alia reddunt metaphora, cū aiunt, Paupere uena, benigna uena, diuite uena. Venam autem appellant indolem, & uim genuinam ingenii, translatione ducta: uel à fontibus, quorum alii angustiore uena manant, alii tanta, ut flumen ingens efficiant: uel à metallis, quorum etiam uenæ non genere tantum, sed & copia differunt. Simillimum his est, quod ait Quintilianus libro undecimo, Pleniore tamen hæc canali fluunt, uos Albani tumuli atq; luci.

Ὑπερμαζᾷν. LXXVII

Μάζα Græcis genus est cibi è simila tritici, quod, ut apparet, in deliciis erat, unde uulgari ioco dicebant,

ὑπερμαζᾶν, pro opipare splendideq; uiuere, siue ob egregias mazas, siue quòd aliquid his etiam lautius sumerent. Eam uocem Iul. Pollux lib. vii. indicat fuisse ueterum, pro qua recentiores dixerit κριθιᾶν, à iumentis ductum, quibus hordeum placentæ sunt. illud mirum cum hoc uerbum proferat ex Aeschylo & Sophocle, cur recentiorum esse dicat, nisi forte apud recentiores cœpit usitatius esse quam ὑπερμαζᾶν. Euplous ad Thalasserotem, ὑπερμαζᾷς ἢ μέμηνας, ἀκούω γάρ σε λοιδόρου γυναικὸς ἐρᾶν, id est, aut luxu diffluis aut insanis. Nam audio te captum amore mulieris maledicæ. Consimili forma dicebant ματτυάζειν, à Mattya cibi genere, quod Athenæus libro. xiiii. recenset inter secundæ mensæ delicias.

ματτυάζειν

Nec propius ferire. LXXVIII

οὐδ᾽ ἴκταρ βάλλειν, id est, Ne propius quidem ferire dicuntur, qui procul absunt à scopo, multoq; interuallo aberrant à re proposita. Sumptum est ab imperitis sagittariis, cuiusmodi cum Diogenes ille Cynicus conspexisset, proxime scopum consedit: rogatus quid sibi uellet, ne me feriat, inquit: innuens quiduis illum tacturum potius quàm scopum. Ergo qui nimium aberrant à signo, οὐδ᾽ ἴκταρ βάλλειν dicebantur: perinde ualet quasi dicas, οὐδὲν ὅμοιον, id est, Nihil simile. ἀπὸ σκοποῦ dixit Homerus. Vsurpauit hoc adagium Plato libro De Republica nono, καὶ ταῦτα δὴ πάντα, πρὸς τύραννον πονηρίᾳ τε καὶ ἀθλιότητι πόλεως παραβαλλόμενα, τὸ λεγόμενον οὐδ᾽ ἴκταρ βάλλει. id est. Hæc quidem sanè omnia ad tyrannum collata, malitia miseriaq; ciuitatis, haud quaquam accedunt ad scopũ, ut prouerbio dici solet. Suidas admonet, è linguæ proprietate dictum prouerbiũ, uelut & illud quod proxime sequitur. Huc allusisse uidetur Lucianus in Dialogo, quem inscripsit, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. μὴ εἶναι τῶν τηλικούτων ἀξίαν, μηδὲ ἐγγύς, id est, Neq; enim esse me tantis laudibus dignam, ne propè quidem. Item Aristides in Miltiade, οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐδὲ ἐγγύς, id est, Multum abest, ut hæc ita se habeant. Adagium hoc referendum in gregem illorũ, quæ commemorauimus alibi, τῆς θύρας ἁμαρτάνειν, & toto errare cœlo, & tota errare uia.

Diolygium malum. LXXIX

Διολύγιον κακόν, id est, Ingẽs malum, ipsa loquendi figura prouerbialis est. Vtitur hoc adagio Plato in Theæteto, οὐ μακρὰ μὲν καὶ διολύγιος φλυαρία, id est, Haud longa quidem ac Diolygia nugacitas. Apud Suidam referuntur hæc ex autore quopiã, Damascio opinor, καὶ ταῦτα οὐδὲ διολύγιος φλυαρία, δόξειεν εἶν, καὶ δικαίως, οὐ κατὰ γραῶν ὕθλον λεγόμενον, ἀλλὰ πέρα τοῦ μεγίστου φληνάφου, i. Nónne hæc uel maxima nugamenta uidebunť? Sanè uidebunť, & quidẽ merito. Non iuxta deliramenta, quæ uocãt anicularũ, sed ultra maximas nugas. Chrysostomus aduersus Iudæos oratione prima, ait, μέγα διολύγιον ὀλολύξοντες. id est, clare iubilãtes ut uox procul queat exaudiri. loquiť de pastoribus uiso lupo inter se uociferantibus. Vocis originem bifariam idicãt. διολύγιον, quasi διόλου ἰόν, quod clamor nusquam non penetret: & διολύγιον, quasi διολλύον, id est, perdens & exitium adferens. Dicitur autẽ prouerbium de eo, qui malo quopiam ingenti ac diuturno tenetur.

Pythia & Delia eadem

Eadem tibi & Pythia & Delia. LXXX

Ταῦτά σοι καὶ πύθια καὶ δήλια, id est, Hæc tibi & Pythia & Delia. Quoties supremum aliquod opus significamus. Perinde quasi dicas hæc summa omnium, quæ gesturus es in uita. Citatur adagium ex Menandro. Natum aiunt ab oraculo quodam reddito Polycrati Samiorum tyrãno. Nam is postea͡q Rheneam insulam cepisset, eamq; consecrasset Apollini, constitutis apud Delum ludis pulcherrimis Delphos misit, consulturos, utrum oporteret eos ludos Delios, an Pythios appellare. Respõdit oraculum, ταῦτά σοι καὶ πύθια καὶ δήλια, futurum innuens, ut propediem excederet è uita, idq; euenit. Itaque res in prouerbium uersa. Cæterum si scribas ταυτά, uertes eadem, si ταῦτα uertes hæc. Neq; enim ad sensum magni refert.

Claue findere ligna, & securi fores aperire. LXXXI

Τῇ κλειδὶ τὰ ξύλα σχίζειν, τῇ δὲ ἀξίνῃ τὴν θύραν ἀνοίγειν πειρᾷς, id est, Claui ligna findere, securi uero fores aperire conaris, cũ res præpostere geritur, ueluti siquis liberos metu studeat emendare, seruos beneficiis sibi adiungere. Aut siquis apud imperitos philosophicis rationibus agat, apud eruditos clamore & improbitate uincere conetur. Refertur à Plutarcho, libello cui titulus, περὶ τοῦ ἀκούειν.

Bellerophontes literas. LXXXII

Βελλεροφόντης τὰ γράμματα, id est, Bellerophontes literas. Subaudiendum uerbum aliquod accommodum sententiæ, adfert, aut aliud aliquod. Locus erit huic prouerbio, cum quis literas uelut cõmendatitias perfert, quæ contra ipsum sint descriptæ: Vulgo literas Vriæ uocant. Neq; dissimilis est historia apud Hebræos. De Bellerophonteis literis huiusmodi fabulam cõmemorant Græci. Bellerophontes propter occisum Bellerum Argos exilio mutans, in Tirynthẽ peruenit, Prœtiq; regis hospitio est usus. Interim Antea regis uxor, adolescentis amore correpta, cœpit illius animum ad stuprum sollicitare, & sui copiã obtulit. Ille ubi flagitiũ recusasset, uidelicet hospitii religione permotus, illa prior occupans uersoq; in odium amore muliebri, Bellerophontem apud maritũ occulte defert, tanquã ab

illo fuisset de stupro interpellata. Quod ubi persuasisset, quoad poterat regis animum in perniciē iuuenis instigabat, semper ad aurem occinens illud Homericum,

Τεθναίης ὦ Προῖτ' ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην.

Aut morere Prœte, aut interfice Bellerophontem. *Aut morere aut occide*

Prœtus itaque uere regio ingenio, &, ut Homeri utar uerbo, ἀγκυλομήτης, uelut officii causa Bellerophontem ad Iobaten hospitem mittit, additis literis uelut in illius commendationem scriptis. In his mandabat Iobatæ, ut iuuenem quoquo pacto tolleret è medio. Bellerophon, ut est minime suspicax innocentia, literas acceptas reddit, ut fuerant, obsignatas. Quas ubi perlegisset Iobates, quo Prœto gereret morem, aggreditur adolescentem honesto titulo perimere. Nam hic fermè malorum principum mos. Animum iuuenis suapte sponte ferocem, ad periclitandas uires, gloriamq; parādam inflāmat. Ac primum persuadet, ut cum chimæra congrediatur. Id erat monstrum triforme, Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra, id est, Caprina specie. Hanc Bellerophontes equo insidens alato, telo confixit confecitq;. Post aliis atq; aliis periculis obiecit iuuenem, à quibus omnibus cum ille uictor rediret, rex & uires admiratus, & ex euentu coniectans innocentiam, literas Prœti ostendit, generum asciuit, ac moriens eidem imperii successionem tradidit. Itaque quisquis imprudens aut nunciat, aut facit quippiam, quo se prodit, in eum recte dicetur, Βελλεροφόντης τὰ γράμματα, aut quicunque sub officii prætextu læditur. Adagium recensetur à Zenodoto. Plautus in Bacchidibus: Tace, nullus homo dicit, hæ tabellæ te arguunt. Quas tu attulisti, hæ te uinciri iubent. Alia Bellerophontem iam tuus me fecit filius. Egomet tabellas detuli, ut uincirer, sine. Effertur adagium in hunc etiam modum, Βελλεροφόντης κατὰ σαυτοῦ, id est, Bellerophontes aduersus seipsum. Lucianus in Apologia, τῶν ἀεὶ μισθοφορούντων, κατὰ σαυτοῦ ὁ Βελλεροφόντης γεγραφὼς τὸ βιβλίον, id est, Qui Bellerophontes librum aduersus teipsum scripseris. Simili commento rex Pharnabazus imposuit Lysandro. Refert Plutarchus in ipsius uita.

Cœno puram aquam turbans, nunquam inuenies potum. LXXXIII

Βορβόρῳ ὕδωρ λαμπρὸν μιαίνων οὔποθ' εὑρήσεις ποτόν. id est,

Si lympidam perrexeris Cœno aquam spurcare, nunquam quod bibas inueneris.

Carmē est Trochaicum, quod nos Hemistichio & carmine eiusdē generis expressimus, Dici solitum, ubi quis ea quæ sunt per se pulcherrima, contaminat admistis iis, quæ sunt turpissima. Veluti siquis poeticæ admisceat obscœnitatē, suo utiq; uitio. Nam ars per se syncera: aut siquis theologicā eruditionē hæreticis opinionibus deprauet: aut spurcitia sermonis inquinet, aut prophanis cōtaminet literis. Aut amicitiā principis crebris offensis irritet. Conueniet in hos quoq;, quibus hæc uita grauis est, idq; ipsorum culpa, quòd animi uitio, quæ per se molesta non sunt, molestiam adferre uideantur. Quod si adsit mens à stultis affectibus immunis, quicquid acciderit, uoluptati futurum est.

Charetis pollicitationes. LXXXIIII

Αἱ Χάρητος ὑποσχέσεις, id est, Charetis pollicitationes. Dici solitum, ubi quis facile ac benigne promittit, iuxta illud Nasonis,

Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.

Natum adagium à Charete quodam Atheniensium duce, qui quiduis cuiuis pollicebatur, at nō præstabat item quod receperat. Hunc Charetem nunc fermè reges & pontifices imitantur, dum omnibus omnia promittunt, neq; recusant quicquam, ut saltem spe lætos à se dimittant. Atq; ultro etiam inuitant ut rogentur, spe uidelicet illectantes. Narrant & de Vespasiano filio. Cum admoneretur ne tam facilis esset ad pollicendum, quòd longe plura promitteret quàm præstare posset, respondit, nō oportere quenquam ab imperatoris conspectu tristem discedere. Adagium refertur à Suida, nec dubito quin sumptum sit ex Aristophane.

Cescon habitas. LXXXV

Κέσκον οἰκεῖς, id est, Cescum habitas. In stupidum & bardum dicebatur. Cescos Pamphyliæ ciuitas, cuius ciues ob uecordiam stulticiamq; uulgo male audiebant. Iuxta Cescum urbem fluuius erat, cui nomen ἄνους, id est, amens. Quanquam Suidas, qui & ipse, prouerbii meminit, Cescum ponit in Cilicia, non in Pamphylia. Vnde & uulgari sermone iactatum est, πόλις Κέσκος νοῦν οὐκ ἔχουσα, id est, Cescus ciuitas mentis inops. Quadrabit & in cœtum, aut conciliabulum hominū stultorum. Conuenit cum eo quod alias ostendimus, Bœoti casus. Adagium recenset Zenodotus. Illud obiter admonendum, locum hunc in Suida deprauatum haberi in dictione κέσκος, & pro κέσκον οὐκ ἔχειν legendum esse κέσκον οἰκεῖν.

Circulum absoluere. LXXXVI

Τὸν κύκλον ἀποπλῶν, id est, Circulum absoluere, est rem omnibus numeris, omnibusq; partibus perfe

ctiam reddere. Vnde & κυκλοπαιδεία dicta, quæ disciplinarum omnium uelut orbem absoluerit, & ἐγκύκλιος παιδεία. Metaphora sumpta uidetur à mathematicis, apud quos circularis figura perfectissima absolutissimaq; iudicatur. Vnde illud non sine causa laudatum carmen de sapiente,

Mundi instar habens teres atq; rotundus,

Externæ nequid labis per leuia sidat.

Cõfine illud, παντὶ ἐν ἀριθμῷ, id est, Omni numero. Ita Fabius in præfatione libri octaui, Quam ut per omneis numeros, & penitus cognoscere, ad summam scientiæ necessarium est, ita incipientibus simplicius ac breuius tradi magis conuenit, quòd à musicis ductum uidetur.

Omnibus numeris

Calidam ueruti partem. LXXXVII

Τὸ θερμὸν τοῦ ὀβελοῦ, id est, Calidam ueruti partem. Subaudiẽdum arripuit, aut simile quippiam: ubi quis per imperitiam negocii, ea parte rem aggreditur, qua minime tutũ fuerat aggredi. Aut ubi quis ob inscitiã pro melioribus eligit peiora. Zenodotus ait huius adagii meminisse Sophoclẽ. Sumpta metaphora ab iis, qui per imprudentiam, eam ueruti partem manu prehendunt quæ calet, deinde offensi reiiciunt, & alteram partem apprehendunt. Non usquequaq; dissimile huic, ἁλιεὺς πληγεὶς νοῦν οἴσει, id est, Piscator ictus sapiet, quod alio loco retulimus.

Titanicus aspectus. LXXXVIII

Τιτανῶδες βλέπειν, id est, Titanicum tueri, hoc est, uultu Titanico obtueri. Titanicum autem toruum uocant ac tetricum: ac cuiusmodi fuisse ferunt ueteres illi Titanes. Lucianus in Timone, ἐκτενίσας γοῦν τὸν πώγωνα, καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνατείνας, καὶ βρενθυόμενός τι πρὸς αὑτὸν ἔρχεται τιτανῶδες βλέπων, id est, Itaq; promissa barba, reductisq; superciliis, secum murmurãs nescio quid, accedit Titanico uultu aspiciens. Idem in Icaromenippo, ὁ Ζεὺς μάλα φοβερῶς δριμύ τι καὶ τιτανῶδες εἰς ἐμὲ ἐμβλέψας. id est, At Iuppiter admodum terribiliter, acriterq; & Titanico me intuens uultu.

Thraces fœdera nesciunt. LXXXIX

Θρᾷκες ὅρκια οὐκ ἐπίστανται, id est, Thraces fœdera non norũt. Apud Thraces euenit, ut natu maximus quidam iaculo per pectus adacto interierit. Vnde Ionibus & Æolibus ueluti per ænigma dici cœptũ, Θρᾷκες ὅρκια οὐκ ἐπίστανται, quod natu grandibus honos magis debeatur apud hos, qui legibus uiuũt. Porrò Thracum barbariem & inmanitatem perfidiamq; satis arguit interemptus à Polymnestore Polydorus, hospitii iure uiolato. Et Euripides in Hecuba.

Τάχ' ἂν ποθ' ὑμῖν ῥᾴδιον ξενοκτονεῖν,

ἡμῖν δέ γ' αἰσχρὸν τοῖσιν Ἕλλησιν τόδε. id est,

Iugulare forsitan hospitem uobis leue est,

Nobis Achiuis istud oppido est graue.

Thunnissare. XC

Θυννίζειν, Græci transferunt pro stimulare, pungereq;, uel quòd hic piscis, quo fit palato gratior, pungi soleat, uel quòd ipse piscis adurat, pungatq; cõtactu. Plinius libro nono capite decimoquinto rem auditu nouam memorat de Thynno. Ait in mari animalculum esse perquam exiguum, aranei magnitudine, scorpionis effigie: id se Delphino, & ei qui gladius uocatur, crebro Delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo, tantoq; infestat dolore, ut in naues sæpenumero exiliant. Athenæus libro Dipnosophistarum septimo, prodidit Thunnorum generi, quos Athenienses Thynnidas appellant, subter uentrem pinnam affixam esse, quæ uocetur athera. Addit pisci nomen inditum, παρὰ τὸ θύειν, quod impetu feratur, præsertim cum œstro concitus agitur, id quod illi accidit circa solstitium æstiuum. Id est animalculũ in capite specie scorpii, magnitudine drachmæ. Quo malo sic exagitantur, ut ex aquis subsiliant, non minus alte q̃ Delphini. Atq; huius rei testẽ adducit Aristotelẽ. Lucianus in Ioue Tragœdo, ἄπαγε, θυννῶδες τὸ ἐνθύμημα ὦ Πόσειδον, καὶ κομιδῇ παχύ, id est, Apage Thunnicum enthymema Neptune, & supra modum pingue. Rursum in eodẽ Dialogo ad idem uerbum alludens, εἴ τ' ἀμὰ οὕτως ὑμῖν ἀποτεθύννισται. id est, Si mea uobis ita expuncta sunt. Adagium recensetur à Diogeniano.

Thynnicum enthymema.
ἀποθυννίζειν pro, excutere

Citius usura currit q̃ Heraclitus. XCI

Vsura currit citius quàm Heraclitus

Θᾶττον ὁ τόκος Ἡρακλείτω περιώνω τρέχει, id est, Citius usura q̃ Heraclitus celerrimus currit. Admonet adagiũ, abstinendum à mutua pecunia, quæ credatur ad usuram. Nã opinione celerius recurrere diẽ usurarium. Sumptũ prouerbiũ ab Heraclito quodam celeritate currendi præter cæteros eximio atq; excellenti. Iuxta Doricam dialecton dictũ est, Ἡρακλείτω & περιώνω pro Ἡρακλείτου περιώνου. Videtur carmen fuisse trochaicum tetrametrum catalecton paucis syllabis deprauatis.

Celerius quàm Butes. XCII

Θᾶττον ἢ Βούτης, id est, Celerius quàm Butes. Hoc adagio significabant aliquid quamprimum absolui, compendioq; explicari. Quemadmodum solent ii, qui paucis uerbis, & iis trunce pronunciatis, longam sententiam significant. Aiunt hinc fuisse natum. Athenis inter picturas Stoæ porticus, depictus

erat Butes

erat Butes quidam, atque ita pictus, ut summa capitis pars cum oculis duntaxat uideretur, uidelicet ut spectator imaginaretur reliquum corpus tegi montis obiectu, in quo ingrediebatur. In eius igitur pictura quoniam non multum operæ sumpserat pictor, prouerbio iactari consueuit de his, quæ facile perficiuntur. Autor Zenodotus.

Lydus ostium clausit. XCIII

Λυδὸς τὴν θύραν ἔκλεισε, id est, Lydus ostium clausit. De furacibus dicebatur, quod Lydi non discederent, nisi re quapiam sublata. Quod si permittitur nobis diuinare, cur autem non permittatur in re tam uetusta, cum nec autor extet, nec interpres: malim accipere de iis, qui rem quampiam obscœnam aggressuri, fugitant arbitros, abduntque sese, propter Lydos mollicei notatos. Vnde & Plautus Lydum uolsum appellat. Allusit ad prouerbium, atque utinam aperuisset etiam, Plutarchus in commentario, quem scripsit aduersus Colotam. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καθάπερ ὁ Λυδὸς ἐφ᾽ αὑτὸν ἀνοίγειν οὐ θύραν μίαν, ἀλλὰ ταῖς πλείσταις τῶν ἀποριῶν, καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν Ἐπίκουρον. id est, At mihi uidetur, quemadmodum Lydus aduersus seipsum, non unam aperire ianuam, sed plurimis ac maximis difficultatibus Epicurum inuoluere. Nisi sicui magis placet, ut hic Plutarchi locus referatur ad illud, quod alias dicetur, uiro Lydo negocium non erat. Hesychius meminit prouerbii, sed nihil addens præter hæc uerba, ἐπὶ τῶν μωροκλεπτῶν, de stulte furacibus. Verum hic prodidit nobis deprauatam in aliis libris scripturam, legendumque non ἔκλεισε, sed ἐκίγκλισε, id est, mouit siue tentauit. Fures enim imperiti dum non sine strepitu mouent ostium, sese produnt sæpius. κιγκλίζειν enim Græcis, autore Suida, polysemon est, Sonat enim σαλεύειν, μοχλεύειν, ἦχον ποιεῖν, κινεῖν, id est, mouere, obdere pessulum, strepitum facere, attingere. Hæc est autem præcipua furum ars, ut siue ingrediantur, siue egrediantur, absque sonitu moueant ostium. Ex his iam arbitror esse perspicuum, quid sentiat Plutarchus.

Ostium mouet Lydus

μωροκλέπται

κιγκλίζειν

Lydus in meridie. XCIIII

Λυδὸς ἐν μεσημβρίᾳ, id est, Lydus in meridie. In hominem insatiatæ, aut etiam intempestiuæ libidinis dictitabatur. Narrant Lydos adeo libidine perditos fuisse, ut non tantum noctu uacarent uoluptati Venereæ, uerumetiam ipso meridie lasciuirent, manibus fœdum opus peragentes, unde λυδιάζειν dicunt Græci, pro Lydorum more uitam agere. De gentis huius luxu deliciisque multa commemorat Athenæus libro duodecimo. Meminimus alibi, nimirum in prouerbio, Sybaritica mensa, de conuiuio Sybaritico, in quo & Venus admiscebatur. Porrò nullum est tempus magis alienum à coitu, quàm uel meridiei ob æstuantem solem, uel conuiuii, propter spiritus circa stomachum & concoctionem occupatos.

Caprarius in æstu. XCV

Αἰπόλος ἐν καύματι, id est, Caprarius in æstu. Consimilem habet sensum, uidelicet intempestiuæ libidinis. Nam his horis caprarii, dum seductis gregibus in umbra latitant, lasciuire soliti scribuntur. Zenodotus utrunque refert adagium, & item Suidas. Poterit ad quamuis uoluptatem accomodari non in tempore adhibitam.

Lydus cauponatur. XCVI

Λυδὸς καπηλεύει, id est, Lydus cauponatur. In effœminatos, & uoluptatibus addictos iaciebatur. Ex huiusmodi natum historia tradunt. Cyrus rex deuictis Lydis imperauit ex consilio Crœsi, ut cauponiam exercerent, neque tractarent arma, sed ueste ad terram usque demissa uterentur, quæ olim molliciem indicabat, ut ad eum modum ueluti in fœminas transformati, ad rebellionem fierent inutiles. Herodotus libro primo tradit, Lydos primos omnium caupones & institores extitisse. Hesychius tradit ab his inuenta spectacula, & hinc Romanos dixisse ludos. καπηλεύειν Græcis proprie dici, qui uendunt esculenta. Prouerbium sapiunt & illa quæ refert Suida, λυδιάζω seu λυδίζω, pro eo quod est, Lydorum more uiuo. Refertur à Suida.

λυδίζειν

Lydorum carycæ. XCVII

Λυδῶν καρύκας, id est, Lydorum carycas antiquitus appellabant quicquid esset opiparum, & uariis conditum cupediis. Nam caryca cibi genus Lydii, ex multiiugis lautitiis & sanguine confectum. Athenæus Diphnosophistarum libro duodecimo tradit, carycatum apparatum primum repertum à Lydis. Effertur adagium integre ad hunc modú, μήτε Λυδῶν καρύκας, μήτε μαστίγων ψόφους, id est, Nec Lydorum carycas, nec flagrorum strepitus. Subaudiendum uolo, aut simile quippiam, id est, nec blandimenta uolo, nec conuicia, nec nimium blanda, nec rursum aspera nimium, de quo plura dicentur alias.

Lupinum potum. XCVIII

Λυκεῖον ποτόν, id est, Lupinum potum dicebant, ubi quis uoluptatem suo periculo capitis emeret. Narrant duos erupisse fontes sacros Apollini, quorum alter uino scateret, alter melle, ad quos cum aues aduolarent, arcu feriebantur. Porrò Apollo super cætera cognomina dictus est & Lucius, siue à luce quam aperit, siue à lupis interfectis. Autores Zenodotus & Suidas, admonentes penultimam esse

circumflectendam. Nam λύκιον prima acuta, gymnasium est Athenis, quod quidam à Pisistrato, quidam à Pericle constructum putant. Atque hinc ortum prouerbium, confine illi, ut canis è Nilo.

Lupi decas. XCIX

Λύκου δεκάς, id est, Lupi decas. Dictum apparet in eos, ad quos inhonesti lucri pars aliqua tametsi pusilla rediret. Aut in eos, qui largitionibus essent corrupti, alios'ue corrumperent. Nam Athenis in foro ubi causae agebantur, Lycus quidam genius scalptus stabat, lupina specie. Apud hanc statuam Sycophantae pecunia corrupti uersari consueuerunt, uelut apud deum quempiam sui quaestus praesidem, eique in dies singulos triobolus secabatur. Autore Zenodoto, quanquam attigit & Hesychius. Suidas addit Sycophantas fuisse decem numero, ueluti decem uiros referentes. Meminit huius Aristophanes in Vespis.

ὁ κεᾶον, εἰ, πως ἐκκομίσαις τὸ τοῦ λύκου, id est, Siqua simulachrum efferre possies Lyci.

Erat hoc quaestus genus apud ueteres inuisissimum, eorum qui in ius uocabant, ut ex damnato dictae mulctae portionem aliquam praemii loco ferrent. Vnde & sectores dicti sunt & quadruplatores.

Verba importat Hermodorus. C

Hermodorus uerba impor.

Λόγους γὰρ Ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται. id est, Sunt Hermodori uerba mercimonium.

In eum dicebatur, qui praeter uerba nihil adferret. Quemadmodum Laches in Ecyra Terentiana Pamphilum filium rogat, num unam duntaxat sententiam secum è Lemno reportasset. Aut in eos qui uerba uendunt pecunia, quod in poetas, aduocatos, fumi uenditores, atque in id genus homines recte dici poterit. Natum aiunt ab Hermodoro quodam Platonis auditore, qui commentarios ab illo conscriptos, in Siciliam deportare consueuerit, atque inibi uenditare. Vnde Siculi, ut sunt dicaces, rem in prouerbium uerterunt, dicentes Hermodorum pro mercibus importare uerba. Caeterum sophistae & philosophi lucubrationes suas, λόγους appellant. Allusit haud dubie huc M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum decimotertio, Dic mihi, placet'ne tibi primum aedere iniussu meo? Hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is qui Platonis libros solitus est diuulgare, ex quo, λόγοισιν Ἑρμόδωρος. Porrò licet Cicero mutilum adduxerit prouerbium, tamen si addas, ἐμπορεύεται, constabit Graecus senarius. Hinc & λογέμπορος dictus, qui praeter uerba nihil adfert.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA VII

Pomarius Hercules. I

Μήλιος Ἡρακλῆς, id est, Pomarius Hercules. Per contemptum dicebatur in eum, qui nomen quidem magnificum gereret, caeterum opibus nullis, nullaque potentia pollens. Ab euentu natum. Narrat Suidas, cum rustici quidam Herculi bouem essent immolaturi, isque rupto fune profugisset, nec esset quod sacrificaretur, malum arreptum suppositis quatuor ramis crurum uice, deinde additis alteris duobus ceu cornuum loco, bouem utcunque sunt imitati, idque ridiculum simulachrum pro uictima sacrificauerunt Herculi. Iulius Pollux libro de uocabulis rerum primo, fabulam aliquanto secus narrat, nempe ad hunc modum. Solenne est, inquit, apud Boeotos, Herculi malis rem diuinam facere. Cumque iam adesset dei festum, & immolandae uictimae tempus urgeret, porrò hostia erat aries, cum ea serius adduceretur, propterea quòd Asopus fluuius ita subito creuisset, ut transiri non posset, pueri, qui iuxta aram ludebant, sacrificii ritum nihilominus peregerunt. Pulchi ocuipiam malo quatuor stipulas uice pedum addiderunt, rursum alias duas cornuū loco, imaginātes sese ad eum modum arietem immolare. Creditum est Herculem hac uictima magnopere delectatum, proinde mansisse apud Thebanos huncque morem, ut malis sacrificaretur Herculi. Cognomen hinc additum deo, ut Ἡρακλῆς μήλων, id est, Hercules malorum uocaretur.

Hercules malorum

Verecundia inutilis uiro egenti. II

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.

Ita legitur apud Homerum Odysseae ρ. Citatur à Platone in Lachete. Ac mox,

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴν φῆς ἔμμεναι ἀνδρὶ προΐκτῃ. Apud Hesiodum item,

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει. id est,

Verum homini pudor haud quaquam conducit egeno.

Is uersus in prouerbium abiit. Admonet aūt abiiciendū pudorem, quoties urget necessitas. Est enim uerecundia cum ad multa uehementer inutilis, tum maxime cum res postulat, ut omnia nobis sint facienda: uelut inutilis pudor est qui deterret à discendo quod turpe est nescire. Et ut ait Flaccus, incurata malus pudor hulcera caelat. Idem alibi, Pudor, inquit, te malus urget. Eodem allusit Euripides in Iphigenia in Aulide,

Ὅμως δ᾽ ὅσον γε δυνατόν, αἰδεῖσθαι χρεών. id est, Veruntamen pudere oportet eatenus,

Quo ad licet Homerus Iliados ω. scribit uerecundiam seu reuerentiam plurimum prodesse, & eandem officere plurimum,

οὐδέ οἱ αἰδώς. Γίγνεται ἥτ' ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ' ὀνίνησιν. id est,

Nec pudor est illi, qui uel lædit uehementer,
Vel multum prodest homini.

Et uidere est nonnullos hoc inutili pudore præditos qui corporis incommoda cælare malunt, q̃ amicorum ope tolli: quo ingenio fuisse legitur Apelles, cui & morbum & inopiam dissimulanti candidus amicus furtim sub ceruicale pondus auri submisit. Sed eorum multo maxima turba est, qui animi morbos & egestatem inutili pudore dissimulant. Atqui his ferè accidit, ut post malo in apertum erumpente, tum miserius, tum frustra erubescant.

Ventrem mihi obiicis. III

Commemorantur & hi uersus in Græcanicorum adagiorum collectaneis,

Γαστέρα μοι προφέρεις καὶ λῷστον ὄνειδος ἁπάντων, Ventrē mi obiectas quo probrū haud pulchrius ullū.
Ἡ πλήρης μὲν ἐλαφροτέρα, κενὴ δὲ βαρεῖα. id est, Plenus is est leuior, grauis idem ubi pendet inanis.

Equidem ubi prouerbium sit non uideo nisi in hoc, καὶ λῷστον ὄνειδος, quod apud Græcos prouerbii uice uidetur usurpatum. Euripides in Iphigenia Aulidensi, *Probrum honestum*

Καλόν γε μοι τοὔνειδος ἐξωνείδισας. id est, Mihi opprobrasti probrum honestum scilicet.

Aut in ea parte uelut ænigmatica, leuis cum plenus est, grauis cum inanis. Nam reliqua uascula quo pleniora sunt, hoc sunt grauiora, quo magis inania, hoc leuiora. Contra uenter, quo distentior cibo, hoc leuior est, propter auctos excitatosq; pastu spiritus.

Turpe silere. IIII

Αἰσχρὸν σιωπᾶν, id est, Turpe silere. Hoc licebit uti, quoties quis alterius exēplo extimulatur ad studiū, aut negocium aliquod suscipiendum. Aut natum, aut certe usurpatum ab Aristotele, qui cum Isocrates rhetoricen doceret, æmulatione commotus, cœpit & ipse pomeridianis illis suis περιπάτοις dicendi artem docere, dicens illud, Αἰσχρὸν σιωπᾶν λαλοῦντος Ἰσοκράτους, id est, Turpe silere loquēte Isocrate. M. Tullius in opere de oratore ostendit è tragœdia quapiam mutuasse Aristotelem, paucis immutatis. Scribit enim hunc in modum: Aristoteles cum florere Isocratem nobilitate discipulorum uideret, quòd ipse suas disputationes à causis forensibus & ciuilibus ad inanem sermonis elegantiam transtulisset, mutauit repente totam propè formā disciplinæ suæ, uersumq; quendam de Philocteta paulo secus dixit. Ille enim turpe sibi ait esse tacere cū barbaris, hic aūt cū Isocratem pateretur dicere. Ad Atticū lib. sexto. Ego, nisi Bibulus, qui dū unus hospes in Syria fuit, pedē porta nō plus extulit, q̃ domo sua, admiraretur de triūpho, æquo aīo essem. Nunc uero, αἰσχρὸν σιωπᾶν. Hoc nūc quidam abutūtur, nihil existimātes turpius q̃ silere, ne apud homines illiteratos parū eruditi, parumq; diserti uideātur. Vnde apud Lucianū præceptū illud ἀπαιδεύτου ἐν ἤτορος, μηδέ ποτε σιωπᾶν. id est, Ne unq̃ sile, propterea quòd apud imperitos is demū infans & imperitus habeatur, qui non perpetuo garriat.

Munerum animus optimus. V

Ξενίων δέ τε θυμὸς ἄριστος, id est, Verum in muneribus res præstantissima mens est.

Græcis hemistichium Heroicum prouerbiale, quo significatur, in amicorum muneribus non esse spectandū rei missæ pretiū, sed mittētis potius animū, ut Xerxes ille aquā manibus haustā, à rustico libēter accepit. Et Christus uiduæ numulos omnibus diuitum muneribus prætulit. Et quidam monet exiguum munus à tenui missum amico, perinde ut maximum boni consulere. Plinius in præfatione diuersa extulit metaphora. Verum & diis lacte rustici, multæq; gentes supplicant: & mola tantū salsa litant, qui non habent thura. Quin hodieq; tritissimum est, ut qui munus aliquod offerant, animum iubeant spectari, non rem. Refertur adagium à Phurnuto in opere de natura deorum.

Nescit capitis & inguinis discrimen. VI

Qui eò impudentiæ uel cæcitatis potius deuenerunt, ut nullum prorsus faciant discrimen inter honestum ac turpe, hi nescire dicuntur, quid intersit inter caput & inguen. Inter honesta corporis membra caput primum obtinet locum, at proinde recte nudatur: quæ uero sub uentre sunt, ut inhonesta teguntur. Iuuenalis de muliere temulenta, *Capitis & ing. disc.*

Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit.

Prouerbiali figura dictum uidetur.

Multitudo imperatorum Cariam perdidit. VII

Πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν. id est, Multi duces deperdidere Cariam. *imperatorum m. Car. per.*

Admonet senarius, nihil esse perniciosius licentia multitudinis, dum nulli paretur, sed pro sua quisq; libidine rem gerit. Hanc Græci uocant ἀναρχίαν, malum penè tyrannide peius, qua nihil potest esse peius. Par autem malum est πολυαρχία cum eo quod dicitur ἀναρχία. Idem docet Homericum illud

Iliados libro secundo, quod ipsum in prouerbium abiit.

πολυκοιρανίη

Ἀλλ' οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω. id est, Multos imperitare malum est, rex unicus esto. Nam his uerbis Vlysses milites tumultuantes, in quibus erat & Thersites, compescit. Eum Homeri uersiculum usurpauit Dion, cum uideret Heraclidem moliri factionem. Autor Aemilius Probus Natum adagium à Caribus quondam florentissimis, postea per ciuiles seditiones eò redactis, ut etiā in uilitatis prouerbium abierint, quemadmodum alio docuimus loco.

Mus albus, VIII

Μῦς λευκός, id est, Mus albus, apud Suidam, μῦς κακός, id est, mus malus, apud Diogenianum. In hominem lasciuū & libidinis immodicæ dicebatur. Nam mures domestici salacissimi sunt, præsertim albi. Aelianus miram esse murum salacitatem autorum testimoniis docet, libro duodecimo, capite decimo. Atq; inter multa illud addit. Epicratem in fabula quapiam cum mulierem significare uellet prodigiosæ libidinis, μυωνίον appellasse, citatq; prouerbium, μῦς λευκός, ex Philemonis comœdia. Vnde receptum uidetur, ut inter amatoria blandimenta, quemadmodum passerculi, columbulæ, & id genus aliorum, itidem & muris cognomentum usurpetur. Martialis,

Nam cum me murem, cum me tua lumina dicas.

Facies tua computat annos. IX

Prouerbiali nimirum schemate dictum à Iuuenale in uetulam, iam ἔξωρον quidem, & ad Veneris lusus prorsum intempestiuam, sed quæ uerborum nequitiis puellam etiamdum ageret. Facies tua computat annos.

Hoc est, frontis rugæ, numerum annorum tuorum præ ferunt, quanquam libido nondum in te consenuit. Congruit huic Apologus de Crocodilo, cui iactanti maiorum suorum claritatem, & primas in certaminibus partes, uulpes ad hunc modum respondit, ἀλλὰ κἂν μὴ σὺ λέγῃς ἀλλ' ἀπὸ δέρματος γε φαίνῃ, ὡς ἐκ πολλῶν ἐτῶν εἶ γυμνασμένος. id est, Quin et si tu non dixeris, tamen ipsa pelle præ te

Ipsa pelle præ te fers

fers, quòd multos iam annos in certaminibus sis uersatus. Habet enim hoc animal cutem, ceu laminis quibusdam durissimis aduersus omnes ictus armatam. Martialis in quendam qui affectabat etiā num uideri puer, In te, inquit, reclamat sed tua barba, uir es.

Phœnice rarior. X

Φοίνικος σπανιώτερος, id est, Phœnice rarior. De rebus aut etiam hominibus inuentu per quam raris. Natum adagium à fabula Phœnicis auis, de qua scribit Plinius lib. x. cap. ii. Et ante omnes nobilē Arabiæ Phœnicem, haud scio an fabulose, unum in toto orbe, nec uisum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem, caputq; plumeo apice honestante. Commemorantur hoc loco & alia quædam de Phœnice prodigiosa, quæ quoniam ad prouerbii sententiam nihil attinent, cui libebit inibi legenda relinquo. Ouidius in transformationum libro decimo quinto sub persona Pythagoræ,

Vna est quæ reparet seq; ipsa reseminet ales.
Assyrii Phœnica uocant, nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lachrymis & succo uiuit amomi.
Hæc ubicunq; suæ compleuit secula uitæ,
Ilicis in ramis tremulæq; cacumine palmæ,
Vnguibus & duro nidum sibi construit ore.
Quo simul ac casias & nardi lenis aristas,
Quassaq; cum fulua substrauit cynnama myrrha,
Se superimponit, finitq; in odoribus æuum.
Inde ferunt totidem qui uiuere debeat annos
Corpore de patrio paruum Phœnica renasci.
Cum dedit huic ætas uires, oneriq; ferendo est,
Ponderibus nidi, ramos leuat arboris altæ,
Fertq; pius, cunasq; suas, patriumq; sepulchrum.
Perq; leues auras Hyperionis æde potitus,
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.

Extat de Phœnice carmen & Firmiani Lactantii non inconcinnum, per Musas, neq; fastidiendum.

Non est laudandus, ne in cœna quidem. XI

Οὐκ ἐπαινεθείης οὐδ' ἐν περιδείπνῳ, id est, Non queas laudari, ne in parentalibus quidem. In hominem

Nec in funeris cœna lau.

dicebatur uehementer illaudatum. Antiquis mos erat, præsertim Atticis, in cœnis funeralibus, quas Græci περίδειπνα uocant, encomiis, epicediis, & epitaphiis laudare uita defunctum, etiamsi parum meruisset in uita. Siquidem, ut inquit Ouidius,

Pascitur in uiuis liuor, post fata quiescit.

Pascitur in uiuis liuor, post fata quiescit.

Vnde fit, ut uiuos nonnunquam merita laude fraudemus, mortuis etiam immeritam tribuamus. Liuor in uiuis
Festus Pompeius docet, antiquitus solere conduci mulieres quæ in funere non sine laudibus lamentarentur uita defunctum, aliisq; lamentandi modū præirent, unde & præficæ dictæ sunt, quasi præfectæ: citatq; Næuii testimonium. Hæc quidem mehercle opinor præfica est, quæ sic mortuū collaudat. Fortassis hinc ductum est, quòd antiquitus mos fuisse uidetur, ut in compotationibus aliquorū, etiam uiuentium laudes dicerentur. Quemadmodum apud Platonem Alcibiades Socratis encomiū refert, & apud Plutarchum, Alexandrum Magnum laudat Calisthenes. Eiusmodi uero laudes non admodum speciosæ uidebantur, ut inter pocula decantatæ. Nec absurdum arbitror, siquis ad priscorum consuetudinē referat parœmiā, qua fieri solet, ut in cōuiuiis citharœdus, aut deorū, aut insigniū uirorū facta cantaret. Velut apud Homerū in omnibus fermè conuiuiis. Apud Vergilium item,

Cithara crinitus Iopas Personat aurata.

Tametsi hæ quoq; laudes plerunq; ad auditorū gratiam fingebantur. Adagiū refertur à Diogeniano.

Pedibus in sententiam discedere. XII

Quid sit pedibus in sententiam discedere, & quid pedaria sententia, satis explicuit Aulus Gellius libro tertio, capite decimooctauo. Id si transferatur ad quamlibet alienæ sententiæ comprobationē, prouerbii formam accipiet. Veluti siquis dicat. Non est uiri prudentis, quicquid uxori libuerit, protinus in illius sententiam pedibus discedere. Aut, par est, ut affectus in rationis sententiā pedibus discedat, non contra. Ego uero in tuam sententiam manibus pedibusq;, ac toto corpore discedo. Translatum est à ueteri consuetudine, quæ seruari consueuit, quoties ingens erat turba suffragia ferentiū. Liuius decadis primæ libro septimo, Vbi sententiam meam uobis peregero, tum quibus eadem placebunt, in dextram partem taciti transibitis. Quæ pars maior erit, eo stabitur consilio. Et aliquanto post, Quibus hæc salutaria uidentur, agitedum in dextram partem pedibus transite. Omnes transierunt, uadentemq; per intermissa custodiis loca Decium secuti sunt. M. Tullius Philippica. xi. Dixit tamen siquis eorum qui post se rogati essent grauiorem sententiam dixisset, in eam se iturum. Idem in epistola ad Lentulū. Perspiciebant enim in Hortensii sententiā multis partibus plures ituros, q̄ aperte Volcatio assentirentur. Ibidem, Frequentes ierunt in alia omnia. Idem Planco, Frequens eum senatus reliquit, & in alia oia discessit. Hæc ratio ferendorū suffragiorū discessio dicebatur. Plinius nepos, epist. lib. ii. Adriano, Sed cum fieret discessio, qui sellis curulibus astiterant in Cornuti sententiam ire cœperunt. Tum illi qui se collegæ adnumerari patiebantur, in diuersum transierunt. Qui sententias interrumpebat intercedere dicebatur. T. Liuius lib. ab urbe condita ix. Cū omnes laudibus modo prosequentes uirum in sententiam eius pedibus irent, tentata paulisper intercessio est. Idem ab urbe condita v. In quam sententiam cum pedibus iretur, cæteri tribuni militū nihil contradicere. Plinius maior lib. ii. cap. vii. non nihil notauit sermonis formam, Sedere, inquiens, cœpit sententia hæc, pariterq; & eruditum uulgus & rude in eam cursu uadit. Vehementer ac præcipitanter assentiri dixit cursu uadere in sentētiam, & sedere dixit pro placere. Nam Flauius Vopiscus in uita Aureliani imperatoris, indicat & manuum porrectione sententiam alienam comprobari solere. Sic enim scribit. Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisq; uerbo consentientibus, conditū est senatusconsultum. Tale quiddam sensit & Sallustius in bello Catilinario, cum ait, Sillanum postea permotū. C. Cæsaris oratione pedibus in sententiā Tiberii Neronis iturū se dixisse, cæteros uerbo, alios uarie Cæsari accensisse. Quintilianus dixit, Manibus pedibusq; in sententiam discedere. Porrò qui uultu quoq; ac gestu significant se assentiri, toto corpore in sententiam discedere dicuntur. Suffragiorum genus quod porrectis manibus peragitur, Græci uocant χειροτονεῖν & χειροτονία, quam uocem usurpant & sacræ literæ. Vt ii. Corinth. viii. χειροτονηθείς. Quin etiam subscribere sententiæ, subscribere iudicio, subscribere uoluntati, suffragari, refragari, atq; id genus aliæ metaphoræ, quoties longule trahuntur ab oratione simplici, in prouerbii speciem paulatim abeunt. χειροτονεῖν

Sustine & abstine. XIII

Epictetus Cynicæ sectæ philosophus uniuersa philosophorū dogmata, quæ ad humanæ uitæ pertineant felicitatē, quæq; tot uoluminibus uix explicant cæteri, duobus uerbis absolute cōplexus est, quæ iam olim prouerbii uice celebrantur à doctis, digna profecto, quæ oibus parietibus, oibus colūnis inscribātur, oibus annulis insculpātur. Ea sunt hæc, ἀνέχου καὶ ἀπέχου, id est, Sustine & abstine. Quorū altero monemur, ut aduersa fortiter toleremus: altero, ut ab illicitis tēperemus uoluptatibus. Referunt in Noctibus Gellianis lib. xvii. cap. xix. Apud Athenæum refertur hoc carmen, tacito autoris nomine.

Ἀγαθὸς ἀνὴρ λέγοιτ' ἂν ὁ φέρων τἀγαθά, — Bona quisquis adfert, uir bonus uocabitur,
Ἀγαθὸς ἂν εἴη καὶ ὁ φέρων τὰ κακὰ καλῶς. id est, — Bonus erit & ille, qui mala pertulerit bene.

Naturam expellas furca, tamen usq; recurrit. XIIII

Cum uideam à Græcis quædam uelut obtorto, quod aiunt, collo in prouerbiorum aceruum trahi, cur

ego uerear eiusmodi recensere, quæ præter adagii figuram, ita uenuste dicta sunt, ut uenustius dici non possint? Quod genus est illud Horatii in Epistolis,

Naturam expellas furca, tamen usq; recurret.

Sensus est, haud facile dedisci, quæ nobis natura penitus indidit atq; inseuit. Quod si quando ui fit, uel metu, uel pudore, uel alia quauis causa personam alienam sumamus, facile per occasionem redimus ad mores naturales. Velut qui metuunt peccare, non uirtutis amore, sed formidine fustis, ii simulatq; tollitur fustis, recurrunt ad mores pristinos. Et Terentius, Si sperat fore clàm, rursus ad ingenium redit. Ducta est metaphora à ramis, qui apposita furca torquentur aliò, q̃ natura posuerat: qua sublata rursum uergunt eodem, quò prius. Pindarus in Olympiis hymno undecimo, eandem sententiam aliter extulit. τὸ γὰρ ἐμφυὲς, οὔτ' αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος, id est, Nam ingenium natiuamq; indolem, nec astuta uulpes, neq; præualidi leones mutare queuerint. Quantumuis enim cicures leonem, semper redit ad genuinam feritatem, neq; uulpes unquam obliuiscitur fraudulentiæ natiuæ, quantumuis mansuefacta. Idem in eodem opere hymno XIII. ἄμαχον δὲ κρύψαι τὸ συγγενὲς ἦθος, id est, Difficile est occultare natiuos mores. Item Horat. alibi, Tolle periclum, Iam uaga prosiliet frenis natura remotis,

Nauis annosa haud quaq̃ nauigabit per mare. XV

Ναῦς παλαιὰ πόντον οὐχὶ πλεύσει, id est, Nauis antiqua non nauigabit per mare. Congruit in eos qui iam ob ætatis imbecillitatem ad res arduas obeundas, sustinendaq; pericula parum sunt idonei, ac primi ipsi pereunt oppressi negociorum magnitudine, & in discrimen adducuntur quorum res agitur. Nota est allegoria. Refertur adagium à Diogeniano.

Ni pater esses. XVI

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθα, Ni pater esses, Hoc uulgo dici consueuit, quoties honoris, aut metus causa conuicium reticebant, & coniiciendum relinquebant. Plene sic effertur,

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθ' εἶπον ἄν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν. id est,

Ni esses pater, te sapere dicerem haud bene.

Est autem uersus hic in Antigone Sophoclis. Sunt enim Hæmonis uerba Creontem patrem obiurgantis, quòd sponsam filii pararet occidere. Itaq; quoties senis, aut potẽtis, aut alioqui uenerandi sententiam nobis haudquaquam probari significabimus, cui tamen honoris causa nolimus refragari, ueluti siquis opinionem Aristotelicam apud Peripateticos tecte damnare uellet, loquetur ad hunc modum, Hæc habet sententia grauissimum autorem. Fortassis enim fas non est ab Aristotele dissentire. Alioqui, εἰ μὴ πατὴρ ἦν hoc est, nisi autoritati deferrem, habeo quo resellam. Quòd si mutilum efferas, plusculum etiam habebit gratiæ. Refertur à Diogeniano.

Magnum os anni. XVII

Μέγα στόμα τοῦ ἐνιαυτοῦ, id est, Magnum os anni. Dicebatur quoties uberior rerũ prouentus, aut uilior annona animos & loquendi libertatem adderet, alioqui timidioribus. Solent enim rustici magnificẽtius loqui, largiusq; polliceri, spe prouentus uberioris. Refertur à Suida. Non admodum dissidet ab illo, Fœnum habet in cornu. Item illo, Argenti fontes loquuntur.

Megaricæ sphinges. XVIII

Μεγαρικαὶ σφίγγες, id est, Megaricæ sphinges, ita scorta quædam uulgus olim appellabat, siue quòd uulgo molles sphictæ παρὰ τὸ σφίγγειν dicuntur apud Græcos, siue quòd apud Megarenses nutrix sphinx appelletur, siue quod Megarensium mores improbi, fictiq;, & populari conuicio quondam notati fuerint. Vnde Aristophanes in Vespis, risum Megaricum, de quo dictum est alibi, taxat,

Μηδ' αὖ γέλωτα μεγαρόθεν κεκλασμένον. id est, Sed ne Megaricos rursus infractos iocos.

Suidas refert & hunc uersiculum, sed tacito, ut solet, autoris nomine,

Megarica machina — Ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν μεγαρική τις μηχανή. id est, Nobis adest Megarica quædam machina.

Risum seu iocum Megaricum intelligit molliciem Megarensiũ. Refertur in collectaneis Diogeniani.

Mellis medulla. XIX

Μέλιτος μυελὸς, id est, Mellis medulla. De re maiorem in modum suaui dicebatur. Vnde & Ennius apud M. Tullium, M. Cornelium Cethegum, Suadæ medullam appellat, ob singularem suauiloquẽtiam. Suadę medulla — Nã quod optimũ est, id natura uidetur intime recõdidisse. Vnde & illa passim obuia, in medullis, & medullitus amare, nõ dissident à simulachro prouerbiali. Huius est formæ, τῆς Ἑλλάδος ὁ μυε.

Medullitus — Meliores nancisci aues. XX

Ἀμεινόνων οἰωνῶν τυχεῖν, id est, Meliores nancisci aues dicuntur, quibus post res aduersas succedunt prosperiora. Nam ut apud Latinos auis & ales interdum non animal, sed omen ipsum & augurium significat, itidem apud Græcos, οἰωνὸς & ὄρνις cum στρουθὸς non eodem accipiatur modo, quemadmodũ indicat Eustathius in primum Odysseæ librum. Horatius in Odis,

Mala ducis aui domum. Idem alibi,

Mæonii carminis alite. Homerus Iliados α.
Μηδέ μοι αὐτῇ ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλοι. id est,
Hisce mihi ne tu fueris mala in ædibus ales. Rursum eiusdem operis M.
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. id est, Optimum id augurium est, patriam uirtute tueri.
Laborauit autem hac superstitione antiquitas, ut in magnis rebus aggrediundis auium occursus obseruaret, neq; desuerunt qui eam uelut artem profiterentur. Atq; hinc apud Romanos augurum collegium. Iam pene explosa est apud Christianos huius professionis superstitio, sed ita ut in eius locum successerit malum propè pestilentius, atq; adeo conduplicatum, nempe horũ qui ex astris futura pronunciant. Et aliorum, qui numinis afflatum mentientes, apud credulam & indoctam plebeculã prophetæ uolunt haberi. Atqui mirum est utrosq; inuenire quibus imponant. Imponunt enim non uulgo tantum, uerumetiam ipsis regibus & orbis moderatoribus.

Aliud genus remi. XXI

Ἄλλο γένος κώπης, id est, Aliud genus remi. Dicebatur olim, ubi quispiam res nouas & antea non uisas induceret. Aut ubi quis uersis moribus pristinis, nouum & inusitatum uitæ genus institueret. Hinc ortum aiunt, quod Hercules cum ad boues Erythræas nauigaret, leonis exuuio carbasi uice, claua mali loco, pro rudentibus pharetræ loris, pro remo arcu, deniq; pro nauigio lebete sit usus. Quod inusitatum profecto nauigandi genus cum uidissent accolæ, acclamabant, ἄλλο γένος κώπης. Refertur in Plutarchi collectaneis.

Clamosior lauro ardente. XXII

Μεῖζον βοᾷ δάφνης χλωρᾶς καιομένης, id est, Magis uociferatur, quã Laurus uiridis incẽsa, propterea quòd Laurus adhuc uirens in ignem coniecta, maximos crepitus edit. Vnde & in maleficiis amatoriis incendi cõsueuit, tanq; amantiũ querimonias repræsentans. Daphnis me malus urit, ego hanc in Daphni de laurum. Refertur à Diogeniano.

Nunc leguminum messis. XXIII

Νῦν ὀσπρίων ἄμητος. id est, Nunc leguminum messis, id est, nunc tempestiuum, hoc aut aliud agere. Veluti siquis admoneat iuuenem nunc adesse tempus, parandæ gloriæ, parandæ eruditioni, parandis opibus idoneum, dicat, νῦν ὀσπρίων ἄμητος. Sumptum à rusticis, qui tum maxime uigilant, nec sinũt illud tempus per ocium perire. Recensetur à Diogeniano & Suida.

Nunc dii beati. XXIIII

Νῦν θεοὶ μάκαρες, id est, Nunc Dii beati. Vox erat uelut adgaudentis & adgratulantis quoties nocentibus supplicium meritis dignum contigisset, perinde quasi Diis & iucundum & honestum sit, ut scelerati dent poenas. Contra probrosum si uiris improbis res secundæ sint, uidelicet iuxta sententiam illam prouerbialem,
Θεοῦ δ' ὄνειδος τοὺς κακοὺς εὐδαιμονεῖν. id est, Probrum est deo, si res malis sint prosperæ.
Siquidem hinc alii collegerunt nullos omnino deos esse.

Ordinem deserere. XXV

Λιπεῖν τὴν τάξιν, id est, Ordinem desere dicitur, qui deest officio suo in re quapiam peragenda. Ducta allegoria ab iis qui stant in acie. Nam poena capitalis erat, qui locum ab imperatore datum deseruisset. Vnde & desertoris uocabulum apud militares homines ignominiosissimum. Plato libro de legibus iubet, τὸν καταλελοιπότα τὴν φρουρὰν, id est qui excubias deseruisset, in foro propalàm describi, infamiæ, notæq; causa, tanq; is quod in ipso erat, rempublicam omnem prodiderit loco relicto.
Aristophanes in Vespis,
Φυλακὴν καταλύειν νυκτερινὴν διδάσκομαι, id est, Deserere nocturnam doceor custodiam.
Lucianus in libello de mercede seruientibus, χρὴ δ' οὖν σε ἀεὶ σὺν αὐτῷ ὀρᾶσθαι, καὶ μηδέποτε ἀπολείπεσθαι, ἀλλ' ἕωθεν ἐξαναστάντα παρέχειν σεαυτὸν ὁρώμενον ἐν τῇ θεραπείᾳ, καὶ μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν, id est, Necessum est itaq; ut assidue apud illum conspiciaris, neq; desis unq; quin diluculo surgas, teq; in famulitio conspiciendum exhibeas, neq; deseras ordinem. Simpliciter usus est Isoctates in oratione de pace, ἀτιμότεροι γίνονται τῶν τὰς τάξεις λειπόντων καὶ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλλόντων, id est magis infames fiunt iis, qui ordinem deserunt, & clypeos abiiciunt. M. Tullius in Epistolis ad Atticum, de præsidio decedere dixit. In Finibus bonorum deserere præsidium. In Catone, de statione decedere, nimirum uarie reddens, quod Græci dicunt, λιπεῖν τὴν τάξιν. Apud Athenæum libro primo. Eubulus comicus refert hunc uersiculum ex Archilocho,
Ἀσυμβόλου δείπνου γὰρ ὅστις ὑστερεῖ, Cessando coenæ quisquis immuni deest,
Τοῦτον ταχέως νομίζε καὶ τάξιν λιπεῖν, id est, Hic idem in acie facile deseret locum. *Deserere loc.*
Aeschines in apologia obiicit Demostheni, ὡς ἐγράφη λιποταξίου, id est, quod illi dies esset dictus ob desertum ordinem, quem ἐμφανῶς probro dictum aliàs commemorauimus. At ille eum qui diem ipsi dixerat, ad extremum adegit diem, occiso eo Aristarchi præsidio, quemadmodum ibidem crimi-

natur Aeſchines. Poſtremo Latinis in ſua claſſe manere dicuntur, qui non deſerunt uitæ inſtitutum, & claſſem ſuam deſerere, qui mutant.

Ouium nullus uſus. XXVI

προβάτων οὐδὲν ὄφελος ἂν ὁ ποιμὴν ἀπῇ, id eſt, Ouium nulla utilitas, ſi paſtor abſit. Admonet adagium ἀναρχίαν rem eſſe omnium pernicioſiſſimam. Nihil recte faciunt miniſtri, niſi adſit herus. Inutiles diſcipuli, quoties abeſt præceptor. Inutilis populus, niſi principis autoritate gubernetur. Apparet ſenarium fuiſſe. Nam paucis ſyllabis commutatis reſtituetur hoc pacto.

προβάτων γὰρ οὐδὲν ὄφελος ἂν ποιμὴν ἀπῇ. id eſt,

Nanq; uſus ouium nullus, ubi paſtor deeſt.

De huius animantis ſtultitia, quamq; ſibi ſit inutile, ni paſtoris cura ſuccurrat, lege quæ alias ex Ariſtotele citauimus in prouerbio, Ouium mores.

Periculum proræ ſelis. XXVII

κίνδυνος ἡ ἐν πρώρᾳ σελὶς, id eſt, Periculum ſella proræ. Quoties in re quapiam præcipuum periculū, caputq; negocii eſſe ſignificamus. Nam hoſtes expugnaturi nauim, in proram primū aſſultum faciūt. Selis autem ſella eſt, quæ in proris eſſe conſueuit, ſi Zenodoto credimus.

Impete peritum artis. XXVIII

βάλλ' εἰς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην, id eſt, Iaculare in eum qui nouit artem, ubi quis conuicium facit homini, qui norit & ipſe retorquere conuicium, aut qui carpit uelut imperitum, qui non inferior ſit in artis ſcientia. Sumpta metaphora uidetur ab iis, qui iaculo aut ſaxo petunt eum, qui calleat ictum uel declinare, uel in iaculantem retorquere.

Philippi gallus. XXIX

Φιλίππου ἀλεκτρυών, id eſt, Philippi gallus. Hoc dictitari conſueuit, ubi quis de leui quopiam facinore, perinde ut maximo ſeſe iactaret. Nam Alectryon dux quidam erat Philippi regis, quem Chares Athenienſis confecerit. Apparet autem Charetem hunc huius facti, nimium crebro, nimisq; inſolenter apud populum Athenienſem uerba facere ſolere, ut hinc uulgo ſit uſurpatum. Recenſetur apud Zenodotum,

Parit puella, etiam ſi male adſit uiro. XXX

τίκτει κόρη ὅταν κακῶς ἀνδρὶ παρέῃ, id eſt, Parit puella, cum male etiam adfuerit uiro. Dici conuenit, quoties res facile conficitur ex ſententia, etiamſi negligenter & ignauiter geſta fuerit. Veluti puella propter ætatis felicitatem facile gerit uterum, etiamſi cum uiro non admodum uiro rem habuerit. Non item anus, immo bis uirum requirit ætas affecta mulieris. Ea res nec Auguſtinum fugit Theologum. Nam quæſtionem quod Abraham autore Paulo, Saræ effœtus, tamen ex Cethura ſuſtuliſſe prolem legitur, ſic explicat, ut dicat illum Saræ anui effœtum fuiſſe, Cethuræ puellæ fuiſſe uirum. Egregium ingenium etiam ſub malo & indiligente præceptore bonas literas aſſequitur. Contra, ſi diſcipulus ſit ὄνος λύρας, præceptor etiam optimus oleum perdit & operam.

Paſetis ſemiobulus. XXXI

τὸ Πάσητος ἡμιωβόλιον, id eſt, Paſetis ſemiobulus. De re noua ſtupendaq;, & præſtigiis ſimillima. Veluti cum orator efficit, ut eadem cauſa primum optima, mox peſſima uideatur, res eadem maxima, ſtatimq; minima appareat. Et cum ſophiſtæ demonſtrant eundem & aſinum eſſe & hominem. Aut ubi quis aſſeuerat id factum, quod citra magiam aliquam fieri non potuerit, licebit ἐπιφωνεῖν, Πάσητος ἡμιωβόλιον. Nec intempeſtiuiter dixeris, cum quidam ita dant munus aliquod, ut idem mox arte quadā ad ſe retrahant. Tradunt Paſetem quendam præſtigiarum & magiæ peritia primum nomen meruiſſe. Is incantamentis quibuſdam efficiebat, ut repente conuiuium omnibus inſtructum partibus adeſſe uideretur: rurſum ubi libuiſſet, omnia protinus euaneſcebant. Emebat autē frequenter, pretiumq; rei numerabat, uerum mox nummus non apud uenditorem, ſed apud Paſetem reperiebatur. Huiuſmodi fermè tradit Suidas.

Pullus tuus ſemper p.

Paruus ſemper tuus pullus. XXXII

Μικρὸς ἀεὶ ὁ σὸς πῶλος, id eſt, Paruus ſemper tuus pullus, ubi quis ob ſtaturæ breuitatem diu puer uideri cupit. Conueniet & in hos, qui tametſi natu grandiores, tamen uerborum deliciis affectant uideri iuuenculi. Aut cum ob amorem caſcus caſcam puppam uocat, & ipſe uiciſſim puppus audit, quod alias indicauimus. Ariſtophanis interpres admonet, apud Græcos quod cuiq; uehementer charum eſſet, id pullum illius appellari ſolere. blandimur autem uerbis diminutiuis, eoq; in Equitibus quidam populo blandiens appellat illum δημίδιον, id eſt, popellum, eoq; mox audit, ὡς ἀπὸ μικρῶν εὔνους αὐτῷ θωπευματίων γεγένησαι, id eſt, ut è puſillis blādiciolis beneuolus illi factus es. parua uocat blanda, atq; is uiciſſim audit, καὶ σὺ γὰρ αὖ τὸν πολὺ μικροτέροις τούτων δελεάσμασιν εἷλες, quod ipſe multo abiectius adulatus eſſet populo.

Phaselitarum sacrificium. XXXIII

Φασηλιτῶν θῦμα, id est, Phaselitarum sacrificium, tanquam uile, citraq; sanguinem. Sordidum ac tenuem sumptum hoc adagio significabant. Tradunt enim apud Phaselitas Pamphyliæ gentem moris esse, ut pisciculi salsi diis sacrificentur. Autor Zenodotus. Eudemus item scribit, eos Capro deo salsamentis rem diuinam facere, eiusq; rei testem citat Callimachum. Finitimum est illi, Sine fumo sacrum.

Peius Babys tibia canit. XXXIIII

Κάκιον βάβυς αὐλεῖ, id est, Peius Babys cantat. Hoc adagium iaci consueuit in eos, quorum exercitatio semper uergit in peius. Quod genus sunt oratores quidam, qui quo diutius dicunt, hoc dicunt indoctius. Refertur autem ad huiusmodi fabulam. Ferunt Babym fratrem fuisse Marsyæ, qui non ueritus est ipsum Apollinem ad canendi certamen euocare. A quo cum esset uictus, ab eodem supinus de pinu suspensus, excoriatus est. Deinde cum Apollo pararet Babym quoq; perdere, intercessit Pallas, admonens hunc usq; adeo inseliciter, & indocte tibiis canere, ut omnino negligendus esse uideretur, κάκιον, inquiens βάβυς αὐλεῖ, id est Deterius Babys tibiis canit. Quibus uerbis commotus Apollo Babyn adeo contempsit, ut eum de supplicio quidem dignum existimaret, sed suæ potius inscitiæ iudicaret relinquendum. Vsurpabitur adagium & per comparationem, ut mentione facta de præceptore indocto, siquis de discipulo percunctanti, hoc pacto respondeat, κάκιον βάβυς αὐλεῖ. Neq; uero repugnarim, siquis hoc loco κάκιον, accipiat pro miserius, ut sit sententia, Babym infeliciorē esse, dum indocte canens omnibus est ridiculus, quàm si tolleretur è medio. Meminit huius adagionis Athenæus libro xiiii. ostendens dici solitum de iis, qui indies deterius canerent. Quanquam hic locus apud hunc autorem deprauatus est in uulgatis exemplaribus, ni fallor. Sic enim legimus, καὶ κίων ἢ βάβυς αὐλεῖ, id est, Et Cion aut Babys canit. Erroris ansam præbuit, quod paulo ante commemorans ineptos tibicines, quos Hipponax iambographus lacerasset, nominauit Cionem, Codulum & Babyn. In collectaneis quæ noster excudit Aldus reperio, τὸν βάβυος χορόν, id est, Babys chorum, pro indocta parumq; modulata contione, & fabulam ascriptam huiusmodi. Mæandro fluuio duo fuere filii, quorū Babys solitus est unica tibia canere, Marsyas duabus Phrygio more. Cum autem suum uterq; chorū haberet & Babys inscite tractaret tibiam, frater eò insolentiæ sublatus est, ut Apollinem quoq; præ se contenmeret, à quo cum esset excoriatus, iamq; Babyi similis pœna pararetur, Palladis interuentu exemptus est supplicio. Verum equidem suspicor scripturam esse deprauatam, ac legendum esse, τοῦ βάβυος χεῖρον, ut idem sit cum eo, quod modo retulimus. Babys chorus

Cercopum cœtus. XXXV

Ἀγορὰ κερκώπων, id est, Cœtus Cercopum, de conciliabulo, conuentuq; uersutorum & improborū hominum dicebatur. Narrant enim, Cercopes quosdam in Epheso fuisse, notæ fraudulentiæ uiros, qui suis dolis conati sint ipsi Ioui imponere. Hos admonuerat mater ne in Melampygum inciderent, id quod euenit. Nam post ab Hercule uincti sunt iussu Omphales. Quidam aiunt, quosdam ob imposturas & malas artes, κέρκωπας, quasi caudatos, appellatos fuisse apud Ephesios atq; Athenienses. ut idem sit sensus huius adagionis, & illius cuius alibi meminimus, λύκου δεκάς. Torquet hoc conuiciū Aeschines in Demosthenem, ὅτι μὲν οὖν ἦν ποθ' ὁ κέρκωψ, ἢ τὸ καλούμενον παιπάλημα, ἢ τὸ παλίμβολον, ἢ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, οὐκ ᾔδειν πρότερον. νυνὶ δὲ ἐξηγητὴν εὑρὼν λαβὼν τῆς πάσης κακοηθείας μεμάθηκα, id est, Aliquando fuisse cercopem, aut quod dicitur pæpalema, aut palimbolum ante hac nesciebam. Nunc uero nactus hunc omnis maliciæ expositorem, didici. Videntur & illa duo uerba pæpalema & palimbolum fuisse iactata uulgo. Hesychius indicat παιπάλημα dictum hominem ποικίλον ἐν κακίᾳ, id est, uarium in malicia: dictum apparet à πάλλω, quod est moueo, παι syllaba per conduplicationē adiecta est, cuius futurum παλῶ. & παιπαλᾶν est circumspicere ac scrutari, nihilq; non tentare. Rursus παιπάλη, subtilissima pars frumenti cribro excussi. Concussione fit utrunq;, sortitio & frumenti purgatio. Vnde πάλος sors, & πάλη farina. Proinde qui se uertunt in omnia, pæpalematis scommate notati uidentur, simul allusum suspicor ad uoces. Nam παῖς puerum sonat, & παλεύω uenor, siue in retia duco. Idem exponit multis uerbis quid sit παλίμβολον, nimirum hominē qui sibi minime constat, sed facile in diuersum reuoluitur. Suspicor conuicium sumptum ab instrumentis sic arte confectis, ut facile recurrant in diuersum, atq; hinc detortum in hominem lubricæ fidei. παλίμβολον παιπάλημα

Ceruinus uir. XXXVI

Ἐλάφειος ἀνήρ, id est, Ceruinus uir, olim dicebatur formidolosus & fugæ fidens magis quàm uiribus. Ceruus enim animal cursu pernicissimum, & in uenatu pedibus sibi quærit salutem. Vnde apud Homerum Iliados primo, Achilles, ut uir fortis, Agamemnoni, uelut imbelli & ignauo conuicium facit ad hunc modum,

Οἰνοβαρές, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

Obiicit illi temulentiam, impudentiam in occupandis aliorū præmiis. & cor ceruinum quod ad congressum timidus esset. Aristoteles lib. De natura animantiū nono tradit, ceruo natiuam quandā inesse prudentiam, ut quod uiribus tueri non potest, id efficiat ingenio: parere enim iuxta semitas, quo

uidelicet tutior sit à belluis propter hominum frequentiam. Deinde postea quàm peperit inuolucrum statim exedit, ne deprehendatur: praeterea hinulum ducens in stabula monstrat, ac consuefacit quò debeat refugere, siquod immineat periculum, id aut saxum esse abruptum.

Cercopissare. XXXVII

Κερκωπίζειν, id est, Cercopissare dicuntur, uel qui lasciuiunt, aut qui adulantur. Metaphora ducta ab animantibus, quae mota cauda adblandiuntur, ut Chrysippo placet, Suida teste: uel qui molesti sunt, obturbantque & obstrepunt, ut uox deflexa sit à Cercopibus illis Lydiis, quos Hercules, quòd sibi cum Omphale cubanti, petulantius obturbarent, amicae iussu uinctos de claue suspendit, quemadmodum retulimus in adagio, Ne in Melampygum incidas.

Vale charum lumen. XXXVIII

Χαῖρε φίλον φάος, id est, Vale gratum lumen. Hoc apparet uulgo dici solitum, quoties extingueretur lucerna. Referunt autem ad fabulam, non admodum castam, sed docendi causa referendam tamen. Narrant enim anum quampiam, cum nuda libidinari pararet, extinxisse lucernam, ne rugae situsque corporis offenderet, & extinguentem dixisse, χαῖρε φίλον φάος, id est, Vale amicum lumen. Quae quidem uerba suspicor hoc magis in uulgi iocum abiisse, quòd iisdem utantur in tragoediis, exituri è uita, uelut Polyxena in Hecuba Euripidis, Iphigenia in sui nominis fabula, Alcestis & Electra, aliaeque complures. Tametsi Plutarchus Conuiuialium quaestiuncularum, Decade septima, problemate quinto, indicat dictum à quodam, qui amicae prodeunti in conspectum, cum ipse uino opinor caecutiret, χαῖρε, inquit, φίλον φάος. Poterit ad uarios usus accommodari paroemia. Siue cum nos significamus licentius agere uelle. Nox autem tegit omne dedecus, & quoniam, iuxta Nasonem, pudore uacat, accommoda uidetur inhonestis ac flagitiosis actionibus, quas eò Lucianus νυκτερινὰς appellat. Huc allusit Aristophanes in Concionatricibus, cum mulierem uolentem deiicere aluum, ita loquentem facit,

ἢ πανταχοῦ τοι νυκτός ἐστιν οὐ καλόν, id est, An uero ubique est hoc honestum noctibus.

Siue cum relinquimus amicum, aut rem interius adamatam. Siue cum innuimus mulierem iam marcida forma, quaeque non possit nisi per tenebras adamari, χαῖρε φίλον φάος. Aut cum significabimus nobis perisse rem longe charissimam. Siquidem diuus Ambrosius in homiliis, quas conscripsit in Euangelium Lucae, refert ad huiusmodi fabulam Theotimo cuipiam, cum graui morbo oculorum laboraret, medici interminati fuerant ne cum uxore rem haberet, si faceret, prorsus caecitatem imminere. Verum is libidinis impatiens, non potuit sibi temperare, quin uxorem amplecteretur. Itaque cum iam medio Veneris calore ferueret, & in mentem uenisset medicorum interdictum, χαῖρε, inquit, φίλον φάος, id est, Vale amicum lumen. Nimirum intelligens sese uoluptatem eam perbreuem oculorum dispendio emisse. Similis est apud Martialem fabula de Phryge quodam lusco bibone, cui cum interdictum esset à medicis, ne biberet uinum, alioqui nihil uisurum, protinus admotis poculis,

Valebis, oculo, inquit, exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit uenenum.

Veniat hospes quisquis profuturus est. XXXIX

Hospes quis. pro. est ueniat — ξένος ἐλθοι ὅστις ὀνήσει. id est, Veniat qui proderit hospes.

Theopompus, citante Zenodoto, scribit hoc adagium ex Philippi regis apophtegmate profectum esse. Nam is, ubi Thessalorum ciuitatem subuertisset, & hospites, quos inibi reperit, diuendidisset per iocum dicebat.

ξένος ἐλθοι ὅστις ὀνήσει,

Videtur ex oraculo, aut poeta quopiam sumptum. Est enim hemistichium carminis heroici. Admonet adagium, eorum demum aduentum esse gratum, qui commodi quippiam adferunt. Ouidius,

Ipse licet uenias Musis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

Obolum reperit Parnoetes. XL.

Parnoetes o.r. — Ὀβολὸν εὗρε παρνοίτης, id est, Reperit obolum Parnoetes. Accommodari poterit ad illos, qui nouum aliquod excogitarunt praemium, quo illectent. Natum aiunt à Callistrato Atheniensium reipublicae principe, cui cognomen additum Parnoetes. Is enim instituit, ut in iudiciis & concionibus numuli quidam distribuerentur. Quam rem Comicorum insectatio uertit in prouerbium.

Apertae musarum ianuae. XLI

Musarum a. ia. — Ἀνεῳγμέναι μουσῶν θύραι, id est, Apertae musarum ianuae. Hoc adagio conueniet uti, quoties aliquem facili, promptoque ingenio significamus, & in percipiendis optimis disciplinis celerem, quasi musis fauentibus, & haud grauatim suppeditantibus. E diuerso, qui tardiores sunt, clausis musarum ianuis discere dici poterunt. Aut siquando dicemus, non oportere caelare doctrinam musarum munus, sed candide, citraque inuidiam impertire, tanquam lumen de lumine suppeditantes. Refertur à Zenodoto.

Martis campus. XLII

Ἄρεος πεδίον, id est, Martis campus. Suidas ex Alexandridis Pisandro citat. In eos torquebatur, qui militari confidentia praediti uiderentur, quique rem ui, non iudicio, gererent. Non doctis dictis, sed pra-

gnis. Non ex iure manu consertum, sed improbis clamoribus. Et quibus ius est in armis, quos Hesiodus eleganter cõposita uoce χειροδίκας uocat. Cæterum in quo quis ualet, id Græci cápũ illius uocát. χειροδίκαι

Argenteis hastis pugnare. XLIII

Ἀργυρέαις λόγχαις μάχεσθαι, id est, Argenteis hastis pugnare dicuntur, qui cum negociũ alio pacto confici nequit, muneribus & largitione perficiunt. Nihil autem tam arduum, quod pecunia non explicetur. Quemadmodum eleganter dictum est à M. Tullio actione in Verrem secunda, Nihil esse tam sanctum, quod non uiolari, nihil tam munitum quod non expugnari pecunia possit. Ortam aiunt paroemiam ab oraculo quodam Apollinis Pythii, qui Philippo regi consulenti, quo pacto posset uictoria potiri, responderit ad hunc modum,

Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις, id est, Argenteis pugna telis, atq; omnia uinces.

Videlicet innuens, ut quosdã largitionibus ad proditionẽ solicitaret, atq; ita consecuturũ quæ uellet.

Archytæ crepitaculum. XLIIII

Ἀρχύτου πλαταγή, id est, Archytæ crepitaculum. In hominem uehementer garrulum & obstreperũ iaciebatur. Archytas, crepitaculi genus æreũ excogitauit, quod pueris lusitãtibus daret, nequid interim ex uasis domesticis contingerẽt. Quemadmodũ docet Aristoteles. viii. lib. Politicorum. Suidas indicat. Archytam fuisse Pythagoricũ Empedoclis præceptorem. Quãquam huius nominis referunt aliquot, tamen consentaneũ est hunc Tarentinũ philosophũ eius organi fuisse opificẽ, utpote qui ferẽ in mechanicis mire præcelluisse. Cuius & colũba lignea celebratur, ita ratione mathematica librata, uti uolaret. Quanquã Diogenes Laertius in huius uita testatur, huius nominis & architectũ fuisse quendam, qui librũ quoq; conscripserit de machina. Colũbæ meminit & A. Gellius lib. x. cap. xii. ex autoritate Phauorini tribuens inuentũ hoc Archytæ philosopho. Sed utriuscunq; fuit inuentũ, consentaneum est huiusmodi quoddam organum fuisse, quod suapte sponte sonaret. Vnde non absurde torquebitur in eos, qui naturæ uitio, quouis loco, quauis de re, & apud quosuis, quiduis garriunt, quos Græci λάλους, ἀμετροεπεῖς, ἀκριτομύθους, & πολυμύθους appellant, Latini garrulos, locutuleios, rabulas, blaterones & linguaces: In quos Eupolis scite,

Λαλεῖν ἄριστος, κἀδυνατώτατος λέγειν. id est,

Ad garriendum præcipuus & optimus, Verum ad loquendum nemo minus idoneus. Garrire optimus &c.

Nec inscite Epicharmus,

Οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος. id est,

Nihil ualebat eloquendi uiribus, Verum silendi habebat impotentiam.

Habebatur simile quiddam & apud Romanos, Citeriam appellabant. Erat ea effigies quædã arguta & loquax, quæ ridiculi gratia in pompa uehi solita sit. Vnde M. Cato in M. Cecilium, Quid ergo dicerem amplius, quem ego deniq; credo in pompa uectitatum iri, ludis pro Citeria, ac spectatoribus sermocinaturum. Ergo prouerbii speciem habebunt orationes huiusmodi, Citeria loquacior, & præ hoc mutam dicas Citeriam, & unus cum multis Citeris certare possit. Loqui nescit tacere non potest Citeria loquacior

Aratro iacularis. XLV

Ἀρότρῳ ἀκοντίζειν, id est, Aratro iaculari dicuntur, qui quippiam incircunspecte faciunt, haud prospicientes quid sit in posterum euenturum, aut qui suo magno incommodo conantur alterũ lædere. Quisquis enim iacto aratro petit alium, is quo morẽ gerat iræ, semet re necessaria priuat, cuius usum paulo post sit desideraturus. Recensetur à Diogeniano. Translatum uideri potest à belli temporibus, quibus uomeres, marræ & sarcula, reliquaq; agricolationis arma, in Martia distinguntur arma. Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας usurpat, ueluti de re uehementer absurda, οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν ἀρότρῳ βουλόμενος καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχής ἐστιν, id est, Neq; enim is, qui uult aratro iaculari, & boue leporem uenari, est infortunatus. Boue uenari

Atticus moriens porrigit manum. XLVI

Ἀττικὸς ὑπέχει τὴν χεῖρα κἀποθνήσκων, id est, Atticus porrigit manum, etiam cum moritur. Huic adagio locum fecit Atheniensium in muneribus captandis, & aucupandis lucris insatiata cupiditas. Vnde & Apud Aristophanem frequens iocus in τοὺς δωροδοκοῦντας. Autor Diogenianus. δωροδοκεῖν

Argi collis. XLVII

Ἄργου λόφος, id est, Argi collis. Vbi quis ingentibus malis esset implicitus. Potest accommodari, uel ad locum, uel ad negocium uariis obnoxium calamitatibus. Natum aiunt à colle quodam, cui cognomen Argi, frequentibus homicidiis ac latrociniis infami.

Asinus esuriens fustem negligit. XLVIII

Ὄνος πεινῶν ῥοπάλου ἀμελεῖ, id est, Asinus esuriens fustem negligit. In eos congruit, qui uentris compendiiue gratia quamuis contumeliam perferunt. Refert Aristoteles in libro Moralium iii. ἐπεὶ οὕτω γε καὶ οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι ἂν εἶεν πεινῶντες, τυπτόμενοι γὰρ οὐκ ἀφίστανται τῆς νομῆς, id est, Nam isto pacto & asini cum esuriunt essent fortes, quod licet uerberẽtur, non discedunt tamen à pabulo. Negãs for

tem esse censendum, qui quouis pacto toleret incommoda. Alioquin asinos lõge fortissimos futuros, qui dum esuriunt, nullis uerberibus à pabulo dimoueri queunt. Apparet ex Homero sumptum, qui sanè quam eleganter describit asininam patientiam Iliados λ.

ὡς δ' ὅτ' ὄνος παρ' ἄρουραν ἰὼν ἐβιήσατο παῖδας | Vt cum per segetes ignauus transit asellus
νωθὴς, ᾧ δὴ πολλὰ περὶ ῥόπαλ' ἀμφὶς ἐάγη, | Inuitis pueris, cui multus tergora circum
κείρει τ' εἰσελθὼν βαθὺ λήιον, οἱ δέ τε παῖδες | Iam crepuit fustis, neq; segnius ille profunndam
τύπτουσιν ῥοπάλοισι, βίη δέ τε νηπίη αὐτῶν, | Ingreditur segetem. pueri sed fustibus illum
σπουδῇ τ' ἐξήλασσαν ἐπεί τ' ἐκορέσσατο φορβῆς. i. | Cædentes studio, tandem ac puerilibus aruo
Viribus eiiciunt, ubi pastu expleuerit aluum.

Aut cucurbitæ florem, aut cucurbitam. XLIX

Cucurbitæ flo. aut cucurbitã. Ἢ κρίνον, ἢ κολοκύντην, id est, Aut florem, aut cucurbitam. Id perinde ualet quasi dicas, aut mortem, aut uitam, aut lucrum, aut damnum, aut uictoriam, aut contra. Græci cucurbitæ florem κρίνον appellãt. Incertum autem utrum mox euanescat, an cucurbitam sit pariturus. Proinde per florem, mortẽ, aut frustratam spem significabant, per cucurbitam uitalem. Diphilus apud Zenodotum, ἐν ἡμέραις σοι ἑπτὰ τοι γέρον θέλω παρασχεῖν κολοκύντην ἢ κρίνον, id est, Ipse tibi senex intra septem dies exhibere uolo cucurbitam, aut crinon, id est, possum efficere, ut aut rectè ualeas, aut moriaris. Huic non dissimile est illud, quod apud Homerum Odysseæ δ. dicit spectrum apparens Penelopæ dormienti, ζώει ὅγ' ἢ τέθνηκε, κακὸν δ' ἀνεμώλια βάζειν. id est, Is superest, aut interiit. Nam uera loquendum est.
Viuit aut mortuus est. Et quod ad huius imitationem Horatianus dixit Tiresias,
O Laertiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.

Nudæ gratiæ. L

Gratiæ nudæ. Αἱ χάριτες γυμναί, id est, Gratiæ nudæ. Admonet adagium, ut candide ac benigniter impertiamus amicis. Aut ne quid inter amicos fictum, aut fucatum, uerum nuda, simpliciaq; omnia. Nam poetæ tres fingunt charitas, id est gratias, humanitatis & beneuolentiæ præsides. Horatius in Odis,
Gratia cum nymphis, geminisq; sororibus audet
Ducere nuda choros. idem alibi, Et solutis gratiæ zonis.
Sunt qui parœmiam ad ingratos referant, quòd ab iis gratiæ ueluti despolientur, dum semper auferunt beneficii quippiam, nihil rependunt. Itaq; conueniet in illos, qui sua benignitate rediguntur ad inopiam, largientes amicis quicquid nacti fuerint.

Crobyli iugum. LI

Κρωβύλου ζεῦγος, id est, Crobyli iugum. De societate duorum pari improbitate dici consueuit, ut de quibus est in epigrammatis Martialis libro octauo,
Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene conuenire uobis.
Ductum prouerbium à Crobylo lenone quodam omnium scelestissimo. Is duo scorta domi alebat, quorum lenociniis quamplurimos adolescentes in perniciem alliciebat, nec his contentus, eosdem illectos furto compilabat. Vnde Crobyli iugum dictum, uel quòd digni uiderentur, qui tanquam pares improbitate cum hoc copulari deberent, uel quòd iugum, id est, par scortorum aleret domi.

Mylus omnia audiens. LII

Μύλος πάντ' ἀκούων, id est, Mylus omnia auscultans. Dici solitum, ubi quis se dissimularet audire, fingeretq; surditatem, cum omnia tamen auribus curiosis captaret auscultaretq;. Tractũ uidetur à mola, unde exploratores obseruare soleant quæ fierent nã μύλον molã sonat Græcis, aut Myli curiosi cuiuspiam moribus. Zenodotus testis est, Cratinũ hoc usum adagio in Cleobulinis. Hesychius indicat Mylon fuisse poetam quempiam Comicum, præterea piscis esse nomen, nullũ opinor sentiens. Ad hæc μύλλον Græcis significare, curuum, obliquum ac distortum. Scribit enim duplici λλ. De carcini Strobilis dictum est alias. Habent autem principes quidam & hoc sycophantarum genus, qui se fingunt surdos ac mutos, quo magis audita referant.

Nos decem Rhodienses, decem naues. LIII

Rhodienses x naues decem. Ἡμεῖς δέκα ῥόδιοι δέκα νῆες, id est Nos decem Rhodienses, decem naues. In eos torquendum qui nimiũ suis tribuunt uiribus. Natum uidetur à dicto Thrasonis cuiuspiam, qui decem homines, decem nauibus opposuerit. Nisi malumus ad Homericum illud referre,
Τληπόλεμος δ' ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε. i. Tlepolemusq; Heraclides, magnusq;, bonusq;
ἐκ ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν ῥοδίων ἀγερώχων, Ter ternas naues Rhodiis pstãtibus aptas E Rhodo egit.

Obliquus cursus. LIIII

Κάμπτος δρόμος, id est, Obliquus cursus. Quoties res arte ac dissimulanter agitur. Aut quoties aliud præ nobis ferentes aliò tendimus, & cuniculis atq; ambagibus quibusdam pergimus ad id, quod assequi conamur. Sumptũ adagium à genere quodam cursus, qui κάμπτος dictus est, propterea quòd

anfractibus certis ac flexibus perageretur. Vt in aliis impetus & celeritas plurimum ualuerit, in hoc ars & ratio plus habuerit momenti. Huiusmodi cursus genus describit Vergilius libro quinto,

Olli discurrere, pares, atque agmina terni
Diductis soluere choris, rursusque uocati
Conuertere uias, infestaque tela tulere.
Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus, Ac paulo post,
Vt quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille uiis habuisse dolum, qua signa sequendi
Falleret indeprehensus & irremeabilis error.

Potest & à nauigantibus traductum uideri, cum reflantibus uentis, transuersim nauigant.

Ne Iupiter quidem omnibus placet. LV

Iupiter omnibus non pla.

Theogenis in sententiis, οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
οὔθ' ὕων πάντας ἁνδάνει οὔτ' ἀνέχων. id est, Neque Iupiter ipse,
Siue pluat, seu non, unicuique placet.

Hodieque uulgo dicunt, neminem inueniri qui satisfaciat omnibus. Nam aliis alia probantur. Et
Tres mihi conuiuæ, propè dissentire uidentur,
Poscentes uario multum diuersa palato.

Pindarus in Olympiorum octauo,
Τερπνὸν δ' ἐν ἀνθρώποις ἴσον ἔσσεται οὐδέν. id est,
Inter homines nihil erit æque iucundum, uidelicet quòd alios alia delectant, & suum cuique pulchrũ est. Cui simile est illud Euangelicum, quod in operis initio retulimus, cum de parœmiæ dignitate loqueremur, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ἐκλαύσατε, id est, Cecinimus uobis, & non saltastis: lamentati sumus uobis, & non plorastis.

Non persuadebis, ne si persuaseris quidem. LVI

Persuadebis minime, ne si persuas. qui.

Οὐ γὰρ πείσεις, οὐδ' ἂν πείσῃς. id est, Haud etenim persuaseris unquam,
Nec si etiam persuaseris istud, prouerbiali schemate dictum ab Aristophane. Est autem hyperbolæ genus, qua significamus tanquam ἀδυνατώτατόν τι. Perinde quasi dicas, non credam etiamsi uidero.

Nouit hæc Pylæa & Tyttygias. LVII

Pylæa et Tyttygias hæc n.

Οἶδε ταῦτα Πύλαια καὶ Τυττυγίας. id est, Hæc & Pylæa nouit & Tyttygias.
Hoc uelut ænigmate ueteres innuebant, opes malis artibus quæsitas. Tyttygias plagiarius quispiam fuit, qui seruos & res alienas, quas furto sustulerat, in Pylæa, is est Arcadiæ locus, uenditare consueuit, atque hoc quæstu diues euasit. Autor Zenodotus.

Polycrates matrem pascit. LVIII

Πολυκράτης μητέρα νέμει, id est, Polycrates matrem pascit. Hoc adagium ex historia petũt, narrantes Polycratem Samiorum tyrannum, matres militum qui in bello interissent, recensuisse, easque locupletioribus ciuibus nutriendas tradidisse, unamquanque his commendantem uerbis, σοὶ ταύτην μητέρα δίδωμι, id est, Hanc tibi do matrem. Vsum prouerbii non adscribit Zenodotus, proinde liberum est unicuique conicere, cui sententiæ rectissime possit accommodari. Ego puto non incommode posse usurpari, quoties aliquis in commendandis amicis est benignior, officiosiorque. Aut ubi quis alieno sumptu de quopiam bene mereri studet, ita ut aliis numos impendentibus, ipse præter officiosa quædam uerba nihil insumat. Qui mos hodie quoque uulgo principibus manet. Siquidem ministros, annis iam ad aulicum usum inutiles, monasteriis, aut ciuium ditioribus alendos mandant.

Teipsam laudas. LIX

Laudas teip.

Σαυτὴν ἐπαινεῖς, id est, Laudas teipsam. Hemistichiũ iambicum, quod accinnitur, ubi quis sese laudat, suique tibicinem agit. Plene sic effertur,
Σαυτὴν ἐπαινεῖς ὥσπερ Ἀστυδάμας γύναι. id est, Laudas teipsam mulier Astydamæ in modum.

Astydamas histrio fe. la.

Astydamas histrio quispiam fuit Morsimi filius. Huic statua in theatro ponenda decreta fuerat, quòd in agendo Parthenæum sese gnauiter ac scite gessisset. Itaque titulũ ipse conscripsit, in quo suas laudes complectebatur, eumque in concionem attulit, ut approbatus adderetur statuæ. Verum suffragiis populi decretum, ne molestus ille titulus inscriberetur. Ea res primum comœdiæ iocis agitata, post in prouerbium abiit. Ita ut nunc quoque non infacete uulgus dictitat, malignos esse uicinos illi, qui ipse laudator sui fuerit. Recensetur à Zenodoto. Titulus quem Astydamas statuæ suæ inscripsit, extat etiamnum apud Suidam,

Εἴθ' ἐγὼ ἐν κείνοις γενόμην, ἢ κεῖνοι ἅμ' ἡμῖν,
Οἳ γλώσσης τερπνῆς πρῶτα δοκοῦσι φέρειν,
Ὡς ἐπ' ἀληθείας ἐκρίθην ἀφεθεὶς παράμιλλος

Νῦν δὲ χρόνῳ παρέχουσ᾽ οἷς φθόνος οὐχ ἕπεται.

Eos uersus quoniam eleganter Latinos reddidit Conradus Goclenius, linguæ Latinæ publicus professor in Academia Louaniensi, iuuenis utriusq; linguæ ad unguem doctus, & in utroq; scribendi genere mirificus artifex, siue prosam orationem malis, siue carmen, olim inter primos eruditionis proceres præcipuas habiturus, non est cur ego tentem aliter uertere. Latini uersus Goclenii sunt hi,

Vixissent utinam mecum illi, aut inter ego illos,
 Quos penes est linguæ suauiloquentis honos.
Præmia prima equidem citra certamen haberem,
 Nunc adimunt in quos nil habet inuidia.

Vsurpauit & Iulianus in epistola quadam ad Basilium, ἐπῄνεσα γάρ ἐμαυτὸν ὥσπερ ἀστυδάμας, id est Laudaui meipsum ut Astydamas.

Syrbenæ chorus. LX

Συρβηνῶν χορὸς, id est, Syrbenæ chorus. De choreis incompositis ac tumultuosis olim dictitatum. Nam σύρβη quidam uocem existimant, qua subulci erga sues utantur, unde & σύρβα pro tumultu abutuntur. Cæterum Hesychius interpretatur, σύρβα μετὰ θορύβου. Idem mox addit σύρβη Græcis sonare thecam fistularem, unde συρβηνεὺς dicatur tibicen, aut tumultuosus. Vsurpat Athenæus lib. xv. ἐπεὶ θόρυβος κατεῖχε τὸ συμπόσιον, ἔφη, τίς οὗτος ὁ συρβηναίων χορός; id est, Cum conuiuium esset plenum tumultus. Quis, inquit, iste Syrbenæorum chorus? Sic enim constanter refert hanc uocem Athenæus. Vsurpat idem pagina eiusdem libri proxima: & aliquanto post ex Clearcho docet, quis sit, συρβηναίων χορὸς, uidelicet in quo quisq; quod sibi uisum fuerit canat, nec auscultet quid præscribat is qui choro præsidet, quiq; docet quemadmodum oportet canere. Vidimus olim Lutetiæ ludicram agi comœdiolam, in qua plures concinebant, sed ita temperatis harmoniis, ut omnia dissonarent. Id erat curatum ab artifice musices. Nam imperitus non idem posset. Ducta uidetur metaphora a dissono illo porcorum grunnitu. Non intempestiue dicetur in homines inter se discordes & querulos, aut ubi offendet aures imperitorum cantorum symphonia discors.

Hesiodi senecta. LXI

Ἡσιόδειον γῆρας, id est, Hesiodia senecta. Longæua, uiuaxq; sic appellabatur. Fertur enim de Hesiodi longæuitate Pindari epigramma quoddam huiusmodi,

Χαῖρε δὶς ἡβήσας, καὶ δὶς τάφου ἀντιβολήσας
 Ἡσίοδ᾽ ἀνθρώποις μέτρον ἔχων σοφίης.

Quod autem ait, cum bis pubuisse, significat, opinor, extremam senectam, quasi pueritiam referentē, iuxta prouerbium quod alibi retulimus, δὶς παῖδες γέροντες. Porrò quod bis sepultū, alludit, ni fallor, ad historiā, cuius meminit Plutarchus in conuiuio septem sapientum. Cum ob suspicionē interfectus esset in Locris, & cadauer eius abiectū in mare, Delphinorū agmen illud exceptū, in Rhium exposuit. Illic cū Locrēses sacrū ex more peragerēt, & recens Hesiodi cadauer agnoscerēt, rebus omnibus omissis, cædis autores uestigarūt: eos cōprehensos, uiuos in mare præcipitarūt, ac domos incenderunt. Hesiodū In Nemeo sepelierūt. Sed occultant sepulchrū propter Orchomenios, qui moniti oraculo, conabantur uiri reliquias apud se seruare. Vnde cōsentaneū est quemadmodū Homeri natiuitatē permultæ urbes sibi uendicant, ita Nemeos simul & Orchomenios Hesiodi sepulchrū sibi asserere. Nisi sepultū semel accipere malumus cū in mare proiectus esset. Proinde uideto lector, ne pro ἀντιβολήσας legendū sit ἀντιάσας, quod paternum admittit casum, cū significat cōsequi, aut nancisci.

Lotum gustauit. LXII

Λωτοῦ ἔφαγες, id est, Lotum gustasti, de iis dicebatur, qui diuutius in peregrinis regionibus hærerent, uelut obliti reditus. Neq; inconcinne dixeris in eos, qui simulatq; semel uoluptatem inhonestam degustarint, ad pristina studia reuocari non queunt. Sumptū à fabula Lotophagorū, de quibus meminit Homerus Odysseæ libro nono, narrans quemadmodum Vlyssis socii gustata apud Lotophagos populos herba loto, redire ad nauim noluerint, nisi uerberibus adacti,

ἀλλά σφι δόσαν λωτοῖο πάσασθαι, — Verum illis lotum degustandam exhibuere.
τῶν δ᾽ ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπὸν, — Ast horum quisquis loti gustarat amicum
οὐκ ἔτ᾽ ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν, οὐδὲ νέεσθαι. — Et suauem fructum, neq; nuncia protinus illi
ἀλλ᾽ αὐτοῦ βούλοντο μετ᾽ ἀνδράσι λωτοφάγοισι — Vlla remittere cura, nec ipse redire studebat.
λωτὸν ἐρεπτόμενοι, μενέμεν, νόστου τε λαθέσθαι. id est, Verū inibi cum Lotophagis remanere uolebant
 Obliti reditus, carpturi germina loti.

Est autem Lotus, quam eandem celtim dici docet Dioscorides lib. i. arbor, de qua Plinius libro. xiii. Tā dulcis ibi cibus, ut nomē etiā genti terræq; dederit, nimis hospitali, aduenarū obliuione patriæ. Est & herba eiusdem nominis gratissima & ipsa palato, de qua permulta Theophrastus lib. De plantis iiii. cap. ix. Reperimus & hoc prouerbium in collectaneis cuiusdam recentioris: quod quoniam uidebatur

haud illepidum, non grauatus sum adscribere.

Ex ore lupi. LXIII

Ἐκ λύκου στόματος, id est, E lupi rictu, ubi res quæpiam præter spem recipitur, quæ iam planè periisse uidebatur, uelut cum pecunia erepta à Prædonibus, aut rapaci tyranno, aliquo inopinato casu recuperatur. Solent enim sic recepta esse gratiora. Sic Flaccus in Odis, Vel hœdus ereptus lupo. Nota metaphora. Adagium refertur à Diogeniano. Natum uidetur ab Aesopica fabella, quæ narrat gruem, cum stipulata mercedem, os quod lupi gutturi inhæserat, immisso capite eduxisset, præmium exigentem irrisam à lupo fuisse, cum is diceret, abunde magnum esse præmium persolutum, quod ex ore lupi caput incolume retulisset.

Boni uiri lachrymabiles. LXIIII *Viri b. lac.*

Ἀγαθοὶ δ' ἀριδάκρυες ἄνδρες. id est, At quisquis probus, is multum lachrymabilis est uir.

De iis dicebatur, qui facile commouerentur ad misericordiam, ac precibus flecterentur.

Nam illachrymare dicuntur, qui miserescunt. Ouidius,

Quibus possint illachrymasse feræ.

Proinde Horatius Plutonem, quod nullis flectatur precibus illachrymabilem appellat,

Non si trecenis, quotquot eunt dies.

Amice places illachrymabilem

Plutona tauris. Et Dido Vergiliana Aeneæ duriciem incusans,

Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?

Num lachrymas uictus dedit, aut miseratus amantem est?

Potest & ad Heraclitū referri, res humanas perpetuo fletu prosequi solitum. Contra duros & inexorabiles, adamantinos, ferreos, & corneis fibris dicimus. Licebit & huc detorquere, quod boni ferè cū paupertate rem habent, multaq; coguntur perpeti. Adagium recensetur à Zenodoto.

Bocchyris. LXV

Βόκχυρις seu Βόκχυρις, nam utrunq; reperio: Plutarchus in uita Demetrii, Bocchorem uocat, indicans exactum iudicium, βοκχόρεως κρίσιν appellari solere. Rex quidam fuit Aegyptiorum, adeo notæ & incorruptæ in iudicandis litibus iustitiæ, ut uulgo siquem magnopere iustum & integrum significare uellent, Bocchyrim appellarent: perinde quasi Rhadamanthū dicas, aut Minoem. Plutarchus in commentario de uitiosa taciturnitate testatur, fabulam de hoc iactatam fuisse, quòd cū esset natura grauis & austerus, Isis illi aspidem immittere solita sit, quæ capiti circūuoluta, superne hominem inumbraret, ut ostento territus rectè iudicaret. Adagium refertur à Suida. Dici potest & de iis, qui non temere de re quapiam pronunciant. Negant enim hunc regem solere sententiam ferre, nisi de causa iā comperta, & certis argumentis deprehensa, & tamen huius Bocchoris iudicium quoddam reprehensum fuit à meretrice Lamia. Adolescens quidam in Aegypto deperibat amore Theonidis meretriculæ. At illa pro nocte mercedem ingentem postulabat. Interim euenit, ut adolescens noctu somniaret se rem habere cum Theonide. Eo uiso liberatus est ab amore, desiitq; scorto molestus esse. Illa ubi factum resciuit, appellat adolescentem, petit pactam mercedem. Cum non conueniret, itum est ad iudicem Bocchorem. Is causa cognita pronunciat, ut adolescens tantum pecuniæ adferret in uasculo, quantum illa postulasset, eamq; præsente ac inspectante Theonide, huc illucq; manu tenens uolueret, & illa interim hæreret umbræ, quasi rectè somnium umbra pensaretur. At hoc iudicium ut iniquum reprehendit Lamia meretrix. Per somnium, inquit, adolescens amore coitus liberatus est, at umbra Theonidem non liberauit amore pecuniæ. Hæc Plutarchus in uita Demetrii.

Camelus saltat. LXVI

Vbi quis indecore quippiam facere conatur, & inuita, sicut aiunt, Minerua, camelum saltare dicebant. Veluti siquis natura seuerus ac tetricus, affectet elegans ac festiuus uideri, naturæ genioq; suo uim faciens. Diuus Hieronymus prouerbii nomine citat, torquetq; in Heluidium. Risimus inquit, in te prouerbium, Camelum uidimus saltitantem. Taxat Hieronymus hominis ineptiam, qui cum à musis esset alienissimus, tamen disertus haberi uellet.

Canis in uincula. LXVII

Κύων ἐπὶ δεσμά, id est, Canis in uincula. Dicebatur, ubi quis seipsum in seruitutem, aut in malum aliquod iniiceret, A canibus sumptum ultro se præbentibus uinciendos cibi lenocinio. Autor Zenodotus. Hesychius indicat in eandem sententiam dici, βοῦς ἐπὶ δεσμά, id est, Bos in uincula.

Chius ad Coum. LXVIII

Χῖος πρὸς Κῷον, id est, Chius ad Coum. De comparatione uehementer inæquali dicebatur. Nam in ludo talorum iactus, qui Chius dicebatur, unioni respondebat, Cous senioni. Quem Græci Chium dicūt, nos canem uocamus, & quē illi Coum siue ἑξίτην, nos senionē. Porrò quemadmodum Cous inter felices iactus habebatur, ita Chius fuit inter infelices. Vnde Persius. Quid dexter senio ferret

Scire erat in uotis, damnosa canicula quantum Raderet.

Videtur autem senio per se felix, infelix haberi solere, si accederet canis. Sic enim Martialis,

Senio nec nostrum cum cane quassat ebur.

Quod si uerum est, adagium conueniet non solum in collationem rerum inæqualium, uerum etiam pugnantium. Velut siquis conferat plebeium cum rege, Chius est ad Coum: siquis adolescentem cum sene, contrarietas est non solum inæqualitas. Adagii meminerunt Zenodotus, Hesychius & Suidas, nisi quod Suidas pro σὺ habet ἔνδον, pro ἔξω. Id utrum scribæ culpa commissum sit, an interior hi pars & exterior intelligenda sit, doctis excutiendum relinquo. Fit autem interim allusio ad gentes, quarum utriusq; mores non caruerunt nota, sed præcipue Chiorum. Ita simile fuerit illi, κρὴς πρὸς αἰγινήτα.

Optimum condimentum fames. LXIX

Fames optimum cond.

Optimum condimentum fames. Inter apophthegmata Socratica celebratur. Irridebat hoc dicto luxum Atheniensium, qui uariis cupediis & operosis conditurıs conarentur efficere, ut cibus saperet palato, cum id optime præstet fames, condimentum ut optimum, ita & uilissimum. Nihil enim suauius editur, quàm quod editur ab esuriente. Manet hodieq; uulgo tritum prouerbium, famem efficere, ut crudæ etiam fabæ saccarum sapiant. Antiphanes apud Stobæum,

Ἅπαντα ὁ λιμὸς γλυκέα πλὴν αὑτοῦ ποιεῖ. id est, Præter seipsam cætera edulcat fames.

Quod fames facit in cibo, idem sitis facit in potu. Darius enim in fuga cum aquam turbidam bibisset & cadaueribus inquinatam, negauit se unquam bibisse iucundius, nimirum nunquam sitiens biberat. Eandem sententiam sic apud Athenæum libro quarto effert Xenophon, ἡδὺ μὲν μάζαν καὶ κάρδαμον φαγεῖν πεινῶντι, ἡδὺ δὲ ὕδωρ ἀρυσάμενον ἐκ ποταμοῦ διψῶντα πιεῖν, id est, Dulce est mazam & nasturtium edere esurienti, dulce est sitienti aquam è fluuio haustam bibere. Ibidem refert quiddam non infestiuum de Socrate, qui frequenter ad multam uesperam ambulare consueuit ante ædes suas percontantibus quid illic ageret, Obsonium, inquit, comparo in cœnam. De Dionysio, cui fastidienti nigrum ius quod in phiditiis apponebatur, coquus respondit, non esse mirũ, cum deessent condimenta, de palæstra, cursuq; ante cœnam sentiens, alias nobis dictum est. Aut natum à Socrate prouerbiũ, aut ab illo usurpatũ quod uulgo ferebatur. M. Tullius in lib. De finibus bonorum ii. Diceret id quod Socratem, qui uoluptatem nullo loco numerat, audio dicentem, cibi condimentum esse famem, potionis sitim. Licebit nonnihil gratiæ addere prouerbio, si longius deflectatur: uelut ad literarum studium, quod eo dulcius est, quo uehementius sitiantur literæ. Et uoluptates commendat rarior usus

Phani ostium. LXX

Ἡ φάνου θύρα, id est, Phani ostium. Id accinebatur, ubi quis frustra seruasset aliquid: ueluti si cuius uxorem adulterio uitiari contingeret, quam tamen ille multa zelotypia seruasset. Natum aiunt à Phano quodam usurario: uel, ut alii dicunt, cæco, qui cum cællæ penuariæ ostium ita obstruxisset, ut citra strepitum non quiret aperiri, tamen à ministro apertũ est, sublatumq; penu. Alii narrant, huic Phano uxorem fuisse parum spectatæ fidei, quàm quòd is haberet adulteru suspectam, atrii fores sic occlusit, ut non nisi cum stridore sonituq; possent aperiri. Verum illa cum per tegulas reciperet adulterum, uicini per iocum dicebant, ἡ φάνου θύρα. Eaq; uox postea cessit in uulgi sermonem. Haud scio an sit idem cum eo, quod refert Eustathius in Odysseæ librum ultimum, φανίου θύρα. A Phania quodam, qui finxerit sibi multam opum uim domi reconditam esse.

Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat. LXXI

Plato Philonissat, Philo pla.

Diuus Hieronymus in Catalogo scriptorum illustrium, Philonem quoq; Iudæum recenset, qui & eloquentiam & omnem Græcanicam eruditionem ita sit assecutus, tum Platonicam in dicendo maiestatem ubertatemq; sic expresserit, ut eum alterum Platonem appellet. Testatur autem apud Græcos, uulgo de illis dici solitum ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει, id est, Aut Plato Philonem imitatur, aut Philo Platonem. Extat huius opus, in quo uitas illustrium aliquot Hebræorum tractat, orsus ab Abraham. Tractat autem non tam ad historiæ cognitionem, q̃ ad institutionem regulamq; uiuendi: uidelicet omnia trahens ad morales allegorias, unde theologis præcipue legendus. Stilus tum candidus est, tum sublimis, ac diuinum quiddam præ se ferens, qualis est & Platonis: Gaudet symbolis ac mysteriis numerorum, quod ipsum Pythagoræ Platoniq; familiare. Ad morum institutionem accommodat omnia, nec hac parte dissidens à Platone. Per allegoriam torqueri poterit ad quosuis inter sese uehementer similes. Nam hoc ipsum non simpliciter, sed figurate dictum illud fat argumenti est, quòd Philonem longe Platone constat posteriorem esse. Cæterum in malam partem fiet prouerbialius, ueluti siquis dicat, Aut Cretissat Africa, aut Afrissat Creta: aut Neronissabat Galba, aut Galbissabat Nero. Huic figuræ confine uidetur illud Platonis, τὸ πολυθρύλητον, ut ait Aristides, Beatas fore respublicas εἰ μὲν, ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν, ἢ βασιλεύσωσιν οἱ φιλόσοφοι, id est, Si aut reges philosopharentur, aut regnarent philosophi.

Viro Lydo negocium non erat. LXXII

Ἀνδρὶ λυδῷ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο, id est, Viro Lydo negocium non erat. at ipse foras profectus, parauit. Dici solitum, ubi quis impatiens ocii, ipse sibi negocium ac turbam accersit. Allusisse uidet hue Plutarchus, aduersus Colotem, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καθάπερ ὁ λυδὸς ἐφ' αὑτὸν ἀνοίγειν οὐ θύραν μίαν, ἀλλὰ ταῖς πλείσταις τῶν ἀποριῶν καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν Ἐπίκουρον. id est, Mihi uero uidetur quẽadmodum Lydus ille, in seipsum aperire nõ unam ianuã, sed maximis ac plurimis difficultatibus circũuallare Epicurũ. Sumptum à Crœso Lydorũ rege, qui antea felix, rebusq; florentissimis utens, Cyrum in se ꝓuocauit: à quo uictus, in maximas calamitates deuenit. Autor Zenodotus. *Lydo uiro neg. n. e.*

Ne unquam uiri senis. LXXIII

Ἀνδρὸς γέροντος μήποτ' εἰς πυγὴν ὁρᾶν, id est, Tu ne uiri unquam inspicito podicem senis. Id est, ne requiras illud à quoquã, quod ab eo præstari non possit. Veluti siqs à philosopho reqrat eloquentiã, ab oratore exactã colligendi rationẽ, à sene facilitatẽ, & festiuitatem iuuenilem. Metaphora fœdior est, q̃ ut libeat interpretari: simul aũt apertior, q̃ ut opus sit. Refertur à Zenodoto.

Amæa Azesiam reperit. LXXIIII

Ἀμαία τὴν ἀζησίαν μετῆλθεν, id est, Amæa ad Azesiam accessit. Dici cõsueuit de re diu multumq; quæsita desiderataq;. Didymus autor est, apud Trœzenios Cererem appellari Amæam: Proserpinã, Azesiã. Nota fabula de Proserpina à Plutone abducta ad campos Elysios, & Cerere toto orbe quærẽte filiã. Refertur à Plutarcho in Alexandriensium prouerbiorũ collectaneis.

Tanquam heros in clypeo excipere. LXXV

Ἀλλ' ὥσπερ ἥρως ἐν ἀσπίδι ξενίσαι σε βούλομαι. id est, Inmo tanq̃ heros in clypeo te uolo hospitio accipere. Dici solitum, ubi quis suis ipsius artibus aut benefactis fretus, de amicis bene mereri conaretur. Inde ductum, quod antiquitus heroes assidue in armis agentes, uelut in clypeo diuersabant: & siquid opus fuisset amicis, quod armis præstari poterat, id prompte præstabant, utpote sola uirtute diuites. Et apud Homerum, heroes tergoribus bubulis accipiuntur, & apud Maronem,

Euander Aeneam uillosi pelle leonis Accipit.

Ex tergoribus autem integebantur clypei.

Iouis sandalium. LXXVI

Τοῦ διὸς σάνδαλον, id est, Iouis crepida. Per ironiam dicebat in eum, qui magni quippiam uideri uellet, propter principis alicuius familiaritatẽ: ueluti siquis insolens sit ac ferox, quòd regius sit coquus, aut imperatoris satelles, aut pontificius tonsor, apposite dicetur, τοῦ διὸς σάνδαλον. Nihil aũt uetat, quo minus & ad rem accõmodetur: ut siquis equũ regium, aut uestem miretur, quẽadmodum uulgus facere consueuit, non ob aliud, nisi quòd regis sit. Suidas ex Eupolide citat.

Lux affulsit. LXXVII

Vbi melior rerum spes ostendi cœperit, lucem affulsisse dicunt. Euripides in Oreste,

Ἥκει φάος ἐμοῖς καὶ σοῖς κακοῖς. id est, Meisq; uenit lumen, ac tuis malis.

De Menelao dictum, è cuius aduentu remedium aliquod malorũ suorũ sperabãt. M. Tullius in Antonianarum prima, Lux quædam uidebat oblata, nõ modo regno quod pertuleramus, sed etiã regni timore sublato. Porrò lumen fausti ominis apud ueteres fuisse, testis est, & M. Varro libro de lingua Latina secũdo. Putat enim mane diei inde dictũ, quòd antiquitus manũ bonum uocabãt. Ad cuiusmodi religionẽ Græci quoq; cum lumen infertur, solent dicere, φῶς ἀγαθόν. Nos item illata lucerna fausta inuicem precamur. Lumen enim uitam interpretant. Vnde inuisam abrumpere lucem.

Et tædet cœli conuexa tueri.

Euripides in Iphigenia in Aulide,

Τὸ φῶς τόδ' ἥδιστον ἀνθρώποις βλέπειν. id est, Lucem tueri est hominibus dulcissimum.

Et apud Græcos βλέπειν simpliciter dicunt, qui uiuunt. Aegyptii uitã lucernæ symbolo repræsentabant: quòd nihil aliud existimarent esse uitam, q̃ ignem humore uelut olei liquore nutritum.

Lupus aquilam fugit. LXXVIII

Λύκος ἀετὸν φεύγει, id est, Lupus aquilam fugit, ubi periculum iminens euitari nõ põt. Aquilam enim, alata cum sit, frustra lupus fugit. Refertur à Diogeniano, meminit aũt & Zenodotus. Nec indicant originem prouerbii. Nunquam enim audiui aquilas molestas esse lupis.

Lupus ante clamorem festinat. LXXIX

Λύκος πρὸ τῆς βοῆς σπεύδει, id est, Lupus ante clamorem festinat, ubi quis admissi conscius, ultro timet prius q̃ accuset. Siquidem lupus simulatq; prædam rapuit, mox ꝓperat aufugere, ne coorto rusticorũ clamore ueniat in periculum. Autor Diogenianus.

Lupo agnum eripere postulant. LXXX

Leno quispiã in Pœnulo Plautina, Lupo agnũ eripere postulant, nugas agũt. Vbi qs frustra conat prædã recipere, cui semel manus iniecit rapax aliqs. Improbũ enim uidet sperare futurũ, ut lupus agnum

G

semel arreptum mittat. Confine, quod alibi diximus, ἐκ λύκου στόματος, id est, E lupi ore.

Viam qui nescit ad mare, &c. LXXXI

Plautus in Pœnulo, Viam qui nescit, qua deueniat ad mare, eú oportet amnem quærere comitem sibi, id est, qui rem cõmode conficere nequit, is quauis ratione conficiat necesse est. Potest & in hunc accõmodari sensum, qui per se nõ sapit, aliis obtemperet qui plus sapere uideant. Potest item in hunc, Qui recte uiuendi ratioñe ignorat, eos sibi ꝓponat, quoꝝ uita laudata est. Fluuius etiã si longis ambagibus, tamen aliquãdo tandem ad mare deducit, quandoquidem illuc infundit. Huic confine est, qui uiæ ignarus est, uirgiferum adhibet. Cato Censorius in eos, qui subinde ambirent magistratũ, nõ inscite dicere solet, eos καθάπερ τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν ὁδὸν ἀεὶ μετὰ ῥαβδούχων ζητεῖν πορεύεσθαι καὶ πλανᾶσθαι, id est, Non aliter quàm uiæ ignarus semper uelle cum uergiferis incedere ne erraret. Magistratus enim ex more lictor aut aliquis uirgam gestans præcedebat.

Virgiferos sequi.

Volens nolente animo. LXXXII

Ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ, id est, Volens inuito sanè animo. Hemistichium Homericũ Iliados libro quarto. Dicendum, ubi quis fingit se nolle quod cupit: aut contrà. Terentius non dissimili figura dixit in Andria, Tu uoluntate coactus es tua. Nonnunquam de ambigente, animiq; incerto dicitur, ut apud Euripidem in Hecuba,

ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων. id est, At is uolensq; & non uolens.

Est etiam in arcanis prouerbiis Hebræorum, Pigrum uelle & non uelle.

Vulturis umbra. LXXXIII

Γυπὸς σκιά, id est, Vulturis umbra. De nullius pretii homine dicebatur. Refertur à Diogeniano. Mihi magis quadrare uidetur in hæredipetas, aut alioqui rapaces, inhiantesq; prædæ. Respondet illi, Si uultur es, cadauer expecta.

Præsens abest. LXXXIIII

Παρὼν ἀποδημεῖ, id est, Præsens peregrinat. In eũ dicẽdum, qui nõ animaduertit ea quæ dicunt, cogitatione aliis in rebus occupata. Vnde quos iubemus attentos esse, iis sic loqui solemus hic estote, & hoc agite, & adeste animis. Hodieq; uulgo dicũt, cogitatione peregrinanté, domi nõ esse, sed foris. Terentius in Eunucho, Cum isto milite præsens, absens ut sies, id est, corpore qdem præsens, cæterũ animo semota. Contra, qui amant, absentes, præsentes sunt: ueluti de Didone Vergilius in quarto,

Absens, absentem, auditq;, uidetq;.

Theodoritus Cyrenẽsis Terapeutices libro primo ex Heraclito Ephesio adducit, ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖσιν ἐοίκασι, φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ, παρέοντας ἀπεῖναι, id est, Stolidi cũ audierint, surdis sunt assimiles. Testatur prouerbium illos præsentes abesse. Item Aristophanes in Equitibus,

πρός τι τὸν λέγοντ', ἀεὶ id est, Tu semper inhias ad loquentes, cæterum

κέχηνας, ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ. id est, Animus peregre est, mensq; tua præsens abest.

Vnà lauabor. LXXXV

Παραλοῦμαι, id est, Vnà lauabor. Dici consueuit, ubi quis insinuat se in societatem alterius, aut ubi qs admittit aliquem in societatem: uti qui pauperior est, sumptum effugiat. Suidas ait olim fuisse morem ut diuites unà cum pauperibus lauarent: ut quibus propria supellex strigilum, spongiarũ, guttorum, atq; id genus rerum non esset, diuitum uterentur supellectile. Citat idem Aristophanem ex Anagyro, ἀλλὰ πάντας χρὴ παραλοῦσθαι, καὶ τοὺς σπόγγους ἐᾶν. id est, Verũ oportet omneis unà lauare, ac spongias omittere. Tanquam hoc commoditatis laturi sint tenues, si cum diuitibus balneum ingrediantur, ut spongiis suis parcant. Vnde mihi uidetur, non inconcinne dici posse, ubi quis leuiculam aliquam commoditatem, quam citra suum incommodum præstet, perinde ut ingẽs beneficium imputat. Velut si cardinalis inanem titulum familiaritatis largiatur alicui, nihil ipsi nociturum, qui concedit, profuturum nõnihil ei, qui accipit, recte dicetur, παραλοῦσθαι. Quidam codex habet, παραδύομαι, uelut unà mergor.

παραλοῦσθαι

Pinus in morem. LXXXVI

Πίτυος τρόπον, id est, Piceæ ritu. Vbi quis funditus radicitusq; perit, ita ut nullo pacto restitui possit, piceæ ritu perditus dicitur. Nam piceam succisam negãt suppullulascere. Meminit huius prouerbii Staphylus, citante Diogeniano, meminit & Suidas.

Procridis telum. LXXXVII

Πρόκριδος ἀκόντιον, id est, Procridis iacula. De iis, qui ueluti certis telis, quicquid animo destinant, assequuntur. Sumptum à notissima fabula, uel Ouidio narratore, libro Transformationum septimo, Cephalo, qui certo iaculo emisso, Procridem uxorem interemit, ratus feram esse. Huic diuersum est illud Horatianum,

Non semper feriet, quodcunq; minabitur arcus.

Id est, non semper assequeris quod cupis.

Promeri canes. LXXXVIII

Προμέρου κύνες, id eſt, Promeri canes. Dici ſolitũ, ubi quis nouo caſu pœnas daret iis, quos aliquãdo læſiſſet. Promerus regius qdam miniſter fuit. Is Euripidem tragicũ poetã, ſupra modum exoſum habebat, delatus ab eodem aliquãdo, neſcio quo nomine apud regẽ. Quare poſtea canes quoſdam feros in poetã ſoluit, à qbus ille deuoratus interiit. Proinde quoties potens quiſpiã offenſus aliquos ſubornat, ſubmittitq́;, qui tibi negocium faceſſant, tempeſtiue dixeris. προμέρου κύνες. Conuenit cũ illo, quod alio dictum eſt loco, κυνὸς δίκην, id eſt, Canis uindictam. Recenſetur à Diogeniano.

Magiſtratum gerens, audi & iuſte & iniuſte. LXXXIX

Ἄρχων ἄκουε καὶ δικαίως κ᾽ἀδίκως. id eſt, Princeps iniqua & æqua pariter audias.
Sumptum aiunt hoc adagium ex Solonis elegiis, etiam ſi hic trimeter eſt iambicus. Admonet, ut qui in tractandis Reipub. muneribus uerſatur, patientiſſimis ſit auribus, æquoq́; animo & bene & male audire conſueſcat: neq; facile populi uel laudibus uel conuitiis à recto dimoueatur: Congruit huc illud Sophocleum in Antigone,

Ἀλλ᾽ ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν,
Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία. id eſt,
Sed quem inſtituerit ciuitas, & parua eum
Audire oportet, & æqua, & his contraria.

Princeps & æqua & iniqua audit

Poteſt & ad hoc accõmodari, quod quidam Romanus imperator dixiſſe legitur in ciuitate libera linguas item liberas eſſe oportere. Neq; uero mirum aut magnũ, ſi principes permittant populo quæ uelint dicere: cum ipſis liberum ſit quæ uelint facere. Præterea de principũ factis uulgus uarie pronunciare conſueuit, quod alius probat, alius damnat. Maiore autem animo oportet eſſe principem, q̃ ut huiuſmodi uoces captandas aut obſeruandas exiſtimet: tantum id ſpectet, quod ex uſu ſit reipublicæ. Huc Alexandri dictum pertinet, cui cum quidam renunciaſſet, eſſe qui de ipſo male loquereť, Regium eſt, inquit, male audire cum bene feceris.

Fulgur ex pelui. XC

Ἀστραπὴ ἐκ πυέλου, id eſt, Fulgur ex pelui. De minis inanibus eorum, qui lædere nõ queant. Fulgor enim qui fulguris imitatione quadam è uaſculorum nitentium uibratione, aut ex aquis redditur, nocendi uim nullam habet, pueros modo territat. Habẽtur & hodie ſpecula quædam quæ uibrata ad ſolem fulgur imitantur: uerũ id fulmen non eſt, quod montes ac maria percutiat, ut inquit Plinius. Parœmiam recenſet Diogenianus. Ad quam alluſit Auguſtinus, aut ſiquis alius eſt autor, in libro De qnq; hæreſibus, Non nos hoſtium turba, non bellantium reuocet forma, nõ quaſi uitrea fulgẽtia terreant arma: quanquam legen dum opinor uitra.

Ex inanibus paleis. XCI

Ἀτὰρ ἐκ καθαρῶν ἀχύρων τετρύγηκας σιτίον, id eſt, Atqui è puris paleis triturã frumẽti facis, id eſt, Operã ſterilem & infrugiferam ſumpſiſti. Natum à ruſticis adagium, cum male enatis ſegetibus, præter culmos & paleas nihil adferunt in horrea. Recenſetur à Diogeniano.

Ex paleis inanibus triturã facis

Atrei oculi. XCII

Ἀτρέως ὄμματα, id eſt, Atrei oculi. De toruo truculentoq́; aſpectu dicebatur. His enim oculis in tragœdiis inducebatur Atreus, qui Thyeſtæ fratri filios ipſius epulandos appoſuit, propter uxorem adulterio uitiatam.

Mutus Hipparchion. XCIII

Ἄφωνος Ἱππαρχίων, id eſt, Mutus Hipparchion. Vbi quis repente obmuteſcit, cũ maxime uox illius expectatur, id quod nõ raro conſueuit quibuſdã in cœtu dicturis euenire, ut ſubito uelut attonitis uox faucibus hæreat. Quod aiunt accidiſſe Theophraſto, homini in circulis alioquin eloquentiſſimo. In huiuſmodi caſu igitur fuerit huic adagio locus. Narrant olim apud Græcos, duos præcipuos fuiſſe citharœdos, Hipparch onem & Rufinum. Cum aũt in ſolennibus ludis, qui decimo quoq; anno apud Iuliopolitas agebantur, eſſent inter ſe decertaturi: contigit, ut Hipparchion theatri ſtrepitu turbatus, obticuerit, eaq́; res in uulgi iocum abiit. Autor Zenodotus.

Pecuniarum cupiditas Spartam capiet, præterea nihil. XCIIII

Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ἕλοι, ἄλλο δὲ οὐδέν. id eſt,
Vna fames auri Spartam capiet, ſubigetq́;, Præterea nihil. De iis qui ſola pecunia poſſunt expugnari, alioquin inuicti. Natũ adagium ab oraculo, quo reſpõſum eſt Alcameni & Theopompo Spartæ regibus; tum demum uincendos eſſe Lacedæmonios, cum aurum & argẽtum in pretio cœperint habere. Reſpondet apophthegmati Philippi Macedonum regis, qui putauit nullam arcẽ tam munitam eſſe, quin capi poſſet, modo aſino pateret acceſſus onuſto auro. Reſpondet & Danaes fabulæ, à qua nulla cuſtodia, auri inſultum arcere potuit. Meminit M. Tullius in ſecundo libro Officiorum, & Plutarchus in Laconicis.

Non decet principem ſolidam dormire noctem. XCV

Inter pleraq; Homeri carmina, quæ quondam prouerbiorum uice celebrata fuiſſe teſtatur Macrobius,

Illud uel præcipue annumerarim, quod est in Iliados libro secundo:
οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. id est, Haud dignū duce, id est, noctē dormire p omnē. Admonet parœmia, uigilantiam ac solicitudinem maxime conuenire principibus: ut qui tantā negociorum sarcinam sustineant humeris. Vnde & Vergilius Aeneam suum aliis dormientibus aut uoluptati indulgentibus, aut uigilantem facit, aut certe excitat, fingitq; cogitabundum, sobrium, & de futuris agitantem animo.

At pius Aeneas per noctem plurima uoluens. Et rursum,
Aenea potes hoc sub casu ducere somnos? Atq; iterum,
Vigilas'ne deûm gens
Aenea? Vigila.

Huius rei præclarum exemplum prebuit Epaminondas ille dux Thebanus. Siquidem cum Thebani ciues festis quibusdam diebus solutius compotationibus indulgerent, licentiusq; uoluptatibus fruerentur, ille solus uigil ac sobrius arma lustrabat, & urbis obambulabat mœnia. Rogatus cur id faceret, respondit se νήφειν καὶ ἀγρυπνεῖν ὅπως ἐξῇ τοῖς ἄλλοις μεθύειν καὶ καθεύδειν. id est, sobrium esse se ac uigilare, quo reliquis liceret temulentos esse ac dormire: quemadmodum refert Plutarchus in libello Aduersus ducem imperitū. Porrò quæ modo retulimus ex Homero, dicunt ad Agamēnonē sub persona somnii, Nestoris speciem imitantis. Integrum carmen sic habet,

παννύχιον εὕδειν

εὕδεις ἀτρέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο; Belligeri Atridæ proles dormis'ne Agamemnon?
οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα, Perpetuam noctem dormire haud principe dignū est,
ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε. i. Cui populi commissi, & tanta negocia curæ.

Eundem cæteris dormientibus solum uigilantem facit Iliados κ.

ἄλλοι μὲν παρὰ νηυσὶν ἀριστῆες παναχαιῶν At reliqui Danaûm proceres noctem usq; per omnem
εὗδον παννύχιοι μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ, Dormibant, placito correpti membra sopore,
ἀλλ' οὐκ ἀτρείδην ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν At non Atridem pastorem Agamemnona plebis
ὕπνος ἔχε γλυκερὸς, πολλὰ φρεσὶν ὁρμαίνοντα. i. Somnus habet dulcis, uersantem pectore multa.

Consimilem ad modum Iouem uigilantem facit Iliados secundo,

ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ Tum reliquos omneis, diuosq;, uirosq; tenebat
εὗδον παννύχιοι, δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος, Pernox somnus. at insomnis Saturnius unus,
ἀλλ' ὅγε μερμήριζε κατὰ φρένας. id est, Pectore sollicito uoluebat.

Narrat Plutarchus in eodem cōmentario, quem modo citauimus, quiddam nec alienum ab hac parœmia, nec indignum memoratu, nimirū regi Persarum hunc fuisse morem, ut semper unū quēpiam haberet cubicularium, cui hoc muneris erat mandatū, ut mane regium thalamū ingressus, his uerbis illū expergefaceret, ἀνάστα ὦ βασιλεῦ καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σε φροντίζειν ὁ μεσορομάσδης ἠθέλησε. id est, Surge rex, ac negocia cura, quæ te Mesoromasdes curare iussit. Quòd siqs princeps eruditus sit ac prudens, huic nihil opus fuerit eiusmodi cubiculario monitore: sed ipsa ratio semp in pectore tale quiddam insonabit: φρόντιζε, &, οὐ χρὴ παννύχιον. Plato septimo De legibus libro, multis modis uigilantiam cōmendat, maxime in principe. Eius uerba subscribam: ἐγρηγορότες δὲ ἄρχοντες ἐν πόλεσιν νύκτωρ, φοβεροὶ μὲν κακοῖς, πολεμίοις τε ἅμα καὶ πολίταις. id est, Principes qui noctu uigilant in ciuitatibus, malis sunt formidabiles ciuibus, pariter & hostibus. Ac paulo superius eodē in loco: καθεύδων γὰρ οὐδεὶς, οὐδενός ἄξιος. id est, Nullus enim dormiens alicuius est rei. Dormiunt autē qui oscitanter agunt, quibus interdum succedit, sed raro. Proin recte Pindarus Olymp. x. ἄπονον δ' ἔλαβον χάρμα παῦροί τινες. Gaudium citra laborem pauci quidam assecuti sunt.

Dormiens nullius rei est

Capram portare non possum, & imponitis bouem. XCVI

Plutarchus in commentario, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι. Ἐπεὶ τὸ τῆς παροιμίας ἐστὶ γελοῖον, οὐ δύναμαι τὴν αἶγα φέρειν. ἐπίθετέ μοι βοῦν. id est, Tauro oneratis, cū nequeā portare capellam. Vbi quis quod leuius est recusat, & quod multo sit intolerabilius, imponi sibi postulat. Veluti siquis impatientia paupertatis (nam ad id accommodat Plutarchus) usuris inuoluat sese, quod onus uix diuitibus sit tolerabile.

Nunquam enim meos boues abegerunt, nec equos. XCVII

οὐ γάρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους. id est,
Non enim equos unquam mihi subduxere boues'ue.

Prouerbiali figura uidetur olim usurpatum, pro eo quod est, Nunquam me læserunt aut affecerunt iniuria: Cum negamus nobis esse causam, cur illum aut illum odisse debeamus. Plutarchus in cōmentario de uitanda usura: καὶ ταῦτα μή με οἴεσθαι λέγειν πόλεμον ἐξενηνοχότα πρὸς τοὺς δανειστάς. οὐ γάρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους. id est, Neq; uero me existimetis hæc dicere, quòd bellum mihi sit cum usurariis.
Nunquam etenim uel equos mihi subduxere boues'ue.

Id est, nunq̃ quicq̃ mei abstulerũt. Id quo longius traducet à simplici sermone, hoc magis erit prouerbiale. Sumptum est aũt ex Iliados Homericæ libro primo: ubi Achilles cõtendens cũ Agamemnone negat sibi causam esse, quãobrem cum Troianis bellum suscipiat, nisi ut illi morem gerat.

οὐ γάρ ἐγὼ τρώων ἕνεκ' ἤλυθον αἰχμητάων
δεῦρο μαχησόμενος, ἐπεὶ οὔ τί μοι αἴτιοί εἰσιν.
οὐ γάρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους
οὐδέ ποτ' ἐν φθίῃ ἐριβώλακι βωτιανείρῃ
καρπὸν ἐδηλήσαντο. id est,

Haud ego Troiugenũ huc accessi nomine, quo cum
His bellum gererem, neq; enim sum læsus ab istis.
Nunq̃ etenim uel equos mihi subduxere boues'ue.
Nec Phthies unquam segetumq; uirumq; feracis
Sunt populati agros.

Dictum est aũt ex antiqui seculi ritu, quo cũ uita mortalium adhuc esset pastoralis, prima belli causa erãt abacta pecora: quẽadmodũ elegãter indicat Homerus Iliad, σ. depingens Achillis clypeum:

τοῖσι δ' ἔπειτ' ἀπάνευθε δύο σκοποὶ εἵατο λαῶν,
δέγμενοι ὁππότε μῆλα ἰδοίατο καὶ ἕλικας βοῦς.
οἱ δὲ τάχα προγένοντο, δύο δ' ἅμ' ἕποντο νομῆες,
τερπόμενοι σύριγξι, δόλον δ' οὔτι προνόησαν.
οἱ μὲν τὰ προϊδόντες ἐπέδραμον. ὦκα δ' ἔπειτα
τάμνοντ' ἀμφὶ βοῶν ἀγέλας καὶ πώεα καλὰ
ἀργεννῶν οἰῶν, κτεῖνον δ' ἐπὶ μηλοβοτῆρας.

Et reliqua quæ sequũtur. Quos uersus nequis omnino cõtemptos queratur, ita uertimus:

Dehinc procul his speculatores populi unus & alter
Obseruant, si sors uideant ouium'ue boum'ue
Agmina, at hæc confestim adsunt, quæ ponè sequuntur
Pastores duo, demulcentes pectora cannis,
Ignari fraudis: contra illi ex composito, mox
Accurrunt, armenta boum, niueosq; bidentum
Concidere greges, cæsis pastoribus ipsis.

Felix qui nihil debet. XCVIII

Εὐδαίμων ὁ μηδὲν ὀφείλων. id est, Felix qui nihil debet. Sententia Græcis celebrata: quam facile bis uerã dicet, qui periculum fecerit, quid sit ære alieno obstrictum esse. Qui non sit expertus, is Plutarchi cõmentarium euoluat De uitandis usuris, quamq; sit miserum debere facile cognoscet. Quid enim calamitosius quàm toties erubescere, toties perfricare faciem, fugitare, latitare, mentiri, dissimulare: nunc supplicem agere, nunc flagitare: palàm appellari, uitari, notari digito: breuiter nunquam tui iuris esse? Nam hæc, cumq; his multa alia incõmoda secum adfert æs alienum. Extat in hanc sentẽtiam epigramma Græcum huiusmodi, titulo Automedontis.

Εὐδαίμων πρῶτον μὲν, ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων.
 εἶτα δ' ὁ μὴ γήμας. τὸ τρίτον, ὅς τις ἄπαις.
ἢν δὲ μανεὶς γήμῃ τις ἔχει χάριν, ἣν κατορύξῃ
 εὐθὺς τὴν γαμετήν, προῖκα λαβὼν μεγάλην.
ταῦτ' εἰδὼς, σοφὸς ἴσθι. μάτην δ' Ἐπίκουρον ἔασον
 ποῦ τὸ κενὸν ζητεῖν, καὶ τίνες αἱ μονάδες. id est,

Qui nulli debet, fortunatissimus ille est.
 Proximus huic cœlebs. tertius orbus erit.
Quòd siquis demens uxorem duxerit, illi
 Hæc ita res demum commoda grata feret:
Eueniat si sors, ut grandi dote recepta,
 Protinus uxorem deferat ad tumulum.
Hæc doctus sapies, Epicurum quærere frustra,
 Qua sit inane sinas, quæq; sient monades.

Plutarchus in libello, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, scribit Persis, duo fuisse peccata: primũ debere, proximum mentiri. Nam ea iudicabant cohærere, quòd qui sunt obærati, sæpius cogantur mentiri. Quod autem refert Plutarchus, est apud Herodotum libro primo.

Ad digituli crepitum. XCIX

Qui arrogantius fastuosiusq; iubent quippiam, digituli crepitu significare dicuntur. Diuus Hierony. in episto. ad Rusticum monachum usurpauit, in superciliosum quendam & fastidientem, qui dicturus, digituli crepitu silentium imperabat: deinde simili fastu, singulas uoces, per interualla promebat: ut singultire crederes, non proloqui. Videtur autem hic gestus fuisse dominorũ, seruis humilius aliquod ministerium innuentium. Martialis libro tertio in Zoilum: *Digiti crepantis signum*

Digiti crepantis signa nouit Eunuchus. Item in Distichis,

Cum poscor crepitu digitorum & uerna moratur
O quoties pellex culcitra facta mea est.

M. Tullius libro Officiorum tertio. Itaq; si uir bonus habeat hanc uim, ut si digitis concrepuerit, possit in locupletum testamenta nomen eius irrepere, hac ui non utatur, ne si exploratum quidem habeat id omnino neminem unquam suspicaturum. Simile est illud de nutu & renutu Iouis, quod ex Homero citat Plinius in Epistolis. Et nutu dicuntur efficere, qui minimo negocio rem conficiunt. Item ad omnes nutus obsequi, qui prompte morigerantur.

Suem irritat. C

τὴν ὗν ἐρεθίζει, id est, Suem irritat. In auidū rixarū dicebat̃. Sus enim agrestis ꝓuocatus, recta petit eum, à quo ꝓuocatus est. Sic enim narrāt uenādi periti, siqs suem lancea ꝓtensa ꝓuocarit, etiā si iam ille sequebat̃ alium quēpiam, ilico uertere cursum, & in ꝓuocatorem tendere, ne cuspide quidem uitata.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA VIII

Seruatori tertius. I

Τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι. id est, Tertium seruatori. Proculus Diadochus in cōmētario de tribus animi partibus, iuxta Platonis diuisionē, deq; quatuor uirtutum generibus, usurpauit adagiū hoc, his qdem uerbis, ἀλλὰ τούτων διαλυθέντων, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν κατ' οὐσίαν διακριθέντων, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι φασί, id est, His dissolutis, animiq; partibus iuxta suā rationē distinctis, tertiū seruatori, quod aiunt. Sentit aūt Proculus, absolutis duobus restare tertium, uidelicet, quo pacto quatuor uirtutes ad treis illas animi partes possint referri. Proculus uidet̃ Platonem imitatus in Charmide, πάλιν τοίνυν ἦν δ' ἐγὼ τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐπισκεψώμεθα, id est, Rursum igit̃, inquā, tertiū sospitatori uelut ab initio cōsideremus. Eodē allusisse uidet̃, licet tectius, lib. De legibus. iii. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῖν ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν. id est, Porrò tertius uobis seruator uidens principatū adhuc frementē & animosum seu psalliū iniecit illi, Ephoroꝝ potētiā. Sentit Lacedæmoniorū 2 remp. tribus modis fuisse tēperatā ne erūperet in tyrānidem. Primū addita altera familia, ex qua reges creari liceret. Nā initio ex una tantū fas erat. Deinde nobiliū ac pricipū potētiæ opposita xxviii. senioꝝ autoritas, quæ ĩ grauissimis negociis regiæ par habebat̃. Postremo qnq; Ephoroꝝ magistratus, cui rex parere cogebat̃. Hæc aūt oia puta numinis ꝓuidētia fuisse ꝓcurata ad ciuitatis incolumitatē, eoq; dicit, tertius seruator. Sumptū est adagium ex Isthmioꝝ hymno sexto Pindari, apud quē de tertio Iouis sospitatoris calice legimus ad hunc modum: εἴη δὲ τρίτον σωτῆρι πορσαίνοντας Ὀλυμπίῳ, Αἴγιναν κατὰ σπένδειν μελιφθόγγοις ἀοιδαῖς, subaudi κρατῆρα.

Quoꝝ carminum hæc fermè mens est: Optat Pindarus ut aliquādo uincat Olympia Æginēsis, quo contingat tertium miscere calicem sospitatori Ioui, non sine laudibus, tum ipsius uictoris, tum Iouis Olympii. Craterem autem intelligit, aut simpliciter cum qui sumitur in conuiuiis uictorialibus: aut κρατῆρα τῶν ᾠδῶν. id est, Calicem cantionum, quemadmodum alibi:

γλυκὺς κρατὴρ ἀγαφθέγκτων ἀοιδᾶν. id est, Dulcis calix uocalium cantionum.

Quo qdē loco Pindaricus interpres ostēdit antiqtus fuisse morē, ut in conuiuiis primus calix misceret̃ Ioui Olympio: secūdus heroibus, tertius Ioui seruatori. Testē huius rei citat Sophoclem ἐν ναυπλίῳ,

Ζεὺς παυσίλυπε καὶ Διὸς σωτηρίου Curarum ademptor Iuppiterq; & tertii
Σπονδὴ τρίτου κρατῆρος. id est, Libatio scyphi sospitatoris Iouis.

Citat & Aeschylum in Epigonis:

Λοιβὰς Διὸς μὲν πρῶτον ὡραίου γάμου
Ἥρας τε, εἶτα τὴν δευτέραν γε κράσιν
Ἥρωσι νέμω, εἶτα τρίτον Διὸς τοῦ σωτῆρος εὐκταίαν λίβα. id est,

Libationes primū qdem Iouis tempestiuarū nuptiarū, Iunonisq;. Deinde secūdum poculū heroibus tribuo. Deidē tertio loco Iouis sospitatoris optabilem stillā. Addit aūt, hūc calicē σωτῆρος appellatū: quod hucusq; potatio citra ebrietatē, animiq; norā cōsisteret. Vltra quē siqs ꝓgressus esset, iam ad libidinē, intēperātiamq; res uergere uideret̃: iuxta illud apud Apuleium Asclepiadis dictū, existimantis primū craterē ptinere ad sitim, secūdum ad uoluptatē, tertium ad ebrietatē, quartū ad insaniā. Hūc autē eundem, Διὸς σωτῆρος calicē appellant τέλειον, siue quòd in hunc desineret bibendi modus: siue quòd hic numerus inter oēs absolutissimus esse putat̃, ut cui adsit & initium, & mediū, & finis: eoq; rebus diuinis potissimū accōmodat̃, & à Platone refert̃ ad animū, utpote diuinū, & ob id ternione cōstantē. Ne id qdē theologica rōne uacat, quòd primā & ultimā paterā Ioui dicarint, mediam semideis. Primū enim heroibus medius locus cōpetebat: uel quòd iuxta Platonis sententiā mediæ conditionis

essent inter summos illos deos, οἱ Ὄλυμπον ἔχουσι, ut inquit Home. quos Plato mentes autumat esse nullis obnoxias corporibus, & iter nos corporibus oneratos, & ob id affectibus mortiq; obnoxios. Dæmonibus enim Platonici tribuũt corpora, tametsi nõ eiusmodi, qualia sunt nostra, uerũ aerea: cuius opionis se fuisse testaẽ & diuus Aurelius Augusti. in libello De natura dæmonum, & aliâs aliquoties. Vel quòd iuxta poetarũ fabulas semidei cõpositæ mediæq; sunt originis, ex altero paréte deo, altero homine: uelut Hercules ex Alcmena & Ioue, Castor & Pollux ex Leda & Ioue. Porrò Iouem intelligunt mentem illam summá omnia simul complectenté, ut idem & initium & finis sit omniũ: eamq; ob causam ab hoc auspicabantur potationem, & in eundem finiebant. Meminit Iouis sospitatoris non semel Aristophanes in Pluto, uelut hoc loco:

τὸν οὖν Δία τὸν σωτῆρα καὐτός μοι δοκῶ
χαίρειν ἐάσας ἐνθάδ' αὐτοῦ καταμένειν. id est,
Mihi itaq; uisum sospitatorem Iouem ut
Valere sinam, atq; hoc permaneam posthac loco.

Tradit interpres templum Athenis fuisse τοῦ Διὸς σωτῆρος, qué eundem quidam ἐλευθέριον appellant. Διὸς σωτῆρος mentioné facit & Athenæus in Dipnosophistis, libro secundo, addens olim fuisse morem, ut cibis appositis mox uinum indilutum infunderetur, quo nimirum declararent quáta uis esset boni dei. Deinde cum suo quisq; arbitrio diluisset, nomen Iouis seruatoris præfabátur, inuentes ita temperatum uinum tuto citraq; noxam bibi. At idem libro undecimo propemodũ docet & post cœnam à lotis manibus inferri solere calicem Iouis Seruatoris, qui idem fuerit cum eo qui dictus est ἀγαθοῦ δαίμονος, Diphilum adducens autorem, qui scripserit in Sapphone:

Ἀρχίλοχε δέξαι τήνδε τὴν μετανιπτρίδα
μεστὴν Διὸς σωτῆρος ἀγαθοῦ δαίμονος. id est,
Archiloche sumito hanc tibi metaniptridem
Plenam Iouis Soteris optimi dei.

Adagio licebit uti, cũ significabimus nos ad id quod in negocio postremũ, ac præcipuum est accedere. Priusq̃ finé faciam illud admonere libet, ex Pindari uerbis, eundé uideri Ioué Olympium ac sospitaroré. Plutarchus cõuiuialium quæstionũ, decade qnta, de tribus his calicibus loquitur, ni fallor: οὐδὲ γὰρ θεῷ θύοντες, πᾶσι τοῖς ἄλλοις θεοῖς, μάλιστα καὶ σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς κατευχόμεθα, ἀλλὰ τριῶν κρατήρων κιρναμένων, τοῖς μὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου σπένδομεν, τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ δευτέρου, τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ τελευταίου. φθόνος γὰρ ἔξω θείου χοροῦ ἵσταται. id est, Neq; enim cũ deo rem diuiná facimus, reliquis oĩbus diis, maxime cũ té plis & aris uota facimus. Sed tribus crateribus mistis, aliis de primo libamus, aliis de secũdo, aliis ex ultimo. Nam iuidia stat extra choꝝ diuinũ. Meminit huius rei & decade septima, demonstrans, cum uni sacrificabaẽ deò, omnibus simul uota fieri, sed non nominatim.

Hyperi uertigo. II

Ὑπέρου περιτροπή, id est, Pistili circũuolutio. Vbi quis semper idem agitat, neq; quicquam tamé explicat. Plato Comicus, opinor, in Adonide, apud Zenodotum, *Pistilli circũuolutio*

Εἶτ' οὐχ ὑπέρου μοι περιτροπὴ γενήσεται. id est, Dehinc mihi uertigo pistilli haud erit.

Plutarchus aduersus Stoicos significans illoꝝ rationes eodem reuolui: πολὺς οὖν ὁ Διὸς Κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀφιᾶται. τὴν γὰρ ὑπέρου περιτροπὴν ἵνα μὴ σκώπτειν δοκοῖς ἔασον. id est, Multus igitur Iouis Corinthus ad rationem illoꝝ admittit. Nam pistilli circũuolutioné, ne ridere uidearis, omitte. Vnde uidetur solere dici, cum eadem sæpius iterantur nõ sine tædio. Dialectici peti principiũ aiunt, quoties eodem reuoluitur argumẽtatio. Hesychius interpretatur de iis, qui semper eadé agunt, neq; quicq̃ interim proficiunt. Huic ita finitimum est, ut idem uideri possit, quod Plato recẽset in Theæteto: ἡ μὲν σκυτάλης, ἢ ὑπέρου ἢ ὅτου δὴ λέγεται περιτροπή. id est, Scytale quidem, aut pistilli, aut si cuius alterius dicitur circũuolutio: cum sermo in eodem reuoluitur, quéadmodum illic Theætetus iubet assentiri rectæ opinioni, eum qui rectam habet opinionem. Scytalam interpres uertit, scuticam, cum Plato loquatur de loro quod surculo circũuoluitur.

Sus sub fustem. III

Ὗς ὑπὸ ῥόπαλον, id est, Sus sub fusté. Vbi qs sese in præsens discrimé ac pniciem ꝓcipitat. Ná sues apud quosdam fuste mactari mos est. Refertur à Suida. Zenodotus indicat extare apud Dinolochum.

Si bouem non possis, asinum agas. IIII *Bouem si nequeas, asinum agas*

Εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε ὄνον, id est, Si nequeas bouem, asinum agito, id est, si non potes ut uis, utcũq; potes facito. Si fortuna splendidior non contingit, eam sortem quæ contingit boni consulas: si quod optas non licet, id quod est proximum, amplectere. Autore Suida.

Siren amicum nunciat, apis hospitem. V *Apis hospité, Siren p.a.*

Σειρὴν μὲν φίλον ἀγγέλλει, ξεῖνον δὲ μέλισσα. id est, Hospitem apis, uerum Siren prædicit amicum. Quoties cõplures eadé de re bñ ominanẽ, aut ubi suæ q̃sq; spei blandiés ex quálibet leuibus argumẽtis diuinat futurũ qđ optat. Ná Siren hoc loco nõ uná ex illis uirginibus Homericis significat, uerum insecti genus, api nõ dissimile, Autore Suida. Quáquá apud Hesychium σείρη legitur non σειρήν.

Etiam si lupi meminisses. VI *Lupi etiam si meminisses*

Εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθης. id est, Etiam si lupi mentioné fecisses, subaudiendũ interuenisset. Quoties præter

expectationem interuenit is de quo fuerat mentio: cognatum ei, quod alibi recensuimus: Lupus in fabula. Id frequêter accidit in Comoediis ac Tragoediis arte curaq; scriptoris. ut de quo fiunt uerba mox iteruenïat. Accõmodari poterit ad rem ueluti si apud autoré ꝓpinus uel casu occurrat, id de quo uertebaẽ sermo. adagiú refert Zenodotus. Plato in Phaedro, λέγεται γοῦν ὦ φαῖδρε δίκαιον εἶν, καὶ τὸ τοῦ λύκου εἰπεῖν. id est, Aiunt igitur ô Phaedre iustum esse etiam quod de Lupo dicit narrare.

Similior ficu. VII

Ὁμοιότερος σύκου, id est, Similior ficu. Per iocum dicebaẽ, de uehementer inter se similibus. Ducta metaphora à ficoꝝ inter ipsas similitudine. Plutarchus aduersus Stoicos: θαυμαστὸν καὶ παράδοξον εἰ μήτε φάττα φάττῃ, μήτε μέλιττα μελίττῃ, μήτε πυρὸς πυρῷ, ἢ σῦκον, τὸ τοῦ λόγου, σύκῳ ἐν τῷ πᾶντι χρόνῳ γέγονεν ἀπαράλλακτον, id est, Mirum & inopinabile, si neq; palumbus palumbo, nec api apis, nec tritico triticum, aut fico, quod est in ꝓuerbio, ficus, semp adsimilis fuisset. Confine est iis quae retulimus alibi Non tam ouum ouo simile. & non lac lacti magis est simile.

Simul & da & accipe. VIII

Da simul & accipe

Ἅμα δίδου καὶ λάμβανε, id est, Simul da & accipe. Vbi res cum homine parum certa fide, cui nõ sit tutum quicq̃ credere, nisi statim receperis quod fueris stipulatus. Torquebiẽ ad eum qui nõ collocat officiú aut munus suum, nisi iam certus de mutuo: nec spem emit pretio, quéadmodum ait leno Terentianus. Aristoteles hanc paroemiam uenustius extulit libro Moraliú Nicomacheoꝝ octauo, taxans amicos, quos mutua cõciliat utilitas: & perinde, ut in forensibns cõmerciis non dant beneficiú, sed uendunt. ἡ μὲν πάμπαν ἀγοραία ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἡ δὲ ἐλευθεριωτέρα εἰς χρόνον. id est, Altera qdem oino sordida & cauponaria compensatio de manu in manú: altera magis ingenua ad tempus. Allusit philosophus ad Comicum illud, quod citatur ab interprete Pindari:

De manu in manum

Phoenicum more

Φοῖνιξ γὰρ εὐθὺς γίγνομαι, — Phoenix enim fio ilico.

Τῇ μὲν δίδωμι χειρὶ, τῇ δὲ λαμβάνω. id est, — Quippe altera manu do, & accipio altera.

Phoenices notantur nimio cauponandi studio. Vnde & Pindaro dictum in Pythiis, hymno secundo, Τὸ δὲ μὲν κατὰ φοίνισσον ἐμπολὰν μέλος,

Phoenicia commutatio

Phoenicum cõmutationé appellat cú datur aliqd, & uicissim accipiẽ. Porrò negociatoꝝ genus nihil habet sacrú, praeter unú pecuniae lucrú, cui se totos ceu deo cõsecrarunt. Hoc pietaté, hoc amicitiá, hoc honestum, hoc famam, hoc diuina pariter & humana oĩa metiuntur. Reliqua nugae.

Semper me tales hostes insequantur. IX

Hostes tales sem. me inse.

Ἀεὶ τοιοῦτοί με πόλεμοι διώκοιεν, id est. — Me bella semper insequantur talia.

Vbi quospiam libenter odimus, ac simultatem illoꝝ cõtemnimus. Est enim hominú genus, quos periculosius sit demeruisse, ut ait Seneca, q̃ offendisse: & quos magis expediat inimicos habere q̃ amicos. Et quibusdam displicuisse, laudabile est. Et sunt cum quibus amicitia copulatum esse dedecori sit, simultate dissidere pulchrum. Potest accõmodari & in eos qui desciscút ab amicitia, sed ut inimici nihil queant nocere. Legitur & ad hunc modum:

Ἀεὶ τοιοῦτοί με πολέμιοι διώκοιεν. id est, — Me semper hostes insequantur hoc genus.

Anus eriphus. X

Γραῦς ἔριφος. id est, Anus hoedus. Apollodorus apud Zenodotú ait, anum quádam fuisse, quae dicta sit Eripha, q in uirginitate cõsenuisset: perinde quasi eadem & anus esset pætaté, & puella, quod adhuc ĩnupta. Sunt qui tradant locustá agrestem, à nõnullis Mantin appellatá, in Sicilia γραῦν ἔριφον appellari. Aiunt aút quodcúq; animal aspexisset, illi quippiam accidere. Proinde in mulierem ueneficam & fascinatricem quadrare uidetur. Quod genus apud Horatium Canidia.

Anus saltat. XI

Γραῦς χορεύει. id est, Anus saltat. In eum cõuenit, qui indecore quidpiam facit: uelut, si senex ludat nucibus: aut theologus rhetoricis flosculis lasciuiat: aut princeps exemplo Neronis musicetur. Confine est illi quod supra retulimus: Camelus saltat. Horatius in anum intempestiuae libidinis.

Te lanae propè nobilem
Tonsae Luceriam, non citharae decent,
Nec flos purpureus rosae,
Nec poti uetulam fece tenus cadi.

Apud Plutarchum in uita Periclis legimus, Elpinicem quandam cú eum indecoris cõuiciis palàm incesseret, nihil aliud responsi tulisse q̃ uersiculum illum ex Archilocho,

Anus unguento ne uetare

Οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσα ἠλείφεο. id est, — Vnguento anus cum sis caueto inungier,

Quid autem secutus Lapus uertit, Haud unguenti, uetula cum sis oblita es, non satis coniecto, nisi forte pro ἀλείφεο legit, ἠλείφεο aut εἰλήφεο.

Anus subsultans multum excitat pulueris. XII

Γραῦς ἀνακροτήσασα πολλὴν κονιορτὸν ἐγείρει. id est, Anus subsultans, multum puluerem excitat.

In eos dici solitum, qui ob rerum experientiam, multum negociorũ aggrederentur. Videtur carmen heroicum syllaba duntaxat deprauatum.

Anus uelut equus profundam habebis fossam, XIII

γραῦς ὥς τις ἵππος τὸν χαραδραῖον τάφον ἕξεις. id est, Anus uelut equus, alte hiantem habebis ac nigrum specum sepulta. De iis, qui penitus abiiciuntur, tanquã prorsus inutiles. Equi postea q̃ consenuerint, in altos terrarum specus aliquò præcipitantur. Ita mulier olim amata, simulatq; defloruit forma, fastiditur ab omnibus. Qualis est apud Horatium Lyce. simile illi: Equi senectus.

Aphyarum honos. XIIII

ἀφυῶν τιμή. id est, Aphyarum honos. Quoties humilibus exiguus quispiam honos cõtingit. Nã Aphya pisciculus est uilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum, quo frigitur. Vnde iactatum illud: ἀφύαις τιμὴ τοὔλαιον. id est, Aphyæ honos oleum.

Cur non suspendis te? XV *Suspende te*

Τί οὐκ ἀπάγξεο, ἵνα Θήβησιν ἥρως γένῃ. id est, Quin te suspẽdis, ut apud Thebanos heros fias? Apud alios summus honos habebatur iis, qui sibi mortẽ consciuissent, præsertim pro salute patriæ: ut apud Atticos Codro pro patria nõ timido mori: apud Romanos Deciis, & Quinto Curtio, M. Catoni Vticensi, Bruto, & aliis plerisq;: apud Thebanos autem nullus honos habebatur iis, qui sibi uim attulissent. Vnde per ironiam dictum putant, ut Thebis semideus fias. Dici posse uidetur in eos, qui famæ ducti cupiditate, semet periculis grauibus obiiciunt. Refertur à Zenodoto.

Quid tibi Apollo cecinit? XVI *Apollo quid tibi cecinit*

Τί σοι ἀπόλλων κεκιθάρικεν; id est, Quid tibi Apollo cecinit cithara? hoc est, quid tibi respondit? Allusum est autem ad Apollinis citharam, quam illi tribuũt poetæ. Vsus est hoc adagio Aeschylus in Aiace Locrensi. Refertur à Zenodoto. Conueniet, ubi quis à principe redeuntem percunctabitur, quid responsi tulerit. Τί σοι ἀπόλλων κεκιθάρικεν;

Quid non fies, profectus Arbelas? XVII *Arbelas profectus fies*

Τί οὐ γενήσῃ, ἰὼν ἀρβέλας; id est, Quid non fies Arbelas profectus? De eo dici solitum, qui peregre proficiscens ingentia sibi pollicetur, fretus gentis ad quam demigrat inscitia, barbarieq;. Siquidem Arbela Siciliæ ciuitas, autore Stephano, cuius ciues male audiebant olim, ut stupidi, & quibus facile imponeretur. Apud hos igitur etiam contemptus alibi, magnum aliquid esse possit. Quanquam est huius nominis ciuitas in Perside, cuius meminit Strabo lib. xvi. Et Qu. Curtio est oppidum Mesopotamiæ Darii copiarum internicione nobile.

Bonus è pharetra dies. XVIII *Dies bonus è pharetra*

Ἀγαθὴ ἐκ τῆς φαρέτρας ἡμέρα. id est, Bonus è pharetra dies. De die fortunato dicebat. Translatũ à Scytharum consuetudine: quibus, ut narrat Philarchus, mos erat, ut uesperi prius q̃ dormirent, calculum in pharetrã immitterent candidũ, si forte is dies citra molestiam abiisset: atrum, si secus. Demum ubi quis uita decederet, eius pharetrã proferebant: in qua si plures cãdidos calculos reperissent, felicẽ pronunciabant: contra, si plures nigros. Atq; hinc uitæ summam æstimabant: unde prouerbio receptum est, ut dicerent bonum diem è pharetra esse, siquid ex animi sententia accidisset.

Res Cannacæ. XIX *Cannacæ res siue more*

Τὰ Καννάκου. id est, Res aut mala Cannacæ. Bifariam hac utebantur parœmia, uel de rebus ob uetustatem admirandis, uel de lamentis & comploratiotionibus miseris ac lachrymosis. Cannacas quispiam Phrygum rex, quemadmodum narrat Hermogenes in Phrygiis, qui cum præuidisset euenturum diluuium, conuocatis omnibus ad tẽpla deorum, multis lachrymis supplicabat diis, ut id malum auerterent. Vnde Herodes iambographus inquit, ἵνα τὰ Καννάκου κλαύσω. id est, Vt Cannacæ more plorem. Hæc referunt à Zenodoto. Plinius libro tricesimo sexto, Cannacum inter statuarios nobiles recenset. Stephanus in dictione Iconium, meminit adagii, nisi quod Annacum appellat, non Cannacũ, aut Cannacam: & de fabula nõnihil euariat. Ait enim Annacum quendam uixisse super annos trecentos. Itaq; undiq; cõsulta oracula, quo usq; uicturus esset. Responsum autem, mortuo Annaco perituram uniuersa: quo defuncto, successisse diluuium Deucalionis. Cæterum audito responso magnopere luxisse Phryges, atq; hinc de graui luctu ortum prouerbium ἐπὶ ἀννακοῦ κλαύσειν. *Annacum plorare*

Qui modus equitum. XX

Τίς τρόπος ἱππέων, id est, Qui modus equorum? Vbi quis nouam ac peregrinã induceret consuetudinẽ: uelut si quis Italus Gallicis uestibus uteretur. Dictum uidetur de hospitibus nouo quadrigarum genere inuectis. Metagenes in Thuriopersis apud Suidã: Τίς τρόπος ἱππέων; ὡς δ' ὀρχοῦνται τὸν βαρβαρικὸν τρόπον οὗτοι, id est, Quis equorum modus? Vt autẽ saltant hi more barbarico. Confinitatẽ habet cum illo, quod paulo superius recensuimus: ἄλλο γένος κώπης. id est, Aliud genus remi.

Chironium uulnus. XXI

Χειρώνειον ἕλκος. id est, Chironium uulnus, immedicabile malum appellabant. Chiron in bello aduer-

sus Centauros ictus ab Hercule, ulnus immedicabile accepit in pede: unde & periit. Hinc natam pa rœmiam autor Zenodotus. Vergilius autem noster, nam huic carmen inscribitur, Chironiam manum medicam uocat:

Viuit pectore sub dolente uulnus,
Quod Chironia nec manus leuaret.

Ab hoc Chirone centauro fertur educatus Achilles. Vnde Plato Comicus Damonem, qui sub obtẽtu tradendæ musices putabatur Periclẽ instituisse ad tyrannidẽ taxat his uersibus.

πρῶτον μὲν οὖν μοι λέξον ἀντιβολῶ, σὺ γὰρ — Primum quidem illud obsecro dicas mihi
ὡς φασιν ὁ χείρων ἐξεθρέψας περικλέα. id est, — Tu quippe Chiron educasse diceris Periclem.

Quẽ locũ ita reddidit Lapus, Tu enim ut aiũt, pessime Periclẽ educasti. Quin & in editione Aldina geminũ uitiũ est. Primũ enim uersus perperã distinctus est, deinde ut pro ὦ χείρων, legamus ὁ χείρων, id est, tu ille Chiron, metri cogit ratio. Per tropũ siquidẽ appellat Damonẽ Chironem, quòd id fuerit Pericli, quod Chiron fuit Achilli, quẽ docuit quidẽ fidibus canere, sed ad Centauricam ferociam eduxit. Hoc licet alieniore loco, uisum est studiosis indicare, nequis ĩprudẽs ad eũ ĩpingat lapidem.

Charontis ianua. XXII

Χαρώνειος θύρα, id est, Charontica ianua. De imminente capitis periculo, siue de re magnopere tristi. Sic enim antiquitus appellabatur una è carceris ianuis, per quam damnati iudicum sententiis ad supplicium educebantur. Referunt Zenodotus, Hesychius & Suidas. Charõtis enim cymba fingunt animas ad inferos deduci. Hinc Aristophanes in Pluto, ὁ δὲ χάρων τὸ ξύμβολον δίδωσι, id est, Dat symbolum Charon: significans illi imminere mortem.

Patrios in cineres minxit

Minxit in patrios cineres. XXIII

Qui intemperiis ageretur, cuiq; cuncta cederent infeliciter, in patrios cineres minxisse dicebatur. Antiquitus enim paterni sepulchri summa fuit religio. Quod liquet ex Thamyridis fabula, quam alibi retulimus. Proinde qui monumentũ patris uiolasset, huic sicut & parricidis, Erinnes furias ultrices immittebant, neq; quicq̃ prospere succedebat. Horat. in Arte poetica.

Nec satis apparet, cum uersus factitet, utrum
Mixerit in patrios cineres, an triste bidental
Mouerit incestus, certe furit.

Maschalam tollere. XXIIII

Μασχάλην αἴρειν, id est, Maschalã tollere dicebãt, qui auidius biberet. Sumptũ à gestu bibonũ, inter ebibendũ cyathos, gulã ac mentũ intendentiũ, & altius erigentium cubitos, nequid resideat in cyatho liquoris. Idẽ appellant κανθαρίζειν, ἀπὸ τοῦ κάνθαρος, quod est poculi genus. Hesychius indicat μασχάλην esse partẽ proræ, quæ cõtineat πέδρον, siue Antemonẽ. Antemonem aũt uolunt esse ueli genus. Sunt qui dicant μασχάλιον esse canistrum è palma contextum, quod uirga palmea maschale dicatur, nonnunq̃ & pro fune poni. Alii contendunt maschalam esse machinã, qua sarcinæ deponũtur in naues, aut eximuntur è nauibus. Hinc iocus in eos qui poculum tollunt in altum. Hesychius adfert & hunc trochaicum tetrametrum citra nomenclaturam autoris,

ἄγ᾽ ἄνω τὴν μασχάλην αἴρωμεν ἐμπεσόντες. id est,

Sursum in altum ut irruentes erigamus maschalam.

Fortassis huc Allusit Stratonicus citharœdus apud Athenæũ lib. viii. qui notãs singulas Græciæ ciuitates, Βυζάντιον εἶπεν μασχάλην τῆς ἑλλάδος, id est, Byzantiũ dixit Græciæ machalã, quòd illic opinor strenue potaret, siue quòd esset emporiũ Græciæ. Est enim Thraciæ ciuitas, eadẽ dicta Cõstantinopolis. Adiungit puerbio gratiã allusio, quòd sunt pocula nauigii specie, ueluti cymbia, σκάφια, τριήρεις, & alia nõnulla. Refert à Zenodoto. Meminit & Iulius Pollux lib. vi. cap. iii. his quidẽ uerbis, ἐπὶ δὲ τῶν μεθυόντων ἔλεγον τὸ μασχάλην αἴρειν, ὡς ἔθος ὂν τοῖς οὕτω μεθύουσι, id est, De ebriis uero dicebant maschalam tollere, tanq̃ is mos sit temulentis. Adducit & Homerici carminis testimonium,

χεῖρας ἀνασχόντες γέλῳ ἔκθανον, id est, Sublatis manibus risu emori.

Ex his uidetur non à tollendo poculo, sed à gestu gaudentium fuisse dictum. Certe manet & hodie apud Germanos milites, ut dextra sublata lætitiam indicent animi.

Phryx ipse magis

Magis ipse Phryx. XXV

Μᾶλλον ὁ φρύξ, id est, Magis ipse Phryx. Equidẽ conìcio dictitatum, quoties ea magis probarentur, nõ quæ ueriora sint, sed quæ adulantius dicta. Narrant Crœsum Lydorum regem aliquando percunctatum septem illos sapientes, cui nam primum felicitatis titulum tribuerent. At cum uarie responderetur, aliis dicentibus, feras indomitas sibi uideri felicissimas quòd pro tuenda libertate mortem opperterent: aliis ciconias, quod citra legem, suapte natura ius piumq; seruarent: Solone uero negante, quenquam appellãdum felicẽ, prius quàm ex uita decesserit, assistens Phrygius ille fabulator Æsopus: Tanto, inquit, rex cæteros antecellis, quanto mare præstat fluuiis. Id ubi rex audisset, respondisse

fertur, μάλα μὸν ὁ φρύξ. Ea uox in prouerbiū cessit: equidē haud scio an ita legēdū sit: μάλα μὸν ὦ φρύξ. ut sit libere agnoscentis eā laudē, & cū esset maxima, tamē aliquid etiā adiūgi desiderantis: unde cum quis aperte nobis adulatur, succinere licebit, μάλα μὸν ὦ φρύξ. Referunt Suidas & Zenodotus.

Magis sibi placet, quàm Peleus in machæra. XXVI *Peleus in machæra*

Μέγα φρονεῖ μᾶλλον ἢ πηλεὺς ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ, id est, Magis sibi placet, q̃ Peleus sua machæra. In eum cōpetit, qui præter modum re quapiā insolens est, ac tumet. Aiunt autem hunc gladium à Vulcano fabrefactum, à diis dono datum fuisse Peleo, uirtutis illius ac prudentiæ symbolum. Quo quidem ille utens & in præliis & uenatibus, cōsequebatur quicquid optabat. Zenodotus ait huius mentionem factam & apud Anacreontem, & apud Pindarum.

Generosus es ex crumena. XXVII *Crumena te gener. facit E crumena nobilis*

γενναῖος εἶ ἐκ βαλαντίου. i. Generosus es ex crumena. In eū iaciebat, qui ꝑpter opulentiā generosus haberi uoluisset, alioquin obscurus & humilis. Pariūt enim nobilitatē & opes, nō antiquæ solū, iuxta Aristotelē, uerumetiā undecūq; & quādocūq; partæ. Solet aūt hoc genus ferocius isolescere, q̃ qui maiorū imaginibus clari sunt.

Liberorum amantior q̃ Gello. XXVIII *Gello puerorum amans*

Γελλοῦς παιδοφιλοτέρα, id est, Puerorum amans Gello. Dici solitū uel in eos, qui morte p̃matura perissent, uel in eos, qui mira quidē charitate filios prosequerentur, sed eosdē indulgētia deliciisq; corrūperent. Aiunt Gello uirginē quampiam fuisse, quæ puella adhuc uita decesserit. Huius spectrū oberrare Lesbiis creditum est, ac pueros impetere. Vnde puerorum mortem, qui præmaturo fato perirēt, huic Gello imputabant. Citatur Sappho, quæ huius fabulæ meminerit.

Gleba aruum. XXIX

βῶλος ἀρούρα, id est, Gleba aruum, ubi quis exigua maximis apponit, credens sese non nihil iuuare. Proinde legendum suspicor, βῶλος ἀρούρῃ, aut ἀρούρᾳ, ut subaudias, προστίθεται aut αὐξάνει, aut eiusmodi quippiam. Nihil enim adfert momenti, si gleba aruo adiungaẽ, quod perinde sit, ac si quis aquā è lacu haustam infundat mari.

Glauci ars. XXX

Γλαύκου τέχνη, id est, Glauci ars. Huius parœmiæ duplex est usus. Conuenit enim uel in opus celeriter absolutum, uel in id quod est arte summa, summaq; cura elaboratum. Quidam ortum existimant à Glauco quodam Samio, qui primus æris ferruminationē inuenerit. Alii à Libyco quodā, qui quatuor cymbala quædam fabricatus dicitur, certis proportionibus ita inter se respondentia, ut primi spissitudo Epitriti rationem haberet ad secundum, ad tertium Hemioli, ad quartū dupli. Ea pulsata musicam quandam harmoniam reddebant. Autor Zenodotus.

Noctuæ Lauriotica. XXXI *Lauriotica noctuæ*

Γλαῦκες λαυρειωτικαί, id est, Noctuæ laurioticæ, hoc uelut ænigmate pecuniarum uim significabāt. Laurios enim Atticæ regio est auri uenis frequens. Porrò nomismatis aureis noctuarum figura insculpebatur, quemadmodum alio diximus loco. Interpres addit & tetradrachmis noctuam solere insculpi. Aristophanes in Auibus:

Γλαῦκες ὑμᾶς οὔποτ᾽ ἐπιλείψουσι λαυρειωτικαί,	Noctuæ uos non relinquent Laurioticæ, sed hæ
ἀλλ᾽ ἐνοικήσουσιν ἔνδον, ἔν τε τοῖς βαλαντίοις	Ædibus aderunt in ipsis, inq; loculis nidulos
ἐννεοττεύσουσι. id est,	Sibi parabunt.

Glaucus poto melle resurrexit. XXXII *Melle poto resur. Glau.*

Γλαῦκος πιὼν μέλι ἀνέστη, id est, Glaucus poto melle reuixit. Dici solitū, quoties aliquis uulgari rumore dictus mortuus, denuo prodit in publicū, & quasi rediuiuus apparet iis, quibus persuasum fuerat eū uita defunctū esse. Satis constat ab euentu natū. Nempe Glaucū quempiam præter omniū expectationē, gustato mellito pharmaco reuixisse. Eamq; rem in iocū popularē uersam fuisse. Quidam enarrant in hunc modum. Glaucus quidā poto melle, ob bilem penè exanimatus est. Ad hunc multis accurrentibus medicis, polyidos herba, quam Draconem uocant, eum restituit.

Generosior Codro. XXXIII *Codro generosior*

Εὐγενέστερος κόδρου, id est, Generosior Codro. Per Ironiam recte dicetur in istos, qui maiorum fumosis imaginibus, & nataliū antiquitate gloriantur. Codrus Melanthi filius fuit. Melanthus à Neleo sextus. A quo Neleo ꝑgnatus & Nestor. Hic igit̃ Melanthus, Messene patria pulsus uenit Athenas: atq; ibi cum Xantho Bœoto, qui tum Athenis imperabat, singulari certamine congressus, uictor discessit, & Atheniensiū imperiū occupauit. Cui successit filius Codrus, singulari in patriam pietate præcipue nobilis. Nam cum Atticis bellum esset aduersus Dores, ꝑditumq; esset oraculo, uictoriā penes Atheniensem populum futurā, si rex illorum ab hostibus fuisset occisus, Codrus patriæ gloriam sua incolumitate chariorem habens, ignota specie hostem prouocauit, & interemptus est. Reliquit autem filios duos, Mentorem, qui patri defuncto successit in imperium, & Neleum, cuius auspiciis colonia in Asiam demigrauit. Hæc fermè Zenodotus.

Cadmea uictoria. XXXIIII

Καδμεία νίκη, id est, Cadmea uictoria. Huius adagii uariam adducunt & sensum & originem. Sunt qui putent inutilem uictoriam Cadmeam uocatam, propterea, quòd Eteocles & Polynices Thebani, cum de regni uicibus disceptarent, singulari certamine congressi, utriq; perierint. Cuiusmodi uictoriæ meminit Herodotus libro primo De Phocensibus agens. Vel quòd Cadmei deuicerint quidem Argiuos cum Adrasto militantes, sed suo malo. Posteris enim illorum pœnas abunde magnas dederunt. Vel quòd Oedipus soluto Sphingis ænigmate, uictoriam quidem à monstro magnificam reportauit, uerum post imprudens suam ipsius matrem duxit uxorem. Idq; simulatq; resciuit, oculos sibimet eruit. Itaque illius quoq; uictoriæ parum felix exitus fuit. Sunt qui huc referát, Cum Cadmus literas à Phœnicibus acceptas, Græcis tradere uellet, Linum, quòd is quoq; literas suas proferret, interemit. Deinde ciues Cadmum exegerunt, ut nec huic bono fuerit Linum superasse. Plutarchus subscribit primæ sententiæ. Nam ad hunc modum scribit in commentario, περὶ τῆς φιλαδελφίας. οὐ γὰρ ἑτέραν οἱ παλαιοὶ Καδμείαν νίκην, ἀλλὰ τὴν περὶ Θήβας τῶν ἀδελφῶν, ὡς αἰσχίστην καὶ κακίστην προσηγόρευον, id est, Non enim aliam prisci Cadmeam uictoriam, quàm eam quæ fuit fratrum apud Thebas, ut turpissimam atque misertimam appellarunt. Idem, περὶ παίδων ἀγωγῆς, ostédit Cadmeam appellari uictoriam, quoties præstat uinci quàm uincere. Vsurpauit hoc adagium Plato libro De legibus primo, παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην, νίκη δὲ ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν. πολλοὶ γὰρ ὑβριστότεροι διὰ πολέμων νίκας γενόμενοι, μυρίων ἄλλων κακῶν δι' ὕβριν ἐνεπλήσθησαν. καὶ παιδεία μὲν οὐδεπώποτε γέγονε Καδμεία, νῖκαι δὲ ἀνθρώποις πολλαὶ δὴ τοιαῦται γεγόνασίν τε καὶ ἔσονται, id est, Proinde eruditio etiam uictoriam adfert: contra uictoria nõnunquam imperitiam: eo quòd cõplures ob uictorias bello partas insolentiores facti, innumeris aliis malis propter uiolentiam repleti sunt. At eruditio nunquam fuit Cadmea, uictoriæ uero multæ profecto hominibus tales & fuerút, & futuræ sunt. Aristides in Pericle, ὥς τε τὴν Καδμείαν νίκην ἡγεῖτο νικήσειν, id est, Itaq; Cadmeam uictoriam reportaturum sese existimabat. Quo quidem loco scholium adscriptum præter alia illud admonet ab iis, quæ retuli, nonnihil diuersum. Thebanos cæsis Argiuis, qui cum Polynice pugnarát, negasse sepulturam. Qua inhumanitate exasperati Athenienses, Thebanos oppugnatos deuicerunt, & consimilem ad modum uetuerunt, ne cadauera cæsorum darentur sepulturæ. Nec procius dissonant ab his, nec prorsus congruunt quæ scribit Pausanias in Bœoticis. Scribit autem in hanc fermè sententiam: Commisso apud Ismenum prælio in congressu uicti sunt Thebani, & compulsi in fugam intra mœnia sese receperunt, tanquam Peloponnesii oppugnationis essent ignari. Porrò cum illi magis ira quàm arte irruerent, non pauci à Thebanis è muro iaculis sunt interempti. Postremo uicerunt & alios, in palátes turbatosq; facta impressione, ita ut totus exercitus excepto Adrasto interiret. Neq; paruo ea uictoria constitit Thebanis, καὶ ἀπὸ ἐκείνου, inquit, τὴν σὺν ὀλέθρῳ κρατησάντων, Καδμείαν ὀνομάζουσι νίκην, id est, Ex eo uictoriam coniunctam cum exitio eorum qui uicerunt, Cadmeam appellant. Sed undecunq; natum adagium, Cadmeam uictoriam appellabant infelicem, etiam ipsis uictoribus. Cuiusmodi fuit & Græcorum, quorum nulli non magno constitit capta Troia. Et medici Cadmeam uictoriam uocant, cum ita depellitur morbus, ut ægrotus interim in remedio pereat, succumbente natura.

Pecuniæ uir. XXXV

Χρήματα ἀνήρ, id est, Pecuniæ uir. Hoc est, tanti quisq; fit, quantum possidet. Horatius:

Nil satis est, inquit, quia tanti quantum habeas, sis.

Zenodotus ex Pindaro citat. Extat autem in Isthmiis hymno secundo, his quidem uerbis,

Νῦν δ' ἐφίητι τὸ ὡργείου φυλάξαι
ῥῆμα τᾶς ἀλαθείας ἄγχιστα βαῖνον
Χρήματα, χρήματ' ἀνήρ. ὅς φᾶ κτεάνων θ' ἅμα λειφθεὶς καὶ φίλων, id est, Nunc subit illud Argiui seruare dictum, ad ueritaté proxime accedens, Pecuniæ pecuniæ uir. Sic ait possessionibus simul destitutus & amicis. Interpres Pindari testatur Chrysippú autorem in prouerbiis, qui scripserit esse Aristodemi Spartani. Idem interpres uersum quem paulo ante recensuimus, ex Alcæo refert hunc in modú, χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδεὶς πέλετ' ἐσθλὸς, οὐδὲ τίμιος. Meminit apophthegmatis & Laertius in uita Thaletis, addens apud Lacedæmonios esse percelebre. Alcæi idé testantis hæc uerba citant apud Suidam. ὥς γάρ δή ποτ' Ἀριστόδαμόν φασιν οὐκ ἀπάλαμνον ἐν Σπάρτᾳ λόγον εἰπεῖν, χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδέποτ' ἐσθλός, id est, Sic enim olim aiunt Aristodamum apud Spartanos uerbum nõ inscitum dixisse, pecuniæ uir, pauper autem nunquam probus. Quidam ad septem illos sophos referre malunt. 3

Pecunia anima

Ad hanc sententiam pertinent illi uersus è comœdia quapiam,

Τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς, Argentum & anima & sanguis est mortalibus.
Ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο μηδὲ κτήσατο, Hoc qui caret, nec sibi parauit sedulo,
Οὗτος μετὰ ζώντων τεθνεὼς περιπατεῖ. id est, Viuos hic inter mortuus circumambulat.

Secundus uersus Graecis constabit, si tollas δὲ, aut si legas μὴ ἔχω pro μὴ ἔχῃ. Tertius constabit, si pro τυννικὸς legas, τυννικός. Celebratur & hic senarius, non alienus ab hac sententia:

βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστι βίος. id est. Vita haud uocanda est uita uictus indiga.

Proinde quemadmodum apud Graecos βίος, itidem apud Latinos uita significat, & uitam morti cōtrariam, & facultates quibus uitam sustinemus. *ὁ βίοτος βίος*

Diues factus iam desiit gaudere lente. XXXVI

Ἐπειτοὶ πλουτῶν οὐκ ἔθ' ἥδεται φακῷ, id est, Lenticula diuiti placere desiit. *Lente gaudere desiit*

Lens legumē, pauperum ac tenuium cibus est. Quae fastiditur, simulatque lautior fortuna cōtigit. Vnde prouerbium in eos, quibus ad uberiorem conditionem euectis, fastidio sunt ea, quae prius inopes, boni consulebant. Sumptum est adagium ex Aristophanis Pluto. Dicitur enim illic in adolescētem, qui cum pauper haberet consuetudinem cum anu, nactus diuitias, coepit illam fastidire. Non dissimile illi quod alibi recensuimus, ἄλλος βίος ἄλλη δίαιτα.

Caluum uellis. XXXVII

Φαλακρὸν τίλλεις, id est, Caluum uellis. Vbi inanē operam sumit, aut ubi quis auferre conatur, quo uacat is, à quo petitur. Veluti siquis à paupere conetur extundere pecuniam, ab indocto literaturam. Simillimum est illi Plautino: Aquā è pumice postulas. Rursum illi, Nudo uestimēta detrahere. Quin hodie quoque uulgus ubi significat nihil esse quod adimatur, uolam manus ostendens, iubet inde uelli quippiam, quod ea corporis pars nemini non sit calua. *Aquam è pumice*

Somnus absit ab oculis. XXXVIII

Ὕπνος δ' ἀπέστω γλυκύθυμος ὀμμάτων id est, Oculis abesto leniens animum sopor.

Vbi quis rem aggreditur, quae summam diligentiam curamque desideret. Quod genus, siquis philosophiae capessat studium. Sumptus est autem hic senarius ex Aristophanis Nebulis, apud quem dicitur sub persona Socratis adhortantis Strepsiadem, ut philosophiae daturus operam, omnia tum faciat tum patiatur.

Phoci conuiuium. XXXIX

Φώκου ἔρανος, id est, Phoci praemium, siue conuiuium. Dictitari suetum, ubi quis suo malo conuiuas acciperet. Tametsi nihil uetat quo minus longius etiam traducatur: nempe ad quosuis, qui laeduntur ab iis, de quibus benemeriti fuerint. Aiunt Phoco cuipiam filiam fuisse iam nuptiis maturam. Is procos, nā erant cōplures, conuocare solitus praemia statuebat, & cōditionibus subinde nouis propositis nuptias prorogabat. Quamobrem indignati iuuenes Phocum in cōuiuio trucidarūt. Autor Zenodotus. Etiam si Plutarchus in Amatoriis narrationibus fabulam hanc diuerse narrat. Eustathius in primum Odysseae, treis conuiuiorum species facit, εἰλαπίνην, quod ad splendorem ac magnificentiā sit apparatum. γάμον, quod ipsum etiam sumptuosius esse consueuit. ἔρανον, ad quod plurimi conueniunt, sed suo quisque cibo sumptuque. Ea conuiuandi ratio praecipue probatur Hesiodo, propterea quòd cum plurimum habeat iucunditatis, minimum habet sumptus. Nam temperantius & editur & bibitur, ubi quisque de suo edit ac bibit. Hesiodi carmen est huiusmodi,

Ἐκ κοινοῦ πλείστη χάρις δαπάνη τ' ὀλιγίστη.

Porrò qui splendidiores affectarent uideri, ii etiam ἔρανον tum de suo, tum lautius exhibebāt. Homerus has treis conuiuiorum formas simul complectitur:

Τίπτε δέ σε χρεώ,
εἰλαπίν' ἠὲ γάμος, ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν.

Antiquior quàm chaos & Saturnia tempora. XL

Χάους ἀρχαιότερος, id est. Antiquior quàm chaos. De re nimium prisca & obsoleta. Ibycus, ποτᾶται δ' ἐν ἀλλοτρίῳ χάει, id est, Volat in alieno chao. Ac rursum, ὁ δὲ φλυαρεῖ, καὶ μάτην ἡμῖν λῆρον ἐπιχεῖ τοῦ χάους ἀρχαιότερον καὶ κρόνια ἀπόζοντα, id est, Hic autem nugatur, ac temere nugas in nos infundit antiquiores quàm chaos, ac Saturni tēpora redolentes. Alludit adagium ad chaos, ad quod poetae deorum, ac rerum omnium originem referunt. Ouidius opificium mundi hinc auspicat, quēadmodum & Hebraei. *Chao antiquiora Saturnia tempora*

Tanquam Argiuum clypeum abstulerit, ita gloriatur. XLI

Ὡς τὴν ἐν Ἄργει ἀσπίδα καθελὼν σεμνύνεται, id est, Superbit, tanquam argiuum clypeū detraxerit. In fastuosos, & magnificentius sese gerentes dicebatur. Aiunt apud Argiuos sacrum quendam esse clypeū, clauis affixum, ut facile detrahi non possit. Alii dicunt, apud eos ordinem, ac delectum iuuenum uiribus antecellentium, ἀσπίδα, id est, clypeum appellari. Autor Zenodotus. *Argiuum clypeum detraxit*

Tanquam conchylium discerpere. XLII

Ὥσπερ κογχύλην διελεῖν, id est, Tanquam concham dilacerare. De imbecillibus & uiribus longe inferioribus dicebatur. Nam illisae solo rumpuntur conchae quo cibus eximatur, aut inciso neruo quo se cōtrahunt ac diducunt aperiuntur. Refertur apud Suidam.

Scapha

Mutus magis quàm scapha. XLIII

Συστομώτερος σκάφης, id est, Magis elinguis, q̃ scapha. De iis dici cõsueuit, qui propter humilitatẽ cõditionis apud præstantiores non audent hiscere. Natũ hinc aiunt quòd olim inquilini, & hospites alienæ Reip. ludis popularibus, in põpa incedebant, nauim gestantes: unde quoties hospitem, nõ ciuem significabant, σκάφην ἢ σκαφηφόρον, appellare cõsueuerunt. Proinde uulgo sic minitabant, ποιήσω σε συστομώτερον σκάφης, id est, Reddã tibi os occlusius scapha. Etenim iis qui in Rep. uiuunt non sua, multa sunt mussitanda. Nã uti nõ cõuenit in aliena ciuitate curiosum esse, ita nec tutũ est liberioris esse linguæ. Huius ĩterpretamẽti Suidas autorẽ citat Theophrastũ in opere De legibus. Equidem in plerisq; codicibus, συντομώτερος scriptum reperio, non συστομώτερος. Quæ lectio sicui magis arridebit, non reluctabor, nempe ut metu contractum & humilem accipias.

Nudus tanquam ex matre. XLIIII

Γυμνὸς ὡς ἐκ μητρὸς, id est, Nudus ut ex matre. Prouerbialis hyperbole de uehementer paupere. Nudissimi enim nascimur, ac ne pilis quidem tecti, nedum uestibus, quod non item in cæteris animãtibus accidit. Hoc dictũ & hodie uulgo nostrati est in ore, tam nudus quàm natus erat. Huic simile quod alibi referetur, tanquam è naufragio.

Pylus ante Pylum

Est Pylus ante Pylum. XLV

Plutarchus in libello, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, testatur hunc uersum apud Messenios prouerbio fuisse celebratum,

Ἔστι πύλος πρὸ πύλοιο, πύλος γε μὲν ἔστι καὶ ἄλλος. id est,

Est Pylus ante Pylum, siquidem est Pylus altera sanè.

Dictum apparet, ubi quid alteri præfertur uelut antiquius & præstantius. Aut ubi aliquis iactat sese, quasi uel solus sit, uel summus, cum reperiantur & alii, qui possint cum eo decertare. Pylus enim Messeniorum ciuitas, Nestore nobilis, ut affirmant quidam. Hoc autem carmen Plutarchus hoc pacto commutauit,

Ἔστι τόκος πρὸ τόκοιο, τόκος γε μὲν ἔστι καὶ ἄλλος. i. Vsura usura prior, usura altera sanè est.

In eos accommodari potest, quibus alia usura ex alia nascitur. Vnde natum sit adagium Eustathius interpretans Homeri Bœotiam indicauit. Scribit enim iuxta eos, qui de populis conscripserunt, treis fuisse Pylos. Vnam Messeniæ, alteram Triphyliæ, tertiam Arcadiæ. Triphyliacam obtinuisse Nestorem. Idem geographum testem adducit, Strabonem opinor, qui treis item Pylos constituerit in Peloponneso. Tractat autem hac de re Strabo libro Geographiæ octauo, demonstrans fuisse multas huius nominis urbes, quarum unaquæq; sibi uindicauerit Nestorem, ob uiri celebritatem. Quanquam idem post autumat Nestoris patriam fuisse, ex utraque parte Alphei. Allusit ad adagium Aristophanes in Equitibus.

Ἀλλ' ἄγε δὴ φράζου, πρὸ πύλου πύλον, ἥν σοι ἔφραζεν Hoc age dic Pylus ante Pylũ est quã tu mihi narras,

Ἔστι πύλος πρὸ πύλοιο. τί τοῦτο λέγει πρὸ πύλοιο; i. Est Pylus ante Pylum. sibi quid uult ante Pylũ istuc?

Interpres adscribit uersiculũ, quẽ paulo ante citauimus è Plutarcho, ꝓditum oraculo fuisse.

Achilles. i. d. t. & q.

Iecit Achilles duas tesseras & quatuor. XLVI

Βέβληκ' Ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέσσαρα. id est, Duas Achilles, quatuorq; tesseras Iecit.

Hunc uersum Suidas ex Euripide citat. Quid autẽ sibi uelit adagiũ, nullus explicat. Nisi quod coniectare licet dictũ fuisse, de iis, qui in omni re uincerẽt, ꝓpterea, quòd is tesserarũ iactus felix esset. Interpres Aristophanis in Ranis Aristarchũ citat, qui scripserit hunc senariũ Euripidis noĩe circũferri solitũ, sed falsò, cum sit ἀδέσποτος. Apud Aristophanem usurpat Bacchus in Æschylum, uictorẽ Euripidis, unde apparet infaustis acclamationibus huius esse usum prouerbii.

Ex asino equus

Equus ex asino

E tardigradis asinis equus prodiit. XLVII

Ἐξ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ἀφίγμενον, id est, E tardigradis asinis equus emersit. Cum clarus euadit quispiam obscuro genere natus, aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Potest & per Ironiam proferri, & per negationem, ut nunquã ex asinis nascetur equus. Et, en tibi ex asinis equũ, id est, ex infimis parẽtibus arrogantẽ & ferocẽ. Huic contrarium est quod alibi retulimus, heroum filii noxæ, cum ex egregiis uiris prognati, non respondent maiorum uirtutibus, quemadmodum Socrates apud Platonem in Alcibiade priore, docet ambos Periclis filios Paralum & Xanthippũ fuisse stupidos, Cliniam euasisse furiosum. Deniq; nullum illius opera factum sapientem, cum Zenonis consuetudine multi sapiẽtes euaserint. Idem tractat in Menone, cõmemorans & Aristidem, qui filium habuit Lysimachum nullius rei, præterea Thucydidem, cui duo fuerint filii, Melesias & Stephanus. Neuter respondit uirtuti paternæ. His addi poterat M. Tullius, qui filium reliquit illaudatum & à patriis uirtutibus plurimum degenerantem.

Epeo timidior. XLVIII

Ἐπειοῦ δειλότερος, id est, Epeo timidior. De magnopere pauido dicebatur. Ab Epeo quopiam dictum,

notæ timiditatis homine. Datum est hoc cognominis Cratino comico, per allusioné fortassis, quod cum Oenoidis tribus princeps esset, in eo munere timidius se gereret.

Ephesiæ literæ. XLIX

Ἐφέσια γράμματα. id est, Ephesiæ literæ. Dictum uidetur de iis, qui mira felicitate, tanq̃ diuina uirgula, quicquid optarent, assequerentur. Aiunt enim Ephesiis notulas quasdam, & uoces magicas fuisse, quibus utentes in omni negocio uictores euaderent. Autor Diogenianus. Eustathius in Odysseæ φ. tradit his literis usum Crœsum in rogo. Fuisse autem uerba quædam, obscura, ænigmatibus simillima, neutiquam cohærétia, descripta in pedibus, zona, & corona Dianæ. Suidas addit huiusmodi fabulam, in Olympiis Milesium quépiam cũ Ephesio palæstra cõmissum, nihil potuisse in conflictu, quod is Ephesius in talo Ephesias haberet literas. Quod simulac animaduersum esset adéptis literis, Ephesium qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Hesychius indicat fuisse priscas quasdam uoces pro sacris habitas, quibus impostores deinde multas addiderint. Priscas putat has fuisse, ἄσκι, quod íterpretatur tenebras, κατάσκι, lumen, αἴξ, ipse, δαμναμενεὺς sol, αἴσιον, uerum. Meminit harum & Anaxilas apud Athenæum libro duodecimo. Commemoratis enim philosophi cuiusdam deliciis ait, καὶ πρὸς τούτοις ἐν σκυταρίοις ῥαπτοῖσι φορῶν Ἐφεσήϊα γράμματα καλά, id est, Ad hæc, in consutilibus pelliculis gestans Ephesias literas pulchras. Nec desunt hodie, qui huiusmodi confictis uocibus imponãt stultis. Illud satis apparet librariorum incuria cõmissum, quod cum Hesychius inter magicas uoces recenceat τέτραξ, non meminit tamen interpretans singulas.

Eodem in ludo docti. L

Eõdem in ludo docti dicebantur, similibus uitiis laborantes, & improbitate pares. Hoc dictum adeo uulgo manet, ut nihil sit tritius. Terentius in Hecyra, In eodem omnes mihi uidentur ludo doctæ, ad malitiam. Solent enim fermè, qui communibus usi sunt præceptoribus, ingenio, moribusq́; conuenire. Quod autem Terétius dixit in mulieres omneis, inter ipsas similibus esse moribus, idem Græcus attestatur senarius, *Docti in eodem ludo*

γυνὴ γυναικὸς οὐδὲν διαφέρει. id est,

A fœmina nil fœmina unquam discrepat.

Innuit autem prouerbium nullam inueniri bonam mulierem.

Tanquam in phiditiis. LI

Ὥσπερ ἐν φειδιτίοις, id est, Velut in phiditiis, ubi quid parcius, nimiumq́; frugaliter actũ significabimus. Lacedæmonii publica loca habebant, in quibus cibum caperent. In his accipiebant hospites ac legatos suos, sed apparatu perparco. Vnde & Græca uox ducta uidetur à φείδεσθαι, id est, parcendo. Quanquam sunt qui malunt φιλίτια dicta quasi φιλίτια, quòd eiusmodi conuiuiis coiretur sodalitas. Vtranque uocis etymologiam recenset Plutarchus in uita Lycurgi. In priore abiicitur ι, è diphthongo, in posteriore λ uertitur in δ. Addit autem tertiam etymologiam, phiditia dicta quasi ἐδίτια, à sumendo cibo, quæ Græci præsertim Athenienses uocant συσσίτια, Cretenses ἄνδρεια, quemadmodum ibidem indicat Plutarchus. Hoc genus conuiuiorum Lycurgus instituit, ad excludendum luxum ac temulentiam. M. Tullius meminit Phiditiorum libro Tusculanarum quæstionum quinto, Quid inquit, uictum Lacedæmoniorum in phiditiis? nõnne uidemus? Vbi cum tyrannus cœnauisset Dionysius, negauit se iure illo nigro, quòd cœnæ caput erat, delectatum: tum is qui illa coxerat, Minime mirum, inquit, condimenta enim defuerunt. Quæ tandem, inquit ille? Labor in uenatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. Quanquã hæc fabula secus narratur apud Plutarchum in Coronide quam adiectam uidemus apophthegmatis Laconicis, de Lycurgi institutis. Erant apud Lacedæmonios & aliæ conuiuiorum species, quorum unum erat κοπίς, quod certis ciborum generibus instruebatur, alterum αἶκλον aliquanto splendidius. Omnium frugalissimum erat, quod agebatur in phiditiis. Multa super his Athenæus lib. quarto, si cui libebit cognoscere. Accommodari poterit & ad orationem, ut siquis neget se contentum simplici sermone, uelut in Laconicis phiditiis accipiatur, sed desiderare splendoris aliquid, & quod appetentiam irritet illecebra. *φειδίτια & alia similia*

Equo senescenti minora cicela admoue. LII

Ἵππῳ γηράσκοντι τὰ μείονα κύκλα ἐπίβαλλε, id est, Equo senescéti minora cicela admoue. Admonet adagiũ, ubi uires per ætaté fatiscunt, respirationé ac refocillationé quandã à laboribus dandam, & decrescéte robore minuẽdos labores, augendam remissionem. Ductum aiunt ab equis militaribus, quibus senescentibus, leuius τροχίσκιον admouebant. Est auté τροχίσκιον ceu rotula quædã, publica nota, quæ igni candefacta, malis equorum imprimi cõsueuit. Zenodotus ostendit prouerbium extitisse apud Cratetem comicũ in Samiis. Videt carmen heroicum, si tantum legas κύκλ' ἐπίβαλλε. Nam κύκλα nondum reperi apud ullum autorem, præterquam apud Zenodotum. Trisippii meminit Hesychius. Videtur autem, κύκλον aliquid esse, non dissimile trisippio.

Eretriensium Rho. LIII

Ἐρετριέων ῥῶ, id est, Eretriensium Rho. Vbi quis crebrius & asperius eam literam sonaret. Quo nomine nunc male audiunt apud Gallos Picardi. Notantur item quibus Alcibiadis labdacismus impédio placebat. Ridetur Arrius à Catullo, quod

Chommoda dicebat, siquando commoda uellet
  Dicere, & hinsidias Arrius insidias.
Ac tum mirifice credebat se esse locutum,
  Cum quantum poterat, dixerat hinsidias.

Adagium refertur à Diogeniano. Meminit Plato in Cratylo οἶσθα οὖν ὅτι ἡμεῖς μὲν φαμὲν σκληρότης, ἐρετριεῖς δὲ σκληροτήρ, id est, Scis quòd nos pro eodem dicimus sclerotes.i. durities, pro quo Eretrienses scleroter. ex quo liquet Eretrienses adamasse hác literã ρ, quã loco σ supposuerint, cũ contra Athenienses, eã uerterint in σ, ut θαρσεῖν pro θαῤῥεῖν. Quoniã ea litera dicit impetus ac uehementiæ significationẽ habere uidetur, & in homines præcipites ac uiolentos cõgruere prouerbium.

Oestro percitus. LIIII

Οἴστρῳ παραπληγής, id est, Oestro percitus, id est, ingenti animi cupiditate cõmotus, ac uelut attonitus. Oestrũ enim insecti genus, horrẽdo strepitu, unde & nomen inditũ apud Græcos. Nã Latini, asylum appellant. Hoc addito Iuno uaccã Iò in furorẽ egit. Vnde poetæ diuino correpti furore, œstro cõciti dicuntur. Est apud Platonẽ, tametsi locus in præsentia nõ succurrit, opinor in Phædro. Vnde & οἰστρόπληγος dictione composita, pro insano, & οἰστρᾶν & οἰστρηλατεῖν, pro insanire.

In magnis & uoluisse sat est. LV

In magnis & uoluisse sat est.

Tibulliana hæc sententia, nihil celebratius. Eam Angelus Politianus non inscite uertit græce.

Ἀρκεῖ δ' ἐν μεγάλοις καὶ τὸ θέλημα μόνον.

Apuleius Floridorum lib. iiii. Maiore scilicet uoluntate q̃ facultate. Eoq; propensius fortasse laudandus est, quòd omnibus bonis in rebus, conatus in laude, effectus in casu est. Itẽ M. Varro apud Gellium libro primo, capite decimooctauo, In quo non modo Lælii ingenium non reprehẽdo, sed industriam laudo. Successum enim fortuna, experientiam laus sequitur. Conuenit, ubi quis maiora uiribus conatus, tametsi rei susceptæ magnitudini non facit satis, tamẽ hoc ipso nomine laudem promeretur, quòd rem pulcherrimam tentauerit.

ὅλμος erit mihi cubile

In holmo cubabo. LVI

Ἐν ὅλμῳ εὐνάσω, id est, In holmo cubabo. Dicebatur ab iis, qui se quippiam diuinatione cognitum ire minitabantur. Nam ὅλμον quidam uatem interpretant. Alii tripodes Apollinis holmos appellatos fuisse. Tradit autẽ Aristophanes grãmaticus, citante Zenodoto, eos qui holmus indormissent, repente diuinandi spiritum cõcipere. Addit Apollinem ob id ἔνολμον cognominatum à Sophocle. Quanquam apud Hesiodum ὅλμος pro mortario ponitur. Apud Athenæũ libro undecimo, poculi genus est cornu adsimile, ut per iocum torqueri possit & in bibones.

Eadem cera. LVII

Ἐν κηρίον, id est, Idẽ fauus, dicebant qui uno ore idẽ affirmarent, aut qui inter se cõspirassent. Ductum à fauorũ cællulis inter se cõnexis. Siue quòd cera tenax, sibiq; hærens. Siue quod olim in ceratis tabellis scribebãt, unde & Horatius, Charta laudat eadẽ. siue quòd olim imagines è cera fingebantur uaria quidẽ forma, nunc deorũ nunc regum nunc plebeiorum, sed hæc omnia erant cera. Refert Zenodotus. Non dissimile illi, quod alio diximus loco, Idem puluis, & Eadem farina.

In quinq; iudicum genibus situm est. LVIII

Ἐν πέντε κριτῶν γούνασι κεῖται, id est, In quinq; situm genibus iudicum, id est, in alieno arbitrio res est posita. Nam antiquitus quinq; iudicibus datum erat negocium, ut de comicorum fabulis pronunciarẽt, ut testis est apud Zenodotum Epicharmus. Quanquam & apud Platonẽm quinq; iudicum fit mentio, cum aliàs, tum in libro de legibus undecimo, ἐν πέντε δὲ τῶν νομοφυλάκων τοῖς γεγονόσι τοῖς τῶν νεωτέρων, id est, Vt iudicium sit penes quinq; natu minimos, ex nomophylacibus. Allusum est autem ad illud Homero frequens,

In genibus deorum

Καὶ ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. id est, In genibus sunt hæc sita diuûm,

Cum significamus non esse nostræ facultatis, præstare rei exitum, uerum hunc superis & fortunæ in manu esse. Pindarus in Olympiis,

Spes in nobis in deo exitus

Νῦν δ' ἔλπομαι μὲν, ἐν θεῷ γε μὰν τέλος. id est, Nunc spes quidem mihi, at in deo situs exitus.

Muccosis naribus

Emunctæ naris. Muccosis naribus. LIX

Emunctæ naris dicitur acri, exactoq; iudicio, quasi purgatis naribus, mucoq; emunctis.

Horatius de Lucilio,

Emunctæ naris, durus componere uersus.

Contra obesæ naris dicuntur stupidiores. Idem in Odis,

Nec firmo iuueni, neq; naris obesæ.

Lucianus in Alexandro Pseudomante, τοῖς δὲ ἰδιώταις καὶ κορύζης μεστοῖς τὴν ῥῖνα, τεράστιον. id est, Indoctis aūt, & qbus nares oppletæ mucco, prodigiosum. Idem in Philopseude, ἐμοί γε, ἦν δ' ἐγώ, εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἴην, id est, Mihi sanè, inquam, nisi planè nare sim oppleta mucco. Huc allusit Plato libro de Rep. primo, ubi Thrasymachus Socrati stuporē obiiciens, optat illi nutricē, quæ muccum è naribus exprimat, ὅτι σε, ἔφη, κορυζῶντα περιορᾷ, καὶ οὐκ ἀπομύττει, δεόμενον αὐτῆς, id est, Quoniam, inquit, te muccosum negligit, nec emungit, cum ea tibi sit opus.

Fames & mora bilem in nasum conciunt. LX

Sosia Plautinus in Amphitryone, Vetus adagium est, inquit, Fames & mora bilem in nasum conciunt, id est, latrante stomacho, omnis mora bilem mouet. Quod autem dixit, bilem in nasum conciunt, conuenit cum illo, quod ait Theocritus in Thyrside,

ἔστι γε πικρός, Est enim acerbus
καί οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. id est, Atq; illi semper sedet in nare aspera bilis.

Ducta est metaphora ab animātibus iram nariū flatu significantibus. Vnde fabula de tauris ignē spirantibus. Quin hominibus etiam nonnullis ex naribus indicium iracundiæ. Vnde & corrugare nares dicuntur, quæ offendunt. *In nare bilis* Horatius,

Ne sordida mappa Corruget nares. Item Persius in quinta Satyra,

Sed ira cadat naso, rugosaq; sanna.

Potest id trahi latius, nempe ad quemlibet uehementius aliquid cupientem, cui oīs mora quantūuis pusilla, longissima uidetur, Attestante Mimo,

Etiam celeritas in desiderio mora est. Huc respicit & Horatianum illud:

Vt nox longa quibus mentitur amica, diesq;
Longa uidetur opus debentibus, ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Generosior Sparta. LXI

Σπάρτης εὐγενέστερος, id est, Generosior sparta. Dicebat̃ excellenti animo, minimeq; timidus aut humilis. Saprtanis enim indoles aderat generosa, & ingenium omnis impatiens seruitutis ac uelut imperio natum, unde nec mœnibus urbem cingebant, legibus ita iubentibus, abunde munitam arbitrātes fortibus uiris. Fœdissimum autem existimabant quenquam è pugna redire, nisi uictorē: id quod epigrammate quoq; testatum est. Nec tyrannidem in suam Rempu. admittebant, sed æqua libertate parebant legibus. Deniq; nihil humilioris operæ exercebant, sed agriculturam & artes sedentarias per Helotas, id erat seruorum genus, peragebant. *Sparta generosior*

Locrensis bos. LXII

Λοκρικὸς βοῦς, id est, Locrensis bos. De re uili, aut de munere leuiculo dici potest. Cum aliquādo Locrenses publicum sacrum facturi bouem desiderarent, composito ex minutis lignis bouis simulachro, diis rem diuinam fecerunt. Atq; hinc uulgus adagionem arripuit.

Ficulnus gladius. LXIII

Συκίνη μάχαιρα, id est, Ficulnus gladius. De friuola causa dici potest, quæq; minimo negocio queat refelli. Dictus est autem, ficulnus gladius sycophanta, quod idem & mollis sit, & calumniator. Meminit & Hesychius.

Ficum Mercurio. LXIIII

Σῦκον ἐφ' Ἑρμῇ, id est, Ficum Mercurio. De prompto & qbuslibet exposito beneficio dicebat̃. Nam antiquitus mos erat, sicubi ficus repertus fuisset, eū uelut Mercurio sacrū suspendere. Liberum aūt erat tollere ficū Mercurialem, cuicūq; libitū fuisset, uel quòd is deus furibus fauere creditus est, uel iuxta parœmiā illam, κοινὸς Ἑρμῆς. Cōmunis Mercurius. Huc opinor allusisse Persium, cum ait: *Salina Mercurialis*

Inq; luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto sorbere saliuam Mercurialem. Vt indicatum est alibi.

Vt fici oculis incumbunt. LXV *Fici oculis incumbunt*

ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔφυ, id est, Quemadmodum fici oculis innati. De iis dicebat̃, qui pertinaciter urgerent, premerentq; negocium aliquod. Sumpta similitudine à ficis, hoc est, uitio quod oculis adnascitur, nec facile potest auelli oculo incolumi, Aristophanes in Ranis,

ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς ἔφυ. id est, Vt ficus oculis iminens; sic ille erat.

Accommodabitur haudquaquam inepte & in hos, qui cum graues sint, & intolerabiles, tamē auelli non queunt, nisi magno malo. Quod genus utinam nulli essent, aut unquam existerent principes, & principum optimates, qui cum auaritia sint inexplebiles, libidine corruptissimi, crudelitate perniciosissimi, tyrannide immanes, uerissimi reipub. hostes, ac prædones, in publicam perniciem, non solum

armis & opibus instructi, uerūetiam nouis artibus, quas nec Dionysius unquā, nec Phalaris reperit, tamen sic adhærent, sic iminent, sic affixi sunt populo, ut nec ferri possint, nec auelli. Visqueadeo nullus est senatus, nullus magistratus, nulla religio, nulla reipub. pars, in quam actis radicibus illi non penetrarint, ceu pestis per omneis corporis uenas sparsa. Siquidem animaduerterūt hoc homines tantū ad nocendum oculati, cordatiq;, unam hanc ancoram superesse publicæ incolumitatis, si ciuium & ciuitatum honesta cōcordia, tyrānis potentium coerceatur. Hanc igitur in primis dirimere cura est. Sentiunt in pace minimū sibi licere, cum res legibus & consiliis agitur, nō dolis aut armis. Proinde modis omnibus id agunt, ne populus publica pace gaudeat. Perspiciunt præcipuam reipub. felicitatē in hoc sitam, si principem habeat integrū, cordatū, uigilantem, hoc est, uere principem. Itaq; miro studio curant tutores, ne unquā uir sit princeps. adnituntur optimates ii, qui publicis malis saginantur, ut uoluptatibus sit q̄ effœminatissimus, nequid eorum sciat, quæ maxime decet scire principem. Exuruntur uici, uastantur agri, diripiuntur templa, trucidantur immeriti ciues, sacra prophanaq; miscētur, dum princeps interim ociosus ludit aleam, dum saltitat, dum oblectat se morionibus, dum uenatur, dum amat, dum potat. O Brutorum genus iam olim extinctum, ō fulmen Iouis aut cæcum aut obtusum. Neq; dubium est quin isti principum corruptores, pœnas deo daturi sint, sed serò nobis. Interim ferendi sunt, ne tyrānidem excipiat anarchia malum penè perniciosius. Quod complurium rerum publicarum experimentis comprobatum est, & nuper etiam agricolarum per Germaniam exortus tumultus nos docuit, aliquanto tolerabiliorem esse principum inhumanitatē, q̄ ἀναρχίαν omnia confundentem. Siquidem fulmina terrent quidem omnes, at non ita multos feriunt. Cæterum mare inundans nulli parcit, nihil non miscens ac uoluens. At quod optimates impii sunt Reipub, id fortasse sunt ecclesiæ, nōnulli ex his ordinibus, quos uulgus mendicantes uocant. Pios non accuso, neq; ordinem incesso, malos noto, quæ ubiq; maxima turba est. Hi sic sese per omne reipublicæ corpus sparserunt, ut nihil usquam agatur sine illis. Regnant in concionibus, quod peculiare munus episcoporum. Tyrannidem occuparunt in scholis, quod huic proximū munus. Per hos ministrantur ecclesiastica sacramenta, per hos sacerdotes sumus. Hi plus q̄ censoria seueritate pronunciant de fidei professione. Hic Christianus est, hic semichristianus. hic hæreticus, hic sesquihæreticus. In horum sinus populus effundit occultos uitæ actus, & secretissimas animi cogitationes: nec his contenti sunt, nulla panguntur principum fœdera, in quibus hi non agant parteis. Sine his nullum contrahitur matrimonium. In theatricis certaminibus, in publicis sortibus agonothetas agunt, adeo nihil pudet. Denique nec mori licet absq; istis. Nulla est aula principum, in quam non irrepserint, Siquod impudens facinus destinarunt principes, per eos exequuntur. Siquid moliuntur Romani pontifices, quod paulo sit alienius ab apostolica illa & prisca sanctimonia, horum potissimū utuntur ministerio. Veluti si quod bellum, siquis tumultus, siqua exactio, siqua condonatio parum pudens, in hisce fabulis isti primas agunt. Interim simplici popello specie sanctitatis imponitur. Sacerdotes ad hos collati, sacerdotes non sunt. Episcopi horum fiducia in utramuis aurem dormiunt. Plebs destituta, pro unicis pastoribus gemino luporum genere discerpitur, dum & præsules exercent tyrānidem, nec hi tamē pastores sunt, sed alia ratione prædones. Rursus admoneo, nec pios à me notari, nec ordinem. Nam qui inter eos sunt incorruptissimi, solent eadem, quæ deploro, deplorare. Atq; apibus licet suos fucos, ut aculeo carentes, quāuis furaces aliquādo depellere. Hos fucos omnibus crabronibus aculeatiores, nec reges, nec summi Pontifices queant à republica profligare, nisi magna Christianæ religionis ruina, adeo suas factiones cōmunierunt, adeo totū orbem arcibus ac populis suis occuparunt, & indies nouos struunt nidos, hoc nimirū prætextu, quod superiorum monasteriorum religio, cuius commendatione primū exorta sunt, perierit, quasi uero & horum non paulo post sit peritura synceritas, siqua modo synceritas. Ita fit ut orbis impiis & ociosis monachorum gregibus oneretur, & principes fraudentur populo, & episcopi grege, & populus pastore, Christianæ religionis puritas, ac libertas, paulatim ad Iudaicas ceremonias delabatur. Et quemadmodum difficile dictu sit, utrum grauior sit reipublicæ malorū principum inter se cōcordia, an dissidium, quod siue belligerantur, magno populi malo id faciant, siue conciliantur, in publicum exitium conspirent, uta nescias utrum magis sit optandum, imo quo melius dicam, utrum magis detestandum, istorum ne inter ipsos consensus, an seditio, quod utraq; res publico fiat malo. Opinor autem ficos hic dici, rigidum tumorem inascentem genis oculorum: ea res cum molestissima sit, tamen non sine periculo tollitur, quod oculo immineat, parti uexationis & tractatus impatientissimæ. Adagii mentionem facit Suidas.

Cum hasta, cum scuto. LXVI

Hasta et scuto Σὺν δορὶ, σὺν ἀσπίδι, id est, Cū hasta, cū scuto. Vbi qs omni conatu rem aggreditur. Aristopha. ἐν ἱππεῦσι,
Σὺν δορὶ, σὺν ἀσπίδι τε. id est, Cum hasta, Cumq; scuto. Item in Vespis,
Ἐκδραμόντες δορὶ ξὺν, καὶ ἀσπίδι. id est, Expedita excursione, cumq; scuto & lancea.
Sumpta metaphora à milite armis oībus instructo. Ad similē usum recte torquebitur Homericū illud,

ἐγχεΐ τ' ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν. id est,
Hastaq; & gladio, saxisq; ingentibus instant. Quoties res omni ui geritur.

Viri senis astaphis caluaria. LXVII

Ἀνδρὸς γέροντος ἀσταφὶς τὸ κρανίον. id est, Viri senis uelut uua passa cranium.
Admonet adagium inualidum & flaccidum esse senile corpus, exhausto succo, carnibusq; adesis. Lucianus in tyrãno de senibus, ἐπεὶ ἀσταφίδες γὰρ πάντες ἤδη εἰσί, id est, Quandoquidem iam omnes uuæ passæ sunt. Rugosæ enim & flaccidæ sunt uuæ passæ, ꝑpter succum sole decoctũ. Vnde ueteres & uuas passas uocabant senes passos, ob rugositatem. Lucilius citante Nonio,
Rugosi passiq; senes eadem omnia quærunt.

Post folia cadunt arbores. LXVIII *Arbores cadunt post fo.*

Post folia cadunt in te arbores. Quoties admonebimus, leuiores iniurias si quis ferat, sequi atrociores. Veluti arborum decidua folia negliguntur, uerum aliquando fit, ut ipsæ arbores putres in caput subiecti decidant. Plautus in Menæchmis, Folia nunc cadunt. Nunc si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.

Ante tubam trepidas. LXIX *Trepidas a.t.*

Ante tubam trepidas, id est, animo consternaris, prius quàm appareat periculum. Ab ignauis militibus sumptum, qui pauitant, prius quàm bellicum canatur. Nam audita tuba, mirus quidam pauor solet militum animos incessere. Vergilius,
Cur ante tubam tremor occupat artus?
Qui sermo si paulo longius detorqueatur, in prouerbii speciem abibit.

Ameles angulus. LXX

Ἀμελὴς γωνία, id est, Ameles angulus, id est, neglectus angulus, dicebat, qui supinus & oscitabundus desideret, nihil bonarũ rerum tentans. Aiunt in Libya locum esse, qui ἀμελὴς γωνία, hoc est securus angulus uulgo dictus sit, ob id fortasse, quòd neglectus & incultus iaceret, Comperio scriptum & ἀμελοῦς γωνία, id est, negligentis angulus. Recensent Zenodotus & Hesychius.

Vltra res Callicratis. LXXI

Ὑπὲρ τὰ Καλλικράτους, id est, Supra fortunas Callicratis. De immensis opibus dicebatur. Aiunt Carystium quempiam fuisse, nomine Callicratem, qui reliquos ciues opibus longe præstiterit. Vnde si quem magnopere locupletem intelligi uolebant, eum uel Carystii Callicratis facultates uincere dicebant. Aristoteles autem in Atheniensium Repub. citante Suida, tradit Callicratem quẽdam è iudicum ordine fuisse, qui iudiciarias exactiones supra modum auxerit, atq; hinc natam parœmiam de immodicis exactionibus.

Vulcanium uinculum. LXXII

Ἡφαίστειος δεσμός, id est, Vulcanium uinculum, Vbi quis nodis inextricabilibus esset illigatus, Vulcaniis uinculis teneri dicebatur. Sumpta denominatione ab adamantinis illis uinculis, quibus apud Homerum Vulcanus Venerem & Martem sic irretiuit, ut quo magis se conarentur explicare, hoc magis inuoluerentur. Homerus Odysseæ octauo.

Βῆ δ' ἴμεν ἐς χαλκεῶνα, κακὰ φρεσὶ βυσσοδομεύων.
Ἐν δ' ἔθετ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα, κόπτε δὲ δεσμοὺς
Ἀρρήκτους, ἀλύτους, ὄφρ' ἔμπεδον αὖθι μένοιεν,
Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε δόλον κεχολωμένος Ἄρει,
Βῆ δ' ἴμεν ἐς θάλαμον, ὅθι οἱ φίλα δέμνι' ἔκειτο.
Ἀμφὶ δ' ἄρ' ἑρμῖσιν χέε δέσματα κύκλῳ ἁπάντῃ.
Πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκέχυντο,
Ἠΰτ' ἀράχνια λεπτά, τά γ' οὔ κέ τις οὐδὲ ἴδοιτο
Οὐδὲ θεῶν μακάρων. id est,

Ille domum petiit, qua stat ferraria fornax
Secũ imo interea penitus mala pectore uoluẽs,
Ac trunco imposita prægrandi incude, secabat
Vincula nulli uel rumpenda, uel effugienda,
In quibus impliciti simul astrictiq; manerent.
At postq̃ insidias Marti indignatus, & artes
Absoluisset, adit conclaue, ubi dulce cubile
Stabat, & hinc illinc fallacia uincula fulcris
Obligat & summo suspendit plurima tecto,
Mire tenuia, sic telas ut araneorum,
Sic uti nec possint oculis deprendier ullis,
Non uel diuoꝝ. Adagium refertur à Suida.

Ad satietatem usq;. LXXIII

Ἄχρι κόρου, id est, Vsq; ad satietatem, id est, quantùlibet, aut ampliter. Quod ita demũ prouerbium fuerit si longiuscule transferatur, ut in poeticis literis uersatus sum, ἄχρι κόρου. Et illusit nobis, ἄχρι κόρου. Et Quintilianus metaphoris gaudet ἄχρι κόρου. Idem cõposita uoce dicunt, κατακόρως, id est, Affatim. Iulius Pollux addit πέρα κόρου, id est, ultra satietatem. Atq; ita uescentem indicat dici solere ἀδδηφάγον, & κάβαισον à κάβος quod est tritici mensura, quemadmodum Latini bibacem dicunt tricongium. Itidem dicunt ἄχρι χείλους, id est, Vsq; ad labium, sumpta à uasis metaphora, & usq; ad ambas aures, de quo meminimus alibi. Iulius Pollux uas plenũ appellat ἰσοχειλὲς siue ἐπιχειλὲς re- *κάβαισος ἄχρι χείλους & similia*

dundans ὑπέρχαλις, à labro uasis sumpta uoce. Refertur à Zenodoto.

Votum munificum. LXXIIII

Εὐχὴ μεγαλόδωρος, id est, Votum munificum. Vbi quis animo spes regias cōcipit, tamq; uoto diues est. μεγαλόδωρος Græcis dicitur, qui magna donat. Nihil autem uoto hominis liberalius. Largitur enim cuilibet quantūcūq; petit. Meminit huius Lucianus in Hæresibus. Promissis diues quilibet esse pōt, ait Ouidius: sed multo facilius est, uotis esse liberalem ad diuitem.

Vtinam domi sim. LXXV

Οἴκοι γενοίμην, id est, Vtinam domi sim. Dici solitum, ubi quis optat è malis, qbus implicitu s est, emergere. Translatum uidetur ab iis, qui in tempestate periclitantur. Nam nunc etiam ita uulgo loquūtur, qui periculose nauigant, οἴκοι γενοίμην. Refertur à Suida.

Vtinam male quemadmodum inuenisti, eiicias. LXXVI

Εἴθε φαύλως ὥσπερ εὗρες ἐκβάλοις τὴν ἔχθραν. id est, Vtinam ita ut male reperisti ius, & eiicias male. Hoc est, Vtinam quēadmodū male tibi peperisti famā, aut facultates, ita & male perdas. Iuxta Plautinum illud, Male partū, male disperit. Suidas hunc trochaicū, ut puerbialem citat ex Aristophane. Apud quem extat in equitibus, diciturq; inibi in Cleonem, reipub. depeculatorem.

Vltro deus subiicit bona. LXXVII

Αὐτομάτως ὁ θεὸς ἀνίησι τὰ ἀγαθά, id est, Vltro deus subiicit bona. Quoties res citra nostrā operam feliciter cadunt, quasi deo quopiam accurante. Stobæus senarium hunc adducit ex Pluris Cratini,

Αὐτόματα τοῖσι θεὸς ἀνίει τὰ ἀγαθά. id est,
Vltro dona istus ipse suppeditat deus. De dormientis reti dictum est abās.

Ventres. LXXVIII

Γαστέρες, id est, Ventres. Dicebantur homines edaces, uentriq; atq; abdomini seruientes. Epimenides Cretensis, citante diuo Paulo in epistola, quam scribit ad Titum:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοί. id est,
Cretenses uani usq;, malæ feræ, alui inertes. Item Lucilius,
Viuite lurcones, comedones, uiuite uentres.

Terentius in Phormione, Pugnos in uentrem ingere. Donatus ostendit, & ad totum parasitum referri posse. Plutarchus in cōmentario De discrimine adulatoris & amici, putat hos uersus iambicos, non perinde quadrare in cancrum, atq; in assentatorem & parasitum.

Γαστὴρ ὅλον τὸ σῶμα, πανταχῆ βλέπων. Est uenter omne corpus, undiq; obtuens
Ὀφθαλμός, ἕρπει τοῖς ὀδοῦσι θηρίον. id est, Oculus, suisq; bestia reptat dentibus.

Aristoteles libro Moraliū tertio, ostēdit homines uentri gulæq; deditos appellari solere γαστριμάργους, quod præter modum expleant uentrem cibo potuq;. Constat uocē esse cōpositam à γαστὴρ uenter, μάργος insanus. Libet obiter cōmemorare ridiculum quiddam quod per huius loci occasionem comperi. Qui Græcum Etymologicum nobis contexuit, negat à quoquam uel grammaticorum uel rhetorum explicatum, unde dictus sit gastrimargus, uerum id esse factum ab Aristotele in opere de animalibus. Equidem hactenus inhiabam larus, reconditum quiddam expectans. Margos, inquit, animal est, quod ex putrefactione nascitur inter terram & aquam. Id quemadmodum è terra nascitur, ita non desinit uesci terra, donec ea perterebrata emergat in auras. Quo simul ut emersit, moritur triduum, donec ueniat humida nebula, qua madefactum animal reuiuiscit, nec dein amplius terra uescitur. Atq; hinc qui ueteres philosophos secuti sunt, homines impendio uoraces appellarūt γαστριμάργους. Iam hoc somnio quid ineptius? Sed ille somniū addit somnio. Possunt tamen inquit, pie quæ dicta sunt intelligi. Omnis enim cupiditas è corruptione nascitur. Et posteaq; nata est, non desinit edere cor cui inest, donec per habitum scientiæ in apertum prodeat, ubi prodierit morit tribus animi potentiis. Et sic gratia sancti spiritus per nebulam eruditionis apparens, dat stillas cognitionis, uiuificatq; non iuxta priorem uitam cupiditatibus obnoxiam, sed iuxta eam quæ ob uirtutē cum diis habet familiaritatem. Hæc plusq; friuola, tamen recensere uisum est, quo lector intelligat quantum sit illis rhapsodiis tribuendum. Et quàm sinistre faciant, qui nefas esse putant in dubium uocare, quicquid quacūq; occasione chartis illitum repererint. Fuit hoc aliquādo quorundam studium, ut nō solum poetarum fabulas ad Christianam allegoriam traherent, uerūetiam ipsi nouas fabulas cōminiscerentur, quas allegorice nobis exponerent, quasi ueritas nisi adhibito mendacio disci non possit. Hic autem cum fuerit Christianus, tamen quoniam sui somnii autorem uult uideri Aristotelem, putat se nobis pulchre obleuisse os, quod pro deo deos dicit. Scilicet Aristoteles solet animantium naturas, ad moralem accōmodare sensum, & ille nouit, quid sit spiritus sanctus. Iulius Pollux libro de rerum uocabulis sexto, admonet olim bibacem πίθον, id est, dolium appellatū, & edacē, κόφινον, quod κόφινος frumēti mensuram significaret, quasi lagenam dicas. Antiphanes apud Athenæum libro duodecimo de obeso & bibaci,

Δι' οἰνοφλυγίαν καὶ πάχος τοῦ σώματος
Ἀσκὸν καλοῦσι πάντες οἱ ἐπιχώριοι. id est, Hunc igitur ob
Bibacitatem & obesitatem corporis,
Vtrem uocant, eiusce cultores loci.
Apud hunc ipsum alicubi cibo potuiq; dediti πίθοι dicuntur: nec obscurum est illud, Lagenam pendere non hominem.

Vlysseum commentum. LXXIX

Ὀδυσσέως μηχανὴ, id est, Vlysseum inuentum, callidum, astutum, & uafrum dicebatur. Vlyssem Homerus ubiq; uersutum facit, ac dissimulantem, simulantemq;. Vnde eundem statim initio Odysseæ, πολύτροπον appellat. Vergilius item,
Scelerumq; inuentor Vlysses.
Refertur apud Suidam. Plutarchus in Lysandri uita declarat qd sit Vlysseum cõmentũ. Lysandrum Lacedæmonii missa scytala domũ reuocarant. Is metuens accusatiões Pharnabazi regis, qui gratiosus erat Lacedæmoniis, dedit operã ut cum illo ueniret in colloquium. Ab eo multis precibus impetrauit, ut scriberet magistratui se nullis ab ipso læsum iniuriis. Pharnabazus cum Cretensi quod aiunt Cretissans, conscripsit epistolam ex Lysandri sentẽtia, quã illi legendam tradidit, sed clam scripserat aliã ex sui animi sentẽtia, sigillo & inscriptiõe tam simili, ut dinosci nõ quirent altera ab alteris, eamq; tradit Lysandro. Is nihil suspicans, reddit: quã lectam, cum illi cõmonstrassent Ephori, Lysander intellexit non solum Vlyssem uersutum fuisse. In hanc fermè sententiam Plutarchus.

Victitant succo suo. LXXX

Prouerbiali figura dictum est in parasitos. Victitant succo suo, qui siquando cœna contigit lautior, ingurgitant sese. Rursus ubi nulla arridet spes cœnatica, coguntur q; οἰκόσιτοι uiuere, fortiter ferunt inediam, & in conuiuii spem durant. Sumpta metaphora à cochleis quæ per æstum intra testam contractæ, utcũq; succo suo aluntur, donec acciderit pluuia. Succo suo ui.
Plautus in Captiui duo,
Cum res, inquit, prolatæ sunt, cum rus homines eunt
Simul prolatæ res sunt nostris dentibus.
Quasi cum caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo sibi succo uiuunt, ros si non cadit,
Itidem parasiti rebus prolatis latent,
In occulto miseri uictitant succo suo.

Viri infortunati procul amici. LXXXI

Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος, ἐκποδὼν φίλοι. id est, Viri siti in malis amici sunt procul.
Parœmia notat mores amicorum uulgarium, qui hirundinum ritu pro ratione temporum aduolant, ac deuolant. Aduolant ubi res secundæ, deuolant ingruente rerum tempestate. Aristides in oratione Panathenaica nominatim adagii titulo usurpauit. καὶ τὴν παροιμίαν ἐνίκησεν, οὐ γὰρ ἐκποδὼν εἶναι κακῶς φίλους κακῶς πράξαντος, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ τῶν πρόσθεν διαφόρων ἤδη τοῖς ἀτυχήμασι φίλους πεποίηται, id est, Ac prouerbium inuertit. Declarauit enim haudquaquã esse procul amicos, eius cui res sunt aduersæ, uerũetiam multos, qui antea dissidebant, in rebus afflictis sibi reddidit amicos. In hanc sententiam extat & huiusmodi senarius.
Τῶν δυστυχούντων εὐτυχὴς οὐδεὶς φίλος. id est, Felix amicus nullus infelicibus.
Item alter huic similis,
Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ. id est, Vt ignis aurum, amicum ita tempus arguit.
Ad hanc sententiam palàm allusit Cicero libro Familiarium epistolarũ nono. Nam etsi non facile diiudicatur amor uerus & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, ut quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis, periculo aliquo perspici possit. Cætera sunt signa cõmunia. Horatius.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.
Passim habentur amici, qui petant: qui dent, perpauci. Pindarus item in eandem sententiam.
Οἴχεται τιμὰ φίλων τητωμένῳ
φωτί, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν, id est, Perit honos homini amicis orbato. Sunt autẽ pauci mortales fidi in rebus afflictis.

Vias nouit, quibus effugit Eucrates. LXXXII

Οἶδε τὰς ὁδοὺς ἅσπερ ἔφυγεν Εὐκράτης, id est, Nouit uias quibus effugit Eucrates. In eum quadrat, qui semper aliquam inuenit rimam, ut inquit Plautus, per quam elabatur, ut officium subterfugiat.
Aristophanes in Equitibus,
Εὐλαβοῦ δὲ μὴ φύγῃ σε, καὶ γὰρ οἶδε τὰς ὁδοὺς Caueto ne te effugerit. nouit uias
Ἅσπερ Εὐκράτης ἔφευγεν εὐθὺ κυρηβίων. id est, Quibus Eucrates effugerat per furfures.

Taxat autem obiter Eucratis mores, qui cum molitor esset, tamen rem publicā administrarat. Quin & in Auibus taxat Execestidem quēpiam, peregrinū & erronem cui uiæ omnes notæ fuerint. Congruet in hominem aliquo prætextu suffugientem, siquando fides sit præstanda.

Viuit, incende ignem. LXXXIII

Ζῇ, καῖε πῦρ. id est, Viuit, incende ignem. Vbi in negocii periculosi puncto festinandum admonemus, & occasionem arripiendam, ut cum reperta scintillula properatur, ne pereat & illa. Simile illi, Nunc tuum ferrum in igni est. Refertur apud Suidam.

Venter auribus caret. LXXXIIII

Γαστὴρ οὐκ ἔχει ὦτα. id est, Venter non habet aures. Vbi de pastu agitur, non admittuntur honestæ rationes. Attestatur huic senarius ille prouerbii uice Græcis celebratus,

Λιμῷ γὰρ οὐδὲν ἐστιν ἀντιπεῖν ἔπος. id est, Contra famem etenim nulla contradictio est.

Celebratur à Plutarcho Gellioq; dictum illud Catonis, ex oratione quadam, qua dissuasit legē agrariam. Eam sic exorsus est, ut dicat, arduum esse ad uentrē uerba facere, qui careat auribus. Nec inepte accōmodabit in eos, qui uentris addicti uoluptatibus, nihil admittunt quod uentri non sit amicū. Seneca lib. iii. epistola. xxi. Venter, inquit, præcepta non audit, poscit, appellat. Non est autē molestus creditor, paruo dimittitur, si modo das illi, quod debes, non quod potes.

Cum puluisculo. LXXXV

Vel cum puluisculo dicimus, quoties omnia sic tolluntur, ut nihil fiat reliqui, ne puluis quidem. Metaphora mutuo sumpta uidetur ab iis, qui frumentum ab area conuerrunt, non sine puluere. Plautus in Rudentibus, Conuerret hic iam me totum, cum puluisculo. Idem in Truculento. Quo citius rem ab eo auferant cum puluisculo. Simili figura dixit Iuuenalis cum erugine, pro eo quod est integre, & nulla parte diminutum.

Nunc si depositum non infitietur amicus,
Si reddat ueterem cum tota erugine follem.

Eodem pertinet Euangelicum illud, quo iubentur etiam puluerem excutere apostoli, id est, ne minimum quidem ab eis auferre secum.

Valere pancratice. LXXXVI

Plautus in Bacchidibus, Valere Pancratice, dixit, pro eo, quod est firma esse ualetudine. Nam in Pancratiistis robur corporis potissimū spectabatˀ. Pro eodē dixit ualere athletice. Valere pugilice. Valere basilice. Terētius item, Pugilem esse aiunt. De puella robustiore & habitiore. Græci βασιλικῶς pro magnifice, prouerbiali figura dicunt. Neq; is sermo uulgo nō tritus est, etiam hodiernis temporibus.

βασιλικῶς pro magnifice

Fœdum est & mansisse diu, uacuumq; redisse. LXXXVII

Mansisse diu & uacuū redisse fœd. est

Versus hic Homericus ex secundo Iliados libro, non dubium quin annumerandus sit inter eos quos Macrobius scribit in prouerbium abiisse,

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι. id est, Turpe est & mansisse diu, uacuumq; redisse.

Conueniet, ubi quis longam de se concitauit expectationem, cui postea non respōdeat. Veluti siquis studii causa diu peregrinatus, domum redeat nihilo doctior. Aut si negociator post diutinam absentiam reuertatur, nihilo ditior. Aut siquis admodum longæuus, nihil præclari gesserit in uita, quo se uixisse testaretur. M. Tullius prouerbii uice usurpauit Epistolarum ad Atticum libro sexto, epistola cui initium, Nunc quidem profecto.

Tragulam inicere. LXXXVIII

Plautus in Epidico, Tragulam in te inicere adornant, id est, dolum aliquem in te struunt. Et ibidem, Nescio quam fabricam facit. Sic autem habet uersus tetrameter, trochaicus:

Tragulam in te inicere adornat, nescio quam fabricam facit.

Vtraq; figura prouerbialis uidetur. Idem in cassina, Ego Pol istam iam aliquorsum tragulam decidero. Rursus in Pseudolo, At uolui inicere tragulam in nostrum senem. Huic simillimū quod dixit in Mostellaria, pilum iniecisti mihi. pilum enim hastæ genus est.

Trium literarum homo. LXXXIX

Trium literarum homo, per ironiam dici pōt, in eum, qui generosus & ingenuus uideri cupiat. Inde natum, quod olim ingenui, prænomē, nomen, & adnomen, in literis aut insignibus, tribus literis notare soleant. Vt pro Quinto Valerio maximo, Q. V. M. Hinc uulgi iocus, de trium literarū hoīe. Plautus in Aulularia iocum alio detorsit, nempe in seruum furacem. Subiicit enim, Etiam fur, trifurcifer.

Homo trium literarum

Trium dierum commeatum. XC

Trium dierum commeatus, cum instare paupertas extrema significatur. Translatione ducta à militum commeatu. Est apud Aristophanem cum aliàs tum in Acharnensibus,

Commeatus trium dierū

Καὶ μὴ πτυχῶν σιτί' ἡμερῶν τριῶν. id est, Mihiq; ut referuem commeatum tridui.

Interpres addit, antiquitus in bellum ituris edici solere, ut sibi tridui non minus, commeatum pa-

rarent. Meminit & in Equitibus.

ἐγὼ πορίω καὶ τοῦτον ἡμερῶν τριῶν, id est,

Præbebo & istum quod sat est in triduum. Proinde tridui commeatum dicemus minimas facultates quæ uix ad tridui uictum sufficiant. Non dissimili figura Terentius in Seipsum excruciante, dixit decem dierum familiam.

Tragoedias in nugis agere. XCI

Tragoedias in nugis agit, qui in re leuicula tumultum mouet. Et ut ait Terētius, magno conatu magnas nugas dicit. M. Tullius De oratore lib. ii. Ne aut irrisione, aut odio digni putemur, si tragœdias agamus in nugis. Vsurpat idem Fabius libro sexto, capite, de peroratione. Nam in paruis, inquit, litibus has tragoedias mouere, tale est, quasi si personā Herculis & cothurnos aptare infantibus uelis. Quin hoc ipsum excitare tragœdiam, si alio quopiam deflectať, puerbium resipit, Vnde & Græcis ἐκτραγῳδίζειν. & τραγικῶς λέγειν pro grauiter siue acerbe.

Transuersum agere. XCII

Transuersus agi dicitur, qui ui & impetu quodam ab instituto deflectiť. Ita Laberius Mimus apud Macrobium libro Saturnalium secūdo, cursum fortunæ transuersum uocat. Hunc enim C. Cæsaris benignitas inuitauit, ut eques Romanus, & senex prodiret in scenam. In prologo igitur queriť præter animi sui sententiam eo Cæsaris auctoritate fuisse compulsum.

Necessitas inquit, cuius cursus transuersum impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quo me detrusit penè extremis sensibus. & cætera.

Ita qui præceps ira fertur transuersus rapi dicitur. Ductum apparet à nauigantibus, qui secūdo uento recto cursu feruntur, flatu aduerso, transuersim aguntur.

Thrasybulo Dionysium dicitis esse similem. XCIII

Dionysium Th. d. e. si.

Θρασυβούλῳ Διονύσιον φάτ' εἶν' ὅμοιον, id est. Dionysium Thrasybulo similem esse dicitis. Dici solitum, ubi quis ea componit, quæ nimio interuallo inter se differunt. Dionysius enim inter pestilentissimos tyrannos commemoratur, Thrasybulus laudatus, quod reipub. studiosissimus fuerit. Sumptum est è Pluto Aristophanis.

Tributis potiora. XCIIII

Τὰ τῶν φόρων κρείττω, id est, Tributis potiora, dicebatur, ubi quis ex malefactis & iniquitate cōmodum ingens reportaret. Refertur à Suida & Zenodoto prouerbii nomine, nec pluribus explicatur. Harpocration in dictionario rhetorico scribit extitisse in oratione Hyperidis aduersus Athenogenem. Inde natum opinor, quòd qui principum nomine tributum exigunt, ferè plus extorquent, q̄ par est. Et principes sic petunt, ut ab inuitis rapiāt, ni dent quod petitur. Congruit huic illud Pindari ex Pythiis hymno octauo, κέρδος δὲ φίλτατον γ' ἑκόντος εἴ τις ἐκ δόμων φέροι, id est, Lucrum autem gratissimum, siquis ex uolentis ædibus ferat.

Tragica simia. XCV

Τραγικὸς πίθηκος, id est, Tragica simia. Prouerbiali cōuicio dicebatur, qui fungereť honoribus, opibusq; polleret, alioquin indignus. Simiam appellant homuncionē, uix hominē, sed simulachrū hominis magis. Tragicam addunt, ꝑpter fortunæ strepitum & personam additam. Demosthenes in oratiōe pro Ctesiphonte, Aeschinem tragicam simiam appellat, quod cū esset nequissimus, splendidis uerbis probum ciuem ageret. Cuius prouerbii meminit Philostratus in Aristide. Diuus Hieronymus in epistolis ostendit hoc scomma iaci solere uulgo in Christianos, sed ab impiis, ethnicisq;, perinde quasi uultu habituq; sanctimoniam præ se ferrent, cum essent improbi. Quanquam hic locus in exemplaribus non eodem habetur modo, sicut admonuimus in scholiis nostris, quibus uere diuini uiri lucubrationes, quo à piis hominibus, sed mediocriter doctis, possent inoffense legi, summis uigiliis emendatas illustrauimus. Conuenit & in eos, qui barba pallioq; philosophos se profiteně, cum cætera cultui non respondeant. Sic enim Plutarchus, οὔτε γὰρ φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσιν, οὔτ' Ἰσιακοὺς αἱ λινοστολίαι, id est, neq; enim alere barbam, aut gestare uile pallium philosophum facit, neq; lineis uestiri Isiacos, hoc est, Isidis sacerdotes.

Barba non facit philosophū

Tineas pascere. XCVI

Tineas pascere dicuntur, quæ neglecta situ pereunt. Ductum à uestibus, aut libris diu recōditis, & intactis. Horatius in Epistolis,

Contrectatus ubi manibus sordescere uulgi
Cœperis; aut tineas pasces taciturnus inerteis,
Aut fugies Vticam, aut unctus mitteris Ilerdam.

Titio ad ignem. XCVII

Δαλὸς ἐπὶ πῦρ, id est, Titio ad ignem, ubi quis applicatur ad eas res, ad quas natura propensus est. Vt si

mulierosus ad puellarum conuictum, sanguinis auidus ad militiam, lucri sitiens ad mercaturam, δάλον enim Græci uocant lignum semiustulatũ. Non admodum abludit ab illo, εἰς ἀμίδα οὐρεῖν, id est, in matulam immeiere. Refertur à Suida & Zenodoto.

Tithymallus Laconicus. XCVIII

τιθύμαλλος λακωνικὸς, id est, Tithymallus Laconicus. In lippientes, oculisq; cæcutientibus homines dicebatur. Tithymallus, herbæ genus, apud Lacones repertum, lacteo succo manans decerptũ, unde quidam dixere lactariam, singularis acrimoniæ, quo sub noctem oculos illinebant ad usum acuendum. Huius Dioscorides in quarto plureis species facit, deq; oculorum remedio diligenter meminit. Adagium refertur apud Suidam, qui citat ex Aristophane de Neoclide lippo,

σκόροδ᾽ ὁμοῦ τρίψαντα τιθυμάλλῳ, id est, Qui allium triuit simul cum Tithymallo.

Carmen autem extat in Concionatricibus,

τίλφ μ᾽ ἐχρῆν ὀπὸν Σκόροδ᾽ ὁμοῦ τρίψαντ᾽ ὀπῷ τιθύμαλλον ἐμβαλόντα τοῦ λακωνικοῦ
Σαυτοῦ παραλείφειν τὰ βλέφαρα τῆς ἑσπέρας. id est,
Simul cum opi liquore tereres allia
Tithymallon insuper adderes Laconicum,
Et obungeres tibi palpebras sub uesperam.

Vox dicta uidetur à mamma nutricis, sed apud alios per simplex λ scriptam comperio, licet Suidas scribat per geminum. Nec indicat interim usum prouerbii. Si competit in lippos, dicẽdum est, tithymalo opus habet, aut tithymalum terit. Nam tradunt huic efficacem esse acrimoniam, ut cum succus eius colligitur, cauendum sit ne contingat oculos. & quoties sumitur in stomachum, deuorare necesse est obuolutum, ne fauces radat. Huius succo medentur oculorum pituitæ. Multa de his Plinius libro uigesimosexto, capite octauo. Cornelius Celsus in quinto indicãs eam herbam Latinis dici Lactucam marinam, uim ait habere exedendi.

Sardonica tinctura

Tinctura Sardonica. XCIX

βάμμα σαρδονικὸν, id est, Tinctura Sardonica. De colore præcellenti dicebaẗ, præcipue purpuræ. Per iocũ autẽ transferẗ ad cũ, qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingiẗ. Sardo, siue, ut Hesychius scribit, Sardon insula ingens apposita Italiæ, in qua uariæ purpurarũ tincturæ laudatissimæq; fiebãt. Itidem & Tyrium muricem ostrumq; Sarranum, legimus apud Latinos. Aristophanes in Pace,

ὢ 'κεῖνος φησὶν εἶν βάμμα σαρδονικόν. id est, Quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci.

Idem in Acharnensibus.

ἵνα μή σε βάψω βάμμα σαρδονιακόν. id est, Ne te linam colore Sardiniaco.

Testudo non curat muscã

Quàm curat testudo muscam. C

ὅσον μέλει τῇ χελώνῃ μυιῶν, id est, Quàm curat testudo muscas. Suidas ex autore, nescio quo, refert hæc uerba, τῷ δὲ ἀγαμέμνονι τῆς θερσίτου παῤῥησίας ἧττον ἔμελεν, ἢ χελώνῃ μυιῶν, τὸ τῆς παροιμίας, id est, Agamemnon aũt minoris faciebat Thersitæ maledicẽtiã, q̃ testudo muscas, quẽadmodum prouerbio diciẗ. Testudini nihil nocere possunt muscæ, propter testam, qua munita est. Confine illi, quod alibi memorauimus. Non curat culicem elephantus. Lepidius erit ad res animi detortum. Animus uirtute ac philosophia munitus, nihil plus timet fortunæ incursum, q̃ testudo muscas.

Morycho stultior

Stultior Morycho. I

μωρότερος εἶ μορύχου, id est, Sultior es Morycho. Siculum prouerbiũ, in eos qui ridicule stulte'ue quippiã facerent. Mihi uidenẗ peculiariter obnoxii huic adagioni, qui domesticorũ negociorũ negligẽtes, foris agũt, aliena curãtes. Quod genus induciẗ Ollus apud Martialem. Cuiusmodi sunt & apud Plutarchũ Laniæ. Zenodorus tradit, apud Siculos Baccho cognomẽ esse Morycho, idq; inde datũ, quòd in uindemiis, huius dei facies musto, ficisq; uirẽtibus oblini cõsueuerit, quòd utriusq; arboris inuẽtæ laudem Baccho tribuũt ueteres, ut testis est Athenæus libro Dipnosophistarũ secũdo, παρὰ τὸ μορύξαι τὸ μολύνασθαι, id est, à moryxæ, qđ est cõtaminare: unde & Homerus, μεμορυγμένος dixerit, pro μεμολυσμένος.. Bacchus aũt ubiq; ridiculus, ac parũ cordatus iduciẗ à poetis, utpote deus temulentus, uelut in Ranis Aristophanis, ideoq; in huius sacris ludicra quædã, tanq̃ in eius cõtumeliam fiebãt. Quin & cognomen additum cõtumeliæ causa, ἐρεβίνθιος. Apud Siculos huius simulachrum, non in templo, sed extra fanum sub dio positum erat iuxta ingressum, siue uestibulum, confectum è lapide, cui nomen Psella, arte Simmii cuiusdam Eupalami. Proinde uulgari ioco iactatum est de illo, μωρότερος εἶ μορύχου, ὃς τἄνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται, id est, Stultior es Morycho, qui omissis his quæ sunt intus, foris extra domũ desidet. Zenodotus adagium citat ex epistola quadam Polemo-

nis ad Diophilum. Quanquam alienissimum est ab ingenio moribusq; meis, uestigandis, aut insectandis aliorum erratis operam conterere, tamen non possum hoc loco mihi temperare, quin ridendi magis quàm insectandi causa proferam cuiusdam apud Italos non infimi nominis, inscitiam'ne dicam, an socordiam: præsertim cum is τὴν λεοντὴν ἐνδύσχοι, tantum sibi sumat in literis, ut arrepta ueluti censoria uirgula, non solum de scriptoribus cæteris magna pronunciet autoritate, uerumetiã Angelum Politianum, uirum modis omnibus & incomparabilem & inimitabilem, ceu præceptor quispiam flagellet, atque emendet. Cui cum non pauca concedat homo candidus, tamen delicatæ illæ, & meris atticismis assuetæ aures, transmarinæ Veneris sensum in eodem desiderant, quod οὐδ' ἀρχὴν uerterit, ne initio quidem. Audiamus igitur in hoc Aristarcho Venerem illam transmarinam, ac germane Græcanicam. Principio prouerbium hoc è uulgarissimis Zenobii collectaneis enarrans, Polemonem perinde citat, quasi lucum ipse legerit. Id quod suo more facit, uidelicet ut in abstrusis, minimeq; uulgatis autoribus uersari uideatur. Deinde Græca quæ modo retulimus indidem, ὃς τὰ ἔνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας καθῆται, reddidit ad hunc modum: Qui relinquens habitationem interiorem, extra positam quærebat. Rursum quod habetur in iisdem collectaneis, μόρυχος δὲ Διονύσου ἐπίθετον ἀπὸ τοῦ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι, ἐπειδὰν τρυγῶσι, τῷ ἀπὸ τῶν βοτρύων γλεύκει, καὶ τοῖς χλωροῖς σύκοις, expressit hoc pacto, Morychus sanè epitheton est Bacchi ἀπὸ τοῦ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι, id est, Ab inquinando uidelicet propriam faciem. Inquinare nanq; solet eam Bacchus racemis, & uiridibus ficis. Deinde quòd idem coaceruator etymologiam nominis reddens scripsit, μορύξαι γὰρ τὸ μολῦναι, sic interpretatus est lepos Atticus nostri temporis. μορύξαι, inquit, porrò idem est quod μολῦναι, hoc est, ineptire, hoc est desipere. Iam illud quanto est, πως τὸς μωρότερον, quod de Bacchi statua reddidit. Græca sic habent, παρόσον ἔξω τοῦ ναοῦ τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ ἐστι παρὰ τὴν εἴσοδον ὑπαίθρῳ. Ea sic extulit transmarina Venus: Præterea dicitur à simplicitate Bacchi, cuius simulachrum in aperto statuitur apud Hesiodum. Vide quot ueneres in uno eoq; perbreui capite prodidit hic uenustus. Primum Bacchus fastiditis penetralibus ædium suarum, peregrinas sectatur domos: deinde cum saxeus sit, fit enim de statua mentio, tamen ipse sibi faciem racemis & ficis oblinit, quo uindemiatores delectet. Ad hæc cum idem significent, μορύξαι & μολῦναι, utrunq; declarat, ineptire & desipere, uerum his duntaxat, qui Venerem illam transmarinam usquequaque percalluerint. Deniq; quod est omnium uenustissimum, è uestibulo, siquidem autore Polluce, εἴσοδος templi uocatur, quod & προπύλαιον dicitur, Hesiodum fecit, hoc est, è mutis saxis eloquẽtissimum poetã. Et habet tamẽ hic talis artifex quibus sit admirationi, hoc est, similes habent labra lactucas: cũ innumera sint in huius commentariis, pari flore reddita Græca, οὔτε οὐρανοῦ, quod aiunt, οὔτε γῆς ἁπτόμενα, quæ uel ipse saxeus Morychus rideat. Homo me hercle, suauis, atq; adeo Moriæ beneficio felix, qui transmarinæ Veneris sensum requirat in aliis, ipse communi carens, & ut uidetur, marinæ, quàm transmarinæ Veneri familiarior. Sed præstat, opinor, ut omissis iocis ad institutum negocium calamus recurrat. Iocatur in Morychum & Aristophanes in Vespis, ζῆν βίον γενναῖον ὥσπερ μόρυχος. Id est, Viuere uitam generosam, quemadmodum Morychus. At Suidas indicat huius nominis poetam quempiam fuisse tragicum, cuius uita non caruerit luxus ac molliciei nota. Citatq; hoc in eum carmẽ Aristophanis. Extat autem in Acharnensibus.

ὦ φιλτάτη σὺ, καὶ πάλαι ποθουμένη,	Charissima ac desiderata iam diu,
ἦλθες, ποθεινὴ μὲν τρυγῳδικοῖς χοροῖς	Optata ades, fece sublitis choris
φίλη μορύχῳ. id est,	Grata & Morycho.

Quatuor obolis non æstimo. II

Τετρώβολον οὐκ ἄξιον, id est, Quatuor obolorum esse puta. Simile illis, quæ alibi retulimus: Assis te non facio, & dupondii non facio, & teruncii non facio. Suidas hæc quoque refert, sed tacito, qui frequens illi mos, autoris nomine, τὴν παρρησίαν τὴν σὴν οἶμαι τετρώβολον εἶναι τὸ λεγόμενον, id est, Tuam maledicentiam existimato quatuor esse obolorum, quemadmodum dicitur. Et diobolare uocant Latini, quod uilissimum uideri uolunt.

Tenuem nectis. III

Λεπτὴν πλέκεις, id est, Tenuẽ nectis. De pauperibus dictum, quibus plerunq; tenuibus in rebus labor. Dicitur & λεπτὴ ἐλπὶς, id est, Spes tenuis, pro exigua, & λεπτὴ φροντὶς, id est, Tenuis cura, pro subtili & curiosa. & λεπτὰ ξαίνεις, id est, Tenuiter diducis, in sordidos quiq; uel minutissimarum rerum habent rationem. Ducta metaphora à textoribus.

Terrestria balnea. IIII

Χθόνια λουτρά, id est, Terrestria, siue inferorum balnea. Dictum uidet, nam cõiectandum est, ubi quid sero iam adhibetur, nulli futurum usui ei cui exhibetur. Veluti siquis tum reo patrocinetur, postquã pronunciata fuerit irreuocabilis iudicum sententia. Mos olim fuit, defunctis ad sepulchrum balnea quædam inferre. Cadauera item sepulturæ danda prius lauabantur, Vnde Ennius

Tarquinii corpus bona fœmina lauit, & unxit.

Fit & nostra tempestate, fortassis ex prisca relictum consuetudine, ut defunctorum monumentis, aquã inspergant consecratam, præsertim apud Germanos, huius rei præter cæteros benignos.

Ter. V

Ne illud quidem figura prouerbiali uacat, quòd Græci numeri additione rem amplificant, maxime ternionis, fortassis quod is apud priscos & absolutissimus, & sacer habetur, ut quicquid ter dictum aut factum esset, id ratum & efficax haberetur, unde in magorum mysteriis adhiberi solitus. Vergilius in Pharmaceutria:

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circundo, terq; hæc altaria circum
Effigiem duco. numero deus impare gaudet.

Et apud Theocritum in eiusdem tituli carmine:

ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ. id est,
Ter libo, ter & hæc pronuncio mystica uerba. Item in Ceremoniis funebribus,
Et supremum ter uoce ciemus.

Apud Euripidem in Hecuba præco ter iterato uerbo, silentium indicit:

Σιγᾶτ' ἀχαιοί, σῖγα πᾶς λαός,
Σῖγα σιώπα. id est,
Silete Achiui, populus omnis sit silens
Taciturnitate silentioq;. Aristophanes in Ranis,
τούτοισιν ἀπαυδῶ, καὖθις ἀπαυδῶ, καὖθις μάλ' ἀπαυδῶ. id est,
Istis recuso, iterumq; recuso, rursum ualde recuso.

Passimq; legitur non solum apud poetas, uerumetiam oratores, τρὶς μιαρὸς, τρὶς κατάρατος, τρὶς μακάριος, τρὶς μέγιστος, τρὶς ἄθλιος, id est, Ter scelestus, ter execrabilis, ter beatus, ter maximus, ter infelix. Quod Latini duntaxat in carmine sunt imitati. Vergilius:

O terq; quaterq; beati. Ouidius:
Omn a bis dices uera fuisse mea.

Est illud etiam nunc uulgo familiare, ut siquid asseuerent uehementius, id ter repetant. Vt hinc etiã adagium ortum uideri possit. Strabo libro Geographiæ primo, quod Homerus scribit, charybdim ter in die reddere quod absorbuit, ter resorbere, cum constet id non fieri nisi bis in die, excusat hac hyperbole, quasi τρὶς non sonet hic numerum, sed uehementiam. Ad hanc sermonis formam pertinet quod est apud Platonem lib. de repu. x. καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντες, οὐκ αἰσθάνονται τριττὰ ἀπέχοντα τοῦ ὄντος. id est, Et cum uident illorum opera, nõ intelligunt ea tertio gradu abesse à ueris. Agit de iis qui è poetis sumunt recte uiuendi rationem, cum illi pro ueris tradant phantasmata. Durat huius sermonis uestigium & hodiernis diebus in lingua Gallica, qui huius syllabæ adiectione è comparatiuo faciunt superlatiuum, nisi quod inuersis literis, tre sonant pro ter.

Theagenis pecuniæ. VI

Θεαγένους χρήματα, τά τ' Αἰσχίνου, id est, Theagenis pecuniæ, quemadmodum Æschynis. Iocus prouerbialis in eos, qui pauperes cum essent, tamen diuites haberi uolebant. Hoc morbo notatus est uterq;, & Theagenes, & Aeschines. Vnde cognomen his additum σέλλοις, à Sello quopiam inepte ambitioso, qui cum re esset perquam tenui, tamen affectabat uideri locuples, unde qui hoc morbo laborabãt, σελλίζειν dicebantur. Finitimum ei quod alio dicetur loco, φανίου θύρα, id est, Phaniæ ianua. Prouerbii meminit Aristophanes in Auibus:

ἵνα καὶ τὰ Θεαγένους, τὰ πολλὰ χρήματα, Vbi sunt Theagenis plurimæ pecuniæ,
Τά τ' αἰσχίνου γ' ἅπαντα. id est, Et Aeschynis quidem uniuersæ.

Tantali lapis. VII

Ταντάλειον λίθον, id est, Tantali lapidem, uocant, imminens capiti periculum. Apud Suidam hæc referuntur. ἐπειδὴ τὸν ταντάλου λίθον τῆς κεφαλῆς ἀπετιναξάμεθα, id est, Quandoquidem Tantali saxum capiti impendens excussimus. Plato apud Stobæum, οὐδ' εἰ τὸν λεγόμενον ταντάλου λίθον ἐπηρτημένον τις ἔχοι, id est, Ne si Tantali quidem, quem uocant, lapidem imminentem haberet aliquis. Sumptum à fabula Tantali, quem quidam fingunt apud nos inferos, etiam hoc supplicii genus pati, ut ingens saxum sic immineat capiti, ut iamiam casurum uideatur. Athenæus libro Dipnosophistarum sexto, fabulæ originem refert hunc in modum: Tantalus uoluptatum auidus, cum in deorum consortium admissus impetrasset optionem petendi quicquid uellet, à Ioue postulauit, ut ad eum modũ iugiter uiueret inter epulas, nihil hac re ducens felicius. At indignatus Iuppiter promissum præstitit, hominisq; optatis satisfecit. Cæterũ ne frui posset appositis, saxum ingẽs iamiã casuro simile supra uerticem suspendit, cuius metu non libeat quicquã attingere. Vergilius Æneidos

suæ libro sexto commentum hoc ad Lapithas, Ixionem ac Pirithoum refert,

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumq́;,
Quos super atra silex, iamiam lapsura, cadenti
Imminet assimilis? lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulæq́; ante ora paratæ
Regifico luxu. Furiarum maxima iuxta
Accubat & manibus prohibet contingere mensas,
Exurgitq́; facem attollens, atq́; intonat ore.

Vsurpat & Pindarus in Isthmiis hymno septimo: ἐπειδὴ τὸν ὑπὲρ κεφαλᾶς γε ταντάλου λίθον παρά τις ἔτρεψεν ἄμμι θεός, id est, Quandoquidem lapidem Tantali imminentem capiti aliquis nobis admonit deus. Sentit autem metum instantis belli. Interpres citat ex Euripide,

κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον, Saxum pauescens uertici quod imminet
ἀέρι ποτᾶται. id est, Per aerem uolat.

Gregorius Nazianzenus in epistola quadam ad Basilium fratrem, uitam solicitam ac periculis expositam, ταντάλειον ζωὴν appellat.

Surdior Toronæo portu. VIII — *Toronæo portu surdior*

Κωφότερος τορωναίου λιμένος, id est, Surdior Toronæo portu. Aiunt portū esse quendā Toronæ Thraciæ ciuitatis, qui longis & angustis duobus excursibus porrigitur in mare, ita ut in ipso portus secessu nullus fluctuum fragor audiatur. Vnde prouerbium in eos qui non audiunt. Quanquam alii Toronem ponunt in Macedonia. Stephanus meminit etiam sinus cognomēto Toronæi, à quo prouerbiū ductum uideri possit. Nisi quod mare surdum uocatur, aut littus surdum, magno fragore resonans, ut ob strepitum undarum præterea nihil exaudire liceat.

Surdior turdo. IX — *Turdo surdior*

Κωφότερος κίχλης, id est, Surdior turdo. Zenodotus ex Eubuli Dionysio citat. Adscribit surditatē huic aui peculiarē, cum sit loquacissima, uel puerbio teste. Vnde cōcinne dicet̄ in eos, qui perpetuo blaterantes ipsi non auscultant quid uicissim ab aliis dicat̄, quod uicium in multis licet deprendere.

Effœminatorum etiam oratio effœminata. X — *Oratio effœminatorum etiam effœ.*

Δειλῶν οὐ δειλοῖσι ἄνανδροι λόγοι. id est, Inertibus uiris iners oratio.

Vt quisq́; est, ita & loquitur. Refertur à Zenodoto. Confine illi, quod alibi retulimus, Fatuus stulta loquitur. Item illi: Qualis uir, talis oratio. Tametsi longe alium Drancen fecit Vergilius, lingua fortem bellatorem, re imbellem.

Stupidior Praxillæ Adonide. XI — *Praxillæ Adonide stupidior*

Ἠλιθιώτερος πραξίλλης ἀδώνιδος, id est, Stultior Praxillæ Adonide, In uehementer stupidos. Polemon apud Zenodotum, tradit Praxillam fuisse quampiam Sicyoniam poetriam, quæ in suis cantionibus Adonidem inducit ab inferis interrogatum, quid apud superos pulcherrimum reliquerit, respondere solem, cucumeres, mala. Quod cum uehementer insulsum uideretur, cucumeres & mala cum sole componere, prouerbio dici cœptum in homines nullius iudicii.

Simonidis cantilenæ. XII

Σιμωνίδου μέλη, id est, Simonidis cantilenæ. De uafris ac subdolis dictum est. Hunc tradunt primum astutiam & quæstum in artem induxisse. Erant illi duo scrinia, alterum gratiarum, alterum præmiorum, quæ cum post tempus aliquantum aperisset, gratiarum arculam semper offendebat inanē præmiorum, semper plenam. Hoc commento significans se nolle gratis donare carmina. Meminit huius rei Plutarchus in libello, περὶ τῆς πολυπραγμοσύνης. Vnde Aristophanes apud Suidam, ᾆσον σιμωνίδου μέλη, id est, Cane Simonidis carmina. Meminit Aristophanes in Auibus.

Πρῶτον μὲν αὐτὸν τὴν λύραν λαβόντ᾽ ἐγὼ κελεύσα
ᾆσαι σιμωνίδου μέλος. id est,
Primum quidem ipsi iussi, uti sumpta lyra sonaret
Simonideam cantionem. Ad duo scrinia allusit Theocritus in Charitibus:
σκνιφαὶ δ᾽ αὖ πάλιν κενεᾶς ἐν πυθμένι χηλοῦ. i. Rursus at ignauæ, uacuo intra scrinia fundo.

Si tibi machæra est, & nobis urbina est domi. XIII — *Machæra tibi est, & nobis urbina*

Plautus in Bacchidibus: Si tibi est machæra, & nobis urbina est domi. Quoties malū malo opponit̄. Nā machæra & urbina utrunq́; teli genus est. Sunt autem apud Plautū Chrysali uerba minas referētis, & militis sæuitiā sæuis itē dictis retundētis. Placiades Fulgētius, p urbina legit, Veruina, & interpretatur teli genus oblongum. Simillimum est illis: Par pari. &, Malo nodo malus quærendus cuneus.

Semper agricola in nouum annum diues. XIIII — *Agricola semper in n. a. d.*

Ἀεὶ γεωργὸς εἰς νέωτα πλούσιος. id est, Agricola semper diues annum in proximum.

De iis dictitatum, qui spe futuri cōpendii diuites sunt, ac sibimet expectatione rerum amplarū blan-

diuntur. Ductum à colonis, qui semper proximæ æstatis uberiorem prouentum sibi pollicent, eaq; spe iam sumptus nonnullos audent facere.

Virginis semper furiæ

Semper uirgines furiæ, XV

Ἀεὶ παρθένοι ἐριννύς, id est, Semper uirgines furiæ. Prouerbiũ obscurius deterret à peccando. Erinnyes enim malefactorum ultrices corrumpi non queunt, quo minus pœnas sumant de iis qui commeruerunt, atq; hac gratia dictæ uirgines. Suidas è Sophocle citat.

Bos senex non lugetur

Senex bos non lugetur. XVI

Γέρων βοῦς ἀπένθητος δόμοισι, id est, Bos senex uacat luctu domesticorum. Hoc est senum mors, quòd tépestiua uideat, non lugeť ab amicis. Quin & hodie siquando nunciať obitus hominis natu grandis. Nihil acerbum, inquiunt, haud periit in cunabulis. Mortem iuuenum complorant ii quoq; ad quos nihil attinet. Talem mortem deprecatur Solon apud Ciceronem libro de senectute. Elogium autem Solonis cuius m eminit Tullius, sic habet:

Μηδέ μοι ἄκλαυστος θάνατος μόλοι, ἀλλὰ φίλοισι Ne mi illugubris ueniat mos, sed mihi charis
Ποιήσαιμι θανὼν ἄλγεα καὶ στοναχάς. id est, Mœroré potius adferat & gemitᵘ. Ennius cõtra,

Nemo me lachrymis decoret, neq; funera fletu Faxit. Sed uterq; recte sensit. Solon uult mori charus ac desiderandus suis, Ennius non putat lugendam mortem quam consequitur immortalitas. Refertur & hic uersus è Menandro,

Βαρύν ἐστι χρῆμα γέρων ἐν οἰκίᾳ μένων. id est, Molesta res est, in domo manens senex.

Sero uenisti, sed in colonum ito. XVII

Ὀψ' ἦλθες, ἀλλά γ' εἰς κολωνὸν ἴτω. id est. Serus ades, ast colonon hinc te conferas.

Iocus prouerbialis aduersus eos, qui post tempus aduenirent, aut qui mercede quippiam facerét. Porrò Colonus est terra editior, in speciem tumuli seu collis. Huiusmodi duo erant Athenis, alter iuxta Neptuni templum, in quem equites conueniebant: alter iuxta téplum Vulcani, qui à foro seu mercatu dictus est ἀγοραῖος. Hinc colonetæ dicti, qui mercede conducerentur, quòd illic consisterent, qui conductorem quærebant. Huiusmodi fermè Suidas.

Ad pedem. XVIII

Περὶ πόδα, id est, Iuxta pedem. Quod appositum & uehementer accommodatum, id πρὸς πόδα dicebatur. Sumpta metaphora à calciamentis probe ad pedis mensuram quadrantibus. Vnde celebratur & illud Pauli Aemilii apophthegma, nouum calceum ostendentis. Vos, inquit, uidetis bellum, ac nouum esse calceum, uerũ qua parte pedem torqueat meũ, id ego demum sentio, significans Papyriam uxorem, non esse suis accommodatam moribus. Suidas Platonem citat, poetam opinor,

Ὡς ἐστί μοι τὸ χρῆμα τοῦτο πρὸς πόδα. id est, Vt hoc meo negocium quadrat pedi.

Sarpedonum litus. XIX

Σαρπηδονία ἀκτή, id est, Sarpedonium litus. De re turbulenta recte dixeris, siue de uehementer clamosis & obstreperis. Est enim huiusmodi litus quoddam Thraciæ Neptuno sacrum, quod assiduis fluctibus tunditur. Est & aliud eiusdem nominis in Cilicia. Rursum aliud iuxta Oceanum, ubi Gorgonibus sedes esse ferunt.

Messena seruilior

Seruilior Messena. XX

Δουλότερος Μεσσήνης, id est, Seruilior Messena. De minime liberis dicebatur, & alieno uiuentibus arbitrio. Lacedæmonii Messenios, quod iterum atq; iterum desciuissent, in seruituté redegerũt, eosq; durius etiam quàm reliquos seruos tractarunt, ne denuo res nouas moliri possent. Historia refertur à Pausania in Messenicis, & à Iustino libro epitomatum tertio.

Comam geris cũ sis seruus

Seruus cum sis, comam geris. XXI

Δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις, id est, Seruus cum sis, comam habes. De eo qui præter decorum quippiam faceret. Veluti siquis humili conditione patriciorum cultum imitaretur. Apud Lacedæmonios enim ingenui comam alebant. Adagium refertur quidé à Suida, cæterũ extat apud Aristophané in Auibus,

Ἔπειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις; id est, Ac deinde seruus cum sies, portas comam?

Seruorum ciuitas. XXII

Δούλων πόλις, id est, Seruorũ ciuitas. De cœtu conuictuq; hominum improborum, furacium, aut ignobiliũ dici potest. Est hoc nomine ciuitas quæpiã in Libya, ut autor est apud Suidã Ephorus in quinto, apud Stephanũ Hecatæus. In hanc siquis seruus lapidem importasset, continuo liber fiebat, etiam si peregrinus fuisset. Est & altera, cui nomé ἱεροδούλων, ꝙ seruis dicata sit, in qua unum duntaxat ingenuũ uiuere tradũt. Est rursum in Creta, Δουλόπολις χιλίανδρος, id est, Mille uiris habitata, ut autor est Sosicrates in prima narratione rerũ Creticarum. Est item alia iuxta Thraciam, πονηρόπολις, id est, Improborũ ciuitas. In hanc Philippus collegisse dicit, uelut in sentinam, infames ac moribus improbatis, ut sycophantas falsos testes, ꝑuaricatores, & id genus alios ad numerũ duũm milliũ, ut autor est Theopõpus, in rerũ Philippicarum lib. xiii. Testatur & Plutarchus in commentario De curiositat

re. Est & in Aegypto regio quædam Δουλόπολις appellata, teste Olympianico. Plutarchus in collectaneis prouerbiorum ostendit, dici solitum de raris inuentu, efferte; ad hunc modum, οὐκ ἔστι δούλων πόλις, id est Non est seruorum ciuitas. Non dissimile quod Plinius narrat de gente Hessenorum in Syria, ad quos fugitant usquequaq; nocētes. Quæ sola tota in orbe, sine ulla foemina uiuit, omni Venere abdicata, socia palmarum, in diem ex æquo, conuenarum turba renascitur, longe frequentantibus quos uita fessos ad mores eorum, fortunæ fluctus agitat. Δουλόπολι

Samiorum flores. XXIII

Σαμίων ἄνθη, id est, Samiorum flores. Vbi quis extremam uoluptatem decerperet. Hoc autem nomine dicebatur locus quidam, in quo mulieres cum uiris conuiuium agitabát, omniq; genere uoluptatum affatim explebant sese. Quibus deliciis effoeminati, postea subacti sunt à Persis, & in seruitutem acti. Stephanus admonet, Samú insulam olim ἀνθεμοῦσαν appellatam fuisse, nimirum à floribus. Eádem παρθενίαν fuisse uocatam, uidelicet à uirginibus. Refertur adagium in collectaneis, quæ Plutarchi feruntur titulo. Meminit & Athenæus lib. xii. ex Clearcho, demonstrans locum ita uocatum, ob uarias formas puellarum, quæ ueluti flores arridentes, ad libidinem inuitabant. Apte quadrabit in ciuitatem, domum, deniq; hominem uoluptatibus perdite addictum.

Summaria indicatura. XXIIII

Φορμηδὸν ὤνιον, id est, Summaria indicatura. De rebus uilibus, magno tamen emptis. Quemadmodum fit nonnunquam in auctionibus, cum non expenditur singillatim uniuscuiusq; rei pretium, sed multa simul congesta pariter æstimantur. Græcis enim φορμοὶ uirgulta dicuntur, & φόρτιον appellant fasciculum, seu sarcinam è diuersis rebus colligatam, aut uarios colores simul cōfusos. Fit autem sæpenumero, ut emptor parum attētus in hoc emptionis genere circumueniatur. Adagium refertur à Diogeniano. Meminit & Suidas.

Regia uaccula. XXV

Βασιλικὸν βοΐδιον, id est, Regia bucula. De prodigiosa foecunditate ferebatur, natum è miraculo rei gestæ. Aetate Ptolemæi iunioris, uacca quædam eodem partu sex edidit uitulos. Autor Diogenianus. Simile illud Iuuenalis:

Scropha foecundior alba.

Pura à nuptiis. XXVI A nuptiis pura

Ἀγνὴ γάμων, id est, Rudis nuptiarum. Per ironiam dicebatur in impudicam, quòd citra nuptias sui copiam faceret. Horatius,

Nuptiarum expers, & adhuc proteruo Cruda marito.

Rheginis timidior. XXVII

Ῥηγίνων δειλότερος, id est, Rheginis formidolosior. Xenarchus apud Zenodotum Sophronis, qui de mensibus scripsit, filius, in gratiam Dionysii tyranni taxauit Rheginenses ut ignauos in rebus bellicis, animiq; pauidi, quemadmodum testantur Græcorum adagiorum collectanea.

Inertium chorus. XXVIII Chorus inertium

Ἀργούντων χορός, id est, Feriatorum chorus. De coetu lasciuientium dicebatur. Ocium enim ad omnem nequitiã impellit, præcipue iuuentam. Confine est illi quod aliàs dictũ est, Inertibus semper feriæ.

Rapina rerum Cinnari. XXIX Cinnari bonorum direptio

Ἁρπαγὴ τῶν κιννάρου, id est, Direptio bonorum Cinnari. De facultatibus per tumultum direptis. Veluti cum principes præter ius in alienas fortunas iniiciunt manus. Timæus scriptum reliquit, Cinnarum quempiam fuisse, patria Selinusiũ, arte lenonem, qui hoc quæstu ad summas opes peruenerit. Is quoad uiuebat, pollicebatur se facultates omnes Veneri consecraturum, cæterum moriens, populo diripiendas exposuit. Huic non dissimile, quod alibi commemorauimus, Porsenæ bona.

Rhadamantheum iudicium. XXX

Ῥαδαμάνθυος κρίσις, id est, Rhadamanthi iudicium. De incorrupte iudicantibus. Rhadamanthus enim manium iudex, neq; muneribus, neq; gratia deflectitur, quo minus seuere iudicet. Accommodari poterit ad mortis necessitatem, maximis pariter ac minimis ex æquo communem. Iuxta illud Æschyli, apud Aristophanem in Ranis:

Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ. id est,
Vna è deis Mors nulla captat munera. Item Horatius,
Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas
Regumq; turreis. Item alibi:
Non si trecentis quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris. Item Pindarus in Nemeis,
Ἀλλὰ κοινὸν γὰρ ἔρχεται κῦμ᾽ ἀΐδα, πέσε δ᾽ ἀδόκητον καὶ δοκέοντι. id est,

Fluctus enim Orci communiter accidit, obruitq; tum opinantem, tum inopinum, hoc est, & iuuené & senem, aut pariter & nobilem & obscurum. Bifariam enim interpretantur ἀδόκητον καὶ δοκέοντα.
Item in Olympiacis,
βουλαῖς ἐν ὀρθαῖς ῥαδαμάνθυος. id est, Rectis Rhadamanthi decretis.
Item alibi demonstrans unum Rhadamanthum nec assentari cuipiam, nec quicq; ad gratiam facere. ὁ δὲ ῥαδάμανθυς εὖ πέπραγεν, ὅτι φρενῶν ἔλαχε καρπὸν ἀμώμητον, οὐδ' ἀπάταισι θυμὸν τέρπεται ἔνδοθεν, id est, Fortunatus Rhadamanthus, qui fructum iudicii sortitus est inculpatum, neq; imposturis intus in animo delectatur. Vsurpat & Plato lib. De legibus. xii.

Rhadamanthi iusiurandum. XXXI

Ῥαδαμάνθυος ὅρκος, id est, Rhadamanthi iusiurandum, dicebatur quod uerissimum quidem esset, caeterum nullũ deum ascisceret. Socrates per cané & anserem iurare consueuit, nequé deorum citaret, siue quod non crederet ullos esse deos, siue quod nõ arbitraretur esse boni uiri, deos suorum negociorũ testes accersere. Hoc autem iurisiurandi genus ad Rhamanthũ referebant. Notauit adagium Aristides rhetor in Pericle, cum ait, ὥσπερ ἂν εἰ λέγοις τὸν ῥαδάμανθυν ἐθίξειν τοὺς ἀνθρώπους ἐπιορκεῖν, ὃς τοσοῦτον περιῆν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, ὥστε καὶ τελευτήσας τοῖς ἐκεῖσε ἀφικνουμένοις δικάζειν δοκεῖ, id est, Perinde quasi dicas Rhadamanthũ mortales in consuetudiné adduxisse peierandi, qui usq; adeo pietate, iustitiaq; praecelluerit, ut etiam uita defunctus, iis, qui illuc appellunt, iudex esse credatur. Pythagorici per quaternionem iurare solent, quem τετρακτὺν appellant.
οὐ μὰ τὸν ἀμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν. id est,
Non per eum à quo animae est datus ille quaternio nostrae.
Existimant enim hunc numerũ usq; adeo ad animae perfectioné pertinere, ut eum in arcanis uenerétur. Autor Macrobius primo cõmentario in somnium Scipionis. Pythagoras in Carminibus aureis, quaternioné sacrũ animae fonté uocat. Graeci per caput alterius iurare consueuerunt. Iuuenalis,
Graecis nondum iurare paratis
Per caput alterius. Vergilius,
Per caput hoc iuro.

Littore loquacior. XXXII

Ῥαχίας λαλίστερος, id est, Littore loquacior. In rabulam & obstrepetum dicebatur. Nam rhachia Graecis littus appellatur, praesertim scopulis ac rupibus asperum, quod assiduis tunditur fluctibus, non sine fragore, unde & Graeca uox ducta uidetur ῥαχία quasi τραχία. Nam ea uox ad omne quod asperum ac spinosum est, deflectitur.

Praesentem fortunam boni consule. XXXIII

Fortunam praesentem b. c. Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, id est, Quod adest, boni consule, καὶ τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι, id est, Quod adest aequi boniq; facere oportet. Admonet adagium, ne nos alienarum rerum cupiditate maceremus, sed quaecunq; contigit sors, eam uelut optimam amplectamur. Magna enim felicitatis pars, ut sua cuiq; fortuna placeat. Plato in Gorgia, ὡς ἔοικεν ἀνάγκη μοι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σου, id est, Necessum est mihi, sicut uidet, iuxta uetus adagium, quod adest, boni consulere, & hoc accipere quod abs te datur. Cratinus in Pylaea,
ἀνδρῶν σοφοὺς χρὴ τὸ παρὸν πρᾶγμ' ὡς καλὸν Sapientium est uirorum, uti quod abest boni,
εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι. id est, Tanquam bonum sit, consulant pro uiribus.
Affine illi, quod alibi retulimus, σπάρτην ἔλαχες ταύτην κόσμει, id est, Spartam es nactus, eam dispone. Quod quidé carmen citat Stobaeus ex Euripidis tragoedia, cui titulus, τήλεφος, id quod obiter admonendum duximus. Nam adagium suo dictum est loco.

Qui omni in re & in omni tempore. XXXIIII

Aulus Gellius explicãs uim μορίου στερητικοῦ, ait hũc senariũ antiquissimũ, puerbii uice celebratũ fuisse,
Sed enim qui in omni re, atq; in omni tempore
Illaudatus Omni laude uacat, is illaudatus est,
Isq; omnium pessimus deterrimusq; est.
Admonet paroemia, ferè neminé esse tam deplorati ingenii, qui non aliquando dicat faciat'ue quod laudem promereatur. Refertur iisdem fermè uerbis à Macrobio lib. Saturnalium. vi. ex quo mihi uisus sum deprehendisse manifestum errorem scripturae in Gelliano libro per eruditum quépiam admissum. Is enim non intelligens hos esse uersus: Sed enim qui in omni re atq; in omni tempore &c. suspicatus est Graecum uersiculum omissum à librariis, in eius locum supposuit hoc carmen,
πολλάκι καὶ κηπουρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.
cum uersus de quo sentit Gellius, sit Latinus quem mox subiicit: Sed enim qui in omni &c. Id liquet ex Macrobio, qui locum hunc ad uerbum penè suffuratus est in suos commentarios. Porrò Graecus uersiculus nihil facit ad explicandã uim huius uocis illaudatus, sed obiter admissus est, quasi pbãdũ

esset quod dixerat, neminem esse tam efflictis moribus, quin faciat dicat'ue nonnunquam aliquid, quod laudari queat. Quo quidem loco rursus efflictis deprauatum est in efferis: potest enim illaudatus esse, qui non sit efferis moribus, sed efflictos mores dixit perditos & corruptos. Sunt autem tres senarii sententiam absoluentes, nisi quod alicubi uidentur uitiati à scribis.

Sed enim qui in omni re atque in omni tempore.
Hic primus pulchre constat. Constabit & alter si legatur,
Qui omni uacat laude, is uir illaudatus est.
Ná dictunculá uir etiam aurium sensus in hoc uersu uidetur requirere. Constabit & tertius si legas.
Isque omnium est deterrimusque ac pessimus.
Locus est apud Gellium libro secundo, capite sexto, siquis uolet conferre.

Qui è nuce nucleum esse uult, frangit nucem. XXXV Nucem.f.q. e.n.n.e.q.

Qui commodum appetit, ne fugiat laborem. Qui quærit uoluptatem, prius experiatur sudorem, sine quo non paratur uera uoluptas. Hanc sententiam Plautus figura sanè quam prouerbiali extulit. Qui è nuce, inquiens, nucleum esse uult, frangit nucem. Qui quærit animi pabulum in arcanis literis, scrutetur sub allegoriæ inuolucro conditum mysterium. Sic enim usurpauit alicubi diuus Hieronymus. Nux enim foris tum dura est tum amara, intus suauissimum condit cibum. Huc referendum illud Homericum figmentum de Moly herba, quam ait radicem quidé habere nigram, sed florem lacteú. Hanc ita describit Odysseæ libro decimo:

ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος, Atra quidem radix suberat, sed lacteolus flos,
μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοὶ, χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν Moly uocant superi, mortalibus ardua res est
ἀνδράσι γε θνητοῖσι. θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. i. Euulsisse uiris, cœlestes omnia possunt.

Accommodari potest cum ad omnem disciplinam, tum peculialiter ad grammaticam, quæ cum sit pueris amara, senibus iucunda est. Quadrauerit & in uirtutis studium, cuius initium acerbum, progressus facilis, finis iucundus.

Quis parentem laudabit, nisi infelices filii? XXXVI Parentem. l n.n.i.f.

Τίς πατέρ' αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονα τέκνα; idest, Quis patrem laudet, nisi proles laudis inanis?
Carmen uulgo iactatum de his qui maiorum suorum facinora iactitant, nimirum nihil habentes, quod de seipsis uere prædicent, cuiusmodi Ponticum quempiam ridet Iuuenalis Saty. viii.

Sed te censeri laude tuorum
Pontice noluerim, sic ut nihil ipse futuræ
Laudis agas. Miserum est alienæ incumbere famæ.

Poterit in hanc quoque torqueri sententiam: Improbi filii sic laudant parentes, dum illos ceu bonos desiderat populus, quòd hos longe deteriores ferre non possit. Id quod nonnunquam solet in principibus usu uenire, uidelicet, ut quem uiuum oderant, mortuum probent ac requirant, filii comparatione bonum. Refert & explicat hoc adagium Plutarchus in uita Arati. Παροιμίαν τινὰ παλαιὰν ὦ Πολύκρατες δείσας μοι δοκεῖ τὸ δύσφημον αὐτῆς ὁ φιλόσοφος Χρύσιππος, οὐχ ὃν ἔχει τρόπον, ἀλλ' ὡς αὐτῷ ἐφαίνετο βέλτιον εἶν, διατίθεσθαι,
Τίς πατέρ' αἰνήσει εἰ μὴ εὐδαίμονες υἱοί;
Διονυσόδωρος δὲ ὁ τροιζήνιος ἐξελέγχων αὐτὴν, ἀντιτίθησι τὴν ἀληθινὴν οὕτως ἔχουσαν.
Τίς πατέρ' αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί;
καί φησι τοὺς ἀφ' αὑτῶν οὐδενὸς ἀξίους ὄντας, ὑποδυομένους δὲ προγόνων τινῶν ἀρετὰς, καὶ πλεονάζοντας ἐν τοῖς ἐκείνων ἐπαίνοις, ὑπὸ τῆς παροιμίας ἐπιστομίζεσθαι, id est, Adagium quoddá uetus ô Polycrates, Chrysippus philosophus, infamiá illius, ut mihi uidetur, ueritus, non ut habet, sed ut ipsi uisum est melius, proposuit. Quis patrem laudarit, nisi felices filii? Cæterum Dionysodorus Trœzenius redarguens illum, uerum prouerbium denuo exponit. Id habet ad hunc modum.
Quis patrem laudet, nisi proles indiga laudis?
Aitque eos, qui si suis ipsorum meritis æstimentur, nullius sint pretii, cæterum insinuantes sese maiorum suorum quibusdam uirtutibus, atque illorum laudibus sese immodice uenditantes, hoc prouerbio ad silentiú adigi. Hactenus Plutarchus. Vsurpauit in eúdé sensum M. Tullius in Epi. ad Atticú.

Nam illi non sunt, at qui sunt, mali. XXXVII Illi iam.n.f. a.q.f.m.

οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔτ' εἰσὶν, οἱ δ' ὄντες κακοί. id est,
Partim haud quidem iam sunt, at ii qui sunt, mali.
Dici solitú, ubi quis requirit ea, quæ quondá quidé extiterunt, uerum temporú culpa perierunt. Veluti siquis inter principes, Codros, Camillos, Fabricios, Epaminondas, hac tempestate requirat, aut inter monachos, Paulum, Antonium, Hieronymum, non intempestiuiter hoc carmen occinas. Est autem Aristophanis in Ranis, in qua fabula Bacchus inducitur descendens ad inferos, ut Euripidem, aut bonum aliquem poetam inueniret. Apud superos enim neminem reperiret nisi malum.

Pecuniam prim. m. q.

Querendæ facultates, deinde uirtus XXXVIII

Δίζεσθαι βιοτὴν, ἀρετὴν δ' ὅταν ᾖ βίος, id est, Quærendus uictus, uirtus autem, ubi uictus adfuerit. Refertur à Diogeniano. Hoc prouerbium Horatius sic effert in Epistolis,

O ciues ciues, quærenda pecunia primum,
Virtus post nummos.

Per Ironiam autem dictum est. Neq; enim hoc sentit Horatius, prius habendam esse rationem facultatum quàm morum. Sed irridet sententiam uulgo decantatam, quam his quoq; tẽporibus pleriq; parentes liberis suis serio inculcant.

Terniones apud inferos

Qui apud inferos sunt terniones. XXXIX

Τὰς ἐν ᾅδου τριακάδας, i. Qui sunt apud inferos terniones. Hoc adagio ridebant ii, qui res abditas & abstrusas, curiosa quadã diligẽtia uestigarẽt. Nõ absurde torquebit̃ in eũ, qui nimis anxie uel superstitiose magis arcanarũ literarum mysteria rimat̃, aut qui Homericas fabulas omneis manibus allegoriis interpretari conet̃, aut Platonicorũ & Pythagoreorũ numeros explicare laboret. Aiunt terniones apud inferos honoratos esse, ut Hecate sacros, cui quidẽ ob idipsum Trigla piscis sacrificatur, & simulachrum eiusdem in triuiis constitui mos erat. Ad quod respiciens Vergilius,

Tergeminamq; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ.

Lusciniæ somnus

Neq; quantum lusciniæ dormiunt. XL

Οὐδ' ὅσον ἀηδόνες ὑπνώουσιν, i. Nec quãtum lusciniæ dormiũt. In eos cõuenit, qui somni parcissimi sunt. Lusciniæ minimũ dormire ferunt̃, uel ꝓpter Ityn extinctũ, uel ob timiditatẽ. Equidem magis arbitror dictũ, quod lusciniæ uernis mẽsibus, per omnẽ ferè noctem perpetuo cantu garriant.

Monstro cui f. m. impl. Fortuna cui port. me in.

Cuiusmodi portento me inuoluit fortuna. XLI

Οἵῳ μ' ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν. id est,
Monstro cui fortuna me implicauit. Trimeter est catalecticus.

Dici conueniet, ubi negocium incidit cum homine moroso, difficiliq;, cum quo non queas uiuere, neq; à quo te possis extricare. Carmen sumptum ex tragœdia Philoxeni poetæ, apud quem Vlysses inclusus in antro Cyclopis, hoc modo loquitur:

Οἵῳ μ' ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν. Refertur à Zenodoto.

Oculis fixis intueri

Fixis oculis intueri. XLII

Ἀτενὲς ὁρᾶν, i. Defixis oculis obtueri. Si trãsferat̃, ꝓuerbialis erit figura, nẽpe pro eo quod est, attẽtius ac curatiusq; cõsiderare. Fixius ĩtueri, pressius ĩspicere. Sumptũ est ab amãtibus, qui stupẽtibus, nec usq; dimotis oculis inspiciũt id quo delectant̃. Adagiũ recenset̃ à Diogeniano. Plutarchus in commẽtario De audiendo, βαρὺς μὲν γὰρ ὁ ἀκροατὴς καὶ φορτικὸς ὁ πρὸς πᾶν ἄτεγκτος, καὶ ἀτενὴς, τὸ λεγόμενον, id est, Grauis enim auditor ac molestus, qui ad singula stupet, & defixis est oculis, ut dicitur. M. Tullius pro Lucio Flacco: Vt totam causam q̃ maxime intentis, ut aiunt, oculis acerrime contẽplemini.

Oculis of. p.

Puluerem oculis offundere. XLIII

Puluerem ab oculos offundere dicitur, qui de industria rem obscurat, & aduersario iudicium eripit. Traductum uidetur à militia. Sæpe fit enim ut hostis data opera puluerem cieat in hostem. Hac arte Sertorius Romanus Cacitanos, ut Græcus habet Characitanos, quosdam uicit, autore Plutarcho, cuius rei mentionem fecimus in adagio de Cæcia nubes attrahente. Vtitur hoc prouerbio ꝓ̃ter alios diuus Hieronymus in Epistolis. M. Tullius gloriatur se in actione quadã iudicibus tenebras offudisse. Est apud Plautum in milite, simile quiddam de glaucomate oculis oborto.

Ros aut psc.

Psecas aut ros. XLIIII

Ψακὰς ἢ δρόσος, id est, Psecas aut ros. In crebrius expuẽtes dictitabatur. Ψακὰς enim aspersio illa, ac uelut irroratio uocat̃, quoties minutissimis guttulis irrigamur, ut pluuia rori simillima. Primitus autẽ per lusum dictum est in Antimachum Lyricum poetam, quod subinde expuens eos, quibus cum loquebatur, conspergeret. Idem cognominis datũ fuit, & Olympico cuidam, quem nonnulli putant tulisse legem, ne quem nominatim taxarẽt poetæ, atq; ita factum, ut multo q̃ prius pauciores accederẽt ad certamen, & qui ꝓdibãt, laudarent, non carperent. Vnde huiusmodi delinimenta, ψακὰς appellata uidentur. Vocãtur enim Psecades ancillæ, quæ delicatarum matronarum capillos medicato fuco cõspergunt. Adagium refertur à Diogeniano. M. Tullius in epistolis ad Atticum, cõsputare dixit, pro conuiciis leuioribus aspergere, nimirum ad hoc alludens adagium.

Cantoris hæsitantia tussis

Hæsitantia cantoris tussis. XLV

Ἀπορία ψάλτου βήξ, id est, Hæsitantia cantoris tussis. Suidas adagium neotericum esse monet. Dictum uidetur, quoties non suppetit quod dicamus, idq; uelut aliud agẽtes dissimulamus, uelut apud Platonem Aristophanes, ne diceret in conuiuio, singultum fingit. Sumptum apparet à cantoribus, qui cum hærent in cantione, tussim simulant, ut hac uideatur interrupta cantilena, non inscitia. Confine puto illi, quod aliàs dictum est: Tussis procrepitu.

Extritum

Extritum ingenium. XLVI

Παρεξηυλημένον νοῦν ἔχων, id est, Mentẽ habẽs euanidam. παρεξηυλημένον pinde sonat quasi dicas extibiatam. Ducta siqdem est metaphora à tibiarũ linguis, que posteaq̃ exciderint, inutilis est tibia.

Panagæa Diana. XLVII

Ἡ παναγαία ἄρτεμις, id est, Panagæa Diana, dicebatur olim, peregrinationẽ impensius amans, errabundus, instabilis, nulla certa sede cõsistens. Siqdẽ Diana uagari dicitur apud poetas, & per nemora montesq; oberrare. Quin domiciliũ etiam subinde mutat, nunc apud superos agens, nunc apud inferos. Ne specie quidem semper eadem, sed nunc pleno orbe, nunc mutila, nunc nulla.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum. XLVIII *Rufillus pastillos olet, Gorgonius hircum*

Parœmias speciem præ se gerit illud Horatianum in Sermonibus.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Dicendum uel in duos aliquos diuersis laborantem uitiis, uel in eundem sui dissimilem, nempe modo loquaciorem quàm sat sit, modo impendio taciturnum, interdum pueriliter ineptum, interdum Catone seueriorem, nõnunquam profusum, nõnunquã sordidum. Siquidem ut uitio dandũ, siquis hircum oleat, ita adæque uituperandũ, siquis oleat unguenta. Nam pastilli, pillulæ sunt unguẽtariæ. Alterum spurci est, alterum mollis.

Claudus optime uirum agit. XLIX

Ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ, siue ut aliîs legitur ὀχεῖ, id est, Optime claudus uirum agit. Dici solitum, ubi quispiam suam sortem, uel parum egregiam, anteponit alienæ tametsi præstantiori. Ab Amazonum apophthegmate natum aiunt. Tradunt morem Amazonibus fuisse quondam, ut pueros masculos detorta tibia coxa'ue claudos efficerent. Porrò cum bellum esset illis aduersus Scythas, atq; illi eas conarentur illicere ut ad sese desciscerent, dicentes futurum ut posthac non cum claudis ac mutilis, sed cum integris uiris rem haberent, Antianira Amazonum dux respondit ad hunc modum: ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. Vsurpauit Athenæus libro decimotertio, ὄντως γὰρ ἄριστα χωλὸς οἰφεῖς, id est, Vere enim claudus optime uirum agis. Theocritus φιλοίφαν appellat uirum coitus auidum, Hesychius φίλοιφον dicit. Animaduersum est etiam illud nostris temporibus, plerunq; qui tibiis sunt mutilis, aut quopiam membro trunci, eos ad usum Veneris reliquis magis idoneos esse, nimirum paria faciente natura. De claudo quare sit salacior cæteris, causam reddit Aristoteles in problematibus sectionis decimæ, problem. xxvi. quòd in hoc parum alimenti deorsum delabatur, ob crurũ uitium, plus autem superiora petat, & in semen uertatur.

Ogygia mala. L

Ὠγύγια κακὰ, id est, Ogygia mala. Recte dicentur, uel ingentia, uel antiqua. Nam utrũq; Græce significat Ogygium. Alii malunt ad Ogygium primũ Thebanæ ciuitatis principem referre. Huius filius Cadmus, ob filias suas in uarias calamitates incidit. Quò respiciũt qui Ogygia mala, pro atrocissimis interpretant. Huiusmodi fermè Suidas, nisi quòd magis pbat, ut Ogygia mala, uetusta dicant. Cæterum qui Ogygia uetera dicũt, illud sequũtur, quod olim Bœotiorũ ac Thebana regio, Ogygia dicta sit. Quin & omnis Attica olim hoc habuit nõis sicuti testat Stephanus. Est & insula peruetusta dicta Ogygia, in quam Vlysses naufragus emersisse fingitur ab Homero. Vnde uox iam obsoleta uelut in iocum prouerbialem abiit. Nec in figura sita est huius prouerbii ratio, sed in nouitate uocis ut in operis huius initio monuimus. Consimili ratione, nec sine prouerbii specie, Græci priscos ac peruetustos, ὠγυγίδας & ὠγυγίους appellant, à prisco quopiam deo, & multis iam seculis obsoleto. Huiusmodi propemodum de Ogygiis Suidas & Stephanus.

Omnia Chnaumata. LI

Πάντα χναύματα, id est, Omnia Chnaumata, dicebãt olim, quoties omne negociũ significabãt. χναύματα enim Græci placentarũ, atq; id genus ciborũ fragmina uocant. Latini quoq; reliquias belli, & reliquias Danaũm dicunt simili figura. Refertur adagium à Zenodoto. *Chnaumata omnia*

Sic est ad pugnæ partes re peracta ueniendum. LII

Plato in Gorgia, πολέμου καὶ μάχης φασὶ χρῆναι τῷ σώκρατες οὕτω μεταλαγχάνειν, id est, Ad belli pugnæq; munia Socrates sic aiũt accedere oportere. Iocus erat pũerbialis, ubi qs negocio pacto, tum demũ adueniret. Quẽadmodũ ignaui milites solent, qui conflicto peracto, sublatoq; metu, tum deniq; solent adesse, uel ad colligẽdam prædam, uel ad epinicia, id est, epulum uictoriale celebrãdum. Nam uerbũ illud μεταλαγχάνειν, tarditatẽ significat, ac serã muneris functionẽ. Socrates aũt respondens, parœmiam explicat simili parœmia, ἆρα τὸ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν καὶ ὑστεροῦμεν; id est, Num post festum, quod aiunt, uenimus, seroq; adsumus? Sumptũ uidet à Rheso Thracũ duce, quẽ apud Euripidem obiurgat Hector, quòd serius ad belli societatẽ uenisset, nimirũ decimo demum anno: *Pugnæ peracta uenire* *Ad pugnam peracta re* *Post festum uenire*

Σύμμαχος μὲν οὐ, ξένος δὲ πρὸς τράπεζαν. id est,

Socius haud quidem aduenis, sed hospes ad mensam, isq; respondet,

ἀλλ' ὕστερον μὲν ἦλθον, οὐ καιρῷ δ' ὅμως.
Σὺ μὲν γὰρ ἤδη δέκατον αἰχμάζεις ἔτος, Κοὐδὲν περαίνεις. id est,
Serò quidem, ast in tempore aduenio tamen.
Nam tu quidem iam præliãs decennium, Nihil explicas.
Allusit huc, ni fallor, Diogenes, Cum enim quidam inscripsisset ædibus suis hunc titulum Iouis filius Callinicus Hercules hic habitat, nequid ingrediat mali. Diogenes adiecit aliam inscriptionem. μετὰ πόλεμον ἡ συμμαχία, id est, post bellum auxilium. Significans serò uocari Herculem depulsorem malorum, cum iam malus hospes immigrasset in eas ædes.

Obsequium amicos, ueritas odium parit. LIII

Veritas odiũ obsequiũ amicos parit

Obsequium amicos, ueritas odium parit. Senarius est prouerbialis apud Terentiũ in Andria, nõ admonens quid oporteat fieri, sed ostendens quid uulgo fiat. Vulgaris enim amicitia constat obsequiis. Nã inuicem conniuere ad familiarium uitia,
Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos.
At inter ueros amicos, nihil est ueritate iucundius, modo absit asperitas agrestis & inconcinna, grauisq;. Porrò qui uulgo plurimis studet amicus esse, moribus alienis obsecundet, caueatq; iuxta Persium: Auriculas teneras mordaci radere uero, Non probari uero sententiam hanc poetæ, satis indicat cum ait: Nanq; hoc tempore, id est, his corruptis moribus. Eandem sententiã in Adelphis idem aliter extulit, Vt homo est, inquiens, ita morem geras. Donatus admonet prouerbialiter dictum. M. Tullius in sermone De amicitia: Sed nescio quomodo uerum est, quod in Andria familiaris meus Terentius dixit: Obsequium amicos, ueritas odium parit. Molesta ueritas est, siquidem ex ea nascitur odium, quod est uenenum amicitiæ. Sed obsequium multo molestius, quod peccatis indulgens, præcipitem amicum ferri sinit. Maxima autem culpa in eo est, qui & ueritatem aspernatur, & in fraudem obsequio impellitur. Pindarus in Nemeis hymno quinto, οὔτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθει' ἀτρεκής, καὶ τὸ σιγᾶν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον ἀνθρώπῳ νοῆσαι. Sentit simplicem ueritatem non semper ut est proferendam, quòd damnosa sit: sed sapientis esse, nonnunquam cælare suam sententiam, in tempore prolaturus, cum fructus spes ostendit. Apud Athenæum libro quinto citatur hic trimeter ex Agathone,
Εἰ μὲν φράσω τἀληθὲς, οὐχί σ' εὐφρανῶ, Si uera dicam, tibi uoluptati haud ero,
Εἰ δ' εὐφρανῶ τι σ' οὐχὶ τἀληθὲς φράσω. id est, Si sim uoluptati, haud tibi uera dixero.

Obuiis ulnis. LIIII

Obuiis ulnis, est apud Quintilianum, pro eo quod est, auide, sitienterq;. Translatum ab iis qui porrectis ulnis properant in complexum eorum, quos magno desiderio tenebantur quosq; cupidissime cõspiciunt. Legimus &, obuiis manibus. Diuus Hieronymus ad Pammachium, Condiscipulum quondam, & sodalem, & amicum, obuiis, ut aiunt, manibus excipio. Basilius in præfatione dialog, ἀμφοτέραις χερσὶν, id est, Ambabus manibus, eodem sensu scripsit. Hæc si ad rem animi detorqueantur, figuram prouerbialem habebunt. ut, Ego tuas literas obuiis ulnis excipiam.

Obliuionis campus. LV

Λήθης πεδίον, id est, Lethes campus. Dicet uel de uehemẽter obliuiosis, uel de rebus cõmentitiis ac friuolis, que nusquã sint. Aristophanes, τίς εἰς τὸ λήθης πεδίον; id est, Quis in Lethes campum? Vulgus enim nugas esse credit, quæ de inferis tradunt poetæ. Et, ut Iuuenalis inquit,
Stygio nigras in gurgite ranas Nec pueri credunt.

Omnia sapientibus facilia. LVI

Sapientibus oĩa facilia

Ἅπαντα τοῖς σοφοῖσιν εὔκολα. id est, Facilia cuncta sunt uiris sapientibus,
Nihil est tam arduum, quod prudenti consilio non facile conficiatur. Aut, nihil tam acerbum, quod sapiens non æquo animo facileq; ferat, ratione cuncta leniente. Si addas uerbum, constabit senarius. ἐστὶ δ' ἅπαντα. Refertur à Zenodoto.

Omnia esculenta obsessis. LVII

Ἅπαντα γάρ τοι βρωτὰ πολιορκουμένοις. id est, Cinctis ab hoste uesca sunt & quælibet,
Senarius prouerbialis, cum urget necessitas, nihil non facimus. Et uehementer famelicis nullus non suauis est cibus. Natum ab urbium obsidionibus, in quibus nõnunq̃ & canes & feles, herbarum radices, nõnunquam humana excrementa, inopia cibi deuorantur.

Omnia similia. LVIII

Ἅπανθ' ὅμοια καὶ ῥοδῶπις ἡ καλή. id est, Similia cuncta, Rhodopis ipsa etiam docens.
Eadem est conditio mortalium, formosi pariter ac deformes senescunt ac moriuntur. Rhodopis nomen est puellæ cuiuspiam formæ celebris, cui nomen à roseo aspectu uidetur inditum. De Rhodope meretricula multa Herodotus lib. ii. nonnulla Plinius lib. xxxvi. capite. xii. cum Græcum carmen habeat ῥοδῶπις, mirum cur Iuuenalis corripuerit,

Dum Rhodopes uda terit inguina barba.
Refertur à Suida prouerbii loco.

Totus Echinus asper, LIX

Ἅπας ἐχῖνος τραχύς, id est, Totus Echinus asper. In morosos & iniucundis moribus quadrat. Echinus piscis, & item Erinacius undiq; spinis obseptus est, ut nusquã impune possis attingere. Est & hoīum huiusmodi genus, cum quibus nulla ratione possis agere citra litem. Aristophanes in pace, *Echinus asp.*
οὐδέποτ᾽ ἂν θείης λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον. id est, Ex scabro in leuem nunquã uertetur Echinus.

Omnia bonos uiros decent. LX

Ἅπαντα τοῖς καλοῖσιν ἀνδράσιν πρέπει. id est, Bonos probosq; cuncta perdecent uiros. *Viros bonos omnia decent*
Habet hoc imbrobitas, ut siquis illaudatus, recte faciat dicat'ue, tamen nescio quo pacto non adsit decorum illud: Contra ueram uirtutem decus quoddam comitatur, ut quicquid uir bonus agat, id decorum esse uideat. Tametsi potest & hic accipi sensus, cuncta formosos uiros decent, quòd formæ gratia cõmendat & dicenté & canenté, & quiduis agenté. Id erit uenustius si huc deflectas, ut dicas in bonam partem accipi, laudariq;, quicquid dixerint fecerintq; gratiosi apud principes: adeo ut quod huic capitale sit futurum, illi laudem etiam pariat. Refertur à Diogeniano.

Omitte uatem. LXI

Ἄφες τὸν μάντιν, id est, Omitte uatem. Vti cõueniet, quoties alicui parcẽdum admonebimus, quòd is eximius sit, & ĩmunis habẽdus à uulgari sorte. Veluti siqs poetæ, theologo, sacerdoti diceret, oportere parci. Antiquitus mos erat, ut augur coronatus ante aciem incederet: neq; fas erat, hunc telis impetere, utpote uirum sacrum. Poterit adagium etiam per ironiam usurpari. *Vatem omitte*

Oderint dum metuant. LXII

Oderint dum metuant. Tyrãnica uox sumpta è tragœdia, & à nemine scriptorũ nõ usurpata, præcipue M. Tullio familiaris: quã etiam in uulgi sermoné processisse, satis indicat Seneca libro de Clementia secũdo, scribẽs multas uoces, magnas, sed detestabiles, in uitam humanã peruenisse, celebresq; uulgo fieri, ut illam: Oderint, dum metuant. Cui Græcus, inquit uersiculus similis est, qui mortuo terram misceri ignibus iubet. Idem libro De ira primo, Nam aliquæ uoces ab iratis emittuntur, quæ magni uideant animi, uerum ignorantibus magnitudinem, qualis illa dira & abominanda, Oderint dum metuant. Syllano scias seculo scriptam. Licebit adagium etiam per iocum usurpare: ueluti siqs eruditione superior, de clancularis hostibus, qui tamen ob metum hiscere non audeant, dicat, Oderint dum metuant. Conueniet & in diuites, qui dicunt illud Horatii.
Populus me sibilat, at mihi plaudo
Ipse domi, simulac nummos contemplor in arca. Item illud Iuuenalis,
Tunicam mihi malo lupini,
Quàm si me toto laudet uicinia pago.

Odit cane peius & angue. LXIII

Prouerbiali figura dictum est & illud ab Horatio, *Cane peius et angue odit*
Alter Mileti textam cane peius & angue,
Vitabit chlamydem,
Sentit autem, ut opinor, de cane rabiente. Quòd si longius etiam traducatur, magis erit prouerbiale, ut, Hic totus lucris addictus est, literas, quas amauit aliquando, nunc, quod aiunt, uitat cane peius & angue. Vel, Hic se totum adulatoribus permittit, amicos, à quibus uerum audiat, uitat cane peius & angue. Idem Horatius in Odis,
Cur oliuum Sanguine uiperino
Cautius uitat. Plautus item in Mercatore,
Nempe ruri uxor est tua, quam dudum duxeras
Te odisse æque atq; angues.

Stultior Corœbo. LXIIII

Ἠλιθιώτερος Κοροίβου, id est, Stultior Corœbo. Prouerbialis hyperbole in stupidos & uecordes. Corœbi stultitia uulgi fabula celebrata est, qui maris undas numerare sit conatus, cum non potuerit ultra quinq; prosequi supputationé. Meminit huius Eustathius in decimũ Odysseæ, & Lucianus in Amoribus. Quanquã apud alios Κορύβου lego per y. Adduntq; quidam Corybum hunc Mygdonis Phrygis fuisse filium, temporibus belli Troiani. Meminit & Vergilius Corœbi cuiusdam. *Corœbo stul.*
Iuuenisq; Corœbus Venerat insano Cassandræ captus amore,
Et gener Auxilium Priamo Phrygibusq; ferebat.
Quo quidem in loco Seruius indicat sumptum ex Euphorione, Hunc, inquit, Corœbum stultũ inducit Euphorion, quem & Vergilius sequitur, dans ei,
Dolus an uirtus, quis in hoste requirat?

Cum sit turpissima dolo quæsita uictoria.

Stupa seniculus. LXV

Στυππεῖον γερόντιον, id est, Stupa siue stipulaceus seniculus. De uiribus effœto sene. Simillimű illud quod alio diximus loco, Homo bulla. Sumptű à ligno, quod iam exaruit, exuccumq; redditű est & marcidum, in stipulæ morem. Stupa dicit quod è lino excutitur siccum & inutile.

Phormionis thori. LXVI

Στιβάδες Φορμίωνος, id est, Thori Phormionis. De stratis sordidis ac frugalibus, minimeq; delicatis, qualia sunt cubilia militaria, & quale sibi apud Homerum parat Vlysses, ex arboȝ congestis frondibus, ac ramis humi substratis. Refertur à Suida. Phormio dux quispiam militum fuit, in preferendis militiæ incõmodis notæ, sicut conicio, patientiæ. Poterit & longius deflecti ad quáuis tractationé duriusculam, Extat in Pace Aristophanis,

εἰ γάρ μοι γένοιτ' ἰδεῖν ταύτην τὴν ἡμέραν ποτέ.
πολλὰ γὰρ ἠνεσχόμην
πράγματά τε καὶ στιβάδας, ἃς ἔλαχε Φορμίων, id est, Vtiná mihi cõtingat uidere húc dié, Multas enim sustinui tű molestias, tű culcitras, quas sortitus est Phormio. Versus sunt chorici, eoq; ꝓsa uertimus.

Stultitia est Iouem putare esse. LXVII

Iouē esse credere stul. est

Τῆς μωρίας, τὸν Δία νομίζειν ὄντα τηλικουτονί. id est, Inscitia est, natum tot annos credere, esse ullum Ioué. In eum accõmodari potest, qui grandis natu dicit, aut sentit absurdum quippiam, cum ꝓpter ætaté nihil oporteat iam ignorare. Non conuenit enim in natu grandes puerilis superstitio. Recensetur à Suida. Carmen est Aristophanis in nubibus,

ἰδοὺ ἰδοὺ Δί' Ὀλύμπιον, τῆς μωρίας Ecce ecce, Olympium Iouem, dementia est
τὸν Δία νομίζειν ὄντα τηλικουτονί. id est, Natum tot annos credere esse ullum Iouem,

Somnium tuű tibi narro

Tuum tibi narro somnium. LXVIII

Τὸ σὸν ὄναρ σοὶ διηγοῦμαι, id est, Tuum somniú tibi narro, id est, Narro tibi quod ipse me rectius nosti, Apud Suidam hæc referunť ex autore quopiam, εἰ γὰρ ἐγώ σοι νῦν αὐτὸν γνωρίζω, πέπονθα τῆς παροιμίας, τὸ σὸν ὄναρ σοὶ διηγούμενος, id est, Quod si te tibiipsi notum reddere coner, tum mihi acciderit id, quod ꝓuerbio dicit, ut tuum tibi somnium narrem. Plato lib. De repub. viii. τὸ ἐμόν γ' ἔφη ἐμοὶ λέγεις ὄναρ. id est, Meum qdé, inquit, mihi narras somnium. Traductű uideť ab iis, quí ὀνειροπόλους, id est, somnioȝ interpretes consulunt. A quibus nonnulli hoc quoq; requirunt, ut quid somniarint coniiciant, quasi parű sit si interpretenť. Ad eum modum ægroti qdam imprudentes à medicis expectant, ut uiso duntaxat lotio diuinent & sexum, & ætatem, & omné morbi naturam, ubi & unde acciderit, quid sentiant: ac propemodum etiam quidin febri somniarint.

Vita sponsi

Sponsi uita, LXIX

Νυμφίου βίος. id est, Sponsi uita, pro molli ac delicata, Confine illi, quod alibi relatum est, Musica uita. Suidas senarium hunc adducit, qui extat apud Aristophanem in Auibus.

ὑμεῖς μὲν ἄρα ζῆτε νυμφίου βίον. id est, Sponsi quidem profecto uitam uiuitis,

Propterea quòd proci frondibus & sertis coronari soleant, & delicatius nitidiusq; coli, uel quòd molles uideantur, nuptiis inhiantes. Apud Athenæum libro octauo, Stratonicus citharœdus Rhodios

Porcorű ciui.

λευκοὺς Κυρηναίους καὶ μνηστήρων πόλιν. id est, albos Cyreneos & procoȝ ciuitaté appellat. Nisi malumus ad homericos illos Penelopes sponsos referre, quibus nihil cordi erat præter cõuiuia, citharam, choream, talos, discum, parasitos, atq; id genus alias uoluptates. Vnde Horatius homines luxui deditos, sponsos Penelopes appellat.

Et fama fuit & eras. LXX

Ἡ μὲν κλέος ἦδε καὶ ἦσθα. id est, Et dicebaris erasq;.

Hemistichion prouerbiale, quoties facta respondent opinioni. Suidas meminit è poeta quopiam. Est enim fragmentum carminis Heroici.

Innocuus alium aspiciam, meum habentem malum. LXXI

Ἐξάντης λεύσσω τοὐμὸν κακὸν ἄλλον ἔχοντα. id est, Indemnis spectabo alium mala nostra ferentem. Hoc est, ex aliorum malis ipse rebus meis consulam. ἐξάντης autem dixit, quasi ἔξω τῆς ἄτης. id est, extra noxam situs, & illæsus. Simillimum illi Plautino,

Periculo alieno sapiens

Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

Dictű et fa. si.

Simul & dictum & factum. LXXII

Ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον, id est, Simul dictű, simul & factű. Vbi qs citra morá id re præstat, quod uerbis pollicetur. Latini, cű dicto, dicunt, pro eo quod est, statim posteaq̃ dixeris. Et Vergilius,

Et dicto citius tumida æquora placat.

Sumptum apparet ex Homero, apud quem est hoc carmen,

αὐτίκ' ἔπειθ' ἅμα μῦθος ἔην, τετέλεστο δὲ ἔργον. id est,

Mox simul ac dictum est uerbum, res ipsa peracta est.

Idem Græcis dicitur una uoce, αὐτοβοεί, quod à militari clamore trāslatum uidetur, quo nōnunquam funditur hostis prius quàm ad manus fuerit uentum. Sic usus Thucydides. Theopompus usus est, pro κατὰ κράτος, id est, ui ac uirtute, non ex insidiis. Quisquis enim insidias molitur hosti, silet: qui fidit uiribus suis, cum clamore irruit in hostem. Quidam putat dictum à bubus, ut deductum uideatur ab arantibus, qui cum pollicentur se eodem die, id est, αὐθημερὸν aliquid operis absoluturos, dicere solent αὐτοβοεί, hoc est, priusquàm disiungam boues. Transfertur ad cuiuslibet actionis celeritatē, ut perinde ualeat atque παραχρῆμα, αὐτόθεν. — αὐτοβοεί

Obiicere canibus agnos. LXXIII

Βαλεῖν μὴ τοῖς κυσὶν ἄρνας, id est, Obiicere canibus oues, dicebatur qui imbellem & litium imperitū, calumniatoribus & exercitatis exponeret, quod id animal omniū maxime sit imbelle. Refert à Diogeniano. Hemistichium est heroicum, ex oraculo quopiam, ut conicio, decerptum. — Agnos ca. ob. Cani.a. ob.

Nullius indigens deus. LXXIIII

Ἀνενδεὴς ὁ θεός, id est, Nullius egens deus. Admonet paroemia, nullum esse mortaliū tam absolutū, in quo nō aliqd desideretur: unum esse deū, undequaque perfectū. Dici pōt & in diuites, aut plurimis prææditos naturæ pariter ac fortunæ cōmoditatibus, tanquàm dei cuiuspiā similes, ut qbus omnia suppetant, quæcunque uidentur ad perfectam felicitatem pertinere. — Deus nul. in.

Nucleum amisi, reliquit pignori putamina. LXXV

Plautus in Captiui duo, Nucleū amisi, reliquit pignori putamina. Verba sunt Hegionis, ubi resciuisset sibi impositū esse, & herum amissum pro seruo, seruū pro domino retentum. Is enim ex quo fructus expectabat, aufugerat, eo relicto ex quo nihil emolumēti poterat capi. Allegoria per se liquet.

Nudo mandas excubias. LXXVI

Γυμνῷ φυλακὴν ἐπιτάττεις, id est, Nudo custodiā mandas. Quoties negocii quippiā mandatur ei, cui deest præstādi facultas, obeūdæque puinciæ ppter inopiam neutiquā idoneus est. Neque enim nudus cōmode pōt excubias agere ppter rigorem nocturni frigoris, neque ad pugnā est idoneus inermis. Refert à Zenodoto. Quo longius deflectetur, hoc erit puerbialius. Iniungis ut aliqd in hunc poetam scribam, uerū iuxta uetus puerbium, γυμνῷ τὴν φυλακὴν ἐπιτάττεις. Neque enim est, quo meū interim ocium alam. Hesychius nō nihil dissidet ab iis, quæ à Suida Zenodotoque traduntur: licet is locus apud hūc deprauatus habeatur in editione Aldina. Cæterum conicio sensum hunc esse, prouerbium dici solere, ubi quid mandatur iis, quibus nihil opus est. Propterea quòd uel iniussi cogantur id facere, ni fallor, ob id quod nudus nihil est quod egeat asseruatore.

Nunc contingat seruari. LXXVII

Νῦν γένοιτο σωθῆναι, id est, Nunc contingat seruari. Cum significamus nos satis cauturos in posterum, si modo liceat præsens periculum effugere. Hoc modo Dauus in Andria. Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si deuito hoc malum. Natum aiunt ex apologo quopiam. Aquila testudinem unguibus rapuerat: eam parabat è sublimi deiicere, quo testa rupta carnibus uesci posset: In hoc itaque discrimine testudo optabat, ut in præsens incolumis esse posset, de reliquo sibi curæ futurum, nequādo in simile periculum incideret, νῦν γένοιτο σωθῆναι, τοῦ δὲ λοιποῦ αὐτῇ μελήσει, id est, Nunc licet incolumē esse, de reliquo mihi ipsi curæ fuerit. Quidam apologum narrant in hunc modum, Testudini quondam incessisse uolandi desiderium, aquilam orasse ut se doceret. Cumque illa negasset fieri posse, quod natura refragaretur, illa nihilominus instabat. Itaque paruit aquila, ac testudinem in sublime uectam demisit ut uolatum experiretur. Ea cum timeret infelicem euentum, optauit ut id temporis contingeret incolumem esse, νῦν σωθείην. Ita Diogenianus. Suidas hoc modo refert, νῦν σωθείην, ἵνα μοι δίδαγμα ᾖ εἰς τοῦ χρόνου λοιποῦ, id est, Vtinam nunc incolumis euadam, ut hoc mihi documentum sit in reliquum tempus. Plinius facit tertium quoddam aquilæ genus, quā alii Morphnon, nōnulli plancum & anatariam, Homerus percnon uocauit: lingua caret, eoque muta, sed dentibus armata, nigerrima, prominentiore cauda. Huic ingenium est, testudines raptas frangere è sublimi iaciēdo. Atque hac forte ait Aeschylum poetam interiisse, cum prædictum esset, eum ruina peritirū: isque quo caueret, eum diem sub dio perseuerasset. Nam aquila decepta splendore capitis caluicio renidētis ad solem, dum saxum esse putat, testudinem illisit, ut fractæ carnibus uesceretur. Autor Valerius Maximus, libro nono, capite duodecimo.

Nunc bene nauigaui, cum naufragium feci. LXXVIII

Νῦν εὐπλόηκα, ὅτε νεναυάγηκα. id est, Nunc bene nauigaui, posteaquàm naufragiū feci. Quoties id, quod uidetur incōmodum, fortuna præter spem uertit in bonū. Zenon Citiensis, qui relictis prioribus præceptoribus, Cratetis auditor esse cœpit, naufragio eiectus dixisse legitur, εὖ γε ποιεῖ ἡ τύχη προσελαύνουσα ἡμᾶς φιλοσοφίᾳ. id est, Bene facit fortuna, cum nos ad philosophiam admouet. Autor Suidas. Plutarchus in libello De utilitate capienda ex inimico, meminit huius prouerbii. — Cum naufra. feci b.n.

Nunc in regionem ueni. LXXIX

Veni in regi. Νῦν εἰς χώραν ἤλθον. id est, Nunc in regionem ueni. Ab iis dictitari solitum, qui tandem sua sponte illuc quò oportuit, perueniunt, cum diu non quiuerũt. Fit enim plerunq;, ut res diu quæsita nõ occurrat, tandem uelut ultro ueniat in mentem. Quidam sic efferunt, Νῦν εἰς χώραν ἦλθες, id est, Nunc in regionem uenisti, ubi quis eò uenit, quò se uenturum negarat.

Nunc illa aduenit Datidis cantilena. LXXX

Datidis cant. Νῦν τοῦτ' ἐκεῖν' ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος. id est, Nunc id quod aiunt, Datidis adest cantio. Dicebatur ubi quid lætum ac festiuum accidisset. Datis quispiam erat Persarum satrapes, excellens in rei bellicæ gloria. Is Græce loqui conatus, consueuit dicere, ἥδομαι, καὶ εὐφραίνομαι, καὶ χαίρομαι. id est, Delector, gaudeo, lætor. Ea cum sæpius ac male Græce pronũciaret, res in uulgi iocum abiit. Autor Suidas. Extat autem apud Aristophanem in Pace,

Νῦν τοῦτ' ἐκεῖν' ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος, Adest, ut aiunt, catilena Datidis,
ὃ δεφόμενός ποτ' ᾖδε τῆς μεσημβρίας, Quod mastrupans is cecinit in meridie,
ὡς ἥδομαι καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι. id est, Vt lætor, ut delector, utq; gaudeo.

Datismus Interpres addit, Datismũ usurpari pro barbarismo, eo quod χαίρομαι dixerit pro χαίρω, secutus nostrum consonãtiam, quẽadmodũ apud me ridetur, qui dixit corpus meus, & domus tuus. Nã χαίρομαι Græcis non dicitur. Miror autem cur interpres huic uelut affine subiunxerit:

ἄμαις ἀπὴ-τουν ἄμαις ἀπῄτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας.

Ex quo cõiectura sumi põt, hoc puerbiũ natũ ex inscitia linguæ, quæ nõ raro præbet huiusmodi risus materiã, dum Germani gestiũt loqui Gallice, aut Galli Germanice. Idem accidit in surdastris.

Non enim spinæ. LXXXI

Spinæ Οὐ γὰρ ἄκανθαι, id est, Non enim spinæ. De conditione dicebatur in melius cõmutata. Sumpta metaphora à noualibus, quæ repurgatis spinis frugiferæ incipiunt esse. Recte quadrabit de negocio prius infrugifero ac molesto, unde postea capitur emolumentum. Quidam inde natum existimant, quòd antiquitus ante repertam agricolationem, agri spinis infrugiferis occupabantur, mortalesq; duram quandam & agrestem agebãt uitam. Deinde ostensa ratione colendi terram, mitior uictus successit. Atq; hinc dici cœptum: Non enim spinæ. Concordat cum hoc interpretamento, quod alio diximus loco, de puero gestante spineas frondes & panes in nuptiis, ac dicente, ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. id est, Effugi malum, nactus sum melius. Legitur & illud, βίος ἀκανθώδης, id est, Vita spinosa, pro incommoda & infrugifera.

Non statuar leæna in machæra. LXXXII

Leæna n. sta. in machæra Οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος. id est, Non ego leæna statuar in tyrocnestide. Prouerbium meretricium, cum negat scortum sui copiam facturum sese. Nam in capulis militarium gladiorũ elephantes ac leones imponi solent. At hi procumbentes insculpuntur, siue ne lædant manũ utentis gladio, siue ne defringantur facile, si in pedes erecti fingerentur. Tyrocnestis uox militaris uidetur ensem significãs. Potest adagium & ad uerecũdiorem usum detorqueri, ut siquis negans se per omnia morem gesturum, inseruiturumq; pro libidine dicat, οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος. Adagiũ recenset Suidas. Extat autem apud Aristophanem in Lysistrata.

Ne contra bouem opta. LXXXIII

Contra bouẽ ne opta Μὴ κατὰ βοὸς εὔχου, Ne contra bouem opta. Admonet adagium, non esse uitam instituẽdam iuxta uotum animi, neq; quiduis sperandum à superis, sed ut ea duntaxat sibi quisq; promittat, quæ possit industria cõsequi. Refertur in collectaneis Diogeniani. Vnde sumpta metaphora parum liquet, nisi quod apparet, ductam ab agricola, qui negligens adhibere bouis operam in colendis agris, optat ut citra suum laborem proueniat seges.

Non nostrum onus, bos clitellas? LXXXIIII

Boui clitellas Quintilianus Institutionum oratoriarum libro quinto, parœmiæ, quam ait esse ceu breuem apologũ, hoc adfert exemplum. Non nostrum onus, bos clitellas? Satis constat ex apologo sumptũ: uerum quis sit is apologus, equidem nondum reperi. M. Tullius Epistolarũ ad Atticum libro quinto, in epistola cuius initium est, Laodiceam ueni pridie Calendas sextiles: uidetur ad hoc adagium alludere, & nobis uelut ansam coniectandi præbere. Inde, inquit, ire ad Taurum cogitabam, ut cum Maphragone collatis signis, si possem de seruo tuo decidere. Clitellæ boui sunt impositæ. Illa'ne? Non est nostrum onus, sed feremus: modo, si me amas, sit annus. At si tu ad tempus, ut senatum totum excites. Mirifice solicitus sum, quod iandiu ignota sunt mihi omnia. Item in eadem epistola paulo superius. Sed est incredibile quàm me negocii tædeat, ne non habeat satis magnum campũ, ille tibi non ignotus cursus animi & industriæ meæ, præclara opera cesset. Quippe ius Laodicæ me dicere, cum Romæ A. Plotius dicat? Et cum exercitum noster amicus habeat tantum, me nomen habere duarum legionum exilium? Deniq; hæc non desidero. Lucem, forum, urbem, domũ, uos desidero.

Sed feram ut potero, sit modo annuum. Si prorogatur, actum est. Hactenus Tullius. Quibus qdem ex uerbis quãquam subobscuris, & haud scio an etiam mendosis, odorari licet, non nostrum onus, bos clitellas, prouerbium fuisse recusantis munus aliquod ueluti parum accõmodatum sibi. Neq; enim boum est, clitellis tergo impositis onera gestare, sed potius asinorum ac mulorum. Neq; dubitandum est, quin Fabius ex hoc Ciceronis loco exemplum illud sit mutuatus. Raphael Regius, qui Fabium additis scholiis conatus est emendare, scripturã mutat ad hunc modum, Nos nostrũ onus, uos clitellas, interpretãs hunc esse sensum, neutram partem absq; onere discessuram. Mihi si fas est quicquam immutare, sic potius legendum uidetur, nõ nostrum onus, bos clitellas? Vt sit uelut rem absurdam, seq; indignam abominantis: siquis boui clitellas uelit imponere. Neq; discrepat hoc cum sententia uerborum Tullianorum, quae modo retulimus. Ait enim eam prouinciam non satis uel aptam, uel dignam ingenio suo, laturum tamen utcunq;, modo ne sit longior annua. Proinde prouerbium duplici forma poterit efferri. Boui clitellae impositae sunt: Vbi mandatum est negociũ parum apto. Et bos clitellas? ut subaudias, ferat: Vbi quis deprecatur prouinciam, cui parum sit idoneus, aut quam sibi ducat indecoram. Illud obiter admonitum lectorem uelim, ne protinus radat, aut dispungat, siquid in his quae citamus ex autoribus, uiderit ad quorundam emendationem nõ respondere. Non quòd profiteamur à mendis repurgatum, quicquid huc adducimus, sed quòd labãtur hi quoq; qui libros emendant: uelut hoc loco, quem modo retulimus ex Epistolis in editiõe Aldina, quot uoces sunt immutatae nescio cuius opera, ne dicam culpa. Nam Aldo non libet imputare, tum quia doctus est, tum quia amicus. Primum enim quis non uidet rectius esse, opera cesset, q̃ opera cessent? Deinde quod sequitur, cui non perspicuum sit, esse uitiatum, tum distinctione, tum uoce exilium mutata in exulum. Sic enim legit. Et cum exercitum noster amicus habeat, tantum me nomen habere duarum legionum exulum? Cum Tullius tantum posuerit pro magno, cui legiones exiles opposuit, hoc est, pusillas. Et aliquanto post, ut cum Maphragone signis collatis, si possem de ferro tuo decernerem. Quid erat causae ut pro deciderem siue decidere, mutaret decernerem? Quasi non fuerit illud multo uerbum elegantius. Etenim si legas decidere, subaudiendum est uerbum, certarem, siue congrederer, cuiusmodi eclipses familiarissimae sunt Ciceroni, praesertim in hoc opere, ut legas, ut cum Maphragone collatis signis, subaudiasq;, congrederer. Rursum hoc quod sequitur, Clitellae boui sunt impositae. Illa'ne? Non nostrum onus. Offensus, nescio quis aposiopesi. Illa'ne? mutauit. Illae, non est nostrum onus. Quod iterum usu uenit in hoc quod subiicitur. At si tu ad tempus, subaudi, adfueris. Mutauit enim. Adsis tu ad tempus, Latinitate quoq; corrupta, nedum argutia sententiae. Haec inuitus & coactus admonui, nequi, ut sunt nonnulli praecipites ad id, ob celebritatem Aldini nominis protinus damnent, aut radant, siquid deprehenderint ab illius editione discrepare, nec statim priores abiiciãt codices emẽdationibus huiusmodi freti. Prouerbiũ usurpauit & Ammianus libro decimosexto.

Nota res mala, optima. LXXXV

Plautinum illud in Trinũmo prouerbiali schemate dictum uidetur: Nota res mala optima est. Dictum est autem sub persona senis, suadere conantis amico, ne uxoré tametsi malam repudiaret, aliam ducturus: propterea, quòd plerunq; fit, ut qui cõmutat, primum pro malo peius accipiat, tum ignotum pro noto, postremo insuetum pro familiari. Tantum enim ualet assuetudo, ut mala quibus assueuerimus, optima uideantur. Contra quae sint optima, propter insolentiam pessima uideantur. Adagium itaq; deterret, ne temere nouandis rebus studeamus, uitemusq; uitium illud, haud scio an maximũ, quod Graeci φιλόκαινον appellant, id est, nouarum rerum appetentiam, cui comes alterũ ueluti germanum, quod ἀψίκορον uocant, quod mox fastidiuntur paulo ante adamata. Conuenit cum Plautina sententia, quod apud T. Liuium Pacuuius Calauius suadens Campanis, ne senatores mutare uellent, populum iam re doctum dicere compulit, Notissimum quodq; malum maxime tolerabile esse. Huc pertinet & Ouidianum illud,

Quod male fers, assuesce, feres bene, multa uetustas
Lenit. Eodem pertinet & Mimus ille. nescio cuius,
Mulier tum demum est bona, cum aperte est mala.

Cognitum enim malum, aut uitamus, aut nos ad id accõmodantes ferimus. Item ille, Consueta uitia ferimus, non reprehendimus. Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum septimo, ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῷον ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν φάσκοντες εἶναι λυπηρόν, ἀλλ᾽ ἤδη συνήθεις ἐσμὲν ὥς φασιν, id est, Semper enim animal laborat ut audiat, uideatq; quẽadmodum testantur & naturales sermones, dum fatentur quidem esse molestum, sed iam assueuimus ut aiunt. Molestum est sed iam assueuimus

Inueni, non quod pueri in faba. LXXXVI

Strophylus seruus in Aulularia Plautina, aulam auri plenam à sene defossam, furto sustulerat, eamq; rem gestiens indicare hero, reperi, inquit. Et rogatus quid reperisset, non quod pueri clamitant,

inquit, in faba se reperisse: prouerbiali nimirum figura magnum quiddam reperisse sese significans. Est enim Midas uermiculus quidam, qui fabis innascitur: hunc siquando nacti sint pueri, gestiūt atque exclamant, perinde quasi magnum quiddam inuenerint.

Midas in tesseris consultor optimus. LXXXVII

Μίδας ὁ ἐν κύβοισιν εὐβουλότατος. id est, Midas qui in tesseris consultor optimus. Prouerbium à tesserarum ludo natum. Est enim Midas, iactus uocabulum. Refertur à Suida prouerbii nomine. Perpendat diligens & eruditus lector, num εὐβολώτατος legi oporteat, ut uersus sit iambicus trimeter,

Μίδας γὰρ ἐν κύβοισιν εὐβολώτατος, id est, In tesseris iactus Midas prosperrimus.

Accommodari poterit adagium ad rem, quæ forte fortuna bene cadit.

Ni purges & molas, non comedes. LXXXVIII

Ἂν μὴ καθάρῃς καὶ ἀλέσῃς, οὐ μὴ φάγῃς, id est,

Nisi & repurges & molas, haud unquam edes. id est,

Non continget tibi uictus, nisi tuam item industriam adiunxeris. Ceres cum ostenderet usum frumenti Triptolemo, ita dixisse fertur. Videtur esse senarius è poeta quopiam usurpatus, sed deprauatus. constabit si legas κἀλέσῃς. Potest transferri longius, nō proderit tibi ingenii felicitas, nisi exercueris. Inutilis erit principum fauor, nisi te gesseris ut oportet. Nihil conducet, quòd doctum præceptorem nactus es, ni uigilaueris. Refertur à Diogeniano.

Chærephonti similis

Nihil differs à Chærephonte. LXXXIX

Οὐδὲν διοίσεις Χαιρεφῶντος τὴν φύσιν. id est. Nihil ore quicquam à Chærephonte discrepas. In macilentum pallidumque dicebatur. Chærephon enim tragœdiarū scriptor fuit. Is Heraclidarum res prosecutus est. Quoniam autem nocturnis lucubrationibus erat maiorē in modum extenuatus confectusque, uulgari ioco taxatus est. Quin etiā noctuæ cognomen additū. Aristophanes in Nebulis,

Οὐδὲν διοίσεις Χαιρεφῶντος τῇ φύσει. id est, Nihil figura à Chærephonte differes.

Allusit idem in Pluto,

οὐδὲν διοίσοντ' ἀντικρὺς Ne tantulum quidem

τῶν Ἡρακλειδῶν, οὐδ' ὁτιοῦν τῶν Παμφίλου. id est, Ab Heraclidis differentem Pamphili.

Pamphilus enim in Stoa depinxerat Heraclidas supplices Atheniensibus, ad quos metu Eurysthei cōfugerant. Hos igitur uocat Heraclidas Pamphili.

Elephanti similis

Nihil ab elephante differs. XC.

Ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδέν. id est, Ab Elephante differs nihil. In magnos & stupidos dicebatur: etiam si primā ingenii laudem Plinius tribuit Elephātis, sed inter bruta. Verū corporis moles, & formæ fœditas adagio locum fecit. Refertur à Diogeniano. Videt huc alludere Palestrio Plautinus, qui herum suum Elephanti corio circū tectum ait, nec plus habere sapientiæ q̄ lapidem.

Ne intra uestibulum quidem. XCI

οὐδ' ἐν τοῖς ἱεροῦ, id est, Ne intra uestibulum quidem. In tumidos, feroces & insolentes dici solitū, qui procul omneis à sese submouent. Lex erat Athenis, ut homicidio contaminati extra septa sacrorum consisterent. Siquidem prima magnatum atria solent patere quibuslibet. Ad hunc morem adagiū uidetur alludere.

Neque cum malis, neque sine malis. XCII

Aristophanes apud Suidam in Lysistrata,

Κἄστ' ἐκεῖνο τοὔπος ὀρθῶς κοὐ κακῶς εἰρημένον,
οὔτε σὺν πανωλέθροισιν, οὔτ' ἄνευ πανωλέθρων.

Illud haud male, immo recte proditum est prouerbium,
Nec simul cum pestibus, nec rursus absque pestibus.

De uxoribus dictum, cum quibus incommode sanè uiuitur: sed nec citra has constant familiæ. Simile illi, quod est in Epigrammatis,

Nec tecum possum uiuere, nec sine te.

Et quod alibi retulimus, ἀναγκαῖον κακόν. Citantur eodem loco uersus & hi.

Κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως, ὦ δημόται Malum quidem uxor, attamen ciues, sine hoc
οὐκ ἔστιν εὑρεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ. id est, Nulli licet parare familiam malo.

Notum est illud Catonis, quod cum uxoribus incōmode uiuitur, at sine illis omnino non uiuitur.

Ne in pelle quidem. XCIII

Οὐδ' ἐν δέρματι. id est, Ne in pelle quidem. Hyperbolè prouerbialis de supra modum tenuibus: uelut usqueadeo nudis, ut ne pelle quidem propria tegantur. Cōmemoratur à Suida.

Stesichori ne tria qui. no.

Ne tria quidem Stesichori nosti. XCIIII

Οὐδὲ τὰ τρία Στησιχόρου γινώσκεις, id est, Ne tria quidem Stesichori nosti. De uehementer indocto &

imperito dici solitum. Adagium sumptũ hinc existimant, quod pleraque Stesichori poemata Epodica sunt, quæ tribus constant, στροφῇ, ἀντιστρόφῳ, καὶ ἐπῳδῷ. Strophe est prima series uariis metrorum generibus incedẽs. Antistrophus est iteratus per eadem fermè genera recursus. Epodus est diuersi carminis accentio. His & alii tragici poetæ nonnunquam utuntur, potissimum in choris.

Nephalia ligna. XCV

Νηφάλια ξύλα. id est, Nephalia ligna. Dici posse uidetur in abstemios, & ab omni uoluptate procul alienos. Apud Athenienses, nephalia ligna uocabantur, quæ neque uitea essent, neque ficulna, neque myrtea. Nephalia sonat, quasi dicas sobria.

Nephalium sacrum. XCVI

Νηφάλιος θυσία, id est, Nephalium sacrificium. De conuiuio abstemio non inepte dicetur: aut de cõuiuio uehementer frugali, sobrioque. Apud Athenienses hoc genus sacrificii exhibebatur Mnemosynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri, & Vraniæ. Nam in eo non libabatur uinum, sed aqua melle dilluta. Hæc fermè Suidas. Meminit & Iulius Pollux libro sexto capite tertio, addens νηφαλιεύειν idem esse quod νηφάλια θύειν. Hoc sacrificii genus ἄοινον dicebant, quemadmodum cætera in quibus uinum adhibebatur, οἰνόσπονδα uocabant. Seleucus apud Athenæũ libro secundo negat, apud ueteres fuisse morem, ut uini copia, aut aliud quidlibet deliciarũ inferretur in sacrificia. Cum enim sacrificia deorum gratia peragerentur, unde & θοίνας & θαλίας, ac μέθας appellabant. θοίνας quòd deorũ gratia uino uterentur, θαλίας quòd deorũ gratia uescerentur, cõuenirentque: μέθας uero, quòd ut indicat Aristoteles, μετὰ τὸ θύειν, id est, post sacrificium uino uterentur, non conueniebat illic ueneris negociũ agere. Ibidem Epicharmus his uerbis notat mores collapsos, ἐκ μὲν θυσίας θοίνη, ἐκ δὲ θοίνης πόσις ἐγένετο, ἐκ δὲ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου δ' ἐγένετο θυηνία, ἐκ θυηνίας δίκη, ἐκ δὲ καταδίκης πέδαι καὶ σφάκελος καὶ ζημία, id est, ex sacrificio epulũ, ex epulis facta est potatio, ex potatione comessatio, ex comessatione facta est subatio, siue ludus, ex subatione seu ludo lis, ex cõdemnatione cõpedes, sphacelus & mulcta. Quanquam hic locus mihi non caret suspicione mendæ. Videtur enim deesse particula, ἐκ δὲ δίκης καταδίκη. Non dissidet ab illo quod alio posuimus loco, Caninum prandium.

Neglectis urenda filix innascitur agris. XCVII

Horatius Satyra tertia,

Neglectis urenda filix innascitur agris.

Mira admonuit allegoria, animum honestis excolendum disciplinis, alioqui futurum, ut inutili sylua uitiorum occuperur. Filix enim herba inuisa agricolis, quæ totos agros occupare solet, nec facile repurgatur, ubi semel occupauerit.

Felix innascitur agris neglectis

Nauphracton tueri. XCVIII

Ναύφρακτον βλέπεις. Nauphracton Græce, classis est ad bellum instructa. Solent autem in triremibus magna quædam inesse foramina oculorum instar, per quæ remos inserunt. Vnde uelut ænigmatice dictum, classis more intueris: de iis, qui latis ac prægrãdibus, aut toruis & minacibus oculis quempiã aspicerent. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι.

Πρὸς τῶν θεῶν ἄνθρωπε ναύφρακτον βλέπεις. i. Homo per deos, quiddam obtuere classicum.

Fortassis & hinc prouerbii iocus est natus, quòd Atheniẽses aliquoties feliciter nauali pugna rẽ gesserint, uelut apud Artemisiũ & Salaminẽ, unde sublati animi. Vnde uidet̃ dictũ in turgidos & arrogãtes.

Negocium ex ocio. XCIX

Πρᾶγμα ἐξ ἀπραγμοσύνης id est, Ex ocio negocium.

Hemistichiũ iambicũ usurpandũ, ubi res præter opinionẽ euenit, & inde tumultus oboritur, unde tranquillitatẽ & ocium sperabamus. Nã & illud multis usu uenit, ut dum sectãtes ocium fugiunt honestã industriam, incidant in turbas inexplicabiles. Autor Suidas. Nec indicat unde sit natum.

Nauis aut galerus. C

Galerus aut nauis

Πλοῖον ἢ κυνῆ, id est, Nauis aut galerus. De re ancipiti. Quod genus siquis de uoce incognita diceret, aut piscem significat, aut cucurbitam. Nec inuenuste dicetur in eos qui cultu moribusque diuersam personam præ se ferunt. Veluti siquis pallio philosophico baltheum adderet militarem, aut cultu monachum, moribus & lingua leonem ageret. Fragmentum est senarii ex Auibus Aristophanis πλοῖον ἢ κυνῆ, id est, Aut galerus, aut ratis. Sumptum ab hoc triremium genere, quas hodieque uulgo dicunt galeas, ueluti dicas galeratas. Hæc sic erant instructæ, ut remos alarum uice porrigerent, mouerentque. Cæterum summo malo galerum, seu petasum instar Mercurii præferrent. Nam Peloponnẽses πέτασον id est, galerum appellant κυνῆν, ἀπὸ κυνὸς à cane, quòd hoc genus pilei primum è pellibus canum fieri consueuit. Hinc iocus militaris uidetur fuisse natus in elatos & fastuosos, superciliòque arroganti. Itidẽ Festus Pompeius iudicat quasdam naues onerarias appellatas Corbitas, quòd in summo malo pro signo Corbem haberent. Quæ bello erant paratæ, galeam habebant, aut quæ ad celeritatem, petasum Mercurii signum gestabant.

Mazam pinsuit à me pistam. I

Ἄξον γε μεμαχώς τὴν ὑπ' ἐμοῦ μεμαγμένην.
A me ante pistam mazam iste pinsuit.
De his dici solitum, qui sibi alienæ industriæ laudem uindicant, & magnam gloriam alieno labore partam, uerbis in se trásmouent, ut Terentianus ait Gnato. Maza cibi genus ex lacte & farina, fermè panis instar confectum. Paroemia refertur & ad hunc modum, Μᾶζαν ὑφαρπάσας τὴν ὑπ' ἐμοῦ μεμαγμένην. id est, Subrepta maza, quam pinsueram, ubi quis alienis fruitur laboribus. Sumptum est autem ex Equitibus Aristophanis, quo loco carmen huiusmodi est,

Καὶ πρώην γ' ἐμοῦ	Cumq; ipse pridem pinsuerim mazam in Pylo
Μᾶζαν μεμαχότος ἐν πύλῳ λακωνικὴν,	Laconicam, iste accurrit astutissime
Πανουργότατά πως περιδραμὼν ὑφαρπάσας	Raptamq; mox apposuit, quam ego pinsui,
Αὐτὸς παρέθηκε τὴν ὑπ' ἐμοῦ μεμαγμένην,	At submouet nos.
ἡμᾶς δ' ἀπελαύνει	id est

Demosthenes qui bello Peloponnesiaco dux fuit Atheniensiú: is collega Nicia, Pylum urbem diuturna obsidione in rerum omniú desperationé adduxit. Cui successit Cleon è coriario íperator, qui alieno labore partam gloriam in se transtulit, paucis post diebus Pylo capta. Queritur igitur in hac fabula Nicias ac Demosthenes, de laude sibi prærepta per Cleonem. Aristophanis historia narrat adeo nõ modo uarie, uerum etiam prolixe, ut non libeat referre. Indicatum est unde peti possit.

Nauson Naucrati. II

Ναύσων ναυκράτει, id est, Nauson Naucrati. Quoties aliqui similia inuicem respondent, Veluti siquis herus salutatus herum resalutet. Et nebulo compellatus, nebulonem uicissim cõpellet. Nauson enim & Naucrates utrunq; à naue dicitur: Perinde quasi dicas, nauta nautæ. Hesychius indicat uocem hanc confictam à Cratyno Nauson, à seruandis nauibus, & ναυκράτης, à ναῦς & κρατεῖν: sermonis color sumptus est ab epistolis, ut indicat Suidas, perinde quasi dicas, Pompeius Pompilio salutem, aut iuuenis iuuenem appello. Huius formæ sunt & illa ἀγαθὸν ἀγαθίδας, & λύκαινος λυκαινίτερος. Tale quiddam innuit, ni fallor, Aristophanes in Equitibus, οὐδὲ ναυφάντης γε τῆς ναύσωνος ut subaudiatur ἄρξει. Arbitror autem in prouerbio ναύσων esse non hominis nomen sed ciuitatis, quemadmodum & Naucratis Aegypti ciuitas est.

Mazam scarabeo

Tolle tolle mazam, quamocyssime scarabeo. III

Αἶρ' αἶρε μᾶζαν ὡς τάχιστα κανθάρῳ. id est,
Mazam sine mora pone cantharo.
Hoc uersiculo Aristophanes exorditur εἰρήνην, quem eruditi prouerbii loco referunt. Id usurpare licebit, quoties sordiduscibus ímundo conuiuæ apponitur. Quidam ministris panes furfuraceos apponunt, furfur autem tritici purgamentum est. Vnde per furfuraceam mazam cibum aluo redditum innuit. Hinc enim ut nascútur, ita & aluntur canthari: quos Latini scarabeos uocant. Aperit id cum addit, Δὸς μᾶζαν ἑτέραν ἐξ ὀνίδων πεπλασμένην, id est, Mazam alteram da, è stercore asini conditã. Porrò maza confectio quædam erat ex farina & lacte, panem imitans. Simillimum est illi, quod alio posuimus loco, Cyprio boui merendam.

Negociũ meũ non est .m.u. Valeat multũ n.m.n.e.

Non est meum negocium, multum ualeat. IIII

Οὐκ ἔστ' ἐμὸν τὸ πρᾶγμα, πολλὰ χαιρέτω. id est, Multum ualeat, haud est meum negocium.
Quoties negabimus nos laborare de re, quæ nihil ad nos pertineat. Refertur à Diogeniano. Non dissimile illi.
Aedibus in nostris quæ praua aut recta gerantur.
Item illud quod est apud Aristophanem in Equitibus, τὸν ἀλλότριον ἀμῶν θέρος, id est, Alienam metens messem, quidam ad eandem accõmodant sententiá, etiam si comicus sentit de eo, qui alienis fruitur laboribus. Propius huc pertinet quod scribit Pindarus in Nemeis hymno primo, τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει πάνθ' ὁμῶς, εὐθὺς δ' ἀπήμων κραδία κᾶδος ἀμφ' ἀλλότριον. id est, Quod enim proprium est premit unumquemq; pariter. Cæterum protinus cor noxa uacat circa dolorem alienum.

Scarabeus abominandus

Abominandus scarabeus. V

Μυσαρὸς κάνθαρος, id est, Abominanda cantharis. De contemptissimo uilissimoq; homunculo dicebatur. Cantharides uermiculi sunt letali ueneno. Quanquam hoc loco magis conuenit ut sit diminutiuum à cantharo scarabeo: quasi dicas scarabeolus. In sacris quoq; literis, uermis abiit in prouerbium contéptus. Quod genus est illud in psalmis mysticis. Ego autẽ sum uermis, & non homo. Pro quo nõnulli uertunt scarabeũ. Item illud Esaiæ, Noli timere uermis Iacob, interprete Hieronymo. Apud Suidã

legitur μυσὶ κανθαρίς, id est, muribus cantharis, quod quid sibi uelit nescio, suspicor mendum in scripto esse. Si legamus μύσον sonat abominanda, si μυσῶ, sonat Mysiam Cătharidem. Mysos autem olim fuisse contemptui, docuimus aliâs. hoc commentum mihi maxime probatur.

Molestum sapientem apud stultos loqui. VI *Sapientem. a. st. l. m. est*

Ἀργαλέον φρονέοντα παρ' ἄφροσι πόλλ' ἀγορεύειν. id est,

Dicere multa graue est sapientem apud insipientes.

Nihil intractabilius homine stulto, qui quicquid recte dicitur, in diuersam partem rapit. Proide apud huiusmodi aut silendum est uiro cordato, aut oratio moribus illorum accommodanda. Recensetur à Diogeniano. Sed extat idem inter sententias Theognidis.

Modio demetiar. VII

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ, id est, Modio demetiar. Prouerbialis hyperbole, ingens & cumulatum sperãtis emolumentum. In magna siquidem rerum exuberantia, non heminis, neque congiis, sed modio metimur. Integre sic reddit Suidas,

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀργύριον, id est, Modio paternam metiar pecuniam.

Tametsi sunt qui negent idem esse Latinis modium & Græcis μέδιμνον.

Mens non inest Centauris. VIII *Centauris mens non inest*

Νοῦς οὐκ ἔνι κενταύροισιν, id est, Mens nõ inest Centauris. In uæcordes & stultos dicebat, & qui conarent quod effici non posset. Nota est Centaurorũ fabula. Adagium à Diogeniano refertur. Isq; conuenire putat in cõtentiosos, & alieni appetentes: propterea quòd Centauris exitium attulerit rerum alienarum appetentia. Haud scio an huc respexerit Plato poeta, apud Athenæum libro decimo,

Ὑμῖν γὰρ οὐδεὶς κατὰ περὶ παροιμία, Mens nulla uobis sicut habet prouerbium,

Ἐν τῷ καπήλῳ νοῦς ἐνεῖναι μοι δοκεῖ. id est, Cauponi inest mens, ut quidem uisum est mihi.

Loquitur de mulieribus uinosis. Aristophanes in Equitibus, νοῦς οὐκ ἔνι ταῖς κόμαις, id est, mens nõ inest comis. Comas dixit pro centauris, alludens interim ac studiũ alendi equos, qui iubas habẽt. *Comis mens non inest*

Melle temetipsum perungis. IX

Ἐν μέλιτι σεαυτὸν καταπάττεις, id est. In melle teipsum obuoluis, oblinisq; hoc est, molliter suauiterq; uitam agis, quasi parum sit uesci melle, nisi totus sis melleus. Extat apud Diogenianum.

Mercurius infans. X

Ἑρμῆς ἀλόγιστος, id est, Mercurius infans, elinguis, siue indoctus. Ironia prouerbialis, ubi quis fingit se rudem eius artis, cuius est callentissimus. Mercurius enim eloquentiæ disciplinarumq; parens est. Non dissimulandum arbitror, in uulgatis exemplaribus haberi, ἑρμῆς ἀμύητος, id est, Mercurius prophanus & non initiatus. Quæ lectio si cui magis probatur, ne mihi quidé admodum displicet. Quis enim mysteriorum peritior, quàm Mercurius interpres deorum, superis & inferis ex æquo communis: denique μυσταγωγὸς ipse, hoc est, mysteriis præfectus. Respondet illi quod est apud Aristidem in Pericle, ὁ κρὴς τὸν πόντον, id est, Cretensis mare.

Mendicorum loculi semper inanes. XI *Loculi mendicorum s. i.*

Πτωχῶν οὐλαὶ ἀεὶ κεναί, id est, Mendicantium sacculi semper inanes. De petacibus dictum & insatiabilibus: cognatum ei, quod alio redditum est loco, πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται, id est, Mendici pera non implet. Vtrunq; refert Suidas, quanquam οὐλὰς pro peris non inuenio, sed οὐλάδας inuenio pro uasis farinariis, tametsi & uentres interdum eo uerbo significantur ob mollicíem.

Meliacum nauigium. XII

Τὸ μηλιακὸν πλοῖον. id est, Meliacum nauigium. In futilem & rimarum, ut ait Terentius, plenum, hac atq; illac perfluentem, dictitatũ uidetur. Parœmiam ad historiam quampiam referunt. Ea sic habet. Aristoteles quidam Meliacus deducẽdæ coloniæ præfectus, cum multi, detrectantes nauigationem, uariã causarent, & alii dicerent uxores suas aduersa ualetudine teneri, alii naueis suas perstillare, atq; his prætextibus domi manerent, ille indignatus, imprecatus est illis, ut nunquam haberent naues integras, & semper sub uxorum imperio uiuerent. Vnde quadraturum uidetur, ubi quis causas fingit, quo suffugiat officium. Est autem Melia Cariæ ciuitas, autore Stephano. Suidas, idicat, & arboris genus esse Meliam, proferens exemplum ex Auibus Aristophanis,

Ἐξόμενος μελίας ἐνὶ φυλλοκόμου. id est, In Melia residens frondosa.

Et fortassis huius arboris materia inutilis est ad fabricam nauigiorum. Verũ ut uera sit fabula de populo Meliaco, certe allusum est ad arborem.

Melanione castior. XIII

Μελανίωνος σωφρονέστερος, id est, Melanione castior dicebat, qui magnopere à mulierũ cõgressibus abhorreret. Aiunt Melanionem quendá odio mulierũ, in solitudiné demigrasse: perq; auia mõtium & nemorũ, cane, quo uno cõuictore utebatur, feras insectari solitum, nec unquam domum reuocari potuisse. Meminit adagii Aristophanes in Lysistrata. Quanquam inter editas nondum habetur: nos

scriptam legimus. Simili figura dicetur, Hippolyto castior: nam & huic simile uenandi studium, simile odium fœminarum.

Matris ut capra dicitur. XIIII

τῆς μητέρος αἲξ καλεῖται, id est, Matris ut capra dicitur. In spurios dictum uidetur, quorum pater incertus est, eaq; gratia à matre denominantur. Ductum ab hœdis, qui in caprilibus à matre dignoscuntur: nam à patribus haudquaquam possis. Potest & in iocum uerti prouerbium, ueluti siquis per lusum neget se patrem agnoscere, matrem scire, τῆς μητρὸς αἲξ καλοῦμαι. id est, Matris uelut capra uocor. Manet etiam hodie uulgi iocus, quo dicunt, sapientem esse filium qui patrem suum norit. Hoc ab Homero manasse uidetur, apud quem Odysseæ primo, Telemachus rogatus num Vlyssis esset filius, respondet ad hunc modum,

μήτηρ μέν τ' ἐμέ φησι τοῦ ἔμμεναι, αὐτὰρ ἔγωγε Esse quidem illius mater me ait, ast ego sanè
οὐκ οἶδ', οὐ γάρ τοι τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω. Nescio, nemo suum patrem unquam nouerit ipse.

Patrem suum nemo nouit

Quasi locum in balneis. XV

Prouerbii speciem habet, quod est apud Tertullianum libro aduersus Marcionem tertio, Sed quia prior eis uenit, & prior uirtutum documenta signauit, idcirco quasi locum in balneis, ita fidem occupauit, posteris quibusque præripuit. Conueniet uti, ubi non ex merito datur locus, sed ex uetustate. Qui quidem ordo seruatur & hodie inter monachos & Canonicos atque item Theologos nimirum ad excludendam contentionem de dignitate. Apud priscos unusquisque ex annorum numero æstimabatur. Iuuenalis,

Atq; uni cedit Homero Propter mille annos.

Et Horatius stomachatur in eos qui redeũt ad fastos, & uirtuté æstimãt annis. Nõ abhorret ab hoc qđ hodie uulgo iactat apud nostrates, sumptũ ex lege molitoria, Qui primus uenerit, primus molet.

Primus ueniens p. m.

Milium torno sculpere. XVI

τὰς κέγχρους ἀποτορεύειν, id est, Milii grana torno sculpere dicebantur, qui rem absurdam molirentur. Milium enim minutius est, quàm ut inde quicquam descalpi possit. Suidas ad hunc modum effert parœmiam, γελοιότερον ἀπεργάζῃ, τῶν τὰς κέγχρους ἀποτορεύειν ἐπιχειρούντων, id est, Magis ridicule facis, quàm ii qui milii granula torno polire conantur.

Magnetum mala. XVII

Μαγνήτων κακά, id est, Magnetum mala. De malis ingentibus dictum uidetur, aut iis quæ in autores suos recidunt. Cũ Termeriis enim malis Magnetum mala coniunguntur, in his uerbis, quæ citra autoris nomen referuntur apud Suidam, κἂν τὰ Μαγνήτων κακά, κἂν τὸ Τερμέριον, κἂν πᾶσαν ἁπλῶς ἐκφθέγξωμαι τὴν τραγῳδίαν, id est, Nec si Magnetum mala, nec si Termerium, nec si totam in summa tragœdiam eloquar. Quanquam in Suida legendum suspicor, τὰ Τερμερίων, id est, mala Termeriorum, de quibus aliàs nobis dictum est. Sumptum apparet ab historia, quæ de Magnetibus afflictis meminerit, in quæ feruntur incidisse, uiolato numine quopiam. Strabo Geographiæ libro decimoquarto, Magnetas commemorat olim opibus florentes, à Treribus gente Cimmerica funditus fuisse sublatos, anno deinde proximo à Milesiis locum fuisse occupatum, subindicans prouerbium ex Archilocho sumptum esse, qui meminerit de Magnetum malis.

Complura masculi canis cubilia. XVIII

Canis masculi infi. cubilia

πολλαὶ κυνὸς ἄρσενος εὐναί, id est, Sunt canis infinita cubicula masculi. Hemistichium heroicum prouerbiale. Recte dicetur in hominem mulierosum, peculiariter eum qui non contentus certo thoro, passim per aliena cubilia uolutari gaudeat. Nam hoc sibi permittunt hac tempestate mariti. Porrò siquid humanum acciderit uxori, cœlum terræ commiscent, tam inique seuert in illas, quàm turpiter in sese indulgentes.

Multa in bellis inania. XIX

Inania multa in bellis

πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, id est, Multa belli inania. De inani suspicione, aut pauore sine causa oborto, quem Græci πανικὸν uocant. Parœmiam hinc manasse putant, quod huiusmodi panici terrores plerunq; solent in bellis accidere. Vel quod Lacedæmonii fundis quibusdam & neruis crepitantibus uti consueuerint ad terrorem incutiendum hosti. Polybius apud Suidã, Cum luna defectum passa esset temporibus Persei Macedonum regis, uulgo rumor increbuit, regis interitum significari. Eaq; res pariter & Romanis addidit animos, & Macedones consternauit. Deinde subnectens adagium, οὕτως, inquit, ἀληθές ἐστι τὸ περιφερόμενον, ὅτι πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. id est, Itaq; uerum est, quod uulgo circunfertur, Multa esse inania belli. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro quinto, Interim scis esse quædam πανικά, dici item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου, rumore aduentus nostri. Plutarchus in commentario, περὶ τοῦ ἀκούειν. ὡς γὰρ πολέμου καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ κενά ἐστιν. id est, Vt enim belli sic & auditionis multa inania sunt. Respexit huc Q. Curtius lib. tertio, Fama bella stare, & eũ qui recedat fugere credi. Ac rursum lib. v. Ac fama maximum utiq; in bello momentum. Item lib. viii. Fama enim

bella cõstant,& sæpe etiam quod falsò creditum est,ueri uicem obtinuit. Sed apertius libro septimo. Ea res,sicuti pleraq; belli uana & inania,barbaros ad deditionem traxit.

Militauit cum Erasinade. XX

Ἐστρατήγησε μετ' Ἐρασινάδου. id est,Militauit cum Erasinade. Vulgo per iocum dicebatur de iis, quibus res undiquaq; male procederent. Erasinades dux quidam Arginusam obsederat. Infeliciter auté pugnatum est,ad internicionem extinctis cum aliis quotquot resistebant, inter quos erant Trasyllus & Pericles,tum ipso duce. Huius Erasinadæ malis & illud accessit, quòd accusatus est, quod pecunias Hellespontícas furatus esset. Huiusmodi fermè Suidas. *Erasinade cũ milit.*

Mulieri ne credas,ne mortuæ quidem. XXI

Γυναικὶ μὴ πίστευε μηδ' ἂν ἀποθάνῃ. id est, Ne fidem habeas,nec emorienti fœminæ. *Fœminæ.m. n.f.h.*

Hyperbole prouerbialis. Vsqueadeo non est fidendum mulieri,ut etiam si morientem uideas, putes fingere. De nouerca quæ sepulta quoq; priuignum interemit,illapsa in pueri caput pyramide,mèminimus aliàs. Refertur à Diogeniano.

Mulierum exitia. XXII

Γυναικῶν ὄλεθροι, id est,Mulierum exitia. De iis qui funditus ac miserabiliter pereūt. Mulieres enim omnium ferè calamitatum autores fuisse uiris dicuntur. Testis Pandora Hesiodia,testis bellum Troianum,testis Hercules à Deianira extinctus,testis Danaidum fabula, testis Lemniarum mulierum historia,testis Cleopatra,testis Eua,prorsus infamis apud omneis Christianos. Quanquam hæc magis conueniebat stultitiæ uirorum adscribere,qui tantum indulgeant mulierculis,ut uelut amentes amore,in quoduis malum sequantur: cum par fuerit,ut illis moderantibus,mulier natura stultior, simul & imbecillior,minus desiperet. Quod enim animus est corpori,id uirum oportebat esse mulieri. Verum quemadmodum uulgus sua uitia corpori imputat,cùm ab animo proficiscantur,& stulti principes insanissimos bellorum tumultus imputãt populo,quorum ipsi sunt autores:ita uiri reiiciunt in fœminas, siquid ipsi delirauerint.

Multa noris oportet,quibus deum fallas. XXIII

Πολλά κατειδέναι οἷς τὸν θεὸν ἐξαπατήσεις. id est, *Deum fallere uolenti multa scienda*

Multa scienda,deo quibus ipsi imponere possis.

Vbi quis fucum facere conatur ei,cui difficile sit dare uerba,propter astutiam singularem. Ab oraculo natum adagium. Sententiam aliter extulit Pindarus in Pythiis hymno tertio de Apolline loqués, ψευδέων οὐχ ἅπτεται, κλέπτει τέ μιν οὐ θεός, οὐ βροτός, ἔργοις οὔτε βουλαῖς, id est,Mendaciis non utit. Fallit autem illum non deus,non homo,nec factis neq; consiliis.

Multi Mannii Ariciæ. XXIIII

Mannius apud Festum Pompeium,Dianæ Aricinæ lucum,qui & ipse Aricinus dictus est,consecrasse legitur. Ex hoc Mannio Aricio,uiro laudatissimo, quamplurimi extiterunt uiri item clarissimi,eodem nomine,ut hinc natum prouerbium,Multos Ariciæ Mannios esse. Sed longe dissentit Asinius Capito,existimans prouerbium conuenire in deformes. uerum hic locus apud Festum ita mendis corruptus est ut nihil certi possit elici,præter hæc quæ retuli. *Manii Aricię multi*

Murus aheneus. XXV

Murus aheneus apud Horatium in Epistolis,usurpatur pro certo & immutabili animi decreto,schemate nimirum prouerbiali,

Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi,nulla pallescere culpa.

Vegetius grauem armaturam murum ferreum exercitus appellat,ueluti solidum & inexpugnabile munimentum. Adsimili figura Pindarus Olympiacon secundo,Hectoré appellat ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα, id est,inexpugnabilem,immobilem columnam.

Multi te oderint,si teipsum amas. XXVI

Πολλοί σε τοι μισοῦσιν ἂν σαυτὸν φιλῇς. id est, *Amas teipsũ ideo nullus tibi amicus*

Multi oderint,si temetipse diligas.

Deterret à fastu prouerbium & à Philautia. Multis enim displiceat oportet,qui sibi nimium placet. Contra modestia,præcipua fauoris & beneuolentiæ conciliatrix. Suidas ait,nymphas fastiditas à Narcisso hoc dixisse quod modo retulimus. Concinit huic senarius ille,

Λίαν φιλῶν σεαυτὸν οὐχ ἕξεις φίλον. id est, Nemo erit amicus,ipse si te ames nimis.

Nulli minus sunt appositi ad mutuum amorem ac beneuolentiam,quàm qui sese uehemẽter amãt.

Malorum panegyris. XXVII *Panegyris malorum*

Κακῶν πανήγυρις. id est,Malorum panegyris. De malis agminatim ingruentibus,& inuicem sibi succedentibus. Panegyris enim apud Græcos dicebatᵛ solennis ille populi conuentus,ad ludos festos celebrandos,uoce hinc composita,quod festis diebus uniuersi conuenirent. Pisidas apud Suidam,

καὶ πάντες, ὥσπερ ἐν κακῶν πανηγύρει,
ἄλλος κατ' ἄλλην συμφορὰν ἐδυστύχει. id est,
Omneis simul malorum ut in panegyre
Alios tenebat aliud infortunium. Homerus Iliados T.
ὥς μοι δέχεται κακὸν ἐκ κακοῦ αἰεί, id est,
Tristia perpetuo ut mihi tristibus excipiuntur.

Hipponax apud Athenæum libro XV. ἀνθρώπων οἱ καὶ νῦν κἰδη κακῶν κακὰ ἐφελκοῦσι, Claudicat carmen, sed recta incedet, si tollas καὶ uel νῦν, & pro κἰδη legas καὶ δή. Ausonius in carmine non inelegan ter appellat catenatos labores, quòd molestia molestiam excipiat in uita mortalium.

Hippomene magis imp.

Magis impius Hippomene. XXVIII

ἀσεβέστερος ἱππομένους. id est magis impius quàm Hippomenes. Hic Atheniensium princeps filiam à ciue quopiam uitiatam, unà cum equo feroci conclusit in domicilio: nec huic nec illi cibum præbens. Equus igitur fame in rabiem actus, puellam adortus confecit, deinde periit ipse quoque pabuli uidelicet inopia: post hæc pater domum est demolitus, loco nomen inditum, equi & puellæ. Recenset adagium Diogenianus.

Maniuoro uinculo. XXIX

χειροβρῶτι δεσμῷ, id est, Maniuoro uinculo. Sic quispiam appellauit manicas uestium Pōticarum, quòd manus offendant, atterantq́ue. Idem obiicitur Troianis, apud Vergilium,
Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ. Recenset Zenodotus.

Malum Hercules. XXX

μῆλον ἡρακλῆς. id est, Malum Hercules. Dici conueniet, ubi quis munuscula, quantumuis pusilla boni consulit. Apollodorus apud Zenodotum in libris De diis prodidit, apud Athenienses Herculi Alexicaco, hoc est, depulsori malorum, peculiare quoddam uictimæ genus immolari solere. Cum enim euenisset aliquando, ut bos, quem erant mactaturi, profugisset, malo arrepto subditisq́ue ceu crurum uice quatuor ramis, additis item cornuum loco duobus, bouis imaginem quandam repræsentarunt, atque id ridiculum simulachrum uice bouis immolarunt Herculi, quæ quidem res in uulgi fabulam abiit. Id est cum eo, quod ante retulimus, μήλιος ἡρακλῆς. id est, Pomaceus Hercules, nisi quòd unius uoculæ commutatione nonnihil immutatus est & usus prouerbii: nam illud de contempto dicitur, hoc de boni consulente.

Pallio manũ tegunt

Manum habere sub pallio. XXXI

Manum habere sub pallio dicuntur, qui languēt ocio. Quintilianus libro duodecimo damnat eos qui nunquā cōmouent inter agēdum, semperq́ue manū, quod aiunt, habent sub pallio. Quapropter, inquit, mihi falli multum uidentur, qui solos esse Atticos credunt tenues & lucidos & significantes, sed quadam eloquentiæ frugalitate contentos, ac semper manum intra pallium continentes. Hactenus Fabius. Sumptum est à gestu rhetorum. Nam qui languent, manum occultant sub pallio, qui commoti sunt, proferunt: & agitatione manus bracchiiq́ue pronunciabantur ea, quæ contentionis plusculum haberent. Subindicat hoc & Æschines in oratione contra Timarchum, de sobrietate priscorum rhetorū loquens, ὅπερ ὁ νυνὶ πάντες ἐν ἔθει πράττομεν, τὸ τὴν χεῖρα ἔξω ἔχοντες λέγειν, τότε τοῦτο θρασύ τι ἐδόκει εἶναι, καὶ εὐλαβοῦντο αὐτὸ πράττειν. id est, Itaque quod nunc omnes ex more facimus, ut inter dicēdum manum extra pallium habeamus, tum temporis confidentiæ tribuebatur ac uerebātur id facere. Addit Salamine spectari statuam Solonis manum intra pallium habentis.

Manum in sinu habere

In sinu manum habere. XXXII

In sinu manum habere, dixit Theocritus, tenaces & ad largiendum pigros. Sic enim ait in Charitibus,
νενίκηνται δ' ὑπὸ κερδέων
πᾶς δ' ὑπὸ κόλπου χεῖρας ἔχων, πόθεν οἴσεται ἀθρεῖ ἄργυρος. id est,
Lucriq́ue cupidine uictus
Inq́ue sinu unusquisq́ue manus habet, illud & unum
Spectat, qua ratione sibi aucta pecunia crescat.

Porrò quod ait Sceuola libro Pandect. XXII. Titulo de probationibus, in sinu meo habui, pro eo quod est, in potestate mea clàm habui, magis pertinet ad illud, quod alibi nobis dictum est, in sinu gaudere. Verba Caii sunt hæc, Titio centum do, lego, quæ mihi pertulit, quæ ideo ei non caui, quòd omnem fortunam & substantiam, siquam à matre susceperat, in sinu meo habui sine ulla cautione.

Præmansum in os inserere. XXXIII

M. Tullius in Oratore suo, libro. II. prouerbii uice usurpat, præmansum in os inserere, pro eo quod est, rem in docendo nimis enucleate, nimisq́ue frustulatim tradere. Quod facere quidā assolent, qui uelūt ingeniis auditorum diffidant, ita nihil omittunt, inculcantes etiam minutissimas nugas. Sumpta est figura à nutricibus, quæ pueris adhuc edentulis cibū præmansum in os inserunt. Verba Tullii sunt

hæc, Ego autem siquem nunc planè rudem instituí ad dicẽdum uelim, his potius tradã, assiduis uno opere eandẽ incudem die noctuq; tundentibus, qui omneis tenuissimas particulas, atq; omnia minima mansa, ut aiunt nutrices, infantibus pueris in os inserant. Aulus Gellius Noctium Atticarum lib. iiii. cap. i. etiam si locus hic deprauatus est. Sic enim habent codices uulgati, Nam hoc quidem peruulgatũ est, diffinitionẽ omnẽ ex genere & differentia cõsistere. Sed si itẽ præmandare, quod aiunt, postulas, faciã sanè id quoq; honoris tui gratia. Ego legẽdum arbitror, Sed si idem me tibi pmãdere, quod aiunt, postulas. Præmãdere dixit, pro eo quod est, plus q̃ crasse explicare rem alioqui nõ difficilẽ, nisi siquis planè sit puer. Hoc adagii manet etiã hodie, cum aiunt, An nõ sat tibi datã occasionẽ esse. Num postulas, ut tibi præmandatur etiã? Nõ dissimile est huic quod idem Cicero scripsit ad Atticum. Sed hæc hactenus, ne uidear τοῦς μικρὰ συνδιάζειν. etsi nunc quidem maxima mihi sunt hæc. Et Græci μικρολογεῖν aiunt, pro eo quod est, circa minutula quempiam anxium esse. μικρολογεῖν

Mala proditio. XXXIIII

Κακὴ προδοσία, id est, Mala proditio. Vbi quis pactam mercedẽ non accipit cum turpem præstiterit cõditionem. Natum ab historia quapiam, quã tamen nõ indicãt interpretes. Notum est illud dictum, proditionem laudo, proditorem non laudo. Cum igitur per se res inhonesta sit proditio, tamen nonnunquam utilis est, & ei, in cuius gratiam fit, & ei qui facit. Cæterum ubi non succedit, aut ubi proditor fraudatur suo præmio, κακὴ προδοσία dicitur. Refertur à Diogeniano.

Mali thripes, mali ipes. XXXV Thripes mali Ipes mali

Κακοὶ μὲν θρίπες κακοὶ δὲ ἶπες. id est, Mala quidem thripes, mala rursus ipes. De duplici malo dici solitũ, ut non magni referat, utrum elegeris. Thrips enim Græcis uermiculus est, qui lignis inascitur, materiasq; uitiat. Ips itẽ cornibus & uitibus infestus. Extat apud eundem Diogenianum.

Mali bibunt improbitatis fecem. XXXVI

Κακοὶ πίνουσι πονηρίας τὴν ὀμίχλην. id est, Mali bibunt iniquitatis turbidum.
Græcus uersiculus uidetur inuersione dictionum deprauatus, quod non raro nobis deprehensum est. Constabit hoc pacto.
πίνουσ' ὀμίχλην τῆς πονηρίας κακοὶ, οἱ κακοὶ πονηρίας.
Dici solitũ, ubi pœna maleficis digna meritis cõtigisset. Trãslatũ apparet ab iis, qui uino limpido epoto, tandẽ ad fecem usq; perueniunt. Itaq; uoluptatẽ ex malefactis perceptã, dolor supplicii cõsequitᷣ.

Lydio more. XXXVII

Λυδίῳ νόμῳ, id est, Lydia lege, siue Lydia cantione. Conuenit quoties ariolatur aliquis, & auguriis diuinationibusq; seruit. Hac enim superstitione Lydi laborasse feruntur. Allusit ad harmoniæ genus quod Lydium dicitur. Nam & magorum preces, incantamenta uocantur & carmina. Meminit Diogenianus, & item Hesychius, putãs idem esse Λυδίῳ νόμῳ. ac si dicas μυσῷ νόμῳ, quod Lydi profecti sunt à Mysis, & ipsi diuinationibus deditissimi. Addit aliam causam, quòd Lydi flammeis muliebribus soleant ornare capita, unde quadrare uidetur in effœminatos. Atqui si nobis quoq; diuinare liceret, Lydi curribus & equitatu ualuisse leguntur, ita λύδιος νόμος idem erit, cum eo qui apud Suidã dicitur ἁρμάτιος νόμος, siue ἁρμάτιον μέλος, ita dictum quod primum inuentum sit de Hectore, qui curru trahebatur, ut narrat Homerus.

Lydi mali, post hos Ægyptii &c. XXXVIII Lydi Aegypti Cares

Λυδοὶ πονηροὶ, δεύτεροι δ' αἰγύπτιοι, Lydi improbi, post hos secundi Ægyptii,
Τρίτοι δὲ πάντων κᾶρες ἐξωλέστατοι. id est, Tertiiq; Cares perditissimi omnium.
Tẽpestiuiter utemur, siquando mali cum malis conferrentur, & collatus cum sceleratioribus, ita demum minus illaudatus aliquis uidetur. Velut apud Athenæũ Antiphanes cum ἰχθυοπώλας fecisset omnium sceleratissimos, tamen excepit mensarios, his quoq; nocentiores. Diogenianus.

Lutum sanguine maceratum. XXXIX

Theodorus Gadareus Tiberii Cæsaris in arte rhetorica pceptor, perspiciens in eo adhuc adulescẽte sæuitiã quandã cum ingenii stupore coniunctã, inter obiurgandũ illũ, subinde uocare solet, πηλὸν αἵματι συμπεφυρμένον, id est, Lutum sanguine maceratũ, luto tarditatem inuens, sanguine crudelitatẽ. Autor Suetonius. Nõ omnino dissimile, quod scurra quispiam Athenis iecit in Syllam, συκάμινον ἐσθ' ὁ σύλλας, ἀλφίτῳ πεπασμένον, id est, Morum est Sylla, farina uariegatum. Quod enim Plutarchus dixit συκάμινον, interpres uertit morum. Notauit autem formam Syllæ, in cuius facie alioqui cãdida, sublucebat rubor non perpetuus, sed ueluti maculis inspersis.

Liberæ capræ ab aratro. XL Capræ liberę ab aratro

Ἐλεύθεραι αἶγες ἀρότρων, id est, Immunes capræ ab aratris.
Hemistichium heroici carminis prouerbiale, dictum olim ab iis qui se ab onere quopiam, aut molestia liberatos glorientur. Veluti siquis parasitus iactet felicitatẽ suam, q ad reipublicæ munia non uocetur, cum ad nullam honestam functionem sit appositus. Zenodotus autor.

Lis litem serit. XLI

Ἔρις δ' ἔριν ἀντιφυτεύει. id est, At lis seritur de lite uicissim.

Hemistichiũ est heroicũ. Resecanda iniuria est, nõ retalianda. Alioqui quis erit reciprocãdi mali finis, si uicissim cõtumelia contumeliæ reddatur? Carmen extat inter præcepta Phocylidis,

Γενεὰ μὲν γὰρ ὄνειαρ, ἔρις δ' ἔριν ἀντιφυτεύει.

Germanum illi, quod alio commemorauimus loco,

Δίκη δίκην ἔτικτε, καὶ βλάβην βλάβη. id est, Litem parit lis, noxa item noxam serit.

Lignum tortum haud unquam rectum. XLII

Ξύλον ἀγκύλον, οὐδέποτ' ὀρθόν. id est, Nunquam rectum tortile lignum.

Hemistichium Heroici carminis & hoc. Distorta, prauaq; ingenia, uix unquam ad bonam frugem tra ducuntur. Qui semel inueterauit in uitiis, raro fit ut ad bonam mentem redeat. Effertur & ad hunc modũ, τὸ ξύλον σκαμβὸν, οὐδέποτ' ὀρθόν, id est, Lignum prauũ nunq̃ rectum. Vsurpauit Galenus li bro De pulsuum differentia quarto, ἐκείνοις μὲν οὐδὲν ἀποκρινόμενοι, πρὸς δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς λέγοντες τὸ τοῦ κωμικοῦ, ὡς οὔτε στρεβλὸν ὀρθοῦται ξύλον, οὔτε γεράνδρυον μεταφυτευθὲν μοσχεύεται, id est, Illis quidẽ ni hil respõdentes: cæterũ apud nos ipsos dicentes illud è comœdia, quod nec tortũ lignum fit rectum, nec arbor annosa si transferatur emittit stolones. Hic pro ἡμᾶς, excusum erat ὑμᾶς, pro γεράνδρυον, γερύανδρον. Id admonuisse referebat, nequis hãc scripturam corrumperet. Posterius hoc prouerbiũ ante recensuimus. Horatius metaphoram unde ducta sit, ostendit.

Naturam, inquiens, expellas furca, tamen usq; recurrit.

Indicat enim ductam esse ab iis, qui furca admota conantur arboris distortæ uitium emendare. Con firmat hoc & sententia prouerbialis,

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον. id est, Ingenia praua uertere haud procliue sit.

Lesbiis digna. XLIII

Λεσβίων ἄξια, id est, Lesbiis digna. De rebus irritis dicebat', ob id, ut coniicio, quod Lesbii ob uanitatem uulgo male audirẽt. Fortassis nõ male quadrarit & in sordidos atq; impuros. Nã hæc etiã nota quon dam illis inusta est. Vnde λεσβιάζειν dictum, pro eo quod est, polluere & cõspurcare. Aristophanes,

Ἡ μοῦσα ἤδη λεσβιεῖ τοὺς ξυμπότας. id est, Spurcabit, ac iam polluet conuiuium.

Lemnia manu. XLIIII

Λημνίᾳ χειρί, id est, Lemnia manu, dictum est pro eo quod est, nefaria, impia, crudeli. Natum ab histo ria prouerbium, quam aliàs retulimus in Lemnio malo.

Iter infortu natum lepus o. f.

Lepus apparens, infortunatum facit iter. XLV

Φανεὶς ὁ λαγὼς δυστυχεῖς ποιεῖ τρίβους. id est, Inauspicatum iter obuius facit lepus.

Vulgo creditũ etiã his tẽporibus, occursum leporis omen esse parum felix, iter igressis. Torqueri po test ad interuentũ cuiuspiã, qui uideat' incõmodum aliquod allaturus. Meminit Suidas.

Limen senectæ. XLVI

Γήραος οὐδός, id est, Senectæ limen, antiquitus appellabant, uelut extremum autumnum ætatis hu manæ, cum iam appetit hyems decrepitæ senectæ. Sumptum est ex Homero, apud quẽ id per quàm frequens est, ut Iliados χ.

ὅν ῥά πατὴρ κρονίδης ἐπὶ γήραος οὐδῷ, Quem fors Iuppiter ipse senectæ in limine diris

αἴσῃ ἐν ἀργαλέῃ φθίσει. id est, Conficiet fatis. Idem Iliados ω.

Τηλίκου ὥσπερ ἐγὼν, ὀλοῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ. id est,

Fermè mea hac ætate, senectæ in limine tristi. Idem in Odyssea.

ὃν κατέλειπ' ἰὼν ἐπὶ γήραος οὐδῷ, id est,

Quem proficiscens ille senectæ in limine liquit. Rursum Odysseæ ψ.

Καὶ γήραος οὐδὸν ἱκέσθαι. id est, Atq; senectæ attingere limen.

Vsurpat' & à Platone tanq̃ poetici prouerbii uice. Rursum apud Hesiodum in Operis & diebus.

ὅστε γονῆα γέροντα κακῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ Νεικείῃ. id est,

Quiq; senectæ in limine fessum ætate parentem Irritarit.

Lingua bellare. XLVII

Γλώττῃ πολεμίζειν, id est, Lingua bellare dicuntur, qui magnifice conuiciantur, ac minantur hosti, sed cũ tutum est. Sic enim Menelaus Græcorum ignauiam incusat Iliados η.

ὤ μοι ἀπειλητῆρες ἀχαιΐδες οὐκ ἔτ' ἀχαιοί. id est. Heu Graiæ neq; iam Graii, tantumq; minaces.

Allusit huc & Vergilius in Aeneide.

An tibi mauors

Ventosa in lingua, pedibusq; fugacibus istis Semper erit?

Hæc enim Turnus in Drancẽ lingua pollentẽ in cõsiliis, alioquin ibellẽ. Idẽ Rutulos maledicos facit.

O ueræ Phrygiæ, neq; enim Phryges.

Et tunicæ

Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ.
Sic autem loquitur Hector apud eundem Homerum Iliados v.
Καί κεν ἐγὼν ἐπέεσσι καὶ ἀθανάτοισι μαχοίμην,
ἔγχει δ' ἀργαλέον, ἐπεὶ ἦ πολὺ φέρτεροί εἰσιν. id est,
Sanè ego uel diuis possim contendere lingua,
Verum hasta durum, multo quia uiribus illi Præcellunt.
Porrò uera fortitudo neq; maledica est, neq; minax. id quod innuit Homerus Iliad. lib. v.
Τὸν δ' οὔ τι προσέφη κορυθαίολος Ἕκτωρ,
ἀλλὰ περίσχεν λελιημένος. id est,
Huic nihil omnino respondit belliger Hector,
Quin mage cominus insiliit, Et eiusdem operis lib. iii. fingit Græcos tacitos in prælium ire,
οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοὶ
ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν. id est,
Ast ibant taciti, uim spirantes Danaidæ.
Atq; animo prompti auxilium sibi ferre uicissim, Et Aristophanes in Nebulis,
Πράττων βουλεύων καὶ τῇ γλώττῃ πολεμίζων. id est, Poscens consultans, & lingua prælia miscens.
De his eleganter apud Liuium dictum libro ab urbe cond. vii. In castris feroces, in acie pauidi. Apuleius uerbo festiuiter nouato, uerbigerari dixit, pro uerbis digladiari. Et Hesychius indicat, γλωσσαίχμας dictos, qui pro armis lingua uterentur. Hoc nomine signari possent & qui aspidis uenenū in lingua circunferunt. Heraclitus ad Hermodorum, ἐν ταῖς γλώτταις ἔχετε τὰ ὅπλα ἀπεστερηκότες χρήματα. id est, In linguis habetis arma, posteaquam abstulistis pecunias. Causidicorum ac rhetorum est, γλώσσαις πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι, id est, Linguis bellare atq; pugnare. Verbigerari

Larus hians. XLVIII

Λάρος κεχηνώς, id est, Larus hians. Dicebatur, ubi quis auidius inhiaret prædæ. Est enim Larus auis auida, uoraxq;, quam eandem Græci κέπφον appellant. Aristophanes in equitibus,
λάρος κεχηνὼς ἐπὶ πέτρας δημηγορῶν.
Quæ latine quidem commode reddi non possunt. Cleonem enim ob rapacitatem Larū uocat, quòd quemadmodum auis in scopulis obuersatur, siquid piscium possit uenari, ita ille uersaretur in Reipublicæ negociis administrandis, suum interim agens negocium. Plutarchus apud Athenæum libro Conuiuialium tertio,
Στῆ δ' ἄρ' ἐπ' οὐδὸν ἰὼν, σχεδόθεν δέ οἱ ἦν παράσιτος At uero adueniens in limine stabat
Χαιρεφόων, πεινῶντι λάρῳ ἐναλίγκιος. id est, Chærephoon parasitus ei uicinus, aui non
Dissimilis, uulgo dicta est Larus, esurienti. Apud eundem lib. viii. refertur hic trimeter,
ὀψοφάγους ὥστε τοὺς λάρους εἶν Σύρους. id est, Esse uti laros opsoniorum auidos Syros.
Larum Theodorus Gaza uertit Gauiam, cuius mētionem facit Plinius inter maritimas Halcyonem & Mergum, libro decimo, capite trigesimo secundo.

Laconismus. XLIX.

Λακωνισμὸν ueluti prouerbio breuiloquentiam uocant, siue quòd Lacedæmonii factis magis quàm eloquentia præcelluerunt, siue quòd in Apophthegmatis præcipue ualuerunt. Horum autem præcipua gratia, ut paucissimis uerbis plurimum sententiæ complectantur. Cuiusmodi sunt illa, αἴκα, id est, si, responsum prolixæ orationi legati. & οὐκ, solum totam occupans epistolam. & ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς, id est, aut hunc, aut super hunc. M. Tullius aliquando iocatur in Laconismum Bruti. & λακωνικῶς λέγειν apud Græcos pro eo quod est, paucis, & compendio dicere. Et λακωνίζειν, affectare breuiloquentiam, Gregorius theologus in epistola, τὸ λακωνίζειν οὐ τοῦτ' ἐστὶν ὅπερ οἴει, ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείστων ὀλίγας, id est, Laconissare non est hoc quod arbitraris, paucas syllabas scribere, sed de rebus plurimis paucas. Proinde Homerus quoq; Menelao ceu Lacedæmonio argutā breuiloqentiā affingit, παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. id est, Pauca quidem, uerum planè argutissima.
Quin & frugalitas & integritas Lacedæmoniorum præ cæteris Græciæ partibus tanta fuit, ut qui castigate casteq; uiuerent, Laconice uiuere dicerentur. Cimon quoties aliquid in Atheniensium suorū moribus reprehenderet, dicere solet, ἀλλ' οὐ Λακεδαιμόνιοί γε τοιοῦτοι, id est, At non tales Lacedæmonii. Itidem & Massiliensium probitas abiit in prouerbium, quod alibi retulimus. Sunt autem hæc inter se cognata pauca loqui, & probum esse uirum. Huc spectabat Charillus, qui roganti cur Lycurgus tam paucas leges prodidisset. Quoniam, inquit, pauciloquis non est opus multis legibus, notans obiter Athenienses, quorum loquacitati nullæ leges sufficiebant. Celebratur & hoc dictū inter Thaletis sententias apud Laertium. Pindarus hymno Isthmiorum quinto, ἀργείων τρόπον εἰρήσεταί που κἀν βραχίστοις, id est, Argiuorum more dicetur paucissimis. Interpres admonet Ionum esse multiloquentiam. Cæterum breuiloquentiam non tantum esse familiarem Laconibus, uerūetiam Argiuis, παῦρα μὲν ἀλλὰ μάλα λιγέως

citans illud ex Vlysse furente Sophoclis,

Argiua oratio

Μῦθος γὰρ ἀργολιςὶ συντέμνειν βραχύς. id est, Argiua paucis multa fert oratio.

Laertius ex autoritate Aristagoræ Milesii refert, & chiloni peculiaré fuisse breuiloquétiá, unde genus hoc dicédi Chilonió appellat. Huc pertinet uersiculus ille, ueluti prouerbialis apud Athenæú relatus.

Persuadebis cito si b.d.

Τοὺς συνετοὺς δ᾽ ἄν τις πείσειε τάχιστα λέγων εὖ. id est, Mox persuadebis cordato si bene dicas.

Late uiuens. L

Λάθε βιώσας, id est, Falle uiuens. Admonet adagium, in humili fortuna uitam esse feliciorem iis, qui obscure uiuunt, & à publicis negociis ita semoti, ut cum uita decessissent, nemo illos uixisse sentiret. Nam λάθε βιώσας, ad uerbum commode non potest reddi, uerum hanc habet sententiam, quasi dicas nemo te sentiat in uita fuisse. De hoc adagio recte dictum sit nec'ne, Plutarchus commentarium conscripsit, si modo non fallit inscriptio. Nam cum uerteremus, phrasis ipsa nonnihil reclamare titulo uidebatur. Allusit ad id Horatius.

Nec uixit male, qui natus moriensq́ue fefellit,

id est, quem nemo sensit, nec prodeuntem in hanc uitam, nec excedentem è uita. Allusit huc, ni fallor, Ouidius in libris Tristium.

Crede mihi, bene qui latuit, bene uixit, & intra
Fortunam debet quisq́ue manere suam.

Recensetur apud Suidam prouerbii nomine.

Labyrinthus. LI

Λαβύρινθον, id est, Labyrinthum olim uocabant orationem, aut rem quampiam uehementer impeditam & inextricabilem. Veluti siquis philosophiæ studium Labyrinthum uocet, quod semel ingressis nullus unquam sit exitus. Aut uoluptatis studium Labyrinthum uocet, quòd aditus ad eam procliuis, exitus difficillimus. Sumptum à Labyrintho Dædali, quod antrum fabulæ ponunt in Creta, sinuosum & inexplicabilibus ambagibus inextric ibile, in quo seruabatur Minotaurus. Dictum putat Suidas παρὰ τὸ μὴ θύραν λαβεῖν, id est, quòd ostium non habeat, indicans & in garrulos ac nugaces competere, qui sermonis nullum inueniunt exitum, si semel garrire cœperint. Gregorius Theologus in epistola ad Eusebium Cæsariensem, torquet in uersipellem, ἐπειδὴ πρὸς ἄνδρα ποιοῦμαι τοὺς λόγους οὕτω ἀγαπῶντα τὸ ψεῦδος, καὶ τὸ ἐν ἑτέρῳ φωρᾶσαι πάντων ὀξύτατον, κἂν ὅτι μάλιστα σοφοῖς πλέκηται καὶ ποικίλοις λαβυρίνθοις, id est, Quoniam cum eo uiro loquor, qui non solum non amet mendaciú, sed & qui in alio possit quamocyssime deprehendere, etiamsi uel maxime callidis narusq́ue labyrinthis inuoluatur. Huic non dissimilis erat Mæander. Id erat picturæ genus ortum ab exemplo labyrinthorum, cuiusmodi uidemus & hodie in nonnullis pauimentis. Vtitur Prudentius in carmine, cuius initium, Cultor dei,

O tortuose serpens
Qui mille per Mæandros,
Fraudesq́ue flexuosas Agitas quieta corda.

Hinc & Mæandro Lydiæ fluuio nomen, quòd flexuosus erret.

Labore laboriosus. LII

Πόνῳ πονηρός, id est Labore laboriosus. Ipsa figura hyperbolen habet laboris immodici. Refertur à Suida prouerbii titulo. Hac forma Theophilus apud Athenæum libro decimo tertio dixit de insigniter formosa & procera, καὶ μὴν καλλῆς, μεγέθει μεγάλης, τέχνῃ σοφῆς, Qua si dicas, forma formosam, magnitudine magnam, arte artificem, siue sapientia sapientem. Similis tropus est apud Hebræos, quoties uel exaggerant uel asseuerant, Miserans miserabor, Laboraui laborans. Extat autem apud Aristophanem in Lysistrata. Subest autem & iocus ob amphibologiam uocis. πονηρὸς enim Græcis ut laboriosum ac miserum, ita significat & malum astutumq́ue.

Laciadæ. LIII

Λακιάδαι, id est, Laciadæ, uulgatum conuicium in mœchos. Populus quispiam est Atticæ Laciadarú, tribus Oeneidis, apud quos ingens raphanorum copia. His autem utebantur in adulterio deprehensos ludibrii causa. Refertur apud Suidam.

Laborem serere. LIIII

Πόνον σπείρειν, id est, Laborem serere, uulgo dicebantur, qui frustra laborarent, quasi nihil fructus è labore reportaturi, præter laborem ipsum. Autor Diogenianus.

Labrax Milesius. LV

Λάβραξ μιλήσιος, id est, Labrax Milesius. In stolidum & auidum dicebatur. Labrax enim piscis genus lato oris rictu, unde escam totam unà cum ære, faucibus corripit, atq́ue ob id facile capitur. Vnde apud Plautum lenoni Labracis nomen. Aristoteles hunc annumerat inter eos qui præda laniatuq́ue uiuunt. Lingua est ossea, & affixa, cor triangulum. Aristophanes apud Athenæum libro septimo la-

bracem piscium sapientissimum appellat,
λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος.
Apud Miletum autem Asiæ ciuitatem prægrandes, & item plurimi Labraces esse dicuntur propter stagnum influens in mare. Gaudet enim hic piscis aqua dulci. Aristophanes in Equitibus,
ἀλλ' οὐ λάβρακας καταφαγὼν μιλησίους κολακεύσεις. id est,
Haud cum lupos uoraueris Milesios, Facies tumultum.
Nam quidam hunc piscem esse putant, qui latine Lupus dicitur. Milesius lupus

Lauares Peliam. LVI

ἀφέψεις τὸν πελίαν, id est, Laues Peliam. Dictum apparet, ubi quis salutem pollicitus adfert exitium. Aut ubi quis prodesse conatus, ingens addidit malum. Ductum à notissima Peliæ fabula, quem dum filiæ à Medea persuasæ student ad iuuentam reuocare, lebeti feruenti impositū occiderunt. Fortassis non intempestiuiter dicetur, ubi quis falsa spe ductus inanem sumit operam. Veluti si quis arte, quam uocant Alcimicam fretus, sibi promittat futurum, ut à stanno fiat argentum, ex ære aurum. Refertur in adagiorum collectaneis, quæ Plutarchi feruntur nomine.

Iterum atq; iterum ad Pythum uia. LVII Pythū uersus uia it. a. iter.

αὖθις αὖ πυθώδ' ὁδός. id est, Iterum atq; iterum Pythum uersus uia.
Dictum de iis, qui molesti sunt eadem de re iterum atq; iterum percunctando. Quemadmodum solent ignari uiæ, quencunq; obuium habuerint, de uia rogare. Porrò Pythus ciuitas Apollini sacra, quæ uisebatur à plerisq;. Apparet è comœdia sumptum. Est enim hemistichiū iambicū, uerum ex qua nō indicat Diogenianus, & mihi non succurrit. Finitimum illi, ὁ Διὸς Κόρινθος, id est, Iouis Corinthus.

Cum Delphis sacrificauerit, ipse carnes absumit. LVIII

Plutarchus septimo libro, τῶν συμποσιακῶν, hunc senarium ueluti prouerbialem citat,
Δελφοῖσι θύσας αὐτὸς ὀψωνεῖ κρέας. id est, Carne ipse Delphis immolata uescitur. Carne ipse Delphis immolata uescitur.
Ostendit dici solitum de iis, qui uocatis conuiuis ipsi cibos appositos deuorant, ut illis spectare tantū liceat, non uesci. In Delphicis enim sacris, is qui immolarat uictimam, ea uescebatur. Cōtra fiebat his sacris, quæ Hecatæ inferebantur, ex quibus nihil redibat ad eum, qui offerebat, præter fumum & tumultum. Quanquam & in diuersum sensum accipi potest, ut intelligamus Delphicum sacerdotem nihil impertiri de uictima, ei qui uictimam dedit: ita fit aliquoties, ut edax conuiua, seu pluribus adductis edacibus umbris, uelut harpyis, cœnam omnem deuoret, esuriente qui uocauit. Adagiū torqueri potest etiam ad illos, qui beneficio, quod alii dedisse uidentur, ipsi fruuntur. Vt episcopi nonnulli nepotibus suis sacerdotia magnifica donant nonnunquam, sed ad pueros solus titulus redit, ad episcopos prouentus.

ἰσθμιάζειν. LIX

ἰσθμιάζειν, olim dicebantur qui parū commode, parumq; salubriter uiuerent, propterea quòd Isthmiorum ludorum tempus morbis esset obnoxium, ob ingentem hominum conuentum. Meminit Suidas & Hesychius. Fortasse non absurde dicetur in hos, qui frustra conantur, propter Isthmi perfossionem à multis infeliciter tentatam. Qua de re dictum est nobis alibi copiosius.

Ipsi curandum. LX

Αὐτῷ μελητέον, ἀλλ' ὡδὶ τὴν οἰκίαν, id est, Ipsi curandum est, sed in domum. Zenodotus ait huius adagii mentionem fieri apud Aristophanem in Agricolis, præterea apud Platonem grammaticum. Natum autem ab ædibus quibusdam maximis, quæ locabantur conducere uolentibus. Vnde conuenire uidetur, siquidem coniecturas sequi fas est, ubi nihil adferunt. quod sequaris Græci scriptores, in eos, qui rebus alienis liberius utuntur, ut solent qui in conducto habitant.

Hyperberetæa. LXI

ὑπερβερεταῖα, id est, Hyperberetæa, dicebantur olim admodum serotina, quæq; uix tandem aduenirent. Apud Macedones extremus anni mensis, ὑπερβερεταῖος appellabatur. Vnde quæ in longū proferebātur, Hyperberetæa dicebantur, perinde quasi apud Latinos dicas decembria. Et ὑπερβερεταῖοι, comperendinatores. Suidas existimat eum esse mensem apud Macedones, quē nos octobrem uocamus, quòd tum sera sit æstas, & quæ tum proueniunt, post legitimum tempus prouenire uideantur.

Vlyssis remigium. LXII

Homines nequam & uoluptatibus addictos Horatius in Epistolis Vlyssis remigium appellauit, prouerbiali nimirum figura,
Remigium uitiosum Ithacensis Vlyssi.
Vt qui nec à Circes poculis temperarint, nec à Lotophagis auelli potuerint, nec à Solis bubus abstinuerint. Vnde Homerus Odysseæ primo,
αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο Νήπιοι. id est,
Ipsorum siquidem uæcordia perdidit illos Amentes.

Non dissimili figura dixit, sponsos Penelopes, & Alcinoos, uoluptarios & uirtutis negligentes. Item alio loco Phæacem appellat, nitidum & bene curata cute,

Vt possim pinguis Phæaxq; reuerti.   De Phæacibus Homerus Odysseæ libro viii.

αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη κίθαρίς τε χοροί τε   Nos uero semper capiunt, citharæq; chorïq;,

εἵματα τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί. i   Et uariæ uestes, & balnea calda, thoriq;.

Idem de procis Penelopes, Odysseæ libro primo.

τούτοισιν μὲν ταῦτα μέλει, κίθαρις καὶ ἀοιδὴ,   Istos sollicitant hæc, concentus citharæq;.

ῥεῖ', ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν. id est,   Et facile, ut qui aliena sient impune uorantes.

Zaleuci lex. LXIII

Ζαλεύκου νόμος, id est, Zaleuci lex. De edicto mandatoq; plus satis rigido parumq; humano dicebatur. Zaleucus quidam Locrensibus iis, qui uocantur Epizephyrii leges tulit acerbiores, quales feruntur & Draconis fuisse leges apud Athenienses, uere Draconis, ut ille dixit, non hominis. Non dissimile illis, Maliana imperia, & Phalaridis imperiũ. Meminit historiæ Valerius Maximus lib. vi. cap. v. Etenim cum filius Zaleuci secundum ius ab eo constitutum ob crimen adulterii utroq; oculo carere deberet ac tota ciuitas in honorem poenam adolescenti remitteret, repugnauit aliquandiu, postremo populi uictus precibus suo prius, deinde filii oculo eruto, salua lege, supplicii modum temperauit.

Zopyri talenta. LXIIII

Ζωπύρου τάλαντα, id est, Zopyri talenta. De præclaris factis, magnoq; æstimandis. Hic Zopyrus Darii regis amicus erat, qui sibi nares & aures conscidit, & omne corpus flagris cruentauit, ut his argumentis Babyloniis fidem faceret, se Dario male uelle, à quo tam immaniter esset acceptus. Itaq; Babyloniorum ciuitatem ingressus, eam Dario prodidit. Vnde Darium dixisse ferunt, se unum Zopyrum integrum malle, quàm centum Babylonas capere. Et oblato malogranato, tantum optauit sibi Zopyrorum, quantum ibi granorum inesset, ut narrat Herodotus libro tertio. Meminit Plutarchus in apophthegmatis. Adagium recenset Zenodorus.

Vna scutica omneis impellit. LXV

Scutica una omnes impellit

Μία μάστιξ πάντας ἐλαύνει.   id est,   Vna scutica incitat omneis.

Hemistichium Heroicum de negocio dictum, quod facile fieret uidelicet à ppetis omnibus, ac sua pte sponte currentibus. Fortassis apte dicetur & in hos, quos eadem causa impellit, puta eadem spes lucri, studium commune, idem amor aut odium. Sumptum ab aurigis. Autor Suidas. Vsurpat Plutarchus in uita Lycurgi scribens urbem Lacedæmoniorum ἀπὸ σκυτάλης μιᾶς καὶ τρίβωνος ἄρχουσαν τῆς Ἑλλάδος ἑκούσης καὶ βουλομένης, id est, Scytala ac sago imperantem Græciæ spontaneæ uolentiq;.

Tanquam Chalcidica nobis peperit uxor. LXVI

Chalcidica uxor

Ὥσπερ χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡμῖν γυνή, id est, Tanquam Chalcidice peperit nobis uxor. De ea dicebatur, quæ liberos q̃ plurimos peperisset. Tradũt heroinam quampiã fuisse nomine Comben, cui cognomẽ fuerit Chalcidi, quod prima arma ærea confecerit. Ea uiro coniuncta centum liberos enixa dicitur. Sicuti proditum est in Euboicis annalibus, & attestatur Aristus Salaminius. Quidam ad Chalcidem Euboeæ ciuitatem referunt, quod è Chalcidensium officinis ingens armorum æreorum & quadrigarum uis prodiret. Stephanus enim ab officinis ærariis urbi nomen additum putat. Vsurpare licebit, ubi significabimus, multum litium, bellorum, aut curarum alicunde natum.

His Medus non insidiabitur. LXVII

Medus his non insid.

Τάδε μῆδος οὐ φυλάξει, id est, Hæc Medus non obseruabit. Cum Xerxes exercitum in Græciam traducere pararet, ut autor est apud Zenodotum Dicæarchus, Græci desperatis rebus facultates suas absumpserunt, ne multum reliquum fieret, quod hostis tolleret, ita dicentes, Hæc Medus non obseruabit. Eaq; uox in adagium abiit, ubi quis largius impenderet sua, ne uenirent in aliorum manus. Veluti siquis pecunias suas erogaret amicis, ut eas liberis turpiter absumpturis subducat, recte dixerit, ταῦτα μῆδος οὐ φυλάξει. Aut si ciuis opulentus pecunias extruendis ædificiis absumat, ne his insidietur auarus princeps, & omnium fortunis imminens.

In Orci culum incidas. LXVIII

ᾍδου πρωκτῷ περιπέσοις, id est, In Orci culum incidas. Sermo perniciem & extremum exitium imprecantis. Recensetur à Diogeniano, cognatum illis, βάλλ' ἐς κόρακας. βάλλ' ἐς μακαρίαν.

Inuitus Iupiter nouit. LXIX

Iupiter inuitus nouit

ἄκων μὲν ὁ ζεὺς οἶδεν, id est, Inuitus quidem Iupiter nouit. Vbi quis pollicetur quippiam, sed inuitus. In quibusdam codicibus lego, ἄκων μὲν ὡς ζεὺς οἶδεν, id est, Inuitus tanquam Iupiter cognouit. Mihi uidetur & recte quadraturum, ubi serius poenas dant nocentes, ut affine sit ei quod alibi referimus, ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας. Etenim qui serò dat, aut punit, grauatim id facere uidetur.

Excubias agere, aut ditari. LXX

Φρουρεῖν ἢ πλουτεῖν, id est, Excubias oportet agere, aut diuitem esse. De iis dicebatur, qui ampliter face-

rent sumptus de alieno. Nam ut diuites, quibus ampla res domi est, large profundũt, ita milites non parcunt opibus alienis, sed prodigunt gnauiter, & scelere parta perdunt sceleratius, Athenienses excubiis agendis insulares magno stipendio conducere solebant. Non dissimile illi,

ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει. id est, Equus me portat, alit rex.

Intra septimam. LXXI

Ἐντὸς ἑβδόμης, id est, Intra septimam. Subaudi lunam. Edictum erat Athenis, ne ante septimum diem mensis, exercitũ educerent. Recte fortassis utemur hoc adagio, quoties admonebimus mature, suoq; tempore negocium aggrediundum. Meminit Zenodotus, Suidas & Hesychius, nec praeterea quicq̃ adscribunt. Vide nũ allusum sit ad id, quod alio retulimus loco, ἕβδομος βοῦς, id est septimus bos, & τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ παροιμία. id est,

Et septimum uenustus adagio bouem.

quod pueris sextum mensem egressis farinaceus bos fingi consueuerit, qui lunae primum apparentis cornua repraesentaret.

In cotyla gestaris. LXXII

Ἐν κοτύλῃ φέρῃ, id est, In Cotyla portari. Suspicor dictum de iis, qui arbitrio alieno, quò libitum esset, huc atq; illuc ducerentur. Aut ubi quis indulgentius foueretur. Tractum est adagium à genere lusus puerilis, qui dictus est, ἐν κοτύλῃ. Huius meminit Iulius Pollux libro nono, de rerũ uocabulis. Erat autem huiusmodi, Vnus quispiam reductas in tergum manus coniungebat, stringebatq;. Rursum alter impositis in eas genibus tollebatur, suis interim manibus oculos gestantis obtegens. Et ad hunc gestatus modum, ἐν κοτύλῃ portari dicebatur, quod manuum complexu gestaretur. Nam κοτύλη Graecis cum alia permulta, tum manus etiam cauam partem significat. Hunc lusum Iulius Pollux ait aliis item uocabulis appellari, uelut ἱππάδα κυβιστίνδα.

In apes irruisti. LXXIII

Εἰς μελίττας ἐκώμασας, id est, In apes insilisti. Vbi quis praeter opinionem in ingens agmen uelut examẽ malorum immergitur, quemadmodum euenire solet iis, qui imprudentes in apum nidum incidunt. Circumuolantibus & impetentibus undiq; illis, & fugientem etiam insequentibus, haud facile discedit sine uulnere quisquis inciderit. Solent autem iuuenes comessabundi in conuiuium aequalium irruere, quemadmodum Alcibiades apud Platonem irruit in conuiuium Agathonis. Et Syrus in Adelphis de Demea qui se proripit in conuiuium filii. Abiit, comessatorem haud sanè commodum praesertim Ctesiphoni.

Orci galea. LXXIIII

Ἄϊδος κυνῆ, id est, Orci galea dictitari solitum in eos, qui semet arte quapiam occultarent. Paroemiam ad huiusmodi fabulam referunt. Acrisio de masculis liberis tollendis oraculum consulenti responsum est, è Danae filia ipsius nasciturum filium, à quo occidendus esset: itaq; territus aereum thalamũ subterraneum parauit, in quo filiam inclusam adseruabat, ne cum uiro quopiam rem habere posset. Iupiter autem amore uirginis correptus, in aurum transformauit sese, atq; ita per impluuium in Danaes gremium illapsus, eam grauidam fecit. Natus est Perseus. Quod simulatq; rescisset pater, ipsam matrem unà cum infante, scrinio inclusam, in mare praecipitem dedit. Porrò scrinio forte fortuna ad Seriphum insulam delato, Dictys sublatũ ad se Perseum aluit. Polydectes autem Dictys frater, qui Seriphiis imperitabat, Danaen amare coepit. Verum Perseo iam adulto, non potuit ea potiri. Proinde conuocatis amicis, & inter hos Perseo, ait se uelle certamen edicere super Hippodamiae Oenomai filiae nuptiis. Perseus autem existimans si cum Gorgonis capite pugnaret, neminem posse obsistere, praeter alia postulauit equos, ductuq; Mercurii ac Palladis, peruenit ad Phorci filias, Memphedè Enyò & Dinò, Has aiunt statim natas anus fuisse, tum unicum duntaxat oculum fuisse tribus, unicũ item dentem, his uicissim inter se tres utebantur. Haec cum Perseus abstulisset, reposcentibus illis, ait redditurum sese, si uiam commonstrassent, quae ad nymphas duceret. Erant his nymphis alata talaria, & cibisis quaepiam, quam arculam seu peram putant fuisse. Habebant & Plutonis galeam, quam qui gestaret, is quoscunq; uoluisset uidebat, ipse nemini conspicuus. His igitur instructus Perseus, uolucer iam ob talaria, sicuti diximus, ad Gorgonas deuolauit. Erant autem Gorgones tres sorores, Euryale, Schenò, Medusa. Erant his capita, draconum squamis obsita, praeterea dentes maximi, suum instar, ad haec manus & alae, quibus per aera ferebantur. Aderat insuper ea uis, ut obtuentes sese, in saxa uerterent. Porrò sola Medusa è tribus mortalis erat. Hanc igitur impetit Perseus. Et oculis defixis in clypeum aereum, per quem tamen ipsam Gorgonis imaginem aspiciebat, manum porrigens, quam Pallas in Medusam dirigebat, caput Medusae desecuit. Aduolantes reliquae duae sorores, Perseum quidem insequebantur, uerum illum ob galeam Plutonis uidere non quirent, retro abiere. Itaq; Perseus reuersus in Seriphum, Polydecten aggressus est, amicorum auxilium implorantem. Quibus ad regiam concurrentibus, Perseus Gorgonis ostenso capite, quotquot obtuerentur, in saxa uertit. Sub-

lato igitur Polydecta, & Dicty in fratris locum instituto, Gorgonis caput Palladi dedit, galeam Mercurio, cumq; hac peram ac talaria, ille rursum nymphis restituit. Reliquum fabulæ, quam longius prosequitur Zenodotus, quandoquidem ad enarrationem adagii nihil attinet, omitto. Vtitur hoc Plato libro de Republica decimo, dicens semper honesta propter se sequi oportere, et siquis Gygis annulum, uel Plutonis habeat galeam. Quibus ex uerbis colligitur, eandem esse huius prouerbii sententiam, & illius, γύγου δακτύλιος, id est, Gygis annulus. Vtrunq; enim à simili fabula natú est. Proinde recte accommodabitur & ad eos, qui rara quadam felicitate quicquid uolunt efficiunt. Cuius generis est etiam illud, uirgula diuina. Vsus est & Origenes libro primo aduersus Celsum hæreticum, declarans magis conuenisse ut Christus in Aegyptum fugiens subduceret sese Herodis insaniæ, quàm si sub Plutonis casside latitans eundem fefellisset. Adagium manasse uidetur ex Homero, apud quem Iliados quinto, Pallas sese Orci galea tegit, ne uideretur à Marte,

Τὸν μὲν ἄρης ἐνάριξε μιαιφόνος, αὐτὰρ ἀθήνη — Ille quidem cecidit iugulatus marte cruento.
Δῦν' ἄϊδος κυνέην, μή μιν ἴδοι ὄβριμος ἄρης. id est, At se Orci texit galea Tritonia Pallas,
Ne Mars hanc uirtute insignis cernere posset.

Admonet interpres, prouerbio dici, ἐνδῦναι ἄϊδου κυνέην, id est, Induere Orci galeam, de homine qui occultis insidiis nocere molitur. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι,

λάβε δ' ἐμοῦ γ' ἕνεκα παρ' ἱερωνύμου, — Meaq; causa sumito ab Hieronymo,
σκοτοδασυπυκνότριχα τὴν ἄϊδος κυνῆν, — Orci galeam hispidam nigrantibus pilis,
εἶτ' ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς σισύφου. id est, — Dein explicato dolos & arte, Sisyphi.

Initium belli. LXXV

Belli initium

Ἀρχὴ πολέμου, id est, Origo belli, ubi quis prior lacessit iniuria seu conuicio. Sumptum uidetur ab historiographis, quibus mos est, primum causas exponere, quibus bellum cœptum fuerit. Huc allusit Lucianus cum ait in Pseudomáte, καὶ ἤρχετο τὸ θουκυδίδειον, ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη, id est, Et quẽadmodum ait Thucydides, hinc iam bellum oritur. Vnde ἀπόλεμος lædere dicitur, qui nulla lacessitus iniuria simultatem exercet.

In fermento iacere. LXXVI

Iacere in fermento

Ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι, id est, In fermento iacere, dicebantur, qui animo essent ægro, quiq; iracundia turgerent. Plautus in Mercatore, Vxor tua in fermento iacet, pro eo quod est, intumescit ira. Idem in Casina, Nunc in fermento tota est. Ita turget mihi. Nota translatio. Fermentum enim & acorem habet & tumorem. Vnde & in diuinis literis, fermentum malitiæ rancorisq; significationem habet.

In eoipso stas lapide, in quo præco prædicat. LXXVII

Chrysalus seruus in Bacchidibus Plauti, senem irridens, quem argento defraudabat, O stulte, inquit, nescis nunc uænire te. Atqui in eo adstas lapide, ubi præco prædicat. Quadrabit, ubi quis præsens, uidésq; audiésq;, tamen deluditur. Nam uendi etiam hodie uulgo dicuntur, quibus fit impostura. Quod autem meminit lapidis, id traductum est à lapide quodam editiore, quem Romæ fuisse complurium autorum testimonio constat, unde præcones in auctionibus res uenales nunciabant. Vnde M. Tullius uilissimos homunculos de lapide emptos appellat. De Colono dictum est alibi.

Lapide empti

Inus dolores. LXXVIII

Ἰνοῦς ἄχη, id est, Inus dolores. Inò Cadmi filia, ex Athamante duos peperit filios, Learchum & Melicertam, præterea filiam Eurycleam, Athamas autem uersus in insaniam, reliquos liberos arcu percussit, occiditq;. Inò unà cum Melicerta sese in mare abiecit. Et hanc quidem Megaras undis appulsam Megarenses multo cum honore exceperunt, iusta persoluentes Leucothoe nomine commutato. filium uero Corinthum delatum, Corinthii sepelierunt, & in eius honorem Isthmios ludos instituerunt, nomine item commutato uocantes Palæmonem. Hinc ortum adagium, ut intolerandum, & exanimanté, ut ita dixerim, dolorem significantes dicerent, ἰνοῦς ἄχη. Nam Achos proprie dolor dicitur apud Græcos, qui prorsus obstupefacit, suiq; sensum adimit homini. Melicrates Tyrius apud eundem Zenodotum, unde hæc retuli, fabulam, quæ parœmiæ dedit occasionem, narrat ad hunc modum. Athamanti prius fuerat uxor Nephele, ex qua duos sustulit liberos, Hellen & Phrixum. Hac defuncta secundam duxit uxoré Inò. Ea ueluti nouerca tendens insidias Nepheles liberis, persuasit indigenis mulieribus, ut semina in terram iacienda prius frigerent, id est, adurerent in sartagine. Cæterú ubi res male euenisset, neq; quicq is annus produxisset, Athamas in hac rerum angustia Delphos misit, qui consulerent oraculum. Verum Inò legatos muneribus corrupit, ut domum reuersi dicerent, respondisse deum, ita demum penuriam annonæ depellẽdam, si Hellen & Phrixum occidissent. Itaq; persuasus Athamas, Phrixum & Hellen ad aram admouit immolaturus. Verum dii miserti, aurei uelleris ariete uectos illos per aera sustulerunt. Et Helle quidem cum sese in arietis tergo non satis teneret, delapsa est in mare, quod ab ipsa Hellesponticum appellatur. Phrixus autem in Colchicam regionem incolumis delatus est. Athamas ira deorum in rabiem uersus, Inus liberos aggressus est, quemadmo-

dum modo demonstrauimus.

In omni fabula & Dædali execratio. LXXIX

Ἐν παντὶ μύθῳ καὶ Δαιδάλου μῦσος, id est, In omni fabula & Dædali execratio. Quadrat in autores atrocium facinorum, aut ingentium calamitatum, ut frequenter illorum incidat mentio, sed non sine detestatione. Tradunt ab hac ortum fabula. Pasiphae regina Cretæ, tauri amore capta, Dædalum exorauit, ut sibi uaccā ligneam ad proximam ueræ uaccæ simulationē effingeret. In hac inclusa mulier, è tauro concepit, ac Minotaurum monstrum abominandum peperit. Minos autem certis de causis iratus, Atheniensibus indixit, ut quotannis septem uirgines, & totidem adolescentulos mitterent Minotauro obiiciendos. Horum omnium quoniam Dædalus causam dedisse uideretur, in eum uulgo dira imprecabantur, unde res in prouerbium abiit. Dædali execratio

In parte uel ignem prædetur aliquis. LXXX

Ἐν τῷ μέρει τις καὶ τὸ πῦρ σκυλευσάτω. id est,

Prædetur aliquis per uicesignem quoq;.

Suidas admonet dictum de iis, qui parum æqua referunt in commune. Cum enim res communis commissa fuerit manibus unius aut paucorum, maxima pars penes eos hæret, qui diuidunt. Quid enim non prædetur, qui prædatur ignem, qui sic est natura cōmunis, ut ipse nihilominus possideas, posteaquam & aliis fueris impartitus. Amicitia facit omnia communia, uerum ubi uentū est ad partitionem, quisq; studet quod potest rapere. Haud scio an scribæ uitio pro σκυλευσάτω, deprauatum σκυλευέτω, ut pertineat ad ænigma Pythagoræ.

In nihil sapiendo iucundissima uita. LXXXI

Sophocles in Aiace mastigophoro, sub persona Aiacis, qui iam ab insania resipuerat, Vita iucundis. in n. s.

Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιστος βίος. Suauissima hic est uita, si sapias nihil.
Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ, κάρτ' ἀνώδυνον κακόν. id est, Nam sapere nil, doloris expers est malum.

Hanc sententiam docti citant prouerbii loco. Consentaneum est autem, uulgo iactatum fuisse, uel eius argumento fabulæ, quam Horatius narrat, de quodam Argiuo, qui felicius existimaret insanire, quàm sapere & ringi.

Pol me occidistis amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta uoluptas,
Et demptus per uim mentis gratissimus error.

Huic concinit illud Ecclesiastæ dictum, In multa sapientia, multa indignatio. Et qui addit scientiam, adiiciet & laborem. Heraclides Ponticus apud Athenæum autor est, Thrasylaum Axonensem Pythodori filium, hoc insaniæ genere correptum fuisse, ut existimaret naues omneis quæ in Pireum appellerent suas esse. Eas appellentes summa cum uoluptate recipiebat, Soluentes dimittebat, ac prosequebatur. in summa felix erat, perinde quasi tantarum rerum dominus. Siquid perisset, non requirebat, siquid esset incolume, uehementer gaudebat, aliis iactitans suam fortunam, donec Crito frater è Sicilia reuersus correptum hominem traderet medico. Cæterum is ad se reuersus, negauit unquam suauius uixisse sese, q̄ cum eo mentis errore teneretur. Siquidem cum tantum adesset uoluptatum, nihil unquam sensisse molestiæ.

Ignem palma. LXXXII

Πῦρ παλάμῃ, id est, Ignem palma, dici solitum, siquando protinus aliquid intellectum esset à quopiam, ut si scommate dicto, statim sentiat aliquis in se dictum. Sumptum uidetur ab iis, qui per lusum ignē admouent manibus alienis, qui subito sensu excitati resilire solent, risumq; mouere spectantibus.

Sub cultro liquit. LXXXIII Cultro adheret

Sub cultro linqui dicitur, qui in præsentaneo periculo deseritur. Sumpta metaphora à uictima, quæ iā iam ferienda sub cultro esse dicitur. Confine illis, Inter sacrum & saxum Inter malleum & incudem.

Horatius in Sermonibus,
Fugit improbus, ac me
Sub cultro liquit.

Non admodum abludit hinc Aristophanicum illud, ὦ Ἀχαρνῆς,
Ὑπὲρ ἐπιξήνου θελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν. id est,
Sum paratus uerba facere, caput epixeno admouens.

Est autem ἐπίξηνον, truncus, in quo coqui secant carnes. Est in eadem fabula multus deinde iocus in ἐπίξηνον. Conuenit in eos, qui periculo capitis parati sunt affirmare quippiam.

Fores habet tritas, ut pastorum casæ. LXXXIIII

Τὴν θύραν ἔχει πετριμμένην ὥσπερ αἱ ποίμναι, id est, Ostium habet tritum, ut sunt casæ pastorum. Ironia prouerbialis in homines inhospitales, aditu difficiles, sibi uiuentes, semper occlusis foribus, quòd pastores procul ab hominum cōmercio semotos uix unquam quisquam interuisat. Meminit Diogen.

Apio opus est. LXXXV

Τοῦ σελίνου δεῖται, id est, Apio est opus. Ita loquebantur, quoties morbum capitalem innuebant, & uitæ periculum imminere. Nam olim monumenta defunctorum apio coronabantur. Plutarchus in Symposiacis, καὶ τοὺς ἐπισφαλῶς νοσοῦντας δεῖσθαι τοῦ σελίνου φαμὲν, id est, Et qui periculose ægrotant, us dicimus apio opus esse. Idem prouerbii meminit & causam addit in uita Timoleontis. Subest autem adagio iocus, alludens ad coronas uictorum, quæ ex apio fiebant, præsertim in ludis Isthmiis, teste Diphilo apud Athenæum lib. vi.

Super apio certamus

Περὶ τῶν σελίνων μαχόμεθ' ὥσπερ ἰσθμίοις. id est, Super apio certamus ut solet Isthmiis.

Ialemo frigidior. LXXXVI

Ἰαλέμου ψυχρότερος, id est, Ialemo frigidior. De cantione, oratione, argumento, ioco aut eiusmodi re quapiam supra modum frigida, recte dicetur. Quidam aiunt Ialemon, lugentis uocem fuisse. Nam ἰαλεμίζειν Græci dicunt pro complorare. Euripides in Troadibus Ialemon accipit, pro eiulatione & luctu,

ἰαλεμίζειν

οἷος ἰάλεμος, οἷά τε πένθη, δάκρυά τ' ἐκ δακρύων καταλείβεται ἡμετέροισι δόμοισι, id est, Qui eiulatus, quique luctus, lachrymæque super lachrymas distillantur in nostris ædibus. Et Aristophanes apud Athenæum, grammaticus opinor, in dictionibus Atticis, ἐν γάμοις, inquit, ὑμέναιος, ἐν δὲ πένθεσιν ἰάλεμος, id est, In nuptiis Hymenæus, in luctu Ialemus. Alii tradūt Ialemum Calliopes fuisse filium, infelicem, nulliusque pretii hominē, præsertim in cantu supra modū frigidū, unde ἰαλέμου ᾠδὴ, id est, Ialemi cantilenā, pro frigida dicūt ac miserabili. Martialis itē iocans in oratorē quendā frigidū ait, illum unum idoneum esse, Qui Thermas refrigeret Neronianas. Hesychius indicat & hoc pacto efferri prouerbium ἰαλέμου οἰκτρότερος, id est, Ialemo miserabilior. Idem indicat ἰάλεμον dici, quod nullius sit pretii, quemadmodum Latini nænias appellant, cum ea uox proprie sonet lugubres cantiones.

Ialemo miserior

Humi hauris. LXXXVII

Χαμαὶ ἀντλεῖς, id est, Humi hauris. De inaniter laborante dicebatur. Nihil est enim quod è solo haurias hoc est, ab imo putei fundo, si is siccus sit. Apparet dici posse quoties exhausta copia, non multum superest quod haurias. Zenodotus meminit.

Humi serpere. LXXXVIII

Humi serpit oratio, quæ pressior humiliorque est, quàm oportet, semper quasi iacens nunquā assurgens. Hor.

Nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quàm res componere gestas. Idem in arte poetica,
Serpit humi tutus nimium, timidusque procellæ.

Quod quidem aut à nauigantibus translatum est, aut ab iis, qui procumbentes in terram ita reptant, ne erectos turbo uentorum auferat. Gregorius Naziazenus in oratione contra Eunomianos deflexit ad homines, ostendens non esse cuiuslibet de rebus diuinis disserere, οὐ παντὸς οὐχ οὕτω τὸ πρᾶγμα εὔωνον, καὶ τῶν χαμαὶ ἐρχομένων, id est, Non est cuiusuis nec adeo uilis res, atque humi gradientium. Quanquam nihil uetat, & hic res aut actiones intelligi uulgares humilesque. Simillimum est huic, aut fortassis idē, quod habet Pindarus in Olympiis, οὔτοι χαμαιπετέων λόγων ἐφάψῃ. Haudquaque sermones humi reptantes attingas. Item in Pythiis, χαμαιπετὲς δ' ἄρ' ἔπος οὐκ ἀπέρριψεν, id est, Humile uero uerbū non effutiuit. Sumpsisse metaphorā uidetur ab auibus haud procul à terra subuolantibus, quod idē Pindarus tribuit graculis. κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται. Vt huic respondeat, Aquila in nubibus.

Holerum appositiones. LXXXIX

Αἱ τῶν λαχάνων προσθῆκαι, id est, Holerum additamenta. De re nullius momenti. Sumptū uidetur uel ab holeribus appositis in mensa, uili nimirum cibo, uel auctariis holerum, quæ nonnunquam emptores sordidi ac tenues requirunt. Autor Diogenianus.

Fictilis homo. XC

Homo fictilis

Κεράμεος ἄνθρωπος, id est Homo fictilis, id est, mollis, imbecillis, fragilis. Ductum à uasis testaceis, quæ facile comminuuntur. Finitimum illi, Homo bulla. In quibusdam codicibus lego, κεραμεὺς ἄνθρωπος. In nonnullis, κέραμος ἄνθρωπος. Quorū postremum mihi magis arridet. Cerameus enim figulum sonat, ceramos uas fictile. Sic & ficulnū hominē dicimus, ferreum, cereum, quernū, adamantinum. Cōtra quod eximium uideri uolumus aureū dicimus. Inde illud poetis frequēs, χρυσῆ Ἀφροδίτη, id est, Aurea Venus. & τῆς δικαιοσύνης χρυσοῦν πρόσωπον, & χρύσεον ὄμμα τᾶς δίκας, id est, Iustitiæ uultus aureus, & iustitiæ oculus aureus, ut ex Pindaro, ni fallor, refert Athenæus lib. xii. Itidē hodie quoque aurea uerba, gemmeos mores dicimus. M. Tullius Academicarum quæstionum lib. ii. de libello loquēs, quem Crantor scripsit de luctu. Est enim, inquit, non magnus, uerum aureolus, & ut Tuberoni præcipit Panetius, ad uerbū ediscendus libellus. Quicquid autē uile, κεραμεοῦν siue κεράμεον, dicūt Græci. Ita Paulus homines appellat uasa fictilia, ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις. M. Tullius actione in Verrem sexta. Tum illos cœpisse prætori dicere, putasse se id quod audissent alicuius pretii scyphos esse Pamphili. Luteum negocium esse, non dignum quod in suo argento Verres habe-

Aurea pro egregiis
Lutea pro uilibus
Aurea uerba
Gemmei mores
Luteus

ret. Et alicubi Luteum hominem appellat, contemptum nulliusq; pretii. Interdum ipsum Lutum.

Hipparchorum tabula. XCI

Ἱππάρχων πίναξ, id est, Hipparchorum tabula. Dici conueniet, quoties haud impune futurum significamus, siquid peccetur. A Syracusanis natú adagium. Apud hos enim mos erat, ut Hipparchi, hoc est, equitum præfecti in tabellis describerent militum nomina, qui ordinem deseruissent. Meminit Zenodotus. Hesychius indicat, apud Lacedæmonios Hipparchum dici, qui iuuenibus præfectus esset. Is in tabula notabat eos, qui quippiam indecore fecissent.

Heteromolia causa. XCII

Ἑτερομόλιος δίκη. id est, Causa Heteromolia, dicitur apud Græcos, quæ ab altera duntaxat agitur parte nullo præsente qui contradicat ἀπὸ τοῦ τὸν ἕτερον μολεῖν, id est, Quod alter duntaxat accedat. Simillimum illi, ἐρήμη δίκη, id est, deserta causa. Vsurpabitur non ineleganter, ubi quis damnat absenté, ueluti cum defunctorum libros carpimus, recte ἑτερομόλιον δίκην quis dixerit. Apud Hesychium sic effertur ἑτερόμωμος δίκη, an integra scriptura nescio.

Harmodii cantilena. XCIII

Ἁρμοδίου μέλος, id est, Harmodii cantio: De lugubribus ac tristibus dicebatur. Simillimum illi, Ἀδμήτου μέλος, id est, Admeti melos. Aristophanes cum aliis aliquot locis, tum in fabula, cui titulus, Ἀχαρνεῖς.

οὐδὲ παρ' ἐμοί ποτε τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται. id est, Nec unq̃ apud me carmen Harmodium canet.

Interpres indicat, cantilenæ genus fuisse, quod in compitis cani consueuerit in Harmodium & Aristogitoné, quod hi Pisistratidarú tyrannidé sustulissent. Eius carminis hoc erat initiú, φίλτατε ἁρμόδιε, οὔ τι που τέθνηκας, id est charissime Harmodi haud quaq̃ mortuus es. Referť à Suida ac Diogeniano.

Haud canit paternas cantiones. XCIIII Paternas cant. n. c.

Οὐ πατρῷα κ' αὐλεῖ μέλη. id est, Haud paternas canit cantilenas. De eo iactatum, qui à paternis moribus degeneraret. Solent liberi maiorum suorum cantiunculis, quas admodum pueri didicerunt, delectari. Terentius in Adelphis, Pol Aeschine, haud paternum istuc dedisti.

Non certatur de oleastro. XCV

Οὐ φυλλίνος ὁ ἀγών, id est, Hoc certamen non est de oleastro. Quoties non de nugis, neq; de gloria aut corollis, sed de re seria ac pecunia ageretur. Siquidem in plerisq; certaminibus uictoriæ præmium erat oleagina, aut querna, aut alioqui frondea corona. Meminit Diogenianus.

Hasta caduceum. XCVI

Δόρυ κηρύκειον, id est, Hasta caduceum. Dici solitum, quoties aliquis simul & minaretur, & ad concordiá inuitaret. Ex oraculo natum, quod huiusmodi fertur.

ἀνδρὶ γεφυραίῳ φίλος οἶκος. id est, Viro Gephyræo grata est domus.

Admoniti erant Gephyræi, ut sequentes Atheniensium exercitú, ubi illos defessos conspicerent, ibi manerent. Itaq; cum Athenienses ab Eumolpo oppugnarentur, ad Tanagram iter instituerunt, hac specie, ut dux caduceum præferret, iuuentus armata à tergo consequeretur, ut simul & pacem peteré uiderétur, & ad bellum nihilo segnius parati, siquis lacesseret. Recenset Suidas, & meminit Polybius lib. historiarum quarto. Legatum, inquit, ad Byzantios Aridicen misere, & cum eo Polemoclen cum tribus triremibus, uolentes id quod est in prouerbio, hastam simul & caduceum Byzantiis mittere. Simillimum est huic quod eleganter usurpauit D. Hieronymus: scuto pacem petere.

Gallorum incusare uentres. XCVII

Ἀλεκτρυόνων μέμφεσθαι κοιλίαν. i. Galloru incusare uentré. De edacibus, ac luxu multú absumentibus facultatú. Huic enim animáti uenter mirifice callidus, ita ut oía statim cócoquat. Aristoph. in Vespis,

ἀλεκτρυόνος μ' ἔφασκε κοιλίαν ἔχειν. Mihi dixerat uentrem esse gallinacei,

Ταχὺ γὰρ καταπέψει τἀργύριον. id est, Velociter enim concoquet hoc argentulum.

Hoc genus homines, Græci dicunt καταπιεῖν τὴν οὐσίαν, id est, deuorare substantiam, id enim est atrocius, quàm καταφαγεῖν: summam autem profusionem ac celerrimam indicant uerbo ἀφανίζειν, id est, sic absumere, ut nusquam appareat uestigium. Vtitur his omnibus, sed postremo frequétissime Aeschines in Timarchum, πάντ' ἠφάνικεν. καταπιεῖν.

Ardens uestis. XCVIII

Αἴθεις πέπλος, id est, Ardens uestis, siue, quemadmodum in aliis legitur exemplaribus, Αἴθεις ἐν πέπλῳ, id est, Incensus in ueste. Zenodotus prodidit dici solitum de iis, qui seditioné mouerent, calumniasq; sererent. Existimant autem adagium natum à ueste Nessi Centauri sanguine infecta, quam à Deianira missam cum induisset Hercules, incensus igni sacro periit. Porrò fabulam idem recenset ad hanc fermè sententiam. Reliquis Centauris expugnatis ac confectis ab Hercule, Nessus unus omnium suffugerat. Is peruenit ad flumen Euenum, & in eius ripa uersans, solitus est adeuntes transmittere. Deinde euenit, ut Hercules in Trachinem ad Ceycem, unà cum Deianira proficisceretur. Posteaquam igitur ipse iam fluuiú transmisisset, Nesso mádauit, ut Deianiram transferret. At is inter trans-

uehendum, uim coepit adferre mulieri. Quod simul ac Hercules intellexisset, uidelicet illa uociferante, Nessi præcordia iaculo perfodit. At is sentiens letale uulnus, neq; se posse mortem effugere, mulierem accersitas uis, inquiens, tibi amatorium efficacissimum parare, quo possis Herculem inflammare in amorem tui, & siquando deperibit aliam, in tui cupidinem reuocare, fac illum meo sanguine perungas. Atq; ea persuasa, Nessi sanguinem è uulnere fluentem apud sese seruauit. Itaq; postquam Trachinem adiisset, ac rursum inde profectus Oechaliam adortus ciuitatem cepisset, reliqua populatus, Iolen puellam captiuam secum abduxit. Immolaturus autem Ioui parenti uictimas ob res bene fortunatas, ad Deianiram mittit, iubens ut sibi uestem aliquam magnificam mitteret. Illa certior facta de Ioles raptu, ueritaq; ne Hercules illam pluris quàm sese faceret, ut est zelotypum mulierum genus, uestem Nessi cruore tinctam, imbutamq; mittit, philtrum se mittere rata. Hanc indutus Hercules, rem diuinam peregit. Cæterum ubi calefacta ueste, uenenum excitatum corpus grauiter adurere coepisset, auellere conatus est, uerum iam ita penitus adhæserat, ut non sine carnibus ipsis reuelli posset. His itaq; malis discruciatus Hercules, in Trachinem deducitur. Interim illa, cognitis iis quæ acciderant, suspendio spontaneam mortem sibi consciuit. At Hercules iussit Hyllo, nam hunc ex Deianira sustulerat natu iam grandem, Iolen duceret uxorem. Quo facto, in monte Oeta rogum extruxit, eumq; conscendit. Porrò cum illo iubente, nullus ex Herculis comitibus auderet ignem subdere, uidelicet metu contagii, pastor quidam forte repertus, qui ignem immitteret, atq; huic officii proemium sua tela dono dedit. Ardente iam rogo ferunt nubem non sine tonitru obsepsisse Herculem, atq; ita sublatum ad deorum consortium. Adagium referri non absurde poterit & ad uestem illam, quam Medea uenenis imbutam, Iasonis nouæ nuptæ dono misit: quidam existimant naphtha infectam fuisse. Itaq; admotis undiq; ex nuptiarum ritu tedis, flamma transiliit, pariter & puellam & patrem auxiliari cupientem exussit. Huius rei mentionem facit Euripides in tragoedia, cui titulus Medea. Huiusmodi fabellas, ut sæpenumero testatus sum, nisi uererer, ne parum eruditis uiderer incuria præterisse, cum in uulgatis collectaneis habeantur, nequaquam ascripturus eram.

Senecta leonis præstantior hinnulorum iuuenta. XCIX

Leonis senecta Γῆρας λέοντος κρεῖσσον ἀκμαίων νεβρῶν, id est, Leo senex uigente potior hinnulo. Citatur apud Stobæum ex Hippothoonte poeta. Senectus uiri fortis ac strenui præstantior est iuuenta quorundam ignauorum & imbecillium iuuenum. Venustius fiet, si longule transferatur. Veluti siquis ingenium docti senis & exercitati præferat ingenio parum eruditi iuuenis. Dicetur non inepte & in senectutem crudam, uiridemq;, animumq; uiribus adhuc pollentem, in quam competet illud Euripidis ex Ione,

Τὸ τοῦ ποδὸς μὲν βραδὺ, τὸ δὲ νοῦ ταχύ. id est,
Tardus quidem pes, animus est uelox tamen.

Eodem pertinet illud eiusdem in Andromacha,

Γέρων ... ... κρεῖσσον. id est,
Gnauus senex & iuuenibus compluribus Præstat. Aristophanes alicubi,

Ἐγὼ τοὐμὸν νομίζω γῆρας εἶν' κρεῖττον, ἢ πολλῶν κικίννους νεανιῶν. id est,
Meam senectam præferendam existimo Complurium comis adulescentium.

Nudior paxillo. C

Paxillo nud. Γυμνότερος πασσάλου, id est, Nudior paxillo. De extremæ paupertatis homine dicebatur hæc hyperbole. Nam paxillis corticem quoq; detrahimus.

DES. ERASMI ROTERODAMI PROVERBIORVM CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA PRIMA.

Herculei labores. I

Ἡράκλειοι πόνοι, id est, Herculei labores, bifariam accipiuntur, partim plurimi atq; ingentes, quiq; uires desiderent Herculanas, quemadmodum usurpauit Catullus,

Sed te, inquit, quærere iam Herculis labos sit. Item Propertius.
Deinde ubi pertuleris, quos dicit fama labores
Herculis. Ac rursum alibi,
Non labor Alcidæ.

M. Tullius libro de Finibus secundo. At cum de omnibus gentibus optime mererere, cum opem indigentibus salutemq; ferres, uel Herculis perpeti erumnas, Sic enim maiores nostri labores non fugiendos tristissimo uerbo erumnas etiam in Deo nominauerunt: exigerem ex te & cætera. Partim Herculei labores dicuntur, qui sunt eiusmodi, ut aliis quidem maximas adferant cōmoditates, cæterum autori suo nihil fermè fructus adducant, præter aliquantulū fa

mæ, plurimum inuidiæ. Idque ita fato quodam accidisse putant, quod οἱ τετράδι γεννηθῶσι, id est, quarta natus luna credatur, sicut alio dictum est loco. Homerus poetico more causam in Aten deam & Iunonem reiicit, quæ infesta Herculi, tanquam ex pellice nato periculis omnibus illum obiecerit. Celebrantur igitur, atque etiam enumerantur à poetis Herculani labores: quorum omnium longe difficillimus ac maximus hydra Lernæa, malum pertinax, ac propemodum inexpugnabili illi, qui iam omnia deuicerat. Cuius symbolo ueteres inuidiam exprimere uoluisse, satis indicat Horatius in Epist. cum ait

Diram qui contudit hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit inuidiam supremo fine domandam.

Consueuit enim hæc teterrima pestis pulcherrimorum facinorum esse comes, eximiamque uirtutem non aliter quàm umbra corpus assequi, ut apposite dixerit Iosephus in opere de Iudæa capta, ἀμήχανον δ' οὖν ἐν εὐπραγίαις φθόνον διαφυγεῖν, id est, Nulla ratione fieri potest, ut in recte factis effugias inuidiam. Quis enim umbram effugiat inuidiæ, nisi pariter & uirtutis lucem effugerit? Cohærent inuicem hæc duo, ac rem omnium optimam res omnium pessima comitatur. Proinde Pindarus uidetur non sine causa scripsisse,

τὸ δ' ἄχνυμαι φθόνον ἀμειβόμενον τὰ καλὰ ἔργα.

Grauiter & indigne ferens, nimirum quod est indignissimum, præclara facta inuidiæ præmio pensari. Neque uero parum concinne ueteres illi uidentur inuidentiæ symbolum Excetræ tribuisse, primum palustri malo, quòd, quemadmodum tradunt etiam naturalium causarum uestigatores, magis huic morbo sint obnoxii, qui humili abiectoque animo præditi sunt, sunt autem quibus sanguis inest frigidior. Eamque ob causam & apud Nasonem,

Inuidiæ domus est in uallibus imis
Abdita, sole carens, non ulli peruia uento,
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quæ
Igne uacet semper, caligine semper abundet.

Neque uero cum simplici portento res, sed centum armato capitibus, quorum siquis unum aliquod execuerit, in eius locum protinus duo suppullulent. Ea uidelicet inuidentiæ natura est, ut si contra lucteris, magis ac magis irrites: siquando coneris splendore uirtutis opprimere, tum insurgat acrior, & intumescat. Hic si recidas, illic maior oboritur. Carptim extingui non potest, uix tandem obruitur. Verum id perpaucis contigit, ac uix etiam ipsi Herculi. Quanquam enim liuor uelut ignis, alta petit; est tamen omnino aliquid usqueadeo perfectum & illustre, ut eò non possit attingere. Quò loci peruenisse sese gloriatur Horatius, cum ait,

Inuidiaque maior. Ac rursum alibi,
Et iam dente minus mordeor inuido.

Iam uero quid aliud est, quòd obtrectatores isti clancularii solent in eos euomere, qui pulcherrimis sudoribus orbi prodesse conantes, præclarum aliquid moliuntur, quàm merum uirus, ac uenenum plusquam letale. Quandoquidem generosis & excelsis animis sua fama quam impetunt isti, non paulo carior antiquiorque solet esse, quàm ipsa uita. Porrò quod gentilium fabulæ sub Herculis ænigmate significarunt, idem Hebræorum historia sub Ioseph inuolucro nobis innuit. Nam quod illi Lerna, id huic fuit fratrum inuidentia. Sic enim interpretatur Philon in libro, cui titulus, πολιτικὸς βίος. Existimat autem Ioseph eorum repræsentare personam, qui rerum publicarum gubernacula tractant. Hoc uidelicet argumento, quòd is pastor adhuc cum esset, iam tum recte factis, simul & patris fauorem emeruit, & germanorum in se concitauit æmulationem. Quid autem aliud est Rempub. administrare, quàm pastorem agere? Quandoquidem & Homerus, quem inibi citat etiam Philon, regem ποιμένα λαῶν, subinde uocat. Siquidem nullorum benefactis malignius respondet gratia, quàm eorum qui de uulgo bene merentur. Sed quod Hercules assecutus est igni Græcanico, id Ioseph magnitudine benefactorum, ac diuini numinis fauore consecutus est, ut inuidiam obrueret, & eosdem aliquando supplices haberet, quos antea pertulerat æmulos, seque iam illi uitam debere faterentur, cuius uitæ pridem tetenderant insidias. Proinde principes, qui publicum agunt negocium, hoc animo præditos esse oportet, ut ad hoc exemplar communem modo spectent utilitatem, nec magistratum, perinde quasi cauponatio sit, sibi gerant, non aliis: nec legum ueluti laqueis, insidiari uelint iis, unde perspexerint emolumentum aliquod auferri posse, sed gratis de bonis benemereantur, cum monstris, hoc est, cum uitiis assiduum bellum gerant, sola recti conscientia, tanquam abunde magno recte factorum præmio contenti. Quòd si meritis tuis fama maligne responderit, si clanculum obsibilauerit liuor, si Lernæa bellua, uel trecentis capitibus undique uenenum afflauerit, tum illud demum animi uere sublimis & inuicti fuerit documentum, nihilo segnius ad immortalem eniti laudem, ac uel maximis incommoditatibus suis aliorum consulere commodis, & hunc pulcherrimum maximumque uirtutis fructum ducere, si quàm plurimis quàm

maxime prodesse liceat, atq; hac parte, quoad mortali fas est, immortale numen imitari. Ad quod cū nulla gratia, nullum officium à nobis redire queat, tamē natiua genuinaq; bonitate, solis in morem, omnibus, gratis & ingratis, dignis iuxta atq; indignis, suam impertit munificentiam, hunc unum spectans fructū, si quamplurimos sui participes efficiat. Verum ut ad Deum nullū emolumentum benefactorum refluere potest, ita nec ingratitudinis molestia potest attingere. Mortalibus illud sæpenumero euenit, ut pro summis meritis summam inuidiā, summumq; reportent incommodū. Quod si ullis hominum laboribus hoc cognominis debet, ut Herculani dicantur, eorum certe uel maxime deberi uidetur, qui in restituendis antiquæ ueræq; literaturæ monimentis elaborant. Quippe qui cū sudores incōparabiles suscipiant propter incredibilē negocii difficultatem, tamen uulgi summā in se concitant inuidiam. Cui cū res præclare semper obnoxiæ fuerunt, tū uero præcipue nouitas non solū apud imperitos, uerumetiā apud eruditos. Adeo nusquā magis ingrati sumus, magis inuidi, magis morosi, nusquam minus candidi, q̃ in pensitandis eorū laboribus, quibus, meo quidē animo, nulla unquam satis digna gratia referri queat. Indocti negligunt, semidocti rident, docti, si paucos exceperis, præcipuos quidē illos, sed tamen paucos, partim inuident, partim morosius carpunt, ac dissimulatis tam multis quæ recte dicta sint, sicubi forte fortuna semel aut iterū lapsus fuerit autor, quis autē non labitur aliquando? id solū annotant, id solū meminerunt. I nunc, & hoc tam magnificum præmiū, tot tamq; diuturnis uigiliis, tot sudoribus, tot incōmodis redime. Abdica te cōmunibus humanæ uitæ uoluptatibus, neglige rē familiarem, ne parce formæ, ne somno, ne ualetudini. Boni cōsule iacturam oculorum, accerse præmaturum seniū, contemne uitæ detrimentū, ut plurimorum odium in te concites, pluriū inuidiam, ut pro tot uigiliis ronchos aliquot auferas. Quē quæso hæc non deterreant à capessendis huiusmodi laboribus, nisi siquis sit animo planè Herculeo, qui possit alios iuuandi studio, quiduis & facere & pati? Cōmouit hæc cogitatio nonnihil animū meum, ut uerū fatear, atq; in mediis huius operis exantlandis laboribus lassitudo quædam oborta est, cogitanti nimirū, qualibus uiris, quos nostra uidit ætas, quam maligne fama respondeat, etiā aliquanto iam tēpore defunctis, q̃ irreuerenter despiciantur ab iis, quos uere dixeris indignos, qui illis matellam, ut dicitur, porrigant, q̃ ingrate carpantur à semidoctis, q̃ pauci etiam inter eruditos, qui candide, plenoq; laudent ore. Alius desiderat aliquid, alius inuenit quod non probet, alius uitam incessit, alius fastidienter laudat, ut præstiterit uituperasse. Porrò nulli iudicant iniquius, q̃ uel semidocti, qui doctrinam alienam sua metiuntur, & reprehendendū existimant quicquid ipsi non didicerunt, uel eruditi, qui nondum hoc laboris genus degustarunt. Nam hi planè iuxta Græcorū prouerbium, ἀπὸ τοῦ ἔργου κρίνουσιν ἀχαιούς, & ipsi stātes in littore, nauigantis artem ac discrimē spectant ociosi. Quod si fecissent periculum, ut minore fastidio, ita maiore cum uenia legerēt aliorum lucubrationes. Hoc itaq; cū uideam tantis in re literaria proceribus, uel heroibus magis, accidere, quid tandē augurer futurum de me, cuius omnia q̃ ad illos mediocria, uel, uti uerius dicam, nulla sint, equidem non sum nescius, præsertim in hoc scripti genere, in quo multo plus est laboris, quā quisquam facile coniectet, qui periculum ipse nunquā fecerit? Deinde multis de causis lapsus facillimus. Postremo nusquam citius inuenerit quiuis quod desideret. Quare non arbitror futurū alienum, si postea quàm ipse locus admonuisse uidetur, super hisce rebus pauca disseram, nō quo meum iactē ingenium, aut ostentē industriam, sed ut lectorē mihi reddam æquiorem. Erit autem certe multo minus iniquus quisquis perpēderit, q̃ immensis sudoribus, quàm infinitis difficultatibus, hæc adagiorum quantumlibet rudis sylua mihi constiterit. Iam hic igitur primus esto calculus, rerum ipsarum antiquitas, non ab Euandro, aut Aboriginibus, sed ἀπὸ κρονίου, quemadmodum dicunt Græci, sed ab ipso usq; Saturni seculo, & siquid est hoc etiam antiquius repetita. Vnde fit, ut pleraq; sint à nostrorū tēporum consuetudine δὶς διὰ πασῶν, quod aiunt, semota. Proinde quid sibi uelit adagiū, aut diuines, oportet, & Delium aliquem natatorem requiras, aut ex antiquis autoribus petas enarrationem. At quibus tandem autoribus? Non ex uno altero'ue, aut certis aliquot, quemadmodum usu uenit in aliis argumentis. Veluti siquis instituat de arte dicendi conscribere, certos quosdam habet & idoneos autores, & eos non admodum sanè multos, quos imitari sufficiat. At hic quicquid est scriptorū, ueterū, recentium, bonorum simul & malorum, in utraq; lingua, in omni iugi disciplina, breuiter in omni scripti genere, necessum fuit, non dicā euoluere, sed curiosius ac penitus excutere, rimariq;. Siquidē adagia, ceu gēmulæ, quod minuta sint, fallūt nonnunq̃ uenantis oculos, ni acrius intēdas. Præterea nec obuia sunt, sed pleraq; retrusa, ut prius eruenda tibi sint, quàm colligenda. Quis autē satis æstimet, quàm infiniti laboris sit, res tam minutulas, ceu per omnia maria terrasq; rimari? Vix ætas humana suffecerit, ut tot utriusq; linguæ poetas, tot grammaticos, tot oratores, tot dialecticos, tot sophistas, tot historicos, tot mathematicos, tot philosophos, tot theologos, quorum uel titulis recensendis defatigetur aliquis, excutias, ac reuoluas, neq; id semel sed sursum ac deorsum in his, utcunq; res postularit, Sisyphi saxum uoluere. Iam hoc, opinor, nemo non uidet, nemo non fatetur esse maximum. At ea quota portio quæso nostri sudoris? En tibi resta

agmen penè maius interpretum, in quibus aliorum supinitas atq; indiligentia, nonnullorum etiam imperitia (nam hi quoq; sunt euoluendi, nimirum ut aliquando legas aurum è stercore) non mediocrem sarcinam adiunxere nostris laboribus. Age uero quid ego nunc allegem prodigiosam librorum deprauationem, quæ sic Latinorum pariter & Græcorum codices omneis occupauit, ut quicquid attigeris citaturus, uix unquam contingat, quin aut manifestum mendum offendat, aut suboleat occultum? Ibi uero sudor nouus, exploranda, corrogandaq; exemplaria, nec ea sanè pauca, quo uidelicet è multis unum aliquod contingat emendatius, aut multorum collatione, quod uerum ac germanum sit, quasi diuines. Ferendum hoc quoq;, nisi penè toties accideret quoties citaueris aliquid. Citandum autem passim. His tam multis appone & illum calculum, haudquaquam opinor aspernādum, quod opera ueterum, ex quibus ceu fontibus hausta sunt prouerbia, magna ex parte desiderantur. Siquidem utraq; Græcorum Comœdia funditus intercidit, uno excepto Aristophane. Latinorum itē tragœdia, præter unum Senecam. Fortassis & hoc tolerari poterat, si modo lucubrationes illorum extarent, qui prouerbia ab illis collecta, commentariis sunt interpretati. Quorum de numero sunt Aristoteles, Chrysippus, Clearchus, Didymus, Tarrhæus, cumq; his alii nonnulli, quorum ne tantulum quidem fragmentum ad nos peruenit. Supersunt igitur nobis recentiores quidam, ut indiligentes, nulloq; delectu, ita ieiuni quoq; mutiliq;, uelut Zenobius, Diogenianus, Suidas, quibus haud dum constitui, malam'ne gratiam debeamus, qui ex tam absolutis, tamq; copiosis autoribus, tam paucula quædam, tamq; nuda nobis tradiderint: an bonam, quod illorum studio qualiacunq; fragmenta uetustatis ad nos permanarint: nisi siquis id etiam horum epitomis acceptum ferat, quod illi neglecti perierunt. Quemadmodum Latini quidam Liuii interitum Floro, Trogi Pompeii Iustino, Iuris Cæsarei Iustiniano, Theologiæ, sententiarum, ut uocant, autori, solent imputare, neq; id prorsus ab re, mea quidem sententia. Quid quòd inter hos usqueadeo non conuenit, ut sæpenumero secum pugnantia scribant, ut hoc deniq; pondus accedat tuis laboribus, non euoluendi solum eadem de re uarios interpretes, uerumetiam iterum atq; iterum inspiciendi, conferendi, perpendendi, iudicandi. Nunc illud etiam mihi cogita, in aliis libris sæpe locum esse ingenio, ut adsit inueniendi, ceu pariendi uoluptas, possisq; quouis loco, quouis tempore, mentis agitatione portionem aliquam operis absoluere, quantumq; ualueris ingenii celeritate, tantum maturare quod institueris: hic uelut alligatus pistrino, non sineris uel latum, ut aiunt, pedem à codicibus discedere. Totum enim ferè negocium pēdet à codicum copia, præcipue Græcorum, quorum iam quanta sit inopia, nemo nescit. Vnde fit, ut partim oculos cōteras in uoluminibus cariosis, situ obsitis, laceris, mutilis, a tineis ac blattis undiq; derosis: tum autem non raro lectu etiam difficillimis, breuiter eiusmodi, ut qui in eis diutile uersetur, facile cariem & senium quoddam sibi contrahat, partim etiam alienis. Quod ipsum quanti referat, uel me tacente, protinus agnoscunt ii, qui fecere periculum. Vt ne dicā interim illud, siquid in huiusmodi commentariis uoluptatis est, id totum esse lectoris, ad scriptorem nihil attinere præter odiosum illum, ac semper eundem colligendi, conuertendi, explicandi, uertendiq; laborē. Atqui uoluptas una res est, ut uere dixit Aristoteles, quæ præstat ut in labore diu perseuerare possimus. Alibi licet ingenio ludere, licet eloquentiæ flosculis aliquando lasciuire. Sunt excessus amœni, in quibus lassus desideas, ingeniiq; uires refocilles. Cum in omni negocio, tum præcipue in literis, uarietas facietatem arcet, neque patitur oboriri tædium. At hic mihi non δὶς κράμβη, quemadmodum est in Græcorum prouerbiis, sed ter millies eadem illa repetenda fuerunt. Quid sibi uellet adagium, unde natum esset, & quem in usum conueniret, ut non alibi magis quàm hic locum haberet illud Græcis tritum adagium, ὑπέρου περιτροπή. Postremo nonnulla uoluptatis pars est, huiusmo tractare res, quæ tractatu nitescant, quæq; ultro splendorem & orationis copiam autori suppeditēt. Hic quæ tractantur omnia sunt eiusmodi, ut usu, non tractatione splendescant, ac tum demū genuinam suam ostendant gratiam, cum gemmarum instar commode inserta orationi uisuntur. Separata frigent, ac minutula leuiaq; quæpiam esse uidentur. Adde nunc, quod alibi summa rerum opus æstimatur, & lector non aliter quàm scriptor laborat: huiusmodi quoniam carptim leguntur qui legit, ad unumquodlibet prouerbium animum adfert integrum, ociosum, nonnulli fortassis auidum etiam, alius contra fastidientem, Quàm autem iniqua interim mea conditio, à quo illud requiritur, ut in singulis adagionibus expleam ociosum, satiem auidum, satisfaciam fastidioso. Accedit ad hæc omnia Græca uertendi labor, quem profecto nemo non difficillimum iudicabit, nisi qui nunquam annixus sit, ut ex bene Græcis bene Latina faceret. Hic mihi rursum perpende tantam autorū uarietatem, quorū unicuiq; suus reddendus stilus: cogita tot carminum genera, quorum in hoc opere tam ingens incidit turba: nam arbitror esse non pauciora decē millibus: ut siquis hoc mensium spacio, quibus laborem hunc absoluimus, tantum carmina tam multa Latine reddidisset, idq; carmine, non uideatur usquequaq; insimulandus ignauiæ. Porrò quid alii sensuri sint, nescio. Equidē etiā illud arbitror esse nō nihil, in tā immenso prouerbiorū numero meminisse, quid quo loco dixe-

tis, neque rerum turba confundi. Proinde qui in tantis difficultatibus uersetur, quas omneis uel percensere sit difficillimum, quid mirum siquando labi contingat maxime festinantem? Cur autem mihi festinandum fuerit, mox reddetur ratio. Quod si Flaccus etiam in aliis argumentis, in quibus hæc absunt incommoda, dat ueniam maculis,

quas aut incuria fudit, Aut humana parum cauit natura,

si concedendum putat, ut in opere longiusculo somnus obrepat: si non indignatur Homero alicubi dormitanti, quid tandem causæ est, cur mare cœlo misceamus, si pauculi forte errores in huiusmodi deprehendantur opere, in quo præter communes illas labendi causas, nec liberum sit rem tuis auspiciis peragere, & eiusmodi duces habeas, qui subinde præbeant ansam errandi? Vt ne quid dicam interim de codicum mendis, quæ nonnunquam doctissimis uiris imponunt: ut sileam de tædio, quod uel præcipue consueuit ingenii uigorem hebetare: ut taceam de tam uaria rerum omniiugarum quasi farragine, qua fit ut animus huc atque illuc in tam multa distractus, non possit semper sibi præsens esse. Reliquum esse uidetur, ut paucis occuramus & iis, quos auguror in hac nostra sylua curæ diligentiæque plusculum desideraturos. Nam quosdam hoc animo esse uideo, ut libros mole, non eruditione metiantur, & id demum absolutum existiment, ubi nihil adiungi possit, supersint pleraque, quibus nihil satis nisi quod impendio nimium, atque ibi denique copiam esse iudicant, cum ad satietatem ubique dicuntur omnia. Horum igitur quispiam dicet, quædam à me copiosius locupletiusque tractari potuisse. Tum autem in euoluendis autoribus occurret alicui locus aliquis, qui ad prouerbium faciat, aut nõ faciat, sed illi facere uideatur, hunc protinus cauillabitur præteritum à nobis. Principio, quis rogo tã arrogans, qui istud ausit profiteri? quis tam iniquus ut exigat, in huiusmodi scripti genere nequis omnino prætereatur locus? Vt nihil non legeris, nihil non annotaris, nihil non apparaueris, ita'ne statim in tam immensa rerum turba succurrit quod oportuit, quoque oportuit loco? Deinde quæ tandẽ futura fuerat ista molesta diligentia, undecunque conquirere, quicquid quocunque modo poterat ad prouerbii locupletationem accommodari? Quis tandem futurus fuerat uoluminum, aut modus, aut finis, si Sardonium risum, ut hoc exempli causa ponam, explicans, totius huius insulæ descriptionem è Geographorum omnium libris repetere uoluissem, loci situm, gentis antiquitatem, originem à capite, quod aiunt, usque ad calcem percensere? Deinde quæ sit eius herbæ species, quæ uis, quicquid apud ullum medicorum super hac literis proditum inueniatur, in unum conuerrere? Ad hæc qui risus ille gignatur, quibusque de causis appareat in moriente, ex physicorum sententia commemorare? Deinde quibus hoc risus genus aliquando fuerit familiare, ex omnibus historiarum monimentis perquirere? Tum autem, quàm hic risus uirum probum dedeceat. In summa quicquid de laudato aut illaudato risu legatur apud morales philosophos, ac poetas, id omne in eundem congerere aceruum? Postremo siquod apophthegma, siquid urbane dictum, siquod memorabile factum, siquis apologus, siqua fabula, siqua sententia, siquid omnino uel affine, uel contrarium, quod ad explicationẽ adagionis utcunque trahi queat, id uniuersum accumulare? Hoc propositi si mihi fuisset, quis non uidet ex singulis adagiis singula uolumina reddi potuisse? Qui minus absurdum hoc, quàm si prouerbium, ἰλιὰς κακῶν enarraturus, uniuersum bellum Troianum, à gemino, sicut ait Flaccus, ouo, pergam ordiri? aut explicaturus ὀδύσσειον μηχάνημα, uniuersum Odysseæ retexam argumentum? Deinde quàm frequenter hic incidunt loci communes de morte, de uita, de amicitia, de simultate, de iusto atque iniusto. sed inepte facio, qui eos recensere pergam, cum totidem penè numero sint, quot ipsa prouerbia, quos haud magni negocii fuerat ita declamatoriis locupletare rationibus, ut singuli uel in uoluminis magnitudinem fuerint exituri. At istam sanè diligentiam, præterquam quòd ea stultissima futura fuerit, ne præstare quidem possit qui scribit Chiliadas, neque ferre qui legit. Itaque magis arbitratus sum, in hoc opere modum esse quærendum mihi, quàm copiam, exitum potius quàm progressum. Quanquam siquid properantibus nobis uelut obiter in mentem uenit, quod & dignum cognitu uideretur, & à prouerbio non alienum, id quidem non sumus grauati, ceu auctarium adiicere. Denique sunt aliquot loci, cur enim non ingenue fatear? sed hi non admodum multi, in quibus & ipsi desideramus nonnihil, quos tamen non existimauimus omnino silentio prætereundos, tametsi nobis non usquequaque satisfacerent ea, quæ super his apud autores adhuc reperissemus, sed uel in hoc recensere, uisum est, ut aliis, quibus seu plus est ocii, seu maior librorũ copia, seu memoria felicior, & uberior eruditio, diligentius uestigandi ministraremus occasionem, ipsi Comicũ interim illud usurpantes, οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ᾽ ὡς δυνάμεθα. Videbam & ordinem nonnullum induci posse, si similiũ, dissimilium, contrariorũ, confiniumque rationẽ secutus, titulos quamplurimos proposuissem, & unũquodque prouerbiũ uelut ad suã classem retulissem. Verũ hũc prudens omisi, partim quòd in huiusmodi miscellaneis hoc ipsum mihi uideret̃, nescio quo pacto decere, si nullus adsit ordo: partim q̃a uidebã, si omnia eiusdẽ sententiæ, uelut in eandem classem infulsissem futurũ ut ex æqualitate lectori tædiũ oboriret̃, ac subinde nauseans clamaret illud, δὶς κράμβη θάνατος. καὶ ὁ Διὸς κόρινθος ἐστὶν ἐν τῷ βι-

βλίφ. Partim quòd me deterruerit magnitudo laboris. Cur enim mentiar? Perspiciebam id fieri non posse, nisi totum opus denuo, à capite usq; ad calcem retexuissem, neq; cogitandum de editione, nisi iam supremum illum Colophonem addidissem, ut uere iam opus futurum fuerit Horatiano nouennio. At nunc licuit etiam inter edendum adiungere, siquid occurreret indignum quod praetermitteretur. Porrò autem, uix aducor ut credam ullos tam iniquos futuros, quanquam & hos futuros arbitror, ut eloquētiam etiam exigant. primum ab homine Hollando, hoc est plus quàm Boeoto, sed extra iocum, in opere, quod totum ac proprie fit ad docendum accommodatum, & ad docendum res, non illas quidem indignas cognitu, sed ita minutas atq; humiles, ut non modo non flagitent orationis ornamenta, copiamq;, uerumetiam repellant ac repudient. In tam uaria rerum consarcinatione, in tam assidua nomenclatura sciptorum etiam humilium, quae mihi docendi causa crassius etiam & pinguius erat adhibenda, in tam frequenti Graecanici sermonis interiectione, in tam crebra traductione, quis erat splendori locus, qui nitor, quae aequabilitas, qui fluxus orationis esse poterat? M. Tullius non requirit eloquentiam à philosopho, & quisquam eam requirat à paroemiographo? Seneca nusquam desiderat eam, nisi cum paruo constat, cum ultro adest, ut res magnas magnifice prosequatur: at hic affectare rhetorū supellectilem, obsecro quid aliud erat, quàm quod aiunt, οὐ τῇ φακῇ μύρον; & τῶν πυγμαίων ἀκροθίνια κολόσσῳ ἐφαρμόζειν; ut ne dicam, πλὴν χύτραν ποικίλλειν. Me quidem, quanquam in aliis non aspernor, nunquam magnopere cepit eloquentiae studium, sed nescio quo pacto magis semper arrisit cordata, quàm picta fucis oratio, dum absint sordes, dum mihi sententiam animi non incommode repraesentet. Quòd si qua nobis dicendi uirtus aliquando cōparata fuisset, eam necessum erat, in tam diutina, tam uaria, tam tumultuaria Graecorum & Latinorum autorum euolutione perire. Quandoquidem ubertas haec, uel Tullio teste, breui etiam intermissiuncula solet sterilescere. Tum si res ipsa maxime reciperet ornamenta dicendi, ne uacabat quidem. Quum omne tempus tot euoluendis libris, tot annotandis locis, tot rebus memoria complectendis angustū etiam erat. Quanquam haec ipsa uerbis non omnino malis efferre, nonnullam, opinor, eloquentiae partem existimabitis, cui uere cognitum fuerit, quid sit eloquentia. Nihil enim moror istos quosdam eloquentiae penè dixerim simios, qui dicendi uirtutes inani quodam ac puerili uocum tinnitu metiuntur, atq; ubi multorum deniq; dierum lucubratione unum aut alterum flosculum suis intertexuerint scriptis, & quatuor è Cicerone, ac totidem è Sallustio uoculas asperserint, protinus apicem Romanae facundiae assecutos se credunt. Tum displicet diui Hieronymi stilus, tum putet Prudentius, tum elingue, mutum, infans esse uidetur, ubicunque non uiderint quatuor illas M. Tulli uoculas. His siquando factum esset periculum, quid sit huiusmodi, sicut uidentur, nugas libris prosequi, fortassis & suam agnoscerent infantiam, & alienam eloquentiam minus impudenter contemnerent. Sed dixerit mihi quispiam monitor haud aspernandus. Atqui hoc ipsum elegans erat, artificio dicendi rebus minutis nonnihil amplitudinis addere, humilibus adiungere dignitatis aliquid, &, ut inquit Vergilius,

Exiguis hunc addere rebus honorem.

Neq; uero non uacasset, si modo separasses colligendi & expoliendi operam, ac iustum his rebus temporis spacium impertisses. Quae necessitas erat, ut iuxta Plautinum dictum, simul & sorberes & flares? Quis adegit, ut praecipitares editionem? & opus tam ingens, tam operosum, ut ita dixerim, sesquianno perficeres, perfectum statim euulgares? Quod si Flacci praeceptum secutus, uigilias tuas in nonum pressisses annum, fieri poterat, ut nō solum eloquentiae gratiam adiungeres, uerumetiam ut & copiosius & emendatius opus in lucem exiret, nec esset cuius te poeniteret, nec cui quicquam apponi uelles. Alioquin aut non oportuit suscipere prouinciam, aut erat susceptae per omnia satisfaciendum. Hic ego profecto, neq; enim mihi moris est refragari ueris, nonnullam culpae partem agnoscam necesse est. Neq; enim me clam erat, opus hoc requirere, non theologum hominem, qui literas antiquas leuiter, ac ueluti praetercurrens degustasset, sed qui uitam omnem euoluendis, interpretandis, excutiendis id genus autoribus contriuisset, cuiq; non tantum immorari, sed immori quoq; studiis huiusmodi licuisset. Planè perspiciebam, hunc laborem nec unius esse hominis, nec unius bibliothecae, nec paucorum annorum, quem nos soli, nostroq;, ut aiunt, Marte breuius sesquianno absoluimus, una duntaxat adiuti bibliotheca, nimirum Aldina, copiosissima quidem illa, quaq; non alia bonis libris, praecipue Graecis instructior, ut ex qua, ceu fonte, omnes bonae bibliothecae per omnem usque orbem nascuntur ac propagantur. Itaque locupletissima quidem, non diffiteor, sed tamen una. Verum est quo culpam hanc, si non purgare, certe minuere possim: primum quòd olim me ad hoc muneris suscipiendum non tam incitauit ratio, quàm induxit casus, & amicorum preces impulerunt, quibus equidem cum nec alias unquam magnopere repugnare possim, tum uero Moecenas ille meus Guilielmus Montioius, inter aulae Britanicae proceres eximius, hoc à me contēdebat, sic meritus, sic charus, ut omnia mihi posthabenda ducam, quoties

illius mos gerendus est uoluntati. Quod si philosophorum etiam dogmata concedunt ut in gratiam amicorum nonnunquam aliquantulum à recto deflectamus, mihi dandam esse ueniam arbitror, qui dum tanto amico gratum facere studeo, prouinciam suscepi pulcherrimam quidem illam, sed mihi fortasse non perinde aptam, praecipue cum uiderem eruditorum neminem hoc negocii capessere: non quòd impares sese iudicarent, ut equidé opinor, sed quòd uigilias illas immensas uiderent, atq; refugerent, maxime cum intelligerent gloriae prouentum laboribus minorem futurum. Deinde cum uideremus hanc esse operis suscepti naturam, ut ipsum in se nullum haberet modum, uidelicet necessum habuimus modum illius, non ipsius ratione, sed nostris occupationibus metiri, ut tantum impenderemus operae, non quantum postulabat, sed quantum à nostris studiis citra uitium decidere posse uidebamur. Itaq; paulo festinantius absoluimus, partim quòd in hoc opere nobis ueluti peregrinari uideremur: partim quo liceret his absolutis, toto pectore reuerti a dea, quae nostrae sunt propria professionis, quaeq; ad menses aliquot intermisimus, amici uoluntatem magis, quàm nostrum iudicium secuti. Quanquam Horatiano praecepto non ita ualde commoueor. Hoc enim ille praecepit iis, qui ad ingenii laudem scriberent. Nos praeter utilitatem lectoris nihil spectauimus. Praecepit iis, qui carmen conscriberent, in quo, teste Plinio, summa desideratur eloquentia, nos adagiorum commentaria colligimus. Deniq; nouennem istam curam, quam tamen nec ipse praestitit in carmine, fortassis praestiterit aliquis in centuria. Verum eandem in Chiliadibus, tum perquam arduum esse uideatur praestare, tum requirere parum humanum, cum hoc ipsum abunde laboriosum sit, uel scribere Chiliadas, ut ne adiungas toties mutandi laborem, qui priore uidetur non paulo difficilior. Quanquam equidem arbitror curam, quam requirit Horatius, non temporum spaciis, sed intentione metiendam esse. Qua quidem de re, uere possum affirmare, me summis annixum uiribus, ut quod tépori detractum uideretur, id uigilantia atq; assiduitate studii pensarem, ut sperem candidos lectores nec hanc partem omnino desideraturos. Nam si spacii rationem habeas, praecipitauimus opus: si noctes diesq; infatigabili studio desudatas aestimes, maturauimus. Quòd si non modis omnibus nostra cura respondet operi, illud certe constabit, me quicunq; unquam de prouerbiis conscripsere, uel apud Graecos, uel apud Latinos, loquor de iis quorum extant commentarii, diligentia, non mediocri spacio praecessisse. Postremo quoniam & infinitum est opus, & ad communem utilitatem paratum, age quid uetat, quo minus operam partiti, communi studio perficiamus? Ego meú persolui pensum, & fessus lampada trado. Succedat, qui uices operis excipiat. Ego syluam ministraui, non omnino, sicut opinor, malignam, accedant qui dolent, qui perpoliant, qui uariegent. Ego partem eam absolui, in qua plurimum fuit laboris, gloriae minimum: non pigeat alios adiungere, quod & facillimum erit & splendidissimum. Mea nihil refert quocunque nomine legatur, non laborabo, penes quemcunq; summa gloriae futura est, modo nos occasionem dederimus, ut ad studiosos tanta manarit utilitas. Neq; uero uel tantillú offendar, siquis nostra castigabit eruditior, locupletabit diligentior, digeret exactior, illustrabit eloquentior, expoliet ociosior, uindicabit felicior, dum id cú publica studiosorú commoditate fiat, quam unam usqueadeo spectauimus in hoc opere, ut nostri nullam rationem habuerimus. Alioqui poteram & ipse, quod pleriq; faciút, eiusmodi laboré deligere, qui longe minoribus sudoribus mihi cóstitisset, idemq; longe maioré gloriae fructú attulisset. Quis enim non iudicasset égregiú ac magnificú facinus, si totú Demosthenem, aut Platonem, aut aliú aliqué huiusmodi Latinis auribus tradidissem? Atqui dictu difficile sit, quanto minore temporis, uigiliarú, oleiq; impendio munus hoc conficere licuisset, q́ has, sicuti uidentur, nugas congerere. Poterá ex tanto numero duas aut treis centurias mihi deligere, atq; in his expoliendis, locupletandis, elimandis, omneis ingenii neruos intendere, non paulo minore laborum semente, multo tamen uberiorem famae messem mihi paraturus. Verum hoc fuerat meum priuatim, non publicum studiosorum agere negociú. Atqui, sicut ego quidem arbitror, oportet in restituenda literaria re animum Herculanum praestare, hoc est, nullo tuo incommodo à communi utilitate curanda uel deterreri, uel defatigari. Sed his de rebus plus satis, ac iádudum uereor, nequibus Herculani laboris instar esse uideatur, hunc tam prolixum sermonem, in quem nos Herculani laboris adagium induxit, perlegere. Quare finem faciam, sed si illud addidero, cum haec primum ederentur, me labores omneis Herculeos superasse. Siquidem ille semper aliàs inuictus, duobus simul monstris par esse non potuit. Itaq; fugiens, prouerbium nobis relinquere maluit, quàm Martem experiri, satius esse ducens, rideri incolumem, quàm laudari extinctum. Nobis autem eodem tempore cum duobus monstris immanibus fuit congrediendum, quorú utrúuis tantum habebat negocii, ut multos Hercules requireret, tantum abest, ut unicus homuncio duobus par esse possit. Nam Basileae simul typis excudebantur adagiorum Chiliades, sic emendatae, locupletataeq;, ut non minoris mihi constiterit instauratio, quàm prior editio, quam Venetiae apud Aldum Manutium peregimus. Et uniuersae diui Hieronymi lucubrationes, é quibus ut maximam ita difficillimá quoq; partem mihi proprie sumpsi, népe libros epistolares, haud leué per Musas pro-

uinciam

uinciam, sicui tantum uoluminum uel euoluendum modo sit. Nunc deum immortalem, q̃ grauis cum mendarum portentis, quibus illic scatebant omnia, mihi fuit lucta. Quanto sudore reponenda Græca, quæ uir ille passim admiscet. Nam ea plerunq; uel deerant, uel perperam erant addita. Neq; uero mediocribus mihi uigiliis constiterunt qualiacũq; illa scholia, quæ cum suis argumentis adiecimus, non solum ob id, quòd in re primum à nobis tentata non esset quem sequerer, cuius inuẽtis adiuuarer, uerũetiam quòd ut Romulum narrant, non minus magnificum fuisse suorum facinorum ostentatorem, quàm rerum egregiarum gestorem: Ita diuus Hieronymus, ut diuitem quandam ex omni disciplinarum & autorum genere constructam penum habuit in pectore: ita nemo doctrinæ suæ opes in scriptis ambitiosius, ut ita dicam ostentat. Adeo sancta quadam gloria, quicquid in uetere, quicquid in nouo instrumento retrusum, quicquid in fabulis, in historiis, quicquid in Græcis, quicquid in Hebraicis literis exquisitum, id obiicit, infulcit, inculcat. Iam in ordine digerendo, qui uarie à diuersis erat confusus, & si nulla est ingenii laus, tamen haud parum fuit molestiæ, Tanta rerũ moles huic homuncioni sustinẽda fuit, & quidem uni. Nisi quod in uocibus aliquot Hebraicis, quod eas literas leuiter, ac primoribus modo, qđ dici solet, labris degustassemus, Brunonis Amerbachii, doctissimi pariter ac modestissimi iuuenis, opera sumus nonnihil adiuti. Cui uicissim reliquã huius operis portionem exequenti, in Græcis ac Latinis restituendis locis aliquot adfuimus, operam opera pensantes. Vt ne cõmemorem interim, nõnihil fuisse negocii, ut quæ Hieronymianis lucubramentis falso titulo fuerant admista, partim erudita, partim iuxta indocta & infantia, nonnulla dementiæ quoq; speciem præ se ferentia, certis coniecturis, ceu uestigiis qbusdam deprehẽderemus, atq; exempta, suis redderemus locis. Dein ut hominis sanctissimi uitam, ab aliis non uanissime modo, uerũetiam insulsissime proditam, ex omnibus ipsius monumentis colligeremus. Adde iam, quòd huiusmodi laborum ea ratio est, ut fructus & utilitas ad omnes perueniat, molestiam nemo sentiat, nisi unus ille qui sustinet. Neq; enim illud animaduertit lector, qui totos libros inoffensus decurrit, nobis aliquoties ad unam uoculam dies aliquot resistendum fuisse. Nec intelligit, aut si intelligit, certe nõ meminit, quantis difficultatibus nobis constiterit illa, qua legens fruitur, facilitas, quantisq; molestiis ea molestia sit adempta cæteris. Proinde soleo & ipse mihi quarta luna uideri natus, cui nescio quo fato contigit, in huiusmodi plus q̃ Herculaneos labores incidere.

Effugi malum, inueni bonum. II *Bonum inueni effugiens malum*

ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. id est, Euasi mala, sum nactus meliora.

Hemistichium, puerbiale, dici solitum, siquãdo fortuna lautior cuipiam cõtigisset. Natũ aiunt à ceremoniis nuptialibus. Nam Athenis mos erat, ut in nuptiis puer quispiã induceret undiq; spineis frondibus, & quernis glandibus opertus, coronatusq;, cunas gestans panibus impletas. Dicebat aũt hæc:

ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Ea uox bene ominabatur sponso, sponsæq;, tanquã ad meliorem usq; fortunam profecturis. Malum enim uocabat spinas & glandes, panes bonum, propterea quòd steriles spinæ, iuxta puerbium, quod alio posuimus loco, οὐ γὰρ ἀκάνθας, Et glandibus uictitabant agrestes illi prisci, iuxta illud, ἅλις δρυός, ἄλλη δ' ἀυτοῖ. Reperto frumento usu, glandium esus fastidiri cœptus. Demosthenes in oratiõe pro Ctesiphonte significat id dici solere ab iis qui initiabantur, cum peractis iniuriis, quibus agitabantur ante mysteria, iam ad honorem initiationis admitterentur. Nam Aeschini obiicit, quòd noctu ministrans initiandis, absterso luto iussit eos dicere:

ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. Aristophanes in Pluto,

ἐπειδὴ πλουτοῦν οὐκ ἔτ' ἥδεται φακῇ. id est,

Vbi diues est, haud lente gaudet amplius.

De iuuene qui nactus Plutum fastidiit anum, cui pauper morem gesserat, Diuersum est huic quod *Lente nõ gaudet amplius* Iulius Pollux libro sexto, refert ex Eupolide.

οἴνου παρόντος, ὄξος ἠγάπησε πιεῖν. id est,

Præsente uino bibere acetum maluit. Adagium à Zenodoto refertur. *Vinũ cũ adsit acetũ bibit*

Aegypti nuptiæ. III

Αἰγύπτου γάμος, id est, Aegypti nuptiæ, inauspicatæ & infelices dicebantur. Sumptum à notissima fabula Aegypti, qui filios quinquaginta, totidem fratris filiabus maritos dedit. At hi præter unum oẽs à sponsis iugulati sunt. Torqueri poterit in simulatam amicitiam, aut in munus honoris gratia datũ in speciem, cum reuera quæratur pernicies ei cui datur. Ita nonnunquam ex affinitatibus aut fœderibus principum atrocia nascuntur exitia.

Aedilitatem gerit sine populi suffragio. IIII

Plautus in Sticho: Sine populi suffragio, tamẽ ædilitatem hic quidem gerit. Vbi quis imperiosior est in alieno negocio, aut in edibus alienis. Nam Plautus ad parasitum respicit in domo non sua mandantem & imperantem, non aliter ac sua. His confine est quod habetur apud Ciceronem libro tertio de

legibus. Sed quæro quid hac re sit turpius, quàm sine prouocatione senator, legatus sine mandatis. Item in.xiii.Philippica. Senator uoluntarius lectus ipse à se.

Pax redimenda. V

Diuus Augustinus Homilia decima narrat apud Pœnos huiusmodi uetus prouerbium fuisse celebre, Vt habeas quietum tempus, perde aliquid. Raro carent lite, qui nusquam sustinent de suo iure cõcedere. Magnum interdum est lucrum, iactura rei molestiam & inquietudinem exclusisse.

E duobus tria uides. VI

Tria uides è duobus

ἐκ δυοῖν τρία βλέπεις, id est, E duobus tria uides. Iocus prouerbialis in eos, qui uel ætate, uel ebrietate, uel alio quopiam oculorum uitio cæcutiunt. Huc pertinet illud Maronis:

Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas. Item illud Iuuenalis:

E geminis consurgere mensa lucernis.

In antiquis quibusdam exemplaribus inuenio scriptum hoc pacto, ἐν δυοῖν τρία βλέπεις, id est, In duobus tria uides, idq; dici solitum, ubi quis aliud pro alio uidet, fallentibus occulis. Venustius fiet, si ad animi iudicium deflectatur.

Edentulus uescentium dentibus inuidet. VII

Diuus Hieronymus epistolam illam eruditissimam, quam ad Magnum oratorem inscripsit, huiusmodi clausit prouerbio. Cui quæso, ut suadeas, ne uescentium dentibus edentulus inuideat, & oculos caprearum talpa contemnat, hoc est, ne quod ipsi non contigit, aliis inuideat. Sic enim est fermè hominum quorundam ingenium, ut quisq; laudet quantum se sperat assequi posse: siquid ultra uires suas esse senserint, id negant disci oportere. Breuiter paucos inuenias, qui quod in sese desperent, in aliis probent: idq; non alia in re magis q̃ in literarum studiis. Hieronymus uidetur Græcam illam reddidisse sententiam.

Αὐτὸς πενηθεὶς τοῖς ἔχουσι μὴ φθόνει. id est, Ne pauper ipse iis inuide, qui possident.

Iisdem uescentes cepis. VIII

Cepis iisdem uesci

Ταὐτὸν θύμον φαγόντες, id est, Qui idem ederunt thymum. Prouerbiali figura dictum ab Aristophane in Pluto. Congruit in pauperes ac bonos uiros inter sese amicos, θύμον enim uilissimum herbæ genus, quo tenues & agrestes, utcúq; uitam sustinent: quidam cepam agrestem esse putant, etiamsi dissentiant Plinius & Dioscorides. Suidas admonet agrestis ac uilis herbæ genus esse, cuius esu Comicus paupertatem uescẽtium uoluerit intelligi. Quemadmodum Hesiodus per maluam & asphodelum tenues significauit. Huic affine, quod scriptum est apud Iuuenalem:

Quis tectum sectile porrum
Sutor, & elixi ueruecis labra comedit?

Solidos è clibano boues. IX

Boues solidi è clibano

Aristophanes in Acharnensibus:

Παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους — Deinde nobis præbuit
ἐκ κριβάνου βοῦς. — E clibano totos boues. & quis rogo
Καὶ τίς εἶδεν πώποτε βοῦς κριβανίτας; id est, Conspexit unquam clibano coctos boues?

Antiphanes apud Athenæum libro quarto, facit quendam querẽtem de frugalitate Græcorum, qui paululum carnium apponerent, cum maiores soleant totos boues, ceruos & arietes assos apponere, Quin & regi Persarum coquum, totum camelum assum, atq; etiamnum calidum apposuisse. At ego mihi malim perdiculam assam & calidam apponi. Idem in eodem libro tradit ex Herodoto, apud Persas diebus natalicus fuisse morem, ut diuites bouem, asinum, equum & camelum apponerent totos in clibano aut camino coctos. Prouerbialis hyperbole de barbarica rerum copia, siue de lauticiis affatim subministratis. Antiquitus enim in deliciis erant cibi in clibano cocti. Primum enim panis in clibano decoqui cœptus, quem κριβανίτην, id est, clibanarium uocabant, eaq; res usqueadeo uisa est noua, ut etiam prouerbio locũ fecerit: deinde carnes & pisces eodem modo coqui cœperũt. Vnde & thunni, & id genus alia, in clibano cocta, xeniorum uice missitabantur amicis.

Drachmæ grando. X

Δραχμαὶ χαλαζῶσι, id est, Drachma grandinás. De lucro, quod tanq̃ cœlitus emissum obtigit. Nam olim theatrale præmium erat drachma, quæ uelut grandinis in morem in populum spargebat. Id à Diophanto tradunt institutum. Vnde siquando grando accidisset, per iocum aiebant, δραχμαὶ χαλαζῶσι. Missilium mos nec hodie totus extinctus est. Autor Zenodotus, Meminit & Hesychius.

Duodecim artium. XI

Δωδεκαμήχανον, id est, Duodecim artium, appellabant callidum, uersutum, uersipellem, uafrum, ac uarus instructum dolis. Narrant scortum quoddam fuisse nomine Cyrenen, cui cognomentum inditum δωδεκαμήχανον, propterea quod in peragenda Venere duodecim figuris usa fuisse dicatur. Imitatum est autem ex Hypsipyle Euripidis tragoedia, in qua δωδεκαμήχανον ἄστρον scripsit, citante

Suida, Refertur & in Ranis Aristophanis: tametsi interpres pro ἄσκον legisse uidetur ἄντρον, ut intelligamus de membro pudendo muliebri. Aristophanes sic habet, τολμᾷς τἀμὰ μέλη ψέγειν, ἀνὰ τὸ δωδεκαμήχανον κυρήνης μελοποιῶν, id est, Audes tu mea uituperare carmina, qui per duodecim artes Cyrenes poemata fingis.

Duplices uiros. XII

Viri duplices

Διπλοῦς ἄνδρας, id est, Duplices uiros prouerbiali ioco uocabant, qui essent lubrica & insyncera fide, quos nunc uulgo etiam bilingues appellant, & Vergilius Tyrios bilingues appellat. Dictum est autem per allusionem, quod pleraque uirorum nomina dissyllaba sint, praesertim seruorum, quorum genus uafrum & fraudulentum habetur. Unde sensus ambiguus est, potest enim accipi uel de eo, qui duabus sederit sellis, uel cui nomen sit dissyllabum. Zenodotus huiusmodi citat epigramma:

Μισῶ τὸν ἄνδρα τὸν διπλοῦν πεφυκότα, Equidem uirum odi duplicem, sermonibus
Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις, id est, Probis amicum, caeterum hostem moribus.

Est aliquoties & apud Homerum, Odysseae Σ.

Οἵ τ' εὖ μὲν βάζουσι, κακῶς δ' ὄπιθεν φρονέουσιν. id est,
Qui bene cum dicant, retro mala mente uolutant. Rursum Odysseae Ρ.

Bene dicere animo malo

Ἐσθλ' ἀγορεύοντες, κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδομεύων. id est,
Qui bene cum loquerentur, atrocia mente premebant.

Iterum eiusdem operis. Σ.

θέλγε δὲ θυμὸν Pectora blandis
Μειλιχίοισι ἔπεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα, id est, Lenibat dictis, at mens diuersa parabat.

Apud Platonem in Hippia minore citat aliquis hos Homeri uersus, qui dicuntur ab Achille ad Vlyssem,

Χρὴ μὲν δὴ τὸν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποειπεῖν Nam decet ingenue quod sentis uoce profari.
Ὥσπερ δὴ φρονέω τε καὶ ὡς τετελέσθαι ὀΐω. Haud secus atque Orci portas hominem execror illum
Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν, Quisquis corde aliud caelans, aliud sonat ore.
Ὅς ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. id est,

Aliud in ore aliud in corde

Domi manere oportet belle fortunatum. XIII

Fortunatum domi manere oportet

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα. id est, Domi manendum est, cuncta cui sint prospera.

Cui suppetit copia facultatum, is si uelit felicem agere uitam, domi uiuat. Nusquam enim uiuitur commodius, nusquam liberius. Qui eget, peregrinando rem quaerat, ac fortunae experiatur aleam.

Ita Menander,

Οἴκοι μένειν χρὴ καὶ μένειν ἐλεύθερον, Domi manere oportet, ut liber siet,
Ἢ μηκέτ' εἶναι τὸν καλῶς εὐδαίμονα. id est, Aut esse liber desinat qui diues est.

Potest in hunc quoque detorqueri sensum. Qui sibi bene conscius est, ne captet ex alienis laudibus gloriam, sed sit suarum uirtutum conscientia contentus.

Per hastae cuspidem currere. XIIII

Δι' ὀξείας δραμεῖν, id est, Per acutam currere dicebantur, qui in re magnopere periculosa uersarentur. ὀξεῖαν enim hastam, siue hastae cuspidem uocant. Translatum uidetur uel à circulatoribus, qui per summas hastarum & gladiorum cuspides ingrediuntur. Vel à militari consuetudine, qua fieri solet, ut qui mortem commeritus uideretur, is nudus per medias copiarum hastas, hinc atque hinc intentas, ire cogeretur. Nec absurdum, si de Thracia saltatione intelligatur, de qua nobis alias dictum est.

Alia Menecles, alia porcellus loquitur. XV

Menecles alia, alia loquitur

Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον, id est, Non eadem loquitur sucula, quae Menecles.

Vbi quis multum uerborum effutit, quae nihil ad rem pertineant. Mihi subesse prouerbium uidetur, tametsi nondum satis liquet unde natum sit. Alludit ad illud Lucillius in epigrammate, quod quoniam est argutum & elegans, non pigebit subscribere.

Χοιρίδιον καὶ βοῦν ἀπολώλεκα καὶ μίαν αἶγα, Sucula, bos, & capra mihi periere Menecles
Ὧν χάριν εἴληφας μισθάριον Μενέκλεις. Ac merces horum nomine pensa tibi est,
Οὔτε δέ μοι κοινόν τι πρὸς Ὀθρυάδην γεγένηται, Nec mihi cum Othryade quicquam est'ue fuit'ue negoci,
Οὔτ' ἀπάγω κλέπτας τοὺς ἀπὸ Θερμοπυλῶν. Nec fures ullos huc cito Thermopylis.
Ἀλλὰ πρὸς Εὐτυχίδην ἔχομεν κρίσιν, ὥστε τί ποιεῖ Sed contra Eutychidem nobis lis, proinde quid hic mi
Ἐνθάδε μοι Ξέρξης, καὶ Λακεδαιμόνιοι; Aut Xerxes facit, aut quid Lacedaemonii?
Μνήσθητι κἀμοῦ κατὰ τὸν νόμον, ἢ μέγα κράξω Ob pactum & de me loquere, aut clamauero clare,
Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον, id est, Multo aliud dicit sus, aliud Menecles.

Cum huius epigrammatis argumento conuenit & illud, quod est apud Martialem libro sexto.

De tribus capellis

Non de ui, neque caede, nec ueneno,
Sed lis est mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abesse furto.

Hoc iudex sibi postulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumq; bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariosq; Muciosq;,
Magna uoce sonas, manuq; tota.
Iam dic Posthume de tribus capellis.

Tota manu In Martialis epigrammate hoc ipsum tota manu, prouerbii speciem gerit. Solent enim rhetores in contione manu rotata gesticulari. Vtrunque igitur in eum recte dicetur, qui ἔξω τῆς αἰτίας καὶ ἀπροσδιόνυσα, hoc est, extra causam quae sunt, & ad rem nihil attinent, dicit. Aliud sus, aliud loquitur Menecles: &, dic de tribus capellis.

Haud annuncians bellum. XVI

Bellum non annuncias οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις, id est, Non annúcians bellum. Dici solitú, ubi quis rem oppido laetam annunciat, quod bellum res sit omnium calamitosissima: & tamen ad huius rumoré hodie plerique mortales hilarescunt, nimirú sceleratissimú illud Carum genus, qui malis humani generis alunt. Iulianus in epistola ad Basiliú. ἡ μὲν παροιμία φησίν, οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις, ἐγὼ δὲ προσθείην ἐκ τῆς κωμῳδίας, ὦ χρυσὸν ἀγγείλας ἐπῶν, id est, Prouerbio dicunt haud bellum annuncias. Ego uero illud addiderim ex comoedia: O aureorum nuncius uerborum. Conduplicauit prouerbium Iulianus, quádoquidem & hoc prouerbiale, χρυσὸν ἀγγείλας ἐπῶν. Sumptú est aút ex Aristophanis Pluto. Verba sunt senum chorú explentium ad Carionem, qui Pluti annunciarat aduentum. Vsurpauit & Plato in Phaedro, οὐ πόλεμόν γε ἀγγέλλεις, id est, Haud sanè bellum annúcians. Ac rursum libro De legibus. iii. Pindarus in Pythiis hymno quarto, τῶν δ' Ὁμήρου καὶ τόδε συνθέμενος ῥῆμα πόρσυν', ἄγγελον ἐσλὸν ἔφα τιμὰν μεγίσταν πράγματι παντὶ φέρειν, id est, Quin ex Homeri dictis & illud cóferés orna. Nuncium bonú ait honoré maximú

Nuncius bonus honore digni in omni negocio ferre. Versus autem quem citat Pindarus, hic adfertur ab interprete.
ἐσθλὸν καὶ τὸ τέτυκται, ὅτ' ἄγγελος αἴσιμα εἰδῇ. id est,
Hoc quoq; praeclarum est, ubi nuncius optima nouit. Extat autem Iliados o.

Machinas post bellum adferre. XVII

Bello peracto machinas adferre Τὰς μηχανὰς μετὰ τὸν πόλεμον κομίζειν, id est, Machinas post bellum adferre dicebant, qui peracto negocio, serò adhiberent apparatum. Brutus in epistola quadam ad Lycios, αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, κομίζονται, id est, Vestrae machinae post bellum, uti puerbio dicit, adductae sunt. Alludit ad illud Platonis, quod alio reddidimus loco, οὕτως χρὴ τοῦ πολέμου μεταλαγχάνειν, id est, Ad istum modum oportet ad bellum accedere. De Melitide dicetur suo loco, qué aiunt in Troiam uenisse, quo Priamo ferret suppetias, ciuitate iam capta.

Leuissima res oratio. XVIII

Oratio leuissima res Κουφότατον πρᾶγμα λόγος, id est, Leuissima res oratio. Synesius in epistola quadam ad Theophilum, προπετὴς ἄνθρωπος γλῶτταν, εἰ ἔτυχον ἀνδρὶ προπετεστέρῳ τὴν χεῖρα, καὶ ἔσχεν δὴ τὸ λεγόμενον, κουφοτάτου πράγματος, βαρυτάτην τιμωρίαν ὄφλε, id est, Homo praecipiti lingua cum incidisset in uirú ma-

Leuissimae rei grauissima poena nu magis praecipiti, iuxta id quod dici solet, rei leuissimae nempe sermonis, grauissimas poenas dedit. Porrò quod Synesius adducit, propemodum uidetur esse apud Platonem libro De legibus quarto. διότι κούφων καὶ πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία, id est, Propterea quòd leuium ac uolatilium uerborum grauissima sit poena. Refertur & apud Plutarchum in libello, περὶ ἀοργησίας, ex autore Platone. Apud Homerum passim obuium est illud.
Ἔπεα πτερόεντα προσηύδα, id est, Verba uolucria dixit.
Verba alata cognominat, quòd facile euolent, at reuolare nesciant. Proinde Horatius,
Et semel emissum uolat irreuocabile uerbum.
Eam sententiam citant ex Menandro,
οὔτ' ἐκ χερὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον Nec durus ulli emissus è manu lapis
ῥᾷον κατασχεῖν, οὔτ' ἀπὸ γλώσσης λόγον. id est, Neq; sermo lingua, facile compesci ualet.
Alibi indicauimus ἀπτέρους λόγους dici Graece, id est, uerba sine pennis, quae premit apud se qui audiuit, nec sinit ad alios euolare.

Non omnia eueniunt, quae in animo statueris. XIX

Animo quicquid statueris non eueniunt Homerus Iliados Σ.
Ἀλλ' οὐ Ζεὺς ἄνδρεσσι νοήματα πάντα τελευτᾷ. id est,
Iuppiter haud quicquid animo conceperis, illud
Perficit extemplo.
Hoc equidem carmen inter adagia adscribendum existimaui, propterea quòd eadem sententia etiam hodie uulgo dicitur. Et Pindarus in Olympiis,
Πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν.

Multa mortalibus præter animi sententiam eueniunt, quod ipsum citauimus & alibi. Recte utemur quoties significabimus, non euenire protinus quicquid spe uotisque conceperimus.

Murem ostendit pro leone. XX *Leonis loco murē ostēdis*

μῦν ἀντὶ λέοντος ἀπέδειξε, id est, Murem pro leone ostendit, prouerbiali schemate dictum, pro eo quod est, ingentia pollicitus & fortia, longe diuersa exhibuit. Synesius in epistola quadam ad Anastasium, ἐγκεκραγὼν γὰρ αὐτῷ δίς που καὶ τρὶς καὶ τοῖς ἐξ ἁμάξης λοιδορησάμενος, καὶ πάντα ἐπαπειλησάμενος ἅπερ ἂν εἰρῆσθαι καὶ παρ᾽ ἐμοῦ, περὶ πλείστου ἂν ἐποιησάμην, ἀπέδειξε τὸ κακόσχημον μῦν ἀντὶ λέοντος, id est, Cum inclamasset in illum bis aut ter, ac de plaustro, quod aiunt, conuiciis insectatus, nihilque non in eum esset uociferatus, cum eiusmodi uel à meipso dicta fuisse, maximi fecerim, deinde muré pro leone exhibuit scelus. Sumptum apparet à bestiariis, qui ridiculi gratia multa polliciti, quasi leonem immanem, & insolitæ magnitudinis emissuri, mox murem emittunt in caueam.

Pugnis & calcibus. XXI *Calcibus & pugnis*

πὺξ καὶ λάξ, id est, Pugnis & calcibus. Prouerbiali figura dictum reperitur, pro eo quod est, omni contumeliæ genere, totisque uiribus. Synesius in epistola quadam ad fratrem, οὐδὲ πὺξ ἐντενεῖ, οὐδὲ λὰξ ἐναλεῖται τῶν ἐπιεικεστέρων τινί, id est, Neque pugnos impinget, neque calcibus impetet quempiam meliorem. Aristophanes in Pace:

παίειν, ὀρύττειν, πὺξ ὁμοῦ καὶ τῷ πέει. id est Ferire, fodere, pugno, itemque & mentula.

Quo loco interpres admonet prouerbii, πὺξ ὁμοῦ καὶ τῷ σκέλει, id est, Pugno simul & tibia. Nam comicus risus causa, pro tibia mentulam mutauit. M. Tullius in oratione pro Sylla dicit, quendam non solum uerbis uti improbissimis solitum, uerum etiam pugnis & calcibus.

Inimicus & inuidus uicinorum oculus. XXII *Oculus uicinorū inuidus*

Alcippus in epistola quadam ad Encymonem, δυσμενὴς καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός, φησὶν ἡ παροιμία, id est, Inimicus & inuidus uicinorum oculus, ut dictum est prouerbio. Extat aût apud Aristotelem libro Rhetoricorum secundo. Vicinus inuidet uicino, iuxta Hesiodi sententiá. Nec inuidemus iis à quibus longo absumus interuallo, sed quos propemodum speramus assequi. Vnde Flaccus.

Inuidia, quia maior. Et alibi,
Et iam dente minus mordeor inuido.

Totum subuertere. XXIII

ὅλον ἀνατρέπειν, id est, Totum euertere dicitur, qui funditus perdit quempiam, & uelut ab ipsis radicibus, funditusque. Acinetus in epistola quapiam ad Phoebianam, οὕτως ὅλον με σὺ τὴν κεφαλὴν περιφερόμενον ἀνατρέψασα δουλεύειν ἀπαλλάγης ἠνάγκασας, id est, Ita tu me totum, quod aiunt, subuersum eo redegisti, ut mihi sit seruiédum. Cicero libro Rhetoricorum primo, Vertit ad extremum omnia. Ductû ab ædificiis, quæ subuertuntur à fundamentis.

Bona terræ. XXIIII

τὰ τῆς γῆς ἀγαθά, id est, Terræ bona. De bonis immensis & omnigenis, quasi dicas, quicquid terra progignit, omnium rerum parens. Menáder in epistola ad Glyceram, βασιλικῶς ὑπισχνούμενος τὸ δὴ λεγόμενον τοῦτο, τὰ τῆς γῆς ἀγαθά, id est, Regaliter pollicens, iuxta illud quod uulgo dicitur, terræ bona. Finitimum illi, Montes auri pollicens.

Palumbem pro columba. XXV

φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς, id est, Palumbem pro columba, subaudi uerbum ad sententiam accommodatû. In epistola Morniæ nescio cuius ad Chremetem: αὐλητρίδα δὲ λυσάμενος ἧς ἔτυχον ἐρῶν, νύμφης στολὴν αὐτῇ περιβαλὼν ἐπεισήγαγέ μοι φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς φασίν, ἑταίραν ἀντὶ νύμφης, id est, Redemptam tibicinam, quam forte amabat, sponsæque stola amictam mihi induxit, colúbæ loco palumbé, ut aiunt, meretricem pro sponsa. Vsus est Plato in Theæteto, λαβὼν οἷον φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς, id est, Si uult accipiat palumbem pro columba. Error est in re, non in ipsa scientia. Palumbes autem columbis sunt adsimiles. Conueniet, ubi quod deterius est, & adulterinum, pro eo quod est præstantius ac legitimum supponitur.

Cilix haud facile uerum dicit. XXVI

Κίλιξ οὐ ῥᾳδίως ἀληθεύει, id est, Cilix haud facile uerum dicit. Dionysius in epistola ad Rufum scholasticum, λόγος ἐστὶ παλαιός, μὴ ῥᾳδίως ἀληθεύειν τοὺς Κίλικας, id est, Vetus uerbum est, Cilices haud facile uerum dicere. Quanquam ἀληθεύειν aliquoties est re præstare quod dixeris. Quadrabit in hominem auidum lucri, & ob id sæpenumero dicentem non quæ uera sint, sed quæ utilia. Natum adagiû à moribus eius gentis, quo nonnunc nunc uulgo notant Vltratraiectinos.

Culicem elephanti conferre. XXVII *Elephāti culicem conferre*

κώνωπα ἐλέφαντι παραβάλλειν, id est, Culicem elephanti conferre dicuntur, qui minima maximis cōparant. Libanus ad Casilum, τὸ δὲ ἐμὸν τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος, id est, Ego uero perinde sum, quasi culex cum elephante collatus. Huius generis est & Vergilianum illud,

Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos
Noram, sic paruis componere magna solebam. Et,
Si parua licet componere magnis.

Cum clauum rectum teneam. XXVIII

clauũ rectũ tenere Dum clauũ rectum teneam, id est, dum meo fungar officio. Significat aũt, non imputãdum euentũ parum prosperũ artifici, modo is præstiterit quod artis est. Quintilianus libro secundo Institutionum, prouerbiale fuisse demonstrat. Nam & gubernator, inquiens, uult salua naue in portum peruenire, si tamen tempestate fuerit abreptus, non ideo minus erit gubernator, dicetq; notum illud,
Dum clauum rectum teneam.
Videtur hemistichium è poeta quopiam sumptum. Nonnulli citant ex Ennio.
Dum clauum rectum teneam nauimq; gubernem.
Huc allusit M. Tullius libro Epistolarum familiarium duodecimo. Vna nauis est iam bonorũ oĩum, quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu. Sed quicunq; uenti erunt, ars nostra certe nõ aberit. Itidem Pindarus Pythiorum hymno primo, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν, id est, Guberna iusto clauo exercitum.

Incus maxima non metuit strepitus. XXIX

ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους. id est, Nihil tumultus metuit incus maxima.
Excelsus animus non commouetur minis, aut fortunæ sæuientis procellis. Translatum ab incudibus fabrorum ærariorum, quæ tametsi hinc atq; inde tundantur crebris malleorum ictibus, tamẽ haudquaquam loco commouentur. Vergilius huiusmodi constantem animum querno robori similem facit. Idem de animo inexorabili,
Quàm si dura silex, aut stet Marpesia cautes.
Extat apud Græcos, distichon integrum huiusmodi,
ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους, Strepitum ac tumultũ maxima incus haud timet,
καὶ νοῦς ἰσχύφρων πᾶσαν ἕλκουσαν βίαν. id est, Constans nec animus quamlibet uiolentiam.

Veneri suem immolauit. XXX

Suem Veneri immolauit Ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν, id est, Veneri suem imolauit. Dici solitũ, ubi qs munus offert minime gratũ. Inuisus enim Veneri sus ꝓpter Adonidem illius amasiũ apri dente peremptũ. Aut cõtra, cum qs aliũ in gratiam alterius lædit. Quẽadmodum caper mactaṫ Libero, non quia gratus, sed quia nocuit.

Non licet bis in bello peccare. XXXI

Peccare bis ĩ bel. non licet *In bel. pec. b. non li.* ἁμαρτεῖν οὐκ ἔστι δὶς ἐν πολέμῳ, id est, In bello bis errare non licet, in rebus periculosis non tutum est labi. Nam si semel erretur, actum est de capite, nec est secundo errori locus. Vel quòd in bello, quia cuncta tumultu peragantur, non detur spacium reuocandi restituendiq;, siquid perperam sit institutum. Vnde Homerus, cum alibi, tum Iliados ρ.
ὀλίγη δέ τ' ἀνάπνευσις πολέμοιο. id est, At uero exigua est interspiratio belli.
Proinde in his rebus, in quibus si semel erratum fuerit, non est quod in posterum sarcias, cautim ac circũspecte agendum, admonente uel Mimo illo non infestiuo:
Deliberandum est diu, quicquid statuendum est semel.
Puta de sacerdotio, de matrimonio, deq; id genus aliis: quæ si temere fuerint instituta, non est quo priores cogitationes posterioribus, ut aiunt, melioribus emendes. Huc pertinet quod è Catone citaṫ Vegetius. In aliis rebus siquid erratum est, potest postmodum corrigi, prælioꝝ delicta emẽdationẽ nõ recipiunt, cum statim pœna sequaṫ errorem. Aut enim confestim pereũt qui ignaue imperiteq; pugnauerunt, aut in fugam uersi, uictoribus ultra pares esse non audent. Adagium uidetur natũ ex apophthegmate: cum Lamachus quendam manipuli ducem increpasset, quod perperam quiddam egisset, isq; responderet, se non iterum cõmissurum quod cõmiserat: In bello, inquit Lamachus, ne licet quidem peccare bis: quod primus error sæpe, uitam adimat.

Panidis suffragium. XXXII

Πανίδου ψῆφος, id est, Panidis suffragium. In eos torquebatur, qui stulte atq; inerudite iudicarent. Aiunt Panidem hũc Chalcidis regem fuisse, qui Hesiodum Homero prætulerit: perinde quasi dicas, Midæ suffragium, quod is quoq; Panis agrestem cantionem antepofuerit Apollinis musicæ. In genere cõueniet in iudicia uulgi, cui ferè semper pessima pro optimis placuerunt. Huius suffragiis Menandrũ aliquoties superauit Philemon Euripides cum quinq; & septuaginta tragœdias scripserit, in solis quinq; uicit. Nec aliud est hodie quoq; populi de sacris concionatoribus iudicium, quàm quod Plinius ætate sua de recitatoribus fuisse scribit: Siquando transibis, inquit, per basilicam, & uoles scire quomodo quisq; dicat, nihil est quod tribunal ascendas, nihil quod præbeas aurem: facilis diuinatio, scito eum pessime dicere, qui laudabiṫ maxime. Quapropter Socrates in Critone Platonis, illud in primis uult esse sapienti fixum decretumq;, nequid opinione uulgi cõmoueaṫ, imo suspectũ habeat, quicqd sen-

ferit uulgo uehementer arridere. Scitum est illud Antisthenis apud Diogenem Laertium, cui cum dixisset quispiam, Multi te laudãt, Quid, inquit, mali feci? Huic simillimũ quod Plutarchus in Apophthegmatis refert de Phocione, cui dicenti cũ populus Atheniensis præter morem alacribus studiis assentiretur, conuersus ad amicos, Quid hoc, inquit, est rei? Nunquid imprudens perperam?

Pattæcione calumniosior. XXXIII

Παττακίωνος συκοφαντικώτερος, id est, Pattæcione calumniosior. Ab euentu natũ. Nam Pattæcion quispiam infamis calumniator, cui cũ mos esset bonis uiris calumnias struere, atq; hoc tam foedo quæstu parare rem, tandem deprehensus cõuictusq; poenas dedit capite. Huic præcipuũ studium fuit, ꝓbati nominis iuuenibus negocium facessere. Idem popularibus conuiciis lapidatus est, quòd fur esset, & ædium perfossor. Talis fuit apud Athenienses Hyperbolus. Refert Suidas.

Omni pede standum. XXXIIII

Ὅλῳ ποδί, id est, Omni siue toto pede, pro eo quod ẽ, summa ui, summoq; nisu. Refert à Suida. Quintilianus Institutionũ oratoriarũ lib. xii. Itaq; in his actionibus, omni, ut agricolæ dicũt, pede standum est. Videri poterat traductũ ab iis, qui in acie cõstanter parteis suas tuent, neq; locũ deserũt: aut à palæstritis, quoq; artis est, scite pedem figere: nisi Quintilianus ab agricolis ꝓfectũ esse testaret.

Callum ducere. XXXV

Prouerbiales metaphoræ sunt, Callum ducere, & occallescere, siqdem ad animũ detorqueant. Quintilianus lib. xii. Et ingenio adhuc alendo callum inducere. Sæpicule legimus apud M. Tullium, occalluisse aures, cum assuetudo sensum mali adimit.

Extra organum. XXXVI

Quintilianus libro undecimo. Et his diuersa uox, & penè extra organum: cui Græci nomen amaritudinis dederunt, supra modum ac penè naturam uocis humanæ acerba. Extra organum dicetur, quod immodicum est, & extra uulgarem mensuram. Veluti siquis leges Platonis huius ætatis ciuibus proponeret. Ductum est ab organo musico, quod intra uigesimam uocem consistit. Conueniet item in uehementer clamosum.

Demulcere caput. XXXVII

Demulcere caput, allegoria prouerbii uice recepta, pro blandiri sumpta ab adulantium gestu. Quãquã hunc inter moras commemorat Fabius lib. xi. In hac, inquit, cunctatione sunt quædam non indecẽtes, ut appellant scenici, moræ, caput mulcere, manum intueri, infringere articulos. Chremes in Heauton timorumeno, negat se sibi tẽperare posse, quin Syro caput demulceat. Est subinde & apud Plautum. Diuus Hieronymus ad Augustinum: Prætermitto salutationis officia, quibus meũ demulces caput. In eundem sensum usurpauit Lucilius scabere caput apud Nonium. Hic ubi me uidet, subblanditur, palpatur, caput scabit.

Toto organo. XXXVIII

Quintilianus lib. xi. Est enim quædam ad auditum accõmodata non magnitudine, sed proprietate ad hoc uelut tractabilis: utiq; habens omneis in se qui desiderantur, sonos, intentionesq;, & toto, ut aiũt, organo instructa. Hactenus ille. Proinde toto organo instructa recte dixeris, quæ numeris omnibus constant, & undiq; quadrant. Sumptum & hoc à musicorum instrumentis,

Vltra linum. XXXIX

Ὑπὲρ τὸ λίνον, id est, Vltra linũ. Lucianus in Ioue redarguto: οὐδὲν γὰρ οὕτω γένοιτ᾽ ἂν ἔξω τοῦ νόμου τῶν μοιρῶν οὐδὲ ὑπὲρ τὸ λίνον, id est, Neq; enim quicq̃ ita fieri poterit, præter Parcarũ legem, & ultra linũ. Vltra linum dixit, pro eo quod est, extra decretum fatale. Allusum est autem ad fila trium Parcarũ. Confine illi quod aliàs retulimus: ὑπὲρ τὸν ἄτρακτον, id est, Vltra fusum.

Omnia secunda, saltat senex. XL

Omnia secunda, saltat senex. Iocus prouerbialis, quo conueniet uti, quoties res prius in periculum adducta, præter expectationem feliciter exierit. Seruius enarrans illum Maronis uersiculum ex tertio Aeneidos libro. Senex secunda saltat

Lustramurq; Ioui, uotisq; incendimus aras.

Adagium refert explicatq; his uerbis: Sciendum sanè moris fuisse, ut piaculo commisso, ludi celebrarentur. Nam cum iracundia matris deũm Romani laborarent, & eam nec sacrificiis nec ludis placare possent, quidam senex statis ludis Circensibus saltauit, quæ sola fuit causa placationis. Vnde & natum prouerbium: Omnia secunda, saltat senex. Idem Seruius explicans locum eiusdẽ poetæ in Aeneidos octauo,

Vt celsas uidere rateis, atq; inter opacum
Allabi nemus, & tacitis incumbere remis,
Terrentur uisu subito, cunctiq; relictis
Consurgunt mensis, audax quos rumpere Pallas Sacra uetat.

Cum aliquando, inquit, Romæ ludi Circenses Apollini celebrarent, & Annibal nunciatus esset circa portã Collinam ingruere, omnes raptis armis cõcurrunt. Reuersi postea cum piaculum formidarent, inuenerũt saltantẽ in circo senem quẽdam, qui cũ interrogatus, dixisset se nõ interrupisse saltationẽ, ductum est hoc puerbium: Salua res saltante sene. Verrius apud Festum Pompeium huiusmodi fabulam adfert: C. Sulpitio, & C. Fuluio cõsulibus, M. Calpurnio Pisone prætore urbis, faciẽte ludos, subito nũciato hostium aduẽtu, è foro ad arma cõcursum est. Sed postq̃ uictores redissent in theatrũ, ne ludi intermissi religionẽ adferrent, & instaurari oportere dicerent, inuentũ est ibi C. Pomponium libertinũ, hominẽ grandem natu, ad tibicinem saltasse. Itaq; gaudio nõ interruptæ religonis editam uocem, nunc quoq; celebrari. Sunt qui C. Volumnium arbitrenẽ appellatũ fuisse, qui ad tibicinem saltarit. Meminit huius & T. Liuius alicubi, ni me fallit memoria. Huic finitimũ est illud, quod alio diximus loco, γλαῦξ ἵπτατο, id est, Noctua uolauit. Aristophanes in Vespis,

γλαῦξ γοῦν ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸ στράτευμ' διέπτατο. id est,

Nostra enim ante prælium ulula peruolauit agmina.

Significat uictoriam non uirtute militum, sed Mineruæ dexteritate contigisse.

Gladium dedisti, qui se occideret. XLI

Adagii formam habet, quod scripsit Plautus in Trinumo: Gladium dedisti, qui se occideret, id est, ministrasti materiam & adiumentum ad perniciem. Veluti siquis amanti adulescenti pecuniam det in manum; aut iuueni temerario mandet magistratum: aut mulieri permittat quò lubeat eundi licentiam. Dedit & Aeneas Didoni gladium quo se occidit. Quo quidem loco multa Seruius, quæ nobis alio loco dicta sunt in prouerbio, ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα.

Alienum arare fundum. XLII

Fundum alienum arare Ἀλλοτρίαν ἄρουραν ἀροῦν, id est, Alienum aruũ arare. Prouerbiali metaphora dictũ est pro eo quod est, alienum agere negocium, aut cum alienis uxoribus habere rem. Theognis in sententiis.

Ἐχθαίρω δὲ γυναῖκα περίδρομον, ἄνδρα δὲ μάργον, Est inuisa mihi mulier uaga, innersq; maritus,

ὃς τὴν ἀλλοτρίην βούλετ' ἄρουραν ἀροῦν. id est, Alterius fundum quisquis arare cupit.

Plautus item de marito adultero, Fundum alienum arat, suum incultum deserit. Huic similis color est apud iureconsultos, Alienos irrigare agros, tuis sitientibus. C. de seruitu. & aqua. cap. præses.

Alienos irrigare agros tuis sitientibus Durum est & credulitati proximũ, ex tuis prediis aquæ agmen ortum, sitientibus agris tuis, ad aliorum usum uicinorum iniuria propagari.

Fluuius, quæ procul absunt irrigat. XLIII

Fluuio riuulum inducere Ποταμὸς τὰ πόῤῥω ποτίζων, τὰ δ' ἐγγίων καταλείπει, id est, Fluuius quæ longe dissita sunt, irrigat, quæ proxima sunt præterit. De his dici cõueniet, qui bene merenẽ de externis & nihil ad se pertinentibus, suos negligunt. Refert Diogenianus. Apparet inde ductum, quod ubi fluuius oritur, minor esse solet, minusq; argillæ secum trahens: & quo longius recessit à fonte, hoc est copiosior uberiorq;.

Magno flumini riuulum inducis. XLIIII

Ποταμῷ μεγάλῳ ὀχετὸν ἐπάγεις, id est, Magno flumini canalem inducis, id est, maximis rebus pusillum & inutile momentum addis. Commemoratur à Suida. Finitimum est illis,

Syluæ addere ligna, mari aquam, soli lucernam.

Ne patris quidem nomen dicere possit. XLV

Patris nomen non nouit Synesius in epistola quapiã aduersus Andronicũ: ἄνθρωπος οὐκ ἔχων, εἰπεῖν ὄνομα πάππου, ἀλλ' οὐδὲ πατρός φασι, id est, Homo qui aui nomen dicere nõ possit, imo ne patris quidem, ut aiunt, Quadrat in uehementer obscuros & spurios, incertoq; patre natos. Quod genus est & illud Iuuenalis:

Quorum nemo queat patriam monstrare parentis.

Vnde Plutarchus existimat spurios dictos nothos, quod duabus his literis prænotari soleant, S.P. hisq; significari, sine patre.

Ne si bos quidem uocem edat. XLVI

Alciphron in epistola Glyceræ ad Menandrum: ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐδενὶ τρόπῳ μὰ τὰς θεάς, οὐδ' ἂν βοῦς μοι, τὸ λεγόμενον, φθέγξαιτο πεισθείην ἄν, id est, Hoc autẽ nullo pacto crediderim, ne si bos q̃dem fuerit elocuta. Hinc dictum est, quod in annalibus frequenter cõmemoratur bos humanam uocem reddidisse.

Nec si quercus loqueretur Memini legere, ni fallor, apud Platonem non dissimili figura dictũ, etiam si quercus eloquerenẽ. Nam olim è quercubus Dodonæis reddebantur oracula.

Aegæum nauigat. XLVII

Τὸν αἰγαῖον πλεῖ, id est, Aegæũ nauigat, ut subaudias, κόλπον. Aelianus in epistola quapiã: γεωργίαν καὶ γεωργεῖν ἀπολειπὼν ὁ γείτων Λάχης ἐπέβη νεὼς, καὶ πλεῖ τὸν αἰγαῖόν φασι, καὶ ἄλλα πελάγη μετρεῖ, ἐπικυμαίνει ζεῖ, καὶ λαρου βίον ζῇ, καὶ ἀνέμοις μάχεται διαφόροις, id est, Vicinus Laches relicta agricultura, & agriculationis usu, nauem cõscendit, atq; Aegæum, ut aiunt, nauigat, reliquaq; metitur maria, & in fluctibus agens, lari uitam uiuit, cumq; uariis uentis dimicat. Persius item in quinta Satyra,

Ocyus ad nauem, nihil obstat quin trabe uasta
Aegæum rapias. Arbitror hoc mare cæteris esse periculosius ob frequentes scopulos. Hinc est illa M. Tullii metaphora, in Diuinatione: Intelligo quàm scopuloso difficiliq; loco uerser. Nec ifrequés est apud Hieronymū, E scopulosis locis enauigauit oratio, quoties sentit expeditā quæstionum diffi cultatem. Quadrabit igitur in hominem ob lucri studium nihil omnino periculi recusantem. E scopulis enauigare

Liberi poetæ & pictores. XLVIII

Lucianus in dialogo quem iscripsit ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Καὶ τοι παλαιὸς οὗτος ὁ λόγος, ἀνευθύνους εἶναι ποιητὰς καὶ γραφέας, id est, Atqui uetus hoc dictum est, liberos esse poetas ac pictores. Idem in Demosthenis Encomio, ἀλλὰ μὴν ἐλεύθερον τὸ ποιητικὸν φῦλον, id est, Atqui poeticum genus liberum. Sentit autē liberum esse poetis & pictoribus impune, quicquid uelint fingere. εὐθύνη Græcis est causa siue accusatio. Magistratum itaq; de quo cogebatur rationem reddere qui susceperat, ὑπεύθυνον appellabāt, Liberum autem & de quo non exigebatur ratio ἀνεύθυνον. Indicat hoc Æschinis oratio aduersus Ctesiphontem. Diphilus apud Athenæum libro sexto de Poetis, οἷς ἐξουσία ἐστὶν λέγειν ἅπαντα καὶ ποιεῖν μόνοις id est, Poetæ & pictores liberi
Quibus licet, Et facere solis quidlibet atq; dicere. Ad quod allusit Horatius, cum ait,
Pictoribus atq; poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Nam poetæ numine aguntur, eoq; illis frustra præscribas. Seneca libro De uita beata primo, Siue Platoni, inquit, credimus, frustra poeticas fores compos sui pepulit: siue Aristoteli, nullum magnum ingenium sine mistura dementiæ fuit. Est autem plurimum cognationis inter poeticen & picturam. Hinc est quod Simonides, autore Plutarcho, τὴν μὲν ζωγραφίαν ποίησιν σιωπῶσαν προσηγόρευσεν, τὴν δὲ ποίησιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν, id est, picturam tacitam poesim appellauit: poesim autem loquentem picturam. Proinde Horatius,
Vt pictura poesis erit. Pictura poesis tacita
Torqueri potest in eos, qui pertinaci & obstinato sunt igenio, quosq; necesse sit suis moribus relinquere. Aut in mulieres, quibus nihil nō permittitur, aut in principes, quibus omnia laudi dantur.

Per transennam inspicere. XLIX

Per transennam aspicere, Prouerbiali nimirum figura dictum est, pro eo quod est, non propius neq; singillatim, sed procul & summatim inspicere. Translatū à negociatoribus, qui mercibus quas contrectari nolunt, cancellos obiiciunt: quidā etiā uirū pellucidū opponunt, ut prætereuntibus pcul modo cōtēplari liceat: nec explicāt eas, nisi licitatori idoneo. M. Tullius De oratore lib. primo: Si in aliquam domū plenam ornamentorū, uel in uillam uenisses: si ea seposita, ut dicis, essent: tuq; ualde spectandi cupidus esses, non dubitares rogare dominū, ut proferri iuberet: præsertim si esset familiaris: similiter nunc petas à Crasso, ut eam copiam ornamentorū suorū, quam constructā uno in loco, quasi per transennam prætereuntes strictim aspeximus, proferāt, & suo quicq; in loco collocet.

Ne de lite pronuncies. L

M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum septimo: Obsecro μὴ τὴν δίκην, præsertim in te, à quo nihil unquam uidi temere fieri. Notauit Cicero carmen prouerbiale, quod citatur cum ab aliis multis, tū à Luciano libello De calumnia,
Μήτε δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. i. Ne iudex fueris, partes ni audieris ambas.
Nonnulli tribuunt Hesiodo, sed falsò. Vnde Tullius ψευδησιόδειον appellat, cum sit Phocylidis. Admonet autem, non temere pronunciandum de quopiam, nisi re ultro citroq; diligenter cognita. Citatur & apud Aristophanem in Vespis:
Ἦ που σοφὸς ἦν ὅστις ἔφασκε, πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς, οὐκ ἂν δικάσαις.
Sapiens fuit is, quisquis dixit,
Prius ac partem audieris utranque Ne iudicem agas.
Eandem sententiam sic extulit Euripides in Heraclidis
Τίς ἂν δίκην κρίνειεν, ἢ γνοίη λόγον,
Πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῶς. id est,
De lite qui nam iudices, aut qui queas
Pernosse rem, prius atque partem audiueris Vtranq;
Allusit huc Seneca in Medea,
Qui statuit aliquid parte inaudita altera,
Aequum licet statuerit, haud æquus fuit.
Fertur inter Græcanicas & hic senarius,
Ἀνδρὶ μηδένα μὴ κολάσῃς μαθὼν. id est,
Ne quempiam punito, rem ni expenderis.

Duobus pariter euntibus. LI

M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro nono. Vnà fuissemus, consilium certe non defuisset, σύν τε δύ' ἐρχομένω. Idem Epistolarum familiarium libro nono ad M. Varronem: Volebam propè alicubi esses. Siquid bonæ salutis, σύν τε δύ' ἐρχομένω. Apposite citatur apud Platonem in Protagora, docens opinionem reddi firmiorem, si fuerit ab altero comprobata. Locus est apud Homerum Iliados κ. ubi Diomedes iturus exploratum, quid agant Troiani, comitem postulat. Id enim fore tum iucundius, tum tutius. Carmen sic habet,

Ἀλλ' εἴ τις μοι ἀνὴρ ἅμ' ἕποιτο καὶ ἄλλος,	At mihi siqui alius ueniat comes, ille futurus
Μᾶλλον θαλπωρὴ, καὶ θαρσαλεώτερον ἔσται,	Solamen, fueritq; simul fiducia maior,
Σύν τε δύ' ἐρχομένω, καί τε πρὸ ὁ τοῦ ἐνόησεν,	Si duo coniuncti ueniant. Dein hic prior illo,
ὅππως κέρδος ἔῃ, μοῦνος δ' εἴ πέρ τε νοήσῃ,	Siquid opus facto uidet. At qui solus & unus,
Ἀλλά τε οἱ βράσσων τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις. i.	Quamuis perspiciat, tamen est mens segnior illi, & Consilium tenue.

Apuleius in libello De dæmonio Socratis, autumat allegoriam non infrugiferã huic Homerico subesse figmento, uidelicet periculosis in rebus adhibenda duo, consilium & opem. Vlysses, quoniã prudentissimus fingitur, consilii symbolum habet: Diomedes, utpote iuuenis uiribus antecellens, auxilii sustinet imaginem. Apuleii ex eo loco uerba sunt hæc: Itidem cum rebus creperis & afflictis speculatores deligendi sunt, qui nocte intempesta, castra hostium penetrent, nonne Vlysses cum Diomede deliguntur: ueluti consilium & auxilium, mens & manus, animus & gladius?

Thylaco non serẽdũ, sed m.

Manu serendum, non thylaco. LII

Τῇ χειρὶ δεῖ σπείρειν, ἀλλὰ μὴ ὅλῳ τῷ θυλάκῳ, id est, Manu sementem facere oportet, non autẽ tota corbe. Dictum Corinnæ ad Pindarum poetam, ut autor est Plutarchus in cõmẽtario quem inscripsit, πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον, ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι. Modus in omni re seruandus, & pedetentim ab aliis ad alia transeundum. Ab agricolis ductum est: qui cum serunt, non semel effundunt ipso uase, sed manu rara spargunt semina, ut uniuerso aruo occupando sufficiant. Ad eũdem modum ita dispensanda est benignitas, ut multis suppeditare possis. Ita moderãdus est labor in literis, ut ad alia quoque uitæ munia suppetat animi uigor.

A fronte atq; à tergo. LIII

Πρόσσω καὶ ὀπίσσω, A fronte atque à tergo. Prouerbii uice receptum, pro eo quod est, diligenter inspicere, & præterita cum præsentibus ac futuris conferre. Sumptum est autem ex Iliados libro primo, ubi Achilles Agamemnonis incogitantiam accusans, sic ait:

οὐδέ τι οἶδε νοῆσαι ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. id est,
Nec nouit simul à tergo atq; à fronte uidere. Rursum in eiusdem operis lib. tertio.
ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω λεύσσει. id est,
A tergo simul atq; à fronte uidebit. Iterum Iliados σ.
ὁ γὰρ οἶος ὅρα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. id est, Solus enim hic à fronte simul tergoq; tuetur.

M. Tullius prouerbii uice usurpauit libro Familiariũ epistolarum decimotertio: quem uersum senex Præcilius laudat egregie, & ait posse eundem ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω uidere. Huic affine uidetur illud Hesiodium.

πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδὼν μὴ γείτοσι χάρματα γένηαι. id est,
Cuncta bene undiq; dispiciens, ne gaudia ducas Vicinis.

Plato in Cratylo mouens ea quæ dicta fuerant, etiam atq; etiam qualia sint dispici, usurpat hoc Homeri dictũ βλέπειν ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. M. Tullius Philippica tertia usurpat p undiq;, A tergo, à fronte, à lateribus tenetur. Hoc sermonis colore non semel utitur & aliàs. Antiquitas Ianum bifrõtem fingens, regum prudentiã indicabat, quorũ est & præterita meminisse perpendereq;, & futura prospicere: quãobrem & diuinitati duas comites addebant, Anteuortam & Postuortam, quas olim religiose colebant Romani, ut indicat Macrobius in Somnium Scipionis lib. primo.

Anteuorta et Postuorta

Gallos quid execas. LIIII

Γάλλους τί τέμνεις; id est, Gallos quid execas? Quid actum agis? Nam Galli Cybelis sacerdotes sua sponte sunt execti testibus. Quid spolias nudum? Cur affligis afflictum? Cur senile corpus ieiuniis attenuas? Quanquam id ad quamuis inanem operam significandam conueniet. Queamadmodum illa, Laterem lauas, Actum agis.

Muli asinis quantũ præ.

Quanto asinis præstantiores muli. LV

Theognidis illud ipsissimam prouerbii faciem habet,

γνοίης δ' ὅσσον ὄνων κρείσσονες ἡμίονοι. id est, Noris uti quanto muli asinos superent.

Dicendum ubi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæum libro Dipnosophistarum septimo. Sumptum uidetur ex Homero, cuius hi uersus sunt Iliados κ.

ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται
ἡμιόνων, αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν,
ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον. id est,

Verum ubi tantum aberat, quãtũ pars ultima sulci
Mularum. Siquidem hæ bubus longe potiores
Ducere per pinguem segetem compactile aratrum.

Rursum Odysseæ θ.

Τῶν δὲ θέειν ὄχ' ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύμων,
ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν,
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ', οἱ δ' ἐλίποντο. i.

Hos cursu anteibat Clytoneus splendidus omnes
Quantum mularum sulcus præcedit in aruo
Tantum is præcurrens populos, metá attigit, illos
A tergo linquens.

Olim bubus, asinis & mulis proscindebant arua. Hinc illa lex Mosaica Deutero. xxii. quæ uetat arandi gratia bouem & asinum sub idem iugum mittere. Aratrum igitur quod à mulis trahebatur, multo celerius perueniebat ad sulci finem, cum arator inuertit aratrum, quàm quòd trahebatur à bubus. Hesiodus item mulos ταλαέργους uocat.

Difficilis uir. LVI

Δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. Forsan & innocuum culpet uir sæuus & acer.

Hunc Homeri uersiculum olim in Demosthenem uulgo iactatum fuisse, multorum autorum testimoniis constat, propterea quòd accepta pecunia nonnunquam & malos defenderet, & oppugnaret bonos. Eundem ad Varronem torsit M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum decimotertio. Dicitur autem apud Homerum Iliad. λ. sub persona Patrocli,

Εὖ δὲ σὺ οἶσθα γεραιὲ διοτρεφές, οἷος ἐκεῖνος
Δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. i.

Ipse probe nosti senior, quòd ut est ferus ille,
Culparit facile innocuum, culpaq; uacantem.

Rursum Iliad. ν.

Ἕκτορ ἐπεί τοι θυμὸς ἀναίτιον αἰτιάασθαι. id est, Hector, quando libet culpa culpare uacantem.

Vnum augurium optimum tueri patriam. LVII

Abiit in prouerbium etiam hic uersus Homericus,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. id est, Vna auis optima, pro patria pugnare tuenda.

Vsurpatur à M. Tullio in Epistolis ad Atticum. Item à Plinio minore in Epistolis familiaribus. Citatur ab Aristotele in Rhetoricis libro secundo inter sententias. Sumptus est autem ex Iliados μ. ubi Hector auguria reliqua negligens, loquitur ad hunc modum, Augurium optimum

Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
πείθεσθαι, τῶν οὔ τι μετατρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω,
Εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε
εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοί γε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.
ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο Διὸς πειθώμεθα βουλῇ,
ὃς πᾶσι θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. id est,

Aligeris auibus tu me parere iubes nunc,
Quarum nulla mihi cura aut respectus, utrum'ne
Ad dextram Eoi ueniant mihi solis ad ortum,
An læuam, ad solem occiduum, noctisq; tenebras.
Verum nos Iouis arbitrio parere necessum est
Altitonantis, hic imperium tenet unus in omneis,
Quotquot mortales, quotquot sunt morte carentes.
Vna auis optima pro patria pugnare tuenda.

Hanc Homeri sententiam expressisse uidetur Q. Fabius Maximus apud M. Tullium lib. De senectute. Is enim cum esset augur, dicere ausus est, optimis auspiciis ea geri, quæ pro Reipub. salute fierent: quæ contra Rempu. ferrentur, contra auspicia ferri. Apud Athenæum Heniochus detorquet ad parasitum, ex Metagene Comico uersiculum hunc citans,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ δείπνου.

Vna auis optima, pro cœna pugnare tuenda.

Nequid suo suat capiti. LVIII

Terentius in Phormione prouerbiali figura dixit, Nequid suo suat capiti, pro eo quod est, nequid mali illi conciliet. Expressum est ad illud Homericum Iliad. σ, Capiti neq. s. suere co. ma.

Οὐκ ὄφελον Τρώεσσι κοτεσσαμένη κακὰ ῥάψαι;
An suere inuisæ non debebam mala Troiæ? Item Odysseæ γ.

Εἰνάετες γάρ σφιν κακὰ ῥάπτομεν ἀμφιέποντες
Παντοίοισι δόλοισι. id est,

Annum illis nonum mala iam suimus, tentantes
Fraudibus omnigenis. Rursum Odysseæ π.

Τίη δὲ σὺ Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε ῥάπτεις; id est,
Cur tu Telemacho mortem suis, exitiumq;?

Terra mihi prius dehiscat. LIX

M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum nono, Aberit non longe, quin hoc à me decerni uelit. Neque sit contentus, Galba, Scæuola, Cassio, Antonio,

Τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. id est, Tellus ipsa mihi tunc ampla dehiscat.

Est autem hemistichium Homericum ex Iliad. quarto, Lucianus in Lapithis, καὶ τοῦτο δὴ τοῦ λόγου, χανεῖν μοι τὴν γῆν ηὐχόμην, id est, Iamq; iuxta id quod uulgo dici solet optabam ut mihi terra dehisceret. Aristides in Themistocle, οὐδ' ἠπόρει, οὐδ' ἐξεπλάγη, οὐδ' ηὔχετο αὐτῷ χανεῖν τὴν γῆν, οὐδ' ηὐδαιμόνισε τοὺς πάλαι κειμένους, id est, Neque perplexus erat, neque consternabatur animo, neque optabat, ut sibi terra dehisceret, neque beatos dicebat illos, qui iam olim fuissent defuncti uita. Et Vergilius in quarto,

Sed mihi uel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras
Pallenteis umbras Erebi noctemq; profundam,
Ante pudor quàm te uiolem, aut tua iura resoluam.

Vestis uirum facit. LX

Virũ fa.ue. Εἵματα ἀνήρ, id est, Vestis uir. Id hodie quoq; uulgo tritissimum est. Aiunt enim ad hunc modum.

Vestitus uirum reddit, qui habet, induat.

Idem affirmat Quintilianus lib. Institutionum. viii. Et cultus, inquiens, concessus atq; magnificus, addit hominibus, ut Græco uersu testatum est, autoritatem. Hunc autem uersum, quem citat Fabius, opinor esse illum apud Homerum Odisseæ ζ.

Ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει ἐσθλή, id est,
Quippe homini ex istis surgit bona fama decusq;.

Pauloq; inferius in eodé libro, quantũ momenti cultus uestiũ adferat, ad conciliandã homini formã, dignitatemq;, satis indicat, cum Nausicaam puellam ita de Vlysse loquentem facit.

Πρόσθεν μὲν γάρ δή μοι ἀεικέλιος δόατ' εἶν, Ante uidebatur specie foedissimus esse,
Νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικε, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν. i. Nunc diuis similis, magnus quos pascit Olympus.

Nam ante nudus, iam uestes nitidas induerat Vlysses, ac protinus alius esse uisus est.

Ἕζετ' ἔπειτ' ἀπάνευθε κιὼν ἐπὶ θῖνα θαλάσσης Deinde procul, ueniens ad littora pontica sedit
Κάλλει καὶ χάρισι στίλβων. id est, Fulgescens forma, atq; leporibus.

Teneri calidis balneis. LXI

Balneis ca.te. Ἁπαλοὶ θερμολουσίαις, id est, Teneri calidis lauacris, in molles & luxu diffluentes dicebatur. Nam antiquitus calida balnea deliciarum nomine taxata fuisse, uel Homerus testis est Odysseæ θ. inter uoluptuariæ uitæ delicias ea commemorans,

Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη κίθαρίς τε χοροί τε, At semper cordi nobis, epulæq; choriq;,
Εἵματά τ' ἐξημοιβά, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί. i. Cantusq; & uariæ uestes, & balnea calda,
Concubitusq;.

Refertur adagium ab Eudemo his quidé uerbis, Ἁπαλοὶ θερμολουσίαις, ἁβροὶ μαλθακευνίαις, id est, Teneri calidis lauacris, delicati lectorũ mollicie. Huc allusit Persius, cum ait,

Elixasq; nates labefactat forcipe adunca.

Dextrum pedem in calceo, sinistrum in pelui. LXII

Pedem de.in c.f. in pel. Δεξιὸν εἰς ὑπόδημα, ἀριστερὸν εἰς ποδόνιπτρον, id est, Dextrum pedé in calceum, sinistrum in peluim. Subaudi uerbum ad sententiam accõmodũ, mittit, aut ponit. Suidas ex Aristophane citat, aitq; dici solere in eos, qui se norunt cõmode ad rei præsentis conditioné applicare, proq; loco, tempore, negociis, aliam atq; aliam sustinere personam: Est autem carmen hexametrum heroicum,

Dextrum in calceolo, læuum uero in podoniptro.

Podoniptrum uas, in quo pedes lauantur, unde & uocabulum inditum à Græcis.

Dea impudentia. LXIII

Θεὸς ἡ ἀναίδεια, id est, Dea impudétia: Dici solitũ, ubi quis ex audacia inuerecũdiaq; sua lucrũ atq; emolumentũ ferret. Nã inutilis, ut ait Homerus, uerecũdia uiro egenti, cõpluresq; mortales uideas, quibus magno bono fuerit, nihil oĩno puduisse: Siquidé nullus unq̃ ré ausus est adeo stultã, aut absurdã, quæ nõ inuenerit & fautoré & admiratoré, multoq; maxima pars mortaliũ, quæ stultissima sunt, ea miratur maxime. Refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Theophrastus in libro De legibus prodidit, apud Atheniéses aras fuisse Contumeliæ & Impudétiæ dicatas: Idé attestatur Istrus lib. xiiii. Item M. Tullius libro De legibus secũdo. Nam illud uitiosum Athenis, quod Cylonio scelere expiato, Epimenide Cretensi suadente fecerunt Contumeliæ phanum & Impudentiæ: uirtutes enim non uitia consecrare decet. Menander in Gnomologiis appellat illam omnium dearum maximam:

Ὦ μεγίστη τῶν θεῶν O dearum maxima,
Νῦν οὖσ' ἀναίδει', εἰ θεὸν καλεῖν σε δεῖ, Hoc seculo, si te uocare fas deam,
Δεῖ, τὸ κρατοῦν γὰρ νῦν νομίζεται θεός. id est, Fas, quando nunc uicisse habetur pro deo.

De possessione deiicere. LXIIII

De possessione deiicere, ex sermone Iurisconsultorum in uulgi sermonem abiit, pro eo quod est, famam cuipiam eripere, quam iam omniũ cõsensu obtinuerit, aut adimere quippiam, quod suo quasi

iure terere uideatur. Ná ius semper fauet possidéti, interdictumq; ferebať, nequis ui quépiam deiiceret. Extat edictum in Pandect. lib. xliii. Tit. de ui & ui armata, & refert à M. Tullio in oratione pro A. Cecinna: Plato libro cui titulus Gorgias, ἐπιχειρεῖς ἐκβάλλειν με ἐκ τῆς οὐσίας καὶ ἀληθοῦς, id est, Conaris me de possessione ac uero deiicere. Est aliquoties apud M. Tullium. Et apud eundé illud quoq; quasi in suam possessionem uenerit, cum quis imperiosius agit, aut plus æquo imoratur. Quintilianus libro. ii. de rhetorica quæ dum opere cedit, iam penè possessione depulsa est. Fit enim iucundius dictum, quoties ad res animi transfertur.

Dædali alæ. LXV

Δαιδάλου πτερά. id est, Dædali alæ: Dici solitum, ubi quis alioqui non satis idoneus ad negocium conficiendum, artis alicuius, aut auxilii accessionem adiungeret. Aut cum quis urgente necessitate, ad noua confugit consilia. Nota fabula, quæ prouerbii ministrauit occasionem, nempe de Dædalo, qui nouo cōmento aslutis alis elapsus est è manibus Minois.

Deinde expergiscebar. LXVI

Εἶτα ἐξηγρόμην, id est, Deinde expergiscebar. Hoc dicto significabant uana fuisse quæ dicerentur. Aristophanes: κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. id est, Deinde ego expergiscebar. Bacchus in Ranis iactat apud Herculem se naualem pugnam exercuisse, & duodecim aut tredecim hostium naueis demersisse. Id cum Herculi neutiquam uerisimile uideretur, Bacchum imbellem & deliciis effœminatum deum, grauiter in bello gessisse sese, per iocum subiicit, κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. Quanquam interpres admonet hunc sermonem à nonnullis, non ad Herculem, sed ad Xanthiam referri, à nonnullis ad ipsum Bacchum, ut significarit, se dedita opera mentitum fuisse, quæ narrarat. Carmen Aristophanis adscribam. Hercules,

κἀναυμάχησας. Bacchus. καὶ κατεδύσαμέν γε ναῦς
τῶν πολεμίων, ἢ δώδεκ' ἢ τρεῖς καὶ δέκα. Hercules.
σφώ; Bacchus. νὴ τὸν Ἀπόλλω. Hercules. κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. id est,
Et prælium nauale gessisti obsecro?
Quin duodecim hostium rateis, aut tredecim
Submersimus. Vos quæso? Nos uidelicet.
Ac postea sanè reliquit me sopor.

Hic iocus puerbialis etiá hodiernis temporibus familiaris est uulgo, quoties quæ memorantur, uana somniisq; simillima uideń. Res enim friuolas ὀνείρατα uocamus. πάντη σχεδὸν οἷον ὀνείρατα λέγων, id est. Passim ferè ueluti somnia narrans. Vnde & friuolarum rerum obseruatores ὀνειροπόλους appellát Græci. Videť ad hoc facete allusisse M. Tullius, dú somnium Scipionis, in quo multa fabulosa cōmemorat de cōcentu orbiú, de animabus, ita claudit, Ille discessit, ego somno solutus sum.

De lapide emptus. LXVII

De lapide emptus. In uilissimum & uehemēter obscurum hominé dicebať. Ná inter seruorum genera, siquidem iuxta prouerbiú, καὶ δοῦλος πρὸ δούλου, extremæ notæ habebanť emptitii, potissimum qui palàm in foro diuenditi fuissent. M. Tullius aduersus Pisoné. De me cum omnes magistratus promulgassent, præter unum prætorem, à quo nō fuit postulandú, fratrem inimici mei, præterq; duos de lapide emptos. Simillimum est illi Græco, quod alio reddidimus loco, ἀλώνητον ἀνδράποδον. Sale emptum mancipiú. Consimilé ad modum Columella, uilem minimiq; pretii, seruum significans, qué uulgus quidé, inquit, parui æris, uel de lapide noxium, cōparari posse putat. Sed ego plurimorú opinioni dissentiens, pretiosum uinitoré in primis esse censeo. Quo quidé loco, aut noxiú, noxæ deditum, & ob id uenire iussum, aut nexú legédum arbitror. Ná nexi dicebantur, qui quòd soluédo nō essent, addicebantur creditoribus. Tametsi nexi non continétur appellatione seruorum proprie, nec ueneunt. Iulius Pollux, libro de rerum uocabulis tertio, lapidem unde quondam uendebantur mancipia, τὸν πρατῆρα λίθον, καὶ πωλητήριον appellat.

Date mihi peluim. LXVIII

Δότε μοι λεκάνην. id est, Porrige mihi peluim, ubi quid uehemēter molestum esset, ita ut ferri iam diutius non posset, peluim sibi porrigi iubebant, quasi præ bile nauseaq; & fastidio rerum uomituri: ueluti siquis orationem supra modum indoctam non ferens, aut sophisticis næniis offensus dicat, δότε μοι λεκάνην, id est, Porrigite mihi peluim. Refertur à Suida. Extat auté apud Aristophanem ἐν νεφέλαις. Et Plutarchus in Politicis citat è Platone comico.

Dares Entellum prouocas. LXIX

Dares Entellum prouocas, & prouerbii speciem habet, & apud eruditos uidetur in ius prouerbii cessisse. Sic enim Hieronymus ad Augustinú, Memento, inquit, Daretis & Entelli. Conueniet uti, siquando quispiam iuuenili temeritate lacesset aliquem, non perinde promptum ad suscipiendú certamē, uerum intolerandum, si semel inierit. Qui senú fermè mos, ut libenter suffugiát negocia, suscepta

pertinaciter gerant. Sumptũ est ex quinto Æneid. lib. ubi Dares quispiam uiribus fretus, & ferox iuuenta, ultro prosiliens in medium, quéuis ad certamé prouocat: assurgente nemine, deterritisq; reliquis, iam perinde quasi uictor, præmiũ flagitat ab Ænea. At Entellus senex, & iam pridem ab huiusmodi genere certaminum feriatus, instigáte partim Aceste, partim ueterum uictoriarum memoria, tandem surgit cestibus dimicaturus. Is diu suo cõsistens loco, iuuenem insolentius circumsiliétem tulit, donec frustrato ictu lapsus, pudore sic recanduit, ut Daretẽ iam longe imparem planè cõsecuturus fuerit, nisi eum Aeneas intercedens eripuisset. Carmen ipsum Maronis adscriberem, est enim longe lepidissimum, ni & longiusculum esset & in promptu situm.

Cynosarges

Ad Cynosarges. LXX

Εἰς κυνόσαργες, id est, Ad Cynosarges, prouerbiali conuicio dicebatur, quemadmodum εἰς μακαρίαν καὶ εἰς κόρακας. Erat autem Cynosarges locus in Attica quispiam, in quo nothi, spuriiq; exercebátur, cui nomen inditum, ἀπὸ κυνὸς ἀργοῦ, id est, A cane albo, seu ueloci. Nam Græcis ea uox ἀργὸς, utrunq; significat. Qui collegit historias ex orationibus stelieuticis Gregorii Naziázeni, tradit Cynosarges dictum ἀπὸ τοῦ κυνὸς καὶ σαρκὸς, commutato κ in γ. Nominis causam hác adscribunt. Cum olim Diomus quidam Atheniẽsis, autore Stephano, nam Suidas Didymũ ponit, sacrificaret Herculi, canis quidam albus, aut, ut alii dicunt, uelox aquila, uictimæ partem abreptam in locum quendam deposuit. Quo prodigio territus, cum deum consuluisset, responsum est, ut eo in loco Herculi sacellũ extrueret, in quem uictima deportata fuisset. Nam eum Herculi placere. Porrò, quoniam Hercules nothus fuit, utpote ex adultera natus, & tamen uirtute sua diis æquum honoré assecutus: idcirco uisum est, ut inibi qui spurii fuissent, & neq; patris neq; matris nomine ciues, exercerent. Nec abhorret ab iis, quod scribit Plutarchus in libello quem inscripsit ἐρωτικόν, εἰ δὲ δεῖ καὶ τοῦτο τὸ πάθος δεῖ καλεῖν ἔρωτα θῆλυν καὶ νόθον ὥσπερ εἰς κυνόσαργες συντελοῦντα, τὴν γυναικωνῖτιν, μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἀετόν τινα λέγουσι γνήσιον καὶ ὄρειον, ὃν ὅμηρος μέλανα καὶ θηρευτὴν προσεῖπεν. id est, Quòd si igitur hunc quoque morbum oportet uocare amorem fœmineum ac nothum, ueluti in Cynosarges conicientem uos in muliebre conclaue, magis autem, sicut aquilam quádam dicunt gnesion, id est, ingenuam germanáq;, ac montanam, quam Homerus nigram & uenatricem appellat. Vnde uel contumeliæ causa dicebatur, εἰς κυνόσαργες, uelut in spurium, uel imprecando, quasi dicas, in malam crucem. Postea consentaneum est hoc quoq; loco garrire cœpisse philosophos & sophistas. Nam Suidas testatur, tria fuisse gymnasia, Lycœum, Cynosarges, & Academiam. Meminit huius rei & Plutarchus in Themistoclis uita, quem aiunt fuisse nothum. Erat autem extra portas Atheniensium Herculis gymnasium, quò spurii adolescentes sese cõferebant exercitii gratia, quod & ipse deus nothus ac matre mortali natus esset. Huc Themistocles adhuc adolescens arte pelliciebat & ingenuos aliquot adolescentes, quo paulatim tolleret nothorum & legitimorum discrimen.

Cythnicæ calamitates. LXXI

Κυθνώδεις συμφοραί. id est, Cythnicæ calamitates. Zenodotus Aristotelem autoré citat, Cythnios usq; adeo diuexatos, afflictosq; fuisse ab Amphitryone, ut in prouerbium abierint, κυθνώδεις συμφοραί, pro maximis cladibus, & immensis calamitatibus. Est autem Cythnus ex insulis Cycladibus una, cõtra Dryopidem sita, teste Stephano.

Cythonymi probrum. LXXII

Κυθωνύμου αἶσχος, id est, Cythonymi dedecus. In hominé dicebaẽ uehementer infamem, fœdiq; nominis, cuiusq; nomé iure supprimi debeat: uel ob malefacta, uel ob calamitates. Vnde & Græca uox à cælando nomine dicta est. Et hodie dictitant uulgo, tegendam ollam, quoties innuunt fœdius esse facinus, q̃ ut autoris facienda sit mentio. Autor Zenodotus.

Cyziceni stateres. LXXIII

Κυζικηνοὶ στατῆρες, id est, Cyziceni stateres. De re scite scalpta. Hoc enim subindicant παροιμιολόγοι. Nã hi numi olim celebres erant, quòd eleganter scalpti uiderentur. Repræsentabant altera parte Cybelen deorum matrem, facie muliebri, altera leonis imagine. Mihi magis uideẽ fore locus prouerbio, cum hominem significamus inæqualem, ac sui dissimilem: aut qui longe aliud agat, quàm præ se ferat. Quemadmodum numi Cyziceni ex uno latere Cybelen ostendebant effœminatam, ex altero leonẽ. Stater is ualebat xxviii. drachmas Atticas, unde & de re magni pretii uidetur posse dici. Cyzicus autem erat ciuitas Propontidis. Quidam eiusdem nominis urbem ponunt in Sicilia; prouerbii præter alios meminit Suidas.

Cyrnia terra. LXXIIII

Κυρνία γῆ, id est, Cyrnia tellus, dicebatur regio latrociniis infamis, cuiusmodi ferũt olim fuisse. Cyrnũ. Est autem Cyrnus insula quædam ad boream opposita Iapygiæ mellificio nobilis, autore Stephano, uerũ ob latrocinia fuit inaccessa nauigãtibus. Plinius autumat hanc esse Corsicá, in Ligustico, inquit, mari est Corsica, quam Græci Cyrnõ appellauere. Gens hæc & hodie male audit apud Italos. Pro-

uerbium non inepte detorquebitur in hominem alieni rapacem, ac uiolentum. In collectaneis Zenobii per Aldum editis reperio, κυρνία ἄτη, id est, Cyrnia noxa.

Cinyræ opes. LXXV Cyrnia noxa

Κινύρου πλοῦτος, id est, Cinyræ opes. De imensis diuitiis dicebatur. Simillimum illi, Midæ opes, Nam huius regionem opulentissimam fuisse, Naso satis indicat Metamorph. lib. x.

Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis,
Quæ tantum genuere nefas. sit diues Amomo,
Cynnamaq;, costumq;, suam, sudataq; ligno
Thura ferat, floresq; alios Panchaica tellus,
Dum feram & myrrham.

Pindarus in Nemeis meminit Cinyræ prædiuitis, σὺν θεῷ γάρ τοι φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώποισι παρμονώτερος, ὅσπερ καὶ κινύραν ἔβρισε πλούτῳ ποντίᾳ ἐν ποτε κύπρῳ, id est, Deo fauente, felicitas hominibus stabilior, quæ sanè & Cinyram opibus cumulauit olim in marina Cypro. Prouerbii meminit & Plato libro De legibus. ii. ἐὰν δ' ἄρα πλουτῇ μὲν κινύρα καὶ μίδα μᾶλλον, ᾖ δὲ ἄδικος, ἄθλιός τε ἐστὶν καὶ ἀνιαρῶς ζῇ, id est, Quod si ditior quidem fuerit, quàm Cinyra aut Mida, si autem iniustus & miser est, & moleste uiuit. Suida in dictione καταγηράσκω refert hūc ad modum, καταγηράσεις τιθωνοῦ βαθύτερον, καὶ τοῦ κινύρου πλουσιώτερον, καὶ σαρδαναπάλου τρυφηλότερον, ὥστε τὸ τῆς παροιμίας ἐπὶ σοὶ πληρωθῆ δὶς παῖδες οἱ γέροντες. id est, Consenescas Tithono plundius, Cinyra ditius, Sardanapalo delitiosus, ut in te compleatur prouerbium, bis pueri senes.

Minus de istis laboro, quàm de ranis palustribus. LXXVI Bis pueri senes

Μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἢ ἧττον τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων, i. Nihilo maior mihi rerū istarum cura, q̄ ranarū in limo uersantiū. Prouerbialis hyperbole, qua significamus, nihil oīno ad nos pertinere negociū. Rectè dicet & in obtrectatores, quorum oblocutiones dicemus nos fortiter contēnere. Siquidē ranæ tametsi assidue obganniant, oblatrentq; prætereuntibus, & odiosam illam cantionem iterent sine fine, βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοάξ, tamē nemo commouetur. Ad hoc facit quod Origenes Aegyptias ranas Dialecticorum & sophistarum garrulitatem interpretatur in decretis pontificiis. Ranarum palustriū maior est mihi cura quàm rerum istarum

Cucurbita sanior. LXXVII Sanior cucurbita

Κολοκύντης ὑγιέστερος. i. Cucurbita salubrior. Suidas & Zenodotus pro adagio referūt. Athenæus libro tertio, citat hunc uersiculum ex Epicharmo,

ὑγιέστερον τ' ἦν ἔτι κολοκύντας πολύ. id est, Eratq; longe sanius cucurbita.

Versus Græcus cōstabit si legas, ἔτι. Nam, ut nos adduximus, habetur in Athenæo edito per Aldum. Vnde sit natum, nō indicat. Proinde diuinandum id inde ductum, uel quòd cucurbita non facile læditur aeris uitio, propter crustum quo tegitur: uel quòd ea uariis remediis efficax esse perhibetur, quemadmodū indicat Dioscorides libro. ii. Item Plinius lib. xx. cap. iii. Nec una tantū species ad remedia, ualet & satiua quā Græci κολοκύνθην appellāt: ualet inanis intus, syluestris, quā Græci somphon, ut ait Plinius, dicunt: ualet & satiua minor κολοκυνθὶς quasi dicas cucurbitulam. Mihi uidetur non absurde ductum hinc prouerbium, quòd cucurbita undiq; turgeat integra, nec rimis hians, nec uermiculis obnoxia. Est autem integritas & obesitas corporis, sanitatis argumentum. Cognatum illi, quod aliās recensuimus, κρότωνος ὑγιέστερος, id est, Crotone salubrior.

Cum deo quisq; & gaudet, & flet. LXXVIII Deo uolente, quisq; ridet atq; flet

Σὺν τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ κ' ὀδύρεται. id est, Deo uolente, quisq; ridet atq; flet.

Admonet adagium rerum humanarum celerem esse commutationem, neq; in nobis situm, ut res perpetuo secundæ sint, uerum utcunque fortunæ lubitum fuerit, ita uel secundis rebus attollimur, uel aduersis affligimur. Extat hic uersiculus apud Sophoclem in Aiace flagellifero. Idem sibi uult illud Euripideum ex Iphigenia Aulidensi,

οὐκ ἐπὶ πᾶσί σ' ἐφύτευσ' ἀγαθοῖς,	Non te seuit ad omnia læta
ἀγάμεμνον ἀτρεύς.	Agamemnon Atreus.
δεῖ δέ σε χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι.	Gaudere atq; dolere necesse est.
θνητὸς γὰρ ἔφυς. κἂν μή σὺ θέλῃς,	Mortalis enim es. Sin tu nolis,
τὰ θεῶν οὕτω βουλόμεν' ἔσται. id est,	Tamen eueniet, sic diis placitum.

Cum deo fit Græcis, quod fit fauente numine. Cōtra sine deo, quod absq; deorū fauore. Pindarus in Pythiis hymno quinto, οὐ θεῶν ἄτερ, id est, nō sine diis. Idē eiusdem operis hymno nono, Non sine diis

ὠκεῖα δ' ἐπειγομένων ἤδη θεῶν πρᾶξις ὁδοί τε βραχεῖαι, id est,

Velox actio iam diis accelerantibus breuesq; uiæ. Rursus hymno decimo,

θεῶν τελεσάντων, οὐδέν ποτε φαίνεται ἔμμεν ἄπιστον. id est,

Cum dii peregerint, nihil uidetur esse incredibile. Et Virgilius,

Haud equidem, sine mente reor, sine numine diuum.

Ita quod præter spem ultro obtingit, diuinitus fieri dicitur. Aristophanes in Equitibus,

ἀλλ' ὅδε προσέρχεται   Sed ipse in concionem prodit huc
ὥσπερ κατὰ θεῶν εἰς ἀγοράν.   id est,   Tanquam deo uolente.

Diuinitus

M. Tullius in Verrem actione quinta, Qui Metello diuinitus hoc uenit in mentem? Et Horatius libro. iii. oda. iiii. Non sine diis animosus infans. Et σὺν ταῖς μούσαις, id est, musis fauentibus, σὺν τοῖς θεοῖς, id est, diis bene iuuātibus. Festiuū est quod de Stratonico refert Athenæus lib. viii. Is cum esset parū insignis citharœdus, haberetq; in ludo suo noué Musarū imagines, & Apollinis unā, discipulos duos, rogatus à quopiā quot haberet discipulos, σὺν θεοῖς, inquit, δώδεκα, ludens amphibologia. σὺν θεοῖς accipi potest, annumeratis diis, aut diis fauētibus. Porrò ueteres præcipuū numé tribuebāt fortunæ, cui tribuūt quicquid feliciter aut secus euenit: de qua Demosthenes in oratione ad Philippi epistolam, μεγάλη γὰρ ῥοπή, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἡ τύχη ἐστὶ πρὸς ἅπαντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. i. Magnū enim momentū, imo uerius totū est ipsa fortuna ad omnes hominū actiones. Item Æschines in apologia, πάντα περιττεύεται ... τύχη πάντων ἐστὶ κυρία, id est in fortunæ manu sunt omnia.

Coryco reluctari

Cum Coryco luctari.   LXXIX

Πρὸς κώρυκον γυμνάζεσθαι, id est, Aduersus Corycū luctari dicebatur, qui sumeret inanem operam. Opinor Corycum palæstriten fuisse quempiam inuictum. Nisi malumus Corycum esse māticam coriaceam, ut adagium affine sit illi, Vtrem uellis. Verum hoc sensu Hesychius scribit per. ω. & υ. Suidas scribit per ο. & ι. Porrò talis pugna pugnata est Apuleio in Thessalia.

Curetum os.   LXXX

Os curetum

Κουρήτων στόμα, id est, Curetum os. Dici solitum, siquando quis numine afflatus loqui uideretur, propterea quòd Curetes Cybeles comites, furore quodam sacro perciti, diuinare uiderentur. Refert à Zenodoto. Meminit & Hesychius.

Melius nobis est quàm heri.   LXXXI

Prouerbialem habere figuram uidetur illud Aristophanis in Pluto,

ὦ Βλεψίδημε ἄμεινον ἢ χθὲς πράττομεν.   id est,   O Blepsideme melius atq; heri mihi est.

Cum significamus fortunā in melius cōmutatā. Ité illud Theocriticū, quod alio citauimus loco,

τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.   id est,   Melius cras forsan habebit.

Nam heri & cras, pro præterito futuroq; tempore posita sunt.

Cretenses sacrum.   LXXXII

Οἱ κρῆτες τὴν θυσίαν, id est, Cretenses sacrum, subaudi, faciunt, aut simile quippiā Adagium Zenodotus ad huiusmodi refert fabulā. Tempestate iactatus Agamemnon, delatus est in Cretā, ingressusq; Polyrrhenen (nam id est Cretæ insulæ oppidū, ab ouiū copia sic appellatum, autore Stephano) rem diuinā fecit. Interea uero captiui conscensis nauibus aufugerunt. Quæ res cum illi renūciaretur, fertur dimidiatum & imperfectum & sacrificiū, & iam incensam uictimā reliquisse, curriculoq; ad maris littus properasse, perturbatum maioré in modum, animoq; consternatum. Ibi uix unam reperisse nauem reliquam, qua deuectus est, multum imprecatus malorum eius insulæ cultoribus. Vnde siqua res per tumultum, ac turbulente fieret, κρητικὴν θυσίαν, id est, Cretense sacrum uocabant. Mihi uidet quadraturum, ubi quis non fruitur iis quæ parauit. Quemadmodum usu uenit Agamemnoni, cuius uictimas deuorauere Cretenses.

Simul & misertum est, & interiit gratia.   LXXXIII

ἅμ' ἠλέηται καὶ τέθνηκεν ἡ χάρις,   id est,   Simul & misertum est interiitq; gratia.

Senarius prouerbialis apud Zenodotum, dici solitus in ingratum, qui simul atque leuatus est malis, desinit meminisse beneficiorum eius, cuius opera restitutus est: iuxta illud, Si dolet, meminit: si placet obliuiscitur: cum contra admoneat prouerbium,

χάριν λαβὼν μέμνησο, δοὺς ἐπιλάθου.   id est,

Memineris accepti, dati obliuiscere.   Idem docet in moralibus Seneca,

Beneficii accepti meminisse oportere, dati obliuisci.

At nunc ita est ingenium uulgi, ut fragilis sit beneficiorum memoria, iniuriarū tenax. Et iuxta Plautum, Siquid iuues, pluma leuior gratia: siquid offendas, plumbeas iras gerunt. Celebrantur in eandem sententiam hi quoq; uersus,

Ἀεὶ δ' ὁ σωθεὶς ἐστὶν ἀχάριστος φύσει.   id est,

Seruatus usq; ingratus est, & immemor.   Et,

Μετὰ τὴν δόσιν τάχιστα γηράσκει χάρις.   id est,   Post munus ilico consenescit gratia.

Frustra currit.   LXXXIIII

Εἰς κενὸν τρέχω, id est, Frustra currit, pro eo quod est, frustra laborat. Sic usus est diuus Paulus apostolus compluribus locis. Sumptum ab iis, qui in stadio cursu certant. Celebris est hic senarius,

ἄβουλος ἀνὴρ εἰς κενὸν μοχθεῖ τρέχων.   id est,   Temerarius labore currit irrito.

Celebrat & illud cuiuspiam ἀπόφθεγμα, τρέχουσιν ἔξω τῆς ὁδοῦ, id est, Currunt extra uiam, ubi quis sedulo quidem molitur, sed nulla certa ratione, quæ præmonstret, quid quatenusq; sequẽdum sit. *Extra uiam currit*

Morsus aspidis. LXXXV *Aspidis morsus*

Δῆγμα ἀσπίδος, id est, Morsus aspidis. De malo immedicabili, aut de lingua uehementer uirulenta. Refertur adagium ab Apostolio Byzantio, non admodum memorabili autore, nisi nos meliorum inopia compelleret. Quanquã hũc nec Politianus grauatus est quodam in loco citare testem. Circũfertur græcus uersiculus, adagio concinens,

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή. id est, Telum aspidis profecto mulier improba.

Aelianus primo De naturis animantiũ libro, tradit aduersus uiperarũ, omniũq; serpentium morsus remedium inueniri, aspide una excepta, præcipue si de rana gustarit, ut ait libro ꝓximo. Solius huius ictum omni cura potẽtiorẽ esse. Nec ab ullo uinci, preterq̃ à muliere, quæ uel aspectu cõtactuq; solo necet, quoq; alterum cum regulo, alterũ cum aconito cõmune. Nicander item in Theriacis.

ἀσπίδα φολίδεσσαν ἀμυδρότατον δάκος ἄλλων. id est,

Aspida crudelem, cuius super omnia morsus Immedicabilis est.

Plinius prodidit, aspidem nunq̃ uagari sine compare, quòd si cõtigerit alterã interimi, protinus alterã prosequi percussorem, in mediis quoq; fori turbis agnitũ. Addunt quidam, ab hoc ictum serpẽte, intra quatuor horas emori. Nihil aũt uetat, quo minus trahat adagium ad hostem clanculariũ, & tãto pestilentiorẽ, quòd clanculum citraq; dolorẽ infundat uenenũ hæc serpens, neq; post morsum appareat uulnus in corpore: tantũ somnus letalis obrepit, quẽadmodũ describit Nicander, atq; hinc existimant quidam morsum illius ἀμυδρότατον ab eodem poeta uocari.

Arbore deiecta quiuis ligna colligit. LXXXVI

Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται. id est, Ruente quiuis ligna colligit arbore.

Meminit huius ꝓuerbii Theocriti Scholiastes, sed pro πεσούσης scriptũ est, παρούσης, mendose, ni fallor. Siquem fortuna præcipitem dederit, in hunc passim oẽs incurrunt, & quisq; quod potest diripit. Iam enim sibi putant impune fore. Exemplum huius adagionis est apud Iuuenalem de Seiano.

Nihil est ab omni parte beatum. LXXXVII *Beati ab oĩ parte nihil*

Quod scripsit in Odis Horatius,

Nihil est ab omni Parte beatum,

Prouerbialem habet sententiam, quam Græci sic efferunt,

Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. id est, Felix per omnia nullus est mortalium.

Hunc senarium citat Aristoteles libro Rheto. ii. inter exempla sententiarum. Est aliquoties & apud Theognidem. Clearchus apud Athenæum adducit hunc uersum,

Ἀμήχανον δ' οὐδὲν ἔγεντο βροτοῖς. id est, Nil usquam est hominũ carpere quod nequeas.

Menander apud Plutarchum, τοδὶ δύναμαι σαφ

ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος, id est,

Num quæpiam intercedit his cognatio, Vitæ ac dolori.

Ad hanc sentẽtiam pertinet quod alibi diximus, omnibus galeritis inasci cristã. Theseus priusq̃ ueniret in Atticam. instituit sacra, quædam quæ ludis ac lætitia peragerent, quædam cõtra quæ mœrore luctuq;. Cæterum cũ appulisset in Atticam, quoniã multos reperit squalidos ac mœstos ob mortem regis Aegei, qui desperato filii reditu, præ dolore semet è saxo præcipitem dedit: multos contra lætitia gestientes ob filii reditũ institutũ est, ut in ὠσχοφορίᾳ, id est nomẽ festo à gestãdis ramis nõ nuncius ipse, sed caduceum coronaret, deinde qui sacris interfuerũt emitterent has uoces, εἶα αἶ id est, eia heu, quarũ prior gratulationis est, & in bellicis pæanibus cani solet, quod liquet ex Aristophanis Pace, ubi crebro repetuntur illa, ὢ εἶα. εἶα μάλα, ὢ εἶα, εἶα ὤ. altera luctus est. Vnde & αἴας dictus Græcis & αἰάζειν. Hæc uidelicet est imago uitæ mortalium. Historia refert à Plutarcho in uita Thesei. Pindarus in Isthmiis hymno. iii. ad tẽpus torquet sentẽtiã, αἰὼν δὲ κυλινδομέναις ἁμέραις ἄλλοτ' ἄλλ' ἐξάλλαξεν· ἄτρωτοί γε μὰν παῖδες θεῶν. id est, Seculum aũt uoluendis diebus, nunc huc, nũc illuc sese flectit. Cæterum dii extra teloꝝ iactum sunt. Nam interpres admonet hic παῖδες θεῶν esse dictũ pro θεοί. Simile quiddam habet in Pythiis hymno. vii. φαντί γε μὰν οὕτω κεν ἀνδρὶ παρμονίμαν θάλλοισαν εὐδαιμονίαν, τὰ καὶ τὰ φέρεσθαι. id est, Aiunt sane sic uiro stabilem florere felicitatem, si hæc & hæc ferat, hoc est, si ferat tum ꝓspera, tum aduersa. Perpetua felicitas minitatur subitum exitium, quod temperatum est, solet esse diuturnius. Interpres in hanc sententiam adduxit uersum Homericum.

Τὸν περὶ μοῦσ' ἐφίλησε, δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε. id est,

Vnice amans dederat cui musa bonumq; malumq;.

Extat aũt hoc carmen Odysseæ θ. de Demodoco. Rursum Pindarus hymno. v. πόνων δ' οὔ τις ἀπόκληρός ἐστιν, οὔτ' ἔσεται. id est, Laboꝝ aũt exors nullus est nec erit. Ac mox τὰ καὶ τὰ νέμων, id est, hæc & hæc fortiens, uidelicet bona cũ malis. Interpres adducit & aliũ Pindari locũ, qui est in Pythiis hymno

M

tertio, ἓν παρ᾽ ἐσθλὸν πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. id eſt, Ad unũ bonũ duo ſimul mala partiunt mortalibus imortales. Adducit & illud Homericum quod alibi retulimus ex Odyſſeæ ω.

Dolia Iouis

δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει, id eſt, Dolia nanq; Iouis duo ſunt in limine poſta.

Huc pertinent & illa de qbus nobis aliàs dictũ eſt, ubi mel ibi fel, ubi uber ibi tuber, & huius generis alia. Nec alienũ arbitror ab hac ſententia, quod priſci Romani duas diuas coluerunt, Angeroniá atq; Volupiam: alterá ab angoribus dictam, alterá à uoluptate. & Angeroniæ qdem Pontifices in ſacello Volupiæ ſacrum faciunt, ſignificantes dolores ac uoluptates in uita hominum inuicem miſtas eſſe. Addunt Angeroniæ ſimulachrũ in ara Volupiæ fuiſſe collocatum, quod dolor comes ſit uoluptati, & uoluptas dolori, hac figura, ut os habeat obligatũ atq; ſignatum, hoc ænigmate ſignificátes, eos qui dolores & anxietates animi diſſimulant, patientiæ beneficio ad maximam peruenire uoluptatem. Huiuſmodi fermè Macrobius libro in Somniũ Scipionis primo. Deſinam ſi Aeſchyli uerſum aſcri-pſero, quem Iulius Pollux lib. vi. cap. xi. teſtatur extare apud Ariſtophanem,

Angeroniæ uolupiæ comes

ὀξυγλυκύ

ὀξυγλυκύ τοι τὰ ῥοιᾶς κοκκία. id eſt, Et dulciter acre temperabis punicum.

Huius enim pomi grana gratam quandam habent acrimoniam. Ad eundem modum temperata eſt uita mortalium.

Cognati multi felicium

Felicium multi cognati. LXXXVIII

τῶν δ᾽ εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς, id eſt, Cognatus unus quilibet felicium.

Id hodieq; uulgo dicunt, locupletum plurimos eſſe cognatos. Huc alluſit Terentius in Phormione, At ſi talentûm rem reliquiſſet decem, primus eſſes, memoriter progeniem ueſtram uſq; ab auo atq; atauo proferens. Pindarus in Nemeis hymno decimo, ſic extulit γνώμαν. οἴχεται τιμὰ, φίλων τητωμένῳ φωτί, παῦροι δ᾽ ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν. id eſt, Perit honos, uiro priuato amicis, pauci autem mortales in rebus aſperis fidi. Plato in epigrammate, ἦ μάλα τοῦτ᾽ ἔπος, ὡς οὐδεὶς οὐδὲν ἔχοντι φίλος. id eſt,

An tandem expertus noſti uerbum uetus illud,

Quod qui nil habet, huic nullus amicus adeſt.

Inopi nullus amicus

Amantium iræ. LXXXIX

τῶν φιλούντων ὀργαί, id eſt, Amantiũ iræ. Vbi q nõ ex aĩo indigant inuicẽ, aut de iracũdia neutiquá duratura. Terẽtius in Andria, Amantiũ iræ, amoris redintegrátio eſt. Et iuxta Græcam ſentẽtiam,

ὀργὴ φιλούντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον. id eſt, Puſillo amantum durat ira tempore.

Atq; huiuſmodi diſſidiola, quæ nonnunquam incidunt inter amicos, mõdo abſit amaritudo, quaſi renouant amicitiam excuſſo diuturnæ conſuetudinis tædio. Quod eleganter indicat & Mimus ille, ni fallor, Publianus. Diſcordia, fit charior concordia.

Diſcordia fit charior Concordia

Primum recte ualere, proxima forma, tertio loco diuitiæ. XC

Plato libro De legibus ſecundo, λέγεται γάρ, ὡς ἄριστον ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος, id eſt, Aiunt enim optimũ, ac potiſſimũ eſſe bonam ualetudinẽ, pximũ formá, tertium diuitias. Meminit huius adagii aliis quoq; locis. Stobæus citat hæc ex Sclerio quodá, ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ, δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, εἶτα τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων. id eſt, Bona ualetudine eſſe optimũ eſt homini mortali. Proximũ ſpecie honeſta præditũ eſſe. Tertiũ opes habere citra fraudem. Quartũ ætate uigere cum amicis. Plato aũt libro De legibus primo efferrt ad hũc modum, ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχύς, τέταρτον δὲ πλοῦτος, οὐ τυφλὸς ἀλλ᾽ ὀξὺ βλέπων, id eſt, Primũ locum obtinet bona ualetudo, ſecũdum forma, tertium robur, quartum opes, haud cæcæ, ſed acutum cernentes. Hic ordo uotoꝝ olim popularibus etiam cantilenis celebratur, teſte Platone in Gorgia. Fertur inter Græcas ſententias huiuſmodi ſenarius,

οὐκ ἔστ᾽ ὑγείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ. id eſt,

Quàm bene ualere, melius in uita nihil. Item alter huic ſimilis,

ὑγεία καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύω. id eſt,

Recte ualere & ſapere, duo uitæ bona. Quò ſpectat etiam illud Iuuenalis,

Vt ſit mens ſana in corpore ſano. Et Horatius, Valeat poſſeſſor oportet.

Ariſto Sicyonius pæana ſcripſit in laudem ſanitatis, ut refert Athenæus lib. xv.

ὑγίεια πρεσβίστα μακάρων

μετὰ σοῦ ναίοιμι τὸ λειπόμενον βιοτᾶς,

σὺ δέ μοι πρόφρων σύνοικος εἴης. id eſt,

Sanitas antiquiſſima dearum, Tecum uiuam quod reliquum eſt uitæ, Tu uero mihi propitia contu-bernalis, contrix eſto. Ac mox, μετὰ σεῖο μάκαιρα ὑγίεια, τέθαλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ, σέθεν δὲ χωρὶς οὔτις εὐδαίμων. id eſt, Tecum diua ſanitas florent omnia, ac renidet gratiarum uer. Abſq; te uero nemo felix. Ariſtoteles libro Rhetoricorum ſecundo, exemplum ſententiæ quæ non egeat epilogo, hoc eſt addita ratione, quòd ſic omnibus perſuaſum ſit, refert, ἀνδρὶ δ᾽ ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γέ μοι δοκεῖ. id eſt,

Homini bene ualere optimum est, ut mihi quidem uidetur. Videtur esse senarius, sed corruptus. Aristoteles Moralium ad Eudemium libro primo narrat aliquem in uestibulo templi, quod est in Delo Apollinis hanc scripsisse sententiam, Eidem non adesse omnia, bonitatem, honestatem, ac iucunditatem: ac quod iustissimum esset, fecisse honestissimum, optimum autem bene ualere, omniũ uero iucundissimum, potiri quod quis amat. Philosophus uero felicitatem cum sit optima & pulcherrima, tamen eandem iudicat esse iucundissimam. Hæc enim diuidit uulgus, cum re uera sint coniunctissima. Locus erit prouerbio, quoties significabimus, aliud alio prius esse, & iis quæ potiora sunt, maiorem curam deberi.

Fœnum esse. Ambrosia alendus. XCI *Ambrosia alendus*

Fœnum esse, & ambrosia alendus. Vtrunq; prouerbiali figura dixit M. Tullius, alterum in indoctos ac brutos homines, alterum in egregios, ut intelligas illos pecudibus, hos diis æquandos, Nam fœno uictitant boues. Ambrosia cibus est apud Homerum; deorum, αἰὲν ἐόντων. Cicero libro de Oratore secundo, Sic ego, Crasso audiente, primum loquar de facetiis, & docebo sus, ut aiunt, oratorẽ eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Rursum idem eodẽ in libro. Iocabat, inquit, Catulus, præsertim cũ ita dicat ipse, ut ambrosia alendus esse uideat. Horatius, prælautas, opiparasq; cœnas, deũm cœnas uocat, O noctes cœnæq; deũm, Nectar & ambrosiã indicans. Nam hæc illis tantum à poetis tribuuntur, siquando domi cibum capiunt: alioqui si contingat aliquò ad opimam uictimam inuitari, nidore carnium magis delectantur. *Cœnæ deorũ*

Spes alunt exules. XCII

Αἱ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, id est, Spes pascunt exules. Vbi quis excussus à pristina fortuna semper id agit, ut restituatur. Ab humano sumptũ ingenio, quo fieri uidemus, ut nullus ita sit exul, quin & uelit, & speret futurum, ut aliquando postliminio redeat in patriam. Id ita esse, nos quoq; complurium exulum exemplo cognouimus, nominatim Ioannis Bentiuoli Bononiensis, quẽ cum illic essemus, Gallus in gratiam Iulii Romani Pontificis expulit. Eodem animo se fuisse testatur Ouidius apud Tomitanos exulans. Ne Iudæos quidem hodie spes destituit. Euripides prouerbialem sententiam fuisse significat. Citatur autem à Plutarcho, libello quem De exilio conscripsit,

Αἱ δ᾽ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, ὡς λόγος, Spes exules alunt, ut habet adagium,
Καλοῖς βλέπουσί γ᾽ ὄμμασιν, μέλλουσι δέ. id est, Oculisq; spectant blandulis, cessant tamen.

Et nati natorum. XCIII *Nati natorũ*

Παῖδες παίδων, id est, Nati natorum. Prouerbialis figura, qua longam rei cuiuspiam propagationẽ significamus: eam adagii uice fuisse usurpatam, satis indicat Plato cum aliis aliquot locis, tum libro De legibus tertio, καὶ παίδων παῖδες ὃ λέγομεν, id est, Filios filiorum, ut dicimus. Sumptũ è carmine illo Homerico, quod est Iliados Υ sub persona Neptuni de Aenena ad Iunonem,

Καὶ παίδων παῖδες, καί τοι μετόπισθε γένωνται. Quod Virgilius ita reddidit
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

Allusit ad Homericam figuram Aristophanes in Auibus,

Δώσομεν ἡμῖν αὐτοῖς, παισί, παίδων παισίν. id est,
Dabimus nobis ipsis, natis, ac natorum natis.

In Nebulis eandem figuram per iocum torsit ad usuras, alias ab aliis nascentes,

Αὐτοί τε καὶ τ᾽ ἀρχεῖα καὶ τόκοι τόκων. id est, Ipsi atq; sortes, fœnorumq; fœnora. *Fœnorum fœnora*

Nimirum alludens ad illud, quod alibi retulimus,

ἐστὶ τόκος πρὸ τόκοιο, τόκος δέ γε ἔστι καὶ ἄλλος,

Ἱππομανεῖν. XCIIII

Ἱππομανεῖν, Dicebantur prouerbiali conuitio fœminæ uirosæ ac libidine præter modum pruriẽtes. Aristoteles libro de animalibus sexto, αἱ μὲν οὖν ἵπποι θήλειαι ἱππομανοῦσιν. ὅθεν καὶ ἐπὶ τὴν βλασφημίαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσιν, ἀπὸ μόνου τῶν ζώων τὴν ἐπὶ τῶν ἀκολάστων περὶ τὸ ἀφροδισιάζεσθαι. id est, Igitũ equæ furiunt in equos. Vnde ab uno hoc animante ductum est uocabulum, quod in mulieres conuitio dicitur, circa Venerem intemperantes.

Ouium mores. XCV

Προβάτων ἦθος, id est, Ouium mores. In stupidos ac stolidos iaci solitum. Aristophanes in Pluto,

ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις. id est, Mihi immo uitam prædicas ouiculæ.

Aristoteles libro De natura animalium nono, quamobrem ita prouerbio dici consueuerit indicat διαφέρει κατά τε δειλίαν καὶ πραότητα, καὶ ἀνδρείαν καὶ ἡμερότητα, καὶ νοῦν τε καὶ ἄνοιαν. τό τε γὰρ τῶν προβάτων ἦθος, ὥσπερ λέγεται, εὔηθες καὶ ἀνόητον. πάντων γὰρ τῶν τετραπόδων κάκιστόν ἐστι. ἕρπει εἰς τὰς ἐρημίας πρὸς οὐδέν. καὶ πολλάκις χειμῶνος ὄντος ἐξέρχεται θύραζε, καὶ ὅταν ὑπὸ τοῦ νιφετοῦ ληφθῶσιν, ἂν μὴ κινήσῃ ὁ ποιμήν, οὐκ ἐθέλουσιν ἀπιέναι, ἀλλ᾽ ἀπόλλυνται καταλειπόμενα, ἐὰν μὴ ἄρρενας κομίσωσιν οἱ ποιμένες, τότε δὲ ἀκολουθοῦσιν. id est, Differunt aũt & timiditate mansuetudineq;, & ferocia placidita-

teq; intelligentia ac stoliditate. Nam & ouium ingenium, queadmodum aiunt, simplex ac stultum. Siquidem est oium quadrupedum inertissimu. Prorepit in deserta, nulla de causa, ac sæpenumero hybernis mensibus foras è septis digredit. Cumq; à niuibus occupatu fuerit, ni pastor compulerit, discedere nō uult, sed relictu cessansq; perit, nisi pastores mares adduxerint. Nam ita demu consequutur. Proinde Aristophanes taxans uecordiā populi Atheniensis, oues illos uocat in Vespis,

ἐκκλησιάζειν πρόβατα συγκαθήμενα. id est, In concione pecus ouillum considet.

Ouis χρυσόμαλλος — Nec hoc prætereundum loco, quòd Diogenes Cynicus, opulentum quendam, cæterum indoctum, πρόβατον χρυσόμαλλον, id est, Ouem aureo uellere dixit. Et Plautus in Bacchidibus, Quis has huc oues adegit? in senes stultos. Huc respiciés Origenes enarrans Leuiticum, ouis immolationem interpretatur affectuum stultorum & irrationabilium correctionem.

Muris interitus. XCVI

κατὰ μυὸς ὄλεθρον, id est, Iuxta muris interitu. Aelianus libro De naturis animaliu. xii. cap. x. tradit murem minime uiuacem esse, sed sua sponte defluentibus intestinis ocyus emori, atq; hinc natu prouerbium, κατὰ μυὸς ὄλεθρον, id est, Iuxta muris interitu. Addit hoc usum Menandrum in Ithade. Quadrare uidet in homines imbecilla ualetudine, aut in μακροβίους, id est, Breuis æui, quos μινυνθαδίους appellat Homerus. Aut in eos qui paulatim extabescunt. Verisimile est enim, mures sic emori queadmodum nascuntur in Aegypto: ut aliqua pars sit mus, altera nihil nisi limus.

μινυνθάδιοι

Ante lentem augere ollam. XCVII

πρὸ τῆς φακῆς αὐξάνειν τὴν λοπάδα, id est, Ante lentem augere ollam. Prouerbiali figura dictum, pro eo qd' est, spes ingentes in aio cōcipere prius q̃ res ipsa teneat. Aut polliceri qd' ipse nōdum habeat, aut præpropere sibi placere, quasi iam possideat ea, quæ pcul etiādum absunt ut teneant. Veluti siqs spe sacerdotii sumptus iam incipiat facere, quod nondum acceperit. Aut siquis uitæ strepitu augeat spe magistratus, quem incertum est an sit impetraturus. Citatur adagium ex Cratete apud Athenæum, καὶ πρὸ φακῆς λοπάδ' αὔξων εἰς στάσιν ἡμᾶς βάλῃς, id est, Ne ante lenticulam augens ollam, aut patina, in seditionem nos mittas. Citatur & à Plutarcho cōmentario De præceptis bonæ ualetudinis, eiusdē Cratetis nomine, his qdem uerbis, ὁ μὲν οὖν Κράτης διὰ τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν οἰόμενος οὐχ ἥκιστα τὰς στάσεις καὶ τυραννίδας ἐμφύεσθαι ταῖς πόλεσι μετὰ παιδιᾶς παρῄνει, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδ' αὔξων ἐς στάσιν ἄμμε βάλῃς. αὐτὸς δέ τις ἑαυτῷ παρακελευέσθω, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὔξειν ἀεί, καὶ δὴ πάντως ὑπερβαίνων τὴν καρδαμίδα καὶ τὴν ἐλαίαν, ἐπὶ τὸ θρῖον καὶ τὸν ἰχθὺν εἰς στάσιν ἐκ πλησμονῆς τὸ σῶμα καὶ ταραχὰς ἐμβάλλειν καὶ διαῤῥοίας. id est, Crates igit cu existimaret in ciuitatibus seditiones ac tyrānides potissimu è deliciis ac luxu nasci, per iocum admonuit, ne præ lenticula semp augens patinam, in seditioné nos coniicias. Sed seipsum adhortet quisq;, ne semper præ lente augens patinam, ne'ue modis omnibus, præterito nasturtio & olea, ad farcimen & piscem desciscens, ex repletione corpori seditionem cōcitet, ac tumultu & diarrhoeas. Crates eò derorsit dictum, ut apparet, poetæ cuiuspiam, ut pertineat ad hoies impēdio sumptuosos. Allusit aut ad morem plebis, quæ solita sit excitare seditiones, si cōspiciat optimates sibi præponi. Nam lopade apponebant cibi lautiores, id quod licet colligere ex Luciani Saturnalibus. Lens legumen est uilissimum ac plebeium.

Pudebat recusare, & non audebant suscipere. XCVIII

Recusare pudet, et timet. — M. Tullius in Epistolis ad Atticum uersum hunc Homericum, ceu puerbialem non semel usurpauit.

Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι, id est,

Detrectare pudor, formido subire uetabat.

Quo licebit uti, quoties incidit eiusmodi negociu, ut aliud suadeat honestas, aliud utilitas: & dedecorosum sit nō suscipere puinciam, rursum periculosum suscipere. Potest accōmodari etiā ad illos, qui rogati neq; negare audent ob pudorem, neq; præstare tamē uolunt quod rogant, ob diuersum animi uitium. Est aut hic uersus apud Homerum Iliados H. ubi Hector quemlibet è Græcorum ducibus ad singulare certamen prouocat, & reliquis omnibus cunctantibus surgit Menelaus,

Ὣς ἔφαθ'. οἳ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ, Sic ait, interea tenuere silentia cuncti,

Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. id est, Detrectare pudor, formido subire uetabat.

Sphæram inter sese reddere. XCIX

Plutarchus in libello De cognoscendo pfectu, μάλιστα δὲ εἰ τὸ φιλόνεικον καὶ δύσεριν περὶ τὰς ζητήσεις ὑφεῖται, καὶ πεπαύμεθα τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας καὶ σφαίρας ἐπιδιδόντες πρὸς ἀλλήλους, τῷ πατάξαι καὶ καταβαλεῖν μᾶλλον, ἢ τῷ μαθεῖν καὶ διδάξαι χαίροντες. id est, Maxime si quæstionu ambitio cōtentioq; remittitur, sicq; desinimus arguméta, ceu lora sphærasq;, sic uicissim inter nos reddere, ut magis gaudeamus ferire aut deiicere, q̃ discere aut docere. Est apud Platoné in Euthydemo, ὁ δὲ Διονυσόδωρος ὥσπερ σφαῖραν ἐκδεξάμενος τὸν λόγον, πάλιν ἐστοχάζετο τοῦ μειρακίου. id est, Dionysodorus tanq sphærā exceptum sermoné rursus iaculabatur in adolescenté. Meminit de lusus genere Iulius Pollux, libro de rerum uocabulis nono. Seneca quod Græci de sphæra tradunt, ad pilæ lusum refert, ostendens

eam commoditatem requiri inter dantem beneficium & accipientem, quæ est inter mittentē pilam & excipientem, Volo, inquit, Chrysippi nostri uti similitudine de pilæ lusu, quam cadere nō est dubium, aut mittentis studio aut accipientis. Tunc cursum suum seruat, ubi inter manus utriusq; apte ab utroq; & iactata & excepta uersatur. Necesse est autem lusor bonus, aliter illam collusori longo, aliter breui mittat. Eadem beneficii ratio est, nisi utriq; personæ dantis & accipientis aptatur, nec ab hoc exibit, nec ad illum perueniet ut debet. Si cum exercitato & docto negocium est, audacius pilam mittemus: utcúq; enim uenit, manus illam expedita & agilis repercutiet. Si cum tyrone & indocto, non tam rigide nec tam excusse, sed languidius, & in ipsam dirigentis manum remisse occurremus. Idem faciendum est in beneficiis &c. In eodem libro aliquanto post, Sicut in lusu est aliquid, pilam scite ac diligenter excipere, sed non dicitur bonus lusor, nisi qui apte & expedite remisit quam acceperat. Non dissimilis est, quem hodie pilæ uocant apud Italos, cuius meminit Horatius,

Nanq; pila lippis inimicum & ludere crudis.

Athenæus libro primo docet, sphæræ lusum olim dictum φαινίνδα ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων, quæ uerba quid sibi uelint, non satis intelligo, magis arbitror dictum, ἀπὸ τοῦ φαίνομαι, quod sphæra missa emicet. Ibidem citatur carmen Antiphanis, Σφαῖραν λαβὼν

Τῷ μὲν διδοὺς ἔχαιρε, τὸν δ' ἔφυγ' ἅμα,
Τὸν δ' ἐξέκρουσε, τὸν δ' ἀνέστησεν πάλιν
Κλαγκτοῖσι φωναῖς. id est, Sumpta pila
Gaudebat huic dedisse, at hunc fugit simul,
Excussit hunc, at erigebat alterum
Tubæ in modum sonante uoce.

Quadrabit adagium in eos qui sese uicissim dicteriis incessunt. Confine, sicut opinor illi Persiano,

Cædimus, inq; uicem præbemus crura sagittis.

Iuxta Senecæ sententiam, quadrabit etiam in eos qui sibi mutuo assentantur & colludunt in disputatione, uelut cum Scotista respondet scotistice, Nominalis iuxta decreta nominalium, ut non quærat ueritas, sed theatrica quædam fabula peragi uideatur.

Animo ægrotanti medicus est oratio. C Medicus oratio

Celebratur hic uersus apud Græcos prouerbii uice, citaturq; à Plutarcho ad Apollonium.

Ψυχῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι. id est, Aegroto animo medicus est oratio.

Sumptum apparet ex Aeschyli Prometheo,

Οὔκουν Προμηθεῦ τοῦτο γιγνώσκεις, ὅτι Non hoc quidem te præterit Promethee,
Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι. id est, Morbo quod iræ medicus est oratio.

Siquidem ut inquit ille sapiens Hebræus, Sermo mollis frangit iram. Et ira iuxta Stoicos nihil aliud est q̃ furor breuis. Huc allusit Horatius in epistolis,

Sunt uerba & uoces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi depellere partem.

Ex opinione Stoicorum, cupiditates animi morbos appellat. His philosophia medetur pharmacis uerborum, id est, monitis salubribus, Et apud Terentium arguit sese Menedemus, qui non ut decuit, tractarit ægrotum animum adolescentis. Vt enim in corporum morbis pro ratione ualetudinis, alia atq; alia adhibentur pharmaca, itidem in animi malis non eadem adhibenda est oratio. Sed interim blandius monendum, interim acrius iurgandum, nonnunquam dissimulandum, & imprudenti pharmacon admouendum. Iuxta Pauli monitum, Argue, obsecra, increpa. Feruntur in eandem sententiam & hi senarii,

Λόγος γάρ ἐστι φάρμακον λύπης μόνος. id est,
Dolori enim medetur una oratio. Et,
Λόγῳ μ' ἔπεισας φαρμάκῳ σοφωτάτῳ. id est, Oratio pharmaci optimi
Sermone flexisti optimo me pharmaco. Et,
Ὁ λόγος ἰατρὸς τοῦ κατὰ ψυχὴν πάθους. id est,
Animo laboranti medicus oratio est.

Isocrates in oratione De pace, eleganter usurpauit hanc sententiam, ὑμᾶς δὲ χρὴ, πρῶτον μὲν τοῦτο γινώσκειν, ὅτι τῶν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς νοσούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν. ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστ' ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας. id est, Vos autem illud in primis scire oportet, quod aduersus corporis morbos multa uariaq; remedia à medicis reperta sunt, animis uero ægrotantibus, ac prauis cupiditatibus oppletis, non est aliud remedium q̃ oratio, quæ nō uereatur errantes in-

trepare. Deinde deridiculum esse, cum medicorum usturas ac sectiones perferamus, ut à grauioribus cruciatibus liberemur, orationem reiicere prius quàm liqueat, an huiusmodi uim habeat, ut utilitaté adferat audientibus. Verum ut amica, salubris, & tempore adhibita oratio, remedium est efficax ac præsentaneum, ita sermo inimicus, aut pestilens, aut non in tempore dictus, letale uenenum est.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA 11

Siquid mali, in Pyrrham. I

Εἴ τι κακὸν, εἰς Πύῤῥαν, id est, Siquid mali, in Pyrrham, subaudiendum recidat, aut abeat, aut eiusmodi quidpiam. Ad hunc modum malum, siquod timeret, deprecabant abomináńtes, & in hostium caput imprecátes. Vnde & illa figura Græcis pariter ac Latinis scriptoribus familiaris, hostibus nostris hoc eueniat. Ouidius,

Hostibus eueniat

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.
Idem in tertio De arte amandi,
Hostibus eueniat tam fœdi causa pudoris.
Idem libro tertio fastorum,
Eueniat nostris hostibus ille color.
Idem libro secundo Elegiarum,
Hostibus eueniat uacuo dormire cubili.
Hostibus eueniat uita seuera meis.
Idem libro tertio Elegiarum,
Eueniat nostris hostibus ille pudor.
Rursum Virgilius libro tertio Georg.
Dii meliora piis, erroremque hostibus illum.
Idem in octauo Aene. de Mezentio,
Dii capiti illius generique reseruent.
Propertius,
Hostibus eueniat lenta puella meis.
Et Horatius in Odis,
Hostium uxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis austri.

Et Terentius in Heauton timorumeno, in sene seipsum excruciáte. At, obsecro te, istuc inimicis fiet. Idem in Eunucho, Vtinam sic sint qui mihi male uolunt. Originé puerbii tradút huiusmodi. Quondam Pyrrhæos, quotquot erant finitimi, graui odio persequebant: unde siquod malum aliquádo uideretur impendere, id abominantes, precabant ut in Pyrrhæos auerteret dicentes, εἰς τὴν Πυῤῥαίαν, id est, In Pyrrhæorum regionem. Est aút Pyrrha, Lesbi insulæ ciuitas, autore Stephano. Est & altera inter Prienen & Miletum. Nescio an librariis sit imputádum, quod Plutarchus in Conuiuio sapiétum pro Pyrrham refert Prienen. Verba Plutarchi sic habent, καὶ ὁ Θαλῆς γελάσας, εἴ τι κακὸν εἶπον αὖθις εἰς Πριήνην. διαλύσει γὰρ ὁ Βίας, ὡς διέλυσεν αὖ πρὸς τὸ πρῶτον. id est, Ac Thales ridens, siquid, inquit, mali, rursus in Prienen. Soluet enim Bias, quéadmodum soluit prius. Mihi uidet loci nomen data opera mutatum, quòd Bias esset Prienæus, ita ioco Pyrrha mutata est in Prienen.

In tuum ipsius malum lunam deduces. II

Ἐπὶ σεαυτῷ τὴν σελήνην καθέλκεις, id est, Aduersus teipsum lunam detrahis. Maleficæ mulieres incantamé tis quibusdam lunam in terram detrahere credebantur antiquitus. Vnde Vergilius,

Carmina uel cœlo possunt deducere lunam.

Et Horatius in Odis,

Per atque libros carminum ualentium,
Refixa cœlo deuocare sydera.

Et rursum in Sermonibus,

Lunamque rubentem
Ne foret his testis, post magna latere sepulchra.

Item Iuuenalis,

Vna laboranti poterit succurrere lunæ.

Creditum est olim, huiusmodi sagas oculis ac pedibus priuari solere. Aglaonice quæpiam, cum per astrologiæ cognitionem defectus præsciret, iactitabat se lunam è cœlo detracturam in terram. Atque eius iactantiæ pœnas dedit, de quo dicetur in prouerbio, lunam detrahere. Prouerbium igitur hinc sumptum, dicebatur de iis qui suis ipsorum artibus sibi malum accerserent. Quod genus, siquis callidis rationibus effecisset, ut accerseretur aliquis, deinde eueniret, ut ab eo quem accersendum curasset, subuerteretur.

Coruus aquat. III

Κόραξ ὑδρεύει, id est, Coruus aquat. Dici solitum, ubi quis nõ citra negocium, citraq; ingenium cõsequeretur ea quæ cuperet. Aut ubi quis rem nouis artibus tentaret efficere. Ductũ ab apologo de coruo cum sitiret, congestis lapillis aquam ex imo fundo in summam uasis oram euocante. Quod Plinius ut rem gestam memorat lib. x. cap. xliii. sed probabilius uidetur, ut adagium referat ad eã fabulam quam Fastoꝝ lib. ii. narrat Ouidius ad hunc modum,

Forte Ioui Phoebus festum solenne parabat,
Non faciet longas Fabula nostra moras.
I mea dixit auis, nequid pia sacra moretur,
Et tenuem uiuis fontibus adfer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
Tollit & aereum peruolat altus iter.
Stabat adhuc ficus duris densissima pomis,
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fertur,
Dum fierent tarda dulcia poma mora,
Iamq; satur, nigris longum capit unguibus hydrũ,
Ad dominumq; redit, fictaq; uerba refert.
Hic mihi causa moræ uiuarum obsessor aquarum,
Hic tenuit fonteis, officiumq; meum.
Addis ait culpæ mendacia Phœbus, & audes
Fatidicum uerbis fallere uelle deum?
At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.

Meminit huius & Hyginius, & Aelianus De naturis animantium libro primo. Proinde prouerbium mihi magis uidetur conuenire in cessatorem.

Conuenerat Attabas & Numenius. IIII

Συνῆλθον ἀτταβάς τε καὶ νουμήνιος. id est,
Coniunctus est suo Attabas Numenio. Quidam legunt Attagas.

Attabas & Numenius conuenerit

Dici solitum quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus trahit hos insigne par furum fuisse. Meminit huius Diogenes Laertius in uita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabat eos, qui putaband intellectu attestante sensibus esse credendum, cum ipse nec rationi nec sensibus assentiendum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum est, Cum Bitho Bacchius.

Colossi magnitudine. V

Κολοσσαῖος τὸ μέγεθος, id est, Colossæa magnitudine. Prouerbialis apud Lucianum hyperbole, in homines prægrandi corporis mole, A statuis ingentibus, quas Colossos appellant. Inter has in primis celebratur solis Colossus apud Rhodios, septuaginta cubitis altus, hoc est, iuxta Festum Pompeium, pedes centum & quinque, cuius pollicem uix pauci potuerunt amplecti. Referuntur & alii apud Plinium prodigiosæ magnitudinis. Nam iis impendio delectabantur olim imperatores Romani, quibus, ut uidetur, magis erat cordi maximos esse, quàm optimos. Legimus & æneos dici prægrandes. De magnis ac uehementer molestis qui Athones dicti sunt, alibi meminimus, quemadmodum & Hamaxiæis.

Mali commatis. VI

Πονηροῦ κόμματος, id est, Mali cõmatis, dicebatur improbus, contemptus & reiiculus quispiam. Sumpta metaphora à reprobatis nomismatis. Aristophanes in Pluto,

Ἔοικε δ' εἶν τοῦ πονηροῦ κόμματος. id est, Videtur esse non probati commatis.

In sycophantam dictum, iam in paupertatem famemq; redactum, posteaq Plutus oculos receperat. Interpres ostendit, comma genus esse uilissimi nomismatis. Sonat autem perinde quasi dicas, malæ monetæ. Rursum in eadem fabula, ἴσθ' ὅτι που

Οἶσθ' ἐκείνου τοῦ πονηροῦ κόμματος, id est, Nouerit
Illius esse hunc improbati commatis.

Apud eundem in Ranis, τῷ πονηρῷ κόμματι. Idem in Concionatricibus,

Καὶ πονηρὸν γένοιτο κόμμ' ἐκεῖνο τ' ἐκεῖνο, id est, At istud hercule comma mihi fuit malum.

Reddit causam, quod cum abisset in forum empturus farinas, iamq; peram suppofuisset, præco clamauit, nequis reciperet æreos nummos, sed argento uenderẽtur omnia. Ad hanc formam pertinent etiam illæ, ceu prouerbiales metaphoræ, κίβδηλος ἄνθρωπος. & κιβδηλεύειν, pro eo quod est, impostu ram facere, & κιβδηλία, pro impostura, quæ uoces reperiunt cum aliâs frequẽtius, tum Platonis libro

De legibus undecimo, siquis forte certius desiderabit testimoniū. Proinde qui moribus sunt improbatis eos κιβδήλους uocant, quasi dicas adulterinæ monetæ. Appositius autem ad oris figuram, morum & indolis indicem referetur. Siquidem quemadmodum numus inspecta imagine dignoscitur ilico, probatus'ne sit an adulterinus, itidem ex ipsa statim hominis forma deprehenditur ingenium, uel Euripede teste, cuius hæc sunt in Ione,

κίβδηλος

Γνοίη δ' ἄν ὡς τὰ πολλά γ' ἀνθρώπων πέρι,
Τὸ σχῆμ' ἰδών τις εἰ πέφυκεν εὐγενής. id est, Plerunq; species ipsa, simul aspexeris
Hominem arguit, generosus is sit, an secus.

Beneuolus trucidator. VII

Εὔνους σφάκτης, id est, Beneuolus occisor. Conuenit in hos qui cum summā adferant perniciem, tamē beneuolentiæ speciem admiscent. Tractum aiunt ab Oreste, qui trucidata matre Clytemnestra, parētale cōuiuium uelut in illius honorē exhibuit. Quidam & ad Antigonū regem referunt, qui posteaq̃ Semelen è medio sustulisset, ossa tamē illius summo cum honore curauit ad matrē deportanda. Sunt quibus magis placet, ut adagium ad Ptolemæum Philopatoris filium referat: is matrem Berenicen in palatio ipsius uinculis constrictam. Sosibio tradidit adseruādam, ubi illa nō ferens eam filii contumeliam, sumpto ueneno interiit. At ille perturbatus insomniis, monimētū in medio urbis extruxit, quod nunc sepulchrum appellatur. In hoc unà cum matre maiores omneis suos composuit, & inter hos Alexandrum Magnū. Nec hoc contentus officio uir pius, templum eidem constituit in Aegialis, cui nomen inditū, Berenices seruatricis. Hæc fermè Zenodotus. Confine est illud quod alibi recensuimus, Intempestiua beneuolentia nihil à simultate differt. Ita Flaccus,

Nil moror officium quod me grauat.

Nec parum scite dixit Ennius Apud Ciceronem libro officiorum secundo,

Benefacta male loca. m. a.

Benefacta male locata, malefacta arbitror.

Corytheo deformior. VIII

Κορυθέως αἰσχίστερος, id est, Corytheo deformior. Aiunt Corytheū quēpiā fuisse hominē insignite stultum ac uecordem, ad hoc forma infelicissima fœdissimaq;, cui liberi item fuerint oēs patrē referētes, unde uulgaris dictus est iocus, in hoīem bardū, ac pinde deformē. Refertur adagium à Zenodoto.

Niti contra torrentem

Contra torrentem niti. IX

Contra torrentē niti dicunt, q frustra certāt cū iis, quos uincere nō queāt. Sumptū à natātibus, q solent secūdo natare flumine, maxie si torrēs fuerit. Quod si cōtra nitantur, nihil pmouerint. Vsurpat hoc adagiū Aurelius Augustinus in epistola quadā ad diuū Hieronymū. Et laudat à Iuuenale Crispi prudentia, qui Domitiani uiolentiæ cōcesserit, & ingenio alioqui insanabili obsecundarit.

Ille igitur nunquam direxit brachia contra Torrentem. Item Ouidius,

Stultus ab obliquo qui cum discedere possit,
Pugnat in aduersas ire natator aquas.

Gregorius Theologus ad Eudoxiū rhetorē, τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία παιδεύει, id est, non esse cogendum fluminis impetum, docet etiam prouerbium.

Amicus usq; ad aras

Vsq; ad aras amicus. X

Μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμί, id est, Vsq; ad arā sum amicus. Tametsi nō est huius instituti quælibet apophthegmata colligere, tamē hoc ita cōmode dictū, & specie usqueadeo puerbiali, prerea sic à magnis celebratū autoribus, ut merito uideat in hunc ordinē cooptādum. Responsum est aūt à Pericle, quē cū amicus qspiam rogaret, ut in causa quadā sua gratia falsum deieraret, δεῖ μὲ ἔφη συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι βωμῶν, id est, Oportet me commodare amicis, sed usq; ad aras. Ita refert Gellius. Cōmodius refert Plutarchus in libello, περὶ δυσωπίας, μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμί. id est, Vsq; ad arā sum amicus. Admonet puerbiū, nōnunq̃, quo cōsulamus amicorū cōmodis, eorūq; uolūtati morem geramus, fas uideri paululū à recto deflectere: uerū eatenus, ne pter hoīem amicū numinis reuerētiam uiolemus. Olim iurātes arā manu cōtingebāt. Porrò quatenus & quousq; sit ab honesto deflectendū amici causa, copiose docteq; disputat Aulus Gellius libro Noctiū Atticarū primo, capi. iii.

Codali chœnix. XI

Κοδάλου χοῖνιξ, id est, Codali chœnix, siue demensum. De magnis mensuris dicebatur, autore Suida. Neq; præterea quicquā super hac re mihi repertum est adhuc apud autores. Coniectare licet, ortum à seruo quopiam edaci, cui chœnix fuerit altius capax, & hac arte fraudarit herum. In collectaneis quæ titulo Hesychii circūferunt, reperio Condalum piscem, aut eundem, aut certe affinem Cestreo, quem Gaza uertit Mugilem. Sed idem meminit alibi huius prouerbii κοδάλου χοῖνιξ, subindicans fuisse quempiam ædilem, qui maioribus mensuris solitus sit uti.

Concha dignus. XII

Κόγχης ἄξιος, id est, Concha dignus. Rem nullius pretii cōchā dicūt Græci, quēadmodū Latini nauci aut floccum. Vnde quod contemptissimum, nulliusq; rei significabant, id κόγχης ἄξιον, dicebant.

Conto nauiga.

κοντῷ πλεῖν, id est, Conto nauigare, dicebant, qui sic rebus uterent, quemadmodum uti conueniebat, aut qui uitæ genus suo accõmodatum ingenio sequerentur. Neq; enim contus ad ullum alium usum accõmodatus, q̃ ad nauigationẽ. Itidẽ non ad quamuis uitã quiuis idoneus est. Vtaris licebit, siquẽ ad monere uoles, ut quaq; re utat ad id in quod inuenta sit, ut quorsum seruas numos tuos, non in hoc natos ut spectentur, sed quo uitæ subsidio sint: conto nauigandum est. Refertur à Suida. XIII

Cydi pœnam debet.

κύδου δίκην ὀφείλει, id est, Cydi pœnam debet. κῦδος prima producta, gloriam significat: eadem correpta, τὴν λοιδορίαν καὶ κακολογίαν, id est, Maledictũ & cõuicium. Vnde & uerbũ deduxere κυδάζειν, pro eo quod est conuiciari. Proinde cum quis ob rem friuolã ueluti uerbum aliquod temere dictum deferretur uexareturq;, eum prouerbio dicebát, κύδου δίκην ἐκτετικέναι, καὶ κύδου δίκην ὀφείλειν, hoc est, conuicii pœnam dependisse, & maledicti pœnam debere. Nam antiquitus mulcta dicebatur iis, qui petulantius in quempiam aliquid dixissent. XIIII

Cnips in loco.

ὁ σκνὶψ ἐν χώρᾳ, id est, Cnips in regione. Dictũ in eos, qui subinde sedẽ mutarẽt, & aliunde aliò demigrarent. Cui uitio sese obnoxiũ fuisse cõfitetur Horatius. Est autem σκνὶψ, siue κνὶψ, nam utrunq; reperio, uermiculus innascens materiis. Is eroso ligno, semper locũ mutare nitit. Quidã efferunt prouerbiũ hoc modo, κνὶψ ἐκ χώρας, id Cnips è regione, ut subaudias demigrat. Plinius libro decimosexto, cap. xli. inter pestes materiarum teredinem cõmemorat, uermem grauissimo ad portionem capite, sic appellatum, quod dentibus erodat, sed proprie uocari teredinem, quæ in mari materiam infestet. Addit huius generis Cerasten uocari, qui simulatq; tantum eroserit, ut circumagat sese, generat alium. Hæc an huic prouerbio congruant dubito, nam Græci tradũt κνῖπα esse animalculum uolucre & ξυλοφάγον, non dissimile culici. Id si uerũ est, non uideo qui consistat, quod ab Aristotele proditum est, auem ξυλοκόπον, quem latini, ni fallor, Picũ Martium appellant, ob id rostro fodere arbores, ut κνῖπας in ligno latentes euocet. Suidas ait à κνιπὸς, qui est genitiuus casus huius nõiatiui κνὶψ, fingi nominatiuum κνιπὸς, eamq; uocem significare, parcumq;, tenuiq; uictu uiuentem, nimirum ad Cnipis exemplum, qui lignorum arrosu pascitur, cibo nõ admodum lauto. Proinde consentaneum uidetur, adagium dici posse in sordidos, duro parcoq; uictu utentes. XV

Cyclobori uox.

κυκλοβόρου φωνή, id est, Cyclobori uox. De clamosis & uehementer obstreperis dicebatur, aut quibus uox esset uitiosa raucaq;. Cycloborus fluuius quidã Atticæ, non perpetuus sed torrens, ingenti strepitu defluens, unde ductum prouerbium. Aristophanes in Equitib. XVI

ἅρπαξ, κεκράκτης, κυκλοβόρου φωνὴν ἔχων. i. Clamosus, auidus, uoce Cyclobori obstrepens.

Thasium infundis.

θάσιον ἐνέχεις, id est, Thasium miscuisti. Dici solitum uidetur, ubi quis uinum non aqua, sed alio quopiam efficaciore uino dilueret. Nã Thasia uina laudatissima quondã fuisse, testatur & Apuleius apologia prima, Olitori, inquiens, & cauponi merito concessum est, olus & uinum ex nobilitate soli cõmendare, uinũ Thasium, olus Phliasiũ. Et Plinius capite septimo naturalis historiæ libro decimoquarto, inter transmarina uina Thasium Chiumq; in summa gloria fuisse scribit. Est autẽ Thasus insula iuxta Thraciam: unde prouerbiũ, Thasus bonorum. In ea insula narrãt fuisse Staphylum, quem deperierit Bacchus. Sumptum est ex Aristophanis Pluto, quo loco uersus hic est, XVII

εἰ θάσιον ἐνέχεις, εἰκότως γε νὴ δία. id est, Merito profecto, si Thapsion infuderas.

Anus quædam queritur adulescentem amatorem pridem ita sibi solitum adulari, ut diceret illã suauissime olere. Ad id per iocum respondens Chremylus, negat esse mirum, si ita uisum fuit adulescẽti, cum illi uinum Thasium odoratissimum proponere sit solita. Interpres addit ἐνέχεις dictum pro ἐκίρνας, id est, infundebas, pro miscebas.

Κλειτοριάζειν.

Κλειτοριάζειν uulgato cõuicio dicebant ii, qui puerorum amoribus oblectarent, aut, ut ait Diogenianus, mulieres imodice libidinosæ. Vnde natũ sit prouerbium, nõ satis liquet, nisi quod Hesychius docet κλειτορὶς Græcis sonare naturæ muliebris uicinam partem, unde receptũ ut κλειτοριάζειν appellarẽt libidinosam contrectationem, attestante & Suida. XVIII

Claudiana tonitrua.

Festus Pompeius innuere uidetur, Claudiana tonitrua in uulgi sermonem abiisse, scribens ideo uocata Claudiana tonitrua, quòd Claudius Pulcher instituerit, ut ludis post scenam factis, lapidũ coniectus ita fieret, ut ueri tonitrus similitudinem imitaretur. Nam antea leues admodum & paruos sonitus fieri solitos, & cum claui & lapides in labrum æneum conicerentur. Quadrabit adagium, si modo uidebitur in adagiorum gregem recipiendum, in homines imodice clamosos, & odiose obstreperos. XIX

Simillimum illi, quod alibi retulimus, δωδωναῖον χαλκεῖον, id est, Dodonæum æs.

Pilam.t.c.m.

Claudi more tenere pilam. XX

M. Tullius aduersus Pisoně scribit in hunc modum: Græcus primum distinguere illa atq; diuidere, quě admodum dicerentur, iste claudus, quomodo aiunt, pilam retinere, quod acceperat testificari. Hactenus Cicero. Prouerbium cõgruit in eos, qui quicquid à præceptoribus acceperint, siue id doctum sit, siue indoctum, nullo delectu, nulloq; iudicio tenere solent, ac sequi. Sumpta metaphora à claudo diffidente suis pedibus, & ob id pertinaciter columnis innitente. Nisi sicui magis referendum uidet ad lusum pilæ, quam claudus ita demum accipit, si cõmode illi mittas. Alioqui pedibus tardus non potest utcunq; missam accipere. Seneca libro De beneficiis septimo. Quid si me remittere pilã manco iubeas? hoc est, dare beneficiũ illi, qui nõ sit idoneus ad accipiendum. Plautus in Aulularia. Tũ aũt interdius, quasi claudus sutor domi sedet totos dies. Generatim cõueniet in omneis, qui de alieno pendent iudicio, alienæq; innitunť autoritati, queadmodum isti, quibus satis est dixisse, αὐτὸς ἔφα.

Claudus sutor

Rectus.l.d.

Loripedem rectus derideat. XXI

Et sanè quam elegans est, & plurimum habet figuræ prouerbialis illud apud Iuuenalem,

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

Quo conueniet uti, quoties aliquis id aliis opprobrat mali, cui sit ipse obnoxius, aut aliena castigat uitia, à quibus ipse non sit imunis, perinde quasi claudus claudo claudicationis uitium per contumeliã obiiciat. Oportet enim q̃ maxime uacare culpa, qui in alium paratus est dicere: & stultissimum est, in alium iacere, quod in ipsum possit retorqueri.

Quis enim tulerit Gracchos de seditione querentes?

Si fur displiceat Verri, si homicida Miloni?

Celebrať illud Leonis Byzantii, cui cũ maledicus quispiã opprobrasset uitium oculorũ, ipse gibbo deformatus: Humanũ, inquit, conuicium in me iecisti, cum ipse Nemesim in dorso portes.

Nemesis in dorso

Clisthenem uideo. XXII

Κλεισθένην ὁρῶ, id est, Clisthenem uideo. Clisthenes hic male audiit, & comicorum conuiciis laceratus est, quod parũ uir haberetur, seseq; cultu indecoro, uelut in mulierem transfiguraret, Sardanapalum illum Assyrium imitatus. Aristophanes οὐ θεσμοφοριαζούσαις,

ὁρᾷς σεαυτόν; οὐ μὰ Δί' ἀλλὰ Κλεισθένην. id est, Teipsum uides? non per Iouem, sed Clisthenem.

Suidas refert, & ait conuenire in eos, qui leui, derasaq; sunt cute. Nam hic mos Clistheni, barba derasa semper esse, quo iuuenis etiamdum uideretur. Effertur & ad hunc modum, κλεισθένους ἀκρατέστερος, id est, Clisthene intemperantior, de cinædo & deliciis effœminato, contrarium illi, ζήνωνος ἐγκρατέστερος, id est, Zenone temperantior.

Clisthene intemperantior

Cleocritus. XXIII

Κλεόκριτος, id est, Cleocritus. Id nominis cõtumeliæ causa iaciebať in cinædos ac molles & parũ uiros. Nam & hunc ueteris comœdiæ maledicta nobilitarunt. Dictus est autem effœminatus cinædus, hospes, obscuro fœdoq; genere, Cybeles filius, quòd Rheæ mysteria ab exectis euiratisq; peragerentur. Ne forma quidem à moribus discrepabat. Nam facie uelut auem referebat. Suidas nominatim prouerbii loco refert, alioquin ipse non retulissem inter adagia.

Coturnissare. XXIIII

Κιχλίζειν, prouerbio dicebanť, qui pinguibus coturnicibus, aut turdis uescerenť, aut qui riderẽt lasciue, parũq; decore. Proinde & κιχλισμὸν, risum, mollẽ & impudicũ appellãt. Quadrabit igiť uel in liguritores & cupediis addictos, uel in lasciuius ludentes. Sturni nihil nõ imitanť, & turdus à Plinio receſet inter aues, quæ sermonem humanum imitanť. Nam autores uocem hanc uarie transferunt.

κιχλισμός

Cilicium exitium. XXV

Κιλίκιος ὄλεθρος, id est, Cilicium exitiũ. De crudeli & imani dicebatur. Cilices enim ob piraticam quam exercebant, & assiduas hostium deprædationes, infames erant imanitatis & crudelitatis noie. Quapropter & Attici uindictas acerbiores, κιλικίους appellabant. Meminit præter alios Hesychius. Similis formæ est, quod apud Iureconsultos legimus Isauricum pro crudeli immaniq; latrone.

Isauricus

Centaurice. XXVI

Κενταυρικῶς, id est, Centaurice fieri dicebatur, quod immaniter, ferociter, inciuiliter'ue fieret, sumpta uoce à Centaurorum moribus. Aristophanes in Ranis,

τίς τὴν θύραν ἐπάταξεν ὡς κενταυρικῶς; id est,

Quis ostium pulsauit ita Centaurice?

Etenim Centauri uiribus & ui peragebãt omnia, legum & iuris omnis ignari: Tametsi quidam existimant hoc apud Aristophanẽ dictum εἰρωνικῶς, in Bacchũ mollem alioqui & imbellem.

Cilicii imperatores. XXVII

Κιλίκιοι στρατηγοί, id est, Cilicii duces. Dicebantur homines hirsuti, & pilis obsiti. Vnde & saga pilis

contexta, Cilicia uocantur. Autor Diogenianus. Simpliciter auté κιλίκιοι dicebantur, robusti, sordidi & magni, unde & κιλικίζεσθαι dicuntur, qui prauis sunt moribus: & κιλίκιοι λόγοι barbarica suffragia, quòd illi sortibus in galeam missis soleant decernere. Memorantur καλλικύριοι, qui cum essent serui, heris eiectis occuparunt regionem, καλλικύριον ἀγαθὰ aliâs recensuimus.

Ciuitates ludimus. XXVIII

Πόλεις παίζομεν, id est, Ciuitates ludimus. Lusus genus quoddam est, in quo calculis ludebantur olim, quos antiquitus πόλεις, id est, urbes uocabant. Neoterici χώρας, hoc est, regiones appellare cœperūt. Vsurpauit adagium Cratinus in Fugitiuis. Hic nimirum locus est, ni fallor, quem Iulius Pollux citat libro de rerū uocabulis nono, πανδιονίδα πόλιν βασιλέως τῆς πάνυ κόλακος, οἶσθ᾽ ἣν λέγομεν, καὶ κύνα καὶ πόλιν, ἣν παίζουσιν, id est, Pandionianam ciuitatem regis, supra modum adulatricis. Nosti quam dicimus, & canem & ciuitatem quam ludunt. Genus autem lusus describit his uerbis, ἡ δὲ διὰ πολλῶν ψήφων παιδιὰ, πλινθίον ἐστι, χώρας ἐν γραμμαῖς ἔχον διακειμένας. καὶ τὸ μὲν πλινθίον καλεῖται πόλις, τῶν δὲ ψήφων ἑκάστη κύων. διῃρημένων δὲ εἰς δύο τῶν ψήφων κατὰ τὰς χρόας, ἡ τέχνη τῆς παιδιᾶς ἐστι περιλήψει τῶν δύο ψήφων ὁμοχρόων, τὴν ἑτερόχρουν ἀναιρεῖν, id est, Qui uero complurium calculorū dicitur lusus, laterunculus est regiones in se continens, in lineis sitas. Et laterūculus quidem ipse ciuitas appellatur. Cæterum unusquisq; calculus canis. Porrò cum calculi sint duobus distincti coloribus, lusus hæc ars est, ut cōprehensis duobus calculis unicoloribus, eum qui diuersi coloris est, tollas è medio. Allusit ad hoc prouerbium Plato lib. De Republica.iiii. ἑκάστη γὰρ αὐτῶν πόλεις εἰσὶ πάμπολλαι, ἀλλ᾽ οὐ πόλις, τὸ τῶν παιζόντων, id est, Nam illarum unaquæq; plurimæ sunt ciuitates, non ciuitas, quemadmodum dicere solent ludentes. Refert Zenodotus, quanq̄ idem adagii sensum nō indicat. Quare cuiq; quod uero proximum uideatur, coniectandum relinquo. Mihi quadraturum uidet̄, quoties suum quisq; commodum quacunq; sectatur uia, & æmulo, cōpetitoriq; modis omnibus tēdit insidias. Qui lusus frequens est in aulis principum, & in magistratibus publicis. Ab hoc lusu manasse uidetur, qui nunc uulgo scaccarius dicitur.

Cissamis Cous. XXIX

Κίσσαμις κῷος, id est, Cissamis Cous. Hunc aiunt pecuariis gregibus supra modū diuité. Verum anguillam quotannis apparere solitam, quæ pulcherrimā omnium pecudem raperet. Ea cum in somnis apparens hominem cōmonuisset, ut sepeliret sese, & ille negligeret, euenit ut tum ipse tum uniuersum illius genus radicitus interiret. Hæc fermè Zenodotus. Et hoc quoq; ꝓuerbiū, Delium aliquem narratorem requirit. Apparet a fine, quod alibi dictum est, Aderit Temesseus genius.

Carcini poemata. XXX

Καρκίνου ποιήματα, id est, Carcini poemata. Dicebantur ea quæ uiderentur obscurius & instar ænigmatis dicta. Carcinus poeta quispiam fuit, cuius & aliâs meminimus in hoc opere, in quem Iocatur Aristophanes in comœdia, cui titulus, εἰρήνη, Carcini strobili

εὐδαιμονέστερος φανεὶς τῶν καρκίνου στροβίλων. i. Qui uisus est felicior uel Carcini strobilis. Is finxit Orestem ab Ilio coactum, ut matricidiū confiteretur, per ænigmata respondenté, autore Suida, qui testat̄ prouerbiū à Menandro usurpatum in falso Hercule. Stratonicus apud Athenæum lib. viii. cum audisset quendam imperite canentem, rogauit cuius esset cantio: cum is respondisset Carcini, πολὺ γε μᾶλλον ἔφη ἢ ἀνθρώπου, id est, Multo sanè magis, inquit, q̄ hominis. Nam καρκίνος Græcis & cancrum animal significat. Itaq; iocus ex ambiguo captatus est.

Carica uictima. XXXI

Καρικὸν θῦμα, i. Caricū sacrū. De macilēta hostia, minimeq; esculēta dicebat̄. Hinc ductū, quod Caribus populis mos fuerit, canem imolare. Non inconcinne torquebit̄ ad cibum appositum, insipidum, & quē nemo uelit attingere. Solent sordidi quidā, data opera, cibos putres, & ingratos palato, suis apponere, partim quòd minoris emantur, partim quo minus absumatur epularum in conuiuio. Hos eleganter quis dixerit, τὸ καρικὸν θῦμα παρατίθεσθαι, id est, Caricum sacrum apponere.

Callicyriis plures. XXXII

Καλλικυρίων πλείους, id est, Plures Callicyriis. De maxima quidem illa, sed sordida hominum turba dicebatur. Callicyrii dicebantur exulum serui, qui Syracusis agriculationé exercebant, autore Timæo. Quoniam autem ingens erat id genus hominum multitudo, prouerbio receptum est, ut si quos admodum numerosos significare uellent, καλλικυρίους appellarent. Aristoteles in Republica Syracusanorum, ostendit eam seruorum turbam ex omnigenis populis in unum confluxisse. Erāt autem eòdē loco Callicyrii apud Syracusanos, quo apud Lacedæmonios captiui, apud Thessalos Penestæ, qui uocantur apud Cretenses Elarotæ, apud Ægyptios Hebræi. Solitum est adagium hoc potissimum usurpari, siquando significabant metuendam multitudinem, quæ numero freta, nonnunquam opprimit dominos. Nam & hi serui plures erant dominis, quamobrem etiam expulerunt illos. Hæc fermè referuntur à Suida.

Cera tractabilior. XXXIII

κηροῦ ἐυπλαστότερος, id est, Cera tractabilior. De uehementer docili dicebatur, aut de ingenio facili, tractabiliq́ue, & in quemuis habitum sequaci. Horatius,

Cereus in uitium flecti, monitoribus asper. Persius quinta Satyra,

Sub pollice ducere

Artificemq́ue tuo ducit sub pollice uultum. Rursum Horatius,

Argilla quiduis imitabitur uda.

Est autem hoc ceræ peculiare, ut manibus contrectata mollescat. Et hinc uariæ rerum formæ solent effingi. Erat & picturæ genus è ceris collatis, quemadmodum è tessellis lapidum ac lignorum. Quanquam rudis ætas similior est argillæ quàm ceræ: primo quidem fingi potest dum tenera est, uerum ubi duruit ingenium, nõ facile refingitur in aliam speciẽ, sed quemadmodum dixit Plato libro de repub. iiii. κινδυνεύει γοῦν ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄν τις ὁρμήσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ ἑπόμενα εἶν, id est, Periculum est, ne ad quæcunque se quis appulerit à pueritia, talia sint & quæ sequuntur.

Occisionis alata. XXXIIII

φόνου πτερόν, id est, Interfectionis ala, de subito interitu dici solitum. Sumpta metaphora ab alatis iaculis, quæ repente mortẽ adferunt. Quanq́ magis probat Zenodotus, ut accipiamus φόνου πτερὸν dictũ περιφραστικῶς, id est, per circuitionem, pro morte, quasi sit & ipsa alata.

Celmis in ferro. XXXV

Κέλμις ἐν σιδήρῳ, id est, Celmis in ferro. Dici consueuit de iis, qui præter modum suis fiderent uiribus, tanquam inexpugnabiles, inuictiq́ue cæteris. Celmis, ut scribit Zenodotus, unus fuit ex Idæis Dactylis, qui cum matrem deorum Rheam uiolasset stupro, deinde à reliquis fratribus reiectus est. Ab hoc ferrum solidissimum cudi solebat. Ait huius historiæ mentionẽ factã apud Sophoclẽ in Satyris. Enarrator Apollonii de Dactylis Idæis inter quos & Celmis, refert hos uersus ex autore Phoronide,

ἔνθα γόητες
Ἰδαῖοι φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι, οἰκί' ἔναιον
Κέλμις, δαμναμενεύς τε μέγας καὶ ὑπέρβιος ἄκμων
Εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης ἀδρηστείης.
Οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος ἡφαίστοιο
Εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαισιν ἰόεντα σίδηρον,
Ἐς πῦρ τ' ἤνεγκαν καὶ ἀρίπρεπες ἔργον ἔδειξαν. i.

Illic habitabant
Montigenæ Phryges Idæi gens arte celebris
Celmis, Damnameneusq́ue ingens, Acmonq́ue superbus
Montanæ docti cultores Adrasteæ,
A quibus ars Vulcania primis esse reperta
Dicitur, & nigrum nemoroso in monte repertum
In uarios usus monstrarunt cudere ferrum,
Impositumq́ue igni miro splendescere cultu.

Cestum habent Veneris. XXXVI

Veneris cestũ habent

Τὸν κυπρίδος κεστὸν habere dicunt, qui nouis modis quẽlibet in amorem sui pelliciunt. Sumptum est autẽ ex Homericæ Iliados ξ. quo loco Iuno concubitura cum suo Ioue, Venerem adit, atq́ue ab ea cingulum gratiarum & amorum cõciliatorem cõmodato petit. Hunc poeta describit ad hũc modũ.

Ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα
Ποικίλον. ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο.
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς
Πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
Τόν ῥά οἱ ἔμβαλε χερσὶν, ἔπος τ' ἔφατ' ἔκτ' ὀνόμαζε.
Τῆ νῦν τοῦτον ἱμάντα, τεῷ δ' ἐγκάτθεο κόλπῳ,
Ποικίλον ᾧ ἔνι πάντα τετεύχαται, οὐδέ σέ φημι
Ἄπρηκτόν γε νέεσθαι, ὅ, τι φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς. id est,

Sic ait, & soluit de pectore textile lorum
Picturatum, in quo lenimina cuncta ferebat.
Huic inerat desiderium, huic amor, huic muliebris
Blandiloquẽtia, quæ quidem & egregie sapientem
Furtiuis adiuta dolis, fallitq́ue capitq́ue.
Quod manibus simul imposuit, sic ore locuta est:
Hanc cape nunc, sinuiq́ue tuo succingito zonam
Contextam uarie, per quam quæcunq́ue parabis
Polliceor, nil tu frustra tentaueris unquam.

Meminit huius & Theocritus in Adonidis epithaphio,

Σοί δ' ἅμα κεστὸς ὄλωλε. id est, Tecum unà & cestus periit.

Est igitur cestus Veneris, cingulus efficax ad illectamenta gratiarum & amorum, quo illa dicit Martem sibi conciliare. Meminit huius & Martialis,

Collo necte puer meros amores,
Cestum de Veneris sinu calentem. Idem alibi,
Sume Citheriaco medicatum nectare ceston,
Vssit amatorem balteus iste Iouem. Rursum alibi,
A te Iuno petat ceston & ipsa Venus.

Duplex erit huius usus adagii, siue cum dicemus cuipiã cestum esse Veneris, q́ neminem nõ inflammet amore sui: siue cum dicemus iam opus esse Veneris cesto, aut ne illum quidem profuturum ei, cui per ætatem uires ac forma defluxerit, quiq́ue iam ἔξωρος esse factus uideatur. Nam florens ætas sua pte sponte suscitat amores, senectus aut muneribus aut pharmacis sibi conciliet oportet, quanquam nec his rationibus efficere potest ut ametur.

ἔξωρος

Pontificalis coena. XXXVII

Olim coenas sumptuosas opiparasque, pôtificales appellabant. Ad quod alludens Horatius in Odis,

Absumet hæres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus, & mero
Tinget pauimentum superbo
Pontificum potiore coenis.

Quo quidem in loco interpres admonet, prælautas coenas prouerbio pontificales appellari solitas. Macrobius libro Saturnalium tertio, uetustissimam quandam pôtificis coenam describit, summo apparatu, & omnigenis lauiciis affatim instructam. Id inde natum apparet, quòd solennes, sacræque coenæ exquisitissimis epulis soleant instrui. Ab eo quod scripsit Horatius, non abhorret, quod hac tempestate apud Parisios uulgari ioco uinum theologicum uocant, quod sit ualidissimum, minimeque dilutum. Nec infestiuiter quidam huiusce prouerbii causam rogatus, respondit à Iureconsultis occupari, quas uocant præbendas, decanatus, & achidiaconatus, theologis nihil reliquum fieri, præter curata, quæ uocant, sacerdotia. Cæterum quoniam de pastoribus scriptum est, Peccata populi comedetis, ni mirum ad cibi tam duri concoctionem opus esse uino efficacissimo. Atque hinc esse natum uulgi dictum. Plautus in Menæchmis consimili figura Cereales coenas dixit, Cerealeis, inquiens, coenas dat, ita mensam extruxit. Tantas patinarias struices concinnat. Standum est in lecto, si quid de summo petas. Legimus & adipales coenas, & adiplosas, & adiiciales. Terentius in Phormione, dubiam coenam dixit, pro lauta, copiosaque. *Crealis coena*

Cepas edere, aut olfacere. XXXVIII

Κρόμμυα ἐσθίειν, id est, Cepas edere, dicebantur ioco prouerbiali, qui lachrymari uiderentur. Natú à Biantis apophthegmate. Is enim Alyattæ regi sibi per nuncium missum denuncianti, ut quàmprimum ad se ueniret, respondit ad hunc modũ, ἐγὼ Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν, id est, Ego iubeo Alyattam cepas edere, hoc est, κλαίειν καὶ οἰμώζεσθαι, id est, Flere & eiulare. Quibus uerbis extremũ regis contêptum indicabat. Ductũ est hinc prouerbiũ, quòd ceparũ odor, ut est acris, cõsueuerit lachrymas oculis excutere. Aristophanes, κρόμμυον δ' ἄρ' οὐκ ἔδει, inuens illum uel citra cepas fleturum. Quoniá autem idem efficit sinapi, nihil uetat & hinc prouerbium ducere. Columella in carmine,

Seque lacessenti fletum factura sinapis. Mox & cepæ meminit:
Atque oleris pulli radix lachrymosaque cepa.

Simili figura neque diuersa sententia dicti sunt κρομμύων ὀσφραίνεσθαι, id est, Cepas odorari qui flerent. Aristophanes in Ranis,

Τί δαὶ τὰ κλαίεις; κρομμύων ὀσφραίνομαι. id est,
Quid quæso lachrymas? cepe odoror scilicet.

Hæc fermè Suidas. At Plinius lib. xx. cap. v. tradit eas & delachrymationi, & caligini oculorum mederi. Nec hoc pugnat cum iis quæ diximus, siquidem educendo purgant. Xenophon in Symposio dixit, κρομμύων ὄζειν, id est, olere cepe, quod in sordidos & illotos congruit. Huic affine est, σκοροδίζειν, pro molestia afficere, siue ad lachrymas adigere. Aristophanes in Equitibus sub persona populi Atheniensis, φάσκων φιλεῖν μ' ἐσκορόδισας, id est, dum ais te diligere me, alliasti me. Quanquam ea uox à Comico risus gratia conficta est. *σκοροδίζειν*

Scarabeo nigrior. XXXIX

Κανθάρου μελάντερος, id est, Scarabeo nigrior. In foedos & uehementer atros, ac fuscos, Nã scarabeus animal insigni & foedo nigrore est, de quo inferius plura dicentur.

Chalcidissare. XL

Χαλκιδίζειν καὶ χαλκιδίζεσθαι, dicebantur, qui rapaciores, & plus satis ad rem attenti uiderẽtur. Chalcidenses in insula Euboea populi, comoediæ ueteris conuiciis notati sunt, quòd auariores essent. Hesychius indicat eam gentem male audisse ob foedos puerorum amores, & hinc natum prouerbii conuicium in simili morbo obnoxios.

Phicidissare. XLI

Φικιδίζειν, id est, Phicidissare, dicebantur uulgo, puerorum obscoenis amoribus dediti. Quidam malũt ad eos referre, qui litera ρ immodice & ad fastidium usque consueuerint uti. Siquidem ea gens literam σ solita est in ρ cõmutare. Quo quidem uitio notantur & Eretrienses, attestante puerbio, Ἐρετριέων ρ, id est, Eretriensium rho, Hodie iocus est uulgi in Picardos, cum Lutecianæ foeminæ ob linguæ delicias, ρ uertunt in σ. Masia sonantes pro Maria.

Cantharo astutior, XLII

Κανθάρου σοφώτερος, id est, Cantharo astutior, aut callidior. Zenodotus ait, Athenis cauponem fuisse quépiam, nomine Cantharum, quem ob maleficia & imposturas ac proditiones, capitis affecerint supplicio, proinde uulgo receptum, ut in uersutos ac impostores diceretur. Mihi uero propius uidetur, si

referatur ad animantis naturam, & ad apologum Aesopicum, quo narratur, quemadmodum scarabeus tanto aquila inferior uiribus, tamen ingenio superauit auium omnium reginam.

Canis tanquam Delum nauigans. XLIII

Κύων ὥσπερ εἰς δῆλον πλέων, id est, Canis tanquam in Delum nauigans. In supinum, ociosum, securũ, ac uoluptuariam agentem uitam, dicebatur. Nam Athenis facilis, ac tuta in Delum nauigatio. Vnde fiebat, ut qui illuc soluerent, inter nauigandũ securi, nihilq; periculi metuentes canerent. Mos autem erat Atheniensibus, ut quotannis nauim solenni apparatu religionis causa, Delum mitterẽt, id quod indicat Plato in Critone. Vnde consentaneum est, qui hac uectabantur, hymnos quosdam in Apollinis laudem solitos decantare.

Amor Caunius.

Caunius amor. XLIIII

Καύνιος ἔρως, id est, Cauni amor. De fœdo amore dicebatur, aut ubi quis ea desideraret, quæ neque fas esset concupiscere, neq; liceret assequi. Biblis Caunum fratrem impotẽter adamauit, à quo cum esset repulsa, sibimet necem consciuit. Ouidius,

Biblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ.

Adagium refertur à Diogeniano, præterea ab Eustathio in Dionysium.

Scarabei umbræ. XLV

Κανθάρου σκιαὶ, id est, Scarabei umbræ. Dictũ est de inani metu, quod hoc insectũ sub noctẽ repẽte aduolans horribili bombo, nonnunquam terrere soleat parum attentum. Recensetur à Diogeniano.

Spicā magis n.p.p.f.

Papyri fructus non postulat magnam spicam. XLVI

Βύβλου δὲ καρπὸς οὐκ αἰτεῖ μέγαν στάχυν. id est,

Bybulus uirens haud postulat spicam grauem.

Etiamsi Græcus senarius uitiatus est in αἰτεῖ. Apud Aeschylum in Supplicibus ita legitur,

Βύβλου δὲ καρπὸς οὐ κρατεῖ στάχυν μέγαν. id est,

Fructus papyri haud sustinet spicam grauem.

Dici solitum de iis, qui suis ipsorum bonis frui non possent, propterea quòd Byblus ob culmos inualidos, spicam granis onustam ferre non potest. Proinde prodit quidem spicas, sed inanes. Byblus autem iunci species, quam Latini papyrum appellant. Apparet in Græco carmine αἰτεῖ deprauatum pro κρατεῖ, quod indicat uel ipsa metri ratio.

Budoro more. XLVII

Βουδόρῳ νόμῳ. Aut ut alibi reperio, βουδόρων νόμῳ, id est, Budororum more, seu lege, Suidas ac Zenodotus interpretantur de iis, qui digni sint, ut bouis ritu excorientur. Diogenianus exponit de admirandis. Βούδωρον, autore Stephano, promontoriũ est oppositum Salamini. Βούδεια Magnesiæ ciuitas, quam Homerus Βούδειον appellauit. Βουδινοὶ populi sunt Scythiæ, sic appellati, quòd à bubus uehantur, utpote ἁμαξόβιοι, id est, Plaustris ædiũ uice utentes. Vnde uidetur bifariam allusum ad etymologiam, πρὸς τὸ, βοῦς δέρειν, καὶ τὸ βοῦς δοῦναι, id est, Ad boum excoriationẽ, & boum donationẽ. Strab. lib. x. cõmonstrat Euboiæ flumen Budorum. Idem indicat montẽ Salaminis prospectãtem in Atticã. Rursum Plinius lib. iiii. cap. xii. inter Gelonos & Agathyrsos refert Budinos. Cæterũ quid hæc ad prouerbium faciant non uideo. Hesychius ĩdicat βούδορον esse μοχλὸν quo boues excoriantur. Locus erit prouerbio, siquis dicat cum improbo non argumentis, aut legibus, sed βουδόρῳ νόμῳ agendũ, quemadmodum apud Terentium audit Sanio. Nam si molestus pergis esse iam intro arripere, atq; ibi usq; ad necem operiere loris.

Bœotia auris. XLVIII

Βοιώτιον οὖς, id est, Auris Bœotica. In pingui iudicio hominem quadrat. Bœotorum stoliditas compluribus prouerbiis locum fecit. Simillimum illi, Auris Batauа. Diogenianus meminit adagii. Sunt qui scribant, olim Anaxagoram recitantem apud Thebanos librum Thebaidos, cum uidisset attentum neminem, clauso codice dixisse, εἰκότως καλεῖσθε Βοιωτοὶ, βοῶν γὰρ ὦτα ἔχετε, i. Iure uocamini Bœoti, qui quidem aures habeatis boum: uidelicet alludens ad etymologiam nominis. βοῦς enim bos, & ὦτα aures, atq; ex his Bœotorum nomen uidetur compositum. Quin Homerus Iliad. lib. v. Bœotorum gentem pinguem appellat. Πὰρ δέ οἱ ἄλλοι

Ναῖον Βοιωτοὶ μάλα πίονα δῆμον ἔχοντες. id est,

Sed rura tenebant Proxima Bœoti, quorum crassissima gens est.

Notauit & Horatius Bœotorum tarditatem in epistola ad Octauium Augustum,

Quod si Iudicium subtile uidendis artibus illud

Ad libros, & ad hæc musarum dona uocares,

Bœotum in crasso iurares aere natum.

Quo loco demiror, neminem interpretum quæsisse, quid sibi uelit, quod Horatius pinguitudinem ingenii Bœotis tribuit, uelut ei genti peculiarem, cum apud Latinos autores nullum sit huius rei

testimonium. Cognatum huic est, quod alibi commemorauimus, Boeotica cantio, quæ rusticana parumq; modulata potest intelligi, ut crassis auribus crassa conueniat harmonia. Quanquam Eustathius in Iliad. β. de cantione nonnihil uariantem narrat historiam. Sunt, inquit, qui putent Boeotiam dictam à boue. Nam cum Europa Phoenicis filia à Ioue rapta esset è Sidone, Cadmus raptæ frater à patre missus est ad inuestigandum sororem. Eam ubi nusquam inuenit, profectus est Delphos consulturus oraculum. Deus respondit, ne solicitus aut curiosus esset de Europa, sed sequeretur ducem bouem, ibiq; conderet ciuitatem, ubicunq; bos defatigata procumberet. Hoc responso accepto per Phocensium regionem fecit iter. Dein cum incidisset in uaccam iuxta Pelagonis pascua, hanc euntem secutus est. Ea cum uniuersam Boeotiam peragrasset, fessa procubuit, quo loco nunc est Thebanorũ ciuitas. Cadmus cum eam iuuencam uellet immolare Palladi, misit aliquot è suis comitibus qui è fonte Aretiade haurirent aquam ad sacrificium. At draco eius fontis custos quem Marti sacrum esse creditum est, nam & fons ipse à Marte nomen habet, excitus strepitu complures ex iis qui missi fuerant confecit. Quod indigne ferens Cadmus draconem interfecit, & admonitu Palladis interfecti dentes seuit, unde extiterunt illi terrigenæ fratres. Eam ob rem indignatus Mars, cum pararet Cadmum interficere, ueritus est à Ioue, qui Cadmo in matrimonium dedit Harmoniam, Martis ac Veneris filiam, hac lege ut priusquam sponsam attingeret, seruiret apud illam seruitutem annuam, Tũ ut nuptiis epithalamium canerēt musæ, ac deorum quisq; nuptiale munus daret Harmoniæ. Hæc Eustathius. Equidem arbitror hanc fuisse primam originem adagii, utcunq; postea detortum est ad alios usus. Constat autem Thebanos olim musices fuisse studiosissimos. Argumēto est illud quod refertur de Alcibiade, qui mirantibus quòd negligeret musices studium, lyram hoc lemmate damnabat, quòd hominis uocem imitaretur, plectrum, quòd habitum formamq; liberalem mutaret in illiberalem. Tibiam gemino reiecit argumento, & quòd sic immutaret os hominis, ut uix à familiarissimis agnosceretur, & quòd homini propriam adimeret uocem, loquendiq; facultatem eriperet. Mox adiecit, cantent igitur Thebani, qui loqui nesciunt.

Botrus oppositus botro maturescit. XLIX

βότρυς πρὸς βότρυν πεπαίνεται, id est, Botrus iuxta botrum maturescit. Huius prouerbii uarius esse potest usus. Vel ubi pares in negocio quopiam uideri uolunt aliqui, & tantundem adferre momenti, ut nullus alteri debeat cōcedere. Vel cum significabimus mutuis officiis opus esse, ut sit simillimũ illi, quod alibi retulimus, χεὶρ χεῖρα νίπτει. Vel siquando dicemus, talem quenq; euadere, cum qualibus habet consuetudinem. Habet enim hoc assiduitas, ut uicinis uitia faciat cōmunia. Quemadmodum testificatur senarius ille, quem enarrator Pindari citat ex Aristarcho,

χωλῷ παροικῶν κἂν ἑνὶ, σκάζειν μάθῃς. id est,

Claudo propinquus si uel uni uixeris,
Disces & ipse claudus ingredi breui.

Claudo uicinus

Hoc quanquam alio loco nobis citatum memini, nimirum in adagio, Si iuxta claudum, tamen quoniam scripturam offendi nonnihil à priore diuersam, libuit per occasionem denuo referre. Translatum est adagium ab uuis, quæ mutuo oppositu maturitatem inter se uicissim & dant & accipiunt. Quò respicit illud Iuuenalis,

Vuaq; conspecta liuorem ducit ab uua.

Adagium recensetur à Suida.

Immolare boues. L

βουθυτεῖν, tanquam prouerbialiter dicebantur, qui amplos, magnificosq; sumptus facerēt. Diuitũ enim est, uel regum potius, boues immolare. Aristophanes in Pluto,

καὶ νῦν ὁ δεσπότης μὲν ἔνδον βουθυτεῖ. id est,

Et nunc quidem intus immolat boues herus.

Et βουθύσιον pro magnifico apparatu usurpant.

Βουθύσια

Boues messis tempus expectantes. LI

βοῦς ἄμητον ἐπιτηροῦντες, id est, Boues messem obseruantes. Dici solitũ, ubi quis ingentiũ emolumentorũ spe laborem sumeret. Quidam sic efferũt, βοῦς εἰς ἄμητον, id est, Bos in messem. Subaudiēdũ respicit, aut eiusmodi quippiam. Inde ductũ, quòd boues messis tempore, maiore laborant fructu, propterea quòd inter trituram pascũtur interim, & pabulum largius apponitur. Contra cum uere aut hyeme proscindũt aruũ, hoc molestior est arandi labor, quòd nullo præsente fructu leniaẽ.

Messis tēpus boues expectantes

Bos Homolottorum. LII

βοῦς ὁμολοττῶν, id est, Bos Homolottorum, dicebaẽ in plurima distractus, ac ueluti dissectus negocia. Poterit & ad rem referri, ut siquis argumentũ nimis minutatim diuidat, ita ut conscindere & concerpere magis, q̃ diuidere uideaẽ. Zenodotus prodidit Homolottos populos, dissecto in minimas partes boue, foedus iungere. Morem hunc Scythis fuisse testaẽ Lucianus in Toxaride.

tertio, ἓν παρ' ἐσθλὸν πήματα σὺν δύο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. id est, Ad unũ bonũ duo simul mala partiunt mortalibus imortales. Adducit & illud Homericum quod alibi retulimus ex Odysseæ ω. δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει, id est, Dolia nanq; Iouis duo sunt in limine posta.

Dolia Iouis

Huc pertinent & illa de qbus nobis aliàs dictũ est, ubi mel ibi fel, ubi uber ibi tuber, & huius generis alia. Nec alienũ arbitror ab hac sententia, quod prisci Romani duas diuas coluerunt, Angeroniã atq; Volupiam: alterã ab angoribus dictam, alterã à uoluptate. & Angeroniæ qdem Pontifices in sacello Volupiæ sacrum faciunt, significantes dolores ac uoluptates in uita hominum inuicem mistas esse. Addunt Angeroniæ simulachrũ in ara Volupiæ fuisse collocatum, quod dolor comes sit uoluptati, & uoluptas dolori, hac figura, ut os habeat obligatũ atq; signatum, hoc ænigmate significãtes, eos qui dolores & anxietates animi dissimulant, patientiæ beneficio ad maximam peruenire uoluptatem. Huiusmodi fermè Macrobius libro in Somniũ Scipionis primo. Desinam si Aeschyli uersum ascripsero, quem Iulius Pollux lib. vi. cap. xi. testatur extare apud Aristophanem,

Angeronia, uolupiæ comes

ὀξυγλυκεῖαν τ' ἀρὰ κοκκὶς ῥοάν. id est, Et dulciter acre temperabis punicum.

ὀξυγλυκύ

Huius enim pomi grana gratam quandam habent acrimoniam. Ad eundem modum temperata est uita mortalium.

LXXXVIII

Felicium multi cognati.

Cognati multi felicium

Τῶν δ' εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς, id est, Cognatus unus quilibet felicium.
Id hodieq; uulgo dicunt, locupletum plurimos esse cognatos. Huc allusit Terentius in Phormione, At si talentûm rem reliquisset decem, primus esses, memoriter progeniem uestram usq; ab auo atq; atauo proferens. Pindarus in Nemeis hymno decimo, sic extulit γνώμαν. οἴχεται τιμὰ, φίλων τητωμένῳ φωτί, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν. id est, Perit honos, uiro priuato amicis, pauci autem mortales in rebus asperis fidi. Plato in epigrammate, ἢ μόλις ἔγνως

τοῦτ' ἔπος, ὡς οὐδεὶς οὐδὲν ἔχοντι φίλος. id est,

An tandem expertus nosti uerbum uetus illud,

Quod qui nil habet, huic nullus amicus adest.

Inopi nullus amicus

LXXXIX

Amantium iræ.

Τῶν φιλούντων ὀργαὶ, id est, Amantiũ iræ. Vbi q nõ ex aĩo indigant inuicẽ, aut de iracũdia neutiquã duratura. Terẽtius in Andria, Amantiũ iræ, amoris redintegrãtio est. Et iuxta Græcam sentẽtiam,

ὀργὴ φιλούντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον. id est, Pusillo amantum durat ira tempore.

Atq; huiusmodi dissidiola, quæ nonnunquam incidunt inter amicos, modo absit amaritudo, quasi renouant amicitiam excusso diuturnæ consuetudinis tædio. Quod eleganter indicat & Mimus ille, ni fallor, Publianus. Discordia, fit charior concordia.

Discordia fit charior Concordia

XC

Primum recte ualere, proxima forma, tertio loco diuitiæ.

Plato libro De legibus secundo, λέγεται γὰρ, ὡς ἄριστον ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος, id est, Aiunt enim optimũ, ac potissimũ esse bonam ualetudinẽ, pximũ formã, tertium diuitias. Meminit huius adagii aliis quoq; locis. Stobæus citat hæc ex Sclerio quodã, ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ, δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, εἶτα τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων. id est, Bona ualetudine esse optimũ est homini mortali. Proximũ specie honesta præditũ esse. Tertiũ opes habere citra fraudem. Quartũ ætate uigere cum amicis. Plato aũt libro De legibus primo effert ad hũc modum, ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχὺς, τέταρτον δὲ πλοῦτος, οὐ τυφλὸς ἀλλ' ὀξὺ βλέπων, id est, Primũ locum obtinet bona ualetudo, secũdum forma, tertium robur, quartum opes, haud cæcæ, sed acutum cernentes. Hic ordo uotorũ olim popularibus etiam cantilenis celebratur, teste Platone in Gorgia. Fertur inter Græcas sententias huiusmodi senarius,

οὐκ ἔστ' ὑγείας κρεῖττον οὐδὲν, ἐν βίῳ. id est,

Quàm bene ualere, melius in uita nihil. Item alter huic similis,

ὑγίεια καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύο. id est,

Recte ualere & sapere, duo uitæ bona. Quò spectat etiam illud Iuuenalis,

Vt sit mens sana in corpore sano. Et Horatius, Valeat possessor oportet.

Aristo Sicyonius pæana scripsit in laudem sanitatis, ut refert Athenæus lib. xv.

ὑγίεια πρεσβίστα μακάρων

μετὰ σοῦ ναίοιμι τὸ λειπόμενον βιοτᾶς,

σὺ δέ μοι πρόφρων σύνοικος εἴης. id est,

Sanitas antiquissima dearum, Tecum uiuam quod reliquum est uitæ, Tu uero mihi propitia contubernalis esto. Ac mox, μετὰ σεῖο μάκαιρα ὑγίεια, τέθαλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ, σέθεν δὲ χωρὶς οὔτις εὐδαίμων. id est, Tecum diua sanitas florent omnia, ac renidet gratiarum uer. Absq; te uero nemo felix. Aristoteles libro Rhetoricorum secundo, exemplum sententiæ quæ non egeat epilogo, hoc est addita ratione, quòd sic omnibus persuasum sit, refert, ἀνδρὶ δὲ ὑγιαίνειν ἄριστόν, ὥς γέ μοι δοκεῖ. id est,

Homini bene ualere optimum est, ut mihi quidem uidetur. Videtur esse senarius, sed corruptus. Aristoteles Moralium ad Eudemium libro primo narrat aliquem in uestibulo templi, quod est in Delo Apollinis hanc scripsisse sententiam, Eidem non adesse omnia, bonitatem, honestatem, ac iucunditatem: ac quod iustissimum esset, fecisse honestissimum, optimum autem bene ualere, omniũ uero iucundissimum, potiri quod quis amat. Philosophus uero felicitatem cum sit optima & pulcherrima, tamen eandem iudicat esse iucundissimam. Hæc enim diuidit uulgus, cum re uera sint coniunctissima. Locus erit prouerbio, quoties significabimus, aliud alio prius esse, & iis quæ potiora sunt, maiorem curam deberi.

Fœnum esse. Ambrosia alendus. XCI Ambrosia alendus

Fœnum esse, & ambrosia alendus. Vtrunq; prouerbiali figura dixit M. Tullius, alterum in indoctos ac brutos homines, alterum in egregios, ut intelligas illos pecudibus, hos diis æquandos, Nam fœno uictitant boues. Ambrosia cibus est apud Homerum, deorum, εἶδαρ ἐόντων. Cicero libro de Oratore secundo, Sic ego, Crasso audiente, primum loquar de facetiis, & docebo sus, uti aiunt, oratorẽ eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Rursum idem eodẽ in libro. Iocabatur, inquit, Catulus, præsertim cũ ita dicat ipse, ut ambrosia alendus esse uideatur. Horatius, prælautas, opiparasq; cœnas, deũm cœnas uocat, O noctes cœnæq; deũm, Nectar & ambrosiã indicans. Nam hæc illis tantum à poetis tribuuntur, siquando domi cibum capiunt: alioqui si contingat aliquò ad opimam uictimam inuitari, nidore carnium magis delectantur. Cœnæ deorũ

Spes alunt exules. XCII

Αἱ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, id est, Spes pascunt exules. Vbi quis excussus à pristina fortuna semper id agit, ut restituatur. Ab humano sumptũ ingenio, quo fieri uidemus, ut nullus ita sit exul, quin & uelit, & speret futurum, ut aliquando postliminio redeat in patriam. Id ita esse, nos quoq; complurium exulum exemplo cognouimus, nominatim Ioannis Bentiuoli Bononiensis, quẽ cum illic essemus, Gallus in gratiam Iulii Romani Pontificis expulit. Eodem animo se fuisse testatur Ouidius apud Tomitanos exulans. Ne Iudæos quidem hodie spes destituit. Euripides prouerbialem sententiam fuisse significat. Citatur autem à Plutarcho, libello quem De exilio conscripsit,

Αἱ δ' ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, ὡς λόγος, Spes exules alunt, ut habet adagium,
Καλοῖς βλέπουσί γ' ὄμμασιν, μέλλουσι δέ. id est, Oculisq; spectant blandulis, cessant tamen.

Et nati natorum. XCIII Nati natorũ

Παῖδες παίδων, id est, Nati natorum. Prouerbialis figura, qua longam rei cuiuspiam propagationẽ significamus: eam adagii uice fuisse usurpatam, satis indicat Plato cum aliis aliquot locis, tum libro De legibus tertio, καὶ παίδων παῖδες ὅ λέγομεν, id est, Filios filiorum, ut dicimus. Sumptũ è carmine illo Homerico, quod est Iliados τ sub persona Neptuni de Aenea ad Iunonem,

Καὶ παίδων παῖδες, τοί κεν μετόπισθε γένωνται. Quod Virgilius ita reddidit
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

Allusit ad Homericam figuram Aristophanes in Auibus,

Δώσομεν ἡμῖν αὐτοῖς, παισί, παίδων παισίν. id est,
Dabimus nobis ipsis, natis, ac natorum natis.

In Nebulis eandem figuram per iocum torsit ad usuras, alias ab aliis nascentes,

Αὐτοί τε καὶ τ' ἀρχαῖα καὶ τόκοι τόκων. id est, Ipsi atq; sortes, fœnorumq; fœnora. Fœnorum fœnora

Nimirum alludens ad illud, quod alibi retulimus,

Ἐστὶ τόκος πρὸ τόκοιο, τόκος δέ γε ἐστὶ καὶ ἄλλος,

Ἱπποµανεῖν. XCIIII

Ἱππομανεῖν, Dicebantur prouerbiali conuitio fœminæ uirosæ ac libidine præter modum pruriẽtes. Aristoteles libro de animalibus sexto, αἱ μὲν οὖν ἵπποι θήλειαι ἱππομανοῦσιν. ὅθεν καὶ ἐπὶ τὴν βλασφημίαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσιν, ἀπὸ μόνου τῶν ζῴων τὴν ἐπὶ τῶν ἀκολάστων περὶ τὸ ἀφροδισιάζεσθαι. id est, Igitẽ equæ furiunt in equos. Vnde ab uno hoc animante ductum est uocabulum, quod in mulieres conuitio dicitur, circa Venerem intemperantes.

Ouium mores. XCV

Προβάτων ἦθος, id est, Ouium mores. In stupidos ac stolidos iaci solitum. Aristophanes in Pluto,

Ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις. id est, Mihi immo uitam prædicas ouiculæ.

Aristoteles libro De natura animalium nono, quamobrem ita prouerbio dici consueuerit indicat διαφέρει κατά τε δειλίαν καὶ πραότητα, καὶ ἀνδρείαν καὶ ἡμερότητα, καὶ νοῦν τε καὶ ἄνοιαν. τό τε γὰρ τῶν προβάτων ἦθος, ὥσπερ λέγεται, εὔηθες καὶ ἀνόητον. πάντων γὰρ τῶν τετραπόδων κάκιστόν ἐστι. ἕρπει εἰς τὰς ἐρημίας πρὸς οὐδέν. καὶ πολλάκις χειμῶνος ὄντος ἐξέρχεται θύραζε, καὶ ὅταν ὑπὸ τοῦ νιφετοῦ ληφθῶσιν, ἂν μὴ κινήσῃ ὁ ποιμήν, οὐκ ἐθέλουσιν ἀπιέναι, ἀλλ' ἀπόλλυνται καταλειπόμενα, ἐὰν μὴ ἄρρενας κομίσωσιν οἱ ποιμένες, τότε δὲ ἀκολουθοῦσιν. id est, Differunt aũt & timiditate mansuetudineq;, & ferocia placidita-

teq́;, intelligentia ac stoliditate. Nam & ouium ingenium, queadmodum aiunt, simplex ac stultum. Siquidem est oium quadrupedum inertissimu. Prorepit in deserta, nulla de causa, ac sæpenumero hybernis mensibus foras è septis digredit. Cumq́; à niuibus occupatu fuerit, ni pastor compulerit, discedere nō uult, sed relictū cessansq́; perit, nisi pastores mares adduxerint. Nam ita demū consequitur. Proinde Aristophanes taxans uecordiā populi Atheniensis, oues illos uocat in Vespis,

ἐκκλησιάζειν πρόβατα συγκαθήμενα. id est, In concione pecus ouillum consider.

Ouis χρυσόμαλλος

Nec hoc prætereundum loco, quòd Diogenes Cynicus, opulentum quendam, cæterum indoctum, πρόβατον χρυσόμαλλον, id est, Ouem aureo uellere dixit. Et Plautus in Bacchidibus, Quis has huc oues adegit? in senes stultos. Huc respiciés Origenes enarrans Leuiticum, ouis immolationem interpretatur affectuum stultorum & irrationabilium correctionem.

Muris interitus. XCVI

κατὰ μυὸς ὄλεθρον, id est, Iuxta muris interitū. Aelianus libro De naturis animaliū. xii. cap. x. tradit murem minime uiuacem esse, sed sua sponte defluentibus intestinis ocyus emori, atq; hinc natū prouerbium, κατὰ μυὸς ὄλεθρον, id est, Iuxta muris interitū. Addit hoc usum Menandrum in Ithade. Quadrare uidet in homines imbecilla ualetudine, aut in μακροβίους, id est, Breuis æui, quos μινυνθαδίους appellat Homerus. Aut in eos qui paulatim extabescunt. Verisimile est enim, mures sic emori quéadmodum nascuntur in Aegypto: ut aliqua pars sit uiuus mus, altera nihil nisi limus.

μινυνθάδιοι

Ante lentem augere ollam. XCVII

Πρὸ τῆς φακῆς αὔξανειν τὴν λοπάδα, id est, Ante lentem augere ollam. Prouerbiali figura dictum, pro eo qd' est, spes ingentes in aio cōcipere prius q̃ res ipsa teneat. Aut polliceri qd' ipse nōdum habeat, aut præpropere sibi placere, quasi iam possideat ea, quæ pcul etiádum absunt ut teneant. Veluti siqs spe sacerdotii sumptus iam incipiat facere, quod nondum acceperit. Aut siquis uitæ strepitū augeat spe magistratus, quem incertum est an sit impetraturus. Citatur adagium ex Cratete apud Athenæum, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδ' αὔξων εἰς στάσιν ἄμμας βάλῃς, id est, Ne ante lenticulam augens ollam, aut patiná, in seditionem nos mittas. Citatur & à Plutarcho cōmentario De præceptis bonæ ualetudinis, eiusdé Cratetis nomine, his qdem uerbis, ὁ μὲν οὖν κράτης δὲ τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν οἰόμενος οὐχ ἥκιστα τὰς στάσεις καὶ τυραννίδας ἐμφύεσθαι ταῖς πόλεσι μετὰ παιδιᾶς παρῄνει, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδ' αὔξων ἐς στάσιν ἄμμας βάλῃς. Αὐτὸς δέ τις ἑαυτῷ παρακελευέσθω, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὔξων ἀεὶ, μὴ δὲ πάντως ὑπερβαίνων τὴν καρδαμίδα καὶ τὴν ἐλαίαν, ἐπὶ τὸ θρῖον καὶ τὸν ἰχθῦν εἰς στάσιν ἐκ πλησμονῆς τὸ σῶμα καὶ ταραχὰς ἐμβάλλειν καὶ διαῤῥοίας. id est, Crates igit cū existimaret in ciuitatibus seditiones ac tyrannides potissimū è deliciis ac luxu nasci, per iocum admonuit, ne præ lenticula semp augens patinam, in seditioné nos conicias. Sed seipsum adhortet quisq;, ne semper præ lente augens patinam, ne'ue modis omnibus, præterito nasturtio & olea, ad farcimen & piscem desciscens, ex repletione corpori seditionem cōcitet, ac tumultū & diarrhœas. Crates eò detorsit dictum, ut apparet, poetæ cuiuspiam, ut pertineat ad hoies impédio sumptuosos. Allusit aūt ad morem plebis, quæ solita sit excitare seditiones, si cōspiciat optimates sibi præponi. Nam lopade apponebant cibi lautiores, id quod licet colligere ex Luciani Saturnalibus. Lens legumen est uilissimum ac plebeium.

Recusare pudet, & non audebant suscipere. XCVIII

Recusare pudet. & c.

M. Tullius in Epistolis ad Atticum uersum hunc Homericum, ceu puerbialem non semel usurpauit.

Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι, id est,

Detrectare pudor, formido subire uetabat.

Quo licebit uti, quoties incidit eiusmodi negociū, ut aliud suadeat honestas, aliud utilitas: & dedecorosum sit nō suscipere puinciam, rursum periculosum suscipere. Potest accōmodari etiá ad illos, qui rogati neq; negare audent ob pudorem, neq; præstare tamé uolunt quod rogant, ob diuersum animi uitium. Est aūt hic uersus apud Homerum Iliados Η. ubi Hector quemlibet è Græcorum ducibus ad singulare certamen prouocat, & reliquis omnibus cunctantibus surgit Menelaus,

Ὣς ἔφαθ', οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ, Sic ait, interea tenuere silentia cuncti,

Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. id est, Detrectare pudor, formido subire uetabat.

Sphæram inter sese reddere. XCIX

Plutarchus in libello De cognoscendo pfectu, μάλιστα δὲ ἐν τῷ φιλόνεικον καὶ ἀνεριστικὸν τὰς ζητήσεις ὑφεῖται, καὶ παυσώμεθα τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας καὶ σφαίρας ἐκδιδόμενοι πρὸς ἀλλήλους, τῷ πατάξαι καὶ καταβαλεῖν μᾶλλον, ἢ τῷ μαθεῖν καὶ διδάξαι χαίροντες. id est, Maxime si, quæstionū ambitio cōtentioq́; remittitur, sicq; desinimus argumēta, ceu lora sphærasq́;, sic uicissim inter nos reddere, ut magis gaudeamus ferire aut deiicere, q̃ discere aut docere. Est apud Platoné in Euthydemo, ὁ δὲ Διονυσόδωρος ὥσπερ σφαῖραν ἐκδεξάμενος τὸν λόγον, πάλιν ἐστοχάζετο τοῦ μειρακίου. id est, Dionysodorus tanq̃ sphærā exceptum sermoné rursus iaculabatur in adolescenté. Meminit de lusus genere Iulius Pollux, libro de rerum uocabulis nono. Seneca quod Græci de sphæra tradunt, ad pilæ lusum refert, ostendens

eam commoditatem requiri inter dantem beneficium & accipientem, quæ est inter mittentẽ pilam & excipientem, Volo, inquit, Chrysippi nostri uti similitudine de pilæ lusu, quam cadere nõ est dubium, aut mittentis studio aut accipientis. Tunc cursum suum seruat, ubi inter manus utriusq; apte ab utroq; & iactata & excepta uersatur. Necesse est autem lusor bonus, aliter illam collusori longo, aliter breui mittat. Eadem beneficii ratio est, nisi utriq; personæ dantis & accipientis aptatur, nec ab hoc exibit, nec ad illum perueniet ut debet. Si cum exercitato & docto negocium est, audacius pilam mittemus: utcũq; enim uenit, manus illam expedita & agilis repercutiet. Si cum tyrone & indocto, non tam rigide nec tam excusse, sed languidius, & in ipsam dirigentis manum remisse occurremus. Idem faciendum est in beneficiis &c. In eodem libro aliquanto post, Sicut in lusu est aliquid, pilam scite ac diligenter excipere, sed non dicitur bonus lusor, nisi qui apte & expedite remisit quam acceperat. Non dissimilis est, quem hodie pilæ uocant apud Italos, cuius meminit Horatius,

Nanq; pila lippis inimicum & ludere crudis.

Athenæus libro primo docet, sphæræ lusum olim dictum φαινίνδα ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων, quæ uerba quid sibi uelint, non satis intelligo, magis arbitror dictum, ἀπὸ τοῦ φαίνομαι, quod sphæra missa emicet. Ibidem citatur carmen Antiphanis, Σφαῖραν λαβὼν

Τῷ μὲν διδοὺς ἔχαιρε, τὸν δ' ἔφευγ' ἅμα,
Τὸν δ' ἐξέκρουσε, τὸν δ' ἀνέστησεν πάλιν
Κλαγκταῖσι φωναῖς. id est, Sumpta pila
Gaudebat huic dedisse, at hunc fugit simul,
Excussit hunc, at erigebat alterum
Tubæ in modum sonante uoce.

Quadrabit adagium in eos qui sese uicissim dicteriis incessunt. Confine, sicut opinor illi Persiano,
Cædimus, inq; uicem præbemus crura sagittis.
Iuxta Senecæ sententiam, quadrabit etiam in eos qui sibi mutuo assentantur & colludunt in disputatione, uelut cum Scotista respondet scotistice, Nominalis iuxta decreta nominalium, ut non quæratur ueritas, sed theatrica quædam fabula peragi uideatur.

Animo ægrotanti medicus est oratio. C *Medicus oratio*

Celebratur hic uersus apud Græcos prouerbii uice, citaturq; à Plutarcho ad Apollonium.
Ψυχῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι. id est, Aegroto animo medicus est oratio.
Sumptum apparet ex Aeschyli Prometheo,
Οὔκουν προμηθεῦ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι Non hoc quidem te præterit Promethee,
Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι. id est, Morbo quod iræ medicus est oratio.
Siquidem ut inquit ille sapiens Hebræus, Sermo mollis frangit iram. Et ira iuxta Stoicos nihil aliud est q̃ furor breuis. Huc allusit Horatius in epistolis,
Sunt uerba & uoces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi depellere partem.
Ex opinione Stoicorum, cupiditates animi morbos appellat. His philosophia medetur pharmacis uerborum, id est, monitis salubribus, Et apud Terentium arguit sese Menedemus, qui non ut decuit, tractarit ægrotum animum adolescentis. Vt enim in corporum morbis pro ratione ualetudinis, alia atq; alia adhibentur pharmaca, itidem in animi malis non eadem adhibenda est oratio. Sed interim blandius monendum, interim acrius iurgandum, nonnunquam dissimulandum, & imprudenti pharmacon admouendum. Iuxta Pauli monitum, Argue, obsecra, increpa. Feruntur in eandem sententiam & hi senarii,
Λόγος γάρ ἐστι φάρμακον λύπης μόνος. id est,
Dolori enim medetur una oratio. Et,
Λόγῳ μ' ἔπεισας φαρμάκῳ σοφωτάτῳ. id est, *Oratio pharmaci optimi*
Sermone flexisti optimo me pharmaco. Et,
Ὁ λόγος ἰατρὸς τοῦ κατὰ ψυχὴν πάθους. id est,
Animo laboranti medicus oratio est.
Isocrates in oratione De pace, eleganter usurpauit hanc sententiam, ὑμᾶς δὲ χρὴ, πρῶτον μὲν τοῦτο γινώσκειν, ὅτι τῶν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς νοσούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν. ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστ' ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας. id est, Vos autem illud in primis scire oportet, quod aduersus corporis morbos multa uariaq; remedia à medicis reperta sunt, animis uero ægrotantibus, ac prauis cupiditatibus oppletis, non est aliud remedium q̃ oratio, quæ nõ uereatur errantes in-

trepare. Deinde deridiculum esse, cum medicorum usturas ac sectiones perferamus, ut à grauioribus cruciatibus liberemur, orationem reiicere prius quam liqueat, an huiusmodi uim habeat, ut utilitaté adferat audientibus. Verum ut amica, salubris, & tempore adhibita oratio, remedium est efficax ac praesentaneum, ita sermo inimicus, aut pestilens, aut non in tempore dictus, letale uenenum est.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA II

Siquid mali, in Pyrrham. I

Ἐπί τι κακὸν, εἰς πυῤῥαν, id est, Siquid mali, in Pyrrham, subaudiendum recidat, aut abeat, aut eiusmodi quidpiam. Ad hunc modum malum, siquod timeret, deprecabant abominātes, & in hostium caput imprecātes. Vnde & illa figura Graecis pariter ac Latinis scriptoribus familiaris, hostibus nostris hoc eueniat. Ouidius,

Hostibus eueniat

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.
Idem in tertio De arte amandi,
Hostibus eueniat tam foedi causa pudoris.
Idem libro tertio fastorum,
Eueniat nostris hostibus ille color.
Idem libro secundo Elegiarum,
Hostibus eueniat uacuo dormire cubili.
Hostibus eueniat uita seuera meis.
Idem libro tertio Elegiarum,
Eueniat nostris hostibus ille pudor.
Rursum Virgilius libro tertio Georg.
Dii meliora piis, erroremque hostibus illum.
Idem in octauo Aene. de Mezentio,
Dii capiti illius generique reseruent.
Propertius,
Hostibus eueniat lenta puella meis.
Et Horatius in Odis,
Hostium uxores, puerique caecos
Sentiant motus orientis austri.

Et Terentius in Heauton timorumeno, in sene seipsum excruciāte. At, obsecro te, istuc inimicis fiet. Idem in Eunucho, Vtinam sic sint qui mihi male uolunt. Originē prouerbii tradūt huiusmodi. Quondam Pyrrhaeos, quotquot erant finitimi, graui odio persequebant: unde siquod malum aliquādo uideretur impendere, id abominantes, precabant ut in Pyrrhaeos auerteret dicentes, εἰς τὴν πυῤῥαίαν, id est, In Pyrrhaeorum regionem. Est aūt Pyrrha, Lesbi insulae ciuitas, autore Stephano. Est & altera inter Prienen & Miletum. Nescio an librariis sit imputādum, quod Plutarchus in Conuiuio sapiētum pro Pyrrham refert Prienen. Verba Plutarchi sic habent, καὶ ὁ θαλῆς γελάσας, ἐπί τι κακὸν εἶπεν αὖθις εἰς πριήνην. διαλύσει γὰρ ὁ Βίας, ὡς διέλυσεν αὐτὸς τὸ πρῶτον. id est, Ac Thales ridens, siquid, inquit, mali, rursus in Prienen. Soluet enim Bias, quēadmodum soluit prius. Mihi uidet loci nomen data opera mutatum, quòd Bias esset Prienaeus, ita ioco Pyrrha mutata est in Prienen.

In tuum ipsius malum lunam deduces. II

Ἐπὶ σαυτῷ τὴν σελήνην καθελεῖς, id est, Aduersus teipsum lunam detrahis. Maleficae mulieres incantamētis quibusdam lunam in terram detrahere credebantur antiquitus. Vnde Vergilius,

Carmina uel coelo possunt deducere lunam. Et Horatius in Odis,
Per atque libros carminum ualentium,
Refixa coelo deuocare sydera.
Et rursum in Sermonibus,
Lunamque rubentem
Ne foret his testis, post magna latere sepulchra. Item Iuuenalis,
Vna laboranti poterit succurrere lunae.

Creditum est olim, huiusmodi sagas oculis ac pedibus priuari solere. Aglaonice quaepiam, cum per astrologiae cognitionem defectus praesciret, iactitabat se lunam è coelo detracturam in terram. Atque eius iactantiae poenas dedit, de quo dicetur in prouerbio, lunam detrahere. Prouerbium igitur hinc sumptum, dicebatur de iis qui suis ipsorum artibus sibi malum accerserent. Quod genus, siquis callidis rationibus effecisset, ut accerseretur aliquis, deinde eueniret, ut ab eo quem accersendum curasset, subuerteretur.

Coruus aquat. III

Κόραξ ὑδρεύει, id est, Coruus aquat. Dici solitum, ubi quis nō citra negocium, citraq; ingenium cōsequeretur ea quæ cuperet. Aut ubi quis rem nouis artibus tentaret efficere. Ductū ab apologo de coruo cum sitiret, congestis lapillis aquam ex imo fundo in summam uasis oram euocante. Quod Plinius ut rem gestam memorat lib. x. cap. xliii. sed probabilius uidetur, ut adagium referaƭ ad eā fabulam quam Fastoꝝ lib. ii. narrat Ouidius ad hunc modum,

Forte Ioui Phœbus festum solenne parabat,
 Non faciet longas Fabula nostra moras.
I mea dixit auis, nequid pia sacra moretur,
 Et tenuem uiuis fontibus adfer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
 Tollit & aereum peruolat altus iter.
Stabat adhuc ficus duris densissima pomis,
 Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fertur,
 Dum fierent tarda dulcia poma mora,
Iamq; satur, nigris longum capit unguibus hydrū,
 Ad dominumq; redit, fictaq; uerba refert.
Hic mihi causa moræ uiuarum obsessor aquarum,
 Hic tenuit fonteis, officiumq; meum.
Addis ait culpæ mendacia Phœbus, & audes
 Fatidicum uerbis fallere uelle deum?
At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,
 De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.

Meminit huius & Hyginius, & Aelianus De naturis animantium libro primo. Proinde prouerbium mihi magis uidetur conuenire in cessatorem.

Conuenerat Attabas & Numenius. IIII

Συνῆλθεν ἀτταβάς τε καὶ νουμήνιος. id est, Coniunctus est suo Attabas Numenio. Quidam legunt Attagas. Dici solitum quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus trahit hos insigne par furum fuisse. Meminit huius Diogenes Laertius in uita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabat eos, qui putabant intellectu attestante sensibus esse credendum, cum ipse nec rationi nec sensibus assentiendum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum est, Cum Bitho Bacchius.

Attabas & Numenius conuenerűt

Colossi magnitudine. V

Κολοσσαῖος τὸ μέγεθος, id est, Colossæa magnitudine. Prouerbialis apud Lucianum hyperbole, in homines prægrandi corporis mole, A statuis ingentibus, quas Colossos appellant. Inter has in primis celebratur solis Colossus apud Rhodios, septuaginta cubitis altus, hoc est, iuxta Festum Pompeium, pedes centum & quinque, cuius pollicem uix pauci potuerunt amplecti. Referuntur & alii apud Plinium prodigiosæ magnitudinis. Nam iis impendio delectabantur olim imperatores Romani, quibus, ut uidetur, magis erat cordi maximos esse, quàm optimos. Legimus & ætneos dici prægrandes. De magnis ac uehementer molestis qui Athones dicti sunt, alibi meminimus, quemadmodum & Hamaxiæis.

Mali commatis. VI

Πονηροῦ κόμματος, id est, Mali cōmatis, dicebatur improbus, contemptus & reiiculus quispiam. Sumpta metaphora à reprobatis nomismatis. Aristophanes in Pluto,

Ἔοικε δ' εἶν τοῦ πονηροῦ κόμματος. id est, Videtur esse non probati commatis.

In sycophantam dictum, iam in paupertatem famemq; redactum, posteaq̃ Plutus oculos receperat. Interpres ostendit, comma genus esse uilissimi nomismatis. Sonat autem perinde quasi dicas, malæ monetæ. Rursum in eadem fabula, τυγόντι

ὅτ' ἴσ' ἐκείνου τοῦ πονηροῦ κόμματος, id est, Nouerit
Illius esse hunc improbati commatis.

Apud eundem in Ranis, τῷ πονηρῷ κόμματι. Idem in Concionatricibus,

καὶ πονηρὸν γ' ἦν μοι τὸ κόμμ' ἐκεῖνο, id est, At istud hercule comma mihi fuit malum.

Reddit causam, quod cum abisset in forum empturus farinas, iamq; peram supposuisset, præco clamauit, nequis reciperet æreos nummos, sed argento uenderētur omnia. Ad hanc formam pertinent etiam illæ, ceu prouerbiales metaphoræ, κίβδηλος ἄνθρωπος. & κιβδηλεύειν, pro eo quod est, imposturam facere, & κιβδηλία, pro impostura, quæ uoces reperiunƭ cum aliās frequētius, tum Platonis libro

Conto nauiga. XIIII

Κοντῷ πλεῖν, id est, Conto nauigare, dicebant, qui sic rebus uterent, quemadmodum uti conueniebat, aut qui uitæ genus suo accōmodatum ingenio sequerentur. Neq; enim contus ad ullum alium usum accōmodatus, q̃ ad nauigationē. Itidē non ad quamuis uitā quiuis idoneus est. Vtaris licebit, siquē ad monere uoles, ut quaq; re utat ad id in quod inuenta sit, ut quorsum seruas numos tuos, non in hoc natos ut spectentur, sed quo uitæ subsidio sint: conto nauigandum est. Refertur à Suida.

Cydi pœnam debet. XIIII

Κύδου δίκην ὀφείλει, id est, Cydi pœnam debet. κῦδος prima producta, gloriam significat: eadem correpta, τὴν λοιδορίαν καὶ κακολογίαν, id est, Maledictū & cōuicium. Vnde & uerbū deduxere κυδάζειν, pro eo quod est conuiciari. Proinde cum quis ob rem friuolā ueluti uerbum aliquod temere dictum deferretur uexareturq;, eum prouerbio dicebāt, κύδου δίκην ἐκτέτικεν, καὶ κύδου δίκην ὀφείλειν, hoc est, conuicii pœnam dependisse, & maledicti pœnam debere. Nam antiquitus mulcta dicebatur iis, qui petulantius in quempiam aliquid dixissent.

Cnips in loco. XV

Σκνὶψ ἐν χώρᾳ, id est, Cnips in regione. Dictū in eos, qui subinde sedē mutarēt, & aliunde aliò demigrarent. Cui uitio sese obnoxiū fuisse cōfitetur Horatius. Est autem σκνὶψ, siue κνὶψ, nam utrunq; reperio, uermiculus innascens materiis. Is eroso ligno, semper locū mutare nitit. Quidā efferunt prouerbiū hoc modo, κνὶψ ἐκ χώρας, id Cnips è regione, ut subaudias demigrat. Plinius libro decimosexto, cap. xli. inter pestes materiarum teredi nem cōmemorat, uermem grauissimo ad portionem capite, sic appellatum, quod dentibus erodat, sed proprie uocari teredinem, quæ in mari materiam infestet. Addit huius generis Cerasten uocari, qui simulatq; tantum eroserit, ut circumagat sese, generat alium. Hæc an huic prouerbio congruant dubito, nam Græci tradūnt κνῖπα esse animalculum uolucre & ξυλοφάγον, non dissimile culici. Id si uerū est, non uideo qui consistat, quod ab Aristotele pditum est, auem ξυλοκόπον, quem latini, ni fallor, Picū Martium appellant, ob id rostro fodere arbores, ut κνῖπες in ligno latentes euocet. Suidas ait à κνιπὸς, qui est genitiuus casus huius nominatiui κνὶψ, fingi nominatiuum κνιπὸς, eamq; uocem significare, parcumq;, tenuiq; uictu uiuentem, nimirum ad Cnipis exemplum, qui lignorum arrosu pascitur, cibo nō admodum lauto. Proinde consentaneum uidetur, adagium dici posse in sordidos, duro parcoq; uictu utentes.

Cyclobori uox. XVI

Κυκλοβόρου φωνή, id est, Cyclobori uox. De clamosis & uehementer obstreperis dicebatur, aut quibus uox esset uitiosa raucaq;. Cycloborus fluuius quidā Atticæ, non perpetuus sed torrens, ingenti strepitu defluens, unde ductum prouerbium. Aristophanes in Equitib.

ἅρπαξ, κεκράκτης, κυκλοβόρου φωνὴν ἔχων. i. Clamosus, auidus, uoce Cyclobori obstrepens.

Thasium infundis. XVII

Θάσιον ἐνέχεις, id est, Thasium miscuisti. Dici solitum uidetur, ubi quis uinum non aqua, sed alio quopiam efficaciore uino dilueret. Nā Thasia uina laudatissima quondā fuisse, testatur & Apuleius apologia prima, Olitori, inquiens, & cauponi merito concessum est, olus & uinum ex nobilitate soli cōmendare, uinū Thasium, olus Phliasiū. Et Plinius capite septimo naturalis historiæ libro decimoquarto, inter transmarina uina Thasium Chiumq; in summa gloria fuisse scribit. Est autē Thasus insula iuxta Thraciam: unde prouerbiū, Thasus bonorū. In ea insula narrāt fuisse Staphylum, quem deperierit Bacchus. Sumptum est ex Aristophanis Pluto, quo loco uersus hic est,

Εἰ Θάσιον ἐνέχεις, ἀκύπτος γ' ἦν δίκη. id est, Merito profecto, si Thapsion infuderas.

Anus quædam queritur adulescentem amatorem pridem ita sibi solitum adulari, ut diceret illā suauissime olere. Ad id per iocum respondens Chremylus, negat esse mirum, si ita uisum fuit adulescēti, cum illi uinum Thasium odoratissimum proponere sit solita. Interpres addit ἐνέχεις dictum pro ἐνέχεας, id est, infundebas, pro miscebas.

Κλειτοριάζειν. XVIII

Κλειτοριάζειν uulgato cōuicio dicebant ii, qui puerorum amoribus oblectarent, aut, ut ait Diogenianus, mulieres imodice libidinosæ. Vnde natū sit prouerbium, nō satis liquet, nisi quod Hesychius docet κλειτορὶς Græcis sonare naturæ muliebris uicinam partem, unde receptū ut κλειτοριάζειν appellarēt libidinosam contrectationem, attestante & Suida.

Claudiana tonitrua. XIX

Festus Pompeius innuere uidetur, Claudiana tonitrua in uulgi sermonem abiisse, scribens ideo uocata Claudiana tonitrua, quòd Claudius Pulcher instituerit, ut ludis post scenam factis, lapidū coniectus ita fieret, ut ueri tonitrus similitudinem imitaretur. Nam antea leues admodum & paruos sonitus fieri solitos, & cum claui & lapides in labrum æneum conijcerentur. Quadrabit adagium, si modo uidebitur in adagionum gregem recipiendum, in homines imodice clamosos, & odiose obstreperos.

Simillimum illi, quod alibi retulimus, Δωδωναῖον χαλκεῖον, id est, Dodonæum æs.

Pilam.t.c.m.

Claudi more tenere pilam. XX

M. Tullius aduersus Pisoné scribit in hunc modum: Græcus primum distinguere illa atque diuidere, queḿadmodum dicerentur, iste claudus, quomodo aiunt, pilam retinere, quod acceperat testificari. Hactenus Cicero. Prouerbium cõgruit in eos, qui quicquid à præceptoribus acceperint, siue id doctum sit, siue indoctum, nullo delectu, nulloque iudicio tenere solent, ac sequi. Sumpta metaphora à claudo diffidente suis pedibus, & ob id pertinaciter columnis initente. Nisi sicui magis referendum uidet ad lusum pilæ, quam claudus ita demum accipit, si cõmode illi mittas. Alioqui pedibus tardus non potest utcunque missam accipere. Seneca libro De beneficiis septimo. Quid si me remittere pilá manco iubeas? hoc est, dare beneficiú illi, qui nõ sit idoneus ad accipiendum. Plautus in Aulularia. Tú aút interdius, quasi claudus sutor domi sedet totos dies. Generatim cõueniet in omneis, qui de alieno pendent iudicio, alienæque innitunt autoritati, queḿadmodum isti, quibus satis est dixisse, αὐτὸς ἔφα.

Claudus sutor

Rectus.l.d.

Loripedem rectus derideat. XXI

Et sanè quam elegans est, & plurimum habet figuræ prouerbialis illud apud Iuuenalem,

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

Quo conueniet uti, quoties aliquis id aliis opprobrat mali, cui sit ipse obnoxius, aut aliena castigat uitia, à quibus ipse non sit imunis, perinde quasi claudus claudo claudicationis uitium per contumeliá obiiciat. Oportet enim q̃ maxime uacare culpa, qui in alium paratus est dicere: & stultissimum est, in alium iacere, quod in ipsum possit retorqueri.

Quis enim tulerit Gracchos de seditione querentes?

Si fur displiceat Verri, si homicida Miloni?

Nemesis in dorso

Celebrat illud Leonis Byzantii, cui cú maledicus quispiá opprobrasset uitium oculoꝝ, ipse gibbo deformatus: Humanú, inquit, conuicium in me iecisti, cum ipse Nemesim in dorso portes.

Clisthenem uideo. XXII

Κλεισθένην ὁρῶ, id est, Clisthenem uideo. Clisthenes hic male audiit, & comicorum conuiciis laceratus est, quod parú uir haberetur, seseque cultu indecoro, uelut in mulierem transfiguraret, Sardanapalum illum Assyrium imitatus. Aristophanes ἐν Θεσμοφοριαζούσαις,

Ὁρᾷς σεαυτόν; οὐ μὰ δία μὰ Κλεισθένην. id est, Teipsum uides? non per Iouem, sed Clisthenem.

Suidas refert, & ait conuenire in eos, qui leui, derasaque sunt cute. Nam hic mos Clistheni, barba derasa semper esse, quo iuuenis etiamdum uideretur. Effertur & ad hunc modum, Κλεισθένους ἀκρατέστερος, id est, Clisthene intemperantior, de cinædo & deliciis effœminato, contrarium illi, Ζήνωνος ἐγκρατέστερος, id est, Zenone temperantior.

Clisthene intemperantior

Cleocritus. XXIII

Κλεόκριτος, id est, Cleocritus. Id nominis cõtumeliæ causa iaciebat in cinædos ac molles & parú uiros. Nam & hunc ueteris comœdiæ maledicta nobilitarunt. Dictus est autem effœminatus cinædus, hospes, obscuro fœdoque genere, Cybeles filius, quòd Rheæ mysteria ab exectis euiratisque peragerentur. Ne forma quidem à moribus discrepabat. Nam facie uelut auem referebat. Suidas nominatim prouerbii loco refert, alioquin ipse non retulissem inter adagia.

Coturnissare. XXIIII

Κιχλίζειν, prouerbio dicebant, qui pinguibus coturnicibus, aut turdis uescerent, aut qui riderét lasciue, paruique decore. Proinde & κιχλισμὸν, risum, mollé & impudicú appellát. Quadrabit igit uel in liguritores & cupediis addictos, uel in lasciuius ludentes. Sturni nihil nõ imitant, & turdus à Plinio recé set inter aues, quæ sermonem humanum imitant. Nam autores uocem hanc uarie transferunt.

κιχλισμός

Cilicium exitium. XXV

Κιλίκιος ὄλεθρος, id est, Cilicium exitiú. De crudeli & imani dicebatur. Cilices enim ob piraticam quam exercebant, & assiduas hostium deprædationes, infames erant imanitatis & crudelitatis noie. Quapropter & Attici uindictas acerbiores, κιλικίους appellabant. Meminit præter alios Hesychius. Similis formæ est, quod apud Iureconsultos legimus Isauricum pro crudeli immanique latrone.

Isauricus

Centaurice. XXVI

Κενταυρικῶς, id est, Centaurice fieri dicebatur, quod immaniter, ferociter, inciuiliter'ue fieret, sumpta uoce à Centaurorum moribus. Aristophanes in Ranis,

Τίς τὴν θύραν ἐπάταξεν ὡς κενταυρικῶς; id est,

Quis ostium pulsauit ita Centaurice?

Etenim Centauri uiribus & ui peragebát omnia, legum & iuris omnis ignari: Tametsi quidam existimant hoc apud Aristophané dictum εἰρωνικῶς, in Bacchú mollem alioqui & imbellem.

Cilicii imperatores. XXVII

Κιλίκιοι στρατηγοί, id est, Cilicii duces. Dicebantur homines hirsuti, & pilis obsiti. Vnde & saga pilis

contexta, Cilicia uocantur. Autor Diogenianus. Simpliciter autẽ κιλίκιοι dicebantur, robusti, sordidi & magni, unde & κιλικίζεσθαι dicuntur, qui praui sunt moribus: & κιλίκιοι λόγοι barbarica suffragia, quòd illi sortibus in galeam missis soleant decernere. Memorantur καλλικύριοι, qui cum essent serui, heris eiectis occuparunt regionem, καλλικυρίων ἀγορά aliàs recensuimus.

Ciuitates ludimus. XXVIII

Πόλεις παίζομεν, id est, Ciuitates ludimus. Lusus genus quoddam est, in quo calculis ludebantur olim, quos antiquitus πόλεις, id est, urbes uocabant. Neoterici χώρας, hoc est, regiones appellare cœperũt. Vsurpauit adagium Cratinus in Fugitiuis. Hic nimirum locus est, ni fallor, quem Iulius Pollux citat libro de rerũ uocabulis nono, πανδιονίδα πόλιν βασιλέως τῆς πάνυ κόλακος, οἶσθ᾽ ἣν λέγομεν, καὶ κύνα καὶ πόλιν, ἣν παίζουσιν, id est, Pandioniam ciuitatem regis, supra modum adulatricis. Nosti quam dicimus, & canem & ciuitatem quam ludunt. Genus autem lusus describit his uerbis, ἡ δὲ διὰ πολλῶν ψήφων παιδιὰ, πλινθίον ἐστι, χώρας ἐν γραμμαῖς ἔχον διακειμένας. καὶ τὸ μὲν πλινθίον καλεῖται πόλις, τῶν δὲ ψήφων ἑκάστη κύων. διῃρημένων δὲ εἰς δύο τῶν ψήφων κατὰ τὰς χρόας, ἡ τέχνη τῆς παιδιᾶς ἐστι περιλήψει τῶν δύο ψήφων ὁμοχρόων, τὴν ἑτερόχρουν ἀναιρεῖν, id est, Qui uero complurium calculorũ dicitur lusus, laterunculus est regiones in se continens, in lineis sitas. Et laterũculus quidem ipse ciuitas appellatur. Cæterum unusquisque calculus canis. Porrò cum calculi sint duobus distincti coloribus, lusus hæc ars est, ut cõprehensis duobus calculis unicoloribus, eum qui diuersi coloris est, tollas è medio. Allusit ad hoc prouerbium Plato lib. De Republica. iiii. ἑκάστη γὰρ αὐτῶν πόλεις εἰσὶ πάμπολλαι, ἀλλ᾽ οὐ πόλις, τὸ τῶν παιζόντων, id est, Nam illarum unaquæque plurimæ sunt ciuitates, non ciuitas, quemadmodum dicere solent ludentes. Refert Zenodotus, quanquam idem adagii sensum nõ indicat. Quare cuique quod uero proximum uideatur, coniectandum relinquo. Mihi quadraturum uidet, quoties suum quisque commodum quacunque sectatur uia, & æmulo, cõpetitorique modis omnibus tẽdit insidias. Qui lusus frequens est in aulis principum, & in magistratibus publicis. Ab hoc lusu manasse uidetur, qui nunc uulgo scaccarius dicitur.

Cissamis Cous. XXIX

Κίσσαμις Κῷος, id est, Cissamis Cous. Hunc aiunt pecuariis gregibus supra modũ diuitẽ. Verum anguillam quotannis apparere solitam, quæ pulcherrimã omnium pecudem raperet. Ea cum in somnis apparens hominem cõmonuisset, ut sepeliret sese, & ille negligeret, euenit ut tum ipse tum uniuersum illius genus radicitus interiret. Hæc fermè Zenodotus. Et hoc quoque prouerbiũ, Delium aliquem narratorem requirit. Apparet à fine, quod alibi dictum est, Aderit Temesseus genius.

Carcini poemata. XXX

Καρκίνου ποιήματα, id est, Carcini poemata. Dicebantur ea quæ uiderentur obscurius & instar ænigmatis dicta. Carcinus poeta quispiam fuit, cuius & aliàs meminimus in hoc opere, in quem Iocatur Aristophanes in comœdia, cui titulus, εἰρήνη, *Carcini strobili*

εὐδαιμονέστερος φανεὶς τῶν Καρκίνου στροβίλων. i. Qui uisus est felicior uel Carcini strobilis.

Is finxit Orestem ab Ilio coactum, ut matricidiũ confiteretur, per ænigmata respondentẽ, autore Suida, qui testat prouerbiũ à Menandro usurpatum in falso Hercule. Stratonicus apud Athenæum lib. viii. cum audisset, quendam imperite canentem, rogauit cuius esset cantio: cum is respondisset Carcini, πολύ γε μᾶλλον ἢ φησὶν ἀνθρώπου, id est, Multo sanè magis, inquit, quàm hominis. Nam καρκίνος Græcis & cancrum animal significat. Itaque iocus ex ambiguo captatus est.

Carica uictima. XXXI

Καρικὸν θῦμα, i. Caricũ sacrũ. De macilẽta hostia, minimeque esculẽta dicebat. Hinc ductũ, quod Caribus populis mos fuerit, canem imolare. Non inconcinne torquebit ad cibum appositum, insipidum, & quẽ nemo uelit attingere. Solent sordidi quidã, data opera, cibos putres, & ingratos palato, suis apponere, partim quòd minoris emantur, partim quo minus absumatur epularum in conuiuio. Hos eleganter quis dixerit, τὸ καρικὸν θῦμα παρατίθεσθαι, id est, Caricum sacrum apponere.

Callicyriis plures. XXXII

Καλλικυρίων πλείους, id est, Plures Callicyriis. De maxima quidem illa, sed sordida hominum turba dicebatur. Callicyrii dicebantur exulum serui, qui Syracusis agriculationẽ exercebant, autore Timæo. Quoniam autem ingens erat id genus hominum multitudo, prouerbio receptum est, ut siquos admodum numerosos significare uellent, καλλικυρίους appellarent. Aristoteles in Republica Syracusanorum, ostendit eam seruorum turbam ex omnigenis populis in unum confluxisse. Erát autem eodẽ loco Callicyrii apud Syracusanos, quo apud Lacedæmonios captiui, apud Thessalos Penestæ, qui uocantur apud Cretenses Elarotæ, apud Ægyptios Hebræi. Solitum est adagium hoc potissimum usurpari, siquando significabant metuendam multitudinem, quæ numero freta, nonnunquam opprimit dominos. Nam & hi serui plures erant dominis, quamobrem etiam expulerunt illos. Hæc fermè referuntur à Suida.

Cera tractabilior. XXXIII

κηροῦ εὐπλαστότερος, id est, Cera tractabilior. De uehementer docili dicebatur, aut de ingenio facili, tractabiliq́; & in quemuis habitum sequaci. Horatius,

Cereus in uitium flecti, monitoribus asper. Persius quinta Satyra,

Sub pollice ducere Artificemq́; tuo ducit sub pollice uultum. Rursum Horatius,

Argilla quiduis imitabitur uda.

Est autem hoc ceræ peculiare, ut manibus contrectata mollescat. Et hinc uariæ rerum formæ solent effingi. Erat & picturæ genus è ceris collatis, quemadmodum è tessellis lapidum ac lignorum. Quanquam rudis ætas similior est argillæ quàm ceræ: primo quidem fingi potest dum tenera est, uerum ubi duruit ingenium, nō facile refingitur in aliam speciē, sed quemadmodum dixit Plato libro de repub. iiii. κινδυνεύει γοῦν ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄν τις ὁρμήσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ ἑπόμενα εἶν, id est, Periculum est, ne ad quæcunque se quis appulerit à pueritia, talia sint & quæ sequuntur.

Occisionis alata. XXXIIII

φόνου πτερόν, id est, Interfectionis ala, de subito interitu dici solitum. Sumpta metaphora ab alatis iaculis, quæ repente mortē adferunt. Quanq̃ magis probat Zenodotus, ut accipiamus φόνου πτερὸν dictū περιφραστικῶς, id est, per circuitionem, pro morte, quasi sit & ipsa alata.

Celmis in ferro. XXXV

Κέλμις ἐν σιδήρῳ, id est, Celmis in ferro. Dici consueuit de iis, qui præter modum suis fiderent uiribus, tanquam inexpugnabiles, inuictiq́; cæteris. Celmis, ut scribit Zenodotus, unus fuit ex Idæis Dactylis, qui cum matrem deorum Rheam uiolasset stupro, deinde à reliquis fratribus reiectus est. Ab hoc ferrum solidissimum cudi solebat. Ait huius historiæ mentionē factā apud Sophoclē in Satyris. Enarrator Apollonii de Dactylis Idæis inter quos & Celmis, refert hos uersus ex autore Phoronide,

ἔνθα γόητες
Ἰδαῖοι Φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι, οἰκί' ἔναιον
Κέλμις, Δαμναμενεύς τε μέγας καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων
εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης Ἀδρηστείης.
οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος Ἡφαίστοιο
εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις ἰόεντα σίδηρον,
ἔς πῦρ τ' ἤνεγκαν καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν. i.

Illic habitabant
Montigenæ Phryges Idæi gens arte celebris
Celmis, Damnameneusq́; ingens, Acmonq́; superbus
Montanæ docti cultores Adrasteæ,
A quibus ars Vulcania primis esse reperta
Dicitur, & nigrum nemoroso in monte repertum
In uarios usus monstrarunt cudere ferrum,
Impositumq́; igni miro splendescere cultu.

Cestum habent Veneris. XXXVI

Veneris cestū habent Τὸν Κυπρίδος κεστὸν habere dicunt, qui nouis modis quēlibet in amorem sui pelliciunt. Sumptum est autē ex Homericæ Iliados Ξ. quo loco Iuno concubitura cum suo Ioue, Venerem adit, atq; ab ea cingulum gratiarum & amorum cōciliatorem cōmodato petit. Hunc poeta describit ad hūc modū.

ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα
ποικίλον. ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο.
ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς
πάρφασις, ἥτ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
τόν ῥά οἱ ἔμβαλε χερσὶν, ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζε.
τῆ νῦν τοῦτον ἱμάντα, τεῷ δ' ἐγκάτθεο κόλπῳ,
ποικίλον ᾧ ἔνι πάντα τετεύχαται, οὐδέ σέ φημι
ἄπρηκτόν γε νέεσθαι, ὅ, τι φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς. id est,

Sic ait, & soluit de pectore texile lorum
Picturatum, in quo lenimina cuncta ferebat.
Huic inerat desiderium, huic amor, huic muliebris
Blandiloquētia, quæ quidem & egregie sapientem
Furtiuis adiuta dolis, fallitq́; capitq́;.
Quod manibus simul imposuit, sic ore locuta est.
Hanc cape nunc, sinuiq́; tuo succingito zonam
Contextam uarie, per quam quæcunq; parabis
Polliceor, nil tu frustra tentaueris unquam.

Meminit huius & Theocritus in Adonidis epithaphio,

Σοὶ δ' ἅμα κεστὸς ὄλωλε. id est, Tecum unà & cestus periit.

Est igitur cestus Veneris, cingulus efficax ad illectamenta gratiarum & amorum, quo illa dicit̃ Martem sibi conciliare. Meminit huius & Martialis,

Collo necte puer meros amores,
Cestum de Veneris sinu calentem. Idem alibi,
Sume Citheriaco medicatum nectare ceston,
Vssit amatorem balteus iste Iouem. Rursum alibi,
A te Iuno petat ceston & ipsa Venus.

Duplex erit huius usus adagii, siue cum dicemus cuipiā cestum esse Veneris, q̃ neminem nō inflammet amore sui: siue cum dicemus iam opus esse Veneris cesto, aut ne illum quidem profuturum ei, cui per ætatem uires ac forma defluxerit, quiq́; iam ἔξωρος esse factus uideatur. Nam florens ætas sua pte sponte suscitat amores, senectus aut muneribus aut pharmacis sibi conciliet oportet, quanquam nec his rationibus efficere potest ut ametur.

ἔξωρος

Pontificalis cœna. XXXVII

Olim cœnas sumptuosas opiparasq́; pōtificales appellabant. Ad quod alludens Horatius in Odis,

Absumet hæres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus, & mero
Tinget pauimentum superbo
Pontificum potiore cœnis.

Quo quidem in loco interpres admonet, prælautas cœnas prouerbio pontificales appellari solitas. Macrobius libro Saturnalium tertio, uetustissimam quandam pōtificis cœnam describit, summo apparatu, & omnigenis lauticiis affatim instructam. Id inde natum apparet, quòd solennes, sacræq́; cœnæ exquisitissimis epulis soleant instrui. Ab eo quod scripsit Horatius, non abhorret, quod hac tempestate apud Parisios uulgari ioco uinum theologicum uocant, quod sit ualidissimum, minimeq́; dilutum. Nec infestiuiter quidam huiusce prouerbii causam rogatus, respondit à Iureconsultis occupari, quas uocant præbendas, decanatus, & archidiaconatus, theologis nihil reliquum fieri, præter curata, quæ uocant, sacerdotia. Cæterum quoniam de pastoribus scriptum est, Peccata populi comedetis, ni mirum ad cibi tam duri concoctionem opus esse uino efficacissimo. Atq; hinc esse natum uulgi dictum. Plautus in Menæchmis consimili figura Cereales cœnas dixit, Cerealeis, inquiens, cœnas dat, ita mensam extruxit. Tantas patinarias struices concinnat. Standum est in lecto, siquid de summo petas. Legimus & adipales cœnas, & adiplosas, & adiiciales. Terentius in Phormione, dubiam cœnam dixit, pro lauta, copiosaq́;. Cerealis cœna

Cepas edere, aut olfacere. XXXVIII

κρόμμυα ἐσθίειν, id est, Cepas edere, dicebantur ioco prouerbiali, qui lachrymari uiderent. Natū à Biantis apophthegmate. Is enim Alyattæ regi sibi per nuncium missum denuncianti, ut q̄primum ad se ueniret, respondit ad hunc modū, ἐγὼ Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν, id est, Ego iubeo Alyattam cepas edere, hoc est, κλαίειν καὶ οἰμώζεσθαι, id est, Flere & eiulare. Quibus uerbis extremū regis contēptum indicabat. Ductū est hinc prouerbiū, quòd ceparū odor, ut est acris, cōsueuerit lachrymas oculis excutere. Aristophanes, κρόμμυον δ' ἄρ' οὐκ ἔδει, inuens illum uel citra cepas fleturum. Quoniā autem idem efficit sinapi, nihil uetat & hinc prouerbium ducere. Columella in carmine,

Seq́; lacessenti fletum factura sinapis. Mox & cepæ meminit:
Atq; oleris pulli radix lachrymosaq́; cepa.

Simili figura neq; diuersa sententia dicti sunt κρομμύων ὀσφραίνεσθαι, id est, Cepas odorari qui flerent. Aristophanes in Ranis,

τί δαί τι κλαίεις; κρομμύων ὀσφραίνομαι. id est,
Quid quæso lachrymas? cepe odoror scilicet.

Hæc fermè Suidas. At Plinius lib. xx. cap. v. tradit eas & delachrymationi, & caligini oculorum mederi. Nec hoc pugnat cum iis quæ diximus, siquidem educendo purgant. Xenophon in Symposio dixit, κρομμύων ὄζειν, id est, olere cepe, quod in sordidos & illotos congruit. Huic affine est, σκοροδίζειν, pro molestia afficere, siue ad lachrymas adigere. Aristophanes in Equitibus sub persona populi Atheniensis, φάσκων φιλεῖν μ' ἐσκορόδισας, id est, dum ais te diligere me, alliasti me. Quanquam ea uox à Comico risus gratia conficta est. σκοροδίζειν

Scarabeo nigrior. XXXIX

Κανθάρου μελάντερος, id est, Scarabeo nigrior. In fœdos & uehementer atros, ac fuscos, Nā scarabeus animal insigni & fœdo nigrore est, de quo inferius plura dicentur.

Chalcidissare. XL

Χαλκιδίζειν καὶ χαλκιδίζεσθαι, dicebantur, qui rapaciores, & plus satis ad rem attenti uiderētur. Chalcidenses in insula Eubœa populi, comœdiæ ueteris conuiciis notati sunt, quòd auariores essent. Hesychius indicat eam gentem male audisse ob fœdos puerorum amores, & hinc natum prouerbii conuicium in simili morbo obnoxios.

Phicidissare. XLI

Φικιδίζειν, id est, Phicidissare, dicebantur uulgo, puerorum obscœnis amoribus dediti. Quidam malūt ad eos referre, qui litera ρ immodice & ad fastidium usq; consueuerint uti. Siquidem ea gens literam σ solita est in ρ cōmutare. Quo quidem uitio notantur & Eretrienses, attestante puerbio, Ἐρετριέων ῥῶ, id est, Eretriensium rho, Hodie iocus est uulgi in Picardos, cum Lutecianæ fœminæ ob linguæ delicias, ρ uertunt in σ. Masia sonantes pro Maria.

Cantharo astutior, XLII

Κανθάρου σοφώτερος, id est, Cantharo astutior, aut callidior. Zenodotus ait, Athenis cauponem fuisse quēpiam, nomine Cantharum, quem ob maleficia & imposturas ac proditiones, capitis affecerint supplicio, proinde uulgo receptum, ut in uersutos ac impostores diceretur. Mihi uero propius uidetur, si

referatur ad animantis naturam,& ad apologum Aesopicum,quo narratur,quemadmodum scarabeus tanto aquila inferior uiribus,tamen ingenio superauit auium omnium reginam.

Canis tanquam Delum nauigans. XLIII

Κύων ὥσπερ εἰς Δῆλον πλέων, id est, Canis tanquam in Delum nauigans. In supinum, ociosum, securũ, ac uoluptuariam agentem uitam, dicebatur. Nam Athenis facilis, ac tuta in Delum nauigatio. Vnde fiebat, ut qui illuc soluerent, inter nauigandũ securi, nihilq; periculi metuentes canerent. Mos autem erat Atheniensibus, ut quotannis nauim solenni apparatu religionis causa, Delum mitterẽt, id quod indicat Plato in Critone. Vnde consentaneum est, qui hac uectabantur, hymnos quosdam in Apollinis laudem solitos decantare.

Amor Caunius.

Caunius amor. XLIIII

Καύνιος ἔρως, id est, Cauni amor. De foedo amore dicebatur, aut ubi quis ea desideraret, quæ neque fas esset concupiscere, neq; liceret assequi. Biblis Caunum fratrem impotẽter adamauit, à quo cum esset repulsa, sibimet necem consciuit. Ouidius,

Biblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ.

Adagium refertur à Diogeniano, præterea ab Eustathio in Dionysium.

Scarabei umbræ. XLV

Κανθάρου σκιαί, id est, Scarabei umbræ. Dictũ est de inani metu, quod hoc insectũ sub noctẽ repẽte aduolans horribili bombo, nonnunquam terrere soleat parum attentum. Recensetur à Diogeniano.

Spicã magis n.p.p.s.

Papyri fructus non postulat magnam spicam. XLVI

Βύβλου δὲ καρπὸς οὐκ αἰτεῖ μέγαν στάχυν. id est,

Bybulus uirens haud postulat spicam grauem.

Etiamsi Græcus senarius uitiatus est in αἰτεῖ. Apud Aeschylum in Supplicibus ita legitur,

Βύβλου δὲ καρπὸς οὐ κρατεῖ στάχυν μέγαν. id est,

Fructus papyri haud sustinet spicam grauem.

Dici solitum de iis, qui suis ipsorum bonis frui non possent, propterea quòd Byblus ob culmos inualidos, spicam granis onustam ferre non potest. Proinde prodit quidem spicas, sed inanes. Byblus autem iunci species, quam Latini papyrum appellant. Apparet in Græco carmine αἰτεῖ deprauatum pro κρατεῖ, quod indicat uel ipsa metri ratio.

Budoro more. XLVII

Βουδόρῳ νόμῳ. Aut ut alibi reperio, Βουδόρων νόμῳ, id est, Budororum more, seu lege, Suidas ac Zenodotus interpretantur de iis, qui digni sint, ut bouis ritu excorientur. Diogenianus exponit de admirandis. Βούδορον, autore Stephano, promontoriũ est oppositum Salamini. Βούδεια Magnesiæ ciuitas, quam Homerus Βούδειον appellauit. Βουδινοὶ populi sunt Scythiæ, sic appellati, quòd à bubus uehantur, utpote ἁμαξόβιοι, id est, Plaustris ædiũ uice utentes. Vnde uidetur bifariam allusum ad etymologiam, πρὸς τὸ βοῦς δέρειν, καὶ τὸ βοῦς δοῦναι, id est, Ad boum excoriationẽ, & boum donationẽ. Strab. lib. x. cõmonstrat Euboiæ flumen Budorum. Idem indicat montẽ Salaminis prospectãtem in Atticã. Rursum Plinius lib. iiii. cap. xii. inter Gelonos & Agathyrsos refert Budinos. Cæterũ quid hæc ad prouerbium faciant non uideo. Hesychius idicat βούδορον esse μοχλὸν quo boues excoriantur. Locus erit prouerbio, siquis dicat cum improbo non argumentis, aut legibus, sed βουδόρῳ νόμῳ agendũ, quemadmodum apud Terentium audit Sanio. Nam si molestus pergis esse iam intro arripere, atq; ibi usq; ad necem operiere loris.

Boeotia auris. XLVIII

Βοιώτιον οὖς, id est, Auris Boeotica. In pingui iudicio hominem quadrat. Boeotorum stoliditas compluribus prouerbiis locum fecit. Simillimum illi, Auris Batava. Diogenianus meminit adagii. Sunt qui scribant, olim Anaxagoram recitantem apud Thebanos librum Thebaidos, cum uidisset attentum neminem, clauso codice dixisse, εἰκότως καλεῖσθε Βοιωτοί, βοῶν γὰρ ὦτα ἔχετε, i. Iure uocamini Boeoti, qui quidem aures habeatis boum: uidelicet alludens ad etymologiam nominis. βοῦς enim bos, & ὦτα aures, atq; ex his Boeotorum nomen uidetur compositum. Quin Homerus Iliad. lib. v. Boeotorum gentem pinguem appellat. Πὰρ δέ οἱ ἄλλοι

Ναῖον Βοιωτοὶ μάλα πίονα δῆμον ἔχοντες. id est,

Sed rura tenebant Proxima Boeoti, quorum crassissima gens est.

Notauit & Horatius Boeotorum tarditatem in epistola ad Octauium Augustum,

Quod si Iudicium subtile uidendis artibus illud
Ad libros, & ad hæc musarum dona uocares,
Boeotum in crasso iurares aere natum.

Quo loco demiror, neminem interpretum quæsisse, quid sibi uelit, quod Horatius pinguitudinem ingenii Boeotis tribuit, uelut ei genti peculiarem, cum apud Latinos autores nullum sit huius rei

testimonium. Cognatum huic est, quod alibi commemorauimus, Boeotica cantio, quae rusticana parumque modulata potest intelligi, ut crassis auribus crassa conueniat harmonia. Quanquam Eustathius in Iliad. β. de cantione nonnihil uariantem narrat historiam. Sunt, inquit, qui putent Boeotiam dictam à boue. Nam cum Europa Phoenicis filia à Ioue rapta esset è Sidone, Cadmus raptae frater à patre missus est ad inuestigandum sororem. Eam ubi nusquam inuenit, profectus est Delphos consulturus oraculum. Deus respondit, ne solicitus aut curiosus esset de Europa, sed sequeretur ducem bouem, ibique conderet ciuitatem, ubicunque bos defatigata procumberet. Hoc responso accepto per Phocensium regionem fecit iter. Dein cum incidisset in uaccam iuxta Pelagonis pascua, hanc euntem secutus est. Ea cum uniuersam Boeotiam peragrasset, fessa procubuit, quo loco nunc est Thebanorũ ciuitas. Cadmus cum eam iuuencam uellet immolare Palladi, misit aliquot è suis comitibus qui è fonte Aretiade haurirent aquam ad sacrificium. At draco eius fontis custos quem Marti sacrum esse creditum est, nam & fons ipse à Marte nomen habet, excitus strepitu complures ex iis qui missi fuerant confecit. Quod indigne ferens Cadmus draconem interfecit, & admonitu Palladis interfecti dentes seuit, unde extiterunt illi terrigenae fratres. Eam ob rem indignatus Mars, cum pararet Cadmum interficere, ueritus est à Ioue, qui Cadmo in matrimonium dedit Harmoniam, Martis ac Veneris filiam, hac lege ut priusquam sponsam attingeret, seruiret apud illam seruitutem annuam. Tũ ut nuptiis epithalamium canerẽt musae, ac deorum quisque nuptiale munus daret Harmoniae. Haec Eustathius. Equidem arbitror hanc fuisse primam originem adagii, utcunque postea detortum est ad alios usus. Constat autem Thebanos olim musices fuisse studiosissimos. Argumẽto est illud quod refertur de Alcibiade, qui mirantibus quòd negligeret musices studium, lyram hoc lemmate damnabat, quòd hominis uocem imitaretur, plectrum, quòd habitum formamque liberalem mutaret in illiberalem. Tibiam gemino reiecit argumento, & quòd sic immutaret os hominis, ut uix à familiarissimis agnosceretur, & quòd homini propriam adimeret uocem, loquendique facultatem eriperet. Mox adiecit, cantent igitur Thebani, qui loqui nesciunt.

Botrus oppositus botro maturescit. XLIX

Βότρυς πρὸς βότρυν πεπαίνεται, id est, Botrus iuxta botrum maturescit. Huius prouerbii uarius esse potest usus. Vel ubi pares in negocio quopiam uideri uolunt aliqui, & tantundem adferre momenti, ut nullus alteri debeat cõcedere. Vel cum significabimus mutuis officiis opus esse, ut sit simillimũ illi, quod alibi retulimus, χεὶρ χεῖρα νίπτει. Vel siquando dicemus, talem quenque euadere, cum qualibus habet consuetudinem. Habet enim hoc assiduitas, ut uicinis uitia faciat cõmunia. Quemadmodum testificatur senarius ille, quem enarrator Pindari citat ex Aristarcho,

Χωλῷ παροικῶν κἂν ἐνὶ, σκάζειν μάθης. id est,

Claudo propinquus si uel uni uixeris,
Disces & ipse claudus ingredi breui. Claudo uicinus

Hoc quanquam alio loco nobis citatum memini, nimirum in adagio, Si iuxta claudum, tamen quoniam scripturam offendi nonnihil à priore diuersam, libuit per occasionem denuo referre. Translatum est adagium ab uuis, quae mutuo oppositu maturitatem inter se uicissim & dant & accipiunt. Quò respicit illud Iuuenalis,

Vuaque conspecta liuorem ducit ab uua.

Adagium recensetur à Suida.

Immolare boues. L

Βουθυτεῖν, tanquam prouerbialiter dicebantur, qui amplos, magnificosque sumptus facerẽt. Diuitũ enim est, uel regum potius, boues immolare. Aristophanes in Pluto,

Καὶ νῦν ὁ δεσπότης μὲν ἔνδον βουθυτεῖ. id est,

Et nunc quidem intus immolat boues herus.

Et βουθυσίαν pro magnifico apparatu usurpant.

Boues messis tempus expectantes. LI Βουθυσία

Βοῦς ἄμητον ἐπιτηρῶντες, id est, Boues messem obseruantes. Dici solitũ, ubi quis ingentiũ emolumentorũ spe laborem sumeret. Quidam sic efferũt, βοῦς εἰς ἄμητον, id est, Bos in messem. Subaudiẽdũ respicit, aut eiusmodi quippiam. Inde ductũ, quòd boues messis tempore, maiore laborant fructu, propterea quòd inter trituram pascũtur interim, & pabulum largius apponitur. Contra cum uere aut hyeme proscindũt aruũ, hoc molestior est arandi labor, quòd nullo praesente fructu leniat. Messis tẽpus boues expectantes

Bos Homolottorum. LII

Βοῦς ὁμολοττῶν, id est, Bos Homolottorũ, dicebat in plurima distractus, ac ueluti dissectus negocia. Poterit & ad rem referri, ut siquis argumentũ nimis minutatim diuidat, ita ut conscindere & concerpere magis, quàm diuidere uideat. Zenodotus prodidit Homolottos populos, dissecto in minimas partes boue, foedus iungere. Morem hunc Scythis fuisse testat Lucianus in Toxaride.

Bos apud aceruum. LIII

βοῦς ἐν σωρῷ, id est, Bos in aceruo. De splendide amplitercꝗ uiuentibus, quicꝗ in ubere rerũ affluentia plixius faciunt sumptum. Aut quemadmodum ait Suidas de iis, qui in media rerum copia constituti, non sinuntur præsentibus bonis frui. Translatũ arbitratur à bubus trituram exercẽtibus, quibus quod os obligatũ habeant, nam id faciunt quidam, nõ licet uesci tritico, quod excutiunt, ut simile sit illi: Tantalus inter undas sitiens. Simile quiddam refert Iulius Pollux libro septimo, de seruis in pistrino laborantibus, quibus machina rotunda circa ceruicem addebatur, ne manũ ori liceret admouere. Id factum ne deuorarent farinam. Machinã appellabãt παυσικάπην sive χειρόλοπιον, quod arceret à deuorando. Quod bubus non faciebant Iudæi, hoc illi faciebant hominibus.

παυσικάπη

Tragœdias agere aut insanire

Aut oportet tragœdias agere omneis, aut insanire. LIIII

Η χρὴ τραγῳδεῖν πάντας ἢ μελαγχολᾶν. id est, Aut furere oportet, aut agere tragœdias. Dici solitum de iis, qui semper quasi stupent, frigentcꝗ, & nec gaudere possunt ex animo, nec dolere. Porrò tragœdia uehementissimis constat affectibus, ita ut tragœdias agere, uideatur esse quiddam insaniæ simillimum. Proinde Lucianus in commentario, cui titulus πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν, narrat Abderitis ex Euripidis tragœdia recitante tragœdo Archelao publicitus febrim obortam: eã septimo post die transisse in insaniam, ita ut omnes ingenti uoce uersus quosdam ex Archelai Andromeda pronunciarent. Quanquam Plato poetis omnibus sacrum quendam tribuit furorem. Et Aristoteles in Problematis meminit de Maraco quopiam Syracusano, qui cum meliora fecerit poemata, cum mente esset alienatus, Eodem spectat illud Horatianum,

Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino.

Finitimum uidetur illi, quod alio retulimus loco,

Η δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν.

Quem senarium Athenæus citat ex Terpsione doctore Archistrati. Nos alio retulimus loco.

Mothonem à remo aufer

Aufer Mothonem à remo. LV

Απαγ' ἐς μόθωνα ἀπὸ κώπης. id est: Aufer mothonem à remo. Admonet adagium non obstrependum, nec obturbandum importunius iis, qui rebus alioqui seriis sunt occupati, ueluti, siquis reip. curis sollicito, musicam adferat, aut de capite periclitanti, uersus amatorios recitet. Mothon enim saltationis genus fœdæ, seruilis ac tumultuosæ. Lacedæmonii uernas, hoc est, seruos domi natos, μόθωνας appellant: aut eos qui ingenuorum filios instituunt, quos Athenienses uocant οἰκότριβας. Vnde & in uiles ac sordidos homines conuicium esse cœpit. Alii putant Mothonem hominem fuisse quempiam saltatorẽ & ebriosum. Sunt qui credãt Atticos Mothones uocatos, quod hos domitos ad seruilia ministeria cõpulissent. Ad hunc modum Græci grãmatici de Mothone nugantur. Iulius Pollux libro.iiii. tradit mothonem genus esse saltationis molestum ac nauticum. Atcꝗ hinc sanè crediderim ortum prouerbium, ut accipiamus ἀπὸ κώπης, pro eo, quod est, à remo profectum.

οἰκότριβες

Auribus arrectis. LVI

Ορθοῖς ὠσίν, id est: Auribus arrectis, à Diogeniano puerbii loco refert. Quadrat in illos, qui sitiẽter atcꝗ auide auscultant, quæ dicuntur, aut expectant quid dicendum sit. Ducta metaphora ab animãtibus, quorum plerisque mos est, siquando quid eminus audierint, aures surrigere. Nam uni animantium homini natura dedit auriculas immobiles. Plinius tradit hoc esse peculiare ceruis, ut cum aures subrexerint, nihil sit illis auritius, rursum ubi demiserint, nihil surdius. Aristoteles item libro De naturis animalium nono, tradit ceruos haudquacꝗ latere insidias, quoties arrectis sunt auribus, propterea quòd tum auditus sint acerrimi: contra cum demiserint aures, facile capi. Terẽtius in Andria, Arrige aures Pamphile. Et Vergilius:

Arrectisꝗ; auribus astant. Propertius libro tertio:

Ab origine dicere prima
Incipe, suspensis auribus ista bibam.

Cui diuersum uideri potest quod scribit Horatius,

Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus,
Cum grauius dorso subiit onus.

Colophoniũ aurum

Aurum Colophonium. LVII

Χρυσὸς ὁ κολοφώνιος, id est: Aurum Colphonium. Zenodotus ostendit dici solitum de auro probatissimo, quod apud Colophonios aurum optimum soleat fieri. Citatcꝗ; autores Aristophanem in Cocalo, & Herodotum, qui spectatissimum aurum, & purum putum, ut ueteres dicebant, κολοφώνιον dixerint. Venustius fiet, si longius deflectetur, uelut ad mores uehementer incorruptos, aut ingenium exquisitum & eximium.

Asini mortes. LVIII

ὄνου θανάτους, id est: Asini mortes, subaudiendum narrat. Dicebaſ in eos, qui narrarẽt absurda, ridiculacꝗ; dictu,

laq; dictu, cuiusmodi fuerit, siquis longa narratione persequatur asini pericula, quemadmodum Vlyssis descripsit Homerus. Apuleius in Metamorphosi sua, planè ὄνου πόνους commemorat. Adagium refertur à Suida.

Asinus compluitur. LIX

ὄνος ὕεται, id est, Asinus compluitur. Cephisodorus apud Suidam in Amazonibus,

σκώπτεις μ', ἐγὼ δὲ τοῖς λόγοις ὄνος ὕομαι, id est, Rides, at asini more ego uerbis compluor.

Vnde dictum apparet in eos, qui maledictis nihil omnino cõmouerentur. Quemadmodum asinus ob cutis duriciem adeo pluuia nihil offenditur, ut uix etiam fustem sentiat.

Aspersisti aquam. LX

Aspersisse aquam dicitur, qui dicto quopiam reddiderit animũ, ac metum ademerit. Mutuo sumptum ab iis, qui in deliquio, quam Græci λειποθυμίαν appellant, aspersa in faciem aqua ad sui sensum reuocantur. Plautus in Bacchidibus: Euax, aspersisti aquam. Idem in Truculento: Aspersisti aquam, iam redijt animus. Quod Terentius simpliciter: Reddidisti animum.

Arcadiam me postulas. LXI

Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς, id est, Arcadiam me postulas. Diogenianus prouerbii duplicem ostẽdit usum. Conuenire enim uel in magna, uel inutilia petentem. Vnde sit natum non indicat, qui huic scriptori ferè mos. Cæterum Herodotus libro primo satis docet natum ex oraculo,

Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς. μέγα μ' αἰτεῖς, οὔ τοι δώσω. id est,

Arcadiam me oras, magnum petis, haud dabo quicquam.

Notat hoc prouerbium Cicero in epistola ad Atticum libro quarto, Quod mihi mãdas de quodam regendo, Ἀρκαδίαν, tamen nihil prætermittam.

Arcadas imitans. LXII

Ἀρκάδας μιμούμενοι, id est, Arcades imitantes. Zenodotus indicat dictum in eos, qui aliis nõ sibi laborant. Plato Pisandro scribit illum Arcadas imitari, quòd comœdias à se conscriptas aliis edendas traderet ob inopiam. Adagium hinc ductum, quòd Arcades olim inter Græcos bellicosissimi, suis auspiciis, suoq; titulo nunquam hostem ullum superarunt, uerum aliis suppetias ferentes persæpe. Vnde illud illis fatale uidebatur aliis uincere, non sibi.

A quinq; scopulis desilire in fluctus. LXIII

Ἀπὸ πέντε ἁλιέως πετρῶν εἰς τὸ κῦμα, id est, A quinq; desilire rupibus in undam. Hoc usurpari solet ab iis, qui iam impatientes præsentium malorum minantur semet in quoduis potius malum præcipitaturos, quàm ut perpetiantur. Confine nimirum illi, quod aliàs retulimus: Suspendio deligendam arborem. Ad hoc alludit pastor ille Vergilianus:

Præceps aerii specula de montis in undas
Deferar. extremum hoc munus morientis habeto.

Aqua præterfluit. LXIIII

Ὕδωρ παραρρεῖ, id est, Perfluit aqua, siue præterfluit. Zenodotus & Suidas admonent dici solitum de eo, qui nihil negocii recusaret, & quidlibet quod mandatum esset, effecturum sese polliceret, quippe usqueadeo promptus ad quiduis suscipiendum, ut nec nauim perfluentem ingredi grauaretur, contempto aquæ influxu, cuius est affluere ac defluere.

Aquila non captat muscas. LXV

Ἀετὸς οὐ θηρεύει τὰς μυίας, id est, Aquila nõ aucupat muscas. Summi uiri negligunt minutula quæpiam. Animus excelsus, res humiles despicit. Aut egregie docti nonnunq̃ in minimis quibusdam labunt. Et maximus occupati negociis, ad pusilla quædam cõniuent. Effertur & citra negationẽ adagium, ἀετὸς μυίας θηρεύει, id est, Aquila uenat muscas, quoties magnis minima sunt curæ. Huic nõ absimile est, quod habet Gregorius theologus in Epistola ad Eudoxium rhetorem, μὴ ἀνέσχου πρωτεύειν ἐν τοῖς κολοιοῖς ἀετός, id est, Non sustineres tenere primas, inter graculos aquila. Aquila muscas non ca.

Ἀνερίνεος εἶ. LXVI

Ἀνερίνεος εἶ, id est, Incaprificatus es. Suidas putat in mollem & infrugiferum cõuenire. Sunt qui referant ad eos, qui tueri nõ queãt id, quod nacti sunt boni. Adagiũ usurpauit Hermippus in militibus, Eius rõnem huiusmodi reddunt Suidas & Zenodotus. Aiunt mariscis, qui caprifici fœtus est, inasci uermiculum, quẽ Græci ψῆνα uocant. hos ui collignunt rustici, deq; fici ramis suspẽdunt, ne uidelicet fœtus ante tempus, & inmaturi defluant. Nam uermes ꝓtinus per rimas irrepũt, atq; hoc modo maturescũt fici. Theophrastus libro De plantis. ii. culices hos ficarios nasci putat è granis mariscarum, quòd simulatq; euolarint illi, nulla grana insint. Euolare pẽna ferè, aut pede in pomo relicto. Sed cõplura de caprificandi rõne inibi, sicui libeat cognoscere. Idem similia fermè lib. de causis plantarũ. ii. capi. xii. Plinius etiam lib. xv. cap. xix. Et Aristoteles libro De natura animalium quinto. Vnde arborem, cui hoc maturitatis remedium adhibitum non fuerat, ἀνερίνεον appellabant, atq; hinc deinde

transferebant in hominem inutilem, à quo nihil bonæ frugis esset expectandum. Vox composita est. ἐκ τοῦ αἰγείρου καρποῦ, quasi dicas, incaprificatus.

Repariazare, LXVII

Ἀντιπαρίασαν, id est, Repariassarunt. De iis dicebatur, quos pœniteret instituti, quiq; à conuentis discederent, ab historia natum. Parii cum aliquando à Thebanis bello premerentur, petierunt ut à bello desisterent, se ciuitatem in potestaté illorum tradituros. Hac lege cum destitissent Thebani, & Pariis interea spes auxilii fuisset alicúde ostensa, pactum irritarunt, bellumq; cú Thebanis integrarunt. Inde fictum prouerbiale uerbú ἀναπαριάζειν, pro irritare pacta, Pariorum exemplo. Prouerbii meminit & Stephanus in dictione πάρος referens ex autore Ephoro, nisi quòd in historia uariat. Cum enim Miltiades uehemēter urgeret Parios, iamq; tractari cœptum esset de dedenda urbe, sylua quædam circa Myconum ultro cœpit ardere. Parii suspicátes quòd Datis regiæ classis præfectus excitato igni signú ipsis dedisset, rescissis conuentis noluerunt tradere ciuitatem. Adstipulatur Aemylius in uita Miltiadis. Est autem Paros una ex Cycladibus quemadmodum & Myconus.

Mari è fossa aquam. LXVIII

Θάλαττῃ ἐκ χαράδρας ὕδωρ, id est, Mari è lacu aquam, subaudiendú, infundis. Simile illi, βῶλος ἀρούρας, id est, Gleba aruum. Ouidius in Elegiis amatoriis:

In freta collectas alta, quid addis aquas?

Cognatum illi quod alibi recensuimus: In syluam uehere ligna, & oleum camino addere.

Hamaxiæa. LXIX

Ἀμαξιαῖα. Prouerbiali uerbo dicebant ampla, magnificaq;. perinde sonat, quasi Latine dicas, plaustralia, id est, tanta, ut iustum plaustri onus uideri possint. Vnde ἀμαξιαῖα ῥήματα dictitabant eo pacto, quo Flaccus dixit, sesquipedalia uerba. Quod genus sunt illa apud Aristophanem in Vespis:

ὀρθοφοιτοσυκοφαντοδικοταλαιπώρων τρόπων.

Apud Plautum item in Curculione militis nomé Therapontigonoplatagidorus, quo se trapezita ait sæpenumero quatuor totas expleuisse ceras, dum scribit in suis rationibus. Extat iocus cuiusdam in Hermetem quempiam huiuscemodi sesquipedalium uerborum affectatorem:

Gaudet honorificabilitudinitatibus Hermes
Consuetudinibus, sollicitudinibus.

Athenæus libro decimo, referens olim taxatam fuisse Thessalorum edacitatem, cœnas illorú uocat ἁμαξιαίας, siue καπανικὰς: adfert carmen Aristophanis οὐ ταγήνιστα:

Τί πρὸς τὰ Λυδῶν δεῖπνα καὶ τὰ Θετταλῶν; Et rursus,
Τὰ Θετταλῶν μὲν πολὺ καπανικώτερα, id est,
Ad Lyda quid seu Thessalica conuiuia?
Thessalica sunt multo magis plaustralia.

Porrò Thessali uehicula dicunt καπάνας. Item libro septimo, tradidit apud Sicyonios congros capi permultos ἀνδραχθεῖς. hoc est, tantæ magnitudinis ut iusto pondere baiulum onerent, nonnullos etiam ἁμαξιαίους, hoc est, iustum onus uehiculi. Quin & αἰγιναῖα dicta sunt ingentia, uel à talento quod apud illos habebatur maius cæteris: uel à sarcinis negociatorum, uarias cōplectentibus merces, quæ Hesychius testatur Græcis dici αἰγίναια, Sic enim scriptum est antepenultima acuta. Eas sarcinas qui commercantur appellari αἰγινοπώλας. Addit & nomisma quoddam argenteum ingens dici Græcis αἰγίναιον.

ἀνδραχθεῖς αἰγιναῖα

Muscum demetere. LXX

Ἀμνιοθερίζειν, id est, Muscum demetere: dici solitum, ubi quis tener adhuc & intempestiuus durius tractaretur, aut tolleretur emolumentum priusq opportunum esset. Translatum ab iis, qui statim ut ager obduci cœperit herba, demetunt, nec sinunt adolescere gramen, μνίον enim muscus, & additione literæ ἄμνιον, sicut ἄσταχυς pro στάχυς.

Extis pluit. LXXI

Ἀλλᾶσιν ὕει, id est, Lucanicis pluit. Sermo prouerbialis de pdigiosa rerum copia, qui iocus etiam hac tempestate durat apud idiotas, Siqdem ἀλλᾶς Græcis exti genus est, ex quo frustulatim concisa farta cōficiuntur, quod cibi genus in Comicum iocum abiisse uidetur. unde uiles & cōtempti ἀλλαντοπῶλαι uocantur adagio. Confinis illi, δραχμαῖς χαλαζάει, id est, Drachmis grandinans.

Altis lingua, alus dentes. LXXII

Lingua his, et illis dentes

Ἄλλοισι γλῶττ' ἄλλοισιν εἰσὶ γόμφιοι. id est, His lingua, at illis sunt molares inuicem.

De loquacibus & edacibus dici consueuit. Quemadmodum nō raro fit in conuiuiis, ut aliis garrientibus, & fabulis potius q̄ cibis intétis, alii interim taciti strenue quod appositú est, deuorent. Venustius erit si longiuscule detorqueat, ueluti siquis minetur se facto nociturum ei, qui uerbis dútaxat læserit. Poetis est lingua, qua inuehantur: at principibus sunt molares, quibus eos conficiant.

Improbi consilium, in extremum incidit malum. LXXIII *Consiliū ipr. in ex. inc. ma.*

Α' πλώτιστον κακοῦ βουλὴ πρὸς ὑπέρτατον ἄτην.

Incidit extremam in noxam mens improba tandem.

Heroicus prouerbialis in eum, qui postea quàm diu peccauit impune, tandem in calamitaté incidit, ut pœnas omnium scelerum semel dependat.

Aliud noctua sonat, aliud cornix. LXXIIII *Noctua al. so. aliud cornix*

Ἄλλο γλαὺξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται, id est, Aliud noctua sonat, aliud cornix sonat. Vel, alia noctuæ, alia uox cornicis. Accōmodari potest uel ad eos, qui decertant cum longe præstantioribus, uel ad illos, inter quos ob morum, ingeniiq; pugnantiam, minime conuenit. Siue cum est alius alio longe facūdior. Quemadmodum enim auem etiamsi non uideas, tamen è cantu licet dignoscere, ita stilus diuersus prodit ψευδεπίγραφον. Nullum enim est autorum genus, ubi non reperias notha quædam, & subdititia τοῖς γνησίοις admista. Falsum titulum, cuiuis licet adscribere. Cæterū ipsa dictio, quæ uix unquam eadem duobus accidit, prodit aut reiicit autorem.

Reperire rimam. LXXV *Rimam rep.*

Prouerbiali figura dixit Plautus in Curculione: Aliquam reperietis rimam, in causatores ac tergiuersatores, qui nulla in causa tot fidei uinculis astringi possunt, quin aliquid inueniant quo elabantur.

Similiter Horatius: Centum adde catenas,

Effugiet tamen hæc sceleratus uincula Proteus.

Ductum ab auibus aut muribus captis.

Album panem pinso tibi. LXXVI *Panē album pinso tibi*

Λευκὴν μᾶζαν φυρῶ σοι, id est, Album panem pinso siue tempero tibi. Dici solitum, ubi quis magnarum rerum spes amplas ostendit. Est enim maza panis genus. Porrò Græcis album panē in deliciis fuisse, locis aliquot testatur Lucianus, nominatim in libello de mercede seruientibus. οὐδ᾽ ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθείς, id est, Ne per somnū qdem unq̃ albo pane saturatus. Et diuus Hieronymus in epistola ad Nepotianum, similam inter delicias ponit. Quid prodest, inquit, oleo non uesci, & molestias quasdam, difficultatesq; ciborum quærere, caricas, piper, nuces palmarum, similam, mel, pistacea? Ac ne fuisse quidem Romæ pistores ad Persicum usq; bellum, annis ab urbe condita, super quingentos octoginta: testis est Plinius libro decimooctauo, capite undecimo, ubi rationes aliquot arte conditi panis ostendit. Porrò quod primū è triticea farina redditur, candidius est: rursum quod ex ordeacea postremum, id magis est album, ut indicat in problematis Aristoteles Sectionis. xxi. proble. iii. & vii. eiusq; rei causam reddit. Græci panes elegantiores λευκοὺς appellabant, sordidiores φαιοὺς, id est, fuscos seu nigros. Sic Alexis apud Athenæum libro tertio:

λευκοὺς μὲν ὀκτὼ, τῶν δὲ φαιῶν τοὺς ἴσους, id est, Panes quidem albos octo, dein totidem nigros.

Huc pertinet illud, ex iure hesterno, panem atrum uorant. Narratur ibidem quiddam nō illepidum de Diogene Cynico, qui cum placenta uesceretur, percontanti quid comederet, respondit se panem edere bene confectum. Hoc adiicere uisum, ut intelligamus, olim miras fuisse delicias in panibus conficiendis. Apud eundem libro quarto describitur conuiuium Atticum, in quo cōmemorantur & panes λευκότεροι χιόνος, id est, albiores niue. *Panis bene c.*

Candidum linum lucri causa ducis. LXXVII *Linum candidum luc. c. d.*

Λευκώλενον λίνον κερδαίνων ἄγεις, id est, Candidulum linum ob lucrum ducis uxorem. In eum quadrat, qui dotis causa ducit uel deformem, uel anum. Porrò linum uocat uxorem, uel quod apud ueteres solæ mulieres lineis uterenť: uel quod uiro alligetur matrimonio, & libera esse desinat. Nam Linon Græci nonnunquam usurpant pro uinculo. λευκώλενος autem Iunonis epithetum apud Homerū, ab albis ulnis. Refertur à Diogeniano.

Capras syluestres. LXXVIII

Κατ᾽ αἶγας ἀγρίας, id est, In capras feras. Abominantis est sermo, & malum deprecantis, inq; syluestres capras auertentis. confine illi, quod alibi dictum εἰς Πύῤῥαν, id est in Pyrrham. Item illi:

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.

Vsus est adagione Athenæus libro Dipnosophistarum secundo: Μυρτίλος γὰρ ἔφασκεν, ὥσπερ εἰς αἶγας ἡμᾶς ἀγρίας ἀποπέμπων τοὺς ζητοῦντας, Ἡγήσανδρον τὸν Δελφὸν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ μνημονεύειν τῆς λέξεως, id est, Nam Myrtilius asseuerabat, uelut ad capras syluestres nos relegans quærentes, Hegesandrum Delphum in commentariis suis, eius dictionis meminisse. Ad capras syluestres posuit pro eo, quod difficillimum esset inuentu, aut quod nusquam est. Citauerat enim ex autore testimonium, quod mox Plutarchus negat apud illum extare. Ad hoc prouerbium, opinor allusit Apuleius in asino, fingens Psychen à Venere mitti ad Arietes agrestes.

Adsint dii beati. LXXIX *Dii beati adsint*

Σὺν δὲ θεοὶ μάκαρες id est, Felices adsint superi.

Sermo est bene ominatis in re quapiam aggredienda. Sic enim præfari solent rhapsodi, hoc est, carminum Homericorum recitatores & interpretes. Quéadmodum & citharœdis cantaturis mos erat Apollinem, ut dexter adesset carmine inuocare, ἀλλὰ ἄναξ μάλα χαῖρε. id est, At multum salue rex. Quin & testamentum condituri præfabant ominis causa, τῷδε καλῶς ἔστω, id est, Hoc bene sit. Item apud Romanos dicturus in concione simili precatione utebat, ut felix ac faustum esset Reipublicæ, quod dicturus esset. Refertur apud Zenodotum.

In Aphannis. LXXX

Εἰς ἀφάννας, id est, In Aphannis. Stephanus tradit Aphannas locum quépiam esse Siciliæ, uehemēter obscurum & ignobilem, unde & nomé adductū apparet. Hinc natum puerbiū, ἢ εἰς ἀφάννας, id est, Aut in Aphannis, de incertis, & quæ nusquam sunt. Zenodotus ait natum ex huiusmodi casu. Sybaritæ quondam oraculum adeuntes, orabant ut sibi uictoriam aduersus Crotoniatas cōcederet, idq́; Crotoniatis ipsis præsentibus. Quidam aūt Crotoniatarum per iocum respōdit ad hunc modum: Istam quidem cōsequimini in Aphannis. Sybarita credens id à deo responsum, admiratus est, qd sibi uellet hoc uerbi Aphannæ. Prouerbium ait quadrare in eos, qui se putant inuictos, & nulli tolerandos esse. Verum mihi Stephani magis probatur interpretamentum.

Ad id quod erat opus. LXXXI

Εἰς τὸ δέον, id est, In id quod opus erat, subaudiendum, insumpsi, aut simile quiddam. Natum aiunt ex oratione Periclis. Narrant hūc datis pecuniis impetrasse ab Astyanacte Lacedæmoniorū rege, qui iam bellum parabat, ut ex Attica discederet. Deinde cum esset populo rōnem eius pecuniæ redditurus, puderetq́; palàm titulū insumptæ pecuniæ prologui, tecte significauit, εἰς τὸ δέον, inquiens: ἀνήλωσα τοσαῦτα τάλαντα εἰς τὸ δέον, id est, in usus necessarios tantum talentorū insumpsi. Hæc fermè referūtur à Zenodoto. Notauit adagium & Aristophanes in Nebulis:

ὥσπερ περικλέης εἰς τὸ δέον ἀπώλεσα. id est,

Ita ut Pericles perdidi in quod oportuit.

Quo loco interpres uarias adfert historias, unde prouerbium ortum putent, quæ siquis reqret, unde petere possit, ostendimus. Eleganter torquebitur per iocum in eos, qui sic administrarunt pecuniam alienam, ut non possint idoneam rationem reddere.

Adactum iusiurandum. LXXXII

Iusiurandum adactum Ἐπακτὸς ὅρκος, id est, Adactum iusiurandum dicebatur, uel quod non uernaculum esset, sed peregrinū, & aliunde ascitum, ut indicat Zenodotus: ut siquis Græcus Scythico more iuret, νὴ τὸν ἄνεμον καὶ νὴ τὸν ἀκινάκην, id est, Per uentum & acinacem. Nam per suos deos unaquæq; gens iurare cōsueuit: uel quod non spontaneum, sed adactum ui: uel quod sponte susceptum nemine cogente, si Suidæ credimus, & Etymologico. Sunt enim tria iurisiurādi genera, unum quod ἑκούσιον uocant, alterū quod καθόμοτον, tertium quod ἐπακτόν. Hesychius contra ἐφ' ὃν ἕτερος ἄγει, οὐκ αὐθαίρετος, id est, Ad quod alius adigit, non spontaneum. Hoc equidem inter adagia non recensuissem, nisi Zenodotus prior in hoc albo posuisset.

Scabrosior leberide. LXXXIII

Leberide sc. Κοντρότερος λεβηρίδος, id est, Asperior leberide. De uehemēter asperis & insuauibus. Nam leberis Græcis dicitur exuuium illud uel serpentum, uel piscium exuentium senectā, quod & σύφαρ uocatur: id autem asperrimum esse constat, nimirum ob summam siccitatem. Refertur à Suida.

Procul auribus nuncius ueniat. LXXXIIII

Nuncius procul absit aure Ἀπ' οὔατος ἄγγελος ἔλθοι. id est, Procul absit nuncius aure.

Sermo deprecantis nuncium male auspicatum. Suidas ex Callimacho citat. Home. Item Iliados σ.

αἲ γὰρ δή μοι ἀπ' οὔατος ὧδε γένοιτο. id est, Ista uelim mihi sint procul auribus.

A puro pura defluit aqua. LXXXV

Purus purum defluit aquā Theognis in sententiis Elegiacis.

Εἰ μ' ἐθέλεις πλύνειν, κεφαλῆς ἀμίαντον ἀπ' ἄκρης Rursum aqua de summo mihi uertice defluet usq;

αἰεὶ λευκὸν ὕδωρ ῥεύσεται ἡμετέρης, id est, Limpida, si innocuum forte lauare pares.

Hoc distichon, quoniam subesse prouerbium uidebatur, adscripsimus. Quadrabit in hominem usq; quaq; inculpatum & innocentem, quem etiam siquis aliquando uocet in crimen, tamen non solum fama illius non contaminatur, uerumetiam illustrior redditur. Nec sine causa laudi tribuunt illud Catoni Censorio, quod toties accusatus & uocatus in ius, nempe quater & quadragies, semper iudicum sententiis fuerit absolutus.

A lupi uenatu. LXXXVI

Lupi uenatus Ἀπὸ λύκου θήρας, id est, A lupi uenatu. Dici solitum, ubi quis protinus re infecta discedit. Aut de negocio molesto, & agresti. Neq; enim tutum est lupum insequi, neq; is facile capitur, cum reliquarum ferarum uenatus non uulgarem adferant uoluptatem. Meminit Suidas.

A subeunte portum naui. LXXXVII

Lucrũ cape à subeũte naui

Ἀπὸ εἰσπλεούσης, id est, A subeunte, subaudi, naue lucrum capias, Admonet adagium celeritatem ad quæstum plurimum ualere. Et in negociatorem illud in primis competere, ὕπνος ἀπέστω, id est, Somnus abesto. Sumptum à mercatorum diligentia, qui merces statim emunt ab ipsis nauis in portũ appellentibus. Tum enim & minoris emuntur, & maiori distrahuntur lucro. Trahi poterit ad eam sententiam, ut siquis dicat statim arripiendam oblatam occasionem lucri. Aut tum rogandum quẽpiam, ubi fortuna recentem aliquam cõmoditatem obiecerit. Nam sumus plerią; tum ad gratificãdum benigniores. Persius in quinta Satyra metaphoram uariauit, cum ait:

Tolle recens primus piper è sitiente camelo.

A sitiente ca.

I d est, ilico, cum adhuc de uia sitit camelus, qui merces attulit. Prouerbii meminit Suidas.

A bis septem undis. LXXXVIII

Ἀπὸ δὶς ἑπτὰ κυμάτων, id est, A bis septem undis. In eos competit, qui à noxia quapiam purgati sunt, propterea quòd antiquitus mos esset, homicidio pollutos uestes suas bis septem inundationibus, immersionibusq; lauare. Testis Suidas.

Exigit & à statuis farinas. LXXXIX

Farinas exi. à statuis

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα. id est, Sanè cibum & signis ab ipsis exigit.

In eum dicendum, qui nullius misertus, undecunq; quod potest auellit, uel ab ipsis mortuorum statuis. Simillimum illi, κἀπὸ νεκροῦ φορεῖς, id est, Et à mortuo tributum colligis. Competit in principes expilatores plebis, qui nulla non ex re, uectigal exprimũt, uel ex lotio. Aut in auaros sacerdotes, apud quos ne sepulchrum quidem gratis conceditur.

Athos cælat latera Lemniæ bouis. XC

Lemniæ bou. latera ath. cę.

Ἄθως καλύπτει πλευρὰ Λημνίας βοός. id est, Athos obumbrat latera Lemniæ bouis,

Vbi quis officit, aut molestus est, aut gloriam cuiuspiam obscurat, aut alioquin obsistit.

Tradunt in Lemno bouis fuisse simulachrum ingens candido factum lapide. Id Athos mons tametsi longo dissitus interuallo, tamen ob summam celsitudinem, obscurat umbra sua. Est autem Athos Thraciæ mons ingens, adeo ut umbram iaciat ad stadia trecenta, teste Stephano. Meminit huius Apollonius Argonauticõn libro primo:

Ἠρὶ δὲ νισσομένοισιν Ἄθω ἀνέτελλε κολώνη,
Θρηικίη, ἣ τόσσον ἀπόπροθι Λῆμνον ἐοῦσαν,
Ὅσσον ἐς ἔνδιον κεν ἐΰστολος ὁλκὰς ἀνύσσαι,
Ἀκροτάτῃ κορυφῇ σκιάει, καὶ ἐς ἄχρι Μυρίνης. .i.

Solis ad exortum uada salsa secantibus alto
Vertice sese ostendit Athos, mons Thracius, is qui
Dissitus à sacra tanto discrimine Lemno,
Quantum alata die ualeat transmittere nauis,
Hanc tamen aerii contingit uerticis umbra.
Quin longinquã etiam pertingit ad usq; Myrinen.

Prouerbii meminit & Plutarchus in Moralibus, cum aliàs, tum in commẽtario, quem inscripsit De facie apparente in orbe lunæ, testans umbram porrigi per septingenta fermè stadia. Theocriti Scholiastes uersiculum hunc citat ex Sophocle:

Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας ἁλός. id est, Athos obumbrat terga lemnii maris.

Præsentem mulge, quid fugientem insequeris? XCI

Fugiẽtem qd inse.p.m.

Τὰν παρεοῖσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις; id est,

Præsentem mulgeto, quid insequeris fugientem?

Heroicus prouerbialis admonens præsens lucrum non omittendum, spe commodorum, quæ non item ad manum uidentur esse. Sumptum ex Cyclope Theocriti, Scholiastes citat consimilis sententiæ uersum Hesiodium:

Νήπιος ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν τ' ἀνέτοιμα διώκει, id est,

Stultus qui non prompta sequens, iam prompta relinquit.

Existimat eundem habere sensum quod alibi nobis dictum est, τὸν θέλοντα βοῦν ἐλαύνει.

Quid ad Mercurium? XCII

Τί πρὸς τὸν Ἑρμῆν; id est, Quid ad Mercurium? Idem cũ illo, οὐδὲν πρὸς ἔπος, & nihil ad Bacchũ, Nihil ad rem. Nam Mercurius orationis autor. Competunt in eos, qui loquũtur aliena ab eo qđ agebat.

Quid Achiuos à turre iudicatis?

Achiuos à turre iudicare

Τί τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνετε; id est,

Cur iudicatis Danaidas de mœnibus? XCIII

Dici conueniet, quoties quis pronunciat de re non satis accurate considerata. Aristides in Themistocle: τί ταῦτα τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνομεν; id est, Quid in his Achiuos de turre iudicamus? Sumptum apparet ex Iliados γ. quo loco Priamus in mœnibus Troianorum, accersitam Helenam percunctatur quinam essent, quos procul in Græcorum exercitu conspiceret, & Agamemnonis formam laudat ad hunc modum:

Οὕτις ὅδ' ἐστὶν ἀχαιὸς ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε, — Ille quis est cedo, Graius homo, magnusq́; bonusq́;?
Ἤτοι μὲν κεφαλῇ καὶ μείζονες ἄλλοι ἔασιν, — Sunt alii hunc fateor, superantes uertice plures.
Καλὸν δ' οὕτω ἐγὼν οὔ πω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν, — Verum æque pulchrum memini me cernere nunq̃
Οὐδ' οὕτω γεραρόν, βασιλῆι γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν. .i. — Nec reuerendum æque, regem præferre uidetur.

Nec inconcinne torquebitur ad eos, qui in tuto constituti, de iis iudicant, qui in periculo uersantur. Quemadmodum faciunt ii, qui in turre, aut uallo sedentes, ociosi spectant, iudicantq́; prœliantes, ac in multis animi robur aut consilium desiderant, quod ipsi nequaquam præstaturi forent, si in eodem discrimine uersarent. Aristides in Themistocle: οὐ μὴν, οὐχ ὅμοιον οὐ μέσῃ τῇ θαλάσσῃ περὶ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ λέγειν καὶ τὴν δὲ ψυχὴν τὴν αὐτοῦ δεικνύναι, καὶ καθήμενον ἔξω τῆς ζάλης εἴσω τῶν τειχῶν, id est, Atqui non paruⁱ refert, siquis medio in mari, de iis loquatur, qui in naui sunt, animúq́; præsentiam demonstret, sedensq́; procul à procella intra parietes.

Cepis putr. nu. usus

Quis usus cepis putridi? XCIIII

Τίς χρεία συνδεμένου κρομμύου; id est, Quis usus putrefacti cepis? De rebus aut etiam hominibus, reiiculis, & quorum nullus usquam est usus. Etenim cum cepe sit herba per se uilissima, simulatq; computruit, nihil esse potest abiectius. Cognatum illi Plautino, uitiosa nuce non emam.

Philoxeni non. XCV

Τὸ φιλοξένου οὔ, id est, Philoxeni non. Dicendum, ubi quis obstinate uel inficiatur, uel recusat: aut ubi quis alteri nescit concedere, neq; quicquam ad gratiam loqui. Quod genus homines à principum consuetudine debent abstinere, apud quos aut tacendum est, aut loquendum quod gratum sit auribus. Philoxenus poeta, quemadmodum alibi diximus, usqueadeo non potuit carmina Dionysii probare, ut maluerit reduci ad fodinas lapidarias.

Corymbos meos necto

Meos corymbos necto. XCVI

Τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω, id est, Meos necto cincinnos. Vbi quis respondet, quod nihil pertineat ad interrogata. Refertur ad hunc modum, χαῖρε ὦ Ὑψιπύλη. — ἐμοὺς κορύμβους πλέκω. οὔ σοι λέγω τοῦτο. τούτου. ὁ ὑμὸς ἀκοίτης οὐ ταῦθα; id est, Salue Hypsipyle. Meos corymbos necto. Non tibi loquor ista de re. Maritus meus hic est? Ex aliquo comœdiæ loco sumptum apparet, in qua persona quæpiam per dissimulationem, diuersa responderit. Quod genus est & illud apud Terentium in Phormione, cũ Phædria rogatus, ubi nam esset Antipho, respondens iterat salutationem, deinde, ait illum recte ualere. Est consimilis locus & apud Plautum in Mercatore. Iam machæra est in manu. Nam si eũ te introducam. Tollo ampullam, atq; hinc eo, & reliqua. Nam locus longior est, q̃ ut citra tædium possit recenseri. Confine ei quod alibi recensuimus ὕμας ἀπήτουν.

Improbitas compen. res

Compendiaria res improbitas. XCVII

Σύντομος ἡ πονηρία, βραδεῖα ἡ ἀρετή, id est, Compendiaria res improbitas, uirtus longa. Qui semel addixit animum uitiis, is quiduis flagitii facile patrabit. At singulæ uirtutes magno sudore parandæ, Fitq́; nescio qua naturæ corruptione, ut quæ turpia sunt, uel αὐτοδίδακτοι protinus arripiamus, quæ honesta uix laboribus diutinis inculcent. Plutarchus in apophthegmatis tribuit hoc dictũ Cleomeni. Cum prædo quispiam in agrum Lacedæmoniorum fecisset incursionem, atq; ubi captus esset dixisset, Ideo hæc se fecisse, quod non esset quo aleret militem, proinde ad eos uertisse sese, qbus superesset nec impartirentur, Cleomenes σύντομος, ἔφη, ἡ πονηρία.

Vmbra pro corpore. XCVIII

Σκιὰ ἀντὶ τοῦ σώματος, id est. Vmbra pro corpore. Quoties aliquis magnũ quiddam uidebit assecutus, cum nihil tandem auferat præter titulum, aut spes meras. Mutuo sumptum ab Aesopica fabula de cane, qui dum umbram carnium, quòd ea maior appareret captat, ueras amisit carnes. Eam quidem iambico carmine Gabrias quidam, utcunq; complexus est hoc pacto:

Φέρων γε ποταμοῦ πλησίον κύων κρέας, — Iuxta fluentem deferens carnes canis,
Κύψασ' ἑαυτὸν, ἄλλον εἰς ὕδωρ βλέπει. — Dum pronat os in amne conspicit alteras,
Χανὼν δὲ λοιπὸν τοῦ κρέως λαβεῖν κρέας, — Et hians deorsum, ut easce carnes prenderet,
Ἀπεστερεῖτο καὶ τοῦ, οὗπερ εἶχε κρατεῖν, id est, — Amisit has quoq;, quas tenebat antea.

Sinopissas. XCIX

Σινωπίζεις, id est, Sinopissas, id est, lasciuis. A Sinope scorto quodam nobili, celebrataq́; lasciuiæ, cui nomen hinc inditum uidetur, quòd noxiis esset oculis. Athenæus lib. xv. docet fuisse Aeginensem. Fuit & Sinope Aesopi filia, cui nihil charius fuit uirginitate.

Tempus longum uiti. lap.

Vitiat lapidem longum tempus. C

Σήπει καὶ πέτρην ὁ πολὺς χρόνος. id est, Saxa etiam longum faciet putrescere tempus.

Nihil in rerum natura saxo durabilius. At id quoq; temporum diuturnitas absumit. Quod poetæ nimirum innuunt, cum fingunt Saturnum temporis deum, saxum Iouis loco suppositũ deuorasse. Ouidius libro De ponto quarto.

Gutta cauat lapidem, consumitur annulus usu:
Et teritur pressa uomer aduncus humo.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA III

Sileni Alcibiadis.

ιληνοὶ ἀλκιβιάδου, id est, Sileni Alcibiadis, apud eruditos in ꝓuerbiū abiisse uidenť, certe in collectaneis Græcoꝝ prouerbii uice referunť, quo licebit uti, uel de re quæ cū in speciē, & prima, quod aiūt, fronte uilis ac ridicula uideať, tamē interius ac ꝓpius contemplanti, sit admirabilis: uel de hoīe, qui habitu uultuq́ longe minus præ se ferat, q̄ in aīo claudat. Aiūt enim Silenos imagúculas quaspiā fuisse sectiles, & ita factas, ut diduci & explicari possent, & quæ clausæ ridiculam ac monstrosam tibicinis spēm habebāt, apertæ subito numē ostendebāt, ut artem sculptoris gratiorem iocosus faceret error. Porrò statuarū argumentū sumptū est à ridiculo illo Sileno Bacchi pædagogo, numinúq; poeticoꝝ morione. Quādoqdem habent & illi principū nostratium exemplo suos γελωτοποιούς. Proinde apud Athenæum libro quinto adolescens Critobulus irridens Socratem senem ac deformem, dicebat illum, πολὺ τῶν σειλινῶν αἴσχιον, id est, multo Silenis deformiorem: Locus aūt est apud Xenophontem in Cōuiuio. Socrates, ὡς γοῦν καλλίων ἂν ἐμοῦ καυχᾶσαι, Vt istud iactas quasi sis formosior. Critobulus. νὴ δία, ἢ πάντων σειληνῶν τῶν ἐν σατυρικοῖς, αἴσχιστος ἂν εἴην. id est, Ita per Iouem, aut omnium Silenorum qui sunt inter Satyros turpissimus fuero. Et Alcibiades apud Platonem in Conuiuio, Socratis Encomium dicturus, eum Silenis huiusmodi similem facit, quòd is multo alius esset propius intuēti. quàm summo habitu specieq; uidereť. Quem si de summa, quod dici solet, cute quis æstimasset, non emisset asse. Facies erat rusticana, taurinus aspectus, nares simæ, muccoq; plenæ. Sannionem quépiam bardum ac stupidum dixisses. Cultus neglectus, sermo simplex ac plebeius, & humilis, ut qui semper aurigas, cerdones, fullones & fabros haberet in ore. Nā hinc ferè sumebat illas suas εἰσαγωγάς, qbus urgebat in disputando. Fortuna tenuis, uxor qualem ne uilissimus qdem carbonarius ferre posset. Videbatur mirari formas adulescentulorum, uidebatur amare, & zelotypia tangi, cum eum ab his affectibus δὶς διὰ πασῶν abesse compererit etiam Alcibiades. Deniq; iocus ille perpetuus nonnullam

Sileni faciem intuearis, quid iuxta popularem æſtimationem abiectius, aut contemptius? Tenues & obſcuri parentes, domus humilis: ipſe pauper & pauculos, & pauperculos habuit diſcipulos: non è magnatum palatiis, non è phariſæorum cathedris, non è philoſophorum ſcholis, ſed à telonio & retibus aſcitos. Tum uita, quàm à uoluptatibus omnibus aliena, per famem, per laſſitudinem, per cõuitia, per ludibria, ad crucem deniq; peruenit. Hac illum parte contemplabatur myſticus ille uates, tum eum depingens: Non erat, inquit, ei ſpecies, neq; decor. Vidimus eum, & non erat aſpectus: & deſiderauimus eum deſpectum, ac nouiſſimum uirorum. Cæteraq; permulta, quæ in hanc ſequũtur ſententiam. Iam ſi contingat apertum hunc Silenum propius intueri, hoc eſt, ſicui dignetur ipſe ſe purgatis animi luminibus oſtendere, deum immortalem, quàm ineffabilem reperies theſaurum: in quanta uilitate, quale margaritum: in quanta humilitate, quantam ſublimitatem: in quãta paupertate, quantas diuitias: in quanta infirmitate, quam incogitabilem uirtutem: in quanta ignominia, quantam gloriam: in quantis laboribus, quàm abſolutam requiem. Deniq; in morte tam acerba, perennem immortalitatis fontem. Cur ſic abhorrent ab hac imagine, qui titulo tamen illius ſe iactitant? Nimirum erat in procliui Chriſto totius orbis occupare monarchiam, atq; id poſſidere, quod olim Romani principes fruſtra affectarunt, ſatellitio ſuperare Xerxes, opibus anteire Crœſos, philoſophis uniuerſis ſilentium imponere, & inane ſophos detrahere. Verum hæc una forma placuit, quam ſuis diſcipulis & amicis, hoc eſt, Chriſtianis, proponeret. Hanc potiſſimum delegit philoſophiam, à philoſophorum decretis, à mundi ratione longe lateq; diuerſam, ſed eam quæ ſola omnium præſtaret, quod alii aliis uiis conantur aſſequi, nempe felicitatem. Huiuſmodi quondam Sileni fuere prophetæ, exules, errantes in ſolitudinibus, cum feris exigentes uitam, uili holuſculo uictitantes, ouium & caprarũ amicti pellibus. Sed introſpexerat hos Silenos ille qui dixit, quibus dignus non erat mundus. Huiuſmodi Silenus fuit Ioánes Baptiſta, qui camelorũ tectus pilis, zona cinctus pellicea, longe regum purpuras ac gemmas uicit, locuſtis ueſcens, principum omnium delitias ſuperauit. Nimirum cernebat quid theſauri lateret ſub agreſti pallio, qui miro illo elogio laudum eius ſummã complexus: Inter natos, inquit, mulierũ, non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Huiuſmodi Sileni fuerunt apoſtoli, pauperes, inculti, illiterati, ignobiles, imbecilles, abiecti, omnibus omnium contumeliis expoſiti, irriſi, inuiſi, execrabiles, ac penè publicum orbis ſimul & odium & ludibriũ. Verũ aperi mihi Silenum, quis tyránorum cum horum potentia poſſit æquari, qui dicto imperant dæmonibus, nutu ſedant ſæuientia maria, uerbo uita defunctos in uitam reuocant? Quis non Crœſus ad hos pauper.

ctius, aut contemptus? Tamen
perculos habuit
phorum scholis, sed à
r famem, per lassitudinem
ontemplabatur mysticas
imus eum, & non erat
permulta, quæ in hanc
uem, hoc est, sicut
n ineffabilem reperies thesaurum
iam sublimitatem: in qua
lens uirtutem: in quanta
uem. Denique in morte
magine, qui tamen
e monarcham, atque
e Xerxes, ac
here. Verum hæc
et. Hanc pocul
ceq; diuersum, sed
elicitatem. Huiusmodi
cangeates
lenos ille qui dixit,
eloge tectus
puro omnium
illo elogio laudans
e Baptista. Huiusmodi
, cunctis omnium
uis & Iudæis. Verum
ello imperare
Quis non Crœsus ad

sapere credunt. Fortasse nonnunquam tolerandi sunt & mali principes, deferendum aliquid eorum memoriæ, quorum occupare uidentur locum, dandum nonnihil titulo. Non erit tentandum remedium, quod haud scio, an infeliciter tentatum, uertat in grauiorem perniciem. Verum quam male interim cum rebus humanis agitur, si, quorum omnis uita debebat esse miraculo, tales sunt, ut applaudant pessimi, boni suspirent & ingemiscant: & quorum omnis dignitas, uel ab improborum fauore, uel à mediocrium modestia, uel à simplicium imperitia, uel à bonorum tolerantia pendet: imo quos incolumes reddit populi discordia, quos non alia res magnos facit, quam dissidia ciuium, quorum felicitas publica infelicitate alitur. Quòd si sacerdotes rem recta æstimarent uia, tantum incommodum secum trahit accessio ditionis prophanæ, ut recusanda sit, etiam si ultro deferatur. Fiunt mancipia principum & aulæ, impediuntur seditionibus, inuoluuntur bellis, in quibus interdum exhalant animam: breuiter fit, ut monarchis habeant honestum famulitium, sed ubi interim patres populi Christiani? ubi pastores? Quale uero iam est, abbates & episcopos eiusmodi titulos magnis summis à monarchis emere? Abbas honestus non uidetur, nisi idem sit comes. Ornasse sacerdotium uidetur, qui ducis titulum admercatus est. O pulchre coniuncta uocabula. Abbas & Satrapa, Episcopus & bellator. Atqui multo absurdius, quod hic quidem fortes uiros agunt, in eo quod erat proprium ipsorum munus, umbræ sunt. Habent manus & gladios quibus occidant corpora, sit hæc sanè iustitia: at iidem non habent linguam qua sanent animos. Abbas nouit instruere aciem, at idem nescit esse dux ad religionem. Episcopus ad confligendum armis ac bombardis affatim instructus est, sed idem ad docendum, ad exhortandum, ad consolandum mutus est. Armatus est iaculis ac balistis, diuinis scripturis prorsus inermis est. Et tamen interim quicquid emolumenti, quicquid honoris debetur piis abbatibus, quicquid bonis episcopis, ad assem exigunt à suis, imo interdum non quantum debetur, sed quantumlibet. Coronabit dominus populi tolerantiam, qui tales amore quietis perpetitur. at uereor ne hoc duriorem experturi sint iudicem deum. Hi rerum tumultus quid aliud nobis clamant, quàm omnibus iratum deum? Quid autem superest, nisi ut omnes, maximi pariter ac minimi, sacri simul ac prophani, submissis animis ad domini misericordiam confugiamus? Quanto id consultius, quam si dum suam quisque culpam non agnoscit, in alium reiiciens, & numinis iram magis etiam exasperemus & mutuis nos morsibus non sanemus, sed grauius uulneremus. Populus obmurmurat principibus principes nec prophanis parcunt nec sacris, uulgus oppedit sacerdotibus. Atqui non raro fit, ut deus offensus sceleribus populi, tales immittat rectores, quales illi merentur accipere. Hactenus querimoniis, sæuitia rixis, tumultibus, nihil profectum est. Quod unum superest, sit omnium communis confessio, ut sit omnibus parata dei misericordia. Sed quò me sermonis cursus abripuit, ut paroemiographum professus, Ecclesiastes esse coeperim? Nimirum in hanc tam sobriam disputationem ebrius Alcibiades suis Silenis nos induxit. Verum huius erroris non admodum me pœnituerit, si quod ad prouerbiorum enarrationem non pertinet, ad uitæ pertineat emendationem: & quod ad eruditionem non confert, conducat ad pietatem: quodque ad operis instituti rationem πάρεργον καὶ ἀπροσδιόνυσον uidetur, ad uiuendi rationem fuerit accommodatum.

Sarone magis nauticus. II

Σάρωνος ναυτικώτερος, id est, Sarone magis nauticus. Aiunt hunc fuisse deum quempiam nauticum. Vnde & Saronico mari cognomen inditum. Congruet in horrido cultu hominem, & moribus feris, quod genus nautas plerosque uidemus esse. Aut in negociatorem per omnia maria uolitantem. Meminit & Saronis, & ab hoc cognominati maris Aristides in Themistocle, οὐδ' ἵνα τὸν πάντα χρόνον τὴν θάλατταν οἰκῶσιν, ὥσπερ τὸν Γλαῦκόν φασι τὸν Ἀνθηδόνιον, ἢ τὸν Σάρωνα τὸν ἐπώνυμον τοῦ πελάγους, id est, Nec uti per omne tempus in mari habitent, quemadmodum aiunt facere Glaucum Anthedonium, & Saronem mari cognominem. Pausanias in Corinthiacis Saronis facit mentionem, qui Althepiæ regioni maritimæ imperarit. Huic diuersum, quod ait in Ranis Aristophanes,

πῶς δ' ἂν ἐγώ ποτε — Quonam modo
ἄπειρος, ἀθαλάττωτος, ἀσαλαμίνιος — Potero imperitus, & à mari alienissimus,
ὢν εἶτ' ἐλαύνειν; id est, — Salaminis expers, atque nauim agere rudis? — ἀσαλαμίνιος

Assidua stilla saxum excauat. III

Ῥανὶς ἐνδελεχοῦσα κοιλαίνει πέτραν, id est, Stillicidium perpetuum saxum excauat. Admonet, nihil esse tam durum, quod non emolliat: nihil tam arduum, quod non efficiat assiduitas. Quandoquidem stilla aquæ, nimirum res tam tenuis ac leuis, saxum etiam durissimum exhauriat, quod uix ferro possis euincere. Plinius tradit, inueniri silices, formicarum pedibus attritas, idque grauissimum exemplum esse putat, quantam uim habeat assiduitas. Menander apud Stobæum, — Stilla assidua c.l.

πάντα γὰρ
ταῖς ἐνδελεχείαις κατεργάζεται πράγματα. id est, Nam uinci solent
Assiduitate quælibet negocia. Ouidius,
Quid magis est durum saxo? quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

Dicas tria ex curia. VII

Εἴποις τὰ τρία παρὰ τῆς αὐλῆς, id est, Dicas tria de curia. Antiquitus qui iudicum sententiis fuissent ad capitale supplicium condemnati, prius quàm ad mortem ducerentur, ea facultas concedebatur, ut ui no ciboq; expleti, tria quaedam quaecunq; libitum esset dicerent. Quae simulatq; dixissent, promulgata damnatione producebantur ad supplicium. αὐλὴ enim olim uocabant eum locum, quo damnati ducebantur, quem Neoterici ἀρχεῖον appellant. Apud Suidam legitur, παρὰ αὐλῇ, dandi casu, id est, Iuxta curiam, siue iuxta septum. Vsum adagii apud neminem adhuc reperi. Conicio dici solitum, ubi quis petulantius loqueretur, sed magno suo malo, aut exitium imprecaretur alicui. Adagiũ refertur à Zenodoto. Tria ex curia

Pyraustae gaudes gaudium. VIII

Χαρὰν πυραύστου χαίρεις, id est, Gaudium pyraustae gaudes. De momentaria, fluxaq; uoluptate. Ostendimus alicubi pyraustam ad lucernas aduolantem, ambustis alis perire, unde & prouerbium, πυραύστου μόρος, id est, Pyraustae fatum. Cuius alibi meminimus. Gaudiũ p. g.

Πτερυγίζειν. IX

Πτερυγίζειν dicitur, qui conatur & gestit quippiam efficere. Sumptum à pullis auium, cum adhuc inuolucres sunt alas mouentibus. Lucianus usurpat pro indecore & scurriliter gesticulari, libello De mercede seruientibus. Aristophanes in Pluto,

Καὶ σύ γε λέξαι μ' οὔπω δυνάμενος τωδὶ τούτου Tu mihi non dum fari potis es super hac re,

Ἀλλὰ φλυαρεῖς, καὶ πτερυγίζεις, id est, Sed nugaris gesticulando.

Et Diphilus apud Athenaeum lib. vi. inducit parasitum hunc in modum loquentem,

Γέγηθα καὶ χαίρω τι καὶ πτερύσσομαι. id est, Laetorq; gaudeoq; & alas uerbero.

Ante barbam doces senes. X

Πρὸ τῆς γενειάδος διδάσκεις τοὺς γέροντας, id est, Ante barbam doces senes. Cum imberbis maiorem natu docet. Est autem figura prouerbialis, quod ait Persius, Ante pilos. Imberbis senes doces

Et rerum prudentia uelox

Ante pilos uenit, dicenda, tacendaq; calles. Ante pilos sa.

Hanc prudentiam, quam praecoquam, seu praecocem appellant, uulgo non admodum fausti ominis habitam, ostendit Apuleius in secunda Apologia, scribens hunc senarium nobilem & celebrem fuisse poetae, nescio cuius, neq; enim nominat,

Odi puerulos praecoci sapientia.

Nec Fabio placet praecox ingeniorum genus, quod negat ad frugem solere peruenire. Pindarus in Pythiis hymno quinto, sic laudat quempiam, κρέσσονα μὲν ἁλικίας νόον φέρβεται, γλῶσσάν τε, θάρσος δὲ τανύπτερος ἐν ὄρνιξιν αἰετὸς, id est, Praestantiorem quàm pro aetate mentem alit linguamq;, audacia uero pernix inter aues aquila. Puerulos odi

Bellum Cononi curae fuerit. XI

Πόλεμος κόνωνι μελήσει. id est, Curabit praelia Conon.

Hemistichium est Heroici carminis, nec satis liquet unde sumptum. Porrò Conon dux Atheniensium fuit, multũ in belli negociis exercitatus. Primũ nauali praelio superatus à Lysandro Lacedaemoniorum duce, redintegratis copiis, eundem terrestri praelio uicit, & Athenarum libertatem restituit. Proinde conueniet ad hunc modum respondere, curanti negocium, quod ad se nihil attineat. Item Hector Andromachae suae Iliados ii. Conon cu. pr.

Πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει. id est, Viris curae sunt bella futura.

Et Turnus apud Vergilium,

Arma uiri bellumq; gerant, quis bella gerenda.

Antehac putabam te habere cornua. XII

Πρὸ τούτου σε ᾤμην κέρατα ἔχειν, id est, Antehac credebam tibi esse cornua. De iis, qui prius habiti fortes ac strenui, postea cum res uirum postulat, apparent ignaui. Vnde & Comicus cornutam bestiam uocat hominem paratum se defendere. Cornutam bestiam petis. Cornua te habere a. p.

Et Horatius, Parata tollo cornua.

Apud eundem scurra iocatur in scurram accepto conuicio minitatem capite moto, cum in fronte foedam haberet cicatricem. Quid faceres, inquit, si cornu tibi non esset exectum, cum sic mutilus minite ris? Deinde Dialectici cornutum appellant syllogismum, dilemma uelut inexpugnabile.

Priusquàm mactaris, excorias. XIII

Πρὶν σφάξαι δέρεις, id est, Prius quàm mactaris excorias. Dicẽdum, ubi quid praepostere fieri uidetur. Videri potest ex Homero sumptum, apud quem saepe excoriatur taurus prius quàm occiditur. Figura quam Grammatici πρωθύστερον appellant. Finitimum illi quod alibi retulimus, actum agere. Nam id etiam adagium M. Tullius putat ad consilii praeposteri significatinoem pertinere. Sic enim scribit Excorias priusq; mactaris

in Dialogo de amicitia, Præposteris n. utimur cõsiliis, & acta agimus, quod uetamur in ueteri prouerb.

Prius quàm assa sit farina. XIIII

Farinam nondum coctam inspergis

Πρὶν ὀπτῆσαι ἀλφίτα, id est, Prius quàm coxeris farinam, subaudiendum, inspergis, aut simile quippiam. Eustathius in Odysseæ π. refert utrunq; tum hoc, tum illud proximum. Solitum autem est, assis carnibus apud quosdam inspergere farinam.

Plures adorant solem orientem, q̃ occidentem. XV

Solem orient. plures a. q. o.

Πλείους προσκυνοῦσι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα ἢ δυόμενον, id est, Plures adorant solem orientem, quàm occidentem. Iuueni magis adhæretur quàm seni. Plutarchus scribit, Pompeiũ hoc adagio minatum Cinnæ. Sensit autem Pompeius, se solem esse orientem, nimirum iuuenem indies magis fama crescentẽ, illum occidentem, utpote affectæ iam ætate, & cuius dignitas gloriaq; iam consenesceret. Cæterum quod Pompeius erat Cinnæ, hoc Caius Cæsar post fuit Pompeio. Simile quiddã Athenæus libro tertio ex poeta quopiã, οὐκ ἀείδω τὰ παλαιά, καινὰ γὰρ ἅμα κρείσσω, νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει, id est, Non cano uetera. Noua si quæ sunt eadem & meliora sunt, Iupiter qui iuuenis est regnat. Mos erat antiquis adorare solem, quem Deum existimant, & à Persis præcipue colebatur, nomine Mithræ. Itẽ apud Aegyptios Osiridis, apud Græcos Apollinis, apud alios aliis atq; aliis nominibus. Hunc orientẽ salutabant religionis causa. Quem morem tradit Socrati fuisse Plato. Ferunt & ab elephantis adorari solem in exortu. Salutabatur & occidẽs, sed à paucioribus. Habet & cuiusq; hominis ætas suam uesperam, quæ simulatq; aduenit, iuuentæ gratia uertitur in tædium. Ita senex quidam apud Alexidem,

Ἤδη γὰρ ὁ βίος οὑμὸς ἑσπέραν ἄγει. id est, Mea quippe seram uita ducit uesperam.

Sub occasum autem solis incumbunt umbræ, unde Euripides,

Τί δ' ἄλλο; φωνὴ καὶ σκιὰ γέρων ἀνήρ. Quid aliud atq; uox & umbra uir senex?

Auro loquente, nihil pollet quæuis oratio. XVI

Χρυσοῦ λαλοῦντος πᾶς ἄπρακτος ὁ λόγος, Auro loquente, ratio quæuis irrita est,
Πείθειν γὰρ οἶδε καὶ τί συνεκ μὴ λέγων. id est, Suadere siquidem nouit, & loquens nihil.

Prouerbium indicat munera ubiq; longe plurimum ualere. Vulgaris iocus ait, tinnulas rationes præcipuam habere uim ad persuadendum, pecuniam indicans.

Pellenæa tunica. XVII

Πελληνικὸς χιτών, id est, Pellenæa uestis. De prisco cultu. Pellene peruetusta Achaiæ ciuitas, Protei patria, in qua diuersæ uestimentorum formæ fieri consueuerunt, attestante Suida. Iulius libro De rerũ uocabulis septimo, prodidit lænas pellen.cas olim nobiles fuisse, adeo ut in Iunoniis ludis ac certaminibus uictori lacerna pellenica præmij uice daret. Astipulatur Strabo lib. Geographiæ viii. Diuersum igitur uidetur illi, quod alibi diximus, Munus Leuidense: lepidius erit, si per ironiam adhibeatur. Veluti sicut pro laboriosis ac diutinis officiis uile munusculum missum sit, dicamus, πελληνικὸν χιτῶνα contigisse. Romæ quoq; uestes xeniorum loco missitari solitas indicat Iuuenalis.

Aquilam cornix prouocat. XVIII

Cornix aquilam prouocat

Αἰετὸν κορώνη ἐρεσχελεῖ, id est, Aquilam cornix prouocat. Tradunt peculiare cornicibus esse irritare aquilã. Verum illa negligit prouocantem, intelligens nimirum sibi ab illa noceri non posse. Locus igitur fuerit adagio, siquando leuiusculus quispiam homuntio, qui neq; prodesse queat, neq; lædere, maximis uiris oblatrat. Quemadmodum Menelaus apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi de uatibus,

Nec utilis nec inutilis

Κοὐδὲν γ' ἀχρηστον οὐδὲ χρήσιμον παρόν. id est, At nihil habet nec utile, nec inutile.

Lupus pilum mutat, non mentem. XIX

Ὁ λύκος τὴν τρίχα, οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει. id est, Lupus pilum, non ingenium mutat. Senecta caniciẽ adfert improbis, non itẽ aufert malitiã. Canescunt enim lupi, uelut & equi more hominũ per ætatem.

Laqueus laqueum cepit. XX

Ἀπόλεσ' ἡ πάγη τὴν πάγην. id est, Laqueum laqueus, ita ut uidetur, ceperit. Vbi malus malum obseruat. Veluti adulter adulterum, fur furem, perfidus perfidum, quod interdum usu uenit, ut dũ duo sibi uicissim insidias tendunt, uterq; deprehendat alterum.

Ipsum ostii limen tetigisti. XXI

Ostii lim. teti. Limen ost. te.

Αὐτὴν κἀκρουσας τὸν βατῆρα τῆς θύρας. id est, Ipsum attigisti limen ostii pede.

Dici solitum, quoties ad rem ipsam peruenitur. Aristophanes in Ranis,

Ἀλλ' ἴσθ' ἐπ' αὐτὴν τὴν θύραν ἀφιγμένος. id est, Sed noueris uenisse te ipsas ad fores.

Gallus insilit. XXII

Ἀλεκτρυὼν ἐπεισπηδᾷ. id est, Gallus insilit. Vbi quis semel uictus, redintegrat certamen. A gallorum certaminibus sumptum. Nam is huic animanti mos est, ut ad pugnam assiliat quo magis lædat calcaribus suis, in hunc usum à natura affixis.

Nunc ipsa uiuit sapientia. XXIII

Sapientia n. u.

Αὐτὴ νῦν σοφία ζῇ. id est, Nunc ipsa uiuit sapientia. Applaudentis & adgratulantis est sermo, siquid ali-

quando uidetur scite & arte dictum, factum'ue. Festiuius erit, si per ironiam efferatur in eos, qui res egregias stultissime tractant.

Nunc ipsa floret musa. XXIIII

Αὐτὴ νῦν ἀνθεῖ ἡ μοῦσα. id est, Nunc ipsa floret musa. Superiori simillimum. Vbi quid erudite, facunde, ue nuste, dictum aut scriptum uidebitur, quasi musis bene fortunantibus. Et hoc uenustius fiet per ironiam, ubi quis sibi uidetur mirifice dicere, cum dicat insulsissime.

Musa nunc f.

Onus nauis. XXV

Ἄχθος ναός. id est, Onus nauis. In inertes & inutiles iacere conueniet. Αὐτὰρ ἐγὼν ἄχθος ναός. Confine illi, Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. id est, Telluris inutile pondus.

Quadrabit & in magnum, eundemque molestum. Naues enim longe plus oneris ferunt quam currus. De Hamaxiæis alibi dictum est.

Marinam auditionem fluuiali abluit sermone. XXVI

Ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀπεκλύσατο ποτίμῳ λόγῳ, id est. Salsuginosum sermonem potabili diluit oratione: Vbi quod erat audire molestum, id diuersa oratione uelut edulcatur. Quod erat gustus, id traductum est ad aures. Etenim quod palato aqua marina, id auribus oratio tristis aut contumeliosa. Ité, quod palato liquor fontanus, id auditui sermo placidus ac benignus. Vsurpat adagium Plato in Phædro, ἐπιθυμῶ ποτίμῳ λόγῳ οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι, id est, Cupio sermonem uelut amarum potabili sermone diluere. Item Athenæus Dipnosophistarum libro tertio, ἐπὶ τούτοις λεχθεῖσιν ὁ κυνοῦλκος πιεῖν ᾔτησε δίκοκτον, δεῖν λέγων ἁλμυροὺς λόγους γλυκέσιν ἀποκλύσασθαι νάμασιν. id est, His dictis Cynulcus poscit decoctam, dicens amaros sermones dulcibus lymphis oportere diluere. Cynulcus usus est uoce Romana, cum Græce loqueretur: siquidem Vlpiano indignanti, quòd uoce insolenti ac barbara uteretur, respondit, se in urbe Roma usum esse uocabulo urbis Romæ uernaculo. Nam illic sic loquebantur, poposcit frigidam, poposcit calidam aut decoctam, subaudientes aquam.

Fluuiali sermone marinã abluit auditionem

Arcadicum germen. XXVII

Ἀρκάδιον βλάστημα, id est, Arcadicum germen, de grandibus & ignauis dic solitum. Iuuenalis.

Quod læua in parte manillæ
Nil salit Arcadico iuueni.

Arcades olim male audierunt ob stuporem ingenii. De quorum immanitate multa Athenæus lib. xiiii. qui primi musicam omnem in ciuitatem recipere noluerunt, nec ullas liberales disciplinas, quarum cultu mansuescunt hominum ingenia. Vnde & cœli uitio, & neglectu disciplinarum, in summã morum immanitatem efferati sunt. Lucianus in libello De Astrologia, tradit Arcades ob eam causam stupidos habitos, quòd cæteris omnibus amplectentibus Astrologiam, soli cõtempserint, seseque fecerint antiquiores ipsa luna. Vnde & προσέληνοι dicti. Iidem epigrammatum iocis notati sunt ut βαλανοφάγοι, id est, glandibus uictitantes. Nam is priscorũ hominum cibus erat nondum repertis frugibus. Epigramma sic habet,

Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν. id est, Multi in Arcadia sunt, queis alimonia glandes.

προσελήναιοι βαλανοφάγοι Glandibus ui

Aristophanes in Auibus uariis titulis irridet eos qui iactant antiquitatem suam,

Καὶ τοῦ Διὸς αὐτοῦ
Ἀρχαιότεροι, πρότεροί τε Κρόνου, καὶ Τιτάνων ἐγένεσθε, id est,
Antiquiores & crono, & Titanibus fuistis.

Crono et t.a.

Hic Rhodus, hic saltus. XXVIII

Αὐτοῦ Ῥόδος, αὐτοῦ πήδημα, id est, Hic Rhodus, hic saltus, Vulgo iactatũ de his, qui sese de negocio quopiam iactarent insolentius, cuius fides non extaret. Sumptum ex apologo, qui fertur inter Aesopicos. Adulescenti cuidam iactanti sese, quòd dum Rhodi esset, admirabiles fecisset saltus, quidam ex auditoribus interpellato sermone, ἰδοὺ Ῥόδος, inquit, ἰδοὺ πήδημα, id est, Ecce Rhodus, ecce saltus. Conueniet igitur, ubi quis iubetur re præstare, quod alibi se fecisse iactat. Ouidius,

Rhodus hic

Sua narret Vlysses Quæ sine teste gerit.

Arbitror huic affine, quod dictum est apud Theocritum in Hodœporis,

Αὐτόθι μοι ποτέρισδε, καὶ αὐτόθι βουκολιάσδευ. id est,
Mecum istic certa, simul istic pascito tauros.

Quidam cum tutum est, gloriosa loquuntur: ubi præstò periculum, tergiuersantur, his occini poterit hoc carmen. Simili figura Græci cum iubent protinus numerari præsentem pecuniam, αὐτοῦ κατάβαλλου, id est, hoc ipso loco depone. Apud Athenæum libro sexto, ἔπειτ' ἂν τἀργύριον αὐτοῦ καταβάλῃς, id est, Deinde si pecuniam præsentem numeraris. Quanquam in excusis codicibus habetur, αὐτῷ, id est, sed mendose, ni fallor.

Archidamicum bellum. XXIX

Ἀρχιδάμειος πόλεμος, id est, Archidamichum bellum. De bello sæuo crudelique dicebatur, epitheto sum-

Nusquam commodius, nusquã liberius, nusquam lautius homini uiuere contingit, quàm domi. Quidam per iocum detorquent ad testudinem, de qua fertur apologus huiusmodi. Iupiter cum animantium omne genus ad nuptias rogasset, uenissentq; reliqua, præter unam testudinẽ (nã hæc peracto cõuiuio, tum demũ aduenit) Iupiter admirans percunctatus est, quid nam illi fuisset in mora. Atq; illa respondit, οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Iratus ille, iussit ut quocunq; iret, domum suam secum circumferret. Vnde per iocũ affectata obscuritate sic describitur apud Ciceronẽ, libro de diuinatione secundo, Terræ tardigradam, domiportam, sanguine cassam.

Nam terræ pro terrigenam, legendum opinor. Quin & iura publica fauent priuato domus, Sic enim Caius Pandect. lib. iiii. tit. de in ius uocando. Pleriq; pũtauerunt nullum de domo sua in ius uocari licere, quia domus tutissimum cuiq; refugium ac receptaculum sit: eumq; qui inde in ius uocaret, uim inferre uideri. Similia Paulus lib. l. Tit. de regulis iuris. Ad apologum allusit M. Tullius in Epist. quadam ad Dolobellam: Hæc loca uenusta sunt, abdita certe, & siquid scribere uelis, ab arbitris libera, sed nescio quomodo οἶκος φίλος. Itaq; me referunt pedes in Tusculanum. Cui respondet illud, alibi à nobis positum,

οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα. id est,

Domi manendum est, fata cui sunt prospera. Nam huic demum,

οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.

Alioqui cui sit uxor rixosa domi, & nihil quod edatur, huic domus carcer est. Cæterũ Plutarchus hoc genus hominum ignauum, quod tecto gaudet, & umbra, quodq; semper amat desidere domi, οἰκουροὺς appellat, quasi dicas, custodes domus. Et in libello περὶ τῆς εὐθυμίας, nõ probat hanc οἰκουρίαν καὶ ἀπραξίαν. Idem in præceptis coniugialibus refert, Phidiam Heleorũ Venerem ita finxisse, ut testudinem calcaret, tacite significans, uxoribus domi manendum esse, silendumq;. Idem narrat, Aegyptiis hunc fuisse morem, ut nuptæ sandalis non uterentur, ne uidelicet domo unquam prodirent. Atqui hæc imago haudquaquam placitura sit nostratibus fœminis, per omnia emporia, per omnia œnopolia, deniq; nusquam non terrarum terra mariq; uolitantibus. Huc adscribendum quod refert Plutarchus in uita T. Flaminii. Is dehortans Achaicos ne sibi uindicarent insulam Zacynthiorum, dicebat, κινδυνεύσειν ἂν ὥσπερ αἱ χελῶναι πορρωτέρω τὴν κεφαλὴν τῆς Πελοποννήσου προτείνοντες, id est, Periculũ ipsis fore, quemadmodum testudinibus, si longius à Peloponeso proferrent caput. His non dissimilia T. Liuius de bello macedonico lib. sexto, ubi sic loquitur Quintius: Si utilem possessionem eius insulæ censerem Achæis esse, autor essem S.P.Q.R. ut eam uos habere sineret: cæterum sicut testudinẽ, ubi collecta in suũ tegumen est, tutam ad omnes ictus uideo esse, ubi exerit partes aliquas, quodcunq; nudauit, obnoxium atq; infirmum habere: haud dissimiliter uobis Achæi clausis undiq; maris quod intra Peloponesum est, termino, ea & iungere uobis, & iuncta tueri facile: si semel auiditate plura amplectendi hinc excedatis, nuda uobis omnia quæ extra sint & exposita ad omnes ictus esse. *Testudo intra tegumen tuta*

Asini caput ne laues nitro. XXXIX

Ὄνου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ, id est, Asini caput ne laues nitro. Ne multum sumptus operæ'ue impẽdas in rem uilem ac sordidam. Finitimum illi, τὴν χύτραν ποικίλλειν, id est, Ollam uariegare. *Nitro c.a.n.l*

Asini mandibula. XL

Ὄνου γνάθος, id est, Asini mandibula. Conuenit in edaces, alioqui stolidos & ignauos. Cuiusmodi pingit Horatius.

Nos numerus sumus & fruges consumere nati. Hesychius citat ex Eupolide, dictumq; in homines edaces. Addit & loci nomen esse. Et haud scio an sentiat de loco in quo Sampson reperit asini mandibulam, cuius fit mentio Iudicum xv.

In occipitio oculos gerit. XLI

Ὄπισθεν κεφαλῆς ὀφθαλμοὺς ἔχει, id est, In occipitio oculos habet. De uersutis & circunspectis, quosq; neutiquam procliue sit fallere. Quod genus hominum Persius Ianos appellat, *Occipitiũ o.*

O Iane à tergo cui nulla ciconia pinsit.

Et Homerus à principe requirit, ut oculatus sit πρόσσω καὶ ὀπίσσω, id est, A fronte & à tergo. Plautus in Aulularia. Quæ in occipitio quoq; habet oculos.

Lutum nisi tundatur, non fit urceus. XLII

Ὁ πηλὸς ἢν μὴ δαρῇ κέραμος οὐ γίνεται, id est, Lutum ni tundatur, non fit testa. Citra laborem nullus euadit in uirum absolutum. Et hoc, ni fallor, Apostolius hausit à uulgi fece: homo non perinde ingenio elegans atq; palato: quemadmodum accepimus ab his, qui eum domestica consuetudine nouerant. *Testa non fit, lutum ni tun.*

Viri iureiurando, pueri talis fallendi. XLIII

Ὅρκοις ἄνδρας, ἀστραγάλοις δὲ παῖδας ἐξαπατητέον, id est, Iureiurando uiros, talis pueros oportet fallere. Docet uiris nulla re citius imponi posse q̃ iureiurando, quod nemo tam improbus esse credatur, qui id uelit uiolare. Lysandri Lacedæmoniorum ducis apophthegma autore Plutarcho. *Pueros talis, uiros iu. op. f.*

Aues quæris. XLIIII

Ὄρνις ζητεῖς, id est, Aues quæris. Rem uagam, & captu difficilem sequeris. Persius,
An passim sequeris coruos, testaq; lutoq;?
Item Aristoteles, τὰ πετόμενα διώκειν. id est, Sectari uolantia. Et ante hunc Plato in Euthyphrone, τί δὲ πετόμενόν τινα διώκεις; id est, Quid autem uolantem quempiam insectaris?

Mons cum monte non miscetur. XLV

Ὄρος ὄρει οὐ μίγνυται, id est, Mons cum monte non miscetur. Non conuenit inter pariter elatos aut pariter potentes. Etiã si Plinius tradit, duos montes concurrisse, crepitu maximo assultantes recedentesq; magna hominum turba spectante, idq; luce.

Canem alens externũ præter linum nil habet

Qui canem alit externum. XLVI

Ὅς κύνα τρέφει ξένον, τούτῳ μόνον λίνος μένει, id est, Qui canem alit peregrinum, huic præter funiculum nihil fit reliqui. Qui beneficium collocat in ingratum, perdit operam. Nam canis alienus relicto fune quo alligatur, pristinum dominum repetit. Sapit & hoc uulgare quiddam, mea quidem sententia.

Nibas

Cum Nibas coccyssauerit. XLVII

Ὅταν νίβας κοκκύσῃ, id est, Cũ Nibas coccyssauerit. Simillimũ illi, ad Græcas calendas. Tradunt in Thessalonica Macedoniæ ciuitate uicum esse, cui nomen Nibas, ubi galli nunq̃ uocem edant. Quẽadmodum & cicadæ mutæ sunt alicubi. Porrò quod illic locus addit gallinaceo, id ars efficit, addito collo circulo è sarmentis auri, siqua fides Plinio, qui hoc retulit lib. xxix. cap. iiii. Hesychius addit, Nibades dici capras cristatas, ut ab iis expectetur τὸ κοκκύζειν, quod est gallinaceorum.

Ignis non extinguitur igni. XLVIII

Πυρὶ οὐ σβέννυται πῦρ, id est, Igni non extinguitur ignis. Malum malo non tollitur: ira non sedatur iracũdia, sed ferocitas sedatur lenitate, malum patientia tollitur: iniuria beneficio uincitur. μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ alibi retulimus ex Platone & Plutarcho.

Terra quidẽ non profuit

Ne terra quidem iuuit. XLIX

Οὐδ' ἀπὸ γῆς ὄνησεν, id est, Ne terra quidem profuit, id est, ne minimo quidem: perinde quasi dicat, ne glebam quidem impertiuit: aut ne terræ quidem hospitio dignatus est, ut apud Maronem,
Hospitio prohibemur arenæ?
Bella cient, primaq; uetant consistere terra.

Emptor difficilis b. h. e. ob

Nullus emptor difficilis bonum edit obsonium. L

Οὐδεὶς δυσώνης χρηστὸν ὀψωνεῖ κρέας. id est,
Difficilis emptor haud bona emit obsonia.
Qui nimium uili studet emere, semper merces uitiosas emit. Nam haud conueniunt paruo emere, & rem egregie bonam emere. Cõueniet in hos, qui paululo labore conantur egregias assequi literas, quæ non contingunt, nisi maximis ac diuturnis uigiliis. Ni fallor, subnotauit hoc prouerbium Iulius Pollux lib. De rerum uocabulis sexto, cum negat uocẽ δυσώνης usurpatam ab autoribus: sed tantum reperiri in prouerbio.

Thetidem & Galateam simul amare non potes

Non potes Thetidem simul & Galateam amare. LI

Οὐ δύνασαι τὴν Θέτιδός τε καὶ Γαλατείας ἐρᾶν, id est, Non potes simul & Thetidem & Galateam amare, id est, non potes idem diuersa sequi, uelut literas & pecuniam, uoluptatem & gloriam, mundũ & Christum. Nam Galateæ fluuio male conuenit cum marinis fluctibus. Declarat hoc Luciani dialogus inter Galateam ac Doridem. Suspicor & hoc è uulgi fece haustum.

Dispendio æquale malum lucrum

Lucrum malum, æquale dispendio. LII

Celebratum Hesiodium dictum,
Μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσιν. id est, Ne male lucreris, mala lucra æqualia damnis.
Vtinam hanc sententiam cum mortales omnes, tum præcipue negociatores, non scriniis, sed pectori inscriberent suo, ducerentq; non esse lucrum, quod iactura bonæ mentis compareturneq; quicquam utile esse, quod non idem sit honestum. Verum his magis arridet illud Ennianum;
Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere.
Sophocles Hesiodiam sententiam latius extulit,

Οὐκ ἐξ ἅπαντος δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν. — Non undecunq; lucra gaude quærere,
Ἐκ τῶν γὰρ αἰσχρῶν λήμματων πλείονας — Plerosq; siquidem turpibus de quæstibus
Ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσωσμένους. id est, — Auferre damnum non salutem uideris.

Feruntur in eandem sententiam aliquot senarii prouerbiales,
Κέρδος πονηρὸν ζημίαν ἀεὶ φέρει. Dispendio usq; est fraude quæsitum lucrum. Et,
Τὰ δ' αἰσχρὰ κέρδη συμφορὰς ἐργάζεται· id est, At turpe lucrum adducit infortunium.
Huc pertinet quod alibi retulimus ex Isthmiis Pindari, τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά, id est, Quod præter iustum est dulce, exitum habet amarissimum.

Thereclei amicus. LIII

Θηρικλείου φίλος, id est, Thereclei amicus. Dictum in bibosos. Thericles primus excogitauit poculum, ut citatur autor Eubulus. Dictum est autem inuentum inuentoris uocabulo. Siquidem Græci uitreum poculum θηρίκλειον uocant, autore Suida. Fertur apud eundem & illud θηρικλέους τέκνον κύλιξ, id est, Thericlis filius calix. Huius dicti autorem citat Athenæus Theopompum in Nemea. Antiphanes θηρίκλειον ὄργανον appellat. Sed plura super hac re prodidit Athenæus lib. xi. ostendens Thericlem Corinthium quempiam ætate Aristophanis Comici fuisse figulum, qui noua arte prius è terebintho tornatile poculum finxerit, quod à fictilibus non potuerit dignosci. Cuius rei meminit Theophrastus in libris de plantis, Poculum erat satis profundum, auriculis breuibus, ut ad ilia gestari posset ad uteri effigiem imitatum, quemadmodum refert idem Athenæus, & incertum utrū poculo nomen sit inditum ab homine, an homini à poculo. Alii malunt Thericleum dictum, διὰ τὸ δορὰς θηρίων αὐτῷ ἐντετυπῶσθαι, id est, quòd ferarum pelles illi fuerint insculptæ. Pamphilus Alexandrinus mauult hinc dictum, quod Bacchus hoc poculo libans feras exturbare soleat. Sed nominis controuersiam relinquamus. Illud constat, eiusmodi poculi genus postea dictum thericleum, insuper & cratere, dictos Thericleos Similiter & intus lignea, foris inaurata pocula, nihilo minus Thericlea uocata, quæ Callimachus χρυσόκλειστα dixit. Immo quicquid nouo artificio reperisset aliquis, Thericleum appellabat. De patinis Thericleis meminit Plutar. in apophthegmatis Scipionis minoris, tanquā de re singulari ac pretiosa.

Theagenis hecateum. LIIII

Θεαγένους ἑκάτειον, id est, Theagenis hecateum. In superstitiosos ac ridicule meticulosos dictum est. Hic Theagenes legitur usq; adeo fuisse superstitiosus, ut domi haberet Hecates simulacrhum, nec usquam pedem moueret, nisi illo consulto. Vnde & καπνὸς, id est, fumus est cognominatus, quod magnifice polliceretur, cum esset pauper. Qua de re meminimus alibi. καπνὸς pro uano pollicitatore

Fiducia pecunias amisi. LV

Iactatur & hodie, uereq; dicitur, fiducia plerosq; mortalium falli. Videtur autem ex antiquorum relictum prouerbiis: quandoquidem apud Theognidem legitur hic uersiculus,

Πίστει χρήματ᾽ ὄλεσσα, ἀπιστίῃ δ᾽ ἐσάωσα. id est, Fiso res periit, diffiso salua remansit.

Proinde non pessime monet Epicharmus νᾶφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν, id est, Sobrius esto, & memineris diffidere. Quanquam nulli fidere, inhumanum est: omnibus fidere, stultum. Hoc honestius, illud tutius. Propterea quòd, ut idem ait Theognis, Rara fides

Παύρους τοι πολλῶν πιστὸν ἔχοντι νόον. id est, Paucis è multis fidus adest animus.

Aliud stans, aliud sedens. LVI

Nullus inficias iuerit, prouerbiali figura dictum illud Sallustianum in Ciceronem, Aliud Stans, aliud sedens loquitur. Quo licebit uti, cum summam inconstantiam animi significamus, quasi tantillum momentum atq; interuallum commutet hominis sententiam. Homerus Iliados N. huiusmodi uersiculo notat hominis inconstantis ingenium. Stans aliud quàm sedens

Ἀλλὰ μεταοκλάζει, καὶ ἐπ᾽ ἀμφοτέρους πόδας ἵζει. id est, Verum claudicat, inq; pedes utrosq; uacillat. Vtroq; claudicare

Eandem sententiā sic effert Pindarus in Nemeis hymno tertio, ὃς δὲ διδάκτ᾽ ἔχει ψεφλυνὸς ἀνὴρ ἄλλοτ᾽ ἄλλα πνέων, οὔποτ᾽ ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί, μυριᾶν δ᾽ ἀρετᾶν ἀτελεῖ νόῳ γεύεται, id est, Qui uero tenet ea quæ didicit, obscurus homo, aliâs aliter atq; aliter affectus, nunq certo ingressus est pede, sed innumerabilium uirtutum imperfecto intellectu gustum capit, Præfert autem Pindarus naturam institutioni, quòd qui natura bonus semper sui similis est, qui uero nititur eruditione, cum multa tentet, nec firmus, nec absolutus est ulla in re.

Lingua amicus. LVII

Ἀπὸ γλώττης φίλος, id est, Lingua amicus, qui uerbis ostendit, non re præstat beneficium. Aut qui non amat ex animo, sed beneuolentiam oratione præ se fert. Quod genus inducitur Candidus apud Martialem. Et apud Homerum Odysseæ Ξ. Amicus lingua

Οἵ τ᾽ εὖ μὲν βάζουσι, κακῶς δ᾽ ὄπισθεν φρονέουσι. id est,

Qui recte dicunt, à tergo praua uolutant. Theognis in sententiis,

Ἀλλὰ δόκει μὲν πᾶσιν ἀπὸ γλώσσης φίλος εἶναι, Sic facito, ut lingua cunctis uidearis amicus,

Χρῆμα δὲ συμμίξῃς μηδενὶ μηδοτιοῦν. id est, At factis cuiquam te caue miscueris.

Contra Sophocles in Antigone,

Λόγοις δ᾽ ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην. id est, Non diligo hanc uerbotenus quæ diligat.

At idem Theognis paulopost, damnat huiusmodi genus amicorum.

Μή μ᾽ ἔπεσιν μὲν στέργε, νόον δ᾽ ἔχε καὶ φρένας ἄλλῃ. id est,

Nec me diligito uerbis, cum mens alibi sit. Rursum alibi,

Μή μοι ἀνὴρ εἴη γλώσσῃ φίλος, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ. id est, Ne lingua mihi quis sit amicus, sed mage facto.

Simillimum est huic quod alibi refert idem, μέχρι προσηγορίας, id est, usq; ad salutationem.

Πρᾶγμα μὲν ἐσθ' ὁ φίλος πάνυ δύσκολον, ἐπεὶ δὲ πολλοὶ
καὶ σχεδὸν οἱ πάντες μέχρι προσηγορίας. id est,

Salute tenus amici

Res perdifficilis quidem amicus, sunt quia multi
Atque adeo cuncti penè, salute tenus.

Saturni podex. LVIII

Κρόνου πυγή. id est, Saturni culus, de carnibus uetulis, iamque mancis & sensu uacantibus. Quicquid enim putre iam & effœtum intelligi uolebant olim, id Saturnium uocabant. Meminit Diogenianus, nec tamen explicat. Suidas & Hesychius admonent, ita dictam carnē ob uetustatem stupidā ac sensus expertem, à Saturno deo qui multa prouerbia nobis dedit. Ad animū translatum nonnihil habebit gratiæ.

Molam fugiens, fugit farinam

Qui uitat molam, uitat farinam. LIX

Ο φεύγων μύλον, ἄλφιτα φεύγει, id est, Qui fugit molam, fugit farinam. aut,

Farinā fugit, quicunque molam deuitat

Deuitat quicunque molam, fugit ille farinam.

Nam omisso articulo, uidetur hemistichium carminis heroici. Qui refugit industriam, non fruetur emolumentis. Sunt qui molarum stridoribus offenduntur, cum sine molis non liceat uiuere. Sic quidam uxorum mores ferre non possunt, cum optent liberos. Dicunt & hodie uulgo, qui quærit oua, gallinarum cacalismum ut uulgo uocant, Latini glocire dicunt, ferat oportet. Finitimum illi, οὔτε μέλι οὔτε μέλιτται, id est, Neque mel, neque apes.

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. LX

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Admonet iniquum non admittendum. Geometriam enim æquabilitatem accipiunt, ut apud Aristidem in Themistocle, ὅπου γε δεῖ καὶ τῆς ἰσότητος, καὶ γεωμετρίας, id est, Vbi opus est, & æquabilitate, & geometria. Idem in Pericle, εἰ δὲ ἡ γεωμετρία καλὸν, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ἰσότης, id est, Si honesta est geometria, & quæ cum illa coniuncta, est æqualitas. Vnde Lycurgus arithmeticen ceu popularem ac turbulentam eiecit è Lacedæmone: geometriam induxit, tanquam modestæ oligarchiæ, & legitimo regno conuenientem, teste Plutarcho. Sed mea quidem sententia, magis ualebit perinde prouerbium, quasi dicas, ἀνίπτοις ποσὶν, id est, Illotis pedibus, hoc est, temere & imparatis. Nam hæc erant apud ueteres prima philosophiæ rudimenta, Musica, & Geometria. Quibus disciplinis siqui non essent initiati, non admittebantur in scholam Platonis, cuius hanc ferūt fuisse inscriptionem, ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Loquitur ad hunc modum & Taurus philosophus apud Gellium. Nunc autem istis, qui repente pedibus illotis ad philosophos diuertunt, non est hoc satis, quòd sunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι, id est, Speculatiuæ, musicæ, geometriæ ignari. Præcipuus autem admirator geometriæ fuit Pythagoras, quem tradunt ob inuentum unum problema, sacrificasse diis. Id erat huiusmodi, datis duabus figuris adiicere tertiā ab his diuersam, quæ alteri sit æqualis, alteri similis. Tum Philo qui geometriam ἀρχὴν καὶ μητρόπολιν appellarit, omnium disciplinarū, quòd hæc rerum intelligibilium imagines, ueriq; uestigia, tanquam in politissimo speculo demonstret, mētemque purgatam paulatim abducat à sensu. Plato quoque dixisse creditur, deum ipsum γεωμετρεῖν, siue quòd geometrica speculatio animum à rebus corporeis abducat ad ea quæ semper eodem sunt modo. Deus autē ab omni materia purissimus est. Siue quòd in Timæo principia mundi diuisit in tria, deum, materiam, & ideam. Materia quiddam est omnium quæ substernuntur, maxime confusum & incompositum. Idea exemplarium pulcherrimum, deus causarum optima. Cum igitur ita condiderit mundum, ac semper ita seruet, ut materiæ sit æqualis, ideæ similis, uidetur explicare Pythagoricū illud problema, cuius modo meminimus. Hæc itaque & alia id genus multa, Plutarchus Symposiacæ decadis octauæ, problemate secundo. Plato uidetur æmulatus solennem morem tale quippiā inscribendi foribus. Spado quidam effœminatus, cum ostio domus inscripsisset, οὐδὲν κακὸν εἰσίτω, Diogenes, At herus inquit, domus, qua tandem ingredietur? Socrates apud Platonem in Theæteto disputaturus de rebus subtilioribus ἄθρει δὴ, inquit, περισκοπῶν, μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ, id est, obseruā circunspiciens, nequis prophanus exaudiat. Imitatus est Pythagoram, qui sic præfatur,

μετρόπολις

Nequis malus ingreditor

Prophani fores occludite

ἀείσω συνετοῖς, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι. id est,

Cordatis cantabo, fores tamen obde prophane. Cuius alibi meminimus.

Serpens ni edat serpentem, draco non fiet. LXI

Draco nō fiet serpens ni e.s.

Ὄφις ἢν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται, id est, Serpens nisi serpentem edat, non futurus est draco. Potentes aliorum damnis crescunt, & optimatum fortunæ non in tantum augerentur, nisi essent quos exugerent. Quemadmodum inter pisces & belluas, maiores uiuunt laniatu minorum. Quanquam mihi quidem & hoc dictum fecem uulgi uidetur olere.

Certamen non accipit excusationes. LXII

Excusationes non accipit certamen

Ἀγὼν οὐ δέχεται σκήψεις, id est, Certamen non admittit excusationes. Plato lib. De legibus sexto, ὁ δὲ γὰρ ἀγὼν προφάσεις οὐ πάνυ δέχεσθαί φασιν, id est, Verū aiunt certamen non admittere causationes. Et, ἀγὼν πρόφασιν οὐκ ἀναμένει, id est, Certamen non expectat occasionem. Cum agitur periculo nō

conuenit tergiuersari. Aut si mauis, in praesentaneo periculo non oportet occasionem expectare quẽ admodum aliis in rebus. Veluti siquis in morbo capitali medicum operiatur insignem, aut procul accersendum. Quae res hominem illum uere diuinum extinxit Rodolphum Agricolam. Etenim dum cunctatur medicus, mors anteuertit. Huc pertinet quod legimus apud Quintum Curtium lib. septimo. Sed necessitas ante rationem est, maxime in bello, quod raro permittit tempora legere.

Phallus deo. LXIII

φαλλὸς τῷ θεῷ, id est, Phallus deo, Dici solitum, ubi parum quidem honesta, sed tamen apta tribuútur, quasi dicas, ἐνουρεῖν εἰς ἀμίδα, id est, In matellam immeiere. Plutarchus in commentario, περὶ τῆς φιλοπλουτίας, ostendit hanc fuisse priscorum in ludis solennibus pompam, ut primo loco duceretur amphora uini, & clematis, id est fabae genus: post aliquis hircum trahebat: deinde nucum sportulam gestabat alius, postremo loco Phallus ferebatur. Ea erat effigies obscoeni membri uirilis. Cur autem id in mysteriis fuerit receptum, causam reddit Plutarchus in libro. De Iside & Osiride. Columella in carmine ipsum Priapum Ithyphallum uocat,

Sed truncum forte dolatum
Arboris antiquae numen uenerare Ithyphalli.

Et Pompeius ostendit, Ithyphallum dici membrum uiri pudendum. Vnde & hodie Itali siquem cõtemnunt, hoc nomine notant. Nonnulla de Phallis Herodotus libro secundo. Dictum est alibi de Phallis Bacchi, nempe in prouerbio, Erebinthius Bacchus.

Obturbas frustra uelut unda. LXIIII

ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ' ὅπως. id est,

Turbas me ut unda inaniter.

Turbas me ut unda inaniter

id est, Incassum mihi molestus es. Fragmentum carminis ex poeta quopiam. Traductum ab unda cautem assidue uerberante. Quò pertinet illud Maronis,

Quàm si dura silex aut stet Marpesia cautes.

Optimum opsonium labor senectuti. LXV

ὄψον ἄριστον πόνος τῷ γήρᾳ, id est, Optimum opsonium senectuti labor. Laborandum in iuuenta, quo seni suppetat commodius uiuendi facultas. Diogenes rogatus, quid esse miserrimum censeret, respondit senectutem inopem. Adagium autem uidetur mutilum. Equidem opinor πόνει, id est, labora legendum, ut intelligas, senectutis imbecillitatem exquisitioribus cibis esse fulciendam, qui quo suppetant seni, paranda res est in iuuenta.

labor senectuti op. ops. Senectuti labor ops. opt.

Omne aes alienum cepe, & mulcta allium. LXVI

πᾶν μοι χρέος κρόμμυον, καὶ τὸ τίμημα σκόροδα, id est, Vniuersum aes alienum cepe, & mulcta allium. Subaudiendum εἴη. Cum quis obstrictus mulcto aere alieno, optat ut paruo dependere possit quicquid debet. Non nihil uereor ne & hoc Apostolius hauserit, non ex autoribus priscis, sed è suis cõbibonibus.

Aes alienum cepe, m. al.

Oportet omnibus corydalis. LXVII

πάσῃσι κορυδαλλίσι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι, id est, Omnibus galeritis oportet cristam inesse. Citatur ex Simonide, & usurpatur aliquoties à Plutarcho, nominatim in uita Timoleontis, in hunc sensum: nullum esse mortalis ingenium, cui non sit aliquod uitium admistum, ceu perinde secundum hominis naturam sit non carere uitio, ut galeritae naturale est habere cristam. Plutarchi uerba subscribam. ἐπεὶ δὲ χρῆν ὡς ἔοικεν, οὐ μόνον πάσῃσι κορυδαλλοῖς λόφον ἐγγίνεσθαι κατὰ Σιμωνίδην, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δημοκρατίᾳ συκοφάντην, id est, Quoniam autem oportet ut uidetur, nõ solum omnibus galeritis cristam inesse, quemadmodum dixit Simonides, uerum etiam omni democratiae sycophantam. Meminit Corydi Aristophanes in Auibus, affingens ex Aesopo lepidam fabulam. Ait enim hanc auem fuisse omnium antiquissimam, uidelicet ante natam q̃ esset terra, cumq; pater illius morbo perisset, nec esset sepulchro locus, in capite sepelisse patrem, unde & crista tumuli loco est. Inibi Corydo regnum decernitur. In eadem indicat Philocleti cuidam turbinato capite deformato, fuisse nomen Corydo. Congruit huic dictum Cratetis, quod refertur apud Laertium, uix esse quenquam qui prorsus omni uitio careat, sed omnibus malis punicis aliquod inesse granum putre.

Coryd. o. op. Galeritis om. op. c. inesse

Punicis malis omnibus granum aliquod putre

Toto deuorato boue, in cauda defecit. LXVIII

πάντα ἐκτραγὼν τὸν βοῦν, εἰς τὴν οὐρὰν ἀπέκαμεν, id est, Toto deuorato boue, in cauda defecit Hoc est reliquo negocio peracto, in extremo fine delassatus est. Videtur esse senarius, sed deprauatus. Sapit tamen uulgi fecem & hoc.

Boue toto deuor. in c. d.

Iuxta fluuium puteum fodit. LXIX

παρὰ ποταμὸν φρέαρ ὀρύττει, id est, Ad flumen puteum fodit. De stultam & inanem sumente operam. Finitimum illi, In syluam importat ligna. Putei fodiuntur ob aquarum inopiam,

Puteum fodit iuxta fluuiũ

Mutabilior Metra Erisichthonis. LXX

μεταβλητότερος Μήτρας τῆς Ἐρισίχθονος, id est, Mutabilior Metra Erisichthonis. In eum cõgruit, qui secũ

Erisichthonis met. m.

non constat, sed subinde aliam atq; aliam personam sumit. Extat in priscorum fabulis Metram puellam in uarias rerum figuras transfigurari solere. Res autem sic habet. Erisichthon quidam Thessalus absumptis facultatibus, ad extremam deuenit inopiam. Huic erat filia puella præstanti forma, nomine Metra. Quam ubi prostituisset, adulescentes qui commeabant ad illam, uaria munera deferebāt, alius equos, alius boues, alius uerueces. Nam id temporis nondum auri, argenti, gemmarum'ue erat usus. Porrò Thessali per iocū dicebāt, Metrā Erisichthonis uerti in ea oīa, quæ illi ab amatoribus filiæ donabantur. Atq; hinc prouerbium. Fabulam Erisichthonis tractat Ouidius lib. Metamorph. viii.

Catella Melitæa. LXXI

Melitæa catella

Μελιταῖον κυνίδιον, id est, Melitæa catella. Quadrat in eum, qui habetur in deliciis, ac lautius in ocio alitur ad uoluptatem, non ad usum. Triplex enim canum genus. Quidam habentur ad usum uenandi, quos appellant, ἰχνευτὰς, quasi dicas uestigatores. Quidam ædium custodiæ præficiuntur, qui dicūtur, οἰκουροὶ, id est, custodes domus. Quidam animi causa nutriuntur, & ad lusum duntaxat muliercularum, hos μελιτηρούς, siue μελιταίους appellant. De quibus est illud Platonis, τὰ κυνίδια μιμούμενα τὰς δεσποίνας, id est, Catellæ dominas imitantes. Et Gorgo apud Theocritum in Syracusiis, profectura duo mandat famulæ, ut infantem uagientem placaret, & catellum reuocaret intrò. Lucianus salsissime ludit in Stoicum barbatum, cui in eodem sedenti uehiculo domina catellam committit, obtestans illum per ea quæ sunt in uita dulcissima, ut diligenter curet. Est in familiis diuitum huiusmodi ministrorum genus, quos illi non ad ministerium, sed animi causa domi habent.

Ne cinerem uitans, in prunas incidas. LXXII

Cinerem n. i. p. i.

Μὴ τέφραν φεύγων εἰς ἀνθρακιὰν πέσῃς. id est, Ne cinerem fugiens in carbonariam incidas. Ne sic defugias malum hoc aut illud, ut in aliud longe maius incurras. Videtur heroicus deprauatus constabit, si pro πέσῃς legas ἐγκαταπέσῃς.

Syrus cum non sis, ne syrissa. LXXIII

Μὴ ὢν σύρος μὴ σύριζε, id est, Cum non sis Syrus, ne syrissa. Ne sumas personam parum decoram, ne uelis alius uideri quàm sis. Aut cum sis natus ingenuus, ne moribus agas seruum & barbarum. Nam Syri male audiebant ob morum molliciem. Est autem facetus iocus, ex amphibologia huius uerbi συρίζω, quod significat & syrissare, & fistula canere.

Ne moue festucam. LXXIIII

Festucam ne moue

Μὴ κάρφος κίνει, id est, Ne moue festucā. Iocus prouerbialis, ubi quis omnis strepitus impatiens est. Quosdam uideas usq; adeo morosos, ut quicquid agas offendantur, etiamsi stipulam duntaxat moueas.

Cum paruula est, bona uidetur spina. LXXV

Spina cū parua est b. u.

Μικρὸ ἐοῦσα ἡ ἄκανθα ἀγαθὴ φαίνεται, id est, Cum pusilla est spina, bona uidetur. Pueritia semper amabilis. Quemadmodum spina quoq; innoxia est, atq; adeo uesca etiam, donec ætate durescat. Sentit opinor de asparagis. Iactatur & inter theologos illud: Qui maior est ætate, maior est iniquitate. Sic est rerum humanarum conditio, ut omnia suapte sponte degenerent in peius. Citatur ex Diphilo,

πολιὸς τεχνίτης ἐστὶν ὁ χρόνος ὦ ξένε, Est canus artifex o Iupiter, dies:
χαίρει μεταπλάττων πάντας ἐπὶ τὰ χείρονα. id est, Nam gaudet omnes deteriores reddere.

Moschus canens Bœoticum. LXXVI

Μόσχος ᾄδων βοιώτιον, id est, Moschus canens Bœoticum. Moschus hic citharœdus fuit imperitus, qui citra respirationem uocem in longum producebat. Bœoticum autem uocat cantionis genus, ueluti Phrygium aut Dorium. Quadrabit in multiloquos, sed tamen inepte loquaces.

Filum contentionis tunc erat. LXXVII

Contentionis filū tunc erat

Μίτος ἔριδος τότ' ἦν, id est, Filum contentionis tum erat. Dici solitum in pertinaces, cum uterq; pertinax est, neuterq; concedit alteri. Est aliquoties in epistolis Hieronymianis, funiculū contentiosum ducere, nec apud alium legisse memini, præterq; apud Tertullianū in principio libri aduersus Iudæos. Apparet natū à ludo, quo duobus hinc atq; hinc funē tenētibus, uterq; conat' alterum ad se trahere. Hinc & illud ductum arbitror, quod alibi retulimus ne rumpamus, dū nimium tendimus funiculū.

Neq; cæcum ducem, neq; amentem consultorem. LXXVIII

Cæcus dux, cōsultor amens

Μήτε τυφλὸν ὁδηγὸν, μήτε ἀνόητον σύμβουλον, id est, Neq; cæcum ducem, neq; amentem consultorem. Subaudiendum adhibeas. Disce, sed à doctis. Consilium pete, sed à consultis. Contra Horatius:
Cæcus uti si monstret iter, tamen aspice.

Mus non ingrediens antrum, cucurbitam ferebat. LXXIX

Μῦς εἰς τρώγλην οὐ χωρῶν, κολοκύντην ἔφερε, id est, Mus non potens subire antrum, gestabat cucurbitam. In eum congruit, qui cum ipse sibi consulere non possit, aliis conatur opitulari. Aut qui conatur maiora uiribus suis. Videtur ab apologo natum, sed anili, ni fallor.

Nouos parans amicos, ne obliuiscere ueterum. LXXX

Νέους φίλους ποιῶν, λῆστι τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. i. Nouos parans amicos, optime, ueterū ne obliui-

scere. Torqueri potest & ad mutua studia, ad quae conuenit nonnunquam respicere, etiam posteaquam diuersae te addixeris disciplinae. Veluti si moneas, qui se ad iuris studium contulerit, ut obiter recurrat ad bonas literas. Vsurpatur ab Hermolao Barbaro in epistola quadam ad Picum Mirandulanum.

Etiam dormiens somniat. LXXXI

ὀνειροπολεῖ καὶ καθεύδων, id est, Somniat etiam dormiens, hodie quoque uulgo dicitur, quoties significant aliquem toto pectore rei cuipiam addictum, deditumque. Siquidem iis euenire solet, ut quae interdiu uoluerint animo, noctu somnient. Aristophanes in Nebulis, Dormiens somniat

ὀνειροπολεῖ γὰρ καὶ καθεύδων ἱππικήν. id est, Et dormiens equestre studium somniat.

De iuuene dictum est, qui studio alendorum equorum rem patriam omnem absumpserat. Item paulo superius, ὀνειροπολεῖ ἵππους, id est, Equosque somniat. Dicet aliquis, quid miri si quis dormiens somniet? Sed ὀνειροπολεῖν non tam est somniare, quam somnia interpretari, & hinc spem concipere aut facere. Porrò curam illam iuuenis somnium uult uideri poeta. Ita bis somniat eadem & uigilans & dormiens. Plautus contra, uigilans somniat dixit. Terentius, Num ille somniat ea, quae uigilans uoluit? Et apud Horatium Europa sic loquitur, Vigilans ne ploro. Turpe commissum, an uitiis carentem Ludit imago Vana.

Chordae uice. LXXXII

ὡς ἀντὶ χορδῆς, id est, Tanquam chordae loco. Conueniet, ubi quod alicubi diminutum uidebatur suppletum aliunde significabimus. Plutarchus in Symposiacis prouerbii uice uidetur usurpasse. καὶ ταῦτα μὲν, inquiens, ὡς ἀντὶ χορδῆς κείσθω, τοῖς ὑπὸ σοῦ πεφιλοσοφημένοις, id est, Atque haec quidem chordae uice addita sint iis, quae abs te sunt erudite disserta. Sumptum est à Locrensi fabula, quam exposuimus in prouerbio, ἀκάνθιος τέττιξ, id est, Acanthia cicada.

In caput praecipitari. LXXXIII

ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖσθαι, id est, In caput impelli, hoc est, praecipitem dari, dicebant eum, qui per summam contumeliam expelleretur, uel potius qui funditus perderetur. Est in Luciani libello De mercede seruientibus. Vsurpauit non absimili figura Terentius. Autores erant, ut illam praecipitem darem, id est, ut exturbarem aedibus. Plutarchus in Stoicorum contrarietatibus, ὁ δὲ Χρύσιππος ἕνεκα τοῦ χρηματισμοῦ τὸν σοφὸν ὠθεῖ κεφαλὴν εἰς Παντικάπαιον, καὶ Σκυθῶν ἐρημίαν, id est, Chrysippus sapientem foenoris gratia praecipitem dat in Panticapaeum, & Scytharum solitudinem. Panticapaeum urbs Scythiae ad Bosphorum, autore Stephano. Equidem arbitror idem esse quod ait Seneca libro De beneficiis sexto, Alia detinebo diutius, alia expellam & capite agam. Nouauit nonnihil adagii formam Phoenix Colophonius apud Athenaeum libro duodecimo, de Nino rege Assyriorum agens, qui prae corporis uoluptatibus omnia contemnebat. Scazontes illius sic habent, In Panticapaeum.

ἀλλ' ἦν ἄριστος ἐσθίειν τε, καὶ πίνειν

κἠρᾶν. τὰ δ' ἄλλα πάντα κατὰ πετρῶν ὤθει. id est, In rupes

Sed erat edendo, poculumque miscendo

Praestans, reliqua autem cuncta abegit in saxa. id est, prorsus contempsit.

Ἀσπονδος πόλεμος. LXXXIIII

M. Tullius epistolarum ad Atticum lib. ix. Huius igitur belli ego particeps & socius, & adiutor esse cogor, quod & ἄσπονδον est cum ciuibus. ἄσπονδον uocat perpetuum, & atrox & irreconciliabile. Suidas ostendit, ἀσπόνδους ἐχθροὺς dici eos, qui in concordiam redigi non possunt. Sonat fermè, quasi dicas inconfoederabiles, ut docendi causa sic loquamur. Conueniet in simultatem ac dissidium amarulentum. Vsus est eo prouerbio diuus Chrysostomus homilia in Matthaeum quadragesimaseptima. Item diuus Basilius in epistola quadam ad Athanasium, κἂν τὴν αἰτίαν ἐρωτήσῃ τοῦ ἀκηρύκτου τούτου καὶ ἀσπόνδου πολέμου, ψαλμοὺς λέγουσι καὶ τρόπον μελῳδίας τῆς παρ' ἡμῖν κεκρατηκυίας, id est, Quòd si rogentur quae causa sit huius nec indicti, & sine sacris suscepti belli, narrant cantica quaedam esse & speciem melodiae, quae apud nos obtinuit. Aeschines in oratione, ὅθεν οὐκ εἰρήνη γένοιτ' ἂν ἐκ πολέμου, ἀλλ' ἐξ εἰρήνης πόλεμος ἀκήρυκτος, id est, Ex quibus non pax fieret è bello, sed ex pace bellum non indictum, hoc est uehemens & atrox. Idem in eadem, εἰ δὲ ἔσονται τῶν πολέμων αἱ μὲν αἰτίαι τῶν ῥητόρων, αἱ δὲ δωρεαὶ τῶν στρατηγῶν, ἀσπόνδους καὶ ἀκηρύκτους τοὺς πολέμους ποιήσετε, id est, Quòd si bellorum causae quidem erunt oratorum, dona uero ducum, efficietis ut bella & sacris careant & denunciationibus. Etenim qui indicit, qui mittit foeciales, qui sacrificat ipsa mora fit lenior: & hoc consilio probabile est huiusmodi moras repertas, uelut in iure citationem triplicem, litis contestationem, in matrimonio libellum repudii, & solennia uerba, Tua tibi habe: quo dum haec aguntur, resideat impetus ille impotens.

Ab Eteobutadis ducit genus. LXXXV

ἐξ Ἐτεοβουταδῶν ἕλκει τὸ γένος, id est, Ab Eteobutadis ducit genus. Dici solitum de iis qui maioribus illustribus & antiqua nobilitate sunt oriundi, uidelicet à Buto quopiam, qui sacerdotes Athenis instituit. Et ab

huius posteris postea summi magistratus creabantur. Venustius erit, si per Ironiam sumatur in hominem obscurum, aut nobilitatis & imaginum ostentatorem.

Ergini cani. LXXXVI

Εργίνου πολιαί, id est, Ergini canicies. De canicie præpropera .i. quæ ante diem legitimum accidit. Erginus filius fuit Clymenis, unus ex Argonautis. Cum autem Hypsiphyle Thoantis Lemniorum regis filia funerales ludos manibus parentis proposuisset: Erginus adulescens præter ætatis rationem iam canus, accessit inter reliquos decertaturus. Irrisus est autem à mulieribus Lemniacis, ob intempestiuā capitis caniciem, & prouerbio locum fecit, hoc insignior, quòd superatis omnibus athletis pulcherrimam uictoriā reportarit. Festiuius fiet, si per ironiam dicetur in senes iam canos, qui tamen iuuenes etiamdum haberi uelint, causantes eam caniciem non ex annis, sed è curis, aut aliunde præmaturam accidisse. Poterit torqueri & in illos qui ætate iuuenes, iam tum ingenio, moribusq; senem agunt. Et

Ante pilos — quibus rerum prudentia uelox Ante pilos uenit, ut inquit Persius. Nulla uero res citius accelerat senium q̃ animi curæ, amor, odium, inuidentia, metus ac mœror. Huc pertinet illud Theocr. in Aita,

Vno die consenescere — Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι. id est, Verum quos amor angit, in una luce senescunt.

Scholiastes adducit consimilem uersum ex Odisseæ T.

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι, id est, Rebus in aduersis uenit accelerata senectus,

Pindarus item in Olympiis,

φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ

θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. id est,

Nascuntur & in iuuenibus uiris cani, frequenter & præter ætatis conueniens tempus. Desiderantibus omne tempus longum est, Sic piger annus

Pupillis quos dura premit custodia matrum.

Et hodie prædicant nautæ in præsenti naufragii periculo de repente oboriri caniciem.

Εσκιμαλίχθαι. LXXXVII

Εσκιμαλίχθαι σὲ χρή, Hoc gestu contumeliam, despectumq; supremum significabant. Est enim Græcis, ἐσκιμαλίσαι, medium digitum ostendere, contractis cæteris, ignominiæ causa, aut strepitu digitorū significare contemptum. Vnde & apud Iuuenalem, quod alibi retulimus,

Mandaret laqueum, mediumq; ostenderet unguem.

Suidas citat ex Aristophane senarium hunc. Extat autem ἐν ἱππεῦσι.

ὁ δὲ σκυτοδέψης οὐχ ὁρᾷς ὡς ἥδεται, An non uides, ut gestiat falcis faber,

καὶ τὸν δορυξόον οἷον ἐσκιμάλισεν; id est, Medioq; monstret ungue lancearium?

Quid aūt proprie significet, ἐσκιμαλίζειν qui scire cupiet, malo è Suida discat, q̃ ex me. Elegātius magisq; prouerbialiter, ad fortunā, ad eruditionē, aut aliud quippiā, quod planè contēnit, detorquebit.

Extrema extremorum mala. LXXXVIII

Mala extrema extrem. — Εσχάτων ἐσχατα κακὰ δυστυχὲς πέπραχεν. id est, Extrema extremorum mala acciderunt. In ipso schemate sita est prouerbii ratio, quemadmodum in initio operis admonuimus. Ad hanc formam pertinere uidetur, quod apud Athenæum lib. xv. scripsit Hipponax, κακῶν κακά, id est, malorum mala, pro summis malis. Item quod quidam Atticam, ἑλλάδος ἑλλάδα, id est, Græciæ Græciam dixit, quasi dicas Græciæ florem. Quod genus sunt & illa, ἀγαθῶν ἀγαθὰ. Et δεινὸ τέρα δεινῶν. Et καὶ τέρα καὶ τῶν. Hunc sermonis typum Græci uidentur ab Hebræis mutuo sumpsisse, qui uehementiam & ἐπίτασιν eiusdem dictionis congeminatione significant. Quod genus est illud apud Hieremiam, Ficus bonas bonas, & ficus malas malas. Cum ualde bonas, & ualde malas uelit intelligi.

Cucurrit quispiam ne pluuia madesceret, & in foueam præfocatus est. LXXXIX

Ετρεχέ τις μὴ βρεχθείη, καὶ εἰς βόθρον ἀπεπνίγη, id est, Cucurrit quispiam ne conspergeretur aqua, & in fouea præfocatus est. Vbi quis leuius malum incautius fugiens, in maximum incurrit. Videtur è uulgo sumptum ab Apostolio, cuiusmodi multa scientes prætermisimus.

Heterognathus es. XC

Ετερόγναθος εἶ, id est, Heterognathus es. In edacē dici consueuit, quod ob uoracitatem alternatim, utraq; mandibula cibum commanderet. Nam hinc dictum ἑτερόγναθος, quod nunc in hanc, nunc in illam mandibulam cibum transferat. Hesychius tamen interpretatur de duris ac male morigeris, translatum putans ab equis.

Vrbanus nihil æqui cogitat. XCI

Οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον ἀνὴρ ἀστικός. id est, Vrbanus æqui nil, boni'ue cogitat.

Admonet rusticam uitam innocentiorem esse, ut quæ sola cum solis habeat commercia terris. Contra qui degunt in urbibus, propter contagia negociorū & hominum astutiores euadere, unde & astuti, παρὰ τὸ ἄστυ dicti putantur. Potest & huc accommodari paroemia quòd eximiæ morum ciuilitati & urbanæ blandiloquentiæ ferè comes esse solet astutia. Cōtra q̃ moribus sunt subagrestibus, iis plerunq;

est fides certior, animusq; syncerior. Versus est Senarius sed deprauatus. Et Terentianus Demea ait, In astu aliud ex alio uenire malum.

Patroclo sordidior. XCII

Πατροκλέους φειδωλότερος, id est, Patroclo parcior. In diuitem quidem, sed oppido q̃ sordidum ac parcum. Hic enim Patroclus posteaquam ad summas opes euectus est, aut, ut alii dicũt, ex quo natus est, nunquam est usus balneo, parsimoniæ causa. Taxatur ab Aristophane in Pluto,

ἐκ πατροκλέους ἔρχομαι. id est, Ex Patrocli uenio domo.

Plutum enim squalidum dixerat, & situs plenum. Prouerbii meminit etiam Eudemus.

Omnis herus seruo monosyllabus. XCIII

Πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος, id est, Omnis herus seruo monosyllabum. Heris & potentibus breuissimo tantum uerbulo est opus, ut uel annuant, uel renuant, ναὶ, καὶ οὐ. Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas. Seruis autem & impotentioribus, multis opus est uerbis, ut exorent, aut persuadeãt. Effertur integre ad hunc modum, πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος, τὸ δὲ ἱκετεύειν μακρόν. id est, Omnis dominus seruo monosyllabum. At supplicare longũ. Annotatum est à doctis, monosyllaba & dissyllaba nomina conuenire seruis, cuiusmodi sunt μῦς, quo nomine fuit seruus Epicuro. Cæterum Athenæus lib. v. citat Herodicum qui contemptus gratia grammaticos appellat μονοσυλλάβους, γωνιοβόμβυκας, μονοσύλλαβοι. Quòd in angulis latitent bombicum more, quodq; de minutis uocularum tractent. De Lysimacho dixit Demosthenes, ni fallor, regnum ipsius nihil differre à scena comica, quòd impẽdio delectaretur ridicule dictis, eoq; ab hoc omnes discedere dissyllabos, hoc est, histriones. Notauit enim Bithen & Parin, qui nihil apud illum non poterant. Athenæus lib. xiiii. Rursus nomina magnatum faciunt polysyllaba, qualia sunt, Ariobarzanes, & Nabuchodonosor, & apud Plautum Polypyrgopolinices, & Megalodorus. Monosyllabus

Penicissare. XCIIII

Πηνικίζειν καὶ δολοῦν, perinde ualet quasi dicas, fucum facere, quod idem dicitur φενακίζειν, Nam πηνίκη, Græcis comam non genuinam, sed appositiciam significat, quam quidam galericulum uocant. Hinc πηνικίσματα τέχναι doli.

Cicadis pleni. XCV

Τεττίγων ἀνάμεστοι, id est, Cicadis operti. In gloriosos ac stultos olim dicebatur, aut obsoletis, ac iam desitis utentes. Antiquitus enim Atticis mos erat, capillorũ cincinnis aureas cicadas addere. Vnde & τεττιγοφόροι dicti sunt, hoc indicio significãtes, αὐτόχθονας esse sese, id est indigenas, quẽadmodũ & cicadæ non aliunde cõmigrant, sicut pleraq; alia, sed inibi nascuntur ubi uiuunt. Aristophanes in Nebulis.

ἀρχαῖά γε καὶ διπολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα,
καὶ κηκείδου, καὶ βουφονίων. id est,
Prisca hæc sanè atq; obsita canis, necnon repleta cicadis,
Ac cecide cum Buphoniis.

Cecides peruetustus quispiam fuit dithyramborum scriptor. Buphonia item, festum priscum & iam olim ob uetustatem desitum. Quæ sanè omnia prouerbiali schemate sunt dicta.

Quid de pusillis, magna procemia? XCVI

Τί μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ; id est, Quid de minutis rebus magna texis procemia? Vbi quis in re non magni momenti, uerbosa utitur prælocutione. Nam Athenis interdicebat præco dicturis in concione, ne uel præfatione, uel affectibus uterẽtur, rem modo exponerent, ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν, id est, Absq; procemiis & affectibus. Vt aliquot locis indicat Lucianus. Ad quod allusit etiam Terentius, Etiam procemium inceptat. Et Horatius, Procœmia m. d. p. r. Absq; procœmiis & affec.

Quorsum hæc tam putida tendunt?

Leuiter huc alludens Aelius Spartianus in Aelio Vero, Et quoniam, inquit, nimis pauca dicẽda sunt, nec debet prologus enormior esse quàm fabula, de ipso iam loquar. Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis ad Cleomenem Cleombroti filium refert, qui cum alter quispiam uteretur oratione plus satis prolixa. Τί, inquit, μοὶ μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ; ὅσον γὰρ εἴη πρᾶγμα, τοσοῦτον καὶ ὁ λόγος, ᾧ χρῆται, id est, Quid mihi de paruis magna facis procemia? Nam quanta res fuerit, tanta sit & oratio, qua uteris.

Tunc canent cygni, cum tacebunt graculi. XCVII

Τότ᾽ ᾄσονται κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσι, id est, Tum canent cygni, cum tacuerint graculi. Hoc est, tum loquentur eruditi, cum garrulis non erit loquendi locus. Aut inter garrulos & obstreperos non est eruditis dicendi locus. Vsurpauit adagium Gregorius Theologus, opinor in epistolis, παῦσαι γε ταῖς φλυαρίαις ἡμῶν τῆς σιωπῆς, ἢ σοὶ παροιμίαν ἐρῶ μάλιστα μὲν ἀληθῆ, μάλιστα δὲ σύντομον, ὅτι τότε ᾄσονται κύκνοι ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσιν, id est, Aut desine tuis nugis obstrepere nostro silentio, aut tibi referã prouerbium, ut uerissimũ, ita breuissimum. Tum canẽt cygni, cum tacebũt graculi. Ita nunc loquuntur Cygni canent cum tac. gra.

Cicero, Vergilius, Horatius, & tacent Pero, Philiscus, Meuius, qui uiuis illis obstrepebant, tanto loquaciores quanto indoctiores.

Malis ter mala. XCVIII

Τοῖς κακοῖς τρὶς κακά, id est, Malis ter mala, hoc est, digna dignis eueniunt. Hanc paroemiam aiunt ab huiusmodi quadam fabula profectam. Narrant Attagines aues cum primum è Lydia in Aegyptum essent deportatæ atq; in syluas dimissæ, coturnicis uocem edidisse, deinde euenit, ut desiccato Nili fluminis alueo, pestilentia regionem Aegyptiorum infestaret, magnamq; hominum uim absumeret. Inter hæc Attagines uocem edere cœperunt humanam & articulatam, aliquãto maiorem puerili, dicentes hæc uerba, τοῖς κακοῖς τρὶς κακά, id est, Malis ter mala. Atq; huius quidem fabulæ autorē citat Athenæus libro nono Socratem in opere De finibus, sic efferens adagium, τρὶς τοῖς κακοῦργοις κακά. Circumfertur inter Græcas sententias & hic uersus,

Bonis bene facit deus

Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ δίδοι θεός. id est, Viro bono bona largiuntur cœlites.

Referuntur & hi senarii ex poeta quopiam, in commentariis De audiendis poetis,

Εἰ μηχανῷ τι γὰρ τῶν κακῶν βουλεύματων Consilia siquis destinarit improba,
Κακὰς ἀμοιβὰς ἐστιν κακὰς πονῆσαι βροτοῖς. id est, Huic necesse est præmium ferre improbum.

Canis peccatum, sus dependit. XCIX

Τὸ κυνὸς κακὸν, ὗς ἀπίπτων, id est, Canis malum, sus dependit. Quoties pro iis quæ peccauit alius, alius dat poenas. Ex quo nam euentu natum sit, non liquet, nec admodum refert. Sapit enim uulgus.

Intersecta musica. C

Ἐκκέκοφθ᾽ ἡ μουσική, id est, Interrupta est musica. Veteres in conuiuiis eruditis confabulationibus uti cōsueuerunt. Post cantores, histriones, saltationes induci cœptæ. Vnde quidam moleste ferentes interrumpi sermones suos, dicebant, ἐκκέκοπται ἡ μουσική. Quæ uox in prouerbium traducta est, quoties aliquis interueniens sermonem institutum interpellaret. Simile quiddam memini legere apud Platonem, licet in præsentia locus non occurrat.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA IIII.

Chamæleonte mutabilior. I

Χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος, id est, Chamæleonte mutabilior. Chamæleon commemoratur inter animantia, quæ colorem mutant. Huius figuram diligenter describit Aristoteles libro de naturis animantium secundo. Quod ad coloris mutationem attinet, hæc tradit, τῆς δὲ χροιᾶς ἡ μεταβολὴ, ἐμφυσωμένῳ αὐτῷ γίνεται. ἔχει δὲ καὶ μέλαιναν ταύτην οὐ πόῤῥω τῆς τῶν κροκοδείλων, καὶ ὠχρὰν καθάπερ οἱ σαῦροι, μέλαιναν, ὥσπερ τὰ παρδάλια, διαπεποικιλμένην. γίνεται δὲ καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ ἡ τοιαύτη μεταβολή. καὶ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ συμμεταβάλλουσιν ὁμοίως τῷ λοιπῷ σώματι, καὶ ἡ κέρκος. ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ νωθὴς ἰσχυρῶς ἐστι καθάπερ ἡ τῶν χελωνῶν. ἀποθνήσκων δὲ ὠχρὸς γίνεται, καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἡ χροιὰ τοιαύτη ἐστί. id est, Mutatur autem illi color, cum inflatur. Fitq; is nunc niger, non absimilis Crocodilorum, nunc pallidus, cuiusmodi lacertarum, nunc rursum nigris uariegatus maculis, qualis est Pardorum. Accidit autē huiusmodi mutatio coloris per omne corpus. siquidem & oculi & cauda, in eundem cum reliquo corpore abeunt colorem. Motus huius animantis admodum segnis, qualis est fermè testudinum. Pallescit moriens. Exanimato color idem durat. Hactenus Aristoteles. His fermè consentanea tradidit Plinius libro octauo capite trigesimotertio, illud addens, hoc animal toto corpore reddere colorem quencunq; proximum attigerit, præter rubrum & album. Competit igitur adagium in hominem uersipellem, siue inconstantem, ac pro tempore sese uertentem in omnem habitū. Plato in Ione ἀλλ᾽ ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ Πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω, id est, sed prorsus Protei in morem temet in omnem uertis speciem, dum sursum ac deorsum uolueris. Aristoteles Moralium Nicomachiorum primo Chamæleontis uocem usurpat ad exprimendum inconstantiæ uitium.

Protei more

Suus cuiq; crepitus bene olet. II

Crepitus autori suo b. o.

Ἕκαστος αὐτοῦ τὸ βδέλυγμα μάλλοι γλυκίον ἡγεῖται, id est, Vnusquisq; suum ipsius crepitum malo suauiorem existimat. Hoc est, nemo est cui sua mala non uideantur uel optima. Aristoteles Moralium Nicomachiorum nono, τὰ πολλὰ γὰρ οὐ τὸ ἴσον τιμῶσιν, οἱ ἔχοντες καὶ οἱ βουλόμενοι λαβεῖν. τὰ γὰρ οἰκεῖα καὶ ἃ διδόασιν ἑκάστοις φαίνεται πολλοῦ ἄξια. id est, Pleraq; n. non eodē pretio æstimanť ab his, qui habēt & ab his q cupiūt accipere. Nā sua cuiq;, & quæ dat, uidenť esse multi pretii. Hic locus magis congruebat prouerbio, suum cuiq; pulchrum, sed ea pagina iam exierat manus meas. Prouerbium de crepitu suspicor ab Apostolio è uulgi fece haustum, Nondum enim quenq̃ reperi, cui suus crepitus bene oleret. Illud uerum est homines uehementius abhorrere ab alienis excrementis & crepitu q̃ à suis.

Epoculo perforato bibere. III

Ἐκ τετρημένης κύλικος πιεῖν, id eſt, E perforato poculo bibere, dicuntur qui futiles ſunt parumq́ feliciter continent arcana ſibi credita. Sapit & hoc uulgus.

In pulicis morſu Deum inuocat. IIII

Ἐν ψύλλας δήξει θεὸν ἐπικαλεῖται, id eſt, In pulicis morſu Deum inuocat, in eos dictum, qui quantumlibet leui de re grauiter perturbantur, perinde ut in maxima. Tractum ab Apologo qui fertur inter Aeſopicos. Quidam offenſus dolore pulicis pedem mordentis ſubſedit, & Herculem ἀλεξίκακον, implorauit. Mox deſiliente pulice, male precatus eſt Herculi, qui cum in tantillo periculo uocatus nõ tuliſſet opem, non uideri ueriſimile, cum in grauioribus adfuturum. Simile eſt quod refert Ariſtoteles Moralium Nicomachiorum vii. de uehementer timidis, οἷος δεδιέναι πάντα κἂν ψοφήσῃ μῦς. Veluti qui metuit omnia ſi uel mus obſtrepat hanc timiditatem appellat θηριώδη, hoc eſt ferinam. *Mure obſtrepente etiam timet*

κίβδηλος, id eſt, adulterinus. V

Quod ſimplex non eſt, neq; ſyncerum, id uulgato uerbo Graeci κίβδηλον uocant. Hinc ducto uocabulo, quod aliud præ ſe ferát, aliud tegant. παρὰ τὸ κεύθειν τὸ δῆλον, uel quòd Athenienſes ob ſummum in Chios odium, ſicut male uellent, huius nomen nomiſmati ſolent inſculpere, addita litera, iisq; in terram abiectis dira imprecari. παρὰ τὸ τοὺς Χίους βδελύττειν. Sed proprie numum ſubæratum κίβδηλον appellant. Et κιβδηλίαν inſynceritatem ſeu corruptelam, uelut Ariſtophanes, *Adulterinum*

πολλὴν ἀφεῖλε τοῦ βίου κιβδηλίαν. id eſt, Corruptionem uitæ ademit plurimam.

Et κιβδηλεύειν corrumpere fuco. Et qui pallét, κιβδηλιῶντας appellant, quod aliquid morbi uitii'ue ſubeſſe uideatur. Quemadmodum in numis quoq; color nonnunquam arguit fucum. Conueniet igitur in amicitiam inſynceram & fictam, aut in hominem blando uultu, ſed animo uirulento. Aut in eum qui ſanctimoniam habitu præ ſe ferat, cum uita ſit impia. Veluti Piſides citante Suida,

πραγμάτων πάντως δύο Rerum duarum prorſus unus autor eſt,
κίβδηλός ἐστιν ἐργάτης εἷς, ὡς λόγος. id eſt, Vulgo ut loquuntur, quiſquis inſycerus eſt.

Aut in orationem inſynceram, ut Plato lib. De legibus quinto, τὰς δὲ αὖ τιμὰς δεῖ σκοπεῖν, καὶ τούτων τίνες ἀληθεῖς, καὶ ὅσαι κίβδηλοι, id eſt, Rurſum honores oportet conſiderare, qui nam ex his ueri ſint, qui adulterini. Rurſum eodem in libro, ὅπως μήτε αὐτὸς κίβδηλός ποτε φανεῖται ὁτῳοῦν, ἁπλοῦς δὲ καὶ ἀληθὴς ἀεί, id eſt, Vt neq; ipſe adulterinus aliquando cuiq; appareat, ſed ſimplex & uerax ſemper. Hoc igitur à numis traductum, ſi ad diuerſas res traducatur, prouerbiale fiet. Sed huius rei mentionem fecimus in prouerbio πονηροῦ κόμματος.

Nemo malus hoc ſciet. VI

Οὐδεὶς κακὸς εἴσεται τόδε, id eſt, Nullus malus hoc ſciet, quoties rem egregiam & cognitu dignam ſignificamus. Plato De legibus libro quinto, ὅσον γὰρ δὴ τὸ νῦν ἐπιταττόμενον ἀγαθὸν ὂν τυγχάνει πάσαις ταῖς πεισθείσαις πόλεσι, τὴν ἑπομένην κατασκευὴν προσλαβὸν κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν, οὐδεὶς εἴσεταί ποτε κακὸς ὤν, ἀλλ' ἔμπειρός τε καὶ ἐπιεικὴς ἔθεσι γενόμενος, id eſt, Quantum enim bonũ ſit, quod nunc præcipitur, omnibus rebus publicis, ſi modo paruerint, ordinem & apparatum adducens, nullus unquam iners & malus cognoſcet, quemadmodum ueteri prouerbio dicitur, uerum & peritus, & moribus æquis præditus. Huic confine eſt quod idem poſuit in Lachete: οὐ πᾶσα ὗς τόδ' εἴσεται, id eſt, Non ſus quiuis hoc norit. Natum apparet à myſteriis deorum, quæ non niſi ab initiatis, ac puris cognoſci fas erat. *Malus nullus hoc ſciet* *Non ſus quiuis hoc ſcit*

Mœnia ferrea, non terrea. VII

Plato libro De legibus ſexto, τείχη δὲ, ὦ Μέγιλλε, ἔγωγ' ἂν τῇ Σπάρτῃ ξυμφεροίμην, τὸ καθεύδειν ἐᾶν ἐν τῇ γῇ κατακείμενα τὰ τείχη, καὶ μὴ ἐπανιστάναι τῶνδε ἕνεκα. καλῶς μὲν καὶ ὁ ποιητικὸς ὑπὲρ αὐτῶν λόγος ὑμνεῖται, τὸ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη μᾶλλον ἢ γήϊνα, id eſt, De mœnibus autem Megille equidem cũ Sparta conſenſerim, ut mœnia uidelicet humi depoſita, dormire ſinamus, neq; huius rei gratia rurſum uelimus excitare. Recte quidem & poeticum dictum ſuper his canitur, Mœnia ærea magis ac ferrea eſſe oportere quàm terrea. Prouerbio iactatum fuiſſe uidetur, & habet ueluti ænigmatis figuram. Innuit autem, non oportere tutamentum ciuitatis in mœnibus collocare, ſed in uiris armatis, quorum conſenſus murorum inexpugnabilium uice, ciuitatem optime tuetur. Alludit autem Plato ad apophthegma Laconicum, cuius meminit Plutarchus. Equidem arbitror & Horatium huc leuiter alluſiſſe, cum ait, Hic murus aheneus eſto.

Nemo nos inſequitur. VIII

Plato libro De legibus decimo. ὡς οὐδὲν οὖν τῷ παρόντι δεῖ προτιμᾶν βραχυλογίαν μᾶλλον ἢ μῆκος. οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς τὸ λεγόμενον ἐπείγων διώκει. id eſt, Nam in præſentia nihil eſt cur breuiloquentiam prolixitati anteponamus. Quandoquidem nemo nos inſequitur, qui feſtinare compellat, quemadmodum uulgo dicunt. Hoc parœmiæ etiam hodie tritum manet, cum ſignificant liberum eſſe, diutius in re quapiã immorari: Nemo nos, inquiunt, impellit.

Hominum uniuersa proluit pelagus mala

Mare proluit omnia mortalium mala. IX

θάλασσα κλύζει πάντα τἀνθρώπων κακά. id est, Hominum uniuersa proluit pelagus mala. Refertur ab Eustathio in primum Iliad. Homericæ. Extat autem apud Euripidem in Iphigenia Taurica. Natum est ab euentu huiusmodi. Refert Diogenes Laertius, Euripidem Platoni comitem fuisse peregrinationis, cum Aegyptum adiret: ubi cum morbo suo corriperetur, comitiali, ni fallor, sacerdotes Aegyptii mersione marina sanarunt hominem. Hinc postea uersiculum hunc composuisse:

κλύζει θάλασσα πάντα τἀνθρώπων κακά.

Tanquam aqua marina morbis omnibus mederetur. Quin hodie morsos à cane rabido, si nouies mergantur in mare, putant à rabie liberari.

Canere de Telamone. X

Telamonis canit c.

ᾄδειν τὰ Τελαμῶνος, id est, Canere cantionem Telamonis. De querulo sermone dictum prouerbium, quòd Telamon impotentius fleuerit, Aiacem filiú perisse apud Troiam, præsertim hoc genere mortis. Eustathius enarrans carmen illud Homer. quod est in Catalogo nauium,

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας.

commemorat hanc parœmiam καὶ τὸ ᾄδειν Τελαμῶνος παροιμιακῶς λεχθὲν, ἀπὸ σκολιοῦ μέλους οὗ ἡ ἀρχὴ, παῖ Τελαμῶνος Αἶαν αἰχμητά. id est, Et quod prouerbio dicitur canere cantionem Telamonis, ab obliquo cantu, cuius initium: Fili Telamonis Aiax belliger. Simillimum est illud, quod alibi retulimus, ἀδμήτου μέλος καὶ ἁρμοδίου μέλος, id est, Admeti cantilena, & Harmodii cantilena.

Calumnia argiua

Argiua calumnia. XI

Ἀργεῖα φορὰ, id est, Argiua insectatio, de calumniosis & delatoribus dici solitum. Nam Argiuos olim notauit antiquitas, tanq̃ sycophantas & litium auidos. Testis Eustathius in Catalogum nauium, adagium ex Pausania citans. Testis & Diogenianus in collectaneis.

Initio confidens, in facto timidus. XII

Eustathius enarrans septimũ Iliados librum, huiusmodi refert parœmiam, θρασὺς πρὸ ἔργου, ἐκ πολλοῦ κακός. id est, Audax ante negocium plerunq; ignauus. Citat idem ex Epicharmo, κακὸς θαρρεῖ μάλ' αὐτόθεν, ἔπειτα δὲ φεύγει, id est, Ignauus statim admodum de se confidit, post autem fugit. Videmus hoc usu uenire uulgo, ut qui sunt audacissimi, & magniloquentissimi, priusq̃ appareat periculum, ubi res uirum postulat, ibi sint animi nullius.

γοργὸν βλέπειν. XIII

γοργὸν βλέπειν, aliquoties apud Lucianum, pro acribus oculis obtueri. Sumptum è fabula Persei & Gorgũs. γοργὸν dictum putant παρὰ τῆς ὀργῆς quòd irati acribus oculis obtueantũr.

Item Homerus Iliad. θ. de Hectore:

Γοργοῦς ὄμματ' ἔχων ἠδὲ βροτολοιγοῦ Ἄρηος. id est,

Gorgoneis oculis, quales & Martis atrocis. μανικὸν βλέπειν aliâs commemorauimus.

Tolle digitum. XIIII

Digitum tolle

Αἴρει δάκτυλον, id est, Tolle digitum. Victum te fatere. Nam hoc signo qui in conflictu succubuisset, τὴν ἧτταν agnoscebat. Persius in Satyra quinta:

Nil tibi concessit ratio: digitum exere, peccas.

Cognatum illi, quod alio dictum est loco: Dare herbam. Huc, ni fallor, respexit diuus Hieronymus in dialogo Luciferiani & Orthodoxi, cum ait: En tollo manum, cedo, uicisti. Athenæus libro sexto, ex Antiphane refert hos uersus, in tragicos poetas,

ὅταν μηδὲν δύνωντ' εἰπεῖν ἔτι, Vbi nil habent quod dicere queant amplius,

κομιδῇ δ' ἀπειρήκωσιν ἐν τοῖς δράμασιν, Sed prorsus hærent explicanda in fabula,

αἴρουσιν ὥσπερ δάκτυλον τὴν μηχανήν. id est, Repente tollunt machinam digiti uice.

Paulo aliter usus uidetur M. Tullius libro in Verrem vi. Accurrunt tamen tutores, digitum tollit Iunius patruus. Nam hic uidetur esse gestus comprobantis, aut se profitentis emptorem, siue conductorem. Siquidem & hoc pacto olim ferebantur suffragia, & in auctionibus eodem, qui uolebat declarabat se emptorem aut conductorem.

Martem tueri

Videberis, me uidens, planè Martem uidere. XV

βλέπειν γοῦν ἄντικρυς δόξῃς μ' ἄρη. id est, Martem uidere me, uideberis palàm.

De iis, qui se strenue pollicebantur opitulaturos, ac Martem quendam acturos. Est alicubi, apud Aristophanem. Nam locus nondum occurrit.

Bos in ciuitate. XVI

βοῦς ἐν πόλει, id est, Bos est in ciuitate. Dicitur ubi quis ad nouos honores euehitur. Lysias bouis imaginem æream in arce collocauit Athenis. Ea res in uulgi iocum cessit. Nam in agris boum usus est, non in urbibus. Quadrabit & in eos, qui præter meritum euehuntur ad summos honores, ueluti cum scortator indoctus fit episcopus aut Abbas.

Brasidas

Brasidas quidem uir bonus. XVII

Βρασίδας μὲν ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἁ δὲ λακεδαίμων πολλοὺς ἔχει κρέσσονας, id est, Brasidas uir bonus quidem ille, sed Lacedæmon multos habet præstantiores. Aduersus eos, qui se non modo primos, uerũ etiam solos existimant. Natum ex apophthegmate, quemadmodum docet Plutarchus in Laconicis, & item in uita Lycurgi. Finitimum illi, Multi Manii Ariciæ.

Hedera post anthisteria. XVIII

Κισσὸς μετ' ἀνθεστήρια, id est, Hedera post Anthisteria. Cũ serò qppiam adhibet. Nam hinc habẽt nomẽ, qđ eo mense plurima è terra efflorescãt. Apparet in iis ludis morẽ fuisse coronari hedera. De Anthisteriis, id est, floralibus festis diximus in puerbio, κάρες θύραζε, id est, Cares foras. Vident illa fuisse quæ Latini uocant Bacchanalia. Hedera aũt Baccho sacra erat, unde κιττοφόροι dicti, qui in ludis illis ferebãt hederas. Conuenit cum eo quod alibi retulimus, μετὰ τὴν ἑορτὴν, id est, post festum.

Ex Academia uenis. XIX

Ἀκαδημιήθεν ἥκεις, id est, Ex Academia uenis. De seuero & composito seu docto. Sumptum à Platonis schola. Quanquam & per ironiam torqueri poterit in fastuosum, & uultu tetrico philosophũ agentem. Quin Athenæus lib. xii. significat dictum in nitidos, & cultu insigni, quod his Plato delectaret mundiciis. Ita Antiphanes philosophũ elegantius cultum ubi depinxisset, apud hunc ipsum, τί μακρὰ δεῖ λέγειν; ὅλως αὐτὴν ὁρᾶν γὰρ τὴν ἀκαδημίαν δοκῶ. id est, Sed quid necesse est plura dicere? Ipsam uidere uideor mihi Academiam.

Senem erigere. XX

Γέροντα δ' ὀρθοῦν φλαῦρον ὃς νέος πέσοι. id est, Erigere durum est, qui cadat iuuenis, senem. Haud facile dediscuntur à senibus uitia, quæ pueri didicerint, & in omnem inhæserint uitam. Et tamen in senecta quoq; conandum, ut uitiis careamus, quantumuis inhæserint.

Terra defossum habes. XXI

Γῇ κρύψας ἔχεις, id est, Terra defossum habes. In eum qui nõ impertit, neq; profert suas dotes. Sumptum ab auaris, thesaurum humo defodientibus. Quod apud Plautum facit Euclio. Itidem Horatius in Epodis:

Haud parauero,
Quod aut auarus ut Chremes terra premam,
Discinctus aut perdam ut nepos.

Senescit bos. XXII Bos consenescit

Γηρᾷ ὁ βοῦς, τὰ δ' ἔργα πολλὰ τοῦ βοός. id est, Bos consenescit, at opera multa sunt bouis. Cum ob ætatis imbecillitatem aliquis inutilis redditur ad obeũdum munus. Nam diuitum uulgus haud aliter ministris utitur, quàm equis & canibus, aut paulo etiam inhumanius: dum usui sunt, alliciunt: ubi senuerint, reiiciunt. Vnde consultum est, ut unusquisq; sibi paret, quo senectutem suã cõmodius foueat, alatq;, ne tum cogatur ex aliena liberalitate pendere, cum à nemine nõ cõtemnetur: Ac meminerit Diogenis apophthegmatis, qui rogatus, quidnam esset in hac uita calamitosissimũ, respoudit, γέρων ἄπορος id est, Senex egens.

Sus acina dependens. XXIII

Ἀποτίσεις χοῖρε γίγαρτα, id est, Acinos sus improba pendes. Lues quod admisisti, reddes quod abstulisti, nõ sine foenore. Quadrabit, ubi pusillum cõmodi magno dependit malo. Natũ apparet à rustico quopiam, qui uerbis hisce cõminatus sit sui pascẽti racemos.

Dum cessat boreas. XXIIII Borea cessante

Aristoteles in Problematis sectione. xxvi. problema. xlvii. iuxta Theodori supputationem, testatur hunc uersiculum prouerbio celebrem fuisse:

Ἀρχομένου τε νότου καὶ λήγοντος βορέαο. id est, Surgit ubi notus exoriens, boreasq; residit.

Quo significabant tempus opportunũ prosperæ nauigationi. Subaudit enim δεῖ πλεῖν, siue δεῖν πλεῖν, propterea quod auster minus uehemens oritur: desinit autem perquàm uehemens. diuersum accidit in Aquilone. Atq; huius rei philosophus causam admodum probabilem reddit. Non enim, inquit, ad septentrionem potius q̃ ad meridiem uergimus, & aquilo flat à septentrionibus, auster a meridie. Hinc fit, ut ille statim uehementior proxima inuadat loca, deinde uehementiam suam ad longius remotos transferat, propinquis ortui mitior. Hic ediuerso, ad meridiem positos, primũ urgeat: post ubi præterierit, mitior ad nos ueniat. Licebit & longius detorquere prouerbium, nec id sine gratia, siquando significabimus tempus adesse cõmodum & aptum gerendæ rei, ut cum illo congruat, quod alibi positum est: Cum pluit, molendum.

Inuulnerabilis ut Cæneus. XXV Cæneus inuulnerabilis

Ἄτρωτος ὑπάρχεις ὡς καινεύς, id est, Inuulnerabilis ut Cæneus. De his, qui lædi non possunt. Est in poetarum fabulis, Cæneum munere Neptuni nullo telo uiolari potuisse. Cæterum iuxta fidem historiæ, Cæneum Thessalum quẽpiam aiunt fuisse, rei bellicæ cum primis peritum, adeo ut cum multis

prælijs interfuiſſet, nunquam uulnus acceperit. Denique cum Lapithis auxiliũ ferret aduerſus Centauros, deprehenſus ſolus, ab hoſtium multitudine obrutus eſt, citraq; corporis uulnus extinctus. Itaq; Lapithæ, cadauere integro reperto, ſparſerunt rumorem, Cæneum in omni uita inuulnerabilem fuiſſe. Venuſtius enunciabitur per comparationem.

Sale perunctus hic adiuuabitur. XXVI

ἅλσιν διακομιχθεὶς ὄναιτ' ἂν οὑτοσί. id eſt, Acri ſale hic perlutus adiuuabitur.
In eos dicebatur, qui uel ætate, uel uino delirarent. Quidam ab utribus translatum exiſtimant, qui ſale loti redduntur meliores, quòd ſalis acrimonia, coriorum craſſitudinem emendet. Itidem temulentia laborantes mos erat ſale & oleo perungere. id aduerſus ebrietatem remedium exiſtimabat. Quidam à uaſis teſtaceis ductum malunt, quæ ſale imbuuntur, quo fidelius contineant liquorem infuſum. Sumptum eſt autem prouerbium ex Ariſtophanis Nebulis.

Hæc iuſtitia. XXVII

αὕτη τοι δίκη ἐστὶ θεῶν οἳ ὄλυμπον ἔχουσι. id eſt,
Diuûm hæc iuſtitia eſt, magnus quos claudit Olympus.
Dici ſolitum, quoties pœnas darent ſceleſti, ueluti dijs ipſis ultoribus. Sumptum eſt ex Home.

Atqui non eſt apud aram conſultandum. XXVIII

Apud aram conſultandũ

ἀλλ' οὐδὲν δεῖ πρὸς τὸν βωμὸν τὰς ἐπινοίας, id eſt, Atqui nihil opus iuxta aram cogitare. Conſultãdũ anteq̃ incipias, in ipſo negocio ſera cõſultatio. Sumptũ à ſacrificijs, qui pro ritu ſacrorũ oĩa præparant, prius q̃ accedant ad aram. Nam in ipſis ſacris periculoſum exiſtimabat, ſiqd parũ rite dictũ ac factũ fuiſſet à ſacerdotibus, aut patrimis ac matrimis. Declarat M. Tullius in oratione de reſponſis Aruſpicũ: An ſi ludus cõſtitit, aut tibicen repente cõticuit, aut puer ille matrimus & matrima ſi terrã nõ tenuit, aut thenſam aut lorum omiſit, aut ſi ædilis uerbo aut nutu aberrauit, ludi ſunt non rite facti.

Mars haud concutit ſua ipſius arma. XXIX

ἄρης τὰ αὑτοῦ ὅπλα οὐ σαλεύει, id eſt, Mars ſua ipſius arma nõ iactat. Cõmode ferunt qbus aſſueuimus quæq; nobis quadrãt, etiã ſi ſint grauiſſima. Iactamus enim, quod incõmode ferimus. Vnde Iuuena.
Nec iactare iugum uita didicere magiſtra.
Ita ſtudiorum labor, qui occideret Athletam, non grauat eruditum.

Smaragdus in luce obſcurus. XXX

ἀρίγνωτος σμάραγδος, ἐν μὲν τῷ φάει σκοτεινός, id eſt, Inſignis ſmaragdus in luce qdem obſcurus. In eos iaci ſolitũ, qui præpoſtere ibi ſemet occultarent, ubi maxime cõueniebat edere uirtutis ſpecimen. Plinius inter ſmaragdorũ uarietates cõmemorat, q dicti ſint cæci, quòd colore ſint obſcuriore. Id uitij magis in ſole deprehẽdit, cum ingens color ille ſuauiter uirens, nec ſole mutet, nec umbra, nec lucernis, ac ne aquis qdem. Quẽadmodum idem docet Plinius libro. xxxvii. capi. vi.

Martis pullus. XXXI

ἄρεως νεοττόν. id eſt, Martis pullum uocant ad bella magnopere propenſum. Ariſto. in Auibus,
ἄρεως νεοττὸς, ὦ νεοττὲ δέσποτα, id eſt, Pullus gradiui, ô pulle rector atq; here.
Sentit autem de gallo, qui quod omniũ auiũ ſit pugnaciſſimus bellaciſſimusq;, unde & criſta & calcaribus armatus eſt, Marti ſacer eſt. Vel quòd is olim fuerit adoleſcens Marti in delitijs habitus, qui cõſueuerit obſeruare, Marte cum Venere cubante nequis deorum interueniret. Deinde cum illo dormiente Sol aduenisset, Marsq; turpiter eſſet deprehenſus, iratus, Gallum adoleſcentẽ in auem cõmutauit, manentibus etiamnum priſtinæ naturæ ueſtigijs. Narrat hanc tabulam Lucianus in Gallo. Prouerbij meminit & Laertius in uita Diogenis Cynici.

Vtrem mergis uento plenum. XXXII

ἀσκὸν βαπτίζεις πνεύματος πλήρη, id eſt, Vtrem mergis uento plenum. Competit in eum, qui fruſtra conatur, ut qui caſtigat inemendabilem, quòd inflatus uter, quantũuis ĩmergas rurſum emicet. Natũ uidetur ex oraculo Sibyllæ, quod illa edidit de ciuitate Athenienſi:
ἀσκὸς βαπτίζῃ, δῦναι δέ τοι οὐ θέμις ἐστί, id eſt, Vter tingeris, ſed mergere nemo ualebit.

Durus alloquijs. XXXIII

ἄτηκτος ἄνθρωπος προσηγορήμασιν, id eſt, Immobilis ſiue inflexilis allogo. Ductũ à cera, quæ tractãdo molleſcit. ἄτηκτον autẽ dicit, quod non queat liquefieri. Competet igitur in hominem inexorabilem.

Profectus ad apaturia. XXXIIII

Apaturia profectus

ἀπελθὼν ἐς ἀπατούρια ἐπανῆκε ἐς θαργηλιῶνα, id eſt, Profectus ad apaturia, rediit Maio. Dici ſolitũ in eos, qui licentius ĩmorarent negocio cuipiã. Athenis feſtum erat, quod Apaturia uocabant. Id triduo peragebatur. Primum diem appellabant δόρπεια, propterea quòd ſub noctem conuenientes φράτορες conuiuium agerent. Secundum appellabant ἀνάρρυσιν, quòd in eo rem diuinam facerent Ioui Phratrio, ac Mineruæ. Tertium κουρεῶτιν, quòd iuuenes & puellæ in gentem tranſcriberentur. Meminit Suidas copioſius de hoc feſto. Verum ea non multum attinent ad explicandum prouerbium.

Ego tibi de alliis loquor, tu respondes de cepis. XXXV

Ἐγὼ σκόροδά σοι λέγω, σὺ δὲ κρόμμυ' ἀποκρίνῃς, id est, Ego tibi loquor de alliis, tu respõdes de cepis. Simillimum illi, ἀμας ἀπῄτουν, cum aliud respondetur quàm rogaris, uel contra, cum inepte respondetur inepte sciscitanti. Confinia sunt inter sese, cepe & allia. De alliis loq. respon. d. c.

Aurificem te futurum credebas. XXXVI

Χρυσοχοήσειν ᾤου, id est, Aurificem te futurum arbitrabare. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euẽtu. Inualuerat aliquando fama apud uulgus Atheniensium, in Hymetto monte magna auri fragmenta uideri, quæ à formicis illis pugnacibus seruarentur. Itaq; quidam creduli sumptis armis exierũt illas expugnaturi: qui cum re infecta, frustraq; sumpto labore, redirent in urbem, irrisi sunt à cæteris ciuibus, illud obiectantibus, σὺ δὲ ᾤου χρυσοχοήσειν. Tu credebas te futurum aurum. Meminit huius rei Eubulus in fabula cui titulus Glaucus,

Ἡμεῖς ποτ' ἄνδρας Κεκροπίδας ἐπείσαμεν Quondam uiris nos Cecropidis persuasimus,
Λαβόντας εἰς Ὑμηττὸν ἐξελθεῖν ὅπλα. Sumptis ut armis montem Hymettum incurrerent,
Καὶ σοὶ ὁδὶ μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν. Contraq; formicas cibaria tridui
Ὡς χρυσοτεύχου ψήγματος πεφηνότος. i. Ferrent, uelut fragmẽtula auri fusilis Apparuissent.

In penultimo uersu aut mendũ ẽ, aut defectus, fortasse pro σοὶ legẽdũ σῖτον. Ita certe cõstabit uersus, Καὶ σῖτον ὡδὶ μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν.

Extat & apud Platonem libro De republica quinto. Τί δὲ οἴει τοὺς δ' ἐθάδε νῦν ἥκειν, χρυσοχοήσοντας ἐνθάδε ἀφῖχθαι, ἀλλ' οὐ λόγων ἀκουσομένους. Quid autem erat tuus Thrasymachus, si auri fusor, ad eos qui nunc hic sunt aduenisset, ac non potius rationes auditurus. Aeschines, ἀποφορτίσας τοδὶ τοῦτο δῆλον ὅτι χρυσοχοεῖν ἐμάθομεν, ἀλλ' οὐ τὸ προκείμενον αὐτῷ πράττειν ἢ πάσχειν. id est, Cum hinc se subduxerit, perspicuũ est quod aurum fundere didicit, potius q̃ id facere patiue, quod ipsi propositũ erat. Paroemia conueniet, ubi quis ingentes spes animo concepit, sed discedit frustratus. Quod ferè solet accidere iis, qui suo sumptu mittunt, qui terras peruestigent incognitas, aut qui fornaces alcymisticas omnia sua profundunt.

Seiuncta sunt Merrhæ, ac Siloam fluenta. XXXVII

Χωρὶς τὰ Μερρᾶ καὶ Σιλωὰμ ῥεύματα. id est, Seiuncta sunt Merrhæ, ac Siloam flumina. De longo interuallo dissitis inter sese. Veluti siquis dicat, inter amicum & adulatorem plurimũ interesse. Finitimum illi, χωρὶς τὰ τῶν Μυσῶν καὶ Φρυγῶν, id est, Separatæ sunt possessiones Mysorum & Phrygum. Apparet neotericum esse prouerbium, & haud scio an ab Apostolio additum ex literis ecclesiasticis. Siquidem Merrha uocatur locus in quo Moses aquas pestilentes & amaras, iniecto ligno dulces reddidit ac salubres. Cæterũ ad aquas Siloam missus est à Iesu cæcus Euangelicus, quo uisum reciperet. Vnde apparet salutares fuisse dissimillimas aquis Merrhæ. Merrha ac Siloam flumina seiũcta sũt

Ψευδάπυρα. XXXVIII

Ψευδάπυρα οἷον τὰ σά. De minis, ac terriculis inanibus. aut cum ostenditur arte periculum, cum re nullum sit periculum. Translatum à militari astutia; qua fit, ut ad territandos hostes noctu diuersis locis ignes incendant, ut ingens exercitus esse credaẽ. Eos ignes adsimulatos, ψευδάπυρα uocant. Non habebit prouerbii gratiam, nisi transferas ad eos qui fumis uerborum territare student aliquem, aut in fraudem illicere. Sic enim interdum falluntur & nautæ.

Psyra Bacchum. XXXIX

Ψύρα τὸν Διόνυσον, id est. Psyra Bacchũ. Stephanus & Suidas citant è Cratino, Ψύρα τὸν Διόνυσον ἄγοντες, id est, In Psyra Bacchum ducentes. Rursum οὐ νῆσόν τε Ψύρα τις τὴν Σπάρτην ἄγεις, id est, Et in Psyra Spartam ducis. Annotatum est & ab Hermolao Barbaro. Dictitatum adagium, ubi uinum appositum in conuiuio nemo gustat: aut de sordido apparatu. Psyra pusilla quæpiam insula est haud procul à Chio, in qua uinum non prouenit. Meminit & Strabo lib. xiiii. Hanc Homerus Odysseæ γ. Ψυρίην appellat. In Græcorum commentariis reperi scriptum aliquoties Ψυρᾶ finali circũflexo, sed mendose, ni fallor.

Caput uacuum cerebro. LX

Ὢ οἵα κεφαλή, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει. id est, O quale caput, & cerebrum non habet. De his qui corporis specie præcellunt, ingenio carentes, Natum ex Apologo, qui circũfert inter Aesopicos. Vulgo quoq; uaecordibus & insipidis aiunt cerebro uacuum esse caput. Cerebro uacuum caput

Crudelis Bacchus. XLI

Ὠμηστὴς Διόνυσος. id est, Crudelis Bacchus. Baccho quondam uiuos homines sacrificari mos erat, Vnde in crudeles conuenit, siue quod temulentia feroces reddat & immites.

Hoc calciamentum consuit Histiæus, Aristagoras induit. XLII

Τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψε μὲν Ἱστιαῖος, ὑπεδύσατο δὲ Ἀρισταγόρας, id est, Hoc calciamentum Histiæus quidem consuit, cæterum Aristagoras induit. Diogenianus admonet dici solitum in eos, qui callide sua ma

lefacta in alios reiiciunt. Adagium natum est ex huiusmodi historia: Histiæus quispiam patria Samius, Dario amicus, ab eodem in Persidem missus est. illic diutius cõmoranti incessit patriæ reuisendæ desiderium. Verum cum à rege cõmeatum impetrare non posset, scribit ad Aristagoram ex fratre nepotem, ut Iones ad defectionem solicitaret, uidelicet ut hac occasione dimitteretur. Excogitauit autem nouum literarum transmittendarum genus, cuius meminit & Aulus Gellius Noctiũ Atticarum libro decimoseptimo, capite nono. Seruo cuidam spectatæ fidei, diu oculos ægros habẽti, capillum ex omni capite, tanquam medendi causa deradit, caputq́; eius leue literarum formis cõpingit. His literis quæ uoluerat scripsit. Hominem postea quoad capillus adolesceret, domi continet. Renatis pilis, ad Aristagoram mittit. Et cum ad eum ueneris, inquit, mandasse me dicito, ut caput tuum, sicut nuper egomet feci, deradat. Seruus ut imperatum erat, ad Aristagorã uenit, mandatum domini adfert. Is non esse frustra ratus, capite deraso literas legit, ac mente Histiæi cognita, totam fermè Ioniam ad defectionem traxit. Darius posteaquàm hæc cognouisset, desciuisse Iones, Histiæum in consilium adhibet, quem potissimum in Asiam mittere oporteat ad res componẽdas. Is persuadet ut sese mittat, utpote idoneum ad sarciendam defectionem Ionum. Itaq; posteaquàm in Asiam deuenisset, iamq́; in suspicionem uenisset Sardium præfecto, tanquàm autor huius motus fuisset, hoc audiuit ab eodem, οὕτω τοὶ ἱστιαῖε ἔχει κατὰ ταῦτα τὰ πρήγματα, τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔῤῥαψας μὲν σὺ, ὑπεδύσατο δὲ ὁ ἀρισταγόρης, Sic hæ res habent Histiæe. Tu quidem calceum hunc cõsuisti, cæterum Aristagoras induit. Meminit & Herodotus quinto & sexto libro, in hunc modum efferẽs quemadmodum retuli. Significabat autem eius cõsilii primũ fontem & autorem fuisse Histiæum, administratorem Aristagoram. Ea uox deinde, ut fit, uulgo cognita commenti nouitate, in populi fabulam abiit. Videtur magis conuenire, quoties in astutis & improbis consiliis alteri alter auxilio est, mutuaq; opera sese iuuant. Nam dare consilium, est tanquàm calceum consuere, uti consilio & exequi, est uelut induere calciamentum.

Quæ non posuisti ne tollas. XLIII

Ἃ μὴ κατέθου, μὴ ἀνέλου, id est, Quæ non deposuisti, ne sustollas. Citatur à Platone libro De legibus. xi. tanq̃ ex poeta quopiam. Laertius refert inter Solonis leges, sentiens opinor de terminis agrorũ non mouendis, quos maiores fixissent. Conuenit in furaces, & in eos, qui repetunt quod, nõ crediderũt. Item qui sibi postulant acceptum ferri, quod non præstiterunt.

Bulbos quærit. XLIIII

Βολβοὺς ζητεῖ, id est, Bulbos quærit. Iocus prouerbialis in eos, qui iuxta Persium,

Obstipo capite defigunt lumina terræ.

Plutarchus in Symposiacis. καὶ γὰρ ὁ γελάσιμος οὑτοσὶ, καὶ παροιμιώδης ἔφη, βολβὸς οὐ μικρότητι διαφεύγει τὸν κεραυνὸν, ἀλλ᾽ ἔχων δύναμιν ἀντιπαθῆ, καθάπερ ἡ συκῆ καὶ τὸ δέρμα τῆς φώκης, id est, Etenim ridiculus iste, inquit, & prouerbio obnoxius bulbus haud ideo fulmen effugit, quòd pusillus sit, sed quòd uim habeat contrariam fulmini, quemadmodum & ficus arbor, & uituli marini pellis. Porrò risus prouerbialis, de quo meminit Plutarchus, sumptus est, ut opinor, ex Aristophanis Nebulis, ubi Strepsiades Socratis ingrediens scholam, admiratur discipulos Socratis prono capite terram spectantes. Respondentiq; cuipiam:

Ζητοῦσιν οὗτοι τὰ κατὰ γῆς, βολβοὺς ἄρα — Quærunt habet quæ terra. Strepsiades. Bulbos scilicet
Ζητοῦσι, μή νυν τοῦτό γε φροντίζετε, — Quærunt, rei sed cura nequid istius.
Ἐγὼ γὰρ οἶδ᾽ ἵν᾽ εἰσὶ μεγάλοι καὶ καλοί. .i. — Vos angat, ego enim noui ubi sint magni & boni.

Quod siquis malit referre ad id, quod est apud eundem poetã in Pluto, τοὐμὸν θύμον φαγόντας, id est, Qui easdem mecum cepas edistis, equidem haud magnopere repugnarim. Significat autem tenues amicos, quiq; ut ait Terentius, paupertatem unà tulerunt grauem.

Persius item Satyra quarta, de sordido & impendio tenaci, parcoq;,

Hoc bene sit, tunicatum cum sale mordens
Cepe, & farratam pueris plaudentibus ollam.

Extat apud eundem Aristophanem in Concionatricibus & alius de bulbo iocus huiusmodi. καταφαγὼν βολβῶν χύτραν. id est, Qui deuorarit bulborum ollam. Verba sunt aniculæ ad iuuenem detrectantẽ coitũ, q̃ unus duabus par esse nõ posset, καλῶς, inquit, ἐπεὶ δ᾽ ἂν καταφάγης βολβῶν χύτραν.

Nam bulbos irritare Venerem testatur & Martialis:

Nil aliud bulbis, q̃ satur esse potes. Et Columella in carmine.

Iam Megaris ueniant genitalia semina bulbi.

Sunt autem multæ bulbi species, sed omnes, inquit Dioscorides libro secundo, habent acrimoniam, & calore uenerem stimulant. quemadmodum eruca, de qua Columella,

Excitet ut Veneri tardos eruca maritos.

Suidas duo de cepis adagia refert. κρόμμυα ἐσθίειν, id est, Cepas edere, & κρομμύων ὀσφραίνεσθαι, id est,

Cepas odorari, quæ suo reddidimus loco.

Exacta uia, uiaticum quærere. XLV

Seneca in libello de moribus: Quid enim stultius est, q̃, quod dici solet, uia deficiente, uiaticum quærere, aut augere? Quadrat in senes auaros. Laborat enim ea ætas plerunq; hoc uitio: ut quo minus superest uitæ, hoc magis sit de uictu solicita. Contra iuuentus, huius studii uel maxime negligens est. M. Tullius in Catone Maiore. Auaritia uero senilis, quid sibi uelit, non intelligo. Potest enim quicq̃ esse absurdius, q̃ quo minus uiæ restat, eo plus uiatici quærere? *Via exacta uiaticum quærere*

Ventis tradere. XLVI

Ventis tradere, pro eo quod est, obliuisci, atq; ex animo eiicere. Seruius prouerbialem figuram admonet esse. Vergilius in decimo Aeneidos,

Nec ferre uidet sua gaudia uentos. Idem alibi,
Sed auræ Omnia discerpunt. Rursus idem: Partim
Mente dedit, partim uolucreis discerpsit in auras. Item Horatius in Odis,
Tristitiam & metus,
Tardam proteruis in mare Creticum Portare uentis. Ouidius
Cuncta'ne in æquoreos abierunt irrita uentos?
Cuncta'ne letheis mersa feruntur aquis? Idem.
Quæ tibi sunt facienda tamen cognosce, nec Euris
Da mea nec tepidis uerba ferenda notis.

Os infrene. XLVII

Ἀχάλινον στόμα, id est, Os infrene, uocant os petulans, & maledicum. Sumpta metaphora ab equis, nullo freno coercitis. Ita Plato libro De legibus tertio, ἀχάλινα στόματα uocat.
Euripidem opinor imitatus, qui in Bacchis,

Τῶν ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τε ἀφροσύνας τέλος δυστυχία

Esse scripsit, quéadmodum alibi meminimus. Plutarchus De liberis educandis, ἀθύρωτον στόμα dixit, quasi ianitoris egens. Aristophanes in Ranis,

αὐθαδόστομον ἔχοντ᾽ ἀχάλινον, ἀκρατὲς, ἀπύλωτον στόμα. id est,
Oris improbi, Infrene habentem intemperans, & ostii Os indignum.

Iulius Pollux docet id genus homines dici ἀθυρογλώττους, quã uocem usurpat Euripides in Oreste: *ἀθυρόγλωττος*

Κἀπὶ τῷ δ᾽ ἀνίσταται / Sub ista surgit quispiam uir cuius os
Ἀνήρ τις ἀθυρόγλωσσος, ἰσχύων θράσει, / Carebat ostio, ualens audacia,
Ἀργεῖος οὐκ ἀργεῖος ἠναγκασμένος, / Argiuus haud argiuus, huc adactus est
Θορύβῳ δὲ πίσυνος, κἀμαθεῖ παῤῥησίᾳ / Turbæ obsequens, & imperita audacia.'
Πιθανὸς ἔτ᾽ αὐτοὺς περιβαλεῖν κακῷ τινὶ, id est, / Qui orationis posset eloquentia
Malo uel ipsos principes inuoluere.

Sic Euripides depingit oratorem stolidum, sed utinam hæc forma non competeret in tam multos cõcionatores, non Euangelicos, sed sycophanticos, ac meros adulatores.

Ego ac tu idem trahimus iugum. XLVIII *Iugum idem trahere*

Ἐγώ τε καὶ σὺ τὸ αὐτὸ ἕλκομεν ζυγόν. id est, Idem egoq;, tuq; ducimus pariter iugum.
De his qui similibus uitiis aut malis obnoxii sunt. Non dissimile illi: In eadem es naui, quanquam hoc magis pertinet ad commune periculum. Plinius in Epistolis alicubi dixit, ex æquo iugum ducere pro eo quod est negocii uices pariter sustinere. Translatum à bubus arantibus. Huc allusisse uidetur Horatius libro Odarum primo,

Diffugiunt cadis
Cum fece siccatis amici,
Ferre iugum pariter dolosi.

Res indicabit. XLIX

Αὐτὸ δείξει subaudi, ἔργον. id est, Res ipsa indicabit. Cum significamus experiméto exituq; perspici sermonis ueritaté. Vtit̃ Plato in Theæteto. Nam illic Socrates exhortans ad inq̃sitioné rei ὁ τὸν ποταμὸν καθηγούμενος ὦ Θεαίτητε ἔφη, ἄρα δείξει αὐτὸ, καὶ τοῦτο ἐὰν ἰόντες ἐρευνῶμεν τάχ᾽ ἂν ἐμπόδιον γενόμενον αὐτὸ φήνειε τὸ ζητούμενον, μένουσι δὲ δῆλον οὐδέν. id est, qui aliis per fluméituturus dux erat ô Theæte dicebat, ipsa indicabit. Et hoc si pergamus inq̃rere, fortassis apparebit q̃d nobis obstet. At si maneamus, nihil erit perspicuú. Natum uidet̃ a casu. Quidam ingressurus fluuium ut aliis secuturis dux esset, percontantibus illis num esset aqua profunda, Respondit αὐτὸ δείξει, id est, ipsa indicabit. Marsilius enim sic uertit, quasi subaudiendum esset, ὕδωρ, in Platone, cum illic præcedat ποταμός. Suidas putat subaudiendum ἔργον, id est, ipsa res. Vsus est Aristophanes in Lysistrata,

Τοὔργον τάχ᾽ αὐτὸ δείξει. id est, Res ipsa mox probabit.

Pindarus in Nemeis: οὐ δὲ πειρᾷ τέλος διαφαίνεται ὧν τις ἐξοχώτερος γένηται. id est, In experimēto uero tandem apparet, quibus sit aliquis præstantior. Huic finitimū: τὸ πρᾶγμα λέγει, id est, Res ipsa loquitur, apud Lucianum in Toxaride: Item illud Aristophanicum in Vespis,

Τὸ πρᾶγμα φανερόν ἐστιν, αὐτὸ γὰρ βοᾷ. id est, Res est palàm, quando ipsa per se clamitat.

Id imitatus M. Tullius in oratione quadam dixit, totā hoīs effigiem, malitiam quādam clamitare.

Hypera omisso, pedem insequeris

Omissa hypera, pedem insequeris. L

Ἀφεὶς τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκεις. id est, Omissa hypera, pedem sectatur. Conuenit, ubi quis omissis his quæ magis ad rem attinebant, leuicula quæpiam curat. Hyperæ nautici funes sunt, quibus antēnarum cornua traducuntur. Pedem autem uocant imam claui partem. Verum hyperarum maximus usus in nauigando. Suidas adagium citat ex Hyperide. Item qui scripsit scholia in Demosthenem, ex libro περὶ τειχοῦς primo.

Beccesselenus. LI

Βεκκεσέληνος, Prouerbio dicebatur stupidus ac delirus, syderatus, aut admodum senex. Beccus Phrygum antiquissima lingua panem significat: autore Herodoto libro secūdo, σελήνη lunam. Vnde Arcades, qui uolunt mortalium omnium antiquissimi uideri, προσέληνοι dicuntur, tanquā antiquiores ipsa luna. Quod notans Apollonius libro Argonauticôn quarto,

Ἀρκάδες οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται.

Psammitichus autem rex, hoc argumento deprehendit, Phrygios omniū antiquissimos fuisse, quòd pueri qui nullam uocem hominis audierant, Becchum sonarent. Suidas hoc loco iocans, negat mirum uideri debere, si caprarū uocem imitati sunt, qui fuerunt à capra nutriti. Nam id asserit Herodotus. Vtitur Plutarchus libro primo De uitis philosophorū, καὶ γὰρ πλάτων ὁ μεγαλόφωνος εἰπών, ὁ θεὸς ἔπλασε τὸν κόσμον πρὸς ἑαυτοῦ ὑπόδειγμα, ὄζει λῆρον βεκκεσελήνου, κατά γε τοὺς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητάς, id est, Etenim Plato uocalis cum ait, deus condidit mundum ad suam ipsius imaginem, olet delirationem Beccesselenam, quemadmodum loquuntur ueteris comœdiæ scriptores. Sumptum est prouerbium ex Aristophanis Nebulis,

Καὶ πῶς σὺ μῶρε σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε; id est,

Et quo pacto stolide tu, & Saturnia olens, & Beccesselene?

Quo loco complura super hac dictione referuntur ab interprete, siquis forte requirit: ego quod ad adagii explanationem iudicaui fore satis, attigi.

Subli. seu bra chas ostendit

Imperitus anaxyride indutus omnibus id ostentat. LII

Ἀμαθὴς ἀναξυρίδα περιθέμενος, πᾶσι ταύτην ἐνδείκνυται. id est, Imperitus subligaculum siue brachas indutus passim eas ostendit. In eum congruit, qui propter insolentiam, etiam ineptissimis rebus efferē. Nam rerum imperitis quicquid peregrinum ac nouum est, uidet elegans. Eruditi quidam putant Anaxyridem Græcis dici quas Latini uocant bracchas, siue fœminalia, quæ tegebant mediam corporis partem unà cum fœminalibus. Bracchæ igitur Barbaricæ uestis genus erat, sed præcipue Gallorum quorundā. Vnde & Gallia Bracchata dicta est. Anaxyridem uero & Persis in usu fuisse declarat Strabo. Vidimus & Venetiæ patritios iuuenes siquādo peregrinātur, gaudere Gallicis subuculis, absq; ueste superiore, quod idem domi nō faciunt. Quadrabit & in eos, qui sibi uidentur aliquid, quòd Gallice loquantur inter Germanos, aut qui uocibus obsoletis, obscuris aut peregrinis uenditant sese. Subolet hoc ab Apostolio additum ex huius ætatis adagiis.

Mineruæ suffragium. LIII

Ἡ ἀθηνᾶς ψῆφος. id est, Mineruæ suffragium. De exacto iudicio, cōtrarium illi: ὗς ἔκρινεν, id est, Sus iudicauit. Sed Lepidius fiat, si per ironiam efferatur in stupidum, & nullius iudicii hominem.

Per parietem loqui. LIIII

Διὰ τοίχου λαλεῖν. id est, Per parietem loqui. Dicitur qui ridicule quid facit. Siue quòd obstāte pariete neuter alterum audit, siue quòd ad eum modum colloquuntur amantes: ut testatur Ouidius de Pyramo & Thysbe.

Fames pe. in. & opti. per.

Interuallo perit fames, & optime perditur. LV

Διὰ μέσου καὶ λιμὸς ἔρρει καὶ κάλλιστ' ἀπόλλυται. id est, Intercapedine optime perit fames. Mora multis rebus adfert remedium, & maxime iracundiæ. Inuenitur etiam hoc interpretamētum, ut sit sensus, Extincto famelico, fames item pereat necessum est.

Statuam faucibus colas. LVI

Ἀνδριάντα γαργαλίζεις, id est, Statuam colas gutture. De re maiorem in modum absurda, quæq; fieri nullo pacto possit. Veluti siquis hominem præpotentem & inuictum frustra conetur opprimere. Nec enim liquescit statua.

Vitam uiuis insperatam

Insperabilem uitam uiuis. LVII

Ἀνέλπιστον βίον ζῇς, id est, Insperatam uitam agis. Sic enim loquuntur Attici, hoc est, uitam mirificam,

& quam ne sperare quidem auderet quisquam: aut in qua non spes alat animum, sed ipsæ res adsint. Extat apud Pindarum.

Amens longus. LVIII

Ἄνους ὁ μακρός. id est, Amens qui longus, hoc est, quod uulgo dictitãt, prælongis mentẽ deesse, pusillis nimium adesse aiõt. Sumptũ uidet ex Sophocle, apud quem hi uersus sunt in Aiace flagellifero,

οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς
οὐδ' εὐρύνωτοι φῶτες ἀσφαλέστατοι,
ἀλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ. id est,

Non enim his
Qui porriguntur mole uasta corporis,
Latoq; tergo, niti oportet maxime,
Verum mage illis, qui ualeut prudentia.

Videtur in eadem fermè sententia fuisse Homerus, Tydeum fingens corpore pusillo, cæterũ strenuum. Sic enim ait Iliados ε.

Τυδεύς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής. id est,

Strennuus in pugna Tydeus, sed corpore paruus. Idem habetur in obscœno carmine:

Vtilior Tydeus, qui, si quid credis Homero,
Ingenio pugnax, corpore paruus erat. Et apud Statium:
Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.

Antiopæ luctus. LIX

Ἀντιόπης θρῆνος. id est, Antiopæ luctus. Dici cõsueuit ubi qs ĩmerens calamitatibus affligit, deinde malis eximit. Natũ adagium ab Antiopæ fabula, quæ Nyctei filia fuisse narrat. Ea cũ esset a ciue quodã uitiata, pater grauius irascens, ad fratrẽ Lycũ mittit, ut de ea suppliciũ sumeret, At ille, q uterũ ferre uideret, misertus, pepercerat. Itaq; peperit Zethum & Amphionẽ, quos ille in montẽ abiecit. Erat autẽ huic uxor nomine Dirce, quæ simulatq; sensit uirum suũ Lycum Antiopæ captum amore, puellam in montẽ abductam tauri ceruicibus alligat, suspensis à cornibus tedis ardentibus, parans illam hoc exitii genere conficere. Verum ad uociferationẽ Antiopæ cõcursum est, cum à uicinis rusticis, tum ab Amphione Zethoq;, qui matrem agnitam eripiunt, & à Dirce pœnas sumunt.

Fuge procul à uiro maiore. LX *Fortiorem te uita*

Ἀλεῦ ἀπὸ μείζονος ἀνδρός. id est, Qui te fortior est, hunc tu uitare memento.

Caue à cõmercio potentium: habe cõmercium cum æqualibus. Etenim optimatum familiaritas, aut seruum facit & turpem: aut si nescias adulari, periculis obiicit. Cum paribus ut multo suauior, ita tutior etiã uita est. Pindarus in Nemeis εἴδει δικάτῳ. χαλεπὰ δ' ἔρις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν κρεσσόνων, id est, Caue certamen congredi cum hominibus potentioribus. Congruit cum eo quod alibi dictũ est, Procul à Ioue & fulmine: & illo, Longæ regum manus. Herodotus in Vrania, καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἡ βασιλῆος ἐστὶ καὶ χεὶρ ὑπερμήκης. id est, Etenim potentia regis supra hominem est, & manus prælonga. Hoc magis conueniebat illi prouerbio, sed cum locus occurreret in Herodoto, typographus priores chartas absoluerat. *Longæ manus*

Absq; baculo ne ingreditor. LXI *Baculum non habens ne in.*

Ἄνευ ξύλου μὴ βάδιζε, id est. Absq; ligno ne ingrediare. Inermis ne sis, Verum semper ad manũ sit, quo depellas, si quis forte quærat lædere. Natum aiunt à Cleomene quodam Atheniensium duce. Is cũ esset in insaniam uersus, quòd omnibus haberetur exosus, baculum gestans, obambulare consueuit, quo propulsaret impetentes.

Omnem facultatem indutus est. LXII *Indutus est omnem facul.*

Ἅπασαν τὴν οὐσίαν ἠμφίεσται. id est, Vniuersam substãtiã indutus est. De paupere, qui præter uestitũ nihil præterea rerũ possidet: alioquin ἀνέστιος καὶ ἀνόλβιος. Quod quidem & hodie uulgato ioco dicunt ad hunc modũ: cum subsilio, facultates omnes meæ cõmouent. Notum illud Biantis philosophi dictũ: Omnia mea mecum porto. Plautus in rudentibus, Hoc quod induta sum, summæ opes.

Hostis non hostis. LXIII

Ἀπόλεμος πολέμιος, id est, Citra bellum hostis. Dicitur qui nulla lacessitus iniuria, tamen quæ sunt hostium facit, aut qui pacis obtextu facit hostilia. Conueniet etiam in illos, qui prius q̃ expostulauerint de iniuria cum amico, iam lædunt inimice.

Nephasti dies. LXIIII

Ἀποφράδες ἡμέραι. id est, Nephasti dies. Olim uocabant inauspicati, & quibus publica nõ licebat agere. Vnde receptum, ut homines inuisos ac detestãdos, ἀποφράδας appellarent. Testis Lucianus in huius uocis calumniatorem. Apud Atticos huiusmodi dies erant septem, quibus inferiæ peragebant manibus, eoq; habebantur inauspicati. Ad hæc ueterum superstitio sibi persuasit & lunæ certos dies sinistri auspicii esse, ueluti lunæ senescentis, quartam, quintam & secundam, quos & ἀποφράδας appellabant. Rursus dies in quibus rei capitis damnabantur ἀποφράδαι ueluti funestos. Postremo dies insigni quapiam calamitate funesti ἀποφράδες dicti sunt. Horatius,

Ille & nephasto te posuit die.

Horum dierum meminit Plato libro De legibus septimo, negans illos esse καθαρούς, id est, puros, sed ἀποφράδας appellat ut funestos & sepeliendis mortuis sacros. Ea uox deinde translata est ad homines execrandos, & abominandæ malitiæ, teste uersiculo:

Ἄνθρωπος ἀποφράς, καὶ βλέπων ἄπιστον, id est, Homo nefastus, & ore perfidum tuens.

Eadem est autē Græcæ uocis etymologia quæ Latinæ, παρὰ τὸ φράζω. Huiusmodi fermè Suidas Hesychius & Etymologicus. Quin & homines detestandos sacros dicimus, ut Horatius, Sacer intestabilis esto. Virgilius etiam ad animi rem transtulit, Auri sacra fames.

Anus cothonissat. LXV

Γρᾶες κωθωνιζόμεναι. id est, Anus cothonizantes. De uetulis in decore lasciuientibus. κώθων enim temulentum significat: inde fictum uerbū κωθωνίζειν. Athenæus lib. xi. uariis autoribus cothonē esse ostēdit poculi genus, unde dicatur κωθωνίζεσθαι, pro inebriari, & κωθωνισμὸς ipsa temulentia. Et Hesychius admonet, Græcis hominem temulentum appellari cothonem, quēadmodum Latini Lagenā uocant aut utrem. Horatius in Odis, in anum uxorem pauperis Ibyci,

Te lanæ propè nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti uetulam fece tenus cadi.
De anu saltante dictum est aliās.

Anus hircum olet. LXVI

Hircum olet anus

Γραῦς ἀνθυᾷ. id est, Anus hircum redolet. De uetula libidināte, propterea quòd alarum, ac reliquarum partium odor excitatur ad libidinem incensis. Horatius in anum huiusmodi:

Nanq; sagacius unus odoror
Polypus an grauis hirsutis cubet hircus in alis,
Quàm canis acer, ubi lateat sus.

Nudo capite. LXVII

Γυμνῇ κεφαλῇ. id est, Nudo capite facere quæpiam dicuntur, qui palàm, ac citra pudorem omnem faciunt. Qui rem pudendam faciebāt, iis mos erat centonibus caput operire. Plautus in captiui duo: Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt, quàm in tribu aperto capite sontes condemnant reos. Neq; refert utrum hic aperto, an operto legas per ironiam: nam sensus idem utriusq; lectionis. Vsus est hoc prouerbii titulo & Cyrillus, interpretans Ioannis Euangelium, & diuus Chrysostomus in Encomio Babylæ martyris. Tegit & Socrates faciem apud Platonem in Phædro dicturus uituperationem amoris.

In re mala, animo si bono utare, adiuuat. LXVIII

Animus bonus i re mala

Meretur omnino Plautinus ille senarius ex Captiuis duobus, ut inter adagia recenseatur,

In re mala, animo si bono uetare, adiuuat.

Fortiter ferendo uincitur malum, quod euitari non potest. Eandem sententiam paulo secus explicat in Pseudalo, Bonus animus in re mala dimidium est mali.

Mulieris oculus. LXIX

Γυναικὸς ὄμμα τοῖς ἀκμάζουσιν βέλος. id est,
Mulieris oculus spiculum iuuenibus est. Et Vergilius:
Vritq; uidendo Fœmina. Idem:
Vt uidi, ut perii, ut me malus abstulit error.

Illud aliās recensuimus: ἐκ τοῦ ὁρᾷν γίγνεται τὸ ἐρᾷν, id est, Ex aspectu nascitur amor.

Decempes umbra. LXX

Δεκάπους σκιά ἐστι. id est, Decempes umbra est, id est, cœnandi tempus. Veteres umbris notabant horas diei. Lucianus in Gallo: συνεχὲς ἐπισκοπῶν ὁ ποσάπουν τὸ στοιχεῖον εἴη. id est, Assidue obseruās quot pedes haberet linea. Olim qui uocabant ad cœnam, designabant ad quam umbram solarii uellent adesse conuiuas. Itidem qui uocabantur ne uenirent ante tempus rogabant, ad quotam lineam esset ueniendum. Porrò umbra decem pedum erat gratissima parasitis, cœnæ spem faciens, quēadmodum & fumus largior exiliens è culina. Huius adagionis usum nullum uideo, nisi siquis significare uolens hominem uehementer edacem, dicat illi magnopere placere umbrā decēpedem. Aut nihil agere quempiam nisi obseruare umbram decempedem, quomodo utitur Aristophanes in Concionatricibus,

Σοὶ δὲ μελήσει ὅταν ᾖ δεκάπουν τὸ στοιχεῖον
Λιπαρῶς χωρεῖν ἐπὶ δεῖπνον. id est, Verum hoc fuerit tibi curæ,
Vbi facta sit umbra decempēs, Ad lautam accurrere cœnam.

Ammianus lib. xxiii. tradit, apud Persas nullam horam præscriptam sumendi cibum præterquam regibus, sed suum cuique uentrem solarium esse: & apud Plautum, si satis commemini, parasitus quispiam destomachatur in eos qui horologiorum usum commenti sunt, cum uenter sit optimum horologium. Adagium refertur à Suida.

Altera nauigatio. LXXI

Δεύτερος πλοῦς, id est, Secundarius cursus, uocabatur cum uento destituti, remis nauim impellerēt. Nā ὁ ἐξ οὐρίας πλοῦς πρῶτος, id est, Cum secundis uentis nauigaretur, ea prima nauigatio dicebatur, autore Pausania, quem citat Eustathius in secundum Odysseæ librum, quo loco prouerbii quoque mentionem facit. Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum .ii. ἐπεὶ οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν. id est, Quādo igitur medium exacte consequi difficile est, iuxta secundum, ut aiunt, cursum minima malorum sumenda sunt. Philosophus sentit uirtutem in medio esse sitam. At id quoniam interdum difficile est assequi, monet ut quam leuissime aberremus. Huc pertinet illud Aristophanis in Concionatricibus,

νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτε ἐλαύνομεν, i. Nam nunc nec aura impellimur nec remige.

Interpres admonet nautas cum uento destituuntur, ad remos confugere. Cōuenit, ubi quoties quæ potissima fuerant, non contingunt, ad proxima confugitur auxilia. Cognatum est illi quod alibi retulimus, δευτέρων φροντίδων ἀμεινόνων. Vsurpauit hoc Ioannes Chrysostomus homelia in Matthæum prima, ἐπειδὴ δὲ ταύτην διημαρτήσαμεν τὴν χάριν, φέρε κἂν τὸν δεύτερον ἀσπασώμεθα πλοῦν, id est, Posteaque uero ab hac gratia sumus excussi, age uel secūdū amplectamur cursum. Atque hic statim in ipso, quod aiunt, portu impegit interpres Anianus, sic enim hunc locum reddidit. Quia uero hanc à nobis excussimus gratiā, uel secundas diuitias expetamus: etiā si in uulgatis per typographos exēplaribus pro excussimus legitur excusamus, & pro expetamus, expectamus. Agit illic Chrysostomus primum & optimū esse nullis uti literis, posteaque autē ab eo quod erat optimum degenerauimus, nobis esse nautas imitandos, qui cū recto cursu non possunt eò puenire quò uolunt, tamen, uel remigio, uel obliqua nauigatione conantur eodem pertendere. Fefellit autem interpretē, prouerbii ignoratio, & ideo ex πλοῦν fecit πλοῦτον. Hæc indico nō ut traducam Anianū, cuius industriæ debent studiosi, sed ut errorem tollam. Extat Naumachii, Christiani ut suspicor poetæ carmen quo primum hortatur ad uirginitatem, matrimonium appellans secundarium cursum.

Εἰ δέ σε καὶ κοινοῖο πόθος βιότοιο κιχάνοι, Quod si te uulgaris amor uitæ tenet, addam
Καὶ τοῦτο προσθήσω ἐγὼ πῶς χρή σε περῆσαι Hoc quo uti didici, quo pacto cursus ut aiunt,
Τὸν πλοῦν ὥς φασιν, τὸν δεύτερον εὔφρονι θυμῷ. i. Hic alter tibi sit peragendus mente sagaci.

Allusit huc Cicero in Oratore ad Brutum, Quod siquem aut natura sua, aut illa p̄stantis ingenii uis forte deficiet, aut minus instructus erit magnarum artium disciplinis, teneat tamē eum cursum quē poterit. Prima enim sequentem, honestum est in secundis tertiisque consistere. Summam celeritatem significans utrunque coniunxit Philippica prima: Tum uero sum tanta cupiditate incensus ad reditum, ut mihi nulli neque remi neque uenti satisfacerent.

Neque remi neque uenti

Diagoras Melius. LXXII

Διαγόρας ὁ μήλιος, i. Diagoras Melius. In sceleratū ad fœdifragum & impium. Hic capta Melo uixit Athenis, & Atheniensiū sacrorum mysteria usqueadeo cōtempsit, ut cōplureis auerterit à religione, deterruerit que ne iam uellent initiari. Præterea arcana illa mysteria, quæ nefas est profanis edere, ille impius in uulgus extulit, modis omnibus irridens. Quas ob res ab Atheniensibus proscriptus est, eamque proscriptionem palàm in ærea columna posuerunt, addito præmii loco, talento, siquis hominem occidisset, siquis uiuum adduxisset, duobus. Meminit huius Aristophanes in Auibus,

ἢν ἀποκτείνῃ τις ὑμῶν διαγόραν τὸν μήλιον,
λαμβάνειν τάλαντον, ἤν τέ τις τῶν τυράννων τίς τινα
τῶν τεθνηκότων ἀποκτείνῃ. id est,
Si quis è uobis Diagoram Melium interfecerit
Præmium feret talentum, sique quis quem è mortuis
Interemerit tyrannis.

Sedecim pedibus superauit. LXXIII

Pedibus sedecim superauit

Haudquaquam alienum est à prouerbiali figura, quod in Pericle scripsit Aristides, nēpe Periclem oratorem reliquos in dicendo sedecim præterisse pedibus, λέγων, inquit, ὡς ἑκκαίδεκα μὲν ποδῶν ᾕρει τοὺς ῥήτορας ἐν τοῖς λόγοις, μόνου δὲ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσι, πάντα δὲ ἦν φλυαρία πρὸς ἐκεῖνον. id est, Dicens illum sedecim pedibus uicisse rhetores dicendo, atque in unius illius labiis insedisse suadelam quandam. Cætera uero omnia nugas præ hoc fuisse. Itaque sedecim pedibus pro maximo interuallo dixit. Sumpta metaphora à stadiis cursorū. Locus autem hic de Pericle est apud Eupolin comicum in comoedia cui titulus, Δῆμοι.

Κράτιστος οὗτος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν, — Hic inter homines plurimum unus polluit
ὁπότε παρέλθοι, ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς — Dicendo, quoties præteribat, uti bonus
Ἐκκαίδεκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας. — Agilisq; cursor, sedecim spatio pedum
Ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δὲ αὐτοῦ τῷ τάχει, — Liquebat à se cæteros iam rhetores.
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν. id est, — Sermone celer erat, celeritati aderat huic
Suadela quædam illius insidens labris.

Hos uersus & Aristophanes adducit in Acharnensib. ex Demis Eupolis adiunctis his duobus.

Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων, — Adeo mouebat, atq; solus rhetorum,
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις. id est, — Aculeum in animis liquit audientium.

M. Tullius in Bruto. Quam deam, inquit, in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse. Huius immodicam eloquentiam idem taxauit in eadem comœdia,

Ἐντεῦθεν ὀργῇ περικλέης ὁ ὑλύμπιος — Pericles at indignatus hinc Olympius
Ἤστραπτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα. id est, — Tonat coruscat, miscet omnem Græciam.

Porrò quod ad suadelam attinet, id imitatus Ennius apud Ciceroné in Catone Maiore, M. Cetegum suadæ medullá dixit. Ab huius puerbii forma non discrepat illud Aristophanis, ἐκ τῶν νεφελῶν,
Τῶν Ἑλλήνων εἶναί με λέγειν ἑκατὸν σταδίοισιν ἄριστον. id est,
Vt Graiorum dicar gentem stadiis præcedere centum.
Lepidius etiam erit, si pro pedibus parasangas dixeris.

Saxum uolutum non obducitur musco. LXXIIII

Musco lapis uolutus haud obducitur

Λίθος κυλινδόμενος τὸ φῦκος οὐ ποιεῖ. id est,
Musco lapis uolutus haud obducitur.
Qui non potest eodem in loco consistere, raro fit ut ditescat. Id totidem penè uerbis etiam hodie dicunt, Simile illud Fabii, Planta quæ sæpius transfertur, non coalescit.

Lityersam cantionem canis. LXXV

Cantionem Lityer. canis

Λιτυέρσαν ᾠδὴν ᾄδεις, id est, Lityersam cantionem canis. Lityerses nothus erat Midæ regis. Hic cum ageret in Celænis, exceptos eos, qui aduenissent, compellebat ut secum meterent, deinde præsectis capitibus, reliquum corpus manipulis inuoluebat. Idem instituit, ut in honorem Midæ thericos, id est, æstiuus aut messorius hymnus caneretur, unde ductum prouerbium, ut qui non ex animo canerent, aut qui coacti canerent, hi Lityersam cantionem canere dicerentur. Menander in Chalcedonio,
ᾄδοντα λιτυέρσαν ἀπ' ἀρίστου τέως,
Meminit huius fabulæ Iulius Pollux libro de rerū uocabulis quarto, capite, περὶ ᾀσμάτων ἐθνικῶν. Sed hoc nouat, Lityersam loris cædere solitum, quos metendo uicisset, sed cū aliquando incidisset in messoré se robustioré, ab eo trucidatū fuisse. Quosdā auté autores esse, Herculis manu periisse. Proinde cantioné eā ad patris desiderium leniendū fuisse repertā. Lityersæ meminit & Theocritus.

Lydum in planiciem prouocas. LXXVI

Λυδὸν εἰς πεδίον προκαλεῖς, id est, Lydum in campum prouocas. In eum cōpetit, qui lacessit iandudum ad id propensum, ac promptum. Notati sunt Lydi, quòd ad bellū capessendum æquo propensiores essent. Herodotus lib. primo docet Lydos equitatu ualuisse. Proinde Crœsus optat Iones equitatu uenire oppugnatum Lydos. Finitimum ei quod alibi recensuimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον.

Sublata lucerna nihil inter mulieres. LXXVII

Lucerna sublata n. d. i. m.

Λύχνου ἀρθέντος γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτή, id est, Lucerna sublata nihil discriminis inter mulieres. Sentit adagium, nullam mulierem non esse impudicam, si detur facultas sine teste peccandi. Recensetq; Apostolius, & usurpatur à Plutarcho in præceptis connubialibus.

Lysicrates alter. LXXVIII

Λυσικράτης ἕτερος, id est, Alter Lysicrates. Lysicrates quidam in uulgi fabulam abiit, quòd capillos iam canos nigro tingeret, quo iuuenis etiamdum uideretur. Cuiusmodi ridetur apud Martialé Ollus comam tingens, cum barbam non posset.

Lysistrati diuitias habes. LXXIX

Λυσιστράτου πλοῦτον πλουτεῖς, id est, Lysistrati diuitiis diues es. Prouerbialis ironia de magnopere tenuibus. A Lysistrato quodam tractum, extremæ paupertatis homine.

Expecta bos aliquando herbam. LXXX

Bos ex. al. h.

Μένε βοῦς ποτὲ βοτάνην, id est, Expecta bos olim herbam. Dicendum ubi quid serò contingit. Laborat enim bos in agricolando, sed aliquando gustatura herbam enatam. Finitimum illi, Et adhuc tua messis in herba est.

Expecta anus. LXXXI

Μένε γραῦ, ἐμόν σε παῖδα φιλήσοντα, id est, Expecta anus meum filium, te suauiaturum. Nam priusquam adolescat puer, illa decesserit. Confine superiori, cum sera spes ostenditur.

Magnus uersator in re pusilla. LXXXII Versa.i.i.n.l.

Μέγας κυλικτὴς ἐν μικρῷ γε πράγματι. id est, Versator ingens in negocio leui. Nam addita coniunctiuncula cõstabit uersus. Quadrat in eos qui arte parum honesta sibi diuitias parant. Natũ ab Eudamidæ apophthegmate. Is erat Archidami filius, frater Agidis. Cum musicus quidam feliciter uideretur cecinisse, quispiam ex iis qui aderant rogabat Eudamidã, quid de eo sentiret, respondit, μέγας κηλικτὴς ἐν μικρῷ πράγματι, id est, Magnus delinitor in re parua, quòd existimaret operosam esse scientiam, sed nihil adferentem utilitatis. Recensetur à parœmiographis. Refert & à Plutarcho in Laconicis, nisi quod illic legitur, κηλητὴς, quod oratorũ sit delinire ac mouere affectus. Huic non dissimile est quod Musonius ait apud Aulum Gellium, libro quinto, capite primo, in eos qui modulatu uocum ac lenociniis uerborum excitant inanem applausum auditorum, Scito, inquit, illic non philosophum loqui, sed tibicinem canere.

Surdaster cum surdastro litigabat. LXXXIII

Δύσκωφος δυσκώφῳ ἐκρίνετο, ὁ δὲ κριτὴς ἦν κωφότερος, id est, Surdaster cum surdastro litigabat. Iudex autem erat utroq; surdior, cum res agitur inter undequaq; ridiculos ac stultos. Extat in hanc sententiam epigramma Græcum Nicarchi,

Δυσκώφῳ δύσκωφος ἐκρίνετο, καὶ πολὺ μᾶλλον
Ἦν ὁ κριτὴς τούτων τῶν δύο κωφότερος.
Ὧν ὁ μὲν ἀντέλεγεν, τὸ ἐνοίκιον αὐτὸν ὀφείλειν
Μηνῶν πέντ', ὁ δ' ἔφη, νυκτὸς ἀληλεκέναι.
Ἐμβλέψας δ' αὐτοῖς ὁ κριτὴς λέγει· ἐς τί μάχεσθε;
Μήτηρ ἔσθ' ὑμῖν· ἀμφότεροι τρέφετε.

Id Thomas Morus olim adolescens, scite uertit in hunc modum,

Lis agitur, surdusq; reus, surdus fuit actor,
Ipse tamen iudex, surdus utroq; magis.
Pro ædibus hic petit æs, quinto iam mense peracto.
Ille refert tota nocte mihi acta mola est.
Aspicit hos iudex, & quid contenditis inquit,
An non utriq; est mater? utriq; alite.

Docui te urinandi artem, LXXXIIII Vrinandi artem.d.t.

Ἐδίδαξά σε κυβιστᾶν, καὶ σὺ βυθίσαι με ζητεῖς, id est, Docui te urinandi artem, & tu me uis demergere. In eos quadrat, qui benefacta malefactis retaliant, & beneficium acceptum in eius ipsius uertunt perniciem, à quo acceperunt. Sapit fecem.

Pro eleganti medico malus poeta. LXXXV P.m.p.e.m.

Ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ, κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς, id est, Pro uenusto medico malus poeta dici cupis. In eum dici solitũ, qui non contentus artis suæ professione, in qua locum mediocrem obtinebat, pergit aliena profiteri, in quibus nõ perinde sit exercitatus, nec paré proinde gloriã reportaturus. Periander quispiã non incelebri fama medicus, & eius artis uel cum primis doctus, ad poetices studium deflexit, & ineptos quosdam uersiculos scribere cœpit. Hinc uulgaris iocus increbuit. Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis tribuit hoc dictum Archidamo Agesilai filio.

A remo ad tribunal. LXXXVI

Ἀπὸ κώπης ἐς τὸ βῆμα, id est, A remo ad tribunal. Dici solitum, ubi quis repente ab infima conditione prouehitur ad honesti muneris administrationem. Id quod haud scio an ulli contigerit felicius, quàm Iulio secundo. Nam fama est, hunc iuuenem ad stipem scalmum remo subigere solitum, & tamen à remulco non solum ad tribunal, uerum etiam ad summum illud rerum humanarum culmen euectus est. Nec contentus hoc fastigio, pontificiæ ditionis pomeria multum protulit: longius etiam producturus, si per mortis inclementiam uitam illi producere licuisset. Taxat Demadem oratorem Syrianus Hermogenis interpres, qui citra cognitionem artis, statim ad agẽdas causas irruperit, ἀπὸ τῆς κώπης ἀνίπτοις τὸ τοῦ λόγου χερσὶν ἐπὶ τὸ βῆμα ἀνελθεῖν, id est, Qui illotis, ut aiunt, manibus à remo ad tribunal irruit.

In cœlum expuis. LXXXVII Expuis i cœ.

Ἐς οὐρανὸν πτύεις, id est, In cœlum expuis, id est, facis quod in tuum ipsius recidat caput. Aut obloqueris his, qui facile possint lædere. Siquidem qui in cœlum expuit, primum uidetur cœlites ipsos afficere contumelia: deinde fit sæpius, ut sputum in ipsius faciem recidat. Confine illi: πρὸς κέντρα λακτίζειν, id est, Aduersus stimulum calcitrare.

Vnus deus, & plures amici. LXXXVIII Deus u.a.pl.

Εἷς θεὸς καὶ πολλοὶ φίλοι, id est, Vnus deus, & plures amici. Prouerbium admonet quamplurimos esse parandos amicos, quòd hi secundũ deum plurimũ opitulari possint. Quanquã Hesiodo nõ probatur

πολυφιλία, neq; rursum ἀξονία. Opinor & hoc à uulgo mutuo sumptum, non ex autoribus.

Caseũ habẽs non eget opſ.

Si caseum haberem, non desiderarem opsonium. LXXXIX

Εἰ τυρὸν εἶχον, οὐκ ἂν ἐδεόμην ὄψου, id est, Si caseum haberem, non egerem opsonio. Dicendum, ubi quis minimis uilissimisq; contentus est. Refertur apud Plutarchum in Laconicis, cum Lacon quispiam cauponi dedisset parandum obsonium, atq; is peteret caseum & oleum quibus ille condiret, Non opus, inquit Lacon, fuisset mihi obsonio, si caseum habuissem. Siquis pro caseo malit hoc loco butyrũ, cum eo non pugnabo: uidetur enim butyrum magis cõgruere oleo. Etiamsi apud Italos etiam siccissimus caseus condimentum est.

Stimulũ in foramen.n.l.tr.

In antrum haud legitimum, stimulum impingis. XC

Εἰς τρυμαλιὰν οὐχ ὁσίαν τὸ κέντρον ὠθεῖς, id est, In foramẽ haud licitũ, stimulũ trudis. Dicteriũ Sotadis in Philadelphũ, qui sororẽ Arsinoen exẽplo Iouis uxorẽ duxerat, quo quidẽ dicto offensus rex, capitis supplicium sumpsit de eo qui dixerat. Meminit Plutarchus in libello De liberis educandis.

Pelle præ te fers, etsi.n.d.

Quanquam non dixeris, tamen apparet è pelle. XCI

Εἰ μὴ λέγεις, ἀπὸ τοῦ δέρματος φαίνῃ, id est, Etiã si nõ dicas, pelle præ te fers. Res ipsa redarguit mendacẽ, & oris habitus. Vnde illud Ciceronis, Nisi fingeres nõ sic diceres. Videtur ex apologo natum.

Decipula murem cepit. XCII

Εἷλκυφον ἡ παγὶς τὸν μῦν id est, Laqueus murem cepit. De recte meritoq; deprehensis, & malo dignis. Quasi dicas, lupus in foueam incidit, aut aper in casses.

Comœdiã ac tra.iis.e li.c.

Iisdem è literis comœdia ac tragœdia componitur. XCIII

Ἐκ τῶν αὐτῶν τραγῳδία γίνεται καὶ κωμῳδία γραμμάτων, id est, Ex iisdem literis comœdia tragœdiaq; cõponit̃. Cõuenit in eos, qui eadẽ de re norũt diuersa fingere. Aut qui eadẽ opera diuersa possunt.

Lupi à tergo præcipitium à fronte

A fronte præcipitium, à tergo lupi. XCIIII

Ἔμπροσθεν κρημνὸς, ὄπισθεν λύκοι, id est, A fronte præcipitium, à tergo lupi. Cum aliquis hinc atq; hinc duobus maximis premitur malis, ut in utruncunq; inciderit, pereundum sit.

Oscitante uno deinde oscitat & alter. XCV

Ἑνὸς χασμωμένου μετὰ σχηκεν ἕτερος, i. Cum oscitat unus, statim oscitat & alter. Dicendũ quoties exẽplo peccati, statim prouocat̃ aliquis ad simile facinus. Fit autem hoc occulta quadã naturæ ui, ut qui uiderit oscitantẽ, cogat̃ & ipse oscitare. Cuius rei causam etiã reddere conant̃ philosophi. Simili modo transeunt & quidã animorum affectus. Socrates apud Platonẽ in Charmide, καὶ ὁ κριτίας ἀκούσας ταῦτα, καὶ ἰδών με ἀποροῦντα. ὥσπερ οἱ τοὺς χασμωμένους καταντικρὺ ὁρῶντες ταυτὸν τοῦτο ξυμπάσχουσιν, κἀκεῖνος ἔδοξέ μοι ὑπ' ἐμοῦ ἀποροῦντος ἀναγκασθῆναι καὶ αὐτὸς ἁλῶναι ὑπὸ ἀπορίας, id est, Hæc ubi audiuit Critias, meq; uidisset hæsitantẽ, quẽadmodũ ii qui ex aduerso uident oscitãtes eodẽ affectu corripiunt̃, itidẽ & ille mihi uisus est mea dubitatione cogi, ut & ipse à dubitatione corriperet̃. Oscitantiã autẽ Latini uocant torporẽ & indiligentiã. Qui cũ ignauis uiuit, facile fit illorũ similis, Oẽs enim ꝓcliues sumus à labore ad libidinẽ, ut ait Comicus. Torpedo piscis suo contactu ꝓtinus torpidũ reddit. Plato in Menone, δοκεῖς μοι ὁμοιότατος εἶναι ταύτῃ τῇ πλατείᾳ νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ. καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον ναρκᾶν ποιεῖ, καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι ναρκᾶν, id est, Videris mihi simillimus esse isti latæ torpedini marinæ. Nam hæc quoq; semper eum qui accedit ac tangit, torpidum reddit. Et tu uideris mihi quoq; tale quiddam fecisse ut torpeam.

Strabus inter cæcos regnat

Iter cæcos regnat strabus. XCVI

Ἐν τοῖς τόποις τῶν τυφλῶν λάμων βασιλεύει, i. In regione cæcoꝝ rex est luscus. Inter indoctos, qui semidoctus est, doctissimus habet̃. Inter mẽdicos, qui paululũ habet numoꝝ, Crœsus est. Sapit uulgi fecẽ.

In area latitas. XCVII

Ἐν ἅλῳ δραπετεύεις, id est, In area occultaris. Deo eo, qui in eo uersat̃ negocio, ut nõ possit non esse cõspicuus. Aut qui sic latitat, ut à nemine tamẽ nõ conspiciatur. Nam in area nullæ latebræ.

Litẽ ne quære cũ licet fug.

Cum licet fugere, ne quære litem. XCVIII

Ἐξὸν φυγεῖν μὴ ζήτει δίκην, id est, Cum fugiendi potestas est, ne quære litem. Ab Alcibiadis apophthegmate natum. Is cum è Sicilia citaretur ab Atheniensibus, ut criminibus responderet, abdidit sese, negans litigandum esse, siquo modo liceret effugere. Subiicientibus aliis, Non igitur confidis patriæ de te iudicaturæ? Immo, inquit, ne matri quidem crediderim. Metuerem enim ne fors imprudens albi calculi loco nigrum immitteret. Alcibiadis sententiæ subscribet, quisquis litium expertus est. Græcis unico uerbo dicuntur φυγοδικεῖν, qui litem detrectant.

In tergore bouis desedit. XCIX

Bouis in.t.d. Ἐπὶ βύρσης ἐκάθιζε, id est, In tergore bouis desedit, id est, supplex implorat auxilia. Natum adagium à cõsuetudine uernacula Scythis, quemadmodũ testatur Lucianus in Toxaride. Nam apud hos siquis forte læsus esset, neq; suppeteret ulciscẽdi facultas, immolato boue carnes minutim sectas coquebat, ipse in tergore bubu strato sedebat, manibus in tergum reductis, Idq; maximum supplicandi genus

apud illos habebatur. Accedebat quicunque uellet opitulari, & carnium portione gustata, dextroq; pede tergori imposito, pollicebatur pro uiribus auxilio futurum. Atque hoc foedus apud Scythas sanctissimum habebatur.

Hospes indigenam. C

Ἐπήλυς τὸν ἔνοικον, id est, Aduena inquilinum, subaudiendum, ἐξέβαλεν, id est, eiecit, Vsus fuerit, cum alienæ professionis quispiam alium in propria uincit arte. Quod genus, si theologus in arte grãmatica superet grammatices professorem. Aut si arrogatus, aut adoptiuus, filium eiiceret è familia, aut miles ascititius eiiceret colonos.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA V

Risus Sardonius. I

Σαρδόνιος γέλως, id est, Sardonius risus. De risu ficto, aut amarulento, aut insano deniq. Et sensus & origo prouerbii adeo uarie tractatur ab autoribus, ut uerear, ne risus hic Sardonius non citra risum legatur, tamen accingemur referre quædam. Zenodotus in collectaneis suis Aeschylum citat, qui huiusmodi sermẽ tradiderit in opere De parœmiis, Gentem esse quandam Carthaginẽsium coloniã, quæ Sardonẽ regionem inhabitet, ei morem esse, senes septuagesimũ prætergressos annũ Saturno sacrificare, ridentes interim, ac mutuo sese cõplexantes. Nam turpe ducebant, in funere aut eiulatum edere, aut lachrymas ꝓfundere. Hinc adsimulatum risum, Sardonium uocari cœptum. Timæus apud eundem Zenodotum ait, Sardoniis consuetudinem fuisse, ut filii parentes iam grãdæuos iuxta fossam, aut præcipitium, in quo sepeliendi forent, collocarent, atq; inde fustibus cædentes, in eam darent præcipites. At illi interim pereũtes ridebãt existimantes eã mortem felicem atq; egregiam, quòd liberorum impietate interirent. Sunt qui dicãt, in Sardorum insula herbam nasci quandam, cui Sardoæ cognomẽ sit, Apiastro similem. Eam sapore quidem esse dulcem, uerum gustatam, ora hominũ in rictus dolore contrahere, ac ueluti ridentes emoriantur. Hoc sensisse uidetur Solinus, cumq; hoc Seruius grammaticus enarrans hunc ex Vergiliana Thyrside locum, *Sardonius ri.*

Inmo ego Sardois uidear tibi amarior herbis.

Atq; his sermè confinia tradit Lycophronis interpes de risu Sardonio. Seruium secutus Latinus Drepanus in Panegyrico, Serenos ergo, inquit, uultus induebamus, & ad illorũ uicem, qui degustato Sardorum graminum succo feruntur, in morte ridere imitabamur læta mœrẽtes. Neq; rursum desunt, qui Sardonium risum cognominatum autumant, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας, quod dentes aperiat atq; renudet, cuiusmodi risus esse solet eorum, qui non ex animo rident. Hinc & iocus ille parasiti Plautini cõquerentis, quod suis dictis nullo pacto iuuenes arrisissent, ac nõ saltem canes fuissent imitati, ut dentes ostẽderent. Et Apuleius, Restrictis forte si labellis riseris. Id genus risum descripsit Homerus Iliados o. de Iunone loquens,

Η δ᾽ ἐγέλασσε

χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ᾽ ὀφρύσι κυανέῃσιν ἰάνθη. id est,

Illa quidem labiis ridebat, nubila porrò

Frons minime renitebat.

Ad id facit, quod scribit Aristophanes in Pace,

Ἢ χρεμμένους ἐπ᾽ ἀλλήλοισι καὶ σεσηρότας. id est,

In uicem in se exasperatis osq; diducentibus.

A canibus ducta metaphora, quibus hoc iræ indiciũ est, nudare dentes. Quẽ morem aiunt equis etiã inesse, siquando parent mordere: unde uulgo nunc risum huiusmodi, risum equinum uocant. Rursum alii perhibent, apud Sardinios fuisse receptũ, ut ex captiuis pulcherrimos quosq;, ac natu maximos, qui septuagesimũ excessissent annum, Saturno mactarẽt, ridẽtes in morte, ꝓpterea, quòd id forte ac uirile uiderẽt. Citatur autor Clearchus, Carthagine solennẽ fuisse morem, ut in magnis uotis puerum Saturni manibus imponerẽt. Huius statua fingebaẽ ærea, manibus porrectis. Sub eo fornax erat, ea succendebatur, puer itaq; ignis uapore contractus ac tortus, ridentis speciem exhibebat. Deniq; & Simonidẽ allegat Zenodotus, nouæ fabulæ autorem. Ait enim Talum quempiam æreum uirum priusquam in Cretam perueniret, in Sardiniam accessisse, ubi non paucos mortales neci dedit. Qui cum morientes ringerentur, risus imaginẽ quandam exhibentes, prouerbio locum fecerũt. Addunt nonnulli, cum è Sardiniis in Cretam trãsmittere uetaretur, illum in ignẽ desiluisse, quandoquidem ærei corporis erat, deinde Sardinios pectori suo admotos necare solitum. Emoriebanẽ autẽ uelut in amplexu, ac ridẽtibus adsimiles, nimirũ rictu incẽdii ui diducto. De hoc Talo ridicula narraẽ fa-

bula. Aiunt enim hunc à Vulcano ex ære fuisse fabrefactum. Minoiq; dono missum ad Cretensis insulæ tutelam. Erat autem illi unica duntaxat uena, eaq; à summa ceruice, ad imos usque talos porrecta. Ter in singulos dies insulam obibat, excubias agens. Itaq; & Argo nauem è Colchide cum Iasone redeuntem uetuit in portum Cretensem appellere. Sed à Medea deceptus periit, ut nonnulli dicunt dato ueneno, quod insaniam immitteret: ut aliis placet, cum illa pollicita se illum immortalem redditurum, clauum qui summæ uenæ erat affixus, eduxit, atq; ita sanguine totoq; corporis humore defluente periit. Rursum alii tradunt interisse percussum arcu à Pæante, circa talum. Dioscorides libro. vi. inter uenena prodidit herbæ speciem esse quandam, quam quidam ranunculum appellant Latine, Græci batrachion: eam à regione, in qua copiosius prouenit, Sardoam, siue Sardoniam dicunt, quæ pota siue comesa mentem adimat, labiisq; contractis risus speciem præbeat. Atque inde in hominum uitam sinistri ominis uenisse de risu Sardonio prouerbium. Meminit huius herbæ & Plinius libro. xxv. circa finem. Strabo Geographiæ lib. xi. scribit, in Cambysena, quæ flumen Alazonium accolit, aranearum genus quoddam nasci, quod alios ridendo cogat emori, alios flendo desiderio suorum. Quidam addunt de Tarcotella, cuius morsum interitus cum risu sequatur. Quin & Aristoteles De partibus animalium lib. iii. ait, ictu etiam traiecta præcordia, in præliis risum attulisse literis pditum esse, idq; accidere calore quem moueat uulnus. Mortuus est & Zeuxis pictor ridendo, dum sine fine ridet anum à se pictam, & Chrysippus conspiciens asinum uescétem ficis. M. Tullius Epistolarum familiarium libro. vii. ad Fabium Gallum, Videris, inquit, mihi uereri, ne si istum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδάνιον, significans futurum, ut si Cæsar rerũ potiretur, multis arridere atq; applaudere cogerentur, quæ magnopere displicerent. Lucianus in Asino, σαρδάνιον γελῶντες ἔλεγον, id est, Sardonice ridentes aiebant. Risum innuit contumeliosum & subsanantem. Idem alibi, ὁ Δᾶμις δὲ τὸ σαρδάνιον ἐπιγελῶν ἔτι μᾶλλον παρώξυνε, id est, Damis autem Sardonio arridens risu, magis etiam irritauit. In eodem sensu uidetur usurpatum & à Platone libro de Rep. primo, cum scribit Thrasymachum, quem amarulentum & arrogantem ubiq; facit, Sardonice risisse, καὶ ὃς ἀκούσας ἀνεκάγχασέ τε μάλα σαρδάνιον καὶ εἶπε, id est, His ille auditis edito cachinno, ualde Sardonice risit, ac dixit. Homerus item aliquot locis huius risus mentionem facit in Odysseæ Υ. narrans quemadmodum è procis quispiam, puta Ctesippus Vlyssem in ædibus suis habitu specieq; mendici sedentem, arrepto è sportula bouis pede petisset, atq; ille capite commodum deflexo declinasset ictum.

μείδησε δὲ θυμῷ σαρδάνιον μάλα τοῖον.

Quo loco Eustathius interpres admonet eũ ridere risum Sardoniũ, qui diductis modo labris, rideat: cæterũ intus aut ira, aut molestia discruciatus. Veteres enim risum Sardoniũ uocasse, quoties aliquis despectim non solum ridet, sed etiã irridet: dictum autem παρὰ τὸ σεσηρέναι τὰ χείλη, id est, à diducẽdo labia. Quomodo ferè rident, qui apud sese perniciem alicui destinant, quemadmodum Vlysses mox sublaturus è medio procos, idq; iã tũ in animo statuẽs, risit risum quendã subamarulentũ. Cõsimilem risum risit apud Hesiodum Iuppiter iratus Prometheo propter ignem furto sublatum. Carmen adscripsi, quod quidem est in primo libro operis, cuius titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι.

τὸν δὲ χολωσάμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς.
Ἰαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδώς
χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας.
σοί τ' αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι,
τοῖς δ' ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακὸν ᾧ κεν ἅπαντες
τέρπωνται κατὰ θυμὸν ἑὸν, κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
ὣς ἔφατ', ἐκ δ' ἐγέλασσε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. i.

Huic animo infensus, qui nubila colligit, inquit,
Proles Iapeti multo technisq; dolisq;
Inter mortales unus doctissimus omneis,
Imposuisse mihi gaudes, ignemq; tulisse,
Nempe ingẽs atroxq; malũ, & tibi, postq; futuris,
Quis ego p rapto igne malum dabo, quo simul oẽs
Gaudebunt, propriumq; malum fouisse libebit.
Sic fatus, risitq; parens hominumq; deũmq;.

Risum hunc fatalem interpretantur, quoties imminet pernicies à fatis destinata. Cuiusmodi fuit & ille procorũ, quem describit Homerus eodem libro, quem paulo ante citauimus, alioq; retulimus loco,

μνηστῆρσι δὲ Παλλὰς Ἀθήνη
ἄσβεστον γέλων ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα,
οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν
αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον, ὄσσε δ' ἄρα σφέων
δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον δ' ὠΐετο θυμός. id est,

Diua procis mouit ualidum Tritonia risum
Haud compescendum, ac animũ stupefecit, at illi
Iam malis sine mente quidem risere alienis,
Carnis frusta & cruda & sanguinolenta uorantes.
Interea lachrymis implentur lumina, fletum
Sensit at ipse animus.

Opinor & Sardoniũ risum accipiẽdũ, quẽ Homerus Iliados Η. tribuit Aiaci singulari certamẽ ineũti,

τοῖος ἄρ' Αἴας ὦρτο πελώριος, ἕρκος Ἀχαιῶν
μειδιόων βλοσυροῖσι προσώπασιν. id est,

Sic ingens Aiax surgebat murus Achiuum
Terribili ridens uultu.

In uetustissimis quibusdam in Hesiodum commentariis epigramma reperi, quo prouerbium de risu Sardonio non ineleganter explicatur, id est huiusmodi,

Σαρδὼ τίς ἐστι νῆσος ἰβηροτρόφος,
Ἐν ᾗ βοτάνη φθαρτικὴ γῆς ἐκτρέχει
Σελινοειδὴς σαρδάνη κεκλημένη.
Βεβρωμένη δὲ τοῖς ἀπείροις αὐτίκα
Σπασμούς τε ποιεῖ καὶ γελώτων ἐμφάσεις,
Καὶ πότμος εὐθὺς καὶ γελάσιμος μόρος.
Ἄλλοι δέ φασι σαρδονοὺς τοὺς βαρβάρους
Γηρῶντας αὐτῶν τοὺς γενάρχους ἐσχάτους
Ἄγειν λαβόντας εἰς ἀπόκρημνον τόπον,
Κτείνειν τε τούτους σύν τε ῥοπάλοις καὶ λίθοις,
Καταρρίπτειν ἐκ πετρῶν τοὺς ἀθλίους
Γελῶντας εἰκῆ παιδικαῖς πατροκτόνοις.
Ἄλλοις δὲ τοὺς θνήσκοντας ἀρέσκει πλέον
Γελᾶν, ὁρῶντας τεκνικὰς παροινίας,
Καὶ τὰς κυκλόσερχας καὶ στροφὰς τῶν πραγμάτων.

Id quoque nos nostro more propter imperitiores Latinum ex tempore fecimus, hoc modo,

Quaedam insula est uocata Sardo Hiberiae,
In qua herba perniciosa surgit è solo,
Cui Sardanae nomen, apiastri praeferens
Figuram. at ea comesa ab imprudentibus
Mox ora contrahit, atque risus exhibet
Speciem, deinde protinus mors occupat
Imitata risum. Caeterum sunt qui ferant
Gētem esse quandam Sardanorum barbaram
Aetate qui fessos parentes in loca
Praerupta raptos deferant, atque ibi neci
Saxisque fustibusque dent miserrimos
Ex arduis subinde praecipitent petris.
At inter istaec impiis rident iocis,
Luduntque temere parricidis lusibus.
Aliis magis probatur haec sententia,
Ridere eos, qui sic necantur, quippe qui
Spectent suorum pignorum uesaniam,
Citasque rerum & aestuarias uices.

Pausanias in Phocaicis tradit, Sardoam insulam serpentes gignere innoxios. Praeterea eam à uenenis herbarum prorsus immunem esse, nisi quòd unam alit exitialem, apii specie, quae iuxta fontes quidem proueniat, non inficiat tamen fontium aquas: eam qui ederint, ait ridentes emori. Atque hinc Homerum, & post Homerum alios adagium induxisse, ut dicerent eos ridere risum Sardonium, qui risum riderent τὸν οὐδὲν οὐδαμοῦ ὑγιῆ, hoc est, omnino insanum. Itaque non absurde uidetur accipi posse risus Sardonius, pro risu demente, quoties instātibus malis insane ridetur. Siquidem legimus C. Gracchum in ambiendo magistratu repulsum, aduersus inimicos insolentius ridentes inclamasse, eos Sardonium ridere risum, ignaros quàm magnis tenebris ex suis actibus circumfunderentur. Hoc in Gracchorum uita Plutarchus. Idem in commentario De superstitione, ἐνταῦθα τοίνυν σκόπει, τὸν ἄθεον, γελῶντα μὲν μανικὸν καὶ σαρδάνιον γέλωτα, id est, Hic itaque consydera eum, qui nullos credit esse deos, insanum quidem & Sardonium ridentem risum. Interpres quispiam Hesiodi, risum Sardonium interpretatur, risum πλατὺν, id est, amplum, ubi quis ore uehementer diducto ridet, quem eundem opinor γέλωτα συγκρούσιον appellant, id est risum concutientem. Cui quidem interpretamento suffragatur ipsius etymologia uocabuli, quam paulo superius ostendimus, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας. Postremo non omnino uidebitur absurde Sardonius risus accōmodari posse, ad risum luctuosum, ac tristem, cuiusmodi tribuit Homerus Iliados z. Andromachae, tanquam is indicium fuerit animi, mortem Hectoris praesagientis,

Ἡ δ᾽ ἄρα μιν κηώδεϊ δέξατο κόλπῳ
Δακρυόεν γελάσασα. id est,
Illa sinu accepit spiranti, flebile ridens.

Eudemus in collectaneis dictionū rhetoricarum ait placere nōnullis, ut de risu cōtumelioso accipiatur,

ubi quis despectim, contemptimq́; ridet: de quo prouerbium etiam fertur, ἀφ᾽ ὕψους καταγελᾷς μου, id est, E sublimi me derides. Addit idem lapidis esse genus, qui risus Sardonius appelletur. Suidas scribit hinc etiam uerbum effictum, ut σαρδάζειν dicantur, qui Sardonium rideant. Sed iandudum libet à risu Sardonio discedere, idq́; faciemus, si prius illud addiderimus, epithetum hoc Sardonium, uariis formis inueniri apud autores. Apud Lucianum & Ciceronem σαρδάνιον legimus: apud Homerum σαρδάνιον, apud Vergilium Sardoum, apud Lycophronis enarrationem σαρδόνιον γέλωτα, apud Plutarchum σαρδιανός, εἴ τίς ἐστι τῆς ψυχῆς σαρδιανὸς γέλως, id est, Siquis est animi Sardianus risus. Stephanus indicauit dici σαρδονικόν. & σαρδιανικόν. Tametsi non omnia ab eadem uoce manant. Nam à Sardo siue Sardon insula, cui quondam nomen fuerat Ichnusæ, deducitur Sardonius, Sardous, & Sardonicus. A Sardos Illyriæ ciuitate proficiscitur σαρδηνοὶ, unde, sicuti reor, mutato η in α, σαρδάνιοι. A Sardis Lydiæ oppido Sardianos, & Sardianicus. Ex his succurrit coniectura in epigrammate Græco, quod modo citauimus, non legendum fortassis ἢ βυρσοτρόφος, sed ἢ Μυρσοτρόφος. Vsurpauit adagium Saluianus lib. vii. Sardonicis quodammodo herbis, omnem Romanorum populum putes saturatum: moritur & ridet.

Iuuenũ facta uirorũ consilia, uota senũ

Facta iuuenum, consilia mediocrium, uota senum. II

Celebratur hic uersus moralis apud Græcos:

Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων. id est,

Vota senum, consulta uirorum, & facta iuuentæ.

Huius adagii meminit Aristophanes grãmaticus. Hyperides in oratione contra Autoclem ex Hesiodo citauit. Nam illius creditur esse carmen. Sensus per se liquet, nempe ad rem gerendam adhibendos iuuenes. Nam uiribus ætas ea præpollet. In consiliũ asciscendos mediocris ætatis uiros, propterea, quod in his nõnihil detrito uirium uigore, ualet tamen usu rerum aucta prudentia. Senes utpote religiosi solent à superis optima precari. Cæterum neq; uiribus iam utiles, neq; mente satis constantes ætatis uitio. Euripides in Menalippo apud Stobæum,

Παλαιὸς αἶνος, ἔργα μὲν νεωτέρων,
Βουλαὶ δ᾽ ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος. id est,

Dictum est uetustum, Facta iuuenum, cæterum
Magis ualent consilia natu grandium.

Idem innuit Pindarus, cum ait,

Νεότητι μὲν ἀρήγει θράσος δεινῶν πολέμων. id est,

Iuuentuti congruit audacia crudelium bellorum.

Item Homerus Iliad. π. docet in bello requiri uires, in consultationibus orationem.

Senũ consilia iuuenũ lanceę

Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ᾽ ἐνὶ βουλῇ·
Τῷ οὔ τι χρὴ μῦθον ὀφέλλειν, ἀλλὰ μάχεσθαι. i.

Bella manu constant, at consultatio dictis.
Illic pugnandum est, neq; prosunt aspera dicta.

Apud eundem Nestor in consiliis præcipuus, bello inutilis. Plutarchus in commentario, cui titulus, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. Καὶ μάλιστα σώζεται πόλις, οὗ βουλαὶ γερόντων, καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύουσιν αἰχμαί. id est, Et maxime seruatur ciuitas, ubi consilia senum, & iuuenum uirorum præcellunt lanceæ. Æschines in oratione contra Ctesiphontem testatur, hoc Solonis legibus fuisse cautum, ut in consultatione natu maximus primus diceret. Et apud Atheniẽses olim fuisse morem, ut præco facturus dicendi facultatem ita sonaret. τίς ἀγορεύειν βούλεται τῶν ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότων; id est, Quis uult concionari ex iis qui quinquagesimum excesserunt annum?

Silentii tutum præmium. III

Σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας, id est, Tutũ silentii præmium. Aristides in defensione Periclis ex Cio quopiam poeta citat. Plutarchus in apophthegmatis Augusto Cæsari ascribit, qui Athenodori consilium approbans subiecerit, ἔστι καὶ σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας. uersus integer talis uidetur.

Ἀκίνδυνον γάρ ἐστι τῆς σιγῆς γέρας, id est, Vacat periclo præmium silentii.

Vsurpat Horatius Odarum lib. iii. Est & fideli tuta silentio Merces.

Silendo nemo peccat, loquendo persæpe. Iam olim in prouerbio est nobilis illa Simonidis sententia, quæ celebratur & apud Latinos prouerbii loco,

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Etiamsi Valerius Maximus libro. *vii*. capite. *ii*. sententiam hanc tribuit Xenocrati. Quid inquit, Xenocratis responsum quàm laudabile? Cum maledico sermoni quorundam summo silentio interesset, uno ex his quærente, cur solus linguam suam cohiberet, Quia dixisse me, inquit, aliquando pœnituit, tacuisse nunquam.

Amicos multos habet felicitas

Felicitas multos habet amicos. IIII

Εὐτυχία πολύφιλος, id est. Felicitas multos habet amicos. Simillimũ illi, quod alibi retulimus.

Τῶν εὖ τυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς. id est, Felicibus cognatus est, uel quilibet.

Notior est sententia, q̃ ut requirat interpretem.

Contra in rebus aduersis aut nulli aut pauci sunt amici. Pindarus in Nemæis oda. x.

οἴχεται

οἴχεται τιμὴ φίλων πεπονημένῳ
φωτὶ, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν
κινδύνου μεταλαμβάνειν. id est,
Perit honor amicorum afflicto uiro, paucique in rebus aduersis fidi mortales ad laboris societatem.

Stulto ne permittas digitum. V

Εὐήθει δάκτυλον μὴ δείξῃς, ἵνα μὴ καὶ τὴν παλάμην καταπίῃ, id est, Stulto digitū non ostenderis, ut ne palmam etiam deuoret. Nihil permittendum imprudentibus, quantumuis pusillum. Siquidem in maximis lædunt, si uel tantillum commiseris. Sapit & hoc uulgus. *Digitum stulto ne permi.*

Opta uicino ut habeat, magis autem ollæ. VI

Εὔχου τῷ πλησίον ἔχειν, οὐδὲ πλέον δὲ τῇ χύτρᾳ. id est, Opta ut proximus habeat, magis autē ut olla. Potissimum est habere domi, quibus est opus. Proximum, uicinum habere diuitem, à quo possis petere, Videtur è uulgi fece haustum. *Vicino op. ut hab.*

Habet & musca splenem. VII

Ἔχει καὶ ἡ μυῖα σπλῆνα. id est, Habet & musca splenem. Simillimum illi: *Muscæ quoque splen est*
Et pueri nasum Rhinocerotis habent.
Item illi, ἔνεστι καὶ μύρμηκι χολὴ, id est, Inest & formicæ bilis, Olet fecem.

Camelus desiderans cornua, etiam aures perdidit. VIII

Ἡ κάμηλος ποθήσασα κεράτων καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν, id est, Camelus dū affectat cornua, & aures insuper perdidit. Conuenit in eos, qui dum peregrina sectantur, ne sua quidem tuentur. Sumptum ex apologo de camelis, qui per oratorem cornua à Ioue postularunt, ille offensus stulta postulatiōe, aures quoque resecuit: & hoc Apostolii uidetur.

Hercules & simia. IX

Ἡρακλῆς καὶ πίθηκος, id est, Hercules & simia. De minime congruentibus. Simia dolis ualet, Hercules uiribus antecellit. Affine illi, Formicæ camelus. Nota est fabula de fratribus Perperis, quos Hercules comprehensos à claua suspendit. Eos ferunt uersos in Simios.

Aut manenti uincendum, aut moriendum. X

ἢ μένοντα ἀποθανεῖν, ἢ νικᾶν, id est, Oportet aut manentē uincere, aut interire. Dici solitum, ubi certa stat sentētia, aut negocium aliquod absoluere, aut mori. Translatū ab instituto Lacedæmoniorum, qui hoc animo prælium inibant, ut aut uictores redirent domū, aut uicti occumberent. Celebratū est Lacænæ cuiusdam apophthegma, quæ filio tradens clypeum dixerit: ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς, aut hunc, aut sup hunc, Laconice significans, aut referendum clypeum, aut in eo moriendum. *Manenti uincendū, aut m.* *ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς*

Maritimus cum sis, ne uelis fieri terrestris. XI

Θαλάττιος δ' ὢν, μή ποτε χερσαῖος γένου. id est, Si sis marinus, abstine à terrestribus.
Admonet nō mutādam conditionē, ne in melius quidem. Verum unicuique tuendum id uitæ genus, ad quod uel institutus à natura uidet, uel in quod casu incidit. Mutuo sumptū ex apologo quodam Aesopico, qui fertur huiusmodi: Cancer quidam relicto mari, cœpit in agro quodam pasci. Ibi forte cōspectus à uulpe, protinus arreptus ac deuoratus est. Itaque periturus serò deplorauit stultitiam suā, quod marini generis cum esset, ad terrestrium animantium partes desciscere uoluerit. Est apologus non dissimilis de lupo tibiis canente, ac mox canibus irruētibus deplorante, quod ex coco factus esset tibicen. Hermolaus Barbarus ad Picum inuertit non ineleganter prouerbium, χερσαῖος ὢν μὴ ζήτει θάλασσαν, id est, Terrestris cum sis ne quæsieris mare.

Thynni more. XII

Θύννου δίκην, id est, Thynni more, uidere dicunt, qui limis aut altero oculo oblique inspiciunt. Aeschylus apud Athenæum libro septimo.
Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην. id est, Oculum sinistrum admoliens Thynni modo.
Siquidem Aristoteles indicat Thynnos non cernere nisi læuo oculo, ut ibidem citat Athenæus, cum paulo superius ex eodem autore dixerit illum cernere dextro, sinistro cæcutire. Plinius lib. ix. ca. xv. dicit, illos utroque ebetes esse, dextro tamen plus cernere. Refert idem uersus ex eodem autore apud Plutarchum in dialogo De comparatione terrestrium ac marinorū. Addit eum piscem altero oculo cæcutire, eoque cum immigrant in mare adhærent terris ad dextram, cum emigrant, cōtra. Potest & ad eos referri, qui acriter, ac diligenter inspiciunt. Persius,
Non secus ac si oculo rubricam dirigat uno.
Idque Aristoteles Sectionis. xxxi. proble. iii. & iiii. uere putat euenire, propterea quod oculorum initia ab eodem dependeant. Vnde fit, ut altero occluso, uis illa quæ duos mouebat, ad unum conferatur, hoc acrior, quo contractior.

Canis reuersus ad uomitum. XIII

Κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἐξέραμα, id est, Canis ad proprium uomitum. Quadrat in eos qui relabuntur in eadem

flagitia, à quibus aliquando sunt expiati. Refertur in epistolis diui Petri, his qdem uerbis, συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς, τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου, id est, accidit autem illis illud ueri prouerbii, Canis reuersus ad proprium uomitū, & sus lota ad uolutationem cœni. Sumpta uidelicet metaphora à canibus resorbentibus, quod euomuerint, & suibus ab amne protinus ad cœnū recurrentibus. In eandem sententiā Hebræus ille παρομιογράφος. Sicut canis, qui reuertitur ad uomitum suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam. Nam hunc, ni fallor, locum Petrus designauit.

Asino ossa d. cani paleas

Cani das paleas, asino ossa. XIIII

Κυνὶ δίδως ἄχυρα, ὄνῳ δὲ ὀστέα. id est, Cani das paleas, asino uero ossa. Cum res præpostere distribuūtur. Veluti siquis indocto munus mitat literarium, erudito flosculos, aut gladium, balteum'ue, militi librum, episcopo canes uenatorios. Siquidem munera hoc ipso sunt ingrata, quod apta non sunt. Interdum uertuntur in contumeliam.

Venatum prę mouere, ferā præturbare

Præmouere uenatum. XV

Προσοβεῖν τὴν θήραν. id est, Præturbare feram. Aristides in Pericle citat ex Platone, ὥστε οὕτω γ᾽ ἂν ἅ φασιν αὐτὸς ἀνεσόβει τὴν θήραν. id est, Igit ad eū modum, quod ipse ait, turbauit uenationē. Cæterum uerba Platonis in Lyside sic habent, ποῖός τις οὖν ἄν σοι δοκεῖ θηρευτὴς εἶναι, εἰ ἀνασοβοῖ θηρεύων καὶ δυσαλωτέραν τὴν ἄγραν ποιοῖ; id est, Qualis igiť tibi uideať esse uenator, si inter uenandum excitet feram, & captū reddat difficiliorem? Dici solitum apparet, ubi quis non satis dissimulat, quod molitur. Quēadmodum usu uenit, ut fera tumultu excitata intellectis insidiis, subducat sese.

Viam rectam ingredi

Rectam ingredi uiam. XVI

Τὴν ὀρθὴν βαδίζειν ὁδόν. id est, Rectam ambulare uiam, dicitur, qui nusquam deflectit ab honesto. Aristides in Pericle, ὥστε βαδίζειν τεταγμένα καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν κατὰ τὴν παροιμίαν. id est, Vt ordine incedatur & recta seruetur uia, iuxta prouerbium. Philon de humanitate, ὁδὸν γὰρ οἷα λεωφόρον ἄγουσαν ἐφ᾽ ὁσιότητα ταύτην ἠπίστατο. id est, Viam enim quasi publicam, quæ ad æquitatem duceret, didicerat hanc. Plautus in Cassina, Nunc ego pol in rectam redii semitam, Item paulo post, Sciens de uia in semitam regredere. Iubent autem ancilla, ut qui imprudens uerum effutiuerat, redeat ad simulationem, quam instituerat.

Hic depone

Αὐτόθεν κατάβαλε. XVII

Αὐτόθεν κατάβαλε. id est, Hoc ipso depone loco. Aristides in Pericle, περὶ μὲν δὴ λάλων τε πλάτων καὶ ἀργῶν καὶ δειλῶν αὐτόθεν κατάβαλε, μή πού τις καὶ Τρῶας ἐγείρῃ θεὸς ἄλλος id est, Iam de loquacibus ô Plato ignauis ac timidis, protinus depone, ne forte aliquis deus alius Troianos erigat. Interpres indicat prouerbiū esse, sumptumq; à uictoribus, qui uetant, ne uictus aliquò discedat, sed inibi porrigat herbam, & uictorem agnoscat, ac uictoriæ præmiū persoluat. Vsus erit quoties statim & absq; mora iubemus aliquid exhiberi, ueluti probationem eius quod dixerit aliquis, uel promissum, uel specimen artis, in qua glorietur sese pollere. Vsurpatur & apud Platonem.

Prophani fores obedire

Ostium obdite prophani. XVIII

Θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι, id est, Fores occludite quiq; prophani. Sumpta est allusio ex Orpheo, cuius hoc citatur carmen,

φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι. id est,
Fas quibus est audire loquar, uos turba prophana Obturate fores.

Iubet ut pphani ostium auribus imponant, neqd arcani sermonis possit ingredi. Aristides in Pericle, λέγων δὴ ταῦτα πρὸς οὓς ἔξεστι. τῶν δὲ βεβήλων ὀλίγος ὁ λόγος πάντως. id est. Loquor hæc apud eos, quibus adire fas est. Prophanorum autem leuis omnino ratio est. Conueniet uti, siquādo significabimus nos de rebus arduis & arcanis locuturos esse. Huc respexit Horatius, cum scribit in Odis,

Odi prophanum uulgus, & arceo.

Fauete linguis

Fauete linguis, carmina non prius
Audita, musarum sacerdos
Virginibus puerisq; canto Ouidius.
Lingua fauens adsit nostrorum oblita laborum,
Quæ puto dedidicit iam bona uerba loqui.

Ante sacrificium præco clamore solebat iubere populum fauere linguis, hoc est uerba boni ominis loqui, unde & fauentia dicitur bona ominatio. Item Seneca, de philosophia agens. Et ipsam ut deos, & professores eius ut antistites colite, & quoties sacrarum literarum mentio interuenerit, fauete linguis. Hoc uerbum non ut pleriq; existimant à fauore trahitur, sed imperatur silentiū, ut rite peragi possit sacrum, nulla uoce mala obstrepente. Sed plusculum habebit gratiæ, si per ironiam adhibeať, ueluti siquis recitaturus sophisticas aliquas Scotistarū argutias, ita præferť, θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι. Ad hunc modum non semel usurpauit Lucianus.

Ad restim funiculum XIX

Funiculum ad restim

Ἐπὶ σπάρτῳ σχοινίον, id est, Ad restim funiculum, subaudiendum addis, aut reddis, ubi quis iisdē rebus abundat, aut similia similibus pensat. Cognatū illi, λίνον λίνῳ συνάπτεις, id est, Linum annectis lino ueluti siquis mendacium attexat mendacio, dolum dolo, nugamentum nugamento.

Salem & fabam. XX

Fabam & salem

Ἅλα καὶ κύαμον, id est, Salem & fabam, subaudiendum proposuerunt, aut siquod aliud ad sententiam magis appositum uerbum. Diogenianus admonet dici solitum de iis, qui fingerent se scire quidpiam, quod nescirent, atque hinc esse natum prouerbium, quòd olim mos fuerit, ut diuini salem & fabam proponerent. Quod quoniam dubitabam diuersum'ne esset ab illo, quod in prima retulimus Chiliade, an non, hic repetendum duxi, Nam hoc modo citatum inuenio in uetustis Græcorum exemplaribus.

Ἐκπερδικίσαι. XXI

Ἐκπερδικίσαι, Græci prouerbiali metaphora uocant elabi, ac suffugere. Aristophanes in Auibus.

ὡς παρ᾽ ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστιν ἐκπερδικίσαι. id est,

Quippe apud nos turpe non est, suffugere de cassibus.

Ductum est ab Auibus, quæ nonnunquam elabuntur è retibus, seu laqueis. Aiunt autem perdicem præcipuæ calliditatis ad id, ut aucupum manus effugiat. Qua quidem de re libet ipsius Aristotelis uerba subscribere, quæ scripta sunt libro De natura animantium nono, καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τίκτουσι καὶ ἐπῳάζουσιν, ἵνα μή τις κατανοήσῃ τὸν τόπον πλείω χρόνον προσδιατριβόντων. ὅταν δέ τις θηρεύῃ περιτυχὼν τῇ νεοττιᾷ, προκυλινδεῖται ἡ πέρδιξ τοῦ θηρεύοντος, ὡς ἐπίληπτος οὖσα καὶ ἐπισπᾶται ὡς ληψόμενον ἐφ᾽ ἑαυτήν, ἕως ἂν διαδράσῃ τῶν νεοττῶν ἕκαστος· μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπτᾶσα αὐτὴ ἀνακαλεῖται πάλιν, id est, Nec eodem in loco pariunt, & incubant oua, nequis animaduertat, si diutius in eodem assideat loco. Porrò cum inter uenandum inciderit quispiam in nidum, prouoluitur perdix ad pedes uenantis, perinde quasi capienda sit, ad eumq; modum illum allicit ad sese quasi capturū, donec interim pulli singulatim effugerint. Quod ubi factum est, & ipsa subuolans pullos reuocat. Hactenus Aristoteles. Neque uero grauabor huic adscribere loco, quod in eandem fermè sententiam scribit Plutarchus libro cui titulum fecit, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ πελάγια, id est, Vtra animalia sunt prudentiora, terrestria, aut marina. Ἄλλην δὲ πανουργίαν ὁμοῦ μετὰ τοῦ φιλοστόργου πέρδικες ἐπιδείκνυνται. τοὺς μὲν νεοττοὺς ἐθίζουσι μηδέπω φεύγειν δυναμένους, ὅταν διώκωνται, καταβαλόντας ὑπτίους ἑαυτοὺς βῶλόν τινα ἢ συρφετὸν ἐπάνω προΐσχεσθαι τοῦ σώματος, οἷον ἐπηλυγαζομένους. αὗται δὲ τοὺς διώκοντας ὑπάγουσιν ἄλλῃ, καὶ περισπῶσιν εἰς αὑτὰς ἐμποδὼν διαπετόμεναι καὶ κατὰ μικρὸν ἐξανιστάμεναι, μέχρις ἂν οὕτως ἁλισκομένων δόξαν παρέχουσαι μακρὰν ἀποσπάσωσι τῶν νεοττῶν, id est, Aliam uero calliditatē unà cum suis amore coniunctam perdices exhibent. Nam pullos adhuc inuolucres consuefaciunt, ut supinos prosternant sese, glebam aut palearum tegumētum aliquod impositum corpori sustinētes, atq; ita ueluti obtecti delitescant, ipsæ interim uenantem aliò abducunt hac arte. Alliciunt illum ad sese, prouolantes ad pedes, ac paulatim prodeuntes, ac tandiu spem ostendunt capiendi sui, donec eum procul à pullis abstraxerint. Ex his uerbis arbitror satis liquere, quid sibi uelit ἐκπερδικίσαι, nimirū elabi, perdicum arte ingenioq;. Interim allusum est ad cauponem quendam insigniter improbū, cui nomen inditum Perdix, quod claudicaret. Eius meminit Aristophanes in Auibus.

Munus Leuidensæ. XXII

Leuidensæ munus

Munus Leuidensæ. Cicero prouerbiali nimirum figura uocat munus uile, minimiq; pretii, cuiusmodi uulgaribus amicis missitare diuites consueuerunt. Sic enim scribit ad Dolobellam, libro familiariū epistolarum nono. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. Itaq; eam tibi misi. Quam uelim sic legas, ut causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti ueteri, & amico, munusculum mittere uolui Leuidensæ crasso filo, cuiusmodi ipsius solent esse munera. Seruius ostēdit Leuidensam uestis esse genus uile, raro, tenuiq; textu. Quondam inter hospitum Xenia, uestes in primis erant, Vnde & apud Iuuenalem queritur quispiam uestes donari, uillo crasso, coloreq; malo.

Et male percussus textoris pectine Galli.

Proinde M. Tullius orationem suam, parum elaboratam atque expolitam, Leuidense munus appellat. Eleganter accommodabitur ad munus leuiculum, aut officium uulgare, non admodum ex animo, neq; diligenter præstitum amico cuipiam uulgari. Huic diuersum est illud πελληνικὸς χιτών, id est, Pellenæa tunica. Et Συλοσῶντος χλαμύς, id est, Silosontis chlamys.

Multi discipuli præstantiores magistris. XXIII

Discipuli præstantiores m.

M. Tullius libro Epistolarum familiarium nono, scribens Varoni senarium quendam refert, hauddum scio ex quo poeta. Cuius sententia etiam hodiernis temporibus uulgo celebratissima fertur, Aduenit, inquit, Dolobella. Eum puto magistrum fore.

Πολλοὶ μαθηταὶ κρείσσονες διδασκάλων. id est, Pleriq; discipuli magistros antecunt.

Ad uarios usus potest accommodari, uel ad simplicem sensum, puta frequenter euenire, ut discipulus eruditione superet eum, à quo literas, aut artem quápiam didicit. Aut per iocum cũ significabimus improbitate uinci, qui malitiæ doctor fuit. ueluti siquis deciperetur ab eo, cui uiam ac rationé imponendi demonstrasset aliquando. Siue cum quis ordine, conditioneq; inferior, tamen plus ualet, q̃ is qui non parere, sed imperare uidetur.

Herculis columnæ

Ad Herculis columnas. XXIIII

Ἡράκλειαι στῆλαι, Iam olim in prouerbio sunt, ut admonet Pindari interpres. Sic enim uulgo dici solere, τὰ πέρα γαδείρων οὐ περατά, id est, Quæ ultra Gades, inaccessa.. Quo significant, ultra columnas Herculis non esse, quò progrediare. Columnas has Hercules ibi fixisse dicitur cum boues uestigaret Geryonis, tanquam illic esset suprema orbis meta. Pindarus in Nemeis, γαδείρων τὸ πρὸς ζόφον οὐ περατόν, id est, Non ulterior accessus ad occidentem, ultra Gadira. Item alibi,

Vltra gades

Εἰ δ' ἐὼν καλὸς ἔρδων τ' ἐοικότα μορφᾷ,
Ἀνορέαις ὑπερτάταις ἐπέβα
Παῖς ἀριστοφάνευς, οὐκέτι πρόσω
Ἀβάταν ἅλα κιόνων ὑπὲρ ἡρακλέους περᾶν εὐμαρές,
Ἥρως θεὸς ἃς ἔθηκε ναυτιλίας ἐσχάτας.

Sentit Aristophanis filium ad extremá peruenisse laudem, ultra quá non possit crescere, qui quidem egregiæ formæ, facta adiunxerit illustria. Quòd siquis præterea quicq laudis requirat, id perinde esse, ac siquis ultra columnas ab Hercule fixas conet transire. Rursus in Olympiis hymno tertio.

νῦν τε πρὸς ἐσχατιὰν Θή- ρων ἀρεταῖσιν ἱκάνων ἅπτεται οἴκοθεν ἡρακλέος στηλᾶν. τὸ πόρσω δ' ἐστὶ σοφοῖς ἄβατον κἀσόφοις. id est,

Nunc sanè ad extremos limites uirtutibus perueniens Theron, attingit à domo Herculis colũnas. Quod autem ultra est, sapientibus pariter & insipientibus inaccessum. Consimilem in modum usus est Gregorius Nazianzenus in Monodia, sentiés Basilium eò perfectionis peruenisse, ut longius progredi negatum esset humanæ naturæ. Heraclides Ponticus in allegoriis Homeri, improbos Homeri poematis iterpretes exigédos putat ὑπὲρ ἡρακλέους ἐσχάτας στήλας καὶ τὴν ἄβατον ὠκεανοῦ θάλασσαν, id est, Vltra Herculis extremas columnas & inaccessum Oceani mare.

Ariolari. XXV

Ariolari prouerbio dicebatur, qui nihil adferret certi, nihilq; præsentis emolumenti, uerum in diem modo pollicitaretur. Ita Dorio leno in Phormione Terentiana, adulescenti Phædriæ pecuniá daturum se promittenti, dicentiq;, Non mihi credis, respondit, Ariolare. Item Sannio in Adelphis, Sed ego hæc ariolor. Sumptum à diuinis, qui prædicunt euentura. Futurorum autem nulla certa cognitio, quemadmodum eleganter dictum est à Pindaro.

Τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φραδαί.
Πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν.

Quorum carminum hæc sententia, cæcam esse rerum futurarum scientiam. Mortalibus autem multa præter spem euenire.

Emptor ciceris

Ciceris emptor. XXVI

Equidem arbitror & illud inter prouerbia referendum, quod ait Horatius in Arte poetica.

Ciceris & nucis emptor.
Infimæ sortis hominem, deq; ima plebe quempiam significans.
Offenduntur enim quibus est equus, & pater, & res,
Nec siquid fracti ciceris probat & nucis emptor,
Aequis accipiunt animis, donant'ue corona.

Via publica nemo q.i.p.

Nemo quenquam ire prohibet publica uia. XXVII

Prouerbii speciem habet & illud Plautinum ex Curculione: Nemo ire quéquam prohibet publica uia. Quo significant rerum communium æqualem omnibus usum esse, neq; cuiquam uertédum uitio, quod ius publicum concedit. Plautus ad sensum turpiculum deflexit, nempe ad usum scorti publicitus prostantis. Videtur autem effictum, ad imitationem Pythagorici symboli iubentis, τῆς λεωφόρου βαδίζειν, id est, Publicam ingredi uiam, aut contra τῆς λεωφόρου μὴ βαδίζειν. Quò qdem mihi respexisse uidetur Flaccus in arte poetica, cum ait,

Publica materies priuati iuris erit, si
Nec circa uilem patulumq; moraberis orbem,
Nec uerbum uerbo curabis reddere.

Hinc belli initium. XXVIII

Inter prouerbia quæ sumuntur ex allusionibus autorum, mihi non uidet illud silentio prætereũdum,

quod ex Thucydide usurpauit Lucianus in Pseudomáte, καὶ κατὰ τὸν Θουκυδίδην ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη, id est, Et iuxta Thucydidem, iam hinc belli initium. Id ad uarios usus poterit accõmodari, siue cum ad incipiendum negocium accingi significamus, siue cum alicunde natam simultatem innuimus, ac tumultum rerum exortum. Ad eundem Thucydidis locum, non dubium quin allu serit Aristophanes in Acharnensibus,

κἀντεῦθεν ἀρχὴ ἡ τοῦ πολέμου.

Atq; illud, κἀνθένδε, eo loco frequentius iterat, quo magis consentaneum, illum allusione ad iocum abusum fuisse.

Inanium inania consilia. XXIX

Κενοὶ κενὰ βουλεύονται, id est, Inanium inania consilia, καὶ κενοὶ κενὰ λογίζονται, Inanium inanes cogitationes, cum quis sua spe frustratur. Cognatum illi, μωρὰ μωρὸς λέγει, id est, Fatuus fatua loquitur. Natum aiunt ex euentu. Nam ἀρχίας stipulatus à Demetrio quingenta auri talenta, ut Cyprum proderet, re deprehensa, arrepto fune ex his qbus tenduntur tentoria, suspendit sese. Refertur in Græcorum collectaneis. *Consilia inania inanium*

Nutricum more male. XXX

Καθ' ἅσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς. id est, Pascis profecto more nutricum male.

In uetustissimis qbusdam puerbiorũ collectaneis reperi, quæ quidam Plutarcho tribuunt. Extat auté apud Aristophanem in Equitibus, qui quidem & metaphoræ rationem explicat his uersibus,

Καθ' ἅσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς.
Μασώμενος γὰρ τῷ μὲν ὀλίγον ἐντιθεὶς,
Αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας. id est,
Pascis profecto more nutricum male.
Nam ubi manderis, paulum huic in hos dein inseris.
Ipse ast præ illo uel triplum glutis cibi.

Conueniet igitur in eos qui de lucro paululum aliquid impertiũt sociis. Aut qui sic facultates alienas administrant, ut maximã partem in suos conuertant usus, id quod hodieq; tutorũ uulgus factitat.

Amphictyonum consessus. XXXI

Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, id est, Amphictyonicus consessus. De frequenti grauium uirorum conuentu. Ductum à conuentu illo Græcorũ olim celebratissimo, qui Amphictyonũ dicit, uel ab Amphictyone Deucalionis filio, qui cum rerum potiretur, gentes Græcanicas dicitur conuocasse, ut citatur autor Theopompus in octauo historiarum libro, ac testatur Pausanias in Phocaicis. Porrò populi qui in id consilii cõuenire soleant, numerant duodecim, Iones, Dores, Perrhæbi, Bœoti, Magnetes, Achæi, Phthii, Molienses, Dolopes, Aeneanes, Delphi, Phocenses. Vel inde nomen inditũ Amphictyonũ, quod undecunq; ad id consilium ex omni Græcia cõueniretur, ut placet Anaximeni, & Androtioni in Atticarum descriptione rerum, apud Pausaniam, in eo quem modo ostendi loco. Quo quidem & alia complura super hac re non indigna lectu referuntur, siquis forte requiret. Nos ad enarrationé prouerbii putamus hæc esse satis. Venustius fuerit adagium, si per ironiam torqueatur ad indoctorum conuentum, qui sibi tamen Solones esse uideantur.

Etiam capillus unus. XXXII *Capillus quoque umbram suam habet*

Celebratur & Mimus, ni fallor, Publianus admodum prouerbiali specie,

Etiam capillus unus habet umbram suam.
Quantumuis pusillum commodum iuuat, quantumlibet exiguum delictum nocet.

Xenocratis caseolus. XXXIII

Ξενοκράτους τυρίον, id est, Xenocratis caseolus. De cibo qui perquam diu durat, prius q̃ absumat. Quãquam nihil uetat, quo minus ad alia quoq; transferatur, puta ad uestem, ad librum, ad peculiolam, aut simile quippiam, quo sic parce, circũspecteq; quispiam utitur, ut quamdiutissime duret. Sumptũ adagium ab admirabili Xenocratis philosophi frugalitate. Quem tradunt sæpenumero opsonia iam rancida facta abiecisse, neq; rarenter euenisse, ut cum cadum aliquem relinere uellet, iam uinum reperiret in acorem uersum. Proinde prouerbium apposite dicetur in sordidos quosdam, quibus hic mos, omnem penum eousq; seruare, quoad fuerit corruptus, perinde quasi nefas sit, rebus synceris & integris frui. Adagium refertur in Srobæi collectaneis.

Aperto pectore. XXXIIII

Aperto pectore dicimus, pro eo qđ est uehemẽter ex aïo, citraq; fucũ quasi renudatis animi penetralibus. M. Tullius in libello de amicitia. In qua nisi, ut dicit, apertũ pectus uideas, tuũq; ostẽdas, nihil fidũ. Plinius iunior Fabato: Epistolarũ quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci iubes. At ego nullarũ libentius memini. Allusum est aũt ad Momi dictũ, qui fenestras in hominũ pectore desiderasse fingit, quo liceret inspicere, quidnam in specubus illis reconditum esset. Persius in quinta Satyra, *Pectore aperto*

Vt quantum mihi te sinuoso in pectore fixi.
Voce traham pura, totumq; hæc uerba resignent
Quod latet arcana non enarrabile fibra.

Similiter apud Nasonem Phœbus, Aspice uultus
Ecce meos, utinamq; oculos in pectore posses
Inserere, & patrias intus deprendere curas.

Ad calcem peruenire. XXXV

Ad calcem peruenire, pro eo quod est ad metam, finemq;. Prouerbialem habet figurã quoties ad aliud quippiam deflectitur, q̃ ad corpus humanũ. M. Tullius libro De amicitia, Vt cum æqualibus possis uiuere, cum quibus tanquam è carceribus emissus, cum iisdem ad calcem, ut dicitur, peruenire. Idẽ De senectute, Nec uero uelim quasi decurso spacio à calce ad carceres reuocari. Ad hanc attinent formam etiam illa, usq; ad Plaudite, id est, usq; ad extremũ finem. Idem in eodem sermone, In quocunq; fuerit actu probetur. Nec sapienti usq; ad Plaudite uiuendũ. Rursum alibi, Quibus qui splendide usi sunt, hi mihi uidentur fabulam ætatis peregisse, neq; tanquã inexercitati histriones, in extremo actu corruisse. Rursum alias eodem in opere. Extremum actum tanq̃ ab inerte poeta esse neglectum. Quanquam huius generis alibi à nobis factã mentio.

A calce ad carceres

Bellum omnium pater. XXXVI

Ὁ πόλεμος ἁπάντων πατήρ, id est, Bellum omnium pater. Lucianus ueluti prouerbio iactatum refert in cõmentario De ratione conscribendæ historiæ, μᾶλλον δὲ Θουκυδίδαι καὶ Ἡρόδοτοι καὶ Ξενοφῶντες ἡμῖν ἅπαντες. καὶ ὡς ἔοικεν ἀληθὲς ἄρ' ἦν ἐκεῖνο τὸ, πόλεμος ἁπάντων πατήρ, εἴγε καὶ συγγραφέας τοσούτους ἀνέφυσεν, ἀπὸ μιᾷ τῇ πληγῇ, id est, Quin potius Thucydides, Herodoti, Xenophontes nobis erãt oẽs. Adeo, ut uerum esse uideretur illud, quod dicitur, Bellum rerum omnium pater, siqdem tam multos scriptores produxit unico ictu. Prouerbium ideo dictum est, quòd bellum omniũ rerum nouandarum autor est, ut ex eo ueluti nata uideant̃ uniuersa. Nisi quis malit ad philosophorũ quorundam decretum referre, qui dixerunt rerum summam è lite progigni.

Phaniæ ianua. XXXVII

Φανίου θύρα, id est, Phaniæ ianua, Eustathius in Odysseæ ω ostendit dictum de iis, qui simulant sese cõgestas opes habere, quæ nusquã sunt. Ductum à Phania quodam, qui falsam de se præbuerit opinionẽ, quasi multam diuitiarũ uim domi constructam ac recõditam haberet. Diximus alibi de Phani ianua, in prouerbio Phani ostium, quod an idem sit cum hoc, nec'ne, uiderint docti.

Ἐκλινίσαι. XXXVIII

Ἐκλινίσαι, Prouerbiali figura dictũ ostẽdit Eustathius in tertiũ Iliados. Sumpta metaphora à piscibus, q suffugiunt à retibus, qui'ue ab hamo elabunt̃. Nam lina retia dicunt̃ etiam Latinis, ut Maroni,
Humida lina trahunt.
Inest autem piscibus quibusdam genuina quædam calliditas è retium textis elabendi, quẽadmodum eleganter de Cestreo narrat Oppianus libro tertio. Sed carmen ipsum, quandoquidem autor non admodum adhuc uulgatus est, adscribere præstat.

Κεςρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο
Ἑλκόμενος, δόλον οὔτι περίδρομον ἠγνοίησεν.
Ὕψι δ' ἀναθρώσκει λελιημένος ὕδατος ἄκρου,
Ὀρθὸς ἄνω σπεύδων ὅσον σθένος ἅλματι κούφῳ
Ὁρμῆσαι, βουλῆς δὲ σαόφρονος οὐκ ἐμάτησεν.
Πολλάκι γὰρ ῥίψῃσι καὶ ὕστατα πείσματα φελλῶν
Ῥηιδίως ὑπεράλτο καὶ ἐξήλυξε μόροιο.
Εἰ δ' ὅ γ' ἐφορμηθεὶς πρῶτον στόλον αὖτις ὀλισθῇ
Ἐς βρόχον οὐκέτ' ἔπειτα βιάζεται, οὐδ' ἀνορούει
Ἀχνύμενος, πείρῃ δὲ μαθὼν ἀποπαύεται ὁρμῆς.

.i.

Cestreus dum trahitur sinuosis æquore textis,
Haud illum qua suffugiat, latet, arsq; dolusq;,
Subsilit in sublime alacer, saltuq; citato
Viribus eniti quantum ualet omnibus, undas
Emicat in summas sublato corpore toto.
Ingenio fortuna fauet, nam subera sæpe
Quæ summos tollunt funes, retinacula cassis
Transilit, & fatum elabens fugit improbus atrũ.
Sin primũ expertus subsultum, in retia rursum
Delapsus recidat, iam nec pugnare laborat
Anxius, aut frustra niti, doctusq; periclo
Nec iactat sese, neq; sursum promicat unquam.

De permultis item aliis piscibus ad eundem cõmemorat modum, quibus artibus elabant̃ capti. Sed reliqua persequi prælongũ. Illud nõ iniucundum scitu, quod de pisce torpedine narrat poeta Claudianus, quẽadmodum illigatus hamo, subducat sese, ui ueneni per linum atq; arundinẽ ad piscatoris usq; manũ immissa. Carmen sic habet. cur enim grauer adscribere, tam elegans, tamq; festiuum?

Siquando uestita cibis incautior æra
Hauserit, & curuis frenari senserit hamis,
Non fugit aut uano conatur uellere morsu,
Sed propius nigræ iungit se callida setæ,

Et meminit captiua sui, longeq; per undas
Pigra uenenatis effundit flamina uenis.
Per setam uis alta meat, fluctosq; relinquit
Absentem uinctura uirum. metuendus ab imis
Emicat horror aquis, & pendula fila secutus
Transit arundineos arcano frigore nodos,
Victricemq; ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædamq; rebellem
Iactat, & amissa redit exarmatus habena.

Aristophanis interpres putat ab auibus traductum. Consimili figura Persius Satyra quinta.
Ne trepidare uelis, atq; arctos rodere casses.

Casses rodere

Αἰγυπτιάζειν. XXXIX

Αἰγυπτιάζειν dicebantur astuti & imposteres. Sumptum à moribus eius gentis. Theocritus,

οὐ συγκακουσίαις, οὐδεὶς κακοεργὸς
Δηλεῖται τὸν ἰόντα παρέρπων αἰγυπτιστί. id est,

Lædit sceleratus
Astu Aegyptiaco obrepens iam nemo, nocet'ue.

De moribus Aegyptiorum testatur & illud ex Aeschylo, quod alibi retulimus,

δεινὶ πλέκειν τοὺς μηχανὰς αἰγύπτιοι. id est, Aegyptii miri struendis artibus.

Citat hoc prouerbium Synesius in Encomio Caluitii. Quanquam nonnunquam αἰγυπτιάζειν accipi solet pro eo quod est adurere, ut in hoc carmine,

χροιὰν δέ τιω πῦν ἥλιος λάμπων φλογὶ Αἰγυπτιάσει id est,

Tuum colorem Phœbus ardens igneis
Flammis aduret.

Ne bolus quidem relictus. XL

Bolus non est relictus

Οὐδ᾽ ἔγκαφος λέλειπται, id est, Ne bolus qdem relictus est, hoc est, nec uel pauxillum. Eustathius enarrans tertium Odysseæ librum, citat hunc Eupolidis uersum,

οὐχὶ λέλειπται τῶν ἐμῶν οὐδ᾽ ἔγκαφος. id est, Nec bolus è meis relictus rebus est.

Nam ἔγκαφος, id apud Græcos significat, quod nos uulgata uoce magis q̃ Latina, morsellum dicimus, à uerbo κάπτω, quod est aui de comedo.

Rex aut asinus. XLI

Βασιλεὺς ἢ ὄνος, id est, Rex aut asinus, hoc est, aut uictor, aut uictus. Simile illi, ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, aut ter sex, aut tres tali. Eustathius Odysseæ sextum enarrans librum, ostendit metaphoram ductam ab his qui ludunt sphæra, quibus qui uicisset, rex appellabatur, qui uictus fuisset, huic asino nomen erat. Plato in Theæteto, ὁ δὲ ἁμαρτὼν, καθεδεῖται ὥσπερ φασὶν οἱ σφαιρίζοντες, ὄνος. ὃς δ᾽ ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν, id est, Qui aberrarit, is desidebit, quemadmodum dicunt hi qui sphæra ludunt, asinus: qui uero nihil aberrans uicerit, rex noster esto. Iulius Pollux libro de rerum uocabulis nono, spæra ludendi quatuor modos commemorat, quorum primus appellat ἐπίσκυρος, alter φαινίνδα, seu φαινίνδου, tertius ἀπόρραξις, quartus οὐρανία. Quorum postremum, nam is ad prouerbium proprie facit, describit his uerbis, ἡ δὲ οὐρανία. ὁ μὲν ἀνακλάσας αὑτὸν ἀπορρίπτει τὴν σφαῖραν εἰς τὸν οὐρανόν. τοῖς δὲ λοιποῖς φιλοτιμία πρὶν εἰς γῆν αὐτὴν ἐμπεσεῖν, ἁρπάσαι. ὅπερ ἔοικεν ὅμηρος ὑφαίνειν ὑποδηλοῦν. ὁπότε μέντοι πρὸς τὸν τοῖχον τὴν σφαῖραν ἀντιπέμπειεν, τὸ πλῆθος τῶν ἀναλημμάτων ἐλογίζετο, καὶ ὁ μὲν ἡττώμενος ὄνος ἐκαλεῖτο καὶ πᾶν ἐποίει τὸ προσταχθέν, ὁ δὲ νικῶν βασιλεύς τε ἦν καὶ ἐπέταττεν, id est, Vrania uero lusus sic habet. Aliquis resupinans sese, sphæram in cœlum mittit. Reliquis autem certamen erat ut eam prius quàm in terram recideret, raperent, id quod in Phæacibus significare uidetur Homerus. Sanè uero cum aduersus parietem sphæram misisset, numerus subsultuum censebatur. Et qui uictus fuisset, is asinus appellabatur: & quicquid imperatum esset, faciebat. Rursum qui uicisset, is & rex erat, & imperabat. Hactenus Iulius. Porrò locum quem ex Homero citat, est Odysseæ θ, ad hunc modum,

Asinus sedet

Τὸν ῥα περιστρέψας ἧκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρός,
Βόμβησεν δὲ λίθος· κατὰ δ᾽ ἔπτηξαν ποτὶ γαίῃ
Φαίηκες δολιχήρετμοι ναυσικλυτοὶ ἄνδρες
Λᾶος ὑπὸ ῥιπῆς, ὁ δ᾽ ὑπέρπτατο σήματα πάντων. .i.

Versatum hunc ualida submisit in aera dextra,
Intonuit lapis. Ast in humum formidine sidunt
Phæaces gens gnara maris, ratibusq; superba
Ob saxi iactum, uerum id procul omnia signa
Transuolat.

Ab hac forma non uidetur alienum quod est apud Plautum in Pœnulo, Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me illexero. Licebit uti, cum significabimus iaciendam aleam, quæ uel summos reddat, uel infimos.

Rex sum

Stellis signare. XLII

Ἄστροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδὸν, id est, Stellis signare uiam dicuntur, qui notulis quibusdam & coniecturis rem alioqui peruestigatu difficilem inquirunt. Eustathius exponens quintum Odysseæ librum, admonet cõuenire in eos qui longam ac desertam ingrediuntur uiam. Sumpta metaphora à nautis, qui in nocturna nauigatione uiam stellarum obseruatione cõiectant. Quemadmodum apud Homerum Vlysses Odysseæ libro quinto,

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
ἥμενος, οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε,
Πληϊάδας δ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην,
ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν. i.

At clauo ille sedens, nauim mira arte regebat,
Nunquam corripuit nutantia lumina somnus.
Verum Pleiadas spectat, seriq; Booten
Occasus, ursamq; alio cognomine currum.

Allusit huc eleganter M. Tullius libro Academicarum quæstionum quarto, cum ait, Absoluti sapientis esse, non duci opinionibus, sed certo uerum tenere, idq; ductu & indicio Cynosuræ, quæ quòd minore orbe circũferatur, utpote polo uicinior, certius monstrat uiam etiamsi minus sit conspicua. At nondum perfecte sapientem, dum ubiq; quod probabile uidetur, amplectitur, interdum errantem, ueluti Helicen sequi, quæ ut clarior est, & magis oculis perspicua, ita nõ perinde certa uiæ monstratrix, quòd latiore ambitu circũagatur, eo quòd à polo seu uertice mundi longius absit. Verba Ciceronis sunt hæc, Nec tamen ego is sum, qui nihil unquam falsi approbem, qui nunquam assentiar, qui nihil opiner. Sed quærimus de sapiente. Ego uero ipse & magnus quidem sum opinator, non enim sum sapiens, & meas cogitationes sic dirigo, non ad illam paruulam Cynosuram,

Qua fidunt duce nocturna Phœnices in alto,

Vt ait Aratus, eoq; directius gubernant, quòd eam tenent,

Quæ cursu interiore, breui conuertitur orbe:

Sed ad Helicen & clarissimos septentriones, id est, rationes has latiore specie non ad tenue elimitas. Eo fit, ut errem, & uager latius. Scio mihi factam alibi huius prouerbii mentionem, uerũ quoniam nactus eram quædam non indigna cognitu, uisum est hic repetere.

Sambucam caloni

Sambucam citius. XLIII

Adagii speciem præ se gerit Persianum illud carmen,

Sambucam citius caloni aptaueris alto.

Cuius usus incidet, siquãdo significabimus aliquem à disciplina percipienda, siue munere gerendo nimis alienum esse. Siquidem Sambuca organum est musicorum, quod haud quaquam cõgruat caloni. Quanquam Athenæus lib. xiiii. indicat & bellicum instrumentũ dici Sambucam, quod machinæ in morem admouebatur hostium mœnibus. Calones autem uocantur militum ministri, qui uallos ac ligna gestitant. Vnde & nomen inditum autumant grãmatici. Porrò cum milites sint imperiti musices, multo magis calones. Quanquam potest non absurde accipi de sambuca militari machina, quæ ritu organi musici, chordis quibusdam intenditur. Ad hanc intendendam haudquaquã idonei sunt calones, utpote stolidi, & ob idipsum ad infima ministeria retrusi, quòd disciplinæ militaris prorsum rudes sint & indociles. Vnde Persius nõ citra ἔμφασιν addidit alto, ꝓpterea quòd homines prælongi etiam prouerbio uecordiæ notantur. ἄνους ὁ μακρός.

Farinæ nostræ

Nostræ farinæ. XLIIII

Eiusdem farinæ dicuntur, inter quos est indiscreta similitudo. Quod enim aqua ad aquã collata, idem ad farinam farina. Persius in quinta Satyra,

Nostræ paulo ante farinæ
Pelliculam ueterem retines.

Perinde quasi dicat, nostri gregis, nostræ conditionis. Pertinet ad illam classem, Eadem cera, & idem puluis, de quibus alibi dictum est. Simili tropo Seneca dixit, eiusdem notæ libro. iii. epistola. xxiiii. His adiicias & illud eiusdem notæ licet, tantam hominum imprudentiam esse, immo dementiam, ut quidam timore mortis cogantur ad mortem.

Scopo nullo proposito iaculari

Nullo scopo iaculari. XLV

Ἄσκοπα τοξεύειν, id est, Absq; scopo iaculari dicunt, qui nihil certi ꝓpositũ habẽt quod sequant, & ad qđ instituti consiliiq; sui rõnes referãt. Lucianus in Toxaride: ἐπειδὴ νῦν ἄσκοπα τετοξεύκαμεν, αὖθις ἑλόμενοι διαιτητὴν, ἄλλους ἐπ' ἐκείνῳ εἴπωμεν φίλους, id est, Quoniã in præsentia nullo ꝓposito scopo iaculati sumus, denuo, ascito arbitro, alia amicoꝝ paria, apud illum referamus. Persius Satyra tertia.

Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim sequeris coruos, testaq; lutoq;?
Securus, quò pes ferat.

De pulmone reuellere. XLVI

Dubium non est, quin ad prouerbiorum formam pertineat & illud Persianum, de pulmone reuellere,

pro eo quod est, stultam & arrogantem opinionem animo eximere.
Dum ueteres auias tibi de pulmone reuello.
Tumoré, animiq; fastú in pulmone collocát. unde μέγα πνέειν apud Græcos. Et idé Persius alibi,
Grande aliquid, quòd pulmo animæ prælargus anhelet.

Quos non tollerent centum Ægyptii. XLVII

Aegyptij centū non tolle.

Οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ' οὐδ' ἑκατὸν αἰγύπτιοι. id est, Quos ferre nec centum queant Ægyptii. De molestis dici solitú, ac moribus intolerandis, seu fastu præturgidis. Inde ductú, quòd Ægyptii pleriq; gestandis oneribus, quæstum nō satis honestū factitare consueuerint, unde & ἀχθοφόροι dicti, in iocum prouerbialem abierunt. Refertur adagium ab Eudemo in collectaneis dictionum Rhetoricarum, & item à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Ranis, ad hunc modum,
Δύ' ἁμάξατ' εἰσέθηκε καὶ νεκρὼ δύω,
οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ' οὐδ' ἑκατὸν αἰγύπτιοι. id est,
Duo plaustra, duoq; item imposuit cadauera,
Quæ ferre nec centum queant Aegyptii. Idem in Auibus,
οὐκ αἰγύπτιος πλινθοφόρος id est, Non Aegyptius lateriger.
Consimili modo Lucilius apud Nonium,
Quem neq; Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere pro telo ualidis ceruicibus possent. Rursum idem alibi.
Hunc iuga mulorum, pro telo ducere centum Non possint.

Aegyptius laterifer. XLVIII

Αἰγύπτιος πλινθοφόρος, id est, Aegyptius laterum gestator. Suidas nominatim prouerbii titulo refert. Extat autem apud Aristophanem in auibus, ibi quærit quispiam quis composuisset equum Durium in arce Palladis, centum cubitorum? Cui respondetur,
Ὄρνιθες οὐδεὶς ἄλλος, οὐκ αἰγύπτιος Aues nec alius ullus, haud Ægyptius
πλινθοφόρος, οὐ λιθουργός. id est, Laterifer, aut faber lapidarius.
Quadrare uidet in sordidú, atq; infimæ sortis hominé, in qué usum etiá Carum utilitas usurpata est, aut in eú, qui molestis negociis premit. Admonuimus modo Aegyptios in uulgi fabulam ac risum abiisse, quòd asinorú ritu, uectandis corpore oneribus quæstum facerent. Ad quem laborem hoc exercitatiores illos fuisse conicio, quòd in effodiendis lacunis, limoq; exportando, ac lateribus argillaceis, huiusmodi opera potissimum opus erat apud Ægyptios ob limum quem inuehit Nilus. Nam illic passeres opinor aut hirundines monstrarunt artem è luto cōstruédi parietes. Arguméto, est quòd Hebræi, cú apud illos agerent, adacti sunt, luto, lateribusq; gestandis seruilé operam præstare Pharaoni. De mulis marianis alibi reperies.

Cœnare me doce. XLIX

Δειπνεῖν με δίδασκε, id est, Cœnare me doce. Prouerbiali figura dictum est ab Aristophane in Ranis. Tépestiuiter usurpabitur, siquando docere, præire, aut etiam refellere conatur aliquem imperitus negocii, de quo disceptatur. Verba sunt Bacchi ad Herculem de tragoediis iudicantem, cum exercitatior esset in uorandis tauris, quàm pensiculandis poetarum carminibus.

Rhamnusius. L

Ῥαμνούσιος, id est, Rhamnusius. Eudemus in dictionibus rhetoricis admonet, id cognominis olim ceu prouerbio additum sapientibus ac moderatis uiris. Nec explicat adagii rationem. Vnde coniectare licet, uel ab eius gentis moribus dictum, uel à dea Rhamnusia, quæ modum in omni negocio docet adhibendum. Quemadmodum aliâs fusius à nobis ostensum est.

Papæ Myxus. LI

Βαβαὶ μύξος, id est. Papæ. Myxus. In gloriosos & iactabundos dici consueuit. Nam βαβαὶ stuporis & admirationis significationé habet. Myxus autem sacerdos quispiam fuit Dianæ, gloriosus & magniloquus: qui se fingebat omnia mirari. Refertur à Suida & Zenodoto.

Lenticulam angulo tenes. LII

Φακοῦ γωνίαν κρατεῖς, id est, Lentem angulo tenes. De negocio, quod fieri nullo pacto queat, propterea quòd hoc leguminis genus angulis careat. Refertur à Suida, ne quis contemnat.

Patrocli occasio. LIII

Πατρόκλεους πρόφασις, id est, Patrocli occasio, siue prætextus. Diogenianus ostendit dici solere de iis, qui cum ob metum non ausint proprias deplorare calamitates, deflét eas sub prætextu luctus alieni. Plutarchus in cōmentario, cui titulus, quomodo quis se citra inuidiam laudare possit, καὶ μὴ δοκεῖν μὲν πάτροκλον πρόφασιν, σφᾶς δ' αὐτοὺς δι' ἐκείνων ἐπαινεῖν, id est, Et ne uideamur Patroclum occasioné, sed nos ipsos per illos laudare. Agit enim de iis, qui laudandis aliis suas ipsorum laudes insinuant. Opinor sumptum à Patrocli moribus, in quem aliquoties iocatur Aristophanes.

Exiguum oboli pretium. LIIII

Μικρὸν τοῦ ὀβολοῦ τίμιον, id est, Exiguum oboli pretium. Suidas citat ex Maryca Eupolidis, cõuenire in homines nequam, nihiliꝗ;. Quanquam nihil obstat, quo minus ad rem contemptam transferatur. Meminit & Eudemus. De similibus multa retulimus antea, obolaris homo, homo tressis, homo trioboli, homo uix dupondio æstimandus. Iustinianus iuuenes primum ad iuris studium ingressos dupondios appellari uoluit, uelut extremæ classis. Nam qui iam profecissent, prolytas ac lytas appellauit, quasi dimissos.

Dupondio

Pedum uisa est uia. LV

Visa pedum est uia

Τὸν ποδῶν ἑώραται ὁδὸς, i. Pedũ uisa est uia. De negocio, cuius aliquãdo periculũ feceris. Sũptum à uiatoribus. Terentius in Phormione, Ah nõ ita. Factum est periculum, iam pedum uisa est uia.

Phœnicum pacta. LVI

Φοινίκων συνθῆκαι, id est, Phœnicum conuenta. Phœnices qui Carthagine potiti sunt, cum primum ad eam appulissent regionem, postularunt ab iis, qui id temporis Libyam incolebãt, ut sibi liceret diem & noctem hospitio terræ uti. Quod cum impetrassent, iamꝗ; exacto concessi temporis spatio, iuberẽtur excedere finibus, recusarunt affirmantes se pactos ut sibi fas esset illic noctesꝗ; ac dies commorari, uidelicet ambiguitatem uocum ad suum cõmodum detorquentes. Vnde prouerbium esse natum aiunt, de pactis insidiosis & astutis. Autores Suidas ac Diogenianus. Quin in totum omnes Phœnices dicti sunt, qui quæstus essent auidi. Vnde Pindarus in Pythiis hymno secundo, φοίνισσαν ἐμπολὰν, id est, Phœniciam negociationem dixit. Et interpres citat ex comico quopiam, εὐθὺς φοῖνιξ γίνομαι, id est, Protinus Phœnix fio. Item ex Sophocle,

πωλεῖν ἔθου, καὶ πρᾶσιν ὡς φοῖνιξ ἀνήρ. id est, Phœnix ut uir, cœpit emere ac uendere.

Postremo Plato libro de republica tertio de his agens, qui putant magistratui conuenire mendacium, inquit, μηδὲν καλὸν ἀλλὰ φοινικικόν τι, id est, Nihil pulchri est, sed potius Phœnicense quiddam.

Pusillus quantus Molon. LVII

Molon

Μικρὸς ἡλίκος Μόλων, id est, Pusillus ut Molon. De uehementer breui statura corporis homuncionibus. Suidas ostẽdit duos fuisse Molones, nota sicuti conijcio, corporis breuitate, quorum alter histrio fuerit, alter fur, honesti scilicet quæstus uterꝗ;.

Per antiquum diem. LVIII

Dies antiquus

Διὰ παλαιᾶς ἡμέρας. De re admodum obsoleta, priscaꝗ;. Refertur à Diogeniano. Finitimum illi, quod hodie non inscite iactatur in scholis philosophorum, Magno Platonis anno.

Perierunt bona. LIX

Bona perierunt

Ἔῤῥει τὰ καλὰ, id est, Perierunt honesta. Hippocrates Mindaro Lacedæmoniorum duci fuit ab epistolis, eo interfecto ab Atheniensibus Hippocrates in Lacedæmonem huiusmodi scripsit epistolam, ἔῤῥει τὰ καλὰ, μίνδαρος δ᾽ ἀπέσσυται, significans interfecto duce rem esse deploratam. Adagium recenset Diogenianus, historiam recenset Xenophon in παραλειπομένοις, lib. i. Græca senario constant. Periere honesta, Mindarus sublatus est.

Qui nimium properat, serius absoluit. LX

Plato in dialogo, cui titulus, de regno, πεποίηκε γὰρ ἡμᾶς καὶ νῦν ποθεῖν τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν πάθος. σπεύδοντες οὐχ ἥσυχος εὖ διαιροῦντας ἀνύσαι βραδύτερον, id est, Fecit enim ut nunc quoꝗ; nobis acciderit, quod prouerbio dicitur, Quodnam? ut dum parum recte per ocium diuidimus, serius perfecerimus. Idem in septimo de Repu. libro, allusit ad prouerbium, ἀσθενῶν γὰρ ἔφθην ταχὺ πάντα διελθεῖν, μᾶλλον βραδύνω, id est, Dum festino, inquit, omnia celeriter percurrere, tardior sum. Idem in Cratylo simile quiddã habet, ἵνα μὴ ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγίνῃ νύκτωρ περιιόντες ὀψὲ, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὰ πράγματα δόξωμεν αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ οὕτως ἐληλυθέναι ὀψιαίτερον τοῦ δέοντος, i. Ne nobis usu ueniat, ut quẽadmodũ qui apud Æginetas noctu obambulãt, serius perficiunt iter, itidẽ nos ad rẽ ipsa ueritate serius q̃ oportet peruenisse uideamur. Scitũ est & illud diui Augustini aduersus Petilianũ, iis qui perturbatione aliqua festinãt, usu uenire nonnunq̃ ut uestẽ aut calceos peruerse induant, quæ res postea morã adferat. Idẽ usu uenit iis qui multa simul agere conant̃, neꝗ; quicq̃ assequunt̃. Plato libro de republica tertio ὅτι εἷς ἕκαστος ἓν μὲν ἂν ἐπιτήδευμα καλῶς ἐπιτηδεύοι, πολλὰ δ᾽ οὔ, ἀλλ᾽ εἰ τοῦτο ἐπιχειροῖ, πολλῶν ἐφαπτόμενος, πάντων ἀποτυγχάνοι ἄν, id est, Vnusquisꝗ; recte, unũ studium exerceat, multa nequaq̃. Immo si id idẽ tẽtarit, multa aggressus, omnibus frustrabit̃. Idẽ eiusdẽ operis lib. decimo docet idẽ accidere iis, qui non ueritate, sed fucis ac malis artibus properant ad honorem, οὐχ οἱ μὲν δεινοί τε καὶ ἄδικοι δρῶσιν ὅπερ οἱ δρομεῖς, ὅσοι ἂν θέωσιν εὖ ἀπὸ τῶν κάτω, ἀπὸ δὲ τῶν ἄνω μή· τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες καὶ ἀστεφάνωτοι ἀποτρέχοντες, id est, An non isti artifices & iniusti idem faciunt quod solent cursores quidã, qui bene quidẽ currunt ab inferiore loco, à superiore uero nequaquam. Primũ quidem celeriter prosiliunt, cæterũ in fine cursus ridiculi sunt, atꝗ; auriculas in humeris habentes icoronati semet abripiũt.

Monet adagium instituendæ rei non tam celeritatem q̃ curam adhibendam esse, ne postea sit in mora, quòd in operis ingressu fuerit erratum. Obnoxii sunt huic prouerbio quidam, qui compendii causa, Græcanica literatura prætermissa, protinus ad philosophiæ studium insiliunt, ac dum stulte captant compendium, in maximum incidunt dispendium. Fit enim, ut hi dum repente philosophi student euadere, nunq̃ philosophiæ scientiam assequantur, cumq; se iam ad metã peruenisse credunt, denuo sit ad carceres redeundum, denuoq; à linea, quemadmodum Græci dicunt, exordiẽdum. Item in re bellica plus efficit Fabii cunctatio, quàm M. Minutii præceps temeritas. Siquidem is unus Annibalẽ multis iam prælüs inuictum, nõ uiribus, sed lẽtitudine superauit. De quo præclare Ennius apud M. Tullium in Catone maiore,

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.
Non ponebat enim rumores ante salutem.

Vltra catalogum. LXI

Ὑπὲρ τὸν κατάλογον ζῇ, i. Vltra catalogũ uiuit. De eo dicebat, qui multũ ætatis uiueret, ut iã præscriptũ illum annorum numerum præterisse uideretur. Est, ni fallor, apud Lucianum. Refertur à Suida.

Vltra peram sapere. LXII

Ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν, id est, Vltra peram esse solicitum. Prouerbiali figura dictum apud Lucianum in Timone, ὀλιγαρκῆ γὰρ καὶ μέτριον χρὴ εἶν. τὸν φιλοσοφοῦντα, καὶ μηδὲν ἔξω τῆς πήρας φρονεῖν, id est, Oportet enim philosophum paucis cõtentum ac frugalem esse, neq; quicq̃ ultra peram quærere. Quadrabit uel in philosophum, uel in pauperem, sed præcipue in Christianum, quem Iesus uetat cogitare de crastino. Confine illi, Vita doliaris.

Virgo primum. LXIII

Παρθένος τὰ πρῶτα, id est, Virgo primum. De iis dici solitum, qui rem paternã profunderent. Haud scio an inde ductum, quòd uirgines adhuc rudes, & meretricii quæstus ignaræ, facile sui copiam faciunt. Postea quo plus auferant præmii, difficiles sese præbent. Itidem adulescentes nuper nacti facultates, priusquam intelligant quid sit pecunia, largius effundunt. Et prima uitæ pars, quæ quidem est optima, stultissime nobis conteritur.

Vir uidebatur nauis supplicans scopulo. LXIIII

Ἀνὴρ ἔοικεν ναῦς ἱκετεύειν πέτραν. id est, Vir uisus esse est, nauis obsecrans petram.
De stupidis & stolidis, quibus aliud pro alio uidetur, dictum indicat Suidas, ducta metaphora à naue quæ impingit in scopulum.

Viro esurienti, necesse furari. LXV *Furari necesse uiro esu.*

Πεινῶντι κλέπτειν ἐστ' ἀναγκαίως ἔχει. id est,
Famelicus uir esse furax cogitur.
Suidas prouerbii nomine refert, quod congruat in eos, qui extrema adacti necessitate, quid faciunt. Veluti siquis confiteatur se mentitum, dicat, quid facerem, aut quid mentiendum erat, aut in summamueniẽdum infamiam, πεινῶντι κλέπτειν. Aut siquis auidus gloriæ, aliena pro suis edat, cum ipse de suo nihil possit egregium edere.

Vixit, dum uixit, bene. LXVI

Vixit, dux uixit, bene. Est in Hecyra Terentiana. Prouerbiale fuisse, uel senex indicat, rogans num præter unam sententiam nihil attulisset. Conuenit in eos, qui molliter ac suauiter uiuunt, atq; ita faciunt sumptus, ut non multum iuuent hæredem. Est autem amphibologia in uerbo uiuere, quod interdũ simpliciter uiuere est, interdum genialiter uitam agere. Vt apud Catullum,
Viuamus mea Lesbia atq; amemus.

Fumantem nasum ursi ne tentaueris. LXVII *Vrsi nasum fum. ne ten.*

Prouerbii speciem habet & illud apud Martialem,
Rabido nec perditus ore
Fumantem nasum uiui tentaueris ursi.
Sit placidus licet, & lambat digitosq; manusq;,
Si dolor & bilis, si iusta coegerit ira
Vrsus erit, uacua dentes in pelle fatiges.
Admonet non esse tentandos, qui possint nocere. Cõsimili modo Synesius in Encomio Caluitii scripsit, Canem naribus prẽdere, pro eo quod est, prouocare mordacem & nociturum. Hac parte corporis icta potissimum ursos iritari docent bestiarii.

Muris in morem. LXVIII

Plautus in Captiui duo, Quasi mures semper edimus alienum cibum. In parasitos dictum, quibus iucundum est aliena uiuere quadra. Non conueniunt, nec in una sede morantur, libertas & cibus alienus, quod eleganter indicat apologus Aesopicus de mure syluestri & domestico, Quin & Græ

cis puerbiali uerbo, μυωπολεῖν dicunt, qui muris in morē cibi causa obābulāt oberrātq;. Indicauit hoc Hesychius.

Vnum e tribus m.

E tribus malis unum. LXIX

Τῶν τριῶν κακῶν ἕν, id est, Trium malorum unum. Suidas prouerbium indicat apud Menandrum extitisse. Sumptum autem à Theramene, qui cuidam è tribus malis unum indixerit, è quibus quod uellet eligeret. Vnde & Aristophanes apud eundē Suidam, in Triphalete. ἐγὼ γὰρ ἀπὸ Θηραμένους δέδοικα τὰ τρία ταῦτα, id est, Ego enim à Theramene metui tria hæc. Quæ sint autem ea tria, quære in prouerbio, τὰ τρία τῶν εἰς θάνατον. Id usurpauit Alexander in Aepolis. Aristides ait oraculum solere tradi obsignatum, quod qui solueret prius quàm fas esset, unum è tribus malis illū manebat, aut oculorum orbatio, aut manus, aut linguæ iactura. Sunt qui dicant iis qui sententia capitali damnati fuissent, tria solere deferri, gladium, laqueum & Aconitum.

Vulpes quàm facile py. co.

Quàm facile uulpes pyrum comest. LXX

Plautus in Mustellaria, Tam facile uinces, quàm uulpes pyrum comest. De re factu procliui, Quod nihil negocii sit uulpi dentatissimæ, pyrum edere.

Supercilium con. buc. infl.

Contrahere supercilium, inflare buccas. LXXI

Ὀφρῦς ἀνασπῶντες καὶ γνάθους φυσῶντες, id est, Adductis superciliis, & inflatis buccis. In fastuosos ac turgidos dictum Suidas admonet. Siquidem in superciliis, sicut alias ostendimus, arrogantiæ sedes. Horatius inflatas buccas ad iracundiæ retulit argumentum.

Quin Iuppiter ambas
Iratus buccas inflet.

Diuus Augustinus in libris confessionum, Buccis typho crepantibus. Quo loco nōnulli perperam typo legunt. Mirum est autem Augustinum uoce Græcanica tantopere delectatum, ut cum fastum dicere posset, typhum dicere maluerit, nisi quòd ea iam usu Latio donata uidebatur. Traductum à ranis, quæ per iram inflantur. Notus est apologus Aesopicus de rana per arrogantiā dirupta. Horatius, Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.

Sus comessatur. LXXII

Ὗς ἐκώμασεν, id est, Sus saltauit, aut comessatur. Diogenianus ostendit dici solitum de iis, qui præter decorum quippiam facerent, quiq; rerum successu præter meritum obiecto, semet insolentius efferūt. Attingunt & Suidas & Zenodotus. Est autem Græcis κωμάζειν iuuenum animantium more coronis, cantilenis, saltationibus, cæterisq; iuuenilibus nugis lasciuire, & in domos alienas irrumpere. Irrumpunt & sues. Vnde Theocritus in Syracusiis:

ἀθρόος ὄχλος ὠθεῦνθ᾽ ὥσπερ ὕες id est, Turba simul conferta suum more irruit.

Cæterum qui rusticiore sunt ingenio, mirum quàm hæc dedeceant. Locus erit ubi natura fœtus & agrestis affectat uideri festiuus.

Censura d. u. cor. uex. col.

Dat ueniam coruis, uexat censura columbas. LXXIII

Non tam ouum ouo simile, quàm illud prouerbii speciem præ se fert, quod est apud Iuuen.

Dat ueniam coruis, uexat censura columbas.

Pœna legum exercet in humiles quospiam, & à quibus ob ingenii mansuetudinem aliquid emolumenti potest auferri. Rapacibus ignoscitur. Sumptum est ab apophthegmate Anacharsidis qui hoc dicto elusit studium Solonis in conscribendis legibus, quemadmodum refert Plutarchus in uita Solonis, ὅς τοὺς νόμους τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους ἔφασκεν. καὶ γὰρ ἐκείνους ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ τι κοῦφον καὶ ἀσθενές, στέγει, ἐὰν δὲ μεῖζον, διακόψαν οἴχεται, id est, Leges aranearum telis adsimiles dicebat, propterea quòd illas siquid leuius, aut imbecillum incurrerit, hæret: sin maius aliquid, dissecat ac fugit. Ad eandem pertinet sententiam, quod in Phormione ait Terentius,

Quia non rete accipitri tenditur, neq; miluio,
Qui male faciunt nobis, illis qui nihil faciunt tenditur.
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Sutorium atramentum. LXXIIII

M. Tullius libro epistolarum nono ad Pætum, Iam pater eius accusatus est à M. Antonio: sutorio atramento absolutus putatur. Subesse uidetur prouerbium. Sentit, opinor, hominem absolutum fuisse iudicum corruptela non citra infamiam. Est enim huiusmodi sutorium atramētum, ut neq; magnopere atram imprimat notam, neq; nullam tamen illinat maculam. Infamiam enim atramenti symbolo, poetæ significant, ut Horatius,

Hic nigræ succus loliginis, hæc est
Erugo mera,

Is quidē succus quidā est, quem plerisq; mollium pisciū maxime Sepiis inesse scripsit Aristoteles libro de partibus animalium quarto: eum tunica contineri membranea, emitti uero fistula quadam: quē effundunt in metu, & aquam infuscant, ne queant deprehendi. Rursus Horatius,

Sed ueluti tractata notam labemq; remittunt
Atramenta, ferè scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt.

Cæterum quod Græci Chalcanthum appellant, Cornelius Celsus ferè uertit sutorium atramentū: cuius frequenter meminit in medicinis præsertim libro quinto. Colligitur ex ære. Vnde Græcis nomen χάλκανθος, quasi dicas flos æris. Vnde suspicor magis dici maculam quam ægre possis diluere. Nam atramentum quod scriptorium uocant facilius diluitur, nec inhæret corio. Plinius in epistola si mili figura dixit, Vitelliana cicatrice stigmosum. Vitelliana cicatrix

Surda testimonia. LXXV

Κωφαὶ μαρτυρίαι, id est, Surda testimonia, dicuntur quæ feruntur per tabulas, propterea quòd hæ rogatæ nihil respondeant. Vt non discrepet ab illo. Muti magistri. Vnde surdis agere testimoniis prouerbio dicuntur, qui uel procul absentes, uel uita defunctos modo citant, ne queant deprehendi. Testimonia surda

Perdere naulum. LXXVI

Iuuenalis in Satyra, cui initium, Naulum perdere

Stemmata quid faciunt.
Præconem Chærippe tuis circumspice pannis,
Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Nacta reliquit,
Iamq; tace, furor est post omnia perdere naulum.

Domitius Calderinus, ut inter recentiores haud quaquam malus autor, admonet prouerbium esse in eum, qui cum multa amiserit, reliquum etiam uelit perdere. Sumptam autem metaphorā à mercatoribus, qui cum nauigant, si minus, quantum cupiunt, lucrari possunt, student ut saltem recuperent ex mercibus diuenditis, quantum pro uectura nauali soluerunt. Aristippus interrogatus à quodam, num esset ubiq; ridens, οὐκ οὖν, ἔφη, παρασπόλλυμι τὸ ναῦλον, εἴπερ πανταχοῦ εἰμί. id est, Naulū igitur non perdo, inquit, si quidem ubiq; sum. Refertur à Plutarcho in commentario, cui titulus, ὅτι διδακτὸν ἡ ἀρετή.

Siculissare. LXXVII

Σικελίζειν, id est, Siculissare. Eudemus indicat antiquitus usurpatum, pro eo quod est, austerum esse, tetricumq;. Et eum quidem in modum Epicharmum usum esse. Cæterum aliis placere magis referendum, ad improbos & uafros. Non dubium quin ab eius gentis moribus sit sumptum. At Athenæus dipnosophistarum libro primo indicat adagium natum ab Androne Siculo, qui morem iuexerit ad tibiam saltandi, gesticulandiq;.

Sedens columba. LXXVIII

Ἡμένη πελειάς, id est, Sedens columba. Suidas prouerbii titulo commemorat, indicatq; dici solitum, de supra modum mansuetis ac simplicibus. Nā columbæ cum auolant, fallunt cæteras pernicitate uolatus. Cum sedent, nihil mitius, aut simplicius. Neq; quicquam habent, quo se tueantur aduersus miluios & accipitres, præter alarū uelocitatē. Mihi uideē dici posse, & in eos, qui simplicitatē simulant, quo magis imponant, propterea quòd mos sit aucupibus, exocularā columbā in reti ponere, quæ subsultans, cæteras columbas alliciat. Ea Græcis dicitur παλεύτρια, à uerbo παλεύειν, quod est seducere, siue in laqueum illicere. Aristophanes in auibus de columbis loquens, Columba sedens

Καὶ ἀναγκάζει παλεύειν δεδεμένας ἐν δικτύῳ. Et cogit paleutriam agere, alligatas in reti. παλεύτρια

Vide lector num legendum sit ἡμμένη, id est, illaqueata, id enim patitur, quo fallat alias.

Simia barbara seu caudata. LXXIX

Πίθηκος πώγων' ἔχων, id est, Simia barbam portās Aristophanes, ἐν ἀχαρνεῦσιν. ὦ πίθηκε τὸν πώγων' ἔχων. Interpres admonuit allusum esse ad illud Archilochium, τοίην δ' ὦ πίθηκε τὴν πυγὴν ἔχων, id est, Talē ō simia caudā habens. Dici solitū de ridiculis. Regulus Rusticum stoicū simium dixit, contumeliæ gratia, ut refert Plinius in epistolis, opinor quòd barba & pallio stoicum ageret uerius quàm moribus. Idem Aristophanes alio quodā loco quosdam δημοπιθήκους appellat, quasi populi simias. Est autem hoc animal natura γελωτοποιόν, nec in aliū usum uideē natū, cum nec ualeat ad esum ut oues, nec ad ædium custodiā ut canes, nec ad onera gestanda, ut equi. Athenæus libro decimoquarto narrat Anacharsim philosophum, genere Scytham, cum in conuiuium inducerentur homines ad risum mouendum edocti, solum omnium non risisse. Tandem cum inducerentur simiæ cœpit ridere: rogatus causam, Hæc, inquit, natura sunt γελωτοποιοί, illi fingunt. Δημοπίθηκοι

Sibi canere, LXXX

Ἑαυτῷ ψάλλειν, id est, Sibiipsi canere, dicitur qui non ad alienum arbitriū facit quippiam, sed animo obsequens suo. In Platonis conuiuio iubent tibicinam sibiipsi canere. Et cantor quispiam, Antigenidas opinor, iubet discipulum, quòd populo non admodum gratus esset, sibi canere & musis. M. Tullius in Bruto, Id enī est summi oratoris summū oratorē populo uideri. Quare tibicē Antigenidas dixerit

discipulo sanè frigenti ad populum, Mihi cane & musis: ego huic Brute dicenti ut solet apud multitudinem, mihi cane & populo dixerim. Diuus Hieronymus ad Ismeniam refert, huius ni fallor, discipulum. Atq; is non iussus est sibi canere, sed præceptori qui poterat iudicare.

Si leonina pellis non satis est, uulpina addenda. LXXXI

Ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσαψον, id est, Si leonis exuuium non sufficit, adde uulpinum. Cum uiribus res obtineri non potest, dolus adhibendus. Adagium natum est ex apophthegmate Lysandri. Nam is, quéadmodum in eius uita memorat Plutarchus, irridere solitus est, qui uelut ab Hercule prognati, bellum apertis uiribus, citraq; dolum gerendum esse censebant, cum ipse magis existimaret boni ducis officium esse, quò leonina pellis non attingeret, eò contendendum assuta uulpina. Quod quidem propemodum indicat & Maro, cum ait,

Dolus an uirtus, quis in hoste requiret?

Adagium refertur à Zenodoto. Huic affine est quod apud Plutarchum in uita Syllæ Carbo dixisse memoratur. Cum enim Sylla non solum aperto Marte, sed dolis bellum gereret, ait ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν ἐν τῇ Σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσιν, ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἀνιῷτο μᾶλλον, id est, quòd bellum gerens cum uulpe ac leone, quorum utrunque habitabat in animo Syllæ, à uulpe uehementius angeretur. Apud Aristophanem quidam dicitur κυναλώπηξ, quod caninam impudentiam cum uulpina astutia coniunxisset.

Κυναλώπηξ

Siculus miles. LXXXII

Σικελὸς στρατιώτης, id est, Siculus miles. In peregrinum ac mercenarium militem prouerbiali ioco dicebatur, propterea quòd Siculi temporibus Hieronis exotico milite plerunque uterentur, autore Zenodoto. Conueniet in hominem lucri gratia, nullum ministerii genus recusantem. Affine est illi quod de Care dictum est alibi.

Glomi pro bonis

Pro bonis glomi. LXXXIII

Ἀντ᾽ ἀγαθῶν ἀγαθίδες, id est, Pro bonis glomi. Dici cõsueuit, ubi quis beneficiũ, quod in aliũ contulisset, cumulate, cumq; fœnore reciperet. Agathides enim Græcis glomi dicuntur: uerum allusionis decus in uoce Græca est, quod in sermone Latino reddi non potest. Meminit Suidas.

Volare sine p.h.f.est

Sine pennis uolare haud facile est. LXXXIIII

Manet etiam hodiernis téporibus uulgo celebre, quod est in Pœnulo Plautina: Sine pennis uiolare haud facile est. Idem in Asinaria: Defraudem te ego? Age sis, sine pennis uola. Locum habet, cum deesse significamus adminicula, sine quibus negocium peragi non possit. Reperitur apud idoneos autores: Accidere alas, pro eo quod est, adimere materiam, facultatemq; conandi quippiam. Et: Addere alas. Horatius simili forma dixit decidere pennas:

Vnde simul primum me dimisere Philippi,

Decisis humilem pennis.

Et Cicero ad Atticum libro quarto: Qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci. Idem in Academicis dixit: Incidere neruos, pro adimere uires. Cognatum est illi quod alibi retulimus εἰς πῦρ ξαίνειν, id est, ignem diuidere. Quod pro impossibili retulit Plato libro De legibus sexto ὀλίγου δὲ ποιεῖν τὸν νομοθέτην τὸ τῶν παιζόντων εἰς πῦρ ξαίνειν, id est, ut propemodum legum conditor faciat, quod solent, qui ludunt, in ignem impingentes ictum: hoc est inaniter laboret. Quod ignis mox in se coeat. Eius generis est illud apud Platonem in Eryxia κατανενοήκειν δὲ αὐτὸν ἐγὼ ὅτι ἴσως εἴη τοιοῦτος, ὅ,τι περ ἂν τὸ λεγόμενον λίθον ἕψοι, id est, Vbi cognouissem tale esse hominis ingenium, ut illi suadere nihil aliud fuerit q̃ lapidem decoquere. Hæc fateor aliis locis tempestiuius potuisse dici, sed nõ omnia locis omnibus occurrunt.

Lapidem decoquere

Siphniassare. LXXXV

Σιφνιάζειν, id est, Siphniassare. Suidas indicat prouerbio dici solere, pro eo quod est manum admouere postico, sumptum esse à moribus Siphniorum, qui libidinis causa id factitare consueuerint. Est auté Siphnus insula quæpiam, haud procul à Creta, cui quondam nomen fuerit Merope, uel hoc nobilis elogio, una è Cycladibus. Refert eã & Plinius lib.iiii.cap.xii. Prouerbium indicat & Stephanus.

Iuxta melam. LXXXVI

Κατὰ μήλην, id est, Iuxta melam. Suidas ostendit prouerbio dici solere, ubi quis incerta coniecturis persequeretur. Sumpta metaphora à medicis hulcus internum immisso per fauces instrumento quopiã explorantibus. Id enim instrumentum μήλην uocant, & μηλοῦν, ad hunc modum tentare.

Non idem sunt scriptura & Leucæus. LXXXVII

Leucæus et scriptura non idem sunt

Γραφή τε καὶ λευκαῖος οὐ ταὐτόν, id est, Scriptura & Leucæus non sunt idem, aut non conueniunt. Vbi quis aliud scribit, aliud facit, aut dicit. Recte iacietur in eos, qui stare pactis nolunt. Nam hæc plerũq; syngraphis constant. Aut in eos quorũ uita non congruit cum libris editis. Versus Græcus cõstabit si addas λέγει. Conicere licet Leucæum fuisse malæ fidei scribam.

Bellicum canere. Receptui canere. LXXXVIII Receptui canere

Aliàs admonuimus, fermè prouerbiales esse metaphoras, quæ sumuntur à bello, ueluti bellicum canere, pro eo quod est, animare atque exhortari. M. Tullius Philippica. vii. bellicũ me cecinisse dicunt. Itẽ canere classicum dicitur, qui excitat dissidium. Receptui canere, pro finire. M. Tullius Philippica. xii. Quis enim reuocante & receptui canẽte senatu properet dimicare? Quintilianus lib. xii. cap. quæ post finem studia, Quare antequã in has ætatis ueniat insidias, receptui canet, & in portum integra naue perueniet. Signa canant apud Martialem, id est, iam congrediamur: & apud Plautũ, collatis signis depugnare, apud eundem uersis gladiis depugnare. Quin hoc ipsum collatis signis, haud dubie prouerbii speciem habet, cum significamus seriam & exactã de re disceptationem, ut M. Tullius in epistolis ad Atticum, ut cum Maphragone, signis collatis. Apud Iuuenalem, (Classicum canere)

Hæc tuba rixæ, id est, hoc belli initium.

Pithon formosus LXXXIX

Πίθων καλὸς, id est, Pithon formosus. Conueniet ubi quis per adulationem falsò laudatur. Pindarus in Pythiis hymno secundo, καλός τοι πίθων παρὰ παισὶν αἰεὶ καλός, id est, Formosus Pithon semp apud pueros formosus. Interpres ostendit sumptum à pueris adulantibus simiæ, subinde dictitantibus καλὸς πίθων. Videtur autem pithon esse diminutiuum huius dictionis πίθηκος, quasi dicas simiolus. Taxat Pindarus oblique quendam, uel quòd ab indoctis laudatus tolleret cristas, uel quòd ipse adularetur Hieroni, laudans non laudanda. Est autem φιλαυτία peculiaris huic animanti, adeo ut laudes sentiant & speculis delectentur, & suos catulos contrectari gaudeant, ipsique suos catulos complexu enecent. Ad gratiam loqui ueteres dicebant χαριγλωττεῖν, quo uerbo usum Aeschylum in Prometheo uincto, docet Athenæus libro quarto, Eodem referente qui iucunda potius q̃ uera loqui studio habebant ἡδυγλωττεῖν dicebantur. (χαριγλωττεῖν)

Semel rubidus, ac decies pallidus. XC Rubidus semel, a. d. p.

Ἅπαξ πυῤῥὸς καὶ δέκατον χλωρός, id est, Semel rubidus, & decies pallidus. Suidas admonet dictum de iis, qui mutuum accipiũt, quos necesse est crebro tum rubescere pudore, tum metu pallescere. Rubescere dũ petunt mutuũ, pallescere dũ soluẽdo nõ sunt, & metuunt, ne trahanẽ in ius, aut in neruũ.

Semper seni iuuenculam subiice. XCI Seni puellã s.

Ἀεὶ γέροντι νέαν ἐπιβάλλειν κόρην. id est,

Semper puellam uirginem subiice seni.

Senarius prouerbialis admonens ut prouectioris ætatis uiri, puellam ducant magis q̃ anum, ne si frigus accesserit frigori, languente Venere, steriles existant nuptiæ. Quanquam non inepte trahetur ad alios usus, quoties significabimus ita rerum coniunctionẽ temperandam, ut quod alibi diminutum sit, aliunde suppleat: uidelicet ut seni cõuictor addat iuuenis, quo senilis ætatis tristitiam, huius hilaritas moderet: rursum iuuẽtutis exultantiam, senilis seueritas temperet. Item, ut loquaculus adiungatur, plus satis taciturno, audaculus timido, pauper diuiti. Prouerbii meminit Diogenianus.

Semper superioris anni prouentus melior. XCII Annus superior sem. m.

Ἀεὶ τὰ πέρυσι βελτίω. id est, Superior annus semper anteponitur.

Cum præsentia displicent, & anteferuntur anteacta. Diogenianus admonet id acclamatum ab Atheniensibus in rebus Macedonicis. Sumpta metaphora ab agricolis, qui semper de præsentis anni fructibus queruntur apud dominos. Huc pertinet illud Horatianum.

Laudator temporis acti Se puero.

Sacra nihil sunt. XCIII Solitudo Scytharum

Τὰ θύματα οὐδὲν ἐστιν, πλὴν γνάθοι καὶ κέρατα, id est, Sacra nihil sunt præter malas & cornua, de uictimis macilentis. Trahetur non incõcinniter ad cibum minime esculentum. Refertur à Suida.

Scytharum solitudo. XCIIII

Σκυθῶν ἐρημία, id est, Scytharum solitudo, pro summis calamitatibus, exitioque dictum est apud Aristophanem ἐν ἀχαρνεῦσι,

ἐξολέσθαι συμπλακέντα τῇ σκυθῶν ἐρημίᾳ. id est, Impeditum deperire Scythicæ solitudini.

Quo loco commentator indicat prouerbium dici solitum de ingenti solitudine: ductum autem inde, quòd Scythæ nullis certis sedibus utantur, sed uagi ferantur in plaustris. Eamque ob causam, regio feris abundat, Meminit adagii & Q. Curtius libro rerum ab Alexandro gestarum septimo, apud quẽ Scytharum legatus ad hunc loquitur modum: Scytharum solitudines Græcis etiam prouerbiis audio eludi. Nos deserta & humano cultu uacua magis quàm urbes & opulentos agros sequimur. Vsurpat & Plutarchus in libro de Stoicis contrarietatibus, quemadmodum ante retulimus in prouerbio, In caput præcipitari.

Scindere glaciem. XCV Glaciem scindere

Scindere glaciem, est aperire uiam, & in incipiundo negocio priorem esse. Translatum à nautis, quorum

unus aliquis præmittittitur, qui flumine concreto, glaciem prærumpat, reliquisq; uiam aperiat.

Cepe tantum sum. iam ui.

Viuus fueris, uel cepe solum accipiens. XCVI

Ζωὸς γενήσῃ, κρομμύου μόνον λαβών. id est, Si cepe tantum sumpseris, iam uixeris.

Zenodotus & Suidas ostendit in eos dici solitum, qui è re quapiam pusilla, magnam opinionem consequuntur. Natú apparet ab ægroto, qui medico porrigente cepe, reualuerit herbam alioqui plebeiá, nec eam admodum salubrem corpori.

Princeps sapit con. sap.

Sapientes tyranni, sapientum congressu. XCVII

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ. id est, Commercio sapientium princeps sapit.

Zenodotus citat ex Aiace Locrensi, addens eundem uersiculum, à Platone citatum esse Euripidis nomine. Certe huius nomine comperi adductum libro de Rep. octauo.

Σοφοὶ τύραννοι τῇ σοφῶν συνουσίᾳ.

Quo magis admiror quare A. Gellius citet ex Theæteto Platonis, nisi forte scribarú uitio pro Theage deprauatum est Theæteto, nam & in Theage refertur. A. Gellius libro decimotertio ostendit eundem apud utrunq; fuisse, apud Sophoclem, in eiusdem nominis fabula, & apud Euripidem. Quemadmodum & alii nonnulli uersus apud Euripidé ìueniuntur, quos eosdem apud Sophoclé & Aeschylum licet inuenire. Porrò uersiculum quem modo citauimus, Gellius notæ uetustatis esse dicit, ut intelligas uelut in prouerbium abiisse. Atq; utinam quàm est grauiter simul & elegáter scriptus, tam placeret ætatis. nostræ principibus, in quos illud ferè dixeris:

Μωροὶ τύραννοι τῶν κολάκων συνουσίᾳ.

Leonis exuuium super crocoton. XCVIII

Λεοντῆ ἐπὶ κροκωτῷ, id est, Leonis exuuium super crocoton. Cùm duo quæpiam copulantur, quorum alterum cum altero nequaquam congruit. Sumptum à Baccho, qui hoc ornatu descendit ad inferos apud Aristophanem, ut ueste muliebri, delicataq; indutus esset, eiq; uesti leonis exuuium impositum gestaret, quo uidelicet Hercules creditus, formidabilis uideretur inferis. Hunc igitur ad eum modú adornatum, sic in Ranis ridet Hercules,

Ἀλλ' οὐχ οἷός τ' εἰμ' ἀποσοβῆσαι τὸν γέλων — Risum profecto haud sum potis compescere

Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην. id est, Crocoton additum leontæ conspicans.

Apposite diceretur in [redacted] quosdam, aut scholasticos, qui foris insignia sui instituti portant, interius militarem imitantes cultum, aut qui uultu tetrico, moribus sunt effœminatis.

Nescis quod scis

Quod scis, nescis. XCIX

Quod scis, nescis. Terentius in Eunucho: Tu pol si sapis, quod scis, nescias. Idem in seipsum excrucianten: Nescias quod scis, si sapis. Donatus admonet esse prouerbium. Sumptum à dialecticorum ludis, in quibus huiusmodi quidam scyrpi proponi solent: Facio, & non facio: Sum amicus, & nõ sum amicus: Audio, & non audio. Cuius generis etiam initio operis fecimus mentionem, admonentes omneis huiusmodi figuras, quæ κατ' ἀντίφασιν sumuntur, ad prouerbiorum cognationem pertinere. Quale est & Plautinum illud: Vbi sum, ibi non sum. Hoc iam prima, quod aiunt, frõte uidetur ænigma. Sed interpretatur: Vbi non sum, ibi est animus. Itaq; prouerbio certam in tacendo fidem significamus, dum quis quod scit, perinde continet ac dissimulat, quasi nesciat.

Aures nec habeo n. tan.

Nec aures habeo, nec tango. C

Nec aures habere, nec tactum prouerbio dicebat, cui in manifestis ab omnibus reclamabatur. Hieronymus in præfatione declamationis, de matre & filia reconcilianda. Cur autem uerear appellare declamationem, cum ipse quodam in loco nominatim hoc argumentum exercitii causa confictú à se subsignificet: Posteaquá enim, inquit, arguédo crimina, factus sum criminosus, & iuxta tritum uulgi sermone prouerbium, iurgantibus & negantibus cunctis, nec aures me credo habere, nec tango. i. taceá necesse est, & quod audio, tangoq;, quasi nesciam. Potest uideri sumptú ex Aristophanis Thesmophoriazusis μήτ' ἀκούω μήτ' ὁρῶ, id est, Neq; audio, neq; uideo.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA VI

Sortitio. non dú facta communia deuo.

Priusquam sortiaris, communia deuoras. I

Πρὶν λαχεῖν, τὰ κοινὰ κατεσθίεις, id est, Priusquam sortitio facta sit, communia deuoras. In eum competit, qui non expectata partitione, rem inuadit. Ductam metaphoram indicat Suidas à conuiuiis, in quibus antiquitus mos erat, à cibis suam cuiq; portionem distribuere, quemadmodum ex compluribus Homeri locis licet conücere, apud quem illud oppido quàm frequens.

Καὶ οὔτις ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης.

Deinde receptum apud nonnullos, ut citra distributionem propositis in cõmune cibis, quisq; quantú uellet,

uellet, sumeret. Id quod indicat Plautus: Patinarias struit struices. Huius rei mentionem facit & Plutarchus in Sympoſiacis, excutiens utra consuetudo magis probanda uideatur. Porrò prouerbium sumptum est ex Equitibus Aristophanis:

Ἐπεὶ τὰ κοινὰ πρὶν λαχεῖν κατεσθίεις. id est, Quando publica, anteq̃ illa sortiaris, deuoras.

Res in foro nostro uertitur. II *In foro nostro res uertitur*

Plautinus Tranio in Mustellaria: Vbi egomet uideo rem uerti in meo foro. Prouerbialiter dictum, pro eo quod est, posteaquam intelligo fortunas nostras cõmutari in diuersum. Traductum à mercatibus, in quibus rerum pretium, pro tempore sæpenumero commutatur. Aut certe à iudiciorum formulis, & explicandarum litium, cui diuersum est illud: In alieno foro litigare. Cognatum illi: Vti foro, quod alibi dictum.

Quodcunq; in solum uenit. III

Quodcunq; in solum uenit, id est, Quicquid in rerum natura producitur. M. Tullius libro de natura deoꝝ primo: Hinc quodcunq; in solum uenit, ut dicitur, effingis atq; efficis. Ridet atomos Epicureorum, ex quibus illi cuncta progigni credunt, quicquid usquam nascitur in uniuerso.

Quando id fieri non potest. IIII *Vt possumus q.n.u.n.l.*

Nihil dici potest nec uenustius, nec moralius ea sententia, quæ extat apud Terentium in Andria: Quoniam id fieri quod uis non potest, id uelis quod possit: οὐ δυνάμενος ὃ θέλεις, θέλης ὃ δύνασαι. Plurimum decoris adiunxit ea uerborum conuersio. Qualis est in illis: Non uiuendum ut edas, sed edendum ut uiuas. Est aũt adagium hoc finitimũ illi, δεῖ τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, id est, Oportet id q͂d adest boni cõsulere. Et Martialis inter felicitatis calculos cõmemorat, ut Quod sis, esse uelis.

Quantum non miluus oberret. V

Quantum non miluus oberret.

Prouerbialis est hyperbole, de homine supra modum locuplete, cui tantum sit agrorum, quantum nec miluus peruolet. Persius:

Diues arat Curibus, quantum non miluus oberret.

Id imitatus Iuuenalis Satyra nona:

Tot miluis, inquit, intra tua pascua lassis:

Sic & apud Plutarchum tragicus quispiam,

Σπείρω δ' ἄρουραν δώδεχ' ἡμερῶν ὁδόν,

Βερέκυντα χῶρον. id est,

Aruum colo bis sex dierum iter solo Berecyntio.

Plinius libro decimooctauo latifundia uocat, à quibus ait Italiæ perniciem inuectam fuisse, proinde ueteres ita censuisse: Satius esse minus serere, & melius arare.

Cædimus, inq; uicem præbemus crura sagittis. VI *Vicissim car. & car.*

Persius Satyra quarta:

Cædimus inq; uicem præbemus crura sagittis. id est,

Vicissim carpimus & carpimur, ridemur & ridemus, mordemus & mordemur, lædimus & lædimur. Sumptum à militia. Ad eundem modum Horatius:

Cædimus, & totidem plagis consumimus hostem.

Plutarchus in commentario de profectu cognoscendo, similem adfert metaphoram, de sphæra ultro citroq; missa ac remissa. καὶ πεπαύμεθα τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας ἢ σφαίρας ἐπιδιδόντες πρὸς ἀλλήλους. quemadmodum alio retulimus loco, prouerbio Sphæram inter se reddere.

Ptolemaica lis. VII

Πτολεμαῒς ἡ δίκη, id est, Ptolemaica lis. Diogenianus indicat dici solitum in litium auidos. Anus quæpiam fuit Ptolemais, quæ quoad uixit, lites agitabat, nec unquam à causis agendis erat feriata.

Prouoluitur ad miluios. VIII

Προκυλινδεῖται ἰκτῖνος, id est: Adorat miluium. Initio ueris prodeunt miluii, qua re læti tenues, quòd iam hyeme sint leuati, prouoluuntur, eosq; uelut adorant. Accõmodari potest in eos, qui noua spe gestiunt. Suidas prouerbii loco cõmemorat. Item Iuuenalis: Durate, atq; expectate cicadas. Sumptũ est autem ex auibus Aristophanis προκυλινδεῖσθαι τοῖς ἰκτίνοις. Causam ascribit interpres in eadem, docens quatuor partes anni per aues denunciari hominibus. Ver attribuit miluis. *Miluiũ ador.*

Prienensis iustitia. IX *Iustitia Prienensis*

Πριηνία δίκη, id est. Prienensis iustitia. Suidas ostendit cõuenire cum significamus aliquẽ in iudicãdo plurimum excellere. A Biante Prienensi sumptum, cuius integritas in iudicandis agendisq; causis in prouerbium abiit, ut dicatur, Δικάζειν Βίαντος τοῦ Πριηνέως κρέσσων, id est, In iudicando præstantior Biante Prienensi. Citatur ex Hipponacte iambographo, à Strabone libro geographias. xiiii. & in uita Biantis à Diogene Laertio. Etiam Demodici Lerii Trochaicus.

ἐν τύχῃς ποῶν, δικάζου τὴν πριηνίαν δίκην. id est,
Siquam agas causam, Prienes fac uti tum amore agas. Hipponactis Scazon sic habet,
αἴ κε δικάζῃ βίαντος τοῦ πριηνέως κρέσσον. id est,
Siqua iudicas, Biantem fac Prieneum uincas.
De Bochoris & Rhadamanthi iudicio diximus aliâs.

Mars initio laud. ob fil.

Primum Mars in filiis laudatus est. X

Τὰ πρῶτα ἄρης εἰς τοὺς παῖδας ἐπῃνεῖτο, id est, Initio Mars laudabatur ob filios. De iis, qui initio specimen aliquod indolis egregiæ præ se ferunt, deinde paulatim in alios degenerant mores. Quēadmodum euenit Romanis olim strenuis, & Martem generis autorē uirtute referentibus, post in degenerem prolapsis mollicie, ut non sine causa Iuuenalis exclamarit. Sed unde
Hæc tetigit Gradiue tuos urtica nepotes? Prouerbium refertur à Suida.

Phrynichi lucta. XI

Τὸ φρυνίχου πάλαισμα, id est, Phrynichi luctatio. Diogenianus indicat dictitari suetum de iis, qui astu dolisq; negocium peragunt. Fuit is Phrynichus Lacedæmoniorum proditor, quem uetus Comœdia carbone notauit.

Suem reposcis pro malo cane

Pro malo cane suem reposcis. XII

Ἀντὶ κακοῦ κυνὸς σῦν ἀπαιτεῖς, id est, Pro malo cane suem reposcis, id est, pro re uili ꝓciosam. Sus enim esculentus, canis haudquaquam uescus est. Refertur à Diogeniano.

Manū prud. m. in flam.

Prudens in flammam mittere manum. XIII

Diuus Hieronymus quodam in loco prouerbium usurpat huiusmodi: Prudens in flammam manum immitto, pro eo quod est, sciens expono me discrimini, malisq; obiicio. Sumptum uideri potest ab historia Mutii Scæuolæ. Extat & apud Ciceronem.

Materia proba est &c. Materiæ probæ, probus artifex

Proba est materia, si probum adhibeas artificem. XIIII

A Plauto dictum in Pœnulo, nō sine ꝓuerbii specie: Proba est materia, si ꝓbum adhibeas fabrū. Egregia quidem indoles, si recte instituatur. Felix ingenium, si præceptor cōtingat idoneus, Aut magnificū negocium, si modo scite tractetur. Metaphora notior est, quàm ut sit indicanda.

Respiciēs illo sed b. r. b.

Illò respiciens, sed hic remitte bona. XV

Aeschylus in Ranis Aristophanis, cupiens redire ad superos.
ἐκεῖ φράσαιμ' ἄν, ἐνθαδὶ δ' οὐ βούλομαι. id est, Dicturus illic, nam hic quidem haud uolo eloqui,
Cui Bacchus ad hunc modum respondet,
μὴ δῆτα σύ γ' ἀλλ' ἐνθαδὶ ἀνίει τ' ἀγαθά. id est, Minime profecto, quin mage hic profer bona.
Interpres admonet allusum ad parœmiam,
ἐκεῖ βλέπουσα δεῦρ' ἀνίει τ' ἀγαθά. id est, Illuc tuens, at huc remitte commoda.
Conueniet cum aliud præ nobis ferimus, aliud facimus, aut cum aliis adblandimur, in alios re beneficium conferimus. Quidam à Charitibus mutuo sumptum existimant, quarum una à tergo respicit, & alteri munus offert, arridens alteri.

Ranæ aquam. XVI

Βατράχῳ ὕδωρ, id est, Ranæ aquam, subaudiendum ministras. Vbi quid exhibetur, quo uel præcipue gaudet is qui accipit. Veluti si quem natura bibacem ad bibendi certamen prouoces, aut homini loquaculo narrandi materiam & occasionem subministres. Diuersum ab illo, βατράχῳ οἰνοχοεῖς. Recte accommodabitur, ubi quid datur abundanti. Nam ranis affatim est aquæ. Apud Athenæum refertur hoc carmen in Syracusanos.
οἳ πίνουσι μόνον βατράχων τρόπον οὐδὲν ἔδοντες. id est, Qui absq; cibo uiuunt ranarū more bibētes.
Theocritus in Ergatinis.
εὐχηρὸς ὁ τῶ βατράχω παῖδες βίος, οὐ μελεδαίνει O pueri ranæ uita est optabilis, ut quæ
τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα, πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ. .i. Non metuat, potans effundere, copia nanq;
Larga subest illi. Pastor taxat parsimoniam Ergodotæ, quòd sudantibus maligne præberet potū, cum ranis in ocio uiuentibus liceat bibere quantumlibet. Sunt & hodie bibones quidam qui sibi uidentur perire siti, quòd non in ipsis doliis habitent. Huic non dissimile est illud, Equū in planiciem, Illud autem diuersum, ἀσπάλακα εἰς κορώνειαν, id est, Talpam Coroneam. Est aūt Coronea Bœotiæ ciuitas, quæ talpam non gignit, & si aliunde inferatur, emoritur. Ita Stephanus, quēadmodum scarabeus in loco Thraciæ iuxta Olynthum autore Plinio.

Bello peracto auxilium

Post bellum auxilium. XVII

Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία, id est, Post bellum suppetiæ. Quoties serius adhibeť remedium. Refertur à Suida. Natum est, aut certe usurpatum à Diogene Cynico. De quo Laertius huiusmodi fabulam narrat. Adolescens quispiam iactantior nuper uxore ducta, titulum huiusmodi inscripsit ædibus suis
ὁ τοῦ διὸς παῖς καλλίνικος ἡρακλῆς ἐνθάδε κατοικεῖ, μηδὲν εἰσίτω κακόν, id est, Iouis filius Callinicus Her-

cules hic habitat, nequid introeat mali. Diogenes ascribit, μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία, id est, Post bellũ auxilium, uidelicet indicans, iam tunc receptum in eas malum, cum ipse malus immigrasset. Conuenit cum Platonico illo, quod alibi cõmemorauimus, μετὰ τὸν πόλεμον ἥκειν, id est, Post bellum adesse. Brutus in Epistola ad Lycios, αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ἐκομίσθησαν, id est, Machinæ uestræ post bellum ut habet prouerbium, allatæ sunt. Item in epistola ad Mirenses, ἡ γὰρ ἐν πολέμῳ βραδυτὴς ἴσον ἔχει τῷ μηδ᾽ ὅλως γινομένῳ τὸ ἄπρακτον, id est, Nam tarditas in bello pinde est, ac si nihil omnino sit factum, quod frustra factum est. Quintilianus in declamatione cadaueris pasti, duas habet sententias non absimiles prouerbio. Quid quod medicina mortuorũ sera est: Quid quod nemo aquas infundit in cineres. Sic indicat serum remedium. Siquidem ægroto mortuo serò uenit medicus. Et ædibus in cinerem redactis sero infunditur aqua. Mor. mederi Aquam infundere cineri

Pinguis uenter non gignit sensum tenuem. XVIII Venter pin. non g. se. te.

Diuus Hieronymus in Epistola quadam, citat huiusmodi prouerbium apud Græcos celebratũ: Pinguis uenter non gignit sensum tenuem. Quanquam fatetur id elegantius sonare Græce q̃ Latine. Græcus autem senarius extat apud Græcos huiusmodi:

παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. id est, Subtile pectus uenter obesus non parit.

Refert & Galenus contra Thrasybulum, uelut uulgo iactatum, καὶ τοῦτο ἁπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ᾄδεται διότι πάντων ἐστὶν ἀληθέστατον, ὡς γαστὴρ ἡ παχεῖα τὸν νοῦν οὐ τίκτει τὸν λεπτόν, id est, Et hoc ab oĩbus prope hominibus canitur, eo quod oĩum uerissimũ est, quòd uenter obesus nõ gignit mentem subtilem. Apud Lacedæmonios infame erat, siquis corpore fuisset uehemẽter obeso. Agatharchides apud Athenæum lib. xii. refert Anclidem ob delicias supra modum corpulentum, in concionem adductũ fuisse, atq; illic à Lysandro uehemẽter obiurgatum, minimumq; abfuisse, quin in exilium agereť, idq; futurum minitatos Lacedæmonios, ni uitam frugalius instituerет. Et ibidem Menander de quodam obeso loquitur, παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ᾽ ἐπὶ στόμα, id est, obesus etenim sus premebat os uiri. Admonet adagium, luxu corporis hebetescere mentis aciem. Quemadmodum scribit etiam Horatius. Porcus obesus

Nam corpus onustum
Hesternis uitiis animum quoq; prægrauat ipsum,
Atq; affigit humo diuinæ particulam auræ.

Plutarchus apud Gellium ostẽdit peros multo pastu stupidioris, ac tardioris ingenii euadere.

Piscem natare doces. XIX

Ἰχθὺν νήχεσθαι διδάσκεις, id est, Piscem natare doces. Perinde est ac si dicas, doctum doces, Confine illi quod alibi retulimus, δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, id est, Delphinum natare doces. Quod idem ad hunc effertur modum, τῷ δελφῖνι κολυμβᾶν συμβουλεύεις, id est, Delphini quẽadmodum natare oporteat consulis. Autor Diogenianus.

Pitana sum. XX

Πιτάνη εἰμί, id est, Pitana sum. Zenodotus indicat dici solitũ de iis, qui in extremas redacti calamitates, ab iisdem denuo in pristinam felicitatẽ restituunť. Sic enim euenisse quondam Pitanæ Aeoliæ ciuitati. Nam hanc à Pelasgis in seruitutẽ redactam, Erythræi in libertatẽ pristinam uindicarunt.

Pistillo retusius. XXI

Prouerbialis est hyperbole, quã in epistolis usurpauit diuus Hieronymus: Pistillo retusius, pro eo quod est, minime acutum. Timon Misanthropus Cleanthem ob ingenii tarditatẽ appellat, ὅλμον ἄτολμον, id est, Pistillum siue mortarium ignauum. Et Chrysippeum acumen, apud eundem per ironiã usurpatur in stupidum. Et cornutus syllogismus, pro ratione ridicula, friuolaq;. ὅλμος ἄτολμος

Partitio non præfocatio. XXII

Μερὶς οὐ πνὶξ, id est, Sortitio, nõ præfocatio. Olim cũ ii qui uiribus ꝑpollerent, cibũ eriperẽt imbecillioribus, manus interim in illos iniicientes, excogitatũ est, ut sortibus ex æquo, diuidereť epulum, iamq; ab oĩbus acclamari cœptũ, μερὶς οὐ πνὶξ, id est, partitio, nõ strangulatio. Eaq; uox in ꝓuerbium abiit. Quo licebit uti, siquãdo significabimus, nõ esse locum uiolentiæ, sed ex æquitate iuris oportere tractari negociũ. Plutarchus in collectaneis, si mõ illius sunt, citat his uerbis, μερὶς οὐ μὰ πνίγει, id est, partitio est, non strangulat. Admonet & Suidas hac forma prouerbium efferri.

Paries dealbatus. XXIII

Τοῖχος κεκονιαμένος, id est, Paries dealbatus aut incrustatus. Paulus apostolus in Actis apostolicis, Ananiã sacerdotẽ fictum & fucatũ, parietem dealbatũ appellat, quòd longe alius esset intus, q̃ cultu habituq; externo præ se ferret. Christus item in Euãgelicis literis, sanctimoniæ simulatores sepulchra dealbata uocat, quæ cũ foris niteant, intus sunt cadauerũ ossibus referta. Sic enim est apud Matthæum, οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, id est, Væ uobis scribæ & pharisæi, q similes sitis sepulchris dealbatis, quæ foris qdẽ apparent pulchra, intus aũt referta sunt ossibus cadauerũ, omniq;

spurcitia. Lucianus, Myronis & Praxitelis colossos, ad huiusmodi fermè similitudinē trahit in Gallo quòd foris multo niterent ebore, multo fulgerent auro, uariisq́; coloribus arriderent: præterea Iouis, aut Neptuni repræsentarent imaginē, fulmen aut tridentē dextra tenētes, ut planè numen aliqđ esse, uiderenť, cum intus nihil appareret, præter picem, clauos, araneas, mures, atq; id genus sordes alias, haud quaq̃ ad exteriorē illam imaginē respōdentes. Atq; huiusmodi principum esse uitam affirmat, quorū si strepitū & apparatū ispicias, nihil felicius, nihil deorū uitæ similius: sin curas, suspiciones, odia cōtemplere, qbus intus discruciant, nihil calamitosius. Seneca Philosophos, qui cū docerent honesta, turpiter uiuerent, similes esse scripsit quorūdā medicorū pyxidulis, quarū tituli remediū pollicerenť, cum intus uenenū occultarent. E diuerso, qui meliores sunt intus, q̃ oratione, quamq́; prima illa uitæ specie, quasiq́; fronte præ se ferunt, hos Plato Silenis adsimiles facit, de qbus alio diximus loco.

Ollam alere. XXIIII

χύτραν τρέφειν, id est, Ollam alere dicebanť, qui metū ostēderent, quo deterrerent quēpiam. Veluti siqs præsidium alicubi collocatū habeat, quo minus uicini res nouas molianť. Sumptū id est à more ciuitatis Atheniensis, in qua ollas in tectis disponere cōsueuerunt, ad deterrēdas ululas, quarū illic maxima uis. Nam ollarum strepitum omne genus auium reformidat. Adagium refertur tum à Suida, tum à Diogeniano. Sumptum est ex Aristophanis Comœdia, cui titulus: Aues.

ὅτι μάχεσθαι δεῖ μὰ χύτρας λαμβάνειν τε τῶν χυτρῶν. Pugnare sanè oportet simul & ollas sumere.
τί δὲ χύτρα ὠφελήσει; Sed quid iuuabit olla?
γλαῦξ μὲν οὐ πρόσεισι νῷν. id est, Vlula nos tum non adibit.

Oleum & salem oportet emere. XXV

Salem & oleum o. e.

Τοὔλαιον καὶ τὸν ἅλα δεῖ ὠνεῖσθαι, id est, Oleum & salem oportet emere. Refert adagium hoc Aristoteles Rhetoricorū lib. ii. tractans de locis & enthymematis. Proponit autem huiusmodi exemplum antistrephontis. Sacerdos quædam dissuadebat filio, nequando uerba faceret apud populum. Nam si iniusta suaseris, inquit, deos habebis iratos: sin iusta, homines. In hoc pacto ἀντιστρέφει, id est, reciprocat filius. Immo expedit orationem habere apud populum. Quandoquidem si iusta dixero, dii me amabunt, si iniusta homines. Atq; huiusmodi genus argumentationis, confine putat prouerbio quo iubemur, oleum ac salem emere τοῦτο δ' ἐστὶ ταυτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἔλαιον πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας, id est, Hoc autē idem est cum eo quod dici solet, oleum emere & salem, significans opus esse nonnunq̃ remediis contrariis, nūc acrimonia, nunc lenitudine. Sal enim mordet ac siccat, Oleum lenit ac humectat. Sic medici oleum addunt sali, ne plus satis erodat: & qui sapiunt, admonitionis acrimoniam bonis uerbis leniunt. Non me clam est, in editione Aldina, pro ἔλαιον haberi ἕλκος, quasi ex eodem dicto colligi possit & malum & mali remedium, sed quis solet uulnus emere?

Tanquam suber. XXVI

Suber

ὡς φελλός, id est, Tanquam suber, de iis, qui nō norunt dissimulare, aut qui nesciunt mergi aduersis fortunæ procellis. Extat apud Pindarū. Tractum à natura ligni, quod nō solum ipsum nō mergiť, uerūetiam alligatum aliis ne sidant, sustinet. Vnde retibus assuitur, & natantibus subditur.

Obtrudere palpum. XXVII

Palpum obtrudere

Obtrudere palpum apud Plautum, est arte, fucoq́; decipere. Ego, inquit, istuc aliis dare condidici, mihi obtrudere non potes palpum. Vnde & palpari pro adulari, & palpones adulatores uocamus à simili metaphora. Metaphora tracta est ab equisonibus, qui ferocientibus equis, plausu manus adblandiuntur, ut ostendimus alibi.

Nequisunquam Megarensibus. XXVIII

Megarensibus nunquā

Μηδείς ποτε μηδεὶς μεγαρέων γένοιτο σοφώτερος. id est, Nunquam quisquam sapientior sit Megarensibus. Scomma prouerbiale iaci solitum in stupidos. Dictum est autem per adulationem de Megarensibus, autore Diogeniano.

Nulla candidorum uirorum utilitas. XXIX

Candidorum uir. nul. utili.

οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος ἢ σκυτοτομεῖν, id est, Nullus candidorum uirorum usus, nisi ad cerdonicā. In molles & effœminatos dictum, ac ueluti uoluptatibus natos. Id enim innuit, opinor, per cerdonicam, iuxta illud Martialis: Quid ad te,
De cute quid faciat ille, uel ille sua.

Cæterum ii negociis gerēdis inutiles. Contra qui nigra sunt cute, & hispidi, hi magis allegēdi sunt ad administrādam Rempub. Vnde & Herculem μελάμπυγον appellarūt tanq̃ strenuū & à mollicie alienum, quemadmodum alibi demonstratū est, in prouerbio, Ne in Melampygum.

Nox humida. XXX

Νὺξ ὑγρά, id est, Nox humida. De malis ingruētibus dici solitū, autor est Diogenianus. Quēadmodum de lætiore fortuna dicimus, exoriri lucē. Apud eundē est, νὺξ λασία, id est, Nox spissa, de nocte hyberna. Quæ sicut non uidebunť in adagiorum numerum referenda, is ea rescribat Diogeniano, si liber.

Quid ad farinas? XXXI

τί πρὸς τἄλφιτα; id est, Quid ad farinas? id est, quid attinet ad parandas facultates? Nam ἄλφιτα pro uictu, proq; re familiari ponere, poetis est familiare. Aristophanes in Nebulis:

τί δή μ' ὠφελήσουσ' οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τἄλφιτα; id est,
Quid me numeri tandem ad farinas iuuerint?

Id recte detorquebitur ad artes steriles, ut poeticen, οὐδὲν πρὸς τἄλφιτα, quod uulgo dicũt de pane lucrando, sermone celebri magis q̃ erudito. οὐδὲν πρὸς τἄλφιτα

Numeris Platonicis obscurius. XXXII

Prouerbialis hyperbole uidetur, quam usurpat M. Tullius in epistolis ad Atticum, libro.vii. Aenigma Oppiorum ex Velia, planè non intellexi. Est enim numero Platonis obscurius. Id ideo dictum, quòd Plato numeris Pythagoricis obscurat suam philosophiam, ac ueluti nebulas quasdam offundit, praecipue in Timaeo. Nam Pythagoras omnẽ ferè philosophiae rationem ad numeros traxit. De q̃bus permulta Macrobius in cõmentariis, quos edidit in somnium Scipionis. Platonis numeris obs.

Nihil ex agro dicis. XXXIII

οὐδὲν ἐξ ἀγροῦ λέγεις, id est, Nihil è rure loqueris, id est, Nihil humile, neq; triuiale. Quod enim parum elegans, parum expolitum, id ex agro profectum dicitur. Contra quod festiuum, quod lepidum, id urbanum ac ciuile uocant. Meminit Suidas. Ex agro siue è rure

Nihil graue passus es, nisi. XXXIIII

οὐδὲν πέπονθας δεινὸν εἰ μὴ προσποιεῖς. id est, Nihil graue accidit, nisi tibi uindicas.
Meminit Diogenianus. Nemo laedit̃, nisi à seipso. Nemini fit iniuria, si eã existimet ad se nõ ptinere. Nemo laeditur nisi à seipso

Ne spina quidem uulnerabit bonos. XXXV

μηδ' ἄκανθα ἀμύξῃ τοὺς ἀγαθούς, id est, Ne spina qdem uulnerabit bonos. Nemo molestus fuerit inocẽti. Nam spina natura pungit quemlibet. Sed ubiq; tuta est innocentia uitaeq; integritas.

Naæra & Charmione. XXXVI

Νάαιρα καὶ χαρμιόνη, id est, Naæra & Charmione. De fidis amicis dici solitum scripsit Zenodotus, quiq; non dubitarent, uel mortis esse comites amicis. Erat autẽ hoc amicitiae genus laudatum apud Aegyptios, quod appellabant συναποθνησκόντων, id est, cõmorientium. Quibus hoc necessitudinis genus placebat, ii hac lege copulabantur, ut si alteri fatale quippiam accidisset, alter ultro mortis socium sese adiungeret. Hoc foedere cohaeserant Antonius & Cleopatra. Significat & Horatius libro secundo, Oda decimaseptima, simile quiddam erga Mecoenatem:

Ille dies utranq;
Ducet ruinam, non ego perfidum
Dixi sacramentum, ibimus, ibimus,
Vtcunq; praecedes, supremum
Carpere iter comites parati. Rursum alio loco:
Quid nos? quibus te uita sit superstite
Iucunda, si contra grauis.

Sed ut redeam ad prouerbiũ, Naæra & Charmione, duae erant Cleopatrae reginae pedissequae, quae spontaneam Cleopatrae mortem sunt imitatae. Ac semiuiuae repertae sunt, dominae iam mortuae coronam capite delapsam reponentes. Est quidem historia memoratu cum primis digna, nec iniucũda cognitu, uerum eam siquis forte requiret, petat licebit ex Plutarcho in uita M. Antonii. Ego nec adagium hoc fueram adscripturus, ni ueritus essem ne, quoniam extat in Zenodoti collectaneis semel atq; iterum excusis, publicatisq;, parum eruditus aliquis calumniaretur à me praeteritum. Nam mihi, si modo non fallit nasus, subolet hoc prouerbium haud esse profectum ab antiquitate, sed in Zenodoti natum officina.

Neq; nullis sis amicus, neq; multis. XXXVII

Carmen illud Hesiodi sicuti & alia pleraq; cessit in prouerbium: Amicus neq; nullis, neq; multis

μηδὲ πολύξεινον, μηδ' ἄξεινον καλέεσθαι. id est, Nec multis, at nec nulli dicaris amicus.
Aristoteles libro Moralium nono, tanq̃ prouerbiũ iactatũ citat, ac dictum ꝓbare uidetur, propterea quòd prorsum citra ullius amici consuetudinẽ uiuere, ferinum atq; iniucundum esse uideat̃. Rursum nec uehemẽter amare possumus simul multos, nec pluribus morem gerere. Quin & Lucianus in Toxaride narrat apud Scythas, πολυφιλίαν, id est, compluriũ amicitiam non aliter infamem fuisse, q̃ apud alias gentes, unius mulieris cum pluribus uiris consuetudinem. Quanquam diuersa sentit M. Tullius in libro de amicitia. Et Plutarchus in commentario περὶ πολυφιλίας. πολυφιλία

Nebulas diuerberare. XXXVIII

νεφέλας ξαίνειν, id est, Nebulas diuerberare, dicitur, qui uel in re stulta, uel quae fieri non queat, frustra sumit operam. Meminit Diogenianus. Suidas suspicatur ductum ab eo qui dixit nebulas esse

lanam expansam, quasi similiter debeant carminari.

Myconius uicinus. XXXIX

Μυκόνιος γείτων, id est, Myconius uicinus. In eum, qui inuocatus ad cõuiuium accedit. Nam hoc nomine Myconios notauit antiquitas, quòd liguritores essent, & alienæ appetentes mensæ. Ad húc modum Suidas. Zenodotus autem ait conuenire in sordidos, atq; humiles homunciones, propterea quòd ea insula, inter contemptas habita sit, ob sterilitatem, atq; ob id gentem auidiusculam, & alieni appetentiorem fuisse. Athenæus idem fermè testatur in primo sermone Dipnosophistarum, citans húc ex Archilocho uersum, quo taxauit Periclen quendam ὡς ἄκλητον εἰς πῖνοντα εἰς τὰ συμπόσια μυκονίων δίκην. id est, Velut qui inuocatus irruerit in conuiuia Myconiorum more. Idem addit Myconios quòd inopes essent utpote sterilem insulam incolentes, ἀπὸ γλισχρότητι καὶ πλεονεξίᾳ fuisse notatos, Egestas enim facit auidos alienarum rerum, unde & Gratinus Ischomachum quendam gulæ mancipium, Myconium appellarit.

Mortuos uidens. XL

Νεκροὺς ὁρᾶν, νίκρωσιν ἐξῆς πραγμάτων. id est, Tibi occident res, mortuos si somnies. Refertur à Suida tanq̃ uulgo iactatum de diuinatione, quæ sumitur ab insomniis, superstitione multo omnium uanissima. Id tamé ita dictum est, quòd mors finis sit omnium huius uitæ malorũ.

Mortui non mordent. XLI

Οἱ τεθνηκότες οὐ δάκνουσιν, id est, Mortui non mordent. Id etiam hac tempestate uulgo dictitant. Natum arbitror ex apophthegmate Theodori Chii, qui fuit Ptolemæi regis in arte Rhetorica præceptor. Hic enim in consilium adscitus, cum deliberaretur, utrum Pompeius ab Aegypto, repellendus esset, an admittendus, censuit receptum occidendum, addens hoc dictum νεκρὸς οὐ δάκνει, id est, mortuos nõ mordere. Refert Plutarchus in uita Pompeii.

Ascisce ad extremum scientiam. XLII

Πέμπε εἰς ἔσχατον τὴν ἐπιστήμην, id est, Accerse ad extremum scientiam. Non statim utendum extremis ingenii uiribus, uerum ubi iam urget ultimum periculum, tum ad artes confugiendum.

Fame mori miserrimum

Miserrimum fame mori. XLIII

Sententia etiam cantionibus apud ueteres celebrata, teste Platone, miserrimum mortis genus, fame mori. Sumpta est autem ex Homericæ Odisseæ Μ.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι, Dura quidem miseris mors est mortalibus omnis,
λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν. id est, At periisse fame, res una miserrima longe est.

Plato libro de Republica tertio refert hoc carmen, ueluti pestilens moribus adolescentum, cum nulla mors sit misera, quæ honestatis gratia oppetitur. Accõmodari poterit in sordidos quosdam, qui quo parcant numis, defraudant genium suum, aut in eos qui pereunt inscitia ueri, cum animus homĩs nõ aliter pascatur uerbo dei, q̃ corpus cibo. Vere miserrimum est hac fame mori.

Itym nunc tenes i.m.l.n.

I modo uenare leporem, nunc Itym tenes. XLIIII

Plautus in captiui duos: I modo uenare leporem, nunc Itym tenes, prouerbiali figura dixit. Id est, hanc interim cœnam, qualencunq; certam habes, quære alteram, si potes potiorem. Itys enim auis, qué à Phaside Scythiæ flumine Phasianum uocant. Proinde cum iubebimus, ut qui nactus sit commodi quippiam, ad aliud sese accingat, non intempestiuiter hoc utemur adagio. Verum equidem opinor hunc Plauti locum, ut sunt alii pleriq;, deprauatum esse: legendum autem, nec Itym, ut habent codices, nec ichthyn, ut perperam mutauit quidam, cum nec auis, nec piscis quicquã faciat ad uenationem leporis, sed ictin. Nam est id animal de genere mustellarum, quod in cuniculos immittitur, ut prædam eliciat. Latini Viuerram appellant. Suidas ostendit idem animal insidiari piscibus. Meminit huius Aristo. lib. de naturis animantiũ. ix. cap. vi. Quanq̃ nõ indicat insidiari leporibus, sed auibus & aluearibus. Quod si recte cõstat ictin esse uiuerram, Plinius octano libro indicat præcipuam uiuertis gratiam fuisse, propter uenatum leporum & cuniculorum. Iniiciunt, inquit, eas in specus, qui sunt multifores in terris, unde & nomen animali, atq; ita eiectos superne capiunt.

Minimo prouocare. XLV

Minimo prouocare, est contemptim ad certamen prouocare. Sumptum à gestu prouocantiũ ad pugnã, minimo digito porrecto. Horatius in Sermonibus, Ecce,

Crispinus minimo me prouocat. accipe, si uis,
Accipe iam tabulas. detur nobis locus, hora,
Custodes. uideamus uter plus scribere possit.

Elegantius ad res animi torquebitur. Vt unus hic grãmatistes theologos omneis minimo ꝓuocat.

Pomœrio minore finire
Metam præstituere

Minore finire pomœrio, & his similia. XLVI

Prouerbii rationem sapiunt huiusmodi fermè metaphoræ: Finire pomœrio: Præstituere metã: Circũscribere cancellis, & siquæ sunt consimiles. Varro in libris de re rustica: Eo melius fecisse quosdam,

qui minore pomœrio finierunt, exclusis partibus, quæ non pertinent ad hanc rem. Idem eiusdem operis libro primo: Ars sit, an quid aliud, & à quibus carceribus decurrat ad metas. Cicero libro de Oratore primo, Exiguis quibusdam finibus totum oratoris munus circũdedisti. *A carceribus ad metas*

Mens peregrina. XLVII

Νοῦν τὸν ξένον, id est, Mentem peregrinã habere dicunt cogitabũdi, nec satis ob id attenti ad ea, quæ coram agunt. Iocatur Aristophanes, ἐν ἀχαρνεῦσιν, in Euripidem tanquam dialecticis utentem argutiis, id quod indicat etiam Fabius Quintilianus in institutionibus, his uersibus:

οὐκ ἔνδον, ἔνδον ἐστὶν εἰ γνώμην ἔχεις. — Est intus, haud est intus idem si sapis.
πῶς ἔνδον, εἶτ' οὐκ ἔνδον; ὀρθῶς ὦ γέρον. — Qui nam intus & non intus? optime senex.
ὁ νοῦς μὲν ἔξω συλλέγων ἐπύλλια, — Nam mens foris abest, colligens epyllia
οὐκ ἔνδον, αὐτὸς δ' ἔνδον ἀναβάδην ποιεῖ — Non intus, ipse at intus est, tragœdiam
τραγῳδίαν. id est, — Scribens supinus.

Epyllia uersiculos dicit, uoce diminutiua ab epos. Idem in Equitibus,

πρός τε τὸν λέγοντ' ἀεὶ
κέχηνας. ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ. id est,
Vsque ad loquentem inhias, at ipsa mens tua,
Præsens, peregre est. In eundem sensum Terentius: Præsens, absens ut sies.

Mitior columba. XLVIII *Columba mitior*

Πραότερος περιστερᾶς, id est, Mansuetior columba. Columbina simplicitas, ac mansuetudo, laudatur etiam in diuinis literis. Nam hoc est columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipsa nulli animantium meditatur noxam, nec aliunde præsidium habet aduersus miluios, quàm à celeritate uolandi. Adagii meminit Diogenianus.

Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas. XLIX *Drachmas tres da mihi m. ad. porc.*

Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς. id est,
Ad porcellum nunc da mihi mutuo treis drachmas.

Dicebatur ab eo, qui mori decreuisset, aut qui uellet initiari. Nam initiandi consueuerunt immolare porcum. Suidas ex Aristophane citat. Est enim in Pace:

εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς, — Qui porcum emam mihi mutua nunc tres drachmas.
δεῖ γὰρ μυηθῆναί με πρὶν τεθνηκέναι. id est, — Initiandus sum prius, ac mortem oppetam.

Mulieris podex. L

Γυναικὸς πυγή, id est, Mulieris podex. In ignauum, ac desidiosum dicebatur. Ignauum animal mulier, & quo minus habet mentis, hoc inhonestis uoluptatibus est addictius. Amat ocium, & fucorũ in morem, quemadmodum ait Hesiodus, uirorum laboribus quæsita sibi insumit, id quod indicat etiam illud prouerbium, ὄκνος ὄνος. Et omnino tales permultas habet Gallia. Atqui Hollandia innumeras habet, quæ sua industria uiros ociosos & uoluptarios alunt.

Mulieris animus. LI

Γυναικὸς φρένες, id est, Muliebre ingenium. Diogenianus ostendit dici solitum in stultos. Videtur autem magis quadrare in imbelles & inconstantes. Vnde est illud Ennianum.

Vos etenim iuuenes, animos geritis muliebres, Illaque uirgo uiri. Et Terentius:
Noui ingenium mulierum.
Nolunt ubi uelis, ubi nolis, cupiunt ultro.

Perendinum uentum prædicere. LII *Ventũ perendinum præd.*

Τὸν τριταῖον ἄνεμον προγινώσκειν, id est, Perendinum uentum præscire dicunt, qui cõiecturis, quod multo post euenturum sit, colligunt. Sumptum à nautis, aut à negociatoribus. Pindarus:

Σοφοὶ δὲ καὶ μέλλοντα τριταῖον ἄνεμον ἔμαθον. id est, Sapiẽtes futurũ perendie uentum nouerunt. Id enim demũ est sapere, nõ solum quod ante pedes est uidere, uerũ id quoque quod procul abest, prospicere.

Caute loquacior. LIII

Ῥαχίας λαλίστερος, id est, Caute loquacior. Prouerbialis hyperbole, in hominem immodice, ac permoleste garrulum. Sumpta metaphora à cautibus, quæ quoniam assiduis fluctibus tunduntur, multo resonant fragore.

Lepori esurienti etiam placentæ fici. LIIII

Λαγῷ πεινῶντι καὶ πλακοῦντες εἰς σῦκα. id est, Lepori esurienti & placentæ pro ficis.

Suidas tradit dictum de iis, qui compulsi necessitate, res etiam pretiosissimas absumunt. Fortassis natum ab huiusmodi quapiam fabula, qualem de se narrat Apuleius, quod adactus fame, placẽtas primum lambere, deinde etiam comesse didicerit.

Lex & regio. LV

Νόμος καὶ χώρα, id est, Mos siue lex & regio. Admonet prouerbium quemadmodum & aliâs obiter

indicauimus, seruiendum & obsecundandum esse moribus regionis, in qua uerseris. Zenodorus adscribit, unicuiq; genti suas quasdam esse leges, & instituta uiuendi. Nam Persarũ mos est, ut inter pocula temulenti consultent, ac reges suos pro numine adorent. Deinde qui sunt pares, osculantur inuicem: inferiores genam modo cõtingunt potentiorum. Natos pueros post quadriennium demũ inspiciunt. Gordii regem creant eum, qui sit inter ipsos, quãmaxime corpulentus. Syrraci coronã deferunt ei, qui proceritate corporis reliquos antecellat, atq;, ut qdam narrant, cui caput sit longissimũ. Stymphali, mulierem eam in honore habent, quæ cum pluribus uiris habuerit consuetudinem. Montani Messagetæ, in uiis coeunt. Sauromatæ inter pocula filias uendunt. Mazusius abstinet à mulierũ congressu, nisi siquam bello ceperit. Tibareni, post uxoris partum, ipsi perinde quasi pepererint, reuincto capite cubant. Apud Cecertæos opifices onera gestant, donec occurrat, qui emat. Sidones parẽtes deuorant, excepto capite. Nam hoc inaurant. Cæsiæ, aut iuxta alios Heniochi, natos lachrymis prosequuntur, defunctos gaudio. Bachirii siquando à morbo refaluerint, canibus semetipsos obiiciunt. Orgenipei, neq; domos habent, nec animante uescuntur. Sunt autem calui, non ipsi modo, uerũetiã mulieres, idq; aiunt accidere, propter aquæ uim natiuam, quam bibunt. Thysetæ diis ossa sacrificãt, ipsi uescuntur carnibus, atq; hi profecto plurimum sapiunt, mea quidem sententia. Tauroscythæ homines immolant. Byzoni mediterranei lacte bubulo uictitant, nec ullo præterea uescuntur cibo. Iberes ouium loco, canum greges alunt. Aethiopes, qui dicuntur Colcenses, hyænas. Quin hodie nõ pauciora ingeniorum & morum discrimina. Ad ea quoad fieri potest accommodare sese, polypumq; piscem imitari non minima prudentiæ pars est.

Aegis uenit. LVI

Αἰγὶς ἔρχεται, id est, Egis uenit. Suidas indicat prouerbio dici solitum de iis, qui petulanter & impudenter agerent. Refertq;, ex Pherecrate, οἵ μοι ἠγεμοδαίμων αἰγὶς ἔρχεται. Aegis autem Græcis uaria significat, pelliceum tegmen quod gestant Afri, præterea maris intumescentis undas ac procellas uentorum, idq; lingua Dorica, unde ἐπαιγίζειν reperitur, pro uehementer flare. Alii malunt esse quid è coronis contextum, aut rete ex coronamentis contextum. Sic ait usurpatum apud Herodotum libro quarto, & apud Lycurgum. Nec desunt, qui putent significare sacerdotem, quæ Athenis solita sit ferre sacram Aegidem, itaq; ingredi ad eos qui nuper duxissent uxores. Apparet in huiusmodi sacris multum fuisse licentiæ, quemadmodum & apud Christianos multis ineptiis celebrantur nuptiæ, simulq; allusum est ad procellam.

Multam syluam gestas. LVII

Syluam multam portas

Λόχμην πολλὴν φορεῖς, id est, Syluam multam portas. Dictum in Phormionem militem quẽdam hirsutum, densaq; pilorum obsitum sylua, cuius est alibi facta mentio. Quadrabit in agrestem & stupidum, cuiusmodi fermè sunt milites. Refertur à Suida.

Leonem uidere, hostium prælia portendit. LVIII

Λέοντας ἰδεῖν, δυσμενῶν δηλοῖ μάχας, id est, Cernere leones, hostium pugnam indicat. Translatum uel à somniorũ coniecturis, uel ab obseruantibus auguria. Meminit Suidas. Huiusmodi uersiculos indicantes quid quodq; portendat somnium uideo diligenter commemoratos à Suida & Hesychio, cum nihil inanius. Et tamen probabile est utrunq; fuisse monachum.

Larus in paludibus. LIX

Λάρος ἐν ἕλεσι, id est, Larus in paludibus. Suidas scribit dictitatum de iis, qui faciles sunt ad dandũ. Ductum à Laro aue, quã eadem κέπφον appellari putant, quanquã Theodorus Gaza hanc fulicam uertit, illam gauiam. Ea quoniam facile decipitur, illiciturq; proinde prouerbio locum fecit.

Issa. LX

Ἴκατα, id est, Issa prouerbialis erat acclamatio in eos, quibus ζ litera forte cecidisset, quiq; modis omnibus essent infortunati, Hæc Suidas, qui prouerbiũ citat ex Mesenia Menandri, testatus, & alibi usurpatum apud autores. Coniectare licet, eam literam in sortibus, inauspicatam fuisse. Martianus Capella in nuptiis Philologiæ & Mercurii, testantur hanc literã inuisam fuisse Appio Claudio, quod dentes mortui, dum exprimitur, imitetur.

Ipso horreo. LXI

Horreo ipso

Quod prolixe & affatim dať, ipso horreo dari diciť, quẽadmodum ipso canistro, ꝓpterea quòd ex horreo plenius depromitur, q̃ è choenice. Simile illi, ἐκ πίθου ἀντλεῖς, id est, E dolio hauris.

In tua ipsius harena. LXII

In tua ipsius harena, id est, In tua ipsius arte. Sumptũ à gladiatoribus, solitis in harena digladiari. Neq; uero parum referebat horum, nota an ignota, dimicarent harena.

In saltu uno duos apros capere. LXIII

In saltu uno, duos apros capere. Est eadem in re, duos pariter deprehẽdere. Plautus in Casina, Iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.

Ignis ad torrem. LXIIII

Πῦρ ἐπὶ δαλὸν ἐλθόν, id est, Ignis ad torrem ueniés. De negocio, quod raptim, facileq; conficitur, quasi cũ ultro ignis ad torrẽ transuolat, ob materiei siccitatẽ. Meminit Diogenianus. Simile fuerit, Ignis ad naphthã. Est autem Naphtha bituminis genus, ad quod flamma uel è longinquo transuolat.

Hippolytum imitabor. LXV

Ἱππόλυτον μιμήσομαι, id est, Hippolytum imitabor. Diogenianus in prouerbiorum collectaneis ait dictitatum de iis, qui statuissent pure, casteq; uiuere. Nota est fabula, uel apud Euripidem, uel apud Senecam, quemadmodum is iuuenis odio fœminei generis, Dianæ studiis sese totum addixerit, despecto Veneris numine. Sic enim loquitur apud Euripidem,

Τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ᾽ ἐγὼ χαίρειν λέγω. id est, Veneri tuæ, longum ualere renuncio.

Nihil agere. LXVI

Suidas hunc uersiculum citat è Cratini fabula, cui titulus, Horæ,

Καὶ ταῦτα πράττων φάσκ᾽ ἀνὴρ οὐδὲν ποιῶν. id est, Atq; ista faciens quidam ait, faciens nihil.

Admonetq; subesse prouerbium, quòd quadret in eos, qui frustra laborent. Apud Latinos item nihil agunt, qui sumunt inanem operam, ut apud Terẽtium. Cæterum hoc nihil agit. Celebratur & illud Attilii, Satius est ociosum esse, quàm nihil agere.

Herculis cothurnos aptare infanti. LXVII

Herculis personam, aut cothurnos aptare puero, est minimis applicare maxima, quæ nequaquam uel congruant, uel deceant, ueluti siquis rem humilem oratione tragica prosequatur. Quintilianus libro sexto de peroratione, Nam in paruis quidem litibus, has tragœdias mouere, tale est, quasi si personã Herculis & cothurnos aptare infantibus uelis. Plutarchus cõmemorat apophthegma quoddam Agesilai, non admodum ab hoc alienum. Cui cum sophista quispiam hoc nomine laudaretur, quòd res minimas dicẽdi artificio maximas efficeret, negauit is uel cerdonem bonum sibi uideri, qui paruo pedi, magnum induceret calceum: significans orationem oportere cum re congruere, non aliter quàm uestis cõuenire debet corpori. Calceus pede maior

Grues lapidem deglutientes. LXVIII

Αἱ γέρανοι λίθους καταπεπωκυῖαι, id est, Grues lapillos deglutiẽtes. Suidas ex Aristophane citat, ostendẽs dici solitum de iis, qui summa prouidentia gerunt negocium. Idq; inde in uulgi sermonem uenisse, quòd gruibus hic mos sit, ut quoniam admodum sublimes uolant, magnoq; ferant impetu, neq; possint deorsum aspicere, lapillos gestent, quos siquando fatigari cœperint inter uolandũ, ex alto deiiciant, quo uidelicet è cadentium strepitu percipiant, utrum supra terram, an supra mare uolẽt. Quòd si lapillus in mare deciderit, pergunt uiã: sin in terram, interquiescunt. Nec his dissimilia refert Plinius lib. x. cap. uigesimotertio. Quando proficiscuntur, inquit, consentiunt. Volant ad prospiciendum alte, ducẽ quẽ sequantur, eligunt. In extremo agmine per uices qui acclament, dispositos habent, & qui gregẽ uoce contineant: excubias habent nocturnis tẽporibus, lapillũ pede sustinentes, qui lassatis somnõ decidens, indiligentiã sono coarguat. Cæteræ dormiunt capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes. Dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Ac paulo post, Certũ est, inquit, Pontum trãsuolaturas primũ omniũ angustias petere, inter duo promõtoria Criumetopum & Carambin, mox saburra stabiliri. Cum medium transierint, abiici lapillos: cum attigerint continentẽ, & è gutture arenam. Hactenus Plinius. Porrò locus, quem Suidas citat, est in auibus Aristophanis.

Ἐκ μὲν γε Λιβύης ἧκον ὡς τρεῖς μυριάδες
Γέρανοι θεμελίους καταπεπωκυῖαι λίθους. id est,
Venẽre gruum terdena fermè millia,
Libycis ab oris, deuoratis maximis Saxis.
Interpres hoc loco eadem fermè quæ Suidas.

Fortuna æstuaria. LXIX

Τύχη εὔριπος, id est, Fortuna Euripus, siue uolubilis, quòd uicissim nunc huic fauere soleat, nunc illi. De qua Bœotius,

Exæstuantis more fertur Euripi.

De mari Euripo alio diximus loco. Quemadmodum autẽ mare habet accessus ac recessus æstuarios, ita nihil est in rebus humanis perpetuum. Nullum autẽ mare crebrius aut celerius recurrit, quàm Euripus. Pindarus in Pythiis hymno tertio metaphoram sumpsit à uentis, χρὴ πρὸς μοῖραν τυγχάνοντ᾽ εὖ πασχέμεν. ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων. ὄλβος δ᾽ οὐκ ἐς μακρὸν ἀνδρῶν ἔρχεται, i. Oportet ubi contigerit à diis, frui. Cæterum alii's alii sunt uentorum flatus. Felicitas autem mortalium, non uenit diu mansura. Interpres citat uersus Euripidis,

Κάμνουσι γάρ τοι καὶ βροτῶν αἱ συμφοραί, Quin & laborant calamitates hominibus,
Καὶ πνεύματ᾽ ἀνέμων οὐκ ἀεὶ ῥώμην ἔχει, id est, Nec habent uigorem semper auræ flamina.

cis, puerbiali uerbo, μυιακολεῖν dicunt, qui muris in more cibi causa obambulant oberrantq́. Indicauit hoc Hesychius.

Vnum e tribus m.

E tribus malis unum. LXIX

Τῶν τριῶν κακῶν ἕν, id est, Trium malorum unum. Suidas prouerbium indicat apud Menandrum extitisse. Sumptum autem à Theramene, qui cuidam è tribus malis unum indixerit, è quibus quod uellet eligeret. Vnde & Aristophanes apud eundé Suidam, in Triphalete. ἐγὼ γὰρ ἀπὸ Θηραμένους δέδοικα τὰ τρία ταῦτα, id est, Ego enim à Theramene metui tria hæc. Quæ sint autem ea tria, quærite in prouerbio, τὰ τρία τῶν εἰς θάνατον. Id usurpauit Alexander in Aepolis. Aristides ait oraculum solere tradi obsignatum, quod qui solueret prius quàm fas esset, unum è tribus malis illű manebat, aut oculorum orbatio, aut manus, aut linguæ iactura. Sunt qui dicant iis qui sententia capitali damnati fuissent, tria solere deferri, gladium, laqueum & Aconitum.

Vulpes quàm facile py. co.

Quàm facile uulpes pyrum comest. LXX

Plautus in Mustellaria, Tam facile uinces, quàm uulpes pyrum comest. De re factu procliui, Quod nihil negocii sit uulpi dentatissimæ, pyrum edere,

Supercilium con. buc. infl.

Contrahere supercilium, inflare buccas. LXXI

Ὀφρῦς ἀνασπῶντες καὶ γνάθους φυσῶντες, id est, Adductis superciliis, & inflatis buccis. In fastuosos ac turgidos dictum Suidas admonet. Siquidem in superciliis, sicut alia's ostendimus, arrogantiæ sedes. Horatius inflatas buccas ad iracundiæ retulit argumentum.

Quin Iuppiter ambas
Iratus buccas inflet.

Diuus Augustinus in libris confessionum, Buccis typho crepantibus. Quo loco nõnulli perperam typo legunt. Mirum est autem Augustinum uoce Græcanica tantopere delectatum, ut cum fastum dicere posset, typhum dicere maluerit, nisi quòd ea iam usu Latio donata uidebatur. Traductum à ranis, quæ per iram inflantur. Notus est apologus Aesopicus de rana per arrogantiá dirupta. Horatius,

Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.

Sus comessatur. LXXII

Ὗς ἐκώμασεν, id est, Sus saltauit, aut comessatur. Diogenianus ostendit dici solitum de iis, qui præter decorum quippiam facerent, quiq́; rerum successu præter meritum obiecto, semet insolentius efferűt. Attingunt & Suidas & Zenodotus. Est autem Græcis κωμάζειν iuuenum animantium more coronis, cantilenis, saltationibus, cæterisq́; iuuenilibus nugis lasciuire, & in domos alienas irrumpere. Irrumpunt & sues. Vnde Theocritus in Syracusiis:

ἀθρόος ὄχλος ὠθεῦνθ' ἅπερ ὕες id est, Turba simul conferta suum more irruit.

Cæterum qui rusticiore sunt ingenio, mirum quàm hæc dedeceant. Locus erit ubi natura sæuus & agrestis affectat uideri festiuus.

Censura d. u. cor. uex. col.

Dat ueniam coruis, uexat censura columbas. LXXIII

Non tam ouum ouo simile, quàm illud prouerbii speciem præ se fert, quod est apud Iuuen.

Dat ueniam coruis, uexat censura columbas.

Pœna legum exercet in humiles quospiam, & à quibus ob ingenii mansuetudinem aliquid emolumenti potest auferri. Rapacibus ignoscitur. Sumptum est ab apohthegmate Anacharsidis qui hoc dicto elusit studium Solonis in conscribendis legibus, quemadmodum refert Plutarchus in uita Solonis, ὅς τοὺς νόμους τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους ἔφασκεν. καὶ γὰρ ἐκείνους ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ τι κοῦφον καὶ ἀσθενὲς, στέγειν, ἐὰν δὲ μεῖζον, διακόψαν οἴχεσθαι, id est, Leges aranearum telis adsimiles dicebat, propterea quòd illas siquid leuius, aut imbecillum incurrerit, hæret: sin maius aliquid, dissecat ac fugit. Ad eandem pertinet sententiam, quod in Phormione ait Terentius,

Quia non rete accipitri tenditur, neq; miluio,
Qui male faciunt nobis, illis qui nihil faciunt tenditur.
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Sutorium atramentum. LXXIIII

M. Tullius libro epistolarum nono ad Pætum, Iam pater eius accusatus est à M. Antonio: sutorio atramento absolutus putatur. Subesse uidetur prouerbium. Sentit, opinor, hominem absolutum fuisse iudicum corruptela non citra infamiam. Est enim huiusmodi sutorium atramétum, ut neq; magnopere atram imprimat notam, neq; nullam tamen illinat maculam. Infamiam enim atramenti symbolo, poetæ significant, ut Horatius,

Hic nigræ succus loliginis, hæc est
Ærugo mera,

Is quidé succus quidá est, quem plerisq; mollium pisciű maxime Sepiis inesse scripsit Aristoteles libro de partibus animalium quarto: eum tunica contineri membranea, emitti uero fistula quadam: qué effundunt in metu, & aquam infuscant, ne queant deprehendi. Rursus Horatius,

Sed ueluti tractata notam labemq; remittunt
Atramenta, ferè scriptores carmine foedo
Splendida facta linunt.

Cæterum quod Græci Chalcanthum appellant, Cornelius Celsus ferè uertit sutorium atramentũ: cuius frequenter meminit in medicinis præsertim libro quinto. Colligitur ex ære. Vnde Græcis nomen χάλκανθος, quasi dicas flos æris. Vnde suspicor magis dici maculam quam ægre possis diluere. Nam atramentum quod scriptorium uocant facilius diluitur, nec inhæret corio. Plinius in epistola simili figura dixit, Vitelliana cicatrice stigmosum. *Vitelliana cicatrix*

Surda testimonia. LXXV

Κωφὰ μαρτυρία, id est, Surda testimonia, dicuntur quæ feruntur per tabulas, propterea quòd hæ rogatæ nihil respondeant. Vt non discrepet ab illo. Muti magistri. Vnde surdis agere testimoniis prouerbio dicuntur, qui uel procul absentes, uel uita defunctos modo citant, ne queant deprehendi. *Testimonia surda*

Perdere naulum. LXXVI *Naulum perdere*

Iuuenalis in Satyra, cui initium,
Stemmata quid faciunt.
Præconem Chærippe tuis circumspice pannis,
Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Nacta reliquit,
Iamq; tace, furor est post omnia perdere naulum.

Domitius Calderinus, ut inter recentiores haud quaquam malus autor, admonet prouerbium esse in eum, qui cum multa amiserit, reliquum etiam uelit perdere. Sumptam autem metaphorã à mercatoribus, qui cum nauigant, si minus, quantum cupiunt, lucrari possunt, student ut saltem recuperent ex mercibus diuenditis, quantum pro uectura nauali soluerunt. Aristippus interrogatus à quodam, num esset ubiq;, ridens, οὐκ οὖν, ἔφη, παραπόλλυμι τὸ ναῦλον, εἴπερ πανταχοῦ εἰμί. id est, Naulũ igitur non perdo, inquit, si quidem ubiq; sum. Refertur à Plutarcho in commentario, cui titulus, ὅτι διδακτὸν ἡ ἀρετή.

Siculissare. LXXVII

Σικελίζειν, id est, Siculissare. Eudemus indicat antiquitus usurpatum, pro eo quod est, austerum esse, tetricumq;. Et eum quidem in modum Epicharmum usum esse. Cæterum aliis placere magis referendum, ad improbos & uafros. Non dubium quin ab eius gentis moribus sit sumptum. At Athenæus dipnosophistarum libro primo indicat adagium natum ab Androne Siculo, qui morem inuexerit ad tibiam saltandi, gesticulandiq;.

Sedens columba. LXXVIII *Columba sedens*

Ἡμένη πελειάς, id est, Sedens columba. Suidas prouerbii titulo commemorat, indicatq; dici solitum, de supra modum mansuetis ac simplicibus. Nã columbæ cum auolant, fallunt cæteras pernicitate uolatus. Cum sedent, nihil mitius, aut simplicius. Neq; quicquam habent, quo se tueantur aduersus miluios & accipitres, præter alarũ uelocitatẽ. Mihi uidet́ dici posse, & in eos, qui simplicitatẽ simulant, quo magis imponant, propterea quòd mos sit aucupibus, exocularã columbã in reti ponere, quæ subsultans, cæteras columbas alliciat. Ea Græcis dicitur παλεύτρια, à uerbo παλεύειν, quod est seducere, siue in laqueum illicere. Aristophanes in auibus de columbis loquens, *παλεύτρια*

Καὶ ἀποσυνάξει παλεύειν δεδεμένας ἐν δικτύῳ. Et cogit paleutriam agere, alligatas in reti.

Vide lector num legendum sit ἡμμένη, id est, illaqueata, id enim patitur, quo fallat alias.

Simia barbara seu caudata. LXXIX

Πίθηκος πώγων᾽ ἔχων, id est, Simia barbam portãs Aristophanes, ἐν ἀχαρνεῦσιν. ὦ πίθηκε τὸν πώγων᾽ ἔχων. Interpres admonuit allusum esse ad illud Archilochium, τοίην δ᾽ ὦ πίθηκε τὴν πυγὴν ἔχων, id est, Talẽ ô simia caudã habens. Dici solitũ de ridiculis. Regulus Rusticum stoicorũ simium dixit, contumeliæ gratia, ut refert Plinius in epistolis, opinor quòd barba & pallio stoicum ageret uerius quàm moribus. Idem Aristophanes alio quodã loco quosdam δημοπιθήκους appellat, quasi populi simias. Est autem hoc animal natura γελωτοποιόν, nec in aliũ usum uidet́ natũ, cum nec ualeat ad esum ut oues, nec ad ædium custodiã ut canes, nec ad onera gestanda, ut equi. Athenæus libro decimoquarto narrat Anacharsim philosophum, genere Scytham, cum in conuiuium inducerentur homines ad risum mouendum edocti, solum omnium non risisse. Tandem cum inducerentur simiæ cœpit ridere: rogatus causam, Hæ, inquit, natura sunt γελωτοποιοί, illi fingunt. *δημοπιθήκοι*

Sibi canere. LXXX

Ἑαυτῷ ψάλλειν, id est, Sibiipsi canere, dicitur qui non ad alienum arbitriũ facit quippiam, sed animo obsequens suo. In Platonis conuiuio iubent tibicinam sibiipsi canere. Et cantor quispiam, Antigenidas opinor, iubet discipulum, quòd populo non admodum gratus esset, sibi canere & musis. M. Tullius in Bruto, Id eni est summi orator is summũ oratorẽ populi uideri. Quare tibicẽ Antigenidas dixerit

discipulo sanè frigenti ad populum, Mihi cane & musis: ego huic Brute dicenti ut solet apud multitudinem, mihi cane & populo dixerim. Diuus Hieronymus ad Ismeniam refert, huius ni fallor, discipulum. Atq; is non iussus est sibi canere, sed præceptori qui poterat iudicare.

Si leonina pellis non satis est, uulpina addenda. LXXXI

Αν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσαπτε, id est, Si leonis exuuium non sufficit, adde uulpinum. Cum uiribus res obtineri non potest, dolus adhibendus. Adagium natum est ex apophthegmate Lysandri. Nam is, quéadmodum in eius uita memorat Plutarchus, irridere solitus est, qui uelut ab Hercule prognati, bellum apertis uiribus, citraq; dolum gerendum esse censebant, cum ipse magis existimaret boni ducis officium esse, quò leonina pellis non attingeret, eò contendendum assuta uulpina. Quod quidem propemodum indicat & Maro, cum ait,

Dolus an uirtus, quis in hoste requiret?

Adagium refertur à Zenodoto. Huic affine est quod apud Plutarchum in uita Syllæ Carbo dixisse memoratur. Cum enim Sylla non solum aperto Marte, sed dolis bellum gereret, ait ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν οὖ τῇ Σύλλα ψυχῇ κατοικούσῃ, ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἀνιᾶτο μᾶλλον, id est, quòd bellum gerens cum uulpe ac leone, quorum utrunque habitabat in animo Syllæ, à uulpe uehementius angeretur. Apud Aristophanem quidam dicitur κυναλώπηξ, quod caninam impudentiam cum uulpina astutia coniunxisset.

Κυναλώπηξ

Siculus miles. LXXXII

Σικελὸς στρατιώτης, id est, Siculus miles. In peregrinum ac mercenarium militem prouerbiali ioco dicebatur, propterea quòd Siculi temporibus Hieronis exotico milite plerunque uterentur, autore Zenodoto. Conueniet in hominem lucri gratia, nullum ministerii genus recusantem. Affine est illi quod de Care dictum est alibi.

Glomi pro bonis

Pro bonis glomi. LXXXIII

Ἀντ' ἀγαθῶν ἀγαθίδες, id est, Pro bonis glomi. Dici cõsueuit, ubi quis beneficiũ, quod in aliũ contulisset, cumulate, cumq; fœnore reciperet. Agathides enim Græcis glomi dicuntur: uerum allusionis decus in uoce Græca est, quod in sermone Latino reddi non potest. Meminit Suidas.

Volare sine p.b.f.est

Sine pennis uolare haud facile est. LXXXIIII

Manet etiam hodiernis tẽporibus uulgo celebre, quod est in Pœnulo Plautina: Sine pennis uolare haud facile est. Idem in Asinaria: Defraudem te ego? Age sis, sine pennis uola. Locum habet, cum deesse significamus admminicula, sine quibus negocium peragi non possit. Reperitur apud idoneos autores: Accidere alas, pro eo quod est, adimere materiam, facultatemq; conandi quippiam. Et: Addere alas. Horatius simili forma dixit decidere pennas:

Vnde simul primum me dimisere Philippi,

Decisis humilem pennis.

Et Cicero ad Atticum libro quarto: Qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci. Idem in Academicis dixit: Incidere neruos, pro adimere uires. Cognatum est illi quod alibi retulimus εἰς πῦρ ξαίνειν, id est, ignem diuidere. Quod pro impossibili retulit Plato libro De legibus sexto ὀλίγου δὲ ποιεῖν τὸν νομοθέτην τὸ τῶν παιζόντων εἰς πῦρ ξαίνειν, id est, ut propemodum legum conditor faciat, quod solent, qui ludunt, in ignem impingentes ictum: hoc est inaniter laboret. Quod ignis mox in se coeat. Eius generis est illud apud Platonem in Eryxia κατανενόηκα δὲ αὐτὸν ἐγὼ ὅτι ἴσον εἴη πείθειν, ὅπερ ἂν τὸ λεγόμενον λίθον ἕψειν, id est, Vbi cognouissem tale esse hominis ingenium, ut illi suadere nihil aliud fuerit q̃ lapidem decoquere. Hæc fateor aliis locis tempestiuius potuisse dici, sed nõ omnia locis omnibus occurrunt.

Lapidem decoquere

Siphniassare. LXXXV

Σιφνιάζειν, id est, Siphniassare. Suidas indicat puerbio dici solere, pro eo quod est manum admouere postico; sumptum esse à moribus Siphniorum, qui libidinis causa id factitare consueuerint. Est autẽ Siphnus insula quæpiam, haud procul à Creta, cui quondam nomen fuerit Merope, uel hoc nobilis elogio, una è Cycladibus. Refert eã & Plinius lib.iiii.cap.xii. Prouerbium indicat & Stephanus.

Iuxta melam. LXXXVI

Κατὰ μήλην, id est, Iuxta melam. Suidas ostendit prouerbio dici solere, ubi quis incerta coniecturis persequeretur. Sumpta metaphora à medicis hulcus internum immisso per fauces instrumento quopiã explorantibus. Id enim instrumentum μήλην uocant, & μηλῶσαι, ad hunc modum tentare.

Non idem sunt scriptura & Leucæus. LXXXVII

[Leu]cæus et [scri]ptura non [i]dem sunt

Γραφή τε καὶ Λευκαῖος οὐ ταὐτόν, id est, Scriptura & Leucæus non sunt idem, aut non conueniunt. Vbi quis aliud scribit, aliud facit, aut dicit. Recte iacietur in eos, qui stare pactis nolunt. Nam hæc plerũq; syngraphis constant. Aut in eos quorũ uita non congruit cum libris editis. Versus Græcus cõstabit si addas λέγει. Conicere licet Leucæum fuisse malæ fidei scribam.

Bellicum canere. Receptui canere. LXXXVIII *Receptui canere*

Aliis admonuimus, fermè prouerbiales esse metaphoras, quæ sumuntur à bello, ueluti bellicum canere, pro eo quod est, animare atque exhortari. M. Tullius Philippica. vii. bellicū me cecinisse dicunt. Itē canere classicum dicitur, qui excitat dissidium. Receptui canere, pro finire. M. Tullius Philippica. xii. Quis enim reuocante & receptui canēte senatu properet dimicare? Quintilianus lib. xii. cap. quæ post finem studia, Quare antequā in has ætatis ueniat insidias, receptui canet, & in portum integra naue perueniet. Signa canant apud Martialem, id est, iam congrediamur: & apud Plautū, collatis signis depugnare, apud eundem uersis gladiis depugnare. Quin hoc ipsum collatis signis, haud dubie prouerbii speciem habet, cum significamus seriam & exactā de re disceptationem, ut M. Tullius in epistolis ad Atticum, ut cum Maphragone, signis collatis. Apud Iuuenalem, *Classicum canere*

Hæc tuba rixæ, id est, hoc belli initium.

Pithon formosus LXXXIX

Πίθων καλός, id est, Pithon formosus. Conueniet ubi quis per adulationem falsò laudatur. Pindarus in Pythiis hymno secundo, καλός τοι πίθων παρὰ παισὶν αἰεὶ καλός, id est, Formosus Pithon semp apud pueros formosus. Interpres ostendit sumptum à pueris adulantibus simiæ, subinde dictitantibus καλὸς πίθων. Videtur autem pithon esse diminutiuum huius dictionis πίθηκος, quasi dicas simiolus. Taxat Pindarus oblique quendam, uel quòd ab indoctis laudatus tolleret cristas, uel quòd ipse adularetur Hieroni, laudans non laudanda. Est autem φιλαυτία peculiaris huic animanti, adeo ut laudes sentiant & speculis delectentur, & suos catulos contrectari gaudeant, ipsique suos catulos complexu enecent. Ad gratiam loqui ueteres dicebant χαριγλωττεῖν, quo uerbo usum Aeschylum in Prometheo uincto, docet Athenæus libro quarto, Eodem referente qui iucunda potius q̄ uera loqui studio habebant ἡδυγλωττεῖν dicebantur. *χαριγλωττεῖν*

Semel rubidus, ac decies pallidus. XC *Rubidus semel, a. d. p.*

Ἅπαξ πυῤῥὸς καὶ δέκατον χλωρός, id est, Semel rubidus, & decies pallidus. Suidas admonet dictum de iis, qui mutuum accipiūt, quos necesse est crebro tum rubescere pudore, tum metu pallescere. Rubescere dū petunt mutuū, pallescere dū soluēdo nō sunt, & metuunt, ne trahant in ius, aut in neruū.

Semper seni iuuenculam subiice. XCI *Seni puellā s.*

Ἀεὶ γέροντι νέαν ἐπιβάλλειν κόρην. id est,

Semper puellam uirginem subiice seni.

Senarius prouerbialis admonens ut prouectioris ætatis uiri, puellam ducant magis q̄ anum, ne si frigus accesserit frigori, languente Venere, steriles existant nuptiæ. Quanquam non inepte trahetur ad alios usus, quoties significabimus ita rerum coniunctionē temperandam, ut quod alibi diminutum sit, aliunde suppleat: uidelicet ut seni cōiuctor addat iuuenis, quo senilis ætatis tristitiam, huius hilaritas moderet: rursum iuuētutis exultantiam, senilis seueritas temperet. Item, ut loquaculus adiungatur, plus satis taciturno, audaculus timido, pauper diuiti. Prouerbii meminit Diogenianus.

Semper superioris anni prouentus melior. XCII *Annus superior sem. m.*

Ἀεὶ τὰ πέρυσι βελτίω. id est, Superior annus semper anteponitur.

Cum præsentia displicent, & anteferuntur anteacta. Diogenianus admonet id acclamatum ab Atheniensibus in rebus Macedonicis. Sumpta metaphora ab agricolis, qui semper de præsentis anni fructibus queruntur apud dominos. Huc pertinet illud Horatianum.

Laudator temporis acti Se puero.

Sacra nihil sunt. XCIII *Solitudo Scytharum*

Τὰ θύματα οὐδέν ἐστι, πλὴν γένεια καὶ κέρατα, id est, Sacra nihil sunt præter malas & cornua, de uictimis macilentis. Trahetur non incōcinniter ad cibum minime esculentum. Refertur à Suida.

Scytharum solitudo. XCIIII

Σκυθῶν ἐρημία, id est, Scytharum solitudo, pro summis calamitatibus, exitioque dictum est apud Aristophanem ἐν Ἀχαρνεῦσι,

ἐξολέσθαι συμπλακέντα τῇ Σκυθῶν ἐρημίᾳ. id est, Impeditum deperire Scythicæ solitudini.

Quo loco commentator indicat prouerbium dici solitum de ingenti solitudine: ductum autem inde, quòd Scythæ nullis certis sedibus utantur, sed uagi ferantur in plaustris. Eamque ob causam, regio feris abundat. Meminit adagii & Q. Curtius libro rerum ab Alexandro gestarum septimo, apud quē Scytharum legatus ad hunc loquitur modum: Scytharum solitudines Græcis etiam prouerbiis audio eludi. Nos deserta & humano cultu uacua magis quàm urbes & opulentos agros sequimur. Vsurpat & Plutarchus in libro de Stoicis contrarietatibus, quemadmodum ante retulimus in prouerbio, In caput præcipitari.

Scindere glaciem. XCV *Glaciem scindere*

Scindere glaciem, est aperire uiam, & in incipiundo negocio priorem esse. Translatum à nautis, quorum

unus aliquis præmittititur, qui flumine concreto, glaciem prærumpat, reliquisq; uiam aperiat.

Cepe tantum sum. iam ui.

Viuus fueris, uel cepe solum accipiens. XCVI

Ζώοις κρόμμυον μόνον λαβών. id est, Si cepe tantum sumpseris, iam uixeris.

Zenodotus & Suidas ostendit in eos dici solitum, qui è re quapiam pusilla, magnam opinionem con sequuntur. Natú apparet ab ægroto, qui medico porrigente cepe, reualuerit herbam alioqui plebeiá, nec eam admodum salubrem corpori.

Princeps sapit con. sap.

Sapientes tyranni, sapientum congressu. XCVII

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ. id est, Commercio sapientium princeps sapit.

Zenodotus citat ex Aiace Locrensi, addens eundem uersiculum, à Platone citatum esse Euripidis no mine. Certe huius nomine comperi adductum libro de Rep. octauo.

Σοφοὶ τύραννοι τῇ σοφῶν συνουσίᾳ.

Quo magis admiror quare A. Gellius citet ex Theæteto Platonis, nisi forte scribarú uitio pro Thea ge deprauatum est Theæteto, nam & in Theage refertur. A. Gellius libro decimotertio ostendit eun dem apud utrunq; fuisse, apud Sophoclem, in eiusdem nominis fabula, & apud Euripidem. Quem admodum & alii nonnulli uersus apud Euripidé ieueniuntur, quos eosdem apud Sophoclé & Aeschy lum licet inuenire. Porrò uersiculum quem modo citauimus, Gellius notæ uetustatis esse dicit, ut intelligas uelut in prouerbium abiisse. Atq; utinam quàm est grauiter simul & elegáter scriptus, tam placeret ætatis nostræ principibus, in quos illud ferè dixeris:

Μωροὶ τύραννοι τῶν κολάκων συνουσίᾳ.

Leonis exuuium super crocoton. XCVIII

Λεοντῆ ἐπὶ κροκωτῷ, id est, Leonis exuuium super crocoton. Cùm duo quæpiam copulantur, quorum alterum cum altero nequaquam congruit. Sumptum à Baccho, qui hoc ornatu descendit ad inferos apud Aristophanem, ut ueste muliebri, delicataq; indutus esset, eiq; uesti leonis exuuium impositum gestaret, quo uidelicet Hercules creditus, formidabilis uideretur inferis. Hunc igitur ad eum modú adornatum, sic in Ranis ridet Hercules,

Ἀλλ' οὐχ οἷός τ' εἰμὶ ἀποσοβῆσαι τὸν γέλων Risum profecto haud sum potis compescere

Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην. id est, Crocoton additum leontæ conspicans.

Apposite diceretur [redacted] quosdam, aut scholasticos, qui foris insignia sui instituti portant, in terius militarem imitantes cultum, aut qui uultu tetrico, moribus sunt effœminatis.

Nescis quod scis

Quod scis, nescis. XCIX

Quod scis, nescis. Terentius in Eunucho: Tu pol si sapis, quod scis, nescias. Idem in seipsum excruciante: Nescias quod scis, si sapis. Donatus admonet esse prouerbium. Sumptum à dialecticorum ludis, in quibus huiusmodi quidam scyrpi proponi solent: Facio, & non facio: Sum amicus, & nó sum amicus: Audio, & non audio. Cuius generis etiam initio operis fecimus mentionem, admonentes omneis huiusmodi figuras, quæ κατ' ἀντίφασιν sumuntur, ad prouerbiorum cognationem pertinere. Quale est & Plautinum illud: Vbi sum, ibi non sum. Hoc iam prima, quod aiunt, fróte uidetur ænigma. Sed interpretatur: Vbi non sum, ibi est animus. Itaq; prouerbio certam in tacendo fidem significamus, dum quis quod scit, perinde continet ac dissimulat, quasi nesciat.

Aures nec habeo n. tan.

Nec aures habeo, nec tango. C

Nec aures habere, nec tactum prouerbio dicebat, cui in manifestis ab omnibus reclamabatur. Hieronymus in præfatione declamationis, de matre & filia reconcilianda. Cur autem uerear appellare declamationem, cum ipse quodam in loco nominatim hoc argumentum exercitii causa confictú à se sub significet? Posteaquá enim, inquit, arguédo crimina, factus sum criminosus, & iuxta tritum uulgi sermone prouerbium, iurgantibus & negantibus cunctis, nec aures me credo habere, nec tango. i. taceá necesse est, & quod audio, tangoq;, quasi nesciam. Potest uideri sumptú ex Aristophanis Thesmophoriazusis μήτ' ἀκούω μήτ' ὁρῶ, id est, Neq; audio, neq; uideo.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA VI

Sortitio. non dú facta communia deuo.

Priusquam sortiaris, communia deuoras. I

Πρὶν λαχεῖν, τὰ κοινὰ κατεσθίεις, id est, Priusquam sortitio facta sit, communia deuoras. In cum competit, qui non expectata partitione, rem inuadit. Ductam metaphoram indicat Suidas à conuiuiis, in quibus antiquitus mos erat, à cibis suam cuiq; portionem distribuere, quemadmodum ex compluribus Homeri locis licet conicere, apud quem illud oppido quàm frequens.

Καὶ οὔ τις ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης.

Deinde receptum apud nonnullos, ut citra distributionem propositis in cómune cibis, quisq; quantú uellet,

uellet, sumeret. Id quod indicat Plautus: Patinarias struit struices. Huius rei mentionem facit & Plutarchus in Sympofiacis, excutiens utra consuetudo magis probanda uideatur. Porrò prouerbium sumptum est ex Equitibus Aristophanis:

ἐπεὶ τὰ κοινὰ πρὶν λαχεῖν κατεσθίεις. id est, Quando publica, antequã illa sortiaris, deuoras.

Res in foro nostro uertitur. II *In foro nostro res uertitur*

Plautinus Tranio in Mustellaria: Vbi egomet uideo rem uerti in meo foro. Prouerbialiter dictum, pro eo quod est, posteaquam intelligo fortunas nostras cõmutari in diuersum. Traductum à mercatibus, in quibus rerum pretium, pro tempore sæpenumero commutatur. Aut certe à iudiciorum formulis, & explicandarum litium, cui diuersum est illud: In alieno foro litigare. Cognatum illis Vti foro, quod alibi dictum.

Quodcunque in solum uenit. III

Quodcunque in solum uenit, id est, Quicquid in rerum natura producitur. M. Tullius libro de natura deorum primo: Hinc quodcunque in solum uenit, ut dicitur, effingis atque efficis. Ridet atomos Epicureorum, ex quibus illi cuncta progigni credunt, quicquid usquam nascitur in uniuerso.

Quando id fieri non potest. IIII *Vt possumus q.u.n.l.*

Nihil dici potest nec uenustius, nec moralius ea sententia, quæ extat apud Terentium in Andria: Quoniam id fieri quod uis non potest, id uelis quod possit: οὐ δυνάμενος ὃ θέλεις, θέλε ὃ δύνασαι. Plurimum decoris adiunxit ea uerborum conuersio. Qualis est in illis: Non uiuendum ut edas, sed edendum ut uiuas. Est aũt adagium hoc finitimũ illi, δεῖ τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, id est, Oportet id qđ adest boni cõsulere. Et Martialis inter felicitatis calculos cõmemorat, ut Quod sis, esse uelis.

Quantum non miluus oberret. V

Quantum non miluus oberret.

Prouerbialis est hyperbole, de homine supra modum locuplete, cui tantum sit agrorum, quantum nec miluus peruolet. Persius:

Diues arat Curibus, quantum non miluus oberret.

Id imitatus Iuuenalis Satyra nona:

Tot miluis, inquit, intra tua pascua lassis:

Sic & apud Plutarchum tragicus quispiam,

σπείρω δ' ἄρουραν δώδεχ' ἡμερῶν ὁδὸν,

βερέκυντα χῶρον. id est,

Aruum colo bis sex dierum iter solo Berecyntio.

Plinius libro decimooctauo latifundia uocat, à quibus ait Italiæ perniciem inuectam fuisse, proinde ueteres ita censuisse: Satius esse minus serere, & melius arare.

Cædimus, inque uicem præbemus crura sagittis. VI *Vicissim car. & car.*

Persius Satyra quarta:

Cædimus inque uicem præbemus crura sagittis. id est,

Vicissim carpimus & carpimur, ridemur & ridemus, mordemus & mordemur, lædimus & lædimur. Sumptum à militia. Ad eundem modum Horatius:

Cædimus, & totidem plagis consumimus hostem.

Plutarchus in commentario de profectu cognoscendo, similem adfert metaphoram, de sphæra ultro citroque missa ac remissa. καὶ πεμπάζομεν τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας ἢ σφαίρας ἀντιπέμποντες πρὸς ἀλλήλους, quemadmodum alio retulimus loco, prouerbio Sphæram inter se reddere.

Ptolemaica lis. VII

Πτολεμαϊκὴ δίκη, id est, Ptolemaica lis. Diogenianus indicat dici solitum in litium auidos. Anus quæpiam fuit Ptolemais, quæ quoad uixit, lites agitabat, nec unquam à causis agendis erat feriata.

Prouoluitur ad miluios. VIII

Προκυλινδεῖται ἰκτῖνος, id est: Adorat miluium. Initio ueris prodeunt miluii, qua re læti tenues, quòd iam hyeme sint leuati, prouoluuntur, eosque uelut adorant. Accõmodari potest in eos, qui noua spe gestiunt. Suidas prouerbii loco cõmemorat. Item Iuuenalis: Durate, atque expectate cicadas. Sumptũ est autem ex auibus Aristophanis προκυλινδεῖσθαι τοῖς ἰκτῖνοις. Causam ascribit interpres in eadem, docens quatuor partes anni per aues denunciari hominibus. Ver attribuit miluis. *Miluiũ ador.*

Prienensis iustitia. IX *Iustitia Prienensis*

Πριηνία δίκη, id est. Prienensis iustitia. Suidas ostendit cõuenire cum significamus aliquẽ in iudicãdo plurimum excellere. A Biante Prienensi sumptum, cuius integritas in iudicandis agendisque causis in prouerbium abiit, ut dicatur, δικάζειν Βίαντος τοῦ Πριηνέως κρείσσων, id est, In iudicando præstantior Biante Prienensi. Citatur ex Hipponacte iambographo, à Strabone libro geographias. xiiii. & in uita Biantis à Diogene Laertio. Etiam Demodoci Lerii Trochaicus.

cules hic habitat, nequid introeat mali. Diogenes ascribit, μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία, id est, Post bellū auxilium, uidelicet indicans, iam tunc receptum in eas malum, cum ipse malus immigrasset. Conuenit cum Platonico illo, quod alibi cōmemorauimus, μετὰ τὸν πόλεμον ἥκειν, id est, Post bellum adesse. Brutus in Epistola ad Lycios, αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ἐκομίσθησαν, id est, Machinæ uestræ post bellum ut habet prouerbium, allatæ sunt. Item in epistola ad Mirenses, ἡ γὰρ ἐν πολέμῳ βραδύτης ἴσον ἔχει τῷ μηδόλως γενομένῳ τὸ ἄπρακτον, id est, Nam tarditas in bello pinde est, ac si nihil omnino sit factum, quod frustra factum est. Quintilianus in declamatione cadaueris pasti, duas habet sententias non absimiles prouerbio. Quid quod medicina mortuorū sera est: Quid quod nemo aquas infundit in cineres. Sic indicat serum remedium. Siquidem ægroto mortuo serò uenit medicus. Et ædibus in cinerem redactis sero infunditur aqua. Mor. mederi Aquam infundere cineri

Pinguis uenter non gignit sensum tenuem. XVIII Venter pin. non g. se. te.

Diuus Hieronymus in Epistola quadam, citat huiusmodi prouerbium apud Græcos celebratū: Pinguis uenter non gignit sensum tenuem. Quanquam fatetur id elegantius sonare Græce q̃ Latine. Græcus autem senarius extat apud Græcos huiusmodi:

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. id est, Subtile pectus uenter obesus non parit.

Refert & Galenus contra Thrasybulum, uelut uulgo iactatum, καὶ τοῦτο ἁπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ᾀδόντων, διότι πάντων ἐστὶν ἀληθέστατον, ὡς γαστὴρ ἡ παχεῖα τὸν νοῦν οὐ τίκτει τὸν λεπτὸν, id est, Et hoc ab oībus prope hominibus canitur, eo quod oīum uerissimū est, quòd uenter obesus nō gignit mentem subtilem. Apud Lacedæmonios infame erat, siquis corpore fuisset uehemēter obeso. Agatharchides apud Athenæum lib. xii. refert Anclidem ob delicias supra modum corpulentum, in concionem adductū fuisse, atq; illic à Lysandro uehemēter obiurgatum, minimumq; abfuisse, quin in exilium ageret', idq; futurum minitatos Lacedæmonios, ni uitam frugalius institueret. Et ibidem Menander de quodam obeso loquitur, παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα, id est, obesus etenim sus premebat os uiri. Admonet adagium, luxu corporis hebetescere mentis aciem. Quemadmodum scribit etiam Horatius. Porcus obesus

Nam corpus onustum
Hesternis uitiis animum quoq; prægrauat ipsum,
Atq; affigit humo diuinæ particulam auræ.

Plutarchus apud Gellium ostēdit peros multo pastu stupidioris, ac tardioris ingenii euadere.

Piscem natare doces. XIX

Ἰχθὺν νήχεσθαι διδάσκεις, id est, Piscem natare doces. Perinde est ac si dicas, doctum doces, Confine illi quod alibi retulimus, δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, id est, Delphinum natare doces. Quod idem ad hunc effertur modum, τῷ δελφῖνι κολυμβᾶν συμβουλεύεις, id est, Delphini quēadmodum natare oporteat consulis. Autor Diogenianus.

Pitana sum. XX

Πιτάνη εἰμί, id est, Pitana sum. Zenodotus indicat dici solitū de iis, qui in extremas redacti calamitates, ab iisdem denuo in pristinam felicitatē restituunt'. Sic enim euenisse quondam Pitanæ Aeoliæ ciuitati. Nam hanc à Pelasgis in seruitutē redactam, Erythræi in libertatē pristinam uindicarunt.

Pistillo retusius. XXI

Prouerbialis est hyperbole, quā in epistolis usurpauit diuus Hieronymus: Pistillo retusius, pro eo quod est, minime acutum. Timon Misanthropus Cleanthem ob ingenii tarditatē appellat, ὅλμον ἄτολμον, id est, Pistillum siue mortarium ignauum. Et Chrysippeum acumen, apud eundem per ironiā usurpatur in stupidum. Et cornutus syllogismus, pro ratione ridicula, friuolaq;. ὅλμος ἄτολμος

Partitio non præfocatio. XXII

Μερὶς οὐ πνίξ, id est, Sortitio, nō præfocatio. Olim cū ii qui uiribus pollerent, cibū eriperēt imbecillioribus, manus interim in illos iniicientes, excogitatū est, ut sortibus ex æquo, diuideret' epulum, iamq; ab oībus acclamari cœptū, μερὶς οὐ πνίξ, id est, partitio, nō strangulatio. Eaq; uox in puerbium abiit. Quo licebit uti, siquādo significabimus, nō esse locum uiolentiæ, sed ex æquitate iuris oportere tractari negociū. Plutarchus in collectaneis, si mō illius sunt, citat his uerbis, μερὶς οὐ καὶ πνίγει, id est, partitio est, non strangulat. Admonet & Suidas hac forma prouerbium efferri.

Paries dealbatus. XXIII

Τοῖχος κεκονιαμένος, id est, Paries dealbatus aut incrustatus. Paulus apostolus in Actis apostolicis, Ananiā sacerdotē fictum & fucatū, parietem dealbatū appellat, quòd longe alius esset intus, q̃ cultu habituq; externo præ se ferret. Christus item in Euāgelicis literis, sanctimoniæ simulatores sepulchra dealbata uocat, quæ cū foris niteant, intus sunt cadauerū ossibus referta. Sic enim est apud Matthæum, οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, id est, Væ uobis scribæ & pharisæi, q similes sitis sepulchris dealbatis, quæ foris qdē apparent pulchra, intus aūt referta sunt ossibus cadauerū, omniq;

spurcitia. Lucianus, Myronis & Praxitelis colossos, ad huiusmodi fermè similitudinē trahit in Gallo quòd foris multo niterent ebore, multo fulgerent auro, uariisq; coloribus arriderent: præterea Iouis, aut Neptuni repræsentarent imaginē, fulmen aut tridentē dextra tenētes, ut planè numen aliqd' esse, uiderent', cum intus nihil appareret, præter picem, clauos, araneas, mures, atq; id genus sordes alias, haud quaq̃ ad exteriorē illam imaginē respōdentes. Atq; huiusmodi principum esse uitam affirmat, quorū si strepitū & apparatū īspicias, nihil felicius, nihil deorū uitæ similius: sin curas, suspitiones, odia cōtemplere, qbus intus discruciant', nihil calamitosius. Seneca Philosophos, qui cū docerent' honesta, turpiter uiuerent, similes esse scripsit quorūdā medicorū pyxidulis, quarū tituli remediū pollicerent', cum intus uenenū occultarent. E diuerso, qui meliores sunt intus, q̃ oratione, quamq; prima illa uitæ specie, quasiq; fronte præ se ferunt, hos Plato Silenis adsimiles facit, de qbus alio diximus loco.

Ollam alere. XXIIII

χύτραν τρέφειν, id est, Ollam alere dicebant', qui metū ostēderent, quo deterrerent quēpiam. Veluti siqs præsidium alicubi collocatū habeat, quo minus uicini res nouas molianť. Sumptū id est à more ciuitatis Atheniensis, in qua ollas in tectis disponere cōsueuerunt, ad deterrēdas ululas, quarū illic maxima uis. Nam ollarum strepitum omne genus auium reformidat. Adagium refertur tum à Suida, tum à Diogeniano. Sumptum est ex Aristophanis Comœdia, cui titulus: Aues.

ὅτι μάντοι δεῖ μάχεσθαι λαμβάνειν τι τῶν χυτρῶν. Pugnare sanè oportet simul & ollas sumere.
τί δαὶ χύτρα ὠφελήσει; Sed quid iuuabit olla?
γλαῦξ μὲν οὐ πρόσεισιν ἡμῖν. id est, Viula nos tum non adibit.

Oleum & salem oportet emere. XXV

Salem & oleum o. e.

Τοὔλαιον καὶ τὸν ἅλα δεῖ ὠνεῖσθαι, id est, Oleum & salem oportet emere. Refert adagium hoc Aristoteles Rhetoricorū lib. ii. tractans de locis & enthymematis. Proponit autem huiusmodi exemplum antistrephontis. Sacerdos quædam dissuadebat filio, nequando uerba faceret apud populum. Nam si iniusta suaseris, inquit, deos habebis iratos: sin iusta, homines. In hoc pacto ἀντιστρέφει, id est, reciprocat filius. Immo expedit orationem habere apud populum. Quandoquidem si iusta dixero, dii me amabunt, si iniusta homines. Atq; huiusmodi genus argumentationis, confine putat prouerbio quo iubemur, oleum ac salem emere τουτί δ' ἐστὶ ταυτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἔλαιον πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας, id est, Hoc autē idem est cum eo quod dici solet, oleum emere & salem, significans opus esse nonnunq̃ remediis contrariis, nūc acrimonia, nunc lenitudine, Sal enim mordet ac siccat, Oleum lenit ac humectat. Sic medici oleum addunt sali, ne plus satis erodat: & qui sapiunt, admonitionis acrimoniam bonis uerbis leniunt. Non me clam est, in editione Aldina, pro ἔλαιον haberi ἕλκος, quasi ex eodem dicto colligi possit & malum & mali remedium, sed quis solet uulnus emere?

Tanquam suber. XXVI

Suber

ὡς φελλός, id est, Tanquam suber, de iis, qui nō norunt dissimulare, aut qui nesciunt mergi aduersis fortunæ procellis. Extat apud Pindarū. Tractum à natura ligni, quod nō solum ipsum nō mergit', uerū etiam alligatum aliis ne sidant, sustinet. Vnde retibus assuitur, & natantibus subditur.

Obtrudere palpum. XXVII

Palpum obtrudere

Obtrudere palpum apud Plautum, est arte, fucoq; decipere. Ego, inquit, istuc aliis dare condidici, mihi obtrudere non potes palpum. Vnde & palpari pro adulari, & palpones adulatores uocamus à simili metaphora. Metaphora tracta est ab equisonibus, qui ferocientibus equis, plausu manus adblandiuntur, ut ostendimus alibi.

Nequisunquam Megarensibus. XXVIII

Megarensibus nunquā

Μηδέ ποτε μηδεὶς μεγαρέων γένοιτο σοφώτερος. id est, Nunquam quisquam sapientior sit Megarensibus. Scomma prouerbiale iaci solitum in stupidos. Dictum est autem per adulationem de Megarensibus, autore Diogeniano.

Nulla candidorum uirorum utilitas. XXIX

Candidorum uir. nul. utili.

οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος ἢ σκυτοτομεῖν, id est, Nullus candidorum uirorum usus, nisi ad cerdonicā. In molles & effœminatos dictum, ac ueluti uoluptatibus natos. Id enim innuit, opinor, per cerdonicam, iuxta illud Martialis: Quid ad te,
De cute quid faciat ille, uel ille sua.
Cæterum ii negociis gerēdis inutiles. Contra qui nigra sunt cute, & hispidi, hi magis allegēdi sunt ad administrādam Rempub. Vnde & Herculem μελάμπυγον appellarūt tanq̃ strenuū & à mollicie alienum, quemadmodum alibi demonstratū est, in prouerbio, Ne in Melampygum.

Nox humida. XXX

Νὺξ ὑγρά, id est, Nox humida. De malis ingruētibus dici solitū, autor est Diogenianus. Quēadmodum de lætiore fortuna dicimus, exoriri lucē. Apud eundē est, νὺξ δασεῖα, id est, Nox spissa, de nocte hyberna. Quæ sicut non uidebunt' in adagiorum numerum referenda, is ea rescribat Diogeniano, si libet.

Quid ad farinas? XXXI

Τί πρὸς τ' ἄλφιτα; id est, Quid ad farinas? id est, quid attinet ad parandas facultates? Nam ἄλφιτα pro uictu, procq; re familiari ponere, poetis est familiare. Aristophanes in Nebulis:

Τί δή μ' ὠφελήσουσ' οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τ' ἄλφιτα; id est,
Quid me numeri tandem ad farinas iuuerint?

Id recte detorquebitur ad artes steriles, ut poeticen, οὐδὲν πρὸς τ' ἄλφιτα, quod uulgo dicũt de pane lucrando, sermone celebri magis q̃ erudito. οὐδὲν πρὸς τ' ἄλφιτα

Numeris Platonicis obscurius. XXXII

Prouerbialis hyperbole uidetur, quam usurpat M. Tullius in epistolis ad Atticum, libro. vii. Aenigma Oppiorum ex Velia, planè non intellexi. Est enim numero Platonis obscurius. Id ideo dictum, quòd Plato numeris Pythagoricis obscurat suam philosophiam, ac ueluti nebulas quasdam offundit, praecipue in Timaeo. Nam Pythagoras omnẽ ferè philosophiae rationem ad numeros traxit. De qbus permulta Macrobius in cõmentariis, quos edidit in somnium Scipionis. Platonis numeris obs.

Nihil ex agro dicis. XXXIII

Οὐδὲν ἐξ ἀγροῦ λέγεις, id est, Nihil è rure loqueris, id est, Nihil humile, necq; triuiale. Quod enim parum elegans, parum expolitum, id ex agro profectum dicitur. Contra quod festiuum, quod lepidum, id urbanum ac ciuile uocant. Meminit Suidas. Ex agro siue è rure

Nihil graue passus es, nisi. XXXIIII

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν εἰ μὴ προσποιῇς. id est, Nihil graue accidit, nisi tibi uindicas.

Meminit Diogenianus. Nemo laedit, nisi à seipso. Nemini fit iniuria, si eã existimet ad se nõ ptinere. Nemo laeditur nisi à seipso

Ne spina quidem uulnerabit bonos. XXXV

Μηδ' ἄκανθα ἀμύξῃ τοὺς ἀγαθούς, id est, Ne spina qdem uulnerabit bonos. Nemo molestus fuerit inocẽti. Nam spina natura pungit quemlibet. Sed ubicq; tuta est innocentia uitaecq; integritas.

Naaera & Charmione. XXXVI

Νάαιρα καὶ Χαρμιόνη, id est, Naaera & Charmione. De fidis amicis dici solitum scripsit Zenodotus, quicq; non dubitarent, uel mortis esse comites amicis. Erat autẽ hoc amicitiae genus laudatum apud Aegyptios, quod appellabant συναποθνῃσκόντων, id est, cõmorientium. Quibus hoc necessitudinis genus placebat, ii hac lege copulabantur, ut si alteri fatale quippiam accidisset, alter ultro mortis socium sese adiungeret. Hoc foedere cohaeserant Antonius & Cleopatra. Significat & Horatius libro secundo, Oda decimaseptima, simile quiddam erga Mecoenatem:

Ille dies utrancq;
Ducet ruinam, non ego perfidum
Dixi sacramentum, ibimus, ibimus,
Vtcuncq; praecedes, supremum
Carpere iter comites parati. Rursum alio loco:
Quid nos? quibus te uita sit superstite
Iucunda, si contra grauis.

Sed ut redeam ad prouerbiũ, Naaera & Charmione, duae erant Cleopatrae reginae pedissequae, quae spontaneam Cleopatrae mortem sunt imitatae. Ac semiuiuae repertae sunt, dominae iam mortuae coronam capite delapsam reponentes. Est quidem historia memoratu cum primis digna, nec iniucũda cognitu, uerum eam siquis forte requiret, petat licebit ex Plutarcho in uita M. Antonii. Ego nec adagium hoc fueram adscripturus, ni ueritus essem ne, quoniam extat in Zenodoti collectaneis semel atcq; iterum excusis, publicatisq;, parum eruditus aliquis calumniaretur à me praeteritum. Nam mihi, si modo non fallit nasus, subolet hoc prouerbium haud esse profectum ab antiquitate, sed in Zenodoti natum officina.

Necq; nullis sis amicus, necq; multis. XXXVII

Carmen illud Hesiodi sicuti & alia pleracq; cessit in prouerbium: Amicus necq; nullis, necq; multis

Μηδὲ πολύξεινον, μηδ' ἄξεινον καλέεσθαι. id est, Nec multis, at nec nulli dicaris amicus.

Aristoteles libro Moralium nono, tanq̃ prouerbio iactatũ citat, ac dictum pbare uidetur, propterea quòd prorsum citra ullius amici consuetudinẽ uiuere, ferinum atcq; iniucundum esse uideat. Rursum nec uehemẽter amare possumus simul multos, nec pluribus morem gerere. Quin & Lucianus in Toxaride narrat apud Scythas, πολυφιλίαν, id est, compluriũ amicitiam non aliter infamem fuisse, q̃ apud alias gentes, unius mulieris cum pluribus uiris consuetudinem. Quanquam diuersa sentit M. Tullius in libro de amicitia. Et Plutarchus in commentario περὶ πολυφιλίας. πολυφιλία

Nebulas diuerberare. XXXVIII

Νεφέλας ξαίνειν, id est, Nebulas diuerberare, dicitur, qui uel in re stulta, uel quae fieri non queat, frustra sumit operam. Meminit Diogenianus. Suidas suspicatur ductum ab eo qui dixit nebulas esse

linam expansam, quasi similiter debeant carminari.

Myconius uicinus. XXXIX

Μυκώνιος γείτων, id est, Myconius uicinus. In eum, qui inuocatus ad cõuiuium accedit. Nam hoc nomine Myconios notauit antiquitas, quòd liguritores essent, & alienæ appetentes mensæ. Ad húc modum Suidas. Zenodotus autem ait conuenire in sordidos, atque humiles homunciones, propterea quòd ea insula, inter contemptas habita sit, ob sterilitatem, atque ob id gentem auidiusculam, & alieni appetentiorem fuisse. Athenæus idem fermè testatur in primo sermone Dipnosophistarum, citans húc ex Archilocho uersum, quo taxauit Periclen quendam ὡς ἄκλητον εἰς πίνοντα εἰς τὰ συμπόσια μυκωνίων δίκην. id est, Velut qui inuocatus irruerit in conuiuia Myconiorum more. Idem addit Myconios quòd inopes essent utpote sterilem insulam incolentes, ἐπὶ γλισχρότητι καὶ πλεονεξίᾳ fuisse notatos, Egestas enim facit auidos alienarum rerum, unde & Cratinus Ischomachum quendam gulæ mancipium, Myconium appellarit.

Mortuos uidens. XL

Νεκροὺς ὁρῶν, νικήσουσιν ἐχθροὶ πραγμάτων. id est, Tibi occident res, mortuos si somnies. Refertur à Suida tanquam uulgo iactatum de diuinatione, quæ sumitur ab insomniis, superstitione multo omnium uanissima. Id tamé ita dictum est, quòd mors finis sit omnium huius uitæ malorum.

Mortui non mordent. XLI

Οἱ τεθνηκότες οὐ δάκνουσιν, id est, Mortui non mordent. Id etiam hac tempestate uulgo dictitant. Natum arbitror ex apophthegmate Theodori Chii, qui fuit Ptolemæi regis in arte Rhetorica præceptor. Hic enim in consilium adscitus, cum deliberaretur, utrum Pompeius ab Aegypto, repellendus esset, an admittendus, censuit receptum occidendum, addens hoc dictum νεκροὺς οὐ δάκνειν, id est, mortuos nõ mordere. Refert Plutarchus in uita Pompeii.

Ascisce ad extremum scientiam. XLII

Εἰς μὴν εἰς ἔσχατον τὴν ἐπιστήμην, id est, Accerse ad extremum scientiam. Non statim utendum extremis ingenii uiribus, uerum ubi iam urget ultimum periculum, tum ad artes confugiendum.

Fame mori miserrimum

Miserrimum fame mori. XLIII

Sententia etiam cantionibus apud ueteres celebrata, teste Platone, miserrimum mortis genus, fame mori. Sumpta est autem ex Homericæ Odisseæ M.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι, Dura quidem miseris mors est mortalibus omnis,
Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν. id est, At periisse fame, res una miserrima longe est.

Plato libro de Republica tertio refert hoc carmen, ueluti pestilens moribus adolescentum, cum nulla mors sit misera, quæ honestatis gratia oppetitur. Accõmodari poterit in sordidos quosdam, qui quo parcant nummis, defraudant genium suum, aut in eos qui pereunt inscitia ueri, cum animus homĩs nõ aliter pascatur uerbo dei, quàm corpus cibo. Vere miserrimum est hac fame mori.

Itym nunc tenes i.m.l.u.

I modo uenare leporem, nunc Itym tenes. XLIIII

Plautus in captiui duo: I modo uenare leporem, nunc Itym tenes, prouerbiali figura dixit. Id est, hanc interim cœnam, qualencunque certam habes, quære alteram, si potes potiorem. Itys enim auis, qué à Phaside Scythiæ flumine Phasianum uocant. Proinde cum iubebimus, ut qui nactus sit commodi quippiam, ad aliud sese accingat, non intempestiuiter hoc utemur adagio. Verum equidem opinor hunc Plauti locum, ut sunt alii pleri que, deprauatum esse: legendum autem, nec Itym, ut habent codices, nec ichthyn, ut perperam mutauit quidam, cum nec auis, nec piscis quicquã faciat ad uenationem leporis, sed ictin. Nam est id animal de genere mustellarum, quod in cuniculos immittitur, ut prædam eliciat. Latini Viuerram appellant. Suidas ostendit idem animal insidiari piscibus. Meminit huius Aristo. lib. de naturis animantiũ. ix. cap. vi. Quanquam nõ indicat insidiari leporibus, sed auibus & aluearibus. Quod si recte cõstat ictin esse uiuerram, Plinius octano libro indicat præcipuam uiuerris gratiam fuisse, propter uenatum leporum & cuniculorum. Iniiciunt, inquit, eas in specus, qui sunt multifores in terris, unde & nomen animali, atque ita eiectos superne capiunt.

Minimo prouocare. XLV

Minimo prouocare, est contemptim ad certamen prouocare. Sumptum à gestu prouocantiũ ad pugnã minimo digito porrecto. Horatius in Sermonibus, Ecce,
Crispinus minimo me prouocat. accipe, si uis,
Accipe iam tabulas. detur nobis locus, hora,
Custodes. uideamus uter plus scribere possit.
Elegantius ad res animi torquebit. Vt unus hic grãmatistes theologos omneis minimo prouocat.

Pomœrio minore finire Metam præstituere

Minore finire pomœrio, & his similia. XLVI

Prouerbii rationem sapiunt huiusmodi fermè metaphoræ: Finire pomœrio: Præstituere metã: Circũscribere cancellis, & si quæ sunt consimiles. Varro in libris de re rustica: Eo melius fecisse quosdam,

qui minore pomœrio finierunt, exclusis partibus, quæ non pertinent ad hanc rem. Idem eiusdem operis libro primo: Ars sit, an quid aliud, & à quibus carceribus decurrat ad metas. Cicero libro de Oratore primo, Exiguis quibusdam finibus totum oratoris munus circũdedisti. *A carceribus ad metas*

Mens peregrina. XLVII

Νοῦν ἔχειν ξένον, id est, Mentem peregrinã habere dicunt cogitabũdi, nec satis ob id attenti ad ea, quæ coram agunt. Iocatur Aristophanes, ἐν Ἀχαρνεῦσιν, in Euripidem tanq̃ dialecticis utentem argutiis, id quod indicat etiam Fabius Quintilianus in institutionibus, his uersibus:

οὐκ ἔνδον, ἔνδον ἐστὶν εἰ γνώμην ἔχεις. Est intus, haud est intus idem si sapis.
πῶς ἔνδον, εἶτ' οὐκ ἔνδον; ὀρθῶς ὦ γέρον. Qui nam intus & non intus? optime senex.
ὁ νοῦς μὲν ἔξω συλλέγων ἐπύλλια, Nam mens foris abest, colligens epyllia
οὐκ ἔνδον, αὐτὸς δ' ἔνδον ἀναβάδην ποιεῖ Non intus, ipse at intus est, tragœdiam
τραγῳδίαν. id est, Scribens supinus.

Epyllia uersiculos dicit, uoce diminutiua ab epos. Idem in Equitibus,

πρός τε τὸν λέγοντ' ἀεὶ
κέχηνας. ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ. id est,
Vsq; ad loquentem inhias, at ipsa mens tua,
Præsens, peregre est. In eundem sensum Terentius: Præsens, absens ut sies.

Mitior columba. XLVIII *Columba mitior*

Πραότερος περιστερᾶς, id est, Mansuetior columba. Columbina simplicitas, ac mansuetudo, laudatur etiam in diuinis literis. Nam hoc est columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipsa nulli animantium meditatur noxam, nec aliunde præsidium habet aduersus miluios, quàm à celeritate uolandi. Adagii meminit Diogenianus.

Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas. XLIX *Drachmas tres da mihi m. ad porc.*

Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς. id est,
Ad porcellum nunc da mihi mutuo treis drachmas.
Dicebatur ab eo, qui mori decreuisset, aut qui uellet initiari. Nam initiandi consueuerunt immolare porcum. Suidas ex Aristophane citat. Est enim in Pace:

Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς, Qui porcum emam mihi mutua nunc tres drachmas.
δεῖ γάρ μυηθῆναί με πρὶν τεθνηκέναι. id est, Initiandus sum prius, ac mortem oppetam.

Mulieris podex. L

Γυναικὸς πυγή, id est, Mulieris podex. In ignauum, ac desidiosum dicebatur. Ignauum animal mulier, & quo minus habet mentis, hoc inhonestis uoluptatibus est addictius. Amat ocium, & fucorũ in morem, quemadmodum ait Hesiodus, uirorum laboribus quæsita sibi insumit, id quod indicat etiam illud prouerbium, ὄνος ὄνος. Et omnino tales permultas habet Gallia. Atqui Hollandia innumeras habet, quæ sua industria uiros ociosos & uoluptarios alunt.

Mulieris animus. LI

Γυναικὸς φρένες, id est, Muliebre ingenium. Diogenianus ostendit dici solitum in stultos. Videtur autem magis quadrare in imbelles & inconstantes. Vnde est illud Ennianum.
Vos etenim iuuenes, animos geritis muliebres, Illaq; uirgo uiri. Et Terentius:
Noui ingenium mulierum.
Nolunt ubi uelis, ubi nolis, cupiunt ultro.

Perendinum uentum prædicere. LII *Venti perendinum præd.*

Τὸν τριταῖον ἄνεμον προγινώσκειν, id est, Perendinum uentum præscire dicunt, qui cõiecturis, quod multo post euenturum sit, colligunt. Sumptum à nautis, aut à negociatoribus. Pindarus:
Σοφοὶ δὲ καὶ μέλλοντα τριταῖον ἄνεμον ἔμαθον. id est, Sapiẽtes futurũ perendie uentum nouerunt. Id enim demũ est sapere, nõ solum quod ante pedes est uidere, uerũ id quoq; quod ꝓcul abest, ꝓspicere.

Caute loquacior. LIII

Ῥαχίας λαλίστερος, id est, Caute loquacior. Prouerbialis hyperbole, in hominem immodice, ac permoleste garrulum. Sumpta metaphora à cautibus, quæ quoniam assiduis fluctibus tunduntur, multo resonant fragore.

Lepori esurienti etiam placentæ fici. LIIII

Λαγῷ πεινῶντι καὶ πλακοῦντες σῦκα. id est, Lepori esurienti & placentæ pro ficis.
Suidas tradit dictum de iis, qui compulsi necessitate, res etiam pretiosissimas absumunt. Fortassis natum ab huiusmodi quapiam fabula, qualem de se narrat Apuleius, quod adactus fame, placẽtas primum lambere, deinde etiam comesse didicerit.

Lex & regio. LV

Νόμος καὶ χώρα, id est, Mos siue lex & regio. Admonet prouerbium quemadmodum & aliàs obiter

indicauimus, seruiendum & obsecundandum esse moribus regionis, in qua uerseris. Zenodorus adscribit, unicuiq; genti suas quasdam esse leges, & instituta uiuendi. Nam Persarũ mos est, ut inter pocula temulenti consultent, ac reges suos pro numine adorent. Deinde qui sunt pares, osculantur inuicem: inferiores genam modo cõtingunt potentiorum. Natos pueros post quadriennium demũ inspiciunt. Gordii regem creant eum, qui sit inter ipsos, quãmaxime corpulentus. Syrraci coronã deferunt ei, qui proceritate corporis reliquos antecellat, atq; ut qdam narrant, cui caput sit longissimũ. Stymphali, mulierem eam in honore habent, quæ cum pluribus uiris habuerit consuetudinem. Montani Massagetæ, in uiis coeunt. Sauromatæ inter pocula filias uendunt. Mazusius abstinet à mulierũ congressu, nisi siquam bello ceperit. Tibareni, post uxoris partum, ipsi perinde quasi pepererint, reuincto capite cubant. Apud Cecertæos opifices onera gestant, donec occurrat, qui emat. Sidones parẽtes deuorant, excepto capite. Nam hoc inaurant. Cæsiæ, aut iuxta alios Heniochi, natos lachrymis prosequuntur, defunctos gaudio. Bachirii siquando à morbo reualuerint, canibus semetipsos obiiciunt. Orgenipei, neq; domos habent, nec animante uescuntur. Sunt autem calui, non ipsi modo, uerũetiã mulieres, idq; aiunt accidere, propter aquæ uim natiuam, quam bibunt. Thysetæ diis ossa sacrificãt, ipsi uescuntur carnibus, atq; hi profecto plurimum sapiunt, mea quidem sententia. Taurοscythæ homines immolant. Byzoni mediterranei lacte bubulo uictitant, nec ullo præterea uescuntur cibo. Iberes ouium loco, canum greges alunt. Aethiopes, qui dicuntur Colcenses, hyænas. Quin hodie nõ pauciora ingeniorum & morum discrimina. Ad ea quoad fieri potest accommodare sese, polypumq; piscem imitari non minima prudentiæ pars est.

Aegis uenit. LVI

Αἰγὶς ἔρχεται, id est, Eegis uenit. Suidas indicat prouerbio dici solitum de iis, qui petulanter & impudenter agerent. Refertq;, ex Pherecrate, οἴ μοι κακοδαίμων αἰγὶς ἔρχεται. Aegis autem Græcis uaria significat, pelliceum tegmen quod gestant Afri, præterea maris intumescentis undas ac procellas uentorum, idq; lingua Dorica, unde ἐπαιγίζειν reperitur, pro uehementer flare. Alii malunt esse quid è coronis contextum, aut rete ex coronamentis contextum. Sic ait usurpatum apud Herodotum libro quarto, & apud Lycurgum. Nec desunt, qui putent significare sacerdotem, quæ Athenis solita sit ferre sacram Aegidem, itaq; ingredi ad eos qui nuper duxissent uxores. Apparet in huiusmodi sacris multum fuisse licentiæ, quemadmodum & apud Christianos multis ineptiis celebrantur nuptiæ, simulq; allusum est ad procellam.

Multam syluam gestas. LVII

Syluam multam portas

Λόχμην πολλὴν φορεῖς, id est, Syluam multam portas. Dictum in Phormionem militem quẽdam hirsutum, densaq; pilorum obsitum sylua, cuius est alibi facta mentio. Quadrabit in agrestem & stupidum, cuiusmodi fermè sunt milites. Refertur à Suida.

Leonem uidere, hostium prælia portendit. LVIII

Λέοντας ἰδεῖν, δυσμενῶν δηλοῖ μάχας, id est, Cernere leones, hostium pugnam indicat. Translatum uel à somniorũ coniecturis, uel ab obseruantibus auguria. Meminit Suidas. Huiusmodi uersiculos indicantes quid quodq; portendat somnium uideo diligenter commemoratos à Suida & Hesychio, cum nihil inanius. Et tamen probabile est utrunq; fuisse monachum.

Larus in paludibus. LIX

Λάρος ἐν ἕλει, id est, Larus in paludibus. Suidas scribit dictitatum de iis, qui faciles sunt ad dandũ. Ductum à Laro aue, quã eadem κέπφον appellari putant, quanquã Theodorus Gaza hanc fulicam uertit, illam gauiam. Ea quoniam facile decipitur, illiciturq; proinde prouerbio locum fecit.

Issa. LX

Ἴσσα, id est, Issa prouerbialis erat acclamatio in eos, quibus ζ litera forte cecidisset, quiq; modis omnibus essent infortunati, Hæc Suidas, qui prouerbiũ citat ex Mesenia Menandri, testatus, & alibi usurpatum apud autores. Coniectare licet, eam literam in sortibus, inauspicatam fuisse. Martianus Capella in nuptiis Philologiæ & Mercurii, testantur hanc literã inuisam fuisse Appio Claudio, quod dentes mortui, dum exprimitur, imitetur.

Ipso horreo. LXI

Horreo ipso

Quod prolixe & affatim datˀ, ipso horreo dari dicitˀ, quẽadmodum ipso canistro, ꝑpterea quòd ex horreo plenius depromitur, q̃ è choenice. Simile illi, ἐκ πίθου ἀντλεῖς, id est, E dolio hauris.

In tua ipsius harena. LXII

In tua ipsius harena, id est, In tua ipsius arte. Sumptũ à gladiatoribus, solitis in harena digladiari. Neq; uero parui referebat horum, nota an ignota, dimicarent harena.

In saltu uno duos apros capere. LXIII

In saltu uno, duos apros capere. Est eadem in re, duos pariter deprehẽdere. Plautus in Casina, Iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.

Ignis ad torrem. LXIIII

Πῦρ ἐπὶ δαλὸν ἐλθὸν, id est, Ignis ad torrem ueniẽs. De negocio, quod raptim, facileq́; conficitur, quasi cũ ultro ignis ad torrẽ transuolat, ob materiei siccitatẽ. Meminit Diogenianus. Simile fuerit, Ignis ad naphthã. Est autem Naphtha bituminis genus, ad quod flamma uel è longinquo transuolat.

Hippolytum imitabor. LXV

Ἱππόλυτον μιμήσομαι, id est, Hippolytum imitabor. Diogenianus in prouerbiorum collectaneis ait dictitatum de iis, qui statuissent pure, casteq́; uiuere. Nota est fabula, uel apud Euripidem, uel apud Senecam, quemadmodum is iuuenis odio foeminei generis, Dianæ studiis sese totum addixerit, despecto Veneris numine. Sic enim loquitur apud Euripidem,

Τὴν σὴν δὲ κύπριν πόλλ᾽ ἐγὼ χαίρειν λέγω. id est, Veneri tuæ, longum ualere renuncio.

Nihil agere. LXVI

Suidas hunc uersiculum citat è Cratini fabula, cui titulus, Horæ,

Καὶ ταῦτα πράττων φάσκ᾽ ἀνὴρ οὐδὲν ποιεῖν. id est, Atq; ista faciens quidam ait, faciens nihil.

Admonetq́; subesse prouerbium, quod quadret in eos, qui frustra laborent. Apud Latinos item nihil agunt, qui sumunt inanem operam, ut apud Terẽtium. Cæterum hoc nihil agit. Celebratur & illud Attilii, Satius est ociosum esse, quàm nihil agere.

Herculis cothurnos aptare infanti. LXVII

Herculis personam, aut cothurnos aptare puero, est minimis applicare maxima, quæ nequaquam uel congruant, uel deceant, ueluti siquis rem humilem oratione tragica prosequatur. Quintilianus libro sexto de peroratione, Nam in paruis quidem litibus, has tragoedias mouere, tale est, quasi si personã Herculis & cothurnos aptare infantibus uelis. Plutarchus cõmemorat apophthegma quoddam Agesilai, non admodum ab hoc alienum. Cui cum sophista quispiam hoc nomine laudaretur, quòd res minimas dicẽdi artificio maximas efficeret, negauit is uel cerdonem bonum sibi uideri, qui paruo pedi, magnum induceret calceum: significans orationem oportere cum re congruere, non aliter quàm uestis cõuenire debet corpori. Calceus pede maior.

Grues lapidem deglutientes. LXVIII

Αἱ γέρανοι λίθους καταπεπωκυῖαι, id est, Grues lapillos deglutiẽtes. Suidas ex Aristophane citat, ostendẽs dici solitum de iis, qui summa prouidentia gerunt negocium. Idq́; inde in uulgi sermonem uenisse, quòd gruibus hic mos sit, ut quoniam admodum sublimes uolant, magnoq́; ferant impetu, neq; possint deorsum aspicere, lapillos gestent, quos siquando fatigari coeperint inter uolandũ, ex alto deiiciant, quo uidelicet è cadentium strepitu percipiant, utrum supra terram, an supra mare uolẽt. Quòd si lapillus in mare deciderit, pergunt uiã: sin in terram, interquiescunt. Nec his dissimilia refert Plinius lib. x. cap. uigesimotertio. Quando proficiscuntur, inquit, consentiunt. Volant ad prospiciendum alte, ducẽ quẽ sequantur, eligunt. In extremo agmine per uices qui acclament, dispositos habent, & qui gregẽ uoce contineant: excubias habent nocturnis tẽporibus, lapillũ pede sustinentes, qui lassatis sonõ decidens, indiligentiã sono coarguat. Cæteræ dormiunt capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes. Dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Ac paulo post, Certũ est, inquit, Pontum trãsuolaturas primũ omniũ angustias petere, inter duo promõtoria Criumetopum & Carambin, mox saburra stabiliri. Cum medium transierint, abiici lapillos: cum attigerint continentẽ, & è gutture arenam. Hactenus Plinius. Porrò locus, quem Suidas citat, est in auibus Aristophanis.

Ἐκ μὲν γὰρ λιβύης ἧκον ὡς τρεῖς μυρίαι

γέρανοι θεμελίους καταπεπωκυῖαι λίθους. id est,

Venêre gruum terdena fermè millia,

Libycis ab oris, deuoratis maximis Saxis.

Interpres hoc loco eadem fermè quæ Suidas.

Fortuna æstuaria. LXIX

Τύχη εὔριπος, id est, Fortuna Euripus, siue uolubilis, quòd uicissim nunc huic fauere soleat, nunc illi. De qua Boeotius,

Exæstuantis more fertur Euripi.

De mari Euripo alio diximus loco. Quemadmodum autẽ mare habet accessus ac recessus æstuarios, ita nihil est in rebus humanis perpetuum. Nullum autẽ mare crebrius aut celerius recurrit, quàm Euripus. Pindarus in Pythiis hymno tertio metaphoram sumpsit à uentis, χρὴ πρὸς μακάρων τυγχάνοντ᾽ εὖ πασχέμεν. ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων. ὄλβος δ᾽ οὐκ ἐς μακρὸν ἀνδρῶν ἔρχεται, i. Oportet ubi contigerit à diis, frui. Cæterum alii's alii sunt uentorum flatus. Felicitas autem mortalium, non uenit diu mansura. Interpres citat uersus Euripidis,

Κάμνουσι γάρ τοι καὶ βροτῶν αἱ συμφοραὶ, Quin & laborant calamitates hominibus,

Καὶ πνεύματ᾽ ἀνέμων οὐκ ἀεὶ ῥώμην ἔχει, id est, Nec habent uigorem semper auræ flamina.

Fores aperire. LXX

ἀνοίγειν τὴν θύραν, id est, Fores aperire, prouerbio dicebatur, qui rei cuiuspiam ingressum, initiumq; patefaceret. Plinius auunculus libro.ii.cap.viii. Obliquitatem eius intellexisse, hoc est, rerum fores apeuisse Anaximander Milesius traditur. Indicauit hoc adagium Plutarchus in Symposiacôn Decade secunda. ἔλαθες γάρ ὦ Φίρμε, τὸν κόσμον ἀντὶ τῆς παροιμιακῆς θύρας ἐφ᾽ σεαυτὸν ἀνοίξας, id est, Imprudens Firme, mundum pro ianua prouerbiali, in teipsum aperuisti. Fenestram aperire, in eandem sententiam est apud Terentium.

Ianuam, fenestram aperire

Tua res agitur, cum proximus ardet paries. LXXI

Et hodiernis temporibus indocto uulgo passim in ore est, tum nobis esse cauendum cum uicini domus ardet. Admonet prouerbium, ut ex alterius malo sumamus exemplum, alienoq; periculo discamus nostris rebus consulere. Sumptum est ex Horatianis epistolis,

Ecquid Ad te post paulo uentura pericula sentis
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet. Et Vergilius.
Iam proximus ardet Vcalegon.

Apros fontib. austr. floribus

Fontibus apros, floribus austrum. LXXII

Dubium non est, quin ad prouerbiorũ classem pertineat, quod est apud Maronẽ in carmine Bucolico,

Eheu quid uolui misero mihi, floribus austrum
Perditus & liquidis immisi fontibus apros.

Vbi quis optat nocitura. Nã uentus floribus inimicissimus, præcipue auster, ob uiolentiam.

Deus ollaris

Ollaris deus. LXXIII

χυτρεοῦς θεός. id est, Ollaris deus. Dicebatur in hominem humilem & contemptæ sortis. Aristophanes in nubibus,

ὅτι καί σε χυτρεοῦν ὄντα θεὸν ἡγησάμην. id est, Quando arbitrabar te quoq; ollarem deum.

Magni dii, ebore, auro, & argento sculpebant. At plebeii illi & minutuli, quod genus sunt Silenus & Priapus, qualibet materia fingebant, ligno nonnunq; & luto, quo uidelicet argento finguntur & ollæ. Vnde nõ inepte quadrabit in eum, qui studeat haberi inter aulicos optimates, sed nec opibus polles, nec autoritate ualens apud principem. Cognatum est illi, καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, in est, Corcorus inter olera: aut illi, οὐδὲν ἱερόν, id est, Nihil sacri. Refertur in Zenodoti collectaneis.

Genius Oetæ

Oetæus genius. LXXIIII

Οἰταῖος δαίμων, id est, Oetæus genius. Diogenianus ait ferociam & arrogãtiam huic dæmoni uehemẽter inuisam fuisse, nec inultam sinere solitum: unde tumidis ac præferocibus minitabãtur Oetæum dæmonem. Collectanea uulgata prouerbium referunt ad autorẽ Clearchũ. Est autem Oeta mons finitimus Trachini, atq; eodem nomine ciuitas Meliẽsium. Proinde similis erit huius usus prouerbii, qualis est illius, Aderit Temessæus genius.

Hostis miserã tarus si uid.

Vel hosti miserandus. LXXV

Suidas huiusmodi uerba ex autore quopiam citat, ὡς τε κατὰ τὴν παροιμίαν, κἂν ἐχθρὸν ἐλεῆσαι θεασάμενον τὴν τότε περιπέτειαν τοῦ ἀνθρώπου. id est, Vt iuxta prouerbium etiam miseraturus fuerit hostis, si præsentem uidisset hominis casum. Est autem hyperbole, nam hostis non facile commouetur misericordia. Ita Vergilius in duodecimo,

Vel Priamo miseranda manus. Item in secundo,
Quis talia fando
Myrmidonum Dolopum'ue, aut duri miles Vlyssi,
Temperet à lachrymis? Confine illi, quod uel ipse probet Momus.

Aequales calculi. LXXVI

Ἴσαι ψῆφοι, id est, Aequales calculi, siquando parum abest, ut condemnetur aliquis, & tamen absoluitur: aut cum nutat animus, ambigitq;, utram in partem se deflectat, rationibus hinc atque hinc uelut ex æquo adhortantibus, ac deterrentibus. Queadmodum est apud Terentium, cum in dubio est animus, paulo momento huc uel illuc impellitur. Suidas ostendit metaphoram sumptam à prisca consuetudine iudiciorum, qua reus æqualibus iudicum sententiis absoluebatur, at non citra periculum. Cur autem potius absoluendum, quàm damnandum reum ueteres existimarint, cum pares essent sententiæ, multas causas reddit Aristoteles in problemate quodam. Multis enim nominibus uisum est conuenire, ut reliquis paribus, reo magis, quàm actori faueatur: uel quòd accusator accedit paratus, ac præmeditatus. Reus ad multa non præuisa compellitur respondere. Vel quòd consentaneum sit reum, ut qui maiore periculo dicat, ob metum quædam prætermisisse potius quàm actorem. Vel quòd in ancipiti negocio potius ad eam partem oporteat uergere, ubi si forte erratum peccetur leuius. At minus est malum absoluere nocentem, quàm innocentem damnare, præsertim in capitalibus causis, ubi si contingat errare iudicem, non est quo sarciat in posterum erratum suum.

extincto iam homine. Contra, si elabatur nocens, poterit alio iudicio poenas dare. Vel quòd accusatio propior est suspicioni maleuolentiæ, quàm defensio: quare cum in cæteris nihil appareat discriminis de actore potius male iudicamus, quàm de reo. Hæc & alia quædam huiusmodi tradit Aristoteles. Igitur ut tutissimo liberatur à causa, qui calculis omnibus absoluitur, ita periculo proximus fuisse uidetur, qui paribus calculis, iam quasi fauore quodam elabitur.

Lusciniæ deest cantio. LXXVII

Mulieri desunt uerba

Lusciniæ deest cantio. Prouerbialis allegoria, perinde quasi dicas, Mulieri desunt uerba, poetæ uersus, oratori color, sophistæ cauillum. Nulla enim auium æque canora, atque luscinia etiam fœmina, sicuti testatur Plinius libro decimo, capite uigesimonono. Sed haud fuerit alienum ipsius uerba subscribere. Lusciniis, inquit, diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus sine intermissu cantus, densante se frondium germine, non in nouissimum digna miratu aue. Primum tanta uox, tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus: deinde in una perfecta musicæ scientia, modulatus editur sonus. Et nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc uariatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infuscatur ex inopinato: interdum & secum ipsa murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extentus: ubi uisum est, uibrans, summus, medius, imus. Breuiterq; omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit. Plautus in Bacchidibus,

Ego quoq; pol metuo ne lusciniolæ defuerit cantio.

Ego ex bono in bonum traductus sum. LXXVIII

Ex bono in b.

Ἐγὼ μὲν ἐκ τοῦ καλοῦ εἰς καλὸν μετέστηκα, id est, Ego quidem è bono in bonum transii. Suidas indicat dici solitum de iis, qui bonum institutum, bono commutant. Innuit autem natum à quodam, qui ex bono citharœdo factus sit poeta tragicus. Est enim poetica musicæ confinis arti, unde & musicam artem poeticen uocauit Terentius, Sumptum est adagium ex Ranis Aristophanicis.

Anguillas captare. LXXIX

Ἐγχέλεις θηρᾶσθαι, id est, Anguillas uenari dicuntur, qui priuati compendii causa, cient tumultus. Inde ducta similitudine, quòd cum aqua stat imota, nihil capiunt, qui captant anguillas: cum uero sursum ac deorsum miscent, ac perturbant aquam, ita demum capiunt. Quadrabit in eos, quibus tranquillo Reipub. statu, nihil est emolumenti. Proinde seditiones gaudent exoriri, quo ciuitatis publicum malum, in suum priuatum uertant commodú. Prouerbiú extat apud Aristophanem in equitibus,

ὅπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι πέπονθας, — Nanq; accidit tibi, quod anguillas qui aucupantur.
ὅταν μὲν ἡ λίμνη καταστῇ, λαμβάνουσιν οὐδὲν, — Vbi quieta stat palus, nil piscium reportant:
ἐὰν δ᾽ ἄνω τε καὶ κάτω τὸν βόρβορον κυκῶσιν, — Contra lutú si mouerint sursum atq; item deorsum
αἱροῦσι· καὶ σὺ λαμβάνεις, ἢν τὴν πόλιν ταράττῃς. i. — Capiunt. ita ipse capis, ubi rem publicam inquietas.

Hanc artem heu nimium callent principes quidam, qui consilio tyrannico dissidia serunt inter ciuitates, aut bellum aliquod alicunde suscitant, quo licentius mulctent miseram plebeculam, & innocentissimorum ciuium fame, suam expleant ingluuiem.

Ego faciam omnia more Nicostrati. LXXX

Nicostrati more

Ἐγὼ ποιήσω πάντα κατὰ Νικόστρατον. id est, Ego cuncta more fecero Nicostrati.

Pro eo, quod est egregie. Nam hunc Nicostratum aiunt comœdiarum actorem fuisse talem, qualis apud Romanos prædicatur fuisse Rôscius. Itaq; propter artis famam in uulgi sermonem abiit. Suidas prouerbii titulo recenset.

Duplex cappa. LXXXI

Cappa duplex

Διπλοῦν κάππα, id est, Duplex cappa, uelut ænigma, quo malum aliquod significabant. Siquidem gemino cappa scribuntur κακά. Simili figura Plautus furem, trium literarum hominem appellauit.

Tria cappa pessima. LXXXII

Cappa tria pessima

Τρία κάππα κάκιστα, id est, Tria pessima cappa.

Iactatum & hoc olim ænigmatis uice, quo trium gentium mores notati sunt, Cappadocum, Cretensium, & Cilicum. Augustinus in grammaticis indicat fuisse tortum in Cornelium Syllam, Corneliú Cinnam, & Cornelium Lentulum. Creditumq; est in libris Sibyllinis horum nomina tribus hisce literis fuisse designata. Est autem clausula carminis heroici.

Temulentus dormiens non est excitandus. LXXXIII

Prouerbii speciem habet, quod admonet Theognis, sopitum ebrium non oportere excitari somno. Simillimum est autem illi, καλὸν εὖ κείμενον μὴ κινεῖν, id est, Malum bene conditum ne moueas. Nõ est refricandum odium, cui iam tempus induxit obliuionem. Non est renouádum animi uulnus, cui iam obduci cicatrix cœpit. Theognidis carmen sic habet,

μηδέν᾽ εὕδοντ᾽ ἐπέγειρε, Σιμωνίδη, ὅντιν᾽ ἂν ἡμῶν — Ne cuiquam è nobis somnum depelle Simonida
θωρηχθέντ᾽ οἴνῳ μαλθακὸς ὕπνος ἔχῃ. id est, — Oppressum uino quem sopor altus habet.

Sententia utroq; nu. Vtroq; nutans sententia. LXXXIIII

Δίσχωλοι γνῶμαι, id est, Vtroq; claudicantes sententiæ, aut animus huc atq; illuc uersatilis. Sic enim arbitror legendum, δίσχωλος per ω magnum, ut sit, utroque claudicantes. Nam in uulgatis libris per ο micron scriptum reperi. Conueniet igitur in hominem lubricæ fidei & incertarum partium, in quem congruet illud Homericum,

ἀλλὰ μεταχωλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἴζει. id est,
Claudicat incessu, pedibusq; uacillat utrisq;. Refertur à Zenodoto.

Pedibus utrisq; cl. Dictum ac factum. LXXXV

Ῥιχθὲν καὶ πραχθὲν, id est, Dictum ac factum. Prouerbialis figura, qua nihil in negocio procurando prætermissum significamus. Terentius, Dictum ac factum reddidi. Donatus in Andria indicat esse prouerbium celeritatis. Dictum ac factum, inuenerit aliquam causam. Rursum in seipsum excrucian te, Dictum ac factum, huc abiit Clitipho. Sanè quam familiaris est hic sermonis colos Græcis poetis, οὔτε ἔπος, οὔτ' ἔργον, id est, Neque dictum, neque factum, pro eo quod est nulla ratione. Homerus Iliados libro primo,

ἐσθλὸν δ' οὐδέ τί πω εἶπας ἔπος, οὐδ' ἐτέλεσσας, id est,
Nec dictum, factumq; probum ex te prodiit unquam.

Euripides in Hecuba,

σὺ δ' ἡμῖν μηδὲν ἐμποδὼν γένῃ, Tu uero ne quid obsistas mihi
λέγουσα μηδὲ δρῶσα, id est, Verbóue, factóue.

Diuersum in sensum qui modis omnibus dextri strenuiq; sunt, dictis ac factis ualere dicuntur. Ita Phœnix docuerat Achillem iuxta Homerum,

Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.

Itidem Pindarus in Nemeis hymno primo τεόδ' ἀμφὶ τρόπῳ, τῶν τε καὶ τῶν χρῆσθαι. id est, Tui uero mores & in his & illis usui sunt: præcessit enim πράσσει γὰρ ἔργῳ μὲν σθένος, βουλαῖσι δὲ φρήν, id est, Agit enim facto quidem robur, consiliis autem mens.

Gregis siue conuentus eiusdem. Gregalis Conuentualis. De grege illo est. LXXXVI

De grege illo est, eiusdem factionis, aut contubernii. Terentius in Adelphis, At hic Hercule de grege illo est. Idem in Eunucho, Vt me in uestrum gregem recipiatis. M. Tullius ad Atticum, At uellem te in tuum ueterem gregem retulisses. Idem in oratione in Verrem prima. Quartum quem sit habiturus non uideo, nisi forte de illo grege oratorum, qui subscriptionem sibi postularunt &c. In eundem actione quarta pro eodem dixit de illo conuentu: Turpio quidam illius excursor & emissarius, homo omnium ex illo conuentu quadruplatorum deterrimus. Allusit autem ad id, quod alibi diximus, ἀτιμαγελεῖν. Sic & Flaccus,

Scribe tui gregis hunc & fortem crede bonumq;.

Armenti eius. Verum hoc frequenter & in bonam partem usurpatur. Beatus Hieronymus aduersus Iouinianum libro secundo. De tuo inquit, armento sunt, immo inter tuos ciues grunniunt. M. Tullius gregales appellat familiares & eiusdem sodalitii, Velut in oratione pro domo sua ad põtifices. Quod uos ad Catilinæ gregales de me dicere solebatis.

Dentata charta. LXXXVII

Dentata dicunt mordacia. M. Tullius ad fratrẽ libro secundo, Calamo & atramento temperato. Dentata etiã charta res agetur. Et Seneca dentatos sales esse non uult. Rursus edentula quæ morsu careant.

Daulia cornix. LXXXVIII

Δαυλία κορώνη, id est, Dauliam cornicẽ, lusciniam uocant poetæ, siue quòd Tereus in Daulide Phocidis cum ea uixerit, siue quòd illic Philomena mutata sit in auem. Nõ uideo quid sibi uelit adagiũ, nisi forte dictum est in garrulos, aut canoros. Magis autẽ suspicor Zenodotũ, siue Zenobius is, siue quisquis alius fuit, hoc prouerbium fuisse cõmentum, quo locum faceret narrãdæ fabulæ, quod idẽ in nonnullis aliis ab illo factum conicio.

Musis socius. Cum musis. LXXXIX

Μετὰ μουσῶν, id est, Cum musis, hoc est, Musis bene fortunantibus, de doctis, aut iis, quæ docte dicuntur, aut quẽadmodum ostendit Suidas, cum illiteratus inter eruditos uiuit, ut per Ironiam efferatur.

Amicos tragœdos æmulatur. XC

Τοὺς ἑταίρους τραγῳδοὺς ἀγωνίζεται, id est, Amicos tragœdos æmulatur. Suidas è Didymo citat, addens dici solitum de iis, qui sese accõmodarent, & morum seueritatem sumerent, ad æmulationem aliorũ, Sumptum ab histrionibus tragœdiarum, qui cum sint leuissimi nebulones, tamen ubi deum aut regem agunt in fabula, cum cultu, uoce gestuq; maiestatem quandam imitantur.

Graculus Ae. Aesopicus graculus. XCI

Αἰσώπειος κολοιός, id est, Aesopicus graculus, dicitur, qui aliena sibi usurpat, aliorumq; bonis sese uen-

dicat. Vsurpat Lucianus in Pseudologista. Horatius,

Moueat cornicula risum
Furtiuis nudata coloribus.

Extat apologus inter alios, qui Aesopi nomine circumferuntur. Pindarus in Nemeis hymno tertio, οὐδ᾽ ἀλλοτρίων ἔρωτες ἀνδρὶ φέρειν κρέσσονες, οἴκοθεν μάτευε, id est, Neque rerum alienarum cupiditates uiro meliores sunt ad ferendum, è domesticis inquire. Reprehendit suam digressioné poeta, iubetque ut quem suscepit celebrandum laudet è propriis uirtutibus, potius quàm ex alienis.

Aries cornibus lasciuiens. XCII

Κριὸς ἀσελγόκερως, id est, Aries cornibus lasciuiens. Diogenianus ostendit conuenire in magnos, ac lasciuos. Pruriunt cornua arietibus bene pastis, quod idem accidit bubus. Vergilius,

Iam cornu petat, & pedibus qui spargat harenam, uitulum lasciuientem indicans. Hesychius indicat originem prouerbii; In arce Palladis aries erat repositus ingens æreus, quem Plato comicus dixit ἀσελγόκερων, non tam ob lasciuiam, quàm ob ingentem molem. Cõfertur enim cum equo Durateo. Veteres enim non solum ἀσελγὴς dixisse quod esset lasciuum & ĩdomitum, uerumetiã quod esset prægrande, quemadmodum Eupolis ἄνεμον ἀσελγῆ dixit pro magno uento. Hæ sunt grammaticorum cruces, ne æreus ille aries sit formidabilis ob ingentia cornua. At quid uetat etiam uentum dici lasciuum & intemperantem, quòd suo arbitrio ludit ubi uelit. Mihi uidetur adagium conuenire & in stolidos, præter meritum euectos ad dignitatem.

Ductus per Phratores canis. XCIII *Canis per P.*

Ἀγόμενος διὰ φρατόρων ὁ κύων, id est, Ductus per Phratores canis. Vbi quis sciderit in eos, quibus poenas det, Canis enim apud hos protinus occiditur. Apud Athenienses populus in tribus erat distributus, uniuscuiusque tribus tertia pars φρατρία dicebatur, & huic præfectus φρατρίαρχος. In comitiis igitur siquis canis intercurrisset, continuo petebatur à populo.

Calabri hospitis xenia. XCIIII

Prouerbium subesse uidetur in his Horatii uersibus, quos scripsit in epistolis:

Non quo more pyris uesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem uescere sodes.
Iam satis est. at tu quantumuis tolle. benigne.
Non inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.
Vt lubet, hæc hodie porcis comedenda relinques.

Itaque Calabri hospitis munera rectè dixeris, rusticana, leuiaque, quæque magis onerent accipienté, quàm iuuent, aut quæ donantur contempta. Siquidem Calabri, quòd pyris abundent, consueuerunt ea hospitibus affatim apponere, deinde saturos, bellariorum uice domum auferre iubér. Quod si recuses, eadem porcis obiiciuntur. Atqui istud haud est dare munus, sed abiicere. Is demum dat, qui simul & pretium muneris expendit, quod largitur, & eius meritum quem eo donat. Notatus est apud Athenæum Antiochus cognomento Illustris, qui quod erat reliquũ pecuniæ solet effundere uerius quàm largiri, interdum in uiis publicis stans dicere consueuit, τίνι ἡ τύχη δίδωσι λαβέτω, id est, Cui fortuna dat, capiat, & abiecta pecunia discedebat.

In ostio formosus. XCV *Formosus in ostio*

Ἐν θύρᾳ καλός, id est, In ostio formosus. De iis, qui adamantur, uulgoque gratiosi habentur. Sumptum à ueterum consuetudine, qui formosorum, aut amasiorum nomina, arboribus, foliis ac parietibus inscribebant, ὁ δεῖνα καλός. Ad id alludens Aristophanes in Vespis,

καὶ νὴ Δί᾽ ἢν ἴδῃ γέ που γεγραμμένον
Τὸν Πυριλάμπους ἐν θύρᾳ Δῆμον καλόν,
Ἰὼν παρέγραψε πλησίον Κημὸς καλός. id est,

Ac per Iouem scriptum uspiam si uiderit
Demum uenustum in Pyrilampus ostio,
Accurrit ac Cemum uenustum proxime
Adscribit. Idem οὐ Ἀχαρνεῦσιν,

Υμῶν ἐραστὴς ἦν ἀληθῶς, ὥστε καὶ — Is uestri amans fidè erat, nam in ædium
Ἐν τοῖσι τοίχοις ἔγραφον Ἀθηναῖοι καλοί. id est, — Muris, uenusti Athenienses scripserant.

Alteri uersui Græco superest syllaba, tametsi sic habet Aldina editio. Suspicor inuersum ordiné dictionũ. Constabit si legas hoc modo, οὐ τοῖς ἔγραφον τοίχοις Ἀθηναῖοι καλοί, nisi magis placet ut legamus, ἐν τοῖσι τοίχοις ἔγραφον Ἀθῆναι καλαί, quasi blandientes ciuitati, hoc in illius moenibus scripsissent. Apud Athenæum libro sexto refertur ex autore quopiam, quòd qui Atheniensium rem publicam administrabant assentabãtur populo, dicentes cætera quidem omnia esse Græcorum cõmunia, uerũ

illud esse proprium Atheniensibus, quod uiam nossent, quæ perduceret in coelum. Quisquis legerit encomiũ Æschinis & Menonis apud Platonem, intelliget q̃ formosos pinxerint Athenienses, miro dicendi artificio illis blandientes. Interpres distichon hoc citat ex Callimacho.

Ἀλλ' ἐνὶ δὴ φύλλοισι κεκομμένα τόσσα φέροιτε
 γράμματα, Κυδίππην ὅσσ' ἐρέουσι καλήν. id est,
Litterulas tot ferte insculptas frondibus hisce,
 Cydippen pulchram quot memorare queant.
 Id imitatus Maro,
Teneris, inquit, incidere amores
Arboribus, crescent illæ, crescetis amores.

Torquere licebit & in eos, qui falsò per assentationem laudantur, aut in mendacissimos principũ quorundam titulos. Quod genus sunt, Pater patriæ, deliciæ orbis, amor mundi, serenissimus, inclytus, clementissimus, cum meri sint Reip. prædones.

Caput scabere, & consimilia. XCVI

Vngues erro. Caput scabere, ungues arrodere, gestus hois sunt cogitabundi, & de mutando, cuius poeniteant, secum agitantis. Vnde trahuntur in usum prouerbialem. Horatius libro primo, Satyra decima, Sed ille
Si foret hoc nostrum fato delapsus in æuum,
Detereret sibi multa, recideret omne, quod ultra
Perfectum traheretur, & in uersu faciendo
Sæpe caput scaberet uiuos, & roderet ungues.
Pluteũ cædere Sæpe stilum uertas, iterum quæ digna legi sint
Scripturus. Id imitatus Persius,
Demorsos u. s. Nec pluteum, inquit, cædit, nec demorsos sapit ungues. Idem alibi,
Crudum Chærestratus unguem
Arrodens ait hoc.
In superiore taxat poetarum in scribendo negligentiam. In altero describit adolescentem de mutanda anteactæ uitæ ratione cogitantem.

Hircus caric Caricus hircus. XCVII

Καρικὸς τράγος, id est, Caricus hircus. Diogenianus indicat dictitatum de uilibus & contemptis. Hesychius indicat usurpatum à Sophocle. Carum quod populus, quòd passim in bellis mercenariam locarent operam, ceu uili uita, in contemptus prouerbium abiit. Vnde & Plato Καρικὸν ἀνδράποδον, id est, Caricum homuncionem dixit, pro uili nihiliq́; quemadmodum alio dictum est loco. Fieri potest, ut prouerbium eò respiciat, quòd Cares pro hirco solent immolare canem, ut indicatum est in prouerbio, Caricum sacrificium.

Bullatæ nugæ. XCVIII

Ventosa atq; inania bullata dicuntur. Sumpta metaphora, παρὰ τῶν πομφολύγων, de quibus aliâs dictum est in prouerbio, Homo bulla. Persius,
Bullatis ut mihi nugis
Pagina turgescat.
Bullatas nugas appellans inanem perstrepentium uocum congeriem, in quibus nihil subsit solidioris sententiæ. Horatius nugas canoras uocauit in arte poetica,
Quàm uersus inopes rerum, nugæq; canoræ.

Bolus ereptus è faucibus. XCIX

Bolus è faucibus eripi dicitur, quoties commoditas aliqua, quæ iam propemodum tenebatur, præter expectationem subito præripitur. Terentius in seipsum excruciante, Crucior bolum tantum mihi esse ereptum subito è faucibus. Bolum autem dixit, quod Græci uocant βλωμόν. Metaphora per se liquet.

Bene sit. C

Καλῶς ἔστω, id est, Bene sit. Ominis uox, cum quis rem quampiam nouam & arduam auspicaretur, ut in testamentis, præfabantur, τοῦτο καλῶς ἔσται, id est, Hoc bene erit. Sed siquid acciderit humanitus. Item in concionibus, Quod faustũ felixq́; sit. Id futurum est salsius, si per ironiam proferatur de re ridicula, nulliusq́; momenti, perinde quasi maxima. Quemadmodum Persius de diuite auaro cadum resignaturo, Hoc bene sit. Frequens est apud autores, bene uertat, & male uertat. Vergilius in Bucolicis,
Hos illi, quod nec bene uertat, mittimus hoedos.
Et dii bene uertant, quod agas. Seruius grammaticus existimat hanc figuram mutuo sumptã ab Hectore & Aiace, quorum utriq; suum munus in perniciem cessit.

Scarabeus aquilam quærit. I

Κάνθαρος ἀετὸν μαίεται, id est, Scarabeus aquilam quærit. Cum imbecillior, atq; impotentior, mali quippiam molitur, struitq; insidias inimico longe potentiori. Est & altera lectio, atq; ea meo quidem iudicio uerior, ὁ κάνθαρος ἀετὸν μαιεύεται, id est, Scarabeus aquilæ obstetricatur. Sensus fermè idem est, siue legas μαίεται siue μαιεύεται. Competit enim in humilem & imbecillum, qui uiribus longe præpollenti, maliciosis insidiis, & clancularis dolis perniciem machinatur. Aristophanes in Lysistrata, ὑπερχολῶ γάρ, αἰετὸν τίκτοντα κάνθαρός σε μαιεύσομαι, id est,

Supra modum irascor tibi, scarabeus aquilam ego te,
Quando oua paries obstetrix iuuabo.

Super hac re fertur apologus quidam apud Græcos non inelegans, quem Lucianus indicat Aesopicum esse, cum ait in Icaromenippo, fabulatum fuisse Aesopum, quemadmodum aliquando scarabei & cameli cœlum conscenderint. Porrò quod ad fabulã scarabei & aquilæ attinet, ad hunc habet modũ. Est iam olim aquilarum generi, cum uniuersa scarabeorum gente, uetus atq; antiqua simultas, ac bellum prorsus internecinum, planeq;, quod Græci solent dicere, ἄσπονδος πόλεμος. Nam odio dissident plusquam Vatiniano, adeo ut ne Iuppiter quidem ipse οὗ οὐ κράτος ἐστὶ μέγιστον, & qui totum nutu tremefactat Olympum, rem inter eos componere, ac dissidium finire potuerit, si modo uera narrant apologi. Deniq; nihilo magis inter eos conuenit, quàm hodie quoq; conuenit inter deos istos aulicos, & humilem obscuramq; plebem. Sed erit fortassis, qui Aesopicarũ fabularũ rudis & ἀνίκητος admiretur, quid tãdem negocii sit cum aquila scarabeo. Quæ cognatio, quæ uicinitas, quæ affinitas usqueadeo dissimilibus intercedat, Nam inter hos qui uinculis eiusmodi copulantur potissimum dissidia solent oriri, præsertim inter principes. Ad hæc, quæ nam tam atrocis odii causæ, postremo unde tantum animorum scarabeo, ut cum aquilarum populo bellum suscipere nõ dubitarit. Rursum, qua contumelia tantopere fuerit offensus aquilæ θυμὸς ἀγήνωρ, ut hostem tam humilem non contempserit, ac suo uel odio iudicarit indignum. Videlicet argumentum ingens, longa est iniuria, longæ ambages, ac res omnino maior, quàm ut humana facundia queat explicari. Quod si musæ quæ grauatæ non sunt olim Homero dictare Βατραχομυομαχίαν, mihi quoq; relicto tantisper Helicone, dignent adesse, rerum summam pro mea uirili conabor exponere. Quid enim tam arduũ esse possit, quod illis auspicibus non audeant homines? Sed quo res cognitu fiat illustrior, prius q̃ ad ipsum negocii caput ueniam, ducis utriusq; mores, formam, indolem, ingenium, q̃ potero paucissimis perstringam. Primum igit illud succurrit, admirari, quid olim Romanis uiris alioqui sapientibus uenerit in mentem, qui cum huius alitis symbolo sese præter cæteras nationes iactent, ac diis proximos ducant, cũq; huius auspiciis tot uictorias reportarint, tot egerint triumphos, tantum abest, ut benemeritæ gratiã referant, ut non toleranda etiam afficiant contumelia. Nam auem unam omnium maxime masculam, & inuicti roboris, emasculant, euirantq;, ac propemodum Tiresiam reddunt ipsi nõ admodum mares, siquidem apud Græcos planè mas est ἀετός. idq;, ni fallor, longe magis quadrat in eum, cui summus ille pater & rex, hominumq; deûmq;, Regnum in aues uagas Permisit, expertus fidelé Iuppiter in Ganymede flauo, Tum ei, qui cæteris diis procul absistentibus, solus irato Ioui, trisulca tela porrigat, nihil etiam prouerbio deterritus, πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ. Neq; uero sine graui ratione factum arbitror, ut inter tam multas auium nationes, tamq; numerosas tribus, aquila potissimum sit uisa idonea, cui non solũ auiũ φρῆτραι, uerumetiam senatus populusq; poeticus, suffragiis omnibus monarchiam decerneret. Nam quantũ ad auium iudicium attinet, ad hanc partem pleræq; ꝓpendebant, ut pauoni rerum summam committerent. Siquidem huius pulchritudini, splẽdori, sublimitati, fastuiq; planè regio, regnum deberi uidebatur. Ac prorsum in hanc sententiam itum fuisset, nisi quædam longo rerum usu callidæ, cuiusmodi sunt cornices, coruiq;, perpendissent, futurũ ut si pauonem rebus præfecissent, eueniret, quod complures iam annos in monarchis quibusdam uidere datum est, nimirum ut solo nomine strepituq; regem ageret, aquila nihilo secius, uel sine populi suffragiis, regnum gereret. Cæterum poetas uiros sapientissimos illud arbitror perspexisse, non alia magis imagine regum mores ac uitam effingi potuisse. Loquor de plerisq; nõ de omnibus. In quouis enim rerum genere, semper fuit eritq; bonorũ paucitas. Et aliud seculum alios gignit. Sed paucis, si uidetur, hinc atq; hinc contentionem admoueamus. Iam primum siquid ominis est in uocabulo, ut certe est, apte profecto Græcis ἀετὸς dicitur παρὰ τὸ ἀΐσσω, quod est propemodũ rapior impetu, & cõcitus feror. Quædam aues natura placidæ sunt, ac mites, tum quæ feræ sunt, tamẽ arte cultuq; cicurantur, ac mansuescunt. Sola aquila, nec est habilis ad ullam disciplinam, nec ullo studio potest mansuescere. Tantum impetu naturæ præceps fertur, & quicquid ualde libuit, idẽ postulat sibi licere. La-

bet ne spectare pullum animo uere aquilino? Graphice depinxit Horatius,

Qualem ministrum fulminis alitem
Olim iuuentas & patrius uigor
Nido, laborum propulit inscium,
Verniq; iam nimbis remotis
Insolitos docuere nisus
Venti pauentem, mox in ouilia
Demisit hostem uiuidus impetus,
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atq; pugnæ.

Melius intelligunt hoc ænigma regiones expertæ, quantis malis sibi constiterint huiusmodi indomiti iuuenum principum impetus. Philosophorum est moderari affectibus, ac rationis ductum in omnibus sequi. At nihil est, ait Satyra, uiolentius aure tyranni: Cui illud semper in promptu: Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas. Deinde cum sex opinor, aquilarum genera commemorentur, tamen illud inter omnes conuenit, quòd rostro sunt uehementer adunco, nec minus aduncis unguibus, ut uel ex ipso corporis habitu possis intelligere, carniuoram esse auem, quietis ac pacis inimicam, pugnis rapinis, ac prædationibus natam. Et quasi parum sit carniuoras esse, sunt & quæ ossifragæ dicantur, & sint. Sed hic protinus tacite mihi dicis optime lector, quid hæc imago ad regem? cuius propria laus est clementia, cumq; plurimum possit, nulli tamen uelle nocere, ac solum aculeo carere, seseq; totum in populi sui commoditates impendere, adeo ut Niloxenus ille sapiens rogatus, quid esset utilissimum, respõderit rex, Id esse proprium ueri principis indicans, ut quantum in ipso sit, nemini noceat, prosit omnibus, sitq; magis optimus, quàm maximus. Quanquam non alia ratione potest esse maximus, nisi ut sit quamoptimus, hoc est, beneficentissimus in omnes. Equidem exemplar laudo non inscite depictum à philosophis, & haud scio, an eiusmodi principes administrét rempublicam in urbe Platonica. Verum in annalibus uix unum aut alterum reperias, qué ausis cum hac imagine componere. Porrò siquis recentiorum temporum principes expendat, uereor ne non ita passim reperiat, in quem non quadret fœdissimum illud conuitiũ, quod apud Homerum Achilles torquet in Agamemnonem δημοβόρος βασιλεύς. Nam Hesiodus δωροφάγους appellat, rectius tamen παμφάγους appellaturus. Et cum Aristoteles euidentissima nota distinxerit regem & tyrannum, quòd hic suum ac priuatum commodum spectat, ille populi rebus consulit: tamen quibusdam, regis appellatio, quæ priscis illis ac tantis principibus Romanis, immodica uisa est, & ob inuidiam refugienda, uix satis est, nisi longam splendidissimorum mendaciorum addas coronidem: ut diui cognominentur, qui uix sunt homines: inuicti, qui nunquam nõ uicti discesserunt è prælio. Augusti, quibus angusta sunt omnia: serenissimi, qui belli tempestatibus, & insanis rerum motibus orbem concutiunt: Illustrissimi, qui profundissima omnium bonarum rerum ignorantia caligant: Catholici, qui quouis spectant potius quàm ad Christum. Atq; his diuis, inclytis, triumphatoribus, siquid est ocii ab alea, à poculis, à uenatu, à scortis, id omne iam uere regiis cogitationibus dicant. Nec est ullum aliud studium, nisi ut leges, edicta, bella, paces, fœdera, consilia, iudicia, sacra prophanaq; eò cõferant, ut omnes omnium fortunas in suum conuerrant fiscum, hoc est, in dolium pertusum congerant, & aquilarum in moré, innoxiarũ auium uisceribus se suosq; saginent pullos. Age siquis mihi iam physiognomon non omnino malus, uultum ipsum & os aquilæ diligentius contempletur, oculos auidos, atq; improbos, rictum minacem, genas truculentas, frontem toruam, denique illud quod Cyrum Persarum regem tantopere delectabat in principe γρυπὸν, nónne planè regium quoddam simulachrum agnoscet, magnificum ac maiestatis plenũ? Accedit huc & color ipse funestus, teter & inauspicatus, fusco squalore nigricans. Vnde etiam quod fuscum est ac subnigrum, aquilum uocamus. Tum uox inamœna, terribilis, exanimatrix, ac minax ille querulusq; clangor, quem nullum animantium genus non expauescit. Iam hoc symbolũ protinus agnoscit, qui modo periculum fecerit, aut uiderit certe, quàm sint formidandæ principum minæ, uel ioco prolatæ. Et quantopere contremiscant omnia, quoties huiusmodi uox intonuit aquilina.

Εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι
Ἢ τεὸν ἢ Αἴαντος ἰὼν γέρας, ἢ Ὀδυσῆος
Ἄξω ἑλών, ὁ δέ κεν κεχολώσεται ὅν κεν ἵκωμαι.

Aut illa non minus βασιλικά,

Μή νύ τοι οὐ χραίσμωσιν, ὅσοι θεοί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ,
Ἆσσον ἰόνθ', ὅτε κέν τοι ἀάπτους χεῖρας ἐφείω.

Ad hunc inquam aquilæ stridorem ilico pauitat omne uulgus, contrahit sese senatus, obseruit nobilitas, obsecundant iudices, silent theologi, assentant iureconsulti, cedunt leges, cedunt instituta: nihil

ualet,nec fas,nec pietas,nec æquitas,nec humanitas. Cumq; tam multæ sint aues non ineloquentes, tam multæ canoræ,tamq; uariæ sint uoces ac modulatus , qui uel saxa possint flectere , plus tamen omnibus ualet insuauis ille & minime musicus unius aquilæ stridor. Quanquam est unum aquilarũ genus,quod impense placuit Aristoteli,fortassis ob id,quòd talem optarit pullum suum Alexandrũ, haud multo minus prædabundum ac uorax,at paulo tamen tũ modestius,tum taciturnius, & omnino plusculũ habens humanitatis, quippe quòd pullos etiam suos educet. Nam cæteræ faciunt quod impii solent parentes,qui foetus suos exponunt,cum tigrides etiam catulos tollant suos. Atq; eam ob causam γνήσιον appellant,quasi germanum ac uere ingenuum dicas. Vidit hoc genus Homerus & oculis captus. Nam μελάνωτον appellat,ac θηρευτὴν, id est,nigro tergo,ac uenatricẽ, uidelicet epithetis aptissime quadrantibus in tales principes qualis fuit Nero,qualis Caligula, aliiq; nimium multi. At horum aliquot,quanto per Iouem γνησιώτεροι, ac propè dixerim plusquam aquilini,qui cum diis proximi sint,ob sceptrum ac maiorum imagines,tamen aliquoties plebeis etiam homunculis blandiri quoq; sustinent,ac propè dixerim,parasitos agere,modo prædæ spes sit non aspernandæ. Iam & uiuacem esse aquilam,ab autoribus proditum est. Ea tamen cum ad extremam peruenerit senectutẽ, nihil adhuc sitit,nisi sanguinem,cuius suctu uitam omnibus inuisam prorogat, nimirum rostro superiore adeo increscente,ut carnes depasci non possit. Atq; hinc ortum est adagium illud notissimum, ἀετοῦ γῆρας, in senes ætate uinosiores,cum alioqui omne fermè genus hoc auium,quibus adunci sunt ungues,aut non bibant omnino,aut certe perquam raro,siquidem Aristoteli credimus. Et tamen hæ siquando bibunt,aquam bibunt. Sola aquila sanguinẽ sitit. Ergo rostro intorto natura certe nõ semper nouerca , reliquis animantibus utcunq; consuluisse uidetur , & inexplebili uoracitati modũ aliquem imposuisse. Quemadmodũ & hac ratione prospexit,quòd non sinat aquilã oua parere,plura tribus, nec pullos alere plures duobus. Atq; adeo si Musei uersiculo credimus,quem testem adducit Aristot.

Excludit binos,edit terna,educat unum.

Atq; per hos ipsos dies,quibus incubat,incubat autem fermè tricenos,naturæ prouidentia cibum illis negauit,inuersis interim & unguibus,ne uidelicet omnium ferarum foetus raperentur. Itaq; per id tempus pennæ albescunt inedia. Atq; hinc odiũ in foetus proprios. Verum hoc in Romanis aquilis optare magis licet,quàm cernere,quibus omnino nullus est compilandæ plebis, neq; finis, neq; modus. Nam & ætate crescit exigendi sitis,& nunq̃ incumbunt grauius, quàm cum pullus exclusus est. Tum uero populus alio atq; alio feritur munere. Super hæc omnia,plurimos hostes opposuit uni, de quibus mox dicturi sumus. Atq; hanc naturæ solicitudinem mirari desinet,cui persuasum sit esse uerum,quod scripsit Plinius,prodigiosum quidem illud,& haud scio,an uel Democrito autore credendum,insatiabilis auiditatis argumentum,etiam si ceu compertum & confessum narrat Plutarchus, autor cum primis grauis. Nempe aquilarum pennas quoq;,si cæterarum auium plumis admisceãtur, eas deuorare,ac paulatim extenuatas conficere. Tanta uis natiuæ rapacitatis. Equidem arbitror idem euenturum,si tyrannorum ossa cum plebeiorum ossibus commisceantur,ne sanguinem quidem magis misceri posse,quàm Aegithi & Flori. Iam uero uide mihi nũ illud satis quadret in quosdam principes. Nam de piis ac bonis non loquor,quod semel dictum ubiq; uelim meminisse lectorem. Aquilarum unicum par,magno ad populandum tractu indiget,nec alterum in propinquo prædonem esse patiuntur,itaq; spatia determinant. Porrò nostris aquilis,quæ non angusta ditio? Quantũm in immẽsum usq; propagandi regni studium? Quanta cum finitimis aquilis , aut miluiis de regni , hoc est, de prædandi terminis digladiatio? Verum illud fortasse non perinde congruit, quòd auis hæc tantopere rapax,non tamen prædatur in proximo,uidelicet ne uices iniuriarum, in ipsius aliquando caput retorqueantur,sed è longinquo magis prædas in nidum conuehit,cum interim tyranni nec ab intimis temperent,nec à maxime cognatis ac domesticis rapaces abstineant ungues,immo hoc quisque magis sit obnoxius periculo,quo principi ceu Ioui ac fulmini propior. Atq; insitam hanc & à parentibus ingenitam rapiendi famem,non nihil auget & educatio. Quandoquidẽ aquilam ferunt pullos uix dum satis uolucres ad prædandum è nidis extrudere,quo statim & à teneris,ut aiunt , unguiculis consuescant,rapto,suisq; ipsorum unguibus uiuere. At in nonnullis principibus,deum immortalem, quàm multi accedunt ad rapacitatem stimuli,præter corruptissimam educationem,tantum assentatorum examen,tot officiales perditi,tot corrupti consultores,tot stultissimi familiares , tot nequissimi congerrones,qui publicis incommodis uel gratis delectãtur. Adde his fastum,uoluptates, luxũ, delitias,quibus nullæ rapinæ satis esse possint . Adde stultitiam & imperitiã,qua nihil intractabilius, si cum felicitate copuletur. His itaq; rebus cum uel benignissima corrumpi queant ingenia,quid censes futurum,si hæc ad auidam & improbam naturam,uelut oleum ad caminum accesserint? Sed parum βασιλικῶς erat instructa aquila,si tantum adunco rostro,si tantum aduncis unguibus ad prædãdum esset armata,nisi additi fuissent oculi plusquam lyncei , & nec ad clarissimum solem conniuentes,quo quidem experimẽto foetus suos an legitimi sint,explorare dicuntur. Itaq; prædam quamuis

è longinquo speculantur, quam destinent inuadere. Quanquam auium regi bini duntaxat sunt oculi, rostrũ unicũ, ungues pauci, uenter itẽ unicus. At nostris aquilis papè, quàm multæ sunt Corycæorum aures, quot exploratorum oculi, quot officialium ungues, quot præfectorũ rostra, quot iudicũ & aduocatorũ uentres, fame prorsus inexplebili, ut neq; satis esse quicq̃, nec tutum ab his esse possit, ne ea quidẽ, quæ in intimis penetralibus, aut abditissimis etiam scriniis sunt abstrusa. Veruntamẽ esset eadẽ fortassis aliquanto minus noxia, nisi ad arma dotesq; corporis astus accederet ingenij, hoc est nisi nocens per se ferrũ ueneno tingeretur. Vngues suos quoties ingreditur, contrahit, ne uidelicet aciem deterat minusq; ualeát in prædando, id quod habet cũ leonibus cõmune. Neq; quemuis impetit, sed eum duntaxat quo se credat uiribus esse superiorẽ. Neq; se repente præcipitẽ dat in terram, more cæterarum cũ prædam appetit, sed sensim demittit, ne impetu illisa offendatur. Ne leporem quidem, nam hũc maxime petit, aggreditur, nisi uiderit in plana descendisse. Neq; quouis grassatur tẽpore, ne quis opprimat fatigatam: sed à prandio ad meridianũ ad prædandũ prouolat, reliquis horis ociosa sedet, donec hominũ conuentu fora compleantur. Tũ quod occiderit non inibi statim deuorat, nequis subitus ostiũ incursus, incautam deprehendat in præda, Sed exploratis prius ac subinde refectis uiribus, prædam in nidũ, uelut in castra deuehit. Nam quibus artibus ceruũ se præstãtiorem capiat, mox dicetur. Illud in primis memorandum ingenii documentũ, testudinem raptam, ex alto, speculata locum idoneum, in saxum aliquod demittit, ut ad eum modũ rupta testa carne uesci possit. Quanquã in Aeschylo parum aquilinis fuit oculis, cum in huius albicantem caluariam, saxum esse rata, demissa testudine, miserum occideret, ut uel ob hanc unam causam, optimo iure poetis omnibus conueniat inuisam esse. Atq; id quidem nunc assidue ueluti suo iure facit. Cæterum primitus testudinem dolis ad id pellexit, dũ persuadet illi futurum, uti sua opera, uolandi artem perdisceret. Atq; hac spe sublatam in altum, deiecit in saxum, ut illius calamitatem tyrannico more uerteret in suas delitias. Atqui siquis secũ perpẽderit, q̃ uariis artibus, quot technis, quot machinis, quot præstigiis, improbi principes instructi sint ad expilandam plebẽ, quæstuosis legibus, mulctis, fucatis titulis, simulatis bellis, delationibus, affinitatibus, indignam propemodũ fatebitur aquilam, cui regni nomẽ tribuatur. Superest, ut cũ quibus potissimum hostibus huic generoso prædoni res sit, paucis exponamus. Nam uerũ est illud quod prouerbiis dicitur, aquilam nõ captare muscas, nec aspicere Thripas. Negligit, siqua præda uideatur regiis unguibus indigna, nisi siquæ sint cognatæ Vespasiano, cui uisus est lucri bonus odor ex re qualibet. Sunt enim & degeneres aquilæ, quæ piscatu uiuunt, & quas non pudeat cadauer alienũ tollere. Sed quæ generosiores sunt, ueluti tyranni quædam piratis ac latronibus concedũt, à quibus, ut apud Alexandrũ Macedonem nobilis ille dixit pirata, nihil differunt, nisi quòd ipsi maiore classe maioreq; manu magnam orbis partem suis diuexant latrociniis, minutulas illas prædas accipitribus ac nisis relinquentes cũ quadrupedibus belligerant, nec id sanè sine periculo, nec rursum citra uictoriæ spem sicuti strenuo duce dignum est. Atq; in his leporem potissimũ, ut dixi, uenatur aquila, unde & leporariæ cognomen additum uni generi, perinde quasi ducem Africanum aut Numantinum appelles Neq; contẽnit imbellem hostem, sed esculentum appetit, ut etiam si parũ gloriæ ueniat ex uictoria, non parũ tamen auferatur emolumenti. At fit aliquoties ut cum maxime leporem captat, tũ maxime capiatur, icta pẽnato iaculo, dicatq; prouerbium, quod illi fertmus acceptum, τοῖς ἰδίοις πτεροῖς οὐ ἀπολωλέσκω. Audet & cũ ceruo confligere, inferior tamen futura, nisi uulpinam adderet pellem. Nam astu supplet, quod uiribus est diminutum. Commissura cum hoste, prius in puluere uolutat sese. Deinde cornibus insidens ceruinis, puluerem pennis collectum, in oculos spargit, alis ora uerberans donec exoculatum in rupes det præcipitẽ. Sed est eidem acrior, multoq; magis anceps cũ dracone pugna etiam in aere. Draco maleficis artibus oua consectatur aquilæ. Illa uicissim hostẽ ubicunq; uisum rapit. Nam quòd illi cum uulpe simultas est irreconciliabilis, nemo mirabitur, quisquis cognorit, q̃ olim regaliter illam acceperit. Inierat cum uicina necessitudinem, cumq; incubanti pastus deesset, proximæ catulos in nidũ sustulit. Reuersa uulpes cũ spectaret indignam suorũ laniationẽ, quod unum poterat, testata deos est, atq; inter hos præcipue Iouem φίλιον amicitiæ uiolatæ uindicem. Et audisse uidetur ista uota deus aliquis. Pauculis post diebus euenit, ut aquila prunam carnibus è sacrificio raptis hærentem, in nidum deuexerit imprudens. Igitur absente aquila, igni paulatim uentis excitato, nidus conflagrare coepit. Pulli territi, præcipites se dedere, nimirum adhuc inuolucres. Vulpes delapsos excipit, & in cauum delatos deuorat. Ac post id quidem temporis, nihil omnino conuenit inter aquilam & uulpem, quanq̃ id sanè non mediocri uulpinæ gentis malo: Quo tamen haud scio an dignæ uideri debeant, quæ quondam leporibus συμμαχίαν aduersus aquilam petentibus auxilium negarint, ut refertur in annalibus quadrupedũ, ex quibus Homerus βατραχομυομαχίαν est mutuatus. Iam uero acre dissidium est, & cum uulture, uelut homotechno, & edacitatis æmulo tametsi hoc quidem nomine, ut crudelior, ita & generosior aquila, quòd non deuorat animal, nisi quod occiderit, nec per ignauiam alienis insidit cadaueribus. Nam sittam iure habet exosam, quæ miris artibus

aquilæ oua frangere studet. Pugnat & cum ardeolis, quod hæc auis unguibus freta, non uereatur eã aliquoties adoriri, adeo dimicans acriter, ut in conflictu emoriatur. Neq; uero iam mirum, quod illi parum conuenit cum oloribus, aue nimirum poetica: illud mirum, ab iis sepænumero uinci tam pugnacem belluam. Nec admodum gratum esse consueuit poeticũ genus male sibi consciis monarchis, utpote liberum & loquax, quodq; nonnunq̃ cum Philoxeno in Latumias reduci malit, q̃ silere. Nam siquid dolet id chartis illinunt atris, & regum mysteria ad ipsos etiam posteros euulgant. Nec cũ grui bus satis conuenit, opinor ob id, quòd illis impendio placeat Democratia, uehementer inuisa monarchis, à quibus tamen ingenio superantur. Etenim cum grues è Cilicia demigrantes montem Taurum aquilis plenum parant transmittere, ingentibus lapidibus, quo uocem cohibeant in os sumptis, noctu tacite transuolant, atq; ita deceptis aquilis tuto traiiciunt. Sed peculiaris quædam cum Trochilo, nam id est aui nomen, simultas intercedit, non ob aliud, ut autumat magnus ille deambulator, nisi quòd huic quoq; regis ac βουληφόρου nomen tribuitur. Idq; potissimum apud Latinos. Proinde ceu regni affectatorem extremo persequitur odio. Quanquam non is hostis est, cuius uires metuat aquila. Nam Trochilus imbecillis est ac fugax, solertia tamen & ingenio præditus, fruticetis & cauis abdit sese, ut quamuis à potentiore facile capi non possit. Quin olim cum certamen uolandi cum aquila suscepisset, uicit astu magis quàm uiribus. Deniq; cum Cybindo bellum gerit internecinum, adeo, ut sæpenumero cohærentes prædantur. Est autem Cybindus nocturnus accipiter. Nec tyrannis est ullum hominum genus magis inuisum, quàm horum qui à uulgi sententia longe lateq; dissentientes, nimium acute cernunt per tenebras. Sed an non egregie stultus sim si omnes eius hostes percensere pergam, quæ cum nullo non gerat bellum? Atq; in reliquis animantium ordinibus aliis cum aliis partim bellũ est, partim amicitia. Multos habet inimicos uulpes, attamen coruum habet amicum, cuius auxiliis aduersus Aesalon auem, catulos suos diuexantem adiuuatur. Eidem bene conuenit & cum serpentibus, cũ æque cuniculis gaudeant. Crocodilus hostem habet Ichneumonem, sed cum Trochilo familiaritas est, adeo ut illi liceat, uel in ipsas belluæ fauces impune penetrare. Vni aquilæ cum nullo prorsus animante, nec amicitia, nec affinitas, nec sodalitas, nec consuetudo, nec fœdus, nec induciæ. Hostis est omnibus, & neminem non habet hostem. Siquidem non potest non omnium esse hostis, qui omnium malo uiuit ac saginatur. Proinde sibi conscia, non nidulatur in plano, sed in præruptis & excelsis rupibus, aliquoties & arboribus, sed præaltis, uidelicet tyrannicum illud secum uoluens, oderint dũ metuãt. Proinde cum Ciconiæ sacræ sint Aegyptiis, adeo ut occidisse sit capitale: apud Romanos sacri Anseres: Miluiis apud Britanos nemo noceat, suibus parcant Iudæi, nec Delphines uenabantur antiqui, neq; lædere fas erat, sed siquid in uenatu peccassent, pauculis modo plagis puerorum more castigabantur. At in aquilas ubiq; gentium eadem lex est, quæ in lupos & tyrannos, ut præmium sit, qui communẽ omnium hostem occiderit. Ergo nec amat ullum, nec amatur ab ullo animante aquila, non magis profecto quàm mali principes, qui magno Reip. malo sibi gerunt imperium. Fortasse priuatorum sunt affectus istiusmodi. Magni satrapæ, usqueadeo sunt ab his alieni, ut interdũ nec liberos ament, nisi emolumenti causa, sæpenumero suspectos habeant & inuisos. Leonem animal tam immane retulisse gratiam homini de se benemerito, & uitam dedisse, à quo pedis sanitatem acceperat, propè creditũ est ab omnibus. Draconem seruasse nutricium suum, & ad agnitam uocẽ accurrisse, credunt permulti. Quin & aspidem, ad mensam cuiusdam quotidie uentitare solitam, ubi sensit ab uno catulorum suorum hospitis filium interemptum, eum occidisse, uiolatiq; hospitii pœnam & de suo partu sumpsisse, neq; præ pudore deinde in eas ædes reuersam, retulit Philarchus, neq; desunt qui credant, scribendum existimauit Demetrius Physicus, recensendum Plinius. Item Pantheram ob catulos eductos è fouea, hominem officiose produxisse, donec egressus solitudines in uiam publicam redisset. Aristophani grammatico puellam Stephanopolidem adamanti, riualis erat elephãtus. Eamq; rem ut omnibus notissimam, & omnium sermone celebratam retulit Plutarchus. Apud eundem draco quispiam perdite amat puellam Aetolidem. Nam Delphinum erga homines amor, erga Arionem seruatum, erga Hesiodum in littus deuectum, & uirginem Lesbiam cum amatore seruatam, erga puerum uectum & reuectum officium, propemodũ in confesso est. At uirginem ab aquila adamatam, nec hi credũt, qui credunt omnia. Nam fatale quoddam huius & in homines odium, uel hinc colligas licebit, quòd Prometheo deorum omnium φιλανθρωποτάτῳ addita sit in Caucaso carnifex. Et tamen in tam multis uitiis est, quod laudare possis. Minime bibaces sunt, minimeq; salaces, quæ maxime sunt rapaces. Nam quòd Ganymedem rapuit aquila, Ioui rapuit, non sibi. At uideas nonnullos nostros ἀετούς, qui sibi rapiant, nec unum Ganymedem, sibi uirgines, sibi matronas abducant, ut hac parte propemodũ intolerabiliores sint, quàm rapinis, quibus maxime sunt intolerandi. Ergo cum innumerabiles sint auium species, atq; inter has aliæ plumarum opibus ac picturis admirandæ, sicuti pauones: aliæ candore niueo insignes, ut olores: aliæ contra decenti nigrore lucentes, ut corui: aliæ corporum proceritate præminentes, ueluti struthiones: aliæ fabulosis etiam miraculis celebres, ut phœnix: aliæ fœcun-

ditate commendatæ, ut columbæ, aliæ gratæ lautorum mensis, ut perdices, ac phasides: aliæ loquacitate iucundæ, ut psitaci: aliæ cantu mirabiles, ut lusciniæ: aliæ fortitudine animi præstantes, ut galli gallinacei: aliæ delitiis hominum natæ, ut passerculi: tamen ex uniuersis, una aquila uiris tam sapientibus idonea uisa est, quæ regis imaginē repræsentet, nec formosa, nec canora, nec esculēta, sed carniuora, rapax, prædatrix, populatrix, bellatrix, solitaria, inuisa omnibus omniū pestis, quæ cum p'urimū nocere possit, plus tamen uelit, quàm possit. Nec alio iudicio leoni mandatū est regnum inter quadrupedes, quo non alia bellua, uel immanior, uel putidior. Canes cum ad multa sunt usui, tum ad hoc præcipue, quòd pro rebus hominum excubias agunt. Boues agricolantur. Equi & elephanti belligerantur. Muli & asini gestandis oneribus sunt utiles. Parasitatur simia. Draco uel hoc utilis nomine, quòd usum marathri monstrarit ad oculorum aciem acuendam. Leo nihil nisi tyrannus, hostis ac deuorator omnium, nec nisi uiribus ac metu tutus, planeq; regium animal quemadmodum & aquila. Quod uidentur perspexisse, qui nobiles illos clypeos leonibus quàm maxime hiantibus & explicatis ad prædam unguibus insigniūt. At plus apparet uidisse Pyrrhum, qui sese aquilam uocari gaudebat, quàm Antiochum, qui accipitris cognomine delectabatur. Sed minus iam mirum leonem in quadrupedum genere regnare: cum diis etiam poeticis, Iupiter administrando regno potissimum uisus sit idoneus, impius execto & exacto patre, incestus sororis coniugio, tot stupris, tot adulteriis, tot raptibus exornatus, & post hæc κυανέοις ὀφρύσι, καὶ ψολόεντι κεραυνῷ territans uniuersa. Nam apum politiam, in qua uni regi non licet gestare aculeum, etiamsi laudatur à multis, nemo tamen imitatur, non hercle magis q̄ Platonis. Sed ad aquilam redeo, cui ob dotes quas commemoraui, tam βασιλικὸς, ob tam egregia in omne animantium genus merita, senatus populusq; poetarum, magno consensu decreuit, primum, ut rex omnium, atq; etiam θεῖος, id est, diuinus appellaretur. Deinde satis honestū inter sydera locum dederunt, ac stellulis aliquot insignierunt. Postremo munus inter cœlites honorificum mandarunt, ut solus arma ministret irato Ioui, quibus orbem commouet uniuersum. Quoq; id impune possit, illud quoq; tribuerunt, ut una animantium, nec metuat fulmen, nec lædatur à fulmine, sed iisdem oculis fulmen emicans obtueatur, quibus aduersum aspicit solem. His addiderunt sapientissimi illi Casciq; Romani, ut in legionum suarum uexillis, primas teneret aquila, essetq; uexillorum ipsorum ceu uexillifera, posthabitis etiam lupis, Romanæ gentis nutriciis, posthabitis Minotauris, & apris, non extremæ rapacitatis belluis, posthabitis deniq; & equis. Nam his quatuor animantibus insignita uexilla, quondam aquilam sequebantur. Paulopost, nec comites eos est passa, sed illis in castris relictis, ipsa sola prodibat in prælium. Hanc inquam unam dignam censuerunt, quæ totius orbis monarchæ, sceptra, signa, clypeos, domos, uestes, uasa, ministeria decoret, cum tamen uulturum, ni fallor, augurio conditum sit Romanum imperiū, non aquilarum. Addidit hoc augurum collegium, ut si cuius ædibus insederit aquila, aut si pileum in caput alicuius immittat, imperium portendatur. Habes è ducibus alterum, nunc ad Scarabeum ueniam. Est animal, ac uix etiam animal, quippe cui sensus aliquot desint, ex insectorum infima gente, quod infami sanè uocabulo Græci κάνθαρον, Latini Scarabeum appellant, aspectu tetrum, odore tetrius, sonitu teterrimum, alis crustacea uagina obtectis. Quin magis totus ipse Scarabeus nihil est, nisi crustum. Nascitur in excrementis, hoc est animantium stercoribus, in iisdem uiuit, uersatur, oblectatur, deliciatur. Præcipuum huic studiū pilas quàm maxime potest ingentes componere, ceu pastillos, non ex odoribus, sed stercore, potissimum caprino: nam id illi, prorsus amaracinum olet. Eas miro conamine uoluit auersus pedibus posterioribus, quos habet longiores, superne iniectis, capite in terram prono. Quod siquando contingat, ut aduersus collem aliquem onus protrudant, elapsis subinde pilis, ac deorsum recurrentibus, putes te Sisyphum uoluentem saxum uidere. Nec defatigantur, nec conquiescunt. Tantus operis ardor, donec in antrum suum deuexerint. In his pilis, ut ipsi nati sunt, ita fœtus etiam suos educant, & teneros adhuc aduersus hyemis rigorem nidulantes fouent. Equidem scio nulli non esse notum Scarabeum, ut qui passim sit obuius, nisi sicubi nulla omnino sunt stercora, Sed non est eadem omnium species. Etenim sunt, quibus nigro quodam uirore luceat crusta. Pleriq; tetro nigrore horrent. Sunt nonnulli grandiores, prælongis, ac bisulcis armati cornibus, cacumine forcipibus dentato, ea cum uisum est, ad morsum contrahunt, stringuntq;. Sunt item rutili, & iidem prægrandes, qui terram aridam fodiunt, atq; illic nidos ponunt. Sunt qui metuendo bombo, formidabiliq; strepitu prouolent, ut imprudentem non mediocriter terrent. Sunt & alia formarum discrimina. Verum illud commune est omnibus, è stercore ortus, è stercore uictus, in stercore uita delitiumq;. Iam opinor futurum, ut aliquis Romanis ducibus impense fauens aquilæ uicem deploret, cui cum tam humili, tamq; plebeio hoste res inciderit, aut tam regali, quem uincere gloriosum non sit, à quo uinci turpissimum, & cui abunde multum laudis contingat, quòd cum aquila decertarit, etiamsi uictus discesserit. Apud poetas pudet Aiacem Vlyssis aduersarii tam imbellis, & aquila cogitur cū Scarabeo conflictari? Rursum alius magis etiam demirabitur, unde huic insecto uilissimo, tantum animorū, tantum audaciæ,

ut nō sit ueritum cum aue multo pugnacissima bellum suscipere. Tum unde opes, uires, facultates, auxilia, ut tot iam annos bellum ducere potuerit. Verum siquis hunc explicet Silenum, & contemptum hoc animalculum propius ac ueluti domi contempletur, tam multas in eo dotes haud uulgares animaduertet, ut omnibus diligenter pensitatis, propemodum Scarabeum se malit esse, quàm aquilam. Ne uero mihi reclamet & obturbet quispiam prius atq; rem cognouerit. Primū in hoc aquilæ præstat etiam Scarabeus, quòd senectam quotannis exuit, ac subinde repubescit. Iam hoc ipsum tanti est, ut existimem Romanos etiam pontifices aliquot, cum eis liceat recta in cœlum immigrare, quippe cuius clauem gerunt, tamen ubi peruentum est ad inamabilem illam senectutem, quæ uoluptatibus omnibus abdicat, malle cum Scarabeis σύφαρ abiicere, quàm pro triplici corona, septemplicem accipere. Deinde in tantulo corpore, quantum animi robur, quàm Heroica mentis uis, quantus ad inuadendum impetus, ut nihil iam sit ad Scarabæum Homerica musca. Nam hinc, ni fallor, quibusdam Scarabeis nomen etiam inditum, ut tauri dicantur. At cum tauris nec leones temere congrediuntur, tantum abest, ut id faciant aquilæ. Iam uero nec ingenium uulgare, nisi quis sine causa, uel natum olim, uel ubiq; celebratum existimet, Græcum illud prouerbium, κανθάρου σοφώτερος, quo nimirum singularis quædam & incomparabilis tribui uidetur sapientia. Neq; mea refert, siquis cauilletur eum parum bene habitare, in domicilio deformi. Quanquam quod ad corporis quoq; formam attinet, absit modo uulgaris & iudicium occupans imaginatio, non est quod cōtemni possit Scarabeus. Etenim si uere proditum est à Philosophis, eam figuram quam uocant sphæricam, non modo pulcherrimam esse, uerum etiam modis omnibus optimam, nec aliam magis demiurgo illi placuisse qua cœlum hoc, rem omnium multo pulcherrimam fabricaretur, cur non & formosus uideatur Scarabeus, qui ad huius speciem longe propius accedit, quàm aquila? Deniq; si equus in suo genere formosus est, si canis in suo, qui minus in suo placeat Scarabeus? Nisi omnes omnium formas nostra metimur: ut quicquid ad hominis formam non accesserit, id continuo deforme iudicetur. Nam colorem Scarabei nemo puto calumniabitur, ut qui gemmas etiam nonnullas cōmēdet. Porrò quod animantium excrementis, ad suam commoditatem abutitur, ingenii laus est, non crimen. Quasi uero non idem faciant Medici, qui cum multorum animantium, tum hominis etiam excrementa, non illinunt solum, uerum in potione ministrant in morbis. Nec pudet Alcumistas, uiros planè diuinos, ad quintam illam essentiam eliciendam, uti fimo. Nec agricolas, quo quidem hominum genere nullum fuit olim honoratius, stercoribus arua saginare. Sunt & populi, quibus ad incrustandos domiciliorum parietes, fimus pro gypso est. Eodem contuso, & ad solem exiccato, ad ignis alimentum utuntur lignorum uice. Cyprii boues suos humano stercore saginant, nec saginant tantum, sed etiam medentur. Sed illi, inquis, res tam putida bene olet. Stultum uero sit nasum hominis in Scarabeo desiderare. Siquidem id homini peculiare, odore sui fimi offendi. Nec idem accidit in ullo cæterorum animantium. Felicior itaq; nobis Scarabeus, non immundior. Quanquam homines quoq; non tam res offendit, quàm opinio: nam priscis illis mortalibus, res ipsa non perinde atq; nobis uisa est abominanda, quam auspicatissimo uocabulo lætamen appellarunt. Nec dubitarunt Saturno deo, Sterculei cognomen addere, nimirum honoris causa, siquidem Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Stercuto Fauni filio, huic non nomen solum, uerum etiam immortalitatem contigisse in Italia. Porrò in Græcia res eadem duobus regibus summam peperit gloriam. Augeæ qui excogitarit, Herculi qui diuulgarit. Deniq; nunquam abolebitur regii senis memoria, quem Homerus, ut in Catone tradit Cicero, manibus suis lætificantem agros, nec alia re quàm qua delectatur Scarabeus, posteritati consecrauit. Imperatorem Romanum nihil offendebat lotii putor, cum emolumento coniunctus, cur Scarabeum à tantis commoditatibus tam leue deterreat incommodum, ut iam demus incommodum esse? Deniq; cum uideamus Scarabeum in stercore purum esse, semperq; crusta nitida, contra aquilam etiam in aere putere, quæso uter altero mundior? Equidem hinc etiam nomen inditum arbitror, ut κάνθαρος ueluti καθαρὸς sit appellatus, nisi siquis malit à Centauris dictum cantharum. Nam ne putes Scarabeum ob naturam sordidam à lautitiis abhorrere, idem rosis impensissime delectatur, easq; unice appetit, siquidem Plinio credimus. Quòd siquis forte dotes has leues ac uulgares existimet, illud certe nemo non fatebitur magnificum, & ingenti crista dignum, quòd antiquitus inter sacras imagines, & in uatum mysteriis cum primis habitus est Scarabeus, egregii bellatoris aptissimum symbolum. Siquidem ut refert Plutarchus in cōmentario de Iside & Osiride, in Hieroglyphicis Aegyptiorum picturis regis simulachrum erat oculus, addito sceptro, quo uidelicet uigilantia, cū recta iustaq; rerum administratione coniuncta, significabatur. Nam illis, opinor, temporibus adhuc eiusmodi reges erant, multum aquilæ dissimiles. At Thebis ait idem imagines quasdam fuisse repositas, quæ manibus carerent: eæ iudices repræsentabant, quos oportet ab omni munerum corruptela quam maxime seiunctos esse. Atq; inter has unam oculis quoq; carentem, quæ iudicii præsidem adumbrabat quòd hunc oporteat omni prorsus affectu uacare, tantumq; rem ipsam spectare, personam non respi-

tere. Aderat, non corchorus inter olera, quod prouerbio dicunt, sed inter sacras imagines Scarabeus, sigillo insculptus. Et quid tandem per hoc nouum symbolum, nobis innuebant sapientissimi theologi? Rem uidelicet haudquaquam uulgarem, nempe belli ducem egregium & inuictum. Nam hoc quoq; Plutarchus indicat, nequis sic à me confictum existimet, quemadmodum allegorias aliquoties comminisci solent indocti theologi. At dixerit imperitior aliquis. Quid Scarabeo cum duce belli? Permulta sanè congruunt. Principio uides, ut totus armis luceat Scarabeus, nullaq; pars corporis sit, non diligenter crustis ac laminis communita, ut non melius armatus uideatur Mauors Homericus, cum illum maxime sua instruit panoplia. Adde nunc militarem assultum, cum horrendo ac Panico bombo, cantuq; uere militari. Quid enim insuauius classicorum sonitu? Quid ἀμουσότερον tympanorum strepitu? Nam tubarum uocem, qua nunc reges tantopere delectantur, olim busiritæ non ferebant, quòd asino rudenti uideatur adsimilis. At ei genti, inter abominanda habebatur asinus. Adde laboris inuoluendis oneribus patientiam, inuictum animi robur, ac uitæ contemptum. Ad hæc negát in Scarabeorum gente fœminam inueniri, sed omnes esse mares. Quæso, quid magis congruere potest in fortem imperatorem? Quin & illud ad rem apte quadrat, ut idem indicat Plutarchus, quod in delicatis illis pilis, de quibus dictum est, fœtus suos edunt, fouent, alunt, educant: nec alius est locus nascendi, quàm cibi. Verum hoc mysterii mihi non facile sit interpretari. Rectius exponent imperatorii milites, qui norunt quid sit οὐ ἀσαί δι ξονίζεσθαι, qui norunt χαμευνίας, qui in obsidione nudi duras hyemes duriorem famem sæpenumero pertulerunt, qui uitam ægram, non iam herbarum radicibus, sed fœdo uictu produxerunt, qui menses aliquot in nauibus exegerunt. Siquis huius uitæ sordes perpendat, mundus erit Scarabeus: siquis miseriam, est quòd Scarabeo inuideat. At hæc est laudatissimorum Imperatorum sors & conditio, nequis forte contemnat. Sed illud obiter demirari libet, quid acciderit nostris pyrgopolynicis, ut in suis insignibus, in quibus totam nobilitatem sitam esse putant, pardos malint, aut leones, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal, quod uel casus obiecit, uel ipsi sibi adoptarunt, cum proprium illorum symbolum sit Scarabeus: atq; id quidem cum accommodatissimum, tum uero ab ipsa antiquitate, quæ nobilitatis unica parens est, comprobatum, dicatumq;. Deniq; non usqquaq; contemnendum existimabit Scarabeum, quisquis secum reputarit, magos ac medicos maximis hominum malis ab hoc animante remedia petere. Siquidem cornua Lucanorum, sic enim appellabant hoc genus, non modo gestantur in crumena, uerum etiam de collo suspenduntur: nonnunquam & auro inclusa, aduersus omnes infantium morbos. Quid quod in efficacissimis uixq; credendis remediis, ni Plinius autor esset, parem cum aquila uim obtinebit Scarabeus? Siquidem ὁ δεινὸς ἐκεῖνος Scarabeus, smaragdo gemmæ insculptus: nec enim è quouis ligno fingitur Mercurius, iuxta prouerbium, nec quamuis gemmam se dignatur Scarabeus, sed smaragdo gemmarum omnium nitidissima expressus, ut dixi, si de collo suspendatur: at non nisi Cynocephali capillis, aut certe plumis hirundinis, aduersus omnia ueneficia præsentaneum adfert remedium: nec omnino minus efficax, quàm moly, quod Vlyssi quondam dedit Mercurius. Nec solum aduersus hæc ualet, uerum etiam non uulgariter confert, siquis quocunq; modo regem adire paret: ut huiusmodi annulus in primis gestandus sit iis, qui constituerunt à rege sacerdotium aliquod non ieiunum, aut archidiaconatum, aut episcopatum, sic enim uocant, petere. Idem capitis grauedinem auertit, nõ mediocre per Iouem malum, præsertim potoribus. In his igitur tam mirandis remediis, sapientes illi magi nullum faciunt discrimen inter aquilam & Scarabeum. Proinde quis ipsum Scarabeum despiciat, cuius & imago lapillis insculpta, tantam habet uim? Admonet me gemmarum mentio, ut illud etiam adiiciam, siquid aquila sibi placet cognomine gemma Aetite, nec hac laudis portione cedere Scarabeum. Nam huic quoq; nomen debet cantharias, totam animantis speciem mire referens, ut non effigiem expressam, sed uiuum ac uerum Scarabeum intra gemmam conditum dicas. Postremo siquid hoc ad rem pertinet, non paucioribus adagiis nobilitatus est ille fimo prognatus Scarabeus, quàm rex auium aquila. Nam siquis aquilæ factioni studens, neget hac parte cum ea conferendum esse Scarabeum, quòd olim apud Thebanos crassos homines inter numina habebatur, non admodum refragabor, modo meminerit hoc honoris aquilæ cum Crocodilis & Cercopithecis, deniq; & cum cepis ac uentris crepitu esse commune, quandoquidem apud Aegyptios hæc omnia portenta, diuinos honores inuenerunt. Et siquo calculo dignum est, in hac collatione numinis inane uocabulum, non defuerunt, qui Scarabeo quoq; tribuerint diuinitatem. Vtrunq; ducem utcunq; depinximus. Superest iam, ut tam atrocis belli causas repetamus. Olim in Aetna monte leporem quempiam insectabatur aquila, iamq; contractis unguibus prædæ sic imminebat, ut afflatu propemodum exanimatum animal & alioqui timidum, ad proximum Scarabei cauum uelut ad asylum confugerit. Quandoquidem in rebus desperatis, extremoq; discrimine, præsidium undelibet & petitur & speratur. Erat autem is Scarabeus, quemadmodum inquit Homerus, ἠΰς τε μέγας τε. Nam in eo monte Scarabeorum natio, felicissimæ sobolis esse perhibetur, adeo ut hinc ὁ αἰτναῖος κάνθαρος prouerbio sit nobilitatus, uidelicet

ob insignem corporis magnitudinem. Ad huius igitur antrum confugiens lepus, supplex ad eius genua se prouoluit, obsecrans atq; obtestans, ut ipsius penates sibi uitæ præsidio sint aduersus hostem immitissimum. Iam primum hoc ipso sibi non nihil placebat Scarabeus, quòd extitisset, qui ipsi suam uitam debere uellet, quiq; rem tantam à se præstari posse crederet. Deniq; cui suum antrum, quod omnes homines obturatis naribus execrantes præterire solent, idoneũ uideretur ad quod salutis causa uelut ad sacram aram aut principis statuam confugeret. Confestim igitur prouolat obuiam aquilæ Scarabeus, & huiusmodi dictis furentem lenire conatur. Quo maior est tua potestas, hoc magis conuenit te parcere innoxiis. Noli lares meos innocẽtis animantis interitu funestos reddere. Sic tibi tuus nidus semper ab huiusmodi calamitate sit immunis. Generosi regiiq; animi est, dare ueniam & indignis. Prosit nihil commerito domiciliũ reuerentia, quod cuiq; tutum & inuiolatum esse uult æquitas, sinunt leges, approbat consuetudo: prosit deprecantis, si non autoritas, certe studium. Quòd si genus nostrum & Scarabeia despicis arma, At sperato deos memores fandi atq; nefandi. Si nihil te mouent penetralium uiolatorum uices, in tuum caput aliquando rediturae, certe Iouem maximum reuereare, quem in uno facto ter offendes. Meus est hic hospes, offendes ξένιον, meus est supplex, & ipse pro illo tibi, uiolabis ἱκετήσιον. Deniq; pro amico deprecor amicus, offendes φίλιον. Scis quàm certas iras concipere soleat iratus Iuppiter, quàm acriter uindicet lacessitus, qui sæuienti ministras arma. Nec omnia permittit suis, nec omnia condonat affectibus. Sed plura parantem dicere Scarabeum, aquila uexatum alis, contemptim in terram præcipitat. Leporem frustra supplicem, sub oculis Scarabei crudelissime iugulat laniatq;, laniatum in immitem nidum deportat: neq; uel tantillum ualuerunt apud eam, nec preces, nec minæ Scarabei: quem tamen haud aspernata fuisset, si quantum audacia uiribusq; pollet, tantundem polleret prudentia: aut si in mentem uenisset, olim leonem in extremo uitæ discrimine, à mure seruatum fuisse, & omnium quadrupedum tyranno, quod dii uix dare poterant, id à tam infimo contemptoq; animalculo per occasionem datum esse: si cogitasset formicam beneficio prouocatam, columbæ uitam dedisse, admorso aucupis calcaneo. Adeo nullus est tam humilis, tam abiectæ sortis, qui non possit per occasionem & prodesse amicus, & nocere inimicus uel potentissimo. Verum id temporis nihil horum succurrebat aquilæ, tantum præsenti præda potitur, fruiturq;. Ea contumelia descendit altius in pectus magnanimi Scarabei, quàm quisquam credidisset. Stimulabat excelsum ac titanicum animum: hinc pudor, quòd in causa tam æqua, parum sua ualuisset autoritas: hinc misericordia, quòd innoxium animal & imbelle, tam immaniter esset laniatũ. Hinc dolor, quòd ab aquila tam ferociter, atq; id tam impune contemptus esset, haudquaquam, ut ipsi uidebatur contemnendus. Siquidem nulli sua leuis est autoritas. Iam succurrebat & illud, fore ut uniuersum Scarabeorum genus in contemptum ueniret, si semel id factum aquilæ cessisset impune. Ac tum quidem temporis, quoniam ulciscendi facultas non erat, omnino regium quiddam exhibuit Scarabeus. Nempe hoc ipsum, quod de Agamemnone, cæterisq; regibus dixit Calchas,

εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσῃ
ἐν στήθεσιν ἑοῖσι.

Omnes igitur artes, omnes dolos in pectus aduocat. Nec uulgarem molitur pœnam, internecionẽ, ac planè πανωλεθρίαν in animo uoluit. At cum ipsa quidem aquila hoste tam bellaci, Martem experiri, non satis tutum esse ducebat: non solum ob id, quod copiis esset inferior, uerum etiam quod Mars stupidus deus ac uecors, nec minus cæcus quàm ipse Plutus, aut cupido, plerunq; faueat causæ deteriori. Quod si maxime par uiribus fuisset, si felicius pugnarent hi, quorum melior esset causa, tamen esse uidebat, in quo grauius excruciaret aquilam, & odium suum pleniore uindicta satiaret, si posteritate sublata, uiuam etiam & sentientem aquilam longa morte exanimaret. Nulla in re grauius discruciantur parentes, quàm in liberis. Adeo ut qui sui corporis sæuissimos negligunt cruciatus, filiorum tormenta non ferant. Viderat asinos per ignes obiectos, miro uitæ contemptu, pullis suis succurrere: uiderat exempla huius animi in animantibus permultis. Existimabat ab his communibus affectibus, non esse alienam aquilam. Deniq; suo generi tutius esse iudicabat, si inimicum tam pertinacem ab ipsa, quod aiunt, stirpe perdidisset. Audierat, opinor, celebratum illud prouerbium,

νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει,

Titillabat & blanda quædam spes, si facinus successisset, futurum ut profligata aquila, ipse regno poti retur. Atq; ut dolor non solum fortes facit & intrepidos, uerumetiam sagaces, diligenter explorat, quo loco spem suæ posteritatis hostis recondidisset. Quo peruestigato, Vulcanum adit, qui cum illi nonnulla familiaritas est, ob coloris similitudinem. Exorat, ut arma sibi cudat, quæ neq; sint onerosa uolanti, & tamen aduersus mediocrem uim tueantur. Armat à summo uertice ad imum usq; calcaneum Vulcanus Scarabeum, his armis quibus adhuc utitur: nam antea muscarũ more inermis erat. Nidus erat procul illinc, semotus, in excelso prærupto q; scopulo, multa fermentorum ac stipularum

uil congestus & communitus. Huc mihi protinus egregius Scarabeus aduolarit ne an adrepserit, parū liquet, certe peruenit. Sunt qui dicant tum cum pennis aquilæ ferretur, adhærentem clanculum ab insciente aquila in nidum deportatum esse. Et quò nec homines, quibus non est aliud animal insidiosius, nec ad nocendum ingeniosius, peruenire potuissent, eò penetrauit Scarabeus. Inter stipulas in insidiis abdit sese, ac tempus nactus idoneum, aquilæ oua protrudit è nido, aliud post aliud, donec nullum reliquum faceret. Ea delapsa, comminuta sunt, ipsi pulli informes adhuc miserabiliter in saxa elisi, prius orbati uita sunt, q̄ uitæ sensum accepissent: nec hac tam atroci pœna contentus fuit Scarabei dolor. Est gemma cum primis nobilis, quam ab aquilæ nomine Græci uocant Aetiten: non dissimilis est ouo, sexu quoq; distinguitur, nam in fœmina fœtum inclusum inuenias, pulli propemodū specie. Mira uis, ad eliciendum partum. Quamobrem hodieq; parturientibus admouetur, quo partū acceleret. Huius itaq; generis par, aquila solet in nido suo ponere, alioquin nunquam positura oua, aut certe non exclusura pullos. Tantum etiam thesaurum deiicit è nido Scarabeus, quo pariendi facultatem in posterum eripiat, lapides acutis excepti saxis minutatim dissiliere. Ne hæc quidem adhuc satis uisa sunt iræ Scarabei. Leuem calamitatem putat, nisi dolore quoq; ac lamentis hostis frueretur, itaq; rursum abdit se penitus in stipulis. Redit aquila, nouam sui generis cladem conspicatur, uidet sua uiscera frustulatim discerpta: uidet nobilis gemmæ non æstimabilem iacturam: queritur, clangit, fremit, stridet, eiulat, obtestatur deos: ac suis illis oculis, quos iam dolor etiam acuebat, hostem tam potentem circumspectat. Atq; omnia potius in mentem ueniunt reputanti, quam Scarabeus ille contemptus. Dira minatur, dira precatur ei quisquis tantæ calamitatis fuisset autor. Quantam interea uoluptatem animo persensisse credis Scarabeum, dum hæc audit? Quid faciat misera? Rursum in fortunatas insulas illi deuolandum fuit, neq; enim aliunde importatur ἀετίτης. alterum par inueniēdum. Nidus in locum multo semotiorem editioremq; transfertur. Rursus oua ponit, & huc nihilo secius ignotus hostis penetrat: populatur omnia, totam superiorem renouat tragœdiam: Rursum hinc in tutiorem arcem demigrat aquila: alia deponit oua, alios adhibet Aetitas. Rursum adest Scarabeus. Nec modus nec finis fugiendi atq; insequendi, donec delassata tot cladibus ales, constituit sacrā mouere ancoram, ac suis diffisa uiribus ad deorum præsidia confugere. Iouem adit, exponit calamitatis suæ tragœdiam, hostem tam potentem, eumq;, quod esset grauissimum, ignotum: ut tanta passæ, facultas etiam ulciscendi eriperetur. Addit hanc suam perniciem ad ipsum quoq; Iouem pertinere, periturum imperii munus, quod ille donasset, mutandum armigerum, si quemadmodum instituit hostis, pergeret: esse nonnihil assuetis ac notis uti ministeriis, etiam si nouitas in suffecto Ganymede feliciter successisset. Monet Iouem satellitis sui periculum, præsertim cum recens rapti Ganymedis officiū hæreret animo. Iubet, si uideatur, in suo ipsius sinu deponat oua. Aut illic, aut nusquam omnino in tuto futura. Paret ales, ac in summi Iouis sinu extremam gentis suæ spem deponit, multum obtestata, per felicissima illa oua, quæ quondam illi Leda pepererat, ut sua bona fide tueretur. Quid nō efficit pertinax animi dolor? Vereor ne cui res supra ueri fidem esse uideatur. Ad ipsam summi Iouis arcem inuictus subuolat Scarabeus, haud scio an numinis alicuius fauore adiutus. Pastillū in hunc usum è stercoribus paratum in sinum illius demittit. Iuppiter ut est sordium insolens, quippe in purissima mundi parte habitans, & à terreno contagio longissimo semotus interuallo, dum offensus teterrimo odore, fimum è sinu studet excutere, oua aquilæ deiicit imprudens, quæ uidelicet ex alto delapsa, perierunt, & prius quàm terram contingerent. Atq; ita tandem cognitus est, ille tot cladium artifex, & hoc ipsum uoluptatis cumulum addidit Scarabeo. Iuuit agnosci. Contra aquilæ, nam rem gestam ex ipso didicit Ioue, non mediocre doloris pondus adiecit, tam contemptus suæ calamitatis autor. Quandoquidem est & hoc non nullum mali solatium, si quis à magno superetur hoste. Hinc uelut de integro dirum inter eos coortum bellum, aquila pro uiribus ubicunq; cōspectam Scarabeorū gentem uexat, rapit, proterit, perdit. Vicissim Scarabeus in aquilæ perniciem neruos intendit uniuersos. Itaq; prædandi, insidiandi, iugulandi, nec mora, nec requies, nec ullius omnino finis futurus uidebatur, nisi utraq; gente pariter sublata funditus, ut Cadmeam uictoriā diceres: adeo gladiatoriis animis, uterq; in alterum affectabat uiam. Nec uinci poterat aquila, neq; cedere nouit Scarabeus. Tandem Iuppiter in tantis rerum periculis succurrendum putat, conatur priuatim inter eos rem componere. Quo magis conatur, hoc magis horum incrudescit odium, gliscunt iræ, feruescunt pugnæ. Et erat ille quidem haud dubie propensior in aquilæ partem: sed è diuerso mouebat exemplum longe perniciosissimum, si cui licuisset impune ἱκετήσιον, φίλιον, aut ξένιον contemnere. Proinde facit quod in extremo rerum discrimine solet, deos in concilium aduocat: pauca prælocutus, rem, ut est gesta, proponit. Præconio Mercurii fit dicendi potestas, rogantur ac dicuntur sententiæ. Variatum est studiis. Dii contemptiores ferè fauebant Scarabeo, ex maximis etiam Iuno uehementer huic studebat, nimirum odio Ganymedis, aquilæ rebus infensa. Tandem in hoc senatusconsultum pedibus itū est, quod arguta uoce pronūciauit Mercurius, Vulcanus in æs incidit, uti bellū æternū Scarabeus & aqui-

ia suo gerāt arbitratu. Quod cuiq; acciderit incommodi, ob id in ius uocare nō liceat, bello imputet. Quod quisq; rapuerit, id iure belli possessurum, tantum non placere diis internicionem ullius gentis. Proinde triginta dies, per quos incubat aquila, temperetur à manibus, seruentur induciæ. Nec fas sit Scarabeis per id tempus in publicū prodire, ne uidelicet ad inediam ac fouendi laborem, belli quoq; tædium accederet aquilæ. Addidit illud ex suo studio Iuppiter, idq; reclamantibus nonnullis, Aequū est, inquit, ex tam immensis terræ spatiis, uel exiguum angulum, uelut asylum superesse meo satelliti, quo tutus sit à Scarabeorum incursu. Neq; uero nouum exemplum induco. Sunt loca quæ lupum nesciunt: sunt in quæ non immigrent uenena: sunt in quibus non uiuant talpæ. Metabor & ipse in Thracia iugerum aliquot spatium apud Olynthum, in quod si quocunq; modo prudens, imprudens, uolens, nolens, pedem intulerit Scarabeus, capitalis esto: nec fas sit exire semel ingresso, uerum inibi torqueat sese, donec emoriatur. Loco nomen tribuitor Cantharolethrus, ut uel ipso monitus uocabulo sciat Scarabeus actum fore de se, si contra nostrum senatusconsultum non uereatur in eum locum irrumpere. Rhodo exulat aquila, necui uideatur inhumanum. Olyntho excludi Scarabeum.

Sic ait, & totum nutu tremefecit Olympum.

Adfremebat omnis deorum consensus. Valet in hodiernum usq; diem senatusconsultum, semperq; ualebit. Scarabeis & aquilis durat exitiale bellum, per eos dies, per quos incubat aquila, nusquam apparent Scarabeorum filii. Locum eum, quem designauit Iuppiter, summo studio uitat: quod siquis importet, protinus exanimatur. Eiusq; rei, siquis forte requiret, testimonium perhibet Plinius libri undecimi cap. xxviii. Atq; hoc quoq; grauior autor Plutarchus in commentario de animi tranquillitate. Sed iandudum sat scio, sic tecum cogitas optime lector: Quid isti uenit in mentem, ut tantum nugarum de nihilo nobis effutiat: ac non quidem elephantum è musca, quod aiunt, sed è Scarabeo gigantem reddat. Qua si uero parum negocii sit, tot adagiorum Chiliadas euoluere, nisi fabulis insuper tā uerbosis nos enecet. Dicam equidem. Vt est sua cuiq; sententia, sunt quibus in explicandis adagiis inops uideor, ac ieiunus. Existimant enim id demum esse magnificum, siquis uolumen in immensum extendat. Istis nimirum libuit ostendere, me in cæteris data opera breuiorem esse: alioqui non defuturum fuisse, quo rem locupletarem, si ostentandæ copiæ, quàm iuuando lectori studere maluissem. Sed ut ad prouerbiorum negocium redeamus, Meminit huius fabulæ Comicus Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, his quidem uersibus,

ἐν τοῖσιν αἰσώπου λόγοις ἐξηυρέθη, — In fabulis id est repertum Aesopicis,
μόνος πετεινῶν εἰς θεοὺς ἀφιγμένος. — Adusse diuos unicum è uolucribus.
ἄπιστον εἶπας μῦθον, ὦ πάτερ πάτερ, — Haud credibilem ais fabulam pater pater,
ὅπως κάκοσμον ζῷον ἦλθεν εἰς θεούς; — Aditsse diuos animal obscœnum atq; olens.
ἦλθον κατ᾽ ἔχθραν αἰετοῦ πάλαι ποτὲ — Peruenit olim inquam, ob simultatem asperam,
ᾠ᾽ ἐκκυλίνδων, κἀντιτιμωρούμενος. id est, — Quæ illi fuit cum aquila, oua uoluens illius,
Et expetens pœnas ab hoste mutuas.

Admonet autem apologus, non esse cuiquam contemnendum hostem, quamuis infima fortuna. Sunt enim homunculi quidam, infimæ quidem sortis, sed tamen malitiosi, non minus atri, q̄ Scarabei: neq; minus putidi, neq; minus abiecti, qui tamen pertinaci quadam ingenii malitia, cū nulli omnino mortalium prodesse possint, magnis etiam sæpenumero uiris facessant negocium. Territāt nigrore, obstrepunt stridore, obturbant fœtore, circumuolitant, hærent, insidiantur, ut non paulo satius sit, cum magnis aliquando uiris simultatem suscipere, q̄ hos lacessere Scarabeos, quos pudeat etiam uicisse, quosq; nec excutere possis, neq; conflictari cum illis queas, nisi discedas contaminatior.

Timidus Plutus. II

Δειλὸς ὁ πλοῦτος, id est, Timidus Plutus. Huiusmodi enim & Aristophanes inducit Plutum, atq; hunc imitatus Lucianus in Timone, omnia formidantem, nulliq; fidentem. Neq; uero dissimilē animi habitum opes adferunt diuitibus, cum contra paupertas secura in utranq; dormiat aurem. Aristophanes uulgo iactatam indicat opulentiæ timiditatem, cum ait, Plutus timid.

ἀλλὰ λέγουσι πάντες ὡς — Quin id omnes dictitant,
δειλότατόν ἐσθ᾽ ὁ πλοῦτος. id est, — Timidissimum quiddam esse, diuitias.

Interpres admonet Comicum allusisse ad illud Euripidis,

δειλὸν δ᾽ ὁ πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν. id est,

Res cupida uitæ, sunt opes, pauidum malum.

Id ideo dictum est, quòd diuitibus multi tendunt insidias: nempe latrones, hæredipetæ, principes, sycophantæ, nōnunq̄ & uxor, & liberi. Quam ob causam addidit Euripides φιλόψυχον κακόν, uel quòd ob diuitias magis illis libeat uiuere, quàm iis, qui tenui sunt fortuna: uel quòd ob eas sæpenumero de uita soliciti sunt. Id eleganter explicans Iuuenalis

Pauca licet, inquit, portes argenti uascula puri

Nocte iter ingressus, gladium contumq; timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis umbram.
Cantabit uacuus cora'm latrone uiator.

In summa, in omni negocio formidolosior est diues, q̃ pauper. Cautius munit ædes furum metu. Metuit tempestates, propter frumenta, quæ habet in agris, propter merces, quas habet in mari. Metuit amicos, nequid rogantibus donare cogatur. Metuit inimicos, nequid noceant. Timidius conuitiatur, metu multæ. Omnia circunspectius, & facit & dicit, metu calumniæ, quæ potissimum diuitibus strui solet: quippe quibus est quod auferri possit. Si bellum immineat, diues in primis discruciatur. Denique nec superstitione uacat, nequod numen parum amicum, damnum immittat.

Panicus casus. III

Πανικὸν, Veteres uocabant subitum animorũ tumultum, sed inanem. Veteres enim existimabant Panem deum repentinos terrores, & animi cõsternationes immittere, lymphaticis simillimas, usqueadeo impotentes, ut nõ ratione modo, uerũ & mẽte careãt. Sicuti nõ rarenter usu uenit, cũ in exercitu nulla cõparente idonea causa, uiri pariter atq; equi perturbant. Cuius rei meminit & Eurip. in Rheso.

Ἀλλ᾽ ἦ κρονίου πανὸς τρομερᾷ μάστιγι φοβῇ

Verba sunt Hectoris ad custodes nunciantes, nouum tumultum in castris oriri: atq; is motum Panicum esse respondet. Pindarus in Nemeis scribit non oportere fortibus uiris uitio uertere, si fugiant in huiusmodi tumultu,

Ἐν γὰρ δαιμονίοις φόβοις φεύγοντι καὶ παῖδες θεῶν. id est,

In diuinis terroribus fugiunt & filii deorum. δαιμονίους φόβους appellans τοὺς πανικούς. Narratur idem deus concham illam tortilem ac turbinatam, quæ Græce κόχλος, id est, testudo dicitur, primus reperisse, eaq; personans olim Titanas contra quos bellabat, in fugam egisse. Pausanias in Phocaicis, ἐν δὲ νυκτὶ φόβος σφίσιν ἐμπίπτει πανικός· τὰ γὰρ ἀπὸ αἰτίας οὐδεμιᾶς δείματα ἐκ τούτου φασὶ γίνεσθαι, id est, Cæterum noctu irruit in eos pauor panicus, siquidẽ terrores nulla de causa exortos, aiunt ab hoc immitti. Hac de re copiosius disserit citatis aliorum etiam Græcorum testimoniis, Angelus Politianus in Miscellaneorum annotatione uigesimaoctaua. Hoc adagii subinde refertur à Cicerone in epistolis ad Atticum. Ego, inquit, bellum fœtidissimum futurum puto, nisi qui, ut tu scis, panicus casus extiterit. Rursum alibi, De Ventidio, panicon puto. Item alibi, Rumorem adferũt magnum, Romæ dũ ad Antonium frumentum omne portari, πανικὸν certe. Item alibi: Interim scis enim quædam πανικὰ dici, item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου, rumore aduentus nostri, & Cassio qui Antiochiæ tenebatur animus accessit, & Parthis timor iniectus est. Idem ad Tyronem, Etsi Atticus noster, qui me quondam moueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat: nec uidet, quibus præsidiis philosophiæ septus sim. Et hercle quod timidus est ipse, θορυβοποιεῖ, id est, tumultum ciet, & panicis mouetur. Huc allusisse puto & Apuleiũ in asino suo, cum Psychæ ad mortem spontaneam properanti, Panem obuium facit.

Nihil minus expedit, q̃ agrum optime colere. IIII

Agrum op. c. Apud priscos adagionis instar fuisse Plinius testatur libri. xvIII. cap. vI. Temerarium, inquit, uideatur unã uocem antiquorum posuisse, & fortassis incredibile penitus existiment, nihil minus expedire, q̃ agrũ optime colere. L. Tatius Rufus infima natalium humilitate, consulatum militari industria meritus, antiquæ aliãs parsimoniæ, circiter mille siclos (siue quæ lectio quibusdam magis arridet, sestertium) liberalitate diui Augusti congestum; usq; ad detractionem hæredis exhausit, agros in Piceno coemendo, colendoq; in gloriam. Internitionem ergo, famemq; censemus? Immo hercle iudico modum, rerum omnium utilissimum. Bene colere necessarium est, optime damnosum. Hactenus Plinius. Huc & Terentius allusit, cum ait in Phormione, Nostrapte culpa facimus ut malos expediat esse, dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.

Item illud Horatianum,
In uitium culpæ ducit fuga, si caret arte.
Deniq; prouerbium Hebræorum admonens, nequis nimium sit iustus.

Citius quàm asparagi coquuntur. V

Asparagi Velocius q̃ asparagi coquuntur. De re uehementer properata. Sunt quædam figuræ prouerbiales, quæ Octauio Augusto peculiariter arriserunt: inter quas hæc quoq; refertur à Tranquillo, cum scribit eũ ad exprimendum festinatæ rei uelocitatem solere dicere, Velocius q̃ asparagi coquantur. Idq; identidem in literis usurpat. Est aũt asparagus herbæ genus spinosum, & in medicinã utile, & in cibos gratũ, cuius summa priusq̃ durescant, leuiter coquuntur, tantum ut cruditas absit. Dicitur autẽ asparagus, quod qui sunt in his præcipui, non seruntur, ut Athenæus dixit. Docti quidã admonent, simile quiddam dici de salsamẽtis, Citius q̃ salsamenta coquantur, eò quod quidam pisces sale conditi, aut fumo uento'ue durati crudi quoq; comedant, aut leuissime cocti. Quanq̃ hoc prouerbium apud Athenæũ unde citant, nondum reperi. Confine illi, quod alibi dicetur, ἀφύα εἰς πῦρ. Aphya ad ignem.

Amicitiæ personam. VI

Τὸ πρόσωπον ἀφελεῖν τῆς φιλίας, id est, Amicitiæ personam detrahere dicimur, cũ quæ aperte sentimus animo, tũ facimus, tum loquimur apud amicos, & quicquid in pectore clausum est, id præ nobis ferimus. Vultus enim ab animo discrepans persona uerius est quàm uultus. Et eleganter à Seneca dictũ est in Cæsarẽ, ut personam malit quàm faciem, id est, ut uideri malit q̃ esse. M. Tullius Tusculanarũ quæstionum quinto scribit Epicurum tantummodo personam induisse philosophi. Martialis,

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis
  Tam subito coruus, qui modo cygnus eras.
Non omneis fallis, scit te Proserpina canum,
  Personam capiti detrahet illa tuo.

Neq; semper tamen persona sonat in malam partem. Etenim cum scribit M. Tullius in officiis, ponit enim personam amici, cum induit iudicis: nõ significat fictum amicum aut fictum iudicem. Est autem traductum a' personis histrionum.

Vtere curru, de asinis nihil laborans. VII

Ἀπενέμου τῆς σῆς ἁμάξης, τῶν δ' ὄνων οὐδὲν μέλει. id est,

Vtere plaustris tuis, asinosq; ne curaueris.

Versus est trochaicus tetrameter. Hoc prouerbio monebant, uti suarum quisq; rerum curam ageret, hisq; frueretur, alienarum negligens, atq; incurius. Hinc ducta metaphora, quòd quibus plaustrum est domi, nihil necesse habent deportandis oneribus asinos aliunde conducere. *Curru utere, de a.n.l.*

Libyca fera. VIII

Λιβυκὸν θηρίον, id est, Libyca bestia. Refertur a' Diogeniano. Dicebatur olim in hominem uafrum, callidum, uersipellem, uariis moribus, ancipitiq; ingenio. Quod genus portentum Cicero Catilinam fuisse testatur. Inde natum quòd in Libya uariæ ferarum species sæpenumero misceantur: atq; ita noua quædam hinc monstra spectaculo produci soleant, Romam a' prouinciæ præsidibus deportata.

Semper adfert Libya mali quippiam. IX

Eodem fonte fluxit & illud, ἀεὶ φέρει τι Λιβύη κακόν, id est, Semper affert Libya mali quippiam, quod inde Romam, ut dixi, monstra deportarentur. Hinc & in mores, ingeniumq; gentis detorqueri potest: siquidem ut est regio uenenorum ferax, ita gentis pestilens ingenium. Peculiariter conueniet in foedifragos, ac pactorum nouatores. *Libya semper affert m.q.*

Semper Africa noui aliquid apportat. X

Huic simillimum est illud Plinianum, quod in historia mundi refert, Libyam semper aliquid noui adferre. Quod quidem ideo dicebatur, quòd in siticulosa regione ad unum aliquem riuum plurimæ ferarum species bibendi gratia conuenire cogantur: inibiq; uaria mistura uiolentæ Veneris, uarias mõstrorum formas, subindeq; nouas nasci. Porrò Plinius sumpsit ab Aristotele, apud quem refertur lib. de generatione animalium ii. cap. v. Anaxilas apud Athenæum lib. xiiii. festiuiter ad rem detorsit, *Africa semper aliquid n.a.*

Ἡ μουσικὴ δ' ὥσπερ Λιβύη, πρὸς τῶν θεῶν, At musica itidem ut Afra terra per deos
ἀεί τι καινὸν, κατ' ἐνιαυτὸν τίκτει θηρίον. id est, Semper quotannis bestiam aliquam edit nouam.

Scio Græcũ uersum posteriorem non constare, sed ita habet editio Aldina, nec satis diuino quomodo restitui possit, nisi forte pro κατ' ἐνιαυτὸν legendum est οὐ σώτῃ, tametsi nec sic quidem constat metrum: fortasse θηρίον omittendum, & pro κατ' ἐνιαυτὸν reponendum κατ' ἐνιαυτόν. Quadrabit in homines lubrica fide, semperq; nouandarum rerum auidos.

Afra auis. XI

Λιβυκὸν ὄρνεον, id est, Libyca auis. Refertur a' Suida de prægrandibus, quod ex ea regione deportentur aues immani magnitudine. Horatius de prælauta usurpauit,

Non Afra auis descendat in uentrem meum
Iucundior, q̃ lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum:

Nam gallinas prægrandes olim mittebat Africa, quas easdem Numidicas aues appellant. Acron uidetur de strutione sentire, quæ & ipsa auis mira mole corporis esse fertur. Mea quidem sententia nõ inepte iacietur, & in hominem peregrino cultu notabilem. Et Plautus alicubi Poenum auem uocat, ob manicas alarum instar utrinq; pensiles. Prouerbium extat in auibus Aristophanis. Interpres indicat conuenire in barbaros ac meticulosos. Sunt enim homines prægrandes ferè timidiores. Terentius Hic nebulo magnus est.

Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere. XII

Hodieq; uulgo celebratum durat, ubi quis est exactor durior, atq; instantior. Quid? Num & pellẽ uis? Quasi conueniat lana contentum esse. Id adagii Tiberius Cæsar, autore Suetonio, aut reperit, aut certe usurpauit. Nã is admonitus ab amicis, ut prouincialibus augeret uectigalia, rescripsit, Boni pastoris *Pastoris boni e. t. p. n. d.*

esse, tondere pecus, non deglubere. Est autem deglubere, detrahere pellem. Tractum à rusticis, qui deglubere uocant, siliquam, aut folliculum excutere, & granum sua nudare tunica: unde & Catullus in obscœnum sensum detorsit, ut dicat uirum à muliere deglubi. Et Apuleiana Fotis ait se uiuos homines solere deglubere. Tondent igitur, qui ita spoliant, ut sortem relinquant, unde res possit crescere. Deglubunt, qui nihil reliqui faciunt. Nam lana detonsa renascitur. Cute detracta nihil est, quod deinde possis auferre. Alexander Macedonum rex, cognomento Magnus, sententiam eandem diuersa extulit metaphora. Cum enim quidam admoneret, longe plus uectigalium à ciuitatibus auferri posse, respondit ad hunc modum, καὶ κηπωρὸν μισῶ τὸν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα. id est, Et olitorē odi, qui radicitus herbas excidat. Deniq; hoc ipsum ἀπὸ ῥιζῶν καὶ ἀπορρίζειν, & itē apud Latinos radicitus, stirpitum tenus, à stirpe, ab ima stirpe, atq; id genus aliæ metaphoræ, prouerbii naturā resipiūt.

Olitorem odi

Lucri bonus est odor ex re qualibet. XIII

Faceta quidem, sed tamen pestilens illa uox Vespasiani, qui cum ex lotio uectigal faceret, homo turpiter auidus, superq; eo facto à filio admoneretur, quod è re tam putida, lucrum faceret, paulo post collectam pecuniam, filii naribus admouit, rogauitq; ecquid illa puteret? Vnde Iuuenalis,

Lucri bonus est odor, ex re Qualibet.

Ad quod alludens Ammianus lib. xxii. dixit, & lucrum ex omni odorātes occasione. Iam & Ennianus ille uersiculus, non in sermonem modo, uerum etiam in animos & uitam hominum penitus abiit.

Vnde habeas curat nemo, sed oportet habere.

Quin illud ab Horatio dictum εἰρωνικῶς, serio sequimur,

O ciues ciues quærenda pecunia primum, Virtus post nummos.

Cephisodorus apud Athenæum lib. iii. docet apud poetas celebres ac sapientes uiros inueniri sententias quasdam improbatas, uelut illud apud Archilochum, πάντ' ἄνδρ' ἀποσκολύπτειν, id est, Quemuis hominem excoriare siue spoliare. Apud Theodorum illud, κελεύειν μὲν πλέον ἔχειν, ἐπαινεῖν δὲ τὸ ἴσον, id est, Quod iubet plus æquo habere, laudare tamen quod æquum est. Apud Euripidem τὴν γλῶτταν ὀμωμοκέναι φάσκει, id est, quod dixerit, linguā iurasse, quo de nobis aliās dictum est. Apud Sophoclem

Laudare æquum capere plus

Τοιαῦτα τοῖσι, πρὸς χάριν τι καὶ βίᾳ Ad gratiam tibi ista dico, haud impero,
Λέγω, σὺ δ' αὐτὸς ὥσπερ οἱ σοφοὶ τὰ μὲν At ipse, uti solent facere prudentes uiri,
Δίκαι' ἐπαίνει, τοῦ δὲ κερδαίνειν ἔχου, id est, Laudato iusta, cæterum lucro hæreas.

Idem alibi dixit, κακὸν δ' οὐδὲν σὺν κέρδει καλόν, id est, Nullum esse malum quod cum lucro coniunctum sit. Apud Homerum, quod facit Iunonem insidiantem Ioui, quod Martem fingit adulterum. Hæc Athenæus. Mirum autem populum indignari poetis aut histrionibus, siquando talia recitant in theatris, cum magis debuerit indignari quisq; sibi, quòd ea sequeretur in uita, quorum commemorationē in theatro ferre non poterat.

Malum lucro coniunctum non est malū

Lucrum pudori præstat. XIIII

Κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον, id est, Lucrum pudori præstat. Plautus in Pseudolo, Nimio illud quod pudet facilius fertur, q̄ illud quod piget. Eundem sensum aliter extulit in Trinummo:

Pol pudere, quàm pigere, præstat totidem literis.

Pudori lucrū præstat

Sententia bono uiro indigna, eoq; illic à Lenone dicitur, hic à sene. Sed commode ad persuadendum sententiam etiam parum probam arripuit. Alioqui longe satius rei iacturam, quā famæ dispendiū accipere. Huc allusit Terentius in Phormione, Non te pudet uanitatis? Non, dum ob rem. Quin & hodie uulgato prouerbio iubent ualere pudorem, ubi de pecuniaria re agitur. Plutarchus in commentario de audiendis poetis, refert è poeta nescio quo, senarios hos:

Τοῦ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄρνυσο, Opinionem spernito iusti, ac uirum
Τὰ δ' ἔργα τοῦ πᾶν δρῶντος, ἔνθα κερδανεῖς. id est, Quiduis agentem sequere, cum spes lucri.

Refert & hunc ex Sophocle:

Τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἔῃ. id est,
Dulce est lucrum, profectum & à mendaciis.

Bæta tum hyeme, tum æstate bona. XV

Βαίτη κἂν θέρει, καὶ ἐν χειμῶνι ἀγαθόν. id est, Bæta tum in æstate, tum hyeme bona. Suidas, qui huius adagii meminit, adscribit Bætam uestis pelliceæ genus, quod in utrunq; tempus uideatur appositum. Nam hyeme depellit uentos, æstate solem. Iulius Pollux libro de rerum uocabulis septimo, inter uestes coriaceas meminit & bætæ, quam ait tunicam fuisse prælongam, quæ totum contegeret corpus. Conuenit igitur de re ad multa usui futura: ueluti de literis, quæ iuuenes iuxta ac senes ornant. Aut philosophia, quæ in rebus prosperis arcet ab insolentia, in aduersis præstat, ne frangamur animo.

Anicularum deliramenta. XVI

γραῶν ὕθλος, id est, Anicularum deliramenta. De nugis inanibus, cuiusmodi solent effutire uetulæ, cū iam sexus uitio uitium ætatis accedens, nugacitatis morbum conduplicat. Extat prouerbium apud

Platonem in Theaeteto: ταῦτα μὲν γάρ ἐστιν ὁ λεγόμενος γραῶν ὕθλος. id est, Nam haec quidā sunt quod dici solet, anicularum nugae. Itidem Cicero in oratione pro domo sua dixit anilem superstitionem.

Ante pedes. XVII

Ante pedes esse dicitur, quod obuium, quodq; uel praesens adest, uel imminet. Terentius:

Istud est sapere, non quod ante pedes modo est
Videre, sed etiam illa, quae futura sunt, Prospicere.

Sic Pindarus in hymno ultimo, τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεὶ χρῆμα παντί. id est, Quicquid ante pedes est semper melius. Lucianus in pseudologista: καὶ τὰ κοινὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἀγνοεῖν. id est, Et quòd haec cōmunia, quodq; haec passim obuia ignores. Philostratus in Phoenice: βαδίζεις δὲ ποῖ; μετέωρός τε καὶ ὑπερορῶν πάντα τὰ ἐν ποσί. id est, Quò uadis autem? Sublimi uultu, cunctaq; despiciens, quae sunt ad pedes. Et παρὰ πόδα dicitur, quod iam instat, imminetq; ἐμποδὼν esse dicitur, quod obstat, ἐκποδὼν contra. προκυλίνδεσθαι τῶν ποδῶν est aliquoties apud Platonem, id est, ante pedes prouolui, quod uelut expositum est. Veluti de rep. iiii. πάλαι ὦ μακάριε φαίνεται πρὸ ποδῶν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς κυλινδεῖσθαι, καὶ οὐχ ἑωρῶμεν ἄρ' αὐτό, ἀλλ' ἦμεν καταγελαστότατοι, ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες, ζητοῦσιν ἐνίοτε ὃ ἔχουσι, id est, Iamdudum o beate uidetur rursus ante pedes uolui, nec uidemus illud, sed fuimus ridiculi, quéadmodum solent, qui cum manibus teneant aliquid, tamen quaerunt quod habent. Non dissimili figura Maro dixit, in manibus. In manib. esse

In manibus terrae, non hic te carmine longo,
Atq; per ambages, & longa exorsa tenebo.

Albo rete aliena captant bona. XVIII

Prouerbii speciem habet, quod ait Plautus in Persa: Ne isti faxim usquam appareant, qui hic albo reti aliena oppugnant bona. Rete uocat calumnias quadruplatorum, & parasitorum. Album dixit, alludens ad codicillos, & dicas, syngraphasq;, quibus lis intenditur, peragiturq;. Nec omnino displicet, ut ad album praetoris, quo leges & litium formulae proponebantur, respexerit. Nam leges etiam Solon aranearum textis similes esse dixit. *Rete albo aliena cap. bona*

Ad suum quenq; quaestum, aequum est esse callidum. XIX

Apud Plautum est prouerbialis sententia in Truculento, tum in Asinaria: *Callidum esse aequum est ad suu quenq; q.*

Ad suum quenq; quaestum, aequum est esse callidum.

Quae si transferatur paulo longius, plusculū habuerit gratiae. Velut alius est pecuniae appetens, alius famae studiosus, alius uoluptatum auidus, alius literarum sitiens, alius pietatem sectatur. Quisq; aduigilat ad id, quod expetit.

Vel acum inuenisses. XX

Apud eundé in Menaechmis prouerbialis hyperbole, de re diligéter uestigata: Acum credo inuenisses, si acū quaereres. Nam acus inuentu difficillima, quòd ob exiguitatem facile fallat oculos quaerentis. *Acum inuenisses*

Subuentanea parit. XXI

Ὑπηνέμια τίκτει, id est, Subuentanea parit. De uanis ac friuolis inuentis. Translatū ab auibus, quae Veneris imaginatione concipiūt oua, sed inania, hoc est, unde nō gignatur foetus. Aristoph. in Auibus:

Τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ᾠόν, id est,
Parit primum subuentaneum nox nigropennis ouum.

Hos conceptus potissimum accidere in his auibus, quae sint neq; ueloces, neq; aduncis unguibus, cuiusmodi sunt perdix, gallina, demonstrat Aristoteles libro de generatione animaliū tertio. causam esse quòd excremento magis abundāt. uolaces & aduncas, nec salaces esse, nec foecundas, quòd in his excrementi seminalis pars, in pennas & in ungues abeat. Concipiuntur huiusmodi foetus aliquoties audita maris uoce, sicuti fit in perdicibus, aliquoties ex affrictu pulueris, aliquoties foeminis ob inopiā maris inter se salientibus. Autor & Plinius. Eaq; oua Graeci ὑπηνέμια, id est, subuētanea, siue ζεφύρια uocant, à uento fauonio. Vnde quae uana sunt, ἀνεμιαῖα, dicuntur. Plato in Theaeteto, ἀλλὰ φέρε δὴ αὐτὸ κοινῇ σκεψώμεθα γόνιμον ἢ ἀνεμιαῖον τυγχάνει, id est, Sed age iam illud communiter dispiciamus, solidus'ne partus sit an subuētaneus. Et Homerus: κενὸν δ' ἀνεμώλια βάζειν, dicta inania, & uentis similia significans. M. Tullius in epistolis ad Atticum, ἀνεμοφόρητα uocat inania, quae uentis ferantur, de gladiatoribus: De caeteris quae scribis ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem. *ἀνεμιαῖα ἀνεμοφόρητα*

Phrynondas alter. XXII

Φρυνώνδας ἄλλος, id est, Phrynondas alter. De improbo. Huius meminit Lucianus in Pseudomante, inter nobiles facinorosos. Phrynondas cum esset hospes Athenis, in negociis Peloponnesiacis uersabatur, homo uersutus, maleficus, impostor, summus malarum rerum artifex, ut hominis uocabulū in rei transierit appellationem. Etenim quoties insigniter malum & sceleratum accipi uolebant, Phrynondam appellabant. Sic Aristophanes in Amphiareo, citante Suida:

Ὦ μιαρὲ καὶ Φρυνώνδα καὶ πονηρὲ σύ. id est, Scelerate tu ac Phrynonda, & impurissime.

Vsus est & Plato in Protagora. Meminit horum & Aeschines aduersus Ctesiphontem, οὔτε φρυνώνδας, οὔτε εὐρύβατος, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς πώποτε τῶν πάλαι πονηρῶν τοιοῦτος μάγος καὶ γόης ἐγένετο, id est, Nec Phrynondas, nec Eurybatus, nec alius quisquam ueterum improborum unquam talis magus & impostor fuit.

Sus per rosas. XXIII

Ὗς διὰ ῥόδων, id est, Sus per rosas. Quanquam in aliis exemplaribus scriptum inuenio, ὗς διὰ ῥοιδῶν. Mihi neutra scriptura satis probatur: sed legendum arbitror: διὰ ῥοιδίων, ἀπὸ τῆς ῥοιᾶς, ut sit nomen diminutiuum. Rhoeae uero Graecis dicuntur malapunica. Eudemus prouerbium citat ex Cratetis fabula, cui titulus γείτονες, indicans dici solere de agrestibus & intractabilibus. Quemadmodum sus per mala commode duci non potest.

Asinus auis. XXIIII

Auis asinus

Ὄνος ὄρνις, id est, Asinus auis. Est apud Aristophanem in Auibus. Sumptum ab omine quodam. Quidam enim consultus de eo, qui aduersa laborabat ualetudine, forte fortuna conspexit asinum surgentem à lapsu, simulq; alium quendam audiuit dicentem: βλέπου πῶς ὄνος αὖ ἀνέστη, id est, Vide quo pacto asinus cum sit, surrexit. Id omnis arripiens ille, protinus respondit, fore ut ualetudinarius ille reualesceret. Itaq; iocatur Aristophanes, quasi & asinus auis esset, & augurii nonnihil haberet. Nec hoc prouerbium è Comoedia natum est, sed à uulgo ad iocum detortum, & à comico usurpatum. Dicetur non intempestiue, cum ex indicio quopiam ridiculo quippiam colligimus.

Sisyphi artes. XXV

Σισύφου μηχαναί. id est, Sisyphi artes. Dicebantur uafra, uersutaq; consilia. Aristoph. ἐν ἀχαρνεῦσιν.

εἶτ' ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς σισύφου. id est, Dein callidos depromе Sisyphi dolos.

Porrò ut Sisyphus in astutiae prouerbium abiret, Homericus ille uersus in causa fuit:

Σίσυφος ὃς κέρδιστος ἐπιχθονίων γένετ' ἀνδρῶν. id est,

Sisyphus in terris quo non astutior alter. Rursus Iliados ζ.

ἔνθα δὲ σίσυφος ἔσκεν ὃ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν

Ab hoc genus duxit Vlysses, quem Homerus ubiq; uafrum & callidum facit.

Homo Thales. XXVI

Thales pro sapiente

Ἄνθρωπος θαλῆς, id est, Homo Thales. Ironia prouerbialis in stultum, qui sapiens haberi studeat.

Aristophanes in Auibus:

Ἄνθρωπος θαλῆς μέτων. id est,

Homo Thales Meto. Idem in Nebulis:

Τί δῆτ' ἐκεῖνον τὸν θαλῆν θαυμάζομεν; id est,

Qua gratia illum proinde suspicimus Thalem?

Fuit enim Thales unus è septē Graeciae sapiētibus. Est & apud Plau. Salue Thales, cū stultū significet.

Sardanapalus. XXVII

Σαρδανάπαλος, id est, Sardanapalus. Huius cognomen ob insignem hominis molliciem abiit in prouerbium. Aristophanes in Auibus: τίς ὁ σαρδανάπαλος οὑτοσί; id est, Quis hic Sardanapalus? Fuit aūt Sardanapalus Anacyndaraxis filius, rex Nini Persicae regionis, qui eodem die Tarsum pariter & Anchialem, duas Ciliciae ciuitates obtinuit: caeterum delitiis usqueadeo effoeminatus, ut inter eunuchos & puellas, ipse puellari cultu desidere sit solitus. Apollodorus, ut Citat Aristophanis interpres, tradit eius sepulchro epitaphium huiusmodi literis Assyriis insculptum fuisse: ἔσθιε, πῖνε, ὄχευε, ὡς τἆλλα οὐδενός ἐστιν ἄξια. id est, Ede, bibe, utere Venere, nam caetera sunt nihil. Suidas hac forma refert ex Callisthene: σὺ δὲ ὦ ξένε ἔσθιε καὶ πῖνε καὶ παῖζε, ὡς τἄλλα τὰ ἀνθρώπινα, οὐκ ὄντα τούτου ἄξια. id est, Tu uero hospes, ede, bibe, lude, tanquam caeteras res humanas, huius non faciens.

Quid tandem non efficiant manus. XXVIII

Manibus nihil non fit

Aristophanes in Auibus: Τί δῆτα πόδες ἂν οὐκ ἂν ἐργασαίατο; id est,

Quid est, quod haud effecerint demum pedes?

Interpres ostendit allusum esse ad huiusmodi prouerbium:

Τί δῆτα χεῖρες οὐκ ἂν ἐργασαίατο; id est, Quid deniq; est, quod manibus effici haud queat?

Admonet nihil esse rerum omnium, quod arte, quod industria non efficiatur. Caeterum quod scripsit Aristophanes, apte torseris in milites ignauos, quibus omne praesidium & spes salutis non in manibus, sed in pedibus sita est.

Testa collisa testae. XXIX

Testa testae collidi dicitur, cum duo conflictantur utriusq; malo. Aristophanes in Pace:

καὶ πίθος πληγεὶς ὑπ' ὀργῆς ἀντελάκτισεν πίθῳ. id est,

Ac recalcitrans per iram testa testam uulnerat.

Talis est ferè conflictatio regum, inter se belligerantium, qualis ollae cum olla collisio. Nonnunquam

perit uterq;. Certe neuter absq; grauissimis damnis discedit, nisi quòd illud mihi uidetur iniquissime comparatum fatis, quòd cum par sit incommoda belli in eorum recidere capita, qui belli sunt autores, & quorũ refert uicisse, maxima pars malorũ in hos ingruat, quibus inuitis & abominantibus bellũ suscipitur: & ad quos etiam si prosperrimo Marte pugnatũ fuerit, nec teruncius quidẽ sit rediturus.

Animus est in coriis. XXX

In coriis est animus

Aristophanes ἐν εἰρήνῃ.

ἡμάρτομεν ταῦτ᾽ ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε. — In his quidem sum lapsus, at ueniam dabis,
ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ᾽ ἐν τοῖς σκύτεσι. id est, — Nam mens profecto nostra tum in coriis erat.

Quanquam aliàs huius prouerbii meminimus. Simillimum est illi Terentiano: Animus est in patinis. Item illud quod legimus apud Athenæum libro Dipnosophistarum primo,

οὐδ᾽ ἂν λέγῃ τις, οὐδαμῶς μάθοιμεν ἄν, — Ne quis loquatur, capere nunquam quibimus,
ὁ νοῦς γάρ ἐστι τῆς τραπέζης πλησίον. id est, — Nam mens quidem ipsa mensæ adhæret proxima.

Interpres admonet huius prouerbi, ἰδοὺ σκύτη βλέπει, de his, qui iam ad bellum spectant: quemadmodum alio demonstratum est loco. Licebit uti, cum ob solicitudinem erit aliquis ad id, quod agitur in præsentia, parum attentus.

Quibus nec ara, neq; fides. XXXI

Aram neque nec fidem habet

Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν,

οἷσιν οὔτε βωμὸς, οὔτε πίστις, οὔθ᾽ ὅρκος μένει. id est, — Quis nec ara, nec fides, nec ulla durant fœdera.

De uehementer perfidis. Dictum est in Spartanos, quorum perfidiam taxauit Euripides:

Σπάρτης ἔνοικοι δόλια βουλευτήρια. id est, — Spartæ incolæ, dolosa consultamina.

Nunc in aulicos non omnino pessime quadrat.

Ἄγουσι καὶ φέρουσι. XXXII

Agi & ferri

Tritissima quidem, sed tamen prouerbialis apud Græcos autores figura est: ἄγουσι καὶ φέρουσι, pro eo quod est, hostili more populantur, aut uexant. Id si traducatur ad animum non paulo fiet festiuius. Quemadmodum Aristophanes in nebulis:

Ὑπὸ γὰρ τόκων χρηστῶν τε δυσκολωτάτων — Diris ab usuris & usurariis
Ἄγομαι, φέρομαι, τὰ χρήματ᾽ ἐνεχυράζομαι. id est, Rapior miser, ferorq; difficillimis,
Possessiones pignori opponens meas.

Lucianus dixit: ἄγει καὶ φέρει, pro eo quod est, suo arbitratu quò uult, trahit. Consimiliter usus est Cornelius Tacitus de oratoribus, Nunc principes in Cæsaris amicitia, agunt feruntq; cuncta, atq; ab ipso principe cum quadam reuerentia diliguntur. Homerus Iliados ε.

Ἀτὰρ οὔτι μοι ἐνθάδε τοῖον,
οἷόν κ᾽ ἠὲ φέροιεν Ἀχαιοὶ ἤ κεν ἄγοιεν. id est,
Neq; enim hic mihi quicquam
Tale est, à Danais ut ferri possit agiue. Verba sunt Sarpedonis excitantis Hectorem ad bellum pro tuenda patria, cum ipse pugnaret, nihil habens quod Græci possent auferre nimirũ Lycius patria. Item Vergilius Aeneidos secundo:

Alii rapiunt incensa feruntq; Pergama.

Pro diripiunt ac populantur. Consimilem ad modum Liuius dixit, libro de bello Macedo. octauo Tũ demum facta pertinacia est, ut ferri agiq; res suas uiderunt. Apud Herodotum ita Crœsus loquitur Cyro uictori. οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα, ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. id est, Iam enim nihil istorum meum est, sed tua diripiunt. Translatum uidetur à more militari, quòd illic homines & iumenta aguntur, sarcinæ feruntur. Plato in libris de legibus, τῶν ἀλλοτρίων μηδένα μηδὲν φέρειν, μηδὲ ἄγειν. id est, Ne quis quicquam alienarum rerum ferat agat'ue. Vnde color sermonis ex legum formulis ductus uidetur. Q. Curtius libro iiii: pro ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι dixit, uolui agiq;: Eludat uidelicet quibus forte ac temere humana negocia uolui agiq; persuasum est. In eodem libro dixit ferri agiq;, Adhuc lymphatos ferri agiq; arma iacientes. His uerbis inconditum tumultum militum declarauit.

Salem lingere. XXXIII

Ἅλα λείχειν, id est, Salem lingere dicuntur qui perq; tenuiter uictitant. Sic enim Persius:

Vare regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si cum Ioue uiuere pergis,

Diogenes cum à Cratero prædiuite quodam inuitaretur, ut ad se ueniret, usurus hospitio suo, suaq; liberalitate, respondit se malle salem Athenis lingere, quàm apud illum opiparis mensis frui. Itidem Plautus in Curculione: Hodie apud me nunquam delinges salem.

Pedere thus. XXXIIII

Βδεῖν λιβανωτὸν, id est, Pedere thus. Prouerbii speciem habet. Accommodabitur in hos, quorum & uitia placent, aut ipsis, aut aliis impendio amantibus. Facit enim hoc φιλαυτία, ut unicuiq; sua placeant, atti-

deantq́;, etiam si sint putidissima. Facit item hoc amor immoderatus, ut polypus etiam Agnæ delectet Balbinum: ueluti scripsit Horatius, Aristophanes in Pluto:

οὐ λιβανωτὸν γὰρ βδέω. id est, Non soleo thura pedere.

Quadrabit & in assentatores, turpissima pro honestissimis laudantes.

Pro cæco exoculatus est. XXXV

Omnes huiusmodi facetiarum formulæ pertinent ad adagiorum naturam, cum uidemur corrigere quod dictum est: sed altero uerbo, quod uel idem polleat, uel magis etiam lædat: ueluti si quis dicat, non furatus est, sed inuolauit. Non furatus est, sed rapuit. Aristophanes in Pluto:

μῶν οὐ κέκλοφας, ἀλλ' ἥρπακας; id est,

An non furatus es, sed rapuisti? Idem in eadem fabula:

ἀντὶ γὰρ τυφλοῦ ἐξωμμάτωται.

Ludit enim seruus ambigua uoce ἐξωμμάτωται, quæ declarat & oculis donatum Plutū & exoculatū.

Lupus ouem prius duc. ux.

Prius lupus ouem ducat uxorem. XXXVI

Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, πρίν κεν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ. id est,

Ante lupus sibi iunget ouem.

De his, inter quos insanabile dissidium. Consimili figura dixit Horatius:

Sed prius Apulis Iungentur capreæ lupis.

Plautus in Pseudolo, ut mauelis lupos apud oues linquere, quàm hos domi custodes. Ad rem relatū erit lepidius: quod genus si dicas, non cohærere pecuniæ studium, cum studio literario, adq́; eam sententiam accommodes prouerbium.

Sphondyla fugiens pessime pedit. XXXVII

Idem in eodem fermè loco:

πρὶν σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδεῖ. id est, Vt feles quoties fugitat, male pedere sueta est.

In eos quadrabit, qui discedunt non citra infamiam. Sphondyla insecti genus, odoris teterrimi. Plinius libro uigesimoseptimo, capite decimotertio, meminit Sphondylæ serpentis, quæ radicibus arborum sit infestissima: cæterum genus quod nam sit, non explicat. Est autem serpentis huiusmodi species, exiguo corpore, & subnigro, quæ emoriens grauissimum odorem emittit. Hesychius docet apud Atticos spondylen dici felem. Est apud Aristophanem γαλῆς ὀξυμύτορον, de acido uentris flatu.

Cancri nunquam recte ingred.

Nunquam efficies ut recte ingrediantur cancri. XXXVIII

Aristophanes in Pace:

οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,

οὐδ' ἴθι τῷ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν. id est,

Ambulet ut cancer recta, haud effeceris unquam,

Nec quicquam efficies, ubi res erit ante peracta.

Hoc uelut oraculum poeta facetus pronunciat quod à natura sit insitum, nullo corriges negocio. Nā cancris genuinum obliq; ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, quod superius dictum est: Actum ne agas.

κορυβαντιᾶν. XXXIX

Corybantiari

κορυβαντιᾶν pro insanire dixit Aristophanes in Vespis:

ἀλλ' ἢ παραφρονεῖς ἐτεὸν ἢ κορυβαντιᾷς. id est, Aut uere insanis, aut corybantiaris.

Hanc uocem frequenter usurpat Lucianus in Timone, epistolis saturnalitiis, Lexiphane, Hermotino. Sumptum est à Corybantis Cybeles cultoribus, qui sacro correpti furore cymbala pulsant alios item in similem agentes rabiem. Quod idem aliàs uocat κακοδαιμονᾶν, quasi malo duci genio.

Calculo mordere. XL

ψήφῳ δάκνειν, id est, Calculo mordere, dicuntur qui suffragio lædunt, aut ulciscuntur hominem.

Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι.

βλέπουσιν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ψήφῳ δακεῖν. id est, Spectant id unum, ut mordeant suffragio.

Siquidem hac uia potissimum plebei uindicabant, siquid essent offensi, refragabantur in concione, cū calculis ferrentur suffragia. Proinde mordebant non dente, quod tutum non erat, sed calculo.

Charybdis Barathrum. XLI

Hyperbolæ prouerbiales sunt & hæ, cum hominem maiorem in modum edacem, bibacem, rapacem, belluonem, Charybdim, aut Barathrum uocamus. Aristoph. in equitibus.

καὶ τελώνην καὶ φάραγγα, καὶ χάρυβδιν ἁρπαγῆς. id est,

Et Telonen & Barathron, & rapinæ gurgitem.

Huc adscribendum opinor, quod Diogenes, autore Laertio, uentrem τοῦ βίου χάρυβδιν, id est, Facultatum Charybdim uocauit. Horatius de lurcone quodam:

Ingluuies & tempestas barathrumq́; macelli.

Lingua

Lingua seorsum inciditur. XLII

Aristophanes in Pace:

Ἡ γλῶττα χωρὶς τέμνεται. id est, Lingua ipsa seorsum inciditur.

Interpres admonet prouerbialiter dictum. Sumptum autem ex Homero Odysseæ γ.

Ἀλλ' ἄγε τέμνετε μὲν γλώττας. id est, Eia age iam linguas incidite.

Eiusque sententiæ Callistratum citat autorem. Rursum in Pluto:

Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι τούτου τέμνεται. id est, Præconibus horum lingua præcidi solet.

Callistratus, ut citat interpres, tradit olim in sacrificiis linguam exectam præconibus dari solitã. Nam alioqui sunt qui dicãt, ex uictimis Mercurio deberi linguã. Est aũt in Aristophanis uerbis ἀμφιβολία nõ infaceta, quòd lingua utrolibet referri potest, uel ad boues, uel præcones. Interpres admonet allusum esse ad prouerbiale dictum: ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι. id est, Lingua præconi. Quo recte uidebimur usuri, cum præmii nonnihil deberi significabimus, qui in conficiendo negocio pro sua uirili in partem adiumento fuit, aut εὐαγγέλιον dandum læta nunciãti. Sic enim uocat Homerus mercedulam, quæ dari consueuit lætum adferentibus nuncium. Apud Plutarchum Antipater, cum incidisset mentio de Demade iam senio imbecilli fractoque, uelut, inquit, ex ĩmolata uictima, solus uenter & lingua superest. Apparet linguam ceu prophanum membrũ sacris adhiberi non solere. Et Pittacus Amasidi regi mittit è uictima linguam ut membrũ pessimum & idem optimũ. Præcones autẽ habent linguã uenalem, & in sacrificiis admonebãt populum ut linguis fauerent. Plautus in Prologo Pœnuli: Exerce uocem quam per uiuis & colis. Nam nisi clamabis, statim te obrepet fames.

Lingua præ[coni] *Solus uenter superest*

Non capit somnum, nisi hoc, aut illud fecerit. XLIII *Somnus non capit*

Sunt duæ figuræ prouerbiales, quibus intemperantem, atque impotentem rei cuiuspiam cupiditatẽ significamus. Altera est apud Aristophanem in Vespis, huiusmodi:

Ἢν μὴ 'πὶ τοῦ πρώτου καθίζηται ξύλου Ligno nisi fors primus ille assederit
Ὕπνου δ' ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην. id est, Somni uidet nil nocte, non uel paspalam.

Primum lignum dixit, primum gradum. Paspalam autem Græci uocant minutissimum aliquem farinæ puluisculum. Ad eundem modum Iuuenalis:

Quibusdam Somnum rixa facit.

Altera est apud Maronem in Bucolicis:

Quòd si non aliquà nocuisses, mortuus esses.

Priorem reperire est apud Hebræum παροιμιογράφον. Non enim dormiunt nisi cum male fecerint, nec capitur somnus ab eis, nisi supplantauerint.

Ventre pleno melior consultatio. XLIIII

Plutarchus Symposiacõn libro septimo citat hoc carmen:

γαστρὸς ἀποπλείης βουλὴ καὶ μῆτις ἀμείνων, id est, Consultatio tum melior, cum expleueris aluum.

Cum fames interpellat, non uacat deliberare, propterea quòd cõsultatio moram desiderat, & animi tranquillitatem, at fames bilem acuit. Potest & huc torqueri, prius agendum quod instat & urget, deinde de futuro deliberandum. Congruet & in illos, qui bene poti consultant de rebus grauissimis, quem morem Herodotus libro primo, tradit fuisse Persis. Item Persius.

Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi quid dia poemata narrent.

Tenuis spes. XLV *Spes tenuis*

Spem infirmam, incertamque poetæ tenuem uocant, eamque figuram ceu prouerbialem annotarũt interpretes, nominatim Suidas. Aristophanes in Equitibus:

Λεπτή τις ἐλπίς ἐσθ' ἐφ' ἧς ὀχούμεθα. id est, Spes ista tenuis quæpiam est qua nitimur.

Frigidam spem dixit Euripides in Iphigenia Aulidensi,

Ψυχρὰ μὲν ἐλπίς. id est, Spes frigida quidem.

M. Tullius pro Roscio comœdo: Inani & tenui spe te consolaris. Aristophanes metaphoram duxit à nauigantibus, cum ait ὀχούμεθα. Vnde M. Tullius dixit, sperat hinc afflare auram aliquam, pro eo quod erat, ostendi spem, Vt in Verrem actione sexta: Video quid egerim, erigit se, sperat sibi auram aliquam posse afflare in hoc crimine. Id translatum à nautis, qui cum hærent mari nimium malacissante, è nubecula, aut è mari procul crispante diuinant fore uentum. Plato de legibus tertio simili figura dixit, λεπτὴν σωτηρίαν, id est, tenuem salutem. Apud Athenæum libro. xiii. citatur ex Callimacho ὧδ' ἐμίγησαν αἱ ἐλπίδες, ὥστε ἐχθρῶν συμμαχίας καλέσαι, id est, Adeo laborãt spes, ut ab hostibus petantur suppetiæ.

Auram bonam afflare sperat

Anno senior fio. XLVI *Senior anno fio*

Quoties aliquid nobis magnopere molestum significamus, senescere nos etiam uulgo dicimus. Aristophanes in Ranis:

Μὴ πολλὰ σκώπτων ὥσπερ γὰρ θεώμενος, | Faxis caueto. quippe quoties conspicor
Ὅταν τι τούτων τῶν σοφισμάτων ἴδω, | Istiusmodi negociorum quippiam,
Πλέον ἐνιαυτῷ πρεσβύτερος ἀπέρχομαι, id est, | Discedo, crede, senior anno protinus.

Tædio uero molestiaq; conciliari senium indicat etiam Homerus

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι. id est, Illico mortales inter mala multa senescunt.

Tauricum tueri. XLVII

Βλέπειν ταυρηδὸν, id est, Tueri taurine, pro eo quod est, torue. Aristophanes in Ranis:

ἔβλεψεν οὖν ταυρηδὸν ἐγκύψας κάτω. id est, Itaq; ore prono contuetur tauricum.

Plato demonstrat hūc Socrati fuisse morē, taurinis oculis obtueri. Et Vergilius bouem toruā uocat.

Optima toruæ Forma bouis.

Expedit habere plura cognomina. XLVIII

Cognomina plura ex. ha. Aristophanes in Pluto:

ὡς ἀγαθὸν ἔστ' ἐπωνυμίας πολλὰς ἔχειν. id est, Vt expedit, si plura habeas cognomina.

Conuenit in eos, qui multa simul profitentur, quo quæstum faciant uberiorem. Aut qui diuersarū sunt partium. Quemadmodum uespertilio in apologis aliquādo mus est, aliquādo auis. Dictum est autem in Mercurium, cuius uaria feruntur cognomina. Vocatur enim στροφαῖος, uel quòd bene uertat negocia, uel quòd subdolus sit, ac uersipellis: ἐμπολαῖος, quòd auctionibus, ac mercimoniis præsit: ἡγεμόνιος, quòd uiæ dux, ut apud Homerum Priamo: δόλιος, quòd imposturæ, præstigiarumq; repertor: κερδῷος, quòd lucris augeat negociatores: ἐναγώνιος, quòd in certaminibus præconis uice fungatur: διάκονος, quòd deorum minister. Feruntur item & Bacchi permulta cognomina. Prouerbiū non inscite torquebitur & in istos, qui nusquam non habent titulos, ac nominationes, ut uocant, & ceu laqueos instructos ad irretienda sacerdotia. Aut qui plurimas artes profitentur, ut aliqua ratione sibi parent fortunam, uelut ii faciunt, qui in principum aulis iidem & sacrificum agunt, & ministrū, & œconomum, & lenonem, & γελωτοποιόν.

λιμοδωριεῖς. XLIX

Λιμοδωριεῖς. In prouerbiorum collectaneis, quæ Plutarchi nomine feruntur, huiusmodi reperio fabulam. Cum aliquādo Peloponnesus, annonæ laboraret inopia, quidam urgēte fame, collectis sarcinis, inde demigrarunt: ii cum incertis sedibus huc atq; illuc uagarentur, recepti sunt in ciuitatem à Tripolitis. Tripolis autem ea in Rhodo est. Nomen igitur inditum illis, ut dicerentur λιμοδωριεῖς. Hesychius addit ex autoritate Didymi eos qui iuxta Oetam accolebant sic uocatos, quòd ob terræ sterilitatem frequenter cum fame rem habebant. Δωριεῖς Græce dici uidentur à dono & eundo. Itaq; qui uagantes famem adferebāt λιμοδωριεῖς dicti sunt. Alioqui Dores nō sunt in Peloponneso, sed inter Locros & Aetolos, autor Strabo libro nono. Quadrabit igitur in eos, qui fame adacti, aliquò demigrant, uelut Italorum uulgus ferè hospites omneis, λιμοδωριεῖς appellat, ceu fame compulsos, ad eam uisendam regionē. Festus Pompeius admonet homines exili re tenuiq; fortuna dictos olim

Canalicolæ Canalicolas, quòd circa canales fori consisterent.

Bolis tribus

Tribus bolis. L

Plautus in Curculione: Si uis tribus bolis, uelim chlamydem. Tribus bolis, dixit pro compendio, quasi tribus uerbis. Nam bolum Terentius accipere uidetur pro eo, quod Græci uocant βλωμόν. Quod autem continuo deuoratur, tribus bolis edi dicitur.

Vmbræ īmo rem sequi

Velut umbra sequi. LI

Ὥσπερ σκιὰ ἕπεσθαι, id est, Velut umbra sequi. Dicitur qui nunquā deest. Nam umbra corpus assectatur, uelit nolit. Plautus in Casina: Decretum est mihi quasi umbra quoquo ibis tute, persequi. Vnde asseclas indiuiduos, umbras uocamus, & ultro comitantes ad conuiuium, ut indicatum est alibi in prouerbio Vmbræ. M. Tullius libro Tusculanarum quæstionum primo: Et si enim nihil in se habeat gloria cur expetatur, tamen uirtutem tanq; umbra sequitur.

Nummū plūbeum nō credam

Ne nummus quidem plumbeus. LII

Numum plumbeum hyperbola prouerbiali, pro minimo pecuniæ ponunt. Plautus in Casina. Cui homini hodie peculi nūmus nō est plumbeus. Idem in Trinūmo: Cui si capitis res siet, nummū nunq; credam plumbeum. Confine illi, quod est apud eundem in captiui duo:

Neq; ridiculos iam terunci faciunt.

Quanquam hoc alio dictum est loco.

Ferociem satietas pa.

Satietas ferociam parit. LIII

Nicolaus Stobæus in Collectaneis suis hanc sententiam prouerbii titulo citat, τίκτει κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξουσίας ἄνοιαν, id est, Parit satietas ferociam, imperitia cum potestate coniuncta, insaniam, Tollit animos opulentia, quòd si ad inscitiam accedat potestas, iam res ad insaniam usq; procedit. Concinit cum illos

Foenum habet in cornu.

Pindarus in Olympiis inuertit sententiam dicens ὕβριν κόρου ματέρα, id est, Ferociam matrem satietatis. Sed reprehenditur ab interprete, qui magis approbat Homeri uersum:

τίκτει τοι κόρος ὕβριν ὅταν κακῷ ὄλβος ἕπηται. id est,

Fastum copia gignit, opes ubi prauus adeptus.

Cæterum hunc uersum non memini legere apud Homerum, nec uidetur illi γνήσιος, certe quod cõstat, extat in sententiis Theognidis.

Quid cæco cum speculo? LIIII

Τί τυφλῷ καὶ κατόπτρῳ; id est, Quid cæco cum speculo? Finitimum illi: Nihil cum fidibus graculo. Citatur à Stobæo uersiculus ex Epicharmo: Cæco cũ speculo nihil.

τίς γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνία; id est, Luminibus orbo, cum speculo quid est rei? Quorsum opus est libris illiterato? quo regnum iuueni stulto? quo diuitias ei qui nesciat uti?

Miseram messem metere. LV

Malam metere messem, est pro malefactis luere pœnas. Non admodum abhorret ab eo quod alibi retulimus. Vt sementem feceris, ita & metes. Stobæus hoc carmen citat ex Eur. Ione,

Καὶ νῦν ἐφέλκετ᾽ ὦ κακοὶ τιμὰς βροτοί, At nunc honores ô scelesti accersitis
καὶ κτᾶσθε πλοῦτον πάντοθεν θηρώμενοι, Et opes paratis aucupantes undiq;
σύμμικτ᾽ ἐν ἀδίκοις καὶ δικαίοις ὁμοῦ, Promiscue per fas, nefasq;, postea
ἔπειτ᾽ ἀμᾶσθε τῶνδε δυστυχῆ θέρος. id est, Messem metitis ob ista tristem & asperam.

Aeschylus in Persis,

ὕβρις γὰρ ἐξανθοῦσ᾽ ἐκάρπωσε στάχυν Florens enim spicam tulit ferocia
ἄτης, ὅθεν πάγκλαυτον ἐξαμᾷ θέρος. id est, Noxæ, unde prorsum flebilem messem metit.

Plato in Phædro, ποῖόν τινα οἴει μετὰ ταῦτα τὴν ῥητορικὴν καρπὸν ὧν ἔσπειρε θερίζειν. id est. Qualem putas postea rhetorice messem messura est, quã seminauit. Aristo. rhetoricorũ.iii. citat ex Gorgia, σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας. i. Tu qdẽ hæc turpiter seminasti, & misere messuisti.

Venimus ad summam lineam. LVI

Euripides in Antigone,

Ἐπ᾽ ἄκραν ἥκομεν γραμμὴν κακῶν. id est,

Deuenimus summam ad malorum lineam. Item Horatius: Venimus ad summum.

De linea stadiorum & lusus, dictum est alibi non uno loco.

Saburratus. LVII

Plautus in Cistellaria, noue quidem, sed admodum eleganter dixit saburratus, pro onustus cibo. Sumpta metaphora à nauibus, quas onerant harenis, aut argilla, ne iactentur, uacillentq; in fluctibus. Quod equidem inter adagia non retulissem, nisi etiam uulgo passim diceretur. Plauti uerba sunt hæc: Idem mihi, magnæ quod parti est uitium mulierum quæ nunc quæstum facimus. Quæ ubi saburratæ sumus, largiloquæ extemplo sumus. Venustius fiet, si longius detorqueatur: ueluti siqs aures saburratas dicat, alicuius multiloquio. Aut animus philosophiæ præceptis saburratus, ne rerum tempestate iactetur.

Numero dicis. LVIII

Plautus in Casina: Numero dicis, dixit pro eo quod est, facile, & compendio. Festus exponit pro cito, ac celeriter, citans tum alios multos autores, tum hunc Plauti locum. Sed apud Festum adeo deprauata est scriptura, ut referre pigeat, nisi quòd illinc colligitur ueteres non solum dixisse, numero dicis, sed numero scis, numero facis, numero expungere, numero credere, numero uenire, pro facile ac cito uenire. Nonius Marcellus putat numero dici pro multum, sed exempla quæ adducit magis indicãt accipi pro cito ac facile, siue statim. Quod ipsum ille fatetur in fine. Idem in Amphitryone: Numero mihi in mentem fuit. Vsurpatur apud eundem & aliis aliquot locis. Numerò dicis & similia

Palpari in tenebris. LIX

Ψηλαφᾶν ἐν τῷ σκότῳ, id est, Manu tentare in tenebris. Dicuntur qui rem obscuris uestigant coniecturis. Aristophanes in Pace:

Πρὸ τοῦ μὲν οὖν Antehac negocia,
ἐψηλαφῶμεν ἐν σκότῳ τὰ πράγματα, Velut in tenebris manibus attentauimus,
νυνὶ δ᾽ ἅπαντα πρὸς λύχνον βουλεύσομεν, id est, Nunc ad lucernam cuncta pensitabimus.

Allusit poeta ad Hyperboli artificiũ, q ex lychnopola.i. lucernario factus fuit impator. Vsurpat idem prouerbium Plato in Phædone. Quod qdem & hodie dicit de coniecturis incertis, ψηλαφᾷ.

Muscas depellere. LX

Muscas depellere, etiam hodie uulgato ioco dicitur, qui ocioso atq; inutili fungitur officio. Aristophanes in Vespis:

ἀλλὰ φυλάττεται διὰ χειρὸς ἔχων καὶ τὰς μυίας ἀποσοβεῖν. id est,
Immo cauet præ manu habens, etiam muscas depellere curans.

Tenuiter diducis. LXI

Λεπτὰ ξαίνεις. id est, Tenuiter diducis. Suidas scripsit dici solitũ de iis, qui pauperũ more tenuiter uictitãt. Translatum apparet à mulieribus lanam carminantibus. Nisi malumus legere ξέεις, Nam in uulgatis codicibus ξένης habet. Quæ uox quid sibi uelit mihi sanè nõ liquet. Porrò siue ξαίνεις legas, siue ξέεις, utroq; modo significabitur illa tenuium hominum in minutulis rebus diligentia, quam Græci uocãt μικρολογίαν, adeo ut etiam cuminum secare prouerbio dicatur. Quin & apud Latinos, pauperes tenues appellant: & Terentius, sic tenuiter, dixit de iuuene amante citra pecuniarum adminicula. Interdum ad exactam curam referunt, ac subtilitatem. Vt Horatius in Sermonibus:
Vtpote res tenues tenui sermone peractas.

λεπτολογεῖν Aristophanes item in Nebulis, λεπτὴν φροντίδα dixit, λεπτοτάτους λόγους, & λεπτολογεῖν, id est, Tenuem curam, & tenuissimas rationes, & tenuia loqui, nimirum anxias, ac nimium subtiles philosophorum ridens argutias: cuiusmodi acumen Seneca prodidit fuisse Chrysippo, quòd pungeret modo, non penetraret. Porrò quemadmodum commoda rectaq; diuisio plurimũ lucis adfert sermoni: ita curiosa illa & in frusta uerius quàm in membra sectio facit interdum, ut ualde intelligẽdo nihil intelligamus. Vnde qui uitant hanc immodicam subtilitatem παχυμερῶς καὶ παχυμερέστερον loqui dicuntur. Vlpianus libro Pandectarum. xv. Titulo de peculio, Cap. Quam Tuberonis. Scire

παχυμερῶς autem non utiq; singulas res debet ex necessitate, sed παχυμερέστερον, & in hanc sententiam inclinat Pomponius. Vox enim cõposita uidetur, à παχὺ, quod est pingue, & μερὶς partitio. Contra qui excu-

λεπτομερῶς tiunt singula quæq; licet minuta, λεπτομερῶς λέγειν dicuntur. Pro παχυμερῶς Aristoteles libro Ethicorum Nicomachiorum primo dixit, παχυλῶς καὶ τύπῳ. ἀγαπητὸν οὖν περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, παχυλῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι. id est, Gratum igitur fuerit de talibus & è talibus disserentes crasse ac formula breuiterq; uerum ostendere. Sentit exceptionũ scrupulos omittẽdos apud inexercitatum auditorem, sed ita de rebus loquendum, ut plerunq; sunt aut uulgo habent. Rursus eiusdẽ operis lib. ii. πᾶς περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι. id est, Omnis

ὡς τύπῳ εἰπεῖν ut ita loquar sermo de rebus agilibus, crassius nõ exacte fieri debet. Frequẽs & illud in Græcis autoribus, ὡς τύπῳ εἰπεῖν. id est, ut ita loquar, cum sentiunt se rem non ut est exacte proloqui, sed qualibuscũq; uerbis significare, ac notare uerius quàm eloqui.

Simia fucata. LXII

Πίθηκος ἀνάπλεως ψιμυθίου, id est, Simia plena fuci. De deformi anu, fucata tamen, & meretriciis culta lenociniis. Nam ψιμύθιον Græcis appellatur color ille, quo quondam meretrices, nunc honestæ etiã, si diis placet, matronæ faciem oblinunt, quo senectam, ac formæ uitia dissimulent. Aristophanes ἐν ταῖς ἐκκλησιαζούσαις,

Πότερον πίθηκος ἀνάπλεως ψιμυθίου; Vtrum'ne uariis picta fucis simia?
Ἢ γραῦς ἀνεστηκυῖα παρὰ τῶν νεκρῶν; id est, An anus ab imis huc reuersa manibus?

Potest & ad rem accõmodari, ueluti si quis turpem causam, orationis phaleris adornet, ut honesta uideatur. πιθηκίζειν est fucis aut blandiciis fallere, unde πιθηκισμός. Aristophanes in Equitibus,

πιθηκίζειν Οἴμοι τάλας, οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις. id est,
Me miserum cuiusmodi pithecismis me circumagis.

τρεχέδειπνος Zophorodorpides, & similia LXIII

Plutarchus in Symposiacis ostendit olim cognomina quædam prouerbiali ioco iactata fuisse in eos, qui serius ac cunctantius ad conuiuium accederent, Dictos enim tum καλυσιδείπνους, tum ζοφοροδόρπιδας, tum τρεχεδείπνους. Quorum nominum rationem si coniectare licet, hanc esse puto, quòd qui cunctarentur adire, hi, quòd aliis essent in mora, impedimento esse uidebant, quo minus illis cœnare liceret: deinde quòd lentitudine sua efficerent, ut conuiuium ad noctem usq; proferret. Tertium cognomen κατ' ἀντίφρασιν attributum apparet. Negat autem apud Plutarchum quispiam Pittacum ab Alcæo Zophorodorpidem appellatum, quòd serius iniret conuiuium, sed quòd sordidis ac plebeis compotationibus gauderet. Antiquitus autem inelegans, ac parum urbanum habebatur, si quis ad conuiuium rogatus, tardius aduenisset. Vnde Polycharmus in apologia, qua uitæ suæ ratiõe reddit Atheniensibus, illud in laudem suam interposuit, ἄνδρες Ἀθηναῖοι καὶ πρὸς τούτοις οὐδέποτε κληθεὶς ὡδὶ δεῖπνον ὕστερος ἀφικόμην, id est, Ad hæc insuper Athenienses, nunquam ad cœnam accersitus, post tempus accessi. Huius opinionis Battus quidam scurra non illepide causam aperuit apud

ἐπιθυμοδείπνος Cæsarem. Consueuit enim is, qui tardius uenirent ad conuiuium, ἐπιθυμοδείπνους appellare, quasi dicas, conuiuiorum appetentes, propterea quòd cum essent occupati negociis, ob cœnarum tamen cupiditatem non excusarent iis, à quibus rogarentur. Huiusmodi fermè Plutarchus. At Terentius in seipsum excruciante, indicat inciuile fuisse, statim & ante tempus adesse conuiuam, cum Chre-

mes ait illos iamdudum præsto esse domi suæ, seq; ipsum in mora conuiuis esse, nimirum indicans contra fieri solere. Apud Aristophanem in Concionatricibus huc alluditur aliquoties, ὡδὶ τὸ δεῖπνον ἔρχομαι. id est, Ad cœnam uenio. In eadem, ἐπᾴσομαι μέλος τι μελοδειπνικόν. id est, Accinam melos aliquod cœnaticum.

Cui ista arrident, meis ne gaudeat. LXIIII

Aristophanes in Nebulis:

Ὅστις οὖν τούτοισι γελᾷ, τοῖς ἐμοῖς μὴ χαιρέτω. id est,

Proinde risum cui ista pariunt, is meis ne gaudeat.

Prouerbii speciem hábet, quo licebit uti, cum ingens interesse discrimen significabimus inter nostras & aliorum rationes. Græcus uersiculus claudicat una syllaba, Plenus erit, si pro γελᾷ legas γελάει. Contrarium huic illud Maronis: Risum cui ista pariunt in meis ne gaudeat

Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui.

De iis, quæ eiusdem sunt farinæ, & ex æquo contemnenda.

Βωμολοχός, βωμολοχεύεσθαι. LXV

Βωμολόχοι, Prouerbiali conuicio dicebantur scelesti & improbi. Quod nominis olim inditū uidet̃ iis, qui obuersantes circum aras, uictimis tendere consueuerunt insidias: aut qui ob id rem diuinam facerent, quòd ex aliorum accusatione compendii nonnihil auferrent. Nam huiusmodi mortalium uota Iuppiter audit apud Lucianum in Icaromenippo. Dicuntur item βωμολόχοι, qui cum res diuina peragitur, non faciunt uota diis, sed nugas inanes deblaterāt. Qui mos hodie magnatibus præcipue placet, & illud admodum ciuile putant, si inter sacrificandum assidue cuipiam ad aurē obgāniant. Aristophanes in Nebulis, καὶ βωμολόχος. Idem in eadem fabula:

Εἰ δέ τις αὐτῶν βωμολοχεύσαιτ' ἢ κάμψειέ τινα καμπήν, id est,

Siquis eorum bomolochum egerit, & flexum aliquem flexerit.

Quanquam in hoc ipso καμπήν τινα κάμπτειν subest prouerbii color. Idem in Equitibus ἀλλ' ἐνθυμεῖ, νῦν βωμολόχον ἐξηῦρέ τι, sentiens aduersarium excogitasse quiddam egregie scelestum, quod βωμολόχον appellat quasi insigniter adulatorium. Vox deducta uidet̃ à βωμός altari, & λόχος insidiis, quòd nec illic desint, qui cibos suffurent̃, aut mendicādo petant. Hinc translatū est ad abiectæ adulantes uentris gratia. Vnde dicta sunt βωμολοχεύματα καὶ βωμολοχεύματα pro sordidis adulationibus. Interdū βωμολόχον uox tribuit̃ aruspicibus, diuinis, tibicinibus, & huic hominū generi quòd nidorem altaris sequit̃. Denique uocis usus transiit ad omnes, qui improbis artibus uenantur quæstum.

Prius quàm gallus iterum cecinerit. LXVI

Πρὶν καὶ τὸ δεύτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο. id est, Prius atq; gallus cantet iterum cristiger. Gallus antequam iterū cantet

Græcus uersiculus constabit, si pro ἀλεκτρυών legas ἀλέκτωρ, id est, Admodum mane, & antelucano. A prisca consuetudine sumptum, qua noctis deliquium & accessum diei, galli cantu metiebantur, gnomonibus horariis nondum repertis. Gallus autem tribus interuallis canit, prænunciās diem. Qua de re Plinius libro decimo, capite uigesimoprimo: Et hi nostri uigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sydera, & ternas distingunt horas interdiu cantu. Cum sole eunt cubitū. Quartaq; castrensi uigilia ad curas laboremq; reuocant. Nec solis ortum incautis patiuntur obrepere. Diemq; uenientem nunciant cantu, ipsum uero cantum plausu laterum. Hactenus Plinius. Cur autem id accidat gallis, Democritus apud M. Tullium concoctionem in causa esse putat, quòd id temporis cibus à pectore depulsus in omne corpus digeritur. Poetæ ad fabulam referunt, cuius meminit Lucianus in Gallo. Mihi magis arridet Ambrosii Leonis Nolani ratio, quem uirum equidem non dubitem in peruestigandis naturæ mysteriis, uel cum quouis ueterum philosophorum conferre. Hic in quæstionibus suis gallorum cantum à peculiari quadam salacitate proficisci putat. Esse enim hoc animal præ cæteris gallinis deditum, ac uelut uxorium, mireq; solicitum de sobole quammaxime propaganda, adeo ut unus gallus compluribus gallinis præficiatur, tantamq; turbam unicus maritus impleat, tum pro fœminis ac pullis acerrime depugnet. Porrò cantum gallorum ab imaginatione Veneris proficisci, uel illud satis arguit, quòd prius quàm ineundis gallinis maturi sint, sileant. Ex reliquis item auibus pleræq; in coitu, coitus'ue desiderio uocem edunt, ut anates, passeres, hirundines, perdices. Vox autem maris in auium genere, tantam uim habet ad incitandam Venerem, ut quædam hac audita tantum, concipiant oua. Quo in numero sunt perdices. Gallus itaq; dilabente iam per uiscera cibo somnoq; discedente, quo tempore corpora sua sponte concitantur ad Venerem, statim gallinarum meminit, quoq; copiosior sit fœtura, cantus illecebra prouocat. Quòd autem subinde canit, in causa est, quia Galli somnus est interfectus, minimeq; perpetuus, maxime cū uigent ætate, ut intelligas & hoc à salacitate proficisci. Sed ut ad interpretationem adagii recurramus, ueteres initium diei à prima mediæ noctis inclinatione ordiebantur. proximum tempus gallicinium uo-

tabant, quòd id temporis lucem multo ante præsentientes incipiunt canere. Tertium conticinium, cum & galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Quartum diluculum cum incipit dignosci dies. Quintum mane, cum clarus iam dies exorto sole. Itaque secundus gallorum cantus, multo solis exortum anteuenit. Hinc Iuuenalis:

Quod tamen ad galli cantum facit ille secundi
Proximus ante diem caupo sciet.

Consimiliter Aristophanes in Concionatricibus: πόθεν;
οὐ δῆτ' ἐπεὶ μὰ Δία τότ' ἦλθες, ὅτε τὸ δεύτερον
ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο, id est,
Minime gentium.
Ne siquidem illo te appulisses tempore,
Cum gallus iterum caneret,
Huius rei mentio fit & in euangelicis literis.

Allij caput

Ne allii quidem caput. LXVII

Prouerbialis hyperbole. οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν δέδωκεν, id est: Ne allii quidem caput dedit. Aristophanes in Vespis:
οὐδεὶς οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν τοῖς ἐψητοῖσι δίδωσι. id est,
Nemo uel allii caput addit coctis.
Conueniet in sordidum, & impendio parcum.

Negocium ruminare

Ruminare negocium. LXVIII

Ἀναμασᾶσθαι τὸ πρᾶγμα, id est, Ruminare seu remandere negocium, dicitur qui suo cum animo uersat, etiam atque etiam expendens. Sumpta metaphora ab animantibus, qui cibum in os reuocatum denuo mandunt, atque ita demum in alterum uentrem traiiciunt. Nam id non accidit nisi iis, quibus duo sunt uentres. Aristophanes in Vespis:
μόλις τὸ πρᾶγμ' ἔγνωσαν ἀναμασώμενοι. id est, Vix causa cognita est, ubi ruminauerant.
Id etiam appellant ἀναμηρυκάζειν, Vsurpat hoc adagium & Lucianus quodam in loco.

ἀναμηρυκάζειν

Mordere labrum

Mordere labrum. LXIX

Ἐσθίειν τὰ χείλη, id est, Comedere labra, uel hodiernis temporibus uulgo dicitur, qui stomachatur, animoque ringitur, sumptum ab indignantium gestu. Aristophanes in Vespis.
ὑπ' ὀργῆς τὴν χελώνην ἐσθίων. id est, Comedens labra præ iracundia.
Sic & Homerus Odysseæ υ.
οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες. id est, Ast hi labra suis presserunt dentibus omnes.

Lesbiari. LXX

Λεσβιάζειν antiquitus polluere dicebant. Aristophanes in Vespis.
μέλλουσιν ἤδη λεσβιεῖν τοὺς ξυμπότας. id est, Quæ combibones iam suos contaminet.
Aiunt turpitudinem quæ per os peragitur, fellationis opinor, aut irrumationis, primū à Lesbiis autoribus fuisse profectam, & apud illos primum omnium fœminā tale quiddam passam esse. Interpres huius rei testē citat Theopompū in Vlysse. ἵνα μὴ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο καὶ θρυλλούμενον δι' ἡμετέρων στομάτων εἴπω σόφισμα, ὅ φασι παῖδας Λεσβίων εὑρεῖν, id est, Vt ne uetus illud, ac uulgo iactatū inuentum ore nostro proloquar, quod aiunt Lesbios repetisse. Citat & Stratidem in Troilo:
μὴ ποτ' ὦ παῖ Ζηνὸς ἐς τ' αὐτὸ μόλῃς
ἀλλὰ παραδοὺς τοῖς Λεσβίοις χαίρειν ἐᾶν. id est,
Nequando fili Iouis hucusque peruenias, uerum hoc Lesbiis relinquas, ac ualere sinas. Senarii duo uidentur, sed nonnihil deprauati. Innuit idem Aristophanes, ἐν ἐκκλησιαζούσαις,
δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς Λεσβίους. id est, Mihi at uidere labda iuxta Lesbios.
Allusit autem ad communem literam, quæ prima est & Lesbiis, & obscœno uerbo λαικάζειν. id ni fallor, tale quiddam est Græcis, quale fellare Latinis. Nam uox etiamnū manet, tametsi rem iam olim è medio sublatam arbitror.

Pyrrichen oculis præ se ferens. LXXI

Πυρρίχην βλέπειν, id est, Tumultum ac bellum uultu præ se ferre, inde dictum, quòd Pyrriche saltationis genus est, quod ab armatis pueris peragebatur, ut testis est Athenæus libro Dipnosophistarum decimoquarto, ostendens in ea belli imaginem repræsentari, impetum & ardorem adorientium, & celeritatem fugientium. Et Aelius Spartianus in Adriano, Militares, inquit, pyrrhicas populo frequēter exhibuit. Tranquillus item Pyrriches meminit. Pyrrichen saltauerunt Asiæ Bithyniæque principū liberi. Iulius Pollux lib. iiii. cap. xiiii. inter uaria saltationum genera cōmemorat ἐμμέλειαν tragicorum, κόρδακα comicorum, σίκιννιν satyricorum, πυρρίχην ac τελεσιάδα, quas ἐνόπλους uocat, quòd armati saltarent. unde ξιφισμὸν dictum indicat, quod gladiis perageretur, & ποδισμὸν quod mira pe

dum celeritate corpus circũagerent. Idem commemorat & alia saltationum genera, quæ belli habebant imaginem, κώμον & τετράκωμον, quam ait Herculi fuisse sacram. Rursus aliam, quã κρεανικὴν dixere, quæ & ipsa armis peragebatur. Plato de legibus septimo, docet duo potissimum saltationis genera fuisse, alterum bellicum ac tumultuosum, quod Pyrriche dicebatur, alterum moderatius, quod ἐμμέλεια. Pyrrichen describit his uerbis, πυῤῥίχην ἄν τις ὀρθῶς προσαγορεύοι τάς τε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσεσι καὶ ὑπείξει πάσῃ, καὶ ἐκ πηδήσεσιν ἐν ὕψει, καὶ συνταπεινώσει μιμουμένην. καὶ τὰς τοιαύτας ἐναντίας τὰς ἐπὶ τὰ δραστικὰ φερομένας αὖ σχήματα, ἐν τε ταῖς τῶν τόξων βολαῖς καὶ ἀκοντίων καὶ πασῶν πληγῶν μιμήματα ἐπιχειροῦσαν μιμεῖσθαι, τό τε ὀρθὸν ἐν τούτοις καὶ τὸ εὔτονον τῶν ἀγαθῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν, ὁπόταν γίγνηται μίμημα εὐθυφερὲς ὡς τὸ πολὺ τῶν τοῦ σώματος μελῶν γιγνόμενον, ὀρθὸν μὲν τὸ τοιοῦτον, τὸ δὲ τούτοις ἐναντίον, οὐκ ὀρθὸν ἀποδεχόμενον, id est, Pyrrichen recte appellaueris, quæ uitationes oĩum plagarum ac iaculorum deflexione corporum, omniq; cedendi rõne, submissione ab subsultibus in altum imitat̃. Rursum his cõtrarios gestus, qui cõducunt ad corporis motus, agilitati parandæ idoneos, qui tum in arcuũ iaculationibus, tum in hastilium missionibus, deniq; in oĩum plagarum impetitionibus simulachra pugnæ student imitari, simulq; rectitudinẽ, interim & robur, bonorum corporum atq; animorum, quoties fit imitatio, quæ adhibita plerunq; cõfert ad corporis membrorum firmitatẽ, rectum qdem hoc, quod aũt his cõtrarium est, nõ ut rectũ approbat̃. Meminit & scholiastes in Iliados Homericæ π. cõmemorans tria saltationũ genera, Pyrrichen, Sicinnin, quæ pertinet ad sacra & scordacismũ, qui sit indecorus & ꝓphanis cõueniens. Pyrriche Cretensium erat, & in armis peragebatur. Vnde Homerus uirũ in belli muniis agilem intelligi uolens, saltatorẽ appellat ὀρχηστὴν περ ἐόντα. Hoc pugnæ genus elegãter depingitur ex Xenophonte apud Atheneũ libro primo, ἀνέστησαν πρῶτοι θρᾶκες, καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχοῦντο σὺν ὅπλοις, καὶ ἥλαντο, ὑψηλά τε καὶ κούφως, καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο. τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσι δοκεῖν πεπληγμένον αὐτὸν ἄνδρα. ὁ δὲ ἔπεσε τεχνικῶς πως, καὶ πάντες ἀνέκραγον. καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα ἑτέρου ἐξῄει, ἄδων σιτάλκαν, ἄλλοι δὲ τῶν θρᾳκῶν, τὸν ἕτερον ἐξέφερον, ὡς τεθνηκότα, ἦν δὲ οὐδὲν πεπονθώς, id est, Surrexerunt aũt primi Thraces, & ad tibiam saltabant, subsiliebantq; in altum, idq; leuiter, interim utentes gladiis. Tandem alter alterũ feriebat, sic ut omnibus uideret̃ hominẽ percussisse. Ille uero artificio quodam cadebat, moxq; oẽs exclamabãt. Tum is qui percussisse uidebat̃, cum alterum armis spoliasset, exibat, canens Sitalcam, Porrò cæteri Thraces, alterum efferebant ueluti mortuũ, cum nullo esset affectus malo. Refert illic & alia saltationum genera, siquis auet ea cognoscere. Deniq; Homerus Iliados π. Cretensem quempiam bello strenuum, ὀρχηστὴν appellat, hoc est saltatorem, ob Pyrrichen, de qua diximus, Thracibus familiarẽ. Ita Scholiastes commemorans tria saltationum genera, pyrrhichen bellicam, Sicinnim sacris accõmodam, & σκορδακισμὸν sordidam ac prophanam. Aristophanes in Auibus,

ἄγγελος ἐλθεῖ πρὸς ἡμᾶς ἐδὺ ῥο πυῤῥίχην βλέπων. id est,

Nuncius Accurrit ad nos, Pyrrichen oculis tuens.

Vnde & pedi Pyrrhichio nomen, quod impetum habet militis ruentis in prælium, & uel à Pyrrho Achillis filio, quod Plinius lib. vii. cap. lvi. sentire uidet̃, scribens, armatã saltationẽ Curetes docuere, pyrrhichen Pyrrhus, utranq; in Creta, Vel ut putat Athenæus. à Pyrrhicho, quodã Lacedœmonio: sunt enim bellacissimi Lacones, apud quos peculiaris erat hæc saltatio, quã mox à quinto anno pueri discebant, quod illi uocant πυῤῥιχίζειν, & Pyrrichistæ dicunt̃, hoc genus exercẽtes. Vel ab ignea ui nomen habet. Iulius Pollux eo quẽ mox citaui loco, ait Pyrrhichen eandem esse cum Telesia, & utrosq; fuisse iudices hoc genus certaminum. Quin hoc ipsum, siquis tumultuantem & ira excandescẽtem dicat πυῤῥιχίζει, nõ carebit ꝓuerbii specie. Simili tropo Timocles apud Aristophanem lib. vi. πυῤῥιχίζειν

Μισῶν λόγους ἄνθρωπος, οὐδὲ εἰσάγων ποτὲ Sermonis osor homo, nihil contra loquens

Ἀντίθετον εἰπών οὐδὲν, ἀλλ' ἄρη βλέπων. id est, Vnquam, sed ore præferens Martem truci. Martẽ tueri

Itidem poetæ dicunt torua tuens: & Græci ὑπόδρα βλέπων.

Non est oleum in lecytho. LXXII Oleũ non est in lecytho

Ἔλαιον οὐκ ἔνεστιν ἐν τῷ ληκύθῳ. id est, Olei liquor nequaquam inest in lecytho,

Scilicet cum significamus non esse precibus locum apud inexorabilem. Refertur apud Aristophanem in Auibus. Est aũt allusio ad uocem. Nam ἔλαιον oleum significat, & ἔλεος misericordiam, & haud scio an altera ab altera sit deriuata.

Magis gaudet eo, qui senectam exuit. LXXIII

Γέγηθε μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδύς, id est, Gaudet magis, q̃ qui senectam exuit, De uehementer hilari, ac gestienti gaudio. Aristophanes in Pace,

ἥδομαι γὰρ καὶ γέγηθα, καὶ πέπορδα καὶ γελῶ

Μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδὺς, ἐκφυγὼν τὴν ἀσπίδα. id est,

Gaudeo siquidem, atq; lætor, atq; pedo & rideo,

Qui clypeum suffugerim, magis ac senectam qui exuit.

Ductum est à serpentibus & cicadis, qui statis temporibus exuunt senectuté, ac ueluti renascunt.

Bonorũ u. m.

Hic bonorum uirorum est morbus. LXXIIII

Αὕτη γὲ χρηστῶν ἐστὶν ἀνδρῶν ἡ νόσος. id est, At iste sanè morbus est probi uiri.

Suidas ꝓpemodum ut prouerbiale citat. Extat aũt apud Aristophané in Vespis. Vti licebit, cum id probro dať, quod magis laudi duci oportebat. Finitimũ illi, ex Euripidis Aulidensi Iphigenia,

Probrum honestum

Καλόν γέ μοι τοὔνειδος ὠνείδισας. id est, Mihi opprobasti probrum honestum scilicet.

Aut εἰρωνικῶς, in tristia quædam & seuera uitia, quæ cum atrociora sint, tamen minus obnoxia sunt infamiæ, quòd his magnates ac probati laborent. Quis enim non execratur furem? At longe fœdius est adulterium, quod tamen proceres sibi propemodum laudi tribuũt. Inuidere, obtrectare, studere congerendis opibus longe sceleratius est, q̃ puellam habere, qui cum cubites, ob nocturnos, ut diuus ait Hieronymus, metus. At hoc qui facit sacerdos, uappa uocatur ac sterquilinium, & integri sanctiq; habentur, qui ambitione tument, auaritia contabescunt, inuidentiæ uirus afflant omnibus, quòd uidelicet hi bonorum uirorum morbi sunt.

Guttam

Micam nõ habet, pilum

Ne guttam quidem, LXXV

Manet etiam hodie uulgo tritissimum, Ne gutta quidem, ὑπερβολικῶς, pro minimo. Aristophanes, ἐν Ἀχαρνεῦσιν

Σὺ δ' ἀλλά μοι σταλαγμὸν εἰρήνης ἕνα. id est, At mihi da pacis unam guttulam.

Idem in Vespis adsimili forma dixit,

ὕπνου οὐδὲ πασπάλην. id est, Ne paspalam quidem somni.

Pro eo quod erat, ne minimum quidem somni. Nam paspalam Græci uocant minutissimã micam æris, aut farinæ, quemadmodum & ante diximus. Plautus in Pseudolo: Cui neq; parata gutta certi consilii, neq; adeo argenti. Nam hæc plus habent ueneris ad animi res translata: ut, guttam, aut micam, aut pilum bonæ mentis non habet.

Βατταρίζειν. LXXVI

Βατταρίζειν, dicebantur uulgo qui balbutirent, quibusq; hæsitans esset & impedita lingua, quod Græci τραυλίζειν appellant. M. Tullius ad Atticum libro sexto, τῆς ξυνωρίδος τῆς ἐμῆς ὁ ἀπελεύθερος ἔδοξέ μοι τὰ ἐμὰ βατταρίζειν. Quod uitium ex humore immodico nasci docet Hippocrates. Probat Galenus cõmentario sexto: unde in pueris ac temulentis ferè accidit accidit: quanquam addit & alias causas, indicans potissimum fieri in τ & ρ, pro quibus sonant τλ. unde fit ut ægre suum ipsorum uitium pronuncient, τραυλίζουσιν. De pueris cur magis balbutiant quàm uiri quærit Aristoteles, Sectionis. xi. problema. xxx. Distinguit auté illic philosophus, τραυλότητα, ψελλότητα & ἰσχνοφωνίαν. Traulosin autem definit cum quis literam quampiam non potest exprimere, non quamlibet, sed certam aliquam. Hanc Theodorus uertit blesitatem. ψελλότητα uero, cum litera quæpiam aut syllaba supprimitur, ueluti cum πτίδυει, dicitur pro πτισδύει, hanc Theodorus uertit balbutiem, ἰσχνοφωνίαν uero, cum non ualent expedite syllabam syllabæ contexere pronunciando, quá Theodorus uertit, linguæ hæsitantiam. Quæ uitia frequentius accidunt pueris, ut dictum est, senibus ac uinolentis, unde Flaccus balbam senectutem uocat. In causa putat Aristoteles uirium imbecillitatem, quæ non queat animo subseruire. Etiamsi Tullius βατταρίζειν accipere uidetur propemodum pro effutire. Inde translatum ad eos, qui nugas deblaterant. Vnde βατταρισμὸν nugacitatem uocant, uocem à Batto quopiam Thebano mutuati, cui uox fuerit exilis, linguaq; parum articulata. Cui Pythia dixerit, Βάττ' ἐπὶ φωνὴν ἦλθες, id est, Batte ad uocem uenisti. Autor Hesychius, addens quibusdam uideri uocem imitatitiam, qualis est φλοῖσβος aliæq; innumeræ. Dicunt & βαττολογίαν multiloquentiam, à Batto quopiam poeta, cui mos erat in poematis eadem subinde inculcare. Vtriusq; meminit Suidas. Verum hæc nihil ad sensum Ciceronis. Mihi magis apparet dictũ fuisse βατταρίζειν pro dolo malo agere, quòd apud Cyrenæos uulpes dicatur, βάσσαρος, teste Herodoto, ut Latini quoq; dicunt uulpinari. Battarus enim dux fuit deducendæ in Cyrenen coloniæ. De psellismo dictum est nobis aliàs.

Seuum unde excoquat

Vnde excoquat seuum. LXXVII

Plautus in Captiui duo, puerbiali dixit hyperbole. Vnde excoquat seuũ senex, opes significans copiosissimas. Tametsi locus hic non uideť uacare mendo. Ratio trochaici carminis admonet opimæ legendum, non optimæ. Plautinus uersus hic est, ita ut in uulgatis circũfertur codicibus,

Quid diuitiæ, sunt'ne optimæ? Vnde excoquat seuum senex.

Seuum autem uel ut alii sebum, est pingue pecudum durius, quod Græci στέαρ appellant.

Iugũ iactare

Iactare iugum. LXXVIII

Iactare iugum, est incommode ferre seruitutis necessitatem. Translatum à bubus, nondum assuetis iugo. Iuuenalis,

Nec iactare iugum uita didicere magistra.

Simile illi, Contra stimulum calcitrare. Congeminatur enim infortunium, quod feras impatientius, minuitur animi æquitate. Quemadmodum ait Plautus,

In re mala, animo si bono utare, adiuuat.

Vt in Velabro olearii. LXXIX

Olearii uelabram

Vt in Velabro olearii. Prouerbialis similitudo de iis, qui conspirarunt, remq; gerunt ex composito. Plautus in captiui duo, Vna res,

Omnes compacto rem agunt, quasi in Velabro olearii.

Velabrũ autem, autore Varrone, locus erat Romæ, quo olearii distrahebant oleum. Mos est autem huic hominum generi, ut inter se de pretio conspirent, quo pluris uendant.

Imi subselli. LXXX

Idem in eadem fabula, Imi subsellii uiros appellat parasitos, qui ita in conuiuium admittuntur, ut imo sedeant loco, Nihil, inquit, morantur iam Lacones, imi subsellii uiros. Apud eundem in Sticho, parasitus inducitur ita loquens. Haud postulo equidem in summo lecto accumbere. Scis me dudum esse imi subsellii uirum. Item Horatius, Et imi

Derisor lecti, scurram significans. Quadrabit etiam in tenues conuiuas, quos diuites isti nonnunq; recipiunt, sed infimo loco. Lepidius erit, si transferatur longius, hoc est, ad eos, qui inter aulicos ꝑce res, extremo sunt loco, aut inter eruditos postremi sunt, quos & infra classem & extremæ classis, & infimæ notæ licebit appellare. Quorum posterius hoc à mercibus sumptum uidet, quibus addita nota testatur pretii modum, prius illud à censu ueterum. Nam qui primæ classis erant, centum & uiginti millia æris possidebant, atq; hi soli classici uocabantur, reliqui omnes, nam classes erant complures, infra classem dicebantur. Autor Gellius lib. septimo, cap. decimotertio. Tametsi nõnulli codices pro.xx. habent.xxv. & Titus Liuius ait, Aeris centum millia.

Manticulari. LXXXI

Festus Pompeius ostendit poetas hoc uerbo manticulari usos pro fucum facere, ac subdole agere. Citatq; Pacuuium ita loquentem, Ad manticulandum astu aggreditur. Tractum autumat à manticulis, quas fures attrectare solent, nimirum quo furentur. Equidem magis arbitror hinc sumptam metaphoram, quòd qui in conuiuio dissimulant, mantilibus tegunt faciem, uelut extergentes. Vnde in sermonibus Horatius,

Mappa compescere risum.

Plautus item in Captiui duo, pro pallio, latebraq; posuit, qua dolus tegi possit. Vel mendaciis subdolis mihi usquam mantellum est meis. Nec sycophantiis, nec fucis ullum mantellum obuium est. Equidem haud scio num ad hanc pertineat formã, quod legitur apud Origenem homilia in Ezechielem quinta, Qui dicit proximo suo, ignoscit nobis peccata nostra deus. Siquidem & in talibus sacramentis ludimus uicissim nobis pollicẽtes, mappam mittet deus, id est, teget nostra flagitia, missa mappa. Verum quoniam Græci codicis nõ adest copia, super hac re præstiterit Academicum agere. Docti quibus adest, locum hunc excutient à nobis admoniti. Vtitur eodem dicto Tertullianus libro aduersus Valentinos, sed mappa quod aiunt missa.

Auro habet suppactum solum. LXXXII

Prouerbiali figura dixit Plautus in Bacchidibus,

Sed dues'ne est istic Theotimus?

Etiam rogas? qui soccis habeat auro suppactum solum.

De prædiuite, cui tanta suppetat auri uis, ut pedibus calceet. Solum enim pro infima crepidarum parte posuit, aut certe pro pauimento.

Ad aras. LXXXIII

Ἐπὶ βωμοῖς, id est, Ad aras. Refertur in collectaneis, quæ Plutarchi titulo feruntur, nec explicatur. Equidem opinor perinde ualere, quasi dicas, ipso in negocio, iuxta ꝓuerbium quod nobis alio dictum est loco, quo uetamur ad aras consultare.

Samiorum laura. LXXXIIII

Σαμίων λαῦρα, id est, Samiorum laura. Dictitabatur in turpibus addictos uoluptatibus. Laura apud Samios angiportum quoddam erat, in quo cupediæ, propinariæq; lautitiæ uenditabantur à mulierculis in hoc paratis. Extat & hoc adagium in commentariis, quæ Plutarcho inscribuntur. Refert idem Athenæus ex Clearcho, libro duodecimo, addens hoc inuentum fuisse Polycratis Samiorum tyranni, eamq; ciuitatis corruptelam fuisse commentum ex Sardium cubito, qui dulcis prouerbio dictus est, autore Platone.

Tenarium malum. LXXXV

Ταινάριον κακόν, id est, Tænarium malum. Siquid crudelius sæuitum esset in famulos, Tænarium malum uocabant, propterea quòd olim Lacedæmonii captiuos, qui in Tænarum confugerant, reductos

capitis affecerunt supplicio. Est autem hoc loco Tænarus oppidum quoddam Laconicæ, cuius incolæ Tænaritæ uocentur, & eiusdem regionis promontorium, in quo spelunca, per quam aditus erat ad inferos.

Lesbius Prylis. LXXXVI

Λέσβιος πρύλις, id est, Lesbius Prylis. Plutarchus in adagiorum collectaneis, si modo non fallit titulus, tradit hoc prouerbium per similitudinem sumptũ. Prylin enim fuisse Mercurii filium, ac diuinandi peritum. Quanq̃ πρύλις Græce, militem peditem significat.

Agas asellum. LXXXVII

Agas asellum. Hoc adagii quoniam mutilũ refertur, non satis liquet, quid sibi uelit. Refertur autem à Cicerone libro de oratore secundo, ad hunc quidem modum: in hoc genus coniiciunť prouerbia, ut illud Scipionis, cum Asellus omneis prouincias stipendia merentẽ se peragrasse gloriaretur, agas asellum, & cætera. Hactenus Tullius. Neq; uero libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, interpres alioqui non omnino malus. Tamen uisum est ipsum adagium in medium proponere, quo doctis saltem uestigandi ministrarem occasionem. Fortasse legendum agaso asellum. Nam ueteres eli debant uocales more Græcorum etiam in scriptura. Atq; ita sensus erit, unumquenq; facere quæ se digna sint. Deputant nepotes, decoquit lurco, digladiatur miles, peierat leno, mentitur aduocatus. Siquidem hoc ipsum agasonis uocabulum, in contemptus abiit prouerbium, id quod apud Græcos festiuius est, ob sermonis ἰδίωμα, Nam Dores asinum uocant, non ὄνον, ut cæteri, sed κίλλον, & agasonem, non ὀνηλάτην, sed κιλλικτῆρα, ueluti testatur Iulius Pollux, lib. de rerum uocabulis. vii. Fortassis huc pertinet quod scripsit Flaccus epistola. xix. ad Lollium,

κιλλικτὴρ

Ad imum Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.

Samium comatum. LXXXVIII

Τὸν ἐν σάμῳ κομήτην, id est, Samium comatũ, dicebãt eum, qui ante ignauus habitus, præclarius expectatione sese gessisset in negocio. Aiunt pugilem quempiam apud Samios fuisse, qui cum ab aduersariis habereť ludibrio, quòd comatus esset, cõmissus cũ illis, uicit. Vnde in ꝓuerbiũ abiit, quoties quis certamẽ suscipit cũ iis quos ꝑter opinionem experiť sese uiribus superiores. Non dissimile quod admonuit Sylla, Cauendum à puero male cincto. Recensetur in Plutarchi collectaneis.

Seruum haud ueho. LXXXIX

Δοῦλον οὐκ ἄγω,
Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν. id est,
Seruum ego haud ueho,
Nisi qui prius pro carnibus certauerit, Certamine in nauali.

Id est, nõ admitto seruũ, nisi multis magnisq; spectatum experimentis. Est autẽ carmẽ hoc apud Aristophanẽ in Ranis, à nobis alio citatũ loco. Admonent interpretes duplicem esse lectionẽ, περὶ τῶν κρεῶν, & περὶ τῶν νεκρῶν, id est, Pro carnibus, & pro cadaueribus. Pro carnibus accipiunt, pro uita: carnẽ enim corpus appellant. Porrò serui cum pugnant, quoniã nullas habent possessiones, pro uita duntaxat dimicãt. Qui legũt νεκρῶν hanc adferunt fabulam. In prælio nauali, quod actũ est apud Arginusas, superiores extiterunt Athenienses, uetueruntq;, ne cadauera cæsorum tollerentur, & hac quoque de re digladiatum est. In hoc autẽ bello serui egregiam operam nauasse leguntur, quapropter & libertate donati sunt. Recensetur prouerbium in Plutarchi collectaneis.

Caput tertiũ

Tertium caput. XC

Τρίτη κεφαλὴ, καὶ τρίτῳ ἐγκεφάλῳ, id est, Tertium caput & tertio cerebro. In onerum baiulos dictũ, qui non humeris modo, uerum & capite gestant onera. Extat in iisdem, quæ modo citaui collectaneis. Apte torquebitur in homines uariis distractos negociis.

Corinthia uideris

Vt Corinthia uideris. XCI

Ἀ κορινθία ἔοικας χοιροπωλήσειν, id est, Corinthia uideris corpore quæstum factura. In mulierem intemperantius libidinantem. De mulieribus Corinthi pro stantibus dictum est alibi. Dictum est autẽ, χοιροπωλεῖν, nouo quidem uerbo, quod nobis indicat quæstum facere corpore. χοῖρος enim naturã muliebrem significat. Extat & hoc in iisdem collectaneis.

Cyrnia iactura. XCII

Κυρνία ἄτη, id est, Cyrnium malum. De magnis dispendiis & expilationibus dicebatur. Cyrnus insula quæpiam est, è regione Apuliæ, cuius incolæ longæui perhibentur esse propter mel, quo plerunq; uescuntur, uicini Sardonicæ insulæ. Nã eius illic summa copia, quemadmodum autor est Stephanus. Hæc olim nauigantibus erat inaccessa, propter prædonum ac piratarum circa illam frequẽtiam. Atq; hinc uulgo prouerbium increbuit. Plinius libro. iiii. cap. xii. nominat Cyrnum, sed diuersam à Corsica, cum Strabo tradat Cyrnum esse quam Romani dicunt Corsicam, insulam ægre habitatam, ob locorum asperitatẽ, & regionẽ multis locis imperuiam, sed præcipue quòd qui montes obtinẽt, ac la-

trociniis uiuunt, feris ipsis sint efferatiores. E quibus siquando aliquot capti per duces Romanos, Romam deducantur, dictu mirum, quàm ferinum quiddam ac belluinum præ se ferant. Nam aut sibi mortem consciscunt, aut si uiuunt, stoliditate & amentia sic fatigant dominos, ut quantulocunque emptos, tamen emisse pœniteat. Talis olim Corsica, nunc uinis laudatissimis instruit Romanas delicias. Ob immanitatem igitur latrociniorum ac gentis feritatem dicta est κυρνία γῆ, quemadmodum dictum est Cilicium exitium, quod alibi retulimus. Meminimus huius adagii superius in Cyrnia terra.

Rapina cotytiis. XCIII

Ἁρπαγὰ κοτυτίοις, id est, Rapina Cotytiis. Cotytia festum quoddam erat apud Siculos, in quibus ex more placentulæ quæpiam & arborum fœtus ramis alligabantur, eaque diripienda proponebantur. Refertur in Plutarchi collectaneis, nec exponitur. Quanquam facile liquet dici solitum de bonis temere profusis, direptisque.

Quæ ex antiqua. XCIIII *Tyro antiqua*

Τὰ ἐκ παλαιᾶς, id est, Quæ ex antiqua, subaudiendum Tyro. Perinde ualet, quasi dicas summam molestiam, extremumque malum. Tyrum enim quæ cognominata est uetus, dictione composita, παλαίτυρος, Alexander expugnatam, & ex insula comportatis aggeribus redditam continentem, crudeliter tractauit, plurimisque affecit incommodis, unde prouerbium, τὰ ἐκ παλαιᾶς, Quo significabant tantum malorum, quantum antiqua Tyrus pertulisset. Recensetur in Plutarchi collectaneis, atque item Zenodoti. Historia est apud Quintum Curtium.

Triceps Mercurius. XCV *Mercurius triceps*

Τρικέφαλος ἑρμῆς, id est, Triceps Mercurius. Dictum uidetur in ambiguos, ancipitesque, aut in uehementer astutos. Ad hunc modum fingebatur antiquitus Mercurius, uel quòd plurimam uim habeat oratio, uel quòd idem deus index uiæ, proinde in singulis capitibus inscriptionem habebat, quò duceret hæc uia, quò rursum illa. Huiusmodi Mercurii simulachrum primus posuit Proclides, autore Philochoro.

Danace. XCVI

Δανάκη, id est, Danace, sic appellabatur numulus ille, qui Charonti persoluitur, naulum pro transmissione Stygiæ paludis, cuius meminit Lucianus in Charonte. Apuleius item in fabula Psyches. Refertur in collectaneis Plutarchi, nec indicatur usus. Mihi uidetur recte usurpandum, siquis iubeat senem parare δανάκην, innuens propè esse, ut emigret è uita. Aut si quem usqueadeo nihil reliquisse dicat, ut ne Danace quidem superfuerit. In hunc sensum usurpat Iuuenalis satyra tertia, qui hunc numulum trientem uocat,

Nec sperat cœnosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

Vt Bagas constitisti. XCVII *Bagas stas*

Βάγας ἕστηκας, id est, Vt Bagas stabas. In stupidum & elinguem dicebatur. Bagas erat quispiam adsimilis attonito, stupidoque & insulso. Commemoratur in Plutarchi collectaneis. Haud scio num legendum sit, Bagoas pro Bagas: is Eunuchus fuit. Et est hoc genus timidum & imbelle.

Cancrum ingredi doces. XCVIII

Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, id est, Cancrũ recte ingredi doces. De eo, qui docet indocilem. Refert in eisdem collectaneis. Finitimũ uel idem potius cum illo, quod paulo superius retulimus ex Aristophane, in prouerbio, Nunquam efficies. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, Aethiopem dealbas, &c. Siquidē animal hoc non ingreditur nisi obliquo corpore, & in omnem partem mouet gressum. Dictum putant καρκίνον quasi καρηκίνον, à mouendo capite. Dicit̃ & capite gignere.

Mare exhauris. XCIX

Θάλατταν ἀντλεῖς, id est, Mare exhauris. De eo, qui conat̃, quod effici non possit. Nam montes utcunque perfodiuntur, at mare non possit exhauriri.

Canes timidi uehementius latrant. C

Quintus Curtius libro septimo, demonstrat huiusmodi prouerbium apud Bactrianos uulgo iactatum fuisse, Canis timidus uehementius latrat, quàm mordet. Thrasonum est turgidis minis dira moliri: At Chremes ad rem gerendam promptior. Sic & Athenienses ad benedicendum, quàm ad grauiter agendũ accommodatiores fuisse leguntur. Nec Aiaci promptum fuit dicere, nec Vlyssi bellare. Et Lacedæmonii uerbis parcissimi, uirtute longe præcelluerunt. Et apud Homerum Græci taciti pugnam ineunt, sed uim spirantes, cum barbari immani clamore accurrerent. Denique mulieres lingua melius quàm uiri belligerantur. Q. Curtius eodem in loco subiicit allegoriam huic similem, altissima quæque flumina minimo sono labi.

Homerici uersus aliquot prouerbiales.

Antum honoris antiquitas habebat Homero, quemadmodũ testatur Macrobius, ut singuli penè uersus illius prouerbii uice celebrarent. Quorũ nos nonnullos sparsim in hoc opere recensuimus, præsertim quos in autorum usurpatos deprehendissemus. Nunc itaq; mihi uideor facturus operæpretium, si ex omni Homericæ poesis corpore, quosdã seligam uersiculos, qui prouerbii speciem ita præ se ferãt, ut dubitandum non sit, quin hi certe ex illorum numero fuerint, quos antiquitas adagionum instar usurpauerit. Quanq̃ aũt nullũ ferè carmen est huius poetæ, quod non possit ad aliquam prouerbii rationẽ detorqueri, tamen nos è plurimis pauca quædã decerpere maluimus: partim nequis nos in re tanq̃ ascita, nimium diligentes dicere posset: partim quòd nescio quo modo magis arrident in hoc genere, quæ sibi quisq; uelut adoptarit. Itaq; sat habuimus in paucis aliquot, quẽadmodum accõmodari debeant, uiam ostendisse. Atq; in his ipsis, quanq̃ eum carminis usum indicauimus qui tum nobis scribentibus uenisset in mẽtem, tamen nihil uetuerit, quo minus idem carmen ad uarios usus asciscatur. Neq; uero idem permiserim in reliquis poetis, nisi siquis in Marone licere putet, quẽ Latinum Homerum optimo iure dixeris: sed facit hoc Homeri diuinitas quædam, ut deceat, quicquid ex illo quocunq; pacto mutuum sumpseris, etiamsi, quod in Centonibus fieri solet, ad longe diuersam sententiam uerba detorseris. Quanq̃ autẽ sciremus his non adfuturam gratiam, nisi quis usurparet Græce, tamen ne non intelligerentur à nonnullis, uertimus hæc quoq;. Sed iam referre incipiemus.

Non probantis. I

Ἀλλ' οὐκ Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ. id est, At non Atridæ sic est Agamemnoni uisum.

Vsurpatur à Luciano ceu prouerbialiter in Lapithis. Recte utemur, ubi rem quidem fatebimur honestã factu, uerũ diuersa placere iis, quorũ libido plus ualet, q̃ æquitatis ratio. Siue cũ quis tyrannico more, sequit̃, nõ quod dictet æquitas, sed quod aio collubitũ sit. Siue cũ unus aliquis à cæteris omnibus dissentit. Sumptum est autẽ Iliados Homericæ lib. primo, ubi & iteratur hic uersiculus.

Ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες ἐπευφήμησαν Ἀχαιοί, At reliquæ Danaum placet hæc sententia turbæ,
Αἰδεῖσθαί θ' ἱερῆα, καὶ ἀγλαὰ δέχθαι ἄποινα. Sacrifico ut habeatur honos, ac splendida dona
Ἀλλ' οὐκ Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ, Accipiant, at idem hoc Agamẽnoni non ita uisum est,
Ἀλλὰ κακῶς ἀφίει, κρατερὸν δ' ἐπὶ μῦθον ἔτελλε. i. Quin male dimittit, ac dicta fera insuper addit.

Refutantis laudem immodicam. II

Οὔτοι ἐγὼ θεός εἰμι, τί μ' ἀθανάτοισιν ἐΐσκεις. id est,
Nullum ego sum numen, quid me immortalibus æquas?

Plutarchus in cõmentario, cui titulus, Quo pacto quis itelligat se pfecisse, monet ut hoc Homericum carmen semper habeamus in promptu, tanquã pharmacum aduersus uenenum adulationis, aut ubi quis nos magnificentius, q̃ pro merito laudat. Vsurpatur à Luciano in Icaromenippo. Carmen extat Odysseæ π. sub persona Vlyssis loquentis ad Telemachum filium.

Cauentis clancularias insidias. III

Μή τίς σοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ. i. Nequis te à tergo fugientem cuspide figat.

Cum significabimus circunspectius agendum, nequis noceat imprudenti. Diogenes usurpauit mutata uocula in adolescentem formosum, qui incustodite dormiebat,

Μή τις σοι εὕδοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.

Sunt autem apud Homerum Iliados θ. uerba Diomedis Vlyssem fugientem reuocantis ad pugnam. Item Iliados χ.

Οὐ μέν μοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξεις. Nunquam mi à tergo fuggienti infixeris hastam,
Ἀλλ' ἰθὺς μεμαῶτι διὰ στήθεσφιν ἔλασσον. id est, Sed prompto potius aduersa in pectora torque.

Hoc licebit usurpare cum quis non detractat apertum certamen.

Iubentis aperte loqui. IIII

Si quem admonebimus, ut proferat doloris, aut odii causas, neque cælet in animo, non illepide, diximus illud ex primo Iliados libro,

Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω. id est, Eloquitor, ne celato, quo norimus ambo.

Pollicentis se promissa re præstiturum. V

Significantes promissorum fidem non irritam futuram, sed re præstituros nos, quod uerbis simus polliciti, usurpare poterimus uersus hos ex eodem libro,

Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν Nec reuocanda, nec irrita, uanáue dico futura
Οὐδ' ἀτελεύτητον γ' ὅ, τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω. i. Quæcunq; annuero & promisero uertice moto,

Dicuntur autem à persona Iouis ad Thetidem.

In absurde locutum. VI

Vbi quis uidetur absurdum quippiam dixisse, siue cum uerbum aliquod uidebitur per imprudentiam elapsum, quod satius erat reticuisse, locus erit illi, quod pluribus locis apud Homerum reperitur, & nominatim Odysseæ libro primo,

ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων. id est, Dentis claustra tui quæ uox elapsa reliquit?

Laudatur hic uersus ab A. Gellio noctium Atticarum libro primo, capite decimoquinto, qui pulchre admoneat parce loquendum esse, quòd natura linguam uallo dentium cinxerit, & septo labiorum, cum aures patulas dederit.

In spem frustratam. VII

Spes frustrata

Siquando significabimus aliquem sua spe frustratum, ac rem uenisse secus, atque ille expectabat, non infestiuiter applicabimus illud ex Iliados libro secundo,

νήπιος, οὐδὲ τὰ ᾔδη, ἅ ῥα Ζεὺς μήδετο ἔργα. id est,

Insipiens, nam Iuppiter his diuersa parabat Ignaro.

Inanis conatus. VIII

Vbi sentiemus, frustra sumi operam, neque quicquam promoueri diutinis laboribus, non inepte quadrauerit illud ex eodem libro,

ἄπρηκτον πόλεμον πολεμιζέμεν ἠδὲ μάχεσθαι. id est,

Pugnam infrugiferamq; & inutile ducere bellum.

Adiurantis se facturum aliquid. IX

Cum adiurabimus nos facturos quippiam, si modo uita non destituat, licet accommodare uersiculum ex eodem libro,

μηκέτ' ἔπειτ' Ὀδυσῆϊ κάρη ὤμοισιν ἐπείη. id est,

Post hac ne caput hoc humeris insistat Vlyssis. Item Iliados quinto,

αὐτίκ' ἔπειτ' ἀπ' ἐμεῖο κάρη τάμοι ἀλλότριος φώς. id est,

Mox caput hocce aliquis mihi barbarus ense recidat.

Ná hoc modo uulgus, nostris etiá téporibus deierat. Et nota sunt illa apud Latinos, emoriar, disperea.

Quæ serò contingunt, sed magnifica. X

Quoties intelligi uolemus famam, aut præmium aliquod serius quidem contingere, uerum hoc præstantius, ac durabilius, quo diutius dilatum, ut tarditatem stabilitate, perpetuitateq; compenset, non alienum fuerit Homericum illud ex Iliados secundo libro usurpare.

ὄψιμον, ὀψιτέλεστον, ὅου κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.

Quem uersum Cicero ita uertit.

Tarda & sera nimis, sed fama & laude perenni,

Verba sunt Chalcantis animum addentis Græcis, ut perdurent: quanquam enim uictoria belli decimo demum anno contigerit, eius famam tamen immortalem fore.

Consulendum & consiliis parendum. XI

Cum admonebimus quempiam, ut uicissim & rectum consilium aliis det, & ab aliis accipiat: aut ut & secum rem diligenter perpendat, & alienam sententiam auribus attentis audiat, non intempestiuum erit illud ex eodem libro,

ἀλλὰ ἄναξ αὐτός τ' εὖ μήδεο, πείθεό τ' ἄλλῳ. id est,

Ipse age rex bene consulito, & pareto uicissim.

Non interpellandus famelicus. XII

Famelicus non interpel.

Quoties innuemus non esse confabulandi ocium, nisi prius placauerimus latrantem & iratum, ut ait Horatius, uétrem. Aut ubi significabimus aliqué, simulatq; sit assecutus, quod expetebat, iam ad alia cõuerti, nõ inepte proferemus uersiculum hunc & eodé libro & aliás apud Homerum solennem,

αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο. id est,

At postquam his potus exempta cupido, cibiq; Id Vergilius ita reddit.

Postquam exempta fames, & amor compressus edendi.

Ingens rerum multitudo. XIII

Cum admirandam hominum, aut rerum, seu malorum multitudinem indicare uolemus, congruet illud ex eodem libro, crebroq; aliás.

ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρῃ, Quot frondes, & quot sunt uerno tempore flores,

ἠΰτε μυιάων ἀδινάων ἔθνεα πολλά. id est, Vtq; globatarum muscarum examina multa.

Quæ diuinitus contingunt. XIIII

Diuinitus data

Quæ dicet quippiam non cuiuis contingere, quisquis optat, sed diuinitus dari, uelut ingenium, formá, uires, usurpare poterit Homericum illud ex Iliad. libro tertio.

ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο. id est, Non quisque uolet illa ferat.

Dicunt ab Alexandri persona ad Hectorem, qui illi comam, formam & imbellem citharam opprobrarat.

Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης, Nil tibi profuerint, cantusque & dona Diones,
ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης. id est, Vel coma, uel species, in puluere congredienti.

Ad id ita respondet Paris,

Μή μοι δῶρ' ἐρατὰ πρόφερε χρυσῆς Ἀφροδίτης Ne mi opprobraris Cythereæ optabile donum
Οὔτοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα, Haud quaquam aspernanda deum pulcherrima dona,
ὅσσα κεν αὐτοὶ δῶσιν, ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο. i. Quæ ultro dant: neque mox siquis uelit, auferet illa.

Refert Laertius Cynicum Diogenem reprehensum, quòd accepisset munera ab Antipatro, respondisse uersu Homerico quem modo retuli, οὔτοι ἀπόβλητ'. &c.

Senex libidinosus

In senem libidinosum. XV

In eos, qui ad rem gerendam iam inutiles sunt ob ætatem, uerum oratione ualent, ueluti siquis taxare uelit ueruecem, ut ait Plautus, uetulum, turpiloquum quidem, cæterum ad Veneris usum languidum, apposite dixerit illud ex eodem libro,

Γήραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ, ἐσθλοί. id est,
Iam ob senium bello emeriti, sed dicere tantum Egregii.

Qualem in quarto facit Tydei filium,

Χέρεια μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ' ἀμείνω. id est, Inferiorem pugna, sed dicendo priorem.

Fatis imputandum. XVI

Dum hominem quempiam culpa liberabimus, eamque uel in fatum, uel in fortunam reiiciemus, usurpare licebit quod inibi dicit Priamus ad Helenam,

Οὔτοι μοι αἰτίη ἐσσί, θεοί νύ μοι αἴτιοί εἰσιν. id est,
Nihil tibi ego imputo, uerum ipsis magis imputo diuis.

Diu dissimulatum aperientis. XVII

In eum, qui quod diu dissimulauit, tandem irritatus eloquitur, non inconcinne detorquebitur illud, quod in eodem loco dictum est de Vlysse,

Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει. id est,
Ast ubi iam promit prægrandem è pectore uocem.

Pertinax contentio. XVIII

Quoties ostendemus obstinatam ac muliebrem æqualium inter ipsos contentionem, cum neuter altero uult inferior uideri, conueniet illud, quod Iliados libro quarto, Iuno dicit ad Iouem,

Καὶ γὰρ ἐγὼ θεός εἰμι, γένος δέ μοι ἔνθεν, ὅθεν σοί.
Ipsa etiam dea sum, genus inde mihi, unde tibi ortus,

Cum uterque concedit alteri. XIX

Rursum cum omissa contentione, uterque alteri concedit, locus erit ei, quod eodem statim loco consequitur.

Ἀλλ' ἤτοι γὰρ ταῦθ' ὑποείξομεν ἀλλήλοισιν, Quin magis alteri in his rebus cedamus uterque,
Σοὶ μὲν ἐγώ, σὺ δ' ἐμοί. id est, Tu mihi, contra ego deinde tibi.

Adamantis tenere. XX

In eum, qui tenere diligit quempiam, uel adamat magis, ita ut non patiatur, uel leuissimis incommodis à quoquam affici, non inscite torseris illud ex eodem libro,

ὡς ὅτε μήτηρ Non secus atque genitrix
παιδὸς ἐέργει μυῖαν, ὅθ' ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ. id est Muscas arcet puero somno officiosa cubanti.
Dictum de Pallade curante uulnus Menelai.

Contemnentis dicterium. XXI

Siquando significabimus nos scommate, seu contumelia leuiter commoueri, nec altius in animum demittere, congruet illud ex Iliados eodem libro quarto,

Οὐκ ἐν καιρίῳ ὀξὺ πάγη βέλος, ἀλλὰ πάροιθεν At missum non transiit ad uitalia telum,
Εἰρύσατο ζωστήρ τε παναίολος, ἠδ' ὑπένερθεν, Sed summa in cute baltheus arcuit, impositoque
Ζῶμά τε καὶ μίτρη, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες. i. Laminea squamæ, quas huic faber addidit ære.

Malorum obliuio. XXII

Qui deprecabitur omen aliquod parum faustum, aut qui iubebit obliterari memoriam malorum, non intempestiuiter usurpabit illud ex eodem libro,

Τὰ δὲ πάντα θεοὶ μεταμώλια θεῖεν. id est, Irrita dii superi uentis hæc omnia tradant.

Ex minimis initiis maxima. XXIII

Ad indicandum maximas simultates nonnunquam ex leuissimis iniuriolis nasci, non secus atque ex minutissima scintillula grauissimum incendium, mire congruet illud ex eodem libro de Eride, id est, dea contentione,

ἥ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα Quæ primum exigua surgit, uerum ilico coelum
οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει. id est, Attingit capite, in terris uestigia ponens.

Hunc locum Vergilius Æneidos quarto, detorsit ad famam,

Parua metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit.

Diuersarum partium. XXIIII

Qui uolet innuere Metium quempiam, & cum utraq; parte colludenté, aut aduocatum præuaricatorem aut proditorem ducé, non ineleganter usurpauerit illud ex Iliad. lib. v.

Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη, Porrò Titiden minime dignoscere possis
ἠὲ μετὰ Τρώεσσιν ὁμιλέοι, ἦ μετ' Ἀχαιοῖς, id est, Troianos'ne inter uersetur, an inter Achiuos.

Alieno ferox præsidio. XXV

Si quis uoles innuere, quòd ferox sit quispiam, & improba moliatur, id eum nō facere domesticis uiribus fretum, uerum alicuius potentioris fultum præsidio, qui cláculum illi suppeditat & animum & opé, quéadmodum uulgus nostratiū suspicatur ducem Gelriæ tot iam annos negocium facessere nobis dissimulatis Gallorum suppetiis, illud accōmodes licebit eodem ex libro,

οὐκ ὅ γ' ἄνευθε θεοῦ τάδε μαίνεται, ἀλλά τις ἄγχι
ἕστηκ' ἀθανάτων νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους. id est,

Ista quidem hic nequaq̄ audet sine numine, uerum
Adstat diuū n aliquis, humeros caligine tectus.

Fortuna prorsus aduersa. XXVI

Cum res bonis instituta consiliis, tamen male cedit, illud apposite dixeris ex eodem libro.

θεός νύ τίς ἐστι κοτήεις. id est,

Infensus deus est aliquis. Item in Ζ.

ἀλλ' ὅτε δὴ κἀκεῖνος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσι. id est,

Ille ubi iam inuisus diuis etiam omnibus esset.

Arripe negocii curam. XXVII

Admonentes aliquem, ut diligenter negocium capessat, & gnauiter rem aggrediatur, utemur hoc ex eodem loco carmine, quo Aeneas hortatur aurigam suum.

ἀλλ' ἄγε νῦν μάστιγα καὶ ἡνία σιγαλόεντα δέξαι, id est,

Quin age nunc scuticamq; manu, depictaq; lora Corripe.

Reiicientis autorem formidinis. XXVIII

Territāti metūq; inané iniicićti, uersum hunc occinere licebit, quo Sthenelū ibidé alloquit' Diomedes,

μήτι φόβον δ' ἀγόρευε. id est, Ne trepidandi autor mihi sis.

Omni conatu inuadere. XXIX

Siqué significabimus totis uiribus tédere in quépiam oppugnandum, conueniet illud ex eodem libro,

Αἰνείας δ' ἀπόρουσε σὺν ἀσπίδι δουρί τε μακρῷ. i. Obuius Aeneas, clypeoq; insurgit & hasta.

Summa ui defendere. XXX

Rursum siquis alterum summa ui tuebitur, quadrabit quod proxime eo consequitur loco:

πρόσθε δέ οἱ δόρυ τ' ἔσχε καὶ ἀσπίδα πάντοσ' ἐΐσην. i. Vndiq; texit eum lancea, clypeoq; rotundo.

Aequa concertatio. XXXI

Cum significabimus duos ex æquo paratos ad disceptandum, rixam'ue, licebit accommodare carmen illud ex eodem libro,

τὼ μὲν δὴ χεῖράς τε καὶ ἔγχεα ὀξυόεντα, Illi inter sese, iamiam pugnare parantes
ἀντίον ἀλλήλων ἐχέτην μεμαῶτε μάχεσθαι. id est, Obtendunt, pariterq; manus, præacutaq; pila.

Incitare currentem. XXXII Currentem in.

Qui significabit instigari quempiam ad id, ad quod suapte sponte propendet, usurpabit illud ex eodem libro quanquam & aliâs apud eundem poetam occurrit.

μάστιξεν ἵππους, τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην. id est,

Cædit equos scutica, ast illi uel sponte uolabant. Sumptum ab aurigis.

Ad utrumuis paratus. XXXIII

Hominem ad utrancq; fortunam instructum, ludicris pariter ac seriis accommodatum, aut qui norit cū bonis pariter ac malis conuenire, notabimus hoc carmine, quod in Iliados Η.

Noui equidem clypeum dextra, læuaq; mouere.

οἶδ' ἐπὶ δεξιά, οἶδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν. id est,

Nullus delectus. XXXIIII

Aristoteles libro Politicorum secundo refert hunc uersiculum ceu uulgo celebrem,

ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός. id est, Par honor, ignauoq; uiro, & uirtute ualenti.

Quo licebit uti, siquando significabimus nihil esse discriminis inter eruditum & impostorem, inter benemerentem & malemerentem, inter probum & improbum. Verba sunt Achillis stomachantis, quòd sui ratio non esset habita ab Agamemnone, cum esset omniũ multo fortissimus. Hoc loco lapsus est interpres Leonardus Aretinus, uir ille quidem tum doctus, tum eloquens, sed homo tamen. Sic enim uertit carmen Homericum, Honori incumbit tam ignauus, quàm bonus, nimirũ deceptus ab eo qui libros eos illi prælegerat. Nec animaduertit ἴῃ positum pro μιῇ.

Muneribus res agitur. XXXV

Qui dicet non esse locũ recte factis & æquis rationibus, sed largitione & assentatione rem omnẽ peragi, poterit illud accommodare ex Iliados I.

Δώροισίν τ' ἀγανοῖσιν, ἔπεσσί τε μειλιχίοισι. id est, Et donis permagnificis, & lenibus dictis.

Quo quidem in carmine muneribus non temere prior datus est locus.

Frustratus conatus. XXXVI

Qui spe frustratus sua, non assequitur id, quod ambiebat, in hunc non incongrue torquebitur illud ex Iliados Θ.

Βαλέειν ὁ δ' ἵετο θυμός,
Καὶ τοῦ μὲν ῥ' ἀφάμαρτε. id est,
Animus cupiit configere telo,
Verum illum, fallente manu non attigit.

Rursus aliâs,

Ἀλλ' ὅγε καὶ τόθ' ἅμαρτε, id est, Verum & tunc ille fefellit.

Alieno auxilio potentes. XXXVII

Qui alienis præsidiis freti facinus aliquod egregium, aut qui, alieni prætextu nominis aliquid faciunt, in eos apposite torquebitur ex eodem libro, quod ibi dictum est de Teucro fratre Aiacis Telamonii. Nam is sub fraterno latitans clypeo, sagittas aliquot mittit in Troianos.

Στῆ δ' ἄρ' ὑπ' Αἴαντος σάκεϊ Τελαμωνιάδαο. idest, Constitit Aiacis clypeo septemplice tectus.

Cauendum à potentiore. XXXVIII

Qui se negabit rem habere uelle, cum homine longe potẽtiori, quiq; magnopere possit lædere, recte accommodauerit illud eodem è libro,

Οὐ γὰρ ἔγωγ' ἐθέλοιμι Διὶ Κρονίωνι μάχεσθαι. i. Cum Ioue ego sanè nolim certamen inire.

Subitum remedium periculi. XXXIX

Cum indicauimus rem in extremum discrimen adductam, actumq; fuisse, ni subita salus, ceu deo quopiam immissa protinus affulsisset, illud ex eodem libro tum aliâs sæpe conueniet,

Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. i. Ni ilico sensisset, genitor diuũmq; hominumq;.

Perplexus, animiq; consternati. XL

In eum qui periculoso negocio consternatur animo, nec rationem inuenit, qua explicet sese, quadrabit illud ex eodem libro,

Νέστορα δ' ἐκ χειρῶν φύγον ἡνία σιγαλόεντα. id est, Fugêre è manibus mirandæ Nestori habenæ.

Litem incipere. XLI

In eum, qui iam prouocatus aggreditur conuiciis agere, congruet illud ex Iliados Κ.

Εἵλετο δ' ἄλκιμον ἔγχος ἀκαχμένον ὀξέϊ χαλκῷ. i. Hastam corripuit robustam cuspide acuta.

Cui diuersum illud, Hastam abiecit, quod alibi retulimus ex Cicerone,

Formidolosus

In formidolosum, XLII

In hominem uehementer pauidum, animoq; consternatum, quadrabunt hi uersus ex eodem libro,

οὐδέ μοι ἦτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι, κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκθρῴσκει, τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα. id est,
Nec mihi mens constat, sed mota uacillat, & extra
Pectus cor salit, & trepidant quoq; corporis artus.

Dicuntur autem hæc ab Agamemnone, populo metuente.

Blandius alloqui. XLIII

In eum qui blandius & honorificentius compellat aliquem, gentilitiis etiam pnominibus additis, Quin te puta, aut Publi, uidelicet quo gratiam aliquam ineat apud illum, recte torquebitur illud, quod eodem in libro dictum ab Agamemnone, iubente Menelaum blandiri copiis Græcorum,

Πατρόθεν ἐκ γενεῆς ὀνομάζων ἄνδρα ἕκαστον, id est,
Compellant patris ac gentis cognomine quenq;.

Inexorabilis. XLIIII

In exoratu difficilem ac præfractum, suoq; relinquendum ingenio, siue in eum, cuius operam nihil moramur, apposite torquebitur, quod Iliados Ι. Diomedes dixit in Achillem, qui legatos & Agamemnonis dona reiecerat,

Ἀλλ' ἤτοι

ἀλλ' ἤτοι κεῖνον μὲν ἐάσομεν, ἤ κεν ἴῃσιν, ἦε μένῃ. id est, Quin magis ipsius hunc animo, ingenioq; sinamus, Siue uenire uelit, siue hic remanere.

Ausculta & perpende. XLV

Quoties significabimus nos aliquid dicturos, quod ad rem pertineat, quodq; ratum ac certum futurũ sit, conueniet illud ex eodem libro quanquam & aliâs apud eum poetam sæpius obuium.

ἄλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσι. id est, Immo aliud quiddam, tu mente recõdito dicam.

Non statim decernendum. XLVI

Qui significabit interponendam moram, prius quàm decernatur, & rem in posterum diem reiiciendam, accommodabit illud ex eodem libro, quod Phœnici cum legatis ad reconciliandam gratiam misso ab Agamemnone respondit Achilles,

ἅμ' ἠοῖ φαινομένηφι φρασσόμεθα. id est, Aurora ubi crastina surget Consultabimus.

Hinc apparet sumptum celebre Græcis prouerbium, ἐν νυκτὶ βουλή. id est, In nocte cõsilium, quod alio diximus loco.

Nemo cogendus amicus. XLVII Amicus nemo cogen.

Cum innues aliquem non esse ad negocium accersendum, præter animi sententiam, aut nõ esse collocandum officium in eum, qui nec agnoscat, nec accipiat libenter, accommodum fuerit quod eodem in libro de Phœnice dixit Achilles,

ἤν ἐθέλῃσιν· ἀνάγκῃ δ' οὔτι μιν ἄξω. id est,
Si uolet. inuitum hunc haud quaquam abduxero quoquam.

Omnibus anteuertenda uitæ cura. XLVIII Vitæ cura o.ibus ante.

Qui dicet omnia posthabenda, quo uitæ consulamus, accommodabit illud ex eodem libro.

οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, οὐδ' ὅσα φασὶν
Ἴλιον ἐκτῆσθαι εὖ ναιόμενον πτολίεθρον,
τὸ πρὶν ἐπ' εἰρήνης. id est,
Nullum equidem pretium cũ uita confero, nec cum
Iliacis opibus, pridem quas tempore pacis
Vrbs opulenta tenebat, uti fama est.

Moxq; causa reddit, quòd una uita, neq; reuocari, neq; sarciri possit, simulatq; semel dentes reliq̃rit,
ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστή, οὔθ' ἑλετή.

Euenit malo male. XLIX Malo ma. eu.

Cum scelerato cuipiam euenit, quod omnes imprecabant & optabant, locus erit illi ex eodem libro,
θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαράς. id est, Explerunt inimica precamina diui.
Verba sunt Phœnicis narrantis omnia mala accidisse sibi, quæ pater olim fuerat imprecatus.

Nec dignus, qui me intueatur. L Indignus qui uel aspicias.

Qui contemnet omnino quempiam, ut ignauum, multoq; sese inferiorem, non ineleganter illud ex eodem libro detorserit, quod in Agamemnonem dixit Achilles,

οὐδ' ἂν ἔμοιγε
τετλαίη κύνεός περ ἐὼν εἰς ὦπα ἰδέσθαι. id est,
Haud ille quidem ausit
Quamuis perfricta sit fronte, mihi ora tueri.

Quod idem etiam hodie uulgo dictitant. Est autem indicium animi conscii, non audere recta faciem intueri eius, quem læseris. Hinc est, quòd Menelaus in Iphigenia Aulidensi iubet in primis, ut Agamemnon obtueatur sese, uidelicet inde facti collecturus primum argumentum.

Cauendum ab eo, qui semel imposuit. LI Fallacem fugito

Qui se negabit habere uelle cõmercium cũ eo, à quo semel sit deceptus, usurpabit illud ex eodẽ libro,

οὐδέ τί οἱ βουλὰς συμφράσσομαι, οὐδὲ μὲν ἔργον.
ἐκ γὰρ δή μ' ἀπάτησε καὶ ἤλιτεν· οὐδ' ἂν ἔτ' αὖτις
ἐξαπάφοιτ' ἐπέεσσιν· ἅλις δέ οἱ· ἀλλὰ ἕκηλος ἐρρέτω. id est,
Hoc ego cum nihil aggrediar, neq; enim expedit unquam.
Quippe ubi frustratus semel est, ac fraude fefellit,
Non iterum mihi uerba dabit stulto, semel illi hoc
Sit fecisse satis, quin post hac ille quiescat, Ac ualeat.

Amicorum est admonere mutuum. LII

Sententia prouerbialis uidetur, quam legimus Iliados λ.
ἀγαθὴ δὲ παραίφασίς ἐστιν ἑταίρου. id est, Bonus est affatus amici, Admonitoris.
Hanc licebit usurpare, siquãdo dicemus amici munus esse, ut amicum siqd erret, liberius admoneat.

Vnus multorum instar. LIII

Quod eodem libro dictum est in laudem medici, idem torqueri poterit, ad quencunq; uirtute præstãtem. Carmen est huiusmodi,
ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. id est, Vir medicus multis aliis æquandus honore est.
Festiuiter hoc in Eryximachum torquet Alcibiades, cui iubenti negat se posse obsistere, quòd uir me-

dicus multorũ instar sit. Festiuius erit si transferatur ad res animi. Veluti Plato libro de republi. iiii. ἐὰν τὸ λεγόμενον ἓν μέγα φυλάττωσι, id est, Si illud unum magnum quod dicitur seruauerint. Indicat illud ἓν μέγα fuisse prouerbiale. Vide prouerbium, Multa nouit uulpes, &c. Idem admonet elegãtissima parabola Euangelica, de pretioso margarito, & de thesauro in agro. Bona mens igit πάντων ἀντάξιος ἄλλων. & eruditio & bona fama, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Inimici con.

Contemnentis inimicum. LIIII

Qui negabit se commoueri conuiciis alicuius hominis contempti, non inscite deflexerit id, quod eodem libro dicit Diomedes,

οὐκ ἀλέγω, ὡς εἴ με γυνὴ βάλοι, ἢ πάϊς ἄφρων,
κωφὸν γὰρ βέλος ἀνδρὸς ἀνάλκιδος οὐτιδανοῖο. id est,
Haud curo magis, ac si foemina siue quis infans
Me iaculo peteret, siquidem uiri inertis, & ipsa Irrita tela uolant.

Voti compos

In uoti compotem. LV

Vbi quis assecutus est, quod affectabat, captabatq;, uelut siquis sacerdotii spe munus principi mitteret, eoq; sacerdotio, fauore principis potiretur, quadrabit illud ex eodem libro.

καὶ βάλεν οὐδ' ἅλιόν μιν ἄλιον βέλος ἔκφυγε χειρός. .i. Attigit, eq; manu non irrita missa sagitta est,

Lupus in fabula. LVI

Cum forte fortuna, in medio sermone interuenitis, cuius mentio fiebat, conueniet illud ex Iliados κ.

οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ' ἄρ' ἤλυθον αὐτοί. id est, Iamq; aderant ipsi nondum sermone peracto.

Corrigentis, quod dictum est ab alio. LVII

Vbi ciuiliter notabimus aliquẽ tanq̃ haud ex animi sentẽtia locutũ, aut ubi quid dictũ erit parum honestum, intorquebimus uersiculum hunc ex Iliados μ. quẽ Plutarchus ad eũ adduxit alicubi,

οἶσθα καὶ ἄλλον μῦθον ἀμείνονα τοῦδε νοῆσαι. .i. Sermonem hoc alium potiorem adducere nostri.

Aliter cum aliis agendum. LVIII

Qui significabit cum aliis blandius agendum, cum aliis asperius, ut cuiusq; fuerit ingenium, aut fortuna, dignitasq;, allegabit illud ex eodem libro.

ἄλλον μειλιχίοις, ἄλλον στερεοῖς ἐπέεσσι Νείκεον. id est,
Verbis hunc placidis, contra asperioribus illum Increpuere.

Vt nunc sunt homines. LIX

Si notabis temporũ tuorum mores, ut semper in peius degenerãtes à uirtute maiorum, Veluti si dicas hunc aut illum principẽ laudandum, ut hac tempestate sunt principes, applicabis illud ex eodẽ libro, οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν. Quod qdem hemistichium aliquot est locis apud Homerum: hic de Aiace, & de Hectore, saxum ingens humo facile tollentibus Iliados ε. de Tydeo saxum item tollente.

Negociũ non suscipien.te.

Non suscipiendum negocium temere. LX

In præpotentem, & cum quo non sit suscipienda simultas aut lis, nisi magno aliquo præsidio fulciaris, quadrabit illud ex eodem libro,

οὐκ ἄν τις μὶν ὀρυκάκοι ἀντιβολήσας, Νόσφι θεῶν. id est,
Huic certaturus non iuerit obuius ullus Absq; deis.

Dictum est de Hectore duabus lanceis tendente in prælium, cum emisisset ingens saxum.

Vehementer cupientis. LXI

Cum animus ipse nos uehementer instigat ad faciendum quippiam, conueniet illud ex Iliados ν.

καὶ δ' ἐμοὶ αὐτῷ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι Sponte mihi gliscens animus in pectore gestit
μᾶλλον ἐφορμᾶται πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι, Vsq; magis, bellare manu, & confligere coràm
μαιμώωσι δ' ἔνερθε πόδες καὶ χεῖρες ὕπερθεν. .i. Festinant infraq; pedes, ac dextra superne.

Elucet egregia uirtus. LXII

Egregia uirtus etiam siquando dissimuletur, tamen semper eminet inter alios, atq; ex ipso oris habitu perspicitur, & in ipsa quasi relucet fronte. Veram item nobilitatem testatur facies hominis itidem, ut mores. In hanc sententiam quadrabit Homericum illud, ex eodem libro.

ἀρίγνωτοι δὲ θεοί περ. id est, Insignia numina diuũm.

Mutua defensatio. LXIII

Mutuam complurium inter ipsos concordiam, mutuamq; defensationẽ notabimus non infacete uersibus his ex eodem libro,

φράξαντες δόρυ δουρί, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ, Hasta densabant hastis, umbone frequenti
ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ. .i. Vmbonem, clypeũ clypeus fulcibat inhærens,
Inq; uicem galeæ galeas texere, uirum uir.

Iuuenalis item de mollibus, Sed illos
Defendit numerus iunctæq; umbone phalanges.

Concordia fulciuntur opes etiam exiguæ. LXIII

Sententia prouerbialis est ibidem, huiusmodi,
συμφερτὴ δ' ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν καὶ μάλα λυγρῶν. id est, Coniuncti pollent etiã uehemẽter inertes.
Hac conueniet uti, siquando significabimus non esse contemnendam amicitiam, aut simultatem multorum, etiamsi fuerint alioquin imbecilles, & quorum singulos quiuis facile contemnat. Nam quemadmodum ut ait Ouidius,
Et quæ non prosunt singula, multa iuuant,
Ita quæ non lædunt singula, multa nocent.

Extra periculum ferox. LXIIII

In timidum & ita demum ferocem, si procul absit à periculo, uelut in obtrectatorem clancularium, qui coràm non ausit congredi, quadrauerit illud ex eodem loco:
ἀνδρῶν δυσμενέων ἑκὰς ἑστάμενος πολεμίζειν. id est, pugnare gnarus uerum eminus & ꝓcul hoste.
Simile est illud Demosthenis in oratione de corona, οὕτως οἰκείως ἡμᾶς ἐδέχοντο, ὥστε τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἱππέων ὄντων, εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὸ ἄστυ δέχεσθαι τὴν στρατιὰν ἔσω παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ τὰ τιμιώτατα, id est, Adeo familiariter nos acceperũt, ut cũ adessent armati & equites, in ædes atq; in ciuitatẽ reciperent exercitũ ad liberos & uxores, & ad ea, quæ sunt charissima. Extra telorũ iactum ante recensuimus, cui cõtrariũ est intra tela. M. Tullius in Verrem actione .iii. Nõ ego à Vibone paruo nauigio inter fugitiuorũ ac prædonum ac tua tela uenissem? quod Græci dicunt ἐκτὸς βελῶν.

Quisquis is fuerit. LXV

Quemuis citra ullam exceptionẽ hominem indicabimus hoc uersiculo, qui est in eodem libro.
ὃς θνητός τ' εἴη, καὶ ἔδοι Δημήτερος ἀκτήν. id est, Qui modo mortalis sit edens cerealia dona.
Veluti siqs dicat humanas leges, alibi alias esse, cæterũ legẽ naturæ oium esse cõem, ὃς θνητός τ' εἴη.

Iuuenta uiribus pollet. LXVI

Ad uires plurimum momenti adfert ætas iuuenta. Ad id, facit illud ex eodem loco de Aenea,
καὶ δ' ἔχει ἥβης ἄνθος, ὅ τε κράτος ἐστὶ μέγιστον. id est, Flos quoq; adest æui, cuius tunc maxima uis est,

Ancipitis consilii. LXVII

Ad significãdum hoiem ꝑplexũ & ancipitis sentẽtiæ, suspẽsumq; aio, congruet illud ex Iliados ε.
μεσσηγὺς γαίης, καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος. id est, In medio terræ simul & stellantis olympi.
Dictum est apud poetam de equis Iunonis inter coelum & terram celeri uolantibus cursu.

Prædiues. LXVIII

Prædiuitem significabimus his uersibus in ζ. κ. & λ. Iliadis.
πολλὰ δ' ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κεῖται Diuitis in patris sunt multa recõdita tectis,
χαλκός τε χρυσός τε πολύκμητός τε σίδηρος, id est, Aesq; aurumq;, fabrefacti quoq; copia ferri.
Ad idem faciet etiam illud ex Iliados κ.
πολύχρυσος πολύχαλκος. id est, Multi auri, multiq; æris.

Aegre quidem, sed facimus tamen. LXIX

Cum ægre quidem, & non sine plurimis incõmodis agimus quippiam, sed tamẽ facimus, adacti necessitate, conueniet illud ex Iliados ζ.
καὶ μάλα τειρόμενοί περ, ἀναγκαίη γὰρ ἐπείγει. id est, Quãuis afflicti nimium, sed fatum ita cogit.

Quod alibi diminutum, exæquatur alibi. LXX

In eum, in quo desideraſ uirtutis aliquid, sed cuius iacturam, alia quapiam dote cõpenses. Veluti siquẽ intelligi uelimus parum eloquentẽ, sed admirabili tamẽ iudicio: aut qui sit indoctus qdem, sed bene numatus, competet illud ex eodem loco, quem modo citauimus ex Iliados κ.
ὃς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης. id est, Qui ore qdẽ deformis erat, pedibus tamẽ acer.

Mutua defensio tutissima. LXXI

Qui significabit minus eos lædi posse, qui cõcordes sese mutuo defendunt: cõtra omnium iniuriæ obnoxios illos, qui dissident factionibus intestinis, accõmodabit illud ex Iliados ρ.
παυρότεροι δὲ πολὺ φθίνυθον, μέμνηντο γὰρ αἰεὶ Multo turba minor periit, quòd in agmine semper
ἀλλήλοις ἀν' ὅμιλον ἀλεξέμεναι φόνον αἰπύν. .i. Mutuam opem sibi ferre, malumq; arcere studebãt.

Qui cum contemptu uitæ inuadunt. LXXII Vita contempta inuadunt

In eos, qui gladiatorio, sicut ait Terentius, animo quempiam impetunt, ut aut perdant aut pereant, cõueniet illud ex Iliados μ.
ἀγροτέροισι σύεσσι ἐοικότες. id est, Similes agrestibus apris.
Tradunt enim uenatores hos prouocatos recta impetere prouocantem, nec lancea uitata.

Aliis prospiciens, non sibi LXXIII

Si libebit in quẽpiam iocari, qui cum artem diuinandi ꝓfessus, aliis sua mala prædixerit, ipse suũ malum non potuerit præuidere, non inconcinniter accõmodabimus illud ex Homeri Boeotia,

ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν. id est, At non auguriis fatum sibi depulit atrum.

Quod imitatus Maro,

At non auguriis ualuit depellere pestem.

Dictum est de Eunomo Mysorum duce, perito quidem augurio, at nihilominus ab Achille occiso.

Dedecus publicum. LXXIIII

Rem modis omnibus infamem, ac perniciosam, non ineleganter indicaueris his uersibus quibus Hector Paridem obiurgat libro Iliados tertio,

πατρί τε σῷ μέγα πῆμα πόληΐ τε παντί τε δήμῳ. Noxa ingens urbiq; tuæ, populoq;, patriq;,
δυσμενέσιν μὲν χάρμα, κατηφείην δέ σοι αὐτῷ. id est, Hosti gaudia, sed probrumq;, dolorq; tibiipsi.

Ne depugnes in alieno negocio. LXXV

Vbi significabimus nos nolle nosmet admiscere liti alienæ, quæ nihil ad nos ptineat, sed permissuros ut ipsi inter sese suo decertent periculo, quorum agit negocium, uersiculo fuerit locus ex eodem libro,

οἴους ἀμφ' Ἑλένῃ καὶ κτήμασι πᾶσι μάχεσθαι. id est, Proq; Helena, proq; omni re decernere solos.

Dictum de Menelao & Paride singulari certamine congressuris.

Prudentia coniuncta cum uiribus. LXXVI

In eum, qui norit idem & aliis imperare quid sit agendum, & ipse persequi cum est opus, quod aliis imperat, apte quadrabit illud ex eodem libro,

ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής. .i. Et iuxta ductor bonus, & certamine pollens.

Sunt enim qui imperatorem agere norunt, at militem præstare non norunt.

Pauciloquus, sed eruditus. LXXVII

In eum, qui pauca quidem, sed tamen auditu digna loquitur, conueniet illud ex eodem libro, quod illic dicitur de Menelao, breuiloquo Laconum more, uerum suauiloquo & arguto,

παῦρα μὲν ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύθος. id est,

Non is multa quidem, uerum argutissima, quippe Pauciloquus.

Duobus malis resistere difficillimum. LXXVIII

εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾷ, καὶ λοιμὸς ἀχαιούς. .i. Iam pariter subigit, belluq; & morbus Achiuos

Siquādo dicemus eundē hoīem duobus, aut pluribus premi malis. Est apud Homerū Iliados primo.

A fronte simul & occipitio. LXXIX

Cum indicabimus admirabilem rerum omnium cognitionem, aut singularem prudentiam, quæ cōstat non præsentium modo scientia, sed & memoria præteritorum, & futurorum prospicientia, recte uersum hunc ex eodem usurpabimus libro:

ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα. id est, Qui sciit præterita ac præsentia, postq; futura.

Vergilius uertit ad hunc modum,

Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur.

Nocuit & nocebit. LXXX

Siquando demonstrata præteritorum malorū causa cōminabimur, futurum ut accedant maiora nisi quis resipiscat, non intempestiuiter usurpabimus uersum hunc Homericum ex eodem libro,

τοὔνεκ' ἄρ' ἄλγε' ἔδωκεν ἑκηβόλος, ἠδ' ἔτι δώσει. id est,

Phoebus ob hæc mala multa dedit, atq; insuper addet.

Veluti si medicus ostenso morbi periculo, moneat ægrotum reualescentem, ut temperet ab imodica Venere, alioqui rediturum cum foenore malum.

Ingens discrimen. LXXXI

Quoties ingens discrimen innuemus inter homines, aut res plurimum inter se diuersas, aut imensum interuallum inter seiunctos, eleganter accōmodabimus illud ex eodem libro.

ἐπειὴ μάλα πολλὰ μεταξὺ Sunt in medio sita plurima, montesq;
οὔρεά τε σκιόεντα θάλασσά τε ἠχήεσσα. id est, Vmbrosi, fretaq; horrisono clamosa fragore.

Adhortantis ad gloriam. LXXXII

Cum adhortabimur ad immortalem gloriam egregiis parandam factis, non incōcinniter adhibebimus illud carmen, quo M. Tullus aliquot usus est locis,

ἄλκιμος ἔασ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. id est, Strenuus esto, quo te posteritas quoq; laudet.

Extat autem apud Homerum cum aliâs, tum Odysseæ libro primo. Sic enim Pallas in specie Mentoris adhortatur Telemachum ad uirtutem, aliorum illustrium heroum exemplo,

καὶ σὺ φίλος, μάλα γάρ σ' ὁρόω καλόν τε μέγαν τε, Tuq; age quando te uideo magnumq;, bonumq;
ἄλκιμος ἔασ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. id est, Strenuus esto, ut tete & postera prædicet ætas.

Qui paratus ad resistendum. LXXXIII

Qui significare uolet, se nequaquam detrectare certamen, sed abunde suppetere, quo partes tuear suas. usurpabit illud ex Iliados

τῷ μοι δούρατά τ' ἔστι καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι Et mihi sunt hastæ teretes, clypeiq; rotundi,
καὶ κόρυθες καὶ θώρηκες λαμπρὸν γανόωντες. .i. Tum galeæ, tum thoraces procul igne micantes.

In discrimine apparet qui uir. LXXXIIII Vir in discrimine appa.

De re periculosa difficiliq;, & eiusmodi quæ uirum cordatum ac strenuũ requirat, cõueniet illud, quod eodem libro dicitur ab Idomeneo Cretensium duce.

ἔνθ' ὅ τε δειλὸς ἀνὴρ ὅς τ' ἄλκιμος ἐξεφάνθη. id est, Illic qui uir iners, qui strennuus ipsa docet res.

Ad idem facit quod proximo carmine consequitur,

τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ. id est, Cuius aliàs mihi facta mentio.

Non cedendum malis. LXXXV Malis non credendum

Siquando admonebis, non oportere cedere uel aduersariis, uel insultibus aduersæ fortunæ, aut nõ esse certandum cum fugitiuis, non inscite detorseris illud ex eodem libro,

οὐκ ἂν ἐν αὐχέν' ὄπισθε πέσοι βέλος οὐδ' ἐνὶ νώτῳ, Ne feriat iaculum ceruicem aut terga, sed ipsum
ἀλλά κεν ἢ στέρνων ἢ νηδύος ἀντιάσειε. id est, Aut uentrem, aut pectus feriat aduersa sagitta.

Ipse sibi perniciem accersiuit. LXXXVI

In eum qui sibi pertinaciter accersit malum, cui ueluti fato destinatus sit, congruet illud ex eodem libro,

τὸν δ' ἄγε μοῖρα κακὴ θανάτοιο τέλος δέ. id est, Istum mortis in exitium mala parca trahebat.

Vltra uires nihil aggrediendum. LXXXVII

Qui dicet non esse suscipiendum negocium, ad quod peragendum non suppetant uires, non inconcinniter illud accommodauerit ex eodem libro,

πὰρ δύναμιν δ' οὐκ ἔστι καὶ ἐσσύμενον πολεμίζειν.

Vires ultra nemo queat bellare, licet sit
Quantumuis animo promptus,

Verba sunt Paridis ad Hectorem.

Ocyor accipitre. LXXXVIII

Admirandam celeritatem hyperbola prouerbiali licebit indicare, quæ est in eodem libro.

θάσσονες ἰρήκων. id est, Pernices magis accipitre.

Venustius fiet, si ad famam, aut ingenium, aut nuncium, aut eiusmodi quippiam detorqueatur.

Ancipitis animi. LXXXIX

Animum ancipitem, & incerti consilii, licet indicare uersiculo, qui est Iliados ξ.

ὡς ὁ γέρων ὥρμαινε δαϊζόμενος κατὰ θυμὸν διχθάδια id est,
Sic senior uersans animo disquirit, utroq; Nutans.

Id Maro sic est imitatus,

Atq; animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc. Rursum Iliados π.

διχθὰ δέ μοι κραδίη μέμονε φρεσὶν ὁρμαίνοντι. id est, Huc animus mihi uersanti inclinabat & illuc.

Correctio dicti. XC

Dictu iam obscœnius & bonis uiris reticẽdũ, aut absurdum dictu, notabimus hoc uersiculo ex Iliados ξ.

μῦθον ὃν οὔ κεν ἀνήρ γε διὰ στόμα πάμπαν ἄγοιτο. Sermonem, quem nemo unquam promat ab ore,
ὅς τις ἐπίσταιτο ᾗσι φρεσὶν ἄρτια βάζειν. id est, Qui modo cognorit cordata & sana profari.

In clamosos. XCI

Ingentem inter litigandum aut disputandum uociferationem, indicabimus eo uersiculo quem ibidem de Neptuno scripsit Homerus, Vociferatio

ὅσσον τ' ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι Tantum uociferans, quantum nouies, deciesue
ἀνέρες ἐν πολέμῳ, ἔριδα ξυνάγοντες ἄρηος id est, Mille uiri, clamare solent qui prælia miscent.

Idem carmen habetur Iliados ε. de Marte.

Pro mea uirili. XCII

Cũ pollicemur nos operã nostrã pstituros, pro nostra uirili, cõueniet illud ex eodẽ lib. Vene. ad Iunonẽ.

εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί. id est, Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.

Idem uersus habetur Odysseæ ε. & Iliados σ.

Vsurpat ueluti puerbii uice Plutarchus in libello de dignoscendo adulatore ab amico, εὖ γὰρ εἴρηται τοῖς πρὸ ἡμῶν, φίλου μὲν ἐκείνην εἶναι τὴν ἐπαγγελίαν, εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί. κόλακος δὲ ταύτην, αὔδα ὅ τι φρονέεις. id est, Nã recte dictũ est illud à maioribus nřis, amicũ sic pmittere,

Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.
Adulatorem uero ad hunc modum,
Dicito quicquid habes in pectore.

Pro dignitate cuiusq;. XCIII

Cum unicuiq; ptes tribuunt pro decoro psonæ, proq; dignitate. Veluti si negociũ arduũ cõmittat prudenti & exercitato: leuiusculum iuueni cuipiam & imperito, quadrabit illud ex eodẽ Iliados ξ.

ἐσθλὰ μὲν ἐσθλὸς ἔδυνε, χέρεια δὲ χείρονι δόσκεν. id est,
Egregia egregius subit arma, ac deteriori Deteriora dedit.

Omnia ex sententia cedunt. XCIIII

In magnopere fortunatos, qbus & recte & secus instituta feliciter cedunt, congruet illud ex Iliados ρ.

τῶν μὲν γὰρ πάντων βέλε' ἅπτεται, ὅς τις ἀφείη,
ἢ κακὸς, ἢ ἀγαθὸς, ζεὺς δ' ἔμπης πάντ' ἰθύνει. .i.

Spicula cuncta horum feriunt, seu torserit illa
Ignauus, seu uir fortis, qa Iuppiter ipse Dirigit.

Muscæ impr. Improbitas muscæ. XCV

In improbum, & subinde redeuntem, etiam si turpiter repellatur, quadrabit illud ex eodem.

καί οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἐνῆκεν.
ἥ τε καὶ ἐργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο
ἰσχανάᾳ δακέειν. id est,

Atq; illi muscæ uim intra præcordia misit,
Quæ quamuis de pelle uiri sit sæpe repulsa,
Assultat morsura tamen.

Deo, fortunæq; commito. XCVI

Qui fortunā experiri statuerit, euentū negocii fortunæ cōmittens, in hunc cōuenerit illud ex eodē lib.

ἥσω γὰρ καὶ ἐγὼ, τὰ δέ κεν Διὶ πάντα μελήσει. id est, Torsero & ipse, Ioui fuerint hæc omnia curæ.

Consilium in melius commutandum. XCVII

Siquando iubebimus mutare consilium, utpote fœdum ac stultum, aut reprehendemus quippiam ut inconsulte factum, usui fuerit illud ex eodem libro,

τίς τοί νυ θεῶν νημερτέα βουλὴν
ἐν στήθεσσιν ἔθηκε, καὶ ἐξέλετο φρένας ἐσθλάς; .i.

Quis tibi consilium submisit inutile tandem
Diuorum, sanamq; exemit pectore mentem?

Modis omnibus incitat. XCVIII

Vbi quis modis omnibus animum alterius solicitat, nunc precibus, nunc blanditiis, nunc iurgiis, nūc minis, usurpare licebit illud ex eodem libro de Automedonte dictum & equis Achillis,

πολλὰ μὲν ἂρ μάστιγι θοῇ ἐπεμαίετο θείνων.
πολλὰ δὲ μειλιχίοισι προσηύδα, πολλὰ δ' ἀρειῇ .i.

Multum ille, scuticaq; cita celerare iubebat,
Multum idem blande affatus, multumq; minatus.

Eidem inhiantes testamento. XCIX

Duriusculum quidem, sed tamen non inscitum, siquod est in eodem libro dictum de Græcis ac Troianis, pro Patrocli cadauere dimicantibus, torqueatur ad hæredipetas eundem senem, uelut idem cadauer certatim captantes,

ὣς οἵ γ' ἔνθα καὶ ἔνθα νέκυν ὀλίγῃ ἐνὶ χώρῃ
εἵλκεον ἀμφότεροι. id est,

Sic illi exiguo discrimine utriq; cadauer
Hinc atq; inde trahunt.

Præmatura mors. C

In hunc, qui præmatura morte discesserit, superstitibus parentibus, accōmodabitur illud ex eodē libro de Hippothoo Pelasgo Leti filio dictum, quem Aiax Telamonius occiderat, quod Patrocli corpus pede apprehensum ad Troiam pertrahere conatus erat.

οὐδὲ τοκεῦσι
θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών. .i.

Ast neq; nutricandi grata parentibus ille
Reddidit officia, sed ei breue contigit æuum.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA IX

Alia dantur, alia negantur. I

Voties è duabus naturæ dotibus altera contigit, altera negata est, ueluti sicui formæ decus adsit, desit ingenii laus, Siue cum è duobus postulatis alterum duntaxat impetratur, quadrauerit illud ex Iliados π.

τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν. id est,

Annuit hoc illi diuūm pater, abnuit illud.

Hunc uersiculum usurpat Plinius in epistola quadam. Dictus est autē de Achille, qui in uotis, quæ facit pro Patroclo suis armis inituro prælium, duo quædam rogarat, alterum ut cum laude pugnaret, alterum ut peracta pugna referret arma, incolumis & ipse. Quorum alterum annuit Iuppiter, nempe ut fortissime pugnaret. Cæterum Achillis arma nō retulit, nec incolumis rediit. Festiuiter abusus est hoc carmine Stratonicus citharœdus, qui cum audisset quendam cithara canentem, subiecit hunc Homeri uersum,

τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.

Ac mox alio quodam rogante, cur ita diceret, quoniam inquit, male canere cithara dedit, cæterum bene canere uoce abnuit. Ita fermè Athenæus libro octauo.

Victoria non incruenta. II

Facit hoc tum corruptela iudicum, tum patronorum rapacitas, ut ferè litigantium utræq; partes plectant, adeo ut non raro pœniteat etiam eum, qui uicit litem. In hos igit̄ conuenit illud ex Iliados ρ.

οὐδ' οἱ γὰρ ἀναιμωτί γε μάχοντο. id est, Nec hi sine sanguine pugnam Miscebant.

Filius degenerans. III

In filium, qui paterno degenerat instituto, siue qui non diu fruitur à patre relictis, sed excutitur à maiorum facultatibus, apposite torquebitur illud ex eodem libro,

ἀλλ' οὐχ υἱὸς ἐν ἔντεσι πατρὸς ἐγήρα. id est, An non consenuit patriis in filius armis.

Euentus præter expectationem. IIII

Quoties res multo secus euenit, quàm uel fuerat instituta, uel probabilibus cōiecturis euentura uidebatur, congruet illud ex eodem libro,

ἀλλ' αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος αἰγιόχοιο. id est, Verum præpollet magni Iouis usq; uoluntas.

Pindarus in Pythiis hymno ultimo, τὸ γὰρ μόρσιμον οὐ παρφυκτόν, ἀλλ' ἔσται χρόνος οὗτος, ὃς καί τιν' ἀελπτίᾳ βαλὼν, ἔμπαλιν γνώμας τὸ μὲν δώσει, τὸ δ' οὔπω, id est, Quod enim in fatis est, euitari non potest, Sed erit tempus hoc, quod aliquem desperatione iaculatum, præter opinionem, hoc quidem dabit, aliud uero nequaquam. Rursum Iliados π.

ἀλλ' αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος ἠέπερ ἀνδρῶν. i. Sed magis atq; hominū pollet Iouis usq; uoluntas.

Reprehensio cogitationis. V

Cum ipsi reprehendimus animi nostri consilium, aut cogitationem parum honestam, aut parū utilem, locus fuerit ex Iliados ρ.

ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα φίλος διελέξατο θυμός; id est, Sed mihi cur animus secū hæc in pectore uersat?

Idem aliis item locis repetitur.

Præbere uiros. VI

Ad fortiter agendum, ferendum'ue adhortabimur hoc carmine ex eodem Iliados ρ. quanquam idem aliās subinde repetitur,

ἀνέρες ἐστὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς. id est, Eia estote uiri, ualidasq; expromite uires.

Re opitulandum non uerbis. VII

Cum re opus est, nihil prosunt uerba, ueluti siquis egeat pecuniariis suppetiis, quorsum attineat huic aures explere dictis? Rursum in consultationibus, in iudiciis, rationibus agendum est, non ui. Ad id faciet Homericum illud ex Iliados π.

ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ. id est, Verba in consilio, ualet in certamine robur.

Corrupta iudicia. VIII

In eos qui corrupte iudicant, aut suffragium ferunt, nō ad Reipu. cōmodum, sed ad priuatū cōmodum respicientes: siue, qui per tyrannidem leges opprimunt, competet illud ex eodem libro,

οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας, Qui per uim in populi cœtu communia iura
ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. i. Deprauant, ac iustitiam depellere tentant
Nil uerti uocem diuûm.

Apta prouincia. IX

In eum, qui prouinciam suscipit, suis aptam uiribus, abstinens à negocio, cui sit impar, ueluti siquis episcopatum accipiat, summum pontificium recuset, cōueniet illud ex eodem libro,

εἵλετο δ' ἄλκιμα δοῦρε δύω, τά οἱ παλάμηφιν ἀρήρει, Quæ manibus quadrent, ingentes corripit hastas
ἔγχος δ' οὐχ ἕλετ' οἶον ἀμύμονος Αἰακίδαο. id est, Quaslibet, ast hastam solam non sumit Achillis.

De Patroclo dictum, qui cum Achillis armis esset indutus, ab hasta tamen abstinebat, quòd ea grauior esset, quàm ut quisquam Græcorum regere posset, præter unū Achillem. Quod idem in Odyssea de arcu Vlyssis finxit Homerus.

Pudor & metus. X

Cum abstinetur à re quapiam, quod ea tum inhonesta factu uideatur, tum uero minime tuta, locum habebit illud ex Iliados ο.

ἴσχε γὰρ αἰδὼς καὶ δέος. id est, Nam pudor atq; metus uetuit.

De conglobata acie dictum, quæ ne sese diduceret, partim pudor obstabat, partim metus. Pudorem autem ingens addere calcar ad fortiter agendum, indicat in eodem lib. cum ait,

αἰδομένων δ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι ἠὲ πέφανται. id est,

Plures sunt salui atq; cadunt his, qs pudor adsit.

Qui obticescit. XI

In eum, qui metu attonitus, aut stupefactus admiratione tacet, aut cui non est, quod respondeat, quadrabit illud ex Iliados ρ.

δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε. id est, Illum corripuit stupor, atq; infantia linguæ.

Mors omnibus communis. XII

Qui dicet oībus ex æquo moriēdum, nec ullis uiribus arceri fati necessitatē, citabit illud ex Iliados σ.

οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κῆρα. id est, Nec uis Herculea fatum euitauit acerbum.

Alius aliis in rebus præstantior. XIII

Qui dicit aliū alia dote præcellere, accōmodabit quod i eodē libro dictū est de Polydamāte & Hectore,
Ἀλλ' ὁ μὲν ἂρ μύθοισιν, ὁ δ' ἔγχεϊ πολλὸν ἐνίκα. id est, Hic dictis, hasta longe præstantior ille.
Eandem sententiam fusius explicat Iliados ν. Polydamas loquens Hectori,

Ἕκτορ ἀμήχανός ἐσσι παραρρητοῖσι πιθέσθαι. Hector non potis es deflectere pectora dictis.
Οὕνεκά τοι περὶ δῶκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα, An quia dii donant factis præcellere belli,
Τοὔνεκα καὶ βουλῇ ἐθέλεις περιίδμεναι ἄλλων; Vis in concilio reliquos præcedere sensu?
Ἀλλ' οὔ πως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι. At non cuncta potes unus simul omnia ferre.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα, Quippe deus dedit huic uirtute excellere belli,
Ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν, Huic laudem choreæ, citharā illi, & carmina blanda,
Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς Rursum alii mentem præclaram in pectore magnus
Ἐσθλόν, &c. id est, Iuppiter inseruit.

In periculoso negocio non est dormitandum. XIIII

Vbi monebimus in re ardua nō esse cessandum, cōgruet quod subinde repetit apud Homerū Ilia. π.
Ὀλίγη δ' ἀνάπνευσις πολέμοιο. id est, Exigua est interspiratio belli.
Poterit trahi uel ad litem forensem, uel ad simile negocium odiosum, & laboris plenum.

Mens læua. XV

Frequenter hominum mens læua est, & pessima pro optimis sequuntur, optima pro pessimis repudiāt.
Ad hanc sententiam facit illud ex Iliados σ.

Ἕκτορι μὲν γὰρ ἐπῄνησαν κακὰ μητιόωντι. Consilium Hectoreum laudabat inutile quisq;
Πουλυδάμαντι δ' ἄρ' οὔ τις, ὃς ἐσθλὴν φράζετο βουλήν. .i. Nemo Polydamantis, at hic dabat utile solus.

Verbis pugnas, non re. XVI

Facile est conuiciis altercari, uerum re uincere difficile. Ad eam sententiam quadrabit illud ex Iliados υ.
dictum ab Aenea congressuro cum Achille.

Ἐπεὶ σάφα οἶδα καὶ αὐτός, Siquidem noui probe & ipse
Ἠμὲν κερτομίας ἠδ' αἴσυλα μυθήσασθαι. id est, Et petere probris inimicaq; dicere dicta.

Paulo post repetit copiosius eandem sententiam:

Ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι Ambobus siqdē, pbra dicere plurima promptū est,
Πολλὰ μάλ', οὐδ' ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο. Quœq; onus haud portet centum ratis obsita remis.
Στρεπτὴ δὲ γλῶσσ' ἐστὶ βροτῶν, πολέες δ' ἔνι μῦθοι, Est hominum quia lingua uolubilis, omnigeniq;
Παντοῖοι, ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα. Insunt sermones, uariiq;, & pascua dictis,
Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις. .i. Hinc atq; hinc, multæq; uices, sed qualia uerba
Dices talia reddentur tibi dicta uicissim.

Nequid moueare uerborum strepitu. XVII

Verborū strepitu nequid moueare

Qui monebit aliquem, ne sæuis uerbis, ac minis deterreatur, quominus experiatur, accommodabit illud
ex eodem libro, ab Apolline dictum Aeneæ,

Ἀλλ' ἰθὺς φέρε χαλκὸν ἀτειρέα, μηδέ σε πάμπαν Quin rigido ferro, magis obuius ito, nec unquam
Λευγαλέοις ἐπέεσσιν ἀποτρεπέτω καὶ ἀρειῇ. .i. Te sæuis dictis deterreat ille minisq;.

Cibo opus duraturis in labore. XVIII

Inituri bellum, ne omnino ieiuni sint, ne uiribus destituantur. Id trahi poterit ad studium literarū, ad
exercitium pietatis, atq; alia complura. Ad id congruent uersus Homerici, ex Iliados τ.

Οὐ γὰρ ἀνὴρ πρόπαν ἦμαρ ἐς ἠέλιον καταδύντα Nam quis ad occasum usq; ualebit solis ab ortu
Ἄκμηνος σίτοιο δυνήσεται ἄντα μάχεσθαι, Impastus iugi durans confligere pugna?
Εἴπερ γὰρ θυμῷ γε μενοινάᾳ πολεμίζειν, Pectore enim quāuis sit prompto ad belligerandum
Ἀλλά τε λάθρῃ γυῖα βαρύνεται, ἠδὲ κιχάνει Sensim membra grauant tamē, ac sitis atra, famesq;
Δίψα τε καὶ λιμός, βλάβεται δέ τε γούνατ' ἰόντι. Corripiunt, genuaq; labant tendentis in hostem.
Ὃς δέ κ' ἀνὴρ οἴνοιο κορεσσάμενος καὶ ἐδωδῆς Rursus erit quicunq; satur, uinoq; ciboq;.
Ἀνδράσι δυσμενέεσσι πανημέριος πολεμίζει, Is demum potuit confligere perdius hosti.
Θαρσαλέον νύ οἱ ἦτορ ἐνὶ φρεσίν, οὐδέ τι γυῖα Huic animus uiget usq; ferox, neq; membra laborāt
Πρὶν κάμνει, πρὶν πάντας ἐρωῆσαι πολέμοιο. .i. Huic prius, ac uictor bello submouerit omnes.

Omnibus armis præsidiisq; destitutus. XIX

Destitutus omni auxilio

Hominem inermem, & omnibus destitutū præsidiis indicabimus hoc uersu, qui est Iliados φ.
Γυμνὸς ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος, οὐδ' ἔχεν ἔγχος. .i. Et clypeo simul & galea nudatus, & hasta.

Frustra habet qui non utitur. XX

Siquem increpare uoles, quòd ingenio, diuitiis, literis non utatur, cum habeat, conueniet illud ex eodem Iliados φ.
Τίπτε τόξον ἔχεις ἀνεμώλιον αὔτως; id est, Cur frustra tibi iam gestatur inutilis arcus?

In fugitiuum. XXI Fugitiuus
Vbi quis impotenti animi cupiditate ad rem quampiam instigatur, præcipue parum honestam, uel magis si quis turpiter fugiat, in hunc quadrabit, si dixeris,
Τοῦτον ἡ κυνάμυια ἄγει id est, Hunc cynamya rapit.
Sin enim in eodem libro Iuno de Marte è prælio fugiente,
καὶ δ' αὖθ' ἡ κυνάμυια ἄγει βροτολοιγὸν ἄρηα. id est,
Pestiferum Martem rursum exagitat Cynamya. id est, musca canina.

Cum diis non pugnandum. XXII
Qui monebit non esse pugnandum cum genio, cum superis, cum magnis principibus, quos Hebræorũ etiam literæ uocant deos, usurpabit illud ex eodem libro,
θεοὶ δέ τε φέρτεροι ἀνδρῶν. id est, Verum homines diis inferiores.
De θεομαχεῖν diximus alibi. Pindarus in Pythiis hymno secundo sententiam hanc sic extulit
χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν, id est, Oportet aduersus deum non contendere.

Autor omnium & fons. XXIII
Cũ indicare uolemus primũ omniũ autorẽ, unde ceu capite, proficiscant omnia, maxima pariter & minima: Veluti si quis dicat superbiã omnium malorũ parentẽ, fidem omniũ uirtutũ fontẽ, Homerum omnis poeseos patrem, nõ incõcinniter accõmodabit illud ex eodem libro de Oceano dictum,
ἐξ οὗ περ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα Ex quo uno freta cuncta fluunt & flumina cuncta,
καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν. i. Et cuncti manant fontesq́;, lacusq́; profundi.

Prorsus ignotus. XXIIII
In hominem quem nobis mir um in modum ignotum uideri uolumus, per iocum torquebitur illud ex eodem libro atq; aliàs apud Homerum frequens, uelut Odysseæ α & ξ.
Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις ἠδὲ τοκῆες; id est,
Dic quis & unde uenis, tibi ubi patria atq; parentes?
Cognatum est illi: Albus an ater sis, nescio. Poterit & ad rem applicari: ueluti si dicamus aliquem omnis philosophiæ imperitum, in librum philosophicum incidisse:
Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;

Quoad uixero. XXV
Quod in uita perpetuum nobis futurum intelligi uolemus, indicare licebit Homerico carmine, quod est in Iliados χ.
ὄφρ' ἂν ἔγωγε
ζωοῖσιν μετέω καί μοι φίλα γούνατ' ὀρώρῃ. id est. Donec
Viuos inter agam, genibus dum fulciar hisce.
Hoc imitatus Maro:
Dum memor ipse mei, dum spiritus hos regat artus.

Gloriosum & apud posteros. XXVI
Cũ facinus significabimus, cuius famam & posteritas celebratura uideatur, quadrabit illud ex eodẽ lib.
Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. id est. Immo facinus insigne peregit
Ipsa etiam quod posteritas exaudiat.

Vindicta tarda, sed grauis. XXVII
Vbi qui diu multa patrauit impune, tandem in extremum malum adducitur, semelq́; dependit superiora flagitia, congruet illud ex eodem libro:
Νῦν δ' ἀθρόα πάντ' ἀποτίσεις. id est, Nunc cuncta lues semel adglomerata.
Verba sunt Achillis ad Hectorem.

Anceps euentus rei. XXVIII
Cũ anceps rei discrimen significamus, & incertũ utrò uergat uictoria, congruet illud ex eodẽ libro,
καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα. id est,
Tum pater auratas librabat utrinq; bilances. Idem est Iliados χ.

Magna de re disceptatur. XXIX
Cum ingens certamen indicabimus, nec leuia aut ludicra peti præmia, quadrabit illud ex eodẽ libro:
ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοείην Ἀρνύσθην.
Neq; enim illis uictima siue Bucula captabatur.
Dictum est de Achille & Hectore pro uita decertantibus. Vsurpatur à Luciano in Eunucho cum ridet philosophos turpiter apud iudices de salario contendentes. Carmen integrum sic habet.
ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοείην Neque enim illis uictima, siue
Ἀρνύσθην, ἅ τε ποσσὶν ἀέθλια γίγνεται ἀνδρῶν, Bucula captabatur, quippe hæc præmia cursus,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο. id est, Verum de uita currebant Hectoris.

Vergilius uertit Aenidos libro duodecimo.
Neq; enim leuia aut ludicra petuntur
Præmia, sed Turni de uita & sanguine certant.

Omissis nugis, rem experiamur. XXX

Qui conuiciis omissis iubebit ipsa re periculum fieri, uter uincat, aut uincatur, non intempestiuiter accommodauerit illud ex eodem libro:
βέλτερον αὖτ' ἔριδι ξυνελαυνέμεν ὅττι τάχιστα
εἴδομεν ὁππότερῳ κεν ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ id est,
Sed præstet pugnam committere cominus, ut mox
Vtri Iuppiter esse uelit laudemq;, decusq;, Perspicuum fiat.

Metus infamiæ XXXI

Cum dicemus nos hominum de nobis opinione, rumoribusq; commoueri quo minus mutemus consilium, conueniet illud ex eodem libro, præterea Iliados ζ. quod frequenter usurpat M. Tullius in epistolis ad Atticum:
αἰδέομαι τρῶας καὶ τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους. Troianos ac Troianas, uereorq;, pudetq;,
Verba sunt Hectoris pudore nolentis in urbem recipere sese, nequis opprobraret illi, imputaretq; Troianorum interitum.

Aliam ætatem, alia decent. XXXII

Qui iam aliam ætatem significabit, nec idem dicere canum, quod iuuenem aliquando decuit, usurpabit illud ex eodem libro, quanquam & alias iteratum:
ἀλλ' ὅτε δὴ πολιόν τε κάρη πολιόν τε γένειον. i. Verum ubi iam, canumq; caput, incanaq; menta.

Quod aliis uitio uertas, ipse ne feceris. XXXIII

Quod damnaturus sis in aliis, in te ne admiseris, Ad id faciet illud ex Iliados γ.
καὶ δ' ἄλλῳ νεμεσῶ τον ὅς τις τοιαῦτά γε ῥέζοι.
Immo adeo si quisquam alius patrare pararet
Tale aliquid, damnaretis uitioq; daretis.

Aut ipse fuisti, aut tui simillimus. XXXIIII

Siquando per iocum indicabimus eundem aliquem fuisse, qui tamen se fuisse eat inficias ueluti si quem incuses, quòd inter bibones compotauerit, isq; sese neget fuisse, uerum alium quempiam: non illepide detorseris illud ex eodem libro, quod de Patrocli spectro dixit Homerus:
πάντ' αὐτῷ μέγεθός τε καὶ ὄμματα καλ' εἰκυῖα, Cuncta ipsi similis, uocemq;, oculosq; decoros
καὶ φωνήν, καὶ τοῖα περὶ χροῒ εἵματα ἕστο. id est, Corporis atq; modum, & talem gestabat amictum.

Audiens non audit. XXXV

Sunt quidam, qui siquid parũ placet, id scire dissimulant, ueluti cum negant sibi redditas literas, quibus cõmonefiant officii sui: quod tamẽ malint effugere, q̃ præstare; in hos quadrabit illud ex Iliados ψ.
ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς. id est, Dissimulans audisse.
De Antilocho dictum, qui Menelaum reuocantem à cursu, cum audiret, perinde tamen quasi non audisset, ita celerius etiam currebat:
Ἀντίλοχος δ' ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἔλαυνε, Quinetiam cursum Antilochus magis accelerabat
κέντρῳ ἐπισπέρχων, ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς. id est, Instigans stimulis, audireq; dissimulabat.

Habitus bonũ uirũ indicat

Ex habitu bonum uirum præ se fert. XXXVI

Qui dicet ex ipsa oris figura uideri probum hominem, citabit illud ex Odysseæ primo:
οὐ μὲν γάρ τι κακῷ εἰς ὦπα ἐῴκει.
Ex specie minime improbus ipsa Esse uidebatur. M. Tullius in Verrem libro. viii.
Is erat Apronius, qui ut ipse non solum uita, sed etiam corpore atq; ore significat, immensa aliqua uorago est, aut gurges uitiorum turpitudinumq; omnium.

Absit clamor in colloquio, aut lusu. XXXVII

Qui iubebit in conuiuio, colloquióue temperari à uociferatione, accommodabit illud ex eodẽ libro,
νῦν μὲν δαινύμενοι τερπώμεθα, μηδὲ βοητὺς ἔστω. id est,
Nunc hilares cœnemus, & omnis clamor abesto.

Nouitas grata

Grata nouitas. XXXVIII

Siquando dices nuperrima quæq;, uulgo maxime placere, nõ intẽpestiuũ fuerit illud ex eodem libro.
τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
ἥτις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται. id est,
Cantio enim hæc hominum longe est celeberrima uulgo
Et gratissima, quæ nuperrima uenit in aures. Accinit huic Pindarus olymp. hymno. ix.
αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. i. Lauda uinũ uetus, sed nouorũ hymnorũ flores. Sẽtiẽs

gratiores esse hymnos, qui res nuper gestas celebrant quàm qui prisca tractant. Pleraq; commendat nouitas, potissimum apud imperitos. Contra in scriptis antiquitas conciliat gratiam, nouitas inuidiã: unde Flaccus in epistolis:

Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse
Compositum, illepide'ue putetur, sed quia nuper.

Ac cæteris fermè in rebus fauor nouitatis, superiorũ obliterat gratiam. Vnde Dauid episcopus Traiectensis, patre prognatus Philippo Burgundionũ duce, huius qui nuper defunctus est proauo matierno, uir doctus & cordatus, suadentibus quibusdã, ut propter ætatem ingrauescentem pateretur adiũgi sibi designatum episcopum, ait sese diui Antonii exemplo cõmoueri, quo minus id facere uellet. Nam hunc negligi cœpisse simul atq; successisset Rochus recentior diuus. Simile fastidium est humani ingenii in iis, quæ nobis ad manum sunt. Miramur enim exotica, cum interdũ domi habeamus mediocra. Id potissimũ usu uenit in medicis, nostros fastidimus, licet eruditos, belluã è longinqua barbarie profectã suspicimus. Indè pharmacopolæ magno emunt herbas è longinquo aduectas, cũ interdũ meliores nascantur in horto uicini, Id eleganter notauit Alexis apud Athenæum lib. tertio,

ἐρῶμεν ἀλλοτρίων, παρορῶμεν συγγενεῖς, id est,
Alienum amamus, proximum contemnimus.

Mulier pudica ne sola sit usquam. XXXIX

Cum admonebimus non conuenire, ut pudica mulier sola, citraq; testes cum uiris colloquatur, usui fuerit illud apud Homerum frequens de Penelope:

οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο. Haud sola, ast illam famulæ binæ comitatæ.

Fatale uitæ tempus exactum. XL

In decrepitos, quorum ætas iam exacta uidebitur, quadrabit ex eodem libro:

νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο
ἤσθιον. id est, Dementes, ut qui sacros tibi maxime Phœbe
Absumpsere boues.

Nam per solis boues, annos fatales, ut opinor, innuit poeta.

Non luctu, sed remedio opus in malis. XLI

In malis non lamentis, sed auxiliis utendum. Ad id conueniet illud ex Iliados ω. quanquam aliis item iteratum locis:

οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο. id est, Quippe nihil miseri fletus lamentaue prosunt.

Adhuc aliquis deus respicit nos. XLII

Cum in rebus uehementer afflictis, negabimus nos prorsus abiecisse animum, uerum esse spei nonnihil, conueniet illud, quod in eodem libro dicitur à Priamo:

Ἀλλ' ἔτι τις καὶ ἐμεῖο θεῶν ὑπερέσχεθε χεῖρα, i. Numen adhuc aliquod dextrã mi obtendit amicum.

Mors optima rapit, deterrima relinquit. XLIII

Optima mors eripit è medio, relinquit deterrima. Proinde uidemus quosdam prorsus inutiles Tithoniam ætatem uiuere, paucissimos egregio præditos ingenio, ad senectæ limen peruenire. In hanc sententiam quadrat illud ex eodem libro:

Τοὺς μὲν ἀπώλεσ' ἄρης, τὰ δ' ἐλέγχεα πάντα λέλειπται,
ψεῦσταί τ' ὀρχησταί τε χοροιτυπίῃσιν ἄριστοι,
ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες. id est,
Sustulit hos Mauors, reliqua at mala probra relicta
Mendaces, saltatores, primiq; choreis
Ducendis, agnis, atque hœdis diripiendis Strennui. Celebre est illud Maronis,
Optima quæq; dies miseris mortalibus æui
Prima fugit, subeunt morbi &c. Concinit & Theocritus in Epitaphio Bionis.
Ταῖς νύμφαισιν ἔδοξεν ἀεὶ τὸν βάτραχον ᾄδειν,
Τοῖς δ' ἐγὼ οὐ φθονέοιμι, τὸ γὰρ μέλος οὐ καλὸν ᾄδει. id est,
Sic uisum est nymphis semper canit improba rana,
Huic neque ego inuideo, nec enim bona carmina cantat.

Domi manendum. XLIIII

Inutile diutius abesse domo, relictis possessionibus. In eam sententiam quadrabit illud ex Odysseæ γ.

καὶ σὺ φίλος, μὴ δηθὰ δόμων ἄπο τῆλ' ἀλάλησο,
κτήματά τε προλιπὼν, ἄνδρας δ' ἐν σοῖσι δόμοισι. id est,
Tu quoq; amice domo diuturnus abesse caueto
Rebus itemq; uiris intra tua tecta relictis. Item Hesiodus,
οἴκοι βέλτερον εἶναι, ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφι. id est,
Esse domi præstat, quia damnosum foris esse. Refertur ex Euripide carmen hoc:

Μακάριος ὅς τις εὐτυχῶν οἴκοι μένει,
ἐν γῇ δ᾽ ὁ φόρτος καὶ πάλιν ναυτίλλεται. id est,
Beatus is qui in prosperis manet domi,
Nam sarcina solo quæ tenetur denuo Potest salo committi.

A sacris abstinendæ manus. XLV

Vulgo quoque creditū est, fatū instare ei, qui sacris rebus, ac deo dicatis manus iniecerit: aut qui pios homines, aut certe fungentes sacris ministeriis oppugnarit: ueluti pontificē Romanum, episcopos, abbates, etiā si parū fuerint piis moribus. Id propemodum iā olim dictum est ab Homero Iliados ρ,
ὁππότ᾽ ἀνὴρ ἐθέλει πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι, Cum diuo certare uiro simulatque cupit quis,
ὅν κε θεὸς τιμᾷ, τάχα οἱ μέγα πῆμα κυλίσθη. i. Cuique deus bene uult, malū huic breui iminet ingēs.

Turpis iactantia. XLVI

Nō est generosi animi iactare sese de iis, q̄ fortiter, aut feliciter fecit. Sup hoc ita Menelaus eodē in libro:
οὐ μὲν καλὸν ὑπέρβιον εὐχετάασθαι. id est, Haud sanè pulchrum sese iactare superbe.

Prior occupat. XLVII

Vbi quis lucrum celeritate præripuit cuipiam, conueniet illud ex Iliados χ.
μή τις κῦδος ἄροιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι. id est,
Ne quis præriperet iaculans, laudemque, decusque,
Atque ita serior ipse ueniret, iamque secundus.
Dictum de Achille, qui reliquis Achiuis innuit, ne quis iaculum mitteret in Hectorem, quo sibi gloriam totam seruaret.

Sacra celerius absoluenda. XLVIII

In rebus diuinis attentum esse conuenit magis, quàm diuturnum, ne uilescant assiduitate, contra quorundam morem sacerdotum, qui nimium immorantur sacro, precibusque, quas uocāt horarias. Ad id torqueri poterit illud ex Odysseæ γ, οὐ δὲ ἔοικε
δηθὰ θεῶν ἐν δαιτὶ θαασσέμεν, ἀλλὰ νέεσθαι. id est,
Neque par est In diuorum epulo sedisse diutius, imo
Surgere mature decet.

Ne dii quidem à morte liberant. XLIX

Nemo tam charus superis, ut illorum fauore mortem euitaret. Huic sententiæ suffragabitur Homericū ex eodem libro testimonium:
Ἀλλ᾽ ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον οὐδὲ θεοί περ, At uero mortem communiter omnibus æquam
Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ A dilecto homine, neque dii depellere possunt,
Μοῖρ᾽ ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο. id est, Quem funesta dies fati iamiam urget acerbi.

Deus undecunque iuuat, si modo propitius. L

Deus ubique præsens adest, si faueat: neque refert, ubi gentium agas illo propitio. Ad hanc sententiam accommodes licebit ex eodem libro:
Ῥεῖα θεός γ᾽ ἐθέλων καὶ τηλόθεν ἄνδρα σαῶσαι. i. Si libeat seruare procul quoque numina possint.

De lautitiis. LI

Lautitiæ De cibis prælautis quadrabit illud eodem Odysseæ γ.
ὄψα τε οἷα ἔδουσι διοτρεφέες βασιλῆες. id est, Qualia purpurei comedunt opsonia reges.
Venustius fiet, si trahetur ad orationem supra modum elegantem, quasi dignam deorum auribus.

Concordia. LII

In absolutam concordiam, omniumque rerum consensum, conueniet illud ex eodem libro:
οὐδέ ποτ᾽ ἐν ἀγορῇ δίχ᾽ ἐβάζομεν, οὔτ᾽ ἐνὶ βουλῇ,
ἀλλ᾽ ἕνα θυμὸν ἔχοντε νόῳ καὶ ἐπίφρονι βουλῇ. id est,
Haud unquam neque concio nos, neque curia dictis
Audiuit pugnare, animo sed semper eodem,
Et sentire eadem, atque eadem decernere uidit.
Verba sunt Nestoris de se, deque Vlysse.

Fatum immutabile. LIII

Diuina decreta non commutantur, humanæ leges pro tempore uariantur, quemadmodum & mores & uoluntates. Ad id congruet illud ex eodem libro:
οὐ γάρ τ᾽ αἶψα θεῶν τρέπεται νόος αἰὲν ἐόντων. i. Non etenim diuū mens uertitur æternorum.

Sine ope diuina nihil ualemus. LIIII

Manca est omnis mortalium industria, omnisque conatus, nisi fauor aspiret diuinus. Ad id accommodare licebit Homericum illud ex eodem libro:
πάντες δὲ θεῶν χατέουσ᾽ ἄνθρωποι. id est, Mortalis diuūm auxilium desiderat omnis.

Industriam adiuuat deus. LV

In aggrediundo negocio, quædam humana ratione prouident, quædam fortunæ cōmoditas, ipsaq; res suppeditat. Id est apud Homerū, cū aliâs aliquoties, tum hoc quem modo citauimus libro.

Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,
ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. id est,
Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,
Partim diuûm aliquis tibi suggeret.

Faustus exitus. LVI

Cum significabimus rem quam instituimus bene cessuram, ceu deo quopiam auspice, quadrabit illud ex Odysseæ β.

Θάρσει μαῖ' ἐπεὶ οὔ τι ἄνευ θεοῦ ἥδε γε βουλή. i. Fide, hoc consilium non est sine numine nutrix.

Aetate prudentiores reddimur. LVII

Siquando negabimus nobis eadem probari iam natu grandioribus, quæ quōdam ob ætatis inscitiam arriserunt, sed usu rerum auctam prudentiam, congruet illud ex eodem libro.

Ἐγὼ δ' ἔτι νήπιος ἦα.
Νῦν δ' ὅτε δὴ μέγας εἰμὶ, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούων
Πυνθάνομαι, καὶ δή μοι ἀέξεται ἔνδοθι θυμός. id est,
Eram adhuc puer, ast ubi iam sum
Grandior, & reddit me aliorum oratio doctum,
Ipseq; grandescit mi animus. Dicitur ad procos à Telemacho.

Ociosus esto. LVIII

Si quem iubebimus animo ocioso esse, tantum curare cuticulam, negocium aliis curæ futurum, accommodabimus illud ex eodem libro: Μή τι τοι ἄλλο
Ἐν στήθεσι κακὸν μελέτω ἔργον τε ἔπος τε,
Ἀλλά μάλ' ἐσθιέμεν καὶ πινέμεν ὡς τὸ πάρος περ. id est, Tute caueto
Aut dicti, aut facti cruciet tua pectora cura,
Quin tranquillus, edasq; bibasq; ita ut ante solebas.

Haud perficiet. LIX

Qui dicet negociū, quod aliquis instituit, haud quaquam perfectū iri, uerbis Homericis id dicat licebit:
Τελέει δ' ὁδὸν οὔ ποτε ταύτην. id est, Verum hancce uiam haud perfecerit unquam.

Cedendum multitudini. LX

Qui suadebit non esse pugnandum uni cum multis, & ubiq; multitudini morigerandum, adducet illud ex eodem libro:

Ἀλλά κεν αὐτοῦ ἀεικέα πότμον ἐπίσποι,
Εἰ πλεόνεσσι μάχοιτο. id est,
Accerseret mox ipse sibi crudelia fata,
Si multis pugnare uelit.

Iidem proci paulo superius:

Ἀργαλέον δὲ
Ἀνδράσι καὶ πλεόνεσσι μαχήσασθαι περὶ δαιτί. i.
Cum pluribus ardua res est
Depugnare uiris inter conuiuia solos.

Vanæ coniecturæ. LXI

In eos, qui de euentu negocii solent augurari, competit illud ex eodem libro: Coniecturæ uanæ

Ὄρνιθες δέ τε πολλοὶ ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο
Φοιτῶσ', οὐδέ τε πάντες ἐναίσιμοι. id est,
Ast permulta auium uersatur in æthere turba,
Quarum non quæuis portendere idonea fatum.

Certum prospicio. LXII

Qui se negabit temere, mare secus ue de exitu rei cuiuspiam sentire, sed certis adductum argumentis, & pluribus experimentis obseruasse, accommodabit illud ex eodem libro:

Οὐ γὰρ ἀπείρητος μαντεύομαι, ἀλλ' ἐῢ εἰδώς. id est,
Nam neq; inexpertus iam diuinauero, uerum Egregie callens.

Deus ulciscetur. LXIII

Cum significabimus nobis in præsentia deesse facultatem depellendi, uerum optare, ut superi puniant aliquando, usui fuerit illud ex eodem libro:

Ἐγὼ δὲ θεοὺς ἐπιβώσομαι αἰὲν ἐόντας,
Αἴ κέ ποθι Ζεὺς δῷσι παλίντιτα ἔργα γενέσθαι. i.
Ast equidem immortaleis implorauero diuos,
Si fors Iuppiter ipse uices aliquando reponat.

In tempore cauenda poena mali. LXIIII

Quoties admonebimus, ut multo ante occurratur malo, priusquam oppresserit nos: aut cessandum à peccando priusquam ingruat diuina uindicta, usui fuerit illud ex eodem libro:

Ἀλλὰ πολὺ πρὶν
Φραζώμεσθ' ὥς κεν καταπαύσομεν. id est,
Verum nos multo ante modum, finemq; uelimus Ponere:
Verba uatis minantis procis Vlyssis reditum.

Domesticum malum. LXV

Ad significandũ priuatũ, ac domesticũ malũ, quod ad alios nihil attineat, conueniet illud ex eodẽ libro:
Ἀλλ᾽ ἐμὸν αὐτοῦ χρεῖος, ὅ μοι κακὸν ἔμπεσεν οἴκῳ. id est,
Porrò malum nostras quod in ædes incidit, unum Ad me pertinet.
M. Tullius in actione in Verrem. v. domesticum ac uernaculum crimen appellat, quod intra parietes admissum nondum peruenit in publicum rumorem.

Prudentia senum

Senum prudentia. LXVI

In senem plurimarum rerum usu peritum, quiq; multa meminerit superioribus acta seculis, quadrauerit illud ex eodem libro:
Παλαιά τε πολλά τε εἰδώς. id est, Qui antiquaq;, multaq; norat.

Occasio premenda

Premenda occasio. LXVII

Qui significabit modis omnibus instandum esse, nec obmittendam è manibus semel oblatam occasionem, accommodabit illud ex Odysseæ Δ.
Ὑμεῖς δ᾽ ἀστεμφέως ἐχέμεν μᾶλλόν τε πιέζειν. i. Vos premite, & uinclis magis arcte stringite captum.
Quod quidem detorquere licebit ad id, cum dicemus, impetus animi, hoc magis ac magis esse coercendos rationis moderamine, quo magis efferuescunt, & ad malum solicitant.

Neruis omnibus

Omnibus neruis. LXVIII

Cum innuemus in negocio quopiam omneis expromendas uires, omneis neruos intendendos, conueniet illud ex eodem loco:
Καὶ τότ᾽ ἔπειθ᾽ ὑμῖν μελέτω κάρτος τε βίη τε. id est,
Dein uobis curæ sunto, uiresq;, uigorq; Adsimili specie Pindarus dixit olymp. x.
Τίς δὴ ποτίνιον ἔλαχε στέφανον,
Χέρεσσι ποσί καὶ ἅρματι ἀγώνιον. id est,
Quis tandem assecutus desiderabilem coronam manibus pedibusq; & curribus. Hic locus addẽdus erat prouerbio, manibus pedibusq;, sed illæ paginæ iam exierant manus meas. Marcus Tullius libro in Verrem quinto. Attendite Iudices, omnibus enim neruis mihi contendendum est.

Manibus pedibus

Cum principe non pugnandum. LXIX

Qui significabit arduum, principem à priuato superari: aut difficillimum uincere naturam, usurpabit illud ex eodem libro:
Ἀργαλέος γάρ τ᾽ ἐστὶ θεὸς βροτῷ ἀνδρὶ δαμῆναι. i. Ardua res homini mortali uincere numen.

Ingens discrimen. LXX

Ingens interuallum, ueluti siquis sentiat plurimum interesse pecuniæ studium & sapientiam, hoc uersu licebit significare ex eodem libro:
Τόσσον ἄνευθ᾽ ὅσσον τε πανημερίη γλαφυρὴ νηῦς Tantum aberat, quantum cursu ratis acta diurno
Ἤνυσεν ᾗ λιγὺς οὖρος ἐπιπνείῃσιν ὄπισθεν. Conficiat spatii, quam prouehat aura secunda.

Aperte, simpliciterq; loqui. LXXI

Simpliciter & aperte dicturus nos, citraq; ambages significabimus hoc carmine, quod est in eodem libro:
οὐκ ἂν ἐγώ γε
Ἄλλα παρὲξ εἴποιμι παρακλιδὸν, οὐδ᾽ ἀπατήσω. i. Non fucis te dissimulans decepero fictis.

Vicissitudo rerũ omniũ

Rerum omnium uicissitudo. LXXII

Variæ fortunæ uices, & nunc læta contingunt unicuiq;, nunc tristia. Ad eam sententiam applicabitur illud ex eodem libro:
Ἀτὰρ θεὸν ἄλλοτ᾽ ἐπ᾽ ἄλλῳ, Nunc huic, nunc Iuppiter illi
Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε διδοῖ. id est, Nunc læta immittit, nunc tristia.

Festiuus sermo. LXXIII

Vbi quis in conuiuio sermonem inducit, admodum hilarem ac festiuũ, qui discutiat omnem tristitiã, conuenit illud ex eodem libro, quod Homerus finxit de Helena pharmacum immittente in conuiuarum cyathos, quod omnium anteactorum induceret obliuionem:
Αὐτίκ᾽ ἄρ᾽ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον, In uinum immisit mox pharmacon, unde biberunt,
Νηπενθές τ᾽ ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων. i. Luctusq;, bilis maliq; obliuia cuncti.
Huius meminit Plinius lib. xxv. Nobile, inquit, illud obliuionẽ tristitiæ ueniamq; adferens, & ab Helena utiq; omnibus mortalibus propinandum. Dioscorides lib. iiii. refert herbam ἄλυπον, quæ inferne sumpta atræ bili medeatur: Vnde & nomen & inditum uidetur, quasi dolore carens, quemadmodum νηπενθὲς & ἄδιψον quod luctum ac sitim pellant.

Prodesse potest, qui noc.

Qui nocere potest, & idem prodesse. LXXIIII

In medicos imperitos, qui non raro uenenum pro remedio ministrant, quadrabit illud ex lib. quod usurpauit in Pseudomante Lucianus, estq; pluribus apud Homerũ locis.

φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. i. Pharmaca mista, salubria multa, at noxia multa. Idē quadrabit in hominē & bonis & malis īstructū artibus, qui uel iuuare possit, si uelit, uel lædere.

Asseuerantius dicere. LXXV

Audacius quippiam & asseuerantius dicturi, quod nobis tamen ita uideatur, adducemus illum eodem ex libro uersum, quo Helena utitur de Telemacho:

ψεύσομαι, ἢ ἔτυμον ἐρέω, κέλεται δέ με θυμός. id est,
Mentiar, aut uerum dicam, mens attamen ipsa
Imperat ut dicam. Idem carmen extat Iliados κ.

Arripienda quæ offeruntur. LXXVI

Solennis est, multisq; locis iteratus uersiculus hic:

οἱ δ' ἐπ' ὀνείαθ' ἑτοῖμα προκείμενα χεῖρας ἴαλλον. id est,
Quisq; sibi appositis, siquid foret utile, promptas Admouere manus.

Quem torquere licebit in tutores, qui rem nacti pupillorum manus iniiciūt, interq; se partiti sibi uindicant. Aut in simile hominum genus, inuadentium & inuolantium aliena.

Principum fauor necessarius. LXXVII

Vbi quis inuitis principibus, conatur extricare sese ē malo quopiam: aut lite, ā qua non possit explicari, nisi adiutus illorum fauore, conueniet illud ex eodem lib. dictum in Aiacē Oileum:

φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης. id est,
Iactabat sese spatiosi ex æquoris altis
Emersurum undis, inuito numine diuū m.

Negocium non aptum. LXXVIII

Qui recusat munus, aut prouinciā sibi parū accōmodā: aut qui negabit accersere uelle sese quempiā, ad id muneris, ad quod gerendum idoneus non uideatur, usurpabit illud ex eodem libro:

ἵππους δ' εἰς Ἰθάκην οὐκ ἄξομαι. id est, Cæterum equos Ithacam non duxero.

Verba sunt Telemachi recusantis equos, quos Menelaus offerebat dono, quod Ithacensis insula non esset opportuna alendis equis, quippe petricosa, minimeq; pascuis apta.

Obtestatio ueterum meritorum. LXXIX

Cum obtestabimur per memoriam ueterum officiorum, conueniet illud ex eodem libro, quanquam & aliās apud hunc poetam

ἢ βοὸς ἢ ὄιος κατὰ πίονα μηρί' ἔκηε Si aut bouis aut ouis incendi tibi pinguia membra
τῶν μοι νῦν μνῆσαι. id est, Horum nunc memor esto.

Sunt autem uerba Penelopes precantis numen, ut memor sacrificiorum & nidoris, quo sæpenumero pastum est, nunc uicissim opituletur.

Conuiua, non conuiua. LXXX

In eū, qui accūbit quidē in cōuiuio, uerū spectator duntaxat eorū, quæ apponunt', nā hoc pacto quidam sordide magnifici conuiuas suos tractant, quadrabit quod in eodem dictum est de Penelope:

κεῖτ' ἄρ' ἄσιτος, ἄπαστος, ἐδητύος, ἠδὲ ποτῆτος. id est,
Incœnatus & impastus potuq; ciboq; Accubuit.

Vndecunq; lucrum captant. LXXXI *Lucrū undecunq; captāt*

In aduocatos, in calumniatores, in malos medicos, qui captant undecunq;, siquis incidit in casses, quem possint expilare, congruet illud, quod in eodem est libro:

αἰεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἀλώμενοι ἰχθυάασκον Semper enim quaqua patet insula, piscibus hamo
γναμπτοῖς ἀγκίστροισιν, ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός. i. Insidiabantur, uentrem fames enecat atra.

Ingratitudo uulgi. LXXXII *Vulgi ingratitudo*

Qui significabit sibi molestā ingratitudinē, quòd intelligat superiorū officiorum nullam haberi rationē, non inconcinniter usurpauerit illud ex Odysseæ ε. quod idem est & aliis locis:

μή τις ἔτι πρόφρων ἀγανὸς, καὶ ἤπιος ἔστω, Posthac ne placidus sit quisquam, neue benignus,
σκηπτοῦχος βασιλεύς, μηδὲ φρεσὶν αἴσιμα εἰδώς. Nec mitis, iustiq; tenax rex sceptriger unquam,
ἀλλ' αἰεὶ χαλεπός τ' εἴη, καὶ αἴσυλα ῥέζοι. id est, Sed semper ferus esto, & semper iniqua patrato.

Munerum corruptela. LXXXIII

In eum, qui rem auro, donisq; aggreditur, non infestiuiter torseris illud ex eodem libro dictum de Mercurio sumente caduceum:

εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει, Corripuit uirgam, qua mulcet lumina somno,
ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει. i. Quorumcunq; uelit, soluit quoq; lumina somno.

Quadrat enim pulchre in munera, quod de uirga Mercuriali dictum est, quibus uelut expergefiunt iudices, antea ceu dormitantes, & rursum infesti placantur, ut in causa uelut obdormiscant, conniueantq;. Aristophanes in cōcionatricibus, ait deos quoq; capi donis, eoq; manibus stare supinis.

ὅπου γὰρ δὴ χάζεσθαι διδόναι τ' ἀγαθὰ | Nam cum precamur largiantur ut bona,
ἑστήκασιν ἐκτείνοντες τὴν χεῖρ' ὑπτίαν, | Manum supinam porrigentes stant, uelut
οὐχ ὡς τι δώσοντ' ἀλλ' ὅπως τι λήψεται. id est, | Nihil daturi, sed recepturi magis.

Interpres admonet, statuas deorum olim ferè supinis manibus fingi solere. Supinam autem appellat repandam, uelut ad excipiendum compositam.

Principes inter se noti. LXXXIIII

Qui dicet mutuam principum, aut eruditorum inter ipsos esse notitiam: etiamsi diuersas, longeq; dissitas habitent regiones, usurpare poterit illud ex eodem libro:

οὐ γάρ τ' ἀγνῶτες θεοὶ ἀλλήλοισι πέλονται | Non ignoti inter se sunt dii morte carentes,
ἀθάνατοι, οὐδ' εἴ τις ἀπόπροθι δώματα ναίει. id est, | Quanq̃ semoti diuersa in sede morentur.

Torqueri poterit & in satrapas istos, qui tametsi belligerari uidentur, magnoq; rerum tumultu conflictari, tamen ipsi clanculum inter se colludunt: hoc tantum agẽtes, ut suam uterq; plebem exhauriat, & imminuta reip. autoritate, suam constabiliant tyrannidem.

Periculum ne temere subeas. LXXXV

Nemo longam nauigationem suscipit animi causa, sed adactus graui quapiam necessitate: aut nemo diuturnum, graueniq; laborem capessit temere. Ad id congruet illud ex eodem libro,

τίς δ' ἂν ἑκὼν τόσσον διαδράμοι ἁλμυρὸν ὕδωρ; i. Quis tantum salsi laticis percurreret ultro?

Fatum ineuitabile LXXXVI

Quod fatis decretũ est, id nemini licet euitare. Ad eam sententiã faciet illud ex eodem libro.

ἀλλὰ μάλ' οὔπως ἔστι Διὸς νόον αἰγιόχοιο, | At mentem Iouis haud ullis rationibus unq̃
οὔτε παρεξελθεῖν ἄλλον θεὸν, οὔθ' ἁλιῶσαι. id est, | Diuorum quenq̃ uitare aut fallere fas est.

Fatis adactus. LXXXVII

In eum, qui non sponte, sed casu, uelutiq; fatis impellentibus, in aliquod uitæ genus incidit, congruet illud ex eodem libro:

τὸν δ' ἄρα δεῦρ' ἄνεμός τε φέρων καὶ κῦμα πέλασσε. i. Ast hunc huc uentusq; ferens, atq; appulit unda.

Male coniugati. LXXXVIII

In eum qui coniugio uinctus est cum ea, quam non amet uicissim ex animo: quamuis ob uoluptatem uxoriam ametur, non inscite torquebitur illud ex eodem libro,

ἀλλ' ἤτοι νύκτας μὲν ἰαύεσκεν μὲν ἀνάγκῃ, | Sed nolens licet ac ui, cum illa nocte cubabat
ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι παρ' οὐκ ἐθέλων ἐθελούσῃ, | Nolens cum cupiente sub antris conditus atris,
ἤματα δ' ἂν πέτρῃσι καὶ ἠιόνεσσι καθίζων, | Verum perdius in scopulis ac littore sedit,
δάκρυσι τε στοναχῇσι τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων. i. | Excrucians animum lachrymis, curis, gemituq;.

Si deus uoluerit. LXXXIX

De re futura, cuius exitus pendeat à dei fauore: nam etiam uulgo dicunt ominis causa, si deus uoluerit: atque ita nos loqui Iacobus apostolus docet: id Homerico uersu licebit explicare, siquando iocabimur apud eruditos:

αἴ κε θεοί γ' ἐθέλωσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν. i. Diis ita si uisum fuerit, quos gestat olympus.

Suadeo, quod facturus essem. XC

Cũ alteri damus cõsiliũ, quo nõ grauemur ipsi uti in simili causa, cõueniet illud Calypsus ex eodẽ libro.

ἀλλὰ τὰ μὲν νοέω καὶ φράσσομαι, ὅσσ' ἂν ἐμοί περ | Sentio, suadeboq; tibi, quibus haud grauer uti
αὐτῇ μηδοίμην, ὅτε με χρειὼ τόσον ἵκοι. id est, | Ipsa, mihi similis siquando occurreret usus.

Assuetudo malorum

Malorum assuetudo. XCI

Qui malis assueuit, ac permulta tulit, commodius fert & aliud, siquod inciderit infortunium. Ad id cõueniet illud eodem ex libro sub persona Vlyssis:

ἤδη γὰρ μάλα πολλ' ἔπαθον καὶ πολλὰ μόγησα | Iam tuli & ante mali multum, multumq; laborum
κύμασι καὶ πολέμῳ, μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω. i. | Fluctibus & bellis, age & hoc accesserit illis.

Fortuna reddit insolentes. XCII

In eum, qui posteaq̃ fortuna secundior affulsit, animos item effert, & paulo confidentius gerit sese, quadrabit illud ex eodem libro:

γηθόσυνος δ' οὔρῳ πέτασ' ἱστία δῖος Ὀδυσσεύς. i. Lætatus uentis pandebat uela secundis.

Moderator negocii. XCIII

Carmen, quod ibidem proxime consequitur, conueniet in eum, qui prudentia & autoritate sua negocium aliquod moderatur.

αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως. id est, | Ille ratem clauo scite docteq; regebat.

Tacite stomachari. XCIIII

In eum, qui secum indignatur quadrabit illud eodem libro:

ὁ δ' ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον. id est, | Illi cor magis, atq; magis succenditur ira.

De Neptuno

De Neptuno dictum, indigne ferente, quòd Vlysses prospere nauigaret.

Qui conturbat omnia. XCV

In eum, qui maximas undiq; ciet turbas, apte detorquebitur illud ex eodem libro:

Πάσας δ' ὀρόθυνον ἀέλλας Παντοίων ἀνέμων. id est,

Omneis omnigenum ille procellas Ventorum ciet.

Non abijcit animum. XCVI

De eo, qui ne afflictissimis quidem rebus spem, aut consilium abijcit: quemadmodum apud Maronem, Latinus rerumq; reliquit habenas, sed de recipiendo se utcunq; cogitat. apposite dicetur, quod inibi dictum est de Vlysse:

Ἀλλ' οὐδ' ὡς σχεδίης ἐπελήθετο τειρόμενός περ. id est,

Ac neq; sic licet afflictus obliuia cepit Nauigii.

Malis mala succedunt. XCVII

In eum, qui uariis exercetur incômoditatibus fortunæ, nunc morbo, nunc rapinis, nunc aliis atq; aliis malis, conueniet illud ex eodem libro:

ἄλλοτε μέν τε νότος βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι, Tradebat notus hunc boreæ quandoq; uehendum,

ἄλλοτε δ' αὖτ' εὖρος ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν. .i. Nunc rursum zephyro iactandum tradidit eurus.

Ausonius in Epigrammate eleganter dixit, Catenatos labores, quòd negocium ex negocio serit. Cui contrarium est quod ait Pindarus Olymp. viii. ἐσλὰ δ' ἐπ' ἐσλοῖς ἔργα θέλοι δόμεν. Optat ut Iuppiter uelit illi benefacta benefactis cumulare.

Hospitis habenda cura. XCVIII

Qui dicet hospitum habendam esse rationem, usurpabit illud ex eodem libro:

Αἰδοῖος μέν τ' ἐστὶ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι Nam diuis reuerendus & immortalibus ille est

Ἀνδρῶν ὅς τις ἵκηται ἀλώμενος ὥσπερ ἐγὼ νῦν. .i. Quicunq; appulerit multis erroribus actus Nūc uti ego.

Diuitiæ non semper optimus contingunt. XCIX *Optimis di. non se. con.*

Qui dicet opes non semper cordatissimis, sed pro fortunæ arbitrio, nunc huic, nunc illi contingere, citabit illud ex Odysseæ ζ.

Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισιν, Iuppiter emetitur opes mortalibus ipse,

Ἐσθλοῖς ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ. id est, Sic uisum ut fuerit, cuicunq; bono'ue, malo'ue,

Dicuntur à Nausica, ad Vlyssem mendicantem: nec illum ob inopiam habet despectui, quæ fortunæ sit imputanda, non homini, si is modo fuerit alioqui cordatus.

Munus exiguum, sed opportunum. C

Cum munus indicamus, pretio quidem perpusillum, sed tamen accipienti pro tempore gratissimum, ueluti siquis, panem porrigat de uita periclitanti, citabimus illud ex eodem libro:

Δόσις δ' ὀλίγη τε φίλη τε. id est,

Exiguum munus, gratum tamen. Idem carmen extat in ξ.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA X

Quò transgressus &c. I

INter philosophos uix alium reperias, qui religiosius instituerit adolescentiam quàm Pythagoras, unde & superstitionis nonnihil admiscuit, quòd rudis ætas, quemadmodum & indocta multitudo, nudis & apertis philosophiæ præceptis regi non queat. Huc nimirum pertinebat carnium interdictus esus, holerum cômendatio, & quinquennis ἐχεμυθία, postremo Symbolorum uelut oracula quædam, prius ediscenda quàm intelligerentur. Ab huius Institutis quædam æmulati uidentur qui nunc solo titulo ferè monachi sunt. Ac minimum quidem peccant qui uentrem ac linguam habent castigatam, tamen quoniã uix hominis est cauere, necubi labatur, proximum est, ut à se quisq; subinde gestorum rationẽ exigat, & siquid erratum est corrigat, siquid cum officio factum, in eo perseueret, atq; in melius proficiat. Huius salutiferi præcepti ceu Symbolum quoddam tradidit carmen, cuius autoris incertum, nam apud Homerum non reperio, quo delectatus uidetur & Plutarchus, nam ne hoc quidem uiro quicquam sanctius inter philosophos ethnicos. Carmen autem sic habet.

Πῆ παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; id est,

Lapsus ubi, quid feci, aut officii quid omissum est?

Omnis aũt humanæ uitæ lapsus consistit in tribus, aut cum secus facimus quàm oportet, hoc est plus minus'ue quàm decet. huic errori respondet illud, πῆ παρέβην; aut facimus quod omissum oportuit, cui respondet extrema particula, τί δ' ἔρεξα; aut omittimus quod factum oportuit. Ad hoc pertinet extrema particula, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη, Qui filium aut uxorem peccantẽ lenius admonet quàm sat est, aut

asperius obiurgat, resipiscens merito dicet, πῇ παρέβην; Qui filio præcipit parum honesta, dicet τί δ' ἔρεξα; Qui peccantem dissimulat, cum expediret admonere, dicet illud, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Pythagoras igitur solitus est admonere adolescentes, ut quoties domum ingrederentur, hunc uersiculum suo cum animo uersarent. Ea cogitatio solicitos reddebat adolescentes, ut siquid forte deliquissent, aut siquid uitii contraxissent ex hominum cõuictu, id in posterum corrigerent, cauerentq;. Eam sententiam latius ac fusius explicuit quisquis scripsit carmen de uiro bono, quod fertur inter appendices operum Vergilianorum,

Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quàm longi reputauerit acta diei.
Quò prætergressus? quid gestum in tempore, quid non?
Cur isti facto decus absuit? aut ratio illi?

Hæc docuerunt à Christo alieni, quid oportet facere Christianos? Vtinam saltem sacerdotes ac monachi, cū à prandiis splendidisq; conuiuiis ingrediuntur cubiculum, dicant apud sese:
πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
Deum immortalem quam multa nobis succurrerent, & pudenda, & pœnitenda.

Suo quisq; studio gaudet. II

Qui dicet aliis studiis alios teneri, & unūquēq; suo uictitare quæstu, proferet illud ex eodem libro:

οὐ γὰρ φαιήκεσσι μέλει βιὸς οὐδὲ φαρέτρη,
ἀλλ' ἱστοὶ καὶ ἐρετμὰ νεῶν, καὶ νῆες ἐΐσαι. id est,
Nam Phæacibus haud cordi iacula, atq; pharetra,
Sed remi, tabulisq; ratis compactilis æquis.

Affine illi: Tractant fabrilia fabri. Pindarus in Pythiis hymno decimo, καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκνιξε φρένας, Aliis aliarum rerum amor pupugit mentem.

Demittere sese ad aliorum mediocritatem. III

Vbi quis moderaẽ data opera uires suas, ad alioꝝ mediocritatē. Veluti siqs præceptor tradat auditoribus, non quātum ipse docere posset, sed quātum illi capere, cõueniet illud ex eodē libro, de Nausica sic habenis moderante cursum mularū, ut pedissequæ, & Vlysses, pedibus consequi possent:

Η δὲ μάλ' ἡνιόχευεν ὅπως ἅμ' ἑποίατο πεζοὶ,
Ἀμφίπολοί τ' ὀδυσεύς τε, νόῳ δ' ἐπέβαλλεν ἱμάσθλην. id est,
Hæc ita lora regens, pedes ut comes iret Vlysses
Tum comitum quoq; turba, modo, rationeq; certa Instigat scutica.

Mihi curæ erit hoc negocium. IIII

Cum admonebimus quempiam, ut omne negocium in nos reiiciat ipse securus, nobis rem curæ futuram, conueniet illud ex Odysseæ Η.

Ἀλλ' ἴθι σιγῇ, τοῖον, ἐγὼ δ' ὁδὸν ἡγεμονεύσω. id est,
Quin tacitus procede, uiæ huius ego fuero dux.

Animus præsens. V

Animi præsentia utilis ubiq;, propterea quòd timiditas, uel à conscientia, uel ab animi paruitate uideaẽ proficisci. Huic sententiæ suffragatur Homericum illud ex eodem libro.

Θαρσαλέος γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων
Ἔργοισι τελέθει, εἰ καί ποθεν ἄλλοθεν ἔλθοι. id est,
Omnibus in rebus potior uir fortis & audax
Sit licet hospes & è longinquis uenerit oris.

Ad hunc modum Pallas hortatur Vlyssem, nequid trepidet ingressurus Alcinoi domum. Huic cõgruit illud quod alibi dictum est, fortes fortuna adiuuat. T. Liuius libro ab orbe condita octauo. Sed euentus docuit fortes fortunam adiuuare.

Locupletum reditus. VI

In locupletes, quibus alius ex alio succedit reditus, accommodabitur illud ex eodem libro de pomariis Alcinoi dictum:

Οὐδὲ θέρευς, ἐπετήσιος, ἀλλὰ μάλ' αἰεὶ
Ζεφυρίη πνείουσα, τὰ μὲν φύει, ἄλλα δὲ πέσσει,
Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ,
Αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλὴ, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ, id est,
Nec singulos æstas renouatur in annos,
Sed flans perpetuo zephyrus spiramine fœtus
Hos producit, & hos demittit ab arbore mites,
Et pyra adulta pyris succedunt, malaq; malis,
A fico ficus, atq; uua senescit ab uua.

Ineuitabile fatum. VII

Quod homini fatis decretum est, id eueniet. In hanc sententiam Homerus eodem libro:

Ἔνθα δ' ἔπειτα
Πείσεται, ὅσσα οἱ αἶσα κατακλῶθές τε βαρεῖαι
Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ. id est,
Post, illic accidet illi
Quod fatum parcæq; graues in stamine nerunt.
Nascenti, tum cum matris promergeret aluo.

Quanq̄ hunc locū de fatis oportebit ioco duntaxat adhibere. Veluti siquis filium longius aliquo studii causa emandans, negaret sibi curæ futurum, quid illic agat, sed id deo se fortunæq; cõmittere.

Aliud cura. VIII

Cum negabis esse causam, cur aliquis aut dubitet, aut solicitus sit exempto scrupulo accommodabitur illud ex eodem libro,

Ἀλκίνο' ἄλλο τί τοι μελέτω φρεσίν. id est,
Alcinoe cures aliud. Item Terentius, Atqui iam repperi, aliud cura.

Molestus interpellator uenter. IX

Venter improbus interpellator, nõ sinit unquã quẽpiã obliuisci sui. Id ad egestatẽ torqueri poterit, quæ mortales ad omnia, tum facienda, tum ferenda solet cõpellere. Sic aũt Vlysses in eodem libro,

οὐ γάρ τι στυγερῇ ἐπὶ γαστέρι κύντερον ἄλλο Non est improbior res altera uentre molesto,
ἔπλετο ἥ τ' ἐκέλευσεν ἕο μνήσασθαι ἀνάγκῃ, Quippe uel inuitum meminisse sui iubet, & si
καὶ μάλα τειρόμενον καὶ ἐνὶ φρεσὶ πένθος ἔχοντα. Valde animo crucieris, & angat pectora moeror.

Vulgus suspicax. X

Suspiciosum uulgus, & pleraq; malam in partem interpretatur. Homerus in eodem libro,

δύσζηλοι γάρ τ' εἰμὲν ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων. .i. Quippe homines pleriq; sumus male suspiciosi.

Nemo cogendus officii causa. XI

Nullus hospes retinendus aduersum animi sententiam, & inuitus. Nemo cogendus, ut cuiusq̃ utaƭ beneficio, si nolit. Ad hanc sententiam accõmodabitur illud ex eodem libro.

εἰ κ' ἐθέλων γε μένοις, ἀέκοντα δέ σ' οὔτις ἐρύξει. id est, Si maneas sponte, inuitum nemo retinebit.
Dicitur ad Vlyssem ab Alcinoo Phæacum tyranno.

Malum bono pensatum. XII

Quoties natura dotem aliquã egregiam largiƭ, uerum eadem eam aliquo uitio pensat: aut cũ qs beneficium suũ aliquo uitiat maleficio, quadrabit illud ex Odysseæ θ de Demodoco musico dictum,

τὸν περὶ μοῦσ' ἐφίλησε, δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε. Hunc alios ultra dilexit musa, deditq;,
ὀφθαλμῶν γὰρ ἄμερσε, δίδου δ' ἡδεῖαν ἀοιδήν. .i. Atq; boni, atq; mali quiddã. Nã lumina ademit,
At dedit emulcere suaui pectora cantu.

Omni certaminis genere. XIII

Cum innuemus omni certaminis genere congressum esse, ueluti siquis dicat, in omni disciplina disputatum acriter, conueniet illud ex eodem libro,

πύξ τε παλαισμοσύνῃ τε καὶ ἅλμασιν ἠδὲ πόδεσσιν. .i. Et pugnis, pedibusq; & saltibus, atq; palæstra.
Item ubi quis ostendit se nullum detrectare certamen, sed ad quod uis ingenii experimentum paratum esse, conueniet illud ex eodem libro,

δεῦρ' ἄγε πειρηθήτω, ἐπεί μ' ἐχολώσατε λίην, Huc age, quãdoqdem grauiter mihi cõcita mens est,
ἢ πὺξ ἠὲ πάλῃ, ἢ καὶ ποσὶν οὔτι μεγαίρω. id est, Qui uolet, experiatur, pugnis siue palæstra,
Siue pedum cursu malit, nihil ipse recuso.

Longe uicit. XIIII

Qui sentiet aliquem ita præcellere, ut periculum non sit, nequis illi præripiat palmam, cõueniet illud ex eodem libro,

σὺ δὲ θάρσει, τόνδε γ' ἄεθλον At tu fide animo, quando hoc certamine nullus
οὔτις Φαιήκων τόνδ' ἵξεται οὐδ' ὑπερήσει. id est, Phæacum, te nec æquabit, nec superabit.

Antiquis debetur ueneratio. XV

Cum summis & inuictis, uel cum antiquis nõ est certandum, qui uelut extra aleam hominũ positi uidentur, sed his ultro cedendum: ueluti siquis neget sese, cum M. Tullio de eloquentia uelle cõflictari, cum mediocribus non recusare, usurpabit quod eodem in loco dicitur ab Vlysse,

ἀνδράσι δὲ προτέροισιν ἐριζέμεν οὐκ ἐθελήσω Cum maioribus haud subeam certamina, uel cum
οὔθ' Ἡρακλῆϊ οὔτ' Εὐρύτῳ Οἰχαλιῆϊ. id est, Herculea uirtute, uel Euryto Oechaliensi.

Flagitiorum turpis exitus. XVI

Cum res perperam instituta, male cedit, conueniet illud ex eodem libro,

οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα. id est, Haud bene succedunt facta improba.
Dictum est de Martis adulterio deprehenso.

Fidus amicus. XVII Amicus fidus

Fidus amicus non est posthabendus germano. Homerus in eodem libro,

ἤ τίς που καὶ ἑταῖρος ἀνὴρ κεχαρισμένα εἰδώς, Siquis forsan amicus sit, gratusq; bonusq;,
ἐσθλός, ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων. id est, Quandoquidem is non inferior uel fratre putãdus.

Patria sua cuiq; iucundissima. XVIII

Vnicuiq; sua patria iucundissima, quæcunq; contigit. Homerus Odysseæ ι.

ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος οὐδὲ τοκήων γίγνεται. id est,
Vt nihil est patria propriis ue parentibus ulli Dulcius.

Fuga tutior. XIX

Qui dicet tutius esse fuga uincere libidinem, quàm contra pugnando, poterit accommodare, quod de Charybde dictum est Odysseæ μ.

οὐδέ τίς ἐστ' ἀλκή, φυγέειν κάρτιστον ἀπ' αὐτῆς. .i. Non est ulla medela, procul fugere optimũ ab illa.

Alia committenda, alia cælanda. XX

Non temere qduis apud quéuis effutiẽdum, at nec familiaribus arcana oĩa ꝓferẽda sunt, uerum alia cõmunicare cõuenit cũ amicis, aut uxoribus, alia cælare. Ad hanc sñiam quadrat illud ex Odysseæ λ.

ἀλλὰ τὸ μὲν φάσθαι, τὸ δὲ καὶ κεκρυμμένον εἶναι. id est, Dicendum est aliud, cõtra est aliud reticẽdum.

Fœmina nihil pestilentius. XXI

Nihil fœmina pestilentius, hanc sententiam eodem in libro sic effert Homerus.

ὡς οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός. id est, Vsqueadeo nihil improbius, mulierecꝫ peius.

Frequenter apud antiquos poetas male audit mulierum genus. Quæ quidem & hodiernis temporibus strenue dant operam, ne poetæ planè uaniloqui fuisse uideantur.

Effœta senecta. XXII

Quod in Odisseæ λ. dictum est, de mortuis, id ad hominem ob longæuitatem, iam defectum uiribus, accommodare licebit, aut in eum, qui consternetur animo,

οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὀστέα ἶνες ἔχουσιν. id est, Nam iam non neruis carnes atcꝫ ossa cohærent.

Aegre, sed tamen contigit. XXIII

In eos, qui ægre quidem, sed tamen assequuntur, quod optant, quadrabit illud ex eodem libro,

ἀλλ' ἔτι μέν κε καὶ ὡς κακά περ πάσχοντες ἵκοισθε. .i. Peruenietis adhuc, quanq̃ mala plurima passi.

Dicuntur ad Vlyssem à Tiresia.

Cum amico non certandum æmulatione. XXIIII

Cum amico & benemerito non est suscipiendum certamen, nequid obscuretur amicitia propter æmulationem, huiusmodi comitem contentionum: Id innuit Homerus in Odysseæ θ. cum Vlysses excipit Laodamantem, quod hospes esset,

τίς ἂν φιλέοντι μάχοιτο. id est, Quis nancꝫ benigno cum hospite pugnet?

Locum etiam habuerit, ubi dicemus hospitis esse munus cedere iis, apud quos diuersat, etiamsi possit uincere. Nam ibi statim subnectitur huiusmodi sententia,

ἄφρων γὰρ κεῖνός γε καὶ οὐτιδανὸς πέλει ἀνήρ, Vir siquidem uecors est ille, nec unius assis,
ὅστις ξεινοδόκῳ ἔριδα προφέρηται ἀέθλων. id est, Quisquis ad euentum certaminis euocat illum
Quem penes hospitio fruitur, tectocꝫ iuuatur.

Reiicientis culpam. XXV

Aduersus eũ, qui mali sui cãm aliò reiicit, ita ut uulgo factitãt, apposite torquebit illud ex Odysseæ λ. dictum ab Elpenoris umbra, qui temulentus perierat apud Circen.

ἆσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος. .i. Mi mala fata deũm nocuerunt uiscꝫ Lyæi.

Sic alibi Agamemnon dissidii causam in Aten retorquet.

Voluptas fœda. XXVI

In uoluptatem inhonestam, aut scortum ad perniciem iuuenum omnibus instructum artibus, quadrabit illud ex Odysseæ κ. dictum de Circe,

ἤ κεν ἅπαντας Siquidem omneis
ἠὲ σῦς ἠὲ λύκους ποιήσεται ἠὲ λέοντας. id est, Fecerit illa sues'ue lupos'ue truces'ue leones.

Aspera uita, sed salubris. XXVII

In uitæ rationem, duriusculam quidem, sed tamen ad rectam morum institutionem idoneam, conueniet illud ex Odysseæ ι. dictum de Ithaca,

τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. id est, Aspera, sed iuuenum nutrix bona.

Consiliis simul & facto ualens. XXVIII

In hominem consilio pariter ac uiribus excellentem, conueniet illud Odysseæ ξ.

οἷος ἐκεῖνος ἔην βουλευέμεν ἠδὲ μάχεσθαι. id est, Is cuiusmodi erat seu pugna, consilio'ue.

Non possum non dicere. XXIX

Vbi quis negat se reticere posse, quod habet in animo, festiuiter accõmodabit illud ex eodem libro,

εὐξάμενός τι ἔπος ἐρέω, οἶνος γὰρ ἀνώγει ἠλεός. id est,
Dicam equidem quiddam iactantius, urget enim me Vinum amens.

Eodem in loco quantum possit uinum eleganter ostendit Vlysses. Ita enim consequitur,

ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι Vinum quantumcuncꝫ grauem atcꝫ pudentem
καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκε, Incitat ad cantum, ac tenerum ridere, chorosꝗ
καί τι ἔπος προέηκεν ὅ πέρ τ' ἄρρητον ἄμεινον, id est, Ducere compellit, nonnunquam quod tacuisse
Præstiterat reserato effutit pectore dictum.

Perplexus. XXX

Qui se dicet in maximis uersari periclis, nec ullum affulgere subsidium, usurpabit illud ex eodem libro,

οὐδέ τις ἄλλη Nec ulla apparuit ultra

φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα. id est, Tellus, sed nobis cœlum undiq; & undiq; pontus.

Idem habetur in M.

Abhorrentis, ac detestantis. XXXI

Cum dicemus nos uehementer à uitio quopiam abhorrere, illud ex libro eodem usurpare licebit,

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμοῦ αἴδαο πύλῃσι. id est, Is mihi iuxta inuisus, ut atri limina ditis.

Idem carmen extat in Iliados I. sub persona Achillis. Hic ab Vlysse dicitur.

Sui dissimilis. XXXII

In sui dissimilem, quadrabit illud ex Odysseæ N. quod de Pallade dixit Vlysses.

Σὲ γὰρ αὐτὴν πάντεσσι ἐΐσκεις. id est, Nunc alio, nunc rursum alio sis obuia uultu.

Idem mire quadrabit in sapientiam, quæ uariis inuolucris obtegitur apud priscos, & alia atq; alia specie proponitur, præsertim in diuinis literis, quæ tota fermè constat allegoriis.

Nihil ad rem. XXXIII

In eum, qui dixerit absurde quippiam, & alienum à re proposita, quadrabit illud ex eodem libro, quáquam idem aliis aliquot repetitur locis.

Νήπιός εἰς ὦ ξεῖν' ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας. id est,

Hospes stultus es, aut longinquis aduena ab oris Nuper ades.

Quod adest, boni consule. XXXIIII Præsentia boni consu.

Qui admonebit oportere boni consulere, quicquid à fortuna cōcedit, usurpabit illud ex Odysseæ Ξ.

Ἔσθιε δαιμόνιε ξείνων καὶ τέρπεο τοῖσδε, Hospes sume cibum, & quoq; data copia, lætum his

οἷα πάρεστι. θεὸς δὲ τὸ μὲν δώσει, τὸ δ' ἐάσει, Pasce animū, nā sors dabit hæc, rursum illa negabit

ὅττι κεν ᾧ θυμῷ ἐθέλει. δύναται γὰρ ἅπαντα. .i. Vtcunq; est animo lubitum, ualet omnia quippe.

His uerbis Eumæus subulcus Vlyssem inuitat, ut cibos uiles & rusticanos qualescūq; essent, boni cōsuleret. Transfertur ad omnem hominis uitam, quoties admonebimus, ut quécūq; statum sors dederit, in eo læte tranquilleq; uiuamus. Apud Athenæum libro decimo, refertur hic senarius,

Ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε, id est, Quæ præsto sunt in hisce uitam nectito.

Isocrates in oratione de pace, στέργειν τοῖς παροῦσιν, ait plerisq; hominibus esse difficillimum, & hinc est, quòd bellum malunt quàm pacem.

Officium ne collocaris in inuitum. XXXV

Instar iniuriæ fuerit, siquis officium collocet in inuitum. In eam sententiam Home. Odysseæ O.

Ἶσόν τοι κακόν ἐσθ' ὅς τ' οὐκ ἐθέλοντα νέεσθαι Iuxta peccat uterq;, uel is cui extruditur hospes

ξεῖνον ἐποτρύνει, καὶ ὃς ἐσσύμενον κατερύκει. Inuitus, uel qui remoratur abire uolentem.

χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν, .i. Hospes donec adesse uolet tractare benigne

Conuenit, emittendus ubi discedere quæret.

Bona spes ostensa. XXXVI Spes bona ostensa

Cum bona quæpiam spes affulget alicunde, perficiēdi quod ꝑposuimus, cōueniet illud ex eodem libro,

Ὥς ἄρα οἱ εἰπόντι ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις id est, Sic fato felix à dextris aduolat ales.

Arrogantia non ferenda. XXXVII

In eos, qui intolerāda sunt arrogātia, nō inscite torquebit illud ex eodē lib. ab Eumæo dictū in porcos,

Τῶν ὕβρις τε βίη τε σιδήρεον οὐρανὸν ἵκει, id est, Horum uisq;, animusq; ferox, contingit olympū.

Idem in P. dicitur ab Vlysse ad Eumæum.

Domus optima. XXXVIII

Infelicissimum incertis uagari sedibus, quemadmodum faciunt semper ἀλῆται, peregreq; uiuētes. Huic adstipulatur eodem in libro,

Πλαγκτοσύνης δ' οὐκ ἔστι κακώτερον ἄλλο βροτοῖσιν .i. Nil miserabilius q̄ incerta sede uagari.

Transferri poterit ad eos qui circumaguntur quibuslibet opinionibus, aut qui subinde mutant amicos, aut institutum uitæ.

Non omnibus contingit. XXXIX

Non cuiuis fit potestas cum regibus colloquendi: aut non omnibus contingit diuinarum literarū penetrare mysteria. Ad hunc sensum non inuenuste deflectetur illud ex Odysseæ P.

Οὐ γάρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς. .i. Haud cuiuis manifesta uidentur numina diuūm.

Autoritas diuinitus XL

Diuinitus contingit, ut idem homo nunc magnificat, nūc despiciatur. Ad id facit illud ex eodem libro,

Ῥηΐδιον δὲ θεοῖσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι, Est procliue deis, amplus quos claudit Olympus,

ἠμὲν κυδῆναι θνητὸν βροτὸν, ἠδὲ κακῶσαι. .i. Reddere uel despectum hoīem, aut adiungere honorē.

Tollenda mali occasio. XLI

Qui suadebit, ut mali submoueatur occasio, non absurde citabit illud ex eodem libro,
Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος. id est, Quippe uiros ferrum illicit ipsum.
Ita diuitiæ proliciunt ad luxum, consuetudo puellarum ad amorem.

Vbi cognitum est quod estat occultum. XLII

Vbi res quæ magno studio cælabatur, fuerit aliquo pacto deprehensa, quadrabit illud ex eodem libro,
Ἤ τις σφιν τόδ' ἔειπε θεῶν, ἢ εἴσιδον αὐτοί. id est,
Siue illis deus hoc aliquis deprodidit index, Siue ipsi uidere.

Abstinenda uis à regibus. XLIII

Qui dicet haud temere manũ immittẽdã in reges, potẽtes, aut uiros deo dicatos, adducet illud ex eodẽ lib.
Δεινὸν δὲ γένος βασιλήϊόν ἐστιν Res dira, ac plena pericli est,
κτείνειν, id est, Regale occidisse genus.

Domesticum dissidium. XLIIII

Ad detestandam seditionem domesticam, & mutuã contubernalium inter ipsos discordiam, insidiasq́;, conueniet illud ex eodem libro,
Οὐχ ὁσίη κακὰ ῥάπτειν ἀλλήλοισιν. id est, Impia res moliri inter sese mala.

Qui eget in turba uersetur. XLV

Etiam hodiernis temporibus uulgo iactatur fabula de cæco mendico, qui iubebat ministro ut eò se duceret, ubi maxima esset hominum procella, addens sententiam populari ioco celebrem, ibi quæstum esse, ubi sit hominum frequentia. Homerus item Odysseæ ρ.
Πτωχῷ βέλτιόν ἐστι κατὰ πτόλιν, ἠὲ κατ' ἀγροὺς Mendico præstat populosa per oppida cœnam
δαῖτα πτωχεύειν. id est, Mendicare suam, quàm ruri.

Officium humilius. XLVI

Cum quis recusat munus tanq̃ humilius, parumq́; sese dignũ, applicabit illud ex eodem Odysseæ ρ.
Οὐ γὰρ ἐπὶ σταθμοῖσι μένειν ἔτι τηλίκος εἰμί. id est,
Nam ut maneam in stabulis iam non mea postulat ætas.
Verba sunt Vlyssis ad subulcum.

Vitandæ potentum offensæ. XLVII

Regum offensæ uitandæ

Qui dicet formidandas diuitum & principum offensas, ꝑpterea quòd quantũlibet leuiter offensi, grauiter indignantur, & ut ait Plautus, Plumbeas iras gerunt, accõmodabit illud ex eodem libro,
Χαλεπαὶ δέ τ' ἀνάκτων εἰσὶν ὁμοκλαί. id est, Sunt formidandæ regum, offensæq́;, minæq́;.

Princeps indiligens. XLVIII

Indiligens pædagogus corrumpit puerum, malus præceptor uitiat discipulum, rex improbus populum item corrumpit. Ad hanc sententiam facit illud ex eodem libro,
Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες. id est, At corrumpit oueis pastor malus.
Dicuntur ab Eumæo subulco ad caprarium.

Assueuit malis. XLIX

In eum, qui ferendis contumeliis assueuerit, congruet illud ex eodem libro,
Οὐ γάρ τι πληγέων ἀδαήμων οὐδὲ βολάων. id est, Iam minime plagas tolerare rudis, neq; iactus.

De alieno liberalis. L

De alieno facile largiuntur, de nostris nõ item. Hanc sentẽtiam protulit Antinous in eodem libro,
Ἐπεὶ οὔτις ἐπίσχεσις, οὐδ' ἐλεητὺς Nam res largiri alienas
ἀλλοτρίων χαρίσασθαι, σ. id est, Haud res ulla uetat, neq; enim piget.
Seneca epistolarum libro secundo, epistola. xvi. Non est quod mireris animum meum, adhuc de alieno liberalis sum. Ita Mitio in Adelphis, Aeschino dicenti, Fac, promisi ego illis, Respondet, Promisisti autem? De te largitor puer.

Pauper, sed ingeniosus. LI

In hominem tenui cultu, sed egregio tamen corpore, quadrabit illud ex Odysseæ σ.
Οἵην ἐκ ῥακέων ὁ γέρων ἐπιγουνίδα φαίνει. id est, Quos profert senior pannis è uilibus armos.
Dictum est de Vlysse certaturo cum Iro. Lucianus in Hercule Gallico, torquet ad senem ingenio, facundiaq́; præcellentem.

Iactantiæ comes inuidia. LII

Qui monebit, nequis insolentius iactet uel fortunæ munera, uel naturæ dotes, nequando Nemesis exaudiat, auferatq́;, non intempestiuiter usurpabit illud ex eodem libro,
Ἀλλ' ὅγε σιγῇ δῶρα θεῶν ἔχοι ὅττι διδοῖεν. id est, Possideat tacitus, siqua adsunt munera diuũm.

Verbotenus amicus. LIII

In eũ, q simulat oratiõe beneuolentiã, cæterũ longe diuersa parans in aĩo, quadrabit illud ex eodẽ libro

θέλγε δὲ θυμὸν Animum præmollibus isti
Μαλακοῖσι ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα. id est, Lenibat dictis, at mens diuersa parabat.

Nihil recusandum quod donatur. LIIII

Siquando dices nullum esse recusandum munus, quodcunq; offertur, aut arripiendam esse, quoties obtigerit alicuius occasio commoditatis, conueniet illud ex eodem libro,

οὐ γὰρ καλὸν ἀνήνασθαι δόσιν ἐστίν. id est, Donum reiicere haudquaquam decet.

Adminicula uitæ. LV

Omnia quæ ad uitæ pertinent cōmoditatē, non ineleganter indicare licebit hoc carmine ex Odysseæ τ.

οἷσιν τ' εὖ ζώουσι καὶ ἀφνειοὶ καλέονται. id est, E quibus & uiuunt recte, ditesq; uocantur.

Qui per se sufficit. LVI

Qui negabit sibi opus esse opera aliena, se satis idoneū ad rem peragēdam cōueniet illud ex Odysseæ υ.

Εἰσί μοι ὀφθαλμοί τε καὶ οὔατα καὶ πόδες ἄμφω, Sunt oculi mihi, sunt aures, geminiq; pedes sunt,
Καὶ νόος οὐ στήθεσσι τετυγμένος οὐδὲν ἀεικής. .i. Insita pectoribus mens est, neq; stulta, nec excors.

Nouit mala & bona. LVII

In eum, qui per ætatem usumq; rerum, iam delectum habere potest fugiendorum atq; expetēdorum, congruet illud ex eodem libro,

Ἤδη γὰρ νοέω καὶ οἶδα ἕκαστα Iandudum siquidem, nouiq; & sentio cuncta
Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια. id est, Quæ bona, quæq; mala.

Hac figura uel hodie nihil uulgatius.

Neq; enim ignari sumus. LVIII

Vbi quis ad tolerantiam præsentium incommodorum, animat sese præteritorum malorum recordatione, non infestiuiter usurpabit illud ex eodem libro,

Τέτλαθι δή κραδίη καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης. id est,
Obdures anime, & quondam grauiora tulisti. Id æmulans Vergilius,
O passi grauiora, dabit deus his quoq; finem.
Durate, & uosmet rebus seruate secundis.

Consimiliter Horatius in Odis,
O fortes, maioraq; passi Mecum sæpe uiri.

Danda uenia lapso. LIX

Qui dicet aliquando dandam ueniam, siquid erratum sit per incuriam, neq; enim hominis esse, ut semp exactam præstet diligentiam, usurpabit illud ex Odysseæ τ.

Ἀλλ' οὐ γάρ πως ἐστιν ἀΰπνους ἔμμεναι αἰὲν Ἀνθρώπους. id est,
Handquaquam fieri potis est, ut peruigil usq; Mortalis duret.

Non quiduis continget quod optaris. LX

Qui negabit oīa contingere homini quæ sperarit, animoq; cōceperit, accōmodabit illud ex eodem libro,

Ἤτοι μὲν ὄνειροι ἀμήχανοι, ἀκριτόμυθοι Friuola scilicet existunt, & inania quædam
Γίγνοντ' οὐδέ τι πάντα τελείεται ἀνθρώποισι. .i. Somnia, nec quodcunq; uides, sic euenit omne.

Atq; hoc in loco subiungit pulcherrimum illud de duabus somniorum portis figmentum, quod in sexto Vergilius retulit.

Gaudium dolori iunctum. LXI

Cum pariter accidit, quod & gaudeamus & doleamus, quod genus, sicuti parentes opulenti uita decesserint, partim excruciatur morte suorum, partim gaudet hæreditatis obuentu, atq; accessione libertatis, conueniet illud ex eodem libro,

Τὴν δ' ἄμα χάρμα καὶ ἄλγος ἕλε φρένα. id est, Lætitia huic mœrorq; simul præcordia cepit.

Mala senium accelerant. LXII Senium accelerant mala

Qui dicet senectam non esse metiendam annis, propterea quòd ii, qui se multis laboribus curisq; discruciant, ante diem consenescunt, usurpabit illud ex eodem libro,

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι. id est, Quippe repente hoies curisq; malisq; senescūt.

Vita mortalium breuis. LXIII

Qui monebit dandam operam, ut apud posteros honestæ uitæ memoriam relinquamus, quæ ppetuo uiuat, nam hanc uitā angustis circūscriptam esse terminis, accōmodabit illud ex eodem libro,

Ἄνθρωποι δὲ μινυνθάδιοι τελέθουσι. id est, Ast hominis breuibus spatiis constringitur æuum.

Verisimiliter mentiens. LXIIII

In eum, qui falsum perinde quasi uerum sit, narret, quadrabit illud ex eodem libro.

Ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα. id est, Plurima narrabat figmenta simillima ueris.

Dictum de Vlysse, notatur & apud Platonem, quod Homerus Vlyssem induxerit mendacē, Achillem contra ueracem.

Sibi malum reperit. LXV

In eum, qui suo læditur inuento, quadrabit illud ex Odysseæ φ.

Οἱ τ' αὐτῷ πρώτῳ κακὸν εὕρετο οἰνοβαρείων. id est,
Qui sibi perniciem uel primum repperit ipse Vino uictus.
Dictum de Eurytione, qui primus inuenit usum uini, peremptus à Lapithis.

Qui continet arcanum. LXVI

In eum, qui cælat arcanum sibi cõmissum, neq; cuiquam effutit, quadrabit illud in Odysseæ φ.

Τῇ δ' ἄπτερος ἔπλετο μῦθος, id est,
Huic pennis dicta carebant Hoc est, haud longius auolabant.

Rem nouam aggredior. LXVII

Siquando significabis te rem arduam ac nouam moliturum, & aliis adhuc intentatam, accommodabis illud ex Odysseæ χ.

Νῦν αὖτε σκοπὸν ἄλλον, ὃν οὔπω τις βάλεν ἀνὴρ, Nunc alium tentabo scopum, si attingere possim,
εἴσομαι αἴ κε τύχωμι. id est, Quem nondum quisquam tetigit.
Verba sunt Vlyssis, iam parantis occidere procos.

Benefactorum memoria. LXVIII

Vbi quid boni contigit alicui propter ueterum benefactorum memoriam quadrabit illud ex eodẽ libro,

ὡς κακοεργίης εὐεργεσίη μέγ' ἀμείνων, id est, Officio fungi multo, ac delinquere præstat.

Mortuis non conuiciandum. LXIX

Victo non insultandum, nec in mortuum ultra congerenda conuicia, quanquã iure sit occisus, huic suffragatur Homerus in eodem libro,

οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι. id est,
Haud fas est super occisis iactare teipsum. Vlysses ita, de procis extinctis.

Focus luculentus in ædibus. LXX

Primũ domus ornamentũ est, ut luceat focus, pinde qui in ædes imigrant nouas, aut in diuersoriũ ingrediunt, ante o:a iubent ignem incendi. Quod ex Homeri χ. Sumptũ uidet, apud quẽ Vlysses,

Πῦρ νῦν μοι πρώτιστον ἐνὶ μεγάροισι γενέσθω. id est, Nunc ante omnia mi lucescat in ædibus ignis.
Item illud celebratum.
Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι. id est, Scilicet accenso domus est ornatior igni.
Quo quidem uersiculo uidetur impendio delectatus Plutarchus, adeo subinde usurpat, & in uarios detorquet usus: in cõmentario de uirtute & uitio, refert ad opes, potentiam, gloriam, quæ tum fiunt iucundiora, si adsit animus à molestia liber. Rursum in libello quem amatoriũ inscripsit, detorquet ad amantis animum longe splendidiorem, si calor amoris eum inflammarit.

Qui iure perierunt. LXXI

In eos, qui suo merito pereunt, conueniet illud ex eodem libro,

Τούσδε δὲ μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν, καὶ σχέτλια ἔργα. id est,
Hos fatum & malefacta, neci exitioq; dederunt. Dictum de procis.

Inexorabilis. LXXII

In durum & inexorabilem competet illud ex Odysseæ ψ.

Σοὶ δ' αἰεὶ κραδίη στερεωτέρη ἐστὶ λίθοιο. id est,
At tibi perpetuo cor saxo durius omni est. Ita Telemachus ad matrem.

Recipere animum. LXXIII

Vbi quis re subitaria consternatus, postea recipit sese, conueniet illud ex Odysseæ ω.

Αὐτὰρ ἐπεί ῥ' ἄμπνυτο καὶ ἐς φρένα θυμὸς ἀγέρθη. id est, Vt respirauit, reditq; in pectora sensus.

Senum prudentia. LXXIIII

De senibus quidem, attamen ob rerum peritiam non inidoneis ad negocium aliquod conficiendum, apte dicetur illud ex eodem libro,

καὶ πολιοί περ ἐόντες ἀναγκαῖοι πολεμισταί. id est, Aetas cana quidem, sed non inidonea bello.

Imperator bonus, & idem robustus miles. LXXV

Refert Plutarchus in cõmentario de fortuna Alexandri, si modo is liber illius est, cum in conuiuio ppositum esset, qui nam inter uersus Homericos maxime probandus uideretur, aliis alios præferentibus, Alexander huic carmini palmam tribuit, quod extat Iliados γ.

Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής. .i. Dux bonus, ac miles præpollens uiribus idẽ. Nam hoc & Agamemnonis laudem expressit, & Alexandri uirtutẽ est uaticinatus. Quanq̃ mea quidem sententia, non magnum habet momentum in principe corporis robur, plurimũ autem cõsilium & prudentia. Proinde grauiter Timotheus, cum rhetores Charetem quẽdam efferrent laudibus, iuuenem corporis uiribus insignem, censerentq; eiusmodi belli ducem Atheniensibus esse quærendum,

haudquaquam, inquit. Nam istiusmodi quidem optarim, qui culcitras & stragulas sit exercitui deportaturus: at ducé uelim, qui à fronte pariter atq; à tergo sit oculatus, & quem à perpendédo quid utile factu sit, nulla impediat animi perturbatio.

Capram cœlestem, orientem conspexerunt. LXXVI

Αἶγα τὴν οὐρανίαν ἐπιτολὴν ἐθεάσαντο, id est, Capram cœlestem exorientem aspexerunt. Hoc dici solitum in eos, quibus omnia feliciter, ex animi sententia succederent: propterea quòd antiquitus opinione uulgi comprobatum est, qui capram illam Iouis altricem, & ob id in syderum relatam numerú cóspexissent, quicquid uotis conciperent, eius cópotes futuros. Qua de re latius dictum est in adagio ἀμαλθείας κέρας, Hoc autem extat in Plutarchi collectaneis. Idem in libello de poetis audiendis, εὐδαίμων πολύκληρος οὐράνιον αἶγα πλουτοφόρον τρέφων, id est, Felix multorum agrorum possessor, cœlestem capram opum largitricem alens. Quáquam apud Athenæum libro nono Antiphanes opinor, cómemorat capram cœlestem inter animátia apta mensis, τράγος ὑλιβάτης, αἴξ οὐρανία, κριὸς τομίας, id est, Hircus syluester, capra cœlestis, aries castratus.

Capra ad festum. LXXVII

Αἴξ εἰς τὴν ἑορτήν, id est, Capra ad festum. Dici solitum, ubi quis in tempore ad negocium aliquod accederet. Aut ubi quis commode in suam perniciem offert sese. Nam in festis maxime Bacchi, caprá immolabant. Refertur in iisdem commentariolis.

Mox sciemus melius uate. LXXVIII

Τάχ᾽ εἰσόμεσθα μάντεων ὑπέρτερον. id est, Mox melius ipso uate rem cognorimus.

Ad eú modú dicebant, qui rem nó cóiecturis diuinabát, sed experiméto deprehendere tétarét. Nihil enim experiméto certius. In iisdé extat Plutarchi collectaneis. Sumptum auté ex Sophoclis Antigona. At Titus Liuius belli Punici secundi, libro secundo, euentú appellat stultorum magistrum.

Tinctura Cyzicena. LXXIX

Βάμμα κυζικηνόν, id est, Tinctura Cyzicena. Dedecus nó eluendum appellabatur apud Atticos. Dicebaturq; in eos, qui metu quippiá indecore facerent. Ná Cyziceni duobus noibus notati sunt, timiditatis, & molliciei. Recenset in iisdé collectaneis. Meminit & Hesychius, addens Cyzicenos ob mollicié notatos quòd Iones essent. Eadem ferè Aristophanis iterpres. Stephanus addit eos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus. Extat apud Aristophanem in Pace,

Αν δ᾽ ἐν τοῦ δέῃ μάχεσθ᾽ ἔχοντα τὴν φοινικίδα, Sicubi pugnare oportet, atq; ferre palmulam
Τηνικαῦτ᾽ αὐτὸς βέβαπται βάμμα κυζικηνικόν. i. Ipsum cum tinctura tingit mox ibi Cyzicenica.

Solent auté tincturæ insignes à locis habere cognomé. Nec enim ubiuis quilibet color tingit feliciter. Simili modo dictum est ἔμβαμμα συρακούσιον & βάμμα σαρδιανικόν. Id parœmia detorsit ad mores hominú. Est enim æstimatio rumorq; cósequés hominum uitam, uelut tinctura quædá. Vnde carbone notari dicunt qui damnátur. Et notum est illud Ennianum apud A. Gellium, Quæ tincta malis, aut quæ bona dicto. Aristophanis interpres idicat Lacedæmonios phœniceis tunicis uti solitos, ne ab hoste sentirent uulnerati, ob coloris similitudinem. At ignaui mollesq; pallescunt. Addam quod est apud Herodotum libro quarto. Cum Aethiopum rex conspexisset à rege Persarum missam uesté purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cum ab Ichthyophagis didicisset, δολερούς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτῶν τὰ εἵματα, id est, Non solum ait homines esse subdolos, sed & uestes illorum esse dolosas.

Seruabis bouem. LXXX

Βουκολήσεις, id est, Bubulcus eris. Hoc uelut ænigmate significabant exilium. Siquidé qui per ostracismú eiiciebant, in Argiuá exulatum ibant. Ac illic bos erat æneus insigni magnitudine. Refertur in Plutarchi collectaneis. Hesychius testatur extitisse in Phasmate Menandri.

Embarus sum. LXXXI

Ἔμβαρός εἰμι, id est, Embarus sum. Dictum est olim de insano, deliroq;. Referunt auté adagioné ad huiusmodi fabulá. Olim Piræus insula fuit, id quod ipsum etiá uocabulum adhuc indicat, περᾶν enim trásmittere est: in ea, cú Munychus principatú obtineret, templú instituit Dianæ, cui cognomen additum Munychiæ. Dein cú ursus Dianæ sacer quidá ibi repertus, & ab Atheniésibus interfectus esset, fames ingruit: itú est ad oraculum, quæsitumq; malo remediú. Respódit deus, ita demum finé mali futurú, siquis filiam imolasset numini. Vnus auté repertus est Embarus, usqeadeo demés, qui pollicerec se filiam imolaturum ea lege, ut sacerdotium in posteros suos traduceretur. Itaq; puellam solenni ritu ornatam sacrificauit. Fit & huius mentio in Plutarchi collectaneis.

Colophonium suffragium. LXXXII

Κολοφωνία ψῆφος, id est, Colophoniú suffragium. Vsurpat in epistola quapiá Platonis ad Dionysium. Adagium est uerbis magis quàm re diuersum ab illo, quod in secunda retulimus Chiliade, τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκεν, id est, Colophonem addidit. Adagionis originem explicant in hunc modum. Cum

olim Colophonii domesticis seditionibus tumultuarentur inter sese, euenit ut aliquot ex illis mutatis sedibus, ad Smyrnæos demigrarent. Dein accidit, ut cum bellum gererent Smyrnæi, ac sæpenumero uicti discessissent, tandē adhibitis Colophoniis, quos in ciuitatē receperant, extiterint superiores. Vnde institutum est, ut quemadmodum Smyrnæi, non uicerant in bello, nisi Colophoniorum accessione, ita nec in suffragiis uincerent, nisi illorum calculum adiungerent. Proinde cum Ionii duodecim ciuitatibus imperarent, quarum una Smyrna, in publicis consiliis, siquando Smyrnensium æquales fuissent calculi, pars ea uincebat, cui subscripsissent Colophonii illi, quorum opera uicerant in prælio. Nec abhorrent ab iis, quæ refert labenus scriptor Græcus. Duodecim Ioniæ ciuitates conuenire solitas id concilium Panionium dicebatur, in quo si forte calculis hinc atq; hinc paribus nihil decerni poterat, accersebant Colophonii, qui uictoriam adferebāt utricunq; parti fuissent suffragati. Itaq; prouerbium quadrabit, cum significabimus iudicium, aut suffragium alicuius plurimum in re quapiam ualere. Huius adagii nobis facta est mentio.

Mihi ista curæ futura sunt &c. LXXXIII

ἐμοὶ μελήσει ταῦτα καὶ λευκαῖς κόραις. id est, Curæ ista mihi erunt, ac puellis candidis. Senarius ex oraculo ductus in popularē sermonē. Cum Brennus gallicis copiis ingrueret in Delphos, Delphi cōsuluerunt oraculum, quid opus esset facto. Respōsum est, hoc quod modo retuli carmine. Paulo post uisus Apollo cū duabus puellis, Pallade ac Diana. Nā & his fana sunt apud Delphos. Conuenit uti, siquando significabimus nihil esse periculi, negocium iis curæ futurum ad quos pertinet. Refertur in Plutarchi collectaneis. Cicero uertit græcum carmen de diuinatione primo,

Ego prouidebo rem istam & albæ uirgines.

Festum multas habens. LXXXIIII

ἑορτὴ πολλὰς ἔχουσα, id est, Festum multas habens, subaudiendū molestias, aut occupationes. Dictum in eos, qui magnas cōponerent sarcinas, aliquò profecturi. Venustius erit, si deflectatur ad quosdam, qui nihil agunt, quis exiguum, nisi magno molimine, longa cūctatione, miro apparatu, ita ut sæpenumero tum se, tum reliquos omneis defatigarint apparādo, priusq̄ quicquā incipiant. Natū ab iis, qui festa solent adire. Nam iis mos, multā supellectilē unà secum cōuehere, uasa, uestes, sacra, panes, atq; id genus alia multa, nequid deesset ad solennitatē pertinens. Extat in iisdem collectaneis.

Nihil aliæ ciuitates ad Crotonem. LXXXV

Crotoni cōmperatæ

Μάταια τἆλλα παρὰ Κρότωνα πτόλεα. id est,

Sunt reliqua præ Crotone friuola oppida,

Theocriti interpres meminit huius prouerbii. Licebit accōmodare ad rem aut hominē usqueadeo præcellentē, ut reliqui cū hoc collati, nihil esse uideanť. Natū fortassis est à pugilū Crotoniatarum excellentia, quorum erat Milo, de quo dictum est aliàs, nempe in prouerbio, Crotone salubrius.

Canis panes somnians. LXXXVI

Sunt quibus prouerbiali figura dictum uideatur illud apud Theocritum in piscatoribus.

καὶ γὰρ οἱ ὕπνοις πᾶσα κύων ἄρτον μαντεύεται, ἰχθύα κἠγών. id est,

Siquidem omnis Panes in somnis canis ariolatur, at ipse Pisces.

Sensus est, unicuiq; ea per somnum occurrere, quæ impense desiderat, quibusq; magnopere deditus est. Aristoteles non solum homini, uerumetiam cæteris animantibus somnia tribuit, etiamsi id canibus euidentissimum, quippe quos audimus sæpenumero dormientes uenationē somniare, quæ res haud difficile deprehenditur ex ratione latratus, quem edunt sopiti. Proinde mihi rectius quadraturum uidetur, si pro ἄρτος legatur ἄγρας, aut ἄγραν, id est, agros, aut uenationes. Verum hoc tantū eruditis pensitandum proponimus, super hoc pronunciaturis, ubi codicem emendatiorem erunt nacti. Nobis adhuc non contigit. Ex somniis autem qui ariolentur euentura, ne nostris quidem temporibus desunt, quanquam non probat Aristoteles.

Canis. LXXXVII

ᾄδεις ἔχων, id est, Canis, reperio pro eo quod est, nugaris, ineptis, frustra loqueris. Est autē Atticæ linguæ figura, sicuti παίζεις ἔχων, id est, Ludis, siue iocaris. Etenim qui canunt, nō agunt rem seriam, sed tantum ut aures deliniant uoluptate mox peritura.

Aethiops non albescit. LXXXVIII

Αἰθίοψ οὐ λευκαίνεται, id est, Æthiops non candescit, De iis dici solitum, qui nūquam mutaturi sunt ingenium. Quicquid enim natiuum, id haud facile mutatur. Fertur Aesopicus apologus de quodā, qui empto Aethiopi, cum eum colorem arbitraretur nō natiuum esse, sed domini superioris accidisse neglectu, assidua lotura faciem diuexauit, ita ut morbum etiam adiungeret, colore nihilo, quàm antea fuerat, meliore. Fertur & epigramma Luciani nomine.

τί μάτην νίπτεις Αἰθίοπα; ἴσχεο τέχνης. Abluis Aethiopem frustra, quin desinis artem?

οὐ δύνασαι δνοφερὴν νύκτα ἡλιάσαι. i. Haud unquam efficies, nox sit ut atra, dies.

Annas clibanum. LXXXIX

Ἀννας κρίβανον, id est, Annas clibanum, subaudi reperit. Haud me fugit, hoc alio loco relatum à nobis, uerum quoniam toties alia nobis occurrit specie in prouerbiorum collectaneis, libuit admonere, trifariam esse scripturam. Alibi lego, & quidem plerisque in locis, ἄνθρωπος κρίβανον, id est, Homo clibanũ. Quá equidem lectionem arbitror esse deprauatá. Nec obscurũ, unde deprauandi occasio, iis qui græcas literas norunt. Alibi inuenio, ἄννος, ut uir fuisse uideatur. In quibusdã offendo scriptum, ἄννας, ut mulieris, aut certe barbaricũ sit uocabulum. Clibanum auté accipio, non hunc uulgatum, quid enim hoc admirandũ, aut nouũ, sed testaceum illum, qui incluso pane, ponit in clibanis uulgaribus, in quibus panis, aut etiam pisces, aut carnes paulatim lento uapore decoquuntur.

Archilochum teris. XC

Ἀρχίλοχον πατεῖς, id est, Archilochum teris, seu calcas, de maledico dicebatur. πατεῖν autem dictum est, uel quòd maledicus assiduus uideatur in euoluendis huius poetæ carminibus, uel quòd huius uestigiis ingreditur. De Archilocho testatur & Horatius,

Archilochum proprio rabies armauit Iambo.

Equidem suspicor hoc idem esse cum illo, quod alibi posuimus, ἀρχιλόχου πατρίς, id est, Archilochi patria, deprauata uoce, πατεῖς in πατρίς.

Culicem colant. XCI

Pleraque sunt in Euangelicis literis à uulgo sumpta. Nec id indignum Christo, quin potius uel maxime cõgruebat, ut quéadmodum assumpto corpore, uelut unus quilibet è nobis esse uoluit, ita sermonibus quammaxime familiaribus uteretur, quo nostram humilitatem modis omnibus ad suam proueheret sublimitaté. Verum ex iis nõ mihi uisum fuit plura referre, partim quòd quidam poeticis nimiũ addicti studiis, parum uenustum existimant, quicquid sacras literas redoluerit: partim quòd ea uidetem cuique satis exposita esse. Maxime uero, quòd uerebar nequis homo pius existimaret me diuinis literis iniuriá facere, si eas huic operi subinde miscuissem, in quo non modo gentilia pleraque, uerum etiam quædam non admodum munda. Quæ nos & inuiti, & quampotuimus tectissime retulimus, nec ea quidé omnia. Cæterum ex Euágelicis adagiis illud non possum prætermittere, quod in superstitiosos quosdam, & præpostere meticulosos dictum est præceptori nostro Iesu, qui uel ignorantes, uel dissimulantes, quibus in rebus sita sit uera Christianaque pietas, in nugis sibi nunc placent, nunc trepidant, in maximis securi, pleni Iudaicarum superstitionum, uera charitate uacui. In hos Christus uere pietatis doctor, Matth. xxiii. huiusmodi torquet prouerbium, τὸν κώνωπα διϋλίζοντες τὴν κάμηλον καταπίνοντες, id est, Culicé liquant, camelum glutientes. Ab hoc non abhorret, quod alibi retulimus, ἀνδριάντα γαργαλίζειν, id est, Statuam colare gutture.

Non inest illi dentale. XCII

Γύης οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ, i. Gyes nõ inest illi. Dici cõsueuit de quopiá, ad ré aliquã parum utili. Sumpta est metaphora ab aratro, cuius pars est γύης. eam nõnulli putát esse, quam Latini détale uocát. Ea quoniam pcipua uidet, si absit, nihil cõfici potest aratro. In hũc sensum usurpauit Hesiodus, τρίτον δὲ γύης. Cæterum Homerus pro iugere posuit, agrum πεντηκοντόγυον appellans, id est, centum iugerum. Dentale non inest illi γύης

Gigantum arrogantia. XCIII

Γιγάντων ἀπόνοια, id est, Gigantum amentia. Dicebatur, ubi quis uiribus suis fretus, temere, nulloque cõsilio res non tentandas moliretur. Tractum à notissima gigantum fabula. Prouerbium admonet, inauspicato cedere, quæcunque citra consilium, aduersus deos, aduersus pietatem, aduersus ius & æquũ, per uim instituuntur. Horatius in Odis,

Vis consili expers, mole ruit sua,
Vim temperatam dii quoque prouehunt In maius.

Homerus item Iliados ψ. elegantissima sententia demõstrat, in omni negocio nimio plus habere momenti rationem, consiliumque, quàm corporis uires,

μήτι τοι δρυτόμος μέγ᾽ ἀμείνων ἠὲ βίηφι,	Consilio sanè multo quàm robore præstat
μήτι δ᾽ αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ	Hirsutam quicunque parat succidere syluam.
νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι,	Consilio rursum naucleros in æquore nigro
μήτι δ᾽ ἡνίοχος περιγίνεται ἡνιόχοιο, id est,	Dirigit undiuagam nauim raptantibus austris,
	Consilio, auriga aurigam, uincitque, præitque.

Aristoteles libro de Rhetoricis. ii. citat hunc uersum trochaicum tacito autoris nomine.

θνητὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν. id est,

Non decet mortalis ut qui est, curet immortalia.
Sed magis mortalis ut qui est, cogitet mortalia.

Per ignem incedis. XCIIII

Ἐν πυρὶ βέβηκας. i. Per igné icedis. i. uersaris in periculoso negocio. Est apud Aristophané in Lysistrata,

κἂν μετὰ χρὴ διὰ τοῦ πυρὸς
θέλω βαδίζειν. id est,
Velim & per ignem incedere si fuerit opus. Horatius in Odis,
Periculosæ plenum opus a leæ
Tractas, & incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.
Tradunt etiam in eum quadrare, cui celeriter absoluendum est negocium. Qui per ignem incedit, minus læditur, si suspensis pedibus properet. Confine quod ille dixit apud Senecam declamator, Per spinas ingredior.

Fortis in alium fortiorem incidit. XCV

Ἐσθλὸς ἐὼν ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν. id est, Forti alius potior contingit ac melior.
Dici solitum, ubi quis nimium fretus suis uiribus, aliquando nanciscitur, à quo uincatur. Sumptum putant ab Hyllo Herculis filio, & Euchemo Aegeate. Ita Zenodotus. Suidas huiusmodi uerba recenset, tacito autoris nomine, ἔστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ τὸ αὐτόματον ἀντιπράττει ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. ἔστι δὲ ὅτε πάλιν κατὰ τὴν παροιμίαν,
Ἐσθλὸς ἐὼν ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν.
Id est, Fit nonnunquam, ut iuxta prouerbium, ipsa per se res bonorum uirorum conatibus obsistat.
Fit rursus interdum,
Forti ut contingat fortior ac melior.
Sententia potest uideri ducta ex Iliados χ. ubi Hector incidit in Achillem.
πρόσθε μὲν ἐσθλὸς ἔφευγε, δίωκε δέ μιν μέγ' ἀμείνων. id est,
Fugit qui prius acer erat, cui iam acrior instat.

Gloria futuri. XCVI

Τὸ δέ τοι κλέος ἐσσομένοιο, id est, Gloria futuri, Hemistichium est carminis heroici. Refertur in iisdem Plutarchi collectaneis. Admonet famam laudemque recte factorum contigere, potissimum apud posteros. Alioqui quemadmodum recte dixit Ouidius,
Pascitur in uiuis liuor, post fata quiescit.

Insania non omnibus eadem. XCVII

Μανία γ' οὐ πᾶσιν ὁμοία. id est, Haud est eadem uesania cunctis.
Hemistichium heroicum, sicut & illud superius, extat in eisdem collectaneis. Sensus est, nullum esse mortalem, qui non in aliqua re desipiat. Quanquam alius alio morbo laboret, hic auaritiæ, ille libidinis, hic ambitionis, ille inuidiæ. Quod copiose demonstrat Stoicus Damasippus apud Horatiũ in sermonibus. Et in hac hominis calamitate mira ludit uarietate natura. Inter hos qui mẽte lapsi sunt, alii sibi uidentur cornibus taurinis, alii naso prælongo, alii uasa fictilia, nõnulli se credunt esse mortuos, & alii sibi uident esse principes, alii doctissimi philosophi. Noui qui se credit omniũ qui sunt aut fuerũt esse multo sceleratissimum: noui qui neminem crederet ipso ulla in re præstantiorẽ: noui qui se crederet esse Christum, & alterum qui se putaret deum. Argiuus ille solus plaudebat in theatro, credens se miros audire tragœdos. Athenæus libro duodecimo refert de quodam Atheniensi, qui persuasum habebat omnes naues quæ appellerent in Piræum esse suas, easque recensebat, dimittebat, ac deducebat, & appellentes tanto gaudio excipiebat, ac si omnium rerum quas uehebant esset dominus: at siquid perisset, non amplius quærebat, si incolumes peruenissent, gaudebat, multa interim cum uoluptate uitam agẽs, donec frater eius Crito è Sicilia aduectus, tradidit illum medico, cuius opera liberatus est insania. Cæterum ad se reuersus dicere solet, se nunquam uixisse iucundius.

Hydrus in dolio. XCVIII

Ὕδρος ἐν τῷ πίθῳ, id est, Hydrus in dolio. Prouerbium hoc, ut ingenue fatear, nondum apud ullum ueterum autorum reperi, neque Græcum, neque Latinum, & haud scio an de uulgo sumptum sit, neque enim libet credere uirum eloquentem, & in literis non postremi nominis ex sese commentum esse. Nam refertur ab Antonio Sabellico in epistola quadam familiari. Addit & fabulam prouerbii parentem, huiusmodi. Rusticus quidam cum sensisset minui uinum in dolio conditum, admiratus quid esset rei, circumspicere cœpit, num qua rima extillaret liquor: ubi nihil eiusmodi comperisset, pergit uicinos in suspicionem apud sese uocare, ne sese absente uas relinerent, uinumque potitarent. Obsignat itaque diligenter dolium ad opus exiturus. At reuersus signis illæsis, uinum nihilominus imminui uidet. Tum uero fortunam agricolarum deplorare, quibus non in uite solum, uerumetiam in doliis calamitas præstò esset. Ad extremum exhausto dolio hydrus in imo repertus est uini potor. Ea res in uulgi iocum abiit. Admonet Plinius libro decimo, capite septuagesimosecundo, serpentes quanquam exiguo indigeant potu, tamen uinum cum est occasio, præcipue appetere. Iuuenalis de muliere uinosa satyra sexta.

Tanquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit & uomit.

Adagium ipsum haudquaquã inelegans, nec aspernandum. Quod siquem nihil mouet recens autor, licebit usurpare, cum quis occulta calamitate premit, causa atq; autore nõ extante. Aut cum diuturni mali tandem autor deprehenditur. Porrò serpẽtem quem Græci uocant hydron, Latini natricem dicunt, quòd in aquis degat. Ex hulcere huius morsu facto defluit copiosus humor aquosus, & graue olens. Ita Dioscorides libro sexto. Plinius libro sexto, capite uigesimotertio, tradit apud insulas quasdam ante Persidem, hydros marinos uicenum cubitorum terruisse classem.

E Massilia uenisti. XCIX

ἐκ μασσαλίας ἥκεις, id est, E Massilia uenisti. Suidas ait dici solitum de iis, qui cultu parum uiris decoro uterentur. Quod Massilienses luxu perditi, muliebrem fermè in modum ornarentur, comis unguẽto delibutis, capillisq; religatis. Huic affine quod refert Athenæus Dipnosophistarum libro duodecimo, πλεύσειας ἐς μασσαλίαν, cuius nos alibi mentionem fecimus in prouerbio, Nauiges Massiliam, & quid super hoc sentiremus, explicuimus.

Tibicines mente capti. C

Athenæus libro dipnosophistarum octauo, prouerbio iactatum scribit apud priscos tibicinibus nihil esse mentis, λόγος γάρ παλαιός, ὡς ὅτι
ἀνδράσι μὲν αὐλητῆρσι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν,
ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν χ' ὁ νόος ἐκπέταται. id est,
Dictum enim est peruetustum, quod
Dii tibicinibus nunquam mente inseruere,
Sed simul ac flarint, auolat illico mens.

De hoc hominum genere plura diximus in Prouerbio, Tibicinis uitam uiuis.

DES. ERASMI ROTERODAMI PROVERBIORVM CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA PRIMA

Dulce bellum inexpertis. I

ET elegans cum primis, & multorum literis celebratum adagium est, γλυκὺς ἀπείροις πόλεμος, id est, Dulce bellum inexperto. Id ita reddit Vegetius libro de re militari tertio, capite decimoquarto. Nec confidas satis, si tyro prælium cupit, inexpertis enim dulcis est pugna. Citatur ex Pindaro γλυκὺ δὲ πόλεμος ἀπείροισιν, ἐμπείρων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα νιν καρδίᾳ περισσῶς, id est, Dulce bellum inexpertis, ast expertus quispiam horret, si accesserit cordi supra modum. Sunt quædam in rebus mortalium, quæ quantum habeant discriminis ac malorum, non intelligas, nisi facto periculo.

Dulcis inexpertis cultura potentis amici, Expertus metuit.

Bella res & splendida uidetur, inter aulicos obambulare proceres, in regiis uersari negociis, at senes, quibus usu penitus cognita res est, ab ea felicitate libenter abstinent. Suaue uidetur, amare puellas, sed iis qui nondum senserunt, quantum amori insit amari. Ad eundem item modum accommodari poterit, ad quoduis negocium multo cum periculo, multisq; coniunctum malis, quod nemo uelit capessere, nisi iuuenis, & rerum imperitus. Siquidem Aristoteles in rhetoricis hanc adfert causam, cur iuuenta sit audacior, contra senecta timidior, quòd illis imperitia rerũ confidẽtiam pariat, his multorum experientia malorum, timiditatem & contationem. Quod si quicquam est in rebus mortaliũ, quod contanter aggredi conueniat, immo quod oporteat modis omnibus fugere, deprecari, propellere, certe bellum est, quo non alia res uel magis impia, uel calamitosior, uel latius perniciosa, uel hærens tenacius, uel tetrior, & in totum homine indignior, ut ne dicam Christiano. At dictu mirum, quàm hodie passim, quàm temere, quàm quauis de causa suscipitur, quàm immaniter ac barbarice geritur, non tantum ab ethnicis, uerumetiam à Christianis: nec prophanis modo, uerumetiam à sacerdotibus & episcopis: nec solum à iuuenibus & imperitis, uerumetiam à senibus, & toties expertis: nec à plebeis tantum, & uulgo natura mobili, sed potissimum à principibus, quorum officium erat, temerarios stultæ multitudinis motus, sapientia, rationeq; componere. Neq; desunt iureconsulti ac theologi, qui ad ista tam nefaria, faces admouent, & frigidam, quod aiunt, suffundũt. Quibus rebus fit, ut nunc bellum adeo recepta res sit, ut demirentur homines, esse cui non placeat. Adeo probata, ut impium, ac penè dixerim, hæreticum sit, improbasse rem unam omnium ut sceleratissimam, ita miserrimam quoq;. At quãto iustius erat illud demirari, quis malus genius, quæ pestis, quæ intẽpe-

ria, quæ furia primum in hominis mentem immiserit, rem usqueadeo belluinam, ut placidum illud animal, quod natura paci beneuolétiæq; genuit, quod unum omnium saluti prodidit, tam ferina uesania, tam insanis tumultibus in mutuam rueret perniciem. Id quod magis etiam admirabitur, quisquis animum à uulgo receptis opinionibus, ad ipsam rerum uim ac naturam perspiciendam conuerterit, ac seorsum hinc hominis imaginem, hinc belli simulachrum uere philosophicis oculis aliquantisper contempletur. Primum igitur, siquis habitum modo, figuramq; corporis humani consideret, an non protinus intellecturus est, naturam, uel potius deum, animal hoc non bello, sed amicitiæ: non exitio, sed saluti: non iniuriæ, sed beneficentiæ genuisse? Nam cæterorum animātium unumquodq; suis instruxit armis. Taurorum impetus armauit cornibus, Leonum rabiem unguibus. Apris fulmineos affixit dentes. Elephantos præter cutem & molem, promuscide quoq; tutatus est. Crocodilum crustis uelut laminis communiuit. Delphinis teli uice pinnas addidit. Histricem spinis, Raiam aculeis defendit, Gallis calcar affixit. Alia testis, alia corio, alia cortice communiuit. Sunt quorum incolumitati, pernicitate prospexit, ueluti columbis. Sunt rursum, quibus uenenum teli uice tribuit. Addidit his speciem tetram ac belluinam, addidit oculos truces, uocis stridorem. Inseuit natura quædam dissidia. Solum hominem nudum produxit, imbecillem, tenerum, inermem, mollissima carne, cute leui. Nihil usquam in membris, quod ad pugnam, aut uiolentiam datum, uideri possit. ut ne dicam interim, quòd cætera ferè statim ut nata sunt, sibi sufficiunt ad uitam tuendam: solus homo sic prodit, ut multo tempore totus à subsidio pendeat alieno. Nec fari nouit, nec ingredi, nec cibum capere, uagitu tantum implorat opem: ut uel hinc coniici possit, solum hoc animal totum amicitiæ nasci, quæ mutuis officiis & coit, & cohæret potissimum. Proinde natura uoluit hominem uitæ munus nō tam sibi, quàm beneuolentiæ acceptum ferre, quo uidelicet intelligeret sese gratiis esse dicatum, ac necessitudini. Tum speciem dedit non tetram & horridam, uti cæteris, sed mitem ac placidam, amoris ac beneuolentiæ notas præ se ferētem. Tribuit oculos amicos, & in his animi signa. Dedit brachiorum sinus ad complexum. Dedit osculi sensum, quo ceu copularentur, & sese cōtingerent animi. Vni risum attribuit, alacritatis indicium. Vni lachrymas clementiæ & misericordiæ symbolum. Quin & uocem dedit, non minacem & horrendam sicuti belluis, sed amicam & blandam. Nec his cōtenta natura, sermonis & rationis usum uni tribuit, quæ quidem res ad parandam & alendam beneuolentiam in primis ualet, ne quid omnino per uim inter homines gereretur. Inseuit odium solitudinis, amorem sodalitatis. Indidit penitus beneuolentiæ semina. Fecit ut quod est saluberrimum, idem sit & suauissimum. Quid enim amico iucundius? At rursum, quid æque necessarium? Proinde si maxime liceret absq; mutuo commercio commode uitam agere, nihil tamen iucundū uideri possit absq; socio, nisi siquis prorsus hominem exuerit, & in feram degenerarit. Addidit insuper liberalium disciplinarum studium, & cognitionis ardorē: quæ res ut potissimum abducit hominis ingenium ab omni feritate, ita ad conciliandas necessitudines præcipuam uim habet. Siquidem nec affinitas, nec sanguinis propinquitas, arctioribus aut firmioribus amicitiæ uinculis astringit animos, quàm societas honestorum studiorum. Super hæc admirabili quadam uarietate, dotes tum animorum, tum corporū inter mortales partita est, nimirum ut singuli in singulis inuenirent, quod uel amarent ac suspicerent ob excellentiam, uel ob usum & necessitatem ambirent & amplecterentur. Denique indidit diuinæ mentis scintillulam, ut nullo etiam ostenso præmio, tamen per se iuuet benemereri de omnibus. Id enim deo maxime proprium ac naturale, suo beneficio cōsulere uniuersis. Alioqui quid illud est, quòd haud uulgarem animo sentimus uoluptatem, ubi quempiam per nos seruatum intelligimus? & ob hoc ipsum homo charus est homini, quòd insigni quopiam beneficio obstrictus est? Proinde deus in hoc mundo uelut simulachrū quoddam sui constituit hominem, ut ceu terrenum quoddam numen saluti prospiceret omniū. Sentiunt hoc ipsa etiā bruta, cum uideamus non mitia solum, uerū etiam pardos & leones, & his immitiores bestias in magnis periculis ad hominis opem confugere. Hoc extremum omnibus asylum, hæc ara est sanctissima uniuersis, hæc nulli non sacra est ancora. Hominis effigiem utcunq; depinximus. Nunc belli simulachrum ex aduerso, cum hac, si uidetur, componamus. Iam igitur uidere te puta, barbaras cohortes, ipso uultu sonoq; uocis horrendas, hinc atque hinc instructas ferratas acies, formidabilem armorum crepitum simul & fulgorem: inamabilem tantæ multitudinis fremitū, oculos minaces, rauca cornua, terrificum tarantaræ cantū, bombardarū tonitrua non minus formidolosa ueris, sed magis noxia: clamorē insanū, concursum furiosum, immanem laniationē, cadentium & occidentium crudeles uices, congestas strages, undantes cruore cāpos, fluuios humano tinctos sanguine. Fit interea nonnunquā, ut frater incidat in fratrē, affinis in affinē, amicus in amicum, & communi furore iam debacchante, in eius uiscera stringat ferrum, à quo ne uerbo quidem unquam fuerat læsus. Deniq; tātum malorū habet illa tragœdia, ut à cōmemoratione quoq; pectus humanum abhorreat. Vt interim nō referam, illa uulgaria præ his, leuiaq;, protritas passim segetes, exustas uillas, incensos pagos, abacta pecora, constupratas uirgines, tractos in captiuitatem se-

nes,direpta phana,latrociniis,prædationibus,uiolentia plena,confusaq; omnia. Vtq; taceam illa,quæ felicissimum etiam ac iustissimum bellum consequi solent. Expilatam plebem,oneratos proceres,tot senes orbos, & simul in cæde liberorum infelicius occisos,quàm si hostis mali sensum unà cum uita sustulisset: tot anus destitutas & crudelius quàm ferro peremptas,tot matronas uiduas, tot liberos orphanos,tot domus funestas,tot opulentos ad inopiam redactos. Nam de morum pernicie quid attinet loqui,cum nemo nesciat uniuersam uitæ pestem,semel è bello proficisci? Hinc pietatis contemptus,hinc legum neglectus,hinc ad quiduis audendum sceleris promptus animus. Hoc fonte nobis tam ingens latronum,raptorum,sacrilegorum,percussorum turba scatet. Et quod est omniũ grauissimum,hæc tam exitialis pestilentia, nescit se suis continere spatiis,sed in uno quopiam angulo nata,non solum finitimas regiones ueluti contagio peruadit,uerumetiam procul semotas, uel mercede,uel per affinitatis,aut fœderis occasionem,in communem tumultum, ac rerum tempestatem pertrahit. Quinetiam bellum è bello seritur,è simulato uerum,è pusillo maximum exoritur:neque raro solet in his accidere,quod de Lernæo monstro fabulis proditum est. Hisce de causis,opinor,ueteres illi poetæ,qui rerum uim ac naturam & sagacissime perspexerunt, & aptissimis figmentis adumbrarunt,tradidere bellum ab inferis immitti,idq; furiarum ministerio, neq; quamlibet furiam ad hoc negocii conficiendum,esse idoneam. Deligitur omnium pestilentissima, Cui nomina mille, Mille nocendi artes. Hæc innumeris armata colubris,tartarea buccina præcinit. Pan insano tumultu complet uniuersa. Bellona furiosum quatit flagellum. Furor impius,ruptis omnibus uinculorum nodis,euolat horridus ore cruento. Neq; non uiderunt hæc grammatici,quorum alii bellum, κατ' ἀντίφρασιν dictum uolunt,quòd nihil habeat neq; bonum,neq; bellum:nec alia ratione bellum esse bellum,quàm Furiæ sunt Eumenides. Alii malunt à bellua deductum,quod belluarum sit, non hominum in mutuum exitium congredi. At mihi sanè plusquam ferinum,plusquam belluinum esse uidetur,armis confligere. Primum enim pleraq; brutorum animantium in suo quodq; genere concorditer & ciuiliter degunt,gregatim incedunt,ope mutua sese tuentur. Ne feræ quidem omnes dimicant (Sunt enim & innoxiæ,sicut damæ & lepores) sed omnium efferatissimæ, ueluti leones,lupi, tigrides. Quanquam nec hæ belligerantur inter sese,quemadmodum nos. Canis caninam non est, leonum inter se feritas non dimicat: draconi cum dracone pax est,inter uenena conuenit. At homini nulla fera perniciosior,quàm homo. Rursum illæ cum pugnant, suis pugnant armis: nos præter naturam arte cacodæmonum excogitatis,instruimur homines in hominum perniciem. Nec illæ quibuslibet de causis sæuiunt,uerum ubi uel fames stimulat in rabiem, uel se peti sentiunt, uel fœtui suo timent. Nos,deum immortalem,quàm friuolis de causis,quas bellorum tragœdias excitamus? Ob inanissimos ditionum titulos,ob puerilem iram,ob interceptam muliérculam,ob causas his quoque multo magis ridiculas. Ad hæc inter feras,uni cum una bellum est,idq; perbreue. Et ut cruentissima pugna sit, una aut altera uulnerata discedit. Quando auditum est id quod passim faciunt homines, centum millia belluarum mutuo laniatu concidisse? Adde, quod ut feris quibusdam naturale dissidium est cum aliis diuersi generis,ita rursum habent,cum quibus genuina firmaq; cohærent amicitia. At homini cum homine, & cuilibet cum quolibet,iugis pugna est,nec ullum satis firmum fœdus inter ullos mortalium. Adeo quicquid à sua recessit natura,in peiorem degenerat speciem, quàm si natura malitiam ingenuisset. Vis scire quàm ferina, quàm fœda, quàm non digna homine res sit bellum? Spectasti'ne aliquando leonem cum urso commissum? Qui rictus,qui rugitus,qui fremitus,quæ immanitas,quæ laniatio? Inhorrescit qui spectat etiam in tuto. At quanto fœdius spectaculum,quanto immanius,uidere hominem cum homine,tot armis,tot telis instructum confligere? Quæso te,quis homines crederet,nisi consuetudo mali sustulisset admirationẽ? Ardent oculi,pallẽt ora,furorẽ præfert incessus,frendet uox,clamor insanus,totus homo ferreus est, crepãt arma,fulminant bõbardæ. Mitius erat,si cibi causa homo hominẽ deuoraret,si sanguinẽ hauriret:quanq̃ huc quoq; uentũ est à quibusdã,ut id odii gratia faciant, quod excusatius faceret usus aut necessitas. At nũc idẽ fit crudelius,telis ueneno tinctis,tartareis machinis. Nullũ usquã hominis uestigiũ. An credas hic ipsam naturam agnituram quod condidit? Et siquis admoneat,at non merito huiusmodi uerbis sit execratura facinus impium? Quod nouũ spectaculum ego uideo? Quis tartarus hoc nobis portentũ edidit? Sunt qui me nouercã appellẽt,quòd in tam imẽsa rerũ summa,uenena quædam genuerim,quanquam & hæc in hominis commodum cessura:quòd aliquot animantia parum mitia finxerim,etiamsi nulla fera tam immitis est quin arte & officiis possit cicurari.hominis cura mansuescũt leones,mitescũt dracones,seruiunt ursi. Quæ tãdem est ista plusquam nouerca,quæ nouã hãc belluã,totius mundi pestem nobis dedit? Vnum animal totum genui beneuolentiæ,placidum,amicum,salutare. Quid accidit,ut in huiusmodi feram degenerarit? Nihil agnosco hominis illius,quẽ finxi. Quis malus genius uitiauit opus meum? Quæ saga mentem humanam excantauit,& incãtauit belluinam? Quæ Circe natiuam uertit formam? Iuberem ut ad speculũ sese cõtemplaret

infelix, sed quid cernant oculi, cum mens absit? Tamen aspice teipsum si potes furiose bellator, siquo pacto contingat resipiscere. Vnde tibi minax crista uerticis? unde fulgens galea? unde ferrea cornua? unde pinnati cubiti? unde squamae? unde dentes aerei? unde laminae? unde tela letifera? unde uox plusquam ferina? unde uultus iste plusquam belluinus? unde tonitru & fulmen, ipso Iouis fulmine tum formidabilius, tum nocentius? Ego te diuinum quoddam animal finxi, quid uenit in mentem, ut teipsum in tam immanem belluam transformares, ut nulla iam bellua, futura si bellua, si cum homine componatur? Haec atque id genus alia permulta diceret opinor, architectrix illa rerum natura. Proinde cum sic conditus sit homo quemadmodum ostensum est, cum huiusmodi res sit bellum, quemadmodum nimium crebro sentimus, haud mediocriter admirandum uidetur, quis deus, qui morbus, aut qui casus primum in humanum pectus immiserit, ut letale ferrum in hominis stringeret uiscera. Multis gradibus ad tam insignem uesaniam uentum sit oportet. Nemo siquidem repẽte fuit turpissimus, ut inquit poeta Satyricus. Semperq; malorum maxima, sub umbra ac specie boni subrepserunt in uitam hominum. Olim igitur cum rudes illi prisciq; mortales, nudi, sine moenibus, absq; tecto, uitam in syluis agerent, euenit aliquoties, ut à feris ac belluis offenderentur. Cum his igitur primum homini bellum susceptum est, & uir fortis habebatur, ac dux, qui ferarum uim ab hominum genere depulisset. Quin & aequissimum uidebatur iugulare iugulantes, trucidare trucidantes, praesertim cum nulla lacessitae iniuria, ultro nos impeterent. Ea res cum summae laudi duceretur, hinc enim deus factus est Hercules, coepit animosa iuuentus passim uenari bestias, exuuium ceu tropheum ostentare. Deinde non contenti iugulasse, pellibus illarum sese munierunt aduersus rigorem hyemis. Haec erant prima homicidia, haec spolia. Post haec longius progressi rem ausi sunt, quam Pythagoras uehementer impiam arbitratus est, & nobis poterat prodigiosa uideri, nisi uetaret cõsuetudo, quae tantam ubiq; uim habet, ut apud nationes quasdam pium fuerit habitum, parentem grandaeuum, plagis obrutum in fossam depellere, & eripere uitam illi, per quem uitae munus contigerat: sanctum haberetur, carnibus affinium amicorum uesci: pulchrum existimaretur, uirginem in Veneris phano prostare populo: multaq; iis absurdiora, quae siquis nunc referat tantum, nemo non sit abominaturus. Adeo nihil est tam scelerosum, nihil tam atrox, quod & non probetur, si id cõmendet assuetudo. Ergo quod ausi sunt facinus? Nõ ueriti sunt uesci ferarum extinctarum cadaueribus, dentibus laniare carnem exanimem, haurire sanguinem, exugere saniem, & uiscera, ut ait Ouidius, in uiscera condere. Id facinus tametsi mitioribus ingeniis tam immane uideretur, tamen commendauit usus & commoditas. Placuit & in deliciis cadaueris species. Carnes insepeliuntur crustis, condiuntur aromatibus, inscribitur titulus, Hic situs est aper, hic sepultus est ursus. O cadauerosas uoluptates. Processum est longius. A noxiis feris itum est ad pecudes innoxias. Saeuitum est passim in oues, Animal sine fraude doloq;, saeuitum in leporẽ, non ob aliud crimen, nisi quòd esculentus esset. Nec temperatum à domestico, qui suo sudore diu familiam aluerat ingratam: nulli uolucrum, nulli piscium generi parcitum est, & eò processit gulae tyrãnis, ut nullum animal usquam tutum esset ab hominis crudelitate. Verum hoc quoq; persuasit consuetudo, ut saeuitia non uideretur in ullum animantis genus, modo ab hominis caede temperaretur. Sed in nobis fortasse situm est, uitia quemadmodum mare non admittere, uerum ut admisso limitem praescribamus, id non est cuiquam in manu. Semel receptum utrumuis, haud nostro ducitur arbitrio, sed suo fertur impetu. Posteaquam his rudimentis essent ad caedem exercitati, persuasit ira, ut homo hominem fuste, saxóue, aut pugno peteret. Siquidem iis adhuc armis tum pugnabatur opinor, & iam occidendis pecudibus didicerãt, hominem quoq; minimo negocio posse perimi. Verum ista crudelitas diu cõstitit intra monomachias. Vnius iactura bellum dirimebatur, nonnunquam uterq; cadebat, sed uterq; uita indignus. Ad haec nonnullam etiam aequi speciem habebat sustulisse inimicum: laudi quoq; coeptum est dari, siquis uiolentum & pestilentem hominem, cuiusmodi ferunt fuisse Cacum & Busiridem, cõfecisset, orbemq; monstris istiusmodi liberasset. Siquidem uidemus hos etiam titulos, in Herculis extare laudibus. Deinde concursum est à pluribus, ut quosque uel affinitas, uel uicinia, uel necessitudo coniunxerat. Et quod nunc latrocinium est, tum bellum erat. Saxis & sudibus praeustis, etiamnum res gerebatur. Riuulus occurrens, aut rupes, aut simile quippiam obuium, praelia dirimebat. Interea dum crescit usu feritas, dum gliscunt irae, dum magis ardescit ambitio, furorem suum armant ingenio. Excogitantur arma qualiacunque, quibus se communirent, & excogitantur tela, quibus hostem perderent. Iam passim, iam frequentiore manu, iam armati confictari coeperunt. Nam huic manifesto furori, suus defuit honos. Bellum appellarunt, & uirtutem esse uoluerunt, siquis sui capitis periculo uim hostium, à liberis, ab uxore, à pecore, à domesticis latebris propelleret. Atque ita paulatim unà cum rerum cultu crescente militia, bellum indicere coepit, ciuitas ciuitati, regio regioni, regnum regno. Quanquam in re per se crudelissima, tamen remanebant adhuc humanitatis pristinae uestigia. Repetebantur res per fecialem, citabantur testes superi, uelitatione praeludebatur ad pugnam.

Telis

Telis singularibus & uirtute non dolo res agebatur. Nefas erat ferire hostem, nisi signo dato: non licebat pugnare, ubi receptui cecinisset Imperator. Denique uirtutis & gloriæ certamen erat, magis quàm occidendi cupiditas. Nec dum arma mouebantur, nisi in exteros, quos ob id hostes, uelut hospites appellabant. Hinc nata sunt imperia, quorũ nullum unquam fuit in ulla natione, quod non fuerit multo generis humani sanguine paratum. Deinceps assiduæ bellorum uices, dum uicissim alius alium ab imperio depellit, & sibi uindicat. Post hæc cũ imperia quoque ad sceleratissimos mortales deuenissent, iã in quoslibet, pro libidine mota sunt arma, neque male meriti, sed bene fortunati, cœperũt maxime belli periculis esse obnoxii, & iam prælii scopus, non laus esse, sed sordidum lucrum, aut hoc etiam sceleratius aliquid. Non dubito quin hæc prospexerit sapientissimus ille Pythagoras, cum philosophico commento multitudinem hominum imperitam à laniandis pecudibus deterreret. Videbat futurũ, ut qui nulla lacessitus iniuria, pecudis innoxiæ sanguinem fundere consueuisset, idem commotus ira, & iniuria prouocatus, non metueret hominem interimere. Porrò bellum quid aliud est, quàm multorum commune homicidium, & latrocinium, hoc sceleratius, quo latius patens? Sed ridentur hæc ceu deliramenta scholasticorum à crassis proceribus nostri temporis, qui cum præter figuram nihil habeant hominis, tamen ipsi sibi planè dii uidentur. Et tamen ab iis initiis, huc uidem us esse peruentum insaniæ, ut tota uita nihil aliud agatur. Belligeramur assidue, gens cum gente colliditur, regnum cum regno, ciuitas cum ciuitate, princeps cum principe, populus cum populo, & quod Ethnici quoque fatentur impium, affinis cũ affini, cognatus cum cognato, frater cum fratre, filius cum patre. Deniq; quod ego sanè puto his omnibus atrocius, Christianus cum homine: addam inuitus, quod est atrocissimũ, Christianus cum Christiano. Et ò cæcitatem mentis humanæ, hæc nemo miratur, nemo detestatur. Sunt qui applaudant, qui uehant laudibus, qui rem plusquam tartaream, sanctam appellent, ac principes ultro furientes instigant, oleum quod aiunt addentes camino. Alius è sacro suggesto promittit omnium admissorum condonationem, qui sub eius principis signis pugnarint. Alias clamat, inuictissime princeps, tu modo serua mentem istam religioni fauentem, deus pugnabit pro te. Alius promittit certam uictoriam, prophetarum uoces ad rem impiam detorquens, interpretans illa, Non timebis à timore nocturno, à sagitta uolante in die, à dæmonio meridiano: & , Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: &, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leoné & draconem. Deniq; totus hic mysticus psalmus ad res prophanas, ad hos & illos principes detorquebatur. Nec deerant utrique parti tales prophetæ, nec deerant talibus prophetis applausores. Tam bellaces audiuimus conciones monachorum, theologorum, episcoporum, Itaq; bellatur à decrepitis, bellatur à sacerdotibus, bellatur à monachis, & cum re tam diabolica Christum miscemus. Concurrunt acies utrinque crucis insigne præferentes, quæ uel ipsa poterat admonere, quo pacto cõueniat uincere Christianos. A sacro illo cœlesti, quo perfecta illa & ineffabilis Christianorum coniunctio repræsentatur, curritur ad mutuam cædem, & rei tam impiæ Christum facimus & spectatorem & autorem. Vbi nã diaboli regnum est, si in bello non est? Cur huc pertrahimus Christum, cui citius cum quouis lupanari conueniat, quàm cum bello? Indignatur Paulus apostolus, ullam esse controuersiam inter Christianos, ut iudex sit adeundus, qui litem dirimat. Quid si conspiceret nos toto orbe belligerantes, & quãlibet leui de causa, immanius quàm ulli bellarint Ethnici, crudelius quàm ulli barbari? idq; fieri autoribus, hortatoribus, adiutoribus his, qui pacificum illum & omnia conglutinantem pontificem repræsentant, quiq; pacis omine salutant populum? Neq; me clam est, quid iandudum mihi reclament Cares isti, quorum messis est è malis publicis. Bellum suscipimus inuiti, aliorum coacti malefactis. Ius nostrum persequimur. Quicquid malorum habet bellum, illis feratur acceptũ, qui belli dedere causas. Sed quiescant interim paulisper, & horum causationes suo loco refellemus, ac fucum hunc, quo morbum nostrum prætexímus, detrahemus. Iam sicut hominem cum bello, hoc est animal placidissimũ, cum re longe immanissima composuimus, quo magis perspicua fieret atrocitas: sic bellum cum pace, rem miserrimam pariter & sceleratissimam, cum re felicissima simul & optima comparemus, atque ita demum apparebit, quantæ dementiæ sit, tanto tumultu, tantis laboribus, tanto sumptu, tanto discrimine, tot calamitatibus affectare bellum, cũ multo minoris emi possit concordia. Principio quid in rerum natura dulcius aut melius amicitia? Nihil profecto. Atqui quid aliud est pax, quàm multorum inter ipsos amicitia? Sicuti contra bellum nihil aliud est, quàm plurium simultas. Bonorum autem ea ratio est, ut quo latius pateant, hoc plus adferant commoditatis. Proinde cum unius cum uno necessitudo, res sit adeo suauis & salutaris, quàm ingens erit felicitas, si regnum cum regno, si natio cum natione, necessitudinis uinculo copuletur? E diuerso, malarum rerum ea est natura, ut quo latius manarint, hoc magis sint suo dignæ uocabulo. Itaq; si miserum, si sceleratum est, hominem cũ homine ferro congredi, quanto calamitosius, quantoq; sceleratius est, idem à tot hominum millibus fieri? Concordia res paruæ crescunt, discordia dilabuntur & magnæ. Pax omnium bonarum rerum & parens est & nutrix. Bellum repente semelq; quicquid est lætũ, quicquid est pulchrum, obruit, extin-

git,abolet,omniumq; malorum Lernam quandam in uitam mortalium effundit. Pacis tempore, nõ secus ac si nouum quoddam uer rebus humanis adfulserit, coluntur agri, uernant horti, pascuntur lætæ pecudes, ædificantur uillæ, extruuntur oppida, instaurantur collapsa, ornantur & augentur extructa, crescunt opes, aluntur uoluptates, uigent leges, floret reipublicæ disciplina, feruet religio, ualet æquitas, pollet humanitas, calent artes opificum, uberior est quæstus pauperum, splendidior opulentia diuitum. Efflorescunt honestissimarum disciplinarum studia, eruditur iuuentus, tranquillo fruuntur ocio senes, bonis auspiciis nubunt uirgines, Laudantur simili prole puerperæ, florent boni, minus peccant mali. At simul atq; belli sæua tempestas ingruerit, deum immortalem, quàm ingens malorum pelagus occupat, inundat, obruit uniuersa. Abiguntur armenta, proteruntur segetes, trucidantur agricolæ, exuruntur uillæ, tot seculis extructæ florentissimæ ciuitates una procella subuertuntur, Adeo procliuius est lædere, q̃ benefacere. Ciuium opes ad execrandos latrones ac sicarios transferuntur, Mœrent domus, metu, luctu, & querimoniis, lamentis complentur omnia. Frigent artes opificum, pauperibus aut ieiunandum, aut ad impias confugiendum artes. Diuites aut ereptas deplorant facultates, aut timent relictis, utroq; modo miserrimi. Virginum aut nullæ, aut tristes & funestæ nuptiæ. Desolatæ matronæ domi sterilescunt: silent leges, ridetur humanitas, nullum habet locum æquitas: religio ludibrio est, sacri & prophani nullum omnino discrimen. Corrumpitur omni uitiorum genere iuuentus: damnãt longæuitatem suam luctuosi senes. Nullus honos honestis literarũ studiis. In summa plus malorum sentimus in bello, quàm ullius sermo possit assequi, nedum meus. Forte tolerari poterat, si bella calamitosos modo nos facerent, non etiam nocentes & impios: si pax felitiores tantum redderet, non meliores quoq;. Impius autem est, quisquis bellum accersit. Nimium heu nimium malorum erat, quibus assidue uelit nolit, uexatur, atteritur, absorbetur erumnosa mortalitas. Ante bis mille fermè annos trecenta morborum nomina medicis sunt animaduersa, præter species, iam & quotidie subnascentes nouos, & senectutem ipsam, morbum immedicabilem. Legimus alibi totas urbes terræ quassatione subrutas, alibi conflagrasse fulmine, alibi solidas etiam hiatu terrarum absortas regiones, oppida suffossione cuniculorum corruisse, ut ne commemorem, quantam hominum multitudinem iam ob assuetudinem contempti casus absumat, exundatio maris & fluminum, ruinæ montium & ædificiorum, uenena, lapsus, feræ, cibus, potus, somnus. Alium haustus in potu lactis pilus, alium acinum uuæ, alium os piscis inhærens gutturi præfocauit. Sunt quos subitum exanimarit gaudium, nam de uehementi dolore minus est mirum. Adde nunc fatales pestilentias, non raro passim sæuientes. Nulla pars orbis est, unde non immineat periculum humanæ uitæ, alioqui per se quoq; fugacissimæ. Tantum undiq; malorum obturbat, ut non sine causa, Homerus hominem animantium miserrimum pronunciauerit. Verum hæc mala, quoniam nec uitari facile possunt, nec nostro accidunt uitio, calamitosos tantum faciunt, non item facinorosos. Quid iuuat tã innumeris obnoxios calamitatibus, ultro sibi malum, perinde quasi desit, accersere? Et accersere non quoduis malum, sed malum omnium multo teterrimum: tam perniciosum, ut unũ uincat omnia, tam fœcundum, ut unum in se complectatur uniuersa, tam pestilens ut non minus impios efficiat, q̃ erumnosos, ut miserrimos reddat, nec tamen miserãdos, nisi hos qui minime uolunt & maxime sentiunt? Adiice iam his omnibus, quòd pacis commoda latissime sese diffundunt, & ad plurimos pertinent. In bello, siquid feliciter cecidit, quanquam, ò superi, quid hic potest dici felix, id ad paucos pertinet, & eos indignos. Alterius salus, alterius est exitium: alterius opes, alterius sunt spolia: huius triumphus, illius est luctus: ut acerba sit infelicitas, immanis & cruenta felicitas. Quanquam plerunq; fit, ut iuxta Cadmeam, quam uocant, uictoriam, utraq; pars ploret. Et haud scio an unquam bellum adeo cesserit feliciter, ut cordatum uictorem suscepti non pœnituerit. Ergo cum pax res sit omnium tum optima, tum iucundissima: bellum contra res omnium miserrima, simul & sceleratissima: num hos sanæ mentis arbitrabimur, qui cum illam mediocri negocio parare queant, hoc malint summis etiam difficultatibus accersere? Primum quàm insuauis res primus ille belli rumor, deinde quantum inuidiæ subeundum principi, dum crebris decimationibus expilat suos. Quantum negocii in adiungendis aut retinendis auxiliis, quantum in accersendis barbaricis cohortibus & mercenario milite. Quantum impendii simul & curarum in apparandis classibus, in extruendis aut sarciendis arcibus & præsidiis, in adornandis tentoriis, in fabricandis & comportandis machinis, armis, telis, sarcinis, uehiculis, commeatu. Quantum laboris exhauriendum, in compingendis uallis, in euacuandis fossis, in suffodiendis cuniculis, in excubiis, in stationibus, in exercitamentis. Omitto iam metus, omitto pericula. Quid enim non metuendum in bello? Quis enumerare ualeat incommoda uitæ, quæ stultissimi milites in castris perferunt, & ob id maioribus digni quod sponte perferant? Victum, quem bos quoque fastidiat Cyprius, cubile quod aspernetur scarabeus, somnos raros, nec hos tuo datos arbitrio. Tentorium undiq; uentis peruium, ac ne tentorium quidem. Durandum sub dio, cubitandum humi, standum in armis, ferenda inedia, frigus, æstus, puluis, imber: seruiendum ducibus, uapulandum ferulis:

quandoquidem nulla est ullius mancipii seruitus indignior, quàm militum. Ad hæc triste signum eundum in mortem, ut aut occidas immaniter, aut cadas infeliciter. Tantum malorum suscipitur ut ad rem omnium miserrimam liceat peruenire. Tá immensis malis nosipsos prius affligimus, ut alios possimus affligere. Quòd si uelimus rem ad calculum uocare, & ueris rationibus expendere, quanti bellum constet, quanti pax, profectò comperiemus, hanc uel decima parte curarum, laborum, molestiarum, periculorum, sumptuum, denique sanguinis posse comparari, quibus bellum accersitur. Tantā hominum turbam educis in periculum, ut oppidum aliquod euertas: at horum opera, uel citra periculum, aliud extrui poterat multo præclarius oppidum. Sed nocere uis hosti. Iam hoc ipsum inhumanum. Attamen illud expende, num illi nocere non possis, nisi prius noceas tuis. Et furiosi uidetur hominis, tantum certi mali sumere, cum incertum sit, quò sit alea belli casura. Verum esto, rapuerit ad hanc uesaniam ethnicos, uel stultitia, uel ira, uel ambitio, uel auaritia, uel immanitas, siue quod magis arbitror, ab inferis immissæ furiæ, unde hoc nobis in mentem uenit ut Christianus in Christianum cruentum stringat ferrum? Parricidium uocatur, si frater occidat fratrem. At Christianus coniunctior Christiano, quàm ullus germanus germano, nisi firmiora sunt naturæ uincula, quàm Christi. Quàm absurdum est eos penè continenter inter se belligerari, quos una domus habet ecclesia, qui eiusdem corporis membra communi capite gloriantur, nempe Christo: communem habent patrem in cœlis, communi uegetantur spiritu, iisdem initiati sunt mysteriis, eodem redempti sanguine, eodem renati fonte, iisdem aluntur sacramentis, eidem militant imperatori, eodem uescuntur pane, eiusdem participes sunt calicis: communem habent hostem diabolum, postremo ad eandem oés uocati sunt hæreditatem. Vbi sunt tam multa perfectæ concordiæ sacramenta, ubi tam innumera pacis documenta? Vnum præceptum Christus appellauit suum, nempe charitatis. Cum hac, quid æque pugnat atque bellum? Felici pacis omine salutat suos. Discipulis præter pacem, nihil donat, præter pacem, nihil relinquit. In sacris illis precibus illud præcipue patrem orat, ut quemadmodum ipse idem erat cum eo, ita & sui, hoc est, Christiani, idem essent secum. Iam plus audis, quàm pacem, plusquam amicitiam, plusquam concordiam. Christi typum habebat Solomon, quod Hebræis pacificum sonat, ab hoc sibi templum extrui uoluit. Dauid alioqui diuersis uirtutibus egregie clarum, tamen hoc elogio submouit ab extructione templi, quòd sanguinarius esset. Et tamen is autore deo bella ferè gessit aduersus impios, atque id sanè eo seculo quo nondum docuerat ille Mosaicæ legis absolutor, etiam inimicos esse diligendos. Nato Christo, non bellum, neque triumphos, sed pacem canunt angeli. De nondum nato præcinuit uates ille mysticus: & factus est in pace locus eius. Vniuersam illius doctrinam excute, nihil usquam reperies, quod non spiret pacem, quod non sonet, amicitiā, quod non sapiat charitatem. Et quoniam intelligebat pacem aliter non posse constare, nisi penitus contéptis his, pro quibus mundus hic digladiatur, iussit ut ab ipso disceremus esse mites. Beatos uocauit, qui diuitias & harum filiam superbiam pro nihilo ducerent, nam hos uocat pauperes spiritu: beatos, qui uoluptates huius mundi spernerent, quos lugentes appellat, qui se paterentur suis exturbari possessionibus, scientes hic nihil aliud esse, quàm exilium, ueram patriam, ueram possessionem in cœlo sitam esse piis. Beatos, qui benemerentes de omnibus, impune & male audirent, & malis afficerentur. Vetuit nequis malo resisteret. Breuiter, ut omnis illius doctrina, tolerantiam & amorem præcipit, ita tota uita nihil aliud docet, quàm mansuetudinem. Sic ille regnauit, sic bellauit, sic uicit, sic triūphauit. Nec aliud inculcant Apostoli, qui purum adhuc Christi spiritum imbiberant, & musto illo feliciter erant temulenti. Quid undique sonant omnes Pauli literæ, nisi pacem, nisi lenitatem, nisi charitatem? Quid Ioannes loquitur, quid iterat, nisi dilectionem? Quid aliud Petrus? quid aliud omnes uere Christiani scriptores? Vnde tantus bellorum tumultus inter filios pacis? An fabula est, quòd Christus se uitem appellat, suos palmites? Quis unquam uidit palmitem pugnare cum palmite? An uanum est, quod non semel scripsit Paulus, Ecclesiam nihil aliud esse, quàm unum corpus è diuersis membris connexum, adhærens uni capiti Christo? Quis uidit oculum pugnare cum manu, aut uentrem cum pede? In hoc uniuerso, rerum omnium tam dissimilium, harmonia est. In animalis corpore, pax est membro cum membro, quod quæque pars dotis habet, non uni sibi habet, sed in cōmune omnibus. Siquid accidit unicuilibet, opitulatur uniuersum corpus. An plus potest in perituro corpore naturæ connexio, quàm in mystico & immortali, copula spiritus? An frustra precamur illud ex præscripto Christi, Fiat uoluntas tua, quemadmodum in cœlo, sic & in terra? In illa ciuitate, summa concordia est. At Christus nihil aliud esse uoluit suam ecclesiam, quàm cœlestem quendam populum in terris ad illius imaginem, quoad fieri potest, uiuentem, illò properantem, ab illa pendentem. Age finge iam mihi nunc nouum aliquem hospitem, uel è lunaribus illis ciuitatibus, quas inhabitat Empedocles, uel ex uno quopiam mundo eorum, quos innumerabiles fabricatus est Democritus in hunc nostrum uenisse, quid rerum agatur cupientem cognoscere. Cumque de singulis edoctus, audierit esse unum quoddam animal, mire commistum ex corpore, quod cum brutis habeat com-

mitine, ex animo, quo diuinæ mentis referat imaginem; Id adeo esse generosum, ut quanquam hic exulet, tamen cæteris omnibus imperet animantibus; quòd ob cœlestem originem, semper ad cœlestia nitatur & immortalia: quòd in tantum curæ fuerit æterno numini, ut quoniam neq; naturæ uiribus, neq; philosophiæ rationibus assequi poterat, quòd affectabat, unicum filium suum huc delegarit, qui nouum doctrinæ genus inueheret. Deinde simul atq; totam Christi uitam, ac decreta perdidicerit, cupiat ex edita quapiam specula, uidere quod audisset. Vbi conspexerit cætera animantia probe in suo genere degere ac naturæ legibus duci, nihil appetere, nisi quod dictet natura, unum animal inter se cauponari, negociari, rixari, belligerari, nonne quoduis animal potius suspicabitur hominem esse de quo audierat, quàm ipsum hominem? Deinde admonitus ab indice, quis sit homo, iam dispiciat, ubi sit grex ille Christianorum, qui cœlestis illius doctoris institutum sequentes, angelicæ ciuitatis simulachrum exhibeant, an non ubiuis potius iudicabit habitare Christianos, quàm in hisce regionibus, in quibus tantam uideret opulentiam, luxum, libidinem, fastum, tyrannidem, ambitioné, fraudem, inuidiam, iracundiam, discordiam, rixas, pugnas, bella, tumultus, breuiter omnium rerú, quas Christus damnat, maiorem penè Lernam, quàm apud ullos Turcas, aut Saracenos? Vnde igitur pestis hæc irrepsit in populum Christianum? Nimirum paulatim hoc quoq; malum, sicuti cætera pleraq; receptum est ab incautis. Siquidem omne malum, aut sensim obrepit in hominum uitam, aut sub prætextu boni sese insinuat. Primum igitur irrepsit eruditio, uelut idonea res ad confutandos hæreticos, philosophorum, poetarum, & oratorum literis armatos, Et initio quidem non ista discebantur à Christianis, sed quibus forte contigerát ante Christum cognitum, hi quod iam partum erat in pios cõferebant usus. Eloquentia quoq; dissimulata magis quàm spreta primum, deinde palàm etiam comprobata. Proinde sub prætextu profligandi hæreticos subrepsit ambitiosa rixandi libido, quæ non mediocrem ecclesiæ pestem inuexit. Tandem huc processum est, ut in mediam theologiam totus sit receptus Aristoteles, & ita receptus, ut huius autoritas penè sanctior sit, q̃ Christi. Nam siquid ille dixit, parum accommodum ad uitam nostram, licet interpretamento detorquere; cæterum exploditur illico, qui uel leuiter ausit Aristotelicis oraculis refragari. Ab hoc didicimus non esse perfectam hominis felicitatem, nisi corporis & fortunæ bona accesserint. Ab hoc didicimus non posse florere rempub. in qua sint omnia communia. Huius omnia decreta, cum Christi doctrina conamur adglutinare, hoc est aquam flammis miscere. Recepimus nonnihil, & à Cæsareis legibus, propter æquitatem, quam præ se ferunt, & quo magis conuenirent Euangelicam doctrinam ad eas quoad licuit detorsimus. At hæ permittunt uim ui repellere, suum quenq; ius persequi: probant negociationem, recipiunt usuram, modo moderatam, bellum ceu rem præclaram efferunt, modo iustum. Iustum autem esse definiunt quod indictum sit à principe, quamlibet puero aut stulto. Deniq; tota iam Christi doctrina, dialecticorum, sophistarum, mathematicorum, oratorum, poetarum, philosophorú, & iureconsultorum ethnicorum literis, ita contaminata est, ut maxima pars æui consumenda sit, prius quàm uacet arcanas scrutari literas, ad quas ut aliquando uenias, tot tamen opinionibus mundanis infectus accedas oportet, ut Christi iam decreta, aut prorsus offendant, aut ad illorú dogmata torqueantur. Atq; hæc res adeo non improbatur, ut nefas sit eum de christianis loqui literis, qui sese nugis Aristotelicis, uel potius sophisticis, totum ad ambas usq; quod aiunt, aures non expleuerit. Quasi uero Christi doctrina sit eiusmodi, ut non uel maxime possit esse communis omnium, uel ullo pacto cum philosophorum sapientia consentiat. Post hæc recepimus honoris nonnihil, sed ultro delatum, quem deinde, uelut debitú cœpimus exigere. Id uisum est non iniquum. Deinde recepimus opes, sed in pauperum subsidium distribuendas, post etiam in usus nostros. Quid ni, posteaquam didicimus hunc esse charitatis ordiné, ut sibi quisq; sit proximus? Neq; deerant prætextus, huic malo. Pium consulere liberis, æquum prospicere uenturæ senectuti. Postremo cur reiiciam opes, inquiunt, si citra fraudem contingant? His gradibus paulatim eò uentum est, ut is optimus habeatur, qui sit locupletissimus: nec unquam maior fuerit honos diuitiis apud ethnicos, q̃ hodie sit apud Christianos. Quid est enim omnino, uel sacrum, uel prophanum, quod non harum geratur arbitrio? Videbatur his ornamentis conuenire, nonnihil imperii. Neq; defuit, qui uoluerit cedere. Receptum est hoc quoque, sed grauatim & parce. Demú ita, ut solo titulo contenti, rem libenter in alios reiicerent. Postremo paulatim huc itum est, ut episcopus sibi non uideatur episcopus, nisi mundanæ aliquid ditionis accesserit. Parum honestus abbas, si nusq; possit, quod possunt tyranni. Tandem perfricta facie pudorem omnem abstersimus, omnia uerecundiæ repagula discussimus. Quicquid unquam apud ethnicos fuit auaritiæ, quicquid ambitionis, quicquid luxus, quicquid fastus, quicquid tyrannidis, id imitamur, æquamus, uincimus. Et, ut de leuioribus interim sileam, an unquam apud ethnicos bellatum est, aut æque perpetuo, aut crudelius quàm inter christianos? Quas tempestates, quos bellorum æstus, quoties discissa foedera, quas strages his paucis annis conspeximus? Quæ natio, cum qua non conflictata est ferro? Et postea Turcam execramur, quasi possit ullum spectaculum esse Turcis iucundius, quàm quod illis quotidie mutuis cladibus exhi

bemus ipsi. Insaniebat Xerxes, cum ingentem illam multitudinem Græciam inuasurus educeret. An tibi constitisse animo uidetur, qui Atho monti minaces scripserit epistolas, ni cederet: qui mari Hellesponto, quòd parum commodum fuisset nauigare uolenti, plagas iusserit infligi? Furebat Alexander ille magnus quis negat? Optabat semideus ille plureis mundos, quos deuinceret: tanta gloriæ febris, iuuenilem obsederat animum. Et tamen isti, quos Seneca non dubitat furiosos appellare latrones, bellabant humanius nobis, bellabant maiore fide, nec similibus machinis, nec similibus artibus, nec tā friuolis titulis, quàm bellamus Christiani. Si reuolues ethnicorum historias, q̄ multos reperies duces, qui miris artibus bellum declinarint? Qui hostem officiis deuincere quàm armis deuincere maluerint? Quidam etiam cedere principatum prius habuerunt quàm experiri Martem. Nos pseudochristiani nihil non rapimus ad occasionem belli. Ethnici bellatores priusquam uenirent ad arma, ueniebant in colloquium. Apud Romanos omnibus tentatis mittebatur Fecialis cum patrepatrato, peragebantur ceremoniæ, nimirum moræ quærebantur, quæ bellandi furorem tēperarent. Atq; his quoq; peractis non licebat manum conserere cum hoste, nisi signo dato, quod ita dabatur, ut miles nesciret, quando dandum esset. Ac ne hoc quidem dato, licebat cuiquam hostem uel lacessere, uel ferire, qui quanquam in castris uersaretur, tamen sacramento militari non esset obstrictus; adeo ut Cato senior filium in castris cessantem per literas admonuerit, ut Romam redeat, aut si mallet in exercitu manere, ueniam petat à duce, ut sibi cum hoste congredi liceat. Iam ut belli signum non faciebat potestatē pugnandi, nisi sacramento astrictis: ita signum quo canebatur receptui, omnibus adimebat occidendi facultatem: adeo ut à Cyro laudatus sit miles quidam, qui cum sublato gladio fuerat hostem interfecturus, mox ut sensit cani receptui, dimiserit hostem. Hæc eò pertinebant, ne quis crederet sibi licere occidere hominem, nisi necessitas eò compelleret. Nunc inter Christianos uir fortis habetur, siquis eius gentis qui cum bellum est hominem, forte obuium in nemore, non armatum, sed pecuniis onustum, nec bellum molientem, sed aliquò fugientem ne bellet, occiderit, occisum spoliauerit, spoliatū defoderit. Et milites uocantur, qui spe lucelli ultro prouolant ad pugnam, & in utraq; acie ceu gladiatores pugnant germani aduersus germanos, ad eiusdem principis ditionem pertinentes. Et hi cum à talibus præliis redeunt domum, ueluti milites narrant sua facinora, nec interim ut prædones ac patriæ perduelles, ac principis sui desertores puniuntur. Carnificem abominamur, quòd conductus, ex legum autoritate nocentes damnatosq; iugulat: & qui relictis parentibus uxoribus ac liberis, ultro procurrunt in bellum, nō conducti, sed ambientes ut ad impiam lanienam conducantur, ubi domum redierint, gratiosiores penè sunt quàm si nusquam abfuissent. Ex facinoribus aliquid nobilitatis putant accedere. Infamis est, qui uestem furto sustulit: qui & proficiscens in militiam, & militans, & rediens à militia, tot immeritos spoliauit, inter probos ciues habetur. Ex militibus autem qui sese gessit immanissime, dignus habetur qui proximo bello ducem agat. Itaq; si ueteris militiæ disciplinam contēpleris, Christianorum militia latrocinium ferè est non militia. Quòd si monarchas Christianos cū ethnicis conferas, quanto nostra causa deterior. Illi præter gloriam nihil ambiebant. Gaudebant florentiores reddere prouincias, quas bello subegissent: populos agrestes, sine literis, sine legibus ritu ferarum uiuentes, ciuilibus artibus expoliebant. Regiones incultas extructis oppidis reddebant celebres. Parū tuta communiebant, pontibus, littoribus, aggeribus, milleq; id genus commoditatibus, uitam hominum adiuuabant, ut tum expedierit deuinci. Quin in mediis etiam bellis, quàm multa feruntur, ab his uel dicta sapienter uel gesta temperate? Cæterum quæ geruntur in bellis Christianorum, & obscœniora sunt & atrociora, quàm ut sint hic commemoranda. Proinde quod in illis erat pessimum id solum exprimimus, immo superamus. Sed iam operæpretium fuerit audire, quibus modis hanc tantam insaniam nostram tueamur. Si nullo, inquiunt, pacto fas esset bellare, deus non fuisset Iudæis autor bellandi aduersus hostes. Audio, sed illud addas oportet, Iudæos uix unquam bellasse inter se, uerum, aduersus alienigenas & impios. Nos Christiani pugnamus cum Christianis. Illis diuersa religio, & non eadem numina, dissidii causa fuit: nos aut puerilis ira, aut pecuniæ fames, aut gloriæ sitis, sæpenumero fœda merces hoc adducit. Illi iussu diuino pugnabāt, nobis animi perturbatio ferrum dat in manum. Quanquam si usqueadeo placet exemplum Iudæorum, quin eadem opera, præputium recidimus? quin immolamus pecudes? quin abstinemus a' carne suilla? Cur non ducimus singuli plures uxores? Cur hæc execremur, cur solum bellandi placet exemplum? Cur hic denique literam sequimur occidentem? Iudæis permissum est bellum, sed ita quemadmodum & repudium, nimirum ob duritiam ingenii. At postea quàm Christus iussit recondi gladium, non decet pugnare Christianos, nisi pulcherrimum illud prælium, cum teterrimis hostibus ecclesiæ, cum studio pecuniæ, cum iracundia, cum ambitione, cum metu mortis. Hi sunt Philistei nostri, hi Nabughodonosores, hi Moabitæ & Ammonitæ, cum quibus nullas nobis inducias esse oportet: assiduæ conferendæ manus, donec excisis funditus hostibus succedat tranquillitas. Quos nisi subegerimus, neque cuiquam secum, neque cum alio uera pax constare poterit. Solum hoc bellum, ueram gignit pacem. Hic qui uicerit, cum

neminé mortalium belligerari uelit. Nihil enim me mouet, quod quidam duos gladios interpretantur utranq; potestatem, ciuilem & ecclesiasticam, quam utranq; uindicant Petri successoribus, cum Christus in hoc ipsum passus sit Petrum errare, ut postea quàm iussus esset gladium recondere, nemini dubium relinqueretur, quin uetitum esset bellum, quod antea uidebatur esse licitum. Sed Petrus inquiunt, pugnauit. Pugnauit, sed Iudæus adhuc, nondum accepto spiritu uere Christiano Pugnauit non pro suis titulis, aut prædiis, uti nos, ne pro sua quidem uita, sed pro uita magistri. Deniq; pugnauit is, qui paulopost abnegauit. Si placet exemplum pugnantis, placeat & inficiantis. Et cum simplici laberetur affectu, tamen reprehensus est. Alioqui, si probabat huiusmodi defensionem Christus, sicut quidam insulsissime interpretantur, cur omnis illius & uita & doctrina, nihil aliud quàm tolerantiã prædicat? Cur suos baculo tantum & pera armatos, tyrannis obiicit? Si gladius ille, quem diuenditis omnibus iubet emi Christus, est moderata aduersus persecutores defensio, quemadmodum impie quidam interpretantur, non tantum inerudite, cur hac nunquam usi sunt martyres? Hic proferuntur illæ Rabicinæ definitiones, licet bellare militi conducto, non aliter quàm licet lanioni ex arte sua parare uictum. Siquidem hic didicit laniare pecudes, ille homines: licet & ciuibus bellare, sed bello iusto. Iustum autem, quodcunq; quomodocunq; quibuscunq; indixit princeps qualiscunque. Sacerdotibus & monachis uibrare ferrum non licet, interesse tamen & præesse bello licet. Nec fas est animo uindicandi bellare, sed studio iustitiæ. Cui autem sua causa non uidetur iusta? Christus absq; præsidiis emisit suos, sed donec aderat ipse non egebant præsidiis. Cum instaret tẽpus abitus, admonuit illos ut peram pararent & gladium, peram aduersus inopiam commeatus, gladium aduersus hostes, Cæterum illa, nolite esse soliciti de crastino, benefacite iis qui oderunt uos, atq; id genus alia, usq; ad tempus discessus ualent. Porrò sicubi similia docet Paulus aut Petrus, consilii sunt non præcepti. Huiusmodi præclaris dogmatibus alimus principum cupiditates, ac porrigimus quo sibi blandiantur. Et perinde quasi periculum sit nequando mundus conquiescat à bellis, ex Christi uerbis bellum asserimus: & perinde quasi metuamus, ne relanguescat in congerendis opibus mortalium auaritia, Christum facimus autorem congerendæ rei, huc detorquentes illius uerba, quasi præceperit non permiserit ea quæ prius interdixerat. Mundus habebat suas leges, antequam exoriretur Euangelium, puniebat, bellabat, congerebat, in ærarium ac penum. Non ideo uenerat dominus ut admoneret quid esset nobis permissum, hoc est ad quam usq; lineam liceret à perfectione discedere, sed ad quem scopum esset pro uiribus enitendum. Hæreseos suspectus est, qui uehementer dehortatur à bello: & qui talibus commentis diluunt uigoré Euangelicæ doctrinæ, principibusq; suggerunt occasiones per quas suis cupiditatibus blandiantur, orthodoxi sunt, & pietatis Christianæ doctores. Doctor uere Christianus nunquam bellum probat, fortassis alicubi permittit, sed inuitus ac dolens. At dictat hoc, inquiũt, ius naturæ, legibus comprobatũ est, consuetudine receptum, ut uim ui propellamus, & uitam quisq; suam tueamur, tum & pecuniam, quandoquidem animæ loco est, ut inquit Hesiodus. Fateor. At his omnibus efficacior Euangelica gratia, dictat, ne remaledicamus maledicentibus: ut de malemerentibus benemereamur, ut tollenti partem possessionum, totam concedamus, ut deprecemur pro his quoq;, qui mortem intentant. Ad Apostolos, inquiunt, ista pertinent: immo ad uniuersum Christi populum, & corpus, ut diximus, quod totum absolutum esse oportet, etiam si in dotibus aliud membrum alio sit insignius. Ad eos nihil pertineat doctrina Christi, qui non sperant præmium cum Christo. Illi pro pecunia, prædiisq; & imperio digladientur, qui rident quod dixit Christus, beatos pauperes spiritu: hoc est, eos diuites, qui nihil in hoc mundo concupiscerent diuitiarum aut honorũ. Qui felicitatis summam in his collocarunt opibus, dimicant pro tuenda uita, sed ii, qui non intelligunt hanc mortem esse potius quàm uitam, & piis immortalitatem esse paratam. Iam obiiciunt nobis Romanos aliquot pontifices, qui bellandi fuerint autores simul & adiutores. Obiiciunt decreta patrũ, in quibus bellum approbari uidetur. Sunt quidem huiusmodi quædam, sed apud recentiores, Christi uigore iam relanguescente, sed ea perpauca, cum sint innumera apud probatæ sanctitatis scriptores, quæ à bello deterreant. Cur hæc paucula nobis potissimum in mentem ueniunt? Cur à Christo ad homines deflectimus oculos, & incerta exẽpla quàm indubitatum autorem sequi malumus? Romani pontifices primum homines fuerunt. Deinde fieri potest, ut fuerint male persuasi, ut fuerint parum attenti, deniq; ut parum prudentes aut pii. Quanquam ne in istis quidem comperies hoc genus bellorum, quo nos assidue conflictamur, approbatum fuisse. Id quod clarissimis euincerem argumentis, ni fugerem digressioni longius immorari. Laudauit diuus Bernardus bellatores, sed ita laudauit, ut nostram omnem damnet militiam. Quanquam cur me moueat potius Bernardi scriptum aut Thomæ disputatio, quàm Christi dogma, qui in totum uetuit, ne malo resistamus, nimirum eo more, quo uulgus resistit? Sed licet, inquiunt, unum maleficum afficere supplicio, licet igitur & ciuitatem ulcisci bello. Quid hoc loco responderi possit, prolixius est, quàm ut sit replicandum. Illud modo dicam, hoc interesse, quod in iudiciis conuictus dat poenas legibus, in bello

utraq; pars alteram ream agit. Illic ad eum modo redit malum, qui læsit, exemplum ad omneis peruenit: hic maxima pars malorum in eos redundat, qui minime digni sunt malo, nempe ad agricolas, ad senes, ad matronas, ad pupillos, ad uirgines. Cæterum si ex re omnium pessima quicquam omnino commodi potest colligi, id totum ad sceleratissimos aliquot latrones deriuatur: ad militem mercenarium, ad strenuos prædones, ad pauculos forte duces, quorum artificio bellum in hoc ipsum fuerat excitatum, & quibuscum nunquam melius agitur, quàm in summo reipublicæ naufragio. Illic uni non parcitur, ut omnium consulatur saluti: hic ut paucorum, aut unius fortassis uicem ulciscamur, tot hominum millia nihil commeritorum crudeliter affligimus. Præstat paucorum admissum impunitum omitti, quàm dum unum, aut alterum in pœnam deposcimus incertam, nostros pariter & finitimos, & innocentes hostes, sic enim uocamus, in certum adducere discrimen. Satius est relinqui uulnus, cui sine graui totius corporis pernicie, mederi non queas. Quòd si quis clamet iniquum, non dare pœnas, qui peccarit: respondeo multo esse iniquius, tot innocentum millia, citra meritum in extremam uocari calamitatem. Quanquam his temporibus omne ferè bellum è titulis, nescio quibus nasci uidemus, & ex principum ambitiosis fœderibus, dum ut unum aliquod oppidulum suæ uindicēt ditioni, totum imperium adducunt in extremum discrimen. Deinde hoc ipsum, quod tanto sanguine uindicatum est, rursum aut reuendunt, aut donant. Dixerit aliquis: Non uis igitur principes suum ius persequi? Scio non esse mei similium, de principum negociis audacius disputare: quod ut tutum sit, prolixius tamen est, q̃ ut huic loco conueniat. Tantum illud dicam, si titulus qualiscunq;, uidebitur idonea suscipiendi belli causa, in tantis rerum humanarum uicibus, tātis commutationibus, nulli posse titulum deesse. Quæ gens non aliquando suis sedibus & pulsa fuit & pepulit? Quoties aliunde demigratum est aliò? Quoties huc & illuc uel casu, uel ex fœdere translata imperia? Repetant scilicet hodie Patauini Troianum solum, quòd Antenor olim fuerit Troianus: repetant Africam & Hispaniam Romani, quod hæ prouinciæ quondam fuerint Romanorum. Ad hæc dominium uocamus, quod est administratio. Non est idem ius in homines natura liberos, & in pecudes. Hoc ipsum ius quod habes, populi consensus dedit. Eiusdem autem, ni fallor, est tollere, qui contulit. Vide porrò q̃ non magna res agitur. Non illud decertatur, ut hæc, aut illa ciuitas bono principi pareat, potius quā tyranno seruiat, sed utrum Ferdinandi censeatur titulo, an Sigismundi: Philippo censum pendat, an Lodouico. Hoc est illud egregium ius, ob quod uniuersus orbis bellis cædibusq; miscetur. Sed esto, ualeat quantumlibet hoc ius, nihil interfit inter priuatum agrum, & ciuitatem: nihil inter pecudes tuo ære emptas, & homines non solum ingenuos, uerumetiam Christianos: attamen prudentis est expendere, num tanti sit, ut tam immensis tuorum malis persequaris. Si principis animum præstare non potes, at saltem negociatoris adhibe. Contemnit ille dispendium, si perspexerit uitari non posse, nisi grauiore iactura, & lucri loco ducit, quod paululo damno cum fortuna deciderit. Saltem illud priuatum exemplum, in reipublicæ periculo imiteris, de quo uulgo non infestiua fabula celebratur. Parū conueniebat inter duos quosdam cognatos, de re diuidenda. Cumq; neuter alteri uellet concedere, res eò spectabat, ut iretur in ius, & iudicum sententiis controuersia finiretur. Adibantur aduocati, parabantur dicæ, res erat cum iureconsultis. Aditi iudices, contestata lis, cœpit agi causa, hoc est, bellum susceptum est. Ibi alter mature resipiscens, aduersarium priuatim accersitum his uerbis alloquitur. Principio parum decorum est, ut quos natura copulauit, pecunia dissociet. Deinde incertus est litis euentus, haud minus quàm belli. Suscipere nobis in manu est, finire non est. De centum aureis tota lis est. Eius summæ duplum in notarios, in promotores, in aduocatos, in iureconsultos, in iudices, in iudicum amicos expendetur, si legibus experiamur. His erit inseruiendum, adulandum, dandum: interim taceo curas, ambiendi, cursitandiq; labores. Denique ut maxime uincam, plus tamen est incommodi quàm commodi. Quin potius ipsi nobis sapimus, q̃ istis prædonibus: & in hos male collocandam pecuniam, inter nos partimur? Concede dimidium de tuo, ego tantundem de meo concedam. Ita & amicitiam nostram, aliqui perituram lucrifaciemus, & tantam molestiam effugiemus. Quod si recusas quicquam concedere, ego uel uniuersum negocium, tuo permitto arbitratui. Malo penes amicum sit hæc pecunia, quàm penes insatiabiles illos prædones. Abunde magnum fecero lucrum, si & famæ pepercero, & amicum seruauero, & tantum effugero molestiarum. Mouit aduersarium tum rei ueritas, tum cognati festiuitas. Rem inter se transegerunt, iratis aduocatis & iudicibus, quos coruos deluserant hiantes. Vel horum igitur prudentiam, in re tanto periculosiore studeas imitari. Neque solum spectes quod uelis assequi, sed quanta bonarum rerum iactura, quantis periculis, quantis calamitatibus sis assecuturus, ut assequaris. Quod si ceu lancibus hinc atque hinc expensis commodis & incommodis, comperis, multo potiorem esse pacem iniquam, quàm bellum æquum, cur mauis Martis aleam experiri? Quis enim nisi demens aureo piscetur hamo? Si uides multo plus impendii quàm lucri, etiam si feliciter cadant omnia, non'ne præstat aliquid de tuo iure concedere, quàm paululum commodi, tam innumeris mercari malis? Malo penes quemcunq;

ſit titulus, ſi mihi tanta Chriſtiani ſanguinis iactura uindicandus eſt. Ille quiſquis eſt, multis iam annis poſſedit, aſſueuit habenis, agnoſcitur à ſuis, ſungitur munere principis, & exorietur aliquis, qui ueteri quopiam titulo ex annalibus, aut obliteratis monumentis, reperto, bene compoſitum rerum ſtatum, ſurſum ac deorſum miſceat. Præſertim cum uideamus in rebus mortalium nihil diu ſuo loco conſiſtere, ſed ludibrio fortunæ, uelut æſtu quodam affluere ac defluere. Quorſum attinet tanto tumultu uindicare, quod mox quolibet caſu ſit aliò demigraturum? Poſtremo ſi iſta tam leuicula non poſſunt contemnere Chriſtiani, quorſum opus eſt, protinus ad arma rapi? Tot habet mundus epiſcopos graues & eruditos, tot habet uenerabiles abbates, tot optimates grandæuos, & longo rerum uſu ſapientes, tot concilia, tot ſenatus non fruſtra à maioribus inſtitutos. Cur non potius horum arbitrio, pueriles iſtiuſmodi principum querimoniæ componuntur? Sed honeſtior eſt illorum oratio, qui prætexerunt eccleſiæ defenſionem: quaſi uero populus non ſit eccleſia, aut quaſi tota eccleſiæ dignitas in ſacerdotum opibus ſita ſit: aut quaſi bellis ac ſtragibus orta, prouecta, conſtabilita ſit eccleſia, ac non potius ſanguine, tolerantia, uitæq; contemptu. Mihi ſanè ne hoc quidem adeo probandum uidetur, quod ſubinde bellum molimur in Turcas. Male profecto agitur cum religione Chriſtiana, ſi illius incolumitas à talibus pendet præſidiis. Neq; conſentaneum eſt, his initiis bonos gigni Chriſtianos. Quod ferro paratum eſt, ferro uiciſſim amittitur. Vis Turcas ad Chriſtum adducere? Ne oſtentemus opes, ne militum manum, ne uires. Videant in nobis non titulum tantum, ſed certas illas hominis Chriſtiani notas, uitam innoxiam, ſtudium benemerendi etiam de hoſtibus, inuictā omnium iniuriarum tolerantiam, pecuniæ contemptum, gloriæ neglectum, uitā uilem: audiant cœleſtem illam doctrinam, cum huiuſmodi uita congruentem. His armis optime ſubiguntur Turcæ. Nunc ſæpenumero mali pugnamus cum malis. Dicam aliud, & utinam audacius quàm uerius, ſi titulum crucisq; tollas inſigne, Turcæ cum Turcis digladiamur. Si militum manu conſtituta eſt religio ſi ferro confirmata, ſi bellis aucta, tueamur eam iiſdem præſidiis. Quòd ſi diuerſis rationibus peracta ſunt omnia, cur ueluti Chriſti præſidio diffiſi, ad ethnicas confugimus ſuppetias? At cur non iugulē, inquiunt, eos, qui nos iugulant? Ita'ne putas indignum, ſiquis ſit te ſceleratior? Cur non ſpolias ſpoliantem? Cur non conuiciaris conuicianti? Cur non odiſti, odio habentem? An Chriſtianum facinus eſſe putas, ſi trucidatis impiis quidem, ut nos arbitramur, ſed tamen hominibus, pro quibus ſeruandis mortuus eſt Chriſtus, gratiſſimam diabolo uictimam mactes, bisq; delectes hoſtem, & quòd occiditur homo, & quòd occidit Chriſtianus? Pleriq; dum uolunt uideri ualde Chriſtiani, ſtudent Turcis q̄ plurimum facere mali: & quod facere non poſſunt, execrantes imprecantur, cum hoc ipſo argumento, parum Chriſtianum liceat deprehendere. Ita nonnulli dum uideri uolunt uehementer orthodoxi, diris execrationibus deuouent, quos uocant hæreticos, ipſi fortaſſis digniores hoc uocabulo. Qui uult orthodoxus uideri, manſuetis rationibus adnitatur, ut qui errat, reſipiſcat. In Turcas expuimus, & ita nobis uidemur pulchre Chriſtiani, fortaſſis abominabiliores apud deum, q̄ ipſi Turcæ. Quòd ſi ueteres Euangelii præcones hoc animo fuiſſent in nos, quo nos ſumus in Turcas, ubi nos nunc eſſemus, qui illorum tolerantia ſumus Chriſtiani? Succurre Turcis, ex impiis ſi potes reddito pios: ſi non potes, opta, & agnoſcant mentem Chriſtianam. Tam multi ſunt in orbe, monachorum mendicato uiuentium ordines, qui ſe columnas eccleſiæ uideri uolunt: ex tot millibus quotuſquiſq; eſt, qui pro religione Chriſti propaganda uitam ſuam uilem habeat? Sed ſpes non eſt, inquiunt. Immo ſumma ſpes eſſet, ſi mores adferrent maiorum ſuorum Dominici & Franciſci, in quibus uiris ſummum mundi huius contemptum fuiſſe arbitror: nequid interim commemorem de moribus apoſtolicis. Ne miracula quidem nos deſtitutura ſint, ſiquidem id poſtularet Chriſti gloria. Nunc qui ſe Petri principis eccleſiæ, qui cæterorum apoſtolorum uicarios ac ſucceſſores gloriantur, plerunq; totam fiduciam in humanis præſidiis conſtituunt. Illi uero rigidi ueræ religionis profeſſores, uerſantur in urbibus opulentis, ac luxu perditis: ubi citius corrumpantur ipſi quàm alios reddant emendatiores: & ubi eſt affatim paſtorum, qui populum doceāt, ac ſacerdotum qui laudes deo canant. Verſantur in aulis principum, ubi quid agant, in præſentia non referam. Vtinā nequid peius quàm canis in balneo. Inhiāt teſtamentis, uenantur lucrum, ſubſeruiunt principum tyrannidi: & nenihil agere uideantur, notant articulos erroneos, ſuſpectos, ſcandoloſos, irreuerentiales, hæreticos, ſchiſmaticos. Malunt enim ipſi regnare malo populi Chriſtiani, quàm ſuo periculo Chriſti regnum propagare. Atqui quos nos uocamus Turcas, magna ex parte ſemichriſtiani ſunt, & fortaſſis propiores uero Chriſtianiſmo, quàm pleriq; noſtrum ſunt. Quot enim ſunt apud nos, qui nec reſurrectionem corporum credunt, nec animam credunt corpori ſuperſtitem? Et interim per iſtos ſæuitur in hæreticulos, qui dubitant, an Romanus pontifex habeat ius in animas igne purgatorio cruciatas. Eiiciamus primum trabem ex oculo noſtro, mox eiecturi feſtucam ex oculo fratris. Euangelicæ fidei finis, ſunt mores Chriſto digni. Cur urgemus ea, quæ nihil ad mores faciunt, his neglectis, quibus ceu columnis ſubductis, tota fides ſemel collabitur? poſtremo quis credet nobis prætexentibus crucem, & Euangelii titu-

lum, si tota uita nihil aliud undiq; præ se fert quàm mundum? Ad hæc Christus, in quo nihil erat imperfectum, tamen linum fumigans non extinguit, & baculum contractum non comminuit, iuxta prophetiam, sed quod imperfectum est fouet, ac tolerat, donec proficiat in melius. Nos totam Asiam & Africam ferro paramus extinguere, cum plurimi sint illic uel Christiani, uel semichristiani? Cur non illos agnoscimus potius, hos fouemus & clementer emendamus. Quod si studemus imperio propagando, si inhiamus illorum opibus, cur rei tam prophanæ Christi titulum prætexīmus? Quid quòd interim, dum humanis opibus tantum adorimur illos, hoc ipsum quod superest nobis ex orbe totum in manifestū discrimen adducimus? Quantulus orbis angulus nobis reliquus est? Quam tam barbarorum multitudinem q̄ pauci prouocamus? At dicet quispiam: Si deus pro nobis, quis contra nos? Istuc merito dicet, qui solius dei præsidio fretus est. Cæterū his, qui diuersis nituntur præsidiis, quid dicit Imperator noster Christus Iesus? Qui gladio percutit, gladio peribit. Si uolumus Christo uincere, accingamur gladio sermonis Euangelici: assumamus galeam salutis, & scutum fidei: reliquamq; uere apostolicam panopliam. Ita fiet, ut tū maxime uincamus, cū uincemur. Sed finge nobis feliciter cadere Martis aleā, quis unquam uidit, ferro, cæde, incendiis, prædationibus reddi uere Christianos? Minus mali est palàm esse Turcam, aut Iudæum, q̄ hypocritam Christianū. Sed depellenda est illorum uis à capitibus nostris. Cur igitur illorum uim, mutuis dissidiis in nostra capita prouocamus? Certe concordes nos non facile impetent, & nostris officiis citius ad fidem conuertentur, si seruentur, q̄ si perimantur. Malo Turcam ingenuum, q̄ fucatum Christianū. Nostrum est seminare semen euangelicum, Christus dabit prouentum. Messis est copiosa, si non desint operarii. Et tamen ut ex Turcis reddamus aliquot male fictosq; christianos, quot ex bonis christianis reddemus malos, ex malis peiores? Quid enim aliud gignet tantus belli tumultus? Nolim enim hic suspicari, quod tamē heu nimium sæpe compertum est, prætexi belli Turcici rumorem: ut hoc titulo spolietur populus Christianus, ut omnibus modis pressus, fractusq; seruilius ferat principum utriusq; generis tyrannidem. Non hæc dixerim, quod in totum damnē expeditionem in Turcas, si nos ultro impetant, sed ut bellū cui Christum autorē prætexīmus, animis christianis Christiq; præsidiis geramus. Sentiant sese ad salutem inuitari, non peti ad prædam. Adferamus ad illos mores Euangelio dignos, si lingua deerit, quibus cū illis congrediamur. Magnā habebit eloquentiam & ipsa uita. Adferamus fidei professionē simplicem uereq; apostolicam: non tot articulis humanitus additis oneratam. Ea potissimū exigamus ab illis, quæ nobis aperte sacris uoluminibus & apostolorū literis tradita sunt. In paucis facilior erit consensus, & facilius constabit concordia, si in plerisq; liberū erit in suo cuiq; sensu abundare, tantū ut absit contētio. Verum hisce de rebus omnibus aliquanto copiosius audiet, cū ediderimus librum, cui titulum fecimus Antipolemo, quē olim Romæ uitam agentes, ad Iulium secundū Romanum Pontificem conscripsimus: eo tempore, quo de bello in Venetos suscipiendo consultabatur. Illud deplorandum potius, quàm refellendum. Siquis exactius rem excutiat, reperiet omnia ferè christianorū bella, uel è stultitia, uel è malitia nasci. Nonnulli iuuenes, & rerum imperiti, maiorum malis exemplis, historiarum, quas de stultis prodidere stulti monumentis, ad hoc inflammati: dehinc instigantibus adulatorum hortatibus, extimulantibus iureconsultis ac theologis, assentantibus aut conniuentibus episcopis, fortassis & exigentibus: temere magis quàm malitiose bellum suscipiunt: & tanto totius orbis malo discunt, bellum rē esse modis omnibus fugiendam. Alios occultum odium, alios ambitio, alios animi feritas, in bellum impellit. Quandoquidem ne nostra quidem Ilias quicquam, præterquam stultorum regum, & populorum continet æstus. Sunt qui non aliam ob causam bellum mouent, nisi ut hac uia facilius in suos tyrannidem exerceant. Nam pacis temporibus, senatus autoritas, magistratuum dignitas, legum uigor, nonnihil obstant, quo minus liceat principi, quicquid libet: At bello suscepto, iam omnis rerum summa ad paucorum libidinem deuoluta est. Euehuntur, quibus bene uult princeps: deiiciuntur quibus infensus est. Exigitur pecuniæ quantum libet. Quid multis? Tum demum sentiunt se uere monarchas esse. Colludunt interim duces, donec infelicem populum usque ad radicem arroserint. Hoc animo qui sint, an eos putas grauatim arrepturos, oblatam quamcunque belli occasionem? Deinde morbum nostrum honestis titulis prætexīmus. Inhio Turcarum opibus, & obtendo religionis defensionem: obsequor odio meo, & prætexo ius ecclesiæ. Seruio ambitioni, sequor iram, rapit animus ferox & impotens, & ruptum foedus, uiolatam amicitiam, omissum nescio quid de sponsalium legibus, aut simile quippiam causor. Iam dictu mirum est, quàm non assequantur hoc ipsum, quod affectant: & dum stulte uitant hoc aut illud malum, in aliud aut etiam in idem multo grauius incidunt. Etenim si gloria ducuntur, non paulo magnificentius est seruare, quàm perdere: multo pulchrius extruere ciuitatem, quàm demoliri. Deinde ut prosperrimo Marte res geratur, quantula gloriæ portio redibit ad principem, unde magnam partem sibi uindicat populus, cuius pecunia res confecta est, maiorem miles exterus, ut plerunq; fit & conductitius, nonnullam duces, maximam fortuna, quæ cum in omni negocio, tum in bello ualet

plurimum. Si ſublimitas animi ſtimulat in bellum, uide quæſo quàm non recte tibi conſulis iſta ratione. Dum uni non uis cedere, puta uicino principi, fortaſſis affini, forſitan olim benemerito, quanto abiectius te ſupplicẽ facis, dum ſuppetias imploras barbarorum: & quod eſt indignius omnium facinorum genere contaminatorum hominum, ſi modo homines oportet uocare huiuſmodi belluas? Dum inceſtis, homicidis, prædonibus, per hos enim potiſſimum bellum geritur, polliceris, adularis, palparis. Et dum in æqualem feroculus eſſe ſtudes, infimæ mortalium feci teipſum cogeris ſubmittere. Dumq; paras qualemcunq; finitimum ſuis ſedibus deiicere, peſtilentiſſimam nebulonum colluuiem, in tuas ſedes admittas oportet. Non fidis affini, & armatæ multitudini credis teipſum? Quãto tutiorem poterat reddere concordia? Si lucro traheris, calculos adhibe. Placet bellum, niſi uideris non æſtimandis diſpendiis, compendium peti, non ſolum longe minus, ſed etiam incertum. At conſulis reipublicæ, immo non alia uia citius ac perditius pereunt reſpublicæ, quàm bello. Priuſquam incipias, iam plus nocuiſti patriæ, quàm ſis profuturus uictor. Exhauris ciuium opes, luctu funeſtas domos, omnia latronibus, furibus, ſtupratoribus imples. Has enim reliquias parit bellum. Et cum ante licuiſſet uniuerſa frui Gallia, à multis regionibus teipſum excludis. Si uere tuos amas, quin tibi illa ueniunt in mentem? Cur ego hanc tam floridam iuuentutem omnibus malis obiiciam? Cur tot matronas ſuis maritis, tot liberos ſuis orbabo parentibus? Cur titulum, neſcio quem, & anceps ius, meorum aſſeram ſanguine? Vidimus cum prætextu defendendæ eccleſiæ, bellum eſſet ſuſceptum, crebris decimationibus ſic expilari ſacerdotes, ut nullus hoſtis potuerit hoſtilius. Itaq; dum ſtulte uitamus foueam, ultro nos ipſos in foueam præcipitamus. Dum leuem iniuriam pati non poſſumus, ipſi nos ſummis afficimus contumeliis. Dum pudet morigerum uideri principi, ſupplices reddimur infimis. Dum libertatem imprudenter affectamus, grauiſſimæ ſeruituti noſmet irretimus. Dum paululum uenamur lucri, damnis immenſis nos ac noſtros afficimus. Prudentis erat hæc ſecum expendere: Chriſtiani, ſi modo uere Chriſtianus ſit, rem tam tartaream, tam alienam à uita ſimul & doctrina Chriſti, modis omnibus fugere, deprecari, propellere. Quod ſi uitari nullo pacto poteſt ob multorum improbitatem, ubi nihil intentatum reliqueris, poſteaquam pacis ſtudio omnem moueris lapidem, tum proximum erit dare operam, ut mala res per malos geratur, & quam minimo diſpendio humani ſanguinis conficiatur. Nam ſi damus operam, ut reſimus id, quod audimus, hoc eſt, nihil admiremur, nihil ambiamus, quod eſt huius mundi, ſi tantum hoc agimus, ut hinc quàm maxime expediti euolemus, ſi toto niſu rapimur ad cœleſtia: ſi felicitatis noſtræ ſummam in uno Chriſto collocamus: ſi quicquid eſt uere bonum, uere ſplendidum, uere iucundum in hoc uno ſitum eſſe credimus: ſi perſuaſum habemus hominem pium à nemine lædi poſſe: ſi perpendimus q̃ inania ſint, quàm fugacia, rerum humanarum ludibria: ſi penitus intuemur, q̃ ardua res ſit, hominem quodammodo transformari in deum, & hic ita meditatione quadam infatigabili repurgari ab huius mundi contagiis, ut mox abiecto corporis exuuio, in angelorum demigret conſortium: in ſumma ſi præſtamus hæc tria, ſine quibus nemo Chriſtiani cognomen promeretur: innocentiam, ut puri ſimus à uitiis: charitatem, ut bene mereamur quantum fieri poteſt de omnibus: patientiam, ut maleſacientes toleremus, & ſi licet, iniuriam beneficiis obruamus: quæſo quod bellũ poſſit inter nos de nugis exiſtere? Si fabula eſt Chriſtus, cur non explodimus ingenue? Cur illius titulo gloriamur? Sin is uere eſt, & uia, & ueritas, & uita, cur omnes noſtræ rationes ab hoc exemplari tantopere diſſident? Si Chriſtum autorem agnoſcimus, qui charitas eſt: & nihil docuit, nihil tradidit, niſi charitatem & pacem: agedum non titulis & inſignibus, ſed factis hunc exprimamus & uita. Amplectamur pacis ſtudium, ut Chriſtus uiciſſim agnoſcat ſuos. In hoc pontifices, in hoc principes, in hoc ciuitates, conſilia ſua conferant. Satis hactenus fuſum Chriſtiani ſanguinis. Satis uoluptatum exhibuimus Chriſtiani nominis hoſtibus. Quòd ſiquid ſuo more tumultuatur populus, à principibus cohibeatur, quos hoc oportet eſſe in republica, quod oculus eſt in corpore, quod in anima ratio. Rurſum ſiquid turbant principes, certe pontificũ eſt, ſua prudentia, ſuaq; autoritate, rerum motus componere. Vel tandem ſatiati bellis tam diutinis, pacis tangamur deſiderio. Trahit huc ipſa calamitas, efflagitat orbis defeſſus malis, inuitat Chriſtus, adhortatur Pontifex maximus Leo nominis huius Decimus, qui uere pacifici Solomonis Ieſu Chriſti uices gerit in terris, agnus ad nocendum, leo rugiens aduerſus ea quæ ſunt aduerſa pietati, cuius omnia uota, omnia conſilia, omnes conatus huc tendunt, ut quos communis copulat fides, eos & communis iungat concordia. Hoc molitur ut eccleſia, non opibus, aut imperio, ſed ſuis ac propriis dotibus efflorescat. Pulcherrimum profecto munus, ac prorſum tali dignum heroe, clariſſimis illis Medicibus prognato, quorum ciuili prudẽtia factũ eſt, ut inclyta Florentinorũ ciuitas, diutina pace fuerit florentiſſima: quorũ domus omnium bonarũ diſciplinarum fuit præſidiũ. Ipſe placidũ ac mite ſortitus ingeniũ, à teneris, ut aiunt, unguiculis, humanis literis, ac manſuetioribus muſis eſt initiatus: inter eruditiſſimos uiros, ac uelut in muſarũ gremio educatus, uitã ac famam inculpatã, & ne in liberrima quidẽ ciuitate Roma, ulla unquam ſiniſtri rumoris aſperſam macula, ad ſummum pontificium attulit.

Ad quod hic non ingessit sese, sed nihil minus q̄ hoc expectans, ueluti diuina uoce nominatim ascitus est, quo rebus humanis longa bellorum tempestate fessis succurreret. Sit penes Iulium belli gloria: habeat ille sibi suas uictorias: habeat sibi magnificos triumphos. Quæ quàm deceant Christianum pontificem, haud est mei similium pronunciare. Dicam hoc modo: Gloriam illius, qualiscunque fuit, cum plurimorum exitio doloreq; coniunctam fuisse. Longe plus ueræ gloriæ pariet Leoni nostro pax orbi reddita, quá Iulio pepererunt, tot bella per uniuersum orbem, uel excitata fortiter, uel gesta feliciter. Sed longius quàm par est huic digressioni uidebimur immorati, his qui de prouerbiis, quàm de pace, belloq; malunt audire.

Argiuos uides. II

Ἀργείους ὁρᾷς. id est, Argiuos uides, id est, stupentibus & attonitis oculis. Sumptum opinor ab Oreste, furiis agitato. Hesychius non nihil lucis aperit, admonens eos qui inter helotes essent alicuius autoritatis ac splēdidi solitos appellari Argiuos. Sunt enim helotes in Peloponneso, & Peloponesi primaria ciuitas est Argos. Ambitionis igitur erat, quod Argiui quàm helotes appellari maluerint. Nō me fugit apud Lacedæmonios helotas uocari seruos, quòd ex gente subacta seruos sibi constituerint. Et fortassis ex his quibus heri magis fidebant, Argiui dici maluerunt, quàm helotes. similem affectum & hodie deprehendas in quibusdam, qui nati in obscurissimo pago præclaræ cuiuspiam urbis cognomen asciscūt. Aristophanes in Pluto μανικὸν βλέπειν dixit eodem sensu. Refertur à Suida prouerbii nomine.

Argiui fures. III

Ἀργεῖοι φῶρες. id est, Argiui fures. De palàm improbis. Nam Argiui furacitatis infamia laborabant antiquitus. Extat & hoc apud Suidam. Videtur autem allusum ad uocē ipsam. Argos enim Græcis significat ignauum & ociosum. Tales uero solent ali furtis. Latini uulgo, ficto sicuti uidetur, per iocum uocabulo Lauerniones appellant, homines furaces: quòd fures sub tutela Lavernæ deæ essent: in cuius luco obscuro atq; abdito, soliti sunt furto sublata, prædamq; defodere. Autor Festus.

Mars rex. IIII

Ἄρης τύραννος. id est, Mars rex. Suidas interpretatur congruere in principem, qui ui, non legibus Rempublicam tractat. Zenodotus ortum putat à Timotheo Atheniensium Imperatore, qui multa felicissime gessit aduersus Persas & Asianos, & cuius ductu florebat Attica. Vnde dictum est Mars rex. Hesychius prouerbium recenset tantum. Indicat Suidas aliquando Græcis ἄρη dici ferrum ipsum. Itaq; potest hic esse sensus prouerbii, ferrum rex, quoties res ui geritur.

Attagen. V

Ἀτταγᾶς. Suidas indicat hoc cognominis, prouerbiali ioco dici solere in seruos stigmaticos: quòd hæc auis plumas habeat, uariis colorum notis distinctas. Aristoph. in Auibus:

Εἰ δὲ τυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐστιγμένος,
Ἀτταγᾶς οὗτος παρ᾽ ἡμῖν ποικίλος κεκλήσεται. id est,
Siquis è uobis erit fugitiuus atq; ustus notis,
Attagen is sanè apud nos uarius appellabitur.

Quamobrem eam auem ibidem appellat πτεροποίκιλον. Ad eundem modum ταὼς, id est, pauones appellāt Græci nitidius cultos, & uersicoloribus amictos. Cæterum de Attagena plura dicemus in prouerbio: Attagenis nouilunium.

Tenedius homo. VI

Τενέδιος ἄνθρωπος, id est, Tenedius homo, Plutarchus in adagiorum collectaneis, ait dici solitū de homine tetrico, formidabiliq; aspectu. Originem, sicuti plerunq; aliàs uarie tradunt. Suidas ait regem quēpiam Tenedi fuisse, cui nomen Tenes, qui legem tulerit, atq; induxerit morem, ut à tergo iudicis, adstaret quispiam securim tenens, uidelicet in hoc paratus, ut qui perperam quid in iudicio dixisset, opinor mendacium, aut falsum testimonium, eum protinus securi feriret. Hoc interpretamenti fermè conuenit cum eo, quod ante commemorauimus in adagio: Tenedia securis. Alii tradunt in hunc modū, haud tamen cū his pugnantia. Cygnus Neptuni filius, pater Hemitheæ & Tenæ, nouercam liberis suis induxit. Euenit autem ut Tenes apud patrem insimularetur à nouerca, quòd sese de stupro interpellasset. id cū ille uerum esse crederet, iuuenē in capsam inclusit, unaq; Hemitheam sororem, quòd fraterni fati comes esse desideraret, simulq; in mare præcipitauit. Id scriniū delatum est Leucophryñem, cui postea Tenedo commutatū uocabulū, uidelicet à Tene, Cygni filio. Qui progressu temporis nactus imperium eius loci, quod modo diximus exemplum induxit, ut in tribunalibus assisteret, qui securim in caput accusantis uibratam sustineret. Quod siquis fuisset calumniæ conuictus, eū protinus uiuum securi dissecaret. Id spectaculi quoniam formidabile uidebatur, in prouerbium abiit: ut Tenedius homo diceretur, qui minaci trucíq; esset aspectu. Pausanias in Phocicis uariat nonnihil in narratione, qua de re nobis dictum est alio loco in prouerbio, Tenedia securis. M. Tullius libro secundo epist. ad Q. fratrem, Tenediorum igitur libertas Tenedia securi præcisa est, cum eos præter me & Bibulum & Calidium & Fauonium nemo defenderit. Sēnit libertatem rigide, & in totum negatam.

Tenedius patronus. VII

Τενέδιος συνήγορος. id est, Tenedius aduocatus. Eodem è fonte profectum est & hoc, dici solitum de eo, qui compendio causam expedit, litisq; nodum ocyus dissecat. Ductum à Tenedia securi, de qua prius dictum est. Suidas ait apud Tenedios duas secures suspensas ostendi. Aristoteles apud eundem, illud addit, praeter ea quae recensuimus, in Asserina, is est locus quispiam in Tenedo, fluuiolum esse, in quo cancrorum testis, nauigiorum utantur uice. Eas ita dissecant, ut securis speciem prae se ferant. Prouerbii meminit & Stephanus in locorum catalogo, addens dici solitum de aduocato rigido duroq; quòd illic non esset tutum quiduis garrire in iudicio.

Ἐγκαῶτις ἡμέρα. VIII

Ἐγκαῶτις ἡμέρα. Plutarchus in collectaneis, si modo uerax est titulus, tradit hoc dici solitum de his, qui cõuiuium agunt, aut exhibent. Idq; hinc manasse, quod olim apud Ceos mos fuerit, ut qui magistratũ inirent, epulum exhiberent populo. Quòd siquando plures fuissent magistratus, dies inter sese distribuebant. Itaq; cum sibi occurrerent, rogabant τίς ἡμέρα; id est, Quis dies? Ea uox in uulgi iocum cessit. Videtur autem uox ἐγκαῶτις, data opera ridicule conflata, ex his uerbis, ἐν κέῳ τις. id est, in Ceo quis, subaudi, dies.

Versatilis Artemon. IX

Περιφόρητος ἀρτέμων. id est, Versatilis Artemon. Extat in iisdem collectaneis. Aiunt dici solitum de his quorũ gratia uehementer decertatur. Nam Artemon adolescentem fuisse quempiam certatim adamatum à mulieribus ob insignem formam, quem suspicor ob id dictum περιφόρητον, uel quod circũferretur in ore omnium uersans, uel quòd passim obambularet, uelut ostentans sese. Alii malunt Artemonem machinarium fuisse fabrum, in arte praecellentem, temporibus fermè Periclis. Qui cum claudus esset, passim suas machinas circunferebat. Athenaeus in duodecimo dipnosophistarum libro referens hoc prouerbium citat autorem Chamaeleontem Ponticum, qui testatur Artemoni περιφορήτου cognomen additum, quòd prae deliciis in lecto circumferretur, siue quòd is postea coeperit uoluptariam ac mollem agere uitam, cum antea pauper fuisset. Ex Anacreonte citat haec de eodem: πρὶν μὲν ἔχων βερβέριον, καλύμματ' ἐσφηκωμένα, καὶ ξυλίνους ἀστραγάλους ἐν ὠσὶ, καὶ ψιλὸν περὶ πλευρῇσι βοὸς νεόπλυτον εἴλυμα κακῆς ἀσπίδος, ἀρτοπώλισιν κἀθελοπόρνοισιν ὁμιλέων ὁ πονηρὸς Ἀρτέμων, κίβδηλον εὑρίσκων βίον, πολλὰ μὲν ἐν δουρὶ τιθεὶς αὐχένα, πολλὰ δ' ἐν τροχῷ, πολλὰ δὲ νῶτον σκυτίνῃ μάστιγι θωμιχθεὶς, κόμην πώγωνά τ' ἐκτετιλμένος id est, Tenuem quidem habens circum latera bouis recentem amictum mali clypei, cum panum cauponibus & prostibulis consuetudinem agens, in synceram inueniens uitam: saepe ut superet, in hasta ponens ceruicem: saepe rursum in rota. saepe uero coma barbaq; reuulsus. Quibus ex uerbis apparet dictum in hominẽ sui dissimilẽ, ac moribus inaequalibus praeditum, qualem perhibent fuisse Alcibiadem, qui ut refert Satyrus, apud Iones deliciabatur, ut illos quoq; uinceret, apud Thebanos exercitamentis corporis erat quouis Boeoto Boeotior. Apud Thessalos equestris rei studio superabat ipsos: Apud Lacedaemonios temperans ac patiens, magis ipsis Lacedaemonibus: in Thracia Thraces superabat uinolentia. id & cum laude fieri potest. Caeterum περίτριμμα probrose dicitur, qui sese per omne rerum genus uoluit. Indicat Pollux lib. vi. Plutarchus indicat fuisse claudum quempiã qui uehiculo circunferretur, cum alioqui meticulosus esset ac plerunq; desideret domi, duobus famulis scutum aereum supra caput sustinentibus, nequid ex alto decideret in caput. Quòd siquando cogebatur exire, uehiculo utebatur, sed humili, metu ruinae. Huiusmodi quaedam refert Plutarchus in uita Periclis. Proinde dictum uidetur in molles ac meticulosos. Quin & Plinius lib. xxxiiii. cap. viii. inter Polycreti opera meminit Artemonis qui dictus sit περιφόρητος. Allusum autem est ad Artemonem nauticum, quo uela circunferuntur, & onera tolluntur è nauibus, Nam hodie nautae ad utrunq; utuntur antemna. Nam artemon Graece proprie est machina tollendis oneribus apta, quam latini, ni fallor trocleam appellant. Ea sic composita est ut facile circumuoluatur.

Περίτριμμα

Περιφόρητος

Placiadae. X

Πλακιάδαι καὶ σέλαιον. id est, Placiadae etiam stelaeum. Plutarchus in iisdem commentariis ostendit dici consueuisse de deprehensis adulteris, & contumeliose, sicuti merentur tractatis. Vicus est quidam Atticae regionis, cuius incolae Placiadae uócantur. Apud hos moris erat, ut qui fuisset in adulterio deprehensus, ignominiosas poenas daret, impactis in pudẽdam corporis partẽ raphanis, qui apud illos mirae magitudinis esse dicuntur. Quod si raphani forte non fuissent ad manum, stelaeo utebantur, id est, ligonis ligno. Non me clàm est hoc alio nobis dictum loco, sed mutilatum: eoq; duximus operaepretium hic integre repetere.

Iustitiae oculus. XI

Δίκης ὀφθαλμὸς, id est, Iustitiae oculus dicitur syncerus & incorruptus iudex, aut ipsum etiam iudicium. Adagii meminit Suidas. Sumptum apparet ex illa Chrysippi descriptione apud Aulum Gellium lib. xiiii. cap. iiii. in qua iustitiae oculos tribuit acreis, rectos atq; immotos: quòd eum qui recte sit iudicaturus, non oporteat huc aut illuc ab honesto oculos deflectere. Celebratur hic senarius prouerbialis:

ἔστι δίκης ὀφθαλμὸς ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ. id est, Est oculus æquitatis omnia intuens.

Iustitia iustior. XII

Δίκης δικαιότερος. id est, Iustitia iustior. Prouerbialis hyperbole de uehementer integris & incorruptis. Veteres enim iustitiam deam faciebant: cuius imaginem eleganter, ut modo dixi, depinxit Chrysippus apud Aulum Gellium.

Quantum ex Bacchanalibus. XIII

Ὅσον ἐκ Διονυσίων. id est, Quantum ex Dionysiis siue Bacchanalibus. Suidas prouerbii loco refert, sed perturbatius, ut assolet. Antiquitus apud Atticos consueuerant annos ac numerũ accedentem à Dionysiis numerare, quemadmodum ex Olympiadibus. Iterabatur autem Dionysiorum festum tertio quoq; anno. Vnde Vergilius, trieterica uocat. Suidas sic integre recenset, ἐξ αὐτοῦ σχεδὸν τοσοῦτον ὅσον ἐκ Διονυσίων. id est, ex hoc propè tantum quantum ex Bacchanalibus. addit dictum de rebus uehementer expetendis, atq; expectatis. Ad hoc facit quod refert ex autore nescio quo: ὦ Διονύσια, αὐτὰ μὲν ὄζουσ' ἀμβροσίας καὶ νέκταρος. id est, O Bacchanalia, ipsa quidem redolent Ambrosiam & nectar.

Mercator est. XIIII

Ἔμπορός ἐστι σκηπτόμενος. id est, Mercatorem se adsimulat. Dicendum in eum, qui ob timiditatem causas commentitias prætexit, ne cogatur subire discrimen. Suidas ex Aristophane citat, apud quem tum in Pluto, tum in ecclesiazusis quispiam inducitur, loquens in hunc modum, ut dicat se fingere mercatorem esse, quoties ad bellum ire iubetur, quod negociatores non cogerentur exire: quoniam expediebat illos relinqui, qui de commeatu prospiciant. In Pluto sic habet locus,

Γεωργὸς εἶ; μελαγχολᾶν μ' οὕτως οἴει; Num cultor agri es? mene sic furere putas?
Ἀλλ' ἔμπορος, καὶ σκήψομαί γ' ὅταν τύχω. id est, Negociator. Simulo siquando est opus.
Alter sic habet: Ἀλλ' ἔμπορος εἶναι σκήπτομαι. id est, Quasi sim negociator, ita me tuer gero.

Non usquequaq; discrepat hinc euangelica parabola de iis, qui inuitati ad nuptias, uariis causationibus excusant.

Donum quodcunq; dat aliquis proba. XV

Δῶρον δ' ὅ τι δῷ τις ἐπαίνει. id est, Donum quodcunq; probato.

Prouerbium admonet boni consulendum esse munus, aut officium consilium'ue, quod offertur ab amico. Vnde natum sit, indicat Strabo geographus libro sexto. Cum Achiui iussi essent oraculo Crotonem condere, missus est Myscellus quidam, qui ciuitatis futurum locum consideraret. Is cum iam Sybarim ædificatam cerneret, uidereturq; is locus magis idoneus, repetit oraculum, consuluitq; deũ, num fas esset hanc pro illa condere. Numen ad hunc modum respondit:

Μύσκελλε βραχύνωτε, παρὲξ σὺ θεὸν ἄλλα ματεύων,
Κλαύματα θηρεύεις, δῶρον δ' ὅ τι δῷ τις ἐπαίνει.

Eos uersus interpres uertit in hunc modum:

Terga breuis Myscelle tuo de pectore omitte,
Cætera perquirens, frustra en uenaris iniqua.
At rectum quodcunq; datur tu laude probato.

Extat idem in collectaneis adagiorum, sed multo deprauatissimum. Quanquam ex uocum ueluti ruinis huiusmodi lectio colligi poterit:

Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲκ θεὸν ἄλλα ματεύων. Diuersa inquirens à numine Miscele gibber,
Οὐδ' ἄλλα θηρεύεις, δῶρον δ' ὅ τι δῷ τις ἐπαίνει. id est, Captas friuola, quod dat, æqui cõsule donũ.

Myscellus dictus uidetur ob crurum exilitatem, quæ habebat, murinis similia, Brachynotus ob dorsum contractum. Diximus alias Crotonem saluberrimam fuisse, Sybarim pestilentem. Refert & alia Suidas de oraculis Myscello redditis, sed quæ non admodum faciant ad enarrationem prouerbii.

Ithorus. XVI

Ἴθορος Suidas ait uocem prouerbialem fuisse, in eum qui uelut instigator hortatorq; foret aliis, Translatum opinor à nautis, quos remigantes naucleri uox animat ad gnauiter laborandum, siue ab equorũ cursu. Plutarchus in Symposiacis decade septima, problemate quinto scribit, ἱππόθορον appellatam cantionem ad incitandas equas. Consimilia tradit de præceptis connubialibus. Nam θορεῖν Græcis est impetu insilire. Vnde & apud Homerum θούριος ἄρης appellatur ab assultu citato. Apparet Græcam uocem compositam ex ἶφι ualde, & ὀρεῖν incitare.

Ne allia comedas & fabas. XVII

Μηδὲ φάγῃς σκόροδα, μηδὲ κυάμους. i. Ne edas allia & fabas. Prouerbiali uidetur ænigmate dictũ, pro eo quod est, ne bellis, ne'ue in iudiciis adsis. Nã in bellũ inferebantur allia, cõmeatus militaris, Atq; utinã ita fatis cõparatũ esset, ut hoc pestilentissimũ hominũ genus, qui bellis delectantur, præter allia nihil habeãt unquam quod edant: aut siquid alliis etiam est deterius. In iudiciis fabas esitabãt, ne obdormiscerẽt. Hæc quidem Suidas: Etiam si magis puto referẽdũ ad calculos fabarios, quibus antiquitus ferebantur suffragia.

Mortuus per somnium, uacabis curis. XVIII

Θανὼν δ' ἐκ ὕπνους φροντίδων ἔσῃ δίχα. id est, Curis uacabis mortuus per somnium. Versiculus uulgo iactatus apud Græcos, ex superstitiosa insomniorum obseruatione. Existimabant enim eum, qui se mortui somniasset, à curis, molestiisq; liberatum iri. Quod mors, finem doloribus imponere uideatur, planeq; imponit iis, qui hinc in meliorem demigrant uitam. Fortassis ad eandem pertinet sententiam, quod alibi retulimus:

Νεκροὺς ὁρῶν, νίκησαι ἕξεις πραγμάτων.

Animus heptaboeus. XIX

Θυμὸς ἑπταβόειος. id est, Animus heptaboeus, siue ira heptaboea, de forti magnoq; & inuicto dictum. Epithetum sumptum à clypeo Aiacis, quem Homerus ἑπταβόειον appellat, quòd septem boum tergoribus esset obductus, atq; ob id impenetrabilis. Et Ouidius:

Dominus clypei septemplicis Aiax.

Sumptum est adagium ex Ranis Aristophanis:

ἑπταβόειος ἀλλὰ πνέοντας δόρυ καὶ λόγχας καὶ λευκολόφους τρυφαλείας,

Καὶ πήληκας καὶ κνημῖδας, καὶ θυμοὺς ἑπταβοείους. id est,

Sed spirantes spicula & hastas, albasq; in uertice cristas,

Adde his galeas, adde his ocreas, animos quoq; septibouinos.

Semper Ilio mala. XX

Ilio semper mala Ἀεὶ Ἰλίῳ κακά. id est, Semper Ilio mala. De uehementer calamitosis & afflictis. Troianorum excidium poetis multa tragœdiarum argumenta ministrauit, atq; hinc prouerbium. Refertur ab Eustathio in quartum Iliados librum. Stratonicus rogatus, cur nollet apud Ilienses uiuere, respondit: ἀεὶ Ἰλίῳ κακά, id est, Semper Ilio mala. Autor Athenæus libbro dipnosophistarum octauo. Quanquam is locus non uacat mendo.

Libera Corcyra, caca ubi libet. XXI

Corcyra libera, caca Ἐλευθέρα Κόρκυρα, χέζ' ὅπου θέλεις. id est, Corcyra libera, proin cates ubi uelis. Cum significamus libertatem quid uis agendi. Citatur ab Eustathio in Dionysium, sed magis quadrabit, ubi significabimus impunitatem esse maleficis. Hic non absurde puto referri posse quod Plutarchus narrat. Chii quidam cum apud Spartanos peregrinarentur, à cœna non solum uomuerunt, uerumetiam incacarunt in sellas ephororum. Primum diligenter inquisitum est, qui nam essent tanti facinoris autores, daturi nimirum pœnas, si ciues fuissent. Cæterum ubi compertum est factum à Chiis, Spartani dicebant, Chiis licere intemperanter agere.

Decernetur equa Thessalica. XXII

Equa Thessalica Ἐπικρινεῖται ἵππος Θεσσαλή, id est, Decernetur equa Thessalica. De summo præmio dicebatur, propterea quòd antiquitus prima laus fuerit equarum Thessaliæ. Id quod satis indicat oraculum Æginensibus redditum. Citat Eustathius in secundum Iliados librum. Suidas refert haud dum scio ex quonam autore: ἱππεῖς μὲν ἐν Θετταλίᾳ καὶ Θρᾴκῃ, τοξόται δὲ καὶ τὰ κουφότερα τῶν ὅπλων ἐν Ἰνδίᾳ καὶ Κρήτῃ καὶ Καρίᾳ. id est, Equites in Thessalia Thraciaq; sagittarii atq; armatura leuior in India, Creta & Caria. Finitimum est illi quod alio dictum est loco Pellenea tunica. Lepidius erit per ironiam.

Canis uiuens è magdalia. XXIII

Magdalia ca nem alens Κύων ζῶν ἀπὸ μαγδαλιᾶς. id est, Canis uiuens è magdalia. Eustathius in Iliados librum quartum ostendit dici solitum in parasitos, & alieno uictitantes cibo. Magdaliam dicit, quasi dicas furfurem, & manuũ purgamentum. Cæterum apud alios autores comperio scriptam unicam dictionem, uelut apud Hesychium, ἀπομαγδαλιά, inquit, στέαρ ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάττοντο ἐν τοῖς δείπνοις, βαλόντες δὲ τοῖς κυσὶν ἀναλύοντες ἀπὸ δείπνου, id est, Apomagdalia adeps, in quo abstergebant manus in conuiuiis, id proiiciebant canibus cum à cœna discederent. Iulius item Pollux libro de rerum uocabulis sexto, capite decimoquarto: οἱ δὲ πάλαι ταῖς καλουμέναις ἀπομαγδαλίαις ἐχρῶντο, αἳ ἦσαν τὸ ἐν τῷ ἄρτῳ μαλακὸν καὶ σταιτῶδες, εἰς ὃ ἐποψησάμενοι, τοῖς κυσὶν αὐτὸ παρέβαλον, ὅθεν καὶ Λακεδαιμόνιοι κυνάδα τὴν ἀπομαγδαλίαν καλοῦσι, id est, Veteres autem utebantur apomagdaliis sic enim uocabant id quod est in pane molle, ac pinguius, in quod absterso obsonio ipsum canibus abiiciebant, unde & Lacedæmonii apomagdaliam appellant cynada. Aristophanes in equitibus,

ὑπερβαλεῖσθαί σε οἴομαι τούτοισιν, ἢ μάτην γ' ἂν

ἀπομαγδαλιὰς σιτούμενος τοσοῦτος ἐκτραφείην.

Iactat Halantopola superaturum se Cleonẽ impudentia & malis artibus, aut alioqui frustra pastum apomagdaliis euasisse tantum. Cui respondet Cleon,

Ἀπομαγδαλιὰς, ὥσπερ κύων, ὦ παμπόνηρε; πῶς οὖν

Κυνὸς βορὰν σιτούμενος μάχει σὺ κυνοκεφάλῳ, id est,

Apomagdalias ritu canis, scelestè, quo ergo pacto tu uictitans canis cibo, cynocephalo repugnas? Apo-

magdaliarum mentio fit & apud Plutarchum in Lycurgo, quo quidem loco an interpres assecutus sit sensum sermonis nescio, mihi non satis liquet, Græca sic habent: δοκιμάζεσθαι δὲ τὸν βουλόμενον τοῦ συσσιτίου μετασχεῖν οὕτω φασί. λαβὼν τῶν συσσιτίων ἕκαστος ἀπομαγδαλίαν εἰς τὴν χεῖρα, τοῦ διακόνου φέροντος ἀγγεῖον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἔλαβε σιωπῇ καθάπερ ψῆφον, ὁ μὲν δοκιμάζων ἁπλῶς, ὁ δὲ κρίνων σφόδρα τῇ χειρὶ πιέσας· ἡ γὰρ πεπιεσμένη τῆς τετρημένης ἔχει δύναμιν, κἂν μίαν εὕρωσι τοιαύτην, οὐ προσδέχονται τὸν προσιόντα, βουλόμενοι πάντας ἡδομένους ἀλλήλοις συνεῖναι. τὸν δὲ οὕτως ἀποδοκιμασθέντα κεκαδδίσθαι λέγουσι, κάδδιχος γὰρ καλεῖται τὸ ἀγγεῖον, εἰς ὃ τὰς ἀπομαγδαλίας ἐμβάλλουσι. Reddam utcunque Græca. Eum uero qui uellet esse conuiuii particeps aiunt hunc in modum probare solitos, Vnusquisque conuiuarum apomagdaliam in manum sumptam, ueluti calculum tacite coniiciebat in uas quod minister gestabat in capite, alius quidem simpliciter probans, alius uero iudicans, uehementer manu premendo. Nam pressa tantundem ualet, quantum calculus perforatus. Quod si uel unam talem compererint, non admittunt ingressum, uolentes ut omnes lubentes inter se conuiuant. Porrò qui hoc modo probatus erat, caddissatum appellabant, Nam caddus dicitur uas, in quod coniiciunt apomagdalias. Lapus autem uertit hunc in modum. Qui autem se conuiuii participem fieri uelit, sic probari. Deinde singuli apomagdaliam sumentes in manum ministro uas super capite ferente, silentio quasi calculum immittebant, qui reprobaret simpliciter, qui uero approbaret, manu uehementer imprimens. Nam quæ apomagdalia pressa fuerit, perforati calculi uim habet. Quod siquam ex iis minus pressam offenderint, non admittunt ingredientem: quippe qui uelint omnes inuicem iucunde congredi. Qui uero sic reprobatus fuerit caddiscatum dicunt. Caddiscus nanque uas uocatur, in quod apomagdalias immittunt. Hæc siquis conferat cum iis, quæ scribit Plutarchus, intelliget Græcum exemplar, quod secutus est Lapus, fuisse diuersum ab eo, quod nobis dedit nuper officina Aldi. Cæterum de apomagdaliis quæ ante conuiuium dabantur abstergendis manibus, meminit nonnihil & Athenæus libro nono. Item libro quarto tradit, apud Arcadas, ni fallor, fuisse moris, ut à cœna sacrificarét, non quidé lotis manibus, sed iure seu offa abstersis, & quo se absterserat quisque id secum auferebat: id faciebant ob terrores nocturnos, qui in compitis solent accidere. Sic ille. Et arbitror sanè non inutile remedium aduersus canes in compitis adorientes uiatoré. Arbitror huc respexisse Aristoph. in Equit. cum Cleoni obiicit, quòd aliis egregiis uiris in exilium actis ipse delicatissimo hordeo abstergeret manus:

κἀκεῖνος μὲν φεύγει τὴν γῆν, σὺ δ' ἀχιλλείων ἀπομάττῃ. id est,

Atque ille quidem patriam liquit, dum tu abstergeris Achilleis.

Interpres addit hordei genus Achilleum dici, ueluti generosius, quo minus mirum est à Theologis Achilleum argumentum uocari quod efficax sit ac refutatu difficile.

Ficus post piscem. XXIIII

Σῦκον μετ' ἰχθῦν, ὄσπριον μετὰ κρέα. id est,

A pisce ficum, à carnibus legumina.

Athenæus in Dipnosophistarum libro tertio meminit huius. Quadrabit ubi dicemus aliis alia congruere. Quemadmodum & uulgo iubent ab esu carnium apponi caseum: ab esu piscium, nuces.

Ficus auibus gratæ. XXV

Σῦκα φίλ' ὀρνίθεσσι, φυτεύειν οὐκ ἐθέλουσιν. id est,

Fici gratæ auibus sunt, quæ plantare recusant.

Carmen heroicum citatur ab Athenæo continenter eodem quo modo diximus loco. Quadrare uidetur in uoluptarios, ac fugitantes honesti laboris, cum tamen appetant emolumentum.

Ingredi Iunonium. XXVI

Βαδίζειν ἥραιον ἐμπεπλεγμένον, id est, Incedere complicatum Iunonis sacrum. Extat & hoc apud Athenæum libro Dipnosophistarum duodecimo. Dictum apparet in fastuosum, ac lentum quorundam incessum, quem notat & Horatius in sermonibus: *Iunonium ingredi*

Vt si Iunonis sacra ferret.

Volentem bouem ducito. XXVII

Τὸν θέλοντα βοῦν ἔλαυνε. id est, Volentem bouem agito. Vtere illorum opera, qui ex animo faciunt. Stultitia est, uenatum ducere inuitas canes, ut ait Plautus. Refertur ab interprete Theocriti. Diximus in prouerbio, Præsentem mulge. *Bouem uolentem ducito*

Habet. XXVIII

Habet, prouerbialiter dicitur, cum obtigit alicui quod expetiuit, aut quo dignus est. Habet quod amet, similes habent labra lactucas. Sumptum autumant ab aucupantibus, piscantibus, aut uenantibus: quibus reuersis sic aiunt. ἔχεις τι; id est, Habes'ne aliquid? Citatur ex Aristophanis in Nebulis. Seneca tragicus in Agamemnone: Habet, peractum est. Terentius in Andria: Egomet continuo mecum, certe captus est, habet. Donatus ostendit proprie de gladiatoribus dici, quos prius alii uident quàm ipsi se sentiant esse percussos. Ex ea acclamatione natum uidetur prouerbium.

Hercules hospitatur. XXIX

Ἡρακλῆς ξενίζεται. id est, Hercules accipitur. Dictitatum, ubi quis diutius in conuiuio commorari uideretur: propterea quòd qui recepissent Herculem hospitio conuiuioq́; his multum temporis erat opperiendum, donec ille satur esset. Nam famelicum commouere parum erat tutum. Nec facile saturabatur, edax, adeo ut legatur solidos etiam boues uno deuorasse conuiuio. Vnde Græcis ἀδηφάγος dictus est: & huic Larum auem consecrarunt, & ipsam βουφάγον. Legitur & certamen iniisse cum Lepreo quodam uter citius bouem conficeret: Hæc aliaq́; permulta refert Athenæus libro decimo de huius edacitate: addens & Thasio cuidam athletæ, cui nomen Theagenes, tū & Miloni Crotoniatæ bouem uno die confectum fuisse. Tales conuiuæ contingant hostibus.

Etiam in deorum cœtu. XXX

Κἂν θεῶν ἀγορᾷ, id est, Etiam in deorum cœtu, seu concione. Quidam interpretatur de maiorem in modum probis & æquis: quidam de uehementer maledicis. Addunt locum quempiam esse in Eleusine, uicinum Anactoro, uocatum θεῶν ἀγοράν, in quem non ingrediebantur, nisi bene ominantes: unde de quopiam præter modum maledico dicebant, οὗτος κἂν θεῶν ἀγορᾷ δυσφημήσει, id est, Hic uel in deorum concione, male ominata loquetur. *Deorū cœtus*

Calliphanes. XXXI

Καλλιφάνης. Calliphanes. Ridicula quædam huius hominis ambitio, prouerbiali ioco fecit locum. Aiunt enim huic fuisse poetæ morem, ut diuersorum carminum & orationum initia conscriberet, ad tres aut quatuor uersus, eaq́; pronunciaret, ostentaretq́; quo commētum ignorantibus, multiscius & eruditus uideretur. Meminit huius Athenæus Diphnosophistarum libro primo, aitq́; cognomen fuisse Parabrycontis. Neq; uero desunt his nostris temporibus id genus impostores literarii, quibus hoc modo studium est, ex summis aliquot diuersæ professionis autoribus locos aliquot insignes, nec eos admodum uulgatos ediscere. Quibus instructi, non uerentur in conciliabulis quemuis quantumlibet eruditum adoriri. Atq; illud assequuntur prompte decantandis illis locis suis, ut imperitis planè Solones esse uideantur. Cum quibus tamen Solonibus, si tertium, aut quartum cōgrediare, deum immortalem nihil infantius, nihil indoctius, uidelicet thesauris illis semel effusis. Vix hæc scribens à risu tempero, cum recordor Calliphanis cuiusdam, quem olim cognoui, cum in familia clarissimi patris Henrici Bergensis episcopi Cameracini uersarer. Sed nomini parcetur, propter conuictum domesticum. Is permulta uolumina concinnabat exornabatq́;: sed chartis inanibus, nisi quòd in fronte uidere erat magnificos quosdam titulos: uelut carminum, orationum, epistolarum. Singulis præscriptum erat hominis tergeminum nomen, ut qui titulos forte legissent, crederent eruditum, & in literis multa magnaq́; molientem.

Cauda blandiri. XXXII

Κέρκῳ σαίνειν. i. Cauda blandiri dicuntur, qui spe cōmodi cuipiam adulantur. Aristophanes in Equitibus,

Ὃς κέρκῳ σαίνων, ὁπότ' ἂν δειπνῇς, ἐπιτηρῶν, Qui cauda alludens cum cœnam obseruat, amica,
Ἐξέδεται σου τ' οὐψὸν ὅπου σύ που ἄλλοσε χάσκῃς. i. Te spectante aliò tua edulia deuorat ille.

αἰκάλλειν Pro eodē frequēter usurpat αἰκάλλειν, q̃ canū est, auribus cauda totoq́; corpore blādientium, in equit.

Τὰ μὲν λόγι' αἰκάλλει με. id est, Oracula quidem blandiuntur hæc mihi.

θωπεύειν θωπεύειν item ab animante dictum est, si Græco etymologico credimus. Thos græci lupi genus est. Blandiuntur enim & lupi quidam more canum. Thoas refert Plinius libro octauo cap. xxxiiii. de luporum quidem genere, sed quod homini sit amicum animal. An hinc dicatur θωπεύειν, dubito.

Crater litium. XXXIII

Κρατὴρ κακῶν, id est, Cratera malorum. De re permolesta, siue de homine litium autore.

Aristophanes in Acharnensibus,

Κρατὴρ κακῶν, τρίπτηρ δικῶν. id est,

Crater malorum, sector litium, calumniatorem significans, & quadruplatorem.

Lampon iurat per anserem. XXXIIII

Λάμπων ὄμνυσι τὸν χῆνα, id est, Lampon iurat per anserem. Ita loquebantur, ubi quis decipere tentaret iureiurando. Lampon sacrificus quispiam fuit, ac uates, & oraculorum autor. Is solitus est per anserē iurare, tanquam per auem auguralem. Vel quòd olim ita instituerat Radamanthus, ne per deorum aliquem iuraretur, sed per canem, anserem, id quod Socrati familiare apud Platonem. Tradunt hoc Lampone autore factum, ut Athenienses Coloniam miserint in Sybarim. Adagii meminit Aristophanes in Auibus, λάμπων δ' ὄμνυσιν ἔτι καὶ νυνὶ τὸν χῆν' ὅταν ἐξαπατᾷ τι, id est, Lampon etiam nunc iurat per anserem, ubi quis fallit in aliquo.

Palpo percutere. XXXV

Palpo percutere dicitur, qui blanditur, ac spem inanem uerbis iniicit. Plautus in Mercatore, Liberum caput tibi faciam, paucos menses. Palpo percutis. Egon' ausim usquam quicquam facinus falsum proloqui?

Idem alibi, Mihi obtrudere non potes palpum. Translatum ab equisonibus, qui plausu manus blandiuntur equis. Vergilius tertio Georgicon libro,

Tum magis atq; magis blandis gaudere magistri
Laudibus, & plausæ sonitum ceruicis amare.

Horatius in Satyris,

Cui male si palpere, recalcitrat undiq; tutus.

Eximere è manu manubrium. XXXVI Manubriũ è manu exime.

Figura prouerbiali dixit Plautus: Eximere è manu manubrium, pro eo quod est, iam paranti facere quippiam, extorquere peragendi facultatem. Locus est in Aulularia, Capio fustem, obtrunco gallum, furem manifestarium. Credo ego ædepol illi mercedem gallo pollicitos coquos, si id palàm fecisset. exemi ex manu manubrium. Translatum ab eo, cui iam uibrato gladio percussuro, repente capulus excutitur è manibus.

Alybantis hospitis munera. XXXVII

Τὰ δῶρα τοῦ ἐξ ἀλύβαντος ξένου, ἢ τὰ τοῦ ἀλυβαντίου ἑταίρου ξένια, id est, Munera Alybantis hospitis, aut Alybantii amici xenia. Eustathius interpres Homeri, putat recte prouerbio dici posse, quoties fit, ut aliquis falsò iactet se magna largitum esse, seu uerbis duntaxat, non re præstet beneficiũ. Nam apud Homerum ultimo Odysseæ libro Vlysses ignoto habitu cum Laerte patre colloquens adsimulat se Alybantium esse Aphidantis opulentissimi uiri filium, & quondam Vlyssem exceptum hospitio, muneribus amplissimis donatum à se dimisisse,

Εἰμὶ γὰρ, inquit, ἐξ ἀλύβαντος, ὅθι κλυτὰ δώματα ναίω,
Υἱὸς ἀφείδαντος πολυπημονίδαο ἄνακτος.
Αὐτὰρ ἐμοίγ' ὄνομ' ἐστὶν ἐπήριτος. id est,

Sum ex Alybante oriundus, ubi mihi splendida tecta,
Regis Aphidantis proles Polypemonidai,
Est mihi nomen Eperitus Ac paulo superius,

Τὸν μὲν ἐγὼ πρὸς δώματ' ἄγων εὖ ἐξείνισσα,
Ἐνδυκέως φιλέων πολλῶν κατὰ οἶκον ἐόντων,
Καί οἱ δῶρα πόρον ξεινήϊα οἷα ἐῴκει.
Χρυσοῦ μέν οἱ δῶκ' εὐεργέος ἑπτὰ τάλαντα,
Δῶκα δέ οἱ κρητῆρα πανάργυρον ἀνθεμόεντα,
Δώδεκα δ' ἁπλοΐδας χλαίνας, τόσσους δὲ τάπητας,
Τόσσα δὲ φάρεα καλὰ, τόσους δ' ἐπὶ τοῖσι χιτῶνας,
Χωρὶς δ' αὖτε γυναῖκας ἀμύμονα, ἔργα ἰδυίας
Τέσσαρας, εἰδαλίμας ἃς ἤθελεν αὐτὸς ἑλέσθαι. .i.

Hunc equidem tecto induxi, accepiq; benigne,
Sollicitéq; fouens ex his quæ plurima nostris
Aedibus exuperant, atq; hospita munera deinde
Adieci tali dare quæ decuisset amico,
Auri cælati tribui septena talenta.
Donaui pateram ex solido depictam argento.
Bis senas textu donaui simplice lænas,
Pallia adhæc totidem adieci, totidemq; subuclas,
Insuper ancillas nitidas, atq; arte manuq;
Quattuor egregias, sibi quas delegerat ipse.

Fungus. XXXVIII

Plautus in Bacchidibus, fungum dixit pro stupido, impenseq; credulo, Vel quia fungus per se insipida quæpiã res est, uel quòd mollis ac fragilis, uel quòd subito prorũpat. Plautina uerba sunt hæc: Adeon me fuisse fungũ, ut qui illi crederẽ. Idem in eade fabula. Quicũq; ubi sunt, qui fuere, quiq; futuri sunt posthac stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, buccones, blenni, solus ego omnes ante eo stultitia.

Eurycles. XXXIX

Εὐρύκλης, Eurycles uulgato cognomine dicebatur, qui de se suisq; incõmodis aliqd diuinaret. Nam hoc nomine uates fuit quispiam ἐπαστρίμυθος cognominatus. hinc, ni fallor, quòd ex astris uera pdiceret, παρὰ τὸ ἐτάζειν. Meminit & Suidas, quanquã apud húc ἐγγαστρίμυθος scriptum est, id est, diuinus siue uentriloquus. Refertur in collectaneis adagionum Plutarcho inscriptis. Vsurpatur autẽ à Platone in Sophista. Taxans enim eos, qui perplexis & absurdis rõnibus produnt suã ineptiam, addit, οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐξελεγχόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον ὥσπερ τὸν ἄτοπον εὐρυκλέα περιφέροντες ἀεὶ πορεύονται. id est, Nõ opus est aliis à quibus redarguantur, sed domi quod dici solet habent hostem, qui contradicat, & intus submurmurantem tanq̃ absurdum illum Euryclem circunferentes semper incedunt.

Siquis iuxta ciuitatem clypeus. XL Clypeus iuxta ciuitatem

Εἴ τις περὶ πόλιν αἰγίς. id est, Siquis circum urbem clypeus. hoc scommatis iaciebant in eos, qui sparsim ac dissolute ciuitatem obirent palantes. Refertur in Plutarchi collectaneis, nec explicatur.

Rupta ancora. XLI Ancora rup.

Κράδης ῥαγείσης, id est, Rupta crada. Dicebaẽ de iis, qui repente tanquã magnum quiddam facturi prodissent, deinde falsa omnium expectatione turpiter & indecore sese gessissent in negocio. Translatum à tragoediarum histrionibus, qui siquando numen inducendum est, de repente machinis quibusdam

ſublati, in ſumma ſcena apparere conſueuerunt uelut in aere pendentes, hamo quopiā à tergo in cingulum affixo ſuſpenſi. Nam his nonnunquā eueniebat, ut forte fortuna rupta ancora, qua ſuſtinebātur, deciderent, nō ſine magno ſpectatorū riſu, ſuoq; tum malo, tum dedecore. Porrò Crada hoc loco non ficulnum ramum indicat quemadmodum aliâs: ſed uncum illud æs, quo uincti tenebant actores in machina. Iulius Pollux lib. iiii. cap. xix. docet κράδην, appellari ſolitum in comœdia, quod in tragœdiis dicebatur μηχανή. Fuiſſe uero non diſſimile ficui, ſiquidem Attici ficum arborem κράδην uocant. Quanquam quarumlibet arborum rami nonnunq̄ Cradæ dicuntur.

Rem ſuā q̄ſq; meminit

Suam quiſq; homo rem meminit XLII

Plautus in Mercatore, Suam quiſq; homo rem meminit. Sententia prouerbialis, notans cōmunem hominum morem, qui in alieno negocio dormitant, in ſuo quiſq; & uigilat & attentus eſt. Vnde recte monet apud Gellium Ennius,

Hoc tibi ſit argumentum ſemper in promptu ſitum.
Nequid expectes amicos, facere quod per te queas.

In eandemq; ſententiam extat belliſſimus Aeſopi apologus de Caſſita auicula: quæ negauit ullum eſſe periculum, donec res alienis manibus eſſet commiſſa. Alluſit ad prouerbium Plautus in Pœnulo, Ita ne tentas an ſciamus nos meminiſſe noſtra? Eodem alluſit Terentius in Phormione. At ſi talentum rem reliquiſſet decem &c. Quicquid cordi eſt facile meminimus, & plerunq; obliuionis mater eſt negligentia.

Oculo utroq; dormire

In utrumuis dormire oculum. XLIII

Plautus in Pſeudolo, De iſtac re in oculum utrūuis conquieſcito. Senſum habet eundem cū eo, quod ſuperius retulimus, In utramuis dormire aurem. Captatus eſt aūt à Comico iocus ex nouatiōe uerborū. Proinde conſequit̄ ilico: Oculum utrum, an ne in aurem? Et reſpondet nouator. Ad hoc puulgatum eſt nimis. Notat̄ interim cōmune hominū ſtudium in huiuſmodi dictis ſubinde nouandis.

Corinthiis non indignatur Ilium. XLIIII

Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ ἴλιον. id eſt, Incuſat haudquaquam Ilium Corinthios.

Hoc carmine clam exprobramus ignauiam alicui, qui ita ſe geſſerit, ut hoſtes nihil habeant, quod illi magnopere indignentur. Eſt autem carmen Simonidis, quod uelut in contumeliam ſuā ſcriptū iniquo animo tuliſſe Corinthios ſcripſit Ariſtoteles libro Rhetoricorum primo, quòd in bello Troiano, nō admodum egregiam operam nauaſſe uiderentur. Poteſt & huc detorqueri, ueluti ſiquis ita inſulſe ſcripſiſſet aduerſus bonas literas, ut eas ſua infantia commendaſſet potius quàm infamaſſet, κορινθίοισι &c. Plutarchus in uita Dionis aliquanto diuerſius interpretatur adagium, ἀλλά γε ὥσπερ ὁ σιμωνίδης φησὶν ὦ σόσσιε σενεκίων, τοῖς κορινθίοις οὐ μηνιεῖν τὸ ἴλιον, ἐπεὶ μετὰ τῶν ἀχαιῶν, ὅτι κἀκείνοις οἱ περὶ γλαῦκον ἐξ ἀρχῆς κορίνθιοι γεγονότες συμμάχουν προθύμως, id eſt, Sanè quemadmodum inquit Simonides Soſſie Senecio, Corinthiis non indignatur Ilium, quòd unà cum Achiuorum copiis ueniſſent ad bellum, propterea quòd illis quoq; promptis animis fuiſſent auxilio, Glauci comites & ipſi è Corinthiis oriundi. Ex his Plutarchi uerbis liquet illud ſentire prouerbium, leuius offendi oportere, ſiquando læſerint qui quondam ſint benemeriti, ſed præſentem offenſam ſuperioribus officiis condonare.

Maras. XLV

Μάρας, id eſt, Maras, Hoc nomine ferunt fuiſſe quépiam apud Berœam Syriæ ciuitatem, ditiſſimū qdē illum, uerum nihilominus humanū & officioſum in omneis, tum ciues, tum hoſpites. Vnde uulgo receptum, ut id uocabuli tribueret̄ uiris, qui ad multorū utilitatem nati uiderent̄. De hoc longiuſcula narratur fabula in Græcorū collectaneis, ſed mihi ſat uiſum eſt attigiſſe, ne male collocarē operā. Nam neſcio quo pacto prouerbium adulterinum & ſuppoſititium eſſe uidetur. Siquē tenet cognoſcendi libido, extat opus quod Aldus abſolutis iam adagiis meis excudit.

Nannacus

A Nannaco. XLVI

Ἀπὸ ναννάκου, id eſt, A Nannaco. Cum ſignificamus rem ab extrema uſq; antiquitate repetitā. Nannacus rex ante Deucalionem fuiſſe narratur, qui diluuium futurum præuiderit. De quo mentionem fecimus & alibi. Meminit huius & Stephanus in dictione ἰκόνιον, referens alterum ab eodem ortū prouerbium, ἐπὶ κανάκου κλαύσειν, id eſt, Sub Cannaco flere. Etiamſi in Stephano pro κανάκου legimus ἀνάκου. Latini conſimili figura dicunt, ab Aboriginum ſeculo repetita, & perinde quaſi cum Euandri matre loquaris. Non diſcrepat ab hoc illud, πρεσβύτερος κόδρου, καὶ ἀρχαιότερα τῆς διφθέρας λέγεις. id eſt, Antiquior Codro, & antiquiora diphthera loqueris.

Ab aboriginum ſeculo

Aſinus ad tibiam. XLVII

Ὄνος πρὸς αὐλόν, id eſt, Aſinus ad tibiam. Dicendum, ubi quis ea, quæ ſcite dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quædam, quibus nonnullus muſices ſenſus ineſſe uidetur: ut equis, auibus, ſerpentibus. Aſinum nihil mouet cantus. Germanum eſt illi, ὄνος πρὸς

λύραν, id est, Asinus ad lyram.

Oresti pallium texere. XLVIII

ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν. id est, Oresti texere lænam.

Dicebatur, qui munus pararet abusuro. Nam Orestes per insaniam uestes dilacerabat. Est hemistichium heroici carminis decerptum ex Aristophane in Auibus,

εἶτα δ' ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν, ἵνα μὴ ῥιγῶν ἀποδύῃ. id est,

Postea Oresti texere lænam, ut ne horridulus spoliet quem.

Scholium admonet Orestem λωποδύτην quempiam simulando insaniam in tenebris aggredi solere homines eosq; uestibus spoliare. Vnde non inepte dicetur ubi quis admonet dandum aliquid homini furaci ne rapiat. Adagium non est natum ex Aristophane, sed ab illo est affectatum. Nam hac periphrasi notat hyemem.

Pandeletias sententias. XLIX

Πανδελετίους γνώμας, id est, Pandeletiam sententiam, appellat in deterioribus Cratinus, ut citant, morosam ac molestam. A Pandeleto quopiam sycophanta, ex eo genere, qui quo quæstum faciant, dicas impingunt grandes, ut ait Phormio Terentianus, & simili studio ferunt suffragia.

Sibylla uiuacior. L

Sibyllæ uiuacitas prouerbio locum fecit. Propertius Elegiarum libro secundo,

At me non ætas mutabit tota Sibyllæ.

Sibyllæ ætatem pro quantumuis longa posuit. Hanc Vergilius sexto Aeneidos libro, longæuam sacerdotem uocat. Et Seruius eum enarrans locum, adscribit Apollinem amore Sibyllæ captum, ei poscendi quod uellet arbitrium dedisse, illam haustis harenis, tantum poposcisse uitæ. Id Apollo fieri posse respondit, si Erythræam insulam relinqueret, nunquam eam reuisura. Venit itaq; Cumas, ubi corporis uiribus defecta, in sola uoce uitam retinuit. Quod ubi cognouissent illius ciues, incertum inuidia, an cōmiseratione, epistolam ad eam miserūt, creta, antiquo more signatam. At illa uisa terra patria, in mortē resoluta est, Ita uati suæ uerba dedit Phoebus.

E flamma cibum petere. LI

Cibum è flamma petere

Terentius in Eunucho dixit in parasitum, eiusmodi esse, ut uel è flamma cibum peteret, hoc est, quiduis cibi causa passurum, facturumq;. Explicat prouerbium Catullus in epigrammatis.

Bononiensis Rusa Rufulum fallit,
Vxor Menei, sæpe quam in sepulchretis,
Vidistis ipso carpere è rogo cœnam,
Cum deuolutum ex igne, prosequens panem
A semiraso tunderetur ustore.

Reddidit Harpocratem. LII

Harpocratē reddere

Catullus in Epigrāmatis prouerbiali specie dixit, Reddidit Harpocratem, pro eo quod est, imposuit silentium. Carmen est huiusmodi.

Gellius audierat patruum obiurgare solere
Siquis delitias diceret aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod uoluit fecit, nam quamuis irrumet ipsum
Nunc patruum, uerbum non faciet patruus.

Harpocrates deus ita apud ueteres fingebatur, ut digito admoto ori silentiū indiceret, qualis est apud Romanos dea Angerona.

Qui probus Atheniensis. LIII

Atheniensis probus

Plato libro de legibus primo refert prouerbium, τὸ τε λεγόμενον ὑπὸ πολλῶν λεγόμενον, ὡς ὅσοι ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοὶ διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι, δοκεῖ ἀληθέστατα λέγεσθαι, id est, Et quod uulgo dicitur, ex Atheniēsibus qui probi sint, eos egregie probos esse, uerissime dictum uidetur. Sentit autem Plato, in male instituta, maleq; morata Republica qui boni sint, eos natura & insignite bonos esse. Quippe qui neq; fingere putandi sunt probitatem, nimirum inter improbos, quibus morum similitudine poterant etiam cōmendari: neq; corrumpi queant deprauatis aliorum moribus, & uitiorum contagio. Idem dici potest de ciuitate Romana, in qua non corrumpi, eximiæ cuiusdam integritatis argumentū est. Simili argumento Simo Terentianus colligit probitatem filii sui. Deflecti potest ad uitam aulicam, aut studii genus, ad perniciem inuitans.

Digna Cedro. LIIII

Cedro digna

Digna Cedro dicuntur, quæ promererentur immortalitatem, & eiusmodi iudicantur, ut posteritati consecrari debeant. Horatius in arte poetica.

Speramus carmina fingi
Posse linenda cedro. Persius item, Et cedro digna locutus.

Sumptum ab arboris natura, cuius succo quæ sunt illita, non sentiunt cariem. Nam hac arte Numæ libros, cum essent chartacei, durasse ad annos quingentos triginta quinque, terræ infossos, narrat Plinius libro decimotertio, capite decimotertio. Idem libro decimosexto, cedrum inter æternas materias cõmemorat. Dioscorides ait maxime probari succum huius arboris, crassum pellucidum, & odore uehementiore, quique non defluit, sed guttis concrescit manetque. Vim habet diuersam, uiua corpora corrumpit, mortua seruat incorrupta. Vnde à nonnullis dictam esse tradunt, νεκροῦ ζωὴ, id est, Cadaueris uitam. Eodem pertinet illud,

νεκροῦ ζωὴ

Nec scombros metuentia carmina, nec thus. Item Martialis,
Ne nigram cito raptus in culinam,
Cordylas madida tegas papyro. Et Horatius.
Aut fugies Vticam aut uinctus mitteris Ilerdam.

Telemachi olla. LV

Τηλεμάχου χύτρα, id est, Telemachi olla. Meminit huius adagionis Athenæus libro nono tradẽs Telemachum Acharnensem fuisse quempiam, qui plerunque uictitarit fabis, Vnde conicere licet in sordidos dici consuesse..

Alia res sceptrum, alia plectrum. LVI

Equidem haud omnino contenderim esse prouerbium, sed tamen ipse sermonis habitus colorque, adeo similis est prouerbio, ut uix similior sit ficus ficui, quod Stratonicus citharœdus regi Ptolemæo respondit, pertinacius secum de arte canendi disputanti, ἕτερόν ἐστιν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον, id est, Alia res est, ô rex, sceptrum, alia uero plectrum. Locus erit utendi, quoties diues aut potens, fortuna sua fretus, uelut ex æquo disputat cum erudito, cum multo aliud sit diuitem aut fortunatum esse, aliud literatum.

Quæ dolent ea molestum est contingere. LVII

Amphis in Ampelurgo apud Stobæum,
ἐνθ' ἂν ἀτυχῶν ἄνθρωπος τύχοι, In quibus homo est non admodum felix locis,
ἥκιστα τούτοις πλησιάζων ἥδεται. id est, Minime suaue est admouere ad hæc manum.

Vnusquisque inuitus audit sua incõmoda, maxĩe ea, quæ sint cũ aliqua infamia cõiuncta. Veluti turpitudinem generis, uitium formæ, pinde ciuilitatis est, nemini suũ refricare uulnus, nec hulcus tangere.

Aurum igni probatum. LVIII

Ὁ χρυσὸς τῷ πυρὶ δοκιμασθείς, id est, Aurum igni pbatum, dicit is, cuius fides rebus aduersis explorata, spectataque est. Vtitur hac similitudine M. Tullius in epistolis familiaribus libro nono. Pindarus item in Nemeis hymno quarto, ὁ χρυσὸς ἑψόμενος αὐγὰς ἔδειξεν ἁπάσας, id est, Aurum coctum omnem nitorẽ ostẽdit. Rursum in Pythiis hymno decimo, πειρῶντι δὲ χρυσὸς ἐν βασάνῳ πρέπει καὶ νόος ὀρθός, id est, Experienti uero aurum in indice relucet, & mens recta. Theognis,

εὑρήσεις δέ με πᾶσιν ἐπ' ἔργμασιν, ὥσπερ ἄπεφθον
χρυσὸν, ἐρυθρὸν ἰδεῖν, τριβόμενον βασάνῳ. id est,
Omnibus in rebus me comperies uelut aurum
Purum, dulce rubens, indice cum atteritur. Idem alibi,
Εἰς βάσανον δ' ἐλθὼν παρατριβόμενός τε μολίβδῳ Venit ubi ad cotem, & cõfertur in indice plumbo
χρυσὸς ἄπεφθος ἐών, καλὸς ἅπασιν ἔσῃ. .i. Purum aurum cum sit, totum erit egregium.

Aurũ indice exploratum

Vsurpat hãc collationẽ & diuus Petrus apostolus epistola priore, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, id est, Multo pretiosius auro, quod perditur, siue auro pestifero, quod tamen per ignem probatur. Est autem illud auro non citra miraculum peculiare, ut igni nõ solum non fiat deterius, sed magis ac magis enitescat. Itidem is, qui uere bonus est, obiectus malorũ procellis, illustrat animi uirtutem, non amittit. Plinius libro. xxxiii. scribit ob eam præcipue causam aurum omnibus metallis prælatum, quod uni rerum nihil igni depereat, tuto etiam in incendiis durante materia. Quinimo, quo sæpius arserit, hoc magis proficiat ad bonitatem. Idque argumẽtum esse probi auri, si similiter rubeat, ut ignis, atque ipsum obryzum appellant.

Lunam detrahere. LIX

Τὴν σελήνην καθαιρεῖ, id est, Lunam detrahit. Consueuit dici de eo, cui res uehemẽter aduersæ uiderentur. Interpres Apollonii in librum quartũ, natum autumat ab Aglaonice Hegemonis filia, quæ cum ob astrologiæ peritiam, lunæ defectus præsciret, iactabat sese lunam è cœlo deducturam in terras. Eam uocem tam arrogantẽ audiuit Nemesis, moxque pœnas sumpsit. Atque hinc prouerbii origo.

Leonis uestigia quæris. LX

Τοῦ λέοντος ἴχνη ζητεῖς, id est, Leonis uestigia quæris. Dicterium in eum, qui uerbis ferox esset, re timi-

dus. Ductum ab apologo quopiam Aesopico, quo narrant uenatorem quendam pastorem obuium rogasse, nuncubi leonem uidisset, ut eum sibi cômostraret. Atq; eum respondisse: Equidem tibi leonis uestigia mox ostendero: neq; enim procul absunt. Tum ille, satis est, inquit, neque enim ultra quicquam requiro. Conuenit cum eo, quod alio positú est loco, ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνια ζητεῖς, id est, Cum ursus adsit, uestigia quæris.

Non una uehit nauis. LXI *Nauis una non uehit*

Οὐ μία ναῦς ἄγει, id est, Nô una uehit nauis. Prouerbii psonâ ante se gerit. Quo côueniet uti, quoties maiorem hominum multitudiné significamus, q̃ ut eos una nauis possit capere. Veluti siquis dicat, τοὺς ἀπαιδεύτους οὐ μία ναῦς ἄγει, id est, Indoctos nô una nauis uehit. Est aût apud Theognidem.

Τοὺς δ᾽ οὐχ εὑρήσεις διζήμενος, οὐδ᾽ ἐπὶ πάντας Hos non inuenies homines scrutatus & inter
Ἀνθρώπους, οὓς ναῦς μὴ μία πάντας ἄγει. .i. Omnes, quos sanè non uehit una ratis.

Horna messis. LXII

Plautus in Mustellaria, Hornam messem prouerbiali figura dixit, pro maximo emolumento, quasi dicas, tantum lucri, quantum eo anno sit prouenturum in agris. Comici uerba sunt hæc.

Iam pridem me Castor frigida non laui magis lubenter,
Nec unde me melius Scapha reres ædificatum.

Hæc dicuntur à persona puellæ. Tum lena, optans, ut ex eius forma, q̃plurimum cômodi capiatur: Euentus, inquit, omnibus uelut horna messis fuat.

Id puella quippe simplex, qd sibi uellet, nô satis intelligens, Quid, inquit, ea messis attinet ad meá lauationé? Huic figuræ côfine est illud eiusdé in Curculione, Vindemia hæc, huic anui non satis est soli significat adeo bibacem, ut uniuersum uinû, quod eo fit prouenturû anno, parum sit illius siti.

Glaucus comesa herba habitat in mari. LXIII

Γλαῦκος φαγὼν πόαν οἰκεῖ ἐν θαλάσσῃ, id est, Glaucus comesa herba habitat in mari. Dictum apparet per iocum de iis, qui cum perierint, tamen uulgo creduntur uiuere, qualis opinio complureis annos nostratium animos occuparat ad insaniam usq; de principe CAROLO Burgundionum duce, qui cû interisset in bello, tamen haud deerant, qui nô dubitarent magno periculo rerum suarum asseuerare, illum adhuc in uiuis esse. De Glauco Græci fabulam adferunt huiusmodi. Glaucus quispiam fuit Anthedonius piscator, natandi peritia longe omnium primus. Is quo magis esset miraculo, cômentus est imposturam huiusmodi. Enatabat è portu spectantibus Anthedoniis, donec iam extra prospectum esset. Ibi reuersus in terram secessit in locum aliquem semotum, atq; in eo dies complureis commorabatur. Deinde cum uideretur, redibat nans in portum, spectantibus iis qui stabant in litore: Mirantibus autem amicis ac sciscitantibus, ubi nam gentium tandiu cômoratus esset, adsimulabat in marinis fluctibus interim uersatum esse sese. Auxit miraculum altero commento. Hybernis mensibus, cum cæteri piscatores nihil piscium capere possent, ille ciues rogabat, quosnam pisces adduci uellent. Quosq; iussissent, aduehebat, uidelicet iam ante paratos in hunc usum, atq; alibi conclusos. Euenit tandem ut hic impostor à bellua quadam marina deuoraretur. Isq; fuit eius comoediæ finis. Porrò cum non rediret ex more, populari fama iactatum est, Glaucum gustata herba factum immortalem, & in mari uitam agere. Interpres Apollonii poetæ consimilia tradit de Glauco, piscatorem fuisse, qui cum aliquando multitudiné piscium, quos ceperat, defatigatus esset, onus in media abiecit uia. Ibi uero res accidit mira dictu, unus è piscibus, iam moriés gustata herba reuixit. Id Glaucus obseruans, eadem herba comesa, imortalis est redditus. Tandem tædio uitæ semet abiecit in mare. Sunt qui prodant eum uersum in deum marinum, sunt qui in piscem: de quo complura tradidit Athenæus lib. vii. apud qué alicubi citatur Alexis ἐν ἀπεγλαυκωμένῳ. Quòd si reliquas fabulas Græculorum de Glauco cupis cognoscere, lege septimû Athenæi librum, qui usq; ad nauseá, uomitumq; garrit de Glauco pisce, de Glauco dæmone. mihi non licet tantû nugarû hic repetere. Hoc cômentû animo penè reclamante adscripsi. Nam ut simpliciter, quod sentio, dicam, mihi subolet Græcû scriptorem, quisquis is fuit, in hoc finxisse prouerbium, quo fabulam hanc liceret cômemorare. Malui tamen hoc operæ ludere, q̃ quibusdam parum eruditis ansam calumniádi præbere, quòd insciens præterierim, id quod in excusis etiam Græcorum côientariis habeatur.

Pergræcari. LXIIII

Si apud Græcos prouerbia sunt, χαλκιδίζειν, λεσβιάζειν, κρητίζειν, & id genus alia complura, quid est quo minus habeat adagium apud Latinos, quod in Mustellaria dixit Plautus, Pergræcari, pro eo quod est, genialem agere uitam? Nam quid sit pergræcari, ipsa Plauti uerba satis indicant.

Dies, inquit, noctesq; bibite, pergræcamini.
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.

Hactenus ille. M. Tullius in Verré, actione tertia: Fit sermo inter eos & inuitatio ut Græco more bi *Græco more*

beret. Græcorum gens male audit passim apud poetas Latinos, & item apud Ciceronē, nō solum quasi uoluptatibus addicta, & effœminata delitiis, uerūetiam quasi lubrica fide. Siue quòd olim Romanis adhuc rudibus, & antiquā illam obtinētibus seueritatē, Græcorum elegātia luxus uidebatur. Siue quòd studiorum æmulatio, ac mutuū odium in causa fuit, ut eiusmodi probra de Græcis cōscriberent. Siue quòd uere Græcorum nōnulli tales apud Italos fuerunt, quales eos depingit Iuuenalis, id quod nō inficiatur & Lucianus in libro de mercede seruientibus, ut ex illis gentem omnem æstimauerint.

Conos artoxya. LXV

Κόνος ἀρτοξύη, id est, Conos artoxya. De similibus, & inter sese respondentibus. Quidam eruditi putāt conon pistorium esse instrumētum, non dissimile Artoxyæ, quod panarium scalprum uidetur significare. Cæterum ex iis, quæ mox sequuntur apud Suidam, apparet Conos munuscula quæpiam fuisse, quæ pueris dono darentur apta ætati, cuiusmodi sunt armillæ. Proinde uide, ne competat in eos, qui uili, leuiq; munusculo compensant operam alicuius.

Ligulæ qdem non dignus

Ne ligula quidem dignus. LXVI

Κορδύλης οὐκ ἄξιος, id est, Ne ligula qdem dignus dicebatur homo nequā, & nullius pretii. Quod prouerbium durat etiam hodiernis diebus apud Latinos uulgo iactatum. Tametsi magis arbitror piscis cordulæ utilitatem prouerbio fecisse locum. Is est pelamis nisi quod minor, ut testis est Plinius lib. xxxii. capi. undecimo. Cordylarum uilitatem ostendit & Martialis libro undecimo,

Prima tibi dabitur uentri lactuca mouendo
Vtilis, & porris fila resecta suis.
Mox uetus & tenui maior cordyla lacerto,
Sed quæ cum rutæ frondibus oua tegat.
Mox poeta ptiosa memorat ut fallat sodalē,
Mentiar ut uenias, pisces, conchylia, sumen,
Et cortis saturas atq; paludis aues.

Iuxta nauem. LXVII

Κατὰ ναῦν, id est. Iuxta nauem dicuntur, quæ digesta sunt ordine, quæq; quadrant ac congruunt, propterea quòd instrumenta nauium suo quæq; loco reponi soleant. Equidem addubito num in his uerbis sit prouerbium, quæ adscribuntur, κατὰ ναῦν ἄρμενα, id est, Iuxta nauem carbasa. Neq; enim omni nauigio quæuis uela congruunt.

Iuxta cubitum profecit. LXVIII

Κατὰ πῆχυν ἐπεδίδου, id est, Iuxta cubitum pfecit. De eo dicebatur, qui promotus esset ad meliora: siue cum quis ordine legitimo progreditur, siue cum magnis proficit accessionibus. Cubitus enim & modū significat, ut intelligas nihil trāsiliendum, & modum grandiusculum, ut accipias incrementū amplius. Nam minuta latis digitis, aut palmorum porrectu metiri consueuimus.

Comitia de tuo cap. ag.

De tuo capite aguntur comitia. LXIX

Prouerbiali figura dixit Plautus in Aulularia,

Ibo intro ubi de capite meo sunt comitia.

Deliberabatur enim, ducturus'ne esset puellam nec ne quā amabat. Sumptum est à comitiis Romanorum, in quibus populi suffragiis noui magistratus creabantur. Itaq; cum statuitur de re quapiam, à qua pendeat felicitas alicuius, tum de capite illius fieri comitia recte dicentur.

Vsq; ad rauim. LXX

Quemadmodum Græci dicunt, ἄχρι κόρου, id est, Vsq; ad satietatem, ita Plautus, & quidem lepidius dixit usq; ad rauim, pro eo, quod est, improbe, sæpius, clamose, adeo ut uox etiam toties uociferanti raucescat. Est in Aulularia, ad hunc modum,

Huccine detrusisti me ad senem parcissimum,
Vbi siquid poscamus, ad rauim poscamus prius
Quàm quicquam detur.

Cereri sacrificant. LXXI

Item quemadmodum Græci dicunt ἑστίᾳ θύουσι, id est, Lari sacrificant, ita Plautus propemodum indicat apud Latinos dici solere, Cereri sacrificant, siquando in cōuiuio uinum deesset, propterea quòd in huius sacris nefas esset inferre uinum, sicùt apud Græcos in quarundam dearum sacrificiis, ut ostendimus in prouerbio νηφάλια ξύλα. Locus est in Aulularia, his fermè uerbis,

Cererin' mi Strobile hi sunt facturi nuptias?
Qui? Quia temeti nihil allatum intelligo.

Blace inutil.

Inutilior Blace. LXXII

Βλακὸς ἀχρηστότερος, id est, Blace inutilior, aut nequior, In hominē nihili, nulliusq; bonæ frugis dicebatur. Sumptum à pisce usqueadeo uili insipido ac male olenti, ut à canibus quoq; fastidiatur. Est autē piscis,

non dissimilis Siluro: siquid credimus Græcarum etymologiarũ farragini. Nunq̃ enim audiui canes esse piscium auidos. Etsi Silurus is est, quem uulgus appellat Strutioné, hic inter pisces primas tenet. Addit locum esse iuxta Cumas, palustrem opinor ac sterilem, cui nomen Blacia, unde suspicat͂ ortum prouerbium. Hesychius & piscem pro blace blaciam uocat. Adiicit, in Alexandria tributum esse, dictum βλακικανόμον, quod illic pendunt astrologi, eo quod blaces hoc est fatui ad illos conmeent, petentes ex astris oracula. Illud constat, etiã homines stupidos, ignauos, molles & insipidos dici βλάκας, unde βλακεύειν, molliter & ignauiter agere, & βλακικῶς pro stulte & insulse. Apparet ab hac uoce Latinos dixisse Flaccos, & flaccidos, & flaccescere. ἀπὸ τοῦ βλακὸς ἄλις.

ἀλιτήριος. LXXIII

Ἀλιτήριος, uulgo dicebatur, qui per uim raperet aliena. Natum ex euentu huiusmodi. Temporibus Aetolici belli, tanta frumentariæ rei penuria incidit Atheniensibus, ut pauperes coacti fame captiuorum farinam diriperent, inde uox traduci cœpit ad hominem quocunq; modo sceleratum. Plutarchus in commentario de curiositate, diuersam huius nominis originem reddit. Nempe cũ Athenis fame uehementer laboraretur, & hi qui iussi fuerant, frumẽtum non efferrent in publicum, sed domi clanculum molerent ac noctu, curiosi quidam obambulantes obseruato molarum strepitu, eos prodiderunt: atq; hi quidem Aliterii dicti sunt, quemadmodum & sycophantæ. Verum ab hoc cõmento diuersa memorat in problematibus, uolens aliterium à fugiendo dictum. Nam Græcis ἀλέω utrunq; significat, molo & fugio: eoq; uocabulo scribit notatum eum qui tantæ fuisset improbitatis, ut quisquis illum effugere ualuisset, is felix haberetur. Aristophanes in Equitibus, Aliterios appellat eos, qui uiolarunt templum Palladis. ἐκ τῶν ἀλιτηρίων σε φημὶ γεγονέναι τῶν τῆς θεοῦ id est, Aio te esse de numero Aliteriorum, qui deæ arcem inuaserunt. Interpres multa recensens hoc quoq; cõmemorat. Cylon quidam per tyrãnidem occupauit arcem, ac deprehensus est spoliare templum Mineruæ. At ipse quidem effugit nactus opportunitatem, cæterum illius amicos qui ad aram deæ confugerant, inde retractos occiderunt Athenienses. Vnde qui uiolassent supplices ἀλιτήριοι dicebantur. Etenim qui uiolato deæ templo supplices interfecerant, postea supplicio capitis affecti sunt. Deniq; & Ceres dicta est ἀλιτηρία, Et Iuppiter ἀλιτήριος, quòd in publica fame seruassent molitores ne farina diriperetur. Quin & illud admonent: ἀλιτηρίους, dici, qui frustrantur spe sua, nec perficiunt quod tentarunt. Ambiguitas hinc est, quòd ἀλέω duo significat, molo, & aberro. unde & ἀλιτής erro. Porrò ut ἀλιτήριος usurpatur pro sacrilego & impio, ita ἀλιτραίνειν dicuntur qui sacrilegium committunt.

Piscis nequam est, nisi recens. LXXIIII

Piscis nequam est, nisi recens, manet in hunc usq; diem uulgo celebre. Dicitur autem peculiariter in hospitem, aut uulgarem amicum, qui primo quidẽ aduentu non ingratus est, Cæterum ante triduum exactum, putet. Plautus,

Quasi piscis itidem est amator lenæ, nequam est, nisi recens.

Iocatur apud Alexidem quispiam citante Athenæo, quòd cum nonnulli frugaliores abstinerent ab iis, quibus esset anima, ipse nihil huiusmodi attulisset, nempe mercatus pisces mortuos. At hodie qui uendunt, tremore manus assimulant uiuere, ante biduum mortuos.

Nihil homini amico est opportuno amicius. LXXV Amico opp. homini nihil amicius

Gratissimum est officium, quod præstatur in tempore. Contra intempestiuum officium, plerunq; molestum esse solet. Plautus,

Nil homini amico opportuno amicius.

E diuerso nihil differt ab inimicitia, intempestiua beneuolentia.

Asinum in rupes protrudere. LXXVI

Prouerbium olet, quod scribit Horatius in epistolis,

Qui male parentum in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui cum ipsi non sapiant, nolint tamen bene consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam ultro, quò tendunt impellẽdi, ut uel malo docti tandem agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico quopiam, qui cum asinum suum per alpes niuibus obtectas duceret, isq; freno non obediret, iratus in rupes protrusit,

Et merito, quis enim inuitum seruare laboret?

Videre mihi labda. LXXVII Labda mihi uidere

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς λεσβίους, id est, Mihi uidere & labda iuxta Lesbios, fellatricem indicat uelut ænigmate primæ literæ, quæ cõmunis Lesbiis, & uitio quod ei tribuitur genti, quemadmodum indicauimus alibi. Sumptum ex Aristophanis concionatricibus.

Postica sanna. LXXVIII

Persius posticam sannã, puerbialiter appellat clanculariam irrisioné, à gestu ridentium aliquem à tergo,

Posticæ occurrite sannæ. Idem,
O Iane à tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ tantum sitiat canis Apula quantum.
Nam huiusmodi gestibus ab occipitio derident quidam.

Coruus serpentem. LXXIX

Κόραξ τὸν ὄφιν, id est, Coruus serpentẽ, ubi qs suo ipsius inuento perit. sumptum ex Apologo quodam Aesopi. Coruus esuriens serpentẽ in aprico dormientẽ conspicatus rapuit, à quo morsus periit. Cognatum ei, quod aliàs retulimus, κορώνη τὸν σκορπίον, idest, Cornix scorpium. Torquere licebit & in hominem ob edacitatẽ periclitantem: ueluti Diogenes Cynicus, comeso polypo crudo periit.

Cænei hasta. LXXX

Τὸ καινέος δόρυ, id est, Cænei hasta. Cæneus Elati filius, Lapitharum rex prius fuerat elegans puella, è puella cõuersus est in uirum, annuente Neptuno, quem ad coitum admiserat, Cui illud etiam donatum est, ne saucius ullis uulneribus fieri, ferróue occumbere posset, quẽadmodum refert Ouidius xii. transformationũ libro. Ferunt hunc certasse cum Apolline. Præterea morẽ huic fuisse, ut qui ad sese uenirent, iuberet per suam hastam iurare, unde prouerbium arreptum, ut indicat enarrator Apollonii in Argonauticõn primum librum. Quem locum adducit Eustathius in primum Iliados librum. Is addit illum cum esset ætatis suæ hominũ præstantissimus, fixo in medio foro iaculo, præcepisse diis, ut numerarent, qua ferocia offensus Iuppiter pœnas de illo sumpsit. Cum enim bellum gereret cum Lapithis essetq; inuulnerabilis, hoc pacto deuicit hominem. Lapithæ quercus & abietes in eum iaculantes deiecerunt illum in terram.

Pepones. LXXXI

Πέπονες, id est, Pepones, prouerbiali conuicio dicuntur homines molles & effœminati, parumq; uiri. Homerus Iliados B.
ὦ πέπονες, κάκ' ἐλέγχε', ἀχαιΐδες, οὐκέτ' ἀχαιοί. i. O pepones mala ꝓbra, Achiuæ, non enim Achiui.
Eustathius in septimum huius operis librum, ostendit similitudinem sumptã ab eo fructu, qui simulatq; maturuit, dulcis quidem est, uerum flaccidus & inutilis. Quanquam eadem uox aliquoties non conuiciantis est, sed blandius & amicius appellantis, ueluti Iliados Z.
ὦ πέπον ὦ μενέλαε id est, O pepon ô Menelae.

Ῥυποκόνδυλος. LXXXII

Græci ꝓuerbiali cõuicio sordidos & impẽdio parcos, ῥυποκονδύλους appellant, ducto cognomine ab iis, qbus sordes in unguibus insident, nec tantillum sumptus facere uolunt, ut tonsori dent nummulum, qui repurget ungues. Nam ῥύπος ꝓprie sordes eas significat, quæ in summis unguibus manuũ ac digitorum colligunt, & κόνδυλος articulum digitorum. Iulius Pollux lib. vi. cap. iiii. eosdẽ uocat τρυγοβίους quasi fece uiuentes. Quidam adagiũ sic efferunt ἄχθομαι αὐτοῦ τῷ ῥύπῳ, id est, Molestæ sunt mihi illius sordes. Latini item imoderatam parsimoniam, hoc est, uitium, luxui cõtrarium, sordes appellant: hominem ei uitio obnoxium, sordidum.

Iuuenari, LXXXIII

Iuuenari dixit Horatius, tũ noue, tum ꝓuerbialiter, in arte poetica. Græci item νεάζειν, νεανίζειν, νεοθύειν, cõsimili modo usurpãt, pro eo, qđ est iuuenũ more iactãtius, incõsideratius, incõsultius agere, aut siqd aliud ei ætati peculiare uidet. Quod quo longius traducat, hoc fuerit uenustius: ut siqs orationem floridam phaleratãq; dicat νεανίζειν. Eiusdẽ est formæ γυναικίζειν pro, gestu cultuq; repræsentare mulierem. Ob inscitiam rerũ & impotẽtes affectus ætas illa magis est lubrica, unde & νεανικῶς factum dicunt Græci, quod maiore impetu q̃ iudicio gestum est. Basilius in epistola quadam, καὶ ἐνταῦθα δῆλον ὅτι τοὺς οὔπω κατηρτισμένους τὸν ἔσω ἄνθρωπον οὐδὲ εἰς τὸ τέλειον ἐφθακότας τῆς ἡλικίας μέτρον, τούτους περιφέρεσθαι καὶ σαλεύεσθαι, ἡ παροιμία φησίν, Et hic nimirũ qui nondum perfecti sunt secundum interiorem hominẽ, nec adhuc ad perfectũ ætatis modum peruenerunt, circũagi, ac fluctuare dicit ꝓuerbium. Reperitur & ἀκμάζειν, pro eo quod est iuuenilia facere. Sic usus est Hyperides, in oratione cõtra Mantitheũ, & Lysias aduersus Nicarchum tibicinem. Laberius citante Nonio pro eodẽ dixit, adolescenturire, incipio adolescenturire, & nescio quid nugarum facere.

Laudant ut pueri pauonem. LXXXIIII

Prouerbii faciem habet, quod scripsit Iuuenalis in auaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur poetæ.
Didicit laudator auarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Vt pueri Iunonis auem. Idem alibi,
Probitas laudatur & alget.

Notior est metaphora, quàm ut oporteat explicare. Ouidius alicubi de pauo.

Laudatas ostendit auis Iunonia pennas,
Si tacitus spectes, illa recondit opes,

Ἀβλιχηποτεῖας. LXXXV

Ἀβλιχηποτεῖας, olim appellatur formidolosus. Clearchus in Vitis, ut citat Zenodotus, ait quorundam hepati uitiū quoddā accidere, quod eos timidos reddat, atq; hinc, puerbio iactatum cognominis scōma. Videtur autē composita uox, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ καὶ ἧπαρ, quod palleant, plerunq;, quibus hepar est uitiatum, id quod apparet in amantibus. Pallor autē formidolosis conuenit.

Emori risu. LXXXVI

Prouerbiales hyperbolæ sunt & illæ, Emori risu, defluere risu, p uehemēter ridere. Homerus Odysseæ Σ.

Αὐτὰρ μνηστῆρες ἀγαυοὶ
χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον. id est,
Deinde procorum splendida turba
Præ risu emoriens nimio sustollit ad alta Astra manus.

Vsurpauit & Terentius in Eunucho, Omnes risu emoriri.

Hiparchi murus. LXXXVII

Ἱππάρχου τειχίον, id est, Hipparchi murus, dicebatur res quæpiam, quæ magnis constaret impēsis. Hinc natum, quod Hipparchus Pisistrati filius Academiam muro sepsit. Atq; huius rei nomine, magnam pecuniæ uim ab Atheniensibus exegit. Autor Suidas.

Hodie nullus, cras maximus. LXXXVIII

Οὐδεὶς μὲν οὐδεὶς, αὔριον δ' ὑπερμέγας. id est, Qui nullus hodie, cras erit uel maximus.

De eo, cui repēte præterq; spem ingens aliquis honos accesserit. Et uulgo, qui ex īfima cōditione ad dignitatē euehunt, è nihilo dicunt emersisse. Extat apud Aristophanē in Equitibus.

Samiorum mala metuis. LXXXIX

Τὰ σαμίων ὑποπτεύεις, id est, Samiorum metuis mala. Dictitatum de iis, qui metuerent proditionē. Narrant, Athenienses olim in Samios, quoscunque cepissent, inclementius sæuisse, atq; alios interemisse, alios confixisse sama, id est supplicii genus. Samii uicissim siquos cepissent. Atheniensium, hos ad eundē modum excruciabant. Vnde prouerbium Samii literati. Nam Suidas indicat hoc dici solitum de iis, qui metuerent īmedicabiles calamitates. Idem indicat Samen dici genus calamitatis Samiæ, quòd Athenienses notas infames inusserint Samiis captis, mox Samii uicissim Atheniensibus. Duris Samius scriptor multa tragice exaggerat de crudelitate Periclis & Atheniensium in Samios, quæ Plutarchus putat magna ex parte conficta in inuidiam Periclis & Atheniensium. Simili figura dictum est illud τὰ μικρῶν πονηρά.

Pygmæorum acrothinia colosso adaptare. XC

Ἀκροθίνια τῶν πυγμαίων κολοσσῷ ἐφαρμόζειν, id est, Acrothinia Pygmæorum colosso accommodare, dicebant, qui inanē ac stultam sumerēt operam, aut qui præter decorū minima maximis adaptarēt. Veluti siquis rem friuolam & minutam amplissimis, copiosissimisq; laudibus prosequeretur. Philostratus in Niceta: ἠγνόησε δὲ ἀκροθίνια πυγμαῖα κολοσσῷ ἐφαρμόζων, id est, Non ītelligebat autē sese Pygmæa acrothinia colosso accōmodare. Quanquā Suidas hunc locum citans πυγμαίων dicit, non πυγμαῖα. Meminit adagii Eustathius in Odysseæ Φ. Colossi dicuntur uastæ prodigiosæq; magnitudinis statuæ. Nā hinc uox Græcis dicta putatur, quòd illarum proceritatē uisus humanus non assequatur. Pygmeorum qui longissimi sunt, duos pedes & quadrantē non excedūt. Vnde & nomen inditum putant à cubitali proceritate. Est autē gens extremas Ægyptii partes inhabitans, agricolationi dedita, bellum subinde gerēs cum gruibus. Belli causa est, quòd grues sublegunt semina, famēq; inducunt ei regioni. Ita scholiastes in tertium Iliados. Horum fœminæ quinto anno pariunt, octauo sterilescunt. Pygmæorum meminit Iuuenalis Satyra .xiii. Et in hos plurimus iocus in Græcorum epigrammatibus. Porrò acrothinia Græcis primitiæ dicuntur, quòd hæ soleant è summo aceruo tolli. ἄκρον summum, & θὶνες frumentorum acerui dicuntur.

Dii tibi dent tuam mentem. XCI

Dii tibi dent tuam mentem, in insanum congruit, & sua dignum mente. Quid enim precemur infelicius scelestis hominibus? Martialis,

Dii mentem tibi dent tuam Philœni. Horatius,
Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter
Quatenus id facit. Contra Demea Terentianus, Mentem meliorem uobis dari.

Cura est quod audis. XCII

Ad prouerbii speciem accedit Horatianum illud,

Cura esse quod audis.

Conuenit in diuites, qui ita demum felices fuerint, si id studeant esse quod audiunt ab adulatoribus.
Carmen Horatii sic habet,

Tu recte uiuis, si curas esse quod audis.
Iactamus iam pridem omnis te Roma beatum,
Sed uereor, necui de te plusquam tibi credas.

Cautus enim metuit, &c. XCIII

Qui nõ ex aío, sed mali metu cõtinẽt à maleficio, in eos quadrabũt hæ ꝓuerbiales eiusdẽ metaphoræ.

Cautus enim metuit foueam lupus, accipiterq́;
Suspectos laqueos, adopertum miluius hamum.

Nam aliis aliæ tenduntur insidiæ, lupi fouea frondibus contecta capiuntur. Vnde apud Plautum seruus minatur se lenoni, cui nomen Lycus, foueam effossurum. Similis est illa de fuste,

Vertere modum formidine fustis.

Coruus possit tacitus pa. Si coruus possit tacitus pasci. XCIIII

Si breuis apologus autore Fabio paroemiæ genus est, cur nõ illud ẽt ꝓuerbiis annumeremus, qđ scripsit (Horatius,

Sed tacitus pasci si posset coruus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus inuidiæq́;.

Quidam existimant mutuo sumptũ ex apologo, quẽ in libro de deo Socratis refert Apuleius, de coruo prædã nacto, quã uulpes ita intercepit, dum arte persuadet illi, ut canere incipiat. Quadrat in eos, qui siquid bonæ rei nacti sunt, continuo iactant, ostentantq́;, atq; ad eum modum efficiunt, ut alii tũ obsistant, quo minus eiusmodi plura commoda nanciscãt, tum quæ nacti sint interuertant.

Clauam extorquere Herculi. XCV

Qui sibi uendicare conatur, quod alius iam potentior occupauit, non infacete dicetur clauam uelle Herculi extorquere. Idq́; iampridem apud eruditos prouerbii uice celebratur. Natum est autem ab apophthegmate Maronis, cui cum Zoili quidã uitio darent, ꝙ non paucos uersus Homeri pro suis usurpasset, respondit, hoc ipsum magnificum esse facinus, uel Ioui fulmen eripere, uel clauam extorquere de manu Herculis. Macrobius libro Saturnalium quinto, de Marone qui sic usurpauit Homerica, ut fecerit sua. Quia cum tria hæc ex æquo impossibilia putentur, uel Ioui fulmen, uel Herculi clauam, uel uersum Homero subtrahere, quod & si fieri posset, alium tamen nullum deceret, uel fulmẽ præter Iouem iacere, uel certare præter Herculẽ robore, uel canere quod cecinit Homerus, hic opportune in opus suum, quæ prior uates dixerat transferendo, fecit ut sua esse credantur.

Bis interimitur, qui suis armis perit. XCVI

Mimus est ꝓuerbialis, incertũ cuius. Senecæ titulo celebratur, sed falsó. Bis interimitur qui suis armis perit. Magis dolent incommoda, quibus ipsi dedimus occasionem. Natum apparet ex Aesopico apologo. Hunc Gabrias quidam uersibus iambicis complexus est ad hunc modum,

Βλέπει τὸ τραῦμα αἰετὸς τρωθεὶς πάλαι, — Quondam icta pectus aquila uulnus inspicit,
Ἀλγῶν δὲ λοιπὸν ἵστατο καὶ δακρύων. — Multumq́; lachrymans præ dolore constitit.
Βλέπων δ' ὀϊστὸν ὄντα ἐπτερωμένον, — Pennatum ut autem spiculum cernit, papæ,
Βαβαὶ, πτερόν με τὸν πτερωτὸν ὤλεσεν. id est, — Ait, ala me aligeram graui exitio dedit.

Adagium Græcum, quod ex hoc item apologo sumptum est, alio diximus loco,

Silẽtiũ m. or. Mulierem ornat silentium. XCVII

Sophocles in Aiace flagellifero, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. id est,

Decus addit usq; fœminis silentium. Sententia prouerbialis, quã Seruius in primum Aeneidos citat ex Sophocle. Mulier animal natura loquax, nulla re magis cohonestatur, quàm silẽtio, maxime apud uiros, cum de rebus seriis agitur. Sumptũ est ex Homero, apud quem est non semel illud,

Μῦθος δ' ἄνδρεσσι μελήσει. id est, Fueritq́; uiris oratio curæ.

Nec diuus Paulus ius facit mulieribus, ut uel in ecclesia loquantur, sed domi uiros suos interrogent.

Nepam imi. Imitabor Nepam. XCVIII

Imitari Nepam dicitur, qui retrocedit. Id erit prouerbialius, si torqueatur in eum, qui in deterius usq; degenerat, ἐπὶ τὰ μοχθηρότερα βουλεύων. Nam Nepa, quemadmodum autor est Festus Pompeius, Afrorum sydus appellatur cancer, uel, ut quidam putant, scorpius, qui & ipse retrogradus est. Nonius Marcellus negat eam uocem aliud significare quàm scorpium, ex M. Tullii de finibus libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulos, uolare merulas, cornibus uti uideamus boues, nepas aculeis, suam denique cuiq; naturam esse ad uiuendum ducem,
Citat & Manilium,

Ad sydera uectam
Erigonen, ictumq́; nepam, spolioq́; leonem.

Hæc Nonius. At si nepa nihil est q̃ scorpius, mirũ cur Cicero maluerit dicere nepam. Quanq̃ scorpio

quoque peculiare est retrocedere, siquid offendat, & cancer ictu uulnerat. Plautus in Cassina, Retrouersum cedam ad parietem. Imitabor Nepam.

Quod alius condiuit coquus, aliter condiam. XCIX

Vbi quis rem omnem nouat, ac perturbat, cõueniet Plautinum illud ex eadem fabula, non dubiũ quin prouerbiali dictum forma.

Ibo intro, ut id quod alius condiuit coquus ego nunc uicissim
Vt alio pacto condiam, quicquid prandii est, ut paratum ne fiet,
Sietque ei paratum, quod paratum non erat.

Odi puerulos, præcoci sapientia. C

Apuleius in apologia secunda, uersiculum hunc nescio ex quo poeta citat, ceu uulgo celebrem.

Odi puerulos præcoci sapientia.

Vulgo inualuit opinio, ut credant puerulos maturius sapientes, aut non fore uitales, aut dementes futuros, simulatque ad ætatem maturam peruenerint. Plinius libro septimo refert Catonem Censoriũ uelut ex oraculo prodidisse, senilem iuuentam præmaturæ mortis esse signum. Et apud Senecam libro controuersiarum secundo, controuersia prima, Cestius de ingenio Alfii Flauii prædicare cõsueuit, tam mature magnum ingenium, non esse uitale. Talem puerum Sophocles ἀνδρόπαιδα uocat, Citat autẽ hic uersiculus ab interprete Pindari in Pythiis hymno secundo, τὸν ἀνδρόπαιδα δεσπότης ἀπώλεσα. i. Puerũ uirilẽ, dominus ipse perdidi. ἀνδρόπαιδα uocat, quod ætate puer, uiri sapiẽtia præditus esset. Adaptare licebit ad discipulum qui in ipsis statim rudimẽtis sibi placeat. Aristoteles libro rhetoricorum secundo, refert hanc sententiam ex poeta nescio quo, — ἀνδρόπαιδας

οὐ χρή ποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ
παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς. id est,
Quisquis sapit, non unquam oportet, plus satis
Docendo pueros, mox philosophos reddere.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA II

Δούρειος ἵππος. I

Δούρειος ἵππος. id est, Dureus equus de clandestinis insidiis dicebatur, ut ubi repente complures apparerent, qui latebant antea. Sumptũ ab equo Homerico, in quo Græcorum proceres abditi, repente prosilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerus Durateum appellat, ut Odyss. θ. quod trabibus esset contextus.

Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ
Δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ' εἴατο πάντες ἄριστοι
Ἀργείων, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες. id est,

Fatum enim erat perituram urbem, simul ingrederetur
Durateus præcelsus equus, qui clauserat omneis
Primores Danaûm, luctumque necemque ferentes. Troianis.

Plutarchus in uita Themistoclis, narrat illũ aliquando dono rogasse equum à Philide nutritore equorum. Eum is ubi negasset, comminatum fuisse se breui ex illius domo facturum equum δουράτεον, significans se crimina ipsius ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inscitum fuerit, siquis ludũ alicuius eruditi Durateũ equum appellet, quod ex eo breui tempore summi uiri prodierint. De laudatis uiris qui subito alicunde emerserunt apud eruditos frequens est, ut ex illius domo uelut ex equo Troiano prodisse dicantur. M. Tullius Philippica secunda, ad egregii facinoris societatem retulit. In huius me consilii societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non recuso. Aristophanes in auibus prouerbium detorquet in emphasim roboris ac magnitudinis.

ἵππων ὑπόντων μέγεθος ὅσον ὁ δούρειος.

Interpres admonet allusum ad equum æreum insigni magnitudine, qui in acropoli stabat Palladi dicatus à Charidemo, quod ipsa testabatur inscriptio, Verum is ad imitationem equi Troiani cõpositus erat. M. Tullius actione in C. Verrem sexta Troianum equum accipit pro extrema calamitate. Quem concursum factum in oppido putatis, quem clamorem: quem porrò fletum mulierum, quũ uiderent equum Troianum introductum, urbem captam esse dicerent &c. Portas per quas introductus fuerat equus Durius Homerus Iliados γ. σκαιάς, hoc est sinistras appellat, quod læua mẽte Troiani equum illũ induxerint in ciuitatem. Idem pro Murena dicit equum Troianum intus esse, cum sentit, reipublicæ periculũ esse à ciuili discordia. intus, inquit, intus est inquam equus Troianus, à quo nunquam me cõsule dormientes opprimemini. idem pro M. Cœlio, An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos uiros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit?

Cum adsit uia semitam quæris. II

ὁδοῦ παρούσης τὴν ἀτραπὸν ζητεῖς. id est, Cum præstò sit uia, tu requiris semitam.

Citatur ab Eustathio in Odysseæ N. Est autẽ ἀτραπὸς semita, quæ diuersa sit à uia plaustrorũ, quã re giã uocãt. Cõueniet adagiũ in tergiuersatores, qui quo p̃sens negocium suffugiãt, diuerticula captãt.

E culmo spicam conijcere. III

Eustathius Odysseæ ξ. enarrans hunc uersum, quem nos alio citauimus loco,

Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα γιγνώσκειν, ostendit Vlyssem ad prouerbium allusisse, quod plene sic efferatur. ἐκ καλάμης δῆλος ἐστὶν ὁ τεθερισμένος στάχυς, id est, Ex culmo perspicitur spica demessa. Etiam in sene apparet cuiusmodi fuerit iuuenis. Meminit huius loci Aristoteles libro Rheto. iii. indicans per metaphoram senectutem dictam culmum.

Βυσσοδομεύειν. IIII

Βυσσοδομεύειν frequenter est apud Homerum, non citra prouerbii speciem, pro eo, quod est alto pectore moliri quippiam, & clanculum in animo struere insidias. Translatum à fundamentis ædificiorum, quæ profunde iaciuntur. Odysseæ ρ.

Ἐσθλ' ἀγορεύοντες κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδόμευον. id est,

Dicebant bene, sed mente alta praua struebant. Idem alibi.

δόλον φρεσὶ βυσσοδομεύων. id est, Fraudem alta mente uolutans.

Accersitum malum. V

Ἐπισπαστὸν κακὸν, id est, accersitum malũ dicit, cuius ipse tibi causam præbueris. Homerus Odysseæ Σ.

Ἦ τάχα Ἶρος ἄϊρος ἐπισπαστὸν κακὸν ἕξει. id est,

Næ mox perditus Irus habebit, quod sibi quærit
Vltro malum.

Eurymnus. VI

Εὔρυμνος, id est, Eurymnus dictus est olim prouerbio, qui per calumniã conaretur fidos amicos inter sese cõmittere. Nam hic cum moliretur serere dissidium inter Castorẽ & Pollucẽ, alterum apud alterum insimulans, post deprehensus, utrique grauissimas pœnas dedit. Hoc autẽ ferè solet accidere iis, qui malis artibus student dirimere eos, quos insolubili uinculo natura copulauit, ut uxorem & maritum, parentem & filium, ac fratres. Fit enim ut hi redeãt in gratiam, & præteritæ simultatis pœnas utrique repetant ab autore. Id euenit Athenis Hiperbolo qui Niciam ac Alcibiadem conatus est cõmittere.

A furiis oriundus. VII

Ἐρινύων ἀπορρὰξ, id est, A furiis profectus. Olim dicebatur tetra, fœdaque specie, quique μανικὸν βλέπει, quemadmodum ait Aristophanes. Item quod noxium & exitiale sit, id à furiis ortum aiunt, quemadmodum Aiax in tragœdia,

Ἆρ' οὐκ ἐρινὺς τοῦτ' ἐχάλκευσε ξίφος; id est,

An non mucronem hunc furia cudit tartari?

Similes uidentur captiuis ex Pylo. VIII

Ἐοίκασι τοῖς ἐκ τοῦ πύλου ληφθεῖσι τοῖς λακωνικοῖς. id est,

Captiuis mihi Similes uidentur è Pylo Laconicis.

Est apud Aristophanem, ἐν νεφέλαις. Dici solitum de iis, qui uultu sunt miserando, nempe pallidi, squalidi, macilenti. Pylus ciuitas quæpiã Laconicæ, quã obsessam Cleon expugnauit. Qui uero supfuerant à cæde, secum abduxit Athenas, extenuatos, cõfectos, pallidos, deformi specie, sicuti cõsentaneũ est accidisse, tum ob diutinã obsidionẽ, præsertim in insula deserta, quæ rerum necessariarum copiã maligne suppeditabat, tum quòd post expugnatam urbem cõplureis dies in uinculis habiti fuissent. Hæc fermè Zenodotus. De Pylo dictum est nobis aliàs in prouerbio Pylus ante Pylum.

Γύργαθον φυσᾷς. IX

Γύργαθον φυσᾷς, id est, Gyrgathũ spiras, in insanum, frustraque uociferantẽ iaciebat. Gyrgathus lectus est, in quo paralytici, menteque capti, quique uocantur dæmoniaci, uincti iactant sese, multa minitantes, sed frustra. Conueniet igitur in atroces sine uiribus iras. Hesychius indicat Gyrgathon dici uas quoque in quod pistor coctos reponit panes. Græca uox à uoluendo dicta uidetur.

Decora teipsum. X

Γέραιρε σεαυτὸν, id est, honesta teipsum. Iocus prouerbialis in eum, qui se magnificentius gereret. Nam γεραίρειν uenerari est, & honorem habere.

Byzeni libertas. XI

Βυζήνου παῤῥησία. id est, Byzeni libertas, ubi quis audacius, liberiusque loquit. A Byzeno quodam Neptuni filio, cui mos fuerit mira in dicendo libertate uti. Stephanus commemorat Βυζήνην Scythiæ ciuitatem, unde Byzyeni. Eius gentis peculiare est intrepide loqui.

Ἀχρειόγελως. XII

Ἀχρειόγελως prouerbiali nouoque cõposito uerbo dicebat nugator, quique rebus ineptis oblectaretur. Nam ἀχρειόγελως perinde sonat, quasi dicas, temere ridentẽ, quod uitii uel stultitiæ signũ est, uel demẽtiæ.

Protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ. XIIII

Αὐτίκα καὶ φυτὰ δῆλα ἅ μέλλει καρπιμ' ἔσεσθαι. id est,
Protinus apparet quæ fructum planta datura est.
Vel in pueris elucet indoles futuræ probitatis. Protinus in discipulo præsentire licet ꝓfectũ futurũ.

Periit sus. XIIII

Ἀπόλωλεν ὗς καὶ τάλαντον καὶ γάμος, id est, Periit mihi sus, & talentum, & nuptiæ.
Dici suetum, ubi quis frustratus perdidisset operam impensam. Natum à quodã, qui cum apparasset ad nuptias omnia, non est eas assecutus. Affine illi, Oleum & operam perdidi.

Ἀμφιθαλὴς ἔρως, XV

Ἀμφιθαλὴς ἔρως, id est, Vtrinque florens amor, olim dicebat', quoties uterque pariter esset incolumis, ac mutuo respõderet amore. Nã dimidiati dicimur, quoties amicus distrahitur, uelut altera pars nostri. Extat apud Aristophanem in auibus in calce fabulæ. Talem amorem in Eunucho optat Phædria: utinam esset mihi pars æqua amoris tecum. Cõgruit huic Pindaricum illud in Pythiis, φιλέων φιλέοντ' ἄγων ἄγοντα προφρόνως, id est, amans amantem, & ducens ducentem habere.

Ex amphitheto bibisti. XVI

Ἀμφιθέτῳ ἔπιες; i. ex amphitheto bibisti. Dicebat' in eũ, qui meracius, ac largius potaret. Amphithetũ enim erat poculi genus, ita factum, ut quauis ex parte positum staret, nullumque certum haberet fundum. Probabilius est quod inter uaria addit Hesychius Amphitheton esse poculum quod ob magnitudinem tollitur ac reponitur, id Hollandi nautæ uocant busam.

Pronomi barba. XVII

Προνόμου πώγων. i. Pronomi barba, de prælonga dicebatur. Aristoph. in concionatricibus.
Ἀργύῤῥιος γοῦν τὸν προνόμου πώγων' ἔχων λέληθε. id est,
Hucusque latuit ergo Pronomi Argyrrhium Gestare barbam.
Pronomius tibicen quispiam fuit prolixa barba, gestamine non admodum apposito professioni. Quãdoquidem tibicinum molliciem etiam prouerbia notant. Argyrrhius exercitus dux quispiam fuit effœminatus & cinædus, nihil habens uiri præter barbam. Taxatur eodẽ in loco, Epicratis oratoris cuiusdam barba, cui ob idipsum uulgari ioco cognomẽ inditum σακεσφόρος, teste senario, quem Aristophanis interpres citat ex Platone comico.
Ἄναξ ὑπήνης Ἐπικράτης σακεσφόρε. id est, Rex barbæ Epicrates scutifer.
Barbam ob similitudinem scutum uocat, ut & alibi, ἅπασα καὶ μίσει σάκον πρὸς τοῖν γνάθοιν ἔχουσα.
Aristophanes in eundem,
Κἀγὼ γ' Ἐπικράτους οὐκ ὀλίγῳ καλλίονα. id est, Mihi barba multo pulchrior atque Epicratis.
Conuenit igitur in quosdam, qui alioquin mollissimi, uultus uestiumque seueritate, uitæ continentiã præferunt. Est frequens iocus apud Lucianum in barbam philosophorum, Itidem apud Horatium, Iussit sapientem pascere barbam.
Martialis item in huiusmodi quendam iocatur.

Omnibus uestigiis inquirere. XVIII Vestigijs.o.i.

Πᾶσιν ἴχνεσι ζητεῖν, id est, Omnibus inquirere uestigiis dicitur, qui summa cura, summaque diligentia rem peruestigat. Metaphora sumpta est à uenatoribus. M. Tullius actione in Verrem quarta. Ex istis etiã tu retibus effugere te posse confidis? Cum te nos non opinione dubia, sed tuis uestigiis persequantur, quæ tu in tabulis publicis ac recentia reliquisti. Rursus in eadem: ut omnes mortales istius auaritiæ non iam uestigia, sed ipsa cubilia uidere possint. Item actione sexta: Illos ego accusatores puto fuisse, qui huiusmodi hominum furta odore, aut alicubi leuiter presso uestigio persequebant'. Nam nos quidẽ quod facimus in Verre, quem in luto uolutatũ totius corporis uestigiis inuenimus. In Orationẽ pro Cluentio: Quid? Albiana pecunia, uestigiis'ne nobis odoranda est, an ad ipsum cubile uobis ducibus uenire possumus? Et paulo post: Cluentii numus nullus iudici datus ullo uestigio reperitur. In Pisonem: An uero tu parum putas inuestigatas esse à nobis labes imperii tui, stragesque prouinciæ? quas quidem nos in uestigiis odorantes ingressus tuos, sed totis uolutationibus corporis, & cubilibus persecuti sumus. Tuis uestigijs

Apros immittere fontibus. XIX

Qui sibi accersit, optat'ue perniciem allatura, in hunc quadrat Vergilianum illud,
Et liquidis immisi fontibus apros.
Neque enim id sine prouerbii specie dictum apparet. Siquidem apri non tantum bibunt è fonte impressis pedibus, uerumetiam uolutant sese.

E canis podice. XX

Ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ, id est, E canis culo. Dictũ uidetur à Luciano, pro eo quod est, rebus anxiis atque angustis, quòd ea pars arctior sit huic animanti, quamobrem & excernunt difficilius. Nam asinum suum

Hercules hospitatur. XXIX

Ἡρακλῆς ξενίζεται. id est, Hercules accipitur. Dictitatum, ubi quis diutius in conuiuio commorari uideretur: propterea quòd qui recepissent Herculem hospitio conuiuioq́;, his multum temporis erat opperiendum, donec ille satur esset. Nam famelicum commouere parum erat tutum. Nec facile saturabatur, edax, adeo ut legatur solidos etiam boues uno deuorasse conuiuio. Vnde Græcis ἀδηφάγος dictus est: & huic Larum auem consecrarunt, & ipsam βουφάγον. Legitur & certamen iniisse cum Lepreo quodam uter citius bouem conficeret: Hæc aliaq́; permulta refert Athenæus libro decimo de huius edacitate: addens & Thasio cuidam athletæ, cui nomen Theagenes, tū & Miloni Crotoniatæ bouem uno die confectum fuisse. Tales conuiuæ contingant hostibus.

Etiam in deorum cœtu. XXX

Deorū cœtus

Κἂν θεῶν ἀγορᾷ, id est, Etiam in deorum cœtu, seu concione. Quidam interpretātur de maiorem in modum probis & æquis: quidam de uehementer maledicis. Addunt locum quempiam esse in Eleusine, uicinum Anactoro, uocatum θεῶν ἀγοράν, in quem non ingrediebantur, nisi bene ominantes: unde de quopiam præter modum maledico dicebant, οὗτος κἂν θεῶν ἀγορᾷ δυσφημήσει, id est, Hic uel in deorum concione, male ominata loquetur.

Calliphanes. XXXI

Καλλιφάνης, Calliphanes. Ridicula quædam huius hominis ambitio, prouerbiali ioco fecit locum. Aiunt enim huic fuisse poetæ morem, ut diuersorum carminum & orationum initia conscriberet, ad tres aut quatuor uersus, eaq́; pronunciaret, ostentaretq́;, quo commētum ignorantibus, multiscius & eruditus uideretur. Meminit huius Athenæus Diphnosophistarum libro primo, aitq́; cognomen fuisse Parabryсontis. Neq́; uero desunt his nostris temporibus id genus impostores literarii, quibus hoc modo studium est, ex summis aliquot diuersæ professionis autoribus locos aliquot insignes, nec eos admodum uulgatos ediscere. Quibus instructi, non uerentur in conciliabulis quemuis quantumlibet eruditum adoriri. Atq́; illud assequuntur prompte decantandis illis locis suis, ut imperitis planè Solones esse uideantur. Cum quibus tamen Solonibus, si tertium, aut quartum cōgrediare, deum immortalem nihil infantius, nihil indoctius, uidelicet thesauris illis semel effusis. Vix hæc scribens à risu tempero, cum recordor Calliphanis cuiusdam, quem olim cognoui, cum in familia clarissimi patris Henrici Bergensis episcopi Cameracini uersarer. Sed nomini parcetur, propter conuictum domesticum. Is permulta uolumina concinnabat exornabatq́;: sed chartis inanibus, nisi quòd in fronte uidere erat magnificos quosdam titulos: uelut carminum, orationum, epistolarum. Singulis præscriptum erat hominis tergeminum nomen, ut qui titulos forte legissent, crederent eruditum, & in literis multa magnaq́; molientem.

Cauda blandiri. XXXII

Κέρκῳ σαίνειν. i. Cauda blandiri dicuntur, qui spe cōmodi cuipiam adulantur. Aristophanes in Equitibus,

Ὃς κέρκῳ σαίνων, ὁπότ' ἂν δειπνῇς, ἐπιτηρῶν, Qui cauda alludens cum cœnam obseruat, amica,

Ἐξέδεταί σου τοὔψον ὅπου σὺ ἂν ἄλλοσε χάσκῃς. i. Te spectante aliò tua edulia deuorat ille.

αἰκάλλειν

Pro eodē frequēter usurpat αἰκάλλειν, q́d canū est, auribus cauda totoq́; corpore blādientium, in equit.

Τὰ μὲν λόγι' αἰκάλλει με. id est, Oracula quidem blandiuntur hæc mihi.

θωπεύειν

θωπεύειν item ab animante dictum est, si Græco etymologico credimus. Thos græci lupi genus est. Blandiuntur enim & lupi quidam more canum. Thoas refert Plinius libro octauo cap. xxxiiii. de luporum quidem genere, sed quod homini sit amicum animal. An hinc dicatur θωπεύειν, dubito.

Crater litium. XXXIII

Κρατὴρ κακῶν, id est, Cratera malorum. De re permolesta, siue de homine litium autore.

Aristophanes in Acharnensibus,

Κρατὴρ κακῶν, τριπτὴρ δικῶν. id est,

Crater malorum, sector litium, calumniatorem significans, & quadruplatorem.

Lampon iurat per anserem. XXXIIII

Λάμπων ὄμνυσι τὸν χῆνα, id est, Lampon iurat per anserem. Ita loquebantur, ubi quis decipere tentaret iureiurando. Lampon sacrificus quispiam fuit, ac uates, & oraculorum autor. Is solitus est per anserē iurare, tanquam per auem auguralem. Vel quòd olim ita instituerat Radamanthus, ne per deorum aliquem iuraretur, sed per canem, anserem, id quod Socrati familiare apud Platonem. Tradunt hoc Lampone autore factum, ut Athenienses Coloniam miserint in Sybarim. Adagii meminit Aristophanes in Auibus, λάμπων δ' ὄμνυσιν ἔτι καὶ νυνὶ τὸν χῆν' ὅταν ἐξαπατᾷ τί, id est, Lampon etiam nunc iurat per anserem, ubi quis fallit in aliquo.

Palpo percutere. XXXV

Palpo percutere dicitur, qui blanditur, ac spem inanem uerbis iniicit. Plautus in Mercatore, Liberum, caput tibi faciam, paucos menses. Palpo percutis. Egon' ausim usquam quicquam facinus falsum proloqui?

Idem alibi, Mihi obtrudere non potes palpum. Translatum ab equisonibus, qui plausu manus blandiuntur equis. Vergilius tertio Georgicon libro,

Tum magis atq; magis blandis gaudere magistri
Laudibus, & plausæ sonitum ceruicis amare.

Horatius in Satyris,

Cui male si palpere, recalcitrat undiq; tutus.

Eximere è manu manubrium. XXXVI *Manubriũ è manu exime.*

Figura prouerbiali dixit Plautus: Eximere è manu manubrium, pro eo quod est, iam paranti facere quippiam, extorquere peragendi facultatem. Locus est in Aulularia, Capio fustem, obtrunco gallum, furem manifestarium. Credo ego ædepol illi mercedem gallo pollicitos coquos, si id palàm fecisset. exemi ex manu manubrium. Translatum ab eo, cui iam uibrato gladio percussuro, repente capulus excutitur è manibus.

Alybantis hospitis munera. XXXVII

Τὰ δῶρα τοῦ ἐξ ἀλύβαντος ξένου, ἢ τὰ τοῦ ἀλυβαντίου ἑταίρου ξένια, id est, Munera Alybantis hospitis, aut Alybantii amici xenia. Eustathius interpres Homeri, putat recte prouerbio dici posse, quoties fit, ut aliquis falsò iactet se magna largitum esse, seu uerbis duntaxat, non re præstet beneficiũ. Nam apud Homerum ultimo Odysseæ libro Vlysses ignoto habitu cum Laerte patre colloquens adsimulat se Alybantium esse Aphidantis opulentissimi uiri filium, & quondam Vlyssem exceptum hospitio, muneribus amplissimis donatum à se dimisisse,

Εἰμὶ γὰρ, inquit, ἐξ ἀλύβαντος, ὅθι κλυτὰ δώματα ναίω,
υἱὸς ἀφείδαντος πολυπημονίδαο ἄνακτος.
Αὐτὰρ ἐμοίγ' ὄνομ' ἐστὶν ἐπήριτος. id est,
Sum ex Alybante oriundus, ubi mihi splendida tecta,
Regis Aphidantis proles Polypemonidai,
Est mihi nomen Eperitus Ac paulo superius,

Τὸν μὲν ἐγὼ πρὸς δώματ' ἄγων εὖ ἐξείνισσα,
Ἐνδυκέως φιλέων πολλῶν κατὰ οἶκον ἐόντων,
Καί οἱ δῶρα πόρον ξεινήϊα οἷα ἐῴκει.
Χρυσοῦ μέν οἱ δῶκ' εὐεργέος ἑπτὰ τάλαντα,
Δῶκα δέ οἱ κρατῆρα πανάργυρον ἀνθεμόεντα,
Δώδεκα δ' ἁπλοΐδας χλαίνας, τόσσους δὲ τάπητας,
Τόσσα δὲ φάρεα καλὰ, τόσους δ' ἐπὶ τοῖσι χιτῶνας,
Χωρὶς δ' αὖτε γυναῖκας ἀμύμονα, ἔργα εἰδυίας
Τέσσαρας, εἰδαλίμας ἃς ἤθελεν αὐτὸς ἑλέσθαι. .i.

Hunc equidem tecto induxi, accepiq; benigne,
Sollicite; fouens ex his quæ plurima nostris
Aedibus exuperant, atq; hospita munera deinde
Adieci tali dare quæ decuisset amico,
Auri cælati tribui septena talenta.
Donaui pateram ex solido depictam argento.
Bis senas textu donaui simplice lænas,
Pallia adhæc totidem adieci, totidemq; subuclas,
Insuper ancillas nitidas, atq; arte manuq;
Quattuor egregias, sibi quas delegerat ipse.

Fungus. XXXVIII

Plautus in Bacchidibus, fungum dixit pro stupido, impenseq; credulo, Vel quia fungus per se insipida quæpiã res est, uel quòd mollis ac fragilis, uel quòd subito prorũpat. Plautina uerba sunt hæc: Adeon me fuisse fungũ, ut qui illi crederẽ. Idem in eadẽ fabula. Quicũq; ubi sunt, qui fuere, quiq; futuri sunt posthac stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, buccones, blenni, solus ego omnes ante eo stultitia.

Eurycles. XXXIX

Εὐρυκλῆς, Eurycles uulgato cognomine dicebatur, qui de se suisq; incõmodis aliqd diuinaret. Nam hoc nomine uates fuit quispiam ἐγγαστρίμυθος cognominatus. hinc, ni fallor, quòd ex astris uera p̃diceret, παρὰ τὸ ἐτάζειν. Meminit & Suidas, quanquã apud hũc ἐγγαστρίμυθος scriptum est, id est, diuinus siue uentriloquus. Refertur in collectaneis adagionum Plutarcho inscriptis. Vsurpatur autẽ à Platone in Sophista. Taxans enim eos, qui perplexis & absurdis rõnibus produnt suã ineptiam, addit, οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐξελεγξόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον ὥσπερ τὸν ἄτοπον εὐρυκλέα περιφέροντες ἀεὶ πορεύονται. id est, Nõ opus est aliis à quibus redarguantur, sed domi quod dici solet habent hostem, qui contradicat, & intus submurmurantem tanq̃ absurdum illum Euryclem circunferentes semper incedunt.

Siquis iuxta ciuitatem clypeus. XL *Clypeus iuxta ciuitatem*

Εἴ τις περὶ πόλιν αἰγίς. id est, Siquis circum urbem clypeus. hoc scommatis iaciebant in eos, qui sparsim ac dissolute ciuitatem obirent palantes. Refertur in Plutarchi collectaneis, nec explicatur.

Rupta ancora. XLI *Ancora rup.*

Κράδης ἐρραγείσης, id est, Rupta crada. Dicebat de iis, qui repente tanquã magnum quiddam facturi prodissent, deinde falsa omnium expectatione turpiter & indecore sese gessissent in negocio. Translatum à tragœdiarum histrionibus, qui siquando numen inducendum est, de repente machinis quibusdam

sublati, in summa scena apparere consueuerunt uelut in aere pendentes, hamo quopiã à tergo in cingulum affixo suspensi. Nam his nonnunquã eueniebat, ut forte fortuna rupta ancora, qua sustinebãtur, deciderent, nõ sine magno spectatorũ risu, suoq; tum malo, tum dedecore. Porrò Crada hoc loco non ficulnum ramum indicat quemadmodum aliâs: sed uncum illud æs, quo uincti tenebant actores in machina. Iulius Pollux lib. iiii. cap. xix. docet κράδην, appellari solitum in comœdia, quod in tragœdiis dicebatur μηχανή. Fuisse uero non dissimile ficui, siquidem Attici ficum arborem κράδην uocant. Quanquam quarumlibet arborum rami nonnunq̃ Cradæ dicuntur.

Rem suã quisq; meminit

Suam quisq; homo rem meminit XLII

Plautus in Mercatore, Suam quisq; homo rem meminit. Sententia prouerbialis, notans cõmunem hominum morem, qui in alieno negocio dormitant, in suo quisq; & uigilat & attentus est. Vnde recte monet apud Gellium Ennius,

Hoc tibi sit argumentum semper in promptu situm.

Nequid expectes amicos, facere quod per te queas.

In eandemq; sententiam extat bellissimus Aesopi apologus de Cassita auicula: quæ negauit ullum esse periculum, donec res alienis manibus esset commissa. Allusit ad prouerbium Plautus in Pœnulo, Ita ne tentas an sciamus nos meminisse nostra? Eodem allusit Terentius in Phormione. At si talentũm rem reliquisset decem &c. Quicquid cordi est facile meminimus, & plerunq; obliuionis mater est negligentia.

Oculo utroq; dormire

In utrumuis dormire oculum. XLIII

Plautus in Pseudolo, De istac re in oculum utrũuis conquiescito. Sensum habet eundem cũ eo, quod superius retulimus, In utramuis dormire aurem. Captatus est aũt à Comico iocus ex nouatiõe uerborũ. Proinde consequit̃ ilico: Oculum utrum, an'ne in aurem? Et respondet nouator. Ad hoc puulgatum est nimis. Notat̃ interim cõmune hominũ studium in huiusmodi dictis subinde nouandis.

Corinthiis non indignatur Ilium. XLIIII

Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ ἴλιον. id est, Incusat haudquaquam Ilium Corinthios.

Hoc carmine clam exprobramus ignauiam alicui, qui ita se gesserit, ut hostes nihil habeant, quod illi magnopere indignentur. Est autem carmen Simonidis, quod uelut in contumeliam suã scriptũ iniquo animo tulisse Corinthios scripsit Aristoteles libro Rhetoricorum primo, quòd in bello Troiano, nõ admodum egregiam operam nauasse uiderentur. Potest & huc detorqueri, ueluti siquis ita insulse scripsisset aduersus bonas literas, ut eas sua infantia commendasset potius quàm infamasset, κορινθίοισι &c. Plutarchus in uita Dionis aliquanto diuersius interpretatur adagium, κρὰ γε ὥσπερ ὁ σιμωνίδης φησὶν ὦ σόσσιε σενεκίων, τοῖς κορινθίοις οὐ μέμφεται τὸ ἴλιον, ἐπιστρατεύσασι μετὰ τῶν ἀχαιῶν, ὅτι κἀκείνοις οἱ περὶ γλαῦκον ἐξ ἀρχῆς κορίνθιοι γεγονότες συμμάχουν προθύμως, id est, Sanè quemadmodum inquit Simonides Sossie Senecio, Corinthiis non indignatur Ilium, quòd unà cum Achiuorum copiis uenissent ad bellum, propterea quòd illis quoq; promptis animis fuissent auxilio, Glauci comites & ipsi è Corinthiis oriundi. Ex his Plutarchi uerbis liquet illud sentire prouerbium, leuius offendi oportere, siquando læserint qui quondam sint benemeriti, sed præsentem offensam superioribus officiis condonare.

Maras. XLV

Μάρας, id est, Maras, Hoc nomine ferunt fuisse quépiam apud Berœam Syriæ ciuitatem, ditissimũ qdé illum, uerum nihilominus humanũ & officiosum in omneis, tum ciues, tum hospites. Vnde uulgo receptum, ut id uocabuli tribueret̃ uiris, qui ad multorũ utilitatem nati uiderent̃. De hoc longiuscula narratur fabula in Græcorũ collectaneis, sed mihi sat uisum est attigisse, ne male collocarẽ operã. Nam nescio quo pacto prouerbium adulterinum & supposititium esse uidetur. Siquẽ tenet cognoscendi libido, extat opus quod Aldus absolutis iam adagiis meis excudit.

Nannacus

A Nannaco. XLVI

Ἀπὸ νοννάκου, id est, A Nannaco. Cum significamus rem ab extrema usq; antiquitate repetitã. Nannacus rex ante Deucalionem fuisse narratur, qui diluuium futurum præuiderit. De quo mentionem fecimus & alibi. Meminit huius & Stephanus in dictione ἰκόνιον, referens alterum ab eodem ortũ prouerbium, ὑπὲρ καννάκου κλαύσειν, id est, Sub Cannaco flere. Etiamsi in Stephano pro καννάκου legimus ἀνάκου. Latini consimili figura dicunt, ab Aboriginum seculo repetita, & perinde quasi cum Euandri matre loquaris. Non discrepat ab hoc illud, πρεσβύτερος κόδρου. καὶ ἀρχαιότερα τῆς διφθέρας λέγεις. id est, Antiquior Codro, & antiquiora diphthera loqueris.

Ab aboriginum seculo

Asinus ad tibiam. XLVII

Ὄνος πρὸς αὐλόν, id est, Asinus ad tibiam. Dicendum, ubi quis ea, quæ scite dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quædam, quibus nonnullus musices sensus inesse uidetur: ut equis, auibus, serpentibus. Asinum nihil mouet cantus. Germanum est illi, ὄνος πρὸς

λύραν, id est, Asinus ad lyram.

Oresti pallium texere. XLVIII

Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν. id est, Oresti texere lænam.

Dicebatur, qui munus pararet abusuro. Nam Orestes per insaniam uestes dilacerabat. Est hemistichium heroici carminis decerptum ex Aristophane in Auibus,

Εἶτα δ᾽ Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν, ἵνα μὴ ῥιγῶν ἀποδύῃ. id est,

Postea Oresti texere lænam, ut ne horridulus spoliet quem.

Scholium admonet Orestem λωποδύτην quempiam simulando insaniam in tenebris aggredi solere homines eosq; uestibus spoliare. Vnde non inepte dicetur ubi quis admonet dandum aliquid homini furaci ne rapiat. Adagium non est natum ex Aristophane, sed ab illo est affectatum. Nam hac periphrasi notat hyemem.

Pandeletias sententias. XLIX

Πανδελετίου γνώμας, id est, Pandeletiam sententiam, appellat in deterioribus Cratinus, ut citant, morosam ac molestam. A Pandeleto quopiam sycophanta, ex eorum genere, qui quo quæstum faciant, dicas impingunt grandes, ut ait Phormio Terentianus, & simili studio ferunt suffragia.

Sibylla uiuacior. L

Sibyllæ uiuacitas prouerbio locum fecit. Propertius Elegiarum libro secundo,

At me non ætas mutabit tota Sibyllæ.

Sibyllæ ætatem pro quantumuis longa posuit. Hanc Vergilius sexto Aeneidos libro, longæuam sacerdotem uocat. Et Seruius eum enarrans locum, adscribit Apollinem amore Sibyllæ captum, ei poscendi quod uellet arbitrium dedisse, illam haustis harenis, tantum poposcisse uitæ. Id Apollo fieri posse respondit, si Erythræam insulam relinqueret, nunquam eam reuisura. Venit itaq; Cumas, ubi corporis uiribus defecta, in sola uoce uitam retinuit. Quod ubi cognouissent illius ciues, incertum inuidia, an cõmiseratione, epistolam ad eam miserũt, creta, antiquo more signatam. At illa uisa terra patria, in mortẽ resoluta est, Ita uati suæ uerba dedit Phoebus.

E flamma cibum petere. LI

Cibum è flamma petere

Terentius in Eunucho dixit in parasitum, eiusmodi esse, ut uel è flamma cibum peteret, hoc est, quiduis cibi causa passurum, facturumq;. Explicat prouerbium Catullus in epigrammatis.

Bononiensis Rufa Rufulum fallit,
Vxor Menei, sæpe quam in sepulchretis,
Vidistis ipso carpere è rogo cœnam,
Cum deuolutum ex igne, prosequens panem
A semiraso tunderetur ustore.

Reddidit Harpocratem. LII

Harpocratẽ reddere

Catullus in Epigrãmatis prouerbiali specie dixit, Reddidit Harpocratem, pro eo quod est, imposuit silentium. Carmen est huiusmodi.

Gellius audierat patruum obiurgare solere
Siquis delitias diceret aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod uoluit fecit, nam quamuis irrumet ipsum
Nunc patruum, uerbum non faciet patruus.

Harpocrates deus ita apud ueteres fingebatur, ut digito admoto ori silentiũ indiceret, qualis est apud Romanos dea Angerona.

Qui probus Atheniensis. LIII

Atheniensis probus

Plato libro de legibus primo refert prouerbium, τό τε παρὰ πολλῶν λεγόμενον, ὡς ὅσοι Ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοὶ διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι, δοκεῖ ἀληθέστατα λέγεσθαι, id est, Et quod uulgo dicitur, ex Atheniẽsibus qui probi sint, eos egregie probos esse, uerissime dictum uidetur. Sentit autem Plato, in male instituta, maleq; morata Republica qui boni sint, eos natura & insignite bonos esse. Quippe qui neq; fingere putandi sunt probitatem, nimirum inter improbos, quibus morum similitudine poterant etiam cõmendari: neq; corrumpi queant deprauatis aliorum moribus, & uitiorum contagio. Idem dici potest de ciuitate Romana, in qua non corrumpi, eximiæ cuiusdam integritatis argumentũ est. Simili argumento Simo Terentianus colligit probitatem filii sui. Deflecti potest ad uitam aulicam, aut studii genus, ad perniciem inuitans.

Digna Cedro. LIIII

Cedro digna

Digna Cedro dicuntur, quæ promerentur immortalitatem, & eiusmodi iudicantur, ut posteritati consecrari debeant. Horatius in arte poetica.

Speramus carmina fingi
Posse linenda cedro. Persius item, Et cedro digna locutus.

Sumptum ab arboris natura, cuius succo quæ sunt illita, non sentiunt cariem. Nam hac arte Numæ libros, cum essent chartacei, durasse ad annos quingentos triginta quinq;, terræ infossos, narrat Plinius libro decimotertio, capite decimotertio. Idem libro decimosexto, cedrum inter æternas materias cõmemorat. Dioscorides ait maxime probari succum huius arboris, crassum pellucidum, & odore uehementiore, quiq; non defluit, sed guttis concrescit manetq;. Vim habet diuersam, uiua corpora corrumpit, mortua seruat incorrupta. Vnde à nonnullis dictam esse tradunt, νεκροῦ ζωὴ, id est, Cadaueris uitam. Eodem pertinet illud,

νεκροῦ ζωὴ

Nec scombros metuentia carmina, nec thus. Item Martialis,
Ne nigram cito raptus in culinam,
Cordylas madida tegas papyro. Et Horatius.
Aut fugies Vticam aut uinctus mitteris Ilerdam.

Telemachi olla. LV

Τηλεμάχου χύτρα, id est, Telemachi olla. Meminit huius adagionis Athenæus libro nono tradẽs Telemachum Acharnensem fuisse quempiam, qui plerunq; uictitarit fabis, Vnde conicere licet in sordidos dici consuesse..

Alia res sceptrum, alia plectrum. LVI

Equidem haud omnino contenderim esse prouerbium, sed tamen ipse sermonis habitus colorq;, adeo similis est prouerbio, ut uix similior sit ficus ficui, quod Stratonicus citharoedus regi Ptolemæo respondit, pertinacius secum de arte canendi disputanti, ἕτερόν ἐστιν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον, id est, Alia res est, ô rex, sceptrum, alia uero plectrum. Locus erit utendi, quoties diues aut potens, fortuna sua fretus, uelut ex æquo disputat cum erudito, cum multo aliud sit diuitem aut fortunatum esse, aliud literatum.

Quæ dolent ea molestum est contingere. LVII

Amphis in Ampelurgo apud Stobæum,
Ἐν οἷς ἂν ἀτυχῶν ἄνθρωπος τόποις, In quibus homo est non admodum felix locis,
Ἥκιστα τούτοις πλησιάζων ἥδεται. id est, Minime suaue est admouere ad hæc manum.

Vnusquisq; inuitus audit sua incõmoda, maxĩe ea, quæ sint cũ aliqua infamia cõiuncta. Veluti turpitudinem generis, uitium formæ, ꝓinde ciuilitatis est, nemini suũ refricare uulnus, nec hulcus tangere.

Aurum igni probatum. LVIII

Ὁ χρυσὸς τῷ πυρὶ δοκιμασθείς, id est, Aurum igni ꝓbatum, dicit̃ is, cuius fides rebus aduersis explorata, spectataq; est. Vtitur hac similitudine M. Tullius in epistolis familiaribus libro nono. Pindarus item in Nemeis hymno quarto, ὁ χρυσὸς ἑψόμενος αὐγὰς ἔδειξεν ἁπάσας, id est, Aurum coctum omnem nitorẽ ostẽdit. Rursum in Pythiis hymno decimo, πειρῶντι δὲ χρυσὸς ἐν βασάνῳ πρέπει καὶ νόος ὀρθός, id est, Experienti uero aurum in indice relucet, & mens recta. Theognis,

Εὑρήσεις δέ με πᾶσιν ἐπ' ἔργμασιν, ὥσπερ ἄπεφθον
Χρυσὸν, ἐρυθρὸν ἰδεῖν, τριβόμενον βασάνῳ. id est,
Omnibus in rebus me comperies uelut aurum
Purum, dulce rubens, indice cum atteritur. Idem alibi,

Aurũ indice exploratum

Εἰς βάσανον δ' ἐλθὼν παρατριβόμενός τε μολίβδῳ Venit ubi ad cotem, & cõfertur in indice plumbo
Χρυσὸς ἄπεφθος ἐὼν, καλὸς ἅπασιν ἔσῃ. .i. Purum aurum cum sit, totum erit egregium.

Vsurpat hãc collationẽ & diuus Petrus apostolus epistola priore, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, id est, Multo pretiosius auro, quod perditur, siue auro pestifero, quod tamen per ignem probatur. Est autem illud auro non citra miraculum peculiare, ut igni nõ solum non fiat deterius, sed magis ac magis enitescat. Itidem is, qui uere bonus est, obiectus malorũ procellis, illustrat animi uirtutem, non amittit. Plinius libro. xxxiii. scribit ob eam præcipue causam aurum omnibus metallis prælatum, quod uni rerum nihil igni depereat, tuto etiam in incendiis durante materia. Quinimo, quo sæpius arserit, hoc magis proficiat ad bonitatem. Idq; argumẽtum esse probi auri, si similiter rubeat, ut ignis, atq; ipsum obryzum appellant.

Lunam detrahere. LIX

Τὴν σελήνην καθαιρεῖ, id est, Lunam detrahit. Consueuit dici de eo, cui res uehemẽter aduersæ uiderent. Interpres Apollonii in librum quartũ, natum autumat ab Aglaonice Hegemonis filia, quæ cum ob astrologiæ peritiam, lunæ defectus præsciret, iactabat sese lunam è coelo deducturam in terras. Eam uocem tam arrogantẽ audiuit Nemesis, moxq; poenas sumpsit. Atq; hinc prouerbii origo.

Leonis uestigia quæris. LX

Τοῦ λέοντος ἴχνη ζητεῖς, id est, Leonis uestigia quæris. Dicterium in eum, qui uerbis ferox esset, re timi-

dus. Ductum ab apologo quopiam Aesopico, quo narrant uenatorem quendam pastorem obuium rogasse, nuncubi leonem uidisset, ut eum sibi cōmostraret. Atq; eum respondisse: Equidem tibi leonis uestigia mox ostendero: neq; enim procul absunt. Tum ille, satis est, inquit, neque enim ultra quicquam requiro. Conuenit cum eo, quod alio positū est loco, ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνια ζητεῖς, id est, Cum ursus adsit, uestigia quæris.

Non una uehit nauis. LXI *Nauis una non uehit*

οὐ μία ναῦς ἄγει, id est, Nō una uehit nauis. Prouerbii p̄sonā ante se gerit. Quo cōueniet uti, quoties maiorem hominum multitudinē significamus, q̄ ut eos una nauis possit capere. Veluti siquis dicat, τοὺς ἀπαιδεύτους οὐ μία ναῦς ἄγει, id est, Indoctos nō una nauis uehit. Est aūt apud Theognidem.

Τοὺς δ' οὐχ εὑρήσεις διζήμενος, οὐδ' ἐπὶ πάντας | Hos non inuenies homines scrutatus & inter
Ἀνθρώπους, οὓς ναῦς μὴ μία πάντας ἄγει. .i. | Omnes, quos sanè non uehit una ratis.

Horna messis. LXII

Plautus in Mustellaria, Hornam messem prouerbiali figura dixit, pro maximo emolumento, quasi dicas, tantum lucri, quantum eo anno sit prouenturum in agris. Comici uerba sunt hæc.

Iam pridem me Castor frigida non laui magis lubenter,
Nec unde me melius Scapha reres ædificatum.

Hæc dicuntur à persona puellæ. Tum lena, optans, ut ex eius forma, q̄plurimum cōmodi capiatur:

Euentus, inquit, omnibus uelut horna messis fuat.

Id puella quippe simplex, qd sibi uellet, nō satis intelligens, Quid, inquit, ea messis attinet ad meā lauationē? Huic figuræ cōfine est illud eiusdē in Curculione, Vindemia hæc, huic anui non satis est soli: significat adeo bibacem, ut uniuersum uinū, quod eo sit prouenturū anno, parum sit illius siti.

Glaucus comesa herba habitat in mari. LXIII

Γλαῦκος φαγὼν πόαν οἰκεῖ ἐν θαλάσσῃ, id est, Glaucus comesa herba habitat in mari. Dictum apparet per iocum de iis, qui cum perierint, tamen uulgo creduntur uiuere, qualis opinio complureis annos nostratium animos occuparat ad insaniam usq; de principe CAROLO Burgundionum duce, qui cū interisset in bello, tamen haud deerant, qui nō dubitarent magno periculo rerum suarum asseuerare, illum adhuc in uiuis esse. De Glauco Græci fabulam adferunt huiusmodi. Glaucus quispiam fuit Anthedonius piscator, natandi peritia longe omnium primus. Is quo magis esset miraculo, cōmentus est imposturam huiusmodi. Enatabat è portu spectantibus Anthedoniis, donec iam extra prospectum esset. Ibi reuersus in terram secessit in locum aliquem semotum, atq; in eo dies complureis commorabatur. Deinde cum uideretur, redibat nans in portum, spectantibus iis qui stabant in litore: Mirantibus autem amicis ac sciscitantibus, ubi nam gentium tandiu cōmoratus esset, adsimulabat in marinis fluctibus interim uersatum esse sese. Auxit miraculum altero commento. Hybernis mensibus, cum cæteri piscatores nihil piscium capere possent, ille ciues rogabat, quosnam pisces adduci uellent. Quosq; iussissent, aduehebat, uidelicet iam ante paratos in hunc usum, atq; alibi conclusos. Euenit tandem ut hic impostor à bellua quadam marina deuoraretur. Isq; fuit eius comoediæ finis. Porrò cum non rediret ex more, populari fama iactatum est, Glaucum gustata herba factum immortalem, & in mari uitam agere. Interpres Apollonii poetæ consimilia tradit de Glauco, piscatorem fuisse, qui cum aliquando multitudine piscium, quos ceperat, defatigatus esset, onus in media abiecit uia. Ibi uero res accidit mira dictu, unus è piscibus, iam moriēs gustata herba reuixit. Id Glaucus obseruans, eadem herba comesa, īmortalis est redditus. Tandem tædio uitæ semet abiecit in mare. Sunt qui prodant eum uersum in deum marinum, sunt qui in piscem: de quo complura tradidit Athenæus lib. vii. apud quē alicubi citatur Alexis ἐν ἀπεγλαυκωμένῳ. Quòd si reliquas fabulas Græculorum de Glauco cupis cognoscere, lege septimū Athenæi librum, qui usq; ad nauseā, uomitumq; garrit de Glauco pisce, de Glauco dæmone. mihi non licet tantū nugarū hic repetere. Hoc cōmentū animo penè reclamante adscripsi. Nam ut simpliciter, quod sentio, dicam, mihi subolet Græcū scriptorem, quisquis is fuit, in hoc finxisse prouerbium, quo fabulam hanc liceret cōmemorare. Malui tamen hoc operæ ludere, q̄ quibusdam parum eruditis ansam calumniādi præbere, quòd insciens præterierim, id quod in excusis etiam Græcorum cōmentariis habeatur.

Pergræcari. LXIIII

Si apud Græcos prouerbia sunt, χαλκιδίζειν, λεσβιάζειν, κρητίζειν, & id genus alia complura, quid est quo minus habeat adagium apud Latinos, quod in Mustellaria dixit Plautus, Pergræcari, pro eo quod est, genialem agere uitam? Nam quid sit pergræcari, ipsa Plauti uerba satis indicant.

Dies, inquit, noctesq; bibite, pergræcamini.
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.

Hactenus ille. M. Tullius in Verrē, actione tertia: Fit sermo inter eos & inuitatio ut Græco more bi- *Græco more*

beref. Græcorū gens male audit passim apud poetas Latinos, & item apud Ciceronē, nō solum quasi uoluptatibus addicta, & effœminata delitiis, uerūetiam quasi lubrica fide. Siue quòd olim Romanis adhuc rudibus, & antiquā illam obtinētibus seueritatē, Græcorū elegātia luxus uidebať. Siue quòd studiorū æmulatio, ac mutuū odium in causa fuit, ut eiusmodi ꝓbra de Græcis cōscriberent. Siue quòd uere Græcorū nōnulli tales apud Italos fuerunt, quales eos depingit Iuuenalis, id quod nō inficiať & Lucianus in libro de mercede seruientibus, ut ex illis gentem omnem æstimauerint.

Conos artoxya. LXV

Κόνος ἀρτοξύη, id est, Conos artoxya. De similibus, & inter sese respondentibus. Quidam eruditi putāt conon pistorium esse instrumētum, non dissimile Artoxyæ, quod panarium scalprum uideť significare. Cæterum ex iis, quæ mox sequuntur apud Suidam, apparet Conos munuscula quæpiam fuisse, quæ pueris dono darentur apta ætati, cuiusmodi sunt armillæ. Proinde uide, ne competat in eos, qui uili, leuiq; munusculo compensant operam alicuius.

Ligula qdem non dignus

Ne ligula quidem dignus. LXVI

Κορδύλης οὐκ ἄξιος, id est, Ne ligula qdem dignus dicebať homo nequā, & nullius pretii. Quod prouerbiū durat etiam hodiernis diebus apud Latinos uulgo iactatum. Tametsi magis arbitror piscis cordulæ utilitatem prouerbio fecisse locum. Is est pelamis nisi quod minor, ut testis est Plinius lib. xxxii. capi. undecimo. Cordylarum uilitatem ostendit & Martialis libro undecimo,

Prima tibi dabitur uentri lactuca mouendo
Vtilis, & porris fila resecta suis.
Mox uetus & tenui maior cordyla lacerto,
Sed quæ cum rutæ frondibus oua tegat.

Mox poeta ꝓtiosa memorat ut fallat sodalē,

Mentiar ut uenias, pisces, conchylia, sumen,
Et cortis saturas atq; paludis aues.

Iuxta nauem. LXVII

Κατὰ ναῦν, id est, Iuxta nauem dicuntur, quæ digestā sunt ordine, quæq; quadrant ac congruunt, propterea quòd instrumenta nauium suo quæq; loco reponi soleant. Equidem addubito num in his uerbis sit prouerbium, quæ adscribuntur, κατὰ ναῦν ἄρμενα, id est, Iuxta nauem carbasa. Neq; enim omni nauigio quæuis uela congruunt.

Iuxta cubitum profecit. LXVIII

Κατὰ πῆχυν ἐπεδίδου, id est, Iuxta cubitum ꝓfecit. De eo dicebať, qui promotus esset ad meliora: siue cum quis ordine legitimo progrediť, siue cum magnis proficit accessionibus. Cubitus enim & modū significat, ut intelligas nihil trāsiliendum, & modum grandiusculum, ut accipias incrementū amplius. Nam minuta latis digitis, aut palmorum porrectu metiri consueuimus.

Comitia de tuo cap. ag.

De tuo capite aguntur comitia. LXIX

Prouerbiali figura dixit Plautus in Aulularia,

Ibo intro ubi de capite meo sunt comitia.

Deliberabatur enim, ducturus'ne esset puellam nec ne quā amabat. Sumptum est à comitiis Romanorum, in quibus populi suffragiis noui magistratus creabantur. Itaq; cum statuitur de re quapiam, à qua pendeat felicitas alicuius, tum de capite illius fieri comitia recte dicentur.

Vsq; ad rauim. LXX

Quemadmodum Græci dicunt, ἄχρι κόρου, id est, Vsq; ad satietatem, ita Plautus, & quidem lepidius dixit usq; ad rauim, pro eo, quod est, improbe, sæpius, clamose, adeo ut uox etiam toties uociferanti raucescat. Est in Aulularia, ad hunc modum,

Huccine detrusisti me ad senem parcissimum,
Vbi siquid poscamus, ad rauim poscamus prius
Quàm quicquam detur.

Cereri sacrificant. LXXI

Item quemadmodum Græci dicunt ἑστίᾳ θύουσιν, id est, Lari sacrificant, ita Plautus propemodum indicat apud Latinos dici solere, Cereri sacrificant, siquando in cōuiuio uinum deesset, propterea quòd in huius sacris nefas esset inferre uinum, sicùt apud Græcos in quarundam dearum sacrificiis, ut ostendimus in prouerbio νηφάλια ξύλα. Locus est in Aulularia, his fermè uerbis,

Cererin' mi Strobile hi sunt facturi nuptias?
Qui? Quia temeti nihil allatum intelligo.

Blace inutil.

Inutilior Blace. LXXII

Βλακὸς ἀχρηστότερος, id est, Blace inutilior, aut nequior, In hominē nihili, nulliusq; bonæ frugis dicebať. Sumptum à pisce usqueadeo uili insipido ac male olenti, ut à canibus quoq; fastidiať. Est autē piscis,

non dissimilis Siluro: siquid credimus Græcarum etymologiarũ farragini. Nunq̃ enim audiui canes esse piscium auidos. Etsi Silurus is est, quem uulgus appellat Strurioné, hic inter pisces primas tenet. Addit locum esse iuxta Cumas, palustrem opinor ac sterilem, cui nomen Blacia, unde suspicat̃ ortum prouerbium. Hesychius & piscem pro blace blaciam uocat. Adiicit, in Alexandria tributum esse, dictum βλακικονόμων, quod illic pendunt astrologi, eo quod blaces hoc est fatui ad illos commeent, petentes ex astris oracula. Illud constat, etiã homines stupidos, ignauos, molles & insipidos dici βλάκας, unde βλακεύειν, molliter & ignauiter agere, & βλακικῶς pro stulte & insulse. Apparet ab hac uoce Latinos dixisse Flaccos, & flaccidos, & flaccescere. ἀλλὰ τοῦδε βλακὸς ἅλις.

ἀλιτήριος. LXXIII

ἀλιτήριος, uulgo dicebatur, qui per uim raperet aliena. Natum ex euentu huiusmodi. Temporibus Aetolici belli, tanta frumentariæ rei penuria incidit Atheniensibus, ut pauperes coacti fame captiuorum farinam diriperent, inde uox traduci cœpit ad hominem quocunq; modo sceleratum. Plutarchus in commentario de curiositate, diuersam huius nominis originem reddit. Nempe cũ Athenis fame uehementer laboraretur, & hi qui iussi fuerant, frumẽtum non efferrent in publicum, sed domi clanculum molerent ac noctu, curiosi quidam obambulantes obseruato molarum strepitu, eos prodiderunt: atq; hi quidem Aliterii dicti sunt, quemadmodum & sycophantæ. Verum ab hoc cõmento diuersa memorat in problematibus, uolens aliterium à fugiendo dictum. Nam Græcis ἀλέω utrunq; significat, molo & fugio: eoq; uocabulo scribit nocatum eum qui tantæ fuisset improbitatis, ut quisquis illum effugere ualuisset, is felix haberetur. Aristophanes in Equitibus, Aliterios appellat eos, qui uiolarunt templum Palladis. ἐκ τῶν ἀλιτηρίων σε φημὶ γεγονέναι τῶν τῆς θεοῦ. id est, Aio te esse de numero Aliteriorum, qui deæ arcem inuaserunt. Interpres multa recensens hoc quoq; cõmemorat. Cylon quidam per tyrãnidem occupauit arcem, ac deprehensus est spoliare templum Mineruæ. At ipse quidem effugit nactus opportunitatem, cæterum illius amicos qui ad aram deæ confugerant, inde retractos occiderunt Athenienses. Vnde qui uiolassent supplices ἀλιτήριοι dicebantur. Etenim qui uiolato deæ templo supplices interfecerant, postea supplicio capitis affecti sunt. Deniq; & Ceres dicta est ἀλιτηρία, Et Iuppiter ἀλιτήριος, quòd in publica fame seruassent molitores ne farina diriperetur. Quin & illud admonent: ἀλιτηρίους, dici, qui frustrantur spe sua, nec perficiunt quod tentarunt. Ambiguitas hinc est, quòd ἀλέω duo significat, molo, & aberro. unde & ἀλιτής erro. Porrò ut ἀλιτήριος usurpatur pro sacrilego & impio, ita ἀλιτραίνειν dicuntur qui sacrilegium committunt.

Piscis nequam est, nisi recens. LXXIIII

Piscis nequam est, nisi recens, manet in hunc usq; diem uulgo celebre. Dicitur autem peculiariter in hospitem, aut uulgarem amicum, qui primo quidẽ aduentu non ingratus est, Cæterum ante triduum exactum, putet. Plautus,

Quasi piscis itidem est amator lenæ, nequam est, nisi recens.

Iocatur apud Alexidem quispiam citante Athenæo, quòd cum nonnulli frugaliores abstinerent ab iis, quibus esset anima, ipse nihil huiusmodi attulisset, nempe mercatus pisces mortuos. At hodie qui uendunt, tremore manus assimulant uiuere, ante biduum mortuos.

Nihil homini amico est opportuno amicius. LXXV *Amico opp. homini nihil amicius*

Gratissimum est officium, quod præstatur in tempore. Contra intempestiuum officium, plerunq; molestum esse solet. Plautus,

Nil homini amico opportuno amicius.

E diuerso nihil differt ab inimicitia, intempestiua beneuolentia.

Asinum in rupes protrudere. LXXVI

Prouerbium olet, quod scribit Horatius in epistolis,

Qui male parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui cum ipsi non sapiant, nolint tamen bene consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam ultro, quò tendunt impellẽdi, ut uel malo docti tandem agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico quopiam, qui cum asinum suum per alpes niuibus obtectas duceret, isq; freno non obediret, iratus in rupes protrusit,

Et merito, quis enim inuitum seruare laboret?

Videre mihi labda. LXXVII *Labda mihi uidere*

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς λεσβίους, id est, Mihi uidere & labda iuxta Lesbios, fellatricem indicat uelut ænigmate primæ literæ, quæ cõmunis Lesbiis, & uitio quod ei tribuitur genti, quemadmodum indicauimus alibi. Sumptum ex Aristophanis concionatricibus.

Postica sanna. LXXVIII

Persius posticam sannã, puerbialiter appellat clancularíam irrisioné, à gestu ridentium aliquem à tergo,

Posticæ occurrite sannæ. Idem,
O Iane à tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ tantum sitiat canis Apula quantum.
Nam huiusmodi gestibus ab occipitio derident quidam.

Coruus serpentem. LXXIX

Κόραξ τὸν ὄφιν, id est, Coruus serpenté, ubi qs suo ipsius inuento perit. sumptum ex Apologo quodam Aesopi. Coruus esuriens serpenté in aprico dormienté conspicatus rapuit, à quo morsus periit. Cognatum ei, quod aliàs retulimus, κορώνη τὸν σκορπίον, idest, Cornix scorpium. Torquere licebit & in hominem ob edacitaté periclitantem: ueluti Diogenes Cynicus, comeso polypo crudo periit.

Cænei hasta. LXXX

Τὸ καινέως δόρυ, id est, Cænei hasta. Cæneus Elati filius, Lapitharum rex prius fuerat elegans puella, è puella cōuersus est in uirum, annuente Neptuno, quem ad coitum admiserat, Cui illud etiam donatum est, ne saucius ullis uulneribus fieri, ferroúe occumbere posset, quéadmodum refert Ouidius xii. transformationū libro. Ferunt hunc certasse cum Apolline. Præterea moré huic fuisse, ut qui ad sese uenirent, iuberet per suam hastam iurare, unde prouerbium arreptum, ut indicat enarrator Apollonii in Argonauticōn primum librum. Quem locum adducit Eustathius in primum Iliados librum. Is addit illum cum esset ætatis suæ hominū præstantissimus, fixo in medio foro iaculo, prætepisse dus, ut numerarent, qua ferocia offensus Iuppiter pœnas de illo sumpsit. Cum enim bellum gereret cum Lapithis essetq́; inuulnerabilis, hoc pacto deuicit hominem. Lapithæ quercus & abietes in eum iaculantes deiecerunt illum in terram.

Pepones. LXXXI

Πέπονες, id est, Pepones, prouerbiali conuicio dicuntur homines molles & effœminati, parumq́; uiri. Homerus Iliados β.
ὦ πέπονες, κάκ' ἐλέγχε' ἀχαιΐδες, οὐκ ἔτ' ἀχαιοί. i. O pepones mala pbra, Achiuæ, non enim Achiui.
Eustathius in septimum huius operis librum, ostendit similitudinem sumptá ab eo fructu, qui simulatq; maturuit, dulcis quidem est, uerum flaccidus & inutilis. Quanquam eadem uox aliquoties non conuiciantis est, sed blandius & amicius appellantis, ueluti Iliados ζ.
ὦ πέπον ὦ μενέλαε id est, O pepon ô Menelae.

Ῥυποκόνδυλος. LXXXII

Græci puerbiali cōuicio sordidos & impédio parcos, ῥυποκονδύλους appellant, ducto cognomine ab iis, qbus sordes in unguibus insident, nec tantillum sumptus facere uolunt, ut tonsori dent nummulum, qui repurget ungues. Nam ῥύπος pprie sordes eas significat, quæ in summis unguibus manuū ac digitoꝝ colligunt, & κόνδυλος articulum digitoꝝ. Iulius Pollux lib. vi. cap. iiii. eosdé uocat τρυγοβίους quasi fece uiuentes. Quidam adagiū sic efferunt ἄχθομαι αὐτοῦ τῷ ῥύπῳ, id est, Molestæ sunt mihi illius sordes. Latini item imoderatam parsimoniam, hoc est, uitium, luxui cōtrarium, sordes appellant: hominem ei uitio obnoxium, sordidum.

Iuuenari. LXXXIII

Iuuenari dixit Horatius, tū noue, tum puerbialiter, in arte poetica. Græci item νεάζειν, νεανίζειν, νεοβιεῖν, cōsimili modo usurpát, pro eo, qd' est iuuenū more iactátius, incōsideratius, incōsultius agere, aut siqd aliud ei ætati peculiare uidet. Quod quo longius traducat, hoc fuerit uenustius: ut siqs orationem floridam phaleratáq; dicat νεανίζειν. Eiusdé est formæ γυναικίζειν pro, gestu cultuq́; repræsentare mulierem. Ob inscitiam rerū & impotétes affectus ætas illa magis est lubrica, unde & νεανικῶς factum dicunt Græci, quod maiore impetu q̃ iudicio gestum est. Basilius in epistola quadam, καὶ ἐνταῦθα δῆλον ὅτι τοὺς οὔπω κατηρτισμένους τὸν ἔσω ἄνθρωπον οὐδ' εἰς τὸ τέλειον ἐφθακότας τῆς ἡλικίας μέτρον, τούτους περιφέρεσθαι καὶ σαλεύεσθαι, ἡ παροιμία φησίν, Et hic nimirū qui nondum perfecti sunt secundum interiorem hominé, nec adhuc ad perfectū ætatis modum peruenerunt, circūagi, ac fluctuare dicit puerbium. Reperitur & ἀκμάζειν, pro eo quod est iuuenilia facere. Sic usus est Hyperides, in oratione cōtra Mantitheū, & Lysias aduersus Nicarchum tibicinem. Laberius citante Nonio pro eodé dixit, adolescenturire, incipio adolescenturire, & nescio quid nugarum facere.

Laudant ut pueri pauonem. LXXXIIII

Prouerbii faciem habet, quod scripsit Iuuenalis in auaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur poetæ.
Didicit laudator auarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Vt pueri Iunonis auem. Idem alibi,
Probitas laudatur & alget.

Notior est metaphora, quàm ut oporteat explicare. Ouidius alicubi de pauo.

Laudatas ostendit auis Iunonia pennas,
Si tacitus spectes, illa recondit opes,

Λαγωηπατία. LXXXV

Λαγωηπατίας, olim appellatur formidolosus. Clearchus in Vitis, ut citat Zenodotus, ait quorundam hepati uitiũ quoddã accidere, quod eos timidos reddat, atq; hinc, p̃uerbio iactatum cognominis scõma. Videtur autẽ composita uox, ἀπὸ τοῦ λαγωοῦ καὶ ἥπατος, quod palleant, plerunq;, quibus hepar est uitiatum, id quod apparet in amantibus. Pallor autẽ formidolosis conuenit.

Emori risu. LXXXVI

Prouerbiales hyperbolæ sunt & illæ, Emori risu, defluere risu, p̃ uehemẽter ridere. Homerus Odysseæ Σ.

ἀτὰρ μνηστῆρες ἀγαυοὶ
χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον. id est,

Deinde procorum splendida turba
Præ risu emoriens nimio sustollit ad alta Astra manus.

Vsurpauit & Terentius in Eunucho, Omnes risu emoriri.

Hiparchi murus. LXXXVII

Ἱππάρχου τειχίον, id est, Hipparchi murus, dicebatur res quæpiam, quæ magnis constaret impẽsis. Hinc natum, quod Hipparchus Pisistrati filius Academiam muro sepsit. Atq; huius rei nomine, magnam pecuniæ uim ab Atheniensibus exegit. Autor Suidas.

Hodie nullus, cras maximus. LXXXVIII

Ὁ χθὲς μὲν οὐδεὶς, αὔριον δ᾽ ὑπερμέγας. id est, Qui nullus hodie, cras erit uel maximus.

De eo, cui repẽte prætereq; spem ingens aliquis honos accesserit. Et uulgo, qui ex īfima cõditione ad dignitatẽ euehunť, è nihilo dicunť emersisse. Extat apud Aristophanẽ in Equitibus.

Samiorum mala metuis. LXXXIX

Τὰ Σαμίων ὑποπτεύεις, id est, Samiorum metuis mala. Dictitatum de iis, qui metuerent proditionẽ. Narrant, Athenienses olim in Samios, quoscunque cepissent, inclementius sæuisse, atq; alios interemisse, alios confixisse sama, id est supplicii genus. Samii uicissim siquos cepissent. Atheniensium, hos ad eundẽ modum excruciabant. Vnde prouerbium Samii literati. Nam Suidas indicat hoc dici solitum de iis, qui metuerent īmedicabiles calamitates. Idem indicat Samen dici genus calamitatis Samiæ, quòd Athenienses notas infames inusserint Samiis captis, mox Samii uicissim Atheniensibus. Duris Samius scriptor multa tragice exaggerat de crudelitate Periclis & Atheniensium in Samios, quæ Plutarchus putat magna ex parte conficta in inuidiam Periclis & Atheniensium. Simili figura dictum est illud τὰ μεγαρέων κακά.

Pygmæorum acrothinia colosso adaptare. XC

Ἀκροθίνια τῶν πυγμαίων κολοσσῷ ἐφαρμόζειν, id est, Acrothinia Pygmæorum colosso accommodare, dicebanť, qui inanẽ ac stultam sumerẽt operam, aut qui præter decorũ minima maximis adaptarẽt. Veluti siquis rem friuolam & minutam amplissimis, copiosissimisq; laudibus prosequeretur. Philostratus in Niceta: οὐ γνώσεται δὲ ἀκροθίνια πυγμαίων κολοσσῷ ἐφαρμόζων, id est, Non itelligebat autẽ sese Pygmæa acrothinia colosso accõmodare. Quanquã Suidas hunc locum citans πυγμαίων dicit, non πυγμαῖα. Meminit adagii Eustathius in Odysseæ Φ. Colossi dicuntur uastæ prodigiosæq; magnitudinis statuæ. Nã hinc uox Græcis dicta putatur, quòd illarum proceritatẽ uisus humanus non assequatur. Pygmeorum qui longissimi sunt, duos pedes & quadrantẽ non excedũt. Vnde & nomen inditum putant à cubitali proceritate. Est autẽ gens extremas Ægyptii partes inhabitans, agricolationi dedita, bellum subinde gerẽs cum gruibus. Belli causa est, quòd grues sublegunt semina, famẽq; inducunt ei regioni. Ita scholiastes in tertium Iliados. Horum fœminæ quinto anno pariunt, octauo sterilescunt. Pygmæorum meminit Iuuenalis Satyra .xiii. Et in hos plurimus iocus in Græcorum epigrammatibus. Porrò acrothinia Græcis primitiæ dicuntur, quòd hæ soleant è summo aceruo tolli. ἄκρον summum, & θὶνες frumentorum acerui dicuntur.

Dii tibi dent tuam mentem. XCI

Dii tibi dent tuam mentem, in insanum congruit, & sua dignum mente. Quid enim precemur infelicius scelestis hominibus? Martialis,

Dii mentem tibi dent tuam Philœni. Horatius,

Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter
Quatenus id facit. Contra Demea Terentianus, Mentem meliorem uobis dari.

Cura est quod audis. XCII

Ad prouerbii speciem accedit Horatianum illud,

Cura esse quod audis.

Conuenit in diuites, qui ita demum felices fuerint, si id studeant esse quod audiunt ab adulatoribus. Carmen Horatii sic habet,

Tu recte uiuis, si curas esse quod audis.
Iactamus iam pridem omnis te Roma beatum,
Sed uereor, necui de te plusquam tibi credas.

Cautus enim metuit, &c. XCIII

Qui nõ ex aío, sed mali metu cõtinét à maleficio, in eos quadrabũt hæ puerbiales eiusdé metaphoræ.

Cautus enim metuit foueam lupus, accipiterq;
Suspectos laqueos, adopertum miluius hamum.

Nam aliis aliæ tenduntur insidiæ, lupi fouea frondibus contecta capiuntur. Vnde apud Plautum seruus minatur se lenoni, cui nomen Lycus, foueam effossurum. Similis est illa de fuste,

Vertere modum formidine fustis.

Coruus possit tacitus pa. Si coruus possit tacitus pasci. XCIIII

Si breuis apologus autore Fabio paroemiæ genus est, cur nõ illud ét puerbiis annumeremus, qđ scripsit (Horatius,

Sed tacitus pasci si posset coruus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus inuidiæq;.

Quidam existimant mutuo sumptũ ex apologo, qué in libro de deo Socratis refert Apuleius, de coruo prædá nacto, quá uulpes ita intercepit, dum arte persuadet illi, ut canere incipiat. Quadrat in eos, qui siquid bonæ rei nacti sunt, continuo iactant, ostentantq;, atq; ad eum modum efficiunt, ut alii tũ obsistant, quo minus eiusmodi plura commoda nanciscant, tum quæ nacti sint interuertant.

Clauam extorquere Herculi. XCV

Qui sibi uendicare conatur, quod alius iam potentior occupauit, non infacete dicetur clauam uelle Herculi extorquere. Idq; iampridem apud eruditos prouerbii uice celebratur. Natum est autem ab apophthegmate Maronis, cui cum Zoili quidá uitio darent, q non paucos uersus Homeri pro suis usurpasset, respondit, hoc ipsum magnificum esse facinus, uel Ioui fulmen eripere, uel clauam extorquere de manu Herculis. Macrobius libro Saturnalium quinto, de Marone qui sic usurpauit Homerica, ut fecerit sua. Quia cum tria hæc ex æquo impossibilia putentur, uel Ioui fulmen, uel Herculi clauam, uel uersum Homero subtrahere, quod & si fieri posset, alium tamen nullum deceret, uel fulmé præter Iouem iacere, uel certare præter Herculé robore, uel canere quod cecinit Homerus, hic opportune in opus suum, quæ prior uates dixerat transferendo, fecit ut sua esse credantur.

Bis interimitur, qui suis armis perit. XCVI

Mimus est puerbialis, incertũ cuius. Senecæ titulo celebratur, sed falsó. Bis interimitur qui suis armis perit. Magis dolent incommoda, quibus ipsi dedimus occasionem. Natum apparet ex Aesopico apologo. Hunc Gabrias quidam uersibus iambicis complexus est ad hunc modum,

Βλέπει τὸ στῆθος αἰετὸς τρωθεὶς πάλαι,	Quondam icta pectus aquila uulnus inspicit,
Ἀλγῶν δὲ λοιπὸν ἔστο πολλὰ δακρύων.	Multumq; lachrymans præ dolore constitit.
Βλέπων δ᾽ ὀϊστὸν εἶπεν ἐπτερωμένον,	Pennatum ut autem spiculum cernit, papæ,
Βαβαί, πτέρον με τὸν πτερωτὸν ὤλεσε. id est,	Ait, ala me aligeram graui exitio dedit.

Adagium Græcum, quod ex hoc item apologo sumptum est, alio diximus loco,

Silẽtiũ m. or. Mulierem ornat silentium. XCVII

Sophocles in Aiace flagellifero, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. id est,

Decus addit usq; foeminis silentium. Sententia prouerbialis, quã Seruius in primum Aeneidos citat ex Sophocle. Mulier animal natura loquax, nulla re magis cohonestatur, quàm silétio, maxime apud uiros, cum de rebus seriis agitur. Sumptũ est ex Homero, apud quem est non semel illud,

Μῦθος δ᾽ ἄνδρεσσι μελήσει. id est, Fueritq; uiris oratio curæ.

Nec diuus Paulus ius facit mulieribus, ut uel in ecclesia loquantur, sed domi uiros suos interrogent.

Nepam imi. Imitabor Nepam. XCVIII

Imitari Nepam dicitur, qui retrocedit. Id erit prouerbialius, si torqueatur in eum, qui in deterius usq; degenerat, ἐπὶ τὰ Μανδραβούλου. Nam Nepa, quemadmodum autor est Festus Pompeius, Afrorum sydus appellatur cancer, uel, ut quidam putant, scorpius, qui & ipse retrogradus est. Nonius Marcellus negat eam uocem aliud significare quàm scorpium, ex M. Tullii de finibus libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulos, uolare merulas, cornibus uti uideamus boues, nepas aculeis, suam denique cuiq; naturam esse ad uiuendum ducem,

Citat & Manilium,

Ad sydera uectam
Erigonen, ictuq; nepam, spolioq; leonem.

Hæc Nonius. At si nepa nihil est q̃ scorpius, mirũ cur Cicero maluerit dicere nepam. Quanq̃ scorpio

quoq; peculiare est retrocedere, siquid offendat, & cancer ictu uulneret. Plautus in Cassina, Retrouersum cedam ad parietem. Imitabor Nepam.

Quod alius condiuit coquus, aliter condiam. XCIX

Vbi quis rem omnem nouat, ac perturbat, cōueniet Plautinum illud ex eadem fabula, non dubiū quin prouerbiali dictum forma.

Ibo intro, ut id quod alius condiuit coquus ego nunc uicissim
Vt alio pacto condiam, quicquid prandii est, ut paratum ne fiet,
Sietq; ei paratum, quod paratum non erat.

Odi puerulos, præcoci sapientia. C

Apuleius in apologia secunda, uersiculum hunc nescio ex quo poeta citat, ceu uulgo celebrem.

Odi puerulos præcoci sapientia.

Vulgo inualuit opinio, ut credant puerulos maturius sapientes, aut non fore uitales, aut dementes futuros, simulatq; ad ætatem maturam peruenerint. Plinius libro septimo refert Catonem Censoriū uelut ex oraculo prodidisse, senilem iuuentam præmaturæ mortis esse signum. Et apud Senecam libro controuersiarum secundo, controuersia prima, Cestius de ingenio Alfii Flauii prædicare cōsueuit, tam mature magnum ingenium, non esse uitale. Talem puerum Sophocles ἀνδρόπαιδα uocat, Citat autē hic uersiculus ab interprete Pindari in Pythiis hymno secundo, τὸν ἀνδρόπαιδα δεσπότης ἀπώλεσα. i. Puerū uirilē, dominus ipse perdidi. ἀνδρόπαιδα uocat, quod ætate puer, uiri sapiētia præditus esset. Adaptare licebit ad discipulum qui in ipsis statim rudimētis sibi placeat. Aristoteles libro rhetoricorum secundo, refert hanc sententiam ex poeta nescio quo, ἀνδρόπαιδας

οὐ χρὴ ποτ᾽ ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ᾽ ἀνὴρ Quisquis sapit, non unquam oportet, plus satis
παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς. id est, Docendo pueros, mox philosophos reddere.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA II

Δούρειος ἵππος. I

Δούρειος ἵππος. id est, Dureus equus de clandestinis insidiis dicebatur, ut ubi repente complures apparerent, qui latebant antea. Sumptū ab equo Homerico, in quo Græcorum proceres abditi, repente prosilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerus Durateum appellat, ut Odyss. θ. quod trabibus esset contextus.

Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ
Δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ᾽ εἵατο πάντες ἄριστοι
Ἀργεῖοι, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες. id est,

Fatum enim erat perituram urbem, simul ingrederetur
Durateus præcelsus equus, qui clauserat omneis
Primores Danaûm, luctumq; necemq; ferentes. Troianis.

Plutarchus in uita Themistoclis, narrat illū aliquando dono rogasse equum à Philide nutritore equorum. Eum is ubi negasset, comminatum fuisse se breui ex illius domo facturum equum δουράτειον, significans se crimina ipsius ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inscitum fuerit, siquis ludū alicuius eruditi Durateū equum appellet, quod ex eo breui tempore summi uiri prodierint. De laudatis uiris qui subito alicunde emerserunt apud eruditos frequens est, ut ex illius domo uelut ex equo Troiano produsse dicantur. M. Tullius Philippica secunda, ad egregii facinoris societatem retulit. In huius me consilii societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non recuso. Aristophanes in auibus prouerbium detorquet in emphasim roboris ac magnitudinis.

ἵπποι ὑπ᾽ ὄντων μεγέθος ὅσον ὁ δούρειος.

Interpres admonet allusum ad equum æreum insigni magnitudine, qui in acropoli stabat Palladi dicatus à Charidemo, quod ipsa testabatur inscriptio; Verum is ad imitationem equi Troiani cōpositus erat. M. Tullius actione in C. Verrem sexta Troianum equum accipit pro extrema calamitate: Quem concursum factum in oppido putatis, quem clamorem: quem porrò fletum mulierum, qui uiderent equum Troianum introductum, urbem captam esse dicerent &c. Portas per quas introductus fuerat equus Durius Homerus Iliados γ. σκαιάς, hoc est sinistras appellat, quod læua mēte Troiani equum illū induxerint in ciuitatem. Idem pro Murena dicit equum Troianum intus esse, cum sentit, reipublicæ periculū esse à ciuili discordia. intus, inquit, intus est inquam equus Troianus, à quo nunquam me cōsule dormientes opprimemini. idem pro M. Coelio, An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos uiros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit?

Cum adsit uia semitam quæris. II

ὁδοῦ παρούσης τὴν ἀτραπὸν ζητεῖς. id est, Cum præstò sit uia, tu requiris semitam.

Citatur ab Eustathio in Odysseæ N. Est autē ἀτραπὸς semita, quæ diuersa sit à uia plaustrorū, quā regiā uocāt. Cōueniet adagiū in tergiuersatores, qui quo p̄sens negocium suffugiāt, diuerticula captāt.

E culmo spicam conijcere. III

Eustathius Odysseæ ξ. enarrans hunc uersum, quem nos alio citauimus loco,

Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα γιγνώσκειν, ostendit Vlyssem ad prouerbium allusisse, quod plene sic efferatur. ἐκ καλάμης δῆλος ἐστὶν ὁ τεθερισμένος στάχυς, id est, Ex culmo perspicitur spica demessa. Etiam in sene apparet cuiusmodi fuerit iuuenis. Meminit huius loci Aristoteles libro Rheto.iii. indicans per metaphoram senectutem dictam culmum.

Βυσσοδομεύειν. IIII

Βυσσοδομεύειν frequenter est apud Homerum, non citra prouerbii speciem, pro eo, quod est alto pectore moliri quippiam, & clanculum in animo struere insidias. Translatum à fundamentis ædificiorum, quæ profunde iaciuntur. Odysseæ ρ.

Ἐσθλ' ἀγορεύοντες κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδόμευον. id est,
Dicebant bene, sed mente alta praua struebant. Idem alibi.
δόλον φρεσὶ βυσσοδομεύων. id est, Fraudem alta mente uolutans.

Accersitum malum. V

Ἐπίσπαστον κακὸν, id est, accersitum malū dicit̃, cuius ipse tibi causam præbueris. Homerus Odysseæ σ.

Ἦ τάχα Ἶρος ἄϊρος ἐπίσπαστον κακὸν ἕξει. id est,
Næ mox perditus Irus habebit, quod sibi quærit
Vltro malum.

Eurymnus. VI

Εὔρυμνος, id est, Eurymnus dictus est olim prouerbio, qui per calumniā conaretur fidos amicos inter sese cōmittere. Nam hic cum moliretur serere dissidium inter Castorē & Pollucē, alterum apud alterum insimulans, post deprehensus, utriq; grauissimas pœnas dedit. Hoc autē ferè solet accidere iis, qui malis artibus student dirimere eos, quos insolubili uinculo natura copulauit, ut uxorem & maritum, parentem & filium, ac fratres. Fit enim ut hi redeāt in gratiam, & præteritæ simultatis pœnas utriq; repetant ab autore. Id euenit Athenis Hiperbolo qui Niciam ac Alcibiadem conatus est cōmittere.

A furiis oriundus. VII

Ἐρινύων ἀπορρώξ, id est, A furiis profectus. Olim dicebatur tetra, fœdaq; specie, quiq; μανικὸν βλέπει, quemadmodum ait Aristophanes. Item quod noxium & exitiale sit, id à furiis ortum aiunt, quemadmodum Aiax in tragœdia,

Ἆρ' οὐκ ἐρινὺς τοῦτ' ἐχάλκευσε ξίφος; id est,
An non mucronem hunc furia cudit tartari?

Similes uidentur captiuis ex Pylo. VIII

Ἐοίκασι τοῖς ἐκ Πύλου ληφθεῖσι τοῖς λακωνικοῖς. id est,
Captiuis mihi Similes uidentur è Pylo Laconicis.

Est apud Aristophanem, ἐν Νεφέλαις. Dici solitum de iis, qui uultu sunt miserando, nempe pallidi, squalidi, macilenti. Pylus ciuitas quæpiā Laconicæ, quā obsessam Cleon expugnauit. Qui uero supfuerant à cæde, secum abduxit Athenas, extenuatos, cōfectos, pallidos, deformi specie, sicuti cōsentaneū est accidisse, tum ob diutiná obsidioné, præsertim in insula deserta, quæ rerum necessariarum copiā maligne suppeditabat, tum quòd post expugnatam urbem cōplureis dies in uinculis habiti fuissent. Hæc fermè Zenodotus. De Pylo dictum est nobis aliâs in prouerbio Pylus ante Pylum.

Γύργαθον φυσᾷς. IX

Γύργαθον φυσᾷς, id est, Gyrgathū spiras, in insanum, frustraq; uociferantē iaciebat̃. Gyrgathus lectus est, in quo paralytici, menteq; capti, quiq; uocantur dæmoniaci, uincti iactant sese, multa minitantes, sed frustra. Conueniet igitur in atroces sine uiribus iras. Hesychius indicat Gyrgathon dici uas quoque in quod pistor coctos reponit panes. Græca uox à uoluendo dicta uidetur.

Decora teipsum. X

Γέραιρε σαυτὸν, id est, honesta teipsum. locus prouerbialis in eum, qui se magnificentius gereret. Nam γεραίρειν uenerari est, & honorem habere.

Byzeni libertas. XI

Βυζηνοῦ παρρησία. id est, Byzeni libertas, ubi quis audacius, liberiusq; loquit̃. A Byzeno quodam Neptuni filio, cui mos fuerit mira in dicendo libertate uti. Stephanus commemorat Βυζύλω Scythiæ ciuitatem, unde Byzyeni. Eius gentis peculiare est intrepide loqui.

Ἀχρειόγελως. XII

Ἀχρειόγελως prouerbiali nouoq; cōposito uerbo dicebat̃ nugator, quiq; rebus ineptis oblectaretur. Nam ἀχρειόγελως perinde sonat, quasi dicas, temere ridenté, quod uitii uel stultitiæ signū est, uel demétiæ.

Protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ. XIIII

Αὐτίκα καὶ φυτὰ δῆλα ἅ μέλλει κάρπιμ' ἔσεσθαι. id est,

Protinus apparet quæ fructum planta datura est.

Vel in pueris elucet indoles futuræ probitatis. Protinus in discipulo præsentire licet ꝓfectū futurū.

Periit sus. XIIII

Ἀπόλωλεν ὗς καὶ τάλαντον καὶ γάμος, id est, Periit mihi sus, & talentum, & nuptiæ.

Dici suetum, ubi quis frustratus perdidisset operam impensam. Natum à quodā, qui cum apparasset ad nuptias omnia, non est eas assecutus. Affine illi, Oleum & operam perdidi.

Ἀμφιθαλὴς ἔρως, XV

Ἀμφιθαλὴς ἔρως, id est, Vtrinque florens amor, olim dicebat, quoties uterque pariter esset incolumis, ac mutuo respōderet amore. Nā dimidiati dicimur, quoties amicus distrahitur, uelut altera pars nostri. Extat apud Aristophanem in auibus in calce fabulæ. Talem amorem in Eunucho optat Phædria: utinam esset mihi pars æqua amoris tecum. Cōgruit huic Pindaricum illud in Pythiis, φιλέων φιλέοντ' ἄγων ἄγοντα προφρόνως, id est, amans amantem, & ducens ducentem habere.

Ex amphitheto bibisti. XVI

Ἀμφιθέτῳ ἔπιες, i. ex amphitheto bibisti. Dicebat in eū, qui meracius, ac largius potaret. Amphithetū enim erat poculi genus, ita factum, ut quauis ex parte positum staret, nullumque certum haberet fundum. Probabilius est quod inter uaria addit Hesychius Amphitheton esse poculum quod ob magnitudinem tollitur ac reponitur, id Hollandi nautæ uocant busam.

Pronomi barba. XVII

Προνόμου πώγων. i. Pronomi barba, de prælonga dicebatur. Aristoph. in concionatricibus.

Ἀγύρριος γοῦν τὸν Προνόμου πώγων' ἔχων λέληθε, id est,

Hucusque latuit ergo Pronomi Argyrrhium Gestare barbam.

Pronomus tibicen quispiam fuit prolixa barba, gestamine non admodum apposito professioni. Quādoquidem tibicinum molliciem etiam prouerbia notant. Argyrrhius exercitus dux quispiam fuit effœminatus & cinædus, nihil habens uiri præter barbam. Taxatur eodē in loco, Epicratis oratoris cuiusdam barba, cui ob idipsum uulgari ioco cognomē inditum σακεσφόρος, teste senario, quem Aristophanis interpres citat ex Platone comico.

Ἄναξ ὑπήνης Ἐπικράτης σακεσφόρε. id est, Rex barbæ Epicrates scutifer.

Barbam ob similitudinem scutum uocat, ut & alibi, ἄποστα καὶ μίσει σάκος πρὸς τοῖν γνάθοιν ἔχουσα. Aristophanes in eundem,

Κἀγώ γ' Ἐπικράτους οὐκ ὀλίγῳ καλλίονα. id est, Mihi barba multo pulchrior atque Epicratis.

Conuenit igitur in quosdam, qui alioquin mollissimi, uultus uestiumque seueritate, uitæ continentiā præferunt. Est frequens iocus apud Lucianum in barbam philosophorum, Itidem apud Horatium, Iussit sapientem pascere barbam.

Martialis item in huiusmodi quendam iocatur.

Omnibus uestigiis inquirere. XVIII Vestigijs.o.i.

Πάσῃ ἴχνει ζητεῖν, id est, Omnibus inquirere uestigiis dicitur, qui summa cura, summaque diligentia rem peruestigat. Metaphora sumpta est à uenatoribus. M. Tullius actione in Verrem quarta. Ex istis etiā tu retibus effugere te posse confidis? Cum te nos non opinione dubia, sed tuis uestigiis persequantur, quæ tu in tabulis publicis ac recentia reliquisti. Rursus in eadem: ut omnes mortales istius auaritiæ non iam uestigia, sed ipsa cubilia uidere possint. Item actione sexta: Illos ego accusatores puto fuisse, qui huiusmodi hominum furta odore, aut alicubi leuiter presso uestigio persequebant. Nam nos quidē quod facimus in Verre, quem in luto uolutatū totius corporis uestigiis inuenimus. In Orationē pro Cluentio: Quid? Albiana pecunia, uestigiis'ne nobis odoranda est, an ad ipsum cubile uobis ducibus uenire possumus? Et paulo post: Cluentii numus nullus iudici datus ullo uestigio reperitur. In Pisonem: An uero tu parum putas inuestigatas esse à nobis labes imperii tui, stragesque prouinciæ? quas quidem nos in uestigiis odorantes ingressus tuos, sed totis uolutationibus corporis, & cubilibus persecuti sumus. Tuis uestigijs

Apros immittere fontibus. XIX

Qui sibi accersit, optat'ue perniciem allatura, in hunc quadrat Vergilianum illud,

Et liquidis immisi fontibus apros.

Neque enim id sine prouerbii specie dictum apparet. Siquidem apri non tantum bibunt è fonte impressis pedibus, uerumetiam uolutant sese.

E canis podice. XX

Ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ, id est, E canis culo. Dictū uidetur à Luciano, pro eo quod est, rebus anxiis atque angustis, quòd ea pars arctior sit huic animanti, quamobrem & excernunt difficilius: Nam asinum suum

finit his uerbis, οὗτ' αὖθα θεοῖς σωτῆρσιν ἔθυον καὶ ἀναθήματα ἔθηκα, μὰ δία οὐκ ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ, ὥσπερ δὴ τὸ τοῦ λόγου, ἀλλ' ἐξ ὄνου περιεργίας, διὰ μακροῦ πάνυ, καὶ οὕτω δὲ μόλις οἴκαδε ἀνασωθείς, i. Hic diis seruatoribus ré diuiná feci, donaq; suspédi, nimirú nõ è canis podice, quéadmodú uulgo dici consueuit, quin magis ex asini curiositate, post multum deniq; téporis, idq; etiá uix, domú incolumis reuersus. Vulgo ictatur & in Zenonem, teste Laertio, quòd in canis postico de Repub. conscripsisset, uel quòd nimis anxie, uel quòd inepte. Verum de hoc prouerbio meminimus alibi.

E cantu dignoscitur auis. XXI

Refertur & hoc à quibusdam, etiam si mihi nondum apud idoneos autores repertum, E cantu dignoscitur auis, alioqui non indignum, quod in prouerbiorum ordinem allegatur, Sensus congruit cum illo, Qualis uir, talis oratio. Iactatur uulgo simillimum huic, E plumis auem dignosci, è cultu spectari uitam & ingenium hominis.

Canis sæuiens in lapidem. XXII

Κύων εἰς τὸν λίθον ἀγανακτοῦσα, id est, Canis indignans in lapidem. Competit in eos, qui mali sui causam imputant, non ipsi autori, sed alteri cuipiam. Veluti siquis iracundiæ uitium iuuentæ, non stultitiæ attribueret, unde proficiscitur. Plato libro de Rep. quinto, damnãs eos qui cæsorum cadauera despoliant, ait hos perinde facere, ut solent canes sæuientes in lapidem, eo qui iecit omisso. Pacuuius apud Nonium in armorum iudicio. Nam canis cum est percussus lapide, non tam petit illum qui se iecit, q̃ eum ipsum lapidem, quo ictus est, petit.

Profundum sulcum. XXIII

Βαθεῖαν αὔλακα, id est, Profundum sulcum. Refertur & hoc in adagionum collectaneis, addunt dictum de iis, qui cogitationibus profundis ac penitioribus rem expenderent. Sumptum est autem ex Aeschyli tragœdia, cui titulus, ἑπτὰ ἐπὶ θήβας. In qua uersus hi dicuntur de Amphiarao,

Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος Sulco è profundo pectoris fructum metens,
Ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα. id est, Recte unde cogitationes germinant.

Citatur aliquot locis in moralibus à Plutarcho, & à Platone, secundo de Republica libro. Allusit ad hoc prouerbium aliquot locis M. Tullius, ut in epistola ad Atticú libro quarto. Ne βαθύτης mea, quæ in agédo apparuit, in scribédo sit occultior. Rursus libro quinto. Admirabere meam βαθύτητα, cum salui redierimus, tanta mihi μελέτη huius uirtutis datur. Rursum libro sexto, epistola prima, Nã nulla re sum delectatus magis, q̃ meam βαθύτητα in Appio tibi, liberalitatem in Bruto probari uehemẽter gaudeo. Mihi uidetur recte quadraturum & in eos, qui se metiunt non ex aliorum opinione, sed ex recte secus'ue factorum conscientia.

Herniosus usq; ad gulam. XXIIII

Κηλὸς μέχρι τοῦ μυῤῥίνου, id est, Herniosus usq; ad gulam, Quadrat in uehementer herniosum. Carmen est apud Aristophanem in Equitibus,

Κηλὸν γενέσθαι δεῖ σε μέχρι τοῦ μυῤῥίνου. id est, Sis herniosus oportet ipsam usq; ad gulam.

Aristophanis interpres ostendit fuisse & apud Diphilum.

Benignior pellace uulpe. XXV

Οὐ πλεῖον ἵλεως αἱμύλης ἀλώπεκος. id est, Pellace quanto est blandior uulpecula.

De eo, qui commodi sui causa simulat beneuolentiam. Archilochi uulpeculam commemorat Plato libro de rep. ii. οὐκ οὖν ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοὶ καὶ τὴν ἀλήθειαν βιᾶται καὶ κύριον εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ τρεπτέον ὅλως, πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἑαυτὸν σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν. id est, Itaq; posteaquã opinio, quẽ admodum declarant homines sapientia præditi, etiam ipsam ueritatem cogit, quod felicitatis est proprium, ad hanc sanè prorsus incumbendum est, ac sibi quisq; ceu uestibulum ac uirtutis umbram circũponere debet, sed ita ut sapientissimi Archilochi uulpem à tergo trahat. Hæc ibi Glauco laudans iniustitiam, quo Socratem ad iustitiæ prædicationem excitet. Archilochi uulpeculam commemorat & diuus Basilius cum aliàs tú in libello ad nepotes suos, & Philostratus in imaginibus. Multi sunt apologi de uulpis astutia, ex iis quis sit Archilochi non satis liquet.

Non ut prior lædam, sed ut iniuriam retaliem. XXVI

Senarium hunc quidam ex Olynthia Menandri citant, quidam ex Thersita Chæremonis,

Ὡς οὐχ ὑπάρχων, ἀλλ' ἀμυνούμενος. id est, Vt qui prior nolim malo lacessere,
Sed iam datú malo retalié malú. Cõuenit cú illo Terétiano, Sic existimet, responsum non dictú esse.

Non nauigamus ad Hippolaitas. XXVII

Οὐχ ἱππολέκτας περιωτὰς πλῶμες. Equidem ad hunc modum reperio scriptum in uulgatis exemplaribus, uerum ex his uerbis non uideo quæ sententia possit exscalpi. Dicam igitur quid mihi uero proximum uideatur, non quòd alios uelim protinus sequi meam diuinationem, sed ut eruditis coniectandi ueri qualemcunque suppeditem occasionem. Quid si legas οὐχ ἱππολαΐτας περιωτὰς πλῶμες, i-

Non nauigamus ad eximios Hippolaitas, ut sit admonentis parcius utendū esse rebus præsentibus, neq; enim nauigari ad eū locum, unde rerum eiusmodi copia exuberat, ut quod temere ꝓdegeris facile possis sarcire. Nā in Græcorum cōmentariis hoc tantū adscriptum inuenio, ἐπὶ τῶν βραχέα κεκτημένων, id est, De iis, qui pauca possidēt. Hippola uero uetustissima ciuitas fuit Laconicæ, non procul à mari, quam olim cōsentaneū est ob portus cōmoditatē, mercimoniis floruisse. Meminit huius Pausanias in Laconicis his quidē uerbis, καὶ ὡδὶ θαλασσηναός ἐστιν Ἀφροδίτης καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου. ἐν τοῦ ἔνθεν ἀποσχόντι τριάκοντα σταδίους, θυρίδες ἄκρα Ταινάρου, καὶ πόλεως ἐρείπια Ἱππόλας ἐστίν, ἐν δὲ αὐτοῖς Ἀθηνᾶς ἱερὸν Ἱππολαΐτιδος, id est, Et ad mare templū est Veneris, & statua recta lapidea. Hinc recedēti stadia triginta, ostia summa Tænari, & ciuitatis Hippolæ ruinæ sunt. Et in his Mineruæ phanum Hippolaitidis. Meminit huius urbis & Stephanus. Nequam prætermittā coniecturam, & illud excute lector, num pro Hippolaitas legendum sit Hippobotas. is est populus Chalcidensis, cuius meminit Plutarchus in uita Periclis, olim opibus, gloriaq; cum primis clarus. Nam ipsum nomē ab agrorum fertilitate inditū est, quasi dicas equorū altricē. quorū regionem pulsis indigenis & deducta colonia occuparunt Athenienses. Huius rei mentionem facit & Herodotus in Terpsichore.

Epiphyllides. XXVIII

Refertur & hic senarius Aristophanicus è comœdia quæ inscribitur Ranæ in prouerbia, ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα. id est, Epiphyllides sunt hæc & ampullæ meræ. Eum aiunt conuenire in blandiloquos, & phaleris uerborū instructos magis, q̄ egregiis factis. Epiphyllides enim Græcis dicuntur minutiores botri maioribus adhærentes. Callistratus omnes minutulos racemulos Epiphyllidas appellari scribit, quòd sub pampinis lateant. Nā hinc nomen, quòd foliis adhæreant. Est autem id luxuriantis arboris argumentum. Theocritus in Aita meminit de pustulis naso innatis, quæ mendacem arguunt. Id suo loco dicetur.

Ἀπ' ἀκροφυσίων. XXIX

Ἀπ' ἀκροφυσίων, prouerbialiter dicebāt pro eo quod est, recens ab officina profectum, perinde quasi modo productum à follibus, ærariaq; fornace. Nam ab his sumpta metaphora. Aristophanes,

ῥήματά τε κομψὰ καὶ παίγνι' ἐπιδεικνύναι
πάντως ἀπ' ἀκροφυσίων καὶ ἀπὸ κινναβευμάτων. id est,

Dictaq; splendida, & lusus ostentare, omnia à follibus, & archetypis. Porrò cinnabeuma uocatur exēplar & simulachrum, ad cuius imitationem pictores ac statuarii signum effingunt, ac repræsentāt. Vnde quod nuper natum est, id ἀπὸ τῶν κινναβευμάτων uenire dicitur.

Super te hæc omnia Leparge. XXX

Ἀνὰ σοὶ τάδε πάντα λέπαργε. id est, Super hæc te cuncta Leparge.

Hemistichiū heroicū dici solitum in eū, cui ne post laborē quidē exhaustū datur respirare. Transsumptū à bubus, quibus perfunctis iā agricolādi labore laboris etiā reliquus est, ut aratrū, reliquaq; instrumēta domū referant. Ea solent imponi, qui sit è duobus robustior. Taurum autē λέπαργον appellat, ob candorē pili. Videri possunt uerba asini sub onere collabentis ad bouē, qui rogatus ut sarcinæ partē reciperet recusauit, moxq; deficiēte asino coactus est totā sarcinam unà cum asini pelle gestare.

Laqueus auxiliari uidetur. XXXI

Ἀμύνει ὡς ἔοικεν ἡ πάγη, id est, Laqueus ita ut uidetur & bono fuit. Dictitari consueuit, quoties incommodum alicui uerteretur in bonum. Veluti siquis Turca bello captus, seruiret apud Christianos, isq; hac occasione nostræ religioni sacris initiaretur. Aut si diues ad inopiam redactus, hac occasione fieret ex luxurioso sobrius, ex impio pius. Huc pertinet quod philosophus ille, Zeno ni fallor, dicebat se tū prospere nauigasse, posteaquam naufragium fecerat.

Ἀμυστὶ πίνειν. XXXII

Ἀμυστὶ πίνειν, dicuntur qui haustim, auideq; bibunt, nec inter bibendū spiritū reciprocant, sed potum in aluum non secus atq; in dolium infundunt. Sonat autem ἀμυστὶ, quasi dicas, citra suctum. Traduci poterit ad eos, qui sermonem nullo delectu, nimis auide accipiunt. Aut qui imodica lectione obruūt ingenium, cum magis expediat, subinde cogitationem admiscere lectioni. Similis potatio Græcis dicitur ἄμυστις, quod inter bibendum labia non claudantur.

Amphidromiam agis. XXXIII

Ἀμφιδρομίαν ἄγεις, id est, Amphidromiam agis. Adagium ád uarios usus poterit accommodari: uel ad eos, qui pueros ostentant, ac circumferunt, aut munuscula captant, ambiuntq;. Sumptum à prisca consuetudine, quia mulieres, quæ in partu adfuissent, & in obstetricādo iuuissent, quinta post die manus abluere solent, ac puerum cursu laribus circumferre. Eoq; die munuscula missitabant à cognatis, sepiæ plerunq; & polypi; decimo à partu die nomē idebāt infanti. De munusculis huiusmodi meminit & Terētius in prima Phormionis scena. Et Plautus in Truculēto, in qua fabula Phronesiū meretrix Dinarcho cupiēti accūbere in sacrificio ꝓ puero accititio, iubet potius illud agat, quod quinto die fieri

consueuit. Quãquam Hesychius Amphidromiam septimo die scribit celebrari solitã. Plato in Theæteto, τὰ ἀμφιδρόμια, uocat genere neutro. Idem facit Ephippus apud Athenæũ libro Dipnosophistarum nono.

Canens uitæ palmum. XXXIIII

Ἄδων τὴν σπιθαμὴν τοῦ βίου πρὸς ἄνηθον, id est, Canens uitæ palmum ad anethum. De parco dictum, qui re tenui, leuiculaq; transigit uitam, atque interim existimat se laute uiuere. Morem hunc quibusdam esse uidemus, ut cum nihil apponant in mensa, quod edi possit, ne ieiunum omnino conuiuium appareat, uarias narrent fabulas, aut cantillent, ut his modis ciborum obliuionem inducant conuiuis.

Qui non litigat, cœlebs est. XXXV

Cœlebs expers litium

Diuus Hieronymus tanquam prouerbio iactatum citat, Qui non litigat, cœlebs est. Indicat adagium, rixosum esse omne coniugium, nec esse tranquillam uitam, nisi in cœlibatu. Iuuenalis.

Semper habet lites, alternaq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet: minimum dormitur in illo.

Astipulantur huic sententiæ uersus aliquot prouerbiales,

χειμὼν κατ᾽ οἴκους ἐστὶν ἀνδράσιν γυνή. id est,
Mulier in ædibus atra tempestas uiro. Item,
ζῆλος γυναικὸς πάντα συμπολεῖ δόμον. id est,
Incendit omnem fœminæ zelus domum. Item,
οὐδὲν γυναικὸς χεῖρον οὐδὲ τῆς καλῆς. id est, Muliere nihil est peius, atq; etiam bona.

Sed Hesiodus, ut modestius, ita uerius opinor.

οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ λήιζετ᾽ ἄμεινον Sors potior muliere proba, non obtigit unquam
τῆς ἀγαθῆς, τὸν δ᾽ αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο. Vlla uiro, contraq; mala nil tetrius usquam est.

Præstat uni malo obnoxium esse quàm duobus. XXXVI

Malo uni. p. o. esse. q. d.

Aristophanes in concionatricibus senarium hunc prouerbialem refert.

ἑνὶ γὰρ συνέχεσθαι κρεῖττον ἢ δυοῖν κακοῖν. id est, Vni atq; geminis præstat inuolui malis.

Quoties utrunque malum euitari non potest, danda tamen opera, quo declinemus alterum, & in id quod minus habeat incommoditatis incurramus.

Vtrunq;. XXXVII

Enarrator Apolloni citat hunc ex Callimacho uersiculum,

ἀμφότερον κέντρον τε βοῶν καὶ μέτρον ἀρούρης. id est,
Vtrunque est, stimulusq; boum, mensuraq; terræ.

Dici potest de re quapiam ad diuersum usum accommodabili. Quemadmodum superius ostensum est de gladio Delphico. Sentit autem Callimachus de uirga, quam ἄκαιναν Græci uocant, Latini, ni fallor, decempedam. Eam aiunt à Thessalis inuentam, pedum longitudine decem. Hac eadem pastores pedi uice consueuerunt uti.

Chius. XXXVIII

Χῖος ἀποπατῶν, id est, Chius cacans. Aristophanis interpres in Pacem, indicat prouerbio iactatum in eos qui contaminarent, conspurcarentq; ciuitatem. Nam hac occasione consueuerunt calũniam struere Chiis. Vnde non perperam accommodabitur & in illos, qui captata occasione calumniantur aliquem. Quemadmodum lupus Aesopicus agnum accusat, quòd sibi bibenti turbarit aquam. Aristophanes in ea quam modo citaui fabula.

ἡ πόλις ἡ Χίων δέ δὴν σὸν πεντακόσι᾽ ὀφλήσει.

Probabile est adagium ab euentu natum, quem refert Plutarchus in apophthegmatibus laconicis. Chii cum apud Lacedæmonios peregrinarentur, post cœnam uomuerunt in curia Ephorum, quorum apud eam gentem erat summa autoritas, quin & in horum cathedras in quibus sedere consueuerunt, incacarunt. Ac primum quidem diligenter inquisitio facta est, qui nam hoc designasset scelus, seueriter animaduersuris, siquis ciuium hoc perpetrasset. Vbi senserunt id à Chiis factum, per præconem edixerunt, Chiis permissum esse intemperanter agere.

Furari littoris harenas. XXXIX

Littoris. h. fu.

Littoris harenas furari dicitur, qui rem ab oĩbus neglectam & incustoditam tollit. Ouidius in amoribus.

Ille potest uacuo furari littore harenas
Vxorem stulti quisquis amare potest.

Conueniet cum illo, quod alibi retulimus ex Aristotele, ἐν θύραις τὴν ὑδρίαν, id est, In foribus aqua lem. Aptius per negationem usurpabitur prouerbium, ut, quis littoris harenas furetur?

Colubrum in sinu fouere XL

Ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπειν, id est, Serpentem in sinu fouere, dicitur, qui complectitur amore, studioq; prosequitur hominem ingratum, & aliquando per occasionem nociturum. Sumptum est ab apologo quodam, qui Aesopi fertur. Eum Gabrias quidam iambis expressit in hunc modum,

ἐκλαπέ

Ἔθαλπέ τις γεωργὸς ἐν κόλποις ὄφιν Sinu fouebat quidam agricola uiperam
Ψύχει κρυόντα. ἐπεὶ δὲ θέρμης ᾔσθετο, Gelu rigentem, at hæc calorem ut senserat,
Ἔπληξε τὸν θάλψαντα κἄκτεινεν τάχος. Ferit fouentem, moxq; perimit uulnere.
Οὕτω κακοὶ φρονοῦσι τοὺς εὐεργέτας. id est, Ingrati ad hunc benemeritos tractant modum.

Est & alter apologus, de gallina fouente serpẽtis oua, quã admonet hirundo, ne in suã perniciẽ foueat.

Præter Sibyllam leget nemo. XLI

Diuus Hieronymus irridens Iouiniani stilum, ut perturbatũ & obscurum, scribit Plautinarũ literarum illud in eum quadrare. Has præter Sibyllam leget nemo. Est aũt hic locus in Pseudolo Plautina, ubi qdam literas ab amica scriptas irridens, notulis male cõcinnatis, cuiusmodi fermè scriptura mulierũ, Quærũt, inquit, hæ literæ sibi liberos. Alia aliã scãdit. Has qdẽ pol credo nemo nisi Sibylla legerit, interpretari aliũ posse neminẽ. An obsecro hercle, habẽtq; gallinæ manus? Nã has qdẽ gallina scripsit.

Nihil profuerit bulbus. XLII

Athenæus dipnosophistarum libro secundo, senarium hunc prouerbii nomine refert.
Οὐδέν σ' ὀνήσει βολβὸς ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς. id est,
Neruis carentem iuuerit bulbus nihil. Martialis item,
Nil aliud bulbis, quàm satur esse potes.
Bulbus autem ad irritandam Venerem ualet. Licebit ad uerecundiorem usum trahere, nil pdesse studium, ni uis adsit ingenii.

Quæ dantur. XLIII

M. Tullius libro epistolarum ad Atticum sexto, ἀπογνοὺς ἀλόγως εἰ ἀπέστη ἐπεποιθὼς, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. Meq; obiurgauit ueteri puerbio, τὰ μὲν διδόμενα. Vtiẽ eodẽ & alio quodam loco. Non admodum liquet qd sibi uelit, nisi quod conicere licet, τὰ μὲν διδόμενα, uersum esse poetæ cuiusdam: est enim hemistichiũ iambicum, quod admonet, quod à fortuna daẽ, id boni consulendum esse, & ferendum æquo animo, quod mutari non queat. Plato in Gorgia uideẽ indicare prouerbium; νῦν δὲ ἐψεύσθην καὶ ἀναγκάζομαι, ὡς ἔοικεν, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. id est, Nunc autem mendacio delusus sum, atq; ut uideẽ, necesse est mihi iuxta uetus prouerbium, quod adest boni cõsulere, idq; quod abs te datur accipere. δεῖ γὰρ ὅ τι δῷ τις ἐπαινεῖν alibi dictum est. Eodem pertinet: ut possumus, quando ut uolumus non licet. Quod adest boni consule

Sydera addere coelo. XLIIII

Addere coelo sydera, pro eo quod est, adiungere, qbus ipsis summa est copia, puerbiali schemate dictũ, uel illud sat signi fuerit, quod Ouid. secũdo elegiarũ amatoriarũ libro, duobus puerbiis intertexuit,
Quid folia arboribus, pleno quid sydera coelo,
In freta collectas alta quid addit aquas?

Pamphili furtum. XLV

Παμφίλου νοσφισμός, id est, Pamphili sublatio. Pamphilus hic ueteris comœdiæ conuiciis notatus est, q ærarium expilasset. Conuenit in peculatores, qui è publico suffurantur.

Pegaso uelocior. XLVI

Πηγάσου ταχύτερος, id est, Pegaso uelocior. Hyperbole prouerbialis de præuelocibus. Nota fabula de equo alato. Ita Pindarus Olymp. hymno nono, καὶ ἀγάνορος ἵππου θᾶσσον καὶ ναὸς ὑποπτέρου. id est, uelocius & generoso equo & naue alata.

Crepitu probabis. XLVII

Πλαταγῇ δοκιμάσεις, id est, Plataga pbabis. De iis qui ridicule explorant alterius in se animũ. Sumptũ à uulgari ioco puellarũ, quæ imposito pollici, medioq; digito papaueris folio palmã illidunt: quod si crepuerit, amoris argumentũ est, sin minus, nõ amantis indiciũ. Id Suidas indicat fieri solere folio papaueris aut anemonæ, quod πλαταγώνιον diciẽ, à πλατάγειν, id est, à strependo. Allusit ad puerbiũ Ammianus lib. xiiii. Quod cum uere & ex animo diciẽ, solet amor ex leui crepitu monstrari. Vnde locus erit prouerbio, ubi ex dicto simplici deprehendiẽ animus hominis. Apud alios πλαταγὴν reperio, pro instrumento quo mouemus strepitum, & πλαταγεῖν pro crepitum mouere.

Multa docet fames. XLVIII

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος. id est,
Fames magistra est artium complurium. Ouidius,
Ingenium mala sæpe mouent, Persius, Ingeniiq; largitor
Venter negatas artifex sequi uoces.

Multorum fastorum Iouis glandes comedit. XLIX

Πολλῶν πανηγύρεων Διὸς βαλάνους ἔφαγεν, id est, Multoꝝ festoꝝ Iouis glandes comedit. De sene, longoq; pluriũq; rerũ usu docto, pinde ualet qsi dicas, multas uixit Olympiadas. Quercus aũt Ioui sacra: unde nuces iuglandes. Simili ioco & hodie dicũt nostrates, comedit multa oua paschalia, senẽ indicantes.

Prodico doctior. L

Προδίκου σοφώτερος: id est, Prodico doctior. Aiunt hunc Prodicum in diiudicãdis litibus & arbitriis inter dissentiẽtes amicos, acerrimi fuisse iudicii. Aristophanes in Centauro, citante Suida,

Ἐγὼ γὰρ εἴ τις ἠδίκησε, θέλω δίκην Ego nanque siquis præter æquum fecerit,

Δοῦναι πρόδικον. id est, Prodicum uolo negocium cognoscere.

Subest autem allusio ad uocabulum hominis: Prodicus enim ueluti præiudicatorem sonat, qui ante de lite pronunciet, quàm ad iudices delata sit. Fuit huius nominis & sophista quidam, cuius meminit Plato locis aliquot.

Mendico ne parentes quidem amici sunt. LI

Πτωχοῦ φίλοι οὐδ' οἱ γεννήτορες, id est, Mendico ne parẽtes quidem amici sunt. Diuitiæ conciliant amicos. Paupertas nec illos habet amicos, quos natura coniunxit. Tantum ualet in hominũ uita, cuius momẽtum oportuit esse leuissimum, si res non ex nostris cupiditatibus, sed ex usu metiremur.

Malus ianitor. LII

Πυλωρὸς κακὸς, id est, Ianitor malus, id est, indiligens pfectus, aut custos. Natũ à dicto Thericyonis cuiusdam, q cũ uideret Philippi copias, Isthmicas angustias occupasse, sic ait, κακοὺς πυλωροὺς ὑμῖν ὦ Κορίνθιοι ἡ Πελοπόννησος ἔχει, id est, Malos ianitores uos ô Corinthii Peloponnesus habet. Siqdem angustias locorũ, Græci pylas, id est, portas appellant. Refertur à Plutarcho in apophthegmatis.

Audi Chelidonem. LIII

Ἄκουε χελιδόνος, id est, Audi Chelidonẽ, id est, in tẽpore curato tua negocia. Quidam à theologo quodã ortũ autumant, cui nomẽ Chelidoni. Nam aiunt huic fuisse morẽ, obseruatis pdigiis colligere rei uniexitus. Atque huius opinionis autor citat Mnaseas Patrensis, ἐν τῷ περίπλῳ. Nõnulli malunt ad auem hirundinẽ referri, quòd stridula sit auis ac lugubris, siue quòd Veris prænunciet aduentum.

Ominabitur aliquis te conspecto. LIIII

Εἰ δ' οἰωνίσαιτ' ἄν τις ἰδὼν, id est, Qui te conspexerit, augurium poterit capere. Dici consueuit in deformes, fœdoque aspectu. Veteres ex primo hominis cursu sumebant omen. Occurrere formoso felix omen habebatur: occurrere deformi nigroque contra. Romanus quidam imperator, Hadrianus opinor, ut erat omnium superstitionum obseruantissimus, ex Mauri cuiusdam scurræ occursu, mortem ominatus est. Ille iussus abire, dictum addidit ominosius: totum uicisti, totum fecisti, nunc deus esto. Nam imperatores defuncti, solennibus quibusdam cerimoniis referebantur in numerum deorum. Iuuenalis A

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Non admodum misces. LV

Οὐ μάλα κυκᾷς, id est, Non admodum misces, id est, nõ multum potes, neque prodesse, neque nocere. Pericles dictus est totam miscuisse Græciam eloquẽtia sua, quod arbitratu suo uersaret omnia. Et apud M. Tullium omnia miscere dicunt, qui immodica potentia perturbant rempublicam.

Asini cauda. LVI

Ὄνου οὐρὰ ταλίαν οὐ ποιεῖ, id est, Asini cauda non facit cribrum, ubi quis ad hoc, aut illud dicet inutilis. Cribrum è pilis equinis fieri consueuit, non è ullis asininæ caudæ. Suspicor hoc ex huius ætatis fece sumptum ab Apostolio.

Ipso cratere. LVII

Αὐτῷ κρατῆρι γίνη κακά. id est, Ipso cratere contingant mala. Dictitari solitum de iis, in quos recidit, quod per insidias in alios moliebantur. Craterem enim quasi malorum fontem uocat, unde κρατὴρ κακῶν, id est, Crater malorum, de quo dictum est aliàs.

Gutta uini. LVIII

Σταλαγμὸς οἴνου μυρίοις χεῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται, id est, Gutta uini non miscetur aqua sæpius infusa. Cum paululo boni nimia mali uis admiscetur. Diluitur enim & euanescit, si pauxillum uini, plurima corrumpas aqua.

Bos porrecto ultra Taygeton capite. LIX

Ταῦρος ὑπερκύψας τὸ Ταΰγετον ἀπὸ τοῦ Εὐρώτα πίνει. id est, Taurus porrecto ultra Taygetum capite bibit ex Eurota, de re uehemẽter absurda. Simillimũ illi, Quid si cœlum ruat? Natum ex apophthegmate Geradæ Lacedæmonii, is ab hospite quopiã interrogatus, quæ pœna foret adulteris apud Lacedæmonios, negauit ullos esse adulteros apud Lacedæmonios. At instans ille, qd siqs existeret, inquit, quã pœnam daret? Is, inquit, taurum maximũ penderet, qui pducto ultra Taygetum montem capite, biberet ex Eurota: cumque hospes arridens, & unde taurus tam ingẽs? Lacedemonius uicissim, at unde apud Lacedæmonios adulter? Refert à Plutarcho in uita Lycurgi.

Ad cribrum dicta. LX

Τὰ πὶ κοσκίνῳ, id est, Ad cribrum dicta, Quæ uera, cõpertaque uideri uellent, ad hunc appellabant modũ.

Finitimum illi, τὸ ἐκ τρίποδος, sumptũ à diuinationis genere, quod suspenso, circũactoq; cribro peragebatur, quemadmodum aliàs indicauimus ex Aristotele & Luciano.

Iouis tergus. LXI

Διὸς κώδιον, id est, Iouis tergus. De re sordida quidem, sed tamen in usum aliquem seruata. Nam olim uictimæ pellem seruabant in pompis Eleusinis circũferendam, uel substernendam pedibus eorum, qui piaculo quopiam tenebantur ad expiationem.

Mala ultro adsunt. LXII

Fertur & huiusmodi sententia in prouerbiorũ collectaneis, διζημένοισι τἀγαθὰ μόλις παραγίνεται, τὰ δὲ κακὰ καὶ μὴ διζημένοισι. id est, Bona uix accidunt iis, qui quærunt: mala uel nõ quærẽtibus obtingũt. Idẽ & uulgo dicunt idiotæ, neq; tamẽ non uere: Mala ultro adesse, uel inuocata. Et tamen passim uitiis nostris accersimus bellum, lites, morbos, quasi sua sponte parum adsit malorũ.

A uicinis exemplum habent. LXIII

Ἐκ τῶν γειτόνων ἔχουσι τὸ παράδειγμα, id est, A uicinis sumunt exemplum. Qui faciunt quippiam aliorũ exemplo prouocati. Vicinus enim uicino morbum suum affricat, & malorum cõmercio reddimur deteriores. Huc nimirum allusit Terentius in Andria,

Quid istuc tam mirum est de te si exemplum capit?

My sortitus es. LXIIII

Ἔλαχες τὸ μ, id est, M litera tibi sorte obtigit. Aenigma in stultos. Nam græce μωροὶ hanc initialem habent. Cum aliquando Dionysio M, in sortibus obuenisset, quidam per iocum ait, μωρολογεῖς Διονύσιε. Stulta loqueris Dionysi. At ille detorquens aliò, μοναρχήσω μὲν οὖν, inquit, singulari proinde certamine depugnabo. Ad hunc quidem modum refertur in collectaneis græcorũ, sed mendose, quod liquet ex Plutarcho, qui narrat Dionysium respondisse μοναρχήσομεν οὖν, quod interpretes uerterũt, Monarchæ erimus, decepti scripturæ uitio. Legendum enim μοναρχήσω μὲν οὖν, ut μὲν οὖν sit unica dictio, quæ non inferat tantum, sed aduerset potius. Corrigit enim alterius diuinationem, & subiicit, immo potius ero monarcha: quis enim sic loquitur, erimus monarchæ? Ad hæc μοναρχήσομεν, non sonat, erimus monarchæ, sed simus monarchæ. Postremo si legas οὖν ut sit inferẽtis, non corrigentis, quid aliud dicit Dionysius, q̃ ideo se fore monarcham, quod stultus esset?

In Pythii templo cacare, LXV

Ἐν Πυθίου χέσαι, id est, In Pythii templo cacare, dicebat, qui rem nefariam & periculosam faceret, quòd Pisistratus tyrannus, extructo templo inscripserat, nequis inibi uentrem exoneraret, & aduenam quendam deprehensum è medio sustulit.

In terra pauperem. LXVI

Ἐν γῇ πένεσθαι μᾶλλον ἢ πλουτοῦντα πλεῖν. id est,

Egere præstat in solo, quàm diuitem Sulcare fluctus.

Satius est paululum habere tutò, q̃ multũ cum periculo. Nec placebant cuidam opes de funibus pendentes, multo minus quas eripere uentis in manu est. Prouerbium admonet certam fortunam, licet modicam, incertis quàlibet amplioribus anteponendam.

Inter pueros senex. LXVII

Ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν τοῖς δὲ γέρουσι παῖς. id est, Inter senes puer, idem at in pueris senex. Conueniet in hominem grandiusculum, maiorem q̃ ut puer uideri possit, minorem q̃ ut uir. Dictum est autem ab æmulis in Hermogenem rhetorem. Accõmodare licebit in hominem sic eruditum, ut inter idiotas uideri possit doctulus, inter eruditos indoctus.

In sola Sparta expedit senescere. LXVII — *Senescere in sola Sparta expedit*

Ἐν Σπάρτῃ μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν, id est, Vna in Sparta expedit senescere. Dictum est, quòd apud Spartanos summus honos senibus habebat olim. Torqueri poterit ad quoslibet, penes quos uirtus in pretio sit. Refert Plutarchus in Laconicis, sed incerto autore. Dictum est autẽ à quodam hospite, cum uideret apud Lacedæmonios iuuenes tantũ honoris habere senioribus. M. Tullius in Catone maiore, similem sentẽtiam ascribit Lysandro. Lysandrum, inquit, Lacedæmonium dicere aiunt solitũ. Lacedæmone esse honestissimum domicilium senectutis, Nusquam enim tantum tribuitur ætati, nusquã est senectus honoratior. Nota est historia de sene, cui cum ingressio Theatrum nullus Atheniensium daret locum, soli Lacedæmoniorum legati caniciem illius reueriti & assurgẽdi officio uenerati sunt, & inter ipsos honoratissimũ locum cesserunt: cui facto cum applauderet Atheniensium populus, quidam è Lacedæmoniis dixit: Scire quidem populum Atheniensem quid deceat, sed negligere. Narratur à multis, nominatim à Valerio Maximo libro quarto, capite quinto.

Ne maior thylaco accessio. LXIX

Lucianus in Encomio Demosthenis: σοὶ δ' ἴσως δεῖ λαβεῖν τὸ τῆς παροιμίας σκῶμμα ἐπὶ τῷ ἀσύμμετρῳ ... γενήσεσθαι, μὴ σοὶ μεῖζον προσθείητο τοὐπίσαγμα τῷ θυλάκῳ, id est, At tu fortasse uereris, ne in te torqueat

illud prouerbiale dicterium, de male respondente proportiõe nempe, ne tibi thylaco maior sit accessoria sarcinula. Thylacus enim culeus est siue mantica parata gestandis oneribus. Neq; me clam est in uulgatis exemplaribus esse τοὐπίγραμμα, non τοὐπίσαγμα. Verum nisi scripturam mutaris, nulla sententia potest elici. Est auté ἐπίσαγμα à σάττω, uelut oneris adsertura. Translatum est autem à mulionibus, qui præter legitimum onus, uascula quædam superimponũt. Ergo cum digressio longior est quàm ipsa res, uti licebit hoc prouerbio. Basilius idem aliis uerbis expressit libro de spiritu sancto, ᾗ οὕτω γε ἂν τὸ ἐπεισόδιον πολλαπλάσιον εἴη τοῦ κεφαλαίου, id est, Ad istum alioqui modum accessorium multo maius esset ipso principali.

Acarnici equi. LXX

Ἀκαρνικοὶ ἵπποι, id est, Acarnici equi, dicebantur equi maximi. Finitimum illi, cuius meminit etiam Aristoteles, ἵππος Θεσσαλική, id est, Equa Thessalica. Vergilius item in Georgicis tribuit primã laudem equis Epiroticis, Eliadum palmas Epirus equarum.

Acarnanes enim sunt iuxta Epirum, quemadmodum & Thessali.

Conueniet uti de re quapiam eximia, aut insigni præmio.

Contribulis factus serua ordinem. LXXI

Tribulis fac. serua ordinẽ

Γεννητὸς γενόμενος τήρει τὴν τάξιν, id est, Tribulis factus serua ordinem, id est, posteaquã ascitus es in ordinẽ aliquem, fungere tuo officio, quẽadmodum & cæteri faciunt. Natum à tribubus Atheniensium. Populus Atheniensis distributus erat in tribus duodecim, ad mensium numerum, rursum unaquæq; tribus in triginta genera quemadmodum uocant, ad dierum numerum: unde γεννηταὶ uocabantur, non coniuncti sanguinis propinquitate, sed in eandem tribus partem asciti.

Glaucus alter. LXXII

Γλαῦκος ἄλλος ἱππόβρωτος, id est, Glaucus alter ab equis deuoratus. Quadrabit in hoiem alendis equis exhaurientẽ facultates suas. A fabula natum, qualis fertur & de Actæone.

Gorgonem Perseus aggreditur. LXXIII

Γόργονα Περσεὺς ἐχειρώσατο, id est, Gorgonem Perseus adortus est. Vbi quis egregium facinus inceptat. Notissima fabula est. Ne hoc quidem prouerbium ascripturus eram, ni mihi repertum esset in Græcorum collectaneis.

Vincula Tyrrhena. LXXIIII

Δεσμοὶ Τυρρηνοὶ, id est, Vincula Tyrrhena, dicebantur odiosa negocia qbus distringebãt aliquis. Traductum à uinculis, quibus Tyrrheni captiuos uinciebant grauibus & molestis.

Diu delibera. LXXV

Ἀργὸν βουλεύει, id est, Diu delibera. Nõ statim aggrediundũ negociũ. Carmen integrũ fert huiusmodi.

Ἀργὸν βουλεύει, ἵν᾽ ἔχῃ καὶ πολλὸν ἀμείνων. id est,

Consulato diu, multo ut præcellere possis.

Lente consultãdum, at ubi statueris, mature quod opus facto faciundum est. Qui secus faciũt, iis nõ raro solet euenire Platonicum illud, ut festinantes in principio, serius perueniant ad finem.

Epimenideum corium. LXXVI

Ἐπιμενίδειον δέρμα, id est, Epimenidia pellis. De re reposita, miraculiq; loco seruata. In nõnullis codicibus scriptum offendi Epimelidium, sed deprauate, ni fallor: ascriptum erat huius pellem adseruari abditam, ceu rem sacram apud Lacedæmonios. Indicat autem Eudemus tractũ ab Epimenide Cretensi, qui legitur perpetuo somno dormisse quadraginta septem, aut si Laertio credimus quinquagintaseptem annos, neq; paucos postea superuixisse. Vnde consentaneum est huius reliquias, ut miraculi monimentum seruatas fuisse.

Volaticum iusiurandum. LXXVII

Ταχυβάμονες ὅρκοι. Ad eum modum appellabant iusiurandum irritum, quod euanesceret auolaretq;, simulatq; pronunciatum esset, cuiusmodi sunt amantium. Hæc sentẽtia magis arridet Suidæ. Quanq̃ Aristarchus apud Eudemũ, κατ᾽ ἀντίφρασιν accipit, quasi tardum oporteat esse iusiurandum, neq; temere proferendum: neq; enim statim euanescere, siquid iuraris.

Superatus es à gallo quopiam. LXXVIII

Ἡττήθης τινὸς ἀλεκτρυόνος, id est, Superatus es à gallo quopiã. Iocus puerbialis in seruos qui dños à tergo sequunt, supplices uidelicet & abiecti, cuiusmodi solent esse galli superati in pugna. Nã hæc auis uicta silere solet, canere si uicisset, ut autor est Cicero in diuinationibus. Addunt gallum in pugna superatũ ultro sequi uictorẽ. Sumptũ est ex Aristophane nisi me fallit memoria. Refertur ab Eudemo.

Βαττακάρας. LXXIX

Βαττακάρας de pinguibus dictũ & impotẽtibus. Eudemus meminit addens esse legẽdum κατὰ συστολὴν, Quibus uerbis qd sibi uelit, nondum satis liquet, nisi sensit exprobratã ingenii tarditatẽ. Etenim quæ uiuido sunt ingenio, caput erigũt. Capite esse deiecto ebetioris ac segnioris animi signũ esse solet. Nã

Græca uox hinc dicta est. βατιὰς enim ut indicat Hesychius, apud Tarentinos pronum significat, & κάρα caput. Vnde βασσάραι Thracibus dicunt Bacchæ, Bacchi numine afflatæ, quæ & Bassarides dicuntur, ut indicat Etymologicus. Hinc uox deducta ad meretricē, quæ se psternit qbuslibet. Apud Athenæum lib. iiii. καρηβαρῶντες dicunt, qui crapula grauatū habent caput. Conueniet in temulentum ac somnolentum, Quemadmodum usurpauit diuus Basilius in epistola quadam. καρηβαρῶντες

Ex æquo partire. LXXX

Ἐξ ἴσου διδόναι πᾶσιν, id est, Ex æquo da omnibus. Translatum ab iis, qui cōuiuium aut hæreditatem partiuntur. Quadrabit in iudicem, aut principem, quem oportet æquabile ius reddere.

Ἐπαύλια δῶρα. LXXXI

Ἐπαύλια δῶρα dicebantur magnifica munera. Sic enim appellabantur apud Græcos, quæ postero post nuptias die, sponsæ pater adducebat sponso ac spōsæ, pompæ cuiusdā specie. Præcedebat enim puer, candida toga, facem gestans ardentem. Post hunc canistrifer, post hunc longa series adportātium aurum, pelues, smegmata, lecticas, pectines, lectos, alabastros, sandalia, scrinia, unguentaria, interdum & dotem ipsam. Addunt & ipsum diem à nuptiis secūdum ἐπαύλιον, quòd sponsa tum inducatur in cubile. Adagium accommodari poterit & in eos, qui iactant suam beneficentiam. Opinor autem hæc esse, quæ iureconsulti uocant παράφερνα.

In pedes retrocedit. LXXXII

Ἐπὶ πόδα ἀναχωρεῖ, id est, In pedem retrocedit, de eo, qui metu dat locum potentiori, & reuocat se in tutum, ab athletis aut gladiatoribus sumptum uidetur. Hoc est quod Latini dicunt referre pedem. Quadrabit & in eos qui mutant institutum.

In armis accissat. LXXXIII

Ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἀκκίζεται, id est, In armis accissat. In eū, qui sibi placet, seseq; quasi cōtēplat in armis suis. Cōueniet in quéuis sibi stulte placentē. Refertur præter alios Etymologico. De Accone muliere, quæ ad speculum inepte sibi blandiebatur, dictum est alibi in prouerbio accissare.

In Lipsydrio pugnas. LXXXIIII

Ἐπὶ λειψυδρίῳ μάχη. id est, In Lipsydrio pugnas. Lipsydrium locus erat haud procul à Parnethe, quem mœnibus cinxerant tyrāi, qui profugerant ex urbe, prius cōdiderant Alcmæonidæ, sed in hos obsessos, uictosq; à Pisistrati copiis, obliqua cantio cani cœpta est huiusmodi. αἲ αἲ λειψύδριον προδοσέταιρον οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας, μάχεσθ' ἀγαθούς τε καὶ εὐπατρίδας οἳ τότ' ἔδειξαν οἵων πατέρων ἔσαν. id est, Heu Heu Lipsydrion, sociorum proditor, quales uiros perdidisti, ad pugnandum idoneos & claros, cum ostenderent è qualibus essent orti maioribus. Prouerbium dictum in strenuos & bellicosos uiros. Locus nomen habet ab aquarum inopia.

Desertum obtueri. LXXXV

Ἔρημον ἐμβλέπειν, id est, Desertū intueri dicebat qui fixis & attonitis intueret oculis. Metaphorā mutuati sunt ab iis, qui pelagus imensūm, aut solitudinē taciti intuent. Multis adest hoc oculoꝝ uitium ut paulo longius semota nō exacte uideant. Iis siquādo dicēdum est in hominū frequentia, quoniā in neminem certo figunt oculos, desertum intueri uident, Citatur Aristophanes ex Polyido.

Esto promus. LXXXVI

Ἔστω ταμίας, τἄλλα δ' εἰ βούλει κύων. id est,

Sis condus, in reliquis canis esto si libet.

Aiunt dictum in eum, cui felicitas imerenti cōtigisset, peculiariter in Eunuchos. Suidas indicat Athenis fuisse magistratū decēuiris cōmissum, qui pecunias in arce Palladis repositas seruarent, quas sacras & publicas appellabāt, unà cū ipso Palladis simulachro, ac reliqs tēpli ornamētis. Erant & Tamiæ triremium, qui pfectos triremibus solent comitari, ueluti custodes. Is magistratus interdum furacibus cōmittebaf, cū oportuerit incorruptos atq; integræ fidei uiros ad id asciscere, quasi nihil referret qualis suscipias puinciam, modo cōmissa sit. Per ironiam dici pōt ei qui dignitatē inuadit, nihil laborans, quā eruditionē quos'ue mores postulet ea dignitas, quasi dicas, esto dignitate episcopus, moribus uel canis, si libet. Solent aūt reges gazas suas & uxores eunuchis cōmittere.

Ephemeri uita. LXXXVII

Ἐφημέρου ζωή. id est, Ephemeri uita. De iis, qui statim emoriuntur, aut pereunt, aut animantibus, quæ sic appellanf, quòd ultra diem non uiuant. Aristoteles libro de natura animalium quinto, prodit ad hūc modum de Ephemeris: Hypanis, inquit, fluuius apud Cimmerium Bosphorum sub solstitio fert ueluti folliculos acinis maiores, qbus quadrupedes uolucres erumpūt, quod genus animalis in postmeridianum tempus usq; uiuit, & uolat, mox declinante sole macrescit, & languet, mox occidēte emoritur, uita non ultra unum diem peracta. unde ἐφήμερον appellatū. Retulit similia Plinius lib. xi. ca. xxxvi. nisi quod ait animal dictum ἡμερόβιον. Aristotelem citat M. Tullius Tusculanarū quæstionum libro primo, addens Hypanim ab Europæ parte profluere in Pontum.

Canis mendico auxilians. LXXXVIII

Κύων τῷ πτωχῷ βοηθῶν. id est, Canis mendico auxilians. Vbi quis nobis aduersatur & diuersis studet partibus is, cuius auxilio nitebamur. Nam canes infesti sunt mendicis, uelut ὁμοτέχνοις, nisi siquādo frusto panis corrumpuntur.

Iuppiter aquilam delegit. LXXXIX

Ζεὺς αἰετὸν εἵλετο, id est, Iuppiter aquilam delegit. Vbi qs asciscit sibi præclaros, suisq; rebus accommodos. Poetæ fingunt aquilam Ioui fulmen porrigere, quod hæc auis omniū altissime subuolet, nec ictu fulminis lædatur. Eiusdem usus est opera in rapiendo catamyto puero.

Aut minus animi, aut plus potentiæ. XC

Η φρονεῖν ἔλασσον ἢ δύνασθαι δεῖ μεῖζον. id est, Oportet aut minus animosum esse, aut plus posse. Conuenit in feroces, quorum arrogantiæ non suppetant uires. Aut qui non timent irritare, quē uincere non possint. φρονεῖν accipi potest pro sapere: qui sunt humili fortuna, iis multā dissimulanda sunt, quandoquidem quod uident perperam fieri, non queant uetare, & quod sentiunt fieri oportere, nō possunt efficere. Plutarchus in Laconicis tribuit Archidamo Zeuxidami filio, cum filiū uideret præcipitantius & inconsideratius pugnantē cum Atheniēsibus: ἢ τῇ δυνάμει πρόσθες, ἢ τοῦ φρονήματος ὕφες, id est, Aut adde uiribus, aut detrahe animo.

Felicitas à deo. XCI

Θεοῦ δὲ δῶρόν ἐστιν εὐτυχεῖν βροτοῖς. id est. Felicitas datur deūm homini munere. Vt res nostræ bene cedant, id in nobis situm non est, sed à superum arbitrio pendet. Hominum est conatus, dei est euentus.

Hystricis seta. XCII

Θρὶξ ὕστριχος. id est, Pilus hystricis dici poterit, dicterium acriter in quempiam tortum. Ab animante sumptum, cui mos irritato, pinnas aculeatas, quibus illi tergum inhorret, teli ritu eiaculari, etiam procul, idq; facit intenta cute. His igitur ora canum urgentium figit. Est autē hystrix de genere Erinaceorum, nisi quod huic longiores aculei. India & Africa potissimum hystrices generat, ut autor est Plinius libro octauo, capite trigesimoquinto.

Alter Ianus. XCIII

Ἰανὸς ἄλλος, id est, Ianus alter. Quadrabit uel in prudū, ac circūspectū, uel in ancipitē & pfidum. Persius.
O Iane à tergo cui nulla ciconia pinsit.
Sumptum à Iano bifronte, cuius notior est fabula, q̄ ut sit hoc loco percensenda.

Veste circumfers ignem. XCIIII

Εἱματίῳ τὸ πῦρ περιστέλλεις, id est, Veste circumfers ignem, ubi quid ridicule fit. Aut ubi quis suum ipsius malum fouet, ueluti scortum, aut adulatorem, aut fictum amicum.

Erinnys ex tragoedia. XCV

Ἐριννὺς ἐκ τραγῳδίας, id est, Erinnys ex tragoedia. De foedis aniculis. Sumptum ex Aristophanis Pluto, quo loco dictum est de Penia:
ἴσως ἐριννύς ἐστιν ἐκ τραγῳδίας. id est, At forsan est Erinnys ex tracedia.
Strabo Geographiæ lib. iiii. tradit insulas esse decem in oceano Gaditano, nomine Cassiteridas, quarū una prorsus inculta sit, in reliquis habitare homines colore fusco, tunicis utentes ad talos usq; dimissis pectoribus cingulo obuinctis, baculos manu gestantes, in summa, persimiles furiis tragicis. Quibus ex uerbis apparet hoc habitu furias in tragoediis induci solere.

Aequalitas haud parit bellum. XCVI

Ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ, id est, Aequalitas bellum haud parit. Aequalitate continetur concordia. Inæqualitas discordiarum est mater. Est Solonis apophthegma, quemadmodum scribit Plutarchus in huius uita, admonens dictum hoc fuisse uulgo celebre, τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ.

Piscis primum à capite foetet. XCVII

Ἰχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται. id est, Piscis à capite primū incipit putere. Dictum in malos principes, quorum contagione reliquum uulgus inficitur. Apparet ab idiotarum uulgo sumptum.

Etiam Bætylum deuorares. XCVIII

Bætylum deuorares

Καὶ βαίτυλον ἂν καταπίνοις, id est, Etiā Bætylū deglutires. In uoracē & oīa cōcoquentē. Nā Bætylus dicit saxum illud fasciis obuinctū, quod pro Ioue deuorauit Saturnus, ut testat & Hesychius.

Malum uas non frangitur. XCIX

Vas malū nō frangitur

Κακὸν ἄγγος οὐ κλᾶται, id est, Malum uas non frangit. Qui deterior, is nonnunq̄ uiuacior, & in periculis tutior. Simili metaphora dicunt & hodie uulgo, malam herbam non perire.

Etiam quercus bacchatur. C

Quercus bacchatur

Καὶ δρῦς μαινὰς ἐγένετο. id est, Etiam quercus Mænas facta est. De iis, qui uix deliniuntur. Ab Orphei fabula, quercus sua cithara demulcente. Mænades enim sunt mulieres afflatæ Baccho.

Vita molita. I

Ἀληλεσμένος βίος, id est, Vita molita, siue uictus, ut ita loquamur, farinatus. Suidas indicat adagium uarie accipi. Quosdam usurpare de uita priscorum, qui glandibus uescebantur, fortassis ob id, quod illis seculis ignotus adhuc esset carnium & piscium esus, solaq; glandium farina uictitarent mortales. Alios de his, quibus citra laborem uita lauta contingeret, propterea quòd aliquandiu post frumenta reperta, farinæ faciendæ ratio nesciretur. Est autem farina paratior sicui libeat uesci. Alioqui proscindendum aruum, serendum triticum, metendum excutiẽdum, molendum, pinsendum. Nonnullos de iis, qui in magna rerum, quas desiderarent affluentia, uitam agerent, ut affine sit illi, quod alio positum est loco, οὐ γὰρ ἄκανθαι, id est, Non enim spinæ. Cesar commentariorum libro primo: Trium mensium molita cibaria sibi quenq; domo efferre iubent. Huc alludere uidetur Aristophanes in Equitibus cum Cleon populo blandiens ita loquitur,

ἀλλ' ἐγὼ ἀλφίτ' ἤδη σοι πορίσω 'σκευασμένα. id est, At ego paratas tibi farinas iam dabo.

Cui respondet altera persona,

ἐγὼ δὲ μαζίσκας γε διαμεμαγμένας Bene maceratas ego dabo tibi massulas,
καὶ τοὖψον ὀπτὸν, μηδὲν ἄλλ' ἢ 'σθίειν. id est, Piscemq; coctum, nil aliud q̃ uescere.

Hoc posterius pertinet ad prouerbium quod ante retulimus, uictus maceratus. Rursus in eadem fabula, cum Cleon offerret μαζίσκας μεμαγμένας, alter respondet,

ἐγὼ δὲ μυστίλας μεμυστιλημένας, panem intelligens iam iure maceratum, ac madefactum, & ob id paratum esui. Ac mox offert uinum iam temperatum, ut statim possit bibi,

ἔχε καὶ πιεῖν κεκραμένον τρία καὶ δύο. id est, Dilutum habe, quod ebibas, tria ac duo,

Nam olim uinum non bibebatur nisi aqua dilutum, quod apud Germanos insuetum est. Optimam autem temperaturam existimabant, si duobus uini Cyathis duo aquæ adderentur. Porrò quæ parata sunt, ea gratiora esse paulo post declarat populus. Cũ enim alter iactaret se suo periculo rapuisse quod dabat, alter coxisse, respondet,

ἀπὸ σοῦ γὰρ, ἀλλὰ τοῦ παραθέντος ἡ χάρις. Significans illi deberi gratiam, qui cibum paratũ apposuerit.

Malum est bonum. II

Κακὸν τὸ καλὸν ἐστὶ μὴ καιροῦ τύχῃ. id est, Bonum malum fit, tempore haud datum suo.

Nihil gratum, quod intempestiuum. Pharmacum in tempore datum, saluti est, secus datum, mortem adfert. Citatur apud Athenæum libro septimo hic uersiculus ex Timone,

ὥρη ἐρᾶν, ὥρη δὲ γαμεῖν, ὥρη δὲ πεπαῦσθαι, id est,
Tempus amandi, tempus habendæ coniugis, est quod
Rebus ab his tandem moneat desistere tempus.

Caricum sepulchrum. III

Καρικὸς τάφος, id est, Caricũ monumentũ. De re magnifica, sumptuosaq;. Sumptũ à Mausoli sepulchro, quod est apud Caras. Plinius lib. xxxvi. cap. v. ostendit opus hoc inter septem orbis miracula commemoratum, idq; potissimum ob artificum famam. Patebat ab austro & septentrione sexagenos ternos pedes. Breuius à frontibus, toto circuitu pedes quadringentos undecim. Attollebatur in altitudinẽ, uigintiquinque cubitis, Cingebatur columnis quadragintasex. Ab oriente cælauerat Scopas, à septentrione Bryax, à meridie Timotheus, ab occasu Leochares. Opere nõdum absoluto periit Artemisia. Latini huiusmodi monumenta uocant mausolea. Martialis libro primo:

Aere nec uacuo pendentia mausolea, Item Propertius libro tertio:
Nec mausolei diues fortuna sepulchri.

Malum munus. IIII

Κακόν γε δῶρον ἴσον ἐστὶ ζημίᾳ, id est, Munus malum est perinde uti dispendium.

Nocet, non iuuat, qui largitur noxia. Veluti siquis adulescenti subministret pecuniam, ut stulto committat imperium, aut indocto sacerdotium.

Inani spe flagrat. V

Κεναῖσιν ἐλπίσι θερμαίνεται, id est, Inanibus spebus incenditur. In eum, qui frustra sibi magna pollicetur. Spe inani flagrat

Spes enim stultis addit animos, etiam si procul absint. Sapiens etiam si sperat, dissimulat. Decerptũ apparet ex Sophocle, apud quem Aiax ita loquitur,

οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτὸν Haud emero uirum mente nulla præditum,
ὅστις κεναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται, id est, Quencunq; inanes spes mouent & incitant.

Aeschines contra Timarchum, ἐλπίδων κενῶν ἐμπλήσας, id est, Posteaquam illum implesset inanibus spebus.

Dolium uoluitur

Voluitur dolium. VI

Κυλίνδεται ὁ πίθος, id est, Reuolutum est dolium. In eum, qui cõmouetur alieno exẽplo, siue instinctu, ad stulte quid faciendum. Nam dolium facili impulsu quò uelis uoluitur. At sapiens tetragono similis, semper fixus & ĩmotus. Apparet esse natum ab historia de Diogene in publico ciuitatis tumultu uoluente dolium, quam refert Lucianus libro de conscribenda historia.

Ceram auribus obdis. VII

Κηρὸν τοῖς ὠσὶν ἐπαλείφειν, id est, Cerã auribus oblinis. In eos, qui recusant audire uel æqua, uel iniqua. Natũ ab Vlyssis cera, qua suas ac sociorũ aures obturat apud Homerũ, aduersus Sirenarũ cantilenas.

Corui lusciniis honoratiores. VIII

Κόρακες ἀηδόνων εὐδοκιμώτεροι, id est, Corui lusciniis honoratiores. Cum indocti doctis præferunt, improbi probis, blaterones eloquentibus, rapaces ac furaces, cordatis & integris uiris. Aut cum plus tribuitur improbitati & audaciæ, quàm eruditioni ac sapientiæ.

Naufragium commune

Commune naufragium. IX

Κοινὸν ναυάγιον τοῖς πᾶσι παραμύθιον, id est, Cõmune naufragium, omnibus solatium. Multo facilius fertur malum, quod nobis est cum omnibus, aut cum multis cõmune. Quin & hodie iactat inter Scholasticos, miserum est solatium, habere calamitatis socium.

Cyparissi fructus. X

Κυπαρίττου καρπός, id est, Cyparissi fructus, de uerbis dictu magnificis, cæterum inutilibus. Prouerbium fluxit à natura arboris, quam Plinius lib. xvi. scribit, natu morosam esse, fructu superuacuam, baccis toruam, foliis amaram, odore uiolentã, ac ne umbra quidem gratiosa. Hactenus Plinius. Atq; huiusmodi cum sit, tamen proceritate, unde & conifera uocatur à poetis, ac perpetuo uirore, neq; non nascendi difficultate, nouũ aliquem fructum polliceri uidet. Theophrastus aũt libro de causis plantarũ primo, scribit semen cupressi adeo esse minutum, ut uix oculis percipi possit. Neq; enim huius esse fructum totũ id quod pilæ speciem gerit, sed quod cono inascitur, perq; tenue & exile, laricis semini proximum, quod pilula sua dehiscente dilabitur, nec legi nisi ab experto potest.

Ματτυάζειν. XI

Athenæus Dipnosophistarum libro decimoquarto refert cibi genus, primum à Thessalis repertum, sed quod Athenis quoq; fuerit in deliciis, cum subessent imperio Macedonum, quorum lingua dicebat ματτύα, à Græca uoce μάττω, quod est pinso, siue macero: unde dicta sit & μᾶζα, quæ & ipsa puerbio locum fecit, ut ὑπερμαζᾶν dicerentur, qui lautius uiuerent: post quicquid esset opiparum & elegans in cibis, ματτύην dicebant, etiam in auibus piscibus oleribus ac fartis, & ματτυάζειν, qui suauiter uiuerent. Citantur in testimonium uersus ex Alexide,

Σκευάζετ' εὐωχεῖσθε προπόσεις πίνετε — Facite apparatus & epulis incumbite

λέπεσθε ματτυάζετε. λέπε. id est, Lepamini atq; mattyazete.

λεπίζω

Cæterum Atticis λέπεσθαι dicunt qui intemperanter indulgent Veneri, huc ni fallor alludentibus quod λεπίζω sonet deglubo, quæ uox & latinis usurpatione facta est obscœna. λέπος enim Græcis pellem significat. De Mattyis qui plura uolet cognoscere, legat finem decimiquarti libri, quẽ modo citaui, & mattyis explebitur affatim. Tot autoribus Athenæus docet quid sit mattya. Idem libro quarto tradit apud Lacedæmonios ματτύλλας dicta bellaria, quæ post ἄικλον, id erat conuiuii genus, apud illos dabantur, quæ quidem & ἐπάικλα uocabantur. Meminit huius cibi & Martialis libro nono: Mattya sola iuuant.

Mariolocchus. XII

Ματτιολοιχὸς uulgato conuicio dicebatur liguritor, & in minimis etiam rebus exquisitus. Quin & Hesychius indicat, quod pusillum sit, id Græcis dici μάτιον. Aiunt autẽ esse cibi genus. Equidem in commentariis Græcorũ inuenio, μάτιον uocari, quod est minimũ, aut genus mensuræ. Proinde quadrat in eos, qui per fraudem minimis à rebus sectant compendium, ἀπὸ τοῦ ματίου καὶ λοχεύσαι, nisi malis à λείχειν. Vsurpatur ab Aristophane in Nebulis, inter multa epitheta, quibus uirum improbum notat. Interpres tam uarie exponit ut satis fateat se nescire, scribens dici de eo, qui malignã dat mensuram, de parco ac sordido, de eo qui cogitat inania, siue nanciscitur friuola.

Post Marathonem pugna. XIII

Μετὰ τὴν μαραθῶνι μάχη, id est, Post Marathonẽ prælium. Vbi quis post calamitatẽ in aliam nouã rursus incidit. Marathon locus est Atticæ, crebris cladibus insignis, ubi accerrima pugna fuit cũ Persis, Refert Herodotus libro sexto. Simile huic, μετὰ πόλεμον ταραχή, Post bellum tumultus.

Tumultus post bellũ

Musicam ne uities

Ne uities musicam. XIIII

Μὴ κακούργει τὴν μουσικήν, id est, Ne uities musicam, id est, ne loquaris discrepãtia, ne noua moliaris. Plutarchus in Apophthegmatis refert ita locutum Emerepen, in Phrynidis cantoris organo duas ex nouẽ incidentem fides, quòd septem satis esse duceret.

Astutior coccyce. XV

Coccyce astutior Μηχανικώτερος κόκκυγος. i. Coccyce astutior, dicebatur, qui astu sibi cõsuleret. Sumptũ ab auis ingenio, oua subiicientis in nidos alienos, maxime palumbium, de qua abunde Plinius & Aristoteles.

Hesperidum mala. XVI

Μῆλα ἑσπερίδων δωρεῖσθαι, id est, Mala Hesperidũ largiri, qui magna, splẽdidaq; largirentur. Nota est fabula de malis aureis. Huc allusisse uidetur Maro noster in Bucolico carmine.

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Solæ Lacænæ uiros pariunt. XVII

Lacænæ solæ uiros pariũt Μόναι λάκαιναι ἄνδρας τίκτουσι, id est, Solæ Lacænæ uiros pariũt. Apud Lacedæmones fortissimi uiri nascebantur, & apud eosdem matres seuere natos educabãt. Natũ est prouerbium ex apophthegmate Gorgûs lacænæ Leonidæ uxoris, cui cum peregrina quæpiam dixisset, Μόναι τῶν ἀνδρῶν ἄρχετε αἱ λάκαιναι, id est, Solæ uiris imperatis Lacedæmoniæ: respõdit, Μόναι γὰρ τίκτομεν ἄνδρας, id est, Solæ enim parimus uiros. Refert Plutarchus in uita Lycurgi.

Myrteam coronam ambis. XVIII

Μυῤῥινοῦν, id est, Myrteam cupere, dicebatur, qui tyrannidem, aut magistratum ambiret. Nã olim principes myrteis corollis coronabantur, siquidem Suidæ credimus.

Præuertit ancoræ iactum deus. XIX

Ancoræ iactũ præuertit de. Ἀλλ' ὑπέπτασε τὴν ἄγκυραν θεός, id est, Sed anteuertit ancoræ iactum deus. Cũ res præter spem euenit. Traductum à nautis, quibus accidit sæpenumero, cũ parant sese, ut ancorã iaciant, in portũ appulsuri, repellantur à uentis, & in mediam tempestatem reuocentur.

Pro Delo Calauriam. XX

Ἀντὶ Δήλου τὴν Καλαυρείαν, id est, Pro Delo Calauriam. Est in fabulis, Neptunum cum Latona permutationem fecisse, ut illa Calauriam insulam Neptuno concederet, possideret Delum, proq; dato Tænaro reciperet Pythonem. Est autem Calauria exigua insula, haud procul à Creta. Pausanias in Corinthiacis tradit Calauriã olim fuisse sacram Apollini, Delphos Neptuno, hos inter se commutasse loca. Meminit eius rei Strabo quoq; libro octauo: Troezen, inquit, sacra Posidoni, id est, Neptuno est, unde & Posidonia dicta quondam. Eminet autem à mari, ad quindecim stadia: ne ipsa quidem obscura ciuitas. Huius portui dicto Pogon imminet Calauria, exigua insula, circuitu stadiorum triginta. Hic erat asylum Neptuno sacrum. Et fama est hunc deum commutatione facta cum Latona, data Delo recepisse Calauriam, Cum Apolline uero, pro Pytho recepisse Tænarum. Ephorus autem ipsum refert oraculum,

Ἶσόν τοι, Δῆλόν τε Καλαυρείαν τε νέμεσθαι, Nil refert Delos fuerit ue Calauria culta,
Πυθώ τ' ἠγαθέην, καὶ Ταίναρον ἠνεμόεντα, id est, Pythos ue excellens, an peruia Tænarus auris.

Ea res in prouerbium abiit, quoties manus manum lauat, & officium officio pensatur.

Antiquior Codro. XXI

Codro antiquior Πρεσβύτερος κόδρου, De priscis, & ob antiquitatẽ admirãdis. Codrus antiquissimus Atticæ rex, cuius alibi nobis facta mentio. Ad hunc genus suum referebant, qui generosi uideri uolebant.

Hirundo totos schœnos anteibit. XXII

Φθάσει τις χελιδὼν ὅλους σχοίνους παρεῖναι, id est, Hirũdo quæpiam totos schœnos præteribit. Vbi quis immenso uincit interuallo. Nam σχοῖνος Græcis mensuræ genus, quæ sicut existimat Herodotus lib. secundo, sexaginta complectitur stadia. Quemadmodum & docet Hermogenes in libello cui titulus, περὶ μεθόδου δεινότητος, ostendens esse uerbũ Aegyptiũ, quẽadmodũ parasanges Persicũ. Etiãsi Plinius lib. xii. cap. xiiii. quadraginta stadia tribuit schœno, quæ efficiant passuum quinq; millia. Rursus idem libro. v. cap. decimo scribit schœnum patere stadia triginta, unde uarietas uidetur accidisse scribarum uitio. Quanquam suspicor hoc loco Chelidonem pro uiro accipiendum; cuius alibi facta est mentio, qui haud scio an cursu celeritateq; præcelluerit.

Nihili cocio est. XXIII

Plautus in Asinaria: Vetus est, nihili cocio est. dictum uidetur in eos, qui pollicentur in futurum, nec exhibent rem præsentem. Laberius apud Gellium cotionem peruulgato uerbo dixit, quem ueteres ariolatorem dixerunt. Dicuntur autem hæc apud Comicum à lena, quæ prædicabat sibi oculatas esse manus, atque id demum credere, quod uideret. Quod autem alii legunt coactionem, id neque carminis ratio patitur, nisi uocalem elidas. Ex Festo Pompeio propemodum licet conücere coctionem esse legendum. Ait enim coctiones appellatos à cunctatione, quod in emendis, uendendisq; mercibus, tarde perueniant ad iusti pretii finem. Proinde apud antiquos primam syllabam, per u literam, non per o scribi solitam. Arbitror huic adstipulari, quòd scribit Anneus Seneca libro epistolarum undecimo, differens non esse cessandum à benemerendo, quòd aliquando inciderimus in hominem ingratum. Et post malam, inquit, segetem serendum est. Sæpe quicquid perierat assi-

dua infelicis soli sterilitate, unius anni restituit ubertas. Est tanti, ut gratum inuenias, experiri & ingratos. Nemo tam certam habet manum, ut non saepe fallatur. Aberrent, ut aliquando haereant. Post naufragia, maria tentantur. Foeneratorem non fugat à foro coactor. Cito inerti ocio uita torpebit, si relinquendum est, quicquid offendit. Hactenus Seneca. Quo loco num coactor legendum sit, nec ne, studiosis expendendum relinquo. Iuxta etymologiam cuntio siue cunctio, aut mutata literula cōtio dicendum esset, ni quod Festus Pompeius ostendit eundem esse coctionem & cocionem. Is in dictione Arulator, consentit cum Gellio, confirmans eundem esse cocionem cum arulatore. Arulatorem autem dici à uoce Graeca, αἶρε, id est, tolle, quòd merces eas sequatur, ex quibus si quid ceciderit lucri, possit tollere.

Non nauigas noctu. XXIIII

Οὐ νυκτὶ πλοεῖς, i. Non noctu nauigas. De eo, cui nihil est certi quod sequatur, propterea quòd nocturnis temporibus certius nauigant nautae, propter stellarum notas, de quibus alias dictum est. Chrysippus ut citant, negationem detraxit, νυκτὶ πλοεῖς, manente, sicut ego quidem arbitror, eadem sententia. Nam quid alioqui fuerat memorandum, si Chrysippus citra negationem extulisset, quasi uero non idem iuris sit in qualibet oratione. Quanquam autem nautae noctu stellarum indicia sequuntur, longe tamen certior est interdiu nauigatio.

Mores hominum regioni respondent. XXV

Καὶ τῶν φυτῶν τὰ σπέρματα, καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ βίοι ταῖς χώραις συνεξομοιοῦνται, id est, Et plātarum semina & hominum mores ad regionis habitum respōdent. Refertur & hoc in Graecorum prouerbiorum collectaneis. Alioqui non eram adscripturus. Equidem arbitror natum ab apophthegmate, cuius meminit Plutarchus. Vt triticum in nonnullis agris degenerat, in aliud genus, soli uitio, ita pro qualitate regionis uariantur hominum ingenia. Montani asperi ferè sunt & inhumani. Litorales fermè praedones & immites. Campestres molles & humani. Herodotus in calce libri ultimi, satis declarat primum è Cyri responso natum esse. Etenim cum Persae rerum potiti postularent, ut ex aspera regione, quam tum incolebant, transferrentur in commodiorem ac feraciorem, annuit quidem, sed admonitis ut posthac sese pararent ad seruiendum, non ad imperandum, φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χωρέων μαλακοὺς γίνεσθαι. οὐ γάρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι καρπόν τε θωμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια, id est. Ex mollibus enim regionibus molles homines nasci solere. Neque enim eiusdem esse terrae fructum egregium producere, & uiros in re bellica praestantes.

Lorum unà cum cane

Cum cane simul & lorum. XXVI

Σὺν τῷ κυνὶ καὶ τὸν ἱμάντα, id est, Vnà cum cane, lorum quoque. Clausula est Heroici carminis. Eudemus indicat dici, quoties simul omnia pereunt, ut nihil omnino sit reliqui ne spes quidem recuperandi quod periit.

Teipsum inspice. XXVII

Μὴ τοὐμὸν ἀλλὰ καὶ τὸ σὸν φῦλος σκόπει. id est,

Age non meum, uerum & tuum inspicito genus.

Teucer in tragoedia quapiā in Agamēnonem sibi generis uitium probro uertentē, quòd nothus esset, regerit huiusmodi conuicium, quod & ipse genus duxisset à Clisthene effoeminato. Stultum est in alterum dicere, quòd in te possit retorqueri. Adagium refertur à Plutarcho.

Vacuam ne mihi absterg.

Ne mihi uacuam abstergas. XXVIII

Theocritus in Syracusiis.

Μὴ φυῇ Μελιτῶδες ὃς ἁμῶν καρτερὸς εἴη,
πλὰν ἑνός, οὐκ ἀλέγω, μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς. id est,
Ne quisquam existat Proserpina, quem dominum, uno
Excepto, agnoscamus, ego id non curo, caueto,
Abstergas ne mi uacuam.

Subesse prouerbium uidetur in eo, quod ait:

Μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.

Subaudiendum autem γναθὸν, χεῖρα, aut simile quiddam. Apparet esse cōminantis aut timentis alapam, aut colaphum. Nam locus nōdum satis liquet. Eruditis itaque relinquimus excutiendum diligentius. ἀπομάττειν dicunt & plastae qui argillā oblinunt, dum fingunt imaginē. Solēt quidā simulare officium, quasi uelint aliquid sordium à mala abstergere, & interim imprudenti illinunt aliquid sordiū. Quēadmodū inducūt Bacchum facie, gypso, & uuarū succo oblita. Interpres tamē homo nec admodum doctus, nec diligens, mauult subaudiri mensuram, fortasse χοίνικα. Quod in mensura redūdat, absterget terete baculo. Fallit igitur qui nondum plenam absterget, ita simulans aliquid redundare. Sentit se non esse illi ancillam, ut ab eo debeat obiurgari. Heri offensi defraudant seruos suo dimenso, hoc est, ni fallor, quod ait, nō sum solicita, ne mihi mensuram uacuam abstergeas.

Cum sis nanus, cede. XXVIII *Nanus cum sis, cede*

Νάνος ὢν ὕπεικε, id est, Nanus cum sis, cede. De pusillis dictum. Nani enim homunciones appellantur infra modum humani corporis, & prodigiosæ breuitatis. Iuuenalis:
Nanum Atlanta uocamus.
νάνος enim græce dicitur quasi μὴ ἄνω, quod non excrescat in altum. Citatur Theophrastus, qui senserit nanos dici, quibus pudendum membrum sit iusto maius, quod in hoc hominum genere inueniri probabile est. Quadrabit in tenues & humilis fortunæ homunculos, ac quemadmodum ait Horatius, moduli bipedalis, qui potentes sumptu conantur æquare. *Bipedalis*

Nocte lucidus interdiu inutilis. XXIX

Ἐν νυκτὶ λαμπρὸς, ἐν φάει δ' ἀνωφελὴς, id est, In nocte lucens, luce uero inutilis. De præposteris, qui sapiunt, ubi nihil est opus, cum opus est, ibi dormiunt. Cæterum ipse magis arbitror competere in eum, qui inter indoctos uideatur aliquid esse in literis, inter eruditos, nihil sapiat. Aut inuertendum est prouerbium:
Ἐν φάει λαμπρὸς, ἐν νυκτὶ δ' ἀνωφελής.
Sumptum à gemma quadam, cuius alibi fecimus mentionem.

E Tantali horto fructus colligis. XXX

Ταντάλου κῆπον τρυγᾷς, i. Ex Tantali horto fructū colligis, id est, ea cōsectaris, quæ nusq̄ sunt, aut quibus frui nō licet. Quod quidē apposite dicet in mundanis addictos uoluptatibus. Nam ii dum his uelut temulenti fruuntur, egregie felices sibi uidentur. Verum simul atq; resipuerunt, iam uelut experrecti, intelligunt omnia illa nihil fuisse, nisi mentis non admodum sanæ somnium.

Telenico pauperior. XXXI

Τελενίκου πτωχότερος, id est, Telenico pauperior. Nam is usqueadeo notæ paupertatis fuit, ut Seriphii uerbum inde finxerint, dicantq; τελενικίσαι pro euacuare.

Telenicia echo. XXXII

Τελενίκειος ἠχὼ, id est, Telenicia echo, recte dicetur oratio fatui. Sic enim uocant crepitum uasculorum inanium. Sumpto epitheto ab eodem, de quo modo diximus Telenico. Quanquam Plutarchus inter argute dicta Epaminondæ, meminit Tellenis cuiusdam pessimi tibicinis; cui dissimillimus fuerit Antigenidas. Expendat igitur lector an ab hoc malit deductum prouerbium. Etenim de Tellenis cantilenis aliâs nobis dictum est.

Terebintho stultior. XXXIII

Τερεβίνθου ἀνοητότερος, id est, Terebintho demētior, in stupidum, sibiq; placentē, quòd arbor ea late porrigat ramos, quod est insolenter ostentantium sese, ad hæc nigrore insignis, foliis crassis, succo item pingui & resinoso, tum aliâs alia specie. Parit quidem cum uite, sed dissimilem fœtum.

Moenia Semyramidis. XXXIIII *Semyramidis muri*

Τείχη Σεμιράμιδος, id est, Muri Semyramidis de muris inexpugnabilibus dicebatur, egregieq; munitis. Ouidius libro Metamorphoseon quarto.
Vbi dicitur altam Coctilibus muris cinxisse Semyramis urbem.

Manum admouere. XXXV

Τὴν χεῖρα ἐπιβάλλειν, id est, Manum apponere, dicebantur, qui sese insinuarēt in rei cuiuspiā egregiæ cōmunionem. Translatum à sacris, in quibus nonnunquam fieri solet, ut aliis rem diuinam facientibus, alius aliquis adueniens, admota uictimæ manu, fiat & ipse particeps sacrificii.

Patris est filius. XXXVI

Τοῦ πατρός ἐστι τὸ παιδίον, id est, Patris est filius. Ita loquuntur, ubi quis mores imitatur patrios. Et genere, eius filium uocamus quemlibet, quem moribus expresserit, quòd liberi ferè parentes referre soleant. Hunc titulum Varro uni ex Menippeis indidit citante Nonio Marcello. Varronis autem tituli ferè prouerbiales sunt. Philostratus in Aristide commemorat, sophistam hoc prouerbio notasse Alexandrum, quòd patris ambitionem imitaretur.

Paruo emptas carnes. XXXVII

Τὰ εὔωνα κρέα οἱ κύνες ἐσθίουσι, id est, Paruo emptas carnes, canes edunt. Quidam putria emunt opsonia, ne plusculum insumant nummorum. Ea cum nullus attingit, canibus aliquoties edenda seruant. Sapit & hoc uulgus horum temporum.

Qui domi compluitur. XXXVIII

Τὸν οἴκοθεν βρεχόμενον οὐδὲ θεὸς οἰκτείρει. i. Qui domi cōpluit, huius ne deum quidē miseret, uulgo Græcis iactatū. Sēsus est eum modis oībus suo malo uideri dignum, qui sit usqueadeo ignauus, ut nec domi suæ possit à pluuia tutus esse. Eiusdem farinæ cum superiore puerbiū, ni me prsus fallit nasus.

Tragicus Teocrines. XXXIX *Theocrines tragicus*

Τραγικὸς Θεοκρίνης, Tragicus Theocrines. Vsurpauit hoc adagium Demosthenes aduersus Aeschinem.

Theocrines, primum tragoediarum actor fuit, deinde calumniator, & sycophanta. Vnde Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, Aeschinem, tragicum Theocrinem uocat. Extat eiusdem aduersus hunc Teocrinem oratio, quanquam nonnulli Dinarcho tribuunt. Vsus est hoc prouerbio diuus Hieronymus, ni fallor, in epistola ad Furiam, de uiduitate: Vbicunque uiderent Christianum, statim illud de triuio τραγικὸς θεοκρίνης. Hoc conuicii iaciebant in Christianum, quasi sanctimoniae simulator magnificis uerbis aliorum uitam criminaretur.

Tragicum malum. XL.

Τραγικὸν πάθος, id est, Tragicum malum dicetur ingens, cuiusmodi finguntur in tragoediis. Nam ab iis abstinet comoedia. Quintilianus duo facit affectuũ genera: quosdam enim atrociores esse, hos amat tragoedia, quosdam mitiores, his utitur comoedia: ac tragicos quidem πάθη uocant, Comicos ἤθη. Tragoedia semper habet tristem exitum: Comoedia laetum: Vnde Plautus citãte Festo Pompeio, Comoedice dixit pro suauiter: fuge, heus astitisti & dulce & comoedice.

Caecus auribus, ac mente. XLI

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματ' εἶ. id est, Tu simul & aure & mente & oculis caecus es. Quadrat in hominem planè stupidum.

Caecum insomnium. XLII

Τυφλὸν ὄνειρον, id est, Caecum insomnium, de re friuola, uanaque. Quaedam enim insomnia portendunt aliquid, quaedam inania sunt, quemadmodum sunt & bruta fulmina.

Asinos non curo. XLIII

Τῶν δ' ὄνων οὔ μοι μέλει, i. Caeterũ asinos nil moror. Cõgruit in eũ, qui domesticis cõtẽtus opibus, nõ quaerit aliena. Nã cui plaustrũ est domi, huic nõ est opus asinis cõductitiis carmẽ integrũ alibi citauimus.

Plurium calculus uincit. XLIIII

Τῶν πλειόνων ψῆφος νικᾷ, i. Plurium calculus uincit. Quoties in consilio ceditur multitudini. Plinius in epistolis queritũ, numerari sentẽtias nõ expẽdi. Et Liuius: Pars, inquit, maior, meliorem uicit.

Ὑποψωισμένη. XLV

Ὑποψωισμένη dicitur iam propinqua partui. Sumpta metaphora à ficis post immissos psenas mature foetibus. Hoc quid sit, explicuimus in prouerbio ἀνὴρ γίνεται ψήν. Deflecti potest ad ingenium ad hoc aut illud uehementer propensum.

Subdititius es. XLVI

Ὑποβολιμαῖος εἶ, i. Suppositiтius es. Subditii siue submissitii uocanẽ partus adsimulati: inde transferẽ in hominẽ fictũ, & per dolum ab alio quopiã allegatum, subornatũque. finitimum illi, κίβδηλος ἄνθρωπος.

Subiugus homo. XLVII

Ὑποζυγιώδης ἄνθρωπος, id est, Subiugus homo. Qui non arbitratu suo, sed alieno iussu facit quippiam. Traductum à iumentis iugalibus. Huc pertinent illae metaphorae prouerbiales, Mittere sub iugum. Horatius.

Sic uisum est Veneri, cui placet impares
Formas atque animos sub iuga ahenea
Saeua mittere cum ioco.

Item deiicere iugum, quod scripsit M. Tullius in prima Philippicarum. Subducere collum iugo. Ouidius:

Et tua laesuro subtrahe colla iugo.

excutere iugum.

Pistillo nudior. XLVIII

Ὑπέρου γυμνότερος. id est, Pistillo nudior. De uehementer tenui. Cognatum illi, πασσάλου γυμνότερος, id est, Paxillo nudior. His enim cortex detrahitur.

Pistillo caluior. XLIX

Ὑπέρου φαλακρότερος, id est, Pistillo caluior. Prouerbialis item hyperbole, de magnopere glabris. Nam ima pistilli pars, calui cranium referre uidetur. Transferri potest ad insigniter egenos, aut simplices ac dissimulandi ignaros.

Aurum subaeratum. L

Ὑπόχαλκον χρυσίον, id est, Subaeratum aurum, dicetur homo nequaquam syncerus, sed aliud prae se ferens, aliud intus occulens, sumptum à nomismatis adulteratis.

Nihil de uitello. LI

Νεοττοῦ οὐδέν μοι δίδως. i. Nihil mihi de uitello dedisti. Quadrat in eos, qui ipertiũt deteriora meliora sibi seruãtes. M. Tul. in lib. de diuinatione secundo narrat huiusmodi fabulã, unde cõsentaneũ est hoc mutuatum esse prouerbium. Quidã somniarat se uidere ouum ex lecti cubicularis fascia pendens illigatum. id somniũ cũ ad cõiectorẽ retulisset, respõsum est, thesaurum indicari: proinde foderet eo loco, quo se somniarat ouum uidere. Vbi fodisset, reperit aurum argento circũtectũ. Misitque paulul um ex argento coniectori, dissimulans inuentum aurum. Cõiector accipiens, nihil'ne, inquit, de uitello?

Queruli in amicitia. LII

Οἱ φιλομεμφεῖς εἰς φιλίαν οὐκ εὐφυεῖς. i. Qui queruli sunt in amicos, nõ sunt ad amicitiã idonei. Conniuere ad amicorum uitia, Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos. Sentẽtia uidetur desumpta ex Herodoto. Cõstabit tamẽ trimeter si legas, οἱ φιλομεμφεῖς, εἰς φιλίαν οὐκ εὐφυεῖς. Nec tamẽ uideo quid sit φιλομεμφεῖς. Si legimus φιλομεμφεῖς, addẽda est cõiunctio, ὁ δὲ φιλομεμφεῖς, ita cõstabit uersus, id est, Qui querulus est, amicitiæ haud accommodus.

Cleomenes superat cubile. LIII

Ὁ Κλεομένης τῆς κοίτης ὑπερέχει. i. Cleomenes cubile superat. De eo, qui magis abundaret rebus supuacaneis, q̃ necessariis. Ductũ apparet à quopiã, corpore q̃ p lectuli modo maiore. Sicut & Iuuenalis: Lectus erat Codro, Procula minor.

Diues promissis. LIIII

Ὁ μὲν λόγος θαυμαστός, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. id est, Magnifica quidẽ oratio, cæterum nõ habet fides loquẽti. Quoties aliquis ingentia pollicetur, quæ nõ uideatur præstiturus, Plutarchus in apophthegmatis regũ & Imperatorũ, tribuit Eudæmonidæ, qui cum audisset Stoicum opinor quempiam dixisse, quòd solus sapiens esset bonus imperator, ὁ μὲν λόγος θαυμαστός, ὁ δὲ λέγων οὐ περισεσάλπισται, id est, admiranda quidem oratio, cæterum qui dicit, nunq̃ cinctus fuit tubarum strepitu. Refert idẽ in Laconicis integre, ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς ὁ δὲ λέγων ἄπιστος, οὐ γὰρ περισεσάλπισται. Idem cõueniet in Theologos cœlestia quædam docentes, cum orationi uita non respondeat.

Oratio magnifica sed fide carens

Vterq; ambo. LV

Ὁ μὲν ἑκάτερος ἀμφότερος, ὁ δὲ ἀμφότερος οὐδέτερος. i. Vterq; ambo, ambo neuter. Instar ænigmatis est, cuius meminit Plutarchus in moralibus, & extat in Græcis Epigrãmatis. E duobus fratribus, quorum alteri nomẽ erat ἑκάτερος, alteri ἀμφότερος, ille bonæ frugis erat, hic nequã. Hos cũ Philippus uidisset, hoc in eos iocatus esse fertur. Quadrabit in duos aliquos, quorum alterius neqtiã, alterius, pbitas cõpẽsat.

Os inest orationi. LVI

Ὀστοῦν ἔνεστι τῷ λόγῳ. i. Sermoni inest os ac uigor. De oratione nõ inani, sed solidas habẽte sentẽtias. Dictũ hoc Themistocli tribuitur, uidetur è poeta quopiã desumptum. Est enim iãbicus Dimeter. Quintilianus item rerum inuentionẽ appellat orationis ossa. Sumpta similitudine ab animantiũ corporibus, quæ ossibus sustinentur, colligantur neruis, uestiuntur carnibus & pelle, cohærent anima, mouentur actu.

Fluuius non semper fert secures. LVII

Οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει. id est, Non semper secures fert fluuius, id est, non protinus tibi speres idẽ, quod alius feliciter cessit. Natum ab apologo Aesopico: Cuidam cædẽti syluam, securis è manibus excidit. Mercurius inuocatus reddidit argenteam. Neganti suam esse, reddidit auream. Hanc quoque suam esse neganti, ferream tandem restituit, & illas insuper donauit. Alius quidam eundem euentũ sperans, data opera, passus est elabi sibi securim. Ea cum perisset, nec Mercurius imploratus adsuisset, expostulanti, prior ille respondit ad hunc modum: οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει. Quanquam hic apologus uarie narratur in aliis commentariis, nempe adfuisse Mercurium, & prolata aurea securi rogasse, num ea esset quæ perisset, atq; eo protinus affirmante suam esse, Mercurium offensum hominis impudentia, nec ferream restituisse.

Non est Dithyrambus, si bibat aquam. LVIII

Οὐκ ἔστι διθύραμβος ἂν ὕδωρ πίνῃ, id est,

Haud Dithyrambus est, aquam si potitet.

Non adest hilaritas, cũ deest uinum: languet poetarum ingeniũ, ni uino cõcalescat. Vnde teste Flacco Laudibus arguitur uini uinosus Homerus. Et,

Ennius ipse pater, nunquam nisi potus ad arma Prosiliit dicenda. Et,

Nulla placere diu nec uiuere carmina possunt

Quæ scribuntur aquæ potoribus.

Quin ut refert in Symposiacis Plutarchus, Aeschylus tragœdias suas potando scripsit. Excitat enim uini calor inueniendi uim, quæ torpet nonnunquam in ieiunis, mouet phãtasias, addit impetus, subministrat fiduciam. Addit Gorgiam nõ recte suam tragœdiam Marti tribuisse, cum Baccho magis sit adscribenda. Dithyrambi canebantur in honorem Bacchi, qui & ipse διθύραμβος dictus est, quòd bis natus uelut è duabus ianuis prodierit.

Dithyrambus non est, a, si b.

Post acerba prudentior. LIX

Παθὼν τὰ δεινὰ φρονιμώτερος. id est, Post mala prudentior. Finitimum illi: ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Plato in Symposio, ἃ δὴ καὶ σοὶ λέγω ἀγάθων μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων, γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν, ὥσπερ νήπιος παθόντα γνῶναι. i. Quæ sanè & tibi dico Agathõ nec ab hoc fallaris, sed meis doctus malis caueas, neq; quẽadmodũ habet puerbiũ, stulti more malo accepto sapias. Cõgruet in eũ, q suo malo redditus est cautior.

Pausone mendicior. LX

Παύσωνος πτωχότερος. id est, Pausone mendicior. Pauson pictor quispiam fuit, insigni tenuitate, quemadmodum apud Iuuenalem Codrus. Hunc notat Aristophanes in Pluto, apud quem cum Penia exclamasset ὦ πόλις Ἄργους κλύεθ᾽ οἷα λέγει. id est, O urbs Argos, quod ait audi, respondet Chremylus, Παύσωνα κάλει τὸν ξύσσιτον id est, Pausonem adhibe tibi conuiuam.

Hyperbolo p.

Vltra Hyperbolum. LXI

Υπὲρ τὸν Ὑπέρβολον. id est, Vincit Hyperbolum. Hyperbolus quispiam erat, mirum in modū appetens litium. Vnde cōuenit in eos, qui simili laborant morbo. Plutarchus in uita Alcibiadis, Thucydides Peloponnesiaci belli lib. viii. & Aristophanes, in equitib. ostēdit Hyperbolū fuisse hominem modis omnibus improbissimū, nec ulla re clarū aut potentē nisi uitio linguæ. Præterea M. Tullius lib. de claris oratoribus ita scribit de Saturnino: Homo simillimus Atheniensis Hyperboli, cuius improbitatē ueteres Atticorum comœdiæ notauerunt. Aristophanes præter alia scribit & hoc de Hyperbolo:

Ἄνδρα μοχθηρὸν, πολίτην ὀξίνην Ὑπέρβολον. id est,

Improbum uirum, atq; ciuem uapam acidumq; Hyperbolum.

Sus in uolutabro cœni. LXII

Ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. id est, Sus lota rediit ad uolutabrum luti, cum quis iterat iā expiata flagitia, sicut indicauimus alibi. Extat in epistolis diui Petri. Huic affine est quod habent prouerbia Sirach, Qui lauatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lotio illius?

Ob textoris erratum. LXIII

Ὑφάντου πλημμελῶς, ὑπέτης ἐτύφθη. id est, Ob textoris erratum, hypetes uapulauit, cum quod hinc peccauit, alius dependit. Quid sit hypetes nondum apud autores reperi.

Atraphaxis mendax

Mendax Atraphaxis. LXIIII

Ψευδῶν πλέα ἀτραφάξις. id est, Referta mendaciis. Atraphaxis. De tumidis ac uētosis. Atraphaxis oleris genus, quod celeriter in altum surgit. Latinis atriplex dicit, affinis, ni fallor, betarum generi, quæ & ipsæ subito grandescunt alioqui fatuæ. Id quod indicat & Theophrastus in historia plātarum, libro primo, capite quinto. Eadem herba ab eodem, libro septimo, capite primo, recensetur inter eas quæ celeriter proueniunt, nempe dic à satu octauo. Est caule grandiore, sed molli carnosoq;. Suidas admonet dictum in Cleonē, qui falsò calumniaretur equites in concilio: cui cum fides haberi uideretur, dictum est: ψευδατραφάξιος πλέων ἦν τὴν βουλὴν, id est, Conciliū plenū esse mendaci Atraphaxi, quo dicto simul notata est & Cleonis in calumniando uanitas, & populi facilitas in credendo. Est enim illud proprium calumniæ, è leuissimo malo, subito maximam excitare tragœdiam. In hāc fermè sententiam Suidas. Adagium sumptum est ex equitibus Aristophanicis.

Infige plagam ab aratro. LXV

Παῖε τὴν ἀπ᾽ ἀρότρου, id est, infige plagā ab aratri: siue, impinge uomerem, cum iubebimus strenue pugnare, licet sine arte. Natū aiunt ab huiusmodi fabula, quā narrat Pausanias lib. Eliac. ii. Glaucus quidam Carystius cū terrā aratro ꝓscindenti forte fortuna uomis excidisset ab aratro, sublatū aptauit manu, uice mallei. Quod ubi cōspexisset pater Demylus, iuuenē ꝑduxit in Olympia, ad pugilum certamē uerū ubi iā artis imperitus, plagis afflictus penè deficeret, pater acclamauit: παῖε τὴν ἀπ᾽ ἀρότρου, admonēs, ut sic peteret hostē, quēadmodum uomere solet uulnerare terrā. Hac uoce rediit animus iuueni, uicitq;. Idē post ea bis uicit Pythia, octies Nemea, itē octies Isthmia. autor Pausanias.

Summis ingredi pedibus. LXVI

Qui clanculū, aut cautim, ac pedetētim, quod aiunt, conantur aliquid, summis pedibus ingredi dicunt. Græci iucundius efferunt aduerbio cōposito, ἀκροποδητί. Idē ualent illa: Suspenso gradu, & suspensis pedibus. Traductū à gestu eorū, qui sic ingrediuntur, ut strepitum pedum nemo sentiat: aut qui uiæ diffisi, cautim & leuiter figunt uestigia. Aliquanto diuersius est, quod est apud Platonem in Lachete, καὶ οὐδ᾽ ἄκρῳ ποδὶ ἐπιβαίνοντας, id est, Ne summo quidem pede ingredientes, quod pertinet ad illā formam, summis labris degustare, summis digitis attingere.

Cœlum digito attingere. LXVII

Prouerbiali nimirū hyperbole, digito cœlū attingere dicuntur, qui longe supra mortaliū conditionē, ac diis ꝓximi esse uidenē. M. Tullius ad Atticū libro secūdo: Nostri autem principes digito se cœlū putant attingere, si mulli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant. Cognatū illi, quod aliās ex eodem retulimus, in cœlo esse. Ad consimilem modum Horatius:

Quod si me lyricis uatibus inseris,

Sublimi feriam sydera uertice. Ouidius:

Huic tu cum placeas & uertice sydera tangas.

Est apud Theocritum in Hodœporis, ὅτι πάχ᾽ ἤδη

Αρνευμαι τὸν ὠρανὸν, ἐς ὃν γεωόν ὕμμιν ἀλεῦμαι. id est,

Agnum quando tuli, uobis in sydera abibo. Lysimachus cum ad Thraciã peruenisset, uelut occupatis extremis regni finibus: Nunc, inquit, Byzantii ad me ueniunt, posteaquam cœlum attingo lancea. Eam uocem insolentissimam ita castigauit Pasiades Byzantius, qui tum forte aderat, ut diceret, Abeamus, ne lanceæ mucro cœlum pertundat.

Corinthiari. LXVIII

Κορινθιάζεσθαι ueteres uulgato ioco dicebant eos, qui scortationibus, ac lustris indulgerent, qui'ue lenocinium exercerent: qui quæstus hodie nusquam uberior, quàm apud Venetos. Sumptum est à meretricibus Corinthiensibus, de quibus suo loco dictum est. Tantus enim illic honos habebať meretricibus, ut quemadmodum ex autoribus docet Athenæus, illic in templo Veneris prostarent, atq; in solennibus precibus illud addi soleat, ut dii augerent meretricũ numerum. Quin & illud refert, meretrices facto sacro Veneri, ciuitaté extremo periculo laborantem seruasse placata Venere. Prouerbii meminit huius Stephanus de urbibus, Aristophanis allegans Cocalum.

Si tanti uitrum, quanti margaritum? LXIX

Diuus Hieronymus in epistola quadam ad Demetriadem uirginem: Solent miseri parentes & non plenæ fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt uirginitati tradere: si tanti, ut dicitur, uitrum, quanti margaritum? Vtitur eodem compluribus alibi locis, usurpatur & à Tertulliano in libello ad martyres. Hoc dicto summa rerum inæqualitas significabatur. Inter gemmas primã laus olim fuit unionibus, uitrum uilissimum, & tamen gemmas nonnihil imitatur: si tanto studio curas, ut uiuat corpus, q̃ est danda opera, quo uiuat animus? Si nihil non facis, quo placeas homini principi, quanto magis enitendum, ut placeas principi deo? Si tantis sudoribus parantur opes perituræ, uel usu, uel furto, cur non magis incubimus, ut cœlestes opes accumulemus? In his & huiusmodi locus erit prouerbio.

Hæret in uado. LXX

Diuus Ambrosius in commentariis, quos edidit in Euangelium Lucæ, non inelegans usurpauit adagium, significans Christi genealogiam, quæ diuerse feratur ab Euangelistis, explicari non posse. In abruptum, inquit, disputationis uenimus: hæremus in uado. Metaphora nimirum à nauigio ducta, quod uado illisum, frustra circumagitur: neque cursum institutum tenere potest, id quod euenit iis, qui incidunt in syrtes, aut in salebras. Ad hunc etiam modum effert prouerbium M. Tullius, libro de finibus bonorum quinto: Venit ad extremum, hæret in salebra. Rursum aliis, eodem in opere: Hic si definire, si diuidere potuisset: si loquendi uim, si denique consuetudinem teneret, nunquam in tantas salebras incidisset. Sunt autem salebræ fluminum aut uiarum obstacula, à saltu dictæ. Non dissimili figura dixit idem Cicero, Aqua hæret. Sic enim Scribit Q. fratri: Hic aqua mihi hæret, significãs, nihil esse profectum in causa. Suspicor dici solitum de causa prorogata. Etenim ut non infunditur aqua nisi dicturo, nec fas est loqui post extillatas clepsydras, ita, cum seruatur quod reliquum est aquæ, interrumpitur dicentis oratio. Plautus in Pseudolo, Perii, nunc homo in medio luto est, nomen nescit, hæret hæc res.

In culmo arare. LXXI

Ἐπὶ καλάμης ἀροῦν, id est, In stipula arare, dicuntur, qui labore nunquam intermisso uim mentis exhauriunt: aut qui nunquam desinunt ab amicis petere, quod dent. Sumpta metaphora à nimium auidis agricolis, qui segeté non patiuntur unquam interquiescere: sed assidua cultura succum omné soli exhauriunt, statim à messe, nouam ingerentes sementem. Suidas citat ex Lysia.

Taciturnior Pythagoreis. LXXII

Pythagoreis taciturnior.

Σιωπηλότερος ἔσομαι τῶν πυθαγόρου τελεσθέντων. id est, Taciturnior ero, q̃ hi, qui Pythagoræ sunt initiati. De uehementer taciturnis usurpari solet. Sumptum à Pythagoræ schola, in qua quinquenne silentium indicebatur auditoribus, quam ἐχεμυθίαν uocant, à cohibendo sermone. Suidas prouerbii titulo refert, & Zenodotus in collectaneis.

Attagenæ nouilunium. LXXIII

Ἀτταγᾶς νουμηνία. id est, Attagenæ nouilunium. Refertur à Suida, nec explicatur, nisi quod è diuersis locis haud difficile coniectura colligi potest, dictum fuisse in turbam abiectorum & seruilium hominũ. Siquidem Attagen auis est palustris, uersicoloribus plumarum maculis distincta, unde seruum hominem stigmaticum, & cui tergum ob plagarum uibices, uariis punctis esset picturatum, Attagenã uocabant. Porrò ad nouam lunam, sic enim Græci uocant initium mensis, cum Calendas non habeant, & serui distrahebantur apud Athenienses, & militum delectus agebatur.

Ingens interuallum. LXXIIII

M. Tullius in epistolarum ad Atticum libro sexto, senarios hos ceu prouerbiales usurpat,

πολλὰ δ' οὐ μεταξὺ χεῖμα
νότος κυλίνδει κῦμα τ' εὐρείης ἁλός. id est, Multas at undas uoluit in medio Notus Vasti maris.

significās illum ꝓcul abesse. Licet huc quoq; torquere, ut significes rē adhuc ꝓcul abesse à periculo.

Viuus, uidensq;. LXXV

Quod in Eunucho dixit Terentius: Viuus, uidensq; pereo, id M. Tullius indicat prouerbiali figura dictū esse. Sic enim scribit in oratione pro P. Sextio: Ille Cyprius miser, qui semper socius fuit, de quo nulla unquam suspicio durior ad senatum, aut imperatores nostros allata est, uiuus, ut aiunt, & uidens est cum uictu suo ac uestitu publicatus. Vsurpat aliquot locis & diuus Hieronymus. Quin & illud quoq; cum uictu suo ac uestitu, prouerbium sapit.

Præstat habere acerbos. LXXVI

M. Tullius in dialogo de amicitia. Scitum est enim illud prouerbium Catonis: Multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quàm eos amicos, qui dulces uideantur. Equidem ut præclaram esse sententiam fateor, ita prouerbium esse negauerim. Primum, quòd nullam omnino prouerbii speciem præ ferat: deinde quòd prouerbia uulgi sunt, non huius aut illius. Vnde legendum arbitror: Scitum est enim illud Catonis, aut illud uerbum Catonis. Tamen adscribendum putauimus, ne quis indiligentia prætermissum existimaret.

Columnas rumpere. LXXVII

Ælianus prodidit in Samo quondam fuisse animalia uasta magnitudine, Neades uocant, quorum uoce terra rumperet. Vnde prouerbium natum in clamosos & iprobe loquaces, ut postes & columnas dicātur rumpere. Vsus est eo Vergilius in Philistum rabulam, & obtrectatorē. Itē Iuuenalis:

Frontonis platani conuulsaq; marmora clamant.

Leporis uita. LXXVIII

Λαγὼν βίον ζῶν, id est, Leporis uitam uiuere dicuntur, qui semper anxii, trepidiq; uiuunt. Quòd id animal omniū prædæ expositū, ne somnum quidē capit, nisi oculis apertis. Demosthenes in Æschinem: Λαγὼ βίον ἔζης δεδιὼς καὶ τρέμων καὶ ἀεὶ πληγήσεσθαι προσδοκῶν, id est, Leporis uitā uiuebas, timēs ac tremens, ac semper expectans, ut uapulares. Vsus est & Plutarchus in libello περὶ φιλοπλουτίας, quē pridem Latinum reddidimus. λαγωοῦ δειλότερα scripsit Athanasius in apologia prima: & apud Strabonē, phrygiis leporibus timidior, de quo dictum est alias per occasionem.

Victi non audent hiscere. LXXIX

Νικώμενοι ἄνδρες τῇ ἀγρυξίᾳ δέδενται, id est, Qui uincuntur silentio uincti sunt. Plutarchus in libello, cui titulus: quo pacto quis utilitatē capere possit ex inimicis, citat ex Pindaro. Conuenit cū illo, quod alibi retulimus: Quid, nisi dolor uictis? Est autem uerbum perquam elegans ἀγρυξία ubi quis nō audet hiscere, à uerbo γρύζειν, de quo non semel dictum est.

Thersitæ facies. LXXX

Θερσίτειον βλέμμα, id est, Thersitica facies. De ꝓdigiose deformi dici solitum, quod Homerus scripserit hunc omniū, qui ad Troiā uenissent, fœdissimum fuisse. Ac totum hominē à capite, quod aiunt, usq; ad pedes ita graphice depingit, & corporis uitia, & animi morbos, ut dicas, pessimū ingeniū in domicilio se digno habitasse. Locus apud Homerū est Iliad. lib. secundo notior, q̄ ut hic referat adducere. Venustius erit si ad animū transferat, ueluti si de formoso, sed moribus iprobo dicas. Si corpus aspicias, Nireus est, si animum, plusq; Θερσίτειον βλέμμα, reperies. Adagii mentionem fecit Suidas.

Picifer. LXXXI

Κιττοφόρος, id est, Picifer uulgare cōuiciū uidet in hominē infimum & despicatissimæ sortis. Siquidē Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte dicit Æschinē hoc noīe ab aniculis cōpellatū, quēadmodum & λικνοφόρον, quod picas & uannos capite baiularet. Nā his in mysteriis Bacchanalibus utebant, quòd ea auis sacra sit Baccho, & uannus in omnibus mysteriis adhibebat. Vnde Maro,

Et mystica uannus Iacchi.

In numerato. LXXXII

In numerato habere, si ad animi rem transferatur, prouerbii rationem habuerit, uelut Octauius Augustus, ut refert Seneca, pronunciauit de Vinitio oratore, quòd ingenium in numerato haberet: propterea, quòd in causis agendis ingenio esset præsentissimo, & quicquid aliis præstaret diutina cogitatio, id illi prima statim animi itētio daret. Sumptum est ab iis, qui res suas ad certissimū calculū redegerūt, hoc est ad pecuniā numeratā. Quintilianus in sexto. De actore, inquit, facile dicente ex tēpore dictū est olim, ingenium eum in numerato habere. Vide prouerbium, numero dixisti.

Quantum habet. LXXXIII

Quantum habet quisq; tanti fit. Quod scripsit Horatius in satyra prima,

Nil satis, inquit, quia tanti quantum habeas, sis.

Item Iuuenalis satyra tertia,

Quantum quisq; sua nummorum seruat in arca
Tantum habet & fidei.

Non recensuissem

Non recensuissem inter prouerbia, nequis clamitaret, me sententias collegisse, non adagia, nisi diuus Augustinus in libro de disciplina Christiana nominatim prouerbii titulo citasset. Vnde & illud prouerbium inquit, Quantum habebis, tantus eris. Quanquam & Horatius satis indicat uulgo iactatã sententiam eo quod præcessit:

At bona pars hominum decepta cupidine falso.

Vsurpat & Apuleius in apologia, Tanti reuera estis, quantum habetis. Videtur ex Euripide uenisse in uulgi sermonem. Cuius & hunc uersum inter cæteros refert Seneca.

Vbiq; tanti quisq;, quantum habuit, fuit.

Imis ceris eradere. LXXXIIII

Imis ceris eradere, pro eo, quod est, delere penitus, sic ut nullum omnino memoriæ pristinæ uestigiũ extet. Sumptum ab iis, qui in ceratis scriptitant tabulis. his mos est ita nonnunquam uersum stilum per summum æquor ceræ ducere, ut qualiacunq; tamen prioris scripturæ remaneant uestigia. Aliquoties funditus delent. Diuus Hieronymus ad Chrysogonum, Ita nostræ es necessitudinis penitus oblitus, ut illam epistolam, quam in corde Christianorum scriptam Apostolus refert, non parua litura, sed imis, ut aiunt, ceris eraseris. Conueniet in profundam obliuionem, uel amicorum, uel pristinæ fortunæ, uel siquid est simile.

Macilenta manu pinguem pedem. LXXXV

Hesiodus in opere, quod inscripsit, Opera & dies, uelut ænigmate quodam explicuit paupertatem,

λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις, id est,

Gracili autem manu pinguem pedem premas. Manus enim gracilescunt fame, pedes intumescunt frigore. Carmen sic habet,

Μή σε κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ Ne te deprendant inopem mala tempora brumæ,
σὺν πενίῃ, λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις. .i. Atq; pedem premere incipiat manus arida pinguẽ.

Venustius erit, si longius transferatur ad uiaticum parandum senectuti, aut similia.

Non semper erit æstas. LXXXVI

Ad eum fermè sensum pertinet & illud ex eodem libro,

οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιεῖσθε καλιάς. id est, Aestas non semper fuerit, componite nidos.

Non semper uirebit ætas: para, quò se recipiat senectus. Aut, nõ semper erit prospera fortunã, munias animũ philosophiæ decretis, quo fortunã aduersam possit contemnere. Admonet & Cato agricolas, cogitent, quàm longa sit hyems. Notus est apologus de formicis exprobrantibus cicadæ, quòd totam æstatem, nihil aliud q̃ cecinisset ociosa, eoq; mendicaret in hyeme. hoc dictum oportuit adolescentum pileis inscribi. Neq; enim tantum admonet parandam esse rem in senectam, uerũetiam eruditioné, uirtutem, honestam famam, quæ præsidia sunt optima senectutis.

Cum exossis suum rodit pedem. LXXXVII

Consimili figura significauit egestatem in eodem opere,

ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει. id est, Quando pedes edit ipse suos is qui caret osse.

Exossem uocat Polypum, quod ossibus careat. Is creditus est nõnullis sua brachia rodere, cum deest cibus. Est enim edacissimus, quanq̃ Plinius existimat id illi accidere à conchis, uerũ præcisa renasci credit, quemadmodum caudas lacertis. Alceus apud Athenæum libro septimo,

ἐδωδ' ἐμαυτὸν ὡς πολύπους. id est, Comedo meipsum more Polypi.

Vnde & αὐτοφάγος dictus. Verum hanc opinionem & Athenæus reiicit.

Centum plaustri trabes. LXXXVIII

Tam simile est prouerbio, q̃ est ouũ ouo, quod scripsit Hesiodus in eodẽ ope, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι.

ἑκατὸν δέ τε δούρατ' ἁμάξης. id est, Centum autem lignis plaustrum compingitur unum.

Eo tempestiuiter utemur, cũ significabimus id, quod à nobis petit, magno cõstare. Facile enim alienis utimur, non expendentes, quanti constiterint ei qui præbet, Carmen Hesiodi sic habet,

ῥήϊδιον γὰρ ἔπος εἰπεῖν, βόε δὸς καὶ ἄμαξαν, Nam dictu est procliue, dato plaustrumq; bouesq;,
ῥήϊδιον δ' ἀπανήνασθαι. πάρα δ' ἔργα βόεσσι. At procliue negare, sed en tauris labor instat,
φησὶ δ' ἀνὴρ φρένας ἀφνειὸς πήξασθαι ἄμαξαν Cogitat ast animo diues, compingere plaustrum
νήπιος, οὐδὲ τό γ' οἶδ' ἑκατὸν δέ τε δούρατ' ἁμάξης. .i. Stultus & haud nouit, centum id compactile lignis.

Itaq; quoties ad id quod molitur aliquis, pluribus adminiculis opus est, uelut ad gerẽdum magistratum, ad scribẽdum librum, ad munus cõcionandi, ad instituendam familiam, ad longinquã peregrinationem, non inepte usurpabimus Hesiodi uerbum, ἑκατὸν δέ τε δούρατ' ἁμάξης.

Araneas eiicere. LXXXIX

Habet illud quoq; prouerbii speciem, quod est apud eundem in eodem opere,

ἐκ δ' ἀγγέων ἐλάσειας ἀράχνια. id est, Vasis eiicias, quas uexit aranea telas.

Sic enim significant inanitatem & inopiam etiam hodie, Ad eundem modum Catullus,

Nam tui Catulli Plenus sacculus est aranearum.
Quo dicto nũc nihil est uulgo uulgatius. Lucianus in Pseudologista, δι' εὐρῶτος καὶ ἀραχνίων μεστα, id est, Carie & araneis differta.

Muris circumcurrentibus. XC

Τῶν τοίχων περιτρεχόντων, id est, Parietibus circũcurrẽtibus. Plutarchus in Symposiacis decade septima, proble. v. indicat muliebre fuisse ꝓuerbiũ, quo secretũ significabãt, muris uidelicet testes & arbitros arcẽtibus. At bonorũ uirorũ huiusmodi uoluptates etiã ac lusus ait oportet esse, ut nihil egeant uallo parietũ. Licebit uti, cum significabimus aliquid ali monstri, & ob id captari secretum.

κεραοβόλος. XCI

In eodem opere, problemate secundo, docet homines præfractos, & asperis moribus, & intractabiles κεραοβόλους uocari solitos, quam uocem haud satis commode uerteris Latine. Sumptam autẽ metaphoram ab agricolis, apud quos semina quæ prius quàm in terrã decidant, incidant in cornua boum, κεραοβόλα dicantur, παρὰ τὸ εἰς κέρατα βάλλεσθαι. Hæc aiunt prouenire cæteris multo duriora, unde & ἀτεράμονα uocantur. Qui scripsit etymologicon indicat hanc uocem semel duntaxat usurpatam à Platone, sumptamq; à leguminibus, quæ nec igni, nec aqua mollescant: cuiusmodi quædã uidemus admista leguminibus minuta, nigraq;. Locus est apud Platonem libro de legibus nono. Quo quidem loco uidetur interpres ignorasse quæ sint κεραοβόλα. Vertit enim legumina fulminis tactu prædura, quasi dictum esset κεραυνοβόλα. Porrò cur id accidat, ut semina quæ in cornua boum impegerint, aut non proueniant, aut proueniant sicciora, durioraq;, Plutarchus hãc adfert causam: quòd ea, quæ à manu calida statim excepta terra fouẽt, magis adiuuãtur calore, qui seminibus est amicus. At quæ in cornua incidant, proiecta magis uidentur q̃ seminata, & mora frigus colligunt. Theophrastus dubitat num friuolum sit quod de Cerasbolis iactant agricolæ.

Respublica uirum docet. XCII

Πόλις ἄνδρα διδάσκει, id est, Respublica uirum docet. Significat neminem ad rem gerendam idoneũ esse posse, nisi qui sit usu exercitatus. Plutarchus citat ex Simonide, tametsi hemistichiũ carminis heroici. Quantũlibet diu uersatus in agro, non fies idoneus administrandæ reipublicæ, nisi uixeris in foro, in curia, in frequenti populo. Allusit huc Socrates platonicus, cum inuitatus ad loca amoena in agris, respondit se cupidum esse discendi, arbores autem nihil docere.

Faber cum sis. XCIII

Plutarchus in præceptis ciuilibus, senarium hunc, haud dubie prouerbialem, ex Euripide citat,
Τέκτων γὰρ ὤν, οὐκ ἔπραττες ξυλουργικά. id est, Cum sis faber, opera haud facis fabrilia.
Congruet in eum, qui tentat ad quæ non est idoneus, uel ob imperitiam, uel ob naturam alienã, ueluti siquis infans & ad persuadendum ineptus, suscipiat legationem, aut indiligens dispenset rem domesticam: aut senex, siue inualidus militiam capessat, si uenetur sacerdos, rhetoricet Scotista. Iandudum & illud Horatianũ cessit in ꝓuerbium, quod hinc imitatũ uidet. Tractant fabrilia fabri.

Aquam igni miscere. XCIIII

Inter prouerbia quibus ἀδιάλυκτον significamus, referendum & illud, πῦρ ὕδατι μιγνύναι. id est, Ignem aquæ miscere. Plutarchus in libello, cui titulum fecit, περὶ πρώτου ψυχροῦ, adducit huius prouerbii testimonium, studens probare, aquæ proprium esse frigiditatẽ, potius q̃ aeris. Pugnat aũt utraq; qualitate ignis cum aqua: quippe calidus & siccus cum humida & frigida. Narrat eodem in loco, morem fuisse apud Persas, ut supplex in fluuium descenderet, ignem gestans, minitans ni consequeretur quæ petebat, se ignem missurum in aquam. Atq; ad eum modum impetrabat quidem, quæ rogabat, sed mulctabatur, quòd minatus esset se facturum, id quod esset contra rerum naturam. Nam aqua hostis est ignis, eumq; semper extinguit. Id supplicandi genus apud barbaros maximum habebat, & in quo non esset fas recusare, quod petebatur. M. Tullius Philippica. xiii. Prius unda cum flamma redibit in gratiam. Rursus prius undam flammamq; ut ait poeta nescio quis, prius deniq; omnia quàm aut cum Antoniis respub. aut Antonii cum repub. redeant in gratiam.

Velut è specula. XCV

Ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς, id est, Velut è specula. Similitudo ꝓuerbialis, cũ qs rem uelut oculis subiectã, totã undiq; contemplat, Siquidem ex alto cõmodissime spectãtur omnia, propterea quòd nihil obstet, quod impediat prospectum. Vtitur Plutarchus in libello, cui titulus, De Romanorum fortuna.

Velut in cratere. XCVI

Ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ, id est, Velut in cratere philotesio. Prouerbialis & hæc collatio, qua significabimus res antea turbulentas cõponi sedariq;, & prius inter sese inimicos in gratiã redigi. Dicit autem crater philotesius, quẽ in cõuiuiis porrigũt aliis alii, ceu amicitiæ symbolum ac pignus. Veluti qui filiã alicui despõderet, futuro genero præbibans, φιλοτήσιον κρατῆρα porrigebat. Scythæ quoq; amicitias, quarum sunt pertinacissimi, cratere conciliabant, ut testatur in Toxaride Lucianus. Quin & Christus

ipse nostræ religionis princeps, arcanam illam cum suis amicitiam poculo consecrauit.

Serò uenisti. XCVII

ὀψ' ἦλθες, id est, Serò uenisti. Cōpetit in eos, qui post tempus rem aliquam aggrediunt̃ ueluti, si iam ætatis uitio frigidus, uxorem paret ducere, aut grandior literas addiscere. Natū ex oraculo, quod Pythia uates edidit cuidam consulenti, num deberet ad rempublicam tractandam accedere, ὀψ' ἦλθες ἀρχὴν καὶ δημαγωγίαν διζήμενος, καὶ πρὸς ἄωρον στρατηγίου κόπτεις θύραν, id est, Serò uenisti, me de principatu, & reipub. administratione consulens, & alieno tempore militiæ pulsas ianuam. Meminit Plutarchus in cōmentario, cui titulus, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον.

Prius antidotum, q̃ uenenum. XCVIII Antidotum ante uenenū

Diuus Hieronymus aduersus Ruffinum respondens, Quomodo eorum præfationes librorum, quos nescias, accuses, quæ quodam uaticinio futuræ calumniæ responderunt, implentes prouerbium, Prius antidotum, q̃ uenenum, subaudi adhibes. Conueniet uti, quoties aliquis se purgat anteq̃ accusetur. Antidotus enim aduersus uenena datur. Hanc nemo sumit nisi gustato ueneno. Quanquā sunt, qui se præmuniant antidotis, ne noceat si fors contingat sumere toxicum. Quemadmodum fecisse legimus Mithridatem.

Statua taciturnior. XCIX

His etiam temporibus in prouerbio est, Statua taciturnior. In hominem uehementer infantem, ac tacitum. Vsus est hac hyperbole Horatius in epistola ad Iulium Florum,

Statua taciturnius exit,
Plerunq; & risu populum quatit.

Itidem Iuuenalis diuitem quempiam, sed infantem & indoctum, Mercurii statuæ similem facit, Truncoq; simillimus Hermæ. Cōsimili forma diuus Chrysostomus libro περὶ ἱερωσύνης id est de tardo & stupido, ἐκεῖνο δὲ τὸ ἡμέτερον, τῶν λιθίνων οὐδὲν διοίσει. id est, Tum illud quod Græci dicere solemus à saxeis nihil differet, quod & alibi retulimus. Xenophon in Symposio ἐκείνων φωνῆς μὲν ἂν ἧττον ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων. id est, Illorum igitur uocem minus audias q̃ saxearū statuarū. Statuæ frequenter habent speciem sapientum & eloquētium uirorum, ipsæ tamen nihil loquuntur.

Hoc noueram prius quàm. C

Plutarchus in libello, cui titulus, philosophum maxime debere disputare cum principibus, irridens eos, qui duplicem facerent philosophiæ rationem: alteram in affectibus sitam quæ à Mercurio Hegemone, id est, ductore proficisceretur: alteram in efferendo positam quam Diactorus Mercurius, id est, nuncius largiretur ἕωλόν ἐστι, inquit, καὶ ὑπὸ τὴν παροιμίαν πεσὸν ἐκεῖνο, τοῦτο μὲν ᾔδειν πρὶν Θέογνιν γεγονέναι, id est, Friuolum & obsoletum est, coniungaturq; cum illo, Hoc noueram antequam Theognis natus est. Vsurpat idem in eandem sententiam in libello, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ χρῆν ἔμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν, citans è comico quopiam. Aulus Gellius libro primo Noctium Atticarū, capite tertio, citat ex Lucilio. Contra patriam, inquit Cicero, arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorauit, & prius q̃ Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur. Non est dubitandum, quin hic senarius sit prouerbialis, quo rem frigidam & ineptam significabant. Apparet sumptum à Theognide tragœdiarum scriptore, quem frigidissimū fuisse testatur Suidas, & ni fallor memoria, Plato. Nam fuit huius nominis alter quoq;, cuius extant sententiæ.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA IIII

Phocensium desperatio. I

Φωκέων ἀπόνοια, siue φωκικὴ ἀπόνοια, id est, Phocensiū, siue, Phocica desperatio, de stultis & insanis consiliis dici solitum admonet Stephanus. Verum ex Plutarcho Cheronensi coniicere licet dici solitum, ubi desperatis rebus ad extrema consilia ueniretur. Natum est autem ex euentu huiusmodi. Atrox odium & irreconciliabilis simultas, atq;, ut Plutarchi dicam uerbis, ἄσπονδος πόλεμος erat inter Thessalos & Phocenses: quòd hi primores illorum, in suis urbibus, ad unum omnes eodem die trucidassent, illi uicissim illorum obsides ducentos quinquaginta in crucem sustulissent. Deinde Thessali contractis omnibus copiis, per Locrenses irruperunt, edicto promulgato, ne cuiquam prouectioris ætatis parceretur: pueri cum mulieribus in seruitutem abducerentur. Daiphantus itaq;, qui fuit unus è tribus, qbus Phocensium res erat commissa, suasit ut uiri qdem Thessalis obuiam irent, cum illis conflicturi, cæterum mulieres unà cum liberis, ex uniuersa Phocide cōgregatas, in uno quopiam loco seponerent, congesta ingenti lignorum materia: & adhibitis custodibus mandarent, ut simulac intellexissent, sese uictos in prælio, continuo pueros & uxores, iniecto igni, exurerent. Id reliquis comprobantibus, exurgens quidam negauit æquum fieri, ni consilium hoc, uxorum quoq;

suffragiis comprobatum fuisset, Quod si non placeret, non esse cogendas. Itaq; mulieres, ubi rem cognouissent, ipsæ inter se habito consilio Daiphantú collaudarunt, qui rectissime cōsuluisset Phocensiū rebus. Eadem autem uideri & uxoribus & liberis eorum. His ita peractis, congressi cum Thessalis Phocenses, superiores extiterunt. Ac decretum qdem illud Græci Phocensium desperationé appellarunt, quod etiam si feliciter cessisset, tamen temerarium parumq; cordatum uidereť. Huiusmodi fermè Plutarchus. Similia ferè narrat Pausanias in Phocicis. meminit & puerbii, quod ait ex hoc euētu dici solitum, ὑπὲρ πάντων βουλευμάτων ἀναλγήτων, hoc est de omnibus consiliis, quæ carerent dolore. Meminit & Stephanus indicans dici solitum περὶ τῶν τὰ ἀναλγῆ βουλευομένων.

Suspensa manu. II

Plinius in epistolarum lib. vi. Suspensa manu, dixit pro eo, quod est leuiter, parumq; accurate. Tu uero, inquit, non debes suspensa manu cōmendare mihi, quos tuendos putas. Fit enim uenustius, si à corpore ad animū transferas. Quintilianus declamatione duodecima in eundem sensum usurpat, leui manu, tanq̃ puerbium. Cicero leui brachio, de quo dictū est aliás. Itidem dicimus suspenso pede, pro sensim ac tacite. Ammianus lib. xiiii. Seseq; suspensis passibus iniecerunt in scaphas.

Extremum occupet scabies. III

Olim pueri cursu certantes, clamare solebant: Occupet extremum scabies, adhortantes hac uoce singulos ad cursum, ac male precantes ei, qui fuerit omnium postremus. Id deductum est in adagium, quo utebātur, qui significarent sese quocunq; modo uelle uincere, neq; commissuros, ut inter postremos sint. Ita qui per fas nefasq; rem augent, ne non sint inter optimates, qui malis artibus emergunt ad magistratus, qui rationibus quibuslibet, ampla uenantur sacerdotia, possunt aliò uocanti respōdere. Extremum occupet scabies. Quanquam nihil uetat, quo minus in bonam partem detorqueamus, ut siqui summis uiribus adnititur, ne ab æqualibus, eruditione, aut recte factis, aut officiis ab amico superetur, dicat, Occupet extremum scabies. Hoc igitur prouerbium pueris acceptum ferimus, quémadmodum & illud, τὴν χελώνην ἕλκε, Et Euangelicum hoc, Matth. xi. Cecinimus uobis, & non saltastis. Vsus est Horatius in arte poetica:

Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui est.

Originem Acron indicat.

Ἡμερόκοιτος. IIII

Vulgari ioco fures dicti uidentur ἡμερόκοιτοι quòd interdiu dormiant, noctu uigilent. Sic enim Hesiodus in operibus ac diebus,

Μή ποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται. id est, Ne solitus dormire die tua tollere possit.

Apte torquebiť in tollioné & furacem. Est & piscis eiusdé nominis, ut indicat Suidas, Phoca opinor.

In omnia potentes. V

In eos, qui plurimum possunt uel nocere, uel prodesse, quadrabit illud Hesiodi:

Ἐν τοῖς γὰρ τέλος ἐστὶν ὁμῶς ἀγαθῶν τε κακῶν τε. .i. Est enim in his pariter sita summa boniq; maliq;.

Quod quidem à poeta de diis dictum, accōmodare licebit, uel in hominem cuius summa sit autoritas, uel in rem, quæ plurimum habeat momenti. Velut in principem, aut uehementer gratiosum, siue in pecuniam per iocum, uel in literas ac uirtutes serió.

Ne uni naui facultates. VI

Quin illud etiam ad puerbiorum classem, si longius deflectať, referédum uideť quod est in eodé opere.

Μὴ δ' ἐν νηυσὶν ἅπαντα βίον κοίλῃσι τίθεσθαι. .i. Ne bona tu pandis ratibus semel omnia mandes.

Nequid aggrediaris, in quo sint uniuersa periclitanda, Non omnis statim alea iacienda est. Periculosa est nautica negociatio. Naufragium enim tollit omnia. Tutius est cum terra cōmercium. Alibi retulimus dictum Laconis, qui negabat sibi placere diuitias quæ penderent à funibus.

Vrit absq; torre. VII

Versum hunc ceu prouerbialem subinde Plutarchus usurpat,

Εὕει ἄτερ δαλοῖο καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν. id est, Exurit sine torre, grauiq; dat illa senectæ.

Nempe uxor improba, quæ moribus suis senium uiro præmaturum conciliat. Idem lepide transferetur ad auaritiam, ad ambitionem, ad inuidiam, amorem obscœnum, similiaq; animi uitia, quibus obnoxii torquentur & contabescunt.

Adhuc coelum uoluitur. VIII

Quoties significabimus adhuc superesse spem, & nondum omne tempus quod meliora fortunæ solet occasionem adducere, exactum esse, conueniet illud Theocritum ex Charit.

Οὔπω μῆνας ἄγων ἔκαμ' οὐρανὸς, οὐδ' ἐνιαυτούς. .i. Nondum defessus prouoluere desiit æther Menses atq; annos. Quod enim unus annus negat, alter ultro defert.

Multæ rotæ uoluentur. IX

Prouerbialiter extulit, & ad eandem pertinet sententiam, quod proxime consequitur,

πολλοὶ κινήσουσιν ἔτι τροχὸν ἀρμάτων ἵπποι. id est, Permultis uoluetur adhuc rota mota caballis. id est, Multum adhuc temporis restat, multæq; rerum incident mutationes. Quod quidem adagium & hodie nostrati uulgo in ore est. Frigidius enim est, quod qdam īterpretanť de certaminibus Olympiacis, de quibus illic non agit poeta in carmine Bucolico.

Ne nomen quidem. X

Prouerbiali figura dictum est & illud in eadem Ecloga,
ἀϋτᾶς δ' ἔτι μηδ' ὄνομ' εἴη. id est, Vlterius nec nomen erit belli atq; tumultus.
Itidem Paulus ad Ephesios: Fornicatio aūt & omnis īmunditia, aut auaritia, nec noieť in uobis. Quid enim? Ita'ne scelus est nominare auaritiam, aut libidinē? Non opinor, sed Apostolus ut grauiter uitia detestareť, usus est hyperbole ꝓuerbiali. Nam inter pios nominať & Iudas & Pilatus.

Ceruus canes trahit. XI

Inter adagia quibus ἀδυνάτων, seu præposterum quippiam significamus adnumerādum & illud, quod est apud Theocritum in Thyrside.
τοὺς κύνας ὁ ἔλαφος ἕλκοι. id est, Canes ceruus trahat.
Præposterum enim est, ut ceruus ueneťur canes. Carmen Theocriti sic habet,
Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει καὶ τὼς κύνας ὥλαφος ἕλκοι. i. Postq̄ Daphnis obit, ceruus trahat ipse molossos.
Ad consimilem formam Vergilius in Pharmaceutria,
Nunc & oues ultro fugiat lupus.

Bubo canit lusciniæ. XII

Item illud, quod proxime consequitur,
κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο. id est, Buboq; montanus philomenis occinat ipsis.
Cum infans suadere conatur eloquenti, aut ineruditus docere doctissimum.

Ne uidit quidem oleum. XIII Oleū nō uidit

Ecloga cui titulus νομεῖς, scatet prouerbialibus sententiis, ac figuris, quaꝝ de numero primū est illud,
καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπεν; id est, Et quando ille oculis, oleum conspexerat unq̄?
Conueniet in eos, qui sunt artis alicuius prorsus rudes & imperiti. Veluti siquis profiteatur rem medicam, qui nunq̄ didicerit quicq̄ illius artis, uenuste notabitur hoc uersu,
καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπεν;
Vngebantur enim athletæ, quo membris euaderent durioribus, unde per oleum significant certamē. Quanquam Scholia declarant quosdam hoc ad arborem referre, quòd in Olympiacis oleastro siue olea coronari solebant.

Et me mater &c. XIIII

Item illud, quod in eadem sequitur,
κἠμὲ φασ' ἁ μάτηρ Πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω. id est, Me quoq; Pollucem mea mater uincere dixit.
Cum quis anteponitur, aut æquatur iis, cum qbus nullo modo conferendus est. Matres enim amore cæcutiunt in filios, & formosissimos putant, qui sunt deformes, fortissimos, q sunt ignauissimi. Porrò Pollux pugil optimus fuisse creditur, Teste Flacco
Castor gaudet equis, ouo prognatus eodem Pugnis.

Suade lupis ut insaniant. XV

Rursus in eadem,
πείσαι τοι Μίλων καὶ τὼς λύκος αὐτίκα λυσσῆν. i. Hoc quoq; Milo lupis mox persuadeto rabire.
Vbi quis animum inducit ad rem stultissimam, quam non aggrederetur, nisi insanus. Nam lupi insaniunt uel sua sponte, ueluti siquis tyrānum instiget ad crudelitatem, cum plus satis sæuiat suopte ingenio. Rabies propie canum est, unde Scholiastes Theocriti putat hoc uelut absurdum proponi. Sed canes aliquando rabiunt, lupi nunquam non rabiunt.

Rore pascitur. XVI

In hominē prætenui corpore, quadrabit illud ex eodem Idyllio, quod dictum est, In uitulam macram,
μὴ πρῶκας σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ; id est, Rorēne uiuit more cicadæ?
Dores enim rorem appellant πρῶκα, quod πρωΐ id est, mane cadat. Porrò cicadas rore ali testis est Plinius lib. xi. capi. xxvi. Ore carent, sed habent in pectore fistuloso quiddam aculeatum linguis simile. Eo rorem lambunt. Cum excitatæ subuolant, reddunt humorē, quod solum argumentū est illas rore pasci. Neq; enim ad excrementa corporis ullum foramen est. Vnde Maro,
Dumq; thymo pascentur apes, dum rore cicadæ.
Venustius erit, si transferatur ad ingenium, siue stilum ieiunum & aridum. Aut per ironiam, in hominem uehementer obeso corpore.

Tuam ipsius terram calca. XVII

Cū iubebimus cupiā, ut ī suo loco se cōtineat, neq; se recipiat ī nr̄a, q̄drabit illud ex eiusdē Hodœporia,

Τὰν οἰκοτοῦ πατέων ἔχε τὰς δρύας. id est, Quin propriam calcans terram, querceta teneto. Conueniet ubi parum fidemus alicui, nec uolemus in domesticam recipere consuetudinem.

Nihil simile. XVIII

Ad iniquam comparationem significandum ualebit illud ex eodem,

Ἀλλ' οὐ σύμβλητ' ἐστὶ κυνόσβατος οὐδ' ἀνεμώνη πρὸς ῥόδα. id est,

Immo res est stulta cynosbaton aut Anemonam Composuisse rosis.

Cynosbatos Græcis sonat canis rubum est fruticis genus, sed rosam producit, contemptã, minimeq; grati odoris. Anemonam Dioscorides papaueris speciem facere uidetur.

Ne fascines. XIX

Ἵνα μὴ βασκαίνῃς με. id est, Ne me fascines. Dici solitum ubi quis rem suauem nactus, præsentibus impartit aliquid, ne solus fruens alios contristet. Indicat hoc Aristoteles sectionis uigesimæ problemate uigesimoquarto. Vbi de mensa communi aliquis sibi priuatim sumeret aliquid, intuenti communicãs dicebat, ne me fascines. Itaq; sumpturi cibum prius edebant rutam, ceu remedium aduersus fascinũ. Tum enim metuebant noxam fascini, quoties uel auidius uescerentur, uel alicuius incommodi suspitione tenerent, aut cibum haberent suspectum quem capiebant. Ita fiebat, ut semper cum perturbatione uel biberent uel ederent, flatu simul hausto: qui si expellitur, simul exit cibus, si retinetur, mouet tormina. Itaq; ruta prius comesa, & stomachum & reliquum corpus calfacit, ut spiritus ille inclusus discuti atq; abigi possit. Vnde & illud prouerbiale quiddam habet, ruta opus est, ubi significabimus periculum cuiuspiam incõmodi, quẽadmodum de baccare & apio diximus alias.

Ruta opus est

Non omnis fert omnia tellus. XX

Vt Vergilianũ illud, Non oĩs fert oĩa tellus, puerbium erit, si traducat ad diuersas ingenii dotes, aut nõ quiduis à quouis esse petendum: ita prouerbii rationẽ habebit illud Theocriticũ, ex Cyclope,

Ἀλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι. id est, Illa quidem producit hyems, illa educat æstas.

Cum significabimus aliud agendum iuueni, aliud seni, aliis atq; aliis tẽporibus diuersis moribus utendum. Quid autẽ quæq; ferat tellus eleganter describit Vergilius in Georgicis, & Hermippus apud Athenæum libro pmo.

Dum uirent genua. XXI

Nec illud caret prouerbii specie, quod est apud eundem in Thyonicho,

Ποιῶν τι δεῖ ὡς γόνυ χλωρόν. id est, Quando uirent genua tum aliquid faciamus oportet.

Studendũ bonis literis, dũ adhuc uiget ingeniũ. Ducẽda est uxor, sed iuueni. Cõsimilẽ ad modũ Hora.

Dumq; uirent genua,
Et decet, obducta soluatur fronte senectus.

Quanquam hæc ipsa figura, genu uiret, prouerbialis est, quoties iuuentutem significamus.

Neq; pessimus, neq; primus. XXII

Mediocritatem hoc pacto significare licebit,

Οὔτε κάκιστος οὔτε πρῶτος. id est,

Neq; pessimus, at nec Primus.

Lepidius fiet, si ad ingenii laudem transferatur. Nam apud Theocritum in Thyonicho de milite dictum est: qui seipsum modeste iactat.

Scit quomodo Iuppiter duxerit Iunonem. XXIII

Iuppiter quo duxerit Iunonem nouit

In curiosos, & quid quisq; domi faciat peruestigantes, conueniet illud ex Syracusanis,

Πάντα γυναῖκες ἴσαντι καὶ ὡς Ζεὺς ἀγάγεθ' Ἥραν. i. Nouit fœmineum genus omnia, nouit & illud Iunonem quo pacto duxit Iuppiter olim.

Scholiastes Theocriti putat significari furtiuas Iouis & Iunonis nuptias, quales describit Homerus.

Ἐς εὐνὴν φοιτῶντε φίλους λήθοντε τοκῆας. .i. Coniugii subiere thorum clam utroq; parente.

Adiungit fabulam, quã retulerit Aristoteles nescio qs ĩ libro, quẽ scripsit de tẽplo Hermiones. Iuppiter insidiãs sororis pudicitiæ, cũ forte uidisset illam semotã ab reliqs diis: nam ne diis qdẽ uirginibus tutũ est obambulare solas: seipsum uertit in cuculũ cõsedítq; in monte, q prius dictus erat Thronax, nũc Coccyx dicit. Eo uero die Iuppiter excitauit in gentẽ tẽpestatẽ. Iuno itaq; sola ueniit in montẽ, cõseditq; eo loci, ubi nũc est Iunonis Teliæ, hoc est, pfectæ tẽplum. Cuculus aũt ob tẽpestatẽ horridus ac tremẽs deuolauit cõseditq; in Iunonis genibus. Eum Iuno miserta texit ueste sua. Hic rex deoꝝ repẽte è cuculo factus Iuppiter, Iunonẽ cõplexus est. Cũq; illa metu matris recusaret coitũ, Iuppiter pmisit se ducturũ illã in uxorẽ. Hinc natũ existimãt puerbiũ. Addit huius Iunonis simulachrũ in templo fuisse collocatũ hac imagĩe, ut in throno sedẽs sceptrũ dextra teneret, in cuius fastigio sederet cuculus. Equidẽ uix credo hãc fabulã apud ueteres inueniri, sed suspicor ab ocioso quopiã grãmatico fuisse cõfictam. Adeo sapit anile qddã. Huic simillimũ est qd' scribit Plautus in Trinumo, Sciunt qd in aurẽ rex reginæ dixerit, sciunt qd Iuno fabulata cum Ioue: quæ neq; futura neq; facta, tamen illi sciunt.

Vbi paueris impera. XXIIII Satur impera

In eadem Ecloga, κορέσας μῦθος ἐπίτασσε id est, Præcipito postq̄ satiaueris esca.
Ad eum modum respondent mulieres cuipiam obiurganti, quòd loquaciores essent, & silentium imperanti. Conueniet ubi quis imperiosior est in eos, de quibus nihil est meritus.

Gallus in suo sterquilinio plurimum potest. XXV

Quod scriptum est in ludicro Senecæ, prouerbii speciem habet. Intellexit, inquit, neminem parem sibi Romæ fuisse, illicq; non habere se idem gratiæ. Gallum in suo sterquilinio plurimũ posse. Allusit ad Claudium imperatorẽ Lugduni natum, Hodieq; de cane uulgo dicũt, eũ in suo sterquilinio plurimũ audere. In alieno timidiores sumus omnes, in suo quisq; regno ferocior est & animosior.

Isthmum perfodere. XXVI

Isthmũ perfodere dicebant, qui magno quidem conatu, sed irrito molirent aliquid. Ductum ab Isthmo Corinthiaco, qui efficiebat, ut naues longo & ancipiti ambitu iuxta peninsulam circũagerentur. Vnde complures illum adorti sunt, qua erat angustissimus perfodere, nempe Demetrius rex, Dictator Cæsar, C. princeps, Domitius Nero, infausto ut oĩum patuit exitu, incepto. Autor Plinius lib. iiii. cap. iiii. Tranquillus ostendit, idem tentatum à Caligula. Philostratus in uita Apollonii negat Neronem destitisse uictum operis difficultate: sed quòd timeret, ne admissum mare, perituram Aeginam portẽderet, aut res nouas in imperio Romano coorituras: nam id prædixerãt Aegyptii uates. Quin & uetustissimus scriptor Herodotus libro historiæ suæ primo, prodidit Cnidios Isthmũ qua angustissimo spacio, nempe q̄nq; stadiorũ spectabat cõtinentẽ, pfodere adortos, quo insulam facerent, cæterũ ictos scopulos in fodientiũ oculos resiliisse, deinde Delphicũ Apollinẽ ab eis cõsultũ trimetris respõdisse.

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μηδ' ὀρύσσετε. Neq; cingite Isthmum mœnibus, neq; fodite.
Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο. id est, Nam si Ioui id uisum, locasset in salo.

Deniq; Nicanor Seleucus aggressus est Isthmum qui dirimit Euxinum & Caspium mare, nec perfecit, à Ptolemæo Ceranno interfectus.

Lingere salem. XXVII

Olim tenuis fortunæ hominibus sal pulmentarii uice fuit, uti nunc qbusdam est acetũ. Quæ res & in prouerbiũ abiit, tametsi nõ satis liquet cuiusmodi id fuerit. Sed præstiterit ipsius Plinii uerba sup hac re subscribere ex libri trigesimiprimi capite septimo: Varro, inquit, ueteres etiã pulmẽtarii uice usos, autor est. Esitasse enim salem cum pane & caseo, ut puerbio apparet. Persius in satyra quinta,

Iura, sed Iuppiter audiet heu heu.
Vare regustatum digito terebrare salinum,
Contentus perages, si uiuere cum Ioue tendis.
Hoc est, uitam ages pauperrimam.

Sellissare. XXVIII

Σελλίζειν puerriali ioco dicebant, gloriosi, fastuq; præturgidi. Suidas admonet sumptũ à moribus Selli cuiuspiam, qui cũ re esset perq̄ tenui, tamẽ affectabat haberi diues. Torqueri poterit & in eos, qui se doctrinæ iactitant ac uenditant opione, cũ à literis sint alieni. Hesychius indicat Græcis idem significare σελλίζειν & σελλίζεσθαι. Qua uoce semel atq; iterũ usus est Plato in Gorgia, & σελλὸς dicit, qui figmẽ crassius pfert, qua de re nõnihil attigimus in puerbio ἢ μέλλε οὐ σελλίζειν. Addit Hesychius nõnunq̄ σελλίζειν, idem esse quod ἀλαζονεύειν, uidelicet adstipulans Suidæ.

Cecidis & Buphoniorum. XXIX

Τὰ Κηκείδου καὶ βουφονίων, id est, Cecidis & Buphoniorum, de re magnopere prisca, & ob uetustatem iampridem obsoleta, desuetaq;. Aristophanes in Nebulis,

Ἀρχαῖά γε καὶ διπολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα.
Καὶ Κηκείδου καὶ βουφονίων. id est,
Prisca hæc sanè atq; obsita canis, nec non oppleta cicadis,
Ac Cecide cum Buphoniis.

Siquidem Cecides peruetustus quispiã Dithyramborũ poeta fuit, cuius scripta iam sitũ olebant, unde in iocum uulgarẽ abierunt. Quemadmodum iure ridenť hodie, qui imodica & intempestiua affectatione uetustatis, è duodecim tabulis, ex Ennio, Lucilioq; petunt sermonẽ, perinde quasi cũ Euandri matre loquanť: nec ullum uerbũ elegans esse putant, nisi quod sit ab usu uulgi, & nostro seculo pcul remotũ. Item Buphonia festum quoddam erat apud Athenienses, ob uetustatẽ neglectum iam ac desitum, sic appellatũ à cæde boum. Huiusmodi ludos adhuc durare uidemus apud Italos, pcipue Romanos, priscæ uidelicet etiãnum insaniæ uestigia, quos illi Taureos uocãt. Adagio licebit per iocũ uti, cũ significabimus aliqd ceu nimis priscũ negligi: ueluti si notare uelis pontifices, episcopos, & sacerdotes, quòd Euangelica pcepta, de paupertate, de tolerãdis iniuriis, de cõtemptu uitæ: aut priscorũ pontificũ decreta, de simoniacis, de deligẽdis absq; corruptela episcopis, de submouẽdis scelerosis, iã pro

antiquatis habeāt, dicas licebit, παντα κικείδου καὶ βουφονίων, id est, Hæc Cecidis sunt & Buphoniorum.

Serenitati nubem inducit. XXX

Non tam oui ouo simile, q̃ illud prouerbii faciem præ se fert, quod refert à Plutarcho in cōmentario de dignoscēdo adulatore ab amico, ἐυδιᾳ γαρ ἐπάγει νέφος, id est, Serenitati nubē inducit. De eo, qui inter pocula ludosq; , uirulentū aliqd admiscet, q̃ offuscata hilaritate frontē corruget, supciliaq; cōtrahat. Ad eundē modū Horatius lib. iii. Ode. xv. de anu deformi, quæ se puellarū choris admiscebat,
Et stellis nebulam spargere candidis.

Μονόγραμμοι. XXXI

Olim homines macie prætenues, uesculi, ac decolores, prouerbiali ioco μονόγραμμοι uocabant. Lucilius, Vix uiuo homini ac monogrammo. Rursum idem alibi, Quæ pietas monogrammi. Nonius Marcellus ductum autumat à pictura, quæ prius q̃ coloribus corporatur, umbra fingitur. Non perperam quidem Marcellus, uenustius tamen erit adagium, si ad ueterum picturam respiciamus: quæ primitus omnium consensu, ab umbra hominis lineis circūducta cepit initium, quod uocant deliniare. Deinde singulis coloribus pingi cœptum est, easq; picturas, μονοχρωμάτους appellabant. Mox ars distinxit sese, & inuenit lumen atq; umbras, ut quædam eminere, quædam abdi premiq; uiderentur differentia colorum. Deinde adiectus est splendor, quem alium à lumine uolunt esse, medium tamen inter lumen & umbram: proinde eundem Tonon uocant. Nam cōmissuram & trāsitum colorum ἁρμογὴν appellant. Huiusmodi fermè Plinius libro tricesimoquinto, capite quinto. Conueniet igitur in hominem deformem, nullo aut eodem uultus colore, cuiusmodi priscorum erāt imagines. M. Tullius libro de natura deorum secūdo, Non enim uenis & neruis & ossibus cōtinent: nec escis, nec potionibus uescunt, ut aut nimis acres, aut nimis cōcretos humores colligant. Nec his corporibus sunt, ut aut casus, aut ictus extimescant, aut morbos metuant, ex defatigatione membrorum. Quæ uerens Epicurus monogrāmos deos, & nihil agentes cōmentus est. Illi aūt pulcherrima forma præditi, purissimaq; in regione cœli collocati, ita feruntur, moderāturq; cursus, ut ad omnia cōseruanda & tuenda cōsensisse uideant. Monogrammos appellat Cicero informes, nullaq; specie.

Aliorum medicus. XXXII

Manet hoc dictum his quoq; seculis celebratissimū, quod refertur à Plutarcho in cōmentario de dignoscendo assentatore ab amico, è poeta quopiam,
Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. id est, Aliis medetur, ipsus hulceribus scatens.
Vtitur eo & in cōmētario, quē inscripsit aduersum Coloten. Conueniet in hos, qui aliis sapiunt, non sibi, aliis oculati sunt & cauti, nō sibi: alios consolari norunt, ipsi sua mala nō ferunt æquo animo. In eundem sensum usus est Christus apud Lucam. Iudæis enim admirātibus eius dicta factaq; , ac dicētibus, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; id est, An non hic est filius Ioseph? respōdit ad hunc modū, πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην. ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν. ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ καπερναοὺμ ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου, id est, Omnino dicetis mihi parabolam hāc, Medice, cura teipsum. Quæcunq; audiuimus facta in Capernaum, facito & hic in patria tua.

Lapsana uiuere. XXXIII

Lapsana uiuere lepide dixeris eos, qui perparce, nimiumq; tenuiter uiuūt. Consentaneū est enim iocum illum militarē in popularem fabulam abiisse, quo Cæsariani milites alternis uersibus exprobrabant, quod apud Dyrrhachiū lapsana uixissent. Est autem lapsana, olus syluestre ac uulgare, passimq; puniens, trium foliorum, ex brassicarum, ni fallor, genere. Verum siquis forte requiret, Plinii uerba sunt hæc libro decimonono, capite octauo. Necnon olus quoq; syluestre est trium foliorum, Diui Iulii carminibus, præcipue iocis militaribus celebratum. Alternis quippe uersibus exprobrauere lapsana se uixisse apud Dyrrhachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autē id cyma syluestris. Hactenus Plinius. Idem lib. xx. Cymā inutilem esse dicit, & cōcoctu difficilem. Cymam aūt interpretaē in caulibus dici delicatiorē, teneriorémq; cauliculum, qui & in lapis & asparagis gratiā habet. Dioscorides ait Lapsanā Romanis & napium dici, cuius folia simul & caules elixi comedunt: putat hanc stomacho magis amicam q̃ lapathum, cuius meminit Horatius, de cœna frugali loquens,
Aut herba lapathi, prata amantis, & graui
Maluæ salubres corpori.

Haud contra ostium. XXXIIII

Οὐ κατὰ θύρας, id est, Haud contra ianuam, pro eo, quod est, non proprie ad rem, & apte ad id, de quo agitur, prouerbiali certe figura dictum est ab Aristotele, libro Physicorum quarto, οὗτοι μὲν οὖν οὐ κατὰ θύρας πρὸς τὸ πρόβλημα ἀπαντῶσιν, id est, Isti quidem igitur haud cōtra ostium occurrunt quæstioni. Argyropylus οὐ κατὰ θύρας uertit, non recte, neq; non recte tamen id quidem. Perinde ualet, quasi dicas, ad scopum. Illud expende lector, num hoc adagium illi sit affine, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; id est, Quis aberrauit à ianua?

Climacides. XXXV

Κλιμακίδες, id est, Scalulæ, per iocum uocari poterunt, qui se diuitibus ad quiduis obsequii submittunt, etiā si sordidissimum sit. Sic autē uulgato cōuicio sunt appellatæ mulierculæ quædā Cypriæ, adulatrices apud Syros, quod regū uxoribus submitterent sese, ut per eas ceu per scalas currū cōscenderent. Meminit Plutarchus in libello de discernēdo adulatore ab amico. Et Athenæus libro Dipnosophistarum sexto. Et Valerius Maximus rerum memorabilium libro nono cap. primo.

Valeat amicus cum inimico. XXXVI

Ἐῤῥέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. i. Valeat amicus cū inimico. Quadrat in eos, qui toti ad se spectant, nec amici magis q̄ inimici rationē habent: cuiusmodi ferē Timon ille Misanthropos. Plutarchus in cōmentario quē modo citauimus, εἰ μηδαμῇ μηδαμῶς ἐπαινοῦμεν τὸ, ἐῤῥέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ, id est, Si nequaquā placet illud, Valeat amicus cū inimico, Est autē Græcis hemistichium carminis trochaici.

Manica. XXXVII

Μανικά Phrygio prouerbio dicebantur ingentia, egregiaq; facta, ducta uoce à Mane quodam prisco apud ipsos rege, quem ferunt uirum fuisse præpotentem, & admirabili uirtute præditum. Autor Plutarchus in libello de Osiride. Quin & Latini insanum uocant, quod est præter uulgarem modum. Insanire libet. Et insano iuuat indulgere labori.

Ruta cæsa. XXXVIII

Ne in rutis quidē & cæsis, haud dubie prouerbiali specie dictum est à Cicerone lib. de Oratore secundo, pro eo quod est, nulla in parte. Sed dicet te, cū ædes uēderes, ne in rutis quidē & cæsis, solium tibi paternū recepisse. Quo quidē loco illud obiter admonendū, in uulgatis Tullii codicibus perperā pro recepisse, legi reliquisse, id quod satis liquere potest ex Nonio Marcello, qui in dictione receptitius, hūc ipsum Ciceronis adducit locū. Est enim hoc loco recipere idē, quod excipere. Porrò quid sibi uelint ruta cæsa, nā uerba sunt peculiaria iurecōsultis, abunde patet ex Pandectarū lib. xix. Lege decimaoctaua: Si ruta, inquit Vlpianus, cæsa excipianť in uenditione, ea placuit esse ruta, quæ eruta sunt, ut harena, & similia: cæsa ea esse, ut arbores cæsas & carbones, & his similia. Gallus autē Aquilius, cuius Mela refert opinionē, recte ait frustra in lege uēditionis de rutis & cæsis cōtineri, quia si nō specialiter uenierint, ad exhibēdū de his agi potest. Neq; magis de materia cæsa, aut de cementis, aut de harena cauendum est uēditori, q̄ de cæteris, quæ sunt preciosiora. Meminit & in Topicis de rutis & cæsis M. Cicero. Nam ne præterirem aliquid, quod ad argumentum in omni ratione reperiendum pertineret, plura fortasse, q̄ abs te desiderata erant, sum complexus: feciq; quod sæpe liberales uenditores solent, ut cum ædes, fundum'ue uendiderint, rutis cæsis receptis, concedant tamen aliquid, emptori quod ornandi causa apte, & suo loco positum esse uideatur. Meminit & in partitionibus. Et cū significabimus inclementius tolli omnia, neq; quicq̄ fieri reliqui, uenuste dicemus, ne rutis quidem ac cæsis receptis, ut iureconsultorum more loquar.

Aetna, Athon. XXXIX

Aetnam & Athonem montes in molestiæ, tædiiq; prouerbium abiisse, testatur, Lucilius apud Aulum Gellium libro decimosexto, capite nono: etiam si locus is deprauatus habetur. Lucilii uersus, quos adducit, sunt hi,

Verum hic ludus ibi, susq; omnia, deq; fuere.
Susq; & deq; fuere inquam omnia ludus iocusq;.
Illud opus durum, ut Setinum accessimus finem ὠδὶ τὸ λοιπόν, ut aiunt, Montes Aetnæ omnes atq; asperi Athones.

De Aetna Siciliæ monte dictum est, quòd gigantem sua mole premat. iuxta poetarum fabulas. Siue quod crebris incendiis grauis ac perniciosus olim esset accolis. Vnde & M. Tullius in Catone maiore, dixit onus Aetna grauius. De Atho uero, quod ob ingētem celsitudinem, umbra sit molestus, quam in Lemnum usq; trecentis dissitam stadiis mittit, alibi diximus. Pōponius Mela tradidit huius cacumen altius, q̄ unde cadant imbres: eius rei coniecturā ex eo colligi, quod de aris, quas in uertice sustinet, non abluitur cinis, sed quo relinquitur aggere manet. Obstat & nauigantibus quod toto longe dorso procedat in pelagus, qua cōtinenti adhæret. Vnde & à Xerxe perfossus. Athenæus libro decimo cōmemorat Erysichthonem quendam inexpletæ uoracitatis, uulgo dictum fuisse βορᾶς ἄθωνα, id est, Voracitatis Athonem.

Immunem uenire. XL

Immunē Latini uocant, quē ἀσύμβολον Græci nēpe eū, qui nihil cōfert ad cōuiuiū. Horatius in Odis,

Nardi paruus onyx eliciet cadum.
Non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis
Plena diues ut in domo.

Sed plusculū habebit gratiæ, si trāsferať ad res animi, puta doctrinā, uersus, aut simile quippiā. Aulus

Gellius libro sexto, capite decimotertio, indicat uocem hanc in prouerbium abiisse. Ne omnino, ut dicit, immunes & asymboli ueniremus, côuectabamus ad cœnulam, non cupedias ciborum, sed argutias quæstionum. Terétius in Phormione, Te'ne asymbolum uenire unctum atq; lautum è balneis? Apud Athenæum Ephippus eleganter dixit immuni manu,

ἀλλότριον εἰσελθὼν ὄψον ἐσθίειν μάθε, — Ingressus alienum edere disce obsonium,
ἀσύμβολόν τε χεῖρα προσβάλλειν βορᾷ. id est, — Eduliisq; porrigere immunem manum.

Soterichi lecti. XLI

Apparet Soterichi lectos in uulgarem iocum abiisse de re uili priscaq;, & minime ambitiosa, & rudis artificii. Sic enim Seneca Ennianos de Cethego uersus irridens. Qui huiusmodi uersus amát, inquit, liceat sibi & eosdem admirari & Soterichi lectos. Aulus Gellius, nam ab hoc ista referuntur libro duodecimo, capite secundo: Dignus sanè Seneca uideat lectione ac studio adolescétium, qui honorem & colorem ueteris orationis Soterichi lectis compararit, quasi minimæ scilicet gratiæ, & relictis iam côtéptisq;. Côiicere licet Soterichum fabrû fuisse quempiam, cuius opera priscam illam & rudem simplicitatem præ se tulerint. Nam Romæ postea argétea triclinia diuitibus in usu fuisse, testatur Plinius libro tricesimotertio, capite undecimo. Huiusmodi inter pictores fuisse Fuluium, Rutubam, & Placidianum, in sermonibus indicat Horatius,

Vel cum Pausiaca torpes insane tabella,
Qui peccas minus atq; ego, cum Fului Rutubæq;,
Aut Placideiani contento poplite, miror
Prælia rubrica picta, aut carbone.

Peribis, si non feceris. XLII

Vbi quis in eum redactus est locum, ut nec aggredi rem possit citra magnum icommodum, neq; tuto omittere, côueniet illud ex oraculo profectum: deinde populari, ut solet, sermone iactatum: peribo, si non fecero: si faxo, uapulo. Refertur ab Aulo Gellio, libro noctium tertio, capite tertio, è Plautina comœdia, cui nomen Fretum. Versus Plautini sunt hi

Nunc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis:
Peribo, si non fecero: si faxo, uapulabo.

Porrò quæ nã sit historia redditi oraculi, Gellius ipse testat sibi nô liquere, & in hoc hos Plauti uersiculos enotasse, ut historiã quæreret. Sunt auté uersus iãbici tetrametri catalectici. Vnde dicit uerbû, adiectû, opinor, ab interpretãte submouimus. Ná in uulgatis codicibus scriptû est, magnis ludis dicit.

Ex se fingit uelut Araneus. XLIII

Prouerbialis uidetur & illa collatio, aranei ex sese texentis telas, & hominis ex seipso comminiscentis mendacia. Sic enim Plutarchus in libello, cui titulus de Osiride, οἷα ποιηταὶ καὶ λογογράφοι καθάπερ οἱ ἀράχναι γεννῶντες ἀφ' ἑαυτῶν ἀρχὰς ἀνυποθέτους ὑφαίνουσι καὶ ἀποτείνουσι, id est, Qualia poetæ & oratores, uelut aranei gignentes ex seipsis à nullis suggesta, exordia texunt, producuntq;. Plinius tradit maiores araneas in terra cauernarum exigua uestibula præpandere, minimas non texere: tertium genus erudita operatione esse conspicuum. Orditur, inquit, telas, tantiq; operis materiæ uterus eius sufficit: siue ita corrupta alui natura stato tempore, ut Democrito placet, siue est intus quædam lanigera fertilitas: tam moderato ungui, tam tereti filo, & tam æquali, deducit stamina, ipso se pondere usus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina adnectés: maculasq; paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus, ex angusto dilatas indissolubili nodo implicat. Nec abhorrent ab iis, quæ Aristoteles refert libro de natura animalium nono, addens araneos, mox ut editi sunt fila mittere, non ex interioribus, uelut excrementa, quemadmodum sentit Democritus, sed de summa corporis parte, ueluti corticem, aut in morem Histricis de cute spinas iaculantis. Nô texunt autem, neq; uenantur, nisi fœminæ. Mas fruendi comes est, non laborandi.

Boue uenari leporem, & similia. XLIIII

Τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, id est, Boue leporem uenari, dicuntur qui rem absurdam, stultam, ac præposteram aggrediuntur. Veluti siquis in curia Romana, citra pecuniam ambiat episcopi dignitatem. Plutarchus in commentario de animi tranquillitate, οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν τῷ ἀρότρῳ βουλόμενος καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχής ἐστιν. οὐδὲ γὰρ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι, δαίμων οὗτός τις ἐναντιοῦται μοχθηρὸς, ἀλλὰ ἀβελτηρία, καὶ μοχθηρία τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσιν, id est,

Aratro iaculari

Neq; enim qui aratro uelit iaculari, ac boue uenari leporem, infortunatus est. Neque ei qui laqueis aut retibus ceruos non ceperit ullus malus aduersatur genius, sed stultitia & peruersitas, aggrediunt quæ fieri non possunt. Non quiduis est accômodû ad omnia, ueluti siquis homini studiis & ocio nato bellû, aut rêpublicã administrandã mádet, τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖ. Aut siquis stupido & insulso iudicia cômittat. Citat in eodé libello uersus, ni fallor, Pidari, οὐ ἅρμασιν ἵππος, οὐδ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῒ δ' ἰθύνει τάχιστα δελφὶς, κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν, In curribus equus

in aratro uero bos, nauem autem præuertitur quamocyssime Delphinus. Vt apro paranti morté, canis est fortis inueniendus. nam hæc quoq; prouerbii speciem habent.

Ab uno diagrammate. XLV

Plutarchus in libello de discrimine inter adulatorem & amicum, ὁ δὲ κόλαξ ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος ἀεὶ τὸ ἀλλ', καὶ πρὸς χάριν εἰωθὼς ὑποκρίνεσθαι, οὐ τί ἔργον οἶδεν ἀντιτείνειν, οὐ τί ῥῆμα λυποῦν, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὰς βουλήσεις, συνᾴδων ἀεὶ καὶ συμφθεγγόμενος, id est, Adulator autem ab uno diagrammate semper id quod iucundum est, quodq; blandiatur solitus succinere, neq; facto resistere nouit, neq; uerbo côtristare, sed tantum obsecundat uolenti, semper illi concinens & consonans. Palàm est prouerbii specie dictum esse ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος. Est autem diagráma pictura, descriptioq; philosophorum, qua rê exponunt oculis, ut perinde ualeat, quasi dicas, de eadem formula.

Non filius Achillis. XLVI

Inter carmina nobiliû poetarû, quæ à doctis uice puerbioq; usurpant, hæc quoq; referri posse uident, οὐ παῖς ἀχιλλέως, ἀλλ' ἀχιλλεὺς αὐτὸς εἶ. id est, Haud satus Achille, uerum Achilles ipsus es. E tragœdia quapiá aut comœdia sumptum uidetur. Est enim uersus trimeter iambicus. Vsurpatur Plutarcho in eodem cômentario quem inscripsit, qua ratione sit adulator ab amico dignoscêdus. Ait enim adulatoré modis omnibus sic amicû imitari, ut illud in eum dici possit, οὐ παῖς ἀχιλλέως. &c. Itidem Terentianus Parmeno in Gnathonem Thrasonis orationi subseruientem, Hem alterum hunc ex hoc natum dicas.

Vlysses pannos exuit. XLVII

In eodem quem modo dixi commentario Plutarchus hunc Homericum uersum usurpat, non sine specie prouerbiali, ex Odysseæ χ. αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις ὀδυσσεύς. i. Vilibus at pannis mox est exutus Vlysses. Accômodare licebit iis, qui genere uitæ subito cômutato, è pauperibus diuites, è squalidis nitidi, è tristibus hilares, existût. Ná Vlysses simul atq; pános in quibus médicû apud procos egerat, exutus magnificis uestibus ornatus esset, repente uisus est alius. Plutarchus torquet in adulatoré, qui Polypi more omnium studiis sese accômodat, adeo ut qui paulo ante apud amicum philosophiæ deditum, prolixam barbam ac pallium gestarit, assidue uersans in libris, nihilq; crepans nisi numeros, rectangulos, & triangulos Platonis: si forte fortuná in amicum inciderit, uoluptatibus addictum, continuo mutata figura uelut à Circe transformatus, Sardanapalus fiat.

Subito alius. XLVIII

Simili modo torquet & illud Homericum ex Odysseæ π. in hominem repente mutatum, quiq; subito alius factus esse uideatur, ἀλλοῖός μοι ξεῖνε φάνης νέον ἠὲ πάροιθεν. id est, Hospes nunc alius mihi, quamdudum esse uideris. Congruit huic illud Theocriti, ἀρτίως ἐξαπίνας με θεὸς βροτὸν ἄλλον ἔθηκεν. i. Nutu quo alius subito factus sum numine diuûm.

In durum & implacabilem. XLIX

In hominem impendio rigidû & implacabilem recte torquebit illud Homericû, ex Odysseæ κ. σοὶ δέ τις ἐν στήθεσσιν ἀκήλητος νόος ἐστί. id est, At tibi non unquam placanda in pectore mens est. Plutarchus in cômentario de dignoscendo ab amico adulatoré, ait hunc uersum obiici solitum Antonio ab assentatorib. quòd Cleopatræ efflictim amanti, non responderet in amore.

Asinus balneatoris. L

ὥσπερ ὄνος βαλανέως, id est, Vt asinus balneatoris. Dictum est in eos, qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus caperét. Plutarchus in libello, περὶ τῆς φιλοπλουτίας. Οὐδὲν οὖν πάσχων, ὥσπερ ὄνος βαλανέως ξύλα καὶ φρύγανα κατακομίζων, ἀεὶ καπνοῦ καὶ τέφρας ἀναπιμπλάμενος, λουτροῦ δὲ μὴ μετέχων, μηδὲ ἀλέας, μηδὲ καθαρειότητος, id est, Nihil inde capiens cômodi, uelut asinus balneatoris, qui ligna & sarmêta defert, semper fumo ac fauillis oppletus, nunq̃ autem particeps balnei, neq; teporis, neq; múdiciei. Loquitur de diuite parco ac sordido, qui cum sit onustus diuitiis non fruitur tamen.

Lychnobii. LI

Apparet λυχνοβίους prouerbiali ioco dictos, qui lucernariam uitam ducerent, ut torqueri possit, uel in nocturnum potorem, uel hominem supra modum studiosum, qui quéadmodum dictum de Demosthene, plus absumat olei, q̃ uini: uel in sordidum & parcû, quasi de lucernario oleo uictitanté. Seneca libro epist. xxii. epistola cxxii. dictum ostendit in lucifugam quendam, cuius tota uita erat præpostera, adeo ut quicquid hominum uulgus interdiu solet facere, id ille faceret noctu. Sub noctem expergiscebatur, diluculo ibat cubitum. In quem ita iocatus Varus lepidissimus fabulator, ut eum diceret admodum frugaliter uiuere, quippe qui nihil insumeret nisi noctem. Et quibusdam illum sordidum & auarum dicentibus, uos, inquit, illum & Lychnobium dicetis. Est autem in ioco uox ambigua, ut intelligas eû usqueadeo non sordidû, ut lucernas etiá absumeret: uel adeo parcû, ut lucernis

uictitaret. Cæterum allusum est ad uitam hominis præposteram, cuiusmodi describit in eadem epistola, & Butam quendam Attilium.

Sutrium ire

Quasi Sutrium eant. LII

Sutrium peruetustum Hetruriæ oppidum. Id olim defecerat à Romanis, cum quibus inierant societatem. Camillus ad id delectus à senatu, ut eos cogeret ad fidem. Is ne in apparando commeatu multũ temporis tereretur, utq; Sutrini ipsa celeritate opprimerentur, edixit, uti singuli milites trium dierum cõmeatum secum exportarēt. Id deinde uersum est in prouerbium, quod usurpari cõsueuit, quoties aliquis suo sumptu nauat operam aliis. Sic enim interpretatur Festus Põpeius in fragmentis quibusdam, quæ Romæ inueniunt. Arbitror eandem esse historiam quam aliquanto aliter narrat Titus Liuius libro ab urbe cõdita sexto. Plautus in Cassina, Tum quoq; tacito, ut ueniat, quasi eant Sutriũ. Iubet Alcessimus, ut suos ad sese mittat, sed suopte cibo instructos. Notum est carmen Catulli, quo Fabullum ad cœnam uocat, sed ita ut ipse secum adferat quicquid ad lautam cœnam pertinet.

αὐτολήκυθοι. LIII

Αὐτολήκυθοι, uulgato uerbo dicebantur, qui non ex animo, sed uentris causa colerent amicos, inde cõficta uoce, quod sponte ad Lecythum cõmearent, & inuocati præstò essent in conuiuiis. Eosdẽ τρεπεζίας quoq; uocatos fuisse testatur, & ab Eupolide, τοὺς περὶ τήγανον καὶ μετ᾽ ἄριστον φίλους, id est, Circum sartaginem & post prandium amicos dictos fuisse. Plutarchus in libello, cui titulus, Quo pacto quis dignoscere possit adulatorem ab amico, ἀλλὰ μὴ καθάπερ οἱ πολλοὶ τοὺς αὐτολήκυθους τούτους λεγομένους καὶ τραπεζέας καὶ μετὰ τὸ κατὰ χεῖρας ὕδωρ, ἀκουομένους, ὥς τις εἶπε, κόλακας νομίζωμεν, id est, Sed ne quemadmodum uulgus hominum facit, Autolecythos istos, qui uocantur, ac mensales, quiq; tum demum audiunt, posteaq; aqua manibus infunditur, sicuti dixit quidam, existimemus adulatores. Vsus est eo uerbo Demosthenes in oratione aduersus Cononem. Interpretes uarie exponunt: uel de iis qui ad quiduis perpetiendum parati sunt, uel de pauperibus, qui præter lenticulam nihil possident: uel de iis, qui faciles sunt ad depromendam pecuniam, quòd quidam soleant in lenticulis pecuniam recondere, atq; aliis item modis, quorum nihil conuenit cum sententia Plutarchi. Apud Athenæum libro quartò uocatur ἀλλοτριοφάγοι, quibus dulce est aliena uiuere quadra. Refert ibidẽ quidda nõ illepidum: orta disceptatione quænam aquarum esset optima, cum alii præferrent Lernæam, alii Pirenæam, alii aliam, Carneus iuxta Philoxeni sententiam dixit, τὸ κατὰ χειρῶν ὕδωρ ἥδιστον, suauissimã aquam quæ manibus infundit, quòd ea declaret cœnam esse paratam, cum cõuiuator iubet conuiuas lauare. Congruit cum eo quod alibi dictum est, Feruet olla, uiuit amicitia.

ἀλλοτριοφάγος

κατὰ χειρῶν ὕδωρ

Melitæus catulus. LIIII

Μελιταῖον κυνίδιον, id est, Melitæus catellus dicebatur is, cuius opera nulli seriæ rei cõducebat, sed duntaxat animi causa alebatur, cuiusmodi non mediocris est multitudo in diuitum familiis. Aliorum canum uarius est usus. Sunt quibus ædium custodia delegata est, ut noctibus aduersus fures excubias agant. Hi uocantur οἰκουροί. Sunt quorum opera in uenatibus utimur, qui θηρευτικοὶ dicuntur. Sunt quorum nullus est usus, nisi ut cum ociosis ac delicatis matronis lusitent, qui nostris quoq; tẽporibus, mirum q̃ sint in deliciis. Atq; ii μελιταῖοι uocant, nimirum ab insula Melita, inter Corcyram nigrã & Illyricum sita. Autor Plinius lib. tertio, cap. ultimo. Itidem Strabo & Stephanus. Horum meminit Aristoteles Sectionis decimæ problemate decimoquarto, indicans illos omnibus membris pusillos graciles; fuisse, & hac dote commendantur, quemadmodum sunt qui sine nanis & pumilionibus nõ possunt uiuere. Apud Lucianum in Lapithis γελωτοποιὸς Alcidamantem Cynicum, μελιταῖον κυνίδιον uocat. Athenæus libro duodecimo scribit Sybaritis uehemẽter in delitiis fuisse canes Melitæos. Qui quidem hoc esse uidentur in genere canum, quod nani & pumiliones inter homines. At Massinissa merito laudatur, quòd pro simiis & catulis maluit pueros alere, usq; ad annum tertium, deinde remittebat eos suis parentibus. Sed ĩtolerabilius est quòd apud Britanos complures alunt greges ursorum ad saltationem, animal uorax & maleficum. Cuiusmodi sunt & simiæ, licet minus uoraces. Nec pudet has Christianorum esse delicias, tot egenis esurientibus. Verum quid ista deploramus, cum obambulent qui exemplo ab Italis orto, puellam aut puerum circumferunt gesticulationes ineptas edoctum, & unius puellæ calamitas alit ocium quatuor aut quinq; robustorum nebulonum. Et huiusmodi ludos æquis oculis spectant homines Christiani.

Hyems ilico erit

Ilico hyems erit. LV

Aristoteles i ꝓblematis sectione tertiadecima, refert húc uersum, nullo citato autore, sed ueluti uulgo iactatum.

Εἰ δ᾽ ὁ νότος βορέαν προκαλέσεται, αὐτίκα χειμών, id est,

Ilico hyems fit ubi Boream accersiuerit Auster.

Causam hanc adfert, quòd Notus suapte natura nubem & imbrem affatim colligat. Proinde si hoc tempore Boreas accesserit, congelascunt omnia huius rigore, atq; ita protinus hyems. Adiicit in eodem ꝓblemate carmen alterum consimili ferè sententia,

εἰ βοῤῥᾶς τὸν πηλὸν καταλήψεται, αὐτίκα χειμών. i. Molle lutum Boreas si prenderit, ilico hyems fit. Id tametsi uulgo simpliciter dictum apparet, tamen nos eò deflectere poterimus, ut dicamus ingens periculum imminere, si malum malo successerit. Veluti siqui immodice discruciat sese studii laboribus, amare etiam incipiat: aut siqui prius principi parum gratus fuit, in plebis etiam odiũ ueniat: aut si regi uehementer leni, placidoq; succedat admodum rigidus, aut contra. Nã huiusmodi subitæ mutationes, maximos rerum motus solent excitare.

Eundem calceum omni pedi inducere. LVI

Galenus Therapeutices libro nono, ἐκεῖνοι μὲν οὔτε ζητοῦσιν οὔτε ἴσασιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἑνὶ καλοπόδι πάντας ὑποδέουσιν, id est, Isti quidem igitur neq; inquirunt, neq; sciunt. Quin magis iuxta puerbium, eodem calciamento calceãt omnes. Loquitur de quibusdam medicis imperitis, qui non habita ratione morborũ, eadem remedia admouent omnibus, cum diuersa mala, diuersam curationem desiderẽt. Non dissimile illi, quod alio dictum est loco, Scis simulare cupressum. Ad hanc formam pertinet, quod adducit Hieronymus in prima præfatione cõmentariorum, quos edidit in epistolam ad Ephesios, Nec ad instar imperiti medici uno collyrio omnium oculos uelle curare. Vno collyrio

Cochleæ uita. LVII

κοχλίου βίος. id est, Cochleæ uita. De iis, qui parce paruoq; uiuũt, aut cõtracti à negociis, luceq; forẽsi semoti. Notũ est animal, unde sumpta est metaphora. Plutarchus in libello περὶ τῆς φιλοπλουτίας. σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις, καὶ ταράττεις καὶ στρεβλοῖς σεαυτὸν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id est, Tu uero tantũ molestiarũ sustines turbãs ac torquẽs teipsum, cum ob parsimoniã cochleæ uitã uiuas. De Cochleis quæ cum calẽtur, succo uictitant suo, aliãs retulimus ex plautina captiui duo.

Bello parta. LVIII

ἐκ πολεμίας. i. Ex hostiũ regione. Vbi quis imodice insumeret. Solemus enim celerius ac temere profundere, siquid hostibus sit ereptum. Quod quidem adagium & hodie passim audiuimus uulgo dictitari in lurcones & helluones. Plutarchus in libello cui titulũ fecit, ὑγιεινὰ παραγγέλματα. ἐμπιπλᾶσθαι παρ᾽ ἑτέροις τῶν πολυτελῶν, καὶ ἀπολαύειν, καθάπερ ἐκ πολεμίας ἀφειδῶς ἐπισιτιζομένους. i. Impleri apud alios cibis sumptuosis, fruiq; uelut ex hostili regione raptis, ampliter sese cibo onerantes. Vsurpat idẽ Symposiacæ decadis septimæ, pblemate sexto. Satyrus apud Athenæum lib. quarto id genus hoĩes depingit his uerbis, καταπατήσαντες τὴν ἀγρὸν, διαρπάσαντες τὴν οἰκίαν, λαφυροπωλοῦντες τὰ ὑπάρχοντα. id est, Proculcantes agrũ, diripientes domũ, pro spoliis uendentes facultates. Nã λαφυροπωλεῖν, est prædas hostibus detractas sub hasta uendere. Atq; ea solent minoris æstimari, uelut aliena. Hinc Græcis λαφύκται, dicunt, qui luxu pdigunt rem familiarẽ, ut indicat Athenæus lib. xi. & eiusmodi pfusio λαφυγμὸς dicit, & λαφύσσειν prædari, aut intemperanter pfundere seu deuorare, ut indicat Suidas. Nã λάφυρα spolia dicunt, uiuis hostibus detracta, quemadmodum σκῦλα mortuis.

Panis lapidosus. LIX

Illud siquis puerbiũ esse negabit, cũ hoc equidem non admodũ digladiabor, certe dignũ est, ut assidua usurpatione in adagiorũ contubernium cooptetur, quòd refertur à Seneca libro de beneficiis secundo, Panis lapidosus. Sic enim Fabius Verrucosus appellabat beneficiũ, ab hoĩe duro aspere datũ, quẽ esurienti necessariũ sit accipere, durũ & acerbũ esse. Ita quidã cunctatione, toruitate uultus, asperitate orationis, ostentatione molesta, corrũpunt beneficiũ, ut nemo sit accepturus, qui possit eo carere.

E Patroclis domo uenit. LX

ἐκ πατροκλέους, id est, E Patroclis domo. In sordidos, sumptum à moribus Patroclis cuiusdam Atheniẽsis, prædiuitis quidem, uerum impendio parci sordidiq;, quem uetus comœdia talem fermè depingit, qualem Plautus Euclionem, teste Aristophanis interprete, cuius uerba Suidas quoq; refert, qui & prouerbium esse uult. Est autem in Aristophanis Pluto. Is cum esset squalidus, incultus & sordibus obsitus, rogatus unde uenisset,

πόθεν οὖν φράσον αὐχμῶν βαδίζεις; id est,

Vnde igitur adeo sordidus squalensq; uenias dicito. Atq; ille respondet,

ἐκ πατροκλέους ἔρχομαι E Patroclis domo,

ὃς οὐκ ἐλούσατ᾽ ἐξ ὅτουπερ ἐγένετο. id est, Qui haud lauit unquam postea q̃ natus est.

Tam in procliui q̃ imber. LXI

Non absq; prouerbii specie dictum est illud à Plauto in fabula, cui titulus est, captiui duo.

Tam hoc tibi in procliui quàm imber est, quando pluit.

Nam procliue proprie dicitur, quod ex alto deorsum propendet. Arduum est autem onera submoliri in altum, deorsum uero uel suapte sponte deuoluuntur.

Et post malam segetem, serendum est. LXII

Equidem non pugno esse prouerbium, etiam si prouerbii simillimum est, illud epiphonema Senecæ, libro epistolarum undecimo, Et post malam segetem serendum est. Quo licebit uti, quoties res parũ Serendum & post mal. seg.

ex animi sententia cecidit,& significabimus nō esse desistendum à conatu. Quanquam Seneca loquitur de iis,qui refugiunt in ullum hominem beneficium collocare,quòd semel inciderint in ingratum. Eiusdem generis est,quod eodem subnectitur loco:post naufragium maria tentantur.

Spes seruat afflictos. LXIII

Plutarchus in libello de ratione uictus,indicat uulgatum fuisse prouerbium de spe,nec tamen explicat, quodnam id fuerit. τοὺς πλείονας δὲ μαλακίᾳ καὶ ἀκρασίᾳ συνηγοροῦν ἔχουσα παροιμίαν ἐλπὶς ἀναπείθει καὶ προσάγεται βαδίζειν ἀναστάντας ἐπὶ τὰς ὡδί τὴν συνήθειαν, id est, Plerosque uero spes intemperantiæ mollicieiq; patrocinante prouerbio adducit huc,ut relictis stratis,ad consuetam redeāt uitam. Quod autē sit illud prouerbium quod intēperantiæ suæ prætexunt homines,declarat in iis quæ sequunt. οἷς οἴνῳ δὴ τὸν οἶνον, κραιπάλῃ δὲ κραιπάλην ἐξελόντας καὶ διαφορήσαντας. id est, tanquam uinum uino, & crapulam crapula eiecerint ac discusserint. Ex his apparet Plutarchum allusisse ad prouerbium, Clauum clauo pellere. Quod quidem & hodie manet æque celebratum inter compotores. Addunt iocum de pilo canis rabidi,& experiuntur facetiam multis exitialem. Quanquam & obiter allusum est ad hoc quod extat in sententiis è comœdiis,ut apparet,collectis.

Ἀνὴρ ἀτυχῶν σώζεται ταῖς ἐλπίσι, id est, Spes seruat hominem,rebus in duris bona.

Notum est illud Nasonis.

Spes bona dat uires,animum quoque spes bona firmat.

Viuere spe uidi,qui moriturus erat.

Deinde Pindaricum illud apud eruditos penè cessit in prouerbium,

Ἐλπὶς γηροτρόφος. id est, Spes altrix senectæ.

Sic enim Plutarchus in libello de trāquillitate animi. καὶ τὴν μνήμην ἡδίονα καὶ βεβαιοτέραν τῆς πινδαρικῆς γηροτρόφου ἐλπίδος, id est, Et memoriā iucundiorē,ac firmiorē pindarica spe, senectæ altrice. Refert autē hunc Pindari locum Plato lib. de Republica primo. ὅτῳ δ᾽ ἂν δικαίως καὶ ὁσίως τὸν βίον διαγάγοι, γλυκεῖά οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα, ἡ γηροτρόφος συναορεῖ ἐλπίς, ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ, id est. Propterea quòd qui iustè pieque uitam peregerit, huic dulcis cor exhilarans, senectutis altrix, familiaris est spes,quæ maxime uersatilem mortalium mentem gubernat.

Tria saluberrima. LXIIII

In eodem opere,quandoquidem nullo autore refert,uidetur & hoc prouerbio fuisse iactatum. Sed præstat ipsius uerba transcribere. ὅθεν ἄριστα λέλεκται τροφῆς ἀκορίαν, καὶ πόνων ἀοκνίαν, καὶ σπέρματος σωτήριον ὑγιεινότατα εἶν, id est, Vnde optime dictum est, uesci citra saturitatem, non refugere laborem, naturæ semen conseruare,esse saluberrima.

Capite adm. Admoto capite. LXV

Plutarchus in libello cui titulus, πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου, uersum hūc qui apud Homerum frequenter obuius est,ceu prouerbialem usurpat,

Ἄγχι σχὼν κεφαλήν, ἵνα μὴ πευθοίαθ᾽ οἱ ἄλλοι. Admoto capite,reliqui ne audire ualerent.

Admonet eo loco,siquid obiurgandus est amicus,ut id fiat primum in tempore, deinde comiter & amice magis quàm aspere,postremo clanculū semotis arbitris, ὅθεν ἄριστα μὲν ἔχει, τὸ ἄγχι σχὼν κεφαλήν, id est, Vnde optimum est illud, Admoto propius capite, Pro eo Liuius lib. ab urb. condit. x. dixit conferre capita, Consules uelut deliberabundi capita conferunt.

Cur cessatum est. LXVI

Eodem in commentario usurpat & hunc Homeri uersum ex Iliados Λ.

Τυδείδη, τί παθόντε λελάσμεθα θούριδος ἀλκῆς; id est,

Dic quidnam acciderit nobis,ut Martia uirtus

Tydide,exciderit animis?

Licebit uti,quoties communem culpam apud amicum agnoscemus, & in te quapiam male cessatum esse significabimus.

Abiiciendum procul. LXVII

Cum uitium aliquod,aut rem alioqui noxiam admonebimus procul abiiciendam esse, conueniet uersus ille, ni fallor, Homericus,

Εἰς ὄρος, ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης. id est,

In montem tumidas ue frementis in æquoris undas.

Sic & Horatius in Odis,libro tertio Oda. xiiii.

Vel nos in capitolium, Quò clamor uocat,& turba fauentium,

Vel nos in mare proximum

Gemmas & lapides,aurum & inutile,

Summi materiam mali

Mittamus,scelerum si bene pœnitet.

Cõtra Theognis nõ opes,sed ipsam paupertaté iubet, εἰς μεγακήτεα πόντον ῥίπτειν, i. In imẽsum mare proiicere. Itidẽ hominem uehementer pestilenté in extremas insulas deportandum dicimus.

Testudinem equus insequitur. LXVIII

Plutarchus in libello quem scripsit aduersus Stoicos. πολλῷ δὲ τοῦτο σχετλιώτερόν ἐστι, καὶ μᾶλλον ἀπήρτηται τῶν ἐννοιῶν, τὸ μηδὲν ὑπὸ μηδενὸς περικαταλαμβάνεσθαι, καὶ δ' ἂν χελώνην, τὸ τοῦ λόγου φασί, μετόπισθε διώκοι Ἀδράστου ταχὺς ἵππος, i. Multo uero illud indignius,& à cogitationibus seiunctius,nihil à quoquã cõprehendi, nec si testudiné, id quod prouerbio dicitur, à tergo insequat Adrasti celer equus. Conueniet uti,cum rem præpostere & absurde geri significamus. Finitimũ est illi,quod aliâs à nobis dictum est, Testudinem Pegaso comparas,& citius testudo leporem præuerterit.

Stultior Melitide. LXIX

Melitide stultior

Μωρότερος Μελιτίδου, id est, Stultior Melitide. Melitides unus est è felicissimis illis fatuis,quos Homerus suo carmine nobilitauit. Hic iã euersa Troia, uenisse legit auxiliũ laturus Priamo, ut meminit Eustathius decimũ Odysseæ librum enarrans. Lucianus in amoribus, Μελιτίδην ἢ Κόροιβον οἴει με πρὸς θεῶν; i. Melitidé aut Corœbũ me putas per deos? Prouerbiũ refert à Zenodoto, docens hunc comicorũ cõuiciis fuisse traductũ ob stultitiã, nec potuisse numerare supra quinq;,& ducta uxore nuptam non attigisse, ueritũ ne se illa accusaret apud matré. Cõmemorat eodé in loco & aliũ quendã insigniter stultũ, qui dubitarit ex utro parente fuisset natus. De Melitidis sodali Corœbo meminimus alibi. Pausanias admonuit, Corœbum unà cum Butalione ac Melitide ab Aristophane inter fatuos numerari Eadem Suidas, adferens hoc carmen ex Aristophane.

Τέως δ' ἀβελτερώτατοι κεχηνότες, μαμμάκουθοι, Μελιτίδαι κάθηντο. id est,

Hactenus abiectissimi, inhiantes Mamacuthæ, Melitidæ desident.

Non pluit &c. LXX

Mamacuthæ

Plutarchus in causis naturalibus, refert hunc uersiculũ prouerbio iactatũ apud priscos.

Μηκέτι νυκτὸς ὕει, ἧχ' ἂν τίκτῃ ἀγροτέρα σῦς. id est, Iam non nocte pluit, qua sus fœtum edit agrestis.

Quærit auté, cur domesticæ sues sæpius idq; incerto tempore pariant, cõtra feræ semel dũtaxat, atq; iisdé fermè diebus. Hi sunt initio æstatis, quæ pars anni minimũ est obnoxia pluuiæ, pſertim apud Græcos. Nõ aliũ equidé uideo prouerbii usum, nisi siquis significare uelit exacto uere, aut autumno serenitaté fore. Quod si libebit lõgius etiã detorquere, per iocũ licebit uti, cũ significabimus, ubi hoc aut illud euenerit, quod breui sit euenturum, finem malorũ nobis fore.

Electro lucidior. LXXI

Ἠλέκτρου διαφεγγέστερος, id est, Electro pellucentior. De re magnopere dilucida, aut de forma supra modum nitida, quòd electrũ miro quodã more pelluceat. Vnde Vergilius, liquidum appellat.

Liquidóue potest electro.

Lucianus in amoribus, ἠλέκτρου φασὶν, ἢ τῆς Σιδωνίας ὑέλου διαφεγγέστερος, i. Electro ut aiũt, aut Sidonio uitro pellucẽtior. Sidoniũ auté uitrũ uocat, quòd ea ciuitas artificio uitri fuerit olim nobilis.

Tam perit, q̃ extrema faba. LXXII

Festus Pompeius ostendit ꝓuerbio dici solere, Tã perit, q̃ extrema faba, propterea quòd extremæ fabæ plerunq; aut proterant, aut decerpant à prætereuntibus. Quadrabit igit in hominem, seu rem omniũ iniuriis expositam. Velut siquis dicat theologiam tam perire, q̃ extremam fabã, quòd passim ab indoctissimis tractando corrumpatur.

Tyria maria. LXXIII

Tyria maria prouerbio dicebatur, de re magnopere tumultuosa, periculiq; plena. Festus Pompeius inde natũ adagiũ indicat, quòd Pœni Tyro oriundi adeo potentes maris fuerunt, ut per hos omnibus mortalibus nauigatio esset periculosa. Citatq; Afranium qui scripserit de quopiam, quòd Tyria maria concitet, hoc est, ingentes turbas excitaret.

Altera manu fert aquam &c. LXXIIII

Τῇ μὲν ὕδωρ φορεῖ, τῇ δὲ ἑτέρῃ τὸ πῦρ, id est, Altera manu fert aquam, altera ignem. In eum torqueas licebit, qui cum coram sit blandus, occulte noceat. Aut in bilinguem,& nunc laudantem, nunc uituperantem, aut in diuersa sentientem. Finitimum illi Plautino,

Altera manu fert lapidem panem ostentat altera.

Refert adagiũ à Plutarcho, in cõmẽtario de primo frigore, τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρί, τῇ δ' ἑτέρῃ τὸ πῦρ. i. Altera quidé aquã gestabat dolosa manu, altera uero igné. Loquit auté de muliere diuersis & cõtrariis instructa. Mirũ est autem dictũ hodie totidé uerbis in ore esse uulgo.

Vapula papyria. LXXV

Vapula papyria. Sisinius Capito scribit prouerbio dici solitũ, siquãdo uolebãt significare se negligere minas aliquorum: hoc tantum reperimus in fragmentis Festi Pompeii. Suspicor esse natum à Papyrio prætextato, à quo mater comminando plagas, frustra conata est exscalpere, quid actũ esset in senatu.

Proinde Papyri legendum, non papyria, nisi mauis subaudire lege, ut sit comminantis poenam legis papyriæ. Aut ni magis placeat, ut intelligas de Papyria, uxore Pauli Aemilii, quæ repudiata est à marito, cum repudii causam nemo scire potuerit. Quid enim facias? diuinandum est, ubi non succurrunt autores.

Quasi millus cani. LXXVI

Sapit & hoc prouerbium, quod apud eundem ad populum dixit Scipio Æmilianus. Nobis, inquit, reipublicæ, præsidio eritis, quasi millus cani. Nam millus est collare canum uenaticorum, coriaceum, cōfixum clauis ferreis eminentibus aduersus impetum luporum. Ad huncigitur modum, certum firmumq; præsidium significabimus.

Calceus non tollit poda.

Non liberat podagra calceus. LXXVII

Plutarchus in cōmentario περὶ τῆς εὐθυμίας, refert huiusmodi sentētiam, ceu uulgo iactatam, alioqui ipsa quoq; figura prouerbium præ se ferentem. οὔτε ποδάγρας ἀπαλλάττει καλτίκιος, οὔτε δακτύλιος πολυτελὴς παρωνυχίας, οὔτε διάδημα κεφαλαλγίας, id est, Nec podagra liberat calceolus, nec pretiosus annulus unguium uitio, quam παρωνυχίαν uocant, latini reduuiā, nec diadema capitis dolore. Plutarchus utitur ad hunc modum: si diuitiæ, reliquaq; fortunæ munera, non tollunt morbos corporis, quanto minus mederi possunt animi malis. Annulus isigne doctoris est, at is non tollit ingenii stuporem. Diadema regum insigne est, sed id non adimit homini stultitiam: purpureus galerus eximiæ pietatis insigne est, uerum nec is liberat ab impietate mentis.

Vno digitulo. LXXVIII

Vno digitulo, summā negocii facultatē significabīt. Terentius in Eunucho. Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus. Næ tu istas faxo, calcibus sæpe insultabis frustra. Hieronymus in dialogo. Luciferani & Orthodoxi. Hanc igitur hastam, quam totis uiribus misisti, de qua nobis minitaris, uno, ut aiunt, digitulo repellam. Huc pertinet & illud, quod alibi dictum est, Minimo prouocare, cum significamus, nos uel nullo negocio posse uincere.

Muli Mariani. LXXIX

Muli Mariani, castrensi prouerbio dicti sunt uaricosi milites, qui ex C. Marii ducis instituto, in furca ta bella interposita, sua onera portare cōsueuerunt, ut testatur & Festus Pompeius. At Plutarchus in uita C. Marii originem adagii bifariam refert: cum Marius imperator milites cursu, uariisq; ac longis itineribus, gestandisq; oneribus, exerceret, atq; illi iam assueti, non grauatim tacitiq; ea ferrent, castrensi ioco ἡμίονοι μαριανοί, id est, Muli Mariani dicti sunt. Hinc translatum est in quosuis, qui facile parerent imperatis. Meminit adagii & Iulius Frontinus libro stratagematon quarto hisce uerbis: Caius Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maxime exercitus agmen oneratur, uasa & cibaria militum in fasciculos aptata furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset, unde & in prouerbium tractum est, Muli Mariani, nimirum ob laborum tolerantiam, quod Homerus, ἡμιόνους ταλαεργούς identidem appellat. Sunt qui diuersam adagii originem referant. Cum enim Scipio Numantiam obsidens statuisset inspicere non arma modo militum, uerumetiā equos mulos & currus, quo pacto hæc quisque sibi haberet exercitata atque apparata, Marium produxisse equum pulcherrime ab ipso nutritum, præterea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore, longe cæteris antecellentem. Itaq; cum imperator Marii iumentis delectaretur, ac subinde horum faceret mentionem, tandem factum est, ut iocosa laude, qui in officio se præstaret assiduū patientem ac industrium, mulus Marianus diceretur. Et hanc alteram prouerbii originē refert Plutarchus in uita Marii, quam modo citaui. Seneca in ludicro libello, quem scripsit in Claudium Cæsarē, mulos perpetuarios nominat. Festiuius erit, si detorqueatur in hominem immenso studio, aut perpetuis negociis uehementer districtum.

Osculana pugna. LXXX

Festus Pompeius indicat Osculanam pugnam prouerbio dici solitam, quoties uicti uincerent. Idq; inde natum, quod Valerius Leuinus imperator, prius à Pyrrho uictus, paulo post eundem regem deuicerit. Citat Ticinium, qui huius adagii fecerit mentionem. Quanquam hic quoq; locus mutilus ac truncus est apud Festum.

Osce loqui. LXXXI

Oscè loqui uetusto puerbio dicebant, qui turpiter parūq; pudice loquerent. Ab Oscorū moribus allusione sumpta, quòd apud eos spurcarū libidinū impunitus usus fuerit, unde & obscoena dicta quidā putant, quæcunq; factu dictuue turpia sint, etiamsi refragatur Festus Pompeius. Citat autē Ticiniū quendam, qui scripserit ad hunc modum: Osce & Volsce fabulantur, quia Latine nesciunt.

Serò molunt deorum molæ. LXXXII

Plutarchus in commentario cui titulus, περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων, ὥστε οὐχ ὁρῶ, τί χρήσιμον ἔνεστι, τοῖς ὀψὲ δὴ τούτοις ἀλεῖν λεγομένοις μύλοις τῶν θεῶν, i. Itaq; nō uideo, quidnā utilitatis insit, istis deorum

illis deorum molis quæ serò dicuntur molere. Cæterum ex iis, quæ præcedunt eodem in loco, colligere licet dici solitum de iis, qui licet serius, tamen aliquando pœnas dant malefactorũ, uindici deo.

In transcursu. LXXXIII

Plutarchus in commantario de liberis educandis. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ περιδρομῆς μαθεῖν ἀπογεύματος ἕνεκεν, id est, Sed hæc quidem ex trãscursu discere, ueluti degustanda causa. Metaphora planè prouerbium sapit. Quintilianus pro eo dixit, in transitu. Plinius mauult in transcursu. Idem ualet, obiter.

Tribus uerbis. LXXXIIII

Tribis uerbis pro paucissimis dicere prouerbiale est. Diuus Hieronymus in dialogo Luciferiani, & orthodoxi, Tribus, ut aiunt, uerbis, rem istam grandem dissoluisti. Item Geta Terentianus in Phormio, ne negat quosdam tria inter se commutaturos uerba. Pindarus in Nemeis hymno duodecimo, τρία ἔπεα διαρκέσει, id est, Tria uerba sufficient. Tametsi me non fugit hic interpretes superstitiosius philosophari de tribus uerbis. M. Tullius pro Cluentio. Accusabat autem Scamandrũ uerbis tribus, uenenũ esse deprehensum, &c. Consimili figura, sexcenta dicimus pro multis. Proinde sexcentas nihi dicas scribito. Contra uerbo rem expedire dicitur, qui paucis explicat: & ne syllaba quidem attingere, qui nihil omnino meminit. Ita Galenus in Erasistratum opinor, πῶς δ' οὐκ αἰδεῖται, τὰς μὲν τῆς πέψεως ἀποτυχίας διαιρούμενος εἰς πολλά τε εἶναι καὶ κατὰ πολλὰς γίνεσθαι προφάσεις, τῶν δὲ τῆς αἱματώσεως σφαλμάτων, οὐδ' ἄχρι συλλαβῆς μιᾶς φθεγξάμενος, id est, Qui fit ut non pudeat, quod cum de concoctionis uitiis distinxerit, & quod multa sint, & uariis ex causis accidant, de generandi sanguinis defectibus, ne uno quidem uerbo, ne una quidem syllaba locutus sit.

Ne punctum quidem. LXXXV

Diuus Hieronymus in epistolis, Et apostolicæ uoluntatis sequentes uestigia, ne punctum quidem, ut dicitur, aut unguem transuersum ab illius sententiis recedamus. Apud Mathematicos punctum minimum quiddam est in dimensione corporis, adeo ut diuidi non possit, quod imaginatione porrectum in longum, lineam efficit: rursum in latum porrecta linea, superficiem efficit. Ad eundem modum Terentius in Andria, Tum temporis ad hoc mihi punctum est.

Incita equum iuxta nyssam. LXXXVI

κέντει τὸν πῶλον παρὰ τὴν νύσσαν, id est, Stimula equum iuxta lineam siue metam, dicebatur ubi sermo loquentis aberraret ab eo quod esset institutum. Natum uidetur ex Iliados Homericæ ψ. Vbi Nestor multis uerbis docet filium Antilochum quomodò debeat equos regere, addit & hoc,

ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω. id est,
Cæterum equum læuum, constringat linea metæ.

Sumptum ab equestri cursu, qui inter præscriptas metas ac lineas agebatur, quas transilire nefas erat. Ad quod haud dubie Fabius allusit, in undecimo institutionum oratoriarum libro, referens Cassium Seuerum lineam poscere solitum, aduersus eos, qui in aliena transirent subsellia, ueluti qui præscriptum limité egrederent. Finitimũ illi, ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν, id est, Extra oleas. Item illi, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν. Vsurpauit prouerbii titulo Gregorius Nazianzenus in oratione de sancto pascha, ἀλλὰ τούτων ἡμῖν τάχα ἂν εἴποι τις τῶν φιλεόρτων καὶ θερμοτέρων, κέντει τὸν πῶλον παρὰ τὴν νύσσαν, τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσόφει, id est, Sed hic fortassis aliquis nobis dixerit ex iis, qui amant dies festos, ac calidiores sunt, incita equũ iuxta Nyssam, ac de festo disscre. Vtitur eodé prouerbio in oratione de Natali Iesu Christi. Idem uariauit nonnihil in oratione contra Eunomianos, μηδ' ὥσπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκάθεκτοι τὸν ἐπιβάτην λογισμὸν ἀπορρίψαντες, καὶ τὴν καλῶς ἄγχουσαν εὐλάβειαν ἀποπτύσαντες πόρρω τῆς νύσσης θέωμεν, id est, Ne uelut equi feruidi & intractabiles, posteaquam rationem ceu sessorem excussserimus, & religiosam cautionem pulchre nos septis cohibentem, procul à meta curramus.

Præstat inuidiosum esse &c. LXXXVII

Nihil tam uulgari sermone iactatũ, q̃ hæc sententia, Præstat inuidiosum esse q̃ miserabilé. Nã inuidia ferè comes est felicitatis, miseratio calamitatis. Est auté apud Herodotum in Thalia, ubi Periander ita loquitur filio, σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτείρεσθαι, id est, Tu uero doctus, quanto satius sit, inuidiosum esse q̃ miserandum. Extat epigramma Græcum Palladæ in hanc sententiam,

Ὁ φθόνος οἰκτιρμοῦ κρείττων, Πίνδαρος εἶπεν ἄμεινον,
Οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον.
Τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς οἰκτείρομεν, ἀλλά τις εἴην
Μήτ' ἄγαν εὐδαίμων, μήτ' ἐλεεινὸς ἐγώ.
Ἡ μεσότης γὰρ ἄριστον, ἐπεὶ τὰ μὲν ἄκρα πέφυκεν
Κινδύνους ἐπάγειν, ἔσχατα δ' ὕβριν ἔχει. id est,

Peior liuore est miseratio, Pindarus inquit,
Nam sunt felices quos petit inuidia.
Horum nos contra miseret, quorũ aspera sors est.
At mihi donari non cupio alterutrum.
Vt nimium felix, uel sim miserabilis ulli.
Nam præstat cunctis rebus adesse modum.
Quandoquidem celsæ uicina pericula sorti,
Imaq; deprimitur non toleranda ferens.

Est autem apud Pindarum primo hymno Pythiorum.

ἀλλ' ὅμως, κρέσσων γὰρ οἰκτιρμῶν φθόνος, Veruntamen melior est commisaratione inuidentia
μὴ παρίει καλά, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν. i. Ne omitte honesta, guberna iusto clauo exercitum.
Rursus in Nemeis hymno octauo ὄψον δὲ λόγοι φθονεροῖσιν, ἅπτεται ἐσλῶν αἰεί, χειρόνεσσι δ' οὐκ ἐρίζει, id est, Obsonium est inuidis obtrectatio. Attingit autem honestos, cum deterioribus non contendit.
Rursus Pythiorum undecimo,
ἴσχει τε γὰρ ὄλβος οὐ μείονα φθόνον Habet enim felicitas haud minimam inuidiam.
ὁ δὲ χαμηλὰ πνέων ἄφαντον βρέμει. id est, At qui humilia spirat, in obscuro fremit.

E nassa escam petere. LXXXVIII

Admodum certe prouerbiali figura dictum est à Plato, citante Festo Pompeio,
Nunquam hercle ex ista nassa hodie escam petam.
Et Cicero ad Atticum libro quintodecimo, epistola ultima, Ex hac nassa exire constitui, non ad fugā, sed spem mortis meliorē. Est autem nassa piscatori uasis genus, quo postea quàm intrarit piscis, exire non potest. Vnde prouerbialia fuerint & illa, In nassam incidere, & e nassa elapsus.

Nec mulieri, nec gremio credendum. LXXXIX

Idem Festus indicat huiusmodi prouerbium uulgo dictitatū fuisse, Nec mulieri, nec gremio credi oportere: quod illa incerti, ac leuis sit animi, & plerunque fiat, ut in gremio posita, cum in obliuionem uenerint, exurgentibus procidant. Itidem sinui commissa decidunt, nisi cingaris. Itaque M. Tullius silentiū promittens, ait: In sinu est, nec discingor.

Vna cum templis & aris. XC

Plutarchus locis aliquot in Symposiacis significat antiquitus fuisse morem, ut quoties unicuipiā deo res diuina fieret, omnibus simul uota fierent, uidelicet ne Calydonii suis tragœdia renouaretur. Inuocantes autem deos, addebant haec uerba ceu solennia, ἅμα σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς, id est, Vnà cum phanis & aris. Non admonet quidem ille palàm, esse prouerbium, tamen ita uidetur usurpare, ut conijcere possis, prouerbio dici solitum, cum nihil omnino prætermissum uolebant significare. Quemadmodum & hodie uulgo dicunt, Vnà cum uestibus & calciamentis. Et demigrarunt unà cum sarcinis & impedimentis.

Mercurius superuenit. XCI

ὁ ἑρμῆς ἐπεισῆλθεν, id est, Mercurius superuenit. Ita loqui consueuerunt, siquando silentium oritur in conciliabulo multorum, significantes, non esse fas loqui Mercurio praesente, qui sermonis sit autor. Ominosum & hodie putatur, siquando in cœtu, aut conuiuio, subitum omnium silentium fuerit obortum. Refertur adagium à Plutarcho in commentario, περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Affine est illi, quod alibi dictum est, Lupus in fabula.

Dulce pomum cum abest custos. XCII

γλυκὺ ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. Custos ubi deest, dulce pomum est scilicet.
Senarius est prouerbialis, quo licebit uti cum significabimus impunitate malos ad peccandum prouocari. Sumpta metaphora à pueris & adolescentibus, qui sibi non temperant, quo minus furentur poma, si senserint abesse custodem. Vtitur Plutarchus in libello quem inscripsit, ἐρωτικὸν, in philosophos, qui sub prætextu philosophiæ, libidini suæ seruiunt. πρόφασις δ' ἐστὶ φιλία καὶ ἀρετή. κονίεται δὲ καὶ ψυχρολουτεῖ καὶ τὰς ὀφρῦς αἴρει, καὶ φιλοσοφεῖν φησί, καὶ σωφρονεῖ ἔξω διὰ τὸν νόμον, εἶτα νύκτωρ καὶ μεθ' ἡσυχίας.
γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος id est,
Igitur occasio amicitia ac uirtus est. Sorditatur autem puluere, frigidaque lauat, attollit supercilia, ac philosophari se prædicat, & foris sobrius est ob legem, deinde noctu clanculum
Pomum suaue est, tunc ubi custos abest,
Extat in prouerbiis Hebræorū, Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Et Pinda. in Isthmiis hymno vi. τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. i. Id quod p̄ter honestū dulce est, manet finis amarissimus.

Sanior es pisce. XCIII

Prouerbialiter haud dubie dixit Iuuenalis, Sanior es pisce. Nam ad eum modum, hodieque uulgo loquūtur, Tam sanus es q̄ piscis. Id inde sumptum est, quod creditum est, pisces non sentire morbos. Quanquam huic sententiæ refragatur Aristoteles libro de natura animalium octauo, atque hunc secutus Plinius libro nono, Siquidem ægrotare pisces hoc argumento colligunt piscatores, quòd aliquoties inter eiusdem generis præpingues ac uegetos, aliquot capiunt extenuatos, ac languentibus similes, coloreque immutato. Quanquam uniuerso piscium generi non incidit pestis, quemadmodum frequenter accidit hominibus, ac cæteris animantibus, non cicuribus modo, uerumetiam feris.

E Creta raptus. XCIIII

Plutarchus in commentario de puerorum educatione, καὶ τοὺς μὲν Θήβησι καὶ τοὺς ἠλιδι φιλοῦντας ἔρωτας καὶ τὸν ἐκ κρήτης καλούμενον ἁρπαγμόν. τοὺς δ' ἐν Ἀθήναις καὶ τοὺς ἐν λακεδαίμονι ζηλωτέον, id est, Et

banorum quidem ac Heliensium amores oportet fugere, eumq; qui uocatur è Creta raptum, Atheniensium uero & Lacedæmoniorum imitari. apparet furtiuum amorem his uerbis olim significatũ fuisse, quod aliquoties illinc uirgines à negociatoribus adueherentur.

Euparyphus ex comœdia. XCV

Admodum prouerbiali figura dixit Plutarchus in Symposiacis, ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, hominẽ significans magnifice uestitum, ac magnam seruorum turbam post se trahentem. Nam huiusmodi finguntur in comœdiis milites gloriosi. Quorum insigne est chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite, τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν σὺ χλαμύδα, id est, Euparyphum illum dico, illum chlamydatum. Vnde diuites omneis splendide cultos, εὐπαρύφους appellant Græci, quod ipsum prouerbiale quiddam habet. Nam Paryphis uestimenti genus est, cuius meminit Iulius Pollux libro septimo. Id utrinq; purpuram habebat assutam, quòd uirgæ purpureæ intertextæ uesti, Ionũ lingua Paryphi uocantur. Idẽ admonet εὐπάρυφος nouæ comœdiæ uerbum esse. Contra tenues & humiles nullo cultu insignes tunicati dicunt. Cor. Tacitus in dialogo de oratoribus, Quos sæpius uulgus imperitũ & tunicatus hic populus trãseuntes nomine uocat & digito demõstrat. Similiter Hor. Vilia uendentem tunicato scruta popello. Tunicati

Nam prætexta nobilium erat, & toga ciuium erat insigne. M. Tullius contra Rullum. Iam uero qui metus erat tunicatorum illorum Item. pro M. Cœlio. Nobis quidem olim annus erat unus ad cohibendum brachium toga constitutus, & ut exercitatione ludoq; campestri tunicati uteremur.

Tranquillo quilibet gubernator est. XCVI

Seneca in epistola quadam ad Luciliũ, Alioqui gubernatoris artẽ adeo non impedit tẽpestas, ut ostẽdat. Tranquillo enim, ut aiunt, quilibet gubernator est. Ait autẽ illic, fortunam aduersam, ac rerũ difficultatem, non solũ non obesse sapienti, uerumetiam uirtutẽ in his maxime proferre sese, quæ rebus secundis, ac pacatis latebat. Non magnũ est administrare rempublicam, cum omnia pace constant.

Neq; Lydorum carycas. XCVII

Μήτε λυδῶν καρύκκην, μήτε μαστίγων ψόφους, id est, Neq; lydorum condimenta, neq; flagrorum crepitus. Constabit trochaicus tetrameter catalecticus, si addas articulum, μήτε τῶν λυδῶν, & καρύκκας per geminum cappa legimus apud Hesychium & Athenæum. Hesychius indicat καρύκκην dici offam è sanguine uariisq; condimentis confectam. Athenæus hunc uersiculum adducit,

εἴωθας εἰς ταυτὸν καρυκκεύειν, μέλι,
σεμίδαλιν, ὠά. πάντα γὰρ τἀναντία. id est,
Miscere in unum consueuisti, mel, ad hæc
Similaginem, oua. Cuncta enim contraria.

Vnde καρυκκάζειν, pro miscere uarias rerum species, & καρυκκευόμενα pro cibis uarie conditis, & καρυκκεία conditura exquisitior. Sed quibus rebus quibusq; modis genus hoc edulii conficiatur, ferio declarat libro duodecimo, dicens hoc inuentum esse Candauli, qui hinc sibi nomen celebre peperit. Suidas refert adagium, nec exponit. Conicere licet dici solitum, quoties mediocrem uitæ rationem, aut conditionẽ significarent, quæ pariter & à summis deliciis, & ab extremis malis abesset. Legimus enim Lydos luxu deliciisq; fuisse corruptissimos, adeo ut ludis nomen dederint: tum barbaros, haud scio an Lydos, de Tyrrhenis certum est, ad tibiæ modos solere seruos cædere, summam molliciem cũ summa sæuitia coniungentes. Venustius erit, si ad animi res transferatur, uelut ad orationem, nec omnino rusticam nec operosius expolitam, Vnde καρυκκεύειν dicuntur, non solum qui uariis condimentis inficiunt cibos, uerumetiam, qui sermonem multiplici uerborum & figurarum lenocinio condiũt: aut qui concionem è diuersis male cohærentibus contexunt, qui mos est quibusdam ostentatoribus. Exponunt paucis scripturam, addunt quæstionem Sorbonicam, assuunt aliquid ex iure Cæsareo, nonnihil ex iure Pontificio, tum ex Aristotele, ex poetis. His omnibus Colophonem addunt, anilem fabulam, hoc est uere καρυκκεύειν. Quanquam huius adagionis & alibi nobis, ni fallor, facta mentio.

Tanquam de narthecio. XCVIII

Prouerbii simillimum est & illud Ciceronis in secundo de finibus bonorum libro, tanquam de narthecio, pro eo quod est, ex parato, & ad manum. Nam narthecium opinor, uocat pyxidem, unde pharmacopolæ depromunt medicamenta. Verba Ciceronis sic habent, Iam doloris medicamenta illa Epicurea, tanquam de narthecio promant, Si grauis, breuis: si longus, leuis.

Quod non opus est, asse carum est. XCIX

Catoniana uelut oracula uidentur apud ueteres in prouerbium abiisse, non secus atque illa Apollinis, Nosce teipsum, & nequid nimis. Quorum de numero commodissime dictum est quod in epistola quadam ad Lucilium refert Seneca, Quod non opus est, asse carum est. Vult autem Cato diligentem patremfamilias uendacem esse, non emacem, & emere non quod opus est, sed quod necesse est. Nam quod non opus est, inquit, asse carum est: hoc est, quantumuis paruo emptum, tamen carum

est, si nec opus est eo. Vocat necesse, quo carere non possis, uelut arator aratro: opus, quod usui futurum sit, siquis habeat, sed eiusmodi tamen, ut carere possis. Porrò quod opus non est, id est prorsus superuacaneum & inutile. Potest ad complures accommodari sententias: ut siquis dicat artem quampiam minimo negocio posse disci, quæ tamen nihil sit frugis allatura, responderi posset, Quod opus non est, asse carum est.

Nunc tuum ferrum in igni est. C

Eius ferrum in igni esse dicebant, cuius negocium iam ageretur. Præmollitur enim ferrum igni ad cudendum. Ita Seneca in Iudicro libello, quem scripsit de morte Claudii imperatoris. Hercules enim qui uideret ferrum suum in igni esse, modo huc, modo illuc cursabat, & aiebat, Noli mihi inuidere, mea res agitur: deinde siquid uolueris inuicem faciam, manus manum lauat. Allusit eò, quòd Hercules quoque ex homine factus esset deus. id quod ambiebat Claudius. Alexander Magnus interrogatus quomodo potitus esset Græcia, respondit, Μηδὲν ἀναβαλόμενος, id est, Nihil recrastinans. Refert Homeri Scholiastes Iliados β.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA QVINTA

Ne bos quidem pereat. I

Iam ante prouerbiis aliquot nobis declaratum est quantum utilitatis adferat bonus uicinus, quantum incommodi malus. Sed quæ conducunt ad uitæ felicitatem, iterum atque iterum expedit inculcare, quo penitius infigantur animis. Neque enim ea res tantum habet locum in parandis ædibus aut fundo, sed in omni penè uita: ut quod Portius Cato prodidit de commodo uicino habendo non solum ad agricolas pertineat, uerumetiam ad unumquenque nostrum. Etenim siquis iam prouectior ætate uitæ totius cursum relegat, comperiet maximam bonorum malorumque partem à bonis malisque uicinis fuisse profectam. Hesiodi carmen Columella tanquam prouerbiale refert.

Μηδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽ εἰμὴ γείτων κακὸς εἴη. id est,

Nec bos intereat, uicinus si improbus absit.

At leuis est bouis iactura, si cum his malis conferatur, quæ capiuntur ex improbis conuictoribus, ex fucatis amicis, ex uxoribus & famulis parum fidelibus. At Catonis quidem sententiam nonnulli reiiciendam esse duxerunt, quòd in nobis situm nõ est, qualem habeamus uicinũ, quem nonnunquam mors aliæque diuersæ causæ nobiscum mutant. Id tametsi negari non potest, sapienter tamen à Catone præceptum est, ut agricola quantum in ipso est, curet habere bonum uicinum, nec bonum tantum, sed & commodum. Bonus enim esse potest, qui tibi commodus non sit. Id ut contingat, duæ res potissimum adiuuabunt, diligentia in parando agro, & commodi mores erga uicinum. Frequenter enim habemus malum uicinum, quòd ipsi nos præbeamus malos uicinos. Quemadmodum igitur, ut eleganter scribit Columella, sapientis est fortuitos casus magno animo sustinere, ita dementis est ipsum sibi malam facere fortunam. Quod facit, qui nequam uicinum suis nummis parat, cum à primis cunabulis, si modo liberis parentibus est oriundus, audisse potuerit:

Οὐδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽ εἰμὴ γείτων κακὸς εἴη.

Quod non solum de boue dicitur, sed de omnibus partibus rei nostræ familiaris, adeo quidẽ ut multi prætulerint carere penatibus, & propter iniuriam uicinorum sedibus suis profugerint. Nisi aliter existimamus diuersum orbem, uniuersas gentes petiisse relicto patrio solo, Achæos dico & Hiberos, Albanos quoque, nec minus Siculos, & ut primordia nostra contingam, Pelasgos, Aborigines, Arcadas quàm quia malos uicinos ferre non potuerint. Ac ne tantum de publicis calamitatibus loquar, priuatos quoque memoria tradidit, & in regionibus Græciæ & in hac ipsa Hesperia detestabiles fuisse uicinos: nisi Autolycus ille potuit cuiquam tolerabilis esse conterminus, aut Auentini montis incola, Palatinis ullum gaudium finitimis suis Cacus attulit. Malo enim præteritorum quàm præsentium meminisse, ne uicinum meum nominem, qui nec arborem prolixiorem stare nostræ religionis, nec inuiolatum seminarium, nec pedamentum annexum uineæ, nec etiam pecudes negligentius pasci sinit. Iure igitur, quantum mea fert opinio, M. Portius talem pestem uetare censuit, & in primis futurũ agricolam præmonuit, ne sua sponte ad eam perueniret. Hactenus quidem Columella declamatoria quadam eloquentia, simul & Catoni patrocinatus est, & nos docuit, quanta pestis sit malus uicinus. Tametsi Cato non solum de uicini moribus sentit, uerumetiam quàm lauta sit re. Vicini, inquit, quo pacto niteant id animaduertito. In bona regione bene nitere oportebit. Interdum enim nitor arguit agri bonitatem, in solo uero parum fertili declarat industriam agricolæ. Porrò quemadmodum diligens uicinus extimulat ad studium bene colendi, ita uicinorum luxus & ignauia, corrumpit uicini familiam. Itidem & præpotens uicinus opprimit propinquum pauperem, & supra modum tenues ui-

tini semper aliquid abradunt, siue precibus, siue furto. Iam cum morosis & improbis uicinis nunquã rixa non est, nūc de finibus, nunc de damno dato, nunc de stillicidio, nunc de semita actu'ue, nunc de prospectu aut de lumine. Quod si fortuna nobis dederit talem uicinum, nec liceat mutare, reliquum est, ut nostra commoditate reddamus illum ex malo bonum, certe caueamus ne lacessitus fiat incommodior. Turpissimum enim fuerit si nostris moribus ex commodo uicino faciamus incommodum. Videlicet hoc est quod præcipit Cato: Vicinis bonus esto. Et ne satis esse putares si ipse temperes ab iniuria uicini, adiungit, familiam ne siueris peccare. Mox indicat, quid utilitatis capiatur ex bonis uicinis: si te inquit, libenter uicinitas uidebit, facilius tua uendes, operas facilius locabis, operarios facilius conduces. Si ædificabis, operis, iumentis, materia iuuabunt. Siquid bona salute usus uenerit, benigne defendēt. Olim igitur qui fundū proscribebant uenalem, præconem edocebant, quibus dotibus esset ager cōmendabilis, quàm salubri coelo, quàm cōmodo situ, quàm fertili solo, quàm bene ædificatis uillis. Sed uir acerrimi ingenii Themistocles cum fundum uenderet, iussit huiusmodi dotibus & illud adiici, quod haberet bonum uicinum. Id factum primum risu iocoq; multitudinis acceptum est, mox intellectum est hanc agri commendationem esse præcipuam. Plurimum itaq; refert ad totius uitæ commoditatem, qualem quisq; uicinum sibi deligat, tum quo pacto, qui contigit utatur. Princeps qui ditionem ambit, quam sine maximo negocio, summoq; ditionis auitæ dispendio tueri non possit, malam uiciniam sibi adiungit. Rursum qui cordatos ac fidos consiliarios, qui magistratus integros & reipub. amantes asciscit, bonos uicinos adiungit. Neq; minimum interest quas nationes in affinitatem adglutinet. Qui dotis aut honoris gratia sponsam asciscit incommodis moribus, aut cui sint cognati procaces, malos uicinos sibi adiungit. Qui cum improbis init amicitiæ foedus, malam uiciniam accersit. Qui ductus amore censuum conicit sese in collegium aut monasterium impiorum aut etiam superstitiosorum, malam uiciniam sibi parat. Prima igitur cautio sit in deligendo, proxima in corrigendo, postrema in fugiendo quod corrigi non potest. Quanquam ne fuga quidem debet carere cautione. Alioqui in uitium ducit culpæ fuga, si caret arte: neq; raro fit, ut odio mali præcipitemus nos in aliud grauius malum. Raro poenituit amicitiæ, qui iudicio delegit amicum. Et sæpe nostra culpa fit, ut rescindatur amicitia, quod amicis bonis utamur non bene, tum quod parū commodos amicos nec ferre nouimus nec emendare. Neq; uero leuius peccant, qui cum inciderint in amicos pestilentes, nesciūt sese subducere, sed aut hærent iis, quos oderunt clanculum, aut non dissuunt amicitiam, sed abrumpunt. Idem accidit mei similibus in deligendis ac retinendis studiorum nostrorum patronis & altoribus. Negligimus oblatos, aut amplectimur nobis parum aptos; aut siquis obtigit accommodus, non studemus, illius erga nos beneuolentiam mutuis officiis alere. In prima certe parte grauissime peccaui adolescens. Etenim si tum respondissem fauoribus magnatum, qui me coeperant amplecti, futurus eram aliquid in literis, sed immodicus libertatis amor effecit, ut diu cum perfidis amicis, & pertinaci paupertate colluctarer. Nec erat finis futurus, nisi Gulhelmus ille Vuaramus Archiepiscopus Cantuariensis, uir non tam ob tituli munerisq; dignitatem, quàm ob egregias summoq; præsule dignas uirtutes reuerendus, me ueluti fugitantem in amicitiæ suæ nassam pellexisset. Gustata duntaxat illius humanitate contuli me in Italiam. Ibi cessantem neq; quicquam minus quàm de repetenda Britannia cogitantem, ultro reuocat delato sacerdotio. Hoc quoq; neglectum est. Cæterum ubi me uentus alius retulisset in Angliam, sic astrinxit non tam benignitate, quanquam ea quoq; fuit & est in illo singularis, q̄ morum amabili quadam iucunditate miraq; in amando constantia, id quod in uiris primatibus sanè rarissimum est, ut nolēs illi præberem manus. Hæc erat esca, qua me pertraxit in suum ius. Ita meo bono captus sum, hoc uno nomine felix quòd hic Moecenas obtigit, sed lōge felicissimus futurus, si maturius contigisset. An illum huius alumni poeniteat nescio, certe mutuis in illum officiis meo animo nondum ipse satisfeci, nec uideor unquam satisfacturus. Proinde mihi rogandi sunt omnes, qui bonarum literarum, qui religionis amore ducuntur, ut siquid fructus non poenitendi ceperunt ex meis lucubrationibus, huic sanctissimo præsuli pro me gratias agant, atq; adeo si possint referant. Referent autem, si non patientur illius memoriam apud posteros intermori, cuius benignitati debent, quicquid ex libris meis hauserunt, siquid omnino frugiferum hauserunt. Obstrepūt undiq; querimoniæ, deplorantium sibi ad studiorum cultum deesse Moecenates. Atqui Moecenas non statim amplexus est Vergilium aut Horatium, nec Meuio Bauio'ue fuit Moecenas. Illud primum agat adolescens ut egregium aliquod specimen ceu pignus de se præbeat, non periturum quod in ipsum conferatur. Nec satis esse putet, quibuscunq; rationibus abstulisse munus uel prædam uetius. Non est improbitate petendi ambienda benignitas, sed literis ac moribus semper in melius proficientibus. Sic inuitat fundus agricolam ad uberiorem sementem, si quod creditum erat, bona fide multoq; cum foenore reddat. Nec est subinde mutandus patronus, ut relicto quem defatigasti, quæras integrum, & una quercu excussa, sub alia colligas. Sic uni aut duobus seruiendum est, quasi sis perpetuo iisdem usurus. Nunc quàm multos uidemus qui suis moribus & literas odio, & patronos pudore inuidiaq;

onerant. Est quidem nonnulla gratitudinis pars literis dictisq; celebrare nomen patroni, sed magni refert quo quem modo laudes. Vana laudatio, fidem abrogat etiam uera prædicantibus, itaq; fit, nõ ut lector melius sentiat de laudato, sed peius de laudante. Immodicæ laudes conciliant inuidiam potiusquam gloriam. Iam qui laudibus uehunt ea quæ bonorum ac sapientum iudicio damnantur, laudando uituperant. Primum quod adfers ad Encomium sit uerum, deinde quod uerum est, sic tractetur, ut fiat etiam uerisimile. Absint autem poetarum quorundam hyperbolæ, quibus ex homine cum libet, deum faciunt: hæ uirtutes potissimum depingantur, quæ fauorem ac beneuolentiam cõciliant, quod genus sunt pietas, integritas, pudicitia, modestia, benignitas, morum candor ac facilitas. Nihil est humano ingenio inuidentius, nihil hominum iudiciis morosius. Proinde siquid attingẽdum erit earum rerum quas uulgus sic miratur ut inuideat possidentibus, id arte tractandum est, ne fascinatio sit metuenda laudato. Nullus inuidet opulento, qui quod uel ex benignitate fortunæ, uel sine fraude parum possideat, sic habet, ut dispensator sit potius quàm dominus. Neq; quisquam inuidet potenti, qui potens est reipub. commodis, qui quantum eminet dignitate, tantum se submittit modestia, comitate uincens etiam humiles. Nullus inuidet formoso, qui naturæ dono pudorem ac pudicitiam adiúxit. Nullus inuidet ualenti aut longæuo, qui magno plurimorũ bono ualet ac uiuit. Quod sicui deest ingenium aut ars ad hæc pro dignitate tractanda, abstineat potius quàm ueluti malus pictor bonam formam imperitia sua reddat deteriorem. Alexander ille fortasse morosius, qui nullius manu pingi sustinebat nisi Apellis. Nemo tamen egregio corpore, à Fuluo Rutubaq; pingi cupiat. Quod emittis in lucem publicam tale sit, ut posteritatis memoriam polliceatur. Deniq; sic est tempe randa laudatio, ut hoc officium non appareat esse tributum eius animo quem laudas, nulli enim minus expetunt aut sustinent etiam laudari q̃ qui maxime promerentur: sed ipsi potius uirtuti, quam nolentem etiam sequitur sua gloria, sed aliis ad similia studia prouocandis. Sic & utiliter laudabitur qui promeritus est, & citra periculum inuidiæ, aut assentationis suspicionem. In defunctorum autem laudes uberius effundenda est uis eloquentiæ, cum iam mitior est inuidia, & minor adulandi suspicio. Hactenus ostendi quomodo studiosi suis patronis commendari queant. Nunc paucis attingam quibus rationibus & studiis ipsis fauorem omnium ualeant conciliare. Multis enim in locis iam linguæ bonæq; quas uocant literæ magna flagrant inuidia: quod quidem fit partim culpa maiorum, qui putant autoritati suæ detrahi, siquid nouæ eruditionis accedat iuuentuti, contentiq; his quæ pueri didicerunt, alia nec doceri patiuntur, nec sustinent discere, uel quia piget, uel quia pudet: partim etiam eorum uitio, qui hæc uetera noua inuehũt. Sunt enim in hoc ordine quidam intolerabili insolentia, qui simulatq; tenuerint duodecim uerba Latina & quinq; Græca, Demosthenes ac Cicerones sibi uidentur, effutiunt ineptos libellos, nonnunquam & uirulentos, liberales disciplinas omnes miro fastu aspernantur, & in harum professores scurriliter debacchantur. Nec desunt qui bonis literis ad res pessimas abutuntur, ad seditiosam maledicentiam, ad concutiendam, luxandam, & labefactandam concordiam tranquillitatemq; reipub. Christianæ. At qui olim his literis erant instructi, principũ tumultus sua facundia componebant, cum hæresiarchis belligerabantur, celebrabant diuorum memoriam, carmine prosaq; decantabant Christi laudes, exhortabantur ad contemptum huius mundi, ad amorem rerum coelestium. Talis erat Basilius, talis Nazianzenus, talis Ambrosius, talis Prudentius, talis Lactantius, in quibus linguarum ac politioris literaturæ cognitio ideo caret inuidia, quia seruiuit pietati. Solent autem & hominum mores studiis imputari: quemadmodum hodie non pauci sunt, qui detestantur Euangelium, ob impuros quorundam mores Euangelii nomine sese uenditantium. Quod si quemadmodum Paulus cauens ab omni specie mali, glorificat Euangelium suum, omnibus omnia factus ut omnes lucri faciat, ita literarum huiusmodi professores, integritate morum, comitate temperantiaq; linguæ commendarent suam professionem, longe plus esset fructus, & inuidiæ minus. E diuerso, si maiores ciuiliter & æquis animis reciperent, non nouas aduenas, sed ueteres hospites postliminio sese recipientes, sentirent sibi non mediocrem lucem neq; uulgarem utilitatem ex harum accessione accrescere. Nunc cum ueteribus amicis perinde atq; cum hostibus irreconciliabile bellum gerunt. Noua uocant quæ sunt uetustissima, uetera nominant, quæ sunt noua. In priscis ecclesiæ doctoribus sacrorum uoluminum cognitio, cum linguarum & humanioris literaturæ peritia fuit coniuncta. Idem uidemus in priscis philosophis, medicis, iureconsultis. Vbi soloecissat Aristoteles aut Hippocrates? Non'ne facundi sunt Plato & Galenus? In ueteribus autem iurisperitis quæ fuerit utriusque linguæ peritia, quæ Romani sermonis tum puritas tum maiestas, declarant hæc ipsa fragmenta quæ gloriosus Iustinianus nobis pro solidis uoluminibus obtrusit, quanquam hæc ipsa scatent undique mendis prodigiosis. Nouum est pueris ad grammaticam instituendis inculcare modos significandi, prælegere delira glossemata, quæ nihil aliud doceant quàm impure loqui. Nouum est adolescentem ad philosophiæ, Iuris, medicinæ, Theologiæ studium recipi, qui ob inscitiam sermonis nihil intelligat in uetustis autoribus. Nouum est à Theologiæ adytis excludi, nisi qui diu sudarit in Auerroe &

Aristotele. Nouum est adolescentibus philosophiæ candidatis inculcari nugas sophisticas, & commentitias quasdam difficultates, meras ingeniorum cruces. Nouum est in publicis scholis, aliud responderi secundum uiam Thomistarum & Scotistarum, nominalium & realium. Nouum est illic excludi argumenta quæ petita sunt ex diuinorum uoluminum fontibus, sola uero recipi, quæ ducũtur ex Aristotele, ex epistolis decretalibus, ex placitis scholasticorum, ex glossematis iuris pontificii professorũ, aut similitudinibus plerunque frigidis ex iure Cæsareo detortis. Si nouis offendimur, hæc uere noua sunt. Si uetera probamus, uetustissima sunt quæ nunc offeruntur: nisi forte nouum est, quod ab Origenis seculo proficiscitur, & uetus est, quod ante trecentos annos exortum semper in deterius profecit. Sed his etiam iniquiores quidam non uerentur priuatim ac publice, atque adeo in sacris etiam concionibus deblaterare, has literas esse fontes omnium hæreseon, non animaduertentes hanc blasphemiam cadere in Hieronymum, Ambrosium & Augustinum, aliosque complures, quibus doctoribus gloriatur ecclesia. Huiusmodi stolidissimas nugas inculcant auribus adolescentium in secretis confessionibus. Caue à Græcis, ne fias hæreticus, fuge literas Hebræas, ne fias Iudæorum similis, abiice Ciceronem, ne cum illo damneris. O graues admonitiones. Nec cogitant futurum, ut hæc pueri passim effutiant ridenda cordatis omnibus. Eadem instillant parentum auribus, hoc agentes ut ipsis mandetur liberorum instituendorum cura. Facile imponitur mulierculis & simplicibus idiotis sanctimoniæ fuco. Verum ouem nihilo rectius lupo commiseris, quàm talibus uentribus liberos. Quid audio? Valdenses, pauperes à Lugduno, Vuicleuus, linguas ac bonas literas calluerunt? Deinde num Hieronymus hæreticus fuit, quia linguis & omni literarum genere præcelluit? Siquis Gallicæ duntaxat linguæ peritus, sua lingua scriberet opiniones hæreticas, an protinus admoneremus omnes nequis disceret Gallice? Nuper etiam principum aulis persuadere cœperunt, totum hunc tumultum, & Lutheranismi & rusticanæ seditionis, ex linguis humanioribusque literis esse natũ. Habent aulæ Midas ac Thrasones suos, summique principes hoc magis patent talium insidiis, quo magis ingenui sunt, quoque uehementius indulgent suis affectibus. Si de hæresi periclitatur qui Græce & Hebraice nouit, quòd Lutherus harum linguarum rudis non est, cur non potius in tuto esse dicitur, quòd Ioannes episcopus Roffensis, quòd Hieronymus Aleander Archiepiscopus Brundusinus propugnatores sunt nutantis ecclesiæ, quorum hic omnibus linguis excellit, ille treis linguas ætate iam uergente non uulgari studio amplectitur. Addunt & aliam calumniam. Forte in secretis admissorum confessionibus adolescentum audiunt aliquid lasciuiæ, qui morbus peculiaris est illi ætati. Rogant quos autores legant, cum audiũt Vergilium aut Lucianum, studiis imputant ætatis aut hominis uitium, traducuntque protinus & ætatem & literas, quasi uero non multo peiora audiant ab iis, qui nullas omnino literas attigerunt. Etenim quemadmodum literarum studium non liberat ab omnibus uitiis, ita negari non potest, quin à multis arceat ætatem lubricam. Nihil autem tam sanctum, quin is qui natura improbus est, uertat in occasionem peccandi. Quòd si tollendum est quicquid quomodocunque præbet turpitudinis occasionem, cur tantopere laudatur coactus iste cœlibatus? An putant ignotum, quæ lerna malorum hinc nascatur? Sed quis tandem erit fructus, si studiorum professoribus inuicem sese lacerantibus collabantur omnes honestæ disciplinæ, quod iam magna ex parte factum uidemus locis aliquot? At sine his uita hominum, non est hominum sed ferarum. Quid igitur superest, nisi ut linguæ bonæque literæ postliminio redeuntes ac uelut à radice repullulantes, ciuiliter & comiter sese insinuent in sodalitatem earum disciplinarum, quæ tot iam seculis regnant in Academiis, neque cuiusquam studium incessant, sed omnium studia potius adiuuent. Deferant nonnihil autoritati professionis, deferant aliquid insolitæ & uelut in naturam uersæ consuetudini, deferant aliquid & ætati multorum non facile ad diuersa flexili. Quos uiderint insanabiles, suo relinquant ingenio, ne maiores excitent tragœdias. Qui tractabiliores erunt, hos inescent tempestiuis ac blandis admonitionibus. Sic admoneant, sic adsint, sic corrigant, ut officiosa pedisequa monet, adest, corrigit heram suam. Merito regina disciplinarum omnium est Theologia, uerum hæc erit & honestior, & instructior, si tam utiles pedisequas qua decet comitate receperit in suum famulitium. Præclara res est philosophia, sed huic plurimum accederet dignitatis, si ueteres amicas agnouerit. Honesta hera est iuris prudentia, uerum huic ornamenti non parum adferent tam elegantes famulæ. Egregia res medicina, sed absque linguarum & ueterum literarum cognitione penè cæca est. Ad hunc modum si sua bona uicissim inter sese communicent, utræque fient & locupletiores & splendidiores. Monarchas autem illud admonitos uelim, ne susurronibus huiusmodi præbeant aures, cogitent potius quantum fructus ac dignitatis ex hoc studiorum genere, rebus ipsorum sit accessurum, & olim accesserit. Postremo res omnium & publice & priuatim erunt feliciores, si suo quisque uicino bonum uicinum præstiterit. Vt ad prouerbium redeam, congruit illi, quod alibi commemoratum est, Aliquid mali propter uicinũ malũ, quod usurpauit Demosthenes in oratione cõtra Callicleá, οὐκ ἐνῆν ἄρα ἄνδρες ἀθηναῖοι χαλεπώτερον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν. id est, Non erat quicquam Athenienses perniciosius quàm improbum uicinum, nec suis contentum, esse nactum.

Caput artis, decere quod facias. II

Quintilianus libro institutionum oratoriarum undecimo, uidetur ueluti uulgo celebratum adducere: Caput est artis decere quod facias. Ipsius uerba subscribam: Vnum etiam his adiiciédum est, cum praecipue in actione spectetur decorum, saepe aliud alios decere. Est enim latens quaedam in hoc ratio & inenarrabilis: & ut nere dictum est, caput esse artis decere quod facias, ita nec sine arte esse, nec totum arte tradi potest. Hactenus Fabius. Id usurpare licebit, non solum ubi quid fiet parum decore: ueluti si cantillet aut lusitet senex, si praeat & obiurget iuuenis: uerumetiam cum negabimus quibuslibet quiduis esse decorum. Quod saepenumero uideamus euenire, ut quod ab hoc dictum aut factum placet uniuersis, si idem tentet alius, etiamsi doctior peritiorq;, nemo tamen ferat. Id cum quotidie uideamus accidere, tamen cur accidat, ratio reddi non potest.

Domus recta. III

Annaeus Seneca libro epistolarum familiarium decimosexto: Videbimus quod parum recisum sit, quod parum structum, quod non huius recentis politurae. Cum circumspexeris omnia, nullas uidebis angustias inanes. Desit sanè uarietas marmorum, & concissura aquarum à cuniculis interfluentium, & pauperis cella, & quicquid aliud luxuria, non contenta decore simplici miscet, quod dici solet, domus recta est. Hactenus Seneca. Quod si locus non uacat mendo, significat uulgo domum rectam uocari, non quidem opulentam & ambitiosam, sed cui nil desit iustae supellectilis. Ad eundem modum M. Tullius Graecorum linguam ambitiosae meretrici confert, quae multo luxu superfluat: Latinorum honestae ac pudicae matronae, cui nihil deest quod ad honestam pertineat mundiciem.

Non est beatus, esse qui se nesciat. IIII

Idem in eodé opere uersiculum hunc è poeta quopiam allegat Comico: Nō est beatus, esse qui se nesciat, haud dubium quin populari sermone iactatum, cum autoris nomen nō adscripserit. Sensus est, haud esse satis, ut adsit felicitas, ni felicitatem tuam intellexeris. Huc alludens Vergilius:

O fortunatos nimium, sua si bona norint Agricolas.

Eodem pertinet, quod Martialis inter felicitatis calculos hunc quoq; commemorat:

Quod sis, esse uelis.

Quid enim felicius libertate? Atqui uideas non paucos, qui sortem deplorent suam, quòd in principū aulis locum nō inueniant: miseros se putant, quòd seruire non liceat. Verū ut beatus non est, qui se non putat beatum: ita bis miser est, qui cū animi malis sit infelix, tamen sibi uidet felix. Etenim ut qui sanus est, & sibi uidetur aegrotus, nō fruitur suo bono: ita qui morbo tenetur, non intelligens sui malum, longissime abest à sanitate: quippe qui usqueadeo sanus non sit, ut sit etiam insanabilis.

Amicus certus in re incerta cernitur. V

M. Tullius in Laelio, senarium hunc ex Ennio citat prouerbii specie:

Amicus certus, in re incerta cernitur.

Quo significatum est, amici fidem in rebus aduersis explorari. Nam quod cum periculo coniūctū fit, id dubium appellant, pro quo Ennius posuit incertū, affectans ἐναντίωσιν & προσονομασίαν, quibus schematis impendio delectatus est, atq; adeo non ipse solum, sed & omnis illa aetas usq; ad M. Tullium. Plautus item, eum amicum pronunciat, qui in re dubia iuuat. Habent eandem sententiam Hebraeorum prouerbia, Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur.

Auarus nisi cum moritur, nil recte facit. VI

Omneis fermè Publianas sententias uideo prouerbiorum uice fuisse celebratas, nec iniuria sanè. Nihil enim illis fingi potest nec argutius, nec iucundius. Cuius Mimos ipsi nuper emendatos non grauati sumus breuissimis scholiis explicare. Quamobrem non est animus eos omnes in hunc ordinem asciscere, praeter unum aut alterum, qui mihi praeter caeteros arridét, quorum hic unus est. Auarus nisi cum moritur, nil recte facit. Etenim qui sese pecuniae studio addixit, nulli commodus est dum uiuit. Sola mors, uoluptatem & emolumentum adfert haeredi.

Bona nemini hora est. VII

Arrisit & hic: Bona nemini hora est, quin alicui sit mala. Ita fortuna temperauit res mortalium, ut quod huic laetum est, alii pariat dolorem: quod alii lucro est, alii damnum adferat. Nemo ditescit, nisi malo alterius. Nemo uincit in bello, nisi exitio alterius. Nisi mauis pro alicui legere, alicubi.

Spontanea molestia. VIII

Celebratur inter Graecos, cum primis bellus & elegans trimeter.

Αὐθαίρετος λύπη 'στὶν ἡ τέκνων σπορά. id est,

Vltroneus dolor est parare liberos.

Dici non potest, quantum & q̄ molestum negocium sit, educare filios, praesertim cū adeo pauci sint, qui parentum officio respondeant. Verum hanc molestiam, non est cui possint imputare, cum liceat coelibem uiuere. Longius trahi potest, ad eos, qui sibi sponte periculum ac molestiam accersunt. Atq

adeo similis propemodum conditio est, tollentium liberos & scribentium libros. Tuendum, emendandum, quod scripseris, & tamen non est quem incusemus, cum nobis liberum sit dormire.

Sapiens sua bona secum fert. IX

Ὁ σοφὸς ἐν αὑτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν, id est, Sapiens opes sibi secum habet semper suas. à Biantis, ni fallor, apophthegmate natum, qui rogatus, cur nihil exportaret rerum suarum ex incendio patriæ, Ego uero, inquit, omnia mea bona mecum porto: significans ea quæ uere nostra sunt, intra nos esse, uelut eruditionem, ac uirtutem. Vt rursum quæ uere mala sunt nostra, non licet effugere, quantumlibet commutetur locus.

Citius Telegoræ donarim. X

Telegoras apud Naxios prædiues quispiam ac præpotens erat, cui quod quotidie multa missitarentur, uulgato sermone receptum est, ut uenditores paruo licitantibus dicerent, μᾶλλον προέλοιμι τῷ Τελεγόρᾳ δοῦναι, id est, Malim Telegoræ dare. Refertur apud Athenæum lib. Dipnosophistarum octauo ex Aristotele. Rem longius prosecuti sumus in prouerbio. Nullus malus magnus piscis. Nec uideo quis usus adagionis esse possit, nisi si dicamus officium rectius gratuito collocari penes probos ac magnos, quàm mercede penes improbos ac uiles. *Telegoræ malim dare*

Hecatæ cœna. XI

Veteres cœnam peparcam & impendio frugalem Hecatæ cœnam appellabant, quòd apud inferos tenuissimo uictu, minimoque cibo, eoque uilissimo uiuitur, iuxta poetarum theologiam. Siquidem umbræ plebeiæ malua porroque uictitant, Hecate Mænides ac Triglidas pisces, apud nos contéptissimos, habet in delitiis, ut sibi sacros. Vnde & Athenis locum esse dictum Triglam, atque inibi simulachrum Hecates Triglantinæ. Alii Triglam illi sacram putant ob nominis rationem à ternione dicti, cum triformis sit & Hecate. Extat apud Athenæum libro septimo, meminit & octauo. Meminit & Lucianus alicubi. Verum illud expendat eruditus lector, an prouerbium accipi possit de cœna illa, quam singulis mensibus in triuiis Hecatæ collocabant diuites, diripiebant pauperes. Cuius rei meminit etiam Aristophanes in Pluto:

Παρὰ τῆς Ἑκάτης ἔξεστιν εὖ πυθέσθαι,
Εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον, φησὶ γὰρ αὕτη
Τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προσάγειν,
Τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν, πρὶν καταθεῖναι, id est,
Hoc ex Hecata si uis didicisse licebit,
Vtrum potius, ditem esse, an egenum, quandoquidem iubet illa
Hos quibus est res quoque benignam mense uno ponere cœnam,
Cæterum egenos hanc prædari, prius ac deponere possunt.

Quo quidem loco in hanc sententiam scribit interpres. Olim in triuiis uenerabantur Hecaten, quòd eadem tribus nominibus appelletur, Luna, Artemis & Hecate. Cæterum sub nouilunium diuites mittebant cœnã uespere, ueluti cœnã Hecatæ in triuiis. Pauperes aũt esurientes diripiebant, ac deuorabant quæ erant apposita, dicẽtes quòd Hecate comedisset. Itaque cõgruet, ubi res p tumultũ diripit̃.

Mens uidet, mens audit. XII

Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει, id est, Mens uidet, mens audit, Hemistichium prius uidetur carminis Trochaici, tetrametri, catalectici. Refert̃ ab Aristotele quasi uulgo iactatũ Sectionis undecimæ problemate 33. ubi proposita quæstione cur noctu acrius audiamus quàm interdiu inter alias causas & hanc reddit, quòd interdiu animus uariis negociis distrahitur: qui nisi sit præsens, nec corporis sensus officio suo fungantur, adeo ut mente alienata, nec corporis dolorem interdum sentiamus: & ipse sum expertus in cruciatu dentium, aut calculi, multo leuiorem reddi doloris sensum, si possis animum in aliquam cogitationem alienam intendere. ὥσπερ, inquit, εἴρηται τὸ, νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει. Noctu uero, quoniã oculorum sensus quiescit, & animi cogitatio tranquillior est, tum aurium meatus non minus patent nocte quàm interdiu, nec minus capaces sunt sonorum, sed eos facilius etiam renũciant animo, quòd tum nullis actionibus distrahatur, nec oculorum sensu auocetur, quẽadmodum in die, fit ut acutior sit aurium sensus, Locus erit adagio, ubi iubemus quempiam attentũ esse, quemadmodum dicimus, hic esto, & isthic sum. De mente peregrinante nobis dictum est aliàs.

Thymbra uictitans. XIII

Θυμβροφάγοι, id est, Thymbra uictitantes adagio dicebantur, uel qui tutius ac liberius uitam agerent, uel qui moribus essent parum blandis, uel qui hilariter citraque solicitudinem paruo contenti uiuerent, quòd Thymbra, quam eandem cunilam dicunt, herbæ genus sit, quam Plinius non distinguit à Satureia, Columella distinguere uidetur.

Et Satureia, inquiens, Thymi referens, Thymbræque saporem.

Est autẽ saporis subamari, in agris passim prouenit, & pratensis ad remedia præstãtior est hortensi, ut

autor est Dioscorides, locis gaudens petricosis. Hortensis cibis aptior. Prouerbium recensuit Suidas, & Hesychius. Fertur Epaminondas mire frugalem uitam egisse, itaq; de prandio parco tenuiq; dixisse, τὸ τοιοῦτον ἄριστον, οὐ χωρεῖ προδοσίαν, id est, Tale prandium non recipit proditionem. Sensus autem dicti geminus est, uel quia nemo molitur insidias rebus modicis, uel quia qui modicis contenti sunt nō facile corrumpuntur, ut prodant rempublicam. Amphis apud Athenæum libro decimo:

εὐτελὲς γὰρ δεῖπνον οὐ ποιεῖ παροινίαν, id est,

Vbi cœna frugi est, nulla debacchatio.

Græcus trimeter uidetur corruptus inuersione duarum dictionum: Restituetur si legas, δεῖπνον γὰρ εὐτελὲς, & subdit ex Alexide, Ex prolixis conuiuiis primum nasci scommata, è quibus ferè plus est doloris quàm uoluptatis. Hinc maledictum. Id regeritur ac reciprocatur in dicentem, mox à uerbis ad uerbera. Non ita qui Thymbra uictitant.

Doryphorematis ritu. XIIII

Græci δορυφόρημα uocant satellitium illud ex barbarorum fece conductum, quod olim tyranni ad custodiam corporis adhibebant, nunc à regibus magis fastus quàm tutelæ gratia alitur: nec à regibus modo, uerumetiam à summis pontificibus. In tragœdiis igitur sic addebatur regum personis δορυφόρημα, ut astarent modo, nihil etiam loquerentur. Vnde qui taciti assident, δορυφορήματος τρόπον adesse dicuntur. Sic Athenæus libro quinto, παρεμβάλλοντος τινα λόγον πεισιστράτου, χρὴ γὰρ καὶ τοῦτον μὴ παρεῖναι δορυφορήματος τρόπον, id est, Cum iniiceret sermonem quendam Pisistratus: Neq; enim oportet hunc adesse more Doryphorematis: hoc est, tacitum & nihil adferentem in medium. Vsurpatur à Luciano in libello de conscribenda historia, his quidem uerbis: οὐκοῦν ὦ φίλον, ὡς μὴ μόνος ἄφωνος εἴην ἐν οὕτω πολυφώνῳ, μηδ' ὥσπερ κωμικὸν δορυφόρημα κεχηνὼς σιωπῇ περιφεροίμην. id est, Igitur amice, ne solus essem mutus in tempore tam uocali, neque ueluti comicū Doryphorema hians cum silentio obambularem.

Musicam docet amor. XV

Plutarchus adducit & hoc adagium trochaico uersu expressum,

Μουσικὴν ἔρως διδάσκει, κἄν τις ἄμουσος ᾖ τὸ πρὶν, id est,

Musicen docet amor, & si fuerit indoctus prius.

Sensus est, amorem ad industriam excitare animum, artiumq; & omnis elegantiæ magistrum optimum esse. Socrates in conuiuio Platonis, putat animam immersam corpori, uelut expergisci amoris stimulis, & hinc primos ad honesta impetus capere, tanquam excusso ueterno. Vnde deum hunc idem Plato παντὸς ἐπιχειρητὴν appellat, quòd nihil non experiatur. Siquidem è taciturno reddit loquaculū, è uerecundo stupidoq;, comem ac blandum, è negligente, diligentem. Extat in hanc sententiam non illepida fabella Boccatii, ni fallor, de Cimone, qui tactus amore puellæ, ne posset ut rusticus fastidiri, omni literarum ac morum genere semet expoliuit. Nam Musicen hic sentit literas, quas antiquitas nouem Musis dicabat. Allusit ad prouerbium Bion in Bucolicis, qui cum multis uersibus docuisset, musas semper esse comites amoris, subiicit,

Μάρτυς ἐγὼν, ὅτι μῦθος ὅδ' ἔπλετο πᾶσιν ἀληθής. id est,

Testis ego dictum hoc haud unquam fallere quenquam.

Potest & ad uerecundiorem usum detorqueri prouerbium, si dicas non mediocrem esse gradum ad discendum, amasse præceptorem. potest & ad pium, si dicas charitatem esse uirtutum omnium magistram, quæ nisi adsit, nihil recte feceris.

Sicyon arrodens uxor lacernam texe. XVI

Athenæus libro Dipnosophistarum tertio, heroicum hunc ut prouerbialem adducit.

Τὸν σικυὸν τρώγουσα γύναι, τὴν χλαῖναν ὕφαινε. id est, Arrodens Sicyon uxor subtexe lacernam.

Apparet esse uerba mariti iubentis, ut uxor tenui contenta uictu, perageret opus suum. Nam Sicyon seu Sicyos bulbi genus est, aut certe peponis: nonnulli putant cucumeris. Vox ea propemodum quadrat in huius temporis principes, qui strenue profundunt, quod populus esuriens, summis laboribus parauerit. Idq; suum ius esse putant, ut ceu fuci quidam alienis fruantur sudoribus. Hermolaus Barbarus Corollariis in Dioscoridem, cap. 366. uidetur aliud diuinare, scribens ex Aristotelis sententia, plerasq; textrices esse impudicas. An Sicyos uenerem temperet nescio.

Tetigit lapidem à cane morsum. XVII

Plinius lib. uigesimo, cap. quinto, de ueneno rabidi canis agens: Tanta, inquit uis mali est, ut urina quoq; calcata rabiosi canis noceat, maxime hulcus habētibus. Remediū est fimū caballinū, aspersum aceto, & calefactū in uino appositū. Minus hoc mireť, qui cogitet lapidē à cane morsum, usq; in prouerbiū discordiæ uenisse. Hactenus Plinius. Cuius è uerbis conicere licet, uulgo creditum fuisse, siquis lapidē à cane morsum contigisset aut calcasset, eum iracundiorem euadere, & ad dissidia propensum. Fortassis ita dictitabant in hominem conuitiatorem ac rixosum: Hic lapidem calcauit à cane morsum.

Erecti. XVIII

Athenæus in Dipnosophistarum libro 5. καὶ τὸ θαυμάσιον, ὅτι πεφεμένοι καὶ καρηβαροῦντες ἀπὸ τῆς μέθης, ὁπότε τι τῶν ἀξιολόγων θεασαίμεθα, πάντες ἐξηγειρόμεθα, ὀρθοὶ τὸ δὴ λεγόμενον, ἀνιστάμενοι. id est, Et quod dictu mirum, cum depressi essemus, & capite grauato temulentia, quoties spectassemus aliquid eorũ quæ inserebantur, omnes expergiscebamur, recti, quod dici solet, surgentes. Accommodum erit, ubi significabimus aliquem toto pectore attentum ad rem quampiam. Erigunt enim se totos, & summis nonnunquam insistunt pedibus, qui auscultant aut spectant auidius.

Eclibano boues. XIX

Prouerbium sapit, quod scripsit Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι.

εἶτ' ἐξένιζον, παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους ἐκ κριβάνου βοῦς. id est,
Accepit inde, & apposuit totos boues È clibano nobis.

Vsus erit, quoties efferemus splendorem conuiuii, aut insignem edacitatem. Consimili figura uocabant Hecatomben, id quod aliquanto post sequitur apud eundem poetam: καὶ πολυπόδων ἑκατόμβην, id est, Et polyporum hecatomben.

Sequitur perca sepiam. XX

Athenæus libro septimo, nullo autore refert huiusmodi prouerbium: ἕπεται πέρκη μελανούρῳ, id est, Comitem sibi ducit sepia percam. libro decimo ex Aristophane adducit, nec addit in quem sensum soleat usurpari, nisi quod coniicio dictum de improborum societate. Apud eundem paulo inferius adducuntur hi uersus Numenii, qui de piscibus prodiderit:

φυκίδας ἀλφηστήν τε καὶ ἐν χροιῇσιν ἐρυθρόν
σκορπίον, ἠὲ πέρκας, κεδνήν τε καὶ μελάνουρον.

Feri puer. XXI

Athenæus libro Dipnosophistarũ decimoquinto demõstrat olim prouerbio solitũ acclamari ἵη παιῶν, quo significabant quempiam suo munere defunctum. Itidem fermè, quemadmodum nos absolutæ uirtuti gratulantes dicere solemus: Macte animo, macte uirtute. Narrat enim, cum quispiam è conuiuio discessisset probe potus, ac magnopere somnolentus, cæteros in eum acclamasse ἵη παιών. Huius adagii fieri mentionem apud Clearchum in prouerbiis, quod ab huiusmodi natum euentu tradit: Cum Latona Apollinem ac Dianam ex Chalcide Delphos deportaret, iamq; ad Pythonis specum uenisset, & draco concitus in eos prouolaret, Latona puellam ulnis baiulans, Apollinis præsidium implorans, clamabat, ἵε παῖ, cum is forte fortuna arcum teneret, ac perinde ualere, ἵε παῖ, quasi dicas, ἄφιει παῖ, id est, mitte ac percute fili. Nonnullos deflexis nonnihil uocibus efferre, ἵη παιών, idq; prouerbio dici solere, quoties in rebus afflictis opem imploramus. Rursum alii putant acclamari hoc pacto feliciter suo perfunctis munere, & eo quod expetebant potitis. Cæterum ob assuetudinem non uideri prouerbium, quod his uocibus solenniter uterentur in sacris Apollinis:

Ἰη παιών, ἰὴ παιών, ἰὴ παιών.

Vnde & ἰαμβικὸν τὸ μέτρον ortum existimant, quod & ipsum impetum ac celeritatem habet. Etenim si producas priorem in ἵη, carmen erit hexametrum heroicum, sin corripias iambicum. Porrò quod apud Athenæum in ἵε & ἵη nunc aspiratur, nunc tenuis est, nescio an librariorum incuria factum sit. Ouidius in arte amandi uidetur usurpasse pro acclamatione, qua gratulantur uictori uotiq; compoti:

Dicite io Pæan, & io bis dicite Pæan,
Decidit in casses præda petita meos.

Pulchre fallit uulpem. XXII

Καλῶς ἐκκλέπτει τὴν ἀλώπεκα. id est, Decipit pulchre uulpem. Suidas recenset duntaxat, nec explicat. Apparet dictum in eum, qui dolis captaret astutum, cuiq; frustra tenduntur insidiæ. Nam παλεύειν est arte illectare. Vnde & columbæ exoculatæ, quas aucupes in reti ponunt, quo subsultantes, reliquas deceptas alliciãt, παλεύτριαι dicuntur. Et qui feris tendunt casses, παλευταὶ uocantur. At uulpem dolo circumuenire difficile est.

Aut piscem olet, aut florem. XXIII

Aut piscem olet, aut timallum. Ambrosius Hexameron libro quinto, capite secundo, testatur dictum in eum qui bene oleret, quòd timallus piscis sit odore gratissimus, & æque fragrans eiusdem nominis flos. Sed præstiterit Ambrosii uerba subscribere: Neq; te inhonoratum nostra prosecutione timalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, seu Ticini unda te fluminis, seu amoeni Atesis unda nutrierit, flos es. Deniq; sermo testatior, quod de eo, qui gratam redolet suauitatem, dictum tacete sit, aut piscem olet, aut florem: ita idem pronunciatus est, piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant, hoc tu corpore tuo spiras. Verum haud scio an pro timallo apud Ambrosium legi debeat tithymallus, cuius uaria genera recenset Plinius libro uigesimosexto, capite 8 cuiusq; subinde meminit Dioscorides locis diuersis.

Boues è clib.

Perca sequitur sepiam

Piscem aut florem olet

Equi dentes inspicere donati. XXIIII

Sunt quædam & hodie uulgo iactata, non indigna quæ ueteribus adagiis annumerentur, quod genus est illud, non oportere equi dentes inspicere donati. Cum significamus æqui boniq; consulendum, qualecunq; est quod non emitur, sed gratis donatur. Siquidem equum empturus dentes inspicit, in quibus ætatis indicia certissima sunt, ne circumueniatur. At inciuile sit idem facere in equo donaticio. Vsus est tamen hoc prouerbio diuus Hieronymus in præfatione commentariorum, quos scripsit in epistolam Pauli ad Ephesios. Parum, inquit, eloquens sum. Quid ad te? Disertiorem lege. Non digne Græca in Latinum transfero, aut Græcos lege, si eius linguæ habes scientiam, aut si tantum Latinus es, noli de gratuito munere iudicare, & ut uulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati. Hactenus Hieronymus. Sed hanc hominum inciuilitatem, quam incusat Hieronymus, nos nuper & experti, & admirati sumus. Dedimus nouum testamentum, innumeros locos uel emendauimus, uel explicuimus, idq; non æstimandis uigiliis. Incredibile dictu, ut obstrepuerint, ut reclamarint theologi quidam ac monachorum uulgus, quibus is meus labor plurimum adiumenti adferebat. Quorum ut quisq; maxime egebat hac mea industria, ita odiosissime reclamabat, ingratum hominum genus, quibus si quispiam largiatur prandiolū aliquanto lautius, unde distenti ac temulēti discedant, tantū non adorant hominē: & qui tantā utilitatē gratis donat, tot sudoribus constantē, et conuiciis insectantur.

Grata breuitas. XXV

Χάρις βαιοῖσιν ὀπηδεῖ, id est, Adiuncta est paruis gratia rebus. Hemistichium est carminis heroici, specie nimirum prouerbiali. Nam idem hodieq; sic uulgatum est, ut nihil tritius. Quædam mole placent, ac magnitudine. Sunt quæ ob id ipsum grata sunt, quòd minuta, ueluti gemmæ quædam, ac sculpturæ. Idē usu uenit in epistolis ac libris, qui nō raro ipsa breuitate reddūtur cōmēdatiores, præsertim apud fastidiosos & occupatos. Sunt in deliciis & pumiliones, non ob aliud, q̄ insignē corporis paruitatem.

Amicitias immortales esse oportet. XXVI

T. Liuius libro decimo de bello Macedonico & Asiatico, cuius fragmentum debemus aureæ Mogōtiæ, scribit in hunc modum: Vulgatum illud, quia uerum erat, in prouerbium uenit: Amicitias immortales, inimicitias mortales esse debere. Sic enim legendum esse, uel ipse sermonis tenor admonet. Recte quidem admonet prouerbium, uerum eò rediere mores mortalium, ut simultates sint immortales, amicitiæ plus quàm uitreæ: plusq; possit una Ate quàm centum Litæ, atque omnium tardissime senescat ira, beneuolentia ad quamuis leuem occasionem intereat: quæ si sarciatur, nequicquam coit, & rescinditur. Arbitror in causa esse, quòd ab istis philosophis didicimus, commodo publico neglecto, suis quisq; priuatis commodis seruire. In hanc sententiam citat carmen Aristoteles rhetoricorum libro secundo quod alibi, ni fallor, retulimus: οὐδεὶς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. id est,

Non est amicus quisquis amare desiit. Citat ibidem & alterum carmen.

Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν. id est,

Ne maneat immortalis ira te penes,
Mortalis ipse cum sies.

Ad bonam frugem. XXVII

Qui commutatis ad meliora studia moribus, resipiscunt, prouerbio dicebantur ad meliorem frugem se se recipere. Vsurpat M. Tullius in actione pro M. Coelio. Et se ad bonam frugem, ut dicitur, recepisse grauesq; homines atq; illustreis fuisse. Item Plautus in Trinummo. Certum est ad frugem applicare animum. Lampridius in Heliogabalo. Milites se parsuros dixerunt, si ad bonam frugem rediret. Vnde frugi & bonæ frugi dicuntur, qui suo funguntur officio, præsertim serui, quos ad operam præstandam alimus. Vlpianus ad legem Aquiliam cap. Inde Neratius: Sed si bonæ frugi seruus intra annū mutatis moribus occisus sit. Idem Titu. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur. Cap. Si quis seruū. Interesse fructuarii uidetur, bonæ frugi seruum esse. Rursum in digestis libro undecimo. Titulo de seruis corruptis, paragrapho, Quod ait prætor. Sed utrum ita demum tenetur, si bonæ frugi seruum perpulit ad delinquendum. Plautus in Cassina, credo pol esse, si tu frugi bonæ es. Rursus in pseudolo, Cupis me esse nequam, tamē ero frugi bonæ. Nequā opposuit frugi. Nequā enim nulli est usui. Et ita frugi hominem dicimus, quemadmodum nequam, utraq; uoce indeclinabili. Columella de re rustica lib. primo, Eiusdem agilitatis homo frugi melius q̄ nequam faciet. Et in declamationibus frugi filius opponit luxurioso. Hinc & frugalis dicitur. Sumptū uidetur ab agris, qui cultu reddunt frugiferi.

Per manus tradere. XXVIII

Quod successione quadam ab aliis ad alios deuenit, per manus tradi dicitur: quod trāslatum uidetur ab iis, qui nauim aut plaustrum exonerent. Idem frequenter fit in militia, uelut in cōmentario belli ciuilis primo: Saxa inquit, prærupta multis locis iter impediebāt, ut arma per manus necessario traderent, militesq; inermes subleuati alii ab aliis magnam partē itineris conficerent. Rursus belli Gallici lib. septimo. Quidā ante portā oppidi gallus per manus sebi ac picis traditas glebas in ignē è regione turris proiiciebat. In eodem: Nonnullæ de muris per manus demissæ. Item libro octauo. Tale consilium sui

recipiendi inierunt:fasces ubi consederant,per manus stramentorum ac uirgultorum,quorum summa erat in castris copia,inter se traditos,ante aciem collocauerunt. Verum hic nullus est tropus. Qui quoties accedit,transit in speciem prouerbialem,quomodo frequenter obuium est apud autores. Velut apud Fabium libro duodecimo. Non ea modo quæ cōscripta sunt historiis, aut sermonibus uelut per manus tradita,quæq; quotidie aguntur nosse,uerum ne ea quidem quæ à poetis ficta sunt negligere. Item Liuius libro ab urbe condit. 5. Etiam si nobis cum urbe simul positæ,traditæq; per manus religiones nullæ essent. Idem libro nono. Tum disciplina militaris iam inde ab initiis urbis tradita per manus,in artis perpetuis præceptis ordinatæ modum uenerat. M. Tullius in oratione de prouinciis consularibus: Nam ut C. Iulius omnibus à senatu eximiis ac nouis rebus ornatus, per manus hanc prouinciam tradat ei cui minime uos uelitis. Quin & iureconsultis per manus tradi dicitur, quod de manu in manum datur. Veluti Papinianus libro Pandectarum 29. Tit. de iure codicillorum, Quod per manus traditum est,codicillis hæreditatem dari non posse rationem illam habet &c. Plautus in trinumo: E manibus dedit ipse mihi in manus. De epistola loquitur. Fit autem iucundius, quoties ad res animi prouerbium accommodatur, quemadmodum cum dicimus institutum, aut opinionem, aut consuetudinem,aut disciplinam aliquam,per manus traditam ad nos uenisse.

De manu in manum. XXIX

Vt non arbitror idem esse cum superiori,ita non usquequaq; dissimile est,quod scribit Cicero libro epistolarum familiarium septimo: Totum deniq; hominem tibi trado de manu, ut aiunt, in manum tuam istam & uictoria & fide præstantem. Traduntur enim & qui commendantur. Terentius: Hanc in manum dat. Item Horatius:

Vt tibi se laudare ac tradere coner. Item: Hunc hominem uelles si tradere.

Mira de lente. XXX

Rodolphus Agricola,uir immortalitate dignus,lib. dialectices tertio, testat apud Græcos prouerbio dici solere,egregia de lēte,quoties res humilis & pusilla magnificis laudibus attolleret: proinde quasi lentē minutū ac uile legumē splēdidis encomiis efferas. Opinor Græcis efferri hūc i modū: θαῦμα περὶ φακῆς.

Non una manu capere. XXXI

Οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον, id est, Non una tantum manu capiendum. De re lubrica uariaq;, captuq; difficili. Nam huiusmodi solemus utranq; admouere manum. Vsus est Plato in sophista: ὁρᾷς οὖν ὡς ἀληθῶς λέγεται τὸ ποικίλον εἶναι τοῦτο τὸ θηρίον, καὶ τὸ λεγόμενον, οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον, id est, Vides igitur uere dici, bestiam hanc esse uariam, neq; (quod dici solet) unica manu capiendam. Sumptum est à uenatu, in quo feræ quædam miris artibus ex ipsis uenantium manibus frequenter elabuntur, quibus adsimilē putat hominem sophistam, ad elabendum omnibus dolis instructum. Accommodari potest & ad opimum sacerdotium, quod nemo facile assequitur, nisi summa ui adnitatur.

Omnes laqueos effugere. XXXII

In eodem dialogo non dissimilem huic allegoriam adducit, ueluti prouerbio iactatam: Diffile omnes laqueos effugere. Quod ipsum à uenatu translatum est, in quo sic undiq; sepiuntur exitus, ut necesse sit feram in aliquas insidias incidere. ὀρθῶς γὰρ ἡ παροιμία, τὸ τὰς ἁπάσας μὴ ῥᾴδιον εἶναι διαφυγεῖν. id est, Siquidem recte habet prouerbium, quo dicitur, haud facile esse omnes laqueos effugere.

Hostis domesticus. XXXIII

Rursum in eodem, domesticum hostem prouerbio solitum dici testatur, ubi malum non aliunde proficiscitur, sed ex nobis ipsis nascitur: uelut cum quis ipse se prodit, aut redarguit, ipse sua bili aut liuore sese cōficit: οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐλεγχόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον, οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες, id est, Non opus habent aliis, qui redarguant, sed iuxta prouerbium, cum domi hostem habeant, quiq; sit aduersaturus &c. Agit, opinor, de sophista, qui cum sit loquax, ipse ex sese præbere solet, quo reuincatur.

Capere ciuitatem. XXXIIII

Plato in eodem dialogo significat prouerbio dici solere: Capere siue expugnare ciuitatem, qui rem difficilem esset assecutus. Neq; enim ciuitas primo statim impetu capitur. Illic hospes animat Theætetū, ut quod instituit persequatur, eò quod qui ad leuiores difficultates aut hæret aut resilit, nunquam aliquid perficiet in eo quod est disputationis caput. Verba Platonis sic habent: θαρρεῖν οὖν, ὦ Θεαίτητε, χρὴ τὸν καὶ σμικρόν τι δυνάμενον εἰς τὸ πρόσθεν ἀεὶ προϊέναι. ὁ γὰρ ὅγ' ἀθυμῶν ἐν τούτοις τί δράσειεν ἂν ἐν ἄλλοις, ἢ μηδὲν ἐν ἐκείνοις ἀνύτων, ἢ πάλιν εἰς τοὔπισθεν ἀπωσθείς, σχολῇ που τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον, ὅ γε τοιοῦτος ἄν ποτε ἕλοι πόλιν. id est, Confidere oportet Theætete, fore ut qui uel paululum aliquid potuerit, semper ultra progrediatur. Quid enim facturus sit in aliis, qui in his animum desponderit? aut nihil in illis efficiens aut retrocedere etiam compulsus, haud unquam ille talis, urbem, quod dici solet, ceperit. In bello facile est in excursionibus, aut pagorum incendiis aliquid designare, at munitas urbes expugnare perdifficile est. Simile est illi: Timidi nunquam statuerunt Trophæum.

Diuinum excipio sermonem. XXXV

Sermonem diuinū excipio

Plato libro de Repub. sexto, demonstrat prouerbii uice in ore fuisse uulgo: θεῖον ἐξαίρω λόγον. id est, Diuinum excipio sermonem, quoties, opinor, gloriosius aliquid dictum esset, omnis gratia deos excipiebant, qui nihil non possunt, & quibus nemo præscribit. Platonis uerba subscribam: οὔτε γὰρ γίνεται οὔτε γέγονεν οὐδ᾽ οὖν μὴ γένηται, ἀλλοῖον ἦθος πρὸς ἀρετὴν, παρὰ τὴν τούτων παιδείαν πεπαιδευμένον ἀνθρώπειον, ὦ ἑταῖρε. θεῖον μέντοι κατὰ τὴν παροιμίαν ἐξαίρω λόγον. id est, Neq; enim sunt neq; fuerunt, neq; futuri sunt mores aliter ad uirtutē instituti, quàm ad horum institutionem. De humanis loquor amice, at diuinum iuxta prouerbium, excipio sermonem. Apparet esse fragmentū carminis iambici: θεῖον ἐξαίρω λόγον, fortassis ex Homero natum:

θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. id est, Diui tamen omnia possunt.

Accommodari potest ad summos principes, ueluti pontificem, aut cardinales, aut monachos.

Vna pertica, XXXVI

Vna pertica, pro eo quod est, eadem opera. Plinius Secundus libro octauo, epistola secunda: Nam regione, inquit, tota, & nouitas remissionis, & forma laudatur, ipsis etiam, quos non una, ut dicitur, pertica, sed distincte gradatimq; tractaui. Quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non esse apud me, ἐν δ᾽ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός. id est, Vir malus ac fortis pretio ducitur eodem. Sumptum uidetur ab iis, qui metiuntur agros. Perticam posuit pro decempeda. Nam Seruius Sulpitius ut indicat Festus Pompeius, dixit perticam esse lineam, qua diuiduntur agri, & uersus est Homericus, libro Iliados ix. quem alibi recensuimus, atq; exposuimus.

Sarta tecta. XXXVII

Sarta tecta, pro consummatis, probeq; curatis, & in quibus nihil sit omissum, ex solennibus uerbis iure consultorum abiit in prouerbium. Plautus in Trinummo: Ne tibi ægritudinem pater parerem, parsi sedulo. Sarta tecta tua præcepta usq; habui mea modestia. M. Tullius libro epistolarum familiarium decimotertio: Hoc mihi da, atq; largire, ut Marcum Curium sartum & tectum, ut aiunt, ab omni incommodo, detrimento, molestia, syncerum, integrumq; conserues. Idem in Verrem actione tertia, In sartis tectis uero quemadmodum se gesserit, quid ego dicam? Idem in concione ad populum prius quam iret in exilium. Si igitur aliquo tempore his hominibus consuluistis quorum animus est religionis pietate defunctus, debetis mihi quoq; prospicere, qui numini deorum consecratum, sartum tectū ab omni periculo conseruaui. Idem in Verrem actione eadem. Quapropter ita me de præturæ criminibus auditore, ut ex utroq; genere, & iuris dicendi, & sartorum tectorum exigendorum, ea postuletis, quæ maxime digna sunt eo reo. In eadem. Quæsiuit quis ædem Castoris sartam tectam deberet tradere. Aliisq; locis compluribus: uelut in eundem Verrem actione quinta. Vlpianus libro Pandectarum primo, titulo de officio procons. & legati, capite: Si in aliquam. Aedes sacras & opera publica circumire, inspiciendi gratia, an sarta tectaq; sint, uel in aliqua refectione indigeant. Item Celsus Pandectarum lib. vii. tit. de usu fructu. capite hactenus, loquens de reficiendis ædificiis: hactenus tamen inquit, ut sarta tecta habeat: si qua tamen uetustate corruissent, neutrū cogi reficere. Ac mox: Vnde Celsus de modo sarta tecta habendi quærit &c. Rursus libro quadragesimooctauo, tit. ad legem de repetundis, cap. lex Iulia. Illud quoq; cauendum ne in acceptū feratur opus publicū faciendū, frumentum ue publice dandū, præbendum, apprehendendū, sarta tecta tuenda, anteq̄ probata, perfecta, præstita legerint. Festus Pompeius docet ueteres sarte dixisse pro integre, quamobrē & opera publica quæ locātur ut integra tecta præstentur, sarta tecta locantur. Nam sarcire est integrum facere. Sed Festus legisse uidetur, sarte tecta, pro integre tectis: Nisi forte legendum est in prioribus, sarta & integra.

Pulmo prius uenisset. XXXVIII

Pulmo prius uenisset, dictum est olim in lentos, ac cessatores. Opinor quod pulmo cum perpetuo moueat, nunquam tamen loco se promouet. Plautus in Epidico: Dii immortales soccos iussi adimere pedibus. Pulmo enim, quod perhibent, prius uenisset, q̄ tu aduenisti mihi.

Pedem conferre. XXXIX

Pedem conferre, à militia sumptum. Vsurpatur, ubi propius acceditur ad rem. Cicero in actione pro Plancio: Non possum magis conferre pedem, ut aiunt, aut propius accedere. Huius obiter & alibi meminimus ex Quintiliano. Sumptum uidetur ex Homero apud quem illud frequens est, ἐγγὺς ἰόντες, id est, prope uenientes, hoc est, cominus congressi. Idem non minus iucunda figura extulit Vegetius de re militari libro tertio, cap. xiiii. Prima autem & secunda acies, cum ad spathas & pila, ut dicitur, uentum fuerit, totum sustinet bellum. Spathas autem uocabant gladios longiores: quemadmodum pila, hastas breuiores, nimirum quinq; semis pedum, quæ deinde spicula sunt dicta. Autor Modestinus. Huiusmodi pugnæ genus describit Quintus Curtius libro tertio. Ergo cominus coacti conserere, gladios impigre stringunt. tum uero multum sanguinis fusum est, duæ quippe acies ita cohærebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent: non timido, non ignauo

tessare tum licuit: collato pede quasi singuli inter se dimicarent, in eodem uestigio stabant donec uin cendi locum sibi facerent. Et Maro, Hæret pede pes, densusq; uiro uir.

Qui multum obfuit. XL

Sicut eiusdem artificis est egregie mentiri, & uera dicere, ita eiusdem est prodesse plurimum, ac lædere. Id olim prouerbio iactatũ fuisse testatur Thucydides lib. sexto in oratione Alcibiadis, ἀξιῶ δὲ κατὰ πάντων τεθρυλλημένον λόγον, ὡς εἰ πολέμιός γε ὢν σφόδρα ἔβλαπτον, καὶ ἂν φίλος ὢν ἱκανῶς ἀφελέω, id est, Dictum uidelicet illud quod ab omnibus usurpatur, quòd si hostis cum essem uehementer nocui, etiam si sim amicus, magnopere quiuero prodesse.

Non uulgari ancora nititur. XLI

Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte: οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς, id est, Non eadem ancora nititur qua uulgus, significans illum nouis, minimeq; uulgaribus præsidiis niti. Suidas admonet esse prouerbium, & subaudiendum ancoram.

Non pluris quàm simias. XLII

Simia ridiculum animal, & uulgo contemptum, non uni prouerbio locum fecit. Dion Prusensis in lib. De Troia non capta: Quos ego, inquit, non pluris facio q̃, ut dici solet, simias.

Aspis à uipera. XLIII

Tertullianus libro aduersus Marcionem tertio, prouerbii titulo refert: Aspis à uipera, cum pessimus à pessimo sumit mali quippiam. Desinat, inquit nunc hæreticus à Iudæo, aspis quod aiunt, à uipera mutuari uenenum. Refertur autem inter Diogenis apophthegmata, qui conspicatus duas foeminas inter se conferentes clam sermonem, protulit uersiculum, è comoedia quapiam opinor sumptum, ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται. id est, Sumit uenenum à uipera aspis mutuo. Vtriusq; serpẽtis uenenum immedicabile, pariterq; noxium, nisi quòd uiperæ morsus magnis enecat cruciatibus, aspidis adeo nullum adfert dolorem, ut nec uoluptas desit, si Plinio credimus. Est autem aspidis genus, quod absq; morsu, conspuens hominẽ ueneno, perimit, unde Græcis dicta πτυάς. Vsus erit quoties qui per se malus est, contagio mali fit deterior.

Neq; intus, neq; foris. XLIIII

Irenæus libro primo cap. nono, refert hoc prouerbium, dicens, hoc quadrare in mulierculas quasdam, quæ cum intelligerent se fuisse delusas à discipulis Valentini, non tamen se cõmittebant ecclesiæ, ut remedio poenitentiæ reciderentur in consortium unde discesserant, sed inter utrunq; degẽtes, nec Valẽtinianis adhærebant, nec ecclesiæ sese reconciliabant. Simili figura dicũt hodie, neq; caro est, neq; piscis, de homine qui sibi uiuit, nec ullarum est partium.

De toga ad pallium. XLV

Certe speciem habet prouerbii, quod refert Tertullianus in libello de pallio: Hæc nimirum indignitas erit à toga ad pallium, cuius duplex erit usus: uel cum ad diuersum uitæ genus sese contulerit aliquis: uel cum à fortuna honestiore ad humiliorem, uelut, siquis ex aulico fiat monachus, aut è præfecto pædagogus, è consule rhetor. Toga Romanorum erat, pallium Græcorum. Post pallium coepit esse gestamen philosophorum. Confine illi ab equis ad asinos.

Extrema linea. XLVI

Quoniam olim initium unde cursus incipiebatur ducta linea notabatur, rursus extremum linea signabatur, idcircoà linea incipere, siue ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et quod in quaq; re postremum est, extremam lineam appellabant. Ita Terentianus Phædria, Postremo extrema linea amare nonnihil est. Et Tertullianus lib. quem aduersus Hermogenem scripsit, uocat eum ignorantium extremam lineam, quòd ultimus esset hæreticorum. Siquidem adhuc erat in uiuis, cum ea scriberet Tertullianus.

Cæcus & claudus non intrabunt templum. XLVII

Recensetur libri Regum secundi capite quinto. Cum Dauid omnium tribuum consensu suscepisset regnum totius gentis Israeliticæ, iamq; constituisset regiam suam statuere in monte Sion, quæ tum erat arx Hierosolymæ, quam id temporis obtinebant Iebusæi, denunciatum est illi à Iebusæis, non futurum ut ingrederetur urbem, ni prius amouisset cæcos & claudos. Id ubi factum esset, abiit in prouerbium: Cæcus & claudus non intrabunt in templum. Nec satis conuenit inter interpretes, quid hoc loco sibi uelit, cæcus & claudus. Quidam existimant per contemptum dictum, Huc non ingrederis, nisi sustuleris propugnatores moenium, quibus tuendis sufficiunt cæci claudiq; nostri. Hebræi solent affingere fabulas, per quas explicent nodum quæstionis. Aiunt in moenibus urbis positas fuisse duas imagines, Isaac & Iacob: quorum ille legitur cæcutisse senio, hic claudicasse, ex lucta cũ angelo. Has ideo collocatas, ut essent monumẽtum foederis, quod olim pepigerant cũ Abraham, qua de re meminit libri Geneseos caput uigesimumprimum. His igitur sublatis capta est arx, & natũ prouerbium, cuius sensum non satis perspicio. Nam quod in Leuitico cæcus & claudus arcentur à sacris

ministeriis tẽpli, non uideo quid faciat ad hanc historiam. Si diuinare licet: fortassis in summis tectis ædium, erant imagunculæ quales solent imponi fastigiis ædificiorum. Eas uulgo cæcos & claudos appellabant, quòd nec ambularent affixæ, nec cernerent. Non patebat igitur ingressus in arcam, nisi trãscensis ædium fastigiis. Proinde Dauid præmii loco promisit militiæ principẽ futurum, quisquis primus contigisset domatum fistulas. Fortassis adagio locus erit, quoties excluditur aliquis ab honore uelut indignus. Merito enim excluduntur, qui uidebantur excludere. Et huiusmodi imagines in templorum tectis affiguntur foris, cum ipsum templum nunquam ingrediantur.

Homini diligenti. XLVIII

Homini diligenti semper aliquid superest. Chrysostomus homilia in Ioannem 19. refert hoc dictum, ut tritum uulgi sermone prouerbium. Qui uerè diligens est in negocio, nunquam sibi satisfacit, semperq́ uidet aliquid, quod operi cœpto adiiciat, cum ignauis quicquid egerint nimium uideatur.

Fuit & Mandroni ficulna nauis. XLIX

Mandroni fuit ficulna na.

Ἐγένετο καὶ μάνδρωνι συκίνη ναῦς, id est, Fuit & Mandroni ficulna nauis. In eos dici solitum qui præter meritum ad felicitatem atq; opes euecti, pristinæ conditionis non meminerunt, sed præsenti rerum successu insolentius abutuntur: ita ut ferè mos est τοῖς νεοπλούτοις, id est, iis, qui ad nouas diuitias ex infima fortunæ conditione prouehuntur. A Mandrone quodam sumptum, qui indignus & immerens, ex nauiculario factus est imperator. Nauim autem ficulnam per contemptum dixit. Nam ficulnum in genere uocant Græci, quicquid imbecille, aut contemnendum significare uolunt.

Lupus in fabula. L

Hoc prouerbium cum in prima editione, quæ Lutetiæ prodita est, non indiligenter esset à nobis explicatum: tamen nescio quo casu uidetur omissum in cæteris editionibus. Solitum est autem dici, quoties is, de quo confabulatio est, de improuiso interuenit. Quod inde sumptum putat Donatus, interpres Terentii, quod lupus ei quem prior uiderit, uocem adimere dicitur, ut cum cogitatione in qua prius fueras, simul & uocem amittat & uerba. Nec desunt, qui huius seu rei, seu opinionis causam philosophicam reddere conẽtur, uidelicet quòd lupus natura sit hostis homini, & ideo spiritus quosdam ac uim natiuam ab illius oculis proficiscentem in eum, quẽ conspexit inopinato, uires illius obstupefacere, atq; hinc esse subitum silentium. Donatus huc pertinere putat quod alibi citatũ est à nobis Theocriticum illud: λύκον εἶδες. Rursum illud Maronis: Lupi Mœrim uidere priores, cum uocem per ætatem ademptam pastor quereretur. Sunt qui ex nutricum fabulis natum existimant, quæ narrant ludificato puero terrore lupi, uerũ lupum à cauea paulatim uenisse ad limen cubiculi. Nam est & in apologis, matrem, ut puerum uagientem compesceret lupũ frequenter inclamasse, ut nisi desineret plorare, deuorandum auferret. Tandem lupum spe prædæ uenisse: sed frustra hiantem abiisse, hac tantum sententia doctiorem, non esse fidem habendam fœminæ pollicenti. Nam hoc, opinor, sensit Donatus. Locus enim in libris euulgatis non uidetur carere mendo. Tertiam opinionẽ reiicit Donatus, quæ putat hinc natum: cum in Næuiana fabula repræsentaretur, quomodo Romulus & Remus aliti sunt a lupa, repente uerum lupum actioni interuenisse: quo factum ut subitum esset totius fabulæ silentium, quod talis spectator inexpectatus interuenisset. Sic usus est Terentianus Syrus in Adelphis, silentium innuens Ctesiphoni, quòd Demea pater adolescentis, quem ruri esse credebat, præter expectationem adesset. Festiuius etiam usus est Plautus in Sticho. Atq; eccum, inquit, tibi lupus, in sermone præsens esuriens adest. Loquitur enim de parasito Gelasino, qui fratribus de ipso confabulantibus de repente interuenit, Addit enim prouerbio gratiam, allusio ad hominis edacitatem: quemadmodum apud Theocritum, ad nomen adolescentis, de quo dicitur, λύκον εἶδες. Vtitur & M. Tullius epistola ad Atticum, libro xiii. De Varrone loquebamur, lupus in fabula. Venit enim ad me. Ferè fit autem ut quoties interueniat, de quo colloquimur, obmutescamus: propterea quòd siue laudabatur, pudet in os dicere, quod recte narratur de absente, siue uituperabatur, timemus offendere.

Prolixius Iliade. LI

Iliade prolixius

Μακρότερα τῆς ἰλιάδος λαλῶν. id est, Prolixiora Iliade loquens. Refert Iulius Pollux, libro de rerum uocabulis sexto, capite uigesimosexto, adiungens ei, quod alibi docuimus competere in homines uehementer garrulos, τὸ ἐκ δωδώνης χαλκεῖον. & ἀράβιος αὐλός. sic enim ibi refert. Hunc in sensum usus est & Aeschines in Demosthenem, qui locus nobis alibi citatus est. Non dissimile est huic, Ilias malorum. Sed quoniam hoc congruit immensis malis, quod nunc referimus immodicæ loquacitati, separare uisum est ob usum diuersum. Est autem Ilias nobile opus Homeri, quo Troiæ captæ historiam lib. xxiiii. explicat, cũ Vergil. duodecim libris cõplexus sit quod ex utroq; opere uisum est decerpere.

Apud nouercam queri. LII

Qui deplorant infelicitatẽ suã apud eos, qui nihil auxilii sint laturi, uel gauisuri magis conquerentiũ malis, apud nouercã queri dicunt, quòd nouercæ ferè male uelint priuignis. Ballio leno in Pseud. Plautin
Nam istuc quod nunc lamentare, non esse argentum tibi,

Apud

Apud nouercam querere.
Leno pro se supposuit nouercam. Quod dictum Pseudolus simulans se non intelligere, Eho, inquit, an unquam huius nupsisti patri?

Animus habitat in auribus. LIII

Veteres animo sedem in oculis dedere, plerique in corde. At Herodotus in Polymnia, iuxta uulgi sermonem ut uidetur, docet animum habitare in auribus, quod qui bene audiunt, uoluptate efficiant, qui secus, exacerbentur. Herodoti uerba subscribam, καὶ νῦν τοῦτό γε ἐξεπίστασο. ὡς ἐν τοῖσιν ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμός, ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας, τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα, ὑπεναντία δὲ τουτοισὶ ἀνοιδέει, id est, Et nunc illud sanè discito, quod in auribus hominum habitet animus: qui cum bona audierit, uoluptate corpus implet, cum his diuersa, molestia afficit. Opinor hunc esse sensum adagi, quod ex his quae audimus maxime placatur, aut irritatur animus. Nam hac potissimum iter est ad animũ hominis. Comiter ac blande dictum, saepe atroces iras uertit in beneuolentiam, & asperior sermo prouocat capitales inimicitias. Quin & conuitio quidam iugulantur, non aliter q̃ ferro aut ueneno. Proinde pestilentissimum homicidarum genus est, quod hoc seculo potissimũ regnat, qui uenenum aspidum portant in lingua, & qui idem peragunt lingua, quod sicarii ferro.

Inscitia confidentiam parit. LIIII

Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, id est, Inscitia quidem confidentiam, prudentia uero cunctationẽ parit. Extat apud Thucydidem libro Peloponnesiaci belli secũdo. Diuus Hieronymus in epistola ad Euagrium ita refert, Imperitia confidentiam, eruditio timorem creat. Refert & Plinius epistolarum libro quarto, Sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat uerecũdia, peruersa confirmat audacia. Vtitur eodem & Lucianus in Nigrino, ut dubium non sit quin haec sentẽtia fuerit olim uulgi sermone protrita. Cognitio rerum reddit hominẽ cunctantiorem ad aggrediendum negocium. hic nimirum est, quod iuuentus audacior est, q̃ senectus: &, ut docet Quintilianus, fortius dicunt qui minus habent artis: cum interim cordatus orator ac periculum intelligens initio trepidet. Et qui minus sapiunt, minus habent pudoris. Et qui nondum didicere, quid sit scire, nullius rei sibi nõ arrogant scientiam. Denique maxime bellum affectant, qui quid sit bellare nunq̃ experti sunt. Quẽadmodum hodie sub adolescentibus principibus misere tumultuatur orbis.

Non statim finis apparet. LV

Herodotus in Polymnia, significat hoc olim prouerbio dici solitum, Non statim cum principio apparere, rei exitum. καὶ τὸ παλαιὸν, inquit, ἔπος εὖ εἰρημένον, τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ πᾶν τέλος καταφαίνεσθαι. id est, Et uetus adagium, quo recte dictum est, non statim cum initio apparere finem. Conueniet in quorundam praeproperas spes, qui negocio uix coepto, statim arbitrantur se rem factam habere, cũ saepe exitus non respondeat initiis. Vulgi iocus est in Batauũ quendam, qui iussus sumere catapotia, rogauit medicum quid essent effectura. Cum medicus respondisset fore, ut moueret aluus, deuorauit, moxque nondum egresso medico, clamauit se cacaturire: nimirum suspicans statim apparere finem unà cum principio. Alter quidam eiusdẽ sapientiae, cum à parentibus missus esset in Galliam, ut Gallice disceret, cum illic egisset quatriduum, querebatur apud suos, quod nondum loqueretur Gallice, putans hanc uim habere solum ipsum, ut quisquis adiisset Galliam, ilico Gallice loqueretur. Sunt de huiusmodi quidam qui simulatque filius triduo uersatus est in ludo literario, mirentur eũ nondum scire literas, querãturque operam simul & impensam periisse. Poterit ad seria torqueri. Rebus honestis strenue uacandum, ut olim liceat egregiorum laborum optimam messem metere. Semper in hac uita rectè faciẽdum, olim non defutura praemia, etiam si non contingant in hoc mundo.

Philippide tenuius. LVI

Athenaeus libro dipnosophistarum duodecimo, ostendit Philippidem comoediarũ scriptorem sic tenui fuisse corpore, ut etiam πεφιλιππιδῶσθαι dixerint, pro macruisse. Refert autem prouerbium ex Aristophonte, ἐν ἡμέραις αὐτὸν τρισὶν ἰσχνότερον ἀποφανῶ Φιλιππίδου, id est, Intra triduũ graciliorẽ illum reddam Philippide. Rursus ex Menandro.

ὁ λιμὸς ὑμῶν τὸν καλὸν τοῦτον νεκρὸν — Vestrum ubi fames formosulum hũc momorderit,
Φιλιππίδου λεπτότερον ἀποδείξει νεκρόν. id est, Reddet cadauer macrius Philippide.

Rursus ex Alexide citat hoc dictũ, ψιχνεύς ἐστι Φιλιππίδου λεπτότερον. id est, Poculum Philippide gracilius. Accõmodabitur non inuenuste ad orationem ieiunam, aut disputationẽ ociosae subtilitatis.

Quae semel ancilla, nunquam hera. LVII — Ancilla semel nunquã hera

Vt uulgo iactatum refertur in Graecis Epigrammatis, libro primo, titulo Palladae,
Μή ποτε δουλεύσασα γυνὴ δέσποινα γένοιτο ἐστὶ παροιμιακόν. id est,
Siqua ancilla semel fuit, haud unquam dominetur, Vt prouerbium habet.
Videtur ideo dictum, quòd qui ex humili fortuna subuehuntur ad res amplas, soleant esse caeteris insolentiores, minusque tolerabiles, q̃ qui felices nascuntur.

Exurere mare. LVIII

Admonuimus ἀδύνατα fermè pertinere ad cognationem prouerbiorum. Quod genus est illud quod refert Vergilius, Aeneidos libro nono,

Maria ante exurere Turno,
Quàm sacras dabitur pinus. Nec dissimile est quod habet Propertius,
Tu prius & fluctus poteris siccare marinos,
Altaq; mortali detrahere astra manu.

Obedientia felicitatis mater. LIX

Aeschylus in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις.

πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας
μήτηρ, γυνὴ σωτῆρος, ὥδ᾽ ἔχει λόγος.

id est,

Felicitatis mater obedientia,
Coniuxq;, ut aiunt, sospitatoris Iouis.

Fingit poeta Iouem sospitatoré, cuius beneficio cõtingat salus: huic esse uxorem, cui nomé πειθαρχία. id sonat obedientiam, sed proprie qua paremus magistratibus ac principibus: ex horum coniugio natam esse filiam, cui nomen εὐπραξία, id est, felicitas. Principis est consulere saluti ciuium, Id conatur bonis & æquis legibus, populi est his obtemperare, si uelit esse felix. Sed utinam non essent Ioues ὀλέθριοι, quibus uxor esset ἀναρχία, & filia δυστυχία.

Ver ex anno tollere. LX

Ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ ἐξαιρεῖν. id est, Ver ex anno tollere, dicebaẗ, qui id quod in negocio quopiam erat præcipuum tolleret. Meminit Herodotus in Polyhymnia. Lacedæmonii & Athenienses missis in Siciliam legatis, petebát à Gelone Syracusano & societatem & suppetias, aduersus Xerxem bellum inferenté Græciæ. Nec recusauit Gelo, modo se imperatoré uel maritimarũ rerum uel terrestrium copiarum cõstituerent: quam conditioné cum repudiarent legati, iussit eos ilico discedere, ac renũciare Græcis, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτοῖς ἐξῄρηται, id est, Ver ipsis ex anno sublatũ esse, uidelicet illud subindicans, suum exercitum præcipuum esse Græciæ florem ac robur, qui si deesset, defuturum illi, quod esset præcipuũ. Ver enim anni præcipua pars est. Meminit Aristoteles libro rhetoricorũ tertio, inter metaphorarũ genera. Rursus rhetoricorũ libro primo, ostendit hoc dictum esse Periclis in epitaphio q dixerit, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαιρεθείη. id est, Iuuétutem è rep. sublatam esse perinde ac si uer ex anno tolleret. Potest deflecti longius, ut dicantur uer eximere anno, qui linguarũ ac bonarum literarũ peritiam, sustollant è scholis.

Etiam si Cato dicat. LXI

Plutarchus in uita Catonis Vticensis, narrat tantam Catonis apud populum fuisse fidem & autoritaté, ut de rebus incredibilibus prouerbio diceret, τοῦτο μὲν οὐδὲ κάτωνος λέγοντος πιθανόν ἐστιν, id est, Istuc incredibile est, etiam si dicat Cato. Et orator quidam cum hyperbolicos diceret uni testi non esse credendum adiecit, ne Catoni qdem. M. Tullius epistola ad Atticũ libro secũdo. Quid Cato ille noster, qui mihi unus est pro centum millibus. Similis erat autoritas Aristidis apud Athenienses ac Xenocratis, cui uni populus remisit iusiurãdum, cum alioqui nullus illic testis admitteretur absq; iureiurãdo. Huic affine est, Nec iurato istuc crediturus sim.

Decipienti semel. LXII

Suspicor esse uulgo iactatum apud Italos, quod refert Ioannes Campanus uir suo seculo magnus, & admirabilis ingenii, libro de fugienda ingratitudine secundo. Decipienti me semel, dii male faxint, faxintq; bene, si bis idem deceperit. Quod semel falli perfidiæ decipientis par sit imputari: uerum qui semel expertus, rursum fidem habuerit eidem, dignus uideaẗ, qui fallatur. Confine est illi, quod alibi recensuimus, Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit. Quoniam Campanus erat uariæ reconditæq; lectionis, fieri potest, ut hoc dictum alicubi citatum legerit. Nam uidentur esse duo senarii pauculis immutatis,

Decipienti semel me, dii faxint male.
Faxintq; bene, si bis idem deceperit.

Nam ipse Campanus adducit titulo ueteris prouerbii, quanquã uetus dici potest, quod nostra quoq; memoria natum est.

Qualis hera, tales pedissequæ. LXIII

Et hodie uulgo dicitur ex Athanasiii symbolo detortum, Qualis pater, talis filius. Huic simillimum est peruetus adagium, libro epistolarũ ad Atticum quinto, epistola undecima. Si uerũ est, inquit, illud, οἵα ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες, id est, Qualis hera, tales & ancillæ. Quanq̃ nec hoc multũ abest à senario, δέσποιν᾽ ὁποία, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες. Plato libro de Repu. quarto, ἢ οὐκ ἀεὶ τὸ ὅμοιον τὸ ὅμοιον παρακαλεῖ, id est, Aut non semper quod est simile, simile accersit.

Bibere Mandragoram. LXIIII

Inest uis somnifica mandragoræ, adeo ut enecet etiam largiore potu, si Plinio credimus, historiæ mũdi

lib.xxv.cap.xi. Dioscorides indicat radicem uino decoqui ad tertiam partẽ, ex eo colato sumi cyathũ aduersus insomniam. Datur & secãdis aduersus intolerabilem cruciatum. Quin & sedi inmissa herba, glandis uice, somnum facit. Hanc Pythagoras ἀνθρωπόμορφον appellauit, quòd radix imitetur hominis formam. Vnde Columella in carmine semihominem dicit,

Quamuis semihominis uesano gramine foeta
Mandragoræ pariat flores.

Eandem circeam appellant, quòd radix illius amatoriis ueneficiis credatur utilis. Vnde qui cessant in officio dormitantq́;, multam mãdragoram bibisse dicunt. Sic usus est Iulianus in epistola quadam ad Callixenem, οὐ φαίνεται πολλὴν πάνυ μανδραγόραν ἐκπεπωκώς; id est, An non uidet multam hausisse Mandragoram? Vsurpat & Demosthenes in Philippica quarta, ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν, ἤ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις, id est, Similes uidemur iis, qui mandragorã biberunt, aut aliud simile pharmacum. Itidem qui dormitant in negocio, sub mandragora dormire dicunt. Lucianus in Timone, ὅπου γε καθάπερ ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδεις, id est, Quandoquidem ueluti sub mãdragora dormis. Hoc non dissimile est illi, quod alibi retulimus, Bibe elleborum.

Ne pictum quidem uidit. LXV

Quemadmodum de uehementer ignoto dicimus, ne natum quidem noui, sic dicimus, ne pictum quidem uidit. Multas enim urbes & res, atq; etiam homines nunquam nobis conspectas, ex pictura utcunq; nouimus. M. Tullius libro de finibus bonorum ultimo: Dicis eadem omnia & bona & mala, quæ quidem dicunt, qui nunquam philosophum pictum, ut dicitur, uiderunt. Plautus in Asinaria: Nam neq; unquam fictum aut pictum, neq; scriptum in poematis, ubi lena bene agat. Venustius etiam fiet, si longius transferatur. Rhetoricam ne pictam quidem uidit. Virtutem ne pictam qdem. Nam pinguntur hæc quoq;.

Scrupulum iniicere. LXVI

Scrupuli sunt minuti lapilli, qui inter ambulandum insiliunt in calceos hominis, ac pedem torquent. Inde iniicere scrupulum dicitur, qui solicitudinem iniicit animo cuiuspiam. Et scrupulum eximit, qui solicitudinẽ eximit. Terentius in Adelphis, Timet, inieci scrupulum homini. M. Tullius quarto de finibus, in fine disputationis, Scrupulum inquam abeunti? Sed uidebimus. Hoc non dissimile est illi, quod aliâs retulimus, Infixo iaculo fugere. Rursum Terentius in Andria, At mihi unus etiam scrupulus restat, qui me habet male.

In angulo. LXVII

Ἐν γωνίᾳ, id est, In angulo, fieri dicitur, quod fit in occulto. Quod usurpatũ in Euangeliis à domino Iesu Christo, reperitur esse apud Platonem in Gorgia, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι, μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα, id est, Reliquum uitæ degere, cum adolescẽtulis tribus aut quatuor in angulo susurrantem. Item Lucianus in concione deorum, μηκέτι τονθορύζετε ὦ θεοί, μηδὲ κατὰ γωνίας συστρεφόμενοι, πρὸς οὖς ἀλλήλοις κοινολογεῖσθε, id est, Ne post hac susurros miscete ô dii, nec ad angulos cõuersi, aliis alii ad aurem conspirate. M. Tullius libro de oratore primo, Quibus ego de his rebus omnibus in angulis consumendi ocii causa, ut disserant &c. Sic & illud in Euangelicis literis prouerbialiter est dictum, Super tectum prædicare, pro eo quod est, palàm & in publico prædicare. Nunquam enim legimus apostolos de tecto clamasse.

Calidum mendacium. LXVIII

Calidum facinus, θερμὸν ἔργον, pro audaci dici, monuimus aliâs. Simili figura dici solere calidũ mendacium pro audaci & impudenti, docet Plautus in Mustellaria,

Calidum hercle audiui esse optimum mendacium.

Aut non est mentiendum, aut est fortiter mentiendum; alioqui mox deprehendit, qui uerecunde mentitur. Quemadmodum Aeschinus Terentianus, Non istus, quòd sciam.

Muti citius loquentur. LXIX

Ad ἀδυνάτων genus pertinet & hoc, quòd habet Plautus in Persa, Muti prius loquentur q̃ ego.

Ne hoc, inquit, cuiquam homini dicerem, edictum est mihi
Magnopere, nec cuiquam homini crederem,
Omnes muti ut prius loquerentur hoc q̃ ego.

In transennam inducere. LXX

In transennam inducit, qui dolo fallit. Plautus in Persa,

Hunc ego hodie hominem in transennam doctis ducam dolis.
Itaq; huic insidiæ paratæ sunt, propè aggrediar uirum.

Ab aucupibus sumptum est, qui intra cancellos escam spargunt, insidiantes auiculis. Vnde & hodie qui dolo captus est, intra transennam esse dicitur. Huic simillimum, In foueam & in laquem inducere, quorum alibi meminimus.

Ab transenna cibum petere. LXXI

Ab transenna cibum petere dicitur, qui periculo proximus est. Plautus in Bacchidibus, Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit.

In senem dicitur, legentem epistolam, per quam erat fallendus. Ab eadem metaphora sumptum, cuius modo meminimus.

Omnes adhibere machinas. LXXII

M. Tullius libro episto. ad Brutum, Ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut oēs machinas adhibeam ad tenēdum adolescentē. Item Plato de legibus lib. vii. οὐκοῦν φαμὲν ἅπασαν μηχανητέον μηχανήν, id est, Itaque dicimus omnem adhibendam machinam. Rursum in eodem, πᾶσαν μηχανὴν προσφέρων. id est, Omnem machinam admouens. Sumptum ab iis, qui summa ui oppugnāt arcem aut oppidum, nullum machinæ genus nō admouentes, nihilque relinquunt intentatum.

Leo cordula uinctus. LXXIII

Lucianus in libello de mercede seruientibus, Νῦν δὲ τὸ τοῦ λόγου, λέων κρόκῃ δεθεὶς ἄνω καὶ κάτω περιφέρομαι, id est, Nunc autem quod dici solet, Leo filo uinctus, sursum ac deorsum circūferor: cum quis exiguo commodo captus, apud aulicos ostentatur passim, quòd princeps tantum alat uirum. Hoc enim principes sibi gloriosum ducunt, si episcopos aut doctos uiros cogant sua relinquere negocia, & aulicæ seruire pompæ.

Sinapi uictitare. LXXIIII

Tristes ac supra modū tetrici sinapi uictitare dicunt, quod hodieque uulgo tritū est. Plau. in Truculento,

Si ecastor hic homo Sinapi uictitet,
Non censeam tam esse tristem posse.

Aristophanes in Equitibus consimili figura dixit, Tueri sinapi,

κἄβλεψε νᾶπυ, καὶ τὰ μέτωπ' ἀνέσπασε. id est,
Toruum tuens, ut qui sinapi uictitant,
Frontem seueram contrahebat.

Interpres Aristophanis admonet napy semen esse, unde fiat sinapi. Huius uis est ciere lachrymas, eoque Ennius apud Macrobium triste uocat.

Nec triste queritat sinapi, neque mœstum cepe.

De cepis aliàs nobis est dictum.

Pueri senesque. LXXV

In principio chiliadum admonuimus omneis ferme huiusmodi figuras esse prouerbiales, quæ constant ex contrariis, Maximi minimique, iuuenesque, senesque, diis atque hoibus. Sacra prophana, fas nefas, fanda infanda. Horatius. Parui properemus & ampli, cum omnibus sentiat huc esse contendum. Plato libro de legibus septimo. ἀλλὰ τὸ λεγόμενον πάντ' ἄνδρα καὶ παῖδα, κατὰ τὸ δυνατὸν &c. id est, Immo qd' dici solet, omnem puerum ac senem pro uiribus &c.

Omni uoce. LXXVI

Quod summa contentione asseritur, omni seu tota uoce dicitur prædicari. Vehemens enim affectus animi solet uocem intēdere. Plato libro de legibus decimo, πάσῃ δὴ τὸ λεγόμενον φωνῇ ἰτέον. id est, Omni emissa uoce. Clare loquimur cum asseueramus, & quanto possumus clamore sonamus, siquid magnopere nos commouet. Potest & in hunc usum accommodari, ut omnem uocem promere dicatur, qui modis omnibus conatur persuadere, nunc blandiens, nunc obiurgans, nunc pollicitans, nunc minitans.

Arcus tensus rumpitur. LXXVII

Plutarchus in libello, cui titulum fecit, An sit seni administranda respubl. Τόξον μὲν, inquit, ὥς φασιν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται, ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη, id est, Arcus, quemadmodum aiunt, cum intenditur, rumpi solet, contra animus cum remittitur. Refertur autem in epitaphio Theophrasti, qui tantisper uiguit dum esset in labore, simulatque remisit studium, interiit.

οὐκ ἄρ' ἔην ψεῦδος μέτροισιν ἔπος μεροπων τὸ λεχθέν | Frangi ni studii tensum laxaueris arcum.
ῥήγνυσθαι σοφίης τόξον ἀνιέμενον. | Veridici sanè uerba fuere uiri
δὴ γὰρ καὶ Θεόφραστος ἕως ἐπόνει μὲν, ἄπηρος | Nanque opere assiduo ualuit Theophrastus, & idem
ἦν δέμας, εἶτ' ἀνεθεὶς, κάτθανε παρολυμελής. id est, | Laxato studio, membra solutus obit.

Ne Apollo quidem intelligat. LXXVIII

Quod uehementer esset obscurum, & intellectu perdifficile, id negabant uel ab Apolline posse intelligi. Athenæus libro Dipnosophistarum tertio, τί δὲ ἡ ἐπιστολὴ δηλοῖ, νομίζω ἐγὼ μηδὲ τὸν Πύθιον διαγνῶναι. id est, Quid autem sibi uelit epistola, arbitror equidem, nec ipsum Apollinem intelligere. Adducit inibi senarium ex Antiphane,

Ταυτὶ δ' ὅ τι ἐστὶν, οὐδ' ἂν ὁ Πύθιος μάθοι, id est, Nec Apollo, quid sibi hæc uelint, intelligat.

Destitutus uentis remos adhibe. LXXIX

Cum res non succedit ut uolumus, ad alia præsidia confugiendum est, aut cum fortuna est aduersa, tum magis adlaborandum. Refert adagium Hermolaus in epistola quadam Græca, quæ Politiani eis admista est, καὶ τοῦ ἀνέμου ἐκλιπόντος ἀνακωπητέον φασιν, ὥσπερ τις κώπαις χάρει, id est, Et destitutus uentis, ad remos, quod aiunt, te confer.

In pace leones. LXXX

Aristophanes in Pluto,
ὄντες οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες, id est,
Cum leones sint domi, iidem in Marte sunt uulpeculæ.
Aristophanis interpres ostēdit prouerbium iactatum in Lacones, quin in Asia infeliciter rem gesserant.
Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ' ἀλώπεκες, id est, Domi leones, in Epheso uulpeculæ.
Ad hoc nimirum allusit Comicus. Plutarchus in comparatione Syllæ & Lysandri refert hanc sententiam tanq̃ uulgo iactatam in principes. Sic enim de Lysandri frugalitate prædicat.
ἀλλ' εἴ τις ἄλλος ἐκπεφεύγει τοὐπὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτον,
οἴκοι λέοντες ἐν ὑπαίθρῳ δ' ἀλώπεκες. id est,
Immo siquis alius effugerat illud quod uulgo circunfertur,
Domi leones, sed foris uulpeculæ.
Olim fortasse sic emergebant potentes, post & domi & foris leones esse cœperunt, aut siquod animal leone uiolentius. Conueniet in eos, qui præpostere se gerunt: ibi feroces, ubi nihil erat opus: ibi fugaces, ubi res poscebat uirum: aut qui in suos sæui, non itidem audent aduersus inimicos, quod Ciceroni obiicit Sallustius, uidelicet, quod contumeliosus in amicos, supplex inimicis. Aut in illos qui simulata mansuetudine perueniunt ad tyrannidem.

Certissima Paupertas. LXXXI

Sententiam prouerbialem refert Iunius Columella, libro de re rustica duodecimo, capite secūdo. Præparatis igit̃ receptaculis, oportebit suo quicq; loco generatim, atq; etiam speciatim nōnulla, disponere, quo facilius, cum quid postulabit usus, recipere possit. Nam uetus prouerbium est, paupertatem certissimam esse, cum alicuius indigeas, uti eo non posse: quia ignoretur ubi proiectum iaceat, quod desideratur. Hactenus Columellæ uerba retulimus. Sentit autem, ni fallor, siquis habeat domi, quod cum utendum est, inueniri non potest, eum magis egere eo quod habet, q̃ si non haberet. Etenim qui non habet, rogat alicunde cōmodato: qui habet, ubi uentum est ad articulum quo sit utendum: nec suum habet, quod ubi sit, nescit: nec alienum habet, quo possit uti.

Mercator nauiga & expone. LXXXII

Strabo libro Geographiæ suæ decimoquarto, refert huiusmodi prouerbium, ἔμπορε κατάπλευσον, ἐξελοῦ, πάντα πέπραται, id est, Mercator adnauiga, expone, omnia diuendita sunt. Ait natum à Cilicibus olim piraticam exercentibus, quoq; præcipuus quæstus erat ex mancipiis, quæ ꝑpter opportunitatē loci facile capiebantur, & celerrime distrahebant̃, quòd Delus, quæ non procul aberat, emporium præstaret & amplum & pecuniosum, ut illic eodem die præsente pecunia, multa mancipiorum millia distrahi possent, & auehi. In causa erat illud quoq;, quòd Romani ex Carthagine Corinthoq; subuersis uehementer locupletati fuerant, eoq; pluribus mancipiis uti cœperunt. Siquid habet prouerbiū, præter rei gestæ memoriam, poterimus uti, quoties significabimus rei cuiuspiam esse tantam auiditatē, ut nulla copia sufficiat: præsertim siquid mali sit, quod expetit̃: quēadmodum nihil auidius emit̃, q̃ nugaces quidam & seditiosi libelli, fastiditis bonis autoribus.

Nisi crura fracta, &c. LXXXIII

M. Tullius in Philippica decimatertia docet prouerbio fuisse iactatum in C. Plancum, eum perire non posse nisi crura ei fracta fuissent. Is incenderat curiam, ob quod facinus cum esset eiectus in exilium, tamen post armatus ausus est redire in urbem. Adagium aūt ductum est ab iis, qui ob scelera subigūtur in crucem, tantaq; est malitiæ uiuacitas, ut nec illic mori possint nisi fractis cruribus mors acceleretur. Iocatur autem Cicero Planco fuisse fracta crura, cum legibus esset adempta potestas redeūdi in ciuitatem. Et tamen uixit ac rediit. Ascribam M. Tullii uerba. Sequuntur alii tribunitii. C. Plancus in primis, qui si senatum dilexisset, nunquam curiam incendisset: quo scelere damnatus in eam urbem rediit armis, à qua excesserat legibus: sed hoc ei commune cum plurimis dissimillimis. Illud tamen uerum, quod in hoc Planco prouerbii loco dici solet, perire eum non posse, nisi crura ei fracta essent, Fracta sunt, & uiuit. Hoc tamen, ut alia multa, aquilæ fertur acceptum. Hactenus Tullii uerba recensuimus. In quorum postremis iocus est in aquilam, quo significatur armata manus. Nam uexilla Romanorum præcipua habebant aquilam. Meminit & in oratione pro Roscio Amerino: Sin autem sic agetis, ut arguatis aliquem patrem occidisse, neq; dicere possitis, aut quare, aut quomodo, ac tantummodo sine suspicione latrabitis, crura q̃dem uobis nemo suffringet: sed si ego hos

bene noui, literam illam cui uos usque eo inimici estis, ut etiam eas omnes oderitis, ita uehementer ad caput affigét, ut postea aliú neminé nisi fortunas uestras accusare possitis. Quidá putát hic significari θ. de quo dictú est in prouerbio θ. præfigere: mihi magis uidet sentire de τ. quòd crucis habet imaginé, & in crucé suffixis solent frági crura. Et hac qdé litera rei absoluebant, sed interim actor referebat notá calumniæ & impudentiæ, qui crimen atrox obiecerit, quod nullis argumétis probare ualebat.

Cuculus. LXXXIIII

Olim qui fuissent in re quapiam parum honesta depreheńsi, uulgari probro Cuculi dicebant, Id ortú à uinitoribus, qui seruis cœpissent putare uineá, nec hoc munus absoluissent prius q̃ audiret ea auis, uelutí cessationé exprobrans agricolis. Huius uocé imitátes uiatores deridebát uinitores. Ita Plinius lib. xviii. ca. xxvi. In hoc téporis interuallo quindecim diebus primis agricolæ rapienda sunt ea, qbus peragendis ante æquinoctium nõ suffecerit, dum sciat inde natá exprobrationé fœdam putantium uites per imitationem cantus alitis temporarii, quem cuculum uocát. Dedecus enim habet opprobriumque meritum, falcem ab illa uolucre in uite deprehendi, ut ob id petulantiæ sales etiam cum primo uere ludantur. Auspicio tamen detestabiles uidentur. Adeo minima quæque in agro naturalibus trahútur argumétis. Porrò quos Plinius petulantiæ sales appellat, apud quasdam nationes & hodie licet agnoscere. Vernis enim mensibus, cum auditur coccyx, si tamen hic est cuculus, id quod sentit Gaza, cõiugati mutuis salibus inter sese ludunt, dicentes. tibi canit hæc auis, significátes uxoré parú uigilanter custoditam. Quin & Plautus in asinaria, sic facit uxorem conuiciantem marito in amica deprehenso. At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum. Ac mox. Cano capite te cuculum uxor ex lustris rapit. Horatius sermonum libro primo Satyra septima:

Tum prænestinus salso multumque fluenti
Expressa arbusto regerit conuitia, durus
Vindemiator & inuictus, cui sæpe uiator
Cessisset, magna compellans uoce cuculum.

Hæc nimirum congruunt cum iis, quæ scribit Plinius, probro solere obiici uindemiatoribus, si cuculus eos deprehendisset putantes uineam. Eum Horatii locum sic explicat Porphyrio. Nam solent leuia rustici circa uiam arbusta uindemiantes à uiatoribus cuculi appellari, cum illi prouocati tantá uerborum amaritudiné in eos effundant, ut uiatores illis cedant, cõtenti eos cuculos iterú atque iterú appellare. Acron hæc adfert, Hoc aút ipsa re nouimus, quòd uiatores sæpe uindemiatores conuiciis agant cum transierint, & illi respondent ita, ut cuculum eum appellent, quasi pigrum, & recitant hoc custodibus, eo quòd semper assideát. In his Porphyrionis & Acronis uerbis, uideo mendas aliquot subesse. Cum his cõuenit illud Plautinú. Etiam cubat cuculus, quòd grauatim surgeret assessor puellæ. Quin arbitror in cõuicio cuculi, allusum ad uocem cubádi. Vnde pro leuia in uerbis Porphyrionis fortasse legédum lenti. Iam quod quidam, ex cuculo faciunt cucullum, ex aui uestem, nihil est necesse, cú hæc uox penultimá habeat productam, apud Plautum in carmine Trochaico,

At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum. Ac mox.
Cano capite te cuculum uxor ex lustris trahit.

Trochaicus est. In Pseudolo pro generali conuicio uidet usurpasse, Quid fles cucule uiues. Nisi forte, lachrymanté ac singultientem amatorem cuculum appellat, quasi κοκκύζοντα similiter in Mercatore, Istæc filio nõ credam qui obsequitur patri, huic nõ, ut mero cuculo. Itidem in Persa, Tua quidem cucule causa non hercle si os præciderim tibi, metuam morticine.

Arator nisi incuruus præuaricatur. LXXXV

Prouerbii speciem habet quod refert Plinius lib. xviii. cap. xix. Arator nisi incuruus, præuaricat. Præcipit ut arator aruum primú rectis sulcis proscindat, mox & obliquis subigat, id fieri uix põt, nisi toto corpore incumbat labori, unde & Vergilio dictus est curuus arator. Cæterú præuaricari est à recto sulco diuertere. Vnde & in causis præuaricari dicunt, qui causam diuersam adiuuant. Videlicet hoc est qd' ait Plinius, Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caueatur, ubi inuentum est. Transferri põt ad quéuis, ut leno nisi periurus est, præuaricat. Miles nisi impius est, præuaricatur. Conueniet in negocium, quod absque magnis sudoribus peragi non potest.

Metiri digitis. LXXXVI

Qui rem accuratius expendit quàm oportet, digitis metiri dicit, ueluti siquis cum amico rationé ineat, uter in alterú plus cõtulisset officiorum. M. Tullius, paradoxo tertio. Poetam nõ audio in nugis, in uitæ societate audiam ciuem digitis peccata dimetientem sua: Si sunt uisa breuiora leuiora qui possunt uideri, cum quicquid peccet, perturbatione peccet rationis atque ordinis. Allusit huc Cicero, quòd poetæ carminis pedes digitis metiri soleant, Vnde & Horatius,

Legitimumque sonum digitis callemus & aure.

Non optimus aút poeta uidetur, qui non statim aurium iudicio deprehendit carminis uitium.

Salem & caseum edere. LXXXVII

Plinius lib. xxi. cap. vii. indicat prouerbium quod tamen non refert. Siquidem inter laudes salis & hoc refert. Varro etiam pulmentarii uice usos ueteres autor est, esitasse enim salem cum pane & caseo, ut prouerbio apparet. Conicere licet tale fuisse dictum, nihil conuiuio deerat, habuimus salem panem & caseum. Aut ne sis solicitus quo me apparatu accipias, præter salem panem & caseum nihil requiram. De Xenocratis caseo dictum alibi.

In agro surculario capras. LXXXVIII

Varro de re rustica libro primo, capite secũdo, dictum hoc ueluti legem agricolariam adfert: Colonus in agro surculario ne capras cõpascat. Deflecti potest ad eos qui noxiarum rerum aut hominũ admistu, corrumpunt teneram ætatem: ueluti siquis sacris uirginibus adiungat iuuenes lasciuos, aut adolescentibus addat lasciuas puellas. Aut siquis studiis admisceat uoluptates studiis inimicas. Nam capra plantis omnibus non uulnere tantum, sed & ueneno dentium pestifera est, præsertim oleæ & uiti, unde & Baccho immolatur uindictæ gratia, Mineruæ nihil caprini generis, quod ille uitis repertor dicitur, huic sacra est olea.

Oportet agrum imbecilliorem esse. LXXXIX *Agrum imbecilliorem esse oportet*

Columella libro primo capite tertio testatur apud Afros agricolas huiusmodi prouerbium fuisse celebre, oportet agrum imbecilliorẽ esse quàm agricolam. Hoc ænigma sic explicuit Vergilius, specie non minus prouerbiali:

Laudato ingentia rura, Exiguum colito.

Sed præstat ipsa Columellæ uerba ascribere. Adhibendum modum mensuramq; rebus, idq; ut nõ solum aliud acturis, sed & agrum paraturis dictum intelligatur, ne maiorem quàm calculorum ratio patitur emere uelit. Nam huc pertinet nostri poetæ sententia:

Laudato ingentia rura, Exiguum colito.

Quod uir eruditissimus (ut mea fert opinio) traditum uetus præceptum numeris signauit. Quippe acutissimã gentem Poenos dixisse cõuenit, Imbecilliorẽ agrum q̃ agricolam esse debere, quoniam cum sit colluctãdum cũ eo, si fundus præualeat, allidi dominũ. Nec dubium quin minus reddat laxus ager non recte cultus, q̃ angustus eximie. Conueniet in eos, qui student imperio ꝓferendo, cum hoc ipsum quod habent nõ possint administrare, aut qui suscipiunt munus, cui gerendo sunt impares. Congruet cum eo quod alibi retulimus, Spartam nactus es, hanc orna.

Ab ipsa messe. XC

Non est animus conuerrere in hoc opus, quicquid aliquam prouerbii speciem habet. Pauca que sese casu obtulerunt uisum est non præterire, præsertim si cõmodius & argutius dicta uidebantur. Quod genus est illud apud Senecam epistolarum libro tertio, epistola. xxii. Ab ipsa messe discedam? Agit enim de iis, qui uel commodis uel spe cõmodorum detinẽtur, quo minus semet explicent a negociis, quasi deserturi agrum cum instat messis. Quam multi sunt in principum aulis, quos tædet eius uitæ, discruciantur q; libertatis desiderio, uerum istis ad libertatem aspirãtibus reclamat cupiditas: Tam magnas spes relinquam? Ab ipsa messe discedam?

Cum sarcinis enatare. XCI

Nec minus cõmode dictũ est in eadem epistola: Nemo cũ sarcinis enatat. id est, nemo sese recipit in libertatem, nisi cõtemptis præmiis seruitutis. Non enim põt euadere occupationes, qui curarũ autoramẽtum non põt negligere. Congruit cũ eo quod alibi retulimus ex Martiale, Totis pilea sarcinis redemit, rursum cum apologo quem adducit Horatius de uulpe pasta in camera frumentaria.

Dosones. XCII

Plutarchus in uita Pauli Aemylii tradit Antigonum regem, Demetrii nepotem, eo quòd benigne promitteret omnibus, nec præstaret promissa, populari ioco dictum fuisse Dosonem, quasi latine dicas Dabonem, quod ille quiduis petentibus respõdere soleat, δώσω, id est, dabo. Tales sunt χαυνολόγοι, de quibus alibi nobis dictum est. Ouidius:

Promittas facito, quid enim promittere lædit?
  Pollicitis diues quilibet esse potest.

Huiusmodi Dosonibus scatent aulæ principum. Cras, mox redi.

Humeris sustinere. XCIII

Quorũ autoritas diligẽtiaq; plurimũ ualet in cõseruanda salute cuiuspiam, ii dicunt humeris sustinere. M. Tullius pro L. Flacco: De summa reipub. taceo, quã uos uniuersam hoc iudicio, uestris inquã humeris Iudices sustinetis. Ammianus Marcellinus lib. xvi. Vbi bellorũ inundãtium molem humeris suis quod dicit uehens, scindebat in multiplices curas. Huic affine est, humeris referre. Cicero pro domo sua: Dicebas te tuis humeris me custodem urbis in urbem relaturum. Ab hac metaphora dicunt Atlantes Reipub. qui eam suis humeris sustinent, alioqui collapsuram.

Arcem ex cloaca facere. XCIIII

Qui rem hominem'ue nihili laudibus magnificis attollunt, dicuntur arcem ex cloaca facere. M. Tullius pro Cn. Plantio: Nunc uenio ad illud extremum quod dixisti, dum Plantii in me meritũ uerbis extollerem, me arcem ex cloaca facere, lapidem è sepulchro uenerari pro deo: neq; enim insidiarũ periculum ullum neq; mortis fuisse. Hactenus Cicero. In cuius uerbis & illud prouerbii figuram habet: Lapis è sepulchro, de homine nullius potentiæ.

Archimedes non posset melius describere. XCV

Archimedes Syracusanus geometra fuit celeberrimus, nusquam non intentus figuris geometricis, adeo ut pingens sit interfectus. Exquo prouerbii specie dictum est illud, quod est apud M. Tullium in oratione pro A. Cluentio: Si, ut tu dicis, gratiæ cõciliandæ causa, quadraginta istorum accessio millium quid ualet? Si ut nos dicimus, ut quadragena millia nummûm sedecim iudicibus darentur, non Archimedes potuit melius describere. Solent enim Geometræ mathematicas figuras in puluere depingere.

Porta itineri longissima est. XCVI

M. Varro libro de re rustica primo, capite secundo, subindicat uulgo dici solere, Portam itineri esse longissimam, cuius arbitror eundem esse sensum, qui est illius: Dimidium facti qui coepit habet. Quin & hodie dicunt bonam itineris partem confectam ei, qui portam egressus sit: semper enim est quod iter apparantem remoretur, & si nihil sit negocii, remorantur amicorũ affectus: apud nostrates autẽ non creditur profectio futura felix, nisi dies aliquot dati fuerint conuiuiis & compotationibus amicorum. Varronis uerba subscribam, Vultis igitur interea uetus prouerbium, quod est, Romanus sedendo uincit, usurpemus dum iste uenit? & simul cogitans portam itineri dici longissimam esse, ad subsellia sequentibus nobis præcedit.

Deorum concio. XCVII

θεῶν ἀγορά, id est, Deorum concio, siue curia. Hesychius indicat dici solitum in eos qui libere magnaq; cum auctoritate loquuntur, perinde quasi dii loquantur hominibus. Addit Athenis esse locũ huius cognominis. Conueniet in diuites aut præpotentes, qui nonnunquam cum stultissime loquanť, tamẽ freti opibus ac potentia, pro oraculo uolunt haberi quicquid dixerint. Cognatum est illi quod alibi retulimus, Argenti fontes loquuntur.

Camarine loqui. XCVIII

Huic non dissimile est, quod extat apud eũdem, καμαρινῶς λέγειν, id est, Camarine loqui, pro eo quod est, audacter, præcise, & seueriter loqui. Vnde natum sit, non satis liquet, nisi quod Iuuenalis Camarinos inter uetustæ nobilitatis familias recenset,

Ne tu, inquit, sis Creticus aut Camarinus.

Hesychius indicat militum zonas dici καμάρας. Itaq; fieri potest, ut ab horum ferocia prouerbiũ duxerit originẽ. Idem docet columnas quasdam, in qbus erat depictus Asiæ circuitus, dictas καμάρας. Fortassis ab hac ostentatione dicti sunt καμαρινῶς loqui, qui sese iactitarent barbarico more. Rursum idem ostendit καμαρίον dici cubile, in quo sunt plures cameræ. In suo quisq; cubiculo quæ uult loqť. Possem adferre plures diuinationes, nisi uererer has ipsas esse plus satis lectori.

Glossogastores. XCIX

Qui linguam habent uenalem, ea loquentes quæ uentri conducunt, Comicorum salibus taxati sunt, dictiq; γλωσσογάστορες, uoce ridicule ex lingua & uentre composita. Quadrabit in malos aduocatos, in concionatores quorum oratio quæstum sapit, in assentatores. Autor est Iulius Pollux libro de rerum uocabulis secundo. Athenæus libro tertio, docet eiusmodi homines à poetis aliquot dictos κνισοκόλακες & κνισολοίχους, quod ob culinæ nidorem adulentur, & nidorem liguriant: morbum dictum κνισολοιχίαν. Ita Iuuenalis.

Te putat ille suæ captum nidore culinæ.

Pereant amici &c. C

M. Tullius in oratione pro Deiotaro rege refert hunc uersiculum ut prouerbio iactatum,

Pereant amici, dum unà inimici intereant.

Dicit eandem sententiam Græco quoq; uersiculo celebrari, quem nondum comperi. Nisi forte is est, cuius fragmentum ante retulimus ἐῤῥέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. id est, ualeat amicus cũ inimico. Ciceronis uerba subscribam. Itaq; cum esset ei nunciatũ Domitium naufragio perisse, etiã te in castello circũsederi, de Domitio dixit uersum Græcũ eadem sentẽtia, qua etiã nos habemus Latinũ: Pereant amici, dum unà inimici intereant. Quod ille si esset tibi inimicissimus, nunq̃ tamen dixisset: ipse enim mansuetus est, uersus inanis. Congruet in illos, qui nec amicis parcunt nec inimicis, modo quod impense cupiunt assequantur. Versus autem non solum inanis est, uerũetiam immanis, cum humanitatis sit & inimicos inultos sinere, ne lædas amicos. Neq; dubitem cõtendere à Cicerone immanis scriptum,

quod scribæ deprauarint in inanis, cum mansuetus non respondeat inani, sed immani, nec in hoc uersu quicquam sit inane, hoc est, gloriosum aut friuolum, sed feritas homine indigna. Quanquam carmē apud Ciceronem non satis constat suis numeris, constabit si legas,

Pereant amici, inimici dum intereant simul.

Talis est & ille quem alibi retulimus, Me mortuo terra incendio misceatur.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA VI

Plenis uelis. I

Passis uelis plenisq; uelis agere dicuntur, qui toto impetu summoq; conatu moliuntur aliquid. Ita M. Tullius pro domo sua ad Pont. Quid tandem si ut in illis Reipu. tenebris cæcisq; nubibus & procellis senatum à gubernaculis deiecisses, populum è naui exturbasses, ipse Archipirata cum grege prædonū impurissimo plenis uelis nauigasses, si quæ tum promulgasti, cōstituisti, promisisti, uendidisti, perferre potuisses, qui locus tet ractum uacuus extraordinariis fascibus atq; imperio Clodiano fuisset? Hactenus Cicero. Philostratus i Polemone, ἐπεὶ δὲ ἤκουσεν Εὐφράτου τοῦ Τυρίου, πλήρεσιν ἱστίοις ἐς τὴν ἐκείνου φιλοσοφίαν ἐφέρετο. id est, Posteaquam audiuit Euphratem Tyrium, plenis uelis ad illius philosophiam se contulit. De similibus figuris alias nobis non semel dictum est.

Pecunia absq; peculio. II

Apparet olim fuisse prouerbium inter agricolas iactatum, Pecuniam sine peculio fragilem esse. Refert Pandectarum libro trigesimosecundo, Titulo de lega. & fid. commis. cap. Si chorus. His uerbis, quæ mobilia mea erunt, do, lego, numos ibi repositos ut mutui darentur, non esse legatos. Proculus ait. At eos quos præsidii causa sepositos habet, ut quibusdam bellis ciuilibus factitassent, eos legato contineri. & sæpe audisse rusticos senes ita dicentes: Pecuniam sine peculio fragilem esse: pecuniā appellantes, quod præsidii causa reponeret. Retulimus alibi prouerbium, quod admonet ne totam substantiā uni credamus naui, ne nihil supersit unde damnum sarciat, si nauis interierit. Ita solent senes summā aliquam seponere, ne nihil superesset, si res incendio, bello aut furto periret. Si libebit adagiū aliò deflectere, poterit accōmodari ad eum qui non omnia consilia sua communicat amicis. Aut qui felicitatis summam non ponit in rebus extrariis, sed in animi bonis, ut illis casu perditis habeat quò confugiat, nec despondeat animum. Quod enim proprie nostrum est, peculium dicitur. Ea uero demum proprie nostra sunt, quæ fortuna non potest eripere.

Rana cum locusta. III

Impar certamen expressit hac figura Theocritus in Thalysiis,

βάτραχος δὲ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω. id est, Sic certo ueluti si certet rana locustis.

Addit Scholiastes Græcis ranam dici βάτραχον quasi βοάτραχον ob uocis asperitatem.

Musarum aues. IIII

Μουσᾶν ὄρνιθες, in eadem Ecloga dicti sunt poetæ, quod assidue modulentur sua carmina.

καὶ Μοισᾶν ὄρνιχες ὅσοι ποτὶ Χῖον ἀοιδὸν
ἀντία κοκκύζοντες ἐτώσια μοχθίζοντι. id est,

Quotquot aues musarum, audent certare poetæ
Chio, Coccy sando, opera conantur inani.

Ad pedes ad caput. V

Non sine prouerbii specie dictū uidet illud Theocriti in pastoribus, de rebus copiosis & affluentibus,

ἄν μοι πρὸς κεφαλῇ, καὶ πὰρ ποσὶ καῖτα κέονται. i. Ad caput, adq; pedes, quarum me uellera cingunt.

Sermo est pastoris iactantis opes suas quibus undiq; affluebat.

Psydracia. VI

Theocritus in Aita,

ψύδεα ῥινὸς ὕπερθεν ἀραιᾶς οὐκ ἀναφύσω. i. Non mihi nascentur nares mendacia supra.

Scholiastes addit apud Siculos, qui supra nares haberent pustulas albas, quas illi uocant ψυδράκια siue ἴονθους aut ἀνθίους pro mēdacibus haberi solitos uulgo. Quin & hodie uulgo dicūt, Nasus tuus arguit mihi te mentiri. Idem iocus est uulgi de miraculis unguium, quin & ipsas narium pustulas Græci ψεύσματα uocāt: ut indicat idē Scholiastes. Amans hoc ænigmate significat se nihil mētiturum de amica. Iones ψύδρακας appellāt uarias pustulas. Hinc diminutiuum ψυδράκια, ἐξανθήματα, quod in summa cute efflorescant. Res ipsa planè superstitiosa est, & casum esse puto, quòd noui quendam cui non nasus tantum, sed tota penè facies Psydraciis erat operta. Nec ullum unquam animal uidi uanius aut impudentius mendax.

Cum sacco adire. VII

Prouerbiali schemate dictum est, quod adfertur ex Paulo libro Pandect. quadragesimo sexto. Titulo de solu. & liber. cap. Quod dicimus. Quod dicimus, inquit, in eo hærede, qui fideiussori testatoris id

quod ante aditam hæreditatem ab eo solutum est debere, statim soluere, cum aliquo scilicet tempe ramento temporis intelligendum est, nec enim cum sacco adire debet. Hæc ibi. Non dubium est, quin hic sermo fuerit uulgo iactatus de quouis qui postulat, ut statim exhibeatur quod petit. Alioqui non ad omnia recipienda sacco est opus, uelut ad oleum aut uinum. Græcis θυλακίζειν dicitur, qui cum pera sequens postulat aliquid qui mos est mendicorum: unde prouerbium, mendicorum peras semper esse inanes. θύλακος autem uas est farinarium. Hesychius indicat eam uocem fuisse peculiarem Tarentinis.

Officere luminibus. VIII

Officere luminibus dicit, qui gloriam alterius obscurat. Hic sermonis color sumptus est, ex literis iure consultorum, in quibus cauetur ex seruitutibus prædiorum, ne uicinus altius sublato ædificio officiat luminibus uicini; Ita Paulus Pandect. lib. viii. Titul. de seruitutibus urbanorum prædiorum capite tertio, Luminum, inquit, seruitute constituta id acquisitũ uidet, ut uicinus lumina nostra excipiat. Cum autem seruitus imponit ne luminibus officiatur, hoc maxime adepti uidemur, ne ius sit uicino inuitis nobis altius ædificare, atque ita minuere lumina nostrorum ædificiorũ. Id eleganter aliò detorsit M. Tullius in Bruto, Nã ut Philisci & Thucydidis concisis sententiis interdum etiam nõ satis apertis officit Theopõpus elatione atque altitudine orationis suæ (quod idẽ Lysiæ Demosthenes) sic Catonis luminibus obstruxit hæc posteriorum quasi exaggerata altius oratio. Idẽ pro C. Rabirio Posthumo, de C. Cæsare loquens. Nec amicum pudeti tem corruere patit, nec illius animi aciem perstringit splendore sui nominis, nec mentis quasi luminibus officit altitudo fortunæ & gloriæ.

Manu longa & manu breui tradere. IX

Libro Pãdectarum quadragesimosexto, Tit. de solutionibus, scribitur hunc in modũ: pecuniam mihi debes, aut aliam rem, si in conspectu meo ponere te iubeam, efficit, ut & tu statim libereris, & mea esse incipiat. Nã tunc quod à nullo corporaliter eius rei possessio detinetur, acquisita mihi & quodammodo manu longa tradita existimanda est. Simili figura dictum est breui manu dare, lib. Pandect. uigesimotertio, Tit. de iure dotiũ, cap. Licet soleat. Quoties autem extraneus accepto fert debitori dotis constituendæ causa, siquidem nuptiæ insecutæ non fuerint, liberatio nõ sequet, nisi forte sic acceptotulit, ut uelit mulieri in dotũ donatũ. Tunc enim credendum est breui manu acceptum à muliere, & marito datum. Quæ si deflectas, plus habebunt Veneris: ueluti qui promissis agit, ac spem tantum ostendit, longa manu dat, quod animo contueri possis, non statim etiam tollere. Contra, qui præsens ac statim exhibet quod promittit, breui manu dat. Pueri assem ostendunt elephanto, nec audent porrigere. De longis regum manibus alibi dictum est.

Iynge trahor. X

Qui uehementi & impotenti desiderio trahunt ad aliquid, Iynge trahi dicunt. Ita Pindarus in Nemeis hymno quarto, ἴυγγι ἕλκομαι ἦτορ, id est, Iynge trahor animo, Interpres addit huiusmodi fabulam. Iyngem aiunt fuisse filiam Echûs, alii Pithûs, quæ cum amatoriis uenenis incitasset Iouem in amorẽ Iûs, à Iunone irata uersa est in auem, qua mulieres uti consueuerunt in amatoriis ueneficiis, quemadmodum indicat Theocritus in Pharmaceutria,

Ἴυγξ ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα. id est,
Per te Iynx meus ille domum uir quæso trahatur.

Quidam Iyngem uertunt motacillam, quod caudam assidue moueat.

Dii omnia possunt. XI

Hemistichium Homericum,

θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. id est, At cœlestes omnia possunt.

Quadrabit in monarchas, quibus promptum est facere quicquid animo collibitum fuerit, siue iure, siue iniuria. Pindarus in Pythiis hymno tertio, θεὸς ἅπαν ἐπὶ ἐλπίδεσσι τέκμαρ ἀνύεται, id est, Deus autem pro sua libidine, omnem exitum perficit.

Timidi mater non flet. XII

Probus Aemylius in uita Thrasybuli, testatur hoc uelut ænigma uulgo iactatum, timidi matrem non flere, quòd in bello qui contemnunt hostem nihilque metuendum ducunt, quoniam sibi parum cauent, ferè pereunt, & matribus luctum adferunt cum orbitate. Contra qui nihil non metuit, neque quicquam omnino contemnit, is tutioribus utens consiliis, raro uenit in periculũ. Thrasybulus enim cum indixisset bellum triginta tyrannis, qui Athenas oppresserant, & castellum Atticæ Philen occupasset, non plures secum habuit quàm triginta commilitones. Hoc, inquit, initium fuit salutis Atticorum, hoc robur libertatis clarissimæ ciuitatis. Neque uero hic non contemptus est primo à tyrannis, neque eius solicitudo, quæ quidem res & illis cõtemnentibus perniciei, & huic despecto saluti fuit. Hoc enim illos ad persequendum segnes, hos autẽ tempore ad comparandum dato fecit robustiores. Quo magis præceptum illud, omnium in animis esse debet, nihil in bello oportere cõtemni,

nec sine causa dici, Timidi matrem flere non solere. Quanq̃ satis constat hunc locum deprauate legi; unde conucio sic scriptum fuisse, Neq; uero hic modo cõtemptus est primo à tyrannis, sed eius etiam solitudo. Itaq; modo deprauatũ est in non, & solitudo in solicitudinẽ, & deprauatio deinde trahit deprauationem, ut ansa ansam. Sentit enim Probus ipsum Thrasybulum, ut hominem mediocriter nobilẽ ac diuitẽ despectui fuisse tyrãnis. Deĩde hoc magis fuisse cõtemptui, quòd tã paucos haberet suæ factionis homines. Retulimus alibi de fortitudine quæ erumpit in neruum.

Teuthidum more. XIII

Themistocles, ut in ipsius uita refert Plutarchus, Eretrieo cuidam exprobrans ignauiam dixit, ἦ γὰρ ἔφη καὶ ὑμῖν τοῦδε πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἳ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχετε, id est, Sane, inquit, & uobis aliquid de bello dicendum est, qui Teuthidum in morem, gladiũ quidem habetis, cor autẽ nõ habetis. Quidam Teuthidas putant esse, quas nos uocamus sepias. Sepia autẽ de genere mollium est, & arbitror huic generi cor non inesse.

Samii literati. XIIII

Plutarchus in uita Periclis citat hunc uersiculum ex Aristophane comico.

Σαμίων ὁ δῆμός ἐστιν ὡς πολυγράμματος, id est, Populus Samiorum ualde literatus est,

Arbitror hoc inde dictũ, quòd cũ Samii captiuis Atheniensiũ inussissent noctuã, Athenienses uicissim Samiorũ captiuis inurebant Samænã, quã in collectaneis opinor dictã σάμαιν. Id erat nauis genus lato uentre, à prora ueluti suilli rostri speciem præferens, unde & hic uersus iactatus est,

Ναῦς δέ τις ὠκυπόρος Σαμιακὴ ὑὸς εἶδος ἔχουσα. i. Nauis erat uelox Samia, specieq; suilla.

Dicta est Samæna, quòd à Samiis reperta sit. Cõueniet igit̃ in cicatricosos & stigmatũ plenos. Hesychius & Suidas addunt apud poetã dictũ in Babylonios è pistrino ꝓdeuntes, stigmatibus notatos. Verũ Aristoteles aliã huius dicti monstrat originẽ. Cũ Samiorũ gens esset afflicta à tyrãnis, ob inopiam administrantiũ rempublicã, coacti sunt aliquot è seruis admittere in consortiũ administrãdi magistratus. Sic Aristoteles. Seruile est autẽ ac noxiorũ, stigmatis notari. Apud Plautũ in Cassina: Si hic literatus me sinat. Literatum appellãs notis inustis insignẽ. Plinius lib. xviii. cap. iii. inscriptos appellat. At nunc eadẽ illa, uincti pedes, damnatæ manus, inscripti uultus, exercent. De Attagena diximus aliãs. Nec desunt, qui causam diuersam adferãt, quòd apud Samios inuẽtæ sint uigintiquatuor literæ à Callistrato. Sic Andron in tripode. Idẽ Ionum literas tradidit Atheniẽsibus. Probabile est igit̃ à repertis traditisq; literis iocum fuisse uersum ad stigmata. Nã Samii simul & accipiebãt, & tradebant infames notas. Nicanor Alexandrinus grãmaticus populari ioco dictus est stigmaticus, q̃ de scripturæ distinctiunculis, quas Græci στιγμὰς appellant, curiose scripserit.

Samii mores. XV

Σαμιακὸς τρόπος, id est, Samii mores. Quidam referunt ad calumniandi uitium, quòd, ut dictum est, Samii notas & inurerent aliis, & paterentur ab aliis. Alii malunt referre ad nouam nauigii speciem, quam apud illos reperit Polycrates tyrannus. Itaq; quadrabit in eos, qui suos quosdam habent mores à cæterorum moribus dissidentes.

λακκόπλουτοι. XVI

Calliæ barbarus quispiã clã indicauit magnã auri uim in puteũ quendã coniectã. Is & occidit indicẽ, ne ꝓderet, & aurũ sustulit. Vbi res inotuit, in comœdiarũ iocũ uersa est, ut qui malis artibus subito ditescerent, λακκόπλουτοι dicerent. Refert Plutarchus in uita Aristidis. Attigit & Hesychius.

Abydus, Abydenus. XVII

Abydenorum mores in prouerbium abierunt. Nã Abydeni dicti sunt Sycophantæ, seu molles & effœminati. Meminit adagii Pausanias & Suidas, quorũ hic ostendit etiã res nihili nugasq; meras Abydũ dici, queadmodum de Tricis & Apinis alibi retulimus: opinor quòd id temporis frigeret Abydus ob uetustatem. Vnde Sinopen meretricem Abydum uulgo dictam indicat Athenæus lib. xiii. quòd iam anus à nemine adiretur. Hesychius indicat quempiã apud poetã quendã ἀβυδοκόμην dictum, quod de sycophantia sese uenditabat. Suidas, ni fallor, alicubi citat ex Aristophane. Zenodotus sic effert ꝓuerbium ἄβυδος πόλις, id est, Abydus ciuitas. Stephanus indicat prouerbium dictum ab Abydenis Milesiis. Nam hinc profecta est Abydus Hellespontica. Verum hæc propius attinent ad prouerbium quod ante retulimus, Ne temere Abydum.

ἀθερίζειν. XVIII

Græcis ἀθερίζεται quod reiicitur ac nihili fit. Translatum à summis ordei spicis, quæ ceu cuspides habẽt, quæ nulli sunt usui, sed inter metendum pereunt. Eas Græci uocant Atheras. Sic ex Galeno annotauit uir ille diuinus Hermolaus Barbarus. Sunt qui putent spicas inutiles ac reiculas dici Athericas, q̃ à messoribus ac triturantibus negligantur.

Manuari. XIX

Sicut fures multis artibus instructi sunt, ita studiũ illorũ uariis nominibus appellabatur, uelut inuolare

& manticulari. pro eodem Laberius citāte Nonio Marcello dixit, Manuari. nec dubium quin ea uox ioco populari fuerit iactata, quemadmodum & hodie, quoniam furandi uerbum nimis odiosum est, mitiore uerbo dicunt, digitauit, siquid furto sublatum uolunt intelligi, simul ut effugiant actionem iniuriarum. Quid ais? Appellas me furem? Nequaquam, sed manuatorem. Huiusmodi uoces obsoletæ non carent gratia, si in loco adhibeantur nec sine προεπιπλήξει, ut prisci loquebantur, aut ut uetere uerbo utar.

Ad Coronidem usq;. XX

Μέχρι τῆς κορωνίδος, id est, Vsq; ad Coronidem, cū extremum finem rei cuiuspiam significamus. A nauibus translatū putant literatores, quibus aliquid rostri speciem gerēs solet addi. Nā Corone Græcis cornicē sonat, coronis cornicula. Apud Homerū usurpatᷓ κορώνη, p annulo, aut siquid aliud apponitᷓ ostio. Idē uelut ornamenti gratia perfectis omnibus additur. Vnde Eusthathius indicat læt uni rerum finem χρυσέην κορώνην prouerbio dici solere. Plutarchus in lib. de fortuna Alexādri refert Philoxenū à Dionysio coniectum in latomias, id erat nomē teterrimo carceri, quod tragœdiam quam illi castigandam tradiderit, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος περιγράψειν, uidelicet circunducta linea significans totam esse dispungendam. Idē aduersus Stoicos, ἐκ προθύρου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος, id est, ab ingressu & initio usq; ad coronidē. Iucundius erit, quoties trāsfertur ad animum, ueluti siquis studiorum coronidē dicat, aut moneat, ut egregiis cœptis auream addat coronidem: aut uitæ laudabiliter actæ iubeat auream imponi coronidē, hoc est mortē piā. Quanq; coronis dicitur interdū quod accedit absoluto operi, ut Martialis, Multaq; coronide longus. qualia sunt in conuiuiis, quæ Græci uocant ἐπιδορπίσματα, siue μεταδόρπια, quod cœnis addantᷓ. Latini, ni fallor, bellaria uocant. Cuius uocis eadē fuerit gratia, si ad res animi transferatᷓ, uelut ad accessionē quæstioni ppositæ additam, aut aliud simile. Postremo grāmatici quoties persona actoris eodē metri genere finit quo cœperat, Coronidem uocant: eamq; notant ueluti rostri figuram exprimētibus lineis. Attigeramus hoc prouerbiū, in eo quod est, A capite usq; ad calcem, sed tribus duntaxat uerbis.

Sine ut incolumis redeat. XXI

Habet prouerbii speciem, quod est apud Theocritum in hodœporis,

εἴπ' ἄγε τί πιλέγεις, καὶ τὸν ξένον εἰς πόλιν ὧδ' ἐς ζωὸν ἄφες. id est,
Dic age siquid dicis, & hospes ut unde profectus, Viuus eò redeat, permittito.

Sic & hodie dicimus iis, qui uerbis minacibus & conuiciis ferociunt. Eia, sine hominem uiuere. Verba sunt Laconis ad Comatam, qui de se arroganter in alterum contumeliose fuerat locutus. Tametsi locum uarie interpretatur scholiastes.

E uestigio. XXII

Non ignotū est latinis è uestigio fieri, quod citrà morā ac ptinus fit, quod prisci dicebāt extēplo. Eadem figura reperitur & apud Græcos ἐκ ποδὸς pro ilico, uelut in Theocriti uerno itinere:

ὅς ἐκ ποδὸς ἄνυε κράναν. id est, Qui tum protinus extruxit fontem.

De ἐκ ποδὸς, quod significat ab imis, uelut à pedibus usq; ad caput, dictum est alibi.

Quisquis tarde uenit ad cœnam. XXIII

Theocriti scholiastes indicat hos senarios prouerbio fuisse iactatos,

Ὅστις κληθεὶς ὀψὲ ἐπὶ δεῖπνον ἔρχεται, Quisquis uocatus tardus ad cœnam uenit,
Ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς. id est, Aut claudus est, aut non dat ille symbolas.

Theocritus sic habet,

Ἢ μετὰ δαῖτα κλητὸς ἐπείγεαι. id est, An quoquam ad cœnam properas conuiua uocatus?

Et addit, eos qui uocati sunt celerius ire, qui nō uocati tardius. Etenim qui uocatus se uenturum promisit, inciuile putat, si cōuiuatori sit in mora. Qui nō uocatus uenit, uel pudore tardior est, uel quod exclusus spe alterius conuiuii. Ita qui symbolum dedit, properat ne multetur damno, si post tempus uenerit. Qui non dedit, huius rei securus, ut lubet ambulat.

Gargara bonorum. XXIIII

Innumerabilem hominum rerum'ue uim prisci gargara dicebant, ficta ni fallor uoce, à strepitu quem facit hominum congregatorum multitudo, aut rerum effusarum copia. Aristomenes ἐν βοηθοῖς apud Suidam & Aristophanis interpretem.

Ἔνδον γάρ ἡμῖν γάργαρα. id est, Nobis enim intus gargara.

Citatᷓ & Tragicus quispiā, Sophron opinor, qui scripserit, χρημάτων τε γάργαρα. id est, Pecuniarū gargara. Vnde & γαργαίρω uerbum, quod significat perstrepo præ multitudine. Vt Cratinus.

Ἀνδρῶν ἀρίστων πᾶσα γαργαίρει πόλις. id est, Vrbs uniuersa hæc optimis strepit uiris.

Rursus ex fabula cui titulus λῆμναι. citatur hic uersiculus,

Ἀνδρῶν ἐπακτῶν πᾶσα γάργαιρ' ἐστία. id est, Viris adactis tota perstrepit domus.

Cæterum quod est apud Homerum, κάρκαιρε δὲ γαῖα πόδεσσι. id est, Pedibus quoq; terra strepebat

mutata literula κάρκαιρε dictū pro γάργαιρε. Denicp cancros existimant dictos γαργαροὺς ob pedum multitudinem. Macrobius libro Saturnalium.v.docet Gargara mōtem esse, & eiusdem noīs oppidū monti subiectū in Mysia ut apparet, quæ frugum est feracissima, ut hinc factum sit, ut qui imensam rerum copiam significare uellet, gargara nominaret. Exempla citat ex Alcæo, Aristomene, quæ scriptorum inscitia desiderantur. Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσι, risus causa duas uoces coniunxit immēsam multitudinem significantes ἀλλ' ἀθλιωτάτων ψαμμακοσιογάργαρα. Siquidem ψαμμακόσια dicunt Græci quæ uel æquant harenarum numerum, ad eam formam qua dicunt τριακόσια & ἑξακόσια. Alexis apud Athenæum libro sexto.

ἐβόα κεκραγὼς τὸν οἰκέτην — Famulum intonabat euocans
ἕν' ὄντα καὶ μόνον, ὀνόμασιν δὲ χρώμενον — Vnum atq solum, cæterum uocabulis
ψαμμακοσίοις, id est, — Vtens ad id innumeris.

Loquitur de paupere ostentatore diuitiarum, qui, cum non haberet nisi unum famulum, tamen pro foribus euocabat eundem uariis nominibus, ut hospites crederent plurimos esse domi. Et huius compositæ uocis meminit Macrobius loco quem modo indicauimus.

Onobatis. XXV

Apud Cumanos mulier in adulterio deprehensa ducebať in forū, ut illic lapidi insistens omnibus esset cōspicua. Deinde impositam asino, atq ita per totam ciuitatem circunductam, reducebant ad lapidē, ut ibi rursus esset omnibus spectaculo. His actis habebať infamis per omnem uitā, & ignominiæ gratia ὀνόβατις dicebať, quòd asinū equitasset. Lapis autē nefastus ac detestabilis habebať in quo steterat mulier. Quadrabit in quamuis prostitutæ famæ. Asinus apud Cumanos erat iocus puerbialis, qua de re nobis dictum est aliâs. Illud hic annotandum, quomodo decreuerit legum seueritas. Apud Hebræos adultera lapidabať. Apud Romanos aliquando minitabať lex Iulia. Apud Cumanos summa ignominia supplicii loco erat. Nūc apud Christianos ludus est adulteriū, apud quos tamen matrimonium est sacramentū, Quid superest, nisi ut præmia decernantur iis qui multorū uxores constuprarunt. Olim incestæ prophanæ uiuæ defodiebanť. Nunc uiolare uirginem Christo dicatam, pietas est, Verum quod ad prouerbium attinet, refertur à Plutarcho in problematis.

Monophagi. XXVI

Μονοφάγοι dici poterūt sordidi & inhospitales, qui neminē inuitant ad conuiuiū. Aeginensiū, qui ad bellum Troianū profecti fuerant, multi perierant in pugna, plures tempestas absorpserat. Paucos igitur qui domū incolumes redierunt, cū recepissent cognati, uidentes reliquos ciues ob desiderium suorū in luctu ac mœrore uersari, nō arbitrati sunt conuenire, ut uel palàm lætitiam suam declararēt, uel diis ob illorū salutē rem diuinam facerent: sed suos quisq quos incolumes receperant, domi clam, cōuiuiis & gratulationibus excipiebant, ipsi ministrantes patribus, cognatis, fratribus, ac necessariis, neminē alienū admittentes. Hoc imitātes Aeginetæ, cum Neptuno sacrificant, dies sedecim gestantes Thiasos, quos uocant, clam apud sese cōuiuia celebrant, neq seruorū quisquam adesse siniť. Mox Veneri sacrificantes festū soluunt. Itaq qui sic sacrificabant, μονοφάγοι dicebantur.

Eamus Athenas. XXVII

Ἴωμεν εἰς Ἀθήνας. Eamus Athenas. Plutarchus in uita Thesei refert Athenieñses Minois uiolentia, simulq rerum inopia afflictos, iniisse fœdus cum illo, his quidem conditionibus, ut quotānnis in Cretam mitterent septem pueros, ac totidem puellas, quos quidam existimant à Minotauro solitos interimi. Aristoteles dissentit, sed cum uetusti cuiusdā uoti religione tenerentur Cretenses, illas hominum primitias mittebāt in Delphos: quibus eo proficiscentibus, adiunxerunt sese multi Cretēsium filii. Cæterū cum illic ob terræ sterilitatem ægre sibi pararent uictum, uenerunt in eam Italiæ partem, quæ quōdam Iapygia dicta est. Hinc in Thraciā profecti, Bottiæi dicti sunt. Vnde uirgines Bottiæorum sacrificio quodam absoluto, canere solent, Eamus Athenas, his uerbis testificantes desiderium patriæ quondam relictæ. Huius sententiæ citat autorem Aristotelem in repub. Bottiæorum. Licebit uti, siquando nos melioris fortunæ relictæ pœnitebit.

Abderitica mens. XXVIII

Abderitæ in stuporis insaniæq fabulam abiere, quod perspicuūm est ex epigrammate Martialis libro.x. de eo, qui damnatus in theatro repræsentauit Mutium Scæuolam, ac manum imposuit igni, sed iussus, sed acrioribus paratis suppliciis, ni faceret.

Si patiens fortisq tibi durusq uidetur,
Abderitanæ pectora plebis habes.

De Bœotis & Batauis aliâs nobis dictū est. Abderitanis autē natura peculiarē fuisse mentis stuporē indicat M. Tullius in libris de natura deorū. Et Plinius lib.xxv. cap.viii. docet huic urbi uicina esse pascua, in quibus equi pasti inflāmanť rabie, quēadmodum apud Potniā asini. Est autem in Thracia, cōdita dictaq ab Abdera sorore Diomedis, patria Democriti physici, iuxta Pōponiū Melā. Stephanus

ciuitaté dictam autumat ab Abderito filio Erimi, Herculi adamato, quem Diomedis equi dilacerant.

Maritimi mores. XXIX

Non abest à prouerbii specie, quod Plautus in Cistellaria dixit, Maritimos mores, pro uariis & inconstantibus, quales ferè sunt amantium, qui cum ferantur impotentibus cupiditatibus, tamen sibi non constant. Queritur apud Comicum adolescens de amore mentem in uarios affectus rapiéte. Ita, inquit, mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet iam id continuo. Ita me amor lapsum animi ludificat. fugat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat non dat, deludit. Modo quod suasit, dissuadet: quod dissuasit, id ostentat. Maritimis moribus mecum experitur. Quemadmodum autě mare nunquam conquiescit, & subinde mutat faciem: ita ferunt homines maritimos nonnihil ex maris ingenio referre. De Euripo dictum est nobis aliâs.

Pecuniæ pedibus compensantur. XXX

Inter Catonis dicta, quæ prouerbiorum uice celebrantur, refertur & illud, Pecuniam pedibus compensari, quod tamen in libris eius uiri nondum reperi: sed fieri potest, ut hoc M. Tullius ioco dixerit. Nec dissimile ueri est multas Catonis sententias fuisse celebres, quas ille dixit tantum, non scripsit. Ciceronis ex oratione pro L. Flacco uerba subscribam, Si te Crassi agri delectabant, hic alicubi in Crustumino aut in Capenati paruisses. Verum esto, Catonis est dictum, pedibus compensari pecuniam, longe omnino à Tiberi ad Caicum &c. Sententiam autem hanc esse arbitror, si lõgius absit fundus plus impendiorum esse domino, & minus ad eum redire lucri. Id damni sarcitur pedibus domini, si nõ grauetur subinde fundum inuisere.

Ne incalceatus in montes. XXXI

Theocritus ἐν νομεῦσι,

Εἰς ὄρος οὐχ' ἕρπειν καὶ ἀνάλιπος ἔρχεο Βάττε. Batte caue pedibus nudis perrepere montem,

Ἐν γὰρ ὄρει ῥάμνοι τε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι. i. Quippe rubis, tribolisq; uiret mons undiq; densus.

Qui suscipit uitæ genus, armet sese aduersus occursura incommoda, ne pœniteat suscepti.

Non incedis per ignem. XXXII

οὐ γὰρ ἐδὶ πυρὸς βέβηκας. Non incedis per ignem. Theocritus in hodœporis,

Μὴ σπεῦδ' οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεο. id est, Ne propera, neq; enim igne calescis.

Scholiastes indicat subesse prouerbium, quo significabant aliquem plus satis festinare. Nam pastor, ut erat, protinus uolebat canendi certamen inire. Alter non probans tãtam celeritatem, prouocat ad locum commodiorem. Properant enim, qui per ignem incedunt, & celeritas reddit elementum innoxium: quemadmodum non læditur, qui manum per mediam flammam mittit, aut prunam ardentem subito manu correptam abiicit. Qui uersatur in re periculosa, dicitur & ipse per ignem incedere. De quo prius nobis dictum est.

Calamoboas. XXXIII

Antipater cum nec uellet, nec posset congredi cõminus cum Carneade, qui magna uehementia inuehebatur in Stoicos, semet ad scribendum uertit, multosq; libros edidit maledicos & ineptos, in quibus passim contradicebat Carneadi. Hinc uulgo cognomen adeptus est καλαμοβόαν, quod non lingua, sed calamo uociferaretur. Meminit Plutarchus in libello περὶ τῆς ἀδολεσχίας.

Atridæ non soli amant.x.

Non soli Atridæ amant uxores. XXXIIII

Quoties significabimus suam cuiq; dolere iniuriam, contumeliam aut damnum, nec oportere quéquã impune lædi, conueniet Homericus ille uersus ex Iliados I.

Ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι. id est,

Num solis hominum Atridis affectus amorq; Vxorum est?

Eum Sextus Cœlius, citante Vlpiano, ceu uulgo iactatum adfert lib. pádect. xliiii. Titulo ad legem Iuliam de adulteriis, lege, Si uxor. Vergilius imitatus est libro Aeneidos. ix.

Nec solos tangit Atridas Iste dolor.

Auris Batana. XXXV

Quemadmodum Græci dicunt, βοιώτιον οὖς, id est, Bœoticam aurem, pro pingui, crassaq;, itidé Martialis Epigrammatum lib. sexto, Batauam aurem dixit agrestem, inelegantem, tetricamq;.

Tu'ne es, tu'ne ait, ille Martialis,
Cuius nequitias iocosq; nouit,
Aurem qui modo non habet Batauam.

Sic enim legit Domitius Calderinus, quanquam nonnulli mutarant, pro Batauam, seueram. Erãt Batauí Germaniæ populi, Cathorum pars, qui domestica seditione pulsi, extrema Galliæ oræ uacua cultoribus, simulq; insulam inter uada sitam occupauere: quam mare Oceanũ à fronte, Rhenus amnis tergũ ac latera circumluit. Gẽs tũ bello ualida, ut quæ Germanicis bellis esset exercitatissima, tũ opibus pollens, quòd Romana militia nõ exhauriret: quãdoqdé erat his cũ ĩperio societas, ut uiros

tantum armaq; ministrarent: quemadmodum copiosius prodidit Cornelius Tacitus lib. xx. Conuenit inter plerosq; doctos, nec id refragantibus cõiecturis, eam insulam, cuius meminit Tacitus, esse quã nunc Hollandiam uocant, terram mihi semper & celebrãdam, & uenerandam, ut cui uitæ huius initium debeã. Atq; utinam illi nos tam possimus honestamento uicissim esse, q̃ illa nobis non est pœnitenda. Nam quòd Martialis eam gentem rusticitatis insimulat, quòd eãdem Lucanus trucem uocat: aut nihil ad nos pertinet, aut etiam laudi uertendum arbitror utrũq;. Siquidẽ quæ gens nõ aliquãdo fuit rudior? Aut quando Romana gens laudatior, q̃ cum præter agriculturam, & militiam, nihil artium nosset? Quòd si quæ quondam in Batauos dicta sunt, contendet aliquis ad huius temporis rationem pertinere, quæ maior laus Hollandiæ meæ poterit tribui, q̃ si dicatur à Martialis iocis abhorrere, quos etiam ipse nequitias appellat? Vtinamq; Christianis uel omnibus aures essent Batauæ, quo pestilentes eius poetæ facetias, aut non admitterent, aut certe his non caperentur. Quòd siquis id rusticitatem uocare uelit, nos conuicium haud illibẽter agnoscimus, uidelicet cum integris Lacedæmoniis, cum priscis illis Sabinis, cum laudatissimis Catonibus commune. Lucanus autem, opinor, ita truces appellat Batauos, ut Vergilius acrem Romanum. Alioqui si mores domesticos spectes, non alia gens est ad humanitatem, ad benignitatem propensior: cuiq; minus adsit uel feritatis, uel truculẽtiæ. Ingenium simplex, & ab insidiis, omniq; fuco alienum, nullis grauibus obnoxium uitiis, tãtum ad uoluptatem, præcipue conuiuiorum aliquanto deditius. Cuius rei causam esse puto, mirã rerum omnium exuberantiam quibus uoluptatis studium irritari solet: idq; partim ob commoditatem importationum, quod nõ solum occupat duo nobilissimorum fluminum ostia, Mosæ, Rhenĩq;, uerumetiã quod aliquanta sui parte Oceano alluitur: partim ob natiuam regionis ubertatem, ut quæ passim nauigabilibus, ac piscosis interluatur fluuiis, pascuis uberrimis abundet. Ad hæc auium infinitam copiã paludes, saltusq; suppeditant. Proinde negant aliam inueniri regionem, quæ simili spatio, tantum oppidorum contineat, mediocri quidem magnitudine, sed incredibili politia. In domesticæ supellectilis nitore, palmam uni concedunt Hollandiæ negociatores, quibus pleraq; pars orbis est peragrata. Mediocriter eruditorum, nusquam gentium frequentior numerus. Ad exquisitam eruditionem, præsertim antiquã, quo non perinde multi perueniant, aut uitæ luxus in causa est, aut quòd apud illos plus honoris habetur egregiæ morum integritati, q̃ egregiæ doctrinæ. Nam ingenium non esse negatum illis plurimis constat argumentis, quanquam mihi sanè quam mediocre contigit, ne dicam exiguum, ut & cætera pleraq;.

κρουνοχυτρολήραιον. XXXVI

Hominẽ stulte nugacem Græci uocabant κρουνοχυτρολήραιον, uoce ridicule cõposita, à κρουνὸς quæ proprie dicit̃ aqua impetu scatẽs, & χύτρα olla, & ληρεῖν, quod est nugari. Ollas autem stupidos appellamus. Refert à Suida. Extat apud Aristophanem in Equitibus, quo dicto notasse uidet̃ homines immodice nugaces. Nam & λήρους quidam fontes dici putant παρὰ τὸ λίαν ῥεῖν. Indicat hoc Vlpianus enarrans tertiã Demosthenis Olynthiacam. Alibi retulimus prouerbium, Lusciniæ nugis insidẽtes ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι. Sed post comperi λέσχας Græcis dici nõnunq̃ sedilia quædã publica in quibus Athenienses ociosi complures pariter sedebant, quibuslibet de rebus inter se nugantes, Qualia sunt hemicyclia. In testimonium proferunt hoc carmen ex Homero,

οὐχ ἐθέλεις εὕδειν χαλκήϊον ἐς δόμον ἐλθὼν ἤπου ἐς λέσχην. Hæc sedilia fuisse Apollini consecrata scripsit Cleanthes. Quidam eum deum appellant λέσχην ὄριον.

Fabarum arrosor. XXXVII

Κυαμοτρὼξ, id est, Fabarum arrosor dicebatur, qui in creandis magistratibus uẽdebat sua suffragia, eoq; quæstus gratia sedulo uersabatur in comitiis, Quod utinam hodie non fieret, in creãdis summis ecclesiæ proceribus, & orbis monarcha. Tunc à populo cõuicio notati sunt, qui magistratulum ambienti fauebãt accepta pecunia. Nunc palàm donant̃ ingentia præmia, qui suffragantur in creando summo põtifice & Cæsare. Quin & ipsi principes quidam simpliciter uendunt magistratus, & miramur collabi ciuitatum disciplinam. Priusquam repertus est usus calculorum, quos Græci ψήφους appellant, suffragia nigris & albis fabis ferebantur. Vndè fabis uictitare dicebantur, quibus hinc erat quæstus. Suidas citat ienarium, sed ut ferè solet, tacito autoris nomine,

κρινεῖ δὲ τούτους οὐ κυαμοτρὼξ ἀττικός. id est, Hos iudicabit non fabæ esor Atticus.

Prouerbii meminit & Hesychius, indicans hunc morem fuisse apud Aetolos, ut cui alba faba obtigisset, is magistratum susciperet. Vnde ferre suffragia, siue sortiri, κυαμεύειν appellabant, & iudicem κυαμοβόλον. nam & in iudiciis quibusdam non uoce, sed calculis ferebantur sententiæ. Manet in hodiernum usque diem mos, ut in Epiphaniis rex cõuiuii faba deligatur. Extat autem & apud Aristophanem in Equitibus.

νῷν γάρ ἐστι δεσπότης ἄγροικος ὀργὴν, κυαμοτρὼξ, id est,

Nobis agresti est dominus ira, qui fabas Arrodit.

Dici poterit & in tenuem parcumq́. Nam hinc sumpta est metaphora in magistratus affectatores, aut ex suffragiis suis uenantes quæstum.

Manci pera. XXXVIII

Narrát locum fuisse uicinum Hymeto, cui nomen fuerit κυλλοῦ πήρα, id est, claudi mantica. in eo fuisse templum simulq́; fonté, unde fœminæ steriles bibebant, & fiebant fœcundæ. Suidas indicat & cópo site dici κυλλοπήραν, admonés esse puerbiú in eos qui artificio uim admouét naturæ. Hesychius osté dit Aristophanem in Cétauro, lupanar appellasse κυλλοῦ πήραν, quòd huius nóis locus decliuis sit ac præceps. Côueniet in illos, qui bulbis aliis ue medicaméntis irritant libidinem. Quidam elleboro suc currunt ingenio, & quibusdam medicaminibus memoriæ.

Vndarum in ulnis. XXXIX

Suidas refert hunc Senarium ex Aristophane,

καὶ ταῦτ᾽ ἔχοντες κυμάτων ἐν ἀγκάλαις. id est, Atq; id quidem cum essent in ulnis fluctuum.

In ulnis undarum esse dicebant, qui in summis rerum difficultatibus uersabant. Neq; enim suauiter iactát maris undæ, quos amplexæ fuerint. Allusum est ad nutrices quæ pueros in ulnis circumferút, & agitatione mouent, ut fiant uegetiores, quod ipsum infantibus natura gratum est, somnosq́; conci liat. Verum alia est fluctuum iactatio.

Fluctus mutus. XL

κῦμα κωφόν, i. Fluctú mutú appellabát, qui nódum edebat fragoré, sed iá incipiebat intumescere. Primú enim tacitis undis insurgit mare, mox exasperata tépestate, pcul fremit ac resonat. Dici potest de bili hóis quæ nódum erupit in côuiciú, sed tacite inardescit. Veluti si dicas, Cede κύματι κωφῷ, desine cô tendere, ne disputatio exeat in rixam. Aut obsiste κύματι κωφῷ, reprime iram efferuescentem.

Caricum uinum. XLI

Καρικὸς οἶνος, Suidas índicat fuisse puerbiú de uino, ut opinor, tenui, quod non adferret hilaritaté, qualis erat Carica musa de qua dictú est alias. Quicquid enim uile, lugubre, molestú, aut querulú, Caricú di cebat. Sed haud scio an apud Suidá p οἶμος scriptú sit οἶνος, nisi quod Hesychius nescio quid attingit de Carica uite, uelut inculta & incôposita. Nam genus hoc militare, negligit agricolationem.

Οἰόλυκος. XLII

Herodotus in Melpomene, hoc est libro quarto refert, cú Theres quidá adornaret longinquá nauigatio né, ac filius ipsius adolescés negaret se futurum eius nauigationis comité, τοιγαροῦν ἔφη σε ἐγὼ καταλείψω οἶν ἐν λύκοισι. i. Itaq; relinquá eú inquit, ouem inter lupos. Ex eo dicto nomen inditum est adole scentulo οἰόλυκος, uoce composita ex oue & lupo. Dici poterit in hominem desertum ac destitutum auxilio. Quòd siquis negabit hoc esse prouerbium, patiatur appendicem esse eius quod alibi retuli mus, Ouë lupo commisisti. Nam prouerbiale est ab hac historia natum prouerbium.

Ναικιασοραδίειν. XLIII

Ναικιασοραδίειν dicebant qui studio quippiá eleuarét. Alii putát ναικιασορεῖς dici solitú ei, qui cú uideret cô fiteri, nó côfitebat, perplexis uerbis occultans mendaciú, quod ferè solét hæretici in discrimen addu cti. Vox côposita uidet à ναὶ quod est adfirmátis, & κίσσα pica, & ῥέω quod est fluo, quod inuoluta lo quacitate negét, quod affirmare uidentur, rursus affirmét quod negant. Meminit Hesychius.

Cui nullum negocium erat, Harmenen muro cinxit. XLIIII

Strabo libro geographiæ .xii. refert huiusmodi prouerbium.

ὅτῳ ἔργον οὐδὲν εἶχεν Ἁρμένην ἐτείχισεν id est, Qui negoci nil habebat, Harmenæ murum addidit.

Est enim trochaicus tetrameter. Tradit aút Harmené uicú esse Sinopensiú, portú habenté. Cuius me minit & Stephanus, sitú ídicás in Paphlagonia, & à nónullis dictá Ἁρμένιον, quod hic sanè carminis ra tio nó patit, Neuter indicat originé aut sensum adagii. Coniectare licet uicú fuisse frigidú, qué aliquis cinxerit muro ut fieret oppidulum æque frigidú. Non enim dixit ἔκτισεν, quod interpres uidet som niasse qui uertit construxit, sed ἐτείχισεν, hoc est muro cinxit.

Nec animans nec inanime. XLV

Prouerbiali figura dictú est apud Platoné lib. de legibus viii. πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων, id est, Oium & animantiú & inanimorum, cú nihil oíno significamus excipiédum. Simili figura dicimus, Iuue numq́; senumq́;, & bipedú ac quadrupedú nequissimus. Ité nec diis nec hominibus placet, Nec uiuis parcit, nec mortuis. Locum Platonis citauimus integrú in puerbio συναμοχεῖν.

In idem conspirare. XLVI

Εἰς ταὐτὸν ξυμφῦσαι, id est, In unú coalescere. Plato de legib. iiii. τὸ δὲ συμπνεῦσαι καὶ καθάπερ ἵππων ζεῦγος, κατὰ ἕνα εἰς ταὐτὸν, τὸ λεγόμενον, ξυμφῦσαι χρόνου πολλοῦ καὶ παγχάλεπον, id est, Cæterum côspi rare, ac uelut equitú iugú, singulos in idé, ut dici solet, coalescere, multo eget tépore, estq́; perdiffici le. Interpres ξυμφῦσαι uertit, unú & idé efflare, cú magis uideat dictum à φύω nascor. Itaq; mihi ma gis arrisit coalescédi uerbú. Quanquam huius rei iudicium doctis defero. Si iungas duos equos inter se ignotos,

se ignotos, nõ ferunt sese. Tandem assuetudine diutina, posteaq̃ uterq; alterius halitui assueuerit, concordes sunt. Itaq; pariter anhelasse sub eodem iugo gignit concordiam. Et Vergilius ait,
Vdoq; docent inolescere libro.

Hic telam texuit, ille diduxit. XLVII

Apud Iulium Pollucem lib. vii. cap. x. refertur senarius suppresso autoris nomine, ni forsitan Nicophanes est in Pandora. ὁ δ᾽ ἐξυφαίνει ἱστούς, ὁ δὲ διάζεται.
Quanquam legẽdum arbitror, ὁ μὲν ἐξυφαίνει ἱστὸν, ὁ δὲ διάζεται, siue quod probabilius est, διάζετο, nam uocem ἱστοὺς etiam metri ratio respuit. Iam si nobis textor quispiam græcus exponeret quid sit διάζεσθαι, quod ut indicat Pollux, Attici dicebant, προσφορεῖσθαι non esset difficile prouerbii sensum enarrare. Nam Suidas tantum habet διάζομαι τὸν στήμονα. Hesychius paululum lucis addiderat, dicẽs διάζετο, διεσχίζετο, si διάζετο ueniret à themate διάζομαι. Quod si διάζεσθαι, est stamini quod superest addere, sensus erit, Alter orsus est, alter perfecit.

Σκιαμαχεῖν. XLVIII

Olim qui inaniter laborabãt σκιαμαχεῖν dicebant, hoc est cum umbra pugnare. Plato lib. de legibus. viii. καὶ ἔτι πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων ἀπορήσαντές ποτε, ἐρημίᾳ συγγυμναστῶν, ἆρα γε οὐκ ἐτολμήσαιμεν ἂν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, σκιαμαχεῖν ὄντως; Ad hæc, siquãdo oĩbus & aiatis & inanimis destituti, nullũ hẽremus cõcertatorẽ, num sustinebimus ipsi cõtra nos ipsos, uere umbraticã exercere pugnã? Idem in apologia Socratis. ἀλλ᾽ ἀνάγκη ἀτεχνῶς ὥσπερ σκιαμαχεῖν ἀπολογούμενόν τε, καὶ ἐλέγχειν μηδενὸς ἀποκρινομένου, id est, Sed necesse est oĩno, ut cum umbra pugnem, simul & defendens & accusans, cũ nemo responderit. Idem de repub. lib. vii. ἀλλ᾽ οὐχ ὥσπερ νῦν αἱ πολλαὶ, ὑπὸ σκιαμαχούντων τε πρὸς ἀλλήλους καὶ στασιαζόντων περὶ τοῦ ἄρχειν, οἰκοῦνται. id est, Non per somnium, ut nunc complures ciuitates, ab iis, qui cum umbra pugnant, ac de principatu seditiones excitant habitãtur. Huc fortasse pertinet quod scribit Florus epitome in librum Titi Liuii. xlix. Cum enim Scipio rem in Africa fortiter gereret, Cato in senatu reliquos, qui militarent in Africa umbris militare dicebat, Scipionẽ uigore. Iulius libro sexto indicat eos qui molliter ac delitiose uiuerent, σκιατροφίας appellari solitos, uelut educatos in umbra, & ob hoc impatiẽtes pulueris atq; solis, & σκιατροφεῖσθαι, qui uoluptatibus effœminantur. Nam luxus & libido lucifugæ sunt, amant tenebras & secretum. Porrò ludus umbraticæ pugnæ durat etiam hodie non illepidus. Hunc qui exercet pro utroq; respondet, & pro se, & pro umbra Hoc admonere uisum, quo magis liqueat quod ex apologia citauimus. Meminit & Lucianus in sectis. Vide prouerbium cum Laruis luctari.

Per fluuium traducere. XLIX

Διαβιβάζειν τὸν ποταμὸν, id est, Transmittere per flumen dicebantur, qui difficultatem explicabant rei, quam ineruditiores aut inualidiores explicare non poterant. Translatũ à torrentibus aut fluuiis profundioribus, quàm ut cuiuis tutum sit traiicere. Itaq; qui sunt robustiores atq; exercitatiores, pueros, mulieres, aut alioqui imbecilles susceptos in humeros transmittunt. Plato libro de legi. x. ἐγὼ σφᾶς ὥσπερ νῦν δὴ δεξάμενος διαβιβῶ τὸν ποταμὸν, id est, Ego uos quemadmodum modo feci, susceptos, ultra fluuium transferam. Verba sunt hospitis Atheniensis, qui disputationem tradit Cliniæ & Megillo, pollicens se adfuturum, siquid hæserint.

Gangamon. L

Iulius Pollux libro. x. cap. xl. docet genus esse retis inuolutis flexibus sinuosum ac perplexum, quod à Græcis dicatur γαγγάμων à γῶ quod est capio, ut indicat etymologicus, putans & γαγγάμην appellari, unde & γαγγαμουλκοὺς dici, qui piscantur hoc retis genere, & γαγγαμεῖς. Aut idem est cũ sagena, aut simillimum. Pollux citat Aeschylum, qui negocium inuolutum & explicatu difficile, γαγγάμωνα dixerit, quemadmodum dicimus nassam. Vnde & uentris locum circa umbilicum γαγγάμωνα dictũ, quod illic appareat circũuolutio quædam neruorum. Fortassis & interior aluus sic appellatur, quòd intestina in sese complicentur, ne mox effluant stercora.

Sacer manipulus. LI

Ἱερὸς λόχος, id est, Sacer manipulus olim dicebat quẽadmodum dicimus sacram ancorã iaciendam, aut rem ad triarios rediisse. Athenæus lib. xiii. declarat apud Thebanos exercitus partem fuisse quam illi ἱερὸν λόχον nominabant, eam constitisse ex amantibus & amatis, & ob id præcipuũ belli robur in his fuisse situm, quòd amor reddat fortissimos ad mortis etiam cõtemptum animans. Vsus erit, siquis dicat rem Christianam hodie à monachis uelut à sacro manipulo pendere.

Postico discedere. LII

Galenus περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων libro secundo εἰ δὲ ἐκ πολλῶν σύγκειται, τῇ κατὰ τὴν παροιμίαν πρὸς ἀσκληπιάδην ἀπεχωρήσαμεν. id est, Si ex pluribus cõstat, postico, quod dici solet, ad Asclepiadem recensuimus siue defecimus. Postico aũt recedere dicit qui furtim abit, aliis insciis sese subducẽs. Sic Horatius, Postico falle clientẽ, quod & hodie non raro faciunt magnates. Idem alia forma dixit,

In Aristippi furtim praecepta relabor. Thomas Linacer uir incomparabili doctrina, κατόπιν uertit per horti posticum. Aedes quibus est adiunctus hortus duas habet ianuas, anticam & posticam. Antica spectat ad publicam uiam, postica ducit ad hortum: per hanc elabebantur, qui clanculum abire cupiebant. Quosdam pudet παλινῳδεῖν, sed dissimulanter transeunt in alienam sententiam, alii per occasionem subducunt se negociis. In hos congruet prouerbium.

Vtres Thylaci. LIII

Ἀσκὸς καὶ θύλακος, id est, Vter & Thylacus dicebatur, qui cibo potuiq; indulgebat. ἀσκὸς enim uter est uinarius, θύλακος uas farinarium. Athenaeus libro undecimo refert hos uersus ex Alexis Hesione, qui dicuntur sub persona Herculis.

ᾔτησε κύλικα, καὶ λαβὼν ἑξῆς πυκνὰς	Calicem poposcit, ac datum, crebro bibens
ἕλκει, καταντλεῖ, κατὰ τὴν παροιμίαν	Trahitq; & hausit, & ut habet prouerbium,
ἀεί ποτ᾽ εὖ μὲν ἀσκὸς εὖ δὲ θύλακος	Semper bene uter, thylacus semper bene est
ἄνθρωπος. id est,	Homo.

Itidem Hora. Si uentri bene, si lateri pedibusq; tuis, quid Diuitiae poterūt regales addere maius? De lurconibus ac uentribus dictum est aliās non semel.

Ignarium dare. LIIII

Seneca libro de beneficiis quarto, refert ut uulgo iactatum, Vt doleat, inquit, tibi, ut postea consideratius loquaris: quod dicere solemus, ignarium dabo. De lapide pyrete sentit, ni fallor, quem alii uiuū, nōnulli ignarium uocant, quòd plurimum habeat ignis, ut attritu digitos adurat, & alioqui ponderosissimus. Itaq; dicebatur ignarium dare, qui suggereret quod dolore quodam reuocaret hominem à peccando: quēadmodum lapis digito additus, uel pondere uel attritu non finit hoiem obliuisci, cuius gratia sumpserat eum. M. Tullius haud absimili forma dixit in Antonium Philippica secunda, Num expectas dum te stimulis fodiam? Haec te si ullam habes partem sensus lacerat, haec cruentat oratio. Terentius: noli fodere latus. Persius, Atq; aliquis cubito stantem ppè tangens, His enim gestibus admonemus, quemadmodum & uellendo aurem, de quo nobis prius dictum est.

Stimulis fodere

In morbo consumat. LV

Seneca libro de beneficiis secūdo, Quingenti, inquit, denarii sunt, illud, quod dici solet, in morbo consumat. Zeno cuidam pmiserat qngentos denarios mutuo, admonitus ab amicis, hoiem esse malae fidei, tñ credidit ob hoc qr pmiserat, & summa erat exilis. Solent igit̄ creditores cū sentiunt nō redditurū creditā pecuniam, nec existimant operaepretium ob tantillum legibus agere, dicere, habeat, consumat in morbo. Qui sermo dubium habet sensum. Potest enim ab amico dici, qui nolit deesse amico quòd impendat si morbus inciderit: potest & ab inimico, qui malo uiro morbum optet.

Vel Megaram usq;. LVI

Manet is sermonis color & hodie, ubi quid significamus magni pretii, nobisq; uehementer expetitū, dicimus, huius rei gratia uel in Indiā usq; pficiscerer. Aut digna res est, cuius gratia uel in Hyberniā usq; nauigetur. Socrates apud Pla. in Phaedro. ἐγὼ γοῦν ἂν ὡς εἴη καὶ δημωφελεῖς εἶεν οἱ λόγοι. ἔγωγ᾽ οὖν οὕτως ἐπιτεθύμηκα ἀκοῦσαι, ὥστ᾽ ἐὰν βαδίζων ποιῇ τὸν περίπατον Μέγαράδε, καὶ κατὰ Ἡρόδικον προσβὰς τῷ τείχει πάλιν ἀπίῃς, οὐ μή σου ἀπολειφθῶ. id est, Nam pfecto festiui & in publicum utiles fuerint sermones. Mihi sanè tanta cupiditas est audiendi, ut si pedibus uel Megaram usq; ambules, ac mox iuxta morē Herodici, ubi ad moenia accesseris, denuo abscedas, non te sim relicturus. Ambigue dictum est κατὰ Ἡρόδικον. Incertū enim utrū Herodicus quispiā hoc dixerit, an Herodicus aliqs in populi risum abierit, qui cum tantū itineris cōfecisset, uel oblitus aliqd, uel mutata sentētia, à moenibus Megarensibus redierit Athenas, quomodo Phaedria Terentianus à diuerticulo redit in urbē. Vnde hoc ipsum iuxta Herodicū puerbii spēm habet, in hoiem incerti cōsilii, aut qui sero mutat sentētiam, cū deliberādum sit anteq̄ incipias. Simile illi, Dignum propter quod uadimonium deseratur.

Omnem uocem mittere. LVII

Πᾶσαν φωνὴν ἱέναι, id est, Omnem uocem mittere dicebantur qui nihil pmittebant, quo persuaderent. Etenim qui totus est in hoc ut persuadeat, nunc argumētatur, nunc obiurgat, nunc blanditur, nūc pollicetur, nunc minitat̄, καὶ παντοῖος γίγνεται, ut flectat audientē. Plato de legibus decimo, μηδαμῶς ὦ ξένε, ἀλλ᾽ εἴπερ τυγχάνει γε οὖσα καὶ σμικρὰ πειθώ τις τοῖς τοιούτοις, οὐ δεῖ μηδὲ κάμνειν, τόν γε ἄξιον καὶ μικροῦ νομοθέτην, ἀλλὰ πᾶσαν τὸ λεγόμενον, φωνὴν ἱέντα, τῷ παλαιῷ νόμῳ ἐπίκουρον γίγνεσθαι λόγῳ, ὡς εἰσὶ θεοί. id est, Nequaquam ô hospes, sed si forte fuerit uel exigua persuadendi ratio, circa huiusmodi, haudquaquam oportet defatigari, praesertim legum autorem, si modo ullius sit pretii: quin potius, emissa quod dici solet, omni uoce, ueteri legi suppetias ferre debet, docens rationibus esse deos. Idem in Phaedro, τούτου τοι οὕνεκα χρὴ πάντας τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν, id est, Huius itaq; gratia oportet, omnibus rationibus sursum deorsum uersatis, dispicere &c. Sumptum uidet̄ ab incantamentis, in quibus si parū mouent preces, adhibent efficaciores. Id alicubi indicat Plato tametsi

Vocem omnem mittere

locus in præsentia nō succurrit. Indicabitur cum occurrerit. Vide num omnem uocem, dicat omnem contentioné. Solent enim patroni causarum cum magno studio causam agunt uocé intendere. Paulus apostolus ad Galatas cap. 4. cum ait, ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, tale quiddam sensisse uidetur. Nam qui nunc obiurgat, nunc blanditur, nunc se prædicat, nunc semet demittit, nunc territat, nunc consolatur, utcunq; postulat eorum utilitas quos perire nō uult, ueluti doctus incantator mutat uocem suam, ut aliquo pacto persuadeat.

Magadari. LVIII

Μαγαδίζειν siue μαγαδεύειν dicebantur olim, qui bilingues essent, eodem ore laudantes ac uituperantes, blandientes & obiurgantes, pudice & obscoene loquentes. De magadide multa disserit Athenæus libro. xiiii. dubitans citharæ'ne genus sit an fistulæ. Quidam eandem putant cum sambuca, nonnulli & cum pectide. Verum hoc nihil ad prouerbium, quando constat organum esse δίφωνον, quod simul emittit geminam uocem, grauem & acutam, harmonia quæ dicitur διὰ πασῶν. Citatur ex Alexandride hic senarius.

Μάγαδιν λαλήσω, μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν, id est, Magnum ac pusillum, proloquar Magadin simul. Ait uetustum esse genus, repertum à Lydis, nomen inditum est à Thrace quodam, cui nomen erat Magdus. Alii putant inuentum esse Sapphûs. Pindarus magadin appellat ψαλμὸν ἀντίφθογγον, qualis est cantio, cum simul cōcinunt uiri & pueri impuberes. Hac de re nōnihil attigimus in prouerbio, Ex eodem ore calidum & frigidum efflare.

Chalcenterus. LIX

Χαλκέντερος olim dicebatur insigniter patiens laborum, atq; indefatigabilis, uelut habens ærea intestina, qualem fabulæ narrant fuisse Talò custodem insulæ Cretæ. Hoc cognomen inditum est Didymo grammatico, ob incredibilem numerum librorum, quos scripsisse dicitur. Eadem de causa Origenes dictus est Adamantinus.

Origanum tueri. LX

Ὀρίγανον βλέπειν, dicebantur qui robur & masculum animum præferebant. Suidas refert hoc carmé ex Aristophane, uti coniicio, licet metro deprauato,

Παρέξω αὐτὸν ἀνδρεῖον τὸ λῆμα, καὶ βλέποντα τ' ὀρίγανον. id est,

Præbebo meipsum animo uirilem, ac tuentem origanum.

Sumptum ab acrimonia herbæ, ut respondeat illis alibi dictis, tueri sinapi aut nasturtium. Quidam cunilam uocant, eius generis, quod Dioscorides appellat heracleoticum. Nam est aliud genus dictum ὀνῖτις, est tertium quod Panaces Heracleum uocant. ita Dioscorides libro tertio, Plinius lib. xx. capite xiiii. tradit, origanum non dissimile pulegio syluestri.

Thurium lema. LXI

Θούριον λῆμα dicebant animum intrepidum & ad bellum paratum. Nam λῆμα genere neutro Græcis sonat, uoluntatem, animum siue propositum, aut dignitatem & autoritatem, uox dicta à λῶ quod est uolo. Nam λῆμμα quod scribiť per geminum μμ. uenit à λείβω siue λαμβάνω, est argumentū quod assumitur ad probationé. Thurion autem dicitur quicquid est uehemens ac bellicum. Vnde Homerus θούριδα ἀλκήν, id est, Thurium robur appellat. Quin & ipse Mars dictus est θοῦρος, à θορεῖν quod est insilire. Suidas citat ex Aristopha. Inuenitur & θούριος λόγος, pro sermone diuinitus afflato ac uehementi, cum quis intrepide cum autoritate loquitur.

Nec elephantus ebiberet. LXII

Οὐδ' ἂν ἐλέφας ἐκπίοι, id est, Ne elephantus quidem ebiberet. De poculo prægrandi, cum elephantus proboscide imensam aquarum uim cum libet, hauriat. Athenæus lib. xi. citat ex Epinico.

Ελέφας ἐλέφαντα περιάγει ξύλον

Χωροῦντα δύο χόας, ὃν οὐδ' ἂν ἐλέφας ἐκπίοι. id est,

Duas choas capientem, ut hunc ne elephas quidem Ebibere possit.

Rhytos autem poculi genus est, specie cornu, quod uidetur eburneum fuisse, impositum imagini elephanti. Subiicit autem, οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ, id est, Nam ne tu quidem quicquā differs ab elephanto, ut esset quadruplex elephanti mentio. Prouerbiū hoc posterius ante retulimus, hoc loco non citato. Porrò choa, mensuræ genus est. Dicetur in librum insulsum ac loquacem, qué ne patientissimus quidem perlegere sustineat.

Κυαθίζειν. LXIII

Qui poculis indulgebant, κυαθίζειν dicebantur quasi dicas cyathissare, quemadmodum cothonizin, de quo nobis prius dictum est. Indicauit & hoc Athenæus. Mihi uidetur potius in eos conuenire, qui parce bibunt, nec sextarios hauriunt, sed cyathis subinde repetitis, tamen inebriantur. Solent enim quidam ita proponere. Quisq; bibet heminam non amplius, & sæpenumero fit ut paulatim incalescente libidine, plus bibant.

Sacer piscis. LXIIII

ἱερὸς ἰχθύς, id est, Sacer piscis dicebatur, cui nemo nocebat, sed sui iuris erat. Suidas indicat esse apud Homerum. Quicquid enim ingens ac præclarum haberi uolebant ueteres, ἱερὸν appellabāt, uelut apud Homerum ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο, id est, sacra uis Alcinoi. Per iocum dici poterit in hoīem prægrādem & in pretio habitum, cum sit stupidus & infans. Meminit & Athenæus.

φελλίνας. LXV

φελλίνας leuis dicitur, quasi dicas suberinus. Nam φέλλος cortex est arboris semper fluitans, qui Latinis dicit Suber. Vnde & φελλεὺς dicit locus asper & petricosus, aptior ad pascēdas capras, q̄ ferēdas fruges, quòd terra ueluti supernatet saxis. Vnde & φελλίζειν dicit, quod fluitat, nec habet radices. Quin & hodie lingua Britanica cōmodum hominē minimeq; difficilem, φελλία uocat. Hanc moꝝ leuitatē Græci uocant εὐήθειαν, quæ uox in uitium sonat. Plato lib. de Repu. iii. εὐλογία ἄρα καὶ εὐαρμοστία καὶ εὐσχημοσύνη καὶ εὐρυθμία, εὐηθείᾳ ἀκολουθεῖ, οὐχ ἣν ἄνοιαν οὖσαν ὑποκοριζόμενοι καλοῦμεν ὡς εὐήθειαν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς, εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν, id est, Ergo sermonis ꝓbitas, morum cōpositio, decus & cōcinnitas sequit εὐήθειαν, nō hanc inquam, quā uitio blandiētes, uocamus eo noīe, quasi sit moꝝ bonitas, cum sit amentia, sed mentē uere moribus bonis pulchrisq; instructam. De his nonnihil attigimus in prouerbio, Subere leuior. De ꝓfundo sulco animi dictum est aliàs.

Methysocottabi. LXVI

Vulgari conuicio μεθυσοκότταβοι dicebantur bene poti, quasi cottabo temulenti. Cottabus enim poculi genus est. Athenæus lib. xv. refert ex nescio quo autore, ex Aristophane ni fallor.

πόρνην δὲ Σιμαίθαν ἰόντες Μεγάραδε	Scortum Simæthan, Megaram abegit ac tulit
νεανίαι κλέπτουσι μεθυσοκότταβοι. id est,	Furto, iuuentus, Cottabis probe uuida.

ἴσον ἴσῳ. LXVII

ἴσον ἴσῳ, id est, Par pari dicebāt, ubi qd ex æquo moderatū significabāt. Sermo ductus à potoribus, q frequēter de æqualitate disputāt, interdū pugnis & ensibus. Sed olim æqualitas erat, ut tantūdē adderet aquæ quātum esset uini. Athenæus lib. xi. ex Aristophanis fabula, cui titulus Philonides, citat,

Τοιγαροῦν ἐμοὶ μὲν ἀρτίως ὁ δεσπότης	Proinde iam nuper meus
διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν θηρικλείων εὔκυκλον ἀσπίδα	In Thericleis mihi uirtutis ergò præstitæ,
ὑπερα φρίζουσαν τρυφῶσαν ἴσον ἴσῳ κεκραμένην	Scutū herus pulchre rotundum, deferēs dono dedit,
προσφέρων ἔδωκεν. id est,	Spuma mundans, delicatum, temperatum par pari.

Ex Stratone comico citat hoc carmen,

ἑρμᾶς ὃν ἕλκουσ' οἱ μὲν ἐκ προχιδίου	Sors quem trahunt alii quidem è prochidio
οἱ δ' ἐκ καδίσκου ἴσον ἴσῳ κεκραμένου. id est,	Alii ex Cadisco temperato par pari.

Primus trochaicus est imperfectus, & hic legēdum arbitror prochoidion, utrūq; uas est uinarium, ἑρμᾶς autē pro sorte ponit, quæ prima ducit, ut aliàs docuimus. Idem eodē libro refert ex Hermippo,

Αὐτοῖς ἐκπιὼν	Quem spiritu uno exhauseram,
πρὸς ἀκρητίσιν ἴσον ἴσῳ κεκραμένον, id est,	Suauissime, contemperatum par pari.

Alibi retulimus par pari, uerū nō est idē ꝓuerbiū. Illud de pensatione dicit, hoc de mistura æquali. Velut utinā natura uitā hominū miscuisset ἴσον ἴσῳ nūc ninuo plus est mali q̄ boni. Hæc autē uerba ἴσον ἴσῳ ponunt uelut absolute, præter rōnem cōstructionis, quēadmodum dicimus ἐξ ἴσου.

Recto pectore. LXVIII

Ammianus Marcellinus lib. xvii. His literis diu libratis, recto pectore, quod dicit, consideratęq; responsum est. Recto pectore dictum est pro eo quod erat ingenue citraq; dissimulationē, ut ueritatis simplex est oratio. Qui ꝓbant quod ꝓbandum est, dānant quod damnādum est, recto pectore loquunt. Qui nihil non probant, aut nihil non damnant, non agunt recto pectore.

Cothonissare. LXIX

κωθωνίζειν siue κωθωνίζεσθαι dicebātur, qui largius biberent, & potationē largiorē κωθωνισμὸν appellabāt. Eam Mnesitheus medicus apud Athenæū lib. xi. putat cōducere ualetudini corpoꝝ, Plato corrigendis moribus, Seneca ingenio, excludunt tamē ebrietatē, nec id nisi raro fieri sinunt. ἀκροκώθωνες, siue ut scripsit quisquis collegit etymologicon ἀκρατοκώθωνες, dicti qui meracius biberēt, quos Hesychius putat dictos ἀκροθώρακας. Ascribit enim μέθυσοι. Verum ex Plutarcho in Symposiacis, & Aristotele in Problematibus apparet ἀκροθώρακας dici, qui nondum prorsus ebrii sunt, toto corpore rigato, sed pectore summo dūtaxat. Indicat & Iulius Pollux libro sexto ex autore Hyperide: & Athenæus citās eundem in oratione cōtra Demosthenem. ἐπικωθωνίζεσθαι pro intemperātius bibere refert Pollux ex autore Critia. Cothon autem poculi genus est, de quo nonnihil aliàs attigimus.

Τρυγόβιοι. LXX

Homines sordidos ac parcos olim popularis iocus τρυγοβίους appellabat, quasi fece uictitātes. Qui splēdidiores sunt ubi uentum est ad fecem, aperiūt aliud uas. At ego noui diuites, qui fecem nouē annoꝝ

apponerent in mensa, liberis & amicis non uulgaribus. Quidam adeo natura miseri sunt, ut nō patiātur bibi uinū, nisi posteaq uel acuit uel euapuit. Adagium indicauit Pollux libro sexto, capite quarto. Eustathius ostendit perparcos τρυγοβίους dici, quòd anxii cumq; gemitu uiuant, Ridet apud Aulum Gellium libro undecimo capite septimo, qui de nimiū frugali quodam dixerit, Hic eques Romanus apludam edit & floces bibit. Prisci rustici frumenti furfurem appellabant apludam, flocem, uini fecem è uinaceis expressam, quemadmodum fraces ex oleis.

Loquax talpa. LXXI

Homo nullius iudicii, sed tamen impendio uerbosus, loquax talpa dictus est populari conuicio. Quod primum dictum est in Iulianum Capellam, posteaq uenerat in publicum odium: nam talpae nostri, ut caeci sunt, ita sunt aeque muti. Idē dictus est πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id est, simia purpurata, cuius alibi meminimus. Refert Ammianus lib. xvii.

Non contis aut ramulis. LXXII

Idem libro eodem de Antonio quodam ad honorem mensae regalis apud Persas euecto, & ad ius ferēdae sententiae admisso, nō contis, inquit, aut ramulis, ut aiunt, id est, non flexiloquis ambagibus uel obscuris, sed uelificatione plena, in rempub. ferebat, eoq; incitans regem. Quanquā pro ramulo, legendum arbitror remulo: nam contis & remis impellunt nauim, qui uentos habent aduersos. Pars est magis adagii quod alibi recensuimus uelis remisq;, q̄ nouum adagium.

Extra calcem. LXXIII

Idem lib. xxi. Ne igitur extra calcem quod dicitur sermo decurrens lecturo fastidium ferat, ad explicāda prospecta reuertamur. Quanq̄ arbitror scripturam uitiatam, legendum autem esse extra collem, pro extra uiam, quod alibi nobis dictum est, ubi quis digreditur à re proposita.

Ex perpendiculo. LXXIIII

Idem libro eodem, ex perpendiculo dixit, pro eo quod erat exacto iudicio, Palatinas inquit dignitates, uelut ex quodam tribuens perpendiculo: & sub eo nemo celsum aliquid acturus, in regiam repentinus adhibitus est, uel incognitus. Ad hanc formam & illa pertinent, quae cum alibi frequenter, tum apud Gellium sunt libro secundo, capite primo, ad amussim exigere, & librili perpendere, & ad aequilibrium aestimare. Et apud Plinium lib. xxxvi. ca. xxxv. ad regulam ac libellam exigere. Praeterea digitis metiri, trutina pensare, ad unguem facere, aliaq; quoq; nōnulla suis locis indicabimus: quae omnia plus habent ueneris, si ad res animi transferant. Sumpta metaphora à perpendiculo fabrorum, quo explorant uel aequalitatem soli, uel parietis rectitudinem. Amussis est pensilis, in imo plumbū habens affixum, additur in medio regulae quae constat duobus gnomonibus, hac explorant aequalitatē soli. M. Tullius in Verrem actione tertia. Tu Verres hic quod moliare nihil habes, nisi forte uis ad perpēdiculum columnas exigere. Dicunt ei ferè nullam esse columnam, quae ad perpendiculum esse possit. Nam hercle inquit, sic agamus, columnae ad perpendiculum exigantur &c.

Acolo non fico. LXXV

Ἀκόλῳ τὰ χείλη οὐ σύκῳ βάπτειν. id est, Acolo non ficui imergere labra. Suidas indicat dictum, ubi promitteretur prospera ualetudo, aut significaretur rebus fortiter utendum. Nam ἀκόλους Graeci uocant, minutas offulas. Interdum & fragmenta panis, παρὰ τὸ μὴ κολλᾶσθαι. id est, quòd non cohaereant. Hesychius indicat ἀκόλους uescentem reddere bilis expertes ac placidos, cum ficus incendat sanguinem. Vidimus Italos siquando bilem uellent eximere, dies aliquot nihil sumere praeter offulas pauculas ex aqua cum paululo butyri recentis decocta. Quidam addunt herbarum ac radicum pauxillum. Prouerbium hortatur ad uictum tenuem.

Πεντάπλοα. LXXVI

Athenaeus lib. xi. cōmemorat poculi genus quod olim πεντάπλοον dicebat, quod in publicis ludis adhibebat. Ephebi qdam cursu cōtendebant Athenas. Currebant aūt gestantes uiteum ramū onustū fructu qui dicebat ὄσχος. Initiū cursus erat à tēplo Bacchi usq; ad tēplum Palladis, cui cognomē σκιρράς, Victor in eo certamine capiebat calicē dictum πεντάπλοον, atq; ita tripudiabat in chorea. Nomē inditum calici, quod in eo quinq; rerum spēs essent cōmistae, uinum, mel, caseus, farina & paululum olei. Accōmodari poterit ad orationē ex uariis argumētis consarcinatā. Simile quoddā uas erat fictile, quod Graeci κέρνος appellant, Baccho sacrū. In eo plures erant rerū spēs, sed distinctae cyathulis inter se cōnexis. Athenaeus noīatim recenset circiter sedecim. Vt igit farraginē dicimus rem uariam atq; ex diuersis generibus conflatā, ita poterimus uel πεντάπλοον uel κέρνος dicere. De copiae Cornu dictum est aliās. Nec his dissimile est quod satyram dixere prisci, quo de suo dicetur loco.

More carico. LXXVII

Σχήματι καρικῷ, id est, Figura siue modo carico, fieri dicebat, quod sordide incōpositeq; fiebat, praesertim in rebus obscoenis: quod tamen ad alia transferri potest, uelut ad mores indecoros atq; inciuiles, ad orationem inconditam. Legimus & πλοίῳ καρικῷ, id est, naue Carica.

Μυοκχεϱοί. LXXVIII

Μυοκχεϱοὶ dicebantur agere, qui dure ac sicce uiuerent. Vox ficta uidetur à mure & palea, quod mus in re pusilla uehementer laboret: nisi malumus dictum à μύειν quod est sicco, & μύσις præfocatio, quasi siquis festuca præfocetur. Nam Hesychius indicat sic hanc uocem pronunciandam, ut dicitur, ἀκοντὶ, usurpatam autem à Cratino in fabula cui titulus, horæ. Alii uirum quempiam μυοίκχεϱον dictum existimant, qui ex se quidem nihil uenustiorum dicteriorum adferre poterat, sed tamen libenter aliorum dictis arridebat. Et huius nominis mentionem factam, apud Apollophanem Comicum. Torquebitur igitur in hominem parcum ac sordidum, aut in frigide iocosum.

Μύτης, LXXIX

Impendio tacitus, aut in Venerem solutior dicebatur μύτης, quasi dicas mutitor, à μῦς mutorum syllaba, de quo nobis aliàs dictum est. Est huius nominis piscis fœmina, quæ sine mare nō pascitur. Hinc & in libidinosos aut supra modum uxorios, Rectius autem in uirosas fœminas. Autor Hesychius.

Qui inspuerit in cauernam formicarum, &c. LXXX

Idem indicat uulgari sermone fuisse iactatum, ὁ πτύσας εἰς μυρμηκιὰν, οἰδεῖ τὰ χείλη, id est, Quod qui inspuerit in agmen formicarum, huic intumescant labra. Hoc seu uere fit, ut ex halitus repercussu uirus aliquod afficiat cōspuentis os, seu temere creditum, torqueri poterit in eos qui multitudinem imbecillium quidem, sed tamē numerosam & concordem prouocant. Hesychius autorē citat Dinolochum. Is fuit Comœdiarum scriptor, Epicharmi filius.

Nemo sibi nascitur. LXXXI

Hæc sententia Platonis sic est ab eruditis omnibus celebrata, ut optimo iure possit inter prouerbia recenseri. Eam primus Plato prodidit in epistola quā scripsit ad Archytam, Ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν, τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι, πολλὰ δὲ καὶ τοῖς καιροῖς δίδοται τοῖς τὸν βίον ἡμῶν καταλαμβάνουσι, id est, Quin & illud tibi considerandum est, quòd quisque nostrum, non sibi tantum natus est, sed ortus nostri partem sibi uendicat patria, partem parentes, partem amici cæteri. Multa uero dantur & occasionibus, quæ incidunt in uitam nostram. Adducit hunc locum M. Tullius libro de officiis primo, Sed quoniā, inquit, ut præclare scriptū est à Platone, nō nobis solum nati sumus, ortusque nostri partem patria uendicat, partē parentes, partē amici. Quam s̄niam cū dilucide cōmode & elegāter uerterit Cicero, miror quare Seneca dicere maluit, Nemo sibi cōtigit. Nā uidet̄ exprimere uoluisse illud γέγονε. sic enim scribit ad Luciliū lib. v. epist. xxxii. Vis scire q̄d sit, q̄d faciat hoīes auidos futuri? Nemo sibi cōtigit. Videt̄ enim hoc imputare parētibus, quod nō statim expetimus optima. Subiicit enim, Optauerunt itaque tibi alia parētes tui, sed ego cōtra, oīum tibi eorum cōtemptū opto, quorum illi copiam. Vota illorum multos cōpilant, ut te locupletent. Idē studii fuisse uidet̄ Quintiliano, ut oīa secus diceret q̄ dixerat Cicero. Quare fit, ut nō raro dicat inelegantius atque etiam obscurius.

Pireus non fert uasa inania. LXXXII

Iulius Pollux libro sexto, cap. vi. refert hoc ex Aristotele. τὸν πειραιᾶ μὴ κενάγγειον ἄγειν, id est, Piræum non uehere uasa inania. Piræus portus erat Atticæ. Huc appellabant uasa mercibus onusta. Eodem cōueniebant adolescētes cōuiuium acturi, indicat hoc Antipho in Eunucho Terētiana. Aliquot adolescentuli coimus in Piræo in hunc diem, ut de symbolis essemus. Est eiusdē nominis portus Corinthiacus, ubi consentaneū est maiorē fuisse luxum. Hinc ductū scomma in eos qui gaudent semp cibo potuque distendi. Expende num apud Pollucem legēdum πειραιᾶ, ut ad hominē referatur, quādo Stephanus indicat, locum & hominem qui prius Piræus dicebatur, postea dictum πειραιᾶ.

Cradophagus. LXXXIII

Rusticum & sordidū ueteres κραδοφάγον, per iocum appellabāt, quasi κραδαιοφάγον, Nam κράδαι uocant arboris fici folia. Iidem dicebantur βαλανοφάγοι quasi prisco more glandibus uiuentes.

Sapiens diuinat. LXXXIIII

Donatus in Hecyram indicat prouerbium esse diuinare sapientem, quòd ex coniecturis prudenter collatis colligit uerum, non solum de præteritis, uerūetiam de futuris, quanq̄ in fabula quidem Laches diuinans tota errat uia. Cuius tamē coniecturā approbans Phidippus ait, planè hic diuinat, nam id est. Reliqua pete ex prouerbio, Qui bene coniiciet.

Ιαμβίζειν. LXXXV

Ιαμβίζειν prisci dixerunt, pro conuiciari ac maledicere, uoce ducta ab Iambe fœmina insignite maledica. Probabilius est ab iambo pede ductum, qui conuitiis repertus est, impetum ferientis atque impetentis exprimens. In quo congruit & illud, quod à breui orsus desinit in longam, quemadmodum iniuria ex leuioribus initiis exit in grauem tragœdiā, quod indicauit & Homerus, ἥτ' ὀλίγη μὲν τὰ πρῶτα, id est, Quæ primum exigua est. Vnde & hominem ad conuiciandum propensum ἰάμβυλον appellant. Huiusmodi fermè Suidas & Hesychius.

Testaceum flagellum. LXXXVI

Ὀστρακίνη μάστιξ. id est, Testaceum flagellum dicebatur ostracismus, de quo nobis abunde dictũ est in prouerbio Ostraci conuersio. Flagellum autem uocabant, quod hoc exigerentur in exilium, Testaceum, quod testulis soleant ea ferri suffragia.

Arietis ministerium. LXXXVII

Κριοῦ διακονία, Arietis ministerium, Suidas & Zenodotus sic referunt, quasi dici solitũ de officio in ingratos collocato. Siquidem aries cornibus ferit pascentẽ. Hesychius ita refert, quasi congruat in eos qui spe cuiusuis præmioli inseruiũt indignis. Cum pueros inuitamus ad ministerium, pollicemur aliqđ, puta talos aut nuces. Itidem in apologo quopiam opinor dixit Aries, inunge, dabo tibi talos. Addita stellula in editione Aldina indicat κατάλειψον esse uerbum subdititiũ, opinor legendum κατάλειφον ab ἀλείφω. Huius obiter mentionem fecimus in prouerbio, Aries nutricationis præmium. Est aliud in ingratos prouerbium quod superius à nobis relatum est,

ἀντ' εὐεργεσίης Ἀγαμέμνονα δῆσαν Ἀχαιοί id est, Pro benefactis uinxerunt Agamemnona Graii.

Reperi citatum citra autoris titulum, Interim in scholiis Græcanicis inueni: in porticu Stoæ, quæ uaria dicebatur & regis, complures fuisse Mercurii statuas, partim à plebeiis, partim à principibus positas: una erat ex iis, quæ carmen hoc insculptum habebat antiquis literis. Hinc uenit in prouerbium. Hoc quicquid est, suo loco erat addendum, sed iam ea charta exierat manus meas.

In tuum ipsius caput. LXXXVIII

Quoties in autorem mali malum retorquetur aut recidit, Græci dicunt, εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλήν. Demosthenes in oratiõe, ταῦθ' ἃ παρὰ πρεσβείας, οὐχ ὅσα ταῦτα συνηύχετο οὗτος καὶ κατηρᾶτο τῇ πατρίδι, ἃ νῦν εἰς κεφαλὴν ὑμᾶς αὐτῷ δεῖ τρέψαι. id est, Hæc igitur optabat iste, patriæq́ imprecabatur, quæ nũc uos oportet in ipsius caput uertere. Ita Ctesippus in Euthydemo Platonis, εἰ μὴ ἀγροικότερον ἦν εἰπεῖν, εἶπον ἂν σοι εἰς κεφαλήν, id est, Nisi dictu rusticius esset, dicerẽ tibi in caput. Nam sophista collegerat, eos procurare interitum adolescentis qui uellent eum doctum euadere, cum nondum esset doctus: nam perit quod desinit esse quod erat, & incipit esse quod non erat. Ita Maro,

Quod dii prius omen in ipsum Conuertant. Apud Aristophanem in Pluto Penia ratiocinatur si omnes homines ditescerent, fore ut Chremylus ipse cogeretur arare, fodere reliquosq́ labores exhaurire, ut iam afflictior uiueret diues q̃ antehac uixerat pauper. Chremylus autẽ memor laborũ, quos in paupertate pertulerat, abominatur hoc uerbũ, & in Peniæ caput deprecatur, dicens ἐς κεφαλήν. id est, In caput tibi: ut subaudias, recidat. Cælius ad M. Ciceronẽ lib. viii. At Domitius cũ manus ad os opposuit, te ad. ix. Calend. Iun. subrostrarii, quod illorũ capiti sit, dissiparant perisse.

Iracondior Adria. LXXXIX

Qui moribus parum est cõmodis, & irritabili ingenio, Adriæ comparatur prouerbio. Ita Flacci amica, qui cum fecerat diuortium, Tu leuior cortice, & improbo Iracundior Adria. Ipse fatetur se subiracundo fuisse ingenio, Irasci celerem, at sic ut placabilis essem. Item in satyra cuius initium, Iam dudum ausculto. Aeschines in Demosthenem, dicit eum moribus fuisse adeo asperis & inconstantibus, ut cum Adria facilius sit habere cõmercium q̃ cum illo: nõ quòd illud mare sit cæteris sæuius, imo uix aliud mitius: sed ita uisum est Italis, qui si nauigassent mare Britanicũ aut Danicum, faterentur Adriam indignum esse maris uocabulo.

Bos marinus. XC

Βοῦς ἅλιος, id est, Bos maritimus, de magnis, insulsis & ad nihil utilibus, quales sunt phocæ, tantum pascentes, nec operi, nec esui utiles, cõtra q̃ boues terrestres. Refertur à Suida. Suspicor aũt legẽdum βοῦς αὔλιος, ut sic idem quod mox sequitur βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθῃ, id est, bos in stabulo sedes. Sic enim refertur in collectaneis Tarrhæi ac Didymi. Estq́; hemistichium Iambici trimetri.

Bos in stabulo. XCI

Βοῦς ἐν αὐλίῳ, id est, Bos in stabulo, dicebatur inutilis & in ocio uitam agens. Hesychius indicat à Cratino dictum, in fabula cui titulus, Deliades, quanq́ huius alibi meminimus.

Canis ad cibum. XCII

Κύων ἐπὶ σῖτον, id est, Canis ad cibum. De iis, qui in suum properant exitium. Qui canem uolunt occidere, cibo ostẽso alliciunt. Hesychius indicat hoc esse simile illis, βοῦς ἐπὶ σφαγήν, καὶ ὗς ἐπὶ δεσμόν, id est, Bos ad mactationem, & sus in uincula.

Bos in quadra argentea. XCIII

Βοῦς ἐπὶ πίνακος ἀργυροῦ, id est, Bos in quadra argentea. In eos qui personam sustinent, officium aliquod egregium pollicentem, nec ulli tamen sunt usui, nisi ad uoluptatem aut fastum. Simillimum est illi quod alibi retulimus, bos septimus. Olim apponebãtur bellaria, sic efficta, ut nouæ lunæ cornua præ se ferrent, quòd luna nascens ac desinens cornuta uideatur. Quin & lunæ dicebantur huiusmodi bellaria. Qua de re Suidas citat epigramma non inelegans.

Πῶς βοῦς ὑπάρχων αὔλακας γῆς οὐ τέμνεις, — Qui nam fit, ut bos cum sies, aruum haud ares,
Ἀλλ' ὡς πέρονος ἀγρότης ἀνακλίνῃ; — Sed ebrii in morem recumbis rustici?
Πῶς οὐχὶ καὶ σὺ πρὸς νομὰς ἀποτρέχεις — Quin hirce tu quoque curris hinc in pascua,
Ἀλλ' ἀργυροῦν εἴδωλον ἕστηκας τράγε; — Sed potius hic imago stas argentea?
Ἕστηκα τὴν σὴν ἐξελέγχων ἀργίαν. id est, — Hic sto, tuam redarguens inertiam.

Meminit huius bouis Iulius Pollux lib. vi. cap. xi. demonstrans hoc cibi genus inferri solere Apollini, Dianæ, Hecatæ, & Lunæ. Finguntur & hodie uariæ animantium species in bellariis. Huic non dissimile est, quod Galli uocant regem chartarum, qui titulo uerius quam opibus rex est.

Accepta candela. XCIIII

Diphilus apud Athenæum lib. xv. in fabula cui titulus Ἁψάντες λύχνον λυχνεῖον ἐζητοῦμεν. id est, Arrepta candela, candelabrum quærebamus: cum res improuide geritur. oportuit enim candelabrũ esse paratum, antequam candelam attingeres.

Vacuam inhabitare. XCV

Κενῷ ἐγκατοικεῖν δόμῳ, id est, Vacuam habitare domũ dicuntur, qui speciem rei magnificam ostentant, cum ipso bono uacui sint. Plato trimetrum citat, haud dubium quin uulgo iactatum, quãdoquidem autoris nomen tacet, καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτα ἀφεὶς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶν', εἴτε φλυαρίας, Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις, ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐστὶ καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. id est, Eaque exerce undecunque uideberis sapere, omissis istis ad ostentationem facientibus, siue deliramenta ea uocari decet, siue nugas,
Ex quibus inanes incoles tandem domos,
Neque magnifacias uiros qui hæc minuta redarguunt, sed illos potius, quibus adest res familiaris & honesta fama, aliaque multa bona. De uacuo gratiarum scrinio diximus alias.

Στηνιῶσαι. XCVI

Στηνιῶσαι est alterum asperis conuiciis incessere. Athenis erat festum quoddam, in quo ius erat dicteriis & conuiciis in alios ludere. Vnde στηνιῶσαι dici cœperunt, qui liberius in quempiam debacchabãtur. Festo nomen erat στήνια. στηνὸν enim proprie dicitur, quod asperum, auribusque molestum est. Ita Hesychius & Etymologus. Simile illi, de plaustro loqui.

A sexaginta uiris uenio. XCVII

Athenienses mire delectabantur iis, qui risum dictis aut factis mouere norunt, adeo ut ad hoc in Diomeo aut Heracleo sexaginta conuenirent, qui in ciuitate nominabantur sexaginta uiri, quemadmodum nos dicimus duumuiros, triumuiros, & decemuiros, magistratum significantes, ut siquid ridicule dictum esset, uulgo ita loquerentur οἱ ἑξήκοντα ἔλεγον εἰπόν, id est, Sexaginta uiri hoc dixerunt, aut ἀπὸ τῶν ἑξήκοντα ἔρχομαι, id est, à sexaginta uiris uenio. Refert Athenæus lib. xiiii. Erat Athenis tribus quæ dicebatur Διομεὺς à Diomo quodã Colytti filio, unde Διομεῖον, ut ex Hesychio licet cõiicere. Poterit per ironiam dici in dictum illepidum & agreste, dictum sexaginta uiris dignum: aut in stulte dicacem, hic nobis uenit è sexaginta uiris.

Capite gestare. XCVIII

Quos tenere amamus, capite gestare dicimur. Plato lib. de repu. x. καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι, id est, Et huius sapiẽtiæ gratia tam uehemẽter amanť, ut amici tantũ non eos in capitibus circũferant. Translatum apparet à matribus ac nutricibus, quæ infantulos cunis impositos, capite portant. Simili figura Cicero dixit, oculis ferre, pro uehemẽter amare: & in sinu ferimus, quos singulari affectu prosequimur.

Demissis auriculis. XCIX

Qui deiecto sunt animo, auriculas super humeros habere dicuntur. Ita Plato libro de repub. decimo, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες, id est, Auriculas sup humeros habẽtes. hoc est, animis deiectis & ægris. Sumptum est à iumentis, quæ sic aurium motu testantur affectum animi quemadmodum homines fronte & oculis. Nam uni homini, ut ait Plinius lib. xi. natura auriculas dedit immobiles. In iumentis autem & quadrupedibus ferè omnibus, auscultantibus sunt erectæ, fessis marcidæ, nutantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. Inde est illud Flacci,
Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus,
Cum grauius dorso subiit onus.
Quin & hodie uulgo, qui spe sua frustranť, dicunť auriculas demittere, & auriculas hẽre pendulas.

Ἀγαθοδαιμονισταί. C

Agathodæmonistæ dicebantur olim, qui parce biberent. Tantum Hesychius, autor ex re nomen habẽs, nisi forte hoc operis quod habemus, epitome est eius quod ille scripsit. Proditum est Socratem nunquam de primo cratere bibere solitum, sed secundo seruare sitim. Tertium autem craterem ἀγαθοῦ δαίμονος appellabant, quẽadmodum alibi declaratũ. Itaque qui sitim seruabãt tertio crateri, ἀγαθοδαιμονίζειν

dicebátur. Itali raro bibunt in conuiuio, nec nisi saburrato, ut Plautino uerbo utar, stomacho. Nos potu auspicamur conuiuium & potu claudimus, frustra reclamantibus medicis.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA VII

In frigidum furnum panes imittere. I

πὶ ψυχρὸν ἰπνὸν τοὺς ἄρτους ἐπιβάλλειν, id est, In frigidum furnum imittere panes dicuntur & hodie, qui docet indocilem, qui monet auersum, aut qui alioqui sumit inanem operam. Refertur apud Herodotum lib. v. cui titulus Terpsichore. Consultis manibus Melissa apparens, negauit se indicaturam, ubi recõditum esset depositum, cum ipsa algeret nuda, Nihil enim sibi profuisse uestes, quibuscum fuerat sepulta, q non essent exustæ. Astruxit fidem suis dictis hoc indicio, ὅτι ἐς ψυχρὸν τὸν ἰπνὸν Περίανδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε, id est, quòd in furnum cum frigeret, Periander ingessisset panes. Hoc ænigma solus Periander renunciatũ intellexit, sibi conscius, quòd cum exanimi coierat. Hoc ad prouerbii sensum opinor esse satis, quo nobis licet castius ac uerecundius uti.

Mercurio dextro. II

Hesychius indicat ueteres in iactu quodam solere ominis gratia præfari Mercurium, quẽadmodum in conuiuiis, ἀγαθοῦ δαίμονος, καὶ διὸς σωτῆρος, de quibus suo dictum est loco. Idẽ indicat in sortibus ducẽdis, primã sorte dici solere Mercurium. Per iocũ usurpare licebit ubi quid aggredimur noui. Qui de summa periclitanť, dicunť omnem iacere aleam, qui primum tentãt aliquid, dici possunt Mercuriũ ducere. Iulius Pollux lib. vi. cap. ix. indicat in κρεωνομίᾳ, id est, carnium partitione, primam carnium portionem ἑρμοῦ κλῆρον, id est Mercurii sortem appellari solere.

Ne Mercurio quidem credere. III

Strabo lib. ii. de narratione parum pbabili, ὃν οὐδὲ τῷ ἑρμῇ πιστεύσειε τις λέγοντι, id est, quam ne Mercurio quidem credat aliquis narranti. Tametsi locus mendosus est, ut sunt pleraq; in hac prima editione οὐδὲ sine controuersia legendum est. Proprie conueniet in eos, qui longinquis peregrinationibus circũ acti, narrare solent prodigiosa. At uiatorum deus habebatur Mercurius.

Mercuriale. IIII

Ἑρμαῖον Græci uocabant lucrũ præter expectationẽ oblatũ, à primitiis quas olim in uiis ponebant Mercurio. iis uiatores uescebantur. Alii malunt ductum ab aceruis lapidum, quos in itineribus ambiguis Mercurio sacros ponebant, quorũ meminerũt & Hebræorum prouerbia: Sicut qui mittit lapidẽ in aceruum Mercurii, ita qui tribuit insipiẽti honorẽ: quanq̃ hic uarie trãslatus est à Græcis. Quidam ita sunt iterpretati, ὡς ὁ ἀποδεσμεύει λίθον ἐν σφενδόνῃ, ὅμοιός ἐστι τῷ διδόντι ἄφρονι δόξαν, id est, qui religat lapidẽ in funda, similis est tribuenti stulto gloriã. Alii pro hermæo uerterũt πολυάνδρειον qui locus est multorum sepulturæ destinatus, & lapidem accipiunt non quoduis saxum, sed gẽmam. Nec multum inter se discrepant, qui uerterunt polyandrium, & qui hermæum, Nam & sepulchra plebeiorũ habebant congeriem lapidum, unde illud Maronis,

Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.

In locum sordidum ac funestum, stulte mittas gẽmam. Non enim ornat locum, sed sordidať à loco. In Hermæum uero si mittas quẽuis lapidem, nihil est gratiæ, Nec enim extat in turba lapidum, singulorum officium: si gẽmam, multo stultior es. Sed illorũ est argutissima sententia, qui uerterunt fundam. Non enim tantum perit officium tuum, sed in tuum malum resilit: ueluti si stulto lapidem innectas fundæ, dedisti quo te feriat. Verũ hæc non sunt proprie huius instituti. Suidas citat hæc absq; nomenclatura οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀγαπήσας τὸ ἑρμαῖον. οὐδὲ οὐδεὶς παρὰ μηδὲν ἀδικεῖν εἰ ἑκὼν παρ᾽ ἑκόντος ὁτιοῦν ἐωνήσατο, id est, Nõ iuxta cæterorum morẽ captus amore lucri, nec arbitratus se nihil peccare, si uolens à uolente quiduis mercatus esset. Idem refert hanc sententiam tacito item autoris nomine, ἑρμαῖον ἐστὶ τῶν κακοηθῶν ἅπας ἐπιεικής, id est, Lucrum est improborum, quisquis est humanus ac modestus. Bonorum enim lenitas. inuitat malorũ audaciã. Refert & illud ex Damasceno ut apparet, καὶ ἐδόκει ἑρμαίῳ ἐντετυχηκέναι, ὁ μοι περιτυχών, id est, Videbatur sibi in hermæum incidisse, quisquis in me inciderat. Recreat enim uiatorem, ubi dubius de uia reperit aceruum Mercurii. Idẽ aceruus dicitur λόφος ἑρμαῖος, id est, tumulus siue collis Mercurialis. Philostratus in sophistis Hermæũ appellat thesaurum in ædificio repertum, & aliãs pro insigni lucro forte obiecto usurpat.

Filum neuisti, & acu opus est. V

Prouerbii faciẽ habet uersiculus ut apparet anapæsticus, quẽ Iulius Pollux li. x. refert ex Hermippi fatis. ῥάμμα ἐπικλώσασα, προσδεῖ καὶ ῥαφίδος. id est, Filum ductum est, opus est & acu. Cum significamus non satis esse cœpisse, nisi pari industria perficias. Didicisti artem, superest exercitatio. Didicisti grãmaticam, restat dialectica. Didicisti sacras literas, restat bona uita.

Caluus cum sis. VI

Gregorius Theologus in epistola quadā ad Eustochiū sophistā, quē lacessiuerat, καὶ οὐδὲ ἀπὸ τῆς παροιμίας τῆς ἰδιωτικῆς ἐπαιδεύθην φαλακρὸς ἂν κατὰ κριοῦ μὴ νυστάζειν ἀντιπρόσωπος, μηδὲ τὴν σφηκιὰν κατ' ἐμαυτοῦ, γλῶσσαν πρὸς τὸ κακῶς λέγειν ἑτοιμοτέραν, id est, Ac nō saltē à prouerbio plebeio didicerim, cū sim caluus nō obuersa frōte obnuere arieti, neq; uesparū nidū in me prouocare, nimirū linguā ad male dicendū q̄ ad benedicendū promptiorem. De nō irritādis crabronibus dictum est aliās.

Argenteus puteus. VII

Φρέαρ ἀργυροῦν, id est, Argenteus puteus. Athenæus lib. xi. indicat olim ingens poculum dici solitū puteum argenteū: nam cyathi pusilli erāt. Sunt & hodie qui delectanť è profundis poculis haurire, atq; ut inquit ille, proluere labra, habentes in ore prouerbiū, Multa aqua ori admota probe macerari barbam. locus est à tonsoribus, qui rasuri prius calida macerant barbam.

Malo asino uehitur. VIII

Quibus res sunt parum secundæ, mala asella uehi dicuntur ἐπ' ὄνου πονηρᾶς ὀχούμενοι. Suidas ceu prouerbiale refert, in dictione πονηρός. Felices enim eximiis equis insidere gaudent, quo celerius perueniant eò quò uolunt. Nec inscite iacietur in hominem parum feliciter coniugatum.

Allium in retibus. IX

Σκόροδον ἐν δικτύοις, id est, Allium in retibus, de sordido commeatu dicebatur, hinc natum, quod Attici, quoties nauigationem, aut expeditionem adornabant, commercabantur allia, eaq; retibus imposita secum ferebant. Item in obsidionibus urbium in pretio erat allium, unde illud citra nomenclaturā apud Suidam, ἀπόλλυμαι τὰ σκόροδα πολιορκούμενος, id est, Perdo allia in obsidione. Thraces præcipue delectantur alliis, utpote calidis cum regionem inhabitēt frigidam. Quin & hodie nautarum deliciæ sunt allium, nō ingratus & rusticorum cibus, utcunq; execratus Horatio. Locus erit adagio, siquem admoneas, ut philosophiæ studium aggressurus, paret sese ad frugalem uictum, ad uigilias ac labores, sine quibus non paratur eruditio, σκόροδον ἐν δικτύοις.

Sybaritici sermones. X

Συβαριτικοὶ λόγοι, Hesychius narrat ἀκαπόν quēpiā, Sybaritā opinor, apud Græcos summo studio incubuisse, ut orationis quoq; genus haberet lautū & opiparū: unde iocū prouerbialē ortū, ut oratio nitidior & accuratior, Sybaritica diceretur. Ea solet carere fide, Nā ueritatis simplex ac breuis est oratio: talis enim solet homīs oratio esse qualis uita. In exēplo sunt Mecœnas, & Apuleius, ille deliciis effœminatus, hic Afer & magus. De Sybaritarum apparatu dictū est in prouerbio Sybaritica mensa.

Maturior moro. XI

Πεπαίτερος μόρου. De Hectore Aeschylus in Phrygibus ita loquitur apud Athenæum lib. ii.

Ἀνὴρ δ' ἐκεῖνος ἦν πεπαίτερος μόρου. id est, Porrò uir ille, erat moro maturior.

Dici pōt uel in hoīem miti ingenio pditū, uel in mollē, uel in uehemēter ppēsum ad aliquid, uelut in uirginē nupturientē. Addit ex Nicandro huius arboris fructū primum oīum apparere. Addiť & huic arbori uellicatio, ad maturitatem. Opinor ficigenus esse, cum scribitur per omicron, μόρον.

Flos cinis XII

Diuus Augustinus libro aduersus Petiliani literas. ii. cap. lxvi. irridens quod aduersarius iactaret, quòd suorum animabus impletum esset cœlum, corporum memoria terræ floruissent, respondit, Sanè de corporibus eorum multorum terrarum flores uidemus, sed sicut solet dici, flos cinis. Donatistæ suos qui sibi manus attulissent, qui'ue prouocassent alios ut ab eis occiderentur, ni mallent occidi, in numerum martyrum referebant, eorum monumenta frequentantes: unde flores illos cinerem uocat. Dici solitum uidetur, in fugacitatem humanæ uitæ. Hodie floret iuuentus, cras erit in sepulchro. Et iuxta prophetam, Omnis caro fœnum.

Homo semper contradicens. XIII

Galenus libro quo refellit Iulianū nescio quē calūniantē aphorismos Hippocratis, refert hanc sententiā, ut uulgo celebratā, οὐδὲν ἐστιν ἀπεραντολογώτερον ἀνθρώπου, id est, nihil est pertinacius ad cōtradicendū q̄ homo. ἀπεραντολογία est uitium quo quis garriendi finē nescit facere. Conuenit in eos qui nunq̄ fatentur se uictos. Hoc uitio maxime laborant stupidi & imperiti.

Insanire cum insanientibus. XIIII

Τοῖς μαινομένοις συμμαίνεσθαι, id est, Cū insanientibus insanire dicebať, qui se moribus quorūlibet attēperabat. Vsurpauit Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων I. Ἐπεὶ δ' ἱκανῶς ἤδη ἀδολεσχήσαμεν οὐχ ἑκόντες ἀλλ' ὡς ἡ παροιμία φησὶ, μαινομένοις ἀναγκασθέντες συμμανῆναι, πάλιν ἐπὶ τὴν τῶν οὔρων ἐπανέλθωμεν διάκρισιν. id est, posteaquam autē satis nugati sumus haud sponte, sed iuxta prouerbium, coacti cum insanientibus insanire, rursus ad urinarum discretionem reuertamur.

Callipygos. XV

Καλλίπυγοι dicebātur eleganti forma præditæ. Athenæus lib. xii. ad huiusmodi fabulam refert originē

prouerbii. Duæ sorores rustici cuiusdã filiæ, de formæ præstãtia inter se decertabant in uia publica. Accessit adolescẽs, qui formas admiratus, patri seni ostẽdit. Is maiorẽ præferens, eius amore captus est. Profectus in urbẽ, lecto cœpit decũbere. Morbi causam exposuit fratri natu minori. Is rus profectus, conspectis puellis, minoris amore correptus est. Pater uirginum collocat eas huius filiis, quas ciues ob insignem formã appellarunt καλλιπύγους. Harum opibus extructum est Veneri templũ quã & ipsam à puellis dixere καλλιπύγον. De quibus Cercidæ Scazontem citat.

Ἦν καλλιπύγων ζεῦγος ἐν συρακούσαις id est, Par callipigon quondam erat Syracusis.

Eosdem appellant πυγάργους, ut alibi diximus, in prouerbio λευκόπυγοι.

Quod uolumus sanctum est. XVI

Diuus Augustinus lib. contra Cresconium grãmaticum. iiii. Nõ iã ut uetus prouerbium fertur, quod uolumus sanctum est, sed etiã quando uolumus, & quandiu uolumus. Alibi, ni fallor, citat ex Ticonio Donatiano. Est hemistichiũ carminis heroici. Genus hoc hominũ hodie regnat in mundo, qui pietatẽ non exigunt ad Christi regulã, sed ad suos affectus, & quicquid uehementer amant, hoc uideri uolũt etiam sanctum, in rebus natura sceleratissimis sibi mire blandientes. Sãctum autumãt gestare tale cingulum, quãobrem? quia paruo negocio cupiunt haberi pro sanctis. At neq; sobrie neq; caste uolunt uiuere, nec iniurias perpeti. Cur ita? Quia durum est ac difficile.

Ne crepitu quidem digiti dignum. XVII

Athenæus lib. xii. de Sardanapali epitaphio loquẽs, καὶ τελευτήσας δείκνυσιν ἐν τῷ μνήματος τύπῳ τοῖς δακτύλοις, οἷον καταγέλαστος εἶη ἄξια τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, οὐκ ἄξια ὄντα ψόφου δακτύλων, id est, Et mortuus declarat in monumenti statua digitis, quàm deridiculæ sint res hominũ, ne digitorum quidẽ crepitu dignæ. Mox Aristobolus apud eundem indicat Sardanapali sepulchro impositã fuisse statuã, dextræ manus digitis ea specie compositis, qua solemus edere crepitũ. Et gestus is, & prouerbiũ in hodiernum usq; diem manet apud nostrates, cum aiunt ne huius quidem facio.

Coriaceum auxilium. XVIII

Σκυτίνη ἐπικουρία, i. Coriaceũ siue Pelliceũ auxilium apud Atticos infirmũ & imbecille dicebatur. Refertur apud Hesychiũ. Athenæus lib. xii. indicat dictum in quẽdam Sannyrionẽ macilentũ, quòd præter pellẽ nihil haberet. Apud eundẽ lib. xiii. Antiphanes philosophos macilentos notans, μετὰ σοφιστῶν νὴ Δία λεπτῶν, ἀσίτων, σκυτίνων, id est, Cum sophistis per Iouem macilentis, impastis, pelliceis. Tales erant olim philosophi, & hodie sunt qui uultu tristes uendunt sanctimonias.

Tanagræus cetus. XIX

Obesum ac prægrandi corporis mole Ταναγραῖον κῆτος appellabant, à Tanagra Bœotiæ ciuitate, quã Homerus Γραῖαν uocat, Lycophron Pœmãdriam appellat, maritimam, ad quam delatus cetus immani magnitudine prouerbio locum dedit. Refertur ab Athenæo libro. xii.

Legatus non cæditur neq; uiolatur. XX

Scholiastes in Iliados quartum refert hoc prouerbium, πρέσβυς οὐ τύπτεται οὐδὲ ὑβρίζεται. id est, Orator nec percutitur, nec uiolatur. Quod præconũ genus olim habitum fuerit sacrum. Id iure gentiũ receptum est, ut legati publica fide ueniant & redeant inuiolati, etiam si perferant atrocia: quales erant olim feciales ac patres patrati. Nunc in mediis etiam bellis caduceatoribus parcitur. Deflecti poterit ad bene monentem, siue recta consulentem, siue concionantem libere. Legatus est, refert mandata sui principis, aut agit negocium publicum, non est fas illi uim admouere.

Herculani lecti. XXI

Ἡράκλειοι στρωμναί, id est, Herculani lecti dicebantur molles ac delicati. Testis est Athenæus lib. xii. quod dictu mirum est, cum Cynici sibi uindicent Herculem, quemadmodum hodie Carmelitæ sibi uindicant prophetam Eliam. Sed is qui hæc loquitur apud Athenæum, hoc agit ut persuadeat Herculem mollem ac uoluptuariam egisse uitam: cæterum quæ de illius laboribus feruntur apud poetas, mera esse figmenta. Sic homines blandiuntur suis uitiis.

Ἀποσκυθίσαι. XXII

Athenæus libro. xii. narrat, quòd Scythæ, cum multis calamitatibus premerẽtur, per lusum ac delitias omnibus populis quibus imperabant, detondebant comam: unde cæteri rasuram ignominiæ ludibriiq; causa factam, appellabant ἀποσκυθίσαι. Simile quiddam legimus. ii. Reg. lib. cap. x. Anon rasit dimidium barbæ seruis Dauid, præciditq; uestes usq; ad nates, nimirum ignominiæ causa. Quæ res atrocis belli causa fuit. Conueniet in quosdam asperis moribus, quibuscum uix quisquam habet commercium, nisi discedat cum ignominia.

Macilentior Leotrephide. XXIII

Λεπτότερον Λεωτρεφίδου καὶ Θαυμαντίδος, id est, Gracilius Leotrephide ac Thaumantide. Leotrephides insigni macilentia corporis comicorum salibus locum dedit, in quem Hermippi uersus referuntur apud Athenæum libro. xii.

θύουσιν ἤδη βοΐδια Λεωτρεφίδου λεπτότερα καὶ θαυμαντίδος id est,
Immolant nunc buculas Exiliores Leotrephide ac Thaumantide.

Notatus est à multis & Cinesias poeta, procero, sed tam gracili corpore, ut corticibus arborum circũcinxerit ne inflecteretur, ob id ab Aristophane dictus φιλύρινος. Nobilitatus est & Phileta poeta, qui globos plumbeos pedibus addebat, ne uentis abriperetur. Tanta erat corpusculi tenuitas. Congruet in homines exiles ac prætenues. Iucundius erit, si transferatur ad inopiam ingenii, aut dictionem aridam, ieiunam & exanguem.

Cape nihil, & serua bene. XXIIII

λάβε μηδὲν καὶ κράτει καλῶς, id est, Cape nihil, & serua bene. Videtur in eos dictum, qui cum doceãt friuola, tamen iubent auditores meminisse. Galenus de Platonis & Hippocratis placitis libro.iii. οὕτω γὰρ μόνως οἶμαι πεισθήσεται τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον ὑπάρχειν αὐτῇ, τὸ, λάβε μηδὲν καὶ κράτει καλῶς, id est, Siquidem hoc uno modo persuadebitur, quod adsit illud puerbii, Cape nihil, & serua bene. Congruet in doctrinam inutilem ac falsam.

μυοσόβαι. XXV

Et hodie uulgo dicuntur μυοσόβαι, id est, muscarum abactores, qui friuolis officiis cuipiam obseruiũt, quod à Persarum delitiis natum indicat Athenæus libro.xi. qui in conuiuiis μυοσόβας adhibebant, quod nunc apud Italos plebeium est. Et μυοσοβεῖν, est abigere muscas quod quadrabit etiam in illos qui tenere amant quempiam, ut minimo etiam illius incommodo offendantur, ut conueniat cum illo quod alibi retulimus ex Homero,

ὡς ὅτε μήτηρ παιδὸς ἐέργει μυῖαν ὅθ' ἡδέι λέξεται ὕπνῳ. id est,
Non secus atq; genitrix Muscam arcet puero somno mulcente cubanti.

Miserior monomachis. XXVI

Non caret prouerbii specie quod ex Posidippo Comico refert Athenæus libro.iiii. τῶν μονομαχούντων ἀθλιώτερος, id est, miserior iis qui monomachiam exercent. Nam hi durissima lege committuntur, ut aut alter aut uterq; pereat. Carmen sic habet,

ὁ μὴ πεπλευκὼς οὐδὲν ἑώρακεν κακόν, Vidit mali nil, nauigandi qui est rudis,
τῶν μονομαχούντων ἐσμὲν ἀθλιώτεροι. Ipsis monomachis miseriores nos sumus.

Hos Latini uocabant gladiatores, quo spectaculo cum nihil possit immanius esse, tamen olim Romanis erat in deliciis. Lepidius fiet, si transferatur ad cõtentionem cum homine improbissimo susceptã, quasi pugnam dicas gladiatoriam.

Zenonium est & lentem coquere. XXVII

Timon Phliasius apud Athenæũ lib.iiii. καὶ ζηνώνειον καὶ φακῆν ἕψειν, i. Zenonis est & lentẽ coquere. Zenõ Stoicorũ princeps fuit, qui docet sapientẽ omnia recte facere, nec referre quid agat, sed in minimis pariter ac maximis sapientem esse sui similem. Ex quo consequitur, ad lenticulam recte coquendam opus esse sapiẽtia Zenonis. Natũ ex Apophthegmate quod refert Diogenes Laertius. Cũ enim Zenon dissereret sapientẽ omnia recte facere, quidã irridens obiecit, Igiť & lenticulã recte coquet. Zenon annuit, & collectionem approbauit. Serio licebit uti, cũ dicemus esse uiri boni etiã in rebus minutissimis sui similem esse: aut egregium artificem, in quacunq; materia declarare qualis sit artifex.

Oliuam ne comedas. XXVIII

Chrysip. apud Athenæum lib.x. in opere περὶ τοῦ καλοῦ tradit huiusmodi sentẽtiam, μή ποτε ἐλαίαν ἐσθίε ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ, id est, Nequando comederis oleam, cum habeas urticam hyberno tempore. Opinor illum sentire de herba, non de pisce. Nec usum adagii uideo, nisi siquando significabimus extremam uictus parsimoniam, ut nec urticæ quicquam adhibeatur condimenti. Mox subiicit, βολβοφακῆν uelut delitias, cibi genus ut Græca uox indicat ex bulbis & lenticula confectum: βολβοφακῆν, βαβαί, βαβαί. Vrtica calida est, sed minoris cõstat quàm oleum. Subindicat autem æstiuis mensibus nec oleo nec urtica opus esse. Talis uictus decebat istos, qui sibi uidentur Pauli & Antonii, luxu propiores Sardanapalo.

Olla lenticulam attigit. XXIX

Epicharmus apud Athenæũ eo quẽ modo citauimus loco, χύτρα δὲ φακέας ἥψατο. Sed olla lenticulam attigit. Cõuenit in eos, qui uehementer ꝓpensi sunt ad aliquid, uelut huc nati, ut ultro nulla data occasione se cõferant ad id quod appetunt. Olla fictilis uideť amare lentẽ, ac ueluti ultro uenire ad lentem. Simile illi quod alibi retulimus, Ipsa olera olla legit, & equum in planiciem.

Qui non zelat. XXX

Diuus Augustinus aduersus Adimantũ cap.xiii. indicat uulgo iactatũ, qui nõ zelat non amat. Quod sanè & hodie fertur, cũ negant illic esse amorẽ ubi nõ est zelotypia. Verũ est ex amoris uehemẽtia nasci zelotypiã, sed eadẽ interdũ nasciť ex inopia mentis. Deus in arcanis literis zelotes dictus est, quòd solus amari uelit, nec patiatur quicquã amari præter ipsum, nisi ametur propter ipsum.

Lens deus. XXXI

Apud Athenæum libro.iiii. refertur hic trimeter, ut apparet prouerbialis.

φακός σε δαίμων, καὶ φακὴ τύχη λάβοι, id est, Te lens deus corripiat & fortuna lens.

φακὸς dicitur lens cruda, φακὴ cocta, ut indicat etymologus. Conueniet quoties eadem ad fastidium iterantur. Dæmon autem Græcis fortunam sonat, unde cacodæmones dicuntur infelices, & idẽ sonat τύχη, nec interest, nisi quòd dæmon est mas, τύχη fœmina.

Trabs in omnibus. XXXII

Δοκὸς δ' ἤδη πᾶσι τέτυκται, id est, Trabes in omnibus facta est. Videtur hemistichium ex poeta quopiã quo significatum est, nihil esse tam certum quin obstet scrupulus, cogens nos ad exactiorẽ rei cõsiderationẽ. De trabe in oculis meminit Euangelium. Porrò Græca uox δόκος anceps est ad trabẽ, quam δοκὸν malunt sonare, & ad considerationem, quã δόκην. Notum est illud Socratis φρόντισον, id est, solicite considera. Diuerbium refert Galenus de differentiis pulsuum lib. iii. Translatum apparet ab aratione, quam difficilem reddit trabs subinde occurrens in aruo proscindendo.

Ex libro gubernatores. XXXIII

Galenus in libro quem conscripsit de suis libris, ἀλλ' οἱ μὴ μαθόντες παρὰ διδασκάλοις, ἐοικότες δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, τοῖς ἐκ βιβλίου κυβερνήταις τοιαῦτα ζητοῦσι, id est, Cæterum qui nõ didicerunt sub præceptoribus, sed iuxta prouerbium assueti sunt gubernatoribus è libro, illiusmodi quærunt. Idẽ libro de cõpositione pharmacorum tertio, ἔοικε τοῖς κατὰ τὴν παροιμίαν λεγομένοις ἐκ βιβλίου κυβερνήταις, id est, Adsimilis iis, qui prouerbio dicunt gubernatores è libro. De mutis magistris alibi dictum est.

Fractis auribus. XXXIIII

Galenus cõtra Thrasybulũ, ἆρ' ἐστὶ τὰ θαυμαστὰ ταυτὶ συγγράμματα, τὰ παρὰ τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων περιφερόμενα. i. Quoque sunt admirãdi isti libri, qui circumferunt ab iis qui fractas gerunt aures. De pugilibus, ni fallor, sentit, qui postea facti medici scribunt libros: aut potius de libris imperitorum medicorum, qui legunt à pugilibus, qui solẽt habere laceras aures more suũ, oculos suggillatos, totã faciem tuberibus notatã, ex arte quã exercẽt. Galenus enim crebro destomachat in athletarum genus. Vsus est hoc adagio Plato in Gorgia, nec satis liquet quo sensu. Etenim cũ Socrates dixisset se audire, quòd Pericles reddidisset Atheniẽses deteriores, nimirũ ignauos ac timidos, loquaces & auaros, ut primus mercenaria stipẽdia instituisset: Callicles respondet, τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων ἀκούεις ταῦτα, ὦ Σώκρατες. i. Ab iis qui aures habẽt fractas audis ista ô Socrates. Sentit opinor de athletis & barbaris, quibus ignaui uidẽtur à militari ferocia alieni. Hanc cõiecturã meã tantisper ualere uolo, dum aliquid adferet exploratius. De psoratis auribus dictũ est aliàs. Cõueniet in hoĩem pugnacẽ, & ut notantẽ multos, ita notatũ à multis.

Coruus albus. XXXV

De raris inuentu dixit Iuuenalis,

Coruo quoque rarior albo,

Ammianus in epigrammate,

Θᾶττον ἔην λευκοὺς κόρακας πτηνάς τε χελώνας εὑρεῖν, id est,

Aut albus coruus prius, aut testudo uolucris, Inuenietur.

Galenus libro, περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, taxans Lycum quendam qui nec Erasistratum sequeretur, nec ipse uerũ adferret, ait, οὔτε ὁ Λύκος οὔτ' ἀληθῆ λέγων φαίνεται οὔτε ἐρασιστράτεια. λευκῷ τοίνυν κατὰ τὴν παροιμίαν ἔοικε κόρακι, μήτε αὐτοῖς τοῖς κόραξιν ἀναμιχθῆναι δυναμένῳ διὰ τὴν χρόαν, μήτε ταῖς περιστεραῖς διὰ τὸ μέγεθος. id est. Itaque Lycus, dum palàm est eum neque uera loqui, neque eadem cũ Erasistrato, similis uidetur albo coruo, qui nec ipsis coruis admisceri possit ob colorem, nec columbis ob magnitudinem. Conueniet in hominẽ sui ingenii, & alienum à sensu communi. Sunt enim quos pudet usquam cum quoquam consentire, quasi nihil uerum sit, nisi diuersum sit.

Asino fabulam. XXXVI

Galenus περὶ φυσικῶν δυνάμεων lib. iii. τοῖς δ' ἄλλοις οὔπω γινώσκουσι τὸ γράμμα περιττὸν, ὡς εἰ καὶ μῦθον ὄνῳ τις λέγοι, id est, Reliquis uero tã inutile fuerit scriptum, quàm siquis asino narret fabulam. Extat in Græcorum collectaneis, ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id est, Asino quispiam narrabat fabulã, at ille mouebat aures. Ad hoc allusit Galenus libro de differentia pulsuũ secundo, ἤδη τούτοις ὁ μὲν γέρων ὥσπερ ὄνος ἔσειεν ἤδη τὰ ὦτα, id est, Ad hæc senex quidẽ ille, uelut asinus quatiebat auriculas. opinor, quod non assentiretur. Existimo nobis de his aliàs dictum nonnihil.

Sub aliena arbore fructum. XXXVII

Ex aliena arbore fructum legere dicuntur, qui fruuntur aliorum laboribus. Ita Fabius apud Liuium libro ab urbe cond. x. Fabius, inquit, quam arborem conseruisset, sub ea legere alium fructum, indignũ ducere. Finitimum est illi, Alienam messem metis.

Milium terebrare. XXXVIII

κέγχρον τρυπᾶν, id est, milium perforare dicunt, qui in re difficili, sed prius inutili laborãt. Galenus lib.

de præsciētia, taxans sophistas, qui putāt philosophiæ studiū uehemēter inutile, sic loquit, ἀλλ' ἁπάντων τῶν μαθημάτων ἀχρηστότατον εἶναι νομίζουσιν, ὁμοίως τῷ κέγχρον τετρυπᾶν. id est, Quin potius omniū disciplinarum hoc existimant inutilissimum, perinde, ut milium perterebrare. Sic enim arbitramur legēdum, cum in editis libris habeatur τὸ κέγχρον. id est minutum leguminis genus, quod haud facile per terebres gemmarum more, cum perterebrati nullus sit usus. Simile studium sunt illius, qui grana milii è longinquo mittebat per foramen acus.

Lanam in officinam fullonis. XXXIX

Qui præpostere rem gerunt, ueluti siquis Theologo cōmittat puerum in grāmaticis rudimentis instituēdū, lanam in officinā fullonis ferre dicit. Fullonū enim ars, non rudē lanā, sed iam contextum pannū tractat. Galenus de differētia pulsuū lib. ii. ὅστις δὲ ἀκριβῶς τούτοις ἕπεσθαι βούλεται, γεγυμνάσθαι πρότερον χρὴ περὶ τὰς κατηγορίας. τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλὸν, ὡς οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει. τάξις γάρ ἐστιν ὥσπερ ἐρίων ἐργασίας, οὕτω καὶ μαθημάτων διδασκαλίας, id est, Quod siquis hæc exacte uelit assequi, prius exercitatū esse oportuit circa prædicamenta. Nam scitū est, quod dixit Arcesilaus, nemo defert lanā in officinā fullonis. Quemadmodū enim est ordo in operādis lanis ita est & in disciplinis. Refert hūc inter Academicos Laertius, qui solitus sit non ferre eos qui liberales disciplinas nō suo tēpore attingerent, ut siquis uelit discere poeticen, aut rhetoricen ignarus grāmatices.

De fumo ad flammam. XL

Ammianus Marcellinus lib. xiiii. Vt'q; solet manū iniectātibus fatis hebetari sensus hominū & obtundi, his illecebris ad meliorē expectationē erectus, egressusq; Antiochiā, Meleuo dictante, prorsus ire tēdebat de fumo, ut pverbium loquit uetus, ad flāmam, De eo dictum, qui se à rebus dubiis, in præsens exitium coniecit. Alibi retulimus ex Plauto, Flamma fumo est proxima.

Calicum remiges. XLI

κυλίκων ἐρέται, id est, Calicum remiges dicti sunt, qui assidue perpotarent, uinum pro remo ducentes, Ita Dionysius cognomento æreus, apud Athenæum lib. x. in Elegiis,

κἄν τινες οἶνον ἄγωσιν εἰρεσίᾳ Διονύσου, Si qui uina trahunt in remigio tibi Bacche

συμποσίου ναῦται καὶ κυλίκων ἐρέται. id est, Potandi nautæ, remigium calicum.

Ingens poculum quasi sinus est, In hoc trahunt, nō remis sed lingua, neq; raro faciunt naufragium, iactura cum pecuniæ tum mentis.

Ab unguibus incipere. XLII

ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι, dicunt, qui à leuissimis minimeq; ad rē pertinentibus ordiunt. Ita Basilius in epistola quadā, καταγέλαστόν ἐστιν, ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι καὶ μὴ αὐτοῖς αὐτῶν κεφαλαῖς διαλέγεσθαι, id est, ridiculū est ex unguibus initiū sumere, ac nō potius cū ipsis illorum capitibus colloqui. Caput rei dicit quod est illius pcipuum. Vsus erit quoties admonebimus, ut omissis parergis ac friuolis, agatur de causa. Aut siquis uelit emēdare reipu. statū, ordiatur à principibus potius q̄ ab humilibus, qui non multum adferunt momenti, uel ad perniciem ciuitatis, uel ad salutem.

Muscæ. XLIII

Μυῖαι olim dicebant qui delectabant aliena mensa, quos Plautus muribus cōparat semper alienum edētibus cibum. Apud Athenæum libro sexto parasitus quispiam se muscæ confert.

δειπνεῖν ἄκλητος μυῖα. id est, Quod inuocatus cœnitare amo, musca sum.

Aduolat enim hoc insectum ad cibū alienū, & ægre potest abigi. Apud eundē Hegesander narrat, cū Alexāder dixisset se morderi à muscis, sic uocabat parasitos, iamq; conaret illas abigere, Cinesias unus eius ordinis qui forte aderat, pfecto aliæ muscæ siticulosæ magis urgebunt te semel gustato tuo sanguine. Extat apologus de erinacio, qui uoluit uulpi μυιοσόβης esse. Plautus in Mercatore deflexit ad hominem curiosum & ad omnia aduolantem. Musca est meus pater. Nihil pote illum clam haberi, Nec sacrum nec tam prophanum quicq̄ est, quin adsit ibi ilico.

Bæon malus piscis. XLIIII

Athenæus lib. vii. testatur apud Atticos fuisse prouerbium, μή μοι βαιὼν κακὸς ἰχθὺς, id est, Ne mihi Bæon piscis nequam.

Nec indicat usum pverbii, tantum ostēdit apud Epicharmū βαίωνα dictum piscē quendā. Nomē inditum uidet à breuitate. Laudant enim magni pisces. Dicet in hospitē ingratū ac molestum.

De sportula cœnare. XLV

Athenæus lib. viii. Græci τὸ ἀπὸ σπυρίδος δεῖπνον, i. cœnā è sportula, pprie uocabant, quoties aliquis sibi parasset cœnā, eamq; in sportulā cōposita, iret apud aliū cœnaturus. Quod genus & hodie durat inter hoīes frugi, qui nec grauari uolūt sumptu, nec alios grauare. Lepidius erit, si transferat ad eū, qui sic adit discendi gratia, ut ipse uicissim adferat quod deceat, ut fiat eruditionis permutatio.

Tibicen uapulat. XLVI

Eubulus apud Athenæum lib. ix. ait fuisse morem, siquid peccasset coquus, tibicinem solere uapulare.

Philyllius apud eundem,

ὅτι ἂν τύχῃ μάγειρος ἀδικήσας τὸν αὐλητὴν λαβεῖν πληγάς. id est,

Quicquid coquus Peccauerit, tibicen accipere solet Plagas.

Proinde coquus quispiam apud eundem ait, se non rem priscam, sed ab ipso inuẽtam narrare, ἵνα μὴ, inquit, ὁ αὐλητὴς πληγὰς λάβῃ, id est, ne tibicen uapulet. Ob id opinor, quòd coquos lædere tutum non sit, iuxta sententiam aliquanto post apud eundem citatam.

οὐδεὶς μάγειρον ἀδικήσας ἀθῷος διέφυγεν. i. Nullus homo læso indemnis euasit coquo.

Quanquam Græcus uersiculus non uacat mendo.

Execrationes serere. XLVII

Ἀρὰς ἐπισπείρειν. i. Execrationes serere, dicebant qui diris deuouerẽt aliquẽ: inde natũ quòd apud Cyprios esset solẽne, quoties sererent hordeũ, addito sale, deuouere quibus male uellent. Tantũ Hesychius. Docet Plinius quædã nõ feliciter seri, nisi cũ conuiciis. Esse etiã genus, quod terræ infodit, ac pede compressa terra, additur execratio, Ne unq̃ exeas. De Lindiorum sacro diximus aliás.

Aqua & terra reddamini. XLVIII

Ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε. id est, In terram uertamini aquamq́.

Pro eo, quod est, redigamini in nihilũ ac pereatis. Hemistichiũ hoc sic refertur ab Hesychio, quasi prouerbio iactatũ. Sumptum est autem ex Iliados η. Nam his uerbis Menelaus increpat Græcorum ignauiam, quòd nullus auderet cum Hectore prouocante monomachiam suscipere.

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Interpretaẽ Plutarchus in uita Homeri, & Alexander Aphrodiseus libro primo problemate. lxxviii. reddit causam physicam cur ita locutus sit Homerus. Ex terra & aqua gignunẽ omnia, & in hæc resoluunẽ omnia. Ab hac forma nõ abhorret, quod ex Epicharmo citat Plutarchus in cõsolatione ad Apolloniũ: συνεκρίθη καὶ διεκρίθη, καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε πάλιν, γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δὲ ἄνω. τί τῶνδε χαλεπόν; οὐδὲ ἕν. id est, cõcreta sunt, & discreta sunt, abierunt rursum unde uenerant, terra quidem in terram, spiritus uero sursum. In iis quid acerbum? nihil. loquiẽ de morte, quæ est dissolutio corporis & animæ. M. Tullius libro Tusculanarum quæstionum tertio citat ex Euripide,

Reddenda est terræ terra, tum uita omnibus

Metenda ut fruges, sic iubet necessitas.

Hanc sententiam Antiochus scribit placuisse Chrysippo, sed dissentiente Carneade. Eandem sententiam αἰνιγματικῶς protulit Ecclesiastes Hebræus. Deniq; Aristoteles Rhetoricorum libro. ii. subindicat, qui olim seruitutem profitebantur, eos terram & aquam domino tradere solitos, uelut omnium rerum ius abdicantes & in herum transferentes. καὶ ὅτι inquit, διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ δουλεύειν ἐστί: id est, Et quòd dare terram & aquam seruire est.

Mars communis. XLIX

Incertum ac uarium belli euentum notabant hoc dicto, Ἄρης κοινός, id est, Mars communis. Sumptum est ex Homericæ Iliad. Σ.

ξυνὸς ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα. i. Cõmunis Mars, inq; uicem perimit perimentem.

Quod dictũ Aristoteles lib. rhetor. secundo inter prouerbiales sententias cõmemorat. Rursus eodẽ lib. νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας. id est, Nunc his nunc illis contingit uincere.

Titus Liuius belli Punici lib. x. Cũ tuas uires, tum uim fortunæ Martemq; belli cõmunẽ ppone anẽmo, utrinq; ferrũ, corpora humana erant: nusq̃ minus q̃ in bello euentus respõdent. Rursus ab urbe condi. lib. viii. Quid illũ facturum fuisse, si, quod belli casus ferunt, Marsq; cõmunis, aduersa pugna euenisset? Iterũ eodẽ libro, Nostra certamina Romani nõ uerba legatorum, nec hominũ quisquã disceptator, sed campus Capanus, in quo concurrendum est, & arma, & cõmunis Mars belli decernet. Et in eodẽ aliãs. Ibi in cõciliis Numitius imperator eos, affirmãdo cõmunẽ uere Martẽ belli, utrãq; aciẽ pari cæde prostrauisse, &c. Rursum lib. ab urbe cond. viii. Samnitiũ inquit, bellum ancipiti Marte gestum. Apud eundẽ frequẽs est, æquo Marte discessum est, quoties neutri parti cessit uictoria. M. Tullius Philippica. xi. Sed ut concedã incertos exitus esse belli, Martẽ cõmunem, tamen pro libertate uitæ periculo decernendũ. De Marte cõmuni nõnihil attigimus in prouerbio, Omnium rerũ uicissitudo. Porrò ἐνυάλιος Homero Mars dicitur, ab ἐνυώ quam belli fortunam esse putant.

Lex in manibus. L

Ἐν χειρῶν νόμῳ, id est, Lege manuum dicitur, cum res ui geritur, nõ ex præscripto legum Aeschines contra Timarchũ, φυλακτέον δὲ τοῖς μὲν ὀλιγαρχικοῖς καὶ τοῖς τὴν ἄνισον πολιτείαν πολιτευομένοις, τοὺς ἐν χειρῶν νόμῳ τὰς πολιτείας καταλύοντας. id est, His uero qui sequuntur oligarchiam, & apud quos inæqualis est reipu. administratio, cauendi sunt qui lege quæ est in manibus sita, ciuitatis statũ labefactãt. Manuum legem appellat uiolentiã siue ius belli. Vsus est in hũc sensum Polybius historiæ lib. primo, τῶν δὲ πολεμίων οὐς ποτε κρατήσει, οὐδὲ μὲν ἐν χειρῶν νόμῳ διαφθείρας, οὐδὲ δὲ ζωγρήσας πρὸς αὐτὸν

ἀποσχοίνισας ὑπέβαλε τοῖς θηρίοις, id est, Ex hostibus quoscunque deuicisset aliquando, alios uiolenta manu perimebat, eos uero qui uiui capti ad eum adducebantur, bestiis obiiciebat. Rursus libro secundo, ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ συνέβη γάϊον μὲν τὸν ὕπατον παραβόλως ἀγωνιζόμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον, id est, per idem hoc tēpus accidit, ut Caius consul dum audacius pugnat, manuum lege uitā finierit. De αὐτοχειρίᾳ dictum est aliás. Apud Plautū seruus quispiá minitat se manu litē acturū.

Nihil inanius q̄ multa scire. LI

Apud Athenæum lib. xiii. Hippon, qui dictus est ἄθεος citatur autor huius uersiculi,

πολυμαθημοσύνης τῆς οὐ κενώτερον οὐδέν. id est, Non aliud mage inane puta quàm plurima scire.

Citatur idem ex Timone,

πολυμαθημοσύνης τῆς οὐ κενώτερον ἄλλο.

Conueniet in eos qui malunt multa discere quàm utilia. Hebræus. Ecclesiastes non abhorret ab hac sententia: qui apponit scientiam, apponit & dolorem, & in multa scientia multa indignatio. Contra laudata est Hippiæ πολυμαθία.

κύκλῳ περιέλκειν. LII

Qui arte circumagit quépiam, ut cum se putet aliquid egisse, nihil egerit, aut in idem recidat unde uolebat extricari, κύκλῳ περιέλκεσθαι dicit. Ita Plato in Charmide ὦ μιαρὲ ἔφην ἐγώ, πάλαι με περιέλκεις κύκλῳ ἀποκρυπτόμενος, O scelerate inquam, iádudum me in orbem circumagis non sentientem. Fit enim hoc arte sophistica, ut qui contra disputat, post asseueret ambagibus circūactus quod prius negabat, aut contra. Metaphora ducta ab equis, qui circumacti, eò reducuntur, unde prius resiliebát pauidi. Similis ludus exercetur in Labyrinthis. Confine illi, In easdem ansas incidisti.

Iouis lac. LIII

Quod insigniter esset lautum in cibis, Iouis lac ueteres appellabant. Eurip. apud Athenæ. lib. xiiii.

καὶ τυρὸς ὀπίας ἐστὶ καὶ διὸς γάλα. id est, Est succulentus caseus, & lac Iouis.

Apud eum frequenter inter ciborum delicias commemoratur, διὸς ἐγκέφαλος, de quo aliás diximus. Persæ, siquid esset exquisite lautum, appellabant διὸς καὶ βασιλέως ἐγκέφαλον, id est, Iouis & regis cerebrum, propterea quòd rex Persarum solet dare præmium honorarium, siquis nouum aliquod eduli genus reperisset. Clearchus apud eundem libro. xii. quanquam eadem, multis aliis uerbis cōmemorat. Videntur antiqui quicquid eximium uideri uolebant, Ioui tribuisse. Inde illud è Satyra, Et Iouis auribus ista seruas.

Mæsonica dicteria. LIIII

Dicteria petulantius iacta, prisci Mæsonica uocabant, σκώμματα μαισωνικὰ à Mæsone quodam histrione comœdiarum Megarensi, cuius inuentum est persona, quàm à repertore, Græci μαίσωνα uocant: reperit enim personam famuli & coqui. Quin & ueteres Græci coquum urbanum μαίσωνα uocabant, exterum τέττιγα. In comœdiis autem semper inducuntur coqui dicaces, præsertim apud Plautum. Id testatur Philemon alicubi,

σφίγγ' ἄῤῥεν' οὐ μάγειρον εἰς τὴν οἰκίαν
εἴληφ' ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν μὰ τοὺς θεοὺς ὧν λέγει συνίημι. id est,
Recepi in ædes non coquum, sed masculam
Sphingem, nihil enim per deos intelligo Simpliciter, ex his quæ loquitur.
Conuenit cum Hipponacteo præconio.

Necessitas magistra. LV

Suidas ex Carchedonio citat hoc prouerbium,

χρεία διδάσκει, κἂν ἄμουσος ᾖ, σοφόν, id est,
Catum è rudi reddit magistra necessitas.

Tēpus rerum usus, ipsaq; necessitas excitat ingenium ad discédas artes. Idé indicat Græcorū sententia, σοφίας πενία ἔλαχεν. & apud Aristophané Penia iactat se artiū inuentricé. A Persio uenter dicitur magister artis ingeniiq; largitor. Et ut ait Qu. Curtius: Necessitas ignauiam acuit.

Victus spinosus. LVI

Βίος ἀκανθώδης, id est, Vita spinosa, aspera, dura, ac prisca, qualem agebant illi, quibus glandes erant loco placentarū. Suidas cōiungit hoc Atticis prouerbiis, quibus mollem ac delicatam uitā declaramus, ueluti contrariū. Idem indicat eodé sensu dici, βίον ἀβίωτον, id est, uitā nō uitalem, hoc est, tristem, & insuauem. Nam Latinis interdum uiuere dicuntur, non qui spirant tantū, sed qui genialiter uiuunt. Contra Græcis ἀβίωτος ἔχειν dicuntur, quibus desunt uitæ præsidia. Aeschines aduersus Timarchum ἀτιμῶν τοιαύτην γυναῖκα, καὶ τὸν βίον ἀβίωτον αὐτῇ παρασκευάζων. id est, Ignominia notās eiusmodi mulieré, & uitā non uitalé reddens. Turpiter enim uiuere nō est uiuere. Potest intelligi & de accisis facultatibus. Idé in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, ἀβίωτον εἶναι μοι τὸν λοιπὸν βίον νομίζω. id est, Reliquam uitam mihi non uiuendam existimo, hoc est, infelicem & calamitosam.

Bestia

Bestia bestiam nouit. LVII

Aristoteles libro rhetoricon primo, Inter similitudinis & affinitatis prouerbia refert & hoc: ἔγνωκε δὲ θὴρ θῆρα. id est, Nouit profecto fera feram. Videtur fragmétum iambici trimetri, utcunque deprauatum est apud Aristotelem. θὴρ Græcis bestia dicitur, sed proprie fera aut noxia, quod genus sunt apri, lupi, & uiperæ. Vnde hominem moribus efferatis, ingenioque agresti, θηριώδη uocant. Congruet, ubi conuenit inter duos pariter improbos. Simile illi, Furemque fur cognouit, & lupum lupus.

Cæci præscriptio. LVIII

Τυφλοῦ παρακέλευσις, id est, Cæci iussio siue exhortatio, dicitur absurda, quoties ipse qui præscribit, nõ intelligit quid dicat. Socrates apud Platoné in Theæteto, redarguens absurdam Theæteti præceptionem, iubentis, ut qui rectam haberent opinioné, rectæ opinioni assentirent, confert illius orationé loro aut pistillo circũuolubili, sed rectius putat dicẽdum, Cæci iussionem, τυφλοῦ δὲ παρακέλευσις ἂν καλοῖτο δικαιότερον. τὸ γὰρ ἃ ἔχομεν ταῦτα προσλαβεῖν κελεύειν, ἵνα μάθωμεν ἃ δοξάζομεν, πάνυ γενναίως ἔοικεν ἐσκοτωμένῳ. id est, Sed rectius cæci præceptio dicatur: siquidem iubere, ut ea quæ habemus accipiamus, ut discamus, ea quæ opinamur, planè cõuenit homini insigniter caligãti. Aliàs relatum est nobis illud Horatii, Cæcus uti si monstret iter. Item, cæca speculatio.

CLARISSIMO IVVENI CAROLO BLONTO

DES. ERASMVS ROTERODAMVS S. D.

Totius operis nuncupationem tibi proxima editione communicatam, Iuuenis ornatissime, pater adeo non moleste tulit, ut maiorem in modum gauisus sit, hoc ceu calcar additum ingenio tuo, licet ultro in musarum campis haudquaquam instrenue currenti. Vir prudens iuxta ac pius, præclarum lucrum interpretatus est, habere te consortem atque æmulum in hoc bonorum genere, quod communione crescit uerius quàm minuitur: & in tantum non existimat suis commodis quicquam decessisse, ut felicitatem suam iudicet præclare conduplicatam, si uirtutes quibus ipse non uulgariter expolitus est, conspiciat in filium propagatas. Hanc igitur operis accessionem adeo magnam, ut per se iusti uoluminis instar haberi possit, uisum est proprie tuo dicare nomini, quo simul & tu curras alacrius, & ille gaudeat impensius: quippe qui pro sua singulari in te pietate parique modestia lubentius fruitur tuis bonis quàm suis, immo magis ea ducit in suis bonis, quæ cernit in filio efflorescere, quàm quæ in sese agnoscit maturuisse. Nam animi bona senium nesciunt. Macte istius animi esto iuuenis egregie, urge quod cœpisti, perge indies & optimi parentis augere gaudium, & tuam ipsius felicitatem omnibus numeris absoluere. Id perficies, si ad domesticum Archetypum studia tua componens ueram pietatem cum eruditione liberali coniunxeris, & si nec generis claritas, nec fortunæ indulgentia, nec aulica consuetudo, nec uxoris charitas, nec liberorum cura distrahet animum tuum à Philologiæ commercio. Hic siquis obiecerit, nec humanum ingenium, nec temporis angustiam tot simul negocia capere, quæso ut tecum rationé subducas, quanta uitæ pars aliis pereat in chartarum lusu & alea, quantoque minore dispendio, maiore uoluptate, maiore denique fructu, tempus hoc transigatur in lectione bonorũ autorum. Totum itaque mi Carole parentem fac exprimas, hoc uno excepto, quod ille ferè à cœna ad noctem usque concubiam solitus sit immussare libris, ut sæpenumero miratus sim id illi citra ualetudinis offensionem cessisse. Hæc scripsi gemens ac mœrens totusque mihi displicens, quòd certum audissem incomparabilem illum Heroa Guilhelmum Varamum Archiepiscopum Cantuariensem uitam commutasse morte, immo ut melius dicam, ex hac uitæ umbra in ueram immortalemque uitam emigrasse. Meam deploro uicé, nõ illius. Is mihi erat uere sacra ancora. Inieramus inter nos fœdus συναποθνῃσκόντων, promiserat commune sepulchrum, nec dubitabam quin ille licet annis quatuordecim maior, mihi superstes esset futurus, certe nec senectus nec morbus illum nobis ademit, sed casus infelix, non tam quidem illi, quàm studiis, quàm religioni, quàm regno, quàm ecclesiæ, Tanta erat hominis pietas, tanta in consiliis prudentia, tanta in iuuandis omnibus benignitas, Nunc illa cœlestis anima, pro bona semente quã hic fecit, messem apud Christum opimã metit. Ego interim semianimis hic hæreo, promissæ fidei debitor, quam nisi me fallit mentis præsagium breui sum exoluturus. Pactio uideri poterat comitatis, sed res clamat serium fuisse conuentum. Adeo morte illius collapsus est animus, nec ullis auocamentis erigi potest: sed ipso etiam tempore, quod acerbissimis doloribus solet mederi, uulnus hoc magis ac magis incrudescit. Quid multis? Appellari me sentio. Commori iuuabit hic incomparabili & irrecuperabili patrono, modo per Christi misericordiam illic liceat ei cõuiuere. Præclarum ille sydus fuit ecclesiæ, nunc præclarius accessit coelo, utinam mihi contingat ueluti mi-

nutam stellulam adiungere soli meo. Hæc commemoratio non meo tantum dolori data est, sed tua quoq; referre iudicaui, præsulis omnium facile laudatissimi memoriam refricare, quo studiosius ad geminum exemplar studia uitamq; tuam componas, patrem & paternum amicum. Bene Vale. Datum apud Friburgum Brisgoæ, Calen. Octobribus, Anno M. D. XXXII.

Ibyci equus. LIX

Ἰβύκειος ἵππος, id est, Ibyci equus in iocum prouerbialem abisse uidetur, de iis qui nolentes præter ætatem ac uires ad periculosum negocium adigerentur. Dicti originem refert Plato in Parmenide. Ibyco poetæ equus erat iam annosus athleta, multis certaminibus detritus. Is cum ad certamen currui iungerentur, extimuit, uidelicet expertus eiusmodi ludorum aleam. Ridente populo Ibycus surgés, equus, inquit, domini similis est, nam & ipse iam senex ad amandum compellor: equo suo sese comparans, quòd ipse non minus intempestiuus esset ad amores, quàm uetulus equus ad certamen. Nam admonet hoc quoq; Suidas, Ibycum uulgo male audisse ob adulescentulorum amorem. Hac imagine Parmenides queritur se senem adigi ad rerum difficillimarum explicationem. Huc allusisse uidetur Horatius in epistolis. Non eadem est ætas, non mens. &

Solue senescentem mature sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

Fortasse dum in hoc adagiorum pistrino uersor, uidebor alicui non multum dissimilis equo Ibyci. de Ibyci gruibus dictum est aliâs.

In crastinum seria. LX

Εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα, id est, In crastinum seria. Plutarchus in uita Pelopidæ narrat hanc uocem apud Græcos abisse in prouerbium. Originé dedit Archias uir opulentus ac potens, sed parum sobrius. Huic inter conuiuium allata est epistola, qui pertulit, admonuit, ut statim legeret: de seriis enim rebus scriptam esse. tum ille uino madidus, risit. οὐκοῦν, inquit, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα, id est, In crastinũ igitur seria, simulq; acceptã epistolam puluillo supposuit cui insidebat, ac sermonem cum Phillida coeptum pergebat. Quin & hodie inciuile est in cõuiuiis tractare seria. Apud Hollandos adolescẽs audiui fabulam nõ alienam ab hoc adagio. Quidam in cõuiuio accumbebat igni uicinior, ita ut ima uestis aduretur. Id animaduertens è conuiuis qdam habeo, inquit, quod tibi nunciem, tum alter, siquid, inquit, tristius est, nolo audire in conuiuio, ubi cõuenit festiua lætaq; esse omnia. Non est, inquit, admodum lætum. mox alter, post cõuiuium, inquit, seria. ubi coenatum esset hilariter, Nunc, inquit, dicito qcqd uoles. Ostendit illi uestem à tergo enormiter adustam. Ibi stomachari coepit quòd nõ admonuisset in tempore. Volebam, inquit, at tu uetabas. μετὰ δεῖπνον σπουδαῖα.

Cuniculis oppugnare. LXI

Ὑπονόμοις πολεμίζειν, id est, Cuniculis bellare, dicit qui nõ aperta ui, sed dissimulanter ac dolis rem gerit. Contra qui palàm agit quod agit, machinis agere dicit. Caii Cæsaris potẽtia iam ad manifestã tyrannidem spectãte, Catulus Luctatius uir summæ apud Romanos dignitatis, surgens in senatu ait, οὐκ ἔτι ὑπονόμοις Cæsar ἀλλ' ἤδη μηχαναῖς αἱρεῖ τὴν πολιτείαν, id est, Cæsar nõ iam cuniculis, sed machinis tollit rempublicã. Suffossiones clam fiunt, machinæ, hoc est arietes, onagri, ballistæ palàm admouentur. Dictũ Plutarchus refert in uita Gaii Cæsaris. Plus ueneris habebit, si ad res animi transferat, ueluti siqs dicat malos genios interdum oppugnare nos machinis, cum palàm terrent aut allectant, interdũ cuniculis, quoties falsa specie pietatis imponunt obrepuntq; incautis.

Exitii nulla ratio. LXII

Ὀλέθρου οὐδεὶς λόγος, id est, Exitii nulla ratio. Refert Plutarchus in uita Eumenis. Is cũ satagẽs rerũ suarum, superiorẽ adisset Phrygiã, intra Celenas hybernauit: ubi quoniã reperit Alcetã, Polemonẽ & Docimũ de iperio cõtra ipsum decertãtes, τοῦτ' ἦν ὃ ἔφη τὸ λεγόμενον, ὀλέθρου δὲ οὐδεὶς λόγος, id est, Exitii nulla rõ. Sentiẽs opinor, cũ iminet homini fatale exitium, deũ adimere consilium ac rationẽ. Apparet esse Hemistichium carminis Iambici ὀλέθρου δ' οὐδεὶς λόγος. Huic affine est, quod habet Quintilianus lib. v. de coniectura loquens, Præterea, inquit, cur potissimũ illo loco, illo modo sit aggressus: qui & ipse diligentissime tractat pro eodem locus, an etiam si nulla rõne ductus est, impetu raptus sit & absq; sententia. Nam uulgo dicitur, scelera non habere consilium.

Qui lucerna egent infundunt oleum. LXIII

Plutarchus in uita Periclis refert Anaxagoram Pericli in administrãda Repub. magno adiumẽto fuisse, uerum ubi iam grauaret senectus, & à Pericle publicis intento negociis negligeret, decreuerat inedia finire uitam. Id ubi resciuit Pericles, accurrit ad ædes philosophi, precibusq; & lachrymis conatus est illum ab instituto reuocare, idq; sua ipsius causa magis, quàm Anaxagoræ. at ille iam agens animam dixit ὦ Περίκλεις, καὶ οἱ τοῦ λύχνου χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσιν, id est, O Pericles, & quibus lucerna est opus infundunt oleum: exprobrans illi neglectum amici, unde non uulgarem capiebat utilitatem, cum qui egent lucerna, ob usum qualemcunq; curent illam, abstergẽtes atq; infundentes oleũ.

Et quibus opus est fructu, stercorant agrum.

In uentrem insilire. LXIIII

Εἰς τὴν γαστέρα ἐνάλλεσθαι, id est, In uentrem irrumpere dicitur, qui curam oēm ad cibum ac potum confert. Ita Plutarchus de Lucullo ī ipsius uita. ἅτε δὴ μὴ θεατρικῶς μηδ' ἐπιδεικτικῶς Λουκούλλου πολεμοῦντος, ἀλλὰ δὴ τὸ λεγόμενον εἰς τὴν γαστέρα ἐναλλομένου, καὶ ὅπως ὑφαιρήσει τὴν τροφὴν ἅπαντα πραγματευομένου, id est, Vtpote cum Lucullus iam nō palàm, neq; ad ostētationē bellaret, sed quēadmodum dici solet in uentrē impetū faceret, nihil non moliens ut hosti cōmeatum subtraheret. Non hic repetam quomodo locum hunc uerterit Leonardus Iustinianus. Sunt quos nō alia ratione melius uincas q̄ si uentrem impetas. Huius stratagematis exemplum edidit nobis ille non minus eruditione q̄ stemmatis clarus Hermanus à noua aquila comes. A dominicano quodam proscissus erat præfatiuncula, quasi staret à Capnione, degenerans à maiorum suorum moribus ac pietate. Expostulauit cum maledico, minitans omnia, tanto magis ille ferociebat, Tandem amici comitis hoc inīere consilium. Denuntiarunt collegio, si maledicum abiicerent se cæteros sodales pro innoxiis habituros. Sin minus, in omnes uelle retorquere quod omnium consensu maledicus ille fuisset ausus. Cum negligeret denunciatio, missus est qui interdiceret ne quisquam ex eo sodalitio colligeret oua caseos'ue in ditione comitis aut cognatorum illius. Neglectum est interdictum, itum est ad Ooptochiam ac tyrologiam: sed posteaquam irrumpentibus Comitis famulis ægre euaserunt, orta inter sodales seditione, Maledicus ad conditiones pacis coactus, Chirographo testatus est se Comitem semper habuisse, & habere & habiturum esse, pro docto, generoso & pio uiro. fassus est se illa scripsisse quæ obiiciebantur, neq; enim licebat inficiari quod per typographos erat euulgatū. At quæ scripserat in Comitem non competebant nisi in hominem degenerem ac impietatis fautorem. Itaq; suo Chirographo nihil aliud effecit, nisi ut maledicentiæ adiungeret scurrilem impudentiam. Hac tamen satisfactione uir animi generosissimi uereq; Christiani fuit contentus, me uehementer approbante. Puto huc respexisse Terentium, cum ait, pugnos in uentrem ingere. Nam Parasiti nulla parte magis lædi possunt quàm uentre.

O Domus Anti quàm dis.d. dominaris. LXV

Videtur & illud Ennii carmen prouerbiis ascribendum, quod refert M. Tullius offi. libro primo, O domus antiqua quàm dispari domino dominaris. Id conueniet in disciplinam cōmutatam in peius eorū uitio qui successerunt. Velut in domum, in urbem, in Academiam, in monasterium aut collegium ad peiora degenerans. Quanquam suspicor carmen Ennianū in codicibus esse uitiatū, legēdum aūt: O domus anti q̄ dispari domino dominaris: ut notarit Antii successorē. iam quoniā in dispari prima syllaba natura longa est sublato s, qd' Ennius subinde facit: nisi forte pro Anti mauis Anci, aut Anni, quem Lucilius taxat aliâs: fit breuis. Itaq; constat metrū. Scriba parū eruditus putans antiquā unicā esse dictionē mutauit, antiqua. Alius nolens omittere quod erat in plerisq; codicibus, adiecit quàm. Respexit huc M. Tullius Philippica secunda, O tecta ipsa misera q̄ dispari domino, quanq̄ quomodo iste dominus? sed tamen quàm à dispari tenebantur.

Sortem & usuram persoluere. LXVI

Καὶ τὸν τόκον καὶ τὸ κεφάλαιον ἐκτίνειν dicuntur, qui serius quidem sed grauius puniunt, aut qui differunt uindictam, ut per occasionem lædant grauius. Nam prorogatiōe crescit usura. Dion libello περὶ τῆς ἀπιστίας. ὥσπερ τὰ θηρία πολλάκις ἠρεμεῖ κοιμώμενα ἢ ἐμπεπλησμένα, τὴν μὲν φύσιν οὐκ ἀποβέβληκε τὴν αὑτῶν. παραπλησίως δὲ καὶ ἐκεῖνοι χρόνον τινὰ οὐκ ἔβλαψαν, ἔπειτα συμβάσης προφάσεως, καὶ τόκον φασὶ καὶ τὸ κεφάλαιον, τῆς πονηρίας ἐκτίνουσι, id est, Quemadmodum noxiæ bestiæ sæpenumero quietē agunt, siue cum dormiunt, siue cum cibo expletæ sunt, quanquam naturam interim suam non exuerunt. Similiter & illi, ad tempus aliquod non læserunt, at ubi se dederit occasio, & usuram ut aiunt, & sortem maliciæ persoluunt.

Ad incitas. LXVII

Quos urgeret extrema necessitas, his res dicebatur ad incitas rediisse. Plautus in trinumo. Hem nunc hic cuius est, subaudi ager, ut ad incitas redactus, id est, ad extremam inopiam. Idem in penulo. Tace modo, profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit: quin potius disperibit saxo, q̄ unam calcem ciuerit. Sed haud scio an hic legendum sit, unum calcum ciuerit. Nonius Marcellus admonet incitam dici egestatem, & uerum dicit, sed non absq; tropo. Nam in his duobus locis quæ retulit è Plauto, extremā quidem inopiam significat, at non statim ubicunq; ponūtur incitæ, significat egestas. Lucilius incita dixisse uidetur in neutro genere. Illud ad incita cum reddit atq; internecionem. Item. Commanducatus corrupit ad incita adegit. At Isidorus lib. xviii. usurpauit genere masculino. Calculi inquiens, partim ordine mouentur, partim uagi, qui uero moueri omnino non possunt inciti dicuntur. Cio, moueo est, inciti quasi immobiles, quos Græci dicerent ἀκινήτους. Satis liquet prouerbium ductum à lusu calculorum, in quo erant certæ lineæ ad quas redactus calculus moueri iam

non posset. Quadrabit & in eos qui confutati manifestis argumentis, non habent quod respõdeant, quod Dialectici uocant metam Silentii.

Centro & spatio circumscripta. LXVIII

Plutarchus in præceptis ciuilibus ἂν δὲ ᾖ τὰ τῆς οὐσίας μέτρια, καὶ κέντρῳ καὶ διαστήματι περιγραφόμενα πρὸς τὴν χρείαν, id est, Quod si facultates modicæ fuerint, & centro & spatio circũscriptæ ad usum. Sentit fortunas tam angustas ut nisi certa dimensione dispensentur, non sint ad necessarios usus suffecturæ. Veluti qui supputatione facta quantum habeant annui census, subducunt quantum quoq; mense, quaq; hebdomade, quoq; die possint impendere. Quòd si hospitis aduentus, aut similis casus fecerit sumptus paulo largiores, id sequentium dierum parsimonia sarcitur, ne non constet ratio. Idem de futili loquacitate docet responsionem esse κέντρῳ καὶ διαστήματι circumscribendam, nequid responde deatur ultra quàm requirit percontatio. Quidam enim de uno interrogati, respondent de pluribus. Metaphora translata est, à circulo qui fit circino circumducto: in medio, centrum est immobile, hinc spatium undiq; æquale ad lineam obeuntem. Vnde & circumscripta dicuntur, quæ certis finibus continentur.

Roscius. LXIX

Roscius histrio tam erat felix in agendis fabulis, ut quisquis in arte quapiam insignis esset, Roscius uocaretur. Id indicat M. Tullius libro de oratore primo. Itaq; hoc est iandiu consecutus, ut in quo quisq; artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. Idem in secundo de oratore. Soleo sæpe mirari eorũ impudẽtiam, qui agunt in Scena, gestum spectante Roscio. Quis enim se cõmouere põt, cuius ille uitia nõ uideat? Rursus in Bruto. Et in scena Roscium esse intelligat. Hic est ille Roscius Ciceronis cõcertator, quem ornauit hoc elogio, ut diceret Virum fuisse tam bonum, ut unus indignus esset qui in scenam prodiret, & eundem tam præclarum artificem, ut solus dignus esset qui in scena uersaretur. Eodem igitur tropo quo uehementer in cõsilus callidum Dædalum uocamus, in laboribus patientem Herculem, in disputando inuictum Achillem, in iudicãdo Aristarchum, patronum in causis agendis egregie dextrum, Roscium licebit appellare.

Philotesius Crater. LXX

Κρατὴρ φιλοτήσιος, dicitur quo in conuiuiis conciliantur amicitiæ, qui mos etiamnum durat apud Germanos, quibus turpissimũ est, post acceptum Philotesium poculum, ueterum offensarum quãuis capitalium meminisse, ne iudices quidem admitterent actionẽ iniuriarum. Plutarchus in commentario de fortuna Alexandri, qui barbaros armis, Græcos ciuilibus institutis conabatur ad humaniorem ac sanctiorem uitæ rationem adducere, ὥσπερ, inquit, ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ μίξας τοὺς βίους, καὶ τὰ ἤθη, καὶ τοὺς γάμους, καὶ διαίτας, id est, Velut in philotesio poculo miscens uitas, mores, coniugia ac uiuẽdi rationes. Apud Plautum in Pseudolo, seruus ebrius diis proximũ putat, manu candida cantarum dulciferum ꝓpinare mitissimã amicitiã. Hesychius indicat hũc φιλοτησίαν solere adhiberi post cœnã, cum in signũ amicitiæ ex eodem poculo de eodem uino bibunt omnes. Qui mos apud nos nondum exoleuit, sed rarior est ob metũ nouæ lepræ, qua plerĩq; laborant. Asconius Pedianus in actionem aduersus Verrem tertiam, putat hoc esse, quod M. Tullius criminat Verrem cum suis potasse more Græco. Nam uulgus existimat illos Græco more bibere, qui largius ac cyathis grandioribus bibũt. At ipse magis ꝓbat, ut intelligamus eos Græco more bibere, qui merum bibunt. Id autem solent facere Græci, ut cum in cõuiuio libant, primũ salutent deos paululum è cyatho profundentes, dein amicos suos: totiesq; bibunt merum, quoties deos aut charos suos nominatim uocant. Ita fermè Pedianus. Quidam putant hunc craterem etiam ἀγαθοῦ δαίμονος appellari.

Cithara incitat ad bellum. LXXI

Plutarchus libro de fortuna Alexandri secundo, declarat hunc uersiculum apud Lacedæmonios solere decantari.

ἕρπει γὰρ ἄντα τῶ σιδάρω τὸ καλῶς κιθαρίσδεν. id est,

Vergit & letale ferrum, lepide Citharã canere.

Quo significabant certis citharæ modis sedari motus animorum, aliis addi uigorem ad prælium. Cum Alexander audisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui uocantur Harmatii, adeo inflãmatus est, ut simul cum armis exurgens manus iniecerit in proxime assidentes.

Bathyclis poculum. LXXII

Βαθυκλέους κύλιξ, id est, Bathyclis calix, dictum uidet in eos qui diuitiis suis soli fruunt, nemini quicquã impartientes. Apud Plutarchum in cõuiuio septem sapientũ Ardalus quidam sic alloquit Aesopum, Tu nunq; huc transmittes poculum ad nos, cum uideas istos tanq; Bathyclis calicem inter sese transmittere, cæterum alii nemini impartientes. Cui respondet Aesopus. At ne hoc quidem poculum est publicum. Siqdem uni Soloni iamdudum astat. Bathycles Græcis sonat profundæ gloriæ, quo nomine uidetur fuisse quispiam diues sibi uiuens sibiq; bibens.

Lunæ radiis non maturescit botrus. LXXIII

Plutarchus hunc Ionis senarium ceu prouerbialem adfert, differens quòd luna quoniã radios habet imbecilliores q̃ sol, excitare possit humores, concoquere non possit.
μέλας γὰρ αὐτοῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς, id est, Neq; enim his niger maturus efficitur botrus.
Conuenit in eos, qui conantur quod ob defectum uirium nõ queunt perficere. Refert idem in commentario de facie apparente in orbe lunæ. Accedet plus ueneris, si uolentes significare disciplinas humanas non præstare felicitatem, dicamus μέλας γὰρ αὐτοῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς. In αὐτοῖς subaudiendum est, ἀκτῖσιν, id est, radiis.

Calliæ defluunt pennæ. LXXIIII

Callias apud Græcos quispiam fuit qui per luxum ac libidinẽ patrimoniũ abligurierat. In eum uulgaris iocus extitit, Καλλίας πτερορρυεῖ, id est, Calliæ defluunt pennæ. Solet enim hoc interdum auibus accidere, uel morbo, uel certis anni temporibus. Quẽadmodum & quadrupedibus quibusdam mutãtur pili aut uilli. Vnde & deplumati dicunt̃ ac detonsi qui facultatibus exuti sunt. Hoc uerbũ πτερορρυεῖν frequenter per iocum usurpatur apud Aristophanem in Auibus.

Ἐν πλάτει, LXXV

Ἐν πλάτει dictum, accipiendum interpretant̃ Græci, cum paululum ultra præscriptũ significant esse cõcedendum, præsertim in iis, quæ sunt humanitatis. Veluti siqs pollicitus solutionẽ ad diem Augusti decimũ, reddat postridie. Iulianus Pandectarũ lib. xlvi. Tit. de solut. & lib. cap. Ratum aũt dominus habere debet, mox cum primũ certior factus est, sed hoc οὐ πλάτει & cum quodam spatio temporis accipi debet. Et hunc Iuliani locum citat Vlpianus, eodem lib. tit. rem ratam haberi. cap. Quo enim. Rursus lib. xiii. tit. de condictione triticaria, ca. In hac actione. Verius est, inquit, quod Seruius ait, cõdemnationis tẽpus spectãdum: si uero desierit esse in rebus humanis, mortis tẽpus. Sed etiã οὐ πλάτει sm Cselum erit spectandum. Non enim debet breuissimũ uitæ tempus æstimari. Iterum lib. xxii. tit. de ꝓbationibus. ca. penulti. Nec hoc quæritur, num aliqs meminerit quo die aut quo consule factum sit, sed num hoc aliquo pacto ꝓbari possit, quando id opus factum sit: & hoc Græci οὐ πλάτει dicere solent, & cætera. Hactenus Pandectæ. Verum illud οὐ πλάτει, non norunt Caletii, qui ad horã undecimam iussi claudere portas ciuitatis, statim ad primum nolæ ictum occludunt, repulsis & qui foris stant, & qui egredi cupiunt, utrisq; portæ proximis. Cum denunciat̃ anathema qui ad diem præscriptum non soluerint, liberantur à fulmine, si ab eo die intra decimumquartum liberarint fidem suã. Hæc ad iuris æquitatem pertinent.

Per Satyram. LXXVI

Variarum rerum misturã sparsim nulloq; ordine congestarũ ueteres Satyram appellabant. Apparet uocem primũ deductam à lasciuia Satyrorũ, temere nunc huc, nunc illuc salientium. Hinc deflexa est ad cibi genus, qđ ex diuersis herbarũ formis cõflatũ est: præterea ad lancẽ uariis rerũ generibus onustã, quæ sic diis offerebat̃, non dissimilis illi poculo quod Græci πεντάπλοον à quintuplici rerũ differẽtia, siue κέρνος à mistura uocabant, de quo nobis supra dictũ est. Festus ait Saturam siue Satyrã dici cibũ uariis rerum generibus conditũ, aut legem aliis multis cõfertã legibus. itaq; in sanctione legũ ascribi solere ne'ue per Satyram derogato aut abrogato, cũ significant totam legem esse seruãdã. Citat Anniũ Luscum ex oratione quã habuit aduersus Tiberium Gracchũ: Imperium quod plebs per Satyram dederat, id abrogatum est. Citat & C. Lælium ex ea quam pro se dixit. Postero die quasi per Satyram legem sententiis exquisitis, in deditionem accipitur, Legem Satyram interpretantur, quæ eadẽ multas res complectitur: quemadmodum Iugurtha acceptus est in deditionem, sed multis præscriptis conditionibus, ut triginta daret Elephantos, pecus atq; equos multos, cum magno argenti pondere. Vsus est hoc adagio Iustinianus in præfatione Pandectarũ: Et primo quidem, inquit, anno hoc opus tradebatur legentibus, non secundum edicti perpetui ordinationem, sed passim & quasi per Satyrã collectum, & utile cum inutilibus permistum, maxima autem parte inutilibus deputata. Itidem Sallustius in bello Iugurthino, Quasi per Satyram sentẽtiis exquisitis in deditionẽ accipit̃. Hæc Sallustius dicit de Iugurtha, nec sunt in cuiusq; oratione, nec ibi qsquã aderat Lælius: unde necesse est locũ apud Festum esse mutilum. Verba Lælii sunt omissa, simul cum nomenclatura Sallustii.

Ne præceps fueris ad iurandum. LXXVII

Nonnullis haud uulgariter eruditis uidetur & hoc adagiis annumerandum, quod refert Vulpianus libro Pandectarum. xii. capi. xiii. titu. de iureiurando circa finem. Siquis, inquit, iurauerit in re pecuniaria per genium principis, dare se non oportere, uel intra certum tempus, & peierauerit, uel si dare oportere, uel intra certum tempus iurauerit se soluturum, nec soluerit, Imperator noster cum patre rescripsit, fustibus castigatum dimittere, & ita ei superindici, προπετῶς μὴ ὄμνυε, id est, ne fueris ad iurandum præceps. Habebit prouerbii speciem, siquis hominem post acceptum malum admoneat, προπετῶς μὴ ὄμνυε.

Ex syngrapha agere. LXXVIII

Sunt & illæ formæ à iurisconsultis ductæ uersæ in prouerbium. Ex syngrapha agere, obsignatis tabulis agere, pro eo quod est, rigide parumq; ciuiliter, sed uelut ex obligatione. Cicero pro Murena: pergistis'ne uos tanquã ex syngrapha agere cum populo? Syngrapha Latinis sonat conscriptionem, quòd utriusq; manu conscripta utriusq; partibus tradi soleat: & in hoc syngraphæ differunt à tabulis, quòd tabulæ ab una parte tantũ seruari consueuerint. A chirographo, tabulis, codicillis differt Syngrapha, quòd in illis non scribant nisi acta, in hac etiam contra fidem actionis pactio uenit, & nõ numerata pecunia, aut non integre numerata pro temporaria uoluntate hominum scribi solet. Ita propemodum Asconius Pedianus in Verrinarum tertiam.

Iniuria soluit amorem. LXXIX

In Græcorum epigrammatibus prouerbii titulo citatur ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε, id est, Iniuria siue cõtumelia soluit amores, quòd contemptus amor plerunque uertitur in iram, ira in odium, Sic in comœdia Phædria, Exclusit, reuocat, redeam? Non si me obsecret. Item Horatius,

Nam siquid in Flacco uiri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes, Et quæret iratus parem.
Nec semel offensæ ceder constantia formæ, Si certus intrarit dolor.

In epigrammate queritur amans hoc dictum falsò iactari uulgo, quòd ipse ab amica exclusus non sine conuicio, cum iurasset se toto anno non rediturum ad illam, postridie diluculo supplex ad eam redierit. Carmen sic habet.

ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε, μάτην ὁ δὲ μῦθος ἀλᾶται. Falsum est quod iactant, iniuria soluit amores,
ὕβρις ἐμὴν ἐγείρει μᾶλλον ἐρωμανίην. id est, Morbum quippe meum prouocat illa magis.

In genere tamen uerum est officiis mutuis ali beneuolentiam, iniuriis extingui.

Diserte saltare. LXXX

Cornelius Tacitus in dialogo de oratoribus, significat hoc cõuicium fuisse uulgo iactatũ in oratores suorum temporum, qui lasciuia uerborum & leuitate sententiarum licentiaq; compositionis histrionales modos exprimebant, atq; adeo laudis, & gloriæ, ingeniiq; loco iactabãt, saltari cantariq; cõmentarios suos, oratores temere dicere, histriones diserte saltare. Argutia dicti in hoc sita est: oratores histrionice dicebãt, quod illis erat indecorum, histriones ad oratorum actionem sese accõmodabant: ita factum est, ut illi peius dicerent, hi saltarent melius. Histrionum est saltare, oratorum dicere, quod qui perite faciunt, diserti uocantur. Iocus autem duo diuersa coniunxit.

Quod pulchrum, idem amicum. LXXXI

Τὸ καλὸν φίλον, id est, Quod pulchrũ amicum. Inter prouerbia cõciliantium amicitiã, refert & hoc apud Platonem in Lyside. καὶ κινδυνεύει κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι, id est, Ac propemodum apparet iuxta uetus prouerbium, quod pulchrum est, amicum esse. Qui cõmodi gratia amat, non amat uere, sed quod pulchrũ est per se amat, Vnde Aristoteles, percõtanti qui fieret ut libẽtius colloqueremur cum formosis quàm cum deformibus, respondit, eam percontationẽ esse cæcorum. Nihil autem uirtute pulchrius, eoq; nec amabilius quicquam.

Mortuo leoni & lepores insultant. LXXXII

Extat epigramma Græcum, cuius argumentum sumptum est ex Homericæ Iliad. χ. ubi Hectorem ab Achille iam interfectum circunsistunt Græci mortuo insultantes, nec quisquam erat qui extincto non aliquod uulnus infligeret. Sic enim habet Homerus,

ἄλλοι δὲ περίδραμον υἷες ἀχαιῶν, At reliqui accurrunt Graii, cinguntq; cadauer
οἳ καὶ θηήσαντο φυὴν καὶ εἶδος ἀγητὸν Hectoris, eximiam speciem formamq; stupentes.
ἕκτορος, οὐδ' ἄρα οἵ τις ἀνουτητί γε παρέστη. id est, Nec tamen abstitit exanimi sine uulnere quisquam.

Ac paulo post:

ὧς ἄρα τις εἴπεσκε, καὶ οὐτήσασκε παραστάς. id est,
Dixerat hoc aliquis, simul & uulnus dedit astans. Epigramma sic habet.

βάλλετε νῦν μετὰ πότμον ἐμὸν δέμας, ὅττι καὶ αὐτοὶ Nunc telis petitote meum post fata cadauer,
νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί. id est, Audet uel lepus exanimi insultare leoni.

Dictum est aliâs de iis, qui mordent mortuos, cum laruis luctant, & cum umbris depugnant.

Lingua non redarguta. LXXXIII

Plato in Theæteto, ἀτὰρ ὡς ἔοικε δὴ ἂν ὅτι ἐστὶν, τὸ εὐριπίδειόν τι ξυμβήσεται ἡμῖν, ἡ μὲν γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος, id est, at ut uidet si posse responderis, Euripideũ quiddã nobis accidet, lingua quidem nobis erit irredarguta, mens aũt non erit irredarguta. In eos quadrat qui rõnibus conuicti, non cedunt tamen, sed tergiuersant reclamantes aduersus suam ipsorum conscientiam.

Pugno tenere. LXXXIIII

ἀπρὶξ τοῖν χεροῖν λαβέσθαι, id est, Pugno stringere dicit, quod ipso cõtactu sentit. Sic Plato in Theæteto,

οἳ οὐδὲν ἄλλο οἰόμενοι εἶναι, ἢ οὗ ἂν δύνωνται ἀπρὶξ τοῖν χεροῖν λαβέσθαι, id est, qui nihil esse putant, qcqd nõ possint strictim manibus apprẽhẽdere. Loqt de iis q nõ existimãt quicq̃ esse in rerũ natura prӕter res corporeas, & sensibus expositas: actiones generatiões, & huius generis alia, quӕ intellectu nõ sensibus pcipiunt, existimãt esse inania uocabula. Talis uisus est Platoni Diogenes, qui dicebat se cyathos & mensas uidere, cyathitates ac mensitates, quas Plato cõmemorabat, nõ uidere. Sed uicissim audiuit, Nimirum oculos qbus cyathi & mensӕ uident, habes: menté qua cyatheitates ac mensitates cernunt, non habes. Tam crassum ingenioɼ genus Plato ueluti prophanum à philosophiӕ mysteriis iubet arceri. Verius enim sunt quӕ non uidentur, q̃ quӕ uidentur: & certius ea scimus quӕ rõne colligimus, q̃ quӕ manibus contrectamus. sensuum enim iudicium fallax est.

Haud solide. LXXXV

οὐ παγίως. id est, Haud firmiter, Plato in Theӕteto, miror quãobrem prouerbii loco retulerit, nisi forte ob metaphorã duriusculam, παγίως, addidit ὥς φασιν. Agit enim illic Socrates de iis, quӕ suapte natura firma nõ sunt, sed aliis adhӕrẽtia reciprocis motibus uariãtur, ut sint aut nõ sint, uelut album & nigrũ, agens & patiens: locus sic habet. καὶ πάντα τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπολαπτέον, αὐτὸ μὲν καθ' αὐτὸ μηδὲν εἶναι, ὃ δὴ καὶ τότε ἐλέγομεν. ἐν δὲ τῇ πρὸς ἄλληλα ὁμιλίᾳ πάντα γίγνεσθαι καὶ παντοῖα ἀπὸ τῆς κινήσεως, ἐπεὶ καὶ τὸ ποιοῦν εἶναί τι καὶ τὸ πάσχον αὐτῶν, ἐπὶ ἑνὸς νοῆσαι, ὥς φασιν οὐκ εἶναι παγίως, id est, Atq; ad eundẽ modum de reliqs sentiẽdum est, unũquodq; per se nihil esse, quod sanè ego & tu dicebamus, sed in mutuo inter se cõgressu oĩa fieri, & omnifaria, uidelicet à motu. Quandoquidem & agens esse aliqd, & patiens, unũquodq; per se intelligere, sicut aiunt, solide nõ possumus. Aristoteles lib. rhetori. ii. ait, Senes ob rerum experientiam semper addubitare, neq; quicq̃ asseuerare, sed omnibus dictis addere, ἴσως καὶ τάχα, id est, forte & forsitan. παγίως δὲ οὐδὲν, id est, nihil fixe. πάγιον grӕcis dicitur quod cõpactum est, à πήγω quod est figo siue compingo. Inde παγίως pro solide & certò. Accidẽtia quodãmodo fluunt. Substantia solida est: & eoɼ quӕ dicũtur ad aliquid, ratio pendet aliunde: patris enim ratio perit patri si moriatur filius, cum nihilo secius subsistat patris substantia. Quin & Latinis res soli dicuntur, bona immobilia: & à solo solidum dicitur quod integrum est & cõpactum, Id Osci solum uocant pro toto. Iuuenalis, Nobilitas sola est atq; unica uirtus. Sic hanc uocem frequenter usurpat diuus Hieronymus. Hinc Sextus Pompeius Festus, dicta putat soliferrea tela, quӕ tota ferrea sunt: & hominé solertem, quòd omneis arteis calleat. Et solẽne, quod omnibus annis fit. Indidem & terram solum dicimus, quòd fixa sit & compacta, non profluens aeris & aquarum more. Huic cõtrariũ est quod habet M. Tullius libro de finibus secundo. Quӕ dici eadem de cӕteris uirtutibus possent, quarum omnium fundamenta uos in una uoluptate, tanq̃ in aqua ponitis. Vox à Grӕcis deducta uidetur, ὅλον & aspiratione uersa in s, solum,

Aut abi aut exuere. LXXXVI

Plato in Theӕteto significat apud Lacedӕmonios hunc fuisse moré, ut in publicis certaminibus neminé cogerent ad cõgressum, sed legem edicebant ἢ ἀπιέναι, ἢ ἀποδύεσθαι, id est, aut abire aut exui. Grӕcis autem ἀποδύνεσθαι dicuntur, qui se parant certamini, quòd campestriati luctarentur olim, cӕtera nudi. unde hӕc ipsa uox ἀποδύνεσθαι quoties transfertur ad rem animi, uelut ad disputandum, aut repugnandum carni, prouerbii uim habet. Ita frequenter usurpat diuus Chrysostomus, ac diuus Basilius. Simile est id quod alibi dicitur, aut bibat aut abeat.

Crisonem Himerӕum prӕcurrere. LXXXVII

Prodigiosa celeritas Crisonis uidetur locum dedisse prouerbio. Sic enim Socrates apud Platoné in Protagora, rogatus ut institutã cum Protagora disputationem perageret, βουλοίμην ἂν χαρίζεσθαί σοι εἰ μὴ δυνατὰ δέοιο. νῦν δὲ ἔστιν, ὥσπερ ἂν εἰ δέοιό μου Κρίσωνι τῷ Ἱμεραίῳ δρομεῖ ἀκμάζοντι ἕπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῳ ἢ τῶν ἡμεροδρόμων διαθεῖν τε καὶ ἕπεσθαι, id est, Optarim quidem tibi moré gerere, siquod petis, meӕ facultatis esset. Nunc perinde est, ac si me roges ut Crisonem Himerӕum insigné cursoré sequar, aut dolichodromon quépiam, aut hemerodromon perpetuo ӕquem cursu sequarq;. Himera Siciliӕ ciuitas est, quanquã eiusdem nominis est altera in Africa. Vnde Crison dictus est Himerӕus, celeritate currendi celebris, qualem refert libro septimo Plinius fuisse Philippidem, & Canistium Lacedӕmonium, cumq; his Philonidem Alexandri magni cursoré. Dolichodromi dicebantur, qui perpetuo impetu duodecim stadia decurrebant. Hermerodromi, qui totũ diem à mane usq; ad uesperam citra respirationé currebant. Plinius scribit puerũ nouem natum annos à meridie usq; ad uesperã continuasse cursum. Vnde Grӕci poetӕ solem appellant ἡμερόδρομον, quòd singulis diebus cursum suũ peragat, quasi uero noctu requiescat in diuersorio Thetidis.

Charadrion imitans. LXXXVIII

χαραδριὸν μιμούμενος, id est, Charadrion imitans, dici solitũ de dissimulante, ac rem utilem occultante. Suidas refert hunc senarium Scazontem ex Hipponacte,

καὶ μὴν καλύπτεις μῶν χαραδριὸν περνάς. id est, Et num Charadrion quӕso uenditor cӕlat.

Item Aristophanes in Auibus.

ἀλλ' ὁ ἔποψ ... id est,

Alioqui upupa ut uidetur saltum ingressa abdidit sese, Charadrion imitans. Quo loco interpres ferè cum Suida consentiens, narrat huic aui uim inesse medicam, ut illius aspectu facile sanentur, qui laborant ictero siue regio morbo: eamq; ob causam qui uendunt occultant eam, ne licitator remediú sentiat prius q̃ emerit. Addit eam auem mutare colorem ad similitudinem eorum quibus admouetur: nõ deesse tamen qui sentiant non aspectum, sed esum auis, habere remedium. Vocem autem distingui accentu, nam si pronuncies ultima acuta χαραδριὸν declarari auem, si penultima acuta χαράδριον diminutiuum à χαράδρα significari uoraginem, siue terræ hiatum, quòd in hunc delabens aqua melodiam quãdam reddere uidet. Tantum ex iis, quæ indiligẽter à Suida sunt cõgesta tradere licuit. Meminit huius auis & alias Comicus in eadem fabula ... id est, aquam ex imo portabant in aerem Charadrii. Interpres addit aui nomen inditum, quod in uoraginibus gaudeat uersari. Socrates apud Platoné in Gorgia, cum Calliclem eò pellexisset, ut fateret beatam uitam non esse sitam in copia rerum, sed in perpetuo influxu: nam qui satur est, aut nõ sitit, quoniam nec molestiã sentit, nec uoluptaté, lapidis more uiuit, potius q̃ hominis: ita subiicit. χαραδριοῦ τινὰ αὖ σὺ βίον λέγεις ἀλλ' οὐ νεκροῦ οὐδὲ λίθου, Rursus tu Charadrii quãdam narras uitam, nõ mortui lapidis ue. Marsilius uertit auem, cum Socrates uideat sentire de uoragine, in quã cum perpetuo decurrat aqua nunq̃ tamen expletur: nisi forte Charadrius auis est de numero uoracium, quéadmodú & Larus, ut hinc nomen inuenerit à Charadra ductum.

Quantum pedibus potes. LXXXIX

Socrates in Gorgia Platonis ita loquit, σωφροσύνην μὲν διωκτέον καὶ ἀσκητέον, ἀκολασίαν δὲ φευκτέον, ὡς ἔχει ποδῶν ἕκαστος ἡμῶν, id est, Temperantiam quidem sectari atq; exercere oportet. Contra intemperantiam fugere, quãtum quisq; nostrum pedibus ualet. Id quo longius transfertur à rebus corporeis, hoc magis accedit ad prouerbium celeritatis. Quod in corpore sunt pedes, hoc in animo sunt affectus, quibus expetimus aliquid aut refugimus.

Vasis instar. XC

Ἀγγείου δίκην, id est, Vasis instar loqui dicit, qui cũ ob imperitiam ex se nihil possit adferre, ab aliis audita pfert. Fons ex se liquoré habet, uas ni aliunde infuderis siccũ est. Hoies aũt qui uacãt eruditiõe, per aures implent. Socrates in Phædro Platonis ὅτι μὲν οὖν παρά γε ἐμαυτοῦ οὐδὲν αὐτῶν ἐννενόηκα, εὖ οἶδα, συνειδὼς ἐμαυτῷ ἀμαθίαν, λείπεται δὴ οἶμαι ἐξ ἀλλοτρίων ποθὲν ναμάτων διὰ τῆς ἀκοῆς πεπληρῶσθαί με δίκην ἀγγείου, id est, Nihil horum ex me ipso excogitaui fateor, imperitiæ mihi conscius. Superest igitur, opinor, ut alicunde ex alienis fluentis per aures fuerim impletus instar uasis.

Vt lupus ouem. XCI

ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ, id est, Vt lupus ouem amat, qui sui cõmodi gratia simulat amoré. Nam is uulgo dicit, amor cũ reuera sit odium. Iuuenis enim cũ puellam uenat, ut illi pudicitiam, thesaurũ incoparabilem eripiat, ut pro honesta fama turpi rumore traducat, ut parẽtibus, amicis ac bonis oĩbus inuisam reddat: deniq; ut quod est oĩum charissimũ, bonam menté eripiat, quæso quid deterius hostis faciat hosti? Socrates citat carmen in Phædro ueluti populari usu iactatum.

ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ' ὣς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί. id est,

Vt lupi oues, ita amat puerum uesanus amator. Maro:

Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam,

Florentem cytisum sequitur lasciua capella. Et Horatius:

Non ego te tigris ut aspera, Getulus'ue leo frangere persequor.

In nauibus educatus. XCII

ἐν ναυσὶν τεθραμμένος, id est, In nauibus educatus dicebat, qui rudis esset & alienus à moribus liberalibus sensu cõmuni. Solet enim ferè nauticũ genus suo elemẽto respondere, quod à ciuiliũ hominũ cõmercio submotũ uiuat. Ita Plato i Phædro, οὐκ ἂν οἴει αὐτὸν ἡγεῖσθαι ἀκούειν ἐν ναυσί που τεθραμμένων, id est, An nõ putas illum existimaturũ, sese audire hoies in nauibus alicubi educatos? Plautus in Cistellaria, mores agrestes appellat maritimos, imo potius incõstantes, quòd mare uicibus æstuariis accedat recedatq;. Plauti uerba sic habent, Ita me amor lapsum animi ludificat, fugat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat non dat, deludit, modo quod suasit dissuadet, quod dissuasit id ostentat, maritimis moribus mecũ experitur, ita meũ frangit amantem animum.

Quod utile honestum. XCIII

τὸ μὲν ὠφέλιμον καλὸν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. id est, Quod utile est, honestũ est, quod aũt noxiũ, turpe. Hoc Plato de repub. quinto, refert quasi uulgo iactatum κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλὸν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν, id est, Nam pulcherrime pfecto hoc & dicit & dicet, quod utile est, id esse honestũ, q̃d noxiũ, id esse turpe. Agit enim illic de fœminis ad omnia

masculorum munia pariter uocandis, si modo reperiantur æque utiles reipub. uult igitur illarum corpora nudari ciuitatis custodibus, & si uideantur habiles, unà cum masculis publicitus exerceri. Vehementer autem contemnit illos qui rideant nudata fœminarum corpora, modo ob reipubli. commodum. Dubitat & M. Tullius an turpe sit uiro bono nudum saltare in foro, si liceat eiusmodi saltatione seruare rem pub. sed hominum uulgus inuertit sententiam, honestum esse quicquid est utile, cum philosophis nihil sit utile, nisi quod honestum est.

Magis q̃ sol Heracliti. XCIIII

Qui sine spe reparationis deficiunt, eos Socrates apud Platoñ de repub. lib. vi. μᾶλλον τοῦ ἡρακλειτείου ἡλίου ἀποσβέννυσθαι hoc est, magis ipso Heracliti sole extingui dixit. Agit illic de senibus qui ad perdiscendas philosophiæ difficultates idonei non sunt, in adolescentia defatigati. Heraclitus enim existimauit solem scaphæ speciem habere, eiusq́; lumen deficere quoties cauum ad superiora uertitur, sed rursus fieri lucidum postq̃ inuertitur. Non dissimile somnium de sole prodidit Xenophanes, qui putauit eum in occasu perire, sed exortu nouum fieri solem. At senes nunquam renouantur ad uigorem iuuenilem. Huc allusisse uidetur Horatius in Odis. Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ, nos ubi decidimus &c.

Cœnum Barbaricum. XCV

βόρβορος βαρβαρικὸς, id est, Cœnum barbaricum, pro uehementi stupore mentis apud Platonem libro de repub. ii. ponitur. Laudat enim illic dialecticam quæ sola mentem ignorantiæ immersam erigit attollitq́; à uulgaribus opinionibus, ad solidam ueri cognitioñ; καὶ τῷ ὄντι inquit, ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα κατορωρυγμένον ἠρέμα ἕλκει καὶ ἀνάγει ἄνω. id est, Ac re uera barbarico quodam cœno demersum animi oculum, paulatim trahit subuehitq́; sursum. Barbarum à borboro per contemptum dictum uidetur.

Non è quercu aut saxo. XCVI

οὐκ ἐκ δρυὸς οὐδ' ἐκ πέτρας id est, Nõ è quercu saxóue, cũ significamus nõ cõstare materia externa, sed ex animi uirtutibus. Veluti uulgus ciuitatẽ appellat, murosq́; ac domos è lapidibus, lignisq́; constructas. Ecclesiam appellat structuram simili materia congestã, cum re uera ciuitas constet hominũ moribus, & ecclesia sit animorũ in uera religione cõsensus. Plato lib. de rep. viii. ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν. id est, An existimas è quercu qualibet, aut è saxo respu. fieri, ac non potius ex moribus eorum, qui in ciuitatibus uersantur?

Psallium inijcere. XCVII

ψάλιον ἐμβάλλειν, id est, Psallium inijcere dicuntur, qui ferocientem animũ moderamine quopiam premũt, metaphora sumpta ab equis animosioribus. Plato lib. de legibus. iii. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῶν, ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν, id est, At tertius uobis seruator, luxuriantẽ etiãnum frementẽq́; cõspiciens principatũ, ueluti psallium illi iniecit, Ephororum potẽtiam. De Lacedæmoniorũ republica loquitur, in qua quinq́; Ephori sunt instituti, ad temperandam regiam potentiã. Psallium autem est circulus, qui freno additur, unde & pro freno ponitur interdũ. Nisi forte allusit ad bubalos, qui circulo ferreo naribus iniecto circũaguntur, unde prouerbium naribus trahere, quod alio dictum est loco.

Principium, medium, finis. XCVIII

Plato lib. de legibus quarto, refert hoc quasi uulgo decantatũ, deũ uniuersitatẽ rerũ omniũ cõplecti, hoc est, principiũ, mediũ & finẽ. Ab illo enim omniũ quæ sunt, initiũ, incrementũ, & summa. ἄνδρες τοίνυν φῶμεν πρὸς αὐτούς, ὁ μὲν δὴ θεός, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων εὐθείᾳ περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος, id est, Sic igiẽ illis loquamur, Deus quidem ô uiri, quemadmodum & uetere prouerbio dicitur, omnium quæ sunt, principium, finem ac mediũ continens, rectum peragit cursum, secundum naturam circumiens.

Orphica uita. XCIX

ὀρφικὸν βίον, id est, Orphicam uitam Plato lib. de legibus sexto dixit uitam innoxiam, & à luxu sanguinolentisq́; dapibus puram. Huiusmodi siquidem uitæ rationem Orpheus instituisse uidetur, ut non solum sanguine pecudum non inquinarent aras deorum, uerum ne uesci quidem ullius animãtis carnibus sustinerent, sed libis ac frugibus melle conspersis sacra facerent, nec aliis ipsi uescerentur. Platonis uerba sunt hæc. ἀλλ' ὀρφικοί τινες λεγόμενοι βίοι ἐγίγνοντο ἡμῶν τοῖς τότε, id est, Sed orphica quædam ut dicitur, uita tum erat uestris illo seculo. Videtur Orpheus hoc conatus apud Thraces, quod Pythagoras tentauit apud Ionios, Numa apud Romanos.

Candidus sermo. C

λευκὸς λόγος græcis dicitur oratio dilucida perspicuaq́;, à colore qui inter cæteros plurimum habet lucis. Vnde λευκότερον εἰπεῖν dicunẽ qui clarius efferunt quod sentiũt, hoc est, σαφέστερον. Et λευκὴ φωνὴ dicitur quæ facile penetrat aures auditorũ. Huiusmodi metaphoræ sunt, quæ sumunẽ è propinqua

ut cũ sentire dicunt aut uidere qui rem intelligunt, tenere qui meminerũt, odorari qui suspicant, cæcutire qui errant. E proximo ducuntur cum quod oculorum est transfertur ad aures, uelut hoc.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA VIII

Ambrones. I

Ambrones olim uulgo dicebant, qui rapto malisq́; artibus uiuerent. Originẽ indicat Festus Pompeius, admonens eam fuisse Galliarum gẽtem, quam cum mare inundans finibus suis depulisset, per aliena oberrantes rapinis ac prædationibus se suosq́; alere cœperunt. Manus erat formidabilis nõ numero tantum, dicunt enim fuisse triginta millia, uerumetiã tum animorum ferocia tũ ratione pugnãdi. Siquidẽ conferti rhythmis & concentũ quodam in hostem ferebant, subinde intonantes, Ambrones Ambrones: siue ut hac uoce suos in unũ cõuocarent, siue ut hostibus terrorẽ icuterẽt. Ab his uicti fuerãt Romani duces Mãlius & Cepio: sed primũ à Liguribus fracti sũt, mox à C. Mario pstrati, tãdẽ ad aquas Sextias unà cum Cymbris ac Teutonibus deleti sunt. Ita fermè Iulius Florus in Epitoma libri. lxviii. & Plutarchus in uita C. Marii. Simili modo Cilicis uocabulũ abiit in conuiciũ rapacitatis ac prædationis.

Vinaria angina. II

De ἀργυράγχῃ, id est, angina argentaria quæ multis præter Demosthenẽ uocẽ intercipit, iam antea diximus. At Festus Pompeius indicat ioco iactatũ in eos qui uino præfocantur, laborare uinaria Angina, quã οἰνάγχην possis dicere. Ipse noui Romæ quendã haud uulgariter eruditũ, qui hac angina serio periit. Hermicus appellabatur, natione Lusitanus. Correptus erat febricula uir corpore supra modũ obeso, & ob id spirituosus. Decũbentẽ inuisit Christophorus Fischerus, patria Anglus. Vin tu inquit, Hermice auscultare medicis meras nugas pscribentibus? Bono uino rectius pluet hoc malũ, simulq́; iussit adferri uinũ Corsicum quadrimũ. Propinauit ægroto, iubens bono esse animo. Ille persuasus hausit affatim, ac mox intercluso spiritu cœpit animã agere. Quosdam ebrietas è taciturnis reddit loquacissimos, quosdam contra tã mutos q̃ ullus est piscis, citra ualetudinis periculũ utinã hæc οἰνάγχη minus frequens esset apud Germanos.

Titiuillitium. III

Titiuillitium uox erat olim nullam quidem rem certam declarans, sed ueluti interiectio contẽptum extremũ indicabat, qualis est apud Græcos πυππάξ. Plautus citãte Festo Põpeio, Nõ ego istuc uerbum emptitẽ titiuillitio. Locus aũt est in Casina. Similis uox est apud eundẽ Festũ Butubata, qua tamen usus sit Næuius p nugatoriis nihiliq́; rebus. Nonius autẽ putat pipolo, conuicii fuisse uocẽ. Plautus in aulularia, Ita me bene amet lauerna, iam nisi uasa reddi iubes pipolo hic differam ante ædes.

Nihil potest, nec addi nec adimi. IIII

De perfectis operibus ita uulgo dici solitum indicat Aristoteles libro moralium Nicomachiorum secundo. ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις, ὅτι οὔτ' ἀφελεῖν ἔστιν, οὔτε προσθεῖναι. id est, Vnde de operibus quæ bene habent ita solent prædicare, nec adimere possis, nec addere. Nam ut bene sit aliquid præstat mediocritas, tollit excessus, aut defectus: excessum inducit, qui addit, defectum, qui adimit. De Lucillio scripsit Horatius,

Cum flueret lutulentus, erat quod tollere uelles.

De Demosthene ac Cicerone dictum est, illi nihil posse demi, huic nihil posse addi.

Virtus simplex. V

Dubitari possit utrum uersus sit uulgo iactatus, quem ut omnibus notissimũ citra nomenclaturã retulerit Ethicorũ. ii. Aristoteles, an imprudenti exciderit uersus pentameter. Differens enim è sententia Pythagoræ, errorem esse infinitũ, uirtutem finitam, quẽadmodum in nemore mille modis aberrat à recta uia, cum ea sit unica: eoq́; uitiũ esse in procliui, uirtutem in arduo, quemadmodum facile est à scopo aberrare, sed scopum attingere difficile est: subiungit,

ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί. i. Est simplex uirtus, omnigenum uitium.

Extra fumum & undam. VI

Aristoteles eodem libro refert uersum Homericum ut uulgo decantatum.

τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε νῆα. A fumo nauim simul atq; à fluctibus arce.

Aristoteles indicat esse uerba Calypsus adhortãtis Vlyssem, ut neq; nimiũ littori uicinus nauiget, fumũ secutus, neq; se pfundo credat pelago, sed in medio secet uiã: quod ibi periculum sit à saxis & undis, hic ab undis. Argyropylus autẽ interpres ea uerba tribuit Circe, quid secutus nescio.

Communis tanquam Sisapo. VII

Prouerbiali schemate sine controuersia dictũ est. M. Tullius Philippica secunda. Domum dico? Quid

erat in terris ubi in tuo pedem poneres¿ præter unum Misenum, quod cum sociis ráq̃ Sisaponé tenebas. Sensit Antonium Misenum nõ habuisse ut uerá possessioné, sed ut uenam redemptam ad quæstum. Plinius lib. xxxiii. cap. vii. docet minium quod Græci *μίλτον* appellant, nõnulli Cinnabar, apud priscos non tantum summo in pretio, sed etiam in magna religione fuisse. Nam festis diebus simulachra deorũ minio oblinebant, quéadmodum & triumphátes, quod tamé Galba senex in se fieri passus nõ est, ut refert Cornelius Tacitus. Sisapo auté Beticæ oppidũ est, olim Romanis uectigale, uenas habens miniarias. Neq; enim temere Romam aliunde minium aduehebatur. Negat auté Plinius ullius rei Romanis fuisse diligentioré custodiam. Neq; enim ibi fas erat perfici minium excoquiq; ubi nascebatur: uena signata ad dena millia ferè pondo annua, Romæ lauabatur. In uédendo lex præscribebat pretii modum, ne in imensum excederet. Sed multis modis adulterabatur, unde inquit, præda societati. Et mox de minio adulterino. Hoc ergo adulteraf in officinis sociorum. Ex his liquet eá regionem in multos socios fuisse diuisam, quemadmodum & hodie metalla argentaria auraria'ue iuxta certos tractus à redemptoribus occupantur.

Quanta uix coelo capi possit. VIII

Hac hyperbola M. Tullius Philippica secunda famæ celebritatem expressit, de iis loquens, qui C. Iuliũ tyrannidem affectantem occiderunt: præsertim cum illi eam gloriam consecuti sint, quæ uix coelo capi posse uideatur. Vergilius.

Imperium terris, sed famam terminat astris.

At Maro Daphnidem facit & ultra sydera notum. Et Horatius, sublimi feriá uertice sydera. Apud M. Tullium frequenter obuium est in coelum laudibus ferre.

Modo palliatus, modo togatus. IX

In hominem inconstantem ac lubricæ fidei diuersarumq; partium eleganter torquebitur: ueluti siquis subinde mutato uitæ genere, nunc Cidarim gestet theologicam, nunc cum paludamento militari incedat. M. Tullius Philippica quinta: Accipiet'ne excusationem is, qui quæstioni præerit Græci iudicis, modo palliati, modo togati? Pallium Græcorum est, ut toga Romanorum: utraq; tamen uestis pacis est, quemadmodum saga sunt belli.

Ad saga. X

Sagum tunicula erat militaris. M. Tullius nõ sine specie puerbii aliquoties dicit ad saga iri, pro eo quod est apparari bellum, & ad arma pcurrere. Ita Philippica sexta. Properent quod uideo facturos, uos saga parate. Est enim ita decretum, ut si ille autoritati senatus nõ paruisset, ad saga iref. Rursum in eadem: iustitium edici, saga sumi, dixi placere. Et superius in quinta. Iustitiũ indici, saga sumi, dico oportere. Post in septima: arma, saga, bellum flagitauerunt. Rursus. vii. Delectus tota Italia decreti, sublatis uacationibus, saga cras sumentur. Iterum in eadem. Equidem P.C. quanquam hoc honore usi togati esse solent, cum est in armis ciuitas, statui tamé à uobis cæterisq; ciuibus in tanta atrocitate téporis tantaq; perturbatione populũ Romanum nõ differre uestitu. Rursus Philippica. xii. Te nõ intelligis delectu tota Italia habito, cõsulibus missis, Cæsare ornato, sagis deniq; sumptis, hosté iudicatum? Ac xiiii. frequéter, ad saga issemus, cras sagati pdeamus, ad saga sumenda discedere, ad saga iuisse, rediisse ad togas. Actione in Verré tertia. Cõiungit similia: Cum coegeris homines miseros & calamitosos quasi desperatis nostris legibus & iudiciis ad uim, ad manus, ad arma confugere.

Igni ferroq; minari. XI

Qui extremam denunciant inimicitiam igni ferroq; minari dicuntur, quod uerbum & hodie uulgo tritissimum est. Qui ciuilius bellum gerunt, tátum abigunt prædas, à cæde incendioq; abstinét. M. Tullius Philippica. xiii. Sanctiore erunt credo, iure legati q̃ duo consules, contra quos arma fert, q̃ Mutina quam obsidet, quàm patria, cui igni ferroq; minitaf. Rursum Philippica. xii. huic urbi ferro igniq; minitantur. Venustius erit quoties ad animi res trásfertur, ueluti siquis dicat philosophos cupiá igni ferroq; minitari, quòd in eum parẽt atrociter scribere. Sic quibuscum nolumus nobis quicquam esse commercii iis aqua & igni interdicimus.

Neq; terræ motus timet, neq; fluctus. XII

Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum. iii. docens eos, qui non habitu uirtutis, sed immanitate quadam naturæ nihil omnino formidant, nequaquam appellandos esse fortes, sed *μαινομένους καὶ ἀναλγήτους*, hoc est, insanos & stupidos sensusq; expertes. *εἴη δ'* inquit, *ἄν τις μαινόμενος καὶ ἀνάλγητος, εἰ μηθὲν φοβοῖτο μήτε σεισμὸν μήτε κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς κελτούς.* id est, Fuerit autem quispiam insanus ac doloris sensu uacans, si nihil metuat, neq; terræ concussiones, neq; fluctus, quemadmodum de Celtis prædicant. Nihil enim horribilius mari commoto, terræ uero concussio uidetur inferorum ad superorum sedem eruptionem minitari. Táta autem erat quarundam Galliæ Germaniæq; gentium imanitas, ut nec iis terreren̄f, quæ maxime sunt natura horrenda. Quòd auté Aristoteles *μαινόμενον* & *ἀνάλγητον* pro eodé usurpat, arbitror huc respexisse Diogenem, qui rogatus quis ipsi

uideret Socrates, μαινόμενος inquit: uidelicet eo quod aduersus omnem corporis molestiã obdurue-rat, cum alioqui esset omniũ iniuriarum tolerãtissimus: nisi forte Diogenes hoc quoq; stupori tribue bat non uirtuti, quòd ne colaphis quidem prouocari posset, ut uel tantillum excandesceret.

Calceos mutare. XIII

Non sine specie prouerbii Ciceroni dictus est mutasse calceos, qui nullo suo merito senatoriã dignitatem usurpauit, cuius insigne erat nigro calceo addita lunula circa talum. M. Tullii uerba sic habẽt. Est etiã Asinius quidã senator uoluntarius, lectus ipse à se. Apertam uidit curiam post Cæsaris mortem, mu tauit calceos, pater cõscriptus repente factus est. Queadmodum clauus aureus in toga signum erat se natoriæ dignitatis, ita nigra aluta circa talos addita, declarabat eandem dignitatem.

Campana superbia. XIIII

Felicitatis comes esse solet ferocia. Campaniam autem Italiæ quondam fuisse regionem longe beatissi mam testantur, tum alii complures tum Plinius lib. iii. cap. v. Hinc inquit felix illa Campania est, ab hoc sinu incipiunt uitiferi colles, & temulentia nobilis, succo per omnes terras inclyto, atq; ut ueteres dixere, summum Liberi patris cum Cerere certamen: & cætera quæ sequuntur, de fertilitate simul & amœnitate Campaniæ. Constat autem Capuam olim cum Roma de principatu concertasse. Hinc Campana superbia, & Campana arrogantia in prouerbium uenit. M. Tullius in oratione pro Rullo. Itaq; illam Campanam arrogantiam, atq; intolerandã ferociam, ratione & cõsilio maiores nostri, ad inertissimum ac desidiosissimum ocium perduxerunt. Sic & crudelitatis infamiam effugerũt, quòd urbem ex Italia pulcherrimã non sustulerunt, & multum in posterum prouiderunt, quòd neruis urbis omnibus exectis urbem ipsam solutam ac debilitatam reliquerunt. In eadẽ aliquanto post. Capuam domicilium superbiæ sedemq; luxuriæ uocat. Itaq; electi coloni Capuæ in domicilio superbiæ atq; in sedibus luxuriæ collocati. Quemadmodum in oratione habita in senatu post reditũ suũ: Capuæ'ne, inquit, te putabas, in qua urbe domicilium quondam superbiæ fuit, consulem esse, sicut eras eo tempore? Rursus in fragmẽto orationis contra eundem: Qui locus propter ubertatem agrorum, abundantiamq; rerum omnium superbiam & crudelitatem genuisse dicitur. Ac mox: Si luxuries Annibalem ipsum Capuæ corrupit, si superbia nata inibi esse, ex Campanorum fastidio dicitur. Titus item Liuius libro primæ Decad. ix. scribit Campanis ingenitam esse superbiam. Ad hæc Aulus Gellius lib. xi. cap. xxiiii. Næuianum epitaphium, quod in seipsum tumidius prædicat, ait esse plenũ Campaniæ superbiæ. Opinor autem Næuium fuisse Campanum. Ita quemadmodum olim omnẽ insignem perfidiam populus punicam appellat, sic cuiuslibet ferociam Campanam appellabat. At nunc de moribus gentis nihil dicam, cæterum cum ipse per Campaniam iter facerem, nusquam reperi succum illum per omnes terras inclytum. Nusquam gutta uini, Phalerni, Caleni, Massici, Setini, Cecubi, Surrentini. Immo minimum absuit, quin in ipsa, quæ nunc monstratur, Capua, uinaria angina fuerimus præfocati. Impleuimus totam phialam saccaro contuso, Vicit uinũ, quouis aceto acerbius. Ferè defrutis utuntur, quòd alioqui non durent usq; ad proximam uindemiam. Et ubi sunt illa laudata uina, quorum nomen patriamq; uetustas deleuit? Pulueris affatim hausimus. Adeo natura nihil in rebus humanis patitur esse perpetuum.

Αὐτοβοεῖν. XV

Ante retulimus prouerbium αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ, id est, ipse sui tibicen est. Huic simillimum est quod unico uerbo Græci dicunt αὐτοβοεῖν, siquis sua uoce seipsum prædicat, hoc est, ipse sui præconem agit. Solent enim præcones hominum uenalium artes ac dotes emulgare, quo magis emptorem irritarent. Ridiculum autẽ habetur, hominem sui præconem esse. Congruit cum eo quod alibi diximus οἴκοθεν ὁ μάρτυς. Prouerbium refertur apud Suidam. Simili figura dicunt Attici, αὐτοῖς ῥήμασιν ἀπόλοιο, unà cum ipsis dictis pereas. & Aristophanes in Equitibus, τὸν παφλαγόνα αὐτοῖσι βουλαῖς ἀπολέσειαν οἱ θεοί, id est, Paphlagonem ipsis cum consiliis perdant dii. Et mox, αὐταῖς διαβολαῖς, id est, unà cum ipsis calumniis.

Sterilem fundum ne colas. XVI

Στεῖρον ἀγρὸν μὴ σπείρειν, i. Agrum sterilem ne colas. Refertur inter leges Platonicas. Hoc ænigmate lex apud Platonẽ uerecunde deterret à Venere mascula, si satis cõmemini. In octauo de legibus, ait illos facere sementẽ in petras. Potest tamẽ ad alios usus accõmodari. Ne doceas indocilẽ, ne felicitatẽ quæras in diuitiis. Non enim pariunt homini beatitudinem. Plautus in Amphitryone. Nam uxorẽ usuariam perinde est præberier, ac si agrum sterilem farriendum colloces.

Scarabeus citius faciet mel XVII

Ad τῶν ἀδυνάτων classem pertinent, quæ referuntur in epigrammate Palladæ, Citius mel faciet scarabeus aut lac culex,

θᾶττον ποιήσει μέλι κάνθαρος ἢ γάλα κώνωψ. id est,

Mel citius faciet scarabeus, & ante culex lac.

Terram uideo. XVIII

Qui molesti prolixiq; laboris finem adesse significabat, dicere solet, γῆν ὁρῶ, id est, terram uideo Sumptum à nauigantibus. Quintus Curtius libro.iiii. haud secus quàm profundum æquor ingressi terrā oculis requirunt. Plautus in Mercatore, Equidem iam me censebam esse in terra. M. Tullius in oratione pro L. Murena, Quod si portu soluentibus, ii qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere summo studio solēt, & tempestatū rationem, & prædonum, & locorum: quod natura affert ut eis fa/ueamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti sumus, ingrediantur: quo tandem animo me esse oportet propè iam ex magna iactatione terram uidentem, in hunc, cui uideo maximas reip. tempestates esse subeundas. Idem in Catone seniore, Quasi terram uideam: sentiens instare uitæ finē. Diogenes cum prolixum uolumen recitans tandem eò peruenisset, ut libri finem uideret, Bene habet, inquit amici, γῆν ὁρῶ, id est, terram uideo.

Incantatione quauis efficatius. XIX

Πάσης ἐπαοιδῆς οὐ ἐγχότερον, id est, quauis incantatione efficacius. Priscis persuasum erat prodigiosam inesse uim uocibus incantatorum, adeo ut mysticus quoq; psalmus mentionem faciat uenefici incantantis sapienter, & populum numinis iussis nequaquā obtemperantē comparat aspidi surdæ. Plato in epistola ad Herniam, Erastū, & Coriscum, οἶμαι γὰρ δίκῃ τε καὶ αἰδοῖ τοὺς παρ᾽ ἡμῶν αὐτόθεν ἐλθόντας λόγους ἐπαοιδῆς ἡστινοσοῦν μᾶλλον ἂν συμφῦσαι καὶ συνδῆσαι πάλιν εἰς τὴν προυπάρχουσαν φιλότητά τε καὶ κοινωνίαν, id est, Arbitror enim sermones hinc à nobis profectos, iustitia ac pudore uos quauis incātatione, magis conciliaturos ac redacturos in pristinam concordiam.

Inuidus uicini oculos. XX

Alciphron Eucymoni: δυσμενὴς γὰρ καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός, φησὶν ἡ παροιμία, id est, Maleuolus & inuidus uicinorum oculus, inquit prouerbium. Respexit ni fallor ad Hesiodum dictum de figulo, cantore, & uicino, quod alibi retulimus. Sic Ouidius.

Fertilior seges est alieno semper in agro,
 Vicinumq; pecus grandius uber habet.

Eodem collyrio mederi omnibus. XXI

Leges, admonitiones, & obiurgationes nō oportet omnibus easdē admouere; sed pro gentiū, temporū & ingeniorum uarietate sermonē attēperare. Hanc dexteritatē beatus Hieronymus enarrans Epistolā ad Ephesios laudat in Apostolo Paulo, qui factus est omnia oībus, ut omnes lucrifaceret. Verba Hieronymi citantur dist. xxix. Nec ad instar, inquit, imperiti medici uno collyrio omnium oculos uult curare. Alibi retulimus ex Galeno, Eundem calceum omni pedi inducere.

Funditus, radicitus &c. XXII

Quod prorsus ac citra spem istaurationis perditur, funditus ac radicitus tolli dicitur, quorum alterum sumptum est ab ædificio, cum æquatur solo, alterum ab arboribus, cum non solum amputantur rami uerum etiam ipsa stirps inciditur, aut unà cum radicibus tollitur. Acinetus Phœbianæ exprobrās amicæ, quòd ab ea rebus omnibus exutus iam fastidiretur, οὕτως, inquit, ὅλον με αὐτῇ χύτρᾳ τὴν παροιμίαν ἀνατρέψασα δουλεύειν ἐπηνάγκασας, id est, Sic ubi me iuxta prouerbium totum subuertisti, insuper & in seruitutem redegisti. Plautus in trinumo. Qui illius sapiētiam & meam fidelitatem, & cælata omnia penè ille ignauus funditus pessundedit. Idem in mustellaria pro eodem dixit, cum fundamento. Non uideor mihi sarcire posse ædes meas quin totæ perpetuo ruant, quin cum fundamento perierint, nec quisquam esse auxilio queat. Quod nos dicimus radicitus siue à stirpe, Græci dicunt ἐκπρεμνίζειν, quasi dicas extirpare. Quo uerbo usus est Cic. libello de fato: Extirpari autem & funditus tolli ut is ipse &c. Idem pro Sexto Roscio Amerino: Et ex eo Titus Roscius non paululū nescio quid in rem suam cōuertit, sed hunc funditus euertit. Idē in Verrem libro.iiii. Nam me dies, uox, latera deficient, si hoc nunc uociferari uelim, quàm miserū indignumq; sit istius nomine apud eos diem festum esse, qui sese istius opera funditus extinctos esse arbitrantur. Rursus in eundem lib. v. Labefactarat enim uehementer aratores iam superior annus: proximus uero funditus euerterat. Idem pro domo sua ad pontifices. Et funditus euerteres ciuitatē. In eadē: ut eius qui perniciosa Reipu. consilia cepisset, omnis memoria funditus ex oculis hominū ac mentibus tolleretur. Item in epistola ad Q. fratrem prima: Sin autē omnibus in rebus obsequemur, funditus eos perire patiemur. Rursus ad eundem: Remp. funditus amisimus. Item in eadem: Vides'ne me nō radicitus euellere omnes actiones tuas? Multum accedet gratiæ, si ad animum deflectas: ueluti siquis dicat ambitionem, auaritiam ac libidinem funditus ac radicitus ex animo reuellendam.

In ore atq; oculis. XXIII

Quæ propalam fiūt, in ore atq; oculis omniū fieri dicūtur. M. Tullius in Verrem lib. v. Cum hæc confessus eris quæ in foro palàm Syracusis in ore atq; oculis prouinciæ gesta sunt. Rursus in diuinatione: In mentē tibi nō uenit, quid negocii sit causam publicam sustinere: uitā alterius totam explicare?

atq; eam non modo in animis iudicum, sed etiam in oculis, conspectuq; omnium exponere? &c. Os fortassis hic dixit pro aspectu. Alioqui in ore omnium dicuntur esse, de quibus rumor est publicus. Et in oculis ferre dicimur, quos obseruamus, curæq; habemus.

Myconiorum more. XXIIII

Μυκωνίων δίκην, id est, Myconiorum more dicebantur ad conuiuium accedere, qui ultro uenirent non uocati. Myconus una Cycladũ est: ipsa gens ob rerum inopiam, cogebatur sese conuiuiis ingerere: unde iocus prouerbialis. Apud Athenæum Archilochus lacerat Periclem quòd inuocatus irrueret in cõuiuia, μυκωνίων δίκης quem locum & alibi retulimus. Myconiorum morum uestigia uideas & hodie in quibusdam Hybernis. qua de re Clarissimus uir Guilhelmus Montioius olim fabulam mihi nõ il lepidam recitauit, immo non fabulam, sed rem ipso teste gestam. Hybernus quidam ignotus ingressus aulam principis tempore prandii, non inuitatus accubuit mensæ regiorum satellitum. Qui uidentes auem peregrinam, rogarunt cuias esset. professus est patriam. rogarunt num quod officium haberet in aula. nullum inquit, sed habere cupio. Illi demirantes hominis impudentiam, iusserunt surgere atq; abire. hoc inquit faciam, pransus, quid multis? Vicit improbitate, nec locum in acie deseruit Hybernus. Tandem ira uersa in risum, rogarunt hominem qua tandem fronte ausus esset ignotus & alienus sese in regiam familiam ingerere. Quoniam, inquit, sciebam regem satis esse diuitem ad dandum mihi prandium.

Solem adiuuare facibus. XXV

Alioqui retulimus τὸ φῶς ἡλίῳ δανείζεις. Huic simillimum est, quod refert Gratianus ex Anacleto Papa, Causa. vi. q. prima, in eos qui hic usurpant sibi diuinum iudicium, quod nullus hominum poterit effugere. Nam incerta sunt hominum iudicia, neq; secus sese habẽt ad iudicia dei, quàm fax ad solem. Si omnia, inquit, in hoc seculo uindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Superuacuis laborat impendiis, qui solem certat facibus adiuuare &c. Quanquam in libris uulgaribus librarii pro facibus deprauarant fascibus.

Censoria uirgula. XXVI

Tritissimum est apud eruditos, Censoriã uirgam appellare iudicandi autoritatẽ, præsertim cum supercilio, à magistratu Romano sumptũ. Cuius formæ est quod ait Beatus Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos, Nemo potest Christi palmam sibi assumere, nemo ante diem iudicii de hominibus iudicare. Videtur autem Hieronymus allusisse ad Caput Deuteronomii. xxv. ubi iustitiæ palma dicitur quæ à iudicibus tradebatur ei qui probasset suam innocentiam causamq; uicisset. Hanc palmam uere Christus habet, nec eam tradit indigno, quoniam solus iudicio non fallitur, cum in humanis iudiciis plurimum sit & erroris & caliginis.

Trochi in morem. XXVII

Βέμβικος δίκην, id est, Trochi in morem, de uersatilibus & incõstãtibus dici solitum. Est enim bẽbix trochus quẽ pueri flagello circumagunt. Suidas citat ex Aristophane, βέμβικος οὐδὲν διαφέρειν δεῖ, id est, nõ oportet quicquã à trocho differre. Locus is est in Auibus. Hesychius dictũ putat in eum, qui in fuga nõ tenuerit rectã uiam, sed in orbem fuerit circumactus. Quod mihi quõdam usu uenit à Slestadio petenti Basileã. Forte incidimus in quendã equitem, quo duce cum in nemore diutius obequitarem, rogabam an certò nosset uiam. Aiebat. cum nõ esset finis, oportet inquam nos errare. Nã tres iã horas uersamur in nemore, quod intra horam solemus emetiri. Quid multis? Compertum est minimum abfuisse, quin eò rediremus unde ueneramus. Bembix autem magno impetu mouetur, sed in orbem, ut fugiens non effugiat. Simili tropo stultorũ inconstantiam notat Sirach ille sapiens Hebræus, capite. xxxiii. Præcordia fatui quasi rota curri, & quasi axis uersatilis cogitatus illius. Apud Plautũ interdum dicitur aliquis trocho aut rota figuli uersatilior.

Præstat canem irritare quàm anum. XXVIII

Refertur ex Menandro,

πολὺ χεῖρόν ἐστιν ἐρεθίσαι γραῦν ἢ κύνα, id est, Plus est periculi anum lacessere quàm canem.

Hebræorũ sententiæ negant ullam iram atrociorem esse ira muliebri. Irritabile enim ac uindex mulierũ genus, partim ob rationis inopiã, partim ob animi humilitatem. Nam ueræ magnanimitatis est quasdam iniurias negligere, neq; quosuis homines dignari ira sua. Est autem formidabile animal mulier cũ ad sexus uitium accedit senectus. Canis irritatus tantum oblatrat, interdum & mordet: at aniculæ præter linguæ uenenum, interdum instructæ sunt malis artibus, ueneficiis, & incantamentis. Itaq; nonnulli ingenti suo malo experti sunt esse uerissimum, quod dixit Menander.

Pecuniosus damnari non potest. XXIX

M. Tullius in Verrem actione secunda ait hoc omnium sermone percrebuisse, non apud Romanos tantum uerum etiam apud exteras nationes, in iudiciis illorum temporum, pecuniosum, quamuis sit nocens, neminem posse dãnari. Et in eundẽ oratione tertia: Reus est enim inquit, nocẽtissimus. Qui si

condemnatur, desinent homines dicere, his iudiciis pecuniam plurimum posse. Sin absoluitur, desinemus nos de Iudiciis transferendis recusare. Huic affine, quod aliquoties repetitur apud Sallustium in bello Iugurthino, Romæ esse uenalia omnia. Nunc amisit Roma imperium, utinam & dictum non hæreret.

Inter manum & mentum. XXX

Festus Pompeius indicat esse prouerbium apud Latinos, sed ex illo Græco ductum, πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Cuius originem ita refert: cum Chalcas uitē sereret quidam augur uicinus prætereuns, dixit illum errare. Non enim ei fas esse nouum uinum degustare. Tātum colligere licuit è fragmentis, quæ nobis quorundam stoliditas superesse uoluit ex autore undiquaque doctissimo. Prouerbiū admonet in hominum uita nihil esse certi. Ná sæpenumero fit, ut quod nos maxime tenere credimus, casus aliquis inopinatus interuertat. Veluti cum quis manu tenet poculū, minimumq; spatii sit inter manum & mentum, tamé interdum fit, ut is moriaŧ anteq̄ bibat. Hoc prouerbium uariis modis effertur, eiusq; originem alii aliter prodiderunt, de quibus satis opinor dictum est in puerbio, multa cadunt inter calicem, supremaq; labra. Hic ideo retulimus quod aliis uerbis cōmemoreŧ à Festo, in quibus nonnihil est gratiæ ex prosonomasia, Manum & mentum.

Colophonium calciamentum. XXXI

κολοφώνιον ὑπόδημα, id est, Colophonium calciamentum dicebaŧ cauum. Nam antiqui ferè soleis utebanŧ, quæ infimam pedum partem tantum munirēt. Vidi apud nostrates calciamenti genus ex ligno cauato confectum, quod uulgata lingua cauum truncum appellant. Vnde quadrabit in hominem stolidum & incōpositum, & rusticanum: per lutum ituris cōuenit tale calciamentū. Venuste itaq; dixeris, in sordidis autoribus uersaturo opus esse calceis Colophoniis. Huic contrarium uideŧ calciamentum Sicyonium, cui cognomen inditū à Sicyone ciuitate Pelopōnesi ut indicat Stephanus, atq; etiam Sextus Pōpeius Festus, neuter tamen indicat usum adagii. M. Tullius indicat Sicyonios calceos fuisse perbellos, sed aptiores fœminis & effœminatis q̄ uiris. M. Tullii uerba subscribam. Quin etiam cum & scriptam orationem disertus orator Lysias attulisset ad Socratem, quam si uideretur edisceret, ac pro se in iudicio utereŧ, non inuitus legit, & cōmode scriptam esse dixit: Sed inquit, ut si mihi calceos Sicyonios attulisses non uterer, quamuis essent habiles & apti ad pedes, quia non essent uiriles: sic illā orationem disertam sibi & oratoriam uideri, fortem & uirilem non uideri.

Manduces. XXXII

Manduces dicebantur uehementer famelici, aut qui minis inanibus terrorem incuterent. Festus Pompeius tradit in pompis olim inter cæteras ridiculas ac formidolosas imagines ire solere effigiem, magnis malis, late dehiscente rictu, & ingentem dentibus sonitum facientem. Eam manducem appellabant. Apud Plautum in Rudentibus, ita loquitur Charmides parasitus: Quid si aliquo ad ludos pro manduce me locé. quapropter? quia pol clare crepito dētibus. Enatarat parasitus è naufragio, totusq; horrebat præ frigore. Vnde paulo post dicit se omnia corusca loqui. Aut de hac aut de simili effigie sentire uidetur Martialis cum ait.

Sum figuli lusus, rufi persona Batavi.
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

Hoc genus imaginum Græci uocant μορμολύκια, quòd lupina specie terrerent pueros, ut à plorando desisterent.

Vbi tu Caius, ibi ego Caia. XXXIII

Plutarchus in problematis Romanis, quærit unde mos ille natus sit, ut qui sponsam ad sponsum deducerent iuberent illam hæc uerba profari, ὅπου σὺ κάϊος, ἐγὼ κάϊα, id est, ubi tu Caius, ego Caia. Dubitatq; an prisci uoluerint sponsam his uerbis depecisci cum sponso, ut inter ipsos omnia essent communia, pariterq; imperarēt in familia, quasi diceret, ut tu dominus domus & autor, ita ego domina domus atq; hera. Forma sermonis sumpta uidetur à iurisconsultis, qui pro quibusuis nominibus ponunt C. Seium & L. Titium quemadmodum philosophi, Dionem ac Theonem. Vnde & illud puerbium, quod alibi citauimus ex Varrone, Idem Accii quod Titii, cum par duorum ius significatur. An potius ominis causa Caia nominetur, quòd fuerit quædam Caia Cecilia, mulier cum eleganti forma, tum probatissimis moribus, antea dicta Tanaquil: quæ nupsit uni è filiis Tarquinii, uidelicet Tarquinio Prisco. Huic Caiæ Romani posuerunt statuam æream in templo Sancti. Sic enim scribit Plutarchus ἐν τῷ τοῦ σάγκτου ἱερῷ. Is erat deus olim hoc nomine cultus apud Romanos, unus è numero duodecim selectorum. Ibidé antiquitus erant reposita illius sandalia & colus, quorum illa testabantur eam domi manentem familiæ curam habuisse, hæc industriam significabat, quòd muliebres operas diligenter obierit, lanificii studiosa. Huius itaque nominis mentio sponsam admonebat, ut talis esset suo marito, qualis Caia Cecilia fuerat suo. Inter priscas nuptiarum ceremonias seruabaŧ & illud, quòd inauspicatum habebatur uel sponsum uel sponsam propriis appellare noībus.

Quin & in hodiernum usq; diem obseruatur, ut sponsa relicto cognomento gentilitio transeat ad cognomen uiri, ut Hectoris Andromache. Prouerbium è coniugio natum inter coniuges maneat, nisi quod potest & ad sororem fratremq; accommodari.

Rumor publicus non omnino frustra est. XXXIIII

Carmen Hesiodi celebratissimum citat Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum. vii.
φήμη δ' οὔ τοι πάμπαν ἀπόλλυται ἥντινα λαοὶ πολλοὶ φημίζωσιν. Haud quaquam in totum rumor perit ille, per ora id est, Qui uolitat populis compluribus.
Philosophus hunc uersiculum adducit uelut argumentum probabile, uoluptatem esse summum bonum, quòd eam & homines expetant & bruta animantia.

Quadratus homo. XXXV

Aristoteles Moraliú Nicomach. primo disputás aduersus eos, qui felicitaté hominis bonis externis definiunt, quæ fortunæ arbitrio dant simul & eripiunt, dicit ad hanc rationem felicé, Chamæleontem quépiam induci, ut qui subinde mutatis rebus nunc felix sit, nunc infelix, quemadmodum Chamæleon ad specié rerum quibus admouet, mutat coloré, cum uera felicitas præcipue sita sit in bonis animi. Vnde colligit, qui uere beatus sit, nihil obstare quo minus per omnem uitam sit beatus, ac subiicit ἀεὶ γὰρ ἢ μάλιστα πάντων πράξει καὶ θεωρήσει τὰ κατ' ἀρετήν, καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς, ὅ γ' ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου, id est, Semper enim aut quammaxime, omnino faciet & cótemplabit quæ sunt uirtutis, ac fortunæ casus optime feret, ac prorsus omni ex parte modulate, is sanè qui uere bonus est & quadrangulus, carens omni uitio. Libro rhetoricorum tertio, meminit huius dicti inter genera metaphorarú. Hæc autem figura in quamcunq; partem uoluat, sui similis est. Ita sapiens quæcunq; inciderit fortuna, non mutat animú. Venustius erit, si uiri fortis animum nec ullis fortunæ casibus labefactabilem dicamus τετράγωνον.

Merces amico constituatur. XXXVI

Plutarchus in uita Thesei tradit fuisse quendam Pittheum auum Thesei maternum, à quo Hippolytus ille pudicus fuerit institutus. Is gnomologiis, quæ tum temporis præcipua habebatur sapientia, clarus erat. Ex eius sententiis hanc unam fuisse ferunt.
Μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω, i. Aequa uiro merces fac præstituatur amico.
Aristoteles nono moralium Nicomachiorum, narrat Protagoram cum nemine discipulorum solere pacisci, uerum ubi iam didicissent quæ uolebant, iussit ipsos dispicere, quanti æstimarent ea quæ didicerant, & quicquid ab illis dabatur accipiebat. Hoc animo qui sunt, iis in hoc genere cómerciorum putat esse satis Pitthei præceptum, qui iubet amico uiro statui mercedem iustá & æquá. Bene haberet, si medici quoq; nihil pascerencitur, sed ægro leuato acciperent quod daretur. Nam quod Aristoteles inibi refert de quibusdam sophistis, qui neminem recipiebát in disciplinam, nisi numerata mercede, mox acceptis numis non præstabát quod erant polliciti: uidemus interdum fieri à chirurgis ac medicis malæ fidei: ac ferè comperiuntur esse impostores, qui stipulantur ingens præmium, nec admouét manum nisi aut tota summa, aut maxima pars statim numeretur.

A bonis bona disce. XXXVII

Aristoteles moralium Nicomachiorum nono, ostendens uirtutem optime disci conuictu bonorum, quòd amici se mutuo corrigunt siquid erratum est, & sese uicissim ad honestas excitant actiones, citat carmen ueluti notum, ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλά. Versus autem est Theognidis, cuius meminit Xenophon in commentario de dictis ac factis Socratis. Aiebat enim inter unguenta nullú oleum melius olere, quàm quo ungebantur athletæ, Amaracinum, & foliarú fœminis esse relinquenda. Rogatus quid deceret olere senes, respondit probitatem. Dein rogatus ubi hoc unguentum uenderetur, Theognidis hemistichio respondit.
ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι, id est, Qui bonus est, ab eo bona discito.
Itidem & noster γνωμογράφος: Disce, sed à doctis.

Asinus stramenta mauult q̃ aurum. XXXVIII

Aristoteles libro moralium Nicomachiorum decimo, disputans nō eandé omnibus esse uoluptaté, cum aliis rebus delectetur canis, aliis equus, aliis homo, citat Heraclitum qui dixerit ὄνους σύρματ' ἂν ἑλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσόν, ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις, id est, Asinos stramenta malle quàm aurum, quòd asinis pabulum auro sit iucundius, Atq; hac quidé in parte asini plus sapiunt quàm homines. Illi ré æstimant usu, nos inutilibus atq; etiam noxiis rebus ex animi persuasione ingentia statuimus pretia. Notus est apologus de gallo qui gémam in sterquilinio repertam contempsit. Gallus enim mauult putre granum, quàm margaritum aut adamantem. Ita qui uentris sunt mancipia compotationem temulentam omnibus disciplinis liberalibus anteponunt.

Iocandum ut seria agas. XXXIX

Eodem libro refert sententiam Anacharsidis, qui taxarit eos qui seria agunt ut iocentur, cum iocus in hoc interdum

hoc interdum admittendus sit, ut seriis rebus uacare liceat. Velut qui per omnem uitam magnis laboribus hoc agunt, ut fiant boni saltatores, aut egregii tibicines. Aristotelis uerba sunt hæc, σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. παίζειν δὲ ὅπως σπουδάζῃ, κατ᾽ ἀνάχαρσιν ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. id est, Studere uero ac laborare ludendi gratia, stolidum uidetur atque admodum puerile. At ludere ut agas seria, iuxta Anacharsidis sententiam recte uidetur habere.

Cyclopum more. XL

In eodem rursus libro Cyclopicam uitam appellat, ubi nullis publicis legibus uiuitur, sed quisque suo arbitratu res gerit, ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ὀλιγώρηται περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται, κυκλωπικῶς θεμιστεύων παίδων ἠδ᾽ ἀλόχου, id est, In cæteris autem ciuitatibus super his, hoc est educatione liberorum, nulla est habita cura, sed quisque uiuit ut uult, Cyclopum ritu de liberis & uxore fas nefasque statuēs. Cyclopes enim sparsim habitare feruntur in montibus, nulla specie uitæ ciuilis, sed in suo quisque antro facit quod lubet. Ne religio quidē apud illos ulla. κύκλωπος βίος, alibi nobis dictus ē.

In leporinis. XLI

Ἐν λαγῴοις, id est in leporinis carnibus uiuere dicebantur qui laute atque in delitiis uitam agebant. Nam leporinam olim in delitiis habitam declarat Martialis.

Inter aues turdus si quis me iudice certet.
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Attestatur & prouerbium: tute lepus es & pulpamentū quæris. Aristophanes in Vespis. Sunt, inquit, mille ciuitates, quæ nunc nobis tributum soluunt. Harū unicuique si quis imperet ut uiginti alat uiros,

δύο μυριάδες τῶν δημοτικῶν ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις
καὶ στεφάνοισιν παντοδαποῖσιν, καὶ πύῳ καὶ πυαρίτῃ, id est,

Viginti millia populorum in omnibus leporinis omnigenisque coronis, & pyo, & pyarite. πύον autem Græci uocant lac, quod animal primum reddit à partu, & pyariten hinc factam decoctionem. Interpres citat carmen ex Homero ni fallor.

πύον δαινύμενοι κ᾽ ἐμπιπλάμενοι πυαρίτην, id est, Epulantes pyo, & explentes sese pyarite.

Rursus Aristophanes in Equitibus, cum Cleon & aduersarius certatim promittunt lautissimas epulas populo: multis diliciarum generibus nominatis, promittuntur & leporinæ carnes, quasi summæ exquisitæque deliciæ.

Matrem sequimini porci. XLII

Ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι, id est, Post matrem adeste porci. Id subinde repetitur apud Aristophanem in Pluto. Interpres admonet iocum esse prouerbialem in stupidos & indoctos. Sus enim Mineruæ opponitur iuxta prouerbium. Veluti si quis diceret indocti præceptoris indoctis discipulis, ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι. Quadrabit & in gulæ uentrique deditos.

Aristylli more. XLIII

Idem eodem in loco, σὺ δ᾽ Ἀρίστυλλος ὑποχάσκων ἐρεῖς. Tu uero Aristyllus subhians dices. Interpres admonet Aristyllum fuisse poetam, deformem ore semper hiante. Quem obiter taxat Aristophanes, cuius & meminit ἐν ἐκκλησιαζούσαις. Tragicum autem est & histrionum, ore nimium diducto loqui. At mihi uidetur magis taxatus Aristyllus, quòd ore paululum diducto loqueretur, ut uox magna ex parte prodiret p nares stridula, qualis est porcorū: quod uitiū in quorundā pronūciatione cāusque uidemus.

Citeria. XLIIII

Citeriæ conuitium in homines impendio loquaces olim iactatum est. Cato in M. Cœlium: Quid ego dicerem amplius, quem denique credo, in pōpam uectitatum iri ludis pro Citeria, atque spectatoribus sermocinaturum. Festus Pompeius admonet, Citeriam dictam fuisse quandam effigiem argutam ac loquacem, quæ ridiculi gratia in pompis uehi soleat crepitum & strepitum assidue edens. Nunc in pōpis non circunfertur Citeria, sed multi Citerias habent domi, factitiis illis multo magis obstreperas.

Ostrei in morem hæret. XLV

Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, id est, Ostrei siue conchylii in morem adhæret. Aristophanes dixit in anum quæ ægre à iuuene diuellebatur,

ὦ Ζεῦ, γύναιος ὡς σφόδρα βεβλήκεν ὁ γραῦς. O Iuppiter, quàm fortiter conchæ modo
ὥσπερ λεπὰς τῷ μειρακίῳ προσίσχεται, id est, Istæc anicula adhæret adolescentulo.

Est cōcharū genus quod capillamētis quibusdā inter se cohæret, quo tutius sit aduersus undarū motus

Hodie nihil succedit. XLVI

Plautinus Amphitryo in sui nominis fabula citat adagii titulo: nihil est, ut dici solet, quod hodie bene succedat mihi. Allusit autem ad uulgi superstitionem, cui quidam dies credebantur rebus gerendis auspicati, quidam infelices. Quod si unum atque alterum parum successit ex sententia, hinc existimantes totum diem, dicunt, hodie nihil succedet, & ab omnibus negociis abstinent.

Nec currimus nec remigamus. XLVII

Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις facit mulieres hoc molientes, ut occupent remp. quod hactenus ab omni

functione submotæ nihil egerint.

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτ' ἐλαύνομεν, id est,

Neq; currimus nunc, nec iuuamur remige.

Metaphora sumpta est à nautis ad reip. gubernationem. Nautæ currere dicuntur cum uenti sunt secundi, ἐλαύνειν, cum destituti uentis remigio nauim impellunt, qui cursus dicitur secundarius ὁ δεύτερος πλοῦς. Sentiunt se nec pace, nec bello, ad ulla uocari munia. Apte torquebitur & in illos qui frustra conantes nihil proficiunt, uidelicet aduersante fortuna.

Vt luti bauuli. XLVIII

ὥσπερ πηλοφοροῦντες, id est, ut lutum baiulantes. Apud Aristophanem in concionatricibus querũtur fœminæ, populũ Atheniensem non conuenire ad concionem, nisi dato singulis obolo, cum ante suo uictu consultarent de rep. πηλοφορίαν autem posuit pro omnium quæstuariarum artium sordidissima. Apte torquebitur in eos qui functionibus honestis ad abiectum quæstum abutuntur: ueluti qui concionantur, sacrificant, sepeliunt, ministrant sacramenta, non facturi, nisi detur aliquid in manũ ὥσπερ οἱ πηλοφοροῦντες. Nota est sacra historia de Hebræis apud Aegyptios ἐν πηλῷ καὶ πλίνθῳ seruiẽtibus.

Tam multa quàm sapiens. XLIX

Aristoteles libro Rhetoricorum tertio admonens ne orator nimium crebris enthymematibus utatur, sed tantum intermisceat, subiicit hoc carmen, Homeri ni fallor, ceu uulgo iactatum.

ὦ φίλ' ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ

Quandoquidem nobis tam multa locutus amice es,

Quàm multa prudens uir diceret atq; peritus.

Conueniet in hominem multa loquentem potius quàm opportuna. τόσα, inquit Aristoteles, ἀλλ' οὐ τοιαῦτα, id est, tam multa, at non talia. Neque enim perinde refert q̃ multa loquamur, sed q̃ ad rem facientia. Quemadmodum philosophus quidam dixit, non eos pro doctis habendos qui multa didicissent, sed qui utilia.

Hoc iam & uates sciunt. L

Idem aliquanto post differens quòd in consultationibus apud populum dicere multo sit difficilius quã in iudiciis causas agere, eo quòd qui suadet de futuris loquitur, qui accusat aut defendit de præteritis & ad hæc legem habet pro fundamento, quo habito facile est reperire demonstrationẽ. Subiungit Epimenidis Cretensis sententiam, ὃ ἐπιστήμη ἤδη καὶ μάντεσι, id est, quòd, uidelicet factum, sciri iam potest à diuinis. Addit Epimenidem solere non de futuris, quæ sciri non possunt, sed de præteritis uaticinari, uerum occultis. Nam est hoc quoddam diuinandi genus, Beatus Paulus Epimenidem prophetam appellat. Apte torquebitur iocus in rem tandem compertam, quæ diu fefellerat.

Noui numi. LI

Ex Plauto apparet non esse nouum, publicam monetam in singulos annos cudi deteriorem.

Sic enim præfatur in Cassinam,

Qui utuntur uino uetere sapientes puto,

Et qui libenter ueteres spectant fabulas.

Antiqua enim opera & uerba cum uobis placent,

Aequum placere est ante ueteres fabulas.

Nam nunc nouæ prodeunt comœdiæ,

Multo sunt nequiores quàm nummi noui.

θρᾴττειν. LII

Dictum est nobis in superioribus κρητίζειν abiisse in prouerbium fraudulentiæ. Idem obscurius indicatur per θρᾴττειν, quæ uox Græcis significat turbare aut molestum esse. Quod si respicias ad θρᾷτται quæ sunt ancillæ Thraciæ, significat decipere, & Thracus dolis tractare. Theodorus de Nicone Citharœdo dixit, θρᾴττει. Nicon autem erat Thrax. Hoc si nescias, dictum amittit gratiam. Refert Aristoteles lib. rhetor. iii. Arbitror huc allusisse Aristophanem in Equitibus, ubi Nicias iussus audacter eloqui quod haberet, respondit. ἀλλ' οὐκ οὖν μοι τὸ θρέττε. interpres admonet θρέττε barbaricam esse uocem, quæ fiduciam significet, & ad audendum animet, quasi quis dicat sume Thracum audaciam.

Neq; dicta neq; facta. LIII

Μήτε δεδραμένα μήτε εἰρημένα. Non dubium quin prouerbiali schemate, uehementer falsa, dicamus, neq; dicta neq; facta. Quod genus illud, neq; scriptum neq; pictum. Nam de ueris mendacio nostis dicimus facta atq; infecta. Aristophanes in concionatricibus, ἀλλὰ πέραινε μόνον, καί τι δεδραμένα, μήτ' εἰρημένα πω πρότερον. Age perora tantum, neq; facta neq; dicta unq̃ prius. Comicus ioco monet ut omnia noua dicat, quòd uetera cum fastidio audiantur. Egregie uero nouum sit oportet, quod neq; dictũ est antea neq; factum, cum iuxta sapientis hebræi dictum, nihil sit nouum sub sole. M. Tullius in orationibus frequenter nouo more factum ait, cuius nullum unquam extitit exemplum.

Saluete equorum filiæ. LIIII

Apparet ioco uulgari fuisse iactatum, in eos qui emolumenti gratia blandiuntur. Refert Aristoteles lib. rhetoricorum iii. In certamine mulorum cum is qui uicerat dixisset exile pretium pro carmine, Simonides recusauit, indignas mulos celebrare suo poemate, uerum ubi uictor dedisset satis magnū præmium, carmen tale fecit.

χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων. Saluetote uolucripedum soboles equorum.

Siluit enim quòd essent ex asinis quoq; nati, & quod honestius erat expressit, equorum filias appellās.

Mithragyrtes, non daduchus. LV

Is qui in functione quapiam sordidas contemptasq; partes agit, Mithragyrtes dicetur, daduchus esse negabitur. Eoq; Iphicrates Calliam μητραγύρτην οὐ δᾳδοῦχον appellabat. Significans illū non fuisse initiatum sacris, sed tamen uelle uideri. Mithras apud Persas sol dicitur, quē illi deorum summū iudicant. Vnde Mithragyrtæ dici uidentur, qui obambulant cum simulatis mysteriis, ac rudibus imponunt. Nam hoc genus hominū & olim fuisse declarat Apuleius asinus, non dissimiles iis, qui hodie diui Antonii, Cornelii, aut Ioannis Battistæ reliquias ad quæstum circunferunt, potius q̃ ad pietatem.

Sibi parat malum, qui alteri parat. LVI

Versiculum hunc Aristoteles rhetoricorum tertio citat titulo Democriti Chii.

οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων, idest, Ipse sibi mala cudit quisq; alii mala cudens.

Nemo potest alterū iniuria afficere, nisi prius lædat seipsū. Qui aliū fraudat pecunia, seipsum spoliat bona mēte, grauius seipsū lædit q̃ alterū. uerissime itaq; dictū est, Ipsus se lædit aliū q lædere quærit.

Trabem baiulans. LVII

Aristoteles libro rhetoricorum iii. disputās de quibusdam uerbis quæ non habent gratiam, nisi pronunciatione gestuq; adiuuentur, alioqui, inquit, γίνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων, id est, fit ille trabem gestans. Id accidit in dictionibus, præsertim nominibus propriis ac pronominibus, & uocibus crebro repetitis quæ tacitam habent Emphasim: ut Thersites contemnit Achillem. Et tu me asinum uocas? Similiter & in asyndetis, ut ueni, uidi, uici. Et siqua sunt similia, quæ sine commendatione actionis non habent eandem gratiam. Quod genus Terentianum illud: Exclusit, reuocat, redeam? Et mox. Ego'ne illam? quæ illū? quæ me, quæ non. Sine modo. Rursus illud in Adelphis. Storax. nō rediit hac nocte Aeschinus à cœna. Storax enim uocantis uox est, & ob id clarius pronuncianda, reliqua secum loquitur. Nihil addubito quin assumptum sit ex fabula quapiam. Nam ὁ τὴν δοκὸν φέρων, finis est iambici trimetri. Qui trabe onustus est, non est idoneus ad gesticulationem, sed oneri sese accommodet oportet. Talis opinor persona risus gratia alicubi producta fuerat in comœdia. Interdum inducuntur σκευοφόροι gestantes sarcinas. Cuiusmodi sunt quibus dicitur in Andria, Vos istæc intro auferte. Et in Hecyra, Sosia. Tales aut nihil dicunt, aut gestu non respondent pronunciationi. Vide, num Aristoteles sentiat de Atlantibus qui trabibus ædificium sustinentibus supponi solent. Videntur enim laborare, cum nihil agant. Actio autem quasi uita est orationis. Vitæ indicium est motus. Tale quiddam in tragœdiis erat δορυφόρημα, tantum adstabat, nihil agens. Et fortassis pro ὁ δοκὸν φέρων, scriptum erat, ὁ δορυφορῶν, sed nihil pronuncio. Excutiant eruditi.

Quæ quis ipse facit. LVIII

Aristoteles rhetoricorum libro ii. disputans de affectibus, refert hoc dictū ut uulgo iactatū, ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας μὴ νεμεσᾶν, id est, Nam quæ quis ipse facit, hæc dicitur uicinis nō uettere uitio. Conuenit cum illo Terentiano homine imperito nil quicquam est iniustius, qui nihil nisi quod ipse facit rectum putat. Sunt enim qui damnant, quicquid ipsi non possunt assequi.

Cognatio mouet inuidiam. LIX

Arist. eodem lib. docēs inuidiam oriri erga uicina & cognata nullus. n. inuidet olim defunctis, aut diuersi generis, aut immenso interuallo superioribus, inferioribus'ue: adducit huius uersiculi testimonium, τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται, id est, Etenim inuidere nouit ipsa affinitas.

Vnde qui eo altitudinis processerunt, ut inuidiam gloria superarint, extra omnem aleam extraq; inuidiæ tela esse dicuntur.

Sapiens non eget. LX

Ibidem inter sententias refert hoc carmen.

Χρὴ δ' οὔποθ' ὅς τις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνήρ, id est, Haud unquam eget qui mente sana est præditus.

Siue quòd magnæ sint opes habere bonam mentem, siue quòd sapienti facile est ditescere si uelit. Velut Aristippus eiectus naufragio reperit à quibus humaniter exciperetur. Idem cum Dionysius talentum petenti diceret, Non'ne docebas sapientem non egere? Da, inquit, & respondebo. Dedit rex, ac mox exegit responsum. Tum Aristippus, non'ne uerum dixi sapientem non egere?

Multa incredibilia. LXI

Idem in eodem opere citat hunc senarium ceu prouerbialem,

Ἀπὶς ἄλλων πολλὰ συμβαίνει βροτοῖς.
Hac sententia putat utendum ei qui gaudet mentiri, & quod fingit, uult haberi pro uero. Et aliquanto post eandem sententiam refert ex Agathone,
Τάχ᾽ ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ᾽ εἶναι λέγοι Probabile hoc fortassis aliquis dixerit,
βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα, id est, Permulta hominibus inopinata obtingere.

Lecythum habet in malis. LXII

Ἔχειν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις, id est, Lecythum habere ad malas, tectum & ænigmaticum conuitium est in anus, quæ rugas illitis pigmentis dissimulant. Qualis erat Phryne meretrix, iam uetula nec tamen a quæstu recedens. Aristoph. in Concionatricibus.
Φρυνίαν ἔχουσαν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις: id est, Phryen gerentem Lecythum iuxta genas.
Lecythum appellat uasculum unguentarium unde fucatur facies. Eadem solita est dicere, multos bibere fecem ob uini nobilitatem, quòd ad illam ἔρωτα, propter scorti celebre nomen cōmearent amantes, quo gloriari possent sibi cum Phryne fuisse rem.

Piscis eget sale. LXIII

Ἰχθὺς δεῖται ἁλός, id est, Piscis eget sale. De re absurda & incredibili. Nec enim uerisimile est, pisces in mari agentes opus habere sale. Hoc uidetur à populo reclamatum Androcli Pitensi, cum legem quandam reprehendens dixisset, δέονται οἱ νόμοι νόμου διορθοῦντος, id est, Egent leges lege correctrice. καὶ γὰρ ἰχθὺς ἁλός. Nam & pisces sale. Leges enim in hoc datæ sunt, ut ad harum regulam corrigantur hominum actiones. Quòd si ipsæ leges indigent correctione, leges non sunt. Idq; non minus absurdum sit, quàm si pisces marini dicantur egere sale. Refert Aristoteles in rhetoricis.

Baccæ egent oleo. LXIIII

Ibidem mox subiicit aliud eiusdem formæ, τὰ στέμφυλα δεῖται ἐλαίου, id est, Baccæ egent oleo. Neque enim credibile est illi opus esse oleo, unde nascitur oleū. E baccis autem oliuarum exprimitur oleum. Cognatum illi quod ante retulimus. Ipsi fontes sitiunt.

Auis ex auibus. LXV

Ὄρνις ἐκ τῶν ὀρνέων, id est, Auis ex auibus, prouerbii forma dictus est Aristophani per ironiam uir nobilis, quasi bonus ex bonis prognatus,
Τὸν ἔποπ᾽ ὃς ὄρνις ἐγένετ᾽ ἐκ τῶν ὀρνέων, id est, Vpupam hancce quæ prognata ab auibus est auis.
Qui de nobilitate gloriantur, repetunt ab auis & atauis gentis stemmata. Nam empta nobilitas, aut nuper parta, non perinde magni fit.

Da lapidi uolam. LXVI

Interpres Aristophanis indicat pueros siquando uiderint aues, dicere solere, Da lapidi uolam, & cadent omnes. Conuenit ubi quis sectatur quæ non possit assequi, aut minatur iis, quibus non potest nocere. In comœdia quispiam ait se uelle strepitu excitare aues: alter iocans respondet, τῷ σκέλει θένε τὴν πέτραν, id est, Tibia lapidem feri. Atq; interim aues nihil habent incommodi, sed manus aut pes percutientis saxum, eoq; iubet alter, ut ipse capite percutiat lapidem, quo strepitus fiat duplex.

Ne quæras deus esse. LXVII

Μὴ ζήτει θεὸς γενέσθαι, id est, ne quære fieri deus. In hominem undequaq; beatum in hac uita. Pindarus Olympiacō hymno quinto. ὑγίεντα δ᾽ εἴ τις ὄλβον ἄρδει ἐξαρκέων κτεάτεσσι, καὶ εὐλογίαν προστιθείς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι, Siquis autē opes cū sanitate coniunctas auget, ac suis possessionibus contētus est, atque his adiunxit honestam famam, ne petat à diis, ut fiat deus. Itidem apud nostrates uulgo dicitur: Sat fortunatus es. Quid tibi uis? Num postulas esse deus?

Operi incipienti fauendum. LXVIII

Celebratissimum est, honos alit artes, & uirtus laudata crescit. Ita Pindarus Olympiacon hymno vi. ἀρχομένου δ᾽ ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές, In initio facinoris, oportet faciem illustrem addere: hoc est fauendum aliquid egregii facinoris aggredientibus, simul ut ipsis addatur animus, & alii ad æmulationem prouocentur. At nunc plerią; moleste obstrepunt, siquis quid tentet eximium. Potest & hic sensus accipi. Qui famam affectat, hunc oportet ab egregio quopiam facinore auspicari. Per magni siquidem refert, unde nominis sumas exordia.

Nec apud homines, nec in mari. LXIX

Ibidem & illud prouerbiali schemate dictum est, ἀκίνδυνοι δ᾽ ἀρεταὶ οὔτε παρ᾽ ἀνδράσιν, οὔτ᾽ ἐν ναυσὶ κοίλαις τίμιαι, id est, Virtutes autem periculi expertes, neq; apud homines, neq; in cauis nauibus habentur in pretio, pro eo quod erat, nusquam, quasi dicas neq; terra neq; mari. Ipsa autem sententia conuenit cum illo Hesiodio decantatissimo.
Virtutem posuere dei sudore parandam.
Nemo magnam laudē parauit absq; periculo. Eoq; Pindarus bellū appellat κυδιάνειραν, quòd uiris pariat illustre nomē. Tropus prouerbialis ē in his uerbis, nec in terra, nec in mari. Et pugnat terra mariq;.

In hoc calciamento pedem habet. LXX

Dictum ibidem & illud adagii forma, ἴστω γὰρ ἐν τούτῳ πεδίλῳ δαιμόνιον πόδ' ἔχων, id est, Nouit enim se in hoc calciamento fortunatum habere pedem, pro eo quod est, nouit has laudes in ipsum competere. Olim magnæ delitiæ erant in soleis & calceis. Nam pedilon Græcis est calciamenti genus, uarium ac picturatum, dictum παρὰ τὸ τῷ ποδὶ περιελεῖσθαι, eo quod pedi applicetur. Vt autem non omnis calceus conuenit cuilibet pedi, ita nec quæuis laus in quemuis congruit.

Virtus gloriam parit. LXXI

In eodem Encomio, τιμῶντες δ' ἀρετάς, ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχονται. τεκμαίρει δὲ χρῆμ' ἕκαστον, id est, quibus uirtutes in pretio sunt, ii perueniunt ad illustrem uiam. Nobilitat autem suum quenque opus. Sentit benefactis potius q̃ opibus parari ueram gloriam. Nec uno modo contingere honestam famam, sed sua quenq; uirtute fieri clarum. Homerum illustrauit poetice, Demosthenem eloquentia, Aristidem integritas, Themistoclem res præclare gestæ, itidem & alii aliis modis inclaruerunt.

Bonum est duabus niti ancoris. LXXII

Rursus in eodem, ἀγαθαὶ δὲ πέλοντ' ἐν χειμερίᾳ νυκτὶ θοᾶς ἐκ ναὸς ἀπεσκίμφθαι δύ' ἄγκυραι, Bonæ sunt in hyberna nocte duæ ancoræ, ad laxandum è celeri naui, id est, bonum est duplici præsidio niti, ut si alterum destituat, altero iuuemur, quemadmodum is uictor quem laudat, geminam habebat patriã, ut siquid accidisset alteri, ad alteram se reciperet. De hoc dictum est nobis aliàs ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν.

E domo in domum. LXXIII

Hanc sermonis formam aliquoties habemus obuiam apud Pindarum & Aristophanem οἴκοθεν οἴκαδε. cum significant aliquem propriis uirtutibus quippiam egregiæ laudis peperisse suæ domui patriæ' ue. Velut in eodé Encomio, οἴκοθεν οἴκαδ' ἀπὸ Στυμφαλίων τειχέων. i. à domo in domũ à Stymphali mœnibus. Gratiosior minusq; inuidiæ obnoxia uirtus est, quæ ab auis atauisq; demanauit ad posteros.

Quod dici solet. LXXIIII

Plautus in eadé fabula, ré dictu obscœnã, tropo subindicat. Iurat illic quidã per oés deos, cuidam nihil esse rei cum puella aut ille cum illa neq; cubat neq; ambulat, neq; osculatur, neq; illud quod dici solet.

Domi pugnans more galli. LXXV

Ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ, id est, domi pugnax more galli. In eum qui semper domi desidens non audet uel in bellum uel in certamina proficisci foras. Nam hoc animal pugnacissimum quidem est, sed domi. Nihil autem confert reip. nec ea certamina celebrantur. Ita quidem interpres, sed addubito tamen an scriptum sit, ἐνδομύχας, id est, domi abditus. ἐνδομύχης dictio noue composita, ab ἔνδον & μύχειαι. Hærebit in istos qui domi perpetuo rixantur, cum foris sint placidissimis moribus. Conuenit cum eo quod alibi diximus, Domi leones.

Nec deus nec homo. LXXVI

Hoc schema prouerbiale frequenter obuium est apud poetas, diis hominibusq; inuitis, proh deum atq; hominum fidem. Ibi de diuinis atq; humanis cernitur. Horatius,

Non dii non homines non concessere columnæ.

Pindarus in Pythiis hymno iii. κλέπτει τέ μιν, οὐ θεός, οὐ βροτὸς, ἔργοις οὔτε βουλαῖς. id est, Nec deus illũ fallit nec homo, nec factis, nec consiliis. Laudat Apollinẽ, qui cũ omnia sciat, nihil tamen mentiatur.

Apud matrem manere. LXXVII

Παρὰ ματρὶ μένειν, dicebantur, qui per ignauiam semper domi manentes nihil audent præclari facinoris. Pindarus Pythiorum oda iiii. μή τινα λειπόμενον τὸν ἀκίνδυνον παρὰ ματρὶ μένειν, id est, nequis immunis à periculo relictus apud matrem maneret. Loquitur, ni fallor, de argonautis qui audaci peregrinatione quærebant gloriam. Iunonis auspiciis. Molles & effœminati temporibus Augustini, μαμμόθρεπτοι dicebantur. Siue quòd ab auiis essent educati, quæ nepotulos suos tenerius amant q̃ ipsæ matres, siue quòd Græci μάμμην diminutiue dicunt materculam. quin & hodie uulgus matris filium appellat adolescentem delicatius educatum, ac tales dicebantur Matrissare.

Sine canibus & retibus. LXXVIII

Ἄνευ κυνῶν καὶ λίνων, id est, Absq; canibus & retibus. Hoc quidé schemate Pindarus Nemeorũ oda iii. significauit summam celeritatem. Quis enim pedibus assequatur ceruos, nisi aut à canibus remorentur, aut implicentur retibus? Conueniet tamen in eos, qui clancularis artibus capiunt prædam. Pindari uerba sic habent: κτείνοντ' ἐλάφους ἄνευ κυνῶν δολίων θ' ἑρκέων. i. ceruos occidentem sine canibus ac dolosis retibus. Dicetur & in eos qui non alienis præsidiis, sed proprio Marte rem gerunt.

Et Scellii filium abominor. LXXIX

Hic est affectus humanus, ut siquis uel hominem uel quancunq; rem uehementer oderit, non solum à commemoratione, uerum etiam à cognatis uocibus abhorreat. Id eleganter expressit Aristophanes in auibus. Ibi persona quædam sic loquitur,

ἀριστοκρατεῖσθαι δῆλος εἶ ζητῶν id est, Aristocratiam palàm est te quærere.

Altera respondet,

Ἥκιστα, καὶ τὸν Σκελλίου βδελύττομαι

Minime, sed ipsum Scellii natum quoque Abominor.

Scellii filius dictus est Aristocrates. Hoc nomen iure inuisum est detestati Aristocratiam, quòd ea uox abominandæ rei memoriam renouet.

Larinum uerbum, LXXX

Λαρινὸν ἔπος, id est, Larinum uerbum appellabant ingens atque egregium, hinc orto prouerbio quòd in Larissa boues sint prægrandes ac præpingues. Alii putant Larinos dictos obesos ac prægrandes à Larino quodam pastore supra modum magno corpore. Boues autem prægrandes pasci in Epiro, posteritatem boum Geryonis. Aristophanes in Auibus:

Ἀλλ᾽ ὦ λέγειν ξητῶ τι πάλαι μέγα καὶ λαρινὸν ἔπος τι, id est,

Sed tibi Iam quæro dudum grande uerbū dicere, Atque Larinon. Huc pertinet quòd Græci rebus ingentibus boué addunt, ut βουφάγος, edax. simili modo Latini ueteres Lucā dicebāt pro grandi.

Herniosi in campum. LXXXI

Κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε, id est, Coccy, herniosi in campum. Aristophanes in auibus refert prouerbiū loco, τοῦτ᾽ ἄρ᾽ ἐκεῖν᾽ ἦν τοὔπος ἀληθῶς, κόκκυ ψωλοὶ πεδίονδε. Quorum uerborum hic sensus est, Hoc est uere quòd prouerbio dicitur, coccu, herniosi in campum, subaudi uenite, quòd hæc auis canit paulo ante messem uelut agricolas prouocans ad laboré metēdi. unde Hesiodus, ἦμος κόκκυξ κοκκύζει. Quòd aūt ψωλοὶ dixit pro agricolis, obiter taxauit Aegyptios, apud quos plerique sunt execti, qui omnes ad uocē cuculi coguntur esse in agris. Fingit enim apud Aegyptios regnasse cuculum priusquam fieret auis. Quin hodie parum uiri, & ob hoc uxores cum aliis habentes communes, uulgo cuculi uocātur. Aliās annotauimus ex Horatio, cuculos à uiatoribus appellari solere, qui tum demum uenissent ad colendam uineam, cum auditus esset cuculus. Canit autem iam adulto uere, quia sero prorepit è nido, quē sibi parat sub hyemem in cauis arboribus, exuens se plumis, atque his sese inuoluens, congestis in commeatum malis ex pyris. Interpres Aristophanis admonet esse prouerbium κόκκυ ψωλοὶ πεδίονδε, cum segnes ipsum tempus prouocat ad industriam.

Μελλονικιᾶν. LXXXII

Nicias traducebatur quod cūctator esset in re militari, qualis apud Romanos fuisse narratur Fabius, eoque iocularem uocem finxit uetus comœdia, μελλονικιᾶν, ex μέλλειν, quod est cunctari, & νικίας, qui fuit dux Atheniensibus. Aristophanes in Auibus, οὐχὶ νυστάζειν ἔτι

ὥρα 'στὶν ἡμῖν οὐδὲ μελλονικιᾶν,

ἀλλ᾽ ὡς τάχιστα δεῖ τι δρᾶν. id est,

Porrò oscitandi tempus haud est amplius

Nec more Niciæ decet cunctarier,

Sed oportet aliquid agere q celerrime.

Fumus. LXXXIII

Καπνὸς dicuntur promissa magnifica quidem, sed inania. Vnde fumos uendere, & fumos offundere. Hoc nomen inditum fuit Theageni cuidam, qui cum pauper esset, affectauit tamen haberi prædiues ac magnificus negociator, unde uulgò dictus est καπνός. Aristophanis interpres autorem citat Eupolim Comicum in fabula cui titulus Δῆμοι.

Pariter remum ducere. LXXXIIII

Qui simul remigant certis numeris impellunt remos ut inter se consentiant, alioqui nihil acturi. Hinc Aristophanes in Auibus dixit, ὁμορροθῶ, pro assentior, & eodem enitor quò tu. Vox composita est ab ὁμοῦ, simul, & ῥοθέω, impetu feror. ὁμορροθῶ, συνθέλω, συνεπαινῶ σοι ἔχω, id est, eodem nitor, consentio, collaudo. Interpres admonet hoc uerbū esse sumptum è fabula Sophoclis cui titulus Αἰχμαλώτιδες.

Ipsis & Chiis. LXXXV

Αὐτοῖς καὶ χίοις, non obscurum est has uoces ex solenni more uulgò iactatas, quoties aliquis sibi bona precabatur, & amicis. Sic enim precatur apud Aristophanem auis.

διδόναι νεφελοκοκκυγιεῦσιν ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖσι καὶ χίοισι, id est,

Vt, detis Nephelococcygiensibus, Bonam ualetudinē & incolumitatem, Ipsis & Chiis. Interpres ostendit hunc sermonis colorem ductum ex publica Atheniensium consuetudine, qui in solennibus comprecationibus ac sacrificiis bona à diis precantes reip. addebant καὶ χίοισι. Atque huius historiæ testem citat Theopompum in xii. lib. rerum Philippicarum, opinor quòd è Chio nonnullam haberent Athenienses commoditatem. Qui sibi uni bene precatur, nulla facta mentione amicorum aut bene meritorum, facete succinetur, καὶ χίοισι.

Alas addere. LXXXVI

Ἀναπτερῶν uulgò dicebant, qui uerbis alicui adderent animū, inque bonā spē erigerent. Aristoph. in auibus,

οὐκ ἀκήκοας, Num tibi auditum illud est

ὅτον λέγουσιν οἱ πατέρες ἑκάστοτε Quod officinis undiq; in tonsoriis

τοῖς μειρακίοις ἐν τοῖσι κουρείοισι ταδί. Cani patres loquuntur adolescentibus:

Δεινῶς τι μοῦ τὸ μειράκιον ὁ Διοτρέφης Mire Diotrephes & meo adolescentulo

λέγων ἀνεπτέρωκεν ὥσθ' ἱππηλατεῖν. id est, Alas loquendo affixit, ut iam gestiat

Equitate. Narrant Diotrephem fuisse quempiam prædiuitem, qui maiorem in modũ delectatus est alẽdis equis, unde & postea Hipparchus factus est: huius hortatu exemploq; multi iuuenes accẽdebantur ad curas equestres: patres autem oderunt hoc studii genus in filiis, quòd immodicis constet impendiis.

χηναλώπηξ. LXXXVII

Theagenes quòd esset garrulus ac stupidus more anserũm, & uersipellis more uulpium, uulgari ioco dictus est χηναλώπηξ, uoce composita ex ansere & uulpe. Quanquam Didymo magis probatur anseris nomen additum, quòd auitio ac præsertim anserinis supra modum delectaretur, uidelicet uulpium more. Anseris iecur olim in summis erat deliciis. Huius adagii meminit Aristophanes in Auibus.

Concinere. LXXXVIII

Τὴν ξυναυλίαν κλάειν. Est iisdem de rebus similiter queri. Aristophanes in Equitibus,

ἵνα ξυναυλίαν κλάωμεν Ὀλύμπου νόμον,

Modos uti concinamus tibiis Olympicos.

ξυναυλίαν appellant, siue cum plures tibiis eandem canunt cantionem, siue cum citharæ tibia accinitur. Olympus autẽ fuit Marsyæ discipulus, qui scripsit de modis lugubribus. Quin hoc ipsum Olympi modos, de querulis habet prouerbii speciem, quemadmodum ἰαλεμίζειν & Carica musa.

Respublica nihil ad musicum. LXXXIX

Hæc persuasio quemadmodum olim multorum animos occupauit, ita nunc quoq; multis inhæret, ut credant doctos ac probos uiros non esse accommodos ad gubernandam remp. Plato abstinuit, Socrates frustra tentauit, Demostheni ac Ciceroni parum feliciter cessit. Deniq; mater Neronis deterruit filium à studio philosophiæ, quòd existimaretur inutile gesturo principatum. Ad hæc diuus Augustinus redarguit in epistola quosdam, qui iactabant Euangelicam philosophiam officere remp. administranti. Id uenuste expressit Aristophanes in Equitibus. Nam illic principatum recusanti quòd musices esset imperitus ita respondetur,

Ἡ δημαγωγία γὰρ οὐ πρὸς μουσικοῦ At gerere nunc remp. non est uiri,

ἔτ' ἐστὶν ἀνδρὸς οὐδὲ χρηστοῦ τοὺς τρόπους. id est, Qui musicus sit, ac probatis moribus.

Musices nomine omnem liberalem eruditionem designabant ueteres.

Verbis coquinariis. XC

Ῥήματα μαγειρικὰ, id est, uerba coquorum, uenuste dixit in eadem fabula, pro uerbis mollibus, blandis, ac dulcib. Coquorum enim est condimentis edulcare cibum per se subausterum. Monetur illic quispiã ut populum Atheniensem blandiloquentia demulceat. Carmen sic habet:

ὑπογλυκαίνων ῥηματίοις μαγειρικοῖς, id est, Deliniens eos coquorum uerbulis.

μαγειρικοῖς dixit, pro, μειλιχίοις. hoc est, placidis ac dulcibus. Habebit gratiã, siquis dicat Epicuri philosophiam demulcere uulgarium animos ῥήμασι μαγειρικοῖς quòd uoluptatẽ afferat esse summum bonũ.

Liba Coalemo. XCI

Σπένδε τῷ Κοαλέμῳ, id est, Liba Coalemo. Competit in eum cui sua improbitas fuit bono. Fingit enim Comicus Dæmonis nomen, improbitatem innuens. Perinde quasi quis dicat, sacrifica μωρίᾳ, siquis morionem agens euectus sit ad opes ac dignitatem. Nam Græcis κοάλεμος fatuum ac stultum significat, à κοῶ pro νοῶ. Nam Callimachus pro ἐνόησεν dixit ἐκόησεν. Hinc ἀναλόγως κοῦς pro νοῦς & ἀλέω quòd mente erret. Simili figura gratiis litasse dicuntur, qui fortunati sunt in amicitiis conciliandis. Habent & temulenti Comum deum, & fures deam Lauernam. Itaq; furtis ditato, facete diceretur, Liba Lauernæ.

Spirat Cæcias. XCII

De Cæcia uento nubes ad se pertrahente satis dictum est nobis in superioribus. Ad uenti naturam alludens Aristophanes in Equitibus dixit,

ὡς οὗτος ἤδη καικίας, καὶ συκοφαντίας πνεῖ, id est, Vt iste spirat Cæcias & sycophantias iam.

Interpres admonet prouerbii, quanquam in Aldina editione, pro καικίας deprauate legitur κακίας, cum hanc uocem metri ratio non admittat. Cæcias autem poeta posuit pro turbis ac litibus. Notatur enim ibi Cleon ut delator & criminator.

Latum & Angustum. XCIII

Nemini obscurum arbitror prouerbiali schemate dictum esse apud Aristophanem in Equitibus sub persona Cleonis: cui cum esset obiectum, quòd nutricum more male pauisset populum qui paululum præmansi insereret in os, maximam partem in se deglutiret, respondet,

Καὶ νὴ Δί᾽ ὑπὸ γε δεξιότητος τῆς ἐμῆς Ita per Iouem. Nam dexteritate ego mea
Δύναμαι ποιεῖν τὸν δῆμον εὐρὺν καὶ στενόν, Exilem & amplum ualeo populum reddere.

Macrescunt enim pueri male pasti, rursus bene pasti fiunt obesi. Apposite torquebitur in eos qui adolescentes recte docent aut secus, qui'ue populo dextre concionatur aut secus. Siquidem hæ res plurimum habent momenti ad mores populi uel ad honesta formandos, uel ad uitia deprauandos.

Scarabeo citius persuaseris. XCIIII

Θᾶττον ὁ κάνθαρος ἂν μεταπεισθείη, id est, Citius scarabeum in diuersam sententiam pertraxeris. De iis qui malis assueuerunt, à quibus tamen reuocari non possunt, eò quod assuetis uideantur optima. Lucianus in Pseudologista, οὔτε γὰρ αὐτὸς ποτὲ βελτίων γένοιο πρὸς τὴν ἐπιτίμησιν, οὐ μᾶλλον ἢ κάνθαρος μεταπεισθείη ἄν μηκέτι τοιαῦτα κυλινδεῖν, ἅπαξ αὐτοῖς συνήθης γενόμενος id est, neq; enim ipse unquam fieres melior increpatione mea, nihilo magis q̃ scarabeo persuaderi posset, ne amplius talia uoluat, posteaq; semel illis assueuit. Scarabeus fœtus suos educant in stercore præcipue caprino, & inidem pascit, atq; ibidé habitat. Excrementa uero fingunt in sphærulas, easq; in nidum deuoluũt, capite in terrá demisso, posterioribus pedibus in altum erectis. Nemo facile abducitur à uitiis, in quibus natus & educatus est, & quæ per se sunt fœdissima uidétur & pulchra & dulcia diutinæ consuetudinis cõmendatione.

Alienis soleis uti. XCV

Ἀλλοτρίοις βλαυτίοις χρῆσθαι, id est, alienis soleis uti dicuntur, qui moribus aliorum ad suum abutuntur emolumentum. Aristophanes in equitibus.

οὐκ, ἀλλ᾽ ὅπερ πίνων ἀνὴρ πέπονθ᾽ ὅταν χεσείῃ,
Τοῖσιν τρόποις τοῖς σοῖσιν, ὥσπερ βλαυτίοισι χρῶμαι.

Quibus uerbis negat se circumuenire populum Atheniensem, sed facere quod solent qui desident in compotationibus & urgente aluo surgunt, arreptis alienis soleis, siue quòd festinant, siue quòd ebrii sunt. Ita ille abutebatur moribus populi Atheniensis, qui cibo corrumpi uolebat, & blanda libentius audiebat q̃ salutaria. Apparet olim Græcos absq; soleis solere accumbere. Exituri domum poscebant soleas. Hinc quæstus Lopodytis. Quidam etiam nudi accumbebant.

Longum prooemium audiendi cupido. XCVI

Prouerbii speciem habet quod est apud Platoné lib. de rep. iiii. μακρὸν τὸ προοίμιον τῷ ἐπιθυμοῦντι ἀκοῦσαι, id est, Longum prooemium audiendi cupido. Qui rem ipsam cupit cognoscere huic longũ est omne prooemium. Vnde illud Terentianum, uah, etiam prooemium mihi occeptat. Et Athenis præco, qui dicendi potestatem faciebat rhetorib. præfabatur ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν, id est, sine prooemiis & affectibus: quòd hæc extra causam sint.

Omnia præclara dicis. XCVII

Socrates apud Platonem in Euthydemo, εἰρωνεύων suo more, quòd aduersarius absurda quædam collegisset, uidelicet Socratem scire quod nesciebat, & rursum nescire quod sciebat, ἔστω inquit, ὦ Εὐθύδημε. τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις, id est, Esto o Euthydeme, Nam ut dici solet, omnia sanè præclara dicis. Marsilius pro esto, uertit en, Eoq; legisse uidetur, non ἔστω, sed ἦν aut ἠνί quod Græcis sonat En. Vt sit admirantis εἰρωνικῶς. Putoq; hanc fuisse germanam Platonis scripturam. Nam esto nihil facit ad præsentem sententiam. Nihil enim concedit, sed ut rem inauditam admiratur per irrisionem: ut omittam interim, quòd ἔστω magis est optantis q̃ concedentis. Plato aliis aliquot locis adagii titulo citat, pulchre dicis, quod arbitror è poeta quopiam desumptum. Nam apud Theochritum Praxinoe loquitur: καὶ, καλὸν εἶπας id est, Sic est, dixisti pulchre.

Quod recte datum est. XCVIII

Plato in Philebo, ostendit prouerbium à pueris usurpatum, nõ oportere reposci, quod semel datum est. ἡμεῖς δὲ δὴ λέγομεν, καθάπερ οἱ παῖδες, ὅτι τῶν ὀρθῶς δοθέντων, ἀφαίρεσις οὐκ ἔστι, id est, Nos autem dicimus id quod solent pueri, quæ recte data sunt, non licere rursus eripi. Hoc eò dicebat, quod Socrates solet ab integro repetita disputatione, quæ prius concessa fuerant rursus in dubium uocare. Simile quiddam & hodie iactatur inter pueros, ubi quis quod dedit reposcit. Adeo dicta huiusmodi per tot secula perq; tot nationes ad nos usq; demanarunt.

Funiculum ad lapidem. XCIX

Τὴν σπαρτίον πρὸς τὸν λίθον ἄγειν, id est, Funiculum lapidi admouere dicuntur, qui curam omnem adhibent nequid geratur in rep. secus q̃ oportet. Beatus Chrysostomus homilia in priorem ad Corinthos epistolam XXXV. σκόπει πῶς πάλιν οὗτος ὧδε πρὸς τὴν σπαρτίον τὸν λίθον ἄγει τὴν οἰκοδομὴν πανταχοῦ ζητῶν τῆς ἐκκλησίας, id est, Considera ut hic rursus funiculum admouet ad lapidem, ubiq; quærens ædificationem ecclesiæ. Translatum est ab Architectis, qui nõ credunt oculis suis, sed ad perpendiculum explorant lapidum æqualitatem. Quod est exactæ diligentiæ.

Hoc tu mihi dices.

Apud Platonem libro de rep. ix. Socrati interroganti, quo pacto uiueret uir tyrannicus, respondet Adi-

mantus, τὸ τῶν παιζόντων ἐξερ' οὐ καὶ ἐμοὶ ἐρεῖς, id est, istud tu mihi, quod ioco dici solet, dices. Vsus erit, cum responsio inuidiosa reiicitur in percontatorem, aut cum, is qui percontatur, talis est, ut oporteat ipsum rectius scire quod ab alio cupit discere.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA IX

Numo addicere. I

Apud Iurisconsultos prouerbiale est numo addicere, pro eo quod est, minimo uendere. Est autem fucus quo legibus imponitur prohibentibus donationes. Vlpianus lib. Pandectarum xix. Tit. Locati. Siquis conduxerit numo uno, conductio nulla est, quia & hoc donationis instar inducit. Idem lib. primo. Titulo de re iudicata: Siquis & conduxit & rogauit precario uti possideret, siquidem numo uno conduxit, nulla dubitatio est, quin & precarium solum teneat. Verum addubito num in his exemplis pro conduxit & conductio legendum sit condixit & condictio. Suetonius in Iulio Cæsare: Bello ciuili super alias donationes amplissima prædia numo addixit. Valerius Max. lib. ii. capite de gratitudine: Pollinctoribus exequiarum apparatus Sestertio numo ipsis præbentibus est addictus. Itidem Plautus in Pseudolo: Nunquam hoc eris nummo diuitior. Numum dixit, pro uilissimo pretio.

Vero uerius. II

Cum nihil possit esse uero uerius, tamen prouerbiali tropo dicimus uero uerius quod prorsus indubitatum haberi uolumus. Martialis in Gallicum quendam, cui ex more sæpe repetebatur illud,

Dic uerum mihi Marce, dic amabo:
Vero uerius inquit, ergo quod sit, audi.
Verum Gallice non libenter audis.

Non dissimili forma dicimus certo certius. quanquam nihil prohibet aliud alio certius esse. Vlpianus libro Pandectarum xxiii. Tit. de testamentaria tutela. Testamento datos sponsores non esse cogendos satisdare rem saluam fore, certo certius est.

Vento uiuere. III

Hodieq; uulgo tritissimum est, ut eos dicant uento uiuere, qui nullo uiuunt impendio: & addunt, more siluri, quòd plerisq; creditum est eum piscem aura saginari, quod idem creditum est de Chamæleonte. Alexander imperator lib. Codicis v. Tit. de aliment. pupil. præst. Nec ferendus inquit, est iuuenis, qui, cum præsens esset, studiisq; eruditus atq; alitus esset, si ea per alium se consecutum non probet, sumptus recuset, quasi uento uixerit, aut nullo liberi hominis studio imbui meruerit.

Tuas res tibi habeto. IIII

Caius iurisconsultus Pande. lib. xliiii. Tit. de diuortiis, ostendit fuisse receptum, ut diuortium his uerbis peragere tur: tuas res tibi habeto, tuas res tibi agito. Quorum altero redit dotem, altero abdicat ab se tutoris munus, in rebus uxoriis. Hæc autem forma uerborum perscripta est, ne uel non ratum esset diuortium si nullis solennibus uerbis peragere tur, uel inauspicatum & odiosum, si uerbis inciuilibus peragere tur. Itidem in discutiendis sponsalibus uisum est uti his uerbis, Conditione tua non utar. Hæc prouerbii gratiam habebunt, sicui ciuiliter renunciabimus amicitiam. Sed festiuius erit, si ad res animi transferantur, ueluti siquis dicat Monachi uitam professus est, mundum iussit sua sibi habere, suas sibi res agere. Item siquis ambiat consortium nostrum, quẽ iudicamus nobis inutilem, huic apte dicetur: tua conditione non utar. pro eo quod erat, non utar tua familiaritate. Eleganter usus est Plautus in trinumo, ubi Lysiteles adolescens multa queritur de miseriis amantium ac meditatur amorem eiicere ex animo. Apage sis amor, tuas res tibi habe, amor mihi amicus ne fuas unquam. sine tropo usus est in Amphitryone. Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.

Gamma Betam persequitur. V

Procopius libro tertio de bello Vuandalico refert Carthagine antiquum prouerbium à pueris iactari solere, Quòd Gamma quandoque Betam, & rursus Beta Gammam persequitur. Suspicor puerorum lusum huc spectasse, quod inter uicinos frequenter oriatur dissidium. Verum hic puerile dictum detortum ad rerum euentum, quòd Gizericus Bonifacium expulisset: postea Gilimerem Belisarius. prouerbium non est natum ex euentu sed puerorum Carthaginẽsium ænigma fuit, uelut oraculum eius quod accidit postea.

Pulchrum sepulchri elogio. VI

Non uidebatur in prouerbiorũ classem referendũ, nisi nominatim prouerbii titulo referret apud Procopiũ lib. de bello Persico primo, sub persona Augustæ Iustinianũ maritũ sic alloquentis. Igi. optime Imperator, uolẽti nũc uiuere procul dubio nullo negocio licet, pecuniæ nobis magna uis, mare opor-

tunum, nauigia multa. Considera tamen ne seruato tibi contingat, uitæ iucunditatem cum mortis ad extremum acerbitate commutare. mihi autem antiquum sane placet prouerbium, quàm pulchrum est in sepulchri elogio Imperatorem ascribi. Quosdam noui qui in extremo uitæ magnis impendiis redemerunt galerum Cardinalicium, ut in sepulchro titulus ascriberetur.

Primum apes abigendæ. VII

Agathius de bello Gotthico libro tertio. Placebant hæc dicta Vlilago Herulorum præfecto. unde id usurpatum prouerbium & barbarum & parui momenti, utile tamen & alicuius energiæ, Identidem prædicabat: primum abigendas apes, deinde & mel subtrahendum. Sensit Buzes primum hostium copias aduentantes esse submouendas, quo possint Asia potiri. Sumptum à curatoribus apum, qui quo mel eripiant ex aluearibus, apes fumo, aut alio quouis modo abigunt.

Porrigere manus. VIII

Porrigere manus, pro auxilio esse, uulgatissimum est, sed elegans. Vlpianus Pandectarum libro quadragesimosecundo Tit. de re iudicata: Sed si emptor cui pignora sunt addicta exequente iudice pretium non soluit, utrum aduersus emptorem porrigere manus debent iidem iudices, qui sententiam exequuntur, uidendum est. M. Tullius in oratione post reditum. Qui mihi primus afflicto, & iacenti, consularem fidem, dextramq; porrexit. Festiuius erit de rebus animi: ueluti si dicas, animo deiecto manum porrigit philoophia: aut in Theologiæ difficultatibus æstuanti sæpe manum porrigit dialectica, aut linguarum peritia.

Optima quidem aqua. IX

Ἄριστον μὲν ὕδωρ, id est, Optima quidem aqua, uidetur in prouerbium abiisse, quoties rei uehementer laudatæ præfertur aliquid melius: quemadmodū Pindarus auspicans hymnos Olympiacos, aquam quidem fatetur esse optimam, sed aurum præfert, quòd ignis in morem noctu luceat. Sunt enim hæc duo præcipua elementa, aqua & ignis: unde aqua & igni interdicitur, quos uita indignos iudicamus. Aristoteles libro rhetoricorum tertio, ut uulgo iactatum citat, ὅθεν inquit λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Quædam enim ob id præferuntur, quòd sint rariora. Alioqui aqua est magis necessaria quàm aurum Meminit adagii Plutarchus in commentario, in quo quærit utrum aqua an ignis sit utilior. Supra modum efferenti philosophiam, is qui fateatur quidem philosophiam esse rem præclaram, sed qua potior sit Theologia, facete succinet illud Pindarici carminis fragmentum, ἄριστον μὲν ὕδωρ.

Non oportet hospitem semper hospitem esse. X

Aristoteles libro rhetoricorum tertiò nullo autore citat ceu uulgo iactatum οὐ δεῖ τὸν ξένον, ξένον ἀεὶ εἶναι; id est, non oportet hospitem semper hospitem esse. Hospites dicuntur ignari eius loci in quo uiuunt. Sed turpe est diu in eadem ciuitate uiuere, & semper esse peregrinum. Videtur Iambicus trimeter corruptus. Turpe est in eadem disciplina diu uersatum esse, & nihil scire.

Moriendum priusquam &c. XI

Ibidē cōmemorat Alexandridæ dictū ut uulgo celebre ac laudatū. καλόν γ' ἀποθανεῖν πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον, id est, honestū est mori, priusquam aliquid morte dignū commiseris. Sensus est, ut ipse exponit Aristoteles: Decet mori morte indignum: siue honestum est mori cū nihil morte dignum admiseris.

Sustollere manus. XII

Qui uehementer gaudent, quasi res diuinitus geratur ex animi sententia, sustollere manus dicuntur. M. Tullius Epist. libro septimo: Sustulimus manus ego & Baldus. Tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitū, sed diuinū uideretur. Idem in Academicis: Hortensius aūt uehementer admirans, quod quidē perpetuo Lucilio loquente fecerat, ut etiam manus sæpe tolleret. Horatius satyra quinta:

Importunus amat laudari, donec ohe iam
Ad cœlum manibus sublatis dixerit, urge.

More Romano. XIII

In eadem epistola M. Tullius non sine prouerbū specie dixit more Romano, pro eo quod est, simpliciter & absq; fuco potius q̄ erudite. Tales enim fuerunt illi Romani prisci, Græcorū dissimiles. De quo inquit, homine tibi spondeo, non illo uetere uerbo meo, quod cū ad te de Milone scripsissem, iure lusi, sed more Romano quō homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem uirū, prudentiorem esse neminem. Penes Romanos erat rusticana ueritas. Talem inducit libro de finibus secundo. Quod nostri quidem optime disputant, nihil opus esse eū qui philosophus futurus sit, scire literas. Itaq; ut maiores nostri ab aratro adduxerunt Cincinnatū illū, ut dictator esset; sic uos de Pelasgis omnibus colligite, bonos quidē uiros, sed certe non semper eruditos. Idē ad Trebatiū lib. septimo. Balbus mihi confirmauit te diuitē futurum: id utrū Romano more locutus sit, bene numatū te futurum, an quomodo Stoici dicunt, omnes esse diuites qui cœlo & terra frui possunt, postea uidero. Romano more dixit, pro indocto & simplici. Nam Stoici subtiliter definiunt diuitem ac pauperem. Ac mox ad eundem: Ego te Balbo cum ad nos proficiscetur, more Romano commendabo.

Lacryma nihil citius arescit. XIIII

M. Tullius libro de inuentione priore, praecipiens ne orator posteaquam iudicis animum commouit ad misericordiam, diutius commoretur in quaestione, adducit Apollonii dictum οὐδὲν θᾶττον ξηραίνεσθαι δακρύου, id est, Lacryma nihil citius arescere, quod uehemens affectus facile uertitur in taedium.

Ex potestate exisse. XV

Exisse è potestate dicebantur, qui à mente excidissent, & qui spreta ratione, cupiditatum arbitrio praecipites ferebantur. M. Tullius libro Tusculanarum quaestionum tertio. Eos inquit, sanos intelligi necesse est. Itaq; nihil melius quàm quod est in consuetudine sermonis Latini, cum exisse è potestate dicimus eos, qui effrenati feruntur, aut libidine aut iracundia. Ac mox: qui igitur exisse è potestate dicuntur, ideo dicuntur, quia non sunt in potestate mentis, cui regnum totius animi à natura tributum est. Haec Marcus Tullius: unde compotes atque impotes mentis dicimus, & impotenter commoti dicuntur, qui animum non habent in sua potestate, sed feruntur affectuum arbitrio. Formula sermonis detorta uidetur à iureconsultis, apud quos filii ex iustis nuptiis procreati dicuntur esse in potestate parentum, nisi emancipentur, aut nisi pater moriatur. Rursus emancipati dicuntur exisse de potestate parentum.

Gallonius. XVI

Etiam ipsa luxuries multos nobilitauit, ut Aesopum & Apitiũ. M. Tullius celebrauit Gallonium à Lucillio traditum, idq; locis compluribus. In oratione pro Caecina: Quid ergo est? Non usq; eò tamen ut in capita fortunasq; honestissimorum uirorum dominentur hi, qui relicta bonorum uirorum disciplina, & quaestum & sumptum Gallonii sequi maluerunt. Item pro P. Quintio meminit Gallonii. Rursus lib. de finibus secundo, refert è Lucillio, O publio gurges Galloni es homo miser inquit, coenasti in uita nunquam bene, cum omnia in isto consumis squilla, acipensere cum decumano. Haec Lucillius facit loquentem Laelium lapatho coenare solitum, Gallonio lurconi, & omnia gulae uentrisq; delectatione metienti. Gallonii meminit M. Tullius libro de finibus secundo: Sed qui ad uoluptatem omnia referens uiuit ut Gallonius, loquitur ut frugi ille Piso, non audio.

Vultu saepe laeditur pietas. XVII

M. Tullius in oratione pro Roscio, obiter citat sententiam à sapientibus iactatam. Etenim inquit, si id quod praeclare à sapientibus dicitur, uultu saepe laeditur pietas, quod supplicium satis acre reperietur in eum qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipsum si res postularit, iura diuina atq; humana cogebant. Prouerbium admonet pietatem erga parentes adeo religiose colendam, ut non solum non offendamus eos uerbis aut factis impiis, sed ne uultu quidem atrociore aut contumaciore. Habent enim oculi, frons & ipse uultus suum sermonem. Euangelium altius repetit, nimirum ab ipso fonte cordis in quo concipitur ira. Ea erumpit in uocem indignationis, sed incertam: proximus gradus est manifestum conuicium, tertius homicidium.

Culleo dignus, aut non uno culleo dignus. XVIII

Cum hominem enormiter scelerosum significare uolumus, eum culleo dignum dicimus. Hoc supplicium erat parricidis, id est, qui parẽtem occidissent. Quanquam apud priscos parricidium dicebatur, quoties homo hominem occidisset, hoc est par parem, uidelicet eo seculo, quo crudelitas erat occidisse bouem, auem, aut gallum gallinaceum. Dein cum coepisset esse uulgare, ut homo occideret hominẽ, parricidii uox ad summae impietatis significationem deflexa est. Culleus autem erat saccus coriaceus, insuebatur parricida, simul immissa uipera, simia, & gallo gallinaceo, atq; ita proiiciebatur in profluentem. M. Tullius pro Roscio Amerino: Quanto maiores nostri sapientius, qui cum intelligerent nihil esse tam sanctum, quod non aliquando uiolaret audacia, supplicium in parricidas excogitauerunt, ut quos natura retinere in officio non potuisset, magnitudine poenae à maleficio summo arcerentur: insui uoluerunt in culleum uiuos, atq; ita in flumen deiici. O singularem sapientiam iudicum, non'ne uidentur hunc hominem ex rerum natura sustulisse & eripuisse, cui repente coelum, solum, aquam terramq; ademerunt: ut qui eum necasset, unde ipse natus esset, careret his rebus omnibus, ex quibus oĩa nata esse dicuntur, &c. Proin Iuuenalis impietatem cuiusdam exaggerans, negat illi satis esse serpentẽ unum, aut culleum unum. Narrat Suetonius quosdam statuae Neronis apposuisse culleum, cum elogio, Merueras, sed ego quid possum?

Ratio quidem apparet &c. XIX

Plautus in trinummo: Nequaquam. Argenti ratio comparet tamen. cui Stasimus, Ratio quidem Hercle apparet, argentum οἴχεται. Nam haec est germana eius loci lectio, quam alii uarie mendosam comminiscuntur. Vsus est M. Tullius in Pisonem: Quas rationes si cognoris intelliges nemini plusquam mihi literas profuisse. Ita enim sunt perscriptae scite & literate, ut scriba ad aerarium qui eas retulit, perscriptis rationibus secum ipse caput sinistra manu perfricans, commurmuratus sit: Ratio quidem Hercle apparet, argentũ οἴχεται. Itidem Geta Terẽtianus in Phormione non ratio nobis, sed argentũ

deerat M. Tullius ad Q. fratrem libri secundi epistola ultima. Quanquam sunt facta uerbis difficilio ra. Eodem pertinet illud, pulchre dixti.

Omnia præter animam. XX

Cum nihil non datum significamus, præter uitam, dicimus omnia tradita, præter animam. M. Tullius pro Roscio Amerino: Quòd si tibi causa nulla est, cur hunc miserum tanta calamitate affici uelis, si tibi omnia sua præter animam tradidit, nec sibi quicq̃ paternum, ne monumenti quidem causa reseruauit, &c. Simili figura animam debere dicuntur, qui plusquam omnia debent. Terentius, quid si animam debet? Rursus omnia debet præter animam.

De reduuia queritur. XXI

Περὶ τῆς παρωνυχίας μέμφεται ὁ τῷ μείζονι ἔνοχος κακῷ, id est, De reduuia queritur maiori obnoxius malo. Vbi quis prauo pudore, leuissimis malis quærit remedium, dissimulans maiora. Hoc affectu sunt cõplures, ut etiam apud medicum dissimulent morbum, præcipue podagrici. Narrat Plutarchus, quendam cõsuluisse medicum de uitio unguium, cum color argueret illum esse uitiato hepate. At medicus intelligens ineptum hominis pudorem, nihil inquit, tibi periculi est à reduuia, sed grauius malum urget te. Huc allusit M. Tullius in oratione pro Roscio Amerino: Intelligo me ante tempus hæc perscrutari, & propemodum errare, qui cum capiti Sexti Roscii mederi debeam, reduuiam curem.

Ad libellam debere. XXII

Qui pecuniam præsentem ac iusti ponderis debet, ad libellam debere dicitur. Nam olim ad libram dabatur pecunia, non ad numerum. Inde illa uulgata, expendere, expensum ferre, dependere, rependere, impendere, pro sumptum facere, sumptuum rationem reddere, soluere, resoluere & insumere. M. Tullius pro Roscio Amerino: Nisi planum facit H S. L I I I ad libellam sibi deberi, perdit litem.

Hoc municeps aut uicinus nunciauit. XXIII

M. Tullius in eadem oratione: Soletis cum aliquid huiuscemodi auditis, Iudices, continuo dicere, necesse est aliquem municipem aut uicinum dixisse. Solent enim à uicinis ac municipibus uicinorum ac municipũ scelera potissimũ prodi. Quod & hodie uulgo dicunt, dedecus homini à conterraneis aut ciuibus oriri. Nam siquod fortunæ incommodũ, siqua uitæ labes, ab illis quoniam sciunt, proditur.

Dea excogitauit. XXIIII

Aristophanes in Equitibus:

τὸν μὲν νόημα τῆς θεοῦ, τὸ δὲ κλέμμ' ἐμόν. id est, Excogitauit dea, meum sed furtum erat.

Non sine prouerbii specie dictum est in rhetores, qui apud populum iactabãt, Mineruam ipsis quod suaderent misisse in mentem, & tamen rerum gestarum gloriam sibi uindicabant. Color sumptus est ex Homero, ubi quoties fati ratio reddi non potest, Pallas dicitur suggessisse. Pallas Atheniensiũ erat protectrix. Comicus autem ioci gratia, pro πρᾶγμα posuit κλέμμα, notans Cleonis rapacitatem.

Vsus est altera natura. XXV

Nihil hoc dicto celebratius, ἔθος ἄλλη φύσις, id est, usus altera natura. Natura nihil efficacius potentiusue. Vnde Satyricus,

Custode & cura natura potentior omni.

Huic parem aut certe proximam uim habet assuetudo. Aristoteles libro rhetoricorum primo, disputans de iucundis, docet ea iucunda esse, quæ uel secundum naturam sunt, uel quod huic proximũ est, consueta. Nihil enim putat interesse inter naturam & usum, nisi quod interest inter semper, & plerunq;. Perpetuũ enim est quod indidit natura, frequens quod usus affixit. Proinde sanctissi mũ consilium dedit, qui iussit, ut à teneris statim annis optima eligamus, quæ post usu futura sint etiã iucunda.

Necessitas molesta. XXVI

Mox eodem in loco citat sententiam ceu uulgo iactatam ostendens esse molesta quæ secundum naturã non sunt. Vis autem pugnat cum natura, eoq; molesta omnibus necessitas. καὶ ὁ εὔηνος inquit, εἴρηται, πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνιαρὸν ἔφυ, id est, Et recte dictum est. Quicquid enim est necessarium natura molestum est. Verum optimis non assuescimus, nisi initio adhibeatur aliqua uis: sed quod prius erat uiolentum, ac proinde molestum, assuetudine primum fit leue, postea etiam iucundum.

Iucunda malorum præteritorum memoria. XXVII

Inibi refert & hanc sententiam prouerbialem ex poeta quopiam,

ἀλλ' ἡδὺ τὸ σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων. id est,

Meminisse laborum suaue qui seruatus est. Item illud.

καὶ μέγα γάρ τι καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ
μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθοι καὶ πολλὰ ἐόργοι.

Magnopere est iocunda uiro renouata dolorum
Mentio, qui permulta tulit, permultaq; gessit.

Huius & alibi meminimus.

Suffragium optimum. XXVIII

Aristoteles rhetoricorum libro primo, uidetur hoc attingere tanquam in foro iactatum, γνώμῃ ἀρίστῃ, id est, suffragio optimo. Cum enim multa sint probationum genera, quæ extra causam petuntur, ac Græcis dicuntur ἄτεχνοι, uelut, leges, testes, pacta, tormenta, iusiurandum, optima probatio est ex coniecturis, quæ illi εἰκότα uocant. μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν. καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶ, τὸ, γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ, id est, Ei uero qui testes non habet, hic erat locus, ex probabilibus signis esse iudicandum: & hoc est quod dicitur, suffragio optimo.

Tanquam ad aram. XXIX

De sacra ancora dictum est alias. Illi simillimum est, ad aram, cum extremum refugium intelligi uolumus. Inde sumptum, quòd olim qui extrema necessitate urgebantur, ad aras deorum soleant confugere, unde nefas erat detrahere. M. Tullius in oratione pro Roscio Comœdo: Quod item nuper in Erote Comœdo usu uenit, qui posteaquam è scena non modo sibilis, sed etiam conuicio explodebatur, sicut ad aram confugit in huius domum, disciplinam, patrocinium, nomen. Idem libro tertio de natura deorum: Quod uos inquit, cum facere non potestis, tanquam ad aram confugitis ad deum. Idem actione in Verrem quarta. Magistratuum autem nostrorum iniurias ita multorum tulerunt, ut nunquam ante hoc tempus ad aram legum, præsidiumque uestrum publico consilio confugerent. Ouidius Epistolarum libro quarto:

Vnica fortunis ara reperta meis.

Plautus in Mostellaria, Ad aram confugisti.

Ad asylum confugere. XXX

Huic cognatum est, ad asylum confugere. M. Tullius actione in Verrem tertia. Se quæstorem prohibitum esse dicebat, quo minus è phano Dianæ seruum suum qui in illud asylum cōfugisset, abduceret. Hæc fient uenustiora & παροιμιωδέστερα, si ad animi res transferantur.

Arx. XXXI

Non abhorret ab hac forma arcis metaphora, cum tutissimum ac ualidissimum præsidiū significamus. M. Tullius in Verrem actione sexta: Idem ad uos priuatim iudices confugit, utitur hac lege qua iudicium est, communi arce sociorum. Rursus in eadem: Hic locus est igitur unus, quò perfugiant, hic portus, hæc arx, hæc ara sociorum. Item pro Roscio Comœdo: Hæc lex socialis est, hoc ius nationum exterarum est, hanc habent arcem minus aliquanto munitam quidem q̃ antea, ueruntamen &c. Item pro Sylla: Ego uitam omnium, statum orbis terræ, urbem hanc denique, sedem omnium nostrum, arcem regum ac nationum exterarum, lumen gentium, domicilium imperii, quinque hominum amentium ac perditorum poena redemi. Idem in Epist. Famil. scribens P. Lentulo, quod erat in causa præcipuum arcem causæ uocat: Non potui inquit, magis in arcem causæ illius inuadere. Aristoteles præfans in rhetorica ad Alexandrum, εἰδότες καλῶς ὡς ἀκρόπολίς ἐστι σωτηρίας, ἡ δὲ τοῦ συμφέροντος γνωμένη θεωρία, id est, cum pulchre nossent, arcem esse salutis, utilitatis considerationem quæ fit oratione.

Ne uestigium quidem. XXXII

Quoties hominem aut rem penitus abolitam significamus, ne uestigium quidem superesse dicimus. Marcus Tullius actione in Verrem tertia. Nam si alienam uicem pro nostra iniuria doleremus, uestigium istius in foro non esset relictum. Rursus quinta. Prouidendum diligenter, nequod in uita uestigium libidinis appareat. Item in oratione contra Rullum: Corinthi uestigium uix relictum erat. In eadem: ut ipse locus eorum qui cum hac urbe de imperio certarunt, uestigia calamitatis ostenderet. Item pro Cluentio: Cum interea Cluentianæ pecuniæ uestigium nullum inuenitis. Idem pro lege Manilia: cuius legiones sic in Asiam uenerunt, ut non modo manus tanti exercitus, sed ne uestigium quidem cuiquam pacato nocuisse uideatur. Item pro L. Flacco: Legatos in uincula coniectos, nominis propè Romani memoriam, cum uestigio imperii, non modo ex ædibus Græcorum, uerum etiam ex literis esse delatam. Idem pro Sylla: ut qui paulo ante consul designatus fuisset, repente nullum pristinæ dignitatis uestigium retineret. Idem ad Cn. Plancum libro quinto. Ne uestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis. Rursus ad Papyrium Pætum libro nono: Ego autem existimes licet quod lubet, mirifice capior facetiis, maxime nostratibus, præsertim cum eas uideam primum oblitas Latio, tum cum in urbē nostram est infusa peregrinitas, nunc etiam Braccatis & transalpinis nationibus, ut nullum ueteris leporis uestigium appareat. Pro uestigio dixit imaginem Philippica quinta. Quæ nisi autoritate senatus rescindantur, quoniam ingressi in spem reipublicæ recuperandæ sumus, imago nulla liberæ ciuitatis relinquetur. Idem in epistola ad Q. fratrem. Noli enim uidisses fratrem tuum, non eum quem noràs, non eum quem flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras, ne uestigium quidē eius nec simulachrum, sed quandam effigiē spirantis mortui. Idem aliis uerbis expressit, ad Att. libro quarto, epistola Occupationum mearū. Amantissimus mi Pom-

poni omnem non modo succum, ac sanguinem, sed etiam coloré & speciem pristinæ ciuitatis. Rursus epistola prima libri decimi familiarium. Nec omnino simulachrum aliquod aut uestigium ciuitatis.

Diobolares. XXXIII

Quem minimi pretii uolumus intelligi, diobolarem olim uocabant. Obolus enim nummus erat æreus. Id primùm dictum est in meretrices plebeias minimoq; uenales, post deflexum est ad quemuis hominem aut rem egregie uilem & contemnendam. Meminit Festus Pompeius. Plautus uile scortum diobolarium appellat.

Equitandi peritus, ne cantet. XXXIIII

Ἱπποσύνην δεδαὼς μὴ ᾄδε, id est, Equitandi peritus, ne cantet. Sumptum à poeta quopiam, in eum qui professus res serias uersatur in nugis. Equitatio militaris est & ad bellum pertinet. Musici sunt imbelles ac uoluptatum sectatores. Gregorius Theologus in epistola ad Eudoxium rhetorem ἱπποσύνην δεδαὼς μὴ ᾄδειν ἐθέλει ἡ ποίησις, μή τι γένηται, μὴ καὶ τῆς ἱπποσύνης διαμάρτῃς, καὶ τῆς ᾠδῆς, id est, Eũ qui didicit artem equitandi, non uult canere poesis, nequa eueniat, ut simul & in equitando aberret & in canendo. Nondum liquet è quo poeta sumptum sit, sed dictum uidetur in Thebanos, qui duas artes præcipue discebant, equitandi & canendi tibiis, cum altera parum alteri congruat.

Spartæ serui maxime serui. XXXV

Plutarchus in uita Lycurgi refert ceu uulgo iactatum ἐν Λακεδαίμονι τὸν ἐλεύθερον μάλιστα ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν δοῦλον μάλιστα δοῦλον, id est, Apud Lacedæmonios qui liber est, eum maxime liberum esse. Contra qui seruus est, maxime seruum esse. Apud Lacedæmonios ingenuis non erat fas discere: aut exercere ullum opificium, aut negociationem aut agriculturá, sed hæc omnia per Helotas, id erat seruorum genus, quibus nefas erat ullam artem liberalem uel discere uel exercere, agebant: quos ipsos durissime tractabant. Cogebantur adesse conuiuiis, & illic inebriari, cantiones ridiculas canere, & saltationes indecoras agere, ut horum exemplo ingenui discerent, quàm indecora fœdaq; res sit temulentia. Quin & Ephori cum inirent magistratum, solent Helotibus bellum indicere, quo fas esset illos occidere. His rationibus ad tantam seruitutem adigebantur, ut nihil auderent iniussu dominorum, adeo ut cum Thebani, qui eruptione facta in Laconicam quosdam ex Helotibus ceperant, iuberent illos canere cantiones Terpandri, Alcmanis & Spondontis Laconici, responderint id heriles filias nolle. Generosior Spartano alia's nobis dictum.

Vespertilio. XXXVI

Vespertiliones uidentur appellari, qui grauati ære alieno, luce domi se continent, ne à creditoribus appellentur, noctu prodeunt. Vulpianus lib. Pandect. xxi. Tit. de Euictionibus: Siquis ita stipulanti spõdeat, sanum esse, furem non esse, uespertilionem non esse &c. inutilis stipulatio quibusdam uidetur, quia siquis est in hac causa, impossibile est quod promittitur. Si non est, frustra est. Sed ego puto uerius hanc stipulationem, furem non esse, sanum esse, uespertilionem non esse, utilem esse: hoc enim continere, quod interest horum quid esse, uel horum quid non esse. Hactenus Vlpianus. Quanquam hoc loco quidam pro uespertilione legunt uespillonem aut uersipellem. Alciatus inter iurcconsultos undequaq; doctissimus in commentariis suis, de rerum significationibus, putat uespertilionem dictum quemadmodum modo diximus, qui metu creditorum interdiu latitat, noctu prodit. Nam animal hinc dictum quòd uesperi uolet, indicat Nonius Marcellus. Adagium esse sumptum uidetur ex apologo quopiam siue Aesopi siue alterius illum imitati (Nam Aesopo uidetur indignus) qui narrat uespertilionem, mergum, & rubum, iniisse societatem ut conflatis sortibus pariter negociarentur. Vespertilionem contulisse pecuniam à fœneratoribus mutuo sumptam, Mergum aliud quippiam, rubũ uestem. Cum omnes è naufragio nudi enatassent, uespertilionem metu creditorum interdiu latitare, noctu uolare tantum. mergum obsidere littora, ac subinde collum demittere in fundum, sicubi reperiat merces suas, uel eiectas in littus, uel in fundo hærentes: rubum prætereuntium adhærere uestibus, siquam forte suam reperiat. Poterat uideri parum quadrare, seruum ære alieno grauatum esse, quis enim credat seruo? nisi legeremus apud Terentium, Dauum Getæ quod debebat reddidisse. Mihi tamen uidetur uespertilionis nomen & in fugitiuum seruum competere, qui noctu ab hero solitus sit subducere sese, latitatq; ubi periculum est ne agnoscatur. Nam inibi mox proximo capite, pro uespertilione ponit erronem ac fugitiuum cum quis, inquit, stipulatur furem non esse, fugitiuum nõ esse, erronem non esse. Prisci tamen ea uoce secus usi sunt, uidelicet pro homine ancipitis fidei, qui nec huius ordinis sit, nec illius, cum utroq; tamen colludat: eò quod uespertilio sic est utrunq;, ut nec inter uolucres, nec inter mures habeat locum. Alas habet, sed pennas non habet: uolitat, sed sub uesperam. Dentes habet, quod auium nulla. Varro in Agathone citante Nonio: Quid multa? factus sum uespertilio, neque in muribus planè, neque in uolucribus sum. Vespertilionis conuicium torqueri poterit & in amantes qui noctu uolitant, quos Plautus in Trinumo uocat tenebricolas. Elegans inquit, despoliator latebricolarum hominum corruptor.

In folle offerre. XXXVII

Callistratus lib. Pandect. trigesimoquinto. Tit. de condi. & demonst. cap. cum seruus: Nos inquit, neque conditionem meram putamus esse, quæ in datione existit, neq; meram conditionem quæ in facto cõsistit, sed eam conditionem, quæ ex quadam mistura consistit. Nam non utiq; si ille in folle reliqua obtulit, liber erit: non enim testator hoc sensit, sed illud, ut rationes reddat, quomodo seruus reddere solet: id est legendas offerre rationes primum, deinde computandas: ut explorari possit, computationes probæ an improbæ referantur, accepta, relata recte an non recte. Apparet in folle dictum, pro eo quod erat, inexplorate, inexplicate & confuse, sicut qui syngraphas & pecuniam sacculo inclusas offert.

Malus choraules, bonus symphoniacus. XXXVIII

Diuus Augustinus in epistola ad Aurelianum, Et refertur in decretis causa decimasexta. Quæst. prima cap. legi epistolam: commemorat uulgo illud iactatum: Malus choraules, bonus symphoniacus: ubi quis in suo genere contemptus, in præstantiore habetur in pretio: ueluti siquis poeta ineptus, profiteatur medicinam, & inter præclaros medicos habeatur. Augustini uerba sunt hæc: Ordini clericorum fit indignissime iniuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericorum eligantur, cum ex iis qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores ac meliores in clerum assumere soleamus: nisi forte sicut uulgares dicunt, malus choraules, bonus symphoniacus est, ita ipsi uulgares de nobis iocabuntur, dicentes, malus monachus, bonus clericus est. Sumptum apparet ex Marco Tullio, qui in oratione pro Murena ita loquitur. Itaque mihi uidentur initio multo hoc maluisse: postquam id assequi non potuissent, illuc potissimum sunt delapsi. ut autem in Græcis artificibus, eos auloedos esse, qui citharœdi fieri non potuerint, sic nonnullos uidemus, qui oratores euadere non potuerunt, eos ad iuris studium deuenire.

Nutu atq; renutu. XXXIX

Cui summam potentiam asscribimus, eius nutu ac renutu cuncta geri dicimus. Multum est uerbo efficere quod uelis, at plus est idem efficere nutu ac renutu. Marcus Tullius actione in Verrem tertia. Nisi ad nutum tuum præstò fuerit, nisi libidini tuæ cupiditatiq; paruerit. Idem pro Cæcinna: An certius quicquam obiici potest, quàm quod is cui obiicitur ne nutu quidem infirmare conetur. Item contra Rullum: Tamen omnes uobis pecunias ad nutum uestrum penderent. Idem epist. fa. libro undecimo, Interfecto enim rege regios omneis nutus tuemur. Rursus libro xiii. epist. prima. Nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possim. In eodem ad Silium proprætorem. Vt libentissimis Græcis, nutu quod uelis consequare. Plinius libro episto. primo ad Octauium Rufum indicat esse sumptum ex Homero, qui fingit Iouem solo nutu probare aut reiicere hominum uota. Verba Plinii ascribam. Vide in quo me fastigio collocaris, cum mihi idem potestatis idemq; regni dederis, quod Homerus Ioui Optimo Maximo.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν

Nam ego quoq; simili nutu ac renutu respondere uoto tuo possum.

Ne bestiæ quidem ferre possent. XL

Prouerbialis hyperbole est apud M. Tullium actione in Verrem quinta. Postremo ut odor Apronii teterrimus oris & corporis, quem ut aiunt, ne bestiæ quidem ferre possent, uni isti suauis & iucundus uideretur. Confine est illi, quod alibi retulimus, Balbinum polypus Agnæ delectat. Idem in Catil. inuectiua v. Tantus enim illorum temporum dolor inustus est, ut iam ista non modo homines, sed ne pecudes quidem mihi passuræ esse uideantur. Paulo diuersius dixit in epistolis ad Atticum cuius initium, Quæris ex me, libro primo. Et quod omnes non modo homines, uerum etiam pecudes factum esse sciebant.

Cossi. XLI

Olim uulgari conuicio, Cossi dicebantur homines natura rugosi, à similitudine uermium qui lignis innascuntur. Ii natura rugas habent ut se contrahant ac porrigant. Horum Plinius meminit compluribus locis, ut libri undecimi cap. trigesimotertio: Rursus libro xxx. cap. xiii. libri uero xvii. cap. xxiiii. indicat huius generis grandiores in cibis, atq; etiam in luxu fuisse antiquitus. Meminit & Hieronymus aduersus Iouinianum libro secundo. Græci προσφερής uocant, qui cum sint iuniores, tamen uultu senium præ se ferunt. Autor Festus Pompeius.

Menia columna. XLII

Quemadmodum dicimus de triuio, aut de lapide, hominem uehementer contemptum significantes, ita M. Tullius in Verrem actione prima à colũna Menia dixit. Tanta'ne inquit, uobis inopia esse uideor amicorũ, ut mihi non ex iis, quos mecũ adduxerim, sed de populo subscriptor addat: uobis aũt tanta inopia reorum, ut mihi causam præripere conemini potiusquam aliquos à colũna Menia uestri ordinis reos reperiatis? Asconius Pedianus indicat apud colũnã Meniã sordidos reos, ueluti fures, aut

excruciatum semiuiuum reliquit. Idem Actione quarta. Sopater quidam fuit Haliciensis, homo domi suæ cum primis locuples atque honestus. Rursus Actione quinta. Itaque cum Pillenus Herbitensis, homo disertus & prudens, & domi nobilis. Item pro Cluentio: Quas literas A. Aurius uir fortis, & experiens, & domi nobilis: Rursus ad Qu. fratrem episto. libro secũdo, M. Orsium equitem Romanum cõmendat, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum. Conueniet in eum, qui suis uirtutibus magnus & clarus est.

Obtorto collo. L

Qui ui compellitur, obtorto collo trahi dicitur. Marcus Tullius actione in Verrem sexta. Hinc illa Verrea nata sunt, quod in conuiuium Sextum Cominium protrahi iussit, in quem scyphum de manu iacere conatus est, quem obtorta gula de conuiuio in uincula atque in tenebras abripi iussit. Idem pro Cluentio: Nec quicquam prius est factum, q̃ ut illum persequeretur, & collo obtorto ad subsellia reduceret, ut reliqua posset perorare. Plautus in Amphitryone dixit, obstricto collo. Ob istud indignum dictum obstricto collo hac te diripiam. Item in eadem fabula: Quin ego hinc Amphitryonem collo obstricto traham. Idem in Pœnulo: dubito fugere hinc in malam crucem, prius q̃ obtorto collo ad prætoré trahor. Rursus in rudentibus: opta ocyus rapi te obtorto collo mauis, an trahi. Atque inibi paulo post: Subueni mihi Charmides, rapior obtorto collo.

Canes uenatici. LI

Qui uenandi studio tenentur habent canes emissarios, qui uestigiorum odore feras exploratas, & repertas latratu produnt. De Coryceis alibi diximus. M. Tullius actione in Verrem sexta. Apponit de suis canibus quendam, qui dicat se Diodorum Melitésem rei capitalis reum uelle facere. Ibidem aliquãto post: Qui simul atque in oppidum quodpiam uenerat, immittebant illi cõtinuo Cybiratici canes, qui inuestigabant ac perscrutabantur omnia. Duos fratres Cybiratas appellat canes, quòd ad furandum Verres illorum oculis, sed suis manibus uteretur. Solet autem canibus à regione cognomen indi, ut Melitæis. Ac superius in eadem: Qui posteaque uenerunt, mirandum in modum canes uenaticos diceres, ita odorabantur omnia & uestigabant &c.

Mercenarium præconium. LII

Laudes non ex animo tributas, sed cõmodi gratia per adulationé oblatas M. Tullius actione in Verrem tertia, Mercenarium præconium appellat. Itaque cum à te caput illud tam multis uerbis mercenario præconio esset ornatum, ecquis inuentus est postea prætor, qui illud idem ediceret? Quanq̃ in uulgatis codicibus me non fugit, pro præconio haberi procemio, an recte, docti uiderint.

Manus pretium. LIII

M. Tullius actione in Verrem tertia, lapis aliquis cædendus & apparandus fuit, machina sua, Nam illò non saxum non materia aduecta est: tantum operis & in ista locatione fuit, quantum paucæ operæ fabrorum mercedis tulerunt, & manus pretium, machinæ. Manus pretium appellare uidetur, mercedem non quæ datur pro materia, sed quæ artis nomine, debetur Architecto. Idem in Pisoné: cum uero non modo non postulante atque cogente, sed inuito atque oppresso senatu, non modo nullo populi Romani studio, sed nullo ferente suffragium libero, prouincia ista tibi manus pretium fuerit, non euersæ per te, sed perditæ ciuitatis & cætera. Ita Caius in libro de uerborum significationibus, Capi. mulieris: Quoniam in manus pretio plus est q̃ in re. Et paulo ante præcedit, Res abesse uidentur, ut Sabinus ait, & Pedius probat, etiam eæ quarũ corpus manet, forma mutatur: & ideo si corruptæ sunt uel transfiguratæ, uideri abesse, quoniam &c. Detorqueri poterit in eos qui institutione formant ad uirtutem, aut corrumpunt discipulos.

Decumanum. LIIII

Olim decumanum ouum dicebant, & fluctum decumanum pro magno, quòd à rusticis ac nautis obseruatum sit, decimum quodque ouum nasci cæteris maius, & decimum quenque fluctum cæteris esse uehementiorem. Vnde Ouidius:

Decimæ ruit impetus undæ.

Hinc quicquid ingens esset decumanum uocari cœptum. Vt Lucil. Acipensere cum decumano.

Palmarium facinus. LV

Palmarium facinus, pro insigni ac triumpho digno dixit Terétius in Eunucho. Tum hoc alterũ, id uero est, quod mihi puto palmariũ. Pro eodem M. Tullius dixit, Palmas. Vt pro Sexto Roscio Amerino: Si quéadmodum paratum esse audio testis prodierit, tum alias quoque suas palmas cognoscet. Rursus Philippica undecima. Sexta palma urbana, etiã in gladiatore, difficilis: sed hæc iudicũ culpa non mea est. Plautus in mustellaria, palmã item usurpauit in malam parté, loqués de adolescéte qui ex moribus continentissimis degenerat ad mores corruptissimos. Is nunc in aliam parté palmã possidet.

Commouere sacra. LVI

Plautus in Pseudolo: Commouere sacra dixit, pro eo quod erat extrema experiri præsidia. Hinc dictum

Hh

apparet, quòd rebus desperatis, soleant homines ad deorum præsidia confugere. Velut hodie, Lutetiæ, cum supra modum inundat Sequana, corpus diuæ Genouefæ à montis acuti templo defertur, ad ædem Virgini matri sacrã. Sed uide num pro sacra legendum sit saga, ut intelligas arma, de quo iam diximus. Sequit̃ enim protinus, quo pacto & quantas soleam turbellas dare. Deinde uerba sunt quasi bellum denunciantis: Nunc nequis dictum sibi neget, dico omni pube præsente in concione omni populo, omnibus, amicis notisq; edico meis: In hunc diem, à me ut caueant ne credant mihi. Idem seruus & deinceps bellica loquitur.

Quasi dies dicta sit. LVII

Olim rei solent esse mœsti squalidiq; ac lugẽtibus similes, quo iudices ad misericordiã inflecterent. Hinc illud Plautinum in Asinaria:

Quem uideam æque mœstum esse, ut quasi dies dicta si siet.

Βεγαίζειν. LVIII

Stephanus scribit Βέγγην esse ciuitatẽ Thraciæ, siue, ut Strabo refert, uicum. Eius gentis improbi mores in prouerbium abierunt, ut dicerent̃ βεγαίζειν, qui nihil sani loquerent̃. Tota enim natio Thracũ multis noĩbus male audiebat, sed præcipue, ob moꝝ truculentiam ac pfidiam. Thrax erat Polymnestor, qui uictricia arma secutus, Polydorum obtruncauit, & auro ui potitus est.

Summo pede. LIX

ἄκρῳ ποδὶ, id est, Summo pede, eadem figura dictum est, qua summo digito. Negatur summo pede attigisse disciplinam, qui nunquam ingressus est, nec attigit limen illius. Extat apud Platonem in Lachete, cuius loci alibi ni fallor, fecimus mentionem.

Vsuræ nauticæ. LX

Apud Iurisconsultos usuræ nauticæ dicuntur centesimæ magnæq;. Negociaturi sortem interdum accipiunt mutuo. Quoniam autem qui nauticam exercent negociationem se suaq; uentis & undis committunt, fœneratores maiorem usuram exigebant. Interdum accipiebant mutuum in una ciuitate, quod in alia redderent: ueluti si negociator Venetiæ pecuniam acciperet, reddendam Brugis. Hoc genus negociationis quod utriusq; periculo fit, à Græcis dicitur, ἀμφοτερόπλουν, Idq; mutuũ uocabatur δάνειον ναυτικόν. Vsus est Demosthenes in Oratione aduersus Dionysodorum, Dicebatur & ἔκδοσις, quo uerbo usus est Demosthenes contra Aphobum, quod foris daretur. Porrò de fœnore nautico titulus est in Pandectis lib. xxii. Eam pecuniam Modestinus uocat traiectitiam, sed non solus. Paulus appellat usuras maritimas. Idem titulus est in Codice libro quarto. Hoc indicare, satis est parœmiographo. Qui quærit exactiora, inde petat.

Philosophari. LXI

Qui sententias serias dicunt, Græcis dicũtur φιλοσοφεῖν, quod aliquoties est apud Plautum. Hinc trãslatum est ad cuiuscunq; rei uehemens ac serium studium. Sic usus est Isocrates in oratione de pace. Et Menander in Thrasyleonte: φιλοσοφεῖ δὲ νῦν ὅπως κατασκευάζηται τὸν γάμον. id est, hoc studet ut cõficiat nuptias. Philosophari pro temperare affectibus, & aduersus res acerbas infracto esse animo, frequẽter usurpat Chrysostomus: eamq; animi moderationem appellat philosophiam: quibus uocibus apparet fuisse delectatos & diuum Basilium, & Gregorium Nazianzenum. M. Tullius libro ad Atticum secundo. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere & toto animo atq; omni cura φιλοσοφεῖν. Et alibi in iisdem, Sed φιλοσοφητέον, sentiens omnia æquo animo ferenda. Sic & Flaccus: atq; mea me Virtute inuoluo. Alisq; compluribus locis utitur in hunc modum ea uoce, ueluti libro quarto, uobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum, hoc est, in amicitia uestra sic acquiescere, ut reliqua negligam forti animo. Occurrit aliquoties & apud Plautum, siquid dicitur grauius ac sententiosius. In Captiuis, Salua res est, philosophatur quoq;, iam non mendax modo est.

Doribus Dorice loqui. LXII

Prouerbii faciem habet, quod Gorgo in Syracusiis apud Theocritum respondet hospiti, admonenti ut desinant turturum more garrire:

Δωρίσδεν δ' ἔξεστι δοκῶ τοῖς Δωριέεσσι. id est, Dorissare tamen fas Doribus arbitror esse.

Conueniet in homines natura loquaces, Aut cum oratio respondet moribus & ingenio, uelut cum Pœnus fraudulenter loquitur, aut leno lenone digna.

Somnium hybernum. LXIII

Χειμερινὸς ὄνειρος, id est, Hybernum somnium dicitur prolixa narratio, sed inepta, quòd hyeme noctes sint longiores & proinde longiora somnia. Lucianus in somnio. μεταξὺ δὲ λέγοντος ἡράκλεις ἔφη τις, ὡς μακρὸν τὸ ἐνύπνιον καὶ δικανικόν. εἶτ' ἄλλος ὑπήχησε, χειμερινὸς ὄνειρος, id est, Sed interim dum hæc loquor Papæ dixerit aliquis, ut longum insomnium ac forense, mox alius subiecerit, Hybernum somnium. Dicanicum dixit, uel quòd duæ psonæ inter se decertent, uel quòd forenses causæ multis clepsydris perorentur.

Alios tragoedos prouocat. LXIIII

τοὺς ἑτέρους τραγῳδοὺς ἀγωνιεῖται, id est, Aduersus reliquos tragoedos sese parat. Refertur ex Lycurgi sophistæ oratione aduersus Demadem. Didymus ostendit dici solitum in eos qui sese componunt instruuntq́; aduersus partem aduersam. Translatum uidetur à certaminibus Baccho sacris, in quibus tragoedorum feruebat concertatio.

Deserere uadimonium. LXV

Olim & turpe erat & damnosum uadimonium deserere, nec excusabatur uadimonii promissor, nisi ob causas egregie graues. M. Tullius inuectiua in Catilinam secunda: Itaq; ego illum exercitum, ex Gallicanis legionibus, & cum hoc delectu, quem in agro Piceno & Gallico Qu. Metellus habuit, ex iis copiis, quæ à nobis quotidie comparantur, magnopere contemno, collectum ex senibus desperatis, agresti luxuria, ex rusticis mendiculis, ex decoctoribus, ex iis qui uadimonia deserere, q̃ illum exercitum maluerunt. Et Horatianus ille garrulus qui uadato respõdere debebat, dubitat utrum mallet Horatium deserere an uadimonium. Alibi cõmemoratum est nobis, dignum ob quod uadimoniũ deseratur, de re maximi momenti.

πομπεύειν. LXVI

Veteres πομπεύειν dicebant conuiciari, πομπείας conuicia, hinc natum quod in pompis Bacchanalibus quidam è curribus conuicia iaciebant in alios, & uicissim ab illis impetebantur. Citantur hi uersus è Menandri Perinthia,

ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν εἰσὶ πομπεῖαι τινὲς σφόδρα λοίδοροι. id est,

In curribus nonnulla sunt dicteria Acerba ualde.

De plaustro loqui dictum est alias.

Securim inĳcere. LXVII

Securim inĳcere dicuntur, qui uehementer lædunt ac uulnerant. M. Tullius pro L. Murena: Sed tamẽ Serui, quam te securim putas inieciſſe petitioni tuæ, cum tu populum Romanum in eum metum adduxisti. Atq; inibi paulo superius, quod hic securim dixit, uelut exponens appellat plagam. Atq; ex omnibus illa plaga est iniecta petitioni tuæ, non tacente me maxima. Item pro Plancio: quã grauiorem potuerunt Reipub. infligere securim. Idem in epistola ad Qu. Fratrem libro secundo: Tenediorum igitur libertas, securi Tenedia præcisa est. Et Demosthenes Phocionem appellare solet suorũ argumentorũ securim. Frequẽtia sunt apud Plautum, inĳcere tragulam, inĳcere pilum, inĳcere telũ. Omnia tela in patriam intenta, dixit Cicero de prouinciis consularibus.

Sale nihil utilius. LXVIII

Comperio & hoc à doctis prouerbii titulo cõmemoratũ: Humano corpori, nihil esse utilius sale & sole. Salem etiam hodie omnibus cibis admiscemus, olim apritatio uehemẽter laudabat à medicis. Apud Hebræos nefas erat ullam immolare uictimam absq; sale.

Apud equum & uirginem. LXIX

Aeschines aduersus Timarchum refert, Athenis fuisse quendam tantæ seueritatis, ut filiam quod impudice se gesserit, nec integritatem suam seruarit usq; ad matrimonium, deportarit in locum desertũ, atq; ibi unà cum equo incluserit haud dubie fame perituram. Eiusq; domicilii solum sua etiamnum ætate superfuisse tradit, quod ex re dicebatur παρ᾽ ἵππον καὶ κόρην, id est, apud equum & uirginem. Dici potest in exemplum immodice seueritatis.

Ad uinum diserti. LXX

Cicero in Oratione pro M. Cælio: ad uinum disertos appellat, qui ad serias causas agendas inepti, inter pocula multa garriunt, ubi nihil opus: Qui se nunquam profecto si istum in locũ processerint, explicabunt, quàm uolent in conuiuiis faceti, dicaces, nonnunquam etiam ad uinum diserti sint. Alia fori uis est, alia triclinii. Notum est illud Flacci,

Foecundi calices, quem non fecere disertum?

M. Tullius allusit ad morẽ priscũ, quo causæ ad aquæ modum agebant. Ea diuidebat in tres partes, una infundebat actori, altera reo, tertia iudici. At qui ad uinũ diserti sunt, ad aquã ferè muti sunt.

Sicco iunco. LXXI

Prouerbii spẽm habet qđ est apud Aeschinẽ περὶ τῆς παραπρεσβείας, ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ, id est, iunco siue fune sicco. πηγὰς δὲ δὴ λόγων ἀφθόνους ἔχειν ἐπηγγέλλετο καὶ περὶ τῶν δικαίων τῶν περὶ Ἀμφίπολιν καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐρεῖν ἔφη, ὥστε ἀποῤῥάψειν τὸ Φιλίππου στόμα ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ, id est, Iam uero & rõnum copiosos fontes hẽre se iactabat, atq; de iure Amphipolis deq; belli origine talia dicturũ, ut Philippi os sicco fune obuincturus esset, ἄβροχος dici põt, uel siccũ quodq; nõ rigat, uel quod laqueũ nõ hẽat. Nã iunci gaudent humido, & ex his iterdũ texunt funes. Hesychius idicat ὁλόσχοινον idẽ esse quod ὀξύσχοινον, id est, Iuncũ marinũ, ad hæc ὁλότροχον, id est, uersatilem. Deniq; & περιφερῆ λίθον, idest rotũdum ac uolubile saxũ. Itaq; perpẽdat eruditus lector, an ὁλόσχοινον ἄβροχον, intelligat

orationẽ salsam, nõ aqua marina, sed acribus ac pungentibus rationibus. Quin & in illis uerbis, πηγὰς λόγων, subest puerbium: cũ ingentẽ copiam significabant. Frequens est apud Chrysostomum.

Supercilium salit. LXXII

Quoties bona quædam spes titillat animũ nostrũ, dicere licebit nobis salire supciliũ. Ita Pseudolus apud Plautum in sui nõis fabula, amanti de argento quærenti, At id futurũ unde? respõdet, unde dicam, nescio, nisi quia futurũ est, ita supercilium salit. Sumptum à uulgi superstitione, qui futuroꝝ auguria captat ex corporis affectibus, ut siquod membrũ pruriat præter euidentẽ causam, si dexter oculus saliat, si auris dextra tinniat. Non me fallit aliter legi apud Plautum: Verum & ipsa sententia & metri ratio docet esse legendum, ut à me positum est. Sic enim legendi sunt senarii Iambici,

Verum ego te amantem, ne paue, non deseram.
Spero alicunde hodie me bona opera, aut hac mea
Tibi inuenturum esse auxilium argentarium.
At id futurum unde? unde dicam nescio,
Nisi quia futurum est, ita supercilium salit.

Duobus digitis primoribus. LXXIII

Quod auide arripimus tota manu sumimus, aut, ut habet prouerbium, ambabus. Contra qui parce sumunt, duobus digitis accipiunt. Plautus in Bacchidibus. Quid igitur stulte quoniam occasio ad eã tempus fuit, Mea uirtute parta, ut quãtum uelles, tantũ sumeres, Hoc in digitulis duobus sumebas primoribus. sentit opinor de pollice & indice. Rursus in Pænulo. Tenetis rem, uix qdem Hercle, ita pauxilla est, digitis primoribus. Ad res animi trãslatum plusculum habebit Veneris, ut Tanta occasio nõ erat tibi duobus digitis primoribus accipienda, sed toto arripienda corpore.

Madusa. LXXIIII

In Pseudolo Plautina seruus ebrius, ita loquit: Ego nũc pbe habeo madusam. Festus Pompeius indicat apud priscos madusam dici solere temulentũ, dubitatq; utrũ à Græcis deductum sit, qbus ebrius est μέθυσος, an à Latino uerbo madere, qđ pbe poti uino madidi dicant. Quòd si Madusa sonat ebriũ, non ebrietatẽ, absurdus sermo est, habeo madusam. Vnde sic arbitror legendum.

Ego nunc probe habeo madusa, ita uictu excurato. Seruus in ebrietate uidet sibi felix, ut solutus oĩ metu curisq;, & oĩum tristiũ oblitus. Dixerit aliqs, qđ hæc ad puerbia? Immo quẽadmodũ peregrina uocabula nouitatis cõmendatione in puerbium abierunt, ita & obsoleta quædam.

Talum reponere. LXXV

Τὸν πεττὸν ἀναθέσθαι, id est, Rursus talum ponere dicebantur, qui quod parũ ex sententia euenerat, curis ut aiunt posterioribus corrigebant. Antiphon in oratione de concordia, ἀναθέσθαι δὲ ὥσπερ πεττὸν τὸν βίον οὐκ ἔστιν, id est, Vitam perinde atq; talum denuo ponere nõ licet. Vitam semel actam rursus iterare non est datum. Licet tamen iuxta Mitionis Terentiani dictum, prioris uitæ lapsus melioribus factis corrigere. Amissa uita non est quod corrigas.

Dorice concinere. LXXVI

Qui dissentiunt dicunt non cõcinere harmonia Dorica. Id puerbio iactatũ uidetur in eos, quoꝝ oratio dissentiret à factis. Plato in Lachete, οὐκ ἄρα που κατά γε τὸν σὸν λόγον δωριστὶ ἡρμοσμένοι ἐσμὲν ἐγώ τε καὶ σὺ ὦ λάχης, τὰ γὰρ ἔργα οὐ συμφωνεῖ ἡμῖν τοῖς λόγοις, id est, Nequaq̃ igit iuxta sermonẽ tuum Dorica cõcinimus harmonia ego ac tu Laches. Nam facta nobis haud cõsonant uerbis. Inter musices genera Doricum maxime probatum est, ut medie temperatum inter Lydium & Phrygium.

Præsentibus rebus consulendum. LXXVII

Procopius belli Gotthici libro primo. Vetus nimirum me subit dictum, quod utiq; præsentibus rebus ut cõsulatur iniungit. Arbitror esse idem quod aliàs ex Platone retulimus δεῖ τὸ παρὸν εὖ τιθέναι. qđ præteriit, in integrum reuocari non potest: consultationem de futuris uariæ interrumpunt occasiones, quod urget in primis curandum est.

Mutare uestem. LXXVIII

Mutare uestẽ præter usum uulgarẽ frequẽter usurpat à M. Tullio, ut mutare uestẽ dicant, qui lugerẽt mortui, aut essent rei: Nam rei quoq; pullati aut squalidi quõdam incedebãt, stultissimo more. Cur enim lugeãt nõdum dãnati? & ut sæpe fit inocẽtes? Quanq̃ & senatus mutata ueste dolorẽ suũ aliquãdo testatus est. M. Tullius pro Sextio: Lex erat lata, uastato ac relicto foro, & siccariis seruisq; tradito, & ea lex, quæ ne ferret, senatus fuerat ueste mutata. In eadem: Erat igit in luctu senatus, squalebat ciuitas publico cõsilio, mutata ueste. Ac mox: Cum subito edicunt duo consules, ut ad suũ uestitum Senatores redirent. Item mox: Neue hunc suũ dolorem ueste mutata significarent, siue illa uestis mutatio ad luctum ipsoꝝ, siue ad deprecãdum ualebat. Idem Epist. ad Q. fratrem lib. II. Cato legem tulit de imperio Lentuli abrogando. Vestem filius mutauit. Rursum in eadem: Qui ne uestitum quidem defendissent, &c. Vestitum appellat, qui uestem non mutarat. Prouerbialius erat si di-

tas. Hic casus indignus est, ob quem quis uestem mutet, hoc est indignus est graui luctu.

Fumosæ imagines. LXXIX

Καπνώδεις εἰκόνες, id est, Fumosæ imagines in eos dicebatur, qui iactarent peruetustam generis nobilitatem. M. Tullius in Pisonem: Obrepsisti ad honores errore hominum, cõmendatione fumosarũ imaginum, quarum nihil simile habes præter colorem. Iuuenalis ueteres ceras appellat.

Tota licet ueteres exornent undiq; ceræ
Atria, nobilitas sola est atq; unica uirtus.

Ibidem facetissime deridet, Curios iam dimidios, nasumq; minorem Coruini.

Sal & mensa. LXXX

Apud priscos hospitii ius fuisse sanctissimũ alias nobis est dictũ. Id cõtrahebat salis & mensæ consortio. Quẽadmodũ apud Germanos acceptus à ꝓpinãte cyathus, adimit omne genus agẽdi iniuriam. Aeschines de perperã obita legatiõe. τοὺς γὰρ τῆς πόλεως ἅλας καὶ τὴν δημοσίαν τράπεζαν περὶ πλείστου δή φησι ποιεῖσθαι, id est, Etenim ciuitatis salem, publicamq; mẽsam, ait se plurimi facere. Nõ exciderat hoc puerbiũ antea cõmemoratũ, uerũ hoc exẽplum hospitii publici religione nobis cõmendat: eoq; cõmemorandũ putaui. Manent huius hospitalitatis publicæ uestigia in hunc usq; diem apud Germanos.

Saliares dapes. LXXXI

Vetustissimũ sacerdotũ genus, fuit apud Romanos Salii, dicti quod Ancylia, quæ credebantur cœlo delapsa, saltantes ferrent. Hinc opiparũ conuiuium ac magnificũ Saliare dicitur. Horatius in Odis,

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus sodales.

Reor autem Horatium Saliares pro pontificales dixisse, hoc est speciẽ pro genere. Nam in oĩbus sacris adhibebatur apparatus splendidus ac magnificus, quæ cura delegata erat septem uiris epulonibus. Aristippus reprehensus quod homo philosophus sumptuose uiueret, si inquit, hoc esset crimẽ, dii nõ paterentur in suis sacris. De pontificali cœna nobis alibi dictum est.

Falsum probrum. LXXXII

Sententia prouerbialis est apud Aeschinem in oratione περὶ παραπρεσβείας. τὸ γὰρ ψευδὲς ὄνειδος οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται, id est, falsum probrum non peruenit ultra aures. Qui audit conuicium cuius sibi conscius est, grauiter animo uulneratur. At qui falso probro aspergitur non perinde cõmouetur. Non enim descendit altius in animum hominis rectæ conscientiæ.

Ne insciens quidem uerum dicit. LXXXIII

Aliquanto post addit hyperbolem prouerbialem, συμπέπλεγμαι δὲ ἐν τῇ πολιτείᾳ, καθ' ὑπερβολὴν ἀνθρώπῳ γόητι καὶ πονηρῷ, ὃς οὐδ' ἂν ἄκων ἀληθὲς οὐδὲν εἴποι, id est, In repub. uero inuolutus sum cum homine supra modum impostore & improbo, qui ne insciens quidem quicquam ueri possit dicere. Hoc tropo notat hominem insigniter uanum. Alioqui solent etiam natura mendaces, interdum lapsu linguæ, ac per incogitantiam aliquid ueri dicere. Fertur & hodie uulgo apud nostrates de uno: Fortunatus est ad dicendum uerum: quasi nunquam loquatur uerum, nisi imprudens. Quod enim accidit præter animi destinationem, fortunæ tribuitur.

Capillis trahere. LXXXIIII

Τῶν τριχῶν ἕλκειν, id est, Capillis trahere dicuntur qui ui perpellunt, quod & hodie dicitur auribus trahere. Aeschines in oratione quam modo citaui, οὐ καρτερήσαιμι τὴν ὕβριν, ἀλλὰ παραθερμανθεὶς ὅθ' ἡμᾶς εἱστία ξενοδόκος τῶν ἑταίρων τις τοῦ Φιλίππου, ἑλκύσαιμι τῶν τριχῶν, καὶ λαβὼν ἐκ τῆς ῥυτῆρα μαστιγοῖμι τὴν αἰχμάλωτον γυναῖκα, id est, non perpessus fuissem cõtumeliam, sed incanduissem cum nos exciperet cõuiuio quidam è Philippi amicis excipiendis hospitibus præfectus, & capillis traxissem, & arrepto loro flagellassem captiuam mulierẽ. Plautus in Menæchmis, sed quis hic est qui me capillo hinc de curru deripit? Opinor allusum ad Palladem Homericam quæ Achillem capillis reuocauit à pugna, idem in Mercatore. Me istam capillo pertracturũ in uiam, nisi hinc abducit. De, naribus trahi, obtorto collo, obtorta gula, nobis alias dictũ est. Quo longius à rebus corporeis recedet metaphora, hoc erit uenustior, ueluti siquis dicat: lasciuiam capillis trahendam & ieiuniis laboribusq; castigandam.

Scytha malus. LXXXV

Tanta erat barbaries immanitasq; Scythicæ gentis, ut ipsa etiam appellatio cesserit in ꝓuerbium, quẽadmodum hodie crudelem hominẽ appellamus Turcam, & imanẽ facinus Turcicum. Aeschines in oratione περὶ παραπρεσβείας, καὶ δέομαι σώσατέ με, καὶ μὴ τῷ λογογράφῳ καὶ Σκύθῃ κακῷ ὄντι παραδῶτε, Obsecro ut seruetis me, néue logographo, maloq; Scythæ me tradatis.

Mali principii malus finis. LXXXVI

Ἀρχῆς κακοῦ τέλος κακόν, id est, Orsus mali finis malus. Iambicus dimeter ex Aeolo poeta refertur. Quæ

rectis consiliis instituũtur, etiam siqua incidat difficultas, tamen sortiuntur aliquando lætum exitum. contra quæ prauis rõnibus inceptantur, quãuis initio succedant, tamẽ habent infelicem exitum.

Laureolam in mustaceis quærere. LXXXVII

M. Tullius in epistolis ad Atticum: Bibulus cœpit laureolam in mustaceo quærere, hoc est, ex triuolis negociis captare famã haud præclaram, neq; magnificam. Est autem mustaceũ siue mustaceus libi genus, cui aliquid additur de uirga lauri derasum, ac decoquitur suppositis lauri foliis, ut indicat Cato libro de agricultura. Vnde Plinius lib. xv. cap. xxx. Mustaceũ dictum putat tertium lauri genus, quod ad eum usum adhibebatur. Alioqui laurus erat triumphalis, ornamentum ædium principalium ac pontificiarum. Hanc qui non poterant assequi laurum, in mustaceo quærebant laureolam. M. Tullius epistolarũ ad Atticum lib. v. Epistola cuius initium, Saturnalibus mane: Bibulus inquit, credo uoluit hac appellatiõe inani nobis esse par. In eodem Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere, Cicero in prouincia res præclaras gesserat, Bibulus frigebat. Idem ad M. Cœlium Ruffum libro. ii. qualemcunq; triumphum laureolam appellat. uelles enim ais, tantummodo ut haberem negocii, quod esset ad laureolam satis.

Si tu proreta. LXXXVIII

Non tam ficus ficui similis est, q̃ est simile prouerbio, quod est apud Plautum in Rudentibus.

Si tu proreta isti naui es, ego gubernator ero.

Quo licebit uti, quoties neuter alteri i negocio quopiã uult cedere. Nam prora ea pars nauis est, quæ in appellendo percutit littus, puppis est posterior in qua sedet qui clauum regit. Habent enim nautæ singulis distributa munia, quorũ præcipua sunt proretæ & gubernatores. Vnde puerbium prora & puppis. Prora Græca uox est, cui parti qui præsidet πρῳρεὺς & πρωράτης illis appellat. unde πρῳρατεύειν, proram regere. Suspicor aũt Plautum & alteram uocem Græce posuisse ut priori Græcæ responderet κυβερνήτης. Nam si gubernator legas, uersus trochaicus antepenultimo loco hẽbit breuẽ syllabã, gubernator ero, quod carminis ratio nullo pacto recipit, Si tu proreta isti naui es, ego κυβερνήτης ero. Verum hoc quicquid est eruditorũ iudicio relinquo. Honestior aũt nauis pars est puppis. Vnde Vergilianus Aeneas, stat celsa in puppi. Et M. T. Cornificio lib. xii. Quamobrem mi Quinte conscende nobiscum, & quidem ad puppim.

Hedera lasciuior. LXXXIX

Non sine prouerbii specie dictum est, quòd hederæ natura sit omnia cõplexu suo uincire. Vnde Flaccus arctissimum amicæ complexum significare uolens ait in Odis:

Arctius atq; hedera procera astringitur ilex,
Lentis adhærens brachiis.

Rursus alibi: Lasciuis hederis ambitiosius. Sed cõplexu suo enecat arbores, quod idem amãtibus faciunt lasciuæ puellæ. Vnde Romæ Flamini diali nefas erat tangere hederam, atq; adeo ne nomiare quidem fas erat. Hoc ænigmate declarauit antiquitas, quãta puritas, quantaq; castitas deceat sacerdotem, atq; adeo quãta libertas. Nam amare mera seruitus est. Nec annulum solidum gestare cõcessum erat, aut ullum oino in corpore nodum habere, ut testat Festus Pompeius, opinor quod oporteat sacerdotem ab omni angore liberum esse, nec ullius mali sibi conscium.

Nugæ theatri. XC

Plautus in comœdia Pseudolo, nugas theatri appellat, quotidiana cõuicia, quæ in meretrices, lenones & parasitos iaciebant à comœdiarũ actoribus. Sic ibi Ballio leno rogatus qd ipsi dixisset quispiã? Nugas inquit theatri, uerba, quæ in comædiis solent lenoni dici, quæ pueri sciunt, Malum & scelerosum & periurũ aiebant esse me. sic leno. His autẽ conuiciis nõ oportebat quenq̃ offendi, ut aiebat Socrates, nihilo Hercle magis q̃ in magno cõuiuio, liberius dictis. Quin etiam totũ hoc quod in comœdiis agit, nugæ theatri dici potuerunt: ueluti iuuenes amare, senes obiurgare, seruos heris imponere, lenas sitire & cætera. Aliquanto secus dictum est M. Tullio, qui theatri uocem traxit ad significationẽ ostentationis. Velut in oratione pro Rabirio. Multas equidẽ C. Cæsaris uirtutes magnas incredibilesq; cognoui, sed sunt cæteræ maioribus quasi theatris propositæ & penè populares, castris locum capere & cætera. Vnde & Theatrica dicuntur quæ multitudinis fauorem captant.

ἐν ἐπιτομῇ. XCI

M. Tullius epistolarum ad Atticum lib. v. Epistola cuius initium Saturnalibus mane. Hoc iam sic habeto, nec hoc exercitu, hic tanta negocia geri potuisse. Quæ cognosces ἐν ἐπιτομῇ. Sic enim concedis mihi proximis literis. ἐν ἐπιτομῇ dixit, pro eo quod erat, διὰ βραχέων, summatim & compendio, recisis iis, quæ minus ad rem pertinent. Hinc enim Græca uox dicitur ἐπιτέμνειν, id est, accidere. Cui contrarium uidetur, quod alibi dictum est ἐν πλάτει.

Iuxta cum ignarissimis. XCII

Non sine prouerbii specie Simo senex apud Plautum in Pseudolo rogatus à Ballione, Iam nescis quæ

sit hæc res, respondet, iuxta cum ignarissimis. Sentiens se nihil omnino scire, nihiloq; plus quàm ii, qui maxime sunt ignari. Consimilis forma sermonis frequens est apud ueteres. ad personam, ut tam mihi charus es, quàm qui charissimus. ad tempus, ut, Pamphilus amabat, ut cum maxime. ad rem, istud officium tam mihi fuit gratum, quàm quod est gratissimum. Tam odi temulentiam, quàm quæ maxime.

Pleno modio. XCIII

Ante dictum est nobis plena manu fieri, quod largiter, minimeq; maligne dicit. M. Tullius ad Atticum lib. vi. Episto. i. simillima figura dixit, pleno modio, Si illa iam habent pleno modio, uerboq; honoré, inuitationem crebram &c. Nam antea dixerat, se publicanorum usuram affatim laudasse.

Agninis lactibus alligare canem. XCIIII

Ballio in Pseudolo Plautina: Quia pol qua opera credam tibi, una opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus. Qui canem alligat intestinis agninis, is non modo canem amittit, uerum & prædam ultro dederit fugitiuo. Sic qui credit homini male fidei, & rem perdit, & frustra obligatum habet eum, qui non est soluendo. Lactes enim dicuntur intestina molliora.

Superauit dolum Troianum. XCV

Apud Plautum in Pseudolo, senex laudans seruum suum, quòd arte noua, structis insidiis per subornatum quendam imposuerit Ballioni lenoni, ita loquitur.
Superauit dolum Troianum, atq; uicit Pseudolus.
Sentit aût de equo Troiano è trabibus côtexto, de quo iam sæpius diximus. Quamadmodum autem Græci per subornatû Sinonem imposuere Troianis, ita Pseudolus per Harpagé imposuit lenoni.

Laryngizein. XCVI

Λαρυγγίζειν Græcis dicuntur, qui non loquuntur naturali modo, sed dilatato gutture effundunt imané uocem. Quemadmodum & canunt nônulli. Hoc uitium Demosthenes obiecit Aeschini, quòd non ex animo loquens uocem præter naturam intenderet, Neq; enim oratoris est, affectus clamore mouere, sed argumentis, & rem uelut oculis subiiciendo.

Oculis ac manibus. XCVII

Quod omnibus modis compertum est, oculis & manibus deprehensum dicitur. M. Tullius pro Cluentio: Cum manifeste uenenum deprehendisset, quod uir matris Oppianicus ei parauisset, & res non coniectura, sed oculis ac manibus teneretur, neq; in causa ulla dubitatio posset esse, accusauit. Oculis magis creditur q̃ auribus. Quidam porrò adeo sunt ἀναισθητοι, ut nisi manibus côtrectent, non credant. Quemadmodum de Thoma Didymo narrat euangelica historia.

Vt Herba solstitialis. XCVIII

Apud Plautum in Pseudolo amans de spe subito deiectus, ita loquit: Quasi solstitialis herba paulisper fui, repente exortus sum, repentino occidi. De Ephemero animalculo nobis aliâs dictum est. Sunt qui hoc loco solstitialem herbam intelligi uelint Heliotropium. Atqui tametsi heliotropium circûagit ad solem spectans, nusquam tamen legimus eam, eodem die nasci ac mori. Vero ppius est Plautum sentire de herba Ephemero, cuius aliquot locis meminit Dioscorides, ueluti lib. iiii. cap. dcxcviii. Itê aliis nônullis. Rursus lib. vi. cap. cxi. Is duo facit genera, alterû Colchicum quod illic affatim proueniat, à quibus bulbus erraticus siue agrestis dicitur, quod sub exitum autumni florem effundit subcandidû, nô dissimilem croceo. Alterû quod Irim syluestrem appellant, foliis lilii sed tenuioribus, caule pari, florem habet ceruleum amarû, cuius descriptionem habet Plinius lib. xxv. cap. xiii. Colchicon bulbi similitudine allicit ignaros, & iugulat, quêadmodum & fungi. Sed præsens remediû est lac bubulum. De hac herba nô dubium est quin Plautus senserit. Nam Dioscorides ait prouenire sub exitû autûni, hoc est, ni fallor, circa solstitium brumale. Nam autumnus Romanis & Græcis serior est q̃ nobis. Et Theophrastus Ephemeron appellatum putat quòd ultra diem non uiuat, idem prædicans de herba, quod Aristoteles de animante eiusdem nominis.

In herbis. XCIX

In herbis esse dicuntur quæ nondum maturauerunt, sed spem modo bonam de se præbent: dixit M. Tullius in oratione pro M. Cælio: Sed ego non loquor de sapientia quæ nô cadit in hanc ætatem, de impetu animi loquor, de cupiditate uincendi, de ardore mentis ad gloriá, quæ studia iam in his ætatibus nostris contractiora esse debeant, in adolescentia uero tanq̃ in herbis significant, quæ uirtutis maturitas, & quantæ fruges industriæ sint futuræ. Hoc prouerbium alibi nobis dictum memini, sed hunc locum adiicere uisum est. Ex quo siquid damni capit lector, est quod queratur: siquis cauilletur me captare numerum, silebit, si perpenderit innumera prouerbia cæteris admista, non referri in Chiliadum numerum.

Nullius coloris. C

Alibi cômemorauimus de modis omnibus ignoto solere dici, albus an ater sit nescio. Huic simillimum

est, quod ait Harpax apud Plautū. Quem Pseudolum, quas tu prædicas fallacias mihi, Quem ego hominem nullius coloris noui. Vehementius est, q̄ si dixisset, albus an ater. Et paulo post, pro eo quod dici solet, nō noui hominem. Neq; istum inquit, Pseudolum mortalis qui siet, noui neq; scio. Rursus in eadem: Qui suum repetunt, alienū reddunt nato nemini. Idem in Rudentibus: Dominus huic ne frustra sis, nisi ego nemo natus est. Rursus in Mustellaria: curabitur, tanquam si intus nemo in ædibus habitet. Iterum in eadem: natus nemo in ædibus fuit.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA X.

Et prædam & præmium. I

Voties significamus omnino quippiam auferēdum siue iure, siue iniuria, dicemus & præmium & prædam auferēdum, Præmium datur pro meritis, præda per uim aut arte abducitur. Ballio in eadem fabula: Auferetur id præmium à me, quod promisi per iocum. Cui respōdet senex. De improbis uiris auferri præmium & prædā decet. Sentiens malos quouis modo spoliandos, eo quod siqd male fit malis, benefactū est. Sicuti benedictum est, quod dignis male dicitur.

Ex natali emortualem facere. II

In eadem fabula Ballio leno coactus reddere argentum dicit: Certū est mihi hunc emortualem facere ex natali die. Emortualem dixit pro tristi ac funesto, natalem pro læto ac felici.

Catone hoc contenti sumus. III

Inter ea quæ Cæsar Augustus quotidiano sermone solet usurpare, Suetonius & illud cōmemorat, quòd quoties significabat præsentē rerum statum esse boni consulendum, dicebat, contenti sumus hoc Catone. Cato Vticensis conatus est tueri præsentem reipub. statum exclusa tyrannide, at non successit, uicit ea pars, quæ tyrannidem uidebat affectare. Augustus autem in hoc cum Catone sentiebat, quòd præsentem reipu. statum nollet immutari. Itaq; ipse quodāmodo sui temporis Cato fuit. Retulimus ex Macrobio inter apophthegmata, Cæsarem Augustum aliquādo uenisse in ædes in quibus habitauerat Cato. Hic cum Strabo in gratiam Augusti incusaret Catonis peruicaciam, quòd sibi necem cōscisere, q̄ Iulio uictori se submittere maluisset: Augustus respondit, Quisquis præsentē ciuitatis statū mutari non uult, is & ciuis & uir bonus est. Eodem dicto & Catonis memoriam tutatus est, & sibi cōsuluit, nequis in posterum affectaret res nouas.

Edax triremis. IIII

Ἀδηφάγοι τριήρεις, id est, Edaces triremes, dicunt quòd magis constent impendiis. Translatum uidetur ab egregiis equis & ad certamina alitis, quos oportet eē uoraces. Extat apud Lysiam oratorē. Alcæus autem in comœdotragœdia, lucernas bibulas ἀδηφάγους dixit, quòd multum absumant olei. Prouerbii speciem hæc habebunt, si ad hominem prodigum immodiciq; impendii transferant, quemadmodum edax currus de quo nobis est dictum prius.

Obolo dignus. V

Ἄξιος ὀβολοῦ, id est, Dignus obolo per iocum dicebatur, qui in aliquo numero uellet haberi. Translatum à consuetudine reipub. Atheniensium, qua qui per senatum ascribebantur in numerum uirorum, & ob id δόκιμοι uocabantur, iis in singulos dies dabatur obolus ex ærario publico, quemadmodum tradit Aristoteles in Politicis. Alii malunt duos dari solitos. Et fieri potest, ut post duplicata sit mercedula. Huius rei meminit Lysias in oratione περὶ τοῦ ἀδυνάτου. Et haud scio an huc alluserit Aristophanes in Equitibus, ἀπὸ ξυλίνου τοῦδε τοῦ ὀβολοῦ ἀδοκίμαστοι dicebantur, qui trium mensium spatio corpore claudicarent, Quemadmodum ἀδοκίμαστοι dicebantur, qui nondum erant in uirorum numerum ascripti, nec dum obolo digni iudicati.

Areopagita taciturnior. VI

Ἀρεοπαγίτου στεγανώτερος, id est, Areopagita taciturnior dicebatur, qui cōmissum arcanum optime cōtineret. Alciphron in epistola quadam γενοῦ μοι τὸ νῦν ἀρεοπαγίτου στεγανώτερος, id est, Esto mihi nunc Areopagita taciturnior. στεγανὸς enim dicitur, nō qui tacet ipse, sed qui continet arcanum, nec effutit usquam. translatum est à uasis solidis nec ulla ex parte perstillantibus. Athenis in Areopago causæ capitales audiebanť, idq; noctu, magna attentione. Et fortassis nefas erat illis quæ ibi fuissent acta apud uulgus effutire. Extant & hodie apud Vesphalos reliquiæ generis iudicum. Certi uulgo dicitur. Qui in hunc ordinem admittuntur magna religione adiguntur ad silentium, Est enim ratio quædam deprehendendi crimina, quam nullus intelligit, præter illos iuratos.

Ἀττικίζειν. VII

Ἀττικίζειν dicunť, qui uocabulis adoptiuis alicui blandiunť, quod hodieq; apud Italos est uulgatissimū,

ut quibus blandiuntur fraterculos appellent. Dictum est autem ἀδελφίζειν appellare fratrem, quemadmodum dicimus. εὐδαιμονίζειν καὶ μακαρίζειν. Horatius in Satyris,

Frater, pater, adde.

Vt cuique est ætas, ita quenque facetus adopta. Rursus alibi,

Pater audisti coràm, nec uerbo parcius absens.

Huius exemplum est apud Aristophanê in Equitibus. Itê apud Plautum, cum aliâs, tum in Pseudolo. Sic amans herus blanditur seruo suo: Dic utrum patrem an matrem te resalutem Pseudole?

Vetera uaticinari. VIII

Alibi retulimus ἀρχαῖα λέγειν, friuola loqui. Ballio in Pseudolo Plautina ad atrocia conuiuia, quibus à duobus impetitur, respondet, uetera uaticinamini. Cõueniet in eos qui nihil adferunt noui, sed iam olim uulgo iactatum. Nã uatum est, aut aliquid noui dicere quod nondum accidit, aut aliquid proferre, quod nulli cognitum est. Solêt enim prognostæ quidam mira quædam diuinare de præteritis annis. Lenoni nihil est noui audire, scelestus, periurus, sacrilegus.

Eadem queri. IX

ξυναυλίαν κλαίειν, dicuntur, qui simul iisdem de malis queruntur. inde sumptum quòd apud ueteres interdum duo tibicines eandem cantionem sonabant. Aristophanes in Equitibus,

ξυναυλίαν κλαύσωμεν, οὐλύμπου νόμον, id est, Modis Olympi concinamus tristia.

Olympus quidam fuit Marsyæ discipulus, Is conscripsit de lugubribus modis tibia canêdis. At Marsyæ male cessit sua musica. Discipulus igitur magistro accinit lugubria.

Schoenicolæ. X

Festus Pompeius indicat olim schoenicolas appellata scorta plebeia ac uilia, ab unguento uilissimo quo oblinuntur. Plautus in Poenulo, Miseras, schoeno delibutas, schoenicolas sordidas.

Luto lutulentior. XI

Auaros quæstusque supra modum auidos, impuros ac sordidos dicimus. Id Plautus ὑπερβολικῶς exaggerat in Poenulo: Sed lenone istoc Lyco illius domi nõ lutum est lutulentius. Nonnunquam declarat hominem sceleratum & contaminatum potiusquam sordidum. Vt Cicero in oratione pro domo sua ad pont. O coenum, ô portentum, ô scelus. Et Pisonem, ni fallor, alicubi lutum appellat. Sic enim appellat lutum, quemadmodum subinde uocat scelerosum, Labem ac maculam. Itidem subinde facem, procellam ac tempestatem appellat tumultus autorem.

Κωδωνίζειν. XII

Κωδωνίζειν, Demosthenes dixit pro explorare atque examinare. Sumptum putât ab iis qui noctu cum tintinabulo circumeunt excubias, nequis dormiat, aut ut hoc signo declarêt se uigilare. Siue ab iis qui coturnices tintinnabulo experiuntur, num sint ad pugnam idoneæ, ut uisum est Aristarcho. Nec desunt qui malint inde ductum, quòd ad eundem modum explorari soleât equi, an tubarum & armorum strepitum laturi sint. Simili modo conuiciis olim explorabantur initiandi mysteriis, cuius consuetudinis uestigium adhuc seruant Theologorum scholæ.

Ferrum & flamma. XIII

Cum exitiale bellũ significamus, ferro flãmaque rem geri dicimus, siue ferro igníque. M. Tullius in oratione pro L. Flacco: ô dii immortales quid hoc miserius, nos qui P. Lentulo ferrum & flammam de manibus extorsimus, imperitæ multitudinis iudicio cõfidimus. Mox in eadem: O nox illa quæ penè æternas huic urbi tenebras attulisti, cum Galli ad bellum, Catilina ad urbem, coniurati ad ferrum & flammam uocabantur. Rursum pro Sylla: Cuius nuper ferrum retuderim, flammamque restinxerim. In oratione pro domo sua, addit saxa, Deinde cum ille saxis & ignibus & ferro uastitatem meis ædibus intulisset. Item pro Planco: Quorum uidisti toto illo anno ferrum in foro, flammam in ædibus, saxa in tota urbe uersari.

Montes frumenti. XIIII

De montibus auri nobis alibi dictum est. Sed quemadmodum musca ad quasuis res transfertur, cum negamus quicquam tale esse, nulla mihi musca in ædibus, ita montes ad quarumlibet rerum affluêtem copiã transferê. Plautus in Pseudolo, Quibus cunctis montes maximi acerui frumenti sunt domi. Vox hæc mõtes superest sermoni, nisi quod ex usu uulgari addita auget copiæ significationê. Itidem in usum uenit oppido pro ualde, cũ tantã rerum copiam intelligerêt agricolæ, quanta satis esset uel oppido. Plautus in Mustellaria, Montê erroris dixit pro errore grauissimo. Nec salus nobis saluti iã esse si cupiat potest, Ita aliũ erroris montê maximum ad portum modo conspicatus sum, herus aduenit peregre, periit Tranio. Si legas, ita mox alium, constabit uersus trochaicus. In milite dixit montes argenti, Tum montes argenti non massas habet.

Post homines natos. XV

Quoties uniuersos homines intelligi uolumus, post homines natos dicimus. M. Tullius in oratione

pro domo sua ad pontifices: Quid homini post homines natos turpissimo, sceleratissimo, contaminatissimo, quis illam opimam fertilemq; Syriam, quis bellum pacatissimis gentibus, quis pecuniam ad emendos agros constitutam ereptam ui ex Cæsaris rebus actis, quis imperium infinitum dedit? Rursus in eadem: At id quod crimini dabatur non modo peccatum nō erat, sed erat res post homines natos pulcherrima. Item pro Cornelio Balbo: Etenim cum pro sua patria pauci post genus hominum natum reperti sint, qui nullis præmiis propositis, uitam suam hostium telis obiecerit, &c. Idem pro Milone: Vnius post homines natos fortissimi uiri. Itē in Antonium: Duo teterrima & spurcissima capita post homines natos, Dolobella & Antonius. Idem de optimo genere oratorum: Optimus longe post homines natos. Idem in Bruto: Longe autem post natos homines improbissimus Caius Seruilius Glaucia.

Post hominum memoriam. XVI

Huic simillimum est, Post hominum memoriam. M. Tullius in oratione ad pont. pro domo sua: Graue crimen est hoc, & uehemens, & post hominum memoriam, iudiciaq; de pecuniis repetundis cōstituta grauissimum. Item in oratione de aruspicum responsis: Vobis uero referentibus post hominum memoriam fortissimi atq; optimi consules. Idem pro Planco: Aderat mecum senatus, & quidē ueste mutata, quod pro uno post hominū memoriam publico consilio susceptum est. Ibidem: Nihil post hominum memoriam gloriosius. Item pro eodem: Consules post hominum memoriam teterrimi atque turpissimi. Item ad Plancum epist. fam. lib. x. Nihil post hominum memoriā gloriosius, nihil gratius ne tempore quidem ipso opportunius accidere uidi, quàm tuas Plance literas. Rursus ad Brutum libro. xi. Quare hortatore tu quidem non eges, si ne in illa quidem re quæ à te gesta est post hominū memoriā maxima, hortatorem desiderasti. Rursum pro Sestio: Quid enim quisquam potest ex omni memoria sumere illustrius quàm pro me uno ciue, & bonos omnes priuato consensu, & uniuersum senatum publico consilio mutasse uestem. Idem in Catilinā. In hoc autē uno post hominum memoriam maximo crudelissimoq; bello. Ibidem: Bellum intestinū ac domesticū post hominum memoriā crudelissimum & maximū. Idem pro Rabirio perduellione: Post hominum memoriam rem nullam maiorem. Idem pro lege Manilia: Quæ in omnibus hominibus noua post hominum memoriam cōstituta sunt. Rursus in Vatinium testem: In omni memoria inauditum.

ἐξορχεῖσθαι. XVII

Qui fugiunt & ab eo quod agitur aliò se uertunt, Græcis ἐξορχεῖσθαι dicuntur, sumpta metaphora à saltationibus præsertim sacris, unde subtrahere sese inauspicatum erat; quemadmodum indicatum est in prouerbio, Omnia secunda, saltat senex. Notum est quod refert Herodotus de Hippoclide, qui indecora saltatione excidit à spe nuptiarum, & audiuit, ἀπορχήσαό γε τὸν γάμον.

Peristromata Campanica. XVIII

Origenes opus quoddam uarias tractans materias, στρωματεῖς inscripsit, sumpta metaphora ab auleis & stragulis picturatis, quibus olim diuites impense delectabātur. Quod ad hominē uersipellem trāsferri potest. Siquidem aulea explicata aut cōplicata, & rursus aliter atq; aliter complicata, uarias rerum formas præbent. Leno in Pseudolo Plautina minitat suis famulis hoc modo: Ita ego uestra latera loris faciam ut ualide uaria sint, ut ne peristromata quidem æque picta sint Campanica. Campania cū floreret opibus, præter modum luxu ac delitiis indulgebat. Campanicis peristromatibus Plautus adiungit Alexandrina tapetia. De Attagena dictum est aliās.

Fors domina campi. XIX

In creandis magistratibus nō semper uincebat, qui potior esset, sed cui fortuna fauebat. Nā à populi suffragiis res omnis pendebat. M. Tullius in Pisonem: Sed omitto ut sit factus uterq; nostrum, sit sanè Fors domina campi, magnificentius est dicere, quemadmodum gesserimus consulatum.

Fulmentum lectum. XX

Nonius Marcellus indicat prouerbium quoddam esse frequens apud Varronem: Fulmentum lectum scandunt. Nec exponit quid sit fulmentum, neq; quis sit prouerbii sensus: tantum indicat fulmentū dici neutro genere, & fulmentas fœminino.

Parthi quo plus biberint. XXI

De Parthis uetere prouerbio dictum est, quo plus biberint, eos plus sitire. Habet hoc temulentia, ut posteaquam obsurduit palatum, magis ac magis cupiant haurire. Apte dicetur in auaros, aut studiosos, crescit enim discendi cupido cum eruditione.

Scraptæ. XXII

Scraptæ populari conuicio dicebantur mulieres nugaces nulliusq; rei, à screo quod est oris purulentiam eiicio cū sonitu. Vnde screa pro rebus uilissimis accipiebant. Fortasse quadrabit in anus, subinde screantes ac tussientes. Ita Festus. Nonius autē putat esse conuicium in deformes meretrices, citans hunc Plauti uersum ex Vidularia. Scraptæ, scrupedæ, strictiuelæ sordidæ.

Ex Phelleo. XXIIII

Ἐκ φελλέως ἐλθεῖν, id est, Ex Phelleo uenire dicebant, qui ex humili fortuna asperaque uita ad dignitatem emersissent. Nam Græcis φελλεὺς dicitur locus aptus pascendis capris, asper, pumicosus, ac sterilis. Nã huiusmodi pascuis capræ delectantur. Aristophanes in nebulis.

ὅταν μὲν οὖν τὰς αἶγας ἐκ τοῦ φελλέως
ὥσπερ ὁ πατήρ σου διφθέραν ἐνημμένος.

Est huius nominis locus Atticæ montanus ac petricosus, cuius meminit & Stephanus, nisi quòd montem φελλὰς uocat, fortassis scriptura mendosa. De his nonnihil attigimus in prouerbiis, suber leuior, & phellinas.

In foro ueritas. XXIIII

Ἐν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν, id est, In foro abstinendum à mendacio. Lex erat apud Athenienses, ut in foro rerum uenaliũ uanitas omnis abesset. Theophrastus in libris de legibus ostendit Agoranomis duo præcipue curanda, ut omnia in foro composite citraque tumultũ agantur, deinde ut abstineant à mendacis non uendentes modo uerum etiam ementes. Hinc est quod apud Laertium Anacharsis ait se mirari, quòd Athenienses lege prohiberent in foro mendacium, cum nusquam frequentius aut impudentius mentirentur.

Oculum excludere. XXV

Hac figura uulgus adimit omnem spem petenti, ut dicat, si hoc impetraris, oculum mihi excludito, aut dentem extundito. Senex in Pseudolo Plautina, Excludite Hercule oculum si dedero. Sensit quiduis potius futurum, q̃ ut seruo daret argentum pro amica filii. Itidem Phormio Terentianus: uel oculũ excludito, est ubi ulciscar locus.

Aut terra aut mari. XXVI

Plautus in Pseudolo, aut terra aut mari, dixit pro quacunque ratione. Sumptũ est ab historicis qui referũt res terra marique gestas, & gentes terra marique expugnatas. Cicero pro Cluentio: cuius tantæ res gestæ terra marique extiterunt. Item pro lege Manilia: Quantas illæ res domi militiæque, terra marique quanta feliciter gesserit. Rursus in eadẽ: ut aliquando uere uideremur omnibus gentibus ac nationibus terra marique imperare. Item in Verrẽ lib. ii. Quàm multæ mihi à Verre insidiæ, terra marique factæ sint. Ad Atti. lib. vii. qua aut terra aut mari persequar eũ, qui ubi sit nescio. Demosthenes in clausula orationis pro Ctesiphonte, εἰ δ' ἄρα ἔχουσιν οὕτως ἀνιάτως, τούτους μὲν αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς ἐξώλεις καὶ προώλεις ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ ποιήσατε, id est, Quod si usque adeò sunt insanabiles, istos quidẽ per se solos exitio perniciéque dignos terra marique reddite. Plauti uerba sunt hæc: Ego in hoc triduo aut terra aut mari alicunde euoluã id argentũ tibi. M. Tullius lib. de finibus. v. addit tertiũ. Vna pars est disserendi, altera uiuẽdi, tertia natura sic ab his inuestigata est, ut nulla pars coelo, mari, terra, ut poetice loquar, prætermissa sit. Addit poetice, quod poetæ tria tantũ elementa referãt: ut Ouidius, Ante mare & terras, & quod tegit omnia, coelum. Terentius, O coelum, ô terra, ô maria Neptuni. Plautus in Amphitryone: Ita mihi uidentur omnia, mare, terra, coelum consequi.

Ἐκφυλλοφορῆσαι. XXVII

Quibus ius ferendi suffragia adimebatur, & ex albo iudicum submouebant, olim dicebãtur ἐκφυλλοφορεῖσθαι, quemadmodum exauctorari dicebantur milites quibus ius pugnandi adimebatur. Olim nõ calculis, sed foliis ferebantur suffragia, quasi dicas à foliis ferendis excludi.

Lacunam explere. XXVIII

Lacunam explere pro sarcire damnum non sine prouerbii specie dixit Cicero, actione in Verrem quarta: Censores fecerunt idem quod in nostra Repub. solent ii qui per largitionem magistratus adepti sunt: dederunt operam, ut ita potestatem gererent, ut illam lacunam rei familiaris explerent. Detrimentum facultatum appellat lacunam. Idem in epistolis ad Atticum. Vide nequa lacuna sit in auro, hoc est nequid desit. A. Gellius Noct. Atticarum libro primo, cap. tertio, famæ lacunam dixit pro macula, Minimaque illa labes, & quasi lacuna famæ imminentis, partarum amico utilitatum ratione soluitur. Quin & in libris mendum dicitur, quod deprauatum est, Lacuna ubi deest aliquid: illud eluitur, hæc expletur.

Nullam corporis partem. XXIX

Æschines de perperam obita legatione, ὁ δὲ οὐδὲν ἄπρακτον ἔχων μέρος τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅθεν τὴν φωνὴν προΐεται, ὡς ἂν Ἀριστείδης τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος, δυσχεραίνει καὶ καταπτύει δωροδοκίαν, i. At qui nullã corporis partẽ habet ociosam, ne eã quidẽ qua uocẽ promit, perinde ac si esset Aristides qui uectigalia pscripsit Græcis & iusti cognomẽ meruit, indignat ac despuit munerũ acceptionẽ. Dispiciat prudẽs lector, an pro ἄπρακτος legendum sit ἄπρατος id est, ἀπράτως, ut intelligas omnia mẽbra fuisse uenalia, etiã os & uocem. Tametsi dici potest ἄπρακτος, qui nihil exigit. Vt intelligas non manibus tantum, sed toto corpore rapacem.

Purus putus. XXX

Plautus in Pseud. purum putum dixit, pro prorsus ac uere: Purus putus est ipsius noui herus Polymachæroplacides, quasi dicas ipsissimus est. Color sermonis resedit ex antiquitate: putum enim illi dicebant, purgatum: unde & uites putare dicunt, & reiectamenta nucum aut similium rerum dicuntur putamina. prouerbium ortum uidetur ex aurificum officinis, qui ea forma dicebant purum putum, quemadmodum qua iureconsulti dicunt, farta tecta.

Meis auspiciis. XXXI

Meis auspiciis pro meo arbitrio, meisq; præsidiis dixit Maro Aeneidos. iiii.

Quòd si fata meis paterentur ducere uitam
Auspiciis, & sponte mea componere curas.

Translatum ab imperatoribus Romanis, quibus mos erat, non cōmittere prælium nisi consultis auspiciis. Eius auté auspiciis res geri dicebat, penes quem summa rei gerendæ potestas erat. Huic simillimū est quod alibi retulimus, meo Marte. Tullius in Verré lib. v. Præsertim cum uos uestro Marte his rebus omnibus abunderis. Nostro Marte fit, quod fit nullis auxiliis aliunde ascitis.

Vestigiis inhærere. XXXII

Qui imitatur exempla progenitorum, maiorum uestigiis inhærere dicitur. M. Tullius pro P. Sestio: Quem in maiorum suorum uestigiis stare oportebat. Translatum à uiatoribus, qui obseruant uestigia præcedentium, nequid aberrent. Similiter qui degenerant à progenitorū aut præceptorum exēplis, ab illorum uestigiis dicūtur recedere. Et alienis uestigiis ingredi, qui nihil ex se gignunt noui, sed aliorum inuentis inhærent.

Dulce & amarum. XXXIII

Plautus in Pseudolo non sine prouerbii specie dixit dulce & amarum, pro lætis ac tristibus. Amans adolescens de epistola amicæ: Dulce amarumq; unà nunc misces mihi. Idé in eadem fabula: Dulcia atque amara apud te sum elocutus omnia. Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam. Idem in truculento: Nunc postquam scio dulce atq; amarum quid sit de pecunia.

Hyberno puluere, uerno luto. XXXIIII

Festus Pompeius ex antiquo carmine citat, nec ascribit autoris nomen: unde intelligitur uulgo decantari solitum. In eo inducitur pater de agricultura præcipiés filio, his uerbis, Hyberno puluere, uerno luto, grandia farra Camille metas. Quibus uerbis arbitror significatum, far si seminetur serena hyeme, & succedat uer humidum, copiosius prouenire.

Αἰξωνεύεσθαι. XXXV

Quemadmodum multa prouerbia retulimus è gentium moribus desumpta, ita αἰξωνεύεσθαι olim dicebantur calumniandi morbo obnoxii, quòd is populus hoc nomine taxatus sit ueterum Comœdiarum salibus, quéadmodum indicat Stephanus Aexoniam esse Magnesiæ ciuitaté. Est autem & αἰξωνί ultima acuta, populus tribus Cecropidis, ab utraq; uoce deducitur αἰξωνεύς. Citant testem Menandrū ἐν κανηφόρῳ. Plato in dialogo de fortitudine, οὐδὲν ἐγὼ πρὸς ταῦτα ἔχω εἰπεῖν, μή με φῇς ὡς ἀληθῶς αἰξωνέα εἶν, id est, Nihil ad ista respondeo, cum quod dicam habeam, ne me merito dicas Aexonésem esse. Marsilius uertit maledicum & calumniatorem.

Gallam bibere oportet. XXXVI

Qui plus satis indulgent uentri gulæq; prouerbiali ioco iubebātur gallā bibere. Is est fructus sub autumnum adnascens arboribus, præcipue robori, specie rotundæ nucis. De cuius natura multa prodiderūt Plinius, Dioscorides, Galenus ac Theophrastus. Vim habet astringendi exiccandiq;, & ob id utilis ad multa. Inde illud Lucil. cum nepotes ac lurcones iubet gallam bibere & rugas inducere uentri, sentiens coarctandos esse uentres. Refert Sex. Pompeius Fest. Simile est Horatian. illud, cum scribit uentres nepotum inurendos candenti lamina.

Sontica causa. XXXVII

Næuius poeta citāte Festo, Sonticam causam appellat admodum grauem, in hoc Trochaico Catalectico.

Sonticam causam oportet, quamobrem perdas mulierem.

Translatum à duodecim tabulis, quæ sonticum morbum appellant non uulgarem, sed tam molestū ut reus non cogatur apud iudices comparere.

Macula, Labes. XXXVIII

Frequens est apud M. Tullium, ut hominem isamem ac scelerosum, maculam, labem sordes, lutum appellet: pro eo Plautus citante Festo suasum dixit,

Quia tibi suaso infecisti propudiosa pallulam.

Suasum Festus putat esse maculam quæ fit in ueste alba è stillicidio fumoso. Plautinus Trochaicus quadrabit in eos qui famam honestam uel à maioribus traditam, uel benefactis partam, aliquo scelere contaminant.

Capere crines. XXXIX Crines capere

Plautus in mustellaria capere crines dixit, pro arripere occasionẽ oblatã, & arreptam retinere. Sumptum uel ex illo deo quẽ Græci uocant καιρὸν, Nam eum fingunt fronte capillata, occipitio caluo: uel ex hominum consuetudine, qui crinibus remorantur quem nolint abire. Si tibi acceptum est fore tibi unicum, sempiternum, atq; illum amatorem tibi proprium futurum in uita. Soli gerendum censeo morem, & capiendos crines, ut fama est, hominis, ex in sole pecuniam inuenire.

Nihil est miserius quàm animus conscius. XL

Sæpe etiam est olitor ualde opportuna locutus, ut habet prouerbium. Apud Plautum in Mustellaria Tranio seruus nequissimus sententiam profert, quouis dignam Theologo: nihil est miserius quàm animus hominis conscius. Conuenit cum Hebræorum dicto, secura mens quasi iuge conuiuium. Item cum illo, conscientia mille testes. Et Horatius felix esse iudicat,

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Celei supellex. XLI

Vilem & rusticanam supellectilem Celei fuisse dictam indicat Maro Georg. lib. primo.

Virgea præterea Celei uilisq; supellex. Item Ouidius lib. Fastorum quarto.

Sors sua cuiq; loco est, qui nunc Cerealis Eleusis
Dicitur hic Celei rura fuere senis.
Ille domum glandes excussaq; mora rubetis
Portat & arsuris arida ligna focis.
Filia parua duas redigebat monte capellas,
Et tener in cunis filius æger erat.

Celeus rex erat Eleusine, pater Triptolemi, cui Ceres quòd esset ab illo excepta hospitio, commõstrauit omnem agriculturæ rationem. Verba Plauti sunt hæc: quasi supellex Celionis, palus palo proximus est. Mirum est autẽ à Plauto primã syllabã in Celione produci, cũ ab aliis corripiat. Nam Celionem pro Celio dictum nihil est noui, sic & scorpium dicimus & scorpionem.

Ampullacea. XLII

Plautus in Menæchmis uidetur ampullaceam uocare mulierem magnifice cultam. carmen sic fertur: quando te auratam & uestitam bene habet, ampla spem. Recte perhibent, melius sanam est mulier mentem sumere. Ampula spem, certũ est deprauatas esse uoces, Quidam reponunt ampullosam, uerum hanc dictionẽ Trochaici carminis ratio nõ patitur. Ampullaceam, & metro cõgruit & sensui. Plinius lib. decimoquinto, cap. decimoquinto inter genera pyrorũ cõmemorat ampullacea. Qui tamen locus haud scio an mendo uacet. uerba Plinii sic habent, Ab odore myrrhapia, laurea nardina, à tempore, hordearia, à collo ampullacea, & Coriolana.

Cyatho non emam. XLIII

Non absq; specie prouerbii Miles apud Plautũ in pœnulo dixit. Prô nebulæ, cuius ego cyatho septẽ noctes nõ emã. loquitur de muliere fastidiosa, sed non perinde formosa. & cyathum dixit pro minimo pretio miles, cui res erat cum cyathis. Cyathus minimum erat poculum, crater amplius.

Rex sum. XLIIII

Quemadmodum olim insignem felicitatem significantes dicebant, deus sum, aut in cœlo sum, Ita Plautus in Pœnulo dicit, Rex sum, si ego illum hodie ad me hominem allexero. Verba sunt Lyci lenonis, sperantis se diuitem fore, si quendam bene numatum ad se pertraxisset.

Cribro crebrius. XLV

Scite dictum est Plauto, nec sine prouerbii schemate, cribro crebrius, pro eo quod erat. plurimis locis, ac passim. Villam integundam intelligo totam mihi. Nam nunc pellucet ea quàm cribrũ crebrius. Vulgus de futili ac loquaci dicit, tam solidus est quàm cribrum.

Et operam & retiam perdere. XLVI Operam & retiam

Plautus in rudentibus. Iam nunc & operam ludos facit & retiam. Id quidem citra tropum dictum est à sene, qui Grippum seruum piscatum miserat, cum esset noctu orta tempestas grauissima. Venustius erit, si tropo adhibito dicatur in captatorem, cui non successit aucupium. Porrò retiam, Plautus antique dixit pro rete. Affine est illi quod alibi retulimus. Oleum & operam perdidi: & opera & impensa periit.

Virtute duce, comite fortuna. XLVII

M. Tullius epist. fa. lib. decimo ad Plancum. Omnia summa consecutus es, uirtute duce, comite fortuna. Hoc adeo grauiter cõmodeq; dictum est, ut à quibusdam publicitus symboli uice sit usurpatum. Virtus eligit quod est optimum. Quod si non succedit, tamen in rebus præclaris, ut in magnis, etiã uoluisse pulchrum est. Sin succedit, prima laus debetur uirtuti, tanquam egregii facinoris duci: proxima fortunæ, quæ uirtuti subseruierit.

Crœsi pecuniæ teruncium addere. XLVIII

M. Tullius libro de finib. quarto. Itaq; in quibus ꝑpter carũ exiguitaté obseruatio consequit, sæpe accidit, ut nihil interesse nostra fateamur, sint illa nec'ne sint: ut in sole, quod à te dicebat, lucernã adhibere, nihil interest, aut teruncium addere Crœsi pecuniæ. Teruncii numi à tribus uncus dicti uilitas ꝓuerbio locum fecit, Crœsus Lydorum rex inter prodigiose diuites celebratur.

Barbati. XLIX

Apparet apud Romanos ꝓuerbiali ioco barbatos dici cõsuesse, hoīes priscis ac simplicibus moribus, rusticanæq; ueritatis: quod illic serò receptum sit barbam radere aut tonderi. Siquidé autore Plinio, P. Ticinius Mena primus è Sicilia tonsoré induxit, anno ab urbe cõdita quadringentesimo quinquagesimo quarto, cũ hactenus fuissent intonsi. M. Tullius lib. de finibus quarto. Hoc uero te ferre nõ potuisse, quod antiqui illi quasi barbati, ut nos de nostris solemus dicere, crediderunt: eius qui honeste uiueret, si idé & bene ualeret, & bene audiret, copiosusq; esset optabiliorem fore uitã, melioremq; & magis expetendam q̃ illius, qui æque uir bonus, multis modis esset ut Ennii Alcmæon,

Circumuentus, morbo, exilio atq; inopia.

Illi igitur antiqui non tam acute optabiliorem illam uitam putant præstantiorem, beatiorem. Stoici autem &c. Eò spectat illud Iuuenalis,

Facile est barbato imponere regi.

Vestigium ponere. L

Vestigiũ ponere, ꝓ attingere, dixit M. Tullius lib. de finibus. v. Quanq̃ id quidé infinitũ est in hac urbe, quacunq; enim īgredimur, in aliquã historiã uestigium ponimus. Referé quiddã perquã facetũ cuiusdã, Stratonici ni fallor, qui in oppido quodã summis pedibus ingrediebat, circũspectans inter interrogatibus quid ageret, respõdit se timere, ne qué calcaret ꝓconé, inueniens illic esse præconũ imodicã turbã. M. Tullius eiusdé operis lib. v. Quid enim? Sapiétia pedé ubi poneret nõ habebat, sublatis officiis oībus. Scio mihi alibi factã mentioné prouerbii, pedé ubi ponat nõ habet. Verum hic locus tum non occurrebat, indignus qui prætermitteret, eo quòd ostendit eleganté usum huius metaphoræ in rebus animi. Sentit enim, nullum esse locum sapientiæ si tollatur officiorum delectus.

Priscis credendum. LI

M. Tullius in libello de uniuersitate, Credendum, inquit, nimirum est ueteribus, & priscis, ut aiunt uiris, qui se progeniem deorum esse dicebant. Incertum utrum Cicero sentiat eam sententiam fuisse uulgo decantatam, an notet uocem prisci, qua declaramus homines extremæ antiquitatis, quorũ origo, quoniam posteris erat incognita, ferè referebatur ad deos.

Omnes intus. LII

Theocritus in Syracusanis.

κάλλισ', ἔνδοι πᾶσαι, ὁ τὰν νυὸν εἶπ' ἀποκλάξας, id est,
Optimæ habet, cunctæ sunt intus, fertur ut olim
Inclusa sponsa sponsus dixisse.

Scholiastes admonet esse ꝓuerbiũ, è tali casu natũ, ut cõiicio. Sponsus quidã pertæsus sponsam exclusit ædibus: cumq; illa pulsaret fores cupiens recipi, sponsus respondit, ἔνδοι πᾶσαι, id est, omnes sunt intus. forte cum sponsa ex more duceret ad ædes sponsi, ille occlusis foribus ita locutus est. Accõmodari potest ad usum magis serium, ueluti si ambienti in amicorũ numerũ recipi, qui sit indignus amicitia, respondeatur, πᾶσαι ἔνδοι. Aut, quod uero propius est, cum significabimus omnia esse in tuto. Siquidem ἀποκλείω non solum sonat excludo, uerum etiam includo quod semotum in tuto esse uolumus, unde ἀπόκλεισμα pro custodia. Itaq; fieri potest ut sponsus sponsa in thalamum reclusa cæteras submouerit dicens, omnes intus. Sponso una sufficit, cæteras ut superuacaneas exclusit. κλαΐξ Siculis dicitur clauis, inde ἀποκλάξω pro ἀποκλείω.

Esurienti ne occurras. LIII

In eodem Idyllio prouerbii faciem habet & illud in fine. Gorgo hortans ad reditum quod maritus esset iracundus adiicit.

πεινᾶντι γε μηδὲ ποτ' ἔνθῃς, id est, Absit un unquam occurreris esurienti.

Fames enim exasperat iracundiam. Vnde apud Plautum aliquis iracundius loquentem rogat quàm pridem edisset. Apud eundem est.

Fames & mora bilem in narem coniiciunt.

Opus ad opus. LIIII

Addam & illud ex eodem, ἔργον ἐπ' ἔργῳ, quo nullum operæ finem significa mus. Verba sunt mulieris de marito conquerentis quòd emisset lanam sordidam ac rudem, in qua plurimum esset operis sibi. Ita Maro de uite colenda.

Cui nunquam exhausti satis est.

Tredecim cubitorum. LV

Homines isigniter pcero corpore & hisce téporibus populari ioco taxanť, ut ignaui & inutiles. Quod ut alia pleraq; manasse uideť ab antiquitate. Sic enim in eodem carmine Praxinoa de marito loquitur. ἀνὴρ τρεισκαιδεκάπηχυς, id est, uir tredecim cubitoꝝ, hyperbolicos significans enormiter pcerum, cum esset tam insulsus ut è mercatu pro nitro salem attulerit. De Caliga Maximini nobis alia's dictú est. Prisci prælongos homines ridiculi gratia Longuriones appellabant. Varro in Tripalo apud Nonium. Ego nihil narro, adeo hæc ita curat, qui ante me est, nescio qui longurio.

Volam pedis ostendere. LVI

Τὸ κοῖλον τοῦ ποδὸς δεῖξαι, id est, cauum siue uolam pedis ostendere dicunť qui in bello fugiunt, quod apud historicos frequentissime dicitur, Vertere terga. prouerbium refertur ab Hesychio. Dicitur & hodie uulgo in fugaces, calcaneum ostendere.

Factum transactum. LVII

Apud Iurisprudétes solénia sunt hæc. Factú tráfactú, quoties sentiút nihil ptermissum, quod ad negocii tractationé pertinet. M. Tullius in Catiliná inuectiua tertia: Atq; illud quod faciédum primú fuit, factú atq; transactum est. Est alicubi & apud Terétium, aliosq; cóplures melioris notæ scriptores.

Mæandri. LVIII

Cum res agitur non simpliciter, sed uafris & obliquis consiliis, Mæandros dicimus, metaphora sumpta à fluuio Mæandro, qui sinuosus ac flexuosus labitur: unde & nomen habere uideť quasi oberret quærens hominum consortia. M. Tullius in Pisonem. Quos tu Mæandros dum omnes solitudines persequeris, quæ diuerticula flexionesq; quæsisti: utitur & Prudentius in hymno, quod alibi nobis citatú est in prouerbio Labyrintho. fluuius est Lydiam flexuosis recursibus perfundens. De quo Plinius lib. v. capite. xxix. Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene, plurimisq; affusus oppidis & repletus fluminibus crebris ita sinuosus flexibus, ut sæpe credatur reuerti. Apamenam primum peruagatur regionem: mox Eumeneticam ac dein Bargylioticos campos, postremo Cariam, placidus omnesq; eos agros fertilissimo rigans limo: ad decimum à Mileto stadium, lenis illabitur mari. Est & picturæ genus Mæander, in morem labyrinthorum flexuosis ambagibus implexum, quod oris chlamydum addi solet. Vnde Maro Æneidos libro quinto.

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Meliboea cucurrit.

Masculum. LIX

Masculus apud ueteres non semper significat sexum, sed interdum quicquid uegetum solidum ac robustum est masculum diciť, Exemplum Nonius Marcellus citat ex Varronis fabula cui titulus ὄνος λύρας, uincor non esse masculum ad rem. Grammatici putant ab Horatio marem uitellum dictum, solidum ac firmum. de ouis oblongis ita loquitur in sermonibus, Nanq; marem cohibent callosa uitellú. Virgilius quoq; mascula thura dicit alba & meliora. Lepidius erit si ad incorporea trásferatur ueluti cum excelsum fortemq; animum masculum appellamus.

Intra labia risit. LX

De risu Sardonio nobis alia's dictum est. Similem describit Theocritus in Thalysia.

καί μ᾽ ἀτρέμας εἶπε σεσαρὼς Et me est affatus, diducto leniter ore
ὄμματι μειδιόωντι, γέλως δέ οἱ εἴχετο χείλευς, id est, Arridenti oculo, risus uero labium intra Hæsit.

Homerus risum Sardonium dixit amarulétum. Hic describit risum modestum & amicum, qui si erúpat, cachinus fit indecorus.

Pingui mensura. LXI

Πίονι μέτρῳ, id est, Pingui mensura dixit in eodé carmine, pro eo quod erat affatim & largiter.

Μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ Illis fortunante deo bona copia frugum
Ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνέπλησεν τὰν ἀλωάν, id est, Arearum campos mensura impleuit opima.

Simillimum est illi quod ante diximus, plena manu, & ambabus manibus

Fato Metelli. LXII

Asconius Pædianus in oratione pro Milone, refert Næuii poetæ Senarium iactatú in familiá Metelloꝝ quòd cósules designarenť, arbitrio fortunæ quæ campi domina dicitur uerius, q̃ suis meritis.

Fato Metelli Romæ fiunt consules.

Ad id tum Metellus cósul iratus respódit Senario hypcatalectico, qué ait & Saturnium appellari.

Dabunt malum Metelli Næuio poetæ.

Ad id tecte allusit M. Tullius cú ait. Te nó fato, ut cæteros ex nostra familia. dictú facete & cótumeliose in Metellos, torqueri poterit in eos, qui pter meritú suú ad opes ac dignitates prouehuntur.

Non habet cui indormiat. LXIII

Theocritus in hodœporis.

οὐδὲ γὰρ εὐμάρα τῷ δεσπότῃ ἦς τοι ἐνδῦσαι. id est,
Eumaræ siquidem domino nec uellus erat, cui Indormiret.
Hoc colore Lacon pastor designat extremam caprarii cuiusdam inopiam, cui nec pellis esset hircina, in qua somnum caperet. Solent enim ueteres in animantium tergoribus & discumbere & dormire. Apud Homerum proci in bubulis tergoribus agitant conuiuia. Et hodie dicimus, non habet lectum, aut non habet stramenta quibus indormiat.

Asinus asino & sus sui pulcher. LXIIII

ὄνος ὄνῳ κάλλιστον, id est, Asinus asino pulcherrimus. simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laertiũ inter multa quæ collegit ex Platonis philosophi & Epicharmi Comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa fuisse suffuratum, & hos fert Senarios.

θαυμαστὸν οὐδέν ἐστί με ταῦθ' οὕτω λέγειν, Res mira non est, ista si sic proloquor,
καὶ ἁνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτούς, καὶ δοκεῖν Ipsiq; nobis si placemus inuicem,
καλῶς πεφυκέναι. καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ Pulchreq; nati si uidemur, nam & cani
κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ. Pulcherrimus canis uidetur, bos boui.
ὄνος δ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ τῷ ὑΐ, id est, Asinus asello pulcher est, & sus sui.

Conueniet ubi inter inhonestos similitudo morũ & instituti conciliat beneuolentiam. ueluti cum miles placet militi, aleator aleatori, potator potatori, sophista sophistæ. Mirum est ab Epicharmo præteritam simiam, cum nullum animal sibi placeat impensius.

Pædiculi Platonis. LXV

οἱ πλάτωνος φθεῖρες, i. Platonis pædiculi, in prouerbiũ abierunt, ut referente Laertio in uita huius philosophi, testatur Myronianus in opere cui titulum fecit de similibus, hinc coniectans hoc morbo periisse Platonẽ, quòd uulgo pædiculi Platonis appellent. Græci φθειρίασιν appellãt. Morbus est fœdus & cruciabilis, quo periit & L. Sylla: tametsi de genere mortis uariæ sunt scriptorũ opiniones. Myronianus nullum indicat usum prouerbii. Suspicari tamen licet, dictum in sordidos, quòd philosophi minimũ indulgeant nitoribus externis, dum circa mentis cultum toti sunt occupati.

Vates secum auferat omen. LXVI

In eos qui nobis dira minitant, aut acerba prænunciãt, cõueniet illud Theocriticũ in Bucoliastis:

Αὐτὰρ ὁ μάντις ὁ Τήλεμος ἔχθρ' ἀγορεύων Telemus at uates, mihi qui canit omnia dira,
ἐχθρὰ φέροι ποτὶ οἶκον, ὅπως τεκέεσσι φυλάξῃ. i. Dira domum referat, quo natis illa referuet.

Iurarat Cyclops per unicum oculum suũ, qui uideret omnia semperq; uisurus esset. At Telemus uates illi prædixerat fore, ut ab Vlysse excocularetur. hoc omẽ Cyclops reiicit in uatem & illius liberos. Ita Vergilius. Quod dii prius omen in ipsum Conuertant.
Et rursus: Dii capiti ipsius generiq; reseruent. Itidem Homerus Iliad. Δ.
σὺν σφῇσιν κεφαλῇσι γυναιξί τε καὶ τεκέεσσι.
Simile illi Platonico, in tuum ipsius caput.

In ultimas terras. LXVII

ἐπ' ἔσχατα γῆς, id est, Ad extrema terræ, cum locum uehementer semotum intelligi uolumus. Theocritus in Syracusiis:

ταῦτ' ὁ πάραρος τῆνος ἐπ' ἔσχατα γῆς ἔλαβ' ἐνθὼν ἰλεὸν οὐκ οἴκησιν. id est,
Huc ueniens meus ille insulsus ad ultima terræ Antrum non ædes posuit.

Vxor incusat maritũ quòd in loco nimiũ semoto domiciliũ sibi pararit, & cauũ uerius q̃ domiciliũ. Est frequẽs apud Ciceronẽ in ultimas terras, Velut actione in Verrẽ sexta: Quẽ ad modũ accepturas hoc nationes cæteras, quẽ ad modum huius tui facti famã in regna aliorum atq; in ultimas terras peruenturã putasti? Idẽ pro P. Sylla. Iã uero illud q̃ incredibile q̃ absurdũ, qui Romæ cædem facere, qui hanc urbem inflãmare uellet, eum familiarissimum suũ dimittere ab se, emãdare in ultimas terras? Itẽ Philippica. xiii. Saxam uero Decidiũ præterire qui possum, hominẽ deductum ex ultimis gẽtibus. Rursus ad P. Lentulum epist. fami. lib. primo. Recordare enim quibus ex ultimis terris miseris, nec hoc pertimueris. Idẽ lib. xv. ad M. Marcellũ. Nos quidem longinqui & à teipso missi in ultimas gentes. Apud diuum Hieronymum frequens est, monstrum in ultimas terras deportandum. Plautus in Mustellaria: Sed etiam in terras solas, orasq; ultimas sum circumuectus.

Talia gignit bellum. LXVIII

Senarium hunc M. Tullius epist. ad. Q. fratrem lib. ii. ceu uulgo iactatum adducit:
τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται, id est, Similia bellum calamitosum perficit.
Sentiens è dissidiis eorum qui remp. administrant multa gigni absurda. uerba Ciceronis sic habent: Summum ocium forense, sed senescentis magis ciuitatis q̃ acquiescentis. Sententia autẽ mea in senatu eiusmodi, magis ut alii nobis assentiantur q̃ nosmetipsi. τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται. id translatum ad priuatam discordiam plusculum habebit gratiæ.

Vera

Vera fronte. LXIX

Quæ ex animo citraq; fucum dicunt geruntur'ue, uera fronte fieri dicunt. M. Tullius pro C. Rabirio: At si uerū tum uerissima fronte dixerunt, non mentiunt: si nūc mentiti sunt, doceant nos uerū. Cōtra, dicemus mendaci fronte fieri quod geritur per simulationē. Quēadmodum M. Tullius ad Q. fratrem, si nō fallit titulus, ait: frons, oculi, uultus persæpe mentiuntur, oratio uero sæpissime. Frons & oculi maxime declarant animi affectū: nam uerba fingere nō est difficile, sed, ut ait Ouidius, perdifficile est crimen nō prodere uultu. Et apud Maronē Dido, Spem uultu simulat, premit altū corde dolorem. Terentius in Sene seipsum excruciante. Vah, etiā uultus fingit carnifex. Et in Phormione Geta componit uultum Antiphonis in cōgressum patris, quem tamen retinere non potuit.

Porcus Troianus. LXX

Gulæ ueteres architecti & hoc cōmenti sunt, ut bos aut camelus totus apponeretur, differtus intus uariis animantium generibus. Hinc & porcus Troianus uenit in populi fabulam, cui hoc nomen inditum est, quòd ita uarias animantium species utero tegeret, quemadmodum Durius equus texit armatos uiros. Macrobius libro Saturnalium tertio, refert Cincium in oratiōe qua suasit legē Fanniam de moderandis sūmptibus, obiecisse suo seculo, quòd porcum Troianum mensis inferrent. Mihi si detur optio, malim porcum Troianum quàm equum: conueniet in opipara conuiuia, aut in hominem uariis deliciis expletum.

Pilus in medio. LXXI

Minimum discriminis significantes dicimus pilum interesse, id uehementius est quàm si dicas culmum latum. Theocritus in Thyonicho

λαστῶ δὲ μωνεὶς πάγχυ. θρὶξ ἀνὰ μέσσον id est,

At me imprudentem capiet uesania tandem. Vix pilus in medio est.

Verba sunt amātis ac metuentis ne tandem amor exeat in insaniam, à qua tam parū absit, ut uix pilus sit in medio. Consimili tropo Plautus dixit in mustellaria, Pluma haud interest patronus an cliens probior fiet, Homini cui nulla in pectore est audacia. Non interest pluma, dixit pro nihil omnino refert. Asinius Pollio M. Ciceroni, Nullum enim uestigium abste discessurus sum.

Musopatagos. LXXII

Μουσοπάταγος, dicitur qui percitus est & attonitus furore musarum. Ita Maro in Georgicis.

Quarum perculsus amore Sacra fero.

Transfert ad eos qui sua poemata sic amant quēadmodū parētes liberos. M. Tul. ad Q. fratrē lib. ii. Non me hercle quisq; μουσοπάταγος libentius sua recentia poemata legit, q̄ ego te audio. Horatius.

Versus amat, hoc studet unum.

Vt Phrygius amauit Pieriam. LXXIII

Plutarchus in lib. περὶ γυναικῶν ἀρετῶν ostendit ad suam usq; ætatem durasse cōsuetudinem ut uxores optarent sic amari à uiris ὡς φρύγιος ἠράσθη πιερίας, id est, quemadmodum Phrygius amauit Pieriam. Id ortum est ab huiusmodi historia. Ionum qui in Miletum cōmigrarant, nōnulli seditione mota aduersus Nelei filios, secesserunt Myuntem, atq; ibi sedem instituerūt, multis iniuriis affecti à Milesiis, qui cum illis bellum agitabant ob defectionem, uerum nec atrociter, nec excluso omni commercio, sed nonnullis diebus festis mulieres è Myunte Miletum itabant. Erat autem ex iis, qui secesserant uir quidam nomine Pythes, cuius uxor dicta est Hippygia, filia Pieria. cum autem Mileti die festo sacrificaretur Dianæ, quam illi Neleidam cognominant, misit eò uxorem & filiam id precatas, ut sibi festo liceret interesse. Ex Nelei uero filiis longe potentissimus erat Phrygius. is captus amore Pieriæ, cogitabat qua re posset puellæ quammaxime gratum facere. Cumq; illa dixisset nihil accidere posse gratius, quàm si efficeret sibi liberum frequenter Miletum commeare multis uirginibus comitatam: ex his uerbis Phrygius intelligens ab illa queri pacem & amicitiam ciuibus suis, bellum composuit. Hinc Pieriæ nomen & apud Milesios & apud Myuntios mire gratiosum esse cœpit, adeo ut puellæ quæ uiris nuberent, ominis causa precari soleant, utinam sic amer à uiro, ut Pieriam amauit Phrygius.

Vita hominis peregrinatio. LXXIIII

Παρεπιδημία τις ἐστὶν ὁ βίος. id est, Peregrinatio quædam est uita. Socrates in Axiocho Platonis adfert hanc sententiam ut uulgo apud omnes decātatam. quāquam is dialogus habetur inter nothos. uidetur esse potius hominis Christiani, qui Platonem uoluerit imitari. Hæc enim sententia frequenter occurrit in sacris uoluminibus, uitam hanc esse exilium, esse incolatum & peregrinationem: quāquā & Socrates Platonicus narrat animas hominum è cœlo fuisse delapsas, quò sibi per philosophiæ studium parant reditum.

Tota hulcus est. LXXV

In eodem dialogo, ad laudatam agriculturam, ita respondet Socrates, ἀλλ' οὐχ ὅλη ὡς φασιν ἕλκος, ἀπ

λύσσης πρόφασιν δὲ ἐργασομένην, id est, Verum an non tota quod aiunt hulcus est, semper molestiarum occasionem ex se gignens. Id quidem esse uerum declarauit Vulteius Horatianus: caeterum quicquid nobis uehementer molestum est hulcus uomicam & carcinoma solemus appellare. Quemadmodum de Caesare Augusto literis proditum est, quòd Iulias, filiam & neptem, & Agrippam prius adoptatum, postea abdicatum, non aliter appellare solet, quàm tres Vomicas suas ac tria carcinomata: adeoq; detestabatur mores illorum minime frugales, ut ad omnem illorum mentioné soleat exclamare uersu Homerico:

Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τε μένειν, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι, id est, O utinam celebs mansissem, orbusq; perissem.

Atq; hic quoq; uersus inter prouerbiales merito referédus est, usurpandus ab iis, qui infeliciter duxerunt uxores, aut liberos poenitendos susceperunt. Conueniet & in hominé molestis moribus. Theocritus in epitaphio Adonidis, acerbum dolorem ποτικάρδιον ἕλκος appellat.

Ἄγριον ἄγριον ἕλκος ἔχει κατὰ μηρὸν Ἄδωνις. Dirum dirum uulnus habet circa inguen Adonis.
Μεῖζον δ' ἁ Κυθέρεια φέρει ποτικάρδιον ἕλκος. i. Sed maius Cytherea gerit sub pectore uulnus.

Ex cohorte praetoris. LXXVI

Qui ad omnem nutum praestò sunt, & cum autoritate delegantur ad hoc, aut ad illud exequendum, ex cohorte praetoris appellari dicuntur. M. Tullius ad Q. fratrem epistola prima. Quos uero aut ex domesticis conuictoribus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse uoluisti, qui quasi ex cohorte praetoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta nobis praestanda sunt &c. Ministri praetorum non egent alia excusatione, quàm ut dicant se quod fecerunt illorum iussu fecisse: Vt iam in praetorem sit actio, non in ministros: simile imperium in quosdam cibo officiisq; sic deuinctos, ut nihil ausint recusare.

Lucernam accendere possis. LXXVII

Vehementem iram hac hyperbole exaggerauit Theocritus in Thyonicho:

καί φατί τ' ἐξαπίνας κεν ἀπ' αὐτᾶς καὶ λύχνον ἅψαις. id est,
Incaluitq; ira, facile accendisse lucernam Ex ipsa ut possis.

Verba sunt amantis ac de proteruia puellae conquerétis, quae cum in cōuiuio sileret, quidam illi dixit, nō loqueris, lupum uidisti: illa ad nomen lupi uehemēter incanduit. Aderat enim adolescés nomine lupus, qué amabat. Irati dicuntur ardere. Similis hyperbole, licet sordidior, & hodie fertur apud nostrates ita loquétes, Adeo exarsit ira, ut ouum ad illius frontem posses decoquere.

Semper aliquem uirum magnum. LXXVIII

Ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν, hoc hemistichium M. Tullius ut uulgo iactatum adducit in epistola ad Q. fratré, cuius initium, Statius ad me uenit. Quod aút expectationé tui cōcursumq; cū qui erat futurus si unà tecum decederet, neq; antea uisus esset sustulit, id mihi non incōmode uisum est accidisse. Exhaustus est enim sermo hominū & multae emissae iam eiusmodi uoces, ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν, quae te absente confecta esse laetor. Vnde sumptum sit hemistichium nōdum liquet, nisi quòd fortasse pro αἰεὶ legendum est, αἴτει, id est, postula, aut αἰτεῖ, id est, postulat & requirit.

Ne si ad Iouis quidem aulam. LXXIX

Qui metuunt malum, ad asylum, ad aram, ad arcem, ad columnas principis, ad diuorum phana confugiunt. Verum à morte nullum est effugium. Id ita Sophocles expressit uersibus.

ὅταν γὰρ ὁ καιρὸς τοῦ θανεῖν ἔλθῃ τύχῃ Vbi mortis urget tempus, ad Iouis atria
οὐδ' ἂν πρὸς αὐλὰς Ζηνὸς ἐκφύγοι μολών. id est, Si fugeris, effugere non possis tamen.

Prouerbii species est in illis uerbis, ne ad Iouis quidem atrium: quod pro tutissimo posuit refugio. Huc confugerat Aquila insectante scarabeo.

Oracula loqui. LXXX

Χρησμοὺς λέγειν, id est, Oracula loqui dicunt, qui certa & indubitata loquūtur. Theocritus in Syracusiis

Χρησμοὺς ἁ πρεσβῦτις ἀπῴχετο θεσπίξασα.
Haec anus abicessit, diuorum oracla locuta.

Τὰ ἐκ τρίποδος aliàs dictum est, & Sibyllae foliū. M. Tullius ad Brutū epistola cuius initiū, Scripta & obsignata iam. Haec ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta. Idé de finibus qnto: qa cum à Zenone inquam hoc magnifice tanq; ex oraculo editur, uirtus ad beate uiuédum seipsa contenta est.

Non ab Hymetto. LXXXI

Crassam philosophiam ac rusticanam, quá discimus ex congressu plebeiorū, non ex cōmentariis Zenonis aut Platonis, M. Tullius ad Q. fratrem lib. ii. appellat philosophiá ab area Syra. Nos enim inquit, ita philologi sumus ut uel cum fabris habitare possimus, Habemus hanc philosophiam nō ab Hymetto, sed ab area Syrá. Hymettus Atticae mons est, unde Hymettia mella. Cui opponit aream Syram, subindicans rusticanam simplicitaté. Nam paulo ante non nihil attigerat de dicteriis argutis. Apparet id temporis M. Tullium in praedio quodam aedificasse. Quanquam haud scio an hic locus quoniam ua-

quus habetur in exemplaribus mendo uacet. Dispiciat eruditus lector, an pro area syra legendum sit, ex hara Syra. sic enim loquitur in Pisonem : ex hara productæ non schola. Syri barbarie nobiles erant id temporis, quemadmodum Attici lepore dictorum.

Cymbalum mundi. LXXXII

Plinius maior in præfatione ad imperatoré Vespasianũ refert, Appioné grãmaticum à Tiberio Cæsare Cymbalum mundi cõsuesse uocari, ob nóis ut opinor, celebritaté : cum publicæ inquit, famæ tympanum potius uideri posset. Is Appion aiebat eos ab se donari imortalitate, ad quos aliqua componebat. Huc Tiberius alludens appellabat illũ cymbalum mundi : quòd hóiem honesta fama donaret, quæ per uniuersum mundũ amabiliter resonaret. Plinius aũt ob arrogãtiam mauult illum appellari tympanum publicæ famæ, quòd famã daret potius q̃ honestam famam. Nam resonat & tympanum, sed inamœno strepitu. Allusisse uidetur huc, quod tympana fiunt è pelle asinina.

In beato omnia beata. LXXXIII

A diuitibus oía magnifice fiunt, à tenuibus frugaliter. Praxinoe in Charitibus Theocriti, laudans Ptolemæum, quòd Adonidis festum magnificis sumptibus apparasset, nõ sine prouerbii specie dixit, ὠ̃ ὀλβίῳ ὄλβια πάντα. id est, In diuite ditia cuncta.

Vsus erit, si dicas ab homine docto omnia docte fieri, à pio pie, à rege regaliter.

Digitum quã proferat. LXXXIIII

Schemate prouerbiali M. Tullius dixit pro A. Cæcina, digitum quã proferat nõ habet, hyperbolicõs indicans illi nihil prorsus esse quod dicat agat'ue. locus sic habet. Deniq; ista nimia quæ dominat̃ in ciuitate potentia, in hoc solo genere quiescit, quid agat, quomodo aggrediatur iudicem, quã deniq; digitum proferat nõ habet. Sumptũ est à gestu rhetorũ, qui uarius traditur à Quintiliano. simplicissimus est proferre digitum, quod plebeiorum est & rusticorum.

Tristis litera. LXXXV

M. Tullius pro Milone : quod nisi uidisset posse absolui eum qui fateretur, cum uideret nos fateri, neq; quæri unquam iussisset, nec uos hanc tam salutarem in iudicando literam, quàm illam tristem dedissetis. Tristem literam appellat θ. salutarem τ, quòd hac absolueretur reus, illa damnaret. de quo nõ nihil attigimus in prouerbio Theta præfigere. Asconius Pedianus, si modo codices mendo uacãt, indicat θ. fuisse notam damnationis τ. absolutionis. N, L. ampliationis, hoc est, non liquere. T. Liuius dixit tristiorem notam.

Iouis germen. LXXXVI

Ex Διὸς ἔρνος, id est, Ex Ioue germen dicebat̃ insigni uirtute præditus. uerba sunt pastoris ad pastoré musices pulchre peritũ, cui honoris gratia clauam dono dedit. Claua aũt gestamen est Herculis, ex Ioue prognati. obseruatũ est à priscis, à poetis Iouis filios semper induci ciuiles & humanos, cõtra Neptuni truces & asperos. Musica autem ciuilitatis magistra est. Carmen sic habet:

Οὕνεκεν ἔσσι πᾶν ἐπ' ἀλαθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος. id est,

Es siquidem tu, Reuera factum ac prognatum ipso ex Ioue germen.

Interpres tamen mauult eò referre, quòd qui uera loquuntur ex Ioue prognati dicuntur, adducens carmen Homericum:

Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν, Haud etenim fallax erit aut reuocabile quicquam

ὅττι κεν κεφαλῇ κατανεύσω. id est, Quod capite annuero.

Pastor ob id laudatur quod ingenue fiteat̃ se nõ conferendum cũ insignibus musicis. Qualis inducitur & à Marone, Me quoq; dicunt

Vatem pastores, sed non ego credulus illis.

Musarum aues. LXXXVII

Μουσᾶν ὄρνιχες, id est, Musarum aues, non absq; prouerbii specie Theocritus in Thalysia appellat poetas, quòd Lusciniarum in morem assidue canant sua poemata. Scholiastes admonet omnes aues canoras, musarum aues appellari. Sentit autem sibi displicere poetas, qui cuculorum more audent Homero occinere.

Nullus dies omnino malus. LXXXVIII

Astrologi designant quosdã dies fortunatos aut infelices, sed his aut his rebus : nullo tamé die indulgendum est ocio, quòd nullus sit adeo inauspicatus, quin alicui negocio sit felix, siq; recte utat̃ concesso tépore. dies infaustus gerẽdo bello, aut nauigationi, felix est administrãdæ rei familiari, Nullus aũt dies non prosper parandæ bonæ menti. fatetur hoc Hesiodus πάντῃ ἔρξαν καὶ ἤματα,

καὶ οὔ ποτε πάγχυ κακὸν ἦμαρ, id est, Omni ex parte dies malus haud obuenerit unquam.

Guttam aspergere. LXXXIX

Cum ex magno lucro paululum quiddam alicui deciditur, guttam aspergi dicimus. M. Tullius in oratione pro A. Cluentio. Atq; etiam ipse conditor totius negocii, Guttam aspergit huic Bulbo. Itaq;

minime amarus is uisus est, qui aliqd ex eius sermone speculæ degustarat. Eodem schemate dicimus micam auri, pro minima portiuncula. Sed in uerbis M. Tullii Præter tropum pūerbialem subest facetissima allusio in ꝓpriis nominibus. Stelemus ꝓmiserat magnā pecuniæ uim iudici Bulbo. Nam id erat iudici nomen. Stelenus aūt qui totū hoc negocium condiebat, hinc enim dictus est condi' tor media ꝑducta, non à cōdendo co'nditor prima acuta, adiungit Bulbo alterū iudicem cui nomen Gutta. ea res Bulbum reddidit alacriorem. solent aūt coqui bulbis, id est cepatum genus, addere condimēta quo fiant dulciores. Ad id alludens Cicero, Itaq; inquit minime amarus is uisus est. Hinc & guttatim fieri dicit', quod fit paulatim. Plautus in mercatore, Cor guttatim cōtabescit, quasi in aquam indideris salem. Et guttatim donat, qui sæpe, sed minuta largitur.

Rectam instas uiam. XC

Rem acu tetigisti, huic simillimum est, quod habet Plautus in Asinaria, est'ne hoc ut dico Libane? Lib. rectam instas uiam, ea res est. Vt qui falluntur dicuntur tota aberrare uia, ita qui rem bene coniectant, dicuntur rectam insistere uiam: quod schema mire tritum est & hodie uulgo illiterato. Simili schemate dictum est in Cassina, Nunc pol ego demum in rectam redii semitam, pro eo quod erat, rem ipsam deprehendi.

Aeacidinæ minæ. XCI

In eadem ita loquit' mercator: siqdem hercle Aeacidinis minis animisq; expletus incedit. Iratus si me tetigerit, iratus uapulabit. non sine pūerbii specie dictū est, pro atrocibus ac superbissimis minis. uersus patit' ut pro Aeacidinis legat' Aeacinis. Nam id nōnulli diuinant, sed ꝓbabilius est poetam sentire de Achille Aeaci nepote, quē Homerus ubiq; facit stomachabundum ac minabundū: uelut in primo statim Iliados libro, ubi sic incādescit in Agamemnonē ut manū admoueat capulo, à cōnicis ad pugnā uenturus, nisi Pallas eū capillis reuocasset. Quin & ipsum opus ab Achillis ira habet exordiū, μῆνιν ἄειδε θεά. Quod quidnā adferunt de Aeaco manīū iudice, nō uideo quid ad hunc faciat locū. Quicqd etiam inuictum & insuperabile uolumus intelligi, Achilleum dicimus.

Oleo nitidius. XCII

Olei nitor adeo uenerat in prouerbium, ut mysticæ quoq; literæ iubeant facie oleo uncta dissimulare tristitiam ieiunii. Plautus in Truculento de amica pulchre compta. Feruide ut tota floret, ut oleum nitide nitet. Oleum nitorem ac lucem addit rebus omnibus.

Herculis quæstus. XCIII

Herculis quæstum pro magnis impendiis dixit Plautus in Mustellaria. Dapsiles sumptus facit. perdidit patrem, unus istic seruus acerrimus Tranio. is uel Herculis cōterere quæstum potis est. Alias dictum est, olim plerosq; decimam lucri partem Herculi uouere solitos, Huius fauore persuaserunt sibi rem fore auchorem, Ex tam multis autē decimis oportuit īmensam pecuniarum uim conflari. Quæstum appellat facete, quasi Hercules suum fauorem uendiderit.

Posterius dictum. XCIIII

Doctum doces, memorem mones. Scienti loqueris, Aliaq; eius formæ antea retulimus, Eundē sensum festiuissime extulit Plautus in asinaria: cum enim Demænetus queritans de moribus uxoris dixisset, fateor eam esse importunam atq; incōmodam, respondit Libanus seruus, Posterius istuc dixti quàm credo tibi. hoc est sciebam prius q̄ diceres. Nec uideo quāobrem Nonius hic posterius interpretet' minus. Ne id quidem caret prouerbiali schemate quod mox sequitur. Tu primus sentis, nos tamē præsensimus. Dedecus ille domus sciet ultimus, ait Satyricus. & Terentius, Is solus nescit omnia. sed aliena mala licet priores intelligamus non dolent nobis. sensus igitur mali primum ad illos peruenit, ad quos res attinet, notitia ad alios.

Tanquam de specula. XCV

Qui futura longe prospiciunt prius q̄ eueniant, tanquam de specula præuidisse dicuntur. M. Tullius ad Ser. Sulpitium libro quarto: Multo enim ante tanquam ex aliqua specula prospexi tempestatē futuram &c. Habent enim non oppida tantum & artes, sed & naues speculas suas, unde periti naucleri prospiciunt imminere uentos aut turbines.

Verbis conceptis peierare. XCVI

Olim iuraturo solemnibus uerbis præibatur, quo iusiurandum esset firmius. Plautus in Asinaria: Vbi conceptis uerbis sciens libenter peieraueris. Idem in Bacchidibus. Ego iusiurandum uerbis conceptis dedi, daturum me hodie mulieri. Interdum iurans tenebat aram, quo maior esset iusiurandi religio. Itaq; sanctissimum iusiurandum significantes, dicebant, nec si aram tenens iuraueris, credā tibi. M. Tullius in oratione pro L. Flacco: Ergo is qui si aram tenens iuraret, nemo crederet, per epistolam quod uolet iniuriatus probabit?

Agones. XCVII

Admonuimus Antigonum regem Demetrii nepotem militari ioco dictum Dosonem, quod omnibus

polliceretur; dicens Νεύω, nec præstaret semper pollicita. Ita qui apud Romanos percutiebant uictimam Agones dicti sunt, quòd ex more prius quàm ferirent, populum rogabant, agon', id est, ago'ne? Ouidius in Fastis,

Semper agat'ne rogat, nec nisi iussus agit.

Agonum meminit Lactantius Statii enarrator. Quadrabit in contatores, qui semper deliberāt, neq; quicquam aggrediuntur.

Fungus putidus. XCVIII

Senem iam delirum & inutilem Plautus in Bacchidibus fungū putidum appellat. fungi licet natura insipidi olim in deliciis erant, & adhuc sunt apud Italos, sed teneri ac recentes: uetulis nihil insipidius. Verba Plauti sic habent: Terræ odium ambulat. Iam nihil sapit, nihil sentit, tanti est, quāti fungus putidus. Quin & hoc ipsum: terræ odium, prouerbii figuram habet, uelut illud, telluris inutile pōdus, Idem in Bacchidibus, inter stoliditatis conuicia ponit & fungos. Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones. In Mustellaria pro stolido fruticem appellat. Nec uerisimile loquere, nec uerum frutex. In cæteris arboribus est nonnulla imago dignitatis ac prudentiæ. Frutex temere nascitur, experscultus, & aut nullum habet fructum, aut syluestrem & inutilem.

Viuum noueris. XCIX

Antea retulimus, uiuorum meminisse oportet. Id meretricula in Truculento Plautina detorquet in alium sensum, amatorem pro mortuo ducens, qui desierat esse dando. Dum uiuit, inquit, hominem noueris, ubi mortuus est, quiescas: Te dum uiuebas noueram. Pecunia iuxta Hesiodū anima est mortalibus, ea amissa, exanimis est homo.

Lippo oculo similis. C

Video quosdam his moribus, ut eos æquo animo ferre non queas: rursus ita industrios & ad obsequiū expositos, ut quoties sese offert occasio, non possis cauere, quin aliquid illis cōmittas. Lippus oculus manuū contactu læditur, & tamen naturale est nobis illic habere manum ubi dolet. Plautus in Persa: Ego nec libēter seruio, neq; satis sum hero ex sentētia. Sed quasi lippo oculo me herus meus, manū abstinere haud quit tamen: Quin mihi imperet, & quin me suis negociis præfulciat. Itē in Bacchidibus: Lippi illic oculi seruus est simillimus. Si nō est, nolis esse neq; desideres: Si est, abstinere quin attingas non queas.

CHILIADIS QVINTAE CENTVRIA I

Tu in legione, ego in culina. I

IN Truculento Plautina militi acrociter minitanti coquus respondet. Sis tu in legione bellator si uis, at ego in culina Ares. Auxit coquus bellatoris uerbum. Mars enim deus belli est. Quod autem dixit Ares pro Mauros, non est Plauto nouum Græcas uoces admiscere Latinis. Quanquam in nonnullis exemplaribus habebatur aues, in nonnullis aries, sed mendose.

Citius q̃ formicæ papauer. II

Non caret adagii specie, quod est apud Plautum in Trinumo: Confit citius, q̃ si tu obiicias formicis papauerem. Verba sunt Stasimi serui, narrantis quadraginta minas intra quindecim dies fuisse cōsumptas, utpote in comessationes, cōpotationes, balnea, in piscatores, pistores, lanios, coquos, holitores, myropolas, & aucupes dissipatas, non aliter q̃ si papauer obiicias agmini formicarum. Mox enim distrahitur aceruus, dum unaquæq; suum arripit granulum.

Itidem ut Acheronti. III

Apud eundem in eadem fabula amanti reposcenti quæ dederat, respondet scortum. Nam itidem ut Acheronti hic ratio accepti scribitur. Intrò receptum, quando acceptū est, non potest ferri forás. Sentit nihilo magis ad amantem redire, quod in meretricis domum est datum, q̃ redeunt ab inferis mortui, unde iuxta Catullum negant redire quenquam.

Mus non uni fidit antro. IIII

Nihil hodie est decantatius apud uulgus, q̃ cum murem esse miserum, cui non est nisi unus cauus. Idem Plautus expressit in Truculento.

Sed tamen cogitato mus pusillus quàm sit sapiens bestia,
Aetatem qui uni cubili nunquam committit suam.
Quia si obsideatur unum, aliunde præsidium gerit.

Locus erit adagio siquem admonebimus, ut sibi plures amicos paret, aut unà cum opibus studeat philosophiæ, ut si fortuna quod suum est eripiat, in literis sit præsidium.

Post rem deuoratam ratio. V

Quemadmodum de sera ope dicitur, post bellum auxilia, ita de sera parsimonia dicitur, post absum-

ptam rem supputatio. Stasinus in Trinumo Plautina: Serò atq; stulte, prius quod cautum oportuit, postquam comedit rem, post rationem putat. Loquitur seruus herili filio, supputanti rationē accepti, cum tota summa iam esset nequiter absumpta. Nimirum hoc est numerare præteritas undas, cũ uenientes oporteat censere.

Cœna popularis. VI

Quemadmodum Phormio Terentianus cœnam dubiam appellat, uariis epulis instructam, ubi tu dubites quid sumas potissimũ, ita Philto Plautinus cœnam popularem appellat, magnificam, egregieq; lautam atq; adeo gratuitam quoq;, quales solent exhiberi populo. Verba Plautina sic habent: Quid tu si in ædem ad cœnam ueneris, atq; ibi opulentus tibi par forte ut uenerit, apposita sit cœna, popularem quam uocant. Si illi congestæ sint epulæ à clientibus &c.

Apud mensam uerecundari neminem decet. VII

Sequit ibidem aliud puerbiũ quod ex tanta antiquitate per manus traditũ hodieq; uersat in ore oium, Verecundari neminem apud mensam decet.

Nam ibi de diuinis atq; humanis cernitur.

Nisi quòd uulgus addit, nec in lecto. Senẽtia est nõ philosophi, sed Stasini serui Comici, cum nusquã magis habẽda sit uerecũdiæ ratio, q̃ in lecto & in cõuiuio. Sunt tamẽ qui rustico pudore molesti sint cõuiuæ, semp expectãtes ut ipsis præministret, & quod datũ est reponẽtes. Iam hoc ipsum de diuinis atq; humanis cernit, puerbiale est, quo tropo significabãt de summa rerũ agi. Dictũ seruo dignũ qui felicitatis puppim ac proram in uentris expletione collocarat.

Salillum animæ. VIII

In eadem scena Philto hoiem uocat Salillum animæ, sentiens hominis breuissimã esse uitam, uidelicet quãtulum salis cuiq; in cõuiuio apponit. Locus Plautinus sic habet, Dei diuites sunt, deos decet opulentia & factiones, nos homunculi sumus Salillum animæ, quã cum extemplo amisimus, Aeque mẽdicus atq; ille opulentissimus censet, ad Acherontẽ mortuus. Quãquã extremo senario desunt duæ syllabæ. Pelops censetur, aut censetur Crœsus, aut aliquid simile.

Nummus plumbeus. IX

Quẽadmodum assis, obolus, ac teruncius, ita & numus plumbeus abiit olim in uilitatis puerbium. Plautus in trinumo: Cui si capitis res fiet, numum nunquã credam plumbeũ. Idem in Cassina, Cui homini hodie peculi nũmus non est plumbeus. Aereos numos & hodie nouit Flandria plũbeos Anglia. At M. Tullius libro ad Atticum. v. Vatinium semissem hoiem uocat uilissimũ & cõtemptissimum. Simul uero semissis homo cõtra me arma tulit. Et tressis agaso pro contemptissimo dictus est alibi. Plautus in Mustellaria: Tace sis faber, qui cudere soles plumbeos nũmos.

Basilica facinora. X

Ante admonuimus qđ magnificũ esset appellari solere βασιλικόν, ut ualere βασιλικῶς. & magnificas ædes basilicas appellabant. Plautus in Trinumo de seruo nullius rei, sed philosophica quædã loquẽte: Dii inquit imortales, basilica hic qdem facinora inceptat loqui. Notũ est illud Pori responsum, qui rogãti Alexandro à quo fuerat bello superatus, quomodo te tractẽ? βασιλικῶς inquit. Rogãti nunqđ aliud? respondit, ἐν τῷ βασιλικῶς omnia cõprehendi. Nihil enim humile decet reges. Duriusculum est, quod Plautus dixit in Epidico, Dii immortales, ut ego perii basilice.

Nec caput, nec pedes. XI

Negocium ita perturbatum, ut nescias quo pacto uel expedias uel amittas, ueteres dicebant, nec caput habere nec pedes. Sic enim M. Tullius iocatur respondens suo Curioni: Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, ut quemadmodum scribis, Nec caput, nec pedes. Equidem uellem pedes haberent, ut aliquando redires. Antea nobis dictũ est ex Platone ἀκέφαλος μῦθος. Sine capite fabula.

Somnum non uidit. XII

Cum somnus nõ uideatur, sed ille potius occludat oculos, dubium non est quin prouerbiali schemate dictum sit: Somnum oculis nõ uidit. Nam his uerbis significant summã uigilantiam. M. Tullius Curioni lib. viii. episto. Ita Caninio consule, scito neminem prandisse. Nihil tamen eo consule mali factum est. Fuit enim mirifica uigilantia, qui toto suo cõsulatu somnum nõ uiderit. Dicti argutia in hoc est, quòd is unum modo diem consul fuit. Prouerbii ratio est in tropo.

Manum ad os apponere. XIII

Hoc gestu significamus nos scire quippiam, quod tamen nolimus effari. Cœlius Ciceroni libro octauo: At Domitius cum manus ad os apposuit, te ad. ix. Calen. Iun. subrostrarii quòd illorum capiti sit dissiparant perisse.

Emendus cui imperes. XIIII

Cuiq; in suos seruos imperiosum esse licet, in alienos aut in liberos non item. Ita Plautinus Stasinus in

Trinumo hero imperiosius reuocanti, quem herum esse nesciebat, aut scire dissimulabat. Emere, inquit, melius est cui imperes. Item in Persa. Emere oportet qué tibi obedire uelis. Huc pertinet illud Theocriticum, quod alibi recensuimus, non sum solicita ne mihi uacuam abstergeas. Mulier indigne fert obiurgari ab illo, cui non erat ancilla nec uxor. Addit & illud, *συρακουσίαις ἐπιτάσσεις*, id est, *Syracusanis mulieribus imperas*, hoc est non tuis, sed liberis.

Omnium quos sol uidet. XV

Sunt & illæ figuræ prouerbiales, omnium quos terra sustinet, aut quos sol uidit pessimus optimus'ue. Plautus in Sticho: facile inuenies & peiorem & peius moratam pater q̃ illa fuit, meliorem neq; tu reperies, neq; uidet sol. Idem in Bacchidibus: Quia ædepol certo scio

Vulcanus, luna, sol, dies, dii quatuor
Scelestiorem nullum illuxere alterum.

Vergilius,

Sol qui terrarum flammis opera omnia lustras.

Vnde & oculus mundi dictus est. Simile est illud, quodcunq; in solum uenit. M. Tullius epist. fa. lib. ix. episto. ultima. Conuiuio delector, ibi loquor, quicquid in solum ut dicit, & gemitum & risus. Sentit se in conuiuio de quibuslibet rebus loqui, seu lætis seu tristibus. Citatum est nobis hoc adagium in superioribus ex primo libro de natura deorum, sed hic locus tum non occurrebat, qui tamé ad prouerbii fidem pertinere uisus est. Plautus in Pœnulo, *Quod in solum*

Quantum hominum terra sustinet sacerrimo.

Sale & aceto. XVI

Paruum tenueq; prandium significans Grippus piscator in rudentibus, ait, Sed hic rex cum aceto pransurus est, sine bono pulmento. Miseris, obsonioq; loco sal est cum aceto. M. Tullius ad Papyrium Pætū libro nono, Tyrotarichi meminit, ceu plebei cōdimenti. Id erat ius è caseo confectum, quod & hodie Itali uocant menestrā. Meminit & Pompili piscis uilissimi, qualis erat & gobio. Quem inquit, tu mihi pompilum, quem denarium narras, quam Tyrotarichi patinam. De pompilo pisce crebra est apud Plinium mentio. Denarium suspicor esse uocem deprauatā. Certe mihi nondum liquet quid sibi uelit. Acetum tamen nōnunquā usurpat in significationé acuminis, ut Plautus, Acetum habet in pectore. & Persius, Mordaci lotus aceto. Varro in Sesquiulisse citante Nonio, Alteram uiam deformasse Carneadem uirtutis, è cupis acris aceti, hoc est magna subtilitate. *Tyrotarichus*

Cassa glande. XVII

Inter usitatis adagia retulimus & illud, Cassa nuce non emam. Simillimo tropo Plautus in Rudentibus, dixit cassam glandem. Promittens indicium quærit pretium. alter licitatur, numos trecentos. Grippus respondet, tricas. Lab. Quadringẽtos. Gr. Tramas putidas. Lab. Quingentos. Gr. Cassam glandem. Lab. Sexcentos. Gr. Curculiunculos minutos fabulare. Cassam glandem dixit, pro uitiosa glande, & inani putamine.

Vetuecea statua. XVIII

Plautinus Ergio in capteiũ duo, seruum stupidum appellat statuam ueruecceam, quasi dicas, brutū ac mutum hominem: Vos, inquit, ite intrò, interim ego ex hac statua ueruecea uolo erogitare, meo minore quid sit factum filio. Quidam pro ueruecea legunt uerberea. quasi uerberonem plagis assuetū, pro statua marmorea dixerit uerbereā. Certe dictionem ueruecceam non patitur carminis trochaici ratio. superesset enim una syllaba, nisi in cea facias synæresim.

Hoc age. XIX

Cum aliquem iubemus esse attentum, dicimus, hic esto, aut, hoc age. Audiuit Caligula imperator ab iis, qui uenerant illum interfecturi, hoc age. Et Plautus in eadem fabula, Hoc agamus.

Quàm in tragœdia comici. XX

Vbi quis in aliena uersatur harena, inducti dicent in tragœdiam Comici. Diuersi generis sunt Tragœdia & Comœdia, nec fas est tragicas personas in comœdiam inducere, nec contra. Plautus in pœnulo: Quin ædepol indoctior sum, q̃ in tragœdia Comici. Ego legendum arbitror inductior sum. Allusit enim Colabiscus ad id quod dixerat Milphio. Fac modo ut conducta tibi sint dicta ad hanc fallaciam. Respondit iocans, Inductior sum, id est, instructior sum.

Non magis q̃ canem. XXI

Odium & contemptum uulgò declarant canis uocabulo. Hor. Odit cane peius. Et Plautus in Amphitryone: Valuistin' usq;? Expectatus aduenio? Sos. Haud uidi magis. Expectatum eum salutat haud quisquam magis quàm canem. Sic enim legendum opinor, ut constet ratio carminis, trochaici, tetrametri, catalectici.

Gralatorius aut testudineus gradus. XXII

Plautus in Amphitryone: Blep. Non potuimos nostros grandius grandire gradus. Amphi. Siue gralatorius, siue testudineus fuerit, certū est mihi nūc scelestum perdere. Item in Pœnulo: Vinceretis ceruū

rursu, grallatorem gradu. Grallæ dicuntur fustes quibus innixi quidam ingrediuntur, quos grallatores appellauit antiquitas, Græcis κηλοβάται dicūtur, quemadmodum schœnobatæ uocant funambuli. Ii fustes quo sunt longiores à gradu cui pes innititur, hoc gradus sunt maiores. Tantum elicere licuit, è corruptissimo loco apud Noniū, præsertim in editione Aldina. Idem Plautus in Menæchmis: Atq eccum incedit. moue formicinum gradum. Formicæ uident currere, cum minimum promoueant. Rursus in pœnulo: Vicistis cochleam tarditudine. In eadem tardos appellat spissigradissimos, & tardiores, q̄ sint corbitæ in tranquillo mari. Rursus talium gradum dicit esse succretum cribro pollinario, quod Simula per angusta foramina, paulatim defluat.

Dædalium remigium. XXIII

Ad celeritatem significandam Plautus in Amphitryone dixit, remigiis Dædaleis, pro uolatu. Non ocyus quiui, si Dædaleis me tulissem remigiis.

Argentum accepi, imperium uendidi. XXIIII

Nihil hac snīa decātatius; q accipit beneficiū, pdit libertatē. Damænetus eleganter expressit in Asinaria: Argentum accepi, dote imperium uendidi.
Nam pauper uxorem duxerat pulchre dotatam, sed in quam nihil haberet imperii. Talis inducitur & Nausistrata in Phormione Terentiana.

Despuere malum. XXV

Manet & hodie in uulgi moribus ut siquid audiant execrādum, quod sibi nolint euenire, despuāt uelut abominantes. Id autem hæsit ex ueterum superstitione, qui sibi persuaserant desputationem esse remedium aduersus imminentia mala, præcipue aduersus morbum comitialem: cui non hinc tantum est nomen inditum quòd in hominum frequentia sæpius oboriatur, uerumetiam quod prohibeat comitia fieri: & in admouendis remediis ter expuere habebatur salutare. Velut etiam aduersus incantationes, ut refert Plinius. Simili superstitione contra improbæ spei fascinum, ter in sinum expuebant. Plautus: Et illic isti qui sputatur morbus uenit. cui respondetur: Ain' uerbero mihi eum morbum esse, qui me opus sit insputarier? Hic rursus alter, Ne uerere, multos illic morbus homines macerat, qbus insputari saluti fuit, atq; illis profuit. Idem in Amphitryone: Teq; obsecro hercle ut quæ locutus despuas.

χρήσει καὶ κτήσει. XXVI

Qui se totum alicuius haberi uolebat, dicebat, χρήσει καὶ κτήσει, tuus sum. hoc est & usufructu & proprietate. Siquidem in possessionibus sæpenumero fit, ut penes alium sit dominium, penes aliū usufructus. M. Tullio Curius libro octauo: Si uales bene est, sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri, Ergo fructus est tuus, mancipium illius. Sentit Curius se sic esse addictum Attico, ut tamen bene uelit Ciceroni. Id M. Tullius uelut exponens ita respondet. Et nisi haberem studiorum meorum socium Atticum nostrum, cuius quando te proprium esse scribis mancipio & nexu, meum autē usu & fructu, contentus isto sum. id enim cuiusque est proprium quo quisque fruitur atq; utitur. Marcus Tullius ludens cum Iureconsulto ostendit proprietatem bifariam constare, mancipio & nexu. nec hoc ius desiderat, modo liceat uti frui, propterea quòd quādiu manet ius utendi fruendi, perinde est ac si res sit propria.

Ferire frontem. XXVII

Qui supra modum & impotenter indignanē frontē ferire dicunē. M. Tullius ad Atticū epistola prima: Puto te in hoc aut risisse aut ingemuisse, ut frontē ferias, sunt qui etiam Cæsonium putant &c. Quæ prius dixerat, iudicabat esse digna, uel risu uel gemitu, cæterū de Cæsonio tam esse indignū, ut Atticus frontē ferire debeat. Qui hoc negant esse p̄uerbiū, eadem opera negent esse p̄uerbiū, perfricare frontem, & premere pollicem, aliaq; complura quæ à gestu corporis ducta sunt.

Virtutem omnem explica. XXVIII

Eodem libro usurpat Homericū carmen, ut uulgo celebre. παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, Curaq; & effice, ut ab omnibus & laudemur & amemur. Carmen ita reddi potest:
Omniiugæ tibi uirtutis succurrat imago.
Id est, In hoc negocio expedi omnes uires, omnesq; ingenii neruos.

Clemens lanista. XXIX

Antea cōmemorauimus Græcum prouerbium, ἤπιος σφάκτης, id est, beneuolus mactator. huic simillimum quod habet M. Tullius episto. ad Atticum libro primo (epistolæ initium est, Quæris ex me) lanista clemens. Nam ut reiecto facta est clamoribus maximis, cum accusator tanq̄ censor bonus homines nequissimos reiiceret, reus tanquam clemens lanista frugalissimum quenq; secerneret, ut primū iudices consederunt, ualde diffidere boni cœperunt.

Præpostere. XXX

Cum sentiemus rem præpostere geri, ueluti cū populus imperat principibus, aut discipulus docet præ-

ceptorē, conueniet illud M. Tullii ex eadem epistola, Ego, inquit, respondebo tibi ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. Est autem figura grammaticorum quam illi & πρωθύστερον, siue ὑστερόπρωτον appellant, cum quod prius est natura, posterius refertur. ueluti siquis dicat, Cornelia Gracchos educauit ac genuit. in Homero talis tropus frequenter est obuius.

Consessus in Talario ludo. XXXI

Nec prouerbii specie caret, quod habetur in eadē epistola, Consessus Talarius, pro conuentu hominum parum honoratorum. Nam consessus graece συνέδριον proprie dicitur Senatus aut iudicum qui solent ex honestissimis deligi. In cōsessu Talario qui nequissimus est, primas tenet. uerba Ciceronis sunt haec, Non enim unquam turpior in ludo Talario consessus fuit, maculosi senatores, nudi equites, Tribuni non tam aerarii, quàm ut appellantur aerati: pauci tamen boni inerant &c. Quanquam & is locus est prouerbialis, quòd ait illos uulgo appellari solere pro tribunis aerariis, tribunos aeratos, hoc est obaeratos, aut certe bene numatos peculatu.

Contrahere uela. XXXII

In eadem epistola dixit contrahere uela, pro eo quod est reprimere sese, & cautius agere. Contraxi, inquit, uela perspiciens inopiam iudicum, neq; dixi quicquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum atq; testatum, ut non possem praeterire. Idem Horatius,

Contrahes uento nimium secundo
Turgida uela.

Et idem

Sumptum est à nautis, qui uehementius spirante uento uela contrahunt, quo tutius nauigent: uento languidiore pandunt, captantes auram.

ἔσπετε νῦν μοι. XXXIII

In eadem carmen Homericum festiuissime usurpat ad continuationem narrationis,
ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὅππως δὴ πρῶτον ἔπεσε. i. Dicite nunc Musae, dixistis quippe priora.
In commemoratione rerum ridicularum habebit gratiam. in Aldina editione, hemistichium modo refertur, ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Neq; enim semel habetur apud Homerum, licet finis nō sit idem, ueluti illud ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι. Iliados secundo.

In directum. XXXIIII

Quibus precamur exitium, eos iubemus ire in malam crucem, ad coruos, ad cynosarges. pro eodē prisci dixerunt in directum, quòd illi directos appellarent in crucem suffixos. Nonius citat ex Varrone, Apage in directum à domo nostra istam insanitatem. Directos dici putat quasi in diem erectos. fortasse scriptum erat in dium erectos, quòd qui crucifiguntur sub dium exponūtur. Praesertim cum addat à domo nostra. Sub dium rapiuntur, quae domo efferuntur. Insanitatem autem pro insania dixit & M. Tullius, nequis mendum suspicetur.

Mittere sanguinem. XXXV

Olim militibus siquid grauius deliquissent, ignominiae causa incidebatur uena. id appellabant sanguinē mittere. M. Tullius in eadem epistola, Missus est sanguis inuidiae sine dolore. Sēnit se liberatū aliqua parte inuidiae, quòd in eo iudicio nō ualuisset ipsius testimonium, idq; citra dolorē suum, quòd omnes scirent iudices fuisse corruptos. Idem libro sexto, episto. prima. Sit Appius cum ex ἀφαιρέσεως prouinciam curarit, sanguinem miserit, quicquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam &c. Quin hoc ipsum ex ἀφαιρέσεως curare, παροιμιῶδες est in hominem furacem ac rapacem. Metaphora sumpta est à medicis qui in certis morbis corpus inaniunt, inedia aut uenarum incisione superflua detrahentes.

Faba numus. XXXVI

Dictum est alias olim fabis ferri solita suffragia, quòd inuisse Pythagoram existimant, cum uetaret edere fabas. Corrupta itaq; suffragia lepidissimo tropo significauit M. Tullius in eadē epistola, Sed heus tu, uides'ne consulatū illum nostrum, quem Curio ante ἀποθέωσιν uocabat, si hic factus erit, fabam numum futurum? Haec ille. Vbi faba numus est, ibi redemptum est suffragium.

Nihili est, alteri nihil curae est. XXXVII

Idem eodem libro, epistola cuius initium, Cum è Pompeiano, uersiculum Rhintonis ut uulgo iactatū refert, Illud tamen, inquit, uelim existimes, me hanc uiam optimatum post Catuli mortem, nec praesidio ullo, nec comitatu tenere. Nam ut Rhintor ut opinor.
οἱ μὲν παρ᾽ οὐδέν εἰσι, τοῖς δ᾽ οὐδὲν μέλει. id est, Nihili quidem hi sunt, caeteris curae est nihil.
Sentit se non uti praesidiis magnatum, quòd partim nihil possint, partim negligant res.

E terra spectare naufragium. XXXVIII

Aliās nobis dictum est, de muris iudicare Achiuos, pro eo quod est in tuto spectare aliorum pericula. Idē alia metaphora festiuius extulit M. Tullius lib. ad Atticum. ii. epistola, De geographia. Nunc uero cū cogar exire de naui, non abiectis sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri, cupio ut ait tuus amicus Sophocles,

κἂν ἀπὸ στέγης ἀκούειν θόρυβος ἐν ἡσυχίᾳ φρενί.

Quanquam hic uersiculus in aliis codicibus habebatur uarius, sed æque deprauatus, in aliis erat omissus. Videtur esse uersus trochaicus catalecticus. κἂν ἀπὸ στέγης ἀκούειν θόρυβος ἐν ἡσυχίᾳ φρενί. pro θόρυβος, quidam codices habebant ψάγγελος, quod quid sit nõ intelligo, θόρυβος, nõ patitur carminis ratio. Sensus autem hic uidetur esse optat de tecto audire tumultus aliorum, ipse uacuus & quietus animo.

Qui prior læsit. XXXIX

In eodem libro, epistola, Subito cum mihi dixisset &c. usurpat uersum Homericum, minitans uindictam ei qui prior lacesseret. Nam nos quidem, inquit, si per istum tuum sodalem Publium licebit, σωφρονεῖν cogitamus. Si ille cogitat tantum duntaxat nos offendere, & quod proprium est artis huius, ἐπαγγέλλομαι

ἄνδρ᾽ ἀπαμύνεσθαι ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ. id est, Denuncio

Vlturum me hominem quisquis prior irritarit.

Quod datur. XL

Nonius Marcellus citat hunc uersiculum è Cæcilii Plotio, Patiere quod dant, quando optata non danunt. Danunt antique dictum est pro dant. Conuenit cum eo quod alibi retulimus ex Cicerone, τὰ μὲν διδόμενα, & huic similibus.

Chimæra. XLI

Hominem inconstantem ac uariis moribus, aut opus sibi non cohærens, M. Tullius designat festiuiter illo uersu Homerico, Quod de Qu. inquit, fratris epistola scribis, ad me quoque fuit,

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Quid dicam nescio, nam ita deplorat primis uersibus mansionem suam, ut quemuis mouere possit: ita rursum remittit, ut me roget, ut annales suos emendem atque edam. Epistolam sibi inæqualem, appellat Chimæram.

Nihil dulcius quàm omnia scire. XLII

M. Tullius ad Atti. lib. iiii. epist. Delectarunt me, refert hunc Senarium ceu uulgo celebrem,

οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντ᾽ εἰδέναι, id est, Nil dulcius quàm scire prorsus omnia.

Versus corruptus constabit, si addas, ἐστὶν, sic οὐδὲν γλυκύτερόν ἐστιν ἢ πάντ᾽ εἰδέναι.

aut τὸ πάντ᾽ εἰδέναι. Ac mox subiicit: quare ut homini curioso, ita perscribas ad me, quid primus dies, quid secundus, quid censores, quid Appius, quid illa populi Apuleia. Est & illud aliquoties obuium in epistolis M. Tullii πάντα περὶ πάντων.

De statu demigrare. XLIII

Quemadmodum de gradu deiici dicuntur, qui depelluntur à proposito, quo de nobis antea dictum est, ita M. Tullius ad Atti. libro quarto, epistola occupationum mearum, dixit de statu demigro, pro eo quod erat recedo à uitæ instituto, Disrumpantur, inquit, ii qui me posse aliquid doluerunt: multa mihi dant solatia, nec tamen ego de meo statu demigro: quæque uita maxime est ad naturam, ad eam me refero. Translatum uidetur uel ab athletis, uel à prælius, ubi laudi erat non cessisse loco.

Strumam dibapho tegere. XLIIII

Strumam dibapho tegere, dixit M. Tullius ad Atticum pro eo quod est infamiam aliqua dignitate oblīterare. Vatinii, inquit, strumam sacerdotii dibapho tegere. Dibaphon appellat purpuram bis tinctam. Struma est tumor corporis, ueluti gibbus. Ea deformitas interdum purpura dissimulatur. Idem ad M. Cœlium lib. secundo: Nam Curtius noster Dibaphum cogitat, sed eum infector moratur. Dibaphi nomine designat magistratum cui fas erat dibapho uti. Sed iocatur illi rem parum ex sententia cedere, quòd tinctor esset in mora. Est autem hæc una ratio obliterandæ infamiæ, splendore dignitatis hominum calumnias deterrere. mediocris enim fortuna patet inuidiæ. Nec desunt fortasse qui hoc consilio enituntur ad mitras & ad galeros Cardinalitios.

Multa in medio. XLV

Antea commemorauimus, multa cadunt inter calicem supremaque labra. Idem alia metaphora extulit M. Tullius ad Att. lib. sexto, epistola, Et si nil sani. Nõ quo me aliquid iuuare posses, quippe res in manibus, tu autem abes longe gentium. πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ

Νότος κυλίνδει κύματ᾽ εὐρείης ἁλός.

Ita Cicero sentit multas rerum nouationes exorituras antequam Atticus, qui procul aberat, possit opitulari. Senarii sunt quos ita uertas licet, Sed interim in medio notus

Multas patentis uoluit undas æquoris.

Preces armatæ. XLVI

Idem lib. nono, epist. cuius initium, Tuas, xi. cal. πειθανάγκην appellat, suasionem cum necessitate usque coniunctam. Quales sunt principum preces, id quod eleganter Ouidius expressit in Ioue: precibusque minas regaliter addit. Ciceronis uerba subscribam, Ego autem non tam γοητείαν huius timeo, quàm πειθανάγκην. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Plato, οἶδ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν.

non tam fucos huius timeo quàm parendi necessitatem: nam tyrannorum preces, ut ait Plato, scit necessitati admistas esse.
Extat & ille mimus celebris,
Cogit rogando qui rogat potentior.

Libero lecto nihil iucundius. XLVII

M. Tullius ad Att. lib. xiii. episto. cuius initium, O mi Attice: de Quinto loquẽs. à ducenda autem uxore sic abhorrens, ut libero lectulo neget quicquam esse iucundius &c. Expertus fuerat Quintus uxorem, ea mortua torquebatur etiam magna cura de debitione dotis. Coelibem itaq; uitam iudicabat esse suauissimam. Eam appellat lectulum liberum. Siquidem ut ait Iuuenalis, Minimum dormitur in illo lecto, in quo nupta iacet.

Benedictis pensare delicta. XLVIII

Eodem libro epistola, cuius initium, Certior à Pylio factus, citat hunc Senarium citra nomenclaturam, ut uulgo celebrem,
ἄλλοις δ' ἐσθλοῖς τὸν δ' ἀπωθοῦνται ψόγον, id est, Aliis beneactis hocce depellunt probrum.
Loquitur ni fallor, de Bruto & Cassio qui occiderãt Cæsarem. locus sic habet: Itaq; idus Martiæ me non tam consolant quàm antea. magnum enim mendũ continent, & si illi iuuenes, ἄλλοις μὲν ἐσθλοῖς &c. conuenit cum illo οὐ χρηστὸς ἐν δρῶν λέγεις.

Tempestas rerum. XLIX

Cum significabimus magnam rerum confusionem, uti licebit illis uersibus Homericis quos usurpat M. Tullius libro epist. ad Q. frat. iii.

ἤματ' ὀπωρινῷ ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ Mensibus autumni uehementem Iuppiter hymbrẽ
Ζεὺς ὅτε δή ῥ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ. i. Effundit, cum succensens mortalibus instat.

Subiicit ibidẽ primus alios duos uersus, quibus significat ob iniustitiã hoĩum à superis imitti mala:

οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας In'ue foro uiolenta ferunt suffragia praui, at
ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. i. Vindictam accersunt, spernentes iussa deorum.

Altius Oromedonte. L

Theocritus in Thalysia,

ὥς μοι καὶ τέκτων μέγ' ἀπέχθεται, ὅς τις ἐρευνῇ Sic mihi magnopere faber est inuisus, in altum
ἶσον ὄρευς κορυφᾷ τελέσαι δόμον Ὠρομέδοντος. i. Qui struit, adnitẽs superare iugum Oromedontis.

Allegoria prouerbialis est, deterrens ab insolentia, nequis se præponat iis, quibuscum nullo pacto est conferendus. Scholiastes indicat Oromedontem esse montem in insula Co. Suspicor allusum ad poetam Coum. Nam paulo post, Homerum appellat poetam Chium.

Primas tenere. LI

M. Tullius ad Qu. frat. epist. lib. tertio, carmen adfert ueluti παροιμιῶδες. Illud uero, inquit, quod à puero adamaram,
αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,
totum occidisse. Queritur enim illic oppressa repub. nullum esse locum uel exercendæ uirtuti, uel tuendæ dignitati. Carmen suspicor esse Homeri, quod ita uerti potest,
Primas usq; tenere, aliosq; excellere laude.
Idem usurpat libro. xiii. ad Cæsarem.

Auriculam mordicus. LII

Et hodie uulgus illiteratum cum impotentem inimicitiam significant, impatientemq; uindictæ cupiditatem aiunt, uel auriculam illi lubens mordicus amputassem. M. Tullius ad Q. fratrem epist. lib. tertio, Ad inimicitias res uenisset, si cum Esernino Samnite Pacideianus comparatus uideretur, auriculam fortasse mordicus abstulisset, cum Clodio quidem certe rediisset in gratiam. Hæc M. Tullius. Aptius dicetur in hominem qui quantumuis indignetur, magis cupiat quàm possit lædere. Mulierũ enim ac puerorum est auriculam mordicus arripere. De Esernio siue Esernino & Pacidiano nobis alibi dictum est, ex autoritate Flacci.

Φαινοπροσωπεῖν. LIII

Hac uoce M. Tullius uidet delectatus. Ita subinde usurpat in epistolis. Est autem uultu fronteq; præferre hilaritatem ac beneuolentiam, cum aliud geras in animo. Vnde illud Maronis:
Spem uultu simulat, premit altum corde dolorem.

Faciles partus. LIIII

Theocritus in Encomio Ptolemæi:
ῥήϊδιαι δὲ γοναί, τέκνα δ' οὔ ποτ' ἐοικότα πατρί.
Sunt faciles partus, sed proles nata parentem
Ore refert nunquam. Pater est iuxta iureconsultos quem nuptiæ designant, sed proles nõ semp

facie maritũ pariẽtis exprimit. Eoq; iuxta Flaccũ Laudanĕ simili prole puerperæ. Quanq; & hic natura ludit uarietate, quẽadmodum fermè in oĩbus. Proles non semper refert matrem aut patrem, sed interdum auum paternũ aut maternũ, interdum auiam, interdum patruum aut propatruum.

Præficarum more. LV

Præficæ dicebantur mulieres in hoc conductæ, ut in funere lamentarentur, ac defuncti laudes prædicarent, aliis plorandi modum præirent. unde & præficæ dictæ sunt, quasi præfectæ. Ab his iocus sumitur in eos qui simulant amorem aut dolorem, cum lucri causa faciant quicquid faciunt. Lucilius citante Nonio:

Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ,
Multo & capillos scindunt & clamant magis.

Id imitatus est Horatius,

Vt quæ conductæ plorant in funere, dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo.

Plautus apud Nonium in Friuolaria.

Superauere omnes argutando præficas.

Conuenit & in illos, qui præ inuidia non sustinent laudare nisi uita defunctos. Næuius apud Festũ, Hæc quidẽ me hercle opinor pfica est, quæ sic mortuũ collaudat. Id familiare est uxoribus, ut maritũ defunctũ in alterius inuidiã sine fine pdicent. Quadrabit & in illos, qui cũ ipsi nihil habeãt quod laudem promereat, laudãdis aliis affectant uideri aliquid. Plautus in Truculẽto, Sine uirtute argutum ciuem mihi habeam pro præfica, alios quæ collaudat, eapse sese uero non potest.

Socratis gallus, aut callus. LVI

Nonius Marcellus è Varrone citat Socratis gallum, in significationem caluiciei: inuenisse se, cum dormire cœpisset tam glaber quàm Socratis gallus, esse factum ericium cum pilis & proboscide. Sentit quispiam quis illic loquitur, se cum iret cubitum, fuisse leui corpore, nec ullos habuisse pilos toto corpore. In somno transformatum in ericium, qui totus hirsutus est, & suum more proboscidem habet. Scio locũ esse mendosum, nec me fugit quid habeat Aldina editio, quæ pro gallo legit caluum. lectio tolerabilis esset, si pro caluum legamus callum, hoc pacto: inuenisse se cũ dormire cœpisset tam glaber q̃ Socratis callus siue callum, esse factum Ericium &c. Socrates corporis erat patientissimi, quod ad omnẽ laborem occalluerat, ambulabat nudis pedibus, dormiebat humi. Hinc iocus in Socratis callum. Non ignoro quid narrẽt de gallo deplumato, quem Diogenes, ni fallor, immiserat in scholam Platonis, sed magis placet, ut legamus callum. facilis enim transitus est, à c in g, cognatam literam. In corporis partibus quæ callum habent, non proueniunt pili, uelut in pedum cauo, & uola manuum. uulgus illiteratum significans nihil esse quod det, ostensa uola manus dicere solet, Hinc mihi pilum euelle. Adagium conueniet in nudos & inopes.

Vt ex bulga matris. LVII

Nonius Marcellus refert hunc Trochaicum tetrametrum catalecticum è Lucilio,

Ita uti quisq; nostrum è bulga est matris in lucem editus.

Id ad nuditatem inopiamq; referri potest. Potest & ad æquam omnibus uitæ conditionem. Natiuitas enim nõ distinguit Crœsum ab Iro, non regem à plebeio. Eædem sunt uoces reginæ parturientis, & mendicæ. Idẽ uagitus Cæsaris emergentis & tenuissimi cuiuslibet. Neq; mundius est cauum unde se profert monarchæ filius, q̃ unde prodit ancillæ proles. Festus indicat uocem esse gallorum qui folliculos, aut crumenas aut sacculos scorteos, hoc est è pellibus factos olim appellabant bulgas. Lucilius Satyrica libertate matricem siue uuluam bulgæ nomine designauit. Quod Græci dicunt, Nudus tãquam ex matre, alibi nobis cõmemoratum est.

Esurienti leoni prædam exculpere. LVIII

Nonius Marcellus ex Lucilio citat hunc uersum:

Vt esurienti leoni ex ore exculpere prædam.

Versus constat, si amoueas ut, aut quod uero propius est, pro ut, legas, ui: & si in esurienti corripiatur ri, aut si legas esurienter. Metrum durius est, quod nullam habeat cæsuram, sed non abhorrens à compositione Lucilii. Adagium simillimũ est illi quod aliàs retulimus, clauam extorquere de manu Herculis, & lupo agnam eripere.

Halopanta. LIX

Halopantam ueteres appellabant omnia mentientẽ. Plautus in Curculione, Edepol nugatorem lepide nactus est hunc Phedromus Halopantã an sycophantã magis hunc dicã nescio. Verba sunt militis, cõquerẽtis de Curculione, qui annulo militis imposuerat lenoni. Nonius Marcellus citans huc Plauti locum, hæc refert: Halopantam aut sycophantam, hominum genus nequam, quod ob fuenda mendacia, miserrima mercede conducitur. Festus hunc in modum: halopanta significat omnia mentientem à πάντα enim Græci omnia ἀλιτόμηνον fallentem appellant. Quantũ autẽ tribuẽdũ sit eiusmodi fragmentis non minus deprauatis quàm decurtatis, nescio. Aldina editio habuit aliam etymologiam; sed

magis etiam mendosam. nam si halopanta uenit ab ἀλέω siue ἀλιτεύομαι neutra dictio habet primã aspiratam: & utraque corripit primam, cum apud Plautum sit producta, ut exigit Trochaici carminis ratio. Rursus si uenit ab ἅλος, conuenit quidem aspiratio, sed hæc quoque uox habet primam breuẽ. Adde quòd est noua compositionis forma à nomine non à uerbo, mollius erat πωλοπώλης. Quoniã autem est in his uocibus duabus schema προσονομασίας, propius alludit ad sycophantam, halophanta, quàm halopanta. ἁλοφάντης autem dici uidetur, qui defert eos qui telonas conantur fraudare uectigalibus, quemadmodum sycophantæ dicti sunt qui deferebant exportantes ficos Athenis. Si legamus ἀλλοφάντην, quasi aliena loquentem uarieque mentientem, conuenit quidẽ metri ratio, sed abiicienda est aspiratio primæ uocalis. Metrum tamen constabit, si græce pronuncies, halophãten, aut sycophanten. Tum enim in primo loco erit anapæstus pro spondeo. Plautus autem non raro græcissat in comœdia. Verum hoc doctis relinquo discutiendum.

Quadra propria. LX

Et hodie uulgo dicitur, Nihil æque sapere ut cibum proprium domi sumptum. Nonius citat hoc hemistichium ex priapeis Catulli. De meo ligurire libido est. Ligurire dixit, pro gustare cum uoluptate. At dii Homerici malunt inuitari ad nidores hostiarum, quàm uiuere ἀκνίσωτοι. Citat & ex Plauti Persa: Tuburcinari de suo, siquid domi est.

Mansum ex ore dare. LXI

Quos tenere amamus his mansum ex ore dare dicimur, quod à matribus ac nutricibus mutuo sumptũ est. Lucilius citante Nonio:

Sperans si ætatem eandem proferre potesset, Mansum ex ore daturum.

Quanquam M. Tullius & Aulus Gellius paulo diuersius usurparunt præmandere, quemadmodum antea monuimus.

Medullitus, oculitus. LXII

Intimum affectum ueteres uariis modis exprimebãt, ex corde, ex animo, toto pectore, de quo diximus, penitus, ex intimis præcordiis, medullitus, animitus, oculitus. Plautus apud Nonium in Cornicibus: Qui ancillã meã sedulũ oculitus. Amantium enim est oculum appellare, quod unice charum est. In Mustellaria, Euge oculus meus. Rursus: Volo placere meo Philolacheti, meo oculo, meo patrono.

Sapientia gubernatur nauis. LXIII

Dictum est à sapientissimis uiris etiam in bellis plus habere momenti consilia quàm uires. Idem elegãter expressit Titinnius, citante Nonio:

Sed in sapientia gubernator nauim torquet non ualentia.

Nouum cribrum, nouo paxillo. LXIIII

Nequaquam obscurum est prouerbio fuisse iactatum quod Nonius citat ex Varronis Eumenidibus, ubi dicitur primus Zeno nouam hæresim, nouo paxillo suspendisse. Zenonem notat, qui primus Athenis inuexit sectam Stoicorum, idque nouis rationibus ac paradoxis. Idem in Bimargo: Nouum ut cribrum, nouo paxillo pendeat. Sic enim habet Aldina editio. Quadrabit in eos qui noui quippiam comminiscuntur.

Sarcinator, summum centonem. LXV

Apud eundẽ citatur hic uersus ex Lucilio: Sarcinatoris esse summum suere centonem optime. Videtur esse uersus trochaicus, tetrameter, catalecticus: & constat eliso s. in sarcinatoris. Sarcinator, à sarcina dicitur nõ à sarciendo. Cõuenit cum illo quod alibi retulimus: Boni poetæ est in extremo actu esse optimum. Lucilianum tamen dictum germaniorem ac uenustiorem habet adagii speciem.

Prælio uictus non bello. LXVI

Non statim uictor est, qui in uno altero'ue negocii actu discessit superior, sed qui totam causam euicit. Prælium enim est cõflictus bellicus, bellum totum hoc tempus dicitur, etiamsi cessetur à præliis, aut si intercedant induciæ. Sola pax finit bellum, induciæ dirimunt congressus. Nonius hos trochaicos citat ex Lucilio: Vt Romanus populus uictus ui, & superatus præliis sæpe multis, bello uero nunquam in quo sunt omnia. Congruit illi, Vir fugiens & denuo pugnabit.

Curre denuo. LXVII

Τρέχ' αὖθις, id est, curre denuo. Hoc ita refertur à Luciano in tragœdia cui titulus ὠκύπους, quasi sit in tonstrina natum. Quanquam totum hoc poemation mendis scatet, nec ullam habet micam salis Lucianici. Inducitur illic podagrosus iuuenis, qui tamen affectabat uideri ὠκύπους. Is rogatus à sene, unde accidisset pedis dolor, respondit se cum magna celeritate curreret, distrinxisse talum, atque hinc esse cruciatum. Huic respondet senex,

Τρέχ' αὖθις ὥς τις εἶπεν ἢ κουρεῖ καθήμενος
Πώγωνα τίλλει κουρέων ὑπ' ὠλέναις.

Si legas, εἶπων ὅς, sensus erit, curre denuo sicuti dixit quidã qui sedens uellit barbã sub cubitis tonsoris.

hoc est qui curatur à tonsore. Podagrosi remedium petunt à tonsoribus, & tamen nolunt uideri podagram, sed pedem alioqui læsum, ut ex immodico cursu. Interim aliquis eorum, qui tondentur, sentiens fictam esse causam, respondet τρέχ' αὖθις. Nam id solet esse remedium in simili malo. Posteaquam enim neruus incaluit uiolẽto motu, cessat dolor. Quod quotidie uidere est in equis, qui post cursum aut non claudicant, aut leuius claudicant. Probabilius tamen est pro κουρέων legendum, κουριῶν participium à uerbo κουριᾶν quod est hirsutum esse & tonsoris egere: quemadmodum aliquis dixit, qui sedens in tonstrina uellit barbam quam habet hirsutam sub alis, Illic enim desident ociosi & garruli. Horatius:

Cultello proprios purgantem leniter ungues.

Hæc mea diuinatio sicui non placet, sequatur quod magis arridet, Res non est magni momenti.

Nutricis pallium. LXVIII

Nutrices quoniam tractant infantes, sæpe uestes habent, bua, saliua, mictu, foriaque contaminatas. Vnde Plautus in Bacchidibus, Si unam peccauisses syllabam, fieret corium tam maculosum, quàm est nutricis pallium. In arcanis literis crebra mentio panni menstruatæ.

Cum ramento. LXIX

Tropo prouerbiali cum ramento reddidisse dicitur, qui totum reddidit nulla ex parte decurtatũ. sumptum apparet à fabris ærariis, qui sibi seruant quod lima deraserint. Plautus in Bacchidibus: Quia patri omne cum ramento reddidi. cum Ramento additum ἐμφάσεως gratia. idem uelut interpretatur, subiiciens, omne oppido, hoc est omne prorsus. cum puluisculo, & cum erugine, aliàs nobis dicta sunt. Plautus in Rudentibus, Conuerret iam hic me totum cum puluisculo.

Mortuo uilior. LXX

Nihil abiectius cadauere. Plautus in eadem fabula. Eia bonum habe animum. Vnde habeam? Mortuus pluris pretii est, quàm ego sum. Et in Persa quidam alterum per cõtemptum appellat morticinum. Non Hercle si os præciderem tibi, metuam morticine.

Quàm Clinia ex Demetrio. LXXI

Plautus in eadem fabula, Plura ex me audies hodie mala, quàm audiuit unquam Clinia ex Demetrio. Quidam eruditi hoc loco pro Clinia legunt Lamia. Et uerum est Lamiam fuisse supra modum adamatam à Demetrio rege Macedonum, quo nomine ipse quidem male audiebat uulgo, sed eam à rege fuisse conuiciis affectam nusquam legimus: præterea uocem Lamiam carminis ratio non admittit. Vero propius est sumptum è comœdia Turpilii, cui titulus Demetrius, uel alia quapiam, ubi pater prolixius & acerbius obiurgat filium. Talis enim inducitur Clinia in sene seipsum excruciante, qui à patre nimium sæpe nimiumque acerbe obiurgatur, tandem profugit in militiam. Et haud scio an ad hanc fabulam alludat Plautus. Nam fieri potest ut Terentius pro Demetrio senem appellarit Menedemum. Nec obstat quòd Terentius Plauto fuit posterior, cum Græcus autor fabulæ fuerit utroque prior.

Pleno gradu. LXXII

Qui leuiter rem quampiam attigerunt summo pede dicuntur ingressi. contra qui magno studio instituerunt aliquid pleno gradu dicuntur ingressi. Trebonius Ciceroni libro duodecimo. Nam illum paratum ut uideo & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longius discendo exercendoque se procedat.

Ad pila ubi uentum. LXXIII

M. Tullius in libello de re militari, si tamen non fallit titulus: prima autem inquit, & secunda acies, cũ ad pila, ut dicitur, uentum fuerit, totum sustinet bellum. Pilum autem est genus hastæ Romanæ breuius. Itaque cum de propinquo res geritur, ad pila uentum dicit. Videor mihi alicubi hoc adagium retulisse, sed in præsentia locus non occurrit.

Velatis manibus orare. LXXIIII

Qui suppliciter orant uelatis manibus orare dicuntur. sumptum ab antiquo more oratorum, quo qui pacem petituri uenirent, ramum oliuæ prætendebant. uelatas autem dictum arbitror pro uittatis. Plautus in Amphitryone: Postridie in castra ex urbe ad nos ueniunt flentes principes, uelatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.

Cicadæ sibi canent. LXXV

οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται. id est, Cicadæ, sibiipsis ex humo canent. Hoc exemplũ Aristoteles lib. iii. adducit ex Stesichoro schematis, quo quis dicit quod nõ dicit. Nec aliud addit, unde possis dicti sensum deprehẽdere: nisi quòd suspicor poetam his uerbis cõminatum iis, à quibus erat læsus, quos si ulcisci alioqui non posset, certe carminibus suis esset illos infamiæ traditurus. adducit idẽ eiusdẽ operis lib. ii. inter sentẽtias obscure dictas, ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν, id est, Quod quidẽ Stesichorus apud Locrenses dixit: Non oportere cuiquam

iniuriam facere, ne Cicadæ ex humo canant. Cicadæ poetarum habent symbolum, χαμόθεν dixit, ob inopiã & conditionis humilitatem. Vnumquodq; animal minatur his armis quibus à natura instructum est. Poetæ præter uersus nihil habent, quibus tamen hominem uel album uel nigrum ad posteros transmittunt. Vnde & Plato dicit amicos admonere solitus, nequem hominẽ poeticum sibi redderent inimicum. Est enim, ut ait Flaccus, genus irritabile, uatum, & in his sunt qui fœnum habeant in cornu. Doctis tamẽ nõnullis placet, aliò spectare Stesichori dictũ. Quoniã cicadæ solent, Marone attestante, in arboribus canere, apparet Stesichorũ ciuiliter hoc ænigmate Locrenses admonere, ne p petulantiam à finitimorum iniuriis parum temperantes, tandem arma illorum in se cõcitent, qui cũ exercitu fines illorũ ingressi, quicquid arbustorũ sit in agris hostiliter excidant, itaq; fiat ut cicadæ illis iam humi canere incipiant, sublatis arboribus quibus insideant. Fortasse tale quiddam refert Gregorius Nazianzenus, cuius in hoc opus cõmentarios uidimus Venetiæ.

Fama prodit omnia. LXXVI

Æschines in oratione contra Timarchum refert sententiam Euripidis:

φύμαι τὸν ἐσθλὸν κἂν μυχῷ δείκνυσι γῆς. id est, Virum bonum fama aperit uel in terræ cauis.

Interpretatur autem hoc sensisse poetam, non uiuentium tantum uirtutem illustrari fama, uerum etiam sepultorum. Terra corpus tegit, sed fama non sinit occultari quod quis bene gessit in uita. Eodem in loco citat Hesiodi uersum quem antea commemorauimus.

φήμη δ᾽ οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥντινα λαοὶ
πολλοὶ φημίξουσι, θεός νύ τίς ἐστι καὶ αὐτή.

quem locum citat & in oratione, περὶ τῆς παραπρεσβείας.

Bœotissare. LXXVII

Inter cõuicia quibus Æschines lapidat Demosthenem, etiam illud obiecit, quod Bœotorum more uociferaretur imodice & indecore. ταῦτα δέ μου μεταξὺ λέγοντος ἀνεβόα παμμεγέθης Δημοσθένης, ὡς ἴσασιν οἱ συμπρέσβεις ἡμῶν, καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς βοιωτιάζει. id est, hæc me loquente uehementer exclamat Demosthenes, quemadmodum sciunt omnes qui nobis in ea legatione fuere collegæ. Nam præter alia mala, etiam bœotissat. In clamore fit allusio ad boum mugitum. Quanquam βοιωτιάζειν accipi potest, pro fauere Bœotorum partibus.

Surculus surculum ferens. LXXVIII

Qui singuli sunt infirmi, tamen concordia iuncti multum habẽt roboris. Ita Ennius apud Festũ, Vnus surus surum ferret, tamen defendere possent. Veteres enim, ut Festus admonet, surum dicebãt, unde nos dicimus surculum diminutiue. Non me fugit carmen esse uitiatum etiam in Aldina editione, fortasse legendum, Si unus surum surus ferret, eum, aut se defendere posset aut possent. Stirps habet robur, surculi nihil habent uirium nisi iuncti.

Salacones. LXXIX

Quẽadmodum Irus & Codrus ob inopiã in uulgi fabulam abierunt, ita & Salacon quidã extremæ paupertatis homo effecit, ut omnes fortuna tenui Salacones dicerent, & ipsa paupertas Salaconia. Meminit Hesychius, sed idẽ indicat eodẽ nomine fuisse notatos fastuosos & arrogantes: unde ductũ sit uerbũ σαλακωνίζειν καὶ σαλακωνεύειν, pro eo quod est fracto delicatoq; gradu incedere. Addũt testẽ Theophrastũ, qui σαλάκωνα dixerit eum qui sua pfundit temere. Ex his colligere licet, adagii cõuicium nõ hæsisse in quosuis pauperes, sed in eos duntaxat qui fastu luxuq; redacti sunt ad inopiam. Vox autẽ dicta uidetur, à uerbo σαλάξαι quod est labefactari & ad ruinam tendere.

Archilochi melos. LXXX

Ἀρχιλόχου μέλος, id est, Archilochi cantio, dicebatur hymnus qui ad multos poterat accommodari, qualem ferunt Archilocho fuisse repertum, qui fuerit ante Pindarum & alios hoc genus lyricos, qui singulos propriis laudibus exornabant. Archilochi carmen erat idem in omnes, quod cithara canebatur. Citharœdus tantum ad singula cantionis interualla, uictorum nomina uoce sua repetebat: ueluti si Herculem laudabat accinebat, Tenella Callinice χαῖρ᾽ ἄναξ Ἡράκλεις. Aut aliud, siquem alium canebat. Huic non dissimile est, quod refert Horatius de pictore, qui depicta cupresso nautam rogabat, ecquid uellet addi. quadrabit in rem priscam ac rudem. Meminit Aristophanis & Pindari interpres. Sumptum est è Pindari Olympiorũ Encomio septimo: τὸ μὲν ἀρχιλόχου μέλος φωνᾶεν ὀλυμπίᾳ καλλίνικος. Quo quidem loco uaria commenta refert enarrator, quæ repetere nõ uidetur ad hoc quod agimus necessarium.

ὀλοχίνος. LXXXI

Antea retulimus ex oratione Aeschinis, περὶ ὁλοσχοίνου ἀβρόχου, cum lexicographi pro ὁλοσχοίνου habeant ὀλοκίνου qui adiecit scholia in Demosthenẽ, citat orationem Aeschinis aduersus Demosthenem περὶ παραπρεσβείας, & Theophrastum in quarto libro. Apud Aeschinẽ reperio λοσχοίνου. Similiter Theophastus lib. de plãtis quarto, inter ea quæ proueniunt in aquis facit (quod admonet scho-

llastes) tria σχοίνου, hoc est sparti siue iunci genera: quorum unum sit acutum, quod appellant masculum, id est, infrugiferum: alterum frugiferum, quod à nigro fructu uocát μελαγκρανίν. tertium quod dicitur ὁλόσχοινος, pinguitudine magnitudine & callositate cæteris præstás. Hoc ultimum putat accõmodatius ad plectendos funes, quòd mollius sit & carnosius. Dioscorides lib. iiii. paulo secus distinguit genera, sed admonet tertium, quod ὁλόσχοινος dicit, esse cæteris & asperius & callosius. Vt auté quidam pro σχοῖνος scriberent ἐχῖνος suspicor in causa fuisse, quòd Theophrastus meminit carnositatis, quasi nouú sit audire carnem mali aut cerasii. Echinus tamen terrestris quem appellant Erinaciú, in hoc conuenit cum holoschœno, quòd habet asperitatem: unde & cutis detracta cum spinis, utilis est ad defricanda uasa. Proinde dictum uidetur de duro & procaci sermone, quo uelut os alicui percellimus. Hoc quicquid est appendicis, lectorem cælare nolui.

Apologus Alcinoi. LXXXII

ἀπόλογος ἀλκινόου cõmemoratur in Græcorú collectaneis, ut à nobis antea cõmemoratus est. Originem autem tum diuinauimus ex Homeri Odyssea, apud qué in conuiuio multa de se mentitur Vlysses: nec absurdum esset cõmentum, si Alcinoi apologus dici posset ficta narratio apud Alcinoum habita. Aristoteles tamé rhetoricorú tertio, cú obiter meminit huius apologi, sic loquitur, ut uideri possit nonnulla scriptorem aliqué qui finxerit orationé ad Penelopen, cõtexens omnia quæ multis annis geri potuerint, ficta narrans pro ueris. Fortassis scriptor cui nomé Alcinous, induxit personam Vlyssis apud Penelopen plurima cõmemorantem, quasi uel in bello, uel in itinere uere passus esset ea. Locus apud Aristotelem sic habet: ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα μὴ πραττόμενα ἢ οἶκτον ἢ δείνωσιν φέρει. παράδειγμα ὁ ἀλκινόου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται. Trapezontius interpres legisse uidet ἔτι μὴ πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα πραττόμενα &c. At ne sic quidem locus uidetur uacare mendis. Quare suspendemus hic sententiam, donec uel è Gregorii Nazianzeni commétariis in hos libros uel aliunde compertius aliquid fuerimus nacti.

Virtus æterna. LXXXIII

Pindarus in Olympiis Encomio 1. refert huiusmodi sententiá: Ἀΐδα τοι λάθεται ἄρμενα πράξαις ἀνήρ. i. Orci obliuiscitur uir qui se digna gessit: Vita breuis est, sed imortalis est benefactorum memoria: eoque qui res præclaras & æterna memoria dignas gesserunt, æquiore animo decedunt è uita, nec perinde mortem horrent, quòd intelligant se gloria nominis semper apud posteritatem uicturos.

Doceat qui didicit. LXXXIIII

Idé in eodé Encomio, τὸ διδάξασθαι δέ τοι σοφῷ πρᾶξιν, i. docere porrò facilius ei qui didicit. Iuxta illud: Disce, sed à doctis. Nemo facilius arté tradit alteri, q̃ qui eam exacte callet. Nouit enim multa in cõpendium contrahere, nouit obscuris dare lucem. Proinde quod quidam tot ambagibus circumagút ac detinent adolescentes in disciplinis, in causa est, aut quæstus, aut liuor, aut imperitia.

Celeritas in malis optima. LXXXV

Sophocles in Antigona:

βράχιστα γὰρ κράτιστα τἀν ποσὶν κακά. id est, Vrgentibus malis celeritas optima est.

Verba sunt Chori ad Creõtem in uario luctu domus cupientem è medio tolli. Nam cito perire qué uitæ tædet, nonnihil est lucri. Nihil molestius quàm diu animo discruciari siquid mali imminet, quod uitari non queat. Optimum est dare operam ut sit quambreuissimum.

Nullus sum. LXXXVI

In eadem fabula.

ἄγοιτέ μ' ἐκποδών | E medio me abducite.
τὸν οὐκ ὄντα μᾶλλον ἢ μηδένα. id est, Qui non magis quàm ille qui iam nullus est.

Hac figura significabant exitium sine spe recuperandæ salutis. Scio me prius commemorasse, fuimus Troes, & Nullus sum, sed ob nouatam sermonis formam hoc adiicere libuit.

Prima felicitatis pars sapere. LXXXVII

In eiusdem fabulæ clausula:

πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας | πρῶτον ὑπάρχει. id est,
Vt sis felix longe primum | Sapere est.

De Creonte dictum est, qui dum mauult animo suo q̃ rectis consiliis obtemperare, & suos & se funditus perdidit. Magna fortuna facile uertitur in magnam calamitatem, si absit sapientia. Idem paulo ante contrariis expressit uerbis de Hæmone loquens, qui sibi mortem consciuerat.

δείξας ἐν ἀνθρώποισι τὴν ἀβουλίαν | Monstrans quòd inconsulta temeritas uiro
ὅσῳ μέγιστον ἀνδρὶ πρόσκειται κακόν. id est, Adiuncta, sit longe malorum maximum.

Serò uidit iustitiam. LXXXVIII

Rursum in eadem:

οἴμ' ὡς ἔοικας ὀψὲ τὴν δίκην ἰδεῖν. id est, Pro ut uidere iusta serò cernere.

De Creonte

De Creonte dictum est, qui prius nec Tiresiæ nec cuiquã suorũ obtemperat magnis doctus cladibus incusat suam stultitiam. Eadem sentẽtia repetitur in clausula tragœdiæ, sed diuerso schemate.

μεγάλας δὲ πληγὰς τῶν ὑπεραύχων ἀποτίσαντες,
γήρᾳ τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν. id est,

Diui pœnas postq̃ atroces De uerbis sumpsere superbis
Aetate docent sapere extrema.

Conuenit cum illo, Serò sapiunt Phryges.

Vindicta uelox. LXXXIX

De sera uindicta numinum, aliquot prouerbiis testatum est, quæ supra retulimus. Sed quod ait Sophocles expeditam deorum uindictam, magis huc conducit, ut in aliquod prolapsi malum, mature resipiscamus. Verba sunt Chori ad Creontem:

ὅσον γ᾽ ἄναξ τάχιστα. συντέμνουσι γὰρ
θεῶν ποδώκεις τοὺς κακόφρονας βλάβαι. id est,

Rex ista facito q̃ potes celerrime.
Noxæ citipedes numinum, improbos uiros
Subito occupant iunctæ simul compendio.

Id euenit Creonti, cui uindicta penè prius adfuit, q̃ absolueretur Tiresiæ uaticinium.

Fato non repugnandum. XC

In eadem Creon ita loquitur:

ἀνάγκῃ δ᾽ οὐχὶ δυσμαχητέον. id est,

Sed fata contra, quando id est perq̃arduum Non est reluctandum.

Eandem sententiam aliâs ex uariis citauimus autoribus. Nemo potest uitare quod deus nobis immittit. Quod autem uitari non potest, ferendum est, non culpandum. Ducunt enim uolentẽ fata, nolentem trahunt, ut ait Tragicus.

Vati non conuiciandum. XCI

In eadẽ fabula Creon Tiresiæ more uatũ incãdescẽti ac liberioribus dictis impetẽti regẽ, ita loquit:

οὐ βούλομαι τὸν μάντιν ἀντειπεῖν κακῶς. id est, Vati uicissim nolo proloqui male.

Quod Horatius ait: Genus irritabile uatum,

Non tantũ ad poetas, sed multo magis ad diuinos pertinet. Eblandiendum est, siqd ab eis uelis exculpere, quos si prouoces, diuinant omnia mala. Conueniet uti, ubi quis nos impetierit impotẽti cõuicio, uelut afflatus furore quodam, cui honoris gratia nolimus uicissim maledicere, cum non desit quod retorqueat: aut cum libertatem eam tribuimus iræ, ueluti furori cuidam. Cum irato enim nihilo sanius decertes conuiciis q̃ cum furioso. finitimum est illi quod ante retulimus: Omitte uatem. Præterea illi: Ni pater esses quod est in hac eadem fabula sub persona Hæmonis.

Vatum genus auarum. XCII

In eadem scena Creon ita loquitur Tiresiæ,

Τὸ μαντικὸν γὰρ πᾶν φιλάργυρον γένος. id est, Genus omne uatum est appetens pecuniæ.

Hoc noie olim male audiebant diuini augures & haruspices. Nunc utinã præter meritũ idẽ audiant, qui diuina tractant. Vera non põt semp loqui, qui corruptus muneribus ad hominũ gratiã loquit.

Non mouenda loqui. XCIII

Eodem in loco iam irratior Tiresia sic minatur Creonti:

ὄρσεις με τἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι. id est, Tu me excitas, ut quæ latent in pectore
Immota, cogar proloqui.

Vsus erit, quoties aduersariorum improbitas eò nos compellit, ut quæ decreueramus silentio tegere, efferamus. Creon enim illum conuicio tetigerat, dicens:

σοφὸς σὺ μάντις, ἀλλὰ τἀδικεῖν φιλῶν. id est, Tu doctus augur, at suetus lædere.

Quod ipsum cõuenit in hoiem prudentẽ aut eruditũ, sed ĩprobũ. Confine est illi, nõ mouẽda moues.

Mortuos rursus occidere. XCIIII

Ibidem uerba Tiresiæ sunt ad Creontem, suadentis, ut Polynicis corpus sinat condi sepulchro:

ἀλλ᾽ εἶκε τῷ θανόντι, μηδ᾽ ὀλωλότα
κέντει, τίς ἀλκὴ τὸν θανόντ᾽ ἐπικτανεῖν; id est,

Age, mortuo concede, nec qui extinctus est,
Stimulato, quæ nam est fortitudo mortuum Necare rursum?

Confine est illi quod alibi retulimus, Iugulare mortuos.

Deo nemo potest nocere. XCV

Sententia pia est, sed à Creonte impio animo dicta:

θεοὺς μιαίνειν οὔτις ἀνθρώπων σθένει. id est, Violare, siue polluere, diuos, nemo quit mortalium.

Veteribus persuasum erat offendi diuos inferos, si mortuo negaretur sepultura: offendi Iouẽ supplicium, siquis supplicem reiiceret, At Creon putabat nihil huiusmodi rerum curæ esse diis, quod illi

non queant à quoquam lædi. Hoc carmen occini potest iis, qui indignum Deo putant, in matrice uirginis latitasse, & per uterum uirginis exisse, unde prodeũt homines cæteri: aut qui putant corpus Domini pollui, quòd in stomachum hominis immundum descendat.

θεοὺς μιαίνειν, οὔτις ἀνθρώπων σθένει. Neq; sol polluitur, tot cloacas ac paludes lustrans.

Auscultandum bene loquenti. XCVI

Tiresia in eodem sermone:

εὖ σοι φρονήσας, εὖ λέγω. τὸ μανθάνειν / δ᾽ ἥδιστον εὖ λέγοντος, εἰ κέρδος λέγει. id est, Tibi beneuolus, bene loquor, suauissimum est / A bene loquente, lucra si fert, discere.

Eandem sententiam antea dixerat Hæmon:

καὶ τῶν λεγόντων εὖ, καλὸν τὸ μανθάνειν. id est, Recte loquentem audire par est, ac decet.

Conuenit cũ illo, Audi quæ ex aĩo dicunt. Item cũ Hesiodio, quo ꝓbat & is qui paret recta monẽti.

Fortunæ nouacula. XCVII

Eiusdem Tiresiæ uerba sunt ad Creontem admonentis, ut in summo discrimine positus sapiat.

φρόνει, βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης. id est, Sape, denuo nunc positus in nouacula Fortunæ.

Calamitati quã excitarat Eteoclis & Polynicis cõtentio, successit hæc quã offensis diis excitauit Creon. Quanquam hic uersus obiter nobis alibi citatus est, in prouerbio, In acie nouaculæ.

Exemplum utile. XCVIII

Creon Hæmoni filio liberius agenti minitans malum, ita loquitur:

κλαίων φρενώσεις, ὢν φρενῶν αὐτὸς κενός. id est, Plorando facies mentem ut habeant cæteri, / Mente ipse uacuus.

Cum improbi luunt stultitiæ suæ pœnas, quanq ipsi nihilo fiunt meliores, tamen aliis exemplo sunt, ne per incogitantiam in similes incurrant calamitates.

Peruicacia stultitiæ dat pœnas. XCIX

In eadẽ tragœdia Tiresia, Creontẽ admonens ne præfractus ac rigidus persistat in sententia, ita loquitur:

αὐθαδία τοι, σκαιότητ᾽ ὀφλισκάνει. id est, Præfracta mens amentiæ pœnas luit.

Intractabilis illa ferocia ferè solet magnæ cuiusdam calamitatis esse præludium, quemadmodum indicant & Hebræorum prouerbia: Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus. Hoc Tiresiæ dictum eleganter expressit Hæmon in eadem fabula, duplici metaphora, arborum & nautarum. Carmen sic habet:

ὁρᾷς παρὰ ῥείθροισι χειμάρροις ὅσα / δένδρων ὑπείκει, κλῶνας ὡς ἐκσώζεται, / τὰ δ᾽ ἀντιτείνοντ᾽ αὐτόπρεμν᾽ ἀπόλλυται. / αὔτως δὲ ναὸς ὅστις ἐγκρατὴς πόδα / τείνας ὑπείκει μηδὲν, ὑπτίοις κάτω / στρέψας τὸ λοιπὸν σέλμασιν ναυτίλλεται. id est,

Vides ut in torrentium decursibus,
Quæ cedit arbor surculos seruat suos,
At quæ resistit, stirpe cum ipsa deperit.
Nauclerus itidem, qui tenens clauum, nihil
Concedit auræ & fluctibus, deuoluitur
Ac iam ✠ trepandis nauigat nixus foris. al's supinis

Nauigationis locus. C

Ante retulimus, In eadem esse naui, qui cõmuni tenentur periculo. Ad hoc allusit Ismene, in eadem fabula, dicens se non recusare, quo minus subiret idem periculum, quod subiret Antigone soror.

ἀλλ᾽ ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι / ξύμπλουν ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη. id est, Sed in tuis non erubesco me malis / Rate uecta eadem, calamitati adiungere.

CHILIADIS QVINTAE CENTVRIA II

Nuncio nihil imputandum. I

Ile ferè est hominum affectus, ut tristia nuncianti perinde indignentur, quasi fecerit quod factum nunciat. Creonti itaq; succensenti nuncio, quod parum læta adferret, ita respondet:

ὁ δρῶν ἀνιᾷ τὰς φρένας, τὰ δ᾽ ὦτ᾽ ἐγώ. id est,

Qui fecit, animum discruciat, aures ego.

Eiusdem nuncii uersus est:

στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.

Nemo hunc amat, qui uerba nunciat mala.

Accõmodari poterit ad eum qui lapsum admonet, ut magis sibi ipsi succenseat qui crimen admisit, q̃ ei qui necessariam admouet correptionem. Nam correptio id tempus molesta est auribus, sed sceleris conscientia perpetuo mentem fodicat.

Quod fieri non potest, nec incipiendum quidem est. II

Prius retulimus, ἀδυνάτων θηρᾶς, id est, ĩpossibilia uenaris. Quod aliis uerbis expressit Sophoc. ĩ Antigone:

ἀρχὴν δὲ θηρᾶν οὐ πρέπει τἀμήχανα. id est, Quæ efficere nequeas, nec uel ordiri decet.
Verba sunt Ismenes deterrentis Antigonem, ne Polynicen sepeliat aduersus regium edictum.

Cor calidum in re frigida. III

Eadem Ismene dehortans Antigonem ab audaci facinore ait.
θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις. id est, Profecto tu cor calidum habes in frigidis.
Alibi diximus calidum facinus audax & praeceps appellari. Frigida hic appellat, quorum feliciter perficiendorum exigua spes erat.

Frustra niti dementiæ est. IIII

Rursus eadem ita loquitur:
τὸ δὲ περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα. id est, Frustranea agere insignis est amentiæ.
Non solum amentiæ est, iniusta agere, uerumetiam superuacanea. Ex iniustis interdum aliquod est lucrum, ex superuacaneis nullum.

Principi obtemperandum in omnibus. V

Non sine prouerbiali schemate dictum est in eadem tragoedia, quod ait Creon.
ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν | Sed principatum ciuitas cui tradidit
καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια, καὶ τἀναντία. id est, | Hic audiendus, siue leuia præcipit,
Siue æqua mandat, siue de his contraria.
Vox autem tyranni est non principis. Neq; enim princeps est, qui præscribit iniusta.

Ciuitas non ciuitas. VI

Hæmon Creontem tendentem ad tyrannidem, ita tangit:
πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός. id est, Quæ unius hominis, illa non est ciuitas.
Dixerat Creon ipsius esse non alterius imperare regioni. Hæmon negat eam esse ciuitaté, ubi summa rerum penes unum hominem est. Polis enim Græcis uel à uersando, uel à multitudine dicta uidet, Latini rempub. appellant. At respub. nõ est, ubi unius arbitratu aguntur ferunturq; omnia. Itaq; cum Creon respondisset, ciuitatem censeri illius, qui illi imperat, subiicit Hæmon:
καλῶς ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος. id est, Rectè, unus ut deserto in agro regem agas.
Regium est imperare liberis, neq; quicquam absq; ciuium consensu tentare.

Mens cœli terræq; regina. VII

Socrates apud Platonem in Philebo: πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοί, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύνοντες, ὡς νοῦς ἐστι βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ καὶ γῆς. id est, Omnes enim sapientes consentiunt hoc pacto seipsos honestãtes, quòd mens nobis regina cœli & terræ. Sentit sapiẽtia gubernari omnia potius q̃ uoluptate. Cũ enim Philebus probasset felicitatem ex sapientia & uoluptate mistam, quæri cœptum est utra duarũ plus haberet momenti ad beatitudiné. Quoniam aũt Plato dicit in hoc omnes consentire, subindicat fuisse uulgo iactatum. Conuenit huic quod habet Hæmon Sophocleus:
πάτερ, θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας, | Pater, dei mentem inserunt mortalibus,
πάντων ὅσ' ἐστὶ χρημάτων ὑπέρτατον. id est, | Quæ res, opes exuperat omnes maxime.

Primas iactare hastas. VIII

M. Tullius libro de Oratore secundo, primas iactare hastas dixit, pro uelitari, quod ad oratoré transfert, cuius dictio initio debet esse lenis ac sedata, ut paulatim incandescat oratio. Notat ibi Philippum oratorem, qui solitus sit ita ad dicendum surgere, ut nesciret primum uerbum quod esset dicturus: sed aiebat se posteaq̃ concalefecisset brachium tum pugnare. Atqui non attendit, inquit, eos ipsos unde similitudinem ducit, illas primas hastas ita tractare leniter, ut & uenustati uel maxime seruiant, & reliquis uiribus suis consulant. προοιμιώδης erit, si ad disputationis aut contentionis exordium transferatur. Idem unico uerbo dicitur uelitari.

Omissis fontibus consectari riuulos. IX

In eodem libro nõ sine puerbii specie dixit riuulos cõsectari, pro eo quod est minus ad rem pertinentia dicere, omisso eo quod est negocii caput. Hac metaphora uidet admodum delectatus Hieronymus. M. Tullii uerba sic habent, Tamen tardi ingenii est, riuulos cõsectari, fontes rerum nõ uidere. Etiam ætatis est, usuſq; nostri à capite quod uelimus arcessere, & unde omnia manant uidere.

Res palæstræ & olei. X

Quæ non ad serium negocium, sed ad lusum & ostentationem adhibentur, palæstræ & olei dicuntur, cum in prælio maioribus opus sit uiribus. In palæstra non armati, sed uncti concertabant, tum quo difficilior esset apprehensio, & elapsus facilior, tum quo corpus esset nitidius, certabant enim nudi. M. Tullius libro de oratore primo, nitidum quoddam genus est uerbo℞ & lætum, sed palæstræ magis & olei, q̃ huius ciuilis turbæ ac fori. Huiusmodi fermè est in scholis quibusdam trita sophistica, quæ ad ostentationem ac ludicram concertationem reddit hominem inuictum, ad serias tractationes inutilem: itaq; rectè in eodem lib. monet qdam, ut dictioné ex domestica exercitatione & umbratili, *Exercitatio domestica umbratilis*

medium in agmen, in puluerem, in clamorem, in castra atq; in aciem forensem educamus. Consimiliter lib. ii. de Isocratis discipulis agens, Sed eorũ, inquit, partim in pompa, partim in acie illustres esse uoluerunt. Eodem spectat quod ait lib. de legibus. i. Fanni aũt ætate cõiunctus Antipater, paulo inflauit uehemẽtius, habuitq; uires, agrestes ille qdem atq; horridas sine nitore ac palæstra, sed tamẽ admonere reliquos potuit, ut accuratius scriberet. Hæc ibi. Quod prius dixerat oleum, hic uocat nitorẽ. Et in libro de claris oratoribus, unctius uocat, quod est nitidius. Iam inquit, erat unctior quædam splendidiorq; consuetudo loquendi. Rursus in oratore ad Brutum, Numerus autem nondum depromebatur, neq; habebat aliquam necessitudinẽ aut cognationem cum oratione: itaq; serius aliquãto notatus & cognitus, quasi quandã palæstram & extrema lineamẽta orationi attulit: palæstram appellat uenustatem ad ostentationẽ adhibitam. In his porrò uerbis nec illud absq; prouerbii specie dictum est, extrema lineamenta, pro extrema manu, metaphora ducta à pictoribus.

Nitor
Vnctius
Palestrã
Extrema lineamenta

Operarii. XI

Ibidem non absq; prouerbii specie operarios appellat qui citrà philosophiæ cognitionem causas agunt. Architectus ex arte rationem operis præscribit, operarii uero non iudicium suum, sed tantum operam adhibent, iuxta præscriptum, At qui philosophiam callet, ex se paratus est de quauis re rectè dicere. M. Tullius de Mnesarcho loquens, Hos quos nos oratores uocamus, nihil esse dicebat nisi quosdam operarios, lingua celeri & exercitata: oratorem autem nisi qui sapiens esset, esse neminẽ. Rursus in Bruto. Nam illud minus curo, quòd congessisti operarios omnis, ut mihi uideantur mori uoluisse nonnulli, ut à te in oratorum numerum referrentur. Huius generis oratores libro de claris oratoribus appellat uocales, Addamus inquit, huc etiam, nequem uocalem præterisse uideamur, C. Cosconium Calidianum. Transferri poterit ad concionatores, qui quòd parum exercitati sunt in sacris literis, è collectaneis ediscunt quod apud populum multo clamore, multaq; corporis iactatione detonent, Aut qui in templis ingenti boatu canunt non intellecta, Non concionatores, sed operarii, non cantores, sed operarii.

Vocales

E schola cantilena. XII

Plautus ut ante admonui Theatri nugas appellat, quæ solent in comœdiis recitari. M. Tullius è *scholis* cantilenam appellat orationem declamatoriam ac iuuenilem, plus habentem ostentationis, q̃ sapientiæ: locus sic habet eodem libro: gerendus est tibi mos adolescentibus Crasse, qui non Græci alicuius quotidianam loquacitatem, neq; ex scholis cantilenam requirunt, sed ex homine omnium sapientissimo atq; eloquentissimo, atq; ex eo qui nõ in libellis, sed in maximis causis & in hoc domicilio imperii & gloriæ, sit consilio linguaq; princeps. Conueniet in illos, qui nunquam uersati sunt in bonis autoribus, nec ex ipsis fontibus hauserunt eruditionem solidam, sed tantum in scholis decantata tenent. Quod genus sunt illa, non crederem Euangelio, nisi me ecclesiæ compelleret autoritas, & ingratũ est spiritui sancto quicquid offertur, eo prætermisso quod debebat. Multa fecit dominus Iesus quæ non sunt scripta. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

A Deo ficti. XIII

Ad hoc nati, sculpti & facti

Qui uehementer ad aliquid natura compositi sunt, hos prouerbiali sermone, ad hoc natos, factos, sculptosq; dicimus: insignem autem naturæ dexteritatem M. Tullius eleganter expressit eodem libro. Sunt autem inquit, quidam ita naturæ muneribus in iisdem rebus habiles, ita ornati, ut non nati sed ab aliquo Deo ficti uideantur. Allusit autem ad Pandoram quam finxit Vulcanus, cæteris item diis sua munera in unam conferentibus.

E circulo. XIIII

Hominem è triuio, plebeium & cõtemptum appellamus. Marcus Tullius, pro eo dixit è circulo, Circulum autem uocat cõuenticulum hominum in foro aut in plateis confabulantium. Ita Crassus eodem quem modo citaui libro, Effudi uobis omnia quæ sentiebam, quæ fortasse si quẽcũq; patremfamilias arripuissetis ex aliquo circulo, eadem uobis percontantibus respondisset.

Causa cadere, formula cadere. Ex iure manu consertum. XV

Quemadmodum prisci iureconsulti dicebant aliquem ex iure manu cõsertum uocari, cui lis intendebatur, ita causa cadere dicebatur, qui male agendo ius agendi perdidisset. utrunq; fiet παροιμιώδης, si accedat translatio: ueluti siquis dicat, Theologi Laurentium Vallam ex iure manu cõsertum uocare non desinunt, quòd homo grãmaticus materias Theologicas occupauerit. utrunq; est apud M. Tulliũ eodem libro sub persona Scæuolæ, Quod uero in extrema oratione quasi tuo iure sumpsisti, oratorem in omni sermonis disputatione copiosissime posse uersari, id nisi in tuo regno essemus, non tulissem, multisq; præessem, qui aut interdicto tecũ cõtenderent, aut te ex iure manu consertũ uocarẽt. & aliquãto post, cũ Hypseus maxia uoce plurimis uerbis à M. Crasso prætore cõtenderet, ut ei *quem* defendebat causa cadere liceret: Cn. autẽ Octauius homo consularis, nõ minus longa oratione recusaret, ne aduersarius causa caderet. Idẽ pro L. Murena: & si turpe existimas te aduocato illũ ipsum

quem contra ueneris, causa cadere. Meminit & Quintilianus lib. vii. cap. iiii. Apud priscos superstitiose seruabatur, ut qui in actione instituenda uel uerbo lapsus esset, causa caderet. cuius superstitionis uestigia non exigua adhuc resident apud Anglos, interdum totum instrumentū reiicientes, si cognomen aliquod una litera secus fuerit scriptum. Iustinianus institutionū iuris lib. iiii. Titulo de actionibus, paragrapho, Si quis: Si qs, inquit, agens in intẽtione sua plus cōplexus fuerit, q̃ ad eū pertineat, causa cadebat, id est, rem amittebat, nec facile in integrum restituebatur nisi minor erat. xxv annis, &c. Proximo autem paragrapho, uocem hanc plus, ostendit quadrifariam intelligi, re, tempore, loco, & causa. Re, si quis pro decem aureis petat uiginti, Tempore, si qs ante diem uel ante cōditionem petat, Loco, si quis Romæ petat, quod Ephesi ꝓmissum est, Causa, si quis stipulatus Stichum aut uiginti aureos, petat Stichum pura actione, cū electio sit ꝓmissoris. Pro eodem dici uidet̃ rem amittere, litem perdere, & formula cadere. Iustinianus lib. iiii. Titulo de exceptionibus, paragrapho, Appellantur: cum temere inquit, rem in iudiciū deducebant, & cōsumebant, qua rōne rem amittebant. Hor. in sermonibus.

Et casu iam respondere uadato
Debebat, quod ni fecisset, perdere litem.

Quintilianus libro tertio, capi. viii. Neq̧ ignoro multa transferri in omnibus ferè causis, in quibus cecidisse quis formula dicitur: hæ sunt quæstiones: an huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hūc, an hoc tempore liceat. Seneca libro epistolarū sexto, episto. xlix. de philosophis agens qui uocum argutiis ostẽtabant eruditionem. Quid enim inquit, aliud agitis, cum eum quem interrogatis, sciẽtes in fraudem inducitis, q̃ ut formula cecidisse uideatur? Sed quemadmodum illum prætor, sic hos philosophia in integrum restituit. ita Seneca. Quin hoc ipsum in integrum restituere, si à foro transferatur ad alia, παροιμιῶδες est. Poterit ita deflecti ut dicat̃ causa cecidisse qui ius obiurgãdi filium amisit, quòd eum suo exemplo aut largitione ad nequitiam prouocarit. Illa porrò sermonis formula, ex iure manu cōsertum, ab ipsis duodecim tabulis sumpta uidetur, quemadmodum indicat A. Gellius libro noctium Atticarum. xx. capi. ix. Antiquitus inter quos erat de agro aut simili de re controuersia in rem præsentem ueniebant, & apud prætorem uindiciarum causa manus conserebãt, hoc est, alter alterius manum corripiebat. Sed cum propagatis Italiæ finibus, grauarentur prætores uindiciarum causa longius proficisci, institutum est, ut litigantes non ex iure apud prætorem manum consererent, sed ex iure manu consertum uocarent, hoc est, alter alterum ex iure ad conserendum manum in rem, de qua ageretur, uocaret; simulq̧ profecti in agrum de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, aut unam glebam in ius in urbem ad prætorem deferrent, & in gleba tanquam in toto agro uindicarent. M. Tullius libro episto. vii. scribens Trebatio iureconsulto; tantum metuo ne artificium tuum tibi parum prosit. Nam ut audio, istic

In integrum restituere

Non ex iure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnumq̧ petunt, uadunt solida ui.

Huiusmodi uindiciarum formulam M. Tullius facetissime expressit in oratione pro L. Murena: itaq; irati illi, quòd sunt ueriti, ne dierum ratione peruulgata & cognita, sine sua opera lege possent agi, notas quasdam composuerunt, ut omnibus in rebus ipsi interessent, cum hoc fieri bellissime posset. Fundus Sabinus meus est, immo meus. deinde iudicium. uoluerunt. Fundus, inquit, qui est in agro qui Sabinus uocatur. satis uerbose. Cedò, quid postea? Eum ego ex iure meum esse aio. Quid tum? Inde ibi ego te ex iure manu consertum uoco. Quid huic tam loquaciter litigioso respōderet ille unde petebatur non habebat. Transit iureconsultus, tibicinis Latini modo. Vnde tu me, inquit, ex iure manu consertum uocasti, inde ibi te reuoco. Hactenus M. Tullius. Metaphora sumpta est à bellis, in quibus manus conserere dicuntur, qui cominus confligunt, quẽadmodum indicat M. Varro libro de lingua latina secundo.

Herciscere. XVI

Quædam uoces ob hoc ipsum habent prouerbii gratiam, quòd sint uel obsoletæ uel alicui ꝓfessioni peculiares, ueluti prisci iurecōsulti, herciscere dicebant hæreditatem diuidere. Inde apud Iureconsultos actio herciscundæ familiæ. Porrò familiæ uox oẽm hæreditatẽ ac res hæreditarias cōplectitur. Hæc actio nata est è duodecim tabulis, quarū hæc uerba recitant̃, in Codice. cohæredes à cōmunione discedere uolentes agunto. Id si transferat̃ ad alterius rei diuisionem erit prouerbiale, Veluti si quis dicat inter Guilhelmum Budæum, & Leonardum Portium, de assis inuentione cōcertantes, Ianum Lascarem datum herciscundæ gloriæ arbitrum. Et hoc seculo nonnulli monachi rem prius cōmunem inter se non dubitarunt herciscere, idq̧ sine prætore.

Lapides flere. XVII

De re uehementer miseranda prouerbiali hyperbola dici solet, eam esse tam lamentabilem, ut uel lapides cogantur ad fletum. M. Tullius in eodem libro, Tu uero uel si testamentum defenderes, sic ageres, ut omne omnium testamentoꝵ ius in eo iudicio positum uideretur: uel si causam ageres militis,

patrem eius, ut soles, dicendo à mortuis excitasses, statuisses ante oculos, complexus esses filiũ, flensq; eum centumuiris cõmendasses, lapides mehercle omnes flere ac lamentari coegisses, ut totum illud uti lingua nuncupasses, non in duodecim tabulis, quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magico carmine scriptum uideretur. hæc ille. Simili hyperbola semel atq; iterum usus est Dominus, cũ Pharisæis respondet, ipsos lapides clamaturos, si tacerent homines. Rursus cũ Iudæis de generis nobilitate gloriantibus, ait Deum uel è lapidibus suscitaturum filios Abrahæ. Sed Christo fortasse nihil est hyperbolicum qui potest quicquid uult efficere. In uerbis autem Ciceronis, ad prouerbium alludit magici carminis mentio, Quod enim uehementer commouet animum, quauis incantatione efficacius dicitur, sicut alibi retulimus.

Amentatæ hastæ. XVIII

Arma parata ad pugnam M. Tullius appellat hastas amentatas, Amentũ enim lorum est hastæ affixum, cui manũ inserit hastam missilem torturus, Transferri põt ad dictũ, aut orationẽ ab alio suppeditatã: locus eo quem hactenus citaui libro sic habet. In eo aũt iure quod ambigit̃ inter peritissimos non esse difficile oratori eius partis, quã cũq; defendet, autorem aliquem inuenire, à quo cũ amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoris lacertis uiribusq; torquebit. Idem in Bruto de T. Accio Pisauriensi loquens, Respondi pro A. Cluentio, q & accurate dicebat & satis copiose, eratq; præterea doctus Hermagoræ præceptis, quibus etsi ornamẽta non satis opima dicendi, tamen ut hastæ uelitibus amentatæ, sic apta quædam & parata singulis causarũ generibus argumẽta traduntur. Rursus in topicis, de iurecõsultis agens. Nam & adsunt multũ, & adhibent̃ in cõsilium, & patronis diligẽtibus ad eorũ prudentiã confugientibus hastas ministrant. Itẽ Quintilianus lib. xii. cap. iii. Neq; ego nostri moris ignarus oblitus' ue eorũ qui uelut ad arculas sedent, & tela agentibus subministrant: neq; idem Græcos quoq; nescio factitasse, unde nomen his pragmaticorũ datum. Telum igitur paratum ad torquẽdum, ut inuentio sit alterius, dictio tantũ tua, recte hastam amentatã dixeris. Non dissimile est illi quod ante retulimus de calciamẽto, quod ab alio consutũ alius induerat. Tale telum talisq; calceus erat oratio Lysiæ, quã Socrates probabat quidem ut perelegantem, sed negabat sibi conuenire.

Hastas ministrare

Ad arculas sedere

Discum quàm philosophum audire malunt. XIX

Vulgus hominum ꝓpensius est ad quãuis ineptas uoluptates, q̃ ad frugifera, Quod eleganter expressit M. Tullius libro de oratore secũdo. Discum, inquit, audire malunt q̃ philosophum. Erat aũt publici exercitamenti genus quo discus æneus arte simul & uiribus ita ab humo torquebatur in altũ, ut intra certum spatium decideret. in iisdem aũt locis in q̃bus huiusmodi lusus peragebant̃, gymnasia uocãt, disserebant & philosophi, Sed crepitu ad discum uocante, philosophum subito deserebant oẽs. uerba Crassi apud Ciceronẽ sunt hæc, Nam & seculis multis ante gymnasia inuenta sunt, q̃ in his philosophi garrire cœperunt, & hoc ipso tempore cum omnia gymnasia philosophi teneant, tamen eorũ auditores, discum audire q̃ philosophũ malunt: qui simul ut increpuit, in media oratione de maximis rebus & grauissimis disputantẽ philosophum omnes unctionis causa relinquunt: ita leuissimã delectationẽ grauissimæ ut ipsi ferunt, utilitati ante ponunt, per iocum transferri potest ad discum escarium, cuius crepitum, multi libentius audiunt, q̃ uocem philosophi.

Conchas legere. XX

Summi ocii est conchas & umbelicos legere in littoribus, qui lusus esse solet puerorũ, Quanquam transferri potest ad eos, qui aliud agentes obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiscent. Crassus orator apud Ciceronẽ libro de oratore secundo, de Lælio & Scipione loquens: non audeo, inquit, dicere de talibus uiris, sed tamen ita solet narrare Scæuola, conchas eos & umbelicos ad Caietam & ad Lucrinum legere consueuisse, & ad omnem animi remissionẽ ludumq; descendere. Vmbelicos opinor appellat, uel conchas uel calculos umbelici formã imitantes, uel herbam quæ Veneris umbelicus dicitur autore Dioscoride. In conchis enim incredibili uarietate lusit natura, quemadmodum refert Plinius lib. ix. capi. xxxiii. Tot inquit, colorũ differẽtiæ, tot figuræ: planis & cõcauis, longis, & lunatis, in orbem circũactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, leuibus, rugatis, denticulatis, striatis, uertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato. Iam distinctiõe uirgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinã recuruis, &c. In subterraneo domicilio quod ostenditur iuxta Cumas Italiæ, quod uulgus fingit fuisse antrum Sibyllæ, cum uerisimile sit fuisse speluncam prædonum ac piratarũ, uisuntur parietes uario concharum contextu musaicũ opus imitantes. Valerius Maximus lib. viii. cap. viii. de Scipione & Lælio refert idem quod narrat Cicero.

Vmbilicus

Liber non est qui non aliquando nihil agit. XXI

Nihil agere

Qui in summo ocio uersabantur ab omnibus feriati negociis, ii nihil agere dicebant̃. M. Tullius eodem libro, sub persona Crassi ad Scæuolam, Quid igitur inquam, quando ages negocium publicũ, quãdo

amicorum, quando tuum? quando denique nihil ages. Tum illud addidi, mihi enim liber esse non uidetur, qui non aliquando nihil agit. hæc ille. mox interpretatur quid declaret, nihil agere. In qua, inquit, permaneo Catule sententia, meque cum huc ueni, hoc ipsum nihil agere, & planè cessare delectat. Nam cessare dicuntur non tantum ii qui desistunt à negocio, sed qui sunt in ocio. Expedit autem interdum nihil agere, ut cætera rectè agamus. Alias ostendimus eos nihil agere dici qui inanem sumunt operam.

In herba luxuries. XXII

Rustici semina copiosius quam expedit herbescentia, dicunt luxuriare: eam præproperam lætitiam appellant luxuriem, quam immissis in agrum iumentis aut pecudibus corrigunt, quod illi uocant depascere. Maro,

Luxuriem segetum tenera depascit in herba.

M. Tullius eodem libro quem modo citaui. Quod si hic noster Sulpitius faceret, multo eius oratio esset pressior, in qua nunc interdum, ut in herbis rustici dicere solent, in summa ubertate inest luxuries quædam, quæ stilo depascenda est.

Lacinia tenere. XXIII

Qui leuiter rem tenent, lacinia tenere dicuntur, hoc est extrema uestis ora. cui contrarium est illud, medium teneris: M. Tullius lib. de oratore iii. Nam illud alterum genus, quod est temporibus, locis, rebus definitum obtinent, atque id ipsum lacinia. Non dubium est, quin Cicero metaphoram duxerit à populari sermone. nam idem dictum & hodie durat apud nostrates, siquem inuitant non ex animo. Inde illud, scindere penulam. Et apud Terentium Mida Getam resupinat pallio. Cicero uidetur allusisse ad illud Plauti in asinaria: Lachrymantem lacinia tenet lachrymans.

Surculum defringere. XXIIII

Simili forma dixit eodem in loco, surculum defringere, pro eo quod est, non callere totam disciplinam, sed ex ea paulum quod ad rem præsentem faciat decerpere: quemadmodum iure consulti nonnunquam aliquam sententiam aut fragmentum aducunt è Theologorum disciplina. locus apud Ciceronem hunc in modum habet. Atque hactenus loquuntur, etiam hac instituendi diuisione utuntur, sed ita, non ut iure aut iudicio, ut denique recuperare amissam possessionem, sed ut ex iure ciuili surculum defringendo usurpare uideantur.

Mendacium utile. XXV

Diues ille apud satyricum Iuuenalem dicit, Quid enim saluis infamia nummis? & Dorionem Terentianum non pudet uanitatis, dum ob rem. sed honesto propius est, quod ait Orestes in Electra Sophoclis,

δοκῶ μὲν οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν. id est, Nullum reor uerbum quod est lucro, malum.

Conuenerat enim ut fingeret ipsum esse mortuum. Sentit igitur famam mortis uiuo nihil nocituram, sed ad id quod constituerant fore accommodum. uenerant enim ulturi Agamemnonis mortem, idque perfecerunt.

Equi generosi senectus. XXVI

Ἵππου γῆρας, alias dictum est, de iis qui post res præclare gestas, ob senium reiiciuntur. Sed Sophocles in eadem fabula declarat generosi equi senectutem, his uersibus,

ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κἂν ᾖ γέρων, — Generosus ut equus, consenuerit iam licet,
ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν, — Animum tamen nunquam in periclis abiicit,
ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν, ὡσαύτως δὲ σὺ — Sed auribus rectis stat, itidem tu quoque
ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις, καὐτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ. id est, Et incitas me, & ipse cum primis ades.

Verba sunt Orestis ad pædagogum senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytemnestram & Ægisthum.

Cunctatio noxia. XXVII

In eadem fabula Electra de Oreste qui reditum proferebat ita loquitur.

μέλλων γὰρ ἀεὶ δρᾶν τι, τὰς οὔσας τέ μου — Dum facere semper prorogat, quæ adsunt simul,
καὶ τὰς ἀπούσας ἐλπίδας διέφθορεν. id est, Simul & futuras perdidit mihi spes meas.

Prouerbii ratio est in tropo, quo præsentes & absentes dixit pro omnes.

In arduis contanter agendum. XXVIII

Ibidem Electræ querenti de fratre.

φησίν γε, φάσκων δ' οὐδὲν ὧν λέγει ποιεῖ. id est,
Dicit quidem, sed è dictis facit nihil: ita respondet Chorus.

φιλεῖ γὰρ ὀκνεῖν πρᾶγμ' ἀνὴρ πράσσων μέγα. id est, Qui facinus ingens tentat, ille lentus est.

Sentiens in arduis ac periculosis negociis non esse præcipitandum consilium. huic rursus ita respondet Electra,

καὶ μὴν ἔγωγ' ἔσωσ' ἐκεῖνον οὐκ ὄκνῳ. id est, At is quidem haud contante me seruatus est,

Sentiens perniciosam esse contationem cum urget præsens periculum.

E paucis uerbis ingens bonum aut malum. XXIX

Ibidem Electra sic loquitur sorori Chrysothemidi.

πολλά τοι σμικροὶ λόγοι — Sermo profecto rebus in compluribus
ἔσφηλαν ἤδη καὶ κατώρθωσαν βροτούς. id est, Deiecit homines, simul & erexit, breuis,

Sentit interdum ex paucis uerbis perperam intellectis, magnos nasci errores, atq; etiam erroris correctionem ex paucis recte intellectis. De leuissimæ rei grauissimus poenis dictum est alias.

Vni cum duobus non est pugnandum. XXX

In eadem Chrysothemis, Electræ sorori, & Choro concorditer hortantibus ita respondet,
Δράσω, τὸ γὰρ δίκαιον οὐκ ἔχει λόγον Δυοῖν ἐρίζειν. id est,
Factura sum, non æquum enim est, resistere Vnam duabus.
Affine est illi, ne Hercules quidem aduersus duos. Huc allusit & Catullus in epithalamio,
Noli pugnare duobus.

Mala malis eueniunt. XXXI

Clytemnestra obiurgans Electrā filiam, quòd per eam traduceretur, ut uiricida, uicissim audit,
αἰσχροῖς γὰρ αἰσχρὰ πράγματ' ἐκδιδάσκεται. i. E turpibus enim, facta turpia discimus.
Significans quòd filia de matre parum honeste loqueretur, ei imputandum, quæ necando maritum, & filii necē moliendo, docuisset liberos odisse matrem. id paulo post dicit explanatius.
Τὰ δ' ἔργα τοὺς λόγους εὑρίσκεται. id est, Porrò ipsa facta, uerba reperiunt sua.
Scitum est illud Socratis, ut se quisq; talem præstaret re, qualis haberi cuperet. Fama enim è factis uelut è fonte nascitur, è bonis bona, è malis mala. proide qui factis ignominiosis sibi peperit ignominiosam famam, ne succenseat male loquentibus, sed sibi qui ora aperuit populo: nec moliatur undictam in maledicos, sed benefactis rumorem foedum abolere studeat.

Numinis ira ineuitabilis. XXXII

Apud Homerū Iuppiter uxori minitans, appellat manus suas ἀάπτους, quòd lædant quoscunque uelit, cū à nemine uicissim lædi queant. Simile est quod in eadem fabula dicit Orestis pædagogus,
ὅταν δέ τις θεῶν, At ubi uiro nocet deorum quispiam,
Βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν οὐδ' ἂν ἰσχύων φυγεῖν. id est, Vitare possit nemo quamlibet potens.
Solent homines calamitates suas in hanc aut illam causam reiicere, cum pleraque mala sic præter omnem expectationem accidant, ut appareat à superis immitti. Aduersus numinis decretum nihil ualet humana prouidentia.

Quò terrarum raperis. XXXIII

Qui non sunt attenti ad rem propositam negantur esse domi, Qui longius aberrant à uero, in alia regione esse dicuntur. Electra sorori nuncianti Orestem uiuere qui dictus erat mortuus, ita respondet.
οὐκ οἶσθ' ὅποι γῆς, οὐδ' ὅποι γνώμης φέρῃ, id est,
In quod solum rapiare non intelligis, Nec quò ferat mens.
Prouerbium est in tropo. Sic in eum qui aberrat à re proposita apte dicetur illud, Quò nunc se proripit ille? Aut in quam regionem abripitur? Translatum uidetur à nautis.

Bene natis turpe est male uiuere. XXXIIII

Quidam arbitrantur ob hoc ipsum sibi licere turpiter uiuere, quòd honestis maioribus orti sunt, cum contra generis claritas, quasi fax addita, faciat, ut nobilium errata plus habeant dedecoris, q̃ obscuro genere natorum. Hoc in eadem fabula sic expressit Electra.
ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσιν, id est, Natis honeste, turpe uiuere turpiter.
Quanquam Electra putat eos turpiter uiuere, nō qui sunt improbis moribus, sed qui uiuunt in seruitute cū sint ingenui nati, ut cū illo conueniat, ubi non sis qui fueris, non est cur uelis uiuere.

Mortui non dolent. XXXV

Eadem in eadem fabula, significans se spontanea morte quæsituram malorum finem, ait
Τοὺς γὰρ θανόντας οὐχ ὁρῶ λυπουμένους. id est, Nam mortuum dolere uideo neminem.
Eoq; Plinius existimat nullum beneficium à diis datum homini maius, quàm quòd cuiq; in manu est cum uelit è uita excedere. Melius Socrates, qui docet esse nephas animam iniussu imperatoris Dei è corporis præsidio decedere.

Omnibus modis nocens. XXXVI

Ibidē Oresti percōtanti quibus modis esset molesta Clytēnestra, manibus an ueneno, respōdet Electra
καὶ χερσὶ καὶ λύμαισι καὶ πᾶσιν κακοῖς. id est, Manu & uenenis & malis demum omnibus.
Quadrabit in hominem, modis omnibus perniciosum, fucis, ui, uerbis, factis.

A capite arcessere, à fonte ducere. XXXVII

Cum res ab eo repetitur, quod est in negocio præcipuū, à capite arcessi dicit. M. Tullius lib. de orato. ii. Etiam ætatis est usuq; nostri, à capite quod uelimus arcessere, & unde omnia manant uidere. Item libro de legibus primo, Alte uero & ut opinor, à capite frater repetis quæ quærimus. Et paulo post ibidem, Vis'ne ergo ipsius iuris ortū à fonte repetamus? Quod ante dixit à capite, hic dicit à fonte. Rursus in Topicis, Cū autē à genere ducet argumentū, nō erit necesse id usq; à capite arcessere. In Tusculanis quæstionibus alicubi dicit, à capite ducere, pro eo quod erat ab exordio repetere.

Latini tibicinis more. XXXVIII

In M. Tullii uerbis quæ paulo ante retulimus ex oratione pro L. Murena, prouerbium inerat, cum ait iureconsultum instructo petitore, Latini tibicinis more transire ad eum à quo petitur, & illum solennibus uerbis instructurum. Vnde nata sit similitudo, nõ admodum liquet, nisi quod probabilis cõiectura uidetur, ductum à priscis illis Latinis, qui in pagis aut oppidis unico tantũ tibicine fabulas agitabāt, ad cuius modulatũ uocem ac gestum accõmodabant histriones, alioqui ob imperitiam, non seruaturi carminis rationem. Is igitur tibicẽ posteaq̃ uni actori præcinuerat, cogebatur ad alterum huic responsurum transire, eiq; uicissim, incentu tibiæ metri modulos præire, atq; hinc rursus ad aliũ, quòd rusticani homines absq; præeũte tibicine nõ possent apte saltare uersus aut Mimos. Hanc cõiecturã adiuuat locus qui est apud M. Tulliũ in oratore ad Brutũ, ubi agit de uersibus ita cõpositis, ut posset oratio libera solutaq; uideri. Quorũ inquit, similia sunt quædã etiã apud nostros, uelut illa in Thyeste, Quemnã te esse dicã, qui tarda in senectute: & quæ sequunt: quæ nisi cũ tibicen accessit, orationi sunt solutæ simillima. Prior locus ex oratione, refertur in prouerbio, Causa cadere.

In quadrum redigere. XXXIX

Superius ex Aristotele docuimus, uirum constantis animi appellari tetragonum, quòd ea figura ex omni parte sui similis est. Vnde quicquid congruit & aptum est, quadrare dicitur. Id M. Tullius in oratore deflexit ad orationem concinnam & aptis numeris compositam: Itaq; postquam est nata hæc circumscriptio, uel comprehensio, uel continuatio, uel ambitus, si ita licet dicere, nemo qui aliquo esset in numero, scripsit orationem generis eius, quod esset ad delectationem comparatum, remotumq; à iudiciis forensiq; certamine, quin redigeret omnes ferè in quadrum numerumq; sentẽtias. Metaphora ducta est à marmorariis. Non sum immemor hoc à nobis alibi positum, sed locum euidẽtius ostẽdere uolui: illic enim tantum indicaram.

Ἀπάλαιστοι. XL.

Motus & homines incõditos & arte carentes M. Tullius in eodẽ opere testatur à Græcis appellari ἀπαλαίστους, quasi dicas à palæstra alienos, quòd in palæstra exercitati, etiã in cæteris actionibus uenustatẽ quandã habent, quemadmodũ indicat in oratore ad Brutũ, Non inquit, ut in ea tamẽ omnia sint, sed ut sic adiuuẽt, ut palæstra histrionẽ. Talis est saltatio Cyclopica, & Sileni. Verba Ciceronis ascribã. Itaq; qualis eoꝝ motus quos ἀπαλαίστους Græci uocant, talis horum mihi uidet oratio, qui non claudunt numeris sententias. In libro de optimo genere dicendi, dixit palæstrice spatiari, pro decoro numerosoq; gestu incedere, Hæc inquit, uitauerũt ferè omnes qui aut Attici numerant aut dicunt Attice, sed quatenus uoluerũt sani & sacri duntaxat habeant, sed ita, palæstrice in Xysto spatiari, ut liceat, non ut ab Olympiis coronã petãt. Quin hoc ipsum ab Olympiis coronã petere, pueri bii speciẽ habet pro eo quod est, è rebus arduis magnã ac solidã affectare laudẽ, hoc est in causis seriis & grauibus uincere. Qui priuatim in porticibus ad uoluptatem disserũt, in Xysto spatiant: qui in foro causas graues agunt, in solem & puluerem prodeunt, magnum periculum magnæ laudis spe suscipientes.

Cadere in cursu. XLI

Cadere in cursu M. Tullius dixit pro eo quod est expetita laude frustrari, quemadmodum siquis ad lauream theologicam contendens emoriatur, priusquam ad summum eius nominis fastigium perueneɾit. M. Tullius libro de claris oratoribus de Galba loquens. Laudabant hunc patres nostri, fauebant etiã propter patris memoriã, sed cecidit in cursu, Nã rogatione Manilia Iugurthinæ coniurationis inuidia, cum pro se ipse dixisset oppressus est. Simili tropo dicimur eos è cursu reuocare, quos ab instituto ad aliud quippiam retrahimus. Et in cursu esse dicuntur, qui magno studio cõtendunt aliquò. Metaphora sumpta est, à publicis certaminibus, pedibus aut equis currentium.

Titius. XLII

Titium saltare dicebantur qui incompositе ac solute gestiebant. Fuit enim huiusmodi saltationis genus, quod à Titio quodam malo oratore nomen inuenit. M. Tul. eo quod modo citauimus opere: Quos Sextus Titius consecutus, homo loquax sanè & satis acutus, sed tam solutus & mollis in gestu, ut saltatio quædã nasceretur, cui saltationi Titius nomen esset. Ita cauendum nequid agẽdo dicendóue facias, cuius imitatio rideat. Citat hunc Ciceronis locũ Quintilianus lib. xi cap. de ꝓnunciatione. Similia his sunt saltare Cyclopẽ. Horatius: Saltaret uti Cyclopa rogabat. Et saltare cordacẽ, more Sileni.

Vt Phidiæ signum. XLIII

Quæ primo statim aspectu probantur omnium suffragiis, ut Phidiæ signum placere dicũtur. Nam quædam signa non statim arrident, sed frequenter & propius inspecta paulatim incipiũt placere. M. Tullius eodem libro. Nam Q. Hortensii admodum adolescentis ingenium, ut Phidiæ signũ simul aspectum & probatum est. Is L. Crasso, Q. Scæuola consulibus primum in foro dixit, & apud hos quidẽ consules, & cum eorum qui adfuerunt, tum ipsorum consulum qui omnes intelligentia anteibant, iudicio discessit probatus. undeuiginti annos natus erat eo tempore: hæc ille. Arbitror autem Cicero-

nem ſentire de Ioue Olympio, quem finxit inſignis ſtatuarius Athenienſis Phidias, quemadmodum refert Plinius libro. xxxiiii. cap. viii. & libro. xxxvi. capite quinto.

In numerum peruenire. XLIIII

Qui in aliquo pretio haberi incipiunt, in numerum aliquem peruenire dicuntur: quemadmodum in aliquo numero eſſe dicuntur, qui ſunt alicuius exiſtimationis, & in nullo numero eſſe, qui planè contempti ſunt. M. Tullius, in eodem lib. His enim rebus infimo loco natus, & honores, & gratiam, & pecuniā conſecutus, etiam patronorū, ſine doctrina, ſine ingenio, aliquē in numerū peruenerat. & aliquanto poſt, de C. Sicinio loquens. Has ille tenens & paratus ad cauſas ueniens, uerborum non egens, ipſa illa comparatione diſciplinaq; dicendi iam in patronorum numerum peruenerat.

E neuo cognoſcere. XLV

E neuo cognoſcere eſt, ex re quapiam minima totum hominis ingenium æſtimare, quemadmodum dicimus leonem ex unguibus agnoſcere, & Protogenes è linea agnouit Apellem. M. *Tul.* in libro de claris oratoribus, Nunc quoniam totum me non è neuo aliquo aut crepundiis, ſed corpore omni uideris uelle cognoſcere, complectar nonnulla etiam quæ fortaſſe uideantur minus neceſſaria. Metaphora ſumpta eſt ab iis qui infantibus quos ablegant exponunt'ue, addunt crepundia, per quæ agnoſcantur ſi forte inciderit occaſio, Aut neuum aliquem in corpore notant parentes. Tale ſignum interdum ſyngraphis ſuis addunt trapezitæ.

Ne pudeat artem. XLVI

Verſus erat olim populari ſermone iactatus. Ne pudeat artem proloqui quam factites. Multos non pudet turpi quæſtu uiuere, cum pudeat nomen eius quæſtus profiteri. Quemadmodum ſiquis uſuram exercēs, uocari malit, negociator. Verſum citat M. Tullius eodem libro. Me autem ſiue peruulgatiſſimus ille uerſus, qui uetat

Artem pudere proloqui quam factites,

diſſimulare non ſinit, quin delectet: ſiue tuum ſtudium hoc à me uolumen expreſſit.

Δωριάζειν. XLVII

Δωριάζειν, olim dicebantur qui corpore parum decore nudato incedebant, ductum à uirginibus quæ in Peloponeſo diſcinctæ, & abſq; tunicis eſſe conſueuerunt, tantum pallio tectæ utrinq; feneſtrato, per quod patebant nuda corporis. Apud Lacedæmonios autem uirgines certis diebus totæ nudæ incedebant. De Romanorum multitiis pellucentibus multa queritur Iuuenalis.

Aetoli. XLVIII

Αἰτωλικοὶ dicti ſunt olim ioco prouerbiali, qui iuxta mores Aetolorū petaces eſſent & improbi. Alluſum eſt enim ad uocem, quemadmodum auidi munerum Dorice loqui dicebantur, ſic αἰτωλοὶ dicti uidentur, quòd omnia petant, παρὰ τὸ ὅλον αἰτεῖν. Meminit Stephanus.

Dorice loqui

Χαρωνῖται. XLIX

Olim Charonitarum cognomen apud Romanos populari ioco tributum eſt iis, qui ex defuncti commentariis tuebantur quod perperam agebant. Hinc ortum. Cum M. Antonius oratione funebri prolataq; C. Cæſaris ueſte populum in eius interfectores concitaſſet, arripuit Cæſaris commentarios, in quibus acta illius continebantur, iiſq; aſcripſit quæ libuit. Atque horum autoritate ſe facere ſimulabat quicquid agebat, aliis tribuens magiſtratus, alios ab exilio reuocans, alios è uinculis liberans. Hi omnes quoniam ſe defuncti commentariis excuſabant, uulgari ioco dicti ſunt χαρωνῖται, ut refert Plutarchus in uita M. Antonii. Simili artificio quidam abutuntur teſtamētis, in quos competet itidem cognomen.

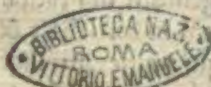
Oculis ferre & ſimilia. L

Prouerbialia ſunt & illa, oculis ferre, in ſinu ferre, ſiquis quem inſigniter amat fouetq;, Tranſlatum à matribus tenere liberos ſuos amantibus, à quibus non dimouēt oculos, ſolicitæ nequid illis accidat incommodi, geſtantq; in ſinu atq; in complexu. Exempla utriuſq; ſunt apud M. Tullium crebra. Nō diſſimile eſt, quod eſt apud Platonem lib. de Repu. x. ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρειν, id eſt, ſuper capita ferre. καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι, id eſt, Et ob hanc ſapientiam in tantum amantur, ut ſectatores eos tantum nō in capitibus circumferant.

Iapeto antiquior. LI

Ἰαπετοῦ ἀρχαιότερος, id eſt, Iapeto antiquior. Iuppiter apud Lucianum ſic alloquitur Cupidinem pueritiam excuſantem. σὺ παιδίον ὦ ἔρως, ὃς ἀρχαιότερος πολὺ τοῦ Ἰαπετοῦ.

FINIS.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS LECTORI. S.

In prouerbio, Dimidium plus toto: hæc uerba sunt eradenda, Suidas citat Marino quodam, usq; ad Regum igitur &c. Sunt enim supposititia, & nihil ad hunc locum facientia. Fuit mihi quidam amanuensis, qui pro delitiis habebat, aliquid de suo meis lucubrationibus me clàm intertexere. Eum è Suida locum citaui in prouerbio, Pricipium dimidium totius, ubi quadrabat. Hoc ille uel nesciens, uel oblitus, eundem locum hic alienissimo loco intertexuit: & quod est absurdius, cum illic uertissem ἀρχὼ initium, hic uerterat principatum, quæ uox nihil ad hanc facit sententiam. Nec animaduertit intempestiuo emblemate dirimi sermonem cohærétem. Nam illud, Regum igit̃ &c. cohæret cum iis quæ prius recitata sunt ex Hesiodo. Quæso te lector, utrum hoc est amanuensem agere, an falsarium potius? Quis temulentus aut mente captus scriberet absurdiora? Nec hæc loquor ex suspicione, alias deprehendi fucos illius, ex recognitione offensus interpositorum incongruentia. Hoc quoniam clàm additum fuit exemplari, sentire non potui: ac perpetuo fefellisset, nisi castigator offensus indicasset locum. At quoniam non legi totum prouerbium, uersio tantum emendata est in hac editione. Sed totus hic pannus, quoniam nequaquam huic loco congruit, reuellendus est. Vtinam non in pluribus locis ille lusum hunc luserit. Si fuisset capitalis inimicus, quid potuit hostilius, quàm me talibus assumẽtis hominibus eruditis deridendum propinare? Vale.

SERIES LITERARVM.

* 2 3 4 a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk

Omnes sunt quaterniones, præter 4 & Kk terniones.

Victor à Rabanis & Socii Venetiis excudebant Anno Domini. M. D. XXXVII. Mense Septembri.

